

AD CONCILIA
VENETO-LABBEANA
SUPPLEMENTUM.

SANCTORUM CONCILIORUM ET DECRETORUM COLLECTIO NOVA,

SEU

COLLECTIONIS CONCILIORUM

A PP. PHILIPPO LABBEO, & GABRIELE COSSARTIO

Soc. JESU Presbyteris

PRIMUM VULGATÆ,

DEIN EMENDATIORIS, ET AMPLIORIS

OPERA NICOLAI COLETI SACERDOTIS

VENETIIS RECUSÆ

SUPPLEMENTUM,

In quo additamenta, variantes lectiones, emendationes ad Concilia Veneto-Labbeana;

NOVA ITIDEM CONCILIA, AC DECRETA PERMULTA EXHIBENTUR.

Omnia ex editis & M. SS. codicibus undique quæsitis Græcis Latinisque, collegit, digessit, additisque præfationibus, notis, dissertationibus historicis, criticis, chronologicis, dogmaticis illustravit

JOANNES DOMINICUS MANSI

LUCENSIS

Clericus Regularis Congregationis Matris Dei.

TOMUS QUARTUS

Ab anno MCCCCXV. ad annum MCCCCXXXVII.

LUCÆ MDCCL.

Ex Typographia Josephi Salani, & Vincentii Junctinii.

SUPERIORUM FACULTATE.

SYLLABUS
EORUM, QUÆ IN QUARTO CONCILIORUM TOMO CONTINENTUR.

ANNO CHRISTI 1415.

AD Constantiense oecumenicum concilium Additio. col. 1. 2.
Acta reliqua in causa Joannis Parvi. *ibid.*
Epistola Caroli VI. Francorum regis ad deputatos a Synodo. *ibid.*
Judicium deputatorum concilii. *ibid.*
Schedula sententiæ producta per D. C. Cameracensem. 11. 12.
Schedula alia ejusdem. 13.
Libellus ex parte ducis Burgundiæ oblatus synodo Constantiensi. 14.
Requesta D. Symonis de Teramo &c. 15.
Appellatio Gersonitarum. 17.
Cedula episcopi Atrebatensis. 18.
Instrumentum oppositionis contra Symonem de Teramo. 19.
Conclusiones nationis Gallicanæ circa petitiones Jo. Gersonis & episcopi Atrebatensis. 23.
Instrumentum appellationis Procuratoris ducis Burgundiæ. 34.
Instrumentum nationis Picardiæ. 36
Schedula Deputatorum universitatis Parisiensis. 38.
Epistola Sigismundi imperatoris ad Synodum. 42.
Sententia in Synodo Constantiensi lata. 46.
Cedula Concordiæ in causa IX. assertionum per patriarcham Antiochenum recepta. 47.
Cedula alia. 48.
Declaratio trium cardinalium judicum &c. 49.
Appellatio ducis Burgundiæ. 50.
Sententia nationis Germanicæ. 54.
Cedula tradita per Ardicinum. 54.
Deliberatio ambassiatoris regis Daciæ. *ibid.*
Protestationes domini Burgundiæ. 55.
Conclusiones cardinalis Cameracensis. 60.
Cedula exhibita per magistrum Joannem Campani procuratorem Regium. 60.
Memoriale Joannis Gersonii exhibitum in concilio Constantiensi in causa propositionum Jo. Parvi. 61. 62.
Appellatio interjecta per Conrardum Ludeking substitutum procuratoris domini regis Francorum. 64.
Apostoli super appellatione. 66.

ANNO CHRISTI 1415.

Cedula supplicationis. 66.
Instantiæ ambassiatorum ducis Burgundiæ. 67.
Constitutio Carolina in concilio Constantiensi admissa & confirmata. 68.
Sigismundi imperatoris Diploma pro decernenda exequutione Carolinæ. 68. 69.
Bulla papæ Johannis XXIII. cum archiepiscopi Cant. certificatorio pro concilio Constantiensi. 74.
Additio ad Sessionem VI. concilii. 77.
Admonitio collectoris. ibid.
Additio ad Sessionem IX. 78.
Additio ad Sessionem XIV. 79.
Epistola concilii ad Viterbienses. 80.
Admonitio Collectoris ad Sessionem XV. 81.
Additio ad Sessionem XXXVII. 81. 82.
Ad Sessionem XLI. ad electionem Martini V. pertinentia quædam. 84.
Narratio de forma et modo ejus electionis. 84. 85.
Epistola Balthassaris Cossae, qui fuerat Joannes papa XXIII. istius nominis, ad Petrum de Luna dictum Benedictum XIII. ex Baluzio, & ex M. S. Codice Lucensi, ex quo variantes, *hic primum eduntur*. 88. 89.
Epistola Martini Papæ V. ad Rentium de Columna, ex MS. codice Lucensi, *hic primum editur*. 93. 94.
Ejusdem Literæ ad magistratus & populum Viterbiensem. 94.
Epistola collegii cardinalium ad universitatem Coloniensem. 96.
Instrumentum Studii Heydelbergensis. 98.
Additio ad Sessionem XLIII. 100.
Bulla Martini papæ V. in concilio Constantiensi, forte, lata, qua concessæ exemptiones tempore schismatis tolluntur, ex MS. Codice ab R. P. Josepho Bergantini Ord. Serv. B. M. V. *hic primum editur*. 100.
Præmonitio collectoris 100.
Brevis notitia codicis MS. qui varios sermones in concilio Constantiensi habitos complectitur, ex Schelornio. 102.
Excerpta quædam orationum, quas in concilio viri quidam docti & reli-

ANNO CHRISTI 1415. religiosi habuerunt. 104.

Appendix documentorum ad concilium Constantiense pertinentium juxta seriem chronologicam. 109.

Cedula affixa ad valvas palatii episcopalis Constantiensis. 109. 110.

Propositiones XII. quas proposuit cancellarius Parisiensis in Concilio &c. 112.

Commissio facta auctoritate concilii generalis D. archiepiscopo Cantuar. 114.

Epistola nuntiorum concilii Constantiensis ad Petrum de Luna. 115.

Epistola Jacobi Turonensis archiepiscopi ad concilium Constantiense. 116.

Epistola Sigismundi regis Romanorum ad idem concilium 117.

Epistola Sigismundi imperatoris ad Ludovicum Bavariæ ducem. 118.

Synodi Constantiensis literæ ad nobiles ab Hamzburg. 119.

Literæ concilii ad Viterbienses. 122.

Epistola Raymundi abbatis Cluniacensis ad concilium Constantiense. 123.

Copia Literæ Alfonsi regis Aragonum missæ &c. 124.

Epistola Prioris majoris, & conventus Cluniacensis ad clerum Gallicanum in concilio Constantiensi existentem. 125.

Epistola universitatis Coloniensis ad concilium Constant. de Joanne de Prussia suspecto de hæresi. 126.

Alia ejusdem ad Theodoricum de Monasterio, & Johannem de Monte, ejusdem argumenti. 127.

Alia ejusdem argumenti. 128.

Archiepiscopi, & episcoporum Sueciæ supplicatio ad patres concilii Constant. pro canonizatione Nicolai episcopi Lincopensis, Brynolfi episc. Scarensis, & Ingridis monialis. 129.

Martini papæ V. Bulla episcopis, Afloensi, & Verionensi, ut inquirant de vita, & miraculis eorumdem, 131.

Rev. P. Bremond Ord. Prædicatorum Gen. Magistri in eam Bullam notæ. 135. 136.

Epistola Oratorum universitatis Coloniensis ad concilium, de modo providendi ad Beneficia. *ibid.*

Responsio ad præcedentem epistolam, 137.

Avisamentum. 138.

Epistola universitatis Coloniensis ad præcedentes responsiva. 139.

Consultatio theologorum de propositionibus erroneis circa materiam unionis. 140.

ANNO CHRISTI. Oratio Petri de Alliaco card. Camerac. de officio imperatoris, papæ, reliquorumque membrorum conc. Constantiensis. 146.

1417. MARTINUS PAPA V. 158.

1423. Ticini concilium generale inchoatum; Senas dein translatum; ac tandem Basileam indictum. 158.

1431. EUGENIUS PAPA IV. 159.

Basileense concilium Oecumenicum, ex parte reprobatum, anno 1431. coeptum, & anno 1446. absolutum. 159.

Historia concilii ex documentis hic datis contexta. 160.

Documenta ad concilium Basileense spectantia. 202.

Documenta anni 1431. *ibid.*

Inchoatio sacri concilii Basileensis. *ibid.*

Processus verbalis de inchoatione concilii *Basileensis.* 204.

Tenor litterarum D. Legati. 207. 208.

Tenor Cedulæ. 209.

Ritus in habendis Sessionibus concilii Basileensis servati. 211.

Literæ Sigismundi regis Romanorum. 213.

Literæ aliæ ejusdem. 215.

Littera missa a Bohemis ad Christifideles. 216.

Litteræ convocationis ejusdem concilii ex parte Eugenii papæ IV. seu ejus locum tenentis ad Reginaldum de Carnoto Remensem archiep. 219.

Litteræ missæ capitulo Remensi per Reginaldum Remens. archiep. & Franciæ cancellarium. 221.

Epistola concilii Basileensis ad Carolum regem Francorum. 222.

Alia ejusdem ad universos Christicolas Franciæ. 224.

Alia ejusdem ad episcopos Germaniæ. 225.

Ad Abbates &c. Dioecesis Basileensis. 227.

Ad regem Poloniæ. 227. 228.

Ad religiosos Prutenos. 229.

Ad Fridericum ducem Austriæ. 230.

Epistola Sigismundi imperatoris ad ducem Burgundiæ. 231.

Epist. Eugenii papæ IV ad Petrum archiepiscop. Januensem. 232.

Epistola archiepiscopi Strigoniensis & aliorum Hungariæ prælatorum ad concilium. 233.

1432. Documenta anni. 1432. 238.

Copia quarumdam prætensarum literarum apostolic. super dissolutione concilii &c. 238.

Litera missa imperatori per concilium 240.

Epistola Sigismundi Romanorum regis ad concilium. 241.

Copia Appellationis interjectæ &c. 242. Epi-

ANNO CHRISTI 1432.

Epistola concilii Basileensis ad episcopum Noviomensem. 245.
Epistola Sigismundi regis Romanorum ad concilium Basileense. 246.
Epistola ducis Mediolanensis ad concilium Basileense. 248.
Epistola Sigismundi regis Romanorum ad concilium. 249.
Epistola ducis Mediolanensis ad idem. 250.
IV. Littera regis Roman. ad idem 251.
Epistola Amedei ducis Sabaudiæ ad idem. 253.
Epistola Philippi Ducis Burgundiæ ad idem. 254.
Propositio facta per episcop. Lausanensem coram Papa ex parte ejusdem concilii. 255.
Littera missa consulibus civitatis Augustensis. 262.
Epistola concilii Basileensis ad Bohemos. 263.
V. Littera regis romanorum missa concilio Basileensi. 264
VI. Littera ejusdem ad idem 266
Ambassiata ejusdem per suos oratores coram Eugenio IV. proposita &c. 268.
Copia instructionum missarum nuntiis concilii existentibus in Nuremberga. 279.
VII. Littera ejusdem ad idem. 281.
Articuli propositi per D. Papam D. Regi Romanorum. 283.
Finalis mens et conclusio majestatis regiæ super propositis oratorum apostolicorum. 285.
Littera missa per concilium universitatibus. 286.
Epistola Philippi ducis Burgundiæ ad concilium. 287.
IX. Littera imperatoris &c. 288.
Epistola Friderici ducis Saxoniæ ad concilium. 290.
Littera S. Concilii responsalis litteræ suprascriptæ. 291.
Epistola Eugenii PP. IV. ad Sigismundum regem Romanorum. 292.
Instructiones datæ D. Petro Pointeri super agendis Basileæ pro parte Oratorum Papæ. 293.
Epistola Johannis ducis Bethfordiæ ad concil. Basileense, 294.
Epistola Petri Belvacensis, & aliorum ad idem. 296.
Epistola conservatorum et capitum regionum urbis Romæ ad Sigismundum regem Romanorum. 298.
Hujus ad eosdem. 301.
Epistola universitatis Viennensis in Austria ad concilium. 303.
Littera S. Concilii ad omnes Christicolas &c. 304.
Instrumentum publicum de responsis factis a D. Papa oratoribus Sigismundi regis Romanorum. 306.

ANNO CHRISTI 1432.

Littera D. imperatoris. 311.
Compositio facta inter ambassiatores concilii Basil. & nuncios Bohemorum in oppido Egræ &c. 311.
Instrumentum executionis, citationis, & monitionis contra D. papam, & DD. cardinales &c. 313.
Epistola Dominici cardinalis ad conc. Basil. 314.
Epistola Katarinæ reginæ Aragonum, & Siciliæ ad conc. Basil. 315.
Epistola regis Navarræ ad idem conc. 316.
Revocatio facta per Fr. Guillelmum Josseaume. 317.
Ordinatio concilii super ea revocatione. 318.
Littera concilii ad universos archiepiscopos. 318.
Epistola D. episcopi Cæsaraugustani ad conc. Basil. 320.
Epistola Philippi ducis Burgundiæ ad S. concil. 321.
Copia Litteræ directæ concilio per D. episcop. Dunelmensem. 322.
Copia litteræ archiep. Eboracensis. 323.
Copia protestationis factæ per ambassiatores D. papæ in civitate Constantiensi super factis concilii Basileensis. 324.
Declaratio salvi conductus concilii, missi oratoribus D. papæ existentibus in Constantia. 326.
Epistola Sigismundi regis Romanorum ad conc. Basil. 326.
Transumtum missum per imperatorem, in quo inseruntur duæ bullæ papales, & una cedula, concernentes concilium Basileense. 328.
Epistola Humfredi ducis Glocestriæ ad conc. 332.
Epistola Sigismundi regis Rom. ad idem conc. 333.
Littera patens convocationis prælatorum regni Franciæ. 334.
Litera inquisitoris Fr. Petri Fabri ordinis Minorum ad conc. Basil. 335.
Epistola Syndici & consilii Avenionensis ad conc. Basil. 336.
Epistola Sigismundi regis Rom. ad Patres ejusdem concilii. 338.
Epistola Caroli VII. Francorum regis ad idem conc. 339.
Capitula oblata Carolo Francorum Regi per oratores ejusdem concilii. 340.
Responsio regia. 342.
Epistola Georgii de Trimollia ad idem concilium. 343.
Epistola Philippi ducis Burgundiæ ad idem conc. 344.
Epistola Jo. Ebracensis, & Jo. de Mulbruno ad Julianum legatum concilii Basileensis prætidem. 345.

Sal-

ANNO CHRISTI 1432.

Salvus conductus Marchionis Brandeburgensis, & Jo. ducis Bavariæ concessus Bohemis. 348.
Epistola Sigismundi regis Rom. ad Willelmum comitem Palatinum Rheni &c. 349.
Ejusdem ad patres concilii Basileensis. 351.
Propositio ambasiatorum universitatis Coloniensis. 352.
Litteræ Alphonsi regis Aragonum creantis Bernardum Serra procuratorem suum generalem ad ad conc. Basil. 354.
Epistola Alphonsi regis Aragon. ad idem conc. 355.
Alia ejusdem ad idem conc. 356.
Epistola electorum imperii ad idem. 359.
Adolphi ducis Juliacensis ad idem. 360.
Epistola concilii Basileensis ad consules civitatis Argentinensis. 360.
Epistola Ludovici comitis Palatini Rheni ad idem conc. 362.
Sigismundi regis Rom. ad concilium. 363.
Littera missa per concilium Basil. cardinalibus in curia Romana existentibus. 364.
Littera D. Alberti ducis Austriæ. 366.
Propositio D. episcopi Nivernensis, ambasiatoris D. ducis Burgundiæ facta in conc. Basil. 367.
Propositio facta per D. eleemosynarium regis Aragon. in conc. Basil. 371.
Secunda propositio D. episcopi Nivernensis contra dicta per vicarium Moguntinum &c. 376.
Facultas imponendi subsidium caritativum. 382.
Littera modificationis super eodem. 383.
Memoriale oratorum regis Rom. ad D. papam. 384.
Epistola Conradi archiep. Mogunt. ad concilium Basil. 385.
Theoderici archiep. Coloniensis ad idem. 387.
Propositio facta per vicarium Maguntinum in conc. Basil. nomine electorum Imperii. 388
Item de eadem materia super præsentatione litterarum. 393.
Mandatum D. regis Rom. ad ducem Bavariæ ad concordandum cum Bohemis. 395.
Copia Litteræ missæ universis regibus per D. imperatorem pro conc. Basil. 399.
Copia literæ quam ostendunt populis capitanei armorum, eruta e MS. cod. Flor. ab Ab. Laur. Mehus, *hic primum editur*. 400.
Quod in concilio procedendum sit per naciones & non per deputaciones &c. ex eodem cod. MS. *hic primum editur*. 401.
Epistola nunciorum concilii Basiliensis missa Pragensibus ex MS. Cod. Florent. ab eodem, *hic primum editur*. 407.
Littera scripta per concilium Regi Franciæ ex eodem MS. Cod. *hic primum editur*. 408.
De electione civitatis, ubi concilium debet celebrari ex eodem MS. Cod. *hic primum editur*. 409.
Instructiones ambaxiatorum euntium ad D. papam ex parte conc. Basil. ex eodem cod. MS. *hic primum eduntur*. 410.

1433.

Documenta anni 1433. 421.
Epistola Philippi ducis Burgundiæ ad conc. Basil. 422.
Litera regis Rom. mittentis Patribus litteras magistri G. ordinis Teutonicorum, de confoederatione Bohemorum, & Regis Polonorum. 423.
Copia literæ suprascriptis literis inclusæ. 424.
Modus vivendi in concilio. 425.
Mandatum ambassiatorum regni Bohemiæ, & Marchionatus Moraviæ. 429.
Mandatum universitatis Pragensis exhibitum per Bohemos. 430.
Articuli dogmatizati in Bohemia, propositi per D. Legatum &c. 432.
Cedula data per magistrum Petrum Anglicum &c. 434.
Collatio, seu præsentatio Bohemorum facta coram D. Legato per magistrum Jo. de Rockozana. 434.
Alia collatio per eumdem. 436.
Positio ejusdem coram Patribus concilii pro parte Bohemorum proposita. 443.
Tertius articulus Bohemorum, propositus in conc. per D. Ulricum &c. 483.
Positio de communione eucharistiæ facta per magistrum Johannem de Ragusio Ord. Prædicat. contra M. Jo. de Rokasana oratorem Bohemorum. 516.
Replica contra positionem M. Ægidii Carlerii, facta per D. Nicolaum oratorem Bohemorum pro secundo articulo eorum, 517.
Præfatio in responsionem pro veritate, ad replicas pro II. articulo Bohemorum, qui est de poenitentia peccatorum publicorum 570. 571.
Responsio ad replicas D. Nicolai Taboritæ super punitione peccatorum publicorum, facta per M. Ægidium Carlerii decanum Camerac. a concilio propter hoc deputatum. 573.
Replica D. Ulrici contra dicta magistri Kalcisem Ord. Prædicat. facta. 643.
Pulcra positio pro temporalitate, & jurisdictione ecclesiæ, & defen-

Anno Christi 1433.

fensio ejusdem Jo. Polemar, auditoris cardinalis S. Angeli Legati. 663.
Epistola consulum & civium Trevirensium ad conc. Basil. 674.
Quæ imperator fecit ad promotionem ejusdem Conc. 677.
Quæ idem passus est propter adhæsionem concilii. 678.
Littera missa per concilium Romanorum Regi. 679.
Epistola Sigismundi regis Rom. ad Conc. Basil. 680.
Ejusdem alia ad idem. 681.
Ejusdem alia ad idem. 682.
Bulla missa per D. Papam regi Rom. 683.
Littera missa imperatori per concilium. 683.
Epistola Roderici de villa Andrado comitis ad conc. Basil. 685.
Propositio facta per M. Jo. de Mella ambassiatorem papæ in eodem conc. 685.
Propositio facta per abbatem S. Mariæ de Moniacis ambassiatorem papæ in eodem conc. seu oratio D. Nicolai abbatis &c. 689.
Epistola Eugenii IV. ad congregatos in civitate Basiliensi. 698.
Ejusdem memoriale datum suis ad conc. Basil. oratoribus. 699.
Facultas data per D. papam suis oratoribus &c. 701.
Alia Facultas. 701.
Alia facultas. 703.
Responsio facta oratoribus papæ per promotores concilii. 704.
Litteræ decani, & canonic. Trevirensium ad concilium. 717.
Littera missa concilio Basil. in favorem ducis Litvvaniæ per nobiles terrarum Russiæ &c. 721.
Epistola Jacobæ ducissæ Bavariæ ad conc. Basil. 722.
Ludovici regis, Calabriæ & Andegaviæ ducis ad idem. 724.
Pacta inita & firmata inter Eugenium papam IV. & Sigismundum regem Romanorum. 725.
Littera missa concilio per regem Rom. super coronatione sua. 727.
Epistola Magistri G. Ord. B. M. Theutonicorum ad idem conc. 728.
Epistola Philippi ducis Burgund. ad idem. 729.
Ulrici electi Trevirensis ad idem. 730.
Confirmatio conventionis cujusdam inter comitem Palatinum Rheni, & Conrad. Ratisp. Episc. 731.
Epistola Eugenii IV. Jo. de Mella, Jo. archiep. Tarentino, Thomæ episc. Traguriensi, & aliis. 734.
Litteræ legationis Cardinalis S. Angeli 735.

Anno Christi 1433.

Epistola Eugenii IV. ad congregatos in conc. Basil. 736.
Mandatum ducis Burgund. 738.
Epistola Syndici & consilii civitatis Avenionensis ad conc. Basil. 739.
Mandatum Joannis de Tusignano episcopi Ferrariensis, ex Autographo Ferrariensi, ab D. Canon. Joseph Antenore Scalabrini *nunc primum datur*. 742.
Basileensis concilii Facultas data eidem episcopo, ex eodem Autographo &c. 743.
Epistola Johannis regis Portugalliæ ad idem conc. 745.
Solemnis Tractatus Fr. Jo. de Turrecremata Ord. Prædicatorum in favorem Eugenii IV. contra decreta Conc. Constant. &c. & contra gesta in conc. Basil. adversus Eugenium; ex MS. Codice Lucensi, *hic primum editur*. 746.
Johannis de Polemar relatio eorum quæ habuit in commissis ex parte concilii &c. 789.
Responsio illorum de Praga ad præmissa. 792.
Propositio facta per Procopium Rasum nomine Thaboritarum. 795.
Responsio ad præmissa M. Ægidii Carlerii. 795.
Votum M. Jo. de Turrecremata super Avisamento, quod papa debeat jurare servare Decreta de conciliis Generalibus continuandis, & electionibus confirmandis, alias cadet a jure Papatus &c. ex MS. Codice Lucensi, *hic primum editur*. 799.
Littera imperatoris significantis, se imperatoriam suscepisse coronam, novosque ad conc. mittere oratores. 806.
Epistola M. G. Ord. B. M. Theutonicorum ad conc. Basil. 807.
Rationes allegatæ per ambassiatores electorum imperii pro jure suo in facto sedium: & Responsio episc. Nivernensis ambassiatoris ducis Burgundiæ. 809.
Ordinatio concilii super controversia ratione sedium &c. 813.
Littera Patens regis Scotorum ad abbatem de Dourdrana. 813.
Exhortatio ad concilium, ambassiatorum papæ. 814.
Capitula advisata, pro concordia papæ ad conc. super differentiis &c. 816.
Missiva missa oratoribus Germanicæ nacionis a rege Angliæ; ex MS. cod. Florent. abs. D. Laurentio Mehus, *hic primum editur*. 817.
Tres modi tractandi concordiam inter D. Eugenium, & conc.

ANNO CHRISTI 1433.

Basil. ex eodem codice. *hic primum eduntur*. 818.
Littera missa sacro concilio per clerum Altissiodorensem &c. 823.
Epistola Erici regis Daniæ ad conc. Basil. 824.
Litteræ, seu Bulla decreti, quod omnes causæ, quæ tractantur in concilio Basileensi revertantur ad curiam Romanam præter tres, videlicet ad reformationem morum, ad extirpationem hæresis, & ad pacem ponendam inter Principes. 826.
Epistola ducis Mediolanensis ad conc. Basil. 827.
Epistola Boleslai ducis Lithuaniæ ad conc. Basil. 829.
Universitatis Parisiensis ad idem. 831.
Sigismundi imperatoris ad idem. 834.
Reginæ Johannæ Siciliæ &c. ad idem. 835.
Eugenii IV. ad regem Angliæ. 836.
Littera credentialis Bohemorum. 837.
Articuli oblati concilio ex parte regni Bohemiæ, & Marchionatus Moraviæ. 838.
Litera credentialis D. Imperatoris. 840.
Littera missa concilio per Carolum regem Francorum. 841.
Aliud mandatum ducis Burgundiæ. 842.
Epistola electorum Rom. Imperii ad conc. Basil. 844.
Epistola credentialis ducis Sabaudiæ ad conc. Basil. 846.
Sigismundi imperatoris ad idem 847.
Episcoporum de Armenia ad idem. 848.
Petitio oblata per Ambassiatores ducum Burgundiæ, & Sabaudiæ. 850.
Disputatio inter card. S. Angeli, & archiepiscopum Spaletensem oratorem Eugenii. 851. 866. 872.
Responsio Spalatensis. 863. 871.
Verba Francisci de capitibus Liste ambassiatoris Venetor. 872.
Verba D. imperatoris. 873.
Cedula oblata pro parte Imperatoris &c. 874.
Epistola Philippi ducis Burgundiæ ad conc. 876
Epistola Pragensium ad nuncios concilii Basileensis, Ratisponæ existentes. 877
Copia cedulæ inclusæ. 878.
Copia Litteræ imperatoris Græcorum ad conc. 879.
Propositio facta per D. Legatum in conc. Basil. ambaxiatoribus Græcorum. 880.
Responsio præfatorum ambaxiatorum concilio facta. 889.

ANNO CHRISTI 1433.

Propositio D. Abbatis Conchensis ambassiatoris concilii ad Venetos. 896.
Responsio ducis ad eam propositionem. 902.
Intentio concilii super quatuor articulis disputatis cum Bohemis, & horum promissio. 903.
Collectoris Præmonitio in sequentem apologiam Joannis de Turrecremata pro tuendis revelationibus S. Birgittæ, ab obtrectatoribus quibusdam ad concilium Basileense delatis; quæ ex MS. codice Lucensi *hic primum editur*. 910.
Defensiones quorumdam articulorum rubrorum revelationum S. Birgittæ, factæ in concilio Basileensi per magistrum Joannem de Turrecremata &c. 911. 912. &c.
Jo. Dominici Mansi adnotatio in articulum XLI. 950.
Concilium D. Joannis de Millis de Brissia, advocati, consistorialis, super decreto *Frequens*, edito in concil. Constant. ex MS. codic. Felini in Bibliot. Canonic. Maj. Ecclesiæ Lucensis *hic primum editur* 1035. 1036.
(*Iste vix alius est, ut puto, a Joanne de Millis, quem ab Eugenio pontifice missum Basileam venisse legatum scripsi in historia, documentis concilii Basileensis præmissa pag.* 171.

1434. Documenta anni 1434.
Litera credentialis Bohemorum. 1043.
Responsio concilii ad eamdem. 1044.
Littera contra Mendicantes asserentes &c. 1045.
Copia ejusdem bullæ papæ super remissione causæ ecclesiæ Magdeburgensis ad concilium. 1046.
Litteræ capituli Bajocensis ad concilium. 1048.
Epistola Magistri civium & consulum Pilznensium ad concilium. 1049.
Littera M. Johannis de Polemar auditoris, & ambassiatoris concilii versus Bohemiam. 1050.
Littera Sigismundi imperat. ad conc. 1051.
Copia Litterarum inclusarum in epistola imperatoris. 1051.
Epistola Caroli VII. regis Francorum ad concilium. 1052.
Littera imperatoris concernens factum cardinalis Rothomagensis & capituli Bambergensis. 1053.
Littera ambassiatoris concilii, qui in Græcia remanserat. 1056.
Epistola Henrici regis Angliæ ad concilium. 1057.
Epistola prælatorum & capitulorum Trajectensium ad concilium

lium. 1060.
ANNO CHRISTI 1434. Littera concilii ad imperatorem. 1064.
Supplicatio oblata in singulis deputationibus per dominos generales Prædicatorum, Carmelitarum, Augustinensium, ac Vicarium Minorum &c. 1066.
Epistola Eugenii papæ IV. ad concilium. 1068.
Epistola ducis Mediolanensis ad concilium. 1069.
Littera papæ ad suos oratores & præsidentes concilio. 1070.
Copia litterarum ad D. Legatum ex parte cujusdam provincialis Saxonum. 1071.
Epistola capituli Albiensis ad concilium. 1072.
Littera consulum civitatis Albiensis ad concilium. 1073.
Littera D. Eugenii papæ ad S. concilium super facto ecclesiæ S. Audoeni Rothomagensis & Trajectensis. 1075.
Epistola Friderici Lantgravii Thuringiæ ad concilium. 1077.
Ejusdem alia ad idem. 1078.
Littera imperatoris ad concilium super causa D. Rothomag. & aliis &c. 1080.
Ejusdem alia super materia Græcorum. 1081.
Litteræ ducis Britanniæ ad concilium. 1082.
Littera imperatoris Rom. ad imperat. Græcor. super reductione ecclesiæ orientalis. 1083.
D. ducis Britanniæ ad concilium. 1084.
D. papæ ad conc. super materia Græcorum. 1086.
Littera M. Simonis Freron oratoris concilii apud D. papam super facto Græcorum. 1087.
Littera Isaiæ episcopi Jerosolymitani super materia unionis Græcorum ad D. Papam. 1088.
Epistola provisorum, & decanorum foraneorum dioecesis Trajectensis ad conc. 1089.
Epistola Johannis ducis Britanniæ ad concilium. 1092.
Avisamenta dominorum deputatorum in facto pecuniarum reperiendarum pro adventu Græcorum ad concilium. 1094.
Bulla papæ de assensu præstito in materia Græcorum. 1096.
Littera D. cardinalis de Ursinis super materia Græcorum. 1098.
Littera quorumdam canonicorum Albiensium ad concilium. 1100.
Epistola Caroli VII. regis Francorum ad concilium. 1102.
Epistola episcoporum provinciæ Narbonensis ad concilium. 1103.
Petitiones S. D. Imperatoris &c. 1105.
Epistola Johannis Armeniaci comitis ad concilium. 1109.
ANNO CHRISTI 1434. Epistola Burgi magistrorum & consulum Leodensis civitatis ad concilium. 1110.
Copia litteræ D. Christophori Garrani &c. 1112.
Copia litteræ ambassiatorum Græcorum transeuntium ad SS. D. N. papam &c. 1113.
Copia procuratorii D. ducis Burgundiæ pro pace regni Franciæ. 1114.
Epistola Amedei ducis Sabaudiæ ad concilium. 1115.
1435. Documenta anni 1435.
Epistola Philippi ducis Burgundiæ ad concilium. 1115.
Littera S. D. imperatoris ad concilium mittentis Conradum de Winsperg tractaturum de rebus Bohemicis. 1117.
Epistola capituli, & canonicorum ecclesiæ Tridentinæ ad concilium. 1118.
Littera D. ducis Britanniæ &c. 1119.
Littera communitatis Leodiensis ad concilium. 1120.
Littera D. ducis Sabaudiæ adversus Ludovicum de Palude Episcop. Avenion. 1122.
Copia litteræ interclusæ. 1123.
Littera comitis Armaniaci ad concilium. 1124.
Protestatio facta per inclytam nationem Germanicam super materia indulgentiarum in facto Græcorum. 1126.
Littera alia ejusdem D. ducis &c. 1127.
Bulla legationis cardinalium S. Crucis, & S. Petri ad vincula. 1128.
Bulla Eugenii papæ IV. ad concilii præsides. 1129.
Copia litteræ regis Jacobi &c. 1130.
Bulla papæ ad concilium super reductione Græcorum. 1132.
Alia bulla patens D. N. Papæ, in qua inseruntur capitula concordata cum Græcis &c. 1133.
Littera D. ducis Barrensis ad concilium idem Basileense. 1136.
Epistola Caroli regis Francorum ad idem. 1137.
Epistola cardinalium S. Crucis, & S. Petri ad idem. 1138.
Epistola oratorum concilii Basileensis ad imperatorem ad concilium Basileense &c. 1139.
Petri Fuxensis cardinalis epistola continens concilii Basileensis litteras pro habendis informationibus de vita & sanctitate ac miraculis Petri de Luxemburgo. 1141.
Tenor litteræ ducis Glocestriæ. 1142.
Responsiones datæ ad mandatum

ANNO CHRISTI 1435.

excel. ac christianiss. Henrici regis Angliæ &c. Magistris Johanni Pulcripatris, & Stephano de Novaria ambassiatoribus ad eumdem a S. Concilio Basileensi destinatis. 1143.
Responsio ad prædicta. 1143.
Littera credentialis ambassiatorum papæ, venientium ad concilium &c. 1145.
Littera credentialis collegii DD. cardinalium. 1145.
Litteræ ambassiatorum S. concilii, qui iverunt ad Græciam. 1145.
Bulla per quam mandantur moneri domini archiepiscopus Tarentinus & episcopus Paduanus præsidentes D. papæ. 1147.
Monitio contra præsidentes papæ, pro revocatione cujusdam protestationis per eos factæ. 1148.
Inquisitio de potestate papæ. 1151.
Alia propositio coram S. pontifice in materia unionis Græcorum. 1158.
Propositio facta coram S. pontifice per ambassiatores S. concilii Basileensis &c. 1163.
Instrumentum requisitionis papæ super observatione decretorum. 1168.
Responsio facta per R. D. Legatum oratoribus D. papæ, &c. 1169.
Copia litteræ missæ regi Angliæ pro parte D. cardinalis de Cypro, & oratorum concilii in Attrebato existentium. 1175.
Copia litteræ missæ cardinali Angliæ &c. 1176.
Copia Litteræ D. ducis Burgundiæ, missæ regi Angliæ. 1176.
Oblationes factæ pro parte regis Franciæ, & missæ in Angliam per legatos &c. S. concilii, & SS. D. N. papæ, & D. ducis Burgundiæ &c. 1177.
Bulla, per quam S. concilium mandat D. archiep. Lugdun. Primati Galliarum Pallium D. archiepiscop. Rothomag. impendi. 1181.
Copia litteræ regis Angliæ ad D. cardinalem de Cypro. 1182.
Bulla contra appellantes a concilio. 1182.
Copia litteræ D. ducis Burgundiæ ad D. cardinalem de Cypro. 1184.
Copia sententiæ latæ in causa ecclesiæ Trevirensis. 1185.
Sententia lata pro electo Albiensi &c. 1185.
Sententia lata in causa ecclesiæ Lausanensis. 1187.
Promissio Oratorum S. Concilii Basileensis super correctione proemii decreti facti pro reductione Græcorum. 1188.
Forma Salvi conductus. 1190.

ANNO CHRISTI 1435.

Littera credentialis oratorum S. Concilii transmissorum ad Imperatorem CPolim &c. 1191.
Regratiatio D. Legati super pace Franciæ 1191.
Bulla convocationis Prælatorum. 1194.
Ambrosii Camaldulensis oratio coram Sigismundo Cæsare &c. 1195.
Littera D. ducis Britanniæ ad concilium. 1201.
Repetitiones quædam cardinalis Johannis de Turrecremata, cum esset in minoribus constitutus Basileæ super quibusdam Propositionibus *Augustini de Roma*, ex M. S. Codice Lucensi, *hic primum eduntur*. 1203. 1204.

1436. Documenta Anni 1436.

Avisamenta pro facto Græcorum. 1259. 1260.
Monitio ad reges & principes &c. 1270.
Propositio D. Jo. abbatis de Buzaio oratoris D. ducis Britanniæ. 1274.
Protestatio facta per nationem Gallicanam in concilio Basileensi. 1280.
Epistola prælatorum &c. Nationis Germanicæ ad archiep. Mogunt. 1286.
Protestatio facta per præsidentem Papæ &c. 1286.
Avisamenta concernentia monitorium D. Papæ, cum conditionibus &c. 1289.
Tenor litterarum apostolicarum &c. 1291.
Monitorium contra D. Eugenium. 1292.
Concilii Basileensis epistola ad capitulum Trecensis ecclesiæ &c. 1298.
Tractatus factus contra Avisamentum quoddam Basilientium, quod non liceat appellare a concilio ad papam, authore Joanne de Turrecremata S. T. M. Ordinis Prædicatorum, ex MS. Codice Lucensi, *hic primum editur*. 1299. 1300.
Epistola concilii ad legatos suos in Bohemiam directos. 1321.
Oratio Æneæ Silvii, habita Basileæ &c. ex MS. Codice Lucensi, *hic primum editur*. 1322.
Anonymi cardinalis consultatio, num concilium papæ superius habendum sit, ex MS. Codice Florentino a Cl. Laurentio Mehus *hic primum editur*. 1342.

1437. Documenta Anni 1437.

Cedula decretata per sacrum concilium circa expeditionem Legatorum in Græciam. 1351.
Sermo D. Nicolai Siculi archiep. Panormitani habitus in concilio Basileensi &c. ex MS. Codice

ANNO CHRISTI 1437.

Lucensi, *hic primum editur*. 1352.

Appendix Collectoris ad eumdem Sermonem. 1416.

Ejusdem de suprema papæ authoritate supra concilium, ex quodam ejus consilio in M. S. codice Lucensi servato, Fragmentum. 1418.

Excerptum ex opere inscripto: De S. Pontificis & universalis Concilii, necnon de imperatoriæ majestatis origine & potestate, authore Petro de Monte, ex MS. Codice Lucensi. 1420.

Felini Sandei Lucensis episcopi adnotationes quædam in hoc Excerptum Petri de Monte, *nunc primum editæ*. 1433.

Ex Dialogo Æneæ Silvii, de Constantini donatione Fragmentum, *nunc primum datur*. 1435.

COLLECTORIS AD LECTORES

MONITUM.

CUm Basileensis concilii acta typis excudenda tradebam, plura me ad eundem pertinentia scopum expectare a se jussit V. Cl. Laurentius Mehus, eaque se mature traditurum, ut suo insererentur loco spondebat; sed cum literariis distractus curis ad condictum tempus fidem liberare suam nequiverit, festinarentque typi, ea omnia ad appendicem in fine concilii rejicere coactus fuit. Ea de re monitos Lectores meos volui, ut in spem certam magnæ rerum anecdotarum frugis colligendæ sese erigant; interim vero ea habeant & fruantur, quæ ego hinc inde nec sane pauca nec proletaria hic dedi.

AD CONSTANTIENSE CONCILIUM OECUMENICUM

Anno 1415.

ADDITIO.

ACTA RELIQUA IN CAUSA JOANNIS PARVI.

EPISTOLA

Caroli VI. Francorum regis

Ad deputatos a synodo.

*Discretis viris commissariis super materiis fidei a sacrosancta generali synodo deputatis, nostris caris vinctis ** ** Forte amicis.*

Extat cum reliquis inter opera Gerson. edit. Dupin. to. V. pag. 497.

CAROLUS, Dei gratia, Francorum rex, discretis viris commissariis super materiis fidei a sacrosancta generali synodo deputatis nostris caris amicis, salutem, & haereses extirpare.

Vestras discretiones comprobamus, quod D missos nostros oratores ad universalis eccles. sanctum concilium benigne nostris in agendis excepistis, illam praemaxime Dei, & in qua vivimus fidei, nostramque causam propositionis defuncti Joannis Parvi, dudum per dilectum, & fidelem consiliarium nostrum G... episc. Parisiensem & fratrem Joannem Polet, haereticae pravitatis eo tunc in regno nostro inquisitorem, celebri convocato concilio, catholice condemnatae, quam nos, & carissima filia nostra Parisiensis universitas advocavimus; et per nostras regni nostri civitates, litteris nostris publicari mandavimus; vestras discretiones in zelum fidei requirentes, quatenus causam ipsam, quam E velut propriam defendere volumus, et volumus, nec deserere valemus indefensam, salvo Dei, et nostrae regiae majestati honore; nostrosque oratores, et nuncios in earum defensione, quantum fidei fervor in nobis est, justitiae favoribus amplecti velitis recommissos: et in hac re nostris eisdem oratoribus, quibus per dilectum nostrum nuncium, & oratorem magistrum Guillelmum Monardi, licentiatum in decretis, nostram significari fecimus voluntatem, auditum benignum, & fidem praestare plenariam. Et si qua velitis, quae possumus, ea nobis significare curetis comp.ltur *. Datum Parisius, nona januarii. ** Verbum corruptum*

JUDICIUM

Deputatorum Concilii,

Quo sententia episcopi Parisiensis, & Inquisitoris, adversus librum Joannis Parvi cassatur.

In Nomine Domini. Amen.

PRidem Dominus Balthasar Cossa, tunc Johannes Papa XXIII. quamdam commissionis, vice supplicationis cedulam nobis Jordano, miseratione divina episcopo Albanensi, sanctae Romanae ecclesiae cardinali, per certum apostolicae sedis cursorem praesentari fecit, quam reverenter, ut decuit, suscepimus, hujusmodi sub tenore. Ib. p. 500.

Beatissime Pater.

„ Dudum accepta occasione super quadam asserta propositione per quemdam „ magistrum Joannem Parvi, sacrae Theologiae professorem, Parisius, ut dicitur facta, qui * devotus sanctitatis vestrae filius Joannes Burgundiae dux praetenditur advocatus, reverendus pater dominus Gerardus, episcopus Parisiensis, & quidam ** locus corruptus.*

ANNO CHRISTI 1415.

Joannes Poleti „ prætenſus hæreticæ pravi- „ tatis in regno Franciæ inquiſitor, ad quo- „ rumdam æmulorum proſecutionem ma- „ litioſam, dictam propoſitionem, tanquam, „ ut aſſerebat, a ſana doctrina fidei catho- „ licæ deviantem, & libros in quibus ſcri- „ pta dicebatur, comburi &c. ut dicitur „ ſententialiter mandaverunt. A quibus om- „ nibus idem dominus dux, tamquam ve- „ rus fidei chriſtianæ zelator catholicus, „ in quantum præmiſſa eum, ejuſque ſta- „ tum, honorem, atque fidem concernere „ poterant, etiam pro ſuæ bonæ famæ, „ ſuique chriſtiani nominis conſervatione, „ ad ſanctitatem veſtram, & ſanctam ſe- „ dem Apoſtolicam appellavit. Dignetur „ igitur eadem ſanctitas cauſam, & cauſas „ appellationis, & appellationem hujuſmo- „ di, ac etiam principalis nullitatis, ini- „ quitatis, & injuſtitiæ dictæ prætenſæ ſen- „ tentiæ, ac etiam proceſſum * in præ- „ miſſis factorum, & habitorum, una cum „ dependentibus, emergentibus, & conne- „ xis, tam conjunctim, quam diviſim alicui „ prælato probo viro in curia Romana re- „ ſidenti committere audiendas, deciden- „ das, & fine debito determinandas, cum „ poteſtate citandi epiſcopum, & inquiſi- „ torem prædictos, & omnes alios, qui ſua „ intereſſe crediderint, in curia Romana, „ & extra: ac etiam eis, & aliis quibus to- „ tiens quotiens opus erit inhibendi, ſub „ poenis formidabilibus; non obſtante quod „ alias cauſa, & cauſæ hujuſmodi non ſint „ in dicta curia legitime devolutæ, vel a- „ lias finiendæ; & cum poteſtate etiam præ- „ miſſa omnia, & ſingula, per edictum pu- „ blicum in Romana curia & alibi, ſi opus „ fuerit, & ad aliqua loca non patuerit tu- „ tus acceſſus, exequendi, & ex officio pro- „ cedendi &c. & cum poteſtate reſtituendi „ ad proſequendam hujuſmodi appellatio- „ nem cum toto ſuo effectu, non obſtante „ lapſu primi fatalis * infra quod propter „ turbationes; quæ fuerunt in regno Fran- „ ciæ; & quædam alia, commode proſequi „ non valuit. Juribus, ſtilo, conſtitutioni- „ bus apoſtolicis, & aliis contrariis non „ obſtantibus quibuſcumque.

* *forte* proceſſuum.

* *verbum forſan nunc inuſitatum.*

In fine vero dictæ commiſſionis, ſive ſup- plicationis cedulæ, ſcripta erant de alterius manu littera, litteræ ſuperioris litteræ ipſius cedulæ prorſus & omnino diſſimili, & di- verſa hæc verba videlicet.

„ De mandato domini noſtræ papæ; au- „ diant reverendiſſimi patres domini cardi- „ nales de Urſinis, Aquilegienſis, & Flo- „ rentinus. Citent etiam per edictum, in- „ hibeant, & reſtituant, & procedant ut „ petitur, & deputent promotorem ad cau- „ ſam &c. & quilibet eorum procedere „ valeat citra concluſionem & ſententiam „ diffinitivam.

Cujus quidem commiſſionis ſeu ſupplica- tionis cedulæ rigore nos Jordanus epiſcopus & cardinalis, judex & commiſſarius prædi- ctus de dictorum dominorum Aquilegienſis, & Florentini cardinalium noſtrorum colle- garum in hac parte mandato expreſſo & voluntate in ſolidum; etiam virtute com- miſſionis procedentes, ac citatione, inhibi- tione, & compulſoria per nos ad providi & circumſpecti viri magiſtri Petri Couchon, præfati illuſtriſſimi principis domini Johan- nis ducis Burgundiæ principalis, in ipſa no- bis facta & præſentata commiſſione, prin- cipaliter nominati, per providum virum ma- giſtrum Johannem de Monteleonis ipſius do- mini ducis principalem procuratorem con- ſtitutum ſubſtituti procuratoris inſtantiam, prout de ipſorum conſtitutionis & ſubſtitu- tionis mandatis idem magiſter Petrus Cau- chon coram nobis legitime edocuit, contra venerabilem patrem dominum Gerardum e- piſcopum Pariſienſem, & fratrem Johannem Poleti inquiſitorem ex adverſo principales, etiam in eadem nobis facta commiſſione prin- cipaliter nominatos, omneſque alios & ſin- gulos ſua intereſſe credentes communiter vel diviſim; etiam peremptione decretis & conceſſione, & juriſdictione noſtra legitime perpetuata præfatus Balthaſar Coſſa cita- tione, inhibitione & compulſoria hujuſmo- di, ut præfertur, decretis nondum execu- tioni mandatis, fuit per ſacroſanctum gene- rale Conſtantienſe Concilium, univerſalem eccleſiam repreſentans, omni dignitate etiam papali privatus, & deſtitutus.

Deinde vero ad dicti magiſtri Petri pro- curatoris præfati domini ducis principalis inſtantiam, contra præfatos dominos Gerar- dum, & fratrem Johannem Poleti ex adver- ſo principales, & alios ſua intereſſe creden- tes alias citationem & inhibitionem de no- vo extra Romanam curiam, & ad partes conceſſimus, & decrevimus, ac per noſtras certi tenoris literas contra eosdem dominum Gerardum epiſcopum, & Johannem Poleti inquiſitorem prædictos, alioſque omnes & ſin- gulos ſua intereſſe credentes, eoſque citari fecimus, & mandavimus, quatenus certo peremptorio, & competenti termino, in eadem ſecunda citatione expreſſo, compa- rerent coram nobis, vel alio forſan inte- rim, loco noſtri, ſurrogando judice, & commiſſario, per ſe, vel per procuratores ſuos idoneos, ad cauſam, & cauſas hujuſ- modi ſufficienter inſtructos, cum omnibus ju- ribus, & munimentis, cauſam, & cauſas hujuſmodi tangentibus, præfato illuſtriſſimo principi domino Johanni duci, principali, ejuſve legitimo procuratori pro eo; de & ſuper omnibus, & ſingulis in ipſa commiſſio- ne contentis de juſtitia reſponſuri; ac in cauſa, & cauſis hujuſmodi proceſſum, & procedi viſuri, aliaſque dicturi, facturi, au- dituri, allegaturi, & receptum quod juſtum foret, & ordo dictaret rationis; cum certi- ficatione, quod ſive in dicto citationis ter- mino comparerent, ſive non, nos nihilomi- nus, vel ſurrogatus judex prædictus, ad om- nia, & ſingula præmiſſa, & alias, prout juris foret, procederemus, ſeu procederet, dictorum citatorum abſentia, ſeu contuma- cia non obſtante, prout in dictis noſtris ci- tatoriis, & inhibitoriis ſigillo noſtro ſigil- latis, ac in forma ſolita, & conſueta expe- ditis plenius continebatur.

Quibus quidem noſtris ſecundariis litteris in partibus, ut moris eſt, etiam in perſonis domini epiſcopi, & fratris Johannis inquiſi- toris prædictorum, & alias debite exequu- tis,

ANNO CHRISTI 1415.

tis, & de ipsis partibus; una cum earum exequutionibus reportatis, & coram nobis per providum virum Magistrum Joannem de Montejustino, in curia Romana, & etiam præfati domini ducis principalis procuratorem, prout de suæ procurationis mandato, etiam coram nobis legitime edoctum extitit, ac nomine procuratorio ejusdem domini ducis judicialiter, & in scriptis reproductis.

Nos tunc, Jordanus episcopus, & cardinalis, ac judex, & commissarius prædictus, de dictorum dominorum Aquilegiensis, & Florentini cardinalium, nostrorum collegarum, in hac parte, mandato expresso, & voluntate, in solidum ac etiam virtute commissionis inter partes prædictas rite, & legitime ad ulteriora procedentes, ad præfati magistri Joannis de Montejustino procuratoris instantiam, eosdem, dominum episcopum, & fratrem Johannem, ex adverso principales, omnesque alios & singulos, sua interesse credentes, & eorum procuratores, si qui essent in curia Romana pro eisdem, ad dicendum vel opponendum quicquid verbo, vel in scriptis contra hujusmodi commissionem, citationem, & exemptiones supradictas dicere, sive opponere volebant, ad certum terminum peremptorium per audientiam publicam literarum contradictarum Romanæ curiæ, fecimus, & mandavimus.

In quo quidem termino comparuit in judicio coram nobis dictus magister Johannes de Montejustino procurator, quo supra nomine, & dictam citationem audientiæ in eadem audientia debite executam repræsentavit facto, & in scriptis, citatorumque in eadem contentorum, non comparentium contumaciam accusavit, ipsosque contumaces per nos reputari petendo.

Et tunc discretus vir magister Johan. Martineti, dictorum Gerardi episc. & fratris Johannis Poleti inquisitoris, ex adverso, principalium procurator, ibidem præsens, quoddam instrumentum procurationis publicum, quamvis limitatum, coram nobis produxit, ac in jurisdictionem nostram nullatenus, ut asseruit, consentiens: nihilominus contra commissionem, citationem, & exequutionem supradictas, verbo duntaxat, excepit; protestans excipere facto, & in scriptis suis, loco & tempore congruis: & ob hoc copiam productorum nomine procuratorio petiit, quam eidem fieri decrevimus, atque tradi volumus per hujusmodi præsentis causæ notarium, & scribam infrascriptum.

Subsequenter vero, comparente in judicio coram nobis præfato magistro Johanne de Montejustino procuratore, & quemdam libellum, sive summariam petitionem facto, & in scripturis producente, cujus tenor sequitur & est talis.

Coram vobis reverendissimis in Christo patribus dominis S. R. E. cardinalibus, videlicet dominis Jordano episcopo Albanensi, de Ursinis; Antonio Aquilegiensi, et Francisco Florentinensi, vulgariter nuncupatis judicibus et commissariis a Sede Apostolica ac partibus infrascriptis cum potestate quod quilibet vestrum valeat &c. specialiter deputatis, proponit in jure procurator et procuratorio nomine illustrissimi principis domini Johannis ducis Burgundiæ, comitis Flandriæ, Arthesii &c. Quod licet condemnatio, seu determinatio opinionum in fide insurgentium ad solam sedem Apostolicam spectet; nihilominus tamen quidam dominus Gerardus prætensus episcopus Parisiensis, et frater Johannes Poleti pro inquisitore hæreticæ pravitatis in regno Franciæ tunc se gerens, falcem suam in messem alienam mittentes, ac judicium ad eos minime pertinens temere usurpantes, nullisque authoritate, jurisdictione, aut alia sufficienti potestate suffulti, non vocatis neque citatis legitime illis, quorum intererat, ac nullo processu juridico super hoc facto, nec aliquo juris ordine observato, sed penitus prætermisso, quasdam prætensas sententias in quibus præfatum dominum ducem nominarunt, nulliter et perperam protulerunt, et quas assertiones quasdam novem numero truncatas et confictas, et quandam propositionem, quas falso quondam magistro Johanni Parvi adscripserunt, tanquam justificationem dicti domini ducis per eundem, ut dicebant propositas, velut in fide et moribus erroneas etc. temere et de facto damnare præsumpserunt; necnon quosdam chartabellos, quos propositionem magistri Johannis Parvi pro justificatione domini ducis factam appellarunt; licet falso, igne cremandos decreverunt, cremarique jusserunt, et de facto dictas praetensas sententias vilissime et ignominiose exequendo fecerunt publice concremari, inhibueruntque; et alia nefanda plura attentarunt, quæ in suis prætensis sententiis dicuntur contineri, et quæ alias facti immanitas patentius demonstrat.

Cum igitur præfati domini ducis, qui in eisdem prætensis sententiis et processibus per expressum nominatur, et qui ab eisdem et inde subsecutis, salva eorum nullitate, tam pro se, quam pro sibi adhærentibus, & aliis, quorum interesse poterat, appellavit; licet obstante hujusmodi nullitate non esset appellare necesse, valde intersit, quod prætensæ sententiæ & processus hujusmodi ac præmissa omnia & singula & alia inde secutæ nullæ, nulli, & nulla declarentur, vobisque reverendissimis in Christo patribus ac dominis commissariis prædictis nullitas præmissorum omnium cum omnibus dependentibus, incidentibus, emergentibus & connexis tam conjunctim quam divisim, per olim Joannem papam commissa extiterit.

Ea propter petit dictus procurator, nomine quo supra, per vos reverendissimos patres dominos cardinales & commissarios ante dictos, per vestram sententiam & ordinationem pronuntiari, decerni, et declarari prætensos processus, sententias, condemnationes, cremationes, inhibitiones, et executiones prædictos, et prædictas, ac omnia inde secuta, fuisse et esse nullos, nullas, et nulla, invalidos et invalidas, cassos, cassas et cassa, ac nullius fuisse, et existere roboris nec momenti, eosque, eas et ea subjacuisse et subjacere vitio nullitatis, et quatenus de facto processerunt per modum nullitatis cassandos, irritandos, et annullandos, cassandas, irritandas, et annullandas, cassanda, an-

ANNO CHRISTI 1415.

annullanda, et irritanda fore; et per vos cassari, irritari, et annullari: ipsosque per Gerardum et fratrem Johan. Poleti inquisitor. prædictos & eorum quemlibet in solidum expensis in hujusmodi causa, occasione præmissorum, pro parte dicti domini ducis tam in partibus quam coram vobis, & alibi factis, de quibus, & de faciendis in * antea solemniter protestatur condemnandos fore & condemnari; & super præmissis tam conjunctim quam divisim & alias, prout convenit, & decet justitiam ministrari, vestrum, in quibus potest, & debet, benignum officium implorando.

* ut

Et protestatur dictus procurator, quod præmissa possit corrigere, emendare &c. & quod per ea, quæ prædixit, & in posterum quomodolibet in hujusmodi causa dicturus est, non intendit se ad onus superfluæ prolationis alligare, seu astringere; sed solum dumtaxat ad ea, quæ sufficiunt, seu sufficere possunt ad intentionem suam præfatique domini ducis & aliorum, quorum interest consequendam. Et ultra protestatur, quod per præmissa, & alia quæcumque dicta, & dicenda nihil intendit ad intentionem adversariorum, seu alicujus eorum confiteri; sed potius diffiteri, & negare, prout diffitetur & negat.

Nos tunc ad ipsius magistri Johannis de Montejustino procuratoris instantiam, dictum magistrum Joannem Martineti procuratorem prædictum per certum sedis Apostolicæ cursorem, et nihilominus præfatos dominos episcopum, et inquisitorem per auditientiam * literarum contradictarum ad dicendum, et opponendum quidquid verbo vel in scriptis contra hujusmodi libellum seu petitionem summariam dicere, seu opponere volebant, ad certum terminum peremptorium et competentem citari mandavimus atque fecimus.

* f. audientiam, aut auditionem.

Quo termino adveniente comparuit in judicio coram nobis præfatus magister Johannes de Montejustino procurator, et citationem auditientiæ in eadem debite executam reproduxit, dictorumque citatorum in eadem contentorum non comparentium, ac etiam dicti magistri Johannis Martineti, ibidem præsentis, nihil contra dictum libellum, sive petitionem summariam verbo vel in scriptis dicentium, vel nec opponentium, contumaciam accusavit, ipsosque contumaces per nos reputari instanter postulavit.

Nos tunc dominum episcopum, et inquisitorem prædictos absentes, et etiam dictum magistrum Johannem Martineti ibidem præsentem, nihil tamen contra dictum libellum opponentes, nec excipientes, reputavimus, justitia exigente, contumaces.

Et nihilominus, quia dictus magister de Montejustino asserebat se de quibusdam litteris, sive instrumentis, quæ, ut dicebat, venerabilis, et circumspectus vir, Magister Joannes de Gerssono, cancellarius ecclesiæ Parisiensis, coram judicibus in causa fidei, seu assertionum prædictarum per sacrum Concilium Constantiense deputatis judicialiter produxerat, et quæ penes notarios in eadem causa assertionum scribentes, vel alterum eorum esse debebant, indigere.

Nos, Jordanus cardinalis prædictus, eosdem notarios, et quemlibet eorum, instante dicto magistro Joanne de Montejustino, ad portandum, et exhibendum coram nobis instrumenta, seu litteras hujusmodi, primo simpliciter, et deinde ad idem secundo, sub poena, ad certum peremptorium, et competentem terminum citari, et compelli, per certum sedis apostolicæ cursorem, viva voce fecimus, et mandavimus.

In quo quidem, et secundo termino, discretus vir magister Conradus de Velden, secretarius præfati domini cardinalis Florentini, alter notariorum, in prædicta causa assertionum, et scribarum, ad hæc de mandato nostro citatus, et compulsus, duas litteras, unam sigillis episcopi, et inquisitoris prædictorum, et aliam sigillo serenissimi principis domini regis Francorum sigillatas; in quibus quidem litteris quædam sententiæ per episcopum et inquisitorem, super condemnatione novem assertionum, et propositionis prædictarum Parisius latæ continebantur, & etiam narrabantur, exhibuit & produxit: asserens idem magister Conrardus, illas coram dictis dominis judicibus in causa dictarum assertionum deputatis per præfatum magistrum Johan. de Gerssono productas extitisse.

Post quam quidem exhibitionem dictarum duarum litterarum, per eumdem magistrum Conrardum, ut præmittitur, coram nobis factam, præfatus magister Johannes de Montejustino, ibidem præsens, dictas duas litteras judicialiter coram nobis reproduxit, inquantum faciebant pro interesse præfati domini ducis consequentiam, et non alias, nec alio modo: petens nihilominus idem de Montejustino sigilla, & signa in eisdem litteris apposita, et appensa, per dictum magistrum Johannem Martineti ex adverso procuratorem, & quosdam alios testes, quos tunc produxit, recognosci.

Quæ signa, & sigilla tunc per eosdem Martineti, & alium testem, recepto ab eis per nos primitus juramento, quod dicerent veritatem, recognita extiterunt.

Deinde vero, instante dicto magistro Johanne de Montejustino, nos præfato magistro Johanni Martineti, ex adverso procuratori, assignavimus; nec non eosdem dominos episcopum, et inquisitorem, per audientiam contradictarum, ad dicendum, opponendum, et excipiendum, si, et quicquid verbo in scriptis dicere, opponere, vel excipere vellent contra dictas duas litteras, ut profertur exhibitas, et productas, ad certum et peremptorium terminum per audientiam contradictarum citari mandavimus, et fecimus.

Quo termino adveniente, nos, ad instantiam præfati magistri Johannis de Montejustino, coram nobis in judicio comparentis, et citationem proxime dictam in audientia contradictarum legitime exequutam reproducentis, ac etiam dominorum episcopi, et inquisitoris prædictorum, nec non dicti magistri Johannis Martineti eorum procuratoris prædicti non comparentium; nec quicquam verbo vel in scriptis contra dictas duas litteras dicentium, opponentium, vel excipientium contumaciam accusantis, reputavimus, prout fuerunt, contumaces.

Consequenter autem, productis pro parte dicti domini ducis certis aliis instrumentis,

ANNO CHRISTI 1415.

ANNO CHRISTI 1415.

tis, ac etiam illis, et omnibus actis cauſæ meritis, viſis, & intellectis; illiſque etiam in plurium dominorum cardinalium, ac prælatorum, & aliorum juriſperitorum; nec non etiam in rota cum auditoribus ejusdem diverſis, & iteratis conſilium * per nos, & noſtros collegas prædictos habitis, poſitis, & plenius recenſitis.

* forte conſiliis

Tandem nos Jordanus, cardinalis de Urſinis judex & commiſſarius, una cum, ac de voluntate, & mandato dictorum dominorum Aquilegienſis, & Florentini cardinalium noſtrorum, in hac parte collegarum prædictorum, ipſiſque volentibus, & conſentientibus, ad præfati magiſtri Johannis de Montejuſtino procuratoris inſtantiam, eumdem magiſtrum Johannem Martineti ad concludendum, & concludi videndum, vel dicendum cauſam, ſi quam haberet, rationabilem quare concludi non deberet, allegandum; nec non audiendum per nos, & collegas noſtros prædictos ferri, & in ſcriptis promulgari ſententiam, & ad audiendum ſuper hoc voluntatem noſtram, & collegarum noſtrorum prædictorum ad certos diem, & horam inferius annotatos, per certum apoſtolicæ ſedis curſorem: nec non dominos Gerardum epiſc. et fratrem Johan. Poleti inquiſitorem, prædicti ipſius magiſtri Johan. Martineti partes antedictas, etiam ad ipſius magiſtri Johannis de Montejuſtino procurat. inſtantiam ad actus, et terminos prænotatos ad diem, et horam inferius etiam deſcriptos; per audientiam publicam litterarum contradictarum Romanæ curiæ citari fecimus, & mandavimus: quos etiam diem, & horam eidem magiſtro Johanni de Montejuſtino procurat. inſtanti, et petenti ad idem, et eosdem actus ſtatuimus, et diximus præfigendum.

Quibus, die, et hora advenientibus, comparentibus in judicio coram nobis magiſtro Johanne de Montejuſtino, ex una; et Johanne Martineti procuratoribus prædictis, nominibus procuratoriis, quibus ſupra partibus ex altera; Idem magiſter Johannes de Montejuſtino procurator, dictam citationem audientiæ contradictarum in eodem debite executam, facto, et in ſcriptis repræſentavit, dominorumque epiſcopi, et inquiſitoris dictorum, et aliorum citatorum, in eodem contentorum non comparentium, nec aliquid rationabile allegantium, præfato magiſtro Johanne Martineti ex adverſo procuratore ſemper præſente et audiente, contumaciam accuſavit, ipſoſque contumaces reputari, et in eorum contumaciam, una cum eo concludi, et pro concluſo haberi per nos inſtanter poſtulavit, quantumcumque in eo fuit, concludit in eadem.

Nos tunc, una cum dicto magiſtro Johanne de Montejuſtino procuratore concludente, et ſecum concludi petente in hac cauſa præfatis dominis cardinalibus, noſtris in hac parte collegis, præſentibus, volentibus, mandantibus et conſentientibus, ut præfertur, duximus concludendum, et concluſimus, habuimuſque et haberi volumus pro concluſo in eadem.

Et nihilominus præfato magiſtro Johanne de Montejuſtino procuratore inſtante, et ſententiam ferri petente; nos Jordanus cardinalis de Urſinis prædictus, una cum

A præfatis dominis Aquilegienſi, et Florentino cardinalibus, judicibus, et commiſſariis, noſtriſque in hac parte collegis, ac etiam ipſi noſtri collegæ, & eorum quilibet, una nobiſcum in domo habitationis noſtræ exiſtentes, & pro tribunali ſedentes; ac de noſtri, ac etiam de dictorum dominorum Aquilegienſis, & Florentini cardinalium, judicum, & commiſſariorum, noſtrorumque in hac parte collegarum voluntate, & mandato; nec non de juriſperitorum conſilio, præhabita cum eisdem, ut profertur, matura deliberatione, & ſufficienti, ad noſtram ſententiam & ordinationem proferendam, in hujuſmodi cauſa duximus procedendum & proceſſimus; eamque per ea, quæ vidimus

B & cognovimus, ac de præſenti cognoſcimus & videmus, pro præfato domino duce Burgundiæ, ad inſtantiam, & petitionem dicti magiſtri Johannis de Montejuſtino procuratoris, & contra dominos Gerardum epiſcopum, & Johannem Poleti inquiſitorem, prædictos, in ſcriptis tulimus, & per præſentes proferimus, in hunc qui ſequitur modum.

De Juriſperitorum conſilio per hanc noſtram ſententiam, & ordinationem, quam ferimus ſcriptis; pronuntiamus, decernimus, & declaramus prætenſos proceſſus, ſententias, condemnationes, cremationes, inhibitiones, & executiones prædictos & prædictas, ac omnia inde ſecuta, fuiſſe, & eſſe

C nullos, & nulla, invalidos, invalidas, & invalida, caſſos, caſſas, & caſſa, ac nullius fuiſſe, nec exiſtere roboris, nec momenti, eoſque, eas, & ea ſubjacuiſſe, & ſubjacere vitio nullitatis: & quatenus de facto proceſſerunt, per modum nullitatis, caſſandos, irritandos & annullandos, caſſandas, irritandas, & annullandas, caſſanda, irritanda, & annullanda fore; caſſamus, irritamus, & annullamus: condemnationem expenſarum in hujuſmodi cauſa coram nobis legitime factarum, ex cauſa omittentes.

Lecta, lata, & in ſcriptis promulgata fuit hæc noſtra ſententia per nos Jordanum epiſcopum, nec non dominos Aquilegienſem,

D & Florentinum cardinales, judices, & commiſſarios prædictos per organum tamen noſtrum, atque vocem.

Conſtantiæ, provinciæ Maguntinæ, ſacroſancta ſynodo univerſalem eccleſiam repræſentante, ibidem in Spiritu Sancto legitime congregata, in domo habitationis noſtræ, in veſperis, nobis inibi, una cum præfatis dominis Aquilegienſi, & Florentino cardinalibus noſtris collegii ad jura reddendum, pro tribunali ſedentibus, & prædictæ ſententiæ ibidem ſuis propriis manibus, et nobis una cum eis ſubſcribentibus.

Sub anno à Nativitate domini MCCCCXVI. indictione nona, die vero mercurii,

E quinta decima menſis januarii, ſede Apoſtolica paſtore carente.

In quorum omnium & ſingulorum fidem & teſtimonium præmiſſorum præſentes litteras, ſive præſens publicum inſtrumentum, hujuſmodi noſtram ſententiam & ordinationem in ſe continentes, ſive continens, ex inde fieri & per Antonium notarium publicum, noſtrumque & hujuſmodi cauſæ coram nobis ſcribam infraſcriptum ſubſcribi, & publicari mandavimus, noſtrique una cum præ-

ANNO CHRISTI 1415.

ANNO CHRISTI 1415.

præfatorum dominorum Aquilegiensis, & Florentini cardinalium nostrorum, ut præfertur, collegarum, sigillorum appensione, jussimus communiri; præsentibus ibidem honorabilibus & circumspectis viris, dominis Stephano de Cechano priore urbis, Salvato de Pirteto apostolicarum, & Cyno de Lombardis de Pisis sacræ pœnitentiariæ litterarum scriptoribus, & Johanne Baers notario publico, cum pluribus aliis testibus ad præmissa vocatis specialiter, & rogatis.

Et ego Antonius Dominici de Prato, Clericus Pistoriensis dioecesis, publicus apostolica, & imperiali auctoritate notarius, ac reverendissimorum dominorum cardinalium de Ursinis, Aquilegiensis, & Florentini, judicum & commissariorum præfatorum, & hujusmodi coram eis scriba; quia prædictæ sententiæ prolationi, omnibusque aliis & singulis præmissis, dum sic, ut præmittitur, per præfatos dominos cardinales judices & commissarios, & coram eis fierent & agerentur, una cum prænominatis testibus præsens interfui, eaque omnia & singula sic fieri vidi, & audivi; ideoque hoc præsens publicum instrumentum per alium, me aliis occupato negotiis, fideliter scriptum ex inde confeci, subscripsi, publicavi, & in hanc publicam formam redegi, signoque, & nomine meis solitis, & consuetis, una cum appensione sigillorum præfatorum dominorum cardinalium, judicum, & commissarior. signavi, rogatus, & requisitus, in fidem & testimonium omnium, & singulorum præmissorum.

SCHEDULA SENTENTIÆ

Producta per D. C. Cameracensem, in præsentia dominorum judicum in causis fidei, die sabbati VIII. febr. anno XVI.

Ib. p. 509. Recogitans hæc sacrosancta synodus Constantiens, se divino munere congregatam esse, ad procurandum totis conatibus, ea quæ ad pacem, nedum spiritualem, sed temporalem respiciunt; quod utique fieri nequit, nisi vera fides, quæ per dilectionem operatur, inviolata subsistat: sentiens præterea, quod in christianissimo Franciæ regno divisiones plurimæ subortæ erant, quæ domino miserente, & ad concordiam clementissimi regis animum, cum suis principibus, & baronibus inclinante conquiescunt; unde congaudet in domino hæc sancta Synodus, & gratias agens, congratulatur actoribus talis pacis, conservatoribusque fidelibus.

Ipsa nihilominus eadem Synodus satagens, exemplo boni medici, tollere radicitus occasiones divisionum hujusmodi, ne deinceps nimia facilitate repullulentur, & attendens, quod durantibus iis divisionibus, fuerunt super materiis quarumdam assertionum, nunc per quosdam publicatarum, verbo vel scripto, nunc per alios reprobatarum, contentiones variæ perlatæ etiam ad sanctam sedem apostolicam; deinde ad hanc Synodum Constantiensem; super quibus, quoniam fidei moraliumque præceptorum veritatem directe concernunt, si non apponeretur finis debitus, non est dubium spiritualem inde tranquillitatem, ac temporalem posse turbari.

Qua in re, præhabitis deliberationibus maturis, & recepto communi consensu partium hic existentium, declarat hæc sacrosancta Synodus, decernit, & diffinit, propter præmissas, & alias rationes, ad ea faciendum moventes, quod IX. assertiones judicialiter coram commissariis super omnibus causis fidei etiam denunciatæ, non sunt dogmatizandæ, sustinendæ, vel asserendæ; & ita dogmatizatores ipsarum omnium, & singularum cum propositione in qua contineri dicuntur, prohibet, & reprobat deinceps fieri, sub poenis a sacris canonibus institutis; sed sunt reprobandæ: & ita prohibet, & reprobat, tanquam falsas, & scandalosas, non intendens juri alicujus personæ, vel honori præjudicare, seu quomolibet * derogare; cum nullus particularis assertor, seu defensor earumdem coram hac Synodo fuerit judicialiter accusatus.

* quomodolibet

Prohibet insuper propter certas rationes dogmatizationem deinceps fieri cujusdam propositionis, quæ diversis, & variis exemplaribus inventa est & inscripta, sub nomine defuncti magistri Johannis Parvi: super qua propositione illustris princeps Jo. Dux Burgundiæ protestationes multas publice fecit, quarum unam huc direxit per litteras sigillo suo, & signo proprio manuali roboratam, continentem inter cætera talem verborum formam.

„ Considerent, rogo, circumspectiones vestræ, quod licet immeritus, de domo Franciæ originem duxi, quæ, Dei gratia, monstris hæreticæ pravitatis contaminata nusquam fuisse legitur. Patre non solum catholico, verum ferventissimo zelatore fidei progenitus, & ardentissimo prosequutore unionis ecclesiæ, filio regis Franciæ, non theologus, non eruditus subtilitatibus fidei; sed firmiter credens, & confitens simpliciter quæ nobis per Christum, per Apostolos, & per sanctam matrem ecclesiam tradita sunt; utpote christianus princeps, miles & laicus, paratus non solum credere, quæ sancta mater decreverit ecclesia; sed etiam tueri, & defendere manu militari, usque ad effusionem proprii sanguinis, & meos subditos ad ea credenda, & defendenda compellere, si sit opus.

Sequitur.

„ Me vestra Synodus sacratissima catholicum teneat, vestris diffinitionibus factis, & fiendis cæterorumque sacrorum Conciliorum hujusmodi adhærentem, non valentem quicquam sustinere, quod sit erroneum, vel contrarium sanæ doctrinæ, seu fidei orthodoxæ, & si per approbationem præmissam sic generaliter factam scilicet de propositione magistri Joannis Parvi, veniat, & intelligatur aliquid approbatum, quod per sanctam matrem ecclesiam decerneretur contrarium veritati fidei orthodoxæ, vel sanæ doctrinæ; vestro cœtui sanctissimo notifico, me nunquam intellexisse, voluisse, vel velle talia approbare, & ea

ANNO CHRISTI 1415.

„ & ea supplico pro non dictis vel approbatis per vos haberi, quæ corrigenda diffinitionibus vestris submitto.

Qua protestatione, & humili submissione pensatis, decernit hæc eadem sancta Synodus, eumdem illustrem principem ducem Burgundiæ habendum esse in hac parte catholicum; cum huic diffinitioni in materia IX. assertionum præmissarum eum sentire speramus.

Declarat insuper eadem Synodus, quod a nulla sententia Parisius, vel alibi lata, concernente prædictam propositionem magistri Joannis Parvi, vult eumdem illustrem ducem teneri, vel ligari; cum nec aliqua, sicut fertur, lata fuerit contra personam ejusdem ducis judicialis sententia.

Denique commonet, & hortatur hæc sacra synodus præfatum ducem, quatenus ipsi, sicut generosum decet, & christianum principem nullis pravæ suasionis stimulis moveatur, occasione præteritorum gestorum, vel dictorum in iis fidei materiis, ad exercendum contra personam quamcumque rancoris vel odii fomitem; sed in Christi charitate, quæ *non irritatur, & congaudet utilitati* * 1. Cor. XIII. 6. sint omnia pacifica, sicut omnes ad unum pacis æternæ finem nitimur pervenire.

veritati

*Sequitur quædam parva * primo tradita per dominum cardinalem Cameracensem ambassiatoribus domini ducis Burgundiæ per * concordia &c.*

* forte deest Cedula

* forte pro

HÆc sancta Synodus declarat, quod per præmissam condemnationem novem propositionum, vel etiam per condemnationem nuper factam de illa propositione: *Quicunque tyrannus &c.* eadem synodus non intendebat, nec intendit juri alicujus personæ, seu famæ ipsius, vel honori præjudicare, seu quomodolibet particulariter derogare, cum nullus particularis assertor seu defensor earumdem, coram dicta Synodo fuerit judicialiter accusatus.

Producta & exhibita per dominum Cameracensem die sabbati VIII. februarii, coram dominis commissariis, & lecta publice per .. .... suum secretarium: super qua dominus Cameracensis petiit instrumentum, præsentibus &c.

A

LIBELLUS

Ex parte Ducis Burgundiæ oblatus Synodo Constantiensi;

Sive

Requesta exhibita, & lecta coram commissariis &c. & de ea petita sunt instrumenta, die XVIII. Febr. post prandium, in Aula Palatii Anno XVI.

Reverendissimis patribus, dominis judicibus in causis fidei per hoc sacrum Concilium deputatis, pro parte illustrissimi principis ducis Burgundiæ, humiliter de sequentibus supplicatur.

B

Et primo, cum quædam novem assertiones per aliquos, zelum fidei non habentes, confictæ, & quondam magistro Johanni Parvi malitiose, & falso impositæ fuerint, in læsionem memoriæ ejusdem magistri Johannis Parvi; ac etiam in præfati domini ducis scandalum, & jacturam; & per quemdam magistrum Jo. Gerson, quamvis calumniose denunciatæ in præsenti Concilio extiterint: petunt, & instanter requirunt ambassiatores, & procuratores præfati domini ducis per V. R. P. eumdem de Gerssonno declarari, & pronunciari a dicta denunciatione calumniose destitisse, prout alias pluries extitit petitum per eosdem. Ib. p. 511.

C

Secundo, cum in causa dictarum novem prætensarum assertionum, juste & rationabiliter decreveritis, & fueritis interlocuti, præfatum dominum Ducem habuisse, & habere interesse, ipsumque ad illud admiseritis, a quibus minime fuit appellatum; petunt iidem ambassiatores, & procuratores, quod super petitis in libello, pro parte ipsius domini ducis coram vobis oblato, velitis, juxta formam, & conclusionem ejusdem, justitiam ministrare.

D

Tertio etiam, quia dictæ novem prætensæ assertiones, quarum occasione præfatus dominus dux multipliciter sine causa in suis fama, nomine, & honore præclarissimis læsus fuit, atque tactus, post publicam, & plenissimam apparitionem materiæ earum, pro & contra, de mandato V. R. P. factam, fuerunt traditæ magistrorum, licentiatorum, & bachalariorum in theologia formatorum examini, qui medio juramento per eos in manibus vestris, seu per vos, vel deputatorum præstito, super eisdem assertionibus suas opiniones, etiam juxta ordinationem vestram, tradiderunt.

E

Ea propter supplicant ambassiatores, & procuratores prædicti, pro quanto præfatum eorum dominum, modo prætacto tangunt, aut tangere possunt; quatenus absque ulteriori mora opiniones prædictas, illis tamen rejectis, quæ merito sunt repellendæ, nec non omnia actitata in processu prætensarum IX. assertionum hujusmodi fideliter hujus sacri Concilii nationibus referre, illaque in scriptis redigi, & etiam signis, & subscriptio-

ANNO CHRISTI 1415.

ptionibus plurium notariorum communiri facere dignemini; ut sic, iis mediantibus, præsens sacrum Concilium, justitia mediante, judicet, & terminet, si prædictæ assertiones sint judicio fidei reprobandæ, vel ne, aut alias diffiniat id quod jus, & justitia suadebunt.

Has autem petitiones, & requestas pluries factas, & nunc repetitas, petunt ambassiatores, & procuratores prædicti in actis causæ inseri, & de iis sibi fieri publica instrumenta, unum, vel plura, ad futuram rei memoriam.

REQUESTA

Domini Symonis de Teramo advocati &c.

Exbibita coram dominis commißariis in causa fidei die XVIII. mensis febr. anno domini MCCCC. XVI.

Reverendissimi in Christo patres, & domini. Quemadmodum vestræ dominationes audiverunt, venerabilem & circumspectum virum, magistrum Guillelmum Mommardi, nuncium, & oratorem christianissimi principis, domini Caroli Francorum regis illustrissimi, suam credentiam prudentem exposuisse.

Ego Symon de Teramo hujus causæ, pro parte promotionis ejusdem, per easdem vestras dominationes deputatus, atque sacri Consistorii apostolicæ sedis advocatus, non recedendo, sed potius inhærendo jam dictis, et expositis per præfatum magistr. Guillelm. Mommardi requiro, postulo, & humiliter peto, ut supradictum D. Guillelm. Mommardi nuncium & oratorem regium, & alios in Romana curia procuratores ejusdem domini regis, pro interesse præfati christianissimi Francorum regis antedicti admittere eisque, & mihi promotori causæ hujusmodi copiam processus in hujusmodi fidei causa agitati decernere, & communicare velitis: & protestor, quod ante decretum hujusmodi processus, ad ulteriora in ipsa causa procedere minime debeatis.

Item, quod præfatus magister Guillelmus, & alii præfati Christianissimi regis procuratores, & ambassiatores, & præcipue in materia existentes, ad hujusmodi causam, & ejus prosecutionem admittantur; eo quod prædictus dominus Francorum rex suum singulare prætendit interesse, & sui regni; præsertim ex hoc, quod ipsæ novem assertiones ex propositione Joannis Parvi, pro justificatione prætensa nefandissimæ necis inclytæ recordationis domini Ludovici quondam Ducis Aurelianensis, dilectissimi & unici fratris regis Francorum antedicti, infideliter & scandalose composita, extractæ sint.

Item, ne ipse Christianissimus rex de errore argui possit, ex quo assertiones illas tanquam erroneas subprimi, aboleri, & cassari, et ut a fide et moribus devias denunciari in suo regno jussit et fecit.

Item, ne pervertatur fidelitas in subditis regni sui versus superiores et dominos.

Item, ne pervertatur debita politia, et civile regimen in regno suo.

A Item ne scandala in ejusdem regno essent, quæ, ex dictis propositionibus, seu assertionibus, si non damnarentur, possent in ejus regno contingere, et evenire; et ex aliis pluribus, quæ in facto, ex quo jus resultat, cum expediet, deducentur.

Et protestor, quod ad actus aliquos non procedatis in hac causa, nisi ad illos; nisi ipsis nunciis et procuratoribus dicti domini regis primitus evocatis, et solemniter requisitis.

Item, simili modo requiro, supplico et peto, quatenus, reverendissimi patres, consideretis statum, conditionem et qualitatem personarum, a quibus votum in hac causa suscipitur.

B Item, quod illis consideratis, deliberationes et opiniones magistrorum in theologia, et aliorum in ipsa causa fidei vota sua deliberantium et dantium, et nomina eorundem publicare, atque in publico legi facere velitis; ut numeri ad numerum, zeli ad zelum, ac rationum ad rationem, suppositionum ad supposita calculis præhabitis, supra dictæ necis fundamento, ex qua ortæ sunt, attento, possimus ad veram earumdem devenire condemnationem. Et protestor, quod aliis, ordine, modo, seu forma, ad decisionem relationum, seu aliam dispositionem in hac causa faciendam minime procedatur.

C Præterea vos, reverendissimum patrem, et dominum cardinalem Cameracensem requiro, hortor, et quantùm instantius possum deprecor, ut attenta vestra præcellenti et glorificata scientia, efficaciter, velut unus judicum inter cæteros non minimus, per olim Joannem Papam XXIII. & hoc sacrum concilium generale deputatus estis, velitis honorem & onus assumere, præfatas assertiones, & earum errorem examinandi, una cum præfatis dominis meis commissariis hic præsentibus; illumque errorem, una cum ante dictis referendi, & condemnandi, quatenus commissio vobis omnibus facta patitur, & ut tenemini, veritatem fidei summopere defensare, quacumque excusatione semota: D cum prætensæ suspitionis causæ, pro parte ducis Burgundiæ & suorum procuratorum confictæ fuerunt, & sunt salva contingentium reverentia, falsæ, insufficientes, & minus legitimæ, prout easdem intuenti patet. Vosque, reverendissimos patres & dominos, supra dicti domini Cameracensis collegæ, & conjudices, sub omnipotentis districto judicio, obtestor & requiro, ut eumdem dominum cardinalem Cameracensem vestrum collegam ad audiendum, disputandum, & judicandum, ut unum ex vobis admittatis, & ex nunc admittere velitis, & quod alias, ipso absente, contempto, vel irrequisito minime procedere debeatis: protestans E alias de contemptu ejusdem, & nullitate processus.

De & super quibus &c. peto a vobis notariis publicis & tabellionibus subastantibus personarum testimonio confici publicum instrumentum.

Symo de Teramo
Advocatus, ut supra.

Item, protestor quod non procedatur cum personis suspectis. Nomina autem vestrorum col-

ANNO CHRISTI 1415.

collegarum, quos suspectos habeo, sunt videlicet, dominus cardinalis de Ursinis, Dominus cardinalis Aquilegiensis, Dominus abbas Clarevallis, & magister Ursinius Taillevande.

Rejecta fuit hæc cedula præcedens, & contra eam datæ exceptiones generales, die XXI. februarii: & postea & in continenti fuit porrecta quædam supplicatio tria puncta continens, quæ habetur per tria folia ante; de qua fuerunt petita instrumenta: & nihilominus quod insererentur in actis causæ, & præter notarios judicum, fuit petitum instrumentum a magistris Joanne Pilon, et Guidone procuratore episcopi Bajocensis.

APPELLATIO GERSOITARUM

A commissariis in causis fidei.

Ib. p. 519. ANno MCCC. XVI. indictione nona, sede apostolica vacante pastore, die jovis, XIX. mensis martii, inter quintam et sextam horas, post meridiem. In palatio episcopali Constantiensi coram dominis judicibus in causis fidei deputatis; illis tunc in loco eorum solito pro tribunali sedentibus: fuit judicialiter interposita præsens appellatio per Symonem de Teramo, tanquam advocatum ambassiatorum regis christianissimi Franciæ, videlicet Johannis de Gersonno, Jordani Morini, P. Pulchrinepotis, et fratris de Verseilles, ibidem præsentium, manualiter per dictum Symonem judicialiter dictis commissariis tradita, dicentem, protestantem, et appellantem, prout in cedula continetur, petens instrumentum etc. Præsentibus Andrea Bernardi. Pe. Salomonis, sacræ paginæ professoribus, et nobis Conrado de Velden, P. Picardi, et Jo. Baerf, notariis et scribis in causis fidei, ac pluribus aliis testibus etc.

Licet vos, reverendissimi patres, et domini, domini judices, et commissarii ad extirpandum hæreses et errores quoscunque fidei contrarios, ac sacrosanctæ generali Constantiensi Synodo specialiter deputati, certas requestas, tam pro parte Christianissimi, ac illustrissimi domini Caroli Francorum regis, per suos oratores, ambassiatores et nuncios, quam pro parte magistrorum Symonis de Theramo, Henrici de Piro, hujus causæ pro parte promotionis atque sacri consistorii apostolicæ sedis advocati, ac promotoris, a sacro concilio prædicto deputatis factas, recipere et admittere debuissetis. Ex quibus quidem requestis et aliis in judicio, coram dominationibus vestris productis, et exhibitis; constitit et constat præfatum Christianissimum Francorum regem, in causa hujusmodi suum singulare prætendere interesse; certis de causis et requestis eisdem, per dominum Symonem advocatum prædictum factis, contentis coram vestris dominationibus productis, et exhibitis; et aliis loco et tempore, si opus fuerit, latius declarandis: de quo solemniter protestati fuerunt oratores, ambassiatores, et nuncii, atque advocatus, et promotor ante dicti, et adhuc protestantur. Nihilominus requestas ipsas per eosdem dominos supra scriptos factas, et ambasiatores ejusdem domini regis ad causam ipsam admittere et recipere non curastis; quin imo id saltem tacite recusastis, ad alias deliberationes, et tractatus in hac causa per vos habitos, et actus alios deveniendo, sive deveniri decernendo; in ipsius christianissimi Francorum regis, regnique sui, et regnicolarum, totiusque christianæ religionis ambassiatorumque, oratorum, et nunciorum, advocatique, et promotoris prædictorum præjudicium non modicum, et gravamen. Ea propter ambassiatores, et oratores, et nuncii, advocatus, et promotor prædicti, sentiens se, et dictum Christianissimum Francorum regem ex præmissis gravatos et oppressos, fortiusque in posterum gravari, et opprimi dubitantes; a vobis omnibus et singulis vestraque audientia totali, ac non admissione præfati Christianissimi Francorum regis, pro suo interesse, et supplicationibus hujusmodi, et justitiæ recusatione, et aliis gravaminibus ex actis causæ hujusmodi colligibilibus, ad sacrosanctum generale concilium Constantiense, a quo vos estis deputati, et sanctam sedem apostolicam, in his scriptis provocant et appellant: ac apostolos primo, secundo, tertio, instanter, instantius, et instantissime, per vos sibi dari petunt. Et protestantur quod præmissa possint corrigere: quodque ad aliquos actus non procedatis, hujusmodi appellatione pendente, nisi ipso Christianissimo Francorum rege, aut ejus legitimo procuratore, sive ambasiatoribus, oratoribus, et nunciis prædictis*...... Protestantur etiam quod, hujusmodi appellatione pendente, nihil innovetur. De, et super quibus omnibus et singulis, prædicti ambassiatores, oratores, et nuncii, advocatus, et promotor prædicti petunt sibi fieri et confici publicum seu publica instrumenta, unum vel plura.

* Nota quod hic deficit unum verbum; & ita in originali.

CEDULA

Episcopi Atrebatensis.

Ne Christianissimi regis nomine, negotium Joannis Parvi prosequantur.

XXIII. mensis martii, habita in natione Gallicana. Anno XVI.

Ib. p. 521. *CEdula Atrebatensis in natione Gallicana XXIII. mensis martii, nominibus quibus supra, per magistrum Jo. lecta notariis* * *ejusdem nationis præsente dicto Givardi magistro Symone, & supra qua petiit sibi fieri instrumentum a notariis; specialiter a magistro Jo. Givardi prædicto, & Jo. Baers.*

* Deest aliquid

Cum magister Symon de Teramo, nescio quo ductus spiritu, intendat gloriam singularem Christianissimi regis Francorum maculare, eo quod nititur, ut ex ejus verbis apparet, eundem dominum regem trahere in causam fidei, secundum communem modum loquendi quorumdam; et in qua, ut dicitur, tractatur materia hæresis: vel sub suæ majestatis colore, quærit processum fidei impedire, quæ quantum sunt scandalosa et vituperabilia Christianissimæ domui Franciæ clare vident eidem bene et fideliter servientes

ANNO CHRISTI 1415.

tes, et eam sinceriter diligentes.

Quapropter nos ambassiatores illustrissimi principis domini ducis Burgundiæ, suæ sincerissimæ fidelitati, quam habet, ad præfatum Christianissimum regem dominum nostrum superiorem inhærentes, & ego in speciali, M. episcopus Atrebatensis, fidelis & juratus consiliarius ejusdem domini regis; requirimus, quatenus dictus magister Symon sufficiens ad hoc mandatum exhibere compellatur, aut manifeste dicat, qui sunt illi qui posuerunt hæc verba in ore suo, cum non vellet confictor eorumdem reputari: & consequenter requirimus, & requiro, nominibus quibus supra, omnes regnicolas dicti regni Franciæ, ut defensioni honoris præfati domini nostri regis viriliter assurgentes, nobiscum assistant ad prosecutionem validam faciendam super reparatione honoris dicti domini regis, jam læsi per dictum de Teramo. Contra quem protestamur, quod, nisi aliud mandatum ostenderit, & adinventor prædictorum non immerito debebit reputari. Singulariter vero procuratorem ejusdem domini nostri regis requirimus, & requiro de præmissis.

Notarii sunt, Jo. Givardi, & Baers, ad faciendum instrumentum specialiter, cum omnibus aliis ibidem præsentibus & requisitis.

INSTRUMENTUM

Oppositionis

Contra Symonem de Teramo. Anno XVI.

In nomine Domini Amen.

PEr hoc publicum instrumentum cunctis notum sit & pateat evidenter, quod anno a Nativitate Domini, MCCCCXVI. indictione IX. & die martis XXIV. mensis martii, hora septima post mediam noctem, apostolica sede vacante; & sacro sancto generali concilio ecclesiam universalem repræsentante, in civitate Constantiensi, provinciæ Moguntinæ, residente convocata præclara & insigni natione Gallicana, de mandato reverendi in Christo patris & domini, domini Johannis miseratione divina, episcopi Gebennensis, tunc ejusdem Gallicanæ nationis præsidentis; & in magno refectorio dominus fratrum prædicatorum Constantiæ, ut est moris, solemniter congregata, pro nonnullis punctis, & articulis sacrum concilium, & ipsam nationem concernentibus deliberandis, pertractandis, & concludendis; & postea per ipsum concilium expediendis. In qua quidem congregatione interfuerunt reverendi in Christo patres, domini domini Johannes patriarcha Constantinopolitanus, Anicienfis, Tholonensis episcopi, & alii episcopi, abbates, ac egregii, & famosi domini, & magistri sacræ Theologiæ professores, utriusque juris, & in altero ipsorum jurium doctores, & licentiati, in artibus, & medicina magistri, bachalarii, & alii notabiles viri circumspecti, in grandi numero. Post aliqua proposita & deliberata in eadem natione, præfatus reverendus pater dominus præsidens posuit in deliberatione ejusdem nationis, quod domini reverendissimi judices & commissarii, in omnibus causis fidei per hoc sacrum concilium deputati, petierant, & requisiverant, in favorem fidei, ut melius, ac magis maturè, & deliberate procedere valerent in dictis causis fidei, quod dicta inclyta natio Gallicana, quæ viris literatis & scientificis clarere dignoscitur eligeret, daret & deputaret decem notabiles viros, magistros, & doctores, tam prælatos quam alios, pro assistendo, & consulendo, ac audiendo, & videndo cum ipsis dominis judicibus processus & causas materiam Fidei concernentes.

Quo quidem articulo sic in deliberatione nationis posito; et egregio legum doctore, D. Symone de Teramo, advocato consistoriali curiæ Romanæ, ipsam nationem intrante, & coram dicto domino præsidente dictæ nationis, ac nostrum notariorum infra scriptotum præsentia, personaliter constituto, venerabiles & circumspecti viri, magistri Joannes de Gerssonno, Jordanus Morini, Guillelmus Pulchrinepotis, & frater Petrus de Versailles, Christianissimi principis domini nostri regis Francorum nuncii & ambasiatores ibidem tunc præsentes: per organum tamen dicti magistri Guillelmi Pulchrinepotis, sacræ paginæ professoris, nomine ambassiatorio dicti domini regis petierunt, & requisiverunt, quatenus dictus dominus Symon de Teramo audiretur super certis per eum proponendis, antequam super hujusmodi articulo de dictis decem personis eligendis procederetur, vel deliberaretur.

Et tunc reverendus in Christo pater & dominus, dominus M. Atrebatensis Episcopus, illustrissimi principis domini ducis Burgundiæ ambassiator, huic petitioni factæ, & audientiæ se opponendo dixit, quod casu quo dictus dominus Symon advocatus vellet aliquid, nomine dicti Christianissimi regis Francorum proponere, & loqui de quodam processu pendente coram dictis dominis commissariis, tam super nullitate sententiæ episcopi Parisiensis, quam etiam super novem assertionibus hujusmodi, niteretur & vellet periculose involvere, prout alias, nomine dicti domini regis, in ipsius suique honoris, nominis gloriosi, & regni Christianissimi grave scandalum, periculum, & jacturam, tam coram dictis dominis judicibus, quam in hac natione insigni proposuerat, & involvere nisus fuerat, sine mandato, vel advocatione quibuscumque; ipse dominus Atrebatensis episcopus, nomine ambassiatorio prædicto, & tanquam dicti domini nostri regis consiliarius juratus se omnino opposuit, quod dictus dominus Symon, non audiretur, nisi prius doceret de mandato, super hoc a dicto domino rege sibi facto, vel alia advocatione sufficienti, de quibus nondum docuerat; licet pro parte dicti domini ducis super hoc fuisset requisitus.

Qua oppositione dicti episcopi Atrebatensis non obstante, dictus dominus Symon advocatus, instanter, & iterato, requirentibus dicti domini nostri regis ambassiatoribus, concessa sibi per dictum dominum præsidentem, de consensu majoris partis nationis,

ANNO CHRISTI 1415.

nis, audientia & facto silentio in eadem natione, quamplura, & diversa, super materia dictarum novem assertionum, & nullitatis sententiæ dicti domini episcopi, ibidem vocatus, & requisitus per ambassiatores regis, tanquam advocatus, pro defensione hujusmodi causæ per dominos judices; & commissarios causarum fidei specialiter deputatus, eleganter proposuit; narrando inter alia qualiter dicti domini ambassiatores christianissimi regis Francorum, se coram dictis dominis commissariis causarum fidei petierunt admitti ad defensionem causæ dictarum novem assertionum, pro interesse dicti domini regis; & alias requisitas fecerunt, quas iidem domini judices, & commissarii minime admittere curaverunt, imo denegaverunt, saltem tacite.

Quapropter ipsi domini ambassiatores ab ipsis dominis judicibus appellaverunt: propter quam quidem appellationem dicebat nihil fore innovandum, cum eorum jurisdictio & judicium esset suspensum; nec ad electionem decem personarum prædictarum, ad petitionem dictorum dominorum judicum, minime fore procedendum.

Veruntamen dixit, in casu quo ipsa venerabilis natio ad electionem dictarum personarum procedere vellet, supplicavit quatenus eligerent personas tales quæ partibus non suspectæ essent, quæ potestatem haberent corrigendi minus bene gestas per dictos dominos commissarios in causis fidei; & etiam cognoscendi de causa suspicionis contra nonnullos ex dictis dominis judicibus, quos ibidem dixit se non velle nominare, & plura alia dixit, & proposuit; ac etiam duas parvas papyri cedulas legi fecit, quas penes notarios nationis dimittere noluit, licet ad hoc, ut copia de eisdem haberetur per dictum dominum Atrebatensem super hoc fuisset instanter requisitus.

Ad quæ quidem proposita, tam dictus dominus Atrebatensis episcopus, quam etiam dominus Arduicinus de Novaria, advocatus, pro parte dicti domini ducis multum notabiliter, & eleganter responderunt. Et inter alia dictus dominus episcopus Atrebatensis ostendit quamplura pericula & inconvenientia, quæ sequi possent, si dictus dominus noster rex christianissimus involveretur in materia & processibus fidei, maxime ad sustinendum unam partem, vel alteram, in materia fidei dubia: quia cum litium eventus dubii sint, & dictus dominus noster rex cadere, & deficere posset de consequendo intentum, & partem suam obtinendo, quod esset in maximum scandalum dicti domini regis, & regni Francorum, ac totius domus regiæ, suique nominis gloriosi, & christianissimi: quodque ob minorem * Petrus de Luna, & sui complices, alias nisi sunt imponere maculam in regno, & domo Franciæ; & nomen illud gloriosum delere; & sic nimirum, si hoc in præsenti Concilio, ubi quamplures variæ nationes existunt, & aliquæ non multum benivolæ ad ipsum regem, & regnum, formaliter in casum & eventum prædictos, ita facere conarentur. Quapropter instanter requisivit dictum dominum præsidentem, ut ad electionem dictarum decem

* locus corruptus

personarum procederet; & quatenus compelleret dictum dominum Symonem, ad dicendum de sufficienti mandato; vel quod faceret se super eum ibidem propositum advocari. Et super hoc exhibuit quamdam Papyri cedulam tenoris subsequentis.

„ Cum magister Symon de Teramo, nescio „ quo ductus spiritu, intendat gloriam singularem christianissimi regis Francor. maculare; eo quod nititur, ut ex ejus verbis apparet, eumdem dominum regem trahere „ in causam fidei, secundum communem modum loquendi, & in qua, ut dicitur, tractatur materia hæresis: vel sub suæ majestatis „ colore, quærit processum fidei impedire: „ quæ quantum sunt scandalosa & vituperabilia christianissimæ domui Franciæ, clare vident eidem bene & fideliter servientes, & illam sincere diligentes.

„ Quapropter nos ambassiatores illustrissimi principis, domini ducis Burgundiæ, „ suæ sincerissimæ fidelitati, quam habet ad „ præfatum Christianissimum regem dominum „ nostrum superiorem inhærentes; & ego „ in speciali M. episcopus Atrebatensis fidelis, & juratus consiliarius ejusdem domini regis, requirimus, quatenus prædictus magister Symon sufficiens ad hoc mandatum exhibere compellatur; aut manifeste dicat qui sunt illi qui posuerunt „ hæc verba in ore suo, cum non vellet eorumdem author reputari: & consequenter requirimus, & requiro, nominibus quibus supra, omnes regnicolas dicti regni Franciæ, ut defensioni honoris præfati nostri regis viriliter „ assurgentes, nobiscum assistant ad prosequutionem validam faciendam super reparatione honoris dicti domini regis jam læsi: & nisi aliud mandatum ostenderit, confictor & adinventor prædictorum non immerito debebit reputari. Singulariter vero „ procuratorem ejusdem domini nostri regis „ requirimus, & requiro de præmissis.

Qua quidem cedula sic exhibita & in dicta natione per me Johannem Givardi, ipsius nationis notarium publice, & alta voce lecta, etiam audiente dicto magistro Symone de Teramo, ac copia ejusdem per dicti domini nostri regis ambassiatores petita, & per dominum præsidentem concessa & decreta; prælibatus dominus Atrebatensis episcopus, & honorabilis vir dominus Petrus Cauchon, Vicedominus Remensis, nomine ambassiatorio dicti domini ducis Burgundiæ, petierunt sibi, ad omnem futurum eventum, tam super exhibitione, et lectura cedulæ hujusmodi, quam super omnibus aliis et singulis præmissis; tam per nos notarios publicos infrascriptos, quam per quoscumque alios notarios in eadem natione tunc præsentes, fieri sibi et tradi publicum instrumentum, et publica instrumenta unum vel plura; totam ipsam nationem in testimonium præmissorum omnium, et singulorum, invocando.

Acta fuerunt hæc sub anno, indictione, mense, die, hora, et loco prædictis: præsentibus reverendis in Christo patribus, dominis Joanne patriarcha Constantinopolitano, Ogerio episcopo Augustensi, Jo. abbate

ANNO CHRISTI 1415.

te Cisterciensi, magistris Jo. Ademare, Nicolao de Gonnessia, et fratre Joanne de Rocha, ordinis fratrum minorum sacræ theologiæ professoribus, et nonnullis aliis dominis episcopis, abbatibus, magistris, et doctoribus, ac aliis notabilibus personis diversorum statuum, graduum, et ordinum in magno et grandi numero et multitudine copiosa, testibus ad præmissa vocatis specialiter, et rogatis.

Et quia ego Johannes Baers clericus Morinensis dioecesis, publicus apostolica, et imperiali authoritate notarius, præmissis omnibus et singulis, dum sic, ut præmittitur et subscripta sunt, agerentur, et fierent, una cum prænominatis testibus supra, et notariis publicis infra scriptis, præsens interfui, eaque sic vidi fieri, et audivi, ac in notam recepi. Idcirco huic publico præsenti instrumento, manu aliena fideliter scripto, propria manu me subscripsi, et signum meum publicum hic apposui consuetum, rogatus & requisitus in testimonium veritatis omnium præmissorum.

Et ego Johannes Riviani, canonicus Antisiodorensis, publicus apostolica authoritate notarius, præmissis omnibus, & singulis, dum sic, ut præmittitur, agerentur, dicerentur, & fierent, una cum prænominatis dominis testibus, ac notariis publicis, supra & infra scriptis, præsens interfui, eaque sic fieri vidi, & audivi, ac in notam recepi. Ideo hoc præsens publicum instrumentum manu aliena fideliter scriptum, propria manu subscripsi, & signo meo publico consueto signavi, in fidem & testimonium veritatis omnium, & singulorum præmissorum, requisitus, et rogatus.

Et me Pasquerio de Vallibus, clericus Ambianis oriundo, publico apostolica, et imperiali authoritatibus notario, qui præmissis omnibus et singulis, dum sic, ut præmittitur, fierent, & agerentur, una cum testibus prænominatis, et notariis supra scriptis præsens interfui, eaque omnia & singula sic fieri vidi, et audivi. Ideo huic præsenti publico instrumento manu aliena fideliter scripto, signum meum, me hic propria manu subscribendo, apposui consuetum, in testimonium veritatis omnium & singulorum præmissorum; requisitus.

CONCLUSIONES

Nationis Gallicanæ
Circa petitiones Joannis Gersonis & episcopi Atrebatensis.

In nomine Domini. Amen.

Ib. p. 528. PEr hoc publicum istrumentum cunctis notum sit, et pateat evidenter, quod anno a Nativitate Domini MCCCCXVI. indictione nona. Die vero jovis, vigesima sexta martii ante meridiem: apostolica sede vacante, et sacro sancto generali concilio, ecclesiam universalem repræsentante, in civitate Constantiensi, provinciæ Moguntinæ residente: convocata præclara et insigni natione Gallicana, de mandato reverendi in Christo patris, et domini domini Johannis, miseratione divina episcopi Gebennensis, tunc ejusdem Gallicanæ nationis præsidentis, et in magno refectorio domus fratrum Prædicatorum Constantiensium, ut est moris solemniter congregata, pro nonnullis punctis, et articulis illa die deliberandis et concludendis et expediendis: in qua quidem congregatione interfuerunt reverendi in Christo patres, et domini, domini Johannes Patriarcha Constantinopolitanus, Aniciensis, Tholonensis episcopi, et alii episcopi abbates, ac egregii et famosi domini magistri, sacræ theologiæ professores utriusque juris, seu in altero ipsorum jurium doctores et licentiati, in artibus et medicina magistri, bachalarii, et alii notabiles et viri circumspecti, in grandi numero.

Petitaque deliberatione suppositorum ejusdem nationis, super articulo, die martis ultimo erit præterita eidem nationi proposito: an scilicet, dominis judicibus, et commissariis, in causis fidei deputatis petentibus, et requirentibus in favorem fidei, hæc natio insignis, quæ viris litteratis abundare et clarere dignoscitur, dare debeat decem notabiles doctores, magistros, tam prælatos, et quos, qui eisdem assistere et consulere habeant, super certis dubiis in processu fidei occurrentibus.

Venerabiles et circumspecti viri magistri Johannes de Gerssonno, Jordanus Morini, G. Pulchrinepotis, et frater Petrus de Versailles, ibidem pro, et nomine ambassiatorum Christianissimi regis Francorum, per organum tamen domini magistri Guillelmi Pulchrinepotis, sacræ theologiæ professoris, instanter requisiverunt dictum dominum præsidentem, quatenus antequam ulterius ad deliberandum super hujusmodi articulo stanter * legeretur quædam parva papyri cedula: quod *sibi concessum extitit*, et lecta fuit publice, alta voce, in eadem natione, sub forma quæ sequitur. *forte* insisterent

Ista cum omni instantia petunt, et requirunt ambassiatores Cristianissimi regis Franciæ, inclytæ nationis Gallicanæ.

Primo. Quod natio det deputatos, qui nobis assistant in prosecutione causæ fidei, sicut rex in suis litteris requirit, cum pars adversa nullos deputatos voluerit recipere, pro tractanda concordia, juxta deliberationem nationis, quando litteræ regiæ fuerunt præsentatæ ipsi nationi.

Item. Cum appellaverimus ab istis judicibus fidei, nec eos reputemus judices nostros; requirimus quod, si dantur deputati, quod non dentur ad conferendum cum eis in materia nostra; sed dentur ad examinandas requestas nostras sæpe factas in judicio fidei, an sint justæ, vel non: et etiam ad videndum causas nostræ apppellationis a præfatis judicibus, et recusationis quorumdam.

Item. Cum ista materia sit grandis et ardua tangens honorem fidei, regis, et regni sui, convocentur specialiter prælati hujus nationis, et maxime regni Franciæ, tam episcopi, quam cardinales.

Item. Quod si deputentur aliqui in prædicta materia; cum multi sint nobis suspecti in ista natione, quod prius dentur nobis nomina, antequam procedatur ad aliquem actum

ANNO CHRISTI 1415.

actum in ista materia, ut ipsos possimus repellere, si causam habeamus suspicionis. Istas requestas, domine præsidens, prædictæ nationis Gallicanæ, nomine ambassiatorum requirimus instanter adimpleri, tamquam justas et rationabiles. Et in casu quod aliter feceritis, protestamur de appellando etc.

Post cujus quidem cedulæ lecturam reverendus in Christo Dominus Atrebatensis episcopus, pro, & nomine ambassiatorum illustrissimi principis domini ducis Burgundiæ, petita per eum copia dictæ cedulæ, & sibi concesso, pro quanto tangere, vel concernere posset dictum dominum suum ducem, ad ipsam cedulam respondendo: dixit, quod quia primus articulus supra dictæ cedulæ loquitur de parte adversa sine expressione alicujus personæ, petiit quatenus dictus magister Guillelmus Pulcrinepotis, & & alii sui ambassiatores prædicti, hujusmodi partem adversam quam prætendunt in dicta cedula, exprimerent, & per expressum nominarent & declararent; cum ambassiatores ipsius domini ducis non habeant aliquam causam controversiæ, aut litis, contra quoscunque ambassiatores; & præsertim contra ambassiatores Christianissimi regis nostri Francorum, sive sint veri ambassiatores, sive prætensi, prout asseruit dictus dominus Atrebatensis episc. subjungendo quod prout sibi videbatur, quod dominis judicibus in causis fidei postulantibus, & requirentibus consilium, nullo modo sine periculo suspicionis sinistræ posset denegari, & quod circa hoc ipsa natio insignis diligenter & attente habebat advertere & attendere.

Et tunc præfatus magister Johannes de Gersono, incipiendo loqui, dixit se velle exprimere causam, quare ipse, sui in hac parte adhærentes erant male contenti de prædictis dominis judicibus in causis fidei & processu eorum: ex eo videlicet quod novem assertiones, de quibus coram ipsis contenditur jam, a decem mensibus elapsis, denuntiatæ fuerunt coram ipsis, simpliciter, & nude; nondum tamen potuerant obtinere quod magistri & bachallari in theologia haberent disputationem & collationem mutuas inter se super eisdem assertionibus, ut se invicem intelligere valerent: sed nonnulli magistrorum, in uno angulo; & alii, in alio angulo, super hujusmodi materia scripserunt, quod dixit omnino fore absurdum.

Ad quæ & alia, per dictum magistrum Johannem de Gersonno proposita respondendo dixit venerabilis & circumspectus vir, magister Petrus Cauchon ambassiator dicti domini ducis Burgundiæ, quod propterea nihil deberet latere ipsam nationem, & hoc sacrum concilium, imo totum deberet fieri manifestum, & omnibus publicari; quia cum hic processus * & materia fidei, & sic ab omnibus approbari, vel reprobari decet: quare petiit quod processus dominorum judicum prædictorum, actaque, actitata, & gesta per eos, circa hujusmodi materiam assertionum singulis nationibus, & toti concilio referrentur, & publicarentur, ut si qui defectus reperti fuerint, corrigi valeant, & deinde justitia fieri & ministrari per hoc sacrum concilium.

* f. sit.

A Et quia etiam in eodem articulo primo fiebat mentio, quod deputati fuissent nonnulli per ipsam nationem, quos, ut asseritur a nonnullis, ambassiadores dicti domini ducis recusaverant recipere; iidem domini ducis ambassiadores ad hoc respondendo dixerunt, quod nunquam ipsa natio super hoc aliquos deputaverat; nec ipsi etiam unquam pacem veram, vel tractatores ejusdem recusaverant, nec subterfugere voluerunt; immo antequam materia hujusmodi assertionum inchoaretur, sæpius institerunt, quod de eadem taceretur, & supersederetur propter scandalum, quod inde evenire dubitabant, prout evenit.

Et tunc præfatus magister Jordanus Morini asserendo, quod habeat instruere ipsam B nationem de veritate, dixit quod quando literæ per dominum nostrum regem, ultimate ipsi nationi scriptæ, super eo quod ipsa natio se adjungeret huic processui, præsentatæ eidem nationi fuerunt, & per omnes tunc in eadem natione congregatos clamatum fuisset, quod erat laborandum pro pace, reverendissimus in Christo pater dominus Turonensis archiepiscopus, tunc ejusdem nationis præsidens, plures tradidit deputatos, quos ipsi domini nostri regis ambassiadores acceptarunt; licet ipsius domini ducis ambassiadores, ut dixit, ipsos totaliter recusaverant, dicentes quod solum erant tres in natione hujusmodi, quos ipsi vellent acceptare.

C Ad quod respondendo dixit præfatus magister Petrus Cauchon hoc omnino carere veritate, & ut ipsi nationi de contrario constaret, dixit, quod ipse nomine ambassiatorio domini sui ducis ad finem petitum per dominos judices & commissarios causarum fidei, erat paratus nominare & tradere triginta sex personas de notabilioribus ejusdem nationis, qui numerus longe distat a tribus, ex quibus ipsa natio decem personas, quas vellet, consequenter eligere posset ad sui beneplacitum.

Quibus & aliis diversis hinc inde altercatis, prælibatus dominus præsidens ambas partes requisivit, quatenus nationem exirent; ut D ipsa natio, in eorum absentia, quietius valeret super hinc inde dictis, & propositis deliberare. Cui quidem requestæ partes prædictæ tandem obtemperaverunt, & ipsam nationem exiverunt.

Post quarum egressum, præfatus dominus præsidens vota singulorum in eadem natione existentium requisivit, & scrutatus est: an scilicet decem personæ notabiles, & quæ, essent deputandæ, ad assistendum & consulendum dictis dominis judicibus in causis fidei. Et tandem, singulis votis exquisitis, & in scriptis redactis, ipsoque domino præsidente laborante ad eliciendum conclusionem ex eisdem votis, intraverunt eandem natio- E nem.

Primo honorabilis vir, magister Johannes de Montejustino, procurator dicti ducis, et consequenter prælibati domini, Atrebatensis episcopus, et magister Petrus Cauchon, asserentes ad eorum notitiam devenisse quod ipse dominus præsidens alias, et aliter concludere voluit, quam petitio, seu quæstio in deliberatione ejusdem nationis posita habuit, et continebat, et ex eadem concludi posset,

aut

ANNO CHRISTI 1415.

aut deberet: unde in hac parte reputabant se gravatos. Quapropter, nomine dicti domini ducis Burgundiæ, in quantum hujusmodi conclusio ipsum tangere posset, conclusioni hujusmodi se opposuerunt, protestantes de gravamine, et de recurrendo ad remedia juris.

Et tunc præfatus dominus præsidens dixit quod non intendebat alias nec aliter concludere, quam esset positum in deliberatione: et ut plenius super conclusione hujusmodi deliberare valeret, ipsam conclusionem distulit facere usque ad diem crastinum.

Super quibus omnibus et singulis, prælibati domini ducis ambassiatores petierunt sibi, ad omnem futurum eventum, et finem debitum, a nobis notariis infrascriptis confici, atque tradi publicum instrumentum, et publica instrumenta, unum vel plura.

Acta fuerunt hæc sub an. indictione, mense, die et loco prædictis, præsidentibus ibidem præfatis reverendis in Christo patribus, dominis Johanne patriarcha Constantinopolitano, Aniciensi et Tholonensi episcopis, Johanne abbate Cisterciensi, Johanne Ademare, Nicolao de Honnissa, * et fratre Johanne de Rocha ordinis fratrum minorum, in sacra pagina magistris, ac alia multitudine dominorum prælatorum, doctorum, magistrorum, licentiatorum, bachallariorum, et aliarum personarum, diversorum statuum, graduum, et ordinum, testibus ad præmissa vocatis specialiter et rogatis.

*f. Gonnessa

Deinde vero, die veneris sequenti, videlicet XXVII. prædicti mensis Martii, ante meridiem, convocata prædicta insigni natione Gallicana et solemniter congregata, modo et loco supradictis; postquam præfatus dominus præsidens quamplures articulos tunc expediendos, in deliberatione ejusdem nationis posuisset, et expediri fecisset: tandem legi fecit publice quandam papyri cedulam, conclusionem super hesterna deliberatione continentem sub forma quæ sequitur.

Quia * judices dicti generaliter in materiis fidei deputati per concilium, petierunt sibi dari per nationem Gallicanam decem deputatos, super certis dictas materias fidei tangentibus, eisdem explicandis; fuit die XXVI. martii per præsidentem nationis prædictæ positum in deliberatione, an deberent prædicti deputari, et eis dari, et qui. Unde super primo, videlicet, an deberent deputari; fuerunt audita vota singulorum, ut moris est. Ex quibus votis, seu majori parte ipsorum concluditur ut sequitur.

* *quia domini judices & commissarii in materiis fidei deputati.*

Primo. Quod dentur deputati, qui in materiis, de quibus videtur esse contentio, coram prædictis judicibus, inter ambassiatores illustrissimi principis ducis Burgundiæ, habeant pro parte tractare pacem, et concordiam cum potestate, casu quo pacem et concordiam facere non possent, requirendi prædictos judices et nationes alias, quod prædictæ materiæ suspendantur usque ad electionem futuri summi pontificis, saltem usque ad Concilium unitum cum obedientia dudum domini Petri de Luna.

In aliis autem materiis fidei, concluditur quod dentur deputati, ut petitur. Fuit etiam visum quamplurimis quod super hoc esset per nationem scribendum prædicto christianissimo regi, et illustrissimo principi duci Burgundiæ.

Qua quidem conclusione sic lecta, prælibati domini ducis Burgundiæ ambassiatores, per organum tamen dicti magistri Petri Cauchon, vicedomini Remensis, proponendo dixerunt, quod pro quanto dicta deliberatio faciebat ad bonum pacis, bene placebat eisdem: sed in quantum erat dilativa, et impeditiva justitiæ dicto domino duci ministrandæ, stando semper in protestationibus die hesterna, per eosdem ambassiatores factis, se opponebant, et protestabantur adhuc de habendo recursum ad remedia juris.

Consequenter præfatus dominus Atrebatensis episcopus, nomine etiam ambassiatorio dicti domini ducis, multum eleganter, et prolixe in effectu sequentia, * quæ in quadam cedula super hoc per eum confecta, et nobis notariis infrascriptis postea tradita effectualiter continebantur, et continentur: videlicet quod hujusmodi deliberatio, seu conclusio, erat peregrina, et omnino aliena a dicta petitione, quæ per dictum dominum præsidentem, in deliberatione nationis fuerit posita, et pro qua solum ipse, et alii sui ambassiatores ad rogatum ipsius domini præsidentis, die hesterna, exierant de natione, una cum illis qui se dicunt ambassiatores dicti domini nostri regis Francorum, ut liberius natio deliberaret, prout deliberavit; et sic per consequens, dicta natio deliberaverat super alia materia, quam super illa quæ posita in deliberatione, in ipsorum ambassiatorum præsentia, ipsis domini ducis ambassiatoribus non vocatis, nec auditis; imo spretis, in præjudicium grande ipsius domini ducis, et justitiæ, suæ, pro quanto causa novem assertionum dictum dominum ducem concernit.

* *f. deest protulit aut dixit*

Quare dictus dominus præsidens, concludendo pro cedula ibidem lecta, * superius scripta continetur, dictum dominum suum ducem gravabat. Et ideo, non recedendo etiam a protestationibus heri per eum, et nunc per dictum magistrum Petrum Cauchon nomine ambassiatorio factis, dictæ deliberationi et conclusioni, se eodem nomine, opponebat, cum protestationibus prædictis de recurrendo ad remedia juris.

* *f. addendum; prout*

Præterea quia in deliberatione prædicta dicitur, *inter partes*, petiit ut idem dominus præsidens vellet exponere hujusmodi verba; cum contra quosque ambassiatores quorumlibet principum non reputabant se habere partem, nec ipsos esse partes contra eos in quacunque causa, præsertim illos qui dicunt se esse ambasciatores christianissimi Francorum regis, quodque talis modus concludendi, & loquendi, erat magis discordiæ nutritivus, quam pacis.

Item, dixit quod videtur multum mirabile, quod cum dictæ novem assertiones per eum qui eas denuntiavit, tam in regno Franciæ quam in Concilio, dicantur esse erroneæ in fide, & bonis moribus, ut asseruit pluries, & adhuc asserit dictus denunciator; & quod tam in regno Franciæ,

occa-

ANNO CHRISTI 1415.

occasione istarum hæresum, quæ in dicto A regno ortum habuerunt, plures hæreses, errores subortæ sunt et creverunt; et cum christianissimus dominus noster Francorum rex velit omnes hæreses a regno suo exterminari: quomodo aliquis, præsertim de dicto regno, præsumere, dicere, vel concludere præsumat, quod earumdem assertionum judicium et determinatio ad futurum summum pontificem reservetur? Tum primo, quia nescitur quando erit summus pontifex: et dum erit etiam plura agere habebit, et circa multa alia grandia ipsum versari oportebit. Tum etiam, si Concilium generale, quod est et dicitur fons et origo justitiæ, æquitatis et scientiæ, timeat super iis diffinire; quomodo summus pontifex non timebit? B Tum etiam, si modo non diffiniat Concilium generale; nunquid dicetur, aut dici poterit, quod ignorantia aut timor servilis potestatis mundanæ, aut aliquis alius respectus inordinatus, quibus humanum judicium perverti consuevit, apud dictum Concilium liberavit? * quod pro nephas est dicere, aut cogitare. Tum insuper, quia isto tempore medio, populi remanebunt in errore, tam ecclesiastici, quam reges, et principes, eo quod istæ assertiones fuerunt in regno Franciæ prædicatæ et declaratæ, et in præsenti Concilio publicatæ et denuntiatæ tanquam erroneæ in fide, et moribus: unde mota et præposita est, in præsenti Concilio, et solemniter disputata quæstio hæc: utrum hæ novem assertiones judicio fidei sint reprobandæ?

* Illud verbum vid tur corruptum

Cum igitur, teste beato Augustino, tam hæreticum sit aliquid fide * quod non est fides, aut quod est non credere; quam hæreticum est negare, vel abstrahere a fide quod fide credendum est: et ergo quia hæ novem assertiones, si sint veræ aut probabiles, et oppositum earum teneatur pro fide; ecce errorem manifestum in populo Dei.

* *videtur desiderari* credere

Si vero sint reprobandæ, tamquam erroneæ, et teneantur tanquam veræ, aut probabiles; ecce errorem ex alia parte. Et sic est inducere errorem, quocunque dato, et D per Concilium generale, in religione christiana, per suspensionem supra dictam.

Item dixit: Considerandum quam maxime, et advertendum, quod scandalum ex hoc insurgit dicto regno Franciæ christianissimo, et huic præclarissimæ nationi; quia ille qui denuntiavit, est de regno Franciæ, et de natione ista; et petiit pluries, una cum complicibus suis, dictas novem assertiones confestim condemnari, tam per dictos dominos commissarios, quam per hoc sacrum Concilium, ad honorem, et exaltationem fidei, ut dicebat, et morum, regis et regni prædictorum, et ante examen earundem assertionum. Nunc autem, examine E facto, et datis deliberationibus dominis commissariis prædictis, venerabilium doctorum, magistrorum et bachallariorum in sacra pagina, qui nollent aliud loqui quam quod veritas sacræ scripturæ suaderet, et qui nollent se damnare pro quocunque vivente; modo ipse idem denuntiator, et sui complices, instant pro deliberatione prædicta, et ipsam requirunt; quibus hæc insignis natio minus debite assentire videtur. Ex quo apparet evidenter, quod hæc natio, quæ totis viribus debet laborare ut regni nostri infamia tolleretur; nititur, et laborat ut in sordibus remanens, gloria ipsius hæresibus maculetur; ad quæ natio hæc venerabilis multum debet attendere, et etiam ad regnum Bohemiæ, et ad alia circa hæc attendenda.

Item dicit, quod in hoc ista natio faciat injuriam dictis dominis doctoribus, magistris, et bachallariis, quod * est inquirere et declarare doctrinaliter catholicam veritatem, quos consuluit semper sancta Romana ecclesia in quæstionibus de fide motis declarandis.

* forte *quorum*

Item dixit, quod major nota scandali gravioris infertur huic præclaræ nationi ex dicta deliberatione et conclusione; quia inde sic denegare judicibus in causis fidei consilium, a peritis in jure divino pariter et humano quærentibus; non caret omnimode scrupulo fautorio hæreticæ pravitatis; sed per dictas conclusionem et deliberationem denegatur, cum non respondeatur ad petitum eorundem. Igitur &c. Et sic scandalum quod ex publicatione dictarum assertionum ortum est, & per totum orbem divulgatum, non tollitur, sed nutritur, & augetur per prædicta.

Item. Ad hoc quod dicitur in hujusmodi conclusione, quod deputandi habebant tra- C ctare de pace, dixit quod mirabile videtur; cum tractare inter aliquos, sit secundum veram æstimationem de aliquo dubio inter * judicare, & unusquisque bene judicet de iis quæ novit, & horum bonus judex sit. Necesse est autem, ad hujusmodi tractatum pacis, quod tractatores plenam habeant notitiam de materia discordiæ inter partes.

* desiderari videtur *plurimus*

Si igitur aliqui ambassiatores, aut alii dicunt se esse partes in hujusmodi causa fidei, necesse est quod hujusmodi tractatores plenam habeant notitiam de processu & deliberationibus doctorum magistrorum, & bachallariorum prædictorum, factis in dicta causa, ut, comperta veritate, melius judicent secundum æquitatem. Et cum tale judicium debeat per hoc sacrum Concilium approbari, quæ approbatio non debet fieri de ignoto, aut ignorato; necesse est ad dictum tractatum, quod dictus processus, & dictæ deliberationes doctorum, magistratorum, & bachallariorum prædictorum palam fiant, & publicentur omnibus nationibus hujus sacri Concilii. Et insuper, quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, & nihil sit quod plus omnes tangit, quam ipsa fides catholica; & hic dicitur esse processus fidei; sequitur quod ut approbetur de dicto processu illud est fide approbandum, dictus processus debet fieri omnibus manifestus, quia nunquam incognita sacrum concilium approbaret.

Ex quibus omnibus, dictus dominus Atrebatensis episcopus inferendo conclusit, quod relatio est facienda palam & publice de dicto processu & deliberationibus doctorum, magistrorum, & bachallariorum prædictorum, in hoc sacro Concilio, & in sessione publica, vel quatuor nationibus, cum col-

le-

legio dominorum cardinalium simul congregatis: quod fieri petiit & requisivit dictus A dominus Atrebatensis episcopus, pro, & nomine ambassiatorum dicti domini ducis Burgundiæ, propter reverentiam Dei, exaltationem fidei, honorem hujus sacri Concilii, & propter conservationem illibatam præeminentiæ & titulorum singularium christianissimæ domus, religiosissimæ ecclesiæ, & regni devotissimi Franciæ; ut discordiæ per nonnullos in dicto regno suscitatæ, sub colore dictarum novem assertionum per eos malitiose confictarum, & innocentibus scienter impositarum, brevius & clarius terminentur, & finiantur.

His dictis & propositis, præfatus dominus præsidens, nulla data super præmissis re- B sponsione, & cæteri alii in dicto loco congregati a dicto loco recesserunt. Et tunc præfatus dominus Atrebatensis episcopus, nomine quo supra, ad omnem futurum eventum petiit sibi super præmissis omnibus & singulis a nobis notariis infrascriptis & singulis aliis notariis, & tabellionibus, pro tunc ibidem præsentibus, sibi fieri, atque tradi publicum instrumentum seu publica instrumenta, unum vel plura, & tot, quot sibi fuerint necessaria, omnes & singulos in eadem natione tunc existentes in testimonium præmissorum omnium, & singulorum invocando.

Acta fuerunt hæc sub anno, indictione, C mense, diebus, & horis prædictis, præsentibus ibidem reverendis in Christo patribus, ac dominis Tholonensi, & Augustensi episcopis, Johanne abbate Cisterciensi, necnon venerabilibus & circumspectis viris magistris Johanne Balduini in sacra pagina, Joanne Rippart in decretis magistris, almæ universitatis Parisiensis ambassiatoribus, Joanne Ademare, Nicolao de Goneffia & fratre Joanne de Rocha Ordinis fratrum minorum sacræ theologiæ professoribus, ac alia multitudine dominorum prælatorum, doctorum, magistrorum, bachallariorum & aliarum personarum diversorum statuum, graduum, & ordinum testibus ad præmissa vocatis specia- D liter & rogatis.

Et quia ego Johannes Baers clericus diœcesis Morinensis publica, apostolica, & imperiali authoritate notarius præmissis omnibus & singulis dum sic, ut præmittitur, proponerentur, allegarentur, narrarentur, explicarentur, agerentur, dicerentur, & fierent, una cum dominis & testibus supra & notariis publicis infrascriptis præsens fui, eaque, prout scripta sunt, sic vidi & audivi proponi, allegari, narrari, dici, replicari, ac fieri; ac in notam recepi. Idcirco huic præsenti publico instrumento super inde confecto, aliena manu fideliter scripto, me aliis negotiis legitime præpedito, propria E manu una cum notariis publicis infrascriptis me subscripsi, & signum meum publicum hic apposui solitum, rogatus & requisitus in testimonium veritatis omnium & singulorum præmissorum.

Et ego Jo. Riviani canonicus Antisiodorensis, publicus apostolica authoritate notarius, præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut præmittitur, proponerentur, narrarentur, allegarentur, replicarentur, agerentur, dicerentur & fierent, una cum dominis testibus, ac notariis publicis supra & infrascriptis, præsens fui; eaque sicut supra sunt scripta, sic vidi, & audivi proponi, allegari, narrari, dici, replicari, & fieri, ac in notam recepi. Ideo huic præsenti publico instrumento manu aliena fideliter scripto, manu propria, una cum aliis notariis publicis supra, & infrascriptis, me subscripsi, signumque meum publicum consuetum apposui in veritatis testimonium præmissorum, requisitus & rogatus.

Et me Pasquerio de Vallibus clerico de Ambianis oriundo, bachallario in decretis, publico, apostolica, & imperiali authoritate notarius, qui præmissis omnibus & singulis, dum sic ut supra scribuntur, fierent dicerentur, & agerentur, una cum testibus, & notariis publicis suprascriptis præsens interfui; eaque omnia, & singula sic fieri vidi, & audivi ac in notam sumpsi. Ideo huic publico instrumento exinde confecto manu aliena fideliter scripto signum meum, me hic propria manu scribendo apposui consuetum, in testimonium veritatis omnium & singulorum præmissorum, requisitus et rogatus.

Hæc appellatio fuit interposita XV. mensis aprilis, per dominum Symonem de Theramo, pro Gersonno.

Anno XVI.

Quoniam a vobis, reverendissimis patribus, et dominis, dominis judicibus et commissariis in causis fidei, et errorum in fide et moribus, a sacro sancta generali Constantiensi Synodo specialiter deputatis, nuper, videlicet die sabbati undecima præsentis mensis aprilis, hora completorii, vel quasi, ejusdem diei, in loco solito congregatis, in causa coram vobis, super quadam propositione quondam magistri Johannis Parvi, seu novem assertionum exinde extractarum, virtute et authoritate dictæ deputationis, ut dicitur, introducta; oratores, et ambassiatores christianissimi principis domini regis Francorum, videlicet magistri, Johannes de Gersono cancellarius Parisiensis, Jordanus Morini, Guillelmus Pulcrinepotis, et Petrus de Versailles magistri in theologia, ac Symon de Theramo dicti domini regis advocatus, et per vos dominos commissarios pro hujusmodi causæ prosecutione advocatus specialiter deputatus, cum omni instantia petierunt præfatum christianissimum, et illustrissimum principem dominum Carolum Francorum regem, seu se ipsos oratores, ipsius procuratores, ad hæc sufficienti potestate ibidem edocta et exhibita fulcitos, ejus nomine, pro suo interesse legitime, ad causam ipsam, in statu et terminis quibus erat admitti, et ipsum dominum regem, seu oratores, et procuratores admissos audiri, tam in facto, quam in jure; licet etiam ipsi petierint, et diligenter institerint, et fuerint protestati, quod antequam admitterentur, et postquam admissi essent, audirentur plene, et debite, tam in jure, quam in facto; ante-

Ib. p. 532.

ANNO CHRISTI 1415.

tequam ad actum aliquem in caufa ipfa procederetis, prout de jure non debebatis: licet etiam ufque nunc pro parte ipfius domini regis, vel alicujus alterius fe in caufa ipfa partem conftituentis, caufa ipfa inftructa non fuerit, nec defenfa: licet etiam, pro parte præfati chriftianiffimi regis, oblatum et proteftatum fuerit, quod poft ejus admiffionem, caufam inftruere, defendere, et talia media deducere obtulerint, per quæ de juftitia et veritate caufæ, et deductorum in eadem, clare poteratis, et poffetis inftrui, et informari: et licet fpecialiter et expreffe, pro parte dicti chriftianiffimi regis, fuerit proteftatum, quod ad publicationem votorum et confiliorum redditorum per nonnullos, qui dicuntur in facra pagina magiftri, in caufa ifta, pro votis, et confiliis, ad decifionem requifiti, non deveniretur, et eadem vota, feu confilia non publicarentur, * caufis et rationibus infrafcriptis.

*forte deest ex

Primo. Quia ex hoc præjudicium non modicum præfato domino regi ad caufam venienti, circa ipfius caufæ profecutionem, gerebatur.

Secundo. Quia confilia ex quibus fententiæ ferendæ, aut decifiones caufarum ferendæ veniunt, publicanda ad partis inftantiam non funt; fed illud fieri eft a jure, optima ratione, inhibitum.

Tertio. Quia talia in facto proponi, ipfius C domini regis nomine, poterant, et offerebantur: quibus vifis, et attentis, magiftri qui confilium dederant, iterum confulendi fuerant, et confulti confilia reformaffent; quod nunc, poft publicationem votorum, non fine fufpicione repeti poterit, et præcipue cum eis facultas patuit cum partibus colloquendi.

Quarto. Quia fcandala ex illa publicatione multa et plurima fequi poterant.

Quinto. Quia illorum publicatio, eft comminatio qualis fit futura fententia ferenda.

Sexto. Quia faltem fieri non debuit modo et forma quibus facta fuit: debuit enim ipfa, non partibus, fed peritis in jure divi- D no, et humano fieri, ad effectum conferendi, et examinandi rationes, et caufas; confulendi zelum, gradum, et auctoritatem confultorum, ficut eft moris et juris, prout fuerat, et tunc fuit a veftris reverendiffimis paternitatibus inftanter petitum.

Septimo. Quia per ipfam publicationem patet ipfam admiffionem præfati domini regis captiofam fuiffe. Quid eft enim aliquem ad caufam admittere, et admiffum, antequam ad ulteriora procedatur, non audire? Nam, nedum ipfe chriftianiffimus rex; fed quælibet vilis perfona, nedum in caufa fidei, qua nulla major; fed in qualibet alia etiam materia, poft aliquem ad caufam ad- E miffum, antequam ad ulteriora procedatur, illi termini, et dilationes legitime dantur, infra quos etc. quas admiffus poffit, et debeat, fi qua proponere, vel producere, vel allegare intendat, et velit: et licet pro parte dicti domini regis oblatum fuerit prædicta et alia, quæ ad oftendendum dictam publicationem, fieri non debere, et alia ad juftificationem præfentis appellationis facien-

A tia, vellc coram vobis, quatenus expediret, oftendere vel docere: nihilominus vos, reverendiffimi patres, prædictis omnibus et fingulis minime attentis, neque confideratis; die et hora, ibidem, in hujufmodi caufa, tum ardua et gravi, nimis præcipitanter, et ferventer, ad ulteriora, ex arrupto, procedentes, prætenfa vota, atque confilia, in fcriptis redacta, certorum doctorum, five magiftrorum ad hoc, ut dicitur, requifitorum in dicta caufa, occafione dictarum propofitionis, et affertionum habita; et forfan fuper falfo cafu citra veritatem in effe pofito fcrutata, ad importunam quorumdam, affertorum domini ducis Burgundiæ orato- B rum, et procuratorum inftantiam, ut dicitur, publicaftis, et publicari feciftis, et mandaftis; et eorum copiam eisdem oratoribus, et procuratoribus dicti ducis decreviftis; licet de facto contra omnem æquitatem, et juris rationem, præmiffa, et fingula, pro parte præfati illuftriffimi principis domini regis propofita, et oblata, faltem tacite repellendo; juri, æquitati, et honori præfati chriftianiffimi regis minime deferendo, oratoribufque, feu procuratoribus prædictis caufam, et occafionem fubornationis, aut alias malignandi.

Idcirco Conradus Ludeking procurator, et procuratorio nomine præfati illuftriffimi domini regis, ad hoc per præfatos ipfius procuratores fubftitutus, fentiens ipfum dominum regem, et fe, nomine procuratorio ejusdem, per dictam prætenfam publicationem, ex qua quam plurima fcandala verifimiliter poffent exoriri, et alia contra juris et rationis debitum, et in præjudicium dicti illuftriffimi regis refultant, multipliciter gravatos, et dubitans de gravaminibus fubfecuturis; a dicta prætenfa publicatione, ac aliis gravaminibus ex præmiffis, et actis præfentis caufæ, coram vobis habitis quomodolibet colligibus in iis fcriptis; ad fanctam fedem Apoftolicam et dictum Concilium Generale provocat et appellat et apoftolos petit, primo, fecundo, et tertio; ac inftanter, et inftantius, et inftantiffime fibi dari et concedi.

INSTRUMENTUM APPELLATIONIS

Procuratoris ducis Burgundiæ, a judicibus &c. in caufis fidei,

Eo quod regem Francorum admiferunt ad caufam novem affertionum &c. de qua appellatione fuit ufus idem procurator certis de caufis, ex deliberatione confilii ejusdem domini fuper hoc præhabita.

In nomine domini. Amen.

PEr hoc præfens publicum inftrumentum cunctis pateat evidenter, quod anno a nativitate domini MCCCCXVI. indictione nona, die vero martis, vigefima prima menfis aprilis, videlicet ante tertiæ, et poft fecundæ horæ ejusdem diei poft meridiem pulfationem, apoftolica fede paftore carente, in noftrum notariorum publicorum, et teftium in- Ib. p. 542.

ANNO CHRISTI 1415.

infrascriptorum, ad hæc specialiter vocatorum præsentia personaliter constitutus venerabilis et circumspectus vir, magister Johannes de Montejustino, in curia Romana, et ut asseruit, illustrissimi principis domini Joannis ducis Burgundiæ procurator; ac ejus procuratorio nomine, et ad opus omnium illorum quorum interest, seu interesse poterit quomodolibet in futurum, videlicet in stupha magna domus episcopalis Constantiensis, in qua reverendissimi reverendique, ac venerabiles et circumspecti patres, domini judices in causis fidei per sacrum generale Constantiense Concilium deputati, soliti sunt suam audientiam in dictis causis tenere; et præsertim in causa novem assertionum, in eodem Concilio, per venerabilem virum magistrum Jo. de Gersono, ut idem procurator asserebat, denuntiatarum, tenere et dare consueverunt.

Qui quidem magister Johan. de Montejustino, procurator, nominibus, et ad opus quidam supra, ad fines effectus, ut dicebat, meliores et utiliores quibus poterat, petiit a discreto viro Clemente Grossi, dictæ sedis Apostolicæ cursore, ibidem existente; ipsumque interrogavit, si sciebat ubi erant dicti domini judices et deputati; et si debebant, vel crederet quod deberent hodie suam tenere in dicta causa novem assertionum, vel alias in causis fidei audientiam.

Qui quidem Clemens cursor eidem procuratori respondendo dixit, quod præfati domini judices illuc non erant, et quod suam audientiam in causis prædictis, ut firmiter credebat, dicta die non tenerent.

Et tunc dictus magister Joannes, procuratorio nomine et ad opus quo supra, dixit et exposuit, quod si iidem domini judices, et deputati essent ibidem præsentes, ab eis, a nonnullis gravaminibus præfato domino duci ac sibi, nomine quo supra per eosdem dominos judices, ut asseruit, in causa dictarum novem assertionum factis et illatis, libentius provocaret et appellaret: et cum eorum præsentiam pro tunc non haberet, nec commode habere posset; idcirco idem magister Joannes de Montejustino, nomine, et ad opus quibus supra, coram nobis notariis infrascriptis, tanquam coram autenticis et publicis personis, ac in testium infrascriptorum præsentia, a præfatis dominis judicibus, et a gravaminibus, in quadam papyri cedula, quam tunc tenebat, expressatis, declaratis, et specificatis, ad præfatum sacrum generale Concilium Constantiense, et sanctam Sedem Apostolicam, in scriptis provocavit et appellavit: ac Apostolos semel, secundo et tertio, sæpe, sæpius, et instanter, saltem testimoniales, a nobis notariis publicis sibi dari petiit, et etiam requisivit; protestans de dicta appellatione sua eisdem dominis judicibus, et aliis quibus opus esset intimanda, et ea loco et tempore debitis prosequenda etc. prout et quemadmodum in eadem appellationis cedula nobis notariis infrascriptis exhibita et tradita, ac in nostris manibus reposita latius continetur.

„ Cujus cedulæ tenor sequitur in hæc verba.

Proponit appellando procurator, & nomine procuratorio Illustrissimi principis domini Johannis ducis Burgundiæ.

Comme au cayer cy ioint.

INSTRUMENTUM

Nationis Picardiæ,

Quo se Concilii generalis judicio statum iri decernit.

Noverint universi, et singuli præsens publicum instrumentum inspecturi, quod anno ejusdem domini MCCCCXVI. indictione nona, die vero sexta mensis maii, sancta sede Apostolica vacante, in congregatione generali venerabilis nationis Picardiæ, in alma matre universitate Parisiensi, apud sanctum Julianum Parisius, ipsa die, hora quasi decima ante meridiem, solemniter celebrata; nobisque notariis publicis, et testibus infrascriptis præsentibus, Venerabilis, et discretus vir, Hugo Mainpin, magister in artibus, procurator ejusdem nationis, et in ipsa congregatione tunc præsidens, seriatim exposuit, et retulit, quod nuper venerandæ circumspectionis, et magnæ scientiæ vir magister Guillelmus de Valle, rector ejusdem matris universitatis, per organum venerabilis et discreti viri, magistri Roberti de Bressy, et nonnullorum aliorum magistrorum, eundem procuratorem nationis Picardiæ, pro, et nomine ejusdem nationis requisierat, quatenus ipse procurator, seu ipsa natio sigillare, seu sigillari facere, et procurare vellet, sigillo nationis prædictae, quasdam litteras sacrosanctæ Synodo Generali Constantiensi, ex parte ejusdem matris universitatis, ad requestam, et exhortationem serenissimi principis domini nostri Francorum regis, ut dicitur, mittendas, et dirigendas, super materia revocationis cujusdam sententiæ per eandem sacrosanctam Synodum, seu dominos commissarios ejusdem, nuper latæ, contra processum dudum factum Parisius, et deductum per reverendum in Christo patrem, et dominum, dominum Parisiensem episcopum, in condemnatione nonnullarum assertionum, contentarum, seu comprehensarum, ut dicebatur, in quadam propositione olim per defunctum magistrum Joannem Parvi facta: et se aliis nationibus, et facultatibus ejusdem universitatis, et intentioni earum in hac parte consentiendo, expeditioni, sigillationi, et missioni hujusmodi litterarum conformare. Ea propter dictam nationem Picardiæ, ad consulendum super iis, convocari fecerat, et ea ibi exposuerat.

Quæ quidem natio solemniter, ut præfertur, congregata, post maturam, et diuturnam, de, et super præmissis factam per eam, et habitam deliberationem, per organum ejusdem domini procuratoris, conclusserat, et concludebat, ac pro concluso haberi volebat, et vult, illa quae sequuntur.

Videlicet, quod quemadmodum ipsa natio Picardiæ in materia praedicta, seu de ipsa materia tractanda, decidenda, et diffinienda, et tam quoad processum praedictum per eum-

Ib. p. 578.

ANNO CHRISTI 1415.

ANNO CHRISTI 1415.

eumdem dominum episcopum Parisiensem factum, quam quoad assertiones praedictas, dictae sacrosanctae Synodo, ad quam pertinet ultimare sententialiter diffinire, in iis quae fidem catholicam concernunt, se retulerat: ita omnino se referebat, et refert, supplicans humiliter eadem natio omnibus Christifidelibus, tam in sacro Concilio, quam alibi existentibus, quatenus ipsi in materia praetacta, et caeteris fidem hujusmodi tangentibus, Deum solum prae oculis habendo, favore quocumque particulari, vel illicito sublato, sinceritatem fidei orthodoxae servando, consulere dignentur.

Item, et quod dicta natio literas hujusmodi praedictae sacrosanctae Synodo mittendas, ut praemittitur, exhortantes eamdem Synodum, ut dicitur, de revocando hujusmodi sententiam contra dictum processum latum, non vult, nec intendit, sui sigilli appensione, seu appositione munire, seu muniri facere, nec eas approbare. Imo, si aliquid in contrarium post diem hodiernum contigerit fieri, vel attentari, videlicet sigillum dictae nationis ab arca communi, in qua concludi, et reponi solitum est, vi, metu, violentia, vel alias extrahendo, aut claVigeros ad dictam arcam aperiendam, seu clavem ejusdem arcae tradendam compellendo; illud ex nunc, in quantum potest, et debet, decernit irritum, et inane, ac de mente sua non existere, nec extitisse: reputans ex nunc, pro illa vice, dicta natio, prout reputat nullum suum sigillum fore, vel esse, in casu praedicto, ac nulla efficacia, vel momento subsistere, et nullam fidem sibi adhiberi debere, ipsum ex nunc, pro illa vice revocat, cassat, et adnullat: volens supradicta natio, prout vult, ut dicebat, praedicta puncta, sic per eam conclusa, firmiter, irrevocabiliter tenere in perpetuum, et observare, et in eodem proposito, ac voluntate, quoad hoc permanere.

De, et super quibus præmissis omnibus, et singulis, praefatus dominus procurator supradictae nationis, pro, et nomine ipsius, petiit, et requisivit a nobis notariis publicis subscriptis, sibi fieri, atque tradi publicum instrumentum, seu publica instrumenta, unum vel plura.

Acta fuerunt haec ubi supra sub anno, indictione, mense, die, et hora prædictis: præsentibus ad haec venerabilibus, et discretis viris, magistris Joanne Yonis, licentiato in theologia, Ingeranno la Sentre, Nicolao Midy, Joanne de Novavilla, Symonem Bante, in theologia etiam bachallariis. Rogerio Bette, Nicolao Amici, Joanne Cantoris, Balduino Andreae, Joanne Goye in artibus magistris: et domino Joanne Amantis, presbytero, praelibatae nationis Picardiae bedello, cum pluribus testibus ad praemissa vocatis specialiter, et rogatis.

Et ego Jocabus Mareti clericus Lingonensis dioecesis, magister in artibus, publicus apostolica, et imperiali authoritate notarius; quia praemissis omnibus, et singulis, dum sic, ut supra, scriberentur, agerentur, & dicerentur, & fierent; una cum notario sub, & testibus suprascriptis præsens fui, eaque sic fieri vidi, & audivi. Idcirco huic præsenti publico instrumento inde confecto, manu aliena fideliter scripto, me aliis negotiis legitime præpedito, signum meum publicum et consuetum, requisitus, hic me subscribendo apposui, in testimonium veritatis omnium, & singulorum.

Et ego Ægidius Massardi, Atrebatensis dioecesis, bacallarius in jure canonico, publicus, apostolica, & imperiali authoritate, ac curiæ conservationis privilegiorum venerabilis universitatis studii Parisiensis notarius juratus; quia præmissis omnibus, & singulis, dum sic, ut præmittitur, agerentur, dicerentur, & fierent, una cum notario, & testibus suprascriptis, præsens interfui, eaque sic fieri vidi, & audivi. Idcirco huic præsenti publico instrumento, manu aliena fideliter scripto, me aliis negotiis legitime praepedito, signum meum hic, me propria manu subscribendo, solitum, una cum signo, & subscriptione dicti notarii publici, requisitus apposui, in testimonium praemissorum.

SCEDULA

Exhibita in Concilio
A Deputatis universitatis Parisiensis.

Ib. p. 580. cum seqq.

ANno a Nativitate Domini, millesimo XIII. secundum computationem ecclesiae Gallicanae, die Jovis prima mensis februarii. Parisius in camera episcopi Parisiensis, in Concilio XII. Deputatorum super materia fidei, dictus Parisiensis episcopus cum dictis duodecim deputatis, magistrum Jordanum Morini, Joannem Dulcimenillo, & magistrum Joannem Dacheri, & magistrum Petrum de Nogento, si posset interesse cum aliis tribus, deputaverunt ad quaestionem magistri Joannis Parvi principaliter intentam mitigandam, & mutandam, in * modo terminorum singularium, in terminos communes et appellativos; et fuit instans sabbati, de mane, assignata istis tribus deputatis, ad referendum XXII. * deputatis praedictis, qualiter ipsam conclusionem mitigaverunt in modum terminorum, seu in terminis, ut supra, ad videndum si bene fuerunt mitigati, et ordinati per dictos tres, vel quatuor deputatos; & ad videndum quid, & qualiter, & quomodo sit procedendum ulterius in ista materia.

* *forsan* de

* *forsan* XII.

Adveniente autem dicta die sabbati; in concilio duodecim deputatorum in materia fidei, dicti tres deputati praesentaverunt, et exhibuerunt quamdam cedulam continentem novem assertiones etc. extractas, seu illatas, ut dicebant a propositione magistri Johannis Parvi, ad mitigationem & modificationem terminorum singularium quæst. dictæ prop. Jo. Parvi in terminos communes, seu appellativos. Dictaque cedula lecta, et audita dictus episcop. assignavit eisdem deputatis diem martis inde sequentis, ad advisandum, et deliberandum, si praedicta cedula erat in bona forma, et ad ulterius procedendum in materia ista etc. Et distributis cedulis pluribus magistris, et bachallariis in theologia, nonnullis aliis famosioribus contemptis, spretaque facultate decretorum, et contradicente natione Picardiæ, receptis cedulis cum deliberatione praedictorum, qui-

bus

bus miſſæ fuerant XIX. ejusdem menſis fe- A bruarii: XXIII. ſequenti epiſcopus, et inquiſitor praedicti, dictas novem aſſertiones condemnarunt, duas ſententias eadem die ferendo, quas ſuſtinere jurarunt, et defenſare illi theologi, qui, ut dicunt, pro parte regis, et univerſitatis venerunt ad Concilium generale; alias non veniſſent ad ſtipendia decimæ impoſitae.

Eadem die epiſcopus Silvanectenſis, et magiſter Joannes de Templis dixerunt, quod univerſitas Pariſienſis tangebatur: idcirco epiſcopus Atrebatenſis dixit verba ſequentia.

Expoſitio ultimæ clauſulæ.

Quod ultima verba cedulæ exhibitæ non in- B telligebantur de veris ambaſſiatorib. ſive nunciis almae, et praeclariſſimæ univerſitatis Pariſienſis, qui gratioſe ſe habuerunt, et laboraverunt circa pacem, et qui venerunt ad proprios ſumptus quidem; ſed intelligebantur de magiſtris Johanne de Gerſſono, Jordano Morini, et Petro de Verſailles, qui coram commiſſariis in cauſis fidei deputatis, et etiam in cauſa appellationis a praetenſa ſententia epiſcopi Pariſienſis, allegaverunt ſe eſſe nuncios et ambaſſiatores dictae almae univerſitatis, nullo contradicente et ſub ejus membra multa petierunt in praejudicium defenſionis, appellationis ſupradictae.

Scedula

Exhibita XXVI. maii per unum Theutonicum locatum &c. C

Ib. p. 589. Ne vos, reverendiſſimi patres, ac cæteri domini Commiſſarii in cauſis fidei per hoc ſacrum Concilium deputati, ignorantiam de clariſſimo intereſſe regis Franciæ chriſtianiſſimi in materia novem aſſertionum valeatis prætendere, ſub pallio, vel colore, quia pure & nude, abſque cujuſcumque nominis expreſſione, judicialiter vobis denunciatæ fuerunt; placeat attendere, quæ ſequuntur.

Primo et principaliter, quomodo propoſitio magiſtri Joannis Parvi, juſtificativa mortis nefandiſſimæ, in perſonam bonæ memoriæ, Ludovici ducis quondam Aurelianenſis, fratris unici regis prædicti perpetratæ ad D mandatum domini Burgundiæ, ſicut clare, et notorie probabitur, fuit producta per dominos ambaſſiatores ipſius domini regis, coram toto Concilio generali pleniſſime congregato, & in plurium veſtrum præſentiis, a quo, prout ſcitis, & præfertur, commiſſi, deputatique eſtis, et etiam nonnulla alia producta fuerunt, quæ ad præmiſſa oſtendenda plurimum conferre videntur.

Item, qualiter pluries, et coram vobis pro tribunali ſedentibus per dominum Symonem de Teramo, ipſius domini regis, ac etiam officii promotionis in cauſis fidei per veſtras reverendas paternitates deputatum, advocatum, & nonnullos alios, dictum, pro- E poſitum, et judicialiter allegatum fuit prædictas novem aſſertiones fuiſſe veriſſime extractas de prædicta propoſitione Parvi, ſicut etiam per inſtrumentum autenticum vobis a longo tempore citra per dominum Cancellarium Pariſienſem in judicio porrectum, potuit apparere.

Quod ſi dicatur de ipſo inſtrumento vos non curaſſe, cum producens illud partem ſe in hac materia minime facere fuerit ſolemniter proteſtatus; attendatur ſuper quo alio potuit fundari intereſſe domini Burgundiæ, niſi ſuper ſententia domini epiſcopi Pariſienſis, quia ſcilicet in eadem ipſe dominus Burgundiæ nominabatur, & ad veritatem ſolum recitative; quæ ſententia per eumdem dominum cancellarium tunc, proteſtationibus præmiſſis, producta eſt.

Item ad clarius oſtendendum intereſſe dicti domini regis, conſtat, prout facile probare ex quadruplici radice.

Primo quia dictus D. Aurelianenſis erat frater ſuus, qui, per quos, & quomodo fuit interfectus non latere debet unum ex vobis, quia genere propinquus alicujus interficientium.

Secundo, quia dominus rex pro tunc, & antea fuerit in poſſeſſione pacifica, & libera regni Franciæ, prout adhuc eſt de præſenti, in cujus regni ſui notabiliori, & præeminentiori civitate perpetratum fuit dictum facinus, & poſtmodum publicata ipſa ſceleratiſſima propoſitio Parvi, ſuper dicti criminis juſtificatione, ipſo domino rege in ſua eadem civitate Pariſienſi exiſtente; ſpreta, ut videtur, & uſurpata ſua regali authoritate, ſicut ex hujuſmodi novem aſſertionum, & certius ex totius propoſitionis eaſdem continentis inſpectione poteſt faciliter deduci: quia dicitur expreſſe: *abſque quocumque mandato, vel præcepto, per inſidias, adulationes, cautelas, & explorationes; non obſtante quocumque juramento &c.*

Tertio, quia dictus dominus rex ſententias condemnationis dictæ propoſitionis Parvi, et novem aſſertionum in eadem contentarum approbavit, et per ſuas patentes litteras, quorum ſimiles ſunt penes vos, publicari fecit, et mandavit per totum regnum ſuum, fecitque cauſam iſtam condemnationis, cauſam ſuam propriam, tanquam juſtam, et catholicam.

Quarto, quia ipſe tanquam bonus catholicus, & chriſtianus, & præſertim in materia extirpationis errorum in regno ſuo publicatorum, & dogmatizatorum; imo etiam quælibet infirma perſona poteſt intervenire, & prætendere intereſſe in materia fidei, & errorum, in ipſius fidei favorem, ante ſententiam ferendam in eadem; & inter cæteros mundi terrenos principes, idem rex non ſine cauſa chriſtianiſſimus appellatur.

Item ſatis conſtare potuit per inſtructiones magiſtrorum Jordani Morini & G. Pulcrinepotis &c.

Item, per litteras clauſas regis Franciæ prædicti vobis tranſmiſſas &c.

Item per litteras clauſas ejusdem regis ambaſſiatoribus miſſas, quæ ſunt penes vos.

Item per procuratorium ſuum regium.

Item, per litteras univerſitatis Pariſienſis ſuper hac materia noviſſime vobis præſentatas.

Item per litteras repetitis vicibus directas Concilio generali, & ſingulis nationibus, a dicto domino rege, & aliis.

Item, per libellum pro parte domini Burgundiæ productum coram vobis, ex quo, ſi bene perpendatur, elici facile eſt, dictam materiam, ſeu cauſam, tangere ipſum domi-

ANNO CHRISTI 1415.

minum regem. Et ne ad absolutionem alicujus procedatur, videretur quod magistri essent consulendi super octo prætensis veritatibus in eodem libello contentis, cum super earum dogmatizatione plurimi litterati teneant scandalum in fide nostra exoriri non modicum.

Et quia per dictum libellum satis constat, magistrum Johannem Parvi fecisse Parisius in publico, unam propositionem, quod ex officio possetis, imo forsan deberetis compellere, & interrogare illos qui eumdem libellum produxerunt, super qua materia, & ad quam conclusionem dicta propositio facta fuit.

Quare placeat vestris reverendissimis paternitatibus diligenter advertere, an propter præmissa omnia, & multa alia, quæ ex parte regis coram Concilio hoc sacrosancto proposita fuerunt, & coram vobis potuissent proponi; si post ipsius domini regis admissionem, antequam processissetis ad aliquem actum, prout fieri debuerat de jure, ipse dominus rex fuisset auditus, sicut petitum fuerat, dictus dominus rex habeat clarius interesse, quam dominus Burgundiæ qui * creditur, sub prætextu duntaxat quarumdam litterarum, in quibus ipsius nominis recitatio solum fit, cui tamen per sententiam vestram adjudicatum est, habere interesse in hac causa. Et amore veritatis, & justitiæ, & ad scandalum per maximum in extirpatione errorum evitandum attendatur, ne ultramodum in hoc sacro generali Concilio, quod omnium Christi fidelium directio bene vivendi, & regula debet esse, vilipendatur dignitas, & authoritas dicti domini regis & regni, ac etiam cleri Franciæ, & præsertim universitatis Parisiensis, & laudabilis consuetudo legitime præscripta quoad ordinarios, & maxime ubi studia generalia theologiæ facultatis vigent, in damnandis erroribus, a tam longævis temporibus, tam in Conciliis generalibus, quam in curia Romana, & alibi per totam christianitatem, super extirpatione errorum ineffabiliter, & rationabiliter commendatæ *

* forsan &

* forsan commendata

EPISTOLA

Sigismundi imperatoris

Ad Synodum.

Lecta in Sessione 3. mensis junii

Anno XVI.

Ib. p. 593. SAcro sanctæ Synodo Generali Constantiensi in Spiritu sancto congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti; ejusdem ecclesiæ filius devotus, & advocatus, Sigismundus, Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, ac Hungariæ, Dalmatiæ, &c. rex: reverentiam filialem, spiritumque consilii in eo qui omnem edocet veritatem, & pacem quæ superat omnem sensum.

Sacrosancta Synodus.

Summus equidem orbis opifex, fabricator A cœlorum, & universæ conditor creaturæ, qui sapientia fundavit terram, & formavit cœlos prudentia, omnia solus ordinans, cœlestia & terrestria ineffabili providentia moderatur; dum universitatis pulchritudinem perficiens & decorans cuncta in trescalati * partitus est ordine * ac certis & impermixtis limitibus stabilivit, ut singula quæque locum teneant, sortita decenter.

* locus corruptus

* forte ordines

Ad instar namque superiorum ordinum, inferiorem in ecclesia militanti disposuit hierarchiam, distinguens varietate mirabili, & congrua (a) universa; discretis inter cetera describens gradibus dominationes, principatus, & potestates, ad regimen universi: B appendit quidem tribus digitis molem terræ, cuncta disponens, in numero, pondere, & mensura, & conservans in omnibus speciem, ordinem, atque modum. Librat etiam in pondere montes, Deus, erigit humiles in sublimi vertice dignitatum, & colles in statera culminis inferioris appendit, ut ponat in pondere judicium, & justitiam in mensura, & ut superiorum præcepta, prohibitiones, atque consilia inferioribus annuant, & nubes rore congregatæ subjectos complicent & fæcundent imbre gratiæ, & humore pluviæ salutaris: Et quia membra Christi decenti ordine in corpore mystico sunt distincta, filii obedientiæ patribus obsequuntur, ut & patres sedula cu- C stodia invigilent pro subjectis; sicque vicaria sibi ope subserviant, suscepti ministerii officium salubriter adimplendo. Sicut enim organici corporis compositio mirabilis & decora, operante sapientia plasmatoris, ex diversa, & congrua partium & membrorum conjunctione consurgit, singulis eorumdem propriis officiis deputatis, ut pacis unaquæque locum teneat, sortita decenter:

(a) forte congrue

Sic, eodem opifice disponente militantis ecclesiæ sua fabrica velut unus corpus ex multiplici fidelium collectione, quasi partium aggregatione perficitur & solide stabilitur, diversis diversorum ministeriorum officiis congrue assignatis, ut ex multiplici D solicitudine obsequentium, hæc structura concorditer fulciatur, nec dissolvatur compago, sed salubrius in se unita virtus gubernetur.

Summopere igitur occurrendum est, ut non crescant jurgia, sed juxta magistram bonorum omnium caritatem, quæ nihil sapit extraneum, nihil asperum, nil confusum; imo propria virtute nutrit concordiam, dissociata conjungit, inter domesticos fidei, quos non oportet litigare, pax & unanimitas conservetur. Æquum quippe est, ut qui spiritu Dei aguntur, nulla sectione mentium, nulla voluntate contraria dividantur; ne inde discordia sumat initium, unde pacis fœ- E dera debent continua suscipere incrementa.

Quæsumus igitur, ut cessent inter vos simultates contentiosæ; imo etiam in negotiis mendicantium supersedere libeat, ne divisaque * unitas, & illibata concordia, salva reformatione, conservetur: quoniam minima in talibus neglecta principia, periculose crescere, & in grandia solent ampliari pericula.

* locus corruptus

Ille nempe, mille modorum nocendi artifex

fex, qui a principio in veritate non ftetit, hujus unitatis celeberrimæ ftructuram mirabilem non fuftinens patienter, ventum mifit, ut communiter afferitur, a regione deferti, machinans evertere unitatis fundamentum; fed fperamus quod domus unitatis fupra firmam petram mirabiliter conftituta, pati non poteft omnino ruinam, fed crefcit in templum fanctum in domino.

Cæterum licet fera videri poteft, fed non improbanda difcretio in quocunque negotio, rerum experientia fanius fuadente confilium imitari, & poft caufæ jacturam, ad fuavitatis converti remedia, quæ prius fuerant eligenda: circumfpectio fiquidem conditionis humanæ, cum in iis etiam quæ in profpectu concutientis hebetudinis raro vitare poffit errorem, faciliter a vero, dum deviat, in longam procedens aciem, incerta æftimat de futuris: ideoque cum quis in id quod utiliter declinaffet, opinione fallente, deducitur, pœniteret eum ad id quod damnofe poftpofuerat, quantumlibet non redire: ordinata fiquidem recte principia, fub timore Dei, & vehiculo directæ juftitiæ, folent profperis clarere fucceffibus, & exitus fortiri felices. Aditus quidem aperitur ad gratiam, cum a via rectitudinis non erratur; & qui firmamento virtutis innititur, procedit utiliter, regnatque fecurus.

Hoc profecto principibus ecclefiafticis & fæcularibus, & præfidentibus potiffime convenit, ut fenfus ab intimis ad gerenda negotia præbeant, conjecturent ex minimis quod fieri deceat in arduitate majorum; ficque fuorum proceffuum maturis refpectibus initia muniat, quod reddatur illorum profecutio laudabilis ad futura.

Sane, audito quod proceffus & fententiæ per venerabilem epifcopum Parifienfem, affociato fibi & affumpto inquifitore hæreticæ pravitatis, ad quos ordinaria & attributa divifim authoritatibus fpectat extirpare errores & vitia, & in agro domini fibi commiffo plantare virtutes; contra quandam pofitionem erroneam, imo & damnatam, quam quondam magifter Joannes Parvi impudenter afferere & fuftinere præfumpfit, formati & latæ; quos & quas præclariffima univerfitas ftudii Parifienfis, quæ non confuevit errores dogmatizare, per fuas literas approbavit, per nonnullos in Conftantia commiffarios, & judices in hac parte fe prætendentes, & non attendentes, quod hoc folum plectendo, vel ignofcendo, bene agitur, & vita hominis corrigatur, irritati & irritatæ fuere.

Nonne plurimi, & maxime fimplices & incauti ex hoc fcandalizati, ad fua defideria feftinantes, & acervantes fibi magiftros auribus prurientes, a veritate deviant; & maxime in regno Francorum, tanto liberius debacchantur, quanto fibi licite permiffum, in dominos animadvertere non formidant. & ficut ille quondam Joannes Hus, articulos damnatos contra ecclefiafticos & fpirituales viros dogmatizando, ut aures fæcularium mulceret, etiam fæculares ipfos confequenter, & latenter peftifere includebat: fic & ifte quondam Joannes Parvi contra fæculares poteftates arguens, ecclefiafticos fimul contagiofe & damnabiliter involvebat, qui habentes caudas quafi vulpeculæ colligatas, ille alibi, & ifte meffes in regno Francorum comburere incœperunt; quafdam feditiones, damna, difpendia, & mala non facile numeranda, quæ exinde in Francia fubfecuta fuiffe oculata fide confpeximus, limpide & luculenter manifeftant et amare deplangunt.

Quis ergo fidelis ab auditu tantæ perfidiæ non horrefcat? Quis tot abominationes abominari non valebit? Quis malitiam compefcere poterit, quin armetur inferior in fuperiorem?

Nonne fcriptura a poteftatibus fæcularibus; regibus utpote et principibus, et non a quibufvis inferioribus materialem gladium, ad malefactorum vindictam, et laudem bonorum bajulari teftatur.

O curas hominum! O quantum eft in rebus inane! O inanis gloria! O terreni honoris inexplebilis fames! O ambitio ceca! O humanorum cordium, animarum fubverfio! Complacentia humana, ut divina offendatur Majeftas!

Unde putatis, obrepfit hæc peftis; unde invaluit hæc execranda præfumptio? Dum exinde crimina remanent incorrecta, delinquentium aufus excrefcit, peccandi confuetudo quafi pro lege tenetur; dum talis error contagiofus & periculofus principibus, maxime præfato cariffimo fratri noftro Carolo regi Francorum, & ejus regno perniciofus, ut liquet ex fremitu nationum, & rerum magiftra experientia docet, temere defenditur.

Nonne verbum juris eft, quia: *Error cui non refiftitur, approbatur*; & veritas cum minime defenfatur, opprimitur? negligere quippe, cum poffis perturbare perverfos, nihil aliud eft quam fovere; nec caret fcrupulo focietatis occultæ, qui manifefto facinori definit obviare.

Quid vero putatis in iis agi? Quid per talia machinamenta quæri? Ad quid per tales infidias anhelari, nifi ut deterior cujuflibet regis & principis in hac parte cenfeatur conditio, & ftatus vitæ, & in effe confervatio infecurior, & minus tuta reddatur, quam cujufpiam ruftici vel villani?

Attendant univerfi, fi perfpicaciter advertant, quam periculofe per exemplares alveos, etiam ad regiones alias error ifte derivetur: nifi occurratur in tempore, vicinis inftat incendium, igne proximos parietes confumente. O quam cauta, quam confulta vis eft, in aliena potius domo vires reprimere exardefcentis incendii, quam extinguendum illud in propria expectare.

Attendant itaque cuncti, attendant, & intenta difcuffione revolvant, quomodo erroribus vires ex moræ diuturnitate fumentibus, fero medicinæ remedia præparantur. Quomodo jam profeffionis Chriftianæ catholici principes, qui prælucent nitore fidereo in orthodoxæ fidei firmamento, funt nihilominus in fulcimentum ipfius, velut, columnarum ftabilium fortitudo in virtute Dei.

Igitur ad decorem fidei, inftitutæ cenfentur a Domino perfonæ potentia præditæ, ab illuftri profapia, præpollentes in regnis, feu locis

locis suæ ditionis; vel vico etiam modico tuti erunt, cum ponitur in eorum gloria macula, & eadem fides.... patitur; dum infidelium, maxime subditorum ausus ad nocendum aperitur.

Nonne fidelis antiquitas, velut præeminentibus titulis, ex eo specialiter intitulat, quod principes ipsi, & reges catholici, ecclesias & personas ecclesiasticas, bona, & libertates earum, suæ clypeo potentiæ protexerunt, & immensitatem solam in suis munificentiis erga illas pro mensura ponentes, multis eas libertatibus & liberalitatibus dotavere & ampliarunt.

Quo circa sacram vestram consecrationem obsecramus per viscera misericordiæ Dei nostri, quatenus pro tollendis scandalo & periculis, quæ imminent, pronunciationem contra prædictum episcopum Parisiensem, & ejus sententias & processus, ut præfertur, factam cassare, & adnullare, remque hujusmodi, proinde ac si dicta pronunciatio in contrarium facta non fuisset, in integrum restaurando, reponere dignemini.

Novit enim vestra sanctitas perspicacius, quod inscrutabilis superni concilii magnitudo, cujus nemo consiliarius extitit, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, ad sponsæ suæ, universalis ecclesiæ munimentum utriusque gladii potestatem, pontificalem & regiam instituit dignitatem; volens ut ipsorum officiosa diversitas nulla sibi adversitate dissentiat; sed alterius adjuta suffragiis, & utriusque mutuis fota favoribus, in defensione justitiæ, debita executione ipsius concordi voto concordantes, opus justitiæ operentur, fructumque producant, pacem mundo pariendo, fovendo concordiam, & unitatem nutriendo, unam potestatem, scilicet quæ foveret filios; aliam, quæ adversarios expugnaret: unam, quæ subditorum vitam verbo instrueret, & exemplo; aliam, quæ impiorum maxillas in freno cohiberet, & chamo, ne pacem ecclesiæ & christianitatis perturbarent: unam, quæ inimicos diligeret, & pro persecutoribus etiam exoraret; aliam, quæ ad vindictam malefactorum, & laudem bonorum materialem gladium exerceret, & armis quietem ecclesiasticam tueretur.

Expedit igitur, ut spiritualis auctoritas, & sæcularis potestas suæ causam institutionis attendentes, concurrant ad ecclesiæ, & fidei defensionem in unum, & utraque alteri suffragetur; ut quos a malo ecclesiastica censura, vel disciplina non revocat, brachium seculare compescat: & eos qui de feritate propria confidentes, gladium materialem non timent, spiritualis ultio subsequatur.

Datum Parisius, XX. die martii, regnorum nostrorum Hungariæ &c. anno vigesimo nono, romanorum electionis sexto, coronationis vero secundo.

Ad mandatum domini regis

Joannes. *Præpositus de Strigonio Vicecancellarius.*

Præsentata & lecta in congregatione generali sacri generalis Concilii Constantiensis in ecclesia majori Constantiensi, die mercurii, tertia mensis junii, hora octava post mediam noctem. Anno Domini millesimo quadringentesimo decimo sexto.

„ *Originalis littera*, de qua præsens copia fuit extracta, & collatione facta cum dicto originali, dictam præsentem copiam manu mea propria signavi. Ego Jo. Guiardi, sacri Constantiensis Concilii prædicti pro natione Gallicana notarius.

SENTENTIA

In Synodo Constantiensi lata.

Sancta Constantiensis Synodus.

Ad futuram rei memoriam.

Ib. p. 601.

AD pacem universalis ecclesiæ submovendaque schismata, hæc sancta generalis Synodus congregata, eadem in singulis ecclesiæ *, præsertim insignibus, operari desiderat, ne partium diffidia, totius mystici corporis ecclesiæ pacem, & tranquillitatem, cum ex partibus universum conficitur impediant, aut perturbent.

Cum itaque in eadem sancta synodo & coram certis generalibus judicibus in causis fidei, ab eadem synodo deputatis, super novem propositionibus, quæ dicuntur in regno Franciæ publice assertæ & publicatæ, & quarum tenor inferius est insertus; ac super illarum veritate, vel falsitate, & aliis qualitatibus, tam in modum appellationis, quam alias, orta sit materia quæstionis, ex qua scandala, discordiæ, & inimicitiæ, pericula, & turbationes possent, & jam prope videntur oriri: eadem sancta synodus, præmissis cupiens obviare, omnes & singulas, tam principalem, quam appellationem, tam a reverendo patre Jordano episcopo Albanensi, ac dilectissimis ecclesiæ filiis Anthonio, tituli sanctæ Susannæ presbytero; & Francisco, sanctorum Cosmæ, & Damiani diacono, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, olim a sede Apostolica, in materia hujusmodi, & illius occasione, judicibus deputatis; quam etiam a prædictis judicibus in causis & negotiis fidei ab eadem sancta Synodo generaliter deputatis, omnemque processum & judicium pendentem, & pendens super præmissis, & illorum occasione, apud eamdem sanctam Synodum, vel quoscumque judices ab ea deputatos; nec non processus & sententias diffinitivas, & interlocutorias, ac omnem illorum, & illarum effectum, ex certis & justis causis, usque ad electionem summi pontificis, & illius inthronizationem differt, & suspendit; atque ad summi pontificis judicium, & determinationem, in generali Concilio, vel extra remittit: decernens, ac statuens, quod super

* forsan ecclesiis

ANNO CHRISTI 1415.

super dictarum appellationum prosequutione, et finitione, usque ad quadraginta annos tempus fatale, neque ulla currat præscriptio: & ne ex illarum novem propositionum assertione, dogmatizatione, prædicatione, vel publicatione, scandala, pericula, seu discordiæ oriantur, eadem sancta Synodus omnem assertionem, dogmatizationem, & publicationem illarum, donec super illas per summum pontificem fuerit judicatum, aut alias ordinatum, reprobat, & prohibet.

Verum quia per dictos generales judices in causis, & negotiis fidei, per eamdem Synodum generaliter deputatos, super dictis novem propositionibus, & earum veritate, vel falsitate, ac aliis qualitatibus, nonnullorum doctorum, & magistrorum opiniones variæ sunt habitæ, & in scriptis redactæ, atque partibus negotium hujusmodi prosequentibus publicatæ; ne illorum opinionum occasione errores in mentibus hominum imprimantur; & ne inde oriantur scandala, & discordiæ suscitentur; eadem sancta Synodus decernit, & declarat dictas opiniones, & earum publicationem, nullius authoritatis, aut fidei existere, quantum ad veritatem, vel falsitatem, aut alias qualitates dictarum propositionum, neque dictarum opinionum, seu illarum publicationis vigore, vel auctoritate, quid a quoquam, super illarum propositionum veritate, vel falsitate, aut aliis qualitatibus, esse credendum, tenendum, dogmatizandum, vel alias publicandum.

Verum quia in processu Parisiensis episcopi, atque inquisitoris hæreticæ pravitatis in regno Franciæ, a quorum sententia ad sedem Apostolicam extitit appellatum, de illustri principe Joanne duce Burgundiæ aliqua mentio habita est; eadem sancta Synodus declarat, & decernit, quod præfatorum episcopi, & inquisitoris sententia, ex illo processu, & super dictis novem propositionibus lata, dictum illustrem principem, qui ad causam & processum hujusmodi vocatus non existit, minime comprehendit aut afficit; sed quantum ad eumdem ducem attinet, proinde habeatur ac si lecta non fuisset. Tenor vero dictarum assertionum talis est &c.

CEDULA CONCORDIÆ

In causa IX. assertionum

Per patriarcham Antiochenum recepta,

XIII. mensis julii

QUia visis propositis, petitis, responsis, productis, & aliis coram judicibus a nobis deputatis in causa fidei novem assertionum infrascriptarum, tam ex officio inquisitionis, denunciante dilecto præfatæ ecclesiæ filio Johanne de Gersonno sacræ theologiæ professore, ecclesiæ Parisiensis cancellario; quam ad instantiam christianissimi ecclesiæ filii, Caroli regis Francorum, seu ambassiatorum & procuratorum suorum, ejus nomine, & mandato, officium dictæ inquisitionis, in favorem fidei promoventium, ex una: ac dilecti ecclesiæ filii Johannis ducis Burgundiæ illustris, seu ambassiatorum & procuratorum suorum, ejus nomine, ac mandato, partibus ex altera; habitaque plena, & matura deliberatione, super eisdem cum doctoribus, & magistris utriusque juris, divini & humani, in multitudine copiosa; non constat nobis præfatum Johannem ducem Burgundiæ dictarum assertionum fuisse, nec esse assertorem, factorem, nec aliter defensorem; constatque nobis, fidei dignorum testimonio, ipsum sub fide & obedientia ecclesiæ sacrosanctæ vixisse, & vivere velle, sicut bonus * & illustres sui progenitores, in omnibus quæ ad salutem animarum pertinent, vivere consueverunt.

*forte deest Catholicus

Ea propter, per hanc nostram sententiam diffinitivam, quam ferimus in hiis scriptis, pronunciamus, decernimus, & declaramus præfatum Johannem ducem Burgundiæ illustrem, ab omni impetitione denunciatoris præfati, & cujuscumque promotoris causarum fidei, & aliarum partium prædictarum, quoad causam dictarum assertionum, absolvendum fore, & absolvimus; perpetuumque silentium dictis denunciatori, & promotori, & per illorum ministerium quibuscunque inquisitoribus, seu judicibus fidei imponendum fore, & imponimus; tenorem dictarum assertionum præsentibus, sub forma quæ sequitur inserendo, & inserantur.

Composita fuit hæc cedula sequens, die XXII. mensis julii, in horto exteriori domus nostræ.

C'est de L'Evesque d'Arras.

SAncta Synodus &c. cum super novem assertionibus per judices in causis fidei ab eadem sancta Synodo deputatos habita fuerit matura deliberatio cum doctoribus & magistris utriusque juris, divini & humani, in multitudine copiosa, veritatemque earum diu examinari mandaverit, & tandem, eisdem discussis plene & diligenter, compertum est dictas assertiones non esse hæreticas. Verum quia in ipsarum reprobatione, aut approbatione, contradictione, seu dogmatizatione, impugnatione, vel defensione, possent occasionaliter scandala contingere in futurum; eadem sancta Synodus quibuslibet scandalis viam præcludere satagens, & intendens, dictarum assertionum approbationem, seu reprobationem, contradictionem, aut dogmatisationem, impugnationem, aut defensionem districtius inhibet & defendit. Eos autem qui secus fecerint, animadversione canonica decernit puniendos.

DE

DECLARATIO

Trium cardinalium judicum, ſuper ſententia ab ipſis lata,

Tradita per dominum cardinalem de Chalanco, circa horam veſperorum 26. junii.

Ib. p. 606. UNiverſis Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis.

Jordanus epiſcopus Albanenſis, Anthonius tituli ſanctæ Suſannæ presbyteri; Franciſcus ſanctorum Coſmæ, & Damiani diaconus ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales; dudum auctoritate apoſtolica judices deputati in quibuſdam appellationum cauſis, pro parte illuſtris principis domini Joannis ducis Burgundiæ interjectis a quadam ſententia, per reverendum in Chriſto patrem, epiſcopum Pariſienſem, & inquiſitorem hæreticæ pravitatis in regno Franciæ ſuper novem aſſertionibus, & quadam propoſitione, quas publice aſſeruiſſe, & propoſuiſſe dicebatur quidam magiſter Joannes Parvi; quarum aſſertionum tenor inferius eſt inſertus, per dictorum epiſcopi, & inquiſitoris præfatam ſententiam reprobat.... * ſalutem in domino.

* locus corruptus

Intelleximus a nonnullis, quod cum nos in cauſis appellationum hujuſmodi procedentes pronunciaverimus epiſcopi Pariſienſis, & inquiſitoris prædictorum proceſſus & ſententiam nullos ac nullam fuiſſe; nonnulli, noſtram ſententiam prædictam non recte intelligentes exiſtimant, aſſerunt, & publicant, nos dictas novem aſſertiones, & propoſitionem approbaſſe, atque veras eſſe judicaſſe; propter quod in nonnullis partibus ſcandala, ac pericula dicuntur poſſe oriri.

Nos igitur ad omnium conſcientias ſervandas obviandumque ſcandalis hujuſmodi, omnibus atteſtamur & volumus eſſe notum, nos de veritate vel falſitate, approbatione, vel reprobatione aſſertionum, & propoſitionis hujuſmodi nihil omnino judicaſſe; nihilque de veritate, vel falſitate, approbatione, vel reprobatione illarum ad noſtram prædictam ſententiam pertinere: quinimmo ſuper veritate vel falſitate, approbatione, vel reprobatione illarum integrum, & illæſum manere judicium pendens adhuc in ſacro Concilio Conſtantienſi, vel coram judicibus ſuper hoc deputatis ab illo.

Sed ex eo prædictos proceſſus, & ſententiam epiſcopi & inquiſitoris præfatorum nullos, ac nullam fuiſſe pronunciamus; quod nobis viſum fuit ad epiſcopum Pariſienſem non pertinere de fidei quæſtionibus judicare, nec illas determinare; ſed illarum judicium & determinationem ſoli ſedi apoſtolicæ, vel generali concilio pertinere: & etiam quatenus præfatum illuſtrem principem ducem Burgundiæ tangere poterat ad cauſam, & ſententiam hujuſmodi epiſcopi & inquiſitoris, quia dictus princeps non fuerat evocatus.

Quod autem dicitur a quibuſdam, ad epiſcopum Pariſienſem, de quæſtionibus hujuſ- A modi judicare, vel determinare, de privilegio, vel conſuetudine pertinere, non fuit propoſitum; nec ullus pro dictis epiſcopo & inquiſitore ad defenſionem cauſæ comparuit coram nobis; verum, a præfata noſtra ſententia, pro parte epiſcopi, & inquiſitoris, prædictorum extitit appellatum: cujus appellationis cauſa pendet, in qua partes poterunt uti defenſionibus, & juribus ſuis, dictæque noſtræ ſententiæ effectus fuit & eſt per præfatam appellationem ſuſpenſus.

Hæc autem ad manifeſtandam rerum geſtarum in præmiſſis per nos veritatem, omnibus voluimus eſſe nota, & per has noſtras literas fideliter atteſtamur; quas per B noſtrum infraſcriptum * in publicam formam redegi mandavimus, & ſigillorum noſtrorum fecimus appenſione †

Datum & actum Conſtantiæ

* Supple Notarium. † Supple Muniri.

APPELLATIO DUCIS BURGUNDIÆ

Ib. p. 640. PRoponit appellando procurator & nomine procuratorio illuſtriſſimi principis domini Johannis ducis Burgundiæ, tam ad opus ejuſdem domini ducis, quam & aliorum quorum intereſt, intererit, aut quomodolibet intereſſe poterit in futurum, etiam ad conſervationem honoris & chriſtianiſſimi nominis, glorioſique tituli domini Francorum C regis & ſui regni, dicens, quod licet vos, reverendiſſimi, reverendique & circumſpecti patres in cauſis fidei per ſacrum præſens Conſtantienſe Concilium deputati, coram quibus quædam prætenſæ novem aſſertiones per quemdam Johannem de Gerſſonno, quamvis calumnioſe, non zelo utique fidei, ſed perfidiæ & inſtinctu peſſimo, prout cuilibet etiam idiotæ notum eſt, denuntiatæ fuerunt, debuiſſetis dictum de Gerſſonno, qui confuſus calumnioſe, a dicta ſua denunciatione cum rubore ſe retraxit; calumniatorem & calumnioſe deſtitiſſe * ac etiam cauſam ipſam quantum ad intereſſe præfati domini ducis, ad quod ipſum in cauſa ipſa- D rum aſſertionum, cum in eis nominaretur; & ſub qualitatibus ſibi & quondam magiſtro Johanni Parvi aſcriberentur, tam rationabiliter audiviſtis, quantum vobis erat finire, ſeu finiri facere; nec non etiam debuiſſetis juxta & ſecundum opiniones & dicta majoris partis catholicorum & fidelium, magiſtrorum licentiatorum, & bachallariorum formatorum in theologia, in præſenti concilio exiſtentium, qui ſuper dictis aſſertionibus, ſi videlicet eſſent fidei judicio reprobandæ, vel non, de mandato V. R. P. etiam ad inſtantiam infeſtam prædicti de Gerſſonno & aſſerti promotoris, per vos in eadem, poſt deſiſtentiam calumnioſam di- E cti de Gerſſonno cauſa deputati, ſua vota, medio juramento, dederunt; cauſam ipſam principalem novem aſſertionum, quæ per novem menſes & ultra fuerunt coram V. R. P. agitatæ, relatione præmiſſa in nationibus, de veritate eorum, quæ coram vobis in dicta cauſa geſta fuerant, quantum in vobis erat, expedire facere, & cauſam eandem facere terminari, voſque etiam, ad importunam inſtantiam dicti Gerſſon & aliorum,

* locus corruptus

ANNO CHRISTI 1415.

rum, qui pro ambaſſiatoribus, advocatis, & procuratoribus ejusdem domini regis ſe gerunt, vel alias, non debueritis præfatum chriſtianiſſimum principem Francorum regem, in dicta cauſa novem aſſertionum crude & nude, nulla relatione habita ad perſonam ipſius domini regis, aut alterius cujuſcumque perſonæ mortuæ, vel viventis denunciatarum, in qua, ex officio, poſtquam dictus Gerſſon calumnioſe deſtitit, per viam inquiſitionis proceſſiſtis, involvere, nec permittere involvi; ac etiam eosdem prætenſos ambaſſiatores, advocatos & procuratores in eadem cauſa, attento ejus ſtatu, non debueritis pro intereſſe per vos prætenſo, de quo etiam non conſtat, dicti domini regis admittere; præſertim eo modo, quo ſe petierunt admitti; neque etiam cauſam ipſam tam principalem, quam etiam dicti intereſſe domini ducis quoquo modo retardare, aut etiam ad alium modum procedendi iterum tranſire; imo potius debuiſſetis honori & nomini regiæ majeſtatis Francorum conſultius conſulendo, eosdem ambaſſiatores, advocatos & procuratores tanquam ambaſſiatis, procurationibus & officiis ſibi, ut dicebant, commiſſis, abutentes, ac metas ſuorum prætenſorum mandatorum, etiamſi non eſſent, prout ſunt, invalida, excedentes, & eumdem chriſtianiſſimum regem, honori ſuo non parcendo, nitentes, præter, ut firmiſſime creditur, ejus ſuique boni & recti conſilii ſcitum & voluntatem, periculoſe in facto fidei involvere & illaqueare penitus, & omnino repellere.

Et præſertim poſt depoſitionem votorum præfatorum magiſtrorum, licentiatorum, & bachallariorum formatorum in theologia, ex quibus luce clarius liquet, pauciſſimis diſcrepantibus, dictas novem aſſertiones nullo modo eſſe fidei judicio reprobandas, prout & notorium eſt admodo toti mundo. *

* hæc non habentur in exemplari inſerto in actis diei 21. apr.

Nihilominus tamen vos, reverendiſſimi, reverendique & circumſpecti patres, nuper, nondum ſunt decem dies elapſi, prætextu cujusdam procuratorii per dictum Gerſſon aliosque pro ambaſſiatoribus, advocatis & procuratoribus ipſius domini regis Francorum ſe gerentes, ut dicitur, nomine ipſius regis coram vobis producti, non data copia parti dicti domini ducis, licet petita, nec dato termino ad opponendum contra ipſum procuratorem; ad cauſam tamen iſtam, ſi bene videatur, minime ſe extendens, & alias, ut ſatis eſt veriſimile, ad importunam inſtantiam dicti Gerſſon & aliorum producentium, præter voluntatem & ſcitum ejusdem domini regis, ſubrepti & obrepti ipſum ſereniſſimum dominum regem in perſonam dictorum Gerſſon & aliorum quærentium regem ipſum, & cauſam ipſam involvere pro intereſſe prætenſo ipſius domini regis; qui tamen nunquam fuit in cauſa, nec in toto proceſſu nominatus, ut dicitur, ſi & in quantum de jure deberet admitti, admiſiſtis, ſic & aliter regem ipſum ſereniſſimum in dicta cauſa fidei periculoſe, ad prænominatorum Gerſſon & aliorum importunam inſtantiam involvendo, ſeu involvi periculoſe permittendo, & cauſam intereſſe

A præfati domini ducis & expeditionem cauſæ principalis dictarum novem aſſertionum, earumque expeditionem, per præſens concilium ad veſtram relationem, & alias fiendam retardando, ac juſtitiam ſæpius & pluries iteratis vicibus, tam verbo, quam ſcriptis, pro parte dicti domini ducis, & aliorum quorum intereſt & intereſſe poteſt, petitam, ſeu repetitam, tam tacite quam expreſſe denegando, quæ veriſimile eſt vergere poſſe in ſcandalum fidei, nec non Franciæ regni, ac etiam ludibrium hujus ſacri concilii, & Chriſti fidelium, ſcire deſiderantium, quid in facto dictarum aſſertionum ſit fide tenendum, & quid reſpondendum, quamvis indebite & injuſte, veſtrum B omnium, & ſingulorum reverentiis, & honoribus ſemper ſalvis.

Cum igitur ex præmiſſis omnibus & ſingulis præfatus dominus dux fuerit per vos nimium gravatus & oppreſſus, fortiusque in poſterum gravari & opprimi dubitet, idcirco, non recedendo ab iis, quæ ad publicationem votorum dictorum magiſtrorum juſte & rationabiliter ordinaſtis, procurator & nomine procuratorio præfati illuſtriſſimi principis, domini ducis Burgundiæ, pro quanto tangitur, & ad opus & honorem ejus, quibus ſupra a vobis & veſtra audientia totali, dictiſque permiſſione & admiſſione, involutione, retardatione, & juſtitiæ denega- C tione prædictis aliiſque etiam gravaminibus ex actis cauſæ colligibilibus, per vos & quemlibet veſtrum tam conjunctim quam diviſim factis, fiendis, & inferri comminatis, ac veriſimiliter inferendis, ad præfatum ſacrum Conſtantienſe concilium, & ſanctam ſedem apoſtolicam, ſalva actorum in præmiſſis & agendorum nullitate, in iis ſcriptis provocat & appellat, & apoſtolos petit per vos ſibi dari & concedi, ſemel, ſecundo, tertio, ſæpe, ſæpius, & inſtanter, de quibus per vos notarium & notarios hic præſentes conjunctim & diviſim petit ſibi dari & fieri publicum inſtrumentum, unum & plura, ſi ſit opus, teſtes advocando hic a- D ſtantes, & de ipſius intimatione, & debita proſecutione fiendis infra tempus juris & alias proteſtando.

Poſt cujus quidem appellationis interpoſitionem & cedulæ prædictæ appellationis traditionem, & in noſtrorum notariorum infraſcriptorum manibus repoſitionem, idem magiſter Johannes, procuratorio nomine, & ad opus quibus ſupra, iterum petiit, & inſtanter requiſivit apoſtolos per nos ſibi, dum tales quales ſibi dare poſſemus, ſaltem teſtimoniales, quos nos, in quantum de jure potuimus, dedimus, & conceſſimus teſtimoniales. De quibus omnibus præfatus magiſter Johannes de Montejuſtino, nomi- E ne, & ad opus quibus ſupra petiit a nobis notariis ſibi dari & fieri publicum inſtrumentum, & publica inſtrumenta tot & quot neceſſaria forent & opportuna.

Acta fuerunt hæc Conſtantiæ provinciæ Moguntinæ anno, indictione, menſe, die, & hora quibus ſupra. Præſentibus ad hæc venerabilibus & diſcretis viris domino Laurentio de Vallibus, presbytero canonico Laudunenſi, & Johanne Reborgelli, clerico,

ANNO CHRISTI 1415.

co, notar. publico, cum pluribus aliis testibus, ad præmissa vocatis specialiter, & rogatis.

Et me Milone quoque Leti clerico Lingonensis diœcesis, publico, auctoritatibus apostolica & imperiali, ac curiæ cameræ apostolicæ notario, qui præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut præmittitur, agerentur, dicerentur, & fierent una cum prænominatis testibus ac magistro Johanne Viviani, notario subscripto præsens fui, eaque sic fieri vidi & audivi, ac in notam cum dicto notario sumpsi, de qua hoc præsens publicum instrumentum manu aliena * propria subscribendo cum eodem notario redegi signoque meo præcedenti consueto, una cum ipsius magistri Johannis notarii signo & subscriptione signavi, in fidem & testimonium omnium præmissorum requisitus & rogatus.

* forsan deesideratur fideliter scriptum

Et ego Johannes Viviani canonicus Antissiodorensis publicus apostolica auctoritate notarius præmissis & singulis, dum sic, ut præmittitur agerentur & fierent, una cum prænominatis testibus & notario publico suprascripto, præsens fui, eaque sic fieri vidi & audivi; ideo huic præsenti publico instrumento, aliena manu fideliter scripto signum meum consuetum apposui, me manu propria subscribendo in testimonium veritatis præmissorum requisitus & rogatus.

Ne igitur dicta causa propter hujusmodi recusationem, & dictæ contrariæ partis importunas instantias & favores in expeditione impediatur, & plus debito protrahatur, immortalisque efficiatur, dignetur dicta paternitas vestra in locum dictorum Venetiarum & Placentini cardinalium, præfato domino cardinali Veronensi duos alios dictæ sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales adjungere, & ipsis committere & mandare, ut una cum præfato domino cardinali Veronensi, dictam causam, in eodem statu in quo erat ante hujusmodi remissionem audiant, cognoscant, decidant, & sine debito terminent, juxta formam dictæ commissionis, ipsisque dominis Venetiarum, Placentino & Veronensi cardinalibus similiter antedictam remissionem factam cum omnibus & singulis suis emergentibus, incidentibus, dependentibus, & connexis.

Audiat idem R. P. dominus cardinalis Veronensis & procedat solus cum consilio & consensu auditorum & duarum partium eorumdem, nisi concordant partes de dominis cardinalibus surrogandis. *

* quædam hic desiderantur

SENTENTIA NATIONIS GERMANICÆ

In causa novem assertionum

Recepta per familiarem domini patriarchæ Antiocheni die VI. mensis augusti.

Die mercurii, XXIX. julii anno &c. conclusum fuit in natione Germanica, quod materia novem assertionum pendens coram judicibus in causis fidei deputatis advocetur ab eisdem ad concilium sine relatione, & expedietur concilium sine suspensione.

Ib. p. 646.

Humbertus Fabri.

Notarius dictæ nationis Germanicæ de mandato nationis scripsit.

Tradita per dominum Bathoniensem die XXI. augusti.

Placuit nationi Germanicæ, quod causa novem assertionum cum omnibus suis dependentibus a dominis judicibus fidei advocetur ad sacrum concilium sine ulteriori dilatione, & sine publica relatione; verumtamen pro honestate dictorum dominorum judicum poterit fieri relatio privata coram præsidentibus & deputatis nationum extra locum sessionis, sic tamen, quod illa relatio non sit scandalosa, aut præjudicialis, quasi dispositiva ad ferendam sententiam, cum causa nondum sit sufficienter instructa.

Humbertus Fabri

Notarius nationis Germanicæ prædictæ de mandato dominorum præsidentium & deputatorum.

Ardicinus tradidit domino Rigensi XXVIII. augusti.

Placet quod domini judices &c. remittant causam ad concilium constructum absque relatione publica, ne in hujusmodi relatione contingat altercationes fieri; sed loco publicæ relationis dicti domini judices faciant relationem coram præsidentibus & deputatis nationum, & in scriptis eam tradant, ut possit deliberari quid ulterius sit fiendum. Quæ quidem relatio illam vim habeat, quam haberet relatio publice facta.

Fuit præscripta cedula tradita Rigensi, Bathoniensi, Sacrisberiensi ad melius informandum suas nationes quod essent * prout patet per duas præcedentes cedulas.

* locus corruptus

Deliberatio ambassiatoris regis Daciæ de ordine minorum.

Episcopus Sleveicensis sive Slevvicensis de ordine minorum.

Ego Joannes episcopus Sleveicensis, sacræ theologiæ professor & ambassiator regis Daciæ ad generale sacrum concilium. Sub protestationibus in universitate Parisiensi plu-

ANNO CHRISTI 1415.

ries & in singulis actibus meis, ibidem per me factis, quas & quamlibet earum hic habeo pro repetitis, duabus conclusionibus positis in deliberatione novem assertionum traditarum doctoribus in theologia de ordinibus mendicantium, quarum prima est: Nulla dictarum novem assertionum debet fidei judicio reprobari. Secunda conclusio: Quamlibet illarum non fore judicio fidei reprobandam debet eodem judicio declarari.

Adhæreo etiam per juramentum, juxta intellectus mei intelligentiam, approbo, & confirmo & monet * me Joab, qui interfecit Absalonem, volentem committere per fas, & nefas crimen læsæ majestatis in regem suum libidine dominandi, & patricidium in proprium genitorem; & hoc non fecit dictus Joab ad mandatum dicti regis, imo contra mandatum; & tamen ex hoc & per hoc debitum fidelitatis non dimisit; imo debitum fidelitatis commisit.

* forsan, movet

Item monet * me ad hoc illa, quam sacra scriptura multiplici benedictione extollit, liberatrix gentis suæ Judith, quæ multiplici simulatione interfecit Olofernem, hostem publicum non simulatum.

* f. movet, & sic ubique

Item tertio Moyses qui interfecit Ægyptum rixantem cum singula persona, & pro singulari facto non vergentem in reipublicæ & boni communis exterminium; & non videtur quod hujusmodi tres actus, sic vel debito fidelitatis vel zelo paternarum legum vel dilectione proximi facti, multum per sacram scripturam reprehendantur; imo potius commendantur, & laudantur, & eorum laudatores ex hoc nollent alicujus hæresis macula respergi, nec esse de hæresi suspecti.

Protestationes domini Burgundiæ, receptæ XIII. septembris anno XVI.

In nomine domini nostri Jesu Christi. Amen.

Ib. p. 664.

Noverint universi, præsentis scripti paginam, seu præsens publicum instrumentum inspecturi, quod anno ejusdem domini millesimo quadringentesimo decimo sexto, indictione nona, die vero XVIII. mensis augusti, sede apostolica pastore carente, nobis notariis publicis & testibus præsentibus infrascriptis, personaliter existens serenissimus princeps & dominus, dominus Johannes, dux Burgundiæ, comes Flandriæ, Arthesi, & Burgundiæ palatinus, dominus de Salinis, & de Machlinia; ex ejus certa scientia, eisque juribus, viis, & modis melioribus quibus potuit, protestatus fuit, & protestationes fecit, ut sequitur, & in quodam rotulo papyreo plenius continetur, cujus tenor talis est.

Primo, quia idem princeps illustrissimus alias protestatus se semper velle imitari sacratissimas, & orthodoxas suorum prædecessorum, scilicet dominorum regalium de sanguine liliato, christianissimo, semitas; hoc idem iterato protestatur, & fatetur, se velle profiteri, & tenere inviolabiliter, adhærendo, tanquam verus catholicus, sententiæ fidei, & ecclesiæ sacrosanctæ, & eam vult fovere, tueri, & defendere, & in eadem permanere, & perseverare, quandiu altissimus vitam sibi contulerit in humanis.

Item, protestatur, sicut & alias protestatus est, quod in ipsa fide catholica, & sub ipsa vult vivere, & mori; ipsam excolere, protegere etiam omnes & singulos suos fideles, amicos, parentes, alligatos & subditos, ad hoc ipsum, totis viribus, exhortando eosdem, ac etiam, si quando foret opportunum & necesse, quantum in eo erit, compellendo.

Item protestatur, sicut alias protestatus est, quod de mente sua nunquam fuit, est, aut erit, dare favorem, aut assensum quibuscunque propositionibus, seu assertionibus, atque conclusionibus propositis, aut in posterum, per quemcumque, seu quoscumque proponendis, quæ venirent directe, aut indirecte, contra determinationem fidei sacrosanctæ, aut doctrinæ ecclesiasticæ sanctorum doctorum ab ecclesia probatorum, ceterorumque catholice docentium.

Item, protestatur, sicut alias, quod circa ea, quæ jam logo temporis spatio in sancto universali concilio Constantiensi, & Parisius practicata, publicata, & proclamata fuerunt per episcopum Parisiensem, & ejus procuratores, suo nomine, & magistrum Johannem de Gerssonno, suosque complices, contra ipsum principem inclytissimum, idem se submisit, & semper vult submittere ordinationi, declarationi & determinationi sanctæ Matris ecclesiæ, & sedis Apostolicæ, offertque se, prout alias se obtulit, stare juri, casu quo aliqui voluerint ipsum impetere super facto fidei, aut sanctæ catholicæ doctrinæ, contra ipsum proponendo aliqua, quæ ejus sinceritati, fidelitati, honori & famæ derogare possent.

Et quia post prædictas protestationes, processus quidam fuit inter ipsum principem illustrissimum, parte una; & episcopum Parisiensem & inquisitorem, qui tunc erat, parte altera; occasione cujusdam prætensæ sententiæ per ipsos episcopum & inquisitorem, in jacturam fidei, & principis præfati opprobrium latæ: qui quidem processus cum maturo & diutuino examine doctorum plurium, dominorumque de Rota, in præsentia judicum fidei, terminatus sententialiter extitit contra ipsos episcopum, & inquisitorem, per tres dominos cardinales ad hoc deputatos per sacrum Concilium.

Nihilominus prosecutores sententiæ dicti episcopi, tanquam veritatis, & præfati principis adversarii, a dicta sententia appellarunt. Post quam quidem appellationem, via juris rejecta & neglecta, viam facti assumentes, procuraverunt literas, epistolas & libellos, nunc ex parte regis Franciæ christianissimi, nunc ex parte regis Romanorum, nunc ex parte universitatis Parisiensis postulantes importune dictam sententiam revocari; & ex consequenti inferentes injuriam, opprobria & contumelias contra præfatos dominos cardinales commissarios; totum ipsum universale concilium & prænominatum principem, adjicientes insuper minas & terrores contra omnes & singulos, præcipue de regno Franciæ & in eodem beneficiatos, qui suæ insaniæ non dederunt assisten-

ANNO CHRISTI 1415.

fiftentiam, confilium, auxilium, & favorem, organo magiftri Joannis de Gerffonno in hæc verba, aut fimilia in fententia, die Jovis, nono julii apud Conftantiam, in feffione publica nationis Gallicanæ prætenfo regis nomine, prorumpentes.

Quicumque fibi, & fuis collegis affiftentiam non darent eo ipfo pœnam criminis læfæ majeftatis incurrerent. Subjungentes præterea, quod de mente regis erat fententiam præfatam epifcopi Parifienfis defendere, fuftinere, & tueri velle per totum regnum fuum & Delphinatum, pœnam ignis, ferri, gladii, exilii & totius exterminii incurrendo omnibus & fingulis in contrarium venientibus; & confequenter dicebant fuper iis literas, ex parte regni fuo parlamento, & per totum fuum regnum, fuper executione pœnarum facienda, jamque deftinatas; quemadmodum apparet per incarcerationem magiftri Nicolai Canache doctoris in theologia, & magiftri Joannis de Villa-nova doctoris in decretis ob caufam prædictam punitorum, quemadmodum faciendum afferunt de cæteris iis fimilibus.

Præmiffis itaque, nec non & veritatibus aliis fimilibus diligenter attentis, proteftatur illuftriffimus princeps fæpe dictus in modum qui fequitur.

Primo, quod non intendit difcedere a determinatione fanctæ fedis apoftolicæ, quæ in hac materia habuit confultationem & deliberationem doctorum catholicorum de quatuor nationibus fufficienter congregatorum, & dominorum de Rota apoftolica; immo eam tenet & approbat, tanquam fententiam catholicam.

Secundo proteftatur fe velle ftare fententiæ per dominos cardinales commiffarios legitime & canonice latæ.

Item proteftatur quod in futurum ftare vult juri, & judicio fanctæ fedis apoftolicæ, quandiu libertas omnibus & fingulis fuerit conceffa & data dicendi & fcribendi, & publice quidquid jus & ratio eis fuadebunt, feclufo omni timore, & favore, odio & rancore, quibus ipfa libertas & verum judicium impediri folent.

Item proteftatur in cafu quo via facti locum haberet per terrores, minas, feu alias quovis modo, aut libertas & juftum judicium paterentur detrimentum in loco tam folemni, taliter quod via juris fibi totaliter fecluderetur, idem dominus cum remediis juris & juftitiæ procurabit fibi, tempore & loco opportunis, juftitiam miniftrari, modo & forma melioribus, quibus Deus fibi contulerit.

Item proteftatur, quod fi via facti taliter fuam impediret juftitiam, quod fui ambaffiatores audientiam non haberent, idem dominus eosdem ex nunc prout ex tunc revocat, & eorum auctoritatem adnullat, requirens nihilominus, ut de jure eft, quod falvi & incolumes fibi remittantur.

Item quia illi qui de præfenti fe gerunt pro univerfitate Parifienfi, & ab anno citra fe gefferunt, per fuas multiplices literas & epiftolas & favent & faverunt fententiæ epifcopi Parifienfis, jam damnatæ, partem fe conftituendo in hac materia contra præfatum dominum, proteftatur idem dominus fe nolle per fe, vel fuos ambaffiatores recipere opinionem ipforum, nec ipfam effe admittendam plusquam illam epifc. Parifienf. cum ipfe cum eo, & ipfe cum eis pro parte adverfa ipfius domini debeant reputari. Et aliunde, cum illi iidem & in odium ipfius domini ducis, jamque expulerint & expelli procuraverint ab ipfa univerfitate fere totam nationem Picardiæ, præcipue quoad magiftros notabiliores; arcamque ipfius nationis frangi procuraverint, violenter figilla fua auferendo, ficut habetur ex publico inftrumento; & ex confequenti de facultate decretorum, & cæteris nationibus & facultatibus quamplures de notabilioribus doctoribus & magiftris expelli fecerint, eo quia in fuas opiniones & fententiam dicti epifcopi confenfum non dederant, fed potius eas deadvoaverant, & ipfum magiftrum Joannem de Gerffonno, quantum in eis erat, fuamque poteftatem revocaverunt. Acta infuper illorum, libellos & epiftolas nomine univerfitatis compofita figillare noluerint; ipfa potius fore difcutienda per facrum concilium judicantes, prout ex pluribus publicis inftrumentis clarius patet. Quæ omnia oftendunt præfatos, univerfitatem repræfentantes, facere partem formaliter pro dicto epifcopo contra memoratum principem. Quare proteftatur idem quod prius.

Item, prænominati univerfitatem regentes adhærentes dicto epifcopo Parifienfi, una cum ipfo poffent forfan in pofterum nonnullorum malignantium fuafu in materia hujus proceffus novitates varias introducere & cautelas, per quas id quod in lite pendet pateretur tenere difpendium.

Proteftatur idem princeps hujufmodi novitatibus, feu cautelis quibufcumque per aliquem vel aliquos quacumque auctoritate fungentes nolle adhærere, tanquam juri & rationi contrariis.

Item proteftatur, quod fi dicti epifcopus & univerfitatem regentes, pars adverfa ipfius principis, in talibus novitatibus procurarent per quamcumque auctoritatem, ecclefiafticam aut fæcularem, opiniones aliquorum doctorum catholicorum infirmari, adnullari, aut repelli, feu cum plures effent numero, ad minorem numerum redigi, atque congregationes quafcumque feu conciliola particularia alibi, quam in loco generalis concilii fieri, eo quia hujufmodi congregationes feu conciliola vix fufpicione carent; quia interdum in talibus fiunt collufiones, impreffiones, violentiæ & cætera, quæ libertati adverfantur, ficut manifefte apparet ex iis, quæ Parifius contigerunt, ut præfertur.

Si denique contingeret libellos, cartulas, epiftolas aut codicillos alicubi fcribi, ad libitum ipfius partis adverfæ, in præjudicium, & jacturam proceffus juridice inchoati, atque libertatis, quæ in materia tanta præcipuum debet locum habere. Hæc omnia & iis fimilia, tanquam rationi & juri diffona, proteftatur fæpe dictus princeps, ex nunc & in pofterum, nolle admittere; quinimo ipfos omnes talia procurantes & promoventes, eorumque complices & eisdem faven-

faventes, tenet, & habet in fide suspectos, & eosdem suos adversarios & capitales inimicos suspicatur, jurisque calumniatores & prævaricatores, quibus nulla fides adhibenda est, æstimat reputandos & reputat æstimandos.

Item, & postremo, protestatur sæpe nominatus illustrissimus princeps se velle semper stare juri & judicio, juxta modum & formam processus in facie universalis ecclesiæ formati, inchoati & hucusque inluminati nihil volens immutari aut innovari quod ipsius processus formam & decretum sacri concilii variet, conturbet, aut aliqualiter vitiet & immutet. Rogatque & petit omnia & singula fieri in libertate, seclusis omnibus, ex quibus violentia, timor, metus & terror possunt verisimiliter consurgere & inferri cuicumque.

De quibus siquidem protestationibus per illustrissimum principem, dominum ducem Burgundiæ præfatum, sic, ut præmittitur, factis, omnibusque & singulis superius descriptis, ipse dominus dux petiit sibi fieri per nos notarios infrascriptos publicum instrumentum unum vel plura.

Acta fuerunt hæc in villa Insulensi Tornacensis dioecesis, præsentibus reverendis in Christo patribus ac dominis, dominis Tornacensi, & Bethleemitano episcopis, nec non illustri principe, Philippo comite S. Pauli, ac dominis Joanne de Luxemburcho, Joanne domino de Fosseux, Rollando de Flandria, Guillemo domino de Bonieres & gubernatore Atrebatensi, Carolo de Lens, & Roberto de Mailly, ipsius domini ducis consiliariis, cabellanis; & magistris Eustacio de Atrio, Joanne de Mailly, Marco de Foras, Toustano Baujardi, Remundo de Burgundia, Joanne Guerini, & Joanne de Vellery ejusdem domini ducis consiliariis, ac Gariffudo Maupoivre, in artibus & medicina magistro, testibus cum pluribus aliis, ad præmissa vocatis specialiter & rogatis.

Verum quia ego Jacobus Ysambardi clericus Metensis, publicus apostolica & imperiali authoritatibus notarius, in legibus bachallarius, præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut supra scribuntur, per eundem illustrissimum principem, dominum meum ducem Burgundiæ fierent & agerentur, una cum prænominatis testibus ac notariis infrascriptis, præsens interfui; idcirco exinde confecto præsenti publico instrumento, alterius manu fideliter scripto, præmissa publicando, signum meum una cum signis & subscriptionibus notariorum infrascriptorum, apposui consuetum; hic me subscribens manu propria, requisitus in testimonium præmissorum & rogatus.

Et ego Simon Gangnardi, presbyter Carnotensis dioecesis bachallarius in decretis, publicus apostolica & imperiali auctoritatibus notarius, protestationibus, ac omnibus aliis & singulis præmissis, dum sic, ut præmittitur, per sæpe dictum illustrissimum dominum principem, ducem Burgundiæ, agerentur, & fierent, una cum venerabilibus notariis, necnon testibus supra & infrascriptis præsens interfui; itaque per alium fideliter scripta, etiam cum eisdem notariis publicavi & in hanc publicam formam redegi, signoque meo publico signavi, requisitus & rogatus, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum.

Et quia ego Johannes de Plesseyo, clericus Parisiensis, publicus apostolica & imperiali auctoritatibus, notarius, præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut supra scribuntur, per eumdem illustrissimum principem, dominum meum, dominum ducem Burgundiæ fierent & agerentur, una cum prænominatis testibus & notariis præscriptis, præsens interfui; ideo exinde confecto huic præsenti publico instrumento, manu alterius fideliter scripto, præmissa publicando, signum meum una cum signis & subscriptionibus notariorum prædictorum apposui consuetum, hic me scribens manu propria requisitus & rogatus in testimonium.

Conclusiones cardinalis Cameracensis traditæ anno XVI.

Dicere quod condemnare propositionem magistri Johannis Parvi, vel novem propositiones, quæ dicuntur ex eadem propositione in hoc sacro concilio fuisse denunciatæ, sit facere novum articulum fidei; est falsum, erroneum, & in fide & moribus scandalosum, & iis quæ in hoc sacro concilio practicata sunt manifeste contrarium.

Et ideo in quantum in isto errore fundata esset adnullatio sententiæ episcopi Parisiensis & inquisitoris; ego ad honorem fidei catholicæ, hujus sacri concilii & christianissimi regis Franciæ, ac universitatis Parisiensis, & præsertim theologicæ facultatis, offero me probare dictam conclusionem, & publice defensare.

Addendo, quod non oportet ad errorum condemnationem errorum assertores evocare; maxime ubi agitur de reprobatione errorum notorie scandalosorum.

Anno XVI.

Cedula

Exhibita per magistrum Joannem Campani, procuratorem regium, nomine regis reformatorio VI. octobris. Et similis in forma per Jo. Gersson tradita fuit in collegio dominorum cardinalium, V. octobris cum novem assertionibus & postillis

attendatur &c.

CUM causæ fidei, præsertim in concilio generali, sint inter omnes, imo super omnes alias causas pertractandæ summarie & de plano, sine dilatione, & sine strepitu & figura judicii. Cum præterea debeat in hujusmodi causis fieri prius inquisitio de qualitate doctrinæ, & interesse fidei, quam de quocunque interesse personali; sic prius sciendum est, an doctrina sit vera, vel falsa, quam absolvatur dogmatisans, vel damnetur: placeat ordinare quod iste modus Ib. p. 678.

ANNO CHRISTI 1415.

dus deinceps teneatur etiam in materia novem assertionum, & propositionis, a qua sunt extractæ, sicut in hoc concilio in causis fidei est hactenus laudabiliter observatum, quod videlicet evocata prius causa ipsa cum omnibus dependentiis a dominis commissariis, quorum aliqui per suos modos procedendi prolongaverunt, & intricaverunt hanc materiam per spatium quinque mensium, cum multis vexationibus, expensis, gravaminibus, propter quæ appellatum est ab eis.

Fiat examinatio summaria, & de plano per nationes, & sacrum collegium, si talis doctrina sit vera, vel falsa; sana, vel scandalosa: alioquin scandalisabitur concilium, quasi vel nesciat, vel non audeat, vel negligat decernere quid secundum fidem christianam, ac etiam jura canonica, & civilia sit tenendum; attentis præcipue tot precibus & requestis serenissimi principis regis Romanorum, & christianissimi regis Franciæ, ac almæ universitatis Parisiensis, super hac re, totiens & instanter factis: attento præterea quod error, cui non resistitur, approbatur; & quia dicit Jacobus, XXI. I. *Nolite in personarum acceptione habere fidem domini nostri Jesu Christi.* Attento rursus, quod multi & graves reputant hanc doctrinam longe perniciosiorem esse, & in errorum manifestationem, quam sit in pluribus articulis doctrinæ Huss hic damnatæ; licet habere videatur etiam in hoc concilio pertinaces defensores, & ei faventes multis modis; attenta denique condemnatione istius propositionis: *Quilibet tyrannus &c.* quæ ut hæretica condemnata est.

Quam propositionem, secundum judicium plurimorum, istæ assertiones, & maxime dicta propositio, a qua sunt extractæ, continent; evidenter sufficiunt & in effectu.

Die Martis VI. octobris exhibita in reformatione per magistrum Johannem Campani, procuratorem regis Franciæ, & petiit, prout retro continetur, & a nobis notariis petiit instrumentum. Et fuit responsum per Menzeburgensem, prout præsidentem, quod vellent deliberare, &, quantum in eis esset, ipsam executioni demandare. Et ut facilius fiat, præcepit nobis notariis, ut singulis nationibus detur copia, ut etiam valeant super hoc deliberare.

MEMORIALE JOANNIS GERSONII

Exhibitum in concilio Constantiensi in causa propositionum Joannis Parvi.

Ib. p. 673. VOlens ipse qui regit Israel, dominus noster Jesus Christus, intendere saluti hominum, & eos, velut oves, ad æternæ vitæ pascua deducere; cuidam interroganti se adolescenti respondit: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Matth. XIX. 17. Et cum rursus interrogasset: *Quæ?* Jesus dixit: *Non homicidium facies: non adulterabis; non furtum facies; non falsum testimonium dices: honora patrem & matrem, & diliges proximum tuum sicut te ipsum* v. 18. 19. De quibus quidem mandatis antea prædicaverat Christus: *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, hic minimus,* glossa, *nullus, vocabitur in regno cœlorum,* Matth. v. 19. De quibus præterea loquens propheta Domino: *omnia,* inquit, *mandata tua veritas,* psal. CXVIII. 86. & iterum: *tu mandasti mandata tua custodiri nimis* v. 4. & Ecclesiastes concludens ait: *Deum time, & mandata ejus observa, hoc est omnis homo.* cap. XII. 13.

Observantur autem mandata Dei, nedum per voluntatem bonam in justa operatione, sed & per intelligentiam veram in recta fide; fidem dixerim, quæ veritati mandatorum credere facit, nedum ex indita naturali ratione, sed & ex scripturæ sacræ, quæ solvi non potest, supernaturali, & ad supernaturalem finem traditione; ita ut cum opposita falsitatis assertione non stet fides, neque salus. Vidit utrumque Psalmista, qui mandatis Dei credidisse, & ab eis intellexisse se fatetur.

Constabat hæc salubris sententia sacrosanctæ synodo Constantiæ, dum inter cæteras determinationes suas unam edidit, sub hac forma.

„ Præcipua solicitudine volens hæc sacrosancta synodus ad extirpationem errorum & hæresum in diversis mundi partibus invalescentium procedere, sicut tenetur, & ad hoc collecta est: nuper accepit, quod nonnullæ assertiones erroneæ in fide, & bonis moribus, ac multipliciter scandalosæ, totiusque reipublicæ statum & ordinem subvertere molientes, dogmatizatæ sunt, inter quas hæc assertio delata est.

Quilibet tyrannus potest & debet licite & meritorie occidi per quemcumque vassallum suum, vel subditum, etiam per insidias & blanditias, vel adulationes, non obstante quocumque juramento seu confoederatione factis cum eo, non expectata sententia vel mandato judicis cujuscumque.

„ Adversus hunc errorem satagens hæc sancta synodus insurgere, & ipsum funditus tollere; præhabita deliberatione matura, decernit, declarat, & definit hujusmodi doctrinam erroneam esse in fide, & moribus, ipsamque tanquam hæreticam, scandalosam, seditiosam, & ad fraudes, deceptiones, mendacia, proditiones, vias dantem reprobat & condemnat. Declarat insuper, decernit & diffinit, quod pertinaciter doctrinam hanc perniciosissimam asserentes, sunt hæretici, & tanquam tales juxta legitimas & canonicas sanctiones puniendi.

Ex qua quidem declaratione possunt accipi salubres veritates, temporibus, maxime nostris, accommodæ pro reprimendis hæreticis, aut hæreticorum, per affectionem reprobam, fautoribus, contra divinam & catholicam mandatorum veritatem, & in cujuslibet reipublicæ, nedum temporalis, sed spiritualis pariter turbationem subversuram, qualiter; proh dolor! sentimus in Bohemis & alibi, multis modis.

Pri-

ANNO CHRISTI 1415.

Prima veritas.

Post præfatam sacrosanctæ synodi Constantiensis determinationem, prædicta propositio, *Quilibet tyrannus &c.* habenda est tanquam hæresis expressissime damnata; quodque dogmatizans aliquis scienter ipsam, judicandus est in hæresim jam damnatam cecidisse, & nisi paratus est corrigi, debet ut hæreticus condemnari.

Secunda veritas.

Post hujusmodi determinationem quilibet ecclesiæ prælatus, & doctor, a summo usque deorsum, debet suo modo, ad exemplum sacræ synodi, præcipua sollicitudine conari, quatenus hæc hæresis non resurgat, sed funditus extirpetur. Ita enim dixit eadem synodus, se voluisse, & ad hoc faciendum obligatam esse, si verbis suis pondus detur.

Tertia veritas.

Post hujusmodi determinationem debent ab ecclesiæ prælatis, & doctoribus assertiones, quas in hac hæresi damnata, sub qualicumque forma verborum, palam fundari deprehenderint, habere pro damnatis, & protinus abiicere & tollere; alioquin frustraretur intentio concilii, quæ satagebat hunc errorem funditus tollere, ut videlicet radice succisa, rami reprobi non subsistant; est enim de similibus idem aut simile judicium.

Quarta veritas.

Post hujusmodi determinationem, quidquid antea fuerit, nulli fas est deinceps dogmatizare scripto vel verbo, quod hæc doctrina, & similes contra Dei mandata, spectent tantummodo ad mores, & nullatenus ad fidem, nec veniant judicio fidei reprobandæ; alioquin fit intolerabilis injuria sacro Constantiensi concilio, diffinienti hanc doctrinam, nedum erroneam in fide & moribus, sed hæreticam; nec immerito, quoniam veritas mandatorum Dei, quamvis sit de lege naturali, est nihilominus alio multiplici respectu de lege divina & evangelica; quoniam in ea traditur ad finem æternæ vitæ, supernaturalem utique, consequendum.

Datur etiam istud palam intelligi ex contextu propositionis hujus & similium, quæ loquuntur, quod meritorie & secundum legem divinam potest occisio fieri, qualem dicunt; & quia falsum dicunt, constat quod legi divinæ contradicunt: est autem hæresis dogma falsum divinæ legi contrarium.

Quinta veritas.

Post hujusmodi condemnationem & solemnem atque publicam ipsius promulgationem, non licet, aut saltem non decet, vel expedit rursus doctrinam hanc pestiferam, cum suis similibus in ea manifeste fundatis, ut dubiam, deducere ad judicium cujuscumque generalis concilii, vel summi pontificis, pro nova condemnatione, quanto minus pro retractatione: videretur enim, vel authoritas vel fides, vel sanctitas dicti generalis concilii Constantiensis in dubium revocari, quod nefas est. Nam proinde celebris electio summi pontificis & prædecessoris expulsio, cum cæteris actis & determinationibus ibidem nimium vacillarent.

Sexta veritas.

Post hujusmodi condemnationem, nedum summus pontifex, & sui inferiores prælati & doctores, tenentur satagere, exemplo concilii, tollere doctrinam istam nefariam, quilibet suo modo, ne male repullulet in se, vel ramis suis apud populos christianos; quin etiam ex serie condemnationis, principes & judices sæculares commoti sunt, * quilibet suo modo, procedere ad ablationem talis doctrinæ. Neque enim fuit contenta sacrosancta synodus decernere & declarare, necnon diffinire doctrinam ejusmodi erroneam esse in fide, & in moribus, & hæreticam; sed addidit, ipsam esse scandalosam, seditiosam, & ad fraudes, deceptiones, mendacia, proditiones, vias dantem; constat autem quod seditiones & proditiones cum similibus, crimina sunt judicio potestatis sæcularis extirpanda.

* f. commoniti

Occurrit proinde collaudanda devotio & sollicitudo præcipua christianissimi regis Francorum ad salutem reipublicæ, qui in suprema justitiæ suæ & parlamenti curia tulit legem, & arrestum perpetuum, valde conformiter ad condemnationem factam in sacro Constantiensi concilio, cujus ad gloriam & veritatis elucidationem ac totius reipublicæ conservationem, inseritur hic ejus forma.

Carolus &c. Cum nuper &c. *Vide reliqua apud Dup. to. V. Operum Gers. pag. 676.*

APPELLATIO

Interjecta per Conrardum Ludeking, substitutum procuratoris domini regis Francorum. Die sabbati XVII. octobris Anno XVI. coram judicibus in causis fidei &c.

Coram vobis, reverendissimis patribus, hujusmodi causæ novem assertionum, ut dicitur, judicibus & commissariis, appellando. Ib. p. 689.

Proponit promotor & instigator officii in dicta causa deputatus, nec non procurator christianissimi Francorum regis; non tamen propter infrascripta, ac per eos & eorum alterum facta & facienda, appellationibus alias nomine christianissimi Francorum regis, seu alias in hujusmodi causa quomodolibet interpositis præjudicando, derogando, vel ab illis, quibus ipse promotor & procurator adhærere intendit, aliqualiter recedendo; sed eisdem fortius assistendo, ac in illis, quantum in eis est, inhærendo, de quo protestatur, & dicunt, quod licet a vobis reverendissimis patribus sæpe & sæpius suis, loco & tempore congruis, cum instantia debita petitum fuerit, ut hujusmodi causam sim-

ANNO CHRISTI 1415.

simpliciter ad dictum sacrum concilium generale, more debito causarum fidei, quibus judiciorum strepitus & collationes non conveniunt, & in quibus personarum interesse non debet attendi, examinandam & terminandam remitteretis, vosque de eadem ex multis causis, præcipue illis in appellatione alias a vobis interposita contentis, quas in hac appellatione pro repetitis habere volunt, & intendunt, coram vobis allegatis, exoneraretis; licet etiam debitum aut saltem honestum ac consuetum, quod judices, maxime antequam causarum merita rimari & investigare incipiant, partibus, seu parte petente, causas remittant; & inhonestum & non sine suspicione & affectione ad causam sit, quod judices ipsi contra partium, seu partis voluntatem velint judices esse; licet etiam inclyta natio Germaniæ, quæ est pars notabilis hujus sacri concilii, dictam causam ad ipsum concilium simpliciter & sine relatione per vos facienda ex dictis & multis aliis rationabilibus causis per vos remittendam aut verius evocandam concluserit; fueritque etiam coram vobis propositum, & allegatum, & instanter petitum, quod prædictis causis, & rationibus, præcipue illis in appellatione pro parte dicti christianissimi principis domini Francorum regis interposita, quam hic repetit, & habere vult pro inserta, expressatis, attentis, & consideratis, ad actum aliquem, & præcipue alicujus relationis de ipsa causa faciendæ, minime devenire deberetis, propter scandalum quod fidei, ac ipsius christianissimi Francorum regis juri, & honori resultare posset; licet etiam ipsa causa pro parte dicti christianissimi regis ad causam venientis & per vos alias admissi, licet verbaliter, & sine effectu, licet etiam per dictas appellationes legitime, pro parte dicti christianissimi regis, in causa ipsa nullam penitus potestatem & jurisdictionem habeatis.

Nihilominus vos, reverendissimi patres, judices, & commissarii prædicti, vestris reverentiis semper salvis, in dicta causa, sicut præfertur, minime instructa, & per vos in favorem adversariorum, cum omni, qua decet, reverentia loquendo nimis favorabiliter forma commissionis vobis factæ, & juris ordine postpositis, & per vos minime observatis; immo penitus, ut præfertur, prætermissis, appellatione pro parte domini christianissimi regis indecisa pendente, ipsoque in dicta causa non audito, in fidei catholicæ scandalum, & in ipsius domini regis gravamen, & juris sui appellationem eam remittere ad sacrum concilium, modo præmisso examinandam & terminandam, expresse, aut saltem tacite denegastis; quinimo, ut ad notitiam prædictorum promotoris & procuratoris pervenit, eam non instructam & in eadem audiendis non auditis, taliter qualiter referre, sub modis & formis inordinate parti adversæ favorabilibus, & parti ipsius domini regis & fidei veritati detractivis & nocivis, & cum debita reverentia loquendo, tacendo in eadem multa vera, & exprimendo multa non vera, ut dicitur, proposuistis, & in diem proponitis; & continuo, ut dicitur, talem prætensam relationem facere comminati estis, asseruistis & asseritis de præsenti. Dicti promotor & instigator & procurator, nominibus, quibus supra, sentiens se per præmissa multipliciter gravatum & læsum, ac timens se in posterum plus gravari & lædi posse, a dictis gravaminibus futuris sibi comminatis, ac omnibus & singulis gravaminibus ex præmissis et actis præsentis causæ coram vobis, ut dicitur, habitis: quomodolibet colligibilibus in iis scriptis ad sanctam sedem apostolicam, et sacrum concilium generale prædictum provocant et appellant, et apostolos petit primo, secundo, et tertio, ac instanter, instantius, et instantissime sibi dari, et concedi, si quis sit qui eos sibi dare posset, et velit.

Et protestatur &c. de emendatione & correctione præmissorum.

Apostoli

Super appellatione interjecta XVII. octobris, dati pro responsione ad eamdem die XX. ejusdem.

Reverendissimi domini in causis fidei, per hoc sacrum generale concilium Constantiense deputati; hic de præsenti congregati in causis ipsis pro tribunali sedentes super appellatione per te, Conrardum Ludeking, assertum instigatorem & procuratorem illustris principis domini Francorum regis, ultimo coram ipsis interposita, in hujusmodi causa novem assertionum &c.

Coram ipsis dominis judicibus indecisa pendente, juxta præsentis diei & horæ termini tibi factam assignationem; respondent, quod cum appellationibus frivolis jura non deferant, nec sit a judicibus deferendum; idcirco dictæ tuæ ultimæ appellationi, tanquam manifestæ frivolæ & inani ex frivolis, & inanibus causis interpositæ, ipsi domini judices hic existentes non deferunt, prout nec de jure deferre debent, hanc suam responsionem pro apostolis refutatoriis super dicta tua asserta appellatione tibi dantes & concedentes.

Cedula supplicationis

Exhibita aliquibus judicibus fidei, & composita die VII. februarii anno XVII.

Reverendissimis patribus, dominis commissariis in causis fidei, pro parte ambassiatorum, & procuratorum illustrissimi principis domini ducis Burgundiæ &c. Supplicatur, et cum omni instantia requiritur vestris reverendissimis paternitatibus, prout pluries & sæpius, parte ipsorum, supplicatum & requisitum extitit, quatenus in causa tangente novem assertiones coram eisdem paternitatibus vestris agitata, procedant ad relationem debitam, ex actis processus faciendam sacro concilio, ut ipsum concilium conclusive disponat de ipsis, ut Spiritus Sanctus eidem ministrabit; quemadmodum per easdem decretum extitit fiendum die 23. julii ultimo lapsi, videlicet cum designatione numeri & qua-

Ib. p. 709.

ANNO CHRISTI 1415.

qualitatum pro utraque parte in materia A scribentium, & deponentium, & subscripto patenti & aperto, quæ relatio hucusque dilata est, & de die in diem prorogatur, & differtur in magnum præjudicium, & jacturam præfati domini & singulorum, quos hæc materia tangit, aut tangere potest, & in scandalum grave totius concilii, cum prætermissa hac materia tanti ponderis, ad alias varias pertranseant, habentes eam, ut apparet pro derelicta; quæ tamen commissione dicti sacri concilii dictis reverendissimis paternitatibus vestris facta, & per easdem suscepta stante, non valet prætermitti, earundem paternitatum vestrarum fama, & honore fidei salvis.

Instantiæ ambassiatorum ducis Burgundiæ

Ad relationem.

Domini ambassiatores illustrissimi principis, domini ducis Burgundiæ, tam verbo, quam scripto petierunt fieri relationem in causa novem assertionum, annis & diebus infrascriptis.

Et primo. Anno a nativitate Domini MCCCCXV. die martis, XVII. mensis decembris, petierunt scripto tenus, fieri relationem in sacro concilio.

Item die Jovis, XIX. dicti mensis decembris, petierunt fieri relationem, repetendo C cedulam dicta die martis datam.

Item anno MCCCCXVI. die mercurii, VIII. mensis januarii, iidem ambassiatores petierunt fieri relationem, & super hoc exhibuerunt cedulam magnam. Ad idem petiit illa die Stephanus Paletz.

Item petierunt verbo dicti ambassiatores die sabbati, VIII. mensis februarii, fieri relationem.

Item petierunt similiter verbo quod fieret relatio, die martis, XVIII. februarii.

Item petierunt dicti domini ambassiatores, scripto tenus, quod fieret relatio die veneris, XXI. datam * & fieri relationem &c. (locus corruptus)

Item ad idem & eodem modo, petierunt D die lunæ, nona mensis martis.

Item scripto petierunt quod fieret relatio die Veneris, XIII. mensis martis.

Item die Jovis XIX. mensis martii, petierunt verbo quod fieret relatio publica &c.

Item die sabbati, XXVIII. mensis martii petierunt verbo quod fieret relatio publica.

Item, die sabbati, XI. mensis aprilis, petierunt quod fieret relatio publica.

Item die lunæ, XXV. mensis maii, petierunt verbo quod fieret judicium & justitia.

Item petierunt verbo quod fieret relatio publica, die sabbati, XXVII. mensis junii.

Item die jovis, secunda mensis julii, petierunt verbo quod fieret relatio publica.

Item die jovis, XVI. mensis julii, petierunt cum cedula subscripta duobus advocatis, quod fieret relatio publica &c.

Item die Jovis, XXIII. mensis julii, petierunt verbo repetendo cedulam, quod fieret relatio publica.

Item die sabbati, XVII. mensis octobris, petierunt verbo quod fieret relatio publica.

Item illa die, qua primo dominus decanus Brugensis proposuit, petierunt verbo quod fieret relatio.

Item, die lunæ, XXIII. novembris, petierunt verbo quod fieret relatio publica.

Item, die sabbati, secunda mensis januarii, anno MCCCCXVII. petierunt verbo quod fieret relatio plenaria & publica.

Item, eodem anno die quarta mensis januarii, petierunt verbo quod fieret relatio publica.

Item, die martis, IX. martii petierunt verbo quod fieret relatio.

Item, veneris XII. martii, petierunt scripto per cedulam quod fieret relatio &c. Et ista est ultima dicta. Qua die etiam petitum B fuit idem per nuntios domini regis Romanorum.

DE CONSTITUTIONE CAROLINA

In concilio Constantiensi admissa & confirmata.

„ FRidericus II. imperator lata constitu- „ tione caverat ne iniqui rerum ec„ clesiasticarum pervasores violentiis suis de„ baccarentur impune. Sanctis. hanc legem „ Carol. IV. diplom. dato an. 1377. confir„ maverat, auxerat atque promoverat. Eam „ vero legem quoniam noverant opportunam „ coercendis impiorum quorundam insulti„ bus, Constantienses patres authoritate sua „ approbarunt, approbatamque & in ency„ clicis literis suis insertam longe lateque „ promulgarunt. Horum omnium documen„ ta in Labbeo habes. Reliquum est legi „ tam utili rebusque ecclesiæ tuendis ma„ xime opportunæ/adjungamus Sigismundi „ imperatoris diploma, quo id effecit, ut po„ testatis utriusque laicæ et ecclesiasticæ au„ thoritate munita lex apud omnes Ro„ mano imperio subjectos valeret. Debemus „ constitutionem hanc Lunigio Spicileg. Ec„ cl. to. I. pag. 225. ex quo hic.

SIGISMUNDI IMPERATORIS DIPLOMA

Pro decernenda exequutione Carolinæ.

SIgismundus, divina favente clementia, Romanorum imperator semper Augustus, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, rex, &c. ad perpetuam rei memoriam etc.

Sublimitatis imperialis gloriam invexit supernæ Majestatis veritas, nullos derelinquens virtuosos suppeditatus, et animadvertenter exposcit, ut Romani imperii gubernaculum tenens, præter alia eximia virtutum opera sua, cunctos, præsertim servitio Dei mancipatos, ab universis oppressionibus et offensis suis semper insistat accurata diligentia clem- E menter sublevare. Et ob id nos, qui ad Romanum imperium sumus divina dispositione vocati, curis sollicitamur assiduis, ut, præ cæteris tuitioni nostræ commissis, personarum ecclesiasticarum status venerandus, in varietate virtutum clerus sublimatus, in suis libertatibus et immunitatibus conservetur et tueatur, et oppressionibus et a temerariorum ausibus liberetur, nunc novarum constitutionum editione, nunc antiquarum innova-

ANNO CHRISTI 1415.

vatione et extenſione cum augmento poenarum, ad gloriam et laudem Dei ſolerter providere curemus.

Sane claræ memoriæ Fridericus II. olim Romanus imperator, prædeceſſor noſter, ad ſanctæ Romanæ eccleſiæ laudem, et ſacri imperii Romani decorem, cupiens ut expurgatis quorundam erroribus, et iniquis ſtatutis penitus deſtitutis, de cætero eccleſiæ et eccleſiaſticæ perſonæ plena vigerent quiete, et ſecura libertate gauderent: ac pie & juſte attendens, quod quorundam perverſorum iniquitas adeo abundaverat, ut non dubitarent contra eccleſiaſticam diſciplinam ac ſacros canones ſua confingere ſtatuta, et adverſus eccleſiaſticas perſonas et eccleſiaſticam libertatem, edictali lege hujuſmodi ſtatuta iniqua irritaverat, et præceperat irrita nunciari: et omnia ſtatuta et conſuetudines, quæ civitates et poteſtates vel conſules, aut quæcunque aliæ perſonæ, contra libertatem eccleſiæ vel perſonas eccleſiaſticas ac bona hujuſmodi edere aut ſervare temptarent, contra canonicas et imperiales ſanctiones, de ipſorum capitularibus infra duos menſes poſt ipſius legis publicationem penitus abolere facerent. Et ſi de cætero talia attemptarent illa ipſo jure decrevit eſſe nulla, et eos ſua jurisdictione privatos. Nec non locum, ubi talia deinceps præſumpta fuiſſent, banno mille marcarum auri, fiſco imperiali præceperat ſubjacere.

Poteſtas vero, conſules, ſtatutarii et ſcriptores ſtatutorum prædictorum, nec non conſiliarii locorum ipſorum, qui ſecundum ſtatuta & conſuetudines memorata judicarent, ex tunc eſſent ipſo jure infames, quorum ſententias et actus illegitimos ſtatuerat aliqualiter non teneri. Quodque, ſi per annum præfatarum conſtitutionum inventi fuerint contemptores, bona eorum per totum imperium mandavit impune ab omnibus occupari, ſalvis nihilominus aliis poenis contra tales in ſacris conciliis generaliter promulgatis.

Et inſuper voluit idem tunc imperator, quod nulla communitas, vel perſona publica vel privata, collectas ſeu exactiones, angarias vel perangarias, eccleſiis vel aliis piis locis, aut eccleſiaſticis perſonis hujuſmodi imponere, ſeu invadere eccleſiaſtica bona præſumeret. Quod ſi ſecus faceret, et requiſitus ab eccleſia vel imperio hujuſmodi emendare contemneret, tripliciter refunderet, et nihilominus banno imperiali ſubjaceret, quod ſine ſatisfactione debita nullatinus remitteretur.

Statuit inſuper, quod quæcunque communitas, vel privata perſona per annum in excommunicatione propter libertatem eccleſiæ violatam perſiſteret, ipſo jure ſimiliter dicto banno imperiali ſubjaceret, a quo nullatenus extraheretur, niſi prius ab eccleſia beneficio abſolutionis obtento.

Et inſuper ordinaverat, ut nullus eccleſiaſticam perſonam in criminali quæſtione vel civili ad judicem ſecularem trahere præſumeret contra eaſdem canonicas ſanctiones et imperiales conſtitutiones. Quod ſi ſecus faceret, actor a ſuo jure caderet, judicatum non teneret, et judex foret ex tunc judicandi poteſtate privatus. Quodque judices temporales, qui clericis et perſonis eccleſiaſticis juſtitiam denegare præſumerent, tertio requiſiti ſuam jurisdictionem amittant.

Et deinde ad divæ memoriæ Karoli IV. etiam Romanorum imperatoris, prædeceſſoris et genitoris noſtri, audientiam deducto, quod ſeculares quidam in poteſtatibus et officiis publicis conſtituti, videlicet duces, barones et alii domini temporales: nec non conſules civitatum, oppidorum, villarum, et locorum rectores, Dei timore poſtpoſito, ſtatuta ſingularia et iniquas ordinationes, motu proprio et de facto contra perſonas eccleſiaſticas, eccleſiarum et locorum religioſorum libertates et privilegia condiderant, eisdemque publice et de facto præſumerent inſiſtere contra legitimas et canonicas et civiles ſanctiones: utpote quod nulla bona temporalia in poteſtatem eccleſiaſticam transferantur: neve clerici in ſacris conſtituti ad agendum teſtificandumve in civilibus, & maxime piis cauſis, aliquatenus admittantur: Et quod excommunicati laici & publice denunciati, in civili foro minime repellantur.

Præterea quod dicti domini temporales, conſules & rectores per ſecularem poteſtatem res & bona clericorum occupaverant, oblationes fidelium diminuerant & reſtrinxerant: exactiones & tallias indebitas de bonis & redditibus eccleſiarum exegerant & extorſerant: poſſeſſiones eccleſiarum & perſonarum earundem devaſtaverant incendiis & rapinis: & contractus inter clericos & laicos factos legitime, ad libros civitatum, villarum, & locorum recuſaverant inſcribere atque ſigillare: ac donata et legata ad fabricas et eccleſiarum ſtructuras contra voluntatem prælatorum et aliorum, quorum intererat, præſumpſerant uſurpare contra juſtitiam, et in fraudem et odium clericorum, et de bonis et rebus clericorum, quas non cauſa negotiationis, ſed pro uſibus propriis, per terras ducebant, ſeu duci faciebant, thelonium exigere et capere veriti non fuerant: et confugientes ad eccleſias et cimiteria, inde extrahere contra ſanctiones Imperiales præſumpſerant.

Idem genitor, prædeceſſor noſter, hæc omnia, et quæcunque exinde ſecuta, cum per ſacras, civiles et canonicas ſanctiones expreſſe reprobata eſſent, et in fraudem eccleſiaſticæ libertatis præſumpta, de principum, ducum, baronum, fideliumque ſuorum conſilio, ex certa ſcientia et auctoritate imperiali caſſavit, irritavit, annullavit; caſſaque et irrita et nullius eſſe momenti pronunciavit, præcipiendo ſub indignatione imperialis banni univerſis et ſingulis dominis temporalibus, conſulibus, poteſtatibus, et in officiis publicis conſtitutis; quatenus mox, viſis et intellectis præſentibus, caſſatione, irritatione et annullatione hujuſmodi dicta eorum ſtatuta et ordinationes, ſicut in præjudicium eccleſiaſticæ libertatis edita erant, omnino revocarent et de luce tollerent: quodque ſecundum ea non judicarent amplius, nec ſententias dictarent, aut eisdem in judicio, aut extra judicium quomodolibet pro ſe et contra Eccleſiaſticam libertatem potirentur.

Et insuper pronunciavit et declaravit auctoritate prædicta, quod quicunque laicus A cujuscunque status, vel conditionis foret, ausui sagrilego vel propria temeritatis audacia, sacerdotem vel clericum, sæcularem, vel religiosum diffidaret, proscriberet, vel captivaret, vel spoliaret, occideret vel mutilaret, aut in carcere detineret: aut qui hujusmodi malitiam perpetrantes scienter receptarent, vel favorem in his præstarent, præter pænas a sacris imperialibus et canonicis sanctionibus eis inflictas, ii forent ipso facto infames et omni honore privati, nec ad placita nobilium aliquatenus admittendi.

Voluerat etiam et hortabatur, et requisiverat episcopos & prælatos, ut hanc suam legem & constitutionem in synodis et eccle- B siis publicare procurarent, ne in præmissis excedentes per simulatam ignorantiam suas valeant excusare malitias: adiiciens, quod nulli hominum liceret hujusmodi suæ cassationis, irritationis, annullationis, pronunciationis et declarationis paginam quovis ausu temerario infringere, aut eis quomodolibet contraire, sub pœna quinquaginta marcarum auri puri, quas ab eo, qui contrafaceret, totiens, quotiens contrafaceret, inremissibiliter exigi voluit, pro medietate sui imperialis ærarii, sive fisci; pro reliqua vero parte injuriam passorum usibus applicari prout in ipsis prædecessoris et genitoris nostri desuper confectis literis ejus imperiali C signo et bulla aurea suæ majestatis impressis, signatis et munitis, quas præsentibus hic habere volumus sufficienter pro expressis, plenius continetur.

Et quoniam per prædicta ecclesiasticæ libertati nondum satis provisum esse videtur: ut igitur per infrascripta sit uberius et latius ipsi libertati provisum, et ut ecclesiasticæ personæ plene sua libertate gaudere, et pia loca a noxiis præservari, et optatis proficere valeant incrementis: Nos Sigismundus, qui statum ecclesiasticum fervore fidei et claræ devotionis affectu veneramur, libenter, ut tenemur, hac edificali lege et imperiali auctoritate, constitutiones sive le- D ges antedictas, tanquam justas, sanctas et legitimas, tenore præsentium approbamus pariter et innovamus; ipsasque et infrascriptas nostras leges, et prohibitionem, et præsentes literas, et mandatum nostrum ad omnes et singulas ecclesias, et monasteria quæcunque, cujuscunque nationis existant, et ad omnes et singulos prælatos, clericos, et presbyteros, & ecclesiasticas personas, pro majori eorum tuitione & cautela ad tollendum in his quorundam curiosorum ambiguitatis dubium, de singularis munificentiæ dono, ex certa nostra scientia, tenore præsentium duximus extendendum, ac extendimus; & præcipimus ubique locorum sub ban- E no & poenis ante & infrascriptis a quolibet inviolabiliter observari.

Deinde statuimus hoc edicto in perpetuum valituro, ut nullus judex secularis in ecclesiasticis causis, præsertim matrimonii legitimationis, usurarum, testamentorum infra annum non executorum, & ad judicium ecclesiasticum legitime devolutorum, ac decimarum, prædiorum ac fructuum, redditu um, & proventuum ecclesiasticorum ac locationum, & conductionum seu conductorum eorundem, possit seu valeat judicare, aut quomodolibet de hujusmodi causis aut eorum articulis cognoscere, nisi quatenus ab ecclesiasticis judicibus fuerit requisitus. Quod si contrarium fecerit, judicatum non teneat: & judex ex tunc judicandi potestate sit privatus: & subiaceat nihilominus poenis infrascriptis, actorque a suo jure cadat ipso facto.

Insuper omnibus & singulis principibus, ducibus, baronibus, comitibus, comitatibus, consulibus, rectoribus, ac in officiis temporalibus, dominiis & potestatibus constitutis, sub indignatione imperialis banni & quadraginta marcarum auri multa, ad cujus solutionem & præstationem pro una nostro sive imperiali ærario aut fisco, & alia medietatibus personis injuriam passis, faciendam quemlibet hujus nostræ prohibitionis transgressorem ipso facto teneri volumus.

Demum præsenti & irrevocabili sancimus, declaramus, decernimus, & pronunciamus edicto, districtius prohibentes, ne quisquam ex eis prælatos, presbyteros, clericos, & personas ecclesiasticas, quo minus vina, grana, res & bona de suis redditibus ecclesiasticis provenientia, libere & sine solutione theloni seu gabellæ vendere seu abduci facere possint: Et quo minus res, bona, vina, cerevisias, carnes, grana, panes & pannos & alia quæcunque eorum usui & recreationi convenientia, sive intraneæ sive intranea, seu exteræ vel extera fuerint, pro eorum usibus, seu recreatione sibi, & per quævis loca, civitates, terras, castra & aquas vectigio vel navigio, absque quavis prohibitione, libere et absque solutione cujuscunque thelonii, daciæ, vel gabellæ, adduci & portari facere valeant: Et etiam quo minus res & bona mobilia, ex prælatorum seu ecclesiasticarum personarum obitu relicta ad manus illorum, ad quos de jure spectant, libere & sine quibuscunque impedimentis, invasionibus, intromissionibus, exactionibus, & occupationibus, præsertim per laicos quantumcunque attemptatis, perveniant, sive valeant pacifice pervenire: Et quo minus coloni & subditi ecclesiasticarum personarum sine violentis hospitalitatibus & vectigalium extorum, servitiorum & exactionum, & petitionum hujusmodi occasione, colonis & subditis ipsis illata, plenarie resarciantur: Nec non etiam quo minus prælati seu judices ecclesiastici eorum spirituali jurisdictioni subjectos pro suorum excessuum demeritis, capi & incarcerari, & captos duci, & per quævis loca & civitates libere abduci, & alias debita correctione puniri facere valeant: quocunque aut qualitercunque publice vel occulte, directe vel indirecte, per se vel per alios, impedire aut facere impediri præsumant vel permittant: nec talia committentes receptent, aut eis in præmissis vel circa ea impendant auxilium, consilium, vel favorem.

locus turbatus

Quinimo magis volumus & mandamus sub banno & poena proxime supradicta, ut principes, duces, comites, barones, comitatus, consules, rectores, ac in officiis, dominiis & po-

ANNO CHRISTI 1415.

& poteſtatibus prædictis conſtituti, quicunque ab impedimentis & uſucapionibus rerum & bonorum relictorum hujuſmodi, & a predictis violentis hoſpitalibus, vectigalibus, ſervitiis; exactionibus, & petitionibus hujuſmodi colonorum & ſubditorum eccleſiaſticarum perſonarum, & ab impedimentis & perturbationibus eccleſiaſticæ jurisdictionis omnino deſiſtant: nec captos nec abductos rebelles repetere vel repeti facere præſumant: nec non requiſiti totis viribus perſonas eccleſiaſticas in præmiſſis, ac jurisdictionem hujuſmodi eccleſiaſticam exercentes, adiuvent, & diligenter, ſine ulla dilatione, adhibeant & opponant auxilium brachii ſecularis, ut libertas eccleſiaſtica manu teneatur, et ut ſubditi rebelles, criminoſi & B delinquentes, modis præfatis, aut alias prout eisdem jurisdictionem eccleſiaſticam exercentibus conjunctim vel diviſim expedire videbitur, digna animadverſione confligantur.

Cæterum, ut didicimus, nonnullis perverſis eorum conatibus leges & conſtitutiones antedictas, prælatos, presbyteros, clericos, & perſonas eccleſiaſticas diverſis injuriis afficientes, pro eo quod tam per conſtitutiones & leges, quam ſanctiones hujuſmodi inflictarum pœnarum executio abſque animadverſione negligitur, infringere non verentur. Ut igitur tam genitoris, quam Friderici II. prædeceſſorum noſtrorum præfatorum, ac noſtri conſtitutiones & leges præ- C ſentibus literis mandatum noſtrum debitæ executionis fiendæ ſuffragio ſortiantur effectum, & inſolentiæ compeſcantur transgreſſorum; Omnes & ſingulos noſtros & ſacri Romani imperii principes ſpirituales & ſæculares ac comites, barones, milites, militares, proconſuleſque, & conſules, ac conſulatus, poteſtates, rectores civitatum, oppidorum, & locorum quorumcunque, pro executione hujuſmodi quæſtionum & legum imperialium, & præſentiarum noſtrarum literarum facienda, executores eorundem, conjunctim & diviſim, tenore præſentium deputamus: & nihilominus ipſis ſub imperialis banni indignatione & ſub antedicta, D quo ad alios, qui feudum vel privilegia alia non habent: quo ad alios vero, qui talia habent, ſub perditionis ſuorum feudorum & privilegiorum quorumcunque pœna, (quas eos ſi requiſiti infra unius menſis ſpatium, requiſitionem hujuſmodi ſequens, & ad infraſcriptam executionem non proceſſerint, & non fecerint, quod mandamus, incurrere volumus ipſo facto) diſtricte præcipiendo per hæc imperialia ſcripta mandantes, quatenus ipſi & eorum ſinguli, quoſcunque, & quæcunque, dum & quotiens præſentibus executores ipſos requiri contigerit, prælatis & presbyteris, clericis & perſonis eccleſiaſticis, quibuſcumque conjunctim E & diviſim, efficacis præſidii auxilio aſſiſtentes, non permittant eisdem aut eorum alicui, a quoquam, cujuſcunque gradus, ſtatus, vel conditionis fuerint, contra vel circa præmiſſa omnia, aut aliquod ipſorum quomodolibet injuriam irrogari, ſed magis injurantes hujuſmodi, niſi poſt requiſitionem executorum eorumdem infra certum terminum peremtorie competentem, eis per exe-

A cutores ipſos deſuper præfigendum contra præmiſſa commiſſa aut neglecta emendando reſipiſcant, pœnas antedictas, prout quemlibet pro commiſſo aut neglecto contigit, incidiſſe declarent: ſic per captionem & detentionem perſonalem, diſtractionem, invaſionem aut alienationem rerum & bonorum ſuorum mobilium & immobilium quorumcumque ſine mora ad ſatisfactionem & obſervantiam plenariam præmiſſorum omnium & ſingulorum executores ipſi ſuo ſeculari brachii cogant & compellant, faciant: ac pecunias, occaſione poenarum præfatarum ærario ſive fiſco imperiali debitas & debendas imperiali auctoritate emoneant, & partem ipſorum ad fiſcum imperialem pertinentem, ad fiſcum ipſum fideliter ſtudeant deſtinare: reliquam vero partem earundem partibus læſis realiter aſſignare procurent.

Super quibus eisdem executoribus, & eorum cuilibet in ſolidum, imperiali auctoritate noſtra prædicta, plenam licentiam & poteſtatem liberam concedimus per præſentes, volentes & decernentes, ut eisdem executoribus, omnibus & ſingulis præſentibus & futuris, vigore præſentium quo ad præmiſſa perpetua poteſtas & licentia remaneat attributa: conſtitutionibus & legibus imperialibus ac privilegiis & indultis quorumcunque, & aliis in contrarium forſan facientibus, non obſtantibus quibuſcunque.

Ne autem in præmiſſis excedentes per ſimulatam ignorantiam ſuas valeant malitias excuſare; hortamur & requirimus univerſos & ſingulos archiepiſcopos, epiſcopos & prælatos, ut conſtitutiones & leges imperiales antedictas, & præſentes noſtras literas ſingulis annis in Synodis & eccleſiis ſuis publicare procurent, ſi noſtram indignationem voluerint evitare.

Nulli ergo hominum liceat hanc legem & conſtitutionem præfatarum & præſentium litterarum noſtrarum ac inhibitionum præcepti & mandati noſtrorum paginam quovis auſu contrario infringere, aut eis quomodolibet contraire, ſub pœna quadraginta marcarum auri puri: quas ab eo, qui contrafecerit, totiens, quotiens contra factum fuerit, præter ſupradictas & alias poenas, a ſacris canonibus & imperialibus ſanctionibus etiam eis inflictas, irremiſſibiliter volumus exigi, ut præfertur: nec non ſub indignatione Dei omnipotentis & timore ultionis ſuæ æternæ. Datum &c.

BULLA PAPÆ JOHANNIS XXIII.

Cum archiepiſcopi Cant. certificatorio pro concilio generali Conſtantienſi.

SANctiſſimo in Chriſto patri ac domino noſtro, domino Johanni, divina providentia ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ univerſalis ſummo pontifici, ſua humilis & devota creatura; Henricus, Dei & apoſtolicæ ſedis gratia Cantuarienſis archiepiſcopus, cum omni ſubiectione & obedientia, pedum oſcula beatorum. Literas ſanctitatis veſtræ mihi alias directas cum omni reverentia recepi, tenorem; qui ſequitur, continentes: Johannes epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, ve-

Affert Wilk. Conc.Brit. t. III. p. 366.

ANNO CHRISTI 1415.

venerabilibus fratribus archiepiscopo Cantuariensi, ejusque suffraganeis, & dilectis filiis Cantuariensibus, & cæterarum ecclesiarum capitulis, nec non abbatibus provinciæ Cantuar. exemptis, & non exemptis, ac ordinis cujuscunque, salutem & apostolicam benedictionem. Ad pacem & exaltationem ecclesiæ, ac tranquillitatem populi christiani prompto corde & efficaci desiderio intendentes, ea libenter ordinamus & quærimus, per quæ hujuscemodi pax, exaltatio, & tranquillitas merito valeat provenire. Dudum siquidem felicis recordationis Alexander papa quintus, prædecessor noster, sacro generali concilio Pisano tunc præsidens, ex quibusdam magnis & arduis negotiis ipsum moventibus, ipso approbante concilio, inter cætera decrevit iterum generale concilium ex tunc ad triennium per se, vel successorem suum in loco, de quo sibi vel eidem successori videretur, fore sollenniter convocandum; idemque prædecessor ea, quæ circa reformationem ecclesiæ expedienda restabant, pro tunc suspendit, ipsumque concilium usque ad tempus triennii præfatum continuandum statuit, & prorogavit. Postmodum vero ipso Alexandro prædecessore, sicut Deo placuit, vita functo, nobisque divina favente clementia ad apicem summi apostolatus assumptis, cum tempus ejusdem triennii jam adventaret, & nos per vestigia ejusdem prædecessoris incedere, ac ordinationem præfatam ab eo in concilio factam, ut præfertur, puro corde & recta voluntate adimplere properaremus, quibusdam rationibus tunc expressis, animum nostrum moventibus, concilium hujuscemodi in Romana urbe, quæ paulo ante de manibus hostium recuperata, præsentiam nostram pro ejus conservatione plurimum flagitabat, debito tempore convocavimus. Verum quia, veniente postea tempore constituto, prælati & cæteri, qui hujuscemodi concilio interesse debebant, nequaquam in tanto numero convenerunt, quantum rerum agendarum pondus & magnitudo requirere videbatur; nos post alias prorogationes per nos factas, tandem ipsum concilium ad mensem decembris nunc præsentem solenniter prorogavimus, & celebrandum statuimus; locum autem infra certum tempus tunc reliquimus declarandum, ut interim super eo maturius consuleremus. Post hæc vero infra dictum tempus nondum elapsum per literas charissimi in Christo filii nostri Sigismundi, electi in regem Romanorum, & Hungariæ regis illustris, instantissime requisiti, ut non properamus in declaratione hujuscemodi loci pro concilio faciendo, sed tam in declaratione loci prædicti, quam etiam in tempore dicti concilii celebrandi supersedere vellemus, donec ipse nuncios suos super hoc instructos ad nostram præsentiam distinaret; nos votis ejusdem regis, quæ ex zelo devotionis & puritate fidei manare conspiciebamus, annuentes, adventum præfatorum nunciorum, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium & prælatorum, qui Romæ in generali consistorio, ad hoc vocati fuerunt, voluntate, consilio, & assensu, duximus expectandum: deinde cum post Romanæ urbis miserabilem casum ad nos tunc apud Florentiam existentes ejusdem regis nuncii accessissent, & ex parte ejusdem regis multa nobis circa materiam suggessissent, eorum auditis relatibus pro pleniori expeditione dilectos filios nostros Antonium, titulo sanctæ Ceciliæ presbyterum, & Franciscum, sanctorum Cosmæ & Damiani diaconum, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales cum plena super hujuscemodi electione loci & deputatione temporis potestate, ac simul cum eis dilectum filium nobilem virum Manuelem Thessoloram, militem Constantinopolitanum, ad præsentiam ejusdem regis transmisimus; qui ad eum venientes, tandem de ipsius regis consilio & assensu civitatem Constantiensem, provinciæ Maguntinensis, pro loco hujuscemodi concilii celebrandi concorditer elegerunt, ac tempus ad initiandum hujuscemodi conc. statuerunt diem primam mensis novembris proxime venturi: deinde vero nos pro quibusdam magnis, & arduis negotiis cum eodem rege juxta nostrum & ipsius desiderium personaliter convenientes, certificati ab eo de habilitate, capacitate, & securitate civitatis Constantiensis ante dictæ, quam securitatem ipse rex se præstiturum, & in ipso concilio personaliter affuturum pollicetur; volentes & ab intimis cupientes, ut præfata celebratio concilii salubriter impleatur, & optatum consequatur effectum, hujuscemodi electionem loci & temporis, ut præmittitur, factam auctoritate apostolica de eorundem fratrum consilio & consensu ratificavimus, approbavimus, & confirmavimus, ac apostolici roboris adiecimus firmitatem, præfatumque concilium in civitate Constantiensi prædicta, prima die mensis novembris proxime venturi initiandum, & auctore domino, exinde celebrandum, eadem auctoritate & consensu statuimus, pronunciavimus, decrevimus, ac solemniter publicavimus; venerabiles fratres nostros patriarchas archiepiscopos, & episcopos, ac dilectos filios electos, abbates, et cæteros ecclesiarum et monasteriorum prælatos requirentes, hortantes, & monentes, in virtute præstiti juramenti & sanctæ obedientiæ eisdem mandantes, quatenus personaliter, necnon charissimos in Christo reges, & nobiles viros, principes, duces, marchiones, & alios, qui hujuscemodi concilio interesse debent, vel qui prodesse possunt quoquomodo, per viscera charitatis Domini nostri Jesu Christi invitantes, & exhortantes, quatenus pro pace ecclesiæ & omnium christianorum etiam personaliter, vel si personaliter non possunt, per solennes oratores, congruo tempore, dicto concilio debeant interesse, prout in aliis nostris literis, super hoc confectis, plenius continetur. Quocirca devotionem vestram requirimus, & monemus, vobis & vestrum singulis in virtute præstiti juramenti & sanctæ obedientiæ injungentes, quatenus, in quantum Deo placere cupitis, pro pace & exaltatione ecclesiæ, ac tranquillitate christianorum præfato concilio in loco & tempore constitutis debeatis personaliter interesse; quod si aliqui

ANNO CHRISTI 1415.

qui ex vobis justis fortasse ex causis & canonicis impedimentis causantibus ad hujuscemodi locum et tempus concilii personaliter adesse nequiverint, nunc illi, qui sic impediti fuerint, aliquos suo nomine Deum timentes, scientia et rerum experientia praeditos ac sufficienti mandato suffultos mittere non postponant, vices eorum, qui miserint, in dicto concilio impleturos. Volumus autem & praesentium tenore mandamus, quod hujuscemodi nostra publicatio & convocatio concilii, ac requisitio praelatorum, & caetera, quae praesentibus nostris literis continentur, per te, frater archiepiscope, venerabilibus fratribus coepiscopis suffraganeis tuis, ac per eosdem suffraganeos similiter capitulis, praelatis, & personis suarum ecclesiarum, civitatum, & dioecesium exemptis, & non exemptis, similiter solemniter intimentur; quodque per te & ipsos injungatur eisdem, quatenus pro debito praefati juramenti & Dei complacentia, congruo tempore, ad locum hujuscemodi concilii juxta ordinationem nostram debeant se conferre, & ibidem personaliter interesse, ut sic congregata Christi fidelium multitudine copiosa ea quae in ipso concilio agenda incumbunt, Deo auctore & adjutore, feliciter, ordinentur. Insuper volumus, quod de hiis, quae circa hujuscemodi intimationem & requisitionem egeretis, Dat. Laudae undecimo idus decembris, pontificatus nostri anno quarto. Cujus auctoritate mandati vestri beatissimi publicationem & convocationem concilii, ac requisitionem praelatorum, & caetera, quae in dictis vestrae sanctitatis literis continentur, venerabilibus fratribus episcopis, & suffraganeis meis, ac capitulo, praelatis, & personis mearum ecclesiae, civitatis, & dioecesis intimavi, ac per ipsos suffraganeos feci similiter capitulis, praelatis & personis suarum ecclesiarum, civitatum, & dioecesium, exemptis et non exemptis, solenniter intimari, per me, et ipsos injungens et injungi faciens eisdem, quatenus pro debito praestiti juramenti, & Dei complacentia, congruo tempore, ad locum hujuscemodi concilii, juxta ordinationem beatitudinis vestrae, se conferant, & quod secundum omnem vim, formam, & effectum mandati praedicti in eodem concilio studeant interesse. Et sic mandatum vestrum sanctissimum, quatenus ad me attinet, sum cum omni humilitate & diligentia, qua potui, efficaciter executus. Dat. &c.

ADDITIO AD SESSIONEM VI. CONCILII.

Admonitio Collectoris.

„ IN sessione concilii VI. die VII. aprilis „ anni 1415. habita inter caetera datae „ sunt literae ad Hieronymum de Praga celebrem Hussitam, ut certa die sisteret se concilio responsurus prout publico scripto se „ paratum jactitaverat in causa sua. Scriptum illud in majoris Templi valvis ab „ eo affixum huc transfero ex Lunig. spicil. „ to. I. p. 204.

Serenissimo Principi, & Domino, Domino Sigismundo, Dei gratia Romanorum regi semper Augusto, & Hungariae Regi &c. Pariterque toti huic generali venerando concilio. Ego Magister Hieronymus de Praga artium liberalium magister, generalium studiorum videlicet Parisiensis, Coloniensis, Heidelbergensis & Pragensis, literis praesentibus notifico, & quod in me est ad notitiam universorum & singulorum deduco, quod, propter obtrectatores, criminatoresque meos diffamatoresque regni nostri dolosos paratus sum, sponte & libere venire Constantiam, & puritatem fidei meae orthodoxae innocentiamque meam, non latenter in angulis, aut coram privatis personis; sed aperte & publice coram toto Concilio ostendere. Proinde si qui sunt obtrectatores mei, cujuscunque nationis, aut conditionis, qui contra me velint quodcumque criminis vel erroris, aut haeresis obiicere, hi aperte & publice in mei praesentia coram toto concilio, ex suis propriis nominibus obiiciam. Et ego pro innocentia mea paratus sum aperte & publice coram toto concilio, ut praescripsi, respondere, & puritatem fidei meae orthodoxae ostendere. Et si compertus fuero in aliquo errore, aut haeresi, ex tunc non recuso publice pati poenam, prout erroneum seu haereticum decet. Quamobrem obsecro Dominum Regem, pariterque totum Concilium, ut habeam ad hoc, ut praefertur salvum atque securum accessum. Quod si venienti & me tantae aequitati offerenti ante probationem in me cujuscunque culpae quaecunque arrestatio, captio, vel violentia fieret, ex tunc toti mundo patescet, quod hoc generale concilium non secundum justitiam, sive aequitatem procederet, si me sponte venientem a tam alta & rigida aequitate quovis modo repellerent. Quod utique a tam sacro sapientum concilio longe puto relegatum.

AD SESSIONEM IX.

ADDITIO.

„ IN hac sessione audivere Patres literas universitatis Parisiensis ad concil. datas „ suggerentesque quid optimum factu esset, „ in eo rerum articulo, cum, Joanne XXII. „ fuga dilapso, res componendi schismatis „ in ambiguo versaretur. Has vero literas „ in actis synodalibus insertas exhibet Labbeus; sed & alias pro concilio pariter lectas, de quibus collectores caeteri nihil habent, dare hic const. ex Cornero in Chron. „ ad an. 1416. Haec vero ille.

Parisiensis universitas intelligens, Papam Joannem fugam cepisse, & concilium Constantiense deseruisse, secundum notarium actorum dicti concilii, condolens valde ecclesiae Dei periclitanti, epistolam compassivam dictae destinavit congregationi Synodali, pariter & consolativam sub horum verborum tenore.

Pulcrae pacis faciem intueri speravimus, reverendissimi patres sacrumque & insigne collegium, & velut in exitu Israelis de Aegypto ab hostibus schismatis militantem ecclesiam gloriose triumphare. Sed nunc, etsi non extincta, multis tamen spes illa collapsa est, cum patrem filios, pastorem oves linquentem audivimus, nam intelli-

ligere possumus, quid sibi vult alias hæc scrutatio. Quis locus ei dabitur aptior & acceptior civitate quam elegit? Quæ magis fida habitatio, quam cum filiis ex omni genere & nationib. præcipuis ad ipsum confluentibus. Si de securitate ambigitur, anne rex Romanorum & Ungarorum habuerit custodiam, cujus famam cujus gloriam communes ad astra voces efferunt. Nec vestræ fraternæ devotioni aberant, quæ nos prope contractum optatæ illius unionis, a qua nunc fortasse retrocedimus deduxerunt. Dicat, quo patrocinio roborari possit concilium, cujus auctoritas in ecclesia Christi præsidet. Aut enim se non verum & indubitatum, ut tenemus, afferat, si concilio acquiescat, major sibi præsenti non absenti gloria. Si declinat ad sinistram, jam autoritati, quam a concilio Pisano accepit, videbitur & sibi ipsi derogari. Sed quid intendit, judicatis difficile. Hoc tamen sacro a vestro petimus collegio, ut per omnem viam tentetur ejus reductio, ut omnes, quos gratulantes effecerat, sibi non inveniat indignatos, & contendentibus non detur occasio, ut suam sanctitatem in populis scandalizent. Attamen persistite, quæsumus. Nam instant caritas, clamat populus, & supplex matrona ostendens ubera lacerata, comas defluentes & perfusas lacrymis genas. Petit ecclesia mater alma, ut suæ afflictioni compatiantur filii, quos nutrivit. Jam spes ecclesiæ tota apud vos est. Jam a vobis pax & populi salus exquiruntur. Et vos unanimiter agite, manete constantes. Jam enim amplioribus vigiliis & ferventioribus laboribus opus est. Non dispergatur sine fructu concilium, quod tanto labore congregatum est, sed permaneat, quousque populo quietem dederit. Et nos ejusdem præcepta reverenter amplectentes, & sacris ejusdem sanctionibus credimus indubie, ac mandatis cum humilitate parebimus, non recusantes nos et quæcunque nostra ad tanti boni consummationem exponere cum adjutorio benignissimæ Trinitatis, quæ vos juvet, et dirigat gressus vestros propter salutem populi in viam salutis, sanitatis et pacis æternæ.

AD SESSIONEM XIV.

ADDITIO.

Sequentes literæ a Gregorio XII. olim pontifice, tunc S. R. E. cardinali, quamquam diu post sessionem hanc scriptæ, cum tamen ad Gregorii spontaneam abdicationem, in hac sessione peractam, spectent; hic non inepte dantur ex Martene Anecd. tom. II. pag. 1645.

Sacrosancto universali concilio Constantiensi devotionem & subiectionem cum humili recommendatione.

Humana conditio post peccatum primi parentis fragilis facta est, nec ullum ex suis operibus perfectum consistit, quin adiici ad perfectionem non possit, vel non accidat ad intentionem obstaculum: quia cum homo partes in se habeat ab invicem diffidentes, secum rixatur; & ille felix est, cui de cœlo datum est appetitum voluntate, & voluntatem integra regi ratione. Et cum sit difficile ascendere ad felicitatem, a se excludere rixam non est facile: quanto magis societatem humanæ mentis finibus divisam suspicionibus agitatam, detractionibus seductam, adversis voluntatibus laceratam, opinionibus variatam, passionibus corruptam a discordia liberari & in perfectam uniri formam est arduissimum reputandum: & hinc omne magisterium in actibus est arduum humanis, nec aliud est magnum in illis, nisi recta ratione approbandum, sed cum duo mala incidimus, si alterum sine peccato nostro sequimur, magnum reputamus. Ea propter cum ad congregationem per regiam majestatem in Constantia habitam & vocatam potestatem beatissimi Petri, a Salvatore nostro Jesu Christo capite nostro sibi Petro pro se & successionibus datam, quam tunc in persona nostra esse indubie tenebamus, quomodo potuimus participandam, misimus per magnificum virum filium nostrum carissimum Carolum de Malatestis, tamquam personam nostram, ut ejus sacratissimæ potestatis usu schismata extirparentur, & universalis pax haberetur ecclesiæ, & clerus & verus papa sequeretur quem licite & affectuosissime adorarem: qua potestate per modum participationis plenæ sufficienter ad & circa præmissos effectus per vos recepta, o synode inde sacrata & sanctificata, habita simplici credulitate de nostra renuntiatione obtemperavimus votis vestris. O Synode sancta, cui me subiicio, desiderans ex intimis cordis in usu illius sacratissimæ potestatis beatissimi Petri vobis participatæ nullum fuisse defectum, & circa provisionem & benigna providentia pro honestate papatus, utpote mihi gratiam factam benivolam cognosco, & fidelibus laboribus sacro concilio me submitto, supplicans humiliter eidem, ut fideliter & efficaciter intendat ad reintegrationem & schismatis extirpationem: cui sacro concilio tardavi scribere expectans ambassiatam ejusdem, quæ dicebatur mihi destinari, quatuor ambassiatorum, quæ nondum applicuit. Datum Racaneti die septimo octobris millesimo quadringentesimo quintodecimo, octava indictione.

Humilis & devotus vester Angelus episcopus sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis.

EPISTOLA CONCILII AD VITERBIENSES

Quos de spontanea abdicatione Gregorii & cuncta Joannis reddit certiores.

Affert Busso Hist. Viterb. p. 427. app.

Dilectis filiis populo civitatis Viterbiensis. Sacrosancta Constantiensis Synodus universalem Dei ecclesiam repræsentans in Spiritu Sancto legitime congregata. Dilectis in Christo filiis prioribus populi civitatis Viterbi salutem, & paternam benedictionem. Intra maximas quasdam curas nobis occupatis, ut Dei sacrosanctam ecclesiam peste hac tam horrenda schismatis liberemus, & christianum populum jam tam tempe-

ANNO CHRISTI 1415.

pestatibus confractum, ad pacem, ac quietem restituere valeamus, nec licet, nec volumus, Almam urbem Romam Petri Sedem, cujus ob præteritorum magnitudinem simulacra venerari debemus nostris præsidiis carere, ac quantum fas est ut eidem consulatur, desistere; idque in aliis Romanæ eccl. terris agendum consuevimus. Meminimus quidem acerrima bella, dispendia, & angustias, quibus hactenus propter hanc Schismatis malitiam attriti estis; insuper fidelitatem, ac devotionem ecclesiæ Dei per vos impensam repetimus, quæ animos nostros non solum ad consulendum, & retribuendum, sed pro tot malis, & periculis perpessis ad compatiendum inducunt. Sed fortes estote, optimi viri, dabit enim Deus his quoque finem; nos enim ut pacatam relinquamus ecclesiam, & etiam quæ belli calamitatibus provenerunt, lenitate pacis sopiantur, quantum licet, innitimur. Ob id igitur non solum ad extinguendum Schisma, quod in præsentiarum vos affligit, sed ne amplius committi valeat, studemus. In quo opere permaxima Dei gratia, & hominum ope perfecimus. Nam & D. Balthassarem Cassa dudum Joannem papam XXIII. suis exigentibus demeritis ac flagitiis, quæ nec poteramus, nec licebat amplius tolerare, & quibus ecclesia Dei permaxime lædebatur, postquam incorrigibilis existere visus est, a papatu ejecimus, quam ejectionem idem D. Balthassar suorum criminum conscientia ductus, sponte, libere, ac motu proprio confirmavit, & suo papatui, quantum in eo erat, renuncians liberrime hujus determinationi concilii se subjecit, prout publicis documentis manifestissime apparet. Post hæc autem adventante ad civitatem Carolo de Malatestis viro magnifico cum plenissima ad concedendum pro parte Angeli Corario, qui se Gregorium XII. nominari faciebat, potestate, hac die in publica concilii sessione, divinis peractis, liberrime, ac pro omni jure, quod dictus Angelus in papatu prætendebat habere, cessit, & ob id omnis dicti Angeli obedientia, simul accedentibus III. principe Ludovico Palatino, ac Bavariæ duce, aliisque principibus, obedientiæ, quæ hactenus extiterat prædicti Joannis unita, decreto hujus sanctissimæ Synodi incorporata existit, & in unum corpus conflatæ sunt. Pro his tam properis, foelicibusque successibus Deo Max. cum animorum alacritate in simili concilii sessione gratias egimus, decantantes gloriam ejus. Velimus etiam amplius venerari sanctissimum illud nomen, a quo pacem tot laboribus perquisitam, sua sumus pietate habituri. O quam magnum unionis ecclesiæ incrementum, quam grande bonum, hæc duo capita subegisse, in unumque redisse ovile! Reliquum est igitur, ut Petrum de Luna, a plerisque Benedictum XIII. nominatum, ad hujusmodi gremium revocemus. Est hac autem pro re nuper piissimus, ac clementissimus imperator Romanorum, & Hungariæ rex, profecturus personaliter, eum..... regiæ Aragoniæ, ut finis tam sanctæ, & saluberrimæ rei fiat. Spe igitur optima ducimur, quin imo quod secus fiat, ratione quapiam percipere non valemus. Expectamus celeri, brevique spatio rem fore feliciter consummandam, & imperatorem nostrum pacem nobis sanctissimam portaturum, quem triumphare, gloriari, ac beari pro tanto opere quis merito dubitare poterit? Postquam vero unio, & reintegratio saluberrima ecclesiæ terminabitur, ad felicem unici, ac indubitati summi pontificis electionem Spiritus Sancti gratia venietur. Devotionem igitur, fidelitatemque vestram propensius hoc tempore, quo pro pace saluteque omnium....... servare curetis, carissimi filii; etenim tempus redibit, quo pro tot perpessis angustiis dulcedinem quietis, & pacis otium sub legitima ecclesiæ protectione consequemini. Scitote nos non solum ad unitatem, sed ad morum reformationem intendere, ac ne de cætero tam impudenter, tam indiscrete terræ Romanæ ecclesiæ subjectæ pergraventur, velle disponere. Ceterum non omittemus quin confestim ad vos solemnes oratores nostros destinemus, tractaturos cuncta, quæ defensioni vestræ accommoda, opportunaque erunt. Sic vos putetis, quod nostra auctoritas, atque opera in aliquo suffragari, quod unicum summum pontificem habeamus, valeant, cum primum erimus advisati, celeriter provideri curabimus. Datum Constantiæ sub sigillis præsidentium quatuor Nationum die IIII. julii MCCCCXV. indictione VIII.

ANNO CHRISTI 1415.

AD SESSIONEM XV.

COLLECTORIS ADMONITIO

IN præfatione ad hoc Constantiense concilium, fidem meam obstrinxi lectoribus, de inserendo scriptis hisce meis fragmento interrogationis judiciariæ in Joannem Hus institutæ ab Eccardo in Cor. Histor. med. ævi vulgato. Scriptum vero illud dum relego, levius esse intellexi, quam ut hic dari mereatur. Indulgendum igitur mihi erit, si oppignoratam minus consulte fidem meam liberandam minime duxi.

AD SESSIONEM XXXVII.

ADDITIO.

„ Legati academiæ Coloniensis ad concilium Constantiense missi post epistolam ad eandem academiam datam, legendamque cum cæteris eorundem legatorum apud Martene Anecdot. to. II. pag. 1668. subdunt sequentem schedulam, quam a concilio seu datam seu in eo propositam credo, nec alio plane tempore, quam quo lata in Petrum de Luna sententia; cum postridie ab ea abrogatione literæ illæ datæ sint.

Quia bonorum laborum juxta sententiam sapientis gloriosius & fructus, considerantes

ANNO CHRISTI 1415.

S. R. E. cardinalis quanto religionis zelo fideique fervore sereniſſimus & chriſtianiſſimus dominus Sigiſmundus Romanorum rex & Hungariæ ſemper auguſtus ad procurandam pacem & unionem eccleſiæ ſtudia & labores, nullis parcens periculis & expenſis, impenderit; volenteſque, ut etiam tenentur ex debito, quantum in eis eſt, perpetuam tantis meritis gratitudinem exhibere, & ut inter Romanam eccleſiam & imperium ac eis præſidentes atque cardinalium collegium pax, amicitia, atque concordia perſeverent; eidem ſereniſſimo regi ſponte & libera voluntate promittunt & jurant ſingulariter ſinguli, quod ipſi ſtatum & gloriam, & honorem, bonaque & jura perſonæ ſuæ, imperii & regnorum ſuorum ſuo poſſe conſervabunt, & in illorum conſervatione aſſiſtent favoribus & conſiliis opportunis, nec umquam procurabunt, neque procurantibus auxilium, conſilium, vel favorem, aut conſenſum præſtabunt, quod ſit in diminutionem ſeu læſionem ſtatus gloriæ, honoris, bonorum & jurium perſonæ ſuæ, ſacri imperii, ac regnorum ſuorum. Et quantum in eis erit, idem procurabunt apud futurum ſummum pontificem & ſuos ſucceſſores. Et ut ipſi ſummi pontifices ſtatum, gloriam, honorem, bona, & jura prædicta conſervent, & eundem ſereniſſimum regem in filiali ac ſpeciali & caritativa dilectione habeant, & ſpecialibus favoribus proſequantur; idem ſereniſſimus rex qui ſpecialis advocatus, protector & defenſor eccleſiæ Romanæ exiſtit, vice mutuo promittit fide regia & jurat Romanæ eccleſiæ, ac iisdem cardinalibus, quod ſtatutum, honorem, bona, & jura ſanctæ Romanæ eccleſiæ atque collegii cardinalium ſingulariumque perſonarum ipſorum cardinalium ſubſcriptorum ſuo poſſe conſervabit, & in illorum conſervatione aſſiſtet favoribus & conſiliis opportunis, nec umquam procurabit, aut procurantibus conſentiet; neque auxilium, conſilium, vel favorem præſtabit, quod ſit in diminutionem ſeu læſionem ſtatus, honoris, bonorum, & jurium eccleſiæ Romanæ, ſacri cardinalium collegii, vel ſingularium perſonarum prædictarum, illoſque tamquam veros amicos habebit, fovebit, & ornabit veraciter cum effectu.

Inclyta Germanica & Anglica nationes hujus ſacri generalis Conſtantienſis concilii, nec non aliarum videlicet Italicæ, & Gallicanæ nationum reverendiſſimi patres domini cardinales, patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, magiſtri & doctores atque ambaxiatores regum, principum, univerſitatum, communitatum atque dominorum multitudo copioſa, in hoc dictis nationibus adhærentibus, una cum ſereniſſimo & glorioſiſſimo principe & domino domino Sigiſmundo Romanorum rege ſemper auguſto; & qui ex infuſa ſibi cælitus gratia diutinis maximiſque rerum, corporis, regnorum, terrarum, conjugis, prolis, & amicorum periculis vigilanter & ſollicite velut Dei miniſter & eccleſiæ defenſor, ſciſſam dubiamque diverſitatem trium obedientiarum in dicto ſacro Conſtantienſi concilio congregari procuravit; exclamant, apertiſſime proteſtando, quod dictis ſacri concilii decretis diffinitis & capitulis Narbonæ ſolemniter, auctoritative, & ſub multis juramentis ibidem & in hoc concilio factis & præſtitis, clare determinatis & concluſis, ſine cujuſcumque diſputatione ambigua firmiter inhærere, nec ab eis quemlibet recedere volunt, intimantes ad hoc cætera ſuppoſita hujus ſacri concilii, cujuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, aut conditionis exiſtant, & per viſcera miſericordiæ Dei in domino exhortantes & requirentes, quatenus cum ipſis in omnibus & per omnia concurrere velint uſque ad hujus negotii ſacratiſſimi complementum, juxta modum, ordinem, atque formam conventorum, atque provide decretorum: ut videlicet ille primo notorius & probatus ſchiſmaticus, continue pertinax, Petrus de Luna, ſchiſma faciens atque fovens, a ſuo prætenſo papatu & peſtilentiæ cathedra abiiciatur.

Secundo quod eccleſia Dei ſaltim in capite & Romana curia reformetur, ut in futuris promotionibus & cæteris agendis ſecundum ſolitos abuſus ipſa curia amplius non erret; & demum capite & curia reformatis, & ſingulis dubitationibus amotis, taliter tamquam juſte, ſancte, & canonice ad electionem unici ſummi pontificis tanta certitudine procedatur, ut etiam nullus catholicus de electione & electo poſſit aut debeat rationabiliter dubitare.

Proteſtantur quod ſi qui, quod abſit, forſan illas cautiones & ſecuritates de non fienda impreſſione quo ad electionem futuram per dictum ſereniſſimum regem ſecundum deliberationem hujus ſacri concilii determinandas, liberaliter exhibitis, acceptare nollent, & ordine prætermiſſo ſupradicto, ſeorſum ſe colligere aut diſputationum inviolationibus ſe propter privata commoda aut inordinatas affectiones tractatibus vellent quomodolibet perturbare, quod contra illos generaliter & ſpecialiter tamquam contra turbatores ſacri concilii, reformationis, & unionis impeditores, ſchiſmaticos, & ſchiſmaticorum fautores & nutritores omni modo quo poſſunt procedere, & proceſſum contra eos promovere intendunt uſque ad juſtitiæ complementum.

AD SESSIONEM XLI.

Ad electionem Martini V. pertinentia quædam.

NARRATIO DE FORMA

Et modo electionis factæ de Domino noſtro Papa Martino V. in Concilio Conſtantienſi.

Ex Baluz. Miſcell. VII. pag. 90. ſed dantur variantes ex MS. Cod. Luc.

POſt varias hujus ſacri concilii fluctuationes, ipſum divina clementia deduxit papalis electionis ſalutarem ad portum. Nempe cum de modo electionis fuiſſet diutine diſceptatum, et variis circa hoc currentibus opinionibus, prout alias vobis ſcripſi, optata concordia reperiri non poſſet; tandem ſpiritu pacis illapſo, fuit in hoc de conſenſu cardinalium, et nationum omnium concor-

ANNO CHRISTI 1415.

cordatum, quod scilicet quælibet natio sex nobiles viros in sacris constitutos de se ipsa eligeret, et isti omnes, qui insimul erant triginta, adjungerentur Cardinalibus, qui erant viginti tres, et ille esset Papa, et non alius, quem duæ partes cardinalium (a) cujuslibet præfati senarii eligissent. Hic autem modus, licet appareret ad electionem habendam valde difficilis, quia tres personæ unius senarii hanc poterant impedire; tamen ideo sic acceptatus fuit, quia Papam sic eligendum reddebant indubium & facile acceptabilem, ab omnibus regibus, & nationibus Christianis, ex quo nulla esset natio quæ ipsum non elegisset in Papam. Videbatur insuper hæc forma continere eminenter omnes alias eligendi formas. Nam forma capitis *Ego Lodovicus* 63. dist. & forma capitis *In nomine Domini* 23. dist. & forma capitis *Licet de vitanda* extra de electione, in dicta forma pariter includuntur. Octava igitur die Novembris celebrata fuit solemnis sessio, in qua facta sunt ista. Primo forma eligendi prædicta fuit promulgata & per totum generale concilium concorditer decreta & assignatus locus conclavis, videlicet quædam solemnis domus communis civitatis Constantiæ aptissima ad hoc factum; assignataque dies & hora intrandi, videlicet dies illamet & ante solis occasum. Secundo, dicti electores de nationibus electi & etiam ipsi cardinales fuerunt habilitati, si & quantum indigebant. Tertio dicti electores de nationibus fuerunt nominati. Videlicet pro natione Italica Bartholomæus Mediolanensis Archiepiscopus, Franciscus Melfiensis, Henricus Feltrensis episc. Jacob. electus Pennensis Leonard. General. ord. prædicatorum in obedientia quondam Johannis, Pandulphus de Malatestis archidiaconus Bononiensis. Pro Gallicana Johannes Patriarcha Constantinopolitanus. Guillermus Bituricensis, Jacobus Turonensis archiepiscopi, Johannes Gebennensis episcopus, Robertus abbas Cluniacensis, & Galterus *Grassi* (b) decretorum doctor prior Rhodi. Pro Germanica Johannes Rigensis, Nicolaus Gnesnensis Archiepiscopi, Symeon *Stragoniensis* (c) episcopus, Lambertus de Stipite Prior de Bertania decretorum doctor, Nicolaus Dinkechespuel, Conradus de *Susato* (d) sacræ paginæ magister. Pro natione Hispaniæ Didacus Conchensis, Nicolaus Aquensis, Johannes Pacensis, episcopi, Philippus de Mendalia; magister archidiaconus Penetensis in ecclesia Barchinonensi, Gudisalvus Garsiæ decretorum doctor archidiaconus de Breviesca Burgensis, *Velascus* (e) Petri utriusque juris doctor Portugalensis. Pro *Anglica* (f) vero Richardus Londoniensis, Nicolaus Batoniensis, Johannes Liquefeldensis; Johannes Mobicensis episcopi, Thomas sanctæ Mariæ Eboracensis abbas, Thomas Eboracensis decanus & sedis apostolicæ notarius. Quarto, fuerunt nominati custodes conclavis, pro cardinalibus magister Rhodi; pro natione Italiæ comites *Laudensis* (g) & Bertholdus; pro natione Gallicana dux Bavariæ frater reginæ Franciæ, Bastardus Sabaudiæ, & cancellarius, & quidam miles ambasiator regis Ludovici; pro natione Germaniæ dominus Martrhamus de Vrandeborch, quidam comes de domo imperiali, duo barones ambasiatores regis Poloniæ, & multi alii nobiles domini illius nationis; pro natione Angliæ, non recordor; pro natione vero Hispaniæ dominus Fernandus Petri de Ayala, dominus comes Cardonæ, dominus miles Alcaydus domicellorum regis Castellæ, dominus Raymundus *Chamar*, (b) quidam nobilis miles ambasiator regis Portugalliæ; pro civitate vero Constantiensi magister civium cum certis aliis notabilibus burgensibus civitatis. Quinto fuerunt nominati de qualibet natione certi ecclesiastici, qui una cum Vicecamerario cibaria & alia introducenda infra conclave perscrutati haberent. Imperator vero, ut superintendens, in omnibus præsens erat. Sexto fuerunt lectæ decretales *Ne Romani* & extravagans Clementis VI. de modo se habendi electores in conclavi & eorum restrictione mentionem facientes. Septimo, ipse Imperator, custodes, & alii supra nominati solemniter juraverunt supra Missale & super crucem se servaturos, quantum eos tangebat, decretales præfatas, & ipsum conclave secure & fideliter custodire, nec ad aliquid aliud ipsos electores quovismodo restringere vel restringi permittere, nisi secundum quod ibidem fuerat expressatum. Eadem igitur die, hora vesperorum omnes electores numero LIII. conclave intraverunt. Diebus autem, quibus fuerunt in conclavi, insistebat ad extra clerus & populus missarum sacrificiis, orationibus, jejuniis, & eleemosynis, divinam in hoc opere misericordiam interpellans. Et ecce in die beati Martini, post missarum solemnia, post verbi Dei exhortationem devotam, inchoatur religiosa processio, & versus conclave, prout duobus diebus præcedentibns factum fuerat, præparatur. Procedit puerorum innocentium multitudo, & vocibus altisonis tonant per nubila, coelos rumpunt, summipotentem excitant, *Osanna*, inquiunt, *in excelsis*. Clericorum, religiosorum, prælatorum hymnis canora coelestibus turba prosequitur. Subsequitur utriusque popularis devotio quæ singultuosis gemitibus dum silenter orat, clamore valido divinæ clementiæ aures pulsat. Mirantur, imitantur omnes, per quos transit devota processio. Fluunt hinc inde lachrymæ hymnis & canticis suavesonantis ecclesiæ vehementer affecti, tundunt manibus pectora. Eriguntur vultus ad sydera, & plus votis quam vocibus Spiritus sancti gratia imploratur. Inter hæc Martinus pontifex ad literam dominus frater Martinus ordinis nostri Atrabatensis episcopus, qui die illa hujus celebritatis officium faciebat, aliorum pontificum & prælatorum vallatus veneranda caterva, conclavis accedit ad ostium, & super electores benedictiones divinas imprecans, precibus preces ingeminant, adventum sancti Spiritus alta voce cum cæteris invocando. Audiunt hæc omnia electores ab intra, qui adhuc a concordia longe erant, & eorum non immerito stupent mentes, commoventur viscera, corda mollescunt, mutantur vota, devotione liquescunt animi, dulcesque per oculos stillant guttas, popli-

notabiles
(a) MS. & duæ partes
reddebat
sic & in
(b) Grossi
(c) Strigoniensis
(d) Susaco
(e) Valescus
(f) Anglia
(g) Laudensis
(h) Chamat

ANNO CHRISTI 1415.

tes ad terram flectunt, manus ad Deum extendunt, os in oratione aperiunt, ut Spiritum sanctum attrahant venientem. Erat enim hora tertia, illa, inquam, tertia de qua hymnus: *Dum cunctis hora tertia, repente mundus intonat, orantibus Apostolis Deum venisse nunciat*. Factus est enim repente de coelo sonus. Sonus enim ad extra canentium, licet esset de terra, tamen erat de coelo. Ut enim a quibusdam electorum audivi, voces canentium puerorum sibi videbantur voces de coelo descendentium angelorum tamquam advenientis sancti Spiritus vehementer, idest, mentem a primo statu discordiæ ad concordiam veherentur. Et replevit totam domum, scilicet conclavis, ubi erant electores sedentes; & replevit repente & *mutavit* (*a*) *electorum corda*; quia, antequam ad ecclesiam rediisset processio, ad hujus electionis concordiam adunavit. Et tunc coeperunt loqui variis linguis, & schedulis, prout spiritus dabat eloqui illis, dicentes: *Ego eligo in papam dominum Cardinalem de Columna hic præsentem*. Vere à domino factum est istud. Nam de præfato domino cardinale nulla fiebat, *quoad hoc* (*b*) mentio, licet de multis aliis fieret mentio, quasi certa, utique a domino factum est istud. Quis enim non videat, attenta electorum varietate & multitudine & forma eligendi decreta, ut prædicitur, in publica sessione, hujus electionis concordiam humanitus difficillimam extitisse? Quis ergo in hac difficultate tantam facilitatem apposuit; nisi Spiritus sanctus, cujus est divisa adunare & tarda molimina in sua operatione nescire. Ipse certe, qui olim per diversitatem linguarum multarum gentes in unitate fidei congregavit, ipse nunc in hac electione varietatem nationum & voluntatem univit; & qui olim discipulos in coenaculo adimplevit, repente ipse electores, in conclavi clausos brevi concordavit in tempore. Jam ergo per Dei gratiam non est locus rebellioni vel schismati, quia nationes omnes & obedientes reges & principes christiani per suos deputatos huic electioni manum & animum præbuerunt; & quod plus est, non solum duæ partes collegii & cujuslibet alterius aggregati, quod utique suffecisset, sed omnes & singuli electores in summum pontificem concorditer elegerunt. Cessent ergo amodo argumenta quæ contra electiones olim domini Clementis & Urbani per tot annorum curricula cucurrerunt; contra Clementem scilicet quod electus fuisset sede non vacante; contra Urbanum quod ex impressione, & non pure, gratuite, & sincere. Sed non sic in proposito. Celebrata est enim hæc electio sede vacante, scilicet quod postquam unus competitorum sponte resignaverat, et alii duo morte civili obierant, prout fuit universali ecclesiæ manifestum; celebrata (*c*) nihilominus in tanta libertate et pace, quod nec intus nec extra conclave cujusvis violentiæ vel impressionis potuit sentiri spiraculum. Intus conclave tanta quietis & pacis religiositas, quòd velut quoddam religiosorum dormitorium videbatur. Extra in civitate tanta securitas, ut quoad hoc magis monasterium regularium, quàm civitas popularium appareret. Exierat enim edictum a Cæsare Augusto, quatenus sub poena mortis nullus tempore electionis, nisi deputatus, ad locum conclavis accederet, nullus in civitate rumorem quantumlibet excitare præsumeret, nullus ad taxillos luderet, ut omnis dissensionis vel rumoris occasio tolleretur. Numquid devotum erat videre cæsaream majestatem tam præclara militia constipatam circa custodiam et securitatem conclavis tam reverenter juramenta præstare, tam fideliter observare? potius *videbatur* (*d*) circa conclave perambulantes esse ecclesiæ vassalli et servi humiles, quam principes et domini tam sublimes. Retrocedat amodo argumentum de capitulo *Si quis pecunia, militari vel populari tumultu &c.* quod nos circa electiones alias tanto tempore lacessivit; quia in hac electione nullatenus locum habet. Et hæc de forma electionis dicta sufficiant. Materia vero ejus est Dominus, olim cardinalis de Columna (*e*) ætate quinquagenarius, Martinus V. dictus, eo quod in die beati Martini fuit electus, vir clemens et benignus, simplex et rectus, non intricatus, sed planus, non innitens propriæ prudentiæ, sed consilio credens, quantum humana fragilitas (*f*) nosse sinit, salubriter reget, dum tamen mali consiliarii non decipiant ipsum. Conservet illum Deus ad utilitatem ecclesiæ et salutem animæ suæ. Amen.

(a) & ut mutavit, repente certe quia

(b) ad hoc

(c) est

(d) videbantur.

(e) ut est prædictum Civis de r. domo antiquissima de Columna

(f) nostra

EPISTOLA BALTHASSARIS COSSÆ,

Qui fuerat Joannes Papa XXIII. istius nominis, ad Petrum de Luna dictum Benedictum XIII.

Ex eodem Baluz. ib. & ex Luc. Cod. ex quo variantes.

NObilissimo ac metuendissimo domino Petro de Luna, olim in sua tunc obedientia Benedicto XIII. nuncupato, per Balthassarem de Coxa.

Postquam pius Dominus adjutor meus et protector meus, in quo speravit cor meum, et adjutus sum, et exaudivit vocem deprecationis meæ, et refloruit caro mea Florentiæ, dum ex mera (*g*) liberrima voluntate confessus publice sum coram suo sancto vicario, ipsum qui est fortitudo plebis suæ et *protectio* (*h*) salvationum Christi sui, salvum *fecisset* (*i*) populum suum a pestifero antiquatoque schismate, unico suo ovili unicum et indubium præficiendo pastorem, scilicet sanctissimum in Christo Patrem et beatissimum (*k*) dominum Martinum sua mirabili providentia Papam V. ante cujus sacratissimos pedes me, ut optabam, in libertatis plenitudine humilitatisque sinceritate me præsentavi, a cujusque beatissima clementia, post alias plurimas, etiam istam motu suo proprio consecutus sum gratiam, ut me in dignitate cardinalis reponere et ecclesiæ Tusculanæ præficere dignaretur in episcopum et pastorem; post hæc, inquam, per quæ tam animæ meæ quam corporis jocundissimam sum adeptus quietem, quammulti optimi viri, vasa Christi, animæ vestræ, o metuendissime Domine, ex totis præcordiis exoptantes salutem, magnam apud me fecerunt instantiam, ut vobis, quantum mihi foret pos-

(g) mea

(h) protector

(i) fecisse

(k) dominum nostrum

ANNO CHRISTI 1415.

possibile bonum procurarem et pacem. Quod nullatenus rebantur fieri posse facilius, quam si mentem et actus meos super pace sanctæ matris Ecclesiæ conservanda vestræ dominationi perscriberem, asserentes dominationem eamdem quibusdam suis dictis ac responsis aliquem dedisse colorem, propter illa quæ in mei acciderunt personam. Ego verò, quamvis non tam verborum claritudine quam factorum effectu meam voluerim et velim orbi terrarum super pace ecclesiæ innotescere voluntatem; tamen operæ pretium arbitratus sum præsentes vobis destinare litterulas, quibus meæ intentionis sinceritas peramplius vestræ reverentiæ perfectiusque clarescat; præsertim cum non dubitem multa per multos vobis esse picta & scripta mendacia. Cumque diebus præteritis ego, timens iterum reintrare carceres, aliquorum suasu ab honesta societate, quam mihi prædictus sanctissimus dominus noster assignaverat declinaverim, et me in quodam castro cujusdam amici mei posuerim, ubi veraciter comperta summi Pontificis voluntate, statim ad ipsius sacratissimam præsentiam in libertate omnimoda positus festinavi, et in vigilia corporis Christi suo sacro me præsentavi conspectui; gratiasque, quas potui, egi domino Deo nostro, quia videbam quod, quam maxime semper optaveram, perfectam scilicet in sancta ecclesia unionem. Et quoniam nonnulli in diversis mundi partibus constituti forte murmurabant me apud .... non sponte nec libere resignasse, in declaratione meæ voluntatis in præsentia (*a*) sanctissimi domini nostri et dominorum meorum cardinalium et aliorum multorum, et in aliis pluribus locis publicis et secretis, sæpe testatus sum et testificor, professus sum et profiteor, me cessisse libera & spontanea voluntate, meamque cessionem ratam & gratam habui; nec aliquem actum recordor me unquam fecisse libentius, quam pro pace ecclesiæ statui cedere, ad cujus regimen me sentiebam indignum, cujusque tantum gravabar, quasi infinito pondere, ut numquam in illo unicam diem sciam me habuisse quietem; quod, ut supra dixi, clarius factis confirmandum duxi, quam verbis. Et per hæc, quantum ad illorum hortatus, quibus petentibus, meam vobis voluntatem notifico, satis scripsisse me credo. Restat ut vobis, tamquam domino litteratissimo, ad vestri commonitionem & mei, de contradictione vestra aliqualiter exponenda sumam admirationem, omnique poscenti, voluntatis meæ & actuum prædictorum reddam justissimam & evidentissimam rationem, quam quisque animæ passionibus sequestratus attenderit. (*b*) In primis igitur rogo firmiter, ut vestra prægrandis circumspectio arbitretur, quod etsi ego a certo tenerem veritatem papatus in transacto schismate fuisse apud dominum Urbanum, & successores suos, semper tamen viam cessionis in tam colorato schismate ab utraque partium, hoc est tota christianitate diutissime approbatam, & vehementi instantia postulatam ita dilexi, ut per eam citius & facilius, quam per alias vias pacem ecclesiæ dari posse sine ulla dubitatione crediderim; & ideo illam a contendentibus de papatu acceptari & exemptari debere; præsertim cum se ad eam voto & juramento restrinxerant, constanter tenuerim; quod si facere recusarent, tamquam perjuros votique violatores, schismaque foventes & notorie nutrientes, sanctamque ecclesiam nequiter dividentes, ab ipsa ecclesia tamquam præcisa membra fore censuerim repellendos; signanter cum esset apud ipsam universalem ecclesiam dubium de papatu; quod ut a sancta pelleretur ecclesia, ego in cardinalatu meo quantum potui laboravi, ejusdem matris ecclesiæ auctoritatem, consensum, clamores, querelasque sequutus. Quamobrem Pisano Concilio, quantum in me fuit, dedi auxilium, consilium, & favorem. Defuncto vero sanctæ memoriæ domino Alexandro, & me insufficiente ad apicem apostolatus assumpto, non cessavi laborem impendere pro pace ecclesiæ integraliter consequenda. Cumque essem in Constantiensi Concilio, supplicatusque, vobis & olim Gregorio cedentibus vel dejectis cedere vellem, libenter consensi, & juxta tenorem cujusdam per me publice lectæ cedulæ renuntiare promisi. Propter aliqua tamen personam meam tangentia, item ut liberius executarem promissum, de Constantia recessi, & ad Scafusiam quadam nocte me transtuli, prius aliquibus ex dominis cardinalibus advisatis, me non recedere ad impediendam vel dilatandam meam in aliquo cessionem. Nec modi postea contra me tenti meum bonum propositum immutarunt. Imo quam primum fui a Concilio, & sacro collegio requisitus, in præsentia quinque cardinalium libentissime cessi, ad magnam reputans gratiam Domino Jesu Christo quod statum, ad petitionem ecclesiæ universalis, pro sequenda unitate dimitterem, quem digne gubernare non poteram. Quis enim sanæ mentis ignorat, quod ex debito pastoralis officii præsul sit obligatus de necessitate salutis ad deponendum mitram, qui obligatur pro ovibus ad ponendam animam? Quomodo ille positurus est animam, qui non ponit substantiam? Parcet profecto, juxta beati Gregorii sententiam, parcet animæ qui parcit substantiæ. Sed talis juxta verba Domini, non pastor sed mercenarius *tunc* (*c*) convincitur, (*d*) *si* non oves pascens, imo & animam suam in tali pastu condemnans. Ego, doctissime Domine, volui ostendere mundo, in pace procuranda verum me fuisse pastorem. Ideo illam dignitatis celsitudinem parvipendi, considerans, juxta Augustini claram propriamque in re præsenti doctrinam, quod episcopalis dignitas fructuosior mihi esset, si deposita gregem Christi colligeret quam retenta disperderet. Nam, ut ipse ait, qua fronte in futuro sæculo promissum a Christo expectamus honorem, si noster honor impediret in hoc sæculo unitatem? Longe quippe, inquit alibi idem doctor magnus Augustinus, est gloriosius episcopatus sarcinam propter ecclesiæ vitanda pericula deposuisse, quam propter regenda gubernacula suscepisse. Ad quæ & similia dirigens considerationis intuitum, me cessisse, & post in plenissima libertate cessionem meam verbis & actibus confirmasse, suasionesque aliquorum, qui ut suos nutrirent pesti-

(a) prædicti

(b) non dubito quin me rem fecisse dignam & meritoriam constantissime fateatur

(c) esse

(d) se

ANNO CHRISTI 1415.

ſtiferos diabolicoſque conatus, me in libertate poſitum ad ſuſcitanda ſcandala incitabant, viriliter contempſiſſe delectat; ita ut maxima indicibiliſque mihi adſit corporalis jucunditas ſpiritualiſque alacritas, quotiens prædictorum actuum reminiſcor. Et hæc de me ipſo, quantum patitur epiſtolaris anguſtia, dixiſſe ſufficiat; ut ſit gloria Deo, a quo omne datum optimum donumque deſcendit perfectum; item ut peſſimorum hominum refrenetur audacia, qui ſemper nituntur ſeminare zizaniam. De vobis autem, doctiſſime ac nobiliſſime Domine, quid loquar, cum omnem admirationem tranſcendat, virum tam cleri generis, & qui tantæ fuit a multis reputatus virtutis, talem in factis eccleſiæ tenuiſſe proceſſum, pro cujus unitate non ſolum renuntiare ſed mori, vos ſemper fuiſſe & eſſe paratiſſimum prædicaſtis, pro cujus unitate veſtram renuntiationem directe vel indirecte nullatenus impedire juramento medio confirmaſtis? Ut alia ſileam, quæ in ſchedula conclavis & aliis veſtris oblationibus continentur. Igitur vehementer ſtupent omnes, cum ſola de contendentibus veſtra dignatio remaneret; quare non ſatisfeciſtis eccleſiæ matri veſtræ; quare eam tanto tempore fluctuare feciſtis, poſtquam, ut dixi, ceſſerat olim Gregorius, & ea, quæ contra vos Piſis facta fuere, juxta tenorem petitionis veſtræ non ſolum revocarentur, ſed declararentur fuiſſe invalida, atque nulla. Clamor itaque omnium in hanc deſcendit ſententiam. Quis umquam opinari potuiſſet, quod tantus vir, illos, qui prædicaverant, numquam eum pro pace (*a*) *numquam* renuntiaturum eccleſiæ, imo ſimulate fuiſſe viam ceſſionis, cum olim Gregorio proſecutum, ſic feciſſet veraces, & ora omnium eum amantium tantis adimpleviſſet ruboribus, ut non ſolum pedes eorum nomine annuntiantium pacem, evangelizantium bonum, ſed etiam facies confuſæ ſint, & merito. Expectabant enim, & ad ſui excuſationem clamabant quod ubi omnes concordarent, ipſe concordiam adjuvaret. Sed cum Deus diverſitatem gentium, & contrarietatem nationum in ſui nominis confeſſionem ſuper modo eligendi ſibi indubitatum vicarium mirabiliter adunaſſet, & tam brevi tempore, præter ſpem omnium, (*b*) in unam ſanctiſſimam miraculoſe concordaſſent perſonam, quam ipſe qui fecit concordiam in ſublimibus ſuis evidenter elegerat; quid dicere in excuſationemque ſui qualemcumque poterunt ſuis contradictionibus præſtare colorem, niſi forte dicerent, quod ipſe reſpondit, ſe ſcilicet non eſſe in libertate? O bone Deus, quare tua permittit vera juſtitia tantum hominem ſic errare? Reputabat ſe eſſe liberum ut toti eccleſiæ contradiceret; & non liberum ut cum tota eccleſia concordaret; cum illa ab eo cum magna humilitate pacem quæreret, non conflictum. Quinimo, inquam, non liber erat, qui in caſtro fortiſſimo & munitiſſimo reſidebat, ad quod ut libertate debita frueretur ſe declinare reſponderat. Quomodo non liberum hominem tanto tectum auro, tantis pollentem iocalibus pretioſis, tam multis ſtipatum militibus, & circumſeptum armigeris ſuæ voluntati parentibus? Quomodo non liberum ad quem, niſi de voluntate ſua, nullus patet ingreſſus; qui ad eum intrantes, ſi vult terrere, poterit; ſed ab eis terreri non valet? Hæc inquam, & ſimilia clamitant contra vos. Ego autem attendo quod forte veſtra circumſpecta dominatio alia formidabat quæ non dicebat. Timebat forte ſcandala quæ propter me poſſent in eccleſia ſuſcitari. Et ideo, doctiſſime Domine, expectabatis, prout aliquibus mihi referentibus prædixiſtis, libertatem meam, ut tunc me ratificante, ceſſionem meam, etiam vos libentiſſime cederetis. Ecce igitur habetis quod optaſtis, ſi pacem eccleſiæ dilexiſtis. Si ſchiſma, quod jam non ſolum tolerare, ſed audire mundus abhorrere & fugere dignum ducitis, acceleret veſtræ magnitudo prudentiæ ad liberandam animum, ad reparandam, reintegrandamque famam feſtinet. Quod ſi adhuc ſancto operi veſtræ dominationis reluctatur opinio, deponat humilitas veſtra illam, & acriter deteſtetur, dicens cum Aug. omnis cathol. ſecurus eam partem deteſtatur, cui eccleſiam univerſalem, apoſtolicis ſedibus roboratam, non communicare cognoſcit. Secure igitur deteſtamini opinionem veſtram, cui eccleſiam univerſalem contradixiſſe cognoſcitis; & quod plus eſt, non ſolum auctoritative in Concilio univerſaliter, ſed etiam diſcretive & ſingulariter, ita ut nullus fidelis & prudens in tota reperiatur eccleſia, quin veſtram contradictionem exhorreat. Faciatis igitur ſacrificium Deo de opinione prædicta, ſi bono veſtro alterius contradicat. Et venite cum gaudio ad ſacratos pedes Domini noſtri ſanctiſſimi, a cujus mirabili clementia quidquid veſtræ conſcientiæ ſalubre, quidquid famæ decorum, quidquid perſonæ utile ſit, facillime veſtra reverentia *impetrabitis* (*c*). In quo principaliter bonum veſtrum & paucarum animarum quæ vos forte ſequuntur conſidero. Nam quod ad pacem eccleſiæ attinet, illam, Chriſti gratia, jam ſumus adepti perfectam. Omnes enim reges, omnia regna, omneſque communitates & dominia chriſtianitatis unam ſequuntur eccleſiam, & unicum indubitatumque confitentur Chriſti vicarium prædictum ſanctiſſimum dominum noſtrum dominum Martinum divina providentia papam quintum. Finaliter vero veſtram dominationem exoro, quatenus ſi aliquod prædictorum eamdem dominationem offendit, magis ad ſinceritatem meæ benivolentiæ erga veſtram perſonam nobiliſſimam quam ad ipſius verba reſpiciat. Mihi equidem aliqualiter indiſpoſito in perſona, & multis in aliis occupationibus non occurrerunt honeſtiora vel humiliora verba, nec etiam enodatiores ſententiæ ad exprimendum intentum meum dominationi prædictæ, cui Chriſtus dare dignetur ſpiritum tranquillitatis & pacis ad exequendum feliciter quæ ſuperius continentur.

(a) deeſt

(b) omnes

(c) impetrabit

Mar-

MARTINI PAPÆ V. EPISTOLA.

Martinus episcopus servus servorum Dei dilecto filio nobili viro Rentio de Columna.

Germano nostro salutem & apostolic. benedict.

Ex MS. Cod. Luc.

Misericors et miserator dominus, unigenitus Dei filius Jesus Christus, qui cœlestia simul et terrena suæ majestatis omni potentia dirigit et gubernat, sacrosanctam Romanam catholicamque ecclesiam sponsam nostram, quam non facto solum, sed sui proprii sanguinis aspersione fundavit, suæ pietatis oculis ab alto respectans, ipsius viduitatis incommoda post resignationem juris papatus per olim Joannem XXIII. ac subsequenter per Gregorium XII. ipsiusque etiam Joannis depositione ab ipso papatu privationem ac depositionem de Benedicto XIII. etiam a papatu hujusmodi, ut toti orbi debet esse compertum, in hoc generali concilio Constantiensi, ac per ipsum canonice celebrato deplorare ulterius non est passus; nam post longos varios diutinosque tractatus inter collegium venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, de quorum numero nunc eramus, ac quosdam venerabiles Prælatos et alios deputatos nationum præfati concilii super electionis futuri pontificis celebratione solemniter habitos, et consilia repetita diebus his proximis; ad instar miraculi divina superillustrante clementia in ipso concilio extitit summo omnium consensu per effectum saluberrimæ unionis ex præfata ecclesia consequenda, ac totali extirpatione nefandi schismatis salubriter ordinatum. Quod collegium ipsorum Cardinalium ad eligendum ipsum futurum pontificem per quinque nationes eo eodem concilio existentes sex pro qualibet in coercitores adjungerentur. Ita quod ille qui per duas partes ipsius collegii concorditer, et subsequenter per duas partes coercitorum cujuslibet ipsarum nationum in papam etiam concorditer eligeretur, pro unico vero ac indubitato romano Pontifice a cunctis Christifidelibus haberetur, prout in decretis dicti concilii confectis desuper ac solemnis latius continetur. Unde sic equidem altissimo placuit, & effectum quod celebratas per nationes ipsas electione dictorum cœlectorum dicta numero & approbata per ipsum concilium die lunæ, octava præsentis mensis novembrium, circiter horam quartam post meridiem, in illius nomine qui perpetua mundum ratione gubernat, cardinales num. XXIII. & XXX. coelectores hujusmodi, cooperante Spiritus sancti gratia, conclave libertate, atque securitate ex celeberrima ab extra custodia munitissimum ad pacem ecclesiæ aspirantes intraverunt, missarumque celebratis de more solemniis, ac deinde consiliis habitis repetitis, prout tantæ rei sublimitas exposcebat. Die jovis XI. dicti mensis, celebratis beati Martini confessoris atque Pontificis hora quidem X. eodem spiritu qui fidelium corda vivificat, atque illustrat, dirigitque semper in bonum, mentesque nostras uniformiter & humiliter, ac etiam concorditer inspirante ad altissimi laudem, & gloriam ad statum ipsius ecclesiæ, evulsionemque totalem ex agro dominico præfati schismatis, cardinales & coelectores præfati in nos tunc sancti Gregorii ad velum aureum diaconum cardinalem, licet ex fragilitate conditionis humanæ ad tantum onus regiminis universalis ecclesiæ insufficientibus humeris, eorum vota unanimiter, discrepante nemine, direxerunt. Et in jubilo hymnum *Te Deum* cantico decantantes, moxque intronizavere, ac etiam adoravere solemniter, ut moris est; demumque servatis de more caeremoniis externa die nos apostolico diademate coronarunt. Quæ nobilitati tuæ duximus ad tui jucunditatem cordis specialiter intimanda. Cæterum volumus, sicut & plene de tuæ virtutis moderatione confidimus, ut nullus in te ab hoc subrepat elationis spiritus, vel cogitatione rapiaris inani, quominus serves indictæ tibi modestiæ disciplinam, ne, quod absit, te nostris moribus sentiamus adversum; sed nos de tuo secundum utrumque hominem sperato profectu facias in Altissimo jucundari.

Datum Constantiæ X. Kalend. Decembris pontificatus nostri anno primo.

MARTINI V. LITERÆ

Ad magistratus & populum Viterbiensem. Assumptionem suam in summum Pontificem nunciat.

Affert Bussi hist. Viterb. in Append.

MArtinus episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis Prioribus populi, & communis civitatis nostræ Viterbien. salutem, & apostolicam benedictionem. Misericors, & miserator dominus, unigenitus Filius Dei Jesus Christus, qui cælestia simul, & terrena suæ majestatis omnipotentia dirigit, & gubernat, sacrosanctam Romanam catholicamque ecclesiam sponsam nostram, quam non facto solum, sed sui proprii, ac sacratissimi sanguinis aspersione fundavit, suæ pietatis oculis ab alto respiciens ipsius ecclesiæ viduitatis incommodum post resignationem juris papatus per olim Joannem XXIII. ac subsequenter Gregorium XII. ipsiusque etiam Joannis depositionem ab ipso papatu, ac per privationem ac depositionem de Benedicto XIII. a papatu ejusdem, ut toti orbi jam debet esse compertum, in hoc generali Concilio Constantiensi, ac per ipsum canonice celebrato, deplorare ulterius non est passus; nam post longos, varios, diversosque tractatus inter collegium Ven. fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, de quorum numero tunc eramus, ac quosdam ven. prælatos, & alios deputatos nationum præfati concilii super electionis futuri Romani pontificis celebrationem solemniter habitos, & consilia repetita diebus his proximis ad instar miraculi divina superillustrante clementia in ipso concilio extitit summo omnium consensu pro effectu saluberrimæ unionis in præfata ecclesia consequendo, ac totali extirpatione nefandi schismatis salubriter ordinatum, quod collegio ipsorum cardinalium ad eligendum ipsum futurum pontificem per quinque nationes in ipso concilio existentes, sex pro qualibet in sup-

ANNO CHRISTI 1415.

coelectores adjungerentur; ita quod illi, qui per duas partes ejusdem collegii concorditer, & per duas partes coelectorum cujuslibet ipsarum nationum concorditer elegerint, pro unico, vero, ac indubitato Romano pontifice a cunctis Christifidelibus haberetur, prout in decretis dicti concilii confectis, ac solemniter publicatis latius continetur. Unde sicut equidem Altissimo placuit, est effectum, quod celebrata per nationes ipsas electione dictorum electorum triginta numero, & approbata per idem concilium, die lunæ proxime præterita circiter horam quartam post meridiem, in illius nomine, qui perpetua mundum ratione gubernat, cardinales numero viginti tres, ac triginta coelectores hujusmodi, cooperante Spiritus sancti gratia, conclave libertate, atque securitate, & celeberrima ab extra custodia munitissimum ad pacem ecclesiæ aspirantes intraverunt, Missarum solemniis, ac deinde consiliis habitis, & repetitis, prout tantæ rei sublimitas exposcebat, hac præsenti die jovis celebritate B. Martini confessoris atque hora quasi decima, eodem Spiritu, qui fidelium corda vivificat, illustrat, & dirigit semper in bonum mentes nostras, uniformiter, ac humillime, & etiam concorditer inspirante, ad altissimi laudem, & gloriam ad statum ipsis ecclesiæ, exclusionemque e sacro Dominico grege præfati schismatis, cardinales, ac coelectores prædicti nos tunc S. Georgii ad velum aureum diaconum cardinalem, licet ex fragilitate humanæ conditionis ad tantum onus regiminis universalis ecclesiæ insufficientibus humeris, eorum vota unanimiter, nemine discrepante, dixerunt, hymnum Te Deum, & canticum decantantes, moxque inthronizavere, ac etiam adoravere solemniter, ut moris est. Quæ devotioni vestræ duximus ad vestrorum jucunditatem cordium specialiter intimanda, nam universitatem vestram, & privatim et publice, etiam cum minori fungebamur officio, continuatis semper affectibus in nostræ gessimus, & gerere intendimus visceribus charitatis, ac de tranquillo statu vestro, & aliorum subditorum animarumque, & corporum salutem jugiter cogitare, et circa illa sedulo exponere internalis vigilantiæ nostræ curas. Nos autem, sicut certissimi reddimur, sic in devotione, fidelitate, et obedientia nostris, et præfatæ ecclesiæ matris vestræ, ac dominæ, ac magistræ continuatis affectibus persistatis, et ultra nostram, et apostolicæ sedis benevolentiam, et gratiam a largiente munerum supernorum pareatis, sempiternæ vitæ gratiam valeatis promereri. De hoc autem, quod bulla sine impressione nostri nominis est appensa præsentibus, eadem vestra devotio non miretur, sed potius gratuletur maxime, cum ejusdem vestræ sinceritatis desideriis occurrentes, easdem literas ante nostræ coronationis insignia providerimus dirigendas, infra quæ usus præfatæ bullæ cum nostri impressione nominis non habetur. Dat. Constantiæ Moguntinæ provinciæ III. Idus novembris, suscepti a nobis apostolatus anno I.

EPISTOLA COLLEGII CARDINALIUM

Ad universitatem Coloniensem.

Significant celebratam electionem summi pontificis.

Extat una cum superiori apud Mart. Anecd. t. II. p. 1691.

Miseratione divina episcopi, presbyteri & diaconi S. R. E. cardinales, egregiis viris rectori & universitati studii Coloniensis, salutem in domino sempiternam.

Pater futuri sæculi princeps pacis de throno ejus ineffabilis pietatis atque clementiæ ad statum Petri naviculæ, variis & calamitosis undarum turbinibus per quadraginta annorum lugenda curricula ob schisma pestiferum lacrymabiliter lacessitæ, prospiciens; ac misertus jam tandem super illam, nec passus diutius sacrosanctam Romanam ecclesiam catholicam post cessionem juris papatus dudum per olim Johannem XXIII. & subsequenter Gregorium XII. in eorum obedientiis nuncupatos, factas, & depositionem a papatu de dicto olim Johanne per sacrosanctam & generalem synodum Constantiensem; ac deinde de Benedicto XIII. in ejus obedientia nuncupato, & per ipsam synodum legitime celebratas, suo præsule viduatam in maximum & enorme præjudicium animarum & corporum, & interitum deplorandum fidelium christianorum, ipsius viduitatis ulterius deplorandæ incommoda non ferens per infusionem Spiritus sancti paracliti diebus his proximis in corda hominum inspirare in maximo rerum turbine (nam ubi vult spirat) inestimabiliter est dignatus, ut post multos, diutinos, varios, laboriosofque tractatus inter nos & deputatos commissarios nationum in præsenti synodo existentium, quas divina majestas ad pacem, reformationem, & unionem dictæ ecclesiæ de universis christianitatis, & nonnullis aliis partibus in unum mirabiliter adunavit super electione summi Romanique & futuri tunc proximi pontificis habitos, in ipsa generali synodo concorditer provisum extitit, & conclusum super modo & forma electionis ipsius Romani & futuri summi pontificis, quod collegio nostræ præfatæ ecclesiæ cardinalium, sex coelectores pro qualibet quinque nationum in ipso concilio seu synodo existentium ad peragendum una nobiscum electionem hujusmodi adjungerentur: ita tamen quod electus in papam per duas nostri collegii & duas alias partes coelectorum cujuscunque nationum prædictorum, concorditer a cunctis Christi fidelibus pro unico vero & indubitato pontifice præfatæ ecclesiæ catholicæ haberetur, prout in decretis ipsius synodi latius denotatur. Post quæ nationes ipsæ supremis aspirantes affectibus, ut pro universali bono christianitatis electio ipsa in altissimi gratiam concluderetur celeriter, ad electionem coelectorum hujusmodi procedentes, sex inter prælatos & alios viros gradibus, scientia & virtute conspicuos ad electionem hujusmodi pro earum quinque nationum qualibet, nobis & nostro collegio adjunxerunt; & deinde dictorum sex pro natione numero triginta coelectorum ad electio-

ctionem ipsam celebrandam, electione per nationes, ut præmittitur, celebrata, in eadem synodo fuit confirmata solemniter cum potestate in decreto dicti concilii alias declarata. Quibus opportune & solemniter peractis, die lunæ octava instantis mensis, circiter horam quartam post meridiem nos & dicti coelectores, servatis de more servandis, decretum conclave in domo communitatis Constantiensis notabili accommodo, libertate atque securitate amplissimis communitum, ad omnipotentis Dei laudem & gloriam, pacem, statum & unionem præfatæ ecclesiæ ac totalem extirpationem schismatis prædicti in Spiritus Sancti nomine exultantes intravimus. Illoque qui de supero cardine qui vult spirat, & fidelium corda vivificat, & illustrat mentes nostras & nostrorum coelectorum inestimabiliter ac divinitus inspirante, die Jovis, XI. præsentis mensis, circa horam decimam, & ad tam sacratissimum negotium, eodem spiritu humillime, prout tam sublimis materia exposcebat, ab intimis præcordiis invocato, una cum coelectoribus præfatis consultatione & deliberatione maturis super status ipsius ecclesiæ, tranquillitate fidelium, & electione hujusmodi, præfati schismatis confusione universale, vota nostra cum eisdem coelectoribus unanimi consensu ac libera voluntate nemine discrepante, in reverendissimum in Christo patrem & dominum Odonem de Columna, tunc S. Georgii ad velum aureum diaconum cardinalem, confratrem nostrum, ejusdem ecclesiæ verum & indubitatum pontificem suprema cordium nostrorum affectione direximus, ac ipsum elegimus & præfecimus eidem Romanæ ecclesiæ in hujusmodi pontificem & pastorem. Moxque cum hymnis de more & canticis ipsum, mutato Odonis nomine in Martinum papam quintum, solemniter inthronizavimus, & adoravimus juxta morem, confectis super his omnibus ad futuram rei memoriam publicis documentis. Et deinde solemniis juxta ritum præfatæ Romanæ ecclesiæ hac præsenti die in ecclesia Constantiensi canonice & solemniter celebratis, adstante multitudine percelebri, in præsentia serenissimi principis domini Sigismundi regis Romanorum & Ungariæ illustris, prælatorum, procerum nobilium, ceterorumque ipsius domini nostri coronationis insignia celebravimus cum exultatione præmaxima. Quæ licet dominus circumspectioni vestræ latius affectibus per suas literas intimet; nos etiam significare decrevimus ad lætitiam singularem. Offerentes nos prona semper affectione dispositos apud ipsum dominum nostrum tranquillitatem vestram pariter, & honorem fraternaliter amplectentem pro omni statu & honore vestris interponere, totiusque vigilantiæ nostræ curas casu quolibet ingruente. Vos autem, prout de vestra circumspectione, & integritate erga statum, honorem, & gloriam præfatorum domini nostri & ecclesiæ abunde confidimus, sic vos exhibeatis diligentissimum & solertem, ut merito valeatis in Altissimo collaudari & condigne remunerationis impendia promereri. Datum Constantiæ provinciæ Maguntinæ sub trium priorum nostrorum sigillis, XXI. novembris ab assumtione pontificalis culminis ipsius domini nostri anno primo, millesimo quadringentesimo decimo septimo, indictione decima.

INSTRUMENTUM STUDII HEYDELBERGENSIS

Traditum nuntio sibi nuntianti electionem domini Martini papæ V.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Amen. Noverint universi præsentes & futuri, hoc præsens publicum instrumentum inspecturi, quod anno nativitatis dominicæ MCCCCXVII. indictione X. die nona mensis decembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris domini nostri domini Martini digna Dei providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis ecclesiæ & summi pontificatus papæ V. anno primo, coram venerabili & egregio doctorum doctore domino magistro Johanne de Noet, rectore ad præsens almæ universitatis Heydelbergensis, Wormatiensis dioecesis; necnon venerabilibus viris dominis Nicolao de Janwer, Henrico de Homborch, Willelmo de Eppembach sacræ theologiæ professoribus, Nicolao de Bertembeyg, Nicolao de Treisset sacrorum canonum, Willelmo de Davanticia in medicina doctoribus, Willelmo de Lyra decano facultatis artium, totoque coetu aliorum regiminis & non regiminis nobilium bacalleorum, scolarium & suppositorum almæ universitatis per bedellum ejusdem, ex commissione dicti domini rectoris, ut moris est, ad hunc audiendum specialiter evocato. personaliter constitutus venerabilis Ludovicus de Mutiliana Faventinæ dioecesis artium & medicinæ magister & doctor egregius, a præfato domino nostro papa ad hujusmodi almam universitatem nuntius specialiter destinatus, quasdam literas, unam videlicet secretam præfati domini nostri papæ, ejus vera bulla in cordula canapis more Romanæ curiæ impendente bullatam, & aliam papyream reverendissimorum in Christo patrum & dominorum S. R. E. cardinalium sub tribus sigillis priorum cardinalium eorumdem de cera rubea per impressionem signatam, modum & formam electionis & coronationis dicti domini nostri papæ in se continentes in præsentia dictæ almæ universitatis, hujus rei causa, ut præmittitur, congregatæ, in medium produxit, atque præfato domino rectori tamquam capiti ejusdem universitatis honorifice præsentavit. Quas idem dominus de manibus humiliter & devote ac cum omni, qua decuit, reverentia suscipiens, ipsas mihi notario tradidit publice legendas, & eidem universitati publicandas: quas ego notarius infrascriptus de mandato ejusdem rectoris aperiens, easdem publice alta & intelligibili voce perlegi & publicavi. Quibus quidem litteris sic, ut præmittitur, debite perlectis & publicatis cum collatione & assumtionis, electionis, coronationisque præfati domini nostri papæ recitatione, ac ipsius & universalis sanctæ matris ecclesiæ status, & horum recommendatione per præfatum dominum Ludovicum nuntium ad ipsam universitatem laudatis, factis & expedi-

ditis; egregius sacræ theologiæ professor magister Nicolaus prælibatus præfato nuntio præsenti & astanti, ac suæ collationi nomine dictæ universitatis respondit hujusmodi verba, videlicet: *Hæc est dies boni nuntii* pro themate assumendo: quod quidem thema per similia membra subtiliter distinguendo et introducendo solemniter et honorifice cum jubilo et gaudio immenso conclusit. Hæc est dies boni nuntii, unionis videlicet sanctæ matris ecclesiæ per tot annorum lugenda circula lamentabiliter lacessitæ, ac electionis et præfati sanctissimi domini nostri domini Martini papæ V. unici veri et summi pontificis per omnes cardinales et deputatos singularum nationum in civitate et concilio Constantiensi tunc in conclavi existentes, unanimiter, eorum nemine discrepante factæ et celebratæ: cui domino nostro papæ tamquam vero et indubitato Romano et universalis ecclesiæ summo pontifici et pastori, B. Petri legitimo successori; ipsiusque præceptis, monitis et mandatis, ipsa hujusmodi universitas sæpedicta, tamquam filii humillimi volunt et intendunt irrevocabiliter in omnibus, et per omnia, prout decet, devote et humiliter obedire. Recommendantes se et sua cum humilibus reverentia & subjectione ad præfati sanctissimi domini nostri papæ pedum oscula beatorum: hymnumque *Te Deum laudamus* de principio usque ad finem cum antiphona de B. Maria Virgine gloriosa solemniter cum exultatione maxima decantantes, ad laudem, gloriam & honorem omnipotentis Dei ac pacem & unitatem universalis ecclesiæ & totius populi christiani. Super quibus omnibus & singulis præfatus M. Ludovicus nuntius petiit sibi per me notarium infrascriptum unum vel plura publica fieri instrumenta. Acta fuerunt hæc in ecclesia regali S. Spiritus Heydelbergensi, dictæ Wormatiensis dioecesis, sub anno, indictione, die, mense, & præsentibus quibus supra, hora vesperorum vel quasi; præsentibus ibidem supradictis doctoribus & magistris aliisque suppositis dictæ universitatis, ad hoc, ut præfertur, inibi congregatis, aliorumque notabilium virorum in multitudine copiosa, tenores & fines dictarum litterarum, de quibus fit mentio sequuntur per ordinem & sunt tales: Martinus episcopus servus servorum Dei dilectis filiis rectori & universitati Heydelbergensi salutem & apostolicam benedictionem. Misericors et miserator dominus, *& usque* deplorare non compassus, etc. et si fiant. Datum Constantiæ XI. calendas decembris pontificatus nostri anno primo. Alterius vero literæ dominorum cardinalium principium sequitur in hæc verba: miseratione divina episcopi, presbyteri, diaconi S.R.E. cardinales egregiis viris rectori et universitati studii Heydelbergensis, salutem in domino sempiternam. Pater futuri sæculi, princeps pacis, de throno ejus, etc. *usque ibi* suo præsule viduata etc. *sic finit*: Datum Constantiæ provinciæ Maguntinæ sub trium priorum nostrorum sigillis XXI. decembris ab assumtione pontificalis culminis ipsius dom. nost. an. primo, MCCCCXVII. indictione X.

Et ego Joannes de Werthusen clericus Trajectensis dioecesis, publicus apostolica auctoritate notarius, præmissis omnibus et singulis, dum sic ut præmittitur, agerentur et fierent, una cum præfatis rectore, doctoribus, et magistris, nec non totius universitatis suppositis interfui, eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi. Ideo hoc præsens publicum instrumentum manu mea propria scriptum .... confeci, publicavi, et in hanc formam publicam redegi, signumque meum solitum et consuetum apposui rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum præmissorum.

Similes litteras iisdem pene verbis conceptas & expressas nomine universitatis Coloniensis die prima januarii an. MCCCCXVIII. datas continet idem codex ms. quas hic exscribere non multum juvat.

ADDITIO AD SESSIONEM XLIII.

BULLA

MARTINI PAPÆ V.

In concilio Constantiensi, ut arbitror, lata,

Qua concessæ exemptiones tempore schismatis tolluntur.

PRÆMONITIO COLLECTORIS.

„ IN sessione XLIII. concilii Constantiensis lecta sunt pro concilio decreta quædam a Martino novo pontifice sancita, quorum primum abrogat exemptiones tempore schismatis concessas, singulosque tunc exemptos juri præsulum suorum restituit. Integram Martini bull. nuspiam legi; quare operæ pretium me facturum existimavi, si ejusdem bullæ ingens fragmentum seu potius bullam integram titulo tantummodo et fine carentem, e MS. codice hic exhibuerim, communicatam mihi nuper a viro eruditissimo, & de hoc ipso opere non semel optime merito P. Josepho Bergantini ordinis servorum B.M. V. & Venetæ sui ordinis provinciæ antistite. Caret hæc equidem bulla inscriptione; sed ad Martinum V. pertinere nullus dubito; mecumque lector. conventuros facile credo.

Priscorum jam temporum, quibus horrendum schisma post obitum felicis recordationis domini Gregorii papæ XI. exortum fuit, impulit qualitas, ut in suis obedientiis pro Romanis seu summis pontificibus se gerentes *no...* ad importunas quascunque subreticias potentium instantias nec (non) ad captandas humanas benivolentias; nec (non) ad exhaurienda cleri divitias nec aliter *& variis* ad complendas suas placentias non usquequaque semper canonice regulatas; nonnullaque etiam sine illorum quorum intererat *vocatione* vel assensu ..... noscuntur atque patrasse quæ in lesionem non modicam subditorum, præsertim ordinariorum redundare censentur, reipublicæ detrimentum: inter cætera multas tam ab ipsis ordinariis, quam a superioribus aliis eorum jurisdi-

risdictione, dominio, potestate exemptiones seu mancipationes a dicto incitati schismatis tempore inferioribus rationabiliter concesserunt. Ea propter cum inter sacrorum canonum sententias non occurrat locus & opportunitas ut minus canonice gesta retractentur, omnes, & singulas exemptiones quibuscunque ecclesiis & monasteriis, capitulis, collegiis, & locis aliis religiosis & & piis sub quacunque verborum forma a praefato iniciati schismatis tempore per antedictos, qui pro summis seu Romanis pontificibus in suis obedientiis se gerebant, concessas, datas, salvis infra designatis, ex certa scientia annullamus, irritamus, cassamus, & revocamus *listis* (lite) cujuslibet pendenti non obstante, & si in ea usque ad conclusionem in causa esset processum. Praefatis insuper sic, ut dicitur, exemptis, universis & singulis ab antedicto inchoati schismatis tempore sicut praedicitur exemptis districte praecipientes & mandantes, quatenus dioecesanis ordinariis aut superioribus aliis quibus antea parebant & subditi consistebant, de cetero in omnibus pareant & subditi existant, prout & quemadmodum ante concessiones praedictas subditi esse & parere tenebantur & debebant. Per praedicta tamen nullo modo directe, vel indirecte intendimus in aliquo derogare exemptionibus seu emancipationibus datis seu concessis ecclesiis, capitulis, religiosis, monasteriis, domibus aut aliis piis locis seu etiam ordinibus ante dictum tempus inchoati schismatis praedicti & obitum domini Gregorii XI. per Romanos pontifices seu sedem apostolicam datis seu concessis: neque etiam derogare intendimus ecclesiis, monasteriis, capitulis, collegiis, religiosis domibus aut locis aliis piis quae a dicto tempore sunt fundata sub conditione sive modo ut eximerentur seu quae fundationis novae hujusmodi contemplatione fuerunt exempta; atque etiam ordinibus approbatis a praefato tempore etiam de novo concessis vel etiam universitatibus seu collegiis studiorum generalium etiam datis & concessis; nec etiam subsequenter derogare intendimus confirmationibus augmentis seu additionibus exemptionum dicto durante tempore schismatis & a dicto tempore factis prioribus privilegiis seu exemptionibus, quae scilicet ante praefatum domini Gregorii obitum erant inchoatae, factae quibuslibet ecclesiis, monasteriis, capitulis, collegiis, religiosis domibus aut locis aliis piis causa sic dependerent &c. veteri causa. Nec etiam postremo intendimus derogare exentionibus, quae de consensu ordinariorum seu etiam de consensu aliorum superiorum, quorum interesat, processere. Quinimmo omnes & singulas sigillatim numeratas exemptiones, & praesertim antiquas volumus remanere in suo robore firmitatis, & illas ex abundanti approbamus, decernentes allegantibus quamcunque exemptionem praefati schismatis durante tempore fuisse concessam incumbere onus probandi. Et insuper declaramus rationi esse consonum & sacris canonibus multum .... quod Romanus pontifex deinceps exemptiones aliquas ecclesiis, capitulis, monasteriis, religiosis domibus, piis locis, ordinibus, universitatibus seu personis quibuscunque non concedat sine causae cognitione ac vocatis et auditis locorum ordinariis & aliis quorum principaliter intererit; quod tamen locum non habeat (pro) ecclesiis, monasteriis aut aliis piis locis de novo aedificandis sub conditione exemptionis ac universitatibus & collegiis studiorum noviter ordinandorum.

Locus turbatus

Locus mendosus

BREVIS NOTITIA CODICIS MS.

Qui varios sermones in Concilio Constantiensi habitos complectitur.

Ex Schelornii Amoenit. lit. to. XI. p. 213.

SCriptus est Codex anno MCCCCLXXXII. In ejus fine haec leguntur haud illepida: *Acta sunt haec in Monasterio S. Johannis Baptistae in Blauburen anno MCCCCLXXXII. vices Christi gerente in eodem loco reverendo in Christo Patre Dominoque Hainrico Schmid. Eodem anno in eodem loco apparuit rara avis, capitulum provinciale dico, in quo multa bona comesta, pauca gesta sunt. Eodem anno pestilencia regnavit per totum dominium dominorum de Vvirtemberg & fere per totam Sueviam.* Continentur in eo praeter alia sermones XXVIII. in concilio Constantiensi habiti, e quibus haud pauca testimonia de miserrima ecclesiae ejus aevi facie decerpi possent. Dabimus heic eorum tantummodo indicem, quos in actis Concilii Constantiensis, ac tertia Historiae literariae reformationis parte haud vulgavit celeb. Hermannus von der Hardt, iis fortasse tum non instructus.

Sermo fratris Matthaei de Aula regia ordinis Cisterciens. Magistri in artibus ac S. Theol. profess. habitus domin. 4. post Trinit. text. *Estote misericordes.*

Sermo fratris Joannis Zachariae S. theol. prof. ord. Heremitarum S. Augustini, unius de ambassiatoribus almae universit. studii Herdfordiens. A. 1415. text. *Gratia vobis & pax.*

Sermo Joannis Gersonis cancellarii Parisiens. A. MCCCXV. text. *Obsecro vos tanquam advenas & peregrinos.* 1. Pet. II.

Sermo Anonymi post clandestinum recessum olim Joannis papae XXIII. A. MCCCCXV. incipit: *reverendissimi in Christo Patres & domini praestantissimi, ecclesiae sanctae Dei cardines immobiles, inflexibilesque columnae. Almi numinis auxilio primitus invocato.*

Sermo fratris Alexii ordinis minor. episcopi Placentini, Dom. II. quadrages. A. MCCCCXVI. text. *Faciamus hic tria tabernacula.* Matth. XVII.

Sermo Anonymi de nativitate Mariae Virginis. Text. *Liber generationis Jesu Christi.* Matth. I.

Sermo Fratris Bernhardi Baptisati monachi & abbatis ord. S. Bened. in S. theologia licentiati A. MCCCCXVI. domin. III. post festum pasch. text. *Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, &c.* Jo. XVI.

Sermo Joannis de Rotha ordinis minor. Vicegeneralis ac S. theol. prof. A. MCCCCXVI. in festo nativ. Mariae inc. *In Jesu Christi nomine teflagitante virgine, quae Deum pe-*

ANNO CHRISTI 1415.

peperisti, thema flendi sermonis texam. Generationis liber Jesu Christi.

Sermo magistri Mauricii de Praga S. theol. Profess. dominica VII. post festum pentecost. text. *Attendite a falsis prophetis.* Matth. VII.

Sermo magistri Jacobi episcopi Placentini in exequiis domini cardinalis Barensis. inc. *Mihi occasum flebilem, reverendissimi patres & domini, dolenter & amarissime recolenti &c.*

Sermo generalis ordinis Prædicatorum dominica I. quadrages. A. MCCCCXV. inc. *Reverendissimi patres & domini præstantissimi domini cardinales, cardines terræ excellentissimi, præsules, doctores eximii, pastoresque fidelium animarum, super quibus posuit Deus orbem. Etsi juxta sacri canonis veritatem omnia suis debent convenire temporibus.*

Sermo Anonymi A. MCCCCXV. d. 15. septembr. text. *Obsecro vos ut sitis in caritate radicati.* Eph. III.

Sermo episcopi Firmani ord. minor. A. MCCCCXVI. in festo corporis Christi. text. *Caro mea vere est cibus.* Jo. VI.

Sermo Anonymi. text. *dominus dabit vobis signum: Ecce virgo concipiet & pariet filium* Jes. VII.

Sermo Anonymi de contemptu sacri Concilii. Text. *Filius noster iste protervus & contumax est, nostra monita audire contemnit.* Deuter. XXI.

Operæ pretium est ex hoc quædam decerpere. Habitus est in Joannem archiepiscopum Maguntinum, & quidem ab ipso, uti videtur, Martino V. pontifice Maximo. Meminit enim orator prædecessorum suorum, a quibus multa beneficia & ipsum archiepiscopatum Joannes acceperit, subque sermonis finem, sua auctoritate nixus, graves in eum poenas se decreturum minatur. Ita autem in eum inter cætera invehitur.

„ Prædecessores nostri & nos & ista sancta mater ecclesia unum filium genuit Joannem archiepiscop. Maguntinensem, & non solum genuit, immo fovit, immo indulgentius educavit, immo ipsum ad unam de solennioribus ecclesiarum exaltavit. Sed iste filius protervus & contumax patris & matris contempsit imperium; immo etiam contra patrem & matrem conspiravit, inimico & hosti ecclesiæ adhærendo, sicut magis declarabitur infra. ergo merito vocandus fuit, ut compareret coram senioribus, id est, coram isto sacro consistorio, cujus auctoritate est jucundus, ut postmodum subsequatur increpatio dura & monitio talis, quæ cedat cæteris in exemplum, ut de eo merito proponamus verba textus. Exprobrat dein nonnullis interjectis illi beneficia, ab ecclesia in eum collocata fuisse, scilicet eum a domino Joanne ad archiepiscopatum promotum in partibus, uti vocant; consecratum, palliumque ipsi missum; graves quoque processus contra illos, qui castra archiepiscopatus detinebant, in ipsius favorem ab eo institutos: per dominum Benedictum etiam ejusque nuncios in Germaniam missos curatum, ut possessiones archiepiscopatus obtinuerit. Deinde, quam ingratum is contra ecclesiam se præfuerit, his verbis edisserit.

„ Iste potest dici valde protervus, vel superbiens, vel valde crudelis & ferox erga matrem sanctam ecclesiam. Post enim susceptra tanta beneficia statim adhæsit Bavaro, de heresi & scismate condemnato: *& præstitum isti jusjurandum ecclesiæ fidelitatis dicitur omagium fecisse Bavaro & jusjurandum fidelitatis prestitisse*: & ita fautor hæreticorum dici potest. Omni die vadit ad sua conventicula: si vera sunt quæ nobis relata sunt. Ipse super omnes homines tenet eum in superbia sua, in sua malicia, nec permittit venire ad reconciliationem suam. Ipse enim ligam dicitur fecisse cum eo, non verendo incurrere sententias latas per dominum Joannem papa. Ipse nihilominus cum capitulo suo dicitur intrasse multa capitula in præjudicium istius sanctæ ecclesiæ, perjurium perjurio cumulando, quæ capitula diffusius continentur in citatorio...... Ut addat peccatum peccato, non solum protervus est in committendo, sed etiam contumax in omittendo. Contumax enim secundum Isidorum L. X. Etymolog. dicitur, quia contemnit vel negligit. Iste autem citatus super multis criminibus, nunc per Benedict. (jam erunt cito septem anni) postmodum vero per nos, (hodie est jam annus vel circa) post multas prorogationes, tandem in termino prorogato contumaciter venire contempsit, mittens aliquas excusationes, quas prædecessor noster frivolas reputavit. Ergo contumax est; & merito. Tandem multis interpositis ita invectivam hanc orationem finit: Quia ergo verba non sufficiunt, opus est facto. Et ideo quia iste citatus venire contempsit, & excusationes quasdam misit, primo excusationes illas, sicut propositæ & scriptæ sunt, frivolas reputamus, & (*ipsum*) ab officio & beneficio suspendimus, ad penas alias, prout suadebit justicia, processuri. Ergo quilibet exemplo illius territus attendat sibi illud Prov. XXIII. Audi fili patrem tuum, qui genuit te, & non contemnas, cum senuerit mater tua &c.

Hæc ideo huc transferre volui, quod ejus rei, nisi mea in inquirendo me fefellerit industria, haud meminerint Hardtius & Lenfantius. Stetisse equidem illum a partibus Joannis XXIII. & post ejus fugam a concilio quoque digressum uterque annotavit: criminis vero illius, cujus eum Pontifex reum peragit, a neutro, quod sciam, fit mentio. Nec ego sane quo illa accusatio tendat, novi; ab aliis id edoceri cupidus.

Verba hæc sunt Schelhornii

EXCERPTA QUÆDAM ORATIONUM,

Quas in concilio viri quidam docti & religiosi habuerunt.

„ JO. Georgius Schelhornius, vir doctus, in suis amoenitatibus literariis to. III. pag. 10. ex ms. quodam codice bibliothecæ Raymundi de Krafft reipublicæ Ulmensis consulis protulit nomina virorum illorum, qui coram patribus Constantiensi. perorarunt. Sunt

ANNO CHRISTI 1415.

„ Sunt vero nomina illorum hæc. Theobal„ dus Mauritius de Praga, Matthæus de au„ la regia, Alexius ordinis Minorum episco„ pus Placentinus, Bernardus Baptisatus mo„ nachus & abbas ord. S. Benedicti, abbas „ Jo. de Castro Durante, episcopus Lauden„ sis, episcopus Sarisberiensis, episcopus „ Emonensis, Jo. vice generalis ord. mino„ rum, generalis: ord. Prædicatorum, An„ dras electus. Posnaniensis, Jo Gerson can„ cellarius Parisiensis, mag. Petrus de Pul„ ta professor Vindobonensis, mag. Theodo„ ricus de monasterio. Ex his orationibus „ excerpta quædam subiicit idem Schelhor„ nius, quæ hic referenda censui; diverso „ tamen ab eo, quo Schelhornius ducitur, „ consilio. Ille enim his in medium allatis „ occulte insinuat, quanta reformationis ne„ cessitas tempora illa teneret, simulque ve„ luti viam struit, ad Lutheranam, quam vo„ cant, reformationem excusandam. Nisi „ tamen vir doctus decipi ultro voluerit, in„ intelliget utique longe aliam, quam quæ „ a Luthero profecta est, reformationem Pa„ tres illos postulasse; neque enim ecclesiæ „ Romanæ doctrinam, sed clericorum Roma„ næ communionis mores perstringi. Hos re„ fingi in veterem sanctitatem postulant; de „ doctrina nihil quidquam excipiunt. Hæc „ prænotasse opportunum censui, ne in his „ referendis unum eumdemque cum Schel„ hornio scopum habere me quispiam insi„ mulet.

E sermone V. habito a Fratre Matthæo de Aula Regia, S. Theolog. Professore.

Estote misericordes.

Olim piæ recolendæ memoriæ, venerabiles Patres nostri, viri ecclesiastici, prælati & pastores ecclesiæ, spiritu facta carnis mortificantes, miserti animabus suis, mandata domini & concilia susceperunt lætanter, & legem diligentissime impleverunt, etiam usque ad mortem inclusive, dicentes cum Apostolo ad Rom. VIII. Quis nos separat a civitate Christi, tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, &c. Hi gloriosi viri ecclesiam sanctam precioso Christi sanguine plantatam, rigatam & foecundatam rexerunt non tyrannice, sed misericorditer, non superbe, sed humiliter, non aure, sed liberaliter; ipsi viri præclari, quibus dignus non erat mundus, suam professionem magnificabant non per vestem splendidam, non per supellectilem preciosam, non per refectionem gulosam, nec per clientelam numerosam; sed per vitam sanctam & doctrinam salutarem. Sed jam, proh dolor: Jordanes conversus est retrorsum, planetæ facti sunt retrogardi, obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, periit sanctus de terra. Moderni namque temporis prælati manum quidem miserunt ad aratrum fidei, sed contra doctrinam Christi Luc. IX. respiciunt retro, arcam domini ponentes juxta Dagon. Spiritualibus carnalia miscentes, sunt tanquam promptuaria plena eructantia ex hoc in illud. Intramus quidem ecclesias, missas legimus & audimus, de Christo loquimur & cantamus, de Christiano vocabulo gloriamur; sed heu! nihil est aliud nisi tunica Joseph in apparentia exteriori; filium autem in rei existentia fera pessima devoravit. De Christo namque tractatur in conciliis, disceptatur in judiciis, disputatur in scholis, in ecclesiis cantatur. Sed vade ad exitus viarum, i. e. ad finem intentionis, & pensa, quis horum generalior sit finis operum; nonne per hæc omnia, quæ exerceantur, mercimonia, dum in his rectores & prælati non animas sed pecunias quærunt, de quibus in canonica inde dicitur: in novissimis temporibus venient illusores secundum desideria sua non in pietate ambulantes. An non tam Christo quam populo illudunt, qui precium illius & istius peccata devorant, & tamen nec illi serviunt, nec istius salutem procurant? sicut hec! flebilis experientia manifestat. Hi sunt, quorum iniquitates adipi prosunt, qui de Christi inopia esse volunt divites, & ignominia gloriosi, honorancia delicati, de cilicio sericati, de patrimonio crucifixi lascivi, & jactantiæ deserviunt, soliciti non de animabus, sed de avibus, non de pauperibus sed de canibus, lucris, otiis execrandis ——— Nunc proh dolor! impletum est illud apostoli Rom. II. *nomen Dei per vos blasphematur inter gentes*. Unde nisi per nequam conversationem & ineptam vitam prælatorum & virorum ecclesiasticorum, qui tamen deberent esse sal terræ, condiendi oves sibi commissas doctrina & bona vita, ne sordibus putrescant vitiorum; sed hoc sal jam evanuit & adeo infatuatum est, ut vel condire nequeat, vel a putrefactione reservare non valeat. Si hoc sal melius populum Dei condiret, melior utique ab eo odor procederet. De hoc sale dicitur Matth. XVII. Ad nihil valet sal infatuatum, nisi ut ab hominibus conculcetur. Annon conculcamur, qui tam multum repleti sumus despectione; qui facti sumus in proverbium & derisum omni populo, opprobrium abundantibus, & despectio superbis, ut etiam in plateis, in tabernis, in conviviis & theatris ab impiissimis hominibus, quod cum lacrymis dico, super dorsum nostrum fabricantibus dilaceremur & derideamur? Vulgares namque, cum inter prælatos bonos & malos distinguere nequeant, omnes fugiunt, nullos amant, omnibus detrahunt, nullis obtemperant, nullum libenter audiunt, nulli libenter obediunt, nulli confidenter credunt, nullum suscipiunt reverenter. Nec est hodie pastor, qui ovibus suis cum apostolo dicat: tanquam angelum Dei suscepistis me: sed est abunde, qui e contra dicere valeat: tanquam nuncium diaboli recipistis me. Quis vidit similia, quis talia audit opprobria, qualia nunc populi latrant, & de plateis murmurant? pudet referre, quia tæderet cogitare. Si hæc deberem cum Exechiele propheta parietem fodere & ingredi, ut dicitur Ezech. VIII. & ostendere abominationes pessimas, quæ fiunt in domo domini a viris ecclesiasticis. Indubitanter piis auribus nauseam induceret & horrorem; sed sufficiat breviter tetigisse. Scientes ergo, reverendissimi P. quod scriptum est apud Salom.

ANNO CHRISTI 1415.

lom. Proverb. XIV. *Miseros facit populos peccatum*: in reformatione in hoc sacro concilio facienda, primo vos ipsos, deinde inferiores reformate. Ejicite prius trabem de oculis vestris, suadente Christo, & deinde festucam de oculis inferiorum evellite. —— —— —— Tu o pastor æterne, clemens & bone custos Jesu Christe —— miserere civitati sanctificationis tuæ Jerusalem, civitati requiei tuæ, & sponsæ tuæ ecclesiæ sanctæ, jam fere XL. annis miserabiliter scissæ. Exurge & miserere Sion, quia tempus miserendi ejus —— Hoc est, pastor optime, quod jam fere per biennium in hoc sacro Constantiensi Concilio constanter expectamus —— Suscita nunc super gregem tuum pastorem unicum, & ab omnibus fidelibus tuis indubitatum; sed utinam bonum, quia nihil prodest, sed plurimum obest pastor, si non sit pastor & ipse bonus: bonus, qui bonos misericorditer diligat, malos autem & simoniacos, quorum heu! quasi infinitus est numerus, severe puniat & corrigat; qui sic gregem subditum diligat, ut gregis curam non negligat; qui non solum se, sed & gregem suum pascat. Sed quis hic? & laudabimus eum &c.

Bernardi Baptizati Monachi S. Theol. licent.

Gratia vobis & pax &c.

„ Sine justitia, inquit B. Augustin. lib. IV. „ de Civit. Dei cap. IV. quid sunt regna, nisi magna latrocinia? unde, reverendissimi patres & domini, in ecclesia „ tanta latrocinia corporalia & spiritualia, „ & tot schismata insurrexerunt, nisi propter absentiam præclarissimæ justitiæ, quæ „ ut hesperus solet lucere? Ubi nunc & in „ qua parte ecclesiæ ipsa justitia refulget? „ Certe obnubilata est & in tenebris prostrata vitiis prælatorum & virorum ecclesiasticorum. Ubi, peto, sunt ejus filiæ, „ justa commutatio & justa distributio? Revera duæ meretrices factæ sunt, litigantes de infante mortuo, i. e. pro bonis temporalibus ...... Nonne, Patres, meretricius actus est, & injusta commutatio, pro „ mercede dare spiritualia, pro temporalibus cum Giezi vendere, 2. Reg. V. & cum „ Symone emere? Act. VIII. Nonne etiam „ meretricia est & injusta distributio beneficiorum ecclesiasticorum, quum in ea recipitur non spiritualis, sed carnalis: non „ habilis, sed nobilis; non virtus, sed amicus; non dignus, sed propinquus, non „ scientia, sed pecunia? Qui sic beneficia „ confert, non est justus collator, sed cum „ Juda pessimus mercator, & proprie loquendo personarum acceptor ..... Paucos „ heu! videmus de prælatis in hoc sacro „ concilio congregatis, quod cottidie clamamus in Spiritu S. congregatum, devote orare, decimare, celebrare, eleemosynas dare, & exempla bona laicis præbere: immo magis videmus ipsos otiari, comessari, vanæ gloriæ solaciari, & plus „ quærere, ut placeant hominibus utriusque „ sexus, quam Deo..... De justitia autem „ distributiva prælatorum respectu Dei ne„ scio quid dicam. Cunctis vobis constat, „ quod cardinalis seu archidiaconus beati „ Sixti seu beatus Laurentius thesaurum ecclesiæ dispersit & dedit pauperibus. Nunc „ vero patrimonium domini nostri Jesu „ Christi & ecclesiæ thesaurum distribuunt „ potius mulieribus, quam Christi pauperibus; carnalibus quam spiritualibus; mimis „ jocosis, quam pauperibus religiosis... Propter hujusmodi, reverendissimi patres, injustas commutationes & distributiones, „ terrenasque effectiones schisma in ecclesia est continuatum, & vera pax sublata „ ecclesiæ..... Quem a vitio avaritiæ innoxium dicam? Num aliquem de summis „ pontificibus, dominis cardinalibus, archiepiscopis, patriarchis, episcopis, abbatibus, „ præpositis vel decanis, aut unum de religiosis, vel de inferioribus curatis? Revera si aliquem eorum excipiam, scripturam facio mendacem, quæ dicit: a minori usque ad majorem omnes avaritiæ student, Jerem. VI. &c.

E Sermone XII.

Episcopi Sarisburiensis.

Erunt Signa in sole & luna, Luc. X.

„ Pace vestra loquor, sanctissimi patres, „ si ista solerti studio curassemus, non tam „ horrenda & abominanda de ecclesiasticis „ personis nunc prædicarentur in mundo; „ taceo quod nec in multis est corona potens, nec tonsura conveniens; quod in „ veste lascivia, insolentia in gestu, turpitudo in verbis interioris hominis loquuntur insaniam. Præterea in divinis officiis „ quanta sit negligentia, cum sæpius ad sacra missarum solennia venimus potius ad „ ridendum, ludendum & confabulandum, „ quam psallendum & cantandum. —— Deficiente lumine claritatis, conversationis „ & vitæ, nec non veritatis & justitiæ in sole spirituali ecclesiæ, i. e. papa, maxime a „ tempore schismatis mundus iste quasi ad „ desolationem universi obscuratus abundat „ hæreticis & schismaticis, perfidis & tyrannis, symoniacis & hypocritis, ambitiosis & cupidis, raptoribus, & prædonibus, „ usurariis & falsariis, adulatoribus & mendacibus, garrulosis & versutis, gulosis & „ ebriosis, adulteris & incestuosis, mollibus „ & immundis, ac demum universis vitiis „ &c.

E sermone XV.

a M. H. V.

Fratres libenter suffertis insipientes, cum sitis sapientes. 2. Cor. XI.

„ Quidam nominantur prælati majores, „ alii nominantur prælati inferiores, quidam nominantur gabellatores, alii vociferantur raptores. Quid dicam de vobis „ nisi cum Psalmista: omnes declinaverunt „ similiter & inutiles facti sunt, non est, qui

„ qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum. — O inutiles viri, o prodigi filii, o perditionis alumni: conveniſtis in unum de diverſis mundi partibus cum gravibus laboribus & importabilibus expenſis pro danda pace & unitate eccleſiæ, matri veſtræ, ſciſſæ laceratæ & percuſſæ, in qua a planta pedis uſque ad verticem capitis non eſt ſanitas, quæ etiam clamat cum voce jam racua: miſeremini mei, miſeremini mei ſaltem vos amici mei, quia manus domini tetigit me! — Et tantopere ſimul cohabitaſtis, & vacatis contentionibus & ſchiſmatibus, diviſionibus & æmulationibus.

E Sermone XXIV.

Mundamini qui fertis vaſa Domini. Iſ. LII.

„ Dixi primo, quod vos, domini mei prælati, ſacerdotes & clerici omnes, qui fertis vaſa Domini, eritis mundi a tenebris ignorantiæ. — Sed heu! ſunt nonnulli pſalter. manuale vix incorrupte legentes. Proh dolor! quanti ſunt modernis temporibus, qui nec literis ſunt eruditi, nec quærunt erudiri, neque eruditi lectionibus divinis ad pauciſſimum tempus matutinorum vacare cum animadvertentia queunt, occupationibus vanis pervagantes! &c.

APPENDIX

Documentorum ad Concilium Conſtantienſe pertinentium, juxta ſeriem chronologicam.

CEDULA AFFIXA AD VALVAS PALATII EPISCOPALIS

Conſtantienſis, die Lunæ VIII. Menſis martii 1415.*

...n. 1415. ...enſ. mart. ...rte le- ...endum ...aio. ...ffert ...art. A- ...ecd. t. II. ... 1620. Hic error ...repſit in ...umero. ...lam hæc ...edula ...entio- ...em facit ...gæ Jo- ...an. papæ ...uæ conti- ...it 21. ...art. ac ...roinde ...nte diem ...ſtavam. *...artene.*

Audite, qui ſequimini quod juſtum eſt, quia, ut ait Joannes in canonica ſua, nunc antichriſti multi exierunt in mundum, multi adulatores, & veritatis detractores, Deo, & mundo odibiles, quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti quærentes, ponentes tenebras lucem, & e converſo; mortificantes animas, quæ non moriuntur, &c. quos ſcriptura commemorat dicens: *A fructibus eorum cognoſcetis eos*. Ea propter ne decipiamini, ne fallamini, placeat ſequentia parumper attendere.

I. In primis quidem hoc ſacrum concilium Conſtantienſe tam ſolemniter congregatum a primo menſis novembris citra fuit per papam, & cardinales mirabiliter protractum per devia tractatuum multorum inutilium, uſque ad primam diem martii, in qua dominus noſter papa cedulam ſibi ſuper libera ceſſione exhibitam acceptaverat, promiſitque, vovit, & juravit ſe ceſſurum, & cætera quemadmodum in illa continetur.

II. Item, ex poſt requiſitus quatinus procuratorem, aut procuratores conſtituere vellet ad cedendum &c. ſemper renituit, nec acquieſcere voluit, ut bene ageret. Et domini cardinales ſibi in hac parte faventes protrahendo hujuſmodi negotium ſemper dederunt certas exceptiones, cautelas, & cavillationes, ne tantum bonum haberet effectum in animarum ſuarum grave periculum, & iſtius ſanctæ congregationis jacturam & vilipendium.

III. Item iſtis pendentibus dominus papa Johannes XXIII. ſuorum promiſſi, voti, & juramenti immemor, volens hujuſmodi negotium, videlicet iſtud ſacrum concilium dirimere, & diſſolvere, quod eccleſiam Dei militantem repræſentat, clam, furtive, & nocturno tempore ſui cordis ſequens tenebras ab hinc cum ſuo comite duce Auſtriæ, & in habitu vili receſſit oves deſerens, pro quibus ſeipſum impendere tenebatur, in dedecus, ſcandalum, & vilipendium iſtius ſacri concilii.

IV. Item, quod ſtatim ſereniſſimus princeps dominus rex Romanorum viriliter agens, ne concilium dirimeretur, corda nutantia confortavit, & ſanctæ congregationi procuravit ſtabilimentum totus in certamine poſitus, ſed non ſic iſti patres reverendiſſimi, qui a via veritatis hanc ſacram congregationem avertere conantur ſuis cautelоſis conſiliis, & cavillationibus, quoniam magna pars ipſorum ſequuti ſunt patrem ſuum, ſperantes Italiam aut aliunde ad placitum ſe ituros. Et quia non ſperabant reperire bonam coquinam, aliqui miſere, & verecunde ſunt reverſi; alii in Schafhuſen confuſe remanſerunt, ne ſibi deteriora contingerent.

V. Item, poſt hæc iſte pater ſanctiſſimus, qui eſt lapſis offenſionis & petra ſcandali in eccleſia Dei, ſuam volens palliare malitiam, ſcripſit in dolo Romanorum regi litteras mendaces & falſas, quod abſque ſcitu ducis Auſtriæ receſſerat: & hoc conſtat eſſe falſiſſimum.

VI. Item, quod ex poſt domini cardinales incoeperunt tractare cum concilio, tenentes homines in verbis, & in ſuſpenſo, trahentes ex adverſo, de quibus pſalmiſta ait, *loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem in cordibus eorum*. Et ut iſtud pateat evidentiſſime, advertite, qualiter iſte pater reverendiſſimus cardinalis Florentinus cedulam, quam nationes concordaverant in ſeſſione quæ facta fuit penultima martii, ſuorum fretus conſilio ſociorum & fautorum detruncavit, & decurtavit, deludendo ac vilipendendo hanc ſacram congregation. in qua talia præſumentes non ſunt digni ut a modo admittantur, juxta illud 2. ad Corinth. *Et quæ participatio juſtitiæ cum iniquitate?* Exite de medio eorum & ſeparamini ab eis, & immundum ne tetigeritis.

VII. Item, quales iſti cardinales fuerint ſeu ſint, manifeſte patet in electione domini papæ Johannis XXIII. per eos facta, ſi ſane attendatur. Nam juraverunt ſanctiorem, juſtiorem, meliorem, & ſufficientiorem ex ipſis eligere. Ipſi autem iſtum Balthaſar, quem tunc ſciebant tyrannum, homicidam & ſimoniacum (alia prætermitto vitia quam plura) elegerunt. Qui ſi eorum ſanctior & melior fuit, quales dici poſſunt ceteri cardinales? certe deteriores. Conſiderent ergo oculi juſtorum, & videant, & judicent verita-

ritatem & mala quæ nunc sunt. Ex præmissis videmus insurgere illud quod habetur 1. q. 1. *principatus*. Difficile ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio.

VIII. Item, isti domini papa & cardinales & eorum sequaces quotidie quærunt per eorum longas oblationes, tractatuum prolongationes, ut istud sacrum concilium tædio affectum laborum, & expensarum, afflictum & exhaustum dissolvatur, & dissipetur; de quibus psalmista: in circuitu impii ambulabunt; & ideo non amplius eis credendum, sed faciendum juxta illud 1. q. 1. *si quis*. Separamini, inquit, a viis istis durissimis, ne simul pereatis in peccatis eorum.

IX. Item, istis a modo non est credendum, quoniam illusores sunt; pro quo notatur illud XXIII. q. c. Transferunt principes Juda terminos quos posuerunt patres eorum, qui immutant mendacio veritatem. Nam aliud prædicant, quam ab apostolis acceperunt.

X. Quia a Deo sacerdotes positi fuerunt & prophetæ, id est speculatores. Isti ergo vertuntur in laqueum tortuosum, ponentes ubique scandalum. Verba sunt Hieronymi.

XI. Item, considerate quis umquam ecclesiam Dei magis scandalizaverit, quam iste Johannes XXIII. & sui fautores cum eorum sequacibus mercatoribus, qui tam enormiter & publice, velut porcos in foro dignitates archiepiscopales, episcopales, abbatiales, canonicatus, & præbendas, ac parrochiales ecclesias pretio appretiato vendiderunt. Immo quod pejus est, bullæ non expediebantur in cancellaria apostolica, sed in barreo nummulariorum seu usurariorum & mercatorum, maxime Florentinorum.

XII. Item, sol justitiæ, Christus Deus & Dominus noster ementes & vendentes de templo ejecit. Illos vero papa Joannes XXIII. & sui sequaces in templo introducere nisi sunt, & mensas nummulariorum in templo erexerunt, quas Christus subverterat. Ista & plura alia manifesta sunt & notoria, nam in omnem terram exivit sonus eorum.

XIII. Item, si quæratur utrum tales simoniacos accusare necesse sit. Respondet B. Gregorius super Genesim de morte Abelis. Evidentia patrati sceleris clamore non indiget accusatoris. Ex quibus concludi potest, quod isti simoniaci sunt perfecti hæretici, quibus non est sors neque pars in hac fide Christi, quia cor eorum non est rectum coram Deo, ut habetur I. q. 1. *Petrus*. Omnis avaritia cum multis aliis ibidem.

XIV. Item, cum omnis simoniacorum hæresis damnabilior esse comprobatur, ut dicta 1. q. c. *eos qui*. Igitur ab eis recedendum. Nam ut ait Apostolus ad Rom. *1. qui talia agunt, morte digni sunt: & non tantum qui ea faciunt, sed qui consentiunt facientibus*.

XV. Item, attendatur, quod populus commendabiliter zelo fidei commotus Constantinum episcopum, qui erat ecclesiæ oculus, privavit & deposuit.

XVI. Item, Henricus secundus Romam transiens Benedictum IX. & duos alios qui contemtionibus suis scandalizabant ecclesiam Dei, imperiali & catholica censura deposuit, & Clementem II. Romanæ ecclesiæ papam constituit.

XVII. Item, Otto primus Johannem XII. qui luxuriosus & venator fuerat, fugientem etiam a concilio, deposuit; & ut dicit quidam solemnis doctor Parisiensis, violentiam gladii ipse illo abutendo potest repellere per gladium suum cum moderamine, nec agere contra papam ut papa est, sed contra hostem suum & hostem reipublicæ, sicut Ayoth qui Eglon regem Moab interfecit sagitta infixa in femore ejus, quod gravi servitute populum Dei premebat, non est reputatus interfecisse rectorem sed hostem. Hoc enim agere non est contra ecclesiam agere, sed pro ecclesia.

18. Item, etiam multis aliis, quæ causa brevitatis omitto, attentis, consurgere necesse est cum Psalmista clamante: *Quis consurget mihi adversus malignantes? aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem?* Et ne amplius seducant istam sanctam congregationem fallacibus verbis & promissionibus dolosis, magna cum instantia reddere illusoribus iniquitatem ipsorum necessarium & expedit; videlicet procedendo jugiter ad sacras sessiones & determinationes juxta canonicas sanctiones, prout tempus & personarum merita requirunt. Nam ad hoc data est huic sacro concilio potestas & virtus ab Altissimo, quæ non veretur magnitudinem cujusquam. Viriliter igitur agitur & confortetur cor vestrum in Domino. Et ut docet Machab. *Verba hominis peccatoris ne timueritis, quoniam stercus & vermes sunt. Nam hodie extollitur, & cras non invenitur*: sed estote fortes in bello & pugnate cum antiquo serpente. Nam si in Constantia constantes fueritis, videbitis auxilium domini super vos, & accipietis vitam æternam, quam vobis & mihi concedat Altissimus. Amen.

SEQUUNTUR XII. PROPOSITIONES

Quas in vigilia palmarum proposuit coram omnibus prælatis & aliis in concilio existentibus eximius sacræ theologiæ doctor cancellarius Parisiensis, unus de ambassiatoribus regni Franciæ.

1. Ecclesiastica unitas ad unum caput Christum fit, & agglutinatur per amorosum Spiritus sancti vinculum, mediantibus divinis carismatibus, tamquam qualitatibus, dispositionibus reddentibus in corpore mystico complexionalem harmoniam, vivificam, & ducentem ad opera vitæ spiritualis exercenda. Ib.p.1623

2. Ecclesiastica unitas ad unum caput secundarium, quod dicitur summus pontifex, Christi vicarius, fœcundior est, multiplicior, copiosior, & major, quam fuerit congregatio Synagogæ, & quam sit congregatio civilis sub uno rectore, rege, vel imperatore.

3. Ecclesia habet potestatem seu facultatem ex vivifico germine sibi insito per Spiritum sanctum, quod seipsam potest continuare integritate membrorum suorum tam coricalium seu formalium, quam materialium seu fluentium.

4. Ec-

ANNO CHRISTI 1415.

4. Ecclesia habet sponsum indefectibilem Christum, sic quod lege stante, nec Christus potest ipsi sponsæ suæ ecclesiæ dare libellum repudii, nec e contra.

5. Ecclesia non ita ligatur matrimoniali vinculo ad vicarium indefectibilis sponsi, quin mutuo se possit absolvere & dare libellum repudii.

æc defi- itio con- ilii ad ræsen- em tunc cclesiæ atum ac- ommodata st. Ita & e sequen- bus di- eris.

6. Ecclesia vel generale concilium, eam repræsentans, est regula a Spiritu sancto directa, tradita a Christo, ut quilibet cujuscumque status, etiam papalis existat, eam audire vel eidem obedire teneatur: alioquin habendus est, ut ethnicus & publicanus. Patet ex immutabili lege divina, Matth. XVIII. promulgata. Concilium generale sic describi potest; concilium generale est congregatio legitima auctoritate facta ad aliquem locum ex omni statu hierarchico totius ecclesiæ catholicæ, nulla fideli persona quæ audiri requirat exclusa, ad salubriter tractanda & ordinanda ea quæ debitum regimen ejusdem ecclesiæ in fide & moribus respiciunt.

7. Ecclesia vel generale concilium, dum dictat aliqua regimen ecclesiæ concernentia papa non sic est supra jura, etiam positiva quod possit pro libito disponere talia dictata per ecclesiam eo modo & intentione, quibus dictata conclusaque sunt.

8. Ecclesia vel generale concilium, quamvis non possit tollere plenitudinem potestatis papalis a Christo supernaturaliter & misericorditer collatæ; potest tamen usum ejus limitare sub certis regulis ac legibus in ædificationem ecclesiæ: & in hoc est totius ecclesiasticæ reformationis stabile fundamentum.

æ hic aduntur, mmunia nc erant ter do res; quamvis nus cau- dicta c habe- ntur; leraban- r tamen, od Ro- anorum ntifi um thoritas ter du- os pon- ices nu- at.

9. Ecclesia vel generale concilium potuit & potest aggregari sine expresso consensu vel mandato papæ etiam rite electi & viventis in multis casibus. Unus inter ceteros est, si accusatus sit & evocatus, ut audiat ecclesiam juxta legem evangelicam allegatam, cui legi subjectus est, & ipse renuit contumaciter ecclesiam convocare. Alius casus ubi materiæ generales continentes regimen ecclesiæ veniunt terminandæ per generale concilium, & papa renuit contumaciter illud convocare. Alius, si jam dictatum sit per generale concilium, quod debeat tali vel tali tempore convocari. Alter casus est, ubi probabilis est dubitatio super contendentia plurium de papatu.

10. Ecclesia seu generale concilium, si viam aliquam concluserit seu dictaverit acceptandam esse a papa pro terminatione schismatis; ipse tenetur illam acceptare; & ita secundum præparationem animi tenetur ad cessionem; & dum ultro offert eam, & prævenit, ipse redditur multum commendandus.

11. Ecclesia seu generale concilium præcipue debet intendere cum prosecutione unionis perfectæ, ad extirpationem errorum & emendationem errantium sine personarum acceptione. Similiter ad hoc quod hierarchicus ordo ecclesiasticus prælatorum & curatorum multipliciter turbatus, reformetur ad similitudinem cælestis hierarchiæ, & conformiter ad regulas primitus institutas.

A 12. Ecclesia non habet efficacius medium ad generalem sui ipsius reformationem, quam si statuatur generalium conciliorum continuatio, celebrationem provincialium non omittendo.

COMMISSIO FACTA AUCTORITATE CONCILII GENERALIS

Domino archiepiscopo Cantuariensi.

SAcrosancta synodus, universalem Dei ecclesiam repræsentans, in Spiritu sancto legitime congregata venerabilibus patribus archiepiscopo Cantuar. Winton. & Lichefelden. episcopis, salutem, & commissorum B vigilantiam efficacem. Quanquam hic nos pro votivæ & saluberrimæ unionis obtentu, ac orbis universi quiete, ad cujus felicem gloriam & dulcedinem longæva ac jam pene defessa vota fidelium exardescunt, cum maximis nempe curis plenisque laborum vigiliis jugiter insudemus, simusque circa ea quamplurimum occupati; nihilominus, ut ubique jura cameræ Romanæ ecclesiæ conserventur, & ea minime fraudentur, aciem oculorum extendimus, & partes nostræ sollicitudinis adhibemus; isto namque præsertim tempore, quo Petri navicula cernitur rectoris gubernacula permaxime deplorare. De vobis igitur ac vestrum quolibet geren- C tes nostris in cordibus fiduciam firmiter specialem, quascunque pecuniarum summas, res, jura, ac bona in quibuscunque consistentia, a quibuscunque collectoribus & subcollectoribus in regno Angliæ, per sedem apostolicam seu alios potestatem habentes, hactenus quomodolibet deputatis, personis quoque aliis, tam ecclesiasticis, quam secularibus vel mundanis regni prædicti, ad dictam cameram quovismodo, seu quavis occasione, vel causa, nunc vel etiam in posterum pertinentia, cujuscunque status, conditionis, dignitatis, vel præeminentiæ fore noscantur, & quibusvis nominibus nuncupatis, per vos, vel alios fidos, probos, D & alias idoneos a vobis & vestrum quolibet deputandos, nostra & dictæ cameræ nomine petendi, exigendi, recipiendi, ac pariter rationem, computum, & calculum cum ipsis & quolibet ipsorum ponendi & revidendi, & de receptis quitandi, liberandi, & plenarie absolvendi, atque pactum de ulterius non petendo faciendi, eosque & quoslibet aut quemlibet eorundem ad prædicta, & pro eorum executione votiva pœnis & mulctis, necnon suspensionis, interdicti, & excommunicationum sententiis promulgandis; censuris quoque ecclesiasticis & aliis juris remediis, de quibus videbitur, rebelles & inobedientes quoslibet compellendi & coercen- E di, ac etiam cum eisdem hujusmodi dumtaxat personis super hiis, in quibus essent eidem cameræ debetrices, seu teneri præfatæ cameræ quomodolibet nunc vel in posterum dicerentur, pro vestro & vestrum cujuslibet voluntatis arbitrio componendi, & compositionem amicabilem, prout visum fuerit, faciendi; super quo vestras & vestrum singulorum conscientias oneramus, vobis & cuilibet vestrum in solidum plenam & libe-

Affert Wilk. Conc. Brit. t. III. p. 371. ex regest. Chichel. fol. 305. 6.

ANNO CHRISTI 1415.

ram, sacri hujus auctoritate concilii, concedimus tenore præsentium ex certa scientia facultatem: revocantes insuper ex nunc simili scientia omnes & singulos hujuscemodi collectores & subcollectores, ipsosque & quemlibet eorum officii suspendentes & penitus amoventes; mandantes præterea harum serie ad firmioris roboris cautelam collectoribus & subcollectoribus & personis aliis dicti regni Angliæ hujuscemodi antefatis, quatenus vobis & vestrum singulis ejusdem sacri auctoritate concilii studeant & debeant in præmissis & circa ea efficaciter obedire; inobedientes, si qui, quod absit comperiantur, pœnis, & de quibus alias, ut præfertur, juris remediis quilibet vestrum decreverit, arctius coercendo; scituros denique, quod qui obedientiæ morem vobis in hiis gerere, ut decuerit, recusabunt, indignationis nostræ pœnales aculeos, prout ratio juris dictaverit, non vitabunt: rata insuper atque grata firmiter habituri quæcunque per vestrum quemlibet juxta cælitus elargitam vobis prudentiam gesta rite fuerint in prædictis. Studeatis igitur, exhortamur in Domino, de singulis, quæ successerint, nos quantocyus & plenius advisare, ut possimus de diligentiæ studiis circumspectionis vestræ providentiam unanimiter collaudare, & condigna rependere merita gratiarum. Dat. Constantiæ sub solitis sigillis quatuor præsidentium nationum die vigesimo quarto maii, MCCCCXV. indictione octava.

EPISTOLA.

NUNTIORUM CONCILII CONSTANTIENSIS AD PETRUM DE LUNA AD CONCILIUM.

Directi cum rege Rom. ad Petrum de Luna Significant suum in Narbonam civitatem adventum, nihilque hactenus actum obsistente Regis Aragonum ægritudine.

Apud Mart. An. t. II. p. 1642.

Reverendissimis in Christo patribus & dominis præstantissimis præsidentibus cæterisque almæ nationis Germanicæ concilii Constantiensis.

Reverendissimi patres domini præstantissimi. Post recommendationem & promptam obsequii voluntatem vestris dominationibus innotescat, quod pridem, die videlicet decima mensis præsentis, corporibus, equis, ac rebus nostris Dei gratia sanis & salvis, venimus ad hunc locum, quem eadem gratia dirigente, Serenissimus princeps & dominus noster Sigismundus Romanorum, Ungariæ, &c. rex inclytissimus, die dicti mensis XV. eo quod serius applicandi Narbonam de serenissimi domini Ferdinandi regis Aragonum & domini Petri de Luna voluntate pariter & assensu ad eamdem diem fuerat prorogatus, cum tota sua comitiva sospes & salvus ingressus est, & ex post, die XX. mensis præfati, per notabilem ambasiatam dicti Petri de Luna, qui pro parte sua die XIX. præcedente in magna episcoporum, doctorum, atque militum multitudine huc applicuit, sub hoc themate: *Descendit justificatus in domum suam*, reverenter & honorifice, nobis & aliis sacri concilii nunciis assistentibus, salutatus fuerat & susceptus, quemadmodum hæc & alia in litteris per præfatos nuncios dicto sacro concilio communiter destinatis plenius & latius continetur. Verum, patres reverendissimi, quod his sic gestis, nihil in principali negotio, maxime quoad visiones mutuo celebrandas & alia nobis injuncta negotia usque in hunc diem fieri poterat, seu congruis modis pertractari, ægritudine corporali dicti domini regis Aragonum etiam usque ad horrendæ mortis periculum obsistente. Nunc autem idem Rex, Redemtoris nostri gratia, saluti seu sanitati pristinæ restitutus in parte, non absque medicorum suorum dissuasione manifesta, divinæ se penitus committens dispositioni, iter Valentia per mare arripuit, & heri, Deo duce, ad prope villam Perpignani, prosperis appulit successibus, eamdem per currum in diem crastinum ingressurus, totaliter & peroptime, quantum nos concipere possumus, ad pacem ecclesiæ, nec non Christi fidelium totalem reintegrationem dispositus & cordialiter inclinatus; quemadmodum etiam ex copiis litterarum prædicto domino nostro Romanorum regi infra biduum per eumdem transmissarum, quas vestris circumspectionibus reverendissimis præsentibus inclusa destinamus, luce clarius poterit apparere. Jam igitur tempus acceptum mutuæ visionis & practicæ finalis super nobis commissis cum desiderio per nos expectatum advenit: in quo ea quæ fient & concludentur præfatis vestris dominationibus quantocius fieri poterit curabimus intimare. Quas altissimus pro salubri & felici ecclesiæ reformatione, &c. salubriter & feliciter juxta vota dignetur conservare. Supplicamus nihilominus instanter, quatenus nos de mora scribendi eædem vestræ paternitates velint habere excusatos: quia per recessum nostrum de Gebennis usque in diem istum nihil certi, de quo scribere congrueret, occurrebat. Datum Narbonæ die XXV. Augusti MCCCCXV. mei Ripensis suo secreto.

Earumdem reverendissimarum paternitatum humiles nuncii, Petrus Ripensis episcopus, Conradus de Susato sacræ Theologiæ, & Lambertus de Stipite sacrorum canonum professores.

EPISTOLA

Jacobi Turonensis archiepiscopi ad concilium Constantiense.

Negotia feliciter consummata fuisse significat.

Sacro sanctæ generali Constantiensi synodo, reverendissimis in Christo patribus & dominis nostris præstantissimis. Ib. p. 165

Reverendissimi patres & domini, humillima recommendatione præmissa cum obsequio promtissimo. Altissimus, qui sperantes in se non deserit; sed res penitus desperatas

ANNO CHRISTI 1415.

tas suæ virtutis magnitudine consummat, post permaximos labores & turbines varios & ingentia tædia dignatus est, quos diligit consolari. Hinc manum ad fortia ponens, cervices antiqui hostis confringendo, rem unionis ecclesiæ, pro qua firmi & intrepidi certatis felices & nos, quantum ex alto elargitum est, grandi cum patientia qua potuimus complevimus. Adeo disposuit, quod ejus dirigente dextera, existat factum, in unum ovile reducti canticum pacis & lætitiæ referre potuerunt sacræ dominationes vestræ. Idcirco R. V. P. præfata scribimus, quatenus spes vos pulcherrima fovet, pacem & unionem ecclesiæ diu desideratam & consequendam, veluti per nos latius eisdem in brevi explanabitur, domino concedente, qui B R. V. P. conservare dignetur, ut ea quæ sua sunt, pacem & alia virtutum opera feliciter compleatis. Scriptum Narbonæ decembris die XIV.

Vestrarum R. P. humiles & devoti Jacobus Turonensis & cæteri collegæ legati nuncii vestri.

EPISTOLA

Sigismundi regis Romanorum ad concilium Constantiense.

Significat nonnulla determinata fuisse capitula, ex quibus unio optata sequatur.

[...]. p.1656. SAcrosanctæ generali Constantiensi synodo, in Spiritu Sancto congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti, Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, ac Ungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ &c. rex, filialem obedientiam cum debito honore.

Quanquam pervigili cura, omnique sollicitudine, post ingressum nostrum ad terras istas, pro bono sacratissimæ unionis feliciter consummando, non cessavimus, quemadmodum etiam in votis habuimus, fideliter la- D borare; quia tamen tractatus desuper habiti, Deo permittente, continuæ mutationi subjacebant, sic quod hodie adpunctuata, & & circa circumstantias occurrentes fere conclusa, crastina die, vel variata fuerant, vel saltem penitus retractata, V. S. super activitatis a certo nequivimus avisare. Verum quia Christus Jesus, sponsus ecclesiæ, cujus res agitur, oculis misericordiæ suæ nos respicere dignatus est, & vestræ sanctitati consolationem hujusmodi communicare cupientes, præsentibus intimamus, quod die externa parte nostra, & nuntiorum præfatæ vestræ sanctitatis cum ambaxiatoribus, & procuratoribus regum & regum principum obedien- E tiæ illius, quem B. appellant, super certis capitulis, punctis, & articulis, ex quorum prattica unionem in ecclesia Dei perfectam & completam pervenire nullatenus dubitamus, conclusum fuerat, et optato fine determinatum et concordatum; super quibus nuntii breviter ad Constantiam reversuri, supradictam sanctitatem plenius et expressius informabunt, quam altissimus pro felici et

[...]nedi[...] [...]um.

A salubri suæ ecclesiæ reformatione feliciter dirigere et salubriter dignetur inspirare. Datum Narbonæ sub sigillo secreto nostro Lutzelburgensi, XIV. die decembris regnorum nostrorum Hungariæ &c. vigesimo nono, Romanorum vero sexto.

Ad mandatum regis Michael cancellariensis Wratislaviensis.

EPISTOLA SIGISMUNDI IMPERATORIS

Ad Ludovicum Bavariæ ducem.

Mittit ei literas Ferdinandi Regis Aragonum de subtractione obedientiæ Petri de Luna.

SIgismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, ac Hungariæ, Dalmatiæ, Croaciæ &c. rex, illustri principi Ludovico duci Bavariæ, & comiti Palatino Rheni, avunculo nostro carissimo. Die XVIII januar. Ib. p.1659.

Illustris princeps, avuncule carissime; die hesterna, hora quasi tertia noctis civitatem Viennensem ad Rodanum si tam nobis feliciter ingredientibus, literæ serenissimi principis domini Ferdinandi regis Aragonum, fratris nostri carissimi, Perpiniani die septima præsentis mensis januarii scriptæ, quas præsentibus inclusas tibi dirigimus, nostræ præsentatæ fuerunt majestati, in quibus idem C serenissimus frater noster rex Aragonum, qui etiam diem constitutum & condictum in subtractione obedientiæ Petri de Luna prævenit, prout et ex literis ejusdem serenissimi fratris nostri, ac forma subtractionis præmissæ nuper per dilectum secretarium nostrum Jodocum tibi transmissis plenius elucescit; & quem nos ad sacrum generale Constantiense concilium pro hujus facti incoepti felici negotii terminatione requirere, & sollicitare deberemus, nos affectuosissime pro faciendo nostri vigili operis studio requirere studuit, ut literæ vocatoriæ pro præmissi negotii celeri expeditione quantocyus sibi transmittantur. Quapropter te instanter rogamus, tibique seriose committendum edicimus, ut præsentatis literis præfati serenissimi fratris nostri, adnotato sacro Constantiensi concilio in specie pro parte exhibendis, idem sacrum concilium instantissime pro hujusmodi literarum vocatoriarum ipsi serenissimo regi Aragonum celerrima transmissione, ac aliorum in talibus pro honore Dei, & ecclesiæ sanctæ ejus reintegratione, prædictorum peractione, uti eidem sacro concilio melius & consultius videbitur nostri parte requiras. Datum Lugduni die XXII. mensis januarii prædicti, regnorum nostrorum anno, Hungariæ &c. XXIX. Romanorum vero sexto, nostri sub signeto.

B. Præpositus Albensis.

SYNODI CONSTANTIENSIS LITERÆ

Adhortatoriæ,

Quibus nobiles ab Hamzburg, ut ecclesiam contra quosvis hæreticos mascule defendant.

Affert Ludevvig. Reliq. to. VI. p. 69.

DIlectis ecclesiæ filiis, nobilibus viris Wilhelmo, Jaroslao, & Nicolao fratribus dictis de Hamzmburk, regni Bohemiæ baronibus, sacro sancta & generalis Synodus Constantiensis, salutem & Dei omnipotentis benedictionem. Quantis providentiæ studiis, malitiæ & nequitiæ fermentum, quod humana conditio ex antiqui serpentis afflatu, miseranda contagione contraxit, potestatibus, quibus ecclesiam suam dominus regendam tuendamque commisit, expurgandum incumbit; & ne corruptionis suæ virus perniciosius dilatare queat, opportunis remediis occurrendum esse, ex Salvatoris nostri sententiis evidentius perdocemur, quibus arborem fici sterilem foecundisque vitibus suæ vineæ noxiam succidi; insuper & oculum, manum ac pedem, reliquamque sui corporis compagem scandalizantes, etiamsi dextri forsitam viderentur, præcidi & abiici mandat, pro ejusdem corporis vita & cæterorum membrorum incolumitate salubrius conservanda. Licet itaque, nobiles Domini, fidelitatis vestræ zelum erga catholicam fidem plurimis cognoverimus documentis; quia tamen nonnunquam proficit ad vigilantiora virtutum studia, etiam animos vigiles excitare; quamobrem nobilitatibus vestris fiducialiter hæc duximus intimanda, quæ benigne suscipere, ac in obsequium militantis ecclesiæ ex innatæ devotionis affectu dignemini executioni debitæ mandare. Noscant igitur vestræ nobilitates, quomodo Sathanas, humani generis hostis antiquus, qui circumjens terram atque perambulans quærere non quiescit, quibus damnationis virus infundat, quendam damnatæ memoriæ Johannem Hus, & nonnullos alios sectatores eorum, Babylonis calice inebriavit; adeo ut ipsi inebriati, magisterium appetentes & legislatores novelli a quibusdam simplicibus putantur, sanæ doctrinæ studiis traditionibusque sanctorum patrum miserabiliter contemptis, nec non ad vanitates & insanias falsas conversi, se ex susceptis de manu ipsius sathanæ errorum poculis noxialibus impleverunt usque ad summum ejus; & diviserunt etiam reliquias suas parvulis: quippe adeo perversitas eorum in regno Bohemiæ & marchionatu Moraviæ, quod dolenter referimus, passim detestanda succrevit, ut etiam nonnulli, qui nobilitatis secundum carnem titulo, aliis præeminent, unanimiter adversus Christum Dominum, & ipsam catholicam fidem damnabiliter conspirantes, ad tuendum & defendendum errores, & pseudodoctores hujusmodi se impietatis funiculis invicem obstrinxerunt. Porro nuper ipsi scelerati, eorumdem Joannis Vikleff & Johannis Huss hæreticorum errorum in ipsis regno & marchionatu sequaces, iniquitatem super iniquitatem continuo opponentes, & contra auctoritatem hujus sacri concilii colla eorum extendere, quamvis temere, non verentes, vindictam divinam, ac in profundum malitiæ descendentes, quosdam libellos famosos, pelles scilicet grandes suis calamis virgisque plenas turpiter conscripserunt, quas in congregatione nostra, hic in Spiritu sancto pro reformatione universalis ecclesiæ, in capite & in membris feliciter inchoata, & jamdiu continuata non erubuerunt facere publice præsentari; & earumdem pellium margines in gyro circumcirca suorum appensorum sigillorum in evidentius suæ prævaricationis testimonium stupenda & ridiculosa præoccupat multitudo; quæ ne dum horrendum, sed & ridiculosum spectaculum intuentibus præstant. Et licet per hæc & alia etiam horrenda plurimum, quæ ipsi sequaces eorumdem Johannis Vikleff, & Johannis Hus in eisdem regno & marchionatu, in contumeliam nostri creatoris & sanctorum ejus inconsultis moribus attentarunt hactenus & attentant, de cordium suorum obstinata duritie spes nobis modica resultaret, quod, dimissis erroribus eorum, ipsi tandem facere deberent, aut debeant dignos fructus; verumtamen tot taliumque sacrosanctæ renatorum perditionem, & fascinationem sathanicam, materna charitatis viscera, absque amarissimo compassionis dolore nequeunt substinere. Et ideo, quantum nobis ex alto permittitur, eos ad salutem, atque salvationem perducere viis & modis congruentibus jamdiu laboravimus; nihil de contingentibus omittendo: nam docendo, scribendo, dissimulando, blandiendo, comminando, censuras & poenas ecclesiasticas fulminando, & jam fortan ultra, quam ipsorum saluti expedit, eorumdem conversionem expectando, solerter, fideliterque impendimus ipsis misericordiæ, quæ potuimus, & proficere debere credimus, officia universa; præsertim erga Johannis Hus supradicti personam dum viveret, quem manifestissimis, perniciosissimisque, ut præfertur, hæresibus jamdudum tam judicialiter, quam scholastice in diversis consistoriis ac generalibus studiis valde mature atque solemniter reprobatis atque damnatis irretitum, frivolum assertorem, & pertinacissimum defensorem, tam ex confessione propria, quam ex suis manu propria conscriptis codicibus, necnon ex testium omni exceptione majorum multitudine copiosa, devicit maturus noster ac legitimus contra eum hic habitus processus; prout ex ejus inspectione liquet omnibus luculenter. Insuper non obstante quod juxta divinarum & humanarum legum decreta de carcere, & in compedibus respondere; nihilominus etiam in præsentia copiosa multitudinis spiritualium & sæcularium aliquoties audientia publica per nos sibi præstita, & non tantummodo conversionis ei locus concessus, sed ad committendum ejus obstinatam malitiam super abundantissimis instructionibus, Catholicæ veritatis & hortamentis dulcissimis cantatis, ut saluti suæ consulens, ad veritatis christianæ religionis unitatem, pro ut tenebatur facere, ipsis per eum relictis & abnegatis erroribus rediret ad gremium ecclesiæ; requisitus restitit sæpius & in-

ANNO CHRISTI 1415.

& instanter; qui tamen more aspidis surdæ obturatis auribus monita respuit salutis, nolens ab insaniis suis falsis & plenis fermento malitiæ periculis resilire: dilexit enim maledictionem & venit ei; & quia noluit benedictionem, elongabatur ab ipso, abiensque demum in locum suum mercedem suis sceleribus, ac illorum sectatoribus debitam de jure, omnium miserorum ipse miserrimus finaliter reportavit. Hæc itaque vestris nobilitatibus pro informatione summaria scripsimus, ut de suprascriptis aliter referentium, vos reddamus præmunitos in Domino, unanimiter sinceris affectibus, quantum debemus & possumus, & per viscera Domini nostri Jesu Christi requirentes & rogantes, quatenus virtutis vos viros in catholicæ fidei puritate flagrantes, quemadmodum indubitata ab omnibus fiducia hactenus commendamini, in hoc necessitatis articulo, manifestis operibus, & magnificis vos effectibus exhibere, & omnes hujusmodi falsas insanias, pseudodoctores & sectatores eorum a vestris finibus exterminare viriliter & circa alios consanguinitate aliove amicitiæ fœdere vobis junctos ac vasallos ditionis vestræ, & subditos universos studeatis sagaciter & efficaciter providere. Quod & ipsi modo dicti nullum hujusmodi pestiferis hominibus Dei & ecclesiæ inimicis auditum accommodent, nullum eis præbeant auxilium, consilium, vel favorem; sed una vobiscum atque nobiscum ad similis persecutionis atque exterminationis opus viriliter animentur, & Dei gloriam in hostium suorum exterminio efficaciter prosequantur. Nec non venerabili fratri Joanni episcopo Litomislienfi, fidei catholicæ ferventi defensori, quem alias veluti ex millibus electum ad regnum, & marchionatum hujusmodi propter opus istud salubre si, & quantum Deo placeret, in illis partibus utiliter peragendis legatum nostrum destinavimus in favorem fidei, quæsumus opem & operam impendatis efficacius; & quantum vobis fuerit possibile, sibi si necessitas ingruerit in tali opere salutari, fideliter & constanter assistatis, viribus & opere vobis cœlitus ministratis. Et quia consideramus, prout etiam credimus, vestras nobilitates non latere, quod eorumdem perversorum audacia & numerus in præfatis frequenter augentur, & ipsorum effrenata superbia, & impietas, vires sumendo; proh dolor! semper ascendit; adeo quod illic propterea ecclesiastica censura dissolvitur, & canonicæ sententiæ auctoritas evertitur; ibi etiam divina officia, timore Dei postposito, profanantur, ac multa nefaria, & absurda, fidei catholicæ repugnantia, in Deum ac sanctos sanctamque matrem ecclesiam, ut fama vulgata didicimus, ausu damnabili publice prædicantur, & sacerdotes, religiosi & sæculares crudeliter spoliantur, a suis beneficiis repelluntur, percutiuntur, occiduntur, & inhumaniter tractantur contra ecclesiasticam libertatem, & ipsorum consortia fugientes vel eis adhærere nolentes crebras injurias ab ipsis sustinent, & offensas. Nos tantas Dei & ecclesiæ sanctæ injurias dissimulare nequeuntes, contra plurimos hujusmodi pestiferos, tam in regno Bohemiæ, quam in marchionatu Moraviæ, hæresum & errorum dogmatizatores, sectatores, defensores, ac fautores, vibrato jam censuræ spiritualis mucrone, citatione personali decreta, secundum canonicas sanctiones duximus procedendum, & ulterius procedemus, prout res tanta exiget & fuerit opportunum. Sicque universalis ecclesiæ confortati præsidio in his & eorum executione vestræ nobilitates se velint & dignentur habere, quod vos reddatis inter optimos ejusdem fidei zelatores in Christi militia magis & magis gloriosos. Nos etiam proinde ac ipsa ecclesia, earumdem nobilitatum digna merita, in eas a felicis divæ memoriæ suis prædecessoribus laudabiliter propagata, altis laudum præconiis attollere, & si opportunitas se obtulerit, congruis recompensare retributionibus jugiter constringamur. Datum Constantiæ sexto cal. aprilis, anno a nativitate domini MCCCCXVI. apostolica sede vacante.

LITERÆ CONCILII AD VITERBIENSES

Affert Bussi hist. Viterb. p. 418. in append.

SAcrosancta & generalis synodus Constantiensis, dilectis filiis prioribus, regimini, & communitati civitatis Viterbiensis, salutem & Dei omnipotentis benedictionem.

Literas vestras accepimus, de quibus vestra devotione satis gavisi fuimus, nam cum ad universalem & sanctam Romanam ecclesiam sinceram fidem, reverentiamque gerere videamini, gratiosissimum nobis est. Quippe ea nobis maxime cura est, ut omnes, & subditi maxime ecclesiæ, quemadmodum vinculo humano, ac divino pariter sunt astricti; ita eidem pareant ac ipsam debite revereantur. Unde cum juxta nostra desideria ostenditis sincere ac fideliter ad ecclesiæ statum intendere, de vobis fiduciam sumimus specialem, & de optimo proposito vos plurimum commendamus. Verum quia pro tutela vestræ civitatis suffragia postuletis, & specialiter dilectum ecclesiæ filium Tartalliam de Lavello, nonnullarum armigerarum gentium capitaneum, plurimum laudando, ipsum desideratis ad servitia S. R. E. retineri. Nos super his habita matura deliberatione, quamquam multiplicibus arduissimis negotiis occupati simus, de remedio opportuno, quantum licet, providere curavimus; ita quod poteritis merito contentari certificantes vos tantum nobis cordi existere, ut terræ Romanæ ecclesiæ immediate subjectæ in tranquillitate permaneant, quod cum omni ingenio, atque opere vos intendimus vigilare. Estote ergo fortes; nam de proximo sublato hoc perniciosissimo schismate, sumus ad electionem indubitati summi pontificis perventuri, qui vos, & alios ecclesiæ populos sub pacis otio continebit, nosque super inde omnem diligentiam apponentes. Datum Constantiæ Kal. aprilis anno a nativitate Domini MCCCCXVI. apostolica sede vacante.

EPI-

ANNO CHRISTI 1415.

EPISTOLA RAYMUNDI ABBATIS

Cluniacensis, ad concilium Constantiense.

Excusat suam a concilio absentiam ob senectutem & infirmitatem.

Affert Mart. Vet. Mon. tom. VII. p. 1217.

SAcrosanctæ generali Constantiæ synodo in Spiritu sancto congregatæ, devoti oratores Raymundus ecclesiæ Cluniacensis humilis minister, totusque conventus ejusdem loci, reverentiam & obedientiam cum honore.

Perpendimus grande & multiplex bonum ob desiderandam cujus assecutionem benedicta congregatio vestra & suum canonice sortita est initium, & constanter, rite & virtuose procedens, Christo duce, felicem præstolatur exitum. Perpendimus sane & per tenorem priscæ convocationis apostolicæ didicimus gloriosam in unum convenisse multitudinem vestram, ut diutinum pestiferumque schisma, & quodvis perversum dogma, seu pullulantem hæresim in agro Dominico funditus exstirparet, utque pene confusum, proh dolor! mysticum corpus ecclesiæ ad debitum suæ integritatis atque reformationis ordinem in capite & membris ipsius revocaret. Hæc opera est felixque sollicitudo vestri sacratissimi cœtus. Et vere felix cuicumque Deus tam laudabili salubrique negotio coassistere & cooperari præstiterit. Has ob res, ego Cluniacensis ecclesiæ minister prædictus sategeram dudum, & arrepta via conatus fui apud vestrum sanctæ conventionis consortium me transferre, vestri quidem sancti operis & curæ participio me felicissimum existimaturus, si quo tendebam tunc advenisse potuissem. At grandis senectæ obfuit illico expertius comprobata debilitas, quam coepti itineris fatigatio, indeque proveniens gravis ægritudo simul oppressit. At vero non diminutam constat, quin potius in corporis & propriæ debilitatis augmentum processisse, mei amplius quam septuagenarii senectutem. Superest incommoditas temporum, sterilitas agrorum, dolendi & lacrymabiles tumultus impacifici finium istorum, guerrarum impetus, currentis nunc temporis frequentiores strepitus armatorum, & quorumdam prorsus impudentium, nedum agris depopulatis inops vulgus exheredando ad nihilum funditus redigere, quin etiam adversus castrorum & fortalitiorum cacumina violentius insurgere, atque radicitus evertere singula, nisi jugis ac indefessa custodia sedulius obsistat. Cujus rei insolentiam nuper in grave istius monasterii dispendium pertulimus. Cum igitur quædam generalis exhortatio, requisitio, monitio, ac in virtute obedientiæ præceptio mandatumque absentium ab eadem sancta synodo prælatorum, ut in eodem concilio conveniant, per quasdam litteras sub plumbo & bulla quidem sacræ synodi dudum emanasse contigerit, prout fertur: idcirco eamdem sanctam synodum, vestræque sanctæ multitudinis benedictum cœtum supplices & humiles deposcimus, quatenus prædicta sterilitatis, guerrarum & disturbiorum incommoda cum fragili senio

A ad mei ministri supradicti Cluniacensis ecclesiæ absentiam legitime excusandum suscipere dignemini, attendentes, quod etiam ab ipsius sanctæ synodi exordio, pro me & meo monasterio ac Cluniacensi ordine in eodem sancto consortio vestro atque generali concilio affuerunt jugiter viri quidam juris utriusque divini & humani doctores, quorum assistentiam in eodem concilio vicariatumque & procurationem pro me ac prædictis monasterio, & ordine usque in finem ejusdem concilii continuandam esse decrevimus & decernimus per præsentes: eisdem & cuilibet eorum in solidum, videlicet dominis Roberto *de Eschaudejoles* decretorum doctori priorique Celuniarum, Johanni de Vinzellis B magistro in theologia de Ymnimonte, Lamberto de Stipite de Bertreriis, Petro de Corrozello B. Mariæ Deauratæ de Tholosa, & Petro Alboti de Tarnayo ordinis nostri Cluniacensis prioribus, doctoribusque decretorum: dantes & concedentes potestatem vice & nomine nostro atque pro nobis in eodem generali concilio comparendi, & ibidem ad opus sanctæ unionis ac reformationis ecclesiæ incedendi, jura, & libertates & privilegia universalis ecclesiæ, nostrorumque monasterii & ordinis prædictorum tuendi & defendendi: vices quoque nostras in his & aliis quibuscumque, prout moris est & pertinet ad generalia concilia plene absentiam prædictam C excusando, penitus exercendi. Quæ quidem omnia vice & nomine nostro agenda, ut præmittitur, per nostros hujusmodi procuratores & nuncios speciales, atque gerenda in eodem concilio ex nunc promittimus rata & grata habere, nec quomodolibet a salubribus discrepare statutis aut statuendis in eodem generali concilio: quin immo ea tenere & custodire, ac in dictis nostris monasterio & ordine facere toto nisu inviolabiliter observari. Datum in nostro monasterio Cluniacensi prædicto, sub sigillis nostris, anno Domini MCCCCXVI. die decima mensis Augusti. R. Clun. *J. Ginavet*.

D *COPIA LITERÆ ALFONSI REGIS ARAGONUM*

Missæ &c.

Significat obitum patris sui Ferdinandi, & unionem ecclesiæ, quantùm in ipso fuerit procuraturum se promittit.

Die 14. ap. Affert Mart. Anec. t. II. p. 1664.

REverendis venerabilibus in Christo patribus, amicis carissimis, dilectis, & devotis nostris dominis cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, cæterisque prælatis & aliis in Constantia Maguntinensis provinciæ congregatis, Alfonsus, Dei E gratia, rex Aragonum, Siciliæ &c. salutem & honoris augmentum.

Flebilis tragediæ calamo, non sine alta cordis amaritudine, & lacrymarum fluvio nunciamus, quod illustrissimus dominus rex pater & dominus noster, recordationis eximiæ in villa Aqualatæ, die jovis, secunda aprilis instantis circa meridiem suæ debitum, quod saucia mente referimus, fatalitatis exsolvens, ab hoc sæculo migravit ad Christum

ANNO CHRISTI 1415.

stum. Et quanquam de tanti principis, patris & domini obitu nequeamus amarissime non tristari; considerato attamen, quod nihil humanæ naturæ decentius ad nihilque certius in hanc vallem lacrymarum venimus, quam ut tremendæ mortis janua exeamus, nostram aliquatenus obtemperamus tristitiam; præcipue tamen in suæ vitæ glorioso exitu, ut Christianissimus princeps, cum tota cordis contritione ecclesiastica sumpsit sacramenta. Ex quibus tenemus de firmo quod ultra gloriosum nomen & famam, quam ob sua magnifica gesta, & opera virtuosa, & inter multa alia, quæ ad arctam unionem sanctæ matris ecclesiæ devote peregit, reliquit in terris, animam ejus dirigit in excelsis. Ideo paternitates vestræ, quas credimus, ut humanum est, tantæ amaritudinis acerbitate dolere, pro refrigerio animæ suæ, ut libeat, ad dominum intercedant, ut siquid maculæ purgandum remanserit, devotorum orationibus abstergatur; sciture quod si vivente dicto serenissimo domino genitore nostro, prout nostis, ex hinc negotia dirigebantur ecclesiæ; non minus nos, qui igne paternæ charitatis adurimur, voluntate prona, studio pervigili, & intentione sincera præter omnia ad consummationem tam meritorii, & sacri negotii gloriosissime initiati, ejus suffragio dirigente, cujus res agitur, procedemus, parati si qua restent, quæ super his vobis occurrerint, utpote a paterno non degenerantes affectu, pro viribus adimplere. Datum in monasterio Popleti sub nostro sigillo secreto XIX. die aprilis, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexto decimo.

EPISTOLA PRIORIS MAJORIS

Et conventus Cluniacensis, ad clerum Gallicanum in concilio Constansiensi existentem.

Significant novi abbatis electionem, quam petunt a concilio confirmari.

[Septemb. ...ense Affert Mart. et. Mon. VII. p. 18.]

REverendissimi patres & domini metuendissimi, humillima recommendatione præmissa. Cum, volente & permittente Deo, reverendus in Christo pater dominus Raymundus dudum abbas & pastor noster ac hujus nostri Cluniacensis monasterii, ex præsenti sæculo ad Dominum migraverit: unde nos & id ipsum monasterium totusque Cluniacensis ordo vehementer & non immerito condolemus tanto viduati pastore, qui tamquam forma religionis & speculum devotionis per vitæ suæ cursum extitit. Nos inde processimus ad novi abbatis & pastoris electionem, venerabilemque patrem dominum Robertum priorem Celsiniarum, decretorum doctorem, tamquam idoneum elegimus in abbatem nostrum & hujus Cluniacensis monasterii, cujus personam existentem apud vos & præclarissima merita sufficienter agnovistis. Supplicamus igitur, quatenus nunc, vacante sede apostolica, a qua locus ipse Cluniacensis immediate dependet, vices gratiæ & favoris vestri impendere dignemini, ut idem dominus noster possit & valeat, ut nobis opus est, celerius confirmari. Alioquin gravis jactura incommoditasque periculosa multiplicis dispendii instanter imminet nostræ satis numerosæ fratrum congregationi, & huic Cluniacensi cœnobio, quod Romani pontifices & sedes apostolica quasi cameram suam & proprium thalami locum solverunt jugiter operosius confovere: quod & nunc in parte ista etiam dignentur reverendæ paternitates vestræ favore prosequi gratioso: quas Altissimus conservare dignetur. Scriptum Cluniaci die XV. septembris.

Humiles vestri oratores
Prior major & conventus monasterii Cluniacensis.

Superscriptio.

Reverendissimis reverendisque ac venerabilibus in Christo patribus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, ceterisque venerabilibus circumspectisque viris nationis Gallicanæ in generali Constantiensi synodo constitutis, dominis nostris honorandissimis.

EPISTOLA UNIVERSITATIS COLONIENSIS

Ad concilium Constantiense.

De Joanne de Prussia suspecto de hæresi.

[An. 1417. Affert Mart. An. t. II. p. 1708.]

SAcrosanctæ generali Constantiensi synodo præsidenti, patribus & dominis nostris reverendissimis.

Humillima subjectione & obedientia præmissis. Vobis, præstantissimis dominis nostris, & ecclesiæ universalis ac sacrosanctæ synodo Constantiensi præsidentibus, summarie exposuimus, quod ad nos supervenerat quidam frater Johannes de Prussia; moram nobiscum Coloniæ trahens, qui suspectus de hæresi habebatur; non initiative apud nos inventus, sed in alii locis pluribus, in quibus antequam se applicuerit provinciæ nostræ, ut sufficit intelleximus, pro tali habebatur. Idem Johannes apud nos per sententiam canonicam venerabilis Jacobi de Susato, ordinis fratrum Prædicatorum sacræ theologiæ professoris, inquisitoris hæreticæ pravitatis, carceri satis facili pro custodia mancipatus; & ne ab eodem illicentiatus exiret, juramento per eum præstito ad hoc astrictus, universitate nostra & prælatis ecclesiarum ad hoc specialiter vocatis, et in illam sententiam unanimiter consentientibus; illicentiatus tamen abiit, allegans se post abscessum suum, a Gregorio papa absolutionem ab omnibus suis excessibus obtinuisse. Processum contra eum factum vestris paternitatibus referent magistri nostri venerabiles, Theodoricus de Monasterio, et Johannes de Monte, ordinis fratrum prædicatorum, sacræ theologiæ professores. Supplicamus igitur humillime, quatenus singulis auditis et attentis, quæ concernunt factum istud, dicto M. Jacobo, et nobis scribere dignemini, qualiter nos in hoc facto habere debeamus, ut nec ecclesiæ sanctæ, cujus caput apud nos pro tunc censebatur, et tenebatur papa Johannes, confusio vel ignominia generentur.

Fa-

Factum, & totum processum contra eum factum noverunt magistri universitatis nostræ prædicti, videlicet T. de Monasterio, et Johannes de Monte, quibus scripsimus, rogantes, ut reverentias vestras super istis plenius informent, quas dignetur dirigere, et sanas, ac incolumes conservare ad honorem, et unionem suæ ecclesiæ sanctæ, gratia nostri Salvatoris. Scriptum XXI. maji.

Vestri humiles et devoti, Rector et universitas studii Coloniensis.

EJUSDEM EPISTOLA

Ad Theodoricum de Monasterio, & Johannem de Monte

Ejusdem argumenti.

Ibid. VEnerabilibus & scientificis viris magistris T. de Monasterio, & Johanni de Monte, ordinis fratrum prædicatorum, sacræ theologiæ professoribus, amicis nostris prædilectis.

Reverendi magistri, & domini honorandi. Intelleximus a magistro Jacobo de Susato, ordinis fratrum Prædicatorum, inquisitore hæreticæ pravitatis per provinciam Coloniensem deputato, nobis exponente, quatenus dominus Jo. Malkavv de Prussia judicem obtinuerit dominum cardinalem Ragusinum contra dictum magistrum Jacobum in causa fidei, alias per eumdem magistrum Jacobum adversus præfatum Johannem institutum; & quod olim Gregorius XII. tunc in sua obedientia sic nominatus, ipsum dominum Johannem absolvisse debuisset a sententiis excommunicationis in eumdem dominum Johannem ab ipso magistro Jacobo in causa fidei promulgatis; quodque præfatus dominus cardinalis Ragusinus requirit & desiderat, ut ipse magister Jacobus in congregatione Universitatis nostræ desuper habita consilium nostrum imploraverit, quid esset facturus in præmissis, ut nihil honori suo, cleri, neque nostro derogaret. Ubi nostra concordavit deliberatio, quod si dicta absolutio facta fuerit secundum formam juris cap. *ut officium* §. *si vero de* hæreticis lib. VI. æquanimiter tolerari debeat, quod ibidem suum sortiatur effectum. Sed si idem dominus Johannes de Prussia ad civitatem & provinciam Coloniensem descenderit, & ibidem malum semen suum ut prius spargere voluerit, a prædictis sententiis in eum latis non censeatur immunis; quia dictus Gregorius, de cujus obedientia tempore prætensæ absolutionis prædictæ nos non eramus, ipsum dominum Johannem præfatum absolvere non poterat a sententiis prædictis in eum promulgatis, maxime pro excessibus & delictis per eum in nostra obedientia perpetratis, & commissis, ut a nobis pro absoluto haberetur. Si tamen concilium declaraverit ipsum fore absolutum & pro tali habendum, huic declarationi sit acquiescendum. Et ideo consultum fuit, ut copia processus per dictum inquisitorem contra præfatum dominum Johannem facti vobis mitteretur, ut ex eo & cardinalis prædictus & alii de concilio magis, & melius de factis & erroribus dicti domini Johannis possint informari. Insuper, reverendi magistri, mittimus etiam literas nostræ universitatis toti synodo, supplicantes, quatenus audita, & cognita veritate facti processus contra dominum Johannem &c. ipsi nos dirigant, et informent, quomodo nos habere debeamus in ista prætensa absolutione &c. ab eo obtenta; scilicet an validam & canonicam eam censere debeamus, de quo certi non sumus; præcipue ex eo quod tempore hujusmodi absolutionis, si talis dici mereatur, eramus sub obedientia Johannis papæ. Nec credimus, si idem frater Johannes veritatem processus plenarie narrasset, absolutionem a quocumque discreto tanta saltem facilitate obtinuisset. Unde in literis nostris synodo generali directis eos ad vestras reverentias ad habendam plenam informationem super facto & processu, in quo ipsos plenarie & certitudinaliter informari poteritis, remisimus; & supplicamus, quatenus utique diligenter de processu in hac causa per magistrum Ja. & nos una cum ipso habito dominos de synodo informetis, & certificetis.

Rector universitatis studii Coloniensis.

ALIA EJUSDEM ARGUMENTI.

NOveritis, magistrum Jacobum de Susato, ordinis fratrum prædicatorum, inquisitorem hæreticæ pravitatis, per provinciam Coloniensem nobis literas magistri Theodorici de Monasterio, sacræ theologiæ professoris, exhibuisse, quomodo frater Johannes de Malkavv de Prussia obtinuerit judicem cardinalem Ragusinum contra dictum magistrum Jacobum, qui scribit sibi quod Gregorius XII. in sua obedientia sic nominatus, absolvit prædictum fratrem Johannem de Prussia a sententia excommunicationis, quam idem M. Jacobus tulit in causa fidei contra eumdem fratrem Johannem, qui nos & totum clerum Coloniensem congregari fecit, requirens nos quid sibi & nobis expediret in hoc facto. Nos vero concorditer sibi dedimus responsum; non dubitantes de consensu domini nostri archiepiscopi Coloniensis; ob reverentiam dicti domini cardinalis sub istis modo & forma: Reverendo &c. Primo, ad ultimam clausulam literæ ipsius M. Theodorici de Monasterio. Nam si Johannes papa ipsum absolvisset a dictis excommunicatione & perjurio, oportuisset hoc vos tolerare, quod ex hoc sequerentur multa absurda, scilicet divisio ecclesiarum, dispartitas collegiorum, parochiarum bicipitum tricipitumque multiplicatio. Nec dispartitas esset finis. Sed quidquid Gregorius fecit legitime in sua reali obedientia esse approbatum non contradicimus; sed facta in nostra obedientia non sunt talia, quæ concernant obedientiam dicti Gregorii; ergo non habemus nos de his factis implicare. Et quia idem M. Jacobus inquisitor nunquam post concilium Pisanum tenuit ipsum sic nominatum Gregorium pro papa, sicut nec clerus Coloniensis, nec etiam nos. Ergo facta nostræ obedientiæ non sunt revo- Ibid.

ca-

ANNO CHRISTI 1415.

cata. Idcirco sententia in ipsum lata stat & stabit in suo vigore. Maneat ergo ille in sua obedientia, nec occupabimus nos cum ipso, nisi venerit ad loca nostræ quondam obedientiæ. Item, ob reverentiam & honorem dicti domini cardinalis concordes sumus sub istis modis, & forma: si absolutio facta est debito juris ordine, secundum tenorem capituli & officium inquisitionis §. 1. *Si vero aliqui*, extra. de hæreticis lib. VI. ubi sic dicitur. *Si vero aliqui ex prædictis, hæretica labe primitus abjurata, redire voluerint ad ecclesiæ unitatem, eis juxta formam ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis, & injungatis eisdem quod injungi talibus consueverit*. Ubi glossa super verbum *consueverit*, notat, modum secundum capitulum *Quotiens cordis* 1. q. VII. &c. *Saluberrimum*, Et de consec. di. *secunda*. *Ego Berengarius*. Si sic legitime factum est, & habere poteritis legitimum documentum, de quo dominum archiepiscopum, universitatem, clerumque totum Coloniensem & dictum magistrum Jacobum certos reddere poteritis; placebit omnibus prædictis & nobis quod dictus frater Johannes se gerat pro absoluto; dummodo maneat extra provinciam Coloniensem, certis rationibus nos ad hoc moventibus. De istis petimus informari sacrum concilium, & dominum cardinalem Raguinum prædictum, ut supersedeant de isto facto, quia non possumus nos a domino nostro archiepiscopo & toto clero Coloniensi separare.

ARCHIEPISCOPI, ET EPISCOPORUM

Sueciæ supplicatio ad Patres concilii Constantiensis pro canonizatione Nicolai episcopi Lincopensis, Brynolfi episc. Scarensis, & Ingridis monialis, anno 1417. die 1. martii

Ex cod. MS. Bibl. Upsal. n. 63. Q. to.

Affert enzel iar. Va- an. pag. o.

REverendissimis in Christo patribus ac dominis suis gratiosissimis, dominis episcopis, presbyteris & diaconis, sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, vestri humiles & Deo devoti filii Johannes archiepiscopus Upsalensis, Kanutus Lincopensis, Bryniulphus Scarensis, Andreas Strenginensis, Navvno Arosiensis, Magnus Aboensis, & Etchillus Vexionensis ecclesiarum episcopi regni Sueciæ, omnimodam reverentiam debitamque & devotam in domino orationem.

Reverendissimi patres dominique præstantissimi. Quoniam Virginis filius, Deus noster gloriosus, suæ inscrutabilis sapientiæ consilio opportuno pro suæ inconsutilis tunicæ, videlicet S. Matris ecclesiæ suæque sponsæ, longissimo schismate pestifero dilaceratæ, reintegratione morum ac consuetudinum laudabilium reformatione, virtutumque insignium adornatione vestrum sacrum collegium, in sacro generali Concilio Constantiensi in Spiritu Sancto voluit adunari, ut earundem paternitatum vestrarum moderante prudentia, scissuræ sartiantur & deformia reformentur, fiantque amodo omnia prava in directa, & aspera in vias planas convertantur, in quibus (Domini videlicet viis) alius sic, alius sic transiens pop. Christ. Christi sanguine redemtus, ad cœlestis vitæ patriam de hoc exilio secure valeat pervenire.

Sane, reverendi patres, cum sponsa agni, quæ eum sequitur, quocunque ierit, eademque sponsa, videlicet sancta mater ecclesia, tanquam regina a dextris virtutis Dei adstans, diversarum sacrarum religionum sit varietate decorata, inter quas * advesperascere mundo, in occiduis ejusdem partibus, ut puta in regno Sueciæ Christianissimo, quædam regulares constitutiones sub nomine & vocabulo *Regula S. Salvatoris* a Dn. nostro Jesu Christo, ut pie credimus, beatæ Brigidæ, patronæ regni christianissimi Sueciæ supradicti divinitus revelatæ, in salutem populi christiani prodierunt, prout paternitates vestras, credimus non ignorare, quæ sub B. Augustini regula, per sanctam sedem Apostolicam dudum confirmatæ in monasterio Watzsteno in regno prædicto celebriter & devotissime per duos conventus utriusque sexus in distinctis providissime locis separatis observantur. Unde quantus fructus devotionis, peccatorumque conversio & salus animarum redundare dignoscitur, ne dum in regnis istis aquilonaribus, verum etiam per diversorum inclitorum aliorum regnorum climata, videlicet Italiæ, Angliæ, Alamanniæ, Poloniæ & Livoniæ aliisve terris, vix animus capere possit aut lingua explicare.

* lege advesperascente

Patres reverendissimi, orbis terræ cardines, ac columpnæ ecclesiæ Dei inconcussæ, omni cum reverentia ac devotione grandique fiducia preces humillimas porrigimus eisdem reverendissimis vestris paternitatibus, supplicantes, quatenus ob amorem Dei, nostrarumque precum supplici interventu procuratores et syndicos præfati monasterii ac totius ordinis ad sacrum concilium Constantiense supradictum et reverendissimas paternitates vestras directos, habere dignemini recommendatos, et negotia pro quibus ad dictum sacrum concilium venerint expedienda favorabiliter recommissa, atque eorum clementissimi cooperatores existere in privilegiis, immunitatibus, indulgentiis, et aliis eisdem a summis Romanorum Pontificibus alias dudum indultis et concessis, per unicum futurum summumque Pontificem, Deo dante, rite et canonice eligendum auctoritate apostolica confirmandis; præsertim ut prædictæ constitutiones beatæ Birgidæ, ut præfertur, divinitus per revelationem traditæ, per modum regulæ ab aliis sacris regulis distincte valeant per eandem sedem Apostolicam confirmari, si quovis modo fieri possit, sacro Constantiensi concilio approbante. Insuper, reverendissimi patres et domini præstantissimi, ut ingratitudinis apud vos non arguamur, sufficienter informati per literas sacri Concilii ac nostros procuratores, quos alias nuper ad sanctam sedem apostolicam direximus pro trium sanctorum de supradicto regno Sueciæ, videlicet beatorum patrum Nicolai Lincopensis, et Bryniulphi Scarensis quondam episcoporum, ac Ingridis monialis mo-

ANNO CHRISTI 1415.

monasterii Skeningensis ordinis prædicatorum, celebris memoriæ canonizatione (quorum meritis coruscantibus quamplurimis miraculis ad eorum sepulcra, firma fide in cordibus fidelium tenetur per universa regna ista et partes circumvicinas, ut potentes sint apud Deum intercedere pro peccatis omnium populorum, et gratiam militanti ecclesiæ in præsenti, et gloriam in futuro a Domino cum aliis sanctis uberius impetrare.) Vestris reverendissimis paternitatibus pro bono cooperationis in sacro concilio Constantiensi, nobis quo ad primam instantiam jam facta expeditione in tam celebri negotio plurimum ex intimis regratiamur, devotissime supplicantes, quatenus apud summum pontificem de proximo, dante domino, eligendum, habere dignemini id canonizationis negotium tam sinceriter recommissum, ut ipsum cum aliis ulterius effectum sortiri mereatur optatum. Pro quibus altissimus in sua gratia reverendissimas paternitates vestras sine fine conservare dignetur ad præmissa et singula misericorditer adimplenda.

Datum Upsaliæ anno Dom. CIↃCDXVII. prima die mensis martii, nostris sub sigillis præsentibus coappensis.

MARTINI PAPÆ V. BULLA.

Asloensi (1), & Verionensi (2) episcopis, ut de vita, & miraculis recolendæ memoriæ Nicolai Lincopensis (3), & Brymulphi (4) Scarensis (5) episcoporum, ac Ingridis (6) Monialis ordinis Prædicatorum, quæstionem instituant.

Martinus episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Aloensi, ac Verionensi episcopis, salutem & apostolicam benedictionem.

Ex Brem. in novo Bull. Ord. Præd. ad hunc an. ex arch. Ord.

QUoniam ineffabilis virtutum cœlestium, proceræque celsitudinis internæ lætitiæ veritate plantantis, summi, circundati agminibus, Patris providentia, licet, in hoc defluentis, & ad exitum continuo properantis mundi, statu recti censura judicii cuncta regens, omnes formans, gradusque plasmatorum dijudicans, singulis diversa distribuat, & in hoc procelloso curarum pelago hunc humiliet, & hunc exaltet, istum dejici permittat ad infima, illumque ad summa rerum fastigia magnitudine dignitatum attollat; dum nascentis dies mortis indicitur, & per latentes subdolosque discursus hujus vitæ nostræ mortalitas ad extremum diem propulsi temporis mobilitate captatur, operum, gestorumque, remedia, & auxiliaria commoda salvando cœtui perstringit duntaxat profutura, congruit profecto, ut ultimum labentis vitæ nostræ diem, quem festinatis cursibus properare sentimus, piis prævenire gestientes operibus, & ex eorum, quos in hoc blandienti, captiosoque sæculi tramite, cursu consummato ex miseriarum acervo, ad cœlestem patriam immarcessibilibusque deliciis Altissimi præsentiam venisse pie creditur, acceptabilia acquirentes suffragia, illos, ut etiam eorum adjuti patrocinio, ipsius patriæ possessores efficiamur, et hæredes, studiis honorare solicitis, et sonoris efferre præconiis nullatenus omittamus. Dudum siquidem cum pro parte dilectissimi in Christo filii nostri Erici (8) Swetiæ (9), Daciæ (10), et Norvegiæ (11) regis illustris, ac venerabilium fratrum nostrorum Upsalensis, ac dilectorum filiorum nonnullorum capitulorum et convent uum, ecclesiarum et monasteriorum, necnon Procerum, aliorum nobilium, et communitatum quarundam civitatum regni Swetiæ juxta seriem quarundam literarum per illos Baldasari, in sua obedientia, de qua partes illæ tunc erant, Johanni XXIII. super hoc specialiter directarum, coram generali Constantiensi synodo, postquam ipse Baldassar hujusmodi obedientiæ præsidere desierit, et antea sibi hujusmodi literis minime præsentatis expositum extitisset, quod celebris et recolendæ memoriæ Nicolaus Lincopensis, Brymulphus Scarensis episcopi, ac Ingridis monialis monasterii monialium Skrenugen, (16) ordinis S. Augustini, sub cura et secundum instituta fratrum ordinis Prædicatorum viventium Lincopen. dioecesis, dum in hujus ærumnosæ peregrinationis exilio mortali vita potirentur, non humanis favoribus obsequi, sed puro corde, sinceraque mente divinis oculis complacere studuerant, et per austeritatem jugis poenitentiæ corporum artus suorum spiritui servire cogentes, lubricæ carnis contempserant illecebras, declinaverant a voluptatibus, pudicitiæ conjuncti fuerant, et spreta fallaci gloria mundi, per devotæ orationis exercitium, et laudabilium virtutum opera summo judici Deo famulatum impendere, ac sibi ipsi et aliis ad æternæ vitæ merita proficere conati erant indefesse verbis pariter, et exemplis, non quæsierant opibus, sed spiritualibus gratiis, et bonis moribus abundare, quibus jugiter, et conversatione se pios, prudentes, humiles, sobrios, et castos, erga Deum summa veneratione devotos, erga vere pauperes, et loca pia caritate non ficta largifluos, constantes in fide, sacra spe plenos, et aliis virtutibus claros esse probaverant; propter quod mirabilis Deus in sanctis suis, et faciens mirabilia magna solus, per gloriosa eorundem Nicolai, Brymulphi, et Ingridis merita, tam ipsis in humanis agentibus, quam etiam post eorum felicem transitum ab hac luce in variis lucis Swetiæ, diversisque temporibus miracula dignatus fuerat operari, honorans illos in terris, quos ut pie credebatur, coronaverat in excelsis, ac ex parte regis, et aliorum exponentium prædictorum ipsi synodo humiliter supplicato, ut aliquibus ex S. R. E. cardinalibus, et aliis prælatis in dicta synodo existentibus, quod se de vita, et meritis præfatorum Nicolai, Brymulphi, et Ingridis ac hujusmodi miraculis informarent, et ea quæ per hujusmodi reperirent informationem eidem synodo referre curarent, et deinde sufficientibus, et exquisitis meritis ad hoc suffragantibus ipse Nicolaus, Brymulphus, et Ingridis aliorum sanctorum catalogo ascribi, & aggregari possent, committere dignaretur: ipsa

In præfat. ad hoc Constant. Conc. oscitans scripsit hanc Ingridem Monialem fuisse Ord. S. Birgittæ.

ANNO CHRISTI 1415.

sa synodus nobis, tunc minori fungentibus officio, & dilecto filio nostro Petro (17) tit. S. Grisogoni presbytero cardinali, ac venerabili fratri nostro Jacobo (18) episcopo Laudensi, necnon dilectis filiis Johanni de Jarsono (19) cancellario ecclesiæ Parisiensis, Lamberto de Gelria (20), Wilhelmo Slync (22), & Joanni Blocvvel (23) in theologia professoribus, in eadem synodo præsentibus, vivæ vocis oraculo commisit, ut literis authenticis, necnon libellis & instrumentis publicis per regem & alios exponentes prædictos super hoc destinatis per eos visis & examinatis super præmissis omnibus se diligenter informarent, & omnia quæ per eandem reperirent informationem ipsi synodo fideliter referre curarent. Qui quidem commissarii procuratoribus regis & aliorum exponentium prædictorum negotium hujusmodi prosequentibus eisdem literis necnon libellis & instrumentis publicis per eos diligenter visis & examinatis, ea quæ exinde reperierunt de vita & meritis, nec non fama & devotione populi & miraculis hujusmodi, tam in vita, quam post mortem eorundem Nicolai, Brymulphi & Ingridis, quæ ipse Deus ad eorum preces, ut credebatur, operatus fuerat & in dies operabatur, seriosius referre curarunt; ipsa quoque synodus attendens, quod de fama præmissorum, ac devotione populi, necnon vita, & meritis dictorum Nicolai & Ingridis ac miraculis supradictis per hujusmodi informationem receptam plene liquere non poterat, quodque ecclesiæ militanti difficillimum redderetur agnoscere spiritum glorificandum (24) in ecclesia triumphanti, & quod propterea expediens videretur in talibus ea gravitate procedi, qua ipsa non deciperetur ecclesia militans, & virtutum mater justitia non læderetur; sed in re tanta cum abundantiori cautela, & majori maturitate procederetur, vobis (25) suis dedit literis (26) in mandatis, quatenus ad loca, quibus præfati Nicolaus, Brymulphus, & Ingridis fuerant, dum in humanis agerent, conversati, & ad illa, ubi eorum corpora requiescunt, personaliter accedentes, de fama præmissorum, ac devotione populi, vitaque, & meritis antedictis ac miraculorum hujusmodi crebrescentia, veritateque & eorum circumstantiis universis, juxta datam vobis a Deo prudentiam, a testibus omni, quantum humana sineret fragilitas, exceptione majoribus, exacte, diligenter, fideliter, & prudenter secundum articulos & interrogatoria, quæ sua bulla vobis mittebat interclusam, requireretis perpensius veritatem; super quibus omnibus & singulis vestras duxit conscientias onerandas, prout in ipsis literis plenius continetur. Nos itaque, qui superni postmodum dispositione consilii in apostolicæ dignitatis statione collocati, illius, quem in suis sanctis collaudare jubemur, cujusque in hac tenebrarum valle habitantibus inscrutabilia sunt judicia, & qui investigabiles fecit vias suas, in terris, vices gerere, licet immeriti, comprobamur, ulterioribus regis, aliorumque exponentium præfatorum, qui caritate æstuantes, & fide, illudque veritatis, non qui coeperit, sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit complectentes oraculum, episcoporum & Ingridis prædictorum, qui ex Deo nati, illi omnia sua vovendo consecrarunt, & quos altissimus, in omni benedictione spirituali in coelestibus in Christo Jesu benedicens, ante mundi constitutionem elegit, ut in conspectu ejus sancti essent, & immaculati, canonizatione, ut cum sanctis scribantur, studiis statuerint indefessis, piis, ac devotis supplicationibus excitati, ad Dei laudem, & gloriam, fidei propagationem orthodoxæ et ut justorum semita, quasi lux splendens procedat atque crescat, ac compunctionis vomere ad proferendos fructus uberesque manipulos fidelium de virtute in virtutem ambulantium corda perpensius adaperiant, (27) vestrique exilis operis fruge Deus omnipotens, qui nullius obliviscitur operis, seminis per suos germinati in plurimorum conspectu pabula falce metant, granaque sua ad horrea perducant æterna, et elucentem divinæ operationis effigie in hujusmodi tam celebris exagitatione negotii illud verbi Dominici: inveni hominem secundum cor meum: vobis dirigi valeat, & adscribi, nostræ super his impertientes authoritatis adminiculum, commissiones, necnon mandata, ac literas hujusmodi, & omnia inde sequuta, rata habentes & grata, illa authoritate apostolica laudamus; approbamus pariter, & confirmamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus; supplentes omnes defectus, si qui forsan intervenerint in eisdem; & nihilominus ut hujusmodi tam meritorii ædificatoriique negotii ductu regio exitus citius substituatur optatus, vobis & vestrum cuilibet, per vos vel etiam alios, moribus & vita comprobatos, viros idoneos, de quibus, & prout vobis, in his etiam hujusmodi vestris conscientiis oneratis, expedire videbitur, ad prædictarum literarum executionem procedendi, ac in eis contenta exequendi; omnia præterea, & singula quæ pro hujusmodi executorialiter adimplenda quomodolibet necessaria, vel opportuna fuerint, faciendi, præsentium serie mandatum damus, & etiam potestatem. Testes autem hujusmodi, qui fuerint nominatim, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram ecclesiasticam, appellatione cessante, compellatis veritati testimonium perhibere, non obstantibus tam fel. rec. Bonifatii pap. VIII. prædecessoris nostri, ac de una, & duabus dietis in concilio generali, quam aliis apostolicis constitutionibus, cæterisque, contrariis quibuscumque, seu si aliquibus communiter, vel divisim a sede apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari, aut extra, vel ultra certa loca ad judicium evocari non possint, per literas apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Quidquid autem per hujusmodi inquisitionem vos, & a vobis forsitan deputandos invenire contigerit in præmissis, nobis aut successori nostro R. P. canonice intranti per vestras patentes literas præsentium, & aliarum literarum prædictarum se continentes, plurimorum Tabellionum publicorum boni testimonii,

ANNO CHRISTI 1415.

nii, & famæ legalis, manibus ac subscriptione vestris, sigillisque munitus, fideliter quantocyus intimare curetis, ut ex intimatione ipsa super his, uberiori nobis, vel eidem successori, certitudine reddita, consultius A fieri queant singula, laudibus, & rependiis, supernaque caterva jugiter extollenda. Datum Constantiæ, Non. Maii pontificatus nostri anno I.

ANNO CHRISTI 1415.

REV. PATRIS BREMOND TOTIUS ORD. PRÆDIC.

Generalis Magistri in hanc bullam

NOTÆ.

1. *Asloen.*) seu *Aslogen*, vulgo *Asloa*, in *Norvegia*

2. *Verionien.*) *Vesxionen* vulgo *Vexsia*, in *Svecia*. Apud *Odoricum annal. Ecclesiast. ad ann. MCDXVI. num.* 22. legitur *Vexionen.* Episcopalis urbs est *Vexsia* sub archiepiscopo *Upsalensi*.

3. *Lincopen.*) in *Gothia*. Hujusce Beati sæpius meminit sancta *Birgitta* in suis operibus.

4. *Brymulphi.*) *Odoricus* scribit *Brinulphi*

5. *Scarensis.*) Urbs est episcopalis *Gothia*.

6. *Ingridis.*) Ex Odorico *Nigridis*. Beatæ *Ingridis* vitam conscripsere *Johannes* noster *a S. Maria*, in *lib. cui titulus*: *Les vies*, *& actions memorables des Sainctes*, *& Bienheureuses tant du Premier*, *que du Tiers Ordre du PP. & P. S. Dominique partie II. pag.* 137. *&c. Hyacinius* noster *Choquetius*, *Olaus Magnus Upsalensis* archiepiscopus, & *Johannes Vastonius in Vits Aquilonari*.

7. *Erici.*) seu *Henrici*, hujus nominis XIII. regis *Svecia* & IX. regis *Dania*.

8. *Svvetia.*) *Svvecia*, vulgo *Svvede* regnum est *Europa* versus septentrionem.

9. *Dacia.*) regio est *Europa*, in *Transylvaniam*, *Moldaviam*, & *Valacchiam* divisa.

10. *Norvegia.*) Vulgo *Norovvege*, est *Europa regnum*.

11. *Upsalen.*) In *Svecia*.

12. *Lunden.*) urbs est *Scania* Provinciæ.

13. *Nidrosien.* vulgo *Drontheim*, & *Tronthe im* in *Norvegia*.

14. *Suffraganeorum*. Quos numero sex esse, docet *Cranzius*, episcopos scilicet *Scarensem*, *Lincopensem*, *Stregniensem*, *Aboensem*, *Arosiensem*, & *Vellimenensem*. Idem censent *Miraus*, & *Johannes Carolus a Stadel*, in *Compendio* Geographiæ ecclesiasticæ pag. 227. Verum *Labbeus in Breviario Geographia episcopalis* eos inter suffraganeos recenset etiam *VVescionensem*, seu *Vexionensem* episcopatum de quo in II. *nota* mox dictum fuit.

16. *Skrenugen.*) Illud crediderim monasterium, quod *Bernardus Guidonis* recensens sororum monasteria provinciæ *Dacia*, vocat *Skemungense*. Ab *Odorico* dicitur *Oltrovingen*.

16. *Petro.*) *De Alliaco* nuncupato, viro doctissimo, de quo consulendus *Ciaconius in Vit. Pontif. & cardinal. ad an.* MCCCCX. pag. 800. Isti alium cardinalem addit Odoricus, *Odonem* scilicet *S. Georgii ad Velum aureum*, diaconum cardinalem, ipsum nempe *Martinum V.*

17. *Jacobo*. De quo *in appendice ad pontificatum* Gregorii XII.

18. *Johanni de Jarsono*. seu *de Gersono*, ut scribit *Odoricus*; utrumque bene. Quis fuerit vir ille celeberrimus, nemo nescit. Adeas *Bou.aum in Historia universitatis Parisiensis*, *Bellarminum*, *Possevinum*, *Miraum*, ceterosque qui de scriptoribus ecclesiasticis sermonem habent.

19. *Lamberto de Gelria*. De *Lamberto*, ceterisque videas *acta Constantiensis concilii*.

20. *Petro de Pulca.*) *Odoricus* legit *de Pulta*.

21. *VVilbelmo Slync.*) Apud Odoricum. *VVillelmo Klit*.

22. *Johanni Blocvvell.*) Ex Odorico, *Johanni Boltuvel.*

23. *Glorificantum.*) *Odoricus* scribit *Clarificantem*.

24. *Vobis.*) tribus episcopis, *Asloensi* scilicet, *Abonensi* & *Vexionensi* synodi *Constantiensis* diploma inscribitur.

25. *Literis.*) Quas refert *Odoricus Raynaldus* annal. ecclesiast. *ad an.* MCCCCXVI. n. XXII.

EPISTOLA ORATORUM UNIVERSITATIS COLONIENSIS AD CONCILIUM

De modo providendi ad beneficia.

Ult. aug. Affert Mart. An. to. II. p. 1686.

VEnerabilis domine rector. Agitur in concilio de collationibus beneficiorum, in qua materia ambaxiatores nationis Germanicæ sunt valde angustiati, nescientes quid eligant. Si opponant se prælatis & ambaxiatoribus prælatorum, & domino regi, qui ad hoc efficaciter tendunt, quod ordinarii conferant, timent quod eis invitis transeat, & quod tunc nihil facient pro studiis. Si conforment eis, iterum timent si forte alii prævaleant. Reputo me hoc certum quod natio nostra bene in hoc consentiet, quod certa portio omnium beneficiorum deputetur pro graduatis, ad minus sexta pars. Sed timeo de difficultate introitus ad beneficia. Deus per suam misericordiam disponat sicut noverit pro sua ecclesia, & pro consolatione studiorum expedire. Fuimus cum rege, qui dicit quod velit pro viris doctis fideliter laborare, & ita incœpit facere publice in natione vestra, ubi dicebat quod ipse vellet in hac materia esse mediator, si aliqua dissentio oriretur inter prælatos & ambaxiatores prælatorum ex una, & nuntios studiorum parte ex altera. Et sitis certi, quod dictorum studiorum nuntii non quærunt se, sed utilitatem studiorum suorum. Verum est, quod Parisienses formaliter se opponunt, ne collationes veniant ad ordinarios, quibus ex certis causis non audemus expresse assistere, timentes pericula. Videretur mihi quod super hac materia loqueremur secrete cum paucis, & intimaretis mihi consilium vestrum, quia forsassis non ita cito concludetur. Verum est quod ædificatur conclave, sed super modo electionis nondum est deliberatum. Altissimus vos conservet. Scriptum Constantiæ ultima augusti manu propria. De tempore electionis nescio vos adhuc certificare.

RE-

RESPONSIO AD PRÆCEDENTEM EPISTOLAM

Utilius esse publico bono collationes beneficiorum fieri per papam, quam per ordinarios.

Ex eod ib.

VEnerabilis magister, & domine. Recepimus literas vestras sub data ultima augusti nobis directas, in quibus inter cætera continebatur in effectu qualiter in concilio Constantiensi sit magna altercatio inter dominum regem & prælatos ac ambaxiatores prælatorum nationis Germanicæ ex una, & ambaxiatores studiorum Parisiensium & aliorum parte ex altera, de & super collatione & dispositione beneficiorum, qui debeant B de ipsis disponere, an dominus papa, an ordinarii collatores; & ideo perplexi estis cui parti adhærere debeatis propter certa motiva per vos saltem implicite in eadem litera tacta. Quapropter consilium nostrum super his & aliis in litera vestra contentis a nobis petitis, quia de facto nostro agitur, & vos & alii ambaxiatores studiorum, ut scribitis, & bene credimus, non quærunt quæ sua sunt, sed bonum & utilitatem studiorum suorum. Idcirco vobis sub brevitate rescribimus, quod videtur nobis omnibus expedire, immo necessarium esse pro utilitate eccles. & totius cleri, & maxime eccles. collegiatarum & monasterior. non solum ci- C vitatis, & dioecesis Coloniensis sed & totius provinc. Colon. & partium circumvicinarum, quod collationes & nominationes & dispositiones beneficiorum maneant in potestate papæ, quia, ut melius nobis scitis, si ordinarii collatores haberent collationes eorumdem, tot ad eos venirent preces armatæ dominorum nobilium, & ruterorum, quod non possent de eis disponere ad utilitatem ecclesiarum, nec conferre ea dignis & benemeritis; sed oporteret condescendere precibus eorum, nec in hoc satisfacerent, quia ubi complacerent uni, displicerent aliis, & illi statim se vindicarent incendiis, rapinis & bona ecclesiarum & maxime collegiata- D rum, & monasteriorum in brevi funditus destruerentur. Quare his maxime attentis, & aliis exorbitantibus, quæ ab ipsis ordinariis collatoribus fierent, & visibiliter fieri deberent, si collationes eorum in manibus eorum remanerent, consilium omnium nostrum est, quod fideliter, fixe, & totis viribus assistatis ambaxiatoribus studii Parisiensis, & resistatis, ne collationes, & dispositiones beneficiorum veniant in partibus nostris ad manus ordinariorum collatorum. Et inducatis etiam ad hoc ambaxiatores aliorum studiorum nationis Germanicæ, prout scitis, & noveritis expedire; nec curetis quid inde vobis aut studio possit evenire, quia qui sin- E cera intentione laborant, Deus, qui novit corda hominum, & scit quid ipsis expediat, ipsis assistet, ita quod non frustrabuntur effectu. Si autem in præmissis obtentum obtinueritis, laboretis ulterius pro utilitate studii nostri, prout alias nostris literis vobis scripsimus, quarum etiam copiam vobis transmittimus interclusam, & alias facietis prout melius noveritis expedire. Si vero in præ- A missis intentum vestrum cum aliis ad hoc collaborantibus nullatenus possetis obtinere, quod absit, tunc laboretis quod concilium & papa futurus provideant regentibus, graduatis & studentibus nostræ universitatis, quod ordinarii collatores habeant eis providere præ cæteris, prout vos melius cum aliis scietis adinvenire, quam nos pro nunc sciremus excogitare.

AVISAMENTUM.

Ib. p. 1696.

REverendissimi patres, & domini. Quia post usurpationem collationum beneficiorum ecclesiasticorum ad Romanam curiam, gravis contra eamdem a collatoribus ordinariis querela surrexit, nimiæ exorbitantiæ ex multiplicitate gratiarum, confusio & distorta inordinatio litigantium, intrudentium, & intrusorum rebellio, & depauperatio universarum mundi provinciarum & regnorum; immo & omnimoda desolatio generalium studiorum factæ sunt, quia omnes in unum, dives, & pauper currebant, afferebant munera prælatorum, qui coquinis & stabulis inservierunt; & quod pretio pecuniarum, aut præsidio scientiarum non poterant, servitiis & ejusmodi mercede ab honestate clericali penitus alienis comparare satagebant. Ideo modis omnibus sacrum concilium propter reformationem status ecclesiastici, tam in capite quam in membris salubriter congregatum, de istis debet, & habet necessario providere, & ne status summi pontificatus in hoc nimium deprimatur, & ex adverso ordinariorum collatorum potestas, quæ etiam nimis laxata evidenter exorbitat, nimium exaltetur, attendantur avisamenta, quæ sequuntur.

Primo, quia papalem gravitatem, quæ maximis negotiis continue agitatur, non decet se circa minima occupare, sed illa inferioribus expedienda relinquere, ideo statuat hoc generale concilium, quod summus pontifex nullatenus conferat illa minora beneficia, quæ taxam octo marcarum argenti non excedant; & si qua provisio de illis fiat, aut si gratiam habens tale beneficium acceptare præsumpserit, & sibi de illo provideri obtinuerit; sint provisio & acceptatio hujusmodi nulla ipso facto, nec sub gratia cujusquam quoquo modo cadat.

Item, ad evitandam nimiam multitudinem gratiarum expectativarum hactenus in gravamen ordinariorum, & tam diffuse factarum, disponat sacrum concil. quod hujusmodi gratiæ cum tantis ordinatione, & moderamine fiant, ita quod alternative summus pontifex primum, & collator secundum, & iterum papa tertium, et collator quartum, & ita consequenter habeant conferre beneficia personis habilibus, et idoneis, et quilibet in ordine suo acceptet, vel sibi providere faciat, ut non sit cuiquam optio suum ordinem prætereundi, et ex fomite avaritiæ pinguius beneficium expectandi. Et de isto caveatur in literis apostolicis per clausulas ad hoc aptas. Et contra hujusmodi alternationem et apostolicum expectantem in ordine suo post publicatas literas sub decreto papali non liceat ordinario sub poe-

na

na suspensionis a collatione sua per tempus vitæ suæ quemquam in beneficium intrudere, aut alteri conferre quoquo modo.

Item ultra hoc habeat summus pontifex conferre omnia et singula beneficia apostolicæ sedi in corpore juris et in extravaganti *ad regimen* reservata, summam prædictam excedentia.

Item habeat ultra hoc de disponere beneficiis inhabilium, et irregularium, et de quibus ordinarii male disposuerunt, aut quæ ad ipsius dispositionem secundum dispositionem juris devolvuntur aut forent devoluta.

EPISTOLA UNIVERSITATIS COLONIENSIS

Ad præcedentes responsiva.

Non expedire beneficia conferri per ordinarios; si tamen aliter fieri non possit, quid tunc agendum.

Ibid. VEnerabilis magister, & domine. Super materia litteræ vestræ nobis directæ juxta contenta ejusdem, aliquos de universitate nostra convocavimus, cum quibus deliberavimus; & finaliter omnium nostrum deliberationes in hoc resederunt, quod nullo modo expedit ecclesiis in partibus nostris, quod ordinarii collatores, & collatrices beneficia sua conferant, propter preces principum, & dominorum armatas & propter multa damna & mala, quæ inferrentur ecclesiis & prælatis ac aliis personis ecclesiasticis, si hujusmodi preces non exaudirent, prout etiam vos nobis melius sentire potestis. Verumtamen si ordinationi concilii in his resistere non possitis, quia timetis quod ipsi prævalere debeant, prout scribitis; propterea propter idoneitatem personarum ecclesias parochiales in partibus Alamanniæ regentium, immo verius absentium, ut super his cum prælatis inibi congregatis tractetis de opportunitate congruentissima quæ erit sanctæ civitati Coloniensi, & non universitati bene grata & accepta &c. Visum est nobis, salvo consilio vestro meliori, quod universitatibus in genere provideatur, hoc modo videlicet, quod sacrum concilium statuat, & ordinet, & papa postea electus confirmet quod ordinarii collatores & proinde ecclesiastici ecclesias parochiales X. marcas puri argenti & ultra valentes non conferant, nisi in aliqua facultate graduatis & de alia provincia natis, qui nullum aliud habeant beneficium, & in eisdem perpetuam jurent & faciant residentiam. Item quod ad dignitates non eligantur aut assumantur nisi illustres aut in theologia professores, vel in eadem, aut in altero jure licentiati, aut bachallarii in theologia formati, vel ad minus ex utroque parente de militari prosapia procreati, de eadem provincia nati & competentis literaturæ, unicum beneficium dumtaxat & compatibile habentes, qui similiter in eis continuam residentiam facere jurent & faciant; & si aliis personis conferantur, irrita sit ipso jure collatio, & ipsi collatores sint eo ipso potestate conferendi illas hac vice privati, & ad proximum superiorem devolvatur conferendi potestas, qui personis prædictis de illis providere habeat, & non aliis sub poenis prædictis. De aliis autem beneficiis, videlicet præbendis, ecclesiis parochialibus minoris valoris, ac vicariis, disponant ordinarii collatores pro servitoribus & amicis suis; sic tamen quod ultra tria beneficia simplicia nulli conferantur. Si quis autem quartum beneficium tria habenti contulerit, per annum suspensus sit & maneat a collationibus omnium beneficiorum, & potestas conferendi ea devolvatur pro illo tempore ad proximum superiorem. Et ille qui quartum beneficium acceptaverit, amittat ipso facto tria priora. Si prædictus modus per ordinarios collatores observetur; ipsi sufficienter providere poterunt suis servitoribus & amicis, & scientia cum graduatis fulgebit in ecclesia Dei, & per eosdem gratia ipsius populus regetur in plenitudine pacis, & multi undique confluent ad studia literarum, ut promoveantur ad gradus & ad dignitates exaltentur. Insuper videtur nobis expedire, ut obtineatur confirmatio privilegiorum universitatis nostræ, quorum copias vobis transmittimus, ut super his plenius deliberare possitis. Item videtur nobis expedire si obtineri possit, quod impetraretur pro fundatione & incorporatione nostræ universitatis, & sibi incorporaretur totum collegium ecclesiæ S. Andreæ Coloniensis, ita quod cedentibus aut decedentibus iis qui ibidem jam sunt præbendati, in locum ipsorum non assumerentur nisi birretati de universitate studii nostri prædicti, qui ibidem perpetue Deo et ecclesiæ ac universitati nostræ servirent, & continue residerent. Scimus quod pro vobis & pro præmissis pecuniæ sunt necessariæ; & ideo laborabimus apud dominos de consilio civitatis Coloniensis & inter nos, prout melius poterimus, pro eis habendis & mittendis.

CONSULTATIO THEOLOGORUM

De nonnullis propositionibus erroneis circa materiam unionis.

Ibid. AD obviandum multis erroribus, qui nunc oriri videntur circa materiam unionis ecclesiæ, petitur consilium & deliberatio theologorum super dubiis infrascriptis, quæ Johannis Aus doctrinam erroneam sapere dicuntur.

I. Utrum dicere quod oblatio super modo electionis futuri summi pontificis, facta per dominos cardinales, & acceptata per nos nationes est erronea, aut ecclesiæ periculosa, vel scandalosa, sit erroneum, & injuriosum, ac pacis & tranquillitatis sacri concilii turbativum.

II. Utrum dictam conditionem non acceptare, nec aliam æque bonam vel meliorem offerre, & non velle super hac materia cum aliis conferre; sed rem istam tam necessariam in longum periculosius differre; sapiat fautoriam schismat. & impedimentum unionis.

III. Utrum inducere potentiam sæcularem ad prohibendum seu de facto impediendum, ne super dicta oblatione deliberent, aut respondeant aliæ nationes, sit libertatis concilii turbativum, & impressivum metus, aut ecclesiæ unionis impedimentum. IV. U-

IV. Utrum dicere quod apostolica sede apud omnes nationes vacante, non est facienda electio futuri summi pontificis, secundum canonicas sanctiones; sed quod post dictam vacationem ecclesia diu & sine determinato tempore maneat acephala; idest sine apostolico capite seu pastore, & absque canonica provisione super forma & modo futuræ electionis; sit contra jus divinum, videlicet ordinationem Christi de instituendo sibi vicario Petri successore.

V. Utrum prædicta assertio sit hæretica vel sapiat fautoriam pravitatis hæreticæ, & specialiter hæresis contra Johannem Huyss per hoc sacrum concilium condemnatæ, videlicet quod ecclesia melius potest regi sine papa.

VI. Utrum quantumque hujusmodi concilii decreta, capitula vel juramenta sane intellecta possint obstare præfato juri divino, seu ordinationi Christi de substituendo sibi vicario; & utrum hoc dicere sit erroneum, & sapiens hæresim, & huic sacro concilio injuriosum.

VII. Utrum dicere & efficaciter procurare, quod non solum electio futuri summi pontificis, sed etiam provisio super facto, modo, & tempore futuræ electionis differatur donec, & quousque prius fiat reformatio capitis, videlicet papæ, cardinal. & Romanæ curiæ... hujusmodi reformatio bene fieri nequeat papa præsidente; sit erroneum, & sapiens hæresim Johannis Huyss supradictam.

VIII. Utrum canon. provisio super futura electione sit prima & principalis, aut saltem præponenda, & an dicere contrarium sit erroneum & debito ordine reformationis turbativum; & hæc deformitas, scilicet ut ecclesia, ut præmittitur; maneat, sit periculosissima, & per consequens hujus deformitatis reformatio sit per totum nociva.

IX. Utrum dicere, quod minus inconveniens est ecclesiam carere capite, quam carere capitis reformatione, sit erroneum, & a bonis moribus ecclesiasticis alienum.

X. Utrum dicere quod Romanus pontifex aut universalis ecclesia non possit perfecte & debite reformari, nisi per subtractionem bonorum temporalium, quibus a principibus superflue est dotata; sit erroneum & expresse favens hæresim contra Johannem Huyss, per concilium condemnatam.

XI. Utrum consulere vel inducere potentiam sæcularem, quod exerceat viam facti, vel brachium sæculare ad certas personas ecclesiasticas hujus sacri concilii absque auctoritate & expresso decreto, seu sub prætenso colore, quod isti vel illi sint perturbatores concilii, reddat sic consulentes, & inducentes reos pœnarum juris, statutarum contra violatores ecclesiasticæ libertatis, quarum poenarum aliquæ confirmatæ sunt & noviter institutæ per hoc sacrum concilium.

XII. Utrum tales consulentes & persuadentes, quod dominus rex Romanorum ratione suæ dignitatis, vel alio prætenso titulo, sive conservatoris hujus concilii, sive decretorum ab eodem concilio statutorum, possit aliquam jurisdictionem in ecclesiasticos exercere absque speciali ejusdem concilii mandato, dicendi sint errantes in moribus & in jure, & de fautoria schismatis vehementer accusandi tanquam præsentis concilii turbatores & violatores ecclesiasticæ libertatis, prædictas juris poenas damnabiliter incurrendo.

Super materia dictarum quæstionum offerunt se multi notabiles doctores theologiæ probare & defendere tres conclusiones sequentes, videlicet.

Ex articulis fidei clare deducitur, quod ecclesia non debet absque unico summo pontifice derelinqui usque ad consummationem sæculi; & hoc de lege communi.

Ex articulis fidei clare deducitur, quod præceptum divinum & affirmativum super electione summi pontificis fienda; dum sedes apostolica vacat, obligat omnem Christianum ad non impediendam hujusmodi canonice & salubriter faciendam.

Ex articulis fidei deducitur, quod prædictum præceptum obligat adultum hominem Christianum ad procurandum juxta qualitatem sui status, quod electio summi pontificis nequaquam differatur, ubi & quando non occurrit dilationis ratio, dum scilicet electio deteriorem exitum probabiliter non haberet.

Ex prædictis tribus conclusionibus sequitur responsio affirmativa ad prædicta duodecim dubia.

Sequuntur rationes ad declarationem præmissorum contra nonnullos, qui sub prætextu et pallio reformatorum status Romani pontificis & collegii dominorum cardinalium ac curiæ Romanæ, moliuntur differre non solum electionem futuri Romani pontificis, immo nituntur impedire, ne provideatur de forma, modo & tempore electionis.

Pro fundamento trium conclusionum prædictarum, in primis præsupponendum est, quod ex institutione Christi, qui est principale caput usque ad consummationem sæculi, debet succedere aliquod caput ministeriale Christo subordinatum, quale caput papam vel summum pontificem appellamus, & secundum canonicas sanctiones valde periculosum est, quod sede apostolica vacante diu differatur electio talis capitis, sive pontificis, & maxime sine determinatione modi & formæ, & præfixionis temporis electionis, maxime considerato longo tempore & inaudito quo jam vacavit ecclesia, ut per suas literas testatur concilium; quoniam aliter ecclesia exponitur discrimini ut remaneat acephala a tali capite, quæ est maxima deformatio ecclesiæ, cujus deformitatis reformatio præ cæteris est necessaria; & per consequens exponere ecclesiam tali discrimini, sine manifesta provisione contra scandala quæ inde possint oriri, est favere schismati & præbere impedimentum ecclesiasticæ unitati, quod sapit hæresim Johannis Hus per hoc sacrum concilium condemnati; & maxime in illis qui alios volentes contra prædicta scandala providere, vocant turbatores concilii, & fautores.

Hoc-

Hoc itaque fundamento præsupposito, quod tam jure divino quàm humano potest multipliciter stabiliri, consequenter dicendum est, quod contradicentes conclusioni præmissæ, quantum in se est, manifeste se reddunt suspectos fautoriæ inveterati schismatis, aut generativi novi, quod sic potest probari. Certum est, quod si istud concilium solveretur, antequam haberetur Romanus pontifex, quod haberemus schisma pejus quam aliud, propter difficultatem iterum congregandi concilium: quoniam difficillime congregaretur sub quocumque principe christiano, propter multa quæ faciliter considerari possunt.

Item, quia secundum omnes suspensa sunt jura, virtute quorum ipsa electio pertinet ad collegium dominorum cardinalium, & sic non valeret electio eorum, dato quod eam vellent facere & celebrare. Sed certum & notorium est, quod non sumus in eminenti periculo & quasi inevitabili solutionis prædictæ, & hoc propter multas causas. Prima, propter longam & diutinam moram quam fecimus hic, ex qua longa mora non solum attediata sunt nobilia supposita hujus concilii; immo hæc civitas Constantiensis cum tota patria circumvicina. Secunda, propter periculum pestilentiæ aeris, ad quam secundum judicium astronomorum & medicinæ peritorum tempus valde disponitur. Tertia propter divisiones, odia, & dissensiones, quæ durante isto concilio exortæ sunt inter regem Romanorum & nonnullas nationes; nec non ambaxiatores aliquorum regum & principum, ut notorium est. Quarta, propter strages & guerras quæ invalescunt in aliquibus regnis & regionibus, propter quas invaduntur & dissipantur bona & monasteria plurimorum prælatorum & aliorum hic existentium. Quinta, propter diffidentiam quæ habetur de aliqua bona reformatione obtinenda in hoc concilio, viso quod per duos annos licet major pax, dilectio, & concordia inter nationes tunc esset, vix tunc potuit plene & perfecte concordari unum solum capitulum super dicta reformatione, de qua tractatur, videlicet de statu papæ & collegii dominorum cardinalium. Et sic viso imminenti & verisimili periculo solutionis prædictæ: quo periculo non obstante, prædicti machinatores non curant providere circa factum electionis præmissæ; sed nituntur occupare tempus circa dictam reformationem, vehementer se reddunt suspectos de fautoria antiquati schismatis in conspiratione & generatione novi: & videntur Ecclesiam reddere acephalam, nec curant hujusmodi periculo.

Item, & si dicta reformatio est in suo tempore necessaria; nullus tamen sanæ mentis dicet, quod sit præferenda electioni Romani pontificis, vel saltim provisioni dictæ electioni & determinationi modi, formæ, & temporis ejus, & hujusmodi, eo quod dicta electio est principale negotium hujus concilii; & si non perficitur, quod Deus avertat, viget periculosum & nocivum: immo est quasi tota & unica spes universi principalis christiani. Valde absurdum est tantum principale propter unum accessorium ponere in periculo, immo quodammodo postponere.

A Item, non solum pro hoc quod volunt dictam reformationem præponere, & in ea tempus occupare, se reddunt prædicti suspectos. Sed potius & verius ex hoc quod nolunt quod concurrerent, provideatur circa electionem vel saltem determinationem modi, formæ, temporis ejus & hujusmodi: cum tamen convenientissime uno & eodem tempore posset provideri super utroque, nec unum in aliquo possit aliud impedire.

Nunc restat ad aliqua eorum objecta respondere. Primo dicunt, quod creato papa bono modo, non possit fieri dicta reformatio; primo quia ipse per præsentiam suam impediet eam &c. Respondeo, aut dicta reformatio potest canonice absque eo & consen- B su suo fieri, aut non: si sic, absurdum est dicere quod impediet eam, cum non posset impedire dejectionem suam. Si vero sine eo & consensu suo non potest fieri, nec modo poterit fieri: quoniam paris consensus esset, vel eum creatum non vocare, vel tandem non expectare: immo plus nocet consensus paucorum, quam contradictio multorum.

Secundo, ad hoc quod dicunt quod plurimi vellent sibi complacere, alii timerent sibi displicere: & ideo nunc majorem haberent libertatem, &c. Respondeo primo, tales quicumque sunt, non sunt amici veritatis, qui favore vel timore negarent veritatem; neque per tales debet fieri hæc reformatio; & C impudens est istud objectum & sapit corruptionem.

Tertio ad hoc quod dicunt quod habito papa, quilibet nitetur recedere; & dant exemplum de concilio Pisano. Respondeo: istud objectum repugnat eis qui tantum cupiunt ipsam reformationem: quoniam si tantum desiderarent eam, non cito recederent quam prius perficiatur: etiamsi ipsi pauci deberent remanere ob hanc causam dumtaxat, viso quod in ipsis in hoc casu poterit remanere auctoritas concilii. Item, unum est quod concilium non poterit ita providere post electionem sicut ante, ne prælati recedant. Item, quod datur exemplum de concilio Pi- D sano. Respondeo, quod de dilatione ipsius reformationis fuerit libere concors totum illud concilium, nec fuit culpa papæ, vel collegii dominorum cardinalium; sed potius totius concilii, si pro tunc dicta reformatio non fuit facta. Item, dicta reformatio non fuit impedita propter creationem papæ, sed solum propter consensum totius concilii ex causa rationabili. Item deformitas ecclesiæ in hoc quod vacet papa, est præ omnibus deformitatibus generalior: quia tangit bonos & malos, & omnes generaliter Christianos.

Item periculosum est, ut supra dictum est, quod ex dilatione ejusmodi status ecclesiæ E non mediocriter deteriorari possit tam in fide quam in moribus.

Item, tam longa expectatio futuri Romani pontificis est præ ceteris deformitatibus populis magis scandalosa, quam pauci cogitant in ista reformatione capitis: quamvis non negatur, quin sit expediens & necessaria, sed electioni prædictæ nullo modo præponenda: patet igitur quam vehemens suspicio laborat contra prædictos, quod non recte tendant

ANNO CHRISTI 1415.

dant ad ea quæ sunt Jesu Christi & gloriosæ sponsæ ejus. Et forte intendunt sic expendere tempus, & attædiare concilium, ut paucis tandem remanentibus eligatur papa ad vota sua.

Allegationes autem tam divini quam humani juris leviter poterunt fieri ad præmissa, &c.

Sacrosancta synodus Constantiensis, &c. statuit & ordinat, quod futurus summus pontifex per Dei gratiam de proximo assumendus, cum ex hoc concilio deputandis per singulas nationes debeat reformare ecclesiam in capite & curia Romana secundum æquitatem & bonum regimen ecclesiæ, antequam hoc sacrum concilium dissolvatur super materiis alias per nationes in reformatorio oblatorum quæ sequuntur, scilicet de annatis tollendis, de collationibus beneficiorum, de numero cardinalium, contra simoniacos, de revocatione alienatorum tempore schismatis, de providendis ad beneficia & officia, de exemptionibus & privilegiis tempore schismatis impetratis revocandis, &c. Videlicet hoc adjecto, quod facta per nationes deputatione prædicta, liceat aliis de licentia ad propria remeare. Istud decretum per singulas nationes & collegium cardinalium est admissum. De modo vero electionis summi pontificis nondum est concordatum, &c. Isti quinque articuli subsequentes fuerunt XI. die mensi octobris præsentis ad facium concilium Constantiense in plena & publica sessione conclusi & publicati. Primus de futuris conciliis celebrandis, videlicet proximum ad quinquennium, secundum ad septennium, tertium, quartum, quintum ad decennium. Secundus articulus de provisione adversus futura schismata. Tertius de provisione facienda per papam. Quartus ne prælati transferantur inviti. Quintus de spoliis & procurationibus.

Sequuntur in ms. decreta de quinque articulis prætactis, 1. de conciliis generalibus celebrandis & provisione adversus futura schismata. 2. De professione facienda pro papa. 3. Ne prælati transferantur inviti. 4. De spoliis & procurationibus. *Omnia ut extant in editis Sessione 39.*

ORATIO PETRI DE ALLIACO

Cardinalis Cameracensis,

De officio imperatoris, papæ, reliquorumque membrorum concilii Constantiensis,

Pro emendatione ecclesiæ, habita Constantiæ in concilio Generali anno MCCCCXVII.

Erunt signa in sole, luna & stellis. Luc. XXI. 25.

Ex veteri edit. Argentorat. anni 1490. datur a Dupin inter Opera Gerson to. II. pag. 911.

CONsiderantibus nobis verba proposita, triplex occurrit quæstio, pro eorum introductione, in hujus sermonis proemio breviter explicanda. Prima. Qualiter verba hæc evangelica, ad ea quæ nobis hic sunt agenda, pertineant. Secunda quid significent illa coeli luminaria, quæ nobis consideranda præsentantur. Tertia quæ sint signa cælestia, quæ nobis futura prænunciant.

Hæ siquidem quæstiones multorum forte hic astantium animos pulsant, qui secum taciti admirantes interrogant: quam ob causam, quamve rationem aut congruentiam, verba hæc proponere decreverim, & huic applicare sermoni. Quid, inquiunt, ad rem pertinet, quid ad propositum attinet concilii generalis: *erunt signa in sole, luna, & stellis.*

Prima igitur quæstio proponitur, qualiter verba hæc ad ea quæ nobis hic sunt agenda pertineant. Pro quo sciendum nobis est, quod verba præmissa omnino arbitratus sum huic sermoni aptissime convenire, quod hi, qui in hac synodali congregatione præsentes adsunt, debent esse velut clarissima coeli luminaria, soli, & lunæ ac stellis merito comparanda, ut sequentia plenius declarabunt.

Nec caret congrua ratione rationabilis congruentia: quia hæc verba, quæ ad litteralem intellectum dicta sunt de signis adventus domini, ad generale concilium, seu judicium synodale, de quo adventu ipse in evangelio legitur promisisse: *ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi in medio illorum sum.* Matth. XVIII. 20.

O utinam, bone Jesu, utinam sis hic in medio nostrum, ubi duo non solum, vel tres, sed tanta fidelium multitudo universalem repræsentans ecclesiam congregatur. Qui utique congregati sunt in nomine tuo, in nomine Salvatoris; nempe titulo, seu causa procurandæ salutis, & salutaris utilitatis, non particularis quidem sed universalis, nec unius aut paucorum membrorum suorum, sed totius tui mystici corporis, totiusque tuæ Christianitatis. Utinam ergo, salutifer Christe, utinam nobis in tuo salutari nomine congregatis, ita digneris præsens assistere, ut, pulsis errorum tenebris & peccatorum nebulis, effici mereamur clara luminaria cæli spiritualis, id est, tuæ ecclesiæ militantis, & in nobis reluceant læta signa salutaris consolationis. Unde sic vere possit dici: *Erunt signa in Sole, Luna, & Stellis.*

Secunda quæstio erat: quid significent illa coeli luminaria, quæ præmissa verba nobis consideranda præsentant. Pro quo considerandum nobis est, quod, sicut in coelo corporali, sic in coelo spirituali, hoc est in præsenti ecclesia, quæ, Gregorio teste, sæpe in sacro eloquio regnum coelorum dicitur, ordinatissimus rex, omnium dispositor, diversa luminaria disposuit, de quibus in principio libri Genesis scriptum est: fecit dominus duo magna luminaria; luminare majus ut præesset diei, & luminare minus, ut præesset nocti, & stellas. Gen. 1. 16.

Habet igitur ecclesia duo luminaria magna solem et lunam; habet & stellas varias.

B In sole papalis majestas quæ præest diei, idest spiritualibus; in luna imperialis potestas quæ præest nocti, idest, temporalis. In stellis vero diversorum statuum ecclesiasticorum varietas, quæ suis subest majoribus, congrue designatur, sicut plenius patebit ex his, quæ inferius dicenda sunt.

O quam decora est ecclesia christiana horum luminarium mira varietate, variaque claritate, dicente apostolo: *alia est claritas Solis, alia Lunæ, alia stellarum, & stella a stella differt in claritate* 1. Cor. XV. 41. Ecce ergo quam bonum, & quam jucundum est horum luminarium variam claritatem videre! Quod tamen nobis nunc, domino donante, concessum est, cum solem & lunam, C utramque videlicet potestatem, spiritualem & temporalem, sacerdotalem & regalem, simulque cum eis stellas varias, idest, varios ecclesiæ status ad illuminandum universalem faciem terræ videamus in hoc sacro concilio convenire: ut merito de eis dictum sit; *erunt signa in sole, luna & stellis.*

Tertia quæstio fuit: quæ sint ista signa coelestia, quæ verba prædicta nobis futura prænunciant. Pro quo pensandum nobis est, quod in coelo spiritualiter intellecto, hoc est in hoc sacro generali concilio, quo universalis repræsentatur ecclesia; in sole, luna & stellis apparere incipiunt signa multa, signa magna, signa nova, signa utique coe- D lestia, sua multitudine stupenda, sua magnitudine miranda, sua novitate jucunda, quæ plurimis retroactis temporibus fuerunt abscondita, fueruntque tristia signa illis omnino contraria.

Sed quod parabolice & obscure diximus, jam clare & lucide differamus. Scimus namque, & satis superque satis per experientiam docti sumus, qualiter, proh dolor! in sole luna & stellis præcesserint signa tristitiæ & moeroris, signa videlicet schismaticæ divisionis, & ecclesiasticæ deformationis. Propter quod impletum est illud Joelis vaticinium: sol et luna obtenebrati sunt, & stellæ retraxerunt splendorem suum, Joel. II. 10. & XXIII. 15.

E Jam vero, quod gaudentes referimus, videre speramus signa jucunditatis & lætitiæ, signa charitatis & concordiæ, signa prosperitatis & complacentiæ, signa videlicet pacificæ unionis & reformationis ecclesiasticæ.

Hæc est ergo mirabilis mutatio dexteræ excelsi, quam in sole, luna & stellis nunc inchoari videmus, dum hoc sacrum concilium ad hunc finem congregatum aspicimus, ut A sancta mater ecclesia, jamdudum per schismaticam divisionem miserabiliter deformata, nunc per pacificam unionem reformetur. Sane nec vera unio sine reformatione, nec vera reformatio sine unione esse poterit. O præclarum et prosperum diem, et quem merito sanctum dixerim, sub quo hoc fieri contigerit! O beatos oculos, qui hoc videre meruerint! O felicem locum, hanc videlicet Constantiensem civitatem, meque pariter cum ea jucundæ exultationis participem, quem intra terminos commissæ mihi legationis ad partes Alemaniæ Dominus ad hoc eligere dignatus est.

Sed magis laudanda et veneranda et cum lætabunda gratiarum actione, dignis præconiis extollenda immensa Dei clementia, quæ tam ingens largitatis beneficium ecclesiæ suæ contulit, ut terribilia signa horrendi schismatis tam mirabili mutatione converteret in tranquilla signa optatæ unionis, et pacis, de quibus dictum est: *erunt signa in sole, luna & stellis* Luc. XXI. 25.

Hæc igitur hactenus de tribus præmissis quæstionibus generaliter dicta sint. Sed jam restat, ut specialiter consideremus dicta luminaria, et in eis sigillatim notemus signa et signemus mysteria.

Primo quidem, in sole signa præsidentiæ pastoralis; secundo in luna signa prudentiæ temporalis; tertio in stellis signa assistentiæ specialis & obedientiæ filialis.

In primis ergo consideremus in sole, idest in papali sublimitate, signa præsidentiæ pastoralis, de qua singulariter Petro pro se et suis successoribus a Christo dictum est: *Pasce oves meas* Joan. XXI. 17. Non quidem specialiter has, vel illas, sed generaliter universas.

Hæc autem papalis sublimitas, et ejus pastoralis præsidentia, ac eminentia singularis soli merito comparatur, propter tres excellentias, quas in eo specialiter cognoscimus. Habet enim sublimitatem positionis, habet nobilitatem conditionis, habet utilitatem operationis. Sic pontifex summus et pastor supremus instar solis habet positionis sublimitatem, si bene intraverit; habet conditionis nobilitatem, si bene vixerit; habet operationis utilitatem, si bene rexerit.

Sed e contrario, quod absit, pastor ab his conditionibus solis degenerat, si male intraverit per injustam & reprobam ambitionem; si male vixerit per inhonestam & scandalosam conversationem; si male rexerit per torpidam & otiosam remissionem, vel per tyrannicam & onerosam, ac odiosam administrationem.

Hæc, proh dolor! essent signa tristia, & non illa judicanda signa, quæ divina favente clementia, nunc in sole nostro videre speramus, ut de eo cum psalmista, Domino dicere valeamus: *Tu fabricasti auroram & solem*, psal. LXXIII. 16. Fabricat enim Deus solem, quando summus pontifex, per canonicam institutionem dignus eligitur. Et tunc ex Dei opere verus sol efficitur, & recte super alios sublimatur.

Sed non est ille sol verus, sed falsum solis simulacrum, qui manibus hominum, idest humanis & dolosis adinventionibus fabricatur, sicut

ANNO CHRISTI 1415.

sicut in psalmo scriptum est: *Simulacra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum* ps. CXIII. 4. Imo de talibus idolis per Jeremiam dicitur: *conteret Dominus statuas domus solis*. Jerem. XLIII. 13.

O utinam beata Trinitas sua omnipotenti virtute conterat statuas domus solis, idest simulacra Romanæ ecclesiæ, quæ est domus summi pontificis! Utinam inquam, illa simulacra conterat, quæ in contumeliam individuæ Trinitatis, trinum sibi nomen papatus multiplicare conati sunt, cum tamen eum tres simul habere nequeant, sed unus solus veri solis & veri papæ nomen, & realem dignitatem obtinere debeat:

Unde in plurium de hoc nomine contendentium irrisionem, alias me scripsisse recolo; quod sicut in divinis veneranda est & adoranda Trinitas personarum, sic in humanis verenda, & abominanda Trinitas paparum. Cum enim sol dicatur, quasi per excellentiam, solus lucens, non potest esse sol trinus, sed necesse est ut solus sit, & unicus. Unde licet narrent historiæ, tres soles in coelo aliquando visos fuisse, sicut testatur Eusebius, tamen secundum philosophos, nunquam plures fuerunt realiter, sed solum apparenter. Nam quædam nubes interposita apparere fecit plura solis simulacra eidem similia, & illud fuit signum pronosticum inundationis futuræ.

Sic revera a tempore præsentis schismatis, quædam fuit nubes ingratiæ, & malitiæ, quæ in Romana curia plura solis, idest papalis dignitatis simulacra fecit lippis oculis apparere. Quod monstruosum prodigium præsagium fuit inundationis plurium scandalorum, de quibus magis flere libet, quam aliquid dicere.

Hoc autem sacrum concilium ad hunc finem specialiter institutum est, ut fugatis hujus erroris tenebris conterantur hujusmodi simulacra, & juxta verbum Christi fiat unum ovile & unus pastor, qui tanquam verus sol unus & solus clarescat, & suo lumine universam illustrans ecclesiam, schismatis scandala sicut fænum ante conspectum solis incalescentis arescere faciat, ut de eo dici possit illud propheticum: *ortus est sol in ardore, & arefecit fænum*, Jacob. I. II. & hæc de sole & prima nostri sermonis consideratione sufficiant.

Jam ergo consideremus in Luna, idest, regali seu imperiali majestate, signa providentiæ temporalis, de qua scriptum est: *absque regali providentia impossibile est pacem rebus dari*. 2. Mac. IV. 6.

Hæc autem regia majestas, & ejus temporalis providentia, lunæ merito comparatur, propter tres conditiones, quas in ea sensibiliter experimur. Est enim luna, secundum Isidorum, imitatrix solis, dominatrix maris, & ministra roris. In quibus designantur tres excellentiæ, quæ debent regali providentiæ specialiter convenire. In imitatione solis, idest spiritualis charitatis, fulgor claræ prudentiæ. In dominatione maris, idest temporalis mutabilitatis, vigor magnæ potentiæ. In ministratione roris, idest visceralis pietatis, dulcor veræ clementiæ.

A Hæc sunt signa, quæ in luna nostra, hoc est in regali providentia nunc, Domino concedente, videre speramus, ut per ejus prudentiam clarescat veritas in discernendis judiciis, ut per ejus potentiam, fervescat severitas in corrigendis vitiis, ut per ejus clementiam dulcescat serenitas in sublevandis miseriis.

Speramus igitur, quod per regis nostri prudentiam clarescet veritas in judiciis discernendis, juxta illud quod in proverbiis scribitur. *Rex qui judicat in veritate, thronus ejus in æternum firmabitur*. Prover. XXIX. 14.

Speramus insuper, quod per ejus potentiam fervescet severitas in vitiis corrigen-
B dis. Et sic de eo verificabitur illud quod ibidem legitur: *Rex qui sedet in solio judicii sui, idest sua regali potentia, atque providentia, dissipat omne malum*. Prov. XX. 8. Et notanter dictum est. *omne malum*. Ut detur intelligi, quod regia severitas non debet unum malum dissipare, & aliud dissimulare; sed sine personarum acceptione omne malum punire, & in hac punitione non bonum naturæ, sed malum culpæ in hominibus persequi.

Speramus denique, quod per ejus clementiam dulcescat serenitas in miseriis sublevandis. Ut cum sancto Job dicere valeat: *Cum sederem quasi rex circumstante exercitu*
C *eram tamen mærentium consolator*. Job. XXIX. 25.

Ad regis etiam nostri clementiam pertinet, ut severitatem justitiæ per serenitatem misericordiæ temperet, & sicut illam contra superbos & rebelles, maxime contra hæreticos & infideles contra schismaticos & ecclesiæ adversantes; sic istam in humiles & subjectos exerceat, ut ei illud præconium conveniat, quod in laudem optimi principis ab egregio poeta dictum est: *Parcere subjectis, & debellare superbos*.

His itaque virtutum titulis insignitus, dignus erit rex noster gladium accipere non sua quidem, sed divina auctoritate, ne pro
D quacumque causa; sed pro tuitione justitiæ & ecclesiæ defensione, ut mereatur illud audire quod Judæ Macchabæo strenuissimo divinæ legis zelatori dictum est 2. Mach. XV. 16. *Accipe gladium sanctum munus a Deo, quo dejicies adversarios populi mei Israel*, idest populi christiani.

Gaudeat igitur ecclesia & nos cum ea pariter exultemus, quia serenissimus Romanorum rex, huic sacro generali concilio humiliter voluit interesse, non quidem ut præsit, sed ut prosit, non ut spiritualia & ecclesiastica negotia hic tractanda regia auctoritate definiat, sed ut ea quæ synodali determinatione definita fuerint, sua potestate
E defendat. Non denique quasi sua intersit synodalia decreta statuere, aut statuta confirmare, sed ea potius reverenter conservare, & ad eorum observantiam, superbam inobedientium contumaciam suo temporali gladio coercere, volens in hoc exemplum imitari religiosissimi principis Constantini, de quo legitur in decreto, & plenius habetur in historia ecclesiastica lib. X. & in Tripartita lib. II.

O igitur felicem, o nobis optabilem diem, et toti mundo deſiderabilem, quo in hac ſacra ſynodo videmus ſolem et lunam, id eſt, ſpiritualem et temporalem poteſtatem, ſibi invicem aſſiſtere, et ſeſe forti ac ſtabili munire præſidio, ut de eis dici poſſit illud propheticum: *ſol & luna ſteterunt in habitaculo ſuo.* Habac. III. 11. Et hæc de luna, et de ſecunda noſtri ſermonis conſideratione ſufficiant.

Sed jam ultimo conſideremus in ſtellis, id eſt, in multiplici eccleſiaſticorum ſtatuum varietate, ſigna ſpecialis aſſiſtentiæ, et obedientiæ filialis; de qua myſtice et figurative poteſt accipi illud Baruch prophetæ verbum: *Stellæ dederunt lucem in cuſtodiis ſuis, vocatæ ſunt, & dixerunt: Adſumus:* Baruch. III. 34.

Ubi circa hujus ſacri concilii congregationem tria notare debemus. Primo, in perſonis congregatis, conditionis nobilitatem: quia *ſtellæ dederunt lucem.* Secundo, in perſona congregante, auctoritatem prælationis: quia *vocatæ ſunt.* Tertio, in ipſa congregatione, ſubjectionis humilitatem: quia dixerunt: *Adſumus.*

Conſideremus itaque primo in perſonis congregatis conditionis nobilitatem: Quia *ſtellæ.* Licet enim nullæ perſonæ catholicæ, etiamſi ſint ſchiſmaticæ, ab hac congregatione ſint excluſæ: non tamen ſpecialiter ſunt vocatæ infimæ, aut ignorantes perſonæ; ſed illæ præcipue, quæ in triplicis conditionis nobilitate ſtellis coeli ſunt merito comparandæ, videlicet, in ſublimitate excellentis eminentiæ, in claritate refulgentis ſapientiæ, in poteſtate præcellentis influentiæ.

Stellæ igitur non qualeſcunque, aut quantumcunque parvæ, vel parum luminoſæ, ſed tales, quæ per abundantem virtutis redundantiam dederunt lucem in cuſtodiis ſuis, id eſt, in variis eccleſiæ chriſtianæ locis eis ad cuſtodiam deputatis, et in adminiſtrationem commiſſis; de quibus dici poteſt illud eccleſiaſtici: *Species coeli*, id eſt, decor eccleſiæ, vel hujus coeleſtis concilii *gloria ſtellarum mundum illuminans.* Eccli. LXIII. 10.

Conſideremus deinde in perſona congregante, prælationis authoritatem: quia *vocatæ ſunt.* Non enim propria temeritate convenerunt; ſed apoſtolica autoritate vocatæ ſunt, ab illo videlicet, qui prælationis ac poteſtatis plenitudinem habere dignoſcitur, id eſt, a ſummo pontifice, qui ſolus poteſt generale concilium convocare, ſicut per communia jura poſitiva probatur. Quod utique regulariter verum eſt: ſed jure divino et naturali, patenter oſtenditur, quod hæc regula in certis caſibus exceptionem habeat, & ſpecialiter in caſu Piſani concilii, ſicut alias declaravi. Unde, qui oppoſitum tenent, literali ſenſui juris poſitivi, judaico more, nimis tenaciter adhærent, contra quos ait Apoſtolus: *Litera occidit, ſpiritus*, id eſt ſpiritualis ſenſus, *vivificat.* 2. Cor. III. 6.

Conſideremus denique in hac ſacra congregatione, ſubjectionis humilitatem, quod ſtellæ dixerunt; *Adſumus*, id eſt, ad ſpecialem aſſiſtentiam, et obedientiam filialem nos humiliter præſentamus. Ut ſummo pontifici merito poſſit hæc congregatio illud prophetæ verbum dicere: *Ecce adſum, quia vocaſti me.* 1. Reg. 1. 6. 9. Et hæc de ſtellis, et tertia noſtri ſermonis conſideratione ſufficiant.

Sed vos, o ſtellæ clariſſimæ, non immerito quærere poteſtis: quare vocatæ ſitis, ad quid cum ſole et luna conveneritis, propter quid cum eis ſynodaliter hic congregari debueritis? Ad hanc quæſtionem reſpondeo, quod in hac ſacra ſynodo ſol, luna, et ſtellæ propter tria ſpecialiter congregentur. Primo, ad præterita corrigenda. Secundo, ad præſentia ordinanda. Tertio, ad futura providenda.

Primo, ad correctionem et reformationem eccleſiaſticæ deformitatis, quoad præterita. Secundo, ad ordinationem et integrationem pacificæ unionis, quoad præſentia. Tertio, ad proviſionem et evitationem maleficæ pravitatis, quoad futura.

His enim tribus temporibus ſecundum Senecam, tria prudentiæ officia correſpondent: quæ ſi nunc debite impleantur, utique juxta verba propoſita, erunt ſigna in ſole, luna et ſtellis, id eſt, in omnibus ſtatibus eccleſiaſticis, tam in capite, quam in membris. Signa, inquam, jucunditatis, et exultationis, quæ in hac ſynodali congregatione fieri præſtolamur. Et hæc ſub triplici concluſione proſequemur.

Prima ergo concluſio eſt, quod hæc ſacra ſynodus congregetur ad correctionem et reformationem eccleſiaſticæ deformitatis. Ut merito nobis dici poſſit illud Ezechielis: *Pro eo quod verſi eſtis in ſcoriam, congregabo vos & conflabo, & ſecundum vos igne furoris mei*, ideſt zelo fervoris divini. *Ezech.* XXII. 19.

O utinam hoc igne, hoc zelo, hoc divino fervore ita nos conflare et ſuccendere dignetur ſpiritus ſanctus, ut ſua gratia mediante eccleſiam, quæ a puritate ſui primitivi decoris verſa eſt in ſcoriam multiplicis deformitatis, purgare et reformare valeamus.

Heu, heu, quam neceſſaria ſit, et jamdudum fuerit iſta eccleſiæ reformatio, magna ejus deformatio inſinuat, de qua Bernardus, *Sermone* XXXIII. *ſuper cantica*, lamentabiliter conquerendo dicebat: " Serpit hodie
" putrida tabes per omne corpus eccleſiæ,
" et quo latius, eo deſperatius, eoque interius. *Et multis interpoſitis ſubdit*: " Olim
" de eccleſia prædictum eſt, et nunc tempus
" impletionis advenit; *Ecce in pace amaritudo mea amariſſima.* Iſaiæ XXXVIII. 17.
" Amara prius, in nece martyrum; amarior poſt, in conflictu hæreticorum; amariſſima nunc, in moribus domeſticorum.
" Non fugare, non fugere eos poteſt. Inteſtina ergo et vix ſanabilis eſt plaga eccleſiæ, et imo in pace amaritudo ejus amariſſima. Sed, in qua pace? Et pax eſt,
" et non eſt. Pax a paganis, pax ab hæreticis, ſed non profecto pax a filiis. Unde
" vox ejus eſt plangentis in tempore iſto:
" *Filios enutrivi & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me.* Iſaiæ 1. 2. Spreverunt et maculaverunt me turpi vita, turpi quæſtu, turpi vita, turpi quæſtu, turpi commercio,
" negotio denique perambulante in tenebris.
Heu, heu et iterum heu, ſi hæc dicebat ille

le tempore suo, quid jam dicere possumus tempore nostro, cum illi mali mores ex tunc semper creverint, et processerint ad pejores? Hinc præsentem ecclesiæ persecutionem; hinc horrendam monstruosi hujus schismatis divisionem: hinc subtractionem obedientiæ ab ecclesia Romana, aliaque scandala plura secutura, ex tunc quidem, oculo spiritualis intelligentiæ prævidérunt, sicut patet ex scriptis venerabilis abbatis Joachim, et sanctæ Hildegardis, quorum non est autoritas contemnenda.

Si ergo contra hæc mala, hæc sacra synodus non providerit remedia congrua, audacter affirmo, quod post tam horrendas coruscationes, quas videmus, horribiliora sequentur tonitura.

Utinam igitur, utinam horum malorum reformatio fiat. Utinam ad expurgandam ecclesiæ scoriam accendatur in nobis ignis boni furoris, id est zelus divini fervoris. Ut impleatur quod præmemoratus Ezechiel propheta subjunxit, ℣. 21. *Et conflabimini; sicut conflatur argentum in medio fornacis*, id est, sicut purgatur argentum in fornace, non solum exterius, sed interius, et in omni parte, ut non sit ficta vel simulatoria, sed perfecta et vera purgatio.

Hoc autem fieri non poterit, nisi Christus, afflatu suo nos inflammet in fornace charitatis, et ardere faciat igne suo, videlicet zelo ardentis fervoris, vitiorum scoriam expurgantis, quo ipse ait: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut ardeat*. Luc. XII. 49. Et hæc de prima conclusione.

Secunda conclusio est, quod hæc sancta synodus congregetur ad reordinationem & reintegrationem pacificæ unitatis: ut de nobis verificetur quod in evangelio legitur: *Erant discipuli* pariter *congregati*, quando *venit & stetit Jesus in medio eorum*, & quando *ait eis pax vobis*. Joan. XX. 19.

O utinam in medio hujus synodalis congregationis ita venire & perseveranter stare dignetur Salvator Jesus, ut sua præsentia nobis ecclesiasticam afferat pacem, & pacificam unitatem! Utinam ad hanc reordinandam & reintegrandam, sic nobis secum cooperari concedat, ut, nostri laboris fructum universitas christiana sentiat. Hoc itaque labore nullus esse potest fructuosior, hoc fructu nullus sentiri potest suavior. Nec his pacis laudibus diutius oportet insistere, cum talibus Script. plenæ sint, nobis non ignotis.

Sed in tanti boni persecutione nostram decet negligentiam arguere, nostram pigritiam excitare. Nimis enim hoc in negotio tremnimus. Nimis hucusque quievimus, nimis obdormivimus. Exsurgendum tandem est, & data nunc oportunitate & occasione cœlitus exhibita, ad hoc tam arduum, & ecclesiæ Dei tam necessarium virtutis opus efficaciter assurgendum. Et quia, *Ubi intenderis ingenium, valet*; ut ait Comicus; ideo omnes hic ingenii vires impendamus, totis conatibus incumbamus, rumpamus moras, tollamus dilationes, & pacem hanc tam utilem, modis omnibus, & viis rationalibus sine debito terminemus.

A Ad hunc vero finem obtinendum, hanc conclusionem audacter affirmo, quod in hoc concilio nulla via possibilis erit repellenda, seu penitus reprobanda, nisi quæ probabitur esse juri naturali, seu divino contraria. Nam ad illud jus necessario recurrendum est, ubi jura non providerunt humana. Et hæc de secunda conclusione sufficiant.

Tertia conclusio est, quod hæc sancta synodus congregetur, ad provisionem & evitationem futuræ maleficæ pravitatis: ut convenienter hic aptari videantur verba, quæ Moses in Deuteronomio loquitur: *Congregate ad me omnes majores natu per tribus vestras, atque Doctores, & invocabo contra eos cœlum & terram. Novi enim, quod post*
B *mortem meam iniqua agetis, & occurrent vobis mala in extremo tempore*. Deut. XXXI. 28. 29. Quo Mosis exemplo docemur, quod ad hoc synodaliter congregemur, ut non solum præterita mala corrigere, aut præsentia reordinare debeamus; sed etiam, ut contra futura providere, & ea, quantum in nobis est, in nostris posteris evitare curemus.

O utinam majores natu, utinam ecclesiæ pastores & doctores hic congregati, & hoc exemplo admoniti, diligenter attendant hominum pronitatem ad malitiæ pravitatem. Utinam vigilanter sic futura mala prævideant, ut contra ea utiliter provideant. Utinam, in præsenti talem adhibeant provisio-
C nem, quæ in futuro debitam habeat executionem: quia parum est jura condere, nisi sint qui ea possint & velint conservare.

Hic vero unum quod ad præsens propositum maxime pertinet, singulariter admoneo; ut in sacra Synodo talis provisio fiat, ut per eam hoc horrendum schisma cito finem capiat, ipsoque finito, in posterum ex causis similibus, simile fieri non contingat.

Unde, cum nunquam simile fuisse legatur, diligenter considerandæ sunt principales radices, & radicales ejus causæ, seu occasiones, & contra eas, ne in futurum similes orirentur, per synodalia decreta essent convenientia remedia providenda, exemplo san-
D ctorum Patrum, quorum sequi debemus vestigia, qui in conciliis generalibus contra præcedentia schismata futura remedia leguntur statuisse. De qua materia plenius alibi tetigi, sed hic transeo, brevitatis gratia. Et hæc de tertia conclusione sufficiant.

Sic ergo sub conclusione triplici, breviter & summatim ea tetigimus, propter quæ hic synodaliter congregamur.

Sed circa illa, quantum autoritatis habeat hæc sacra synodus, non videtur utile omnino silentio præterire. Sciendum est igitur, quod in cœlo cum sole & luna, sint & aliæ stellæ, non solum ut eis assistant; sed etiam ut cum eis influant. Non enim tan-
E tummodo soli & lunæ, sed cæteris stellis, imo generaliter omnibus constellationibus superioribus subjectus est hic mundus inferior, sicut Aristoteles ait, ut tota virtus ejus gubernetur inde. Sic in cœlo spirituali, in hac videlicet generali synodo, quæ tanta stellarum varietate, variaque venustate coruscat, cum sole & luna congregatæ sunt stellæ hujusmodi; non solum ut soli & lunæ, id est, summo Pontifici assistendo, eidem

ANNO CHRISTI 1415.

dem se obedientes exhibeant; sed etiam, ut cum eo, sua virtute multiplici, influendo circa ea quæ hic agenda sunt, speciali autoritate concurrant.

Ad hæc autem tripliciter concurrere dignoscuntur. Primo ad dubia consulendum. Secundo, ad consultata decernendum. Tertio, ad decreta exequendum.

Hoc autem non solum humano, sed etiam divino jure probantur. Nam in antiquis conciliis, & maxime approbatis, hujuscemodi verba leguntur: *Placuit sancto concilio*: vel, *concilium definivit*: vel, *statuit sanctum concilium*. Papa etiam quandoque dicit: *Auctoritate concilii & consensu definitum est*.

Hæc autem, aliaque multa similia a divino jure ortum habent. Nam in primo concilio Hierosolymis celebrato, de quo in actibus apostolorum legitur, Jacobus præsente Petro protulit sententiam, ubi non ait: placuit Petro; sed *placuit nobis collectis in unum* Act. XV. 25. Et sequitur ℣. 28. *Visum est Spiritui sancto & nobis*.

Ex quibus patet quod auctoritas decernendi, & definiendi, non sit attribuenda soli Pontifici; sed toti concilio Generali.

Unde manifeste reprobatur error quorumdam perniciosissimus & toti ecclesiæ periculosissimus, qui adulando potestati Papali: ita detrahunt auctoritati sacri concilii, ut dicere præsumant, quod Papa non habeat necessario sequi deliberationem concilii, imo standum sit sententiæ papæ, si ecclesiæ, vel concilio generali contradicat: falsum colorem sui erroris assumentes ex *Decretal. lib. 1. tit. 6. cap.* IV. & quibusdam aliis juribus positivis, utique male intellectis, & pejus contra jus naturale & divinum, in ecclesiæ præjudicium introductis, sicut hæc omnia plenius alibi declaravi. Sed de his prolixius discutere, temporis augustia non permittit; nec hic intendendum disputationi, sed magis orationi instandum est.

Oremus igitur, & a Domino humiliter postulemus, ut in hac sacra Synodo sol, luna, & stellæ concorditer influant, & nobis, cunctisque fidelibus in eis signa, lætitiæ & jucunditatis appareant, nec solum signa, sed signorum salutares effectus, suæque multiplicis influentiæ virtutes jugiter impendant. Quod ipse præstare dignetur, qui supra solem, lunam & stellas in cœlis regnat benedictus per omnia secula seculorum. Amen.

MAR-

MARTINUS PAPA V.

Ab anno 1417. usque ad annum 1431.

TICINI CONCILIUM

Generale inchoatum; Senas dein translatum; ac tandem Basileam indictum

Anno 1423.

1423. „ EX decreto Constantiensis concilii ge- „ nerale concilium post quinquennium B „ habendum erat; idemque Ticinum indixe- „ rat Martinus papa V. constitutione sua ea „ de re in eodem Constantiensi concilio pro- „ mulgata. Ad statam ergo diem Ticinum „ factus est patrum conventus; ibique coe- „ ptum concilium aliquandiu subsistit, donec „ grassantis luis terrore victa patrum con- „ stantia, transferre Senas concilii sedem in „ publica sessione statuerunt. Postremæ hu- „ jus sessionis acta recitat Labbeus; nec quid- „ quam aliud suppeditat de concilii illius „ exordio. Hujus defectum supplendum hic „ censui, adductis in medium iis, quæ de „ concilii exordio tradit continuator Nie- „ mii in Chron. vulgat. ab Eccardo inter C „ Hist. Med. Ævi to. I. pag. 1546. Ita ve- „ ro ille.

Appropinquabat tempus quinquennii, infra quod juxta bullam suam, & decretum Constantiensis concilii summus pontifex concilium celebrare debebat, quod ipse ante discessum suum de Constantia solemniter indixerat. Actumque est ergo secretiori consilio cum fratribus, ut pontifex ipse præmitteret aliquos ad civitatem Papiæ prædictam, quod concilium illud inchoarent. Ipse vero cum cardinalibus, initiato concilio, sequeretur. Destinavit itaque pro hoc præsidentes suos numero IV. videlicet Petrum Donatum archiepiscopum Cretensem, nunc D vero episcopum Paduensem; Jacobum de Campo episcopum Spoletanum; Petrum abbatem de Rosacio Aquilegiensis dioecescos, referendarios suos; & fratrem Leonardum de Florentia generalem magistrum ordinis prædicatorum, qui ad civitatem Papiensem accedentes neminem fere invenerunt præter duos abbates de Burgundia, qui illuc pro celebratione præfati concilii jam convenerant. Statuto tamen die præsidentes ipsi una cum iis, qui aderant, convocatis etiam prælatis circumvicinis in Dei nomine concilium inchoarunt. Et in prima sessione missam celebravit reverendus pater dominus Andreas episcopus Poznaviensis, & sermocinatus est magister Johannes de Ragusio ordinis prædicatorum. Sicque per multos dies steterunt paucis adhuc comparentibus. Supervenerunt tandem ex Anglia prælati, & abbates aliquot, cum quibus vix aliquid fieri poterat, quoniam concilium carebat partibus suis. Nam de natione Germanica nullus venerat; & de natione Gallicana erat episcopus unus tantum videlicet Ambianensis, qui de episcopatu Constantiensi in Normandia litigabat. Et licet forte cum his paucis, qui aderant, multa potuissent expediri, tamen parum momenti agnoscentes fore quod esset, licet forte juridice, a paucis stabilitum, decreverunt adhuc modicum absentes præstolari. In hac itaque expectatione stantibus tam præsidentibus papæ, quam cæteris paucis, supervenit Papiæ grandis pestis, quæ compulit præsidentes ad transferendum concilium ad alium locum tutum & sanum, habitaque super hoc consultatione de communi omnium ibi congregatorum concordia in solemni sessione, translatum est tandem de Papia concilium ad civitatem Senarum, in quo loco major multitudo convenit ex omni natione, quam Papiæ convenisset.

„ Juvat hic pariter de Senensi conc. aliquid addere non proletarium, quod erui ex „ consilio quodam Abbatis nondum, ut arbi- „ tror, vulgato, & a MS. Codice Felini mihi „ subministrato. Est vero disceptatio quædam „ disputata Senis, ubi abbas ille Siculis juris „ canonici professorem agebat. Discutiendum „ ibi proponitur num principes laici, & cle- „ rici *sine prælaturis* interesse concilio debe- „ rent. Qua ocasione hæc narrat: *Dum de hoc facto in conc. Senis habito tempore Martini papæ, anno Domini MCCCCXXIV. casus disceptandi accidisset, varii varia dicebant. Nihil tamen circa hoc determinatum extitit.*

EUGENIUS PAPA IV.

Sedit ab anno 1431. uſque ad annum 1447.

BASILEENSE CONCILIUM

Oecumenicum, ex parte reprobatum,

Anno 1431. cœptum, & anno 1446. abſolutum.

HISTORIA CONCILII

Ex Documentis hic datis contexta.

BAſileenſis concilii actis ex ipſis membranis plumbo concilii munitis editis a Crabbio nihil addendum, nihilque corrigendum ſupereſſe videbatur. Cum tamen multa adeo in eo diſcuſſa ſint, quorum ſynopſim tantummodo acta ipſa a Tabellionibus publicis excepta offerunt; cumque in privatis patrum convocationibus ultro, citroque permulta dicta ſint & diſputata, quæ vel in publicas redacta tabulas, vel a privatis mandata ſunt chartis; hæc plane omnia ad plena additamentorum volumina ſufficerent. Quanquam enim ex his non pauca Labbeus dedit; majus eſt profecto, hac meſſe jam collecta, quod colligendum ſupereſt ſpicilegium. Id vero ex volumine VIII. Martenis, ex Lunigii ſpicilegio, ex Pezii codice diplomatico; denique ex MSS. codicibus Lucenſibus Felini, Florentinis, Laurentianis, & aliunde repetam. Quod, ut majori cum lectorum meorum gratia, & commodo fiat; ex iis ipſis veluti palantibus, ſolutiſque documentis juncta quædam Baſileenſis concilii hiſtoria retexenda eſt. Eam quidem provinciam ante me occupatam a Martene in præfat. to. VIII. Vet. Mon. fateor; ſed ita occupavit, ut laboris portionem mihi pariter intactam reliquerit; quippe cui ſuus eſt locus aſſignandus documentis illis, quæ aliunde conquiſita in unam cum cæteris ſeriem venire juſſi.

Senenſi concilio anno 1424. abſoluto, indictum eſt poſt ſeptennium concilium Baſileam; eodemque jam inſtante termino Julianus S. Angeli diac. cardinalis juſſus eſt a Martino V. ſe conferre Baſileam, ibique concilium inchoare. Extant pontificis literæ datæ Kal. febr. an. pontif. XIV. Chriſti 1431. inter acta prævia conc. Baſil. Labbei tom. XVII. pag. 227. Retardante tamen cardinale Martinus obiit, ſtatimque ſublatus in ſedem Petri Eugenius aliis literis datis anno 1431. prid. cal. jun. quamvis minus ſolemnibus cardinalem urſit, ut quandoquidem pauci adhuc Baſileæ convenerant patres, ipſe expeditioni in Bohemos, cui incumbebat, quæque brevi conficienda ſperabatur, incumberet, tum Baſileam ſe conferret, ac in re concilii ageret pro ſua prudentia.

Verum rari licet, quidam tamen ex patribus eo jam convenerant, quorum primus Alexander abbas Vizeliacenſis, die 4. martii (cum ſynodus indicta fuiſſet ad diem tertiam) ſtitit ſe coram capitulo majoris eccleſiæ Baſileenſis, rogatiſque teſtibus ac publico ſcriba profeſſus eſt præſto ſe eſſe ad concilium, id quod publico documento ut palam fieret poſtulavit. Tabulas profert Martene, ex quo hic ſuo loco.

Haud diu poſt miſſi a Pariſienſi univerſitate legati ſupervenerunt quatuor; nec poſt multum cardinalis legatus viros delectos miſit, qui ſuo nomine concilium inchoarent, coeptoque præſiderent, ut ex patentibus ejuſdem cardinalis literis hic dandis ex Martene, conſtat, ſignanturque die III. julii. His ergo agentibus coepit concilium, cujus exordii publicum documentum extat hic ex Martene Vet. Mon. to. VIII. pag. 5. ſignatum die XXIII. julii ind. IX. anno 1431. die 27. julii. In coetu patrum Joannes de Polemar deſtinatus eſt a præſidibus ad Sigiſmundum imperatorem pro concilio legatus. Porro Sigiſmundus paulo ante literas patentes expedierat binas, tutelam ſuam concilio ſpondens, & ejus ſecuritati proviſurus, quas ambas a præſidibus concilii delatas Baſileam credo; extant vero hic ex Martene deductæ.

Imminentis concilii nuncium ad Huſſitas Bohemos pervenerat; incumbentemque ſibi turbinem alio averſuri, literas undique ſparſerunt, quibus profitebantur paratos ſe quidem eſſe ut cauſam perorarent in concilio, ſed ne dicerent a patribus recuſari. Literas ſignatas die 21. julii damus ex Martene. Tanta impudentia aſſertum mendacium deteſtati ſunt cum indignatione Patres, quibus die 10. Auguſti literæ illæ recitatæ ſunt, ut ex ſubjecta illis literis in vet. codice adnotatione diſcimus.

Secundum hæc Julianus cardinalis legatus concilio præſes deſtinatus Baſileam venit, unde literas encyclicas quaquaverſum ad epiſcopos cæteroſque miſit urgens, mandanſque venirent actutum, ut quo frequentiori concilio magnarum earum rerum diſcuſſio fieret. Literas illas ad Remenſem archiepiſcopum directas dat Martene, ex quo hic. Perſimiles ad archiepiſcopum Cantuarienſem datas affert Wilkins. Alias verbis diverſis ſententiæ ejuſdem dederunt Baſileenſes ad Carolum Francorum regem, ad epiſcopos Germaniæ, ad abbates, cæteroſque in ditione Baſileenſi agentes; quæ omnes ſeptembri, & octobri menſe ſignatæ ſunt. Dantur vero hic

ANNO CHRISTI 1431.

hic ex Martene. Ad securitatem etiam viarum enixi sunt pacem inter christianos principes componere, quo spectant literæ ad regem Poloniæ, ad Prutenos, ad Fridericum Austriæ ducem, sicut et Sigismundi imperatoris ad ducem Burgundiæ, ex Martene hic legendæ.

His tamen omnibus res conciliaris procedebat parum, quod ut rescivit Eugenius papa a Joanne Pulchri patris, quem præses concilii ablegaverat Romam, edoctus, in consilium venit synodi Basilea Bononiam transferendi. Translationis hujus rationes suppetebant multæ, & graves, quas exprimit in literis ad Julianum cardinalem ea de re datis Romæ prid. id. novembris 1431. (male in editis Labbei Ven. edit. legitur 11. id. februarii) In his quidem literis pontifex concilium non transtulit, sed inchoatum dissolvendi & aliud Bononiam indicendi intra sesquiannum potestatem faciebat legato. Statim vero bullam aliam promulgavit Romæ, in qua dissolutionem prioris & novi concilii indictionem Bononiam authoritate sua firmat, & fidelibus omnibus denunciat. Bulla hæc apud Labbeum signatur die XV. cal. januarii, qua forte die Basileam transmissa est; sed in codice regio colleg. Navarrei servantur tabulæ manu publici scribæ munitæ testantes bullæ hujus, quale hic recitatur, autographum coram testibus, & publico illo scriba exhibuisse Danielem episcopum Parentinum cum literis Roma missum ad concilium: in quibus tum variantes quædam ab editis apud Labbeum occurrunt, tum subscriptio diem 11. id. nov. fert. Hæc omnia patebunt suo loco.

Literis ad se directis reposuit Julianus, se quidem authore nihil mutandum, multisque annisus est pontificem trahere in suam sententiam. Facta dictis congruerunt; nam bulla pontif. revocationis sive neglecta sive ignorata Basileæ, in concilio perseveratum est, solemnique instituta legatione missi ad Bohemos Hussitas delecti viri ut concilio adessent invitaturi, adjectis ea de re literis datis die XXVI. nov. anni hujus, ut habet Chronicon Corneri authoris coævi, vel XV. octob. ut est in Labbeo. Missa est etiam ad imperatorem legatio, cujus meminerunt ejusdem principis ad concilium (cui ut incoepta perficiat auctor est) literæ apud Labbeum, datæ die XI. decemb. anni hujus. Hos ipsos concilii legatos misit idem princeps ad pontificem cum literis suis, servatis in Labbe pag. 750. 751.

Ita rebus, animisque ad perseverandum in concilio dispositis processum est ad primam sessionem die XIV. decembris habitam. Quod in ea exordienda sacri ritus servatum fuerit ex Petri de Monte inedito opere narramus. Hujus vero sessionis mox habendæ rumore ad pontificis aures delato, multo ille institit vehementius in dissolutionem concilii, & Bononiensis institutionem, qua de re literas dedit ad archiepiscopum Genuensem signatas die 18. decembris; simulque vulgatam jam Romæ bullam revocationis per Parentinum episcopum Basileam misit. Lecta

[...]ntur hic [ex] Mart.

est palam in monasterio patrum Prædicatorum Basileæ per Joannem de Prato decre- torum doctorem. Exacerbati his Basileensium animi: ex quibus alii flocci jussionem illam pontificiam habuerunt; edideruntque decretum manendi Basileæ, fide denegata omnibus sive literis, sive jussionibus pontificiis dissolutionem imperantibus. Horum decretum signatum die XXI. janu. habes Labbei pag. 446. Alii a papa non probe de rebus contingentibus edocto, ad papam melius edocendum, vel ad concilium appellarunt. Appellationis syngrapham habes hic ex Martene: indeque pariter acceptæ literæ imperatoris: quibus transmissam sibi a pontifice bullam cum concilio communicat, hortaturque patres ut ab incoepto deterreri se nequaquam permittant. Signantur die X. januar. 1432. Literas ea de re alias pridie ejus diei destinaverat idem imperator ad pontificem multis obnitens, ut quod dissolverat redintegraret concilium. Dat illas Labbeus pag. 752. Literis adjecit legationem, quam de rebus cum pontifice agendis admonuit, dato legatis folio sub *avisamenti* titulo in Labbeo legendo pag. 753. Rescripsit actutum ad imperatorem pontifex, (Labb. pag. 735.) multis causans suam in prosequenda concilii dissolutione animi firmitatem. Signantur literæ die VI. cal. feb. His vero literis nondum receptis alias misit imperator ad Basileenses signatas die ultima jan. (sunt hic ex Martene) significans omnem se operam dedisse, quo majores numero patres undique accitos ad concilium coadunaret; tum alias subinde, & alias ea de re februario mense adjecit. Id etiam per se tunc pariter præstitit Basileense concilium, a quo vicissim datæ, & acceptæ sunt literæ pro urgendis ad se episcopis. Lege literas ad episcopum Noviomensem, ducis Mediolanensis ad Concilium binas, Amedei Sabaudiæ, Philippi Burgundiæ ducum; concilii item ad Hussitas (apud Labb. pag. 446. & alias legatorum concilii ad Bohemos monentes ut veniant. Labb. pag. 637.

ANNO CHRISTI 1431.

An. 1432.

Extant hic ex Mart.

Res ita agitatas ut compescerent Galli Bituriges in concilium convenerunt, statueruntque Basileense concilium rite coepisse, omnemque ponendam operam ut servaretur intactum: quare mittendum Romam archiepiscopum Lugdunensem cum pontifice ea de re acturum. Concilii hujus Bituricensis dies est 3. Kal. febr. resque in eo decretas habes apud Labbe pag. 598. quibus adjungitur pag. ibid. epistola concilii Basileensis gemina, altera ad regem Galliæ, alia ad archiepiscopum Lugdunensem pro favore præstito gratias referens. Tertia denique est pag. 800. epistola archiepiscopi Lugdunensis ad episcopum Lausannensem, quem res omnes a se Romæ tractatas pro concilio docet.

Nec vicissim pro sustinenda causa sua Eugenius segniorem se præbebat; nam ultra literas frequentes ad Sigismundum mox imperatorem aliosque directas, extat apud Labbe bulla ejus ad Coloniensem archiepiscopum signata III. id. feb. 1431. stilo vet. novo 1432. quem etiam atque etiam rogat, ut nihil relinquat intentatum, quo episcopos a Basileensi coetu avertens Bononiam invitet. Legationes etiam alias super alias sive ab imperatore ad se, sive ad imperatorem seu aus-

ANNO CHRISTI 1431.

scultavit, seu misit. Extat hic ex Martene A epistola Sigismundi ad concilium signata die XX. feb. nunciantis missos a se legatos Joannem de Rozemberg aliosque ad pontificem. Est ibi pariter oratio Lausanensis episcopi concilii legatione fungentis apud pontificem, qua nec expedire, nec tutam fore concilii dimissionem demonstrat. Legationem tamen hanc missam post celebratam secundam sessionem satis constat.

Intra hos rogandi fines haud se continuerunt Basileenses, nam strenue, seu pervicaciter in concilio perseverantes, die XV. feb. sessionem alteram celebrarunt, statueruntque pro concilio eam a Christo datam esse synodis oecumenicis potestatem ut sibi omnes, ne papa quidem excepto, in his quæ B pertinent ad fidem & universæ eccl. reformationem subiiciant. Quo jure suo sic stabilito, tum versæ patrum curæ ad aucupandum sibi principum favorem: ea mente legationem anticipatam destinaverunt ad solemnem Germanorum principum conventum Norimbergam indictum; ac per legatos illos iterum Bohemos sollicitarunt, ut ex literis legatorum ipsorum apud Labb. pag. 629. intelligimus. Signantur illæ die XII. febr. & quatriduo post iidem legati, aliis datis ad concilium literis, (Labb. pag. 779.) nunciarunt, quam multa præstitissent, ut favorem principum cæterorumque fidelium sacro illi coetui conciliarent. Nondum norant le- C gati illi mentem concilii in iis, quæ coetui Norimbergensi communicanda essent; quam, ne diutius ignorarent, curarunt patres chartis tradi meditata sua, transmiseruntque die 28. martii. Quæ cum Bohemis tractari volebat concilium, habes Labb. pag. 783. quæ vero cum aliis hic legas ex Martene. Addiderunt literas securitatis pro accessu, & recessu Bohemorum, ut in Labb. pag. 614. Huc spectant concilii literæ ad Argentinenses martio mense scriptæ hic legendæ ex Martene. Huc literæ aliæ ad Bohemos liberum accessum spondentes, hic prolatæ ex Martene.

Interea missi sive a rege Germaniæ, sive a concilio Romam legati mandata sua expo- D suerant pontifici, obitæque legationis acta in patriam retulerunt. Habes illa hic ex Martene, signanturque die XVIII. martii; habesque pariter adjunctas leges componendæ pacis, quas pontifex per legatos suos proponebat. Horum summa eo referebatur, ut concilium Basileense non quidem dissolvi, sed transmutari Bononiam diceretur. Vel si quod concilium in Germania haberi res Bohemiæ, & Germanicæ ecclesiæ reformatio postularent, id quidem ibi, non tamen oecumenicum, sed nationale, seu provinciale haberetur.

Respuit propositas conditiones Sigismundus, voluitque rejectionis suæ publicum ex- E tare documentum hic dandum ex Martene. Respuit & concilium, quod eo alacrius institit in patrum numero augendo. Hinc datæ literæ encyclicæ ad omnes christiani orbis academias huc ex Martene translatæ & die 1. aprilis signatæ. Nec frustra ab illis laboratum: nam Burgundiæ dux literis actutum datis adhærere se concilio significavit. Affert Martene, & nos ex illo. Certiores etiam facti sunt patres ex literis Sigismundi regis datis die VIII. haud ita post multum cardinalem Anglicum adfuturum. Viennensis etiam in Austria academia viros e suo coetu delectos eo destinavit cum literis die IX. maii. Vicissim autem quidam absentiam suam adductis rationibus per literas excusarunt, ut episcopus Misnensis, pro quo datæ ad concilium literæ signatæ die 28. aprilis; & Gallici quidam episcopi qui & ipsi per se, & dux Bethfordiæ pro ipsis literas ad concilium legarunt. Missa est etiam per hos dies ad pontificem legatio conciliaris a Lausanensi episcopo gesta, quæ inanis rediit, de qua legatione superius est actum.

Ex Mart. hic

Ex Mart.

Cordi erat pontifici ut rationem aliquam iniret extricandi se a negocio impeditissimo. Igitur legatis Sigismundi (cujus legationis acta hic dantur ex Martene) respondit, destinasse se legatos ad concilium, ut cum patribus illis rem totam expedirent. Dedit ea ipsa de re literas ad Sigismundum Maii calendis signatas; nequidquam tamen hæc valuerunt ad impetrandam e Basileensibus moderationem; quin & habita die XXIX. aprilis sessione concilii tertia decreverunt de concilii dissolutione pontificis authoritate sancita curandum esse nihil; quin & monendum pontificem, ut quæ ea in re decreverat ipse retractaret, vocandosque judiciali ritu cardinales, ut ipsi per se ad concilium convenirent. Solemnes hasce advocationes concilii nomine præstare jussus est Sigismundus rex: nec officio defuisse illum discimus ex directis ab eo literis ad concilium datis die 18. maii. Executionem ipsam judicialis advocationis habes hic ex Martene signatam die VI. junii.

Ex Mart. hic

Ex Mart. hic

Conventum est interim inter legatos Basileensium & Bohemorum de iis quæ agenda, atque servanda fuerant, inter Hussitas nempe ad concilium venientes ipsumque erga illos concilium, cujus sane conventionis locus fuit Egra Germaniæ civitas, dies vero maii duodevigesima. Eo peracto conventu scripsit ad Sigismundum regem Procopius Thaboritarum hæreticorum princeps, certiorem illum de omnibus faciens; simul rogans ut ipse pariter rex ad concilium veniret. Data est epistola die XXI. maii. Reposuit rex, mentem ea de re suam expositurum Joannem Cisterciensem monachum, quem ad se missum a concilio remittebat.

Ex Mart. hic

Ex Mart. hic

Si quid aliud per hos dies ante sessionem IV. acciderit, documentorum defectu ignoramus. Sunt hic ex Martene literæ signatæ die XI. junii Dominici cardinalis ad concilium, rogantes ne crimini sibi detur, si intentus conciliandæ paci inter Aragonios, Castellanos, & Navareos, ad concilium non veniat; quam ejus excusationem confirmant literæ aliæ tum reginæ Aragoniæ, & Siciliæ, tum regis Navarræ ad concilium directæ.

Ex Mart. hic

Die igitur XX. junii in quartam sessionem convenerunt patres, novaque augendis dissidiis fomenta præbuerunt. Etenim præter literas securitatis in gratiam Bohemorum expeditas, cætera pontificatum feriebant. Ne decedente forte Rom. pont. & concilio perseverante electio successoris alibi quam Basileæ fiat. Ne quis epis. aliusve jurisjurandi religione

Anno Christi 1431.

ne prohibitus a concilio absistat; utatur concilium bulla plumbea more pontificio certo emblemate insculpta. Ne perseverante concilio pontifex cardinales novos creet, neve creatos antea sed nondum promulgatos renunciet. Denique cardinali S. Eustachii legatio Avenionensis committitur nomine concilii administranda. Neque tunc semel pontificia jura concilium usurpavit: est enim hic palinodia F. Guillelmi Josseaume coram concilio recantata de malesanis dogmatibus a (Ex Mart.) se per impudentiam assertis, cui concilium judices assignat ad causam cognoscendam, audiendasque in eum delationes, dilata poena quousque causa absolvatur. Spectant hæc ad diem IX. julii. Scripsit etiam concilium encyclicam ad omnes christiani orbis fideles, indicens preces pro Bohemorum reductione. Causa etiam Magdeburgensis, quæ alioquin ad pontificem spectasset, eo delata est. Hujus historiam, quia non ita facile in vulgatis concilii Basileensis commentariis occurrit, paucis expedio. (Ex Mart. hic)

Magdeburgenses urbem suam novis munitionibus adversus Hussitarum incursiones defensuri, partem soli, quod juris erat ecclesiast. occupaverant, nec, monentibus licet archiepisc. & canonicis, quidquam pretii compensandæ rei gratia rependerant. Hinc nata diffidia, quæ in periculosam seditionem creverunt. Nam canonici ecclesiarumque antistites cum reliquiis, cæteraque sacra supellectili ad religionis terrorem urbe egressi in dispersas per agrum ædes diverterunt. Ita urbe tota cessatum est a divinis, præterquam in monachorum & parochorum ecclesiis. Tum res delata ad concilium per procuratores archiepiscopi & canonicorum, a quo acciti cives delectos viros miserunt. Agitatur hinc inde causa, anathema in cives pronunciatum; interdicto subjecta urbs. Procurrunt cives ad arma, pelluntur undique canonici, archiepiscopus ex oppido in oppidum fugitans, tandem ad concilium se confert. Hæc Hermannus Cornerius in chronico.

Delata est etiam ad concilium causa Ulrici de Mandeschat Trevirensis electi, cui Philippus Burgundiæ dux literis suis die III. expeditis concilii favorem aucupatur adversus episcopi Spirensis ad eam sedem translationem pontificis auctoritate assertam.

Inter multiplices has curas, illa tamen concilii patres urebat maxime, ut numero patrum authoritatem sibi quo majorem afferent. Hinc datæ literæ ducis Burgundiæ ad concilium ablegatos suos eos se missurum spondentis. Venturum se pariter Dunelmensis episcopus datis ad concilium literis profitetur; vocatumque se Eboracensis per patentes literas testatur. Denique Glocestriæ dux favorem, tutelamque per literas exhibuit. (Ex Mart.)

Dum hæc agebantur a concilio, legati ultro citroque discurrebant. A pontifice missi venerant in Germaniam, ubi Constantiæ subsistentes, patentibus literis protestati sunt prohiberi se ne venirent ad concilium terrore periculorum. Eorum tamen securitati providit concilium patentibus literis expeditis die XXVIII. julii apud Labbeum legen-

A dis. Suum etiam legatum miserat Sigismundus Jacobum Ebredunensem archiepiscopum, qui ultro se pacis sequestrem inter pontificem & conc. jam obtulerat. Is ergo veniens cum pontifice composuit pacem in eas leges. Potestate a pontifice facienda, deputandisque ab eo legatis fas esto patribus in concilio agentibus operam suam extirpandæ hæresi locare; communicatis tamen cum pontifice iis, quæ magis ardua occurrerint, ut ejus judicio una & concilii definiantur. Ita pariter, & sedulo incumbant patres morum reformationi, & siqua aptissima in eam rem censuerint, hæc pontifici corrigenda proponant, a quo reformata proponantur ecclesiæ, pontifice tradente, Basileensibus ap-

B probantibus. Ita demum rebus compositis si qua a concilio iniqua in pontificem, eique addictos sancita sunt, haec infecta publico judicio decernantur. In has leges conveniens pontifex ab imperatore exigebat, ut si forte Basileenses tam aequas conditiones recusassent illos desereret, idque sponsione sua chartis tradita, ac sigillo munita confirmaret. Scriptam ea de re bullam cum literis pontificiis detulit ad imperatorem Jacobus; & imperator vix acceptas misit ad concilium cum suis literis signatis die XXVIII. julii, in quibus affirmabat nihil se de conventionibus illis admissurum injussu concilii. Caeterum ad moras innectendas remisisse se

C eundem archiepiscopum, aliis pariter adjunctis legatis ad pontificem, a quo si quid retulissent, haec se statim patribus renunciaturum.

Is erat rerum conciliarium status quo tempore sessio quinta procurata est a patribus; nec in ea quidquam adversus pontificem moverunt, nisi quod causas conciliarium hominum extra concilium trahi vetuerunt. Sanctionibus hisce adscripta dies XI. augusti.

Eodem augusto mense sollicitatus a patribus Sigismundus binis literis, seu, more paparum, bullis, ut veniret ad concilium, reposuit die XV. ejusdem mensis se in Italia non inaniter laborare pro concilio; auscul-

D tasse reduces legatos suos Ebredunensem archiepiscopum cum sociis nova afferentes pacis medicamenta; auscultaturum cardinales quosdam a pontifice ad se directos: quare ne sollicitarent ut veniret, qui tam multa absens pro illis praestabat. (Ex Mart. hic)

Tum ad pristina studia augendi numero hominum concilii reversi sunt patres, ut constat ex literis Caroli regis Galliarum die XIX. augusti expeditis, quibus sollicitatum se a Basileensibus narrat, eoque mittendam legationem suam statuisse. Huc pariter spectant literae inquisitoris cujusdam ad concilium excusantis absentiam suam, quod fidei causis expediendis detineretur. Eo denique (Ex Mart. hic)

E legati ab academia Coloniensi missi cum literis septembri mense signatis. Huc tandem legatio a Basileensibus missa ad eumdem Gallorum regem ea postulans, quæ hic ex Martene habentur. Petebant legati, ut ex Gallia doctores mitterentur. Pollicitus est rex, verbo prius, dein & scripta ad Basileenses epistola; quæ omnia hic dantur ex Martene.

Venit tandem missa a pontifice legatio & in patrum conspectum die XXII. augusti admissa.

ANNO CHRISTI 1431.

missa. Prior omnium peroravit Andreas de Petra Colossensis (male apud Martene in literis Constantia datis est *Collocensis*) archiepiscopus, suadens, ut abjecto schismate, malorum omnium fomite & origine, studia sua cum Romano pontifice conjungerent. Extat apud Labbeum pag. 663. Successit oratio altera episcopi Tarentini, quam eo redegit, ut nomine pontificis offerret, siquidem Bononiam recusassent, locum quemcumque alium ab ipsis eligendum, in quo uno omnium consensu concilium generale haberetur. Hanc pariter orationem Labbeus pag. 686. offert. Admissi sunt iterum in conspectum concilii legati illi, & pro concione a Præsidibus latius coram illis exposita concilii authoritas in pontificem, cui denegatum est jus, semel incoeptum concilium dissolvendi. Habet orationem hanc Labbeus pag. 448. Cum igitur minus hæc valuissent ad extundendam pacem, de incipienda adversus pontificem judiciali causa rumor increbuit, cui avertendo malo Sigismundus intercessit epistolis pluribus huc translatis ex Martene.

Missi a pontifice legati Basileæ perseverarunt usque ad novam sessionem habitam die VI. septembris. Ibi cum adessent, viderentque omnia inclinare in judicium adversus pontificem instituendum, pro concilio rogarunt patres ne quid gravius statuerent. Tum abscedere jussis illis, contumaciæ in concilium cardinales postulati sunt, quod eo acciti non paruissent. Cum tamen habere se paratas excusationes pro illis quidam protestaretur; concilium selectos viros deputavit, ut ea, quæ afferebantur, exciperent.

Nondum venerant ad concilium Bohemi deesse sibi securitatis literas causantes, quo spectant literæ plures afferendæ ex Martene.

Per hos insuper dies rex Aragonum procuratorem suum in concilio statuit Bernardum Serra expeditis ea de re literis signatis die VII. octobris. Electores pariter imperatoris ablegatos suos eo direxerunt cum literis diei X. octobris. Suos pariter misit dux Juliacienlis cum Palatino Rheni. Id etiam ut præstent Argentinenses concilii literis diei XXIX. octobris sollicitati sunt. (Sunt hic ex Mart.)

Sed neque tunc intermissæ cum pontifice tractationes pacis: quamquam enim Basileenses sua ad Sigismundum bulla omnem amputari negociationis filum mandarunt, ni pontifex Basileensi concilio se plane adhærere profiteretur; præmittendam tamen Romam splendidam legationem, quam ipse dein post aliquot dies sequeretur, Sigismundus censuit, certioresque de his omnibus fecit patres datis die XXXI. octobris literis.

Die VI. novembris septima sessio convenit, in qua nonnulla de more in pontificem iniqua decreta sunt. Ne vacante Romana sede, concilio adhuc perseverante, successoris electio alicubi, quam in concilio fiat; quo ut conveniant, cardinalibus dierum sexaginta spatium assignatur. Decretum istud siqui contempserint ex cardinalibus, statim a jure beneficiorum suorum excidant. Idem vero decretum altera a sessione die transmissum est cardinalibus cum literis concilii. (Sunt hic ex Mart.)

Post modicum acceptæ sunt a concilio literæ Alberti ducis Austriæ, nunciantis Bohemos induciis recusatis per ditionem suam grassari. (Ex Mart. hic) Tunc auditus Nivernienfis episcopus ducis Burgundiæ legatione fungens, cujus oratio eo vergebat, ut patres hortaretur ad insistendum sancto illi proposito excindendi hæreses, & christianæ rei juvandæ. Adjecit venisse se ad concilium cum mandatis, ut statim ad pontificem diverteret nomine principis sui, rogaturus, ut ipse vel per se veniret, vel mitteret qui suo nomine concilio adsisterent; si recusasset domini sui patrocinium & arma patribus spondebat. Hæc episcopus; qui iterum dein peroravit pro afferenda sibi, ut legato ducis Burgundiæ, prærogativa sessionis quam illi præripere Moguntinus vicarius nitebatur. (Ex Mart. hic) Audita est pariter oratio eleemosynarii regis Aragonum, qui concilii sanctitatem multis laudavit. (Ex Mart. ibid.) Venerat legatus ille Moguntinus haud multo postquam patres decreverant pro concilio, ut episcopi accirentur iterum, & impediti procuratores suos mitterent: quare per literas iterum invitatus Moguntinus, respondit literis datis die XXVI. novemb. se antea paruisse, quam moneretur.

Ex episcopis quidam Basileæ agentibus, sive quod reipsa sumptibus ibi præstandis essent impares, sive hanc occasionem nacti corradendæ pecuniæ, copiam sibi a concilio postularunt fieri, vectigalem pecuniam sub honesto subsidii charitativi nomine a suis corrogandi; impetratum id a concilio, ut ex literis hic legendis ex Martene apparet. Dein cum ipsos pariter exemptos hoc jure vectigales sibi facerent episcopi quidam, ne id agerent edicto die XI. decembris promulgato cautum est.

Romam interim venerat missa a Sigismundo splendida illa legatio exhibuitque nomine regis sui supplicem libellum, quo exponebat rex, scire se omnia quæcunque nuncii pontificii concilio proposuissent, quæque a patribus responsa tulissent ad pontificem afferenda pro componenda pace. Iis ergo acquiesceret, rogarique se fineret; ut abjecto tandem veteri consilio, Basileensi coetui sese adjungeret. Communicavit hæc omnia cum Basileensibus Sigismundus, quæ in pleno patrum conventu lecta in pervigilio S. Andreæ cum plausu, ut opinor, excepta sunt. (Ex Mart. hic)

Secundum hæc pro consueto more redditæ sunt literæ principum qui ad concilium mittebant legatos suos, sive qui causabantur absentiam. Theodoricus Coloniensis archiepiscopus novos legatos eo destinavit cum literis datis die 27. novembris. In coetu patrum die XXIX. novembris auditus est vicarius Moguntinus, qui nomine omnium electorum imperii pro concordia peroravit. (Ex Mart. hic) Encyclicas quoque suas dedit Sigismundus rex, omnes undique principes ad concilium invitaturus. (Ex Mart. hic) Ad ciendos tandem Bohemos mandatum pro stabilienda cum illis concordia ab eodem principe emissum est, signatum die III. decembris. Vicissim autem ad disceptandum cum illis de rebus fidei sese comparaturi patres, SS. patrum codices a Cluniacensibus corrogarunt, ut ex epistola concilii signata VI. id. decembris intelligimus.

De-

Anno Christi 1431.

Decembri mense die XVIII. processum est ad sessionem VIII. processumque pariter ad insectandum pontificem, cui feriendo definierunt patres concilium oecumenicum ecclesiæ catholicæ unicum fore, & esse debere; & si quod alterum, priori stante, cogatur, postremum hoc schismaticorum conventic. habendum. Cautum est ne conciliarium hominum beneficia ab illis erepta alteri, vel ipso pariter Romano pontifice deferente, dentur. Ne Romanus pontifex novis vectigalibus ditionem suam aggravet. Omnium tamen decretorum caput fuit dierum LX. pontifici constitutus terminus, ne quid ultra differat latam de concilii dissolutione bullam revocare & concilio adhærere; id si recusaverit, concilium pro suo jure de contumacia cognoscet.

Extat apud Labb. p. 1324.

Novum annum 1433. aperuerunt disputationes cum Bohemis institutæ. Proposita erant ad disceptandum quatuor. De communione sub utraque specie fidelibus omnibus concedenda. Crimina præsertim publica a fidelibus vel sæcularibus, vel ecclesiasticis pro sua virili emendanda, & corrigenda. De verbi Dei prædicatione libera omnibus permittenda, nulla facta ordinis ecclesiastici, & sæcularis discretione. Nefas clerico in bonis temporalibus *sæculariter* dominari. Omnium primus præfatus est Joannes de Alneto abbas Cisterciensis præparans ad concordiam animos, rogansque ut studiis partium sepositis ad veritatem indagandam se totos conferrent. Tum coepta disputatio est. Pro communione sub utraque specie disseruit omnium primus Joannes de Roquesana Hussiticum dogma pluribus asserens. Idem vero Roquesana in ipso anni ineuntis exordio legationem a Bohemis gerens una cum sociis obtulerat se concilio, ac luculenta brevique oratione causam adventus sui aperuerat, operam omnem suam in commodum concilii offerens. Extat utraque oratio ex Martene hic. Roquesanæ sese opposuit adversarius Joannes de Ragusio ordinis prædicatorum, demonstrare conatus totam sacramenti veritatem in unius tantum speciei symbolo contineri, utriusque proinde speciei communionem & fidelibus minus necessariam, & sanctitati sacramenti frequenter minus commodam haberi. Nicolaus alter Bohemorum legatus de publicorum criminum correctione disseruit Hussitico more, cui institit in oppositum Ægidius Carlerius Cameracensis ecclesiæ decanus. Tertius accessit disputaturus Ulricus quidam e Bohemorum legatis, cujus ea fuit oratio, nemini interdicendam esse verbi Dei prædicationem, quem Deus invitatione sua ad id muneris destinaverit. Lege ejus disputationem hic ex Martene. Adversarium nactus est Henricum Kalteisem ex ordine prædicatorum, cujus vide eruditam dissertationem apud Lab. pag. 1079. a quo pariter superiores orationes omnes pro catholico dogmate asserendo exhibentur. Postremus articulus de clericorum dominio vindicem habuit pro Hussitis Petrum Rayne Anglum; pro catholicis Joannem de Polemar archidiaconum Barchinonensem, qui & orationi adversarii orationem alteram opposuit, & syngrapham ab eodem Rayne aliquandiu post, die IV. februarii oblatam, in qua negabat clericis jus dominandi *sæculariter* in bonis temporalibus, impugnavit. Porro syngrapham damus hic ex Martene cum disceptatione alia Polemarii, qua Petrum iterum pro se instantem retundit. Priorem vero Polemarii orationem servat Lab. p. 1207.

An. 1433.

Labb. t. XVII. p. 855.

Quanquam grave hoc negocium Bohemorum reducendorum occupatos patres per multos dies, & menses habuit; haud ita tamen illi tractando incubuerunt, quin & multa interim gesserint ab hoc plane aliena. Nam sub ipso disputationis institutæ exordio sessio IX. convenit, die XXII. januarii, infestumque declararunt quidquid in Willelmum Bavariæ ducem concilii patronum a Sigismundo destinatum; cæterosque concilii fautores Eugenius statuerat. Cum vero in eorumdem patrum suspicionem Sigismundus venisset, eaque de causa idem rex exposuisset illis quanta pro concilio asserendo præstitisset, & quam gravia ipse vicissim ea de causa ab irato pontifice pertulisset; his permoti patres grates regi pro eximio favore sibi præstito egerunt literis die XXIII. Jan. expeditis. Hac ipsa occasione mala quæ a pontifice toleravit enumerans Sigismundus, regno se spoliatum agente pontifice narrat. Nulla quidem pontificis bulla rei hujus testis superest; sed ea, quæ de se narrat Sigismundus, apertiora sunt, quam ut ambiguitatem admittant.

Sunt hic ex Mart.

Circa idem ferme tempus Trajectensis causa cognoscenda patribus delata est. Trajectens. cathedr. obitu Svvederi ep. vacuam Radulp. Traject. a capit. electus & ab Eug. pontifice confirmatus initiatusque tenebat; quo simul tempore canonici quidam Trajectenses e patria sua exules Walravum de Morse Theoderici Coloniensis archiepiscopi fratrem ejusdem ecclesiæ Trajectensis episcopum renunciarunt; statimque Basileensis concilii auctoritatem electioni huic suæ afferendæ implorarunt. Patres acta illa omnia ut nomine suo confirmaret, æmulumque deijceret, Coloniensi archiepiscopo mandarunt. Id muneris complevit Coloniensis; compellatus ea de causa a pontifice literis, quas hic damus ex Cornero. Fervebat causa illa in concilio die XIII. jan. quo signatæ sunt literæ ducis Burgundiæ rogantis patres ut definitionem ejus tantisper differrent; & die VIII. apr. qua signantur literæ Jacobæ Bav. duc. rogantis patres ne Rodulphum exauthorarent. Causæ hujus nullum dant exitum ea quæ profero documenta; ex authore tamen Bathaviæ sacræ scimus, utrumque æmulum jus suum tenuisse; & quanquam cardinalis Cusani opera pax utcumque inter diffidentes composita fuerit, neuter tamen alteri cessit; sed Waltavus Monasteriensem episcopatum habuit cum pensione non modica a Trajectensi dioecesi solvenda, reliqua Rodulpho asserta.

Sunt hic ex Mart.

Februarii mensis die VIII. receptæ sunt literæ Sigismundi binæ, quarum prior Joannem cardinalem Rotomagensem excusat de dilata eo usque sua ad concilium profectione; altera vero spem patribus facit de imminenti ejus ad concilium adventu: signantur literæ istæ die XXIII. februarii. Habita tunc

ANNO CHRISTI 1431.

tunc est die XIX. februarii sessio concilii X. in qua Eugenii contumaciam accusantibus concilii promotoribus, assignati sunt judices ad *videndum, & examinandum processum factum in dominum Eugenium*.

Ex Mart. hic

Martio mense legati a pontifice missi Joannes de Mella, Christophorus Cerviensis episcopus., Ludovicus S. Justinæ Paduensis abbas, & Nicolaus abbas S. Mariæ de Moniacis in dioecesi Montis Regalis; auditi sunt in pleno patrum consessu. Venerant illi ea facultate muniti, & cum mandatis, quæ ambo hic ex Martene referuntur. Exposuerunt illi pro concione, vellent tandem pontifici idoneis de causis volenti concilium Bononiam transferri assentiri. Si Bohemi eo venire recusassent; de alia Italiæ urbe, dummodo extra ditionem ducis Mediolanensis, convenirent inter se. Si nec ita acquiescerent; viderent delecti a concilio viri duodecim cum legatis electorum imperii, regum, ac principum, judicarentque utrum præstaret in Germania haberi concilium; modo vero extra Basileam. Ita fert oratio Nicolai abbatis, quae una cum oratione Joannis de Mella hic legitur ex Martene. Responsum est a præside concilii, tum & a concilii promotoribus, quæ ambæ orationes hic sunt ex Martene.

Eodem simul tempore, quo pontifex legatos suos destinavit ad concilium, bullam dedit, direxitque Sigismundo regi, in qua dissolvisse se quidem Basileense concilium fatetur; modo vero ea dissolutione non obstante velle concilium ibi locorum celebrari sub certis præsidibus a se quantocyus transmittendis. Acceptam hanc bullam Sigismundus misit ad concilium cum literis ab Eugenio ad se datis; quæ omnia hic leguntur ex Martene. Literæ Sigismundi signantur martii die IV. papæ bullam dat Labbeus pag. 737. Lecta hæc in communi patrum coetu die XXVII. ferebat codex Martenis; *non admissa* Harduini codex adscriptum exhibebat. Hanc vero recusandi causam prætenderunt patres, quod ea bulla novum concilium indici videretur, non vetus olim coeptum perseverare adhuc agnosceretur.

Delati tunc pariter ad concilium clamores Trevirensium, quos immodicis exactionibus gravabat Ulricus, de quo jam egimus, in Trevirensem archiepiscopum electus, cui afferendo adversus æmulum a pontifice ad eum archiepiscopatum promotum pontificias censuras incurrerant; quare ut ab iis pariter absolverentur per literas datas XI. martii rogabant. Sequenti mense Ulricus literis ad concilium datis fidem omnem superioribus hisce literis abrogavit. Redditæ sunt quoque patribus literæ optimatum Russiæ, favorem sibi quærentium in Sigismundum ducem, conantem principem suum Svvidrigal subvertere, ac principatu expoliare. Paratos se exhibent ut veniant ad concilium, acceptis tamen prius securitatis literis; ibi vero cum Græcis in concordiam Romanæ ecclesiæ consensuros. Signantur literæ die XXVI. martii. Receptæ etiam literæ comitis de Andrado favorem & patrocinium pollicentes.

Ex Mart. hic

Sunt hic ex Mart.

Sunt hic ex Mart.

Aprilis mensis nihil fert memorabilius supra pacta Sigismundum Romanorum regem inter & pontificem, quæ tamen res concilii nonnisi ex obliquo feriunt. Morigerum se ecclesiæ filium spondet Sigismundus; colloquium & diuturniorem moram cum pontifice habiturum se, quo tandem imperiale diadema impetrare ab ipso mereatur. De his omnibus per suas literas certiores patres factos a Sigismundo, literæ ipsæ huc translatæ ex Martene docent. Vergente ad exitum mense die XXVII. aprilis sessio XI. coivit. Plura tunc sancta pro concilii authoritate contra Pontificem. Ne concilium semel coactum dissolvatur aut transmutetur nisi ex consensu duarum ex tribus concilii partibus. Accedant eo præsules etiam non vocati omnes, nec Romano pontifice excepto, alioqui post quadrimestre a summo Sacerdotio pontifex excidat. Alia id generis sancita.

Majo mense succedente, Eugenius, cui prorogati schismatis filum erat ingratum, præcidi illud posse censuit cum ex literis Sigismundo expeditis die XVI. kal. martias concilium Basileæ habere consensisset; destinavit eo præsides Jordanum episcopum Sabinensem, Angelotum tit. S. Marci cardinalem, Petrum Albanensem episcopum, & cardinalem tit. S. Crucis in Jerusalem. Quoniam vero præsidum illorum retardari adventum Basileam intellexit; ex quo res proruerent in deteriora, ut eorum absentium loco præsiderent destinavit Joannem de Mella archiepiscopum Tarentinum, Thomam episcopum Traguriensem, Ludovicum, & Nicolaum abbates S. Justinæ, & de Moniacis: extant hic literae ex Martene signatae non. maii. Accedunt aliæ ad Julianum cardinalem quem una cum aliis præsidere concilio pontifex mandat. Datas legatis hisce facultates habes in bulla legenda Labbei pag. 743. in qua tamen signantur die XVIII. kal. jan. in codice vero Martenis pro januario est *martii*. Hanc legatorum substitutionem Sigismundus rex, Viterbium ad pontificem ex condicto veniens, procuraverat, ut ex eis ad patres literis die IX. maii apud Labbeum pag. 576. discimus.

Augeri contigit hoc majo mense patrum numerum ex legatis ducis Burgundiæ, de quibus ejus ducis literæ & mandatum. Item ex legatis regis Lusitaniae, ut ex literis ejusdem regis.

Crescentibus patribus tumultus in concilio augebantur. Hoc enim majo mense actum est de condendo conciliari decreto, quo omnium ecclesiarum provisiones collationesque beneficiorum a pontifice ademptæ, & si quæ fierent irritæ declaratæ, assererentur concilio. Tuendæ pontificiæ authoritati, validum scriptum paraverat Jo. de Turrecremata; quod ne legeret pro concilio, obstitit patrum in pontificem nondum penitus abjecta reverentia, quæ ne proponeretur decretum impedivit. Scriptum hoc Turrecrematæ hic primum prodit, ex Lucensi codice M. S. acceptum. Hic ex Mart.

Junii ineuntis exordio, die scilicet ejus tertia, Joannes de Polemar mandata, quæ a Basileensibus acceperat, Pragæ coram Bohemis exposuit, narrans quanta humanitate eorum legati excepti fuerint Basileæ, quam benigne auscultati, non adacti ad silentium, sed

ANNO CHRISTI 1431.

sed ut pro libito dicerent invitati; fuisse tandem non jussos sed volentes. Ex his ergo discerent, nihil sibi a concilio timendum si legatos suos eo mitterent. Multa ultro citroque disputata sunt, & nihil conventum. Acta omnia hic ex Mart.

Imperialibus infulis pontificis manu ornatus fuerat Sigismundus die XXXI. maii hujus anni, idque nuncii dandum censuit patribus tum literis die IV. junii datis, tum legatione episcopo Curiensi gesta, de qua in iisdem literis.

Recruduit per hos dies bellum de prærogativa sedendi inter electores imperii, & ducem Burgundiæ; utrinque enim dignitatem principatus asserentes legati scripta pro se exhibebant. Quid pro se dixerint legati electorum habes hic ex Martene.

Julio mense die 13. habita sessio est. Accusata pontificis contumacia. Terminus dierum sexaginta assignatur, intra quem ni pareat, fateaturque concilium olim rite coeptum legitime perseverasse, & stare adhuc legitimum, a summo sacerdotio statim excidat, & quæ fecerit infecta habeantur.

Hoc pariter mense julio cardinalis Arelatensis, de quo tam multa dicta & celebrata sunt, fuga se Roma proripiens iter ad concilium instituit. Nunciavit fugam illam patribus Philippus Maria dux Mediolanensis literis ad synodum datis die XXI. julii. Hoc pariter mense accessit concilio Boleslaus magnus Lithuaniæ dux, rogavitque ut operam locaret suam, quo Rutheni missis ad concilium legatis in ecclesiæ communionem venirent. — Mart.

Literas eo pariter mense direxit academia Parisiensis poscens ut causæ suæ & suorum extra urbem suam judicandæ minime traherentur. In ipso mensis exordio pontifex mandavit ut quæ causæ in concilio tractarentur, dein iterum discutiendæ ad curiam Romanam mitterentur, præter tres nempe, morum reformationem hæresum extinctionem, pacis inter principes compositionem. — Mart.

Haud ignorans Sigismundus quo essent animo in pontificem Basileenses, die augusti III. rogavit per literas patres, ut decretum vocati ad judicium pontificis tantisper suspenderent. Id etiam per literas & legatum suum requisivit Carolus Galliarum rex, eodem legato mandatis onerato, ut post expositam coram patribus legationem suam, recta tenderet ad pontificem suo nomine rogaturus quo adhæreret tandem ecclesiæ. Datae sunt literae die XXVIII. augusti. — Mart.

Plures per hos dies principes adjunxerunt se concilio. Scotorum rex assentiri se illi per literas professus est. Rex Daniae absentiam suorum episcoporum excusavit; regina Siciliæ favorem suum obtulit: quae omnes literae hic habentur ex Martene. Bohemi pariter legatos suos eo tandem miserunt, a quibus capita quaedam discutienda oblata sunt concilio, hic legenda ex Martene. Die XIII. augusti concilium instituit per literas apud abbatem Bonaevallis, ut rogatu ac suasionibus suis Gallos Hispanosque episcopos ad concilium invitaret. — [ex]tat Lab. [..]330.

Qui in fide Eugenii contra Basileenses mansisset unus erat Angliae rex Henricus VI. quo nomine plurimas illi gratias refert pontifex, quod scilicet legati ejus in concilio partes suas defendissent strenue.

Septembri mense a duce Burgundiae literae datae, quibus destinasse se legatos suos significabat. Electores etiam imperii literas eo direxerunt signatas die VII. septembris, huc ex Martene translatas, rogantes monentesque ut editum monendo pontifici decretum relaxaretur. Dederant literas hasce electores antequam patres sessionem XIII. habuissent; qua celebrata respondit concilium sibi quidem accidisse ingratum electorum monitum de absistendo a judicio in contumacem pontificem; scirent tamen se terminum ad triginta notos dies prorogasse, quo elapso nihil morae ulterioris facturos. Habet literas illas Labbeus pag. 621. — Ex Mart. hic

Igitur die XI. septembris sessio illa convenit, in qua vix tandem patres persuaderi se permiserunt, ut contumaci, ajebant, pontifici terminum dierum triginta prorogarent. Quae interim praestarentur sive a pontifice, sive ab alio quocumque in concilium ac in patres incommoda, haec infecta & irrita pronunciarunt.

Eodem septembri mense, die XXIV. dux Sabaudiae legatos suos ad concilium destinavit, ut ex patentibus ejus literis hic ex Martene recitatis. Biduo post Sigismundus literis concilio datis certiores illos fecit de opera a se praestita cum Venetis, ut accitus ab illis cardinalis Bononiensis in concilio manere permitteretur. — Dantur hic ex Mart.

Praescriptus pontifici terminus jam prope transierat, cum ducum Burgundiae, & Sabaudiae preces in supplici libello expressæ patribus die II. octobris oblatae poposcerunt, ut novum dilationis trimestre adderetur. Nec ita post multum solemnis instituta est disputatio inter cardinalem S. Angeli concilii praesidem, et archiepiscopum Spalatensem Eugenii legatum. Dies in hanc rem destinata est XVI. octobris; praesentes aderant concilii patres frequentissimi; assidebat in throno imperator. Prior omnium cardinalis S. Angeli causam se agere dixit non unius privati in pontificem, sed ecclesiae in eumdem, tum concilii authoritatem multis exaggeravit; hoc vero dissolvi a pontifice jure non potuisse defendit; tum nec debuisse demonstrat, cum nihil quod sui juris non esset a concilio attentatum fuerit unquam. Caeterum quas dederat pontifex bullas de adhaesione ad concilium, has non admisisse patres, quod Eugenius *nec pure nec simpliciter adhæreret;* cum literis illis jam expeditis, dein cardinalem S. Sixti omnibus beneficiis privarit & card. de Cypro abbatia quadam, eo quod ambo faverint conc. mulctarit. Novum insuper in ea bulla concilium invexerit, non pristinum agnoverit. Bullam hanc obtulit primum patribus Sigismundus imperator, & extat apud Labbeum pag. 742. oblataque legitur ibi certis deputatis concilii die XII. octobris. Bullam aliam, qua pontifex facultatem dabat legatis suis abrogandi ea, quae ipse in concilium & pa-

ANNO CHRISTI 1431.

patres ſtatuerat; dummodo & concilium tantumdem præſtaret de iis quæ in pontificem & ſuos egiſſet, multis refutare niſus eſt. Hanc bullam habes Labb. pag. 743. Demum remota a patribus omni de hæreſi invidia, orationem ſuam claudit, ſpe vana teneri demonſtrans eos qui pontificem adhæſurum tandem concilio ſibi perſuadentes, nequid temere in illum ſtatueretur, conſulebant. Pauca hiſce repoſuit Spalatenſis, eo tendens ut cum factum ipſum loqueretur, argutationes parum concluderent: exhibere ſe bullam adhæſionis; hanc admitterent, & diſputationes ceſſarent. Repoſuit iterum pro ſe alia legatus; & Spalatenſis item pro ſe alia. Aderant diſputationi huic & Venetorum legati, quorum unus aſſurgens rogavit, ut ſuperfluis rei præſenti non neceſſariis amputatis, bullæ pontificis admitterentur, & ſi quid illis addendum deſideraretur id exprimerent patres. In has diſputationes dies fruſtra extracta eſt; quare imperator ad continendas in officio partes aliquid propoſuit, quod utrinque toleraretur, nempe dilationem ad trimeſtre.

Circa hos dies miſit concilium legatos ſuos ad Venetos, qui pro concione coram principe & ſenatu expoſuerunt quam leniter & pacate concilium ſe geſſerit cum pontifice; quam ſubdole ille viciſſim ludificaverit concilium, aliis ſubinde, & aliis bullis per dolum fabricatis, & propoſitis. Quibus ita ſe habentibus rogabant concilii nomine ſenatum, ut quem exhibuerat illuc uſque favorem ſervaret impenſum. Repoſuit dux ſe quidem ſemper habuiſſe, & habere in verum pontificem Eugenium, quem ſemper virum probum, & honeſtum agnoviſſet; viciſſim autem habere aliqua, quæ invidiam apud ſe in concilium crearent, quod ſcilicet odio, & vindictae plus dare, quam juſtitiae videretur; quod miſſos a Venetis eccleſiaſticos viros male excepiſſet, nec permiſſi ut libere loquerentur; nihilo tamen ſecius ſpondebat miſſuros ſe viros eccleſiaſticos, qui concilio adeſſent; daturuſque operam ut concilio faverent, ſi quidem concilium finem optimum ſibi praeſtituerit.

Novembri ineunte menſe, die ſcilicet V. menſis, concilium facultatem poſtulantibus conceſſit procurandarum litium in concilio; cujuſmodi conceſſionis formulam habet Labbeus pag. 524. Die menſis VII. ſucceſſum ad concilii ſeſſionem XIV. in qua trimeſtre illud Eugenio praeſcriptum ab imperatore confirmatur a patribus, longiorique morae praecidendae praeſcriptae ſunt eidem pontifici formulae plures, quibus ſuam ad concilium acceſſionem exprimeret.

Succedenti die, VIII. novembris, Pragenſes datis ad legatos concilii Ratisbonae agentes literis rogarunt, ut ipſis intercedentibus liber uſus Euchariſtiae ſub utraque ſpecie in tota ditione ſua permitteretur; hanc pacis conciliandae unicam ſuppetere rationem, cum in reliquis tribus articulis paratos ſe offerrent in eum ſenſum illos ſe admittere, quo ſunt expoſiti & admiſſi a Baſileenſibus; qua de re inferius. Vide literas hic ex Martene. Poſt varias tandem utrinque concertationes, conventio inita eſt cum Bohemis; illis ſpondentibus admiſſuros ſe articulos illos, quo ſenſu concilium exponebat. Communionis ſub utraque ſpecie ritum permiſſi ſunt interim ſervare; donec concilium id plenius diſcuſſerit. Die VII. decemb. conventum eſt inter partes.

Die XXV. decembris ſeſſio XV. convenit, in qua de conciliis epiſcopalibus quotannis, & provincialibus quolibet biennio habendis decreta prodierunt. Nihil vero de pontifice ſtatutum eſt. (Ex Mart. hic)

Die vero XV. decembris adjunxiſſe ſe jam concilio pontificem oportet, cum hac ipſa die ſignaverit literas ad praeſides concilii, a ſe tunc deſignatos, quibus poteſtatem faciebat una cum concilio ea omnia decernendi, quae e morum reformatione, haereſum extinctione & principum concordia noviſſent. Hos ſi contigerit abſuiſſe, nova bulla alios ut vice illorum praeſideant deſtinabat. Denique, perſimiles eadem ipſa die legavit Juliano card. Angeli, qui concilio ad eam uſque diem praeerat. Bullas haſce dat Labbeus pag. 743. &c.

Hoc ipſo anno, quo tamen menſe, incertum, de revelationibus S. Birgittae diſceptatum eſt inter patres. Piae hujus foeminae meditamenta erroris damnabant quidam; defendebant alii, rati non niſi caeleſti revelatione edoctam haec illam tradidiſſe. Cauſam ejus egregie defendit Joannes de Turrecremata, de quo ſaepe alias ſermonem habui. Hanc ejus apologiam ex M. S. codice ego primus evulgo. Vide quae hac de re commentatus ſum in praemonitione ad hanc ipſam apologiam.

An. 1434. Annus 1434. auſpicato coepit, cum Eugenius languentis eccleſiæ valetudini reſtituendæ ſtudens, bullam ſuam in eam ſententiam directam, quam Baſileenſes dictaverant, ſignavit; eamque una cum præcedentibus non admiſſis a concilio legi, ac promulgari per legatos ſuos, in ea, quæ prima hujus anni celebrata eſt, ſeſſione, die nonarum Februarii, curavit. Quare ita cum patribus agendum occepit Eugenius ac cum amicis & in bonum conſortibus. Redierat e Græcia Garatonus quidam e papae familiaribus, res, quae cum Græcis tractabantur, ſi quis alius maxime edoctus; hunc ſtatim miſit ad concilium, nequid patres lateret, cum literis ſuis die XX. februarii datis (Labbe pag. 746.) Januario menſe pluribus conciliares homines Patres donarunt, literis ſuis patentibus die XXV. expeditis (Labbe pag. 631.)

Excepta eſt a concilio februario menſe legatio Bohemorum a Martino de Cherudim per literas patentes die X. januarii ſignatas deſtinato, geſta, a quo de pactis utrinque firmatis ac de impedimentis eorum executionem retardantibus certiores facti ſunt patres. Reſpondit concilium rogans ne quid de pactis firmatis moverent. (Sunt literæ hic ex Mart.)

Tum de monachis nonnullis ex mendicantium claſſe rumor delatus eſt ad conc. dogmata quædam perniciosa ab illis ſpargi, quorum aliud erat nullo præcepto adigi fideles ut diebus dominicis & ſolemnibus in templo parochiali ſacro aſſiſtant; decimas ſolvendas quidem ex præcepto, cui vero potiſſimum non eſſe in jure ſtatutum. Qui mino-

ANNO CHRISTI 1431.

norum veste cucullati decesserint, illos purgatorii carcere ultra annum minime teneri, eo descendente quotannis S. Francisco, ut suos manumittat & alia id genus sexcenta. Illis puniendis in dioecesi Yporegiensi episcopos Augustanum, & Yporegiensem armat concilium literis die prid. id. Februarii expeditis. Has literas haud multo post, tanquam non rite expeditas, revocari postularunt mendicantes supplici libello communi nomine oblato patribus, obtendentes iniquum esse invidiam mendicantibus creari de dogmatibus, quorum nullus certus assignaretur author, nec damnationem adhuc nullam ab ecclesia tulissent.

Ex Mart. tie

Fervebant Magdeburgi dissidia inter clerum & cives de quibus supra egimus; concilium, quod cognitionem causæ illius dudum ad se traxerat, ut pergeret, absolveretque litem perniciosam suadet Eugenius literis die XVIII. martii directis.

Ex eodem

Certiores facti patres de plena Eugenii ad concilium adhæsione missos ab eodem pontifice legatos in frequenti consessu die VIII. admiserunt, juratosque adstrinxerunt ut concilium Basileense tuerentur, defenderent; & ex concilii Constantiensis mente agnoscerent, synodo cuicunque generali potestatem inesse a Christo ipso acceptam supra omnes quoscumque ecclesiæ subditos, ne vel ipso pontifice excepto; ejusque proinde sanctionibus qui parere renuerit, illum condignæ poenæ subjiciendum fore. Omnia hæc se admissuros jurarunt legati; qua de re publicæ exaratæ sunt tabulæ apud Labbe pag. *606.* Ita demum rebus omnibus dispositis processum est ad sessionem XVII. die XXIV. aprilis. In ea vero unica fuit patrum cura ut præsides concilii statuerentur. Ex legatis igitur pontificis ut ejus nomine præessent admissi sunt Nicolaus tit. S. Crucis in Jerusalem presbyter, Julianus S. Angeli diaconus S. R. E. cardinales, Joannes archiepiscopus Tarentinus, Petrus episcopus Paduanus, & Ludovicus abbas S. Justinæ Paduanæ. Quem servarent præsides illi agendi modum in concilio simul præscripserunt patres; tum & nihil super habendum rati discesserunt. Sequenti mense die VI. Kal. julii iterum coeuntes declararunt generali concilio summam inesse potestatem tum in fideles omnes, tum in ipsum pariter pontificem, si de fide, extinctione schismatis, & hæresum agatur, sicut & quod ad reformationem ecclesiæ in capite & in membris.

Ab hac expediti cura patres versi sunt ad audiendas, expediendasque variarum ecclesiarum causas. Primo omnium innovandam, dilatandamque censuerunt Caroli IV. constitutionem adversum ecclesiasticorum jurium violatores, quam constitutionem ad varias ecclesias transmiserunt. Vide quam affert Labbeus pag. *626.* signatam aprilis die XX. Legatos etiam suos miserunt ad regem Aragoniæ sollicitaturos principem illum, ut res cum aliis in Hispania regibus componeret, legatos ad concilium sicut & ditionis suæ episcopos transmitteret. Votis eorum obsequuturum se rex ille per litteras signatas die XXIII. aprilis in nova append. Labbei, pag. 1332. significavit; extant-que insuper ibidem monita, quæ princeps ille legatis suis ad concilium ituris dedit.

Profanas, sæcularesque causas in sæculares homines intentatas ad ecclesiasticum tribunal contra jus deferri conquestus est cum patribus Sigismundus, lædi hisce imperii jura demonstrans. Idque potissimum in lite, quam card. Rotomagensis in Bisuntinos cives, & Bambergense capitulum in Bambergenses moverunt præstitum accusat. Suadet proinde eligi utrimque delectos viros cum potestate definiendi, num causæ illæ sæculares, num judicii ecclesiastici habendæ essent. Reposuerunt patres vetusto jure asseri ecclesiæ, ut quos reos habebat violatorum jurium suorum, hos pro suo arbitrio sive coram sæculari, sive coram ecclesiastico judice accusaret. Quæ de viris deligendis suadebat imperator, hæc lites morosiores efficerent ultra æquitatem. Utramque epistolam damus hic ex Martene. Interim celebris illa Trajectensis causa adhuc agitabatur in concilio, quo pertinet epistola Trajectensium præsulum in gratiam Rodulfi adversus Walramum apud Martene, & ex eo hic. Hæc omnia communi consensu patrum & legatorum pontificis gerebantur, disponebanturque, plaudente ad tantam animorum contentionem pontifice gratiasque agente literis ad concilium datis die IX. Kal. julii

Sub hoc tempus delata est ad concilium accusatio in fratres ordinis S. Birgittæ, & in libros revelationum foeminæ illius sanctimonia clarissimæ. In utriusque commendationem literas ad patres dedit rex Daniæ, aliasque etiam persimiles episcopi plures Sveciæ signatas die III. julii legendasque Labbei pag. 784. — Extant Lab. p. 747.

Patrum decreto sopitam de sedendi ordine inter principes electores & Burgundiæ ducem controversiam excitare iterum nitebatur circa hoc tempus Ericus dux Lacevvemburgensis, deberi sibi Saxoniæ ducatum, & adnexa huic decora adversus Fridericum Saxoniæ ducatum obtinentem contendens. Servari jus Friderico rogat Sigismundus datis ad concilium literis diei XIX. julii, qui dein aliis literis judicium ea de re sibi vindicat, queriturque alio trahi contra jus imperii. Quin & sæculari judicio litem illam decidendam remitti datis concilio literis rogavit Lantgravius Thuringiæ. — Apud Lab. p. 760. & 766. 768.

Inter multiplices hasce curas nulla magis urebat patres super negocium de utriusque ecclesiæ Græcæ & Latinæ conjunctione; suos pontifex legatos CPim miserat; suos & concilium. Anno præcedenti 1433. Græcorum legati Romam venerant ad pontificem de ratione utriusque ecclesiæ componendæ tractaturi; nihil tunc deliberatum; sed pontifex CPim. mittendum legatum suum censuit, ut de aliqua re certa convenirent: regressus nunciavit, solemni inter Latinos, Græcosque disputatione CPi. in concilio instituta componi rem totam posse, diligenti discussione patefacta tandem veritate. Placuit id Eugenio, remisitque CPm. legatum illum suum cum legibus in ea disputatione servandis. Intra hos fines res constiterat penes Eugenium, ut ex literis hic datis ex Martene

ANNO CHRISTI 1431.

tene ſignatiſque die XXXI. auguſti noſcimus. Concilium vero & ſuos viciſſim legatos CPm. deſtinavit Antonium epiſcopum Tudenſem, & Albertum de Criſpis, a quibus perſuaderi ſe facile permiſit Paleologus ut legatos ſuos ad concilium ablegaret. Remiſſus eſt igitur Sidenſis epiſcopus cum tribus a Paleologo deſtinatis viris, remanente CPi. legato altero concilii; hi vero poſt varias in itinere ſiniſtras vices, de quibus certiores facit patres epiſcopus concilii legatus literis ſuis Ulmæ datis die XXV. junii; tandem vel junio exeunte, vel ineunte Auguſto Baſileam pervenerunt. Statim cum illis agitari cœptum de ratione conciliationis perficiendæ. Viſum eſt concilium ex utraque eccleſia coadunatum præferri. Proponentibus Græcis CPim., & patribus Baſileam; CPim quidem rejecit concilium; de Baſilea nihil ſe habere in mandatis Græci repoſuerunt; mitti proinde a concilio legatos ſuadebant, ut id ab imperatore poſcerent. Sin minus obtineretur Baſilea, tunc urbes alias in Italia, alias extra proponebant Græci, relicta concilio optione ex illis unam eligendi. Id ſe præſtituros ſpoponderunt patres, ſiquidem ſpes omnis de Baſilea excideret cum primum Græci portum aliquem Italiæ tenuiſſent, addentes eo tranſlaturos ſe concilium, quod ad illud uſque tempus Baſileæ perſeveraturum eſſet. Hæc in privatis cum patribus congreſſionibus conventa; dein in publica ſeſſione die VII. id. ſeptembris habita decreto ſtabilita ſunt. Geſta hæc omnia per deſtinatos viros pontifici ſtatim renunciarunt, idemque bulla ſua ad eos directa hic recitata ex Martene & ſignata XVII. Kal. decembris ita probare ſe illa ſignificavit, ut expeditiorem tamen ineundæ pacis rationem illam præferret, quam ipſe per legatos ſuos ſollicitabat. Nihilo tamen ſecius conſilio ſuo inſtiterunt patres, omnemque interim in partem ſe verſabant ut pecuniam compararent: quo ſpectant monita illa in folio patribus exhibito, & hic relato ex Martene expreſſa.

Igitur delecti qui in Græciam irent concilii nomine. Patres vero negotii hujus exitum opperientes, interim expediendis audiendiſque privatarum eccleſiarum cauſis operam dederunt. Delata eſt ad concilium cauſa electi Albienſis, qui in vacuam deceſſu Petri Nepotis cathedram a capitulo aſſumptus fuerat; ſed Eugenius non expectata electione capituli Carnotenſem epiſcopum eo tranſtulerat. Extant hic ex Martene literæ Capituli & Conſulum Albienſium ſignatæ die VIII. ſeptembris, poſcentes a concilio electi confirmationem, quam obtinuerunt hoc ipſo anno 1434. die XIX. decembris; licet pro translatione Carnotenſis literas dederint canonici quidam Albienſes, & Carolus VII. Francorum rex. Monaſterium S. Adoeni Rotomagenſis regebat Joannes Richardi, quo aſpirante ad pacem & morum reformationem omnia velificabant; ſed unus obſtabat Richardi æmulus Willermus de Mella; ei ex hac vita exempto ne quis alius ſufficeretur in ſanctimoniæ monaſticæ diſpendium Eugenium rogarunt patres; ſtatimque ille manus dedit;

Sunt hic ex Mart.

Literæ ſunt hic ex Mart.

ſimul tamen iiſdem literis admonuit patres ut eodem pacis ſtudio ipſi viciſſim perſuaſi intruſum in eccleſiam Trajectenſem Theodorici archiepiſcopi Colonienſis fratrem dejicerent. Extant hic ex Martene literæ aliæ eccleſiaſticorum quorumdam Trajectenſium contra aſſumptionem hanc Rodulfi fratris Theodorici &c. Datæ ſunt die IV. novemb. Alias etiam electiones capitulorum, quibus non expectatis pontifex ipſe per ſe alium elegerat, ut concilium tueretur per literas ſollicitati ſunt patres, ut Maclovienſis epiſcopatus Guillelmo abbati Belliloci a capitulo collatus de quo literæ hic ex Martene datæ die V. nov. epiſcopatus S. Pontii Tomeriarum, quo Apamienſis epiſcopus a pontifice translatus, eumque monachi in cathedrali illa eccleſia reſidentes ejicere & alium a ſe electum intrudere nitebantur; horum enim auſus temerarios ut patres reprimerent ab epiſcopis Narbonenſis provinciæ datis die 26. novemb. literis rogati ſunt. Ita pariter comes Armeniaci literis ad patres datis die IV. decembris rogat ſuſtineri electionem Petri in abbatem Bonæcumbæ ordinis Ciſtercienſis adverſus Altorgium quemdam de abbatia illa proviſum. Denique & Lambertum Datim canonicum Leodienſem, qui cum factiosis & perduellibus in perniciem patriæ conſpiraverat, in ordinem redigi poſtulant Burgimagiſtri, & conſules Leodienſes literis ſuis ad concilium die V. decemb.

ex Mart. hic

Ex Mart. hic

Decembri menſe ſolemnis legatio a Sigiſmundo imperatore miſſa pervenit Baſileam. Poſtulabat, ſplendida prius oratione præmiſſa, dein ſingulis petitionibus in ſcheda expreſſis; poſtulabat, inquam, ut tandem patres opus reformationis in capite & in membris, minoribus curis relictis, inchoarent; nec ante diſſolvi vel alio transferri concilium permitterent, quam illa perficerentur. Poſtulabat inſuper, ut quandoquidem gladius temporalis ſæpe invocabatur vindex & aſſertor gladii ſpiritualis; ita pariter & pro gladio, ſeu jure temporali vindicando ſpiritualis gladius in re opportuna exerceretur.

Interea nuncius ille pontificis, qui remiſſus fuerat CPlim cum mandatis, inſtitit apud Joannem Palæologum imperatorem pro admittendis conditionibus a pontifice oblatis de habendo in Græcia concilio. Quibus cum ſe facilem præbuiſſet imperator; rei abſolvendæ legatos ſuos Latinis redeuntibus ſocios dedit ad pontificem. Hinc duæ ſimul habebantur Græcorum legationes in occidente, altera Baſileae, quae convenerat de ſynodo in occidente habenda; alia vero pergebat ad pontificem de ſynodo in Græcia celebranda conventura. Extant hic ex Martene literæ Latini nuncii pontificii e Græcia redeuntis datæ Venetiis die XXI. decembris. Dantur etiam ex eodem literæ legatorum Græcanicorum ad pontificem tendentium ad ſocios Baſileenſem legationem agentes, quos certos faciunt de ſua ad pontificem profectione, tum & de pacto cum legatis ejusdem pontificis inito in Græcia concilium habendi.

Jacta, exeunte anno 1434. diſcordiarum ſemina inter Eugenium & concilium ſuccedens annus 1435. novo alimento ita præpara-

An. 143

ANNO CHRISTI 1431.

ravit, ut tandem germinarint. Privatarum ecclesiarum causæ quæ juris fuissent pontificii adhuc a patribus discutiebantur, quo pertinent literæ capituli ecclesiæ Tridentinæ querentis de injuriis ecclesiæ suæ illatis a ductore copiarum Friderici Austriæ ducis, a quo vel ipsi clerici ad forum sæculare rapiebantur. Literæ ducis Britanniæ commendantis electionem abbatis Belliloci in episcopum Maeloviensem; literæ pariter ducis Sabaudiæ querentis de Ludovico de Palude Avenionensi episcopo, a quo multa se & gravia perpessum dolet; literæ quoque comitis Armeniaci pro electo S. Pontii Thomeriarum; sed & contra hunc electum literæ datæ sunt per hos dies a Jacobo Hungariæ & Siciliæ rege obnitente pro Gerardo qui ex Appamiensi episcopatu provisione apostolica ad S. Pontii transierat. Leodiensium denique literæ adversus seditiosos quosdam cives suos, quos a concilio auditos, totosque queruntur. Hæ omnes literæ januario, & februario mense signantur.

Ex Mart. hic omnia

Diu multumque superioribus annis laboraverant patres ut diffidia quæ Philippum Burgundiæ ducem & Carolum VII. Galliarum regem inter se committebant, tandem componerentur. In exordio anni hujus inclinare sese in ea pacis consilia declaravit idem Philippus, ejusque operis perficiendi gratia mittere se ad concilium viros nonnullos graves e sanctiori consilio suo in iisdem literis datis die 1. januarii adjecit. Condicta est igitur in concilio diæta, seu congressio Atrebatensis ad primam diem julii, quæ perseverabat etiam septembri mense, ut ex literis a legatis concilii Atrebate. directis ad regem Angliæ die XXVI. sept. signatis intelligimus. Eo convenerunt legati a pontifice missi; item & alii a concilio designati. Actum est de pace inter reges Angliæ, & Galliæ concilianda, cui in eam rem disponendo legati, quos ad diætam destinarunt patres, prius venerant in Angliam. Eorum postulata & datum a rege responsum hic legas ex Martene. Frustra omnia cum rege; tum initum negocium pacis inter regem Galliæ, & Burgundiæ ducem, peractum est feliciter. Quæ leges firmandæ paci præscriptæ sint habes Labbei pag. 590. &c. Ad congressionem hanc Atrebatensem referas literas plures huc ex Martene translatas. Re confecta legati concilii ad suos regressi omnia a se gesta pro concilio exposuerunt: dicta in publicas tabulas signatas die XIII. novembris apud Labb. legendas p. 587. relata sunt.

Res etiam Bohemicæ animos patrum tenebant occupatos, nec Imperatorem habebant quietum. Missus est igitur ab eodem Imperatore ad patres Conradus dominus de Winsperg, per quem consilia ea de re sua illis communicaret, ut ex literis datis Possonii die VI. jan. discimus. Extant etiam Labbei pag. 776. ea de re literæ legatorum concilii in Bohemia agentium, certiores facientes patres de apposito in dilationem pacis a Bohemis impedimento. Signantur cum die 1. Aprilis.

Cum vero pax imminens cum Græcis pecuniarum subsidio nec modico indigeret, visum est patribus propositis indulgentiis pecunias corrogare. Promulgandarum leges statuerunt Germani, easque omnes in folio expressas dederunt patribus die XI. februarii. Horum summa fuit: pecuniarum illarum colligendarum cura non quidem uni, sed certis ex singulis nationibus assignaretur. Tum ut, Græcis non venientibus, quæ collecta fuerit pecunia in alios pios usus ad nationis commodum converteretur. Quæ omnia synodi decreto sanciri mandabant. Profecto omnia hæc Basileensium molimina eo tendebant, ut palam omnibus facerent, se non probare Eugenii consilium de concilio in Græcia celebrando. Igitur rem totam compositurus Eugenius, legatos e latere suos Nicolaum tit. S. Crucis in Jerusalem, & Joannem tit. S. Petri ad vincula S. R. E. presbyteros card. eo misit literis patentibus expeditis die XIII. kal. martii; qua pariter die bullam aliam in eorum gratiam dedit, potestatem facientem tum illis, cum etiam reliquis concilii præsidibus ut lites ortas occasione electionum, & nominationum ad beneficia sedarent. His legatis præter ea, quæ de concilianda pace cum Græcis agenda fuerant, commissa est pariter tractatio de potestate largiendarum indulgentiarum, de electionibus, expectativis, annatisque tollendis. (de quibus omnibus concilium requisierat pontificem) Bulla hæc tertia eadem ipsa die expedita legitur in Labbeo pag. 748. Antequam legati isti mandata sua exposuissent patribus, concilium literis ad pontificem datis tertio nonas majas mentem suam expresserat; nolle scilicet se acquiescere in conc. CPi habendum, quod multis rationibus e re ecclesiæ nequaquam futurum norant.

Extant hic ex Mart.

Ex hac consiliorum varietate in re tanta, animis utriusque partis nonnihil abalienatis, aliud interim accidit, quod magis, magisque utrosque dissociaret. Die IX. junii patres in sessione XX. decreverant annatas omnes in beneficiorum collatione, communia, & minuta servitia, tum & cætera id generis tolli. Ingratum id accidebat pontifici: neque enim Romanæ aulæ indigentiis alia ratione provisum erat: quare inter legatos pontificios Joannes archiepiscopus Tarentinus, & Petrus episcopus Patavinus solemni protestatione nolle se decreto huic assentiri palam pro concilio declararunt. Patres editi a se decreti vindices exurgentes certis e suo ordine viris mandarunt, ut concilii nomine utrique legato edicerent seu palinodiam, seu exclusionem a concilio. Mandati hujus, tum executionis illius publicas tabul. habes hic ex Martene. Neque his contenti patres Florentiam ad Eugenium legarunt Joannem de Bauksten decretorum doctorem, & Matthæum Mesage bacallaureum in theologia cum madatis ut exponerent tum ea, quæ de Græcorum reductione censuisset concilium; cum etiam pontificem concilii ejusdem nomine incitarent, ut ipse pariter adjungeret se patribus consortem in largitione indulgentiarum pro comparandis pecuniis, & annatis, cæterisque id generis vectigalibus abrogandis. Utrumque igitur luculenta oratione a legatis expositum est pontifici, qui per Poggium, (quem habebat a secretis) respondit habere se animum in procuranda Græcorum reductio-

ANNO CHRISTI 1431.

Oratio pro via redigendorum Græcor. ex Mart. hic datur, alteram vero habet Labb. p. 649.

ctione sincerum; eademque voluntate se usurum deinceps. Annatas, & cætera id generis tolli non absque præmissa diligenti pro rei gravitate discussione nequaquam posse, deliberaturum se proinde una cum fratribus suis; tum mentem suam expositurum concilio. Visum iniquum legatis responsum sibi, immo potius concilio aliter quam ex bulla dari; sed tantum syngrapha a custode arcanorum; idque fide publica testatum voluerunt in tabulis ea de re confectis, & ex Martene hic recitatis, signatisque die XII. augusti. Tum redierunt ad concilium, quod expositione rei totius non modicum in pontif. animatum facile omnes intelligent. Haud diu distulit Eugenius, quin legatos suos mitteret Ambrosium Camaldulensium præsulem summum, & Antoninum (ita constanter appellat concilii præses in sua ad utramque oratione, non Antonium ut est in Labbeo) auditorem. Peroravit omnium primus Ambrosius & post laudes Eugenio impensas, quo nemo esset charitati pacique studiosior, nemo ardentior in abusionibus tollendis, moribusque, ac disciplina reformandis; orationem suam deflexit ad annatas, quas necessarias demonstrabat, ne adjumento necessario, pecunia nempe, ad oppressos filios relevandos indigeret pia mater ecclesia. Conclusit sive annatas retineri, sive aliud eorum loco sufficí oportere. Hanc Ambrosii orationem habes in novissima Labbei editione pag. 1335. Peroratum est etiam tunc ab Antonino altero ex legatis, qui oratione sua evicit nullo non jure, divino, naturali, humano, annatas deberi: proinde sive decretum de abolendis illis tollerent, sive aliter indigenti pontifici subvenirent. Antonini hæc prior oratio est ab ea plane diversa quam habuit in concilio die VII. octobris, vulgavitque Labbeus pagina 655. nam præterquamquod in secunda hac diei VII. octob. alias se de rebus illis disseruisse testatur; ipse etiam concilii præses ad utramque legati orationem respondens summam orationis Antonini hanc fuisse tradit, ut demonstraret annatas jure naturali, divino, & humano præcipi; id vero ne verbo quidem in oratione Labbeana affirmatur. Igitur ad utramque legati orationem præses totius conc. nomine reposuit: patres quidem de optima pii patris voluntate non ambigere; eam vero de illo persuasionem altius eorum mentibus fore imprimendam, si intellexerint ea, quæ ad disciplinæ reformationem a se mature stabilita fuerant, ipse prompte complecteretur, eorumque executioni alacer instaret. Cæterum plura esse in promptu, eademque expedita in subsidiis pecuniæ adjumenta, ut subsidium charitativum indictum ecclesiasticis, tributa beneficiatis solvenda ad tempus &c. Iis vero, quæ necessitatis essent communis, & diurna stabili provisione subventurum se concilium spondebat. Hæc præsidis oratio est hic ex Martene. Sæpe etiam alias legatos istos perorasse apud patres ex iis, quæ supra tetigi de oratione Antonini habita die VII. octobris compertum est. Tunc vero advocatus ille totam eam orationem confutavit, quam legati conc. ad pontif. missi jam habuerant.

Verum parum præsidii erat pontifici in concilio apud patres; quare Ambrosium ire jussit ad Cæsarem, ejus auxilium adversus ausus Basileenses imploraturum. Habitam ab eo coram Cæsare orationem dat Martene, & nos ex illo. Peroravit adversus decretum de annatis, crudele illud & inhumanum demonstrans, utpote subsidia vitæ tollens parenti optimo, quo tempore aliis omnibus commodis temporum & hominum iniquitate privatus his maxime indigebat. Cæsaris ergo esse, ajebat, defensare indigentem, & infectationibus vexatum pontificem. Hæc roganti pauca quidem & circumspecte palam reposuit Cæsar; clam vero omnem se operam daturum spopondit, ut concilium solveretur. Sed hæc ad anni exitum pertinent.

Eo ipso mense, quo pro & contra annatas certatum est, augusto scilicet, patres diplomate nomine concilii expedito die VIII. id. Augusti mandarunt collectoribus cameræ apostolicæ, ut ab exigendis annatis, cæterisque occasione novi beneficii conferendi præstari solitis deinceps abstinerent; collecta vero ad id usque, si quæ apud se haberent, continuo sistentes sese concilio remitterent manibus viri e natione Germanica destinati, a quo post accuratam exactorum excussionem dimitterentur. Geminam huic bullam dederunt eodem mense, qua in conferendis beneficiis vacantibus præferri cæteris jubebant eos, qui in concilio integro anno egissent, nequidquam obstantibus expectativis gratiis a pontifice in aliorum commodum concessis. Signatur bulla hæc III. non. augusti. Distulisse tamen patres ejus promulgationem usque ad diem XI. decembris ex titulo in veteri Labbei codice præfixo discimus. Sancitum est insuper circa idem tempus, septembri scilicet mense, ne appellationes a sententia concilii admitterentur; sicut nec a judicio eorum, quibus concilium causam cognoscendam commiserat apud alium, quam in concilio reclamare nefas. Hæc omnia in communi coetu stabilita bulla dein edita die 11. non. nov. sanciuntur. Denique cum, annata ex integro nondum soluta, recens electo Rotomagensi archiepiscopo pallium ad id usque pontifex distulisset; bulla signata die prid. id. octobris archiepiscopo Lugdunensi mandavit concilium ut ipse, concilii nomine, collegam suum palliaret; vetuitque ne residuum illud annatæ solveretur.

Extat ap. Lab. p. 635.

Apud Lab. p. 608.

Concordata deputatorum Lab. p. 607. & Mart. hic

Tum & pro augendo patrum numero instatum est apud imperatorem, ut invitationis, & tuitionis literas novas daret. Impetratæ illico, ac die XVIII. julii coram patribus recitatæ.

Ex causis privatarum ecclesiarum, expeditur per hos menses causa Trevirensis, pleno in eam ecclesiam jure asserto Rabano olim Spirensi episcopo. Lata etiam sententia die XIX. Novembris adjudicatur ecclesiæ Albiensis jus Bernardo capituli sui suffragiis electo contra Robertum episcopum Carnotensem, quem pontifex e priori ecclesia ad Albiensem transtulerat. Denique haud absimile jus datur Ludovico in ecclesiam Lausanensem, abscedere ab ea jusso Joanne de Prangino.

Apud Lab. p. 170. Id. p. 614 ex Mart. hic

Inter hæc convenerunt iterum patres in sessionem, quæ XII. ordine signatur, confixeruntque censura librum Augustini de Roma

ANNO CHRISTI 1431.

ma de *sacramento unitatis Christi & ecclesiæ*, nihil tamen in authorem asperius pronunciantes. Id actum non absque diligenti præmissa discussione; tunc vero Joannes de Turrecremata jussus sententiam suam dicere, scriptum illud suum protulit, quod hic primum ex Feliniano M.S. codice acceptum vulgatur.

Antequam annum claudamus de rebus in Græcia actis sermonem instituamus oportet. Eo igitur directi a concilio legati, CPm. jam pervenerant, statimque se conspectui Imperatoris exhibentes tripartita oratione totam legationis suæ causam exposuerunt. Ac primo quidem gesta, & concordata per Græcos ad concilium legatos explicarunt; quanto cum apparatu, rituque solemni capita B singula patres legerint, admiserint, juramento suo, & Imperat. nomine præstito approbaverint. Venire etiam pontificem in hanc patrum sententiam ex eo demonstrabant, quod ille adhæreat concilio, quin & per legatos suos illi præsit, ac tandem communicata sibi illa omnia a patribus haudquaquam rejecerit. Nec si aliter a pontificis legato conventum fuisset cum Græcis; id satis esse indicii de rejectis a pontifice iis concilii pactionibus; ignorabat enim tunc pontifex quid legatus suus cum Græcis egisset; id tamen volebat maxime, ut una esset cum patribus Basileensibus mente, & consilio. Altera orationis pars in eo versabatur, ut ostenderet C concilium ad utriusque ecclesiæ consensionem non quidem CPi, sed in Latinorum ditione celebrari oportere, qua in re vel ipsi Græcorum ad concilium legati tandem convenissent. Postremo tandem inter loca concilio huic habendo opportuna aptissimam esse Basileam congestis rationibus demonstrare adnisi sunt. Hac absoluta oratione capita conventionis in bulla concilii Basileensis expressa, & bulla ejusdem concilii plumbea signata se ad omnem nutum exhibituros palam professi sunt. Statim vero protulerunt decretum illud sessionis XIX. concilii, in quo capita a legatis Græcis signata continebantur. Lectum est avide a Græcis, statimque D in oculos incurrit proœmium, quod Græco nomini invidiosum intelligebant esse. Offendebat enim Græc. quod causam suam cum Bohemorum causa coæquasset Synodus. *Nos*, ait Sguropulus, *ab orthodoxa fide alienos hæresim pertinaciter defendere; ut Bohemos novam, ita nos Græcos veterem*. Igitur sive proaemium illud expungi, sive reformari poscebant; nec forte abnuissent legati, nisi illud justæ causationis obtendissent, non esse scilicet suæ potestatis decreta concilii refingere, cum præsertim carerent conciliari sigillo, quo sic reformatum munirent. Quæ vero de concilio Basileæ habendo proposuerant legati, minus probare se significavit E imperator; cum locus ille plus nimis a mari distans tot senibus, ægris, fessisque navigatione Græcis incommodus obvenisset: aptissimam futuram censebat Anconam urbem maritimam. Cæterum quicumque assignaretur locus habendo concilio, omnino petere se, ut eo veniret Eugenius, quo ipse per se concilio præesset. Id velle, id poscere, id exigere Græcos. Ut hos Græcorum sensus ex-

A primeret concilio, Henricus Menger unus ex legatis remissus est Basileam a sociis, acceptis ab iis de expeditione literis (ex Martene hic) quibus & suas adjecerunt imperator, & Patriarcha. (Sunt apud Labbeum pag. 815.) Secum pariter legatus ille detulit capita jam antea in sessione XIX. cum legatis Græcis conventa; modo vero ab imperatore & patriarcha bulla aurea, & plumbea de more confirmata. Constat id ex literis ejusdem ad Julianum card. concilii præsidem, datis Venetiis die IV. jan. 1436. apud Labbe pag. 816.

In exitu anni hujus acciti sunt iterum præsules ad concilium bulla ejusdem concilii signata die XXI. decembris; ac sententia in Venetos, ditionis Patriarchæ Aquilejensis invasores dicta die XXIII. decemb. Habet, Martene, apud quem dies ejus promulgationis factæ in *congregatione* generali signatur; affert & Labbeus pag. 611. sed absque loco & die. Ex Mart. hic

Inter has turbas coepit novus annus 1436. nec magis pacatus decurrit. In hujus exordio visum est patribus ea omnia præmeditari, quæ necessaria arbitrabantur in felicem tanti operis, Græcæ scilicet ecclesiæ reducendæ, executionem. Quæ ante, quæ in ipsa operis molitione, quæ denique jam perfecto præstanda apparandaque fuerant, hæc in commentarios tunc tradita hic exhibentur ex Martene. Literas etiam encyclicas undique sparserunt sub titulo *Monitio ad reges, & principes &c.* quibus gesta hucusque a concilio splendido verborum apparatu exposuerunt; Bohemicam hæresim excisam, pacem inter Gallos Burgundosque conciliatam, pacatam Germaniam, tranquillitatem illustribus ecclesiis restitutam, quietem Italiæ, quietem Polonis, Prutenisque redditam. Præstitisse etiam unde sibi ecclesiam universam demeruissent gemino illo decreto, de electionibus scilicet (omni *expectativarum* reservatione abolita) & de annatis promulgato. Ex quo inferebant, bonum illud concilii habiti, celebratique vel eos pariter, qui vitiatis oculis rem considerant, intueri. Unum superesse Eugenium pontificem, qui tantum bonum malum interpretatus omni nisu extirpandum illud susceperit reservationes suas opponens electionibus, authoritatem authoritate retundens. Statuisse proinde patres suum, immo & ecclesiæ universæ adversarium coercere, obtundere, vel saltem redigere in ordinem. An. 1436.

Dictis facta concordarunt; cum enim in causa quadam Graffensis ecclesiæ pontifex nescio quid statuisset, quo gravatos se Basileenses querebantur, in sacrarum deputationum communi coetu imminebat decretum, ut pontifex patrum nomine admonitus infra definitos dies ea revocaret, quæ contra *generalem reformationem in capite & membris* egisset. Imminentem hanc procellam se dissipaturos rati Joannes Tarentinus, & Petrus Paduanus, pontificis legati, & concilii præsides solemnem protestationem opposuerunt legendam hic ex Martene. Institit nihilominus in proposito concilium, elegitque ea de re aliquos ex patribus oneratos mandatis, quæ hic leguntur ex Martene. Manda-

ANNO CHRISTI 1431.

darunt Florentiam irent, monerent communi nomine pontificem non esse cur diutius tolerarent patres tantum in eo decretorum conciliarium neglectum; hortari proinde, ac monere ut literis bulla pontificia munitis, quarum formulam proponebant, intra dies a concilio definitos appellationes omnes a sententiis conciliaribus interpositas tolleret, aboleret; omniaque concilii decreta rata habere se & sancta profiteretur. Præstita fuisse omnia ad nutum concilii docet, *Monitum contra Eugenium* hic ex Martene traditum.

Ardua hæc, quæ concilium meditabatur, vix aliter exequutioni mandari potuissent, nisi in frequentissimo patrum consessu. Huc pertinent literæ episcoporum Germaniæ rogantes Moguntinum archiepiscopum ne in tanto rerum agendarum molimine necessario præsentiæ suæ adjumento concilium defraudet. Signantur die X. januarii.

Sunt hic ex Mart. Per hos dies Petri de Luxemburgo olim cardinalis sanctitatem, quam Deus prodigiorum testimonio comprobabat, dux Burgundiæ literis ad concilium die XXX. jan. datis patribus proposuit agnoscendam, ac declarandam.

Lab. pag. 771. Excutiebantur interim in frequentibus privatisque patrum cœtibus res in sessione proxime futura expediendæ. Propositum est igitur de cudendo decreto, quo appellationes a concilio ad pontificem vetarentur. Vicissim autem rata ediceretur provocatio a pontificis sententia ad concilium. Pontificiam caussam defendit Joannes de Turrecremata, cujus ea de re scriptum e MS. Feliniano codice nunc primum hic editur. Res intra consultationem tunc mansit.

Nec plura de rebus conciliaribus rescimus, nisi circa tempus Sessionis XXIII. quæ die XXV. martii convenit. Ante illas dies parum expeditæ sunt ad concilium literæ Friderici ducis Austriæ signatæ die VIII. martii, quibus missionem a concilio deprecatur Joanni episcopo Gurzensi, quocum de rebus ecclesiæ illius acturus erat, statim restituendo patribus negociatione absoluta. Aliæ sunt etiam apud eumdem Labbeum pag. 797. ejusdem principis literæ, quibus gratias agit patribus de injuncta delectis a concilio viris dioecesis Pataviensis visitatione, quam feliciter cœptam feliciter eos prosequi affirmat. Signantur literæ illæ die VIII. martii. Eamque pariter diem præferunt literæ regis Aragoniæ apud eundem Labbeum pag. 796. testantes multa se de studio patrum in reformationem ecclesiæ comperisse; his ergo ut cooperatores adscisceret, per omnem ditionem suam misisse viros, qui episcopos ad concilium invitarent; se vero solemnem legationem suam eo statuisse. In Lunigii Spicilegio extant concilii literæ datæ die XIII. martii, quibus authoritas impertita

Hic etiam dantur

legatis in Bohemiam destinatis, quoadusque protendatur apertius exponitur. Denique die XX. martii signatur lata a deputatis concilii sententia in gratiam monasterii S. Joannis Ambianensis Ord. Præmonstratensis.

Apud Lab. pag. 1281. Secundum hæc convenerunt patres in sessionem XXIII. in qua susceptum reformationis ecclesiasticæ opus inchoaturi ab electione Romani pontificis exordiuntur, cui tantæ rei leges præscribunt. Novus electus juratus spondeat *prosequuturum se celebrationem conciliorum, & confirmationem electionum juxta decreta sacri Basileensis concilii.* Tum varia præscribunt pontifici ad vitam optime instituendam, itemque ecclesiam administrandam. Varia etiam statuunt quoad deligendorum in cardinalium collegium indolem, dotes, & numerum. Reservationes electionum abrogant, sublatis reservationibus cæterisque. Cum de condendis decretis illis ageretur, consultationem illam suam dedit Joannes de Turrecremata, dein S. Sixti cardinalis magni nominis, quæ e MS. Lucensi codice hic primum vulgatur.

Necdum elapso ab his mense; die scilicet XIV. aprilis concilii sessio altera est habita, in qua capita conventionis inter Græcos ad concilium venturos Latinosque, jam olim Græcorum legatis proposita, & a Latinis concilii ad Græcos legatis CPi. imperatori, & patriarchæ oblata cum sponsione, ut si forte a Græcis probarentur hæc, concilii bulla signata iisdem Græcis traderentur; capita, inquam illa reipsa admittuntur a concilio, sublato, seu reformato, quod Græcos offenderat, proaemio. Adjectæ sunt literæ securitatis pro Græcis ad concilium profecturis. Postremo concilium, reclamante nequicquam pontifice per legatos, authoritatem indulgentias conferendi sibi usurpat, oblata semel in vita, & semel in morte remissione omnium delictorum iis fidelibus, qui pecuniario aliquo subsidio pium opus redigendi Græcos ad Latinorum communionem juvissent. Repugnantibus sanctioni huic novissimæ, sicut & cæteris in sessione XXIII. stabilitis post dies aliquot legatis pontificiis, pro concilio responsum datum est, fuse asserto jure concilii, additisque rationibus, quibus inexpectato novo pontificis assensu ad eas promulgandas properatum sit. Cæterum quæ de annatis, & quæ de electionibus statuerant, hæc sanctissime constituta, & ad invidiam in ecclesiam tollendam opportuna demonstrant. Denique instanti per legatos pontifici, ut quantocius locus tandem designaretur, in quo ad ecclesiæ utriusque conventionem habendum esset concilium, responderunt se mature deliberaturos. Actus iste synodalis apud Labbeum pag. 488. signatur die V. id. maii. Circa hoc tempus peroratam esse arbitror ab Ænea Sylvio Piccolomineo orationem illam, seu consultationem de loco eligendo pro concilio cum Græcis celebrando; quam Muratorius olim spopondit, & nondum dedit; ego vero & hic spondeo, & suo loco e MS. codice Lucensi exhibeo.

Post hæc toto anno a sessionibus vacatum quidem, sed privatarum ecclesiarum caussæ quædam expeditæ. Die III. julii Walramo de Morsa ecclesiæ Trajectensis episcopatus assertus est, recedere jusso Rodulpho de Diepholt. Perseveratum est etiam in usurpandis juribus, quæ sibi uni deberi Romanus pontifex frustra contendebat. Ita mandatum est capitulo Trecensi, literis idibus Jun. datis, ut Stephano Calleau Trecensis ecclesiæ canonico præbendam theologa- Lab. p. 612.

Anno Christi 1431.

logalem integram permittat quoaduſque in concilio perſeverarit.

[...]n. 1447. Occepit inter hæc annus 1447. qui & primus habetur novi apertique ſchiſmatis in pontificem. In ipſo anni exorientis limine, die ſcilicet prima ineuntis februarii, pervenit Baſileam Joannes Diſſipatus Græcorum legatus cum ſocio, poſtulavitque ſuorum nomine declarari tandem habendi concilii pro componendis inter ſe Græcis Latiniſque locum certum. Aſſignatur primo Baſilea; ſed Græco locum illum reiiciente; nec in Sabaudiam, quam ſuccenturiarunt patres, melius conveniente; tandem poſtrema omnium propoſita eſt urbs Avenionis; ſiquidem Avenionenſes intra dies XXX. pactam 70. m. ducatorum pecuniam mutui lege concilio ſolviſſent; & intra dies alios XII. peractæ ſolutionis documenta legitima concilio exhibuiſſent. Decretum iſtud ſuum patres per deſtinatos viros Dionyſium de Sabrenois & Enricum de Dreſt S. Theologiæ doctores cum pontifice communicarunt. Quid de illo cenſeret pontifex edocturum ſe concilium per legatum ſuum Tarentinum archiepiſcopum, brevi eo venturum, ſignificavit. Interim Avenionenſes pecuniam ex integro ſe ſoluturos ſpoponderunt quidem, cautione præſtita, non tamen antequam ex concilii decreto de electa urbe ſua in ſedem concilii nullus eſſet ambigendi locus. Interim conſtituti dies effluxerunt. Convocantur patres a Juliano card. rogantur pontificis nomine ut locum alium eligant, Græcis & pontifici commodiorem. Inſtarunt pro Avenione plerique, a quibus concilii præſides ſeceſſione facta cum paucis conſilio ſanioribus decreverunt Florentiam, utinumve aptiſſimas eſſe ad concilium. Avenionem alii perſimili decreto ſtatuerunt. Tunc duo plane inter ſe diverſa ejuſdem concilii, ejuſdemque XXV. ſeſſionis decreta vulgata ſunt. Utrumque nonis maii ſignatur. Frequens illa patrum turba ſigillum concilii certis quibuſdam e ſuo cœtu viris commiſerat cuſtodiendum, cujus decreti formula hic datur ex Panormitano accepta. Bulla tamen ſynodali munitum utrumque decretum prodiit. Actu ſubreptum ſigillum fuiſſe cuſtodibus patebat; nec diſſimulabant raptores; ſed jus ſuum vindicaſſe ſe ab iniquis uſurpatoribus afferebant. Ecquis enim ſigillum concilii habeat, niſi qui in concilio ſummam obtinet poteſtatem? Interim vulgata hæc decreta varia hominum ſtudia exercuerunt. Eugenius ratam habuit electionem Florentiæ vel Utini bulla ſua die IV. Kal. junii ſignata; id viciſſim non probare ſe Sigiſmundus & Dux Mediolanenſis literis ſuis, hic ex Martene datis, ſignificarunt. Porro antequam ad ſchiſma illud conciliare devenirent legati pontificii, plura obtulerunt Baſileenſibus, quæ longius deducit card. de Turrecremata in ſua reſponſione ad invectivam Baſileenſium hic vulgata, quam lectores adire ſuadeo, ut intelligant nulla in hac loci deſignatione reſpuenda obſtinationis nota inuri pontificem merito potuiſſe. Viciſſim Nicolaus de Tudeſchis Panormitanus archiepiſcopus, juſſus eſt a concilio querimoniæ huic reſpondere; quod & præſtitit longa & mo-

[...]arrat [...]nia ab- [...]s in or. [...]o Conc. [...]ſil. ſæp. [...]cuſ., & [...]tric. in [...]ſt.Conc. [...]ſil. & [...]orent.

[...]d Lab.

[...]it [...]a ad [...]iven- [...]Bitur.

A roſa oratione nondum vulgata, quin & incognita hucuſque iis qui ſcripta viri hujus doctiſſimi percenſuerunt. Ego illam nactus in Cod. MS. Felini hic evulgo, eo conſilio, quò & Labbeus non diſſimilem aliam orationem Antiocheni patriarchæ pro juribus concilii adverſus Romanum pontificem tuendis dedit to. XVII. pag. 705. Ven. edit. Panormitanum refutavit Cardinalis Turrecremata ſcripto illo cujus memini, a me evulgando cum de Conventu Bituricenſi egero. Quin & oranti pro concilio Panormitano Panormitanum ipſum adverſarium ſtatuo in appendice eidem Lucubrationi ſubjecta.

In exitu julii menſis convenerunt iterum B patres in ſeſſionem XXVI. in qua longius proſequuti tum ea, quæ concilium præſtiterat ut in unam cum Eugenio concordiam coaleſceret; tum ea, quæ Eugenius ut concilio averſaretur: negante concilio fas eſſe annatas exigere; electiones præſulum iis adimere quibus de jure competit; antiſtites ex alia in aliam eccleſiam transferre: ac viciſſim iis ſemper in moribus perſeverante pontifice. His, inquam, longiuſcula oratione deductis ſexaginta dies patres ſtatuunt pontifici ut jus ſuum dicat & tueatur; quo elapſo tempore ſe cauſam ejus judicaturos denunciant. Hanc pontificis, quam vocant, citationem longe præceſſit judicialis admonitio ſeu monitorium, cujus inter res anni C præcedentis meminimus. Auſum temerarium concilii acri invectiva perſtrinxit Eugenius, cui pontificis ſcripto oppoſita eſt a patribus epiſtola ſynodalis a Labbeo pag. 494. recitata, diem XIV. Kal. nov. anni hujus præferens. Hanc vero judicialem advocationem pontificis ad concilium longe lateque ad reges, & principes traſmiſiſſe patres aſſerit Card. de Turrecremata in loco ſupra laudato; quin & CPim ad invidiam in pontificem creandam direxerunt, eodem teſte.

Accidit interea aliquid majus iræ, jam per ſe accenſæ, fomentum. Decreto ſuo caverant Baſileenſes, ne abſens a loco concilii pontifex cardinales novos interim renunciaD ret; cui in IV. ſeſſione edito decreto aliud in ſeſſione XXIII. adiiciendum cenſuerunt, ut deinceps æqua pars cardinalium ſingulis nationibus eſſet, ne alterius numerus alteri prævaleret. Has juſſiones ſpernens Eugenius Joannem patriarcham Alexandrinum per hos dies cardinalium albo adſcripſit. Itum eſt ſtatim a Patribus in concilium (ſeſs. XXVII.) abrogata electio, mandatum Eugenio, ut ipſe pariter quæ temere ſtatuerat, prudenter revocet. Ea ſumpta occaſione alio decreto fides abrogatur literis nomine concilii vulgatis de aſſignata in locum futuri concilii Utino, vel Florentia. Geſta ſunt hæc die VI. kal. octob.

E Bimeſtre illud Eugenio præſtitum jam præterierat; res ad ſeſſion. XXVIII. revocata. Renunciatur tunc patribus nihil eorum, quæ leges præſcribunt, reo ad cauſam ſuam defendendam vocando prætermiſſum; nec propterea ſive Eugenium ipſum per ſe, ſive alium ejus nomine paruiſſe. Viderent igitur patres an contumax declararetur. Viſum id omnibus & decreto firmatum. Dies hujus ſeſſionis prima octobris.

Dum

Anno Christi 1431.

ANNO CHRISTI 1431.

Dum hæc contra pontificem Basileæ geruntur, curas suas omnes vertit Eugenius ad Græcorum in Italiam & ad concilium transvectionem. Literas ea de re plures ab Eugenio scriptas servavit Labbeus to. XVIII. pag. 860. &c. Majo exeunte Genuenses per literas rogat, securitatis literas venturis Græcis concedant. Ipse etiam vicissim suas ejusdem securitatis literas expedit die nonar. julii; ejusque mensis idibus ablegatos in Græciam quos concilii Basileensis sanior pars destinaverat, patentibus literis confirmavit; aliisque ad eosdem nuncios datis literis de omnibus, quæ ab ipsis præstanda erant in Græcia, erudiit. Demum ea octobris die, qua seditiosi Basileenses pontificem de contumacia palam pro concilio accusaverunt, idem pontifex bullam signavit de translatione concilii Basilea Ferrariam, quo Græcos invitaverat. Hanc tamen sanctionem suam tunc valituram edixit, si judicial. illam causæ suæ cognitionem, quam Basileenses coeperant, prosequerentur, vel si Græci in Italiam venissent. Id ut Basileæ compertum est, statim sessio XXIX. celebratur, ac tumultuario decreto pontificia hæc concilii translatio abrogatur; signarunt decretum illud die IV. idus octobris.

Apud Lab. t. XVIII. p. 874.

Inter hos tumultus dies mensesque agebantur; interim vero Græci cum legatis pontificis convenientes itineri se commiserant triremibus vecti pontificiis. Illis retrahendis in suas triremes diu multumque adnisus fuit præfectus classis concilaris Nicodemus de Monte, qui et ipse antequam Græci solverent, CPm, serius tamen quam pontificius præfectus, supervenerat; prævaluit tamen apud eam gentem pontificis authoritas & gratia. Cum ergo non infelici navigatione Venetias appulisset classis, ex quo Græci venerunt Ferrariam, Julianus cardinalis, apostolicæ sedis in concilio legatus & præses luculenta oratione (in nov. edit. Labb. tom. XVII. pag. 1349.) patres adhortatus est, ut se exorabiles ac morigeros pontificiis jussionibus reddentes, utriusque ecclesiæ conjunctionem pro sua virili juvarent. Surdis occinuit: quamvis enim nihil hoc anno innovatum est, sequenti tamen seditio crevit in immensum. Nihil, inquam, hoc anno innovatum, cum postrema anni hujus sessio, quæ ordine est XXX. die X. kal. jan. habita communionem sub una specie sanctam & laudabilem contra Bohemos definiverit, & nihil ultra. Porro ex isto Græcorum adventu animatus Eugenius, die tandem XXX. decembris bullam edidit, qua coeptum in se judicium nec suppressisse Basileenses nec ab incoepto abstitisse illos declaravit; venisse insuper Græcos exploratum erat; quare nihil obstare quominus translatum olim concilium Ferrariam jam tandem institueretur. Se igitur sanciente concil. Basileæ cessisse Ferrariæ statim inchoandum. Declarationem hanc dedit Labbeus to. XVIII. pag. 883. sed mendum in adscriptionem temporis irrepsisse constat; cum in ea indicat pontifex concilium ad diem *octavam proximi* mensis januarii; data est igitur ante januarium mensem; quavis mendose *kalendis januarii* signatur. Vera igitur prodidit Abbas in oratione sua pro concilio Basileensi, declarationem hanc promulgatam asserens die XXX. decembris; emendanda est ergo sic *III. kal. januar.*

ANNO CHRISTI 1431. An. 143[8].

Novus annus 1438. die IX. Kal. februarii sessionem XXXI. dedit, & in ea novis injuriis apostolica sedes vexatur: nam appellationes omnes, exceptis iis quæ sunt de majoribus causis in jure expressis, abolentur; sicut & et alio decreto expectativæ, & nominationes beneficiorum, quas Romanus pontifex sumpserat jure prærogativæ, tolluntur. Denique solemne decretum in Eugenium pontificem contumacem, ut patres illi vocant, & in universalem ecclesiam injurium, promulgatur, suspensum illum ab omni pontificii muneris administratione declarans. Eo processerunt patres illi, quamvis ante eas dies parum solemnem legationem ab electoribus imperii missam auscultassent, rogantem tantisper suspendi processionem causæ pontif. quo ad usque tentari ab iis posset Eugenius, ut concilium in uno aliquo ex locis a concilio electis haberetur. Legationi huic die XII. kal. febr. obitæ, responsum est a patribus Eugenium nunquam ad saniora nisi vexatione redigi posse. Longa id oratione expositum habes apud Labb. pag. 502.

Dum hæc Basileæ aguntur, indictum Ferrariam concilium sessionem suam omnium primam habuit die IV. id. januarii, absente tunc Eugenio, ejusque nomine præsidente Nicolao tit. S. Crucis card. in qua definitur illud unum esse verum & legitimum concilium; eum vero, qui post translationem illam concilii Ferrariam Basileæ perseveraverat coetum esse hominum illegitimum nullaque potientem authoritate, cujus proinde decreta nulla & irrita pronunciantur. Quo fere tempore sessio illa Ferrariæ agebatur, præcedenti scilicet die, Julianus card. cum paucis aliis Basileam conciliumque deseruit, ut ad pontificem ejusque concilium se reciperet. Ex tunc omnia Basileæ ruerunt in pejus. Die XV. kal. martii cum Eugenius papa Ferrariam se contulisset secunda concilii sessio celebrata est, & in ea concilii illius authoritas asserta, quo convenire episcopi omnes jussi sunt, alio quocumque concilio, tunc forte perseverante, abrogato. Successit nonis martii sessio III. Græcis præsentibus, cum quibus nova concilii confirmatio facta est. Interim legatio Hispanica & alia a duce Mediolanensi missa Basileam pervenit, junctisque votis ambæ patres rogarunt (Patricius) judicium in Eugenium tantisper suspendi. Annuendum rogantibus negarunt patres. Die IX. kal. aprilis ses. XXXII. convenit, in qua Ferrariense concilium schismaticorum conventiculum declaratur, cujus proinde infecta omnia esse & haberi Patres decernunt. Tum missi ab utraque parte legati ad reges & principes. Rex Angliæ Basileensium petulantiam acrioribus literis castigavit. (Patricius). Germani in suspenso stare constituerunt, nullius partis decreta contra alteram partem interim suscipientes; quanquam & Eugenium, & Basileense concilium venerabantur, neutri tamen parebant: si quid vero essent rogaturi, poscebant ab eo quem magis exorabilem judicabant.

Ita

ANNO CHRISTI 1431.

Ita perseveratum sexennio. Missa tamen tunc ab electoribus, qui imperium administrabant ex obitu Sigismundi carens rectore, legatio Basileam pro judicii in Eugenium suspensione suadenda. Perseverarunt nihilo secius patres in incoepto; admissæ sunt in pontificem criminationes, testibus intra mensem approbandæ. Missa est etiam ab iisdem electoribus legatio alia ad Eugenium poscebat, tertium alium locum in Germania eligi ad habendum concilium. Reposuit pontifex, velle se legatos novi Cæsaris aliosque aliorum principum expectare; tunc vero se deliberaturum. Captum a pontifice consilium electores cum Basileensibus communicarunt, rogantes interim ne judicium in Eugenium institutum prosequerentur. Variarunt in coetu patrum sententiæ; alii supersedendum toto trimestri; alii a sententia quidem abstinendum censebant, interim vero a cognoscenda causa judices non desisterent. De componenda vero pace a principibus tractaretur.

Gallia quoque suam in procuranda pace operam impendit. Indixit propterea Bituric. conventum die V. junii habendum. Eo missi ab Eugenio, tum & a Basileensibus nuncii; utriusque partis rationes auditæ, & expensæ. Visum est patribus regem pacis sequestrem ut se intermitteret, suadendum. Hinc destinata legatio Basileam, ut interim nihil in pontificem innovaretur postulatura. Responsum est a patribus dilationem continuo fieri.

Patric. c. 87.

Tum alter in Germania conventus Nurimbergam indicitur. Adfuerunt legati Basileenses, nec rogantibus electoribus acquiescere unquam voluerunt, ut causam suam totam eorum arbitrio committerent. Interea Basileenses ad prosequendum judicium in pontificem se accingebant, instante protelationis termino. Frustra principum legati reclamabant, inter quos ducis Mediolanensis legatus Franciscus Barbavaria, affixa in valvis majoris ecclesiæ scheda nomine principis protestatus est, nunquam se consensurum, seu obsequuturum sententiæ, si quam de Eugenii exauctoratione patres tulissent. Protestationi huic responsum a Synodo datum est, nunquam in animum inducturas partes hæc a duce in concilium tam propenso procedere potuisse. Convenisse patres ut pacem populo Christiano darent, hæreses tollerent, & orbem christianum reformarent. Id pro virili fategisse eo usque. Ignorare vero patres, an æquitas judicii a se instituti ad sententiam usque exauctorationis summi pontificis processura sit; eo si pervenerit, tam justa lance librandum fore judicium, quod justitiæ studiosos omnes adeoque & principem Mediolanensem obtenturum sit approbatores. Extat synodalis hæc refutatio apud Labbe pag. 519. Tum judiciali ritu Eugenius, ut sisteret se judicio jus suum defensurus, vocatus est; ac in reliqua causæ cognitione procedendum; retinendam tamen sententiam patres judicarunt. Rebus ita confusis, compositio alia quæsita est, a conventu Nurimbergensi altero, ubi utriusque partis legati non abfuerunt. Poscebant pro Eugenio legati Ferrariense concilium agnosci; repugnabant ex concilio legati, postulabantque decreta concilii sui a principibus suscipi. Sententiam ea de re suam aperiturum Cæsarem a principibus responsum est.

Patric. c. [illegible]

Igitur a novo Cæsare, Alberto scilicet, legati Basileam venerunt, die III. septemb. Agnoscere se professi sunt, Cæsaris nomine, tum concilium Basileæ coactum, cum summum Eugenii sacerdotium. Cæterum inter utramque contendentium partem se habituros neutros, donec de concordia consilium susciperetur; optimum se censere illud de tertio quodam loco pro generali concilio seligendo, cui designando jus Cæsari permitteretur. Hoc Germanis, hoc cum illis & Gallis, & Hispanis aliisque principum legatis visum. Hæ leges a Germanis propositæ diffidia in concilio suscitarunt; nihil exinde certi pro pace consilii provenit. Id unum statuerunt patres, missuros se ad novam dietam legatos cum plena potestate agendi quod e catholica fide censuerint. Haec tamen synodalis responsio facta est anno sequenti, concilio Florentiam jam translato, cum ibi de translatione ista mentio inducta sit, nec aliam credo ab ea, quae legitur Labb. to. XVII. pag. 524. Quæ insuper retulerunt ad concilium Germanici illi legati narrat card. Arelatensis concilii præses in literis suis ad Joannem Grunvvalder, hic relatis, signatisque die XVII. feb. an. 1439. — Patric. c. 84.

Eodem pariter anno 1338. exeunte legatio ex Gallia Basileam veniens, in ea, quam ad patres habuit, oratione concilii illius authoritatem agnoscere, & lata ab illo decreta de reformatione admittere se professa est. Hæc habent literæ card. Arelatensis ad Jo. Grunvvalder. — Ex hist. Frising. P. Meichelbech t. II. par. I. p. 219.

Initio sequentis anni 1439. Ferrariense concilium ab Eugenio, accedente omnium patrum consensu, cum probabilis causa postularet, Florentiam transfertur. Actum id IV. id. jan. docet Patric. cap. LXXXV. — Ex eadem hist. p. 218. An. 1439.

Die X. kal. aprilis concilii sessio XXXII. statuit electionem Ferrariæ pro sede concilii in alium locum transferendi a minori patrum numero decretam nullam irritamque, sicut in altera sessione, ita & in hac præsenti haberi.

Eodem martio mense celebris in Germania conventus Francfordiam primum indictum, dein Moguntiæ destinatum haberi coeptum est. Eædem, quæ antehac semper, legatorum concilii postulationes. Concilium Basileæ firmum teneri, ejus decreta admitti; negabant vicissim decreta illa patrum authoritate firmata convelli posse; nec de concilii translatione, tum & de suspensione judicii in Eugenium quidquam vel audire quidem sustinebant. Principes aliquid indulgendum Basileensibus rati, concilii quidem decreta omnia admiserunt, iis exceptis, quæ judicium in pontificem utcumque ferirent.

Interim Basileæ causæ passim expediebantur haud aliter quam in aula Pontificis. Lege Patric. cap. 86. — Patric. c. 88.

Cœptum tunc est disceptari Basileæ de axiomatibus quibusdam, quæ in fidei dogmata erigere patres nitebantur. Omnia eo tendebant, ut concilii generalis authoritatem supra pontificem elevarent, tum & concilii dis-

Anno Christi 1431.

diſſolutionem nedum probarent irritam, ſed & de hæreſi damnarent. Acris hinc inter patres concertatio; tandem id votis communibus obtinuit, ut tria ex octo capitibus illis in totidem fidei articulos aſſumerent. Decretum eſt igitur in ſeſſione XXXIII. die VII. Kal. jun. celebrata; I. generale concilium vel ſuperiorem pontifice ipſo Romano a Deo obtinuiſſe authoritatem; II. concilii ejuſdem patribus invitis diſſolutionem ne a pontifice quidem Romano jure imperari; III. his definitionibus niſi quis acquieverit, haereticus eſto. Succeſſum eſt dein poſt dies aliquot ad ſynodale reſponſum dandum legatis principum electorum petentium locum alium a tribus jam deſignatis in praecedenti ſeſſione diverſum eligi, ubi conc. ex integro inſtitueretur. Repoſuit ſynodus eadem ipſa inculcans, quae prius; inſiſtendum Baſileae, nec deſiſtendum a judicio in Eugenium proſequendo. Judicialis haec reſponſio ſignata die iduum junii legitur in Labb. Tom. XVII. Pag. 535.

Vertente a praecedenti ſeſſione menſe die VII. kal. julii cum patribus flectendis preces ac minae nihil valuiſſent, coeuntes in ſeſſionem XXIV. patres judiciali prius ritu vocatum Eugenium nec parentem, ab omni in pontificatum Romanum jure excidiſſe pro concilio pronunciarunt. Tum julii menſis idibus, in novam ſeſſionem (XXXV.) convenientes, ſtatuerunt tandiu perſeverandum ſibi fore in concilio, quoad uſque coeptum opus de novo capite, veteri praeciſo, eccleſiae tradendo perficeretur. Nihil illos ab auſu temere jam inſtituto coercuit, non metus ſaevientis in urbe Baſileae peſtis, non aliorum e ſuo coetu aliter judicantium ſententiae. Inſuper, quo factionem ſuam corroborarent magis, ſpatium dierum LX. ſtatuerunt iis, qui e partibus Eugenii ad caſtra Baſileenſia tranſirent.

Quanquam eo proceſſerunt audaciae Baſileenſes, non tamen tractationes pacis intermiſſae ſunt. Novus principum conventus fit Moguntiae auguſto menſe. Eo ſtatim Baſileenſes, contendentes admitti exauctorationem Romani pontificis: negare ſe id facturos principes, quippe qui nec ea, quae Baſileenſes in Eugenium, nec illa pariter, quae Eugenius in concilium ſtatuerat recipere decreviſſent. Ne vero Patres intentato cenſurarum metu aſſenſum ab invitis extorquerent, ſolemni proteſtatione ad concilium generale mox cogendum, & ad Eugenium ipſum pontificem provocarunt. Extant provocationis hujus literae patentes hic ex Martene pag. 954. ſignatæ die XIII. auguſti. Alias pariter ſanctiones conſeſſum ſuum clauſuri principes promulgarunt: nihil ſe deinceps admiſſuros eorum, quæ pars utraque contendentium ſtatuiſſet, ſive ut ſe invicem jacularet, ſive quid aliud ſanciret, cum uni adhærendo alterius partis offenſio incurreretur. Quin nec ſiquæ ſententiæ vel in gratiam privatorum ab alterutris ferrentur, has admitti in tota ditione ſua deinceps paſſuros ſe profeſſi ſunt. Nihilo tamen ſecius apoſtolicam ſedem & concilium venerari ſe ac veneraturos teſtantur. Cum auguſto eodem menſe renunciatum fuiſſet Baſileenſibus apud

Sunt hic ex Mart. p. 955.

Albertum Bojoariæ ducem inſtare quoſdam, ut, quas collegerat ex pia fidelium largitione pecunias, has neque Eugenio, neque concilio redderet, ſed in alios pios uſus impenderet; ne aures præberet ſuaſoribus etiam atque etiam patres rogarunt literis ad eumdem datis.

Tantam injuriam a Baſileenſibus illatam in Romanum pontificem non ferens Eugenius, conciliari fulmine inſanos iſtos perdidit: in ſeſſione enim ſexta concilii Florentiæ habiti prid. non ſeptemb. caſtigata prius graviſſimis verbis impiorum temeritate, omnes, quotquot in Baſileenſi concilio poſt ejus diſſolutionem perſeverarunt quacumque dignitate exauctoravit; tum & diris cum Datham & Abiron devovit. Sanctionem hanc ab Eugenio & concilio latam dat Labbeus to. XVIII. pag. 1202. Hanc, quam Gabrielis olim papæ invectivam vocabant, Baſileenſes apta reſponſione ut retunderent, viris e ſuo coetu ſelectis negocium commiſerunt. Recitat hoc ſynodale ſcriptum Labbeus, apud quem ſignatur non. octobr. Pro Eugeniano decreto vindex adverſus Baſileenſes in concilio Florentiæ ſurrexit cardinalis de Turrecremata, cujus apologiam e ſchedis Lucenſibus depromam in hoc opere.

Sunt hic ex Meikelbech hiſt. Friſing. t. II par. I. p. 222.

Non ita tamen patrum ſtudia omnia occupaverant diſſidia hæc cum pontifice, quin interdum ad ea ſe converterent, quæ ſibi olim ab exordio præfixerant, dogmata ſcilicet catholica definiendi, tum & reformandi eccleſiam. Die XV. kal. octobris, non ſine diligenti præmiſſa diſcuſſione, definierunt beatam Mariam ſemper Virginem ab omni ſive actuali, ut ajunt, ſive originali labe ab ipſo conceptionis articulo egiſſe immunem. Decus vero illud B. V. aſſertum peculiari feſto die VI. id. decembr. & officio eccleſiaſtico a Joanne de Segobia jam edito recolendum ſtatuerunt.

His expediti, priſtina iterum conſilia reſumpſerunt: nam die Kal. novembris ſeſſionem XXXVII. habuerunt, in qua leges pro novi pontificis electione praeſcribuntur. Deſignantur delecti viri tres, juſſique quartum alium ſibi adſciſcere; communibus ſuffragiis ab his quatuor alii octo & viginti ſacerdotio, vel ſaltem diaconatu initiati aſſumantur, quos ſecum adhibeant novi pontificis, una cum cardinalibus qui eo intereſſe voluerint, electores.

Dum hæc Baſileæ aguntur, accidit obitus Alberti Cæſaris die V. Kal. nov. defuncti; tunc innovata ab electoribus imper. ſuſpenſio illa obſequii in utramque æmulam factionem.

Per eos dies, nempe III. Kal. nov. Baſileenſes in XXXVIII. ſeſſione, conſtitutione Eugenii, quam *Gabrielis invectivam* appellant, incipiente: *Moyſes ſervus Dei &c.* novis cenſuris damnata, miniſtros conclavis deſtinandos ſuſceperunt. Tum conclave ingreſſi ſunt electores; quorum vota prid. non. nov. in Amedeum Sabaudiæ ducem collimarunt. Hæc electio die XV. Kal. decemb. in nova concilii ſeſſione (XXXIX.) a patribus admittitur & confirmatur. Continuo inſtituta conciliaris legatio ad Amedeum in Ripaliæ ſolitudine heremiticam vitam agentem; cui

ANNO CHRISTI 1431. cui assensum in electionem hanc suam præbenti Felicis V. nomen est inditum.

An. 1440. Coeperat jam annus 1440. cum pontificis per eos dies electi fama delata est in Galliam; ibi vero non gratis auribus audita. Carolus enim rex solemni protestatione professus est, nec admittere se illa quæ contra Eugenium in concilio contra jus fasque præstita sunt, nec ab ejusdem pontificis obsequio se discedere. Hæc regis professio hic datur ex Martenis præfat. ad to. VIII. Vet. Mon. pag. XL.

Secundum hæc nova Francfordiæ Germanorum coitio, in qua Fridericus Cæsar renunciatur, & præsentibus concilii oratoribus responsum datum est, nolle principes ab inito jam consilio recedere.

Patric. c. 116. Die IV. kal. martias sessio concilii XL. Felicis electionem ratam sanctamque habuit; tum legationes ad principes expeditæ.

Utriusque ecclesiæ conjunctione peracta, Græci remearunt ad suos; tum die X. kal. aprilis sessio VIII. concilii Florentiæ habita judiciali vocatione Amedeum adsciscit, ut sistat se ad X. Kal. aprilis; ni intra dies L. pareat, hæretici poenas omnes hæreticum ipsum incursurum. Hæc Florentiæ sancita, irrita & inania declararunt Basileenses patres in sessione XLI. die X. kal. augusti habita, & de supplicibus libellis, sive illi Felici antipapæ, sive concilio exhiberentur, signandis, quæ servandæ essent leges, dictarunt. (Patric. c. 119.)

Haud ita multo post Fridericus novus Cæsar fidem suam de servandis indemnibus patribus & novo pontifice obligavit.

Pridie nonas augusti concilii sessio XLII. decrevit compendio Felicis decimum denarium omnium beneficiorum, quæ deinceps vacare contingeret ad quinquennium.

Quæ Basileense concilium molitum fuerat nova prorsus & in ecclesia catholica nunquam antehac tentata, sollicitaverunt Caroli Galliæ regis animum, ut religioni ecclesiæ suæ provideret. Indictum ea de re est concilium Bituric. IV. non. septemb. ubi & adfuerunt ab Eugenio item a concilio missi legati cum refertissimo Gallicanorum præsulum coetu. Tunc Joannes Turrecremata, haud ante multos dies Card. S. Sixti renunciatus, orationem illam adversus Basileensium ausum temerarium peroravit, quam e MS. cod. Felini acceptam, acturus de conventu hoc Bituricensi evulgabo. (Patric. c. 122.) Jus suum pariter defenderunt Basileenses, oratione sua orationi Turrecrematæ opposita. Utraque parte disceptantium audita, episcopus Claramontanus, regis sui nomine perseveraturum se in obsequio Eugenii declaravit. In hoc Gallorum conventu decretam arbitror legationem ad Romanum pontificem postulaturam concilii in alium tertium locum convocationem; quo temperamento Galli alliciendos censebant Basileenses ut facilius ad pacem conciliandam inducerentur. Legator. postulata Eugenius admittenda minime censuit: cujus rationes ejusdem pontificis jussu card. Turrecremata memoriæ posterorum mandavit; scripto hic e schedis Felinianis vulgato. Hanc tamen legationem nonnisi sequenti anno post conventum Moguntinum in Germania habitum obitam constat; tunc enim gentes ambæ Gallica nempe & Germanica, conjunctis votis pontificem ea de re sollicitaverunt, teste Patric. cap. 118.

Reliquum anni occuparunt variæ Basileensium legationes et officia ad factionem suam augendam, quibus tamen profecerunt parum, ut ex Patric. cap. 115. Literas etiam encyclicas ad universos fideles dederunt signatas die VI. id. novemb. quibus, narrata prius rei a se peractæ serie, illos dein ad agnoscendum elatum a se pontificem ejusque & suas etiam partes tuendas sollicitant. Extant illæ Labb. to. XVII. pag. 557.

An. 1441. Anni 1441. exordia ferunt Moguntinum conventum in Germania mense martio inceptum, & in eo strenuas legatorum utriusque partis concertationes. Summa rerum definitarum hæc. Auditi Cusanus & Carvajalis Eugenii causam patrocinantes; auditus & Segobiensis, concilium defendens: patres cognoscere se quidem concilium, non vero Felicem pontificem professi sunt. Novum aliud concilium in locum alium a Basilea & Florentia convocandum esse; hoc vero concilium ad Kal. Augusti vertentis anni indicendum decreverunt.

Kal. julii anni hujus sessio concilii XLIII. festum visitationis B. M. V. die VI. non. julii singulis recurrentibus annis celebrandum statuit. Reliquum inde temporis impensum est in audiendis legatis e variis provinc. regredientibus; quorum alii spem patribus fecerunt rei conciliaris augendæ; alii inclinare principes in Eugenium renunciabant. Vid. Patric. cap. 124.

An. 1442. Proxime succedenti anno 1442. Britannia minor ad Eugenii obsequium rediit, adnitente in primis Roberto Volaterrano episcopo Eugenii IV. legatione fungente. Extat ea de re Eugenii bulla signata anno 1441. die III. non. martii anno XI. nempe a coronatione. Annus hic ex veteri stilo signatur; nam pontifex in ea bulla meminit alterius bullæ suæ signatæ XVI. kal. septemb. *pontificatus an. XI.* quæ sane dari non potuit anno 1440. tunc enim annum pontificatus X. agebat; prodiit ergo illa augusto mense anni 1441. ex quo fit ut nostra hæc posterior ad martium mensem sequentis an. 1442. pertineat. (Extat hic ex Mart.)

Die V. idus augusti in sessione concilii XLIV. pro tuitione eorum, qui concilio adfuerunt constantes, decretum prodiit, quæcumque in præcedentibus sessionibus sancita in eorum gratiam, hæc sancta & rata fore. Si quis conciliares homines vexarit sive impedierit ne beneficia sua quieti possideant; in eum censuris, tum & mulcta pecuniaria animadvertito.

Interea Basileenses legationem miserunt ad conventum Francfordiensem. Suscepti quidem sunt comiter; jussi tamen legationis apostolicæ insignia deponere. Venit eo Fridericus. Coram illo peroravit Panormitanus, suadens ecclesiæ defensor libertatem ecclesiæ ut defenderet. Id omnino se velle asseruit Cæsar. Interim ille Aquisgranum contendit, ut regni corona ornaretur; viros tamen selectos Francofurti destinavit, coram quibus partis utriusque oratores causam suam dicerent. Ibi Panormitanus prolixam aliam ora-

ANNO CHRISTI 1431.

orationem recitavit sæpius excusam, quæ triduo duravit. Apologia erat concilii, & perpetua Eugenii accusatio. Tum Nicolaus de Cusa pro Eugenio dixit valideque adversarii objecta omnia retudit. Rediit post hæc Cæsar, cui de scripto utriusque partis orationes traditæ sunt. Cœpta disceptari res in consensu principum. Horum plures restitui obedientiam tandiu suspensam Eugenio contendebant; vicit tamen sententia de novo concilio celebrando. Tum decretæ ad concilium & ad Eugenium legationes, quibus injunctum ut Cæsaris nomine rogaretur uterque, novum concilium intra annum habendum ut indicerent certis in Germania locis. Eugenium ut pontificem agnoscant non item Felicem, quocum nonnisi per intermedios agant.

An. 1438.

Ventum est igitur Basileam, & legationis causæ expositæ; post multas, diuque agitatas disputationes inclinari se tandem permiserunt patres in sententiam synodi alio in loco Germaniæ habendæ, atque in decreto dictatæ sunt leges, quarum ad normam synodi præsides responsuri legatis Germaniæ se conformarent. Has leges vulgavit Martene Vet. Mon. to. VIII. pag. 959. & ad eas exactam præsidum orationem dat Labb. to. XVII. pag. 570. Cautum tamen voluerunt, nequid contra concilii generalis authoritatem in novo illo concilio definiretur; immo & statueretur, concilii generalis sanctionibus ab omnibus, quotquot sunt, fidelibus obsequendum esse.

An. 1443.

Anno 1443. cum Felix antipapa ante paucos menses Lausannam divertisset affectæ valetudinis curandæ gratia, in concilio Basileensi gravioris momenti nihil est actum.

In Germania vero omnium animi in proximam Nurimburgens. diætam convertebantur, quam tamen rei alicujus novæ incursio ut in novembrim mensem differretur coegit. Interim Fridericus literas direxit, ait Patricius cap. 140. ad principes, monens ut in celebrationem novi generalis concilii manus admoverent. Quas ad Galliarum regem ea de re scripsit literæ Kal. junii an. 1443. datæ hic ex Martene recitantur.

Quiescentibus publicis negociis in concilio, privatorum causæ discussæ sunt. Frisigensem præposituram vacantem Joanni, ecclesiæ illius canonico, & a Felice inter presbyteros cardinales tit. S. Martini cooptato detulerat concilium; vicissim autem canonici pro suo jure Ulricum Nustorffer Salzburgensem clericum extulerant. Electionem suam asserendam patres censuerunt literis anno 1443. die III. non. julii signatis, quas ex Hundio recitat Meikelbech hist. Frising. to. II. par. pag. 229. & nos hic ex illo.

Exceperat interim Eugenius legationem Germanicam, qua pro admittendo concilio alio generali tertio quodam in loco habendo rogabatur. Re mature discussa respondit, mirari se cur Cæsar concilium aliud quærat, cum unum tunc ab ipso haberetur legitimum, in quo majori patrum coetu convocato, siquid superesset ambiguum, discuti posset. Spondebat tamen, se, cum Romam pervenisset, quo Florentinum concilium jam transtulerat, eam rem diligentius ponderaturum; & quidquid statuisset per legatos in diæta Nurimbergensi expositurum.

Hoc ipso anno Alphonsus Siciliæ rex pacem cum Felice prius & concilio; dein, ea neglecta, cum Eugenio composuit.

Patric. cap. 136. Id. c. 141

Imminebat jam diæta Nurimbergensis, quo & Felix legatos suos destinavit. Agendum erat de ratione habendi novi generalis concilii. Nihil tamen effectum est, cum rari venissent principum legati; quare in annum sequentem res extracta.

An. 1444

Anno 1444. exordiente concilium dogmata quædam a religiosis viris ex ordine Mendicantium afferta damnavit, quæ vide apud Patric. cap. 138. Cæterum Nurimbergensis diæta in hunc annum protracta nihil plus effecit, quam reliquæ ad eam usque diem. Inter legatos Eugenii & concilii certatum; nihil conclusum: tandem, pro consueto more ut diæta diætam aliam in utero gereret, in alium conventum dilata. In Germania interim αὐτοκεφαλεία perseverante.

Hoc exeunte anno Nicodemus Frisingensis episcopus obiit; ejus vacuam in cathedram idem ipse Joannes tit. S. Martini card. electione canonicorum assumitur. Æmulus huic datur Henricus Schilicius, ab Eugenio Romano pontifice ad eam ecclesiam accitus. Favit Cardinali suo concilium literis hic ex hist. Frisingensi datis, signatisque id. novemb. anni 1444. Causa ista diu mansit indefinita; donec Henricus anno 1448. sponte cessit æmulo.

An. 1445

Annus 1445. dietam aliam Germaniæ habuit; in ea, de more, nihil.

An. 1446.

Anno 1446. rediit tandem Germania ad obsequium Eugenii, quo fulcimento destitutum concilium coepit labascere. Igitur anno isto Germaniæ principes quidam clam inter se conjurarunt, descensuros se in sententiam Felicis, siquidem Eugenius oblatum sæpe concilium novum in Germania recusasset. Pactiones hasce catholico homine indignas judicavit Cæsar, abjecitque; ipse vero cum principibus & legatis pontificiis convenit Francofurtum, ubi de Eugenio recipiendo, admitente in primis Ænea Sylvio serio tractari coeptum est; ac tandem conventum in certas conditiones, quarum præcipua, ut generale concilium tempore & loco designando indiceretur. Missus Romam legatus, qui hæc proponeret Eugenio, Æneas Sylvius. Ejus oratio ad Eugenium hic datur ex Martene. Omnia actutum admisit Eugenius; spondens generale se concilium indicturum, siquidem consensus etiam cæterorum regum accessisset. Ita rediit Germania ad obsequium; & concilii res adeo dissipatæ sunt, ut nullum exinde ejus monumentum, quandiu mansit Basileæ, supersit.

His ita se habentibus, patres rebus suis consulendum rati, clam de componendo se cum Eugenio, ea, qua poterant, meliori conditione tractarunt. Omnes admisit pontifex in gratiam, servavitque omnibus dignitates suas, quas obtinebant. Cardinales tamen Felicis exauctoravit, inter quos Nicolaus de Tudeschis canonista celebris, nomine Abbatis, & Panormitani notus, purpuram exuere coactus est; cum Eugenius, rogatus licet, nunquam exorari se passus fuerit,

Anno Christi 1431.

rit, ut tanto viro ea in re indulgeret. Rediit ille ad Alphonsum Siciliæ regem, cujus nomine concilio interfuit; sed & ab illo rejectus est eo amarulento dicterio, nunquam se commissurum ut fideret ei, qui in principem suum, pontificem, infidum se præbuisset. Hæc narrat Felinus in adnotatione quadam sua MS. affirmatque didicisse se id ab eo qui hæc sciverat ex relatione viri gravis, qui comperta narrabat.

Hæc satis de concilio Basileensi, ad lucem affundendam documentis illis, quæ modo, ordine chronologico afferemus.

Superest animadvertam, patres qui superfuerunt concilio, ex urbe Basilea recedere coactos transtulisse se Lausannam, ibique concilium jam prope dissolutum reparasse. Quid in ea restauratione actum fuerit, docebunt acta ejusdem Lausannensis concilii inferius a nobis promenda. Brevi tamen & hoc Lausannense cessavit; Felice V. antipapa sponte sese dignitate sua abdicante; rescissoque capite, truncum statim corruit. Sed cum nullum de imponendo fine concilio decretum conciliare prodierit, accidit, ut post aliquot annos turbidi quidam homines sparserint in vulgus Basileensem synodum perseverasse adhuc, quod & principibus in Germania nonnullis, non satis cum pontifice tunc convenientibus, persuadere adnisi sunt, & non ingratiis auscultati. Hæc enim scribit Sigismundus Fulginas in historia adhuc inedita belli a Sixto IV. pontifice in Florentinos illati, quam e schedis Felini descriptam paratam habeo typis. *Fecit autem id avidius* (pontifex pace composita cum Ferdinando, citerioris Siciliæ rege) *concilii & schismatis metu, quod Andreas Dalmata archiepiscopus Cyainensis apud Basileam convocare cæperat. Is Florentino bello oratorem Cæsaris apud Pontificem egerat; ab eoque magnifice donatus, & in bonore babitus erat; ob maledicentiam postmodum in arcem Adriani conjectus fuerat. Tunc vero magnis æmulorum pontificis oneratus promissis, & ob carcerem pontifici ipsi infensus; qui etiam levissimus homo esset, & nihil pensi habere solitus, pileum sine decreto sacri collegii ac pontificis gestare cæpit; se cardinalem S. R. Eccl. tit. S. Sixti mentitus. Nam, ut erat Sixtus in promittendo facillimus, spe cardinalatus eum fortasse lactaverat. Probris deinde & criminibus in ipsum Sixtum jactatis, principes & præsules ad concilium, in quo labanti ecclesiæ succurri posset, vocabat & invitabat. Nec Basileenses, apud quos constiterat, compendii spe, id moleste ferebant. Cæsar etiam ipse connivebat, hominis, credo, levitatem contemnens. Et a principio quidem animos multorum erexit. Cæsaris deinde authoritate & pietate, crebrisque pontificis literis nunciisque repressus; pace postremo facta, a Ferdinando & cæteris inflammatoribus destitutus, diem in carcere obiit.* Hæc scriptor ineditus in codice Feliniano; quibus idem Felinus hæc addit sua manu descripta in extrema pagellæ ora. *Hic Andreas fuit Fr. ordinis prædicatorum, bomo satis literatus, linguæ omnipotentis, ingenii concitati & iniquissimi. Dum esset Romæ imperialis orator, utebatur Sixtus ingenio ejus; adeo ut per ejus organum responsum dederit, palam oratoribus Gallis petentibus a Sixto concilium indici. Dixitque Andreas, non ad regem, sed ad imperatorem & negligentibus tantummodo cardinalibus id spectare. Demum ob ejus loquacitatem, quoniam vitam Sixti publice carpebat, exosus est factus Sixto. Qui cum obtinuisset ab imperatore eum legatione privari, hoc fecit: hominem in curia privatum poni fecit in castro S. Angeli, ubi fere biennio stetit. Relaxatus demum & in Germaniam rediens, vociferari cæpit pro concilio Basileensi continuando, quod post Eugenium suspensum fuisse non extinctum prædicabat. Opera demum Sixti in Germania carceratus obiit.*

DOCUMENTA AD CONCILIUM BASILEENSE SPECTANTIA.

Documenta anni 1431.

INCHOATIO SACRI CONCILII BASILEENSIS

Affert ...rt. Vet. ...n. t. ...II. p. ...um seq.

IN nomine Domini Amen. Tenore præsentis publici instrumenti cunctis ipsum intuentibus pateat evidenter, quod sub anno a nat. D. nostri Jesu Christi MCCCCXXXI. indictione XI. pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Martini divina providentia papæ V. anno ejus XIV. die vero solis, quarta mensis martii, hora vesperorum, Basileæ & ibidem in domo fabricæ ecclesiæ Basileensis sita prope eamdem ecclesiam, & super ejus atrio, & in stuffa (*a*) superiori & majori domus ejusdem, loco videlicet capitulari consueto venerabilium virorum dominorum, præpositi, decani & capituli ecclesiæ Basileensis prætactæ, coram venerabilibus, egregiis & circumspectis viris dominis Georgio *de Andelo* decano, Ulrico *Truchsesse* thesaurario, cantore, Coenrado *de Bussuaug* archidiacono, Friderico *Berme* * thesaurario, magistro Johanne *Voiler* scholastico decretorum doctore, totoque capitulo ecclesiæ Basileensis memoratæ, Rudolfo *de Vervvilx* præposito ecclesiæ sancti Petri, Johanne *Offlacter* præposito monasterii sancti Leonardi Basileensis, ordinis sancti Augustini canonicorum regularium, fratre Johanne *Nider* sacræ theologiæ professore, ordinis prædicatorum, magistris Henrico *de Kenibeni* * episcopalis, & Bertoldo *Rethbogk* * domini archidiaconi Basileensis curiarum officialibus, jurisperitis pluribus, & aliis viris probatis & fide dignis; inque mei Leonardi *Valken* publici imperiali auctoritate curiæque episcopalis Basileensis prælibatæ jurati notarii, testiumque inferius nominatorum, ad hæc pro testimonio vocatorum & rogatorum præsentia, personaliter constitutus sive comparens venerabilis pater & egregius vir dominus Alexander decretorum doctor, abbas monasterii Virziliacensis, ordinis sancti Benedicti, Eduensis dioecesis, ad Romanam ecclesiam nullo medio pertinentis, & consiliarius excellentissimi

(*a*) Stuffa ...stuba ...hypo...stum ...æstua...m., sed ...monast. ...liis in...riorib. ...l. fumi... pro ca... ...a cap. ...quod ...solebat ...eri hy... ...austum ... Zeri...

* al. Bemgen
* al. Rechvogk

ANNO CHRISTI 1431.

mi principis domini ducis Burgundiæ & Brabantiæ, proposuit & dixit verba quæ sequuntur, vel similia in effectu: Honorandi „ domini & venerabiles viri. Cum ita sit, „ quod concilium Senense fuerit dissolutum „ secunda die hujus mensis martii, fuerunt „ septem anni; & die tertia, quæ fuit externa die, debuerit, secundum ordinationem sacrosancti concilii, Constantiensis, „ concilium Basileense incipere, ad quod sine „ alia vocatione prælati & alii, qui ad concilia generalia vocari consueverunt; sub „ poenis juris venire sunt astricti, prout plenius in dicta ordinatione dicti sacro-sancti „ concilii Constantiensis, quæ incipit *Frequens*, continetur; hinc est quod ego volens evitare dictas poenas, & facere debitum meum circa agenda in dicto concilio Basileensi, heri comparui, & in ecclesia cathedrali hujus civitatis, ad me „ præsentandum; paratum, si quos invenissem, qui pro dicto concilio venissent, „ cum eis vacare circa ea quæ in concilio „ incumbunt peragenda, & adhuc in præsentia vestrarum dominationum me præsento, offerens me paratum & promtum conferre una vobiscum, & cum quolibet vestrum, expectando venturos * ad dictum „ concilium, de his quæ pertinent ad concilium, seu quæ sunt agenda per ipsum, „ & specialiter de modo reducendi Hussitas „ ad gremium ecclesiæ per viam amicabilem, si fieri possit, quæ via foret magis „ Deo grata, & animabus ipsorum utilis, „ si Spiritu-sancto, qui concilia generalia „ consuevit dirigere, in his quæ sunt fidei „ catholicæ, de quo est confidendum, reperiretur; nec non & conferre de his quæ „ spectant ad reformationem ecclesiæ tam „ in capite, quam in membris, & de modo pacificationis regnorum: & protestor, „ quod pro me non stetit, nec stat, aut stabit, quominus teneatur dictum concilium, „ & de materiis jam dictis, & aliis ad ipsum pertinentibus in eodem tractetur; rogans vos omnes & singulos, quatenus in „ loco isto vel alio per vos eligendo, certis diebus & horis, vel die qualibet & „ dictis horis velitis convenire; quatenus una „ vobiscum expectando venturos, de dictis „ materiis valeam conferre, petens a notario hic præsenti de isto publicum instrumentum seu publica instrumenta, unum „ vel plura, tot quot sunt inde necessaria „ & opportuna, confici atque tradi, astantes in testimonium invocando. Acta fuerunt hæc sub anno domini, indictione, pontificatu, mense, die, hora & loco superius descriptis, præsentibus ibidem honorabilibus & discretis viris dominis Petro Zeniluffre * decano sancti Petri ecclesiæ Basileensis, fratre Johanne Elsenihem priore prioratus in Ilteim ordinis Cluniacensis, Constantiensis dioecesis, & Coenrado Brumenmeister plebano ecclesiæ sancti Martini Basileensis, testibus ad præmissa in eorum testimonium vocatis specialiter & rogatis.

*al. venientes

*al. Zemlusfre

Et me Loenhardo Valken de Offembrug clerico Argentinensis dioecesis, publico imperiali auctoritate notario curiæque episcopalis Basileensis jurato, qui præscriptis propositioni, protestationi, requisitioni, aliisque omnibus & singulis, dum sic, ut præmittitur, fiebant & dicebantur, una cum prænominatis testibus, præsens interfui, eaque sic fieri vidi & audivi, præsens instrumentum, per alium me jubente fideliter scriptum, exinde confeci, & in hanc publicam formam redegi, signoque & præsenti subscriptione meis signavi rogatus & requisitus, in fidem & testimonium omnium & singulorum præmissorum.

PROCESSUS VERBALIS

De incboatione concilii Basileensis.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus sancti, Amen. Anno a nativitate Dom. MCCCCXXXI. die XXIII. julii indictione IX. pontificatus sanctissimi domini nostri papæ Eugenii IV. anno 1. in civitate Basilea provinciæ Bisuntinæ, in domo capitulari ecclesiæ cathedralis Basiliensis, reverendi patres dominus Johannes de Polemar decretorum doctor, domini nostri papæ capellanus, sacrique palatii apostolici causarum auditor, & frater Johannes de Ragusio sacræ theologiæ magister, ordinis fratrum prædicatorum in Romana curia procurator, vices gerentes reverendissimi in Christo Patris & domini Juliani, sanctæ Romanæ ecclesiæ S. Angeli diaconi cardinalis, in Germania & ad præsidendum in sacro generali concilio apostolicæ sedis legati, congregati ibidem cum reverendissimo patre Domino Alexandro abbate Virzeliacense, venerabilibus & circumspectis viris domino Thoma *Frene* utriusque juris doctore, magistro Guillelmo Evardi, & magistro Nicolao Amici in artibus, ambassiatoribus universitatis studii Parisiensis, necnon venerabili fratre Hugone priore S. Albani Basiliensis, & venerabili domino Henrico de Beyne in decretis licentiato, officiali reverendi patris domini Basiliensis episcopi, & venerabili Georgio de Andelo decano Basileensi, & aliis tam canonicis, quam clericis dictæ ecclesiæ, & aliarum ecclesiarum dictæ civitatis & ceteris multis religiosis diversorum ordinum, ad insinuandum & publicandum suam vicegerentiam seu potestatem hoc ordine processerunt.

Primo dictus Johannes de Polemar fecit suam propositionem inferius insertam; deinde per me Conradum Grucefride publicum imperiali auctoritate & curiæ Basileensis notarium juratum, quoddam publicum instrumentum, & quasdam literas apostolicas, & alias literas dicti reverendissimi domini legati publice & intelligibiliter legi & publicari fecerunt, quarum tenores inferius sunt; insertæ propositionis series talis est.

Propositio facta a Johanne de Polemar cum sacrum conc. inchoavit.

Verba sacri eloquii pro dicendorum fundamento libenter accipio, quatenus ex eorum dignitate quæcumque ædificavero gratiora fiant. Hinc igitur pro explicando fundamentali themate sumam ex Malachia propheta, cap. 3. *Ecce ego mittam angelum „ meum, qui præparabit viam tuam ante te; „ & statim veniet ad templum sanctum angelus testamenti, quem vos vultis.* Præstantissi-

„ tiffimi patres, & domini, eximia veneratione condigni. Generale concilium apud hanc civitatem celebrandum esse ex decreto sacri concilii Constantiensis, & destinatione proxime acti concilii in civitate Senarum, cunctis constat esse notorium, ac etiam vestris providentiis arbitror non ignotum, qualiter reverendissimus in Christo pater dominus Julianus sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ S. Angeli diaconus cardinalis, in proxima quadragesima, dum esset Norembergh.æ, intendens circa ministerium legationis, pro quo destinatus erat ab apostolica sede, videlicet pro extinctione pestis hæreticæ, quæ, proh dolor! viguit in regno Bohemiæ, litteras ab apostolica sede suscepit, per quas sibi legatio præsidentiæ celebrandi concilii mandabatur. Ipse vero cum sciret ad civitatem hanc causa celebrandi concilium nullos aut paucos admodum advenisse, indeque adventum ejus ad hanc civitatem parum habere compendii, & incoepto in prius negotio, magn. imminere dispendium, si ab incoepto opere desisteret; provida deliberatione decrevit, incoeptum continuare negotium, quod quantum Christianæ fidei sit necessarium omnes nostis. Sed & cum de creatione novi summi pontificis nuncium accepisset, & ad reformationem morum & omne bonum electum esse dispositum, eidem per suas litteras seriose curastis scribere, ut celebrationi concilii omnis exhiberetur opera opportuna, ipseque summus pontifex ad celebrandum concilium in propria persona veniret. Hisque literis ad curiam per certum nuncium destinatis, ac ipse dominus legatus ad peragrandam Germaniam se contulit, principes & populos ad exercitum contra dictos hæreticos indictum sollicite exhortando. Cumque sic magnam partem Germaniæ in propria persona lustrasset, quia festum S. Johannis dies progressui exercitibus assignata, instabat, ex inferioribus partibus Germaniæ, concito passu ad Norembergam festinavit redire; ad quam in die post festum S. Johannis pervenit, & reperit ibidem quemdam venerabilem virum nomine Leonardum de Pisis in legibus licentiatum, quem sanctissimus dominus noster papa ad eumdem dominum legatum transmisit, cujus relatibus, literisque per eumdem lectis, dominus legatus de intentione sanctissimi domini nostri papæ extitit informatus, quæ procul dubio sincera est & optima, quod sacrum concilium plene ac debite celebretur, seque ad venerandum concilium celebrandum venire non posse notoria causa demonstrat. Quare præfato domino legato mandavit, ut ad celebrandum concilium quam citius absque dispendio negotii coepti valet, studeat se conferre. Sed & sereniffimus princeps dominus Sigismundus Romanorum rex, duoque venerabiles viri ex ambassiatoribus almæ universitatis Parisiensis, in eadem Noremberga dicto domino legato instarunt, ut ad hanc se civitatem conferret, causa concilium celebrandi. Reverendissimus vero legatus prædictus, deliberatione habita, respondit, multis suadentibus causis, utile admodum esse, primo quod nunc necessarium, propter multa quæ contingere possunt, ejus præsentiam exigendam, quod ipse in exercitu personaliter transiret, sed volebat ad hanc civitatem aliquos destinare, quibus committeret vices suas; quatenus hoc tempore statuto, quo ipse erat cum exercitu moraturus, congregationi in stabilimento concilii & agendis aliis adhiberent operam & sollicitudinem opportunam. Nam attenta dispositione præsenti, satis videbatur negotio concilii per hujusmodi destinationem esse provisum; quodque in principio sequentis hiemis ipse, Deo propitio, reveniens de exercitu, ad celebrationem dicti concilii quam citius properabit, indeque in dicti serenissimi regis præsentia, ac multorum prælatorum, principum & aliorum virorum, nos hic astantes elegit, commisitque in ejus absentia plenarias vices suas. Præmissæ igitur narrationi veridicæ cuilibet intuenti satis plane congruere dignoscitur thema sumtum: *Ecce ego mittam*, &c. in quorum verborum exordio nostræ destinationis causa, nostrumque ministerium designatur, cum dicitur: *Ecce ego mitto angelum meum, qui præparabit viam ante te*. Nam etsi nos naturæ conditione aut meritorum prærogativa angelus dici non possumus, ipsa destinatione & ministerio angelus sumus. Angelus enim id est missus. Sed etsi corpore duo, non tamen duo angeli, sed unus angelus sumus unitate ministerii & indissolubili caritate, Christo veritate dicente: *Ipse est de quo scriptum est: ecce ego mitto*, &c. luculenter ad nostrum poterunt propositum applicari. Nobis siquidem utrisque Johannes est nomen, ministerium nostrum esse noscitur ministerio Johannis conforme. Nam sicut ille præcursor fuit domini nostri Jesu Christi, qui de summis cælorum, velut patris legatione fungens, descendit ad terram; sic, reverendissimi patres, qui a latere summi apicis destinatus est, veluti præcursore, destinati sumus parare viam, locum, & materiam prædisponere, ut eo, propitiante altissimo, de exercitu feliciter redeunte, præparata & prædisposita materia agendorum in sacro concilio usque ad prosperam & votivam conclusionem facilius procedatur. Et inde subjungam: *Et statim veniet ad templum sanctum*, hoc est ecclesiam, dicente apostolo: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos*. Etenim licet universus fidelium populus nomine comprehendatur ecclesiæ, virtualiter tamen est ecclesia sacrum generale concilium, auctoritate sacrosanctæ apostolicæ sedis congregatum. Et nullus est aut erit ratum concilium, quod non fuerit ejus auctoritate fulcitum. In sacro namque concilio rite congregato est ipse summus pontifex, aut ejus vices gerens in ratione capitis, & alii in ratione membrorum, unum constituens corpus, quod virtualiter est universalis ecclesia. Nos igitur, auctore Deo, locum præparabimus, atque viam ejus solemnem, grandemque congregationem fa-

ANNO CHRISTI 1431.

„ facere satagemus. Et statim veniet ad ipsum sanctum templum Dei, non dico dominator, quem vos quæritis: quoniam docente B. Bernardo in epistola ad Eugenium, didici quod in hac ecclesiastica Hierarchia indicitur ministratio & interdicitur dominatio, principe apostolorum dicente, *non tamquam dominantes in clero, sed forma facti gregis*. Et idem Bernardus in tertio: Ille, de quo propheta dicit: *Et erit omnis terra possessio ejus*, Christus est, cui pertinet jure creationis & redemtionis & dono patris possessionem & dominium cedere huic, tu curam illius habe. Themate non sine causa sincopato subjungo: *Angelus testamenti quem vos vultis*. Recte angelus testamenti. Nam sub nomine S. Angeli diaconus cardinalis, & ejus conversatio est angelica: quod nos familiari conversatione possumus attestari. Angelus testamenti, inquam, Christo Jesu ferventissimus est zelator. Statim ergo veniet angelus testamenti, quem vos vultis, quem vos capitis & optatis, quem volunt & optant omnes ecclesiæ filii, affectantes Christianitatis pacem, hæresum exstirpationem. Angelus testamenti, quia sicut scit sanctissimi domini nostri papæ optimum animum & promtissimam voluntatem, sic etiam suo proprio desiderio ad id anhelat una cum aliis congregatis generale concilium facientes, toto studio, totisque viribus & diligentiam adhibere. Hæc omnia perfici sperantes ab illo, qui vivit & regnat trinus & unus in sæcula sæculorum. Amen.

Sequitur tenor Instrumenti &c.

In nomine Domini. Amen. Tenore publici instrumenti cunctis pateat evidenter & sit notum, quod anno a nativitate Domini ejusdem MCCCCXXIV. &c. *require residuum in prima sessione hujus sacri concilii Basileensis*.

Subscriptio notarii talis est.

Et ego Petrus Clerici, clericus Ambianensis dioecesis, magister in artibus, &c. *prout in instrumento continetur*.

TENOR LITTERARUM

Apostolicarum super facultate celebrationis concilii Basileensis per dominum legatum sedis apostolicæ.

Martinus episcopus servus servorum Dei dilecto filio Juliano S. Angeli diacono cardinali apostolicæ sedis legato S. & A. B. &c. *require in prima sessione hujus concilii Basileensis*.

TENOR LITTERARUM

domini legati.

In nomine Domini. Amen. Anno ejusdem MCCCCXXXI. indictione IX. pontificatus SS. in Christo patris Domini nostri papæ Eugenii IV. anno I. die III. mensis Julii, in quadam domo castri imperialis Norembergæ, dioecesis Bambergensis, præsentibus illustrissimo principe domino Sigismundo rege Romanorum, reverendis in Christo patribus domino Alexandro episcopo Tridentino, & domino Petro episcopo Imolensi, atque illustri viro domino Friderico marchione Brandeburgensi, & aliis pluribus in multitudine copiosa, vocatoque me notario infrascripto, mihique mandato, ut de his publicum facerem instrumentum. Reverendissimus in Christo pater dominus Julianus S. R. E. sancti Angeli diaconus cardinalis, in Germania, necnon ad præsidendum in generali concilio apud Basileam in Spiritu sancto congregando, apostolicæ sedis legatus, attendens se jamdudum, cum in eadem civitate Norembergæ, ubi dictus serenissimus rex, sacrique imperii electores, & alii principes Alamanniæ & communitatum ambassiatores erant pro hac causa congregati, ad tractandum & exhortandum, ut adversus perfidos hæreticos in regno Bohemiæ potens fidelium destinaretur exercitus, tota sollicitudine operam adhiberet, sicut fuit gratia divina concedente conclusum; felicis recordationis domini papæ Martini V. tunc viventis litteras recepisse, quibus eidem interesse & præsidere dicto concilio mandabat. Cum autem esset informatione veridica sibi notum, ad civitatem Basileæ causa celebrandi concilium tam paucum numerum personarum advenisse, quod non erat in concilio cum tam pauco numero procedendum, habita super hac causa prælatorum & aliorum notabilium virorum deliberatione matura, decrevit melius esse dictum negotium incoeptum continuare, crucem prædicando, fidelesque principes & populos exhortando ad exercitum memoratum, ut eo cum Dei auxilio peracto, ad celebrationem concilii, cui hæc mora parum dispendii proveniret; sicque per diversas partes Alamanniæ in propria persona, non sine gravibus viarum laboribus est profectus; per alias vero partes suas litteras suosque viros providos destinavit. Cumque jam per Dei gratiam potens & magnus Christifidelium exercitus sit paratus, nec dum etiam ad dictam civitatem Basileæ, ubi in pauco numero sunt, pro celebratione concilii congregati, sibique habito multorum prudentum consilio visum sit admodum ex causis pluribus expedire, immo quodam modo necessarium, quod ipse personaliter vadat cum fidelium exercitu supradicto, volens & cupiens utilitati dicti exercitus non deesse, necnon congregationi & stabilimento dicti concilii debite providere, cum a sanctissimo domino nostro papa Eugenio, qui multum cordi habet dictum concilium, solemniter & debite celebrari receperit in mandatis, quatenus quam citius absque dispendio dicti negotii exterminationi hæreticæ pravitatis, commode possit, ad celebrationem dicti concilii studeat se conferre, provide deliberatione decrevit, quod ipse personaliter transeat cum exercitu supradicto, & quod ad dictam civitatem Basileæ destinet viros providos, qui, eo absente, vices suas gerant, congregationique & sta-

ANNO CHRISTI 1431.

& stabilimento dicti concilii operam & diligentiam præbeant, deque agendis & ordinandis cum ibidem sistentibus considerent, praticent taliter, quod disponant, ut eo juxta principium hiemis sequentis, de dicto transitu, Deo propitio, feliciter redeunte, in celebratione dicti concilii, prosperaque largiente S. Spiritus gratia, procedatur, ad Dei omnipotentis gloriam, & Christianæ religionis profectum. Propterea venerabiles ac providos viros dominum Johannem de Polemar decretorum doctorem, domini nostri papæ capellanum & sacri palatii apostolici causarum auditorem, & fratrem Johannem de Ragusio sacræ theologiæ magistrum, ordinis fratrum prædicatorum, & dicti ordinis apud Romanam curiam procuratorem, elegit & ordinavit suos in dicto concilio, in ejusdem domini absentia, vices gerentes, dans & concedens eisdem plenarie vices suas. In quorum fidem & testimonium per me infrascriptum notarium præsens fieri jussit publicum instrumentum ipsius domini legati sigilli appensione munitum. Actum die & anno & præsentibus testibus prænotatis.

Et ego Conradus Jacobi de Montepolitiano decretorum doctor, publicus imperiali auctoritate notarius, dum supra scripta omnia & singula per dictum dominum legatum dicerentur & agerentur, interfui, atque fieri vidi, & ejus mandato hoc publicum instrumentum per alium fidum, me aliis occupato negotiis, scribi feci, rogatus publicavi, signumque meum proprium apposui in fidem & testimonium omnium præmissorum.

Tenor Cedulæ.

Et nos prænominati Johannes de Polemar & frater Johannes de Ragusio vices gerentes præfati reverendissimi domini legati, insinuata potestate nostra, & fide facta de mandato instrumento authentico, prout supra, dicimus, declaramus cunctisque facimus manifestum, promtos paratosque nos esse in celebratione sacri concilii generalis rite & debite ultro procedere, adhocque nos ad hanc civitatem venisse animo & proposito persistendi & in celebratione sacri concilii rite ac debite procedendi; & quod non stetit, stat, neque stabit per SS. dominum nostrum papam, quin in dicto concilio rite & debite procedatur, manifeste & publice protestamur, dicimus & declaramus: requirentes de præmissis omnibus acta publica fieri & de actis publicum instrumentum, &c.

His itaque peractis, sicut præmittitur, venerabilis magister Nicolaus Amici unus ex ambassiatoribus dictæ universitatis Parisiensis pro se & collegis suis & omnibus aliis sibi adhærentibus vel adhærere volentibus, petiit & requisivit per dictos vicegerentes reverendissimi legati decerni & declarari generale concilium esse in hac civitate Basileæ stabilitum, inchoatum & firmatum.

Et dicti domini vices gerentes, aut saltem dictus dominus Johannes de Polemar pro se & collega suo dixit, & respondet in effectu, quod requisitioni per dictum magistrum Nicolaum jam erat per cedulam supradictam commode & sufficienter satisfactum.

Præterea fuit ibidem communi concordia ordinatum, quod deinde singulis diebus veneris seu feriis sextis, si sit dies juridica, signanter proxime sequenti die juridica seu non feriata, fiet conventio pro negotiis in concilio agendis seu tractandis & ad ipsam diem seu singulas sextas ferias omnes censeantur ex hac ordinatione vocati. Si autem propter aliquam causam oporteret in aliis diebus fieri conventionem, tunc affigetur cedula in valvis ecclesiæ prædictæ.

Et ego Conradus Guntfridi de minori Basilea, clericus Constantiensis dioecesis, publicus imperiali auctoritate & curiæ Basileensis collateralis notarius juratus, quia præmissis omnibus & singulis, dum sic, ut præmittitur, successive fiebant & agebantur in loco & tempore quibus supra, una cum honorabilibus & circumspectis viris dominis Hermanno Friling, Nicolao de Tervviller, presbyteris capellanis, &c. præsens interfui, eaque successive fieri vidi & audivi. Idcirco hic me manu propria subscripsi rogatus & requisitus in fidem & testimonium omnium præmissorum.

Post hæc autem die lunæ XXVII. die mensis Augusti anni prædicti in domo capitulari dictæ ecclesiæ Basileensis personaliter existentes reverendi patres dominus Johannes de Polemar decretorum doctor, & frater Johannes de Ragusio sacræ theologiæ magister, ordinis fratrum prædicatorum, vices gerentes dicti reverendissimi domini legati, assistentibus eis multis prælatis & clericis, mandaverunt mihi notario supra & infrascripto, quatenus accederem ad portam dictæ ecclesiæ, & inde acciperem cedulam quam ibi reperirem affixam, & in hoc processu continuarem; & sic factum est per me mandato ipsorum dominorum præsidentium prædictorum.

Cedula autem portæ dictæ ecclesiæ affixa dictorum dominorum præsidentium sigillata sigillis erat hujusmodi seriei: „ Ex parte dominorum præsidentium concilii generalis „ intimatur omnibus, quod erit congregatio „ generalis feria II. hora VIII. in capitulo ecclesiæ majoris. Quapropter mandatur omnibus qui venire tenentur ad illam, quatenus in dictis die & hora ibidem „ compareant & intersint.

Et post aliquantulam moram prædicti domini præsidentes tradiderunt mihi notario supra & infrascripto quamdam cedulam in papyro scriptam, quam per me publice alta & intelligibili voce legi et publicari fecerunt, cujus tenor sequitur et est talis.

Declaratur conc. inchoatum.

Quamquam ex eo quod XXIII. die julii proxime præteriti in hoc eodem loco facta fuit publice et solemniter, insinuatio facultatis nostræ, perlectis litteris reverendissimi in Christo patris domini domini legati, atque constitit de electione hujus civitatis facta in concilio Senensi pro tunc proxime futuro concilio celebrando, et hoc per publicum instrumentum ibidem lectum, atque juxta decreta sacrorum Constantiensis et Senensis conciliorum, notorium sit, esse tempus concilii celebrandi, et sic constaret præsidentes auctoritate apostolica esse in loco ad celebrandum concilium deputatos, animo et proposito concilium celebrandi, et ad hoc se

ANNO CHRISTI 1431.

ſe exhibuerunt, et quod non ſtabat pro parte ſanctiſſimi domini noſtri, quominus in celebratione concilii procederetur; fuerunt publice proteſtati, quod tempus ad id præfinitum aſtaret, cenſeatur ex his ſacrum generale concilium inchoatum, ſtabilitum et firmatum: attamen ad ſuperabundantem cautelam, multorum ſuper hoc inſtantia propulſati, decernimus et declaramus, ex illis die, et actu ſacrum generale concilium eſſe inchoatum, ſtabilitum et firmatum, atque ex nunc, ſi et in quantum opus ſit ſtabilimus et firmamus, eſſeque ſtabilitum et firmatum decernimus & declaramus.

Et poſt hæc præfatus Johannes de Polemar verbo expoſuit, & dixit, quod in præcedentibus diebus tractatum fuit, ut per ſacrum concilium quidam actus fieret, quem ipſe in quadam cedula deſcriptum dictaverat, ideo legeretur ſchedula ipſa, & ſi omnibus placeret, ſicut in ipſa continetur, fieret etiam firmaretur. Quæ quidem cedula per me ſupra & infraſcriptum notarium lecta extitit & publicata hujuſmodi ſub tenore.

Auctoritate apoſtolica præſidentes prælati & ceteri in ſacro concilio congregati, die præſenti, per cedulam ecclesiarum valvis affixam, ad congregationem publicam aſſignata, ordinaverunt & decreverunt valde eſſe expediens & neceſſarium, quod reverendus pater frater Johannes de Raguſio, magiſter in ſacra pagina, ordinis Prædicatorum, pro certis negotiis, pro parte ipſorum ad ſereniſſimum dominum regem Romanorum accedat, ipſumque eorum ambaſſiatorem ad dictum dominum regem ordinaverunt & deſtinarunt; et ne ab aliquo poſſit in dubium revocari, cum ipſe ſit unus de præſidentibus, an ipſo abſente apud alium collegam plena auctoritas remaneret, cum litteris eorum facultatis non ſit expreſſum, quod in ſolidum habeat poteſtatem, ſcienter & conſulte ordinaverunt & decreverunt, quod ipſo domino fratre Johanne abſente, ipſiuſque perdurante abſentia, apud alterum collegam, videlicet dominum Johannem de Polemar plena remanet auctoritas & poteſtas præſidentiæ memoratæ.

Et ego Conradus Gubtfridi de minori Baſilea, clericus Conſtantienſis dioeceſis, publicus imperiali auctoritate, &c. *ut ſupra.*

RITUS IN HABENDIS SESSIONIBUS CONCILII BASILEENSIS

ſervati

Ex opere de Summi Pontificis, generalis concilii, & Imperialis majeſtatis origine & poteſtate, authore Petro de Monte Veneto Brixienſi epiſc.

SErvatur enim iſte modus in ſeſſionibus ſuis publicis; nam in loco ubi tenetur ſeſſio, quæ eſt eccleſia cathedralis, celebratur miſſa ſolemnis per aliquem prælatum de concilio ad hoc deputatum. Qua miſſa durante omnes prælati ſunt induti in ſuis veſtibus conſuetis, ſedentes in loco dictæ ſeſſionis ſecundum ſuas dignitates & prærogativas. Miſſa vero finita omnes prælati induunt ſe pluvialibus & habent mitras albas, ſolo præſidente excepto, qui poteſt, ſi vult habere mitras aurifaxatam & notabiliter ornatam. Qui quidem præſidens, vel alius loco ejus, aſſociatus diacono & ſubdiacono habitum eccleſiaſticum indutus ſedet in cathedra in medio chori habens dorſum ad altare, vultum vero ad alios prælatos congregatos. Igitur ſic indutis & ornatis; diaconus clamat alta voce. *Orate.* Quo dicto omnes flectunt genua; & per aliquod intervallum orant ſub ſilentio ſecundum devotiones ſuas. Poſtquam autem per aliquod intervallum temporis in illa oratione ſteterunt, idem diaconus clamat alta voce: *erigite vos*; & tunc omnibus ſurgentibus & ſtantibus erectis, ipſe præſidens etiam erectus dicit hanc orationem alta voce. *Adſumus (a) domine ſancte ſpiritus, adſumus peccati quidem laqueis detenti; ſed in nomine tuo ſpecialiter congregati. Veni ad nos, & eſto nobiſcum, & dignare illabi cordibus noſtris, & doce nos quid agamus, quo gradiamur, & oſtende quid efficere debeamus, ut te auxiliante in omnibus (b) complacere valeamus. Eſto tu ſolus ſuggeſtor affectuum; (c) & judiciorum noſtrorum, qui ſolus cum Deo patre (d) nomen poſſides glorioſum. Non nos patiaris perturbatores eſſe juſtitiæ, qui ſummam diligis æquitatem. Non in ſiniſtrum nos ignorantia trahat, (e) non acceptio munerum vel perſonæ corrumpant; ſed junge nos tibi efficaciter ſolius tuæ gratiæ dono, ut ſimus in te unum (f) & in nullo deviemus a vero, quatenus in nomine tuo collecti in cunctis teneamus cum moderatione pietatis juſticiam, (g) ut hic a te non diſſentiat ſcientia (h) noſtra, & in futuro pro bene geſtis conſequamur præmia ſempiterna. Amen.* Prædicta oratione finita Cantores concilii cantant antiphonam hanc. *Exaudi nos Deus quoniam benigna eſt miſericordia tua &c.* pſal. *Salvum me fac &c. Gloria patri &c.* Quibus finitis idem diaconus dicit alta voce: *orate*; quo dicto omnes, ut ſupra, genibus flexis orant. Et facto parvo intervallo, iterum diaconus dicit alta voce. *Erigite vos*; tunc omnibus erectis præſidens dicit hanc orationem: *mentibus noſtris queſumus Domine, Spiritum Sanctum (i) infunde, quatenus in nomine tuo collecti, ſic in cunctis teneamus cum moderatione pietatis juſticiam, ut hic (k) in nullo a te diſſentiat voluntas noſtra, ſed ſemper rationabilia meditantes, quæ tibi ſunt placita exequamur per dominum noſtrum &c.* Hiis ita peractis omnes flectunt genua; & diaconus vel ſubdiaconus vel alii duo ad hoc deputati ante altare ſtantes incipiunt letaniam, cantoribus & aliis reſpondentibus; & cum venitur ad illum locum. *ut domnum apoſtolicum & omnes eccleſiaſticos ordines &c.* præſidens, qui cum aliis ſtabat flexis genibus, ſurgit vertens ad congregationem & dans benedictionem cantando dicit: *ut hanc ſacram Synodum & omnes gradus eccleſiaſticos benedicere digneris; ut hanc ſacram Synodum & omnes gradus eccleſiaſticos regere & conſervare digneris*; Cantoribus qualibet vice reſpondentibus; *te rogamus audi nos.* (*l*) Completis rogationibus ſeu letaniis præſidens dicit: *oremus*; diaconus dicit? *flectamus genua*: ſubdiaconus dicit: *levate*. Deinde præſidens dicit hanc orationem. *Da quæſumus eccleſiæ tuæ miſericors Deus, ut in Spiritu Sancto congregata, hoſtili nullatenus incurſione turbetur, per Chriſtum Jeſum Dominum noſtrum &c.* Omnibus

ANNO CHRISTI 1431.

quod MS. ſervat biblioth. Canonic. Majoris eccl. Luc. Sed & easdem deſcribit Herman. Cornerus in Chroni[co] ab Ec[cardo] inter Hiſt. Med. Ævi vulgato, ex quo variantes hic dantur.

(a) *Deeſt hoc primum* Adſumus.
(b) Tibi complacere.
(c) Suggeſtor & effector judiciorum &c.
(d) Deo Patre & Filio.
(e) Trahat non favor inflectat non acceptio muneris corrumpa[t]
(f) Unum ne deviemus &c.
(g) ſcientiam
(h) Sententia
(i) benignus infunde.
(k) *Deeſt* hic
(l) Ut han[c] ſanct. Sy[nodum] & omnes gradus ec[cl]eſiaſt. benedicere digne[ris]; & cantorib[us] reſpondentibus *te rogamus &c.* Iterum repetiit ſecun[do] & tertio.

bus factis diaconus (*a*) habens librum ante altare accensis duobus cereis incipit evangelium *Vos estis sal terræ*, vel aliud, ut sibi est ordinatum. Quo perlecto præsidens (*b*) piam facit collationem, super quibus Synodus est congregata; deinde flexis genibus incipit alta voce *Veni sancte spiritus* (*c*) *&c.* quem hymnum cantabit alternatim præses in sessione cum cantoribus. Quo hymno cantato duo clerici astantes præsidenti dicunt versus: *emitte Spiritum tuum & creabuntur &c.* & Cantores respondent: *& renovabis faciem terræ*. Postea præsidens dicit hanc orationem. *Oremus, Deus qui corda fidelium sancti Spiritus &c.* Postmodum præfati clerici vel diaconus aut subdiaconus dicit: *benedicamus Domino*: alii respondent, *Deo gratias*. His omnibus, ut supra completis, præsidens & omnes alii prælati sedent, & imponunt mitras capitibus suis; & tunc unus ad hoc deputatus legit decreta in illa sessione expedienda; postea quilibet (*d*) respondent: *placet*; ac deinde depositis pluvialibus & mitris reassumunt habitus suos, & recedunt. Hunc modum, ut dixi, vidi servari in concilio Basileensi, pro quo modo justificando aliqua allegato de jure &c.

[...] Diac. [...] fuit lib. [...] angel. [...] per pul[...] [...]tum in[...] [...] altare [...] præsi[...] [...]ntem [...]catum. [...] Primo [...]it. [...] Veni [...]eator [...]iritus. [...] Qu li[...] [...]t pro [...] dispu[...] [...]ione [...]pondet.

LITERÆ SIGISMUNDI
Regis Romanorum,

Quibus sub sua protectione sacrum Basileense concilium suscipit, omnes ad illud venientes suis subditis commendat.

p. 12.

SIgismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. rex universis & singulis principibus ecclesiasticis & sæcularibus, ducibus, marchionibus, comitibus, vicecomitibus, vicariis generalibus, baronibus, magnatibus, proceribus, nobilibus, ministerialibus, militibus, clientibus, capitaneis, ancianis, potestatibus, gubernatoribus, baillivis, rectoribus, præsidibus, burgraviis, castellanis, officialibus, judicibus, thelonariis, (*e*) boletariis passuum, custodibus civitatum, oppidorum, villarum & locorum communitatibus, & rectoribus earumdem, ceterisque nostris & imperii sacri subditis & fidelibus dilectis, ad quos præsentes pervenerint, gratiam regiam & omne bonum.

[...] Boleta[...] [...] sunt [...]gistri [...]eta[...] [...], qui [...]eras [...]us scri[...] [...]t.

Venerabiles, illustres, nobiles et fideles dilecti, durante pridem Constantiensi concilio, et domino Martino papa V. bonæ memoriæ tunc ibidem approbante, conclusum extitit et ordinatum, quod ab illo tunc ad quinquennium proxime sequens in civitate Senensi generale concilium celebraretur; in quo quidem Senensi concilio iterum decretum et ordinatum extitit, quod ad septennium proxime sequens in civitate nostra Basileensi generale concilium teneretur. Quod quidem concilium, domino concedente, per multos notabiles prælatos, doctores et magistros incoeptum est, et hucusque continuatum, quousque sanctissimus dominus noster summus pontifex dominus Eugenius illud approbavit, et celebrationem ipsius re-

A verendissimo in Christo patri domino Juliano cardinali S. Angeli apostolicæ sedis legato commisit, qui etiam loco sui, negotiis fidei præpeditus, præsidentes pro eo ad memoratum Basileæ locum transmisit. Sed quia nos, qui prius pro pace sacrosanctæ matris ecclesiæ et ejus unione procuranda multos labores, prout notum est mundo, subivimus, debitores nos fatemur, ut tamquam advocatus et defensor S. R. E. etiam hoc sacrum Basileense concilium habeamus commissum, potissime considerando, quod ad heresum extirpationem, guerrarum suppressionem, et omnium morum, qui proh dolor! in orbe fere extincti sunt, felicem reformationem, nihil utilius et commodius exquiri posset.
B Quod quia concilium ad reverentiam Dei, relevationem orthodoxorum, honorem quoque sanctæ matris ecclesiæ in nostram specialem protectionem recepimus, et grato et devoto animo recipimus per præsentes. Idcirco vos omnes & singulos supradictos seriosissime requirimus & hortamur, mandantes quatenus universis & singulis prælatis, principibus, nobilibus, magistris & ambasiatoribus quorumcumque regum, prælatorum, principum & communitatum, universitatumque totius christianissimi, qui ad præfatum concilium, auxiliante Domino, accessuri sunt, cujuscumque status, gradus, dignitatis, seu conditionis existant, nostro
C & imperii sacri nomine favorabilem & benignam debeatis impendere voluntatem, eosdemque cum gentibus & familiaribus suis ac bonis ac rebus eorum quibuscumque faciatis plenissima libertate gaudere, ipsosque favorabiliter pertractetis, ac eosdem & eorum quemlibet, cum bonis prædictis tute & secure per territoria, civitates, castra, castella, oppida, villas, itinera, passus, portus, pontes & terras, ac ditionis vestræ loca, nobisque subjecta ire, transire, stare & morari, eundo ad concilium prædictum, redeundo ab eodem permittatis; immo eisdem amore sanctæ matris ecclesiæ, ob reverentiamque sacri concilii, & nostram & sa-
D cri imperii benevolentiam singularem, dum & quotiescumque requisiti fueritis, in his quæ securitatem & celeritatem eorum concernunt itineris, promotivam & gratuitam ipsis ostendere realiter & exhibere velitis & debeatis voluntatem, necnon eisdem & cuilibet ipsorum de victualibus, expensis eorum competentibus, & conductibus petitis & requisitis, pro rationalibus salariis providendo. Sic enim fieri volumus, & præfatis ex certa nostra scientia in favorem prædicti concilii concessimus & concedimus per præsentes, litteris impetratis aut sub quacumque forma verborum impetrandis non obstantibus quibuscumque. Quicumque aliquem
E prædictum concilium visitantem modo quocumque turbare præsumserit, sciat se nostram & imperii sacri indignationem gravissimam incurrisse; & e contrario quibusque visitantibus nostri amore favores impenderit, certum se reddat, quod eidem singula beneficia compensabimus gratia singulari, præsentium sub nomine majestatis sigillo testimonio litterarum. Datum Nurembergæ, anno Domini MCCCCXXXI. die II. mensis julii, re-

 gno-

ANNO CHRISTI 1431.

gnorum nostrorum anno Hungariæ &c. XLV. Romanorum XXI. & Bohemiæ XI.

LITERÆ SIGISMUNDI

Regis Romanorum,

Quibus providet securitati & quieti concilii.

Ib. p. 13. Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, & Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croaciæ, &c. rex. Notum facimus tenore præsentium universis, quoniam nihil utilius, nihil honestius, nihil celebrius, vel commodosius populo Christiano conspicimus concilio generali, per quod divino inspiramine pax inter homines reformabitur, mores commutabuntur in melius, & universus populus ad viam veritatis reducetur; cura nobis fuit & est specialissima, ut copia prælatorum, principum & doctorum, & aliorum, per quos fructus optatus debebit provenire, ad ipsum confluat & accedat. Et quia in Basiliensi concilio existentes, ad illud accedentes, & ab illo recedentes merito debent plena securitate potiri & libertate, quæ revera est inæstimabilis bonitatis. Idcirco volumus & ordinamus præsentium per tenorem, quod omnes & singuli quicumque fuerint, ad dictum concilium accedentes, in eodem permanentes, & ab eodem recedentes, plena securitate & libertate potiantur, eosque suscipimus in nostra regia & imperiali protectione & custodia, nolentes eosdem ab aliquo molestari, inquietari, vel injuriari: immo ab omni injuria, vexatione & molestatione penitus immunes & illæsos permanere: mandantes nihilominus magistro civium, & civibus, seu rectoribus, incolis, & habitatoribus quibuslibet Basiliensibus, & districtius præcipientes, sub poenis incursionis nostræ indignationis gravissimæ, & mille marcharum auri, fisco nostro applicandarum, quod nullam vim, injuriam, inquietationem, vel molestiam prædictis inferant, vel ab aliis inferri patiantur in persona, vel bonis, sintque in plena securitate in dicto concilio & libertate. Volumus etiam & ordinamus ad majorem dicti concilii securitatem & libertatem, quod omnes & singuli, qui ibidem accedent, recedent, vel permanebunt causa concilii, sint solum & dumtaxat sub potestate & jurisdictione domini nostri papæ, si ibi fuerit; vel præsidentis loco sui & sacri concilii; neque capientur, detinebuntur, aut molestabuntur prædicti ad dictum concilium venientes, stantes & recedentes, etiam ad mandatum cujuscumque potestatis sæcularis aut sæculari jurisdictioni præsidentis. Quodque ipsi Basilienses permittent concilium libere disponere facta sua, neque de agendis in concilio aliquatenus se intromittent, nisi desuper fuerint requisiti; & quod domino nostro summo pontifici vel ejus vice præsidenti in his quæ ad concilium pertinebunt, & personas causa concilii ibidem existentes, obedient & parebunt in omnibus & omnia, contra quascumque personas, cujuscumque status & conditionis, præstabuntque ipsi domino nostro vel ejus vice præsidenti, omni difficultate & renitentia procul mota, & absque dolo & fraude: quæ omnia veniunt de mente nostra specialiter & expresse, ac ex certa scientia & sincera affectione nostra: ordinantes & volentes, quod dicti Basilienses, cives, incolæ & habitatores ejusdem dent super præmissis ipsorum salvum conductum, & litteras sigillo magnæ suæ communitatis sigillatas & roboratas. Mandantes iterum habitatoribus Basiliensibus supradictis, quatenus in dicta Basiliensi civitate præfatis in concilio existentibus de victualibus, domibus & aliis necessariis quibuscumque, pro rationalibus & competentibus pretiis provideant; sic quod ipsi nullam apud majestatem nostram vel alibi valeant deferre querelam; sed potius eosdem cum omni benevolentia & favore pertractent. Per hoc enim ultra meritum a Deo, nomen apud Christicolas cujuscumque nationis reportabunt gloriosum, nobisque & imperio sacro exhibebunt reverentiam & complacentiam singularem. Volumus insuper quod patentes nostræ litteræ robur habeant firmitatis etiam post tempus quatuor mensium a tempore finiti prædicti concilii computandum, præsentium sub nostræ majestatis sigillo testimonio litterarum. Datum Nurembergæ anno domini MCCCCXXXI. die VI. julii regnorum nostrorum Hungariae, &c. XLV. Romanorum XXI. & Bohemiae XI.

LITTERA MISSA A BOHEMIS

Ad Christi fideles,

In qua dicunt, quod eis denegata sit audientia habenda in concilio Basiliensi.

1. UNiversis Christi fidelibus, regibus, & ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, & nobilibus, inclytis clientibus, civibus, & omnis status & conditionis hominibus, barones, nobiles, milites, clientes, rectores communitatum, præfecti urbium, judices, consules, jurati, cives, totaque communitas Bohemiæ gentis in regno Bohemiæ, pariter & in marchionatu Moraviæ constituti, divinarum veritatum cognitionem, dilectionem & observantiam salutarem. Ib. p. 15.

Cum unigenitus Dei Filius, qui est æternaliter in sinu ejusdem Patris æterni, descendisset in terras, locum non mutans, & majestatem non minuens, sed humanam assumendo naturam, multifaria salutaris vitæ * sacramenta, ore, manu & * monitionibus contradidit, de quorum revera numero ista quatuor insignia suis ad imitandum discipulis & exemplari conversationi reliquit, quorum sic de dignitate primum est: Ut divinissimum corporis & sanguinis ejus sacramentum per ministros ecclesiæ fidelibus ministretur sub utraque specie. Secundum, ut verbum Dei, libere, publice, et veraciter per eos quorum interest prædicetur. Tertium, ut civile dominium veluti lethale virus auferatur a clero. Quartum, ut publica et potiora crimina per legitimas potestates, et etiam laicas a plebibus exstirpentur.

* al. documenta
* al. monitionibus

2 Has

Anno Christi 1431.

2. Has profecto infrangibiles veritates, promotivas fidei, auctivas caritatis, regulativas vitæ, necnon procurativas sempiternæ salutis humiliter amplectentes, juxta viarum nostrarum modulum gratanter suscepimus, studiose prosequimur, prosequi quoque intendimus, quousque fides concludatur cum vita, ut ad illarum agnitionem, amorem & observantiam fidelem, etiam a principio jugiter affectavimus, & nunc accuratius omnem Dei populum affectamus venire. Unde non parcentes sumtibus, laboribus & expensis, plures per nonnullas Christianitatis regiones epistolas solidis scripturarum auctoritatibus eisdem virtute fulcientes transmisimus. Nihilominus visitavimus Christianissimum principem, tunc magnificum Fredericum marchionem Brandeburgensem, nunc illustrem regem Poloniæ, ac ad serenissimi Sigismundi Romanorum & Ungariæ regis instantiam, nobis per spectabiles legatos ipsius significatam pridem in Presburg, et nunc in Egram civitatem imperii venimus, omni nisu ubique instantes, ut nobis in concilio generali audientia publica et secura ac caritativa procuretur super articulis divinis prædictis, quatenus publice, palam, et manifeste in totius conspectu concilii illos quatuor salutares articulos, quos pro fide tenemus, manifestare, dilucidare, declarare, astruere, justificare, probare, et defensare scripturis sacris, beatorum doctorum sententiis in eisdem scripturis vere et inevitabiliter fundatis, libere, omni impedimento * secluso, valeamus; et quod tota una nobiscum Dei viventis militans reformetur ecclesia in capitibus suis pariter et in membris juxta sacræ scripturæ doctrinam.

* al. im-[illegible]

3. Qui nimirum rex principum, episcoporum, procerum et doctorum communicato consilio, respondit, quod ista limitatio audientiæ et reformationis ecclesiæ derogaret libertati et privilegio concilii generalis super omnem legem eminentis. Sed quod nos, illis limitationibus & declarationibus nostris ex divina lege & sanctorum doctorum sententiis omissis, stemus in his omnibus determinationi & diffinitioni ipsius concilii: quod profecto nos merito & rationabiliter ac rite reputantes illicitum, incongruum, & prorsus indignum, ut videlicet divinas veritates justificatas in semetipsas humanum judicet arbitrium, & solvet aut solvat pro sua voluntate, quod utique interdum sola * veritate relicta, opinionem sequitur, sicque ipsam nonnunquam fallere contingat & falli, & quod illi earum veritatum & nostri sunt judices, qui illas, divino postergato timore, tamquam errores notorios, & nos super observantia illorum velut erroneos, inconsulte, perperam & temere judicantes, damnaverunt inique, ut sic inimici & nostri hostes sævissimi in nostrum exterminium aspirantes sunt judices, quod sana vetat ratio, divinæque & leges humanæ exhorrent. Idcirco ipsis in hac parte nolumus neque intendimus consentire. Sed hoc præsertim optavimus, & ut æquum & justum est jugiter optamus, ut divinarum scripturarum rectissima & ineffabilis regula per justissimum judicem, justitias & veritatem diligentem derelicta in terris, quæ nec fallere potest nec falli, in medium concilii proferatur, & beatorum doctorum, ut præfertur, sententiæ, & juxta illas eorumdem articulorum & nostra rectitudo aut obliquitas, poterit comparari & consequenter rectificari aut approbari. Sed hoc ipsi nullatenus acceptare voluerunt: hanc justissimam æquitatem per nos illis oblatam vestra, quæsumus, dignetur pensare industria, necnon partis adversæ de superbæ ignaviæ timore contumaciam arrogantem, qua se supra se enormiter erigentes sibi subjicere non modo omnes Christianissimi principatus, regna & dominia, sed etiam infringibilis divinæ veritatis doctrinas, Domini nostri J. C. morte veraciter confirmatas, juxta suum libitum trutinando * & judicando variare, ita ut quod nunc per Christifideles vere creditur & fideliter observatur: tandem eorum arbitrio tamquam error & superstitio totaliter declinetur, sicque Christiana fides non in petra solidissima, sed in arena mobilissima fundabitur, quotidianæ subjecta ruinæ; & verba Christi perenni firmitate fulcita, ita ut coelum & terra facilius pertranseant, quam ipsius commutentur sermones, veluti lecti opertorium ipsorum mutabuntur censura.

* al. solita [illegible]ida

* al. tintinnando

4. Sed quid hac temeritate stultius? quid hoc errore nequius? quid hac peste perniciosius potest inveniri? Ipsi quod diximus judicate, sentite, attendite obsecramus, universi & singuli Christifideles, si ipsi episcopi sedes apostolorum juste ac digne occupant, qui illis vita & moribus totaliter adversantur. Illi quidem per orbem terrarum pannosi & contemti a populo migrantes, veritates dominicas cunctis populis, tribubus, & linguis fideliter nunciarunt, easdem propria morte firmantes: isti purpura vestiti & bysso, gloriosi in populo, canes muti effecti, in castris & urbibus tranquille resident, & easdem veritates etiam aspernantur audire, ac propter earum observantiam fidelem fideles spoliant fama, vita & rebus; non per se, quia cubant cum scortis, sed per cruentæ crucis erectionem sæculare brachium in occisionem fidelium fallaciter concitantes. Illi relictis omnibus mundi divitiis omni virtute ornati, in paupertate & jejunio Dominum sequebantur: isti urbium, castrorum, prædiorum, ac regionum possessores, viri divitiarum instituti, pleni vitiis, non Christum humilem in contemtu, sed superbissimum satanam in pompa & fastu carnis voluptate * sequuntur: a quibus, utpote pseudo-prophetis attendere, suadet ipsa veritas increata. Et si illi, ut proponunt, cum exercitibus suis validissimis regnum nostrum invaserint usque ad interemtionem, ut asseritur, demoliri cupientes; Nos in Altissimi virtute, cujus causam prosequimur, habentes fiduciam, vim vi repellere cogemur, quemadmodum omnes leges & omnia jura permittunt.

* al. voluntate

5. Quare * omnia justa & rationabilia suprascripta vos viri illustres & nobiles animo diligenti pensate & catholice discutite. Si in adjutorio sceleratorum hujusmodi clericorum, & temerario ac erroneo ausu de veri-

* al. quæ omnia

ANNO CHRISTI 1431.

ritatibus omnipotentis Dei sentientium, in voluptatibus hujus sæculi, & meretricio sicut in sterquilinio jacentium, vestras animas, pariter corpora, & personas in bellicosis periculis salubriter morti exponentes contra justissimas per nos vobis crebro oblatas Christi Jesu æquitates. * Datum sabbato in vigilia Mariæ Magdalenæ sub sigillo communi omnium adhærentium evangelicæ veritati, circa limites regni Bohemiæ anno Domini MCCCCXXXI.

* videtur hic aliquid deesse

Tenor hujus litteræ venit ad sacrum concilium decima augusti anno xxxi. Et mirati fuerunt omnes de concilio, quod Bohemi audebant scribere, quod eis denegata fuit audientia, quam numquam petiverunt.

LITTERÆ CONVOCATIONIS

Sacrosancti concilii generalis Basileensis ex parte sanctissimi in Christo patris & domini Eugenii papæ IV. seu ejus locum tenentis, reverendissimo in Christo patri domino nostro, domino Reginaldo de Carnoto Dei gratia Remensi archiepiscopo, directæ anno Domini MCCCCXXXI.

Ib. p. 28.

1. JUlianus miseratione divina S. R. E. sancti Angeli diaconus cardinalis, in Germania apostolicæ sedis legatus, præsidensque in sacro concilio generali Basileensi, prælatique & ceteri in eodem concilio existentes, reverendis in Christo patribus domino archiepiscopo Remensi & ejus suffraganeis salutem in Domino.

In ecclesia Dei ad hoc sacra generalia concilia instituta sunt, ut fidei veritas, * animorum concordia, ac puritas vitæ inter Christianos ubique * debito ordine conserventur. Sed cum hæc omnia per hæreses, bella, & vitiorum illecebras turbari & impediri contingat, necessarium maxime est, ut in sacris conciliis his tollendis summa cum diligentia provideatur. Et quoniam diebus nostris, proh dolor! supra modum hæreses & errores, bella, odia & contentiones, morum & vitæ dissolutio, divinorum præceptorum transgressio totam undique ecclesiam vexant ac deformant, & quasi morbus contagiosus in dies magis augentur; ideo summo opere omnes Christifideles eniti debent, ut tot ac tanta mala de medio ecclesiæ extirpentur. Profecto si undique Christianam religionem consideremus, ita ipsam multis contaminatam reperimus, ut in ea nec decor nec species esse videatur. Quæ enim regio, in qua vel hæreses aut bella non vigeant? Quis autem locus aut patria, ubi plurima, quibus offenditur & irritatur Deus, quotidie non perpetrantur? Quam raræ & paucæ personæ sunt, quæ niteant vitæ puritate, qua decet.

* al. unitas
* al. undique

2. Jam igitur ipsa ecclesia tot procellis undique commota est a fundamentis pene concussa, ut ruinam minari videatur, nisi divina misericordia ad nos oculos suæ pietatis convertat, quod ut facere dignetur, nos quorum pro sacerdotali officio maxime interest, lingua & vita, prout oportet Redemtorem nostrum quotidie interpellare debemus, & quantum sua gratia nobis concesserit, totis viribus laborare, ut adversus tot pestiferos morbos congrua remedia adhibeantur. Quicumque tot ac tantis calamitatibus ecclesiæ non compatitur, & quantum in se est, reipsa non succurrerit, falsum quidem se inducit * Christianum. Nam quomodo verus filius ille dicendus est, qui si videat patrem in mortis discrimine positum, & eum liberare possit, id negligat? dignus profecto hic esse videtur, ut non solum hæreditate paterna, sed etiam vita, quam a patre consecutus est privari debeat. Hæc certe divina justitia timendum est ne merito faciat & nobis, si matrem nostram ecclesiam, quam Dominus noster Jesus Christus sanguine suo in cruce propagavit, languentem innumeris ægritudinibus, & quasi in extremo laborantem adjuvare utcumque possumus, dissimulemus; nisi conversi fuerimus, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit & paravit illum, & in eo paravit vasa mortis. Ante igitur quam gladius ictum faciat, & sagitta missa sit, & vulnera infligantur, paremus ex adverso scutum, muniamus nos clypeo, tueamur nos armis. Sed ubi contra gladium divinum, clypeus, scutum, aut arma satis idonea invenientur? Invenientur certe, & repente, si volumus, & idem ipse qui gladium vibrat & arcum tetendit, pro sua usitata clementia, hæc omnia ministrabit nobis. Arma autem nostra clypeus & scutum erunt sanctæ orationes, erunt lacrymæ, erunt & sancta opera, ac vita correcta & emendata. Convertamur ad ipsum, & ipse convertetur ad nos. Qui noster fuisset severissimus judex, fiet statim piissimus advocatus. Scit ultro misereri, si, ut decet, verbis & opere veniam postulemus.

* al. judicet

3. Pro hac igitur venia a Redemtore nostro precibus & operibus impetranda, hoc sacro-sanctum Basileense concilium auctoritate apostolica in Spiritu-sancto modo congregatum est. Huc merito omnis Christianæ religionis status confluere debet, ac cum omni diligentia laborare, ut tot monstris hæresum, bellorum, vitiorum tamdem cum gratia Dei finis imponatur. Propterea ut unanimi consensu per universos universali bono salubriter provideatur, decrevit hæc sancta synodus non expectare, ut majores populi Christiani cujuscumque status huc se conferant; sed ipsos in tanta totius Christianitatis necessitate pro consilio aut auxilio ad fidei Catholicæ defensionem, ad pacem & concordiam in populo Christiano componendam, ad vitæ ac morum cujuslibet status reformationem, & divinorum præceptorum observantiam opportune importune interpellare. Domum sanctæ matris ecclesiæ, in qua nos habitamus & vivimus, vehemens flamma ignis undique jam incipit devorare: si Christiani sumus, si cura nobis est propriæ salutis, non pigritemur amplius, afferamus aquam, extinguamus ignem, accurramus omnes, magni & parvi, nemo se excuset, quia nulla, ubi de vita agitur, justa est excusatio, quilibet ferat opem, clamando etiam, si non possit aliter. Qua-

ANNO CHRISTI 1431.

4. Quapropter vestras paternitates hortamur & obsecramus in Domino Jesu Christo, ac nostra auctoritate monemus & requirimus, in vim a quolibet vestrum in sui consecratione præstiti juramenti, & in virtute S. obedientiæ, & sub poena excommunicationis districte præcipiendo mandamus, quatenus quam primum commode poteritis, vos ad hoc sacro-sanctum concilium pro universali bono omnium Christi fidelium accedere debeatis. Quod si forsan corporale impedimentum ab itinere vos merito excuset, volumus ut quilibet vestrum quosdam viros moribus & litteratura ornatos, de omni statu vestrarum ecclesiarum instructos, loco vestri cum pleno mandato destinetis; idem ut prælati omnes exemti & non exemti, in vestris dioecesibus constituti, capitulaque vestrarum ecclesiarum cathedralium, quæ solita sunt ad concilia convocari, faciant, nostra ex parte requiratis & moneatis. Vos autem sive a vobis mittendos efficaciter admonemus, ne huc pompose ac cum multa familia, sed cum ea moderatione & honestate, quæ viros exemplares decet, accedatis; Volumus ut has litteras sine mora, vos venerabilis domine archiepiscope, vestris suffraganeis, capitulo vestræ metropolitanæ, ac aliis vestræ dioecesis prælatis exemtis & non exemtis; vos autem domini suffraganei, vestrarum ecclesiarum capitulis & vestrarum dioecesum prælatis exemtis & non exemtis insinuare curetis; eosque ad concilium nostri auctoritate requirere, monere mandatis, urgere modo & forma præmissis. Datum Basileæ XIX. die septembris, anno Domini MCCCCXXXI. indictione IX. pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Eugenii divina providentia papæ IV. anno primo.

Extant in alio ms. codice ejusdem bibliothecæ & in Aquicinctensi ad universos archiepiscopos & eorum suffraganeos concilii litteræ ejusdem tenoris.

LITTERÆ

Missæ capitulo Remensi per dominum Reginaldum Remensem archiepiscopum & Franciæ cancellarium.

Concilium propter papæ mandatum non dissolvendum, suadet ut ad illud mittant.

31. VEnerabiles fratres, amici carissimi, recepi litteras vestras per latorem præsentium. Et quia materia in eis contenta tangebat concilii generalis factum, volui quantum potui certificare eventum rei, videlicet, an propter mandatum domini nostri papæ illud concilium dissolvetur, vel si assistentes in eo perseverarent in effectu. Scio pro vero quod ex voluntate domini nostri papæ ad præsens non celebrabitur, nec in loco Basileæ. Et scio quod jam stantes in ipso concilio propter ipsum dominum nostrum non dissolvetur, nec mutabunt locum. Multos habent fautores, & credo firmiter quod obtinebunt. Nam imperator inclusive illius opinionis est, & faciet quod prælati sui venient. Dux Mediolanensis, dux Sabaudiæ mittunt suos prælatos. Parisius conclusum est, quod prælati & caeteri ad quos pertinet, vadent, nec petunt excipi, nisi quatuor prælati, qui consueverunt assistere consilio eorum. Dominus dux Burgundiæ mittet. Spero quod in regressu nostro rex mittet, & faciet notificare, ut prælati vadant. Et ego mittam procuratorem nomine meo. Nec volo ab ipsis excommunicari. Et sic facietis, si mihi credatis. Sumus hic ex parte regis pro pace tractanda. Spero omne bonum; attamen quid faciemus non est conclusum, & per nuncium mihi missum a scabinis, vobis & ipsis scribam quid fecimus. Venerabiles fratres & amici carissimi, vos conservet omnipotens Deus.

R. archiepiscopus Remensis, cancellarius Franciæ.

Superscriptio erat

Venerabilibus fratribus ac amicis carissimis præposito & capitulo ecclesiæ nostræ Remensis.

EPISTOLA CONCILII BASILEENSIS

Ad Carolum regem Francorum.

Concilia ad compescendas hæreses, bella inter principes tollenda, & emendandos mores corruptos celebrari. Qua propter hortatur regem ut suos ad Basileense concilium oratores mittat.

CHristianissimo & serenissimo domino, domino Karolo Dei gratia regi Francorum, Julianus miseratione divina S. R. E. Sancti Angeli diaconus cardinalis, in Germania apostolicæ sedis legatus, præsidensque in sacro concilio generali Basileensi, prælatique & ceteri in eodem concilio existentes salutem in Domino sempiternam. Ib. p. 32.

In ecclesia Dei ad hoc sacra generalia concilia instituta sunt, ut fidei unitas, animorum concordia, ac puritas vitæ inter Christianos ubique debito ordine conserventur. Sed cum omnia per hæreses, bella & vitiorum illecebras turbari & impediri contingat, necessarium maxime est, ut in sacris conciliis, his tollendis cum summa diligentia provideatur. Et quoniam diebus nostris, proh dolor! supra modum hæreses & errores, bella, odia & contentiones, morum ac dissolutio vitæ, & divinorum præceptorum transgressio totam undique ecclesiam vexant ac deformant, & quasi morbus contagiosus in dies magis augentur; ideo summopere omnes Christi fideles eniti debent, ut tot & tanta mala de medio ecclesiæ exstirpentur. Profecto si undique Christianam religionem consideremus, ita ipsam multis modis contaminatam reperimus, ut in ea nec decor, nec species esse videatur. Quæ enim regio est, in qua

Anno Christi 1431.

qua vel hæreses aut bella non vigeant? Quis autem locus aut patria, ubi plurima quibus offenditur & irritatur Deus, quotidie non perpetrentur? Quam raræ & paucæ personæ sunt, quæ ea niteant vitæ puritate qua decet? Quot præterea a paucis temporibus Christianorum terras ac provincias Turci Sarraceni & alii infideles armis subjugaverunt & devastaverunt, quotidieque subjugare & devastare nitantur, quantam etiam utriusque multitudinem continue in diversis regionibus captivam ducant, quorum plerique credulam non ferentes servitutem, postea fidem abnegant: quantum proh dolor! nostra Christianitas propter indignationem fidelium, quibus Christianorum discordia resistere non permittit, jam ad angustum redacta sit, ac quotidie angustetur, lacrymabile nimis est referre. Jam igitur ipsa ecclesia tot procellis undique commota est, & a fundamentis concussa, ut ruinam pene minari videatur, nisi divina misericordia ad nos oculos suæ pietatis convertat, quod utinam facere dignetur. Nos, quorum pro sacerdotali officio maxime interest, lingua & vita prout oportet redemtorem nostrum quotidie interpellare decrevimus, & quantum sua gratia nobis concesserit, totis viribus in hoc sacro concilio laborare, ut adversus tot pestiferos morbos congrua remedia adhibeantur. Propterea ut unanimi consensu per universos universali bono salubriter provideatur, hoc sacrosanctum Basileense concilium auctoritate apostolica in Spiritu sancto legitime congregatum decrevit non expectare, ut majores populi Christiani utriusque status huc se conferant; sed ipsos in tanta totius Christianitatis necessitate pro concilio & auxilio, ad fidei catholicæ defensionem, ad pacem & concordiam in populo Christiano componendam, ad vitæ & morum cujuslibet status debitam reformationem opportune & importune convocare. Et quoniam inter alia hoc præcipue in præsenti concilio agitabitur, quemadmodum sopitis guerris ac discordiis, pax & tranquillitas in singulis regnis provinciisque statuatur. Cum etiam ad resistendum hæreticis infidelibus Christianitatem impugnantibus, eorumque armatam rabiem vi armorum comprimendam necessaria sit regum et principum potentia, quam eis Deus concessit ad laudem bonorum, vindictam vero malorum, omnino expedire videtur, ut ipsorum regum & principum oratores de prædictis omnibus sufficienter instructi, una nobiscum in ipso sacro concilio intersint. Quapropter serenitatem vestram per viscera misericordiæ Dei nostri ex toto corde hortamur, deprecamur & obsecramus ut aliquos insignes viros habentes zelum domus Dei, & rerum agendarum experientiam, in omni statu vestro & regni vestri plene instructos ad hoc sacratissimum concilium pro honore Dei, & quiete populi Christiani, quam primum commode potest, destinare dignetur. Datum Basileæ, &c.

Similis formæ in ms. codice Aquicinctensi est epistola ad ducem Burgundiæ data 22. septemb. 1431.

A

EPISTOLA CONCILII BASILEENSIS

Ad universos Christicolas regni Franciæ.

Hortatur ad unionem & concordiam, suamque ad id operam omnem promittit.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis in Spiritu sancto legitime congregata universalem ecclesiam repræsentans, universis Christicolis regni Franciæ, nobis sincere dilectis, salutem et & omnipotentis Dei benedictionem. Ib. p. 33

Etsi devotioni fidelium pretiosissimo Christi sanguine redemtorum conveniat assiduis B virtuosis operationibus vacare, & piis orationibus divinam implorare clementiam pro sua, suorum proximorum salute. Hæc siquidem ex radice caritatis, qua tenemur omnes Deum super omnia, & proximos nostros sicut nos ipsos diligere, oriuntur. *Nemini*, præcipit apostolus, *quicquam debeatis, nisi ut invicem diligatis*; his tamen sacris operibus amplius & amplius totis viribus incumbere necesse est, quo divina vindicta in peccatores istis infaustis temporibus crevisse occulta facie cernimus. Quis enim non videat flebilem ecclesiæ statum, plerisque in locis variis exortis erroribus, sortilegiis, & variis superstitionibus, ita ut plurimi a sinceritate C sacræ fidei deviaverunt, et Petri navicula horribili dejecta tempestate adversis flatibus adeo concutitur, ut ruptis jam magna ex parte compagibus, vix sibi paucæ admodum partes solide cohæreant. Isti tamen periculoso naufragio, quantum Spiritus-sanctus illustrare mentes dignatur, providere curamus. Vestris orationibus, suffragiis, intercessionibus ad tam arduum opus adjuvari per misericordiam Dei nostri postulamus. Operæ pretium siquidem est, ad divinam impetrandam misericordiam, malos et indiscretos mores deserere. Nempe non est pretiosa laus Dei in ore peccatoris, et cum inimicus ad intercedendum mittitur, irati animus ad de- D teriora provocatur. Et hoc est profecto radix et origo turbationum nostrarum, et flagellorum divinitus in Christianos immissorum. Sic enim testatur sæpenumero divina historia, punitiones immitti ad punienda peccata, bella siquidem seu guerræ, divisiones, seditiones regionum, et depopulationes, rapinæ, homicidia, etc. immania flagitia Deum testantur nobis iratum, et ex peccatis vestris irritatum, quod per facile advertetis, si regni vestri gloriam, opulentiam et omnium pene abundantiam possedisse retroactis temporibus; nunc autem quid vobis acciderit ex mutuis discordiis, bellis intestinis, domesticis familiaribus; quin immo et consan- E guineis, quibus interna viscera sese usque ad interemtionem insanierunt, vos ipsi agnoscitis. Non utique novum hoc accidisse cognovimus, satis ex litterarum monumentis cernere datum est, quosnam exitus bella civilia et intestina soleant habere; quot regna, quot imperia, quantas urbes et provincias, quantos validos potentatus everterunt. Nulla enim potuerunt Romanos rerum atque orbis dominos ex summo fastigio in has clades at-

atque ruinas, quibus nunc premuntur, dejicere, quam civilium certaminum, ardentis furoris rata rabies, præceps atque irrefrenata temeritas. Sed præstat remedia quærere, quam tam horrenda flagitia ex bellicis cladibus nimium, proh dolor! exorta divinare. In primis siquidem rixæ, contentiones, æmulationes et malivolentiæ a cordibus prorsus eradicandæ sunt et eripiendæ. Ante omnia autem caritatem habete, quæ est vinculum perfectionis. Deindeque divina suppliciter exoranda est clementia pro defunctorum peccatis remittendis, eorum potissime, a quibus ortum habuit tam noxia discordia. Sic etenim in divina confidimus miseratione, quod piis intercessionibus exoratus, flagella suæ iracundiæ immittere desinet, quoniam non vult mortem peccatorum, sed potius ut convertantur et vivant, facientibusque, quod in se est, adjutor adest propitius, petitorum liberalissimus concessor. Hoc itaque præcipuum est, et nisibus totis amplectendum, ut rationibus hinc inde dissimilis accedat mutuus amor. Nos vero de variis mundi regionibus in Spiritu-sancto adunati synodaliter, nostras operas et diligentias per vigiles ad tam sacrum unionis et concordiæ (opus) unde regi et incolarum ejus, etiam regni principum et magnatum opus, adhibere præstantissimis offerimus animis, nihil omittentes, quod tam sacræ rei cognovimus expedire. Tantum vero ipsi diligentissimis operationibus ad hoc idem laborate. Neque enim immemores sumus beneficiorum a vestro christianissimo regno sæpius ecclesiæ Dei impensorum; quamobrem reddere vices decrevimus. Ad hoc enim congregati sumus, ut exstirpatis hæresibus, dejectis perversis credulitatibus, et emendatis fidelium hominibus, utriusque status, ecclesiastici & sæcularis pacem & concordiam (inter) reges demus, & regionibus pacatis, discordiis & dissentionibus semotis. Exoramus autem divinam omnipotentiam, quatenus ad hæc salubria opera perficienda et consequenda nos dirigere dignetur Altissimus, et corda fidelium sua illustrare gratia ad hæc suscipienda et sanctis operationibus promerenda, quæ vobis et nobis annuat misericors Deus, cujus pax exuperans omnem sensum custodiat corda et intelligentias vestras, et quietem dignetur in regno vestro perenniter elargiri. Amen. Datum, &c.

EPISTOLA

Concilii Basileensis, ad episcopos Germaniæ.

Mandat ut quam citius veniant ad concilium sine pompa, & aliquos religiosos ad reformationem religiosorum idoneos venire jubeant.

35. JUlianus miseratione divina, &c. prælatique, &c. reverendo in Christo patri domino episcopo N. salutem in Domino, et mandatis nostris firmiter obedire.

Cum in hac civitate Basileensi auctoritate apostolica sacrum generale concilium in Spiritu-sancto congregatum sit, in quo præcipue de exstirpandis hæresibus, componenda pace in populo Christiano, ac reformatione vitæ et morum utriusque status, tam ecclesiastici quam sæcularis, summa cum diligentia providendum erit; necessarium est, ut multitudo copiosa tam prælatorum, quam aliarum nobilium personarum huc confluat, ut earum consiliis et auxiliis hujusmodi sancta opera debitæ executioni mandari possint.

Propterea omnibus archiepiscopis, eorumque suffraganeis Germaniæ et aliarum partium, per nostras litteras, sub poena excommunicationis, et in vim præstiti juramenti in eorum consecrationibus, districte præcipiendo mandamus, quatenus, cessante corporali impedimento, personaliter ad prædictum concilium accelerarent, alioquin suos mitterent ambaxiatores, moribus et scientia ornatos. Sed quia omnis mora in hujusmodi jam necessaria provisione est supra modum praejudicialis, et forsan a vestro metropolitano literas valde tarde praesentari continget. Ideo praedictum renovantes mandatum, praecipimus sub eadem excommunicationis poena, in vi praestiti juramenti, et in virtute sanctæ obedientiæ, quatenus a die præsentationis harum litterarum iter accipiatis, illud postea continuando ad hanc civitatem Basileensem. Et si forte corporale impedimentum ab intimatione vos merito excuset, pro vobis aliquem vel aliquos moribus et litteratura ornatos, de omni statu ecclesiæ vestræ instructos, loco vestri cum pleno mandato destinetis. Vos autem sive mittendos a vobis efficaciter admonemus, ne hic pompose ac cum multa familia, sed cum ea moderatione et honestate, quæ viros exemplares decet, accedatis. Volumusque & præcipiendo mandamus, ut has litteras sine mora præfatis vestræ dioecesis, exemtis & non exemtis, vestræque ecclesiæ capellano insinuare curetis, & eos qui ad concilium interesse vel venire tenentur, id facere nostri auctoritate efficaciter jubeatis. Mandamus etiam ut omnes prælatos singularum regionum vestrarum; civitatum & dioecesum convocetis auctoritate nostra, & de qualibet religione eligatis duos vel ad minus unum prælatum vel subditum, meliores & doctiores ac magis inclinatos ad reformationem, qui loco omnium aliorum expensis communibus veniant ad præfatum sacrosanctum concilium, causa reformationis in praedictis religionibus faciendae. Datum Basileæ die septima mensis octobris, anno Domini millesimo quadringentesimo XXXI. indictione IX. pontificatus SS. in Christo patris & domini nostri domini Eugenii divina providentia papæ IV. anno 1.

ANNO CHRISTI 1431.

EPISTOLA

Concilii Basileensis ad abbates, præpositos, &c. dioecesis Basileensis.

Arguit eos, quod ad concilium necdum accesserint, mandatque ut ad illud quam citius veniant.

Ib. p. 37. JUlianus miseratione divina S. R. E. sancti Angeli diaconus cardinalis, in Germania apostolicæ sedis legatus, præsidensque in sacro concilio generali Basileensi, prælati et ceteri in eodem concilio existentes, universis et singulis abbatibus, præpositis, ceterisque collegiatarum ecclesiarum prælatis, exemtis & non exemtis, dioecesis Basileæ, salutem in Domino.

Ignorare aliqualiter non debetis, generale concilium celebrari hoc tempore institutum esse in hac civitate Basileæ, pro cujus celebratione, nos qui ad præsidendum in eodem sumus auctoritate apostolica destinati, jam diu vices gerentes nostros destinavimus ad eamdem, et tandem nos ipsi personaliter advenimus. Et cum etiam de longinquis partibus ad celebrationem advenerint concilii memorati; mirandum satis esse videtur, vos qui propinquiores estis, nullatenus advenisse, nec vos nostræ exhibuisse præsentiæ. Cui etiam transeunti pro reverentia sanctæ sedis apostolicæ, cujus vices gerimus, occurrere deberetis. Vestram igitur tarditatem merito arguentes, unumquemque vestrum, saltem eorum qui munus benedictionis acceperunt, monemus & exhortamur, attente, ac in virtute sanctæ obedientiæ et a quolibet vestrum præstiti juramenti, ac sub poena excommunicationis districte præcipiendo mandamus, quatenus hucusque ad diem sabbati proxime sequentem, quæ erit XIII. hujus mensis, ad nostram præsentiam personaliter veniatis, ut certæ solemnitati, quæ pro causa dicti sacri concilii die dominica sequenti fieri debet, interesse possitis, et deinde aliis in concilio, Spiritu-sancto dirigente, peragendis consilium et operam, quatenus ad vos pertineat, exhibere. Datum Basileæ die VII. octobris, anno domini millesimo quadringentesimo trigesimo primo, indictione nona, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Eugenii divina providentia papæ IV. anno I.

EPISTOLA

Concilii Basileensis ad regem Poloniæ.

Hortatur eum ad pacem cum VVictrigaldo fratre ejus.

Ibid. SEreniſſime princeps et illustrissime domine, magno dolore affecti sumus cum primum audivimus inter serenitatem vestram, et illustrem principem dominum Wictrigaldum germanum vestrum talem suscitatam esse discordiam, ut alter alterum bellis impugnet, tum propter Christianorum strages, ac desolationem patriæ, et infinita mala inde eventura; tum quia inter fratres uterinos tantum facinus agitur, apud quos jure sanguinis idem velle et idem nolle in rebus omnibus esse deberet. Et si multum timenda sunt damna quae ex bellis nasci consueverunt, non minus vereri debetis notam atque ignominiam, quae ex fraterna discordia utrique accedet. Solent etiam hujusmodi contentiones esse deteriores, majoraque inde produci odia, quo majus est sanguinis vinculum. Nam omnis injuria quam alter alteri ex fratribus instat, tanto molestior est, et acerbius pungit, quanto ab eo fit, a quo minus fieri debite alter existimat. Auxit etiam doloris nostri causam nefanda haeresis Bohemorum, cum ad eam extirpandam vestra serenitas bellis privatis occupata, intendere sicut sperabamus non poterit. Ipsi etiam haeretici sentientes catholicos principes inter se diffidere, audaciores et obstinatiores in sua perversitate efficientur. Gaudebunt pro hoc vestro diffidio Tartari, Turci, & alii infideles vobis finitimi, cum audient populum christianum bellis agitari, & sanguinem christianum effundi. At populus catholicus supra modum ubique tristabitur, cum senserit christianos principes et germanos fratres capitalibus inimicitiis seipsos persequi, et patriam illam, in qua noviter ex idolis cultus veri Dei pullulavit, in praedam ac ruinam exponi. Quae causa tanti odii esse possit, ut frater fratrem hostiliter invadat ignoramus. Sed hoc valde execrabile esse scimus, quod tam catholici principes in extremam jam provecti ætatem, ex eodem utero geniti, ita naturalis affectionis obliti sint, ut alter alterius damna, infamiam ac exitium quærat. Si secundum sententiam Salvatoris, qui fratri irascitur, reus est gehennæ; quæ illi poena servabitur, qui in fratris vitam seu honorem machinatur? Quis jure vel injuria hoc agat, nobis non constat adhuc. Potius autem nosse optamus, quomodo sopiri possit discordia, quam quis discordiæ sit auctor. Hoc autem asserimus, quod qui vestrum sapientior est, quique justiorem suam causam putat, is honestius ac laudabilius fecerit, si oblitus injuriæ, fratri reconcilietur, et cum carne sua in pristinum amorem redeat. Ad quid bellum geritur? cujus vel victor vel conflictus, æque sunt plena luctu. Qui fratrem bello superaverit, habet potius unde fleat quam gaudeat. Quicquid mali in prælio uni accidit, cum eadem sit caro, alteri etiam accidisse judicandum est. Et quoniam propter memoratas causas totius Christianitatis interest, ut hujusmodi fraterna dissensio penitus extinguatur: ideo hoc sacrosanctum concilium pro pace populi christiani principaliter congregatum, ad hanc vestram dissensionem tollendam totis viribus laborare intendit. Propterea vestram serenitatem rogamus, ut causam et originem hujus guerræ ac discordiæ, et quicquid pro pace et concordia inter vos et germanum vestrum facere debeamus, quamprimum nobis significet. Laborare enim toto posse decrevimus pro his omnibus quæ ad pacem, quietem, et tranquillitatem vestram et dominiorum vestrorum quoquo modo pertinere videntur. Iterum autem rogamus atque consulimus, ut

ut modum aliquem adhibere velitis, per quem prædictæ guerræ suspendantur. Nos autem per litteras vestras postea plene instructi curabimus, si opus erit, notabiles oratores destinare, qui pacem ac concordiam cum Dei adjutorio perficiant. Datum Basileæ, die XXI. octobris, anno Dom. MCCCC. XXXI. indictione IX. pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Eugenii papæ IV. anno 1.

LITTERA

Missa per concilium religiosis Prutenis.

Hortatur eos, ut studeant pacem componere inter regem Poloniæ & ducem Lituaniæ.

P. 39. VEnerabiles et religiosi viri in Christo nobis dilectissimi. Non mediocriter mentes nostras afflixit rumor guerræ, quam inter serenissimum principem dominum Wadislaum Poloniæ regem, et illustrem principem dominum Switergaldum Lituaniæ ducem, coeptam nuper audivimus, tum propter christiani sanguinis effusionem, et innumera mala, quæ inde sequentur, tum quia hæretici Bohemi sentientes principes catholicos inter se armis certare, in Christi fideles audaciores et in sua hæresi pertinaciores existent. Quanta hinc detrimenta fidei catholicæ et ecclesiæ Dei oriri possint, si hæc guerra, quæ nimis crudeliter inchoata esse asseritur, celeriter non extinguatur, nemo est qui non magnifice percipiat. Et quoniam inter alia in hoc sacratissimo concilio tractanda, hoc erit potissimum, quemadmodum firma pax ac concordia in christiano populo componatur. Ideo tam ad prædictas guerras, quam alias ubique tollendas summo studio intendere volentes, scribimus utrique dictorum principum, admirantes ac dolentes, quod hujusmodi tam sæva dissentio inter ipsos germanos orta, exhortando ipsos ad pacem et fraternam caritatem, et ut nobis causam et originem ipsius guerrae, et quid per nos ad illam tollendam faciendum videretur, significent: eosque rogamus atque consulimus, ut interim aliquem modum adhibere procurent, et omnes offensiones hinc et inde suspendere. Postquam autem ab ipsis et a vobis plene de omnibus informati fuerimus, nostros notabiles ambassiatores ad pacem perficiendam illuc destinare; et ut omnia nobis melius constent de causis discordiae ac remediis oportunis, hortamur vos, ut seriose tam ipsas causas quam remedia necessaria per latorem præsentium quamprimum intimetis. Rogamus etiam et quanto efficacius possumus admonemus, ut pro viribus laboretis, quatenus omnis dissentio inter eos amputetur, ac vos pacis mediatores et amicos communes constituatis; satisfacietis primo officio ecclesiastico et religiosæ vitæ vestræ, cujus maxime interest seminare pacem, procurare concordiam, et causas odiorum reprimere; providebitis fidei catholicæ et toti christianitati, quæ ex hujusmodi guerra, si duratura sit, maximam jacturam omnino pateretur. Ipsos deinde principes et eorum subditos vestræ religioni pro tanta caritate in eos exhibita perpetuo obligabitis. Nam pacem et concordiam a vobis recognoscentes, tanti beneficii memores, ipsi et eorum posteritas vos semper diligent et honorabunt. Propterea hoc praecipuum debet esse vestrum officium, ut pro pace ipsorum principum omnem adhibentes diligentiam, ut ad eorum reconciliationem et mutuam caritatem summo studio intendatis. Quod opus utrique erit gratum et utile, Deo valde acceptum, et apud homines supramodum laudabile. Valete in Domino feliciter. Scriptum Basileæ, etc.

EPISTOLA CONCILII BASILEENSIS

Ad Fridericum ducem Austriæ.

Hortatur eum ad pacem cum duce Burgundiæ, ut liber sit prælatis ad concilium venientibus transitus.

JUlianus, &c. prælatique & ceteri, &c. illustri principi Friderico duci Austriæ salutem in Domino, et christianæ fidei sanctæque Dei ecclesiæ velut princeps Catholicus opem ferre. Ib. p. 40.

Instant necessitates quæque plurimæ populi christiani, ut ad extirpandum hæreses, quæ velut cancer pestifer christianitatis corpus serpere & maculare nimium moliuntur; sedandum bella, quibus undique populus Christianus devastatur; pacem componendam; & mores in melius reformandos, generale concilium in multitudine prælatorum & aliorum virorum ad hoc prodesse valentium in Spiritu-sancto solemniter celebretur. Ad hoc hæc Basileensis civitas ex præcedentis concilii est electa decreto. Propterea nos ad ipsam convenimus civitatem, omne studium & sollicitudinem, quantum cum Deo possumus, adhibentes, ut de omnibus christianitatis partibus ad ipsam civitatem ea conveniat multitudo, per quam tantis tamque difficilibus congruum provisionis, Christi auxiliante gratia, possit adhiberi remedium, & salus publica procurari. Cum autem, rerum magistra experientia edocente, noverimus, immo ex se notum cunctis existat, huic tam salutifero operi impedimentum maximum provenire ex guerra, quæ in finibus & circumadjacentiis hujus civitatis inter vos & illustrem ducem Burgundiæ est paucis ante temporibus suscitata: unde ad hanc civitatem prælatis & aliis veniendi non est libera & quieta facultas, cum inter gentes armorum, quas uterque hinc inde tenetis, non sit transitus sine probabili metu: unde a veniendo ad hoc sacrum concilium plurimi trahuntur, in maximum totius christiani populi detrimentum, & perturbationem concilii memorati. Per viscera misericordiæ Jesu Christi, cujus res agenda est, vos quanto efficacius possumus monemus, exhortamur, & instanter requirimus, quatinus inimicitias * cum dicto illustri duce Burgundiæ, quem consimiliter per alias nostras his similes litteras exhortamur, monemus, & instanter requirimus, saltem pro tempore hujus concilii, & pro terris circumadjacentibus huic civitati, vos de-

* al. ad ineundas treguas

ANNO CHRISTI 1431.

deponatis omni modo cum affectu ita & taliter, quod in omnibus convicinis & circumadjacentibus locis & terris huic civitati sit tutus, liber & pacificus transitus, & habitationis receptio, omnibus & singulis ad dictum concilium venire volentibus & recedentibus ab eodem. Quod si his nostris salubribus monitis pro tanta necessitate populi christiani, justisque requisitionibus consensum non præbueritis & operam cum affectu, quod de tam catholico principe non aliqualiter sperandum; oportebit nos, licet invitos, contra vos tamquam perturbatorem & impeditorem sacri concilii generalis, & boni publici totius populi christiani procedere juris remediis opportunis. Datum Basileæ, &c.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Imperatoris

Ad ducem Burgundiæ.

Hortatur mandatque duci Burgundiæ, ut sic agat cum Austriæ duce, ut accedentibus ad concilium libera & tuta sit via.

Ib. p. 41. ILlustris princeps, consanguinee carissime. Ex insinuatione reverendissimi in Christo patris domini Juliani cardinalis legati & præsidentis, ac prælatorum in sacro concilio Basileensi congregatorum, amicorum nostrorum dilectorum percepimus, qualiter guerra inter tuam dilectionem et illustrem Fridericum ducem Austriæ, principem et avunculum nostrum carissimum suborta, ipsi concilio permaxima incommoda inferat; ita quod tam accedentes quam redeuntes vias in dispendioso perlustrent discrimine; immo plerique venire volentes, propter hujusmodi pericula se retrahant, jacturæ, ut humanum est, se submittere formidantes. Impediuntur etiam mercationes et victualium ad idem ductores; et ut mala quæ exinde proveniunt summatim perstringamus, ex ipsa guerra imminet quasi totalis dissolutio, quam Deus avertat, concilii memorati; de quo tanto vehementius perturbaremur, quanto ex ea, si fieret, nedum ipsi concilio, verum etiam toti christianitati, quam repræsentat, calamitates proventuras conspiceremus et doleremus ex corde, si hæc res, cooperante Spiritu-sancto, feliciter prænunciata, tantisque exspectata temporibus, et pro exstirpatione hæresum et errorum, reformatione corruptorum undique morum, ac pacificatione sanctæ matris ecclesiæ et Christi fidelium præstolata, consummatione votiva frustrari deberet. Et quanta partibus diffidentibus, et ex hoc malum causantibus in gloria et improperium exinde succrescerent, cum diceretur impetentes se se turbatores esse concilii, tantique boni, tu ipse recense. Et revera incuti vellemus hoc tuæ dilectioni, partique tibi adversæ adscribi debere. Ob quam rem apud præfatum ducem Fridericum institimus una cum oratoribus concilii memorati, quod ipse, ut ad plenum confidimus, se acclinabit ad ea quæ sunt honestatis et debiti in hoc facto, prout ex oratoribus ipsius concilii, qui, ut credimus, in re ipsa illico ad te accedent, enucleatius concipere poterit dilectio tua. Adhortamur te, et monemus summopere desiderantes, ut ad prosecutionem hujus tam sanctæ rei te sic flectas, quod de impedimento seu negligentia ipsius non possis aliquatenus inculpari: immo fidelitati tuæ auctoritate Romana * regia omnino mandamus, quatenus ita solerter provideas disponasque, ut per te aut gentes subditosque tuos dicto concilio et ejus membris adeuntibus et recedentibus, ac etiam victualia, merces, aut res alias ad ipsum ducentibus, ipso durante concilio, nulla læsio rerum ac corporum aliqualiter inferatur, quemadmodum et ipsi duci Friderico et universis imperii subditis pœnaliter præcepimus. Age igitur, consanguinee carissime, in re ista salubriter, tamque opportune, prout necessitas facti requirit, ne umquam dici possit ex operatione tua aliquid sinistri præfato succrevisse concilio. Per hoc enim nobis complacebis gratissime, prout de te indubitanter confidimus, et ultra mercedem omnipotentis Dei, quam recepturus es, sanctæ matris ecclesiæ et sæculi favorem et gloriam tibi indubie cumulabis. Datum *Ffaltkreth* Curiensis dioecesis, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo trigesimo primo, die XXX. octobris, regnorum nostrorum Hungariæ, etc. XLIX. Romani XXII. et Bohemiæ XII. anno.

* al. deest Romana

EPISTOLA EUGENII PAPÆ IV.

Ad Petrum archiepiscopum Januensem.

Dissolvit concilium Basileense, ac novum indicit Bononiæ, ad quod eum invitat.

EUgenius episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Petro archiepiscopo Januensi salutem et apost. ben. Ib. p. 4

Cum pastorali officio, cui disponente domino præsidemus, et sedis apostolicæ auctoritate nihil magis convenire putaremus, quam tota mente incumbere et efficaciter prosequi, ut personæ ecclesiasticæ per semitam Jesu Christi incedentes, abjectis illecebris, cum sinceritate religionis et fidei, vitam honestam ducerent, et Deo, prout professi sunt, seipsos veris affectibus dedicarent; dilecto filio nostro Juliano sancti Angeli diacono cardinali sedis apostolicæ legato, de venerabilium fratrum nostrorum consilio, per nostras certi tenoris litteras dedimus in mandatis, ut ad civitatem Basileensem accederet, et ibidem, si prælatorum congregatio esset facta, nostro et Romanæ ecclesiæ nomine præsideret, et in quantum in eo esset, reformationem cleri, hæresum exstirpationem, ac pacem et salutem fidelium procuraret. Verum licet in proposito constantes simus, tamen certis rationabilibus causis inducti, in cedula præsentibus interclusa denotatis, putantes concilii celebrationem necessariam esse, et ad longam dilationem protrahi non debere, de eorumdem fratrum consilio, hujusmodi concilium, si quod congregatum videatur, dissolvendum, et in civitate nostra Bononiensi usque ad annum, cum

cum dimidio, a die diſſolutionis hujuſmodi computandum, celebrandum eſſe decernimus. Ideo fraternitati tuæ, quæ noſtram et ſedis prædictæ auctoritatem ejuſque conſervationem, deſiderat, ſignificare volumus, ut eorum, quæ in eccleſia eveniunt, notitiam habeat, et etiam intercluſa cedula tuis ſuffraganeis ſignifices, quibus ac fraternitati tuæ, cum ad reformationem cleri, reductionem Græcorum, exſtirpationem haereſum, ac pacem fidelium concilia et avviſamenta praelatorum maxime neceſſaria ſint, harum ſerie in virtute ſanctae obedientiae et praeſtiti juramenti praecipimus et mandamus, ut ſtatuto tempore ad hujuſmodi concilium veniatis, cui, Deo auctore, perſonaliter praeſidere intendimus: alioquin non venientium excuſationem, niſi infirmitate, aut gravi ſenectute oppreſſi fuerint, minime acceptabimus. Volumus inſuper, ut dictis tuis ſuffraganeis etiam exemtis, ſi qui in territorio tuae juriſdictionis exiſtant, auctoritate noſtra præcipias, ut ad præfatum concilium ſtatuto termino accedant, ſuper qua re litteris exemtionis a ſede apoſtolica eisdem conceſſis non obſtantibus, et quibus in hac parte derogamus, plenam tenore præſentium eidem fraternitati tuæ concedimus facultatem. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis dominicæ MCCCCXXXI. XV. calendas januarii, pontificatus noſtri anno I.

EPISTOLA

Archiepiſcopi Strigonienſis & aliorum Hungariæ prælatorum ad concilium.

Excuſant ſe quod in propria perſona ad concilium non poſſint accedere, certoſque faciunt patres de victoria in Bohemos reportata.

44. REverendiſſimis in Chriſto patribus & dominis, univerſoque coetui digniſſimo in ſacra Synodo Baſileenſi conſtitutis, &c.

Reverendiſſimi patres, evangelicæque veritatis cultores eximii, viri ex omni gente in Sancto Spiritu vocati, obedientiam paratam cum debita reverentia & honore.

Inter cunctas noſtræ ſollicitudinis curas, quibus paſtorale officium nobis ex alto commiſſum exercendo lætamur, jocundamur, indeſinenterque affligimur, concutimur & turbamur, conſiderationis noſtræ intuitum intra cordis noſtri arcana ſedula meditatione revolventes, ad ſacroſanctam Baſileenſem ſynodum, univerſalem eccleſiam repræſentantem, erigere curavimus ſtudioſe. Sane de celebri & glorioſa veſtra congregatione quantum lætitiæ & jocunditatis fervorem pro amoenæ tranquillitatis ſtatu ſanctæ eccleſiæ Dei noſtra præcordia conceperint, difficile poſſumus explicare ſermone, & tanto flagrantis amor caritatis in nobis exardeſcit, quanto veſtras inclytas dominationes divino munimine ſuffultas ad reædificandam Dei eccleſiam unicam ſuper petram divinitus fabricatam promtiores & in ſancto coepto opere perſeverantiores audiemus; ne Petri navicula a modo in antea & deinceps procelloſis fluctibus agitetur, ne grex dominicus nunc fluido regimini ſubjectus, ex ſomnolentia & deſidioſa incuria paſtorum eccleſiæ, hæreticorum & tyrannorum & nonnullorum ambitioſorum per luſtra devia oberrantium per improviſæ moræ tædium in abyſſum damnabiliter deducatur. Quidnam deſiderabilius vita ſuperſtite, quid poſt funera glorioſius, patres digniſſimi, quam vineam ſabaot unico & indubitato cultori vicario Jeſu Chriſti mundi monarchæ divinitus commiſſam, non tam in membris quam in capite in unum reducere ovile, hæreſes potenter exſtirpare, principes pacificare, Chriſtianos, & in clero ſorte Domini mores & virtutes ſeminare glorioſas? Certe hi ſunt actus nobiliſſimi hierarchici in ſacroſancta arca Domini noſtri boni Salvatoris, qui a quolibet orthodoxo & fideli Chriſticola ſunt ardenter amplectendi, nempe nos veſtris dignis dominationibus toto cordis & mentis affectu in prædicta ſancta ſynodo Baſileenſi noſtra in perſona veluti ſacroſanctæ eccleſiæ filii obedientiæ & devoti alumni repræſentaſſemus, acta, facta, geſta, deliberata, & concluſa ac agenda, tractanda & concludenda promta & devota mentis alacritate humiliter recepturi; ſed res pungitiva amaritudinis veneno fideles Chriſti ſua contagione contaminans, nos undique affligit & perturbat; impietas videlicet filiorum ſatanæ & viperarum, hæreticorum Huſſitarum regni Bohemiæ contra ſanctam matrem eccleſiam ejuſque fideles oviculas, tamquam materni uteri corroſores, ſæviſſime inſultantium, qui de anno præſenti & menſe octobri funiculos ſuæ ſævitiæ crudeliſſime extendentes, regnum Hungariæ manu armata, forti & terribili cum eorumdem Thabor, hoſtiliter clam & furibundo impetu invadendo ſanguinem multorum fidelium immaniſſime effundentes, pluribuſque miſerabili nece manu ſacrilega gladio peremtis, nonnullos manicis & compedibus ferreis ligatos in captivitatem abduxerunt. His dicti filii ſceleratiſſimi minime contenti, nos & quamplures eccleſias ſeu loca Deo dicata, bonaque noſtra, oppida, villas, poſſeſſiones, & decimas jam recollectas, & præſertim eccleſiæ Strigonienſis, fere omnino devaſtantes depopularunt, ſpoliarunt, & ignis voragine conſumſerunt; ſed pater miſericordiarum afflictionem ſui populi, ſanguinemque occiſorum ad ſe clamantium, & gemitus flebiles compeditorum, pupillorum, viduarum, & orphanorum, proh dolor! humiliatorum, dono gratuitæ pietatis ab alto proſpiciens, corda noſtrarum fidelium gentium compaſſionis amore accenſa miſericorditer erigere curavit: qui armis virtutis divinæ bonitatis præcincti, gravia pericula, & deflenda facinora deteſtandæ impietatis vindicare volentes, in virtute Altiſſimi confiſi, qui in ſe ſperantes non deſpicit, furioſam ſuperbiam hoſtium orbis univerſi ſtrenue ſunt aggreſſi, adeo viriliter certantes, quod eorum onuſtiſſimis curribus & vehiculis pluribus ſpoliis & rebus oneratis turpiter retrojectis, ſubſidiiſque peregriniſque penitus deficientibus, tutiora loca petere ſunt aſtricti. Ibi Hungarorum ſæviſſima jacula, multis gladio proſtratis, pluribuſque atro-

ANNO CHRISTI 1431.

atrociter fauciatis, diræ mortis pocula ipsis perfidis hæreticis fævissime ministrarunt, ficque viri sanguinum virtute divina draconum faucibus concussi, venerunt ebrii, non tamen capta præda sunt adipe pinguium saturati. Sed fama vulgata deferente, pestiferæ impietatis superba furia sic, ut præmittitur, Deo volente, illusa, fremens & dolens se esse deceptam, pristinum spiritum elationis reassumens, carbones in nos reaccendere & toto posse gladio ultionis vindictam sumere machinatur. Nos vero humilitatem nostram, omniaque nostra opera illius arbitrio, voluntati & piæ dispositioni committimus, qui omni creaturæ de sua liberalitate munifica dat esse & vivere prout vult, sicut vult & quando vult. Ipsum tota mentis devotione flexo poplite obsecrantes & deprecantes, quatenus sua immensa clementia, nos a malis omnibus eripere, ovesque suas suo pretioso sanguine redemtas in pace optata collocare dignetur, ut tandem suæ redemtionis fructum salutiferum in nobis celerem sentientes, ad coeleftem curiam cum felici tripudio una nobiscum pervenire mereantur. Præterea, patres & domini gloriosi, sævissima Turcorum paganorum rabies sacrosanctæ fidei catholicæ ac gregis dominici notoriorum æmulorum, in nostrum et totius regni Hungariæ exterminium et ruinam tendentium, nunc in absentia serenissimi principis domini nostri domini Sigismundi Romanorum et Hungariæ, &c. regis, qui congregata multitudine copiosa Turcorum cum exercitu validissimo, fama publica volante, manu feroci regnum Hungariæ sibi ipsis subjicere moliuntur, nos vehementer quorum horrenda formido tyrannide referta, totum regnum Hungariæ & regnicolas cum ingenti cordis acerbitate turbavit & graviffime commovit. Et quia nos præmissorum hæreticorum & paganorum aculeis sævissimis sæpe sæpius, divina permittente gratia, stimulamur; idcirco nostros armigeros & stipendiarios disponere, banderiaque (a) ecclesiarum nostrarum, non parvis sumtibus et expensis erigere, personis etiam nostris propriis minime parentes, sed et loco et tempore occurrentibus nunc campestres, nunc silvestres, nunc vero lutosos tenemus descensus, calores et frigora, imbres et pluvias, promta voluntate sufferentes, ac noctes plerumque insomnes, ut quietem aliis præparemus, in quorum quiete quiescere deberemus patienter; transeuntes contra et adversus dictos hæreticos et paganos, dextra Dei concedente, exurgere, et arma movere, defensionisque patriæ nostræ naturalis obstaculum nunc pro posse, omnibus nostris viribus appositis, opportuna necessitudine ponere oportebit. Vos igitur, egregii et inclyti domini, ex premissis impedimenta diversa mente acuta poteritis perspicacissime considerare, propter quæ et nonnulla alia ardua negotia hujus regni Hungariæ humeris nostris incumbentia, et imposita, sacrosanctam synodum adire nequimus. Cupientes tamen ab intimis sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ universalis veluti filii obedientiæ obedire mandatis, honorabilem Nicolaum in artibus magistrum archidiaconum Nitriensem, et canonicum in ecclesia Strigoniensi, virum moribus et scientia ornatum, nostrum certum nuncium missum et procuratorem legitimum, sufficiens mandatum nostram absentiam excusandi habentem, quæ per eum fuerint facienda, gerenda pariter & agenda, ad dominationes vestras transmittimus, qui præmissa impedimenta canonica, & nonnulla alia, clarius, distinctius & diffusius coram vestris dignis dominationibus proponet & allegabit; cui in dicendo, proponendo, allegando & referendo credulam fidem adhibere velitis, ipsumque benivole & benigne auditum cum expeditione optata, dataque ei licentia ad nos & suos proprios lares redeundi cum prosperis auspiciis & vestrarum dominationum speciali benevolentia remeare. Nos vero vestras præclaras & Deo devotas dominationes rogamus, & in domino exhortamur, quatenus per viscera misericordiæ domini nostri Jesu Christi, cujus res per vos agitur, opus sanctissimum per V. R. paternitates ad laudem & gloriam sacrosanctæ universalis ecclesiæ & populi voluntarie & libere inchoatum, ad effectum desideratum perducere non desistatis, per maxime tamen ad exterminium & excidium hæresis cancerosæ, nunc in regno Bohemiæ perniciose currentis laborando. Ipsa namque sua contagione pestifera multos fideles & quasi innumerabilium pias mentes inficit & necat scandalose. Nos quippe magnæ spei fiduciam gerimus, patres orthodoxi & Deo amabiles Domini, ut per vestra opera gloriosa salutaris consequetur effectus, erroresque & hæreses ecclesiam Dei lacerantes & notorie scandala, pericula animarum & regnorum, ac terrarum desolationes, depopulationes & devastationes parientes, censura vestri judicii exterminabuntur, & nisi, adhibita diligentia solerti, hæreses, opprobria, blasphemiæ hæreticorum Hussitarum regni Bohemiæ prædictæ gladio materiali succidantur, reyera antiquæ & novæ pejores prioribus deteriori germine periculose succrescent. Amplectimini igitur domini & patres reverendissimi, hunc laborem salutiferum, quem opifex universi foecundet & fructificet, taliter, ut orbis universus optatam pacem, & sacrosancta ecclesia in suo toto ambitu recuperet unitatem, vosque pro inquietissimis & officiosissimis laboribus, quos nullo gravati tædio, ad laudem Dei omnipotentis & suæ sanctæ ecclesiæ suffertis, misericordiam Altissimi & alia retributionum præmia, quæ gloriosus Deus bene operantibus præparavit, uberius consequi, & vitam æternam possidere feliciter valeatis. Præsentes sigillis nostris annularibus, quibus utimur, fecimus consignari. Datum Strigonii die XXVIII. mensis decembris MCCCCXXXI.

Sacrosanctæ universalis ecclesiæ & V. R. P. humiles & devoti Gregorius archiepiscopus ecclesiæ Strigoniensis. Petrus Agriensis, Clemens Jauriensis & Simon Wesprinensis ecclesiarum prælati, &c.

(a) banderia seu banda sunt vexilla militaria.

Do-

COPIA

Quarumdam prætensarum litterarum apostolicarum super dissolutione sacri generalis concilii Basileensis, &c.

IN nomine Domini, amen. Quia dignum est et rationi congruum, veritati testimonium perhibere, in his præcipue debet quicumque Catholicus incumbere, ubi ad statum sanctæ matris ecclesiæ et conditionem intenditur. Hinc est quod cum reverendus pater dominus Daniel, Dei et apostolicæ sedis gratia episcopus Parentinus, apostolicæ sedis et domini nostri papæ thesaurarius, et ad præsens commissarius apostolicus ad civitatem Basileensem destinatus, quasdam litteras apostolicas vera bulla plumbea domini nostri papæ in filis sericiis rubei et crocei coloris, more Romanæ curiæ, bullatas, cum subscriptionibus S. R. E. cardinalium manu propria subscribentium roboratas, cum quodam insignio in modum gyri & rotundi caracteris signatas, prout in similibus ecclesiæ majoribus negotiis fieri solet, inferius per omnia transcriptas & copiatas, mihi Johanni de Ceparellis Pratensi decretorum doctori, apostolica & imperiali auctoritatibus notario, tradiderit transcribendas, & cum suis solemnitatibus in formam publicam redigendas; mandatis dominationis suæ obtemperare cupiens per omnia, una cum Nicolao Bovis presbytero, et Nicolao de Mota notariis infrascriptis, in præsentia testium et personarum fide dignarum testimonio ad hæc vocatorum specialiter et rogatorum, coram præfato domino thesaurario et commissario prædicto collationem de verbo ad verbum de praesenti copia ad dictas bullas et litteras apostolicas fecimus diligenter, quarum quidem litterarum apostolicarum tenor per omnia sequitur et est talis.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Quoniam alto et incomprehensibili Deo constituimur reddere vota, etc. *ut apud Labbeum tom. 17. conc. pag. 734. ubi pro his verbis*, Clerum in diversis mundi partibus reformatione indigere, *in ms. legitur*: Universumque clerum, paucis admodum exceptis, incedere per tramitem peccatorum. *Item pro* sollicitat quod tot malis, *in ms.* sollicitat quomodo tot malis. *Item pag. 735. post hæc verba*: Dum nulla ibi praelatorum congregatio adhuc facta foret, *in ms. additur*: Intervenerunt magnae et necessariae causae, quibus obstandum fuit Bohemicæ cladi, et saluti fidelium providendum: unde ipse cardinalis, sicut notorium est, pro conservatione fidei in partibus illis magnis fuit exercitiis occupatus. Secuta demum occulto Dei judicio catholicorum fuga. *Item linea ultima*, congregatione secuta, *ms.* congregatione statuta. *pag. 735.* principatus guerræ, *ms.* initi belli. *Ibid.* super hæc omnia, &c. *ms.* Hæc omnia versantes animo, nec non etiam quia proximis diebus carissimus in Christo illustris filius Johannes Palæologus C P. imperator, & venerabilis frater noster Joseph apud Græcos C. P. patriarcha, suum oratorem, ad nos & venerabiles fratres nostros S. R. E. cardinales transmiserunt, qui nos requisivit, juxta tractata per prædecessorem nostrum cum consilio ipsorum cardinalium, de quorum numero tunc eramus, pro unione Græcæ orientalis ecclesiæ cum Romana & universali ecclesia concilium in loco ejs apto celebrari; unde nos secundum dictas conventiones & propter exsecutionem tanti boni, obtulimus pro adventuris Græcorum prælatis & oratoribus, pro transitu ad Italiam, & transitu ad Græciam, pro galeis & aliis necessariis impensas opportunas. *Ibid.* Quo præfati patriarcha, etc. *ms.* Promiserunt itaque præfati imperator & patriarcha solemnes oratores suos transmittere, sicuti ante notitiam obitus, &c. *Item ibid.* dimissis erroribus, reductam videri ad ritum Romanæ et universalis ecclesiæ, *ms.* dimisso errore, unam fieri cum ecclesia Romana. Comprehendimus necessarium esse ad conveniens spatium temporis in Bononia generale concilium convocari. Quapropter si prælati de novo ad Basileam vocarentur, quod convenire non posset sine temporis intervallo, utrumque concilium fere uno tempore concurreret; et sic utrumque minus auctoritatis haberet, nec prælati possent in utroque interesse. Unde pro commoditate prælatorum, (qui) nobis habeant convenire, & causis superius declaratis, et aliis magnis urgentibus suis loco et tempore declarandis, majus bonum minori præponentes, præter concilium quod secundum statuta synodi Constantiensis in decennio venit celebrandum, quodque in ipso decennio in civitate nostra Avenionensi volumus celebrari, ex abundanti in civitate Bononiæ pro ipsorum Græcorum reductione, reformationeque cleri ac populi christiani, aliud generale concilium decrevimus convocare, et in eo intendimus personaliter præsidere apostolica auctoritate, et subscriptorum fratrum nostrorum Jordani Sabinensis, Antonii Ostiensis, Hugonis Penestrini episcoporum, Johannis tituli sancti Laurentii in Lucina, Antonii tituli sancti Marcelli, Joh. tituli sancti Sixti, Francisci tituli S. Clementis, Angeloti tituli sancti Marci presbyterorum, Lucidi sanctæ Mariæ in Cosmedin, et Ardechini SS. Cosmæ et Damiani diaconorum, ejusdem ecclesiæ Romanæ cardinalium unanimi consensu indicimus et convocamus, ac præfatam synodum Basileensem, si quæ inibi congregata videatur, dissolvimus et totaliter liberamus. Insuper in nomine Christi Dei, ad cujus populi salutem totis affectibus aspiramus, universis et singulis patriarchis et archiepiscopis, prælatis et clericis ad quos interest, ubicumque constitutis, indictionem et dissolutionem prædictas, indictis et dissolutis prædictis declaramus et notificamus, ipsosque requirimus et monemus in Domino Jesu Christo

ANNO CHRISTI 1432.

sto in vim præstiti juramenti in consecrationibus eorumdem, in virtute sanctae obedientiæ, et etiam apostolica auctoritate nostra præcipimus et mandamus, sub poena excommunicationis et aliis poenis juris, quatenus in anno uno cum dimidio a publicatione præsentium computando, ad præfatam civitatem Bononiensem pro hoc sacrosancto concilio celebrando, et subsequenter in decennio in civitate Avenionensi debeant convenire; quos omnes præsenti scripto intendimus esse monitos, peremtorieque citatos, ac si eorum singulis directæ fuissent monitoriæ litteræ speciales. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ dissolutionis, liberationis, declarationis ac præceptionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem id attentare praesumserit, indignationem omnipotentis Dei, et B. Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno Incarnationis dominic. MCCCC. XXXI. secundo idus novembris, pontificatus nostri anno primo.

Sequuntur subscriptiones cardinalium, ut apud Labb. in præcedenti bulla.

In cujus visionis ac diligentis collationis et aliorum fidem et testimonium praemissorum, ego Johannes de Caparellis decretorum doctor, apostolica et imperiali auctoritate notarius, propria manu praesens hoc publicum instrumentum scripsi et subscripsi, et tam notariatus solito meo signo, quam doctoratus sigilli mei impressione signavi, et de præfati domini thesaurarii et commissarii apostolici prædicti mandato sigilli majoris dignitatis suæ impressione munivi, sub anno a nativitate Domini MCCCCXXXII. mensis januarii die VIII. præsentibus ibidem honorabilibus et discretis viris magistro Georgio de Gayeto sacræ theologiæ doctore et presbytero, Luca Liparelli cive et canonico Anconitano, et Johanne de Patavia dicto Johanne de Padua testibus ad præmissa vocatis specialiter et rogatis. Hæc omnia in civitate Basileensi sub anno, die, mense prædictis, acta sunt sub pontificatu SS. in Christo patris ac domini nostri, domini Eugenii divina providentia papæ IV. anno I.

Et ego Nicolaus Bovis presbyter Laudunensis dioecesis, publicus imperiali auctoritate notarius, omnibus et singulis præmissis præsens fui, et cum prædicto Johanne de Cipparellis de hujusmodi copia ad dictas bullas in præsentia domini thesaurarii et testium præscriptorum, diligentem de verbo ad verbum collationem feci, ideo me subscripsi, et signum meum consuetum de hoc per dictum dominum thesaurarium requisitus posui in fidem et testimonium praemissorum, anno, mense, die, loco, et pontificatu praedictis.

Et ego Nicolaus de Mota clericus Ambianensis dioecesis, publicus, etc. *ut in praecedenti.*

LITTERA MISSA IMPERATORI

Per sacrum Basileense concilium.

Monent imperatorem de bulla dissolutionis per episcopum Parentinum allata, seque nihilominus in incœpto bono opere perseveraturos.

SAcrosancta generalis Basileensis synodus in Spiritu-sancto legitime congregata, serenissimo atque invictissimo Sigismundo Romanorum regi semper augusto, salutem et omnipotentis Dei benedictionem. Ib. p. 53

Serenissime rex, atque invictissime, noverit vestra Caesarea celsitudo, nos cum ingenti mentium nostrarum jubilo vestras recepisse litteras gratiosissimas, quibus lucide perpendimus ferventissimum zelum, quem fidei orthodoxæ atque sanctæ matri ecclesiæ, nunc, proh dolor! nimium collapsae per haereticorum impugnationem, morum deformitatem, atque cladium bellicarum immanitatem, intimo corde geritis. Benedictus Deus, qui tam salubrem voluntatem immisit in cor regis, quique talem tantumque pugilem et advocatum ecclesiae suae sponsae sibi paravit et conservavit. Verum, rex serenissime, opus est vestram Caesaream majestatem accingi ad celebre sublevamen ecclesiae Dei, et sacrosanctae hujus sanctae synodi generalis, quoniam inimici ejus multiplicati sunt. Quidam enim episcopus Parentinus, SS. domini nostri summi pontificis assertus thesaurarius, quasdam praetensas litteras apostolicas dissolutionis dictae sacrae synodi, ut accepimus, attulit, per quas praesens sacrum generale concilium nititur dissolvere, et novum in unum annum cum medio ad civitatem Bononiensem indicere, tametsi praefatus episcopus pluribus reverendis patribus oppositum paulo antea promiserit. Viderit augusta vestra majestas, quantum haec dissolutio afferret nocumenti, nedum ecclesiae Christi, sed et toti populo fideli, qui summam spem sublevationis a tantis tribulationibus et cladibus, quæ, heu! in tota Christianitate debacchantur, firmiter posuit. Sane hæc congregatio zelo ardentiori domus Dei accensa dissolutioni huic viribus totis renititur, atque adjutore Deo & vestra Cæsarea majestate, remedia efficacia tantis calamitatibus perquirere studebit. Ea propter vestram præsentiam in hoc sacro concilio ex intimis cordis desiderat, ut sit coadjutrix exstirpationis hæresum, reformationis omnium ecclesiæ statuum, atque pacis & concordiæ christianorum, veluti causa extitit unionis ejusdem in concilio Constantiensi. Supplicamus igitur serenissimæ vestræ majestati, quatenus dignetur avisari & concipere omnia remedia opportuna tam pestilenti cladi, & ea ad effectum usque deducere, quanto celerius fieri poterit; obsecrantes etiam celeriter et efficaciter illustri principi domino Guillelmo duci Bavariæ, hujus sacri concilii vestra sacra ordinatione protectori, atque omnibus prælatis Germaniæ, per vestram serenitatem rescribi pro celeriori ad hunc locum adventu, quoniam eorum præsentia est hic summe necessaria

Anno Christi 1432.

ceſſaria ad hoc ſacrum opus Dei et ſuae ſanctae eccleſiae feliciter continnandum & conſummandum. Super praedictis autem ambaſſiatam noſtram ad regalem veſtram majeſtatem in brevi deſtinare diſponimus, et hic firmi & ſtabiles perſiſtere intendimus totis viribus, procurantes bonum eccleſiae & totius Chriſtianitatis, quantum Deus ex alto conceſſerit, qui ſerenitatem veſtram conſervare et dirigere dignetur ad ſuae ſponſae eccleſiae ſalubria praeſtanda obſequia. Datum Baſileae etc.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Romanorum regis ad concilium.

Bullam de concilii diſſolutione a papa acceptam eis mittit; hortatur ut nihilominus ab incepto bono opere non deſiſtant.

p. 54. Reverendiſſimo in Chriſto patri domino J. cardinali S. Angeli præſidenti, venerandiſque patribus, prælatis, ac ceteris in ſacro generali Baſileenſi concilio congregatis, amicis noſtris cariſſimis & ſincere grateque dilectis.

Reverendiſſime & venerandi in Chriſto patres, amici cariſſimi & ſincere grateque dilecti. Hodie recepimus bullam domini noſtri papæ, C notificantem nobis diſſolutionem ſacri Baſileenſis concilii, quam ſua ſanctitas hinc inde fecit per bullas ſuas publicari, cujus copias hic incluſas habetis, de qua re ultra modum ſtupenda tanto amarius turbati ſumus, quanto ex hujuſmodi diſſolutione, nedum innumera mala & pericula, quinimmo totalis ſubverſio catholicæ fidei & alia diſcrimina ſunt indubie ſucceſſura, & non poſſumus continere dolorem & lacrymas, ſi ipſa ſacra ſynodus, quæ omnium imminentium diſcriminum eſt portus ſalutis, & multarum rerum fructuoſa inceptio, ſic vane & ſine ratione ſuo effectu ſicque periculoſe debet fruſtrari, & ſuper eo, ut in tempore provideatur, miſimus feſtinantiſſime ad ſan- D ctitatem domini noſtri litteras noſtras & inductiones opportunas, ut ſanctitas ſua protinus remediare velit, & ea quæ facta ſunt illico revocare, quemadmodum copia legationis noſtræ ad ſanctitatem ſuam miſſa hic incluſa vos clarius edocebit; & ſperamus quod eadem ſanctitas, penſatis ſcandalis ex hujuſmodi diſſolutione provenientibus, quæ utique ignoravit, & nihilominus fructibus qui ſperantur, mentem ſuam mutabit & conventioni felici ipſius concilii paternos miniſtrabit favores, prout eamdem ſanctitatem, cum ſecum conſtituemur, ut in brevi ſperamus, clarius informabimus viva voce. Adhortamur ergo veſtras paternitates in Do- E mino noſtro Jeſu Chriſto, cujus res agitur, ut nulla ſuggeſtione aut alio quovis modo diſſolvi velitis, ſed incepta feliciter proſequi & finire, firmam habentes fiduciam, quod ſanctitas domini noſtri aviſata clarius de conditionibus ipſarum rerum, ſi ſaltim non voluerit deſtructionem Chriſtianitatis, & notam indelebilem incurrere, illico aliter & ſalubriter providebit. Abſit enim, & ite- A rum abſit, ut rem tanti ponderis & fidem tam inteſtine tangentis, valeat ſeu poſſit tam facilis irritare promotio, quoniam in brevi aliud ſentietis. Confortemini ergo & eſtote robuſti, quoniam ad continuationem ipſius ſacri concilii vobiſcum conſtanter & fideliter uſque ad mortem perſeverare volumus: quia ſic nos fides inſtruit, conſcientia noſtra admonet, & imminentia mala perurgent. Et quicquid ſuper illo decreveritis, nobis quantocius intimate: quoniam ſi tale concilium ſicut & præcedentia tam leviter ſine fructu & ratione deberet diſſolvi, in extinctionem totius Chriſtianiſmi, tæderet nos a modo vivere inter filios hominum; B & revera mors pretioſior in tantis deformitatibus vita eſſet. Providete ergo celeriter & cuſtodite Chriſtianitatis ſalutem, ut ſcitis. Datum Placentiæ die x. januarii regnorum noſtrorum anno Hungariæ, &c. XLV. Romanorum XXII. & Bohemiæ XII.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum rex ſemper Auguſtus ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. rex.

Ad mandatum domini regis
Gaſpar Sligk.

COPIA BULLÆ DISSOLUTIONIS

Concilii miſſæ domino regi Romanorum.

Extat apud Labbeum, tom. II. conc. pag. 940.

SEQUUNTUR AVISAMENTA

Per dictum dominum Romanorum regem domino noſtro papæ tranſmiſſa.

Extant apud Labbeum tom. XII. conc. pag. 956.

COPIA APPELLATIONIS

Interjectæ per nonnullos dominos de concilio a domino papa ſuper diſſolutione concilii per dominum papam facta, &c.

Cum appellationis remedium in relevamen indebite gravatorum ſalubriter inventum, a ſanctis patribus ſit rationabiliter inſtitutum; idcirco ego N. &c. animo appellandi & ad ſanctam ſedem apoſtolicam, vel ſaltem ſacroſanctam ſynodum Baſileenſem provocandi, propono & dico, quod quamquam in hac civitate Baſileenſi tam ordinationibus & decretis Conſtantienſis & Senenſis conciliorum, quam olim domini Martini V. & ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri domini Eugenii IV. moderni Romanorum pontificum auctoritatibus, ac de expreſſis ipſorum mandatis generale concilium in Spiritu ſancto, pro hæreſum exſtirpatione, morum reformatione, pacis quoque inter Chriſtianos reges & principes ce- Ib. p. 56.

ANNO CHRISTI 1432.

teroſque fideles reintegratione, legitime ſit congregatum atque firmatum, præfatum quoque ſacrum concilium jam manum ad aratrum miſerit, Bohemos ipſos, qui Huſſitæ vulgo nuncupantur, pridie cum omni manſuetudine ſub ſpe ſalubris reductionis eorumdem vocando, necnon cum illuſtri principe duce Burgundiæ & certorum militum & militarium ſocietate, tractando, nonnullaſque eiſdem militaribus proviſiones faciendo ad finem, quatenus in eventum, in quem dicti Bohemi in ſua pertinacia, quod abſit perſiſtere contingat, valido dirigente domino exercitu inſtituto, eosdem manu forti reducere ſeu exterminare moliantur, ſingulique prædictorum & ipſi Bohemi ſperentur huic ſacro concilio Baſileenſi ſuper præmiſſis grata, quæ deſideranter expectat, reſponſa daturi. Adeo quod eadem ſynodus propterea, ſalvis aliis cauſis * prægnantibus, ceſſante ſaltim univerſali fidelium ſcandalo, ac totius eccleſiaſtici ſtatus gravi periculo, ſeſe quoviſmodo diſſolvendo retroſpicere nequit, prout nec debebit. Quid enim perículoſius, quidve ſcandaloſius; ſeu etiam, ut ita dicam, ridiculoſius, quam tam ſalubre laudabileque hujus concilii taliter, ut præfertur, autoriſati opus, tanta cum ferventia inchoatum, nunc parvipendere, ſeu leviter ludibrioſeque deſertare? nihilominus tamen quidam Johannes de Prato alias de Cipparellis, prætenſus decretorum doctor, nuper decem diebus nondum elapſis, quasdam apoſtolicas litteras ſive bullas in fratrum Prædicatorum hujus loci conventu palam exhibuit, atque legit, diſſolutionem hujus ſacri concilii Baſileenſis, velut prætendit, continentes, fundatas falſis evidenter ex cauſis, ut aſſeritur, undecumque ſanctitati domini noſtri ſiniſtre ſuggeſtis, in eisdem expreſſatis. Quarum quidem falſitas opportuno tempore legitime probari poterit atque clarius demonſtrari. Prætendens, ut creditur, quod propterea dictum ſacrum concilium Baſileenſe diſſolvi potuit, ſitque habendum pro diſſoluto, cum tamen minime credendum ſit, ſeu quovis modo præſumendum videatur, intentionis ſanctitatis domini noſtri papæ fuiſſe aut eſſe, ipſam ſynodum tam neceſſario ac legitime congregatam, et, ut præmittitur, autorizatam diſſolvi velle, niſi cauſis in dictis ſuæ ſanctitatis expreſſis cauſamque eidem ſuæ ſanctitati diſſolvendi præbentibus, veris exiſtentibus. Neque tunc facile, ut creditur, attentis ſcandalis atque periculis, quæ propter Huſſitarum vocationem, et tractatus ſupradictos taliter, ut præmittitur, pendentes, ulteriori ceſſante proſecutione, ſeu reſponſorum præſtolatione indubie naſcerentur. Propterea non eſt præſumendum, ſeu leviter credendum, quod dictus dominus noſter decretis et ordinationibus Conſtantienſis, cui ſua ſanctitas necnon reverendiſſimi cardinales intererant et approbabant, ac Senenſis conciliorum immemor, quicquam in præjudicium ſeu diſſolutionem præſentis Baſileenſis concilii decerneret attentari. Quorum decretorum altero in effectu cavetur, quod quilibet cujuſcumque ſtatus vel dignitatis, etiamſi papalis exiſtat, ſubjaceat concilio, et in iis quæ ad fidem ac generalem

* f. prægravibus.

A eccleſiæ Dei reformationem pertinent, obedire tenetur. Poſtquam igitur hoc ſacroſanctum Baſileenſe concilium, legitime, ut præmittitur, congregatum exiſtat, atque firmatum, agenſque cauſam fidei, ac eccleſiæ Dei reformationem, quomodo ſua ſanctitas in præmiſſis obediret concilio, ſi ſua diſſolutione, ne cauſa fidei agitari et eccleſia Dei reformari valeant, evidens impedimentum miniſtraret? Et eſto etiam quod dictus dominus noſter undecumque inſpiratus, vellet amplecti, quod abſit, rigorem, adeo quod præmiſſis minime ponderatis, hoc ſacrum concilium pro diſſoluto, et ad Bononiam cum tanto temporis diſpendio ſeu prorogato forſan habere voluit, accedat prohibitio alte- B rius decreti dictorum conciliorum, quod incipit: *Frequens generalium conciliorum &c.* quo inter cetera cavetur, ſi forte caſus aliquis occurrerit, quo neceſſarium videretur ipſum locum concilii mutari, puta obſidionis, guerrarum, peſtis aut ſimilis, tunc liceat ſummo pontifici de fratrum ſuorum, aut duarum partium eorumdem conſenſu atque ſubſcriptione, alium locum prius deputato viciniorem & aptum ſub eadem tamen natione ſubrogare. Si igitur ſubeſſet, prout minime ſubeſt, cauſa neceſſaria tranſlationis hujus concilii Baſileenſis, nequaquam de Baſilea Germanicæ ad Bononiam Italicæ nationis, obſtante decreto prædicto, poſſet C transferri, nec decretum concilii Conſtantienſis præfatum, tradens Romano pontifici poteſtatem concilia ex cauſis prædictis transferendi, ſi bene inſpiciatur comprehendit concilia firmata & inchoata, ſed potius inchoanda. pendente enim termino concilii congregandi, ſi locus pro ipſo congregando deputatus urgentibus cauſis neceſſario fuerit mutandus, tunc poterit alius eo modo quo præmittitur, per Romanum pontificem deputari, ſecus ubi concilium ſufficienti auctoritate legitime jam firmatum, & ſeſſionibus ac proceſſibus ſynodalibus actuatum & radicatum exiſtit, ut in caſu præſentis concilii. Tale namque non ſubjacet mutationi D per Romanum pontificem abſque conſenſu concilii faciendæ. Sed Romanus pontifex juxta mentem primi decreti ſuperius annotati, obedire tenetur, non impedire. Quibus omnibus debite recenſitis, nequaquam præſumendum eſt, ſed credendum ſanctitatem domini noſtri papæ hoc ſacroſanctum Baſileenſe concilium cum tanto ſcandalo & periculo, ſic ex abrupto, præſertim falſis cauſis ſuæ ſanctitati quomodolibet inſtillatis, ut præmittitur, per ſuas litteras diſſolvere voluiſſe, aut pro diſſoluto habere. Attento etiam quod propterea ſua ſanctitas notam graviſſimam ac ſedis apoſtolicæ dedecus & ignominiam non minimam apud Chriſtifide- E les, utriuſque videlicet, eccleſiaſtici atque ſæcularis ſtatus perſonas irrevocabiliter, ut timetur, foret incurſura. Sentiens igitur me dicti Jo. de Prato & maxime ipſius incauta ac manifeſta litterarum prædictarum pro diſſolvendo præſenti concilio exhibitione, non mediocriter gravatum, timenſque in poſterum fortius poſſe gravari: ea propter a dictis prætenſis litteris, ſic, ut aſſeritur, exhibitis, atque lectis, ac ipſarum exhibitione,

ne, lectione, & ejusdem concilii prætensa dissolutione, aut loci mutatione, salva ipsius nullitate, necnon a quibuscumque prætensis processibus poenalibus, & censuris ecclesiasticis propterea forte fulminatis seu fulminandis, contra quoscumque prolatis seu proferendis, quibusvé mandatis a quocumque, quamvis etiam domini nostri papæ surrepticie informati, auctoritate emanatis, publicatis, seu publicandis quomodolibet in futurum, omnibusque & singulis aliis gravaminibus per quemcumque ad effectum prædictum quavis auctoritate illatis & inferendis, quæ semper colligi poterunt quomodolibet ex præmissis, ad sanctam sedem apostolicam & sanctitatem domini nostri papæ, ad ipsum de veritate rei gestæ melius atque clarius avisandum & informandum, vel saltem ad hoc sacrosanctum generale Basileense concilium pro me & mihi adhærentibus & adhærere volentibus in his scriptis provoco & appello, & apostolos peto instanter, instantius, & instantissime, unico contextu verborum, si quis sit, qui illos mihi dare velit aut potest, subjiciens me ac omnes & singulos mihi adhærere volentes, tuitioni & protectioni sedis apostolicæ, & sacrosanctæ synodi Basileensis prædictarum. Protestor insuper quod hanc meam appellationem prosequi, ac omnibus quorum interest insinuare volo & intendo, locis & temporibus opportunis, salvo jure addendi, minuendi, corrigendi, mutandi, seu aliam vel alias appellationes interponendi totiens quotiens videbitur necessarium, seu quomodolibet expedire. Requirens vos notarium publicum hic præsentem, quatenus super hac mea appellatione omnibus & singulis præmissis unum, vel plura, conficiatis publicum seu publica instrumenta.

EPISTOLA CONCILII BASILEENSIS

Ad episcopum Noviomensem.

Illum capitulumque Noviomense invitat ad concilium, mittitque ei decreta ultimæ sessionis.

[Ib. p.] 59. Sacrosancta synodus generalis Basileensis in Spiritu-sancto legitime congregata, universalem ecclesiam repræsentans, reverendo patri episcopo Noviomensi, salutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Mirari satis non sufficimus, reverende pater, cur gressus vestros ad hoc præsens generale concilium nondum direxistis, cum tempus assignatum a sacro concilio Senensi de celebratione hujus Basileensis a pluribus mensibus inchoatum fuit, & jam per alias litteras nostras fueritis monitus, sub poenis juris, & de longinquis regionibus prælati & diversi legati jampridem advenerint; nec opus fuerat alia vocatione, quam quæ decreta fuerat in generalibus synodis Constantiensi & Senensi. Præter juris poenas vos monere debent instantia pericula fidei & ecclesiæ, præsertim ex illa armata hæresi Hussitarum, longe lateque suas fimbrias & venenatas doctrinas dilatante, atque ex pluribus rebellionibus magnarum Germaniæ civitatum contra suos prælatos & clerum; quibus maximis inconvenientibus una cum morum reformatione & Christianorum pacificatione opportuna remedia paramus atque disponimus, quod & vos facere ex dignitate suscepta incumbit. Quapropter ex superabundanti vos hortamur in visceribus domini nostri Jesu Christi, & nihilominus mandamus, & districte sub debito juramenti & pœnis juris & excommunicationis latæ sententiæ præcipimus, quatenus celerrime, saltem infra viginti dies a die notificationis præsentium, iter arripiendo, & illud sine fraude continuando, ad præsentem generalem synodum accedere non obmittatis, (a) commonentes nostri ex parte vestrum capitulum, & alios vestræ dioecesis, qui de jure vel consuetudine ad sacrum generale concilium comparere aut mittere tenentur, quos & nos tenore præsentium in virtute sanctæ obedientiæ, & sub præfatis poenis monemus, quatenus ad hoc sacrum concilium compareant infra tempus prædictum, aut viros in scientia & moribus notabiles celeri gressu, & sine longiori dilatione studeant destinare. Et ne diu moveamini quibusdam rumoribus contrariis, aut frivolis assertionibus; quæ utique subreptitiæ sunt, tenorem decretorum in ultima nostra sessione publicatorum vobis transmittimus. Præterea nostras litteras patentes universis Christifidelibus directas, in vestris civitate & dioecesi publicare & notificare seu publicari & notificari, & notificum mandare velitis ad Dei laudem, suæ ecclesiæ & hujus sacri concilii exaltationem, errorum extirpationem & fidelium in magnis calamitatibus proh dolor! existentium sublevamen. Ad quæ saluberrima opera vos dirigat Spiritus sanctus, in cujus hic nomine convenimus. Datum Basileæ, &c.

(a) Eum tanquam regi necessarium, postea excusavit Johan. dux Belfordiæ regni tunc pro rege Angliæ administer uti & Morinens. Belvac. & Parisiens. episcopos.

Sub eadem forma, paucissimis verbis exceptis, reperio in ms. codice regii collegii Navarræ epistolam ad alios episcopos per concilium Basileense transmissam, datam Basileæ 23. januarii.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum, ad concilium Basileense.

Gratulatur patribus, quod in concilii celebratione perseverent, suam eis promittit protectionem, monetque eos scripsisse se ad papam & principes.

Reverendissimis in Christo patribus & dominis sacrosanctæ Basileensis Synodi in Spiritu sancto congregatæ, amicis nostris carissimis, ac grate & sincere dilectis. Ib. p. 60.

Reverendissimi in Christo patres, amici carissimi, grate & sincere nobis dilecti, quamvis post exortam novitatem, quam sanctissimus dominus noster papa pridem per publicationem dissolutionis concilii Basileensis paravit, nos trinos nuncios ad ejusdem sanctitatis suæ præsentiam pro revocatione il-lius

ANNO CHRISTI 1432.

lius & remediis necessariis, ad fomentum & A confirmationem concilii facientibus, adhibendis, incontinenti misimus, firmam habentes fiduciam, quod eadem sanctitas propositum suum mutabit, & ipsi concilio, quo nihil in republica Christiana sanctius, nihilque salubrius, paternos ministrabit favores. Tamen recepta heri V. P. littera, quodam immenso gaudio perfusi fuimus atque sumus, in tanto ut alacritas scriptorum vestrorum nobis mentis nostræ turbationem ex toto subrepserit, & nos præ dolore collapsos restituit ex eo, cum sentiamus vos huic periculosissimæ dissolutioni totis velle reniti viribus, atque ad ejus concilii stabilimentum perquirere remedia opportuna. Et B credimus indubie, quod scripta nostra, quæ super illo vobis incontinenti transmisimus, jam vos certos reddiderint de diligentia & sollicitudine nostra, quam impendimus & impensuri sumus pro continuatione ipsius concilii usque ad mortem. De ea namque re stylum hic retrahimus, cum vos sufficienter prius informatos sentiamus; avisantes vos, quod iterum solemnes nostros oratores, prælatos & nobiles ad sanctitatis suæ conspectum promtos fecimus super re ipsa, & eorum vestigia illico subsequentur. Dispositi autem xx. die proximi mensis februarii abhinc nos levare, directo tramite iter nostrum versus Urbem & ad sanctitatem C suam directuri, apud quam, ut speramus, utique tantum faciemus, prout expedierit; quamquam arbitremur sanctitatem suam remediaturam ad prima scripta nostra, super quibus responsum quotidie præstolamur. Præterea ad desideria vestra scribimus fratribus nostris catholicis regibus & aliis, præcipue Almanniæ principibus & prælatis, ac illustri duci Guillelmo, etiam trina seriosissima nostra scripta venient. Insuper incontinenti oratores filii nostri ducis Mediolani ad ipsum concilium, & multi Lombardiæ episcopi & prælati, qui jam ad iter sunt accincti, & ad reges Hispaniæ omnes notabiles nuncios nostros transmisimus, & dum ambassiata vestra quam missuri estis, ut scribitis, D ad nos applicuerit, ipsam gratissime audiemus, & juxta ipsius consilia sedula mente intendemus ad singula quæ ipsis necessaria videbuntur. Rogamus ergo & requirimus, hortamurque P. V. in Domino nostro Jesu Christo, cujus res agitur, quatenus in constanti vestro proposito, quod Spiritus sanctus cordibus vestris infudit, velitis firmiter perseverare, & agere ea continue quæ sunt pro bono ecclesiæ sanctæ Dei, certissimam habentes fiduciam, quod nos vobis & sacro concilio assistemus fideliter extremas usque ad vires, nec ab hoc voto nostro retrahere nos poterit nec debebit quicumque rerum eventus. Speramus quod sanctitas do- E mini nostri papæ, auditis nostris persuasionibus & avisamentis sibi missis, similiter faciet, & tanto amplius quanto concilium persentiet esse intrepidum, quemadmodum V. P. in brevi, dante Domino, clarius describemus. Datum Placentiæ, die ultima Januarii, regnorum nostrorum anno Hungariæ, &c. XLV. Romanorum XXII. Bohemiæ XII.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. rex

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA

Ducis Mediolanensis, ad concilium Basileense.

Monitos de proximo suorum episcoporum adventu hortatur, ut dissolutioni concilii non assentiantur.

SAcrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu sancto legitime congregatæ. Ib. p 62.

Reverendissimi in Christo patres & domini, quidquid agimus & acturi sumus pro sacro Basileensi concilio, ex debito fidei nostræ procedit, neque proinde nobis habendæ sunt gratiæ. Tenetur quisque catholicus princeps, tenemur & nos jure merito ita facere, & eo amplius quo majorem principatum Deus omnipotens pro sua pietate concessit.

Continebant, ut scribitis, præcedentes nostræ litteræ missuros nos esse oratores nostros, & insuper territorii nostri prælatos, ac daturos alia quæque præsidia. Eadem mens, idemque animus nobis est, eritque per singulos dies melior. Et postquam litteras hujusmodi vobis dedimus, omnis cura & diligentia versata est in accelerandis ipsis oratoribus ac prælatis: & ita factum est, ut jam omnes in procinctu veniendi sint, statimque habitis litteris vestris, magis atque magis acceleravimus iter eorum, & certi quidem reddimur, quod in brevissimo spatio illic eos vobiscum habebitis, reverendissimum scilicet in Christo patrem dominum B. (a) sanctæ Mediolanensis ecclesiæ archiepiscopum, primum inter prælatos Italicæ nationis, quo nullum digniorem, nullum præstantiorem habemus, & cum eo duos insignes ac singulares viros. Id ergo vobis ita persuadere potestis, ut nihil certius habeatis. Sed cum res ipsa satis exigua sit ad quam tenemur ex debito, sicut diximus; cogitate vos ipsi quibus possimus modis aliter juvare concilium, quia non deficiemus in aliquo. Agitur de causa fidei periclitantis, de universo Christianitatis statu perturbato, de moribus reformandis, de pace fidelium, quibus in rebus non ea tantum quæ scimus & possumus, sed ipsam animam debemus omnes exponere. Commendabile igitur est, & judicio nostro sanctissimum propositum quod habetis continuandi ac firmandi concilii, non assentiendi quærentibus illud solvere & differre. Et nos quidem hoc propositum vestrum apud serenissimum principem & dominum nostrum dominum Romanorum regem, libenter juvare disponimus, ac una cum majestate sua cogitare, & in effectu ponere, sicut scribitis, opportuna quæque remedia, ut ipsum concilium dietim amplius augeatur, & in rebus catholicis ac divinis meliores continuo successus obtineat, in quo nihil dubitamus Deum ipsum adjutorem habere. Certi etiam quod præliba-

(a) Bartholomæum a Johan. XXIII. creatum an. 1414. & a Martino V in conc. Constant. confirmatum.

libatus dominus rex pro devotione & religione ejus maxima eidem concilio favoribus & juvaminibus suis semper assistet, nec aliqualiter ipsum dissolvi patietur, cum maxime certificatus sit, quod nec potest, nec debet dissolvi de jure. Prosequamini igitur & vos dictum concilium bonis animis, neque rem tantæ sanctitatis ac divinitatis destituatis ullatenus, sicut nec vos destituros asseritis, intendendo principaliter, ut officium vestrum est, ad hæresim exstirpandam, ad honestatem & bonum ecclesiæ, ad reformandos pravos mores, & ad pacem populi Christiani. Quæ si diligenter & bene feceritis, æternam vobis gloriam comparabitis. Datum Mediolani die 1. februarii MCCCCXXXII. B

Philippus Maria Angelus, dux Mediolani, &c. Papiæ, Angleriæ comes ac Januæ dominus.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum, ad sacrum concilium.

Scribit se nullum a summo pontifice accepisse responsum.

Ib. p. 63.

REverendissimo in Christo patri domino C J. cardinali S. Angeli præsidenti, venerabilibusque patribus in sacro concilio, &c.

Reverendissimi in Christo patres, amici carissimi, ac grate & sincere nobis dilecti. Omni die & de hora ad horam scripta nostra & nuncios ad sanctitatem domini nostri papæ iteramus, & juxta exigentiam tantæ rei nedum opportune, verum etiam importune pulsamus, ut famam dissolutionis sacri Basileensis concilii omnino velit sopire, & ad continuationem ipsius paternos impertiri favores, & non habendo responsum in ammirationem vehementem perducimur, quænam causa adesse possit. Sed advisati quod D sanctitas domini nostri circumdata exivit aliquibus hominibus, ea quæ sua non Christi sunt quærentibus, timemus multum quod fortassis nedum nostræ & vestræ, sed & aliorum pro concilio instantium litteræ taliter supprimantur. Et pro eo honorabilem magistrum Johannem de Monte canonicum Leodiensem, sacræ paginæ magistrum, domini nostri papæ cubicularium, qui jam de curia ad propria erat iturus, arrestavimus, ipsumque constrinximus, quia est homo magnæ scientiæ, bonæ audacitatis & singularis domesticitatis, cum eadem sanctitate, ut ipse eidem sanctitati facta detegat ut se habent; qui incontinenti rediturus est ad eamdem sanctitatem. Nec pro hoc omittemus, quin perseveranter semper cumulabimus apud sanctitatem monita nostra. Velitis ergo, amici carissimi, vos constanter tenere & agere diligenter ea quæ agenda sunt pro bono ecclesiæ, quoniam nos taliter instabimus apud sanctitatem domini nostri, quod ipse utique propositum suum, ut indubie speramus, in melius commutabit. Audivimus etiam quod A oratores vestri Jacobus de Sirck & Thomas Fiene officialis Parisiensis, quos misistis, assecutis aliquibus officiis in Romana curia, inibi demorentur. Et hæc vobis pro avisamento intimanda duximus, ac oratores vestros solemnes, quos missuri estis, ut scribitis, eo magis acceleretis. Datum Placentiæ die VII. februarii MCCCCXXXII.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex, &c.

EPISTOLA

Ducis Mediolanensis, ad concilium Basileense.

Laudat patrum zelum ergà concilium, certosque eos facit de proximo adventu prælatorum suorum.

Ib. p. 64.

SAcrosanctæ generali Basileensi synodo in Spiritu sancto legitime congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti.

Reverendissimi in Christo patres & domini præstantissimi, non minori gaudio litteras vestras vidimus, quam vos ipsi audiveritis, quæ venerabilis orator noster dominus Franciscus de la Couce retulit nostri parte. Insinuant enim litteræ ipsæ nobis firmam & irrevocabilem dispositionem, quam habetis persistendi in illo sacro conc. ardentem præterea affectionem vestram omnia diligenter curandi & agendi, quæ possint in amplitudinem ejus tendere: quæ res ita nobis grata & acceptata est, ut nihil gratius, nihil acceptius audire possimus. Nam quemadmodum ad præstandos ipsi concilio quoscumque favores dispositissimi sumus, ut certe debemus, cum agatur de fide catholica & bono quorumcumque fidelium; ita juvat intelligere, quod idem animus eademque dispositio vobis sit, in quorum manibus præcipue constat ipsius conc. firmamentum. Precamur igitur & supplices exoramus omnipotentem Dominum nostrum, ut hoc sanctum propositum vestrum pro sua clementia confirmare ac stabilire dignetur, & pro amplitudine illius benedicti concilii manus porrigat. Hortamur etiam ex abundanti vos, ut continuo sitis ad incrementa ipsius concilii promtiores, & quandoquidem nihil est, in quo magis Deo placere & fidei prodesse possitis, omne vestrum studium, omnem curam, omnemque diligentiam huic sancto operi apponatis. Nos enim oratores nostros ac prælatos nostri territorii acceleramus, ut requiritis, quantum possumus, jamque aliqui ex eis se commiserunt itineri, & ceteri usquequaque sequuntur, brevique vobiscum illic E eos omnes habebitis. Si quid autem est aliud, quod apud serenissimum dominum nostrum regem, aut alibi pro ipso concilio benefacere valeamus, id continuo faciemus, & ad hæc fidei præsidia pariter & ad alias divinas res in concilio illo tractandas, nos continuo promtiores habebitis. Neque pluribus modo agimus, cum jam satis bonam dispositionem nostram tam verbo quam litteris percipere debueritis, et magis quidem opta-

ANNO CHRISTI 1432.

tamus affectionem nostram vobis effectibus ipsis ostendere. Datum Mediolani, die XIV. februarii 1432.

Philippus-Maria Angelus dux Mediolani, &c. papiæ, Angleriæque comes, ac Januae dominus.

QUARTA LITTERA

Regis Romanorum, ad concilium.

Scribit se novos ad papam misisse nuncios, a quo brevi responsum expectat.

Ib. p. 65. Reverendissimis in Christo patribus & dominis, sacrosanctae generali Basileensi synodo, &c.

Reverendissimi in Christo patres, amici carissimi, grate et sincere nobis dilecti. Postquam litteras vestrarum paternitatum haberemus per praesentium gerulum, ut earum effectum nobis placabilem revolveremus, attigerunt majestatem nostram venerabiles viri oratores vestri, per vos ad dominum nostrum papam transmissi, quibus audientiam amplam gratissime dedimus, et ipsorum legationem, quam nobis tam prudenter quam eleganter disseruerunt, lætanter audivimus, commendantes ea quae sanctitati domini nostri nunciatis. Sunt enim magna & veritati evangelicæ consona: sed quia tam vestra scripta, quam etiam oratorum vestrorum propositio nos hortantur, ut scribere velimus regibus, principibus, prælatis, universitatibus, et aliis, ut ad sacrum concilium confluant: ecce mittimus vobis hic annexas litteras tales quas juxta libitum destinetis; et si quæ non sunt, sciatis nosmet illas super hujusmodi materia transmisisse. Misimus enim jam dudum præcipue ad omnes reges Hispaniæ strenuum militem nostrum Hugonem de Villafranca, et aliis hinc inde scripsimus juxta desideria vestra, nec deficiemus in aliquo quod conferre poterit ad prosecutionem hujus sanctæ conciliaris congregationis, in quo præsidium et salus tota christianorum dependet, et hodie iverunt ad dominum apostolicum ambassiatores nostri solemnes, videlicet nobilis baro regni nostri Bohemiæ Jo. *de Rozemberg*, ac honorabiles Benedictus Albariensis præpositus, et magister Nicolaus *Scok* decretorum doctor, qui urgentissime sanctitatem suam super factis sacri concilii debent requirere, et eidem sanctitati aperte referre, quod majestas nostra intendit penitus eidem concilio adhærere usque ad mortem, et nos quoque ipsorum vestigia subsequemur illico, ad dandam operam ipsi concilio, cui revera rebus qualitercumque succedentibus hic magis accommodi esse poterimus ad obviandum adversantium conatibus callidis, et aliis quidem variis respectibus, quam in medio vestri existentes. Ubicumque enim sumus, nihil aliud agimus nec acturi sumus, quam id quod concernit prosecutionem sacri concilii, et bonum ac commodum ecclesiæ sanctæ Dei: intendentes ad hoc summopere, et sperantes quod dispositis rebus ad laudem Dei, ad vos quantocius revertemur, ob quas res V. P. obtestamur, requirimus, et monemus per viscera misericordiæ Dei nostri, quatenus firmi in loco concilii persistatis, intendentes ea quæ sunt pro ecclesia sancta Dei; et quicquid nos facturos volueritis, nobis frequenter scribite. Insuper oratores illustris filii nostri ducis Mediolanensis jam sunt in puncto, et prælati Lombardiæ omni die procedunt, sic quod omnipotens Deus per suam clementiam rem suam quæ agitur prospere felicitat, et succedent jugiter in dies meliora.

Præterea, amici carissimi, dum haec nostra concluderetur, supervenit nobis scriptura nobilis Ulrici *de Rozemberg* baronis Bohemiae Pontis, et fidelissimi nobis, continens de gestis Bohemorum, quid inter eos faciant, et quid partes illae intendant. Cujus scripturæ et aliarum rerum copias misimus illustri consanguineo nostro carissimo duci Willelmo, sacri concilii Basileensis protectori, vestris paternitatibus nostro nomine præsentandas, ex quibus nobis spes bona præbetur de reductione ipsorum. Sed quia ista fama dissolutionis sacri concilii, si ad Bohemorum veniret notitiam, multa mala posset efficere, rogamus V. P. ut incontinenti ipsis Bohemis velitis scribere, et eis insinuare quod sacrum concilium sit stabilitum et firmiter permansurum, et litteras vestras Egrenses nostri dum habuerint, incontinenti Pragam transmittent; quoniam illo audito, ipsi non desistent intendere ad missionem, quemadmodum hæc fama, si attingeret eos, faceret dissolutos. Et nos quoque scribimus præfato domino de *Rozemberg*, ut et nostri parte eos hoc modo confortet. Omnia quoque illa incontinenti domino nostro papæ transmisimus, ut videat quantum scandalum accresceret in his Bohemorum et aliis rebus, si concilium, quod absit, effectu suo deberet frustrari. Et ultimo avisati sumus hodie, qualiter dominus noster papa dominum Servandum Lucensem episcopum, abbatem S. Justinæ de Padua, et quemdam nepotem domini cardinalis de Comite, ad nos miserit, qui infra dies IV. apud nos, ut fertur, debent constitui. Quibus auditis, vobis quasque res curabimus, quantocius intimare: recommendantes vestris paternitatibus negotia Christianissimi in Domino nostro Jesu Christo. Datum Placentiæ die XX. februarii regnorum anno Hungariæ, etc. XLV. Romanorum XXII. et Bohemiæ XII.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, et Hungariæ ac Bohemiæ &c. rex.

EPI-

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA AMEDEI

Ducis Sabaudiæ, ad concilium Basileense.

Suum patribus promittit auxilium, certosque eos facit de proximo suorum episcoporum adventu.

Ib. p. 67. REverendissimis reverendisque in Christo patribus ac ceteris venerabilibus viris, sacrosanctum generale concilium Basileense celebrantibus, amicis meis præstantissimis.

Reverendissimi reverendique patres & amici præstantissimi, litteras vestras per dilectos fideles consiliarios magistrum Philibertum de Rupe licentiatum in legibus, procuratorem meum in Romana curia, & dominum Petrum de Gillarens bacalaureum in decretis, canonicum Augustensem; alias etiam vestras litteras per egregium militem & doctorem dominum Baptistam Cigala regiæ majestatis consiliarium subsequenter ad me eventum mihi exhibitas acceptabiliter recepi, ipsorumque credentiam separatim vestri parte per eos mihi eleganter expositam audivi, regratians de honorabilibus oblationibus, deque aliis ingentibus affectibus, quibus erga me vestrarum spes mentium afficitur. Et quia, prout nostis, semper ad omne quod possem bono pro optimo exquiri concilii sacri & consummationis ejusdem hucusque me pro viribus exposui: ita & indubie, Deo auxiliante, geminatis affectibus, juvamina toto conatu quæ possibilia mihi fuerint præstabo, cum honestum licitumque nec Deo gratum videatur dari posse repugnantiam turbationemque operi tam sancto tamque divino atque laudando, in quo de fidei opere, hæresum exstirpatione, ac ecclesiæ militantis reformatione tractatur, deque sedanda principum guerra tam durissima adhuc regnante laboratur, proh dolor! unde per unumquemque debet requiri quod exstirpare & hæc sedare gratia possitis, prout affectatis, Spiritus sancti. Præterea super exhortatione illustrium & magnificorum principum, parentum, vicinorum & benivolorum meorum per vos a me fieri postulata, id faciam ubi conveniens mihi videbitur. Et propterea destino in præsenti dictum procuratorem ad illustrissimum principem dominum ducem Burgundiæ nepotem meum carissimum, de præmissis eumdem informaturum, ad ipsumque inducendum & exhortandum ad summum bonum auxiliumque & consolationem tam necessariæ concilii hujusmodi celebrationis, ex qua inenarrabilia subsequutura sunt. Qui magister Philibertus, obtento ab ipso illustrissimo nepote meo responso, ex directo ad vos redibit, ejusdem responsum vobis relaturus. Quoad id, quod in dictis litteris vestris describitur, videlicet quod in via ad sacrum concilium eundi sunt reverendi patres, Tharentasiensis archiepiscopus compater noster, Maurianensis & Bellicensis episcopus, consiliarii mei carissimi, quorum eventum per actus suos si nondum sensistis, hoc fuit non ad tardandum eorum illuc adventum, causa ægritudinis ipsius Maurianensis episcopi, quem solum relinquere noluerunt. Tamen nisi jam illuc sint, sicut spero quod sint, denuo litteris meis & credentialiter in personam dicti domini Petri de Gillarens ipsos ad vos ire festino, prout idem dominus Petrus vobis latius reserare poterit. Insuper, sicut nostis, dominus meus Romanorum rex auctor est & principalis operis hujus protector, in quo pendet id totum, per quod hujus sacri concilii consummatio potest subsequi. Igitur frequenter advertatis & sollicitetis quod ipse qui habet posse, velle demonstret per effectum. Scriptum Thononii, die XXV. februarii.

Amedeus dux Sabaudiæ, Chablaysii & Augustæ princeps, marchio in Italia, comes Pedemontium & Gebennensis, Valentinensis, & Diensis.

EPISTOLA PHILIPPI DUCIS BURGUNDIÆ

Ad concilium Basileense.

Gratias agit quod libertati Petri de Vaudrey & restitutioni pecuniæ per ducis Austriæ fautores interceptæ operam impenderint.

SAcrosanctæ generali Basileensi synodo concilium generale facienti, ecclesiamque militantem repræsentanti. Ib. p. 68.

Reverendi patres ac venerabiles & præclari, receptis jocundanter vestris gloriosis apicibus audivimus, quæ vestri parte nobis eloquenter narraverunt egregii oratores vestri, magister Johannes Pulcri-patris, in sacra pagina, & Henricus Nitardus in jure canonico doctores eximii, super quibus eisdem, ut materiæ congruit, acceleratum dedimus vivæ vocis responsum, vestris reverentiis nostri parte referendis, offerentes ecclesiasticæ commoditati sacrique concilii beneplacito semper obsequium possibile. Præterea, reverendi patres ac venerabiles & præclari, vobis regratiamur pro viribus ex intimis, quoniam ad liberationem dilecti & fidelis servitoris nostri & Pincernæ Petri de Vaudrey domicelli, ac certæ pecuniæ apud Brisac per ducis Austriæ Friderici fautores arrestatæ vestra bonitas generose laboravit, eamdemque bonitatem sinceris affectibus deprecamur, quatenus coeptis suis laudabilibus insistendo, velit operam efficacem impendere, ut totalis hujus rei expeditio subsequatur quam brevius, & in dicendis super hoc nostri parte oratoribus præfatis adhibere plenam fidem. Reverendi patres ac venerabiles ac præclari, bonorum cunctorum largitor vestro coetui assistat, & infundat gratiam uberrimam. Scriptum in villa nostra Divionensi XXVI. die Februarii.

Philippus dux Burgundiæ, Brabantiæ, & Lingburgiæ, comes Flandriæ, Arthesii, Burgundiæ, Namurci, &c.

LIBERTI.

PRO-

ANNO CHRISTI 1432.

PROPOSITIO FACTA PER EPISCOPUM Lausanensem coram domino nostro papa ex parte concilii Basileensis.

Ib. p. 69. BEatissime pater, antequam aliqua ex parte nos mittentium dicamus, Deum testamur, & ejus sanctos, quod quidquid dicturi sumus, de mente eorum & nostra procedit ex sincero & bono corde, & ex zelo honoris divini, fidei orthodoxæ, universalis boni totius populi Christiani, & honoris vestræ sanctitatis & sedis apostolicæ, & pro introductione assumendorum assumo thema materiæ nostræ congruum ex sanctis litteris, quod scribitur originaliter Jeremiæ 31. B transumtive per Matthæum evangelistam 2. cap. sui evangelii, videlicet *vox in Rama audita est, ploratus & ululatus, &c.* Rama quæ secundum B. Jeronymum excelsa interpretatur, Dei ecclesiam significat, quam nunc sacrum concilium generale Basileense, auctoritate apostolica in Spiritu-sancto legitime congregatum, repræsentant. Quid enim excelsius esse potest, quam sancta mater ecclesia, cujus fundamenta secundum David sita sunt in montibus sanctis? Profecto excelsum & sublime culmen est, cujus fundamenta sunt in montibus. Equidem tam altus est vertex ecclesiæ sanctæ Dei, ut non solum cœlum ipsum attingat, sed etiam C transcendat, & usque ad latus Domini Jesu Christi se extollat, unde sanguis ille pretiosissimus prodiit, ex quo fundata est pariter & foecundata atque ornata secundum illud *Plantavit ecclesiam sanguine suo*, & illud Apocalypsis 1. *Qui dilexit nos & lavit a peccatis nostris in sanguine.* Hæc est profecto illa sancta Jerusalem, quam in Spiritu-sancto prophetico vidit Johannes evangelista de coelo descendentem Apoc. 21. In Roma igitur, id est in sancta matre ecclesia, vel sacro ipsam repræsentante concilio audita est vox ploratus & ululatus, tantus stupor & admiratio, tam vehemens dolor & cruciatus, ut profecto numquam D diebus nostris auditus est similis: non aliter quam si quædam pia & dulcissima mater unicum haberet filium, qui ad mortem ægrotaret, pro cujus vita & salute procuranda omni diligentia & sollicitudine medicum peritissimum advocaret, advocatum pater pueri de domo expelleret, & pueri ac filii sui salutem impediret. O quanta amaritudine pia mater ploraret & ularet, videns tam propinquam sui unici & dilectissimi filii, quem propriis oculis lacrymabiliter intuetur, nullo alio sibi remanente, per eum qui causa suæ salutis esse debuerat impediri. Magnus profecto dolor matri inesse debuerat ex vicina morte filii; major si E propinquum & immediatum auferetur remedium; & maximus, quia ab eo qui pari humanitatis officio & affectu debebat curæ pueri insistere, ruminans illud David prophetæ *Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi* &c. Tristabatur quidem mater de periculosa morte filii, sed certam spem & consolationem accipiebat de peritia medici; firmiter credebat sponsum suum pa-

A trem pueri medico occurrere, ipsum salutaribus monitis exhortabatur, dulcissimis colloquiis, honoribus, & muneribus ad salutem pueri procurandam inclinare. Sed ecce spes in desperationem, consolatio in amaritudinem conversa est, & unde vita sperabatur, inde mors sequuta est. Sponsus in inimicum, pater in filicidam est mutatus. O mutatio, sed non dextræ excelsi.

2. Sed numquid S. V. advertit, quorsum dicta ista? Numquid considerat quæ est ista mater flens, qui filius, qui pater, qui denique medicus, aut quæ exitialis infirmitas? Nonne mater sancta & apostolica atque catholica ecclesia dicitur? Nonne filius quisque fidelis in utero sanctæ matris ecclesiæ B fide & caritate conceptus, ac ex aqua & Spiritu-sancto regeneratus, communione sacrorum nutritus, & angelorum atque cœlesti pane refectus, pastus, & satiatus. Quis vero secundum hanc corruptibilem vitam & mortalem, sponsus ecclesiæ & pater omnium Christi fidelium dicitur, nisi vicarius Christi summus pontifex, quem Christus relinquens in terris loco sui ducem, patrem & pastorem omnium ovium suarum instituit & esse voluit dicens Joh. ultimo ter replicans: *Petre amas me? pasce oves meas?* Quis denique medicus sapiens atque peritissimus, curans omnem infirmitatem & omnem languorem sanctæ matris ecclesiæ filiorum, nisi C sacrosanctum generale concilium, quod a Spiritu-sancto regitur, dirigitur & agitur, & per quod solitæ sanari omnes ægritudines & vulnera fidelium, sanitas conservari, fortitudo & vires roborari, decor & pulchritudo augeri? Sacrorum enim conciliorum est & hæc causa celebrationis ipsorum, videlicet auctorizatio scripturarum, explicatio fidei, extirpatio hæresum, ordinatio cleri, ritus & usus sacrorum, dispositio totius reipublicæ Christianæ, debita & conveniens ac moderata regulatio & gubernatio, denique expulsio vitiorum, reformatio morum, sublatio schismatum, & incredulorum reductio, pacificatio populorum, ab in- D fidelibus defensio, bonorum exaltatio, depressio malorum, & quicquid boni, quicquid virtutis, quicquid pulcritudinis aut decoris est aut esse potest in tota ecclesia & republica Christianorum ab iis aut sumsit originem, aut confirmationem, aut perfectionem.

3. Horum auctoritatem præsidentia & assistentia Spiritus sancti confirmat, & nisi ita credatur, omnino auctoritas ecclesiæ vacillabit. Si enim ubicumque duo vel tres in nomine Christi fuerint congregati, ibi in medio eorum, se Christus adesse fatetur. Quanto magis si in nomine Christi ecclesia congregatur, assistet spiritus paraclitus, docens ipsam omnem veritatem, & non finens E eam deficere aut errare in his quæ necessaria sunt ad salutem? Horum excellentiam sacer apostolorum senatus corroborat, qui in pauco temporis spatio tria Jerosolymis celebraverit concilia, in primo Mathiam eligentes, in secundo diaconos septem statuentes, in tertio circumcisionis & ceremoniarum Mosaicæ legis cessationem indicentes, & in quarto, cui Paulus in Epheso præfuit, multitudo episcoporum regimen ecclesiæ ordi-

ANNO CHRISTI 1432.

dinavit; quibus & Paulus ait: *Attendite vobis & univerſo gregi.* Horum auctoritatem ſancti doctores mira devotione venerantur, & veluti quatuor ſacra evangelia ſtatuta & decreta quatuor principalium conciliorum a SS. papa Gregorio acceptantur & venerantur.

4. Sacra igitur ſynodus prædicta ſedula & devota mente conſiderans, quanta ſit generalium conciliorum auctoritas, quanta utilitas, & ex ipſorum frequenti celebratione quantus fructus ſequatur in eccleſia, & neglectus ipſorum quantum damnum inferat, ſtatuit & decrevit per capitulum *Frequens*, ut a modo ſacra generalia concilia in eccleſia frequententur. Præfato igitur decreto felicis recordationis Martinus papa V. poſt aſſumptionem ſuam in Conſtantia, volens ſatisfacere, ſacro præfato concilio Conſtantienſi approbante, elegit Papiam pro loco concilii in quinquennium celebrandi. Quod & ibidem celebrari extitit inchoatum, & poſtmodum Senis continuatum & completum, in quo ſimiliter juxta præfati Conſtantienſis decreti tenorem, pro loco concilii in ſeptennium celebrandi fuit electa civitas Baſileenſis, in qua pro præſenti ſacrum extat concilium legitime congregatum, legitime, inquam, tum ratione auctoritatis, tum ratione temporis, tum ratione loci, tum etiam ratione cauſæ & neceſſitatis. Ratione quidem auctoritatis, quia ſacrorum conciliorum Conſtantienſis & Senenſis auctoritate, felicis recordationis Martini papæ V. & triplici confirmatione V. S. Ratione temporis, quia in fine ſeptennii, ſecundum ſtatuta Conſtantienſis & Senenſis conciliorum. Ratione loci, locus Baſileenſis eſt electus & deputatus, per concilium Senenſe rite & legitime, ſecundum tenorem decreti Conſtantienſis, fuit ratificatus per Martinum V. & tandem tripliciter confirmatus per S. V. Et demum ratione neceſſitatis, quia propter reformationem morum, exſtirpationem hæreſum, utriuſque ſtatus eccleſiæ pacificationem regnorum & totius populi Chriſtiani. Secundum quæ attenditur multiplex infirmitas filiorum eccleſiæ, ſcilicet Chriſti fidelium, quæ eos vexat tam vehementer & graviter, ut ipſos ad ſyncopam; immo ad mortem, niſi eis ſuccurratur & celeriter protrahat & perducat.

5. Quam periculoſa enim ſit infirmitas hæreſis Huſſitarum quis ignorat? quam lethali veneno fideles inficiat, quam ſubtiliter ſerpat, quam crudeliter vulneret, in quantum exterminium totius populi Chriſtiani, & ſubverſionem fidei catholicæ invigilet & laboret, quis non advertat? Hi enim omnium ſceleratiſſimi, non una contenti hæreſi, omnium fere prædeceſſorum in unum hæreſes conflaverunt, ſacras ædes & divina templa deſtruerunt, Domini noſtri Jeſu Chriſti & ſuæ glorioſæ matris ceterorumque ſanctorum & ſanctarum ſacras ac venerabiles imagines confringunt, altaria dirimunt, ſacramenta & præcipue divinæ Euchariſtiæ, in quo verum corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti & pretioſiſſimus ſanguis, quo redempti ſumus, & tota divinitas continentur, prophanis pedibus proſternunt; & quod abhorrendum eſt, non ſolum dictu, ſed etiam cogitatu, in ſanguine occiſorum ſacerdotum polluunt & conculcant, aliaſque inexcogitatas injurias illi glorioſiſſimo ſacramento ingerunt pariter & irrident. Inſuper quantas crudelitates & inhumanitates in miniſtros & ſacerdotes Domini exercent, cum humanæ aures audire expaveſcant, commodius putavi tacendo pertranſire, quam horrorem piis auribus ingerere auditorum: quot enim miniſtrorum Dei oculis, naſo, lingua, auribus, naribus, digitis privaverunt? quot lapidibus obruerunt? quot fluminibus ſubmerſerunt? quot igne & flammis cremaverunt? Quot variis & innumeris cruciatibus peremerunt, potius dies deficeret, quam lugubris narratio. Et licet omnem ſtatum catholicorum impugnent, omnem ſexum perſequantur, omnem humanam politiam per civilitatem ſubvertant, tamen clericali & ſacerdotali caractere inſignitos truculentius perſequuntur, & quanto meliores ſunt, tanto crudelius in ipſos ſæviunt, non diſtinguentes gradum neque ſtatum, ſive Carthuſienſes fuerint, ſive alii monachi, ſive alias qualitercumque regulariter viventes. Quid autem ſanctimonialibus & Deo dicatis virginibus faciant, exiſtimare poterit, quiſquis ad mentem reduxerit quid in Euchariſtiam attentare non verentur. Multa eſſent de hac miſerabili hæreſi dicenda, ſi tempus pateretur, quæ tam ſubtiliter & modo quodam imperceptibili mentes fidelium, clero nihilominus ex deformata vita occaſionem præſtante, inficit & pervertit, ut vix eſt, maxime ſimplicium, qui ſe ab ea valeat cuſtodire, niſi celeriter & ſine mora occurratur, in veritate factum eſt de ſtatu eccleſiæ & fide catholica.

6. Sunt etiam aliæ hereſes in populo Chriſtiano, multæ ſuperſtitiones, & contra religionem Chriſtianam innumeræ obſervantiæ, quibus miſerabiles animæ, quia non eis ſuccurritur per paſtores, perierunt & damnantur. Eſt & alia infirmitas generalis totum populum Chriſtianum exterminans, & pene ad deſolationem ultimam deducens, & ad exitiale exterminium, videlicet guerra univerſa regna Chriſtianorum populorum depopulans & exſtinguens. Ecce chriſtianiſſimum regnum Francorum guerris & ſeditionibus pene exſtinctum remanſit: & nondum finis. Regnum etiam Angliæ, licet ab infra guerram non patiatur, nihilominus quotidie nobilibus & bonis ſpoliatur. Quis enim enumerare poteſt multitudinem nobilium & aliorum armatorum hominum de Anglia, qui in his guerris in Francia remanſerunt? Denique tota Italia fremit in armis; Germania tam intrinſeco, quam etiam Bohemorum gladio vaſtatur. Inter Poloniam, Lituaniam et Pruſſiam crudeliſſima parantur bella, niſi e vicino apponatur remedium, per quarum partium diffidia caritatis facilis pateret ingreſſus. In promtu ſunt Hiſpaniarum regna ad confligendum, et Hungariæ ac Cypri regna cotidianis Turcorum & aliorum infidelium patent inſultibus. Et, ut ſingula complectar, vix in Chriſtianitate patria aut civitas eſt, quæ non aliqua ex parſui ſtatus intus vel exterius perturbetur.

7. Eſt & alia infirmitas filiorum, quæ cauſa

fa est omnium malorum prædictorum, videlicet difformitas status utriusque populi Christiani, & specialiter clericorum, quorum luxus & pompa atque avaritia occasionaliter omnes hæreses inducit, gueras procurat, iram Dei provocat, in odium cleri populos concitat, & malo ipsorum exemplo universum laicalem populum corrumpunt, ac per hoc merentur, ut in utrosque Dei ira atque vindicta desæviat, nunc guerris, nunc pestilentiis, nunc terræ motibus, aliisque innumeris modis, quibus divina justitia novit punire delinquentes: quæ præcipue infirmitas nisi per Spiritum-sanctum curetur, per reformationem, quam sacrum intendit facere concilium, impossibilis est exstirpatio hæresum & pacificatio regnorum: quia manente causa, semper manebit effectus; & ut dixit propheta: *Non est pax impiis, dicit Dominus*.

8. Advertitne igitur S. V. pater beatissime, quæ est hæc mater tam miserabiliter flens & ululans? quia sancta & Catholica ecclesia. Quis filius ejus dilectissimus? quia quisque fidelis. Quis sponsus? quia summus pontifex, seu S. V. Quis medicus? quia generale concilium, cui Spiritus-sanctus præsidet. Quæ vero infirmitas? quia hæreses multiplices, guerræ, & deformitates, quibus filii ecclesiæ multipliciter infirmantur pene usque ad mortem. Si igitur matres illæ, a quarum uberibus Herodes rex impius filios necando abstraxit, magnum ploratum dederunt in Rama & ululatum, multo utique majores nunc ecclesia dat gemitus, videns filios ad mortem infirmari, & medicum sibi substrahi, qui pro salute nostrorum jam venerat, domumque non aliunde, sed per ostium & sciente patre atque sponso, immo consentiente & volente atque mandante, intraverat. Quod sacrum Basileense concilium legitima auctoritate, & te patre sanctissimo volente & mandante, inchoatum est & firmatum. Consolata siquidem paulo ante fuerat sancta mater ecclesia, videns sacrum generale concilium congregari. Sperabat & tenebat indubie per illud posse filiorum suorum salutem inveniri, nec aliud remedium tam efficax videbatur. Postquam enim hæc fama concilii per orbem diffusa est, magni & parvi, & omnis sexus, omnisque status ineffabilem suscepit lætitiam, expectans tot infirmitatibus & pestiferis morbis salubriter provideri. Jam orationes & obsecrationes per singulas ecclesias fiebant, jejunia erant indicta, eleemosynæ erogabantur; jubilabat orbis, & quasi novus sol in mundo ortus esse videbatur. Incipiebat pia mater ecclesia lugubria deponere, vestes nuptiales induere, quia filios suos quasi mortuos videbat resuscitare. Sed heu! heu! ecce jam gaudium in planctum vertitur, & cythara in luctum. Ecce eclipsatur sol, & tenebræ apparent super universam terram. Ecce prolatus & ululatus magnus. Sperabamus pacem, & ecce turbatio. Sperabamus salutem, & ecce turbatio. Sperabamus salutem, & ecce mors. Jam igitur deponere potest ecclesia vestes lætitiæ quas sumserat, & recipere lugubria: quoniam quidem filii sui, qui resuscitari videbantur, iterum moriuntur: & tanto magis ingemiscere potest, quanto per

A sponsum suum patrem filiorum, si verum sit, quod pene impossibile existimat, talia procurentur. Heu! cur non consideratur tanta infirmitas, quæ undique ecclesiam Dei vexat & usque ad mortem deducit? Qui ista non credunt, audiant quæ & quanta mala & pericula ex hujusmodi dissolutione sequantur.

9. In primis impediretur vel retardaretur exstirpatio hæresum, & præcipue Bohemicæ, quæ quantum sit periculosa & crudelis, quanta mala faciat in Christianitatem, quam subtiliter serpat & interficiat fideles; in quanto periculo sit tota Almannia, et Anglia et ceteræ iis circumvicinæ partes, profecto inexplicabilia & inenarrabilia mala sunt hæc, quibus nisi cito & indilate occurratur, fides, status ecclesiasticus, status principum et nobilium, et universa politia Christiana ultimo et exitiali exponuntur discrimini. Item, quoniam nullo convenientiori modo, ut videtur, potest prædicta hæresis exstirpari, tum propter assistentiam Spiritus-sancti, qui est director conciliorum tam in consiliis quam in agendis, tum propter generalem subventionem, quæ commode imponi non potest, sine omnium generali consensu, ut patet per decretum Constantiense, et patuit tempore Martini, cui multæ regiones et nationes contradixerunt, et noluerunt, prout ipse volebat, subvenire; nec est spes aliunde, attenta infirmitate et guerris, quas passa est in principio sui pontificatus: attentis etiam guerris et divisionibus totius Christianitatis. Item, impediretur et prorogaretur reformatio morum, quod cederet in maximam offensam Dei, maximam damnationem animarum, et in maximum periculum status ecclesiastici, qui nisi reformetur, dato quod numquam esset hæresis Bohemica, propter difformitatem vitæ suæ clerus est in maximo et propinquo status sui periculo, præsertim in Almannia. Item, hoc cederet in maximam depressionem et vilipensionem auctoritatis et libertatis ecclesiasticæ: quia principes sæculares quanto plus viderent nos differre reformationem nostram, tanto plus nos haberent contemtui: et si usque nunc modicam habuerunt devotionem ad nos, contemserunt auctoritatem, vilipenderunt censuras et processus, depresserunt libertates et jurisdictiones ecclesiasticas; jam profecto totali contemtui, vilipendio et ludibrio atque prædæ exponeremur universi. Item, retardatio hujus concilii aut dissolutio, quod ad componendam pacem in toto populo Christiano est congregatum, esset fovere guerras et inimicitias, quæ ubique pene per totam Christianitatem crudelissime desæviunt, ut patet in regno Franciæ, et Angliæ, Almanniæ, Poloniæ, Italiæ, et vix in tota christianitate est patria, quæ non laboret intus et extra guerris et divisionibus in maximum exterminium fidei, et totius populi christiani; ex quo sequeretur maxima indignatio regum et principum, et etiam populorum contra clerum, videndo se deseri et quasi sperni a clero, quasi non esset ei cura de exterminio ipsorum, et de desolatione populi Christiani. Item, retardatio hæc aut dissolutio cederet in maximam despe-

ANNO CHRISTI 1432.

ſperationem et triſtitiam totius populi Chriſtiani, qui jam maximum gaudium et ſpem conceperat ex congregatione hujus ſacri concilii, in quo tot et tanta bona audiunt et perceperunt debere procurari, cujuſmodi ſunt exſtirpatio hæreſum, reformatio morum, et pacificatio populi Chriſtiani.

10. Item, ex hoc adverſarii fidei majorem aſſumerent audaciam, et facilius inficerent et impugnarent fideles. Timent enim nunc hanc ſanctam congregationem, et multum dolent de ea, ut patet ex libellis famoſis, quibus eam nituntur denigrari apud fideles. Item, plures principes, communitates, civitates et militares poſt turpem receſſum et fugam exercitus fidelium a Bohemia in tractatibus cum Huſſitis pro treugis, quæ jam in maximum præjudicium fidei fuiſſent concluſæ, niſi ſpe hujus concilii ſubnixi oculos ad ipſum habuiſſent, quo ſublato aut diſſoluto ſine fructu, ſine dilatione cum eis cogerentur facere treugas, quemadmodom et plures civitates fecerunt, ut Pluza, Egra et aliæ quam plurimæ dietim faciunt in maximum præjudicium fidei et cleri. Item, ex hac prorogatione tolletur ſpes cujuſcumque alterius concilii celebrandi, attentis modis qui fuerunt in Papia et Senis, et qui tenentur, nunc, et conſiderato loco in quo ad annum cum dimidio eſſet celebrandum, qui locus annuas et inceſſantes peſtilentias patitur, populus ſatis infeſtus dominio eccleſiaſtico, et de facili ad rumores et ſeditiones mobilis. Necdum finis eſt guerrarum Italiæ, et ita diſſoluto concilo ſine fructu et cum ſcandalis innumeris, nulla ſpes remaneret de quocumque futuro concilio in maximum damnum, immo totalem deſolationem et deſtructionem fidei, quæ per concilia conſervatur, et populi Chriſtiani. Item, prædicta prorogatio cederet in maximam denigrationem famæ S. V. quæ uſque nunc apud univerſos Chriſticolas ſemper fuit habita ſine macula et ruga; in maximum vituperium curiæ Romanæ, de qua confirmabitur opinio, quod ab ea procedant omnia mala et deformitates, et etiam in maximum damnum et intolerabile totius eccleſiæ.

11. Supplicamus igitur, pater beatiſſime, ac per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, cujus res agitur, devotiſſime obſecramus, quatenus matri tam pie flenti & ululanti compati, filioque tam graviter ægrotanti ſuccurrere ac taliter providere dignetur S. V. quod iſtud ſacrum generale concilium ad exſtirpationem hæreſum, reformationem morum, ac pacificationem populorum Chriſtianorum ſpecialiter, ut præfertur, congregatum, ſuum habeat votivum & felicem progreſſum ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, conſervationem fidei orthodoxæ, utilitatem eccleſiæ, & honorem veſtræ ſanctitatis, quam felicem & incolumem ſponſæ ſuæ diutius tueri dignetur omnipotens ipſe, qui vivit & regnat per infinita ſæcula ſæculorum. Amen. Amen.

LITTERA

Miſſa conſulibus civitatis Auguſtenſis.

Concilium a civitate Auguſtenſi auxilium & favorem petit.

SAcroſancta ſynodus Baſileenſis, &c. honorabilibus viris, conſulibus, juratis civitatis Auguſtenſis, ſalutem & omnipotentis Dei benedictionem. Ib. p. 77.

Honorabiles viri, ſatis divulgatum eſſe apud vos & omnium Chriſtianorum religionem exiſtimamus, ſacram hanc ſynodum in hac civitate Baſileæ congregatam exiſtere, pro rebus eccleſiæ & omnium fidelium bene gerendis, pro veprium hæreticarum eradicatione, morum deformium in cunctis ſtatibus emendatione, proque cladium bellicarum, a quibus omnimoda calamitas exoriri noſcitur, ſedatione; quibus nihil dignius & fidelibus ſalubrius afferri valet. Hæc quippe arduiſſima cunctos Chriſtianorum ſtatus concernentia, non niſi per generalia concilia a Spiritu-ſancto directa optime perfici poſſunt. Quamobrem ſi quis zelum Dei in corde gerat, ſi quis ſalutem animarum atque commune omnium bonum quærat, ſacrum hoc concilium dignificare, favoriſare, ejuſque ſacris determinationibus adhærere, auxilium, conſilium, & omnimodum famulatum præſtare debet & tenetur, & quicquid eidem obvium, impeditivum, repugnans, aut præjudiciale cognoverit, hoc poſſetenus amovere & tollere, amoveri & auferri viribus totis procurare. Vos itaque pro Dei honore & fidei Catholicæ illibatione, atque pro omnium ſalute obſecramus, per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, quatenus ſi quid impeditivum celebrationis & felicis ſucceſſus hujus ſacri concilii agnoveritis, quantocius viis omnibus rationi & juri conſonis repellere curetis, firmam ejusdem determinationibus adhæſionem præbere, & favoribus omnibus velitis proſequi generoſis. Et ſi quas ejusdem præjudiciales litteras, cartas, membranas inveneritis, a quocumque fuerint emanatæ, mox & indilate ad noſtram ſacram congregationem non omittatis tranſmittere. Pro quibus omnibus explicandis & latius informandis, venerabilem virum magiſtrum Henricum Nitard decretorum doctorem ad vos præſentialiter deſtinamus, cujus relatibus in præmiſſis velitis fidem credulam propenſius adhibere. Hæc & alia proſperis ſucceſſibus hujus ſacræ ſynodi deſervientia peragentes, altiſſimo Patri, cujus res hic agitur, gratum obſequium, toti Chriſtianitati celebre patrocinium, nobiſque ſingulare ſolatium exhibebitis, necnon veſtri conſulatus glorioſe complebitis officium, ſempiternum quoque promeremini præmium, quod vobis concedat, in cujus hic nomine convenimus, Spiritus ſanctus.

Datum Baſileæ, &c.

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA

Concilii Basileensis ad Bohemos.

Hortatur eos ad unionem & ut libere accedant ad concilium, promisso eis salvo conductu.

Ib. p. 78. SAcrosancta generalis Basileensis synodus, &c. universis & singulis sacerdotibus, nobilibus, consulibus, clientibus, ceterisque regni Bohemiæ incolis, concordiam, unionem, caritatem, & pacem in Christo Jesu domino nostro.

Dum eminentissimam Redemtoris nostri dilectionem, qua pro nostra salute non dubitavit manibus tradi nocentium, & ignominiosæ mortis subire tormentum, qui & præcepit nobis alterum alterius onera portare, & mutuam ante omnia caritatem habere, attentius consideramus; cum maxima cordium nostrorum amaritudine vestram a nobis conspicimus dissentionem. Quamobrem ex intimis affectionibus cupimus tam gravem & noxiam divisionem ad concordiam revocare, ut omnium nostrum sub uno pastore Christo, quemadmodum paulo ante fuerat, sit eadem credulitas & caritativa dilectio, & ejusdem spiritualibus pabulis in caulis refici mereamur dominicis, prout latius ex epistola nostra, a vobis reverenter, ut certificati sumus, recepta, lucide potuistis cognoscere, quod & confirmaverunt oratores nostri Nurembergæ existentes, suis litteris vestris discretionibus noviter transmissis, ex quibus grandem mutuæ unionis spem concepimus. Testificamur enim coram Deo magnam tristitiam & dolorem assiduum cordibus nostris inesse de tam diuturna & merito deflenda divisione. Super omnia autem pacem, concordiam, & in credendis salubrem unionem ex intimis affectionibus desideramus, quantum Deus annuerit, perficere, nec ab hac sacra synodali congregatione quovismodo intendimus discedere, donec omnia nobis possibilia pro votiva & optata nostrum ad invicem unione peregerimus, in Domino sperantes, qui præsto adest invocantibus se in veritate, quique neminem vult perire, sed omnes viam veritatis agnoscere; quod priorum intercessionibus exoratus, & diligentiis humanis ad hoc ut decet adhibitis, Spiritus sancti illustrati gratia mutuam concordiam & affectuosissime hujusmodi desideratam unionem consequemur. In hoc autem amplius confidimus, quod potentissima medicina talibus dissentionibus subvenire solita parata est, sacra scilicet præsens synodus, cujus director est ipse Spiritus sanctus, eam deficere aut quoquomodo deviare non permittens, in his præsertim quæ salutem animarum concernunt; neque enim potuit quin Christi oratio, qua Patrem exoravit, ut ecclesiæ fides non deficeret, non fuerit exaudita. Est itaque certa regula, indeficiens mensura cunctos fideles rectissime regulans, quæ credenda aut agenda sint saluberrime demonstrans. Adhortamur igitur vos in visceribus Christi, & in salute quam a justo judice Christo speratis, quatenus omnes vestros conatus ad tam sanctum & divinum concordiæ & unionis opus apponentes, viros timoratos in lege Christi exercitatos, communem salutem, non particularia commoda affectantes, de quibus alias vobis scripsimus, ad hoc sacrum placeat quantocius destinare concilium, quibus plenam & omnimodam securitatem accedendi, standi, & redeundi promtis & non fictis animis dabimus, atque apud quoscumque fuerit necessarium aut opportunum procurare non omittemus, nec in aliquo deficiemus, quantum vires nostræ suppetent, tam salutiferæ & Deo gratæ operationi. Super salvis conductibus scribimus illustrissimis principibus dominis Alberto Austriæ & Jo. Bavariæ ducibus, marchioni Brandeburgensi, & nobili baroni Ulrico de Rozembergh, ac consulibus Nurembergensibus & Ægrensibus, nec non ambassiatoribus nostris in locis vobis vicinis persistentibus. Accingimini itaque sacro fidei baptismate insigniti, operas vestras efficaces apponere ad regni vestri cum ceteris firmam pacem, concordiam & unionem. Tædeat vos, quæsumus, cladium bellicarum, & hinc inde tantorum flagitiorum perpetratorum, ac totis viribus communem animorum & corporum salutem effectualiter procurare satagite. In iis siquidem, Deo auctore, vobis coassistemus fideles cooperatores. Hoc tamen quantocius fieri rogitamus, quatenus morum omnium statuum emendationi, prout inchoavimus, latius & efficacius intendere valeamus ad honorem Dei & suæ immaculatæ sponsæ ecclesiæ. Pax autem Christi exuperans omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras, qui ad divitias gloriæ & agnitionem suæ veritatis vos perducere dignetur. Datum Basileæ sub sigillo reverendi in Christo patris domini episcopi Constantiensis provinciæ Rothomagensis, quo utimur de præsenti, die mensis Martii MCCCCXXXII.

LITTERA

Missa concilio per ambassiatores ejusdem existentes in Nuremberga pro facto Bohemorum.

Extat apud Labb. tom. 17. conc. pag. 779.

QUINTA LITTERA

Regis Romanorum,

Missa concilio Basileensi.

De dispositione curiæ Romanæ & Bohemorum erga concilium.

REverendissimis in Christo patribus & dominis, &c. Ib. p. 80.

Reverendissimi in Christo patres, amici carissimi, ac venerabiles, grati & sincere dilecti. Recolimus V. P. alias bene scripsisse, qualiter præstolaturi essemus ad nos venturos oratores domini nostri papæ, videlicet venerabilem Servandum Lucensem episcopum,

ANNO CHRISTI 1432.

pum, abbatem S. Justinæ Paduensis, & Albertum de Comite. Itaque habuimus noviter bullam suæ sanctitatis, in qua scribit eos illico venturos esse, quos quotidie præstolamur. Insuper ambassiatores quos ad suam sanctitatem transmisimus, septimana ista indubie cum sanctitate sua erunt. Sed venerandi patres, quemadmodum advisamur, tunc in curia Romana non multum advertuntur nostra, & vestra, aliorumque prælatorum & principum consilia. Immo concilium istud sacrum quasi pro nihilo ducitur. Quamvis modo informati simus, quod nonnulli cardinales & magna pars Romanæ curiæ ad concilium continuandum se deflectant, & quotidie plures attrahuntur, & quasi omnes inclinabuntur, si viderint P. V. stare velle fixos: quoniam multi adversantium sperant de recessu V. P. Omnipotens Deus sic aliorum corda inspiret, ut cognoscant imminentia pericula Christianorum, & eis provideant uti speramus. Præterea miseramus novissime ad suam sanctitatem quemdam magistrum Jo. de Monte canonicum Leodiensem, qui de Romana curia veniens, propositi erat eundi ad patriam. Et hoc ideo fecimus, quia idem magister Jo. nobis multum commendabatur, & quod haberet audaciam & domesticitatem magnam loqui sanctitati domini nostri, ad informandum quoque eam de his omnibus, quæ per alios ad notitiam suæ sanctitatis forsitan non admitterentur, & sic sibi expensas sufficientes donavimus: sperantes quod per operam suam multa bona deberent fieri. Qui omnes grate suscepit, & se dixit omnem velle diligentiam adhibere. Et dum venisset Florentiam, tactus quodam metu, & oblitus suscepti oneris, quod pro Deo & nobis subiit, non fuit ausus Romam usque procedere, sed legationem nostram sibi impositam, quæ secretissima erat & soli papæ dicenda, ad aliquos cardinales & certos suos amicos descripsit, petendo consilium, an cum tali legatione Romam posset intrare. Qui sibi rescripserunt, quod nequaquam cum tali ambassiata venire deberet, & quod mirarentur qualiter se de talibus rebus contra dominum apostolicum se intromittere auderet, sique intraret, timerent de incarceratione ipsius. Ipse autem magister Jo. acquiescens consilio adversantium, plus curans obedientiam mundi quam Dei, mox retrocessit & ad patriam remeavit, rescribendo ea, quæ sic gesta erant. Nos itaque, qui de fraude nedum in nobis, verum etiam in sacro commissa concilio, molesti sumus, quemadmodum condecet, angimur quod idem Jo. nos in reditu suo non accessit, quoniam illa absentatio nobis suspicionem incutit: rogantes P. V. ut rem illam velitis sumere menti, & desuper ita cogitare, ut amplius talia per ipsum seu alios non contingant in fraudem & negligentiam rerum tantarum. Denique notificamus vobis, qualiter præsens familiaris noster dilectus Jo. Honynget noviter de Bohemia veniens nobis retulit, qualiter ipse cum certis hæreticis qui pro eo miserant, sit locutus: qui sibi dixerunt qualiter audissent famam dissolutionis concilii, quam moleste ferebant, quoniam ipsi utique dispositi essent se unire, pro mittendo ad illud, rogantes eum, ut nos vellet hortari, quod illud concilium manuteneremus, quemadmodum ipse V. P. clarius dicere poterit, sicque ipsum remittimus ad confortandum eos de continuatione concilii, & hortandum ut ad illud omnimode mittant. Ob quam rem quemadmodum V. P. perprius persuasimus, ita nunc nobis utile videtur, & sic petimus, ut eisdem Bohemis velitis scribere, eosque adhortari, ut indubii sint de sacro concilio, & quod ad illud suos utique oratores mittant. Et ipse familiaris noster illas litteras, si vobis videbitur, secum bene deferet, præsentaturus easdem. Et ultimo obsecramus & petimus V. P. quatenus læti & fortes existentes, constanter & animose tractare velitis ea, quæ concernunt bonum ecclesiæ sanctæ Dei. Scientes quod vos in his relinquere non intendimus, quemadmodum sæpenumero scripsimus, usque ad mortem, bonam habendo fiduciam, quod sanctitas domini nostri papæ aliter providebit. Et quidquid ex nostris de Roma habuerimus, mox V. P. intimabimus, rogantes ut nos de vestris successibus, utinam votivis, velitis pro singulari solatio avisare. Datum Placentiæ, die v. martii, regnorum nostrorum Hungariæ, &c. XLV. Romanorum XXII. & Bohemiæ XII.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. rex.

LITTERA SEXTA

Regis Romanorum, missa concilio.

Certos facit patres de sua constanti usque ad mortem adhæsione ad concilium, omnemque eorum ea de re removet dubitationem.

Reverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus & dominis &c. Ib. p. 82.

Reverendissimi in Christo patres, &c. hodie a Boletariis, qui pro illustri filio nostro duce Mediolanensi in hoc loco agunt, recepimus unam V. P. epistolam, geminas in se partes continentem; unam consolatoriam, ubi dicitis quod ad res in sacro concilio conceptas & feliciter peragendas nisibus totis incumbitis: aliam vero admiratione commixtam, quando subjungitis vos intellexisse quod aliquæ notabiles personæ nos sunt breviter accessuræ, ad seducendum nos a bono proposito, utque hæc attentata dissolutio progressum habeat, & requiritis nos quatenus in nostro concepto & ardentissimo zelo perseverare velimus, cum aliis inductionibus & persuasionibus perornatis, quæ in ipsa V. P. littera comtius continentur, &c. Præposterando ergo responsionis nostræ seriem, admiratione vehementi perducimur, quis vobis talia suggerat, & de nobis spem tam debilem vobis præstet. Deberent enim præterita V. P. merito dare fiduciam de futuris, ut quid laboris & oneris pro sacro Constantiensi concilio pertulerimus, adhuc ad laudem Dei humeris nostris audeamus impo-

ANNO CHRISTI 1432.

ponere. Tractari enim debebat ibi de unione ecclesiæ, exstirpatione hæresum, & reformatione morum. Unio, Deo volente, & nostra opera & fatiga accedente, subsecuta est; cetera vero sunt pro derelictis habita, & quamvis instantissime pro morum reformatione tunc instaremus, fuimus tamen per omnes nationes deserti, & sic res infecta defluxit, ex qua revera negligentia hucusque tantæ calamitates in ecclesia Dei subortæ sunt, quas totus Christianismus ad plenum deflere non sufficit. Doluimus nunc de prætermissione hujusmodi agendorum, & usque hunc diem cor nostrum a doloribus sustinere nequivimus, quousque almus cordium inspirator hanc suam nimium lacessitam ecclesiam per hoc sacrum concilium Basileense dignatus est invisere, & tantis malis per suam misericordiam finem imponere, prout in clementia sua speramus. Hæc fuit & est semper nostra consolatio, hæc summa spes, ut hunc diem videre possemus, in qua neglecta sacri Constantiensis concilii compleverit, alia quoque provisio fieret in populo Christiano, & super eo V. P. & sacro concilio favores & promotiones nostras semper obtulimus, & in effectu ultroneo animo id quod requisivistis perfecimus, ac vobis usque ad mortem nos astituros polliciti sumus, prout in re ipsa erga dominum nostrum papam & alios quoscumque usque modo ostendimus, & in antea constantissime ostensuri sumus. Quomodo ergo titubatio hæc corda vestra obrepere potuit, ut de nobis qui in rebus fidei jugiter, ne id nobis trahamus ad gloriam, inconcussi perstitimus, dubium conciperetis? Si ex hæsitatione & timore proprio hoc vobis evenit; non occurrerunt vobis tunc forsitan in præteritis rebus nostra approbata & semper duratura constantia, soliditasque. Si vero per aliquos vobis foret suggestum, hos non amicos, sed honoris & fidei nostræ detractores censere possemus. Invident nostro bono proposito, & fortassis gauderent, si immisso in cordibus vestris dubietatis fermento constantiam vestram possent corrumpere, & per hoc illas ipsas sacri concilii res fraudulenter confundere. Quas ob res V. P. attente requirimus & hortamur in Domino nostro Jesu Christo, cujus res agitur, quatenus hujusmodi vaniloquiis inantea non velitis aures apponere, sed de constantia nostra solidaque & intemerata fiduciam firmam concipere. Sumus enim dispositi, & sic affirmamus & dicimus, prout plerumque & scripsimus & diximus, velle jugiter adhærere V. P. & sacro Basileensi concilio, cum plus debeamus obedire Deo quam mundo. Sic pro Deo & ecclesia sua quæcumque incommoda erunt nobis dulcissima. Onus enim suum leve esse sacræ testantur scripturæ, & ab illo proposito nos quicumque & quorumcumque potentum hujus sæculi amovere non poterit seu debebit suggestio. Et ut clarius vobiscum loquamur, non suffecerunt nuncii scripta & avisamenta, quæ domino nostro papæ & dominis cardinalibus tam crebro in illa conciliali materia misimus: immo per oratores nostros qui modo sunt in suæ sanctitatis præsentia, sibi dici fecimus aperte, quod si sua sanctitas deliberaverit in hac dissolutione persistere, & non continuare sacrum concilium, quod imperialem coronam nostram nequaquam velimus de manibus suis suscipere. Videte, reverendissimi patres, quid refugimus, quid dimittere dispositi sumus pro manutentia & favore hujus concilii, si dominus noster papa in dissolutione perseverare voluerit. Nulla enim mundialis dignitas nos unquam, Deo concedente, ita seducet, ut pro ipsa amittere debeamus ea quæ æterna conferunt; & sic conclusive redeundo ad primam nostrarum harum apicum particulam, rogamus, obtestamur, & obsecramus V. P. iterum atque iterum, ut res coeptas quas directione Sancti Spiritus assidue geritis, pro Deo & ecclesia sua sancta habeatis commissas, sic operando, ut ex sollicitudine vestra fructus bonus succedat. Et quicquid nos & ubicumque corpore & rebus ad id conferre poterimus, ita facturi sumus. Unum tamen præterire nolumus, immo avisatos vos reddimus, quod præsentia nostra his in partibus huic concilio est summe necessaria, & eam utiliorem judicamus rebus hinc inde pensatis, quam si in medio vestri essemus. Rursum oratores domini nostri papæ sunt in proximo venturi, quibus auditis, & vos avisabimus de quibusvis rebus propositis & responsis: assecurantes vos denuo, quod nullus penitus a ferventissimo nostro erga sacrum concilium, & perfecto zelo nos umquam avertet, & oramus, ut dominus Jesus Christus in solida constantia & salubri perseverantia corroboret corda vestra. Datum Placentiæ, die XVI. mensis martii, anno MCCCCXXXII.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex, &c.

ISTA FUIT AMBASSIATA

*Serenissimi & invictissimi principis & domini domini Sigismundi Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. regis, qua oratores dictæ majestatis, videlicet magnificus dominus Jo. de Rosenberg * regni Bohemiæ baro & venerabiles Benedictus præpositus ecclesiæ B. Mariæ Albæ-regalis, sedis apostolicæ protonotarius, & Nicolaus Scolz decretorum doctor, per organum dicti doctoris coram domino nostro summo pontifice Eugenio papa IV. & etiam in audientia publica XVII. mensis martii anno Domini MCCCCXXXII. præmissa brevissima collatione, proposuerunt, &c.*

* al. Risemberg

1. Beatissime pater, serenissimus & invictissimus princeps, dominus noster Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. rex gloriosissimus & semper augustus, filius S. V. devotissimus, recepit quasdam bullas V. S. cum ea, qua decuit reverentia, de manibus nuncii V. S. & contenta eorumdem nedum bene concepit, & tam lætanter quam gratanter intellexit, immo omnia et singula tenacissime menti suæ impressit. Et quia eædem bullæ magnis abundant affectibus, et continentias in se gerunt

Ib. p. 83.

ANNO CHRISTI 1432.

runt tam graves, quod ftylus ad plenum ad eas non fufficiebat refpondere, idcirco fua excelfa majeftas regia mifit nos oratores fuos et nuncios ad V. S. præfentiam, ad refpondendum veftræ beatitudini vivis relatibus fuper feriem dictarum bullarum, ad intentionem fuæ majeftatis eidem beatitudini propalandum.

2. Primo namque, beatiffime pater, V. S. in una bullarum commemorat, quod de adventu ejusdem majeftatis ad partes Italiæ eadem beatitudo lætetur: quoniam cum fua majeftate cupiat colloqui, et vivis vocibus fua confilia participare fuper multis magnis et arduis rebus, ftatum univerfæ reipublicæ chriftianæ concernentibus. Sed gratior effet S. V. fuæ majeftatis adventus, fi fentiret caufam fidei prius effe defenfam, et exterminatos Bohemos hæreticos vel reductos, prout in diæta Nuremburgenfi conclufum erat. Superaddidit tamen eadem fanctitas, utcumque fit, cum eadem majeftas veniet, beatitudo veftra perfonam fuam libenter videbit et honorabit, fibique imperiale diadema, et quidquid aliud honefte poterit ad ornandum regiam majeftatem conferet, et quantum in veftra fanctitate erit, dabit operam, ut totus mundus intelligat, nullo umquam tempore fummum pontificem cum Romanorum imperatore fuiffe vinculo ftrictiore conjunctum, prout verba ejusdem apoftolicæ bullæ dulcioribus et amplioribus verbis perorant.

3. Affurgit itaque, beatiffime pater, majeftas regia memorati domini noftri illuftriffimi V. S. quanto devotius et humilius poteft, ad omnia genera gratiarum, de tanta paterna et cordiali affectione, humanitate, gratia, et honoribus erga ipfam clementer conceptis, offerens fe vice reciproca V. S. prona mente, non parcendo corpori neque rebus, fed omnem filialem devotionem, protectionem, et quarumcumque rerum exhibitionem, ut fancta mater ecclefia & V. S. aperte cognofcant, ultroneum in eo habere advocatum.

4. Alter articulus tangit caufas introitus regiæ majeftatis ad has partes Italiæ & confequenter ad S. V.

Dico quod dominus nofter excellentiffimus Altiffimum conteftatur, quod hunc fuum ad partes Italiæ fecit introitum, non ambitione dignitatum mundanarum feu potentatuum, non divitiarum, non denique quæftus cujufcumque allectus cupidine, fed pure ad dandam operam & exponendum fe totaliter pro exftirpatione hærefum, incremento & felici ftatu fidei catholicæ & reipublicæ Chriftianæ, fanctæ Romanæ ecclefiæ, S. V. ac facri Romani imperii, totiufque ecclefiæ, quæ proh dolor! ut clarum eft, multis infeftationibus & injuriis perturbatur, & in pejorem conditionem prolabetur, nifi apoftolica & imperiali auctoritate citius provideatur: quoniam eadem majeftas nihil magis affectat quam pacem, venitque huc caufa dandi eamdem cum affiftentia V. S. toti Italiae, omnibufque illam amplecti volentibus, & non gladium mittendi, fi poffibile fuerit.

5. Sperat et rogat eadem regia majeftas, quod veftra fanctitas, dum tempus aderit, taliter fe exhibebit, quod lucide cognofci poffit hos duos gladios in unitate confiftere, et fibi mutuis refpectibus et auxiliis indivifibiliter refpondere, prout & majeftas regia fe paratiffime offert facturam, & de veftra fanctitate indubiam etiam fidem gerit.

6. Quoniam indubium eft et certo plus certius, quod vobis duobus tali ftructura & unitate & voluntate conjunctis, poteritis ftatum univerfæ reipublicæ Chriftianæ taliter aptare, quod Deo fuccedet ex inde honor et gloria, terris, hominibufque pax et fecuritas, & Chriftianifmo provifio optata et falubris.

7. Super eo autem, beatiffime pater, ubi V. S. fubjungit, quod gratior effet V. S. ejusdem majeftatis adventus, fi fentiret caufam fidei primo effe defenfam, etc. Dicit fua majeftas, et luce meridiana clarius conftat, quod pullulatio hujufmodi damnofæ peftis a principio huc ufque femper fuæ majeftati molefta fuit, prout dignum erat, et quantum pro exftirpatione ipfius fua majeftas fecerit, ultra omnes mundi principes, prout et fibi conveniebat, tum ex officio imperiali, tum etiam jure hæreditario, mundus non ignorat. Senfit itaque illud perfona fua in hiemali afperitate algoribus campizando plurimum læfa et aliis irreparabiliter corporalibus afflicta incommodis. Sentiunt regna fua nobilibus ingenuis et aliis probis viris per bella, ftrages et gladios notabiliter defolata. Sentiunt æraria fua, quæ tam in Hungaria, quam Bohemia copiofe per Dei gratiam redundabant, fuum totalem interitum et exhaufionem finalem; fic quod nihil fupereffe videri poteft pro tollenda hac calamitate, quod fua majeftas non fecerit, et quotidie facit, utinam profuiffet et proficeret. Et ut fervor fuæ majeftatis, quoad hoc negotium fidei cunctis liquiefceret, et aliquem poffet fuis temporibus fructum procreare, anno præterito licet effet imbecillis corpore et ægritudine magna, ut etiam in fede ferretur proftratus, ab infultu quoque Turcarum contra regnum fuum Hungariæ, non bene tutus, tamen Deo cuncta committendo, fe ad tales partes Alamanniæ duci fecit, et particulariter cum principibus et aliis crebrius habendo confilia, fummam operam adhibuit pro adhibendo fubfidio contra hæreticos, vel cotidiana guerra inftauranda: nec tamen ipfas conclufiones effectus aliquis fequutus fuit, quoufque fua majeftas conventionem generalem ad Nurembergam cunctis indixit, ubi decretum fuit unanimi confilio, ut exercitus potens contra ipfos hæreticos mitteretur. Cui etiam reverendiffimus dominus Julianus cardinalis apoftolicæ fedis legatus affenfit, fibique placuit, et hinc inde peragrando etiam quantum potuit illum follicitavit. Sua quoque majeftas a loco Nurembergenfi difcedere noluit, licet eidem arduiffima incumberent, nec etiam potuit propter fuum cafum præcipitem, fed conftituit in capitaneum generalem illuftrem dominum marchionem Brandeburgenfem, faciendo fibi provifionem cum fua parata pecunia, et in Nuremberga moram continue traxit, follicitando et mandando nedum opportune, fed importune, fcriptis et nunciis. om-

omnibus qui requirendi erant, fecitque omnes promotiones ac amminicula, quæ exercitui fidelium quoquomodo conferre poterant: et revera in fide non ficta ac secure dici potest, quod si serenitas sua tantam diligentiam non adhibuisset, exercitus ille, licet decretus esset, numquam tamen compilatus fuisset, et utinam succedentibus rebus, ut nunc, progressum non adhibuisset. Redeuntibus itaque, pater beatissime, principibus et aliis ac toto exercitu suo, quod dolenter sua refert serenitas, ex inopinata quadam ruptura, ut informata est, nullo hostili pressi timore, quamvis cum damno, prout præfatus dominus cardinalis legatus, qui singulis affuit, V. S. ut dominus noster indubius est, plene scripsit, majestas regia die altera qua ipse dominus legatus Nurembergæ applicuit, et etiam die sequenti hospitium suum intravit; & convocatis singulis tam electoribus quam aliis principibus, & his qui tunc aderant, audivit, ubi & nos per totum præsentes fuimus, illos recentes successus infelices; & demum petivit dare consilia, quid in ea re amplius esset peragendum, quoniam parata esset ipsa majestas omnia sibi possibilia subire, ad remedia his periculis adhibenda; ipsi vero habito consilio, in præsentia domini legati responderunt, in eorum potestate nullam subsistere conclusionem, sed necessarium esse, ut universitas tota sacri imperii super eo convocaretur, & sic diæta iterum indicta fuit ad Francfordiam super festo S. Galli proxime elapso, & ad illam diætam majestas regia oratores suos solemnes pleno mandato fulcitos, & personam suam repræsentantes, transmisit. Et nihilominus interim tam litteris quam nunciis mandavit & disposuit, ut hi qui taxam gentium sibi impositam in exercitu suo non habuerunt, eamdem mox ad fronterias Bohemiæ ad gentes tres menses ibidem moraturas contra hæreticos mitterent, ad ipsorum insultibus resistendum, & denique omnes & singuli essent in puncto, si ipsos hæreticos Almanniam manu potenti, ut avisatur, invadere contingeret, ipsi ad subveniendum fidelibus tota sua potentia equestrium & pedestrium parati. Et cum pro Alamannis solis istud negotium conducere & dirigere est satis difficile, multis consideratis respectibus, et quod nedum opportunum, immo summe necessarium est, ut etiam ex aliis Christianorum finibus subsidia exquirantur, quæ sine consilio & ex auxilio V. S. & sanctæ sedis apostolicæ nullatenus poterunt excitari: Idcirco movetur majestas domini nostri prælibati ad conveniendum cum V. S. et utendum consiliis, et amminiculis ejusdem in negotiis memoratis. Sperat enim indubie ipse serenissimus dominus noster, quod existente ipso cum S. V. tales dabuntur modi et viæ, quibus hæc calamitas decenter tolli poterit e medio populi christiani. Sic habet, beatissime pater, V. S. quid majestas fecerit ad causam fidei defendendam, et quotidie facit, et facere intendit usque ad effusionem sanguinis, quoad vixerit in humanis, et ut efficacius possit, vestram est accessurus ideo sanctitatem.

8. Item, alius articulus est de pace et concordia inter majestatem regiam ex una, et inter communitatem Venetorum ex alia. Similiter inter illustrem ducem Mediolanensem ex una, et inter dictam communitatem Venetorum ex alia tractanda.

9. Beatissime pater, S. V. in una bullarum dicit se statum et pacem illustris domini ducis Mediolani et totius Italiæ, ac compositionem majestatis regiæ cum Venetis cordi habere, et quod ipse dux Mediolanensis fuerit primus, cui V. S. post assumtionem suam obtulerit operam ad pacem suam et totius Italiæ, et quod V. S. in proximo ad hoc pium negotium intendat ad Lombardiam mittere duos S. R. E. cardinales, et postremo S. V. acceptat super controversiis inter majestatem regiam et Venetos, quas olim in Constantia promotione vestra disposita erat componere cupidissime, manum mediatricem apponere: quoniam in pace illa videt vestra sanctitas multa et innumera bona christianæ fidei in regno suo Hungariæ aliisque locis proventura. Et quando suæ majestati videretur, mitteret super eo oratores suos pleno mandato fulcitos, in qua pacis promotione cognosceret, qualibet alia affectione deposita, vos esse communem omnium fidelium patrem, et non minus sui honoris et status, quam propriæ vestræ patriæ zelatorem.

10. Non dubitamus, quin V. S. sciat tractatum pacis habendum, ubi, et per quem, inter dictum ducem et dictam communitatem.

Beatissime pater, majestas domini nostri regratiatur beatitudini vestræ, nedum de tam bona et affectuosa V. S. erga majestatem regiam et negotia illa dispositione, verum etiam de tam clementi et paterna oblatione.

11. Et dixit, quod pax cum omnibus Christi fidelibus, præsertim cum Venetis suæ majestati semper et summo cordi fuit, immo nedum illam affectavit, sed etiam, prout notum est, semper quæsivit, et indubie scit, quod non solum sacro imperio et regno suo Hungariæ, sed et toti christianitati exinde commoditas multa proveniret, et multa mala evitarentur, nec tamen illam huc usque apprehendere potuit, licet in omnibus quæ cum Deo et honore fuissent, omni tempore libenter quievisset: sed ipsi Veneti cum suis adhærentibus jura sacri imperii et regni sui Hungariæ retroactis temporibus contra Deum et justitiam usurparunt, et adhuc de præsenti in deterius usurpare conantur. Nihilominus tamen eadem majestas, ut in ipsa nihil videatur deficere, cupidissima est, V. S. quam in minoribus constitutam Constantiæ inter eum et Venetos mediatricem habere desideravit, etiam hodie suscipere ultra omnes mundi dominos, pro compositione et æquitatis ac justitiæ directione. Et si promotionem a V. S. desideravit, dum esset in minoribus, quanto magis in summo apice constituto. Itaque S. V. rogat majestas præfata, ut V. S. in singulis sit indifferens, æqualis, et communis pater, non affectus ad partes, sed ad solam justitiam, quam V. S. ex officio vicariatus tota mente et anima fovere, prosequi, et manutenere debet: quoniam majestas ipsa inclinata est ad om-

omnia licita et honesta se deflectere.

12. Addendo quod si S. V. videatur eamdem majestatem aliquo modo a ratione discedere, gratissime vult per S. V. informari, et inclinari ad ea quæ cum Deo et honore facere potest.

Confidens de V. S. quod si Veneti et eorum colligati propriæ voluntati inniti vellent, et a licitis et honestis declinare, eadem V. S. eis non dabit favorem, prout multi S. V. aperte dicunt fecisse et facere, quamvis majestas regia hoc minime credat: sed eos efficaciter informabit, et ducet ad ea quæ sunt licita et honesta, amplectendo justitiam et jura imperii, et verbo et opere eadem manutenendo; quemadmodum majestas regalis promtissime vice versa parata est et offert se facturum in rebus S. R. E. & V. S. Et jure merito hoc debet fieri, quia Christus hos duos gladios ex eo in terris constituit, ut sibi mutuis respectibus respondeant, et ad sublevandum jura utriusque et omnium Christi fidelium semper in unitate concurrant, prout etiam sunt de hoc litteræ apud regiam majestatem, Constantiæ propriis manibus omnium reverendissimorum dominorum cardinalium et V. S. dum eadem in minoribus erat constituta, subscriptæ, in quibus jurant et promittunt sub fide, etiam sacro imperio et majestati regiæ in suis juribus assistere, et eadem manutenere, quemadmodum et sua majestas tamquam fidelis advocatus ecclesiæ erga ipsos et ecclesiam, reciproca vice, fecit, et etiam in effectu huc usque se talem monstravit, et in futurum semper facturus est.

13. Est ultimus articulus qui de sacro concilio Basileensi, per Spiritum-sanctum decretis conciliorum Constantiensis et Senensis, atque auctoritate Martini felicis recordationis prædecessoris V. S. et ejusdem V. S. approbatione et mandato congregatum, cujus dissolutionem V. S. in certis bullis majestati prædictae insinuavit, causas inferendo.

14. Inter cetera suam majestatem exhortando, quod cum ipse esset ille qui ultra omnes mundi principes fidem defendere, et fidelium pacem, et statum ecclesiae, et conservationem sedis apostolicae et V. S. deberet procurare, si aliqua avisamenta ad haec facientia excogitasset, vel excogitaturus esset, V. S. per suos oratores vellet communicare.

15. Nunc, nunc, beatissime pater, tempus adest, et sua majestas requisitione V. S. permota, et etiam devotione sincera inducta, quam ad bonum ecclesiæ et statum universæ reipublicæ gerit, per nos oratores avisamenta vestræ sanctitati in scriptis pauco tempore per equitatorem suæ majestatis missa, et ea quae expost excogitavit, vestrae sanctitati exponit.

16. Et primo fatetur quod ille sit ille, qui ex dignitate regali et ex officio advocatiae adstrictus sit ad superius expressata. Propterea sincero corde, rubore deposito, aperte dicit, quod nihil sanctius, nullum salubrius in his rebus humanis excogitari possit præsidium, quo navicula Petri se ab extremis horrendisque fluctibus jam undique insultantibus, et fides queat tueri, nequam labes hæretica sopiri, pax Christi fidelibus instituti, mores Christianorum in præstantius reformari, status ecclesiæ et conservatio auctoritatis sedis apostolicæ et V. S. procurari, quam per continuationem sacri concilii Basileensis: cum utique multifaria bona ex conciliorum celebratione, et multa mala ex eorum prorogatione leguntur exorta.

17. Et primo sua majestas respondet ad causas insertas bullae dissolutionis, dicens quod causa Græcorum nullatenus sufficere potest ad dissolutionem dicti sacri concilii, quamvis bene esset res sancta et multum optabilis ipsos Graecos reductos videre; nec est praetermittendum suo tempore ad dicta intendere modis convenientibus per regiam majestatem personaliter V. S. exponendis.

18. Sed non poterit nec debebit ipsa reductio Graecorum, quae tot centenis annis sic perstitit, et dubiosa quidem est, rebus tam periculosis quoquo modo praeponi, quia utique res illa moram pati potest, quae huc usque tanto tempore perduravit sine laesione Romanæ ecclesiæ; cum utique hæc hæresis pestifera Bohemorum præ omnibus est eradicanda, quæ quasi in corde Christ'anit. die ac nocte, hieme et æstate, igne, et gladio trucidando, nec parcendo sexui vel ætati, tamquam morbus contagiosus serpere non desistit.

19. Nec est credendum Græcos ad ritum Romanæ ecclesiæ reduci, videntes suppositа ejusdem Romanæ ecclesiæ in tanta strage, dissentione atque morum deformitate, nec aliquam correctionem adhibere; sed de die in diem in pejora corruere, et ritum nostrum ac obedientiam Christicolarum quasi penitus extingui, possent omnino veridice dicere.

Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum.

Sed si viderent ea esse composita et reformata, atque intendere ad reformationem haeresum et pacem fidelium, profecto facilius flecti possent.

20. Aliae enim causae dissolutionis cessant, cum earum cessat effectus. Nam treugæ factæ sunt inter illustres Burgundiæ et Austriæ duces. Hiems transiit, nec aliqua hæresis circa dictum locum concilii pullulat; quicumque enim V. S. hanc causam inseri consuluit, utique dictas partes non probavit, nec opus est ad alias causas respondere, cum et ratio cujuslibet his satisfacere potest.

21. Etiam, beatissime pater, sciat S. V. quod sacrum concilium misit regiæ majestati certas litteras ipsis Hussitis pro reductione ipsorum eos vocando dirigendas. Mox istas sua majestas cum suis litteris adhortatoriis ipsis direxit: quibus a Pragensibus læ-tanter receptis, et coram omnibus qui tunc aderant publice lectis, iidem dixerunt sine tractatu cum aliis habendo non posse ad hoc respondere, propter quod necessario habebant diætam cum aliis ibidem pro dando responso celebrare.

22. Et quemadmodum a quibusdam majestas regia est avisata, speratur quod dicti haeretici ad concilium mittant, ducti etiam timore, ex eo quod audiunt concilium po-

tissime pro exstirpatione haeresum fore congregatum, et verisimiliter etiam tanto magis ad hoc stringuntur, quanto jam in regno Hungariae conflicti sunt, et magnam partem sui exercitus equestrium et pedestrium, ac bellicorum instrumentorum et curruum perdiderunt, et etiam per illustrem Albertum ducem Austriæ æstate præterita in Moravia potenter depressi, ac novissime in ducatu suo per eumdem sunt prostrati.

23. Quibus hæreticis comparentibus, sperat majestas regia eosdem per sacrum concilium ita informari, quod recedent, et contenti redibunt, et ita hæc pestis, Deo dante, cessabit.

24. Et in casu quo nihil proficeret, videns sacrum concilium ipsorum pertinaciam, de remedio opportuno ex omnibus regnorum finibus ferventius pro eorum suppressione provideret, quoniam hoc opus conducere solis Alamannis, est difficile et importabile.

25. Et si concilium a loco Basileensi, qui est deputatus hæreticis, mutaretur, quibus etiam majestas regia ad dictum locum veniendi obtulit cum certis principibus securitatem, et propinquiores eis principes tam spirituales, quam sæculares, promiserunt Hussitis, quod eos velint in propriis personis, ad dictum concilii locum conducere; quid aliud dicerent sentientes concilii dissolutionem, aut ejus mutationem, nisi quod ecclesia fugerit eos, et quodammodo succubuit contra eorum rationes? Et quia ipsi suos errores in articulis promiscue cum sacra scriptura ad diversas mundi partes ad seducendum populum fidelem miserunt, magis ac magis totum populum Germaniæ mortali contagione inficiendi colorem haberent, qui populus postremo ecclesiam Romanam in fide ficta consistere, et dictos hæreticos vera sentire dicere possent.

26. Et revera ipsi hæretici sub anno cum dimidio in prorogatione concilii, quasi totam Germaniam, si de remedio opportuno medio tempore non provideretur, capere possent, prout in magna parte fecerunt. Et cum laici clericis in certis partibus Almanniæ oppido sint infesti, caperent in longum occasionem irruendi in eos, dicentes, in congregandis et dissolvendis conciliis sine fructu illusiones fieri, prout, prius etiam factum est; et manifeste clamant, quod non exspectant nisi finem hujus sacri concilii.

27. Et ut principium hujus mali ostendatur, ipsa civitas metropolitana Magdeburgensis, expulso suo archiepiscopo cum clero, jam per terras ipsius ecclesiæ in fortitudine curruum, more Hussitarum, vagatur, et ei incipiunt adhærere plures maritimæ civitates in dictis partibus. Et, ut famatur, in dioecesi Wormaciensi multa millia laicorum fuerunt congregati, et in obsidione civitatem Wormaciensem ad certum tempus tenuerunt, postulantes tradere manibus eorum presbyteros et Judæos trucidandos, per quos multa scandala in mundum venisse clamabant.

28. Item, civitas Pataviensis castra sui dioecesani parata est expugnare.

29. Et civitas Bambergensis propter certa privilegia eidem per regiam majestatem ad fortius dictis hæreticis, resistendum gratiose concessa, cum clero incipit discordare.

30. Et iterum, proh dolor! nova hæresis in quadam valle notabili in dioecesi Curiensi de die in diem incipit pullulare, quæ gladio & igne omnes vicinos et extraneos adhærere compellit.

31. Item, ipsum concilium pro ponenda pace, pro qua inter cetera congregatum existit, jam inter quamplures reges, principes, civitates, et alios, plura apparamenta et initia fecit ad dandum modos pro pace, et cum aliquæ ob reverentiam sacri concilii, certæ vero propter ejus timorem, tardius bella movent; aliquæ vero propinquiores, ad inductionem dicti sacri concilii treugas cum dictis Hussitis mire recusant, omnem spem suæ liberationis post dissolutionem exercitus in solum concilium ponentes, et cum prædicta loca, quasi omnia præfatis hæreticis sint vicina, sentientes dissolutionem dicti concilii, aliquæ convertent se ad gladium; propinquiores vero Hussitis stupefacti, ad redimendas vexationes, ne cum corporibus, pueris et uxoribus, omnibusque suis rebus perirent, treugas cum Hussitis inirent. Et quid in longum sequeretur, cum viderent se non solum derelictos, sed dicere possent ab ecclesia deceptos, nisi illius hæreticæ pravitatis adhæsio in perniciem totius subversionis fidei catholicæ, et abstractio obedientiæ a sede apostolica et a V. S.? et fieret error novissimus pejor priore, et dato exemplo, proh dolor! haberent sequelam multorum, nec postea esset aptitudo illud faciendi, cum principes essent exhausti, terræ per clades, cædes, et sanguinis effusionem desertæ, in periculum innumerabilium animarum et corporum, quæ infra has prorogationis inducias, pro dolor! corruerent.

32. Rursum cessarent multæ provisiones salubres, quæ in dicto concilio pro republica Christiana fieri possent: et innumera scandala orirentur in destructionem sedis apostolicæ, V. S. ac totius religionis Christianæ.

33. Item, beatissime pater, in ultima bulla S. V. scribit dictæ majestati regiæ, mirando quod ipsa majestas sit plurimum perturbata, et plena sollicitudine et timore propter dissolutionem concilii prædicti, etc. Beatissime pater, non mirum quod reverendissimi patres et domini cardinales certi de hoc admirantur, cum et astronomi dicunt, quod etiam sapientes admirantur de hoc quod sol eclipsatur, cum causam ejus ignorant. Sua enim majestas ad oculum periculum dissolutionis personaliter videt, et futura timet, ex eo sua majestas plurimum turbata sollicitatur, ut illis tamquam fidelis advocatus, protector et defensor ecclesiæ prudenter obviare posset. Et in eadem subjungit V. S. quod transitus regiæ majestatis debeat esse pacificus. Respondet sua majestas, quod transitum ad has partes Italiæ fecit ex causis supradictis: et ita itura est pacifice, et sine læsione cujuscumque, qui pacem licitam et honestam affectat habere, quam etiam sua majestas, ut dictum est, ample offert, et eamdem jam per suos Florentinis

et

ANNO CHRISTI 1432.

et aliis nunciavit; et si aliqui temeritate ducti vellent a debito ac licitis et honestis discedere, ad illos oporteret adhiberi remedium, quemadmodum jure merito fieri debet.

34. Prædictis omnibus periculis & multum majoribus, quæ ex dissolutione sacri concilii evenire; etiam multis bonis, quæ ex ejusdem continuatione, et nulla mala oriri possent ponderatis, dictus dominus noster gloriosissimus filius V. S. devotissimus, tamquam fidelis advocatus et protector ecclesiæ, supplicat, et quantum efficacius potest, V. S. per viscera misericordiæ Jesu Christi, cujus vicarius estis, et cujus res agitur, et V. S. requirit et hortatur, ut eadem his periculis velit salubriter obviare, ut fama dissolutionis dicti concilii sopiatur; cum revera multa jam ex sola fama dissolutionis sacri concilii Basileensis scandala sint exorta, et scribere quod solum in nomine Domini suum habeat progressum, ad feliciter incoepta continuandum, dando eidem operam et favorem possibilem, ne fides et ecclesiasticus status inevitabiliter ruat, ex quo sedi apostolicæ et V. S. gloria et honor ultra commodum Christicolarum accrescet: et non dubitat majestas domini nostri, si V. S. tantam multitudinem congregatam bene informata fuisset, et tot mala et scandala evenire, etiam necessitatem concilii celebrandi scivisset, numquam in dissolutionem declinasset.

35. Fortassis aliqui incutiunt timorem V. S. quod in concilio agendum esset contra eamdem: non curet S. V. nec reverendissimi cardinales de his, cum nec V. S. nec domini cardinales vocati sunt. Si enim vestra sanctitas posset interesse, laude dignum et perutile esset: si autem non V. S. plures reverendissimos patres et dominos de collegio cardinalium ad salubrius istud dirigendum mittere posset, contentum manebit concilium et mundus de V. S. dummodo concilium continuetur. Et si V. S. postea personaliter interesse vellet super reductione Græcorum, vel aliis quæ non requirunt tantam festinationem, poterit aliud concilium congregare, quod fieret cum majori aptitudine, quam nunc hæc mora possit tolerari. Nam isto dissoluto, nescimus si per annum cum dimidio aliqui congregari possent, propter dispendia quæ interim, ut dictum est, evenirent. Et revera, si sacrum concilium Basileense non esset congregatum, propter solam exstirpationem hæresis Bohemorum de novo deberet congregari, nec prælati nec alii de Almannia in loco alio distanti extra Almanniam pro concilio celebrando convenire possent, cum medio tempore ipsi Hussitæ omnia bona ipsorum tollerent ac destruerent, quo tunc tales diverti haberent nescitur.

36. Beatissime pater, in bulla novissime regiæ majestati per ejusdem majestatis equitatorem transmissa, notificat, V. S. eidem majestati, qualiter ipsa cum consilio & assensu reverendissimorum dominorum S. R. E. cardinalium ex justis & rationabilibus causis cum magna deliberatione & maturitate dissolutionem, & indictionem alterius concilii fecerit, & adveniente regia majestate velit

A eam sic informare rationibus & causis, de quibus sperat eamdem majestatem bene stare contentam, &c. Dicit sua majestas quod numquam poterit remanere contenta, quibuscumque causis & adinventionibus hæc dissolutio coloretur, attentis extremis periculis & disturbationibus totius Christianismi ex ipsa dissolutione eventuris. Quomodo ergo quispiam Christianus contentus manere poterit, dum de subventione Christianæ fidei tam periculose agitur?

37. Et superaddit sua majestas, quod hi qui V. S. dissolutionem suaserunt, indubie causas non funditus, nec tot mala ventura intellexerunt. *Utinam saperent & intelligerent, ac novissima providerent*. Mora enim
B in hoc negotio est periculosa, & nullatenus sufferenda, nec mirum quod non intellexerunt, cum error facti peritissimos fallit. Sed cum hoc modo manifeste sapiunt, si in hujusmodi errore & sacrilegio pertinaciter persistere intenderent, ponderent ipsi quomodo summo enti in extremo judicio de hoc vellent reddere rationem. Et si fortassis certi pertimescerent aliqua contra statum ecclesiasticum debere tractari, dicit sua majestas, quod timere non deberent: quia laici falcem suam non habebunt in messem illam immittere, cum ipsi sæculares in hac re nullam debeant habere prout nec de jure habent, potestatem: immo profecto induciæ
C dissolutionis quæ quæruntur, laicos facient contra clericos insanire: quod tamen per istud concilium ordinate tolleretur de medio, dum laici videbunt clerum omni bono intendere.

38. Consideret sanctitas vestra quod sacrum concilium Basileense ad hujusmodi dissolutionem nullatenus consentiet, cum quo & major pars regum, principum, prælatorum atque communitatum concurrent.

39. Insuper regia majestas non sufficit mirari, quod S. V. quæ hucusque in ecclesia Dei sine ruga et macula tenta est, suspicionem inter Christicolas nunc facere intendit, et quæ in principio sui regiminis ferventis-
D sima erat pro honore Domini Dei de fide catholica & Christi fidelium salute laborare, de quo totus mundus ultra modum, & de electione V. S. erat gavisus: quia dici poterit, quod sanctitas vestra hac occasione foveat hæreses, cædes, & morum deformitates, atque schisma in ecclesia Dei facere intendat.

40. Avisat etiam V. S. majestas regia, quod ipsa sanctitas non posset aliquid facere, quod esset ita nocivum omnibus Christi fidelibus, sacræ sedi apostolicæ, & V. S. quam concilium turbare, ex quo infinita & innumera scandala profluere, nulla autem mala ex ejus continuatione evenire possent. Et promittit
E majestas regia V. S. si eadem concilium continuabit, & indifferens, æqualis, & communis pater in rebus agendis erit, uti debet, quod vult V. S. in omnibus usque ad mortis passionem adhærere, & assecurare eamdem sanctitatem, quod ibi nihil tractabitur in diminutione sedis apostolicæ ac vestræ sanctitatis.

41. Si autem V. S. hoc minime facere, sed persistere in dissolutione intenderet, & esse

ANNO CHRISTI 1432.

esse, quod absit, causa tanti mali; ex tunc sua majestas per expressum V. S. per nos commisit exponere, quod eadem majestas sacro concilio per Spiritum sanctum & ut supra congregato, & communitati Christi fidelium, toto posse adhærere vult & intendit: quia nullatenus posset videre eversionem fidei & ecclesiæ ruinam. Perpendit etiam sua majestas, quod obedientia, quæ V. S. & ecclesiæ debetur, in pluribus Christianorum & signanter Germaniæ finibus, multum deficit, nec curatur tam per ecclesiasticos quam sæculares, quemadmodum apparet in episcopatibus Trevirensi, Trajectensi & aliis multis, qui nec excommunicationes, nec mandata apostolica curant, & alios ad similia trahunt. Modo si concilium deficeret, quid de aliis fieret, S. V. animadvertat.

42. Et informata est eadem majestas ex dictis doctorum, & signanter reverendissimi patris domini Francisci de Zabarellis * piæ memoriæ, qui non minimus tunc temporis, cum hæc dicta composuit, in scripturis & collegio dominorum cardinalium erat, quod imperator & rex Romanorum non solum concilium in Spiritu sancto auctoritate ecclesiæ congregatum manu tenere & protegere tenetur: immo in certis casibus concilium de novo potest congregare. Et dicit sua majestas casum prope esse in foribus.

* al. Sabrellis

43. Et rursum sua majestas dicit, quod V. S. una cum certis dominis & patribus reverendissimis cardinalibus mature debeat ponderare, quod ubi fortassis sibi per dissolutionem concilii providere putat, ne sibi ipsi & dictis cardinalibus interitum infligat.

44. Postremo majestas domini nostri gloriosissimi supradicti supplicat humiliter V. S. quatenus omnia & singula supradicta & majora non expressa velit diligentissime ac mature considerare, & præsentem exhortationem, quam fideliter & sincera mente, urgente conscientia & necessitatibus, in quibus Dei ecclesia constituta est, fecit, a sua majestate, tamquam ab advocato sanctæ matris ecclesiæ paterne & benigne suscipere, ut & V. S. quæ est luminare majus, & ipsa regia majestas quæ est luminare minus, ita gregem vobis creditum in spiritualibus & temporalibus regere valeatis, ut una cum eo ad conspectum prædictæ Trinitatis feliciter valeatis pervenire. Amen.

Explicit.

COPIA INSTRUCTIONUM

Missarum nuntiis concilii existentibus in Nuremberga.

Ib. p. 96.

1. IN primis quod non incipiant tractare aliquid cum nunciis vel ambassiatoribus Bohemorum in Egra vel alibi, nisi prædicti nuncii Bohemorum habuerint plenum mandatum, & sufficientem facultatem, & poterunt super hoc scribere Pragensibus, & aliis in regno Bohemiæ, quibus opus fuerit, avisando eos, ut mittant cum sufficienti mandato, & similiter quod venturi ad concilium generale habeant plenum & sufficiens mandatum.

2. Item, quod in Egra vel alibi pendente dicto tractatu cum prædictis Bohemis, propter præsentiam ipsorum non teneatur interdictum, & similiter in aliis civitatibus sive locis, per quæ ipsos transire contingeret, veniendo ad concilium Basileense, ipsis tamen exclusis a divinis. Quod quidem interdictum dominus legatus ex nunc tollit & removet.

3. Item, si pendente dicto tractatu, vel veniendo Basileam, aut stando, vel etiam redeundo, voluerint secundum modum & ritum eorum dicti Bohemi celebrare, quod possint & celebrent in domibus eorum, januis tamen clausis, & exclusis fidelibus nostris.

4. Item, numerus nunciorum Bohemiæ venire debentium ad concilium, et tempus durationis salviconductus eisdem nunciis et ambassiatoribus Bohemorum impendendi, relinquitur discretioni dictorum ambassiatorum conc. ita tamen quod restringant et numerum personarum et tempus quantum poterunt.

5. Item instabunt, laborabunt quod a principio quo iter arripient præfati nuncii Bohemorum ad veniendum Basileam, & quousque reversi fuerint ad propria, habeantur abstinentiæ guerrarum generales inter regnum Bohemiæ & ceteros fideles: de hoc tamen ambassiatores concilii faciant secundum consilium & voluntatem domini marchionis Brandeburgensis, & aliorum principum & communitatum.

6. Item, ambassiatores dictorum Bohemorum & ipsorum familia veniant pacifice & modeste, & sine notabilibus armis bellicis; & si qua forte eis deferri permittantur, quod in introitu civitatum, castrorum, villarum, & aliorum locorum, in quibus habebunt hospitare, deponant ea apud hospitem: ita quod in prædictis locis incedant sine armis.

7. Item, quod nullus prædictorum veniendo, stando hic in Basilea & redeundo, ibit aut ambulabit per civitates, villas, & alia loca in quibus continget eos aliquo modo moram trahere, nisi præsentibus deputandis, & hoc propter pericula & scandala vitanda, quæ possent oriri hinc inde.

8. Item, quod veniendo, stando hic, & redeundo in audientia, in collocutionibus, disputationibus, & quibusvis aliis mutuis humanis conversationibus, cavebunt ab injuriis, opprobriis, detractionibus, & quibusvis contumeliosis verbis, aut invectivis quarumcumque personarum cujuscumque status, gradus aut dignitatis fuerint, cum versa vice velit sacrum concilium hujusmodi observare, & ubique facere & procurare observari pro posse.

9. Item, quod veniendo, stando & redeundo, nullo modo palam aut occulte prædicent aut doceant, nec cum quocumque, nisi in præsentia sacri concilii vel deputatorum aut deputandorum ab eodem, disceptabunt sive disputabunt.

10. Item, quod non scribent litteras quibuscumque, maxime nostris fidelibus, absque visitatione deputatorum concilii, nec ullo modo libellos aut cedulas, sive quascumque scripturas seminabunt aut dispergent, sive dimittent post se in locis in quibus fuerint, veniendo, stando & redeundo.

11.

ANNO CHRISTI 1432.

11. Item, quod tam in veniendo, quam in redeundo, ambulent & servent vias publicas, secundum quod ductores eorum, qui ad hoc deputabuntur, ducent eos.

12. Item, si petant audientiam publicam, promittatur eis quod habebunt coram toto concilio, quotiens opus fuer't. Si autem instabunt ad habendam coram laicis, nullo modo concedatur eis, inconsulto concilio, nisi viderint eos propter hoc velle omnino desistere ad veniendum. Quo casu, cum magna difficultate poterunt eisdem consentire, omni tamen cautela & conditione adhibita, ne ex dicta & tali audientia sequatur inconveniens aliquod aut scandalum.

13. Item, prædicti ambassiatores concilii in tractando cum eis, conversando, & loquendo, cum omni mansuetudine, benignitate, humilitate, patientia atque caritate se habebunt, & secundum gratiam eis datam a Domino, omni via & modo possibilibus, pacem & unionem inter nos & ipsos procurabunt.

14. Item, prædicti ambassiatores concilii poterunt conversari cum eisdem nunciis & ambassiatoribus Bohemorum in omnibus secundum discretionem ipsorum, exceptis divinis.

15. Item, quod prædicti nuncii Bohemorum in recessu ipsorum vel aliter, non ducent aliquem de nostris secum, etiam volentem eos sequi.

16. Item, quod prædictæ instructiones teneantur occulte, ita quod nullo modo veniant ad aures seu notitiam dictorum Bohemorum.

17. Item, quod in prædictis communicent, & habeant consilium domini marchionis, & aliorum principum ecclesiasticorum & sæcularium, necnon & communitatum, secundum quod prædictis ambassiatoribus concilii videbitur expedire.

18. Item, in præmissis omnibus & singulis taliter prædictis ambassiatoribus provideant, quod omnis captiositas, fraus & dolus evitetur.

Acta fuerunt hæc in congregatione nostra generali, præsentibus dictæ nostræ sanctæ synodi Basileensis notariis & scribis infra scriptis, sub sigillo reverendi in Christo patris domini episcopi Constantiensis provinciæ Rothomagensis, quo utimur ad præsens, die veneris XXVIII. mensis martii, anno a nativitate Domini MCCCCXXXII.

LITTERA VII.

Regis Romanorum missa concilio.

Mittit eis articulos a legatis papæ sibi propositos, hortaturque eos ut in concilii celebratione constanter perseverent.

Ib. p. 99.

Reverendissimis in Christo patribus & dominis sacrosanctæ, &c.

Reverendissimi in Christo patres, ac venerandi, grate & sincere nobis dilecti, tanta nos affectio, tantusque amor & fervens desiderium trahunt ad hanc sanctam synodum Basileensem, in Spiritu sancto pro salute universalis ecclesiæ & omnium Christi fidelium legitime congregatam, ut nihil cogitemus, nisi ea quæ continuationi & felici progressui ipsius conferre possunt. Et ut V. P. quæque res apud nos gestæ una nobiscum communes sint, notificamus eisdem quod oratores domini nostri papæ, videlicet episcopus Magalonensis, & abbas S. Justinæ, hic nobiscum fuerunt, & post multas propositiones & requisitiones sanctitatis domini nostri, nobis tradiderunt in scriptis mentem sanctitatis præfatæ, quibus succincte respondimus cum mansuetudine regia, prout in copiis tam propositionis quam responsionis hic inclusis videbitur clarius contineri, & in proposito illo firmi & stabiles permanere volumus, rogantes V. P. ut si aliquis vobis contrarium vellet suggerere, vel fortassis dicere, nos alias practicas cum domino papa habere in facto concilii, quatenus hoc nullatenus velitis credere, sed pro firmo tenere, quod sicut vobis crebro descripsimus, ita immota constantia volumus semper usque ad mortem in favoribus sacri concilii fideliter perseverare, ammonentes & requirentes vos in Domino nostro Jesu Christo, ut rebus cœptis, quas ipse cujus sunt, felicitare dignetur, omni possibilitate insistere, & pro bono suæ ecclesiæ sanctæ velitis prosequi diligentia exquisita. Præterea, reverendi patres, dum hæc nostra littera scriberetur, supervenerunt nobis scripta oratorum nostrorum, quos in Roma habemus, ex quibus concipimus dominum nostrum papam adhuc opinioni suæ insistere, quamvis indubie speremus, quod dum oratores sui cum intentione nostra ad ipsius sanctitatem pervenerint, eadem sanctitas in melius propositum suum commutabit, & sic ambassiatores nostri qui in Roma sunt, ibidem sperant, uti scribunt. Avisamur etiam qualiter sua sanctitas velit subito pro celebratione concilii in Bononia, illuc aut personaliter advenire, aut aliquos ex dictis cardinalibus transmittere, præveniendo prorogationem anni cum dimidio, intendatque super hoc omnes in concilio & extra existentes citare. Sed quia, reverendi patres, hæc omnia non fiunt nisi ad dissolutionem sacri Basileensis concilii, quæ ex hac loci transmutatione indubie per indirectum succederet, quia in curia ad hoc intenditur, adhortamur V. P. suademus eisdem & consulimus, quatenus in continenti, & omni dilatione remota, non obstante sessione secunda proxime celebrata, quæ sancta & salubris est, ita providere velitis, quod hujusmodi sinistri conatus turbatorum concilii per vos opportunis remediis præveniantur, & cito. Indubii enim sumus, quod dum dominus noster papa stabilitatem vestram & nostram, quam sibi per suos oratores jam satis clare deteximus, tam firmam persentiet, aliter faciet. Cum quo etiam responso votivo ambassiatores nostros præstolamur, requirentes vos, ut in illo ardentissimo vestro zelo & constanti proposito perseverare velitis, dirigendo res concilii & omni vigilantia prævenientes molimina adversantium, quæ parant in disturbationem concilii; & nos quoque

ANNO CHRISTI 1432.

que a vobis & ſacro concilio nullatenus diſcedemus, quemadmodum crebro ſcripſimus: quoniam ſi ſecus fieret, quod abſit, ingens fidei & eccleſiæ ſanctæ Dei ſcandalum generaretur, necnon nobis & ſtatui noſtro evidentiſſima pericula, propter adhæſionem, quam vobis & concilio facimus & facturi ſumus, pararentur, quæ etiam in obnubilationem famæ, honoris, & ſtatuum veſtrorum diſcrimina periculoſiſſima permaxime cederent. Et ſic oramus in Domino Jeſu Chriſto, ut in rebus illis agendis conſtantes & vigiles ſitis, prout ſuper iis omnibus illuſtris Willermus Palatinus Rheni & dux Bavariæ princeps locum tenens & avunculus noſter cariſſimus V. P. clarius dicet mentem noſtram. Datum Parmæ die ultima martii, regnorum noſtrorum anno Hungariæ, &c. XLV. Romanorum XXII. & Bohemiæ XII.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum rex, &c.

ARTICULI PROPOSITI

Per dominum papam domino regi Romanorum.

Ib. p. 100. SEreniſſime princeps ac invictiſſime rex, ſanctiſſimi domini noſtri ac beatiſſimi Eugenii papæ IV. oratores & nuncii veſtræ majeſtati Cæſareæ, prout injunctum per ſanctitatem ſuam extitit, in ſecreta audientia ipſis data expoſuerunt quæ ſequuntur.

Et primo, SS. dominus noſter motus deſideriis pacis totius populi chriſtiani, et eccleſiæ ſanctæ reformationis, ſciens ſerenitatem veſtram Italiam intraſſe, ut pacem in Italia det, ut reformationem univerſi cleri et populi Chriſtiani procuret, atque ut coronam, et unctionem ab eo recipiat, de dicto adventu admodum exhilaratus, nos ambaſſiatores ſuos ad viſitandum majeſtatem veſtram mittit, et exhortandum ac monendum clementiam veſtram, ut in tam ſancto propoſito perſeverare dignetur, quia Deus omnipotens perfectionem operis dabit; nec non offerendum perſonam ſuæ ſanctitatis, et omnia ſua majeſtati veſtræ in et ſuper præmiſſis ab olim per ipſum optatis.

Secundo, cum majeſtas veſtra Cæſarea pacifica Italiam intraverit et talem omnibus ſe exhibuerit, SS. dominus noſter ſummus pontifex ipſam exhortatur, monet et deprecatur, ut pacificus, clemens et benignus cum ſuis gentibus, cum quibus Italiam intraverit, et non cum exteris dignemini Romam venire, quia ipſa ſerenitatem veſtram cum honore poſſibili, etiam ſumtibus ſuis, recipiet, mittendo aliquos ex reverendiſſimis patribus dominis cardinalibus, cum prælatis et aliis notabilibus viris, ſibi obviam, ac viam ſecuram et pacificam, ac iter tutum ſibi faciet, ipſeque capitaneos cum gentibus eccleſiæ in confinibus dominiorum et terrarum eccleſiæ, ſerenitati veſtræ mittet, ut ab ipſis capitaneis juramentum quod volet habere exigat, ac cum ipſis ſecure veniat, ut coronam et unctionem ab ipſo SS. domino noſtro in titulo pacis recipiat.

Tertio, quia jura diſponunt, quod ſereniſſimi reges Romanorum in adventu eorum in Italiam, ut coronam recipiant, etc. in ingreſſu Italiæ juramentum ſummo pontifici, ſeu deputatis ab eo, præſtent; in quo juramento non cavetur aliud quam illud ad quod quilibet Chriſtianus eccleſiæ ſanctæ tenetur, SS. dominus noſter nos ſufficienti poteſtate fultos mittit, ut dictum juramentum a majeſtate veſtra recipiamus, prout a prædeceſſoribus veſtris Romanorum regibus in dicto adventu juratum extitit, et prout alias juris extitit.

Quarto, SS. dominus noſter ad intimandum et ſignificandum majeſtati veſtræ ſinceram ſuam intentionem, quam ſemper habuit, ut reformatio debita eccleſiæ ſanctæ tam in capite quam in membris fieret, nos miſit, quæ talis in effectu exiſtit. Ipſe enim SS. dominus noſter in principio ſuæ aſſumtionis deſiderio magno, ut in concilio Baſileenſi in propria intereſſet perſona, deſideravit, licet per ſanctitatem ſuam aliquibus aſſerentibus aliter ſcriptum ſeu dictum reperiatur, ut guerræ ac aliæ afflictiones quæ pro tunc Romæ, ſeu ejus in confinibus iminebant, in longum non protraherentur, quæ pro nunc præſentia ſua fuerunt debito modo ſopitæ; graviſſima vero infirmitate detentus uſque ad mortem excluſive, confiderans impoſſibilitatem tanti deſiderii ſui, ut tam longe pergere valeret, et quod tam ardua tamque urgentia negotia, ut univerſalis reformatio cleri et populi Chriſtiani, hæreſum extirpatio, et ſacrum paſſagium omnino ejus præſentiam et ſacri collegii exigebant; ac quod in Baſilea per annum et ultra pauciſſimi convenerint prælati, qui ad talia ac tanta non ſufficiebant, dictum concilium quo ad locum tantum diſſolvit, illud in Bononia aſſignando, quæ commutatio, continuatio potius poteſt dici, quam diſſolutio; quia Bononiam in convaleſcentia in qua eſt poterat venire, et medio tempore plenam ſanitatem recuperare. Ipſe enim intereſſe in generali concilio, corporali ceſſante impedimento, debuit, velle et commutare illud, et continuare potuit. Ex iſta magna urgente ratione, aliis non ſemotis, quas in præſenti faſtidium eſſet explicare, potiſſime ſi in dicto concilio de totali eccleſiæ reformatione agi deberet. Si vero reductio Bohemorum et reformatio cleri Germaniæ non debeat aliqualiter differri, propter pericula quæ imminere allegantur, placet SS. domino noſtro, ut ſuper illis concilium celebretur tamquam provinciale, in illo domino legato præſidente in Frankfordia, vel in Nurembergha, vel alibi ubi dominis archiepiſcopis, electoribus et domino legato placuerit; et illo finito, confeſtim ad Bononiam veniant non alibi divertendo, ubi dominum noſtrum reperient cum ſacro collegio reverendiſſimorum dominorum cardinalium, ad dictam reformationem efficaciter promptos. Vel ſi prædicta utilius per concilium generale expediri videantur, veniant nunc prælati et alii vocandi, qui in Baſilea ſunt et alibi, ut ſanctiſſimus dominus noſter una cum majeſtate veſtra, facta ipſius corona-

ANNO CHRISTI 1432. natione, ac dominis cardinalibus et ceteris illico Bononiam conveniant; ac ad omnimodam debitam reformationem procedant: quam nobis concedere dignetur dominus noster Jesus Christus, qui cum Patre et Spiritu-sancto vivit et regnat in sæcula benedictus. Amen.

FINALIS MENS ET CONCLUSIO

Majestatis regiæ super propositis oratorum apostolicorum: quorum copiam Theodericus secum habet, est ut sequitur.

Ib. p. 102. Videlicet, si sanctitas domini nostri papæ voluerit effectualiter continuare concilium Basileense et illud non turbare, quin potius id ipsum fovere; et si etiam voluerit esse indifferens, et communis pater, non partialis, prout ad ipsum, tamquam vicarium Christi, pertinet, ex tunc eadem majestas pacifice, non cum armatis gentibus, sed suo et suorum cardinalium et cleri, quos suæ serenitati obviam miserit, conductu, et ad voluntatem suæ sanctitatis vult venire ad Urbem, et suæ sanctitatis præsentiam, assecurare eamdem, quod in memorato Basileensi concilio nihil tractabitur de dubio electionis suæ, vult etiam de manibus suæ sanctitatis coronam suscipere, sibique juramentum in hujusmodi coronatione fieri solitum præstare, omniaque alia facere, quæ concernunt honorem, statum, commodum et profectum suæ sanctitatis, et sanctæ Romanæ ecclesiæ, et sibi ut tamquam devotus filius et advocatus usque ad finem vitæ fideliter adhærere.

Si autem sua sanctitas hujusmodi dissolutioni concilii, aut partialitati inhærere vellet, ex tunc majestas regia non intendit venire, nec coronam de suæ sanctitatis manibus recipere quoquomodo, sed in istis partibus suis et imperii sacri rebus intendere, prout fuerit opportunum, adhærendo semper concilio sacro.

Item, sint avisati oratores regii, quod voluntas domini papæ fuit, quatenus majestas regia iter suum faceret per Romandiolam et terras ecclesiæ, ubi sanctitas sua eamdem majestatem honorifice et sumtibus suis conducere vellet. De qua quidem ultronea et placida domini nostri papæ oblatione majestas regia multum contentata, intulit sanctitati suæ grates, cum hoc ipsum dignabitur erga sanctitatem suam et Romanam ecclesiam condignis affectibus compensare. Et quia dicta via sibi congrua et apta non foret ad eundum, deliberavit ire versus Lucam et Senas, civitates imperii, quæ a rebellibus imperii variis modis opprimuntur, ut eisdem consulere valeat. Et dum majestas regia usque in Senas, dante Domino, pervenerit, cunctis ducatibus et aliis armorum gentibus dimissis cum sua familia domestica quam habebit, sub domini papæ et dominorum cardinalium et cleri suorum, quos sanctitas domini papæ sibi miserit, conductu, per terras ecclesiæ ad domini nostri papæ præsentiam confidentissime vult proficisci, faciente sua sanctitate illis duobus, quæ superius requiruntur.

LITTERA

Missa per concilium Universitatibus,

Ut mittant aliquos nobiles, doctores, &c.

Sacrosancta, etc. egregiis, etc. salutem, etc.

Satis denique divulgatam esse apud vos omnium christianorum religionem æstimamus, et sacram hanc synodum in hac Basileæ civitate auctoritate superni nominis congregatam existere, pro rebus ecclesiæ et omnium orthodoxorum promovendis et bene gerendis, pro veprium hæreticarum, maxime Bohemicarum eradicatione de finibus fidelium, pro morum deformium in cunctis statibus emendatione, proque bellicarum cladium, a quibus omnimoda calamitas originem ducit, sedatione: quibus nihil dignius & fidelibus salubrius afferri valet; pro quibus ex talento sapieniæ vestris perspicacibus intelligentiis de supernis credito, vos credimus pro viribus benivolos & obnoxios esse. Hæc quippe arduissima causa cunctos christianorum status concernens, nos hic ex omni natione in vinculo caritatis congregavit; quæ etiam cum aliis incumbentibus rite per generalia concilia a Spiritu-sancto directa optime perfici possunt. Quamobrem si quis zelum Dei in corde gerat; si quis salutem animarum ac communem omnium profectum et utilitatem quærat, mox sacrum hoc concilium ampliare & promovere tenetur, ejus sacris determinationibus inhærendo, & quicquid eidem contrarium, repugnans aut præjudiciale cognoverit, possetenus impedire & tollere, & ab aliis ut auferantur viribus totis debet procurare; præsertim cum hæreticos de Bohemia ad hoc sacrum concilium pro ipsorum instructione & informatione per nostras litteras & oratores vocaverimus, ipsique Bohemi prædictis nostris oratoribus in Nuremberga existentibus, omnino velle suos huc destinare ambassiatores pridie rescripserint: ex quorum adventu in Spiritu-sancto merito sperandum est, quod audita instructione & informatione hujus sanctæ synodi ad viam converterentur unitatis. Vos itaque pugiles Christi ac fidei catholicæ zelatores, pro Dei honore, & nostræ rectissimæ fidei illibatione, ac pro omnium fidelium salute obsecramus et exhortamur per viscera misericordiæ Dei nostri, quatenus ad portandum in præmissis nobiscum onus superlaudabile, & suave jugum Domini hujusmodi, quantocius poteritis, aliquos solemnes doctores & viros in divina et humana lege peritos, nobiscum saltem per tres aut quatuor menses permansuros, ad tam necessarium omni Christianitati opus ac commodum destinare velitis. Nam si viri sæculares corpora morti et facultates perditioni exponentes, totiens manu armata in Bohemiam profecti sunt, quanto magis viros ecclesiasticos dumtaxat verba pro tot animarum salute exponere convenit. Si quod autem impedimentum celebrationis et felicis successus hujus sacri concilii perceperitis, viis omnibus repellere cure-

ANNO CHRISTI 1432.

retis, et a tam fanctiffimo propofito nullus vos deterreat, per epiftolam, vocem, vel alium modum qualitercumque, quoniam in hac ftabilitate firmiter intendimus permanere. Rogamus ut harum litterarum tenorem, ubi vifum fuerit expedire, publicari faciatis, ut viri litterati et bono publico affecti, audientes tantum bonum fidei in januis confiftere, ad illum promovendum libentius fe accingant. Quod fi forfitan nonnullos huc venire cupientes, inopia expenfarum retrahi contingat, reverendi patres domini epifcopi et alii prælati hic conftituti, cognofcentes facultates ecclefiæ in nulla re laudabilius, quam pro fide et ecclefiæ defenfione poffe diftribui, paratos fe offerunt per tempus prædictum magiftros et doctores pauperes huc venientes propriis fumtibus fuftentare. Datum Bafileæ die prima Aprilis, anno Domini MCCCCXXXII.

EPISTOLA

Philippi ducis Burgundiæ.

Ad concilium.

Declarat fe Angliæ regi fcripfiffe, ut concilio adhæreat, feque eidem adhæfiffe.

Ib. p. 105. SAcrofanctæ generali Bafileenfi fynodo, concilium generale facienti, ecclefiamque militantem repræfentanti.

Reverendiffimi patres, venerabiles et præclari amici nobis dilectiffimi, ad veftrarum paternitatum monitus juftiffimos, nobis per venerabilem religiofum priorem Chamberiaci, facri generalis concilii nuncium declaratos, fcripfimus affectanter modo regi cum fupplicationibus et hortamentis copiofis, ut eidem facro concilio velit adhærere, non fuftinens quicquid a re hujufmodi fanctiffima qualitercumque dehortari fuaderet. Velit etiam ad hoc idem facræ congregationis concilium fuos folemnes ambaffiatores deftinare quambrevius, prælatos quoque fuorum regnorum inducere, quatenus ad illud fe transferant, ut tenentur. Scripfimus una cum hoc cardinali Angliæ avunculo noftro, ut velit ad id laborare, et operam dare quam poterit. Nos vero, reverendiffimi patres venerabiles et præclari, conclufimus et irrevocabiliter intendimus eidem facro concilio firmiffime adhærere, fuifque laudabilibus coeptis affiftere pro viribus, ambaffiatamque noftram illuc propterea tranfmittere de proximo. Prælatos infuper ditionum noftrarum monuimus, et iteratis fuperadditifque vicibus excitare ac ftimulare volumus, ut ad concilium accedant fupradictum. Eja ergo reverendiffimi patres venerabiles et præclari, huic faluberrimo negotio divinitus non hæfitamus, infpirato conftanter perfiftere. Confortentur corda veftra, laboriofifque fudores fperatum et debitum tantæ rei præmium alleviet. Jam dictus prior nuncius vefter adhuc aliquantulum detinetur, donec venerint ambaffiatores Karoli Franciæ nobis adverfantis, quos de die in diem venturos exfpectamus. Reverendiffimi patres venerabiles et præclari, amici noftri prædilecti, veftra beneplacita, quæ nobis affidue velitis intimare, parati fumus adimplere jocundanter, Altiffimo fuffragante, qui vos dirigat et confervet. Scriptum in villa noftra Divione VII. die aprilis, anno Domini MCCCCXXXII.

Philippus dux Burgundiæ, Brabantiæ & Limburgi, comes Flandriæ, Arthefii, Burgundiæ & Namurci, &c.

Sic fignata. Hiberti.

LITTERA IX.

Domini imperatoris, &c.

Monet patres de proximo adventu cardinalis Anglici, & de his quæ papa machinatur ad diffolutionem concilii.

REverendiffimis ac venerabilibus in Chrifto patribus & dominis, &c. Ib. p. 106.

Reverendiffimi in Chrifto patres, &c. recepimus per præfentem gerulum V. P. litteram fuper locatione domorum in civitate noftra Bafileenfi, in qua vos gravatos prætenditis, quam revera molefte gerimus, & fuper eo civibus Bafileenfibus feriofe fcribimus & mandamus, ut modum portabilem fuper illo imponant. Scribimus etiam illuftri locum tenenti noftro duci Willermo, ut omnem operam addat & follicitet, quatenus illud quod expofcitis fiat. Eft enim totum noftrum defiderium, ut perfonæ ad illud venientes, & ibi ftantes, humaniter & benigne tractentur, nec aliud fieri permittemus. Mittimus etiam V. P. hic adnexas litteras ad prælatos & principes Germaniæ, ut ad ipfum concilium accelerent & mittant, & fimiliter ad certos reges, prout in copiis præfentibus interclufis intuebimini. De aliis autem quæ occurrerunt, venerabiles epifcopus Laufanenfis, & decanus Trajectenfis, & certi cives noftri Bafileenfes & Argentinenfes, quos cum plena informatione ad vos mifimus, vos, non ambigimus, jam clarius avifarunt. Verum, venerandi patres, quia femper cogitamus de his, quæ augmento & progreffui hujus fanctæ concilialis fynodi conferre poffunt, noluimus præterire, quin & ea quæ occurrunt, P. V. fignificaremus. Audimus enim qualiter reverendiffimus in Chrifto pater dominus cardinalis Angliæ pro facro concilio multa commoda facere poteft. Adhortamur ergo eum quatenus dum advenerit, firmiter adhæreat, & fe non det in commotionem; nam audivimus, quod ulterius Romam ire velit. Et nos quoque præfato illuftri locum tenenti noftro duci Willermo, & venerabili Ratisponenfi epifcopo fuper eos fcripfimus, & informationes tranfmifimus, quibus viis fecum agendum fit parte noftra. Et quicquid nobis de Roma novi advenerit, V. P. curabimus fubito nunciare. Præterea, reverendiffimi patres, dum hæc ipfa littera fcriberetur, venit nobis una littera ambaffiatorum noftrorum de Roma, in qua nobis fcribunt, qualiter dominus nofter

ANNO CHRISTI 1432.

ſter papa mandaverit reverendiſſimo patri domino cardinali ſancti Angeli, ut omnino de Baſilea recedat, & intret aliam civitatem Almanniæ, pro celebrando provinciali concilio, pro reformatione cleri Almanniæ, & exſtirpatione hæreſum tantum. Item, quod idem dominus cardinalis V. P. conetur flectere, ad conſentiendum quod concilium generale Bononiæ vel Romæ ad ſtatim celebretur. Item, qualiter dominus noſter papa quemdam epiſcopum (*a*) Matiſconenſem ducatus Burgundiæ expediverit Baſileam, qui jam eſt in via, ad pervertendum bonas voluntates veſtras, & ſignanter ad ducem Burgundiæ, ducem Sabaudiæ, Ludovicum Palatinum Rheni, ad dominos archiepiſcopos electores, & alios quamplures, requirendo eos, ut non adhæreant concilio, neque ſuos illuc mittant, immo revocent, ſi quos ibidem habent. Item, qualiter ipſe dominus noſter papa decreverit mittere quatuor viros notabiles & doctores, ad conferendum cum P. V. ſuper facto concilii, &c. quæ revera omnia nobis moleſtiam inferunt, quod dominus noſter papa ad diſſolutionem hujuſmodi concilii tantum laborat, non attendendo pericula & ſcandala, quæ evidentiſſime in ſubverſionem fidei imminent, præcipue factum Bohemorum, qui Baſileam venturi ſunt, ut ex copiis nobis per vos tranſmiſſis clare percepimus. Et aliunde etiam aviſati ſumus, quod Bohemi nullatenus ad concilium particulare venirent, quia aperte dicunt, ſe ad generale concilium vocatos eſſe, nec etiam venirent ad quaſcumque partes Italiæ, quia ad Baſileam vocati ſunt, & infinita fatiga requiritur eos illuc poſſe conduci. O Deus! quid dicent Bohemi, ſi hoc fiet, videntes univerſalem eccleſiam occaſionem quaerere? Nonne clamabunt, quod ſubterfugia quaerimus, & propter timorem eorum loca mutamus & tempora? Parcat illis Deus qui talia ſuggerunt, per quæ tantum bonum, proh dolor! negligi poteſt. Scribimus etiam praelatis & principibus praeveniendo ea quae ex Rom. curia ad eos mittuntur: Rogantes, obſecrantes, & requirentes vos, quatenus in hoc neceſſitatis articulo conſtantes et robuſti eſſe velitis, non permittentes vos ſeduci quorumcumque perſuaſionibus nec locum mutari, quia mox per indirectum ſequeretur ipſa diſſolutio. Scribentes etiam una cum litteris, noſtris regibus, prælatis, rectoribus, & aliis, ut concilio ſacro adhaereant, nec flectantur in devium per quemcumque ad eos miſſum, niſi velint fidem & eccleſiaſticum ſtatum ſubverti. Velitis etiam aviſati & praemuniti eſſe, ut ſi id epiſcopus Matiſconenſis, ſeu illi doctores papales advenerint, ut juſtitiam veſtram ſciatis defendere. Alia ad præſens non occurrunt, niſi quod vobis conſtanter adhærebimus, quoniam in hoc facto nihil tantum requiritur, quantum animoſitas, fortitudo animi, & perſeverantia: quibus habitis, res, Deo dante, votive ſuccedent. Et quamvis dominus noſter papa erga ambaſſiatores noſtros in reſponſo adhuc durus ſit, ſperant tamen de meliori, et quicquid inantea habuerimus, vobis curabimus ſubito nunciare. Datum Parmæ die octavo Aprilis MCCCCXXXII. regnorum noſtrorum &c.

(a) Is erat Johan. de Trevernay decretorum doctor, anno circiter 1431. creatus epiſc. & an. ſequenti miſſus ab Eug. IV. pap. Trajectum ad Rhenum, ut cives qui ab epi. defecerant ſuo, ad debitum revocaret obſequium

Sigiſmundus, Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus, ac Hungariæ & Bohemiæ, etc. rex.

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA FRIDERICI

Ducis Saxoniæ, ad ſacrum concilium.

Excuſat ſe quod propter Huſſitarum tumultus epiſcopum Miſnenſem ad concilium non miſerit.

SAcroſanctæ ſynodo Baſileenſi in Spiritu ſancto legitime congregatae, univerſalem eccleſiam repræſentanti, Fredericus Dei gratia dux Saxoniæ, ſacri Romani imperii archimareſcallus, Thuringiæ Lantgravius, marchio Miſnenſis, et princeps elector, pronam in eo et propter eum qui corda fidelium dirigere et illuſtrare dignatur, obediendi voluntatem. Ib. p. 208.

Antiqui patres Chriſti adventum non expectarunt ardentius, quam nos hujus ſacri concilii Baſileenſis, ſiniſtro rumore revocationis ejuſdem et tranſlationis agitati, ſaluberrimam perpetuitatem; cujus voluntas eſt præterita mala lenire, difformitates in eccleſia Dei ſuoque imperio ad reformationem vere felicem, damnabilem hæreſim deſideratis edictis evellere, diverſarum dolores mentium fugare, et oppreſſos multarum tribulationum aculeis relevare, prout ſuper his litteræ veſtræ ſacræ ſynodi nuper nobis miſſæ, fidem fecere ſufficientem: inter cetera, quatenus doctos juris divini et humani noſtræ ditionis, et præcipue reverendum in Chriſto patrem dominum Johannem epiſcopum eccleſiæ Miſnenſis, ſacrae theologiae profeſſorem, ad dictam ſacroſanctam ſynodum mittere curaremus, indicantes. Cumque, patres et domini, praedictæ ſacrae ſynodi directores et gubernatores diſertiſſimi, noſtri cordis aciem ad certos, prout refertur, peritos ac expeditos legandos deſtinaſſemus, nedum veſtris juſſionibus præcurrentibus, immo diverſis anxietatibus, tum ipſorum hæreticorum Bohemiæ, dominantium noſtris dominiis vicinorum, noſtraſque terras ſuis poteſtatibus, quod ſumma avertat poteſtas, ſubjicere ſatagentium; tum ex multis aliis diriſque neceſſitatibus per oratores noſtros demum mittendos exponendis, inimicus Dei & hominum, ductor & rector perfidiæ hæreticorum, filios iniquitatis Bohemiæ hæreticos in terra Luſaciæ, quam prædis, incendiis, & perturbationibus innumeris ſubdiderunt, nuper collocavit, & eoſdem ad marchionatum Brandeburgenſem demum traduxit, quem hodie ſupprimere moliuntur, devaſtationi commendare, & in retroceſſu ducatum noſtrum Saxoniæ tamquam viam ipſis congruam, cum callidis ipſorum machinationibus, & turbidis horroribus, quibus itinerando conſueverunt inſudare, nituntur pertranſire: quod ipſius adjutorio qui pro nobis pependit in ligno, intendimus remediari. Eapropter noſtrum fecimus congregari

ANNO CHRISTI 1432.

gari exercitum, eumdem illustri principi domino Johanni marchioni Brandeburgensi consanguineo carissimo quantocius transmissurum * felicem & victricem expectantes triumphum. Estne ratio propter quam velociter nostros doctos modo præmisso, præsertim dominum Johannem episcopum ecclesiæ Misnensis, cujus potentia ac jure non modicum censetur opportuna, mittere nequeamus, prout super his vestri continentia affectus ostentarat? Nihilominus ad dictam sanctam synodum, cujus rem in præsentiarum gerimus, post rei prædictæ exitum, nostros cum qua poterimus festinitate mittere, nosque in ipsius nomine cujus congregata non hæsitatur, teneres manus nostras exponere non prætermittemus, quemadmodum possetenus nos fecisse dudum est compertum, quod brevi compendio potius libet præterire, ex quo quid fecimus non sit peregrinum, quam jactando animos devotarum mentium perturbare, licet auspicia demeritis forte nostris & plurimum dissuadentibus licia venerint, heu! subtracta. Cum igitur patribus prioribus desiderio ardenti supplicamus, quatenus sacrosanctam vestram synodum præfatam eatenus dignemini confovere, quatenus Dei honor multiplicetur, ecclesia ipsius salubri regimine sustentetur, lolium hæreticæ pravitatis suffocetur, ne tota Christianitas ejus versutiis formidolosis supplantetur; ut cuncti quorum interest, nosque, qui diei & æstus pondere a perfidis Hussitis dudum & sæpenumero offensi hodieque premimur, subito liberemur, ita quod exclamare poterimus cum sanctis patribus: *Veni ad liberandum nos* principes & fideles Christi, *ostende faciem tuam & salvi erimus*. Hoc est enim quod ingemiscimus, hoc est quod suspitia nostra quærunt, sub umbra alarum vestrarum quiescere, & vestris decretis salubribus errores submovere universos, ad quod Altissimus dirigat corda & corpora vestra. Datum in civitate Misnensi XXVIII. mensis aprilis &c.

* *id est transmittendum*

LITTERA SACRI CONCILII

responsalis litteræ superius scriptæ, &c.

Ib. p. 110. SAcrosancta, &c. illustri ac potenti principi domino F. duci Saxoniæ, & marchioni Misnensi, &c. salutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Audivimus, inclyte princeps, ex vestris litteris excusationes sufficientes, cur ad præsentem synodum nequivistis hucusque, ut optabatis, legationem vestram transmittere, adventumque reverendi patris episcopi Misnensis impeditum. Nobis siquidem summe displicet illorum Hussitarum temeritas & bellica rabies, qua catholicos invadere & possetenus suis ditionibus subjugare enituntur. Laboramus possetenus ad eorum reductionem, & tantorum malorum cessationem. Prosperet Deus, cujus res agitur, vestros conatus, & ad effectus votivos perducere dignetur. Exhortamur autem in visceribus Christi vestram illustrem dominationem assidue agere, quæ noveritis sacro huic concilio convenire & pacto negotio vestri exercitus, prostratis aut expulsis fidelium inimicis, quantocius oratores vestros, dictumque reverendum patrem episcopum Misnensem præcipue, cujus præsentia propter ejus scientiam, experientiam & virtutes, maxime dum præfati Bohemi advenerint, quamplurimum desideramus unum ex dictis vestris oratoribus, quemadmodum scriptis vestris nobis insinuastis. Placeat etiam vestris expensis, cum, ut audivimus, suis propriis sumptibus venire ac stare non possit, ac ceteros dominiorum vestrorum prælatos ad hanc sacram synodum transmittere. Sic enim participes efficiemini maximorum meritorum & sanctissimorum operum, quæ in hac sacra conventione aguntur, & amplius in dies perficientur, cum Spiritus sancti directione, qui præfatam dominationem vostram inclytam illustret, dona suæ gratiæ conferendo, & ad æternam patriam feliciter perducendo, ut optamus. Datum, &c.

EPISTOLA EUGENII PAPÆ IV.

Ad Sigismundum regem Romanorum.

Promittit se missurum aliquos suo nomine ad concilium.

EUgenius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Sigismundo Romanorum, &c. S. & A. B. Ibidem

Grata nobis dies illuxit ex paterna affectione quam tuæ serenitati gerimus, cum pridem vidimus oratores tuos, sperantes ex ipsa tua serenitate finem salutarem ecclesiæ Dei & pacem universo populo Christiano, quibus anxius mentis ardor, omnis sensus, & meditationes nostræ, omnisque demum nos opera & cura sollicitant. Nam cum directum nostrum ad universalem salutem officium videamus, cui sub continuatæ religionis instituto, ut mundo cognitum est, semper anhelavimus, postquam in hanc sedem, in hanc ætatem, in hanc mundi necessitatem provecti sumus, quæ nos discordia rationis vexaret, si præcogitatum præcognitumque nobis finem desereremus? Nam per anteactam ætatem si religioni ad alium finem dicavimus nostras operas, si alium adhuc quam salutis Christianæ finem nobis præfiguravimus, testamur in nos ipsum omnipotentem Dominum, cujus semitam servare asseverabimus securi & intrepidi, quantumcumque in adversum filii iniquitatis niterentur. Hoc igitur præfixo nobis fine, avide præstolati sumus, si tua serenitas, quam semper Christianissimam putavimus, in hunc finem duceretur. Quamobrem attente satis animadvertimus quæcumque oratores ipsi tuæ serenitatis diversis articulis explicaverunt, quibus respondere distulimus, propter expectare responsum oratorum nostrorum, quos ad tuam serenitatem destinavimus; quibus auditis, magnam affectionem nostram brevibus litteris expandere aut patefacere non valentes, sperantes præsto affuturum accessum tuum ad hanc Urbem pacificum, quietum, & tranquillum, quodque cum tua serenitate

te multa prementia mentem nostram communicare poterimus; non oportere arbitrati sumus ad præsens ipsis articulis sigillatim respondere. Nam cum tua ipsa serenitate, quæ nos gravant gerendarum rerum pondera partiemur, & invicem dare poterimus operas efficaces ad ea quæ spectant communi bono Christianorum. Verum quia serenitas tua nobis referri fecit, nec super mutatione loci concilii, nec super temporis prorogatione aliquid posse tractare, sed hoc tractandum spectare & pertinere congregationi existenti in Basilea, quodque ad ipsam civitatem Basileæ nuncios nostros mitteremus, instituimus propterea mittere personas ecclesiasticas notabiles ad ipsam congregationem Basileæ, ad conveniendum mutuoque deliberandum quæcumque expedientia videbuntur pro consequendo omnium & singulorum effectu, pro quibus celebrandum venit concilium generale. Disponimus enim ita ad universalem Christianitatis salutem omnes vires nostras intendere & procedere, quod eadem tua serenitas & totus mundus merito contentari debebunt, percipientque nihil honestum ad hunc finem nos prætermissuros, & sine moræ dispendio, etiamsi quod supra vires easdem nostras præstabit Altissimus, colligemus, nosque totos multiplicabimus his rebus ad Dei laudem catholicæque ecclesiæ reformationem & universale bonum profuturas esse credemus. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ MCCCCXXXII. calendis Maii, pontificatus nostri anno secundo.

SEQUUNTUR INSTRUCTIONES

Datæ domino Petro Pointeri, super agendis Basileæ pro parte oratorum domini nostri papæ.

Ib. p. 112. PRimo, præsentata littera credentiali reverendissimo domino domino legato S. Angeli, supplicet dominationi suæ, quatenus ob reverentiam domini nostri, amorem ipsorum dominorum procuret, ut habeat tres salvos-conductus, unum ab his qui dicuntur facere concilium in Basilea & eorum præsidentibus, alium a domino duce Willelmo locum tenente pro serenissimo domino rege Romanorum, tertium vero ab ipsis civibus sive magistris civium cum clausulis opportunis & maxime infrascriptis.

2. Quod præfati oratores & nuncii, scilicet reverendi patres & domini Johannes Archiepiscopus Tarentinus, Andreas, archiepiscopus Collocensis, Bertrandus episcopus Magalonensis & Antonius de S. Vito, juris utriusque doctor, domini nostri papæ capellanus, & ipsius sacri palatii causarum auditor, cum familiaribus suis omnibus & singulis, ac equis & rebus omnibus possint & valeant tute, libere, ac sine ullo gravamine, necnon offensione reali vel verbali omnes civitates, terras, oppida, & villas, ac loca, & stratas subjectas, & supposita tam civitatis Basileensis, quam serenissimo domino regi Romanorum, & etiam cuicumque communitati, vel domino tam sæculari quam ecclesiastico confœderato, cum præfatis dominis, scilicet domino rege Romanorum, civitate Basileensi, & dominis ibidem congregatis, vel aliquo ipsorum usque ad Basileam inclusive & ultra, quocumque ire voluerint, ibique tute & libere ad sui beneplacitum stare & morari valeant, nec non libere, pure & privatim loqui, exponere, & tractare valeant, etiam & singula quæ placuerit præfatis dominis oratoribus quæ expedire videbuntur pro sanctitate domini nostri papæ, sine periculo, molestia, vel offensa cujuscumque personali, vel reali, seu verbali; in eaque civitate Basileensi tute & libere, necnon secrete & impune mittere & recipere valeant omnes & singulos nuncios & familiares, undecumque mittendos vel ad quemcumque per ipsos dominos mittendos pro rebus & negotiis eis commissis vel committendis, ac rebus aliis quæ videbuntur eis expedire.

3. Item, quod inde præfati domini oratores & nuncii cum personis suis ac familiaribus necnon equis, bonis, & rebus suis & suorum, ad sui beneplacitum, sine alia requisitione, vigore præfatorum salvorum conductuum possint & valeant libere, tute, & impune recedere, sine alicujus cujuscumque contradictione vel offensa, damno vel injuria, tam personali quam reali & verbali, & se transferre ad quæcumque loca eis dominis placuerit, in eisdemque ad libitum morari & stare valeant, &c. & quod data præfatorum salvi-conductuum trahatur & extendatur a die datæ litteræ credentialis per ipsos dominos oratores datæ in persona domini Petri domino cardinali, hoc est ad diem IX. julii MCCCCXXXII.

4. Ponantur etiam omnes aliæ clausulæ, quæ videbuntur expedire, scilicet sine impedimento juris vel facti, secundum naturam trium salvorum conductuum, per tres partes dominorum prædictorum.

EPISTOLA JOHANNIS

Ducis Bethfordiæ, ad concilium Basileense.

Excusat episcopos Morinensem, Noviomensem, Belvacensem & Parisiensem pro regni negotiis occupatos, quod personaliter ad concilium non accedant.

REverendis in Christo patribus & amicis carissimis, cardinali S. Angeli præsidenti, prælatisque & ceteris, &c. Ib. p. 113.

Quamquam, reverendissimi in Christo patres & amici carissimi, pro re tanta tamque salubri & necessaria, utpote pro exstirpatione illius pestiferæ hæresis, proh dolor! pullulantis Bohemorum, ac universalis ecclesiæ in capite & in membris reformatione, necnon totius populi Christiani unione & tranquillitate, ad quæ vos feliciter pervenire concedat auctor ille, cui servire regnare est. Vos pro sacri generalis concilii celebratione in Basilea civitate congregati in unum, litteras a vestris paternitatibus emanantes, prælatis hujus regni monitorias, cum

ANNO CHRISTI 1432.

cum præcepto & injunctione dictum sacrum concilium personaliter adeundi, transmiseritis; singulos exhortantes sub gravibus pœnis, ne differant ad hujusmodi concilium dirigere suos gressus; quas incidere nec immerito formidantes reverendi in Christo patres, episcopus Morinensis (a) consanguineus meus prædilectus, cancellarius Franciæ, necnon Belvacensis, (b) Noviomensis, (c) & Parisiensis (d) episcopi, domini mei regis consiliarii speciales, præmissa mihi retulerunt, & vestris litteris acquiescere parati, regiæ celsitudinis, cujus nomine in hoc Franciæ regno fungor regentia & regimine, intentionem & voluntatem requisierint sibi super hoc aperiri, & licentiam impertiri. Nihilominus reverendissimi in Christo patres & amici carissimi, ex eo quod præfatus domini mei regis cancellarius Franciæ & consiliarii prædicti, pro rebus arduis & negotiis publicis dictum dominum meum regem & rempublicam hujus sui regni Franciæ vario modo concernentibus, & in consiliis suis de die in diem occurrentibus, sunt continue adeo præpediti, quod sine magna ipsius domini regis jactura, possent a suo, immo reipublicæ dicti sui regni, servitio discedere, attenta potissime & specialiter materia, quæ per adventum reverendissimi in Christo patris cardinalis S. Crucis ad has Franciæ partes sanctæ sedis apostolicæ legati, est in brevi, Deo duce, pertractanda, super quo jacta sunt jam aliqua præparatoria sive fundamenta; in qua quidem materia dictus dominus meus rex & ego præsentia & assistentia dictorum cancellarii Franciæ & consiliariorum, qui principales existunt, in deductione negotiorum hujus regni, multum indigemus, non possunt a servitio dicti domini mei regis commode discedere de præsenti, rationibus prætactis & aliis pluribus de causis, quas longum esset calamo explicare. Quapropter, reverendissimi in Christo patres & amici carissimi, vos cordialiter requiro & exoro, ut cancellarium Franciæ et alios tres consiliarios supradictos, ut prædicitur, continue in obsequiis regiis & reipublicæ regni occupatos, si personaliter non adeant, dum tamen procuratorium sufficiens ibidem pro ipsis aut quolibet ipsorum ad omnia suo nomine peragenda, quæ sancta synodus statuere decreverit, transmittere non omittant, vestræ dignentur paternitates reverendissimæ tenere & habere, domini mei regis & mei contemplatione, excusatos: scientes, patres reverendissimi & amici carissimi, quod dum temporis opportunitas ingruerit, & res ac negotia hujus regni poterunt sub aliquo tuto sisti & disponi, cupiens exitum felicem rerum per vos salubriter inceptarum, dictis reverendis episcopis Morinensi, Belvacensi, Noviomensi & Parisiensi, cancellario & consiliariis dicti domini mei regis, suæ voluntatis habenas laxare non differam; quin immo, quantum erit mihi possibile, operam dabo pro tam salubri negotio, puta pro unitate sanctæ fidei orthodoxæ, & exstirpatione hæresum de domo Dei, quibus de causis vestrum cœtum in spiritu sancto scio congregatum, quem feliciter dirigere, & ut constanter perseveret concedere dignetur ille, cujus res agitur, Filius Virginis gloriosæ. Scriptum Parisius die VII. maii.

Johannes gubernans & regens regnum Franciæ, dux Bethfordiæ.

MILET.

EPISTOLA PETRI BELVACENSIS,

Johannis Noviomensis, & Jacobi Parisiensis episcoporum, ad concilium Basileense.

Occupati paci in regno componendæ, excusant se, quod personaliter ad concilium non veniant.

REverendissimis in Christo patribus & dominis, &c. Ib. p. 115.

Magnam veræ exultationis materiam, reverendissimi patres ac domini, vestræ patentes litteræ nobis jussu vestro præsentatæ tribuerunt. Quid enim lætius audiri soleat, quam vestrum gloriosissimum cœtum ad exstirpationem hæresum de domo Dei esse in Spiritu sancto congregatum? Quid præterea desiderabilius in rebus terrenis ac mortalibus valebat concupisci, quam sponsam Christi catholicam ecclesiam ad componendum pacem in Christicola populo esse cum Deo Abraham congregatam? Neque enim poterat aptiori ullo medio, quam illa felici vestra congregatione pax Domini exilio relegata, populo fideli, cui Christus illam testamento reliquit, redonari: quam tamen qui perdiderit, nisi eam sollicite expetat & requirat, inevitabiliter, Augustino teste, abdicatur a Patre, exhæredatur a Filio, & nihilominus a Spiritu sancto alienus efficitur. Quid denique melius inveniri delectat, quam mores ac vitam ecclesiæ, qui in tantam omnium abominationum creverunt insaniam, ut vix umbram prioris habere videantur ecclesiæ, ad antiquam gravitatis ac sanctitatis innocentiam reparari? Sic enim ecclesiæ triumphanti similata, sine macula atque ruga, abjecta priori vitiorum fœditate, castis se æterni sponsi læta reddet ample-

(a) Is erat Ludovicus de Lucemburgo, præses cameræ computorum Parisiis, atque Henrici Angliæ regis dictus cancellarius, cujus inaugurationi in æde Parisiensi S. Mariæ interfuit.

(b) Petrus Cauchon doctor Parisiensis, factione ducis Burgundiæ factus episcopus Belvacensis, Henrico regi Angliæ addictissimus, cujus judicio Johanna de Arcia puella Aurelianensis flammis addicta est.

(c) Johannes de Mailly, qui postea fuit unus ex conciliatoribus pacis inter Philippum ducem Burgundiæ & Carolum VII. Franciæ regem Atrebati in monasterio S. Vedasti initæ.

(d) Jacobus du Chastellier.

ANNO CHRISTI 1432.

plexibus. Gratulamur igitur plurimum, reverendi patres ac domini, sancto illi proposito, vobis, ut firmiter arbitramur, coelitus instillato, quo sic decorem domus Dei diligentes, ejus miserationis oculo languores aspicitis, lugetis miserias ejus, denique irreparabili propemodum ruinæ, antequam spes salutis ejus excidat, mederi disponitis. Venit enim tempus miserendi ejus. Sed ex adverso non minus affligimur, quod sanctæ illi congregationi, mandatis vestris obtemperando, ut vellemus, & Deo teste optaremus, nunc personaliter interesse non possumus, quod meritorum vestrorum ac laborum, immo & altissimorum, quæ vos manent apud divinam misericordiam, præmiorum consortes esse nequimus. Mente enim tenemus nostrum quemlibet sanctissimis patrum synodis interesse, cum ipsum ad eas vocari contigerit, in sua consecratione jurasse: quod etiam libentes, visa necessitate urgenti, absque ullo superiori præcepto, si nostræ potestati subesset, faceremus; sed non latet V. R. P. sanctissimum dominum nostrum summum pontificem, hujus regni Christianissimi, quod baculum & firmamentum ecclesiæ Romanæ esse solebat, miseratum labores, ad componendam pacem inter principes ipsius, dominum cardinalem S. Crucis cum potestate legati a latere, ad has partes Franciæ destinasse, cujus medio ac providentia jam aliqua tractandi cum diffidentibus partibus jacta sunt fundamenta. Non ignoratis etiam, patres sancti, quantum fructum, non tantum regno huic, ex quo salus aliorum non modicum dependere videtur; sed & ecclesiæ universæ ac rei quam cœpistis pax ista sit, Deo auctore, allatura; ad quam tamen cum domino cardinali præfato pertractandam, regiis præceptis, quibus in re tam salubri inobedire non licet, sumus consiliarii atque assessores evocati, abeundi a regno nobis simpliciter interdicta licentia, donec quid in hac re tam ardua possibile fuerit, sit compertum. Nec tamen ab hoc vestro penitus aberimus consortio glorioso: mittimus enim nonnullis vestri percelebris coetus reverendis patribus ac præclaris doctoribus & magistris plenariam potestatem ac speciale mandatum ad omnia nomine nostro vobiscum peragendum, quæ sancta synodus, aut major pars ipsius statuere decreverit V. R. P. affectuosissime deprecantes, quatenus excusationes nostras legitimas ac necessarias admittentes, nos habere dignemini, prout rationis ordo dictat, excusatos. Sed nihil vos, obsecramus, a prosecutione coeptorum impediat, aut retardet. Omnes enim aliæ sunt a vobis curæ, quæ hoc unum bonum impedirent auferendæ, tamquam utilitatis publicæ turbativæ, immo omnium malorum in agrum ecclesiæ inductivæ. Tantus præterea debet illius finis in vobis ardor esse, tanta affectio, tantum desiderium, ut omnis via bona videatur, qua ad tantum possit bonum pertingi, & omnis mala, quæ a tanto bono averti aut elongari contingeret. Scimus enim vobis non defuturas satanæ contrarietates ac insidias, quæ jam gloriosum coetum vestrum solvere, ac voluntates vestras, ut audivimus, rumpere tentant. Sed circa talia elucebit virtus vestra, & exercebitur, suamque vim & potentiam atque victoriam demonstrabit, quæ multo minus laudis assequeretur, si per plana & facilia esset ad præstitum finem veniendum, ad quem inoffenso calle dirigere dignetur R. P. V. ille cujus res agitur, sponsus & pastor ecclesiæ Jesus Christus. Scriptum Parisius.

Vestri gloriosissimi coetus humiles capellani, domini nostri regis Francorum consiliarii.

P. Belvacensis,
Jo. Noviomensis,
Ja. Parisiensis episcopi.

EPISTOLA CONSERVATORUM

Et capitum regionum urbis Romæ, ad Sigismundum regem Romanorum.

Laudant ejus zelum pro concilio celebrando, instantque ut illud Romæ celebretur.

SErenissimo ac invictissimo principi et domino, domino Sigismundo Romanorum, Bohemiæ, Hungariæ, etc. regi, benefactori nostro.

Conservatores et capita regionum almæ Urbis regimini præsidentes, populusque Romanus, Invictissime rex, majestati vestræ sese admodum commendant: qui quidem ubi adventum vestrum in Italia esse cognovere, quam maxima voluptate affecti sunt. Tanta enim, ut nihil plane suavius, nihil gratius, nihil denique expectatius hoc quidem tempore illis esse potuisset, præsertim cum compererint eo animo, eoque instituto vos id facere, ut et flagrans bello Italia tandem aliquando vestra auctoritate ac diligentia pacata sit, et aureo illo atque imperatorio diademate in hac urbe Roma dignissima vestra tempora exornentur. Quæ quidem cum majestati vestræ, tum populo Romano optatissima sunt, non diutius universæ Italiæ, cui nihil optatius esse debet; sed & aliud unum est, & multo excellentius, quod, ni fallimur, serenissima vestra majestas nullo modo prætermittere instituit, in primis agendum esse dixit, quod ut quam primum generale concilium celebretur, cum ad diluendam hæresim, tum ad augendum, tutandum amplificandumque Christianum populum. Sunt profecto, serenissime rex, illa duo superiora magnopere laudanda, sed hoc tertium non jam laudandum, sed potius honorandum, cum divinitatis plurimum particeps videatur: atque ne litteræ vagentur, ita & hoc tertium Romano populo placet, ita gratissimum est, ut nihil honoretur, & quasi diuturna siti gravatus avidissime id efflagitet. Itaque, serenissime rex, jam habet celsitudo vestra ad unamquamque rem, quam sibi agendam esse nunc cupiat, Romanum populum, paratissimum, quod quidem haud parvi faciendum est. Quem quidem in hujusmodi rebus magnum adjumentum afferre ille possit vestræ imperatoriæ voluntati, sed eam legem habet, ut invito SS. domino nostro summo pontifice nihil umquam non solum fiat, sed nec quidem cogi-

Ib. p. 117.

ANNO CHRISTI 1432.

gitetur. Non enim contra sanctissimam & Romanam ecclesiam tentare volumus, sed illam ipsam & opere & consilio in omni re defendere: siquidem ad necem expositi non solum ipsimet, verum & conjuges & dulcissimi filii ante ora patrum semper erunt pro ipsa Romana ecclesia liberanda. Hæc scribimus, ut celsitudinem vestram non in hoc aliquid dissentire sentiamus, sed ut ardentiorem animum nostrum intelligatis. Absurdum enim foret, putare illum ipsum contra Romanam ecclesiam umquam esse facturum, qui quidem omni studio curaque semper elaboravit eamdem extollere, qui semper arma sumserit in claustris ecclesiæ defendendis, qui omne tempus ætatis suæ consumserit, ad id dumtaxat efficiendum, ut magis magisque cotidie illa floreat. Quod ut ita sit, non molestum vobis fore arbitramur, si circa celebrandum concilium nostram omnem sententiam his paucissimis ostenderimus. Sumus plane, invictissime rex, ea mente eoque consilio, ut nihil utilius nihilque æquius jam sit, quam ut id etiam cum reliquis omnibus Romae fiat, quod autem nihil aequius ad loci dignitatem atque praestantiam: etenim quae civitas tam clara, magnifica, excelsa ullo umquam tempore fuit, quae vel imperio, vel in omnibus huic Romanae fuerit comparanda? Quod si id imperium speculatur, haec illa profecto est, a qua serenissimum nomen imperii emanavit. Haec illa est, quae universo terrarum orbi dominata est, quae & institutis & legibus non modo sibi optima fuit; sed omnem mundi plagam quasi sale condivit, adeo quidem ut usque in nostra tempora jam nulla jura, nisi quae a Romanis introducta sunt, observentur. Haec est illa civitas, in qua claruit semper christiana fides, in qua sedes summi pontificis constituta est, in qua Petrus ille princeps apostolorum esse voluit, cujus vestigia ac reliquias omnes postea pontifices usque in hunc diem quoad fieri licuit, diligentissime consecuti sunt. Et quoniam majores nostri id optimum factu censuerunt, hanc ipsam amplissimis dotibus munire, & eo maxime, ut numquam ullo tempore hinc ea sedes dimoveretur. Quid dicemus de infinita pene copia SS. corporum, quibus haec nostra inclyta civitas passim quidem ornata est? tot enim illa sunt, ut in commemorandis solum omnium ille historicorum princeps & eloquentiae Tullianae fluvius claudicaret. Sed nos pro tempore pauca nunc in medium afferamus. Haec illa est urbs, serenissime rex, quae & apostolorum Petri & Pauli, Simonis, Judæ, Philippi, Jacobi, Mathiæ ac Bartholomei sepulchrum esse meruit, & Johannis Baptistæ divino illo ac mundano capite gloriatur. In hac Stephanus, Laurentius, Fabianus, Sebastianus, contineri mortui voluerunt: qui quidem gloriosissimi omnium martyrum & habiti sunt & fuere. In hac & Gregorius & Hieronymus præstantissimi illi doctores sepulti elucescunt. In hac & Agnetis & Ceciliæ sanctissima & immaculata corpora venerantur, atque una omnium voce duo splendidissima virginitatis exempla. Ad summam, o invictissime rex, hæc illa est civitas, in qua & Domini nostri sanctissima & verissima vultus, effigies, quæ vulgo Sudarium appellatur, semper existere dignata est. Quæ omnia cum animo volvimus, non possumus non judicare, jam in hoc ipso concilio celebrando & optimum auspicium & firmamentum procul dubio futura esse, tum ad defendendam ipsam ecclesiam, tum ad hæresim deprimendam, cum profecto non satis appareat, quis dignior, ac proinde quis æquior locus inveniatur. Tum & alia sunt, quæ quidem in hujusmodi rebus in primis quæri solent, vel quibus vestra serenissima majestas facile sibi persuadere debet hoc ipsum concilium non alibi quam Romæ celebrandum esse, tum ad opportunitatem vestram, tum omnium gentium, quæ in isto cœtu atque conventu futuræ sunt. Nam suscepto aureo illo atque imperatorio serto, quid optabilius nunc serenitati vestræ fuerit non satis constat, quam ut quam primum fieri posset, hoc reliquum absolvere. Sed ubi id maturius quam Romæ? ubi tam opportune, ut videtis, singulis cum beatissimo papa nostro vestra celsa serenitas esse honori poterit: quod quidem potentissima pars est ad rem peragendam. Præterea hic fere universa est curia, quæ cum non mutandum esse sibi locum hac de causa animadverterit, vix se præ gaudio tolerabit, quando quidem peragrare totum orbem per mille saltus & latrocinia in summo vitæ periculo non oportebit. At vero si qui absens fuerit, quandoque pauci ac rari illi sunt, longe commodior huc quam alio proficiscendi facultas sibi erit, cum locus ille ad unamquamque provinciam æque spectet. Præterea libentius huc quam alio accelerabunt, tum quia locus est tranquillus, & in summa pace conquiescit, tum quia necessariis omnibus quæ ad victum pertinent foecundissimus simul atque lautissimus est. Quid plura videre in hac creditum nobis fuerit, jam quicquid optet alta vestra serenitas, confectum esse, ac propterea ducere jam vos nobis ante oculos gloriosissimum illum Romanorum regem, quali celsitudo vestra jure optimo forma desiderat, vel qualem longo jam tempore in tam inclyto triumpho neminem comperimus. Sin autem secus a vestra majestate peragitur, veremur ne in aere pisces vos piscari existimemini. Nam res in dispendium pertrahetur; quod quidem, ut cujusdam sapientis sententia est, rebus magnis plerumque officit: quarum etsi merito atque commodissime, cum etiam incredibili ornamento ac gloria majestatis vestræ omnino, ut cernitis concilium Romæ faciendum sit, tum & supplicamus omnes imperatoriæ celsitudini vestræ, ut honorem non mediocriter consideretis cum recta sentimus, cum non negari id nobis ullo modo poterit, quando consilium nostrum capiendum tum in summo beneficio & gratia illud quod exoramus. Erit igitur serenitatis vestræ officium id efficere, ut beatissimo pontifici & Romanæ ecclesiæ cardinalibus ceterisque prælatis suadeatur, ut omnino hoc novum concilium Romæ fiat, quod facillime feceritis cum auctoritate, cum gratia, cum diligentia, cum etiam quod cum honestate mix-

mixta utilitas commoneat. Nos autem cum omnibus rebus, tum vel maxime ad hanc ipsam perficiendam imperatoriæ celsitudini numquam deerimus. Romæ, anno a nativitate Domini MCCCCXXXII. indictione X. mensis Maii die VIII.

Conservatores & capita regionum.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum

Ad conservatores & capita regionum Urbis.

Respondet ad præcedentem, non posse Romam transferri concilium Basileense.

Ib. p. 120. NObilibus & honorabilibus conservatoribus & capitibus regionum almæ urbis Romanæ regimini præsidentibus, ejusque populo, nostris & imperii sacri fidelibus dilectis. Nobiles & honorabiles fideles dilecti, cum Roma testetur esse mundi caput, & auctrix imperii, ac Romanorum imperator a Romæ vocabulo nuncupetur, ut sibi nominis & honoris auspicie merito debeamus; nimirum si res ejus corde sumimus, si quæcumque ejus desideria nobis possibilia, præ ceteris grata & accepta haberemus. Hac igitur consideratione & singulari affectione, qua erga almam Urbem accendimur, gratissime suscepimus litteram nobis per vestrum nuncium præsentatam, in qua primo de adventu nostro congratulari videmini: quia pro susceptione imperatorii diadematis & optatæ pacis procuratione; et tandem laudatis, ut ad diluendam hæresim, ad tutandum amplificandumque populum Christianum generale concilium celebretur. Exponitis tamen, ut sicut reliqua Romæ fienda sunt, & ipsum sacrum concilium Romæ fiat: allegando persuasiones per quas ostendere vultis, id non posse æquius fieri, &c. prout eadem vestra littera ampliori verborum perorat contextu. Quantum ergo, fideles nostri, illam ipsam pacem Italicam haberemus carissimam, etiamsi ornamentum coronæ Cæsareæ tantillum maneret dilatum, ille noscit qui nihil ignorat. Plus enim revera nos coegit ad veniendum extinctio bellorum, quibus Italia, proh dolor! undique flagrat, quam mundialis honoris & coronationis nostræ cupiditas; & sic pro ea pace assequenda laboramus, & laborare tantum intendimus, quod totus mundus intelligat nos illam summopere appetere & quærere. Benedictus Deus illam dignetur concedere quam optamus.

Super facto autem generalis celebrandi concilii sententiam vestram summe laudamus. Nullum enim convenientius præsidium jamjam exquiri posset, quo sanctissima mater ecclesia sæpe ab horrendis & imminentibus undique periculis tueri posset, quam per hujusmodi celebrationem concilii, quæ nedum commendanda, sed quia res sapit divinas, summo cultu veneranda est. Sed non est nostræ auctoritatis concilium Basileense, nec huc, nec illuc posse inducere, quemadmodum quilibet compos rationis clare potest concipere; nec etiam nos, ut mundus cognoscit, ipsum sacrum concilium instituimus. Est enim decretis sacrorum Constantiensis, & Senensis conciliorum auctoritatibus ad Basileam indictum. Demum per dominum Martinum papam V. qui legatum suum illuc transmisit, & hunc SS. dominum papam Eugenium legitime approbatum. Quomodo ergo illud possemus mutare aut quisquam alius deberet seu posset, quod tanta auctoritate tantaque diuturnitate ac maturitate stabilitum est? Inculpamur indigne, quod nos de rebus ecclesiæ ingeramus, quæ nobis non pertinent, cum numquam contra sanctissimam matrem ecclesiam ejusque summos pontifices aliquid facere, nedum tentare, sed nec cogitare statuimus. Patent nostra opera; si ponantur ad examen debitæ rationis, luce clarius videbitur nos semper, ne id nobis trahamus ad gloriam, omni studio, omnique cura elaborasse ad extollendam eam & amplificandam, tutandumque posse tenus populum christianum. Et sic progenitorum nostrorum imitando vestigia, qui illam summa diligentia coluerunt, & venerati sunt, eamdem sanctam ecclesiam, & ejus pontifices revereri disponimus, et ea jugiter facere, quæ ad fidelem & devotum ecclesiæ pertinent advocatum. Est bene verum, quod ad reverentiam sedis apostolicæ & ejus legati, solerter adhortati per ipsum & sacrum concilium, eidem favores & promotiones impendimus: sperantes suæ sanctitati & ecclesiæ Dei per hoc complacere, quemadmodum adhuc nos indubii reddimur, quod eadem sanctitas summe gratam tenet promotionem illam, per quam tenditur ad abstergendam hæresim, cujus rabies tam acriter sævit in christianum sanguinem; reformandos mores populi, quibus divina majestas offenditur; & pacificandum populum diffidentem: quæ omnia per Spiritum sanctum in sacra synodo tam ferventer, quam diligenter tractantur, & ejus inspiratione bene proficiunt; quemadmodum ea omnia sanctissimo domino summo pontifici per nuncios nostros satis exponi fecimus. Sic habet vestra sinceritas institutionem Basileensis concilii, aut ejus translationem nobis minime convenire, sed esse extra limites nostræ potestatis. In quibuscumque vero nobis licitis & possiblibus vobis complacere, possemus, tamquam benefactor Romani populi, sicut sibi semper complacere studuimus singulari beneficentia promovere. Datum, &c.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, &c.

EPI-

EPISTOLA UNIVERSITATIS

Viennensis in Austria.

Ad concilium Basileense.

Exponit suum in compescendis ecclesiæ cladibus zelum, mittitque ad concilium unum sacræ paginæ professorem.

Sacrosanctæ synodo Basilensi, &c.

Ib. p. 122.

REverendissimi in Christo patres, &c. Quantam operam quantamve posse tenus sollicitudinem universitas nostra accuratissima providentia impenderit incessanter ad obviandum cladibus crebris, ruinis & humanis vix evasibilibus periculis, ecclesiæ tam a foris quam intrinsecus imminentibus, arguendo, obsecrando, increpando, prout rerum efflagitabat opportunitas, & casuum postulabat eventus, V. R. non ambigimus latere paternitates. Equidem non modo varia avisamenta in præmissis scripto tenus dedimus: sed & ad partem consiliis, & in palam coram illustrissimo principe & domino nostro gratiosissimo domino Alberto duce Austriæ suisque consiliariis proceribus & communitatibus varia persuasimus salutis antidota, quibus instantia pericula pariter & futura, fidelibus interitum comminantia, salubrius possint remediari, per salutiferam quamdam ecclesiæ Dei in capite & in membris reformationem, & variarum inordinationum atque abusuum exstirpationem, præsertim tamen ad exsufflationem modernæ detestandæ, & armatæ istius Bohemorum hæresis, quæ in nostris quodammodo laribus, in medio ecclesiæ, heu! nostris ex tunc exposcentibus culpis intonuit, inclytum Bohemiæ regnum ac vicinas regiones devastavit, sacras polluit ædes, cleri genus electum vertit in parabolam vulgarium, ac nefando quodam commercio omnem stupravit cœlibatum, & quod deterius est, fidei orthodoxæ unionem perfidia, & errorum vertiginoso quodam caumate in nonnullorum mentibus obtenebravit, usque adeo quod suis non contenta finibus, cum multorum fidelium sanguinis profluvio, verum & vitæ dispendio, exteras etiam nationes impeteret, & in præceps mitteret erroris & gehennæ. Novissime autem nedum ex litteris reverendissimi in Christo patris & domini Juliani tituli S. Angeli diaconi cardinalis, sed & sacræ vestræ concionis & concilii Basileensis intelligentes V. R. P. ad idem per omnia votum & flagrantissimum desiderium in domino, (aspirare) mox dilectum nobis in domino, Thomam *Ebendorffer* artium & sacræ paginæ professorem, &c. ad cooperandum nostri nomine totis conatibus pro bono & salubri statu fidelium, in præmissis deputavimus; sed obstante aeris insolita asperitate, & aliis rationabilibus causis præpedientibus, propositum usque modo, quousque ambassiata illustrissimi principis & domini nostri disponeretur prosequi nequivimus. Quare reverendissimi patres omni qua possumus instantia P. V. exoramus, quatenus præfatum magistrum Thomam velint paterne suscipere, ipsumque & posterius per nos fortassis mittendos, nostræ universitatis nomine gratiosius assumere, ac in proponendis per ipsum aurem in singulis adhibere creditivam. Spiritus-sanctus paraclitus conservet & corroboret R. P. V. corda ad pacem & suæ sanctæ ecclesiæ commodum & incrementum feliciter & longæve. Datum Wiennæ IX. mensis Maii MCCCCXXXII.

Reverendissimarum V. P. humiles & devoti filii rector & universitas studii Viennensis.

LITTERA SACRI CONCILII

Directa universis Christicolis, & specialiter Franciæ & Angliæ super pace, &c.

Ib. p. 123.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, &c. universis & singulis regni Franciæ Christicolis, cujuscumque status, gradus, dignitatis, conditionis & ordinis existant, salutem in Domino, & ejus pacem pronis mentibus amplecti, ac omnipotentis Dei benedictionem.

Mediator Dei & hominum redemtor noster Jesus Christus, qui inscrutabilis consilii sanctæ Trinitatis arcanum disposuit in hanc nostram venturus lacrymarum vallem, in eo tempore quo mundus hostilium subjacuit bellorum & turbationum furoribus; sed captata sibi tranquillitatis plenitudine temporis, dum medium silentium tenerent omnia, sub unoque monarcha universus orbis gratissimæ pacis in signum describebatur; ipse princeps pacis, futurique pater saeculi, de Virgine nasci, & homo fieri voluit, ut nostra suæ humanitatis divinitatisque natura, simul in unum dives & pauper, Deus & homo, sub uno pacis globo conglutinarentur. Ipso ergo pacifico nobis adveniente rege, voces angelorum in excelsis auditæ sunt canentium & dicentium: *Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominib. bonæ voluntatis*. Ipse namque vera pax de coelo descendens, cum hominibus conversatus, ut cœlestis regni portas reseraret, viam pacis aliis prætulit, docens beatos fore pacificos, quoniam filii Dei vocarentur, & non solum illatas injurias remittere, sed pro inferentibus preces effundere voluit, & exemplo demonstravit. Denique pro pacificis cohæredibus sponte moriturus, inæstimabili prævia caritate testamentum pacis condidit, suis fidelibus pacem relinquens, ipsamque etiam ore divino, postquam ab inferis resurrexit, prima votum voce repetens, ait: *Pax vobis, ego sum, nolite timere*. Quid ergo hac Christi pace gratius? quid optabilius? nihil quippe generosius in rebus creatis solet audiri, nihil delectabilius concupisci, nihil & utilius possideri, quæ vinculum est amoris, consortium caritatis, quæ bella tollit, iras comprimit, superbos calcat, discordias sedat, inimicos concordat. Hanc quoque qui perdidit repetat, qui amat exquirat, nec ad hæreditatem Domini nostri Jesu Christi veni-

ANNO CHRISTI 1432.

nire poterit, qui præfatum pacis testamentum observare contemserit. Hinc est, filii fratresque carissimi, quod his, proh dolor! nostris temporibus caritate refrigescente, hominumque superabundante malitia, divina permissione, humani generis inimicus pacem de terra auferens, cuncta fere Christianorum regna, principatus & dominia, Christo prophetizante, in seipsa divisa, guerrarum & discordiarum turbinibus concussit, victaque pietas exinde jacere, ac fratrum proximorumque gratia rara existere comprobatur. Tamdem divina misericordia suæ pietatis oculis populum suum Christi pretioso sanguine redemtum clementer respiciens, suo sancto Spiritu inspirante, hanc sanctam synodum coadunari, sibique populo deperditam pacem restitui voluit. Etenim ipsa, quamvis cunctis Christianis populis guerrarum turbinibus lacessitis, maternis in visceribus compatitur: Christianum tamen & inclytum vestrum Franciæ regnum, ejusque guerras & disturbia, nec non intestina & hostilia bella, pauperes etiam incolas ejusdem regni, qui innocenter deprædantur, capiuntur, occiduntur; ecclesiarum quoque & piorum locorum devastationem, & divini cultus diminutionem miserabili quodam luctu lugere cogitur. Cujus namque pectus tam ferreum, cujus cor tam lapideum foret, ut gemitus non exprimeret, & lacrymas non effunderet. Hujus felicissimi status memor, ubi communia præferebantur propriis, ubi vigilabat cura communis, quodamque quondam in amoris vinculo & unitatis consortio colligatum se tranquillitatis muris undique vallare, hostibus repugnare, simul & rerum ac virtutum opulentia redolere studuit, sanctam Dei ecclesiam honorans, potenter defendit, pariter & extollendo confortavit. Nunc, heu! diviso in se regno, pax fugata procul abiit. O lacrymabile regni dedecus, quod optimarum quondam legum tranquillitate viguit, nunc hostilitatis furore prostratum arescit! O quæ tanta licentia belli, qualisve calicis iræ propinatio! Cur non potuit populus iste in bono tantam servare pacem, ut sibi in idipsum participaret, & vires suas in pace cognosceret? Quibus omnibus, filii fratresque carissimi, solerti indagine turbatisque mentibus limpide pensatis, eadem sancta synodus, Spiritu sancto cooperante, providere cupiens, solemnes suos oratores ad inclytos utrosque Christianissimos reges, de ipso regno contendentes, & illustrem principem ducem Burgundiæ, pro pace & concordia inter eos attentanda, dirigere; & nihilominus præsentium sub tenore populo gloriosi regni Angliæ, secundum facti convenientiam scribere disposuit; sperans in ipsam veram pacem, eumdem Dominum nostrum Jesum Christum, ut gratiæ suæ manus apponens adjutrices, lumen pacis in eorum cordibus infundat. Idcirco vos omnes & singulos per viscera misericordiæ ejusdem Domini nostri Jesu Christi, ac in virtute Spiritus sancti rogamus & exhortamur, qualiter quilibet vestrum operas suas ad pacem eamdem procurandam exhibere studeat efficaces, prout orthodoxæ fidei ac universali ecclesiæ in Domino nostro

A Jesu Christo tenetur, ipsos inclytos principes, si commode poterit, alioquin alios eorum consiliarios, officiarios, nobiles & magnates, juxta possibilitatis & conscientiæ suæ conatum, ad tam necessariæ & saluberrimæ pacis amplexum inducatis, & induci procuretis, ne sanguis fidelium taliter effundatur innoxius, quin immo pace procurata, generosi animi contra crucis Christi inimicos & hæreticos eamdem Dei ecclesiam his malis temporibus invadere & supprimere curantes, fortius studeant dimicare. Et nihilominus devotis & assiduis orationibus, eleemosynarumque largitionibus, missarum & processionum celebrationibus, & aliis piis operibus, omnipotentis Dei, Christique ejus B filii, tentetis iram flectere, auresque suæ misericordiæ concitatis lacrymis propulsetis, ut ipsius sanctæ synodi, vestraque in præmissis pia & desiderata vota propitius exaudire dignetur. Et ut præmissa securius consequi valeatis, attendite ad petram, qui Christus est, cujus sequentes vestigia, rancores, malevolentias, & odia, quibus vos affligitis invicem, postponatis, & ex cordibus vestris expellatis. Illatas quoque injurias, exemplo Christi, unus alteri, & e contra liberaliter remittatis. Et insuper monet & requirit visceribus in eisdem quemlibet vestrum, & præsertim ecclesiastici status, ac presbyteros sæculares & regulares, cu-C ratos & non curatos ordinum quorumcumque, qui in semine verbi Dei insistunt, ut præsentes litteras ipsarumque tenorem populo, etiam in prædicationibus publicis, & in vulgari sermone intimare & exponere curetis, ut populus ipse ferventius ad unionem & pacem aspiret. Quod si præmissa facta fuerint, preces vestræ non incassum ad Dominum nostrum Jesum Christum ascendent, sed redibunt cum optato fructu, quem ille vobis concedat, qui pro pace vestra mori voluit, benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

Datum Basileæ, &c. die decima mensis maii, anno Domini MCCCCXXXII.

D

INSTRUMENTUM PUBLICUM

De responsis factis a domino papa oratoribus Sigismundi regis Romanorum.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi. Amen. Anno a Nativitate ejusdem MCCCCXXXII. indictione X. die vero XVII. mensis maii hora nonarum vel quasi, in aula curiæ ducalis Parmæ, pontificatus SS. in Christo patris & domini domini Eugenii divina providentia papæ IV. anno II. serenissimo & gloriosissimo principe & domino E domino Sigismundo divina favente clementia Romanorum rege semper augusto, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. rege feliciter regnante, anno sui imperii XXII. in nostrorum notariorum publicorum testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum & rogatorum præsentia, personaliter constitutus præfatus serenissimus dominus Sigismundus Romanorum rex, habens & tenens in suis manibus quasdam scripturas duo- *Ib. p. 116.*

ANNO CHRISTI 1432.

V rum

ANNO CHRISTI 1432.

tum foliorum cartæ papyreæ, sibi per nobilem Johannem de Zozeuberg alias de Swihouv, & venerabiles Benedictum præpositum * Albanensem, & Nicolaum Stok decretorum doctorem, quos ad SS. dominum nostrum Eugenium apostolicum præfatum, ad Urbem ipse dominus rex destinaverat, responsum ipsius domini apostolici super legatione ipsorum continentes, sigillis ipsorum dominorum signatas, & propriis manibus ipsorum subscriptas, nos infrascriptos Petrum & Simonem publicos notarios cum instantia requisivit, præscriptas scripturas per nos transsumi & exemplari, quodque exinde copias authenticas, & transsumtum, & publica instrumenta facere deberemus; cujus quidem scripturæ tenor per omnia sequitur in hæc verba:

* f. Albæ regiæ,

Infrascripta responsio data est nobis ambassiatoribus serenissimæ Cæsareæ majestatis per SS. dominum nostrum Eugenium papam IV. in camera paramenti die XXV. mensis Aprilis: hora tertiarum, in anno MCCCCXXXII. præsentibus ibidem reverendissimis dominis cardinalibus, & patriarcha, reverendisque patribus protonotariis, episcopis, abbatibus, auditoribus, cubiculariis & advocatis, quorum nomina in fine sunt descripta.

Primo, regratiamur filio nostro domino regi Romanorum, de eo quod offert se nobis & sedi apostolicæ ad omnem filialem devotionem & protectionem, & ad quæcumque alia, nostrum & sanctæ Romanæ ecclesiæ statum & honorem concernentia.

Secundo, quoad hoc, ubi dicit nos scripsisse suæ majestati, quod gratum haberemus ipsius introitum ad partes Italiæ, sed magis contenti essemus, si prius hæresis Bohemica exstirparetur, et hæretici exterminarentur. Dicimus quod id quod scripsimus, semper deliberate ac de consilio et voluntate venerabilium fratrum nostrorum dominorum cardinalium scripsimus, & ita etiam nunc sumus facturi, prout sincere scripsimus; dum tamen majestas sua veniat pacifica, ut dicit; sed videbatur magis convenire, quod exstirpata prius in regno suo Bohemiæ hæresi, in concilio Constantiensi condemnata, cujus exsequutionem in hujusmodi hæresum exstirpatione ipse, ut rex Romanorum & advocatus ecclesiæ, facere debuit, prout et nos in hoc diligentia sua ipsum fecisse credimus; quamvis multi aliud dicunt et teneant, sicut etiam dominus Johannes tempore felicis recordationis domini Martini papæ prædecessoris nostri, ipsum de hoc excusabat, et vos apud nos, dicendo quod tota Hungaria et tota Alamannia non sufficerent ad exstirpationem ipsarum hæresum: de quo satis miramur, cum crederemus, quod solus unus angulus illarum partium sufficeret ad exstirpationem istarum hæresum: et nos credimus quod ipse dominus rex habuit et habet ad hoc voluntatem, quamvis apud alios de hoc non habet creditum, sicut jam diximus pacificaret se prius cum suis de regno Bohemiæ, et demum liberius intendere et vacare potuisset circa pacificationem Italiæ et aliorum.

Tertio, quia ipse dominus Romanorum rex, adhuc in Almannia constitutus, nobis scripserat, quod prius quam Italiam ingrederetur, mitteret ad nos suos ambassiatores. Quoad hoc dicimus quod nos grate expectabamus * & expectavimus ad nos mitti per eum hujusmodi ambassiatores, cupientes cum eisdem tractare pro utilitate rerum agendarum, & utinam sperato tempore misisset, ut scripserat: quoniam si tunc sui venissent, sicut & cum desiderio præstolabamus, utique negotia de quibus nunc agitur non fuissent deventa ad ea in quibus nunc sunt.

* al. expectabimus & expectamus

Quarto, quod hoc quod ipse Romanorum rex veniret ad hos pro suscipienda corona imperiali, ac pro exstirpatione hæresum & pace Italiæ, dicimus quod per Dei gratiam non sunt aliquæ hæreses in Italia, pro quarum exstirpatione opus esset ipsum laborare; sed sunt veri & boni catholici, sicut esse debent. De adventu autem suo dicimus, quod parati fuimus semper & sumus, quantum in nobis est, ipsum, dummodo ut rex pacificus veniat, honorare, & facere effectualiter omne id quod cum honore poterimus, pro ipsius honore & status exaltatione. Nam ut sciant omnes, sub expectatione sui adventus, ex quo intimaverat velle venire de mense februarii, nos quamvis magna necessitas nostræ ægritudinis, qua tenebamur, exigebat, prætermisimus ire ad balnea naturalia, existentia in Apulia, causa recuperandæ nostræ sanitatis, & remansimus fixi in hac Urbe, volentes potius sibi complacere, quam propriæ sanitati providere; sed gratias agimus Deo; per cujus misericordem propitiationem ac provisionem speramus jam absque balneis pristinæ restitui sanitati.

Quinto, quoad hoc ubi dicit nos scripsisse statum & pacem illustris ducis Mediolani & totius Italiæ cordi habere, dicimus quod etiam tunc, dum in minoribus constituebamur, optavimus cunctorum pacem; & demum post nostri ad apicem summi apostolatus assumtionem, semper fuimus & sumus parati ad pacem dandam, nedum Italiæ tantum, sed & toti Christianitati juxta posse, cum nihil magis appetamus, nihil carius videre habeamus, quam videre & pacem & bonum totius Christianismi. Quantam autem operam dederimus pro pacificatione ducis Mediolani cum Venetis & Florentinis, sciunt multi, quamvis profectus non sit subsequutus; & utinam nunc Deus det partibus ipsis pacem per horum medium, qui sunt in tractanda inter ipsos hujusmodi pace, aut per quemcumque alium, dummodo habeatur pax inter eos. Dolenter enim & cum cordis amaritudine videmus & audimus quorumcumque Christicolarum guerram & sanguinis effusionem, quam summe horremus.

Sexto, quoad hoc ubi dicit nos scripsisse etiam velle dare operam compositioni super differentiis inter suam majestatem & Venetos habitis, de qua eadem majestas nobis regratiatur; & ubi nos rogat ut reddamus & teneamus nos indifferentem, & æqualem & communem patrem, quoniam disposita esset nos inter se & Venetos pro mediatore ha-

habere; etiam dicimus quod nos non-fuimus nec sumus, nec esse volumus in aliqua re mundi partiales, cum nec esse debeamus existendo in hoc summo apice apostolatus, quamvis rationabilibus causis potuissemus & possemus nos fecisse partem, quia ab una parte fuimus impugnati, & ab alia parte adjuti. Sed volumus pro posse nostro, quantum in nobis est, si partes consenserint, pro pace inter majestatem suam & Venetos habenda interponere partes nostras. Si vero causæ differentiarum prætactarum devolventur ad nos tamquam ad judicem, faciemus quod fieri potest de jure, etiam si esset contra patrem * nostrum.

* al. patrimonia

Septimo vero & ultimo, quoad proposita scripta factum concilii tangentia, quia de celebratione & continuatione concilii aliqua dicta sunt, & etiam aliquæ rationes allegatæ, quæ contrariantur evangelio Jesu Christi, sacræ scripturæ, sacris canonibus, & legibus civilibus; licet sciamus quod istæ rationes non processerunt ab eo, quia ipse non est in talibus peritus, sed melius scit bellare, sicut viriliter consuevit contra Turcos & alibi, & utinam prosperaretur; & etiam in eisdem dicta & scripta existunt aliqua alia satis inhonesta, ad quæ ex honestate prætermittimus respondere. Succinctius quantum possumus dicimus, quod quia ipse dominus Romanorum rex inter cetera nostris ad eum destinatis oratoribus respondit, quod prorogatio celebrationis & mutatio loci concilii non ad eum, sed ad concilium spectaret. Ideo nos jam deputavimus de consilio venerabilium fratrum nostrorum dominorum cardinalium, certos nostros prælatos notabiles & doctores ad illos de Basilea in proximo mittere. Et si videbitur illis quod necesse sit ut concilium celebretur, tunc celebretur super-exstirpatione hæresum & morum reformatione, licet jam per Dei gratiam nos incoeperimus nostram curiam reformare; & speramus quod cum illis erunt concordes; & quod placebit eis, placebit nobis; & quod voluerint ipsi, volumus & nos, & libenter videremus quod hæreses exstirparentur, & hæretici reducerentur, tum pro honore Dei, tum etiam intuitu domini regis. De pacificatione autem principum non est opus laborare, quia fecimus jam nostram diligentiam, mittendo unum ex his nostris fratribus dominis cardinalibus in Hispaniam, & alium in Franciam & ad quascumque mundi partes erit opus, similiter faciemus, sicut specialiter ad nos pertinet pacem Christi fidelium procurare. Rogamus ergo ipsum filium nostrum, & vos nostri parte eumdem rogate, ut non ingerat se de talibus, quæ non pertinent ad eum; nec laboret turbare nos & ecclesiam Romanam, cum non spectet ad eum nisi obedire summo pontifici & sanctæ Romanæ ecclesiæ, ac revereri eosdem, sicut etiam oratores nostri retulerunt ipsummet dixisse, quod non spectaret ad eum facere vel dissolvere concilium, sed solummodo facere ecclesiasticis reverentiam & obedientiam. Non enim spectat ad eum quicquam de nobis aut de concilio; sed pertinet ad eum exsequi ea quæ a nobis vel a concilio fiunt, & revereri, ut diximus, summum pontificem in sedem beati Petri propositum, & exsequi ea gladio quæ sunt decreta in conciliis contra hæreticos, sicut in concilio Constantiensi. Et si ingerere se de talibus attentabit, ipse videat. Deus autem est in coelis supra eum & super omnes reges mundi, & defendet suam ecclesiam, & nos vicarium suum, & successorem Petri apostoli, in cujus sede sedemus. Plurimi namque etiam temporibus præteritis, ecclesiam Dei & ejus vicarium & successorem B. Petri apostoli turbare præsumserunt, quos tamen Deus, quando placuit, humiliavit. Et ideo rogamus eum, ut non ingerat se de talibus, quæ ad eum non pertinent; & vos nostri parte eum rogate. Salutetis dominum regem nostri parte, præsentibus ibidem reverendissimis in Christo patribus dominis S. R. E. cardinalibus, videlicet de Ursinis, Rotomagensi, de Comitibus, S. Marcelli, Novariensi, Venetiarum, & Angeloto S. Marci, Blasio patriarcha Gradensi; necnon reverendis dominis protonotariis Pandulfo de Ursinis, Nicolao Cunelli. Item, dominis episcopis Fernando Lucensi, fratre Petro Electensi, Jacobo Adriensi, domino Bartolo de Unicio Falnensi, Daniele Parentino. Item, dominis abbatibus Rotomagensi, Hugone Galliacii de Perusio. Item dominis auditoribus Geminiano de Prato, Petro Nardi, Johanne Walvig, Antonio de S. Vito, aliisque quampluribus fide dignis personis præsentibus ibidem: absentibus tamen pro tunc dominis cardinalibus, videlicet reverendissimis dominis Bononiensi, de Cypro, S. Petri ad Vincula, Arelatensi, & S. Sixti, qui tamen fuerunt presentes in Urbe. Nos vero notarii infrascripti easdem scripturas de manu ejusdem regis recipientes, ipsas copiavimus, &c. Acta sunt hæc anno, indictione, mense, &c. quibus supra, præsentibus ibidem reverendissimo in Christo patre & domino domino Jacobo archiepiscopo Ebredunensi, venerabili domino Mathia præposito Quinque-ecclesiarum, regis Hungariæ vicecancellario, necnon magnificis & nobilibus viris dominis Stephano Signiæ & Modirissiæ, Willelmo de Montfort, & Johanne de Corvania comitibus, & quampluribus aliis fide dignis testibus ad præmissa specialiter vocatis & rogatis.

Et ego Petrus Kalde de Steterich clericus Coloniensis dioecesis, publicus sacris apostolica & imperiali auctoritatibus notarius, quia supradicti domini Sigismundi Romanorum regis, &c. requisitioni, una cum honorabili viro domino Simone de Asparn, &c. præsens interfui, &c.

Et ego Simon Annuan de Asparn, clericus Pataviensis dioecesis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia supradicti domini Sigismundi regis &c. requisitioni, una cum honorabili viro domino Petro Kalde, &c. præsens interfui, supradictasque scripturas una cum eodem domino Petro exemplavi, &c.

LITTERA DOMINI IMPERATORIS

Lecta penultima maii 1432.

Certos eos facit de citationibus ab eo factis, mittitque ad concilium unum ex suis ad papam oratoribus.

Ib. p. 131. Reverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus, &c.

Reverendissimi, &c. Binas V. P. novissime recepimus litteras; primam, vestram perseverantiam, aliquas quoque responsiones superscriptis nostris continentem, amicabilem atque gratam; reliquam vero nos requirentem, ut citationes decretas velimus & debeamus exsecutioni mandare, &c. Breviter ergo respondendo, dicimus, quod citationes hujusmodi habuimus, & onus exsecutionis, benivole suscipientes, quemadmodum quæcumque onera, ad prosecutionem illam synodalem libenter subimus, illas curabimus ad effectum exsecutionis dirigere, prout in brevi a nobis sentietis. Dominum autem cardinalem Placentinum propria in persona citavimus, nos certos reddentem quod in sacro concilio comparebit. Sed quia ea quæ nuncii & legati nostri a domino apostolico pridie reportarunt, non possent bene describi; idcirco statuimus honorabilem doctorem nostrum magistrum Nicolaum Scolz unum ex illis oratoribus nostris ad vos transmittere: qui habita jam licentia vos incontinenti adibit, & vos de singulis quæ acta sunt, & aliis mentis nostræ conceptibus clarius informabit. Perseverate igitur constanter, amici carissimi, & res Dei & ecclesiæ votive dirigite, de nostra constantia & sollicitudine solita vos jugiter certos reddentes. Datum Parmæ die XVIII. maii regnorum nostrorum, &c.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus.

COMPOSITIO FACTA

Inter ambassiatores concilii Basileensis & nuncios Bohemorum in oppido Egræ, per fratrem, videlicet Henricum abbatem S. Ægidii Nurembergæ, doctorem in decretis, fratrem Johannem Nyder priorem Prædicatorum Basileensium, Henricum Tok canonicum Magdeburgensem, sacræ paginæ professores; Fredericum Prasfpager decanum Ratisponensem, licentiatum in decretis, Albertum plebanum S. Sebadi Nurembergensis, fratrem Johannem de Mulbruno ordinis Cisterciensis, concilii &c.

Ibidem. In nomine Domini nostri Jesu Christi. Anno a nativitate ejusdem MCCCCXXXII. die XVIII. mensis maii, conclusa sunt inter nuncios & ambassiatores sacri Basileensis concilii, & oratores de regno Bohemiæ & marchionatu Moradiæ, articuli & forma salvi conductus, qui sequitur in hæc verba, in civitate Egrensi.

1. Dabitur ambassiatoribus & nunciis de A regno Bohemiæ & marchionatu Moraviæ, ad generale concilium Basileense mittendis, quam primum applicuerint & petierint, audientia plena & libera, coram tota congregatione ejusdem concilii, totiens quotiens in Basilea manentes popofcerint, eis opportuna, & negotiis, præsertim de quatuor articulis, pro quibus se exposuerunt, per ipsos deducendis, accommoda. Et nihil tractabitur interim in eodem concilio per dictum tempus, quod prosecutionem & expeditionem hujusmodi audientiæ & causæ impedire poterit, sine dolo & fraude.

2. Item, si petierint deputabuntur aliqui notabiles boni & litterati viri de concilio, qui cum ipsis vel eorum deputatis, super pro- B positis sive proponendis benigne & fraterne conferant, totiens quotiens opus fuerit.

3. Item, assignabitur ipsis pro tali audientia in congregatione ante mutuam nostram unionem, honestus & decens locus: post unionem vero habebunt locum sibi, juxta exigentiam suæ legationis debitum & honestum.

4. Item, dabitur eis tempus unius, duorum vel plurium dierum mature deliberandi super hujusmodi sua audientia, & responsis, sive replicationibus ex adverso proponendis secundum quod petierint.

5. Item, dabitur eis copia ex adverso propositorum in scriptis, si petierint: sic & C ipsi dabunt similiter in scriptis, si petitum fuerit.

6. Item, quod nulla jura canonum, decretorum, decretalium & statutorum quorumcumque edita vel edenda, aut quævis alia scripta in & contra quantumcumque facinorosos homines, etiam usquequaque a fide deviantes, sonantia cruciatæ & sententiarum executionum qualitercumque in præfatos dominos Bohemos & Moravos eis adhærentes utriusque status sæcularis & spiritualis, & a quocumque sive per quemcumque fulminata decreta, sive determinationes, præsertim conciliorum Constansiensis & Senensis, aut quæcumque declarationes D eisdem debebunt aut poterunt, quovis modo excogitato, salvo conductui & audientiæ eorum prædictis derogare, ea infringere, infirmare, aut quovis modo annullare.

7. Item, in causa quatuor articulorum, quam, ut præfertur, prosequuntur, lex divina, praxis Christi, apostolica & ecclesiæ primitivæ, una cum conciliis doctoribusque, fundantibus se veraciter in eodem pro veracissimo & indifferenti judice, in hoc Basileensi concilio admittentur.

8. Item, liberum erit illis sicut & nobis, salva pace & bona honestate, coram dicto concilio, si placuerit, obiicere sive accusare quoscumque status, exorbitates, defectus E sibi invicem quos senserint modeste exponendo.

9. Item, sicut domini nuncii in Bohemia instIterunt, ut publica crimina eliminarentur ab ecclesia Dei, & præsertim a loco dicti concilii: nos nuncii ejusdem concilii pro viribus cooperabimur, quod hæc gradatim & opportune, sicut & alia in ecclesia Dei reformanda, Deo propitio, expediantur.

10. Item, ad quemcumque locum eundo

ANNO CHRISTI 1432.

do, stando, & redeundo, per totum tempus salvi conductus eos contigerit declinare, nulla fiet cessatio a divinis, nec interdictum servabitur propter eorum praesentiam.

11. Item, dabimus operam per honestam ordinationem, ita quod in suis divinis, in ipsorum hospitiis agendis, non inquietentur aut turbentur.

INSTRUMENTUM

Executionis, citationis & monitionis contra dominum papam & dominos cardinales, &c.

Ib. p. 134. IN nomine Domini. Amen. Per hoc praesens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter, quod anno a nativitate ejusdem Domini nostri Jesu Christi MCCCCXXXII. indictione X. die vero veneris VI. mensis Junii, hora primarum vel quasi, pontificatus SS. in Christo patris & domini nostri Eugenii divina favente clementia papae IV. anno II. serenissimo & gloriosissimo principe & domino domino Sigismundo divina favente clementia Romanorum rege semper augusto, ac Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croaciae, &c. rege feliciter regnante, anno sui imperii XXII. in alma urbe Romana, ante valvas ecclesiae B. Petri apostoli, in mei notarii publici, testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter & rogatorum praesentia, constitutus personaliter honorabilis & discretus vir Nicolaus Albz de Yavvitz Vesprimiensis dioecesis, supradicti serenissimi domini Sigismundi Romanorum regis procurator, per eum ad infrascriptam executionem & causam exsequendam legitime constitutus, prout hoc in hujusmodi procurationis & mandati publico instrumento desuper sibi tradito clarius continetur, habuit et tenuit in suis manibus quamdam litteram patentem monitionis, requisitionis et citationis contra et adversus praefatum dominum Eugenium papam, et reverendissimos in Christo patres et dominos dominos cardinales S. R. E. a sacrosancto Basileensi concilio generali emanatam, ejusdemque concilii generalis sigillo rotundo pendenti sub cera rubea in ejusdem sigilli medio capitum praelatorum multitudo, in circuitu vero sigilli ejusdem fuit scriptum, videlicet hoc modo: *Sigillum sacri generalis concilii Basileensis universalem ecclesiam repraesentantis*, sanam et integram, et omni suspicionis vitio carentem; cujus quidem litterae tenorem volo hic habere tamquam pro inserto. Eamdem litteram praefatus Nicolaus procurator ad valvas supradictae ecclesiae S. Petri affixit, ibidemque affixam, praefato domino Eugenio papae et dominis cardinalibus majori numero in urbe Romana existentibus, stare dimisit publice ad legendum, ipsamque ac omnia in eadem contenta, tamquam per edictum publicum, intimavit, insinuavit et publicavit, et ad praefati domini Eugenii papae et dominorum cardinalium notitiam, prout melius potuit, deduxit, sicque quod non sit verisimile hujusmodi monitionis, requisitionis et citationis sacri Basileensis concilii litteram taliter, ut praefertur, intimatam, ad ejusdem sanctissimi domini papae et dominorum cardinalium notitiam non pervenisse, cum constet hoc tum publice in loco praetacto actum fuisse. Protestans idem Nicolaus, quod ad ulteriorem et ad personalem hujusmodi citationis exsecutionem procedere non auderet, ob metum cadentem in constantem virum, cum ad eosdem dominos papam et cardinales citatos tutus sibi non patebat accessus. Super quibus omnibus et singulis dictus Nicolaus procurator, cum protestatione debita requisivit me notarium publicum infrascriptum, sibi desuper unum publicum instrumentum, aut plura conficere, tot quot fuerint necessaria, publica instrumenta. Acta sunt haec Romae anno, indictione, mense, die, hora, pontificatu et loco, quibus supra, praesentibus ibidem discretis viris Andraea de Albaregali, et Johanne Cudlovvicz Vesprimiensis et Olomicensis dioecesis, testibus fide dignis ad praemissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Mathias, olim Johannes Dezlma, clericus Olomicensis dioecesis, publicus auctoritate imperiali notarius, dictae citationi, intimationi, &c. una cum praenominatis testibus praesens fui, &c.

EPISTOLA DOMINICI CARDINALIS

Ad concilium Basileense.

Cum paci inter reges Aragonum, Castellae, & Navarrae vacet, orat ne ad concilium citetur.

Sacro concilio Basilensi.

REverendissimi patres, et praestantissimi domini salutem & sani consilii in domino, qui crucis aram scandens catholicam ecclesiam sibi inseparabiliter copulavit, semper spiritum comperire ad felicium successuum beatissima incrementa. Ib. p. 136.

Post labores multiplices partibus in remotis, jussu apostolico salubriter astrictus, exorta zizania inter illustrissimos matris ecclesiae filios pugiles, Aragonum, Navarrae quoque & Castellae reges mutuo dimicantes, cum nonnullis collegis meis ab olim jugiter intendens, pacificationis ad littus nequeundo adhuc, proh dolor! convenire, afflictio his addita est, afflictio mihi dura. Putans etenim zizaniae partem evulsisse, dum ad residuam pergerem finaliter evellendam, meis est auribus resonatum, vos dominos venerandos omnes dominos cardinales, ut ad concilium properent, citari decrevisse: de quorum tamen numero, licet immeritus, alter ego, cum his ad quae concilium in sui parte asseritur congregatum, ad resarciendum scilicet diffuta inter principes saeculares, huc usque vacaverim, vacem ad praesens, ac mandato apostolico, ut praefertur, & nihilominus juramento parte ex altera, quibus artor in posterum vacare, credo ab hac regula excipi specialiter generali: super quibus obtinendis Guillelmum Bartholomei secretarium meum, de intentione mea instructum, pleniffime ad vos cum praesentibus

ANNO CHRISTI 1432.

bus destinare decrevi; quem in his, quæ meo nomine vobis duxerit proponenda in excusationem mei, cum exauditionis effectu, tribuendo illi plenam fidem, benignius audientes, Dei potius intuitu, regnorumque ipsorum regum efficaci salute, ne citatus, ut dictum est, deserere hujusmodi laudabilia continuata, vestramque præsentiam compellar accedere, dignemini discernere me vobis supplico excusatum, super quibus Altissimo, cujus causa ventilatur, profecto servitium, et dictis regnis tutelam incunctanter impenditis, ad laudem ecclesiæ matris omnium militantis, cui debite providere ad salutem propriam pariterque communem, largiatur clemens dextera ecclesiæ principis triumphantis. Scriptum Terasconæ XI. junii MCCCCXXXII.

Dominicus tituli SS. Johannis & Pauli presbyter cardinalis.

EPISTOLA KATARINÆ

Reginæ Aragonum et Siciliæ ad concilium Basileense.

Dominicum cardinalem conciliandæ paci inter reges Castellæ & Aragonum occupatum excusat ne ad concilium accedat.

Ib. p. 137. Reverendis ac venerabilibus in Christo patribus dominis, præsidenti in sacro concilio Basileensi, etc.

Reverendi ac venerabiles in Christo patres, etc. Percepimus noviter reverendum in Christo patrem dominum Dominicum tituli SS. Johannis et Pauli S. R. E. cardinalem, ad sacrum concilium Basileense convocatum fuisse: cujus convocationis prætextu cardinalis idem se parabat ad iter, ut posset in dicto concilio interesse. Verum quia super dirimendis et sedandis contentionibus et controversiis, quæ, satore zizaniæ operante, subortæ sunt inter illustrissimum principem regem et dominum virum, et dominum nostrum carissimum et illustrissimum regem Castellæ et legionis amantissimum fratrem nostrum, quas non absque amaris suspiriis recensemus, jam dictus dominus cardinalis inter ceteros, ut præcipuus et singularis electus est, illum affectuose rogavimus, quod tanta et tam ardua negotia, quorum merita non parvo a diu collecta novit studio, et labore, non velit deserere inexpleta, onus assumendo in nobis, quod pro illis excusatione ad reverentias vestras hos nostros apices mitteremus. Cumque jam dictus cardinalis sit vir alti consilii & magna circumspectione præditus, propter quæ et propter suae dignitatis reverentiam poterit, indubitanter, fructuose et salubriter proficere in jam dictis: paternitates et reverentias vestras affectuose rogamus, quatenus attenta mente quae scribimus cogitantes, quantisque dissidiis, dispendiis et desolationibus dicti cardinalis intercessio poterit obviare, sinceris affectibus recensentes cardinalem eumdem velitis habere ab accessu ad dictum concilium ratione praevia excusatum. Etenim si ibi esset, illum cogitamus P. V. pro tanto negotio ad partes istas mittere debuisse. Iterum igitur ex intimis nostris præcordiis vos rogamus, quatenus illum excusatum a prædicto accessu, ut prætangitur, habere velitis, gratum ex hoc Deo indubitanter servitium, maximumque nobis placitum impensuri. Datum Barchinonæ XV. die julii MCCCCXXXII.

Regina Aragonum & Siciliæ, &c.

Sic signata propria manu Katerina.

EPISTOLA REGIS NAVARRÆ

Ad concilium Basileense.

Dominicum cardinalem excusat, quominus ad concilium accedat, utpote occupatum conciliandæ paci inter reges Hispaniarum.

Reverendis ac venerabilibus in Christo patribus præsidentibus in sacro concilio Basileensi, devotis nobis, &c. Ib. p. 138.

Reverendi ac venerabiles in Christo patres & amici carissimi, justitia exigit, ratio exposcit, & debitum interpellat, ut quæ veritate præpollent, licet, nonnullis umbroso nescientiæ modio sub quodam interdum contegantur, opportuno tamen in tempore veritatis cacumen adeo præcise panditur, quod nescitur, quandoque utile talium reddere certiores. Vobis igitur significamus, quod nuper inter illustrissimum regem Aragonum carissimum fratrem nostrum ac nos ex una, regemque Castellæ partibus ex altera, nequissimo generis humani satellite sua nequam philacteria prætendente, contentionis materia est inserta, qua conflictus & scandala hinc inde varia pullularunt; super quibus consedandis carissimus frater noster rex idem Aragonum, reverendum in Christo patrem dominum Dominicum titulo SS. Johannis & Pauli nunc presbyterum cardinalem, tunc autem antistitem Ilerdensem, virum utique providum, scientia, moribus et vita laudabilibus circumspectum, cum certis collegis ejus, ad resarciendum sic dissuta deputandum decrevit. Quo siquidem antistite deputato in resartione prædicta, cum collegis eisdem provide insistente, ipsoque in cardinalem, iis pendentibus, sic assumto, ad certam compromissi viam juramento medio ab ipsis collegis, una cum adversariis nostris, futuræ sub spe pacis in viam juris & alias adipiscendæ, est perventum; quibus sic se gerentibus hinc & inde, mandatoque apostolico quodam eidem cardinali super his præsentato, a biennio citra & ultra cum collegis eisdem, & plerumque sine illis, in nostris confinibus etiamque regum prædictorum, cum adversariis jam dictis vacavit continue, vacareque non desinit indefesse, non parcendo personæ propter ea, laboribus et expensis. Quocirca attenta meditatione pensantes vigilantiam, sinceritatem, animi constantiam, actiones quoque, quibus idem dominus cardinalis ad laudem cunctipotentis, reiquepublicæ utilitatem, ac regum regnorumque hujusmodi & prin-

Anno Christi 1432.

& principum ac populorum suorum feliciores successus, ob æternæ pacis obtentum noscitur nedum apud nos, quinimmo vulgus universum, inter alios collegas ejus merito collaudari; colendam providentiam vestram attente propterea præsentibus deprecamur, quatenus ne propter ipsius cardinalis fructuosæ præsentiæ, ut præfertur, absentiam in hujusmodi damnosam, his præsertim temporibus, quibus præfatus dominus rex frater noster a suis regnis et terris citramarinis personaliter absens, alibi variis residet præpeditus, pacis amoenitas, quæ per ipsius medium, largiente Domino, speratur, aliquatenus dirimatur: sed ut possit liberius in his effectu salubri pervagare, a convocatione vestra, qua, sicut accepimus, cardinales et prælatos ad concilium ceteros convocatis, penitus eximentes, eumdem dominum cardinalem in his libere tamdiu insistere permittatis, quousque, dante Domino, præmissorum ad limites pervenerit conclusivos; in quibus Deo servitium, ecclesiæque pro qua certatis, debitum consolamen, et reipublicæ sauciatæ medelam compræstabitis salutarem. Et si qua reverendi ac venerabiles patres et amici carissimi, pro vobis agere possumus in his partibus, nobis confidenter rescribite. Datum in civitate Cæsaraugustana sub nostro sigillo secreto, die XXI. junii MCCCCXXXII.

Rex Navarræ infans et gubernator generalis Aragonum, et Siciliæ.

REVOCATIO FACTA

Per fratrem Guillelmum Josseaume *in congregatione generali die mercurii IX. Julii MCCCCXXXII.*

Ib. p. 139. EGo frater Guillelmus Josseaume cum omni humilitate sacri concilii imploro clementiam, et supplico misericorditer mecum agi, et non secundum districtum judicium, prout exigeret qualitas mearum culparum: quoniam ego licet in fervore zeli, tamen non secundum scientiam debita discretione temperati, multa in prædicationibus dixi vulnerantia unitatem fidelium, scandalosa, et piarum aurium offensiva, et aliqua etiam non veræ doctrinæ, per errorem credens illa esse vera catholicæque doctrinæ. Numquam tamen fuit pertinacia in mea voluntate, sed Dei misericordiam semper volui, et nunc volo, et in æternum volam, eam fidem et veritatis doctrinam tenere, credere et confiteri, quam sancta mater ecclesia tenet, et confitetur; publiceque revoco illud quod aliquando dixi, quod nisi quis per integram diem abstineat a peccato, non habuit veram contritionem, et per consequens sibi non valuit facta confessio. Asseroque et confiteor, cum sancta matre ecclesia, quod possibile est aliquem habuisse veram contritionem, post sacramentum poenitentiæ obtinuisse veniam peccatorum, et in gratia Dei in caritate fuisse, et eodem die, immo post modicum temporis cadere a caritate, et peccare mortaliter. Et de prædictis et aliis circa fidei catholicæ veritatem, illam fidem me tenere profiteor, et defendere promitto usque ad animam et sanguinem, quam sancta mater ecclesia profitetur et tenet, paratumqne me offero eam suscipere poenitentiam, quam hoc sacrum concilium mihi decreverit imponendam, iterum et semper veniam & misericordiam humiliter postulando.

ORDINATIO CONCILII

Super præmissa revocatione.

QUia ad audientiam hujus sacri concilii de te, frater Guillerme, multa alia, quam quæ modo expressisti, delata fuerunt prædicasse, dixisse, et asseruisse, insana, erronea, scandalosa, et unitatem fidelium vulnerantia, et piarum aurium offensiva. Ideo ut veritas non occultetur, sed omnibus pateat, volumus et ordinamus, quæcumque contra te aliquis objecerit seu objicere voluerit legitima, probasse debeat per totum mensem septembris proxime sequentem, coram reverendis patribus dominis Papiensi & Ratisponensi episcopis, et abbate Cisterciensi, judicibus fidei per sacrum concilium deputatis, vel duobus ex eis. Et quia tunc certum erit quæ poena pro commissis tibi conveniat, ipsius poenæ determinationem usque ad dictum terminum duximus differendam. Interim autem assignamus tibi pro carcere locum aliquem secundum determinationem prædictorum judicum, a quo mandamus te nullatenus recedere. Alioquin eam poenam incurras, quam incurreres si omnia contra te objecta, essent legitime probata, aut ore proprio confessus fuisses. Et quoniam contra interdictum tibi factum sub poena excommunicationis latæ sententiæ, a judicibus per sedem apostolicam deputatis, ausus fuisti prædicare * prædictam sententiam excommunicationis incurrendo, mandamus tibi, ut cures a prædictis judicibus sanctæ sedis apostolicæ absolutionis beneficium ab irregularitate, quam te divinis immiscendo incurristi obtinere.

Ib. p. 140

* f. appellare

LITTERA CONCILII

Missa universis archiepiscopis, ad exorandum Deum pro reductione Bohemorum.

Ibidem.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis, etc. venerabili fratri archiepiscopo, etc. salutem, etc.

Hæc sancta synodus juxta decreta sacrorum Constantiensis & Senensis conciliorum & auctoritate apostolica in Spiritu-sancto legitime congregata, pro divinæ majestatis gloria populique Christiani salute, ad exstirpandum hæreses, pacemque ac reformationem morum in christiano populo componendam, accurata sollicitudine, cum divinæ gratiæ adjutorio, satagens, jam dudum ad partes Bohemiæ suas litteras destinavit, ipsos Bohemos ad hoc sacrum generale conlium convocando, benignam audientiam, quam sibi denegatam sæpissime questi sunt, caritativamque informationem, & pacem evan-

ANNO CHRISTI 1432.

evangelicam offerendo. Quas quidem litteras cum ab ipsis de Bohemia reverenter intellexit esse susceptas, atque se ad contenta in eisdem velle disponere, pro ulteriori debita prosecutione ad confinia regni prædicti suos ambassiatores transmisit. Qui quidem sacri concilii ambassiatores, nonnullique principes & communitatum ambassiatores adjacentium regionum, in oppido Egræ dioecesis Ratisponensis, cum nunciis & oratoribus omnium statuum regni Bohemiæ & marchionatus Moraviæ, convenerunt: inter quos, aspirante Spiritus-sancti gratia, concordatum est et conclusum, quod ad hoc sacrum generale concilium pro dictis regno Bohemiæ & marchionatu Moraviæ, grandis & solemnis debet ambassiata transmitti, atque, prout dicti ambassiatores hujus sacri concilii referunt, quibus fidem plenariam dari experta prudentia zelique sinceritas, et integritas vitæ facit, spem magnam de illorum conversione probabiles conjecturæ demonstrant. Hæc siquidem a dictis ambassiatoribus relata, veluti quasdam Spiritus-sancti primitias, cum gaudio magno hæc sancta synodus suscepit, omnipotenti Deo gratias magnas, devotasque preces, jejunia et sacrificia obtulit, qui tale dignatus est propositum inspirare, hocque spei bonae gaudium Christi fidelibus nunciari dignum non immerito arbitrata est, fidelesque populos exhortandos, ut devotis orationibus aliisque operibus caritatis pro hujus rei felici consummatione divinam studeant clementiam exorare. Quantum quidem hujus rei salubris et votiva conclusio sit cunctis optanda Christicolis, palam est omnibus, considerantibus maxime cædes, strages, ecclesiarum et monasteriorum eversiones, terrarumque depopulationes, et quod magis lacrymabilibus oculis referendum, interitus tantæ multitudinis animarum, quæ ex discessu ipsorum ab ecclesiæ catholicæ unitate sequuta sunt, et consequi sperantur, nisi per inspirantem Spiritussancti gratiam convertantur. Si enim pro unius conversione laborandum est plurimum, lacrymisque et suspiriis divinam clementiam interpellandam sacra dogmata patrumque exempla demonstrant, quanto magis pro tam numerosa multitudine animarum. Eapropter hæc sancta synodus per universas orbis ecclesias singularesque Christi fideles, divinæ majestati preces et sacrificia offerri dignum arbitrata, omnibus archiepiscopis per universum orbem similes litteras destinare decrevit. Tuam igitur fraternitatem ardentius exhortatur in Domino, ac in virtute sanctæ obedientiæ præcipit et mandat, quatenus omnes et singulos suffraganeos tuos per litteras tuas harum seriem continentes, exhortari cures, eisque mandare, sicut et hæc sancta synodus tibi praecipit et mandat, quatenus per omnes ecclesias hæc facias Christi fidelibus nunciari, specialesque preces fieri in singulis institutas ecclesiis, fideles Christi piis exhortationibus ammonendo; ut devotis orationibus, jejuniis et aliis operibus pietatis omnipotentis Dei studeant exorare clementiam, quatenus sicut spei bonæ concessit initia, largiri dignetur optatum conclusionis effectum, ad suæ maiestatis gloriam, exaltationemque fidei Christianæ, hæc ut in remissionem suorum peccatorum eis proficiant injungentes. Datum Basileæ XVI. calendas Augusti, anno MCCCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

EPISTOLA

D. episcopi Cæsaraugustani, ad concilium Basileense.

Laudat zelum cardinalis Dominici in conciliandа pace inter reges, cujus opus inceptum non æquum sit interrumpi.

Reverendissimis in Christo patribus, etc. Reverendissimi in Christo patres, illustrissimi, spectabiles, potentes, magnifici, egregii et nobiles domini, post requiei dationem debitam et pacem, qua pontifex summus Christus decrevit peramplius caritate mutua cariorem ejus sponsam sine ruga ubique confovere, tam in capite quam in membris salubriter dilatare: zelus domus altissimi me impellit, jus dominicum attrahit, virtutum quoque ratio pia mater angit, ut quæ vidi et audivi veritate nitere, loqui non prohibear in testimonium rei gestæ. Dudum siquidem hostis antiquus phialas toxicationis suæ in filios ecclesiæ Hispaniarum principes Aragonum et Navarræ ex una, Castellæque illustrissimos partibus ex altera reges catholicos perfundens, tanto absinthio amaricavit, ut illustri prosapia, qua mutuo se complectuntur, ac si non foret, oblita, conflictibus et scandalis hujusmodi pullulantibus, se sic lethaliter invaserunt, quod nisi fuisset resistitum hujus principiis per media infrascripta, clima fere Hispanicum universum hodie, ut reor, universali ruinæ subjaceret. Verum Christus ipse sublimis triumphator hæc adversa pie reprimens, reverendissimum in Christo patrem dominum Dominicum tituli SS. Johannis & Pauli nunc presbyterum cardinalem, tunc autem antistitem Ilerdensem, virum utique providum, vita, scientia, & moribus, negotiorumque experientia laudabiliter circumspectum, qui negotiis ecclesiæ & variis sæcularibus, a juventute ipsius jugi exercitio ultro semper prospiciens, fama etiam publica veraciter contestante, velut miles strenuus indebellabiliter pervagavit, pronum & voluntarium cum nonnullis collegis ejus ad amara hujusmodi dulcioribus temperandum, in viam acquirendæ pacis per ipsius domini regis Aragonum organum saluberrime deputavit. Qui quidem sic deputatus, manus aratro immergens, laudabili more suo condonavit ipso Christo per obtentum quinquennalis treugæ hac intemperie utillime temperata, etiam postquam assumtus fuit ad apicem cardinalatus, ut pace perpetua initiata, hæc finirentur, certo præstito juramento cum dictis ejus collegis, ac jussione apostolica eumdem præterea coarctante, a præteritis duobus annis citra & ultra intentus, præmissis assidue insistens, vacare non desinit incessanter, nec desistere puto honestum, salva ejus constantia, juramento & jussione prædictis intuitis diligenter quam maxime. A cetero cum

Ib. p. 142.

ANNO CHRISTI 1432.

cum rex idem Aragonensis, cujus naturalis vassallus est, in præsens ultramarinis agat partibus in remotis, cui non puto eum placere, si hoc negotium desereret, sic finaliter conclusum, eo præsertim considerato, quod si ipse desisteret a prædictis sic continuatis, ejus collegæ prædicti utique recederent a regnorum confinibus prædictorum, ubi resident pro præmissis: & convicini confinium regnorum prædictorum, qui vix continere possunt se adinvicem deprædari, reinciperent gravem guerram, quam plerumque intentarunt, sed a dictis collegis victi, male ablata debite restituentes, a suis nequam ausibus refrenati, hinc inde quiescere sunt compulsi. Non mirentur præterea vestræ reverentiæ merito venerandæ, si eisdem pandere hæc decrevi. Nuper enim Terraconensis episcopus tunc domini antistitis Ilerdensis metropolitanus existens, talem, qualis prædictus existit agnovi incunctanter, nunc autem cancellarius prælibati domini regis Aragonensis licet immeritus, existens, ac dicti domini cardinalis actiones fore utiles, ut est dictum, ipsis regnis prospiciens, in fervore Spiritus sanæ mentis pro communi climatis prælibati salute ac excusatione sui, contra quem percipio nonnullorum detractocum susurrationem exortam, pro eo quod his salubribus derelictis, Romam aut ad concilium postquam effectus est cardinalis non pergit, sacro conspectui vestro decrevi præsentibus quæ dicta sunt reserare, ut qui semper pro ecclesia in statu utroque, ut dictum est, militavit, & militare non desistit, non dicatur ullatenus contumaciter retroire. Et conservet V. R. P. Altissimus prospere temporibus duraturis. Ex Barchinona XVII. julii.

Ad V. R. P. & D. servitia, mandata, honores, placita semper paratus D. archiepiscopus Cæsaraugustanus, serenissimi domini regis Aragonensis cancellarius.

EPISTOLA PHILIPPI

Ducis Burgundiæ, ad sacrum concilium.

Promittit oratores & prælatos suos ad concilium se missurum, ac pro pace operam suam impensurum.

Ib. p. 144. REverendis in Christo patribus prælatis ceterisque in sacra synodo Basileensi, &c.

Reverendissimi in Christo patres, etc. Cum ingenti desiderio ad vestræ sanctæ congregationis in Spiritu sancto felicem progressum, reverendum in Christo patrem episcopum Laudensem, spectabilem et egregium militem dominum Racellum de Auro de Bononia, et sacræ paginæ professorem eximium, priorem conventus Chamberiaci ordinis fratrum Prædicatorum, vestros ad nos destinatos oratores audivimus, in his quæ vi litterarum vestrarum credentiæ, in nostri præsentia consilii nobis ex parte vestra eleganter exposuerunt, et succincte ad tria nos signanter exhortantes, ut videlicet ad vestram sanctam synodum nostros transmitteremus ambassiatores; dominiorum nostrorum prælatos et ceteros ecclesiasticos viros hortaremur et moneremus ad eamdem se transferre; et ad pacem populi Christiani nostram vellemus operam præstare propitiam. Super quibus eisdem in eodem nostro consilio dedimus ad singula responsum, nos videlicet ad sanctam vestram synodum nostros, ut ex animo jam proposuimus, ambassiatores tempore quo poterimus aptiori destinaturos, et dominiorum nostrorum prælatos, ut, ad eamdem sanctam synodum gressus suos accelerent, quantum in nobis erit, hortaturos, nosque ad populi christiani pacem et tranquillitatem nostras vires, quantum in nobis erit, imposituros adjutrices, et eo nos efficaciter intenturos, quantum cum Deo bene congruit principi christiano, sicut eosdem vestros ambassiatores unica vobis fienda relatione vos super singulis latius speramus informaturos, nos semper ad ea quæ ad ecclesiæ sanctæ quietem, orthodoxæ fidei, quam semper optavimus, exaltationem et pacem populi Christiani profutura credimus, offerentes, nec corpori, neque bonis quibuscumque parcituros. Celebrem cœtum vestrum ille prospere conservare et ad sui laudem feliciter dirigere dignetur, in cujus nomine estis congregati, Jesus Christus. Scriptum in villa nostra S. Audomari.

Philippus dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c.

COPIA LITTERÆ

Directæ concilio per dominum episcopum Dunelmensem.

Promittit se missurum ad concilium suo nomine procuratorem.

REverendissimis in Christo patribus, dominis egregiis, ceterisque fratribus amicis in sacro concilio Basileensi congregatis, recommendationem devotissimam, ac in optati Spiritu sancto examinis justissimi effectum fieri salutarem. Ib. p. 145.

Nuper sane sacratissimæ synodi memoratæ per reverendissimos patres virosque probatissimos ambassiatores dignissimos litteras credentiales recepi, jubiloque cordis intellexi optima sanctissimaque operis vestri frugiferi desideria viscerosa ad laudem Dei, reductionem eorum qui vane seducti sunt, integritatem pacis populi Christiani, ac morum deviantium multorum canonicam affectuosissimamque correctionem. Regat, quæso, Spiritus sanctus omnia prospiciens, cujus auxilio cœptum est quod intenditis, viam honoris deifici, tranquillitatis catholicæ, vitæ profectus virtuosæ, amplissima summæ caritatis opera, quibus profecto quia possibilitas grata, quam negat senectus, mihi deest, & gravant quæ veteres consequuntur incommoda per naturam, ad præsens personaliter interesse non potero, mittere disposui procuratorem idoneum, qui omnia quæ juris erunt diligenter facere poterit vice mea, ad honorem & gloriam omnipotentis Dei, om-

ANNO CHRISTI 1432.

omnium gaudium celebre sanctorum, ecclesiæ sacrosanctæ Christianissimum uberrimumque profectum, qui vos in Spiritu sancto paraclito unanimiter congregatos regere dignetur, ut digna percipiatis præmia meritorum. Amen. Scriptum Londoniæ, XIX. die julii MCCCCXXXII.

Earumdem P. V. servitor humilis N. episcopus Dunelmensis.

COPIA LITTERÆ

Archiepiscopi Eboracensis.

Agnoscit se & suos suffraganeos ad concilium citatos.

Ibidem REverendissimis in Christo patribus, inclytisque principibus, nobilibus dominis, & egregiis viris sacrum Basileense concilium in Spiritu sancto congregatum, quod universalem repræsentat ecclesiam, facientibus, orator vester humillimus Jo. Eboracensis ecclesiæ minister indignus, devotissimam filialem recommendationem cum orationum suffragiis & semper ad omnia paratum.

Litterarum vestrarum, quas pridie cum omni filialis devotionis humilitate de manibus venerabilis in Christo patris domini Laudensis episcopi, nobiliumque virorum collegarum suorum excellentiæ vestræ has ad partes legatorum recepi, & credentiæ super his singularum dicti patris tam facundo, quam foecundo vivæ vocis oraculo luculenter expositæ læta series exprimebat, sacratissimum illum & divinitus inspiratum vobis zelum in perpetuas æternitates justissime recolendum, quo ad hæresum errorumque exstirpationem perditorumque morum & vitiorum explantationem, discordiarum & bellorum seductionem, & in summa ad universalis ecclesiæ debitam reformationem, communis illa vobis & concors fertur & tendit intentio, utinam felicibus & indilatis, ut res exigit, prosperanda successibus juxta vota. O felicem supra modum intentionem cunctorum Christi fidelium merito promovendam, auxiliis & studiis prosequendam! O per omnia laudabile propositum altisonis attollendum præconiis! O sacrum exercitium, opus sanctum, opus dignum, benedictione plenum, a præstantissimis dudum viris, a doctissimis & devotissimis pariter christianæ religionis professoribus a nonnullis temporibus peroptatum, persuasum & præstolatum, tanto quidem promtius, ardentius & instantius, tarditatis & moræ dispendiis incommodisque postpositis, aggrediendum in promtu, quanto apparet evidentius, hoc non acto, non expedito, ecclesiastici status & hierarchiæ deplorandum excidium in foribus imminere. Et quamquam plerisque visum sit & verum, altissimum & arduissimum exiturum hoc negotium multiplicibus involutum periculis & difficultatibus implicitum; adeundus tamen videri potest cum fiducia thronus ejus, cujus res agitur, cujus causa tractatur, qui nec fallere novit, nec falli, & ante conspectum misericordiæ suæ præsentanda promissio, qua nos erigit in spem firmam obtinendæ petitionis, si quam sibi, maxime pro se & in suo nomine, porrigimus, offerimus & flagitamus. Quia vero beatissimo cœtui vestro complacuit me & per me ceteros suffraganeos & subditos meos, hactenus ad sacras synodos venire solitos, admonitos esse de veniendo jam indilate non impeditos legitime, personaliter, & reliquos per procuratores idoneos sufficienter ad hoc instructos; obedienter & juxta vires exsecutioni demandabitur ad Dei laudem & V. D. complacentiam, sicuti cum ea qua decuit humilitate respondere curavi præfatis nobilissimis dominis sacri coetus vestri legatis, qui commissa sibi V. S. ex parte, Deum contestor, tam singulariter, tam laudabiliter, tam excellenter, & tali cum industria & moderamine sunt exsecuti, quod regiæ celsitudinis & regnicolarum animos non inculti sermonis aut ignavi, sed disertissima suadendi copia, cui nec ornatus vel efficacia defuit, ad annuendum postulatis, non difficile perduxere ad honorem sacratissimi coetus vestri, quem in divinitus aggressi laboris votivo progressu ad exitum usque felicem dirigere dignetur & prosperare clementia Creatoris. Scriptum Londoniæ die XXII. julii MCCCCXXXII.

Sacræ concionis vestræ orator humillimus Johannes Eboracensis archiepiscopus.

COPIA PROTESTATIONIS

Factæ per ambassiatores domini nostri papæ in civitate Constantiensi super factis concilii Basileensis.

REverendi in Christo patres et domini Jo. et Andreas, Tarentinus et Collocensis archiepiscopi et Bertrandus episcopus Magalonensis, ac Antonius utriusque juris doctor, causarum palatii apostolici auditor, oratores et nuncii S. D. N. ac beatissimi Eugenii papæ IV. et de mandato ipsis S. D. N. progredientes pro exstirpatione hæresum, et reformatione universalis ecclesiæ, ac pacificatione regum et principum totius populi christiani, nec non pro libertate ecclesiæ sublevanda, ad reverendissimos in christo patres et dominos archiepiscopos, episcopos, et ceteros venerabiles patres, abbates, priores, decanos, præpositos, archidiaconos, magistros in theologia, ac doctores utriusque seu in altero jurium, et alios dominos in civitate Basileensi congregatos. Cum occasione et ratione captionis, arrestationis, et detentionis in carceribus et vinculis venerabilis viri domini Jo. de Prato decretorum doctoris, ipsius S. D. N. cubicularii et nuncii apostolici, et accessus non securi nunciorum apostolorum per patriam Germaniæ, cum dictæ civitati Basileæ appropinquant, quos nonnulli insequuntur et capiunt, ac mandata et litteræ apostolicæ, si reperiuntur, ab ipsis auferuntur, ut communiter fertur, nec non cujusdam prætensi statuti seu ordinationis per ipsos in dicta civitate editæ, Ib. p. 149

ANNO CHRISTI 1432.

ANNO CHRISTI 1432.

tæ, vigore cujus liber exitus de dicta civitate, ibidem existentibus et de novo venientibus prohibetur, nisi cum certis qualitatibus per nonnullos ibi existentes concedatur, ac aliorum plurium incivilium et a jure exorbitantium, quæ inibi contra præfatum dominum nostrum, et sanctam sedem apostolicam facta extiterunt, et de die in diem fiunt, nec non et aliorum quamplurium suis loco et tempore explicandorum, instantissime petierunt et rogaverunt per medium venerabilis viri domini Petri Boniterii sacri collegii dominorum sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium clerici et archidiaconi de Martello in ecclesia Metensi, per ipsos specialiter destinati ad præfatos dominos in Basilea existentes, quatenus dictis oratoribus salvum conductum concedere, cum quo tute et libere et secure ire Basileam, ibique morari, loqui et agere, quæ ipsis per dictum dominum nostrum injuncta fuerunt, et præmissa concernebant, indeque ad libitum recedere valerent: hi quidem domini per reverendos in Christo patres et dominos M. Albiganensem, et Jo. abbatem de Bonavalle, et Henricum Nitard decretorum doctorem, præpositum Ulmensem, suos nuncios et oratores, quemdam salvum conductum captiosum et illaqueativum miserunt, sub quo nemini tutus esset accessus, nedum præfatis oratoribus, ut clare constat ex responsionibus præfatorum oratorum super salvo conductu datis, et aliis quampluribus rationibus; ideo præfati domini oratores protestantur publice, quod per eos non stat neque stabit, quominus ad præfatos dominos in Basilea vadant, ad explicandum circa omnia prædicta bonam, rectam, & sanctissimam intentionem & voluntatem præfati SS. domini nostri, quam semper habuit in præmissis, & hoc de præsenti: sed per præfatos dominos, qui salvum conductum in forma bona & rationabili ac juridica non concesserunt, nec miserunt. Petuntque denuo ipsi oratores præfati S. D. N. ab eisdem dominis & ab ipsorum oratoribus salvum-conductum in bona forma & honesta eis dari, cum sint promti & parati jussa & mandata ipsius S. D. N. promte circa præmissa demandare exsecutioni. Protestantur insuper de majori & evidentiori, ac notoria nullitate omnium illorum, quæ acta hactenus inibi contra dispositionem & ordinationem S. D. N. sunt, & eorum quae in futurum contingent attentari, omnibus melioribus modo, jure, & forma quibus possunt, salvo jure addendi, diminuendi & corrigendi. Praemissa dicuntur, fiunt, & protestantur, citra injuriam cujuscumque, &c. De praemissis vero vos notarii publici & testes &c. sitis rogati ut unum & plura conficiatis instrumenta, & tot quot erunt necessaria. Exhibita anno MCCCCXXXII. XXVI. Julii Constantiæ in ambitu majoris ecclesiæ in capella S. Sepulchri, præsentibus venerabilibus dominis, domino Jo. Luci decano, Alberto Valart & Henrico de Henner canonicis Constancienfibus testibus, &c.

SEQUITUR DECLARATIO

Salvi conductus concilii missi oratoribus domini nostri papæ existentibus in Constantia.

Licet, salvus-conductus per vos petitus ad hanc civitatem veniendi, minime necessarius fuisset ex causis in aliis litteris nostris, & per oratores nostros expressis, nihilominus nos volentes vestræ postulationi, quantum cum Deo & honestate fieri potuit, satisfacere, ipsum salvum-conductum in forma plena & sufficienti per dictos oratores ad vos transmisimus. Verum quia dubitare videmini, ubi dubitandum non est, & in re clara scrupulum quæritis, difficultatem in aliquibus clausulis non necessariam facientes: ideo ut cognoscatis hanc sanctam synodum in spiritu lenitatis & mansuetudine procedere, & ne vester accessus, qui utinam fructuosus sit, impediri ex parte ipsius synodi videatur, prædictas clausulas dicti salvi nostri conductus hoc modo ex superabundanti duximus declarandas, videlicet, ut privata collocutio quo ad res familiares & privatas, & non concernentes negotia hujus sacri concilii generalis Basileensis in læsionem ipsius sacri concilii nullatenus interdicta vobis intelligatur. Quodque verba illa: *Vult*, &c. *hæc sancta synodus, ut postquam ad vestra proposita & explicata responsum dederit, vel vos requisierit*, &c. intelligantur, ut terminus octo dierum referatur, ita ad responsum dandum, sicut ad requisitionem fiendam. Item, quod verbum *per viam rectam* intelligatur per eam qua venistis, vel per aliam vobis gratam & securam versus partes Italiæ, sine dolo & fraude tendendo etc.

Ib. p. 151.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum

Ad concilium Basileense.

Significat concilio acta a Jacobo archiepiscopo cum summo pontifice, mittitque ei bullas sibi a papa missas, &c.

Reverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus et dominis sacrosanctae generali Basileensi synodo, etc.

Ibidem.

Reverendissimi in Christo patres, etc. Scripseramus alias V. P. qualiter venerabilis Jacobus archiepiscopus princeps noster et sacri imperii, dum in Parma pro feudis atque regalibus suis sacramentum praestaret, videns differentias, quæ erant cum domino summo pontifice super factis sacri Basileensis concilii, se obtulit zelo quodam ductus, mediare, ut ad evitanda scandala hæc res ad bonos terminos posset conduci, qualiterque nos eidem nedum indulsimus, verum etiam instanter petivimus, ut Dei et ecclesiæ sanctæ intuitu, illos subire vellet labores: Et ecce idem archiepiscopus ad nos nunc est reversus, afferens quasdam bullas domini summi pontificis, requirensque a no-

a nobis inscriptionem quamdam: quorum omnium copiam sive transsumtum illustri locum tenenti nostro Willelmo duci Bavariæ transmisimus, V. P. ulterius præsentandas; verum quia illa negotia magna sunt, et quodammodo involuta, ac extra potestatem nostram, videbatur nobis summe expedire, ut illa subito ad V. P. devenirent notitiam: ad quarum cognitionem arbitramur talia pertinere. Nos enim scripturam quæ a nobis requiritur, nulla via seu instantia traderemus, nec dare dispositi sumus, nisi ad votum et consilium vestrum. Et ne sanctitas domini nostri papæ propter moram tædio afficeretur, et ut etiam non deficeremus sanctitatem suam denuo pulsare super favore concilii, remisimus per archiepiscopum eumdem, adjunctis sibi venerabilibus episcopo Curiensis et Ladislao gubernatore cruciferatus Budensis, qui per Dei gratiam subito reversuri sunt, et quicquid attulerint V. P. intimabimus. Nihilominus velint P. V. nobis incontinenti die noctuque rescribere mentem vestram super illis articulis, nosque informare qualiter acturi sumus, etiam quicquid feceritis usque huc cum oratoribus apostolicis ad concilium destinatis. Non esset enim nobis ingratum, si V. P. cum sanctitate domini papæ concordare possent ad evitandum schisma, dum tamen sacrum concilium remaneret in libertate agendi sine talibus limitationibus super his, pro quibus congregatum est, prout hactenus generalia concilia peregerunt; et ne idem concilium sic per indirectum dissolveretur, quod nobis profecto deificum et honestum videretur; quicquid tamen V. P. quæ res illas ecclesiam tangentes clarius nobis cognoscunt, concluserint, nobis acceptum erit, quoniam a votis vestris nequaquam declinamus, sed ut semper et scripsimus et nuntiavimus, usque ad mortem vobiscum perseverabimus, et quæque adversa sustinebimus, quemadmodum præsentialiter propter adhæsionem ipsam nobis omnia impetrata undique auferuntur. Quæ omnia libenter sufferimus et tolerare dispositi sumus pro bono et commodo populi Christiani. Rogantes insuper ut interim et quousque vestris paternitatibus non scripserimus mentem et responsum domini papae super hujusmodi requisitionibus nostris, quas vobis præfatus locum tenens noster ostendet, in processu contra ipsum dominum papam velitis esse lenti & pii in finem, quod hæ res commodius adaptentur, quoniam avisationes nostræ vos non tardabunt. Datum in civitate nostra Senarum die XXVII. julii regnorum nostrorum, &c.

* *f.* Albæ regiæ

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, &c.

A

TRANSUMTUM MISSUM

Per imperatorem in quo inseruntur duæ bullæ papales, & una cedula, concernentes sacrum Basileense concilium, &c.

IN Christi nomine. Amen. Anno a nativitate ejusdem MCCCCXXXII. indictione X. die vero XV. mensis julii, hora tertiarum vel quasi, pontificatus SS. in Christo patris & domini nostri, domini Eugenii, divina providentia papæ IV. anno II. serenissimo & gloriosissimo principe & domino, domino Sigismundo divina favente clementia Romanorum rege semper augusto, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croaciæ, &c. rege feliciter regnante, anno sui imperii XXII. in nostrorum notariorum publicorum præsentia, præfatus serenissimus dominus rex Sigismundus Romanorum rex habens & tenens in suis manibus duas certas litteras apostolicas præfati domini nostri Eugenii papæ IV. ejusque bullis plumbeis more suæ Romanæ curiæ pendentibus sigillatas, super negotiis & causis sacri Basileensis concilii generalis emanatas, nec non & cedulam in pergameno scriptam inferius sic signatam *A. de Florentia secretarius*, quæ in se quædam capitula continebat, nos infrascriptos Petrum & Simonem publicos notarios cum instantia requisivit, prætactas litteras apostolicas & præfatam cedulam per nos transsumi & exemplari, quodque exinde copias authenticas & transsumata ac publica instrumenta facere deberemus, cujus quidem unius bullæ tenor sequitur in hæc verba.

Ib. p. 153

B

C

Eugenius episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Sigismundo Romanorum, Hungariæ, & Bohemiæ regi illustri salutem & apostolicam benedictionem.

Satis notæ debent esse tuæ serenitati tum per nostras litteras, tum per oratorum & tuorum & nostrorum relationes, causæ & rationes quæ nos moverunt ad dissolutionem concilii Basileensis, quæ, Deo teste, solæ fuerunt, ut nobis præsidentibus concilio, hæreses tolli, pax inter Christi fideles poni, & ecclesia Dei perfecte, sicut semper optavimus, possent cum Dei adjutorio & tua ceterorumque principum assistentia reformari. Et licet multi varia sententiant, tamen Altissimo, qui scrutatur renes & corda hominum, manifesta est intentio nostra, & toti orbi suo tempore innotescet. Verum nuper venerabilis frater noster Jacobus archiepiscopus Ebredunensis, a tua serenitate veniens, motus bona devotione quam gerit ad ecclesiam Dei, & cupiens vitari scandala, quæ forsan culpa hominum oriri possent, nobis nonnulla capitula obtulit, in quæ propter tui reverentiam & tua contemplatione consensimus, ut appareat nihil nos malle quam hæresum exstirpationem, pacem fidelium, & reformationem ecclesiæ; & nostras exinde litteras fieri fecimus, quarum copiam, ut ad tuam notitiam deducantur, jussimus præsentibus intercludi. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXII. VI. calendas ju-

D

E

ANNO CHRISTI 1432.

julii, pontificatus nostri anno II. G. de Gallio.

Tenor secundæ bullæ seu alterius litteræ sequitur & est talis.

Eugenius episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam.

Inter cetera vota nostra potissime vellemus hoc tempore, ut sicut Altissimo nota est, ita & universo mundo palam esset intentio nostri cordis, cessarent profecto multæ & diversorum altercationes, qui nostræ mentis puritatem non recte interpretantur; nam omni tempore & omni statu in quo fuimus, anhelavimus semper præ ceteris rebus, ad exstirpationem hæresum, quibus populum Christianum vexari videbamus, & ad ecclesiæ reformationem, quæ quidem res satis manifesta esse debuit in Constantiensi concilio, ubi omnibus innotuit, quanto cum desiderio cupierimus plenam & perfectam ecclesiæ universalis reformationem. Postea vero quam domino placuit nos ad universalis gregis sui curam assumere, reputavimus maxime ad singularem gratiam ab Altissimo nobis datam, voluisse illum eo tempore nos ecclesiæ suæ præesse, in quo deberet universale concilium celebrari, ut possent opera & diligentia nostra, nobisque præsidentibus, & hæreses tolli & reformari ecclesia in his quæ opus essent. Sed cum ad nos maxime specturet hujusmodi rerum & reformationis onus, & omnino vellemus pro honore nostro & utilitate ecclesiæ eo loco & tempore concilium celebrari, in quo personaliter præesse possemus, malignitas autem temporis & infirmitas nostra præter alias rationabiles causas talis esset, ut nullomodo ad Basileam possemus personaliter proficisci, non ad fugiendum, sed ad perfectiorem & stabiliorem reformationem faciendam, & hujusmodi hæreses firmius exstirpandas, dissolventes concilium Basileense, in civitate nostra Bononiensi tempore tunc expresso illud duximus celebrandum, prout in litteris nostris plenius continetur, ex quo sequutum est, ut nonnulli hanc nostram dissolutionem, non eo animo quo facta est, ceperint, & perfectum propositum nostrum non rite intellexerint. Cum autem venerabilis frater noster Jacobus archiepiscopus Ebredunensis, zelo fidei & singulari ad ecclesiam devotione motus, nonnulla capitula nobis obtulerit, per quæ multis scandalis sperat posse obviari; nos ut omnibus innotescat, nos nihil magis quam hæresum exstirpationem, Christi fidelium pacem, morum reformationem cupere, & reformationem ecclesiæ sanctæ Dei, eisdem capitulis duximus annuendum, quæ mandavimus ut ad notitiam omnium deducantur, de verbo ad verbum describi inferius & sunt ista: Quia ,, impossibile est sine fide placere Deo, & sanctissimus dominus noster sub continuatæ religionis instituto a puero vacaverit, fidei observationi; nihilque amplius desideret post animæ salutem, quam ipsius fidei conservationem & incrementum, contentabitur eadem sanctitas, quod existentes in loco Basileæ & qui erunt, auctoritate eis per dominum nostrum concedenda, & præsidentibus nunciis sive legatis per sanctitatem suam deputandis intendere possint & valeant exstirpationi hæresum vigentium in partibus ultramontanis & potissime Bohemorum nunc vigenti, tam per instructionem quam per reductionem eorum ad sacrosanctam fidem catholicam, & aliis viis debitis, licitis & honestis: proviso tamen, quod si oriantur dubia magna urgentia seu notabilia ejusdem domini nostri, cum concilio illorum qui sunt in Basilea & dominorum cardinalium, sit decisio auctoritati, vel remittantur decidenda ad concilium aliud futurum, ubi dominus noster personaliter interesse poterit, si prædicti Basileenses maluerint.

,, Item, contentabitur idem dominus noster quod prædicti circa reformationem morum in omni statu ecclesiastico invigilare habeant, & advisare etiam particulariter, prout Spiritus sanctus administrabit unicuique, proviso quod eorum avisamenta per oratores suos ipsi domino nostro transmittant, qui correcto & addito quod suæ sanctitati videbitur, commutatione facta correctorum & additorum ab existentibus in Basilea firmitatem obtineant, prout domino nostro videbitur, approbantibus illis in Basilea congregatis. Et si non concordaverit sanctitas domini nostri cum prædictis, remittantur ad futurum aliud concilium, in quo Dominus noster personaliter interesse possit, ut per hoc & alias debitus honor sedi apostolicæ servetur & deferatur.

,, Item, quia pacis bonum inter omnia desiderabile est, cum non nisi pacis in tempore bene colatur pacis auctor, contentabitur dominus noster, quod prædicti omnibus modis avisandi de pacis procuratione se interponant, media ad eam quærant, & eidem effectualiter intendant, salva semper in omnibus prædictis sanctæ sedis apostolicæ auctoritate, cui devote obsecundare tenentur, qui Christiano nomine gloriantur; & propterea remittenda est ei decisio, saltem ut in superiori capitulo continetur.

,, Item, quod omnes & singulæ requisitiones, exhortationes, monitiones, citationes, dierum appositiones, & processus incepti, & qui inciperentur post præsentium concessionem, per Basileæ congregatos contra quascumque personas, cujuscumque dignitatis aut conditionis existant sive status, & omnia per quæ, sive quorum medio seu auctoritate ad ipsos vel ipsas ventum est, pro non factis habeantur, perinde sint ac si nullo umquam tempore facta, facti seu factæ extitissent. Ita quod omnia remaneant in statu quo erant ante dictam congregationem Basileæ, & etiam omnes monitiones, citationes & processus incepti in audientia contradictorum, & alibi auctoritate apostolica, & qui inciperentur post præsentium concessionem contra dictos Basileæ congregatos seu singulares eorumdem, qui ibidem erunt, existunt & fuerunt, habeantur pro non factis, ac si numquam evenissent, sive facta aut factæ extitissent: ita quod in nomine Domini nostri Jesu Christi in vera pace, caritate non ficta, & bona unione animorum, modo & forma præmissis, & non aliter, nec non in aliis cum maturitate debita procedatur una cum legatis domini papæ deputandis.

ANNO CHRISTI 1432.

Item

„ *Item, paratus est dominus noster abbreviare tempus concilii proxime futuri Bononiæ, & etiam locum mutare, dummodo fiat in terris ecclesiæ immediate subjectis in Italia, ubi dominus noster cum sacro collegio possit personaliter præsidere, juxta consilium in Basilea existentium, & ibi poterunt convenire & papa & dominus rex personaliter in concilio, ubi multa bona fieri poterunt, quæ fieri non possent sine papæ ad minus præsentia. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ MCCCCXXXII. VI. calendas julii, pontificatus nostri anno II.*

Tenor autem prædictæ cedulæ sequitur per omnia in hæc verba.

Quia dominus archiepiscopus Ebredunensis conclusit cum reverendissimis dominis cardinalibus deputatis per sanctitatem domini nostri, ad facta illorum qui sunt in Basilea, idem dominus noster vult habere litteras a domino rege Romanorum authenticas, cum sigillo majestatis & subscriptione propriæ manus suæ, quod si illi non consentirent, nec acquiescerent concordatis; aut si consentirent, & postea in aliquo contra vel præter facerent, idem dominus rex promittat & juret sub fide regia per se, quod eos deseret, tamquam homines turbatores pacis & quietis ecclesiæ & totius Christianæ religionis, ad simplicem requisitionem ipsius domini nostri, sicut ipse per juramentum est obligatus, & adhærebit suæ sanctitati, tam in concilio per eamdem sanctitatem suam tenendo, quam alibi.

Item, quia idem dominus Ebredunensis asserit præfatum dominum regem affectare accedere ad urbem Romam, & præfatum dominum nostrum visitare, quem semper præcipua caritate dilexit, & sperat per communicationem ipsorum ad invicem multa bona poterunt fieri concernentia fidem & ecclesiam ac totam christianitatem, idem dominus noster contentatur de accessu suo, cum ipsum a tempore concilii Constant. quo cognovit eum, semper fuit magna dilectione & affectione prosequutus, dummodo ejus adventus pacificus, id est cum illis de domo sua tantum, ut alias cautum fuit. Et certificatus de tempore adventus sui, mittet obviam sibi usque ad confinia terrarum ecclesiæ, duos ex reverendissimis dominis cardinalibus, & alios prælatos & clericos ad ipsum associandum honorifice, & ipsum secure conducet, & tenebit per Dei gratiam, & remittet cum honore, pace, & benedictione Domini nostri Jesu Christi, & SS. Apostolorum Petri & Pauli, ac sua; & si voluerit in comitiva sua habere de gentibus armigeris præfati domini nostri, tam in veniendo, quam in revertendo; & si petierit quod dictæ gentes faciant sibi juramentum conveniens prædictæ materiæ, contentatur dominus noster quod fiat hoc etiam, declarato quod antequam intret terras ecclesiæ, ipse præstabit juramentum, quod de jure præstare tenebatur antequam intraret ecclesiam, juxta formam Clementinæ.

Item, ad ostendendam caritatem, amorem & benevolentiam erga personam domini regis, consideratis magnis expensis habitis per præfatum dominum regem, dominus noster est paratus subvenire eidem domino regi postquam intraverit terras ecclesiæ, & cum illa paternali caritate amplectetur, qua pater bonus filium optimum complecti debet, & prout per oratores suos alias oblatum fuit, & super hoc dominus noster paratus est deputare aliquos qui habeant tractare cum deputandis per dominum regem, & infallanter sperat, quod erunt in bona concordia cum Dei adjutorio.

Nos vero notarii publici infrascripti easdem litteras apostolicas et cedulam præfatam de manu ejusdem domini Sigismundi Romanorum regis recipientes, ipsas copiavimus, exemplavimus, et de verbo ad verbum transsumsimus, ac in formam publicam redegimus, nihil addendo vel minuendo, quod sensum mutet aut variet intellectum. Acta sunt hæc in civitate Senarum, in domo residentiæ prædicti domini Romanorum regis, anno pontificatus, regnorum, die, hora, et loco quibus supra, præsentibus ibidem venerabili domino Karolo episcopo Senensi, ac honorabilibus Benedicto præposito Albanensi, sedis apostolicæ protonotario, Mathia præposito Quinquecclesiensi regni Hungariæ vice-cancellario, et Johanne Scok Ezelburgensi præposito, necnon magnificis et nobilibus viris dominis Stephano Seginæ et Modeussiæ, Willelmo de Montfort comitibus, Gaspar Sligk de Lazano burgravio Egrensi, aulæ Romanæ regiæ vice-cancellario, Ladislao de Thamasi, Laurentio de Hederwat marescallo regni Hungariæ, Mutikone de Ragusio comite Kevvinensi, et quampluribus aliis fide dignis testibus ad præmissa specialiter vocatis et rogatis.

Et ego Petrus Kalde de Stetterich clericus Coloniensis dioecesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, etc.

Et ego Simon Amman, de Asparn clericus Pataviensis dioecesis, publicus imperiali auctoritate notarius, etc. præsens fui, etc.

EPISTOLA HUMFREDI

Ducis Glocestriæ, ad sacrum concilium.

Promittit ei omnem ex parte sua favorem, hortaturque ad viriliter agendum.

SAcro Basileensi concilio in Spiritu-sancto legitime congregato, universalem ecclesiam repræsentanti, Humfridus regum filius, frater, et patruus, dux Glocestriæ, comes Pempurgiæ, magnus camerarius Angliæ etc. vineam Dei Sabaoth diligenter excolere, in populis christianis pacem contexere, firmare fidem, virtutes conserere, vitia resecare. Ib. p. 158

Excitarunt me pridem vestræ, quas mihi per reverendum in Christo patrem egregiosque viros dominum G. episcopum Laudensem, Racellum præceptorem S. Johannis Jerosolymitani Januensis, et fratrem Guidonem Flammoceti sacræ theologiæ professorem, in hac parte legatos et eloquentissimos oratores misistis, litteræ: sed et zelus Dei et unicae sponsæ suæ animosum me reddidit, ut vestris beatis devotisque desideriis gau-

ANNO CHRISTI 1432.

gaudenter velim meas, utcumque possum, impertiri libentius sollicitudines, assistentias, et favores. Quod utique si minus egerim, si segniter manum arreperim, si denique circa maturandum, celerius tam felix, sanctum et salubre propositum lentus in via ullatenus hæserim satis referre norunt eruditissimi oratores vestri prædicti, et si quid insuper deinceps occurrerit, quod in sancti operis vestri subsidium expeditionemve facere queam, ut fidelem et devotum ecclesiæ filium, me ad semper paratissimum sentietis. Ergo viriliter agite, principes et patres conscripti, causa siquidem quam tractatis, causa Dei est, causa sacrosanctæ universalis ecclesiæ est, causa denique omnium qui Christiana professione censentur, palam esse dignoscitur, cum universi christi fideles, maxime autem principes et potentes tenentur assistere, et decertantes in ea defendere et tueri. sacrum concilium vestrum Spiritus-sanctus inspiret, et in finem usque fructuosum deducat summi coelestis consilii altitudo. Scriptum in meo manerio de Grenvvigh, mensis julii die XXVII.

Humfridus dux Glocestriæ et comes Pemburgiæ, etc.

Droin.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum, ad concilium Basileense.

Cum in Italia fructuose laboret pro concilio, declarat non expedire ut in propria persona ad illud accedat, &c.

Ib. p. 159. REverendissimis in christo patribus, etc. Reverendissimi in Christo patres, &c. Scimus nihil magis ad nostrarum laudum cumulum pertinere, quam res sacrosanctæ Basileensis synodi extollere, & accuratius eas promovere. Ad hoc enim onus nostri conatus student & tendunt; pro eo suscepimus labores, fatigas, & immensas expensas, & usquequaque cum persona propria subivimus discrimina varia, semper revolventes in animo potius nos sollicitare & effundere in Dei & ecclesiæ suæ servitiis, quam commodis propriis insudare. Multa enim, uti cognovimus, christianæ religioni accessere runt per operas Romanorum imperatorum & regum. Utinam nos proficeremus in rebus illis quas pro facto fidei sollicitudine procuramus. Redditæ sunt nobis, reverendissimi patres, successu dierum duæ bullæ, inter cetera nos ad veniendum requirentes; quas reverenter & gratanter suscepimus, agentes Christo Deo gratias de felicibus processibus sacri concilii; & utinam rerum conditiones paterentur, quod vobiscum constitui deberemus: sumus indubii quod multa ad laudem omnipotentis Dei, & suæ sanctæ ecclesiæ perficerentur. Sed si oculatim videretis quantum præsentia nostra his in partibus sacro concilio præstet favorem, indubie si non adessemus, adhuc nos decerneretis isthac transmittere; quemadmodum V. P. in brevi distinctius informaturi sumus. Præterea reversi sunt de Romana curia, venerabilis Curiensis episcopus & alii oratores præter archiepiscopum Ebredunensem, quos alias ad sanctitatem summi pontificis miseramus, cum instructionibus vobis novissime per cursorem ducis Willelmi destinatis, super quibus dominus papa cardinalem de Ursinis & cardinalem de Monteforti de Britannia ad nos transmisit, qui omni die accessuri, immo de prope sunt, nostros salvos-conductus expectantes. Auditisque illis, incontinenti V. P. de singulis avisabimus; nihil tamen effectualiter concipimus, quemadmodum ex cedula dominorum cardinalium sacro concilio in Roma adhærentium nobis transmissa hicque inclusa clarius colligetis; maxime super quibus cautelis dicti cardinales accedunt. Nihil tamen per nos eis respondebitur, nisi quod ea apud vos quærant quæ tentant. Mittimus etiam vobis hic annexam procurationem eorumdem dominorum cardinalium, laudabilem, atque bonum sperantes in Domino Deo nostro, quod omnia in melius successura sunt. Nec credatis nos destituturos, quin his in partibus pro favore sacri concilii nos totaliter effundemus: immo jam cum Florentinis, qui solemnes oratores suos apud nos habuerunt, super illo verba habuimus, & speramus vobis subito felicia nunciare. Qualitercumque tamen res succedant, nos ille sumus qui vobiscum & sacro concilio perseverare statuimus, & in ea firme sententia usque ad mortem permansuri sumus. Estote igitur R. P. constantes & firmi, parvipendentes suggestiones & contrarietates quorumcumque, quoniam indubie res ecclesiæ, quæ quotidie palpabiliter adaugentur, proficient ad laudem Dei, commodum ecclesiæ, sacrique concilii decus & honorem: & si vestri oratores nos accederent, quemadmodum V. P. alias per fratrem Jo. nunciavimus, gratissimum nobis esset, & possent quæque res absque dubio in melius promoveri. Datum in civitate nostra Senar. die XV. Aug. MCCCCXXXII.

Sigismundus, Dei gratia, Romanorum rex semper augustus, &c.

SEQUITUR LITTERA PATENS

Convocationis prælatorum regni Franciæ, &c.

CHarles par la grace de Dieu roy de France, a tous archevesques, evesques, abbes & autres prelas, doiens, soudoiens, archediacres, chapitres, recteurs, docteurs, & regens, & aultres maistres clercs, & gens notables tant d'eglise, que des universitez de nos royalmes, Dauphine, signeuries, salut & dilection. Ib. p. 160.

Comme par plusieurs ambaxades & meissives derenierement par l'evesque de Novare, & l'abbe de S. Ambroise de Milan envoyes devers nous, de par cheux qui sont assemblez a Basle pour le saint concile general, aions ete requis & exhortes de par le saint concile, de envoyer a icelui concile nostre ambaxade notable, & aussi de vo-

vous exhorter que pareillement y aillies & assistes, comme il est de coustume, & que tenus y etes. Scavoir vous faisons, que apres plusieurs deliberations sur ce, tant aveques les gens de nostre grand conseil, que plusieurs autres notables personnes d'eglise: nous avons conclut & arreste pour tousjours faire nostre debvoir, & ensievir les bonnes coustumes de nos predecesseurs, de breifment envoyer nostreditte ambaxade notable audit saint concile. Et ce vous segnefions par ces nos lettres patentes, au *vidimus* desquelles fait sous scel royal ou autentique, volons foy estre adjoustee comme a l'original, a ce que soies plainement informes de notre entention & volunte sur les choses devant dittes, & que ung cascun * de vous en droit soi fache son debvoir selong que tenus y est de comparoir ou envoier deuement audit saint concile. Donne en nostre chastel d'Amboize le XIX. jours du mois d'Aoust l'an MCCCCXXXII.

* id est chacun

Par le roy en son grand conseil,

F. Le Piquart.

LITTERA

Cujusdam inquisitoris ordinis Minorum, sacro generali concilio Basileensi, &c.

Reddit rationem de actis ab eo adversus hæreticos, excusatque se quominus ad concilium veniat.

Ib. p. 161. SAcrosanctæ Basileensi synodo universalem ecclesiam repræsentanti, frater Petrus Fabri ordinis Minorum, hæreticæ pravitatis inquisitor immeritus, præmissa recommendatione humili, cum debita promtitudine famulandi.

Cum parvulo mentis oculo conspicio sanctæ fidei catholicæ rosarium, comperio clara luce torpedine longinqua hæresis ejus dolorosum interitum, multorum titillante in diversis mundi partibus hæreticorum rabie; quodque Deus sacrum Basileense concilium erexerit in titulum & defensionem fidei suæ, plantans ipsum quasi olivam fructiferam in vinea Domini, in qua multa est messis, cujus prælibatam sanctam congregationem conservatricem & cultricem constituit, ne degenerent propagines vineæ in labruscam, pro eo quia surrexerunt retroactis temporibus, & actu insurgunt falsorum dogmatum prædicatores, doctores mendacii, hostes veritatis, & fidei subversores, blandi & simplices ut agni, sed vulpes astutia sunt, & rapaces ut lupi, qui laqueos & pedicas tendunt in capturam simplicium, seque cum aliis in præcipitium damnationis æternæ demoliuntur. Ideo quia zelus domus Domini accenditur in præfata sancta synodo ad dandam scientiam salutis plebi ejus, & ad reducendum devios a fide: propter quod dominus Jacobus Alberti litterarum sacri prælibati generalis concilii executor, causa præmissorum caritative me monuerit, quamvis ad Dei honorem et exaltationem fidei suæ sanctæ, & ad exterminium hæreticæ pravitatis & sectæ Valdensium, quæ, proh dolor! in vallibus Puteclusionis Argenteriæ & Ereisseneriæ meo officio subjectis damnabiliter retroactis temporibus viguit, & actu incessanter viget, taliter, quod ager Dominicus ibidem quasi squalet incultus, licet magnas executiones de multis hæreticis & Faccineriis fecerim a duobus annis citra & ultra, etiam actualiter in carceribus tam Ebredunensibus quam Brianssonii sex hæreticos relapsos habendo, qui plus quam quingentos de eorum secta mihi revelarunt, quorum executio propter complices ne fugam rapiant, necnon propter eorum processus, consultationem maturam & digestam commode de magno tempore fieri non potest, quia nemo repente fit summus; præsuppositis etiam aliis legitimis & manifestis excusationibus meis, videlicet infirmitatibus corporalibus actu me affligentibus, & indicibili paupertate quam sum passus, quia ab ecclesia Dei numquam habui denarium, neque stipendia habeo a quocumque alio, quare impossibile est indigentem bene operari. Hinc est quod præfato concilio generali supplico humiliter, ut meas excusationes legitimas de præsenti dignetur acceptare propensius, cum nemo teneatur ad impossibile, & fidem indubiam super præmissis, dicto domino Jacobo Alberti canonico Ebredunensi, præbere si placet, & mihi tantum tempus liberaliter conferre, ut opus fidei per me inchoatum valeam & possim ad Dei laudem & exaltationem fidei suae sanctae, modo postquam materia praedictorum haereticorum est aperta, absque ejus interruptione & medio liberaliter terminare, saltem hinc ad tempus breve, quia postpositis quibuscumque aliis ad præfatum sacrum concilium incunctanter intendo & dispono accedere, quod Deus votive & prospere conservare dignetur. Amen. Ex Ebreduno XXIII. augusti.

Ejusdem sacri concilii generalis humilis orator & servitor fidelis prænominatus.

EPISTOLA

Syndici & consilii Avenionensis

Ad concilium Basileense.

Gratias agunt quod rectorem eis dederit cardinalem S. Eustachii.

REverenissimis in Christo patribus & dominis, sacrosanctum Basileense generale concilium digne celebrantibus, dominis nostris metuendissimis. Ib. p. 163.

Reverendissimi in Christo patres, &c. post humillimam recommendationem. Dudum diebus non longe præteritis cognovit hæc civitas peculiaris ac fidelissima ecclesiæ Avenionensis operis per effectum, quanto zelo caritatis in visceribus cordium earumdem P. R. sit stabilita, dum pro ejus totalis ruinæ evitatione, provisionem saluberrimam in personam reverendi. in Christo patris & domini domini A. miseratione divina sacrosanctæ Ro-

ANNO CHRISTI 1432.

Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, S. Eustachii vulgariter nominati, de vicario generali in spiritalibus & temporalibus ejus nomine misericorditer providit. (a) Et licet pro tanto beneficio eadem civitas ad gratiarum humiles actiones rependendas, merito sit astricta, cum tamen considerat in personam tam nobilem tamque fructuosam regimini sibi commisso, & multo majori experientia teste comprobata, civitati eidem fuisse salubriter provisum; multo plus ad illas astringitur, dum non ad ipsius postulationem, quin immo vestri motu proprio vigilando super gregem dominicum, earumdem paternitatum cura pervigili tantæ provisioni operam dare placuerit celerem & efficacem, pro quibus non cessamus, nec cessare intendimus humillime eisdem P. R. continue regratiari. O patres reverendissimi, quam felix & gloriosa fuit illa provisio et est, per quam hæc civitas & patria ecclesiæ dilectissima sola citra montes & unica ecclesiæ sanctæ Dei conservatur. In verbo enim veritatis attestamur, quod si hæc provisio saluberrima non facta aut dilata plus debito extitisset, dominium ecclesiæ in eadem, quod Deus avertat, pressura & versutia malorum hominum, ecclesiasticam pacem & sacrosanctæ synodi robur turbare nitentium, corruisset. Ex post vero quòd hunc patrem in Christo supradictum reverendum, per sacrum concilium in rectorem nobis datum, tota hæc ecclesiæ terra non solum venerata, quin immo & timorata ab æmulis & invidis fuit. Ipsam igitur civitatem, & sua supposita, patriamque circumvicinam ecclesiæ subjectam, sic intra pectorum vestrorum arcana continue gerere & fovere placeat, quod præter beneficia accepta, continue majora, ut confidit, recipiat. Nam ejus augmentatio est ecclesiæ Romanæ & ejus felicis status solum & dumtaxat citra montes geritur memoria, augmentatur gloria, habet ipsa in his partibus ubi caput suum reclinet & gregem dominicum recolligat, per quam inimicos compescat, amicos vero cognoscat, prout latius testimonio authentico reverendissimi in Christo patris & domini, domini patriarchæ Antiocheni, dominorumque prælatorum, aliorumque patrum universitatis generalis studii Avenionensis, ad eamdem destinatorum, gressusque suos in domino dirigentium, percipere poterit indefesse. Illam igitur materno oculo respicere placeat, continuisque atque benignis beneficiis & favoribus opportunis confovere dignetur ille, in cujus nomine est legitime congregata, usque ad finem laudabilem & intentum, totique universali ecclesiæ necessarium feliciter & votive. Scriptum Avenione die XXV. Augusti MCCCCXXXII.

Earumdem V. R. P. humillimi servitores syndici & consilium civitatis Avenionensis.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum,

Ad patres concilii Basileensis.

Orat processus in papam tantisper suspendant, donec missi ad eum a pontifice cardinales advenerint.

Reverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus & dominis sacrosanctæ synodo Basileensi, &c. Ib. p. 165.

Reverendissimi in Christo patres, &c. Per proximum cursorem civitatis Basileensis V. P. scripsisse recolimus de reditu ambassiatorum nostrorum a domino summo pontifice sine responso, & qualiter ipse deliberaverit super rebus per nos requisitis, dominum cardinalem de Ursinis & dominum de Monteforti ad nos transmittere. Et quamvis iidem domini cardinales ante plures dies de Roma exiverint, nosque eisdem nostros & alios salvos conductus per dominum apostolicum petitos dudum miserimus; tamen usque in præsentem diem nondum accesserunt. Avisamur nihilominus, quod infra sex dies indubie adventuri sunt, & cum rebus gratis & acceptis, quod Deus concedat. Et quamquam ipse dominus apostolicus per venerabilem Jacobum de Sirch protonotarium, quem pro salvis conductibus ad nos præmiserat, a nobis inter cetera petiverit, quatenus apud V. P. & sacrum concilium instare vellemus, ut cum processibus quibuscumque abstineretur per totum Septembrem: nos tamen illud sibi denegavimus, & nos id facere non posse diximus, nisi auditis prius dominis cardinalibus ad nos destinatis. Nec in vanum movebamur, quia nobis dicebatur quod in curia Romana pariter processus fulminandi pararentur, & verebamur ne & nos in aliquo præveniremur. Sed audientes iterum quod isti domini cardinales cum bonis veniunt, videretur nobis, & sic P. V. rogamus, quatenus cum processibus & aliis rebus, si quæ contra dominum apostolicum essent conceptæ, ad tempus modicum, & quousque illos dominos cardinales audiverimus, supersedere velitis; & si grata attulerint, proderit illa mora suppressionis multum ad evitandum schisma in ecclesia Dei. Si vero ipsos dominos cardinales persenserimus ambagibus uti, & rem tendere ad fini-

(a) Hæc provisio non diu locum habuit, ut patet ex Eugenii bulla, quæ extat inter acta concilii Basileensis apud Labb. in qua hæc leguntur. *Nam quod numquam est lectum, ipsi in civitate nostra Avinonensi & contra nostram voluntatem constituere legatum ausi sunt, illam tyrannidi unius cardinalis, nuper cum eis convenientis, subiciendo, spreto vero legato de latere per nos & sedem apostolicam constituto, unde tot guerrarum strages, tot rapinæ, tot homicidia, tot incendia suborta sunt. Sed tandem clementissimus Deus sua misericordia favit parti justiorem causam habenti; quia nostro vero dominio, & sub nostro legato ipsa civitas subjecta est*, &c. Data est hæc bulla Romæ 18. cal. januarii 1433.

ANNO CHRISTI 1432.

nistrum, poterunt nihilominus V. P. procedere uti visum fuerit, & de illis omnibus quid cum eis peregerimus subito V. P. avisabimus. Eritque illa jam ultima & finalis missio oratorum inter nos, nec amplius apud suam sanctitatem disponemus instare, avisando P. V. quod licet sua sanctitas a nobis pro scriptis istis, ad V. P. faciendis institerit, tamen quod ea transmittimus suæ sanctitati incognitum est, nec sibi affirmare voluimus, immo clare denegavimus, ut sua sanctitas illo substrata timore, prout est, ad mutationem propositi citius flecteretur. Datum in civitate Senarum die XXVIII. Augusti regnorum nostrorum, &c. MCCCCXXXII.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus &c.

EPISTOLA CAROLI VII.

Francorum regis concilio Basileensi.

Promittit se legatos suos & episcopos &c. regni sui sacro concilio missurum.

Ib. p. 167. A Nos tres chiers & tres especialx amis, les prelats & autres gens etant au saint concile de Basle.

Charles par la grace de Die, roy de France, salut & dilection.

Tres chiers & tres especialx amis, par vos ambaxeurs l'eveque de Novare, & l'abbe de S. Ambroise de Milan, avons rechu vos lettres, contenant creance, laquelle yceulx vos ambaxeurs nous ont notablement exposee, & apries che que avons sur ce eu grant & meure deliberation avecque les gens de nostre grand conseil, & plusieurs aultres notables personnes d'eglise, avons conclu brief envoyer notre ambassade notable audit saint concile de Basle, & avecque che segnefier a tous prelats & aultres de nos royalme, Dalphine & signories qui sont tenus de droit ou de coustume de comparoir aux sains conciles, que audit concile de Basle voisent ou envoyent pour eulx personnes notables, en cas qui auroient excusation legitime de non y aler. Et de ceste nostre ordonnance poures estre certifies par vosdits ambaxeurs, & par nos lettres patentes a eulx sur ce baillees. En oultre tres chiers & tres especials amis, avons scuque nostre S. Pere le pape a envoye a Basle ses ambaxeurs pour appaiser aucun discort, qui pouvoit estre entre luy & vous, & aussi qu' il vous a envoye certains chapitres pour proceder a l'extirpation de plusieurs heresies, que on dist de present estre en diverses parties des la Chrestiente, & a la reformation de bonnes moeurs en sainte eglise, dont sommes tres joieux, vous exortans & requerans tant certes que plus povons, que en tant que vous sera possible voellies eviter toute matiere dont se puist ensievir aucune devision en l'eglise. Et se aultre chose avises qui soit pourfitable a l'exaltation de nostre mere sainte eglise, faites le nous scavoir, & de bon cuer nous nous y employrons, Escript a Amboise le primier jour de septembre MCCCCXXXII.

Charles.

Picart.

HÆC CAPITULA

Fuerunt oblata serenissimo principi Carolo Francorum regi Christianissimo, per B. episcopum Novariensem, & A. abbatem S. Ambrosii Mediolanensis, oratores concilii Basileensis & petierunt, ut ad singula responderetur.

PRimo, quod majestas sua dignetur & velit adhærere concilio, idque defendere & confovere favoribus possibilibus & opportunis modis, mittendo quantocius fieri potest, suos ambassiatores solemnes ad illud, exhortandoque & commonendo strictissime litteris & nunciis prælatos omnes regni & dominii sui, quatenus, omni mora postposita, ad sacrum ipsum concilium accedere debeant, in qua re non debet serenitas sua difficilem se reddere: quoniam cum ecclesia sancta Dei & fides catholica in magnis periculis sint propter excrescentes hæreses & morum deformitates, per solam viam hujus sanctissimi concilii potest his malis omnibus provideri. Ib. p. 167.

Secundo, quod fiant litteræ patentes, quibus idem serenissimus dominus rex declaret voluntatem suam erga concilium, & licentiam det omnibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, capitulis ecclesiarum cathedralium tam Delphinatus, quam Lingue-Occitanæ, & aliarum quarumcumque provinciarum regni & dominii sui, & aliis quibuscumque ad concilium ire volentibus aut debentibus de jure vel consuetudine, quod ad sacrum ipsum Basileense concilium accedant, neque vereantur se incidere in perjurium aliquod, ratione alicujus juramenti præstiti per eos, quoniam & in eorum consecrationibus jurant, quod vocati ibunt ad synodum.

Tertio, quod majestas sua dignetur scribere speciales litteras ad dominos archiepiscopos regni Delphinatus & Linguæ-Occitanæ nec non aliarum quarumcumque provinciarum dominii sui, quod cito ad sacrum concilium proficiscantur, quodque mandare debeant eorum suffraganeis, abbatibus, capitulis ecclesiarum cathedralium, ac ceteris omnibus, qui de jure vel consuetudine ad concilium ire debent, quod ad illud celeriter accedant, & quod specialiter scribatur reverendis dominis episcopis Claromon-

ANNO CHRISTI 1432.

tensi (a) Montis-Albani (b) & Consera-nensi. (c)

Quarto, quia ipsi domini ambassiatores habent facere exsecutionem mandatorum contra prælatos, ut vadant ad concilium, arripientes iter infra terminum per ambassiatores ipsis assignandum, a die factæ exsecutionis contra eos, illud postea sine fraude continuaturi, & hoc sub poena excommunicationis in prælatos, & suspensionis in capitula ecclesiarum; petunt, ut regia majestas declaret, an velit ipsam exsecutionem fieri secundum formam ipsius citationis, postquam prælatos ipsos licentiaverit, & litteras prædictas patentes concesserit.

Quinto, ut serenitas sua eligat aliquos ex præstantioribus doctoribus & magistris in theologia, qui in regno suo possunt reperiri, & eos celeriter ad concilium mittat. Cum enim Bohemi jam in Basilea sint aut venire debeant mense Septembris infallanter, poterunt ipsi doctores & magistri magnum fructum facere in ecclesia Dei, & plurimum proficere in eorum reductionem: ex quo etiam majestati fama & gloria acquiretur sempiterna.

Sexto, cum auctoritas suæ regiæ majestatis sit apud omnes principes plurimum valitura, quod dignetur scribere ad duces & principes sibi benivolos, ut velint sacro concilio adhærere, & suos oratores ad illud mittere, scribendo specialiter ad regem Yspaniarum, quod audivit eum optime ad concilium dispositum, laudando ejus propositum, exhortandoque ut perseveret, & plenius disponat, & quam cito oratores suos mittat ad Basileam.

Septimo, ut majestas sua dignetur pati & sustinere, sicut & alii principes omnes concilio adhærentes faciunt, maxime Almanniæ, Burgundiæ, Sabaudiæ, Austriæ, Angliæ, Lombardiæ, quod collectores & alii debentes aliquid, vel qui in futurum debebunt cameræ apostolicæ, de ipsis pecuniis respondeant thesaurario sacri concilii & non alteri, ut pro ipsis fieri possit expensa necessaria pro causa fidei & ecclesia defendenda, quia conveniens est & debitum, ut camera apostolica faciat & sustineat omnes expensas, quæ fieri contingit, pro celebratione & prosecutione sacrorum conciliorum generalium; & ita pratticatum est pluries, & temporibus nostris in Constantiensi tempore Johannis: alias non possent fieri expensæ necessariæ in mittendo ambassiatores & nuncios quam plurimos hinc inde pro reductione hæreticorum, pace procuranda inter reges & principes, communitates & civitates, & ubique locorum per Christianitatem, & alias faciendo quæ pro bono publico expediunt.

Octavo, ut dignetur non præbere aures aliquibus nitentibus & molientibus in dissolutionem, prorogationem aut loci mutationem sacri concilii. Nam ipsius dissolutio, prorogatio, aut loci mutatio cedent in evidens damnum Catholicæ fidei & ecclesiæ sanctæ Dei.

Ultimo, ut per majestatem regiam provideatur, quod tuti & securi recedant & vadant saltem usque Lugdunum, data eis primum expeditione votiva & celeri, ne patres in sacro concilio existentes, & ipsi ambassiatores, qui semper crediderunt & firmiter tenent votive expediri, spe sua frustrati remaneant; maxime quia omnes respiciunt, quomodo majestas sua se habeat in hac re, & omnes sacri concilii patres in sacrosancta corona sua spem omnem eorum & fidei sustentationem posuerunt.

RESPONSIO REGIA.

PRimo capitulo respondit serenitas sua, velle huic sacro concilio adhærere, illudque prosequi & manutenere favoribus possibilibus & opportunis; ad quod intendebat oratores suos solemnes cito mittere, & alia facere quæ in capitulo continentur. Ib. p. 170

Secundo capitulo respondit, quod erat sibi gratissimum hoc facere; & statim commisit ipsas litteras, quas hic habemus duplicatas; alias videlicet sub sigillo regni, & alteras sub sigillo Delphinatus.

Tertio capitulo istud etiam fecit sua majestas, & ex ipsis litteris nos aliquas præsentavimus, aliquas commisimus præsentandas, & una est hic, cui adhibere modum oportet. Speciales litteræ ad aliquos episcopos concessæ non sunt, quia satis visum est consuetum morem servare, qui est ut ad solos archiepiscopos scribatur.

Quarto capitulo, ex responso dato ad istud capitulum, rex ostendit suam affectionem, quam habet ad ecclesiam Dei & hanc synodum sacratissimam; nam non solum concessit licentiam citandi eos, sed etiam rogavit, ut singulos per quæcumque juris remedia compelleremus, dando tamen eis terminum competentem.

Quinto capitulo, in hoc dixit ordinem appositurum, faciendo quod de universitatibus studiorum dominii sui, aliqui præstantes doctores & magistri ad concilium veniant.

Sexto capitulo, hoc etiam dixit se facturum, & jam scripsit ad regem Yspaniarum, & hoc amplius quia scripsit ad regem Scotiæ litteras, quibus ipsum ad adhærentiam & favores concilii exhortatur; ex quo etiam potest percipi, quod bonum animum habeat ad concilium.

Septimo capitulo dixit, quod non fuerat moris sui, neque etiam suorum prædecessorum, impedire se de rebus aut factis ecclesiæ; propterea ipsi domini de concilio, qui prudentissimi sunt, provideant, & faciant facta sua, quia ejus majestas nulla impedimenta præstabit; sed omnia patietur exsecutioni demandari.

(a) Is erat Martinus Gouge dictus de Charpaigne, ducis Bituricensis, deinde regis cancellarius.

(b) Bernardo de la Roche Carolo regi pergrato, cujus mandato plures legationes egregie obivit.

(c) Gerardo hujus nominis secundo.

ANNO CHRISTI 1432.

Octavo capitulo ad hoc respondit, se deliberasse quod sequi volebat, & numquam erat sententiam mutaturus.

Ultimo capitulo, circa recessum nostrum optime providit, dando nobis aliquos milites & viros notissimos, qui nos conducerent; & quamquam in multis periculis fuerimus, tamen, favente Altissimo, omnia pericula evasimus, & usque ad hunc locum sani & securi, sicut videtis, perducti sumus.

EPISTOLA GEORGII

De Trimollia,

Ad concilium Basileense.

Scribit benigne a rege exceptos fuisse nuncios a concilio missos commendatque eis ea quæ ad regem spectant in concilio tractanda.

Ib. p. 171. A Tres reverens peres en Dieu, tres honnourez & redoubtez signeurs, les signeurs preals, & aultres gens d'eglise du concile de Basle.

Tres reverens peres en Dieu, tres honnourez & redoubtez signeurs, je me recommande a vous tant comme je puis, & vous plaise scavoir que j'ay recheu vos lettres, qu'il vous a pleu a m'escripte, & envoiier par reverens peres en Dieu messieurs l'evesque de Novaire & l'abbe de S. Ambroise de Milan vos ambasseurs, lesquels sont venus devers le roy mon souverain signeur, qui pour l'honneur du concile & de vos personnes, les a treshumblement recheus & volentiers ois & veus, & ossi ay oi la creanche que m'ont ditte de par vous vosdis ambaxeurs; sur lesquelces choses que il vous a pleu m'i faire scavoir, tres reverens peres en Dieu, je me suis emploiie de tres bon cuer, & tant que aveques le bon voloir, que le roy mondit souverain signeur avoit audit concile & a vous complaire, ils ont obtenu che qu'ils ont volu requerir, & est le roy a delibere de envoyer audit concile son ambassade, & a consenti que les prelas & clergie de son royalme y envoyent, en esperant tousiours toutesfois, tres reverens pere en Dieu, comme il le vous escript, que ses fais, s'il en est faitte mencion, soient traittiez audit concile en tout honneur & bien pour luy & sa signourie, & favorablement: de laquelle chose je vous supplie, que aussi vous plaise le faire, car se aultrement se faisoit, il me tourneroit a charge, veu que j'ay tres fort tenu la main a ce que vosdis ambaxeurs eussent ce qu'il requeroient, comme plus a plain porez scavoir par eulx. Aussi, tres reverens peres en Dieu, touchant ma personne, mes fais & affaires, je vous recommande de tres humblement en vous suppliant, que tousiours vous plaise me faire assavoir vos bons plaisirs, & a mon povoir je les accompliray; priant men Signeur, tres reverens peres en Dieu, & tres honnourez & redoultez signeurs, qu'il vous doint bonne vie & longue, & vous ait en sa sainte garde, & doint accomplir l'euvre dudit concile a l'onneur de luy, & au bon gouvernement de la Chrestiente. Escript a Amboise, de septembre le deuxiesme MCCCCXXXII.

Le tout vostre humble George, signeur de la Trimoulle, de Suly & de Craon, grant chambelan de France.

EPISTOLA PHILIPPI

Ducis Burgundiæ, ad sacrum Basileense concilium.

Scribit in gratiam Ulrici de Manderchest electi Trevirensis.

REverendissimis in Christo patribus & dominis, sacrosanctæ generali synodo Basileensi, &c. Ib. p. 172.

Reverendissimi patres & domini, & amici præstantissimi, reverentiam debitam gratissimumque animum complacendi. Audivimus jam dudum multimodas exuberantissimasque V. P. sacræ congregationis causas, percepimusque vigilantissimas earum curas, quas pro manuductione incoepti operis diversis in partibus, tam pro hæreticorum reductione, quam patriarum Christicolarum reparatione, impendere curarunt. Animati itaque ex his adeo constanter solerterque inchoatis, & Deo duce continuandis, easdem paternitates vestras paucis sub verbis ac maxime sollicitamus cum affectu, rogitantes quatenus in eo divino Spiritu, qui omnis concordiæ origo finisque existit, in medio vestrum sua pietate habitante, Trevirensi ecclesiæ, cujus dudum dispendiosissimas magni periculi controversias nostis, pacem placeat procurare. Nam firmiter tenemus, quod nedum pro illa dumtaxat, verum & pro diversis aliis, & maxime vicinis ecclesiis, ac animabus pene infinitis, felicius, Deoque gratius per hoc agi præstolatur, pensatis his periculosissimis scandalo plenis rebus, dietim ex eadem radice pullulantibus, media pro hac re aptissima spero paternitates vestræ poterunt & habebunt invenire, si rei series & facti finis debite compensentur. Et quamquam apostolica sedes forsan non ei, cui patria statusque omnes favent, ob prænuntiatam translationem reverendi patris Spirensis episcopi, arriserit. Non hoc tamen universalem ecclesiam movere merito deberet; sed juxta temporis locique qualitates, obviandum potius est periculis ac succurrendis animabus. Quod etsi paternitates vestras apostolica translatio forsitan movere poterit; moveat etiam pene consimile factum in ecclesia Trajectensi, ubi postquam imminere strages & cædes præcesserunt, non absque rerum nostrarum detrimento, quas, ut apostolicæ provisioni quod possemus assisteremus, periculo perditionique habuimus, tamen ratione suadente consultum extitit, illum potius præesse debere, cui licet a primordio provisum non fuerat; per quem hodie

ANNO CHRISTI 1432.

die pax salusque patriæ procuratur; quam non acceptam personam patriæ gentique omni adversam continuare. Speramus quamobrem, quod si reverendus Ulricus de Mandescheit electus Trevirensis, de ejus persona facta inquisitione, repertus fuerit, uti per eum pax dari patriæque ac multis ærumnosis disceptationibus salubriter poterit provideri, nec alius ad has res acceptior dictæ patriæ, &, ut audivimus, gratior invenitur. Non ambigimus justissime & absque scrupulo aliquo stabilietur confirmabiturque, ejus etiam adversario renitente. Moveat paternitates vestras, quod nedum personæ, quin immo & ecclesiæ ac toti patriæ foret, his diebus maxime, in creatione pastoris & præsidentis pontificis erectione providendum. Quis nempe credere posset, patres reverendissimi, tantorum hominum animos ad oppositum umquam præceptione apostolica flecti posse, ut illum quem mediis juramentis pro domino firmaverunt, ac fidem constantissime præstiterunt, abnegarent. Quanta præcipue orirentur scandala, antequam constantissimi vassalli censuris ab illo cui tam solemniter ac notorie jurarunt, pellerentur. Hæc ipsa rogamus in Christi visceribus pie singulorum animis revolvi, & demum per possibilia media pacem tantæ ecclesiæ præparari. Cetera penitus inexcogitabilia media tamquam inania propellenda. Nihilominus non minus prudenter agi putaremus, si hæc alterius etiam partis assensu interveniente primo tractarentur, ut hinc inde moderata æquitate juxta subjectam materiam sublatis scandalis tranquillitas subsequeretur, quæ pro bono universalis ecclesiæ ex cordis intimis fieri desideramus, nos ad quævis possibilia V. P. grata & accepta offerentes. Datum in oppido nostro Lovaniensi, mensis septembris die III. MCCCCXXXII.

Ad quæque V. P. beneplacita parati Philippus Burgundiæ, Brabantiæ & Limburgi dux, ac Flandriæ, Artesii, Burgis atque Namurci, &c. comes, sacri imperii marchio.

Dinter.

EPISTOLA JOHANNIS EBRACENSIS

Et Johannis de Mulbruno abbatum

Ad Julianum legatum concilii Basileensis præsidem.

De mittendis salvis-conductibus ad Bohemos.

Ib. p. 179. REverendissimo in Christo patri ac domino, domino Juliano divina miseratione S. Angeli diacono cardinali & apostolicæ sedis legato, domino & præceptori nostro glorioso, cum humillima recommendatione quicquid usquam poterunt reverentiæ.

Reverendissime pater & domine, nuper dum essemus in via veniendi ad Egram, occurrit nobis nuncius Egrensium, qui de Pra-

A ga nobis attulit litteras, quarum copias dominationi vestræ 2. die vel 3. mensis currentis cum scriptis nostris direximus, ex quibus utcumque claruit, quod Bohemi pro securitate mittendorum nunciorum suorum, salvum-conductum civitatis Basileensis poscebant sibi in Pragam cum aliis præmissis salvis-conductibus extemplo trasmitti. Sed quia consultum nobis fuit, ne simul omnes salvorum-conductuum litteras, cum tam simplici cursore, sub tanto dubio & discrimine viarum, mitteremus, ne forte suppressæ vel subreptæ, profectio ambassiatorum Bohemicorum nimium retardaretur: nos eadem consideratione salvos conductus domini regis Bohemiæ & alium communitatis Egrensis, B cum quibusdam aliis litteris ad congregationem ipsorum in montibus Cuthins, per solitum nuncium transmisimus, ipsis in commune significantes, & quibusdam ad partem, quod dicto respectu salvos-conductus, unum sacri concilii ad cautelam repetitum, unum domini regis & principum, marchionis Brandeburgensis, Johannis & Willelmi ducum Bavariæ, tres apud dictam communitatem Egrensem reposuissemus, sicut & eisdem dominis de Egra ipsis clare scripserunt, petentes atque certis rationibus & motivis persuadentes, quatenus de salvo-conductu civitatis Basileensis, quem securum & plenum dedissent, & dicto dom. Willelmo C duci, protectori sacri conc. præsentassent, non causarentur; quia utilius apud eumdem dominum ducem reponeretur, quam si ipsis præsentaretur. Verum si omnino eumdem vellent habere, speraremus, quod nullam omnino per hoc nunciorum suorum securitas sive transitus impedimentum sive difficultatem reciperet, quin ipsis in Basileam vel prope venientibus, idem dominus dux eumdem salvum-conductum, vel ipsi Basileenses alium sibi similem salvum-conductum traderent, & quod propter hoc nequaquam suam deberent differe profectionem, & generales treugas juxta factam nobis commissionem, ipsis ex parte sacri concilii & totius partis nostræ obtuli- D mus, & fieri petivimus; super quibus omnibus postquam usque ad XVI. dies expectassemus, nobis per litteras suas responderunt, prout in copiis præsentibus inclusis intelligere poteritis, & licet nostro judicio de dicto salvo-conductu nullam prorsus habeant difficultatem, neque eumdem sibi putemus taliter promissum, ut ipsis dirigi debeat, ac etiam quod ex aliis causis dictorum suorum nunciorum differant missionem, quia ante dictam congregationem in montibus Cuthins apud plerosque ex ipsis & plurimos de nostris, non modicum fuit dubium atque difficultas an mittere vellent. Et postquam nunc per Dei gratiam apud se deliberaverunt E quod mittere volunt aliquos, tamen prævios nuncios præmittere disponunt: nihilominus nostræ negligentiæ suam protractionem imponunt, super quibus cum eis verbis vel scriptis contendere minime expedit, ne occasionem ipsis aliquatenus præbeamus retrospiciendi. Ideo cum omni mansuetudine secum, prout melius possumus, agimus, ut coepta prosequantur, & a proposito nequaquam resiliant, spem ipsis dantes, quod quantocius de-

desideratum conductum Basileensium ipsis procurabimus, & alias paratos quam primum secure poterimus ipsis destinabimus. Quare, gloriose pater, perspectis diligenter ipsorum scriptis, ipsa inclyta V. P. perpendat, quod in publicum deducendum, & qualiter providendum sit, ne a proposito, in quo nunc fervere videntur, tepescant, vel totaliter, quod absit, declinent. Et si nostrum, salvo semper meliori, placeret consilium, vellemus quod de consulatu Basileensi, de principalioribus aliqui per medium illustris principis & domini, domini Willelmi ducis Bavariæ & quorumdam ex vobis notabilium, instantius convenirentur, & rogarentur, ac cum rationabilibus persuasionibus inducerentur, quatenus juxta effectum dati per eos salvi-conductus, in lingua nostra Almannica, & ipsi duci traditi, adhuc alium in meliori & pleniori, si fieri posset, forma, litteralem subito & absque dilatione darent et sigillarent salvum-conductum, resecatis verbis, si quæ in eis ponerentur, quæ ipsos aliquatenus exacerbare possent, eisque simul suggereretur, quod nos nuncii vestri satis timeremus, ne forte aliqui ex Bohemis, occasionem per hoc quærentes resiliendi a præmissis, hujusmodi salvo-conductu non manerent contenti, si similem ab eis habere vellent, sicut a quatuor principalibus suis conductoribus, dominis marchione Brandeburgensi, Johanne & Willelmo ducibus Bavariæ, & communitate Egrensi, licet eis minime fuerit promissus; ne tamen eis aliquatenus loco a tanto bonus declinandi pateat, rogaretis, quatenus ad cautelam hujusmodi conductum darent & sigillarent. Et si ad hoc induci possent, omne apud nos dubium sublatum esset, si nobis citius in Nurembergam, in domum Ebracensis, si ambo vel alter nostrum ibidem reperiretur, vel huc in Egram, vel alibi, ubi in vestro obsequio essemus, mitterentur; tunc nos illa uteremur indubie cautela, quod primo priorem mitteremus in Pragam salvum-conductum, & si manerent contenti, reliquum ipsis Basileensibus incunctanter restitueremus. Si alium requirerent, ne tantum bonum per hoc impediretur, secundum offerremus: & ita eos ad veniendum cum instantia, sicut & fecimus, requireremus. Si autem domini Basileenses salvum conductum secundum sub forma principum principalium conductorum omnino dare recusarent, sub alia saltem forma repetitum litteraliter assignarent, & nobis sine mora mittatur, & faciemus quod nobis fuerit possibile. Non tamen videmus quod Basileensibus aliquod foret in hoc periculum, cum adeo a Bohemia distent, quod ipsis per viam facti nocere omnino non possent. Si tamen aliter judicaveritis esse faciendum, vestræ humiliter cedimus sententiæ. Fideliter tamen unum hoc suggerimus, quod nulla mora dispendiosa in exequendis interveniat. Nam omni adhibita diligentia ex parte concilii, adhuc labor nos manebit non modicus, sed difficilis, ac laboriosa difficultas. Usque adhuc nullas omnino de successibus vestris ac domini regis Romanorum audivimus novitates. Si quæ sunt ad consolationem, rogamus, multorum, nobis clarius describantur, & omnino quæratis colligere dispersos & licentiatos, & vocare ad concilium absentes, ut præfati Bohemorum præcursores notabilem inveniant & concordem in Spiritu-sancto congregationem. Et credimus quod infra octo dies post præsentium exhibitionem, iidem præcursores ad Basileam veniant. Præsentium hic portitor infra duos dies de Basilea, ut asserit, poterit esse expeditus, & ad Nurembergam simul & Egram de propinquo protinus revertetur. Placeat igitur V. D. nobis per eumdem demandare, quæ decreveritis. Altissimus ad laudem suam & consolationem suorum fidelium vos confortare & consolari dignetur. Scriptum Egræ die XVIII. septembris anno Domini MCCCCXXXII.

Reverendissimæ V. P. humiles obedientiarii frater Hermannus abbas Ebracensis & Johannes de Mulbruno nuncii concilii Basileensis.

SALVUS-CONDUCTUS

Marchionis Brandeburgensis & Johannis ducis Bavariæ concessus Bohemis.

Ib. p. 182

GRatia Dei Fredericus marchio Brandeburgensis, sacri imperii archicancellarius, & Burgravius Nurembergensis, Johannes comes Palatinus Rheni & Bavariæ dux, ad universorum notitiam deducimus per præsentes, quod sicut communitates, barones, nobiles viri ecclesiastici, ac populus de regno Bohemiæ & marchionatu Moraviæ, suos ad sacrosanctum generale concilium Basileense ambassiatores & nuncios, pro suæ intentionis limpidiori elucidatione destinare deliberarunt, nos ad honorem Dei, universalis ecclesiæ pacem, fraternæ dilectionis reconciliationem, instantesque ac multiplicatasque sacri præfati concilii preces, & præsertim præclari regni Bohemiæ gloriam & salutem, omnes hujusmodi suos ambassiatores & nuncios ad locum dicti concilii conducendi, ac deinde ad metas regni sui reducendi, in nostros humeros & curam, ut sequitur, suscipimus, præsentibus pro nobis A. B. etiam marchionibus & D. duce filiis, ac omnibus hæredibus subditis amicis & fautoribus nostris cunctisque nostræ partis fidelibus extra regnum Bohemiæ consistentibus. Recognoscentes & bona fide puroque corde, sub discrimine & perditione honoris & famæ utriusque nostrum promittentes, quod salvos-conductus per memoratum sacrum concilium & illustrissimum principem & dominum nostrum gloriosissimum dominum Sigismundum Romanorum Hungariæ, &c. regem, eisdem ambassiatoribus & nunciis, ac quibusvis aliis & singulis, secum, ad præfatum concilium destinandis, concessos cum omnibus suis clausulis, modis, punctis, et conditionibus, ac etiam nostro salvo-conductu, quem præsentibus ipsis plenum, securum & liberum concedimus, pure, integre, illæse & inviolabiliter servabimus, & ipsi servabunt; adjicientes quod eosdem ambassiatores & nuncios cum omni sua familia rebus & bonis, quæ secum ferre decreverint in

ANNO CHRISTI 1432.

in Tusca, Tachonia, vel Engelspurg, tempore per vos opportune nobis intimando, cum manu gentium armigerarum in nostram protectionem & firmam custodiam favorabiliter recipiemus, & usque ad Basileam salvos & securos perducemus, ubi juxta pacta, conditiones & modos inter se & dictum concilium concordatos, secure & libere morari, sibique commissa perorare, et expedire poterunt; et postquam ad propria redire voluerint, mox ut requisiti fuerimus ipsos in fortitudine gentium armatarum ad aliquem locum prædictorum, quem ipsi maluerint, cum familia & rebus suis salvos, et securos sine contradictione, offensa, injuria et impedimento nostris aut cujuscumque alterius reducemus: ita tamen quod servatis singulis punctis et omnibus clausulis salvorum conductuum, plene et inviolabiliter illis concessorum, quamprimum ad regnum suum redierint, de dicto salvo-conductu ultra non obligemur. Sinceris insuper fide et corde, absque dolo et fraude promittimus, quod si per præfatum concilium Basileense, aut dictum dominum regem Romanorum, aut partem ipsorum, nos aut aliquem nostræ partis, cujuscumque conditionis vel status extiterit, præscriptæ assecurationis forma et modus in quocumque puncto vel clausula violati, et non servati fuerint, quod Deus avertat, et sufficiens emenda juxta modum excessus sive defectus, mox non fuerit subsequuta, a dictis legatis secundum æquitatem merito approbandam, ex tunc prout, ex nunc, et ex nunc prout, ex tunc, censemus et præsentibus profitemur palam et publice nos fidem violasse, et honorem cum omnibus bonis nostris perdidisse, dantes dominis baronibus, civitatibus, et capitaneis, et communitatibus regni Bohemiæ et marchionatus Moraviæ, et eis adhærentibus quibuscumque, plenam, liberam et omnimodam potestatem bona nostra omnia mobilia et immobilia pleno jure occupandi, arrestandi, de eisdem se intromittendi, ac ea rite et juste possidendi, accusatione, excusatione, resistentia et contradictione quibusvis omnino procul motis.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum

Ad Willemum comitem Palatinum Rheni, etc.

Legatos sibi a papa cardinales retulisse nihil ad concilii intentionem; iturum se Romam, ut unioni papam inter & concilium sedulam navet operam, interim suspendantur processus omnes adversus papam.

Ib. p. 183.

GEneroso Vvillelmo comiti Palatino Rheni, ac duci Bavariæ, nostro locum tenenti, amico & principi nostro carissimo.

Quemadmodum tuæ dilectioni alias scripsimus, qualiter dominus papa duos de cardinalibus suis ad nos transmittere vellet: ita in septimana præterita iidem cardinales de Monteforti & de comitibus adfuerunt, quia cardinalis de Ursinis venire non potuit, & quia præfatus cardinalis de Montforti bonæ memoriæ, permissione Dei omnipotentis mortuus est, cardinalem de Comitibus audivimus, & quicquid nobis ex parte papæ retulit, intelleximus; & ex quo ipsius propositio multum extra viam & contra nostram & sacri concilii intentionem fuit, consideravimus plane nihil finale concludere aut agere secum posse, quod cederet ad utilitatem sacri concilii, nisi personaliter cum sua sanctitate constituti simus, prout de hoc per ipsum cardinalem & nostros proprios ambassiatores plene specificati sumus, quod quandocumque secum constituti fuerimus, ex tunc sine dubio nostram intentionem obtinebimus in omnibus rebus, ad quod propter melius bonum nostram voluntatem & nos inclinavimus. Ex quo enim usque modo tot fatigas, & labores propter hanc causam subivimus, neque in futurum laboribus parcere volumus, si forte in hoc christianitati possemus deservire, sicut speramus in Domino rem bene prosperari. Et quamquam papa omnem securitatem nobis obtulerit pro nostro ad ipsum adventu, tamen noluimus hanc acceptare, ne quis dicere possit, quod nos cum ecclesia & cum papa uniti discordias seminemus, & quod nemo dicat Romanorum regem, mediante salvo-conductu, Romam intrasse. Sed intendimus libere & confidenter suæ sanctitati confidere, etiam disponimus cuncta pro via; & sicut notum est tuæ dilectioni, qualiter Florentini has nostras terras, Senas videlicet & Lucam, & alias imperio subjectas in Tuscia, guerris multum occupant; non possemus ullomodo hinc ad Romam proficisci, & nostros sic in guerris deserere, propter quod cardinalis de comitibus laborat treugas per aliquot menses inter partes ponere in præsenti septimana: quo facto, intendimus nos iter arripere, & speramus in omnipotenti Deo, postquam ad suam sanctitatem venerimus, quod inter concilium & ipsum bonam concordiam & unionem faciemus, & factum bono & laudabili fine concludemus, prout etiam super hoc concilio scribimus, secundum tenorem cedulæ præsentibus interclusæ. Quapropter, amice carissime, si quispiam sacro concilio sinistre aliquid suggereret, & nostram bonam intentionem suggillare veliet, & forte dicere quod vellemus nos cum papa componere, & concilium relinquere, quod talia nulla via credant; nam pro certo scire debent, si non propter concilium Romam properaremus, quod nullo modo propter nostram coronationem ex nullo pacto ab hinc recederemus. Et si Dominus Deus per bonam concordiam nos jungat, est nobis cordi coronam suscipere, quod si concordare non possemus, quod Deus avertat, sine nostra coronatione revertemur, sacro concilio assistendo cum omni diligentia, tam in his partibus quam alibi, quod poteris dominis & patribus de concilio, consolando eos, dicere, quia non audemus eis tam clare scribere, pro eo quod ipsa causa papæ ne innotescat interim quod secum age-

ANNO CHRISTI 1432.

agemus, ne daretur occasio discordiæ. Etiam velis dare operam, quod ipsi contra papam & alios non procedant, sed expectent nostram honorabilem ambassiatam, quam in brevi cum plena instructione ad te & ad ipsos dirigemus. Hic etiam cautum extitit, quod in Romana curia omnes processus & alia quæ contra concilium forte attentata essent, etiam suspensa sint, & non dubitent cum facta fuerit, Deo dante, hæc inter nos unio, quòd omnes personæ in concilio existentes, parvæ & magnæ, ita assecurabuntur, quod ex hoc complacentiam habebunt. Etiam speramus, facta inter nos concordia, quod auxilio papæ, Deo propitio, omnes Italiæ partes in bona pace ponemus, quod cum fructu et honore ad nostra deinceps redeamus. Inde rogamus te, omni mora postposita, quod nobis insinuare velis, quis modus in Basilea habitus sit cum ambassiatoribus papæ, quia illius notitia in factis nostris multum nobis poterit prodesse. Et omnia ista poteris domino card. Placentino, dom. S. Angeli, domino archiepiscopo Mediolanensi, civitati Basileensi & aliis nostris secrete revelare. Datum Senis in die S. Michaelis MCCCCXXXII.

Sigismundus, &c.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum,

Ad patres concilii Basileensis.

Cum statuerit personaliter adire summum pontificem, orat ut interim processus in eum suspendant.

Ib. p. 185. Reverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus sacrosanctæ synodi Basileensi, &c.

Reverendissimi patres in Christo, &c. scripsimus alias V. R. P. de adventu reverendissimorum cardinalium, quos SS. dominus summus pontifex ad nos huc destinare decreverat. Itaque septimana transacta, reverendissimi patres domini cardinales de Monte-forti & de comitibus hunc locum intraverunt, & sicuti Deo placuit, ipso domino de Monte-forti ab hoc sæculo transmigrante, audivimus R. P. dominum cardinalem de comite, ac ea quæ nobis ex parte suæ sanctitatis exposuit, concepimus. Et cognoscendo quod nihil utilitatis proficere possemus in rebus gerendis, nisi cum sanctitate domini summi pontificis personaliter jungeremur, illud amplexi sumus, & jam modi et viæ pro hujusmodi transitu parantur, nulla revera penitus privata causa seu alia ratione ad hujusmodi transitum nostrum permoti, nisi solum ad bonam concordiam & unanimitatem inter sanctitatem suam & sacrum concilium adaptandam. Et sic speramus, quod cum Dei adjutorio illa succedet. Statuentes vobis patribus hæc scripta nostra præmittere, ne iste noster transitus vobis patribus aliter quam sit interpretetur, quemadmodum in brevi easdem P. V. per solemnes nuncios nostros de singulis rebus clarius informaturi sumus. Unde rogamus, suademus, petimus, affectuosissime adhortamur V. P. ne tempore medio aliquod scandalum oriatur, aut intercidere possit quomodolibet casus hujusmodi salutiferi negotii turbativus, ut interim a processibus & aliis rebus, quæ contra dominum apostolicum aut alias personas forte jam fierent, supersedere velitis usque ad proximam clariorem nostram avisationem, & sic etiam hic dispositum est et amplius disponetur, quod de omnibus cessabitur, quæ forsitan tentata essent contra vos, ut sic in tranquillitate & fiducia possint tractari ea, quæ sunt ad concordiam & unanimitatem mutuam, et salutem ecclesiæ Dei, uti speramus in Domino, feliciter paritura. Datum in civitate nostra Senarum, die XXIX. septembris, anno Domini MCCCCXXXII.

Sigismundus, Dei gratia, &c.

PROPOSITIO

Ambassiatorum Universitatis Coloniensis.

Ib. p. 18 Quia prolixitas mater est tædii, nec hanc requirit præsentis pondus negotii; idcirco non sermonem aut perfectam collationem, sed qualemcumque breviter nostræ præsentationis huic sacro concilio, ad quod sumus nomine universitatis studii Coloniensis destinati, introductionem, ego in medio seniorum, ubi potius audire quam loqui mihi congruit, trepide constitutus sub correctione, probaturus assumo pro themate: *Stellæ dederunt lucem in custodiis suis, & lætatæ sunt; vocatæ sunt, & dixerunt: Assumus.* Baruch. 3. O sacrosanctum & toti religioni christianæ saluberrimum collegium, in Spiritu-sancto, qui est instaurator pacis, fidei & virtutis, legitime congregatum, utinam sine offendiculo finaliter prosperandum! Quoniam, juxta sententiam Apostoli, in firmamento veritatis Dei una ecclesia, quæ est fidelium Christi, uno baptismate efficienter, una fide formaliter, uno Spiritu finaliter adunatorum monarchia, ad instar Jerusalem cœlestis suæ matris, per ordinatas regni sacerdotalis Hierarchias disposita, princeps pacis et virtutis, auctor fidei et veritatis, pastor justitiæ et bonitatis, idem Deus a quo omnia sunt ordinata, secundum verbum Apostoli ad Rom. 13. primo posuit apostolos, primitias Spiritus habentes, velut astra matutina; secundo prophetas, legis divinae interpretes et oratores, velut luminaria meridiana; tertio doctores, infantium in lege divina rudium eruditores, velut stellas vespertinas, prout innuit Apostolus 1. ad Cor. 12. Hinc est quod fidelis ecclesiae propagatrix Estellifera, ac per hoc schismatis unitatem regni dividentis, hæresis sacerdotium fidei impugnantis, et vitæ irregularis pontificium justitiæ exemplaris pervertentis, detestatrix catholica universitas studii Coloniensis, alma mater et nutrix nostra scholastica ad hoc sacrum concilium frequenter vocata, hortata et invitata, cum jam conspicit se per apostolos et prophetas, id est principales ecclesiæ prælatos et eorum oratores præventam,

ANNO CHRISTI 1432.

tam, ac per hoc suæ vocationis tempus advenisse legitimum, inexcusabiliter opportunum, tamquam provida et sollicita sui custos ordinis, verbo et opere satagit prorumpere in præfati formam thematis: *Stellæ dederunt lucem in custodiis suis*, etc. Stellæ, inquam, de quibus scribitur, Danielis 12. *quod qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates*. Cui alludit illud Ecclesiastici 24. *Qui elucidant me, vitam æternam possidebunt*. Hæ quippe stellæ, in nostræ præmemoratæ universitatis lucentes firmamento, dederunt lucem in custodiis suis, suæ vocationis ordinem, et suæ possibilitatis congruitatem perpendentes, et lætatæ sunt suum matutinum ad perfectum hujus sacri concilii desiderium appe..... vespertino commergentes, ex quo desiderium completur, lætificat animam Proverbiorum 13. vocatæ sunt, *Vox turturis in terra nostra audita est: Surge Aquilo, veni Auster, persla hortum meum, & fluent aromata illius*. Cant. 4. quæ est vox Spiritus-sancti suæ ecclesiæ, quam in unitate fidei congregavit, ruinas, proh dolor! multifarias gemitu inenarrabili deplangentis, et ad reformationem ejusdem nos invitantis; quam etiam æterna sapientia a Spiritu-sancto incarnata foras, in plateis, in capite turbarum et foribus urbium prædicat, dicens: *Usquequo parvuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient, & imprudentes odibunt scientiam? convertimini ad correctionem meam. En proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea*. Prov. 1. Stellæ nostræ universitatis, quarum nos sumus pusilli radii, ut præmittitur, *vocatæ dixerunt, Adsumus*. dudum nos suos ambassiatores ad hoc sacrum concilium tempore congruo sibi destinandos eligendo, et nunc per eosdem se eidem concilio præsentandos, quemadmodum poteritis confidenter intelligere, si et nunc per eosdem se eidem concilio præsentando per litteram missivam, quam una cum procuratorio offerimus, jusseritis legi publice: Itaque uterque nostrum in signum nostræ legationis individuæ, in persona nostræ universitatis, cujus legatione fungimur, singulariter potest dicere: *Ecce ego quia vocasti me*. 1. Reg. 3. ne tangamur ab illo horrendo divinæ comminationis improperio, quod subditur Prov. ubi supra: *Quia vocavi, & renuistis; extendi manus meas, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo & subsannabo, cum vobis quod timebatis advenerit, cum irruerit in vos repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio & angustia: tunc invocabunt me, & non exaudiam; mane consurgent, & non invenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperunt, nec acquieverunt consilio meo, & detraxerunt universæ correctioni meæ*. Sic ergo verificamus præmemoratam thematis sententiam, *Stellæ dederunt lucem &c.* in obedientia sanctæ matris ecclesiæ, quam ejus rex & legifer, sacerdos & legisdator, pontifex sive pastor, Altissimus in pacifica regni unitate, sacerdotali christianæ legis veritate, & pastorali exemplarium morum bonitate dignetur feliciter conservare, ex quo sine legitima talis ternarii harmonia nequit consistere ecclesiastica hierarchia.

LITTERÆ ALPHONSI

Regis Aragonum,

Quibus Bernardum Serra procuratorem suum generalem ad concilium Basileense creat.

UNiversis hujusmodi seriem audituris instrumenti quomodolibet seu visuris pateat evidenter, quod nos Alfonsus Dei gratia rex Aragonum, Siciliæ, Valenciæ, Majoricarum, Sardiniæ et Corsicæ, comes Barchinonæ, dux Athenarum & Neopatriæ, ac etiam comes Rossilionis et Ceritaniæ, de fide et animi puritate venerabilis et dilecti eleemosynarii nostri fratris Bernardi Serra ordinis Cisterciensis, plenarie confidentes, nos eumdem fratrem Bernardum Serra præsentem, et onus hujusmodi procurationis in vos suscipientem, procuratorem nostrum certum et specialem, et ad infrascripta generalem facimus, constituimus, et ordinamus tenore præsentium: videlicet ad comparendum, et præsentialiter interessendum, seu vos vice et nomine nostri præsentandum coram reverendo in Christo patre domino Juliano divina providentia sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ S. Angeli diacono cardinali, in Germania sedis apostolicæ legato, præsidenteque in sacro concilio Basileensi, aut quovis alio, necnon reverendis ac venerabilibus in Christo patribus, religiosis, ac illustribus, spectabilibus, magnificis, egregiis et nobilibus viris miseratione divina archiepiscopis, episcopis, abbatibus, aliisque personis ecclesiasticis vel sæcularibus in eodem sacro concilio existentibus, inibique nomine nostro, illustriumque fratrum nostrorum, seu cujusvis eorum, ac subditorum et vassallorum nostrorum, quæcumque vobis pro interesse seu jure nostro, seu illorum, aut cujusvis eorum, vel alias videbuntur vobis ibi agenda seu expedienda proponendum, dicendum, explicandum et allegandum de jure nostro & eorum, docendum, protestandum quoque, & requirendum, ac si vobis videbitur contradicendum, sive dissentiendum, seu opponendum, & de eisdem seu eorum quolibet instrumentum seu instrumenta publica confici requirendum pariter & habendum, & generaliter omnia alia faciendum & libere exercendum, quæ nos ipsi possemus personaliter constituti, etiamsi majora & graviora fuerint, superius expressatis; & etiam quæ de jure vel de facto mandatum exigerent speciale, vel sine quibus prædicta vel eorum aliqua ad effectum debitum perduci nequirent. Quoniam nos in & super eisdem omnibus & singulis ac dependentibus, seu emergentibus ex eisdem, vices nostras plenarie vobis committimus, cum omnimoda facultate promittendi vobis in nostra regia bona fide, & notario & secretario nostro sub scriptis tamquam publicæ perso-

Ib. p. 188.

ANNO CHRISTI 1432.

sonæ pro nobis & omnibus illis quorum interfit vel interesse poterit, nunc vel in futurum stipulanti & legitime recipienti. Nos semper habere ratum, validum atque firmum, quicquid per vos ipsum procuratorem nostrum procuratum & actum fuerit sive gestum, & nullo tempore revocare sub bonorum nostrorum omnium hypotheca. Quod est datum & actum in civitate Siracusarum die VII. mensis octobris, anno a nativitate Domini MCCCCXXXII. regnique nostri XVII.

Signum Alfonsi Dei gratia regis Aragonum, Siciliæ, Valentiæ, Majoricarum, Sardiniæ, & Corsicæ, comitis Barchinonæ, ducis Athenarum & Neopatriæ, ac etiam comitis Rossilionis ac Ceritaniæ, qui prædicta concedimus & firmamus, huicque sigillum nostrum impendendum jussimus apponendum. Rex Alfonsus.

Testes sunt qui prædictis interfuerunt nobiles Bernardus Johannis de Capraria comes de Modica, Dalmacius vicecomes de Rupebertino, & Raymundus de Perilionibus gubernator Rossilionis & Ceritaniæ, milites, consiliarii domini regis prædicti.

Signum mei Johannis Olzma secretarii domini regis prædicti, ejusque auctoritate notarii publici per universam ditionem suam, qui de ipsius mandato prædicta scribi feci & clausi.

EPISTOLA ALPHONSI

Regis Aragonum, ad concilium Basileense.

Mittit ad concilium Bernardum Serra ordinis Cisterciensis.

Ib. p. 189. Reverendo in Christo patri domino Juliano divina providentia sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ tituli S. Angeli diacono cardinali, in Germania sedis apostolicæ legato, præsidentique in sacro concilio Basileensi, amico nobis carissimo, Alphonsus Dei gratia rex Aragonum, Siciliæ, Valenciæ Majorcarum, Sardiniæ, & Corsicæ, comes Barchinonensis, dux Athenarum & Neopatriæ, ac etiam comes Rossilionis & Ceritaniæ, salutem, & votivis successibus gratulari, necnon reverendis ac venerabilibus in Christo patribus, & religiosis ac illustribus, spectabilibus, magnificis, egregiis & nobilibus viris miseratione divina archiepiscopis, episcopis, abbatibus, personisque sæcularibus in eodem sacro concilio existentibus, devotis, nobisque sincere dilectis, salutem & devotionis affectum.

Super nonnullis negotiis sacrosanctæ matris ecclesiæ nostrique commodum concernentibus & honorem, destinamus ad sacrum ipsum generale concilium de nostræ mentis intentu informatum venerabilem & religiosum & dilectum eleemosynarium nostrum fratrem Bernardum Serra Cisterciensis ordinis, præsentium exhibitorem, rogantes affectuose reverendas paternitates, illustres magnificentias & nobilitates vestras, quatenus dicti nostri eleemosynarii relatibus velitis, velut nostris fidem credulam adhibere. Datum in civitate Syracusarum sub nostro sigillo secreto, die VII. mensis octobris, anno a Nativitate Domini MCCCCXXXII.

Alfonsus propria manu.

EPISTOLA ALPHONSI

Regis Aragonum, ad concilium Basileense.

Notam facit concilio victoriam a se reportatam in regem Thuneti.

Reverendo in Christo patri domino J. divina providentia sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ S. Angeli diacono cardinali, in Germania sedis apostolicæ legato, præsidentique in sacro generali concilio Basileensi, amico nostro carissimo, Alfonsus Dei gratia rex Aragonum, Siciliæ &c. salutem & votivis successibus gratulari. Necnon & reverendis ac venerabilibus in Christo patribus, & religiosis ac illustribus, spectabilibus, magnificis, egregiis & nobilibus viris miseratione divina archiepiscopis, episcopis, abbatibus, personisque sæcularibus in eodem sacro generali concilio existentibus, devotis, nobisque sincere dilectis, salutem & dilectionis affectum. Ib. p. 190

Non ambigimus pro vestra & religione in Deum, & caritate in nos, & zelo in cunctum catholicum populum, gaudium non mediocre vos suscepturos, si quid enarrari audieritis, in quo summi Dei laus, ac gloria nostra, insignis victoria denique, & nominis Christiani exaltatio manifesta consistat, hoc nobis ita jam esse certo persuadentes, judicamus nulla ratione prætermitti a nobis debere, quin acceptum a Deo singulare donum penes vos profiteamur, pariterque vestros animos ingenti quadam lætitia repleamus. His enim proximis diebus, cum in nostrum Siciliæ regnum classe non invalida stipati pervenissemus, tametsi alia gravia mente ageremus, quæ nondum sui natura commode exequi posse arbitrabamur, tamen non immemores injuriæ, quam e triennio lapso nostræ insulæ Mileveti rex Tuninensis inferre, quamquam frustra conatus fuerat, & in alios Christi fideles quotidie inferebat, statuimus primum antequam illa ipsa agenda aggrederemur, hujus regis littora hostiliter visitare, ut secum, si vellet, armis decertare possemus. Audientes autem eum duas tantum dietas ab insula sua Eerborum distare, locum veluti sibi proximiorem, ac navigiis nostris magis quodammodo portuosum, delegimus, molem scilicet quamdam lapideam, quæ insulam hanc Punico littori annectit. Die itaque solemni assumtionis gloriosæ Virginis Mariæ, qua primum ad eam insulam applicueramus, fretum inter insulam ac Libica prædicta littora medium, subtili arte ac diligenti studio per quasdam fere ariditates seu exigua maria navigantes, ad mirabilem illam molem pervenimus. Est hæc moles tamquam pons longitudinis sex millium passuum, & supra solida, non forni-

ANNO CHRISTI 1432.

nicibus constructa, fretum illud medium intersecans. Hanc molem circa ejus medium sine mora conscendimus atque occupavimus, occurrentes resistentesque barbaros hostes oppressimus, atque in fugam vertimus, tentoria nostra ibi fiximus, vexilla & Christiana intersignia & particularia nostra gerentia firmavimus. Insulam illam Eerborum populosam, fertilem, opulentissimam, prima nostri adventus hora ita obsedimus, ut jam incolæ sui non tam de fortunarum jactura, quam de liberorum, de conjugum, de propria deditione cogitarent. Nos vero non quidem prædæ cupidine moti, cum rapinæ incendio cædi eam subjicere, ferroque ac flamma frondentes agros depopulari, ac prorsus vastare sine magna difficultate possemus, regem inimicum nostræ navigationis non ignarum adventare cum innumerabili militum ac peditum multitudine intelligentes, maluimus, ut cum eo confligeremus, expectare, quam in ipsam insulam irruere. Tum rex Tunisensis barbarorum omnium regum & potentissimus, atque ante hoc tempus invictus, cognita molis illius nostra captione, aliquos dies moram fecit, nec ulterius progredi ausus est, ni prius bene omnibus exploratis. Litteras interea ad nos præmisit, quibus petebat ut suum adventum præstolaremur, turpe ac ignominiosum ei fore commemorans, qui terga ostendisset. Polliciti fuimus hosti nos, quod sponte aliquandiu feceramus, proinde ipso poscente sat amplius facturos; idque dies per undecim ex tunc in ponte expectantes, at cibaria nostra paulatim consumentes, ut promiseramus, implevimus. Nam cum invadendi insulam occasio peropportuna esset, ea prætermissa, non prius ex ponte pedem retulimus, quam regis inimici adventus notus nobis esset, castra proxima, conflictus exercitus, fuga perspecta. Hæc enim ita acta sunt, ut dicimus, copiosiusque, ut firmiter credimus, gavisi fuissemus, non de regia fuga, sed de captivitate, non de prostrata exercitus parte, sed de toto partim cæso, partim in vincula conjecto; non de tentoriis aut hostilibus vexillis, sed de universis impedimentis, si consilia suscepta exsequi designata die potuissemus. Sed fuit, nescimus an dixerimus voluntas Dei, an vero fortunæ invidia, quæ tantam gloriam per nos comparari prohiberet, quamquam non sine memorabili victoria transierimus. Nam cum penultima die Augusti undique hostes, & Poeni, & insulares, uno consilio, una hora, non solum ab insula, sed etiam a littore Punico, nos acriter invasissent, magnaque virtute a nobis utrimque rejecti cum magna sua strage fuissent; statueramus die secunda Septembris acie ordinata in ligneas arces, quas rex barbarus penes extremitatem pontis fortissimas fecerat, atque eo tempore sæpius inhabitabat, ac in omnem exercitum suum impetum facere, lintribus exploratoriisque navigiis, quæ brigantinos vulgo appellamus, & schaphis, bene instructis, aridum mare juxta latam pontis seu molis navigare, & arces illas ac reliqua tentoria regia, quæ multa erant in ponte, ne quis inde in terra regredi posset circui-

A re, obsidere, atque expugnare. Sed pridie quam id acturi essemus, hostes animo deliberato & instructa acie impetum in alteram ex barreriis seu bastidis nostris circa medium pontem constructis fecerunt, graviter injuriis atque ignominiosis verbis fideles nostros, qui ob mandatum nostrum prævio intuitu exire nullo pacto intendebant, latescentes aliquandiu cum seipsos milites nostri continuissent, tandem insolentiæ tantæ impatientes, e castris prosiliunt, in hostes irruunt, illos trucidant, occurrentes alios plurimos premunt, atque ita cædunt, ut magna barbarorum multitudo Christiana tela sustinere non valens, inter suas arces se conferre necessario studuerit. At vero nos

B impetu quodam ac fervore animi, non temere provecti, hostilia munimenta simul cum hostibus invadimus, diruimus, ac solo æquavimus. Pervenimus ad regis Africi tentoria, quem tantæ stragis novitate attonitum, in gynecium equum velocissimum sui imponunt, fugientemque filius rex Bugiæ, nepotesque qui cum eo erant, aliique nonnulli primates, ac totus ferme exercitus per tria millia passuum fugiendo comitantur, sicque una evadunt. Fuerunt magnanimi plures ex inimicis viri præstantes ac primarii. Hi se nobis victoribus objicere voluerunt, ut morte sua victoriam nostram illustriorem redderent. Trucidati namque fuerunt nepotes & gener

C quidam regis barbari, trucidati & alii de regia stirpe, plurimique milites tam potentia quam dignitate apud regem primi. De reliqua multitudine occisa, quæ maxima fuit, de tormentis bellicis in nostram potestatem redactis, de vexillis propriis, regiis de tentoriis, de casside, de mucrone, ceterisque regiis ornamentis ad nos perlatis, nolumus ad jactantiam nostram meminisse. Hæc omnia parte militum nostrorum pugnante adversus innumerabiles pene barbaros suæ innitentes ferocitati confecimus. Quid die sequenti a nobis præstituta facturi fuissemus, cum toto exercitu præmeditatam ad pugnam accedente, facile ex comparatione quadam

D judicare quisque valet. Hic negotii exitus fuit, quod hoste fugato, in nostrum Siciliæ regnum, exhaustis fere alimentis, incolumes cum exercitu rediimus. Nunc laudem tantam divinæ clementiæ, non virtuti nostræ attribuendam censentes, ejus vos conscios, quæ nos velut ministros ad nominis Christiani exaltationem habuit, his litteris nostris quo brevius fieri potuit facere studuimus, latius si gesta omnia diffuse duxeritis audienda, coram vestro consessu narrabit venerabilis dilectus eleemosynarius noster frater Bernardus Serra Cisterciensis religiosus professus, quem cum aliis mandatis nostris ad sacrosanctam ipsam synodum mittimus,

E ut aliæ nostræ litteræ dilucide ostendunt. His pro tantis in nos Dei beneficiis, ut nobiscum Deum benedicatis, & in psalmis ac canticis, sicut nostra in eum devotio fert, jubiletis, petimus, hortamur, atque oramus. Datum Siracusis, die VII. octobris, anno a Nativitate Domini MCCCCXXXII.

Rex Alfonsus manu propria.

A

EPISTOLA ELECTORUM IMPERII

Ad concilium Basileense.

Mittunt nuncios ad concilium, quibus fidem adhiberi rogant.

Ib. p. 193.

Reverendissimis reverendisque in Christo patribus & dominis, dominis & amicis præstantissimis, &c.

Reverendissimi reverendique in Christo patres, &c. recommendatione devota antelata. In lapide angulari Jesu Christo militantem solidatam ecclesiam duplici robore, sacerdotio & imperio divina providentia stabilivit, nosque imperii electores, quos Dei ecclesia sacerdotes, & imperium sacrum principes constituit, ad sanctam catholicam & universalem ecclesiam & ejus unitatis bonum sic oportet & expedit sic habere respectum, quod nostri partes officii votive explere non possumus, si in ecclesia Dei discriminibus imminentibus pro viribus non occurramus. Quantum itaque catholicæ ecclesiæ astringamur sollicita meditatione pensantes, unanimi & devota mente ad vestrum celeberrimum coetum convertimur, nostros destinantes oratores & nuncios præsentes, harum bajulos, quibus dedimus in mandatis nonnulla nostri parte sacræ vestræ concioni referre, universalem ecclesiam, sanctissimum dominum Eugenium papam, & serenissimum dominum nostrum Romanorum regem concernentia, per quos cum reverentia sanctæ congregationi vestræ loquimur in sinceritate pura, rogantes, ut fidei nostræ zelum ipsa synodus sancta respiciens, nostræ devotionis alloquium placidius suscipiat, pro hac vice fidem adhibens eisdem oratoribus nostris credititivam, in his quæ super præmissis excellentiis vestris retulerint; sicque ad ea se sancta synodus clementer inclinet, ut a dissidiis & dispendiis quibus possit ecclesiæ catholicæ imminere periculum, caveatur, ad laudem & gloriam domini salvatoris, qui personas vestras votive dirigere & conservare dignetur ad profectum ecclesiæ sanctæ Dei. Datum Francfordiæ die X. mensis octobris MCCCCXXXII.

Conradus Maguntinensis) archiepiscopi.
Theodericus Coloniensis)

Ludovicus comes Palatinus Rheni & dux Bavariæ, &c.
Fredericus dux Saxoniæ & marchio Misnensis.
Fredericus marchio Brandeburgensis & Burgravius Nuremburgensis, sacri Romani imperii principes electores.

EPISTOLA ADOLFI DUCIS

Juliacensis ad concilium Basileense.

Mittit ad eos VVimarum de VVachtendonk legum doctorem.

Ib. p. 194.

Reverendissimis nobilibus ac venerabilibus & dominis cardinalibus, archiepiscopis, episcopis ceterisque venerabilibus dominis prælatis & etiam amicis meis singularissimis Sancti Spiritus circa initii salubris perfectionem assit gratia pro salute.

Reverendissimi ac venerabiles patres & B domini, vestrarum devotionum initium ac propositum, ut orthodoxæ religionis membrum, piæ congratulationis affectu commendo, sperans in magnorum discriminum, proh dolor! præsentis temporis augustiis, ubi domestica consilia remedium non invenerunt, vestrarum dominationum suffragio, quorum prudentiam in altioribus negotiis laudabilibus experientiæ frequentia approbavit salubre remedium. Et ne in tam sancti & salubris propositi perfectione domestica vinea arguatur sterilis in mea persona, actibus vestris felicibus monitus & exemplis, prompta consurgo voluntate, vestro felici initio operam dare nitens. Ea propter mitto ad præ- C sens honorabilem virum Wimarum de Wachtendonk legum doctorem, meritis suæ probitatis mihi dudum consiliarium, acceptum ad exponendum V. R. P. meæ piæ inclinationis desiderium propositum & intentum; rogando quatenus eidem in referendis & agendis meo nomine, fidem plenariam & auxilium V. R. P. dignentur impertiri, quas dominus noster Jesus Christus ad suæ ecclesiæ tranquillam reformationem feliciter conservare dignetur. Datum Coloniæ die B. Severini episcopi XXIII. mensis octobris MCCCCXXXII.

D

Sanctæ matris ecclesiæ devotus filius Adolfus Juliacensis & Montensis dux & comes de Ravensberg.

EPISTOLA CONCILII BASILEENSIS

Ad consules civitatis Argentinensis.

Ut viros aliquos doctos ad concilium mittant.

Ib. p. 19

Sacrosancta generalis Basileensis synodus, &c. Dilectis ecclesiæ filiis, magistro civium & consulibus civitatis Argentinensis, salutem, &c.

E Inter cunctas hujus sacri concilii sollicitudines, nulla major est, & nobis magis fuit cordi, quam ut Bohemiæ regnum in eadem nobiscum unitate conjungatur, ad quod sanctum opus perficiendum, nihil quod necessarium aut utile visum fuerit hactenus prætermisimus. Nam ut primum hæc sancta synodus congregata est, mox ad ipsum regnum piissimas litteras transmisimus, cum omni efficacia exhortantes, ut cum pleno man-

ANNO CHRISTI 1432.

mandato suos oratores ad hunc locum divinæ convocationis destinaret, ubi futuram nobiscum ipsorum unitatem in Dei misericordia sperabamus. Sæpe deinde versus Bohemiam nostros notabiles oratores misimus, qui hujusmodi sanctum negotium diligentius sollicitarent, ac celerius expedirent; actum est tandem interventu Spiritus sancti, ut convenientibus in oppido Egræ ambassiatoribus nostris & Bohemorum, cooperantibus ad hoc dilectis ecclesiæ filiis nobilibus viris, Frederico marchione Brandeburgensi, & Johanne duce Bavariæ, oratoribusque Nurembergensibus, & civibus Egrensibus, aliisque insignibus personis, unanimi consensu concluderetur, ut nobilis ambassiata omnium statuum regni Bohemiæ ac marchionatus Moraviæ ad hoc sacrum concilium proficisci deberet, postquam a nobis certos salvos-conductus accepissent. Quos jam pridem in plena forma, prout conventum fuerat, ad eos destinavimus. Post hæc duo nuncii ex regno Bohemiæ, cum litteris credentialibus supervenerunt, asserentes se præmissos ad denuntiandum, post ipsorum reditum in Bohemiam, incontinenti ambassiatores dictorum regni & marchionatus, jam electos, ad concilium venturos, nec non ad hospitia & alia necessaria pro ipsis ambassiatoribus præparanda. Hi duo nuncii & in via & hic cum omni humanitate suscepti, & tandem de nobis bene contenti, in Bohemiam reversi sunt, affirmantes quod post ipsorum reditum, dicti ambassiatores sine mora iter huc veniendi arripient. Ex quorum verbis, quantum conjecturare possumus, circa finem sequentis mensis novembris, aut ad plus ante festum nativitatis Domini, memoratam ambassiatam nobiscum constitui arbitramur. Et quoniam hæc res tam pia & necessaria communis est omnium Christianorum, & ad eam promovendam consiliis & auxiliis quilibet catholicus pro viribus obnoxius est; cumque eo promtiores ipsos Bohemos ad unitatem nostram suscipiendam sperandum sit, quo plures personas insignes in hoc loco adesse viderint, expediens fore existimavimus inter alias magnificas civitates, quam ad tam sanctum opus accersivimus, vestram etiam invitare, cujus prudentiam plurimum Bohemorum reductioni accommodam esse speramus. Vos igitur cum quanta possumus instantia deprecamur, ut omni quo potestis affectu ac favore, rem istam saluberrimam velitis prosequi ac promovere, aliquos magni consilii & bonæ conscientiæ viros, huicque prosecutioni affectos destinando, ut ipsorum præsentia gentis Bohemiæ reductioni consilium & auxilium afferre valeat. Ex qua re Deo omnipotenti, cujus res agitur, vos gratissimos reddetis, Christianæ religioni plurimum proderitis, vestræque præclaræ nationis Germanicæ quietem & tranquillitatem procurabitis, & nos omnes sacrum concilium celebrantes, ad quæque vobis grata obligatos efficietis. Datum Basileæ die XXIX. Octobris anno Domini MCCCCXXXII.

Explicit littera missa principibus Almanniæ & communitatibus civitatum pro facto Bohemorum.

EPISTOLA LUDOVICI

Comitis Palatini Rheni, ad concilium Basileense.

Mittit ad concilium doctores universitatis suæ Heidelbergensis.

Reverendissimis in Christo patribus & dominis, &c. Ib. p. 196.

In Christo reverendissime pater, & domine præcipue, ac patres reverendi amici peramandi, &c. Exhortati dudum & rogati nostros destinari oratores ad coetum inclytum, ubi sollicita pietatis cura adversus mala Christianis populis impendentia, de opportuno agitur auxiliationis praesidio; nostrae semper fuit intentionis propositum, expetitam legationem doctorum tam libenti quam grato animo destinare, nec ab eo declinandi cupido umquam incessit; quamquam suborta suspensionis concilii fama loquaci, nonnullis etiam aliis intercedentibus, paululum retracti, huc usque nostram legationem distulerimus. Tamen quia periculose inter difficiles orbis motus humana jactatur mortalitas, grave naufragium factura, nisi communibus periclitantium suspiriis, ut adversis imperet flatibus, spiritus suscitetur Altissimi, in cujus nomine congregati, vestri, ut spe pulcherrime confidimus, sinceri suspirant affectus, ut jacula quæ ad ultionem peccatricis carnis Dei immisit indignatio, provocata offensa acerbitatis per reformationem christianæ religionis deposita pio humani generis turbam miserationis conspiciens intuitus, pater provocatus clementer eripiat. In qua re quantum nostris incumbit humeris, oppresso populo relevationis speratæ sincero præstantes corde adminiculum, nostro & præelectæ filiæ inclytæ universitatis studii Heidelbergensis nominibus, egregios magistros Nicolaum Magni de Janvver, Gerardum Brand sacræ theologiæ, & Ottonem de Lapide decretorum doctores, viros pietate, scientia & circumspectione insignes, legatos & oratores nostros, ad coetum vestrum celeberrimum destinavimus pleno eosdem vestris paternitatibus & benignitatibus recommendantes affectu, et rogantes ut pietatis & nostræ contemplationis intuitu, benigniter eos suscipientes, caritative inantea pertractetis, ut eo placidioribus promtioribusque animis in vinea Domini pro optata salute fidelium obsequia impensuri, boni cujuscumque, in laudem Jesu Christi & salutare humani periclitantis generis remedium, exinde futuri participes nos constituant.

Ludovicus Dei gratia comes Palatinus Rheni, sacri Romani imperii archidapifer et provisor in partibus Rheni, Sueviæ et Franconici juris, et Bavariæ dux.

EPI-

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum ad Concilium.

Monet concilium de suo papam adeundi proposito, & de confoederatione Polonorum cum hæreticis Bohemiæ adversus Teutonicos.

Ib. p. 197. Reverendissimis venerabilibus in Christo patribus, etc.

Reverendissimi in Christo patres, etc. Audito pridem reverendissimo domino cardinali de Comitibus, quem sanctissimus dominus summus pontifex una cum reverendissimo domino cardinali de Monteforti jam vita functo, alias ad majestatem nostram transmiserat, et capta cum paternitate ejusdem pro accessu nostro ad Urbem et ad suam sanctitatem conclusione, nulla tamen alia de causa, nisi solum ad bonam concordiam et unanimitatem inter sacrum concilium et sanctitatem suam adaptandam, mox P. V. scriptis nostris prout decuit, avisatas effecimus, ne transitus noster eisdem paternitatibus vestris aliter quam sit interpretaretur: modo supervenit nuncius Basileensis Barbatus, afferens nobis bullam sacri concilii, quæ continebat, ea quæ per oratores summi pontificis in Basilea acta sunt, ac etiam responsum laudabile ipsis per sacrum concilium datum, quæ omnia, quia nobis nedum grata, sed et necessaria erant, lætanter suscepimus, et libenter audivimus, ac ea indubie ex Spiritu-sancto processisse cognoscimus. Verum quia eadem bulla nos admonet, ut tractatibus quibuscumque cum summo pontifice et aliis supersedere, illosque amputare velimus, nisi sanctitas sua sacro concilio Basileensi simpliciter et absolute adhæreat, &c. libenter valde audivimus avisationem illam, quoniam et illud semper intentionis nostræ fuit, nihil penitus cum sanctitate sua peragere, nisi concilio sine qualicumque limitatione annueret; nec meditatio illa, quam archiepiscopus Ebredunensis, non de mandato nostro, sed propria promotione interposuit, nobis umquam placuit, nec etiam quicquam acceptaremus, quod vergere posset quolibet modo in diminutionem seu derogationem sacri concilii Basileensis, & decreti Constantiensis, quod incipit frequens: sed ut omnia personali præsentia nostra melius adaptare possemus, nos dedimus et obtulimus suam sanctitatem velle visitare, quoniam nobis spes firma data est, quod ex mutua conventione, et non aliter, illud negotium aptari posset. Et pro eo nunc præmittimus solemnes oratores nostros, prælatos, barones, & nobiles ad suam sanctitatem, qui sibi exponerent ea quæ V. P. mittimus præsentibus interclusa; et etiam videbunt dispositiones pro transitu nostro aptatas, secundum quas nos poterimus regere. Idcirco V. P. attente rogamus, quatenus in re illa nullum penitus scrupulum mentibus vestris velitis immittere, sed firmiter scire, quod transitus noster in nullum finem fiet, nisi ut dominus papa concilio adhæreat. Quod si obtinere poterimus, laus Deo: si non, ex tunc sine corona et omnibus aliis privatis commodis huc revertemur, et ita inter nos et præfatum dominum cardinalem extitit prolocutum. Et licet, ut avisamur, multi nostro contrarientur accessui, tamen in nomine domini nullum periculum nos removere debebit ab his, quæ conferre possunt ad prosecutionem ipsius concilii, et ejus felices successus, quemadmodum V. P. subito per solemnes nuncios nostros informaturi sumus. Iterum rogantes, ut cum processibus contra dominum apostolicum et suos usque ad proximam avisationem nostram supersedere velitis; quoniam et hic dispositum est, ut ita fiat erga vos. Et hoc sua sanctitas per venerabilem dominum Jacobum Sirk prothonotarium facere velle nobis affirmavit. Reliquum est, quicquid dicatur aut fiat, non reperiemur in alia sententia, nisi cum adhæsione totali sacri concilii usque ad mortem. Præterea, reverendissimi patres, his novissimis diebus habuimus nova de regno nostro Hungariæ, de quadam confoederatione Polonorum et hæreticorum Bohemiæ contra omnem nationem et præsertim Teutonicam, demta natione Hungarica, quam, ut dicunt, excipiunt. Credimus tamen quod hoc fiat sub quodam velamine, quemadmodum in copiis præsentibus interclusis V. P. comprehendere poterunt. Quæ quidem res satis horrenda apud omnes arbitrari potest, quod hi qui fideles censentur, cum perfidis hæreticis in suppressionem catholicorum sic se connectunt, et jam apertius monstrant ea subsidia quæ ipsis hæreticis a prima pullulatione hujus pravitatis semper dederunt, quemadmodum constat omnibus nationibus convicinis, quod nisi fuisset adhærentia Polonorum, ipsi hæretici dudum ad alia fuissent deflexi. Hæc V. P. intimanda duximus, ut desuper cogitetis, et provideatis, ne isti conatus Christianismo pericula parturiant duriora. Datum Senis die ultima mensis octobris, regnorum nostrorum anno Hungariæ, etc. XLVI. etc.

Sigismundus, Dei gratia Romanorum rex semper augustus, etc.

Lecta cum copiis immediate subscriptis.

LITTERA

Missa per concilium Basileense dominis cardinalibus in curia Romana existentibus, VII. idus Novembris.

Ut si contingat sedem apostolicam vacare, non procedant ad electionem; sed ad concilium veniant.

Sacrosancta, etc. venerabilibus ac dilectis ecclesiæ filiis S. R. E. cardinalibus salutem, etc. Ib. p. 199

Cogitationes unitatis et pacis hæc sancta synodus jugiter cogitat, solertique cura ac vigili meditatione intendit omnem occcasionem schismatis et divisionis tollere, ac prudentiæ stylo amputare, in his sollicita intentione acies considerationis excitans, rata est so-

ANNO CHRISTI 1432.

fore admodum opportunum ad vestri memoriam revocare decretum ejusdem concilii, A jam dudum editum in quarta ipsius concilii sessione, cujus verba sunt hæc: *Ad providentiæ spectat officium, &c.* atque ne forte existimari posset tempus decem dierum vobis ad intrandum conclave præfinitum, per constitutionem editam in concilio Lugdunensi vobis currere, saltem a tempore notæ vacationis, in loco hujus sacri concilii certam declarationem, ipsum ad LX. dierum terminum prorogando, proxima sessione promulgavit, cujus tenor est talis: *Dudum hæc sancta synodus, &c.*

Admonemus igitur vos omnes et singulos, et per viscera misericordiæ Christi propensius exhortamur, atque in virtute sanctæ B obedientiæ, et sub poenis in dicto decreto appositis et contentis, districte vobis præcipiendo mandantes, quatenus in casu vacationis apostolicæ sedis, ad electionem procedere, contra dicti decreti tenorem, minime attentetis; sed ad locum hujus sacri concilii venire festinetis, omni mora postposita. Ecce vobis congruum tempus offertur, ecce vobis panditur via unitatis et pacis. Si ecclesiam Dei diligitis, cujus lacte nutriti estis, cujus honoribus maxime sublimati, pacem et unitatem diligite, oblatam vobis amplectimini viam unitatis et pacis. Nolite occasionem dare, ut inconsutilis Christi tunica discerpatur. Nolite agere ut mutuis con- C tentionibus materna viscera quatiantur. Cœlum in testes invocamus et terram, divinum judicium obtestamur, scandala omnia atque mala, quæ ex eo ventura essent, si contra dicti decreti tenorem, ad electionem procedere tentaretis, in culpam hoc attentantium animarumque suarum onus & periculum redundare, ac recepturos esse pro tam gravi flagitio in districto Dei judicio ultionem. Speramus autem in ejus misericordia, de quo dictum est per propheram, quod non relinquet virgam peccatorum super sortem justorum, quod si qui talia præsumerent attentare, hæc sancta synodus freta divinæ miserationis auxilio, talibus provide- D bit remediis, quod eorum malitia mox ut orta esset, cum Dathan & Abiron absorpta, consummationem accipiet divinæ dexteræ ultione. Confidimus autem de vobis meliora & viciniora saluti, ut matris vestræ sanctæ Dei ecclesiæ velut viri obedientiæ filii obsequentes mandatis, ad hanc sanctam synodum properantibus, & tam in prædictis quam in omnibus quæ ad exstirpationem hæresum, generalem reformationem, & pacem pertinent gregis Christi, pro sapientiæ, auctoritatis & rerum experientia, vobis a Deo collatis muneribus, ad culturam agri dominici partes impertiemini vestræ sollicitudinis & laboris, pro quibus accepturi eri- E tis mercedem gloriæ sempiternæ. Super præmissis autem universis Christianitatis principibus litteras nostras scripsimus harum seriem continentes. Datum Basileæ VII. idus novembris MCCCCXXXII.

LITTERA DOMINI ALBERTI DUCIS

Austriæ reverendissimis in Christo patribus &c.

Bohemos inducias cum ipso acceptare noluisse, sed terras ejus hostiliter intrasse.

REverendissimi, &c. post debitam sui recommendationem. Recepimus V. P. litteras in effectu continentes, vos intellexisse Bohemos ad treugas nobiscum servandas noluisse condescendere, prout hæc & alia in litteris eisdem plenius continentur. Est verum P. R. quod dicti Bohemi pluries recusarunt treugas habere nobiscum, uti credimus V. P. per nuncios sacri concilii ad Egram missos luculenter instructas. Quidam etiam ex ipsis Bohemis captiose tractarunt nobiscum super redemptione captivorum, quos tenemus mancipatos, satagentes variis modis nos defraudare. Quos tamen modos necessitate impellente non modica apprehendere non potuimus, prout adhuc sine gravi nocumento suscipere non valemus. Cognoscant igitur R. P. V. hanc rem taliter & non aliter fore gestam, contrarium susurrantibus minime credentes. Utinam dicti Bohemi dono Spiritus-sancti ad cor redirent, ac ad obedientiam debitam S. R. E. condescenderent! Sed ex ipsorum gestis revera nefandis illusi vehementer est timenda. Nunc vero cum polliciti essent suos ad sacrum concilium causa pacis nuncios destinare, suo exercitu ac munitione curruum fulciti, terras nostras, Austriam & Moraviam intraverunt hostiliter, deprædationes, incendia, latrocinia, stupra, incestus, & quam plurima alia crimina committere non verentes, prout adhuc, timore Dei penitus postposito, magis ac magis, quod dolenter referimus, committere non verentur in dies, ex quibus non pax, ad quam se quodam velamine anhelare testantur, quin potius pacis & Christi fidelium turbatio non modica ostenditur in effectu. Cum igitur dictis Bohemis ad terras nostras, cum maluerint, pateat ingressus, rupium, nemorum, alpium, aut aquarum obstaculis minime obstantibus, nisi quantum nos fidelium nostrorum assistentia hactenus restitimus, et adhuc resistere intendimus eisdem, totum nostrum juxta posse; supplicamus V. P. humiliter et devote, quatenus nobis providere libeat de auxilio opportuno, ut dictis Bohemis ecclesiam Dei et signanter statum ecclesiasticum multifarie multisque modis crudelibus turbantibus resistere valeamus, in eo utique Altissimo, cujus res agitur, obsequium acceptabile, nobisque et cunctis harum partium Christicolis consolationem paternam facietis. Scriptum in oppido nostro Korunorumburg XIV. die mensis Novembris MCCCCXXXII.

Albertus Dei gratia dux Austriæ marchioque Moraviæ.

Ib. p. 201.

PRO-

ANNO CHRISTI 1432.

PROPOSITIO

Domini episcopi Nivernensis, ambassiatoris domini ducis Burgundiæ facta in congregatione generali concilii Basileensis.

Ib. p. 202.

PRo et ex parte illustrissimi, generosissimi, potentissimi, ecclesiæ sanctæ devotissimi filii, nostrique domini metuendissimi, Philippi Burgundiæ, Brabantiæ, ac Limburgiæ ducis, Flandriæ, Arthesii etc. comitis, domini nostri supremi, ad hoc præsens sacrosanctum Basileense vestris in personis, reverendissimi reverendique in Christo patres, illustris princeps, ceterique spectabiles viri ac domini nostri honorandi, congregatum concilium, sui humiles oratores credentiales litteras parte sua presentaturi, orationemque tenuissimam facturi advenimus. Si Secundus philosophus in tantum silentio assiduerit, ut Adriano mortem minitante, silentium cervici præponeret; et Zenocrates in concione solita crebrius tacens, increpanti se diceret nusquam tacuisse nocuit, frequentius puduit esse loquutum; et Hester pro populo Dei regem Assuerum supplex exoratura, invisum apparatum, regiamque celsitudinem admirata, exanimis corruens, vocem pariter et spiritum suppresserit; si pluris hic quam Adrianus, si pluris hic quam Assuerus, ubi ecclesiæ universalis vestris in dignissimis personis paradigma complosum est; rem profecto grandem atque insupportabile onus nostris humeris injecimus, cum in præsentia P. vestrarum, dignissimi patres, qui vix balbutire noveramus, eloqui præsumsimus. Attamen experti in conspectu parentum leviores filiorum sermones frequenter jocundius admitti, orationem quam votis suscepimus peragendam, sub omni moderantia et correctione in antea prosequemur. Pro dicendorum hypothesi aspicientes ad temporum congruentiam, offerentes in medium illud regii prophetæ: *Oculi mei semper ad fideles terræ*. Et si oculi omnium ad Deum fidelium auctorem, tamquam ad essendi, originandi, et gubernandi primum et universalissimum verum principium, a quo cuncta suis aptantur in locis, debitosque in universo suos moliuntur gradus, secundum illud psalmorum, *Oculi omnium in te sperant, Domine, & tu das eis escam illorum in tempore opportuno*. Intellectualis tamen natura quodam familiari et secretiori prospectu suæ intentionis oculos dirigit in Deum, secundum illud Hermetis ad Asclepium secundum animam et corpus homo duplex, et illa pars simplex, quam vocamus divinæ similitudinis formam, quæ jugi intentione in suum auctorem perseverat. Proinde rationali quodam instinctu admoniti, homines de bene acceptis vices suo creatori possibiles refundere edocti, per varios religionis actus nunc devotione, nunc oratione, nunc decimis, nunc oblationibus, nunc sacrificiis divinæ majestatis excellentiam professi sunt; et hanc inter illos gratitudinis speciem adeo conspersam cognovimus, ut nulla hucusque fuerit tam barbara natio, quæ Deum supra se magnum quoddam existimans, illum suspiriis non advocaverit, confictisque ceremoniis et immolatitiis muneribus sibi placabilem fieri non aspiraverit. Unde ille Trimegistus: Hæ sunt summæ intentiones Dei, cum divinis obsequiis a mortalibus gratiæ peraguntur. Et propheta regius: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo*. Ceterum oculi omnium ad quosdam dignitate præfulgidos, aut quia ceteros ad recte, sancte, et politice convivendum docuerunt, aut quia excellentioribus heroicisque donis communitati, gloriosiores et deificatiores facti, reliquos in admirationem pertraxerant: sicut et religione Deum, ita et illos quodam amantissimo venerationis cultu, quem nostrorum quidam honorem, alii duliam, alii yperduliam dixerunt, incolere studuerunt, quæ in tantum apud homines invenitur adaucta urbanitas, ut urbium conditores virtute claros et victoriis gloriosos, de somno Scipionis, Macrobio teste, frequentius Deos appellarint, eisdem humanos honores acclamasse non contenti, nisi et divinos impendissent. Qui gratiarum exuberantissimus affectus inter nostros admodum invaluit, ut si quod habitationis clima, laude, gloria, commendationeve dignum possedisset, orbem fere totum ad sui contemplationem pertraheret. Anne Salomonis probatissima virtus orientalium conspicuos ad sui invisionem pertraxit? Quid dixerim de illo sanctorum commendatissimo Antonio, qui intra desertorum vasta cohabitans, feroces tyrannos ad suorum oscula pedum devotius adduxit? Quod si in mortalibus viris, quodve coeli incorporatum munus ceteros ad se incolendum in suam redegerit operationem, quid de gente sancta, populo acquisitionis, vestro regali sacerdotio, dignissimi viri, in quo ecclesiæ triumphantis verum relucet pontificium, in quo ecclesiæ militantis irrefracta resultat species, in quo utriusque gladii collata potestas irradiat, a quo gratiarum exuberantissimi fontes in convalles populorum copiosius refluunt, et apud quod illud misericordiarum a latere Christi profluxum permanet ærarium? Hoc vestrum sanctissimum, gloriosissimum, beatissimumque sacerdotium prædicant homines, extollunt populi, nationes venerantur, verentur, reverenturque: quos devotius imitari studens illustrissimi principis ac domini nostri celsitudo, certo comperiens ecclesiam sanctam Dei hoc in Basileensi loco adunatam ad incolendum venerandum reverendumque vestrum secundum ordinem Melchisedech sacerdotium, nos suos humiles servitores transmittere curavit: cujus parte illud offerimus regii prophetæ, *oculi mei semper ad fideles terræ*. Profecto, dignissimi patres, profecto illustrissimi principis ac domini nostri ducis excellentia ad vos fidelium conductores oculos suæ piæ intentionis direxit, quæ per omne gratitudinis genus optans diffundi, in primis vestris reverendissimis reverendisque paternitatibus de rescriptis et frequentius transmissis ambassiatis affectuosius regratiatur, apud easdem devotius deprecans de tardatione forsitan optatæ visitationis favorabilius excusari,

ANNO CHRISTI 1432.

ri; in tantis enim et arduis hactenus implicata, quæ diutius votis conceperat usque in præsentia tempora minime exsolvere valuit. Præterea quia ad certum didicit easdem vestras reverendissimas reverentiasque hoc in sacerrimo Basileensi loco esse conjunctas ad exstirpandum hæreses, et præsertim illam Hussitarum Bohemorum nostris temporibus ceteris procellosius debacchantem, suoque damnabili rugitu fines nostros attingentem, catholicorum principum pacem, ecclesiasticorumque virorum reformationem requirendam, in his tam sanctis vestris votis condelectata, eisdem congaudet, congratulatur, et alludit, existimationem firmissimam ducens, nullo ævo ecclesiam sanctam Dei super grandioribus fuisse congregatam, B vosque dignissimos viros, quos Dominus constituit super testamentum suum et sacrificia, nullum usquequaque acceptius sacrificium præstituros; obinde R. P. V. in visceribus Christi precatur et exhortatur ducalis celsitudo, quatenus in his tam Deo placentibus et dignificis rebus Deum præ oculis habentes, vices vestras, exactam quoque diligentiam exhibere studeatis: seque pro his juxta vires exequendis voluntarium devovet. Rursus quia frequentius ad memoriam traxit ducalis majestas, quod solerti et vigilanti cura Dominus noster Jesus Christus, supremus ecclesiarum pastor, inter suos pacem et unionem haberi optaverit, qui omnem divisionis C atque schismatis occasionem eradicare sollicitus, ad Patrem suum omnipotentem orationem fundens inquiebat, *non pro eis tantum rogo te, Pater sed pro eis qui, credituri sunt per eos, ut unum sint, sicut tu in me, & ego in te, &c.* Et per Apostolum 1. ad Cor. 1. *Obsecro vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut id ipsum dicatis, & non sint schismata in vobis, sed perfecti estote in eodem sensu & in eadem sententia.* Nec mirum, quia ipse est illa unitas, quæ per numeros coextensa suo virtuali amplissimo ambitu omnem creaturarum congeriem in unum glomeravit universum, quæ inter duo extrema angularis lapis defixus, utraque faciens unum, nos D quidem natura sejunctos, per gratiam uniformisans, sibi ipsi copulavit, & hanc sacerrimam suorum communionem attestatus, in ecclesia sancta Dei unum pastorem unicumque gregem demulgavit, suæ amantissimæ consorti, ecclesiæ sanctæ Petrum & successores suos pastorem unicum præficiens, secundum illud Johannis: *Simon diligis me plus his? pasce oves meas*; ut sub uno sempiterno capite Christo una fide, uno baptismate, una sacrosancta matre ecclesia, unicoque summo pontifice vitam agendo, ad gloriam quæ secundum B. Dionysium de cælesti hierarchia in unione deiformi consistit, traheremur. Etiam quia non immemoriter E duxit ducalis magnificentia, nihil in sæculis esse perniciosius, nihil infidelibus delectabilius, catholicis scandalosius, & prospectantibus monstruosius discessu membrorum a capite, filiorum a parente, pastoris a grege, & sponsi a sua amantissima sponsa; percepto quod usque in præsentem diem domini nostri summi pontificis Eugenii sanctitas, huic sacerrimo concilio suam præsentiam

A minime exhibuerat: quæ tamen tam dignificis rebus tractandis, concludendis, atque expedite practicandis, non modicum aut saltem ejus demissa auctoritas non modicum, videtur accommoda, timens ne levi causa amplior diffidentia oriretur, in magnum adhuc tenerrimæ unionis præjudicium ecclesiæ, in novumque antiquati schismatis exordium, decrevit nos suos obsequiosos ad ejusdem domini nostri summi pontificis sanctitatem quam citius progredi, eamdemque in omni humilitate, reverentia & obedientia filiali suppliciter exhortari, quatenus mollificatum cor patris convertens in filios, se ad hoc præsens Basileense concilium corporaliter transferre dignum ducat: in casu vero legitimi impedimenti, suos committere cum plenitudine potestatis; rogatque filiali affectu eadem excellentia, ut in his quæ auctoritatem, libertatem & honorem ejusdem domini nostri sedisque apostolicæ concernent, cum omni reverentia & mansuetudine hoc sacrum concilium agere dignum arbitretur, in Domino optime confidens, quod precibus catholicorum principum demulsus, se suis votis de proximo exhibebit promtiorem. Postremo, quia advolante fama, qua nihil in creaturis mobilius, ad aures illustrissimi domini nostri pervenit, Hussitarum Bohemorum ambassiatam sub certis præfixis conditionibus, & cum non modica spe reductionis eorum, ad hoc sacerrimum devenisse concilium, dolore uterino compatiens, tam dudum gloriosum regnum, Gallicorum genti confidentissimum, & sibi ex genere propinquissimum, sub tanto periclitari discrimine, in futura eorum caritativa & amicabili reductione delectatus, nos suos in hac materia auxilium, assistentiam & favores possibiles præstituros demandavit. Verum si, quod absit, indurata cervice atque pertinaci animo, hujus sacerrimi concilii rejecto consilio, effrenata facie suis in damnatis hæresibus morari prælegerint, de cunctis hoc abominabilibus detestatur nefas, aliam præter gladii viam non arbitratus, ecclesiæ sanctæ Dei huicque sacerrimo concilio ad beneplacita se devovet paratissimum, sub conditionibus & modis aliquando tactis, & in posterum explicandis, cum reliquis orthodoxis principibus apprendere scutum & arma, & exsurgere in adjutorium populo sancto Dei, seque Gedeonis exemplo positurum murum pro defensione domus Dei Israel: gladium quoque ad vindictam malorum accinctum usque ad rei votivam consummationem pro viribus devibraturum, eo præstante, qui fortium manus dirigit ad prælium, & digitos eorum ad bellum, cui honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ANNO CHRISTI 1432.

PROPOSITIO

Facta per dominum eleemosynarium regis Aragonensis in congregatione generali sacri concilii Basileensis.

Ib. p. 206. STelliferi conditor orbis, sublimis & excelsus, cujus ineffabilis altitudo clementiæ nullis est inclusa limitibus, nullisque est terminis comprehensa, de sede majestatis suæ ab æterno prospiciens, quod serpens ille hostis antiquus, humani generis insatiabilis homicida, qui primo nobis semen mortis invexit, ac mundum istum victo sibi homine subjugavit, venenumque suum decipiendo primorum hominum credulam novitatem in corpora nostra latenter immersit; ne quomodo homo ad missam sapientiam suspiraret, vel debitum sibi quæreret testamentum, sic cuncta fuscis suæ artis infecit, ut stultitiam sapientiæ colore vestiret, & mortem mentitæ vitæ lenociniis obumbraret, consubstantialem sibi Filium & æternum humanitatis nostræ carne in utero induit virginali, qui adversis adversa destruxit, & per similes quasdam operationes ingenii illius artificis machinas elisit, ut paribus quibusdam vestigiis salutaribus, licet impressa illius mortifera stigmata delerentur. Sed adhuc atrox ille seductor aspiciens, quod in ecclesia, quæ fidelium mater est omnium & magistra, in qua idem sacerdos ipse est sacrificium Jesus Christus, virtutum utique spiritualium jocunda foret deçoraque plantatio, ubi hortus conclusus in capita quatuor derivatur, & ex eadem sapientia vera virtus quadripartita procederet. Splendidissima quoque ibi lilia vernant, ibi nardus sponsi fragrantissimum præstat odorem, cæteraque fluunt aromata, austro inspirante, aquilone fugato, ibique succisis spinis ac vepribus, quibus antea pungebatur, unctione misericordiæ profusus animus in ea feliciter requiescet, superseminavit in agro Dominico zizaniam, ac multorum animos ab unitate ecclesiæ nefarie segregavit. Quamobrem ad exsuperandam malitiæ pravitatem, ac ne tunicam Christi inconsutilem sciffura ulla laceratam exhibeat, vos excelsa templi luminaria, ecclesiæ pastores & præsules, vos nobiles, egregios, spectabiles, & sapientissimos viros, qui in hoc gloriosissimo cœtu unam sanctam catholicam & apostolicam repræsentantes ecclesiam, de diversis mundi partibus congregavit in unum Dei sapientia pontifex Jesus Christus. Ne igitur quisquam existimet, navem istam ecclesiæ turbidis hujus sæculi fluctibus, aut diabolicis fraudibus posse deficere, aut erroris naufragium in aliquo sustinere, caute duxi pro themate proponendum illud sacræ scripturæ eloquium, quod in libro numerorum c. XVI. divinitus exaratum est, videlicet: *Sufficiat vobis, quod omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus*. In quibus verbis tria per ordinem proponuntur, quæ manifeste obtinet hæc sacrosancta synodus generalis, primo sufficientiæ & abundantiæ adoptionem, quia *sufficit vobis*; secundo, concordiæ & excellentiæ unionem, quia *omnis sanctorum multitudo est*; tertio, securitatis & permanentiæ consummationem, quia *id ipsis est Dominus*.

Primo enim hæc sancta synodus obtinet sufficientiæ & abundantiæ adoptionem, quia *sufficiat vobis*. Quid enim huic deesse poterit, in qua præsidet Verbum illud æternum, quod erat in principio apud Deum, quod Verbum factum est caro de carne Virginis, secundum Verbum suum, non verbum prolatum ut transeat, sed conceptum ut maneat; non verbum scriptum & mutum, sed incarnatum & vivum, hoc est non mutis figuris mortuis in pellibus exaratum, sed in forma humana castis Mariæ visceribus vivaciter impressum! O immaculatam Dei ecclesiam! O sponsam Dei electam! O deargentatam Christi columbam, divinis eloquiis eruditam! in qua omnes sapientes cortinas decem ad explendum opus tabernaculi mirabiliter exstruxerunt, in qua cœlestis artifex propitiatorium, id est oraculum de auro erexit mundissimo, duosque Cherubim ex auro ductili alas in singulis summitatibus propitiatorii extendentes, & candelabrum ductile de auro mundissimo, de cujus vecte calami, scyphi, sperulæ ac lilia procedebant. Magnum nempe pietatis sacramentum erga dilectam Dei ecclesiam in hoc evidenter possumus intueri, quod divina providentia in ea singulis quibusque temporibus viros sanctos quasi novas quasdam stellas in cœlo apparere facit, secundum quod temporis exigentia hoc exposcit, sicut tuba veritatis Gregorius eleganter insonuit dicens: Licet inter hæc merito divinæ dispensationis opera cernere, quomodo ad illuminandam noctem vitæ præsentis, astra quoque suis vicibus in coeli faciem veniant, quousque in finem noctis redemtor humani generis, quasi verus Lucifer surgat. Nocturnum namque spatium, dum tendentium succedentiumque stellarum cursibus illustratur, magno coeli decore peragitur. Ut ergo noctis nostræ tenebras suo tempore editus vicissimque permutatus stellarum radius tangeret, ad ostendendam innocentiam venit Abel, ad docendam cordis munditiam venit Enoch, ad exhibendam spei & operis longanimitatem venit Noe, ad manifestandam obedientiam venit Abraham, ad demonstrandam conjugalis vitæ continentiam venit Isaac, ad insinuandam laboris tolerantiam venit Jacob. Ecce quam fulgentes in coelo stellas cernimus, ut inoffenso operis pede ecclesia iter suæ peregrinationis valeat peragrare. Nam cognitioni hominum divina pietas quot sanctos vel justos exhibuit, quasi tot astra super peccantium tenebras misit; & non solum in veteri testamento hoc fecit, sed etiam in novo. Unde in principio misit apostolos & discipulos fide armatos, contra incredulos; postea martyres armatos patientia contra tyrannos; postea doctores illustratos sapientia contra hæreticos; postea confessores coruscantes sanctimonia contra male viventes Christianos; denique vero vos electos Dei operarios gemina potestate fulgentes, hoc est imperio duplici, spirituali videlicet & temporali, evangelicus ille paterfamilias ad ex-

ANNO CHRISTI 1432.

excolendam ejus vineam hora noviſſima deſtinavit. Eſt enim hæc civitas illa Jeruſalem duodenis virtutum præfulgens radiis, quam coeleſtium arcanorum ſcrutator Johannes in Apoc. c. 21. vidit deſcendentem de coelo, cujus muri fundamenta ornata erant omni lapide pretioſo, in cujus laudes Pſalmiſta cecinit, qui Chriſtum lyra prædicat, & in decacordo pſalterio ab inferis excitat, ſic dicens cap. 52. *Conſurge, conſurge, induere fortitudine tua Sion, induere veſtimentis gloriæ tuæ, Jeruſalem civitas ſancti... Sternam per ordinem lapides tuos, fundabo te in ſaphiris, & ponam jaſpidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides ſculptos, omneſque terminos tuos in lapides deſiderabiles.* Hinc etiam ſicut propheta Ezechiel teſtatur cap. 16. Juravit Dominus, & ingreſſus eſt pactum ſecum, inquiens, *Lavi te aqua, & emundavi ſanguinem tuum ex te, unxi te oleo, & veſtivi te diſcoloribus, & calceavi te janthino, cinxi te byſſo, indui te ſubtilibus, & ornavi te ornamento, & dedi armillos in manibus tuis.... & ornata es auro & argento, & veſtita es byſſo & polymito, multiſque coloribus.* Cum ergo hæc ſacroſancta ſynodus tot ac tantis gratiarum donis ſufficienter abundet, ac non paucis virtutibus ſit copioſius irrorata, dicere non incongrue cum Apoſtolo poſſumus illud 2. Cor. 3. *quod omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt, qui idoneos nos novi teſtamenti fecit miniſtros, non litteræ, ſed ſpiritu.* Et hoc de primo.

Secundo, obtinet hæc ſacroſancta ſynodus concordiæ & excellentiæ unionem, quia *omnis multitudo ſanctorum eſt*, de qua dicitur illud 2. Paral. 6. *Convertit rex faciem ſuam, & benedixit multitudini Iſrael.* Hæc eſt etiam illa ſapientum multitudo, quæ ſanitas eſt orbis terrarum, cujus rex ſapiens, id eſt Chriſtus, ſtabilimentum eſt, merito ſecundum præſentem viatorum ſtatum catholica ſive univerſalis eccleſia nuncupatur. Non enim ſicut hæreticorum conventicula in aliquibus regionum partibus coarctatur, ſed per totum terrarum orbem dilatata diffunditur, ut dicit Iſidorus l. 1. de Summo Bono. Hæreſes aut in aliquem angulum mundi, aut in unam gentem verſari inveniuntur; eccleſia vero catholica, ſicut per totum mundum extenditur, ſic & omnium gentium ſocietate conſtituitur. Præſertim quia omnes omnium hominum diverſitates colligit, & nullam abiicit; non rituum varietates reſpuit, quia & Judæos & gentiles pariter vocat; non nationum diverſitates, quia & Græcos & barbaros, Scytas & Medos; non conditionum, quia ſervos & liberos; non ſexuum, quia maſculos & feminas; non animorum, quia doctos & indoctos, ſapientes & ſimplices; tandem vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Hanc enim, quam fecit Chriſtus per prædicatores ex multorum collectione populorum in una fidei confeſſione, arca Noe, quam fecit ſecuribus & dolabris ex multorum lignorum materia & bitumine, typice deſignavit, quam Chriſtus gubernator inter hujus vitæ procellas regens, per ſe ducit ad ſe; quod autem in ſupremo ad unius cubiti menſuram arca contrahitur, hoc ſignificat, quod Chriſtus, qui eſt caput eccleſiæ & ſanctus ſanctorum, per naturam conſimilem inter homines eſt, per virtutem ſingularem ſupra homines eſt. Nec illud prætereundum videtur, quod ſicut eccleſiæ univerſitas non tollit univerſalitatem, immo in ipſa univerſalitate unitas deſignatur, ut probat Iſidorus 8. ethymol. libro, quoniam ab uno cognominata eſt univerſalitas, & ideo in unitate colligitur. Nam in dialectica Univerſale dicitur, quia multa in unum colligit: eſt enim unum in multis & de multis; accipitur enim in intellectu ex convenientia & conformitate multorum. Omnis autem convenientia unitas eſt. Eſt igitur eccleſia ita una, quod univerſalis, & ita univerſalis quod una. Idcirco vere dici poteſt reſpublica, c. *de ſacro, & ut inter divinum.* Nam reſpublica eſt res populi, populus autem eſt multitudinis cœtus juris conſenſu & utilitatis communione ſociatus, ut patet ex diffinitione Tullii, quam Auguſtinus ſæpe inducit; immo ſecundum hanc diffinitionem nulla communitas dicitur vere reſpublica, niſi eccleſiaſtica, quia in ea ſola eſt vera juſtitia & vera utilitas, & vera communio, art. XII. q. 2. *dilectiſſime.* Ac ſummopere advertendum, quod hæc ſolum non dicitur multitudo, ſed ſanctorum. Nihil enim ſanctum apud veteres dicebatur, niſi quod ſanguine hoſtiæ eſſet conſecratum atque conſperſum. Unde hi qui purificari volebant, ſanguine hoſtiæ tangebantur; ſic hæc fidelium multitudo accedens cum corde vero in plenitudinem fidei, ad ſanguinis aſperſionem melius loquentem quam Abel, ſeu ad eum qui unam pro peccatis ſemel offerens hoſtiam, in ſempiternum ſedet in dextera Dei, ſanctificatur in ſanguine ipſius hoſtiæ, & ab operibus mortuis plenius emundatur. Flecto igitur genua mea pro vobis ad Deum Patrem, & oro cum Paulo, ut vos Dominus multiplicet & abundare faciat veſtram caritatem in invicem & in omnes, *ſolliciti ſemper ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis; unum corpus & unus ſpiritus, ſicut vocati eſtis, in una ſpe vocationis veſtræ, unus dominus, una fides, & unum baptiſma:* ita ut in hac credentium multitudine, cujus eſt cor unum & anima una, ille qui venturus eſt glorificari in ſanctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus, omnem voluntatem bonitatis ſuæ in vobis adimplere dignetur, & opus fidei in virtute ut clarificetur nomen ipſius in vobis, & vos in illo, ad cujus ſanctæ multitudinis ſequendum judicium atque conſilium, fideles omnes hortatur Apoſtolus ad epheſ. 3. dicens: *In caritate radicati atque fundati, ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, &c.* Et hoc de ſecundo.

Tertio & ultimo, hæc ſancta ſynodus obtinet ſecuritatis & permanentiæ conſummationem, quia *in ipſis eſt Dominus.* Quibus, quæſo, patres reverendiſſimi atque doctiſſimi, major poteſt eſſe ſecuritas, majorque fiducia, quam vobis ſacrum concilium facientibus, cum quibus certiſſime inhabitat ſancta & ineffabilis Trinitas unus Deus? quod ſacrum concilium quantæ ſit auctoritatis, quantæ virtutis, ex Auguſtini, Hieronymi, Gre-

ANNO CHRISTI 1432.

Gregorii, Cælestini, Isidori, aliorumque sanctorum patrum auctoritatibus sufficienter colligitur, & ex ipsa divina inhabitatione plenius comprobatur. Nec credendum est in hac sancta electorum multitudine pro exstirpatione hæresum, & reformatione ecclesiæ in Sancto Spiritu legitime congregata Deum non habitare, cum, Luca testante, in medio duorum vel trium sit, qui in ejus nomine congregantur. Unde Johannes in Apoc. c. 21. cum vidisset civitatem sanctam Jerusalem descendisse de coelo a Deo, paratam, id est militantem ecclesiam, statim audivit vocem magnam de throno dicentem: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipsi populus ejus erunt, & ipse Deus cum eis.* Hoc etiam videtur tangere Augustinus in Enchiridion cap. 34. quærens quare in symbolo statim post SS. Trinitatis commemorationem sequitur articulus *Credo in sanctam ecclesiam catholicam*, dicit: Rectus confessionis ordo poscebat, ut Trinitati subjungeretur ecclesia, tamquam habitatori domus suæ, & Deo templum suum & conditori civitas sua. Et idem Augustinus super psalmum 9. *Deus habitat in Sion*, id est in ipsam ecclesiam; nisi enim inhabitaret, iret in errorem, quantumcumque studiosissima esset ejus speculatio. Præterea vas electionis & magister gentium, inquit ad Ephes. 5. *Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, ut sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet sibi ecclesiam gloriosam, non habentem maculam neque rugam, neque aliquid ejus, sed ut sit sancta & immaculata.* Quomodo autem Christus ita sponsam suam dilexisset ecclesiam, si eam in his quæ pertinent ad necessitatem salutis permitteret fornicari? Aut quomodo ipsa permaneret virgo immaculata sine macula, & sine ruga, si ejus judicium maculam aut erroris rugam posset in aliquo fermentare? Ecclesia etiam gubernatur per Spiritum sanctum, qui est Spiritus veritatis, Johannis 15. & docet omnem veritatem, Johan. 14. idcirco deficere non potest. Unde illa cœlestis fistula, Ambrosius, stabilitatem ejus & excellentiam evidenter insinuat, dicens: Quid per navem denique, nisi Dei ecclesiam intelligere debemus, quæ crebris ventorum flatibus & aquarum fluctibus, id est tentationum plagis & verberibus fatigatur, quam turbidi fluctus, id est hujus sæculi potestates conantur ad saxa perducere, quæ etsi undarum fluctibus aut procellis sæpe vexatur, tamen numquam potest erroris naufragium sustinere, quia in arbore ejus, id est in cruce, Christus erigitur; in puppi ejus, id est in posteriori parte, Pater Deus præsidet gubernator; proram vero ejus, id est priorem partem, Paraclitus conservat Spiritus. Hanc etiam per angusta hujusmodi freta duodeni remiges ducunt, id est XII. apostoli, & similis numerus prophetarum. Tandem Christus oravit pro ecclesia, Petro inquiens, Lucæ 22. *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Orat ecclesia triumphans, quod sollicita valde est pro ecclesia militante, ut in lib. Enchiridion Augustinus eleganter deducit, dicens: Ecclesia quæ beata persistit, parti suæ peregrinanti, id est ecclesiæ militanti, sicut oportet opitulatur, quia utriusque una erit consortia civitatis, sicut nunc est, una confœderatio caritatis. Et Ambrosius in libro de Abraham patriarcha, inquit: Sanctorum & justorum fides nos servat, ipsorum justitia ab exilio nos defendit. Sodoma quoque, si habuisset X. viros justos, potuit non perire. Ex quibus omnibus evidenter infertur, quod tam ratione intercessionis Christi, qui propter sui reverentiam meruit exaudiri, quam etiam triumphantis ecclesiæ & justorum, qui sunt in ecclesia militante, hæc sancta ecclesia ab erroris macula præservatur, cujus, sicut dicit B. Hilarius l. 1. de Trinit. proprium esse solet, ut tunc vincat cum læditur, tunc intelligat cum arguitur, tunc secura sit cum reparata videtur. Quare confidimus, quod ille qui post nubilum dat serenum, inclytam sponsam suam succedentibus turbationum fluctibus agitatam, oculo interiori vel clementiori ex alto respiciet, non ferens eam in sui nominis injuriam conculcari diutius.

SECUNDA PROPOSITIO

Domini episcopi Nivernensis contra dicta per vicarium Moguntinum, super sessionibus domini ducis Burgundiæ, & dominorum electorum, seu oratorum eorumdem in concilio Basileensi.

SI quid superiorum favor, si quid vere indita lex, si quid patrum reverentialis timor in nobis ruboris aut verecundiæ suffudisset, jam, o reverendissimi reverendique in Christo patres, & domini honorandi, manus ori impingentes, erubescere satius & tabescere debueramus, qui aliquando & nudius tertius nostris stridentibus sermonibus aures vestras permulcebres collisisse non contenti, orationem rudi, vili, indigestoque sermone contextam, in tam dignifico coetu exordiri præsumsimus: consultius nobis perpetuum silentium impositurі, nisi & rei tractandæ, & utinam non tractandæ perurgens necessitas, & vestra per orbem disseminata caritas nostros pene deficientes spiritus in ampliorem dicendorum copiam erexissent. Itaque ab illustrissimo, potentissimo, gloriosissimo domno, domino Burgundiæ, &c. duce Flandriæ, Arthesii, Hannoniæ, Hollandiæ, &c. comite, majoris atque minoris Frisiæ domino, ecclesiæ sanctæ devotissimo, ad hoc sacerrimum concilium Basileense præcursores destinati, audientes quemdam doctorem ambassiatorio nomine defungentem pro parte reverendissimorum reverendorumque in Christo patrum ac illustrium & potentum dominorum, dominorum electorum sacri imperii, minime tamen de eorum mandato, sed nomine proprio, suorumque sociorum, in magna prorupisse, ejusdem dictis occurrere affectantes, orationem, quam mente formavimus, inantea prosequemur, illud pro themate accipientes: *Firmetur manus tua, exaltetur dextera tua, justitia & judicium præparatio sedis tuæ*; quod ut

Ib. p. 21

ut in dicendis certius processerimus.

Protestamur in primis quod huc non advenimus comparituri ad acceptandum, recipiendum aut inchoandum strepitum processus, aut formam juris, sed tantum ad petendum locum illustrissimo domino nostro debitum, et in concilio Constantiensi assignatum. Secundo, quod per præsentem audientiam, aut quamcumque aliam in futurum concedendam, non intendimus recedere a via per hoc sacerrimum concilium introducta, scilicet quod in hac materia summarie de plano et ex officio procedetur. Tertio, quod ea quæ dicturi sumus, non de mandato illustrissimi domini nostri ducis, sed propriis nominibus tantum, ut defensores, et ad retrudendum ea quæ per doctorem dictum in dicti domini nostri ducis ac suarum patriarum præjudicium et scandalum posita sunt, aliquid quod in præjudicium aut diminutionem status aut honoris cujuscumque principis viventis; præsertim reverendissimorum in Christo patrum illustriumque dominorum, dominorum electorum sacri imperii, dicere minime intendentes: quod si oppositum contingeret, imputetur loquenti, non menti.

His protestatis, etiam occurrat illud primæ Petri c. 2. *Fratres obedite omni creaturæ, regi tamquam præcellenti, & ducibus tamquam ab eo missis*; ex cujus textus serie accipitur, quod in principibus est excellentia; excellentia autem cum ab excedo dicatur, notat virtutis superexcrescentiam. Cum enim principes et reipub. rectores, sive temporales sive spirituales, ceterosque re et æstimatione, vel existimatorie præcellere debeant in virtute, in principibus suspicatur esse excellentia sive præcellentia. Et quia philosophorum potissimis testibus optimum decoratis hac in vita est virtus, illa potissimum debuit recompensari. Optimum autem in hac eadem vita est honor, de quo, inquit philosophus 5. Ethic. *de justitia*, quod si plusquam honorem exquisierit princeps, tyrannus est. Ideo virtus honore recompensanda est. Unde & idem philosophus: honor est primum in signum virtutis. Et quia sunt plures partes virtutum, ut dicit Plotinus Platonicus, & repetitur a Macrobio 3. de Somnio Scipionis, et ab Augustino de Civitate Dei; quatuor sunt virtutum genera, scilicet exemplares, purgatoriæ, purgati animi, & politicæ sive civiles. Secundum commensurationem harum expetenda est distributio honorum. Nam exemplaribus sive divinis debetur latria; purgativis & purgativi animi dulia, & yperdulia; politicis autem, sive civilibus pietas, reverentia, laus, gloria, ambitus. Et sicut reverentia est in quadam corporis & membrorum præstatione, & pietas in famulatu, & præsertim respectu parentum, laus in voce, gloria in applausu; ita ambitus in præeminentia locorum & sedium, quam etiam Christus in evangelio attestatus, inquiebat: *Recumbe in novissimo loco, ut cum honoratior venerit, dicat qui te invitaverit: amice, ascende, &c.* Et quia hæ partes honoris ad justitiam pertinent, non quamlibet, sed ad distributivam, ut docet doctor sanctus 2. 2. q. &c. Et justitia distributiva maxime ad principes & reipublicæ rectores pertinet; inde est quod solliciti esse debent refundere honores secundum commensurationem virtutum & meritorum; unde cum dixisset Petrus in catholica: *Obedite regi tamquam præcellenti*; subjunxit; *Deum timete, regem honorificate*. Et quia virtutes judicantur ex actibus, & actus ex affectibus, exinde prærogativas, honores, & excellentias illustrissimi principis & domini nostri metuendissimi ex tribus dimetiri conabimur. Indulgeat tamen mihi, o serenissime princeps, majestas vestra, si vestra tam toti orbi manifesta altitudo me improbum laudatorem inveniat. Numquam exhaurientur res ipsæ, & si verba deficerent, me vobis excusatum reddat ignorantia, & temporis me angustans brevitas. Potentum sublimitas ex generositate, ex potentatu, et ex auctoritate dominii communis accipitur.

Propterea si extollere hunc inclytissimum principem ex genere acceperim, magnus & inexplicabilis labor. Nam ex parte patris triplicem originationem accepit; primum ex illa Christianissima, gloriosissima, & potentissima domo Franciæ, & tanto excellentioribus gradibus, quanto ex ea internam originationem accepit. Quod si ad priora viam extenderim, per illam ex illo Trojanorum Franco principe ortum accepit Dardanicum. Altera ex parte illi inclyto principi ac Burgundionum regi Gondulgo generationis progressu succedens, ut testatur tripartita historia, originem ab Evandro rege septem montium, a Jano filio Japhet filii Noe decursis temporibus exorto. De regibus etiam ante Urbem conditam generationem accepit. Rursus quia hereditario ac natali jure ab illa antiquissima Lotharingiæ domo, quæ jam communi nomine Brabantia dicitur, nomen habuit ab illis potentissimis, famosissimis & gloriosissimis principibus Karolo Martelli, Pipino, Karolo Magno, Ludovico Pio, Karolo Calvo Franciæ regibus, & ut plurimum imperatoribus, tanto digniorem recepit natalitiam, quanto eisdem sanguine & dominio claros successor effectus est. Nec tacuerim ex parte genitricis, per quam de illa vetusta Germanorum Bavarorum domo, quæ nullos nisi Cæsares, reges aut duces parturire solita est, gloriosam attraxit originem. Tanta enim ei adest generis claritas, ut Francorum, Anglorum, Castellæ, Portugalliæ, Aragonum, Navarræ, Cypri, & Siciliæ reges cognatione habeat propinquissimos, illumque in Germania victoriosissimum principem Albertum ducem Austriæ cognatum germanum complectens.

De potentatu in dominiis res ipsa se manifestat. Assunt quatuor dignissimi ducatus, quindecim comitatus, Frisiæ majoris & minoris dominia, patriæ ecclesiis dotatissimæ, militia & divitiis abundantes. Tertio, dimensuranda erat excellentia hujus principis ex auctoritate dominii Burgundiæ, quam tria ingenuam præcommendant, utpote antiquitas in potentatu & dominio. Secundo, obedientia ad fidem catholicam. Tertio, obsequia ecclesiæ & fidei præstita. De primo fidem facit illud, quod habetur in l. fi. ff. *de censibus*; ubi in servitutem derelictis Colonien-

ANNO CHRISTI 1432.

nienſibus, Romani ſub dominio ariſtocratico & democratico rempublicam agentes, per quingentos annos ante paſſionem Chriſti, Burgundiones libertate frui mandaverunt. Nec obmittendum, quod eodem ſub dominio Romanis degentibus, illa antiqua Burgundiæ inclyta civitas Senonis ex ſuo gremio trecenta millia bellatorum in Italiam & Græciam exſufflavit: quibus attonita Urbs ſe præter capitolium optioni eorum dedit; genſque hæc in Græciam pertranſiens, locum & nomen accepit, ut patria Gallo-græcia, & gens Gallo-græci referantur. Nec obmiſerim, quod recitat de ethimologiis Iſidorus, quod ſuperiori ſubacta Germania ſub Tyberio Cæſare, nationem hanc in plus quam centenorum millium militarium coiiſſe. Etiam Julius Celſus introduxit civitates inclytas, Auguſtodonum & Chryſopolim, quæ hodie Edua & Biſuntium appellantur, frequentius Julio Cæſari ducenta millia armatorum præſtitiſſe, quorum ſuffultus auxilio, cum ceteris receptis legionibus Germaniam & Gallias Romanorum ditioni adduxit. Nec omiſerim, quod dum Hunni fere totam Galliam ferro & igne conſumſiſſent, hæc gens catholica, ſancta, manu & virtute fortis, totam illam barbarorum Hunnorum congeriem fere extinxit. Inſuper refert Tripartita hiſtoria, quod dum ſub Honorio imperatore Romanum imperium irreparabilem pateretur ſciſſuram, & jam nationes ſibi diademata imponerent, regeſque conſtituerent, eiſdem fere temporibus in Francia ſibi Franci conſtituerent regem, & in Burgundia Burgundi circa annum Domini CCCC. et decurſis temporibus, regibus ſibi invicem ſuccedentibus, deventum eſt, ut ille flos digniſſimus ſancta Cloxedra regis Burgundiæ neptis Clodoveo regi Francorum, ſed pagano, matrimonio copularetur. Ex tunc in unam Clodovei perſonam duo Franciæ & Burgundiæ regna coeuntes, poſt tamen filiorum ſucceſſivam generationem prius copulatum, diſtinctum regnum ad poſteros rediit, manſitque in diademate regio uſque ad Caroli Magni tempora, ſub quibus ducatus & provincia factum eſt: non tamen tranſiit inglorium. Nam cum Karolus Magnus ſibi ad regendam rempublicam univerſalem de omnibus nationibus adjutores conſtituerit, illoſque pares nominaret, ducem Burgundiæ de cunctis primum, & parium decanum conſtituit, ut ſi ſaltem tranſiſſet corona, non tranſirent dignitatis inſignia; cujus honoris atteſtes ſunt mareſcallia & cancellaria ducibus Burgundiæ & nulli aliorum principum Franciæ in perpetuum derelicta. Nec hic gloria & poteſtatus hujus dominii in Gerardo de Roſſilione minutus eſt, qui dominium Burgundiæ ab Alpibus ad montes Pyreneos, a Rheno ad Gallias coextendit; tanto confortato dominio, plurimum Carolo-Calvo Franciæ regi & imperatori reſtitit, adhucque ceteris paribus, hæc clariſſima provincia potentia famoſiſſima perſeverat.

Etiam auctoritas hujus collaudandi dominii ex obedientia ad ſacroſanctam fidem orthodoxam decernenda eſt, pro quanto populus ille devotiſſimus ejuſque principes Deo devoti, ſua colla obſequio fidei ſubmiſerunt. Unde Auguſtinus de Civitate Dei inquit: Non ideo principes glorioſos dicimus, quia hoſtes devicerunt, ſed quia fidem catholicam augmentare ſtuduerunt. Et alibi in eodem libro, quod rejectis gigantum fortiſſimis & Eſau potentiſſimis filiis, Enos, qui primum incœpit invocare nomen Domini, & filiis Jacob Hebræorum regnum reſervatum eſt. Unde poſt Chriſti paſſionem Petro in Urbe cathedram tenente, Linus ejus diſcipulus ad Burgundiam deſcendens, verbum Dei prædicavit, & eccleſias ædificavit. Etiam eodem Petro adhuc Romæ degente, variæ eccleſiarum ſtructuræ in honorem S. Petri viventis uſque in diem præſentem concernuntur. Nec prætereundum, quod ſub Aureliano Nazarius, Celſus, Benignus, & magna Burgundionum gens ut ovis ad occiſionem perducta eſt. Amplius, ſub Diocletiano & Maximiano imperatoribus, dum illa ſancta Thebæorum legio morti daretur, fere tota Burgundionum natio peremta eſt. Nec prætermittendum, quod tempore Honorii in fide inſtructa, de auxilio Chriſti non modicum ſperans, Hunnorum gentem, ut dictum eſt, proſtravit. Quid dixerim de illis ſanctiſſimis Burgundiæ regibus, qui prius fidem quam diadema recepiſſent, & ſimul uncti reges & ſancti clamarentur? Ex quibus illa SS. Clocidra, quæ regi Clodoveo ſicut & coronam, ita & fidem catholicam detulit, perinde in Gallias & in Germaniam illam contribuens. Hunc fidei zelum atteſtantur quatuor religionum principalia coenobia ædificata, utpote Cluniacum, Ciſtercium, Cartuſia & Vallis-olerum, abſque eccleſiis cathedralibus, collegiatis, & magnis monaſteriis eadem in provincia etiam tempore Conſtantini conſtructis.

Poſterius auctoritas in dominio ex devoto famulatu ad eccleſiam ſanctam concluditur, unde rejecto Cham, Sem & Japhet ad jus dominandi ſunt vocati, quia patri debitum obſequium devotius præſtiterunt, & Jacob quia patri devotum præbuit famulatum, benedictionem ante Eſau accepit. Hæc autem Burgundionum natio a toto ævo fidei & eccleſiæ ſervitiis dedita fuit; unde cum illa damnata hæreſis Arianorum fere totum orbem ſuo inextinguibili igne conflagraſſet, glorioſa illius ſanctæ mulieris Clocidræ proles cum Clodoveo eorum parente ad ſenium declinante, totam Aquitanorum gentem potentia & armis ab illa damnata hæreſi liberavit, illamque ad fidem reductam ſibi dominio perpetuo ſubegit. Etiam ſub Karolo Martelli gens Burgundionum eidem opem præſtans, in ſtrage CCC. millia paganorum, conſocia fuit; ad cujus atteſtationem auctoritate papæ eccleſiarum decimas Burgundiæ militaribus, quas etiam plerique uſque in præſentem diem poſſident, largitus eſt.

Nec reticendum, eſt quanta ſubſidia præſtiterint inclyti Burgundionum principes Karolo Magno in conqueſta Lombardiae contra Deſiderium, quorum in devincendis munitionibus Lombardor. in diſtrictibus Alpium deſtinatis, tanta fuerit ſtrages, ut uſque in hodiernum diem Clauſtrum mortalitium a morte dictum appareat. Quid in conqueſta Jeruſalem, quid in repulſa Saracenorum ab Hiſpaniis, quid in reductione Saxonum ſub Karolo, quid in converſione Bohemorum

ſub

ANNO CHRISTI 1432.

sub Ludovico Pio? In his etenim tam sollicite egerunt, ut usque in praesentia tempora laudes eis remaneant exsolvendæ. Non ob miserim de illo Gerardo de Roussilione, quod toto suo tempore Burgundiones ad paganorum & Saracenorum gentem a confinibus Hispaniæ evellendam pugnatores habuit, ut etiam XVII. bella peragerent; nec cessavit ille gloriosus Burgundiæ dux Radulfus, de quo scriptum est:

Petra dedit Petro, Petrus diadema Radulfo.

Qui rex Italiæ factus, demum Franciæ in Senonensi civitate sepultus quiescit. Quid dixerim de ducibus in frequentatis transfretationibus sub Godefrido et ceteris, ut testibus veracibus historiis, Jerusalem semper haberet venientes, redeuntes aut morientes; quod attestantur privilegia pontificalia duci Burgundiæ concessa in antiquis cum capella ducis Burgundiæ, imitati quorum vestigia inclyti principes Philippus, avus, pater & modernus, se obsequiis ecclesiæ devoverunt. Unus ad exstirpationem schismatis usque ad mortem elaborans; alius juventute, uxore, patria natali rejectis, in Hungariam cum tota Burgundionum militia ad Turcos debellandos cum serenissimo Sigismundo Romanorum rege transiens, suorum strages & proprii corporis capturam in magnum fidei excidium sustinuit. Et jam Philippus secundus se ecclesiæ paratissimum defensorem exhibuit.

Redeat eapropter thema præscriptum, *Firmetur manus tua, exaltetur dextera tua*, &c. Colligebam quod dominium Burgundiæ sub dominio Romanorum inter reges & Cæsares quod aristocraticum & democraticum appellatur, & fere per quingentos annos ante Christum prærogativa & gloria eminebat, quod circa annum Domini CCCC. Burgundiones sibi regem & fidem catholicam ex integro acceperunt; circa annum D. regnum Burgundiæ regno Franciæ in persona Clodovei copulatum est. Circa annum DCC. & LXIII. regnum Burgundiæ in provinciam mutatum est, & dux factus est par Franciæ, decanus parium. Sub anno DCCC. Saxonia conversa ad fidem, & sub Ludovico Pio DCCCXVI. conversa est Bohemia. Sub Ottone III. fere an. DCCCCLXXXVI. pontificatum tenente Gregorio V. Saxo natione per eumdem Gregorium eligendi imperatorem concessum est officialibus curiæ imperialis.

Ante solutiones rationum per adversarium inductarum, ponendæ sunt quædam suppositiones. Prima est, quod multum differt inter dominium & officium. Dominium enim in statu naturæ lapsæ etiam a jure naturali indictum est. Officium autem omnino a voluntate pendet. Inde est, quod dominus rei etiam naturali motu ducitur ad conservationem ejus, & propter hoc appellati sunt domini temporales, patres patriæ sive patricii. Officiarius autem non, quia mercenarius est. Ex prima surgebat secunda suppositio, quod prærogativæ & tituli consequentes dominium sunt digniores, & præferendæ sunt illis quæ sequuntur officium. Tertio supponendum, quod electiva auctoritas in electoribus ultra dignitatem ecclesiasticam & auctoritatem principatus, quia quidam eorum sunt prælati, alii principes, non addit nisi officium, & non dominium. Tum quia illa auctoritas pendet a voluntate alterius, ideo non est de permanentibus, sicut est dominium. Tum quia ex illa auctoritate solum officiales appellantur ab Augustino de Anchona in quæstione de translatione imperii, & ad id in Martiniana & in Karolina &c. *Reliqua desunt*

ANNO CHRISTI 1432.

FACULTAS

Imponendi subsidium caritativum.

Sacrosancta, &c. dilectis ecclesiæ filiis capitulo ecclesiæ Ratisponensis, universisque & singulis abbatibus, præpositis, decanis, curatis & capellanis, & etiam eorumdem loca tenentibus, exemtis & non exemtis, per civitatem & dioecesim Ratisponensem constitutis, salutem & omnipotentis Dei benedictionem. Ib. p. 218.

Quia id quod ad honorem ac commodum publicum vergit, debet publicis sumtibus sublevari, & legalis testetur auctoritas, omnes in commune, si necessitas exegerit, conveniant, utilitatibus publicis obedire, & in necessitatibus subventionem, juxta suæ dignitatis privilegia ministrare, nec debeat ulla ratione quis ad hoc quod in commune omnibus profuturum est, sejungi, concessumque reperiatur a sacris canonibus episcopis, dum rationabilis & manifesta causa exstiterit, cum caritate moderatum auxilium sive subsidium a suis subditis postulare. Eapropter cum reverendus pater dominus Conradus episcopus Ratisponensis, non sine magnis laboribus et expensis, ad hoc sacrum concilium, quod pro exstirpatione hæresum, reformatione morum, & pace Christianorum procuranda salubriter congregatum dignoscitur, ut obedientiæ filius vocatus accesserit, ibidem pro præmissis, & præsertim exstirpatione hæresis damnatae Hussitarum, ecclesiae & subditis suis vicinae, fideliter laboraverit & laboret, ac ut pugil constans pro fide Christiana se in dies magis exponere non formidet, in quo nedum universali ecclesiæ, verum etiam ecclesiæ suæ & vobis universis notorie obsequium impendere non cessat fidele, ut ipse eosdem suos labores & consilia necessaria & perutilia melius impendere, & in hac re suos continuare valeat incoeptos labores fructuose, vos omnes & singulos attentius monemus, requirimus & hortamur, ac in virtute sanctæ obedientiæ & sub excommunicationis poena latæ sententiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus eidem vestro patri de caritativo subsidio, juxta impositionem per venerabilem magistrum, &c. cum consilio capituli vestri Ratisponensis, vel saltem duorum ex ipsis factam, vel forsitan adhuc faciendam, omni cessante contradictione, rependere, & sibi illud tamquam ii quorum negotia utiliter agit, & obedientiæ filii præstare velitis, cum effectu taliter in his vos habendo, prout apud ecclesiam sanctam Dei com-

ANNO CHRISTI 1432.

commendari, & nostros graviores poenales processus contra rebelles utique fulminandos, volueritis evitare. Datum Basileæ, &c.

LITTERA

Modificationis certi indulti immediate præcedentis, facti quibusdam prælatis per concilium super caritativo subsidio imponendo supra subditos, &c. quod non præjudicet exemtis.

Ib. p. 219.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis in Spiritu sancto legitime congregata, universalem ecclesiam repræsentans, universis & singulis venerabilibus archiepiscopis, episcopis, & dilectis ecclesiæ filiis locorum ordinariis, præsidentibus prælatis & aliis quorum interest, seu interesse poterit in futurum, exemtis, & non exemtis, quibuscumque nominibus censeantur, & quacumque præfulgeant dignitate, salutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Non debet a quoquam reprehensibile judicari, si sacrosancta synodus concessa & indulta suo pro tempore sic modificare, suspendere aut revocare studeat, temporum aut personarum pensata qualitate, quod in eis jus alterius non lædatur, ac materia litium & dissensionis inter fideles amputetur. Dudum hæc sacrosancta synodus ad nonnullorum prælatorum & locorum ordinariorum in eadem constitutorum instantiam, quibusdam sibi expositis causis inducta, nonnullas gratias & indulta sub litteris dicitur concessisse, sub hujusmodi tenore vel simili in effectu verborum: Sacrosancta, &c. *require supra immediate.*

Considerans itaque haec sacrosancta synodus præfatis exemtis, tam in præsenti synodo, quam extra existentibus, prætextu litterarum & indultorum præfatorum non modicum præjudicium generari, ac eos in suis juribus, privilegiis & libertatibus perturbari posse, omnem litium, dissentionum & discordiarum materiam, quæ ex his formidatur provenire, submovere ac tollere volens, præmissis & certis aliis ex causis rationabilibus, effectum præfatarum & quarumcumque aliarum litterarum concernentem, quarum tenorem præsentibus haberi vult pro expressis, ac si de ipsis de verbo ad verbum specialis mentio præsentibus facta foret, ac omnia inde secuta & secutura in omnibus & per omnia, quoad ipsos exemtos dumtaxat, suspendit: decernens præfatis exemtis nunc & in futurum nullum præjudicium generari aut fuisse generatum, nec ab eisdem, prætextu earumdem litterarum, quicquam exigi posse seu debere; quodque si earum vigore contra eosdem exemtos forsan ad aliquas censuras ecclesiasticas processum fuerit de facto, easdem censuras nullas denunciat, & declarat nullius esse momenti, nec non eosdem exemtos, sic forsitan ligatos, præsentium serie absolvit. Quod si ad execution em dictarum litterarum fuerit quoquo modo processum, dictam exsecutionem vult præfata sancta synodus dictis exemtis, si & in quantum opus esset, in nullo præjudicari, nisi per hanc sacram synodum ante dissolutionem ejus, contra dictos exemtos declaratum extiterit easdem litteras debere sortiri effectum; & si declaratum non fuerit, super præmissis, ut præfertur, præfata synodus ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc, litteras prætractas & quæcumque inde secuta, de certa scientia tenore præsentium revocat, cassat, annullat, & eas nullius vult esse roboris vel momenti; districtius inhibendo omnibus & singulis in virtute obedientiæ, quibus litteræ præfatæ concessæ seu præsentatæ fuerint, seu præsentari contigerit in futurum, ne prætextu earumdem, quovis quæsito colore, eosdem exemtos aut aliquem ipsorum audeant molestare seu perturbare, nisi, ut præfertur, per ipsam sanctam synodum ipsas suum effectum debere sortiri fuerit declaratum: decernens irritum & inane, si secus earum prætextu, super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter attentatum forsitan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam suæ suspensionis, denunciationis, absolutionis, voluntatis, revocationis, cassationis, annullationis, inhibitionis & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Basileæ XII. cal. decembris, anno dom. MCCCCXXXII.

MEMORIALE

Oratorum serenissimi principis regis Romanorum, ad dominum nostrum papam destinatorum.

Ib. p. 2

PRimo post recommendationem devotam & oblationem filialis obedientiæ, dicatur sic: Beatissime pater, arbitratur majestas serenissimi domini nostri regis, quod beatitudo vestra satis concipere potuit ex reverendissimo domino cardinali de Comite, & magnifico domino de Camerino, redeuntibus alias a majestate serenissimæ regiæ majestatis ad vestram sanctitatem, etiam per venerabilem Jacobum protonotarium ipsos præcedentem, illam affectionem filialem & amorem, quem dominus noster rex gerit ad personam V. S. & sanctam Romanam ecclesiam: etiam intelligere potuit ea, quæ super adventu suæ serenitatis ad Urbem, & V. S. visitando prolocuta fuerunt, quæ omnia dominus noster mente tenuit, & usque huc continue præstolatus fuit expeditionem horum quæ expedienda, & pro transitu hujusmodi fienda erant, & adhuc præstolatur. Nihilominus quia sacrum Basileense concilium majestati domini nostri novissime bullas suas transmisit de expeditione nunciorum V. S. qui in eodem fuerunt concilio .... destinavit in scriptum; ipse serenissimus dominus noster nos decrevit ad præsentiam vestræ sanctitatis transmittere, ad ostendendum eidem omnia, quæ suæ majestati per ipsum concilium intimata existunt, & etiam copiam responsi oratoribus V. S. in Basilea dati,

ANNO CHRISTI 1432.

ti, quod quidem mittit sua majestas, non ut illud vestræ sanctitati ignotum esse existimet; sed ut eadem sanctitas sciat suam majestatem de gestis omnibus informatam esse, rogando & obsecrando eamdem V. S. humili instantia & quanto devotius potest, quatenus eadem V. S. considerando illas oblationes, quas ipsum concilium pro honore & statu, nedum S. V. sed & omnium vestrorum, tam large & humiliter exhibet; & non minus oblationes serenissimi domini nostri regis, quas per varios nuncios fecit se effecturum, quod eadem sanctitas temporibus vitæ suæ re & nomine pacificus papa permaneret, velit & dignetur eadem S. ipsi sacro concilio Basileensi adhærere, quemadmodum majestas sua indubie sperat, quod ad evitandum schisma in ecclesia Dei, quod palpabile quasi est; attentis etiam scandalis innumeris, quæ in Christianismo ex defectu concilii ipsius indubie successura sunt, & quibus solo verbo sine ullo periculo personæ & status sui providere potest, cum immortali gloria & laude sui nominis illud indubie & gratioso animo faciet, quo facto, & adveniente præfato domino cardinali reverendissimo de Comite ad præsentiam suæ regiæ majestatis, idem dominus noster incontinenti dispositus est iter arripere, & vestram beatitudinem visitare, præstareque omnia juramenta debita & solita, & suscipere imperiale diadema de manibus V. S. & ad hoc firmam adhibere operam, ut V. S. & ecclesia Romana pacem obtineant ab omnibus sibi adversantibus, ceteraque omnia facere fideliter, constanter & perpetue, quæ decent fidelem filium V. S. & ecclesiæ sanctæ. Quantum autem ex hujusmodi conventione mutua Christianitas tota utilitatis percipiet, V. S. & majestas domini nostri, & ecclesia & imperium honoris, gloriæ & commoditatis, V. S. clarius novit, quam conservet Altissimus, &c.

Lectum fuit hoc memoriale suprascriptum die Veneris ante festum sancti Andreæ MCCCCXXXII.

EPISTOLA CONRADI

Archiepiscopi Moguntini, ad concilium Basileense.

[*Excusat se quod propter infirmitatem personaliter ad concilium accedere non possit.*

Ibid.

REverendissimis reverendisque in Christo patribus & dominis, dominis & amicis carissimis ac venerabilibus sincere dilectis, &c.

Reverendissimi reverendique in Christo patres, &c. Litteras vestras, bulla vestra plumbea impendente bullatas, mihi pridem V. P. R. parte allatas, & in effectu continentes earumdem V. R. P. monita, & sincera hortamenta, quatenus cunctis meis quantumlibet arduis negotiis postergatis, ad ipsam sacram Basileensem synodum deberem ex justissimis fidei causis in ipsis vestris expres-A satis, in persona propria properare, quemadmodum hæc & alia in eisdem vestris mihi directis litteris clarius sunt descripta, reverenter recepi & sano collegi intellectu. Et quamquam fidei fervor zelusque domus Dei una cum concurrentibus vestrarum R. P. exhortationum monitis internæ affectionis meæ pectora quodam suo impetu excitent & inflamment, ut optarem felicitate tanta potiri, quod concioni vestræ venerandæ ac rebus fidei & reipublicæ inibi Spiritu sancto feliciter dirigendis possem personaliter interesse, & cum paupercula vidua tantillum modicum quod valerem in gazophilacium Domini reportare; tamen chronicus ille morbus continuo serpens & membris B meis languidis medullitus admodum imbibitus, personam meam & valetudinem confractam, & corporali ægritudine conquassatam sua feritate ita terruit & prostravit, ut licet plerumque de loco in locum in ditione mea modica distantia movear, quasi demi manens; istis tamen diebus non audeam, nec juxta medicorum consilia valeam ipsum imbecille corpus, & quasi viribus destitutum, intemperato hiemali & peregrino aeri extra terram propriam absque vitæ dispendio commendare, prout talia sunt me noscentibus bene nota. Et quia pridem hujuscemodi meo corporali impedimento pensato, meos solemnes ambassiatores & orato-C res, morum decore nitentes, altique consilii viros, consiliarios meos fideles dilectos, ad ipsam sacrum synodum pleno cum mandato destinavi, ut iidem tamquam personæ meæ imaginarii, corporalem meam absentiam sua inibi præsentia adimplerent. Qui, ut intellexi, in paucis diebus post emanatas vestras litteras applicuerunt. Et si ante earumdem litterarum decretum evenissent, sperassem ipsas R. P. de me, immo de eisdem adeo fuisse contentas, ut non fuisset opus mihi hujusmodi vestras litteras direxisse, ut juxta punctum, quem in eisdem vestris mihi directis apicibus paternali moderamine subjunxistis, ut si corporali infirmitate detinerer, D ita ut illuc nequirem accedere, curarem viros notabiles de meo clero ad dictum sacrum concilium destinare, &c. Præfatos meos sic jam missos ambassiatores & nuncios V. R. P. recommitto, & de non veniendo personaliter per ejusmodi meam corporalem infirmitatem coram V. R. P. sinceriter me excuso, easdem V. R. P. devotis affectibus deprecando, quatenus hujusmodi mea allegata legitima paternaliter admittentes, me habere dignemini de hujusmodi meo non accessu personali benivole excusatum, prout & de hoc ipsa facti veritas & rei evidentia, proh dolor! apud Deum & homines me excusant, prout memorati mei ambassiatores E & nuncii super his instructi distinctius V. R. P. poterunt & debebunt mei nomine vivis vocibus luculentius informare. Quibus opto adhibere dignemini pro hac vice fidem credulam in dicendis. Datum Hochte XXVI. novembris, MCCCCXXXII.

ANNO CHRISTI 1432.

Conradus Dei gratia sanctæ Moguntinæ sedis archiepiscopus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, & princeps elector.

Ad mandatum domini Moguntini.

EPISTOLA THEODERICI

Archiepiscopi Coloniensis ad concilium.

Mittit novos nuncios ad concilium.

Ib. p. 224. REverendissimis, reverendis, venerabilibusque in Christo patribus & dominis, sacrosanctum Basileense concilium facientibus, dominis & amicis honorandissimis.

Reverendissimi, &c. reverentiam debitam atque devotam. Sacræ Basileensis synodi & vestræ beatissimæ concionis litteras XXVII. octobris datas novissime, XXI. novembris recepi, accuratissimam sacri Basileensis concilii diligentiam studiis multis confertam pro reducendo ad fidei unitatem regno Bohemiæ declarantes. Sanctissimum opus, celeberrimi patres, non mortali complendum ingenio, sed illius Sancti Spiritus per vos robore præsumendum, qui munere septiformi corruptam Bohemorum fidei puritatem, non facile humana resarciendam virtute, potest limpida veritate mundare, qui regulos illos callidissimos ac funestissimos aspides vocem piissimæ matris incantantis ecclesiæ dudum a sacro Constantiensi concilio, citra obstinatione sævissima obaudientes, suæ potest claritatis indagine suscitare; qui viperam ulcus moventem mortiferum antidoto salutari compescat, qui Babylonem superbam cum principibus Phlegetontis scorto pollutam, demum columbam puritate candidam fecit, speciosam amavit, concupivit electam; ac filium prodigum porcorum siliquis saturandum paterna benedictione prævenit, stola gloriæ induit, & pristinæ adoptioni restituit. Nulla, fateor, nostro ævo tanta necessitas, quam ut hii ferocissimi orthodoxæ religionis obices ratione vel ferro vincantur, & quod illa miseranda navicula, errorum fretis agitata, ingentibus pulsata a pseudo-prophetarum acutissimis scopulis inobedientiæ, ac præsumtionis turbata crepidine, rectæ credulitatis vehatur ad littora, & anchora catholicæ professionis firmetur in portum. Hoc est, reverendissimi patres, salutare præconium, hæc sancta vicissitudo a cunctis fidelibus peroptanda. Hæc omnia, quia tamquam ecclesiasticus præsul abunde sitiveram, dignissimi patres, nullis publicis seu privatis peperci incommodis, nec communi utilitati mortalem vitam præposui, sed oppressam multa bellorum lassitudine patriam mihi creditam, atque relictam, confectamque dudum armis militiam, mortibus & diris exponendam incommodis, pro subdendo Christianæ fidei jugo, illo ingenti portento, meipsum personaliter & realiter semper obtuli & impendi, ut extat notorium, præsertim multis reverendissimis patribus de concilio. Verum cum novissime sacræ synodi litteris fuerim sub poena anathematis latæ sententiæ requisitus, quatenus occasione interessendi audientiæ Bohemorum, ad ipsam sacram synodum me conferam personaliter ante festum natalis Dominici; rem mihi gratissimam & voluptate prænimia suavissimam, si facta votis meis non minus præstassent. Meminisse vero cupio excellentias vestras in vinea Domini sabaoth die æstuque laborantibus, ociosis paria impendia non deberi, nec confracta oneribus dorsa oportere sarcinulis amplioribus prægravari; ac juxta Moralis sententiam virgam trahi debere, non frangi. Idcirco ad sacratissimam synodum & vestram beatissimam concionem honorabiles, Christianum de Erpel legum, sanctæ Mariæ ad Gradus, & Telmannum de Liniff decretorum, S. Florini Confluentiæ, præpositos, doctores, consiliarios meos procuratores & ambassiatores, ceteris ambassiatoribus meis Basileæ existentibus adjungendos destinare decrevi, quibus super litteris sacri concilii mihi destinatis & aliis divisim & conjunctim nomine meo referentibus dignentur vestræ paternitates benivolam audientiam adhibere, & dare credentiæ plenam fidem, recommendantem me & ecclesiam meam V. P. filialiter & devote. Datum Bruete die XXVII. mensis novembris MCCCCXXXII.

Vestræ beatissimæ concionis devotus T. archiepiscopus Coloniensis.

PROPOSITIO FACTA

Per vicarium Maguntinum in concilio Basileensi nomine electorum imperii, die penultima novembris MCCCCXXXII.

MEmoria repetente & crebrius mente revolvente, patres amplissimi, quam arduum ac ultra vires crediti mihi desuper ingenii ministerium aggredior, meus non immerito contremiscit animus. Nam etsi quandoque principes sæculi solitus affari, minaces illorum aspectus, vultu curvato, oculis ardentibus, furore cordis hiantes non pertimuerim: tamen illos divina plerumque permissio & nonnumquam fortunæ factio, cunctis animantibus merita, terreno locavit in solio. Nunc autem ad hos sermo dirigendus est, qui divinis animati mentibus, ex omnibus Christianorum finibus electi, cælestis irrigui gratia respersi, patrem semper intuentes, similitudinem servant auctoris. Ob id coetui Deorum magis connumerandi sunt, apostolo dicente, ac noviter ecclesia repetente, *nostra autem in cælis extat conversatio*. Deos igitur alloqui me videor, & cum divino Numine arbitror habere sermonem; sed e vestigio pollicita est mihi fandi fiducia, quod is, ad quem verba dirigo, paraclitus vestris benignissimorum patrum mentibus habitans, sperantem ac deprecantem in se peccare non sinet, sed & pro debito sensualitatis clementia vestra facile veniam petenti datura, patres optimi, quorum nonnullos conspicio, alios quidem qui me litteris reddiderunt eruditum, alios mihi coævos,

vos, cum quibus & mihi familiaritatem edidit studendi consortium, supportationis cujusque lapsus præstolationem affert salutarem. Taceo quod grata & jocunda erit eloquii mei sententia, etsi confuso præposteroque schemate pererrata: cujus spei certissimum mihi præbet argumentum, quod nuper hujus nectaris hausto rivulo per organa vestrorum ambassiatorum, ab excelsis dominis meis principibus electoribus in vos derivato, exultantes vicaria lætitia vitulum mactastis saginatum. Quibus prælibatis ne usque ad fastidii necessitatem se tendat præfatio, ad conceptam materiam orationem converto, non tam de propria virtute confidens, quam de munere largitoris illius, qui dat omnibus affluenter & non improperat.

2. Ut autem majorum normæ similitudinem mea servet imitatio, summariam quamdam sententiam, narrationis serie gravidam, more probatissimæ vetustatis, duxi præmittendam a verbis apostoli, quibus in laudem Dei perusa est ecclesia, sumens exordium. *Observate*, inquit, *eos qui ita ambulant, sicut habetis formam*. Quam inter consonas ipsi sententias velut hortatu familiarem decrevi meis epulis invitandam. Deus omnipotens, molis mundanæ artifex, conditorque, in nascentis naturæ primordiis, coelo syderibusque creatis, elementis insuper indissolubili vinculo colligatis, inter hæc caduca, quibus sub his orbibus coeleis globisque sydereis loca deputavit, solam animam humanam, quæ vere homo, & ab omni mortalitatis conditione aliena est, ad imaginem sui creavit, ut quemadmodum ipse magnum hominem, sic & illa parvum mundum regat, dum a se corpus animatur, cujus ternam expedit assumere cognitionem. Primum namque principium, cunctorum fons & origo superabundanti majestatis foecunditate illam de se mentem creavit in absoluta consideratione, quæ conditorem inspiciens, plenam similitudinem servat auctoris. Quæ rursus ab alto dispiciens, animum de se radiat; qui divinarum atque humanarum rerum surgit in notitiam; & postremo illam de se format animam, quæ corpus regit animatum. Horum autem medius, qui nos a brutis separat, quamquam ab essentiæ divinæ simplicitate paulisper abscedat; quia tamen inter corporeas illecebras & cupiditatum dulces insidias, vinctus corporali custodia, non sine maximo militat periculo, ab ipsius creationis initio divina tutela & providentia gubernatur. Et ecce protoplasma primum a divinæ vocis organo legem accepit; deinde per gentilium vates & heroas ac electi populi prophetas nobis divinæ legis norma reserata est, quousque divina providentia viam ab æterno præmeditatam aggrediens, qua saltem unum nostræ speciei reformaret suppositum, divinam habens humanamque naturam, e quarum altera nobis suæ divinitatis participibus mori lege naturæ, ex alia vero necessitate divina resurgere conveniat, fragilem assumsit naturam, ut post ipsius habitum de morte triumphum, nos tandem expletis munerum functionibus, quæ dator animarum in corporum carcere vinciens indixit, secum ævo fruamur æterno. Hic verus

A Deus & homo lege, quam secundum humanam naturam subeundam susceperat, exemplo vitæ verboque doctrinæ consummata, transiturus ad patrem, apostolos, discipulos, gentiumque doctores instituit, quibus in exordiis fundationis ecclesiæ, vel maxime congregatis in unum, Spiritum sanctum sensibiliter ostendit, nonnumquam etiam clara revelatione tutor humani generis curam agens sui gregis, arcam divini secreti reseravit. At fide roborata, si cessent evidentia signa, supersunt nobis suæ sponsionis argumenta, quibus curam divinæ providentiæ nobis adesse non ambigimus, quamdiu per ipsum instituta in nobis ædificatur ecclesia. Verumtamen data est nobis forma, per quam B invisibiliter gratiam consequamur, quæ dudum in legalibus & figuralibus sacramentis, ac in novæ legis exordiis patribus nostris visibiliter invenitur fuisse concessam, in qua tamen eo cautius ambulandum arbitror, & traditam nobis formam accuratius observandum, quanto veritas inquisitionis latentius absolvitur, cum sit omnium ratiocinationum labor communis, ut quanto remotius a per se notis, quas maximas appellant, disceditur; tanto succrescat angustior difficultas agnitionis. Ideo de vestri benignissima supportatione confisus, reverenter, inquam, *observate eos qui ita ambulant*, &c. Constat autem quoties priscis sæpe temporibus, C repetitis malleis, crebrisque concussionibus in hæreses conscissa est ecclesia veneranda, antistites formam divinitus traditam sectantes, postquam a Constantino Augusto coepit eis esse conveniendi licentia, inspirante sacro flamine, ex omni orbe terrarum convenerunt; non requiro an principe procurante, an papa jubente. Sed hoc unum novi, quod qui suis concordiam persuasit discipulis, ubicumque duos pluresve ex ipsis in nomine suo convenire contingeret, se futurum promisit in medio: & hanc arbitror esse divinitus traditam nobis formam divinitus custodiendam. Ideo nec abs re quatuor synodi principales ecclesiam catholicam, sicut quatuor D flumina paradisum irrigantia, veluti quatuor evangeliorum libri a sanctis patribus summisque pontificibus cum omni devotione venerati, ab imperiali quoque splendore in his quæ de summa Trinitate, sacrosanctis ecclesiis, ecclesiasticis quoque titulis constituerunt, summa cum veneratione reveriti sunt & recepti, a quibus hanc synodum non plusquam Petrum a Gregorio distare qui nesciat consideret augustissimam semper moventis seriem naturæ. Quippe cum naturali ratione didicerim, unam eamdemque continua successione durasse ecclesiam, cui directione fidelium adesse promisit, usque eam quæ in hoc coetu reverendo repræsentatur. E Siquidem una est legio, unusve populus partibus communicatis, vel decidat omne mysticum, & intereat humanæ societatis universa civilitas, rerum quoque species discerptæ suo fonte fatiscant, recte deffiniendum est, quemadmodum humana species ex individuis composita mortalibus, auctore philosophia, sancitur perpetua; ita hanc venerandam synodum ex fragilibus hominibus, indissolubili tamen almi pneumatis artificio contextam, in

ANNO CHRISTI 1432.

in hac collectiva repræsentatione temone Sancti spiritus gubernandam, a vero deviare non posse. Quod & veteribus philosophorum principibus non est incognitum, sancientibus nihil esse principi illi Deo, qui omnem mundum regit, quod quidem in terris fiat acceptius, quam concilia coetusque hominum jure sociata, quæ civitates approbantur;; in morali sermone civitas non murorum ambitu continetur, sed animorum unione constituitur, siquidem in legum consenserint obsequium. Quod huic sanctæ civitati præcipue congruit, quam Veritas dominam mundi, lucem & sal terræ fore contestatur, cuique cuncta quæ a patre scivit patefecit. Hæc autem omnia civiliter assumenda sunt. Habet enim promissio, ut universa traditæ nobis disciplinæ forma diligentius observetur in agendis. Ideoque videndum arbitror, patres optimi, quomodo ambulemus secundum formam nobis sanctorum institutis divina largitione reseratam. Unde si fas est Jovis laudes sanctorum agminibus permisceri, apud egregium Homerum, dum gentis Graiæ princeps ad conserendum cum hostibus manum sub aperta promissione victoriæ foret animatus; ille velut divinum sequutus oraculum, commisso prælio, amissis suorum plurimis, vix ægreque in castra remeavit. Num dicendum est Deum mandasse mendacium? absit, non ita est, sed illum casum Græcis fata decreverant. Habuit enim præceptio, ut universalis produceretur exercitus; at iste, prætermisso Achille, qui tunc recenti lacessitus injuria, ab armis cum suo milite feriabatur, progressus in praelium, casum qui debebatur excepit. Parem observantiae diligentiam Homericae per omnia perfectionis imitator Virgilius Maro, de Ænea nobilissimi Romani populi patre, ad regionem instruendo regno fataliter eligendam, instructo in talibus quoque rebus obtinuit, & parum rebus profuit, nisi ut probemus traditam divinitus formam accuratius observandam, etiam gentilium traditionibus comprobari. Haec succincta contractatione dixisse sufficiat. Audi te & cetera; vos vero patres inclyti, reverendissimorum ac illustrium excelsorumque archiprincipum sacri Romani imperii electorum Achillei vestri, qui profecto plurimis atrocissimis injuriis perfidiae Valdensis affecti, guerrarum periculis exagitati, subditorum suorum suisque fortasse corruptelis exinaniti, reparationi ferventius insistere studebunt, suffragia nullatenus aspernati, majorem quaelistis assistentiam, vestros celeberrimos ambassiatores destinando, qui sub quadam verborum densitate ab eisdem dominis principibus votivum habuerunt responsum; dudum tamen missionem eorumdem oratorum, Deo nobisque testibus, praeconceptam, ut eximiorum dominorum oratorum ad hunc sanctum coetum transmissorum declarat optata praesentia. Merito itaque pronunciandum est, vos duce paraclito prudenter ambulasse juxta divinitus traditam vobis formam, cum vos, divini patres, & ipsi præclari principes, quamvis diverso calle procedentes, ad eamdem tamen deliberationis metam pertigistis. Tres namque sunt morbi, quibus principaliter totius christianæ professionis universitas vel proprio languore, vel aliena contagione laborat. Quorum primus ordine labes quidem hæretica; alter morum corruptela, prior tempore & causalitate, posterior tamen scelerum ordine, quot animas præcipitaverit, adeo divulgatum esse arbitror, ut montes excelsos transcenderit, vastas quoque solitudines habitationibus hominum interjectas permanaverit, maria transnataverit, ac in omnibus orientis alias obeuntis solis ultimis, aut Aquilonis Austrive partibus non lateat, quorum reparatio & reductio inexpugnabilium luce rationum sacris conciliis imminens semper functio in superioribus fuit asserta. Guerrarum autem si quis ignoret discrimina, vel in scopulis habitans incolit antra, vel Cererem nesciens, glande pastus, fronde quærit amictum. Unde non minus nostræ curæ statuistis esse de pace publica meditari. Quæ quamvis non sit ipsa fides; per illam tamen iste grandis homo, qui est omnium collectio fidelium, ad laudem Dei pertingit secundum actuationem simultaneam totius potentiæ, sicut microcosmus sapientia & prudentia quiescente perficitur. Hoc etiam nobis testificatur, quod orto sole justitiæ, concomitante pacis abundantia, cetera præcinendo pastoribus desursum, non voluptates, & divitiæ, honores vel longitudo vitæ, robur, sanitas, seu pulcritudo; sed pax intonuit in quam. .... cœlestis militia, cecinit angelica turba: *gloria in excelsis Deo & in terra pax*, &c. Hinc est quod *pax vobis* salus hominum salutabat. Parem quoque observantiæ diligentiam imitati sunt ejus discipuli, quos patres conscripti, vestra congregatio sancta repræsentat. Ergo pia dominis principibus succrevit confidentia, quod cœlestis provisio, curam agens hominum, hanc firmam basem divinæ foecunditatis in Germaniæ continibus juxta Galliæ metas ab æterno providerit, in qua militantem hoc tempore fundaret ecclesiam, quatenus ingruente loci opportunitate fluctuans navicula, spirante sacro flamine, dirigatur in portum tranquillæ requiei: pro quibus feliciter peragendis, domini principes antefati quidquid eis largitor omnium, ecclesia, vel imperium contulit honoris, potentiae, vel decoris, munifice conferre studebunt, ac si quid emerserit impedimenti, pro posse curabunt amovere.

3. His peroratis, ad exhortationem principum nostrorum mea procedat oratio. Jam etenim dudum & ante vestrorum ambassiatorum missionem, verbum inolevit S. D. N. papam certis in puncticulis ab hac veneranda synodo disceptare, plerisque formidantibus, ne supercrescente scintilla discordiae, schismatis seminarium in agrum spargatur dominicum, corporum atque animorum interitu subsequente, ut sic ea quae consolationi parata forent, in lacrymas luctumque dejicerent. Ipsi vero vestri oratores omnem formidinem ab illorum animi sede pepulerunt, spem firmam polliciti, quod venerandi patres, cives hujus sanctae civitatis, cœlesti hierarchiae configuratae, ubi cunctorum civium est una voluntas, & illam ci-

vi-

ANNO CHRISTI 1432.

vitatem repraesentantis, cujus civibus erat cor unum & anima una, idem eidem profunda meditatione pensantes, tam caute gressus dirigant in via pietatis & modestiae, quod in syllam tanti periculi minime labantur. Hortantur itaque praefati principes per suos quos cernitis ambassiatores consulendo, hanc vobis esse sollicitudinem ac diligentem cautelam, ut fidei morumque causam pertractantes, praeassumtam formam divinitus inspiratam taliter observetis, quod nullius extrinseci contactu sanctae congregationis differatur opera salutari. Sic etiam in causis perorandis disponunt legitimae sanctiones, ne incidens quaestio vel emergens, si forte morae dispendium allatura sit, principalem noceat intentionem; quod recte fieri posse credunt, si spreta opinione quae minus cautis animis pro certa ferebatur, inolita contra sanctissimum dominum nostrum conquiescat agitatio. Jam enim principes ipsi, quos utriusque gladii potestas spirituali temporalique dotavit honore, sua potissimum interesse putantes, inter hanc venerandam synodum & S. D. N. ac inter eumdem & gloriosissimum dignitatis terrenae monarcham pertractare concordiam, quae membra capiti nectit, servat & alit quicquid vitam spirat in orbe, inter hos suos ambassiatores, quosdam ad præfatos utriusque potestatis apices destinare decreverunt, ad precandum, exhortandum, atque postulandum, quatenus mutuas sibi præbeant alterutrum concordiae vices. Ipse quoque sanctissimus dominus noster huic se sacro conformet concilio, largiaturque favores, quod & validissimis argumentis urgentibus sperant obtinere. Tunc etenim opere consummato, quicquid contra hanc venerandam synodum jaculatus est umquam morsus livoris, seu forte jaculabitur, dissolutum erit. Et tandem cautela prudentiae pedissequa servata, tolerantia filia fortitudinis imitata, modestia temperantiae socia comitante, pietate quoque justitiae satellite prosequuta, quibus rerum publicarum rectores hominum salutem gubernant, illa divina virtus non statuas plumbo inhaerentes, nec triumphos arescentibus laureis, sed vobis coelo definitum locum dispensabit, ubi beati aevo fruuntur sempiterno, ad quem nos perducat vivens per saecula benedictus. Amen.

ITEM DE EADEM MATERIA

Super præsentatione litterarum.

Ib. p. 231.

REverendissimi reverendique patres, spectabiles et egregii, praelati, doctores, domini praestantissimi, ac ceteri merito venerandi in hac sacra synodo generali universalem repraesentante Christi fidelium ecclesiam, praeclaris vestris excellentiis & devotis benignitatibus debitae recommendationis puritatem offerunt reverendissimi in Christo patres, Maguntinus & Coloniensis archiepiscopi, illustresque & excelsi, comes Palatinus Rheni, dux Saxoniae, et marchio Brandeburgensis, omnes sacri Romani imperii principes electores. Cogitantes suarum auspiciis dignitatum, beneficiisque desuper eis munerum divinorum excellentius tributis non recte frui, si ecclesiae sanctae catholicae, quae fluctuum cernitur procellis agitari, cunctis quibus poterunt studiis fidelis integritatem obsequii, pro distributa virium portione, non impenderint, & bene gerendarum consortes rerum comperti non fuerint. Docuit enim non solum priscorum antiquissima vetustas, verum et justa impellunt modernorum ingenia, & publicum sanctae ecclesiae decorem carpere satagentia, et Christi fidelium sub turbine vasto naufragium formidantium portum praecludere optatae requiei supremis operum tollere laborent fulgentioribus in Christiana religione titulis relucen. .. ne in deteriores anfractus ac casus dubios et deflendos desidia deveniant, quae sancto exordio in spe relevationis pulcra dependent, et sub tranquillitate in publicam poterunt deduci salutem, tanti venerandi coetus temperantia, quae plerumque intra licitum quiescit, et ultra non progreditur, metitur vires, et a medio non recedit, in genere bonorum utiliora instruit pertingere, et in malis quod pejus est effugere; ex praeteritis aeternum eventum docet colligere futurorum; unde et splendidior gloria vos patres celeberrimos respicit, quibus desursum datum est dispersa colligere, et confracta solidare; sub vobis cultoribus ficus sterilis floritura speratur, optimi dispositione regis, suae immaculatae sponsae sanctæ catholicæ ecclesiæ salubrius succurrentis; hac sacrosancta synodo generali, cujus ministerio hæreses supprimi, hostiles subduci insultus, et noxiæ tolli deformitates, ut virtus poterit libere exultare, spes pulcherrima Christicolas fovet. Hæc ipsa præfati reverendissimi illustresque sacri imperii domini principes electores secretius mentibus reponentes, eisdem confodiuntur jaculis, quibus sancta mater impugnatur ecclesia, pioque succensi desiderio, ambassiatam in vestro conspectu humiliter comparentem, quæ quorumdam personis absentium, viarum fortassis aut aliis subortis periculis, copiosior sperabatur, cum litteris eorum creditivis reverenter destinarunt, quas de unanimi collegarum assensu benigne offero legendas; quibus lectis, communes eorumdem dominorum principum electorum sinceri referentur affectus.

Nota per versus sequentes, quid spectat ad officium electorum imperii.

archiepiscopi
Maguntinensis, Treverensis, Coloniensis
Quilibet imperii fit cancellarius horum.
comes Rheni *Saxoniæ*
Et Palatinus dapifer, dux portitor ensis,
Brandeburgensis *rex Bohemiæ*
Marchio præpositus cameræ, Pincerna Bohemus,
Hi statuunt dominum cunctis per sæcula summum.

MANDATUM

Domini Romanorum Regis,

Missum illustri duci Bavariæ ad concordandum cum Bohemis.

Ib. p. 233.

SIgismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmaciæ, Croaciæ rex, &c. Notum facimus tenore præsentium universis, ineffabilis dispositionis clementiæ divinæ non ignari, collatam nobis coelitus quam habemus & recognoscimus dignitatem, illudque a nobis ab illo bono patrefamilias protinus exigi debitum, ut reddamus sibi talenta per eum nobis credita, duplicata: ad quod, prout tenemur, propositi & debiti nostri effectum diligenter impendimus, & temporale stipendium & retributionis æternæ præmium nobis proventura speramus. Et quoniam Romani regni fastigium & aliorum regnorum dignitas, in qua orbis conditor nos pietatis suæ clementia feliciter collocavit, jugiter mentem nostram sollicitant, ut cura pervigili & laboribus sollicitis universorum sacri imperii, ac regnorum nostrorum fidelium & subditorum amputemus incommoda, eisque votivæ quietudinis amœnitatem salubriter procuremus: Ad hoc nempe dispensationis munere principalis monarchiæ optavimus principatum, ad hoc sacri Romani imperii non leve pondus, sed suave, ac aliorum nostrorum gubernacula regnorum suscepimus, ut si ad alia extrinseca cotidiana sollicitudo nos provocet, ad ea tamen quæ processibus negotiorum improvide circumfluunt, reparationem felicem, statum quoque quietum ac reformationem nationum in sacro Romano imperio sub regiminis nostri felicitate respirantium respiciunt, tanto intendamus uberius, quanto præ ceteris mundi principibus solium magnificentius erexit coelestis providentia Creatoris.

Sane quia pro bono sperato in nostro regno Bohemiæ certi deputati solemnes ambassiatores & nuncii, magnifici barones, nobiles & strenui viri, & magistri & sacerdotes, de regno Bohemiæ ac marchionatu Moraviæ, de Praga, & aliis locis eorumdem, omnibusque aliis ecclesiasticis & sæcularibus personis de utroque statu deputati, ad sedandum dissentiones in regno nostro Bohemiæ ac marchionatu Moraviæ exortas, ad sacrum generale Basileense concilium in Spiritu-sancto legitime congregatum, universalem ecclesiam catholicam repræsentans, proponunt venire, & ad illud, prout accepimus, accedere dispositi sunt; pro cujus quidem negotii salubri consummatione, nos per præfatum sacrum concilium ac ejus nuncios & bullas, ac etiam per Bohemorum & Pragensium litteras ad dictam conventionem invitati, ac cum instantia rogati & requisiti sumus, ut nos ad idem sacrum concilium personaliter appropinquare, & eidem interesse dignaremur, pro celebriori causarum & rerum spiritualium & temporalium regni Bohemiæ expeditione. Et quia nos hic in Italia sollicitis laboribus pro bono statu universalis ecclesiæ ac ipsius sacri concilii, nec non arduissimis sacri imperii negotiis præoccupati, prædictum sacrum concilium personaliter tam cito accedere non possumus, sicuti tamen ex intimi cordis nostri affectione ac libenti animo interesse & facere vellemus: ne tamen propter nostræ personæ in hujusmodi conventione in ipso sacro concilio absentiam, pacis & unionis tranquillitas votiva apud Bohemos, auxiliante Deo, ordinanda, retardari aliquatenus possit, quam semper summopere desideravimus, & affectamus totis viribus procurare, Nos, quos hæc causa Bohemiæ regni nostri in temporalitate præcipue concernere dignoscitur, pro qua feliciter pertractanda & opportune peragenda, vice & nomine nostris procuratores nostros digne duximus deputare, habentes de immotæ fidei præclara constantia, ac singularis circumspectionis & providentiae industria, illustris principis Willelmi comitis Palatini Rheni, ducis Bavariæ, avunculi nostri carissimi, protectoris sacri Basileensis, & nostri in eodem locum tenentis, ac venerabilis Johannis episcopi Curiensis principis, consiliariorum nostrorum fidelium dilectorum, plenissimam & indubitatam fiduciam, ipsos & eorum quemlibet in solidum animo deliberato sanoque, nostrorum & imperii sacri ac regnorum nostrorum Hungariæ & Bohemiæ fidelium accedente consilio, & de certa nostra scientia, citra tamen potestatis alias per nos eidem Willelmo super locum tenentiæ in eodem concilio concessæ, revocationem, fecimus, constituimus, creamus & ordinamus nostros veros, legitimos, certos & indubitatos procuratores, actores, factores, negotiorum nostrorum gestores, & nuncios generales & speciales: ita tamen quod specialitas generalitati non deroget, nec e contra; sic quicquid unus eorum incoeperit, alter ipsorum prosequi valeat mediare & finire: dantes & concedentes eisdem procuratoribus nostris, & cuilibet eorum in solidum, poenam & omnimodam potestatem ad interponendum se nomine nostro ac auctoritate nostra cum omni possibilitate, una cum sacro Basileensi concilio, ut pax, unio & concordia in ipso regno nostro Bohemiæ, ac terris circumvicinis reformentur, auspice Domino, & sequantur. Insuper pro bono regni nostri Bohemiæ & ejus regnicolarum, ut dissentiones subortæ ibidem tam de rebus spiritualibus, quam etiam temporalibus, simul in eodem sacro concilio de medio populi christiani submoveantur, unioque & tranquillitas cum optata conclusione redundent, vobis & cuilibet vestrum damus & concedimus, ut supra, plenam & omnimodam ac liberam auctoritatem, potestatem, facultatem, & mandatum sufficiens tenore præsentium, nomine & vice nostris regiis, ad tractandum cum supradictis ambassiatoribus & nunciis Bohemorum & Moravorum ad prædictum sacrum concilium missis & mittendis, communiter & divisim, accedentibus ad hoc, consilio quorumcunque prælatorum & aliarum notabilium personarum ecclesiasticarum, nec non ducum, principum, comitum, baronum, nobilium, civita-

tatum & communitatum, seu eorum procuratorum, ambassiatorum, & nunciorum, ac aliorum saecularis status regni nostri Bohemiae, qui nobis adhaeserunt, & obediunt & adhaerent, aut majoris partis eorum seu deputatorum ab eis, qui sunt & pro tunc erunt, dum & quando praemissa infrascripta peragentur; nec non de consilio ipsius sacri concilii Basileensis, seu deputatorum vel commissariorum ab eodem, de & super omnibus & singulis, quae ad nos ratione temporalitatis regni nostri Bohemiae jure pertinere quoquo modo dignoscuntur. Ad tractandum insuper & disponendum, ordinandum, concludendum & acceptandum vias, modos convenientes, necessarios, congruos & opportunos, per quos in ipso hereditario regno nostro Bohemiae & terris ei subjectis pacis dulcedo refloreat, et feliciter conservetur; ac etiam de reconciliando nobis omnes et singulos regnicolas ipsius regni nostri Bohemiae, nobis hucusque contrarios, & alios sibi de Moravia adhaerentes, ac etiam de modo, via et forma recipiendi et reassumendi nos in regnum nostrum Bohemiae hereditarium, et ad alias terras nostras eidem subjectas, ipsumque et ipsas intrandi, regendi et in eisdem pacifice commorandi, et de ac super retentione bonorum in eodem regno ac terris nostris praetactis, ad nos et ad alios quoscumque pertinentium, ac per Bohemos, Moravos et alios sub praesentium guerrarum disturbio occupatorum, nec non restitutione facienda de bonis immobilibus per eosdem Bohemos vel alterum eorum occupatis, et quae de praesenti occupantur, ad sacrosanctas ecclesias venerabiliaque monasteria atque loca sancta, et ad personas ecclesiasticas et religiosas, ac etiam ad nos et nostrum tamquam regis Bohemiae fiscale dominium et cameram; nec non ad quoscumque alios principes ecclesiasticos et saeculares, comites et barones, nobiles, communitates, civitates, burgenses, cives, et ad quascumque alias personas, de jure vel consuetudine ipsius regni nostri Bohemiae pertinentibus, vel quovis modo debentibus, et eorum circumstantiis, dependentibus et connexis, sic quod unicuique hujusmodi bona sua libere restituantur, quodque unusquisque de regno Bohemiae ad possessionem bonorum suorum immobilium admittatur pacifice et introducatur.

Ceterum pro uberiori reformatione pacis et tranquillitatis, ac salubris status in ipso regno nostro Bohemiae felici restauratione, ad honorem regis regum, per quem vivimus et regnamus, cui omnes actus nostros offerimus, cui omne quod bene agimus imputamus, praefatis nostris procuratoribus tenore praesentium damus et concedimus plenam et omnimodam auctoritatem, et potestatem tractandi et concludendi, cum supradictis ambassiatoribus, nunciis, et procuratoribus Bohemorum et Moravorum, ac cum omnibus et singulis ad nostram benignam, largam gratiam, obedientiam et subjectionem debitam venire, nosque in suum verum naturalem dominum regem Bohemiae recognoscere et suscipere volentibus, eosque in nostram gratiam recipiendi et assumendi.

A Ipsis quoque omnibus et eorum cuilibet nostrae clementiae gratiam pollicitandi, dandi, et benigne tribuendi, necnon ipsis omnibus et singulis omnes injurias, damna, culpas, transgressiones offensas, crimina quoque, etiam laesae majestatis quomodocumque in praeterito per eos commissas ac perpetratas, ac commissa et perpetrata penitus remittendi, relaxandi, et dimittendi, ac restituendi eis omnes terras, civitates, castra, dominia, praedia, bona, et jurisdictiones, ad eos pertinentes, et in regno et terris eisdem existentes, ac etiam restituendi eos et ipsorum quemlibet ad eorum privilegia et libertates, honores, dignitates, famam, atque statum, in quibus retroactis temporibus fuerunt et B esse consueverunt, dandique et concedendi omnibus et singulis generalem et specialem absolutionem et remissionem de omnibus per eosdem Bohemos, Moravos, et alios suos adaerentes perpetratis, prout episcopis Bohemis et aliis et supradictis procuratoribus nostris videbitur, concedendi; ac etiam ad assecurandum vice et nomine nostris, ut omnes et singuli ejusdem regni nostri, ac totum ipsum regnum, et omnis status ejusdem permaneant et gaudeant, et gaudere possint et valeant omnibus juribus, privilegiis, et libertatibus, gratiis et honoribus, quibus, ut supra antea gaudebant, ac freti et gavisi fuere, et generaliter ad faciendum om- C nia et singula alia de simili consilio praedictorum regni nostri Bohemiae, qui tunc affuerint, et de consilio praedicti sacri concilii Basileensis, vel pro parte ipsius deputatorum vel deputandorum, quae nos faceremus, facereque possemus et deberemus, si personaliter praemissis vel alicui praemissorum interessemus, etiam si talia essent quae mandatum magis isto exigerent speciale. Et quia in praemissis et dependentibus ab eis in tali & tam grandi materia multi diversique casus possent occurrere, emergere, aut incidere, in quibus posset dubitari, an per superius expressata sufficienter explicari interpretarique possent: ut igitur nihil ex parte D nostra desit vel deficiat; sed ut toti orbi & signanter regnicolis regni nostri Bohemiae clare constet de nostra cordiali affectione, quam circa hujusmodi unionem & concordiam, & omnia alia praemissa habemus, idcirco praedictis nostris procuratoribus ex abundanti plenitudine damus & concedimus omnimodam & plenariam potestatem & facultatem, ut episcopi in omnibus hujusmodi casibus, si qui emerserint, occurrerint, vel evenerint, tam in expressatis quam non expressatis habeant & habere intelligantur omnem illam facultatem ac plenitudinem potestatis, quam nos in praemissis, si praesentes essemus, haberemus & habere possemus, etiamsi tales E essent casus de quibus oporteret quovis modo vel jure mentionem fieri specialem; quodque illum & illos tot quot fuerint, eadem auctoritate nostra & nomine nostro declarare, interpretari, terminareque & concludere valeant secundum materiam subjectam de consilio praedictorum, prout videbitur expedire & fore faciendum: promittentes in verbo nostro regio per praesentes, ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc, omnia et sin-

ANNO CHRISTI 1432.

& singula habere & tenere rata, grata & firma, quæ procurata, tractata, acta, gesta, conclusa, & firmata fuerint per supradictos nostros procuratores, & de consilio eorum, ut supra, eaque aliis nostræ majestatis litteris, si opus fuerit & desuper fuerimus requisiti, curabimus confirmare præsentium, sub nostræ regimine majestatis sigillo testimonio litterarum. Datum Senis, anno Domini MCCCCXXXII. die III. mensis Decembris, regnorum nostrorum anno Hungariæ, &c. XLVI. Romanorum XXIII. & Bohemiæ XIII.

Ad mandatum domini regis Gaspar Slick vice cancellarius.

COPIA LITTERÆ

Missa universis regibus per dominum imperatorem pro concilio Basileensi.

Ib. p. 237. Serenissime princeps, frater noster præcarissime, cognoscentes evidentissime, & in dies magis ac magis conditiones rerum perspicacius intuentes, videmus quod si sacrum Basileense concilium quoquo modo traheretur in longum, aut aliis machinationibus, quod absit, turbaretur, non succederet aliud, nisi ruina ecclesiæ, subversio fidei, adnihilatioque totius status ecclesiastici, & per consequens omnium Christianorum: & ob id ut imminentibus provideatur periculis, hucusque summam curam gessimus, & pro stabilimento & favore ipsius sanctæ synodi scripsimus vestræ fraternitati & aliis Christianorum regibus, prælatis & principibus, rogantes & ammonentes, ut illuc veniant, aut oratores suos plena potestate fultos transmittant. Verum, præcarissime frater, quia ipsa pro exstirpatione hæresum, reformatione morum, & pacificatione discordiarum in Spiritu sancto legitime congregata contrarietatibus multorum, qui forsitan de periculis & scandalis, quæ inter Christicolas quotidie ingruunt, plenam informationem non habent, multum impetituri quamvis per Dei gratiam sacrorum Constantiensis & Senensis conciliorum apostolicaque auctoritate, videlicet Martini papæ V. & hujus moderni domini nostri Eugenii, ac per istos venerandos patres in Basilea congregatos ita firmatum & stabilitum sit, ut indissolubile extet, operæ pretium censuimus, vestram fraternitatem & alios quoscumque qui religionem fidei Christianæ amant, denuo sollicitare, ad illuc mittendum pro felici consummatione concilii memorati: quam ideo iterum atque iterum rogamus & requirimus, exhortamurque in Domino nostro Jesu Christo, cujus res agitur, quatenus ad laudem omnipotentis Dei, consolationem suæ sanctæ ecclesiæ, & promotionem præfati concilii, quod revera in hoc tempore tribulationis Deus pro salute fluctuantis naviculæ ab alto concessit, vestros solemnes ambassiatores subito illuc velitis transmittere, prælatos nihilominus regnorum vestrorum ad hoc inducentes, ut pari modo illuc accedant. Speramus enim indubie, quod Deus omnipotens ipsam synodum felicitabit & augebit pro directione suæ sanctæ ecclesiæ undique impugnatæ. Nam si vestra fraternitas umquam præstitit Deo gratiarum obsequium, si reipublicæ Christianæ umquam impendit favorem, nobisque complacentiam, jam totum perficiet, si illud quod petimus pro solita vestra erga Christianam rem affectione impleverit, uti rogamus. Datum, &c.

COPIA LITTERÆ

Quam ostendunt populis isti Capitanei Armorum, & sub tenore istius literæ omnia occupant.

E MS. Cod. F... eruit & misit La... Mehus C.

Filippus Maria Angelus Dux Mediolani &c. Papiæ, Anglerizque Comes, ac Januæ Dux. Non ignorantes quantum deceat quemcunque Catholicum Principem favere rebus ecclesiæ, easque non tantum conservare, atque protegere, sed etiam ampliare pro viribus; honoris, & debiti nostri esse censemus ea continuo tota mente provocare, & quærere, quæ in bonum, & augmentum ipsius ecclesiæ cedere videantur. Cum igitur a sacro Basiliensi concilio, quod universalem repræsentat ecclesiam, nedum admonemur, sed strictum mandatum habuimus, omnes, & singulos eidem sacro Concilio adhærentes, & adhærere volentes quibuscunque favoribus & præsidiis nostris fovendi, atque juvandi, aliosque ad ejus sacri Concilii adhærentiam, obedientiamque omnibus modis, & viis adhortandi, excitandi, & inducendi; sicut latius constat Bullis præfati Concilii tenoris proxime subsequentis, videlicet:

Sacrosancta synodus generalis Basiliensis in Spiritu sancto legitime congregata universalem ecclesiam repræsentans, dilecto ecclesiæ filio nobili viro Filippo Mariæ Angelo Duci Mediolani illustri, salutem, & omnipotentis Dei benedictionem. Præclara opera tua, quæ ad favorem, & exaltationem hujus sanctæ synodi in spiritu sancto verissime congregatæ in hanc usque diem incessanter præstitisti, & continuo etiam sponte tua præstas facillime nos excitant, & inducunt, ut te, in quibuscunque etiam gravissimis rebus, eandem synodum, immo verius sanctam Dei ecclesiam concernentibus fidentissime requiramus, minime dubitantes, ut quemadmodum hactenus omni studio omnique possibili diligentia ad incrementa ipsius sanctæ synodi diligentissimus fuisti, pari modo pro tua sincera devotione in futurum esse debeas. Hinc est, quod cum inter cætera, quæ ad statum, augmentum, & perfectionem ipsius sanctæ synodi pertinere videantur, illa hoc tempore præcipua esse dignoscimus, & omnibus, & singulis agentibus, seu acturis, aut quomodocunque agere volentibus pro eadem sanctissima synodo, quicunque favores, & subsidia adhibeantur possibilia, te cujus fidem, & devotionem jam multis experimentis inconcussam novimus, & cujus ad has res perficiendas præsertim in locis Italiæ auctoritatem, potentiam, & vires intelligimus, hortamur, atque mone-

mus

ANNO CHRISTI 1432.

mus per viſcera miſericordiæ Jeſu Chriſti, & nihilominus tibi in virtute ſanctæ obediencie ſtrictiſſime præcipiendo mandamus, quatenus omnes, & ſingulos huic ſacro concilio adhærentes, & adhærere volentes quibuſcunque favoribus, & præſidiis tuis foveas, atque jubeas ipſoſque, & quoſcunque alios quocunque nomine cenſeantur omnibus modis, & viis ad ejus ſacri concilii adhærentiam, obedientiamque adhorteris, excites, & inducas nihil obmittendo eorum, quæ a te præſtari poterunt, quo prædicta, ut ſumma utilitas ipſi ſynodo, & eccleſiæ Dei ſucceſſura eſt, locum habeant; quæ ſi, ut in devotione, fide, & prudencia tua plene confidimus, perfeceris, ad cumulum laudum tuarum, & hujus ſanctæ ſynodi incrementa magnam acceſſionem facies, ut tibi merito tuo indiſſolubiliter obligemur; habituri præterea firma, & rata, & grata, omnia, quæ in præmiſſis pro bono ſtatu, & incremento ejusdem ſanctæ ſynodi, vel verius eccleſiæ ſanctæ Dei, cujus res agitur, quomodocunque agitando, adhortando, fovendo, & inducendo operatus fueris. Datum Baſileæ die XXI. menſis auguſti. Anno Domini milleſimo quadringenteſimo trigeſimo ſecundo. Bar.de Lucignano. Nec intendentes mandato ejusdem ſacri Concilii, & eccleſiæ, quæ per ipſum repræſentatur, declinare, immo in omnibus ut merito obligamur & tenemur, debitam obedienciam reverenciamque præſtare, & devocionem noſtram, quam ad ipſam eccl. maximam ſemper habuimus, & uſquequaque habere diſponimus inſinuare, ac oſtendere in aliorum exemplo. Harum ſerie &c.

Quod in concilio procedendum ſit per Naciones, & non per deputaciones: Suadetur primo antiquorum, & modernorum Conciliorum auctoritate, 2. ractionibus.

E MS.Cod. Flor. miſit idem

QUantum ad primum, nam ſacrum Baſilienſe concilium a ſacro Conſtantienſi concilio non diverſum, ſed unum, & idem continuatum ſentitur: ut in C. *Frequens*, in eodem edito. Cavetur in eodem, quando dicitur, quo per quandam continuacionem ſemper Concilium vigeat, ut per termini pendentiam expectatur: Ex quo igitur eſt unum, & idem Concilium: Ideo eodem modo, quo inchoatum eſt, finiri debebit.

Præterea idem ſtatutum præſupponit nationes, ut ex ejus tenore apparet; & ſimiliter ſacrum Baſilienſe Concilium in Cap. I. de modo procedendi per deputaciones diſponit ſuppoſita ſingularum nationum in quatuor partes æquales in ſingulis deputacionibus diſtribui debere, quod fieri non poſſet, niſi diviſio eſſet nationum, quæ quidem diviſio etiam confirmatur per decretum in prima ſeſſione publicatum, quo omnibus in hoc Concilio congregatis datur plena & libera conſulendi facultas, & prohiberi non debet facultas procedendi per nationes, prout dictum ſacrum Conſtantienſe Concilium per

A vota nacionum, & non deputacionum ſingula deliberavit, & concluſit.

ANNO CHRISTI 1432.

Præterea ex quo verum eſt, quod hic viget Concilium Conſtantienſe continuatum, tanquam, per termini pendentiam ſuſpenſum, expectatum: ut ex allato c. I. Ergo neceſſario ſuum eſſe formale, videlicet modus procedendi durabit cum forma ſit, quæ dat eſſe rei, ut in C.

I. Cum præſens Concilium ſit idem continuatum cum Conſtantienſi, non debet eadem res diverſo jure cenſeri XII. q. II. *cognovimus &c.* Quo circa & res, quæ in alterius locum ſuccedit, eodem jure cenſetur XIII. d. c. ul. XIIII. d. c. I. Ut lite pen. *Eccleſias*, & ſucceſſor factum prædeceſſoris

B intendere, & ſervare debet XXV. q. I. *Juſticiæ*, & q. II. *in Galearum*, & qui prædeceſſorum ſtatuta non ſervat, eliſor eſt, non conſtructor XXV. q. II. *Si ea*.

Præterea quælibet res ſapit naturam ſuæ originis, & per conſequens revertitur ad eandem, de privileg. &c. Sed quoniam concilium Conſtantienſe habuit naturam procedendi per vota, & deliberaciones nationum igitur &c.

Præterea cum ſit idem concilium ergo per eandem cauſam integralem quod naſcebatur debet diſſolvi de regu. jur. c. j. de conſe. di. IIII. *Baptiſ.*

Præterea non debet fieri immutatio in hiis

C quæ utiliter ſunt a prioribus recepta XXV. q. II. *Cum pie*, & c. *Eccleſias*: Nam jus eſt aſperum, & præcipue bonis ſacerdotibus inimicum niti quempiam quantumcunque rationis excuſatione, quæ bene ſunt ordinata reſcindere, & exemplo docere veteres ſua quæcunque poſſe conſtituta diſſolvere XXV. q. II. Conſtitutionis.

Decet igitur, & congruum eſt, ut hoc ſacrum concilium imitetur modum procedendi, quo ejus origo regulabatur, ut in allato C. *juſticiæ*, maxime tamen nulla ſubſit cauſa immutandi, ut in omnibus ſuper alligatis, & inde norma ſumenda unde aſſumpſit exordium, ne caput inſtitucionis videa-

D tur omitti XII. di. præc. & ridiculum eſt, & ſatis abominabile dedecus eſſet, ſi tradiciones, quas a patribus ſuſcepimus antiquitus infringi pateremur. Val. c. *ridiculum* & XXV. q. I. *ſicut*, & a regulis matris nullatenus convenit deviare C. di. *Non licet.* immo nulla præſumtione ſunt turbanda, quæ pro quiete religioſæ converſacionis reperiuntur ordinata; abſit enim, quod hoc ſacrum concilium exemplum dare velit poſteris ſuæ ordinacionis jura perturbandi XXV. q. II. *Quod vero* quandoque a novitatibus eſt abſtinendum; quæ licet quibusdam placeant de tranſlat. epiſcopi quinto, & quibusdam diſpliceant, dereli. d. *Ne nimia*: ut plurimum

E tamen diſcordiam pariunt. de conſue: *cum conſuetudinis* XI. q. *quis neſciat*: Ex quo igitur ex ordinatione, & obſervantia ſacri concilii Conſtantienſis licitum ſit, & accommodum ſuppoſitæ nationis Germanicæ, quinimo utilitati publicæ neceſſarium ut decidenda per deliberationes, & conſenſus nationum procedant, merito ad id ſinguli commovendi ſunt, & non impediendi.

ANNO CHRISTI 1432.

Conftat infuper, quod nationum qualitates, conditiones, & difformitates in magna difparitate funt, & differentia. Quod enim uni convenit, alteri inconveniens eft; & uni proficuum, alteri nocivum; quod uni placet, alteri difplicet, quod uni medicina, alteri interitum; quod uni cognitum, alteri ignotum; quod uni laudabile, alteri vituperabile. Quodque propterea non fit verifimile, quod tanta mentium difparitas de facili in unam concordaret fententiam, & difficilem, convenientemque præberet medicinam. Quis enim melius fanat, quam qui morbum cognovit, & medicinam, & de quanto deformitates a pluribus dignofcentibus quæruntur, de tanto facilius inveniuntur, & medicantur. Pudor enim effet, & non modicum periculofum, & fcandalofum, fi unius nacionis facinora alteri nacioni publicarentur. Patet igitur ex præmiffis, quod honeftior modus procedendi eft per naciones.

Quantum igitur ad fecundum, præmitto; Quod ecclefia, eft catholicorum collectio, ut de Con. di. I. *Ecclefia* Et per confequens ecclefia univerfalis omnium catholicorum eft collectio, ut clerum comprehendit, & populum XII. di. alia. nec non paleas cum granis di. IIII. *Eft unitas*. Et licet in veritate non fit poffibile fecundum naturam omnes Catholicos fimul in uno loco per modum concilii effe congregatos; tamen reprefentative ecclefia fimul effe poteft: Sicque in veritate dicta univerfalis ecclefia in Bafilea reprefentative conftituitur. In eo quoque ibidem de omni orbe terrarum fancti Patres debent effe congregati per fe, vel per fuos vicesgerentes, qui per eorum præfentiam, & contumaciam abfentium omnes catholicos, et per quos univerfalem ecclefiam repræfentant, quemadmodum de quatuor principalibus conciliis legitur XV. di. *Canones*: Ubi in concilio Nicæno I. epifcopi conveniunt, qui in aliorum *contumaciam* totum coetum fidelium repræfentarunt. Nam et quilibet epifcopus in fua dioecefi pater eft et paftor; Catholici vero in fua dioecefi commorantes cujufcumque dignitatis, ftatus, gradus, aut condicionis exiftant, etiamfi regali, aut alia eminentia præfulgeant, funt eorum filii, et oves, ac talentum paftori creditum, nec non pars follicitudinis fibi commiffæ, pro quibus fuæ vilicacionis tenetur reddere rationem a Deo, quia fanguis fubditorum de manibus ipforum requiretur de offi. ordi. *irrefragabili*. Cumque igitur epifcopus omnium regum, principum, et aliarum perfonarum fuæ diœcefis in fpiritualibus, et in hiis, quæ ad falutem pertinent animarum fuperior fit, et judex, ipfofque, et eorum fpirituales caufas cognofcere habeat, decidere, et diffinire: ideo tanquam pater pro filiis, paftor pro ovibus, et fuperior pro fubditis pro laude Dei, et animarum falute in fpiritualibus ordinandis, et difponendis vocem decifivam pro fe, et ipfis repræfentet.

f. fic

Ex praemiffis infertur caufa, quare principes feculares, et laici dumtaxat confultivam, et non decifivam vocem habere poffunt in fpiritualibus. Nam in fpiritualibus nullus laicus fuperioritatem, et per confequens, nec judicandi, nec decidendi, nec diffiniendi poteftatem fibi vendicare poteft; fed dumtaxat obfequendi, et obediendi de Conft. *ecclefiæ S. Mariæ*.

Ex quibus infertur alia ratio a contrario fenfu, videlicet: quare praelati, pontifices, et alii qui non habent adminiftracionem dominorum temporalium, in quibus judicare habeant, et diffinire, non habent in reformacione temporalium vocem decifivam; fed dumtaxat confultivam, quia in talibus non habent poteftatem judicandi perfonas, aut res; ergo nec decidendi, nec diffiniendi, fed obfequendi, et obediendi ex paritate rationis, quoniam idem contulit jus de Quefti: tranflata.

Ex quibus ulterius fequitur, quod praelati, pontifices, et alii utrumque habent gladium, et per confequens in fpiritualibus, et temporalibus judicandi, diffiniendi, et decidendi poteftatem etiam in reformacione temporalium ne dum confulendi, fed et decidendi vocem habebunt, et facultatem.

Item fequitur; quod qui nullam in fpiritualibus, et temporalibus habent fuperioritatem, et per confequens nec decidendi in eisdem poteftatem, ille nullam vocem decifivam aliam quam pro fua perfona in reformacione fpiritualium, aut temporalium habere poterit.

Item infertur, quod in utroque foro tantam extenfivam quilibet habet vocem decidendi, et diffiniendi, quantam habet poteftatem in altero, vel in utroque foro fibi fubjectam, & de tanto majorem, de quanto ampliori multitudine, numero, dignitate, & merito excellentiorem reprefentat. Sicque etiam habendus eft refpectus ad haec, quod tanto majoris auctoritatis eft vox, quanto digniores perfonas qualitate, & numero reprefentat.

Sequitur ulterius, quod pontifex habens fub fe communiter, & communi extimacione in fpiritualibus mille perfonas ceteris paribus, habet majorem vocem in decuplo quam is, qui communiter, & communi extimacione centum dumtaxat fub fe in fpiritualibus habet perfonas, quia in decuplo majorem poteftatem catholicorum reprefentat.

Ex praedictis infertur ad hoc, quod aliquis per concilium generale ecclefiam catholicam reprefentans, vere dicatur fancitum, ordinatum, ftatutum, et conclufum, ita quod ab omnibus fit obfervandum, neceffario requiratur, ut a talibus praefentibus, qui in aliorum abfentium contumaciam omnes catholicos, feu ejus faniorem, et majorem partem reprefentant pro laude Dei, et animarum falute fit, et fuerit receptum, conclufum, decifum, approbatum, et publicatum. Nam quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet 74. di. c. I. Et de temp. ordi. *Si archiepifcopus* cum glof. Sed manifeftum relinquitur, quod in hoc facro concilio concludenda, et ab omnibus fidelibus obfervanda non aliter ab omnibus catholicis approbantibus, quam in perfonis illorum, qui omnes catholicos, feu majorem, et faniorem partem eorundem in aliorum contumaciam per confequens, totam catholicam

ANNO CHRISTI 1432.

licam ecclesiam repreſentat: Et hoc eſt, quod dicitur concilium univerſalem eccleſiam repreſentans.

Quibus praemiſſis, veniendo ad rationes, dico. quod a modo procedendi per nationes multa bona provenirent, et multa mala evitabuntur; ergo acceptandus: a modo vero procedendi per deputationes, modicum, vel nullum bonum proveniet, nec modicum, vel malum evitabitur, ſed multa inconvenientia, et mala ſequentur; igitur ab illo abſtinendum. Nam ad hoc, quod ordinationes concilii quemlibet arctent catholicum, neceſſario requiritur, quod per vota omnium catholicorum, univerſalem eccleſiam conſtituentium, deliberatae, digeſtæque ſint, et concluſae; cum ab omnibus ſit approbandum, quod ab omnibus eſt obſervandum, ut ſuperius eſt dictum. Sed manifeſtum eſt, quod in deputationibus, nec per vota omnium catholicorum, nec per repræſentantium, ſed privatarum perſonarum nullum alium a ſe repreſentantium vota hujuſmodi ordinaciones deliberantur, et approbantur, ex quibus grande ſequitur inconveniens, videlicet, quod vota duorum, vel trium privatarum perſonarum, majorem in univerſali concilio deliberandi, et approbandi auctoritatem habeant, et facultatem, quam vota centum millium, et plurium perſonarum in ſingulis qualitatibus dignitatum ſimilium; patet de epiſcopo, vel ejus vices gerenti, et centum millia perſonarum ſuæ dioecesis repræſentanti, qui in caſu præmiſſo voto duarum privatarum perſonarum ſuperatur. Et aliud ſequitur inconveniens, videlicet, quod duo, vel tres ſubditi ejuſdem epiſcopi, ſeipſos dumtaxat repræſentantes, majorem auctoritatem habeant in concilio conſulendi et approbandi, quam epiſcopus, omnes perſonas ſuae dioecesis repræſentans; aliud inconveniens, quod aliquando a tota eccleſia univerſali dicetur deliberatum, et approbatum, neque præceptum, ſicque eccleſia catholica graviſſime deciperetur, ſi forſan centum privatae perſonae, quarum nulla aliquam communitatem repræſentaret, aliquid per eccleſiam obſervandum concluderent: quod quadraginta epiſcopi, plures reges, et principes, legiones, et miliones hominum repræſentantes reprobarent, et minime ab eccleſia obſervandum diffinirent.

Præterea aliud inconveniens, nam experientia docuit, et docet, quod potenciores in ſingulis deputacionibus diſtributi cum ſuis adhærentibus, et ſequacibus in ſingulis materiis agitandis per hunc modum procedendi per deputaciones, *quicquam* volunt approbant, et quod nolunt reprobant, et ſi quid propter, aut contra eorum intencionem a majori parte fuerit inductum, illud abſque concluſione tranſitur, et ſubducitur: et ſi concluſum fuerit adaptabitur tempus, quod per ſubordinacionem denuo tractatur, et retractatur.

f. quidquid

Præterea docuit experientia, quod potenciores, cum aliquam materiam intendunt concludere, ex tunc præſidentes, et alios officiatos ſuæ intencioni propicios perordinant, et diſponunt ad libitum ſuae voluntatis, aliis pluribus in veritate diſſentientibus, propter verecundiam, timorem, complacentiam, vel amorem contradicere non praeſumentibus; et ſi quacunque racione fulti contradixerint, illa contradictio obruentium turbacionem cum verborum ſonitu evaneſcit. Aliud propterea inconveniens: Nam uti permittitur per deputaciones procedendo, ſacrum concilium ſua intencione omnino fruſtraretur, quod ſic deducitur: Nam manifeſtum relinquitur, quod ad debitam reformacionem in capite, et in membris pax in Dei eccleſia, et hereſum extirpacione indubie miniſtrabitur, et ea ceſſante ceſſabunt et alta duo, cum ab ipſa reformacione tanquam a principali cauſa, et fonte praedicta, et omnia alia bona dependent, et provenient. Si enim dabitur reformatio, ex tunc unicuique juſticia mediante reddetur quod ſuum eſt, Deo videlicet, et hominibus, et per conſequens pacificabitur homo cum Deo, et homo cum homine. Sicque hæreſes ceſſabunt, et animorum diſſenſiones, et per conſequens unitas fidei habebitur, et pax. Sed conſtat, quod reformacio in capite, et in membris per hujuſmodi deputaciones eo modo quo celebrantur, nequaquam fieri poterit, quod ſic deducitur; nam certum eſt, quod naciones maxime differunt in ſuis condicionibus et qualitatibus, ut ſuperius dictum eſt. Quomodo igitur veriſimile eſt, quod aliquis conſulat, aut velit conſentire ad ſublacionem ejus, quod ſibi placet, et videtur conveniens, licet alius illud difforme, et iniquum arbitretur? Quia igitur una nacio aliter gravatur per caput, quam alia, et ſimiliter alios defectus patitur in membris quam alia, et ſic alia, reformacione indigent, et illa utique congruentius tractatur mediantibus perſonis earundem qualitatum, & condicionum, quam diverſarum; ſicut adminiſtracio cujuſlibet prælati in parte ſollicitudinis ſibi commiſſæ a Deo ſuæ prælaturæ eſt annexa; quod ſuperior prælatus interim *quoque* inferior bene, & laudabiliter adminiſtrat, de ipſius inferioris adminiſtracione nequaquam intromittere, ſed illam juvare debet, & promovere juxta formam a ſanctis patribus deſuper traditam. Quocieſcunque ergo caput a tali forma recedit, & inferiorum prælatorum non pro laude Dei, & animarum ſalute, ſed cupiditatis cauſa, ac propter lucrum, & denarios a nacionibus extorquendos adminiſtracionem ſibi uſurpat corpus utique caput & deformatum, & reformacione eget; et certum arbitratur, quod non omnis nacio in hanc reformacionem conſentiret, cum talis uſurpacio ſibi conveniens utilis, & neceſſaria nequaquam videatur: ſicque in contradictoria ſententia remanent, quomodo in unam reformacionem concurrerunt, niſi forte curioſa ſubtilas adverſam ſibi ſimplicitatem in ſuam perverteret ſentenciam, Deo diſplicibilem, & animabus & hominibus periculoſam, & damnoſam: Et perpendere poterit unuſquiſque ſanæ mentis, quomodo reformacio capitis fieri poterit quando principalia membra ejuſdem capitis ſunt preſentia, & omnia,

f. dum

ANNO CHRISTI 1432.

nia, prout libet, & ad suum beneplacitum dirigunt, deliberant, & declarant; concludunt eciam, quibuscunque ordinacionibus in contrarium a principio editis, non obstantibus, prout hæc omnia experiencia comprobata sunt, & notoria.

Concludunt igitur, quod modus procedendi per naciones plus cæteris pro laude Dei, animarum, & reipublicæ salute sit conveniencior.

Præterea cessant nunc causæ deputationum; ergo cessare deputaciones eo modo, quo hactenus tentæ sunt, nam tempore inchoacionis hujus sacri Concilii Basiliensis &c.

Desunt reliqua.

EPISTOLA NUNCIORUM

Concilii Basiliensis missa Pragensibus.

E MS. Cod. Florent. misit idem

AMpliorem, spectabiles viri, reintegrando inter nos pacis spem vestris ex scriptis concepimus supplicantes, proinde Dominum rogantes, quatenus quod salubre in nobis utique pro sua laude, & nostra ad invicem renovanda in sinceritate fidei, & dilectione, unanimitate incepit, ipse qui vinculum est, & osculum pacis perficiat, perfectumque indissolubiliter firmet; & ut in flagranti, qui vobis hac parte est, affectui qualicumque pro viribus effectu respondeamus, parati sumus, ut petitis, caritativum vestrum, & finale, ut verbis vestris utamur, in destinatam diem non modo pacienter, sed & gaudenter præstolari responsum, nihil dubitantes, quin & hæc Basiliensis sacrosancta synodus digesto scriptorum vestrorum audito tenore laudabit, & probabit, vestramque excusacionem tanquam vocalem favorabiliter admittat, & promissum responsum equanimiter expectabit. De procurando vero vestrarum litterarum bajulis, ac nunciis securitate, circumspectis, & providis viris consulatus Egrensis tanquam viris reconciliacionis, & fidis hac parte mediatoribus confidenter pro parte dicti concilii scripsimus, supplicantes, quatenus hujusmodi singulares, & simplices viros ad nos huc dirigendos nuncios, eo, quo requirint, aut opus fuerit loco favorabiliter, & pacifice recipiant, & salvos ad nos usque perducant; nobiscum autem quam diu commissa negocia flagitant inoffensi manere poterunt, & licentiare, deinde ad vos salvi, ut indubitanter speramus, redire. Si quid autem amplius petitorum assecuracio deposcat, apud dictos dominos de Egra requirant; & credimus, quod in hoc vestræ providenciæ, ac vestris non deficient, etiamsi in se onus litteras vestras nobis præsentandi ipsi assumere deberent. Postquam autem insignes, celebriores ad dictum sacrum Basiliense concilium aut vos mittere decreveritis oratores, tunc juxta consilium, & auxilium principum, & potentum, qui se ad hoc hactenus nobis parte memorati concilii requirentibus benivolos, & obsequiosos obtulerunt, & amodo, ut confidimus exhibebunt, taliter providere conabimur, & secundum condicenda inter nos pacta, & humanam jacturam vos merito remanere debeatis hac parte contenti; hoc solum caritate non ficta, nec subdola suasione commonentes, ut salutis acceptabile tempus fructuosis mutuo, et expeditis tractatibus redimemus, sicque ad alterutrum non fronte minaci, vultuque tauro, sed placatis, & placidis animis exhibeamus, ut non in vanum nobis hoc sero, quod absit, plangamus dilapsum. Datum Nurembergæ XII. februarii anno incarnacionis dominicæ M. IV. XXXII.

Hæc epist. ad an. h. jus exord. revocand. est vero huic persi. milis ex Mart. rel. ta supra pag. 219.

LITTERA SCRIPTA PER CONCILIUM

Regi Franciæ.

Ex eodem MS. Cod.

CArissimo principi, & serenissimo domino Carolo Dei gratia regi Franciæ Julianus miseracione divina sanctæ Romanæ ecclesiæ sancti Angeli diaconus cardinalis apostolicæ sedis legatus, præsidensque in sacro Basiliensi concilio, prælatique, & cæteri in eodem concilio existentes salutem in Domino. In ecclesia ad hoc sunt sacra generalia concilia instituta, ut fidei unitas, morum concordia, & puritas vitæ inter christianos ubique debito ordine conserventur. Sed cum hæc omnia per hæreses, bella & viciorum illecebras turbari, & impediri contingat; necessarium maxime est, ut in sacris conciliis his tollendis summa cum diligentia provideatur, & qui diebus nostris, proh dolor! super modum hæreses, & errores, bella, odia, & contenciones morum, ac vitæ dissolucio, & divinorum præceptorum transgressio totam undique ecclesiam vexent, & deforment, & quasi morbus contagiosus in dies magis augentur, summopere omnes Christi fideles inniti debent, ut tot, & tanta mala de medio ecclesiæ extirpentur. Profecto undique Christianam religionem consideramus ita ipsam multis morbis contaminatam, vel hereses, aut bella non vigeant, quis autem locus, aut patria, ubi plurima quibus offenditur, aut irritatur Deus cottidie non perpetrentur; quam raræ, aut paucæ personæ, quæ niteant vitæ puritate, qua decet? Quot præterea a paucis temporibus christianitatis terras, aut provincias Turci, Sarraceni, & alii infideles armis subjugaverunt, & devastaverunt, & cottidie subjugare, & devastare nituntur? Quantam eciam utriusque fidelium sexus multitudinem continuo in diversis regionibus captivam ducant, quorum plerique crudelem non ferentes servitutem, postea fidem abnegant? Quantum, proh dolor! nostra christianitas propter impugnacionem infidelium, quibus christianorum discordia resistere non permittit, jam ad angulum redacta sit, & cottidie magis angustatur, lacrimabile nimis est referre. Jam igitur ipsa ecclesia tot procellis undique commota est, & a fundamentis concussa, ut ruinam pene minare videatur, nisi Divina misericordia ad nos oculos suæ pietatis convertat: quod ut facere dignetur, nos, quorum pro sacerdotali officio maxime interest, lingua, & vita, prout oportet, redemptorem nostrum cotidie interpellare decrevimus, & quantum sua gratia nobis concesserit, totis viribus in hoc sa-

ANNO CHRISTI 1432.

sacro concilio laborare, ut adversus tot pestiferos morbos congrua remedia adhibeantur. Propterea ut unanimi consensu per universos universali bono salubriter provideatur, hoc sacrum Basiliense concilium auctoritate apostolica in Spiritu-Sancto congregatum decernit non expectare, ut majores populi christiani necessitentur pro consilio, & auxilio ad fidei catholicæ defensionem, ad pacem, & concordiam in populo christiano componendam, ac vitæ ac morum cujuslibet status reformacionem debitam opportune, & importune convocare. Et quoniam inter alia hoc præcipue in præsenti concilio agitabatur, quemadmodum sopitis guerris, ac discordiis, pax, concordia, & tranquillitas in singulis regnis, provinciisque statuantur. Cum etiam ad resistendum hereticis, & christianitatem impugnantibus, eorumque armatam rabiem vi armorum comprimendam, necessarium sit regum, ac principum potentia, quam eis Deus concessit ad laudem bonorum, vindictam vero malorum, omnino expedire videatur, ut ipsorum regum, & principum oratores de prædictis omnibus sufficienter instructi una nobiscum in ipso sacro concilio intersint. Quapropter serenitatem per viscera misericordiæ Dei nostri ex toto corde hortamur, deprecamur, & obsecramus, ut alios insignes viros habentes zelum Domus Dei, & rerum agendarum experientiam de omni statu vestro, & regni vestri plene instructos ad hoc sanctissimum concilium pro honore Dei, & populi christiani quam primum commode fuerit, & fieri poterit, destinare dignetur. Datum Basileæ XXXII. anno.

DE ELECTIONE CIVITATIS

Ubi concilium debet celebrari.

E MS. Cod. Flor. misit idem.

SAnctissimus Dominus noster erit contentus, quod in Civitate Senarum, sive Boloniæ, sive Mantuæ Concilium continuetur, in quo sanctitas sua intendit adesse, & convenire cum sacra majestate Imperatoris, sperans, quod universæ Christianitati per ipsorum convencionem salubriter providebitur revocatis attemptatis hinc inde.

Sacra majestas promittat se facturum, & ita cum effectu cooperetur, ut prædicta sequantur juxta posse; & in quantum non posset, promittat ad hoc publicum conficiatur instrumentum promissionis cum sigillo aureo, quod erit cum sanctitate Domini nostri contra omnes contrarium attentantes.

Quod in casu, quo præfata majestas Imperatoris sub conservacione honoris sui contentaretur, quod ex toto Concilium ex Basilea non transferatur, quod in Basilea solum tractetur de exstirpacione hæresum Bohemorum, & aliarum in partibus illis si quæ essent, dummodo infra bimestre terminetur, & disponatur de reductione illorum; post quem terminum in aliis universaliter provideatur in altero dictorum locorum supranominatorum pro salute tocius Christianitatis, & universalis ecclesiæ, & hoc nisi ipsi Bohemi consentirent quod eorum causa terminaretur in loco, ubi concilium celebraretur desuper nominatis.

Operabitur sanctitas sua, & erit mediator pro concordia inter majestatem regiam ex una parte, & Venetos, & Florentinos ex alia, & infallanter sperat habere bonam conclusionem cum honore suæ majestatis, & in rebus honestis erit cum serenitate sua contra omnes adversarios suos.

Sanctitas sua erit in loco desuper nominatis electo pro continuacione Concilii, & reformacione tocius Christianitatis infra terminum competentem.

Faciet ea omnia, quæ concernent honorem personæ imperatoris, & suæ majestatis cum honestate, & conservacione honoris sedis Apostolicæ.

Item dabit subsidium circa expensas.

INSTRUCTIONES AMBAXIATORUM

Euntium ad Dominum nostrum papam Eugenium quartum ex parte sacri generalis Concilii Basiliensis.

Dum intrant ad Curiam.

Ex eodem MS. Cod.

IMprimis dum intraverint Curiam requirent Ambaxiatores Concilii, si adhuc forte ibi fuerint aliqui ex ipsis, & informabunt se de statu negociorum, & singula prosequentur de Concilio, & avisamento ipsorum.

De audencia, quod habeant illam.

Item instabunt de per se, & per alios quoscunque omni via, & modo possibili, ut habeant audienciam publicam, & solemnem; & in casu, quo eam habere non poterunt propter infirmitatem Domini nostri, vel alias, saltem in præsentia Beatissimi domini nostri Eugenii, & omnium reverendissimorum Patrum dominorum Cardinalium assument Verbum Dei, & facta introducione parvissima exponent ferventer, & ardenter, quæ sequuntur.

De presentacione credencialium litterarum.

Item in præsentacione litterarum credencialium sanctissimo Domino nostro, & dominis cardinalibus cum omni reverencia, & devocione recommendabunt universale sacrum Concilium Basiliense, & omnes prelatos, & doctores in ipso existentes.

De protestacione fienda.

Item ante initium dicendorum protestabuntur coram prædictis, scilicet beatissimo domino nostro, quod quicquid dictum sit de mente, vel eciam ex parte sane Concilii, & sua, procedit ex sincero, & puro corde, & ex zelo honoris Domini, fidei Catholicæ, universalis boni totius populi Christiani, & honoris suæ sanctitatis, & sedis apostolicæ &c.

Item assumpto themate, introductione facta, ut præmittitur, cur sacra generalia Con-

Concilia in ecclesia introducta sunt, causasque ipsorum, & etiam quanta vaneracione habenda sint explicabunt.

De celebracione.

Item declarabunt, quod propter prædictas causas sacrum Constantiense concilium statuit hujusmodi concilia generalia certis temporibus, & terminis inviolabiliter, & perpetuo celebrari.

Item quod sacrum præsens concilium Basiliense est legitime congregatum, stabilitum, & firmatum, cum racione auctoritatis, cum racione temporis, cum racione loci, cum eciam racione causæ, & necessitatis; racione quidem auctoritatis, quia sacrorum conciliorum Constantiensis, & Senensis auctoritate felicis recordationis Martini quinti, & triplicis confirmacionis moderni sanctissimi domini nostri Eugenii Quarti.

Item racione temporis, quoniam in fine septemnii servamus statuta conciliorum Constantiensis, & Senensis; nec obstaret, si in fine septemnii dies, vel mensis, aut menses elapsi fuissent, & non comparuisset aliquis in loco, quia semper pendet tempus celebracionis concilii, quousque intencio Spiritus Sancti, & ecclesiæ deducatur ad effectum, quia principalis intencio ecclesiæ, & decreti, & celebracio concilii, & non ipse terminus: exempla declarant hunc punctum ad plenum. Respondendo obiectioni contentæ in bulla similiter de hieme, & de frigore, & ad illud, quod dicitur, quod jam diu stetit concilium &c.

Item ratione loci, quia locus Basiliensis fuit electus, & deputatus per concilium senense rite, & legitime secundum tenorem decreti Constantiensis fuit approbatus, & ratificatus per Martinum felicis recordationis, & tandem per dominum nostrum modernum: est eciam locus capax, sufficiens, & amoenus, sanus, fertilis, populum habens valde devotum, & omnia alia quæ requiruntur ad hujusmodi congregationem suscipiendam, & manu tenendam, & licet a principio fuerit quidam rumor guerrarum in partibus circumvicinis inter illustres duces Burgundiæ, & Austriæ; tamen ob reverentiam ecclesiæ treugæ factæ sunt, & stabunt per totum tempus concilii, & ultra per sex menses, nec aliquis usque in præsentem diem ex venientibus ad concilium passus est nimium damnum. Est eciam procul a veritate quivis sinistre informavit sanctitatem Domini nostri, quod hic essent, vel in circumvicinis partibus Basileæ aliqui opidani infecti labe Bohemica, & trucidarent clerum ex ira. Videant alias informaciones plenius de hoc.

Item racione necessitatis, quia propter extirpacionem variarum, & multarum heresum, & maxime Bohemicæ, propter reformacionem utriusque status ecclesiæ universalis, propter pacificacionem regnorum, & tocius populi christiani.

Item declarabunt, quanta invenientur scandala, & pericula sequerentur ex hujus concilii legitime congregati dissolucione, aut qualicumque retardacione, aut prorogatione.

A Imprimis impediretur, vel retarderetur extirpacio heresum, & præcipue Bohemicæ, quæ quantum sit periculosa, & crudelis, quanta mala faciat in christianitate, quam subtiliter serpat, & inficiat fideles, in quanto periculo sit tota Almania, & Anglia, & cæteræ iis circumvicinæ partes, ut poterunt, explicabunt, quia profecto inexplicabilia, & inenarrabilia mala sunt hæc, quibus nisi cito, & indilate occurratur, fides, status ecclesiasticus, status principum, & nobilium, ut universa politia Christiana ultimo, & exitiali exponitur discrimini.

Per quem modum hæresis extirpari possit.

B Item quoniam nullo convenenciori medio, imo, ut videtur, nullo alio præter prædicta hæresis extirpari, quam per sacrum Basiliense concilium, cui proprium est hereses extirpare, cum propter assistenciam Spiritus Sancti, qui est director conciliorum, tam in conciliis, quam in agendis; tamen propter generalem subvencionem, quæ imponi potest sine omni generali consensu, ut patet per decretum Constantiense, et patuit foelicis recordationis tempore Martini, cui multæ regiones, & naciones contradixerunt, & noluerunt, prout ipse volebat, subvenire: nec est spes aliunde, attenta infirmitate domini nostri, & guerris, quas passus est in principio sui pontificatus, attentis eciam guerris, & divisionibus totius christianitatis.

C

Item impediretur, & prorogatur reformacio morum, quod cederet in maximam offensam Dei, maximam damnacionem animarum, & in maximum periculum status ecclesiastici, qui nisi reformetur, dato, quod nunquam esset hæresis Bohemica, propter deformitatem vitæ suæ clerus est in maximo & propinquo periculo status sui, præsertim in Almania.

Item accederet in maximam depressionem, & vilipensionem auctoritatis, & libertatis ecclesiasticæ, quia principes & sæculares D quanto plus viderent nos differre reformacionem nostram, tanto nos plus haberent contemptui, & si usque nunc habuerunt modicam devocionem ad nos, auctoritatem vilipenderunt, censuras, & processus depresserunt, libertates, & juris occasiones ecclesiasticas jam profecto totali contemptui, vilipendio, & ludibrio, atque periculo exponeremur universis.

Item retardacio hujus concilii, aut dissolucio, quod ad componendam pacem est congregatum in toto populo christiano, esset fovere guerras, & inimicicias, quæ ubique per totam pene christianitatem crudelissime deserviunt, utpote in regnis Franciæ, An- E gliæ, Boloniæ, Italiæ, Almaniæ, & vix in tota christianitate est patria, quæ non laborat intus, vel extra guerris, & divisionibus, in maximum exterminium fidei, & tocius populi christiani; ex quo sequeretur maxima indignatio regum, & principum, ac eciam populorum contra clerum videns se deseri, & quasi sperni, & clero quasi non esset ei cura de exterminio ipsorum, & desolacione populi christiani.

Item

ANNO CHRISTI 1432.

Item retardatio hæc, aut diſſolutio cederet in maximam deſperacionem, & triſticiam totius populi chriſtiani, qui jam maximum gaudium, & ſpem conceſſerat ex congregacione hujus ſacri Concilii Baſilienſis, in quo tot, & tanta bona audivit, & percepit debere procurari, hujuſmodi ſunt extirpatio hereſum, reformatio morum, & pacificatio totius populi chriſtiani.

Item quoniam ex hoc adverſarii fidei majorem aſſumerent audaciam, & facilius inficerent, & impugnarent fideles, timent enim nunc hanc ſanctam congregacionem, multum dolent, & de ea, ut patet in libellis famoſis, quibus eam nituntur denigrare apud fideles.

Item quoniam plures principes, comunitates, civitates, & militares poſt turpem receſſum, & fugam exercitus fidelium a Bohemia fuerunt in tractatibus cum Huſſitis pro treugis, quæ jam in maximum præjudicium fidei fuiſſet concluſa, niſi ſpe hujus concilii Baſilienſis ſubnixi oculos ad ipſum habuiſſent; quo ſublato, aut diſſoluto ſine fructu, ſine quacunque dilacione cum eis, quemadmodum & plures civitates fecerunt, ut Pilſna, *Egera*, & aliæ quamplurimæ, & dietim faciunt in maximum præjudicium fidei, & cleri.

f. Egra

Item ex hac prorogatione tolleretur ſpes cujuſcunque alterius concilii celebrandi, attentis modis qui fuerunt tenti in Papia, & Senis, & qui tenentur nunc, & conſiderato loco, in quo ad annum cum dimidio eſſet celebrandum, qui locus annuas, & inceſſantes peſtilencias patitur, populus ſatis infeſtus dominio eccleſiaſtico, & de facili ad rumores, & ſediciones mobilis, nec dum finis eſt guerrarum Italiæ; & ita diſſolucio hæc ſine fructu, & cum ſcandalo fieret; nulla ſpes remaneret de quocumque futuro concilio, in maximum damnum, imo totalem diſſolucionem, & deſtructionem fidei, quæ per conſilia conſervatur, & populi chriſtiani.

Item prædicta prorogatio cederet in maximam denigracionem famæ ſanctiſſimi domini noſtri, quæ uſque nunc apud univerſos chriſticolas ſemper fuit habita ſine macula, & ſine ruga, in maximum vituperium, eccleſiæ Romanæ, de qua confirmabitur opinio, quod ab ea procedunt omnia mala, & deformitates, & in maximum damnum, & ſcandalum totius eccleſiæ.

Item narrabunt, quæ, & quanta, & quam maxima, & ardua in iſto ſacro concilio inchoanda ſunt, quæ omnia in ipſum, ſic ex abrupto diſſolvendo, aut prorogando verterentur in malum, & aggravarent ruinam fidei, & tocius eccleſiaſtici ſtatus.

In primis, quoniam cum magna ſollicitudine, ut oportebat, vocati ſunt iteratis vicibus ex ſuperabundanti omnes prelati tocius chriſtianitatis exceptis Italiæ, quorum vocatio ob reverenciam ſedis Apoſtolicæ dimiſſa fuit; & fuit ſupplicatum domino noſtro, ut ſanctitas ſua ipſos convocaret, & mitteret, & jam prælatorum plures venerunt, & plures miſerunt proprios procuratores, & cottidie confluunt, & bene omnes moti ſunt, & præparati ad veniendum, aut ad mittendum, ut plane conſtat ex litteris

A miſſis a diverſis nacionibus, & regnis, quibus utique in maximam diſplicentiam cederet, tam illis qui venerunt, tam eciam iis, qui ſunt in via, & qui parati ſunt ad veniendum; & in maximum damnum, & ſcandalum, quia viderentur omnino deluſi per ſedem apoſtolicam, cujus auctoritate vocati ſunt, ſi hujuſmodi diſſolucio, aut prorogacio ſequeretur &c.

ANNO CHRISTI 1432.

Item omnibus principibus, & regibus chriſtianitatis, exceptis Italiæ, eadem de cauſa ſcriptum eſt, ut ſollicitent prælatos ſuos ad veniendum, & mittant ſuos ſolemnes ambaſiatores, quia ſine ipſis, nec reformacio ſtatus ipſorum tentari poterat, nec pax procurari in populo chriſtiano, nec eciam ſine

B eorum adjutorio via armorum, hereſes extirpare; qui pari racione, immo incomparabiliter majori quam prælati reputabant ſe deluſos, & daretur eis occaſio ad multa alia cogitanda, & forte aptentanda in præjudicium ſtatus eccleſiaſtici, et libertatis ejusdem, et maxime ſedis apoſtolicæ, ſi iſtud concilium tranſiret in nihilum.

Item ad tollendum potiſſimum argumentum hæreticorum, quo ſe tuentur, et fideles inficiunt ſcribendo per univerſam chriſtianitatem, quod nunquam cum ſumma diligentia quæſitam potuerunt habere audienciam, et quod nunquam Romana eccleſia, aut papa cum toto clero ſuo auſus fuerit

C congredi cum eisdem in diſputacionem, tanquam non valentes reſpondere veritatibus ſcripturarum, quas pro ſe præfati adducunt heretici de conſilio omnium eorum, qui pro tunc, et in illo principio erant, hic in concilio miſſæ fuerunt epiſtolæ plenæ caritate, ad Bohemiam, quibus hortabantur, ut ad hoc ſacrum concilium venirent, et offerebatur eis plena audiencia cum ſalvis conductibus, et aliis nunciis opportunis, ut jam ceſſaret omnis eorum falſa excuſacio, et fallacia, qua fidelem populum ſeducebant, receptæ fuerunt prædictæ epiſtolæ apud dictos hereticos cum decenti reverencia, fecerunt univerſalem totius regni Bohemiæ

D congregacionem in Praga ad deliberandum de mittendis, et de modo veniendi.

Miſſum eſt ad omnes fere univerſitates ſtudiorum, ut mittantur in ſacra pagina, et in lege domini, et magiſtri, et doctores periſſimi, atque doctiſſimi; vox eſt, et fama de hac vocacione ubique per chriſtianitatem, et quod heretici veniant, atque a ſacro concilio audientur, univerſique laudant, et approbant vocacionem hanc, et ſive reducantur, ſive non, ipſis in eadem perſiſtentibus malicia, nihilominus hæc audiencia, ſeu oblacio obſtruet ora ipſorum, et fideles per amplius confortabuntur. Miſſi ſunt eciam duo notabiles religioſi et ad propinquas par-

E tes Bohemiæ ad tractandum cum eisdem hereticis de ſalviſconductibus, et aliis negociis per ipſorum reductionem, et ad ſciendum de modo ipſorum veniendi: ita adventus ipſorum nec hic, nec in itinere poſſit quoquam modo eſſe nocivus.

Mittentur eciam litteræ per omnes partes Germaniæ ex parte hujus ſacri concilii contra libellos famoſos Bohemorum, quos noviter per univerſam Germaniam ſeminarunt, no-

ANNO CHRISTI 1432.

notificando eisdem vocacionem ipsorum, et quod si venerint, audientur, quodque eciam non recedant concilium sine opportuno adhibito remedio contra eosdem hereticos &c.

Iis igitur, & tantis factis pro convocatione ipsorum, si nunc hoc concilium sic ex abrupto dissolveretur, aut prorogaretur, aut in alium locum remociorem mutaretur ipsis inauditis, heu quantum scandalum fidei, quanta infamia ecclesiæ sequeretur!

Nuper universis exercitibus principum, & militum, ipsis eciam invisis fugit eos turpissime, sicut & antea nostris exigentibus peccatis sæpe factum est, in pugna materiali, & corporali; nunc ipsis tanta caritate, et sollicitudine vocatis, nec auditis, fugiat ecclesia ab eis in pugna spirituali; nonne videbitur manifestum dominicæ ultionis judicium; nonne, ubicumque audietur fuga hæc, reputabitur dominicum miraculum?

Profecto eciam si non haberent voluntatem aut intencionem præfati heretici veniendi ad concilium, aut in disputacione congrediendi, audito hujusmodi recessu, et dissolucione, quam ipsi fugam reputabunt, ubique per universum mundum, eciam ad Græcos, et exteras naciones indilate disseminabunt, quod parati erant ad veniendum, et quod a facie ipsorum ecclesia fugerit; et sic dabitur eis maxima occasio insultandi, imo maximum, et potissimum argumentum ad subvertendam fidem nostram totaliter, et ad inficiendum totum mundum; et quod prius false assumebant in excusacionem ipsarum, et in magnam seducionem, per hunc recessum verum reputabitur apud omnes. Nonne ipse fidelis populus jam ex malis moribus cleri multipliciter lacessitus, et scandalizatus, cui prædicta vocacio nota est, audiens hujusmodi recessum reputabit se delusum?

Nonne pusillus grex titubabit videns, seu reputans ecclesiam in utraque pugna succubuisse? Nonne reges, et principes, si et fideles sint, merito dolebunt de tanta suæ fidei confusione? Nonne universitates, et sacræ theologiæ professores, ad quos præcipue pertinet sinceritatem fidei illibatam conservare, videntes, et percipientes hactenus in scholis inauditam confusionem fidei excitabuntur merito ad cogitandum de remedio opportuno? Quis unquam legit, aut audivit ecclesiam, quæ Spiritu sancto regitur, vocasse hereticos, ut eos audiat, et a facie eorum fugit; qualis confusio, et forte quale periculum esset ambaxiatoribus concilii, si ipsis tractantibus cum eisdem hereticis de adventu ipsorum, contingeret recedere, aut dissolvi concilium?

Ex iis, et aliis possunt concludere ambaxiatores, quod si nulla alia causa exigeret, vel urgeret hujus concilii continuacionem, in hoc loco sola hæc vocacio Bohemorum, ad evitandam totalem subversionem fidei, urget omnino, et incitat.

Item facta est promissio a quibusdam militaribus, qui intendunt personas ipsorum, et bona exponere pro defensione fidei, et pro expedicione facienda futura estate contra prædictos hæreticos de dando subsidium quoddam pro expensis communibus, utpote

A instrumentis bellicis, ut sunt machinæ, et alia hujusmodi pro expedicione necessaria; et jam fecerunt præparacionem, et sunt pro magna parte expediti, in casu, quo prædicti hæretici non possent reduci per viam audienciæ, vel aliter; si istud concilium aut dissolvatur, aut recedat antequam prædictum subsidium persolvatur, prædicti milites maximam ingratitudinem, et impietatem ascribent clero, videntes in modica pecunia ipsum deficere fidei, cum tamen ipsi expositurі erant personas proprias, et bona ipsorum; dicent utique, quod clerici male pro fide exponerent personas eorum, ex quo modicam pecuniam nolunt, et negligunt exponere; deinde reputarent se maxime delu-

B sos, et deceptos ex multiplici jam firma promissione eis facta insuper damnificatas, et in bonis, et in honore: in bonis quidem, quia jam multiplices expensæ fecerunt præparando se, et ordinando, ac perdendo bona mobilia, et immobilia per incendia, rapinas, et devastationes hæreticorum, et temporis eciam amissionem in honore ecclesiæ, quia jam eorum intencio promulgata est ubique, eciam apud hereticos, qui si deficiant propter defectum præfati subsidii, hæretici, et alii ignaviæ, et timiditati, atque pusillinimitati imputabunt; quibus de causis indubitanter ex cunctis efficerentur inimici, et postpositis hereticis verterent se

C in clerum. Nec opus esset Bohemis ad expoliandum ipsum bonis temporalibus, et utinam non advenis faciendum etc.

Item dominus dux Burgundiæ eadem de causa ad prosequendam expedicionem contra eosdem hæreticos rogatus est, ad quam rem videtur optime inclinatus, et propter ipsam dicit se treugas composuisse cum Carolo regi Franciæ; utque in tractatu hujusmodi treugarum confecto inter partes, atque pro hac re practicanda cum domino legato, et sacro concilio est in brevi missurus suos solemnes ambaxiatores. Si ergo concilium hoc sic repente resolveretur, reputaret se præfatus princeps jam secundario

D illusum et deceptum, et per consequens posset merito indignari, cujus indignacio non esset multum utilis ecclesiæ.

Item missi sunt ambasiatores ad principes, et civitates vicinas Bohemiæ, ad confortandos populos, ut maneant stabiles, et firmi in fide, promittendo eisdem, ut sacrum concilium efficaciter laborabit omni modo via possibili ad prædictæ heresis extirpacionem, et multi jam iniissent treugas cum eisdem, si non fuissent per concilium confortati; et nisi spem in concilio habuissent, recedente concilio quid dicerent pauperes populi, nisi quod clerus, propter quem patimur hanc calamitatem et miseriam, non solum non

E adjuvat nos, sed eciam decipit, et illudit, et cum hoc exponit maximis damnis, et periculis etc.

Item scriptum est, & missa ambasiada ad civitatem Madeburgensem, quæ ut dum expulit archiepiscopum, & totum clerum, & & valde timendum est, ne confoederetur hæreticis; & similiter ad civitatem Paraviensem, in qua inter cives, et episcopum fuit nobilis dissensio, ut idem episcopus scribit con-

concilio, hortando dictas civitates ad pacem, & offerendo se sacrum concilium velle inter ipsas mediare; & similiter factum est circa civitatem Bambergensem, in qua inter clerum, & civitatem est maxima discordia; unde si nunc recederet concilium, rebus sic se habentibus, non dubium, quin dictæ nobilissimæ civitates maximis periculis haereticorum exponerentur.

Item pro pace regni Franciæ multa sunt excogitata utilia; & jam dominus archiepiscopus Coloniensis, elector sacri Imperii dedit bonam spem acceptandi ambasiatam ex parte, & nomine sacri concilii ad dictam pacem, loco, & tempore optimo pertractandam, & speratur, quod idem onus assumet ex parte hujus concilii illustris princeps dux Sabaudiæ, cum quibus adjungentur quamplurimi solemnes prælatorum, & doctorum, qui simul juncti cum reverendissimo Domino sanctæ Crucis cardinali, efficaciter laborabunt ad diu desideratum, & optatum bonum pacis illius regni christianissimi consequendum, & super hoc præfatus dominus sanctæ Crucis avisavit, quod postquam fuerit locus electus, ubi utriusque partis conveniant ambasiatores plurimi, expedit, ut concilium illuc mittat ambaxiatam solemnem. Idem eciam nunciatum est a pluribus personis notabilibus, qui bene noverunt negocium, & mentes principum; quæ omnia interrumperentur cum magna indignacione principum, si contingeret hoc concilium tam repente dissolvi; pro cujus tamen regni pacificacione nulla alia causa urgeret, deberet de novo sacrum concilium renovari; præsertim in hoc loco attemptis beneficiis permaximis, quæ ex illo regno christianissimo per successiones temporum fides accepit et ecclesia; et poteritis insistere hic ambasiatores ad enarranda beneficia illius regni, & quanta damna eciam paciatur fides, & ecclesia ex divisione, & desolacione illius, quod utique si esset in pace, non modo Bohemi cum periculo fidei, & exterminio ecclesiæ insultarent fidelibus, sed jam ad dudum illa heresis finem accepisset. Videat ergo ecclesia, ut illud christianissimum regnum relevetur, & ad statum pacificum deducatur, ne valeat de ingratitudine redargui coram Deo, & coram hominibus; & non solum illud concilium non dissolvatur ante pacis composicionem prædicti regni, verum eciam, si opus esset, concurret universa christianitas ad tam nobile membrum relevandum. Sunt enim pro invicem sollicita membra, ut ait apostolus.

Item exorta guerra inter regem Poloniæ, & ducem Littuaniæ, atque milites de Brussia, statim missæ fuerunt solemnes litteræ cum proprio nuncio ad regem, ducem, & Margravium Brussiæ, quibus hortabantur ad aliquas treugas, & quod sacrum concilium cupiebat interponere vices suas pro pace pertractanda, et sic cum Dei adjutorio facta est, quia initæ sunt treugæ ad biennium, et sacrum concilium interponet & vices suas, quod utique facere non posset, si dissolveretur tam repente in maximum periculum totius christianitatis, et satis timendum, quod alteri parti hæretici adhærent, et adhærebunt, et alteri Tartari in maximam depopulacionem, et desolacionem Christifidelium nisi inter præfatos principes pax omnimoda, et votiva procuratur, quod facilius per sacrum concilium procurabitur, quam per quemcunque alium modum.

Item ad sanctitatem suam missi sunt ambasiatores solemnes, principaliter ad supplicandum sanctitati suæ ut velit interponere vices suas pro pace Italiæ procuranda.

Item in ducatu Barensi procurat pacem, et ubicunque sentitur guerram, satagit sacrum concilium procurare pacem, et ponere; quod utique bonum pacis in tota Christianitate nullo modo convenentiori, et aptiori medio valet procurari, quam per concilium, quia quælibet persona particularis, quacunque dignitates et statu sit, habet aliquid quod suo intento non congruit.

Item quartadecima die mensis decembris tenta fuit una solemnis sessio, in qua per decretum publicum decrevit hæc sancta synodus posse laborare ad prædictorum trium felicem prosecucionem, videlicet extirpacionem, heresum reformacionem morum, et regnorum, ac totius populi christiani pacificacion. quod quidem decretum per universum orbem deportatum arguet ecclesiam de mendacio, et de incorrigibilitate, et quod decipiet, et seducat fideles, et profecto dabit infinitam quodammodo materiam tam hæreticis, quam fidelibus ad illudendum ecclesiasticis, et eisdem multa ludibria, et opprobria inferendum, si hoc concilium repente resolveretur nulla ordinacione facta inter prædicta.

Item narrabunt, quomodo sacro concilio in tam sanctis exercitiis fructuose occupato, unde adjutorium, et consolacionem expectabat, inde per adventum episcopi Parentini luctum accepit, et lamentatum, quem tamen ob reverenciam sedis apostolicæ sacrum concilium cum honore debito suscepit, et jam in ingressu ei obviam fere omnes prælati fuerunt, in crastinum magna multitudo prælatorum, et doctorum ipsum visitavit cum decenti proposicione; ipse vero nec in ista visitacione, nec in aliis congregacionibus, quibus pluries interfuit ex parte sanctitatis suæ, nec unico verbo allocutus est congregacionem, nec eciam saltem obtulit apostolicam benedictionem; de qua re non modicum admirati fuerunt prælati, et doctores, verisimiliter suspicientes de iis, quæ postea acciderant.

Item quomodo infra octavam nativitatis Christi, videlicet die sabbati, in plena congregacione ipso præsente cives informati per litteras ex diversis partibus venerunt in magna multitudine, et multum lamentabiliter proposuerunt audivisse pro certo quosdam advenisse, qui per dissolucionem concilii laborarent, exponentes multum eleganter pericula, et scandala ex hac dissolucione futura secutura, qui et protestati sunt imprimis cum juramento prædicta non dicere, aut moveri propter lucrum civitatis, sed mere, et sincere propter bonum totius christianitatis, et ecclesiæ, et propter pericula, et mala, quæ sequi ex inde perpendebant.

Item quomodo, et qualiter in congregacio-

ANNO CHRISTI 1432.

cione, qua cives propofuerunt a maximo usque ad minimum maximis laudibus attulerunt famam fanctitatis fuæ, reprefentando vitam fuam fanctam a cunabulis, et quod nullus poterat credere aliquid poffe procedere a mente fanctitatis fuæ, bene informata, quod in præjudicium facri concilii cederet.

Item quomodo præfatus epifcopus, et tunc in plena congregacione, et extra quampluribus notabilibus perfonis, et magnis, tam ex prælatis, quam ex militibus, et doctoribus, dixit aperte, fe non venifle pro diffolucione hujus concilii, nec pro aliquo ipfius impedimento: fed folum veniebat ad dominum legatum, ad conferendum quibusdam, et ad informandum fe de ftatu concilii; et quod dominus nofter Papa nefciebat tantam congregacionem effe in Bafilea; poftmodum vero prædictis perfonis notabilibus loquendo feorfum, et pluries conferendo de periculis, et fcandalis, quæ ex dicta diffolucione fequerentur, juravit, ponens manum ad pectus, quod eciam fi haberet quafcunque bullas, et mandata domini noftri fuper hac re, non exequeretur eas, cum manifefte perpenderet imminere ruinam fidei ex hoc, et alia fcandala, et pericula fequi; et addidit, non uni, fed pluribus conferentibus de hac materia, quod procurando hujusmodi diffolucionem crederet fe facrificare Diabulo; ex quibus, et fimilibus verbis fuis, et juramentis, non obftantibus quibufcumque aliis verfis reformacionibus ex diverfis partibus venientibus prælati, et alii fidem fibi cœperunt adhibere, non volentes imaginari, quod tantæ auctoritatis vir aliud intenderet, quam juraret, et promitteret: cui etiam propter Epifcopalem dignitatem, et perfonam mittentis credendum erat fimplici verbo ec.

Item, quomodo iis fic fe habentibus, fupervenientе quodam nuncio de Curia idem Parantinus præfentavit Domino Legato quandam Bullam, in qua fibi committebatur hujufmodi diffolucio, et de voluntate ejusdem, atque confenfu dominus legatus in plena congregacione affecuravit concilium dicens, quod omnia, quæ dominus Parantinus habuerat, et receperat a curia pofuerat in manibus fuis; infuper de voluntate dicti Parantini dominus legatus cum quibusdam et prælatis, et doctoribus approbavit materiam hujufmodi diffolucionis, et incepit practicare ipfam, ut ipfe Parentinus volebat, et poft multos tractatus, habitos, et concilia, vifis fcandalis et periculis, et denigracionis famæ fanctiffimi domini noftri, et omnium dominorum cardinalium, et eciam quia cum in bullis expreffe non confiftebant, prout domino noftro fuggeftum fuerat, deliberatum fuit, ut ex parte domini legati mittatur unus folemnis vir; ex parte concilii unus alius ad fanctitatem fuam intimando pericula, et fcandala etc.

Item quomodo iis ordinatis, et difpofitis, et fingulis bene quietatis, præfatus dominus Parentinus uno mane infcio domino legato, et cæteris de concilio receffit dimiffo quodam doctore domino Johanne de Prato, cujus receffus fuit valde fcandalofus, attentis promiffionibus per antea factis per eundem epifcopum etc.

Item, quomodo dictus doctor non obftantibus quibufcunque perfuafionibus domini legati et aliorum, nec periculis aut fcandalis manifeftis, afferens fe ad aliquos actus proceffiffe, poft aliquos dies pacifice receffit offerens, fe fponte laboraturum, tam cum fanctiffimo domino noftro, quam cum aliis, ut dicto Parentino pro felici profecucione hujus tam neceffarii toti chriftianitati facri concilii.

Item, laborabunt præfati ambafiatores hujus facri concilii diftincte, et aperte fatisfacere racionibus in bulla domino legato tranfmiffa contentis per modum, qui fequitur.

Suggeftum videtur domino noftro papæ, ut ex ferie bullæ domino legato tranfmiffæ deprehenditur, quod in vicinis hujus civitatis funt opidani Huffitæ, hærefim fapientes, qui clerum crudeliter perfecuntur, quod ufque quaque auditum non eft; quinimo hæc civitas, et tota ejus vicina vera catholica eft, et a tali labe omnia munda: præterea, licet verum, quod inter illuftres duces Auftriæ, et Burgundiæ fit guerra; tamen ex ea non fuit impedimentum venientibus ad concilium; quod ad peticiones concilii inter dictos duces fuerit, et eft treuga, et ab utroque datus plene falvus conductus venientibus ad concilium, et plene fervatus; nec hucufque compertum eft, quod alicui ad concilium venienti fit aliqua injuria, vel moleftia irrogata.

Ulterius, pro avifamento ambafiatorum fi opus fit talibus refpondere, cum Bulla prædicta hoc prætendere videatur, quod feptennium lapfum eft, et prælati fuerunt diu expectati, poteft dici, quod finis feptennii eft terminus ad inchoandum concilium; fed ad finiendum nullus eft terminus præfinitus, fed difpoficione eorum, quæ in concilio fienda funt, deftinat terminum finiendi concilium; nec ubi de tanto difcrimine fidei agitatio eft, captanda eft contumacia, fed accerfendi funt, et cogendi venire prælati. Præterea ab eo tempore, quo dominus legatus venit, in quo incepit effe opinio de concilio non funt ultra quinque menfes; quid magnum eft, fi concilium generale, in quo de toto orbe debet convenire, duret per annum, vel eciam per duos? Cæterum poft adventum domini legati ftatim fupervenit rigida hiems, quæ multum impedivit, unde plures prælati dilacionem pecierunt ufque ad menfem Februarii. Nunc igitur in propinquo erat tempus, quo rigore hiemis mitigato, et habita temporis dilacione congrua, ad res fuas componendas infra paucos dies fuperveniffet prælatorum multitudo.

Quomodo eciam de iis prælatis Germaniæ tractabatur, quod poffent ad certam diem omnes fimul adeffe, ad quod menfis martii videbatur accommodus, ut fi inde aliquid agendum contra hæreticos difponeretur, pro menfe junii unufquifque ad patriam rediens rebus poffet execucionem præbere. Non petebatur a domino noftro papa, quod de novo faceret convocacionem prælatorum, fed pro reverencia fuæ fanctitatis incitatio prælatorum Italiæ fibi fuerat refervata, et eciam fupplicatum, quod aliquas per orbem litte-

ras

ANNO CHRISTI 1433.

ras transmitteret, prælatos ad concilium, exhortando, quod totum fiebat ad laudem, et gloriam suæ sanctitatis, ut mundus cognosceret affectum suæ sanctitatis ad bonum universale; et inde cresceret in ea devocio populi christiani.

Postremo, etsi verum sit, quod præsencia sanctissimi domini nostri Papæ esset multimode fructuosa, quæ utinam adesse posset; tamen si non potest, non est propterea tantum bonum obmittendum, cum et nonnulla concilia generalia dudum per legatos sedis apostolicæ celebrata legantur in Dei ecclesia utiliter et plurimum fructuose; tandem plurimum urgere videtur, quod dicitur, quia per reconciliacionem Græcorum opus est in Bononia concilium non longa mora interposita celebrari; sed scienti pericula Germaniæ, non videbitur præponderandum negocium illud, nec illa vetus scissura augmentandi periculo carens huic pestifero morbo velut cancer serpenti, cui melius infra Germaniæ fines occurrere; quoniam, si quod absit, subversa Germania infra fines lateralis Italiæ sit propugnare necesse, quod propterea non magnum esset, si quemadmodum si pro unitate eccl. apud Constant. per triennium duravit concilium; nunc pro tam arduis negociis hoc concilio per annum durante, interposito unius anni intervallo aliud apud Bononiam concilium sequeretur; ab ulteriori si hoc concilium dissolvatur, sine eo, quod adversus pericula provideatur, sub spe, quod in Bononia providebitur, quis de intermedio temporis parabit idoneam caucionem; quis tenebit hæreticos, ne fideles infestent, et terras dissipent et devastent? qui fideles non convenirent cum hæreticis sic jam fieri, qui tam multa mala, quæ imminent, esse faciet in suspenso in celebrando hoc concilium, et postea Bononiæ nulla jactura, nisi expensa fructuum ecclesiastici patrimonii, et labor aliquantulus personarum; in obmittendo vero strages populorum, et multorum dispendium animarum, et fidei christianæ grave dispendium; quæ proporcio inter hæc unusquisque dijudicet. Sic patres nostri ut plantarent fidem, exposuerunt corpora morti: nonne nos, ne plantata eradicetur, de fructibus patrimonii, quos ipsi ecclesiæ acquisierunt, debemus libenter expendere? etc.

Item attento, quod istud sacrum concilium sit legitime inchoatum, firmatum, et stabilitum, ut praemissum est, et attentis periculis, scandalis, et malis ex dissolucione ipsius in tota christianitate secuturis; attento eciam, quod sanctitas sua sinistre fuerit informata; omni devocione, et instancia possibili supplicabunt sanctitati suae, quatenus per viscera misericordiae Dei nostri, et per sanguinem preciosissimum Domini nostri Jesu Christi, quem pro ecclesia fudit in Cruce, velit subsedere, quantum in sanctitate sua est ab hujus sacri concilii Basiliensis dissolucione, prorogacione, aut quacunque loci mutacione; et litteras, si quæ forte super hujusmodi dissolucione, aut progacione a sanctitate sua circumventa emanaverint, aut suspendere, aut aliter ordinare, ita quod istud concilium haberet prosecucionem suam ad laudem Dei, maximum bonum universalis ecclesiæ, & honorem suæ sanctitatis, et curiæ Romanæ; et velit hanc sanctam voluntatem suis apostolicis litteris de novo declarare, quam altissimus pro conservacione et felici regimine sanctæ ac universalis ecclesiæ custodire dignetur feliciter per tempora longiora. Amen.

Hanc instructionem componas cum iis quæ ex Mart retulimus supra pag. 368.

Documenta anni 1433.

EPISTOLA PHILIPPI

Ducis Burgundiæ, ad concilium Basileense.

Orat ut causæ Trajectensis ecclesiæ difinitio differatur.

Ex Mart. Vet. Mon. t. VIII. p. 258.

SAcrosancto generali concilio Basileæ nunc congregato.

Reverendissimi reverendique in Christo patres spectabiles et præclari, complacendi sincerum et copiosum affectum. Sævientibus pridem, et nuper dolendis inimicitiis, seditionibus et guerris in civitate finibusque (a) Trajectensibus ac nonnullis Hollandiæ partibus, occasione dissentionis (b) duorum ad ecclesiam Trajectensem contendentium, nos ut nostro incumbebat Hollandiæ regimini, SS. domini nostri papæ super hoc imploravimus remedium. Veniens igitur ad has partes reverendus in Christo pater episcopus (c) Matisconensis sedis apostolicæ nuncius, quasdam provisiones in hujusmodi negotio sagaciter adhibuit, quibus mediantibus, in ecclesia Trajectensi et partibus antedictis sedata est calamitatum rabies, et tranquillitas salubris subsequuta. Quapropter, reverendissimi, reverendique in Christo patres spectabiles et præclari, quoniam ab eodem SS. domino papa expectamus, et speramus super petitis breve responsum ad bo-

(a) Hic de civitate Trajectensi ad Rhenum vulgo *Utrech* agitur, non Trajectensi ad Mosam vulgo *Mastrech*

(b Hi erant Zvvederus de Culensio & Rodolphus de *Diepholt*, quorum primus a papa translatus ad sedem Cæsariensem, locum reliquit Rodolpho.

(c) Johannes *Maret*, qui legati apostolici apud Trajectenses vices gessit sub Eugenio papa IV.

ANNO CHRISTI 1433.

bonum rei hujus, ac sacrosancti Basileensis concilii favorem & progressum, Deo duce, valiturum, vestras reverentias cordialiter deprecamur ex intimis, quatenus materiam & causam, quæ ratione dissensionis antedictæ in ipso concilio vertitur, differre velitis, et tenere in statu, donec ambassiata Trajectensis, quæ, ut audivimus, diligenter disponitur, ad ipsum applicuerit concilium. Nam pro certo, si hac in re præcipitantius debito quicquam agatur, strages, homicidia, malaque priora in dicta patria Trajectensi & nostris partibus Hollandiæ & Zelandiæ, ac aliis circumvicinis recidivare verisimiliter formidantur, & forsitan deteriora in ecclesiæ & christianitatis dispendium & jacturam. Reverendissimi reverendique in Christo patres spectabiles & præclari, omnipotens vos dirigat & conservet in prosperis & votivis. Scriptum in villa nostra Gandensi XIII. die mensis januarii.

Devotus & obsequiosus ecclesiæ filius Philippus dux Burgundiæ, Brabantiæ, & Lingburgiæ, &c. comes Flandriæ, Arthesii et Burgundiæ et Namurci, vestris paratus beneplacitis.

Hiberti.

LITTERA

Regis Romanorum, lecta die martis 3. februarii.

Mittit eis litteras magistri generalis ordinis Teutonicorum, de confœderatione Bohemorum & regis Polonorum.

Ib. p. 239. Reverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus etc.

Reverendissimi in Christo patres et domini, ac venerabiles grate et sincere nobis dilecti, superiori tempore non obmisimus, prout conveniebat, vestris paternitatibus aperire satis clare illam conspirationem, quæ inter Bohemos hæreticos et Polonos conflata extiterat: quæ quidem revera ipsos Bohemos taliter extulit, ut etiam juxta condicta ad sacrum Basileense concilium venire minus advertant, et etiam in fideles Christicolas fortius et securius debacchentur. Modo, reverendissimi patres, habuimus litteras a venerabili magistro generali Prussiæ etc. devoto nostro et dilecto, cujus copiam hic inclusam transmittimus, quæ profecto clare affirmat ipsam editam conspirationem contra orthodoxos, ubi dicit ipsos hæreticos non solum contra ordinem, sed contra omnes alios velle procedere, qui adversarentur regi Poloniæ adjutori et speciali fautori suo etc. Quæ res nedum miranda, sed abhorrenda V. P. et singulos fidei catholicæ zelatores merito reddere debet avisatos, ut huic morbo, ne in detrimentum fidelium amplius serpat, salubrius succurratur. Ille enim ordo Teutonicorum, ut de ceteris Christicolis taceamus, est præcipuus: quem dicti Poloni subripere dudum conati sunt; qui tamen colendus et merito manutenendus esset propter laudabilia gesta, et tantam amplificationem Christianismi, quam sanguine suo mercati sunt. Non possemus desistere, quin et ipsum ordinem, christianitatis scutum illis in partibus, quem ab ætatis nostræ primordiis semper recommendatum habuimus, etiam V. P. commendaremus, et sic facimus, vestrasque paternitates affectuosissime petimus et rogamus, quatenus eumdem ordinem, Dei et Virginis gloriosæ intuitu, ac contemplatione nostri, velitis recommissum suscipere, et causas suas ad V. P. deferendas quæ in Romana curia omnimode postponuntur, ita favorabiliter secundum Deum et justitiam tractare et dirigere, prout ipse ordo meretur; et nos de paternitatibus vestris summe confidimus ad complacentiam nobis gratissimam. Datum in civitate nostra Senarum die XVI. januarii MCCCCXXXIII. regnorum, etc.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ etc.

COPIA LITTERÆ

Suprascriptis litteris inclusæ, & lecta prout supra.

Ib. p. 2.. Honorabili, devoto ac religioso viro domino Paulo de Rasdorff ordinis hospitalis S. Mariæ Teutonicorum Hierosolymitani magistro generali, una cum omnibus suis fratribus officialibus, atque communitate ejusdem ordinis, suisque omnibus terrigenis in Prussia, & ubique locorum constitutis, nos *Johannes Czapko de Saan*, *Octiko de Loza*, capitanei communitatum orpharum, et Taboriensium, ceterique barones, milites, clientes, rectores civitatum, et tota communitas regni Bohemiæ et marchionatus Moraviæ legi divinæ adhærentes, cum eorum adjutoribus et subditis ubique terrarum nos circumadjacentium habitantibus, serviciis nostris salutamus quos minime salutare debemus; quia, ut speramus, nostris demeritis minime exigentibus, sæpe in adjutorium serenissimo principi ac domino Sigismundo Romanorum, Hungariæ, Croatiæ, Dalmatiæ etc. regi, in terram nostram et alias contra nostros subditos, vestros in nostram destructionem, & non tantum in nostram destructionem, sed quod plus est, in conculcationem veritatum divinarum, æternarum et invincibilium, misistis et ordinastis. Qui venientes infinita damna nobis et nostris intulerunt, et quantum in eis consideramus et nos omnes destruere optaverunt. Et non mirum quod illa prætacta nobis fecistis, ac plura facere voluistis; sed et nunc noviter contra serenissimum principem ac dominum, Wadislaum Poloniæ regem, supremum ducem Lituaniæ, hæredemque Russiæ, minus juste, et tempore pacis et tranquillitatis inter vos roboratæ consurrexistis, sibique infinita damna intulistis, virgines, viduas, honestasque matronas corrumpendo, pluresque occidendo, comburendo, devastan-

stando suas terras, atque ejus terrigenas sexus utriusque; quæ enormia facta audire et loqui detestabilia non solum non decent homines religiosos, prout vos esse dicitis; sed nec paganos, qui fidem christianam minime confitentur; sed totis viribus destruere conantur. Ideo adhuc ad vos caritate christiana moti, vos precibus studiosis optamus atque monemus, ut excessus prætactos et alias vestras deordinationes per dignam poenitentiam emendare atque purgare festinetis, et ipsi domino ac domino Wadislao regi Poloniæ, etc. satisfacere non recusetis. Quod si facere recusaveritis et distuleritis, ex tunc scitote nos infallibiliter ipsum, tamquam regem christianum, contra vos juvare velle, divino auxilio mediante. Et non solum contra vos, sed contra omnes ipsum injuste opprimere volentes, tamquam nostrum adjutorem et specialem fautorem juvare intendimus. Data in montibus *Cuthin*, in communi congregatione capitaneorum et communitatum regni Bohemiæ et marchionatus Moraviæ, legi divinæ adhaerentium, ipso die nativitatis B. Virginis Mariae anno domini MCCCCXXXII.

MODUS VIVENDI IN CONCILIO.

Ib. p. 242. 1. ADmonet hæc sancta synodus omnes sacrum concilium celebrantes, ut omnem gravitatem & honestatem quæ viros ecclesiasticos decet, diligenter observent, vitam ac conversationem exemplarem ducant. Et cum ad dandam legem toti orbi convenerint, ipsi prius in se legem suscepisse demonstrent. Sint eorum mores sine macula & ruga, exhibeant se tamquam speculum mundum, in quo alii se speculantes, normam et exemplum sanctimoniæ accipiant. Meminerint se esse sal terræ, in quo opus est ut nunc saliatur mundus. Sint tales juxta præceptum Domini, ut lumen eorum luceat coram hominibus, ut videant bona opera ipsorum, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. Ipsis inquit apostolus in persona Timothei: *Esto exemplum fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in castitate.* Ipsis igitur necessaria est bona conscientia propter seipsos, bona fama propter proximos.

2. Et quantum ad conscientiam attinet, unusquisque eam examinet sæpe et mundet, quantum fieri potest, ab his omnibus quæ divinam majestatem offendunt. Qui sacerdotes sunt sæpe celebrent; alii vero sæpe confiteantur. Hoc plurimum valebit ad gratiam Domini impetrandam. Alioquin si iniquitatem conspexerit in cordibus eorum, non exaudiet Dominus, et oratio peccatoris fiet execrabilis.

3. Et quoniam opera quæ hoc sacrum concilium prosequitur, nimis grandia sunt, quæ quidem viribus humanis nullatenus effici possunt, necessario ad Dominum recurrendum est, orationibus, eleemosynis et jejuniis. Quilibet igitur de concilio singulis diebus aliquam saltem brevem orationem ad Deum porrigat pro successu hujus sacri concilii. Mandat etiam hæc sancta synodus, ut singulis feriis quintis, quamdiu durat tractatus Bohemorum, in majori ecclesia celebretur missa de Spiritu-sancto, cum orationibus ad hoc institutis, in qua omnes de concilio intersint. Ea autem die, necnon diebus Dominicis et aliis diebus solemnibus, quibus præsente concilio missæ celebrantur, quilibet de concilio offerat in gazophilacio saltem unum æs minutum, hoc modo, quod duo cursores cum pixidibus, unus ab uno latere chori, alius ab alio, intra missarum solemnia recipiant quicquid a suppositis concilii offertur. Post missam promotores concilii distribuant hujusmodi oblationes pauperibus, de quibus ipsis videbitur. Eamdem missam de Spiritu-sancto quinta feria sancta synodus mandat solemniter celebrari in qualibet ecclesia collegiata et conventuali hujus civitatis. Mandat etiam tam suppositis concilii celebrantibus, quam aliis sacerdotibus in hac civitate existentibus, ut in missis suis dicant aliquam orationem pro pace et unitate ecclesiæ.

4. Ut negotia, quæ in deputationibus concilii aguntur, Deus oculo pietatis aspiciat, et prosperari faciat, expedit ut hi qui illa tractant, ad ipsas deputationes devoti accedant. Propterea quælibet deputatio, antequam nogotiari incipiat, audiat in communi missam in loco, quem ordinaverit prope ipsam deputationem; ibidem omnes de deputatione curent interesse, nisi forsitan aliqui sint per se celebrantes.

5. Tempore divinorum non fiant invicem collocutiones et confabulationes, sed quilibet vel oret, vel contempletur quæ aguntur et dicuntur in missa.

6. Et quoniam, ut inquit Tobias, bona est oratio cum eleemosyna et jejunio, quilibet de concilio saltem semel in hebdomada, feria VI. vel alia jejunet; et sicut Moises antequam legem mereretur accipere jejunavit, ita et nos legem reformationis a Domino accepturi et tradituri mundo, facere curemus. Qui autem jejunare non potest, det eleemosynam.

7. Aliis autem diebus quilibet in mensa sua servet sobrietatem, moderationemque ciborum. Etiam si hospites adsint, non multitudine ac reprehensibili varietate ferculorum, sed modesta ac competenti refectione honorentur.

8. Prælati in mensis suis studeant servare decretum Toletanum, quod tale est: *Pro reverentia Dei & sacerdotum id universa constituit synodus. Et quia solent crebro mensis otiosæ fabulæ interponi, in omni sacerdotali convivio divinarum scripturarum lectio misceatur. Per hoc enim animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non necessariæ prohibentur.*

9. Caveant supposita concilii ad tollendas tentationes et murmurationes, ne convivia vel suspecta commercia cum mulieribus habeant.

10. Supposita concilii abstineant a verbis detractoriis, contentiosis, scandalosis, et male ædificantibus. Quilibet accurate studeat ne factis aut verbis proximum scandalizet.

11. In via quilibet incedat pudicis oculis cum modestia et gravitate. Ad loca minus honesta non vadat, nec ad spectacula publica,

ANNO CHRISTI 1433.

ca, choreas, ludos, hastiludia, torneamenta, et alia hujusmodi.

12. Vestimentis utantur, prout sacri canones statuunt: abstineant a coloribus rubeis et viridibus excessive; vestimenta deferant talaria, et tam retro quam a lateribus et ante clausa, et sine manicis ad cubitum pendentibus, et absque forraturis ultra oram excedentibus, etiam in fixuris. Nullus portet anulum, nisi cui competit ex officio dignitatis, et unum dumtaxat, nec corrigias auri vel argenti ornatum habentes, nec caligas solatas, nec mitras siriceas, aut bireta longa, sed parva aut honesta capucia. Tonsuras deferant suis ordinibus congruentes, et capillos ita tonsos, quod aures pateant.

13. Non portent in frenis, sellis, aut pectoralibus equorum aurum vel argentum, aut ornamenta metalli depicti aut figurati, aut mappas sericeas, seu aliam hujusmodi superfluitatem; et quod hujusmodi ornamenta equorum sint unius coloris, non rubei aut viridis, nec calcaribus deauratis utantur.

14. Et ne prælati in multitudine, sed honestate familiæ gloriari videantur, curent incedendo per viam pedites vel equites, quanto pauciores possunt, præmittere familiares; cardinales decem, patriarchæ octo, archiepiscopi sex, episcopi quatuor ante se præire contenti sint.

15. Et quia qualis paterfamilias tales et domestici ejus, curandum est, ut non solum patres de concilio, sed eorum familiares decentem honestatem servent. Quilibet igitur familiares suos sæpe admoneat, ne quid reprehensibile aut scandalosum publice vel occulte perpetrare audeant. Hujusmodi familiarium vestes non sint breviores genu, nec diversorum colorum, nec cum scissuris streppis vel (*a*) brobaturis seu (*b*) racamaturis; nec deferant cathenas vel alia ornamenta aurea vel argentea, nec cincturas excessive sumtuosas. Sint eorum caligæ unius coloris, similiter et capucia; nec dagas seu cultellos ultra longitudinem unius palmæ deferant.

16. Nemo de suppositis concilii ludat, aut familiares suos inhonestos ludos ludere patiatur. Non permittant a familiaribus suis per civitatem cum avibus se associari.

17. Familiares dominorum de concilio beneficiati vel in sacris constituti, clericaliter incedant, et non laicaliter, tamquam scutiferi.

18. Omnes religiosi existentes in hoc loco sacri concilii, portent habitus suarum religionum in colore, valore, longitudine et amplitudine. Cum incedunt per civitatem, vestes deferant superiores, juxta institutiones suorum ordinum; et canonici regulares pro veste exteriori portent crociam (*c*), mantellum vel redundellum.

19. Ne in hoc sacri concilii loco religiosi sine causa vagari præsumant, teneantur statim post primam diem adventus sui, præsentare se superioribus suis, vel eorum vicariis, aut procuratoribus; et qui hic non habuerint superiores vel eorum vicarios, repræsententent se generali præsidenti. Et si sine legitima causa huc advenerint, remittantur ad monasteria eorum. Quod si, ut prædictum est, repræsentare se aut, ad monasteria rverti contemserint, de mandato prædictorum suorum superiorum vel præsidentis, per soldarium carceri mancipentur.

20. In congregatione generali ac deputatibilibus servetur debita modestia in loquendo; nullus alium maledictis aut contumeliis lacessat; unusquisque de alio honeste et reverenter loquatur, præsertim minores de majoribus. Nemo alium loquentem interrumpat. Uno loquente ceteri silentium servent. Quilibet proferat libere votum suum, ad neminem nisi solum Deum respectum habens. Nemo humana affectione seu passione moveatur. Animadvertant patres de concilio verba illa quæ scribuntur in Paralipomenon: *Videte quid faciatis, non enim hominis exercetis judicium, sed Domini; & quodcumque judicaveritis in vos redundabit. Sit timor Domini vobiscum, & cum diligentia cuncta facite.* Meminerit ergo quilibet juramenti in receptione sua ad sacrum concilium præstiti, videlicet quod salubre consilium dabit secundum Deum et conscientiam suam. In hoc loco, ubi de communi totius christiani populi salute agitur, omnis minima culpa maxima est, in districto Dei judicio severiter plectenda. Studeant supposita concilii pacem et unitatem, quam mundo et ecclesiæ dare procurant, inter se prius custodire, unum in Domino id ipsum sentientes omnes. Non sint inter eos chismata, contentiones, et æmulationes. Servent super omnia fraternam concordiam, quia, ut inquit Dominus, *omne regnum in se divisum desolabitur, & domus supra domum ruet.* Nemo suscitet odiorum ac rancorum fomenta, quin potius extinguat: alter alteri, si forte se offensum putet, ignoscat. Et hoc est alter alterius onera portare et adimplere legem Christi. Nemo juxta juramentum suum vota singulorum revelet, unde verisimiliter odium sequi possit.

21. Hujusmodi ordinationes et exhortationes quilibet præsidens per supposita suæ deputationis observari faciat, inquirendo diligenter an quisquam transgrediatur. Transgressores autem caritative corrigat; et si se non emendent, adhibeat cum consilio aliquorum de majoribus suæ deputationis, efficax et opportunum remedium. Promotores etiam concilii sollicite hujusmodi transgressores inquirant & suæ deputationis deferant præsidenti.

22 Quilibet præsidens deputationis in principio suæ præsidentiæ, prædicta in sua deputatione legi faciat, ut supervenientibus innotescant.

23.

(*a*) Forte bordaturis id est acu depictis seu opere phrygio ornatis.
(*b*) Racamas est panni pretiosioris species, racamatura videtur idem esse ac ornatus operis phrygii.
(*c*) Crocia sive crocea videtur esse genus vestimenti, quod ita describit auctor ceremonialis Romani l. 1. sect. 1 his verbis: *Crocea genus chlamydis longæ ad terram a parte anteriori aperta, a summo ad imum rugosa, in formam capparum prælatorum, si demas cucullum. Hæc omnia Martene*

23. Præsidens autem concilii deputet aliquos, qui sollicitent cives, ut ea quæ pro honestate cocilii instituta sunt exsecutioni demandentur et debite custodiantur.

MANDATUM AMBASSIATORUM

Regni Bohemiæ & marchionatus Moraviæ, lectum in generali congregatione, die Veneris XVI. januarii MCCCCXXXIII.

Ib. p. 246. Reverendissimis in christo patribus ac dominis prsidenti, cardinalibus, archiepiscopis, episcopis, doctoribus et magistris, totique coetui, ac synodo generali concilii Basileensis, capitanei exercituum, barones, nobiles, civitas Praga, milites, clientes. civitates, et communitates regni Bohemiæ ac marchionatus Moraviæ, veritatibus evangelicis adhærentes, reverentiam debitam pariterque et honorem, prout decet, sic præfectis exhibere.

Quia audientiam generalem desiderantter dudum, veluti diem mercenarii, nos optatam, appropiare cernimus, gratias ipsi Deo cunctorum reparatori, in animis nostris exultanter decantamus; pro cujus quidem utinam felici et toti eccl. salubri sitibunde per nos complemento, sumtibus, laboribus, et quibuslibet gravibus oneribus, huc usque non parcebamus, nec modo manus dissolvimus, nec impensis parcere volumus. Vestris quoque adhortationibus et crebris evocationibus, volentes, juxta apostolum, omnia probare, quod bonum est tenere annuimus et consentimus, dirigentes ad paternitates vestras et concilium præfatum nobiles Willermum de Postupicz capitaneum in Lithomysl, in Gradek residentem, Sencisium de Mokrovvus in Ulibicz residentem, famosum Georgium de Rzecziez, in Cluk residentem, providos et circumspectos, Johannem Velmar civem civitatis majoris Pragensis, Matthiam de Clunepezan, et Gregorium de Curia, revorendos Johannem Rokyczano, et Petrum Payne Anglicum, artium liberalium magistros. Discretos et honorabiles sacerdotes Procopium, exercitus Thaboritarum in spiritualibus rectorem. Nicolaum de Peleizimovvo, Ulricum de Zuoynia, Martoldum de Zbrassanicz, baccalaureos artium studii Pragensis, Martinum rectorem de Chrudin ecclesiæ parochialis in Chrudin, Petrum Sacz, oratores nostros fideles ac carissimos, dantes eisdem plenam potestatem et omnimodam auctoritatem, quam et praesentibus damus, atque concedimus, vota nostra in materia quatuor articulorum aliaque nobis necessaria, consensu cum unanimi, coram spectato concilio proponendi, cum eodem placitandi, confe-rendi, tractandi, disponendi, immo et concludendi, juxta ordinationem et dispositionem per vestros pariter et nostros ambassiatores in Egra utrimque congestam, confectam, et exaratam, atque sigillis utrorumque roboratam. Horum in evidentiam sigillum coronæ regni Bohemiæ appensum est præsentibus testimonio litterarum. Datum in plena congregatione regni, in Montibus Cuthins, die V. Septembris, anno Domini MCCCCXXXIII.

MANDATUM UNIVERSITATIS

Pragensis exhibitum per Bohemos in plena congregatione die veneris XVI. Januari MCCCCXXXIII.

Ib. p. 247. Reverendissimis in christo patribus dominis cardinalibus, primatibus, archiepiscopis et venerabilibus episcopis, præpositis, decanis, archidiaconis, ac egregiis sapientiæ ac prudentiæ magistris ac doctoribus; ceteris quoque honorabilibus viris in veneranda Basileensi synodo congregatis, Christanus de Prachatticz canonicus capellæ Omnium-sanctorum in castro Pragensi & plebanus ecclesiæ parochialis S. Michaelis in majori civitate Pragensi, rector omnium magistrorum, cœtus totaque universitas studii Pragensis, condignam reverentiam, & profectum in Jesu Christi veritatibus salutarem.

Olim paternæ gloriæ splendor æternus, eclipsim nesciens, expers umbræ, ac ignorans occasum, ex arcano & imperscrutabili divinæ majestatis consilio, nostræ habitationis derivatus ad vallem, in virginei pudoris aula insigni omnium carismatum redimita candoribus, Spiritussancti ministerio humanitatis pelle contectus, lucernam summi fulgoris constituit, quam pro illustratione mirabilis in æquitate templi sui, vivorum ex lapidum conformi unione condructi, in terris ineffabili miseratione perduxit, illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis desidiose sedebant; ad dirigendos affectionum ipsorum pedes in viam pacis æternæ. Quæ profecto divinitatis lucerna, infinita fulgoris claritate clarescens, licet varios & innumeros, quatuor tamen præcellentes non indigne creditur protulisse fulgores: quos nimirum quatuor immaculatæ legis veritates ex proprio ipsorum effectu congruo nuncupamus prætextu; atque inter eas singularis privilegii dignitate pollentem, istam ponimus in ordine primam, ut sacramentum divinæ eucharistiæ sub utraque specie, scilicet panis & vini, omnibus Christi fidelibus dispositis libere ministretur. Secundam, ut verbum Dei libere & sine impedimento ordinate a sacerdotibus prædicetur. Tertiam, quod non licet clero super bonis ecclesiæ donatis, civiliter sæculariter dominari. Quartum, ut omnia peccata mortalia, & specialiter publica, aliæque deordinationes legi Dei contrariæ, in quolibet statu rite ac rationabiliter, per eos ad quos spectat, prohibeantur, destruantur: ita tamen ut circa earum, & cujuslibet ex eis executionem & observantiam sanus sensus & circumstantiæ catholicæ scripturæ sacræ consentaneæ jugiter observentur. Hi quippe divinæ claritatis fulgores promotivi fidei, roborativi spei, ac binæ caritatis auctivi, in hoc novissimo ac periculosissimo tempore, quo, heu! abundante iniquitate, perit fides, languet spes, ac fervor castæ dilectionis frigescit, aut torporis præsidentium lecto, aut arcentis potestatis modio latuere, operti in detrimentum notabile fidelium populorum, pro quo-

ANNO CHRISTI 1433.

rum revvelatione ac usu fideli, utpote universali ecclesiæ, salutari, dudum coram nonnullis regibus & principibus, ac status utriusque præsidibus operose instantes, non adeo, ut affectabamus, profecimus usque modo. Nunc autem ejusdem paterni splendoris, orientis ex alto, humanum quoque illuminantis intellectum, & inflammantis intellectum, intellectum, & inflammantis affectum, nutu ac dispensatione benigna, pro clarificatione eorumdem radiorum seu quatuor beatissimarum veritatum præscriptarum per inæstimabilem dignitatum vestrarum clementiam, fraterna & secura nobis audientia non tantum caritative offertur: verum etiam ad eam magni favoris & gratiae hortamentis multiformibus invitamur. Quali quidem munifica benignitate, ac benigna ac munificentia supra modum grati pariter & gavisi, veluti de germine aut flore fructum allaturo beatum, en ad vestrarum dignitatum tam celebrem praesentiam, honorandum, & bene meritum, nobisque acceptum virum Johannem de Rokisano, artium liberalium magistrum, nostraeque universitatis oratorem, nostrum fidelem, quamquam ejusdem munii onere ab eadem inclyta civitate majore Pragensi oneratum, duximus transmittendum, & cum praesentibus destinamus, concedentes & dantes eidem plenam & omnimodam potestatem unum vel plures in consortium ejusdem ministeri, cum eadem plenitudine potestatis & facultatis assumendi, dum & quotiens fuerit aut sibi videbitur oppertunum. Easdem quoque salutigeras veritates, juxta foederis & pacti formam vestrorum & nostrorum legatorum unanimi consensu factam, dispositam & ordinatam in Egra, nec non ratificatam utrimque litteris & sigillis in publica hujus venerabilis synodi audientia, voce aut in scriptis propalandi, offerendi & declarandi, & super eisdem, si opus fuerit, tractandi & conferendi, easdemque defendendi, probandi & persuadendi, per rationes, per scripturas sacras, ac beatorum doctorum sententias in eisdem rite fundatas; de ipsis quoque sacratissimis veritatibus placitationem, dispositionem & ordinationem rationabilem scripturae sacrae, ac ipsis sanctorum doctorum sententiis consonam, faciendi, acceptandi, approbandi, ratificandi & emologandi, in his ac universis & singulis circa ea quæ dicta sunt, et alias cooperative ad reformationem ecclesiæ opportunis, promittentes bona fide, sicut præmittitur, facta, disposita, et ordinata; acceptata, approbata, ratificata, et emologata, fideliter, inviolabiliter et inconcusse servare, ac si per nosmetipsos sponte deliberata et præsentialiter acta, gesta, placitata, disposita, et ordinata, acceptata, approbata, ratificata, et emologata fuissent. In cujus rei testimonium ac robur perpetuum, sigillum nostrum generale de certa nostra scientia et voluntate præsentibus est appensum. Datum Pragæ anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi MCCCCXXXII. die 1. decembris.

Communio divinissimæ Eucharistiæ sub utraque specie, panis scilicet et vini, est multum utilis et saluti expediens, toti credentium populo necessaria, et a Domino præcepta Salvatore.

Peccata mortalia publica, et quantum rationabiliter fieri potest, privata, aliæque deordinationes legi Dei contrariæ in communitatibus Christianorum, a quolibet statu earumdem, debite, juxta dictamen divinæ legis, per Christi fideles tam spirituales, quam temporales, prout congruit utrisque, sunt cohibenda, corripienda, castiganda, & pro posse ab eisdem propellenda.

Verbum Dei, exemplo Christi & apostolorum, a sacerdotibus Domini libere & sine impedimento fideliter & veraciter debet prædicari & annuntiari.

Sæcularis possessio, sicut est civile & humano ac doctorum sacrorum sententiis prohibetur clero Christi.

SEQUUNTUR ARTICULI

Qui dicuntur dogmatizati in Bohemia, propositi per dominum Legatum in generali congregatione, die Mercurii 28. Januarii MCCCCXXXIII. præsentibus Bohemis, &c.

1 Substantia panis & vini manet in sacramento altaris post consecrationem. Ib. p. 2…

2. Accidentia panis & vini non possunt esse sine subjecto in prædicto sacramento.

3. Christus non est in ipso sacramento identice & realiter in propria præsentia corporali.

4. In calice altaris, pro conficiendo sacramento sanguinis, aqua nullatenus est admiscenda.

5. Sacramentum confirmationis est inutile & supervacuum.

6. Si homo de peccatis suis fuerit corde contritus, confessio oris exterior apud sacerdotem est supervacua & inutilis.

7. Sacramentum extremæ unctionis est inutile & supervacuum. Relatum est etiam sacro concilio, quod nonnulli in Bohemia chrisma & oleum sanctum turpiter dehonestant, & sæpe ocreas hujusmodi chrismate & oleo perungunt.

8. Sacro chrismate nullatenus inungendi sunt qui baptizantur.

9. Nullus ritus seu observantia universalis ecclesiæ servari debet circa sacramenta, tam in vestibus & paramentis sacris, quam in lectione sacræ scripturæ, orationibus, & signando signo crucis, & aliis ceremoniis hactenus per ecclesiam observatis.

10. Post hanc vitam non est purgatorium, sed omnis anima corpore exuta, sive satisfecerit in vita de peccatis suis, sive non, sine ulla mora vadit ad perpetuam gloriam paradisi, vel perpetuam poenam inferni.

11. Vanum est orare pro mortuis.

12. Non sunt orandi sancti Dei, nec eorum suffragia quicquam prosunt hominibus.

13. Imagines Jesu Christi, aut salutiferæ crucis, ac B. Virginis, & sanctorum Dei non sunt venerandæ, sed confringendæ & comburendæ. Similiter & reliquiæ quorumcumque sanctorum, etiam beatorum Petri & Pauli.

14. Jejunia quadragesimalia & alia ab ecclesia indicta, non sunt curanda, nec servanda, nec etiam celebratio festivitatum sancto-

ANNO CHRISTI 1433.

ctorum Dei introducta ab ecclesia.

15. Præcepta ecclesiæ circa habitum & tonsuram clericorum & horas canonicas non sunt servanda; & generaliter nulla præcepta ecclesiæ sunt servanda, nisi ea dumtaxat, quæ continentur specifice & verbotenus in lege evangelica.

16. Si episcopus vel sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, non conficit, non baptizat.

17. Nullus est dominus civilis, nullus est prælatus, dum est in peccato mortali.

18. Populares & subditi possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes punire, corrigere ac deponere.

19. Omnes religiones tam monachorum possessionatorum, quam fratrum mendicantium, sunt reprobatæ, & a diabolo introductæ; & sancti instituentes hujusmodi religiones sunt viri diabolici, & omnes de ordine mendicantium sunt hæretici, & qui dant eis eleemosynas peccant.

20. Omnia de necessitate absoluta eveniunt.

21. Omnes orationes præscitorum nulli valent.

22. Præscitus habens perfectam fidem & caritatem, non est pro tunc in gratia Dei gratum faciente, nec est pars ecclesiæ, nec habet prælationem in ecclesia. E contra prædestinatus mortaliter peccans, non est membrum diaboli, nec extra gratiam Dei gratum facientem.

23. Universitates, studia, collegia, & graduationes, & magisteria in eisdem sunt vana gentilitate introducta, & tantum prosunt ecclesiæ, sicut diabolus.

24. Nulla excommunicatio papæ vel alterius prælati timenda est.

25. Fatuum est credere indulgentias papæ & episcoporum.

26. Omnia juramenta illicita sunt quæ fiunt in judiciis, seu ad roborandum humanos contractus, & commercia civilia.

27. Sancta universalis ecclesia est tantum prædestinatorum universitas.

28. Obedientia ecclesiastica est secundum adinventionem sacerdotum ecclesiæ, præter expressam auctoritatem scripturæ.

Cupit hoc sacrum concilium certificari ab ambassiatoribus Bohemorum, quibus verbis sacerdotes eorum utuntur in consecratione corporis & sanguinis Domini.

Item, an servetur in Bohemia præceptum de matrimoniis non contrahendis usque ad quartum graduum consanguinitatis & affinitatis inclusive; & si infra illum gradum contrahatur, an sit verum matrimonium.

Item, quam potestatem putant sacra concilia generalia legitime congregata habere in ecclesia Dei.

Item, an putent quod papa canonice electus sit vicarius Christi in terris, & successor B. Petri apostoli; & quam potestatem putant ipsum, ac etiam episcopos & sacerdotes habere in ecclesia Dei.

Cupit etiam certificari, an credant Spiritum sanctum procedere a Patre & Filio, & an putent hæreticum, qui hoc non crediderit.

Item, an credant esse hæreticum, quicumque pertinaciter contradixerit istis quatuor conciliis, Nicæno, Constantinopolitano, Ephesino I. & Calcedonensi, quæ universalis ecclesia veneratur ut sancta quatuor evangelia.

CEDULA

*Data per magistrum Petrum Anglicum, ultra suam propositionem de temporalitate cleri, &c. in congregatione generali, die Mercurii quarta * januarii MCCCCXXXIII.*

* f. XXVII.

HÆc verba sunt, quæ die hesterna procuratores concilii instanter petierunt inscribi ad acta. Primo, ex quo in actu de dominio cleri sæculari facta est mentio, de usu bonorum temporalium licito ipsi clero, de dispensatione; hoc scire dignentur V. P. quod usus bonorum temporalium est ipsi clero licitus, omni resecata superfluitate & superabundantia vitiosa. Sic tamen, quod ipse usus limites evangelicos non excedat, & semper circa hoc servata regula sancti Pauli, hac scilicet: *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus*. Dispensatio vero prædictorum bonorum, quæ abstrahit ab officio injuncto, & est impeditiva exsecutionis officii, ab ipso Deo injuncti, excedens limites ei * inimicos, est resecanda. Dominium autem civile ipsi clero Christi non congruit aut convenit, sed nec licet ipsi in propria persona civiliter dominari. Insuper circa prædictum punctum tenemus, quod ad tantum potest iniquitas regnare in clero, quod in defectu spiritualis propositi, liceret brachio sæculari auferre bona temporalia a viris ecclesiasticis habitualiter delinquentibus.

* f. injunctos

COLLATIO SEU PRÆSENTATIO

Bohemorum, facta coram domino legato præsidente in concilio Basileensi in ipso primo adventu, (a) per magistrum Johannem de Rockozana in suo comodio ad S. Leonardum.

(a) Advenerunt autem dominica a 1. te epiphaniam anni 1433. ut docet idem Joh. de Rokozana in ep. ad suos Bohemos.

IPse dominus Jesus Nazarenus, qui est & crucifixus, in cordibus omnium nostrum sit abunde fixus, pater reverendissime. Coram paternitate vestra verbum proponendum jam ori affluens est illud: *Benedictus Deus & pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus & ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt, &c.* Cum, heu! his nostris novissimis & periculosis temporibus, refrigescente caritate, & superabundante iniquitate, omnes delinquimus, projecimusque a nobis judicia Domini vera, justificata in semetipsa, ac per hoc inutiles facti sumus, cum non sit qui faciat bonum, etiam usque ad unum; ipse tamen Deus benedictus, benignus, multum misericors & præstabilis super malitia, qui non solum Pater misericordiarum, sed est Pater luminum, gignens ex se

ANNO CHRISTI 1433.

se vero Deo & lumine lumen verum Deum & lumen coæternum sibi & consubstantiale, *a quo omne datum optimum & omne donum perfectum est desursum descendens*. Hic, inquam, pater misericordiarum, perfundens suæ misericordiæ & bonitatis radios in orbis quamlibet partem, qui aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, nec est, qui se abscondat a calore ejus, cum solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos. Hic, inquam, talis est, volens reducere deordinatissima nostra ad sua judicia primitiva, & si affligat filios ecclesiæ multiplicibus afflictionibus & variis perturbationibus; non tamen aufert ab illis misericordiam, quia est Pater misericordiarum & Deus totius consolationis, sicut in psalmo dicitur. *Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, & in viis meis non ambulaverint, si justitias meas; &c.* Ipse enim more illius Samaritani, existens Pater misericordiarum, infundens vinum, infundit jam & oleum; cum secundum multitudinem dolorum nostrorum consolationes suæ animas nostras lætificavere. Et merito, quia est Deus totius consolationis. Consolatus est namque nos ex hujus venerandi concilii Basileensis simul tanta congregatione & celebratione; cum sciamus ipsa concilia, quæ cum sunt debite, rite, legitime per Spiritum sanctum celebrata, plurimorum malorum resecativa fore & amputativa; sicut hoc apparet notanter in primo concilio apostolorum, de quo Act. 15. celebrato. Consolatus est de post nos ipse Dominus, qui est Deus totius consolationis, de pia ac multum paterna per ipsum venerandum concilium Basileense ad interessendum principaliter evocatione, sicut hoc apparet ex epistolarum variam nobis missarum certissimis hortamentis. Consolatus est insuper nos ipse Deus per securam, tutam, honestam, seu honorificam variarum personarum spiritualium & sæcularium, probarum et honestarum in hanc civitatem Basileensem deductionem. Consolatus est et super hoc ipse Deus nos per honestam dispositionem, etsi non in actu exercitam, in debita tamen dispositione ordinatam, ut in adventu nostro & approximatione ad locum civitatis Basileensis, in via extra civitatem occursus certarum personarum, et exitus pro nostri decenti susceptione fuisset celebratus. Harum autem omnium consolationum, si tamen aliquid sapimus, hoc plene cognoscimus paternitatem vestram fore causam & actorem unum præcipuum & principalem. Quare nos præsentes, nomine absentium Bohemorum, sæcularium & spiritualium, grates reddimus cum debita reverentia pervalidas: cupientes paternitatem vestram bene valere, & in longa tempora per Altissimum singula conservantem, in profectum ecclesiæ conservari, offerentes nos paternitati vestræ in omnibus, in quibus saltem valemus secundum Deum, obsequi & famulari. Sperantes de paternitate vestra, super hoc in Deo confidentes, quia manum vestram in ulteriora dirigetis, ut ea quæ sunt veritatis legis Christi immaculatæ justitia, unionis sanctæ & pacis sortiantur effectum, finem debitum, & prosecutionem. Quoniam nos ipsi sic consolati, possemus ad propria remeando consolari & eos, qui sunt in omni pressura & anxietate, atque gravi oppressione per bella his annis, & diebus periculosis antrinsecus contra se mutuo continuata, ut sic revertamus cum exultatione, offerentes manipulos gaudii, unionis, pacis, & quietis; quod ipse Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis donare dignetur, qui vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Jac. 1.

Matth. 21.

Explicit.

SEQUITUR (a) ALIA COLLATIO

Facta per magistrum Johannem de Rocozana ambassiatorem universitatis & civitatis Pragensis, in concilio Basileensi.

1. IN nomine ejus feliciter amen, ex cujus potentia constat totius hujus mundi sensibilis confecta harmonia; cujus sapientia entium singulorum multitudo est effecta, cujus benevolentia in esse persistens extat conservata. Illius denique in cunctis humanorum agibilium & præsertim fidelis statum ecclesiæ concernentium, non modo primordiis, verum etiam ipsorum processibus & clausulis, humilium pectorum votis sinceris supplicandum, & accuratissime est jugiter auxilium implorandum: quia *si quis indiget sapientia, postulet a Domino;* quatenus omnipotenti virtute, qua nimirum omnium visibilium & invisibilium entium ingentem machinam ab esse ideali sempiterno suæ mentis divinæ, in esse reale forinsecum ac temporale perduxit. Nam *quod factum est in Christo, in ipso vita erat*. Sua quoque incomprehensibilis sapientia, qua summe novit omnia, unde *nuda & aperta sunt omnia in oculis ejus*, & irreprehensibiliter disponit, gubernat, & regit universa, attingens a fine creationis usque ad finem reconciliationis & salutis humanæ. Sua denique inæstimabili bonitate, cujus quidem participium omni plasmati suaviter indidit, ipsumque clementi dispensatione fovet & conservat in esse, quia aperit manum suam, & implet omne animal benedictione, solitæ miserationis munificentia largiri dignetur huic venerando concilio, & nobis coadjutoribus ipsius, licet pusillis, efficax posse, perfectum nosse, piumque velle differendi, * tractandi & disponendi ea quæ pro reformatione, unione, & pacificatione militantis ecclesiæ sunt, aut censebuntur quomodolibet opportuna; & sic queat, notet & velit una nobiscum, propulsatis incommodis, generalem toti

Jacob. 1.

Joh. 1.

Heb. 4.

Psal. 1

* al. d cernen

(a) In codice Navarræ ita titulus iste exprimitur: *Propositio facta Basileæ in publica congregatione per magistrum Johannem de Roquesana magistrum in artibus de Praga, ambaxiatorem ex parte Bohemorum cum pluribus aliis destinatum.*

ANNO CHRISTI 1433.

toti ecclesiæ procurare profectum. Hæc est quippe istius venerandæ concionis, tot dignitatum, tot graduum, totve potentatuum concentivæ, ut arbitratur, causa potissima, cunctorum Christi fidelium vere dignis & perpetuis magnificanda præconiis, devotis jugiter exoptanda desideriis, ac omni pariter opera studiosius prosequenda, illorum præcipue qui supra speculam vineæ Domini sabaoth ad hoc dinoscuntur esse locati, ut dissipent & evellant, & ædificent & plantent; propter quam & nunc a gubernatoribus & præsidelibus celeberrimi regni Bohemiæ & inclytissimi marchionatus Moraviæ, nos, quamquam inhabiles, legatorum & oratorum præditi ministerio, in hunc locum tot & tantas ambientem personas variarum dignitatum pariter & graduum sumus transmissi. Hæc est siquidem spes, immo ipsa sperata quodammodo res prædictarum regionum, a quibus venimus, & nostri in veritate affectus, metaque nostri & limes itineris, quæ nos de larium nostrorum nota mansione evexit, & a jocundo gentis & sodalium contubernio segregavit, & tanto itineris, sumtuum, laboris oneri oneroso expositos ad hoc vestrarum epistolarum disertissimis sumus evocati hortamentis, his attracti & illecti promissis, prout earumdem testatur tenor. Offerimus en nos sub ministerii nostri modis secundum Deum possibilibus, ad omnia & singula in materia quatuor articulorum pervios & paratos, & in cooperando atque parendo fideles Dei, si & in quantum, juxta unionis nostræ cum reverendis & religiosis viris & nunciis vestris formam, nuper in Egra digestam, scripturæ sacræ testimonium, una cum beatorum doctorum sententiis in eodem juste fundatis, locum censoris & præceptoris, absque ulla derogatione in hac sede audientiæ obtinebunt. Sed cum difficile sit & arduum adiicere loqui in medio magnatorum & sapientum, scientibusque legem Dei difficilius esset, & summe arduum est loqui coram altissimo creatore universorum dominatore; difficillimum, inquam, & altissimum negotium est loqui, non quasi hominibus, sed Deo placendo, non modulatione vel sublimitate sermonis adulterando verbum Dei, quasi gloriam ab hominibus quærendo, ne forte evacuetur crux Christi.

2. Cum tamen necessitas nos urgeat, divino auxilio primum implorato, assumo verba: *Ubi est qui natus rex Judæorum? Vidimus enim stellam ejus in oriente, & venimus adorare eum*. Matthæi 2. scribuntur hæc verba, & per octavam solemnitatis jam celebratæ in Dei ecclesia decantantur. Quamquam ista digito Dei exarata, & olim ab illis regibus magis, ideo sanctis & beatis, ad Christum properantibus, sint prolata: nobis tamen Bohemis in medio hujus concilii venerandi consistentibus, nostræ necessitati possunt alludere, immo & proposito familiari. Nos namque, Bohemi, quia maledicimur, persecutionem patimur, blasphemamur, deridemur, hæreticamur, tamquam purgamenta ejus mundi, omnium peripsema, & spectaculum huic mundo facti sumus; conversi tamen retrorsum ad episcopum pastoremque animarum nostrarum Dominum Jesum Christum, cum bona multiplicia supra gentes ceteras a Deo salvatore nostro suscepimus, & de die in diem suscipere non cessamus, dicimus illud B. Job. *Si bona suscepimus de manu Domini; mala autem cur non sustineamus?* Adjicientes ad illud Psalmistæ: *Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam justificationes tuas;* aspicimus & in auctorem nostrum consummatoremque fidei nostræ Dominum dicentem: *Cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me, gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Et si in viridi hæc faciunt, in arido quid fiet? Sperantesque quia cum tentatione faciet proventum, & universorum creatori in orationibus nostris illud Davidicum dicentes: *Maledicent illi, & tu benedices.* Et super hoc cum Augustino exoptantes. Hic ure, hic seca, ut in æternum parcas; cum eodem Augustino & perferentes secuti de Augustino quicquam libet, etc. secuti de Bohemo quicquam libet sola me in Dei oculis conscientia non accuset. *Nam mihi pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die.* Vos autem, patres reverendissimos, egregios doctores & magistros, ceteros vestros, viros spectabiles & fratres in Domino amandos, quanto obnoxius valemus, in Domino petimus, obsecrantes per viscera Domini nostri Jesu Christi, ut de nobis piam, bonam, & caritativam æstimationem habentes, tamquam de illis qui Dominum Jesum crucifixum quærimus, dicto Isaiæ innixi: *Quærite Dominum dum inveniri potest.* Est namque dignum, justum, æquum & salutare, ut sic nos existimet homo, tamquam ministros Dei, quia venimus adorare eum, & ipsum præ ceteris creaturis colere cupientes, venimus, inquam, non vacui, sed donarium * bonæ voluntatis sibi offerentes. Offerimus namque ei aurum, quod regiam: thus vero, quod sacerdotalem concernit dignitatem; & myrrha a corruptione præservans præsto est in manibus nostris: quia omnem corruptelam & fermentum totam massam corrumpens, optamus de medio status dignitatisque regiæ & sacerdotalis ejici, & ad bonum debitumque regimen perduci; & sic pro nobis nostraque omnium salute quærimus, dicentes: *Ubi est qui natus est Rex Judæorum?* Quæ quidem verba sic introducta piam existimationem prætendunt, ut de nobis habeatis; nam piam & bonam æstimationem homo habens de proximis, secundum regulam caritatis, in columbina simplicitate omnia credit, scilicet ad suum profectum; omnia interpretatur in melius, in omnibus etiam hominibus (a) ædificatur, juxta illud ad Romanos 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Cum vero inter nos alter de altero, non bonam, sed impiam & malam habet existimationem, contingit nobis ut dicamus mala bonum, & bona malum, & tunc impletur in nobis illud propheticum væ maledictionis, Isaiæ 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum,* ut jam non solum in malis, sed etiam in justis & bonis propter malam existimationem scandalizemur. Quod jam est proprium naturae perversae & infectae, quodammodo in

Matt. 5.

1. Cor. 4.

Isa. 55.

* al. denarium

(a) In Navar. Cod. *in omnibus & ab omnibus.* Martene

ANNO CHRISTI 1433.

in diabolum commutatae, & generationis pravae secundum altitudinem seductae. Inde venit gravis percussio conscientiarum et magna tribulatio animarum, qualis non fuit ab initio. Et hoc a multis, quin ab intimis, et ab iis qui videntur preesse in omni verbo et doctrina, in omni sanctitate et virtute, in tantum quod jam justi et electi secundum Spiritum Dei ambulantes, contremiscunt et dubitant, ne forte, et ipsi in via recta quæ est Christus Jesus, sint seducti. Habens namque bonam et piam existimationtm de proximis, gaudium solet habere in Domino, et in Christo cum illis condelectari, juxta illud Psalmistae: *Ecce quam bonum & quam jocundum, &c.* Homines autem omni impia aestimatione et crudeli privati sunt maxima consolatione et dulcedine spiritus caritatis, quæ plus reficiunt homines, quam cibus et potus. Bonam namque æstimationem et piam habens de proximis, mala proximorum levius supportat. Nam sicut immensa Dei benignitas omnia mala nostra et gravissima facillime tolerat; sic caritativa existimatio ex amore bono procedens, prædictos mutuos defectus facit modicos et leves. Fit namque cum cari nostri sint infirmi, turpes, fœtidi, et despecti; caritativa et bona de eis æstimatio omnia parvipendit, immo plagas illatas ab eis et damna caritativa æstimatio annullat et demollit. Mala autem et impia æstimatio defectus mutuos nimis aggravat, et de his quæ etiam nullius sunt momenti facit magna, et quae in se sunt bona reputat vitiosa. Unde homo impiam æstimationem de proximis habens, quamvis sit animal mansuetum, civile, et sociale, cogitur contra naturam fugere consortium hominum; et sic in tali inhumano modo permanens, cum non potest habere cum sanctis angelis contubernium, necesse est quod habeat cum dæmonibus participium, a quibus videlicet spiritibus erroris illusus, necessario habet inamata salutaria et dæmoniaca phantasmata speculari. Væ autem tali soli, quia cum ceciderit, non habet, a quo et unde sublevetur. Hæc ergo impia et crudelis existimatio inter proximo est ipsa tyrannis, quæ conjuges sæpe dividit; hæc filios cum parentibus separat, ut patet de David et Absalon. hæc ancillas a suis dominabus facit abire in devium, ut patet de Agar et Sara; hæc servum facit contra dominum blasphemare, juxta illud Psalmistæ: *Existimasti, inique, quod ero tui similis*. Hæc amicos in amore diu conjunctos multis perturbationibus aufugit * et dissolvit, ut patet de Job et suis amicis consolatori onerosis; hæc filios Jacob confratrem justum Joseph vendere fecit Ismaelitis in Ægypto; hæc discipulos a magistro suo facit abire retrorsum; hæc pontifices, scribas et Pharisæos fecit introire consilium, ut Jesum dolo tenerent et morti traderent; et ut brevius perstringam, ipsa est maximum malum, quod in Christi fidelibus, et præsertim in clericis diabolus nititur seminare, ut per hoc auferat maximum relevamen inter homines, scilicet sustentationem mutuam in bono et resurrectionem * a malo. Et ideo ad hanc malam et impiam existimationem removendam de nobis Bohemis, et piam ac caritativam existimationem promovendam, optamus ut de nobis Bohemis bonam existimationem retineatis, quia ipsum Jesum in omnibus et super omnia inquirimus, dicentes: *Ubi est qui natus nobis Rex Judæorum? Vidimus stellam ejus in oriente, & venimus &c.* quæ fuerunt verba vestris reverentiis proposita. In quibus quidem verbis sic taliter qualiter introductis, tria tanguntur. Primo, enim innuitur firma adhæsio et diligens inquisitio Christi, suæ legis et evangelicæ doctrinæ, ibi *Ubi est qui natus*. Secundo, tangitur nobis ad imitandum et inspiciendum illa olim militans. sed jam triumphans ecclesia, velut exemplar et tutissimum objectum, ibi: *Vidimus stellam ejus*. Tertio, tangitur profundæ humilitatis fidele ministerium Christo et suæ ecclesiæ exhibendum, ibi: *Venimus adorare eum*. Primum tactum est veritas doctrinæ, secundum veritas vitæ, tertium veritas justitiæ, quia sic oportet nos omnem justitiam implere.

* al affligit

* al. reservationem.

3. Dixi ergo primo, quod in verbis propositis tangitur firma adhæsio Christi, et diligens suæ legis atque evangelicæ doctrinæ inquisitio, tamquam finalis intentio in suis modis, ibi: *Ubi est qui natus est*, etc. Et hoc non immerito, quia ipsa doctrina evangelica et apostolorum est lex immaculata convertens animas, testimonium fidele, sapientiam præstans parvulis, est optimus modus, est regula, ac verbum (*a*) dirigendi intellectum hominis et affectum: cui si totis conatibus studuerimus judicium nostrum subjicere, omnem rationis discursum ad ea quæ Dei sunt reflectendo; ac per hoc si ipsum judicium ad supremam voluntatem (*b*) vigilanter ereximus, et quantum conceditur, ad ipsam æquitatem (*c*) commensuraverimus, tunc facile poterimus, nos ipsos demittere, nos ipsos dijudicare, qui sunt erronei hæretici et qui catholici; quid sit verum, quidve falsum; quid justum, quid prophanum; sicque poterimus esse idonei ad profectum debitum, et augumentum. Nos igitur volentes religiose vivere et regulariter, studeamus summopere doctrinæ prædictæ evangelicæ, legi perfectæ libertatis, quæ est verbum Dei, omnes motus nostros, desideria, actus, voluntates, sermones et omnem habitudinem corporis extrinsecam, tamquam infallibili regulæ coæquare, juxta illud ad Corinthios 10. *In captivitatem reducentes omnem intellectum in obsequium Christi*: videamus quomodo et diligenter inquiramus sensus et actus corporis; simul interrogemus an Jesus Dominus in medio illorum, velut olim in templo in medio doctorum obtinebat locum. Nam vulpes foveas habent et volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet, ut sic fiat in omnibus et ex omnibus, quæ inter nos sunt, debitus modus dirigendi ad benedicendum Deum, et dicendum cum David: *Benedic anima mea Domino, & omnia quæ intra me sunt nomini sancto ejus*. Sicque ut inquiramus in veritate, dicamus quidem corde, ore et opere: *Ubi est qui natus est rex Judæorum*. Et tantum de primo principali.

(a) Nava[...] *Verbum Dei*

(b) Nava[...] *Veritatem vigilant[...] exercemu[...]*

(c) Nava[...] *adaquat[...]*

Matth. [...]

ANNO CHRISTI 1433

4. Di-

ANNO CHRISTI 1433.

4. Dixi secundo, quod in verbis propositis tangitur nobis ad imitandum et inspiciendum olim illa ecclesia primitiva jam triumphans, velut exemplar tutissimum ab hac nube: *Vidimus stellam ejus in oriente*. Nam ipsa est velut quoddam objectum et et mons, juxta illud Exod. 2. *Inspice & fac secundum exemplar, quod tibi monstratum est in monte*. Estque diligenter inspicienda en imitanda, juxta illud ad Philippenses 3. *Imitatores mei estote, fratres, & observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram*. Illa namque ecclesia primitiva lucens erat, sicut lux mundi, et in ea luminaria lucentia sicut dicit apostolus Philip. 2. *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo*, verbum vitae continentia, quia *docti fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates*. Dan. 12. Sed heu! nos præsentis ævi non attendimus ad hæc præclara luminaria, non aspicimus ad illa primitiûa exemplaria, non sumus imitatores sanctorum. Nam illi erant olim humiles, benigni, omnes avaritiæ et sæculi contemtores: nos vero superbi et crudeles, avaritiæque et questus sub specie pietatis amatores, et seculi vanitatum præcipue sectatores. Ille enim olim propriam abnegantes voluntatem, Dei voluntatem usque ad mortem explere * satagebant; nunc vero in ecclesia simulata plerique propriam voluntatem usque ad contemtum, offensam C facere Dei non veremur. Illi olim pro salute animarum ad grandia se pericula exponebant; nos vero pro salute nostræ iniquæ vitæ mortalis, innumerabiles populos ad pericula damnationis exponimus. Olim unus de justis magis judicavit mori, quam totus populus periret; hodie potius unusquisque elegit totam ecclesiam pati gravissimum dispendium, quam subire momentaneam mortem vel confusionem. Ibi omnia superimpendebant et superimpendebantur pro salute æterna hominum. Nos vero omnia et singula ad nostra lucra conquirimus *; quinimmo scripturæ sacræ, censuræ ecclesiasticæ potestatis auctoritates, quæ olim data erant in ædificationem electorum contra reprobos, D jam facta sunt contra electos armatura reproborum. In illis olim multitudinis credentium erat cor unum et anima una, unus spiritus et una fides. Jam vero non facile invenies duos sibi invicem in Christo consentientes; quin potius jam impletur illud propheticum Jeremiæ 10. *Ergo unusquisque a proximo suo se custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam, quia omnis frater supplantans supplantabitur, & omnis amicus fraudulentus incedit, & vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquetur*. Illi olim induti veritate ex alto et sapientia, cum timore Dei ambulabant in omni sanctitate et veritate: jam vero in omni pravitate deho- E nestati, absque timore Dei ambulant in hypocrisi et fictione. Inter illos enim virtus et veritas maxime pollebant; vitium autem se non nisi in abditis occultabat. Jam vero quasi in capite omnium platearum et viarum veritas et virtus habent se jam non nisi in angulis occultare. Olim in consortio sanctorum virtus et veritas liberum et prosperum habebant successum, et peccata di-

*al. explorare

*al. torquemus

A gnam sui accipiebant ultionem: hodie vero omnis malitia et iniquitas libertate potitur, et accipit promotionem. Veritas autem et virtus, quæ olim super omnia vincebant, jam rursum crucifiguntur, conculcantur et ostentui habentur. Et illud quod olim a sanctis Spiritu Dei repletis grande vitium reputabatur, jam nullum inconveniens, immo honestas radicatur. Et ita veritas doctrinæ quo ad primum membrum; et veritas vitae primitivae ecclesiae patenter discernit et dijudicat nostram simulationem; quod videlicet obliti sumus donum Dei nostri, qui fecit, creavit, nutrivit et exaltavit nos, propter quod traditi sumus in deceptionem B et conculcationem gentium, tamquam sal infatuatum, quod ad nihilum valeat jam nisi quod ejiciatur foras, et conculcetur ab hominibus. Et merito haec patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum Dominum Jesum Christum, quem vendidimus, et adhuc vendere non cessamus in suis carismatibus et sacramentis. Et tantum de secundo principali.

5. Et quia pro his reparandis necessario requiritur nobis humilitatis fundamentum; ideo dixi tertio, quod in verbis propositis tangitur profundæ humilitatis fidele ministerium, Christo & suæ ecclesiæ exhibendum. Et hoc ibi: *Venimus adorare eum*, scilicet per fidelis ministerii exhibitionem. Ubi, quæso, paulisper perpendite, quod fidele ministerium Christo, & suæ ecclesiæ exhibendum est, omne bonum fortunæ naturæ & gratiæ in toto convertere ad indulgentiam proximorum, & ad gloriam christi & suæ ecclesiæ, etiamsi opus esset cum detrimento vitæ propriæ mortalis, plusquam ad lucrum proprium attendendo, juxta illud Philip. 3. *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta; verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter imminentem scientiam Jesu Christi Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, ut ipsum lucrifaciam*. Rursum fidele ministerium Christi est totam vitam Christi contemtibilem a mundo & pœnalem præponderanter in se sentire, diligere & participare, juxta illud ad Philippenses 2. *Hoc sentire in vobis quod & in Christo Jesu*, ipsiusque crucis gloriam mundanis valde horribilem, verbo & exemplo prædicare, juxta illud 1. ad Cor. *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitia; ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis, Dei virtutem, & Dei sapientiam*. Porro adhuc & vere humile ministerium Christi est omnem altitudinem dominandi, sive libidinem extollentem se super omnem gradum subjectionis pro peccato debitum, abjicere pro Christo, instar Christi, juxta illud Matthæi 20. *Quicumque inter vos voluerit major fieri, fiet vester minister*, id est parvulum se habeat cum subditis & inferioribus, & intendat quod non ipse sit Dominus, sed magis Dominus Jesus Christus; & *quicumque voluerit inter vos primus esse, erit vester servus*. Id est intendat ut non sibi servitium, subjectio, timor, honor vel gloria impendatur, sed magis Domino Jesu Christo. Item, adhuc vere humile ministerium

ANNO CHRISTI 1433.

rium exhibendum est vere recognoscere proprium delictum, quantum sit injustum, quantum offenderit propriam animam, quantave sit offensa contra dominatorem tantæ majestatis infinitæ, & tantum proportionaliter continue dolere, & quantum Deo displicet, detestari; ad hanc veram recognitionem propriorum delictorum pervenerat, olim ille latro, qui in cruce compunctus dicebat ad alterum, Luc. 23. *Nos digna factis recipimus*. Ad hanc pervenerant olim filii Jacob, qui olim poenitentiam agentes dicebant: *Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum*. Ad hanc pervenerat olim ille qui post periculosum lapsum, ex profundo cordis clamavit: *A peccato meo munda me, quoniam iniquitatem meam ego cognosco*. Ad hanc pervenerat olim ille piscator, qui visa multitudine piscium in navi, consideransque dignitatem Domini sui, tremulus exclamavit: *Exi a me, Domine, quia peccator sum*. Et hæc est scientia sanctorum. Et revera, ut dicitur Sapientiæ 13. *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest hæc scientia Dei*. Et pro hac oravit omnis sanctus in tempore adhuc hujus vitæ opportuno, ad quam timeo, heu! quod nos nondum pertingimus. Vereor ne simus illi de quibus dicit Apostolus: *Semper discentes, & numquam ad hanc scientiam veritatis pervenientes*. Nihilominus tamen, utinam totis nostris studiis & conatibus ad hanc veram & temporaneam recognitionem limpidæ veritatis veniremus, ut hic humiliati & tribulati, exaltaremur in futura gloria per dominum scientiarum, agnum, humillimum ab origine mundi occisum, in ligno maledictum, quem decet laus, & honor, & imperium, cum Patre & Spiritu paraclito in sæcula sæculorum. Amen.

POSITIO MAGISTRI JOHANNIS

De Rokasana Pragensis,

Coram patribus sacri concilii Basileensis pro parte Bohemorum proposita.

Communio divinissimæ Eucharistiæ sub specie utraque, panis scilicet & vini, utilis multum & saluti expediens, toti credentium populo est necessaria, & a Domino præcepta Salvatore.

Ib. p. 262. CUm super omnia desideramus honorem Dei, profectum sanctæ ecclesiæ, & quod simus fidelia membra Jesu Christi Domini, qui est caput & sponsus ecclesiæ sanctæ, quam redemit; protestamur quod corde credimus, & ore ad salutem profitemur, quia in spe Domini nostri Jesu Christi tenuimus, tenemus & firmiter tenere desideramus omnem credibilem veritatem Deo nostro placitam; confitentes corde integro totam legem Christi, tam firmæ veritatis existere, quod nullum jota aut apex ipsius fallere potest; cujus singulos credimus articulos ad illum intellectum, ad quem benedicta Trinitas et Dominus Jesus præcepit, & vult a quocumque suo fideli membro credi. Credimus insuper domum suam sanctam ecclesiam, fundatam tam firmiter super firmam petram, quod portæ inferi non possunt adversus eam quomodolibet prævalere. Quæ, secundum Gregorium & Augustinum, est universitas fidelium per totum mundum diffusa, crescit & fructificat in mundo universo: adjicientes quia promti sumus in spe ipsius capitis Christi Domini, mortis diræ potius sustinere supplicium, quam elective aliquid dicere vel asserere, quod foret Christi suæque ecclesiæ veræ sponsæ contrarium voluntati. Submittentes, nos, sicut & prius submisimus, ac in posterum submittere humiliter volumus, hujusmodi sacratissimæ legis ordinationi, & reconciliationi, ac obedientiæ; si forte, quod absit, aliquid talium diceremus, sentiremus vel teneremus ex ignorantia, inadvertentia, aut quavis alia negligentia & imperfectione, quod Deo & suæ legi contrarium foret & adversum; habemusque ex nunc prout ex tunc, & ex tunc prout ex nunc, pro non dicto; parati emendare quicquid dixerimus, docti quod sit contrarium veritati. Omnem etiam sententiam doctoris cujuscumque in lege Dei juste fundatam, & Spiritu sancto efflagitatam (*a*) approbamus. Propter quod clamamus ad Dominum Jesum, & dicimus: *Emitte lucem tuam & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt & adduxerunt, &c.* & alibi: *Notam fac mihi viam in qua ambulem. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam, &c.*

(*a*) *Forte* & a Spiritu sancto afflatam

Ipsam autem veritatem evangelicam, pro qua modo inter plurimos est disceptatio, puta de communione duplicis speciei ad laicos praesertim, quod sit praecepti & necessitatis, in propositione modo coram vestris paternitatibus & reverentiis proposita, pro præsenti probare proponimus.

1. Auctoritatibus divinæ legis.
2. Firmissimis sanctorum dictis & sententiis.
3. Exemplo & praxi sanctorum primitivæ ecclesiæ.
4. Conciliis antiquis roborando; & sic judicem pro nobis dictantem, & nostræ praxi alludentem, juxta dispositionem in Egra factam, velut digito demonstrabimus. Sed antequam ad probationes ipsas accedamus, primum terminorum acceptiones, nostris propositis deservientes, & nostram intentionem exprimentes, enodabimus.

Notabile 1. Nota le. Unde primo noto, quia hic tractabitur & fiet sermo de communione corporis Christi, quod hoc complexum: Communio corporis Christi tribus modis accipitur, secundum communem usum sermonis. Dicitur enim communio corporis Christi, societas ipsorum sanctorum, secundum Augustinum, prout ecclesia sanctorum, & solum talium est unum corpus Christi mysticum, cujus caput est Christus, in qua ecclesia seu communitate fidelium, talis est & tanta unio, ut quodlibet membrum ejus sit particeps omnium bonorum, quæ fiunt in ecclesia, & tota ecclesia in nullo bono a singulis membris dividatur, nisi sit membrum per mortale peccatum mortuum & abscissum. Exemplum illius accipe de corpore humano, penes doctri-

ctrinam apostoli in multis locis. Et de illa communione, id est omnium beatorum bonorum participatione, quæ fiunt in ecclesia, est articulus in symbolo, ubi dicitur: *Sanctorum communionem*.

Secundo modo communio significat sacramentum corporis & sanguinis Jesu Christi, per cujus sumtionem dignam homo ingeritur ad communionem primo modo acceptam, & fit de societate sanctorum. Et istud dicit Augustinus in homilia super Johan. illo verbo evangelii: *Caro mea vere est cibus, „ & sanguis meus vere est potus*, dicens: Corpus Domini a quibus sumitur, immortales & incorruptibiles reddit, & facit socios ipsorum sanctorum, ubi pax erit perfecta & unitas plena. Propterea quippe, „ sicut etiam ante nos hoc intellexerunt homines, Dominus noster Jesus Christus corpus & sanguinem suum in his rebus commendavit, quæ ad unum rediguntur. Ex multis namque granis panis unus conficitur, & ex multis racemis vinum confluit. „ Et idem super verbo illo: *Litigabant ergo Judæi*, dicit: Litigabant, quia panem hunc non intelligebant. Nam qui manducant hunc panem, non litigant ad invicem, quoniam unus panis & unum corpus multi sumus, omnes qui de uno calice & de uno pane participamus; & per hunc facit Deus unius moris habitare in domo. Hæc ille.

Tertio, accipitur communio pro congregatione omnium credentium in Christum, & fide formata caritate, & fide informi bonorum christianorum simul & malorum, & hæc est vulgaris acceptio communionis & minus propria; & ab ista communione sic accepta, fit excommunicatio hominum a judicibus ecclesiæ, quæ fertur quamplurimum non pro mortali peccato, contra hominem, & quandoque solum de facto & non de jure, quandoque non de jure & de facto; sed solum pro veniali.

Prima communio est dicta principaliter & proprie, & est solum bonorum.

Communio secundo modo accepta, dicitur proprie ab effectu quem facit, sed non principaliter, nisi solum ob rationem primæ; & est malorum & bonorum, quantum ad sacramentalem manducationem.

Communio tertio modo accepta, est dicta neque principaliter neque proprie; quia boni christiani cum malis habent unitatem vitæ & spiritus in Christo, sicut vivum membrum cum mortuo, & lumen cum tenebris; unde Apostolus 1. Cor. 10. *Non potestis calicem Christi bibere & calicem dæmoniorum.* Et alibi 2. Cor. 6 *Quæ est conventio Christi ad Belial? aut quæ participatio lucis ad tenebras?* Sed solum hujusmodi communio bonorum christianorum & malorum, est dumtaxat in actu credendi, & in conversatione mutua, in cærimoniis, in adinventionibus, & traditionibus seniorum, & in ecclesiæ sacramentis.

Ex quo notabili hoc patet, quod omnis qui est de prima communione, est dignus secunda & tertia; & omnis qui indignus est prima, indignus est secunda & tertia: quamvis non omnis qui ejectus est de tertia, puta per excommunicationem judicis, ejectus est de prima & secunda. Patet hoc; nam multi sententiam ferunt judicis sine crimine mortali.

Sequitur secundo: magis est timendum ejici de communione primo modo accepta, hoc est per mortale peccatum, cuilibet christiano, quam ejici de secunda vel tertia. Et minus est perniciosum & incautum communicare cum scito excommunicato a judice, quam cum scito mortaliter peccante. Patet; quia primum quandoque prohibetur solum a judice errante in sententiam ferendo, & non a Deo: sed secundum prohibetur a Deo & ab homine non errante. Unde Apostolus Ephes. 5. *Nolite communicare operibus eorum infructuosis tenebrarum.* Item, secundum est plurimum contagiosum, & communicativum peccatis aliorum; primum vero quandoque non.

Sequitur tertio, quod notorii peccatores seu manifesti, obligati peccatis, ut adulteri, moechi & concubinarii, ac usurarii, iram manifestam invicem exhibentes, debent a communione sanctorum repelli; ita ut publice a secunda communione & a tertia fidelium expellantur: ut sciant fideles cum talibus non communicare in sacramentis, nec etiam conversari, ne malis eorum polluantur, & ne tamquam consentientes puniantur.

Exemplum illius habetur a Moyse de Dathan & Abiron num. XVI. ubi Moyses ex mandato Dei dicit ad turbam populorum: *Recedite a tabernaculis hominum impiorum, &c.* Et ad hoc est præceptum Domini Deut. 13. in multis locis veteris testamenti, ubi jussit Dominus auferri malum de medio Israel, ne multus populus a contagione lethali unius iniqui pollutus, communiter experiatur divinam ultionem.

Idem patet ex evangelio. Nam si excommunicantur fideles, ut jam dictum est, a tertia communione per sententias judicum, quandoque propter causas pecuniales & prophanas, & plerumque innocenter, vel solum propter peccata venialia, utpote pro modica offensa clerici, vel negligentia ad parendum juri in præsentia judicis, vel alias pro inobedientia, quæ non procedit ex contemtu Dei, vel superiorum; sed solum ex infirmitate, vel ex ignorantia juris vel facti: qui tamen tales nullo modo sunt a prima communione & secunda ejecti, quia eos Deus nequaquam sine culpa mortali excommunicavit: Quare igitur non excommunicentur illi prædicti notorii peccatores ita solemniter, ut dictum est, puta ex nomine, et in publico, pulsatis campanis, &c. Ex quo jam de facto sunt a prima communione ejecti per Dei judicium, & a secunda deberent repelli; quia ex contemtu Dei & ejus ecclesiae peccant, & quia sunt contagiosi sanctae plebi ex multis causis: tum quia plebs videns eos non puniri per ecclesiam, & publice, credunt ea esse non peccata quae ipsi faciunt, vel credunt non esse tanta peccata & tam gravia, prout in se sunt; vel non tantum exhorrescunt talia admittere, videntes ea impunita transire; tum quia alliciunt & ipsis alios ad peccandum peccatis simi-

ANNO CHRISTI 1433.

similibus: tum quia facilius admittuntur alia peccata forte majora, & habent excusationem suae malitiae, dicentes: Modo isti talia faciunt & isti talia, & tamen impuniti pertranseunt, & dicunt tunc: deberent omnes damnari, quia talia faciunt. Ac si dicerent: Non est verum, quod hoc sit peccatum, quod sacerdotes ostendunt esse peccatum; tum quia tota communitas damnatur coram Deo propter tales publicos peccatores, & luit poenas divinae vindictae, & merito & juste condemnatur; quia permittit Deo suo ita publice adversari, Deum palam contemnere & blasphemare impunite, ex quo nullus zelans contra tales iniquos pro Deo ab ejus dilectis exhibetur. Merito, inquam, plagandi sunt quemadmodum consentientes, sic facientes.

Exemplum habes in multis locis in veteri testamento, ut de idolo Beelphegor & Belis, ubi tota communitas subjecta fuit divinae vindictae, & passa est propter quosdam nequam moechos. Sed & principes tribuum jussi sunt suspendi in patibulis contra solem num. 25. Ex hoc: Vae principibus, quoniam durissimum judicium pro eo cum his qui praesunt fiet, donec Phinees zelo Dei iratus, duos coeuntes in inguine perfodit, & tunc cessavit quassatio. Et similiter de Achor, Josue 7. anathemate, & de Jonatha 1. Reg. 14. & de aliis valde multis, ubi tota communitas fuit confusa, propter crimen personae unius, & est tota plebs passa exitium & jacturam. Et idcirco modo etiam veniunt pestilentiae publicae, & strages, & fames, & in populo Christiano debacchantur; quod inde videtur manifeste evenire, quia nequam hujusmodi, publice peccando, publice Domini nostri Jesu nomen factis blasphemando, permittuntur cum fidelibus communicare in ecclesia divinis sacramentis, & impune pertransire.

Etiam notandum, quod quia dicitur communio divinae eucharistiae eucharistia, ergo dicitur panis & calicis sacramentum. Patet 1. q. 1. *Multi per gregem.*

II. Notabile

Item secundo noto, quod differentia est inter istos terminos: *licet*, *expedit*, & *necessarium*; quod ponit Apostolus 1. Cor. 4. ubi dicit; *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate*, in quo notat necessarium. Ponit etiam differentiam inter ista magister David in libro de septem processibus hominis spiritualis. Illud licet, quod potest fieri honeste & sine peccato. Sed illud dicitur expediens, quod facere quidem est honestum & utile homini; necessarium vero est illud, quod homo tenetur facere, &, si non facit, peccat & damnum incurrit. Item, licitum est illud quod lex permittit, vel indulget, & rationi consonat, sed expediens est illud, quod lex consulit, & ratio persuadet: necessarium autem, prout est ad propositum, & prout communiter in moralibus accipitur, est illud quo lex praecipit, aut quod fieri prohibet, vel quod ratio requirit, dicens omnino faciendum.

Duplex necessitas.

Tale autem necessarium duplex est sive necessitas; videlicet simplex seu simpliciter dicta, aut absoluta; & ista est inevitabilis. Alia est necessitas conditionata, & hanc distinctionem ponit Augustinus & habetur transsumtive, 23. q. 4. Nabuchodonosor. Et Aristoteles expresse 5. Metaphys. c. 5. et in Periermeneias, et venerab. Boetius VI. prosa 5. et in ea fere concordant omnes philosophi & doctores. Necessitatem simplicem vocant philosophi, quae non potest non esse, vel ejus contradictorium est simpliciter impossibile. Necessitas vero conditionata, vocatur necessitas non inevitabilis, sed ex certa conditione adjecta una vel pluribus, quam scilicet faciunt conditiones circumstantes, ut locus, tempus, commoditas, facultas, idoneitas, cum aliis similibus, quibus positis fit necessitas; sed illis demtis, cessat necessitas. Et sic loquendo de absoluta sive simplici necessitate, dicunt doctores, quod nullum sacramentum sensibile est de necessitate absoluta; quia sine quolibet tali potest fieri salus. Exemplum de bapt. dicit Thomas parte 3. q. 67. ar. 11. quod praeter baptismum aquae potest aliquis consequi effectum sacramenti ex passione Christi, non solum sine baptismo aquae, sed etiam sine baptismo sanguinis. Et idem dicit q. 68. ar. 12. ubi allegat Augustinum dicentem super Leviticum, invisibilem sanctificationem quibusdam affuisse & profuisse sine visibilibus sacramentis, visibilem vero sanctificationem, quæ fit sacramento visibili sive invisibili posse adesse, sed non prodesse. Hæc ille. Et subdit Thomas: Quod sacramentum baptismi est de necessitate salutis re vel voto; quia non potest esse homini salus, nisi saltem in voluntate habeat, quæ apud Deum pro facto reputatur; „ & subdit ibidem: Potest ergo alicui sacramentum deesse re, sed non voto; sicut aliquis baptizari desiderat, sed aliquo casu prævenitur morte antequam baptismum suscipiat; talis sine baptismo actuali salutem consequi potest propter desiderium baptismi, quod procedit ex fide per dilectionem operante, per quam Deus interius sanctificat, cujus potentia sacramentis visibilibus non alligatur. Hæc ille. Et allegat ibidem Ambrosium, & consequenter intelligit de quolibet alio sacramento, quod nullum tale est necessitatis; loquendo autem de necessitate conditionata, dico quod necessitatis quinque sunt sacramenta, scilicet baptismus, confirmatio, poenitentia, ultima-unctio, Corpus Christi. Ad idem est Hugo 1. de sacramentis parte 2. „ c. 1. qui dicit quod virtus Dei ex necessitate elementis non subditur, etiam si „ gratia Dei ex dispensatione per gratiam donetur. Hinc est quod quosdam „ etiam sine ejusmodi sacramentis justificatos legimus & credimus salvatos, „ quemadmodum Jeremias in utero sanctificatus legitur, et Johannes Baptista ex utero matris Spiritu sancto implendus prophetatur. Et qui sub naturali lege Deo placuerunt, hæc sacramenta „ habuisse non legimus, de quorum tamen „ salute nequaquam dubitamus in terra. „ Sed dicis: Quomodo hoc intelligemus quod „ scriptum est: *Nisi quis renatus fuerit ex* „ *aqua & Spiritu, &c.* Et ego te interrogo: Quomodo intelligendum putas, quod scri-

ANNO CHRISTI 1433.

„ scriptum est: *Qui credit in me mortem non* „ *videbit in æternum*? Tu dicis quoniam „ qui hoc non facit, non damnatur. Quis „ ergo medius locus erit ejusmodi homines „ capiens, nec salvandos, qui aquam non „ habent, nec damnandos, quia fidem ha- „ bent. Est homo qui fidem habet, & cum „ fide dilectionem; aquam non habet; non „ tamen contemnes, sed aquam habere vo- „ lens, & non valens: hunc ergo aqua ab- „ sens damnabit, & non potius fides et de- „ votio præsens salvabit? Quid ergo, ais „ mihi, illud cum sacramentis? Habeo fi- „ dem et dilectionem et virtutes alias, et „ bonus ero et sufficit mihi. Vide ergo si „ dilectionem Dei habere potes et præce- „ pta ejus contemnere. Si ergo dilectionem „ Dei habes, stude, satage, conare quan- „ tum potes perficere mandata ejus. Et si „ incidis in necessitatem, quære pietatem. „ Si enim necessitas non est quæ præten- „ datur, contemtus non excusatur. " Hæc ille.

III. Notabile.

Tertio, noto quod præcepta divina habent se in duplici differentia; quædam enim sunt quæ obligant ad semper, & pro semper. Ad semper, id est omni tempore; & pro semper, id est pro qualibet parte temporis, ut est diligere Deum, &c. Alia sunt præcepta quæ obligant semper, id est omni tempore, sed non pro semper, id est pro qualibet parte temporis; & talia sunt: Prædicare, eleemosynare, jejunare, celebrare, communicare, circumstanciis quibuscumque, quae habent objecta extrinseca, contingentia, multipliciter variabilia. Et de praeceptis isto modo dicit Augustinus lib. 1. quæstionum Exodi q. 43. " Aliquid est quod præcipitur quous- „ que fiat, ut quod septies circuiret muros „ arca: aliud cum præcipitur sic observari „ aliquid, ut nullus terminus præfigatur „ observationis, sive quotidie, sive per men- „ ses, sive per annos solemniter, sive „ per multorum sive certorum annorum „ certa intervalla. " Hæc Augustinus. Et isto modo capiendo necessarium & præceptum in proposito volumus ipsis uti.

Prima pars propositionis.

His notabilibus præmissis, accedo ad primam partem propositionis, quae dicit: Communio diviniſſimae eucharistiae sub specie utraque panis scilicet & vini, utilis multum est & saluti expediens. Quam probo per illud Johannis VI. *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*, &c. Et iterum: *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo*. Et infra: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*, &c. Ecce quanta utilitas dignæ communionis: quia vita æterna incorporatio Domini Jesu sive intima mansio in Deo salutari nostro. Nam nullibi & per nullum alium modum datum est hominibus frui Deo vel participare Deo tam intime & proprie, & ita in promtu, cuilibet volenti, & ita in abundantia gratiarum cœlestium; neque ita proxime vel immediate, neque ita apte homini & dulciter, sicut in communione corporis sui & sanguinis digne celebrata; dum tamen cetera sint paria, ubi omnis plenitudo divinitatis inhabi-

A tat corporaliter, secundum Apostolum Colos. 2. & ubi sunt omnes thesauri scientiæ & sapientiæ Dei absconditi. Unde Lira super illo verbo: *Qui manducat meam carnem*, dicit:

„ Ostenditur hujus sacramenti utilitas, „ quæ est augmentatio in vita spirituali, si- „ cut cibus corporalis non solum nutrit & „ conservat vitam: sed deducit ad perfectam „ quantitatem; sic hujus sacramenti usus „ perducit hominem ad gratiæ consumma- „ tionem quæ est gloria æterna. Hæc ille. Et Gorra super Johannem VI. dicit, quod sacramentalis manducatio præstat utilitatem multam, quia virtute sacramenti augetur in nobis omne bonum. Hæc ille. Sic Alexan-

B der papa, quintus a beato Petro, dicit & habetur de consec. di. 1. „ Nihil in sacri- „ ficiis majus esse potest, quam corpus & „ sanguis Christi, nec ulla oblatio hac po- „ tior est; sed omnes hæc præcellit. Hæc ille. Quare sequitur quod utilis est & expediens saluti diviniſſimæ eucharistiæ utraque communio, si fuerit digne celebrata.

Sed ut hoc clarius elucescat, sic persuadetur: Caro namque Christi sub prima specie valet ad tuitionem corporis, cum per ipsam tuetur a concupiscentiis carnis, & fomes reprimitur, atque tentatio debilitatur, juxta illud Psal. *Et panis cor hominis confirmet*. Sanguis vero, teste Ambrosio, fusus

C est, & sumitur pro anima, quia sanguis suas efficacias principaliter exercet in anima sumentis, scilicet ineffabilem exhilarationem animæ in Christo, juxta illud Psal. *Et vinum lætificet cor hominis*. Et hoc significat beatus Ambrosius super illud 1. Cor. XI. *Quotiescumque manducabitis panem hunc & calicem bibetis*, „ dicens: Quia in morte „ Christi liberati sumus, hujus in edendo & „ bibendo carnem & sanguinem memores es- „ se debemus, in hoc consecuti novum te- „ stamentum, quod est nova lex, quæ obe- „ dientem sibi tradit coelestibus regnis. Te- „ stamentum ergo sanguine constitutum est, „ quia beneficii Dominici sanguis testis est.

D „ Unde ad tuitionem corporis & animæ per- „ cipimus, quia caro Christi pro salute cor- „ poris, sanguis vero pro anima nostra su- „ mitur & effusus est, sicut præfiguravit „ Moyses dicens: Caro, inquit pro corpore „ vestro offertur, sanguis vero pro anima; „ ideoque non manducandum esse sanguinem, lex præcepit. Hæc ille.

Ad idem est S. Thomas parte 3. q. 74. art. primo, sic dicens: „ Tertio quantum ad ef- „ fectum consideratum in unoquoque sumen- „ tium, quia, sicut dicit Ambrosius super „ epistolam, hoc sacramentum valet ad tu- „ itionem animæ & corporis; & ideo caro „ Christi sub specie panis pro salute corpo-

E „ ris, sanguis vero sub specie vini pro sa- „ lute animæ confertur, sicut dicitur Gen. „ 12. Anima animalis in sanguine est. Hæc „ Thomas. Item pro parte eadem q. 76. art. „ 2. ubi sic: Tertio, quantum ad effectum, „ est conveniens dare sub diversis speciebus „ ipsis fidelibus, eo quod corpus Christi ex- „ hibetur pro salute corporis, & sanguis pro „ salute animæ. Hæc ille.

Etiam patet utilitas communionis sub specie utraque. Sic namque est utilis & saluti fidelium expediens communio sub utraque specie, quia procedit ad augmentum gratiarum ex percepta digne sive celebrata hujusmodi communione. Patet hoc per beatum Augustinum super Psal. 22. in glos. ord. super illo verbo: *Et calix tuus inebrians quam præclarus est*, sic dicentem: „ Qui calicem, id est sanguinem Christi, per se ponit, quasi aliam gratiam a mensa, id est a carne, ponit: cum tamen nec caro sine sanguine, nec sanguis sine carne possunt esse, vel sumi, nec ibi sunt duo sacramenta, sed unum. Sed quia nec caro est sanguis, nec sanguis est caro; & panis in carnem convertitur, & vinum in sanguinem, & non e contrario; & sub diversis speciebus utrumque sumitur; ideo mensam & calicem hic distinguit, velut diversas gratias. „ Hæc ille. Ubi patet expresse per Ambrosium, Thomam & Augustinum diversa gratia sive efficacia, & diversi fructus, quando sub duabus sumuntur speciebus. Quare ergo fideles intelligere debent radicem suæ utilitatis ex communione digna sub duplici specie provenientis, puta augmentum proveniens divini muneris & efficaciæ divinæ.

Adhuc pro eodem est Albertus libro suo de officio missæ, sic dicens: „ Hic ultimo dicendum de proprii effectus operatione, de quo quidem faciunt quæstionem, quia enim totus Christus cum sanguine & anima & spiritu & divinitate habetur sub specie istius cibi, qui est panis, videri potest alicui, quod nihil operationis in sacramento habet potus sub specie vini. Si enim dicitur de natura, quod non abundat superfluis, neque deficit in necessariis, cum omnino major sit gratia quam natura, videtur quod in gratia nihil est superfluum. Cum igitur totus Christus cum sanguine habeatur sacramentaliter sub specie panis, videtur quod totum superfluit id quod additur sub specie vini. Hæc ille. Deinde respondendo transcurrit omnes evangelistas, allegans quomodo Christus in utraque specie hoc sacramentum instituit; quibus adductis sic loquitur: „ Ex omnibus istis capitur, quod Christus sub una specie panis corpus suum tradidit, & sub altera specie vini tradidit sanguinem, & sic servandum instituit; & cum Christi actio nostra sit instructio, pro certo hæc duo nobis servanda esse præcepit; & ideo sub una specie corpus, & sub altera tradimus sanguinem. Et infra.

„ Et sicut post nutrimentum corporale, sumitur potus ad perfectionem nutrimenti, ita in nutrimento spirituali datus est potus spiritualis ad perfectionem nutrimenti spiritualis, qui a nutrimento divisam habet operationem in satisfactione sitis & lationе nutrimenti. Adhuc autem divisam habet operationem sanguis a corpore. Corpus enim dedit Christus in communione sui & membrorum, sanguinem autem dedit in redemtionem. Istæ autem divisæ sunt operationes. „ Et sequitur post pauca: „ Divisæ ergo essentialiter ad invicem sunt gratia communionis, scilicet in specie panis, & gratia redemtionis, in specie vini. Cum ergo Deus sic ordinaverit & multiplicaverit sacramenta, quod omnes gratias sacramentales habeamus in sacramentis, & alia gratia sit redemtionis per sanguinem, quam communionis per corporis sumtionem, non sufficit habere in sacramento elementum signans communionem, nisi etiam haberetur elementum signans redemtionem. Et sic Christus hac ratione instituit utrumque. Hæc ille.

Etiam apparet manifeste utilitas communionis sub specie duplici, quæ duplicem efficit in anima capaci operationem. Nam alterius est efficaciæ potus sacramentalis, quam cibus; quia divisam habet operationem potus a nutrimento, sicut dicit Albertus.

Item, ad idem est Innocentius lib. suo de sacramento eucharistiæ sic dicens: a simili modo licet sub alterutra specie sumatur utrumque, idest corpus & sanguis, utraque tamen species consecratur, & neutra superfluit, ut ostendatur quod Christus naturam humanam totam assumsit, ut totam redimeret. Panis enim refertur ad carnem & vinum ad animam, quia vinum sanguinem operatur, in quo sedes est animæ. Unde legitur in Levitico: *Anima carnis in sanguine est*. Moyses quippe testatur, quod caro pro corpore, sanguis vero offertur pro anima. Quocirca panis & vinum in sacrificium offeruntur, quod valet ad tuitionem carnis & animæ: ne, si sub altera tantum specie sumeretur, ad alterius tantum putaretur pertinere salutem. Et quamvis sanguis sub specie panis sumatur cum corpore, & sub specie vini corpus sumatur cum sanguine; tamen nec sanguis sub specie panis, nec corpus sub specie vini bibitur aut comeditur; quia, sicut nec sanguis comeditur, nec corpus bibitur, ita neutrum sub specie panis bibitur, aut sub specie vini comeditur. Etsi concessibile videatur, quod corpus bibendo vel sanguis comedendo sumatur. Est ergo modus sumendi carnem & sanguinem, quo neutrum manducatur aut bibitur hæc ille.

Et cum teste Thoma p. 3. q. 64. ar. 1. idem „ agens principale utitur diversis instrumentis ad diversos effectus, secundum congruentiam operum; & similiter virtus divina & passio Christi operatur in nobis per diversa sacramenta, quasi per diversa instrumenta. Hæc Thomas. In duplici ergo specie cum sint diversa instrumenta, sequitur quod virtus divina per eas diversas efficacias operatur.

Ex quibus luce clarius patet, quam magnum bonum utile & saluti expediens faciunt, qui digne divinissimam eucharistiam sub utraque specie sumunt. Ut autem luculenter utilitas appareat communionis divinissimæ eucharistiæ sub specie utraque, quamque sit expediens saluti hominis, præsertim communio divinissimi calicis, pro qua his diebus labores & plurimæ difficultates emerserunt, est advertendum. Ipsum namque sacramentum sanguinis Christi sub specie vini ha-

De trib[...] effectib[...] sacrame[...] sanguin[...]

ANNO CHRISTI 1433.

habet sibi proprios effectus saluti fidelium valde utiles, qui per formam suæ consecrationis exprimuntur, puta istos: remissionem peccatorum, æternitatem gloriæ, meritum fidei. De quibus dicit Th. parte 3. q. 76. ar. 3. Quod per hæc verba: Hic calix sanguinis mei, significatur ipsa conversio vini in sanguinem; per verba autem sequentia designatur virtus sanguinis effusi in passione, quæ operatur, in hoc sacramento: quæ quidem ad tria operatur. Primo quidem principaliter ad adipiscendam æternam hæreditatem; secundum illud Hebr. 10. *Habemus fiduciam in introitu sanctorum per sanguinem ejus*; & ad hoc designandum dicitur: *Novi & æterni testamenti* 2. Ad justitiam gratiæ quæ est per fidem, secundum illud Rom. 3. *Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ejus, ut sit ipse justus & justificans eum qui ex fide est* Jesu Christi; & quantum ad hoc subditur: *mysterium fidei*. 3. Autem ad removendum impedimenta utriusque prædictorum, scilicet peccata, secundum illud Hebræ. 10. *Sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis*, id est a peccatis, & quantum ad hoc subditur; *qui pro vobis & multis effundetur in remissionem peccatorum*. Hæc Thomas. Et subdit ibidem; quod sanguis non solum habet efficaciam in sacerdotibus qui hoc conficiunt, vel aliis qui sumunt, sed etiam in illis pro quibus offertur. Hæc ille.

Ecce quibus effectibus populos fideles expoliant, qui eis sacramentum calicis detrectant. Fructus etiam communionis calicis tangitur per Cyprianum ad Cæcilium epistola 34. Sic dicentem: „Quemadmodum potu vini communis mens solvitur, & anima relaxatur, & tristitia omnis expo-nitur: ita & potato sanguine Domini & poculo salutari Dei, exponitur memoria veteris hominis, & fit oblivio conversationis pristinæ sæcularis, & moestum pectus ac triste, quod prius erat, peccatis augentibus, divinæ indulgentiæ lætitia resolvitur.„ Hæc ille. Ipse etiam sanguis Christi quos effectus efficiat in omni digne sumente, patet adhuc per Thomam sermone 3. dicentem: „Sanguis Christi ut significatur per aquam, tres habet effectus in anima fideli: arida ejus humectat & mergit, male incensa refrigerat & extinguit, cibum verbi Dei ad membra vehit ut bene operari possit. De primo Isaiæ 44. *Effundunt aquam super sitientem, & fluenta super arida*, ut scilicet anima quasi pulvis arida, & fluit facile & prona ad malum, potu sanguinis Christi perfusa conjungatur & conglutinetur & roboretur ad bonum.„ Et infra; Idem de secundo effectu psalmista dicit: *Percussit petram & fluxerunt aquæ*, ad refrigerandum scilicet pravæ sitis ardorem. Eccl. 3. *ignem ardentem extinguit aqua*, quia sanguis Christi figuratus per aquam destruit fervorem iræ, avaritiæ & pravi amoris & concupiscentiæ. Et infra de tertio effectu 3. Reg. 19. *Helias comedit & bibit aquam & ambulavit in fortitudine*, &c. Potus cibum ad membra vehit, & eumdem ad ambulandum sive ad operandum movet: sic potus sanguinis Christi cibum verbi Dei sive præcepti ad corda refert, ut vires animæ & membra corpori uniat. Post hoc subdens infra ibidem dicit, quod sanguis Christi considerari potest ut vinum spirituale, & secundum hoc habet tres effectus, quia lavat, calefacit, lætificat. Lavat sordes culpæ, calefacit corda caritate, lætificat spirituali dulcedine. De primo Gen. 49. *Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum*. 1. Johan. 1. *Sanguis Christi Jesu emundat nos ab omni peccato*. Hebræorum 9. *Si enim sanguis hircorum &c. quanto magis sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi?* cetera ibidem posita. Hæc Thomas in sententia ser. 30.

...pellitur

De tribus effectibus sanguinis Christi ut significatur per aquam

ANNO CHRISTI 1433.

De tribus effectibus sanguinis Christi ut significatur per vinum.

Quam nobiles autem & quam necessariæ saluti sunt calicis sacratissimæ efficaciæ, egregie declarat eas Chrysostomus super Johannem, morali 46. dicens „Hic sanguis imaginem nobis floridam operatur regalem; hic pulchritudo inconstructibilis, hic marcescere animæ nobilitatem non permittit, irrigans eam continue & nutriens. Nam qui quidem a cibariis nobis fit sanguis, non confestim hoc fit, sed aliud quid: hic autem non ita, sed confestim animam irrigans, magnam quamdam virtutem inspirat. Hic sanguis mysticus abigit quidem dæmones, & longe esse facit; vocat autem angelos ad nos, & angelorum dominatorem. Ubicumque enim viderint sanguinem Dominicum, fugiunt quidem dæmones, concurrunt autem angeli; hic sanguis effusus omnem terrarum orbem lavit.„ Et infra. „Hic salus nostrarum animarum, hoc lavatur anima, hoc pulchra fit, hoc ignitur, hic igne clariorem operatur intellectum nostrum, hic auro lucidiorem animam nostram facit, hic effusus est sanguis & coelum vadibile fecit: horribilia valde mysteria, ecclesiæ horribile altare. Vere ascendebat de paradiso fons sensibilia flumina emittens. A mensa hac ascendit fons flumina emittens spiritalia: secus hunc fontem plantati sunt, non salices infructuosi, sed & arbores ad ipsum ascendentes coelum, fructum habentes maturum semper & immarcessibilem. Si quis æstum patitur, ad hunc veniat fontem & refrigeret æstum. Etenim ariditates solvit & incendentia omnia mitigat, non quæ ex sole solum, sed quæ a telis ignitis. Etenim principium desuper habet & radicem illic unde & irrigatur. Et infra. Hic fons emittit veritatis radios, hinc & superiores virtutes assistunt ad pulchritudinem inspicientes rivorum, quia & manifestius nobis ille propositorum considerat virtutem & imitationes inaccessibiles. Quemadmodum enim auro liquefacto, sive manum quis miserit, sive linguam, auream eam confestim facit; ita utique & hic animam operantur ea quæ præjacent. Nam fervet quidem igne vehementius hoc flumen, sed non ardet, sed infundit solum quæcumque susceperit. Hic sanguis deluper præfigurabatur semper in altaribus in ju-

ANNO CHRISTI 1433.

„ justorum occisionibus, hic honor orbis terrarum, hoc comparavit ecclesiam Christus, hoc honoravit eam universam. Sicut enim homo servos emens, aurum dat, & honorare eos rursum volens, auro hoc facit: ita & Christus, & comparavit nos sanguine; & ornavit sanguine. Qui hoc participant, sanguinem digne cum angelis & archangelis & superioribus virtutibus stant, hanc induti Christi regalem stolam, arma habentes quæ spiritualia. Sed nihil adhuc dixi. Ipsum enim induti sunt regem, sed sicut est magnus & mirabilis, ita & si cum puritate accesseris, in salutem accessisti: si vero cum perniciosa conscientia, & in supplicium & in cruciationem. Qui enim manducat & bibit indigne sanguinem & corpus Domini, judicium sibi manducat & bibit. Hæc Chrysostomus.

Ex quo patet quam pretiosos & nobiles effectus gratiarum facit calix sacramentalis illis, qui cum puritate conscientiæ accedunt, & quam saluti omnium fidelium necessarios, & opportunos quidem efficit in eis ex vi sacramenti, & ex institutione Christi speciali. Ideo universi fideles considerantes tam pretiosos effectus dari sibi in sacramento altaris, propter mille mortes & pestes & ignes non deberent quidem, nec paterentur se abduci a communione sacratissimi calicis. Item, dominus Armacanus Hiberniæ primas lib. IX. tractans de utraque specie corporis & sanguinis Domini c. 8. sic dicit: „ Non est negandum, sed firmiter astruendum, quod sumtio sacramentalis corporis & sanguinis salvatoris nostri, multum prodest fidelibus ad vitam spiritualem augendam. „ Hæc ille. Inde est quod ecclesia primitiva, attendens diviniſſimæ communionis sub utraque specie utilitatem, quolibet die ipsi innitebatur, & diligens fuit de eadem, sicut scribitur Act. 2. ubi sic dicitur: *Quotidie quoque perdurantes in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem*. Hoc idem patet per Anacletum lib. conciliorum, & habetur transsumtive de consec. di. 2. *Peracta*, ubi sic dicitur. „ Peracta autem consecratione omnes communicent, qui nolunt ecclesiasticis carere * luminibus. Sic enim & apostoli statuerunt & sancta Romana tenet ecclesia. „ Hæc ille. Et nisi tales magni & spiritu Dei repleti, fructum & utilitatem communionis diviniſſimæ sub utraque specie vidissent, non sic diligentes de eadem fuissent. Nam & hoc bonum ipsa communio diviniſſimæ eucharistiæ habet, singulare, certum, & a scripturis intentum & exercitium saluberrimum, puta probationem sui ipsius & suæ vitæ discussionem. Quoties etenim Christianus vult accedere ad diviniſſimam eucharistiam, toties semper habet ad seipsum redire, & suam vitam & conscientiam judicare, & cum veritate concordare, & omnibus inimicis culpas condonare. Quod quantum sit bonum & quam utile in hac vita, novit omnis qui habet rationem; & istud plane notatatum est Exodi XV. ubi Dominus in figura hujus sacramenti præcipit Judæis dicens: *Ecce ego pluam vobis panes de cœlo, egrediatur populus, & quæ sufficiunt per singulos dies colligat*. Et tunc ad propositum: *ut tentem eum, utrum ambulet in lege mea, an non*. Et jam patet quam utilis expediens sit saluti homini communio diviniſſimæ eucharistiæ sub utraque specie, a Christianis digne celebrata. Hoc autem patet ex verbis Christi, sententiis doctorum, praxi primitivæ ecclesiæ & libro conciliorum, ex dicto Anacleti supra jam & immediate adductis & allegatis.

Opus istud episcopi Armacani contra Armenor. errores vidi ego in MS. Cod. Bibl. Malatestarum Cæsenæ necdum lucem vidit. *Mansi*

* *l.* liminibus

Ex jam dictis sequitur corollarium. Quamvis totus Christus plenus Deus & homo sit sub alterutra specie cum plenitudine omnium gratiarum, non tamen uno modo omnem gratiam dispensat: sed per diversa sacramenta diversas gratias idem ipse Christus confert. Patet: Nam in prima specie corpus dat in communionem, sanguinem autem in redemtionem. Tum etiam quia in prima specie dat se per modum cibi, in secunda per modum vitis veræ, optimum vinum spirituale de se derivantis. Et primam degustationem Christus vocat comestionem, sive manducationem, dicens: *Comedite; hoc est corpus meum*. Secundam vocat bibitionem, dicens: *Bibite ex hoc omnes*. Et sic Christus ibi instituit duplicem degustationem, ut scilicet gustetur corpus ejus per comestionem, & alio gustu gustetur per bibitionem; & sicut alia est gustatio prima a secunda, sic alia est species prima quam in secunda, quamvis sit idem Christus. Sic etiam alia est efficacia spiritualis sub prima specie, quæ datur per modum nutritionis; & alia in secunda, quæ datur per modum spiritualis refectionis; quod patet ex verbis Christi, qui ad primam speciem dicit: *Comedite*; & ad alteram dicit: *Bibite*.

1. Coro[llarium]. Quod [per] diversa [sa]cramen[ta] Christu[s] dispens[at] diversas gratias.

Patet secundo quod sub duplici specie capiens dispositive, duplicem gratiam accipit supra illum qui in una specie accipit, ceteris tamen paribus; & hoc innuit Augustinus super psalmo jam allegato.

2. Cor[ollarium].

Tertio sequitur corollario & luce clarius patet, quam magnum sacrilegium committunt, qui sacramentum calicis ab ecclesia fidelium contemtibiliter auferunt; patet quia non rem parvam a christiano populo, sed tantam sub altera specie gratiam & efficaciam, quantacumque est in prima, damnabiliter abstrahunt, & contra Christi liberaliſſimam institutionem auferunt & decerpunt.

3. Co[rollarium].

Corollarium quartum. Multum damnificantur fideles Christiani altera specie divinæ communionis subtracta. Patet; quia non recipiunt totalis sacramenti completam gratiam, nec Christi plenum fructum. Plus enim videntur damni inferre ecclesiæ, quam si medietatem sacrificiorum veterum cum omnibus vitulis, bobus, ovibus, & hircis a Judæis abstraxissent. Patet quia omnia sacrificia præcellit corpus Christi & sanguis ejus.

4. Co[rollarium].

Secunda pars propositionis est ista. *Toti populo credentium est necessaria*.

Primo quod sit toti populo credentium sub utraque specie ad communicandum instituta, patet primo lege Dei, sententia & in-

Actus dici

ANNO CHRISTI 1433.

inſtitutione ſalvatoris ſic dicentis: *Accipite & comedite hoc eſt corpus meum*; &: *Bibite* A *ex hoc omnes. Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. Et Johan. VI. Salvator omnes fideles obligans ad ſumtionem ſacramenti, dicit: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus eſt potus, qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.* Et ne aliquis velit dicere, quod ſolis apoſtolis & eorum ſucceſſoribus Dominus Jeſus inſtituit ad ſic ſumendum ſub utraque ſpecie modo ſupradicto, Paulus apoſtolus fidelis in- B terpres legis Chriſti, iſtam cœnam ſacramentalem Dominicam communitati fidelium dicit eſſe inſtitutam propter dominicæ paſſionis commemorationem. Nam 1. Cor. 11. ita dicit: *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Jeſus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit & dixit: Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem poſtquam coenavit dicens: Hic calix novi teſtamenti eſt in meo ſanguine, hoc facite quotieſcumque bibetis in meam commemorationem. Quotieſcumque enim manducabitis panem hunc, & calicem Domini bi-* C *betis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Et infra: *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.*

Achilles

Et quod intelligitur de ſacramentali manducatione, dicit infra: *Qui enim manducat & bibit indigne, judicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* In hoc enim quod dicit, *indigne*, intendit de ſacramentali manducatione & bibitione: quia nemo indigne poteſt manducare & bibere, qui ſpiritualiter manducat & bibit.

Rationes quod communio ſub utraque ſpecie omni populo credentium ſit neceſſaria.

Quod autem communio diviniſſimae euchariſtiae ſub utraque ſpecie toti credentium populo ſit neceſſaria, patet per illud Johannis ſexto: *Niſi manducaveritis*, &c. impor- D tat enim hoc dicto, *Niſi*, neceſſitatem praeceptivam, non ſolum de comeſtione, ſed & de bibitione ſacramenti, obligativam omnium fidelium, ſub carentia vitae aeternae. Unde dicit Lira ſub praedicto textu. " Hic „ conſequenter oſtenditur hujus ſacramenti „ neceſſitas. Judaei enim rudes reputabant „ Chriſti verba inutilia & impoſſibilia. Ideo „ oſtendit neceſſitatem hujus ſacramenti, „ dicens: *Niſi manducaveritis carnem*, &c. „ Sicut enim in vita corporali cibus eſt ne„ ceſſarius ad vitam conſervandam; ita in „ vita ſpirituali hoc ſacramentum eſt ne„ ceſſarium; quia eſt vitae ſpiritualis con„ ſervativum. " Hæc ille. Item, Lira ſu- E „ per illo Johannis: *Spiritus eſt qui vivi*„ *ficat*, ſic dicit: Hic exponit ſecundum de „ quo murmurabant, ſcilicet: quia dixe„ rant, carnem ſuam eſſe cibum neceſſarium „ ad ſalutem, & ipſi intelligebant hoc ac „ ſi daretur in propria ſpecie, ac ſicut la„ niatur vel venditur in macello, quod eſ„ ſet horribile. Hæc Lira. Ex cujus verbis „ expreſſe patet, ipſum ſacramentum & car- A „ nem ſuam eſſe in ſacramento cibum ne„ ceſſarium. Et ad idem eſt Auguſtinus lib. „ 5. homiliarum, homilia 43. Sic dicens: " „ Intelligitur etiam hoc valde bene, *panem* „ *noſtrum quotidianum da nobis hodie*: Hoc „ eſt euchariſtiam tuam, quotidianum ci„ bum. Norunt enim fideles, quid accipiant, „ & bonum eſt eos accipere panem quoti„ dianum huic tempori neceſſarium. „ Haec ille, ex quo patet, quod euchariſtia eſt panis huic tempori neceſſarius, & ſic ex neceſſitate & præcepto Chriſti expetendus & accipiendus. Item Ambroſius in gl. ord. ſuper verbo: *Cetera cum venero diſponam*, quaſi, inquit, diceret: Tenete quod dixi, cetera autem de eodem, id eſt B quæ ad ejusdem ſacramenti ordinem pertinent, cum venero diſponam. Sed his carere non poteſtis. " Hæc ille. Ex cujus ver„ bis patet, quod apoſtolus præcepit dicens: „ *Tenete quod dixi*, ſcilicet; accipite, man„ ducate, & calicem bibite: Tenete, inquit, & non intermittite nec mutate. 2. Notandum hoc quod dixit: His carere non poteſtis, ubi & aperte notatur, neceſſitas communionis ſacramentalis ſub utraque ſpecie, tanta ſcilicet, quod ea fideles carere non poſſunt, ſi velint ſalvari, & in præſenti vivere vita ſpiritali. Quia ſicut vita corporalis ſtare non poteſt neque continuari, niſi cibo & potu ſibi congruo ſuſtentetur: C ſic vita ſpiritualis animæ, ſi non cibo ſuo & potu quotidie vel ſæpe nutriatur, ſtare, vegetari, augmentari & continuari nequaquam poteſt, teſte Lira ſuperius allegato. Item, ad idem eſt Paſchaſius qui in tractatu de corpore Chriſti loquens c. 2. Sic dicit: Juſtum & perneceſſarium eſt, ut redemtus homo alatur ad incorruptionem, & potetur ad vitam; propterea mox Salvator in„ tulit. *Caro enim mea vere eſt cibus, &* „ *ſanguis meus vere eſt potus*; ac ſi diceret: „ Quia generaliter cibo & potu id maxime „ appetunt, ut non eſuriant neque ſitiant, „ & ne moriantur; hoc utique communis iſte „ non patrat cibus & potus, ſed caro mea D „ & ſanguis, qui immortales & incorrupti„ biles facit. Ideo vere cibus & potus no„ minantur. Conſtat igitur & liquet omni„ bus, quod in hac mortali vita ſine cibo & „ potu non vivitur. Sic itaque ad illam æter„ nam non pervenitur, niſi duobus iſtis ad „ immortalitatem ſpiritualitatem nutriatur; „ & ideo bene ſimul in calice redduntur, „ quia de uno calice paſſionis hæc duo no„ bis ad vitam manarunt. Sed infelix eſt „ animus, qui hoc non ſatis credit; & ta„ men non dubitat, quod cibo et potu vi„ ta humana ſuſtentetur. Si enim in hoc mor„ tali cibo tanta vis eſt, ut quotidie vitam „ habentem reparet & vires reſtituat; quid E „ ſentiendum de hoc immortali cibo et po„ tu, in quo vita æterna præſtatur, et im„ mortalitas regnat? veritas enim Deus eſt, „ veritas Chriſtus eſt, quod utique Deus eſt. Hæc ille.

Quod nedum juſtum eſt, ſed neceſſarium, ſed et perneceſſarium, id eſt valde neceſſarium cuilibet homini, ut alatur ſacramento panis, et potetur ſacramento ſanguinis, quia illis duobus ad immortalitatem ſpiritua-

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

tualiter nutritur, et quod infelix eſt, qui non credit illud de immortali cibo et potu ſacramenti. Ad idem eſt Thomas parte 3. q. 73. art. 3. ubi dicit: „ Quod res alicujus ſacramenti poteſt quandoque haberi ante perceptionem illius ſacramenti, ex ipſo voto ſacramenti percipiendi; unde ante perceptionem hujus ſacramenti poteſt homo habere ſalutem ex voto percipiendi hoc ſacramentum, ſicut et ante baptiſmum ex voto baptiſmi, ut ſupra dictum eſt: tamen differentia eſt quantum ad duo. Primo quidem, quia baptiſmus eſt principium ſpiritualis vitæ et janua ſacramentorum; euchariſtia vero eſt conſummatio ſpiritualis vitæ et finis omnium ſacramentorum. Per ſanctificationes enim omnium ſacramentorum fit præparatio ad ſuſcipiendam euchariſtiam; et ideo perceptio baptiſmi eſt neceſſaria quoad inchoandam ſpiritualem vitam; perceptio autem euchariſtiæ eſt neceſſaria ad conſummandam ipſam; non ad hoc quod ſimpliciter habeatur, ſed ſufficit eam habere in voto, ſicut et finis habetur in deſiderio et intentione. Haec ille. Et conſequenter patet, quod perceptio euchariſtiae eſt neceſſitatis modo ſupradicto. Item Thomas in ſcripto ſuo ſuper 4. diſt. 12. ait: Quod „ ſacramentum euchariſtiæ, etiam ſine inſtitutione eccleſiæ, eſt neceſſarium non ſimpliciter, ut ſine quo non eſſet ſalus; ſed ex ſuppoſitione finis, ſcilicet, ſi homo in hac vita ſpirituali firmus perſiſtere vellet. Hæc ille. Ex hoc patet planiſſime diſtinctionem neceſſitatis ſupradictam eſſe veram.

Item Thomas in ſuis quæſtionibus ſuper 4. quæſt. 51. ubi movens iſtam quæſtionem: Utrum communio ſacramenti ſit de neceſſitate ſalutis; reſpondendo ad illam, et concedendo in forma quæſtionem, ſic dicit: „ Dicendum quod omnibus fidelibus viatoribus communio hujus ſacramenti et duplex ejus manducatio pertinet ad neceſſitatem ſalutis, niſi neceſſitatis articulus non contemtus excludat communionem vel evacuet; et hoc propter duo, ſcilicet proper efficaciam et virtutem ſacramenti, et propter auctoritatem præcepti. Hæc Thomas. Ex quo patet, quod plane loquitur, quod communio ſacramentalis omnibus eſt de neceſſitate ſalutis.

Item, idem in ſuis quæſtionibus ſuper 4. „ q. 39. dicit: Euchariſtiæ inſtitutio eſt propter duo, ſcilicet propter declinationem mali, quia propter peccata neceſſaria, neceſſarius eſt panis quotidianus. Ambroſius: Qui ſemper pecco, ſemper medicinam accipere debeo. Hæc ille. Ex cujus dicto patet, quod euchariſtia eſt neceſſitatis ex cauſa ſupradicta, ſcilicet propter remiſſionem peccatorum quotidianorum, immo et mortalium oblitorum, ut dicunt omnes fere doctores. Et patet de conſecr. diſt. 2. *Cum omne crimen.*

Ad idem eſt doctor ſubtilis, puta Scotus, „ ſuper 4. diſt. 13. qu. 2. Sumere euchariſtiam eſt magis neceſſarium, quam conficere; et magis neceſſarium licet ſit in ſe aliquando nobilius, pluribus tamen competit quam minus nobile, quod eſt minoris neceſſitatis. Et infra: Et ita Chriſtus expreſſe docuit, ſe velle euchariſtiam ſumi a quolibet Chriſtiano. Johan. VI. *Niſi manducaveritis &c.* et loquitur omnibus: ſed conſecrationem ſeu diſpenſationem noluit eſſe ita communem, quia non fuit neceſſarium ut eſſet ita communis, poſſunt enim pauciores diſpenſare, quam ſuſcipere. Hæc doctor ſubtilis. Ex cujus dicto eleganter patet, 1. quod ſumtio ſeu communio ſacramenti eſt majoris neceſſitatis quam conſecratio, tamquam finis melior et nobilior ipſa conſecratione, quod eſt contra omnes adverſarios hujus veritatis, dicentes: Conſecrationem eſſe de præcepto, non communionem. 2. Patet, quod illa auctoritas communicandi extendat ſe ad omnes Chriſtianos, ex Chriſti doctrina dicentis: *Niſi manducaveritis, &c.* quod omnibus loquitur, ut ipſe dicit; et omnes obligat ad manducandum et bibendum ſacramentaliter, ſed non ſic ad conficiendum.

Probatur auctoritate canonum.

Poſitis jam plurimis teſtimoniis pro neceſſitate communionis, lege ſcilicet Chriſti Jeſu, et ſanctorum ſententiis, adhuc reſtat videre dicta canonum et conciliorum. Unde canon cum glo. ex concilio Martini papæ, 26. q. 6. c. *Si quis*, ubi dicitur: Si quis de corpore exiens, noviſſimum et neceſſarium communionis viaticum expetit, non ei denegetur: ubi Glo. ſuper verbo *Neceſſarium*, dicit: Quod hoc ſacramentum eſt neceſſarium ad ſalutem, nec alicui negatur, etiamſi debet ſuſpendi; allegat 23. q. 2. *Quanta.*

Item, ad idem concilium Nicænum, quod, ſecundum beatum Gregorium, ut evangelium eſt ſuſcipiendum et venerandum, poſitum eſt q. ubi dicitur: De his vero qui recedunt a corpore antiquæ legis, regula obſervabitur etiam nunc ita, ut ſi forte quis recedit a corpore, neceſſario vitæ ſuæ non defraudetur viatico. Hæc ibi. Et patet, quod, quod hoc ſacramentum et ejus communio dicuntur hic eſſe de neceſſitate ſalutis, juxta expoſitionem glo. canonis præcedentis.

Item, ad idem legitur 1. q. 1. cap. *Remiſſionem*: Sed notandum eſt, quod ſacramentorum alia ſunt neceſſitatis, alia dignitatis: quia enim neceſſitas non habet legem, ſed ipſa ſibi facit legem; illa ſacramenta quæ ſaluti ſunt neceſſaria, auferri vel amitti non debent: ubi glo. ſuper verbo *Neceſſitatis* ſic: Neceſſitatis quinque ſunt ſacramenta, ſcilicet, baptiſmus, confirmatio, poenitentia, ultima unctio, corpus Chriſti.

Nec valet hæc objectio adverſariorum dicentium, quod hæc quinque ſacramenta dicuntur ex præcepto eccleſiae, et non ex praecepto Chriſti et legis divinae. Eſt enim figmentum evaſivum; quia, ut dicitur in praedicto §. *ſed notandum*, quod neceſſitas illa, quia illa quinque ſacramenta dicuntur neceſſaria, non habet legem, ſed ſibi facit legem, propter quam auferri vel amitti non debent. Hoc autem proprium eſt neceſſitati legis divinae, quia ſola ſibi facit legem abſque hoc, quod aliquis homo ſtatuat ſibi vel ponat legem.

Item

Item, ad idem est extra lib. I. cap. *Veniens* ubi legitur, Quod monachi in parrochia S. Mariæ terras excolunt, et ab eadem ecclesia coloni eorum omnia ecclesiastica, tam necessaria quam voluntaria, suscipiunt sacramenta, et tamen eidem ecclesiæ decimas solvere contradicunt; ubi glo. 68. super verbo *Necessaria*, sic dicit: Quædam sacramenta sunt necessaria, quædam voluntaria. Hæc distinctio ponitur I. q. I. parag. *Sed notandum est*. Sacramenta necessitatis sunt ista, baptismus, confirmatio, poenitentia, ultima unctio, corpus Christi. Et ideo dicuntur sacramenta necessitatis, quia sine istis homo salvari non potest, si ex contemtu omittantur et haberi possint. Hæc ibi. Ex intentione hujus glossæ patet, quod illa quinque sacramenta sic dicuntur necessitatis, et obligant.

Item, ad idem est Johannes Andræas super rubricam de sacramentis non iterandis, et Raymundus in summa e rubrica parag. *Nullo*. Species sacramentorum sunt duæ cum multis concordantiis.

Item, ad idem est Hostiensis in præfato cap. *Veniens*, ubi sic dicit: Quod prædicta scilicet sacramenta quinque ideo dicuntur necessaria, quia sine ipsis, si contemnantur recipi, non est salus. Et primo, quia scilicet, baptismo semel recepto, ad ipsum servandum, et alia quatuor recipienda quilibet est cogendus. Allegat multas concordantias.

Item, ad idem est archidiaconus super præfato parag. *Sed notandum*, dicens: In hac parte facit differentiam inter sacramenta necessaria et voluntaria. Necessaria enim sunt sacramenta, sine quibus nemo salvatur. Et infra: Notandum est, quod sacramentorum alia sunt generalia sive necessaria, alia specialia sive voluntaria. Generalia dicuntur, quæ omnes contingunt et omnibus conveniunt; dicuntur necessaria, quia sine eis vix aut numquam salus haberi potest; et sunt quinque, scilicet, baptismus, confirmatio, eucharistia, poenitentia, extrema unctio. Hæc ille. Et etiam patet ex his dictis doctorum, quam districte hæc quinque sacramenta obligant et necessitant. Apparet ergo manifeste ex dictis jam magnorum virorum pluribus allegatis, quod ipsa communio divinissimæ eucharistiæ, est necessaria, sive est sacramentum necessitatis quod quamvis pluribus sit ostensum modis, quia lege Dei, sanctorum dictis et sententiis, canonibus et conciliis, adhuc rationibus ipsa communio eucharistiæ divinissimæ necessaria fore deducetur.

Sed jam adhuc præsens alia difficultas tangenda est et eliminanda. Quia postquam jam deducebatur, quod ipsa communio eucharistiæ sit necessaria, cujus necessitas, ut tactum est, Johan. VI. fundatur. Restat jam videre, et dictis sanctorum declarare, quod illud dictum: *Nisi manducaveritis carnem, &c.* de manducatione sacramentali et bibitione, et non de sola spirituali intelligatur.

Patet per glossam interlinearem, quæ super præfato textu sic dicit: Usque modo non fecit mentionem de comestione sacramentali altaris; etsi ignoretis, quis modus sit dandi vel manducandi, tamen nisi manducaveritis carnem, etc. Hæc glossa in forma, prout in pluribus exemplaribus reperitur. Aliqua tamen exemplaria habent primam partem ejus in glossa marginali, et alteram partem in loco interlineari: sed cum hoc nihil variet ad propositum, patet plane ex hac glossa, quod Christus in prædicta littera incipit facere mentionem de manducatione et bibitione sacramentali altaris, quam usque modo, id est usque ad illum locum litteræ nondum fecerat.

Patet etiam idem per litteram sequentem, et ejus glos. ord. quia dicit Christus: *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo*. ubi glossa ordinaria dicit: Exponunt, inquit, quidam sancti doctores de comestione altaris, et bene dicunt. Hæc glossa. Ex qua patet, quod istam litteram et præcedentem immediate allegatam sancti doctores exponunt de sacramentali manducatione, et quoad hoc bene dicunt: ergo per locum a contrario sensu omnes adversarii, dicendo illam litteram duplicem non esse exponendam de sacramentali manducatione et bibitione, sed de sola spirituali et mystica, decipiunt et male dicunt.

Item, ad idem est Remigius in homilia super verbo: *Nisi manducaveritis &c.* ubi sic dicit: Hæc sacra lectio plena est salutis æternæ mysteriis et substantialibus sacramentis animæ. Substantia quippe animæ Verbum Dei est. Nam quæ melior substantia esse potest, quam cibum spiritualem desiderare, Verbum Dei in se habere, immo in ipso manere, qui vere est, quique omnibus præstat ut sint? Nam qui sine illo sunt, non solum non vivunt, sed etiam nihil sunt. Qui vero hujus veræ vitæ veræque substantiæ participes sunt, illi vere vivunt, et sunt, nec ullo mortis metu attentantur, quia vitam ipsam in se susceperunt, immo a vita suscepti sunt. Hoc tantum et tam admirabile præmium in Christo et per Christum habemus, Deum et Dominum nostrum, qui cum sit Verbum Dei, et panis supersubstantialis et supercœlestis, carnem suam nobis in cibum, et sanguinem suum sacrosanctum concessit in poculum, quoad æternam vitam veramque profitemur substantiam; sicque mirabili quodam ineffabilique commercio carnis et sanguinis ejus mysteria suscipientes, ipsum Verbum Dei Deum nos suscipere fidelissime gauderemus ad hanc spiritualem alimoniam. Ad hoc mysticum epulum et divinum nos Dominus invitat, tamquam necessitatem sumendæ hujus alimoniæ nobis indicit, ut aliter vitam in nobis habere non possimus, nisi carnem ejus manducaverimus et sanguinem ejus biberimus. Et infra: Filium hominis se utique dicebat, cujus corpus quotidie par sacerdotes immolatur in altari. Apostolus enim dicit: *Panem quem frangimus, nonne corpus Christi est? & calix cui benedicimus, nonne sanguis Domini est?* Et ipse quidem in corpore, quod de Virgine assumsit, semel passus est. Resurgens enim a mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non domi-

ANNO CHRISTI 1433.

„ minabitur: sed mysterium sui corporis et „ sanguinis quotidie a fidelibus per sacerdotum ministerium fieri mandavit rationali „ sacramento, quia nimirum aliud est et „ aliud videtur; videtur namque panis, sed „ est certissime corpus Christi. *Nisi igitur manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* videlicet animæ, ipsum Christum, qui alibi dicit: *Ego sum via, veritas & vita*, quam habere, vitam æternam est possidere. Unde ad hoc apertius adjungit: *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Possunt quidem homines sine hoc cibo temporalem vitam hanc in præsenti sæculo habere, æternam vero vitam habere nequeunt, quæ solum sanctis carnem et sanguinem Christi digne sumentibus promittitur. Denique, ne putarent sibi in isto cibo et potu sic promitti vitam æternam, ut jam nec corpore morerentur, cum dixisset: *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem*, continue subjecit et ait: *Et ego resuscitabo eum in novissimo die.* Nam qui digne carnem Christi comedit et sanguinem bibit, mortuus corpore, habet interim secundum spiritum vitam æternam. Et infra: Ad hanc denique demonstrandam Dominus et redemtor noster corpus et sanguinem suum ex illis rebus noluit consecrari, quæ ex multis particulis ad unum rediguntur. Nam panis ex multis granis conficitur, vinum ex multis acinis vel racemis in unum confluit; sic et unitas ecclesiæ, quæ est corpus Christi, ex multis fidelium personis constat. Jam vero consequenter exponit quomodo id fiat, et quid sit manducare carnem et sanguinem bibere *Qui manducat*, inquit, *meam carnem & sanguinem meum bibit, in me manet*, etc. Hoc profecto est hanc escam manducare et hunc potum bibere, manere in Christo, et Christum in se habere mansorem. Atque ideo peccator aliquis indignus, qui non manet in Christo, et in quo non manet Christus, licet carnaliter & visibiliter manducet, et sacramentum corporis Domini dentibus atterat, et in viscera transfundat; non tamen spiritualiter manducare credendus est, non ad salutem, sed ad judicium sibi manducat et bibit cum indignus, et maculatam habens conscientiam, præsumit ad terrificum et vivificum appropinquare mysterium, quod nullus alius digne sumit, nisi qui mundum cor habere studuerit. Et infra: *Multi itaque audientes ex discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, quis potest eum audire?* Redemtore nostro talia loquente, quæ supra exposita sunt, et spiritalem carnis suæ cibum fidelibus promittente, quidam ex discipulis suis, quos plures se sequi præmiserat, carnaliter ejus verba accipientes, scandalizati sunt, et verba Domini dure acceperunt. *Quis autem potest eum audire?* id est, quis potest illi obedire? Putabant enim eum carnem, qua indutus fuerat, particulatim incisam credentibus in se distribuere, et quasi hoc esset contra naturam hominum, videlicet „ humanam carnem in cibum sumere, quasi „ de re difficillima et impossibili dixerunt: *Quis potest eum audire?* Sciens autem Jesus quod murmurarent de eo discipuli ejus, subjungit et exponit quid intersit inter carnem et spiritum, et quid inter carnaliter Christum manducantem et spiritaliter accipientem: *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quicquam.* Supra dixerat: *Nisi manducaveritis &c.* nunc dicit: *Caro non prodest quicquam*; id est, si carnaliter vultis intelligere verba, et si carnem meam sicut alium cibum manducetis, caro mea nihil vobis prodest. Qui enim sumit ita corpus Domini, ut tantum putet quod videt, et nihil ibi mysterii latentis intelligit, sit illi secundum fidem ejus. Nihil enim ei prodest sine fide corpus Christi sumere, quod tantum panem credit, nihilque ab aliis cibis corporalibus differre intelligit. Caro ergo nihil prodest; sed per carnem spiritus operatur aliud pro salute nostra, quia per carnem Christi quam sumimus, operante spirituali ejus gratia, vivificamur. Hæc Remigius, cujus verba necessitatus duxi protrahere, ut ex ejus dictis possit plana veritas apparere.

Et ad confutandum sinistrum intellectum adversariorum, quem hic confingunt: primo suppono dictum Thomæ parte 3. q. 80. art. 1. & 2. dicentis, manducationem sacramentalem esse manducationem divinam & spiritualem, non carnalem; & similiter dicit Lira Johan. VI. Gorra, & Aug. super præfato textu *Nisi manducaveritis carnem &c.* Similiter enim sacramentum est res spiritualis & divina, quam iste sanctus & Augustinus sæpe vocant coeleste mysterium. Sic ejus manducatio & bibitio est spiritualis, coelestis, & divina. Quo supposito tamquam vero & necessario, faciliter intelliguntur dicta hujus sancti, exponentis illum textum: *Nisi manducaveritis*, &c. de manducatione & bibitione sacramentali seu spirituali in sacramento; quod probatur ex ejus aliquibus verbis.

Primo, quia dicitur quod illa verba: *Nisi manducaveritis*, &c. sunt plena mysteriis salutis æternæ, & substantialibus sacramentis animæ. Ecce quod illa verba continent sacramenta substantialia animæ, intelligendo per substantialia, id est necessaria saluti ipsi animæ: & hæc sacramenta substantialia vocat spiritualem alimoniam, quia spiritualiter non carnaliter alit animam, & vocat ea mysticum epulum, quia spiritus noster in eo debet epulari, non caro principaliter.

Secundo, patet ex hoc quod de illa alimonia & de illo mystico corpore dicit, quod ipsum per sacerdotes immolatur in altari, & mandant a fidelibus fieri rationabili sacramento, & ideo appellat ipsum, mysterium, dans rationem & dicens: Quia nimirum aliud ibi est, & aliud videtur; videtur namque panis, & est certissime corpus Christi, de quo inquit: *Nisi manducaveritis carnem*, &c. Ecce quam plane illum textum allegat de mysterio in quo aliud est & aliud videtur, scilicet de suo visibili sacramento. Ter-

Tertio, patet ex hoc quod dicit, quod sine illo cibo, qui solum sanctis carnem & sanguinem Christi sumentibus promittitur, nequeunt homines vitam æternam habere.

Quarto, patet quoniam illud idem sacramentum comparat compositioni sacramenti ex multis granis et acinis, de quo ille Christi textus loquitur ad rem ejus.

Quinto patet quod ille digne manducat Christum in sacramento visibili, qui manducat ipsum cum efficacia spirituali, scilicet incorporatione ejus membris.

Sexto, patet quod qui aliter manducat sacramentum, non tamen manducat spiritualiter et efficaciter ad salutem, sed ad judicium, hoc terrificum et vivificum mysterium. Ecce quam plane loquitur de mysterio sacramenti, et de ejus duplici manducatione; quod non potest intelligi de illa sola spirituali non sacramentali.

Septimo, patet quare vocavit illam sacramentalem manducationem et bibitionem, spiritalem alimoniam, ut ostendat quod non sit carnalis, in qua laceratur caro et particulatim inciditur, quod corpus ejus spiritualiter sumitur in sacramento. Et ad hoc planissime adducit textum illum: *Nisi manducaveritis*, etc. de manducatione spiritali, dicens: Nunc dicit: *Caro non prodest quidquam*; ut scilicet sic carnem meam sicut alium cibum manducetis, putando ibi id solum quod videtis, scilicet panem, et non intelligere ibi mysterium veri corporis.

Falluntur ergo vehementer hic adversarii, trahendo et intelligendo verba hujus sancti, de spirituali nuda manducatione et bibitione, non de sacramentali et spirituali; de qua tamen plene et plane verba hujus sancti sunt intelligenda, ut patet per allegationes scripturæ, Apostoli et aliorum, quæ non possunt intelligi de nuda mystica manducatione et bibitione tantum. Item Aug. „ lib. 1. de meritis et remissione peccatorum „ dicit: Optime Punici Christiani baptismum „ ipsum nihil aliud quam salutem, et sacra- „ mentum corporis ipsi nihil aliud quam „ vitam vocant. Unde nisi ex antiqua, et „ ut æstimo apostolica traditione, quæ ri- „ tum ecclesiæ Christi tenet, præter ba- „ ptismum et participationem mensæ Do- „ minicæ vitam vocat, nisi quod dictum est: „ *Ego sum panis vivus qui de coelo descendi*, „ *& Panis quem ego dabo caro mea est pro* „ *mundi vita*; *&*: *Si non manducaveritis* „ *carnem filii hominis*. Si ergo ita est, ut „ tot et tanta testimonia divina concinunt, „ nec salus nec vita æterna sine baptismo „ et corpore et sanguine Domini cuiquam „ speranda est. „ Hæc ille. Ex quibus verbis patet, quod Punici Christiani optime sentiunt de his duobus sacramentis, de baptismo et eucharistia, ponendo differentiam inter ea, et vocando baptismum nihil aliud quam salutem, et sacramentum eucharistiæ nihil aliud quam vitam; quod probat ex scripturis. Quod enim sacramentum eucharistiæ sit vita, immo quod sine ea non habetur vita, probat per illam scripturam: *Nisi manducaveritis*, etc. Quod, ut dicit, Dominus dixit de sacramento dominicæ mensæ suæ, et de sacramento altaris.

A Idem Augustinus contra Cresconium grammaticum lib. 1. dicit: „ De ipso corpore et „ sanguine Domini, unico sacrificio pro sa- „ lute nostra, ipse Dominus dicit: *Nisi man-* „ *ducaveritis*, etc. Apostolus tamen docet „ hoc perniciosum male utentibus fieri. Ait „ enim: *Quicumque manducaverit indigne*, „ etc. Ecce quemadmodum obsint divina et „ sancta male utentibus, cur non & hoc modo baptismus? „ Hæc ille. Ex quo patet quod Dominus dicens: *Nisi manducaveritis* etc. loquitur de illo unico sacrificio, quod potest & bene sumi & pernitiose, & tale est sacramentum altaris, quod secundum Apostolum potest digne & indigne sumi, de quo hic notanter Augustinus dicit, quod hoc B illud sacrificium in numero est quo Dominus dixit: *Nisi manducaveritis*, &c. Apostolus dicit: *Quicumque illud manducaverit indigne*; quod nullo modo potest competere sacrificio mystico.

Item, ad idem est Augustinus, quem anniversarie cepit ecclesia in horis, lectione quarta Dominicæ primæ in adventu, qui sic dicit in forma: Propitia divinitate, fratres „ dilectissimi, jam advenerunt dies, in qui- „ bus natale Domini salvatoris cum gaudio „ desideramus concelebrare; & ideo rogo „ & moneo, ut quantum possumus, cum „ Dei adjutorio laboremus, ut in illo die „ cum pura & sincera conscientia & mundo C „ corde & casto corpore ad altare Domini „ possimus accedere, et corpus et sangui- „ nem ejus non ad judicium, sed ad reme- „ dium animarum nostrarum mereamur ac- „ cipere. In ipso enim Christi corpore vita „ nostra consistit, ipso Domino dicente: *Nisi manducaveritis*, etc. Mutet ergo vi- „ tam, qui vult accipere vitam. Nam si „ non mutat vitam, ad judicium accipit vi- „ tam, et magis ex ipsa corrumpitur quam „ sanatur, et magis occiditur quam vivifi- „ catur. Sic enim dicit Apostolus: *Qui man-* „ *ducat corpus Domini indigne, & bibit san-* „ *guinem ejus indigne, judicium sibi man-* „ *ducat & bibit*. Hæc ille. Ex isto sic pa- D tet quomodo Augustinus loquitur directe et pure de manducatione et bibitione sacramentali, in qua fidelium omnium vita consistit. Et de hac et pro hac præfatum dictum Christi allegans: *Nisi manducaveritis*, etc. continuansque verba cum verbis, et sensum ex sensu subjungens: Mutet ergo vitam, qui vult in prædicta manducatione sacramentali et bibitione accipere vitam, de quo in ipso textu præmisit Salvator: *Non habebitis vitam in vobis*. Nam si quis accedit ad ipsam vitam non mutans vitam, ad judicium et mortem accipit vitam, quod plane intelligendum est de sacramentali manducatione et bibitione, de qua etiam textus E Apostoli subjungitur. Quam coeci ergo de anno in annum repetunt prædicta verba Augustini: sed non credunt corde, et quod ore loquuntur, contradicunt opere.

Item, ad idem est Augustinus libro primo de baptismo parvulorum dicens: „ Auferatur ergo dubitatio; jam Dominum au- „ diamus, non suspiciones conjecturasque „ mortalium; Dominum audiamus, inquam, „ non quidem hoc de sacramento lavacri di-

„ dicentem, ſed de ſacramento menſæ ſuæ, A
„ quo nemo rite niſi baptizatus accedit.
„ *Niſi manducaveritis carnem meam, & bi-*
„ *beritis ſanguinem, non habebitis vitam in*
„ *vobis*. Quid ultra quærimus, quid ad hoc
„ reſponderi poteſt, niſi pertinacia pungenti
„ nervos adverſus conſtantiam perſpicuæ ve-
„ ritatis. „ Hæc ille. Et patet planiſſime quod Auguſtinus intelligit illum textum: *Niſi manducaveritis*, etc. de ſacramento ſacræ menſæ, id eſt de ſacramento altaris. Super pſal. XCVIII. ſuper illo verbo: *Adorate ſcabellum pedum ejus*, ubi dicit ſic: „ Et quia
„ in ipſa cruce hic ambulavit, et ipſam car-
„ nem manducandam ad ſalutem dedit; ne-
„ mo autem ipſam carnem manducat, niſi
„ prius adoraverit. „ Et infra: „ Tunc au- B
„ tem quando hoc Dominus commendavit,
„ de carne ſua locutus erat et dixerat: *Niſi*
„ *quis manducaverit carnem meam, non habe-*
„ *bit vitam æternam*. Scandalizati ſunt qui-
„ dam diſcipuli ejus ſeptuaginta fere, et
„ dixerunt: *Durus eſt hic ſermo, quis poteſt*
„ *eum intelligere, & receſſerunt ab eo, &*
„ *amplius cum eo non ambulaverunt*. Durum
„ illis viſum eſt quod ait: *Niſi quis man-*
„ *ducaverit carnem meam, non habebit vitam*
„ *æternam*. Acceperunt illud ſtulte, carna-
„ liter illud cogitaverunt, et putaverunt
„ quod præſciſurus eſſet Dominus particulas
„ quaſdam de corpore ſuo, et daturus illis, C
„ et dixerunt: *Durus eſt hic ſermo*. Ipſi e-
„ rant duri, non ſermo; etenim ſi duri non
„ eſſent, ſed mites eſſent, dicerent ſibi:
„ Non ſine cauſa hoc dicit, niſi quod eſt
„ ibi aliquod ſacramentum latens; manen-
„ tes cum illo, leves non duri, & diſce-
„ rent ab illo, quod, illis diſcedentibus,
„ qui remanſerunt didicerunt. Nam cum re-
„ manſiſſent cum eo diſcipuli duodecim, il-
„ lis recedentibus, ſuggeſſerunt illi tam-
„ quam dolentes illorum mortem, quod ſcan-
„ dalizati ſunt in verbo ejus & receſſerunt;
„ ille autem inſtruxit eos, & ait illis: *Spi-*
„ *ritus eſt qui vivificat, caro autem nihil*
„ *prodeſt. Verba quæ locutus ſum vobis ſpi-* D
„ *ritus eſt & vita*. Spiritualiter intelligite
„ quod locutus ſum: Non hoc corpus quod
„ videtis manducaturi eſtis, & bibituri il-
„ lum ſanguinem quem fuſuri ſunt qui me
„ crucifigent. Sacramentum aliquod vobis
„ commendavi ſpiritualiter intellectum, vi-
„ vificabit vos; & ſi neceſſe eſt viſibiliter
„ illud celebrari, oportet tum inviſibiliter
„ intelligi. „ Hæc ille. Ex quo patet, quod
„ plane loquitur de corpore ſuo naturali, quod traxit de Maria, quod credimus in viſibili ſacramento eſſe exiſtentia ſpirituali, quæ eſt res ſacramenti ſpiritualis, quam primo docet adorare in ſacramento ut verum Deum & hominem, antequam manducare. E
2. Docet quod ejus manducatio & bibitio non eſt carnalis, id eſt admodum alterius carnis, quæ, cum comeditur, laceratur; ſed ſpiritualis in ſacramento, quia manducatio ſacramentalis eſt manducatio ſpiritualis, in qua ſpiritualiter manducatur corpus Chriſti, non carnaliter.

Et inde patet quod in his verbis Auguſtini plurimum errant intelligendo per manducationem myſtici corporis, eam quæ fit absque ſacramento. Hic autem loquitur de ea, quæ fit in ſacramento, poſt quam hic dicit: Sacramentum aliquod commendavi vobis: id eſt ut manducetur in ſacramento ſpiritualiter, ſacramentaliter, non carnaliter. Quod ſacramentum quamvis viſibiliter celebrari neceſſe eſt, oportet tamen inviſibiliter, & ſic ſpiritualiter & ſacramentaliter illud intelligi. Et patet quod hoc non poteſt intelligi de corpore myſtico diffuſo per orbem, quia illud non adoratur in ſacramen. ſed de corpore Chriſti reali & naturali, de quo dicit: *Niſi manducaveritis*, &c. & quod neceſſe eſt viſibiliter celebrari in ſacramento. Hæc ille.

Item Aug. homil. 23. ſuper Johannem, ſuper eodem verbo ſic dicit: „ Quomodo qui-
„ dem detur, & quiſnam modus ſit man-
„ ducandi panem iſtum ignoratis; verum niſi
„ manducaveritis carnem, & biberitis ejus
„ ſanguinem, non habebitis vitam in vo-
„ bis. Hæc ille.

Et quia dicunt quidam quod illud evangelicum dictum *Niſi manducaveritis*, debet ſolum intelligi de manducatione ſpirituali, & non ſacramentali & viſibili, ſimiliter & bibitione: ſubdit infra parum, idem in eadem homilia dicens: „ Hujus rei ſacramentum, id
„ eſt unitas corporis & ſanguinis Chriſti,
„ alicubi quotidie, alicubi etiam intervallis
„ dierum in Dominica menſa præparatur,
„ & de menſa Dominica ſumitur, quibuſdam
„ ad vitam, quibuſdam ad exitium. „ Hæc ille.

Item ad idem eſt Origenes homil. XVI. in Numerorum, dicens: „ Dicant ergo no-
„ bis quis eſt iſte populus, qui in uſu habet
„ ſanguinem bibere? Hi erant, qui & in
„ evangelio audientes, qui ex Judæis Do-
„ minum ſequebantur, ſcandalizati dixerunt:
„ Quis poteſt manducare carnem & bibere
„ ſanguinem? Sed populus Chriſtianus, po-
„ pulus fidelis, audit hæc & amplectitur,
„ & ſequitur eum qui dicit: *Niſi manducave-*
„ *ritis carnem meam*, &c. Et utique qui hoc
„ dicebat, pro omnibus vulneratus eſt: *Ipſe*
„ *enim vulneratus eſt pro peccatis noſtris*,
„ ſicut Iſaias dicit. Bibere autem dicuntur
„ ſanguinem Chriſti, non ſolum ſacramento-
„ rum ritu, ſed & cum ſermones ejus audi-
„ mus. „ Hæc ille. Ex quo patet quod populus Dei dicitur bibere ſanguinem Chriſti ritu ſacramentorum, aſtrictus illo Chriſti præcepto: *Niſi manducaveritis carnem*, &c.

Item ad idem eſt Johannes Chryſoſtomus
„ in ſuo dialogo lib. 3. c. 1. „ Illud eſt my-
„ ſterium, ſine quo nobis nec ſalus, nec ea,
„ quæ bona ſunt promiſſa divina redduntur.
„ Nemo enim valebit ingredi in regnum cœ-
„ lorum, niſi ex aqua renatus fuerit & ſpi-
„ ritu; & qui non manducat Domini car-
„ nem, nec bibit ejus ſanguinem, non ha-
„ bebit vitam æternam; quæ per nullius al-
„ terius, quam ſancti manus efficiuntur ſa-
„ cerdotis. „ Hæc ille. Et patet iterum qualiter iſte ſanctus exponit præfatum textum Chriſti: *Niſi manducaveritis*, &c. de manducatione & bibitione ſacramentali, quæ duo habent effici per manus ſacerdotis ſancti, quod non bene intelligitur de ſola manducatione ſpirituali. Patet etiam ex dictis hujus ſancti; ne-

ANNO CHRISTI 1433.

necessitas communionis sacramentalis, sine qua nemo valet ingredi regnum coelorum, sicut sine baptismo.

Item ad idem est Innocentius lib. de missa dicens: *Hæc quotiescumque feceritis*, &c. „ In perceptione corporis & sanguinis Christi magna nobis est adhibenda discretio. „ Cavendum est enim si nimium differatur, „ ne mortis periculum incurratur, Domino protestante: *Nisi manducaveritis carnem*, &c. Si vero quis indigne suscipiat, „ judicium damnationis incurrit, Apostolo „ contestante: *Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi*, &c. Ideoque juxta vocem ejusdem Apostoli, *probet seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat*. Ingens itaque nobis indicitur bene „ vivendi necessitas, ne corpus Domini nobis indigne sumendo, judicium sumamus, „ vel sumere cessando, nihilominus incurramus periculum. Necessario quippe manducandus est agnus, ut a vastante angelo „ protegamur; nec exire possumus de Ægypto, nisi celebrando phase, pascalem agnum comedamus. Et ante hoc dicit: „ Quod necesse est quod homo se præparet, „ ne cessando incurrat periculum. „ Hæc ille. Ex quo patet quam plane iste papa intelligit & exponit illum textum Christi: *Nisi manducaveritis*, quæ Apostolo testante, aliquando possunt indigne suscipi ad judicium. Secundo patet quam necessario manducandum est hoc sacramentum; quia, ut dicit, Nullatenus possumus exire de Ægypto vitiorum, nisi illud sacramentum digne manducemus. Patet etiam quomodo textus ille: *Nisi manducaveritis*, &c. bene & catholice de communione intelligatur sacramentali. Nec valet argumentum adversariorum dicentium quod aliqui doctores etiam eumdem textum inveniuntur exponere mystice & spiritualiter, cum hoc non sit admirandum, quod eadem littera potest pluribus modis exponi vere & proprie, cum habeat plures sensus a Christo sibi inditos & a Spiritu sancto flagitatos.

Item, dominus Armachanus lib. IX. de quæstionibus Armenorum c. VIII. tractans hunc textum: *Nisi manducaveritis*, &c. & exponens de spirituali manducatione quod int... & inter cetera sic dicit: „ Si quis „ vero dictum Salvatoris omnino velit accipere de manducatione & bibitione sacramentali, tunc intelligendum est cum modificatione, scilicet, quod utrumque sumere certo tempore, aut velle sumere, „ & esse paratum ad hoc quantum in ejus „ potestate est, est necessarium ad vitam spiritualem habendam; quia nisi quis adultus christianus esset paratus ad hoc, quantum in ipso, contemneret fidei sacramentum, & vita careret; & sic constat tibi juxta hunc sensum, quod hæc auctoritas „ Christi pro parte est affirmativa quæstionis propositæ. „ Hæc Armachanus.

Item Eusebius pro eodem, qui in sermone de manna pane cœlesti quem sic incipit: Magnitudo cœlestium beneficiorum, dicit: „ Adverte quam evidenter constet vini creaturam Christi sanguinem nuncupandam. „ Quicquid adhuc de hac duplici specie videas inquire, ipso Domino attestante, cognosce. *Nisi*, inquit, *manducaveritis*, &c. Hæc ille. Et patet quam plane doctor iste prædictum textum: *Nisi manducaveritis*, &c. exponit de manducatione & bibitione sacramentali, quæ fit in duplici specie sacramentali quoad omnes fideles.

Cum autem plurimi adversariorum divinissimæ communioni sub utraque specie quoad laicos, propter tot testimonia & sanctorum auctoritates resistere non valentes, ipsam communionem benedictæ eucharistiæ sub utraque specie ad laicos fideles concedunt, quantum in se, & de se esse licitam & catholicam, quia a Christo institutam & ab apostolis & ecclesia primitiva practicatam, & hæc eorum concessio patet per eorum plurima scripta; sed in hoc latibulum omnes confugiunt, dicentes: quod ipsa communio utriusque speciei non sit de præcepto. Ideo in nostra positione apponimus affirmando: *Quod toti credentium populo est a Domino præcepta salvatore*.

Actus tertiæ diei. Quod communio utriusque speciei quoad non conficientes sit a Christo præcepta.

Istud fundatur in evangelio Christi Matt. 26. ubi sic dicitur: *Cœnantibus illis accepit Jesus panem & benedixit & fregit, deditque discipulis suis & ait: Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est sanguis novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Et idem ponitur Marc. 14. & Luc. 22. ubi apponitur ad nostrum propositum: *Hoc facite in meam commemorationem*. Per quæ verba, scilicet *Hoc facite*, intellexit non solum confectionem, sed manducationem & bibitionem sacramentalem. Hoc patet per glossam interlinearem super illo verbo Lucæ XXII. *Hoc facite*, ubi sic dicitur: Id est accipite & aliis date. Hæc glossa; quod intelligendum est de prima & secunda specie, ut scilicet illam primum soli sacerdotes accipiant, & demum aliis tradant, ad sensum illius cantici ecclesiæ, quod in solemnitatibus festi corporis Christi canit ecclesia, dicens: Dedit fragilibus corporis ferculum: Dedit & tristibus sanguinis poculum dicens: accipite quod trado vasculum, omnes ex eo bibite. Sic sacrificium istud instituit, cujus officium committi voluit solis presbyteris, quibus sic congruit, ut sumant & dent ceteris. Similiter Lira super illo verbo *Hoc facite* I. cor. XI. dicit: „ Per hoc inquit „ injungitur ecclesiæ hujus sacramenti usus. „ Hæc ille.

Secundo hæc verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, dixit ea præceptive, sicut dicit Damascenus lib. 4. suarum sententiarum sic dicens: „ Dixit Dominus Jesus: *Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus*, „ *& hoc facite* omnipotenti ejus præcepto, „ donec veniat: Hæc ille. Ad idem est Paschasius tractatu suo de Corpore Christi c. 16. sic dicens: „ Crede, o fili, quia ita est, „ quomodo ipse dixit, & dubitare factum „ non potes. Ipse mandavit, & creatum „ est, præceptum posuit: in meam commemorationem facite. „ Pro eodem est & Lira jam allegatus super verbo prædicto sic dicens: „ Per hoc, inquit, injungitur ecclesiæ hujus sacramenti usus. „ Hæc ille, &c.

&c. Et ista est sententia Thomæ parte 3. q. 80. art. XI. ubi sic dicit. „ Spiritualis „ manducatio includit votum seu desiderium „ percipiendi hoc sacramentum: & ideo ma- „ nifestum est, quod homo tenetur hoc sa- „ cramentum sumere non solum ex statuto „ ecclesiæ, sed etiam ex mandato Domini „ dicentis. *Hoc facite in meam commemorationem*. Hæc ille. Et patet quod sumtio hujus sacramenti est a Domino præcepta & mandata per verba Christi prædicta; & quia illa verba: *Hoc facite*, Christus bis repetivit, & super utraque specie dixit: sequitur, quod utramque speciem Christus præcepit. Assumtum patet per Apostolum 1. cor. XI. ubi post verba super prima specie dixit: *Hoc facite*; & post calicem dixit: *Hoc facite quotiescumque bibetis*. Et patet quod illa verba præceptiva. *Hoc facite*, cadunt super manducationem & bibitionem sacramentalem, & non solum confectionem. Et ad hoc est Cyprianus martyr. epistola 34. ostendens & præceptum esse, & necessitatem circa sumtionem hujus sacramenti integri & dicens: „ Quod si nec minima de mandatis „ dominicis licet solvere, quanto magis tam „ magna, tam grandia, & tam ad ipsum „ Dominicæ passionis & nostræ redemtionis „ sacramentum pertinentia, fas non est in- „ fringere, aut in aliud, quam quod divi- „ nitus instituit, sic humana traditione mu- „ tare. „ Et idem in eadem epistola ante hoc dicit: „ Quod si a Domino præcipitur, „ & ab apostolo ejus hoc idem confirmatur „ & traditur, ut quotiescumque biberimus, „ in commemorationem Domini faciamus, „ quod fecit Dominus: invenimus non ob- „ servari a nobis quod mandatum est, nisi „ eadem quæ Dominus Jesus fecerit, nos „ quoque faciamus. Hæc ille. Et patet plane ex dictis egregii martyris, quod communionem eucharistiæ, videlicet manducationem & bibitionem sacramenti, ponit inter magna & grandia mandata, quæ nulli hominum fas est infringere, vel in aliud, quam Deus instituit, mutare. Et hic deberent cavere universi adversarii, quod, non obstante tam grandi mandato Domini & apostolico, mutant institutionem Christi humana sua traditione, auferendo communionem calicis a populo fideli, & sub una tantum specie eidem communicare instituendo; & hoc videtur sapere grande sacrilegium, sicut poterit ex dictis & dicendis hic recolligi.

Secundo, quod ipsa communio utriusque speciei toti populo credentium sit a Domino præcepta salvatore, patet per illud Johan. VI. *Nisi manducaveritis*, &c. Quod verbum, sicut dicit de Lira, sub eodem textu, importat præceptum: ergo tenetur illud dictum præceptive.

Ad idem est Thomas in suis quæstionibus super 4. q. 51. dicens: „ Ad objectum se- „ quens, dico quod duplex est confirmatio, „ quædam ad opera contestabilia, & hoc „ fit per sacramentum confirmationis: alia „ est ad opera delectabilia, & hæc est per „ eucharistiam. Patet super illud Johan. VI. „ *Nisi manducaveritis*, &c. Ubi glos. interli- „ nearis dicit: Sine hoc vita temporalis ha- „ beri potest, sed non æterna: Hæc Thomas:

A Et patet tam ex dictis hujus sancti, quam ex glos. interlineari, quam allegat, quod iste textus Christi intelligitur præcipue de manducatione & bibitione sacramentali. Et ad idem verba glossæ resumuntur in legenda corporis Christi, ubi inter lectiones feriales sic legitur: „ Amen, amen dico vobis *Nisi manducaveritis carnem*, etc. Quomodo quidem „ detur et, quisnam modus sit manducandi „ licet ignoratis: tamen *Nisi manducaveritis*, etc.

Adhuc pro isto, quod sit præcepta ipsa communio, sunt et aliorum doctorum sententiæ perscrutandæ. Igitur adhuc ipse Thomas est adducendus, qui in suis sermonibus de corpore Christi, sermone 20. qui intitu-
B latur de tertio modo manducandi, scilicet de sacramentali et spirituali simul, sic dicit „ in forma: „ Cum enim triplex sit modus „ manducandi, scilicet sacramentalis tantum, „ quo mali Christiani manducant, et tamen „ non manducantur; spiritualis tantum, quo „ boni non manducant, et tamen mandu- „ cantur; sacramentalis et spiritualis simul, „ quo boni Christiani manducant et mandu- „ cantur. Restat ergo ad divisionis hujus „ sufficientiam multitudo quidem malorum, „ qui nec manducant, nec manducantur, „ id est qui corpus Christi non suscipiunt, „ et ideo æterna morte peribunt. Istorum „ tres species sunt, sive turmæ. Primi infi-
C „ deles, secundi negligentes, tertii sunt „ comtemtores. Infideles, quorum corda, „ per malitiam suam fallente diabolo, sive „ excecata sunt, ut non possint cognoscere „ et credere divina sacramenta, pro salute „ mundi mirabili sapientia Dei instituta. „ Negligentes sunt, qui temporalibus lucris „ et sæcularibus negotiis in tantum se oc- „ cupant, ut sacram communionem tempo- „ re debito negligant. Contemtores sunt, „ qui sceleribus suis tanto amore inhærent, „ quod corpus Domini penitus sumere par- „ vipendunt. De primis Johan. VI. *Quomodo hic potest nobis dare carnem suam ad manducandum?* quasi diceret: Non cre-
D „ dimus quod dare possit. Sapient. II. *Erraverunt impii, excoecavit enim eos malitia eorum, & nesciverunt sacramenta* „ *Dei* Johan. 3. *Qui incredulus est filio, non videbit vitam*; *sed ira Dei manet super eum*. De secundis Matt. 22. *Misit rex servos suos vocare invitatis ad nuptias, dicens*: *Ecce prandium meum paravi, venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt & abierunt alius in villam suam, alius ad negotiationem*. Glossa. In villam ire, est „ terreno labori inordinate insistere; nego- „ tiari vero, terrenis lucris nimis inhiare. „ Tales qui prandium divini sacramenti ne- „ gligunt, quamvis fidem et quædam opera
E „ caritatis habere videantur, tamen nisi poe- „ niteant damnabuntur. Johan. VI. *Nisi* „ *manducaveritis*, etc. Super illud Eph. 3. „ Oro ut possitis comprehendere quæ sit su- „ blimitas et profundum. Dicit glos. Pro- „ fundum caritatis sunt ecclesiastica sacra- „ menta quæ sunt profunda et investigabi- „ lia, et sunt fundamenta caritatis, sine „ quibus non valet caritas, id est exterio- „ ra signa caritatis non valent ad salutem æter-

æternam ſine ſacramentis ea negligentibus num. 9. *Si quis mundus eſt, & in itinere non fuit*, id eſt impedimentum non habet juſtæ neceſſitatis, *& non fecit phaſe, exterminabitur anima illa de populis ſuis, quia ſacrificium non obtulit Domino tempore ſuo, peccatum ipſum ipſe portabit*. De tertiis 2. Paralip. 30. *Perrexerunt curſores cum epiſtolis ex regis Ezechiæ imperio & principum ejus in univerſum Iſrael, prædicantes: Revertimini ad Dominum Deum veſtrum, venite ad ſanctuarium ejus*, ſcilicet ad faciendum phaſe, id eſt ad ſuſcipiendum corpus Domini, et quidam viri acquieſcentes conſilio, venerunt, aliis irridentibus, et ſubſannantibus eos. Johan. 3. *Hoc eſt judicium, quod lux venit in* B *mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Erant enim opera eorum mala*. Quaſi diceret: juſto judicio judicantur et condemnantur, qui plus diligunt peccatis ſuis inhærere, quam ſe præparare et Chriſtum ſuſcipere. Canon: Qui pro ſceleribus ſuis duobus vel tribus annis non communicant, excommunicandi ſunt, donec poenitentiam agant, Luc. 18. *Nemo virorum illorum qui vocati ſunt & non venerunt, guſtabunt coenam meam:* Hæc Thomas in forma. Ex cujus dictis patet primo, quod iſte ſanctus loquens de tertio modo manducandi, ſcilicet ſacramentali et ſpirituali ſimul, dicit, quod omnes ne- C gligentes iſto tertio modo manducare corpus et bibere ſanguinem Chriſti, quod eſt prandium divini ſacramenti, æternaliter damnabuntur, quamvis fidem et quædam opera caritatis habere videantur; probat per illud dictum Chriſti: *Niſi manducaveritis*, &c.

Secundo probat ex dicto apoſtoli: Quod caritas non valet ſine iſtis ſacramentis, ſcilicet corpore & ſanguine Domini, nec exteriora ſigna caritatis eis valent ad ſalutem æternam: cujus rationem dat, quod ipſa ſunt fundamentum veræ caritatis.

Tertio non habens impedimentum juſtæ neceſſitatis, & non faciens phaſe, id eſt non D communicans ſacramento euchariſtiae, ejus, inquit, anima eſt de populo Dei exterminanda.

Quarto patet, quod rex Ezechias, & principes etiam imperaverunt & mandaverunt univerſo Iſrael, ut veniant ad ſanctuarium Dei, et faciant phaſe, id eſt ſuſcipiant ſacramenta divina.

Quinto patet, quod omnes negligentes ſe praeparare et ſuſcipere Chriſtum in ſacramentis, juſto Dei judicio excommunicantur et condemnantur, quod probat ex evangelio Chriſti.

Sexto patet, quod non ſolum tales a Chriſto et ſuo evangelio, ſed etiam ab eccleſia E ſunt excommunicandi et condemnandi pro eorum negligentia, quouſque poenitentiam egerint.

Septimo patet terribilis prophetia de talibus, quia ſcilicet; nemo virorum illorum qui vocati ſunt, et non venerunt, guſtabit amplius coenam Chriſti. Ex quibus ſummarie concluditur, quod omnes Chriſti fideles tenentur non negligere, ſed praeparare ſe A ad dignam communionem ſacramentalem. Primo ſub carentia vitae æternæ. Secundo ſub perditione caritatis. Tertio ſub exterminatione animæ; quarto ſub divina excommunicatione; quinto ſub ſeparatione ab eccleſia; ſexto ſub coenæ Chriſti æterna non deguſtatione. Ex his planiſſime videri poteſt, ſub quantum rigido et diſtricto Chriſti præcepto tenentur omnes Chriſti fideles ſacramento euchariſtiæ communicare; cujus rationem ponit Thomas in eodem ſermone dicens: „Quia ſic communicare ſacramentaliter, et ultima et optima pars de primis duabus, ſcilicet de manducatione ſacramentali tantum et de ſpirituali tantum, quam debent omnes fideles tamquam optimam partem eligere; „ Unde ſubdit Thomas ſic in forma: „ Primus modus eſt, manducare ſacramentaliter tantum et non ſpiritualiter; ſecundus modus, manducare ſpiritualiter tantum, et non ſaramentaliter; tertius modus eſt, manducare ſacramentaliter & ſpiritualiter ſimul. Hanc ultimam & optimam partem, ſcilicet de primo modo comedere ſpiritualiter, eligunt; & ſic ex utraque parte, quod melius eſt comedunt, & ideo multum felices ſunt. Eccleſ. 8. *Laudavi igitur lætitiam, eo quod non eſſet homini bonum ſub ſole, niſi quod comederet & biberet, atque gauderet*, quaſi dicat: expertus ſum plurima genera gaudiorum, & delectationum carnis et mundi, et hæc omnia vanitas, et finis eorum moeror et luctus; unde laudavi præ omnibus lætitiam, ſcilicet veram, id eſt teſtimonium bonæ conſcientiæ, quod non eſſet homini bonum ſub ſole, id eſt melius in hoc mundo, niſi quod comederet, ſcilicet panem, qui de coelo deſcendit, id eſt corpus Chriſti, et biberet vinum quod lætificat cor hominis, id eſt ſanguinem Domini. „ Hæc Thomas in forma. Ecce quod ſacramentalis et ſpiritualis manducatio eſt multo melior et ſalubrior quam ſola ſpiritualis, et ipſa tamquam optima pars fidelium magis eligenda. Si ergo ſpiritualis eſt de præcepto, multo magis ſpiritualis et ſacramentalis.

Item, Paſchaſius tractatu ſuo de corpore „ Chriſti, cap. 22. ſic dicit: Quotquot ergo in Chriſto baptizantur, Chriſtum induunt, et panem angelorum comedunt. In quo nimirum myſterio benedixit Iſaac filium ſuum Jacob, quaſi nulla eſſet alia benedictio quam frumenti, et vini, ſcilicet in pane corporis Chriſti et potu ſanguinis, quæ de agno corporis nobis quotidie per officium ſacerdotis matureſcunt et comedimus, etc. Et idem 23. cap. ſic dicit: Nemo a carne Chriſti et ſanguine extraneus deputetur, niſi qui ſeipſum culpis exigentibus, abſcidit. Ecce qualis ordo. Nam qui non manducat carnem Chriſti nec bibit ejus ſanguinem, procul dubio nec habet vitam in ſe manentem. Hæc ille. Item, Albertus magnus in tractatu ſuo de officio miſſæ dicit: Chriſtus ſub una ſpecie panis corpus ſuum tradidit, et ſub altera ſpecie vini tradidit ſanguinem, et ſic ſervandum inſtituit; et cum Chriſti actio noſtra ſit inſtructio, pro certo

ANNO CHRISTI 1433.

to hæc duo servanda nobis præcepit, et A ideo ex præcepto Christi, sub una specie corpus, et sub altera tradimus sanguinem. Et infra: Oportet autem propter effectum sacramentalem, ut sanguis ibi habeatur ex virtute sacramenti ad nutriendum pertinente, et ideo oportuit ut esset ibi confectio ex elemento potus, sicut fuit ibi confectio ex elemento cibi; quia aliter sacramentum in virtute et ratione sacramentali esset imperfectum, quia non significaret perfectum alimentum; quia nullum alimentum hominis perficitur sine potu, sicut patet satis per ea quæ in ante habetis, satis bene dicta sunt. Hæc ille. Ad idem dicit Bernardus in sermone B ad Petrum de corpore Christi: Benignissime, inquit, Jesu nobile satis sponsæ tuæ dotalitium indulsisti, ut vel sic teneret columba tua dulcissimum memoriale dilecti sui. Christus enim pridie quam pateretur, discipulis suis hujus sacramenti formam præscripsit, efficaciam explicuit. Idem fieri præcepit, formæ præscriptio in pane et vino. Notate ordinem. Cum adhuc coenaret, a mensa surrexit, discipulorum pedes Dominus universitatis lavit, et deinde ad mensam regressus, ordinavit sacrificium sanguinis et corporis, seorsum panem, seorsum tradens et vinum. De pane ita dicit: *Accipite & comedite, &c. hoc* C *est corpus meum*. De vino similiter: *Bibite ex hoc omnes*. Hæc Bernardus. Ex cujus verbis patet, quod Christus hoc totale sacramentum utriusque speciei tradidit toti ecclesiæ, et sic communitati fidelium, et in sumtione sic fieri præcepit. Item, ad idem est doctor Durandus super 4. sententiarum dist. 11. ubi ponens quæstionem, utrum manducatio sacramenti eucharistiæ sit de necessitate salutis, inter alia determinando quæstionem, sic dicit: Alia vero sacramenta de necessitate salutis ratione præcepti divini; quia cum omnia sacramenta instituta sint propter salutem viatorum, non videtur quod absque contemtu homo viator possit talia totaliter omittere, habi- D ta opportunitate ministri volentis et valentis. Unde si talia sacramenta, non recipit, puta eucharistiam et extremam unctionem, videtur contemnere præceptum divinum. Et infra: Est ergo eucharistia de necessitate salutis, ratione præcepti divini, ac etiam ratione præcepti ecclesiæ, ut habetur ex concilio generali extra. de pe. et remiss. capitulo, *Omnis utriusque sexus*. Hæc ille.

Item, dominus Armachanus Hiberniæ primas, lib. 9. de quaestionibus Armenorum cap. 7. ubi Johannes quaerit: sic: Dic nunc, Licet umquam communicare indistincte sub utroque sacramento corporis & sanguinis? E & respondet Richardus, sic dicens: Juxta sacram scripturam licet communicare quoscumque sub utroque sacramento. Paulus enim apostolus scribens toti ecclesiæ quæ erat Corinthi, omnibus eis tam viris, quam mulieribus de hoc sacramento loquens, sic dicit 1. Cor. 11. *Si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, &c.* Et consequenter adiungit: *Quotiescumque manducaveritis panem hunc & calicem biberitis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat. Itaque quicumque manducaverit panem hunc, & biberit calic. Dom. indigne, reus, &c. Probet autem se, &c.* Constat quod loquitur cunctis fidelibus Corinthi & toti illi ecclesiæ. Sic enim incipit illam epistolam: *Paulus apostolus, &c. ecclesiæ Dei quæ est Corinthi*; & eis suadet, non dubium, omnibus ratione utentibus, cap. 1. dicens: *Propter quod, carissimi, fugite ab idolorum cultura*, cujus suasionis rationem consequenter subiungit sic: *Quæ immolant gentes, dæmoniis immolant & non Deo. Nolo autem vos fieri socios dæmoniorum*. Sicut igitur omnes debent idolorum culturam fugere, sic omnes innuit debere calicem Domini bibere, & esse participes ejus mensæ, quod verba superiora satis ostendunt, cum indistincte loquatur omnibus, *Convenientibus vobis in ecclesiam*. Addens, quod *unusquisque coenam suam præsumit ad manducandum*, consequenter eos instruens, sic dicit: *Quotiescumque manducabitis panem & calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat*. Omnes qui potuerunt se probare, sicut subjungit: *Probet autem seipsum homo*, qui tam de pane, quam de calice participare voluit, cum omnibus tradat doctrinam totam præmissam. Item hoc satis ostendit ex hoc quod reprehendit eos indistincte, scilicet quod unusquisque coenam suam, scilicet tam sacramentum corporis quam sanguinis, præsumsit singulariter manducare. Itaque aliqui, aliis esurientibus, ebrii ex hoc erant. Ecclesia tamen Romana in usu habet solum vinum calicis (a) conferre post communionem corporis Christi, ne forte per negligentiam, quæ forte posset contingere in ministrando in multitudine, propter sacramentum sanguinis Christi fidelibus quibuscumque aliquid effunderetur de ipso sacramento, quale periculum non est in ministratione corporis Christi fidelibus indistincte. Et ideo populo sacramentum sanguinis non ministratur, quamvis fieri posset licite. Hæc Armachanus.

(a) Id e[...] vinum n[...] consecra[...] tum, qu[...] calici p[...] commu[...] nionem [...] perfund[...] tur.

Cum autem multum accommodum sit in materia fidei ipsi ecclesiæ primitivæ, primitias Spiritus habenti, conformari, cum nostra conversatio Christo & apostolis propinquior, & eorum doctrina sicut luna soli vicinior, tantum luminosior, sanctior, & omni religione Catholica decorosior; moribus pulchrior, fide purior & ex consequenti imitabilior; de qua dicit Apostolus: *Ipsi enim scitis, fratres quemadmodum vos oporteat imitari nos non aliter, quam sicut habetis formam nostram*. Et alibi dicit Apostolus: *Itaque, fratres, state & tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram*. Et hoc Beda notat in homilia infra octavam Ascensionis super evangelio, *Cum venerit Paraclitus Spiritus*, sic dicens: Perfectum vitæ magisterium est ecclesiæ primitivæ actus imitari.

Quod e[...] clesia p[...] mitiva [...] imitand[...] in fide, [...] moribus [...] & doctr[...]

ANNO CHRISTI 1433.

Et

ANNO CHRISTI 1433.

„ Et infra: Nec dubitandum, quia quorum „ nunc veſtigia ſequimur, ad eorum in futuro ſimus præmia perventuri, a quo de„ clinare eſt ſtultum & imperfectum ſequi „ erroris devium. Electi itaque & ipſi veri „ filii Iſrael dicant potius illud num. 20. & „ 21. *Via regia gradiemur, non declinando* „ *ad dexteram nec ad ſiniſtram*. Quæ via, „ eſt via eccleſiæ primitivæ, a qua exorbi„ tare in fide, doctrina & moribus, grandis error eſt. Et ſubditur: Per tritam gradiemur viam & publicam; quam ſcilicet pedes ſanctorum eccleſiæ primitivæ & ſanctorum doctorum attriverunt, non pedes modernorum errantium, ipſam matrem, veluti degeneres filii, moribus, operibus & imitatione negantium & relinquentium; de quibus dicitur Proverb. 15. *Stultus deſpicit matrem ſuam* Electis Dei dicitur Proverb. 1. *Audi, fili mi, doctrinam patris tui*, Chriſti. *& ne dimittas legem matris tuæ*, id eſt eccleſiæ primitivæ. Nam imitari meliores, & exemplo meliorum vitam componere & mores regere, ſemper erat prudentum ſententia. Illa autem exempla digna ſunt imitatione, quæ excellentiora ſunt pietate, ut dicitur di. 9. *Sana*. Et concordat di. 20. *De quibus*, ubi dicitur, quod exempla antiquorum ſanctorum tam in ſcriptis, quam in factis, ſunt perſpicaciter recordanda & imitanda, quod vult ſanctus Beda in auctoritate ſupradicta; quod fecit ipſe una cum Auguſtino, Jeronimo, & ceteris plurimis ſanctis in docendo & ſequendo eccleſiam primitivam in adminiſtratione euchariſtiæ ſub utraque ſpecie. Propter quod eorum doctrina potius eſt ſequenda, & via eorum ſecurius ambulanda, quam via modernorum a lege Domini oberrantium. Quare poſt legis fundamenta & ſanctorum doctorum, pro utraque ſpecie diviniſſimæ communionis ad laicos jam adducta, praxim reſtat eccleſiæ primitivæ diligenter aſpicere & pertractare.

[Margin: uod primitiva ecleſia communicavit ub utraie ſpecie. e praxi empore oſtoli S. ionyſii.]

Arguit namque ipſa communio calicis præclari apud Corinthios, prout ex epiſtola colligitur magni Pauli apoſtoli, quod plerique adverſariorum nec audent nec poſſunt rationabiliter ſaltem denegare.

Viguit etiam & tempore Dionyſii, ſicut de hoc Dionyſius de eccleſiaſtica hierarchia cap. de euchariſtia recitat, ſic dicens: „ „ Coopertum & indiviſibilem panem diſcoo„ periens, & in multa dividens, & uniti„ vam calicis omnibus præcipiens ſignifica„ tive unitatem ſignificat & diſtribuit, ſa„ cratiſſimum in iſtis ſacrificium perficiens; ubi gloſſa dicit: Epiſcopus ſive ſacerdos „ ipſa ſacramenta manifeſtat & diſcoope„ rit, & dividens ea multis diſtribuit, & „ hoc ipſum facit de calice, per ſignifica„ tionem unum in multos dividens.

[Margin: e praxi mpore rigenis.]

Viguit & tempore Origenis hæc communio ſub utraque ſpecie, qui ſcribens in homil. XVI. ſuper num. dicit: „ Dicant ergo „ nobis, quis eſt iſte populus, &c. ut ſupra eſt allegatum.

[Margin: onati.]

Viguit etiam tempore Donati, ut de hoc ſcribitur in paſſionibus, & ut tangit de hoc beatus Gregorius lib. I. dialogorum cap. VIII. Quod cum quadam die miſſa celebrata populus communicaret, & diaconus communicans Chriſti ſanguinem propinaret, ſubito paganorum impulſu diaconus cecidit, & calicem ſanctum fregit. Ex quo patet quod diaconus de officio ſuo olim porrigebat fidelibus laicis ſanguinem Chriſti ſub ſpecie vini de calice, ut de hoc ſcribit S. Thomas de veritate catholicæ fidei contra errores infidelium lib. 4. c. 751. ubi agit de diſtinctione ordinum. „ Acolythi habent mi„ niſterium ſuper vaſa non ſacra, in quibus „ ſacramenti materia præparatur; unde eis „ urceoli in ſua ordinatione traduntur. Sub„ diaconi autem habent miniſterium ſuper „ vaſa ſacra, & ſuper diſpoſitionem mate„ riæ nondum conſecratæ. Diaconi autem „ habent ulterius miniſterium ſuper mate„ riam jam conſecratam, prout ſanguinem „ Chriſti diſpenſant fidelibus; & ideo hi „ tres ordines ſacri dicuntur, quia accipiunt „ miniſterium ſuper aliqua ſacra, & deſer„ viunt etiam ſuperiores ordines in præpa„ ratione populi. Unde & diaconibus com„ mittitur evangelica doctrina populo pro„ ponenda; ſubdiaconibus apoſtolica, aco„ lythis ut circa utramque exhibeant quot „ pertinent ad ſolemnitatem doctrinæ, ſci„ licet luminaria deferant, & alia hujuſmodi „ adminiſtrent. Hæc ille.

Item, obſervabatur olim communio præclari calicis ad plebes tempore Leonis papæ, qui ſanctus papa, ut dicit in ſermone quadrageſimali Dominicæ *Reminiſcere*, qui ſermo incipit: Prædicaturus vobis, dilectiſſimi, ſanctiſſimum maximumque jejunium; oſtendens quoſdam jejunium obſervare die dominica in contemtu reſurrectionis ejus, ad ſacramentum corporis Domini ſub ſpecie panis acceſſiſſe, ſed a ſacramento alterius ſpeciei declinaſſe, ſic inquit: „ Nulla ita„ que vos contagionis hujus aſpergat impie„ tas, cum his qui ſua maxime obſervan„ tia polluuntur, ſervientes potius creaturæ „ quam creatori, & luminaribus cœli ſtul„ tam abſtinentiam devoventes, quos nemo „ ambigat eſſe Manichæos, qui in honorem „ ſolis & lunæ die Dominico & ſecunda fe„ ria deprehenſi fuerint jejunare; uno enim „ perverſitatis ſuo opere bis impii bis pro„ phani ſunt, qui jejunium ſuum ad ſyderum „ cultum, & ad reſurrectionis Chriſti inſti„ tuere contemtum. Abdicant enim ſe ſa„ cramento ſalutis humanæ, & Chriſtum Do„ minum noſtrum, ſicut in unitate * carnis „ noſtræ denegant natum, ita vere mor„ tuum & reſurrexiſſe non credunt; & ob „ hoc diem noſtræ lætitiæ jejuni ſui mœro„ re condemnant. Cumque ad tegendam in„ fidelitatem ſuam noſtris audent intereſſe „ myſteriis, ita in ſacramentorum commu„ nione ſe temperant, ut interdum, quo „ tutius lateant, ore indigno corpus Chriſti „ accipiant, ſanguinem autem redemtionis „ noſtræ haurire declinent: quod ideo vos „ ſcire volumus, ut vobis hujuſmodi homi„ nes etiam in his manifeſtentur indiciis; & „ ubi deprehenſa fuerit ſagrilega ſimulatio, „ notati & proditi a ſocietate ſanctorum „ pellantur. De talibus enim beatus Paulus „ apoſtolus eccleſiam Dei provide monet, „ dicens: *Rogamus autem vos, fratres, ut* *obſer-*

[Margin: Leonis.]

[Margin: * l. veritate ut apud S. Leonem.]

ANNO CHRISTI 1433.

„ *observetis eos qui dissentiones & offendicula præter doctrinam quam didicistis faciunt, & declinate ab his*, &c. „ Hæc ille. Ex quo patet quod communicantes sub prima specie & calicem haurire declinantes, dicuntur sacrilegii crimen committere; quod non fieret, si communio sacramenti calicis præcepta non esset. Secundo patet quod tales a societate sanctorum sunt expellendi, & sic excommunicandi, & a talibus, ut ab excommunicatis, est declinandum; quod non fieret nisi tales grande scelus contra legem Dei committerent.

De praxi tempore B. Gregorii.

Viguit etiam hæc communio sub utraque specie ad laicos tempore beati Gregorii; unde ipse Gregorius scribit in homilia paschali, ut habetur in canone, di. 2. *Quid sit*. „ Quid sit sanguis agni non jam audiendo, „ sed bibendo didicistis: qui sanguis super „ utrumque postem ponitur, quando non „ solum ore corporis, sed etiam cordis hauritur. In utroque enim poste agni sanguis est positus, cum ore ad redemtionem sumitur, ad imitationemque intenta „ mente cogitatur. Et infra. In hoc mysterio moritur, ejus quoque utique corpus „ sumitur, ejus caro in salutem populi * partitur, ejus sanguis jam in manus infide- „ lium per ora funditur. Hæc ille.

* al. patitur.

S. Augustini.

Sed tempore Augustini ipsa communio sub duplici specie servabatur, sicut de hoc scribit Augustinus in quodam sermone, & habetur in canone de consecrat. di. 2 *Quia passus*, ubi sic ait: „ Vos post jejunia, post „ labores, post humilitatem & contritionem, jam in nomine Christi, tamquam ad „ calicem, venistis, & ibi in mensa & in „ calice nobiscum vos estis: simul hoc sumimus, simul hoc bibimus, quia simul vivimus. Hæc Augustinus, Item Augustinus, „ & ponitur de consecrat. di. 2. Dum frangitur hostia, sanguis in ora fidelium funditur, quid aliud quam Dominici corporis in cruce immolatio, ejusdemque de „ latere effusio designatur? Hæc ille.

S. Cypriani.

Adhuc & tempore Cypriani communio sub duplici specie ad laicos practicabatur: unde Cyprianus sanctus martyr suarum epistolarum epistola 34. loquens de sacramento Dominici calicis, dicit ad quemdam coepiscopum: „ Quamquam sciam, frater carissime, „ episcopos plurimos ecclesiis Dominicis in „ toto mundo divina dignatione præpositos, evangelicæ veritatis ac divinæ traditionis tenere rationem, nec ab eo quod „ Christus magister & præcepit & gessit, „ humana & novella institutione decedere; „ cur quidam vel ignoranter, vel simpliciter, in calice Dominico sanctificando & „ plebi ministrando, non hoc faciunt quod „ Jesus Christus Dominus & Deus noster, „ sacrificii hujus auctor & doctor, hoc fecit & docuit? Hæc ille. Idem Cyprianus S. martyr epistola 14. suarum epistolarum ad Tibarianos, sic dicit: Scire debetis & pro certo credere ac tenere, pressuræ diem super caput esse, coepisse & occasum sæculi, atque antichristi tempora „ appropinquasse, ut parati omnes ad prælium stemus, nec quidquam nisi gloriam „ vitæ æternæ & coronam confessionis Dominicæ cogitemus. Nec putemus talia esse quæ veniunt, qualia fuerunt illa quæ transierunt; gravior nunc & ferocior pugna imminet, ad quam fide incorrupta ac „ virtute robusta parare se debeant milites „ Christi, considerantes idcirco se quotidie „ calicem sanguinis Christi bibere, ut possint & ipsi propter Christum sanguinem „ fundere. Hoc est enim velle cum Christo „ inveniri, seu id quod Christus & fecit & „ docuit imitari. „ Hæc ille. Ad idem S. Cyprianus epist. 37. dicit: „ Quomodo docemus aut provocamus eos in confessione sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus? aut „ quomodo ad martyrii poculum idoneos „ facimus, si non eos prius ad bibendum in „ ecclesia Domini poculum jure communicationis admittimus? „ Hæc ille. Item, idem S. Cyprianus epist. 34. ad Cæcilium de lapsis sic dicit: „ Sic ergo incipit & passionibus Christi fraternitas in persecutionibus retardari, dum in oblationibus discit „ de sanguine ejus & cruore confundi. „ Et infra: „ Quomodo autem possumus propter Christum sanguinem fundere, qui „ sanguinem Christi erubescimus bibere, qui „ tunc potest lætificare in ecclesia bibentem „ turbam? Sed quod bibitur, Dominicam teneat veritatem. „ Hæc Cyprianus.

Item, Fulgentius de divinis officiis, cujus prologus sic incipit: „ Ea quæ per anni „ circulum, &c. Verbum Patris carni & sanguini, quem de utero Virginis assumserat, & pani ac vino, quod in altari sumitur, medium interveniens, unum efficit „ sacramentum, quod cum in ora fidelium „ sacerdos distribuit, panis & vinum absumitur & transit. Partus autem Virginis „ cum unito sibi verbo Patris, & in coelo „ & in hominibus integer permanet & inconsumtus. Hæc ille.

Et in libris missalibus plerisque antiquis sic scriptum reperitur, rubricaque talis habetur: Communicans alios dicat: Perceptio „ corporis Domini nostri Jesu Christi prosit „ animæ tuæ & corpori tuo in vitam æternam. Ad calicem autem dicat: Sanguis „ Domini nostri Jesu Christi proficiat tibi „ in remissionem omnium peccatorum tuorum in vitam æternam.

Item glossa Liræ super illud Proverb. IX. *Bibite vinum quod miscui vobis*. „ Vinum id „ est sanguinem meum, in quo admiscetur „ aqua. In utraque enim specie communicabant antiquitus fideles. Item super illud Pauli: *Et sic de pane isto edat & de calice bibat*, dicit, quod hic fit mentio „ de duplici specie, nam in primitiva ecclesia sic dabatur fidelibus. Et dicit Wilhelmus de Monte-Lauduno in sacramentali suo, titulo *de sacramenti hujus usu*, „ quia adhuc in multis locis communicatur cum pane & vino, id est cum toto „ sacramento. Hæc ille. Idem super istud „ Isaiæ 25. *Et faciet Dominus exercituum*, „ id est rex angelorum, *omni populo*, id est „ electis suis, quia assumuntur ex omnibus „ populis in monte hoc, id est in monte „ Sion, ubi dicitur Dominus fecisse coenam „ discipulis convivium pinguissimum, &c. id

ANNO CHRISTI 1433.

„ id eſt convivium excellentiſſimum, ha-
„ bens in ſe omne ſpirituale delectamentum,
„ quod deſinatur per delectabilia hic expreſ-
„ ſa. Tunc enim dedit diſcipulis corpus in
„ cibum, & ſanguinem in potum, & hoc
„ ſacramentum eſt maxime refectivum, &
„ per apoſtolos ſuos fecit & facit hoc con-
„ vivium miniſtrari omnibus Chriſtianis per
„ orbem diffuſis. „ Hæc per totum Lira.
Item ſuper iſtud Zachariæ IX. *Quid enim bonum eſt ejus; & quid pulcbrum ejus niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines*, &c.

„ Quid bonum ejus, id eſt, quid eſt pla-
„ cens coram Deo, niſi frumentum electo-
„ rum, id eſt corpus Chriſti conſecratum in
„ pane frumenti, quo nutriuntur ſpirituali-
„ ter electi; & vinum, id eſt ſanguis Chri-
„ ſti ſub ſpecie vini, germinans virgines,
„ id eſt multiplicans virgines in eccleſia Dei
„ ſequentes veſtigia Chriſti paſſi. „ Hæc
Lira.

Item Thomas de Aquino parte 3. Summæ, art. 3. q. 82. „ Sanguis Chriſti diſpenſatur
„ populis per diaconos: unde & beatus Lau-
„ rentius dixit beato Sixto: Experire utrum
„ idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſi-
„ ſti Dominici ſanguinis diſpenſationem.
Et infra: „ Et quia diaconi ſunt inter ſa-
„ cerdotes & populum, magis convenit
„ diaconibus diſpenſatio ſanguinis, quam
„ diſpenſatio corporis. „ Hæc ibi. Idem dicit B. Auguſtinus ſermone IX. de S. Laurentio. „ Quam glorioſa & quanta & quan-
„ tarum virtutum multitudine, quaſi florum
„ varietate diſtincta Laurentii ſit corona,
„ univerſa teſtis eſt Romana eccleſia. In
„ ipſa enim eccleſia; ſicut ſoletis audire,
„ diaconi gerebat officium: ibi ſacrum Chriſti
„ ſanguinem miniſtravit, ibi pro Chriſti no-
„ mine ſuum ſanguinem fudit. Hæc ille.

robatur ommunio uplici pecie per oncilia eneralia.

Cum autem concilia generalia juſte, ſancte, & ſecundum Deum acta, tenta & celebrata, ſunt agri Domini præcipua cultura, vepres, ſpinas & tribulos hæreſum, errorum & ſchiſmatum exſtirpantia, exceſſus corrigentia, deformata reformantia, & vineam Domini ad frugem uberrimæ utilitatis adducentia, reſtat ipſa jam in præſenti pro confirmatione noſtri propoſiti adducere, & in medium noſtri proponere. Unde concilium Carthaginenſe quartum ſic dicit, & habetur 26. q. 16. „ Qui poenitentiam in
„ infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum
„ venit ſacerdos, oppreſſus infirmitate ob-
„ mutuerit, vel in phreneſim verſus fuerit,
„ dent teſtimonium qui eum audierunt, &
„ accipiat poenitentiam. Et ſi continuo mo-
„ riturus creditur, reconcilietur per manus
„ impoſitionem, & infundatur ori ejus eu-
„ chariſtia. Si ſupervixerit, ammoneatur a
„ ſupradictis teſtibus petitioni ſuæ ſatisfa-
„ ctum, & ſubdatur ſtatutis poenitentiæ le-
„ gibus, quamdiu ſacerdos, qui poeniten-
„ tiam dedit, probaverit. „ Hæc ibi. Item ex concilio Toletano 4. capitulo *Pro reverentia*; ſic habetur: „ Pro reverentia
„ ſanctiſſimæ fidei, & propter corroboran-
„ das hominum invalidas mentes, conſulto
„ piiſſimi & glorioſiſſimi Recaredi regis, con-
A „ ſtituit ſynodus per omnes eccleſias Hiſpa-
„ niæ & Galliæ vel Galliciæ, ſecundum
„ formam orientalium eccleſiarum concilii
„ Conſtantinopolitani CL. epiſcoporum, ſym-
„ bolum fidei recitetur; & priuſquam Do-
„ minica dicatur oratio, voce clara prædi-
„ cetur populo, quo & fides vera manife-
„ ſta ſit & teſtimonium habeat, & ad Chri-
„ ſti ſanguinem prælibandum, pectora po-
„ pulorum fide purificata accendant. Hæc
ibi.

Rationes pro communione utriuſque ſpeciei. I. Quod ſit utilis.

Jam autem ad rationes aliquas & paucas condeſcendens, primo, quod ſit utilis & ſaluti expediens, arguitur ſic. Illud eſt utile & ſaluti expediens fidelium, quod in anima fideli arida humectat, incenſa re- B frigerat & extinguit, immo lavat; calefacit, lætificat, ſanat & placat. Sed talis eſt communio ſub utraque ſpecie a fidelibus digne celebrata: ergo eſt utilis & ſaluti expediens, &c. Major nota. Minor patet per Thomam ſermone 3. præſertim de calicis ſacramento tractantem: qui Thomas jam ante ſupra eſt allegatus.

Item arguitur ſic: Illud quod eſt inſtitutum a Chriſto, ad dandum fidelibus, omne delectamentum habens ſpirituale, eſt utile Chriſtianis & expediens ſaluti. Sed communio diviniſſimæ euchariſtiæ ſub utraque ſpecie digne celebrata, eſt hujuſmodi: ergo utilis, &c. Major eſt nota. Minor pro prima C ſpecie patet per illud Sapientiæ XV. *Panem de cœlo dediſti eis, habentem omne delectamentum & omnem ſaporem ſuavitatis*. Et per Thomam 22. ſermone dicentem: De pri-
„ mo dicitur Iſaiæ 52. *Audite audientes me,*
„ *& comedite bonum, & delectabitur in craſ-*
„ *ſitudine anima veſtra*. Ambroſius: Panis
„ candidiſſime, habens omne delectamentum,
„ & omnis ſaporis ſuavitatem, qui nos ſem-
„ per reficis, & numquam vitæ deficis, co-
„ medat te cor meum, & dulcedine ſapo-
„ ris tui repleantur viſcera animæ meæ. „
Hæc Thomas. Pro ſecunda autem ſpecie patet per Chryſoſtomum ſupra allegatum ſuper Johannem, qui loquens de ſanguine Chriſti D & de effectibus illius, atque delectationibus quas operatur, ſic inter cetera dicit: „ Se-
„ cus hunc fontem plantati ſunt non ſalices
„ infructuoſi, ſed & arbores ad ipſum aſ-
„ cendentes coelum.

Item arguitur ſic: Illud eſt utile & expediens, quod eſt pro tuitione corporis & animæ: ſed communio diviniſſimæ euchariſtiæ ſub utraque ſpecie digne celebrata, eſt hujuſmodi: ergo, &c. Major eſt nota; minor patet per Ambroſium, Thomam & Innocentium ſupra allegatos; ergo &c.

Quod autem communio diviniſſimæ euchariſtiæ ſit neceſſaria & præcepta, ſic arguitur & probatur. Illud ſacramentum eſt ne- E ceſſarium ex lege & præceptum, ad cujus uſum ſub indignatione Dei omnipotentis obligantur & cogendi ſunt fideles: ſed tale eſt ſacramentum euchariſtiæ: ergo ipſum eſt neceſſitatis & præcepti. Major nota eſt de ſe, cum tale quodlibet eſt obligativum ſub poena peccati mortalis; ſed & minor patet Matt. 22. ubi dicitur, quod rex fecit nuptias filio ſuo, & præcepit ſervis ſuis vocare & in-

ANNO CHRISTI 1433.

invitare ad nuptias, & per illud Lucæ 14. ubi fecit cogere invitatos ad nuptias.

Quod autem hoc prandium illarum nuptiarum sit convivium sacramentale, patet per Liram ibidem exponentem sic & dicentem: „ Nuptiæ istæ non possunt intelligi beatitudo in ecclesia triumphante, quia infra dicitur: *Servi vocaverunt ad nuptias* „ *bonos & malos, & impletæ sunt nuptiæ*. „ Ad beatitudinem autem coelestem non admittentur boni cum malis, sed solum boni; nullus etiam ibi receptus eijcitur. „ Et subdit: *Ecce prandium paravi*; videlicet sacramentum ecclesiæ & doctrinas, „ quibus reficitur anima, & potissimum in „ sacramento eucharistiæ, in quo datur nobis caro Christi in cibum, & sanguis ejus „ in potum. Hæc Lira.

De coactione autem pro secunda parte minoris, dicit Augustinus exponens eumdem textum de convivio sacramentali, ut patet 23. q. 6. cap. *Schismata*, ubi dicit: Unde & ipse Dominus ad magnam coenam suam prius convivas suos adduci jubet, & postea cogi. Nam cum ei servi respondissent: *Domine, factum est quod jussisti, & adhuc locus est. Exite*, inquit, *in vias & sepes, & quoscumque inveneritis cogite intrare*; non quia coguntur reprehendant: sed quo coguntur attendant. Et repetens eadem verba „ 23. q. 4. cap. *Ipsa pietas* subdit: Convi„ vium Domini est unitas corporis Christi „ non solum in sacramentis altaris, sed & „ in vinculo pacis. „ Hæc ille. Ex quo patet illud convivium, ad quod cogendi sunt fideles, esse in sacramento altaris & in convivio pacis; ex quo sequitur minorem esse veram.

Explicit positio primi articuli Bohemorum in concilio Basileensi.

Per organum magistri Johannis de Rokazana publicata in refectorio Prædicatorum in audientia publica, mense Januario, anno Dominicæ incarnationis 1433.

TERTIUS ARTICULUS BOHEMORUM

Propositus in sacro Basileensi concilio, per dominum Ulricum, unum ex oratoribus Bohemorum præmissorum.

Ib. p. 305. Actus 1. diei.

IN nomine Domini Dei nostri. Amen. Locuturus in hoc venerando concilio coram reverendissimis in Christo patribus & dominis egregiis magistris & doctoribus, ac tanto auditorio, anxiatus est in me spiritus meus, in me turbatum est cor meum, tum propter laudabilium perspicaciumque virorum præsentiam, tum propter parvitatem & inhabilitatem ingenii mei, quam scio in memetipso fore satis magnam. Ex injuncto tamen mihi onere a confratribus meis, confidens de Patre misericordiarum, a quo omnis sapientia, cujus denique manus non est abbreviata, ut salvare nequeat, neque aggravata est a viris ejus, ut non exaudiat, Isaiæ 59. Ad ipsum, inquam, Patrem mise-

A ricordiarum recurrens, cordialiter invoco, quatenus dignetur labia mea aperire, ut os meum annuntiet laudem suam.

Pro aliquali ergo præambulo infra dicendorum, & pro veritate articuli nostri tertii, quem habemus præ manibus, occurrunt verba quæ scribuntur Matt. 22. sub hac forma: *Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo. Non enim inspicis in personam hominum*. Quamquam illa verba dicta sunt a calumniatoribus Domini nostri Jesu Christi, puta Pharisæorum discipulis, & Herodianis, tamen ad intentionem Spiritus sancti, a quo est omnis veritas, sunt verba fidelissima, & omni acceptione digna. Ipse

B enim Jesus est verax magister, & viam Dei in veritate docet, &c. In quibus quidem verbis tria tangantur, quæ faciunt magistrum laudabilem, scilicet veritas vitæ, veritas doctrinæ, & veritas justitiæ. Primum ibi: *Scimus quia verax es*. Secundum ibi: *Viam Dei in veritate doces*. Tertium ibi: *Et non est tibi cura de aliquo*. Ista tria habuit in se Dominus Jesus laudabilis noster magister. Primum quidem habuit veritatem vitæ: quoad immunitatem peccati, juxta illud 1. Pet. 2. *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus*. Hic dixit Judæis, ut habetur Johannis 8. *Quis ex vobis arguet me de peccato? si veritatem dico, quare non cre-*

C *ditis mihi?* Secundo, ipse magister noster Jesus habuit veritatem doctrinæ, quoad annuntiationem voluntatis Dei Patris omnipotentis, quod tangitur ibi: *Et viam Dei in veritate doces*. De hac Johan. 7. *Doctrina mea non est mea, sed ejus qui misit me*. Et ibid. cap. 8. *A me ipso facio nihil, sed sicut docuit me Pater, hæc loquor*. Et cap. 14. Johan. *Verba quæ loquor vobis, a me ipso non loquor. Pater in me manens ipse facit opera*. Tertio, ipse noster magister habuit veritatem justitiæ in non acceptione personarum, quod tangitur ibi: *Et non est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominum*. De hoc Johan. 8. *Ego non judico*

D *quemquam; & si judico ego, judicium meum verum est*; utique verum; fuit enim sine personarum acceptione. Patet in hoc quod dixit quibusdam ex Jerosolymis, ut habetur Johan. 7. *Est verus qui misit me, quem vos nescitis, ego autem scio eum; & si dixero quia nescio eum, ero similis vobis mendax*. Item Johan. 8. *Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est & pater ejus: Ego autem, qui veritatem dico, non creditis mihi*. Item patet Matt. 23. *Væ qui scribas & Pharisæos*

E *salutant*. Item Lucæ 11. ubi dicitur: *Væ vobis Pharisæis, qui diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. Væ vobis, qui estis ut monumenta quæ non apparent, & homines qui supra ambulant nesciunt*. At quidam legisperitus ait illi: *Magister, hæc dicens etiam nobis contumeliam facis. At ille respondens ait: Et vobis legisperitis væ, quia oneratis homines oneribus, quæ portare non possunt, & ipsi vos digito ve-*

vestro non tangitis sarcinas. Ecce veritas justitiæ in isto magistro, quia etiam legisperitis, qui se justificabant coram hominibus, non pepercit. Hinc dixit personas acceptantibus, ut habetur Johan. 7. *Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate*. Hic est enim, inquam, ille magister de quo dicitur Matt. 23. *Vos autem nolite vocari rabbi, unus est enim magister vester*. Iste itaque magister præ aliis principaliter est audiendus, imitandus & honorificandus. Pro primo est vox Patris, ut habetur Matt. 9. *Et venit vox de nube dicens: Hic est Filius meus carissimus, audite eum*. Item vox Matris Johan. 2. *Dicit Mater ejus ministris: Quodcumque dixerit vobis facite*. Et merito audiendus: *omnis enim anima quæ non audierit magistrum seu prophetam illum, exterminabitur de plebe*. Actuum 3. Pro secundo, quod sit imitandus. Est enim Christus exemplar & speculum nostrum sine macula, ad ipsum quantum sufficimus imitandum. Ad hoc enim specialiter incarnatus fuit, ut humanum genus redimeret, & viam virtutum suis fratribus exemplaret: unde dictum est in figura Exodi 25. *Inspice & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est*. Mons Christus est, de quo psalmus: *Mons Dei, mons pinguis*. Hinc dixit Apostolus ad Ephes. 5. cap. *Imitatores mei estote sicut filii carissimi, & ambulate in dilectione, sicut Christus dilexit vos*. Et Johan. 12. *Qui mihi ministrat, me sequatur*. Pro tertio, scilicet quod sit honorificandus, dicitur Johan. 5. *Omne judicium dedit Pater Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. Qui enim non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum*. Et merito; hoc enim honore condignus est, rex quemcumque voluerit honorare. Esther. 6. Hunc ergo magistrum oportet nos habere pro vero præsidente sine medio ecclesiam informandi, pacificandi & reformandi, tam in capite vocato, quam in membris. Nam ipse est optimus legis interpres, ut patet ex fide scripturæ, cujus judicio, acceptationi & interpretationi oportet stare salvandum quemlibet, si voluerit ab errore (immunis esse) non solum in materia fidei, sed etiam in veritate quacumque necessaria ad salutem; cum illud sit argumentum infallibile: Hoc dixit Christus Jesus; ergo verum. Hoc mandat Christus Jesus, ergo faciendum. Hoc consulit Christus Jesus, ergo propter imprudentiam viatorum non omittendum. Hoc prohibet Christus Jesus, ergo non faciendum. De puro autem homine infallibiliter non sic sequitur de forma, cum non sequitur videlicet: Hoc dixit homo, hoc dixit Romanus pontifex, hoc dicit Eugenius papa: ergo verum aut faciendum; sed addito isto medio bene sequitur: Hoc dicit Romanus pontifex, & in scriptura canonica se fundat veraciter, ergo hoc est verum aut faciendum. Et pro ista sententia est egregius doctor beatus Augustinus dicens:
„ Noli litteris meis quasi canonicis scriptu-
„ ris inservire, sed in illis quæcumque cre-
„ debas cum inveneris, incunctanter crede:
„ in meis autem quod certum habeas, nisi
„ certum intellexeris, noli firme tenere. „

A Hæc ille, & habetur 9. di. *Noli*. In ipsius ergo Jesu Christi optimi magistri nostri nomine articulus noster tertius in ordine ponitur in hac forma.

Verbum Dei, exemplo Christi & apostolorum, a sacerdotibus Domini libere ac sine impedimento, fideliter & veraciter debet prædicari & annunciari.

Inprimis antequam accedam ad ostendendam veritatem articuli tertii, quem habemus præ manibus, juxta sapientum doctrinam & laudabilem consuetudinem, propter lapsum linguæ sive imperitiam, protestationem per dominos meos nuperrime recitatam B & confratres, venerandum magistrum Johannem de Rokezana, & honorabilem sacerdotem Nicolaum bacalaureum artium liberalium, hic infero, volens ipsam habere pro renovata.

Bene autem iste articulus sequitur secundum. Si enim peccata mortalia publica, & quantum fieri potest etiam occulta, ordinate cassarentur in ecclesia, tunc sacerdotes utiliter prædicarent Verbum Dei, & populus utiliter audiret, alias non. Nam, ut dicitur in psalmo, *Peccatori autem dixit Deus*. & Sap. 1. *In malivolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis*: & Eccli 21. *Audivit & lu-* C *xuriosus, & displicebit ei, & projiciet illud post dorsum suum*.

Pro articulo ergo noto primo quid dicitur: *Verbum Dei exemplo Christi & apostolorum, &c.* Quod verbum Dei dupliciter accipitur: uno modo pro Christo Jesu vero Deo & homine, de quo Apoc. 19. *Et ecce equus albus, & qui sedebat super eum vocabatur fidelis & verax, & cum justitia judicat & pugnat. Oculi autem ejus sicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens in manu sceptrum, quod nemo novit nisi ipse, & vestitus erat veste aspersa sanguine, & vocabatur nomen ejus Verbum Dei*: & illud Verbum Dei est prædicandum D vere & fideliter a sacerdotibus Domini, apostolorum exemplo, qui cum ceteris condiscipulis vitam Christi Jesu diligentissime prædicabant; unde 2. Corinth. 4. dicit Apostolus: *Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum: nos autem servos vestros per Jesum* & 1. Cor. 2. *Non judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum*. & ibidem 1. cap. *Nos prædicamus Jesum Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam. Ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis, Christi Dei virtutem, & Dei sapientiam*. Ita enim vita Christi deberet esse crebra in sacerdotum E Domini prædicationibus, exemplo Petri apostoli, qui ut habetur Act. 10. dixit: *Viri fratres, vos scitis quod factum est verbum per universam Judæam. Incipiens enim a Galilea, post baptismum quod prædicavit Johannes, Jesum a Nazareth*. Et infra: *Nobis præcepit prædicare populo & testificari, quia ipse est, qui constitutus est a Deo judex vivorum & mortuorum. Huic omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem* pec-

ANNO CHRISTI 1433.

peccatorum accipere per nomen ejus omnes qui credunt in eum. Et congrue prædicanda est a sacerdotibus Domini vita Christi, Jesu, quia non aliter quam in ipsius imitatione de quanto possumus est nobis salus, juxta illud Johan. 10. *Ego sum ostium - per me si quis introierit, salvabitur*. Et ibidem cap. 14. dixit Jesus: *Ego sum via, veritas & vita. Nemo venit ad Patrem, nisi per me*. Et Lucæ 9. *Dicebat autem Jesus ad omnes: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*. Et hinc beatus Petrus apostolus, spiritu Patris ex alto in die Pentecostes inflammatus, concludit pro certo, ut habetur Act. 4. cap. loquens de Christo ad principes populi & seniores Israel: *Hic, scilicet Christus, est lapis angularis, qui reprobatus est a vobis ædificantibus qui factus est in caput anguli; & non est in aliquo alio salus*. Nec enim aliud nomen sub coelo datum est hominibus, in quo oporteat salvos fieri. Sed, heu! hoc verbum Dei cum sua vita poenali, humili & abjecta datum est hominibus hujus sæculi in oblivionem, ipso conquerente per prophetam psalm. 30. *Oblivioni datus sum tamquam mortuus a corde*. Ubi enim, quæso, est reperire hominem utriusque status, superioris, medii ac inferioris dignitatum, qui hoc verbum Dei in humilitate, paupertate, patientia & contemtu sæculi imitaretur, cum oppositum doceat rerum magistra oculata experientia quotidiana, & maxime in his qui videntur regere populum Dei? Et quoad hoc dicit beatus „ Chrysostomus in homilia: In nomine „ Christi multi ambulant, in veritate ejus „ pauci. Quod latius declarans beatus Ber„ nardus serm. 33. super Cantica, loqui„ tur isto modo: Væ generationi huic a fer„ mento Pharisæorum, quod est hypocrisis, „ si tamen hypocrisis dici debet quæ jam la„ tere præ abundantia non valet, & præ im„ pudentia non quiescit. Serpit hodie pu„ trida tabes per omne corpus ecclesiæ. Et „ infra: Omnes amici & omnes inimici, om„ nes necessarii & omnes adversarii, omnes „ domestici & nulli pacifici, omnes proxi„ mi, & quæ sua sunt quærunt. Omnes mi„ nistri Christi sunt, & serviunt antichristo, „ honorari intendunt de bonis Domini, cui „ honorem non deferunt. Inde is quem vi„ des, meretricius nitor, histrionicus habi„ tus, regius apparatus. Vide aurum in fre„ nis, in sellis, in calcaribus; plus calca„ ria quam altaria fulgent. Inde mensæ splen„ didæ & scyphis & cibis. Inde commes„ sationes & ebrietates in cythara & lyra „ & tibia in redundantia torcularia & prom„ tuaria plena, eructantia ex hoc in illud. „ Inde dolia pigmentaria, inde referta mar„ supia; pro hujusmodi volunt esse, & sunt „ ecclesiarum præpositi, decani, achidiaco„ ni, episcopi, archiepiscopi. Nec enim hæc „ merito, scilicet virtuti, cedunt, sed hy„ pocrisi, negotio illi quidem perambulan„ te in tenebris. Prædictum est, & nunc „ tempus impletionis advenit: *Ecce in pace* „ *amaritudo mea amarissima*; amara prius in „ nece martyrum, amarior post in conflictu „ hæreticorum, amarissima nunc in mori„ bus domesticorum: Non fugare, non „ fugere eos potest, ita invaluerunt, ita „ multiplicati sunt super nos; intrinseca & „ insanabilis plaga ecclesiæ; & ideo in pace „ ejus amaritudo amarissima. Sed in qua pace „ & pax, & non est pax. Pax a paganis, pax „ ab hæreticis; sed non profecto a filiis. Vox „ plangentis in tempore isto: *Filios enutrivi & exaltavi, ipsi autem spreverunt* „ *me*, & maculaverunt a turpi vita, quæstu, „ a turpi negotio, a negotio denique am„ bulante in tenebris, &c. Hæc ille. Et in „ eodem libro sermone 77. ita loquitur: Non „ sunt omnes amici sponsæ, quos hodie huic „ sponsæ assistere cernis. Pauci admodum „ sunt, qui non quæ sua sunt quærunt, ex „ omnibus caris ejus diligunt munera, nec „ possunt diligere Christum, qui dederunt „ manus mammonæ. Intuere quomodo in„ cedunt, nitidi, ornati, circumamicti va„ rietatibus, tamquam sponsa de thalamo „ suo. Sed unde hanc illis exuberare æsti„ mas rerum affluentiam, tantum vestium „ splendorem, mensarum luxuriem, conge„ riem vasorum aureorum & argenteorum, „ nisi de bonis sponsæ? Inde est quod illa „ pauper & inops nuda relinquitur, facie „ miseranda, inculta, hispida & exsanguis, „ propter hoc non est hoc tempore ornare „ sponsam, sed spoliare; non est custodire, „ sed perdere; non est defendere, sed ex„ ponere; non instituere, sed prostituere; „ non est pascere gregem, sed mactare ac „ devorare, dicente illis Domino: *Qui de*„ *vorant plebem meam, sicut cibum panis*. Hæc ille. Ecce iste speculativus ecclesiæ doctor prospexit vivaci oculo in filios hominum, & conscripsit quinam sunt, hi, quibus vita Christi data sit in oblivione.

Secundo modo verbum Dei accipitur pro omni verbo monitionis, quod locutus est Dominus per suos angelos prophetas veros, per filium suum, & per suos apostolos, & in scripturis reliquis ad futura tempora, pro ædificatione suæ ecclesiæ militantis. Hinc dicebant sancti prophetæ: *Factum est verbum Domini ad me dicens*: Item: *Audies verbum ex ore meo, & loqueris ad eos*. Item: *Audite verbum Domini. vaccæ pingues* ...... & ad Hebræos 1. *Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio suo*. &c. Et hoc est quod dicit Petrus in sua 2. canonica cap. 1. *Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu-sancto inspirati, locuti sunt Dei homines*. Et isto modo volo ad præsens capere verbum Dei in articulo nostro tertio jam allegato.

Hoc autem verbum Dei differt a verbis hominum in multis. De differentia Verbi D. a verbis hominum.

Primo, in veritate, juxta illud: *Est enim Deus verax, omnis homo mendax*. ad Rom. 3.

Secundo, in immutabilitate; quia non est Deus ut homo, ut mentiatur. Numer. 23. *Apud Deum enim non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*. Jacobi 1. Hinc Matt. 23. dicit Salvator: *Coelum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt*. & Isaiæ 15. *Vox dicentis Clama; & dixi: Quid clamabo? Omnis caro fenum, & omnis gloria ejus*

ANNO CHRISTI 1433.

ejus quasi flos feni, exsiccatum est fœnum, & cecidit flos. Ecce mutabilitas. *Verbum autem Dei nostri stabit in æternum*. ecce immutabilitas.

Tertio in spiritualitate. Johan. 6. *Verba quæ locutus sum, spiritus & vita sunt. Sed qui de terra est, de terra loquitur*. Johan. 3. & 1. Johan. 4. *Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit*.

Quarto, in virtuositate. Ad Hebr. 4. *Vivus est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipite, & pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus*. De hac etiam in psal. *Eloquium tuum vivificavit me*. Si enim actus vivæ vocis habet aliquid latentis energiæ, ut dicit beatus Hieronymus in primo prologo Bibliæ 2. cap. multo magis actus divinæ vocis. Et ideo verba Dei comparantur igni, juxta illud Jeremiæ 23. *Numquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, & quasi malleus conterens petram?* Hinc dicebant duo illi discipuli euntes in Emmaus, ut dicitur Lucæ ultimo: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, cum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?* Et quoad hoc dicitur Matth. 17. *Docebat eos tamquam potestatem habens, & non sicut Scribæ & Pharisæi, quorum verba erant inefficacia; invirtuosa: Dicebant enim, & non faciebant*. Matth. 23.

Quinto, in exultatione. Ideo Jerem. 15. *Factum est mihi verbum Domini in gaudium & lætitiam cordi meo*. Hinc de Christo dicebant ministri Judæorum, ut habetur Johan. 7. *Numquam locutus est homo sicut hic loquitur*.

Sexto, in fidelitate. Unde psalm. *Fidelis Dominus in verbis suis*. Recti enim sunt sermones Dei, & non est in ipsis quid pravum, aut perversum. Non sic autem verba hominum. Lucæ 14. dicitur: *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint*. Et proverb. 20. *Multi homines misericordes vocantur, virum autem fidelem quis inveniet?* & maxime inter dispensatores mysteriorum Dei, dicente Apostolo 1. Corint. 4. *Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur*.

Septimo, in perfectione. Eccli. 43. *Multa dicimus & deficimus verbis. Consummatio autem sermonum ipse est*. Ad tantum enim perfecta sunt verba Dei, quod non licet eis quid addere aut auferre, juxta illud: *Non addetis ad verbum quod vobis loquor, neque auferetis ab eo*. Deut. 4. & Proverb. 10. *Omnis sermo Dei ignitus clypeus est omnibus sperantibus in se, non addas quicquam verbis illius, ne arguaris inveniarisque mendax*. Quod verbum pensans beatus Chrysostomus super Matt. cap. 7. in opere imperfecto, dicit: „Omnis doctor servus est legis, quia nec supra legem addere potest aliquid de suo sensu, neque subtrahere proprium intellectum; sed hoc tantummodo prædicet quod habetur in lege. Nec enim potest mens humana vel detractare vel directicare quod Sapientia dictavit. Sic enim ait Salomon: *Ne addas ad verba Dei, nec subtrahas inde*. Qui autem ausus est hæc facere, se sapientiorem putat esse Deo, & incipit falsus esse testis; quia illud dicit, quod nec auris audivit, nec oculus vidit, &c. Hæc ille. Et quia tam verum, fidele & perfectum est verbum Dei præ verbis hominum, ideo ipsum est cordialiter amplectendum, veraciter prædicandum, cum diligentia audiendum, & secundum ipsum pro posse, prout sufficimus, conversandum. Pro primo facit illud Lucæ 2. *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo*. Pro secundo facit illud: *Qui habet somnium, narrat somnium; & qui habet sermonem meum, loquitur sermonem meum, &c*. Jerem. 23. & illud 2. ad Tim. 2. *Labora sicut bonus miles Christi Jesu*. Pro tertio est illud psalm. 77. *Attendite popule meus legem meam, inclinate aurem vestram in verba oris mei*. Pro quarto est illud ad Philippenses 1. *Dum digne evangelio Christi conversamini*. Ubi doctor Nicolaus de Lira secundum doctrinam evangelii: „Et quia tam verum, ut prædictum est, et tam fidele est verbum Dei, prophetæ, veri apostoli Domini Jesu, ceterique sancti primitivæ ecclesiæ non audebant prædicare aut docere aliud, quam verbum verum Dei. Unde ad Rom. 15. dicit Apostolus: *Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus*. Hinc dixit Isidorus: Is qui præest, si præter voluntatem Dei, vel præter quod in sanctis scripturis evidenter præcipitur, vel dicit aliquando vel imperat, tamquam falsus testis Dei aut sacrilegus habeatur; & ponitur 11. q. 3. *Si is*. Et beatus Petrus lib. 2. Clementis: Neque proprium nobis aliquid dicere permissum est; sumus enim missi, & necessario qui missus est nunciat, & voluntatem mittentis exponit; & si aliud dicam, falsus ero apostolus, quia non dico quod missus sum dicere. Hæc ille. Et ideo fideles in primitiva ecclesia prohibebantur suscipere illos, qui aliud quam Verbum Dei prædicabant; unde Johannes in sua secunda canonica dicit: *Si quis venerit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis; qui enim dicit Ave, communicat operibus illius malignis*.

Circa istud notabile sit ista conclusio.

Verbum Dei sumtum in proposito, verbis hominum quorumcumque est anteponendum. Patet conclusio ex jam præmissis, specialiter ex illo ad Rom. 3. *Est enim Deus verax, omnis homo mendax*.

Carollarium 1. Verba Dei sumta ad propositum, verbis hominum non sunt postponenda.

Corollarium 2. Verba hominum verbis Dei non sunt æquiparanda.

Corollarium 3. Peccant, qui ad verba hominum citius apponunt aurem & animum, quam ad verba Dei.

Conclusio 2. Clerus modernus plus honorans humana jura, quam verba evangelica, in hoc vestigia apostolica non imitatur. Patet conclusio ex antedictis, & specialiter ex illo dicto Apostoli ad Rom. 15. *Non enim aud eo aliquid loqui eorum, &c.* ut supra.

Corollarium. Sacerdotes in juribus humanis se occupantes, verbo Dei prætermisso, & in libris gentilium, & maxime curati,

ma-

ANNO CHRISTI 1433.

magis videntur adhærere huic fallaci sæculo, quam ipsi vero Deo. Et pro istis conclusionibus & corollariis facit illud quod legitur de beato Hieronymo, qui cum libros legeret Ciceronis, ab angelo correptus est, eo quod vir Christianus paganorum figmentis intenderet, & ponitur dist. 38. *Legimus*. Hinc in concilio Carthaginensi IV. statutum „ est: Episcopus gentilium libros non legat. „ Hæreticorum autem perlegat, aut pro necessitate aut pro tempore; & ponitur ea „ dist. *Episcopus*. Patet etiam ex isto, quod cum sacerdotes sunt servi super familiam Domini constituti, ut dent illis pro cibo tritici mensuram, ut dicitur Luc. 12. non debent tales cum paleis se occupare, Domino dicente per Jeremiam 23. *Quid paleis ad triticum? dicit Dominus*. Et tantum de notabili primo sit dictum.

II. Notabile.

Secundo nota; quod ponitur in articulo nostro tertio, *A sacerdotibus Domini*; Quod sacerdotes sunt duplices. Quidam enim sacerdotes sunt sacramento & justitia. Quidam autem sunt sacerdotes solo sacramento. Et qui sunt illi ostendit Augustinus contra „ litteras Petiliani sic inquiens. Ut enim sit „ quisque verus sacerdos, oportet ut non „ solum sacramento, sed justitia quoque in„ duatur, sicut scriptum est. *Sacerdotes tui* „ *induantur justitiam*. Qui autem solo sa„ cramento sacerdos est, sicut fuit pontifex „ Caiphas, persecutor unius & veri Sacer„ dotis, quamvis ipse verax non est, quod „ tamen dat verum est, si non suum det, sed „ Dei. „ Hæc ille. Et ponitur. 1. q. 1. *Do*„ *minus declaravit*. Ecce iste sanctus declarat quis sit verus sacerdos, & quis non verus sit sacerdos. Verus sacerdos quidem est, qui non solum sacramento, id est ordine & officio, sacerdos est, ut dicit glossa, super verbo *sacramento*; sed qui indutus est justitia, id est, qualibet virtute morali, juxta illud Matt. 3. *Sic enim decet nos implere omnem justitiam*. Ubi dicit doctor Ni„ colaus de Lira, „ Ibi accipitur justitia, „ non prout est virtus specialis, sed generalis, prout includit in se virtutem omnem. Hæc ille. Et ad idem loquitur Chrysostomus super Matt. 5. cap. super verbo; „ *Vos estis sal terræ*, ita dicens: Doctor „ omnibus virtutibus debet esse ornatus; de„ bet esse pauper, ut avaritiam libera vo„ ce castiget; debet esse suspirans, & lu„ gens seu sua vel alia delicta; debet esse „ mansuetus, ut magis indulgendo, quam „ judicando regat ecclesiam; ut magis ame„ tur, quam timeatur. Debet esse miseri„ cors aliis, sibi autem austerus, ut sibi „ quidem grave pondus justitiæ ponat, aliis „ autem leve. Debet esse mundo corde, ut „ non solum non se immisceat circa nego„ tia sæcularia; sed nec cogitet de mundo. „ Sit autem pacificus, ut tota ecclesia ejus „ quasi una sit anima. Ubi autem concor„ dia non est, nec oratio illic exauditur, „ nec oblatio suscipitur, quia nec Deus est „ ubi discordia dominatur. Debet autem „ paratus esse ad passionem, non vana de„ sideria martyrii habens: sed ut det mar„ tyribus constantiam dignam. „ Hæc ille. Et alibi ad idem loquitur sic inquiens: „ Multi sacerdotes & pauci sacerdotes, mul„ ti in nomine, & pauci in operatione. Vi„ dete ergo quomodo sedeatis super cathe„ dram, quia non facit cathedra sacerdo„ tem, sed sacerdos cathedram; non locus „ sanctificat hominem, sed homo locum. Non „ omnis sacerdos est sanctus, sed omnis san„ ctus est sacerdos. „ Et infra. „ Ideoque „ malus sacerdos de sacerdotio suo crimen „ acquirit non dignitatem. „ Hæc ille & „ ponitur 40. di. *Multi*.

Ex his sanctorum doctorum, & quam egregie dictis, patet notabile fore verum; puta quod sacerdotes sint duplices: veri scilicet & non veri, seu boni & mali; & ad hoc sunt adhuc aliæ scripturæ sanctorum. Hieronymus super Aggeum prophetam su„ per verbo *interroga sacerdotes legem*, „ Con„ sidera sacerdotum officium esse de lege „ interrogatis respondere. Si sacerdos ne„ sciat legem Domini, si ignorat legem Do„ mini, ipse arguit non esse sacerdotem Do„ mini. Sacerdotis enim est scire legem, „ & ad interrogationem respondere de lege. „ Hæc ille. Item, idem Hieronymus ad He„ liodorum. Non omnes episcopi sunt epi„ scopi. Attende Petrum, sed Judam con„ sidera. Stephanum suscipis, Nicolaum res„ pice; non facit ecclesiastica dignitas Chri„ stianam. Et sequitur. „ Non est enim fa„ cile in loco Petri & Pauli, scilicet te„ nere locum jam cum Christo regnante. „ Infatuatum sal, id est stulti prælati, ad „ nihilum prodest, nisi ut projiciatur foras, „ & a porcis conculcetur. „ Et ponitur 2. q. 7. *Non omnis* glossa super verbo: *infatuatum sal*; id est stulti prælati, insipidi in prædicando, fatui in delinquendo: *Nisi ut projiciatur foras*, id est deponatur; *& a porcis conculcetur*, id est dæmonibus, qui dominan„ tur malis prælatis, quasi pecori suo. Hæc „ gl. Item Aug. homil. VI. „ Non omnis „ qui dicit: Pax vobis, quasi columba est „ audiendus; corvi de morte pascuntur. Hæc „ columba non habet: immo de frugibus „ terræ vivit, innocens est victus ejus. „ Po„ nitur eadem q. *Non omnis*. glossa; corvo „ æquiparatur malus presbyter in nigredine „ vitiorum, in raucedine vocis, in voraci„ tate scilicet oblationum mortuorum, in „ fetore spiritus, in garrulitate, in furto. Hæc glossa. Ex cujus sancti dicto patet, quod boni sacerdotes comparantur columbis, & mali comparantur corvis. Et Ambrosius in sermone habito de Dominica de Abraham: „ Cavete fratres mendacium, quia omnes „ qui amant mendacium filii sunt diaboli, „ non solum in falsis verbis, sed in simula„ tis operibus mendacium est. Mendacium „ namque est Christianum se dicere & ope„ ra Christi non facere; mendacium est epi„ scopum, sacerdotem vel clericum se pro„ fiteri, & contraria huic ordini operari. „ Hæc ille, & ponitur 22 q. 5. *Cavete*. Et sic patet notabile fore verum.

Hoc genus sacerdotum malorum est multiplex. Quidam sunt, qui more gentium civiliter dominantur, & isti significantur per sacerdotes Pharaonis, de quo dicit Origenes super Gen. c. 16. tractans illam materiam. Emit ergo Joseph omnem terram Ægypti, ven-

vendentibus ſingulis poſſeſſiones ſuas; & ſequitur: "Præter terram ſacerdotum, quæ a rege tradita fuerat eis. Et vis ſcire, quid interſit inter ſacerdotes Dei & ſacerdotes Pharaonis. Pharao concedit terras ſacerdotibus ſuis, Dominus autem ſacerdotibus non conceſſit partem in terra, ſed dicit eis: Ego ſum pars veſtra. Obſervate ergo, qui hæc legitis, omnes Domini ſacerdotes, & videte quæ ſit differentia ſacerdotum, ne forte qui partem habent in terra & terrenis cultibus & ſtudiis vacant, non tam Domini quam Pharaonis ſacerdotes eſſe videantur. Hæc ille." Et de iſto plus dicetur in articuli noſtri proſecutione.

Quidam ſunt de oblationibus populi laute viventes, concubinas ſuas & pueros earum de eleemoſynis pauperum nutrientes. Iſti figurantur per ſacerdotes Bel, de quibus Daniel 14. *Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel*, &c. Sequitur: *Erant autem ſacerdotes Bel ſeptuaginta, exceptis uxoribus & parvulis & filiis*. Et infra: *Sacerdotes autem ingreſſi ſunt nocte, juxta conſuetudinem ſuam, & uxores & filii eorum, & comederunt omnia*. Et illos videtur apoſtolus tangere ad Philippenſes 3. dicens: *Imitatores mei eſtote, fratres, & obſervate eos qui ita ambulant, ſicut habetis formam noſtram. Multi enim ambulant, quos ſæpe dicebam, nunc autem flens dico, inimicos crucis Chriſti, quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum qui terrena ſapiunt*. De quibus etiam dixit Nicolaus papa. "Nullus miſſam audiat presbyteri quem ſcit concubinam indubitanter habere, aut ſubintroductam mulierem." Et ponitur di. 32. *Nullus*. Ubi dicit gloſſa: "Hic loquitur de illo cujus crimen eſt notorium, ut extra de cohabitatione clericorum & mulierum. *Veſtra*. Et ſuper verbo; *Scit*. gloſſa: Scientia juris, non facti. Sed certe quicquid dicat Jo. hoc tene pro certo, quod cum ſit notorium per ſententiam, ſive per confeſſionem, ſive per rei evidentiam de fornicatione ipſius, quod vitari debet." Extra. de cohabit. clericorum & mulierum. capit. *Vultis*. Hæc gloſ. Et Alexander II. præcipit, ut talis miſſam non cantet, nec evangelium legat, neque epiſtolam ad miſſam, neque ſit in presbyterio cum his ad divina officia. Qui præfatæ conſtitutionis obedientes non fuerint, maneant, neque partem ab eccleſia ſuſcipiant. Ponitur ea di. *Presbyter*. Et ad hoc ſonat lex Dei: *Sacerdos in quacumque ſit macula* &c.

Quidam ſunt ſacerdotes ambitioſi, cupidi & guloſi, qui honores & divitias quærunt, ut ſint aliis ſuperiores, & vivant in deliciis carnis, & iſti figurantur per ſacerdotes Baal, de quibus 4. Regum 1. *Nunc ergo omnis prophetans Baal & univerſos ſervos ejus, & cunctos ſacerdotes ipſius vocate ad me*. Baal ſuperior vel devorator interpretatur; Quos quidem ſacerdotes videtur pſalmiſta oſtendere dicens: *Qui devorant plebem meam ſicut eſcam panis*. Bernardus in epiſtola. "Quicquid præter neceſſarium victum aut ſimplicem veſtituram de altari retines, tuum non eſt, rapina eſt. Hæc ille." Hinc dicit apoſtolus 1. ad Timoth. 6. quaſi pro certa regula apoſtolica; *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus*. Et iſtam regulam ſervavit in opere Petrus apoſtolus verus Chriſti Jeſu vicarius, cum dixit, ut habetur Actuum 3. *Argentum & aurum non eſt mihi*. Quod penſans B. Bernardus lib. 4. ad Eugenium papam dicit: "Tu paſtor procedis deauratus tam multa circumdatus varietate, oves quid capiunt? Si auderem dicere: Dæmonum magis quam ovium paſcua hæc ſunt. Non ſic factitabat Petrus, non ſic ludebat Paulus." Et ſequitur: "Petrus neſcitur aliquando gemmis ornatus proceſſiſſe vel ſericis, non tectus auro, non vectus equo albo, nec ſtipatus milite, nec circumſtrepentium ſeptus miniſterio: abſque his tamen credebat ſatis poſſe impleri ſalutare mandatum Johan. 21. *Petre paſce oves meas*. In his ſucceſſiſti non Petro, ſed Conſtantino." Hæc ille.

Sunt alii ſacerdotes avari ſeu cupidi, figurati per ſacerdotes Dagon 1. Reg. 5. *Porro Dagon truncus ſolus remanſerat in loco ſuo propter hanc cauſam non calcant ſacerdotes Dagon & omnes qui ingrediuntur templum ejus ſuper limen Dagon in Azoto uſque in hodiernum diem*. Dagon interpretatur piſcis triſtitiæ. Sic avari ſacerdotes inſtar piſcis perambulant ſemitas maris, ad beneficia conquirenda, quorum magna, heu! in eccleſia eſt multitudo, juxta illud apoſtoli ad Philip. 2. *Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Jeſu Chriſti*. & Jerem. 6. c. dicitur: *A majore quippe uſque ad minorem omnes avaritiæ ſtudent, & a propheta uſque ad ſacerdotem cuncti faciunt dolum*: & ejuſdem 8. cap. dicitur: *A minimo uſque ad maximum omnes avaritiam ſequuntur, a propheta uſque ad ſacerdotem, cuncti faciunt mendacium*. Et Amos 9. *Avaritia enim in capite omni & noviſſimum eorum in gladio interficiam*. Hinc dicit poeta:

Impiger extraneos currit mercator ad Indos.
Pauperiem fugiens, &c.

Eſt enim, heu! paupertas Chriſti evangelica, data ſacerdotibus moderni temporis in contemtum & odium & venenum.

Alii ſunt ſacerdotes ignari, indocti in lege Domini, ſimiles noviſſimis de populo, de quibus Ezech. 22. *Sacerdotes ejus contemſerunt legem meam, & polluerunt ſanctuaria mea: inter ſanctum & prophanum non habuerunt diſtantiam, & inter pollutum & mundum non intellexerunt*. Iſaiæ 23. *Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos*. Iſti repreſentantur per ſacerdotes excelſorum, qui de extremis ſeu noviſſimis populi erant, de quo habetur 3. Reg. 12. *Et fecit*, ſcilicet Jeroboam, *fana in excelſis, & ſacerdotes de extremis populi*. Et ibidem 13. cap. *Fecit*, ſcilicet Jeroboam, *de noviſſimis populi ſacerdotes excelſorum, quicumque volebat implebat manum ſuam, & fiebat ſacerdos excelſorum*. Et hi, ut dictum eſt, ſunt in eccleſia inhabiles, ſacerdotes indocti, ignari legis divinæ, quaſi avaritia docti, pro ocio & lauticiis aſſumunt ſacerdotium, neſcientes Dominum, nec officium ſacerdotum ad po-

populum 1. Reg. 2. & Isaiæ 28. *Sacerdos & propheta nescierunt., & præ ebrietate absorpti sunt a vino: erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt judicium.* Item c. 56. dicit Isaias: *Speculatores ejus cæci, omnes nescierunt, universi canes muti, non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes somnia.* Et infra: *Ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam; omnes in viam suam declinaverunt, unusquisque ad avaritiam suam a summo usque ad novissimum.* Ad idem est Gregorius 6. cap. sui Pastoralis ita dicens: ,, Præconis quippe officium suscipit, quisque ad sacerdotium accedit, ut ante adventum judicis hujus terribiliter sequitur, ipse clamando scilicet gradiatur. Sacerdos ergo si prædicationis est nescius, quam clamoris vocem daturus est præco mutus? ,, Hæc ille. Et ponitur 42 di. *Sit rector.* Hi denique nescientes Dominum, nec officium sacerdotum ad populum, ut dictum est, vitia magnorum in dignitatibus utriusque status constitutorum palpant vecorditer & excusant. Quos Isaias nuncupat caudam longævi dierum & honorabilis cap. 10. sic inquiens. *Et disperdet Dominus ab Israel caput & caudam incurvantem & depravantem in die una.* Longævus & honorabilis ipse est caput. Propheta docens mendacium, ipse est cauda. *Et erunt qui beatificant populum istum seducentes, & qui beatificantur, præcipitati.* Hæc ille. Et Ezechiel vocat ipsos linitores parietum sine temperamento, & consutores pulvillorum sub omni cubito manus. Unde cap. 23. sic inquit: *Et ipse*, scilicet homo peccator, *ædificabat parietem; ille autem liniebat cum luto absque paleis.* Et infra: *Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis, ad capiendas animas.* Quod exponens Gregorius in Moral. lib. 18. parte 4. cap. 2. sic dicit: ,, Parietis quippe nomine peccati duritia designatur. Ædificare ergo parietem est contra se quempiam peccati obstacula construere. Sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur, ut quod illi perverse agentes ædificant, ipsi adulantes quasi nitidum reddant. Et subdit ibidem: ,, Ad hoc quippe pulvillus & cervical sub capite jacentis vel cubito ponitur, ut molliter quiescatur. Quisquis ergo male agentibus adulatur, pulvillum sub cubito vel cervical sub capite jacentis ponit, ut qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus, molliter quiescat, & ponitur XV. di. *Sunt nonnulli.* Item Isidorus de Summo bono. Sacerdotes pro populorum iniquitate damnantur, si eos aut ignorantes non erudiant, aut peccantes non arguant. Hæc ille. Et tales cum hoc persæpius etiam adulantur & adulterant Verbum Dei, contra illud apostoli 1. ad Thessal. 2. *Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis, neque in occasione avaritiæ, Deus testis est, nec quærentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis,* & contra illud 2. Cor. 2. *Non enim sumus, sicut plurimi, adulterantes Verbum Dei, sed ex sinceritate, sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur.* Si enim sacerdotes, prædicatores, confessores & ceteri capellani honorum, non adularentur personis quibuscumque omnium statuum spe turpis quæstus, multa peccata ruerent & cassarentur.

Alii sunt sacerdotes simoniaca hæresi infecti, qui similiter pactant & extorquent pecuniam pro sacramentis, quorum pater est ipse auctor Giezi, de quo 4. Regum 5. Quique Spiritus sancti gratiam pro impositione manuum, sive in sacerdotum ordinatione, sive in peccatorum absolutione, pro pecunia reddunt venalem; & istorum pater est Simon magus, de quo habetur Act. 8. Unde B. Gregorius in Registro: ,, Quisquis per pecuniam ordinatur, ad hoc ut fiat hæreticus promovetur. Et ponitur 1. q. 1. *Quisquis.* Item: Quicumque sacros ordines vendunt aut emunt, sacerdotes esse non possunt. Unde scriptum est anathema danti, anathema accipienti. Hæc est simoniaca hæresis; & ponitur 1. q. 1. *Quicumque.* Glo. super verbo hoc scilicet: *Sic dare vel accipere.* Item Gregorius. Quicumque studet pretii datione sacrum ordinem accipere, sacerdos non est; sed inaniter tantummodo dici concupiscit; Et ponitur 1. q. 1. *Quicumque studet.* Item Gregorius Nazianzenus. Spiritus sancti donum pretio comparare, quid aliud est, quam capitale crimen & simoniaca hæresis; ,, Ponitur e. q. *Qui studet.* Item Ambrosius de Mysteriis: ,, Cum ordinaretur episcopus, quod dedit aurum fuit, quod perdidit anima fuit: Cum alium ordinaret, quod accepit aurum fuit, quod dedit lepra fuit. Et ponitur e. q. *Cum ordinaretur.* Item Leo papa: Gratia, si non gratis datur, vel accipitur, gratia non est: Ponitur e. q. *Gratia.* Item Paschalius papa: ,, Patet simoniacos, velut primos præcipuos hæreticos, ab omnibus fidelibus respuendos; & si commoniti non resipuerint, ab exteris etiam potestatibus opprimendos. Omnia enim crimina ad comparationem simoniacæ hæresis, quasi pro nihilo reputantur. ,, 1. q. ult. c. *vultis* glos. super verbo *exteris*, id est laicis, qui extra ecclesiam habent hanc potestatem, ut supra di. 17. *Nec licuit.* 1. q. 3. q. 5. *principes.* Et super verbo: *pro nihilo.* dicit glos. Hoc dicitur in detestationem criminis, & ad terrorem. Utinam omnipotens Deus concitaret tam spiritualem quam sæcularem dignitates, ad simoniacam hæresim destruendas. Pro quo orat omni animo, specialiter in jejunio quadragesimæ ipsa ecclesia, & credo quod ipsam in isto, sicut & in aliis, exaudiet finaliter cum effectu.

Et istam simoniacam hæresim laudabilis prædicator regni Bohemiæ divæ memoriæ Johannes Hus, sacræ theologiæ baccalarius formatus, solemniter detestatus est scripto, verbo, & opere, ad tantum quod ad futuram posterorum memoriam in pariete capellæ Bethleem in Praga in scriptis reliquit, propter quod a quibusdam prælatis canonicisque fratribus in odium captus est, & usque ad mortem diram passus est persecutionem: Cujus tamen vitæ bonitatem, morum honestatem, ac scientiæ famositatem novit to-

totum regnum Bohemiæ, & maxime hi cum quibus personaliter est conversatus.

Et de istis generibus malorum sacerdotum, seu solo sacramento, dicit Hugo de Claustro animæ: Accessit ad Jesum Petrus, accessit & Judas, accesserunt discipuli, accesserunt & milites crucifigentes, accedunt & perversi sacerdotes..... & sequitur: Legem Dei nec sciunt nec discunt; vacantes otiis, comessationibus & ebrietatibus student, terrenis inhiant, terrena sapiunt, assidui in plateis, in ecclesia rari, tardi ad investigandam culpam peccatoris, parati ad quærendum vestigia leporum, velociores ad congregandum canes, quam ad vocandum pauperes; libentius porrigunt panem canibus, quam pauperibus, plures serviunt eis ad mensam, quam ad altare; famulos aut famulas habere secum volunt, sed clericos habere non possunt, quia nolunt. Hi sunt quorum thalamus ornatior est ecclesia sua, mensa paratior altari, scyphus calice pretiosior, equus carior missali, cappa pulchrior casula, camisia delicatior alba. Ecce quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum.

Et tantum de notabili secundo sit dictum.

Conclusio quoad illud notabile sit ista: Nemo amplius nocet in Dei ecclesia, quam mali sacerdotes. Patet prima conclusio Malachiæ 2. *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore ejus, quia angelus Domini exercituum est; vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege, irritum fecistis pactum Levi, dicit Dominus exercituum.* Et per Augustinum sic inquientem: „ Nemo quippe in ecclesia amplius nocet, quam qui perverse agens, nomen vel ordinem sacerdotis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit; & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Episcopus itaque qui talia crimina non corrigit, magis dicendus est canis impudens, quam episcopus, & ponitur 83. dist. *Nemo.* Ad idem est Ambrosius in epist. ad Theodosium imperatorem: Nihil in sacerdote tam „ periculosum apud Deum, turpe apud homines, quam quod sentiat veritatem non libere pronunciare; quod ex inordinata & indisciplinata multitudine sacerdotum hodie datur contemtui nostræ redemtionis venerabile sacramentum; nam qui debuerunt esse vicarii apostolorum, filii Petri, facti sunt socii Judæ & præambuli antichristi. Hæc ille.

Corollarium I. Causa ruinæ populi sit maxime ex culpa malorum sacerdotum. Patet; quia propter reverentiam ordinis culpa eorum extenditur in exemplum, ut dictum est per Augustinum. Et pro isto est etiam Beda super Matt. 21. *Intravit Jesus in templum, & ejiciebat omnes vendentes & ementes de templo, &c.* ita dicens: „ Post numerata mala ingressus templum, vendentes & ementes ejecit, in hoc innuens, quod causa ruinæ populi maxime sacerdotum fuit culpa. Dum enim vendentes percutit, ostendit unde radix prædicationis processit. Hæc ille. Et Gregorius in homil. ejusdem evangelii: „ Qui enim narravit mala ventura, & protinus templum ingressus est, ut de illo vendentes & ementes ejiceret, profecto innotuit, quod ruina populi maxime ex culpa sacerdotum fuit. Eversionem quidem describens, sed ementes & vendentes in templo feriens, in ipso effectu sui operis ostendit unde radix prodiit prædicationis. „ Hæc ille. Et Jeremiæ 23. *A prophetis enim Jerusalem egressa est pollutio super omnem terram.* Et Daniel. 13. *Iniquitas egressa est de Babylone a senioribus judicibus, qui videbantur regere populum.*

Corollarium 2. Nulli homines sic scindunt ecclesiam Dei, sicut mali sacerdotes. Et pro isto est Hieronymus dicens ita: „ Veteres scrutans historias invenire non possum ita scidisse ecclesiam, & de domo Dei populos seduxisse, præter eos qui sacerdotes Dei positi sunt & prophetæ, id est speculatores. Isti ergo vertuntur in laqueum tortuosum, & in omnibus scandalum sunt ponentes. „ Et ponitur 24. q. 3. *Transferunt.*

Corollarium 3. Causa præcipua defectus veræ pacis in ecclesia, videtur esse fastus, avaritia, & lubricitas malorum sacerdotum. Patet ex corollario præcedenti. Cum enim scindant ecclesiam Dei, ut dicit corollarium; sequitur quod ipsi sunt causa defectus in ecclesia veræ pacis.

Corollarium 4. Pro reformatione ecclesiæ in membris, heu! multum infectæ, a sacerdotio principalius est incipiendum, & pro isto est Chrysostomus super Matt. c. 21. in opere imperfecto sic dicens: „ quemadmodum medicus, quando primum ingreditur ad infirmum, statim de stomacho ejus interrogat, & eum componere festinat; quia si stomachus sanus fuerit, totum corpus validum est: ita si sacerdotium integrum fuerit, tota ecclesia floret; si autem corruptum fuerit, omnis fides marcida est. „ Et idem Chrysost. ibidem sic inquit: „ Videte ergo, sacerdotes, quomodo vos componatis in verbo & opere; quoniam sicut in corpore, si aliquod infirmatum fuerit membrum, non omnino languet, omnia membra videntur infirma. Sic si aliquis Christianorum peccaverit, non omnino peccant & sacerdotes; si autem sacerdotes fuerint in peccatis, totus populus convertitur ad peccandum. Item ad idem est Gregorius: Vulnerato namque pastore, quis curandis ovibus adhibet medicamenta? aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui jaculis hostium sese feriendum exponit? aut qualem de se fructum producturus est, cujus gravi peste radix infecta est? Hæc ille. Et ponitur 1. q. 1. *Vulnerato.* Utinam hoc venerandum concilium sententias istorum doctorum pensaret cordialiter; videret utique unde pro reformatione ecclesiæ foret incipiendum.

Media autem efficacia pro reformatione ecclesiæ videntur ad præsens esse duo. Primum suscitatio ordinationis Christi. Secundum, extinctio traditionis contrariæ. Et pro isto est Apostolus 1. Corint. 1. ita dicens: *Obsecro vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata; sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.* Et sequitur 3. cap. *Cum enim quis dicit: Ego quidem sum Pauli; alius autem, ego Apollo; nonne homines estis? Quid igitur est Apollo, quid vero Paulus? ministri ejus cui credidistis.* Et infra: *Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus.* Et ad Philippenses 3. dicit idem Apostolus: *Idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula.*

Conclusio 2. Nemo autem in ecclesia Dei prodest amplius, quam veri Domini sacerdotes. Patet ista conclusio per illud Judith 8. *Et nunc, fratres, quoniam vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum; ad eloquium vestrum corda eorum dirigite.* Patet etiam per Augustinum ad Valerium sic inquientem: „ Nihil est in „ hac vita, & maxime hoc tempore, dif„ ficilius & laboriosius & periculosius epi„ scopi aut presbyteri aut diaconi officio; „ sed apud Deum nihil beatius, si eo modo „ militatur, quo noster imperator jubet. Et ponitur 40. di. *Nihil.* Patet etiam conclusio; quia sunt sal terræ & lux mundi, ut dominus Matt. 5. dicit.

Corollarium ad istam conclusionem. Veri Domini sacerdotes plus quam reges aut corporis parentes sunt honorandi. Unde Chrysostomus de dignitate sacerdotum lib. 3. „ Per ipsos sacerdotes Christum induimus, „ per ipsos membra ipsius beati capitis ef„ ficimur. Quoniam ergo nobis isti non so„ lum reverendi magis quam reges aut judi„ ces; sed etiam magis erunt honorabiles „ quam parentes. Hæc ille. Et Apostolus 1. ad Thessal. 5. *Rogamus autem vos, fratres, ut noveritis eos qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & monent vos, ut habeatis illos abundantius in caritate, propter opus illorum, & pacem habete cum eis.* Item 1. ad Timot. 5. *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina*; ubi dicit doctor Nicolaus de Lira: Qui bene præ„ sunt presbyteri faciendo devote divina of„ ficia, & ministrando subditis ecclesiastica „ sacramenta, duplici honore digni habe„ antur; & hic duplex honor est, ut exhi„ beatur eis reverentia, & administrentur „ eis necessaria. Hæc ille.

Corollarium 2. Multiplicatis veris sacerdotibus Domini, militans ecclesia in suis membris notabile recipiet incrementum. Patet de primitiva ecclesia, Actuum 2. *Dominus autem adaugebat qui salvi fiebant quotidie in idipsum; sicque crescebat numerus discipulorum.* Actuum 6. & Actuum 5. dicitur: *Magis autem augebatur in Domino credentium multitudo virorum & mulierum.* At idem dicitur Proverb. 29. *In multitudine justorum lætabitur vulgus; cum impii sumserint principatum, gemet populus.*

Corollarium 3. Ecclesiæ viantis prælati inordinatos & inhabiles ad sacerdotium promoventes, periculosam & enormem inducunt populi Christiani discratiam. Patet 3. Regum 12. & 13. *Quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos excelsorum,* &c. Hac causa peccavit domus Jeroboam, & eversa est & deleta de superficie terræ. Ex hoc crevit in populo notabilis discratia, & idololatria in Dan, & in Bethel; & ideo dicit Apostolus 1. Timot. 5. *Manus nemini cito imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.*

Nota quia dicitur in nostro articulo *libere* &c. Circa istum terminum *libere*, qui ponitur in articulo, est notandum, quod libertas, ut communiter dicitur, est naturalis facultas ejus quod cuique facere libet; & hæc est applicabilis sive ad bonum sive ad malum. Unde Eccli. 15. *Apposui tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem mors & vita, bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi.*

Ponitur autem communiter triplex libertas, scilicet culpæ, gratiæ & gloriæ.

Libertas culpæ est impudentia quodcumque facinus perpetrandi, de qua loquitur Apostolus ad Rom. 6. *Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ.* Hanc, heu! habet major pars Christianorum, de qua Proverb. 2. *Lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Contra quam loquitur Apostolus ad Gal. 5. *Vos autem in libertatem vocati estis, fratres, tantum ne libertatem detis in occasionem carnis.* Et 1. Pet. 2. *Quasi liberi & non quasi velamen malitiæ habentes libertatem, sed sicut servi Dei.* Doctor Nicolaus de Lira super verbo: *Tantum ne libertatem detis in occasionem carnis,* „ quasi diceret: Hoc tamen est vobis valde „ necessarium, quod non laxetis vos ad se„ quendum carnis impulsum. Hæc ille.

Libertas gratiæ, est confidentia intrepide bene agendi, de qua Apostolus 2. Cor. 3. *Dominus spiritus est; ubi autem spiritus Domini ibi libertas*; scilicet contemplandi veritatem. Hæc ille. De hac libertate dicitur Proverb. 15. *Secura mens quasi juge convivium.*

Libertas gloriæ, est quiescentia hominis in Deo: absque animæ & corporis dolore, de qua ad Rom. 8. *Creatura liberabitur a servitute corruptionis*, id est libertatem habebit gloriæ filiorum Dei; ubi dicit doctor de Lyra: „ Ipsa creatura, id est humana „ natura, liberabitur a servitute corruptio„ nis, quando in resurrectione corpus exa„ nime gloria fiet corpus immortale. Hæc ille. De hac Apocal. 21. *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis,* &c.

Non ergo intendimus loqui in articulo nostro de libertate generaliter aut nimis late sumta, ut scilicet secundum hanc libertatem passim seu indifferenter unusquisque usurpet sibi officium prædicandi, sive sit idoneus aut non idoneus, habilis aut inhabilis, vocatus seu non vocatus, missus seu non missus, ut nos temere dicunt & autumant in regno Bohemiæ, licet minus juste: sed in præsenti loquimur districtius de libertate, non prout est libertas malitiæ, sub ratione qua hu-

jusmodi, sed ut dicit facultatem ab ipso Domino concessam & approbatam, quam quisque suscipere dicitur, quando ad ordinem diaconatus aut presbyteratus legitime est susceptus; cui nullum impedimentum illegitimum obsistere deberet, secundum legem Domini nostri Jesu Christi, cum nulli præcepto divino aliquod impedimentum illegitimum debet officere aut nocere. Igitur isti mandato Christi, quo diaconibus & sacerdotibus injungitur prædicationis officium; nullum debet officere impedimentum illegitimum, etsi aliquid obsit quod alicui ambiguum videatur. De hoc mandato attendunt probationes infra dicendæ, ubi deducetur, Dei auxilio, quod tam diaconibus quam sacerdotibus prædicare evangelium sit præceptum.

Circa hoc notabile sit ista conclusio.

Circumscripto quolibet impedimento legitimo, sacerdos fidelis, cui Deus concessit hujusmodi libertatem, per ministerium episcopi, quod sui est officii loco & tempore, tenetur fideliter exequi cum effectu. Patet de Christo, dicente ad Mariam matrem suam, ut habetur Lucæ 2. *Quid est quod me quærebatis? nesciebatis, quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Et Act. 5. *Non enim possumus quæ vidimus & audivimus non loqui.*

Corollarium. Sacerdos Domini idoneus non debet prohiberi ex causa aliqua palliata a libera verbi Dei prædicatione. Patet, quia non debet prohiberi a libertate sibi a Deo concessa per ministerium episcopi, quin quod sui officii & fideliter exequatur. Patet igitur coroll. 8. sequitur: *Alienis*, ubi dicit "Leo papa. Quid est *Manus nemini cito imposueris*, nisi ante ætatis maturitatem, ante tempus examinis, ante meritum obedientiæ, ante experientiam disciplinæ sacerdotalis, honorem tribuere non probatis? Et quid est communicare peccatis alienis, nisi effici talem ordinationem, qualis iste est qui non meruit ordinari?" Et ponitur di. 78. *Quid est*. Et Chrysostomus de dignitate sacerdotali, lib. 3. "Qui ordinat indignos, eisdem subjacet pœnis, quibus illi qui indigne sunt ordinati, etsi dicunt eorum se vitia ignorasse. Unde Apostolus ad Timot. 5. *Manus nemini cito imposueris, ne communicaveris peccatis alienis*. Immo ex hoc gravius peccatum & crimen efficitur, quoniam assumserunt vel promoverunt eum quem ignorabant, atque id quod putabatur esse excusatio, fit accusatio." Hæc ille. Ideo Apostolus loquens de ordinando in sacerdotem, dicit, ut habetur 1. ad Timot. 3. *Oportet autem illum habere testimonium bonum ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat & in laqueum diaboli*. Et tantum sit dictum de notabili 2. pro præsenti.

Notabi- Quantum ad notabile tertium, quia dicitur in articulo nostro: *Verbum Dei &c. debet prædicari & annuntiari*. Quod hoc verbum *debet*, non solum tenetur consultive, sic quod importet consilium; sed tenetur præceptive, obligans sub præcepto. Et pro isto ulterius noto differentiam inter præceptum Dei & consilium. Præceptum enim Dei est doctrina seu statutum obligans hominem sub poena peccati mortalis. Consilium autem Dei est doctrina Dei specialis, solum obligans sub poena peccati venialis. Et istam differentiam innuit Augustinus dicens: "Quisquis præceptis Domini non obtemperat, reus est & debitor poenæ." Et paulo post: "Præcepto Domini non obedire peccatum est, & consilio si uti nolueris, minus boni adipisceris." Ad idem est Gregorius "ad Jovinianum. Quod præcipitur, imperatur; quod imperatur est necesse fieri; nisi fiat, poenam habet; ubi consilium dare, offerentis est arbitrium; ubi præceptum est, necessitas est servitutis." Et "ponitur 14. q. 1. *Quisquis*. Differt tamen præceptum Domini a præcepto canonico. Unde Gelasius papa: Aliquando enim pro necessitate vel utilitate ecclesiæ mutilantur & relaxantur præcepta canonica." Ponitur 1. q. 7. *Et si* 1. Et Leo papa: "Sicut quædam sunt quæ nulla possunt ratione convelli; ita multa sunt, quæ aut pro necessitate temporum, aut pro consideratione ætatum oportet temperari, illa semper conditione servata, & in his quæ vel dubia fuerint, aut obscura noverimus, sequendum quod nec præceptis evangelicis contrarium, nec decretis sanctorum patrum inveniatur adversum." Et ponitur 14. di. *Sicut quædam* ubi glo. super verbo: *Sicut quædam*. "Ut præcepta decalogi & forma baptismi, & forma conficiendi corpus Christi." Hæc glo. Ex isto textu & glo. sequitur evidenter, si præceptum decalogi, forma baptismi & forma conficiendi corpus Christi nulla possunt ratione convelli, ob hoc quod sunt præcepta Dei, similiter communio divinissimæ eucharistiæ sub duplici specie ad plebes fidelium, cum sit Christi præceptum & institutio, ut late & fundate deductum est per magistrum de Rokezana, nulla potest convelli ratione.

Conclusio pro primo notabili sit ista:

Verbi Dei verax & fidelis prædicatio est populo Christiano multum necessaria ad salutem. Patet ista conclusio per illud ad Rom. 10. *Quomodo invocabunt eum, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? quomodo vero prædicabunt nisi mittantur?* Sequitur: *Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*. Et Isaiæ 1. *Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorrhæ similes essemus*. Ex isto sequitur, quod sacerdotes omittentes veracem & fidelem verbi Dei prædicationem, multum nocent populo. Patet, quia privant ipsum effectibus quos facit verbum Dei, qui sunt isti.

Primus, quia cibat animam. Matt. 4. *Non in solo pane vivet homo.*

De octo effectibus verbi Dei. Secundus, quia vivificat. Jon. 5. *Venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, & qui audierint vivent*. Tertius quia sanat Psal. *Misit verbum suum & sanavit eos*. Et Sap. 16. *Non herba neque ma-*

malagma sanavit illos, sed tuus divinus sermo qui sanat omnia. Quartus, quia mundat Johan. 15. *Jam vos mundi estis propter sermonem*, &c. Quintus, quia illuminat Psal. *Lucerna pedibus meis verbum tuum.* Sextus, quia a peccato conservat. Psal. *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi.* Septimus, quia a morte æterna custodit. Johan. 8. *Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.* Octavus, quia beatificat. Luc. 11. *Beati qui audiunt verbum Domini & custodiunt illud.* Ecce isti sunt effectus verbi Dei & alii quamplures.

2. Coroll. Secundo, ex ista conclusione sequitur, quod sacerdotes omittentes veram & fidelem prædicationem, omittant opus populo Christiano necessarium ad salutem. Patet ex isto, quod inter omnia officia, post vitæ justitiam, prædicatio verbi Dei est plus laudanda. Cum enim sacerdotis officium videatur in quinque includi. Primum est evangelium Christi veraciter prædicare. Secundum est Deum pro sua ecclesia continue exorare. Tertium est Dei sacramenta quibus competit gratis conferre. Quartum est in sacris scripturis tantummodo studere. Quintum est perfectionis exemplum ceteris viantibus patenter præbere. Prædicatio verbi Dei prodest longe extensius & evidentius: ideo est operatio ecclesiæ pretiosa. Hinc Salvator noster per tres annos & ultra publice prædicavit, & semel missavit, ut patet ex decursu evangelii. Non tamen volumus ex isto, quod etiam solum semel sacerdos in vita sua misset: sed ut sit diligentior, aut minimum ita diligens de evangelizatione verbi Dei, sicut de missatione; cujus oppositum, heu! fit in ecclesia. Multæ missæ communes, & paucæ prædicationes fiunt, & populus cæcus in multis missationibus ponit salutem. Præcepta Dei ignorat, de verbo Dei non curat, de vita Christi certissima non inquirit. Exinde sequitur altarium multiplicatio, & per consequens sacerdotum inhabilium, aliquando de tribus aut quatuor missis pretio conductorum. Et de isto dicitur Osee 8. *Multiplicavit Ephraim altaria ad peccandum, factæ sunt ei aræ in delictum.* Sed & Dominus visitat aliquando puniendo in præsenti. Unde Amos 3. sic dicitur; *In die, cum visitare cœpero prævaricationes Israel, super eum visitabo, & super altaria Betel, & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram, & percutiam domum hyemalem cum domo æstivali.* Et Osee 10. *Disperdentur excelsa idoli domus Israel, lappæ & tribulus ascendet super aras eorum;* ut in multis regionibus ad oculum jam apparet. Et tantum de notabili quarto ad præsens.

Actus secundæ diei. Quantum ad secundum principale, ponimus articulum nostrum sic in forma.

Verbum Dei, exemplo Christi & apostolorum, a sacerdotibus Domini libere ac fine impedimento fideliter ac veraciter debet prædicari & annuntiari. Et est articulus in forma. Pro veritate istius articuli primo ponam aliqua motiva; demum legem Dei, &c.

Suppono primo, quod Christus sit verus Deus & verus homo. Patet ex fide Matt. 16. *Tu es Christus Filius Dei vivi*; & 1. Johan. ult. habetur: *Hic est verus Deus & vita æterna.*

Suppono secundo, quod Christus sit optimus legis interpres. Patet similiter ex fide & Lucæ ultimo. *Et incipientes a Moyse & omnibus prophetis interpretabatur illis scripturas, quæ erant de ipso.*

Istis suppositionibus sic stantibus, sic arguitur sub compendio. Christus verus Deus & verus homo, optimus Legis interpres, approbat verbo & opere istum nostrum articulum: igitur est verus & catholicus. Tenet consequentia ex suppositione. Antecedens patet ex hoc quod prædicavit in monte, in campestribus, in mari, in domo, in templo, in synagogis, ut patet ex decursu evangelii; & verbo idem docuit, ut patet Matt. ult. & Marci ultimo. Igitur &c.

Secundo arguitur sic. Quodlibet Christi præceptum est libere exequendum: sed prædicatio verbi Dei est sacerdotibus Christi præcepta: igitur &c. Consequentia nota est cum majore; & minor patet Matt. ult. & Actuum 10. Igitur &c.

Item arguitur: Quodlibet opus a Domino Jesu præceptum & ardue injunctum, sacerdotibus libere exequendum est; sed prædicatio verbi Dei est hujusmodi: igitur &c. Major probatur: Nam alias sacerdotes peccarent per transgressionem divinæ injunctionis; & minor patet Matt. ult. &c.

Jam vero pro isto articulo ponimus legem Dei & primo novam, deinde veterem. Mat. 10. *Convocatis Jesus duodecim discipulis, dedit illis potestatem spirituum immundorum* &c. Et sequitur: *Hos misit Jesus præcipiens eis & dicens: In viam gentium ne abieritis*, &c. Et sequitur: *Euntes autem prædicate dicentes: quoniam appropinquavit regnum cœlorum.* Et hoc commemorat Petrus verus Christi vicarius Act. 10. dicens: *Et præcepit nobis prædicare populo & testificari*, &c. Item Matt. ultimo: *Euntes autem docete omnes gentes*, &c. Item Marc. ult. *Euntes autem in mundum universum, prædicate evangelium omni creaturæ: &c.* Sequitur: *Illi autem profecti prædicaverunt ubique*, &c. tamquam præcepto Domini obedientes. Et 1. Cor. 9. dicit Apostolus: *Væ mihi si non evangelizavero. Si enim volens hæc egero, mercedem habeo; si autem invitus, dispensatio mihi credita est.* De qua dispensatione dicit Salvator Luc. 12. *Quis putat est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille servus, quem cum venerit Dominus, invenerit ita facientem.* Ecce Apostolus dicit: *Væ mihi*, &c. quod scilicet *væ* significat damnationem, & non propter aliud, quam propter præcepti transgressionem. Et modicum ante dicit idem Apostolus: *Nam si evangelizavero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit.* Ubi dicit Nicolaus de Lira. „ Necessitas enim mihi incumbit ex præcepto Dei. „ Hæc ille.

Et hoc præceptum Christi sancti Dei apostoli sollicitius implevere. Patet de Petro apostolo; unde 2. Pet. 1. dicit: *Justum autem arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione.* Patet etiam de Paulo, qui dicit 2. Timot. 2. *Memor esto Jesum Christum Dominum nostrum resurrexisse a mor-*

ANNO CHRISTI 1433.

a mortuis ex semine David, secundum evangelium meum, in quo laboro usque ad vincula; sed verbum Dei non est alligatum; ideo omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur. Hinc præcepit suo discipulo Timotheo, ut habetur 2. Timot. 4. *Prædica verbum, insta opportune, importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.* Et infra. *Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac evangelistæ, ministerium tuum imple.* Et sic de aliis legis novæ scripturis.

Sequuntur veteris legis jam scripturæ. Isaiæ c. 58. *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum; & domui Jacob peccata eorum.* Ejusdem 40. *Vox Domini dicentis: clama. Et dixi: Quid clamabo? Omnis caro foenum, &c.* Et infra: *Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion, exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem; exalta & noli timere.* Item Ezechiel. 3. & 17. *Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, & audies de ore meo verbum, & annuntiabis eis ex me; si dicente me ad impium: Morte morieris: non annuntiaveris ei, neque locutus fueris ut avertatur a via sua impia, ipse quidem in iniquitate sua morietur; sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* Et quare requiret Dominus sanguinem, nisi quia præceptum prædicationis ad peccatorem non est executus? cap. vero 33. Ezech. dicitur: *Quod si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodiat, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem ejus de manu tua requiram.* Glossa interlinearis Gregorii: "Quia tacuisti & noluisti esse sollicitus in prædicatione, particeps eris in damnatione, nisi propter præcepti Domini omissionem. Hinc Isaiæ 6. in persona talium dicitur: *Quia tacui, væ mihi.* Item Jonæ 1. *Factum est verbum Domini ad Jonam filium Amathi dicens: Surge & vade in Ninivem civitatem magnam, & prædica in ea, quia ascendit malitia ejus coram me.* Et in cap. 3. subditur: *Surge & vade in Ninivem civitatem magnam, & prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te.* Item Jeremiæ 7. *Verbum quod factum est ad Jeremiam a Domino dicens: Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbum illud &c.* Et si aliquis dicat hoc fuisse tantum prophetis præceptum, audiat Apostolum ad Rom. 15. dicentem: *Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam sunt.* Et Jacob. 5. cap. *Exemplum accipite, fratres, exitus mali & longanimitatis, laboris & patientiæ prophetarum, qui locuti sunt in nomine Domini.* Item Levit. 10. loquens ad Aaron & filios: *Habeatis scientiam discernendi inter sanctum & prophanum, inter pollutum & mundum, doceatisque filios Israel omnia legitima mea, quæ locutus est Dominus ad eos per manum Moysi.* Et Deut. 31. *Leges verba legis hujus coram omni Israel, audientibus eis.* Sequitur: *ut audientes discant, & timeant Dominum Deum nostrum, & custodiant & impleant omnes sermones legis hujus.*

Ex istis sequitur, quod sacerdotes Domini non debent timere fideliter exequi mandatum prædicationis. Unde Jeremiæ. 1. *Tu ergo accinge lumbos tuos, & surge & loquere ad eos omnes quæ ego præcipio tibi, ne formides a facie eorum, neque enim timere te faciam vultum eorum.*

Secundo sequitur, quod veraces sacerdotes Domini non debent quærere subtilitatem in prædicando, dummodo fideliter annuntient verbum Dei. Patet de Paulo, 1. Cor. 2. *Et ego cum venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium Christi.* Hinc dicit ad Coloss. 2. *Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in subtilitate sermonis.* Et Jeremiæ 1. dicitur de ipso Jeremia: *A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum. Et dixit Dominus ad me: Noli dicere: quia puer ego sum, quoniam ad omnia quæ mittam te ibis, & universa quæcumque mandavero loqueris. Ne timeas a facie eorum, quia ego tecum sum, & eruam te, dicit Dominus Deus.*

Item Apostolus 1. Cor. 1. *Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare, non in sapientia verbi, ut non evacuetur crux Christi.* Ubi dicit doctor Nicolaus de Lira: Licet Christus miserit apostolos ad utrumque, tamen ad docendum principaliter; & ideo per seipsos prædicabant, per ministros autem inferiores ut frequentius baptizabant. Cujus ratio est quia virtus vel ratio baptizantis nihil operatur in baptismo, propter quod non refert per majorem ministrum vel minorem baptizari. Virtus autem & sapientia prædicantis multum & valde conferunt in prædicatione; & ideo apostoli, qui majores erant, circa prædicationem se magis occupabant, exemplo Christi, qui per seipsum docebat, & per suos discipulos baptizabat, ut habetur Johan. 3. Hæc ille.

Jam restat adducere auctoritates sanctorum doctorum pro articuli nostri tertii veritate. Gregorius in suo Pastorali cap. 15. tractans istum textum Exodi 28. *Audiatur sonitus*, scilicet Aaron, *quando ingreditur & egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.* "Sacerdos namque ingrediens vel egrediens moritur, si de eo sonitus prædicationis non auditur; quia iram contra se occulti judicis exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Apte autem tintinnabula vestimentis illius describuntur inserta. Vestimenta etenim sacerdotis quid aliud quam recta opera debemus accipere, propheta testante, qui ait in psalmo: *Sacerdotes tui induantur justitiam?* Vestimentis itaque illius tintinnabula inhærent, ut vitæ viam cum linguæ sonitu ipsa quoque opera sacerdotis clament. Hæc ille, & ponitur 43. di. *sit rector.* Augustinus in prologo sermonum suorum. Pauci sunt sacerdotes qui verbum Dei juste prædicant; sed multi sunt qui damnabilia tacent. Alii ex ignorantia, qui edoceri recusant; alii ex negligentia, qui verbum Dei contemnunt. Sed nec illi, nec isti possunt de culpa taciturnitatis excusari, cum nec illi præesse debeant, qui prædicare nesciunt, nec ipsi tacere debent, quoniam prædicare sciunt, licet non præsint. Hæc ille. Hieronymus su-

ANNO CHRISTI 1433.

„ super illo textu Ezech. 3. *Si dicente me ad impium*, &c. Prædicare tenetur sacerdos; videat ne timor humanus eum tacere faciat. Magnum discrimen est Dei tacere sermones ob triplicem causam, videlicet propter timorem, vel propter pigritiam, vel propter adulationem. Hæc ille. Chrysostomus homilia 46. " Sacerdotes nisi omnem veritatem manifestaverint populo, dabunt rationem in die judicii. Hæc ille. Sed quare dabunt pro isto rationem, nisi quia præceptum Domini de prædicatione ad populum omisere? Isidorus lib. 3. de Summo bono: Sacerdotes pro iniquitate populorum damnabuntur; si eos ignorantes non erudiant, aut peccantes non arguant. „ Hæc ille. Item Gregorius Venantio episcopo: " Ephesiis Apostolus dicit: *Mundæ sunt manus meæ a sanguine omnium vestrum: Non enim subterfugi, quominus annuntiarem vobis omne consilium Dei*. Mundus ergo a sanguine eorum non esset, si eis Dei consilium annuntiare noluisset; quia cum increpare delinquentes noluerit, eos procul dubio tacendo pastor occidit. „ Et ponitur di. 43. *Ephesii*. Item Gregorius homil. 3. super isto textu Osee 4. *Peccata populi mei comedunt*. " Nos qui ex oblationibus vivimus fidelium, quas illi pro peccatis suis obtulerunt, si comedimus & tacemus, eorum procul dubio peccata manducamus. Pensandum ergo est quantæ damnationis est sine labore percipere mercedem laboris; quanti criminis est, pretia peccatorum accipere mercedem laboris; & nihil contra peccata prædicando dicere. „ Hec ille. Item Augustinus in libro contra Manichæos: Olim jussus est frater præmortui fratris uxorem ducere, ut non sibi, sed illi suscitaret sobolem, ejusque nomine vocaret quod inde nasceretur. Quod si recusaret, discalciatus uno pede conspui omnino solebat in facie. Nunc autem evangelii quisque prædicator ita in ecclesia debet laborare, ut defuncto fratri, id est Christo, suscitet semen, qui pro nobis mortuus est, & quod suscitatum fuerit ejus nomine accipiat: at vero qui electus ab ecclesia ministerium evangelizandi & baptizandi renuerit, ab ipsa ecclesia digne meritoque contemnitur. Et sequitur: Qui autem curam lucrandorum refugit aliorum, discalciati illius non solum figuratum significavit, sed in se impletum portavit opprobrium. Hæc ille, & ponitur 8. q. 1. *Olim*. Item Nicolaus papa: " Dispensatio est nobis coelestis seminis injuncta: væ si non semper severimus, væ si tacuerimus, cum electionis vas formidet & clamet, quanto magis cuilibet exiguo metuendum est. Proinde sicut non leve discrimen incumbit pontificibus siluisse quod congruit; ita his, quod absit, non mediocre periculum est, quod cum debeat parere despiciunt. Hæc ille, & ponitur 43. di. *dispensatio*.

Ad idem est concilium Toletanum: " Ignorantia mater cunctorum errorum, maxime in sacerdotibus vitanda est, qui docendi „ officium in populo Dei susceperunt. Sacerdotes enim legere sacras scripturas admonentur, Paulo apostolo dicente ad Timot. *Attende lectioni & exhortationi & doctrinæ; semper permane in his*. „ Item ex concilio Carthaginensi. " Episcopus rei familiaris nullam curam ad se revocet; sed ut lectioni, & orationi, & verbo prædicationis tantummodo vacet. Sciant ergo sacerdotes scripturas sacras & canones, & omne opus eorum in prædicatione & doctrina consistat, & ædificent cunctos, tam fidei scientia, quam operis disciplina. Et ponitur di. 38. *Ignorantia*.

Jam ergo ostensum est ex scriptura sacra, praxi Christi & apostolorum, sententiis sanctorum doctorum & conciliorum, quod verbum Dei a sacerdotibus Domini debet prædicari sub præcepto. Non solum autem a sacerdotibus Domini, sed etiam a diaconis debet annuntiari verbum Dei: unde magister in 4. sententiarum dist. 24. " Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi. „ Et paulo post: „ Prædicare evangelium & apostolum. Nam sicut lectoribus vetus testamentum; ita diaconis novum prædicare præceptum est. „ Ad idem est Isidorus & habetur 25. di. *Perlectis*.

Istis jam sic probatis & deductis, ut auditis; ponitur ista conclusio.

Non obstante inhibitione, aut prætensa excommunicatione minata, vel jam lata, sacerdos Domini debet libere & fideliter verbum Dei annuntiare.

Probatur ista conclusio primo sic. Non obstante inhibitione, aut prætensa excommunicatione, sacerdos Domini fidelis, debet exequi ejus mandatum; sed prædicare verbum Dei est sacerdotibus præceptum, ut præmissum est: igitur conclusio vera.

Secundo probatur conclusio ex praxi apostolorum. Nam cum principes sacerdotum Annas, Caiphas, Johannes, Alexander, & quotquot erant de genere sacerdotali, demandassent apostolis, ne omnino loquerentur, nec docerent in nomine Jesu Christi; respondentes dixerunt ad eos: *Si justum est in conspectu Dei vos potius audire quam Deum, judicate. Non enim possumus quæ vidimus & audivimus non loqui*. Habetur Act. 4. Et Actuum 5. dicitur: Cum principes sacerdotum dicerent ad apostolos: *Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto, & ecce replestis Jerusalem doctrina vestra, & vultis inducere super nos sanguinem istius hominis?* Respondens Petrus & apostoli dixerunt: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus*. Utinam hæc notarent D. sacerdotes.

Et pro ista sententia est venerabilis Beda super illo verbo: *Et invenientes asinam alligatam & pullum cum ea, solvite & adducite mihi; & si quis aliquid vobis dixerit, dicite; quia Dominus his opus habet*, ita dicens: Hic mystice præcipitur doctoribus, ut si quid obstiterit adversitatis, & si quis prohibuerit peccatores a laqueis solvi, per confessionem fidei Domino adduci; non tamen a prædicando desistant, sed

con-

„ constanter insinuent, quod Dominus talibus „ ad ædificationem ecclesiæ opus habet. Fe- „ cerunt sic apostoli, facere debent simili- „ ter Christi similes sacerdotes. Ad idem „ est Hieronymus ad Rusticum Narbonen- „ sem episcopum sic dicens. Nemo hinc epi- „ scoporum invidia diabolicæ tentationis in- „ fletur vel irascatur, si ad plebem inter- „ dum presbyteri exhortatione in ecclesiis „ prædicent, si plebi, ut dictum est, bene- „ dicant. Etenim abneganti mihi ista sic di- „ cam. Qui non vult facere presbyteros „ quæ jubentur a Deo, dicat quid majus „ est Christo. „ Pro isto etiam est Anacle- „ tus papa. „ Scimus, inquit, multos ob „ id infestare doctores, ut eos perdant, & „ propriæ voluntatis placita adimpleant. „ Non propterea tamen doctores, in quan- „ tum vires suppetunt, a recta æmulatione „ & bona intentione recedere debent: scien- „ tes, quod beati qui persecutionem patiun- „ tur propter justitiam. „ Hæc ille. Matt. 5. & ponitur 43. di. *Scimus*. Igitur conclusio vera.

Ex ista conclusione sequitur, quod sacerdotes dimittentes veram & fidelem verbi Dei prædicationem, propter inhibitionem, seu prætensam hominum excommunicationem sunt apud Deum excommunicati. Patet quia cum prædicatio verbi Dei sit sacerdotibus præcepta, ut supra probatum est, *Maledicti qui declinant a mandatis Dei* Psalm. 118. & ad tales dirigitur verbum Salvatoris nostri Matt. 15. *Quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram*, scilicet non prædicando verbum Dei.

Item alia conclusio sit ista.

Non solum sacerdotes minores, verum etiam prælati majores tenentur fideliter verbum Dei annunciare.

Patet ista conclusio ex facto discipulorum Christi in primitiva ecclesia. Nam tam apostoli quam septuaginta duo discipuli verbum Dei prædicaverunt, & in eorum locum successerunt episcopi & inferiores presbyteri. Igitur sequitur quod conclusio sit vera. Et pro ista sententia est Anacletus, qui dicit: „ Decedentibus apostolis, in loco eorum surrexerunt episcopi, & septuaginta duorum „ discipulorum typum gerunt presbyteri, „ atque in eorum loco sunt constituti in ecclesia „ Et ponitur 22. di. *in novo*.

Ex isto sequitur, quod sacerdotes verbum Dei fideliter & veraciter non prædicantes propter timorem hominum, sunt proditores veritatis. Patet per Chrysostomum in Matt. 7. cap. super verbo: *Nolite timere eos qui occidunt corpus*, &c. sic inquientem: „ Nolite timere eos qui occidunt corpus ne „ forte propter timorem mortis, nec libere „ dicatis quod audistis, nec fiducialiter prædicetis omnibus, quod in aure soli audistis. „ Sicut ex his solis ostenditur, non solum „ ille est proditor veritatis, qui transgrediens veritatem, palam pro veritate mendacium loquitur, sed etiam ille, qui non „ libere prædicat veritatem, quam libere „ pronuntiare oportet, aut non libere veritatem defendit, quam libere defendere „ convenit, proditor est veritatis. Nam sicut sacerdos debitor est, ut, veritatem, „ quam audivit a Deo, libere prædicet; sic „ laicus debitor est, ut veritatem, quam audivit a sacerdotibus, probatam quidem in „ scripturis defendat fiducialiter; quod si non „ fecerit, prodit veritatem. *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Hæc ille & ponitur 11. q. 3. „ *Nolite*. Idem patet per Hieronym. Levit. „ Si quis vult pontifex non tam vocabulo „ esse, quam merito, imitetur Moysen, imitetur Aaron. Quid enim dicitur de eis? „ quia non discedunt de tabernaculo Domini. Erat ergo Moyses in tabernaculo Domini indesinenter. Quid autem eis opus „ erat, ut aut a Deo aliquid disceret, aut „ ipse populum doceret? Hæc duo sunt pontif. „ opera, ut aut a Domino aliquid discat, legendo divinas scripturas, & sæpius meditando: aut populum doceat; sed illa doceat „ quæ a Deo ipse didicerit. Non ex proprio corde vel ex humano sensu, sed quæ „ Spiritus-sanctus docet. „ Et ponitur 36. di. *Si quis vult*. Ex isto sequitur secundo, quod sacerdotes Domini fideliter verbum Dei prædicantes, in suis prædicationibus magnis personis minime debent parcere, dato quod exinde odio habeantur. Patet de Christo in multis locis evangelii Matt. 12. *Generatio mala & adultera signum quærit*. Sequitur: *Sic erit generationi huic pessimæ*. Et Mar. 8. *Qui me confusus fuerit & verba mea, in generatione ista adultera & peccatrice, & filius hominis confundet eum, cum venerit in gloriam patris sui cum angelis suis*. Patet de Johanne Baptista in correctione Herodis, Matt. 4. Mar. 6. Item patet de sancto Stephano Act. 7. Cum loquebatur in concilio coram principe sacerdotum dixit: *Dura cervice & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper spiritui sancto resistitis; sicut & patres vestri, ita & vos. Quem enim prophetarum non sunt persecuti patres vestri, & occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu justi, cujus vos nunc proditores & homicidæ fuistis, quia accepistis legem in dispositione angelorum, & non custodistis. Audientes autem hæc dissecabantur in cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.* Et hoc est quod dicit Ambrosius super illo verbo 1. Cor. 4. *Vos nobiles, nos autem ignobiles*, &c. „ Libere enim & sine adulatione veritatem „ prædicantes, & gesta pravæ vitæ arguentes, gratiam non habent apud homines. „ Et Chrysostomus: „ Incurrit odium qui „ arguit criminosos. „ Ad idem Johan. 7. *Non potest vos odisse mundus, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo*, quid aliud *quam quia opera ejus mala sunt?* Nec etiam fidelis prædicator verbi Dei debet curare, ut placeat mundi hominibus. Dicit enim Apostolus ad Galat. 1. *Si hominibus adhuc placerem, Christi servus non essem*. Ideo dicit poeta:

Opto placere bonis, malis odiosus haberi,
Queis nisi sit malus nemo placere potest.

Sed numquid Dominus dimittit inultum, quod ho-

homines criminosi, tam sæculares, quam spirituales, non acceptant caritativas correptiones? Utique non. Dicitur enim Amos 5. *Odio habuerunt in porta corripientem, & loquentem perfecte abominati sunt. Idcirco pro eo quod diripiebatis pauperem, & prædam electam tollebatis ab eo, domos quadrato lapide ædificabitis, & non habitabitis in eis: Vineas amantissimas plantabitis, & non bibetis vinum earum; quia cognovi multa scelera vestra, & fortia peccata vestra, hostes justi accipientes munus; & pauperes in porta deprimentes.* Nec hoc, scilicet cleri crimina arguere ex caritate, est os in coelum ponere aut clero detrahere. Ponere enim os in coelum, secundum glos. super psal. 66. est contra Deum loqui; detrahere non est, loqui perversa de proximo, nisi in absentia, odiose, & non ex caritate.

Ex isto sequitur 3. quod sacerdotes Domini non debent omittere fidelem verbi Dei prædicationem propter scandalum perversorum. Patet in Salvatore nostro Matt. 15. *Accedentes discipuli ejus dixerunt ei: scis quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt: At ille respondens ait eis: Omnis plantatio quam non plantavit pater meus cœlestis, eradicabitur. Sinite illos, cæci sunt, duces cæcorum.* Et ad hoc est Augustinus super Johan. homil. 27. „ Si inquit, de veritate „ scandalum sumitur, utilius scandalum na- „ sci permittitur, quam veritas relinquatur. „ Idem dicit Gregorius, quem allegat Ni- „ colaus de Lira super Matt. 15. cap. Igitur corollarium verum.

Alia conclusio.

Nemo usurpet sibi verbi Dei prædicationem, nisi fuerit ad hoc missus. Patet Isaiæ 6. *Et audivi vocem Domini dicentis: Quem mittam? Et quis nobis ibit? Et dixi: Ecce ego sum, mitte me. Et dixit vade.* Patet de Christo Johan. 8. *Neque enim a meipso veni, sed alius me misit.* Patet de Apostolis: Mar. 10. *Ecce ego mitto vos.* Et Luc. 10. *Ecce ego mitto vos* 2. Johan. 20. *Sicut misit me pater, & ego mitto vos.* Et Apostolus ad Rom. 10. *Quomodo vero prædicabunt nisi mittantur?* Ubi dicit Nicolaus de Lira: „ A „ Deo sicut prophetæ, vel ab ejus locum „ tenente, sicut alii prædicatores. „ Hæc ille.

Et circa istam missionem notamus, quod illa est quadruplex, secundum Augustinum li. 83. q. ad Orosium. Prima, a Deo tantum, de qua patet in Moyse & aliis a Deo inspiratis, ut apostolis; de qua ad Galatas 1. *Paulus Apostolus, id est missus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum & Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis.* Sequitur: *Notum autem facio vobis evangelium quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem, neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi.*

Secunda missio est a Deo & ab homine, sicut patet de Josue & aliis a Deo & a superiore missis ad prædicandum.

Tertia missio est ab homine tantum, ut est illa quæ non fundatur in lege Dei, sed in traditionibus humanis.

Quarta nominetenus missio, est illorum qui a seipsis indigne usurpant prædicandi officium, ut prophetæ & apostoli, de quibus Jeremiæ 23. dicit Dominus: *Non mittebam prophetas, & ipsi currebant, non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.* Et Apoc. 2. *Tentasti eos qui se dicunt apostolos & non sunt, & invenisti eos mendaces:* Apostolos id est missos non a Deo. De his Johan. 10. *Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones.*

Intelligitur conclusio. Nisi fuerit ad hoc missus vel a Deo tantum, ut per externam inspirationem; vel a Deo & ab homine, ut per internam inspirationem, & per hominis auctorizationem. De ista loquitur Augustinus in quæstionibus Orosii, dum quærit Orosius: „ Quomodo possumus scire qui mit- „ tatur a Deo? Augustinus: Cognosce mis- „ sum a Deo, quem non paucorum homi- „ num laudatio vel potius adulatio elegit. „ Sed illum, quem vita & mores optimi, „ & examinatio, apostolicorum sacerdotum „ vel universorum populorum judicio pro- „ bavit; qui non appetit præesse, qui pe- „ cuniam non dat, ut episcopatus honorem „ accipiat. Nam qui præesse festinat, ut „ quidam Patrum eleganter expressit: sciat „ non esse episcopum, qui præesse desiderat, „ non prodesse. „ Hæc ille. Et finis hujus „ auctoritatis ponitur 8. q. 1. *Qui episcopatum.* Prima missio solvit a lege statuti, sic quod ille, quem Spiritus sanctus inspirat, prælato suo contradicente, ad vitam meliorem potest transire; patet in Apostolis Act. 9. & 5.

Ex isto sequitur, quod sacerdos & diaconus Domini licite potest prædicare verbum Dei, sine licentia speciali sui episcopi aut prælati superioris.

Probatur primum ratione & hoc multipliciter. Primo sic: Sacerdos Domini, spiritu instigante, potest sine speciali episcopi aut prælati licentia prædicare verbum Dei. Ergo sibi licet. Tenet consequentia; quia majoris virtutis est spiritus Jesu Christi instigans diaconum vel sacerdotem ad prædicandum verbum Dei, quam inhibitio episcopi aut prælati humanitus adinventa. Ergo spiritui Christi instiganti & infallibiliter, plus parendum, juxta regulam Apostolicam Act. 5. *Magis oportet obedire Deo, quam hominibus.*

Secundo sic legimus: Homo sub potestate regis constitutus, spiritu Dei instigante, licite potest dare eleemosynam corporalem indigenti, sine speciali licentia regis: Ergo sacerdos Domini multo magis potest licite prædicare verbum Dei, sine speciali licentia sui prælati. Tenet consequentia, cum major sit eleemosyna spiritualis, quam corporalis. Quam ergo mirabile foret, quod prælatus aut episcopus prohiberet dare corporalem eleemosynam pauperibus esurientibus, tam mirabile & amplius foret, quod prohiberet sacerdoti Christi humili & scienti dare spiritualem eleemosynam per evangelizationem verbi Dei.

Tertio sic probatur: Consummato matrimonio, conjuges sine speciali licentia prælati possunt licite generare filios carnales, ergo sacerdotes possunt licite generare filios spiri-

ANNO CHRISTI 1433.

rituales per evangelizationem verbi Dei, ſine licentia prælati ſpeciali. Tenet argumentum a ſimili, aut a majori. Nam quam placitum eſt opus Deo, quod conjuges ſine prælati licentia generent filios carnales, tam placitum eſt ſibi, quod diaconi vel presbyteri inſtinctu Dei per evangelium Chriſti, ſine ſpeciali licentia generent ſpirituales filios Dei; quod ſi negatur ſimilitudo, detur diverſitas. Immo, cum pejus eſt ſemen verbi Dei non admittere, vel ſuffocare, quam ſemen carnale; ſic e contrario melius eſt ſemen verbi Dei ſpargere & ſuſcipere, quo ſuſcitentur filii Dei, quam ſuſcipere vel dare ſemen, quo ſuſcitentur filii carnis. Et hinc Salvator Matt. 10. dicit: *Quicumque non receperint vos, neque audierint ſermones veſtros, excutite pulverem de pedibus veſtris. Amen dico vobis, quod tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorræorum in die judicii, quam illi civitati*. Item: Qua ratione Heldad & Medad, ſuper quos requievit Spiritus Domini, prophetaverunt licite, Moyſe irrequiſito, ut habetur Num. 11. eadem ratione ſacerdos Chriſti humilis, ſuper quem requieſcit Spiritus Domini, irrequiſito prælato, licite poteſt prædicare populo verbum Dei. Et utinam prælati eccleſiæ haberent in hoc facto ſpiritum Moyſi. Nam num. 11. dicitur: *Cumque propheta eſſet in caſtris, ſcilicet Heldad et Medad, timuit puer, et nuntiavit Moyſi dicens: Heldad et Medad prophetant in caſtris. Statim Joſue filius Nun, miniſter Moyſi, et electus a pluribus ait: Domine mi Moyſes prohibe eos. At ille. Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, et det eis Dominus ſpiritum ſuum?* O utinam affectum iſtius viri ſancti amici Dei, haberent nunc prælati. Tunc enim non prohiberent Chriſti humilibus diaconibus & ſacerdotibus prædicare verbum Dei. Item, patet per apoſtolum, qui cum vocatus fuiſſet per Chriſtum, ut prædicaret nomen Jeſus coram regibus & gentibus, non ivit pro ſpeciali licentia ad Petrum, Jacobum aut Johannem, qui videbantur eſſe eccleſiæ columnæ. Unde ad Galatas 1. dicitur: *Cum autem placuit ei, qui me ſegregavit de utero matris meæ, & vocavit me per gratiam ſuam, ut revelaret filium ſuum in me, & evangelizarem illum in gentibus; continuo non acquievi carni & ſanguini, neque veni Jeroſolymam ad anteceſſores meos apoſtolos, ſed abii in Arabiam; & iterum reverſus ſum in Damaſcum*, &c. Similiter apoſtoli & ſeptuaginta duo diſcipuli, poſtquam generalem acceperunt a Domino auctoritatem evangelizandi, non ibant pro ſpeciali licentia unus ad alterum; ſed induti ſpiritu ex alto, ibant in mundum univerſum, prædicantes evangelium omni creaturæ. Mar. ultimo. Quare non facerent ſic veri & humiles Chriſti ſacerdotes, cum meſſis quidem multa, operarii autem pauci. Math. 9. & Luc. 10. Ideo dicit Apoſtolus ad Rom. 1. *Nolo enim vos ignorare, fratres, quod ſæpe propoſui venire ad vos, & prohibitus ſum uſque adhuc, ut aliquem fructum habeam in vobis, ſicut & in ceteris gentibus. Græcis aut barbaris ſapientibus & inſipientibus debitor ſum. Itaque, quod in me, promtum eſt & vobis, qui Romæ eſtis, evangelizare.*

Sequitur ſecundo quod nec poteſtas papæ aut prælati poteſt licite in contrarium; nec ille qui tali inordinatæ poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, ſed ipſius voluntati obtemperat & præcepto. Unde 2. Cor. 10. dicit Apoſtolus: *Nam & ſi aliud gloriatus amplius fuero de poteſtate noſtra, quam dedit nobis Deus in ædificationem, & non in deſtructionem veſtram, non erubeſcam.* Et ibid. cap. 2. dicit: *Putatis quod excuſemus nos apud vos: coram Deo in Chriſto loquimur: Omnia autem, cariſſimi, propter ædificationem veſtram.* Sed rogo qualis eſt illa ædificatio prohibere operarios ire in meſſem Domini, & laborare in vinea Domini Sabaoth, quam heu! exterminavit aper de ſilva, & ſingularis ferus depaſtus eſt. Pſal. 79. vulpeculæque demolitæ ſunt, prout dicit Salomon pacificus in Canticis canticorum. Unde Dominus in littera ad papam inter cetera ſic dicit: „ Breviter autem recolligens dico, quod apoſtolicæ ſedis ſanctitas non poteſt, niſi „ quæ in ædificationem, & non in deſtructionem. Hæc eſt enim plenitudo poteſtatis omnia poſſe in ædificationem. Hæ autem quas vocant proviſiones, non ſunt in ædificationem, ſed in manifeſtam deſtructionem. Non ergo poteſt eas dare beatiſſima ſedes apoſtolica. Hæc ille qui, ut dicitur, a papa Innocentio ad tribunal Chriſti appellavit. Quod autem ſic reſiſtere, non ſit poteſtati reſiſtere, patet per Auguſtinum in libro de Natura boni. „ Si aliquid jubet poteſtas quod non debes facere; hic ſane contemne poteſtatem, timendo poteſtatem majorem. Ipſos humanarum rerum gradus adverte. Si quid juſſerit curator, numquid faciendum eſt, ſi contrarium proconſul jubeat? Rurſus; ſi quid ipſe proconſul jubeat, & aliud jubeat imperator: Numquid dubitatur, illo contemto, illi eſſe ſerviendum? Ergo ſi aliud imperator, aliud Deus jubeat; contemto illo, obtemperandum eſt Deo. Poteſtati ergo diaboli vel hominis tunc reſiſtimus, cum aliquid contra Deum ſuggeſſerit; in quo Dei ordinationi non reſiſtimus, ſed obtemperamus. Sic enim Deus præcepit, ut in malis nulli poteſtati obediamus. Et ponitur 2. ſermone di. 44. Et ad idem Auguſtinus. Si aliquid ipſe conſul jubeat, & aliud imperator, aliud Deus; quid judicatis? Major poteſtas eſt Dei. Da veniam, o imperator! tu carcerem, ille gehennam minatur, hinc tibi aſſumenda eſt fides tua, tamquam ſcutum, & quo poſſis omnia ignita jacula inimici extinguere, „ Et ponitur 11. q. 3. *Qui reſiſtit*. Sic in præſenti poteſt rationabiliter dici. Da veniam, o Eugeni, o Innocenti, tu minaris excommunicationem, abſciſſionem ab eccleſia, & Chriſtus ignem gehennæ. Et hoc etiam patet ex facto Suſannæ Dan. 13. *Anguſtiæ mihi ſunt undique. Si enim hoc egero, mors mihi eſt; ſi autem non egero, non effugiam manus veſtras. Sed melius mihi eſt abſque opere incidere in manus veſtras, quam peccare in conſpectu Dei.*

Ex iſto tertio ſequitur: Quicumque nititur fidelem Domini ſacerdotem a prædica-

tione verbi Dei abstrahere, in hac parte videtur dictamini Spiritus sancti culpabiliter contraire. Patet, quia cum ex præcepto Domini sacerdotes teneantur prædicare verbum Dei, ut probatum est, & præceptum illud fuit dictaminis Spiritus sancti; sequitur, &c. In hoc heu! peccato sunt quidam episcopi, abbates & præpositi, qui sæpius clericum aut fratrem valentem pro studio seu evangelizatione verbi Dei, abstrahunt, curis sæcularibus implicando.

Ex isto sequitur ulterius, quod sacerdotes debent verbum Dei, mendacia fugiendo, veraciter prædicare, prout mandat Dominus, Jeremiæ 23. *Qui habet sermonem meum, loquitur sermonem meum vere*: & apostolus 2. Cor. 2. *Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei; sed ex sinceritate, sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur.* Hinc de prædicantibus mendaciter dicitur Jerem. 23. *Et in prophetis Jerusalem vidi similitudinem adulterii, & iter mendacii, & confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque a malitia sua.* Et tales prædicatores, heu! diligunt carnales homines tam sæculares, quam spirituales, ut dicitur Jeremiæ 5. *Stupor & mirabilia facta sunt in terra. Prophetæ prophetabant mendacium, & sacerdotes applaudebant manibus suis, & populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in novissimis ejus? Qui autem prædicant veritatem eis, illos odiunt & abominantur.* Patet 3. Reg. ult. de Achab, ad quem cum dixisset Josaphat: *Non est hic propheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum?* Et ait rex Israel ad Josaphat: *Remansit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum; sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore, Michæas filius Hiemla.* Et hoc prævidit Apostolus 2. ad Tim. 4. *Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros, prurientes auribus, & a veritate auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Hinc dixit idem Apostolus ad Titum 2. *Tu autem loquere quæ decent sanam doctrinam.*

Conclusio ultima. Sacerdotis Domini prædicatio, ut sibi sit meritoria, bonis operibus est confirmanda. Patet ista conclusio de Christo, Actuum 1. *Cœpit Jesus facere & docere.* Hinc Jacobi 3. *Sic loquimini, & sic facite.* Et B. Hieronymus in epist. ad Nepotianum: „Non confundant opera sermonem tuum, „ne cum in ecclesia loqueris, quilibet respondeat: Cur ergo quæ dicis, ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre de jejunio disputat, accusare avaritiam & latro potest; sed sacerdotis Christi os cum mente concordet.

Ex omnibus præmissis finaliter sequitur, quod articulus noster tertius, puta: *Verbum Dei exemplo Christi & apostolorum;* &c. est verus & catholicus, fidelis & omni acceptione dignus. Patet, quia ex sacra scriptura, praxi Christi & apostolorum, sententiis sanctorum, in eadem sacra scriptura veraciter se fundantium, prout Dominus contulit, est deductus.

Finis positionis tertii articuli Bohemorum, propositi in præsentia sacri concilii Basileensis, per dominum Vulricum de secta Orphanorum, anno Incarnationis dominicæ MCCCCXXXIII.

POSITIO DE COMMUNIONE

divinissimæ eucharistiæ.

Facta per magistrum Johannem de Ragusio ordinis Prædicatorum sacræ theologiæ professorem, contra M. Johan. de Rokasana oratorem Bohemorum, habita in præsentia sacri concilii Basileensis.

REverendissimi reverendique patres, illustrissime princeps, regum & principum, universitatum atque communitatum ambassiatores oratoresque egregii, utriusque juris divini pariter & humani doctores eximii & magistri, comites, barones, nobiles, civesque insignes, & ceteri in Christo Jesu omnes patres, domini & fratres dilectissimi, qui huic sacræ congregationi divinoque certamini interestis. Post valde utilem ac pernecessariam exhortationem reverendi in Christo patris & domini mei singularissimi domini Cistercienesis; cujus exhortationis verba utinam tali fide, tali devotione, talique caritatis affectu fuissent a cunctis auditoribus accepta, qualiter ab eodem patre prolata sunt, &c. *Ut apud R.P. Labbe to. 12. concil. pag.* 1013. Ib. p. 3[illegible]

In fine hæc leguntur.

Sciendum quod Bohemi finita hac positione & responsione, injurias, ut inquiebant, passi, provocati sunt, reddideruntque se difficiles præstare audientiam tribus sequentibus responsalibus deputatis pro parte sanctæ synodi. Unde patres expediens arbitrati sunt, illos in dicendis uti temperato eloquio atque suavi sermone; veritate tamen semper salva, ne a verbo aspero offensi, redirent ad propria, non instructi in verbo veritatis & doctrina salutis, & breviare dicenda, ne tædio affecti, quærerent sub alio colore sui occasionem recessus.

Sequitur.

RE-

ANNO CHRISTI 1433.

REPLICA CONTRA POSITIONEM

Magistri Ægidii Carlerii facta per dominum Nicolaum unum ex oratoribus Bohemorum pro secundo articulo eorum.

Ib. p. 336. OStenso quod articulus de cohibitione, correptione & castigatione peccatorum sit catholicus, legis divinæ auctoritatibus, ac praxi Christi apostolica, & ecclesiæ primitivæ, nec non sanctorum doctorum, cum conciliis antiquis, se veraciter in eadem lege fundantium, sententiis munitus; superest venerabilis & dilectus in domino doctor, prædictum articulum zelanter impugnans, & ipsum videlicet, non tantum quantum demeruit flagellans, qui quasdam auctoritates scripturarum in unum involucrum satis dispendiosa prolixitate compegit, putans se undecumque sibi succurrendo fidem simplicibus adgignere creditivam. Sed cum opus præcipuum virtutis sit vera dicere, & hunc qui veritatem impugnat posse revincere, ejus latibula coram aliis patenter aperiam. Ideo divino adjutus contra illum præsidio, mea salvans, ad oppositiones & instantias illius descendo, ejus responsis & solutionibus immorabor. Et cum venerabilis nostrum articulum impugnans me in præfatione sui primi actus fabrum prunas sufflantem sub olla, quam vidit succensam, rationum & auctoritatum per meum articulum contra vitia appellasset; & æstimans me illam ultra modum ad combustionem vitiorum succendisse, aquam amaram, quia contra dictionem hujus ignei zeli, ut alter faber, se mittere & subministrare spopondisset, ut aliquod ex ambobus nobis medium fieret, hoc audiens in primis animo gaudebam. Sed auditis posterioribus, & post hæc in scriptis visis, timeo ne doctor in illam Apostoli incidat sententiam, quam de quibusdam Rom. 2. scribit: *Qui ergo alium doces, te ipsum non doces*; cum timens de me, ne in uno extremo excederem ultra modum flammam ad combustionem vitiorum emittendo; solus, ejus salva reverentia, in extremo utroque excedit, nunc flammam extra clibanum nimium emittens, & specialiter contra laicos sæculares, & nunc nimium extinguens, & maxime erga ecclesiasticos & clericos, ut in sequentibus apparebit; & ad tantum eximit & exonerat ecclesiasticos, & onera gravissima laicis, tamquam primæ materiæ, imponit, quod timendum est ne fit de numero illorum, de quibus veritas dicit: *Alligant enim onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere.* Et ad tantum possunt sæculares gravari sic per ecclesiasticos, quod aliquando velut asina coram Balaam declamabunt.

Cum autem doctor materiam sui actus ad tria puncta restrinxit. In primo enim puncto suo præmittens quatuor notabilia, uno de descriptione peccati mortalis, secundo de descriptione peccati mortalis publici & privati, tertio de distinctione judicii quadruplicis, & quarto de distinctione duplicis correptionis, subjungit propositionem primam; Quod lex æterna est ponenda in summo omnium principe; quia cum, inquit, mundus divina prudentia regatur, necesse est in gubernante esse dictamen practicum omnium ab eo directorum, ut quomodo a ratione practica artis increatæ processit, sic sua providentia in ipsum, ut finem ultimum reducatur, a qua dicit ulterius derivari in nobis legem naturæ, velut quamdam participationem ejus, per quam inclinamur ad proprios actus & finem vitæ humanæ, in quibus secum non intendo contendere, quia non sunt contra me, sed pro articulo meo.

Post hæc ponit positionem secundam, quod ultra legem æternam & naturalem oportet ponere legem humanam, quæ præcepta moralia legis divinæ & naturalis per derivationem ab illa determinaret, & quæ crimina aliqua posset licite punire mortis supplicio, in hoc a lege evangelica non dissonando; & huic annectit propositionem istam tertiam. Quod quamvis omnia peccata mortalia & maxime publica sint a quolibet fideli detestanda, non tamen omnia possunt puniri lege humana. Deinde circa illam primam suæ positionis partem subinfert conclusionem: Quod licet omnia peccata mortalia sint divina lege expresse vel implicite prohibita; non tamen omnia peccata mortalia publica ab homine sunt ex dictamine hujus legis poenaliter per judicium punienda. Et in illis scilicet in positione ejus secunda & tertia, & in dicta conclusione secum non concordo, sed oppositum sentio.

Ut autem hoc melius & manifestius a venerando auditorio inter me & partem mihi adversam posset percipi, & ex oppositis juxta se positis veritas magis elucesceret, in confirmationem articuli mei & pro posse satisfactionem, dictis & rationibus per reverendum impugnantem circa illum primum ejus punctum, quantum ad illa puncta, in quibus discordamus inducta, tria specialiter præsuppono.

I. Suppositio. Primo illud, quod lex evangelica excellit legem Moysi, & omnem aliam legem humanam in extirpatione vitiorum: nam lex humana ex eo quod non potest ad legem divinam attingere, invenitur defectiva. Lex etiam Mosaica videtur permittere aliqua mala, eo quod data fuit populo rudi & duræ cervicis: Lex autem evangelica, tamquam perfectissima, quantum est de se nullum malum permittit, sed omnia excludit & punienda prædicit. Matt. 12. *De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die judicii*: Et si de omni verbo otioso, multo magis de nocivo; & si de verbo, multo magis de facto. Ista suppositio patet & latius in sententia & in verbis declaratur per Nicolaum de Lira in procemio super Matt. & super illo verbo Psalm. 26. *Semita justi*. Idem doctor: „ Omnes aliæ leges excepta evangelica permittunt aliqua mala. Hæc ille.

II Suppositio. Secundo præsupponitur illud Chrysostomi dictum, quod in opere imperfecto scribit, super illo verbo evangelii: *Erat enim docens il-*

illos sicut potestatem habens., Omnis doctor servus est legis, quia neque supra legem addere aliquid de suo sensu debet, neque subtrahere secundum proprium intellectum: sed hoc tantummodo prædicat, quod habetur in lege. Nec enim potest mens humana detractare (alias directicare,) quod sapientia dictat. Sic enim ait Salomon: *Ne addas ad verba, neque subtrahas inde.* Qui autem hoc est ausus, se sapientiorem putat esse, quam Deum, & incipit falsus esse testis; quia illud dicit, quod nec auris audivit, nec oculus vidit. Christus autem Dominus legis & substrahere potest de lege, quod propter necessitatem temporis jussit, ut puta propter duritiam cordis, jussum fuerat dare libellum repudii: Dominus illud, quasi potestatem habens, subduxit dicens: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Et addidit. Quod propter infirmitatem hominum minus fuerat jussum, ut puta: *Antiquis dictum est non occides, ego autem dico non irasci.* Non quasi servus legis sub potestate constitutus illud docebat, quod fuerat jussum, sed quasi dominus legis, & habens potestatem sua auctoritate, addebat supra id quod antiquis dictum fuerat: *Ego autem dico.* „ Hæc ille.

III. Suppositio. Tertio præsupponitur, quod quilibet Christianus ultor injuriæ debet quoad Dei injuriam esse ultor zelantissimus, & quoad propriam injuriam indultor mitissimus, cum sicut Dei dilectio, ita vindicatio divinæ injuriæ est a quolibet præferenda: quod plane constat ex præcepto Salvatoris, qui Mat. 18. peccantem præcipit corripere, illam correptionem usque ad excommunicationem acuendo. De vindicatione vero propriæ injuriæ præcepit, ut quoties in eum frater peccaverit, dimittatur. Quod etiam ex facto Christi & Moysi confirmatur, qui fuerunt duo legiferi duplicis testamenti. Nam Moyses Exodi 22. legitur pro adoratione vituli viginti tria millia hominum occidisse, & tamen num. 12. legitur pro Maria, contra ipsum murmurantem, quod percussa fuit lepra a Domino, ipsum Dominum exorasse. Sic & Christus Matt. 4. duplicem tentationem humanitatis suæ patienter sustinuit; sed quando tertio ad latriam soli Deo debitam diabolus aspiravit, acute fugavit eum dicens: *Vade sathana*; per quod secundum Chrysostomum dedit nobis intelligi, ut nos illius disceremus exemplo, nostras quidem injurias magnanimiter sustinere, Dei autem injurias nec usque ad aurem sufferre; quoniam in propriis injuriis patientem esse quemquam laudabile est: injurias autem Dei dissimulare nimis impium est. Sic Christus Pharisæis in causa Dei acutissime restitit opere & sermone, ut est Matt. 23. Injuriam autem suæ humanitatis nedum patienter sustinuit; sed pro inferentibus oravit Luc. 23. Sic Petrus contumelias sibi illatas cum gaudio suscipiebat, peccata vero quæ in Deum committebantur zelantissime puniebat, Ananiam & Saphiram Spiritui sancto mentientes mortis sententia per miraculum damnans Act. 5.

A Istis suppositionibus præmissis, accedendo ad dicta & posita doctoris, argumentum impugnantis dico, quod quamvis lex eterna in summo omnium principe sit ponenda, a quo derivatur in nobis lex naturæ, velut quædam participatio ejus, per quam inclinamur ad proprios actus & finem vitæ humanæ, ut in principio deducit doctor; non tamen ultra hanc legem æternam & naturalem simpliciter, necessario poni oportet legem humanam ad participandum dictamen divinæ directionis, sic quod non sufficienter sine illa dirigi possit respublica, seu genus humanum. Cum immediatius lex Mosaica, cui successit lex gratiæ seu evangelica, derivatæ sunt a prædicta lege æterna, & naturali, B quæ sufficientes per se erant ad regimen ecclesiæ militantis, sine humanis legibus post adjectis, quælibet pro tempore suo. Nam determinatio in his quæ ordinant homines in Deum, facta est in lege veteri sufficienter per cerimonialia; determinatio vero in his quæ ordinant homines ad invicem, facta est in lege ipsa per judicialia, & hujus determinationis cerimonialium judicialium vel moralium necessitas fuit; quia universalia non movent sufficienter ad opus, ut etiam innuit impugnans.

Lex etiam evangelica legi Mosaicæ succedens, pro suo tempore est per se sufficiens ad regimen ecclesiæ militantis, sine legibus C humanis post adjectis, excedens legem veterem & alias leges in brevitate, & in instrumentorum paucitate, & modi implendi facilitate, quæ est regula communis, una omnium, brevis, facilis, sufficiens, & lex perfectæ libertatis, qualem decebat nobis tradere Jesum Christum. Nec aliquis hominum præter eum potest talem regulam aut statutum condere, quod sic universaliter coaptatum omni homini, omni statui & conditioni; congruens in omni loco & in omni tempore sine exceptione observandi, quod non sufficienter in lege prædicta includatur. Cum lex prædicta perfecte executa docet rectissime quomodo omnis injustitia debeat a D republica exstirpari, & quomodo offendens in legem debeat castigari, & quomodo quæcumque justitia veritatis foveri debeat & finaliter præmiari. In ipsa est fides ecclesiæ catholicæ, quam quilibet tenetur cognoscere. In ipsa etiam est exemplar planissimum, juxta quod debet regulari ecclesia & quodlibet ejus membrum. In ipsa etiam est subtilitas tam scholastica quam moralis, ultra hoc quod scimus comprehendere hic in via. Ideo idem esset spiritualiter pascere auditorium sine sententia evangelica, ac si quis faceret alteri corporale convivium sine pane. Nam cum Christus fundamentum est totius sententiæ, quæ pertinet Christiano, & E sua conversatio & doctrina in evangelio ubilibet expressatur, patet quod necessarium est omni statui viatorum ipsum cognoscere, cum in ipso sine possibilitate deceptionis possimus hoc habere quod debemus credere vel sperare, & quomodo debemus tam nos ipsos quam rempublicam informare; & per consequens non necessario semper ponenda est lex humana, nec immediate derivatur a lege æterna & naturali, quin sine illa sufficien-

ANNO CHRISTI 1433.

cienter dirigatur ecclesia catholica per legem veterem & novam, ut tactum est; cujus opppositum expresse ponit impugnans in scripto suo.

Et in confirmationem mei dicti, præsupponens ex fide Catholica, quod Christus Jesus verus Deus & homo unam legem instituit, quæ est vetus & novum testamentum, ad ecclesiam Catholicam regulandam, argumentamur sic: Universitas legum sufficit regere totum mundum: sed lex Jesu C. continet in se omnem legem particularem: ergo lex Jesu Christi veri Dei & hominis per se sufficit ad regimen ecclesiæ Catholicæ. Antecedens patet, ex eo quod scriptura sacra, quæ est lex Jesu, continet in se omnem veritatem: sed omnis lex legi divinæ non dissonans, est veritas: ergo lex Christi continet omnem legem. Argumentum patet per B. Augustinum lib. 2. de Doctrina Christiana in fine, ubi dicit: „ Quidquid homo „ ultra scripturam sacram dividit, si noxium est, ibi damnatur, si utile, ibi invenitur. Et cum ibi quisque invenerit omnia quæ alibi utiliter didicit, multo abundantius inveniet ea, quæ nusquam omnino alibi, sed in illarum tantummodo „ scripturarum mirabili altitudine, mirabili „ humilitate discuntur. Idem tenet Johannes Damascenus primo libro sententiarum „ suarum, dicens: Non est possibile quidquam, præter ea quæ a divinis eloquiis „ enarrata sunt & manifesta, dicere de Deo, „ nec universaliter intelligere. Istud etiam tenent alii doctores concorditer, qui fundant in lege Christi veraciter dicta sua. Item beatus Gregorius libro 33. Moralium dicit: „ Deus in scriptura sacra quidquid potest „ evenire singulis comprehendit, atque in „ illa per exempla præsentium, etiam vi„ tam sequentium informare curavit. Hæc ille. Hoc autem non ideo dico, quod leges humanas omnino abjiciam, aut velim annullare, in quantum specialiter legi divinæ subserviunt, & ipsius rectitudinem & justitiam imitantur. Sed dico, quod nullæ tales leges humanæ, vel privata statuta sunt licita, vel a populo obligatorie admittenda, nisi de quanto sunt media facilitantia ad observantiam legis Christi. Si autem, secundum impugnantem, lex humana simpliciter, necessario & obligatorie est ponenda, & secundum ipsum in materia morali & theologica indefinita valet universalem. si ergo lex humana simpliciter est necessaria, tunc omnis lex humana sic est necessaria, & si sic: tunc ista lex humana est sic necessaria, ut quilibet & specialiter sacerdos deprehensus in adulterio, occidatur. Prædicet hæc doctor in Francia, & placebit sacerdotibus & regno.

Et non obstat si doctor voluerit objicere illud, quod lex humana licentians virum occidere posse adulterum uxoris in adulterio deprehensum, intelligi debeat, si est persona vilis, & cui non debetur reverentia, volens forte ecclesiasticos eximere. Ad hoc potest responderi, quod doctor talem non potest a vilitate eximere, etsi esset ecclesiasticus; quia eo vilior est, si peccat, quanto alios in officio excellit; cum quanto gradus est altior, tanto casus gravior; & hoc patet per canonem 1. q. 1. *Vilissimus*; ubi sic scribitur: „ vilissimus deputandus est, nisi præ„ cellat scientia & sanctitate, qui honore „ præstantior est. Quamvis nollem quod talis adulter in corpore occidatur, sed ad reformationem, salva vita, teneatur; & sic est expeditus unus punctus, in quo cum doctore non concordo, nec ipse mecum; quia ipse ponit legem humanam necessariam & obligatoriam; ego autem legem novam & veterem dico sufficientem, quamlibet pro tempore suo, ad ecclesiam Catholicam regulandam, sine illa post adjecta.

Post hæc pono propositionem oppositam propositioni ejus tertiæ sub terminis istis:

Omnia peccata mortalia publica a quolibet fideli detestanda, possunt puniri lege humana; & legem humanam intelligo subservientem legi æternæ, & rectitudinem ac justitiam ipsius imitantem, sicut & doctor in scripto suo ad tantum ipsam dicit esse bonam, in quantum sic se habet.

Probatur propositio sic. Lex humana potest ad tantum deservire & subjici legi divinæ, tamquam ancilla dominæ, quod in ipsa expresse statuatur exsecutio contra omnes transgressores publicos legis divinæ: quo dato, sufficientia data & opportunitate loci & temporis, omnia peccata mortalia publica possunt puniri lege humana: ergo, &c. consequentia est bona, & antecedens patet Dan. 3. *Nabuchodonosor rex Babylonis statuit, dicens: A me ergo propositum est hoc decretum, ut omnis populus & lingua & tribus, quicumque locutus fuerit blasphemiam contra Deum Sidrac, Misac & Abdenago, dispereat, & domus ejus vastetur. Neque enim est Deus alius, qui ita possit salvare.* Et 1. Esdræ 7. *Rex Artaxerxes locutus est ad Esdram, dicens: Tu autem, Esdras, secundum sapientiam Dei tui constitue judices & arbitros in terra Syria & Phœnice, & omnes qui legem Dei tui noverint, doce, ut quotquot transgressi fuerint legem, diligenter plectantur.* Et 2. Paralip. 15. *Aza rex intravit ex more ad corroborandum fœdus, ut quærerent Deum patrum suorum in toto corde & in tota anima sua. Si quis autem non quæsierit*, inquit, *Dominum Deum Israel, moriatur a minimo usque ad maximum, a viro usque ad mulierem.* Et iste est secundus punctus in quo discordo a doctore.

Deinde pono conclusionem oppositam conclusioni ejus primæ partis sub terminis istis.

Omnia peccata mortalia publica, divina lege expresse vel implicite prohibita, sunt ab homine ex dictamine hujus legis, data pertinacia, & ad hoc habita opportunitate & sufficientia, per judicium ipsi legi conforme punienda, stante saltem brachio sæculari & spirituali in suo ordine a Deo approbato.

Probatur sic conclusio. Ecclesia sicut habet duas partes, scilicet clericos & laicos, tamquam corpus & animam; sic habet duos modos corrigendi, scilicet spiritualiter hortative, & corporaliter coactive, ex quibus rectores spirituales & sæculares ex eorum officio, modis ipsis congruentibus ex dictamine divinæ legis, possunt in communitatibus

ANNO CHRISTI 1433.

bus Christianorum & quolibet statu eorumdem, omnia dicta peccata poenaliter per judicium punire, ut probatum est per me in positione mea, auctoritatibus legis divinæ & sanctorum doctorum sententiis se veraciter in eadem fundantibus, cum alias superfluerent illæ duæ potestates in ecclesia; scilicet potestas civilis coactiva, & evangelica, quod non est dicendum.

Et probatur conclusio secundo per opponentemmet, qui in fine sui primi puncti scribit, concedendo omnia peccata mortalia publica punienda, concurrentibus tribus, scilicet jurisdictione, convictione & pace salva. Tunc sequitur: Omnia peccata mortalia publica, concurrentibus illis tribus, sunt ab homine poenaliter per judicium punienda; ergo omnia peccata mortalia publica sunt ab homine pœnaliter per judicium punienda. Consequentia est bona; quia arguitur ab inferiori ad superius affirmative, & etiam quia ex opposito consequentis inferri potest oppositum antecedentis; licet doctor in auditorio publico negaverit hanc prædictam consequentiam, dicens fore argumentum a secundum quid ad simpliciter: tamen capiendo ista tria prædicta per viam cujusdam determinationis actualiter concurrentis ad præcedentia, sicut ego intellexi doctorem, tunc consequentia prædicta bona est; sicut & illa est bona consequentia, si sic argueretur: Homo currit sub isto modo: ergo currit; sic & in proposito. Si autem illa tria capiuntur per viam unius antecedentis impossibilis, quemadmodum doctor in auditorio se declaravit, tunc pro illa consequentia secum non contendo, cum sic ex impossibili, sequitur quodlibet: quamvis ego non habeam hoc pro impossibili, quod ista prædicta concurrant, & omnia peccata mortalia publica arguantur.

Item, quæ peccata lex divina sententiat poenaliter punienda, illa potest homo judex, juxta dictamen ejusdem legis, poenaliter per judicium punire: sed omnia peccata mortalia publica lex divina sententiat poenaliter punienda, intelligendo in universali vel in particulari: ergo omnia potest homo judex, sicut dictum est, poenaliter per judicium punire. Consequentia est bona, & antecedens pro utraque parte patet per doctorem impugnantem, ubi volens probare ex isto dicto Apostoli Rom. 1. & 13. cap. quod aliqua crimina lex humana potest licite punire mortis supplicio, ponit quod illos, quos Deus judicavit ad mortem, potest judex licite interficere, & maxime illos, qui per legem divinam adjudicati sunt morti; licet eo modo non dico secum, quod omnes qui secundum modum loquendi Apostoli digni sunt morte, quod debeant morte corporali plecti, ut in loco suo post dicetur.

Et si omnia peccata mortalia publica divina lege expresse vel implicite prohibita, non essent ab homine, ex dictamine hujus legis, data pertinacia, & ad hoc habita opportunitate & sufficientia, poenaliter per judicium punienda; sequitur quod lex humana fideliores executores haberet, quam lex divina, cum illa ut communiter habet executores poenaliter puniendi omnes suos transgressores, cujus oppositum fieri deberet, cum sit argumentum a majori. Si servus imperatoris vel alterius domini temporalis exequitur mandatum domini sui in puniendo in transgressoribus decreti domini sui, quanto magis imperatores & domini temporales exequi deberent mandatum capitalis sui Domini, in puniendo poenaliter, juxta dictamen divinæ legis, in transgressoribus legis suæ: licet, heu! nunc pauci tales inveniuntur, sed multo plures in causis propriis sunt cordati, in causa autem Domini nimium sunt vecordes. Et pro ista conclusione multas auctoritates legis divinæ & sanctorum doctorum in eadem veraciter se fundantes, circa positionem meam adduxi, quas causa brevitatis hic omitto.

Ex ista conclusione infero istud corollarium: Quod lex tolerans & permittens impunitam simplicem fornicationem, aut simplex meretricium manifestum, si fiat vis in verbo, est iniqua, & non divinæ legis rectitudinem & justitiam imitatur, quod expresse legi novæ & veteri obviat: sed tolerantia & permissio simplicis fornicationis aut meretricii expresse obviat legi novæ & veteri; ergo tolerantia & permissio simplicis meretricii aut fornicationis est iniqua. Consequentia est bona, & major per se nota. Sed minor patet Deut. 23. 1. ad Corint. 6. Galat. 5. Act. 12. cap. ut in probatione primi corollarii positionis meæ ostensum est. Et talia publica meretricia propter causam per doctorem impugnantem tactam admittentes, videntur implicite innuere, quod Deus sapientissimus non sapienter statuisset legem suam, de prohibendis talibus fornicationibus extra matrimonium legitimum, sub poena damnationis æternæ & amissionis perpetuæ beatitudinis, & hæc est blasphemia nimis magna; & per consequens nullo modo est hoc sustinendum. Hoc enim peccatum ex quo in lege veteri fuit prohibitum & non toleratum, quæ lex fuit minus perfecta lege nova: quanto magis in lege nova, quæ est lex perfectissima, debet prohiberi & non tolerari. Et quomodo manifestior posset esse repugnantia hujus legis humanæ tolerantis meretricia respectu legis divinæ, ipsa omnino prohibentis, quam dicere: Illud quod una prohibet & non tolerat, hæc alia tolerat & permittit? Quomodo ergo ista lex tolerans & permittens illud quod lex divina non facit, rectitudinem istius legis justitiamque sectabitur? Nec impugnans in hoc suum dictum salvare potest, admittens eis locum quasi sterquilinii, ubi sunt purgamenta civitatis, & locum privatum & non publicum, ne inverecundius peccetur, & ut competentius sibi videtur, in suburbio; quamvis illius meretricii concedat restrictionem, quantum ad locum, ne videlicet in loco honesto civitatis locum habeant; quantum ad progressum, ne videlicet currere permittantur per vicos & plateas civitatis, aut tabernas, & comessationes cum viris frequentent; quantum ad ornatum, ne pretiosis vestibus utantur: cum a Domino Deo nec locus, nec tempus ad peccandum conceditur; nec in primitiva ecclesia in communitatibus fidelium illud peccatum aliquem locum habuerit; immo nec nominari permittebatur, ut est in pluribus scripturæ. Quod

Quod ſi doctór poterit ex Dei lege veraciter oſtendere, quod hoc peccatum meretricii publicum debeat in communitatibus publice tolerari, & quod talis locus, quem deſcribit in ſuburbio, ipſis debeat limitari; doceat & authenticet etiam hoc, ut viri & lenones ſe cum illis commiſcentes, ſimilem cum eis habitationem & refectionem habeant in communitatibus.

Nec eſt conveniens ratio excuſationis aut admiſſionis illius meretricii ut videlicet per hoc majora mala evitentur; quia dicit impugnans, quod punitio poenalis hujus peccati occaſionem daret majoribus criminibus, & pareret in politia grave ſcandalum; licet forte cautius dicere poſſet doctor, quod ex punitione & non admiſſione illius peccati, occaſio accipi poſſet ad perpetrandum pejora: ſed ad hoc reſpondet Apoſtolus, quod mala non ſunt facienda, ut bona eveniant; „ & Auguſtinus dicit: Non deberet quis „ mentiri propter totum mundum ſalvan„ dum, quia, ſecundum verbum Chriſti, „ non prodeſt homini ſi univerſum mundum „ lucretur, & animæ ſuæ detrimentum pa„ tiatur. Sic autem arguentes videntur innuere, quod Deus eſſet crudelis, eo quod populum ſuum ſub graviſſima poena ad impoſſibile cogeret, quia, ſecundum tales, impoſſibile eſt quaſi fornicationes tales non fieri: ideo videntur ſic implicite dicere Deum eſſe crudelem, quod non eſt dicendum: ſed ſciant omnes, quod Deus clementiſſimus & valde benigne & valde ſapienter mandavit populo ſuo in lege, ut ſit ſobrius in evitando crapulam & ebrietatem, & caſtus uſque ad legitimum matrimonium, & quod unuſquiſque habeat ſuam propriam uxorem, ſecundum ordinem eccleſiæ deſponſatam propter fornicationem evitandam: 1. Corint. 7. Hoc prodeſt ad ſalutem malo Chriſtiano evitanti adulterium & ſodomiticum peccatum, ſi voluerit evitare crapulam & ebrietatem, & fornicationem ſimplicem, propter quæ damnabitur, & regnum Dei non poſſidebit, ſecundum Apoſtolum.

Et venerabilis opponens timeo quod hic & alibi, ubi pro tolerantia peccatorum loquitur, nimis multam aquam ad ollam ſuccenſam contra vitia ſubmittat; & occaſionem magnam dat juvenibus auditoribus, deliciis & voluptatibus deditis, talia vitia perpetrandi. Immo curia Romana fovens in ſe tot & tanta monſtruoſa & publica meretricia, contra Domini præceptum, videtur de ſe derivare in omnes alias eccleſias immunditiarum & fornicationum crimina ſordidiſſima; & utinam non ſit illa mulier, quam vidit Johannes in Apocalypſi, Mulier omni fornicationi & abominationi terræ & peccatrix publica, præſtans aliis omnium hujuſmodi fornicationum nefanda exempla & inevitabilia ſcandala; in tantum quod concurrentibus illuc de toto fere mundo hominibus, & videntibus publice ibi exerceri meretricia abſque omnium verecundia per magnos & parvos, doctos & indoctos, hac corruptela omnes alias partes inficiunt; & ſicut ibi viderunt, & cum eis aſſueti ſunt, talia pro nullo vitio ducunt; immo ad eamdem peſtiferam conſuetudinem totum mundum inducunt.

A Nec video illud dictum opponentis, ſalva ipſius reverentia, habere veritatem, ubi dicit: quod per tolerantiam talis manifeſti meretricii non turbatur politia, cum ſæpius tota communitas damnatur coram Deo, propter peccantes illo peccato, & luit poenas divinæ vindictæ, & merito & juſte damnatur, quia permittit Deo ſuo publice adverſari. Cujus exemplum habemus in pluribus locis veteris teſtamenti, ut de idolo Beelphegor Num. 15. & Baalim, ubi tota communitas ſubjecta fuit divinæ vindictæ & paſſa eſt propter quoſdam moechos. Et ideo Apoſtolus 1. ad Corinthios monet omnes: *Neque fornicemur, ſicut quidam ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt una die viginti* B *tria millia.* Immo Dominus punivit in toto mundo diluvio propter hujuſmodi peccata, & Phinees benedictionem accepit a Domino, & abſtulit plagam a filiis Iſrael, ex eo quod punivit hoc peccatum. Num. 25. Et quot individua humani generis præfocentur per annum in tali fornicatione novit Deus: ideo repertos in tali crimine antiqui canones prohibent ſacerdotii dignitatem adipiſci, & epiſcopi ac ſacerdotes cum diaconibus, qui reperti fuerint in tali fornicatione, jubentur deponi.

Ad rationem autem oppoſitam quare talia meretricia debeant permitti & tolerari quando adducit Auguſtinum & Thomam ip- C ſum confirmantem, qui dicit: Aufer meretrices a civitatibus, & omnia ſunt plena libidinibus. Reſpondetur quod non eſt veriſimile, quod Auguſtinus tantum ſcelus velit fieri in eccleſia, cum ſciat hoc a Domino eſſe prohibitum, & acceſſum ad hoc malum, cum in quæſtionibus Deuteron. 5. & habetur 32. q. 4. *Meretrices*, ſcribat: Quod meretrices eſſe, & ad meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publice venalis eſt turpitudo. Si autem illud de tolerantia meretricum alicubi ſcribat, ut eum allegat Thomas in 5. non videtur eſſe ſuſtinendus, cum non fundat hoc veraciter in ſcriptura canonica, ſed potius manifeſto Domini præ- D cepto contradicat, & hoc ſolus eligit, ut non aſſumatur, ubi ſe fundare non poterit in ſcriptura; & conformiter poteſt dici ad omnes auctoritates alias pro tolerantia peccatorum & probatione concluſionis per opponentem allegatas, quod per nullam illarum veraciter probatur, quod manifeſte mortaliter peccantes non debeant debite juxta dictamen divinæ legis corrigi, & data pertinacia, ſufficientia & opportunitate de eccleſia ejici, quia hoc obviaret aliis ſcripturæ locis, in quibus omnes tales Deus corripere præcepit; ne tunc eccleſia caſtigaret juſte maleficos convictos per excommunicationem: vel per aliam poenam per le- E gem divinam taxatam.

Et quando doctor primo allegat pro tolerantia Judæorum iſtud Pſalm. 58. *Deus oſtendit mihi ſuper inimicos ne occidas eos*, ad hoc reſpondetur ſecundum doctorem de Lira, non de Judæis modernis; ſed de David adverſariis hoc ad litteram intelligendum eſt: „ ubi, inquit, ponitur exauditio „ petitionis David, quantum ad adverſa„ riorum punitionem, cum dicitur, Deus oſten-

„stendit mihi super inimicos meos ne occidas eos; ulciscendo pro malitia propria, quia hoc faciam per alios in justitia mea. Licet autem non sit scriptum, quod Deus mortem Saulis & suorum satellitum David revelaverit; tamen hoc credendum est, eo quod cum esset propheta, hoc dicit; & hoc in David est adimpletum, eo quod Sauli bis manibus ejus a morte tradito pepercit, ut habetur 1. Regum 24. & 26. Hæc Lira.

De Judæis autem modernis, quod non sic libere debeant permitti male agere, sicut communiter faciunt, scribit Scotus dist. 4. 9. super 4. sic in forma: „Et si dicas quod secundum prophetiam, quam recitat Paulus ad Rom. Reliquiæ Israel convertentur in fine; & ideo non cogi oportet Judæos totaliter ad baptismum suscipiendum & relinquendam legem suam: Respondeo: non dubito, quin vera sit prophetia Christi, quam recitat Joh. 5. *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me; si alius venerit in nomine suo, illum suscipietis.* Ergo ad minus ex verbo Christi erunt pervertendi; quia adhærebant illi pessimo antichristo, de quo est sermo Christi prædictus. Et si dicas quod, visa defectione antichristi, qui sibi adhæserant convertentur, dico quod pro tam paucis, & ita tarde convertendis, modicus erit fructus ecclesiæ, & de quibus nulla erit propagatio filiorum in lege Christiana, non oporteret tot Judæos in tot partibus mundi tantis sustinere temporibus in lege sua perstare: sed sufficeret aliquos paucos in aliqua insula sequestratos permitti legem suam servare, de quibus tandem ista prophetia impleretur. Hæc ille per totum.

Ubi autem antiquam doctor adducit pro tolerandis malis & non puniendis legem Mosaicam de libello repudii & usuris, quæ ad extraneos permittebantur; ad hoc respondetur, quod in lege Mosaica propter duritiam & ruditatem illius populi illa permittebantur; lex autem evangelica tamquam perfectissima, quantum est de se, talia non permittit: sed omnia, specialiter publica, modis in positione expressis cohibet & arguit, prout capit prædicta prima suppositio.

Post hæc doctor ad probandam suam conclusionem, assumit factum Moysi Exod. 2. qui occidit Ægyptium, & dicit, quod in hoc peccavit, adducens pro ipso argumentum contra Faustum, & cum dicit: Illud peccatum Moysi non legitur a Deo punitum, & per consequens arguere vult: Ex quo Deus, qui est justissimus judex, istud in lege veteri permisit inultum, quod multo magis homo habet permittere, cujus potentia executiva est demissior lege divina præceptiva aut prohibitiva.

Secundo adducit occisionem factam per Jephte, de qua Judic. 11. Quæ, inquit, fuit peccatum mortale publicum, & tamen non legitur fuisse punitum. Ad hoc adducit illud Sapientiæ 11. *Misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam*; & istud Ezech. 33. ubi pœnitentiam agentium de omnibus malis quæ fecerunt, non vult imputare; & plura possent adduci exempla ad hoc quod Deus universorum conditor multa manifesta mala tolerare videtur; immo peccantibus hic quandoque videtur plus parcere quam sanctis, in tantum quod prophetæ, videntes multos malos hic prosperari & justos pati, quodammodo contra Deum murmurare coacti sunt, ut patet Abacuc. 1. 14. & in psal. in pluribus locis. Ex hoc tamen concludi non debet, quod nos manifestos peccatores debeamus tolerare & non arguere, neque castigare; quia quicquid Deus facit, ipse facit ut Dominus legis & auctoritatem ac potestatem habens in hac vita & in futura, aliquibus hic parcere & vindictam in futurum reservare, & aliquos arguere in vita præsenti, & postmodum ipsis parcere in futuro. Nos autem ipsius servi & legis ejus existentes, debemus attendere quid nobis præceptum de correctione & punitione peccantium, ne illud negligamus. Nec est hoc nostri judicii, quid Dominus facit: sed servi est advertere illud quod facere debet, cum Deus non constituit nos judices actuum suorum; nec dabimus rationem de hoc, si nesciverimus nec intellexerimus omnia quæ Dominus de sua potentia & suis occultis judiciis facit: sed de hoc reddemus rationem, si neglexerimus implere quod facere ex præcepto Dei debeamus. Et pro illo est præmissa suppositio secunda prius ex verbis Chrysostomi sumta.

De hoc autem, si Moyses peccavit occidendo Ægyptium, Lira sententiat quod „non peccavit, cum ex divina electione ad liberationem Hebræorum habebat auctoritatem vindicandi injurias eis factas, & hoc sciebat per revelationem divinam, & hoc quia dicitur Actuum 7. Existimabat autem cognoscere fratres, quod per manum ipsius Deus daret salutem illis, & quod interfecit eum non solum pro percussione Hebræi, sed etiam pro adulterio commisso fraudulenter, quod fuit Moysi notum per hoc quod audivit causam percussionis in contentione pro prædicto adulterio. Hæc Lira.

Similiter de occisione filiæ Jephte, si ipsam sacrificavit per mortem corporalem vel non; & si peccavit, de hoc secundum doctorem de Lira est multiplex opinio. De hoc autem quod Deus parcit peccantibus, hoc non est contra meum articulum, nec pro conclusione doctoris.

Postmodum adducit testimonium legis novæ de zizaniis seminatis in agro, quas servi volebant eradicare, & prohibiti sunt, & dictum est eis; *Sinite crescere usque ad messem*, Matt. 13. Ex qua parabola nititur probare, quod mali tolerandi sunt inter bonos usque ad messem diei judicii, donec sine periculo bonorum poterunt ab eis separari. Ad hoc respondetur, quod Dominus per hoc suum dictum non intendit ut manifeste peccantes non corrigantur, & data pertinacia de ecclesia non ejiciantur: sed intelligit Dominus de peccatis dubiis, incertis & occultis, quod ista tolerentur; & quod hoc sit verum, testis est Hieronymus, quem etiam adducit opponens super hoc verbo in sua positione, qui di-

ANNO CHRISTI 1433.

dicit: Videtur hoc esse contrarium illi præcepto: *Auferte malum de medio vestrum.* „ Si enim prohibetur eradicatio, & usque ad messem tenenda est patientia, quomodo ejiciendi sunt quidam de medio vestrum? solvit scilicet, sicut inter lolium & triticum, quamdiu herba est, parum distat: ita monet Dominus, ne de ambiguo judicemus, aut cito sententiam proferamus, sed Dei judicio reservemus; quia Dominus in die judicii non suspicione, sed manifeste damnabit. Hæc ille. Et hoc manifestius explanans Origenes homil. 21. super Josue, tractans illud Josue 15. *Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non potuerunt delere filii Juda, habitavitque Jebusæus cum filiis Juda in Jerusalem usque ad præsentem diem*, sic scribit: „ Sicut ergo in evangelio permittuntur zizania simul cum tritico coalescere, eodem modo sic in Jerusalem, id est in ecclesia, sunt quidam Jebusæi, isti qui ignobilem & degenerem vitam ducunt, qui fide & actibus & omni conversatione sua perversi sunt; neque enim possibile est ad liquidum purgare ecclesiam, dum in terris est, ita ut neque impius in ea quisquam, neque peccator residere videatur: sed sint in ea sancti omnes & beati, & in quibus nulla prorsus peccati macula deprehendatur. Sed sicut dicitur de zizaniis: *Ne forte eradicantes zizania, simul cum ipsis eradicetis & triticum.* ita etiam super istis dici potest, in quibus vel dubia vel occulta peccata sunt. Neque enim dicimus de his qui manifeste & evidenter criminosi sunt, ut non de ecclesia expellantur. „ Et infra: „ Esto ergo, quoniam non possumus ejicere omnes istos qui nos conculcant: saltem quos possumus, quorum peccata manifesta sunt ejiciamus. Ibi enim peccatum non est ejicere de ecclesia aliquem, ne forte eradicantes zizania, eradicemus simul cum eis & triticum. Hæc ille. Chrysostomus autem super eodem textu scribens, ut allegatum est, circa positionem meam, sententiat sic inquiens: „ Non ergo detinere hæreticos, & abscindere eorum propalationem, & synodos dissolvere prohibet, sed occidere. Hæc ille.

Et eodem modo responderi potest ad alias parabolas quas opponens adducit, puta de sagena missa in mare, de qua Matt. 13. de nuptiis, ad quas congregati sunt boni & mali, de quibus Matt. 22. de decem virginibus, quinque fatuis & quinque prudentibus, de quibus Matt. 25. & de aliis similibus. In quibus omnibus elicitur, quod in ecclesia militante usque ad consummationem sæculi, erunt simul commixti boni & mali. Ex hoc non sequitur, quod qui manifeste & evidenter criminosi sunt, non corrigantur; & de ecclesia non expellantur, sicut dictum est per Origenem de zizaniis, & ideo hoc nihil facit pro sua conclusione & contra meam positionem.

Et per hoc etiam respondeatur ad doctores, quos circa illum eumdem punctum adducit. Et conformiter dicatur ad illud quod adducit de ficu, quæ tribus annis fructum non attulit; & ad petitionem & intercessionem coloni adhuc permittitur stare & non exciditur. Ad hoc dicitur, quod si sint aliqua peccata specialiter tecta hypocrisi, possunt ad tempus tolerari. Hoc Deus propria auctoritate fecit, sicut dictum est & illi angelo Ephesi, quod etiam opponens adducit, de quo Apoc. 2. *Memor esto unde excideris, age pœnitentiam, & prima opera fac: sin autem, venio & movebo candelabrum de loco suo nisi pœnitentiam egeris.* Posset autem aliquis ad tantam hypocrisim crescere & alios scandalizare, quod posset ejici & puniri; & in hoc maxima pietas Jesu notatur, quod donec aliquid boni in nobis aspicit, non in toto abjicit, sed ad emendationem expectat, sicut hortulanus diligit arborem, donec ramusculum viridem portat. Si autem tota arida fuerit, gravis est ei ad videndum. De ista dicit: *Ut quid terram occupat?*

Post hæc adducit peccatum Samaritanorum, nolentium recipere Jacobum & Johannem, quod videlicet quamvis fuit mortale & notorium peccatum, non tamen punitum: immo volentes illud arguere Christus corripuit dicens: *Nescitis cujus spiritus estis.* Lucæ 9. Ad hoc dicitur, quod Dominus non corripuit ibi discipulos de hoc, si voluissent eodem modo, ut decet, arguere Samaritanos, de hoc quod non susceperunt eos, & si hoc zelo justitiæ fecissent: sed corripuit eos de hoc quod non zelo justitiæ, sed amaritudinis odio, ob injuriam suæ repulsionis vindicandam, Samaritanos igne voluerunt consumere; & ergo volens eos injuriam propriæ personæ, cum patientia & gaudio tolerare, injuriam vero divinæ servitutis non violatam relinquere, ut prædicta tertia innuit suppositio, ait: *Nescitis cujus spiritus estis.* Et hæc est sententia Decreti 23. q. 4. quod Christus potest in hac suppositione, & hoc innuit dictum Bedæ, quod opponens super eodem textu adducit in sua positione. Et notandum est bene verbum Chrysostomi in prædicta suppositione positum, ubi inter cetera dicit: Quoniam in propriis injuriis patientem esse quemquam laudabile est: injurias autem Dei dissimulare impium est.

Et ex isto patet quid est dicendum ad alia quæ opponens adducit de praxi Christi & apostolorum. De Christo, quoniam peccata in eum commissa patientissime sustinuit, ita ut de eo in psal. scriptum sit: *Tamquam agnus ad occisionem ductus, coram tondente se non aperuit os suum.* De apostolis autem adducit illud 1. Corinth. 4. *Maledicimur, & ecce benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus.* Per quod patet, quod maledictio in Apostolos erat peccatum publicum, & tamen non puniebatur ad eorum instantiam saltem. Similiter erant aliqui, qui erant publici peccatores, & tamen istos permittebat Apostolus; & multa sunt similia. Ad omnia una responsio datur, quod omnes illi in propriis injuriis patientes, erant nihilominus omnes tales a quibus multa passi sunt, ex alia parte eos zelo justitiæ vel caritatis arguebant. Chrysostomus: „ Dominus corripuit suos adversarios, quando peccabant in Deum, apostoli similiter: licet patientes erant in sustinendo injurias proprias, ni-

„ nihilominus omnes sine acceptatione personarum omnes peccantes contra Deum „ arguebant, & contra prosequendo epistolas scripserunt. Et per hoc intelligi potest dictum Ambrosii positum 23. q. 4. Hæc autem dicit: Quisquis malum non tolerat, „ ipse sibi per intolerantiam testis est, quia „ bonus non est. Abel enim esse renuit, „ quem Cain malitia non exercet. Hoc in„ telligendum est de his qui impatientes sunt „ ad tolerandum proprias injurias.

Ad illud autem ubi ulterius opponens adducit istud Phil. 1. Quod Apostolus toleravit eos per invidiam, quæ ipsius diaboli vitium est, Christum annuntiabant; dicitur quod non sic eos toleravit, ut non sint arguendi de hoc, quod non propter bonam voluntatem, id est Dei honorem & proximi salutem intendentes, scilicet propter invidiam Christum annuntiabant; sed quia bonis per doctrinam proficiebant, etsi non ex directo, tamen occasionaliter, non ex eis neque per eos, sed ex eo quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Et de hoc gaudebat Apostolus Philip. 1. Sic Christus Lucæ, qui præcepit Apostolis ne prohibeant quemdam ejicere dæmonia in nomine suo, licet ipsum cum eis non sequatur, ut det intelligi secundum glossam, quod nemo a bono, quod jam habet in parte, prohibendus est: sed ad hoc potius, quod non habet, provocandus. Et ergo Apostolus hoc quod occasione annuntiantium Christum, bonum veniebat fidelibus, laudabat: nihilominus propter hoc quod non directe, sed per invidiam Christum annuntiabant, eorum malitiam detestabatur.

Similiter potest & ad hoc responderi, si quis objiciat de crimine Judæ, quod Dominus peccatum suum sibi patens toleravit. Dicitur quod Dominus peccatum Judæ non sic toleravit; quin ipsum reprobat & arguit, tentando reducere eum a tanto scelere perpetrato quatuor modis: 1. pudore, dum dicit: *manus tradentis me mecum est in mensa*. 2. timore, per comminationem supplicii, quando dicit: *Verumtamen væ homini illi*. 3. beneficii exhibitione in sacramenti sui communione. 4. affectus ostensione in blanda allocutione, cum dicit, *Amice ad quid venisti?* Et ergo non sic toleravit Christus peccatum suum, quin ipsum arguit, taliter revocando in genere, quamvis non specificavit eum, quia suum peccatum aliis occultum erat.

Post hæc doctor adducit auctoritates plures canonum & doctorum sententiantium, quod rigor correctionis seu justitiæ deberet temperari propter peccantium multitudinem, & specialiter si esset princeps, aut alius qui sociam haberet multitudinem, aut si per correctionem oriretur schisma, aut pax politica turbaretur. Pro solutione illarum auctoritatum, est notandum quod duplex est pax; scilicet pax Dei, & pax mundi; quæ innuuntur Johan. 14 quando dicit Christus: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo hic mundus dat, ego do vobis*. Pax Dei est mentis tranquillitas in virtutibus stabilita, qua pace caret omnis existens in crimine. Nam Job. 9. scribitur: *Quis restitit ei, & pacem habuit?* Illa autem pax

A triplicitur variatur. Est enim pax hominis ad Deum, hominis ad seipsum, & hominis ad proximum; & tota ista pax consistit in observantia mandatorum. Et prima pax, scilicet hominis ad Deum, est tantæ virtutis, quod sine illa non valet pax alia; sed ipsa habita, utraque alia consequitur. Nihil ergo dissolvit pacem cum Deo, nisi peccatum; quia solum ipsum dividit inter Deum & hominem, juxta illud Isaiæ 59. *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum*: ideo peccatum pacem præpediens est maxime fugiendum. Et ista regula summe stabilitaret pacem hominum, quia servando hanc regulam, constituitur homo amicus Dei: sed si Deus nobiscum, quis contra nos? Nam in

B tali pace *timentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Pax autem mundi, est quieta fruitio temporalium, saltem large loquendo, sine perturbatione sensibili hostili. Hæc autem pax tantam vim habet, quod omnes naturaliter eam desiderant, cum propter illam sunt omnia bella, quæ fiunt frustra, nisi iste finis sequeretur. Immo tantum est hominibus pax desiderabilis, quod etiam latrones & pessimi homines inter se pacem desiderant, cum alias dissolveretur eorum consortium. Sic humanum corpus, sic omne mixtum & & adjunctum, alteri contrarium salvatur in quadam pace, concordia vel convenientia, quam Empedocles vocat amicitiam, quæ est

C causa generationis, sicut lis est causa corruptionis. Et quamvis hæc pax mundi sit bonum, cum sit medium ad pacem animi inducendam; quia autem fundatur in applausu humano communiter sophistico, inter paucos fragiles confoederatos debiliter sæculi ligamento; ideo ad istam pacem non foederatio sequitur, aut securitas ab hostibus, sed potius fraus atque illusio, & sæpius involuta est criminibus, ut est Deut. 32. ubi dicit Deus de habente pacem mundi: *Incrassatus est* deliciis & voluptatibus, *impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo salutari suo*. Et Ezec. 16. dicitur quod fuit iniquitas Sodomæ, super-

D bia, saturitas panis, & abundantia, & otium.

Quo notabili præmisso potest ad alias omnes auctoritates sub uno per dominum responderi; quod doctores talia scribentes, videtur, quod omnino magis respexerunt pacem politicam temporalem, quam spiritualem; non bene forte ex parte alia advertentes, quomodo pax vera politica non per debitam correptionem peccatorum turbatur, sed propter mandatorum Dei prævaricationem, & a lege ipsius declinationem impacificatur ecclesia militans, Job 9. *Quis restitit ei & pacem habuit?* & Baruch 2. *Quid est Israel quod in terra inimicorum es?* & sequitur responsio: *Dereliquisti fontem sapien-*

E *tiæ, nam si in via Dei ambulasses, habitasses utique in pace super terram*. Hinc Helias dicenti sibi Achab: *Tune es qui conturbas Israel?* respondit: *Non ego, sed tu* &c. Unde ipsa militans eccl. in suis membris, tanquam devota Christi vidua posset dicere illud Baruch. 4. *Nemo gaudeat super me viduam desolatam, a multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum*. Derelicta quidem est Christi militans ecclesia propter peccata Chri-

stia-

stianorum, a gentilibus & Judæis, qui videntes manifesta eorum scelera, fidem Christi suscipere aspernantur. Derelicta est, nedum ab hæreticis & schismaticis, sed a suis vocatis filiis, qui se septem peccatis mortalibus ab ipsa sancta ecclesia separarunt. Unde dicit: *Nemo gaudeat super me*. Quapropter Micheæ 7. voce lugubri plangit Christus: *Væ mihi quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ, & non est botrus ad comedendum præcoquas uvas. Desideravit anima mea; periit sanctus de terra, & sanctus in hominibus non est*. Ubi ostendit, quod multi sunt appetenter ecclesiæ amici, qui tamen sunt hostes præcipui, pacem ipsius maxime perturbantes; quam perturbationem pacis politicæ videtur, quod doctores prædicti non tantum adverterunt, quantum pacem politicam temporalem; ideo sic, ut prædictum est, scripserunt; tali respectu habito Caiphas consulebat in concilio Joh. 11. quando dicebat: *Vos nescitis quidquam neque cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat*. Et iterum: *Quid facimus? quia hic homo multa signa facit. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent locum nostrum & gentem*. Ad turbationem temporalem respectum habentes sic loquebantur. Non talem respectum habuit Christus, qui Matt. dicit: *Non veni mittere pacem sed gladium; veni enim separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem suam, & nurum adversus socrum suam*. Venit enim rex pacificus ad dissolvendam confoederationem fictam inter homines mundanos per superbiam diaboli, quæ viros fortiores sæculi fallit, cum diabolus rex super omnes filios superbiæ omnes peccatores illaqueat, qui sunt per Christi humilitatem ante omnia separandi. Carnales autem per vitium voluptatis conjuncti, sunt per Christi poenitentiam sejungendi: sed mundo per avaritiam nupti, sunt per Christi paupertatem separandi. Unde quicumque in aliquo horum trium nititur quiete fovere populum, ille nititur dissolvere Christi pacem; quia pacem originalem hominis ad Deum, quæ solum solvitur per peccatum. Et hac ratione Christo solventi pacem malam mundi dictum est: *Commovit populum incipiens a Galilea usque huc*. Sic apostoli arguebant omnes potestates indifferenter, magnos & parvos, non respicientes quid passuri, sed quid acturi sunt: cogitantes placere Deo, non hominibus; fidem & virtutes promovere, non hoc sæculum: immo, ut in positione mea dictum est, omnes prophetæ veteris testamenti hoc habuerunt officium, nec inveniuntur aliqui quin passi sint in hac parte, a Moyse usque ad Baptistam. Et quicumque fuerunt in executione hujus legis de correctione peccatorum, in hac lege sunt valde commendabiles.

Verumtamen corrigentes debent circa hoc servare conditiones debitas, & illis servatis, non debent negligere malum corrigere, quilibet secundum suam vocationem, & mediis sibi congruentibus, & hoc sine dolo, ut fiat non zelo vindictæ, & zelo ultionis,

A sed zelo justitiæ; non ut odium exerceatur, sed ut pravitas corrigatur, ut suadetur, 23. q. 4. c. finali, & hoc vel beneficentiæ consolatione, vel doctrinæ, informatione, vel districtione, coercitione, 23. q. 4. debet, per Augustinum: Et corripiens non debet intendere divisioni in populo, vel scissioni, quemadmodum Dominus non intendebat discessionem a se, quando loquebatur de manducatione suæ carnis, & bibitione sanguinis, quæ facta est a discipulis ejus, occasione male accepta. Similiter non debet attendere personam potentis aut multitudinem, nec quid debeat pati: qualiter Helias arguit regem & domum suam 3. Reg. 19. & Johannes-Baptista Herodem. Et si non subest

B potestas, illam voluntatem continue debet habere, & voluntas pro facto reputatur, quia ex antedictis Origenis, auditum est quod dicit: Esto quod non possimus ejicere omnes istos qui nos conturbant, saltem quos possumus, quorum peccata manifesta sunt, ejiciamus; & si qui potentes hoc facere, non faciunt, peccant, teste doctore opponente, qui allegat Augustinum in 3. libro contra epistolam Parmeniani: qui dicit, quod non sufficit auferre malum a seipso, ubi non impeditur, nisi corrigat, moneat, &c. Et dicit sic in forma, ut opponens eum adducit: Quapropter quisquis etiam contemserit ec-

C clesiæ Dei disciplinam, ut malos cum quibus non peccat & quibus non favet, desistat monere, corrigere, arguere: si etiam talem gerit personam, & pax ecclesiæ patitur, ut etiam a separatione sacramentorum possit quempiam separare, non alieno malo peccat, sed suo. Ipsa quoque in tanta re negligentia, grave malum est. Hæc Augustinus.

Ultimo ad rationem quam tangit doctor: Quare aliqui in ecclesia interdum tolerandi sint; quia, inquit, sunt utiles bonis, sive ut per eos exerceantur, sive ut illorum comparatione magis eis exhortatio fiat; & adhuc quod postea addit, quod cum laude patientiæ mali tolerantur, ne ignoti boni dam-

D nentur. Sic inquit Isaias: *Qui dicit, recedite, recedite, exite inde, & immundum nolite tangere*. In medio immundi populi polluta labia habentis habitabat, & multos alios adducit, qui de medio mali populi non exierunt. Immo Christus & apostoli in medio malorum habitabant, & ergo intendit dicere doctor, quod a malis non oportet recedere corporaliter: sed corde & spiritualiter, & satis est. Pro responsione ad istud, notandum quod sex sunt genera consensus, notata in his versibus:

Consentit cooperans, defendens, consilium dans,
E Ac auctorisans; non juvans, nec reprehendens.

& in quolibet istorum generum fere consentientes contingit peccare gravius, quam ipsos personaliter delinquentes; ideo timendum est cuilibet, & specialiter clero, ab isto sextuplici consensu, in quibus comprehenduntur peccatum non impedientes, dum possunt, crimen non prohibentes, favoribus pec-

peccantibus participantes, & licentiam ad peccandum dantes, ut in cap. 18. q. 2. *Abbates*, 23. q. 3. *Ostendit* & *Qui potest*. Et di. 86. *Facientis*. & 83. dist. *Consentire*. & 11. q. 3. *Qui consentit*. & 24. q. 3. *Qui aliorum*, & 23. q. 4. *Quis*. Illis præmissis responderi potest ad objectionem: Quod si qui mundi inveniri possunt, qui nullo istorum modorum consenserint peccato aliorum, tunc non sociantur culpis eorum. Sed quis hic, & laudabimus eum? De illo autem ubi additur, quod satis esset corde & spiritualiter recedere a malo, non corporaliter; ibi dicitur, quod hoc bene fieri posset, ubi esset libertas Deo serviendi, ubi non constantia perseverandi, & ubi occasio non est homini cum ipsis peccandi, & non est locus fugiendi, ut 1. Corint. 5. habetur: *alioquin debueratis de hoc mundo exisse*; tunc potest commanere malis, nihilominus mala eorum ubi potest competenter arguendo; & hoc potest fieri. Nam mali, sicut in perversorum seductionem admittuntur, sic & in gloriam sanctorum. Nam illius bonitas apud Deum laudabilis adhuc non est, nisi fuerit & cum malis bonus, sicut psalmista gloriatur in forma justorum: *Cum his qui oderant pacem, eram pacificus*. Jobque dicit: *Frater fui draconi & socius struthioni*. Et Loth ab ipso laudatur, eo quod in Sodoma habitans, justus perseveravit. Ubi autem desunt prædictæ conditiones, tali est & corporaliter & spiritualiter a malis separandum. Quare Moyses ex mandato Dei dixit: *Recedite a tabernaculis hominum impiorum, ne involvamini peccatis eorum*. Et Loth. ultimo: *Eductus est de Sodomis*.

Ad hoc autem ubi doctor ex dicto Augustini assignat differentiam inter flagitiosos & facinorosos, dicens quod flagitiosi sunt qui peccant in se; facinorosi qui peccant in alios, ipsis nocentes; & illi qui nocent aliis, cito debent rapi de medio, ut sunt fures, homicidæ, adulteri: qui autem peccant in se, ut simplices fornicarii, non quasi illa peccata quæ fiunt contra se sint minora, & non sic nociva, velut ea quæ fiunt coram aliis, cum tamen omnia peccata mortalia sint multum nociva reipublicæ. Immo Scotus dist. 15. super 4. expresse scribit oppositum doctori; quod furtum est multo minus peccatum, quam adulterium, & per consequens istud deberet plus puniri, quam illud. Sic enim scribit: „ Leges imperiales „ multa inveniuntur satis consona dictare „ multis judicialibus legis Mosaycæ. Nec „ mirum, quia Deus non fuit fatuus, ut da„ ret justa judicia contra rationem; & li„ cet daret aliqua valde dura, quæ non o„ portet in evangelio observare, tamen mul„ ta dedit valde rationabilia, etiam pro „ statu quocumque in ista vita mortali; & „ ideo si ista statuantur a legislatore obser„ vanda pro tempore, juste statuuntur. Et „ hoc modo si statueretur ab aliquo blasphe„ mum, adulterum, idololatram debere occi„ di; multo justius ordinaretur, quam quod „ fur suspenderetur. Sed apparet ad quod „ aspiciunt principes, quia plus ad commo„ dum temporale, quam ad honorem Dei, „ & pro hoc plus puniunt & reprimere vo„ lunt peccata in proximum, quam in De„ um. Et infra: Constat, quod Deus in le„ ge Mosayca vel evangelica explicite non „ excipit peccatum furti ab illo præcepto: „ *Non occides*, ut scilicet per istud pecca„ tum liceat hominem occidere; & ideo nisi „ revocaverit aliqua revocatione speciali, „ quod non habetur in scriptura, tunc pos„ set fieri justa. Esto etiam quod aliquo mo„ do licuisset Judæis occidere pro furto, „ magis videtur per misericordiam evan„ gelicam iste rigor revocatus, quam rigor „ contra adulterium, quia istud peccatum „ est multo minus, quam illud, juxta illud „ Proverb. 6. *Non grandis est culpa, cum* „ *quis furatus fuerit: furatur enim ut esu*„ *rientem animam impleat: deprehensus quo*„ *que reddet septuplum*. Sequitur autem: *Qui* „ *autem adulter est, propter inopiam cordis* „ *perdet animam suam*. Sed poena de adul„ terio est revocata in evangelio Johannis: „ *Nemo te condemnavit, nec ego te conde*„ *mnabo: vade jam, & amplius noli peccare*. „ Multo ergo magis revocatus est iste rigor „ contra furtum in lege Mosayca, si fuisset „ statutus. Hæc Scotus. Ubi autem doctor ex illo meo dicto, quod dixi, quod punitio civilis non videtur se debere extendere pro tempore legis gratiæ, saltem de lege communi ad occisionem: divino tamen jure & privilegiato contra peccatores manente semper salvo; elicit & dicit, quod ego negem reos posse licite puniri mortis supplicio; & probare oppositum nititur ex illo Proverb. 8. *Per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt*. Deus autem potest occidere, cum sit auctor vitæ, & mortis habeat imperium: ergo & reges, quibus ipse concessit regnare, hoc per justitiam facere possunt. Item, ex alio probat, dicens, ad Romanos 1. dicitur de committentibus gravia peccata: *Qui talia agunt, digni sunt morte*. Sed de judice dicitur Rom. 13. quod *Dei minister est*. Ergo quos Deus judicat ad mortem, potest judex licite interficere; & adducit ad hoc auctoritates & rationes plures. Ad hoc respondeo, quod attendendo ad hoc tempus gratiæ, in quo apparuit gratia & benignitas Domini nostri salvatoris quoad omnes peccatores specialiter poenitentes, ut vitam haberent, & abundantius haberent, & non venit animas perdere, sed salvare; Attendendo etiam illud Cypriani, qui epistola quadam scribit: „ Tunc quidem gladio oc„ cidebantur, quando adhuc & circumcisio „ corporalis manebat: sed cum spiritualis „ circumcisio esse apud fideles servos Dei „ coepit, spirituali gladio superbi & con„ tumaces necantur, dum de ecclesia ejici„ untur. Neque enim vivere foris possunt, „ cum domus Dei una sit, & nemini sa„ lus, nisi in ecclesia, esse possit. Hæc ille. „ Attendendo insuper illud quod gl. ordina„ ria super illud Deuteron. 21. de filio con„ tumaci dicit: Inobedientem ergo filium & „ vitiosum Moyses jubet obrui lapidibus, e„ vangelium quoque duris increpationibus. „ Et attendendo illud quod glossa ordinaria „ dicit super 1. Deut. 24. *Et auferes malum* „ *de medio tui*: Hoc nunc agit in ecclesia „ excommunicatio, quod tunc interfectio. At-

Anno Christi 1433.

Attendendo illud Chrysostomi dictum super isto verbo Matt. 13. *Sinite utraque crescere usque ad messem*, qui sic dicit: Hoc autem „ dicit Dominus, prohibens occisiones fieri. „ Neque enim oportet interficere hæreticum, „ quia prælium inexpugnabile in orbe ter„ rarum inducetur; & ideo dicit: *Ne era„ dicetis simul cum eis & triticum*: & si mo„ veritis arma, & occideritis hæreticos, „ necesse est multos sanctos simul submitti. „ Non ergo detinere hæreticos, & abscin„ dere eorum propalationem, & synodos & „ studia dissolvere prohibet; sed occidere & „ interficere. Hæc ille. Illa communia attendens & similia, & videns quomodo notabiles doctores pro tempore legis gratiæ minores poenas citra mortem pro puniendis peccatoribus inveniebant; cupio quatenus judices in punitione reorum habeant se tamquam patres, non tamquam tyranni, non judicialia legis veteris, ut hujusmodi, nec leges humanas legi evangelicæ dissonas accipientes, sed processum Christi & praxim ecclesiæ primitivæ; fateor ex quo non possum restituere vitam occiso, non gaudebo in talibus occisionibus, nec faciliter ad mortem alicujus consentiam. Nihilominus tamen cordialiter exopto, ut omnia peccata mortalia publica puniantur, ad reformationem hominis peccantis, sine distinctione personarum.

Ad rationes doctoris probantis occisionem ex Apostolo ad Rom. 1. & 13. cap. Si judex potest interficere omnes quos Deus adjudicat morti, & quando dicit Apostolus: Qui talia gravia peccata committunt, propter quæ digni sunt morte, utrum talis per Deum vel per hominem poena esse debeat infligenda ipse videat; unde Apostolus eum non specificat. Et si cuilibet tali mors corporalis debuerit infligi, quid valebit auctorisatio & tolerantia meretricum & fornicantium, quibus in suburbio limitavit locum, cum & illi inter illos graves peccatores enumerentur? Sed videat doctor praxim illius scripturæ in ecclesia primitiva, & trahat cor suum deorsum, & aquam in ollam moderantiæ mittat, ne nimium ad mortificandum homines sine stabili & firmo fundamento exardescat.

Nec etiam doctor, salva ejus reverentia, satisfecit dicto Chrysostomi a me adducto, ad illum respondendo superficialiter, ipsum evasit. Dicit enim quod loquitur de occisione hæreticorum, ex qua sequeretur schisma aut turbatio ecclesiæ, cum Chrysostomus non principaliter in ista auctoritate attendat turbationem ecclesiæ in pace temporali, ut innuit doctor; sed ne sancti multi submittantur. Quia dicit: „ Si moveritis „ arma, & occideritis hæreticos, necesse „ multos sanctorum simul submitti; & non „ dicit: Turbabitur temporalis politia. Si ergo esset peccatum, per quod homo in lege gratiæ deberet occidi, maxime esset istud turpissimum & nocentissimum peccatum hæresis; & cum de talibus loquitur Chrysostomus, ne occidantur: sed modum alium contra tales minorem docet. Ergo non est festinandum cum talibus; sed potius sequenda est in hoc sententia Apostoli, qui dicit: *Hæreticum hominem post trinam monitionem devita*.

A Quantum ad secundum principale, ubi doctor tangit, per quod & quomodo correctio & castigatio & expulsio peccatorum sit facienda, ibi præmittens duplicem modum correctionis, unum procedentem ex fraterna caritate, & alium ex auctoritate & potestate: ponit duas conclusiones; unam, quod quilibet fidelis potest & in casu tenetur quemlibet alium pro peccatis suis privatis corripere correctione fraterna, fundans eam in verbo Salvatoris, Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus &c.* & probans eam ex triplici lege, naturali scilicet, scripta & gratiæ; tangit circumstantias illius correptionis ex parte corrigentis & correpti, sit inferior vel etiam superior; & dicit eam esse de præ- B cepto affirmativo, quod obligat semper, licet non pro semper, trahens ex illa plura corollaria, in quibus fere omnibus secum non intendo contendere, quia sunt pro articulo meo, exceptis aliquibus paucis, ubi eximit prælatos, presbyteros & alios ecclesiasticos a correctione fraterna pro peccatis publicis personalibus, etiam data eorum pertinacia coram multitudine laicorum; sive fiat per laicos, sive per sacerdotes in prædicatione; & ubi inculcat, quod subditus populus non potest licite subtrahere decimas & oblationes a malis sacerdotibus publice malitia personali; in quibus secum non convenio; sed ea pro posse cum Dei adjutorio reprehen- C dere volo.

Actus secundæ diei

Post hæc ponit secundam conclusionem de correctione ex auctoritate & potestate procedente: ex ista etiam trahens plura corollaria, in quibus etiam secum non contendo, difficultatem magnam fatetur; quia vero militant contra meum articulum, excepto isto, ubi inculcat, quod peccata publica personalia prælatorum, sacerdotum, & aliorum ecclesiasticorum per Christi fideles laicos numquam debeant, etiam secundum dictamen divinæ legis, per cohibitionem poenæ, sine speciali licentia ab ecclesia habita, puniri, aut judicio condemnationis vel diffinitionis, ut est actus justitiæ, judicari; in D quo etiam secum non convenio, sed reprehendere pro posse cum Dei adjutorio intendo.

Ut autem hoc melius appareat, & ex oppositis juxta se positis veritas magis elucescat, in confirmationem articuli mei & satisfactionem pro posse in oppositum adductis per venerandum meum impugnantem, duo specialiter præsuppono. Primo, quod in primordiis fidei Christianæ vixerunt sacerdotes ac clericorum omne collegium sub principum coactiva sæculi jurisdictione, usque ad tempora primi Constantini Romanorum imperatoris. Prima pars suppositionis patet ex hoc. Nam Christus facto & verbo præcepit Petro E Matt. 10. quod solveret didragma pro se & ipso, figurante suam ecclesiam: & interrogatus si licet dare censum Cæsari, ostenso ibi denario, cujus imago & superscriptio erat Cæsaris, sic subjungit: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari; & quæ sunt Dei Deo*. Et Petrus ex ista doctrina præcepit suis, quod ex facto docuit, 1. Pet. 2. *Ut sint subjecti omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regi tamquam præcellenti, sive ducibus tamquam ab eo missis ad vin-*

ANNO CHRISTI 1433.

vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Sed Apostolus ad Romanos 13. quomodo debemus subjici principibus ostendit, dicens: *Cui tributum, date tributum; & cui vectigal, vectigal*: & multo magis nos, qui sumus eleemosynarii sæcularium principum, debemus esse subjecti nostris eleemosynantibus, cum tam graves & sancti apostoli, non sic dotati a principibus, ita fecerunt. Hinc Ambrosius lib. 4. c. penultimo super istud Lucæ 5. *Laxate retia*, scribit: Et, inquit, est „ aliud apostolicum piscandi genus; quo genere solum piscari jubet Dominus, dicens: „ *Trahe hamum, & eum piscem qui primus ascenderit, tolle.* Magnum quidem est & „ spirituale documentum, quo Christiani viri sublimioribus potestatibus docentur debere esse subjecti; ne quis constitutionem „ Regis æterni putet esse solvendam. Si enim „ censum Filius Dei solvit, quis tu tantus „ es qui non putes esse solvendum? & ille „ census solvit, qui nihil possidebat: tu autem qui sæculi sequeris lucrum, cur sæculi obsequium non recognoscas? cur te „ super sæculum quadam arrogantia animi „ fers, cum sæculo sis misera cupiditate subjectus? Hæc ille. Et idem super illud Lucæ 20. *Ostendite mihi denarium, cujus habet imaginem?* sic dicit: Si Christus non „ habuit imaginem Cæsaris, cur dedit censum? non de suo dedit, sed reddidit mundo quod erat mundi; & tu si non vis esse „ obnoxius Cæsari, noli habere quæ mundi „ sunt: sed si habes divitias, obnoxius es „ Cæsari. Si vis nihil regi debere terreno, „ relinque omnia & sequere Christum. Hæc „ Ambrosius. Ex quibus auctoritatibus iste enitet sensus: Quod si Christus & suus apostolus Petrus, pauperes existentes, nihil omnino sæculi possidentes, solverunt censum Cæsari, potestati sæculari a Deo ordinatæ & constitutæ; quanto magis vicarii Christi & suorum apostolorum episcopi, prælati & ceteri clerici, habentes multas possessiones terrenas, misera cupiditate agitati, negotiis sæcularibus implicati, tenentur subesse, secundum possessiones terrenas, regiæ potestati: in cujus rei signum Christus cum sua familia, statim in mundum natus, voluit ascribi sub dominio Cæsaris, profitendo, se esse subjectum cum sua familia suæ jurisdictioni, ut est Lucæ 2. Quod postea effectualiter ostendit, cum Petrus solvit vectigal imperiali potestati, ut prætactum est. Et non valet fingere, quod Petrus scribens: *Subjecti estote omni creaturæ propter Deum*; intellexisset tantum de populo laicali regi subjecto, volens eos ad humilitatis merita provocare. Nam manifestum est, quod non solum scribebat laicali populo sibi subjecto, sed toti ecclesiæ sequenti, & specialiter ejus vicariis, quia illi magis indigent ad humilitatis merita provocari. Nam periculosum & stultum videtur hoc dictum Petri exponere: *Subjecti estote omni creaturæ humanæ*: hoc est, non debetis omni humanæ creaturæ subjici, quocumque vicario de humano genere annotato. Et si Christus putasset inconveniens futuros sibi successores in officio sacerdotali tributa solvere, ac ipsorum temporalia subjecta fore principibus sæculi, potuisset ipse absque mali exempli exhibitione, videlicet subjiciendi sacerdotium jurisdictioni principum sæculi, aliter ordinasse, atque expedivisse illos exactores didragmæ, ut puta removendo ab ipsis petendi talia intentionem, aut alio convenienti modo. Sic autem facere non reputavit conveniens, quin immo solvere voluit, singulariter inter apostolos Petrum sibi associans in hoc, qui tamen ecclesiæ præcipuus doctor & pastor futurus erat, ut tali exemplo nullus hoc facere recusaret. Et sic patet pars prima suppositionis, videlicet ista: Quod in primordiis fidei Christianæ vixerunt sacerdotes & clericorum omne collegium sub principum coactiva jurisdictione. Sed quod sic vixerunt usque ad tempora primi Constantini Romanorum imperatoris, patet per Okam in suo defensorio 2. di. c. 17. qui sic scribit: „ Hi „ vero apostoli duo, scilicet Petrus & Paulus cum reliquis omnibus, suum magistrum „ imitantes Christum, sub principum coactiva sæculi jurisdictione vixerunt, & alios „ sic vivere docuerunt. Sic quoque vixerunt „ ipsorum successores presbyteri seu episcopi cum suis diaconis, & reliquis ministris „ evangelicis successive, usque ad tempora „ primi Constantini Romanorum imperatoris, ut ex Isidori codice satis apparet: ita „ quod nemo episcoporum per omne tempus illud in reverendissimos episcopos coactivam jurisdictionem exercuit. „ Hæc ille. Immo adhuc tempore Constantini & longe post, ecclesiastici jurisdictioni sæcularium subjecti erant, ut testatur prædictus dominus Okam, eadem di. 24. c. sic scribens. “ Adveniente vero tempore Constantini primi „ Romanorum imperatoris, qui primus Romanorum principum permisit & concessit „ fideles Christi publice congregari, facta „ sunt primum concilia generalia sacerdotum seu episcoporum, præcepto & auctoritate principis supradicti, quibus quidem „ conciliis definiti sunt & determinati scripturæ sacræ sensus ambigui, et ipsorum „ veri a falsis et erroneis sequestrati. Et plura ibi continentur quæ ordinabantur. Infra: „ De quo quidem observando legislator humanus, seu principans ejus auctoritate præceptum coactivum sive legem tulit obligantem quemlibet sacerdotem aut non sacerdotem, secundum exigentiam cujuscumque, poena reali vel personali, pro statu „ præsentis sæculi, transgressoribus infligenda. Ferebantur enim hujusmodi leges in „ sacerdotes et episcopos magis, quam in „ alios, quoniam et ipsi tunc erant qui frequentius causam dabant talis edicti, nec „ adversus legislatores hujusmodi, reclamantibus episcopis Romanorum aut aliis quibuscumque, tamquam non subjectis principum legibus & edictis, sed instanter „ supplicantibus ad principes pro legibus „ ferendis hujusmodi, quemadmodum ex codice Isidori supradicti & aliis approbatis „ apparet historiis; amplius per eosdem principes statuebantur & statutæ sunt leges „ de eorum numero certo, secundum provincias, & de ipsorum temporalibus sive „ corporalibus bonis tam mobilibus quam „ immobilibus, quæ sibi per prædictum Constan-

ANNO CHRISTI 1433.

„ stantinum donata fuerunt, ac per reliquos principes Romanos aut alios, & successive etiam per personas aliquas singulares. Infra. „ Sic ergo sub legibus & „ ordinationibus cujuslibet principum vixerunt ab antiquis temporibus, & dudum totum sacerdotale collegium ab eisdem & populo collationes, confirmationes & investituras suorum officiorum spiritualium & prælationum, curarum & reliquorum similium aut minorum, ac temporalium beneficiorum distribuendi potestatem suscipientes; nec propter hujusmodi subjectos contendebant pastores antiqui Romanorum episcopi adversus principes Romanorum, neque adversus populum aut singulares personas ecclesiarum patronos, quoniam ad hoc se noverant divina & humana lege astrictos. Sic enim legimus de Symmacho nativitate Sardo. Hic enim Laurentio cuidam coelectus discorditer, per Theodoricum regem sancto judicio confirmatus est in papam Romanum. Sic etiam scripsit Martinus de B. Gregorio: Hic inquit, in papam eligitur, & ipse Mauritius, videlicet imperator, imperialibus litteris suum affirmat consensum. Sic etiam suorum privilegiorum confirmationem ab imperatoribus petere solebant episcopi Romanorum, ut de Vitaliano nativitate Signeo, & Constantino nativitate Syro, & aliis plerisque Romanis pontificibus legitur; quin immo pro his & aliis supplicationibus & suis confirmationibus impetrandis, ad imperatores per loca distantia plurimum personaliter solebant accedere, ut de ipsorum pluribus legitur in chronicis & approbatis historiis; & quod amplius est, Johannes XII. per Ottonem I. Roman. imperatorem, suis exigentibus demeritis, consentiente omni populo tam clero quam laico, a papatu depositus est. Ejusdem enim auctoritatis est aliquid statuere, ac id cum expediens fuerit destituere. Cum igitur episcopus quilibet per principem & omnem populum eligi debeat, ipsorum auctoritate destitui sive deponi potest. Instar ergo Christi & apostolorum vixerunt Romani & ceterarum provinciarum episcopi & sacerdotes, ac clericorum omne collegium, sub regimine coactivo principantium auctoritate legislatoris humani. Verum suadente ac stimulante hujus mundi principe, superbiæ ac ambitionis præoperante, reliquorumque omnium suggestore diabolo, in alienam viam, ab ea quæ Christi est & apostolorum deducti sunt. Quin immo seducti Romanorum episcopi quidam, ipsorum animos invadens cupiditas & avaritia inde foras expulit, quam Christus in ecclesia tertio modo dicta plantaverat & statuaverat, summam meritoriam paupertatem; rursumque invadens eos superbia ac ambitio sæculariter principandi, expulit inde summam humilitatem, quam Christus indixerat & observare mandaverat eidem ecclesiæ, sive universo cœtui sacerdotum; quorum quidem primus hujusmodi, si eo prior in hoc alter non extitit, fuisse legitur Simplicius quidam, Tiburtinus cognomine, Romanus episcopus. Hic enim unde sibi nescio auctoritate sumta, quamvis certissime noverim, nisi per ignorantiam excusetur, unde temeritate præsumta, statuit nullum clericum investituram a laico debere suscipere; investituram siquidem intelligendo beneficiorum & officiorum, de quibus diximus prius: quamvis tamen & ipsius statuto significetur manifeste, prædecessores suos humilitatem & reverentiam debitam principibus exhibere volentes, investituras prædictas a laicis recipere soluisse. Hujus siquidem rursum successor, quamvis non immediatus, Pelagius primus statuit, ut hæretici per sæculares potestates punirentur. De quo etiam statuto mirandum, quoniam non latuit illum hujusmodi legem tempore Justiniani Romani principis in hæreticos latam fuisse; & quoniam suæ non erat auctoritatis ferre hujusmodi leges in quantum episcopi, nisi fortasse hoc sibi auctoritate humani legislatoris foret indultum; ideo quemadmodum jam dictus Simplicius, in alienam messem falcem ingessit, auctoritatem sibi videlicet quæ alterius est usurpando. Cui rursum Adrianus tertius, licet non immediate, successit in usurpatione prædicta. Statuit enim ut nullus imperator se intromittere de electione papæ, ut dicti Martini verbis utamur; quod siquidem statutum omnino nullum, eo quod a carente tali auctoritate, legislatoria scilicet, emanavit, apertum inconveniens continebat, fuitque illius oppositum longa & laudabili consuetudine roboratum. Hoc per totum Okam attestans per prædicta supponit.

Præsuppono secundo, quod per ecclesiam in illo dicto Christi Matt. 18. *Dic ecclesiæ*, non solum intelligitur prælatus, sed etiam universitas fidelium. Patet per glossam, quam allegat Thomas in sua glossa continuata, quam sic exponit: „ *Dic toti ecclesiæ*, ut majorem erubescentiam patiatur. Zacharias autem Chrysopolitanus in Concordia evangelistarum super prædicto verbo, *Dic ecclesiæ*, sic scribit: Tale quid in Levitico „ legimus: *Ne oderis fratrem tuum in corde tuo*, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum. Adhibendus est tertius vel corrigendi studio vel convenienda eum sub testibus. Si tunc non audierit, multis dicendum est, ut qui pro pudore salvari non potuit, opprobriis salvetur.

Ocham autem in suo defensorio 2. dis. c. 6. super isto eodem verbo Christi dicit: Dicit ergo Christus: *Dic ecclesiæ*, nec dicit: Dic apostolo vel episcopo seu presbytero, aut ipsorum soli collegio; sed intellexit ibi Christus ecclesiam, fidelium multitudinem, aut judicem ad hoc illius auctoritate institutum, quomodo usi sunt hoc nomine apostoli & ecclesia primitiva. Hæc ille.

Illis suppositionibus præmissis, accedendo ad punctos, in quibus cum oppugnante articulum meum non concordo, pono istam sibi oppositam propositionem seu conclusionem: Peccata mortalia publica personalia prælatorum & sacerdotum possunt, & in casu eorum data pertinacia, sunt a quolibet fideli

deli Christi correctione fraterna, sufficientia & opportunitate habita, arguenda, etiam coram multitudine laicorum. Patet ex lege correptionis fraternæ, a qua, ut dictum est in positione mea, nullus sæcularium vel clericorum, etiam dominus papa vel beatus capitalis Christi discipulus est exceptus; quin si pertinaciter peccaverit, est a residuo ecclesiæ corrigendus, etiam coram multitudine laicorum; quia si Christus summus pontifex voluit argui coram populo, & a quocumque de populo, si in eo foret quid arguendum, cum Johannis 8. dixit: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Quis tam arrogans vellet esse, qui exemplo illius se humiliter non subjiceret arguendum, cum nullus homo, quantumcumque in mundo magnus, sit ipso innocentior, melior atque humilior, quod doctor negat, simpliciter respondendo ad hunc textum, quando dicit allegans Gregorium, quod Christus ibi non submittit se correctioni populi, ut ex 2. q. 7. c. *Ecclesiæ* ostensum est, &c. ubi concluditur quod auditores prælatos reprehendere possunt, & in eos testificari. Et miror quæstionem exilem quam format doctor, hanc videlicet: Christus in isto textu Johan. 8. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* ex ratione se probat peccatorem non esse: ergo Christus in eodem textu non submittit se correctioni populi; cum antecedens est verum, & consequens falsum, ut jam ostensum est, & per consequens conclusio vera.

Secundo, eadem conclusio probatur ex suppositione secunda antedicta, ubi probatum est, quod per ecclesiam in illo Christi verbo Mat. 18. *Dic ecclesiæ:* non solum intelligitur prælatus, sed etiam universitas vel multitudo populi: & per consequens si prælatus aut alius ecclesiasticus ex caritate correptus se non correxerit, & pertinax fuerit in malo etiam personali, in defectu spiritualis præpositi, potest a quolibet Christi fideli caritative, habita sufficientia & data opportunitate, redargui publice, etiam coram multis, servatis circa hoc circumstantiis, quæ etiam circa quemlibet alium correptum debent observari, cum Christus in illo prædicto verbo nullum exclusit; quin si peccaverit, & in illo peccato correptus pertinaciter permanserit, redarguatur sic, ut prædictum est, & per consequens conclusio est vera.

Et miror quod doctor ita diligenter vult habere ecclesiasticos exemtos a tali fraterna correptione coram multitudine, si & dum peccaverunt, cum Christus nec apostoli volebant sic esse exemti, & alios post se eximere, & pro hac confingit sibi glossas hinc inde textus ad illam correptionem sonantes primarie, ad suam voluntatem glossando; ut, verbi gratia, admittit quod peccata prælatorum & sacerdotum corrigantur primum caritative, & ubi non sufficit, procedendum est ultra, juxta formam Salvatoris, adhibendus est unus vel duo, & coram illis corrigendus est. Quod si non audierit, dicendum est ecclesiæ, id est prælato; & si neglexerit, ab eo potest ad superiorem, scilicet summum pontificem iri. Quod si dissimulaverit, aut ipsemet peccaverit, dicendum est ecclesiæ, id est concilio generali; si concilium non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Et aliud, inquit doctor, non habent laici in sacerdotes, nec in defectu generalis concilii est alter recursus, nisi quod res est Deo committenda, & pro eo est orandum. Ego autem nescio cujus doctorum sint glossæ illæ, excepto doctore meo. Sed istud miror, ex quo concilia generalia ab anno decimo in decennium celebrantur, seu indicuntur, si tempore medio contingeret, quod papa cum uxore imperatoris deprehenderetur, quid facere deberet imperator? an arguere eum, vel ad futurum concilium correptionem suspendere; vel utrum, secundum quod magister Henricus de Colonia impugnans articulum nostrum tertium, de libera verbi Dominici prædicatione, de Constantino imperatore retulit, ipsum debeat suo pallio operire, vel utrum dicere debeat, quia gratia benedictionis ita facit; & si sic; ergo a simili si videris sacerdotem incumbentem super mulierem, ponentemque os suum super os, & oculos suos super oculos ejus, & manus super manus ejus; debes supponere, quod hæc causa resuscitationis a morte, more Helisei, facit? Sed benedictus sit Helisæus, qui non super mulierem, sed super puerum mulieris incubuit, 4. Reg. 4. Et laudabilis sine suspicione Elias, qui expandit se super puerum, & non super mulierem, 3. Regum 19. Et Paulus Apostolus super juvene mortuo. Act. 20. Et benedictus & laudabilis Christus Jesus, quia non posuit manum in gremio mulieris, sed stans apprehendit manum ejus, & sanavit eam, Lucæ 9. & quod non in gremium aut in sinum manum imposuit, quando dixit: *Puella tibi dico surge*. Matt 9. Et laudatur sine suspicione mala Petrus apostolus, quod non incubuit super mortua Tabita, sed ponens genua oravit, & conversus ad corpus, dixit: *Tabita surge*, Act. 9. Si igitur ista exempla sunt vera ad ædificationem, ideo monere nos debent sacerdotes, ut non manus ponamus in mulierum sinum vel gremium causa absolutionis: sed more apostolorum, super caput tam nos quam ipsas a stimulo satanæ liberemus. Hinc enim dicit stimulo percussus Paulus 1. Cor. 7. *Bonum est homini mulierem non tangere*, cum mulier sit tamquam pix diaboli conversationem maculans sacerdotum. Quale enim est tangere picem, & non inquinari ab ea, in igne sine læsione versari, tale est mulierem tangere, & cum ea habitare. Ideo Eccli. 9. dicitur: *Averte faciem tuam a muliere compta, & non circumspicias speciem alienam; propter speciem mulieris multi perierunt, & ex hac concupiscentia quasi ignis exardescit.* Ista autem quæ per doctores videntur dici pro gloria ecclesiastici status, timeo ne in majorem eorum contemtum dicantur; per extollentiam enim talem plus videntur coram sapientibus reddi contemtibiles quam gloriosi.

Ex ista conclusione sequitur quod peccata mortalia publica personalia prælatorum & sacerdotum sunt in evangelizatione per sacerdotes fideles, data eorum pertinacia, & habita sufficientia & opportunitate, carita-

ritative arguenda & detestanda, etiam coram clero & communi populo, cujus oppositum opponens ponit. Patet ex conclusione & rationibus multis in positione mea positis, & utilitatibus ex prædicatione tali contra cleri malitiam sequentibus, quas hic causa brevitatis resumere omitto.

Ad rationes autem in oppositum, ubi doctor probans quod presbyteri & alii ecclesiastici a correctione fraterna, & a denuntiatione pro peccatis suis personalibus publicis coram multitudine laicorum debeant esse exemti, etiam data eorum pertinacia, &c. inducit illud Alexandri de Hallis in tertia parte suæ summæ, quod malo prælato, quamdiu ab ecclesia toleratur, debetur honor, quamvis male præsideat, inducens illud pro probatione Matth. 13. *super cathedram Moysi sederunt*, &c. Et inducit istud Telespho- „ ri papæ, quod populus nullo modo debet „ ecclesiasticos arguere, nec in eorum ac- „ cusationem suscipi, & populus ab eis do- „ cendus est & corripiendus, non ipsi a popu- „ lo. „ Et adducit Gregorium Nazianzenum lib. 2. de Epiphaniis, & Chrysostomum super 2. epistol. ad Timotheum homil. 2. & quotquot tales sunt per eum allegatæ.

Ad omnes tales sub uno per Dominum respondeo, quod omnes leges vel auctoritates quotquot sunt, quæ correptioni vel accusationi subditi, quoad superiorem suum videntur repugnare, omnes intelligendæ sunt de accusatione vel correptione imprudenti vel temeraria, quod figuratum est per Petrum, præsumentem Dominum suum corripere, quando dicit: *Absit hoc a te*. Matt. 18. Et quando clerici vel alii ecclesiastici servant limites sui status & mores, ac statum clerici non offendunt. Si autem clerici peccant notorie & habitualiter contra Dominum dominorum sæcularium, & in casu quorumcumque Christi fidelium, est in defectu spiritualis propositi, & exigentibus eorum demeritis ex qualicumque circumstantia hujusmodi forinsecam correptionem procurantibus ipsos corripere. Et hæc doctor in sua allegatione prætendit, quod temerarie non sunt arguendi, quando adducit Gregorium in pastorali lib. 2. & cap. 5. dicentem: „ Ammonendi sunt subditi, ne „ præpositorum suorum vitam temere judicent, „ si quid fortasse eos agere reprehensibile vi- „ dent, si objecerit quis illud apostoli di- „ ctum 1. Timot. 5. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem*. Ad hoc 2. q. 7. *Paulus*; sub auctoritate Origenis respondetur, ubi sic dicitur. „ Paulus dicit: *Senio-* „ *rem ne increpaveritis*; sed hæc ejus regu- „ la tunc in eo observanda est, cum culpa „ seniorum suo exemplo non trahit ad in- „ teritum corda minorum: Ubi autem se- „ nior in majoribus exemplum ad interitum „ præbet, ibi districta increpatione ferien- „ dus est. Nam scriptum est: *Laqueus ju-* „ *venum omnes vos*; & rursum *Maledictus puer centum annorum*. Hæc ille. Ex qua auctoritate patet quod Origenes intelligit de peccato superiorum personali, & non fidei. Si forte adversarius vellet glossare quia dicit ibi; ubi senior in majoribus exemplum ad interitum præbet, &c. Et hoc est quod

A doctor de Lira illum textum sic glossat: *Seniorem ne increpaveris*, arguendo eum verbis duris; sed obsecra ut patrem, ut caveat ab indecentibus suæ ætati. Hoc tamen non est intelligendum de sensibus in sua malitia obstinatis, qui sunt acriter arguendi, sicut acriter & dure increpavit Daniel senes impudicos coram omni populo. Daniel 13. Hæc ille. Remigius autem super primo textu sic loquitur: „ *Seniores ne increpaveris*, quia „ solent senes dure accipere, quando incre- „ pantur a minoribus. Sed dicit beatus Gre- „ gorius, quia licet beatus apostolus dicat: „ *Seniorem ne increpaveris*; senior autem „ stultus vehementer est increpandus. „ Hæc „ ille. Et 2. q. 7. sicut inquit, sub auctori- B „ tate Gregorii scribitur; „ Sicut lauda- „ bile discretumque est reverentiam & ho- „ norem exhibere prioribus: ita rectitudinis „ & Dei timoris est, si qua in eis sunt quæ „ indigent correctione, nulla dissimulatione „ postponere, ne totum, quod absit, corpus „ morbus invadat, si languor non fuerit in „ capite curatus. „ Hæc ille.

Ad rationes autem quibus probatur in positione mea, quod peccata mortalia personalia prælatorum & sacerdotum sunt in evangelizatione per sacerdotes fideles, data eorum pertinacia, & habita sufficientia & opportunitate, caritative arguenda, & detestanda, etiam coram clero & communi C populo; doctor non sufficienter respondit, sed ut potuit evasit & superficialiter: ideo stant immotæ, & cum utilitatibus ex tali prædicatione sequentibus.

Deinde pono conclusionem oppositam sententiæ impugnantis istam.

Peccata mortalia publica personalia prælatorum, sacerdotum & aliorum ecclesiasticorum, ubi correctio fraterna, aut generalis reprehensio per prædicationem Verbi Dei non sufficeret, in defectu spiritualis præpositi, habita sufficientia & data opportunitate, sunt per potestates sæculares; aut per Christi fideles laicos, secundum dictamen divinæ legis, etiam sine aliqua speciali licen- D tia ab ecclesia habita, coactive punienda, & judicio condemnationis vel definitionis, ut est actus justitiæ, judicanda. Ubicumque pono quod peccata prælat. sunt punienda, & judicio condemnationis judicanda, non intelligo condemnationem ad mortem corporalem, sed ad pœnam citra mortem condignam.

Probatur conclusio sic: Olim Christus, apostoli, sacerdotes, & cleri omne collegium vixerunt sub principum & aliorum Christi fidelium laicorum coactiva sæculi jurisdictione & punitione, ac judicio sæcularium subjecti erant, non se ab aliis, nec alios eximentes, aut eximere demandantes: ergo moderni prælati sacerdotes & alii ec- E clesiastici, si volunt Christi ac apostolorum perfectionem imitari, tamquam eorum successores, idem facere debent. Consequentia est bona, quia ex opposito consequentis inferri potest oppositum antecedentis. Quidquid enim Christus cum apostolis exemplavit, & oppositum non determinat, perfectionis est illud suis successoribus facere. Major autem est suppositio prima prædicta hujus partis. Minor autem argumenti, videlicet

licet quod Chriſtus & apoſtoli & alii ſacerdotes olim ſubjecti erant ſæcularium punitioni & judicio coactivo, non ſe ab illis nec alios eximentes aut eximere demandantes, hæc primo patet exemplariter de Chriſto, qui non ſolum quantum ad temporalia minoravit ſe ſubeſſe juriſdictioni coactivæ principis ſæculi: verum etiam id oſtendit in ſe quantum ad propriam perſonam, qua nullam juriſdictionem altiorem in ipſum aut alium Princeps habere potuit. Hoc autem poteſt evidenter oſtendi ex illo Matt. 27. ubi Chriſtus ſe capi permiſit, & ad Pilati duci prætorium, quia vicarius erat imperatoris Romani, & per ipſum demum, tamquam judicem coactivæ poteſtatis, ſe ſuſtinuit extremo ſupplicio judicari & tradi, nec coram ipſo, tamquam coram non judice, reclamat; licet fortaſſe ſignificarit ſe pati minus juſtum judicium. Conſtat autem quod tale judicium aut ſupplicium per ſacerdotes ſubire potuiſſe non voluiſſet, ſi inconveniens judicaſſet, futuros ſibi ſucceſſores principibus ſæculi ſubiici & per ipſos judicari. Quod quia hæc ſententia ſerioſius ſcripta eſt Johan. 19. idcirco adducam hic, quod habetur ibidem. Dum ergo Chriſtus ad Pilatum Cæſaris vicarium adductus & accuſatus eſſet, ex eo quod ſe regem Judæorum atque filium Dei dixiſſet; Pilato autem interrogante Jeſum: Unde es tu? Jeſu autem ad hoc nullum dante reſponſum, dicit Pilatus ad ipſum verba conſequentia, & modo propoſito attinentia, quorum ſeries talis eſt: *Mihi non loqueris: neſcis quia habeo poteſtatem crucifigere te & dimittere te? Reſpondit Jeſus: Non haberes poteſtatem adverſum me ullam, niſi datum eſſet tibi deſuper.* Ecce quod Jeſus non negavit Pilatum habere poteſtatem ipſum judicandi, & in ipſum judicium exequendi; nec dicit: hoc non pertinet de jure ad te; immo de facto id facis: ſed addidit, hanc poteſtatem habere Pilatum deſuper. Quomodo deſuper? Reſpondit Auguſtinus: Dicamus ergo, quid dixit Chriſtus, ſcilicet quod & apoſtolum docuit Paulum, Rom. 13. Quid ergo ei dicit Chriſtus? Quid Apoſtolum docuit? Quia non eſt poteſtas, id eſt auctoritas juriſdictionis; niſi a Deo, quicquid ſit de actu male utentis ea; & quia plus peccat, qui innocentem occidendum poteſtati livore tradit, quam poteſtas ipſa; ſic enim timore alterius poteſtatis majoris occidit: talem quippe Deus dederat illi poteſtatem Pilato, ſed ut etiam eſſet ſub Cæſaris poteſtate. Fuit ergo judicialis coactiva poteſtas Pilati ſupra Chriſti perſonam, a Deo, ſicut aperte Chriſtus confeſſus eſt, & Bernardus palam expreſſit, & aperte dixit in epiſtola ad archiepiſcopum Senonenſem, epiſtola quadam: Cum, ut inquit, Romani præſidis poteſtatem ſuper ſe Chriſtus fateatur cœlitus ordinatam, loquens de poteſtate Pilati; quanto magis ſupra perſonas & temporalia omnium apoſtolorum, ſuorum ſucceſſorum omnium epiſcoporum & prælatorum, fuit hoc non ſolum verbo Chriſti memoratum, ſed operis conſummatione firmatum. Nam per eumdem Pilatum pro tribunali ſedentem, lata fuit ſententia in Chriſtum, & per ipſius auctoritatem illius executio facta ſententiæ; unde Johannis eodem capite habetur hæc ſeries: *Pilatus autem cum audiſſet hos ſermones, adduxit foras Jeſum, & ſedit pro tribunali*: & ſubditur paucis interpoſitis: *Tunc ergo tradidit illis Jeſum*; ſcilicet, *ut crucifigeretur*. Sic Abiathar ſubjectus erat, & non eximebat ſe a judicio Salomonis, 2. Reg. 2. Sic, ut Hieronymus refert in libro Virorum illuſtrium, Damaſus papa a ſubditis de adulterio accuſatus, cum 42. epiſcopis ſe expurgavit, ſicut 2. q. 7. *Nos ſi*. Leo IV. ſubmiſit ſe Ludovici imperatoris examini, ut in probatione tertii corollarii meæ poſitionis eſt adductus; & Samuel 1. Reg. 12. ſubmiſit ſe judicio regis & accuſationi communitatis, quoniam dixit: *Ecce præſto ſum, loquimini ad me coram Domino & coram Chriſto ejus, utrum bovem cujuſquam tulerim, an aſinam &c.* Super quo etiam de Lira: *Loquimini de me coram Domino & coram Chriſto ejus*, id eſt Saule rege, qui de novo erat inunctus, propter quod Samuel coram eo volebat judicari, *utrum bovem cujuſquam tulerim*, ponendo in opere meo, *aut aſinum*, ſuper eum de loco ad locum incedendo, &c. Hoc de Lira.

Quod autem communitas fidelium quandoque poſſit judicium ferre in contumaces aut aliter crimínoſos, etiam in ſacerdotes, demonſtro per Apoſtolum 1. Corinth. 5. ubi cauſam, formam & modum, per quos hoc judicium in quemquam ferri debeat, tradit Apoſtolus, magis expreſſe Chriſti verborum ſequens & explanans ſententiam, dum dicit: *Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi, ut præſens, eum qui ſic eſt operatus, in nomine Jeſu Chriſti congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute Domini Jeſu tradere hujuſmodi Satanæ*, crimínoſum ſcilicet quemdam, qui patris ſui uxorem cognoverat carnaliter. Et non mandavit hoc Apoſtolus fieri, ut dicit Ocham, per presbyterum aliquem, nec alicui epiſcopo vel presbytero ſcripſit hoc fiendum per ipſum; cum tamen ad ipſos tunc mitteret Timotheum, qui epiſcopus erat, quod feciſſet, ſi hoc judicium ad ſacerdotis auctoritatem pertinere noviſſet, quemadmodum in aliis fecerat.

Sed diceret adverſarius: ipſi non habuerunt auctoritatem hoc faciendi ſine Apoſtoli conceſſione & auctoritate, quia nominatim dixit: *Ego autem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi, ut præſens, eum, &c.* Ad hoc reſpondetur ipſi, priuſquam ipſe dixit; *Jam judicavi ut præſens*, habuerunt auctoritatem judicandi, puniendi & ejiciendi, cum arguuntur ab Apoſtolo, quare hoc non fecerunt. Cum autem verba præmiſſa dixit: *Et vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, ut tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit.* Super 1. Ambroſius: Superbiam illorum in tantum humiliat, ut non querulos jam, ſed magis ſupplices faciat; erant enim & ipſi participes, dum pateretur reum tam ingentis facinoris ſecum incorreptum convenire, quod omnes uno conſilio abjicerent eum, ſi negaret emendare ſe: ſi autem quis poteſtatem non habet quem ſcit re-

ANNO CHRISTI 1433.

„ um, abjicere, aut probare non valet, im-
„ munis est. Hæc ille. Ad idem est doctor de Lira & alii communiter postillatores, qui testantur quod Apostolus ibi arguit in eis primo culpam, cum dicit: *Omnino auditur inter vos fornicatio.* Secundo prædicit pœnam, ubi dicit: *Ego quidem absens corpore, &c.* & tertio reprehendit culpæ radicem, ibi: *Non est bona gloriatio vestra,* ubi arguit contentionem quam ad invicem habuerunt, propter quam neglexerunt corrigere. Et tradit eis formam, ex qua inter ipsos exhinc contentio non posset oriri; quoniam ipsis congregatis in unum, maxime si per modum judicii coactivi hoc fieri debebatur, propter quod glossa: Augustinus dicit: „ Ut
„ vos congregati in unum, absque aliqua
„ dissensione, id est de communi consensu
„ per vos fiat, vel judicem ex communi con-
„ sensu per vos statutum ad hoc; quod i-
„ dem est.

Ad hoc autem quod objiciebatur, quod scilicet communitas non habuisset auctoritatem ipsum ejiciendi sine consensu Apostoli, „ quia dixit Apostolus: *Jam judicavi ut præsens*; dicitur quod sibi, sicut & alteri ecclesiastico conveniebat judicare seu discernere, qui secundum legem evangelizatam sint a fidelium præcidendi consortio, ne alios inficiant; quemadmodum medicus judicare habet de morbo corporali, propter quem debet quis, ne alios inficiat, ut leprosus, ab aliorum consortio separari. Coactiva autem potestas hujusmodi expellendi, fidelium universitati, vel judici per eos instituto, demandari specialiter consuevit. Et pro isto, quod officia regum & aliorum sæcularium ex una, & ecclesiasticorum parte ex altera sint condistincta, habetur 2. q. 7. *Nos si.* Sed notandum ubi legitur, quod sicut reges præsunt in causis sæculi, ita sacerdotes in causis Dei; regum est corporalem irrogare pœnam, sacerdotum spiritualem inferre vindictam. David ergo, etsi ex regali unctione sacerdotibus & prophetis præerat in causis sæculi, tamen suberat eis in causa Dei. Et infra: Sicut ergo Ozias a Domino lepra percussus est, quia sacerdotum officia usurpare voluit, sic sacerdotibus & prophetis regum officia usurpare non licuit. Hæc ibi. Notabilem autem distinctionem inter prædictos duos statuit Hugo tangit de Sacramentis lib. 2. parte 2. cap. 3. ubi dicit: „ Laicis
„ Christianis fidelibus terrena possidere con-
„ ceditur, clericis vero spiritualia tantum
„ committuntur, quemadmodum olim in illo
„ populo priore, ceteræ tribus, quæ typum
„ laicorum præferebant, portiones in here-
„ ditate acceperunt; sola tribus Levi, quæ
„ clericos figurabat, decimis & oblationibus
„ & sacrificiorum victimis pascebatur. Hæc
„ ille. Et in signum illius Apostolus arguit
„ communitatem, quod correctivam poten-
„ tiam in istum fornicarium non exercuerit.
Et postea, ipso agente pœnitentiam, iterum pro eo petebat communitatem ut reconcilietur. 2. Corint. 2. sicut per illam fuit judicialiter ejectus, & ille fornicator, secundum aliquos, fuit sacerdos; ex quo patet sacerdotes non eximi a judicio & sententia laicali pro peccato personali. Unde Chryso-

A stomus in libro de Reparatione lapsi cap. 10. sic scribit: „ Apud Corinthios erat qui-
„ dam vir, ut videtur, non ignobilis; hic
„ commiserat tale peccatum, quale nec in-
„ ter gentes admitti solet, & erat ex nu-
„ mero fidelium & familiarium Christi; qui-
„ dam enim eum ex sacerdotali ordine fu-
„ isse tradunt. Hæc Chrysostomus. Et in confirmationem illius, quod universitas fidelium habet jurisdictionem in ecclesiasticos, ipsos judicandi & puniendi, est Origenis homilia 7. super Josue, & loquitur popularibus: homilia enim est sermo ad populum. Qui sic inter cetera scribit, & circa positionem meam est adductus. „ Si dextera, in-
B „ quit, manus tua scandalizaverit te, ab-
„ scide eam & projice abs te. Numquid-
„ nam manus corporis nostri aliquando scan-
„ dalizat nos, ut de hac manu evangelium
„ dicat, Abscide eam & projice abs te? Sed
„ hoc est quod dicit: Ut ego qui videor ti-
„ bi manus esse dextera, & presbyter no-
„ minor, & verbum Dei videor prædicare,
„ si aliquid contra ecclesiasticam disciplinam
„ & evangelii regulam gessero, ita ut scan-
„ dalum tibi & ecclesiæ faciam, in uno as-
„ sensu ecclesia universa excidat me dexte-
„ ram suam, & projiciat a se, expedit enim
„ tibi ecclesiæ absque una manu tua, quæ
„ male agendo scandalum fecit, introire in
„ regnum cœlorum, quam mecum ire in
C „ gehennam. Hæc Origenes. Immo communitates non cohibentes suos superiores a malis etiam ecclesiasticos, peccant, secundum Augustinum super psal. 81. ut habetur 23. q. 3. *Ostendit*, ut pro me circa articulum est adductus, & supra per Ambrosium dictum est, quod communitas Corinthiorum deliquit, non puniendo in sacerdote fornicatorio. Et plura circa corollarium articuli mei secundum, dicta sunt de hoc, & specialiter de Nabuchodonosor, qui habuit potestatem a Deo ducendi filios Israel cum eorum sacerdotibus & levitis in captivitatem Babylonicam, 4. Reg. ult. & in hoc non re-
D probatur, sicut nec Vespasianus & Titus, qui 42. anno post Christi Ascensionem judicaverunt omnes sacerdotes & levitas, quos invenerunt in Hierusalem, esse in ultionem Christi notabiliter puniendos. Et communitas in Babylonia vindicat in presbyteris falsum testimonium in Suzannam dicentibus.

Et circa secundum corollarium mei articuli adductus est Ambrosius, ut habetur 23. q. 5. *Remittuntur*: Quomodo puniuntur peccata per judices & etiam per populos, „ sic legimus, quod sæpe ab alienigenis Dei „ jussu excitatis, propter divinæ majestatis „ offensam subactus est populus Judæorum. Et quomodo 24. q. 3. *Tam sacerdotes*; sub
E „ auctoritate Anacleti dicitur: Quod tam sacerdotes, quam reliqui fideles, omnes sum-
„ mam debemus adhibere curam de his qui
„ pereunt, quatenus eorum redargutione aut
„ corrigantur a peccatis, aut, si incorrigi-
„ biles apparuerint, ab ecclesia separentur.
Item Deuteron. 22. præcipitur, ut si quis viderit bovem fratris sui errantem, & illum non prætereat, sed reducat; & asinum si viderit cecidisse in via, ut non despiciat, sed sublevet eum. Ex quo ergo de brutis pro

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

proximorum debet alter eſſe ſollicitus, quanto magis de proximo peccante vel errante, etiam ſacerdote, cum unicuique Deus mandàvit de proximo ſuo. Eccli. 17. Et mirabile eſt quare prælatus vel clericus, dum pedi ejus os vel ſpina infigitur, ſinit ſæcularem ipſam extrahere, ut poſſit debite ambulare, & non ſic ſinit, dum peccat, ut pro illo arguatur & emendet, ut poſſit recte, in Chriſti veſtigiis ambulans, animam ſalvare. Forte per hoc oſtendit, quod plus diligit pedis plantam, quam propriam animam, Si enim plus diligeret animam, tunc correctionem cum gaudio ſuſtineret.

Ex iſta concluſione corollarie ſequitur, quod peccantibus rectoribus ſpiritualibus, ſubditi ſideles licite poſſunt, & in caſu tenentur ſuperiorum peccata per juſtitiam corrigere, caſtigare aut punire. Patet ex concluſione & ejus probatione. Circa hoc tamen eſt notandum, quod illicitum eſt quempiam corripere, niſi correptus ſit inferior correptore: & per conſequens correptor legitime cavere debet præcipue, ne tactus hypocriſi & macula proprii ſceleris, ſit in damnatione conſimili. Præſupponi ergo debet correptum eſſe culpabilem & correptorem legitimum immunem; ut docet Chriſtus Mat. 7. *Hypocrita ejice primum trabem*, &c. Cum omnis peccator, ut hujuſmodi, ſit juſto inferior quoad Deum, & per conſequens ſimpliciter inferior; & ita in corrigendo eſt Apoſtolus, quando dicit: *Seniorem ne increpaveris*, quod non licet ſubditum ſuperiorem ſuum arguere legitime, niſi fuerit in gratia, ſuperiore peccante mortaliter, & per conſequens exiſtente in gratia a dignitate ſeniore. Si autem ſenior in moribus exemplum ad interitum præbet, ibi diſtricta increpatione feriendus eſt 2. q. 7. *Paulus*. Unde eadem q. ſic loquitur Gratianus: „Quod „dicitur: majorum quiſpiam nullius mino„ris accuſationibus impetatur: minores in„telligendi ſunt, non eccleſiaſtica dignita„te, ſed vita.„ Hoc corollarium patet „per doctorem, qui adducit Liram ſub illo Exodi 21. *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum & per inſidias, ab altari meo evelles eum ut moriatur*. Qui ſic inter cetera dicit: „Quod ſi ſacerdos occidiſſet, ex„trahebatur; niſi officium miniſtrandi in„cœpiſſet, quo caſu expectabitur comple„mentum miniſterii; quo peracto, trahe„batur ad mortem.„ Hæc ille. Ecce quod habuerunt jurisdictionem etiam ſuper ſacerdotes.

Et quamvis ad omnes rationes opponentis & conantis probare, quod peccata publica prælatorum perſonalia & aliorum ſuperiorum ſtatu, ſic, ut dictum eſt, non debeant ſæculares poteſtates aut per Chriſti fideles laicos etiam ſubditos per juſtitiam corporis caſtigari aut puniri, poſſit dari generalis reſponſio, & ſufficeret, ſcilicet iſta: Quod omnes tales auctoritates quotquot ſunt, quæ punitioni vel judicio ſubditi quoad ſuperiorem videntur repugnare, omnes intelligendæ ſunt, quod hoc non debet fieri imprudenter & temerarie; vel quando tales prælati vel ſuperiores ſervant limites ſui ſtatus, vel quando eorum præpoſiti eis peccantibus ipſos corrigere, punire vel caſtigare non neglexerint: tamen ad quasdam dabitur ſpecialis reſponſio quæ majorem videatur auditoribus dare apparentiam.

Et primo capio iſtud Conſtantini, de quo in 3. libro hiſtoriæ tripartitæ dicitur, ſecundum impugnantis allegationem, quod epiſcopis inter ſe diffidentibus, & libellos famoſos contra ſe invicem Conſtantino offerentibus, ipſe ait: Dominus conſtituit vos ſacerdotes, & poteſtatem dedit vobis de nobis judicandi: ideo nos a vobis recte judicamur; vos autem non poteſtis judicari ab hominibus, propter quod inter vos Dei ſolius expectate judicium. Vos eſtis nobis dati dii, & inconveniens eſt ut homo judicet deos &c. Ad hoc reſpondetur, quod verbum fuit exhortationis & monitionis, quo ſiquidem devotus Conſtantinus oſtendit quales eſſe deberent epiſcopi & ſacerdotes. Tales enim deberent eſſe ad invicem & ad alios, quod in ſæculari judicio non oporteret ipſos contendere, ſecundum doctrinam Apoſtoli 1. Cor. 6. *Quare*, inquit, *non magis injuriam accipitis, quare non fraudem patimini, quid inter vos habetis judicia?* Et quod additur ex verbis Conſtantini: Poteſtatem dedit vobis Deus de nobis judicandi: dico quod verum eſt, judicio ſpirituali, ratione clariſſima, quemadmodum medicus judicare debet de morbo, ut ſupra tactum eſt, non autem judicio coactivo. Ad hoc autem quod additur ex verbis Conſtantini: Vos non poteſtis judicari ab hominibus, quoniam dati eſtis nobis dii &c. Reſpondetur quoad negationem judicii ſacerdotum revera ſæcularium, quod intelligitur de presbyteris heroicis, quos ſcriptura deos appellat; & de illis intelligit Apoſtolus 1. Cor. 2. *Spiritualis homo judicat omnia, & a nemine judicatur*. Unde ſic loquitur imperator: Dignum, inquit, non eſt, ut nos judicemus deos, quia oportet ad hoc quod judicium cauſæ presbyteri ſit devolutum ad judices ſæculares, quod excidat a moribus & conditione deorum.

Ex cujus hiſtoriæ ſerie liquet aperte cunctos epiſcopos Romanos principi coactiva jurisdictione ſubjectos, quoniam ad ipſum judicium ſpontanei nec coacti ſuas contentiones & jurgia detulerunt, ipſius interpellantes examen atque judicium, ut Iſidorus narrat ibidem. Et hæc eſt etiam ſententia Ocham in ſuo defenſorio diſtinct. 2. c. 2.

Similiter reſpondeatur ad dictum Clementis ad Jacobum fratrem Domini, & Evariſti papæ, & ad alias auctoritates canonum & doctorum, Gregorii Nazianzeni, Chryſoſtomi & aliorum, in quibus mentio ſit, quod epiſcopi non ſunt judicandi ab aliis, quam a Deo quia intelligunt, quod non ſunt judicandi ab aliis, quoniam imitantur Chriſtum, & ſtant digne in ſtatu ſuo. Si autem eccleſiaſtici fuerint inordinati, & arguantur a ſuis præpoſitis, non eſt neceſſe laicis ipſos arguere: ſed ex hoc non ſequitur, quod ſi peccant, & præpoſitus ipſos negligit, quod non debeant aut poſſint licite argui, ut ſupradictum eſt.

Nec ex verbis Chryſoſtomi probatur, quod eccleſiaſtici in tali caſu non debeant a ſæcularibus judicari; ſed verius probatur, quod

lai-

ANNO CHRISTI 1433.

laici debeant de vita, sermonibus & operibus presbyteri judicare: quia quomodo, rogo, prudenter Christus aliter præciperet, ut omnia quæcumque dixerint faciant, & non secundum opera eorum vivant. Cum ergo Deus mandat populo de sacerdotum operibus judicare, populus debet doctrinæ & verbis Domini obedire; quia aliter fidelis foret in mortis æternæ periculo, nisi judicaret districte de opere sui presbyteri; quomodo crederet verbis suis, & in qua conversatione ipsum imitaretur, & in quo ab ipso se auferret aut insurgeret.

Ad illud autem Ezechielis 33. de speculatore, ubi impugnans adducit dicentem Dominum: *Quod sanguinem pereuntis de manu sua requiram. non populus terræ, sed ego, dicit Dominus*; ex quo concludit impugnans, quod non habet negligentias exigere populus ex auctoritate de manibus prælatorum, sed Dominus. Respondetur, quod multas biblias vidimus in regno & hic, & in nulla reperimus illum textum per doctorem allegatum: *Non populus terræ*. Sed dato quod aliquæ bibliæ illum contineant, adhuc opponens non habet propositum, quia tunc sic respondendum est ad illam auctoritatem: Quod quamvis Deus de manu speculatoris negligentis, sanguinem requiret requisitione finali & authentica, & *non populus terræ*, supple sic, requiret: ex illo tamen non concluditur, quin populus terræ in casu sic, ut prædictum est jam sæpius, non habeat negligentias exigere de manibus prælatorum subautentice; quia secundum doctorem de Lira super isto Ezech. 3. *Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, speculatorem dedi te*, &c. Ibi arguitur Ezechielis silentium per similitudinem speculatoris, & quia nimis tacuerat, videlicet per septem dies, ideo ostenditur sibi pœna taciturnitatis, quæ fuit duplex, una reclusionis & ligationis, & secunda, subtractio locutionis.

Ad hoc autem, ubi pro libertate clericorum adducit illud, qualiter in regno Ægypti sub Pharaone, sacerdotes liberi erant ab omni Pharaonis exactione; respondet Origenes homil. 16. super Genesim, quod per hoc nequiores esse ceteris ostenduntur, qui pro nimia familiaritate, quæ eis est cum Pha-„ raone, nihil permutationis recipiunt, sed „ permanent in mala possessione; & sicut „ his qui in fide & sanctitate præerant, di-„ cit Dominus: *Jam non dicam vos servos*, „ *sed amicos*: ita dicit & istis Pharao, tam-„ quam qui ad summum gradum nequitiæ, „ & ad sacerdotium perditionis ascenderant: „ jam vos non dicam servos, sed amicos. Hæc ille.

Ad hoc autem ubi exponens subinfert: Quod sub evangelio sacerdotium liberum est ab omni potestate sæculari, & probans illud Matt. 17. ubi Christus interrogavit Petrum, a quibus reges accipiunt tributum, &c. Dicit, quod per filios regis intelligit apostolos, respondet suppositio prima secundi puncti.

Illa autem alia quæ adducit, quod in lege Mosaica non reperiuntur sacerdotes populo esse subjecti: Ad hoc respondetur, quod in lege Mosaica reperiuntur sacerdotes sæcularibus esse subjectos. Hoc primo patet 1. Reg. 22. de Abimelech cum suis sacerdotibus, qui accusatus coram rege Saul, quod consuluisset Dominum pro David, & dedisset sibi gladium Goliath, & manducare panes propositionis, & citatus comparuit cum universis suis sacerdotibus, & excusavit se coram eo, & multa pro sua innocentia allegavit. Scribit enim doctor de Lira super illo passu, quod ibi posita occasione accusationis, ponitur consequenter accusandi actus; & postea: ipsius Abimelech cum suis citatio, & suæ innocentiæ declaratio. Ex quo patet quod isti sacerdotes erant subjecti regi, & ejus mandato paruerunt, licet postea injuste fuissent per eum condemnati. Ad hoc idem scribitur 2. Paralip. 6. quomodo Salomon constituit juxta dispensationem patris sui David officia sacerdotum in ministeriis suis, & Levitas in ordine suo, ut laudarent & ministrarent juxta ritum uniuscujusque; &c. Ex quibus videtur illud dictum doctoris non esse sufficiens, quod circa finem secundi puncti scribit, quod sæculares nihil jurisdictionis habent in ecclesiasticos. Item si Moyses, qui secundum dominum auditorem, quartum nostrum articulum impugnantem, fuit sacerdos, erat subjectus sano consilio Jetro gentilis & extranei, quod inconveniens foret, si idem Moyses subjectus fuisset consilio populi peculiaris domini, in casu debito occurrente. Et si asina brutum Animal, juste redarguit Balam prophetam, cui in hoc subjectus fuit, quod inconveniens foret, si in tali casu subjectus fuisset redargutioni ipsius populi Dei?

Post hæc pro ostensione sui propositi inducit illud 2. Reg. 1. de David, qui juvenem dicentem se occidisse Saul regem, licet mentiretur, occidit; quid, inquit, non fecisset, si licuisset sibi regem occidere? Ex quo arguere vult doctor, quod non licet subditum punire suum superiorem. Ad hæc videtur quod magna est differentia inter communitatem, a qua originaliter, sive per electionem, sive per hereditariam successionem, procedit rex; & unam personam illius communitatis; & per consequens, si una persona talis aliquid facit, mentiendo forte vel suum lucrum quærendo, est multo aliud, quam faceret illa communitas contra regem, rationabilem contra eum habens causam. Sed quia iste unus mentiendo, & forte proprium aliquid quærendo, finxit se regem invadere, est punitus a David, & David in hoc non redarguitur: ubi si communitas sub aliqua causa rationabili consurrexisset in regem Saul, a qua ipse originaliter processit, forte non sic a David fuisset redarguta, & per consequens nihil istud facit pro opponente, nec ideo posui hoc in positione mea, quod persona talis deberet invadere aliquem regem, vel alium superiorem &c.

Illa etiam quæ opponens pro se adducit: primo illud: *Per tria movetur terra, & quartum non potest sustinere*. Primum est per servum, cum regnare cœperit. Hoc autem, dicit doctor, fieret si subditi vellent defectus superiorum per justitiam vindicare. Secundo inducit illud Proverb. 18. *Non decent servum* Prov. ult.

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

vum deliciæ; nec ſervum dominari principibus. Tertio inducit illud Iſaiæ 17. *Numquid gloriabitur ſecuris contra eum qui ſecat in ea*; per quæ omnia vult; quod injuſtum eſt, ſubditos contra ſuos inſurgere ſuperiores. Sed illa nihil faciunt ad propoſitum opponentis, nec ſunt contra me, cum ſint contra ſtultos & temerarios ſubditos & tyrannos. Nec ego per propoſitionem meam intendo, quod aliqui tales deberent regnare, vel inſurgere & opprimere tyrannice aliquos, & ſic qui vult vere reſpicere & penſare, omnes illæ auctoritates, quotquot opponens pro ſe adducit, nihil faciunt ad ſuum propoſitum, nec ſunt contra me, ſicut nec illud ſibi ſuffragatur, quod Chriſtus ſingulariter dixit Petro: *Paſce oves meas*; quia quantum ad poteſtatem ordinis, non minus in hoc habet quicumque alius apoſtolus, quam Petrus, licet poſtea, quantum ad jurisdictionem, præter ſcripturæ expreſſum fundamentum, tales præeminentiæ & differentiæ ſunt inductæ. Ergo nihil ibi capit opponens, ſicut nec ibi, ubi adducit de Anania & Saphira, & de Simone mago, & de aliis quæ omitto.

Illud etiam nihil pro doctore facit, quod allegat de Apoſtolo, qui, ut Actuum 23. ſcribitur, dixit: *Neſcivit quod princeps ſacerdotum eſſet*. Ad hoc enim oſtendit decretum 23. q. 1. *Paratus*, quod Apoſtolus hæc dixit ironice, ſciens eum principem ſacerdotum eſſe, &c.

Ex quibus jam ſupradictis poteſt, qui vult penſare, bene cognoſcere, quam ſuperficiales & evaſivæ ſint gloſſæ doctoris, gloſſantis auctoritates in mea poſitione, hæc ſententiantes, quod in caſu non excipiantur prælati, presbyteri & alii eccleſiaſtici a correctione fraterna de peccatis perſonalibus, etiam coram multitudine laicalis populi, & a juriſdictione ſæcularium perſonarum, quin in defectu ſpiritualis præpoſiti, habita ſufficientia & data opportunitate, ſint per poteſtates ſæculares, aut per Chriſti fideles laicos, ſecundum dictamen divinæ legis, etiam ſine aliqua ſpeciali licentia ab eccleſia habita, coactive puniendi, & judicio definitionis, ut eſt actus juſtitiæ, judicandi, vel coram multitudine a laicis vel a ſacerdotibus in prædicatione caritative arguendi; & per conſequens doctor magnum ſuper hoc negotio impendens laborem, & velamen malitiæ ſacerdotum conſtituens & contexens, nihil aut modicum proficit.

Actus 3. diei: Tertium principalium de indulgentiis.

Quantum ad tertium principale, ubi doctor fundare nititur modernas indulgentias, in lege Domini non fundatas, & fictas litteras fraternitatum, & litteras confeſſionales, & etiam reliquiarum modernas venerationes; ubi tamen ante omnia miror, quo ſpiritu ductus doctor, neſcio ſi bene reſpexit ſcripta mea; vel non: quia ubi ego ſcribo, reprehendens fictas & venales a pœna & a culpa abſolutiones & indulgentias, in lege Domini non fundatas, ibi doctor dicit me poſuiſſe in ſententia; quod abſolutiones a pœna & culpa ſunt fictæ, & quod indulgentiæ non ſunt in lege Dei fundatæ. Et ubi ego poſui, reprehendens modernas peregrinationes ab hominibus inventas, ſuperſtitioſas, idololatriam ſapientes, & cleri avaritiam nutrientes, ibi doctor dicit me ponere, quod peregrinationes per homines inventæ ſunt, ſuperſtitioſæ, idololatriam ſapientes, & cleri avaritiam nutrientes. Illo tamen non obſtante, committendo conſcientiæ ſuæ, quare ſic egerit, ad materiam in ſe accedo.

Et primo ad materiam indulgentiarum, ubi doctor fundare volens opinionem Thomæ & ſequentium ejus de indulgentiis, præſupponit eſſe ſupererogata merita ſanctorum, & ſpecialiter Chriſti in cœlis, quæ omnia vocantur ſpiritualis theſaurus eccleſiæ, in gazophylacio ſpirituali eccleſiæ & in capite ejus reconditus. Inſuper innuit, quod ſummus pontifex, cum ſit Chriſti vicarius, in tria habet generalem & plenariam poteſtatem diſtribuendi hunc theſaurum fidelibus, ſecundum quod libuerit plus vel minus: nec licet diffidere, quin poteſtas impertiendi iſta ſpiritalia ſuffragia, remaneant continue inexhauſta; quia aliter deficeret Chriſtus; dando poteſtatem clavium ſuo vicario hic in terris. Et prætendens ſententiam illam fundare in cap. Matt. 16. *Tibi dabo claves regni cœlorum, &c.* tangit duplicem cauſam, quare ille theſaurus ab his, qui eum habent diſpenſare, debeat erogari. Primo, propter Dei honorem & gloriam: & ſecundo propter communem eccleſiæ utilitatem: Et timens doctor, ne forte inſufficiens ſit dictarum indulgentiarum in fide ſcripturæ fundatio ad auctoritatem eccleſiæ recurrit, ibi dicens: Et eſto quod in lege Dei, hoc eſt quod in ſcriptura veteris & novi teſtamenti non poſſit reperiri fundata auctoritas ſpiritalis & expreſſa ad hujuſmodi indulgentias diſtribuendas; tamen ad hoc inſtituendum vel conferendum ſufficeret ſola eccleſiæ auctoritas. Et quamvis dominus doctor dicat de abſolutionibus a pœna & a culpa, quod iſtæ non ſunt modus communis concedendi abſolationes a ſummo pontifice; & ſi aliquæ bullæ ſub tali forma dentur, dicit quod ſubreptitie dicuntur impetratæ: ſi ſubreptitie impetrentur tales, tamen hoc eſt valde periculoſum. Nobis enim conſtat quod tales bullæ currebant per orbem Chriſtianitatis, & multas ſub tali forma litteras vidimus in regno noſtro; ſi jam ille modus ſit limitatus neſcio.

Ne autem videar negare veras indulgentias, & in lege Domini fundatas, ſuppono deſcriptionem hujus ſigni, indulgentia. Eſt enim indulgentia actus indulgentis, ita quod indulgentia non ſit aliud, niſi habentis ad hoc poteſtatem indulgere; & eſt indulgere gratis concedere, offenſam dare ſive remittere vindictam, quam reus debet pro exceſſu ſuſtinere. Et ſic legitur ſcriptura Judith 8. *Indulgentiam Domini cum lacrymis poſtulemus*; indulgentiam, id eſt actum indulgendi. Sic etiam ſumitur Iſaiæ 26. *Indulſiſti genti dure*; & ejuſdem 61. in perſona Chriſti dicitur: *Spiritus Domini ſuper me*; & infra: *Ad prædicandum captivis indulgentiam*, id eſt actum indulgendi. Lucæ autem 4. Salvator legens hanc ſcripturam dicit: *Et prædicare captivis remiſſionem*; ex quo patet, quo idem eſt indulgere & remittere; quia ubi Iſaias dicit indulgentiam, Salvator dicit

ANNO CHRISTI 1433.

cit remiſſionem; & cum unius ſpiritus ſint verba non diſcrepantis in ſententia, patet quod indulgentia & remiſſio ſunt idem, & ſic, ſicut aliquando eſt indulgentia culpæ & non pœnæ, ſic & remiſſio; & cum Dominus indulget vel remittit peccatum, mundans animam ab interiori macula, ſed non remittit ei pœnam, niſi ſatisfaciat pro peccato. Dicit enim Baptiſta Lucæ 3. *Facite dignos fructus pœnitentiæ*, ſecundum magiſtrum ſententiarum in 4. diſt. 16. ut ſcilicet ſecundum qualitatem & quantitatem culpæ, ſint quantitas & qualitas pœnæ; & iterum ſicut aliquando eſt indulgentia culpæ & pœnæ, ſic & remiſſio, ut cum Deus omnipotens infantulum mundans ab interiori per baptiſmum macula, ſine ulteriori pœna ipſius animam perducit ad cæleſtia regna. Quod autem indulgentia quæcumque conceſſionem activam connotet, ut cum dicitur papa: indulſit hæc illi clerico, id eſt conceſſit; & aliquando connotet diſpenſationem, & aliquando jus; ſunt locutiones principaliter juriſtarum.

De triplici remiſſione peccatorum.

Ulterius noto, quod remiſſio peccatorum eſt triplex, ſcilicet autentica, ſubautentica, & miniſterialis. Autentica eſt quæ fit poteſtate non aliena, ſed propria; & hæc competit ſoli Deo, juxta illud Iſaiæ 43. *Ego ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas propter me*; & quoad hæc dicitur Lucæ 5. *Quis poteſt dimittere peccata niſi ſolus Deus?* intelligitur authentice. Subauthentica remiſſio peccatorum eſt, quæ Chriſto homini competit ratione humanitatis unitæ Verbo hypoſtatice; quæ humanitas fuit medium principaliſſimum redimendi genus humanum, ex parte cujus humanitas oppropria, labores; poenas, dolores & mortem noſtris ſuſtinuit pro peccatis, & de iſto Iſaias 53. dicit in perſona ſalvandorum: *Vere languores noſtros ipſe tulit*; & infra: *Et livore ejus ſanati ſumus*. & iſtam remiſſionem peccatorum ſubauthenticam, nullus habet ne habere poteſt præter hominem, qui eſt Deus. Si enim haberet quis illam, tunc oporteret quod exiſtens homo & Deus duceretur ad victimam, ſicut agnus non aperiens os ſuum: de quo agno Johannes Baptiſta Johan. 1. dixit: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*, de quo Auguſtinus ad Julianum dicit: „Non „ tollit peccata, niſi ſolus Chriſtus, qui eſt „ agnus tollens peccata mundi. Et Ambro„ ſius: „ Ille ſolus Chriſtus dimittit, qui „ ſolus pro peccatis mortuus eſt. „ Et iſtum modum dimittendi peccata notat eccleſia in collectarum concluſionibus, in quibus dicitur: Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, valet tantum, id eſt, per humanitatem Domini noſtri Jeſu Chriſti, cujus paſſione & morte tolluntur pœnitentium peccata.

Miniſterialis remiſſio peccatorum eſt, quæ fit per miniſterium miniſtri idonei, ut per miniſtrum baptiſmi, &c. & aliorum ſacramentorum; per verbi Dei prædicationem, per bonum conſilium, per ſanctam orationem, vel per exemplum vitæ ſanctæ. Et iſta remiſſio ſacerdotibus Chriſti convenit, juxta illud Matt. 16. *Tibi dabo claves regni cœlorum*, &c. Et Matt. 18. & Johan. 20. juxta expoſitionem ſanctorum doctorum.

A Ex jam dictis recolligitur quid eſt remiſſio peccatorum ſuprema, media, & infima. Suprema authentica, ſolius Dei; ſubauthentica media, ſolius hominis Chriſti; infima miniſterialis, ſcilicet ſacerdotis Chriſti rite miniſtrantis. Et ſicut humanitas Chriſti & miniſterium ſacerdotis prærequirunt Deum & ejus potentiam atque agentiam, ſic media & infima remiſſio prærequirunt cauſaliter remiſſionem peccatorum Dei primam; & miniſterialis prærequirit authenticam & ſubauthenticam. Et hoc dicit Salvator Johan. 15. *Sine me nihil poteſtis facere*. Et cum Chriſtus Jeſus ſit verus Deus, omnino competit ſibi remiſſio prima, ſcilicet authentica; & B quia eſt homo, qui paſſus eſt & mortuus pro peccatis noſtris & non pro ſuis; ideo competit ſibi remiſſio ſubauthentica, etiam ut ſupremo miniſtro ſponſæ ſuæ eccleſiæ, qui dicit Matt. 20. *Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare*.

Iſtis prænotatis juxta remiſſionem peccatorum triplicem, poteſt homo concordare dicta ſanctorum. Cum enim unus dicit: Non habent ſacerdotes poteſtatem remittere peccata homini: hoc eſt verum de remiſſione authentica & ſubauthentica. Et cum alius dicit: Habent ſacerdotes poteſtatem remittere peccata; hoc eſt verum de remiſſione miniſteriali; & pro iſto dicto eſt illud Auguſtini 1. q. 1. „ Ut evidenter oſtenderet C Deus a Spiritu ſancto, quem donavit ſuis fidelibus, dimitti peccata non multis hominum, quodam loco ſic ait: *Accipite Spiritum ſanctum*, & continuo ſubjecit: *Si cui remiſeritis peccata remittuntur ei*, hoc eſt Spiritus ſanctus dimittit, non vos. „ Ecce hic Auguſtinus contradiceret verbis Chriſti, qui dicit: *Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis*, ſi negaret ſacerdotes habere poteſtatem remittendi peccata hominibus: ſed intentio ſua eſt, quod Spiritus ſanctus remittit peccata authentice, & non ipſi ſic remittunt; & tamen habent poteſtatem remittendi peccata miniſterialem.

D Et præter iſtas tres remiſſiones peccatorum, eſt quarta remiſſio peccatorum, cujus poteſtatem dedit Deus omnibus adultis hominibus, & obligat ad eam quemlibet ſub poena damnationis, dicens Matt. 6. *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cœleſtis peccata veſtra*, &c.

Ex iſtis dico primo, quod ſacerdotes Chriſti habent poteſtatem vere poenitentes abſolvendi a peccatis, Patet, quia habent poteſtatem ligandi & ſolvendi indignos & dignos, ut patet Matt. 18. & Johan. 20. ex teſtimonio Salvatoris.

Secundo dico, quod nemo eſt capax indulgentiæ, niſi de quanto fuerit dignus vel diſpoſitus per gratiam apud Deum. Patet ex F hoc quod nemo, ſi non Deus, dat tales indulgentias, qui non dat niſi caris ſuis, quos ſic præſens habilitat.

Dico tertio, quod omnis recipiens tales indulgentias, de tanto eas recipit, de quanto fuerit humilior quoad Deum. Patet ex hoc, quod præcipue Deus dat ſibi copioſius tales indulgentias. Sed ipſe Deus quicquid facit, facit ad regulam; unde Salvator dans indulgentiam peccanti feminæ Mariæ

ANNO CHRISTI 1433.

riæ Magdalenæ, ponit capacitatem ex abundantia caritatis Lucæ 7.

Dico quarto, quod nullius papæ vel episcopi prodest indulgentia homini, nisi in quanto prius se disposuerit apud Deum. Patet ex hoc quod Deus non dat sibi talem indulgentiam, nisi ad quantum se disposuerit, ut patet ex prædictis.

Dico quinto, quod episcopi indulgentia de tanto recipienti proderit, de quanto episcopus eum in fide Christi instruxerit, & hoc in . . . . & amore Dei accenditur, vel quomodocumque humilem ad indulgentiam Dei fecerit. Patet totum ex jam dictis.

Dico sexto, quod sacerdotes Christi non habent potestatem donandi indulgentiam secundum quantitatem temporis, nisi eis fuerit specialiter revelatum. Patet ex isto Judith 8. *Posuistis vos tempus miserationum Domini, in arbitrio vestro diem constituistis ei*. Ille ergo cui non fuit ad hoc revelatio, qui spondet indigno apud Deum ex sibi dubio, quod infra tantum tempus Deus miserebitur ejus donando sibi plenam remissionem, stulta pangit, cum non habet evidentiam ex lege Christi vel revelatione quod Deus illud concessit.

Dico septimo, quod prælati ecclesiæ debent in prima veritate theologica subditos instruere, ne laici infideliter occupati, circa minus utilia attendant. Patet in simili lege Quæstorum. Quicumque limitatum illud quod non dicant populo, nisi quod in litteris episcoporum eis fuerit limitatum, ut libro de Poenitentiis cap. *Abusionibus*. Multo magis ergo vicarii Christi deberent docere populum secundum limites litterarum Spiritus sancti, quas eis tradidit ad docendum.

De indulgentiis in lege Dei non fundatis.

Præmisso isto sensu de indulgentiis in lege Dei fundatis, dico, salva informatione meliori, quod indulgentiæ & absolutiones fictæ & venales, fundatæ, ut dicitur communiter, super infinitis erogatis in coelis meritis sanctorum, & specialiter Domini nostri Jesu Christi, super quæ, ut dicunt, Deus papam constituit, illas secundum quod sibi libuerit distribuendas, in lege Domini non sunt fundatæ; & specialiter illæ quæ dantur & conceduntur in erectione cruciatæ, ad hunc finem ut homines invicem se trucident & occidant, ut patet in erectione per papam crucis contra Ladislaum regem Neapuliæ, in qua manifesta forizatio de his indulgentiis ponebatur. Positum enim erat in prima bulla: „ Hujusmodi quoque remissionum volumus esse participes, qui juxta quantitatem subsidii & devotionis affectum ad subventionem ipsius negotii de bonis eisdem a Deo collatis congrue ministrabunt. Et in bulla commissariorum continebatur sic: Juxta vestræ declarationis vel deputandorum a vobis arbitrium, personarum qualitate pensata, quæ in pecuniis aut bonis aliis subsidium erogabunt, Et infra: Hujus quoque remissionis volumus esse participes omnes qui juxta præmissorum vel alicujus eorum exigentiam ad subventionem ipsius negoti, etiam ad vestræ declarationis vel commissariorum vestrorum arbitrium de bonis suis congrue ministrabunt. „ Ecce hoc potest coecus palpare, si non ad taxam bonorum temporalium dari fingitur remissio, & si non columbas in templo vendunt secundum Gregorium in homilia, Remigium, & aliquos doctores, quos hic adducere causa brevitatis omitto. Deinde sacerdotes a commissariis emebant potestatem, qua sub certa pensa ex pacto indulgentias secundum parochias & provincias conveniebant. Ubi, rogo, potest manifestior fieri simonia, glosset quis quantum velit exemplum Simonis magi, a quo dicuntur Simoniaci, reperire potentius non poterit. Et hæc forizatio sparsim currit quasi per totam ecclesiam talium indulgentiarum, quæ carent fidei scripturæ fundamento; cum nec Christus, apostoli vel prophetæ has promovebant: sed ad consequendum veras indulgentias, veram docuit agere poenitentiam! hortantes ad orationem, jejunium, & ad alia pia opera satisfactionis, quomodo ad dationem pecuniæ, nec omnibus vere poenitentibus in retributione justorum salutis æternæ temerarie pollicebantur augmentum. Nec sic, quemadmodum Clemens papa suam potestatem laxaverat, mandans angelis paradisi, quod animam peregrinantium Romam pro indulgentiis, ad gaudia æterna introducant., volens quod ad mandatum ejus genu angelorum coelestium flecteretur. Non sic præsumserunt prophetæ & apostoli. Vir enim desideriorum & futurorum præscius Daniel, dixit regi Babyloniæ: *Quamobrem consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas in misericordiis pauperum, si forsitan ignoscat Deus delictis tuis*. Similiter Joel propheta ait: *Convertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia; & quis scit si convertatur & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionem?* Et Petrus apostolus, cujus papa prætendit se esse vicarium, dicit Simoni, volenti donum Spiritus sancti pecunia possidere: *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga patrem Domini nostri Jesu Christi, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui*. Quomodo ergo prævalet his sanctis papa, ultra quos præsumit absolutionem poenæ & culpæ omnimodam sine revelatione polliceri, & per consequens sapientes Christi sacerdotes non asserunt simpliciter, quod confitens sit a peccatis solutus, sed sub conditione ista, si dolet & nolit peccare amplius, & confidit de Dei misericordia, & vult in posterum mandata Domini observare. Quia dicit Deus Ezechiel 18. *Qui absolvit vere pœnitentem a pœna & culpa, si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis sui quæ operatus est & custodierit universa præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam, vita vivet, & non morietur: omnium iniquitatum quas operatus est non recordabor*. Illas veras indulgentias Christus dedit Latroni in cruce, Mariæ Magdalenæ, Petro. Petrus optabat indulgentiam dati homicidis Christi discipulis Act. 13 *Pœnitemini*, &c. Stephanus pro indulgentia petivit se lapidantibus Actuum 7. et Christus suis crucifixoribus Luc. 23. Im-

ANNO CHRISTI 1433.

Immo opinio communis Thomæ et aliorum modernorum de indulgentiis, quam tenet impugnans, quæ ponit in ecclesia esse thesaurum meritorum Christi et ecclesiæ & sanctorum, in gazophilacio spirituali ecclesiæ et repositum, super quem papa habet generalem et plenariam potestatem ipsum distribuendi quibus velit, secundum plus vel minus, non videtur veraciter fundari in scriptura, cum illud videtur esse pure fictitium, infundabile, prout est opinio de quodam vacuo infinito extra mundum, quod merita supererogationis Christi et sanctorum papa haberet in sua potestate, illa cui voluerit applicandi, et cum eisdem secundum beneplacitum, ut prædictum est, forisandi: cum solus Deus, quasi universalis Dominus, ex quadam proprietate est distributor donorum vel meritorum suorum, et per se dispensat sicut vult; nec scit Romanus pontifex quomodo sit ad circumstantias dispensandum. Non enim cognoscit gravitatem peccati, nec distinctionem mortalis a veniali, aut ordinationem Dei de poenitentia vel præmio servi sui, in cujus persona dicit Apostolus Rom. 9. *Miserebor cujus miserebor, & misericordiam præstabo cui miserebor*. Et Jac. 1. *Omne datum optimum & omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum*. Quod omnes sancti recognoscebant, in quorum persona dicit Paulus: *Nostra autem sufficientia ex Deo est*. Nec aliquis sanctus præter Christum ex se sufficientiam habuit ad futuram gloriam consequendam, nisi cum hæc gratia Dei affuisset, apostolo testante: *Gratias Dei sum id quod sum*. Hinc quoque virgines prudentes, fatuis dicentibus ad eas: *Date nobis de oleo vestro*, responderunt dicentes: *Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite ad vendentes, & emite vobis*. Non est ergo verisimile quod dictæ indulgentiæ fictæ et venales habeant verum fundamentum in fide scripturæ, nisi forte fundamentum habeant per contrarium in illo 2. Petri 2. *Et in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur*. Et Rom. 16. *Per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium*.

Argumenta contra indulgentias.

Contra quas fictas et venales indulgentias multipliciter posset argui. Primo sic: Papa multis talibus concedit a poena et a culpa indulgentias, qui ex sibi dubio sunt præsciti, et Deus nulli tali concedit tales indulgentias: ergo papa in talibus extollitur supra Christum.

Secundo, sicut res corporales, quantumcumque parvi pretii, non debent emi, nisi cum ista prudentia, quod emptor de vendito probatus sit securus: sic papa non potest assecurare aliquem, quod post mortem vel ante tantam indulgentiam habebit; ideo probatum est tale commercium dimittendum. Papa enim, subducta revelatione, nescit de aliquo nec de seipso, si sit prædestinatus a Domino. Quod si præscitus fuerit, non proderunt sibi tales indulgentiæ ad beatitudinem contra ordinationem Dei æternaliter ordinantis. Ergo cum papa non potest generaliter procurare tales indulgentias sibi ipsi, est multum evidens, quod tales indulgentiæ sunt suspectæ; non enim obstat fidei, quod multi papæ, qui concesserunt amplas indulgentias, sunt damnati; quomodo igitur possunt defendere suas indulgentias coram Deo.

Tertio, sic positis indulgentiis papalibus a poena et culpa jam dictis, videtur sequi quod potest papa purgatorium destruere. Probatur sic: Papa potest quemlibet in agone confessum et contritum a poena et a culpa absolvere, et cuilibet potest dare illam gratiam post se in futurum; & non obstat aliud, nisi forte invidia vel negligentia. Det ergo cuilibet in futurum, dato illo non venient ad purgatorium. Quo dato, omnes vigiliæ, missæ defunctorum, oblagia, largæ eleemosynæ, anniversaria, omnia alia suffragia, ut commemorationes perpetuæ, dotationes capellarum, exstructiones claustrorum & altarium pro hujusmodi hominibus fierent frustra: immo omnes habentes hujusmodi indulgentias in litteris pro agone mortis, sunt ab omnibus ecclesiæ juribus post mortem absoluti, sic quod nullus eorum commissariorum poterit licite pro vigiliis, pulsu vel lectione psalterii, vel pro offertorio admonere. Patet, quia quilibet eorum post mortem evolat ad patriam, & per consequens non indiget suffragiis hic jam dictis. Sed istud communem clerum non modice conturbaret. Unde vel oportet eos negare habere potestatem hujusmodi ad dandas sic indulgentias, vel incidere in consequens jam deductum. Si autem dicitur, quod licet haberet papa potestatem dare sic indulgentias, non tamen debet nisi ex causa rationabili, scilicet quando impugnatur vel indiget pecunia. Revera orandum est fidelibus, ut impugnetur & indigeat, quia tunc thesaurum ecclesiæ fidelibus aperiet ad salutem.

Et videtur quod papa debet ex conscientia facere generaliter illud opus misericordiæ spiritualis. Nam potens relevare fratrem suum sine damno proprio, & inexcusabiliter differens usque ad mortem corporalem fratris sui, est reus homicidii: ergo multo magis differens liberare fratrem a morte spirituali, cujusmodi est quicumque papa habens, ut pollicetur, plenitudinem potestatis de indulgentia generali. Nec valet dicere quod potestas ejus in isto vilesceret, quia generaliter præstatorius ex beneficii perceptione fit carior. Quam ergo excusationem haberet qui a damnatione perpetua posset proximum liberare, quem debet diligere ut seipsum, & tamen sine ratione omittit? Numquid ille cui præceptum est etiam in sabbato extrahere bovem fratris de puteo, non incurret prævaricationem, si negligit liberare animam proximi de inferno? Si ignorantia voluntatis divinæ excusat, quomodo alicui concedere talem indulgentiam papa tentat?

De litteris fraternitatum & confessionalibus.

Quantum autem ad litteras fraternitatum & confessionalium quas doctor justificat & salvat. 1. Præsuppono quod omnes fideles ex lege Dei dicuntur & sunt fratres. Patet illud ex primo Christi dicto Matt. 23. *Omnes autem vos fratres estis*; & apostoli in suis epistolis omnes Christianos communiter vocant fratres, ad cujus fraternitatis amorem invitat Petrus 1. Pet. 3. 2. Pet. 1.

Secundo suppono, quod isti fratres sunt sibi invicem mutuo debitores, præsertim in his

his quæ sunt ad salutem necessaria, quemadmodum Paulus apostolus Rom. 1. dicit se sapientium & insipientium debitorem esse. Et alibi: *Nemini quicquam debeatis, nisi ut invicem diligatis*. Ubi glossa. Sic aliena debita solvatis, ut ea non debeatis; sed dilectionem ut semper habeatis. Et ideo alibi dicebat: *Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius*, cum *caritas non quærit quæ sua sunt*. Et Petrus: *Unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum, illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei*. Hujus fraternitatis omnia bona sunt communia & debent esse, Act. 4. *Erant eis omnia communia*, & fit unum participium in omni bono. De quo participio gaudens propheta in persona ecclesiæ ait: *Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua*; & hæc est communio sanctorum, quam in symbolo credimus, de quo participio etiam Apost. 1. Cor. 10. scribit *Unus panis, Unum corpus multi sumus, qui de uno pane & de uno calice participamus*. Istius veræ fraternitatis quilibet justus est particeps, si se non indignificaverit per peccatum: unusquisque secundum suam capacitatem. Cujus participii præcipuus distributor est Deus: quod sentiens ecclesia sic orat: *Participem me fac, Deus, omnium timentium te & custodientium mandata tua*. O quam bonum & quam jucundum est sic fratres in unum habitare! Illa fraternitas erat, quamvis non privata, in qua & illi primitivi monachi, monasticam vitam ducentes, de quibus Dominus facit mentionem, claudebantur antequam illæ modernæ & privatæ religiones fuerint introductæ. Istam ergo fraternitatem ex corde credo, & fateor quod unus de tali fraternitate ad alterum in necessitate positus recurrebat, & unus pro alio orabat, de qua oratione mutua sonant fere omnes auctoritates, quas doctor pro justificandis litteris fraternitatum adducit; sed non scripturæ illæ sunt & auctoritates pro litteris fraternitatum, quas ego in mea reprehendo positione; quia illæ litteræ, quas ego reprehendo, non dantur nisi sub spe & intentione probabili, quod ex ipsis lucrum temporalium & foenerationem illicitam reportabunt: hæc autem nunquam leguntur, quod conglobati sua bona ceteris commendent, & illa se ex hoc coram aliis justificantes & extollentes, pro lucro temporali committent, nisi de Pharisæis, de quibus Dominus dicit: *Vos semper justificatis vos coram hominibus*; & minando eis a Deo: *Væ vobis, scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui devoratis domos viduarum, orationes longas orantes*.

Quid ergo pro talibus orationibus & venditione earum faciunt auctoritates per impugnantem adductæ? certe nihil. Ideo pensata serie illarum litterarum, potest quilibet sapiens cognoscere quod sunt stultæ, & ex istis rationibus contemnendæ.

Primo, ex quo fratres supponunt & debent cognoscere, quod fratrum affectuosa concessio tantum valet vel amplius fratri suo, sicut valet eorum littera, quantumcumque sit exarata litteris aureis, & filis seu fibulis sericis perornata; non superest istius causa, nisi ut populus illusus per fraudes subdolas

A ad dandum fratribus de suis bonis temporalibus excitetur. Sed quis dubitat, quin ista sit damnanda & nociva hypocrisis?

Item, videtur multipliciter, quod fratres cadunt in errorem ex radice; simulant enim expresse in his litteris, quod personæ, quibus istas concedunt, participabunt post mortem suis meritis. Sed ubi est major præsumtio aut blasphemia, cum ipsimet sunt homines cum quibus mercantur, si illi ut præsciti in tartarum damnabuntur? Quæ igitur tanta stultitia confessionem eis tam ignotam asserere? videtur autem quod innata consuetudine mentiendi, non curant, contra æternum Christi judicium, asserere se facere quod non possunt.

B Item, fratres servando modum hypocritarum, seipsos damnant patule in hoc facto. Nam secundum doctrinam evangelicam, Matt. 6. tales eleemosynæ debent secrete fieri, ne pars sinistra hominis sciat quid faciat dextera; fratres autem ex illa scripta schedula & ostensione ejus ad populum, manifeste indicant quod dicunt populo, seipsos esse sanctos in ecclesia, & solemnes, & plusquam si ante se tuba canerent; dant litteras confirmantes suam sanctitatem: quæ litteræ forent in cistis hominum perpetuo conservatæ.

Item, cum ex fide evangelii, homo, dum vocatus sedet ad cœnam, debet in novissimo loco recumbere; fratres ergo cum vocantur, ut inquiunt, ad hanc coenam, cum nec habeant confirmationem vel revelationem, ut supra omnes alios sint locati, videtur quod alios recte viventes extra hos ordines debent reputare esse ipsis meliores, & non sic superbe concedere litteras excellentius supra illos; immo cum lex evangelica doceat, quod quæcumque vultis ut faciant vobis homines, facere debetis illis; videtur quod suprapostita justitia acquisitionis istarum litterarum de fratribus, fratres debent etiam acquirere litteras de simplicibus extra hos ordines, cum probatur ex suppositione, quod debent supponere, quod tales D litteræ plus eis valent, quam litteræ laicorum de fratribus impetratæ.

Item, ex parte fratrum videtur esse luciferina præsumtio, cum nemo nostrum scit utrum sit dignus amore vel odio; qua ergo fronte præsumet piscari sic ante rete, & communicare alteri, quod habebit partem meriti sui in patria, cum nesciat & nunc noceat, & amplius tunc nocebit?

Item, nemo debet præsumere sibi quod Deo est proprium; sed communicare indifferenter cuicumque volenti emere partem fraterni meriti videtur Deo esse proprium; ergo fratres non debent in Deum taliter blasphemare; non enim boni angeli vel apostatæ talem umquam blasphemiam præsumserunt. Numquid credimus quod propter talem concessionem fratrum in amicitiam, Deus a rectitudine regulæ justitiæ declinabit? Et sunt multæ tales rationes contra tales litteras, quas omitto. Quod si ita factum coram Deo se habeat, quod non credo, ut fingunt fratres, tunc cum nemo debet esse medium per subtractionem sui adjutorii, ut alius sit damnatus, tunc si in potestate eorum est, ut

ANNO CHRISTI 1433.

ut implicant in illa materia; reservare tam se quam alios: ne damnentur: tunc supposita damnatione alterius ex subtractione sui adjutorii, sunt culpandi; & idem judicium est de litteris confessionalibus sub taxa datis & receptis, cum simul eadem perfidia curratur.

Peregrinationes & venerationes reliquiarum

Quantum ad peregrinationes & venerationes reliquiarum breviter dico, quod istas divagationes modernas hominum diversorum in magna perfidia & superstitionibus variis, quas nunc vocant communiter peregrinationes, non laudo, nec inordinatum cultum reliquiarum commendo, quando video homines bestialiter & carnaliter ad illas peregrinationes & venerationes moveri, non ut meliores vel fideliores fiant, sed in corpore feliciores & saniores. Nec ibi ubi discurrunt, quærunt informationem in aliquibus veritatibus ipsis incognitis, nec sacerdotes ipsos curant in vera fide instruere, sed magis, heu! multi ipsos in talibus animant, promoventes indulgentias & offertoria & falsa miracula ad seductionem simplicium coram eis, prout compertum est sæpius in regionibus nostris, & alibi potest contingere, & sine dubio contingit: & rarus illorum sic divagantium vel nullus reperitur, qui vere scient symbolum, orationem dominicam, vel decem præcepta Dei, pro quibus addiscendis non currunt ibi. Quis posset enarrare quot adulteria? ubi alias non habent aditum conveniendi liberum, in talibus peregrinationibus conveniunt, & libere peccant. Quot mendacia super sanctos, & in isto magis est credendum experientiæ, quæ est rerum magistra, quam excusationi vel commendationi earum qualicumque ita quod tales gyrovagi visitantes loca talia, quæ eis præfigunt, habent respectum ad sculpturas, & reverentiam ad imagines ibi locatas, ad reliquias sæpe incertas sanctorum, quibus imaginibus seu statuis, ac incertis reliquiis populus talis spiritum Jesu non habens, exhibet magnam reverentiam & honorem genuflexione, candelarum oblatione, & hujusmodi, nullum vel modicum habentes respectum ad Deum & Christum Jesum; quod fit ex eo, quia rudis populus solum suos sensus insequens, fortiter movetur a talibus, & ab appetentia eorum splendida & artificiosa. Et talis populus est pronus ad idololatrandum, eo quod facilius conceptus suos vel imaginationem circumscribit, & magis favorabiliter terminat ad creaturam, quam deitatem, quia sunt sibi talia propinqua suæ facultati naturali.

Inter hæc est hoc unum præcipuum & maximum, quod iniquitas copiosa dæmonum potens est valde in talibus imaginibus, quæ sunt Christi vel sanctorum, & in templo vel domo Dei dementare homines, qui abundant non fide viva, sed mortua; unde aliqua signa vel prodigia infirmitates & sanitates hominum, ut inquit, operantur in illis, & per illas statuas, ut decipiant. Permittit autem Deus aliquando diabolo sic decipere homines, qui sequuntur sua desideria, & indigne vivunt vocatione sua atque sanctificatione, ingrati mortis Christi amaræ, ut sic a veritate aversi, ad fabulas convertantur, & juste suis fabulis & erroribus per operationem dæmoniorum involvantur. Non igitur aliquis audeat dicere, quod diabolus non permittitur per cultum imaginum Salvatoris, B. Mariæ Virginis, & aliorum sanctorum decipere homines ac seducere, cum hæc etiam faciat per species virtutum, & ipsas virtutes immo valde multas faciat idem, per cultum & venerationem sanctorum in coelis & reliquiarum; ut scilicet ingrati per malam vitam & negligentiam, Dei virtutem & Dei sapientiam Jesum crucifixum pro eis offendentes, rursumque crucifigentes, in semetipsis & factis suis ipsum negantes; tamen nihilominus firmam spem ponunt in vocatione sanctorum & cultu eorum, & sine cessatione sanctos tales nominant & invocant, jejunia & peregrinationes & multa talia audacter faciunt: tamen Jesus crucifixus his omnibus est tamquam mortuus a corde: & vix vel raro ipsum nominant aut invocant.

Item, tales multa attribuunt sanctis Dei, vel imaginibus vel reliqiis sanctorum, scilicet, ea quæ sunt propria Dei, quæ omnia sine excusatione vergunt in ruinam & damnationem populi Christiani. Vere cum talibus timeo sacerdotibus, qui dant occasiones populo tales abominationes prædicandi in templo Dei, prædicantes eis talia, & dant speciales indulgentias pro flectendo genua coram illis reliquiis vel imaginibus, & quasdam occasiones fabulandi, ut ita una imago sit magis reliquis in honore, & in admiratione hominum & stupore: sicque dant oves sibi commissas ad manus ludificantis diaboli seu antichristi, imitantes in hoc effeminatum sacerdotem Aaron, qui timore populi pravi corruptus, produxit imaginem Dei in figura vituli aurei: ideo non fuit ejus excusatio admissa a veritate scripturæ. Similiter isti imitantur Jerboam, qui peccare fecit Israel; excogitato enim consilio, fecit duos vitulos aureos & dixit eis: *Nolite ultra ascendere in Jerusalem; Ecce dii tui Israel, &c.* 3. Reg. 12. Et sic nostri temporis homines, sic se similes exhibent, qui valde honorant sanctos Dei diu mortuos, sed modernos sanctos conviventes omnibus opprobriis lacerant & persequuntur. Imagines sanctorum mortuorum & eorum reliquias multum deosculantur & venerantur, & vivos sanctos, imagines vitæ & paupertatis Domini Jesu Christi, conspuunt & blasphemant, in tantum, ut qui recedit a malo, prædæ talium pateat.

Illas ergo peregrinationes modernas in magna perfidia & superstitione, nec non inordinatum cultum reliquiarum detestor, & non laudo nec commendo; nec illæ auctoritates, quas doctor pro peregrinationibus adducit, aliquid deserviunt suo proposito. Illud enim quod doctor adducit, quod tribus vicibus apparebat per annum omne masculum in conspectu Domini, ut Deuteron. 16. scribitur, et quod Christus secundum hanc regulam legis Dei ascendit cum parentibus ad diem festum Paschæ, ut habetur Lucæ 2. et vir Æthyops Candacis reginæ venit adorare Jerusalem, ut habetur Actuum 8. nihil facit pro peregrinationibus antedictis; quia dixi in positione mea, quod quamvis peregrinando apparere solebat, sic coram Deo ter in anno ex suo mandato, ut patet ex Osee 3, ve-

verum Christus, qui legem implere voluit, A illum sensum enucleando salubrius nos instruxit, maxime post publicationem evangelii, ut habetur Johan. 4. quando mulieri Samaritanæ dixit: *Mulier crede mihi, quia venit hora, quando nec in monte hoc, neque Jerosolymis adorabitis Patrem: sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.*

Quando etiam adducit de pastoribus, de tribus Magis, de mulieribus visitantibus sepulcrum cum aromatibus, de Nicodemo et Joseph ab Arimathia, nihil faciunt pro peregrinationibus antedictis. Si autem Maria mater Domini visitabat post ascensionem loca passionis, ascensionis, resurrectionis, et alii memorias martyrum religiosas solemniter concelebrabant, et ad excitandam imitationem ex eorum locorum visitatione in affectu ad caritatem accendebantur, non est nobis fides. Si autem ita fuit, æstimamus probabile, quod hæc sibi utiliter faciebant et prudenter, et specialiter Virgo mater Domini, quæ ex inhabitante Spiritu-sancto, in omnibus eodem spiritu regebatur. Nec hodie reprehendere vellem, si quis homo devotus esset, et visitaret loca per multa milliaria pro informatione vera, quam se speraret invenire, quales forte tunc fuerunt temporibus istorum doctorum, qui talia tangunt. Sed quid hoc ad istas modernas peregrinationes superstitiosas, ubi nec illa intentione peregrinatur, nec ibi aliquam sanam recipiunt informationem; sed sæpe magis et verius seductionem, et nihil accrescit illis devotionis. Contra quas sine dubio illi doctores citius scripsissent, quam eas auctorizassent; et per consequens, etsi aliquando ex debitis circumstantiis fuissent et potuissent bene fieri, ex quo versæ sunt in malum, debent cessare, dicente decreto dist. *Oportet*. cap. *Verum*; sub auctoritate Augu„stini: Sicut scriptura divina dicit, quod „postquam Ezechias dissipavit excelsa, et „contrivit statuas, succidit lucos, confre„git serpentem æneum, quem fecit Moy„ses; videlicet quia illum serpentem Deus D „fieri jusserat, ne serpentina morte popu„lus periret; ideo quia ipse populus colere „et venerari ipsum coeperat, et idcirco de„struxit iste quod, jubente Deo, fecerat „ille: At per hæc magna auctoritas illa „habenda est in ecclesia, ut si nonnulli ex „prædecessoribus nostris et majoribus nostris „fecerunt aliqua, quæ illo tempore po„tuerunt esse sine culpa, et postea ver„tuntur in errorem et superstitionem, sine „tarditate aliqua et cum magna auctori„tate a posteris destruantur. Hæc ille.

Venerationes reliquiarum.

Similiter dicendum est de venerationibus reliquiarum, quod detestans cultum inordinatum circa eas, nolo dicere, quod timen- E tes Deum non glorificentur, vel quod sancti et reliquiæ eorum non venerentur secundum mensuram eis a Domino impertiam: sed hoc dico inordinate honorare sanctos diu mortuos, et eorum reliquias colere per signa genuflexionis, secundum quod sonat in actum latriæ, juxta processum scripturæ, per accensionem coram eis candelarum, et per appensionem caracterum de cera factorum; ædificare eis sepulcra sumtuosa, monumenta ornata, spretis pauperibus et indigentibus, nec non modernos sanctos conviventes omnibus opprobriis persequi et lacerare, et multa, ut prædictum est, attribuere eis, quæ Deo sunt propria; quæ sine dubio sancti in vita adhuc existentes repellebant a se, & hodie sancti non sunt nobis relicti ad cultum, sed ad imitationem, dicente Augustino de Vera Religione, qui sic scribit: Non sit vobis re„ligio cultus hominum mortuorum, quia si „pie vixerunt, non sic habentur, ut tales „quærant honores, sed illum a nobis coli „volunt, quo illum inante lætantur meriti „sui esse consortes, hortandi ergo sunt per „imitationem, non adorandi propter reli- B „gionem. Hæc Augustinus. Nec securum est promovere adorationem reliquiarum sanctorum in habitudine tali, quia nititur doctor excusare tales adorationes, cum sic populus Judæorum habuerit se ad serpentem æneum, ad illos vitulos: quos fecerat Jeroboam, & tamen graviter utrobique erraverunt. Dicit enim doctor de Lira: „Et dato „quod verum sit, quod in illis vitulis ado„rarent Dominum tamquam in imaginibus „eum repræsentantibus, tamen fuit ibi tran„sgressio præcepti, quod habetur Exodi 20. „ubi prohibetur fieri ad hæc qualibet simi„litudo. Hæc illæ. Etiam insecurum est promovere talem adorationem reliquiarum C in tali habitudine, quia populus simplex & carnalis non habet, nec est capax distinctionis triplicis adorationis, scilicet latriæ, duliæ & hyperduliæ, sed sæpe unam pro reliquis capit & facit. Et si securum esset coram simplicibus venerationem præsepis & incunabulorum Christi promovere in habitudine tali ad Christum, quæ sunt res artificiosæ; tunc videtur, quod multo magis promoveri deberet cultus seu veneratio talis illius asini, quem equitavit Dominus, & sic consequenter omnium Dei creaturarum, cum ut dicitur Matt. 6. *Nec Salomon in omni gloria sua coopertus est* secundum artem humanam, sicut flos in suo naturali decore adornatur, & quælibet ista creatura plus est significativa divinæ pulcritudinis, & excitativa plus est mentium ad erigendum se in Deum, quam aliquid tale artificio humano fabricatum, &c. Nec apostoli magnificaverunt illum cultum reliquiarum, sed docuerunt vitam & fidem eorum, & ad imitandum illa, alios cum diligentia incitabant, & eorum memorias cum laudibus refricabant; & quicquid sit in talibus, non video quid securius sit eligendum, nisi ut omnes tales reliquiæ sanctorum abscondantur ab oculis hominum rudium in locis privatis cum reverentia debita ac honore, cum tales homines carnales habeant ad eas respectum cultus alicujus & reverentiæ, magis quam ad Christum crucifixum quoniam sic & pro eo abscondit Deus corpus Moysi usque ad hodiernum diem, & Eliam ad paradisum transtulit, ne homines rudes facerent ex eis sibi idola, venerantes ea plusquam oportet, vel usque ad positionem alicujus fictæ divinæ virtutis in talibus corporibus mortuorum. Et quicquid dicitur de corpore beatissimæ Virginis Mariæ, sive sit assumta cum cor-

corpore, five non; utique Dominus voluit nos ipfum ejus corpus non habere, ne nimis plufquam oportet ipfum coleremus; & pro eo etiam & corpus B Johannis evangeliftæ non apparuit, quia fimiliter fuiffet acceptatum cum offenditione plurium animarum. In omnibus profecto talibus vel aliis fimilibus in hoc tempore, fummopere videndum eft, ne forte myfterium antichrifti operetur jam manifefte, & dæmonia polluant purum & fincerum cultum fidei Chriftianæ.

Differentiæ collectæ inter me & doctorem.

Jam dictis finem cupiens imponere, iftas differentias inter me & doctorem meum reverendum recolligo.

Primo, ubi doctor tenet, quod non omnia peccata mortalia publica poffunt puniri lege humana; ibi ego pofui oppofitum. Quod omnia peccata mortalia publica poffunt puniri lege humana, legem humanam capiendo fubfervientem legi divinæ, & rectitudinem & juftitiam ipfius imitantem; probans quod lex humana poteft ad tantum defervire & fubjici legi divinæ tamquam ancilla dominæ, quod in ipfa expreffe ftatur. exfecutio contra omnes tranfgreffores publicos legis divinæ, ficut fecerunt Nabuchodonofor, Artaxerxes & Afa reges, ut præmiffum eft.

Secundo, ubi doctor tenet, quod non omnia peccata publica mortalia ab homine funt ex dictamine legis divinæ poenaliter per judicium punienda; ibi ego pofui oppofitum, certis appofitis circumftantiis, probans ex dictis doctorum, quia ex quo fecundum eum peccata, quæ lex divina fententiat poenaliter punienda, illa homo judex poteft juxta dictamen hujus legis poenaliter punire. Ego autem fubfumfi: Sed omnia peccata mortalia publica lex divina, faltem in communi vel particulari, fententiat poenaliter punienda; ex quo fequitur conclufio; quod omnia talia homo judex poteft fic, ut dictum eft, poenaliter per judicium punire quamvis ego per commemorationem punitionis D non intelligo fupplicium mortis corporalis, fed poenam citra mortem condignam.

Tertio, ubi doctor tenet, quod prælati, facerdotes & alii ecclefiaftici pro peccatis perfonalibus publicis, etiam data eorum pertinacia, non funt coram multitudine laicorum correptione fraterna caritative arguendi; ibi ego pofui oppofitum: Quod talia peccata prælatorum funt in cafu a laicis correptione fraterna caritative arguenda, etiam coram multitudine aliorum, & in evangelizatione per facerdotes fideles coram clero & communi populo detegenda.

Quarto, ubi doctor tenet, quod peccata publica perfonalia prælatorum & aliorum E ecclefiafticorum per fideles laicos non funt punienda, etiam fecundum dictamen divinæ legis, exceptis cafibus paucis, in quibus dicit: Nec eis liceret, nifi effet eis ab ecclefia conceffum, & addit: Quod nec judicio condemnationis vel definitionis, ut eft actus juftitiæ, funt judicanda; ibi ego pofui oppofitum: Quod peccata mortalia publica perfonalia prælatorum in defectu fpiritualis

A præpofiti, data eorum pertinacia, & habita fufficientia & opportunitate, funt per poteftatem fæculares, aut per Chrifti fideles laicos, fecundum dictamen divinæ legis, etiam fine aliqua fpeciali licentia concefia, coactive punienda, & judicio condemnationis vel definitionis, ut eft actus juftitiæ, judicanda. Et non intelligo condemnationem ad mortem corporalem, fed poenam citra mortem condignam. Et hæc probavi exemplatis de Chrifto, qui fubdidit fe benivole judicio Pilati, habenti fuper eo poteftatem; infuper & mediis aliis probavi, quomodo olim omne clericorum collegium vixit fub principum & aliorum Chrifti fidelium laicorum coactiva B fæculi jurisdictione & punitione, & judicio fæcularium fubjacebat, ufque ad tempora Conftantini imperatoris, & longe poft, ut late deductum & probatum eft.

Quinto, ubi doctor ponit, quod fubditus populus non poteft licite fubtrahere decimas & oblationes a malis facerdotibus malitia perfonali; ibi ego dico fibi oppofitum: Sed hæc caufa brevitatis omifi probare, committens hæc magiftro Petro Payne Anglico, quia fuam magis tangit materiam; & quamvis fint plures differentiæ inter me & doctorem, & fi tempus vacaffet, plures potuiffem colligere, illas tamen non tantum adverto, ut de derivatione legis humanæ a lege æterna & naturali, & aliis, quæ tem- C pore opportuno recolligi poterunt.

Explicit replica pro parte Bohemorum circa fecundum articulum eorum de correctione peccatorum, prolata per organum domini Nicolai de fecta Taboritarum.

PRÆFATIO IN RESPONSIONEM

Pro veritate,

Ad replicas fuper fecundo articulo Bohemorum, qui eft de pœnitentia peccatorum publicorum.

CUM excrefcit ignis in immenfum, patres reverendiffimi, & viri fpectabiles, humana folet induftria aquam illi fuperef- *Ib. p. 415.* fundere. Unde cum nuper ollam fuccenfam vidiffem, ignemque illi fuppofitum adeo vehementem, ut nifi aquæ fupereffufio tempe- *Ezech. 24.* raffet ardorem, non modo Peccata confumfiffet, fed & ollam; aquam moderationis, ut eram pollicitus, appofui, dicta venerabilis opponentis ad medium pro poffe reduxi. Confequens modo eft, ut quæ fit hæc aqua, & cujus virtutis, veftris excellentiffimis ingeniis mea parvitas aperiat. Eft nempe aqua quam bibens non fitiet umquam; illam autem quæ aut fitim provocat, vel non extinguit, oftendere, aut venas ejus aperire, præfens negotium non requirit: fed illam ipfam, quæ cum flammas crepitantes nimii diffidii ad medium temperamentum reduxerit, fic plene reficit, ut aliam denuo potatus non quærat. Hæc certe eft illa, de qua mulieri Samaritanæ, quærenti aquam in puteo, Salvator ait Johan. 4. *Qui biberit ex aqua*

ANNO CHRISTI 1433.

aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Sed quomodo illam aquam, quam Dominus se daturum pollicetur, dare potero? Quænam est virtus mea, ut aquam illam propinem, quam bibens non sitiet amplius? Profecto illius dator esse non possum, sed datoris minister. Siquidem Dei adjutores sumus, Dei ministri sumus & servi. Illam ergo dabit ex auctoritate Dominus; & ego eam, ut servus Jesu Christi Domini nostri ministrabo, quemadmodum & ante ministravi. Jam cupit animus, jam aures eriguntur, ut quæ sit hæc aqua sermo describat.

II.

Aqua ista est aqua sapientiæ salutaris, de qua Eccli. 15. dicitur, postquam de cibatione scriptura memoriam fecerat: *Aqua sapientiæ salutaris potabit illum*, scilicet justum. Hæc desursum trahit originem, quia de Verbo Patris, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, cujus coelum sedes est, & terra scabellum pedum ejus. Johon. 3 *Qui de cœlo venit super omnes est*. Hæ sunt aquæ, quæ super coelos esse per prophetam testantur, & quæ in capite Geneseos dicuntur esse super firmamentum. Hæc est quæ secundum Jacobum apostolum desursum est sapientia, tamquam fons sapientiæ in excelsis. Hic fons irrigat universum paradisum voluptatis, dividiturque in quatuor capitalia flumina, quæ sunt: tensio, visio, fruitio, & omnium horum perfecta securitas. Post hæc qui in coelis regnat, in terris visus est, & cum hominibus conversatus est; qui dum fatigatus sederet ad fontem, jam se aquam daturum promisit; quam cum in cruce dormiret sponsionem implevit. Nam cum latus ejus miles lancea perforasset, continuo exivit sanguis & aqua. Hanc ecclesia vidit, & infra paucos dies (a) lætabunda commemorabit voce suavi, dum canet: *Vidi aquam egredientem de templo a latere dextro, & omnes ad quos pervenit aqua ista salvi facti sunt*.

Eccli. 15. 3.

Johan. 3. 31.

Genes. 1. 7.

Jacob. 3. 17.

(a) Hæc agebantur post dominicam in passione

III.

Hæc est sacra scriptura, quæ a verbo vitæ processit, qui primo patribus in prophetis locutus est; novissime autem in Filio, per quem fecit & sæcula; qui in fine sæculorum factus est ex muliere, factus est pro nobis sub lege, ut qui sub lege peccati eramus redimeret. Hic pronus humilitate fons crevit in fluvium magnum, in quatuor quoque capita, ad instar illius qui in monte est dividitur: in credenda, agenda, intelligenda & speranda. Sunt nempe libri legales in scriptura sacra, ideo est fluvius agendorum; nam lex impleri debet. Sunt historiales, ideo fluvius credendorum; sunt sapientiales, ideo fluvius intelligendorum: sunt prophetales, in quibus coeleстia præmia & arcana nube teguntur, ideo fluvius sperandorum. De istis fluviis aut fontibus aquas haurire, & in ignem mei opponentis effundere statim incipiam; & utinam mihi dicat cum Samaritana: *Da mihi hanc aquam, ut non sitiam*, non ultra ardeam supramodum in punitione peccatorum, neque veniam huc haurire ad puteum scientiarum sæcularium, aut nescio qualium cisternarum, per homines, non per Spiritum sanctum suffossum. Certus enim sum quod si bibero ex hac aqua, quam polliceris, si tamen verbis facta compenses, non sitiam ultra.

IV.

Attendat ipse, cogitent & singuli, quod puteus iste aquarum viventium altus est. Erat puteus ad quem Samaritana properabat, altus, & illo non erit iste altior? Oportebat ut mulier in quo hauriret haberet, & ad hauriendum se inclinaret; & cum ista sit alta profunditas, his non indigebimus instrumentis? Dixit illa Domino, putans quod istas aquas, quas quærebat, peteret: *Puteus altus est, & non habes in quo haurias*. Quasi diceret: Aqua sine vase & sine fune de puteo haberi non potest. Dico & ego quærentibus aquas vivas: Nisi vas ad hauriendum habueris, nisi funem vasi alligatum, nisi & te inclinaveris, aquam divinæ sapientiæ habere non potes. Inclinatio nempe humiliatio ingenii est: qua sic se retinet, ut imperfectum suum videns, se vagari ne oberret non permittat: quin immo captivat se in obsequium Christi; sic se certis legibus continet, ut sapiat non plus quam oportet sapere, sed ad sobrietatem; & non libere, ut philosophi, sed ad certam regulam, gignat verbum in corde & in ore loquentis. Hæc est inclinatio necessaria.

V.

Vas in quo aquæ sanctarum scripturarum continentur, sobria meditatio est, non curiosa investigatio, non superflua inquisitio eorum, quæ neque necessaria, neque utilia sunt saluti illorum. Etenim qui superfluis insistunt, qui prurientes aures habent, eorum studia persæpe a veritate avulsa, ad fabulas convertuntur: profecto illorum vasa ut cribrum perforata sunt, aut ut cisternæ dissipatæ, non valentes continere aquas. Nam tanta est audiendorum novorum ambitio, ut novis supervenientibus vetera projiciant, tales pleni sunt rimarum; si aliquid suscipiunt, hac vel illac effluet, ut alter Parmeno, omnia audire volens, & non valens in secreto continere. Sobria autem cum humilitate ingenii inquisitio, divinas scripturas inveniet, & inventas continebit ad salutem.

VI.

Funis vasi alligatus est longanimitas in sufferentia laborum, quam vasi alligari oportet. Nam nec sobria divinorum eloquiorum meditatio sine patientia laborum gloriosorum studii, nec labor perseverans, absque jugi meditatione sapientiæ divinæ aquas de abysso sacrorum voluminum extrahere valebit.

VII.

VII.

Hæc ipsa altero modo vir magnæ auctoritatis nostris temporibus cancellarius Parisiensis, * solitus erat dicere, cohibere volens aliquorum ingenia prævolantia in scripturis aut divinis aut humanis, sic inquiens: „ Memento te esse Christianum, abjice curiositatem, stude quodvis. Si memineris „ te esse Christianum, ingenium inclinabis „ ad scripturas, ipsas sequens, non eas ad „ tuam imaginem pertrahens. Si curiosus „ non fueris, sed religiosa inquisitione perseverans, nec vanus scrutator majestatis, „ funem longanimitatis ad vas sobriæ meditationis ligatum habebis, studere poteris quod libebit, ex omni puteo aquas „ asportabis, quia ex quo & in quo haurire „ valeas habebis. Hæc pro me & aliis opto, ut habeam, & aquas divini verbi afferam ad ollam succensam opponentis mei. Non igitur tædeat, patres dignissimi & mundi lumina, audire duobus diebus (a) quæ per me Dominus loqui dignabitur, & videre, quale refrigerium ardori opponentis præstabo. Quod factum esse arbitror, cum per scripturas & doctores ac rationes in lege Domini fundatas, velut aquam super opera sua effudero. Quod mihi ille præstare dignetur, de cujus fontibus propheta nos in gaudio haurire prænuntiat, Jesus Christus Salvator, qui cum Patre & Spiritu sancto est benedictus Deus in sæcula. Amen.

* Magister Johan. Gerson.

RESPONSIO (b) AD REPLICAS

Domini Nicolai Taboritæ, super punitione peccatorum publicorum.

Facta per magistrum Ægidium Carlerii decanum Cameracensem, a sacro Basileensi concilio propter hoc specialiter deputatum.

p. 419.

DUM replicas contra positionem de punitione peccatorum publicorum, pro veritate factam intueor, reverendissimi patres, miror opponentem infructuosos labores, inanes scilicet rationes & tela confracta contra turrim David fortissimam, quam plus quam Goliath bellatores doctores fortissimi, habentes enses rationum super femur suum, ambiunt, cingunt, custodiuntque, ut jacularet, de tam longinquis attulisse.

Ut autem clarissima vestra ingenia nullatenus suspendam, principalia puncta in quibus majorem vim fecit, de medio reliquorum dictorum suorum excerpere curabo, inde fasciculum componens, & nihilominus cetera responsione digna suum locum obtinebunt.

De duodecim punctis principalibus adversarii improbandis.

I.

In primis leges humanas negligit.

II.

Omnia per eas puniri posse concedit peccata mortalia publica.

III.

Omnia quæ lex divina prohibet, humano judicio punienda arbitratur.

IV.

Pacem hominum quasi rem modicam putat.

V.

Ecclesiam denique Romanam multum conculcat.

Hæc in prima audientia diffuse peregit.

VI.

Dehinc sacerdotium evangelicum minus debito veneratur, ipsum sternendo pedibus laicorum.

VII.

Metum legum supremum in plectendo supplicio mortis abnegat.

VIII.

Decimas & oblationes, quas Dominus tam stricte jussit dari sacerdotibus, judicat per laicos pro illorum sacerdotum peccatis personalibus posse auferri.

Hæc in secunda audientia.

IX.

Tandem indulgentias parvipendit, juxta consuetam traditionis formam.

X.

Peregrinationes improbat.

XI.

(a.) *In inferiori margine codicis ms. legitur hæc nota:* Est sciendum quod iste actus duas dumtaxat habuit audientias; quia Bohemi postquam suas replicas publice fecerant; destinabant ad propria remeare; adeo ut vix sacrum concilium paucissimos dies, pro facienda per suos deputatos ad hujusmodi replicas responsione, potuerit impetrare; quos binos cuilibet eorum ad responsiones peragendas deputavit; hoc excepto, quod tertius & quartus pro parte concilii commissi, solum tres dies habuerunt hoc modo distributos; quod tertius partem suarum responsionum die prima pronuntiavit, & quartus mox, illo tacente, partem suarum prosecutus est; aliis diebus tertius reliquam partem dixit, & illo finem dictis imponente, quartus subsequenter finem faciendo responsionem suam complevit.

(b) *al.* Responsio magistri Ægidii data coram patribus concilii, in congregatione generali assistente laicorum nobilium copia, ad replicas domini Nicolai memorati anno Domini 1433.

XI.

Sanctorum martyrum aliorumque Dei electorum reliquias.

XII.

Venerabiles quoque imagines cum improperio arguit.

Hæc omnia piis catholicorum auribus multiplici ſermone narravit in tertia audientia; ad quæ & illis adjuncta, quæ prout colligere potui, numero duodenario comprehenduntur, cum fiducia magna reſponſa ſufficientia dabo, falſitatem detegam, veritatem aperiam, priora dicta mea ad modicum ſuis objectionibus inclinata relevans, illius dicta evacuabo, & diſſipando, auxiliante Deo, proſternam. Habebit igitur actus iſte duo puncta complectentia tres audientias illius.

Actus primæ diei.

Quoad primum in quo elidere feſtino ſex dicta, in quibus dictis meis prioribus adverſatur, hunc ordinem tenebo. Primo oſtendam illa non eſſe vera, & rationes ſuas ſolvam. Secundo, oſtendam non ſufficienter eum meis rationibus ſatisfeciſſe.

I. Punctum.

Igitur primum dictum ſuum eſt de lege humana. Dicit enim illam ultra legem divinam & naturalem non eſſe neceſſariam ſimpliciter, ita quod ſine illa non ſufficienter poſſit dirigi reſpublica, vel genus humanum; pro cujus improbatione ſuppono communem diviſionem neceſſitatis. Est enim neceſſitas abſoluta, & ex ſuppoſitione finis. Prima eſt ſecundum quam aliquid non poteſt non eſſe. Secunda eſt ex ſuppoſitione, ſecundum quam, ſi aliquid velit finem ſuum conſequi, oportet illud, quod ſic eſt neceſſarium, habere; aut ſi commode finem ſuum conſequatur, oportet illud adeſſe. Igitur, juxta illum ſecundum modum neceſſitatis, dixi in poſitione mea, quod ultra legem æternam & naturalem, eſt ponenda lex humana; & nunc conformiter ad illa dico, quod hoc ſecundo modo neceſſitatis eſt neceſſaria. Nam ſi politice homo vult vivere, valde utile eſt habere leges humanas, & hujuſmodi eſt ſecundus modus neceſſitatis, ſecundum quem dicitur Gen. 43. *Si ſic neceſſe eſt, facite quod vultis*. Et Tobiæ 12. *Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit ut tentatio probaret te*. Et in capite Iſagogarum Porphyrii ad Categorias Ariſtotelis dicit Porphyrius ſuo diſcipulo: „Cum ſit neceſſarium, *Grizaſon*, ad eam quæ ſecundum Ariſtotelem eſt prædicamentorum notitiam, noſce quid ſit genus, quid ſpecies." Et hoc repugnat uni de dictis ſuis, ſcilicet ſecundæ parti primæ propoſitionis ſuæ, quæ talis eſt: Quamvis lex æterna ſit ponenda in ſummo omnium principe, non tamen ultra hanc æternam legem & naturalem, neceſſe eſt ponere legem humanam, ita quod ſine ea non poſſit dirigi reſpublica ſeu genus humanum. Credo quod intelligat & velit dicere, quod ſine lege humana populus per legem divinam & naturalem ſufficienter & convenienter poſſit dirigi in ſuum finem ultimum. In hoc ei contradico, non tamen quod hoc ſit ex inſufficientia divinæ legis, ſed ex parte noſtra.

Neceſſitas legis humanæ quadruplex radix.

Neceſſitas igitur legis humanæ probatur ex quadruplici radice. Prima ſumitur ex parte cognitionis humanæ; ſecunda, ex parte affectus illius; tertia, ex parte materiæ legis; non materiæ, inquam, circa quam, ſed eorum de quibus lex fertur; quarta, ex parte finis legis humanæ. Duæ primæ radices in parte deductæ fuerunt, & ibi dicta pro repetitis habeantur; ſupereſt aliqua addere eiſdem.

Prima radix.

Cum omnis multitudo ab uno profluat, tranſitur ab uno in multitudine ordine quodam; inde eſt quod ſpecies rerum ſunt ſicut numeri, et quod ſicut res incipiunt diſtare a primo, incidunt in majorem compoſitionem et defectum ac mutabilitatem, ſuntque diſſimiliores ac demiſſiores; omniſque perfectio inferiorum continetur eminenter in ſuperioribus: unde vegetivum in ſenſitivo, et ſenſitivum in rationali, et rationale in intellectivo perfectionaliter continetur. Ideo ſecundum Iſidorum libro de differentiis: Ratio oritur in umbra intelligentiæ, ſenſitivum in umbra rationis; vegetivum in umbra ſenſitivi. Hinc eſt quod res inferioris ordinis non poteſt ſibi adæquare perfectionem ſuperioris, manentibus utriſque in ſua ſpecie. Propterea dictum fuit in poſitione, quod ratio humana non poteſt ad plenum pertingere dictamen divinæ ſapientiæ, quippe nec angelica, ad cujus plenitudinem homo per naturam attingere non ſufficit. Si enim angelica conceptio poneretur in intellectu humano, non poſſet humanus intellectus comprehendere omnia quae intelligit angelus: ſi ad imaginationem intellectio poneretur in potentia æſtimativa, non poſſet univerſaliter, ſed tantum particulariter per eam cognoſcere. Sicut ergo per eam non poſſet ſyllogizare ex univerſalibus, quamvis in ſe haberet univerſalem conceptionem, quia ſcilicet, non comprehenderet eam: ſic ratio humana divinam aut æternam legem non comprehenderet. Ideo, eſto quod lex æterna ſit de ſe ſufficiens ad directionem humanorum actuum; nam per eam ſolam Deus omnia gubernat: tamen quia homo eam capere ad plenum non ſufficit, oportuit ei univerſalitatem ejus per legem humanam partiri & dividere, ſicut habet Dionyſius, quod ſuperiores angeli illuminando inferiores, ſuam ſapientiam inferioribus dividunt. Sic facit & magiſter ſuo diſcipulo, cum eum inſtruit. Haec videlicet ad elucidationem primae rationis ibi factae.

Gen. 8.

Secunda vero ratio ſumta fuit ex parte affectus et exinde actionis, quia voluntas movet ad exercitium actus; cui addendum pro ejus declaratione, quod ex quo proni ſunt ſenſus humani cordis ad malum ab adoleſcentia, non ſufficit, ut communiter, monitio, ſed requiritur diſciplina coactiva, quae metum inferat, propter quem noſtra beſtialitas a maximis delectationibus, ut illa quae eſt pecudum, arctetur; unde ſcriptum eſt Exod. 20. *Ut probaret vos venit Deus, & ut terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis*. Cui conſonat id:

Ode-

ANNO CHRISTI 1433.

Oderunt peccare mali formidine poenae. Licet autem divina lex poenas aeternas comminetur, tamen illis non terrentur ad temporalia inordinate depressi: quorum cogitatio futura non prospicit, aut parum, praesentibus immersa & infixa in limo profundi. Propterea necessaria fuit lex humana, quae poenas sensibiles de propinquo minaretur, & mox transgressoribus infligeret; per quas vitiosos aut ad vitia pronos a noxiis retraheret, & earum metu assuescerent virtutibus. Et hæc ratio innuitur Eccli. 7. 6. cum dicitur: *Noli velle fieri judex, nisi virtute valeas irrumpere iniquitates*. Et ab Isidoro 5. Ethimolog. & habetur di. 4. cum dicitur: „ Factæ sunt leges, ut earum metu humana coerceatur audacia.

Jam dictis meis superaddo tertiam rationem, sumtam ex parte materiæ circa quam, sive objecti legis novæ, & arguo: Omnis habitus determinatus circa aliquod objectum, alia, quæ ad illud non habent necessariam habitudinem, præmittit, aut non principaliter intendit: sed lex evangelica circa gratiam principaliter versatur; igitur lex evangelica non præcipit aut prohibet ea quæ ad gratiam non habent necessariam habitudinem. Major nota est intelligenti: minor patet per Apostolum Rom. 4. dicentem: *Ubi est gloriatio tua? exclusa est: per quam legem? factorum? non: sed per legem fidei, & hæc est lex evangelica*. Nam Rom. 8. eam vocat legem spiritus vitæ, cum ait: *Lex Spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit me a lege peccati & mortis*. Et ostendens quod per legem veterem hoc fieri non poterat, sed per novam, subdit: *Nam quod impossibile erat legi, in qua infirmabamur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem, sed secundum spiritum ambulamus*. Et hoc Dominus, de dilectione Dei & proximi loquens, testatur, cum ait Matt. 22. *In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetæ*.

Ex qua ratione apparet, quod cum dupliciter aliqua possint pertinere ad gratiam. Uno modo, sicut inducentia aliqualiter ad gratiam, ut opera sacramentorum novæ legis; aut ad eam disponentia, ut fides, quantum ad intellectum; & contemtus mundi, quantum ad effectum. Alio modo, ut gratiam subsequentia. Sola talia principaliter a lege evangelica instituuntur, præcipiuntur aut prohibentur, eo quod ad gratiam non habentia prædictam habitudinem, sunt satis peregrina regulæ legis evangelicæ, cujus consideratio principalis est introducere ad gratiam. Omnis siquidem gratia ad nos profluit per Jesum Christum hominem factum, Johan. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis*. Post pauca: *De plenitudine ejus omnes accepimus, gratiam pro gratia; quia lex per Moysen data est, gratia autem & veritas per Jesum Christum facta est*. Et hoc intelligendum est de his quæ habent necessariam convenientiam aut contrarietatem ad ipsum. Unde si habent necessariam habitudinem convenientiæ, præcepta sunt in lege nova, ut est confessio fidei, tempore quo oportet eam confiteri. Si contrarietatem: prohibita, ut est negatio ejus.

[Margin: Quæ a lege evangelica instituuntur, præcipiuntur aut prohibentur principaliter.]

Ex quo sequitur secundo, quod illa, quæ ad gratiam non habent necessariam habitudinem, sicut prædictum est, non sunt præcepta aut prohibita ex ipsa prima legis institutione: sed relicta sunt a Christo legislatore unicuique, secundum quod curam gerere debet, & in talibus licet cuilibet præsidenti circa talia ordinare suis subditis, quid talibus est faciendum aut vitandum. Lex enim vetus multa determinabat, & pauca relinquebat libertati hominum determinanda. Hæc ex beato Thoma habentur prima secundæ q. 106. & 108. in diversis locis. Idem e. q. 108. ar. & in pe. dicit sic: Cum evangelium sit lex gratiæ, illa solum præcipere debuit per quæ in gratiam introducimur, & prohibere per quæ excludimur, vel quæ pertinent ad rectum usum gratiæ ex necessitate. Quoniam igitur gratiam ex nobis consequi non possumus, sed per Christum solum; ideo sacramenta, per quæ gratiam consequimur, ipse Dominus instituit per seipsum. Rectus vero usus gratiæ est per opera caritatis, quæ secundum quod sunt de necessitate virtutis, pertinent ad præcepta moralia. Sed quia istæ determinationes non sunt de necessitate gratiæ interioris, in qua lex nova consistit, ideo non cadunt sub præcepto novæ legis; sed relinquuntur humano arbitrio; quædam quidem ad subditos, quæ scilicet pertinent sigillatim ad quemlibet; quædam ad prælatos spirituales vel temporales, quæ scilicet pertinent ad utilitatem communem. Hinc est quod lex nova nulla alia determinare debuit exteriora opera præcipiendo vel prohibendo, nisi sacramenta & moralia præcepta, quæ de se pertinent ad rationem virtutis, ut est: Non est occidendum, non furandum, &c. Hæc ex Thoma ubi supra. Igitur cum multa sint requisita circa usum & ritum sacramentorum, & impletionem operum virtutum, quæ per legem evangelicam determinata non sunt; necesse est esse leges humanas ecclesiasticas aut civiles hæc determinantes.

Dices quia non oportet; quia vir prudens & fidelis omnia talia recte disponet & ordinabit. Respondeo quod non; & mihi in promtu occurrit quod dicit Aristoteles 2. Rhetoricæ, & Thomas recitat 1. 2. q. 95. ar. 1. ad secundum, ibi determinant; Quod melius est omnia ordinari lege, quam dimittere judicum arbitrio; propterea primum, quia facilius est invenire paucos sapientes, qui sufficiunt ad rectas leges condendas, quam multos ad recte judicandum de singulis. Secundum, quia hi qui ponunt leges ex multo tempore considerant, quid lege ferendum: judicia autem ex subitis casibus ortis fiunt. Facilius autem ex multis consideratis potest homo videre quid rectum sit, quam solum ex aliquo uno facto. Tertium, quia legislatores judicant in universali & de futuris: sed homines judiciis præsidentes, judicant de præsentibus, ad quæ interdum afficiuntur amore vel odio, aut cupiditate; & sic eorum judicium depravari potest. Quia igitur justitia animata judicis non in multis invenitur, & quia

[Margin: Melius est omnia determinari lege, quam committi judicum arbitrio.]

& quia flexibilis est, ideo necessarium fuit, in quibuscumque est possibile legem determinare, de quibus judicandum est, & paucissima committere hominum arbitrio. Apparet igitur necessitas legis humanæ ecclesiasticæ vel civilis, ultra legem evangelicam. Iterum erant in lege veteri ultra sacrificia sacra; unde in lege nova esse debent. Tamen quia in eis non confertur gratia, nec pertinent ad necessitatem ejus, ut in consecratione templi, aut altarium, aut benedictione calicis, in celebritate solemnitatum, & de similibus; ideo talia Dominus instituenda fidelibus dereliquit pro suo arbitrio. Rursus quia judicialia considerata, quoad talem vel talem determinationem, non sunt de necessitate virtutis, licet sint, quantum ad communem rationem, justitiæ; ideo judicialia præcepta reliquit Dominus disponenda his qui curam aliorum erant habituri, vel spiritualem vel temporalem. Est bene verum, quod circa præcepta judicialia veteris legis, quædam explicavit propter malum intellectum Pharisæorum. Hæc ex Thoma prima secundæ quæst. 108. ar. 2. ad 2. & 4. Illud autem quod dictum est de judicialibus præceptis ordinandis ab his qui præesse poterant in futurum, est accipiendum de judicialibus tempore gratiæ, non de judicialibus veteris legis; saltem illa ratione qua tunc obligabant. Sic patet ex ista radice, quod oportet ultra legem evangelicam ponere legem humanam.

Quarta radix necessitatis legis humanæ.

Ex quarta, quæ est finis legis humanæ, ostendo necessitatem hujusmodi legis modo dicto. Leges humanæ habent pro fine conservationem pacis politicæ, ad quam venitur, & ea parta servatur per hoc, quod hominum audacia legibus arcetur, & nocendi facultas refrænatur; quoniam ex hoc tuta est inter improbos innocentia, quod, formidato in improbis supplicio, audacia ipsa & nocendi facultas cohibetur. Hoc patet in decreto di. 4. Factæ sunt leges prius allegato. Ipsa autem audacia aut facultas nocendi, etsi divina lege prohibeatur; tamen quia viri iniqui Deum non timent, nec judicia ejus expavescunt, nec curant pœnas æternas illis præparatas, necesse est humanis constitutionibus poenas sensibiles deputare sceleribus, quas timeant, quarumque terrore a malis propellantur. Et hoc facit lex humana. Ideo si quiete, si pacifice velint homines vivere in communitate politica, oportet tales leges esse sancitas. Propterea in capite decreti dicit Gratianus: Humanum genus duobus regitur: videlicet naturali jure & moribus, & declarando quid naturali jure & moribus intelligat, accipit verba Isidori 5. lib. Etimologiarum dicentis. „ Omnes leges aut divinæ sunt aut humanæ; „ divinæ natura, humanæ moribus constant. Negare autem necessitatem seu utilitatem legum humanarum, est negare decretum in capite, est negare doctores sequentes, de illis mentionem facientes, & eas valde utiles ostendentes. Primo autem Augustinus ad Macedonium, qui ait: Non frustra sunt instituta potestas regis & jus cognitoris, ungulæ carnificis, &c. ut alias in positione allegavi. Sequitur: Habent ista omnia modos suos. Glo. ad quid fiant, causas; quia, A ut dicit glo. sine causa nemo puniendus est. Rationes glo. Nam secundum leges judicandum est. Utilitates, nam glo. teste, hoc solum bene agitur, ut vita hominum corrigatur. de hoc 23. q. 5. *Non frustra* & e. q. „ ad finem. Dicit Augustinus contra Petilianum hæreticum loquens de legibus hu„ manis; sic igitur quæ adversus vos leges „ constitutæ sunt, non eis bene facere co„ gimini, sed male facere prohibemini. Nam „ bene facere nemo potest, nisi amaverit, „ quod est in libera voluntate. Cum aliquid „ adversus vos leges constituunt, admoneri „ vos credite, ut cogitetis quare ista patia„ mini.

Secundo Ambrosius super epistolam ad Ro- B manos, & habetur 23. q. LI. *sicut sunt quædam*. Ostendit necessitatem seu utilitatem hujusmodi legum humanarum, & loquitur de „ civilibus legibus, ait enim: Sicut sunt „ quædam enormia flagitia; quæ potius per „ mundi judices, quam per antistites & re„ ctores ecclesiarum judicantur, sicut est cum „ quis interficit pontificem apostolicum, e„ piscopum, presbyterum, sive diaconum; hu„ jusmodi reos reges & principes mundi da„ mnant. Ergo non sine causa gladium por„ tant, qui talia scelera vindicant. Sunt e„ nim maxime constituti propter homicidas, „ raptores, ut & illos damnent, & alios suo timore compescant.

C Item Augustinus 3. decim. & habetur eisdem causa & q. *Non est*; dicit: „ Non est „ innocentiæ parcendo sinere ut in malum „ gravius incidatur. Pertinet ergo ad in„ nocentis officium, non solum nemini ma„ lum inferre; verum etiam cohibere a pec„ cato, vel punire peccatum; ut aut ipse, „ qui prius odio habebatur, corrigatur ex„ perimento, aut alii terreantur exemplo. „ Præterea idem ad Vincentium Donatistam „ ait: Vides, ut opinor, non esse consi„ derandum, quod quisque cogitur, utrum „ bonum aut malum, sed quale sit id quo „ cogitur: Non quod quisque bonus esse pos„ sit invitus, sed timendo quod non vult D „ pati, vel relinquit impedientem animosi„ tatem, vel ignoratam compellitur cogno„ scere veritatem, ut timens vel respuat „ falsum de quo contendebat, vel quærat „ verum quod nesciebat, & volens jam te„ neat quod nolebat. Sequitur postea. Ci„ vitas mea, quæ cum tota esset in partes „ Donati, ad unitatem catholicam legum „ imperialium timore conversa est, quam „ nunc ita videmus hujus animositatis vestræ „ perniciem detestari, ut in ea numquam „ fuisse credatur.

Porro Pelagius papa 23. q. 5. c. *Non vos*. ait ibi paulo post initium. Si ut illi putant, „ nemo est reprehendendus a malo, nec re„ trahendus a malo ad bonum; humanas ac E „ divinas leges necesse est evacuari, quæ & „ malis poenam & bonis præmia, vel justi„ tia suadente, constituunt. Malum autem „ est schisma esse, & per exteras etiam po„ testates hujusmodi opprimi debere homines „ & canonicæ scripturæ auctoritas, & pa„ ternarum nos regularum veritas docet. Ibi „ inducitur constitutio concilii Calcedonen„ sis; & consequenter Augustinus, qui de „ talibus ait: Multa cum invitis benigna qua-

ANNO CHRISTI 1433.

„ quadam asperitate plectendis, agenda sunt, „ quorum potius utilitati consulendum est, „ quam voluntati.

Idem Pelagius Narsi patricio capitulo de Liguribus, dicit: De illis qui schisma in ecclesia faciunt, quod excommunicentur: Si vero sententiam illam contemnunt, per potestates publicas, hoc est seculares, opprimantur. De hoc Pelagius papa ait cap. sequenti *quali*, in quo dicit, sic: Hoc enim „ divinæ & humanæ leges statuerunt, ut ab „ ecclesiæ unitate divisi, & ejus pacem ini- „ quissime perturbantes a sæcularibus pote- „ statibus comprimantur. Mille auctoritates adduci possent ab extra, quibus evidenter probaretur, ut facientes scissuras in sancta ecclesia, non solum exiliis, sed etiam B proscriptione rerum & dura custodia per publicas potestates debeant coerceri; etiam patet legum humanarum ultra evangelicam necessitas seu utilitas; & ad hoc hanc unicam rationem ultra præmissas appono.

Ratio pro necessitate legum humanarum.

Omnis dominus curam habens de subditis, leges accomodas & statuta imponere habet, quibus illi sint obedientes dominio, & pacifice inter se conversentur. Non enim potentia aut voluntate regi vult humanum genus; sed arte & rationibus. Igitur aut negare oportet omne dominium humanum, aut concedere leges humanas fore necessarias seu permultum utiles. Primum negari non potest, cum homo sit natura sua animal C domesticum, civile, sociale, & politicum. Ergo necesse est concedere necessarias modo dicto esse leges humanas, & quod sola lege evangelica non potest hominum politia regi, non ex insufficientia illius, sed impotentia humanæ rationis, quæ omnia mysteria & sacramenta legis divinæ comprehendere non valet, & ex infirmitate voluntatis rationalis ad malum proclivis, nec timentis Deum, quam timor legum humanarum comprimit. Unde hoc modo serviunt reges domino in timore.

Si bene dicta replicantis considero, in illis invenio repugnantiam; in 2. parte primæ propositionis dicit quod lex humana ultra D legem divinam & naturalem non est necessaria: immo sine illa potest regi respublica & genus humanum; & cum existimaverat hoc probasse, subjungit; quod non sunt respuendæ leges humanæ. Sed dico, inquit, quod non obligant, nisi ut disponant ad legem divinam; ex quo sic arguo: leges humanæ obligant secundum eum & disponunt ad observandum legem divinam, & ad hoc ab omni fideli principe statuente ponuntur: igitur leges humanæ obligant, & si sic necessitant, & per consequens sine illis utiliter respublica regi non potest. Major est sua, minor nota est omni intelligenti. Palam enim est quod leges humanæ ad hoc positæ E sunt, ut quos Dei timor a malo non revocat, flagella legis deterreant, & ex hoc a malis arceantur. Illæ etiam quæ sunt de contractibus, ideo statutæ sunt, ut servetur justitia. Omnes autem ad pacem servandam ordinantur, quæ est conveniens medium obsequendi divinis mandatis. Item quia non est lex dicenda, quæ non imitatur, ut potest, divinam, & ex illa imitatione habet

A vim obligandi; igitur omnis lex subditos obligat post suam promulgationem, & in foro conscientiæ ex parte qua aliquid divinæ & naturalis legis in illa splendet & refulget.

Post hæc ad suas replicas respondeo. Ad primam, ubi arguit, quod lex Mosayca erat per se sufficiens ad regimen ecclesiæ militantis: dico quod lex Moysi erat lex particularis uni populo data, in qua ultra præcepta moralia, quæ pertinebant ad legem naturalem, erant præcepta judicialia, ordinantia hominum actus in judiciis causarum & contractibus aliisque ad invicem communitatibus. Erant & cerimonalia, determinantia cultum erga Deum; & ita in ea erant sufficientia præcepta pro illo populo. Lex vero evangelica sufficienter præcepta dedit de sacramentis, per quæ inducitur per modum instrumenti gratia, & de aliis ad ipsam gratiam disponentibus, & de recto usu gratiæ, qui est per opera caritatis, & de oppositis dedit prohibitiones. Alia autem, quæ nec ad gratiam introducunt vel disponunt de se, nec ad rectum usum ejus ex necessitate pertinent, quia sunt illi legi peregrina, aliquo modo relicta sunt a Christo legislatore aliis rectoribus, considerata imperfectione humanæ cognitionis.

Concederem tamen, si quis divinam scripturam comprehenderet, ut legislator Deus, quod nihil ultra statuere oporteret. Sed quia non sic est, oportet modo prædicto in civilibus aliqua fuisse statuta præcepta ad usum gratiæ: quia gratia manente, posset sic vel aliter fieri. Concedo insuper, quod in ea sit fides ecclesiæ; & exemplar regiminis ejus etsi sit in se planissimum, non tamen nobis, cum ipsam studio elucidemus, & elucidando vitam mereamur æternam. Quamvis etiam in ea sit omnis subtilitas; tamen quia eam comprehendere non valemus; nam puteus iste altus est, & non habemus in quo hauriamus, multa humano ingenio, ad ejus observantiam subservientia, inventa sunt, placet mihi quod necessaria ad salutem sufficienter tradit lex nova.

Ad rationem cum dicit: universitas legum sufficit, &c. concedo majorem, prout leges sunt expressæ & populo in speciali promulgatæ. Ad minorem dico, quod illo modo non sunt in lege divina, sed sunt in ea modo excellentiori, sicut sensitivum est in intellectivo modo nobiliori, quam in se. Nam unumquodque quod est in aliquo, est in eo per modum ejus in quo est: in illa autem perfectione, qua omnis veritas & omnis lex est in lege divina, non valet ab imperfectione humana omnis lex plene intelligi, ut sufficienter regulet actus humanos: sicut scientia, illo modo quo est in doctore, non illuminat discipulum, nisi per doctorem dividatur & partite eidem tradatur. Ubi quæso forma judicii in foro exteriori expresse reperitur in novo testamento? ubi de civitate tuenda? ubi de numismate fabricando? ubi de censibus? ubi de commutationibus? ubi de possessionibus hereditariis? ubi de testamentis? ubi de sepulturis & de innumerabilibus talibus, quæ utique tradere per legem necessarium, hoc est, utile fuit. Per ista

ista paret intelligenti solutio.

Ad dictum Damasceni, illud est verum. Nam quæ de Deo dici possunt aut expresse aut implicite, in divinis eloquiis tradita sunt: sed leges humanæ de Deo non traduntur, sed de actibus humanis & concernentibus regimen humanum. Hæc autem ad gratiam necessariam non habent habitudinem in particulari, quæ salva gratia variari possunt.

Ad dictum Gregorii 23. Moralium, illud concedo. Nam posset intelligi dictum suum de possibilibus evenire, pertinentibus ad salutem ex habitudine necessaria, ut sunt sacramenta, virtutes theologicæ & opera caritatis. Si de aliis intelligatur, adhuc est verum, quod Deus quidquid potest evenire, simul in scriptura sacra comprehendit; quia uno verbo dicit se & alia; quia etiam scripturam sacram comprehendit. Sed quia homo illam non sufficit comprehendere, non potest sic omne tale distincte intelligere in ea. Placet enim mihi, quod per exempla præsentem vitam sequentium informare curavit, in his scilicet quæ pertinent ad salutem: sed adhuc in civilibus & aliis restat informanda. Si de necessitate absoluta intelligat replicans, legem humanam non esse necessariam, in hoc mihi non contradicit, quia de illa nolui loqui in positione mea. Posset enim Deus per alium modum providere regimini populi de potentia sua absoluta; etiam per prudentiam humanam multa fieri possent circa illud. Non reperio quod ad rationes tunc factas pro necessitate, de qua loquor, dederit aliquod responsum; quia judicio meo concludunt propositum.

Secundum dictum adversarii.

Secundum dictum replicantis contra secundam partem tertiæ propositionis meæ est: quod omnia peccata mortalia publica possent puniri lege humana; & ego dixeram oppositum. Fuerat enim propositio mea ista: quamvis omnia peccata mortalia & maxime publica, sint a quolibet fideli detestanda; non tamen omnia possunt puniri lege humana. Non est opus dicta mea novis fulcire rationibus, quia firma sunt. Duo solum circa hoc restant facienda; unum est evacuare suas rationes, aliud ostendendum quod non solvit meas; & istud secundum fiet circa finem hujus puncti.

Contra secundum dictum adversarii.

Priusquam tamen ad primam rationem suam respondeam, concordet dicta sua ad invicem, quæ utique repugnare videntur. In prima suppositione sua posuit, quod lex evangelica excedit Mosaicam in exstirpatione vitiorum, & punitione eorum, &c. Et subjungit, quod lex humana deficit ab ea, quia ipsa non punit omnia, & evangelica omnia punit; & modo dicit legem humanam omnia posse punire, & rationes prætendunt, quod aliquæ leges tales omnia puniunt, & ista non stant simul.

Ad primam replicam ejus.

Ad primam tamen rationem, cum assumit illud Danielis 3. de Nabuchodonosor. *A me positum est decretum hoc: Quicumque blasphemaverit contra Deum Sidrach, Misach & Abdenago, dispereat & domus ejus vastetur;* Dico primo, quod illud decretum loquitur solum de punitione peccati blasphemiæ, quod etiam multis legibus humanis punitur modo: non loquitur de omni peccato, non de peccato comessationis, rixæ ad invicem, simplicis meretricii, fraudis, mendacii & multorum talium. 2. Dici posset quod illud decretum videtur quidem explicatio esse legis divinæ. Nam ex miraculo liberationis trium puerorum de fornace, motus est prorumpere in hujus verba decreti, & hoc est quod dicitur ibi sic: *Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus: placuit ergo mihi prædicare ejus signa, quia magna sunt, & mirabilia ejus, quia fortia; & regnum ejus, regnum sempiternum, & potestas ejus in generatione & generationem.* Et ista moverunt eum statuere decretum; quod quicumque blasphemaret ipsum Deum excelsum, disperiret & domus ejus vastaretur. Unde ex hoc magis arguitur, quod lex divina puniat, quam lex humana, cum etsi sit ab homine, hoc est magis in quantum innititur divinæ legi quam humanæ. Et tamen, sive sit pure humanum decretum, sive aliter, tamen est de particulari peccato, scilicet blasphemiæ. Ex quo non potest concludi universale, scilicet, quod omne peccatum lex humana puniat.

Ad secundam. 1. Esdræ 7. 25.

Ad secundam cum arguit per illud 1. Esdræ 7. *Rex Artaxerxes locutus est ad Esdram: Tu autem Esdras secundum sapientiam Dei constitue judices:* dico quod illud decretum regis est, ut lex divina servetur, & per judices ab Esdra constitutos, transgressores ejus puniantur; & dicit quanti sunt, & illud intelligitur aut poena per hominem infligenda, & hoc servatur tribus sæpe dictis, jurisdictione, convictione & pace; aut in futuro per divinum judicium. Quod autem sint vera, patet ex glo. ordin. sic dicitur: „ Justus in manu sua legem Dei „ & sapientiam habet, dum in omnibus quæ „ arguitur & loquitur, memorem se divinæ „ voluntatis ostendit. Sequitur: Mystice autem Dominus noster habet sapientiam in „ manu sua. Ipse enim est Dei virtus & Dei „ sapientia; constituit judices, id est præsules animarum, qui secundum voluntatem „ ejus judicent omnia, & indoctis fidem per „ orbem prædicent; & omnis qui decreta „ legis illius contemnit, præsenti sententia „ vel futura, juxta modum peccati sui punietur.

Ad tertiam

Ad tertiam cum arguit per illud 2. Paralip. 15. de Asa rege, ubi dicitur sic: *Rex intravit ex more ad corroborandum fœdus, ut quærerent Dominum Deum patrum suorum in toto corde & in tota anima,* &c. dico quod istud intelligitur non de poena pro omni peccato, sed de poena infligenda pro peccato idololatriæ. Volebat rex juxta institutionem Obed prophetæ, populum suum, sine lege Dei existentem, ad divinæ legis observantiam revocare; in principio enim capituli dicitur: *Transibunt autem dies multi in Israel absque Deo & absque sacerdote & doctore,* &c. Et hoc habetur solum, quoniam peccatum idololatriæ punire voluit Asa rex. Ex quo non potest concludi quod omne peccatum humana lex puniat.

2. Par. 15. 3.

Tertium dictum replicantis.

Tertium dictum replicantis contra secundam partem conclusionis mei primi puncti est; quod omnia peccata mortalia publica, divina lege expresse vel implicite prohibita, sunt

ANNO CHRISTI 1433.

sunt ab homine ex dictamine hujus legis, data pertinacia & ad hoc habita opportunitate & sufficientia poenaliter per judicium ipsi legi conforme punienda, stante saltem brachio sæculari & spirituali in suo ordine a Deo approbato. Ego autem dixi oppositum in secunda parte conclusionis prædictæ. Nam conclusio fuerat: Licet omnia peccata mortalia sint divina lege expresse vel implicite prohibita, non tamen omnia peccata mortalia publica ab homine sunt ex dictamine hujus legis poenaliter per judicium punienda. Hæc, inquam, secunda pars meæ conclusionis repugnat suo dicto, nisi vellet facere unam restrictionem in illis terminis, habita ad hoc opportunitate & sufficientia, ut vellet dicere, quod talia peccata sunt ab homine, quantum opportunitas requirit, & quantum sua potentia se extendit, punienda; & tunc si vellet dicere, quod hoc non sufficit ad omnia, non contradicetur mihi; si vellet dicere, quod sufficit, esset contradictio inter nos.

Impugnatio tertii dicti replicantis.

Dicti autem sui subtilitas patet ex duplici radice. Prima sumitur ex altitudine legis divinæ, arguitur sic. In omni agente per intellectum, necesse est esse formam cognitionis ab ipso operandorum, alias enim ageret a casu: igitur judex vindicans, debet in se habere formam legis secundum quam ferat sententiam & executionem dirigat. Hæc autem forma est sibi regula, sicut conceptio artis est regula secundum quam artifex manum conducit ad opus & instrumenta. Si vero potentia executiva non sit adæquata formæ artis in mente artificis, sed demissior & apotelesmata seu instrumenta secundum illam formam intelligibilem non valeant in materia explicare ad plenum, iste artifex concipiet quæ facere non poterit: ita si lex, quæ est rectori regula, sit forma intelligibili altior & universalior, quam potentia executiva ipsius rectoris, immo nec illam formam legis rector comprehendere possit in toto suo ambitu, non poterit executioni demandare omnia quæ lex jubet. Modo sic est in proposito. Lex enim divina etsi sit fideli rectori ratio & forma ac regula sui regiminis, quia tamen nec illam comprehendere valet, nec potentia adæquata illi legi subest rectori, ut omnia præcepta exequatur, cujus ratio est, quia lex divina est secunda hominis regula excedens, sequitur quod non possunt humano judicio omnia peccata mortalia, utique illa lege divina prohibita, puniri.

Secunda radix sumitur ex parte fori vel tribunalis legis divinæ, & sic arguitur: Nullius legis præcepta sufficienter executioni demandantur, nisi in foro sibi competenti & proprio. Proprius autem forus divinæ legis & competens, non est forus causarum contentiosus, in quo tamen solo judicat homo ut homo. Igitur in foro contentioso non potest sufficienter lex divina ab homine exequi. Minor sic probatur: Deus suum tribunal, in quo secundum suam legem vindicat & punit, habet, ut homo habet suum: tribunal vero legis divinæ, in quo etiam de secretis cordium, & de omnibus publicis peccatis mortalibus judicatur, est in foro conscientiæ, & in finali judicio. Nam in primo de omnibus mortalibus confessatur, vindicta imponitur. In finali judicio similiter de omnibus mortalibus in primo re aut voto non condonatis. Et si in aliquo horum tribunalium homo ut homo posset sedere & judicare, concederemus quod ab homine possent omnia peccata mortalia publica puniri; sed quia non sic est, non concedo bene pro veritate hujus partis meæ, & confutationi hujus dicti opponentis sufficiunt mihi auctoritates divinæ scripturæ, praxis Christi, primitivæ ecclesiæ & apostolorum, sacrorum canonum & doctorum, in lege Dei veraciter se fundantium, allegatæ. Restat ut rationes suas solvam.

Responsio ad rationes replicantis. Ad primam

Ad primam assumit, quod in ecclesia sunt duæ partes, clericorum scilicet & laicorum, &c. In illa supponit unum falsum, scilicet quod spirituales rectores habeant corrigere clericos spiritualiter hortative, & sæculares corporaliter coactive. Quoad primum si intelligat, quod spiritualibus rectoribus non suppetat alius modus, quam hortative corrigere, est falsum. Item, petit quod orat in principio. Nam assumit, quod quilibet illorum ex suo officio, modis ipsis congruentibus, juxta dictamen divinæ legis, potest omnia peccata mortalia poenaliter per judicium punire, & hoc est probandum. Dicit quod probavit; nego sibi, & apparuit intuenti dicta mea opponi.

ad secundam.

Ad secundam. Omnia peccata publica, tribus concurrentibus, scilicet jurisdictione, convictione & pace salva, sunt poenaliter per judicium punienda. Consequentia tenet ab inferiori ad superius affirmative, & etiam ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis: antecedens est meum, ut inquit. Dicunt aliqui hoc esse fallaciam a secundum quid ad simpliciter; & hoc potest esse verum, si dictum secundum quid extense sumatur pro dicto per determinationem aliquam restricto, sive sit restringens, sive alienans. Est enim juxta logicos multiplex pars; quædam subjectiva, quædam potestativa, quædam in modo, quædam alienans. Differentia essentialis constituit partem subjectivam: potentiæ faciunt partem potestativam: determinatio accidentalis, si non distrahat determinabile a principali significato, facit partem in modo; si distrahat, facit dictum secundum quid proprie sumtum. Modo hæc tria, jurisdictio, convictio, pax, videntur constituere esse potestativum judicii. Unde si acciperentur in prima propositione omnia peccata, &c. tribus concurrentibus, &c. sunt punienda restrictione, faciunt dictum secundum quid large sumtum, & proprie loquendo dictum potestativum, quod vocatur pars in modo: arguere autem a parte in modo ad suum totum affirmative, locus tenet sine districtione; si cum districtione, est fallacia consequentis: nam secundum antiquos logicos, ubique committitur fallacia ista, quando consequentia non valet; & e contra valeret, ut si argumentor: Omnis homo albus: consequens: ergo omnis homo currit: non valet, & est fallacia consequentis; quæ e contra valeret, supposita constantia subjecti; ut, omnis homo currit, & homo albus est; ergo omnis homo albus currit: committit ergo fallaciam consequentis.

Præ-

Præterea cum ablativus absolute positus, habeat resolvi per *dum*, per *si*, per *quia*; sensus istius, istis tribus concurrentibus, omnia peccata, &c. possunt puniri, est: Dum ista tria concurrunt, omnia peccata possunt puniri. Arguere ergo sic, istis tribus concurrentibus, omnia peccata possunt puniri; ergo omnia peccata possunt puniri, est arguere æquivalenter sic: Si ista tria concurrunt, omnia peccata possunt puniri; ergo omnia peccata possunt puniri; & non sequitur, sicut non sequitur: Si asinus volat, asinus habet alas; ergo asinus habet alas: aut sic; dum ista tria concurrunt, omnia peccata possunt puniri: ergo omnia peccata possunt puniri; & non sequitur, sicut non sequitur: Dum sol lucet, dies est; igitur dies est; quia tempore noctis, antecedens est verum, & consequens falsum; ita diceretur de sensu causali. Est verum quod magis accipio istam propositionem: Omnia peccata, his tribus concurrentibus, possunt puniri, ut est categorica de temporali vel temperato subjecto aut conditionali, quam ut est hypotetica, conditionalis, temporalis aut causalis; ideo dixi consequentiam factam per opponentem non valere, nec ex opposito consequentis, sequitur opponi antecedenter.

Præterea dixi, quod impossibile est concurrere hæc omnia tria ad punitionem omnium peccatorum collective; est etenim aliquod, vel sunt aliqua, in cujus vel quorum punitione hæc tria non possunt observari; & loquor non de impossibili logico, sed de impossibili juris. Sic enim multiplex est impossibile, sicut multiplex possibile. Est possibile logicum, quod non claudit contradictionem. Est possibile physicum, quod naturaliter non repugnat. Est possibile metaphysicum, in cujus essentia non est repugnantia formarum. Est possibile juris, quod licite fieri potest. De illo loquendo, dico quod aliqua sunt peccata, quæ non possunt puniri lege humana, istis tribus servatis, ut interdum peccatum principis, aut alterius habentis multitudinem sociam, aut ex quorum prohibitione turbaretur communitas, ut etiam peccatum, quod sufficienter non potest puniri, &c.

Licet puerilia ego, jam provectæ ætatis, coram gravissimis patribus narraverim, credo nihilominus esse alienus ab illo maledicto, quo dicitur: Maledictus puer centum annorum, & elementarius vel abecedarius senex. Isaiæ 65. scriptum est: Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit; quia non proprio motu, sed ab opponente meo de materia theologica ad sophistica pulsus, hæc dixi.

Ad tertiam. Ad tertiam arguit sic: Quæ peccata lex divina sententiat pœnaliter punienda, &c. si intelligat universaliter omnia, quæ lex divina sententiat punienda pœnaliter, illa potest homo judex poenaliter punire, secundum dictamen, &c. sicut in moralibus prima facie accipitur, ubi indefinita ut plurimum æquivalent universalibus, nego majorem; probat illam per dictum meum. Nam probando, quod lex humana potest aliquando crimina punire mortis supplicio, ex illo

A Roman. 1. *Qui talia agunt, digni sunt morte*. & Rom. 13. *Quia judex Dei minister est*; intuli: Ergo quos Deus judicat ad mortem, potest judex licite interficere, maxime illos, quos lex divina judicat occidendos: dico quod illud dictum, si referatur ad præcedentia, est verum, nec est universale, nec æquivalet universali. Nam statim ante dictum est, quod aliqua crimina lex humana potest punire licite mortis supplicio; aliqua, non omnia. Si umquam logicam audivi, non est apparentia inferre universale ex particulari, nec adeo demens sum, quod dicere vellem omnia peccata publica lege humana esse punienda supplicio mortis. Debuit etiam opponens accipere illud illatum: Quos
B Deus judicat ad mortem, potest judex licite interficere, juxta modificationem paulo ante positam: si juridice convincitur, & pace salva. Est enim mos in doctrina, posteriora esse connexa prioribus, & unum per aliud intelligi. Quare vero non possit homo punire omnia, quæ lex divina prohibet, aut punienda docet, dictum est ante, scilicet propter excellentiam divinæ legis, & impotentiam humanæ potentiæ; & quod divinæ legis homo non est sufficiens exsecutor, sed Deus; & homo, ut Deus, id est ut ejus vicarius, in foro conscientiæ.

Ad quartam. Ad quartam. Si non omnia peccata, &c.
C essent pœnaliter punienda, lex humana haberet fideliores exsecutores, &c. nego consequentiam; homines enim non sunt proprii exsecutores divinæ legis, sed Deus, aut ejus vicarius: sed sunt in parte ejus exsecutores, secundum quod lex humana & reges serviunt Domino in timore; & sicut homo omnes transgressiones legis humanæ plectit, sic Deus in suo foro, cujus tribunal erexit in foro conscientiæ, & eriget in extremo judicio. Aliquando autem & in hoc sæculo facit. Tamen fideliter homo exsequitur legem Dei, quia quicquid potest punire, punit; dum tamen hæc tria sæpe dicta adsint. Aliter autem puniendo, ipse legem Dei non exsequeretur, sed transgrederetur, & esset
D occasio majoris contemtus ejus aut transgressionis, si pacem violaret, aut non convictum damnaret.

Alias vero, quas adduxit in sua positione, credo sufficienter solvisse, prout audivistis, patres optimi. Sicut autem consecutio sua ostensa est non esse vera, ita corollarium, quod ex ea trahit, dico non esse verum, cum dicit: Lex tolerans & permittens impunitam simplicem fornicationem vel simplex meretricium, est iniqua, & non divinæ legis rectitudinem & justitiam imitatur. Nam in hoc quod lex humana tolerat simplex meretricium, non ideo probat illud, immo a lege divina & naturali habet quod est iniquum; nempe vaga libido bono prolis ad-
E versa est, ad cujus educationem & instructionem oportet virum & feminam insimul diu commorari.

Ad rationem adversarii pro suo corollario factam. Ad primam rationem ejus, dum arguit sic: illud est iniquum, quod expresse legi divinæ obviat tam veteri, quam novæ; sed tolerantia hujusmodi peccati expresse obviat legi divinæ: ergo, &c. Respondeo negan-

gando minorem. Nam secundum principem Peripatheticorum & metaphysicos 4. Metaphysicæ, contrarietas est oppositio secundum formam; unde ad hoc quod lex humana sit contraria legi divinæ, oporteret quod forma legis humanæ & forma legis divinæ repugnarent. Forma autem legis est duplex; una intus, alia foris. Forma intus & intrinseca est ordo & compositio mandati: forma vero foris & extrinseca est finis legis, qui cadit primum sub intentione legislatoris. Quoad primum dico, quod istæ formæ non repugnant. Nam non reperietur, quod lex humana dicat meretricium simplex esse licitum, quod lex divina dicit illicitum. Quoad secundum, qui est finis legis, non est repugnantia, sed finis legis humanæ est sub fine legis divinæ. Bonum namque concordiæ & unitatis politiæ ordinatur in bonum gloriæ æternæ: turbatio autem boni communis est illius impeditiva. Nec contradicunt ut lex divina dictet, non esse tolerandum in politia, & lex humana dictet esse tolerandum. Est bene verum, quod lex divina non tolerat in sua politia spirituali, secundum quam per caritatem quis ad Deum aut proximum ordinatur, aliquod peccatum mortale: sed lex humana in sua politia corporali, quæ in justitia, amicitia & virtutibus moralibus fundatur, tolerat; unde hæc non contradicunt. Si vero quis de illis contradictoria enuntiet, puta quod lex divina in tribunali sui ultimi fori punit omne mortale, & lex humana in eodem tribunali hoc non facit; hoc non arguit contradictionem legum, ex quo in illarum præceptis, consiliis aut prohibitionibus non invenitur repugnantia; sed bene probat, quod una est imperfecta, scilicet lex humana respectu divinæ. De homine enim dicitur, quod intelligit; de asino, quod non intelligit: tamen homo & asinus nullam habent oppositionem ad invicem; nec tolerantia hujus peccati per legem humanam, arguit Deum legem suam non instituisse sapienter: hanc enim consequentiam nemo bene doctus facere debuit. Nam omnis legislator intendens aliquem finem, omnia quæ sunt ad finem ordinare debet secundum exigentiam illius finis. Finis vero divinæ legis est æterna beatitudo, cui omne mortale repugnat, sive punitum, sive secretum: ideo illa omne mortale prohibet, non solum manum, sed animum. *Audistis*, inquit Dominus Mat. 5. *quia dictum est antiquis, non mœchaberis: ego autem dico vobis: Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo*. Finis autem legis humanæ est pax communitatis, ad quam virtutes morales deserviunt; ideo illa prohibet quæ huic adversantur: illa autem tolerat, quorum prohibitio aut punitio illam turbaret. Quia igitur punitio simplicis meretricii daret occasionem, immo magis ex illa occasio acciperetur ab imperfectis adulterandi, unde turbatio non modica surgeret, aut alia graviora occulta committendi, unde Deus magis quam ex illis offenderetur; ex quibus omnibus consistentia politiæ non posset in pace diu manere; hinc est quod non approbat, nec laudat, sed tolerat. Nam non omnia potest rectificare, ut Deus, sed ad

Declaratio quomodo lex humana divinæ non est contraria, licet una puniat in suo foro, quod alia in suo tolerat.

modum regulæ plumbeæ dirigere suos actus, ut dictum est in positione.

Quod si quis quærat, cur in lege veteri fornicatio simplex fuit prohibita, non solum morali præcepto illo *Non mœchaberis*, sed judiciali, Deuteronomii 23. *Non erit meretrix de filiabus Israël, nec scortator de filiis Israel*; & modo lege humana non prohibetur, quæ judicialia multa instituit. Respondi in positione, quia tunc permittebatur repudium uxoris, propter pronitatem illorum durissimorum & rebellium cordium ad occidendum uxores. Unde si tunc simplex meretricium fuisset permissum, fuisset adhuc fomentum acceptum majoris odii, & citius repudiandi, propter amorem alienæ mulieris. Modo talis non est duritia, saltem non licet repudiare uxorem legitimam.

Cur in lege veteri simplex fornicatio fuit prohibita, & modo lege humana non prohibetur.

Illa vero quæ dixi de locis non privatis, sed publicis; non honestis, sed sterquilinii; de non incedendo publice & libere per plateas civitatis, non sunt concessiones rei vetitæ, sed restrictiones & tolerantiæ rei illicitæ. Opponens petit, ubi in lege divina docetur hoc peccatum tolerandum. Jam dixi, quod lex divina illud prohibet & punit in suo foro, & in illo non tolerat; tamen lex humana tolerat. Petit ergo ubi hoc lege divina docetur. Peto sibi, ubi lege divina docetur, quod tolerantur comessationes, rixæ & odia absque prosecutione; tamen lege humana tolerantur, hoc est non puniuntur. Non enim credo, quod in regno suo rixa duorum non se prosequentium, humana lege puniatur. Dicat mihi, ubi hoc docet lex divina, quæ potius dicit: *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio*, Matt. 5. non poterit docere: ideo ultra tales quæstiones non faciat.

Quod vero dicitur, Deum sufficienter providisse ad vitandum tale facinus, quia dedit legem matrimonii, dico quod licet matrimonii sacramentum sit remedium conveniens; tamen humanus judex sciens, quod non omnes obediunt evangelio & legi Dei, sciens infirmitatem hominum, pœnas instituit & præmia; & aliqua mala, licet minus mala, tolerat, ne deteriora contingant.

Quartum dictum ejus est cum ait: Utinam curia Romana, ubi sunt tot fornicationes ad alias ecclesias derivatæ per exemplum, non sit illa mulier fornicaria, de qua Apocal. 17. Istud dictum mihi videtur magnæ irreverentiæ, & ex modica æstimatione sanctæ ecclesiæ prolatum, propinquans dictis Wicleffi, qui tractatu suo secundo de Sermone Domini in monte cap. 32. non reputat episcopum Romanum caput omnium episcoporum. Et tractatu 36. vocat eum abominationem desolationis in abstracto, ad denotandum pravitatem suæ malitiæ, & hoc super primo loco Matthæi 24. *Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto*. Consonare videtur illud epistolæ Arianorum, missæ Julio papæ, ut consentiret eis super condemnationem Athanasii Alexandrini, Pauli Constantinopolitani, Marcelli, Asclepii & Luciani episcoporum, & sic pacem cum eo & communionem habere spondebant; si nollet eis consentire, minabantur ab ejus obedientia recessum, & deinceps nullum cum eo se participium habitu-

Contra quartum dictum adversarii.

ANNO CHRISTI 1433.

turos. Non longe abesse illud videtur errori Waldensium putantium quod tota potestas ecclesiæ collata a Christo, est omnino evacuata propter malitiam prælatorum; & ipsa ecclesia Romana est meretrix Babylon, apostatans a fide Christi. Hunc errorem secutus fuit Petrus Johannis quidam hæreticus, ponens quod ecclesia Romana est carnalis synagoga satanæ. Hunc errorem tenuerat ante eum abbas Joachim, & nuper insecutus est Johannes Wicleff vocans eam abominationem desolationis. Et quantum distat ab illis, dicens, quod est meretrix illa, quæ dabat bibere sectatoribus ejus de vino prostitutionis suæ? Qui vero timet, id est dubitat, ne sit illa, jam de sua auctoritate & præeminentia inter ceteras ecclesias fidem non habet; quia fides est habitus firmus, etiam firmior scientia ex parte adhæsionis, etsi non ex parte evidentiæ, ut habent Thomas & sequentes ejus.

Contra deprimentes ecclesiam Romanam.

Contra hos caput ecclesiarum tam viliter deprimentes loquitur beatus Augustinus lib. de Quæstionibus veteris & novi testamenti, dicens: „ Ordinem ab Apostolo Petro coeptum, & usque ad hoc tempus per traducem succedentium episcoporum servatum, perturbant, ordinem sibi sine origine vindicantes; hoc est corpus sine capite profitentes: unde congruit etiam eorum sedem cathedram pestilentiæ appellare; nec enim ideo impune erit, quia sub Dei nomine agunt. Non enim zelo Dei hoc agunt, sed sibi tantum volentes defendere; cum sciamus Chore & ducentos quinquaginta viros per præsumtionem Deo offerentes, hiatu terræ absorptos esse, & Oziam regem, cum Deo illicite obtulisset, lepra fuisse percussum. Hæc ille. Cyrillus vero exponens illud Petro dictum, Matt. 16. *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, dicit: „ Secundum hanc Domini promissionem ecclesia apostolica Petri ab omni seductione & hæretica circumventione immaculata manet super omnes præpositos & episcopos, & super omnes primates ecclesiarum & populorum in suis pontificibus, in fide plenissima & auctoritate Petri; & cum aliquæ ecclesiæ quorumdam errore sunt verecundatæ, stabilita inquassabiliter ipsa sola regnat, silentium imponens, & omnium obturans ora hæreticorum. Et nos necessitate salutis, non decepti superbia, neque vino superbiæ debriati, typum veritatis & sanctæ apostolicæ traditionis una cum ipsa confitemur & prædicamus. Hæc Cyrillus. Ex quo patet, quod ex Domini institutione status summi pontificis est super omnes alios præpositos orbis terræ, & omnium hæreticorum ora decreti sui terribilis fulgore contundit. Hoc non est dictum de universali ecclesia, sed de apostolica. Non nego interdum eum, qui dignitate populi præfulget, posse labi in hæresim & alia enormia; tamen non propterea status & præeminentia apostolicæ auctoritatis reprobatur, sicut propter vitia quorumdam religiosorum aut canonicorum, non est status iste vel ille damnandus.

Hanc insuper præeminentiam beatus Gregorius testatur registri sui libro 7. epist. 36. ad Eulogium Syracusanum episcopum, ita dicens: „ Quis nesciat sanctam ecclesiam in apostolorum principis soliditate esse firmatam? quæ firmitatem mentis traxit ex nomine, ut Petrus a petra vocaretur, cui veritatis voce dicitur: *Tibi dabo claves regni cœlorum.* Cui rursum dicitur: *Tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Itemque; *Simon Johannis amas me? pasce oves meas*. Itaque cum sint multi apostoli, pro ipsorum principatu, sola apostolorum principis sedes in auctoritate convaluit. Hæc ille. De hujusmodi præeminentia sedis apostolicæ super alias ecclesias particulares, habetur dist. 12. a Gregorio cap. *Præceptis*. Item ibidem ab Innocentio, *Quis nesciat*. Item dist. 19. ab Agathone papa, *Sic omnes*. Præterea eadem dist. c. *Enimvero*, a Stephano papa V. & cap. seq. *Nulli*. Idem dicit Gregorius, & poenam transgressoribus suorum statutorum apponit. Item, Nicolaus papa dicit illos arguendos aut corripiendos, qui decreta Romanorum pontificum non observant; & habetur dist. 20. *Si decreta*. Rursus Anacletus successor Clementis suo decreto ait: „ Anacletus servus Jesu Christi in sede apostolica a Domino constitutus, & a sancto Petro apostolorum principe presbyter ordinatus, omnibus episcopis & reliquis Christi sacerdotibus salutem. Et cap. 3. subdit: Hæc, inquit, sancta Romana & apostolica ecclesia non ab apostolis, sed ab ipso Domino salvatore nostro primatum obtinuit, sicut beato Petro apostolo dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam*, & reliqua quæ ibi habentur, & habentur di. 22. *Credo*. Ex qua serie verborum arguit, quod non capit ecclesiam Romanam pro universali ecclesia, scilicet pro illa particulari, quæ tenet arcem omnium aliarum ecclesiarum. Idem habetur ab eodem 21. dist. *In novo testamento*, & sequenti c. *Quamvis*. Idem ponit Pelagius papa. Item, idem Nicolaus papa Mediolanensibus c. *Omnes*. Item Gregorius 5. lib. registri epist. ad augustam Constantiam, quæ incipit: *Omnipotens Deus*, ait: Per omnipotentem Dominum rogo, ne pietatis vestræ tempora permittatis unius hominis elatione maculari, neque tam perverso vocabulo ullum quoquo modo præbeatis assensum. Atque in hac causa nequaquam pietas vestra me despiciat; quia etsi peccata Gregorii tanta sint, ut pati talia debeat; Petri apostoli peccata nulla sunt, ut nostris temporibus ista pati mereatur. Patet quomodo sedes apostolica est honoranda; esto quod papa sit peccator: licet Gregorius esset vir Dei; tamen se tamquam peccatorem computabat, & nihilominus sedem Petri honorari ab imperatrice postulabat. De hac re codices sanctorum & volumen decreti plurima habent, quæ unius diei sol ad recitationem non pateretur.

I.

Exempla super veneratione S. sedis apostolicæ & summi pontificis.

Profecto sedem apostolicam Romanam ecclesiam omnes catholici fatentur primam in omnibus ecclesiis, eamque devote venerantur, quoniam ab ipsa ad regiones orbis fides

des diffusa est. Consulo ergo, ut de cetero A opponens meus non ponat os in coelum; judicium summi pontificis Deo, aut universali ecclesiæ, seu concilio generali reservet. Nam psal. 103. propheta: *Cœlum cœli Domino;* & in positione apparuit per beatum Gregorium, quomodo Dominus voluit per semetipsum facta examinare magistrorum, cum non per apostolos aut discipulos, sed per semetipsum æs in templo fudit & mensas nummulariorum evertit.

II.

Meminerit quod bestia tangens montem lapidabatur. Exod. 19.

III.

Quomdo David percussit cor suum, quod præciderat oram clamydis Saul. 1. Reg. 23.

IV.

Quod Oza arcam inclinatam manu contingens, percussus est a Domino, 2. Reg. 6.

V.

Ante oculos ponat, quid acciderit Cam, qui verenda patris detecta ceteris fratribus ostendit.

VI.

Quid Absalon persequenti patrem evenit, & quomodo tribus lanceis inobedientiæ, ingratitudinis & infidelitatis suffossus fuit, de quo 2. Reg. 18.

VII.

Non sit de generatione maledicente patri papæ & matri ecclesiæ, ne moriatur morte sempiterna.

VIII.

Non sit contumax imperio patris sui spiritualis summi pontificis, ne lapidibus populi dæmoniorum obruatur. Deut. 21.

IX.

Non murmuret contra Moysen si duxit Æthiopissam, hoc est contra papam si Deum offendit per peccatum cui se conjunxit, ne lepra mortalis peccati suffundatur. Num. 12. & 2. q. 4. §. *de his*, & 33. q. 3. *Hoc ipsum*.

X.

Non erigatur contra Moysen, ut Chore, Dathan & Abiron, de quo Num. 16. ne absorbeat eum terra viventem.

XI.

Non separetur ab arca usque ad ultimum ventilabrum.

XII.

Non exeat de sagena Petri, donec venerit ad littus consummationis in fine sæculi, aut saltem usque ad finem vitæ.

XIII.

Non separetur ab ovili.

B

XIV.

Non exeat de arca, sed sit ut columba, qui si peccando exierit, ut illa, poenitendo revertatur.

XV.

Noverit quod non calesit pullus nisi sub alis gallinæ.

XVI.

Non communicet Græciæ, quæ acephala est.

C

XVII.

Non Armeniæ, quæ schismatica.

XVIII.

Non Orientalibus, quia occidit eis sol.

Sed sanctam Petri sedem veneretur, vestitam bissino candenti & splendenti, ut Christi triclinium, tabernaculum sanctificatum Altissimi, ut Rachelem decoram, Liam fœcundam, Abigail prudentissimam, ut Petri naviculam, ut ipsius sagenam, ut ovile ejus, D ut aream ipsius. Nam extra ecclesiam universalem non est salus, nec ab ecclesia Romana aut sede Petri se subducens, salvabitur, nisi pœniteat & convertatur. Nullus igitur de cetero sit ei molestus, etiamsi prælatus in ea præsidens sit peccator; quia semper stigmata Dei portat sancta sedes apostolica, & qui hanc regulam sequentur, pax super illos & misericordia; qui de ea aliter sapuerit, jam de area excussus, tradetur ut palea igni inextinguibili. Non ergo meretrix ultra appelletur, sed sponsa Christi castissima. Etenim licet in ecclesia universali multi sint peccatores, & mali mixti bonis, dum adhuc militat, tamen ipsa propter sanctos E in ea existentes, propter ordinem hierarchicum, qui & sacer principatus dicitur, & propter inseparabilem assistentiam sancti Spiritus, ipsam, ut dicit fidei articulus, vivificantis, sancta dicitur, immaculata, castissima, immo virgo, de qua illud apostoli merito potest intelligi 2. Cor. 11. dum ait: *Æmulor vos Dei æmulatione, despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.*

ANNO CHRISTI 1433.

Quoniam autem in ecclesia Romana, eam sumendo pro congregatione papæ & cardinalium, universalis ecclesia tamquam in arce repræsentatur, ipsa dicitur sancta, etiamsi papa sit peccator & plures cardinales; licet sic capta posset deficere. Sed si per ecclesiam Romanam universaliter ecclesia, quæ est congregatio omnium fidelium vel concilium generale rite & legitime congregatum intelligatur, utique illa errare in fide non potest, de qua credo esse intelligenda decreta, si quæ sint, dicentia quod ecclesia Romana nulla hæresis labe maculata est umquam nec potuit inquinari.

Quintum dictum replicantis, cujus impugnatio in sequentibus apparebit.

Quintum dictum replicantis fuit de pace, circa illud quod dixeram, crimina publica esse punienda, si fieri possit, salva pace; quod dum ostendam solutiones suas, datas meis responsionibus, non esse sufficientes, impugnabo.

Sextum dictum replicantis.

Unde transeo ad sextum, ubi dicit; quod leges non debent inferre facinorosis & peccatoribus supplicium mortis, quamvis adduxerim auctoritates sacri canonis & sanctorum, quibus, ut docebo, non sufficienter respondit; & rationes Alexandri, quamvis solutiones nec audivi nec legi in suis dictis, ut non putet quis partem meam debiliter esse fundatam. Ultra præmissa dicta sanctorum, nonnulla in medium proferam.

Auctoritates quod leges humanæ possunt inferre supplicium mortis.

Primo occurrit illud Gregorii de quo 23. q. 5. *Reos sanguinis*. Ubi post multa subdit: „ Prohibetur illo præcepto quisque sua auctoritate in necem alicujus armari, non „ legis imperio reos morti tradere. Qui „ enim publica potestate functus, ipsius legis imperio malos punit, nec illius præcepti, scilicet: *Non occides*, transgressor, „ nec a coelesti patria alienus habetur.

„ Item Augustinus ad Publicolam ait: De „ occidendis hominibus, ne ab eis quisquam „ occidatur, non mihi placet consilium, nisi „ forte miles sit, aut publica functione teneatur, ut non pro se hoc faciat, sed pro „ aliis, vel pro civitate, ubi ipse est, accepta legitima potestate. Ecce quod Gregorius dicit imperio legis esse tradendos morti reos; & Augustinus, quod fungens publica potestate licite occidere potest. Et hoc habetur ead. q. c. *de occidendis*.

Amplius Augustinus 1. de civitate ait: „ Miles cum obediens potestati, sub qua legitime constitutus est, hominem occidit, „ nulla civitatis suæ lege reus homicidii est: „ immo nisi fecerit, reus imperii deserti atque contemti est. Paulo post infert: Itaque unde punietur, si fecerit injussus, inde punietur, si non fecerit jussus. Ex quo arguit, quod habens potestatem exercendi legem, peccat, nisi reum mortis occidat.

Præterea Hieronymus super Jeremiam, & habetur 23. q. 5. Regum ait deliberatione, vi oppressorum peregrinorum, pupillorum & viduarum ne patiamini quidem „ ut vestra conniventia eveniat eos ab aliis „ contristari; & sanguinem innocentem ne „ effundatis in loco isto. Homicidas enim & „ sacrilegos, &c. non patiemini vivere. „ Si, inquit hoc feceritis, o reges Juda, „ tenebitis pristinam potestatem. Rursus idem super Isaiam ait, & habetur ead. „ q. c.... Non est crudelis qui crudeles jugulat: sed crudelis ideo vocatur, quia crudelis patientibus esse videtur. Nam latro „ suspensus patibulo, crudelem judicem putat. Cap. sequenti ait idem: Qui malos „ percutit in eo quod mali sunt, & habet „ vasa interfectionis, id est potestatem ut „ occidat pessimos, minister est Domini. „ Item, idem ait super Jeremiam: Homicidas & sacrileg. & venenarios punire non „ est effusio sanguinis, sed legum ministerium.

Porro Cyprianus martyr, & ead. q. c... *Si audieris in una de civitatibus tuis, quas Dominus Deus tuus dabit tibi, inhabitare illic dicentes; eamus & serviamus diis alienis, quos non nosti; interficiens necabis omnes qui sunt in civitate cæde gladii, & incendes civitatem igni, & erit sine habitaculo in æternum.* Hæc sunt verba sacræ scripturæ Deut. 13. post quæ, paucis interpositis, ait Cyprianus. „ Quod si ante adventum Christi circa Deum colendum & idola spernenda hæc præcepta servata sunt: „ quanto magis post adventum Christi, circa Deum colendum servanda sunt, quando ille veniens, non solum verbis nos hortatus sit, sed etiam factis. Rursus idem „ in 9. genere abusionis, ut habetur 23. q. „ 5. *Rex* ait: Rex debet furta cohibere, „ adulteria punire, impios de terra perdere, patricidas & perjuros non sinere vivere, filios non sinere impie agere. Et circa hoc quod dicit de perjuris habet glossa: „ Intelligas de perjuris in causa criminali, „ qui scilicet ferunt in ea falsum testimonium. Tales enim merentur mortem.

Item Augustinus c. sequenti, & originaliter de libero arbitrio lib. 1. dicit: Si homicidium est hominem occidere; possunt „ tamen alii alium occidere aliquando sine „ peccato. Nam & miles hostem, & judex „ vel minister ejus nocentem, & cui forte „ invito atque imprudenti telum de manu „ fugerit, non mihi videntur peccare cum „ hominem occidunt; sed nec etiam isti homicidæ appellari solent. Et hoc consonat „ huic quod in positione allegatum fuit ab „ Augustino in quæstionibus Levitici, & hoc „ subsequenter ponitur: Tum homo juste „ occiditur. Lex enim occidit, non tu.

Amplius Urbanus secundus & habetur ead. q. c. *excommunicatorum*, dicit, excommunicatorum; glossa interlinearis, hæreticorum, qui excommunicati sunt. Ex. de hæreticis *excommunicamus*. Interfectoribus, pro„ ut in ordine Romanæ ecclesiæ didicisti, se„ cundum intentionem modum congruæ sa„ tisfactionis injunge. Non enim eos homi„ cidas arbitramur, quos adversus excom„ municatos; glossa interlinearis, hæreticos; „ zelo catholicæ matris ecclesiæ ardentes a„ liquos eos trucidasse contigerit; ne tamen „ ejusdem matris disciplina deseratur, se„ cundum tenorem, quem diximus, poeni„ tentiam eis indicito congruentem, qua „ divinæ simplicitatis oculos adversum se „ complacare valeant, si forte quid dupli„ catis pro humana fragilitate in eodem fla„ gitio incurrerint; videtis quod licet hæreticos poena mortis punire, etsi solo zelo

ANNO CHRISTI 1433.

lo domus Dei hoc fieret, nullum esse peccatum, & hoc sup.... dico ab eo qui publica fungitur potestate: tamen quia plerumque humana fragilitas in hoc aliquam passionem inordinatam admittit, mandat talibus aliquam poenitentiam injungi, non pro nece ipsa, sed pro inordinatione voluntatis persæpe admixta, aut odii, aut iræ, aut alterius alicujus cæcæ affectionis.

Denique Augustinus ad Bonifacium 2. q. c. *Quis etenim*, dicit post narrationem quod domus David pacem habere non potuit, nisi extincto Absalon. Si ergo viri sancti & publicæ potestates bella gerentes non fuerunt transgressores illius mandati: *Non occides*, quamvis quosque flagitiosos digna morte punirent; si miles potestati suæ obediens, non est reus homicidii, si imperio ejus quemlibet flagitiosum interfecerit; si homicidas & venenarios punire, non est effusio sanguinis, sed legum ministerium. Si pax ecclesiæ mœstitiam consolatur perditorum; si illi zelo catholicæ matris ecclesiæ accensi, excommunicatos interficiunt, homicidæ non judicantur; patet quod malos non solum flagellari, sed & interfici licet. Ex quo manifestum est, quod non solum licet malos flagellare, sed justitiæ auctoritate interficere.

Si judicem secularem occidere reum non licet, cur signa ultimi supplicii, cruces, patibula, furcas & similia in patulo relinquimus? Aut ergo licet; aut si non-licet, deponite, milites & judices populorum, deponite mortis torcularia, auferte hinc de terra benedictum lignum, in quo fit justitia. Quod si hoc facere iniquum est, consequens est ibi reos licite posse ad mortem torqueri; indubitanter affirmo quod ipsorum tormentorum avulsio incentivum præbet permaximum delinquendi.

Rationes ad idem. Prima.

Jam rationibus arguo: leges humanæ sic debent providere consistentiæ reipublicæ, ut tuta possit inter improbos innocentia conservari. Sed multi sunt adeo constricti peccatis, ut nullam poenam timeant. Ergo tales, de quibus non speratur ut resipiscant a malis, ultimo sunt supplicio feriendi, alioquin propter minimam aliam pœnam illatam a conturbatione justorum non conquiescent: sicut ergo tamquam membrum putridum, & de corpore politiæ debent resecari. Si dicas: providebitur per exilium aut perpetuum carcerem: Respondeo, non per exilium; quia etsi hic non; tamen alibi nocebit. Carcer autem perpetuus est pœna mortis. Et si non in prompto, tamen in necessaria sequela, si animus judicis non flectatur; quia tamen compertum est plures ex talibus prece aut pretio libertari donari, non est securum & sufficiens remedium contra laicos malos incorrigibiliter æstimatione humana.

Amplius sic arguo: Lex talionis, etsi non quia judiciale veteris legis, locum modo habeat, tamen tenet quoad hoc, quod pœna æquari debet culpæ, modo possibili homini: igitur auferens alteri injuste vitam, ac per hoc homicida, debet juste perdere & vitam. Nam si aliqua minori pœna punire-

A tur, non fieret adæquatio pœnæ & culpæ, non servaretur justitia distributiva; nec sic dicendo, nimium succendo ollam, de qua in præfatione positionis meæ locutus sum, quia omnis virtus in medio est quoad nos: licet aliquando medium rei interdum excedere videatur, ut est in actu fortitudinis, in quo fortis post electionem, in executione debet assumere furorem, sicut de Hectore narrat Arist. quod sanguis exibat per nares, scilicet ex furenti animositate; & licet talis ad excessum vergere videatur, tamen non sic est, sed est in medio, ut oportet, quando oportet, cum quibus oportet circumstantiis. Sic opera magnanimitatis & magnificentiæ apparent excedere medium, sed B non excedunt, cum fiant ut recta ratio judicat. Ita in proposito, occidere hominem reum, juxta formam legis, servato ordine juris & pace salva boni communis, est virtuosum, & medium; cujus extrema sunt per excessum, occidere quando non oportet, vel quem non oportet, vel quomodo non oportet, & cum quibus non oportet circumstantiis; & per defectum, non occidere quando, quomodo & qualiter oportet. Non ergo delicto in hoc fundere aquam moderationis in punitione peccatorum.

Responsio ad rationes adversarii.

Ad rationes contra dicta ista & pro suo factas, ad istam contra distinctionem Augustini de flagitiosis & facinorosis, dico quod C hanc distinctionem facit Augustinus, verum est: quod aliquando unum pro reliquo accipit, ut patet in c. *Quis etenim*, nuper allegato, in quo flagitiosos dicit digna morte puniendos, in lib. de decem chordis vocat illos facinorosos; hoc tamen semper est verum, quod aliis nocentes lege puniuntur.

Cum allegat Scotum, 15. di. *quarti sui*, ubi dicit, quod adulterium majus est peccatum quam furtum, & magis debet puniri. Dico quod si Scotus contradiceret Augustino, non reciperem eum, per regulam a magistro Jo. de Ragusio positam, & a magistro de Rokasana adversus illum allegatam: cum doctores doctoribus contrariantur, recipiendi D sunt antiquiores & majoris auctoritatis junioribus & minoribus. Sed dico quod non contradicit. Nam non arguit quod furtum, quod utique nocet, non puniatur; sed arguit quod non debet in lege nova puniri poena mortis, quia magis videtur poena mortis, data in veteri lege, si qua esset contra furem simplicem, revocata per misericordiam evangelicam, quam poena contra adulterium, quam dicit revocatam ibi: *Mulier, nemo te condemnavit, nec ego te condemnabo; vade, noli amplius peccare*. Idem tamen doctor tacet contra meum opponentem, quod judex humanus potest juste occidere, quos aut lex data jubet generaliter, aut Deus spe-E cialiter ad personam expressa jussione. Dico tamen de furto, quod pro eo lex humana potest juste poenam mortis infligere pro quantitate & qualitate criminis & aliis debitis circumstantiis, cum sit reipublicæ turbativum, & inferiorum potestatum valde oppressivum. Henricus enim de Gandavo 11. quodlibet quæstione qua quærit: Utrum in lege nova liceat occidere quemquam pro solo furto; dicit in substantia, quod causa oc-

occidendi unum habet ex parte facti, quia vergit in præjudicium Dei aut proximi; alterum ex parte occidendi, quia incorrigibilis apparet. Ultra ait, quod furtum dat causam occidendi ex parte facti, quia est contra legem naturæ & pactum humanæ societatis, sicut dicit Tullius 3. lib. de Officiis. Ex parte occidendi furtum dat causam, aut ex magnitudine rei furatæ, aut ex assiduitate furandi. Dicit ultra: quod lex nova nullam hujusmodi poenam mortis infligit, sed in hoc legi naturæ, infligendam relinquit, ut crudelitas non ei imputetur, sed legi naturæ. Et in hoc lex naturæ est majoris justitiæ, quam lex Moysi. Nam lege veteri dictante poenam talionis, lex naturæ dictavit Achor lapidari. Hæc ex illo. Et in hoc fundatur, legem humanam pro furto poenam mortis indicere, quod lex naturæ, de qua illa radicatur, hoc dictat. Ratio autem cur furto major poena taxetur quam adulterio est, nam poena est poena & medicina, & poena culpæ præteritæ medicina, respectu futuræ, ne fiat: & sicut Thomas dicit, secunda secundæ q. 108. art. 4. in pe. Licet in eo quod poena debeat adæquari pro posse culpæ, non tamen semper in eo quod medicina. Aliquando enim propter pravitatam ad unum vitium major poena, ut est medicina, infligitur, licet ille minus peccaverit, quam alteri, ubi est minor pravitas, & qui magis peccavit, ut adolescente & sene idem peccatum carnis in specie committentibus, licet gravius senex peccet quam juvenis, quoniam, teste Seneca, juvenis luxuriosus peccat, senex insaniit; tamen juveni major poena imponitur, eo quod magis pronus, & omnino indiget majori retinaculo. Sic in proposito proniores videntur homines ad capiendum aliena, quod fit in furto, quam ad adulterium: ideo licet furtum sit minus peccatum quam adulterium, gravior pro eo poena determinata est. Cupiditas enim omnium corda etiam senum occupat & lacerat, Jer.6. *Omnes avaritiæ student a minimo usque ad maximum, & a propheta usque ad sacerdotem, cuncti faciunt dolum.*

Cur furto major poena taxetur leg. humana quam adulterio.

Ostenso quod dicta replicantis, in quibus cum eo non consentio, non sunt vera, quod fuit primum principale hujus puncti, restat ostendere, quod rationes meas non solvit.

Secunda pars primi puncti. Contra solutiones adversarii. Primum corollarium suæ quæstionis contra primam rationem.

Ad primam auctoritatem Augustini lib. de Ordine, &c. dicit, quod non est verisimile, quod Augustinus tale & tantum scelus vellet fieri, quod scit a Domino esse prohibitum, & in hoc verum dicit opponens meus; si loquatur de tolerantia, in hoc non est sustinendus, quia nec hoc fundat in scriptura sacra, & manifeste præcepto Dei contradicit. Istud non videtur verum est mirabile; sic Augustinum palam negare & dicere, quod dictum suum non fundetur in scriptura sacra: immo præcepto Dei contradicat: nec umquam in morali materia audivi sic negari B. Augustinum, nisi forte ubi suum dictum ipse retractavit. Legatur liber Retractationum, illud de tolerantia meretricum non reperitur retractatum. Quod etiam præcepto Dei in lege nova hoc contradicit libenter audirem. Dominus præcepit zizania cum tritico reservari usque ad messem judicii. Nec sufficit dicere: Prohibitio est dum mali sunt occulti. Bene enim concedo, si sint occulti, non sunt per punitionem judiciariam puniendi, & hoc etiam dicit B. Hieronymus per me & per meum opponentem allegatus; sed etiam ubi jam sunt noti, si imminet in eorum exstirpatione periculum eradicationis bonorum, tunc mali sunt sinendi; & hoc etiam ex textu patet. Nam discipuli dixerunt patrifamilias: *Nonne bonum semen seminasti in agro; & unde habet zizania?* Jam ergo discernebant zizania ibi esse. Est ergo generale quod mali sunt reservandi cum bonis ex illo præcepto Domini: *Sinite*, quandocumque in eorum punitione imminet periculum evulsionis bonorum, non in favorem zizaniæ, sed tritici.

Idem in similitudine de sagena, de decem virginibus, quinque prudentibus, & quinque fatuis; in nuptiis, ad quas Deus jubet compellere intrare quoscumque inventos per fidei sacramentum, bonos & malos. Ipsemet opponens alibi allegat pro se Scotum in 15. dist. 4. ubi dicit Scotus: Præceptum in lege veteri de punitione adulterii revocatum in nova. *Nemo te condemnavit, nec ego te condemnabo; vade.* Quod si adulterium in lege nova verbo Domini relaxatum est quoad poenam, hoc est, non est punitum; quomodo vult opponens, simplex meretricium lege nova esse puniendum per hominem? Concordet hæc duo dicta, & ostendat ubi Dominus hoc simplex meretricium præcipit his puniri per hominem aut apostolica doctrina? Sæpe habemus, quod fornicatores regnum Dei non possidebunt: sed hoc arguit, quod est prohibita ista fornicatio, quod est peccatum mortale, quo excludentur tales a regno coelorum, non ab ecclesia militante; quod a Deo punientur in finali judicio; non probat quod ab homine aut quod hic Deus omnes tales puniat. Magna enim est differentia facienda inter prohibitionem & punitionem. Item, attente in punitione considerandum est, an dicat scriptura quando punitio fiet, an hic, an cum in finali judicio Dominus cum ventilabro separabit granum a palea, triticum a zizania. Nec ex tolerantia hujus peccati arguitur, quod ecclesia injuste maleficos convictos excommunicat. Excommunicat enim ecclesia militans non pro isto peccato, sed pro illis quæ aut turbant ecclesiam, aut bonum commune, aut pro mortalibus, etiam a quibus facile est multitudinem abstinere, ut in positione circa tertiam propositionem primi puncti dictum fuit.

Nota.

Ad illam de tolerantia Judæorum dixit, quod ad litteram intelligitur de inimicis David, non de Judæis; & ultra, secundum Scotum, quod non sunt permittendi libere male agere, &c. Dico, quod est bene verum, quod si nocerent Christianis sollicitando ad infidelitatem vel hæreses, aut malos mores, non sunt permittendi: sed dico, alias sunt permittendi vivere; & ad hoc beatus Thomas auctoritatem allegavit; allegavi etiam tunc auctoritatem Paschasii papæ, allego modo decretum concilii Toletani tertii, de quo habetur di. 45. de Judæis, ubi sic dicitur: De Judæis præcipit sancta synodus „ nemini deinceps ad credendum vim infer-

Contra solutionem secundæ rationis.

„ re. Cui enim vult Deus miseretur, & „ quem vult indurat. Non enim tales invi- „ ti salvandi sunt, sed volentes, ut integra „ sit forma justitiæ. Nec ideo reservantur solum propter fructum qui ex eorum conversione venturus est ecclesiæ, sed propter causas dictas in positione. Quid si testimonium fidei habemus ab hostibus, & quod in figura repræsentatur nobis quod credimus? præterea addo nunc, quod eis Dominicæ passionis recens memoria vigoratur. Dicit etiam magister Nicolaus de Lira, quod iste textus intelligatur de Judæis; tamen in fine dicit, quod allegorice exponitur de Christo per David figurato, & de Judæis, qui illum in sepulcro fecerunt custodiri, qui pro poena fuerunt per Romanos captivati & per orbem dispersi, & tamen ad vesperam hujus mundi convertentur ad Christum. Glossa ordinaria dicit, credo quod accipit ab Augustino: " Hoc specialiter de Judæis potest accipi. Præterea ne Judæi funditus pereant, dispersi quidam sunt, ut ad conversionem provocentur. Vult ut ecclesia ab inimicis testimonia veræ legis habeat, ideo pro eis orat dicens: Ne occidas eos qui me occidunt; sed maneat gens Judæorum cum signo circumcisionis sabbati & phase, ut Cain signum habuit, ut eum nemo occideret; & ita gens illa habens signum suum non est occisa, quia necessaria est credentibus; & in ipsis præcisis ostenditur, quæ sit misericordia in servis. Ideo, ne occidas, ne quando populi, etsi non modo, obliviscantur mei, si non sint testes legis & mortis. Ne occidas, sed disperge per omnes gentes, illos scilicet Judæos, qui portant nobis codices. Hæc ex glossa ordinaria, ex qua patet, quod textus allegatus intelligatur secundum allegoriam de Judæis, & quod sunt tolerandi.

Cur Judæi permittuntur vivere.

Ad aliam de usuris, quia de repudio pretii dicit, quod hoc fuit, quia populus ille erat duræ cervicis, &c. arguo; si propter duritiam populi aliqua mala Dominus in lege veteri dimisit inulta, & hoc ad vitandum majus malum, cum hoc ratio dictet; cur modo idem homo non faciet, cum hoc dictamen sit morale? Fateor legem novam esse perfectiorem lege veteri multis modis, & quod omnia publica mortalia prohibet & judicat puniri correptione fraterna & auctoritate judicii; sed hoc in suo tribunali, & per suum executorem.

Contra solutionem tertiam.

Tribunal autem divinæ legis est forus conscientiæ, & ultimum judicium: executor divinæ legis Deus est, aut angeli, aut homo ut Deus, id est Dei vicarius. Etiam per similitudinem in conscientia cujuslibet poenitentis aliquo modo judicium divinæ legis erigitur, dum ibi reperiuntur accusator, testes, judex & tortor; licet proprie non est ibi judicium, quia ejusdem ad seipsum non est justitia, nisi metaphorica, juxta doctrinam Aristotelis 5. Ethicorum.

De foro & tribunali Dei.

Ad illam de Moyse, percutiente Ægyptium, contradicit eum de Lira, quod Moyses non peccavit, &c. Expresse Augustinus dicit, quod justitiæ regulam excessit; ex serie textus Exodi patet, quod nondum acceperat ducatum populi. Nam de occisione Ægyptii agitur 2. cap. & de assumtione principatus in populo in 3. Et ne credatur, quod hoc præpostere dictum sit, dicitur circa finem secundi capituli post interfectionem Ægyptii & fugam Moysi in terram Madian. *Post multum vero tempris mortuus est rex Ægypti, & ingemiscentes filii Israel vociferati sint, ascenditque clamor eorum ad Deum, &c.* ut ibi, & in principio tertii capit. quomodo Moyses ascendit ad rubum, quem vidit ardere, sed non comburi, & ibi Dominus de illo locutus, dedit sibi ducatum, cum ait: *Veni, mittam te ad Pharaonem*, &c. Alexander de Hallis in 3. dicit cum Augustino, loquente de Petro & Moyse contra Faustum, quod postquam ille percussit Malchum, & iste Ægyptium, uterque ad regimen assumtus est, uterque etiam tunc non detestabili immanitate, sed emendabili animositate, justitiæ regulam excessit, uterque odio improbitatis alienæ; iste fraternæ, ille Dominicæ.

Contra solutionem quartam.

Ad rationem de Jepte, quomodo peccavit, & non legitur peccatum fuisse punitum; ad illam & multas alias auctoritates dicit, quod etsi Dominus aliqua peccata non legatur punivisse, hoc quadam dispensatione fecit. Non sic autem homo potest, quem necesse est sequi legem, non interpretari, cum sit ei subditus. Miror de ista responsione, dicit opponens, quod Deus dispensat, dum non punit. Si dispensare esset indulgere, non esset difficultas, quod non puniendo dispensaret, id est indulgeret seu remitteret; & quod homo aliquando non punit, est non quia proprie indulgeat, sed quia vult majus malum vitare, ideo minus tolerat; aut quia lege, juxta quam fert judicium, scilicet humana, non habet quid pro tali delicto puniat, ideo tolerat; sed hoc est extenso nomine de dispensatione locutum: Si proprie loquamur, dispensatio est vel juris declaratio, vel juris relaxatio, ut dicunt multi doctores. Horum differentia, ut ait Godefridus in Fontibus in suo quodlibeto, accipitur ex hoc, quod quædam sunt mala, quia prohibita: in istis dispensatio non est, nisi amotio prohibitionis, ut sic res suæ naturæ relinquatur; & sic dispensatio est juris relaxatio. Alia sunt prohibita, quia mala; & quia quæ sunt hoc modo mala regulariter, in aliquo casu sunt bona, dispensatio in illis non est solum amotio prohibitionis, quia adhuc esset res mala illa amota, sed est determinatio casus, in quo id quod regulariter est malum, non est in casu malum, nec propter illum facta fuit prohibitio. Et hæc dispensatio est juris declaratio. Nullo horum modorum Deus dispensat, cum aliquod peccatum mortale non punit: non primo, nam non tollit prohibitionem, sic enim solveret legem, & non impleret: contra seipsum, dicentem: *Non veni solvere legem, sed adimplere* Matth. 5. Non secundo, quia tunc cum non puniret, iste actus, qui est culpa mortalis regulariter, non esset tunc culpa mortalis, & hoc non est verum. Nam nullus diceret, quod mulier in adulterio deprehensa, non peccavit mortaliter, quam tamen, non punivit. Præterea si non puniat Deus ex dispen-

Contra solutionem datam ad rationem de Jepte.

ANNO CHRISTI 1433.

pensatione, cum nos ad miserendum instruat, Luc. sexto: *Estote misericordes, sicut pater vester cælestis misericors est*, ad dispensandum nos docet. Tunc sic, nullus peccat faciens juxta Christi doctrinam. Ipse autem nos docet ut indulgeamus & misereamur aliorum peccatis: ergo hoc faciendo non peccamus. Docet etiam ad Ephes. 4. benignitatem & misericordiam, dum ait: *Estote invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis*. Et nullus diceret, quod implendo doctrinam apostolicam peccatum committatur.

In quo vult Deus quod homo eum imitetur.

Præterea totum oppositum dicti opponentis dicit Alexander de Hallis. Nam ipse opponens vult quod imitemur Deum in puniendo peccata, & non in relaxando; & doctor præfatus oppositum dicit manifeste. „ Nam, ut ait, Deus non vult imitari a „ nobis, quoad opera potentiæ, nam in „ hoc Lucifer peccavit: nec quoad opera sa„ pientiæ, quia sic Adam peccavit: sed quoad „ opera bonitatis. Non autem quoad opera „ justitiæ punitivæ, nisi ab his qui funguntur „ publica potestate; sed vult quoad opera „ pietatis; & allegat illud: *Estote misericordes*, prius allegatum.

De Jephte vero si sacrificavit filiam corporaliter, an non; & si peccavit, dicit quod secundum de Lira, sunt de hoc opiniones. Est verum quod de Lira multa circa hoc dicit, tangens propositam sententiam & Hebræorum. Tamen dicit pro sua sententia: „ Sic fecit Jephte filiæ suæ, sicut voverat, „ eam interficiendo & offerendo in holo„ caustum. Secundum quod dicunt expósito„ res catholici. Unde dicit Jeronymus quod „ fuit indiscretus in vovendo, & impius in „ adimplendo: secundum ista ergo non solvitur ratio, quia peccatum ejus fuit mortale peccatum, & tamen non legitur punitum. Dicit ultra, quod Hebræi dicunt, quod eam non immolavit; & multa ibi ponit, sic ingerens sine judicio & assertione per modum collationis; dici potest quod filia Jephte „ non sacrificata Domino per mortem cor„ poralem, sed potius civilem sive spiritua„ lem, eo modo quo religiosi dicuntur mun„ do mortui; & diffuse prosequitur. Itaque si eam occidit, ratio mea currit; si non, non.

Contra solutiones ad rationes fundatas ex zizaniis

Ad rationes ex novo testamento: Ad primam de zizaniis, dicit quod pro hoc non vult Dominus quod peccata publica non puniantur, data pertinacia, & habita opportunitate; sed quod dubia, incerta, ut occulta: allegat verba Hieronymi pro hoc. Dico, quod etsi de dubiis prohibeamur judicare, secundum verba beati Hieronymi per me & eum allegata, tamen & de manifestis verbum Salvatoris *Sinite*, &c. intelligitur, dum puniendo mala, imminet periculum verisimile punitionis bonorum: tunc enim locum habet ratio, &c. toleranda sunt zizania, ne forte colligendo illa, simul eradicetur & triticum. Cum enim finis imponat ordinem & rationem mediis, quæ sunt ad finem, ex ratione finis sumenda est ratio eorum quæ sunt ad ipsum. Unde cum Dominus prohibuit colligere zizania propter hunc finem, ne eradicaretur triticum, ubi idem periculum de eradicatione tritici reperitur, tunc cessandum est ab evulsione zizaniorum. Conservatio enim tritici est finis intentus a patre familias; si igitur sunt publica mala, sed non possunt puniri, nisi justi puniantur cum eis; aut quia isti ab illis separari aut discerni non possunt, aut quia adhærent aliquo modo illis, secundum Gregorium, melius est tolerare malos, quam punire bonos; quia insontem & justum non occides, ut dicitur Exod. 23. Ab hoc excipitur, si tolerando malos ut parceretur bonis, sequeretur majus scandalum & majus malum, quam puniendo bonos, quia in tali casu non esset parcendum tritico.

Contra auctoritatem Origenis ab adversario allegatam.

Allegat auctoritatem Origenis homil. 21. super Josue cap. 15. ubi dicitur, *Jebusæum autem habitatorem Jerusalem non poterunt delere*, &c. Ista auctoritas est pro me & contra allegantem, quoniam ad manifesta peccata..... esto ergo, quoniam non possumus ejicere omnes istos, qui nos conculcant; saltem quos possumus, quorum peccata manifesta sunt, ejiciamus; ubi dat intelligere, quod aliqua sunt peccata manifesta, quæ non possumus ejicere, & ita sunt toleranda, quia dixit: quoniam non possumus ejicere omnes istos qui nos conculcant. Subdit: saltem quos possumus, &c. Dicit autem quod omnia manifesta quæ possumus punire, puniamus; & hoc placet mihi, & est pro dictis meis; de occultis concordat mecum, quod multa mala sunt mixta bonis in ecclesia militante. Dicit consequenter, quod per omnes parabolas allegatas solum arguitur, quod sunt mixti mali cum bonis, & cum malitia est occulta toleratur, quod non videtur omnino concordare cum prima parabola; nam dicitur quod servi dixerunt patrifamilias: *Nonne bonum semen seminasti in agro, & unde habet zizania?* Igitur illi distinxerunt inter zizania & triticum, nec ignotum erat illis esse ibi zizania; tamen illis volentibus ea eradicare dictum est: *Sinite ea crescere usque ad messem*. Præterea de nuptiis, ubi congregati sunt boni & mali Matt. 22. Erat ibi non habens vestem nuptialem, quem bene discernebant, & dijudicare poterant non habere virtutem caritatis, sicut distinguitur manifeste habens vestem nuptialem a non habente: tamen mansit in nuptiis, usque dum venit rex, quod erit in finali judicio, aut in morte cujuslibet. Patet ergo ex hoc, quod aliqui mali etiam publice tolerantur cum bonis; verum hoc fit, aut quia hic non habent suum judicem, aut quia non possunt convinci de malitia sua, aut quia non esset pax salva, si punirentur, aut alia rationabili causa.

Contra solutionem datam ad omnes parabolas allegatas.

Contra solutionem de ficu.

Ad illum de ficu dicit, quod si sint aliqua peccata specialiter tecta hypocrisi, possent ad tempus tolerari; sed posset tantum in hypocrisi crescere, quod posset ejici & puniri. Hæc ratio non solvit. Nam constabat tribus annis ficum non habere fructum, tamen tolerabatur: ergo ubi constaret aliquem non habere fructum boni operis tribus annis veteris legis scriptæ, & aliqua parte legis gratiæ, adhuc aliqua rationabili causa expectatur & permittitur, si saltem illo tertio anno, scilicet in tempore gratiæ, fructificet.

Con-

ANNO CHRISTI 1433.

Contra solut. de Samaritanis.

Contra solutionem de peccato Samaritanorum, dixit quod Dominus ideo prohibuit discipulos punire, quia hoc faciebant zelo vindictæ. Si Samaritani puniendi erant, debebat Dominus instruere discipulos, quomodo corrigerent non zelo vindictæ, sed amore justitiæ. Tamen hoc non fecit, & mansit peccatum eorum inultum: & hoc propter duo bona: primo propter meritum discipulorum, qui habuerunt patientiam; secundo propter fructum conversionis Samaritanorum. Hoc testatur Ambrosius in positione allegatus, dum ait: Non semper „ in eos qui peccaverunt est vindicandum, „ quia nonnumquam plus prodest clementia; „ tibi ad patientiam, lapso ad correctionem. Denique Samaritani citius crediderunt, a quibus hoc loco ignis arcetur.

Contra solut. de pace salva.

Quoniam propter angustiam temporis non possum prosequi singula, ad principalia puncta de cetero considerationem meam convertam. Venio igitur ad responsionem opponentis, quam fecit de pace salva, ipse posuit duplicem pacem, scilicet Dei & mundi. Primam tripliciter subdivisit, scilicet hominis ad Deum, ad se, & ad proximum; deduxit quod ista sine virtutibus non stabilitur, quia habita pace ad Deum, subsequitur pax hominis ad se, & ad proximum. De secunda pace, scilicet mundi, dixit quod sæpe illa est fuscata & fallax, &c. Per hoc ad auctoritates canonum & doctorum, & statim ad unum per dominum se expedit.

Circa ista imprimis dicendum est opponenti, quod pacem insufficienter divisit in pacem Dei & mundi, pacem mundi vocando eam, quæ in possessione temporalium bonorum consistit. Cum secundum Augustinum 19. de Civitate: Pax hominum sit ordinata concordia; & secundum Dionysium 11. c. de Divinis nominibus, pax sit omnium unitiva & consensus operativa. Ideo quot modi sunt concordiæ aut unionis hominum, tot sunt modi pacis; uniuntur enim homines Deo per caritatem 1. Cor. 6. *Qui adhæret Deo unus efficitur cum illo*; secundum hoc est pax Dei. Uniuntur etiam homines ad invicem per amicitiam, & quia illa est triplex, scilicet propter honestum, propter utile, propter delectabile; illa pax, quæ super amicitia propter honestum fundatur, est pax virtuosa, aliæ duæ, quæ super amicitia propter utile & propter delectabile fundantur, non sunt veræ paces, sed fictæ, fuscatæ, & interdum dicuntur: pax mundi, &c. videtur cepisse opponens, quam pacem non laudant morales, quia tantum durat quantum amicitia, in qua firmatur; & illa tantum quantum bona utilia aut delectabilia. Statim autem illis deficientibus turbatur. Ideo Gregorius dicit: Quieto ma- „ ri, etiam imperitus navem dirigit, turba- „ to autem tempestatis fluctibus, etiam nauta „ peritus se confundit. Omisit ergo opponens meus, pacem virtuosam in amicitia propter virtutem fundatam, & propter bonum honestum, de qua morales philosophi locuti sunt, quam leges humanæ pro fine sibi præscribunt, per quam manet inter homines tranquilla conversatio, ex hoc quod illi ad virtutes trahuntur. Nam audacia per vim legum reprimitur, & nocendi facultas cohibetur, ut tandem, qui metu a malo abstinuerint, per consuetudinem voluntarie abstineant. Hæc pax quoddam bonum divinum est, sicut & bonum commune vel gentis, ut ait Aristoteles. Differt tamen a pace Dei, cum inter gentiles moraliter viventes reperiri possit, ubi non est fides, inter quos tamen non est pax Dei, quæ in caritate firmatur: Quia ibi non est fides; igitur nec caritas. Fides enim est substantia sperandarum rerum. Hebr. 11. Ista pax politica & moralis ad pacem Dei disponit, quia angelus pacis in scissura cordium non habitat. Nam in pace factus est locus ejus, ait propheta; hinc est quod de ista pace boni communis multum solliciti fuerunt omnes justi rectores, propter quam leges statutæ sunt, pro qua servanda aliqua mala toleranda a sanctis judicantur, ut allegavi in propositione; non ideo quod ista sit præponderanda paci ad Deum: sed ideo per illam venitur ad pacem Dei; & illa turbata, fit major offensa Dei. Si civitas confundatur, nonne sequuntur homicidia, rapinæ, sacrilegia, ecclesiarum oppressiones & alia omnia peccata? Scitum est quid dicat Seneca in declamationibus: Multitudo, ait, mota non servat modum. Igitur sancti & justissimi rectores politiarum, ut pax communitatum servetur; toleraverunt aliqua mala: non quia illa placerent; sed ne dum vindicare satagerent, tumultus fieret in populo, & inde majora peccata surgerent, & major Dei offensa. Itaque minora tolerantur, ut major Dei offensa vitetur. Hæc est causa cur tantum de pace salvanda loquitur Augustinus in plurimis passibus librorum suorum contra epistolam Parmeniani & Apostolus 2. Cor. 12. multitudinem peccantem non minatur corrigere; sed prædicit suam pro illa humil... & luctum; doctoresque concorditer mitius agendum cum multitudine asseverant, quam cum persona privata. Non autem propter pacem illam, quæ est in bonorum fortunæ pacifica possessione aut delectationum periturarum tranquillo usu: quoniam ista fallax est nec duratura; magis etiam interdum veræ paci cum Deo nociva, quam ad illam promotiva. Putavit forte meus opponens, eodem modo esse regendum hominem solitarium & politicum, quod fieri non potest. Qui enim solitariam vitam ducunt, non subjiciuntur legibus principum, sed sunt liberi ab illis 2. Cor. 3. *Ubi spiritus Domini, ibi libertas*: Unde illis non sunt necessariæ virtutes politicæ; sed sufficiunt theologicæ & infusæ. Qui vero politice vivunt, ad bene vivendum virtutibus & legibus necessario indigent. Primis sufficit pax Dei, secundis necessaria est pax politica. Quoniam autem naturale est homini in societate vivere, quod loquela, quæ est propria homini, declarat, per quam unus alteri suos cogitatus exprimit, dicente beato Augustino, in Enchiri- „ dio; Etenim propterea verba instituta „ sunt, ut eis quisque in alterius notitiam cogitationes suas proferat; oportuit fundari politias, provincias & regna in quibus humanæ indigentiæ subvenitur, quod in solitudine fieri non poterat: ideo sapiens ait Ec-

Ecclesiastes 4. *Melius est esse duos quam unum; habent enim emolumentum mutuæ societatis.* Quemadmodum in rebus naturalibus sunt duplices proprietates; quædam sequentes materiam, quædam formam; & illæ, quæ materiam sequuntur, sunt imperfectionis; quæ vero formam, perfectionis: sic in homine, mortale sequitur materiam, scilicet quia compositus est ex contrariis; rationale animam. Et in artificialibus, in cultello, quod possit contrahere rubiginem, insequitur materiam ejus, scilicet ferrum. Quod vero possit scindere, quod perfectionis est, formam attinet. Sic est in politia, in ea homines pro magna parte imperfecti, sunt materia: sed ordo civium ad suum primum, & ad invicem, est forma; ex prima pullulant multa mala, ex secunda bona. Nam ea parte bonum commune est quid optimum & divinum. Unde Gen. 1. cum dictum esset de quolibet, *quod esset bonum;* de omnibus dictum est, quod *erant valde bona.* Velle igitur esse politias sine peccatis, est velle esse politiam ex alio quam ex hominibus; sicut velle habere cultellum, qui non posset rubiginari, est velle habere cultellum non de ferro. Velle autem homines omnes esse solitarios, est velle contra eorum naturam, & tollere de rebus majus bonum. Unde putando evitare illo modo mortalia peccata publica, inciditur in majus malum, quam est illud quod vitatur, quia natura humana denaturatur: ideo necesse est ut si bene vivat, sit melior homine; & si male, pejor bestia; & quoniam arbitrium hominis est valde volubile & fragile, non est bonum imperfectos solitariam ducere vitam; quia cum impugnantur a carne, a diabolo, non habent auxiliatorem hominem, ideo periculosissime cadunt. E contra in communitate viventes habent adjutorium hominum, ideo firmius stant. Proverb. 18. *Frater qui juvatur a fratre civitas firma.* Non ergo immerito sancti & doctores habuerunt de pace boni communis & ecclesiæ tantam curam, ut sonant eorum auctoritates. Unde si opponens ad illas voluit respondere ad unum *per Dominum*, debuit dicere *amen*, hoc est quod sunt veræ, & concludunt. Nec erat dicendum, quod tanti doctores respexissent magis pacem politicam temporalem quam spiritualem, intelligendo per pacem politicam temporalem illam quæ in fruitione, aut magis proprie, usu temporalium bonorum fundatur, quam ipse dicit esse incertam, nec veram pacem, etiam ab hostibus securitatem allaturam, sed magis fraudulentam, illusivam, & sæpe criminibus involutam. Absit enim quod illi sancti pro tali pace dixissent toleranda esse aliqua mala publica mortalia; sed hoc dixerunt, pro illa pace politica, quæ fundatur in virtute & amicitia propter honestum, etiam loquendo moraliter. Non tamen plus ad illam quam ad pacem Dei in caritate fundatam aspexerunt; immo minus ad istam oculum verterunt, ut veniretur ad illam veram pacem, quæ est Dei; quia per illius turbationem turbatur & illa pax Dei; & hoc de toto primo puncto principali.

Quantum ad secundum punctum principale, ostendere propono falsitatem sex dictorum opponentis.

Actus primi diei. Contra primam suppositionem adversarii, quod sacerdotes & ecclesiastici non fuerunt subjecti de jure potestati sæcularium.

Primum dictum ejus est & prima suppositio; In primordio fidei Christianæ vixerunt sacerdotes ac clericorum omne collegium, sub principum sæculi coactiva jurisdictione, usque ad tempora Constantini primi, Romanorum imperatoris. Si intelligere vellet, quod hæc subjectio clericorum sub potestate sæculari, non erat de jure & justitia; sed, de facto aut injuriosa violentia tempore primitivæ ecclesiæ, in quo sancti martyrizabantur & opprimebantur, nec poterat ecclesia tunc resistere tyrannidi illorum principum; hoc concederem: sed modicum proficeret opponenti, etenim super hoc sic intellecto, male fundata dicta sequentia. Sed si intelligat, quod hæc subjectio clericorum erat justa, sicut videtur sentire ex decursu suo, dico hoc non posse esse verum; quod patet. Primo sic, quatuor fuerunt principales orbis monarchiæ, ut habet beatus Augustinus in libro de Civitate Dei, & chronicæ authenticæ testantur: Prima fuit apud Assyrios inchoata per Ninum filium Beli, per quem publice idola sunt inventa nomine patris sui, ut Magister dicit in historiis, licet aliqui de nimio faciant difficultatem; & duravit regnum Assyriorum mille ducentis quadraginta annis, secundum eumdem Augustinum libro 4. de Civitate Dei. Secunda monarchia transiit ad Judæos & Persas tempore Darii & Cyri & aliorum regum, ut patet in Daniele. Tertia fuit apud Græcos & Ægyptios, quæ tempore Alexandri Macedonis floruit, ut apparet 1. Machabæorum 1. Quarta fuit apud Romanos. Quatuor ista regna vel imperia designata sunt in visione Nabuchodonosor regis, dum vidit statuam auream, ut patet per expositionem Danielis in 2. cap. consequenter ibi dicitur; *Post ista quatuor regna suscitabit Deus regnum cœli, quod non dissipabitur, & regnum ejus populo alteri non tradetur. Comminuet autem & consumet omnia regna hæc, & ipsum stabit in æternum* Illud autem regnum est regnum Christi, designati per lapidem abscisum de monte sine manibus, quia conceptus ex Virgine sine opere viri, qui comminuit testam, ferrum & æs, argentum & aurum; quia omnes monarchias regnum Christi subjecit. Hoc autem regnum Christus Petro suo vicario dimisit & successoribus ejus. Nam dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.* Et iterum: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis.* Hac consideratione motus Constantinus post baptismum a Christo inspiratus, quem viderat in baptismate suo, ut ipse testificatus est, cessit Silvestro, vicario Christi, imperium in Occidente. Ex hac ratione patet clerum, & specialiter summum pontificem non esse subjectum de jure dominis temporalibus.

2. Præterea papa a Deo, & non ab homine habet jurisdictionem: ergo de jure nulli principi sæculari subjicitur, nec ab aliquo particulari homine judicari potest; sed a Deo solo, exceptis casibus, in quibus a concilio generali potest judicari, quod etiam

ANNO CHRISTI 1433.

etiam a Christo immediate habet potestatem.

3. Item, imperator inferior est papa, & ne intrem labyrinthum, est inferior papa in spiritualibus, ergo in spiritualibus papa ac ejus clerus imperatori non subjicitur.

4. Item, imperator est filius ecclesiæ, & non pater, 96. dist. *Si imperator*. Filius autem non corrigit patrem ejus. Omnis enim lex erubescit filios esse patrum correctores.

5. Item, papa non est de foro imperatoris; nec ratione papatus, quia illum habet a Deo immediate. Johan. ult. dixit Dominus: *Pasce oves meas*: nec ratione dominii temporalis, nam licet imperator dotavit ecclesiam, tamen ipsam donationem liberam fecit, nec fecit papam feudatarium, aut emphiteotam, aut vassallum. 63. dist. *Ego Lodocus*. 17. q. 1. ff. *Novarum*.

6. Ceterum clerici non sunt inferiores laicis: immo e contra, & aliqui sunt eis infesti, ut patet 2. q 7. *Laici*. Ergo non sunt de jure subjecti ipsis laicis.

7. Aliunde idem patere potest sic: Qui præest præstantioribus, non debet etiam ordine naturæ subesse ei qui præest vilioribus. Papa & pontifices præsunt melioribus, quia in spiritualibus habent regimen animarum, & domini temporales regimen corporum & rerum. Ergo &c.

8. Rursus spiritualia fortiora sunt temporalibus, nam temporalia transeunt, Sap. 5. *Quid nobis profuit superbia, aut quid divitiarum jactantia contulit nobis? transierunt omnia ista tamquam umbra*; spiritualia vero non transeunt. Luc. 21. *Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.*

9. Amplius esto quod papa & imperator ac ceteri domini spirituales & temporales habeant a Domino potestatem: tamen specialiori modo papa, ut patet 22. dist. c. 1.

10. Item, qualis est ordo finitum *, talis & potestatum: sed finis potestatis temporalis ordinatur ad finem potestatis spiritualis; finis enim proprius potestatis temporalis est cives facere bonos, bonitate scilicet politica, & pax politiæ est ex justitia servata, secundum quod scriptum est Isaiæ 32. *Et erit opus justitiæ pax, & cultus justitiæ silentium*; & ista ordinantur ad æternam beatitudinem, quæ est finis regiminis spiritualis. Igitur, &c.

* f. finium

11. Ex objecto istarum potestatum idem potest argui. Licet enim idem sit materiale objectum utriusque, tamen formale est alterum. Uterque siquidem homo subjectus est, & objectum ejus est: sed secundum aliam rationem. Nam ratione qua homo, objectum est temporalis potestatis: sed ratione qua susceptivus gratiæ, qua & filius Dei per adoptionem, & membrum Christi effici potest, est objectum potestatis spiritualis; & hæc consideratio formalis longe est altior prima.

12. Et hoc idem ex dictis opponentis in sua positione patet. Nam in uno notabili aut potius corollario juxta principium dicit, quod ecclesia habet duas partes, scilicet laicos & clericos, tamquam corpus & animam; & infra dicit: Sicut corpus non debet facere aliquod opus animale, nisi proportionaliter, ut habet influxum & motio-

A nem a spiritu; sic pars laicalis ecclesiæ non debet in aliquam correptionem fraternam procedere, Christi sacerdotibus inconsultis; ex quo arguitur propositum: Laici non debent procedere ad exsecutionem suæ potestatis, absque consilio sacerdotum: ergo sacerdotes sæcularibus potestatibus non sunt subjecti. Immo planius loquitur ad propositum meum; nam ibi dicit post verba allegata: ab illis enim, scilicet clericis, oportet ut procedat sub authentico omnis sæcularis correptio. Quod si ita est, quomodo ergo erunt sacerdotes illis subjecti? quomodo ab inferiori accipiet formam & modum correctionis superior?

B 13. Auctoritatibus veteris testamenti idem arguitur. Jeremias fuit sacerdos de viculo Anathoth, tribus millibus distante ab Jerusalem; fuit autem superior regibus & principibus sæcularibus. Patet Jerem. 1. *Ecce constitui te hodie super gentes & regna*. Ergo sacerdotes, in eo quod sacerdotes, non fuerunt regibus subjecti.

14. Item, Samuel invocator nominis Domini, juxta Prophetam: *Et Samuel inter eos qui invocant nomen ejus*, typum gerebat papalis nunc dignitatis; ipse tamen judicavit populum Israel cunctis diebus suis, ut patet 1. Reg. 7.

15. Item, Melchisedech rex Salem fuit sacerdos Dei altissimi, qui tenuit typum

C Christi. Psal. 109. *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Certum est illum nulli regi fuisse subjectum, immo & majorem Abraham, quia illum benedixit; & planum est, quod major est qui benedicit, quam qui benedicitur, quia sine ulla contradictione, quod minus est a meliore benedicitur, ad Hebr. 7.

16. Item Moyses fuit sacerdos Psal. 98. *Moyses & Aaron in sacerdotibus ejus*: tamen omnibus diebus vitæ suæ judicavit populum Israel, nobiles & non nobiles, ut patet in decursu Exodi & Deuteronomii, & in multis passibus Levitici & Numerorum. Quod autem fuerit superior temporalibus dominis

D puta Pharaone rege, qui tenebat populum Domini captivum; patet, quia scriptum est Exodi 7. *Ecce constitui te Deum Pharaonis*, deum scilicet participatione, non natura. Nam sicut dicitur de spiritualibus viris: *Ego dixi dii estis, & filii Excelsi omnes*; si dicatur quod fuit dominus Pharaonis, propter peccatum infidelitatis ejus non impedit propositum. Pharao enim licet esset infidelis, tamen erat rex, ergo illi regi Moyses dominabatur, dominabatur & fidelibus, ut ante probatum est.

17. Sunt etiam exempla. Recitat Magister in historiis, quod Alexander Macedo monarcha, habuit de Jado summo pontifice

E Judæorum visionem, ut ipsi tamquam superiori honorem deferret. Unde cum veniret in Judæam Alexander, cum proposito destruendi & humiliandi Judæos, post dictam visionem in itinere habitam, ipso appropinquante Jerusalem, Jadus pontifex a Deo in visione instructus, cum reliquis sacerdotibus in pontificalibus Alexandro ex civitate occurrit. Qui Alexander, ut ipsum vidit pontificalibus ornatum, & cidarim ubi erat scri-

ANNO CHRISTI 1433.

ptum nomen *tetragrammaton* secundum legem in fronte pontificis, statim de equo descendit, dignissimeque antistitem veneratus est, nomenque adoravit divinum. Cum autem principes ejus admirarentur quod fecerat imperator, respondit eis; quod non ipsum adorasset, sed Deum, cujus principatum tenebat & vices gerebat; & in somniis pridie dicit se Deum in tali habitu conspexisse. Qui cum Jado veniens Jerusalem, templum maximis honoravit donis, barbaricamque contra Judæos feritatem deponens, ipsos ab omni exemit tributo, ac libertati donavit; propter quam causam prosperatum est ejus imperium.

18. Simile habetur in chronicis summorum pontificum, de Totila rege Wandalorum erga Leonem papam, anno quadringentesimo secundo, quomodo Leo veniens de Urbe, & occurrens eidem Totilæ in planitie Lombardiæ, quam flammanti gladio crudeliter devastabat, ipse Totila de equo descendens, papæ reverentiam fecit propter visionem quam de ipso habuit; ipseque Leo eum propitium reperit, ad cujus preces a feritate destitit, & de Italia recessit. Ecce quod Gentiles principes sacerdotes Domini venerantur, & tamquam superiores arbitrantur. Cum autem sacerdotium evangelicum sit dignius sacerdotio levitico, aut illo qui fuit in lege naturæ, quomodo dici poterit sacerdotium evangelicum esse potestatibus sæcularibus subjectum?

19. Sufficit mihi pro auctoritatibus novæ legis testimonium Christi & sui fidelis apostoli Pauli. Dicit Dominus Matt. 17. Quod filii sint liberi a tributo; per filios apostolos, discipulos & successores eorum intelligens. Hinc notat Gloss. ex dictis Augustini super illo passu Apoc. sic dicentis: Christus dixit in omni regno filios esse liberos, id est non esse vectigales. Multo ergo magis liberi esse debent in quolibet regno terreno filii regni ipsius, sub quo sunt omnia regna terræ.

20. Si quis dicat, quamdiu sunt filii, sunt liberi; sed peccatores jam non sunt filii, ideo sunt subjecti; hoc non videtur. Primo, quia cum de nullo possimus esse certi, quod sit in gratia; de nullo erit certum, si sit exemtus a subjectione temporalium dominorum. Item per peccatum mortale & publicum non amittitur dominium; nam sic sæpe domini temporales amitterent sua dominia, quod seditiosum esset dicere, & contra intentionem opponentis. Nam tunc ecclesiastici non essent eis subjecti. Item, contra expressa dicta ipsius, qui ponit Christum fuisse Pilato subjectum, & apostolos subjectos principibus sæcularibus infidelibus; & per consequens in peccato mortali existentibus, & notorie, quia eorum infidelitas erat nota, & tales fuerunt principes temporales per longa temporum curricula. Dicere autem, quod justus sit dominus injusti, & injustus tempore quo injustus, amiserit dominium, est resuscitare articulos Wicleff 7. & 30. Hus. Unde si opponens hoc dicat, ut videtur facere in corpore 2. quæst. 2. puncti, contradicit alteri dicto jam tacto, ubi ponit ecclesiasticos fuisse subjectos dominis temporalibus usque ad tempora primi Constantini, cum tunc ecclesiastici essent boni, & principes mali. Si intelligit, quod justi sunt superiores peccatoribus merito, sed non dominio, hoc non negarem: sed modicum valeret ad propositum suum.

21. Allegationes in decreto possem assumere ad propositum meum directe compositas, sed illas prætereo, paucis demtis, scilicet Nicolai papæ tribus capitulis consequenter positis, scilicet: *Cum ad verum. Satis evidenter*, & *In scripturis*; accipio quod ab Ambrosio dicitur in principio sui (a) Pastoralis. Dicitur enim sic: „ Honor, fratres, & sublimitas episcopalis nullis poterit comparationibus adæquari. Si regum fulgori compares & principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares; quippe cum videas regum colla & principum submitti genibus sacerdotum, & osculata eorum dextera, eorum orationibus credant se communiri. Hæc auctoritas expressa est contra dictum istud opponentis. Nescio si auctoritatem B. Ambrosii negabit, sicut fecit B. Augustini de tolerantia meretricum.

22. Eadem sententia de non subjectione ecclesiasticorum patet capitulo *Si imperator*, ubi de potestatibus sæcularibus dicitur: „ Quas si fideles sunt, ecclesiæ suæ sacerdotibus volunt esse subjectas; non sibi vindicet imperator alienum jus & ministerium, quod alteri deputatum est, neque contra eum contendat abrumpi, a quo omnia constituta sunt.

Respons[io] ad ration[es] adversar[ii]. Ad prim[am]

Venio solvere rationes suas. Ad primam Christus verbo & facto præcepit & docuit, &c. Nego istud, immo docuit oppositum; docuit enim filios regum non esse subjectos tributis, & per consequens nec aliis censibus principum, quia in nomine tributi intelligi potest omne jus census. Nam cum interrogasset Petrum: *Reges a quibus accipiunt tributum? a filiis an ab alienis?* & Petrus respondisset: *ab alienis*. Conclusit Christus: *Ergo filii sunt liberi*, Matt. 17. Quod voluit solvere tributum aut didragma, fuit, non quia deberet: immo declaravit quod non debebat; neque ipse, quia rex regum erat; neque sui discipuli, quia filii

(a) Hoc opus Mabillonius tom. 2. Analectorum legitimo suo auctori restituit, scilicet Gerberto Scholastico, qui postea Silvester II. papa fuit; sub cujus nomine exstat in cod. S. Martialis Lemovicensis cum hoc titulo, *Sermo Gerberti Philosophi papæ urbis Romæ, qui cognominatus est Gerbert Silvester, de informatione episcoporum*. Citatur tamen sub nomine Ambrosii ab Humberto cardinali, lib. 1. adversus Simoniacos c. 16. Exstatque in veteri codice Hemerodensi annorum 600 cum hoc titulo, *Libellus venerabilis viri Ambrosii Mediolanensis episcopi, qui Pastoralis dicitur*. Ejusdem nomen præfert in calce vetustissimi libri Sacramentorum ecclesiæ Senonensis, & ad calcem collectionis Dionysii exigui in bibliotheca Chauveliniana. *Martene*.

ANNO CHRISTI 1433.

filii regis æterni per adoptionem; sed ne scandalizaret exactores. Nam dicit: *Verumtamen ne scandalizemus eos, vade*, inquit Petro, *ad mare, & mitte hamum*, &c. Quod vero voluerit vitare scandalum exactorum tributorum Cæsaris, non mirum; quia illud in illis videri poterat scandalum pusillorum, qui dignitatem & excellentiam Christi & suorum sacerdotum ignorabant. Quod vero non teneretur, audivistis jam auctoritatem Augustini super illo: *Ergo filii sunt liberi*. Sed iterum Origenem audiamus, quem etsi in positione allegaverim, ideo repeto, quia ad ipsum nullum per opponentem vidi responsum. Ait enim sic: „ Vide Christi prudentiam, qualiter nec renuit tributum, „ nec simpliciter jubet dare. Sed prius ostendit se non esse obnoxium, & tunc dat; „ quorum unum fecit, scilicet dare tributum, ut illi exactores non scandalizarentur. Hoc autem quod ostendit se liberum, ut non scandalizarentur discipuli. Hæc Origenes. Igitur, patres, si discipuli fuissent scandalizati, si Christus dixisset se debere tributum, quid putatis, scandalizantur piorum corda fidelium etiam principum sæcularium, quando audiunt sacerdotium dignissimum subjici jurisdictioni temporalium dominorum, & magis offenduntur, dum audiunt concionari eos, delinquentes, data eorum pertinacia, in defectum suorum superiorum prælatorum multitudini indoctæ, debere subire non solum correctionis fraternæ, sed coactione judicium? quid ultra restabit, nisi etiam idem dicere de principibus, & subvertere omnem politiam, dum judicia ferentur ab ignorantibus jura, & quid distat inter sanctum & profanum?

Ad secundam.

Ad secundam, Petrus sequens doctrinam Christi præmissam, præcepit suis, &c. Possum dicere quod loquebatur de populo laicali, nec hoc est fingere, quia glossa marginalis sic dicit: Primo incœpit instruere apostolus Petrus liberos, ibidem: *Subditi estote*, &c. dein servos, ibid. *Servi, subditi estote dominis vestris*. Postea mulieres, ibid. Similiter *mulieres subditæ sint*: viris scilicet. Sed post hoc viros, ibid. *Viri similiter cohabitantes secundum scientiam*. deinde senes & adolescentes. Non patet ex glossa illa quod loquatur de clericis: ideo dicitur, quod de laicis loquitur, non fingitur; quia glossam illam pro duce habemus. Dicerem secundo, quod si de clericis loqueretur, ista subjectio esset perfectionis; quia dicit: *Subditi estote omni humanæ creaturæ*; & manifestum est quod non subjiciuntur etiam laici omni humanæ creaturæ ex debito, quare nec clerici. Sed exhortaretur secundum illum intellectum ad humilitatem perfectam, secundum quod Apostolus dicit ad Rom. 12. *Honore invicem prævenientes*, quem alter alteri exhibere potest propter Deum. Ideo cum dixisset apostolus Petrus: *Subjecti estote omni humanæ creaturæ*, subjunxit: *propter Deum*. Ad hoc opus supererogationis apostolus Petrus instruebat, ut scandalum aut occasio murmurandi contra fideles tolleretur. Non dixit: Ut obmutescere faciatis hominum imprudentium ignorantiam, quod tamen absque coactione aut debito,

sed spontanee hoc facere habeant, patet per subsequentia; quia dicit, quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem. Unde nec ficta sunt ista dicta, nec periculose exposita, sed veraciter & secure ad intentionem Apostoli, quam conformiter ad prædicta dominus Innocentius exponit, & dominus Durandus in quadam quæstione de origine jurisdictionum, qui ad „ illam auctoritatem respondet. Dicendum, „ inquit, quod non loquitur de subjectione „ quoad jurisdictionem, sed quoad humili- „ tatis meritum, quæ quoad omnes debet „ servari, magis tamen respectu regum & „ ducum, &c. Innocentius respondet: Vi- „ deat ipse sibi de periculo, qui ad talem „ jurisdictionem sacram scripturam trahit, „ cum non habeat pro se doctorem appro- „ batum aut authenticam glos.

Ad tertiam.

Unde ad auctoritatem Ambrosii super illo Luc. c. 4. *Laxate retia in capturam*, dictum est aliud apostolicum piscandi genus, &c. dico quod in illa auctoritate nulla fit mentio de ecclesiasticis, sed solum de Christianis viris, quod sint subditi sublimioribus potestatibus.

Ad quartam.

Ad aliam ejusdem doctoris super illo Luc. 20. *Ostendite mihi denarium, cujus habet imaginem*, dicitis si Christus, &c. Ista verba dico ego intellecta ut jacent, non possent stare, quia ibi dicitur, cum dedit Christus censum, non de suo dedit, sed reddidit mundo, quia propheta de eo ait Ps. 8. *Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves & boves universas, insuper & pecora campi*. Et ipse Dominus de se ait psal. 89. *Si esuriero non dicam tibi, meus est orbis terræ & plenitudo ejus*; & iterum Matt. ultimo: *Data est mihi omnis potestas in coelo & in terra*. Hanc vero ab initio suæ conceptionis habuerat, sed non erat manifesta, ut fuit post resurrectionem. Dicam ergo quod dedit item de suo, hoc est de eo quod suum esse non putabatur, propter perfectum exemplum magnæ paupertatis, quod cunctis exhibebat, sicut ipse dicebat: *Vulpes foveas habent, & volucres coeli nidos, filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet*.

Et ad illud quod sequitur, de auctoritate Ambrosii, *Et tu si non vis*, &c. dici potest quod possessiones & bona ecclesis data, non sunt divitiæ mundi, sed sunt Dei. Nam ex quo semel datum est Deo sanctum sanctorum erit Domino, ut habetur Levitici 27. „ & 12. q. 2. *Nulli*, ubi sic dicitur: Nulli „ licet ignorare omne quod Domino conse- „ cratur, sive fuerit homo, sive animal, „ sive ager vel quicquid fuerit consecra- „ tum, sanctum sanctorum erit Domino, & „ ad jus pertinet sacerdotum; propter quod „ inexcusabilis erit omnis homo, qui a Do- „ mino vel ecclesia, cui competit, aufert, „ vastat, invadit vel eripit, & usque ad „ emendationem ecclesiæque satisfactionem „ ut sacrilegus judicetur; & si emendare „ noluerit, excommunicetur. „ In hac quæstione multa in hanc sententiam concordantia ponuntur per multa capitula.

Quod bona eccle. non debent invadi.

De quibus bonis eccl. debet solvi tributum.

Dico etiam quod de bonis ecclesiæ ad dotem pertinentibus principalem, non debet ipsa tributum, nec de decimis & primitiis & ob-

& oblationibus. De his vero quæ emtione acquisivit, aut donatione vivorum accepit, multa dici possent, quæ causa brevitatis omitto, de quibus tamen adhuc pro ejus libertate multa habentur 23. q. 8. capitulo *Tributum*, & originaliter habentur Gen. 47. de libertate terræ sacerdotum in Ægypto in maxima necessitate, fame prævalida urgente. De hac libertate rerum ecclesiæ eadem causa & q. c. *Convenior*, multa habentur a beato Ambrosio.

Finaliter dico opponenti, quod sive ratione possessionum datarum ecclesiæ vel acquisitarum debetur tributum, sive non: tamen hoc non arguit quod subjecti sint ecclesiastici temporalibus dominis, quantum ad personas eorum aut bona mobilia. Unde cum status non fundetur in bonis, sed in personis, ut in subjecto; nullo modo probat quod status ecclesiasticorum subjectus sit sæcularibus potestatibus. Nego etiam eidem, quod ecclesiastici sint eleemosynarii laicorum principum, sed Dei & ecclesiæ, cujus sunt bonorum suorum dispensatores. Per ista patet etiam solutio dicti Apostoli: *Cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui honorem honorem.*

Ad auctoritatem Ocham & omnia in dictis illis contenta, dico quod illa non sunt dicta ejus, sed Marsilii de Padua hæretici, cujus dicta condemnata fuerunt tempore Johannis XXII. Multa namque iste dogmatizabat in subversionem hierarchiæ ecclesiasticæ, statum ecclesiasticum multum vilipendendo. Et quod iste liber, qui dicitur Defensorium pacis, fuerit ejus, patet; quia in tractatu in Translatione imperii profitetur, se illum fecisse in 2. & 22. capitulo; sive sit illius, sive alterius, ista dicta non concedo.

Hac igitur suppositione confracta & penitus elisa, patet suam conclusionem secundam esse falsam, ubi dixit peccata mortalia publica personalia prælatorum, sacerdotum & aliorum ecclesiasticorum, ubi correctio fraterna aut generalis reprehensio per prædicationem verbi Dei non sufficeret, in defectu spiritualis præpositi, habita sufficientia, & data opportunitate, sunt per potestates sæculares, aut per Christi fideles laicos, secundum dictamen divinæ legis, etiam sine aliqua speciali licentia ab ecclesia habita, coactive punienda, & judicio condemnationis vel diffinitionis, ut est actus justitiæ, judicanda. Falsitas hujus dicti in hac replica sua patet ex dictis, quia ecclesiastici non sunt subjecti illis principibus sæcularibus, aut laicis, ut diffuse ostensum est.

Ad rationes suas; ad primam de Christo, quod fuit etiam quoad personam jurisdictioni principis sæcularis subjectus, scilicet Pilati, vices agentis Cæsaris, dicunt aliqui doctores, quod Pilatus non judicavit Christum, ut personam publicam, aut præeminentem dignitate: sed tamquam privatam, accusatam sibi a principibus synagogæ & populo Judæorum, tamquam malefactorem, qui in hoc erat de foro Cæsaris & suo, quia præses erat in Judæa pro imperatore. Unde ipse Pilatus ait Luc. 23. *Obtulistis mihi hunc hominem*, hunc, inquam, hominem, quasi privatum; non pontificem, non in dignitate constitutum. Tunc enim Christus, ut dicunt isti doctores, in hac parte non gerebat personam papæ, sed simplicis hominis coram suo judice accusati; nec in hoc Christo papa successit. Succedit enim in potentia, non in accusatione maligna de eo facta. Immo est æstimandum, quod si coram Pilato fuisset unus de principibus sacerdotum aut pontificibus vel sacerdotibus templi accusatus, dixisset quod dixit de Christo: *Accipite eum vos & secundum legem vestram judicate eum*. Sed nec accusatores eum accusaverunt coram Pilato, ut pontificem vel scribam, sed ut populi subversorem aut deceptorem. Cum igitur nec coram judice fuerit ut sacerdos vel pontifex accusatus, nec a judice ut talis judicatus, ex illo exemplo nihil potest concludi de subjectione clericorum dominis temporalibus. Sicut si laicus judex ferat sententiam mortis contra clericum, putans tamen eum non esse clericum, & in quo clericalis disciplinæ nulla apparent vestigia; non potest ex hoc actu acquirere in clericos jurisdictionem.

Præterea illud judicium injustum fuit ex omni parte. Tria enim ad justum judicium requiruntur, scilicet justus ordo, justa causa, justus animus. Non fuit justus ordo, quia non erat Pilato subditus Christus, ut ordinario judici, sed tantum ex voluntate Dei permissiva; & esto quod fuisset verus judex ejus, quod non concedo, tamen non fuit convictus de crimine, sed per falsos testes accusatus, Matt. 26. *Novissime venerunt duo falsi testes & dixerunt: Hic dixit: Possum destruere templum hoc, & in triduo reædificare illud.* Item non fuit justus animus; quia Pilatus timore ne Cæsarem offenderet, Christum judicavit. Nam cum dicerent ei Judæi: *Si hunc dimittis, non eris amicus Cæsaris*. Scriptum est Johannis 19. consequenter dicitur: *Audito hoc verbo, Si dimittis eum sic, magis timuit*. Non fuit justa causa, teste Pilato, qui dixit Luc. 23. *Nihil invenio causæ in homine isto*. Et iterum: *Ecce ego coram vobis interrogans, nullam causam invenio in homine isto, ex quibus eum accusatis: sed neque Herodes*. Ubi Ambrosius: Pilatus Christum absolvit judicio, crucifigit mysterio. Duorum ergo virorum testimonio Jesus insons ostenditur. Iterum Johan. 19. ait Pilatus: *Ego nullam in eo invenio causam*. Ubi Chrysostomus: „Non dixit quia peccavit et dignus est morte, donate eum festo: sed primum eum excusans, tunc rogabat ex abundanti, ut si nollent eum innocentem dimittere, saltem obnoxium donarent tempori. Dicerem etiam, quod ex parte Pilati judicium caruit robore, quia revera non fuit Christus ei subditus: verum Christus ex summa humilitate & caritate ei subjici voluit, & Deus Pater, ut actum potestatis Pilatus exerceret in Christum, ut quantam habuerit caritatem Christus erga genus humanum ostenderet, quia non suo judice judicari voluit, absque causa mori morte turpissima, debitum humani generis exsolvere. Sed ex hoc non concluditur, nec apparentiam habet argumentum, quod ecclesiastici subsint principibus sæcularibus; quia ex opere supererogationis non concluditur

ANNO CHRISTI 1433.

tur debitum in eo aut suis discipulis vel filiis.

Ad secundam.

Allegavit opponens dictum beati Bernardi ad archiepiscopum Senonensem: Dico quod non puto textum Bernardi sic habere. Tamen si ita esset, quod non credo, dicerem ad illud: Quanto magis super personas & temporalia omnium apostolorum & suorum successorum omnium episcoporum seu presbyterorum; quod istud intelligitur de potestate permissa non approbata, vel de actu potestatis, non de auctoritate. Nam Dominus permisit principes saeculares in episcopos & presbyteros ac alios fideles actum potestatis exercere.

Ad tertiam Sacerdot. veteris legis erat carnale & terrenum & potestati terrenae subjectum.

Ad illud de depositione Abiathar a Salomone, dico conformiter ad dicta in positione, quod sacerdotium veteris testamenti erat carnale, & per carnalem propagationem succedebat, ut patet ad Heb. 7. & 9. cap. licet esset ordinatum ad spirituale obsequium; & licet esset figura sacerdotii novi testamenti, minus tamen quam sacerdotium Melchisedech: Ideo ex parte qua illud sacerdotium erat carnale & terrenum, erat terrenae potestati subjectum, & hoc in solutione in positione dictum est: sed in quantum erat spirituale secundum obsequium & secundum figuram, praeeminebat ei. Unde reges a sacerdotibus instruebantur & ungebantur. Nec sic erat saeculari potestati subjectum.

Aliqui dicunt sic. In veteri testamento promittebantur temporalia in mercedem: ideo summa potestas erat terrena. In novo testamento, quia aeterna promittuntur, summa potestas est spiritualis. Temporalia autem adducuntur ad necessitatem aut sustentationem: ideo in lege gratiae non subditur juridice status ecclesiasticus temporali.

Ad quartam. Ad Damasum qui se purgavit accusatus, &c. fuit in positione responsum.

Ad quintam. Item, de Leone dictum fuit, quod fuit opus supererogationis, & non debiti, quod se judicio Ludoici imperatoris submisit, aut suorum.

Ad sextam. De Samuele posset dici, ut dictum est de sacerdotibus Leviticis, licet non fuerit sacerdos, sed propheta. Item, dicatur quod non se judicio Samuel regis aut populi submisit, sed innocentiam, teste populo, demonstravit coram Saule. Volebat enim judicari, id est declarari, & testimonio populi comprobari innocens in praesentia Saul.

Ad septimam. Arguit quod communitas possit habere jurisdictionem in contumaces. Satis de hoc in positione dictum est. Sed replicat, cum dixeram communitatem Corinthiorum non habere auctoritatem puniendi ex judicio, nisi cum consensu Apostoli; & arguitur quia Apostolus praesens eos arguit, quod dimiserant eum, scilicet Corinthium fornicatorem incorreptum, quam det licentiam vel dicat ista verba: *Ego quidem absens corpore*, &c. & allegat Ambrosium. Dico, quod ideo reprehendit eos, quod illum non corripuerant fraternaliter, quod poterant. Item ideo quod multi illum abhominabilem fornicatorem sustinebant, nec de peccato illius tristabantur. Nam dicit: *Et vos inflati estis superbe tatem defendendo aut dissimulando peccatum suum; & non magis luctum habuistis?* Unde ex hoc non concluditur quod communitas illa ex se haberet potestatem puniendi coactive seu per cohibitionem poenae illum fornicarium. Nam dicit: *Et non magis luctum habuistis?* Ubi videtur magis innuere, quod solam correptionem fraternam ex seipsa habuerit. Nam frater super fratre dolere debet & lugere, si corripere non valeat, aut si correptioni non vult parere.

Ad octavam. Dictum autem Origenis de correctione sacerdotum intellecta per dexteram, & populi per sinistram, de fraterna correptione currit, non de judiciaria.

Quoad hoc quod dicit: *Projice eum abs te*. Multa inculcavit dicta prius in sua positione de Nabuchodonosor, de Vespasiano, de judicio lato per Danielem in presbyteros malos, quae non repeto, quia soluta sunt in mea positione sufficienter.

Consequenter patet corollarium secundum quaestionis secundae esse falsum, ubi dicit: Peccantibus rectoribus spiritualibus subditi fideles licite possunt, & in casu tenentur superiorum peccata per justitiam corripere, castigare, aut punire. Ostensum etiam est jam suum notabile contra illud corollarium non esse verum; & si de correptione fraterna intelligatur, etiam est falsum. Nam per illam potest inferior superiorem, & par parem, sicut superior inferiorem corripere; & miror quod communiter aut frequenter transit opponens de una correptione in aliam & ubi deberet evolvere aequivocationem, congregat eam.

Quantum ad secundam suppositionem, ubi ponit quod per illud: *Dic ecclesiae*, intelligitur fidelium universitas: hoc certe non nego, immo concessi in dictis meis in positione; sed non excludo per hoc praelatum. Unde illud: *Dic ecclesiae*, dupliciter exponitur, id est praelato vel universitati fidelium; & quia non potest simul tota fidelium universitas congregari, dixi, quod dicendum est concilio generali in negligentia papae. Illud enim habet claves ut papa, potest nolentem eum audire, excludere de ecclesia, ut sit sicut ethnicus & publicanus. Unde dictum Ocham, ubi per ecclesiam negat Petrum aut aliquem episcoporum, &c. non recipio; quamvis autem, ut dixi, intituletur sic, tamen magis creditur esse Marsilii de Padua haeretici. Conclusionem suam primam ex illa nova suppositione illatam, reputo falsam, & per doctores in positione allegatos, Albertum Tho. Ri. de Media-villa, Augustinum de Anchona fuit falsitas satis aperta. Et videte quomodo insufficienter probat ex lege correptionis fraternae, nec cohaeret suae suppositioni secundae, & aequivocat in multitudine. Nam dixit in suppositione, quod per ecclesiam bene intelligitur universitas fidelium, & ex illa lege: *Dic ecclesiae*, quae est universitas fidelium, concludit modo hanc conclusionem. Peccata mortalia publica personalia praelatorum & sacerdotum possunt, & in casu eorum data pertinacia, sunt a quolibet Christi fideli correctione fraterna, sufficientia & opportunitate habita, arguenda etiam publice, coram multitudine laicorum; patet, ait,

ANNO CHRISTI 1433.

ait ex lege correptionis fraternæ. Conſiderate ſi eccleſia intellecta ibi: *Dic eccleſiæ*, ſit multitudo aliqua laicorum, vel etiam omnium laicorum. Nonne eccleſia per eum eſt univerſitas fidelium, aut concilium generale eam repræſentans. Dicit Chriſtus: *Si eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*. Illa laicorum multitudo excommunicabit nolentem audire? habet congregatio laicorum claves? Planum eſt quod non, maxime ex quo ſunt eccleſiaſtici in rerum natura, nec laici faciunt eccleſiam, excluſis clericis, ſed clerici & laici ſimul; & quia eccleſia tota non poteſt in uno loco convenire, convenit in concilio generali, & illud eſt eccleſia, de qua ibi: *Dic eccleſiæ*. Ideo dictum fuit in poſitione mea: Si prælatus delinquens correptus fuerit, nec audierit corripientem, poteſt ad ſuperiorem haberi recurſus: tandem dici eccleſiæ, id eſt, concilio generali. Certe ſi illud non audierit, ſit cuilibet ſicut ethnicus & publicanus. Non autem oportet currere ad multitudinem laicorum, & coram ea prælatum arguere. Rationem in poſitione habitam facio, quæ talis eſt. A correptione fraterna, ſi non ſufficit, itur ad paternam, ideo poſt illam ſecretam admonitionem, ſumuntur duo teſtes vel unus, ut cum prælato revelatum fuerit peccatum, aut etiam eccleſiæ, id eſt concilio generali; ſi negaverit accuſatus vel delatus probari poſſit, & ſi judicem non audierit, excommunicetur, aut ſit excommunicatus. Modo a ſecreta correptione, eundo ad multitudinem laicorum, non itur ad patrem, nec itur ad illum qui per cenſuram eccleſiæ poſſit inobedientem punire. Ergo non eſt recurrendum ad laicalem multitudinem.

Impugnatio primæ concluſionis adverſarii.

Ad rationem quod Chriſtus voluit argui coram turbis Johan. 8 *Quis ex vobis arguet me de peccato, &c.* Dixi quod ſecundum dicta Gregorii Chriſtus non ſubmittit ſe correctioni populi, ſed ex ratione probat ſe peccatorem non eſſe. Allegavi textum Gregorii. Replicat, dicens: Miror quod tam exilem conſequentiam faciat reſpondens, ſcilicet ego, iſtam videlicet: Chriſtus ea ratione probat ſe peccatorem non eſſe; ergo in eodem textu non ſubmittit ſe correptioni populi. Ad hoc dico, quod magis miror, quod imponit mihi hanc feciſſe conſequentiam. Nam eſto quod utrumque dixiſſem, ſcilicet quod Chriſtus ex ratione probat ſe peccatorem non eſſe, & quod Chriſtus non ſe ſubmittit correptioni populi: tamen non ideo vellem facere conſequentiam inferendo hoc ex illo. Nam ſi dixi: Concilium nunc congregatum eſt, & dixi Bohemi ſunt Baſileæ: feci ergo iſtam conſequentiam? Concilium congregatum eſt, ergo Bohemi ſunt Baſileæ. A puero didici tales illationes non valere, ſaltem de forma. Nam in conſequentia bona & formali, conſequens eſt incluſum in antecedente. Unde dixi magis caute quam reſumit opponens. Nam dixi ſic in forma. Secundum Gregorium in homilia, ut Thomas recitat in expoſitione hujus paſſus, non habetur quod ſubmittat ſe correctioni populi: ſed ex ratione probat ſe peccatorem non eſſe: dixi ergo, juxta verba

Ad rationes factas per adverſarium pro illa concluſione. Ad prim.

A Gregorii, non habetur quod ſubmittat ſe correctioni populi: ſed probat ex ratione &c. Tamen modo magis declarando me, vel extendendo, dico quod per iſta verba: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Chriſtus non ſubmittit ſe correctioni populi. Probet, & ego ultra reſpondebo.

Ad ſecundam.

Secunda ratio ad quæſtionem eſt ſoluta per prædicta, cum dicit ſic: Probatum eſt quod per eccleſiam in illo verbo: *Dic eccleſiæ*, intelligitur non ſolum prælatus, ſed etiam univerſitas vel multitudo populi, & dico quod non: ſed intelligitur univerſitas fidelium omnium, aut concilium generale ipſam repræſentans. Dicit opponens, quod miratur, quod ſic volo habere eccleſiaſticos B exemtos a correptione fraterna tali, ſcilicet coram multitudine, &c. Dico quod miror, quod miratur. Admiratio enim ſecundum Ariſtotelem, venit dum effectus cognoſcitur & cauſa ignoratur. Ipſe autem bene videt cauſam cur nolo dicere eccleſiaſticos a populo laicali, aut ſæcularibus judicibus debere corrigi; quia ſcilicet non ſunt illis ſubditi. Deſinat ergo mirari de cetero. Ideo igitur nolo concedere eccleſiaſticos coram multitudine populi corripi fraternaliter, quia ſic non debet fieri: ſed corripiendi ſunt fraternaliter, & hoc multum ſuadeo; & ſi nolint acquieſcere, ſunt corrigendi & puniendi paternaliter per ſuos ſuperiores, & ut ita fiat C multum opto. Unde quid cauſæ eſt quod miratur, ſi tamen cauſam dicti mei intelligat, ſicut puto, quemadmodum & dictum? Dicit in hoc quod ordinem correctionis fraternæ poſui, ut primo ſecrete quis moneatur; poſtea ſi non audit, adhibeatur unus vel duo teſtes, quos ſi non audierit, dicat eccleſiæ, id eſt prælato, & conſequenter illo negligente, et ſummo pontifice, dicatur eccleſiæ. Quod ſi illam non audierit, non habent laici quid faciant, niſi quod rem Deo committant, & orent pro illo.

Quare eccleſiaſtici non ſunt corrigendi per laicos.

Quomodo tamen & quibus ſunt corripiendi.

Ad tert. rationem

Dicit, inquam, quod fugio, & neſcit cujus doctoris eſt hæc gloſſa, niſi quod eſt mea. Sapiat verbum Chriſti de ordine fraternæ D correptionis, & ſentiet mecum in iſto ordine. Nam poſtquam ſecreta monitio non ſufficit, dicendum eſt eccleſiæ. Eccleſia autem ſecundum doctores, dicitur prælatus aut eccleſia univerſalis, ſeu concilium generale. Nam eccleſiæ totaliter congregatæ dici non poteſt. Igitur oportet dicere concilio illam repræſentanti, in defectu prælatorum, quam nullatenus tenemus poſſe errare in univerſali correptione morum. Si illam non audierit, attendite quid dicit Chriſtus: *Sit tibi ſicut ethnicus & publicanus*; habeatur tamquam excommunicatus, vel excommunicetur. Non dicit Dominus: A laicis corripiatur, & per juſtitiam vindicetur. Ideo be- F ne dixi quod laici non habent aliud facere, niſi ut rem Deo committant, & pro tali orent. Deus vero eccleſiæ ſuæ non deficiet, ſed quod utilius erit diſponet.

Quod vero dictum eſt de laicis, quod nihil aliud habent facere de eccleſiaſtico; in iſto caſu accipiendum eſt; niſi eccleſia eos requireret in ſubſidium ſuæ jurisdictionis, ut quia cenſuras eccleſiæ non curavit, digna animadverſione per brachium ſæculare puniatur.

Alios

Alios autem casus in positione, respondendo ad rationes positas, pro repetitis habetote, patres dignissimi; possem etiam dicere, quod laici illum qui ecclesiam non audierit, & sic esset sicut ethnicus & publicanus, possent prohibere ne noceret alteri, aut ultra graviter offenderet: sed non possent illum punire, nisi modo nunc expresso.

Ibi quia concilia de decennio in decennium a modo sunt celebranda, juxta ordinem concilii Constantiensis, quærit, quid faciendum esset, si tempore medio aliquid enorme per papam fieret. Nolo repetere verba in forma, quia digna repetitione non sunt, sunt enim turpia, scandalum auditoribus facientia, sed & aerem maculantia. B Nam ibi ponit casum, quem a sæculis non audivimus, de papa & uxore imperatoris, loquitur etiam de manu sacerdotis in gremio mulieris, &c. At omittamus indigna loqui. Tamen dico, quod si aliquid grave & enorme contingeret in persona papæ, qui a nullo, nisi a concilio potest judicari in terris, esset concilium congregandum, si periculum immineret. Quia licet non possit prorogari ultra decennium illud tempus, potest tamen ex causa ardua breviari, & in casu suo esset accelerandum. Ubi autem requisitus papa nollet congregare concilium, ad cito occurrendum periculo, ecclesia habet providere, in tam arduis casibus & tam pe- C riculosis; & bonum est, quod per hoc sacrum concilium provideatur sufficienter per alium modum de medio opportuno.

Patet consequenter corollarium ex illa conclusione sua deductum, non esse verum absolute; scilicet: Peccata mortalia prælatorum & sacerdotum personalia, publica, sunt in evangelizatione per sacerdotes fideles, data eorum pertinacia & habita sufficientia & opportunitate, caritative arguenda & detegenda etiam coram clero & communi populo. Est verum quod non negavi omnino esse prædicanda peccata publica coram populo: sed dixi quod non sunt prædicanda peccata personalia publica illorum, D nisi cum magno moderamine, & discreta temperantia verborum, etiam cum faciendum esset; puta si propter omissionem reprehensionis vitiorum cleri, populus crederet illa non esse vitia, aut non tanta ut sunt; aut haberet de hoc malam credulitatem, aut aliquod simile.

Restat ostendere, quod non sufficienter respondit ad rationes meas. Allegavi auctoritates scripturæ veteris & novi testamenti, Telesphori papæ, Gregorii Nazianzeni, Chrysostomi, Alexandri de Hallis, ad hoc quod inferiores non debent prælatos & presbyteros de publicis peccatis personalibus coram multitudine laicorum arguere. E Ad quas omnes ad unum per idem respondet, quod intelliguntur de accusatione vel correptione imprudenti aut temeraria; & quando clerici & ecclesiastici servant limites sui status, & mores & statum cleri non offendunt.

Prima replica contra solutionem adversarii

Ista solutio non videtur vera. Nam numquam temeraria & imprudens correptio facienda est. Unde sicut nec inferiores habent A temerarie corripere superiores, ita nec e contra. Igitur secundum istam glossam fictam dicendum est: quod superiores non habent arguere aut corripere inferiores coram laicis, supple, imprudenter & temerarie. Quod dicit prælatos & sacerdotes non esse corripiendos ante laicos, quando servant statum & mores, nec offendunt statum clericalem. Quomodo est hoc solvere? Certum est quod nullus debet argui aut corripi etiam fraternaliter, nisi pro peccato mortali. Per omne autem peccatum mortale boni mores maculantur. Unde si glossa sua sit vera, eodem modo diceret, quod laici non sunt corripiendi, cum nisi peccent non sunt corripiendi. Quod vero dicit istam glossam se accipere a dictis; immo non meis: sed beati Gregorii in Pastorali lib. 2. c. 5. Salva pace non bene accipit. Nam dictum Gregorii est de judicio discussionis. Dicit enim quod admonendi sunt subditi ne præpositorum suorum vitam temere judicent, si quid fortasse in eis reprehensibile videtur; & applicat ad correctionem, quam vult fieri coram multitudine, data pertinacia & habita facultate, de qua nihil Gregorius præcepit. Nam judicium discussionis secretum est, & fit in corde judicantis.

Secunda.

Præterea male ad suum propositum applicat dictum apostoli 1. Timot. 5. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem*. Dicit: Hæc est regula observanda, cum culpa senioris suo exemplo non trahit ad interitum corda juniorum. Ubi autem sic est cum stricta increpatione feriendus, &c. Considerate quod Gregorius exponit auctoritatem apostoli, quæ erat ad Titum episcopum; & ita Gregorius vult quod senior ab episcopo non dure increpetur, si tamen culpa senioris non trahat ad interitum corda juniorum: sed si trahat, districte increpetur ab eo. Non dicit ibi Apostolus aut Gregorius laicis aut subditis, quod increpent seniorem peccantem, sed episcopo. Male ergo ex hoc inferre potest, quod subditi possint seniores dure arguere, cum eorum culpa suo exemplo alios ad peccandum inducit: dum tamen peccatum senioris sit personale. Nec glossam quam pro me dedit, accepto ad verba Gregorii, sed quod loquatur de peccato senioris in fide, quando est dure arguendus. Nam credo quod intellexit de personali peccato. Peccatum enim in fide non tantum exemplo, sed per se ad interitum alios, trahit. Ideo talem glossatorem non habeo avoatum.

Tertia.

Dictum Gregorii 2. q. 7. *sicut laudabile*. ad propositum suum non facit, quia loquitur episcopis in concilio congregatis, qui erant superiores primate Clementio, quos hortatur ad puniendum illum, si talis inventus fuerit, ut fama protulerat; unde per hoc male infert quod inferiores habeant per judicium superiores corrigere, aut illos coram subditis palam arguere.

Imponit mihi opponens, quod ad rationes suas probantes, quod peccata publica sacerdotum & prælatorum personalia sunt in evangelizatione per prædicatores verbi Dei, habita sufficientia & opportunitate, data eorum pertinacia, coram clero & populo arguenda & detegenda; non respondi suf-

ANNO CHRISTI 1433.

ſufficienter, ſed evaſi, ut potui, ſuperficialiter; libenter viderem quid contra ſolutiones meas replicaſſet; & hoc facere poterat, ſi erant inſufficientes, ſicut dicit, & ego reſponderem.

Contra ſolutiones adverſarii

Ad rationes meas probantes, quod peccata mortalia publica perſonalia prælatorum & ſacerdotum, &c. non debeant per ſæculares poteſtates puniri, aut Chriſti fideles laicos etiam ſubditos caſtigari, dicit quod poſſet dari generalis reſponſio, oſtenſa eſt frivola eſſe; nihil plus ad hoc dico.

Contra ſolutionem datam ad verba Conſtant.

Ad expoſitionem verborum Conſtantini, ubi dicit, quod iſta verba fuerunt exhortationis ut oſtenderet quales deberent eſſe epiſcopi. Nam tales eſſe debent, ut non coram ſæcularibus poteſtatibus concertent, & hoc, Quoniam ad illud Dominus conſtituit vos ſacerdotes, cum dicit, vobis datum eſt de nobis judicandi, gloſſat exponens, & hoc judicio ſpirituali ratione clavium, ſicut medicus de morbo, non autem judicio coactivo; iſtud non poteſt ſtare, quia ſacerdos habet duas claves, ſcilicet ſcientiæ & poteſtatis. Verum eſt quod per primam habet auctoritatem diſcernendi de morbo ſpirituali, ut medicus de morbo corporali: per ſecundam habet authoritatem ligandi & ſolvendi non tantum hortative, ut in pluribus paſſibus opponens innuit, ſed etiam coactive, ſeu obligative. Nam ſi verum eſt, immo quia verum eſt illud ore veritatis prolatum Petro Matt. 16. *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis*; magis ligat ſacerdos quam princeps aut judex ſæcularis. Conſequenter gloſſa illius: vos non poteſtis judicari ab hominibus, eſt quod hoc intelligitur de ſacerdotibus heroicis, quoniam dii vocantur. Hoc non videtur. Nam mali epiſcopi malitia perſonali, & quamdiu tolerantur ab eccleſia, dicuntur dii & angeli. Dii pſal. 60. *Ego dixi dii eſtis, & filii excelſi omnes*. Si omnes, tamen ſunt inter omnes aliqui mali: Ergo mali dii dicuntur, etiam angeli. Nam angelus Epheſi, peccaverat, quia monetur ut agat poenitentiam; tamen dicitur angelus. Nec, ut dicit, coacti ſua judicia Romano principi detulerunt; ſed expectantes ab eo certam vindictam, & acerbiorem vel favorem inordinatum ex hoc ſperantes; & puto quod in hoc peccaverunt maxime, ſi tamquam ſuo judici hoc fecerunt.

Quod ſacerdos habeat poteſtatem judicandi coactive non tantum hortative.

Facit ad auctoritates multorum ſanctorum & doctorum unam ſolutionem, quod loquuntur de illis qui imitantur in vita Chriſtum, quod tales non ſunt judicandi ab aliis; ſed iſta eſt gloſſa ſua & voluntaria, nec in aliquo doctore talis gloſſa reperitur; quoniam ſecundum illam diceretur, quod non ſunt judicandi a ſuis ſuperioribus, quia nemo in hoc quod bene agit & Chriſtum imitatur, judicatur judicio condemnationis a quocumque.

Inferit unam parvulam rationem in ſua reſponſione. Quomodo, inquit, ſervabunt laici illud Domini præceptum: *Quæ dicunt facite: ſecundum opera eorum nolite facere*; niſi judicent de vita & prædicatione. Hic eſt æquivocatus, ſicut frequentiſſime, de judicio. Nam non eſt negatum, immo conceſſum in ſe- A cundo corollario 2, concluſionis ſecundi puncti, quod quilibet Chriſti fidelis poteſt judicare judicio diſcretionis de peccatis publicis ſacerdotum & aliorum eccleſiaſticorum; & per iſtud ſufficienter impletur iſtud: *Quod dicunt facite: ſecundum opera eorum nolite facere*. Eſt verum quod adhuc facilius concedetur judicium illud de prædicatione ſeu doctrina, quam de vita ſacerdotum, ſubditis; tum quia prædicatio ſacerdotum ordinatur directe in ſalutem ſubditorum; vita autem non; tum quia defectus in prædicatione ſunt periculoſiores ſubditis, quam vitæ; tum quia facilius error prædicationis agnoſcitur & certius, quam defectus in vita.

Cur facilius conceditur populo judicare de prædicatione ſacerdotum quam de vita.

B Ad auctoritatem Ezechielis 33. de ſpeculatore, &c. dicit quod biblias multas vidit ubi textus iſte non reperitur. Poſſibile eſt; ſed ſi vidit antiquas & correctas in regno ſuo, æſtimo quod clauſulam illam reperit, *non populus terræ*, ſed rogo num apud nos in talibus non reperitur? bene credo quod in quibuſdam novis ac non bene correctis, ex vitio ſcriptorum non ſit, ſed male. Ulterius, ſi ſit, inquit, hæc clauſula, eſt intelligenda de requiſitione finali & authentica; dicat mihi unicum doctorem qui ſic exponit: credo quod non poterit. Nam ſua gloſſa eſt utique ſua, quia varia, quod fieri non debet in ſcriptura ſacra, & imminet C in tali modo magnum periculum, nec ſic reperiet in ſermonibus per me datis. Æſtimo enim quod intellectus dati ad auctoritates per eum allegatas, in doctoribus reperientur, aut ſanctis, aut ſcolaſticis, aut ex dictis eorum elicientur. Item cur excluſiſſet dominus populum ab eo quod ſibi nullo modo poteſt convenire, nec licite nec illicite; ſiquidem nullus prudens dominus prohibet id quod fieri non poteſt, alioquin debuiſſet Deus homini prohibuiſſe creare hominem, aut juſtificare impium. Solum ergo hoc prohibetur quod fieri poteſt, & faciendo peccatum incurritur. Cum ergo populus terræ nullomodo poſſit requirere a ſpeculatore vel D cuſtode ſanguinem pereuntis requiſitione authentica, quæ Deo ſoli convenit, fruſtra Dominus hoc ei vetaſſet aut prohibuiſſet, cum dixit: *Non populus terræ loquitur*. Ergo de requiſitione ſubauthentica, & dicit quod illa, populus terræ non requiret ſanguinem pereuntis de manu ſpeculatoris negligentis. Quod allegat magiſtrum Nicolaum de Lira in 3. c. non facit ad propoſitum. Nam arguitur Ezechiel a Domino, non ab inferioribus, quod ſiluerat. Auctoritatem Origenis ſuper Geneſim homilia, ut dicit, 16. allegat, ſi bene intelligatur. Dicit illos ſacerdotes eſſe nequiores aliis, non propter libertatem ſibi datam vel ſervatam a Phara- E one, ſed propter conſenſum quo eidem Pharaoni in malis favebant.

Ad auctoritatem Salvatoris Matt. 17. reſpondit per ſuppoſitionem primam. Hoc non eſt ſolvere, quia illa falſa eſt, & ſufficienter improbata.

De Abimelech, quod fuerit ſubjectus regi Saul, quia ſe coram eo excuſavit, ut ait de Lira, ſatis dictum eſt prius, quomodo ſacerdotes levitici fuerunt aut non fuerunt ſubjecti.

cti. Cetera usque ad materiam de indulgentiis transeo. Proponam tamen quod sentit de decimis. Est ergo secundum suum dictum hic improbandum, & est tale. Populus potest licite subtrahere decimas & oblationes malis sacerdotibus malitia personali: hoc dictum procedere videtur ex hoc, quod non sunt debitæ sacerdotibus, sed sunt puræ eleemosynæ. Si enim non sunt debitæ sacerdotibus a populo, populus propter malitiam personalem sacerdotum non est absolutus a debito, sicut nec ego si debeo Ticio 100. & ille fiat malus, sum absolutus ab illo debito. Istud dictum omnino coincidit cum 16. articulo Johan. Wicleff, qui in forma talis est: Decimæ sunt puræ eleemosynæ, & parochiani possunt propter peccata suorum prælatorum ad suum auferre arbitrium. Istud igitur ostendo esse falsum, divina scriptura pariter & humana. Primo divina, nam Levitici ultimo scribitur: *Omnes decimæ terræ sive de frugibus, sive de pomis arborum Domini sunt*; & infra: *Omnium decimarum ovis & bovis & capræ, quæ sunt sub pastorum virga transeunt, quidquid decimum sanctificabitur Domino*. Item Num. 18. *Filiis Levi dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis, ut non accedant ultra filii Israel ad tabernaculum fœderis, nec committant peccatum mortiferum, solis filiis Levi mihi in tabernaculo servientibus & portantibus peccata populi, legitimum sempiternum erit in generationibus vestris*. Item ibi: *Levitæ decimarum oblatione contenti erunt, quas in usus eorum & necessaria separavi*. Præterea antea Jacob spopondit solvere decimas Deo, Gen. 28. *cunctorum quæ dederis mihi decimas offeram tibi*. Amplius Malachiæ 3. scriptum est: *Inferte omnem decimam in horreum meum, ut sit cibus in domo mea. Et probate me super hoc dicit Dominus, si non aperuero vobis cataractas cœli, & effudero vobis benedictionem usque ad abundantiam, & increpabo pro vobis devorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ, nec erit sterilis vinea in agro, dicit Dominus exercituum. Et beatos vos dicent omnes gentes, eritis enim vos terra desiderabilis, dicit Dominus exercituum*.

In lege nova Dominus de solutione decimarum loquens Matth. 23. & Luc. 11. nec tamen opera alia debita volens propter harum solutionem prætermitti, dicit: *Hæc oportuit facere, & ista non omittere*. Apostolus ostendit, quod decimæ sunt debitæ, & si non ostendat quotam illam, tamen quantum ad hoc quod sufficiant pro sustentatione ministrorum, & ait primæ Corint. 9. Qui altario servit de altario vivat; quis militat stipendiis suis umquam? Item idem ostendens quod sunt debitæ Deo servientibus, allegat istud Deut. 25. *Non infrænabis os bovi trituranti*; & quod non propter boves dictum sit, sed propter apostolos, & doctores, ait: *Numquid de bobus cura est Deo, an propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt; quoniam debet in spe qui arat arare, & qui triturat in spe fructus percipiendi*: sequitur ad propositum; *Si nos vobis spiritualia seminamus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?* ac si diceret: non est magnum immo debitum. Præterea Chrysostomus homil. 31. super Matt. in opere imperfecto ait: Nunc veniamus ad sacerdotes: scimus quia justitiam servare, & misericordiam facere, & fidem habere propter gloriam suam mandavit Deus. Decimas autem offerre propter utilitatem sacerdotum, ut sacerdotes quidem in spiritualibus populo obsequantur, populi autem in corporalibus sacerdotibus subministrarent. Item Haimo super illo: *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore habeantur*, ait in expositione: duplicem honorem præcipit exhiberi presbytero in salutationibus, videlicet ut humilient se illi subditi, & in exhibendis donis studiisque spiritualibus: hæc ille.

Jure humano probatur, quod decimæ sunt debitæ. Primo per beatum Ambrosium sermone quodam, & habetur 16. q. 7. dicentem: Quicumque recognoverit in se, quod fideliter non dederit decimas suas, modo emendet quod minus fecit. Quid est fideliter dare? ut nec pejus nec minus aliquando offerat de grano, aut de vino, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus, aut de horto, aut de negotio, aut de ipsa venatione sua. Et contra solvere nolentes sententia excommunicationis fulminanda est, ut patet in c. *omnes*, ubi dicitur ex concilio Rothomagensi: Omnes decimæ terræ, sive de frugibus sive de pomis, Domini sunt, &c. ut Levitici ultimo supra allegatum est; sequitur: Sed quia modo multi inveniuntur decimas dare nolentes, statuimus ut secundum Domini præceptum admoneantur semel, & secundo & tertio; qui si non emendaverint, anathematis vinculo feriantur usque ad satisfactionem, & emendationem congruam, ut cap. sequenti dicitur: Decimas Deo & sacerdotibus Dei dandas, Abraham factis & Jacob promissis insinuat, & omnes sancti sacerdotes commemorant. Item Hieronymus super Malachiam in 3. c. & habetur 16. q. 1. *Revertimini*, dicit sic: Nunc exequamur ordinem prophetæ. Quia mihi non reddidistis decimas & primitias; idcirco in fame & penuria vos maledicti estis, & vos me supplantastis sive defraudastis. Ecce annus expletus est, & nihil in meos thesauros, sed in vestra horrea comportastis; & pro decimis & primitiis, quæ parva erant, ut a vobis darentur, libertatem possessionum vestrarum, & omnem frugum abundantiam perdidistis: ut autem sciatis me irascente hoc perfectum; quia fraudastis me parte mea, hortor vos atque commoneo. Glossa interlinearis super *commoneo* dicit: præcipio ut inferatis decimas meas in horrea mea, hoc est in thesauros templi, & habeant sacerdotes atque levitæ, qui mihi ministrant cibos; & probate me, si non tantas pluvias effudero, ut cataractæ cœli apertæ esse credantur, effundam vobis benedictionem usque ad abundantiam. Et ibi multa de hoc per totum. In tantum autem dicuntur esse debita, ut tributa egentium animarum dicantur, teste beato Augustino eod. c. 2. q. c. *Decimæ*, ubi dicit: „ Decimæ tributa „ sunt egentium animarum; quod si decimas

„ mas dederis, non solum abundantiam fru-
„ ctuum accipies, sed & sanitatem corporis
„ consequeris. Super illo autem: *Egentium*
„ *animarum*, dicit glossa. Quod dantur e-
„ gentibus clericis, non ideo minus dandæ
„ sunt, si divites sunt. Nam intuitu persona-
„ rum dantur ecclesiæ. Hæc glossa: dicerem
quod sunt egentium animarum. Nam decimæ ultra statum clericorum honestum, sine pompa, distribui per ecclesiast. debent egentibus.

Quod vero sit debitum sic solvere decimas, & non pura eleemosyna, patet, quia Deus per brachium sæculare se de non solventibus vindicare videtur, in hoc quod id quod Deo dari debetur, putans quis sibi reservare, perdit, & fiscus accipit: Unde
„ Augustinus 16. q. 7 Majores nostri ideo
„ copiis omnibus abundabant, quia Deo de-
„ cimas dabant, & Cæsari censum redde-
„ bant. Modo autem, quia discessit devo-
„ tio Dei, accessit indictio fisci. Nolumus
„ cum Deo partiri decimas, modo autem
„ tollitur totum, hoc tollit fiscus, quod
„ non accipit Christus. Item, idem super
„ illo versu psalm. 143. *Qui producit in montibus fœnum*, ait: „ Christus tacitus exigit,
„ & major est vox tacentis, qui tamen in
„ evangelio non tacet. Nam dicit: *Facite*
„ *vobis amicos de mammona iniquitatis*; ibi
„ de illo quod necessarium est victui ec-
„ clesiasticorum loquitur. Et sermone de de-
„ cimis reddendis, ait circa medium: Decimæ
„ ex debito requiruntur. Nota ibi, ex debito,
„ ut qui eas dare noluerit, res alienas in-
„ vadit, & quanti pauperes in locis ubi
„ ipse habitat, illo decimas non dante, fa-
„ me mortui fuerint, tantorum homicidio-
„ rum reus ante tribunal æterni judicis ap-
„ parebit; quia rem a Domino pauperibus
„ delegatam, suis usibus usurpavit.

Thomas autem 2. 2. q. 87. art. 1. in pen. declarat, quod homines modo tenentur ad solutionem decimarum, & quomodo in veteri lege præceptum de solutione decimarum erat partim morale, partim judiciale. Morale & de dictamine rationis naturalis, quoad hoc, quod his qui divino cultui ministrabant, necessaria vitæ ministrarentur: judiciale vero erat ex divina institutione, quoad talem determinationem, ut puta, quoad decimam. Modo autem licet judicialia legis sint mortua, tamen potest aliquod ex illis noviter institui, & sic fecit ecclesia, quæ, ne populus Christianus minus daret sacerdotibus Christi, quam populus Judæorum suis sacerdotibus & levitis, qui ad majora tenetur, quam ille, secundum quod ait Dominus Matt. 5. *Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum coelorum*: ordinavit & statuit dare decimam ministris novi testamenti. Unde ad solutionem decimarum homines tenentur partim jure naturali, partim institutione ecclesiæ. Jure naturali, quoad hoc, quod tantum detur illis ut sufficienter & honeste vivant: institutione ecclesiæ, quoad determinationem decimæ partis. In eamdem sententiam venit doctor solemnis 4. *Quodlibeto*, quæstione, utrum decimæ sunt de jure evangelii; ubi post aliqua dicit in effectu, quod decimæ sunt partim de jure evangelii & de jure naturali; quod dico ego ibi fundatur: Dignus est operarius cibo suo, & in locis præallegatis; partim de jure humano & positivo, sicut olim erant partim de naturali, & partim de jure positivo divino. Subtrahens ergo decimas, Deo facit injuriam in quatuor, ut quidam doctor ait. Primo, quia dehonorat Deum, qui detinet sic rem sacram. Secundo, tale facinus damnificat totum mundum, quia subtrahuntur fructus huic sæculo, propter avaritiam retinentium decimas, si non vindicetur Deus. Tertio, quia tale peccatum est grande, scilicet subtrahere decimas, quia est sacrilegium. Decima enim pars est Dei & pauperum ejus. Quarto, quia illa subtractio est causa diminutionis divini cultus, qui exercetur per institutos ministros. Unde illorum diminutio esset causa diminutionis sacrificii pro populo, & doctrinæ fidelium. Propterea dicit se Dominus in illa subtractione afflictum & confectum; & hoc est quod dicitur Malach. 3. ubi prius allegatum fuit: *Revertimini ad me, & ego revertar ad vos, dicit Dominus exercituum; & dixistis: In quo revertemur?* Respondet Dominus: *Homo si affligit Deum, quia vos configitis me, & dixistis: In quo configimus te?* Respondet Dominus, *In decimis & primitiis & in penuria vos maledicti estis, & me vos configitis gens tota*: Glossa ve-
„ ro super illo, *Configitis*, dicit: Tempore
„ Esdræ tanta fuit fames, ut multi pro pe-
„ nuria filios & filias vendentes, & frumen-
„ ta ementes, levitis decimas non solverent;
„ qui etiam fruges in horreis congesserant,
„ pro magnitudine pretii decimas non sol-
„ vebant. Unde compulsi ministri templi,
„ fugerunt unusquisque in regionem suam.
„ Ideo dicit Dominus se in suis afflictum &
„ non accepisse decimas. Hæc ibi.

Auditis quomodo decimæ non sunt puræ eleemosynæ, immo sunt debitæ, & ad hoc nunc tendit mea intentio. Unde si quis non absolvitur a debito, pro hoc quod creditor malus efficitur malitia personali, non fit populus deobligatus a decimis, quas debet sacerdotibus bonis, si illi efficiantur mali malitia personali. Malitiam autem personalem dixi, malitiam ex inordinata voluntate procedentem, non corrumpentem fidem aut bonos mores per malam doctrinam, & alios illo modo non inficientem, nec rempublicam ex intentione turbantem. In positione autem allegavi multa originalia beatorum Augustini, Hieronymi, Chrysostomi, ad ostendendum quomodo malis sunt bona debita ministranda & eleemosynæ; ex quo sequitur bene, quod si eleemosynæ sunt malis ministrandæ, ergo & debita hæc pro nunc de debito decimarum malis sacerdotibus debitarum, dicta sunt malis, scilicet malitia personali: secus autem si essent infideles, aut sanctos mores per doctrinam malam subvertentes, aut reipublicæ proditores, aut turbatores ex intentione propria.

Accedo ad materiam indulgentiarum. Est ergo tertium dictum opponentis de indulgentiis. Circa hoc multa dixit, descripsit no-

men

ANNO CHRISTI 1433.

men indulgentiæ, distinxit quadruplicem modum remissionis. Et quia vocat indulgentias remissiones, aliquando concessiones, potest etiam quadruplex modus indulgentiæ assignari, conformiter ad remissionem, secundum eum quadruplicem; scilicet authenticam, subauthenticam, ministerialem, & aliam omnibus competentem, quæ dicitur remissio offensæ. Posuit circa ista septem dicta de idoneitate suscipientium indulgentias seu remissiones, quæ quia nolo improbare, perfunctorie transeo: sed de istis indulgentiis non loquuntur doctores communiter, dum tractant materiam indulgentiarum. Nam istæ cum sint remissio culpæ, aut per modum authenticitatis aut subauthenticitatis aut ministerii sunt ad sacramentum poenitentiæ pertinentes; illæ vero de quibus doctores loquuntur, non pertinent ad illud. Nam non sunt remissio culpæ, sed poenæ debitæ. Unde indulgentia, ut de ea tractatur a doctoribus, est relaxatio poenæ debitæ; & quoniam tractantes hanc materiam dicunt, quod ex quo divina justitia infringi non potest, & iste, cum indulgentia datur, est debitor poenæ, oportet quod solvat, aut alius pro eo; quod fit cum merita Christi & sanctorum & ecclesiæ Catholicæ, per eum qui super hoc constitutus est, isti applicantur. Antequam ultra progrediar ad id quod mihi objicit, quod male sibi imposui, dum dixi, quod ponebat indulgentias in lege Domini non esse fundatas, & peregrinationes per homines inventas, esse superstitiosas, idololatriam sapientes, & cleri avaritiam nutrientes, cum tamen, ut inquit, non sic posui. Recitentur hæc verba opponentis in forma, ut in sua positione posuit, & in suis replicis dicit; ubi ego posui fictas & venales absolutiones a poena & culpa, & indulgentias in lege Domini non fundatas, ibi respondens dicit, me posuisse in sententia, quod absolutiones a poena & culpa sunt fictæ, & indulgentiæ non sunt in lege Domini fundatæ; apparet mihi, quod non male recitavi dicta tua ad suam intentionem. Nam ipse, quantum ex dictis suis accipere valeo, tacet quod indulgentiæ, secundum communem formam traditionis earum, dum dantur visitantibus talem ecclesiam, & manus porrigunt adjutrices vere poenitentibus & confessis, &c. certi dies indulgentiæ, non sunt in lege Domini fundatæ; immo ex quo fit mentio de dando aliquid, reputat quod sunt venales, & hoc est tertium dictum ejus. Ita de absolutionibus a poena & culpa, dicit quod illo modo, quo dantur communiter a summis pontificibus, sunt fictæ & venales & forisfatæ, pro eo quod interdum in aliquibus litterarum fit mentio de largitione bonorum suorum, cum dicitur in effectu, quod dantes de bonis suis ad tale vel tale opus, plenam suorum peccatorum & poenarum pro peccatis debitarum consequentur remissionem. Quia igitur suam intentionem talem novi ex scriptis suis, bene dixi, quod ponebat indulgentias in lege Domini non fundatas, nec intellexi de indulgentiis, ut sunt remissio culpæ, de quibus plura dicit, nec sic sibi volui imponere: sed de illis, quæ sunt relaxatio poenæ, & quæ fun-

A dantur super thesauro infinito ecclesiæ, proveniente ex merito Christi principaliter, & fidei formatæ ecclesiæ ac meritis sanctorum, quæ supererogarunt ultra debitum. Loquendo de illis, dico quod dicit eas non esse in lege Dei fundatas. Nam loqui de illo thesauro, reputat fictum quid, sicut loqui de vacuo extra mundum. Absolutiones etiam illas, de quibus nunc, eo quod fit mentio de aliquid dando, dicit venales & fictas. Peregrinationes autem ad aliquem locum, ut quis informetur de fide aut aliis pertinentibus ad salutem, laudat; sed illas quæ fiunt ad honorandum loca sancta, basilicas martyrum, ad adorandum cum oblatione candelarum & genuflexione, reprehendit, & dicit eas superstitiosas, idololatriam sapientes.

B Litteras fraternitatum reprehendit multum, modo quo dantur communiter a fratribus, puta quod talem vel talem faciunt participem bonorum suorum, missarum, vigiliarum, jejuniorum, studiorum & ceterorum bonorum; quia, ut dicit, dantur sub spe lucri, & multa circa hoc dicit.

Circa ista placet mihi quod indulgentia, quæ est remissio culpæ, sit vera indulgentia. Fateor quod circa peregrinationes interdum & sæpe contingant abusus in vagatione effrænata & excessibus multis. Item, quod in concessione litterarum fraternitatum possunt multa peccata contingere ex inordinata af-

C fectione concedentium eas, aut petentium. Nihilominus tamen indulgentiæ sunt licitæ, & in lege Dei fundatæ, prout indulgentia dicit relaxationem poenæ debitæ: & fundantur super illo thesauro meritorum Christi, &c. Hic autem thesaurus meritorum fundari potest super isto Zachariæ 9. *Tu quoque sanguine testamenti tui emisisti vinctos de lacu, in quo non est aqua.* Si Dominus emisit vinctos de lacu, præservat quosdam, ne mittantur in lacum, per quem intelligitur pars inferni, limbus patrum, extra quem Dominus vinctos tunc posuit, & purgatorium, a quo per applicationem meritorum suorum ab habente potestatem præservantur.

D Item in illo ad Romanos 5. *Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum* Jesum Christum. Si justificati jam pacem habemus cum Deo, quid ergo dicit, pacem habeamus ad Deum, nisi quia adhuc poena solvenda est, quæ per applicationem meritorum Christi est soluta, ut pacem habeamus ad Deum per Christum? Et paulo post iterum dixit Apostolus: *Si cum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus est, multo magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per eum*; & in illo capitulo multa dicit Apostolus, ex quibus apparet quomodo Christus meruit nobis, & quomodo in eo omnes

E justificantur. Igitur si meritum Christi sit tantum, immo infinitum & pro redemtione infinitorum mundorum, si essent, non est inane fundamentum indulgentiarum. Potestas vero dispensandi hunc thesaurum per papam, universaliter fundatur ibi: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis*, sicut diffuse in positione mea declaravi.

Quod

ANNO CHRISTI 1433.

Quod addidi, quod etsi non esset expressum in sacra scriptura fundamentum, sufficeret auctoritas ecclesiæ, non ex timore feci, sed ex veritate. Nam cum ecclesia in his quæ fidei sunt & concernunt salutem animarum, non possit errare, sufficere debet cuique fideli ejus auctoritas.

Tria debent concurrere ad collationem indulgent.

Dico igitur quod possunt dari indulgentiæ, quæ sunt relaxatio poenæ, tribus concurrentibus; quod sit auctoritas in dante, caritas in suscipiente, & pietas in causa, scilicet vel ad honorem Dei aut utilitatem ecclesiæ; & istis stantibus, papa si dat indulgentias, tenent.

Ad rationes suas respondeo. Ad primam papa dat indulgentias multis, qui sunt præsciti, & hoc papa dubitare habet talibus quod Deus non dat, &c. Dico, indulgentiæ non tenent, nisi sint tria præmissa. Præsciti autem, etsi sint in caritate, secundum præsentem justitiam, saltem, aliqui, non tamen decedunt in caritate, &c. deerit eis secundum prædictorum.

Ad secundam, res corporales, &c. concedo majorem; sed tamen inepte ad propositum assumitur, cum indulgentiæ non vendantur, nec emantur. Esto quod aliquod subsidium tribuatur ecclesiæ. Nam non datur indulgentia pro illo dato corporali, sed pro opere spirituali, scilicet reparatione ecclesiarum vel pontium, aut piorum locorum; & licet temporale interveniat, ordinatur ad spirituale, ut est divinum servitium in ecclesia reparanda fiendum, opus misericordiæ peregrinantibus, quoad pontium reparationes, & aliis justis personis & circumstantiis. Hæc Thomas in 4. di. 20. Concordat Richardus de Media-villa eadem di. 4. Tangit Thomas de repressione inimicorum ecclesiæ, qui pacem ejus perturbant, quod pro illa possunt dari indulgentiæ. Unde si aliquis rex ecclesiam turbet, sive in spiritualibus, sive in temporalibus, potest papa dare indulgentias omnibus ad reprimendum illum concurrentibus. Et quia talibus oportet dare stipendia temporalia, potest poni illa clausula, quod dantibus de suis bonis ad tale opus indulgentia confertur.

Ad tertiam, positis indulgentiis, &c. Respondeo negando consequentiam. Nam papales indulgentiæ requirunt in causa pietatem, & in conferente discretionem. Nam auctoritas requisita exerceri non debet sine discretione, nec evenit talis causa, ut omnibus omnia debita relaxet, nec potest evenire possibili morali, quod est juris, & secundum quod res humanæ contingunt. Præterea cum secundum Apostolum non sit data potestas in destructionem, sed in ædificationem: sic debet sua uti potestate papa, ne quid nimis & inordinate fiat, atque immoderate. Unde quicquid ligat aut solvit in terris, clave non errante, ligatum aut solutum est in cœlis. Si aliter faceret, secus est: ideo non potest totum purgatorium evacuare de lege communi.

Non dico, ut opponens dixit, quod papa det indulgentias dum impugnatur, aut pecunia indiget, si de persecutione personali loquitur; sed si impugnatur ecclesia, cujus ipse est universalis pastor, dat indulgentias.

A Non est etiam putandum, quod ut pecuniam recipiat, det indulgentias; & si faceret, peccaret graviter, nec tenerent; quia nec esset caritas in recipiente, nec pietas in causa.

Ex dictis patet solutio rationis additæ ibi, per quam probare vult, quod papa teneatur omnibus dare indulgentiam plenariam; & arguit sic: Potens relevare, &c. Dico ad assumtum quod est verum, & maxime cui ex officio incumbit. Sed papa sine causa pia, quæ honorem Dei aut ecclesiæ respicit, non debet dare indulgentias, & si det, non tenetur. Item per indulgentiam non liberatur quis a morte spirituali, sicut de indulgentia loquimur, sed solum a pœna

B restante solvenda, non autem a peccato. Unde magis ratio ista contra facientem currit, qui concedit indulgentias, quæ sunt remissio a culpa, solvat igitur illam. Nec dicantur indulgentiæ venales, si conditio aliquid dandi apponatur. Semper enim illud est pro causa pia, aut eleemosyna, aut alia utili ecclesiæ, aut ad honorem Dei.

Ut autem de cetero placeat magis sobrie loqui de summo pontifice, adducatur in medium auctoritas Cyrilli in libro thesaurorum. „ Ait enim sic: Dedit Dei Filius Petro plene & perfecte claves regni cœlorum; „ quoniam, sicut ipse accepit a Patre, dux „ & sceptrum ecclesiæ gentium, ex Israel

C „ egrediens, super omnem principatum & „ potestatem, & super omne quodcumque „ est, ut in nomine ejus genua cuncta curventur, pleniffimam potestatem: sic & „ Petro & ejus diadochis, hoc est successoribus, non minus, sed plenissime commisit, & coram apostolis & evangelistis, loco sui, ipse caput ecclesiæ, in medio eorum statuit, quatenus ipsi in evangeliis & „ epistolis mundo huic prædicando, ecclesias & prælatos ordinando, scriberent quæ „ a Domino audierunt & receperunt, affirmantes in omni doctrina Petrum loco „ Domini & ejus ecclesiam in omni loco, „ in omni capitulo & synagoga, in omni

D „ electione & affirmatione, & quicquid solvendum & statuendum foret, ipsius auctoritate approbarent, ipsum vocans Cepham, hoc est caput. „ Multa pulcherrima ponit, inter quæ gratia brevitatis emitto, ecclesiæ plenissimam potestatem Petro & successoribus concessam, quibus omnis particularis persona curvare genua debet, ut Petro. Modum igitur ponat quisque ori suo, ut non libere in contumelias prorumpere præsumat.

Quartum dictum adversarii.

Quoad litteras fraternitatum dicit, quod fraternitas, quæ est societas credentium, in fide & caritate est facta & bona: secundum illam alter pro altero orat, alter alteri debitor est; istud & supponens, & ea

E quæ circa illam dixit non nego: sed ex scriptis suis traho quartum dictum. Litteræ fraternitatum, quæ non dantur nisi sub spe lucri aut confoederationis illicitæ, reprehendendæ sunt; quoad hoc, quod mala intentio interdum concurrit, non adversor opponenti: sed arguit mihi quod intendit etiam formam illarum reprobare, per quam fratres faciunt alios participes suorum bonorum

rum spiritualium, orationum, jejuniorum, &c. & ad hoc tendunt suæ rationes; & in hoc non secum concordo; & ostendo quod forma illarum jam dicta non est reprobanda. Orationes & suffragia ecclesiæ non sunt ad modum luminis aut doctrinæ, ut dixit Præpositivus, sicut narrant antiqui doctores theologi, & Thomas, Bonaventura, Durandus, & Richardus. Nam lumen modo naturæ se communicat omnibus æqualiter secundum se, non autem sic suffragia; ideo quia fiunt ab agente secundum intellectum, hinc est quod duplicem valorem habent, unum ex radice caritatis, alium ex parte intentionis facientis. Primo valent tantum omnibus quantum uni. Nam caritas facit omnia communia; & hunc respectum videtur habere opponens, considerans quod caritas non quærit quæ sua sunt. Propterea multitudini credentium erat cor unum & anima una; nec quisquam quod possidebat suum esse dicebat. Secundo modo plus valent uni quam aliis, si intentio orantis aut aliquod bonum facientis feratur in unum plus quam in alios. Hoc probo sic: fructus operis, cujus operans est Dominus, & qui totus cedit in utilitatem operantis, nisi in alium transferatur, non prodest ex parte intentionis, nisi ei ad quem operans dirigit suam intentionem; cujus causa est quia intentio est vehiculum illius fructus; ergo quoad hoc, suffragia illi soli prosunt pro quo fiunt. Sic arguit Thom. in 4. dist. 45. sic Richardus, sic Bonaventura satis concordat, ita Godefridus de Fontibus in suis quodlibetis. Secundum hunc valorem cursum habent litteræ fraternitatum, quia per eas declarant se fratres intentionem in suis orationibus dirigere quibus concedunt.

Ad rationes advers. contra litteras fraternitat.

Ad primam rationem opponentis, cum arguit, ex quo fratres supponunt, &c. Placet mihi quod sola concessio coram Deo sufficit, nec litteram habere necesse est: tamen satisfacit desiderio simplicium; & si fiat absque fraude & dolo, non nocet.

Ad secundam, sicut dixi de indulgentiis, quod non prosunt nisi existentibus in caritate, sic nec suffragia. Unde quod personæ quibus conceduntur participabunt post mortem, intelligitur, si caritate uniantur cum orantibus.

Ad tertiam, distinguo duplicia suffragia; quædam sunt privata, quædam communia. Privata facta a privatis, in secreto fieri dicuntur, si non quæratur laus propria, sed Dei, & desideret faciens non videri, esto quod videatur; & e contra si clauso ostio optet videri & laudem, jam palam fieri dicitur. Communia in patulo fieri habent, talia videntur opera fratrum, specialiter unius conventus. Nam si ab aliquo particulari litteræ dentur, intelligantur ex suppositione, scilicet si aliquid Deo placitum orando, jejunando, &c. fecero, participem te horum facio.

Ad quartam, quod fratres orantes duplici modo considerari possunt. Uno modo, ut personæ privatæ: sic magna debent humilitate fulgere, & recumbere in regno eccl. militantis in novissimo loco. Ita & a.. quibus partes a.., ut gerentes vices ecclesiæ hoc modo, quia

A in facie ecclesiæ orationes communes faciunt, non se reputando, sed illam Christi immaculatam sponsam, cujus vice faciunt, extollendo, hoc modo participes alios facere possunt suarum orationum.

Ad quintam, illam tangit difficultatem: si orationes & suffragia facta per malos prosint aliis. Ad quod Thomas in 4. dist. 41. dicit quod ibi duo considerari possunt; unum est opus operatum, ut est sacrificium altaris, & illud ex se efficaciam habet, sicut & omnia sacramenta novæ legis. Aliud opus operans, & hoc dupliciter considerari potest; uno modo, ut est ejus, & sic oratio peccatorum non est meritoria, quia Johan. 9. *Scimus quod Deus peccatores non audit.*
B Alio modo ut fit in facie ecclesiæ, & vice ejus, & quia ille facere intelligitur cujus vice fit, ut dicit Dionysius; hoc modo oratio peccatorum est meritoria, quia ecclesia semper est Christi dilectissima: vel etiam ut fit ab aliquo, ut instrumentum alterius, & adhuc quia illud principaliter fit ab illo cujus directione aut præcepto aut ordinatione fit; adhuc valebit oratio peccatorum, si principalis institutor sit Deo gratus, ut patet in eleemosyna data a bono domino per manum mali servi. Per hoc patet solutio rationis.

Ad sextam, dico ex datis ab opponente, quod communicare ex auctoritate merita,
C non competit puro homini, sed hoc facere ministerialiter potest ei competere, & in hoc non usurpant fratres quod est Dei proprium, nec Deum blasphemant. Quod autem dixit opponens rationes meas concludere de prima fraternitate solum, quæ fundatur in caritate, ostendo quod non omnes arguunt de illa, sed aliqui de ista secunda arguunt. Augustinus namque in pluribus auctoribus allegatis, petit adjuvari orationibus, & se orantibus commendat. Sed non est opus petere adjutorium orationum ex hoc quod valorem habent ex parte caritatis; quia tum caritas facit omnia communia ex hac parte, videlicet æque non petenti sicut
D petenti; dum tamen conjuncti sint vinculo caritatis. Petiit ergo ea parte qua valorem habent ex intentione facientis, & in hoc fundatur secunda fraternitas, de qua litteræ fraternitatis intelliguntur; ideo non solum Augustinus, sed Ambrosius, sed Gregorius, Anselmus, & alii multi suffragia aliorum postulasse leguntur.

Quintum dictum de peregrinationibus est in effectu, quod peregrinationes, quæ fiunt ad honoranda loca sancta, basilicas martyrum, & sanctorum reliquias adorandas, cum oblatione candelarum, aut aliarum rerum, & genuflexione, reprehendendæ sunt tamquam superstitiosæ, idololatriam sapientes;
E cujus oppositum dico, cum scriptura veteris & novi testamenti, cum doctoribus sanctis Hieronymo, Augustino, Gregorio, Cassiodoro, cum concilio generali Gangrensi, quorum auctoritates & dicta diffuse in positione mea recitata, peto haberi hic pro repetitis. Subjungo tamen aliqua de dictis beati Hieronymi in duabus epistolis ad Riparium presbyterum contra Vigilantium hæreticum. In
» prima enim dicit: « Acceptis primum litteris

Quintum dictum adversarii de sanctor. reliquiis.

ANNO CHRISTI 1433.

„ teris tuis non respondere superbiæ est, respondere temeritatis. De his rebus interrogas, quæ & proferre & audire sacrilegium est. Ais Vigilantium os foetidum rursum aperire, & putorem spurcissimum contra sanctorum martyrum proferre reliquias, & nos, qui ea suscipimus, appellare temerarios & idololatras, qui mortuorum hominum ossa veneramur. Non autem dico martyrum reliquias, sed ne solem quidem & lunam, non angelos, non archangelos, non Seraphim, non Cherubim, & omne nomen quod nominatur in præsenti sæculo & futuro, colimus & adoramus, ne serviamus creaturæ potius quam creatori. Honoramus reliquias martyrum ut eum cujus sunt martyres adoremus. Honoramus servos, ut vel honor servorum redundet ad Dominum. „ Post aliqua subdit: Si non sunt honorandæ sanctorum reliquiæ, quomodo legimus: *Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus*? si ossa eorum polluunt contingentes, quomodo Helisæus mortuus mortuum suscitavit, & dedit vitam, quod juxta Vigilantium jacebat immundum. Ergo omnia castra Israelitici exercitus & populi Dei fuere immunda, quia Joseph & patriarcharum corpora portabant in solitudine & ad sanctam terram immundos cineres, pertulerunt?

Dicet mihi quis: non reprehendimus honorare reliquias martyrum, quia immundæ sunt, aut immundos contingentes faciunt: sed dico quod non licet colere eas, ut modo fit. Profecto ita dicebat Vigilantius, ut recitat beatus Hieronymus in altera epistola contra eumdem. “ Quid, inquit, necesse est tanto honore non solum honorare, sed sed etiam adorare illud nescio quid, quod in modico vasculo transferendo colis? Quid pulverem linteamine circumdatum adorando oscularis? prope ritum gentilium videmus sub prætextu religionis introductum in ecclesiis, sole adhuc lucente, moles cereorum accendi, ubicumque pulvisculum nescio quid in modico vasculo pretioso linteamine circumdato, osculantes adorant. Magnum honorem præbent hujusmodi homines beatissimis martyribus, quos putant de vilissimis cereolis illustrandos, quos Agnus, qui in medio throni est, cum omni fulgore majestatis suæ illustrat. „ Hæc verba Vigilantii. Contra illud Hieronymus: “ Quia Vigilantius videtur velle vivos non mortuos coli debere, infert: Ergo sacrilegi sumus, quando apostolorum basilicas ingredimur. Sacrilegus fuit Constantinus imperator, qui sanctas reliquias Andreæ, Lucæ & Timothei transtulit Constantinopolim, apud quos rugiunt dæmones, & habitatores Vigilantii illorum se sentire præsentiam confitentur. Sacrilegus & nunc Augustus Arcadius, qui ossa beati Samuelis longo post tempore de Judæa transtulit in Thraciam. Mortuos illos suspicaris, ideo blasphemas. Sed lege evangelium: *Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, non est Deus mortuorum, sed vivorum*. Si ergo vivunt, honesto juxta te carcere concludantur. „ Et ibi multa dicit, ostendens quomodo sancti in patria orant pro nobis, & quod si multa in vita fecerunt utilia hominibus, adhuc magis modo, cum sunt cum Deo in coelis regnantes. Allegat de Moyse, de Paulo & de Stephano, de cereis & luminaribus, quod liceat ea offerre, licet non illa simplicium intentione, qua quidam offerunt, scilicet ad honorem martyrum, quasi indigeant; dico ego; & hoc consonat sequentibus; sed ex devotione offerentium, sic sanctos volentium honorare. Ita dicit Hieronymus Vigilantio: Quid inde perdis? scilicet ex illa oblatione causabantur quondam apostoli, quod periret unguentum: sed Domini voce correpti sunt; neque enim Christus indigebat unguento, nec martyres lumine cereorum; tamen illa mulier in honorem Christi hoc fecit, devotioque mentis ejus recipitur, & quicumque accendunt cereos, secundum fidem suam habent mercedem.

Ad hoc quod idololatriam hoc sapere dicitur, respondet Hieronymus: „ Quia quondam colebamus idola, nunc Deum colere non debemus, ne simili videamur cum idolis honore venerari? illud fiebat idolis, idcirco detestandum: hoc fit martyribus, & ideo recipiendum est. Nam & absque martyrum reliquiis per totas Orientis ecclesias, quando legendum est evangelium, accenduntur luminaria jam sole rutilante, non ad fugiendas tenebras, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. Unde & virgines illæ evangelicæ semper habent accensas lampades, & apostolis dicitur: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris*, ut sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur de qua in psalmo: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis*. „ Itaque propter tria Hieronymus dicit quod cereos coram reliquiis martyrum accendere licet. Primum propter devotionem orantis in honorem sanctorum quorum sunt reliquiæ. Secundum ad ostendendum signum lætitiæ spiritualis. Tertium ad repræsentandum internum lumen fidei, quod est in adorantibus. Subinfert Hieronymus. Malefecit ergo Romanus pontifex, quod super mortuorum Petri & Pauli secundum nos ossa veneranda, secundum te, loquor Vigilantio, pulvisculum, offert Domino sacrificia, & tumulos eorum Christi arbitratur altaria? Et non solum unius urbis, sed totius orbis errant episcopi, qui cauponem Vigilantium contemnentes, ingrediuntur basilicas Martyrum? Quasi dicat, non errant, non malefaciunt. Plena est hæc epistola pulcherrimis rationibus & persuasionibus ad hoc propositum, & ad alia quæ Vigilantius circa cultum reliquiarum detestabatur. Ad illam volentem instrui remitto.

Ex quo infero, quod si licet colere, venerari, & adorare reliquias sanctorum martyrum, licet causa hujusmodi ad ecclesias peregre proficisci; ideo peregrinationes ad adorandum reliquias non sunt damnandæ, dum tamen fiant cum debitis circumstantiis. Revera non ignoro multos excessus interdum committi ab aliquibus: sed non ideo peregri-

grinatio est reprehendenda, sed abusus. Non est pecunia dicenda mala, si aliquis ea male utatur. De cetero arguatur mala voluntas & malus usus sive abusus, non ipsa peregrinatio, quæ sancta est, si ad venerandos sanctos, quorum reliquiæ visitantur, hoc fiat.

Nec moleste ferat opponens, quod dico eas adorandas, quia secundum doctores, exhibitio honoris ratione sanctitatis, adoratio est. Et sicut est multiplex modus sanctitatis, ita multiplex modus adorationis, scilicet latriæ, quæ soli Deo per se debetur; yperduliæ, quæ ratione alicujus excellentiæ finitur, ut Mariæ, in quantum est Mater Dei; duliæ ratione sanctitatis, qui convenit ceteris sanctis: immo in scriptura sæpius legimus homines alios viventes adorasse. Ut Jacob Esau Gen. 33. ut David Jonatham 1. Reg. 20. & in valde multis passibus. Si peccatoribus adoratio ratione alicujus superioritatis data est, & non culpantur facientes, cur non licebit sanctorum reliquias beata immortalitate fruentium adorari? Quod dicitur periculum esse propter simplices, qui istas adorationes discernere nesciunt, dico quod instruantur; & melius est hoc fieri, quam negare, propter periculum, quod sanctum est. Nam multa condemnare oporteret, si periculum attenderemus, quod ex abusu exurgere solet.

Ad rationes meas de peregrinationibus in veteri testamento ter in anno ad templum quod erat Jerosolymis,, & quod Christus hoc observans sic peregrinatus est, quod erat etiam illud præceptum observatum a quibusdam gentibus, &c. Dixit quod Christus ista extinxit, dum dixit mulieri Samaritanæ Johannis 4. *Mulier crede mihi venit hora & jam est, quando nec in monte hoc, nec Jerosolymis adorabitis patrem, sed venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabunt in spiritu & veritate.* Jam respondi, quod per hoc peregrinationes non evacuavit, sed tantum ceremonias veteris legis, quæ in templo Jerosolymis observabantur: quoniam quæ tunc corporaliter fiebant, nunc in spiritu & veritate observantur. Sed quia non replicavit contra hoc, ideo nihil plus dico. Cum opponente autem meo non discordo in hoc quod laudat peregrinationes, quibus itur ad audiendum verbum Dei, & sanctorum virtutum informationem, nam & illas ego ipse laudo.

Postremo circa imagines venerabiles pono sextum dictum ejus, quod ex scriptis suis traho. Imagines pictæ vel sculptæ non sunt adorandæ; & dico de pictis aut sculptis ad differentiam vivarum imaginum, quas magis vult venerari; vocat istas pictas imagines, &c. statuas; dicit de eis quod populus spiritum Jesu non habens, exhibet eis magnam reverentiam & honorem cum genuflexione, candelarum accensione & hujusmodi, & hæc sibi non placent. Nam dicit: Populus Dei spiritum Jesu non habens, tangit quomodo dæmon potens est in talibus imaginibus Christi & sanctorum, quæ sunt in templo, ut domo Dei, dementare homines, qui abundant non fide viva, sed mortua, & quod tales qui faciunt imagines, assimilantur Aaron effoeminato, qui timore populi fecit vitulum conflatilem, & Jeroboam qui fecit vitulos aureos, ut populus non adoraret ultra in Jerusalem. Et quod si præsepe Domini sit adorandum propter habitudinem illius ad Christum, magis esset adorandus asinus quem Dominus equitavit, in habitudine ejus ad eum. Fateor quod non sunt idola colenda & simulacra, hoc enim scriptura prohibet & ratio; modo quo ab idololatris dorabantur; quoniam illi putabant, in eis aliquid esse numinis, putabant eas habere rationem vel intellectum & sensus. Unde aures ad audiendum, oculos ad videndum formabant. Ideo Dominus Exodi 20. prohibet sculptilia fieri, cum ait: *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem quæ est in cœlo desuper, & quæ est in terra deorsum.* Et apostolus de idolo dixit, quod idolum nihil est. Remigius autem hoc sic „ exponit: idolum videtur imaginem homi„ nis habere, & non est homo: Videtur „ imaginem alicujus bestiæ habere, & non „ est bestia: Videtur aures, oculos & na„ res & os habere: sed ideo nihil est quia „ non audit, non videt, non olfacit, non „ loquitur, dicitur homo esse, non est ho„ mo. Dicitur Deus esse, non est Deus. „ Ideo nihil est, quia id quod dicitur non „ est. Sed Christiana religio imagines Chri„ sti admittit, quia Deus factus est homo. „ Ante incarnationem pingi non poterat, „ potest autem post per lineamenta corpo„ ris humani Christi figura repræsentari. „ Admittit etiam imagines B. Virginis Ma„ riæ, sanctorum apostolorum, martyrum, „ confessorum, virginum & electorum, quos „ in celebri memoria haberi disposuit; quas „ in reverentia fidelium devotio habere vo„ luit, ut simplicibus essent memoriale per„ petuum, sicut libri & literæ seu alphabe„ tum, sapientioribus autem essent, ut ad de„ votionis eorum excitativum, nempe * Segnius irritant animos demissa per aures, quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus. Tardius enim audita quam visa movent.

* Horta. tius de art. Poet.

Igitur quod sint conservandæ non destruendæ, exemplis & auctoritatibus ostendo.

Refert Sigibertus in sua historia, quod sub anno Domini 714. Judæus quidam maleficus, promittens Gizid Saracenorum regi, eum ultra 40. annos imperaturum, suadet ut in toto regno suo Dei sanctorumque imagines deponi edicat, qui spe regnandi seductus, edictum proponit. Ipse tamen mox obiit. Hæc ille.

Dicitur in chronica Martini, quod cum Leo imperator imagines in civitate Constantinopolitana igne cremari jussisset, Gregorius secundus, qui fuit 91. Pontifex, eumdem Leonem anathematizavit. De quo memoratus Sigibertus dicit: „ Gregorius synodum 93. episcoporum Romæ congregat, „ & venerationem sanctarum imaginum con„ firmat, earumque violatores generali sen„ tentia anathematizat. Idem auctor dicit „ de Stephano papa 92. Quod venerationem „ sanctarum imaginum confirmat, earum „ violatores anathematizat. Refert idem „ quod Constantinus Imperator filius Leonis, „ de quo ante, omnino a Deo aversus, vi„ rum sanctum Stephanum per 40. annos inclu-

„ clusum, etiam gentilibus reverendum, a-
„ mara morte martyrizavit, omnes sibi sub-
„ jectos coegit super S. Crucis lignum, ne
„ aliquam Dei sanctorumque ejus venera-
„ rentur imaginem. Et quod hoc sit tyran-
„ nis, patet ex hoc quod sequitur: Nec sub alicujus gentilis persecutione plures quam sub hoc martyrizati sunt.

Item, idem sub anno Domini 772. ait: „ In præsentia Pipini regis inter Græcos & „ Romanos celebratur synodus de sancta „ Trinitate & sanctorum imaginibus. Adria- „ nus Romæ præsidet. Hic ad comprimen- „ dam rabiem hæreticorum imagines Dei & „ sanctorum execrantium nimis laboravit, „ & libro adversus eos edito, multis scrip- „ turarum inductionibus roborato, errores „ eorum infirmavit. Idem auctor ait, quod sub anno 788. instantia Tarasii patriarchæ Constantinopolitani & Adriani papæ secundo apud Niceam universalis synodus 350. episcoporum congregatur, in qua fides catholica in præsentia Irenes & filii ejus cunctorum subscriptione roboratur, & hæresis execrantium imagines Dei in perpetuum abdicatur.

Præterea Damascenus in quarto suarum sententiarum c. de imaginibus ait: „ Fertur „ autem quædam historia, quod Dominus „ Abgaro regi, qui pictorem miserat ima- „ ginem Domini figurare, similiter neque- „ unte pictore propter coruscantes a facie „ ejus claritates, ipse vestigium propriæ fa- „ ciei divinæ & vivificæ superimponens in „ vestimento illius, sui ipsius imaginem as- „ trinxisse, & ita cupienti Abgaro misisse. Hæc Damascenus; rationem autem institutionis sanctarum imaginum Gregorius in registro tangit ita dicens: „ Quod legenti- „ bus scriptura, hoc idiotis præstat pictu- „ ra cernentibus, quia in ista ignorantes „ vident quid sequi debeant, in ipsa legunt „ qui litteras nesciunt. Unde præcipue gen- „ tibus pro lectione pictura est. Hæc ille. Et hoc consonat dicto Damasceni in suo 4. cap. de sanctis imaginibus: sic dicentis: Quia „ vero non omnes noscunt litteras, neque „ lectioni vacant, patres excogitaverunt „ velut quosdam triumphos in imaginibus hæc „ describere ad velocem memoriam; qua- „ propter multotiens non secundum mentem „ habentes Domini passionem, imaginem „ crucifixionis Christi videntes & salutaris „ passionis in rememorationem venientes, „ procidentes adoramus. Hæc ille. Item Ezechiel jussus est pingere transmigrationem Jerusalem, ut populus videns, sensibilibus formis moveretur eam futuram cognoscere, & fidem dare prophetis. Nam 12. cap. ejusdem dicitur: *Tu ergo fili hominis, fac vasa transmigrationis, & transmigrabis per diem coram eis*. Ibi Hieronymus in commentario lib. 3. „ Quia ergo oculos habent ad „ videndum & non vident, aures ad au- „ diendum & tua verba contemnunt, doce „ eos per imaginem atque picturam, & sche- „ matibus ostende corporis, ut venturam „ captivitatem non solum auditu, sed & o- „ culis recognoscant. Hæc Hieronymus. Patet ex hoc quod imago ad imitandum est inventa, & fortius monet quam scriptura aut verba.

Ut autem appareat Deum aliqua sancta loca plus aliis honorare & imagines haberi in reverentia, duo testimonia proferantur, unum ex historia tripartita, alterum ex historia ecclesiastica, ex quibus monstratur Deum specialius in uno loco quam alio, aut in unius imaginis præsentia operari quam alterius. Refert Cassiodorus lib. 6. historiæ tripartitæ c. 43. quod Judæi acceperunt potestatem sub Juliano apostata reædificandi templum Jerosolymis in odium fidei: tamen venti, terræmotus & ignis de cavernis terræ exiliens, prohibuit. Unde sic dicitur ibi: „ Cumque gipsi & calcis multa modiorum „ millia congregassent, scilicet Judæi, vis „ magna ventorum repente respirans, tem- „ pestates atque procellæ subito factæ, „ quicquid congregatum fuerat disperse- „ runt. Adhuc autem vesanientibus eis, & „ nequaquam divina longanimitate correptis „ maximus primo terræmotus factus est, „ & quisquis non fuerat mysteriis divinis „ imbutus, vehementer attritus est, &c. ut „ ibi. Eusebius vero in 7. lib. ecclesiasticæ historiæ c. 15. narrat, quod mulier curata a fluxu sanguinis per Christum, in domo sua, in urbe Cæsareæ Philippi, erexit imaginem æream ad modum viri fimbrias in vestimento habentis, quæ repræsentabat Christum: fecit & alteram ad genua provolutam coram illa, ipsam mulierem figurantem, & ibi dicitur quod cum herba crescit, quæ nullam habet ex se sanandi virtutem, cum ad imaginem crescit, post tactum illius omnes morbos languoresque comprimit. Verba in forma dimitto causa brevitatis. Ibi quærantur, quod utique, si imagines essent abjiciendæ, Deus fieri non permitteret. Sed nescio fortasse si dicetur hoc opus esse dæmoniorum sic ludificantium homines. Sed contra, quoniam doctor Eusebius vetus pater, non narrat hoc tamquam ludificationem, sed tamquam miraculum.

Quod si quis imagines Christi & sanctorum non debere permanere iterum affirmat, audiat decretum 8. synodi Constantinopolitanæ, factum in actione 8. Ibi sic dicitur: „ Quoniam oportet nos majorum nostrorum „ statuta immoto mentis intuitu conserva- „ re, & in omnibus SS. Patrum semper dog- „ mata venerari: definimus de sacris & re- „ verendis imaginibus Domini nostri Jesu „ Christi ejusque semper virginis genitricis „ Mariæ omniumque sanctorum, qui Deo „ ab Abel justo placuisse creduntur, quæ „ ecclesia sancta in universo orbe diffusa an- „ tiquitus accepit, quæque sedis apostolicæ „ præsules eis decreverunt ac statuerunt il- „ libata persistere atque intemerata manere. „ Quapropter Johannem quondam Constan- „ tinopolitanum & sequaces ipsius, qui eas „ frangendas atque calcandas esse ore pol- „ luto asseverant, quamdiu de his nobiscum „ non senserint, & juxta SS. pontificum „ Romanorum decreta & aliorum catholi- „ corum patrum instituta non sapuerint, „ sancimus eos a Christo & ab ecclesia ca- „ tholica atque apostolica anathema. Forte dicet quis quod maneant, non nego; sed quod sint adorandæ, non video. Ad quod confutandum sufficit mihi etiamsi nulla ante fuis-

fuisset allegata auctoritas, decretum sanctæ synodi Constantinopolitanæ 8. editum actione 10. ubi sic dicitur. Sacram imaginem „ Domini nostri Jesu Christi & omnium liberatoris & salvatoris æquo honore cum „ libro sanctorum evangeliorum adorari decernimus. Sicut enim per syllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, salutem consequimur omnes: ita per colorum imaginariam operationem & sapientes & idiotæ cuncti ex eo quod in promtu est perfruuntur utiliter: Quæ enim in syllabis „ sermo, hæc & pictura, quæ in coloribus „ est prædicat & commendat: & dignum est „ ut secundum congruentiam rationis & antiquissimam traditionem, propter honorem „ qui ad principalia ipsa refertur, etiam derivativæ iconæ idest imagines honorentur & adorentur æque ut sacer sanctorum „ evangeliorum liber, atque typus pretiosæ „ crucis. Si qui ergo non adorat iconam Salvatoris Christi, non videat formam ejus, quando venerit in gloria paterna glorificari & glorificare sanctos suos; sed „ alienus fit a communione ipsius & claritate. Similiter autem & imaginem intemeratæ matris ejus & Dei genitricis Mariæ, insuper & iconas sanctorum angelorum depingimus, quemadmodum eos figurat verbis divina scriptura, sed & laudabilissimorum apostolorum, prophetarum, „ martyrum & sanctorum virorum simul & „ omnium sanctorum, & honoramus & adoramus, & qui se sic non habent, anathema sint a Patre & Filio & Spiritu Sancto.

De adoratione crucis & imaginis Christi hominis patientis in ea, vide Augustinum supra in positione fol. 17. *in originali in margini inferiori*.

Quod si causa informationis quæris: Quomodo possum imaginem adorare, cum sit lignum, æs aut alia materia? Respondeo, secundum duplicem viam. Prima est Thomæ & multorum sequentium eum in 3. declarantis quomodo est unus motus, qui est a termino a quo per medium, & in termino ad quem, unus scilicet secundum formam. Nam est eadem forma fluens secundum essentiam in medio & termino ad quem, quamvis differens secundum esse; & ita est eadem intentio venerantis seu adorantis transiens per imaginem usque ad prototypum, hoc est exemplar; ideo fundat quod eadem adoratione adoratur imago, & id cujus est imago exemplar ut quod, & sicut terminans motum adorationis, imago ut medium per quod, & tamquam vehiculum intentionis adorantis; & huic modo dicendi decretum synodi Constantinopolitanæ videtur consentire, cum dicit propter honorem, qui ad principalia ipsa refertur etiam derivative, iconæ honorentur & adorentur.

Altera via tenet, quod eis non debet adoratio exhiberi, sed ad præsentiam eorum adorantur illi, quorum sunt imagines. Unde Robertus Holcot super 1. Sapientiæ 13. *Infelices autem sunt, & inter mortuos est spes eorum, qui appellaverunt deos suos opera manuum suarum aurum & argentum*, dicit sic: „ Non video esse bene dictum pro nunc, „ quod eodem honore honoretur Deus & „ ejus imago. Unde videtur mihi esse dicendum, quod nec adoro imaginem Christi quia lignum, nec quia imago Christi: „ sed adoro Christum coram imagine Christi quia est imago Christi, & excitat me „ ad amandum Christum; & sic expono, „ ait iste doctor, Damascenum, Basilium, „ Thomam, & totum ritum ecclesiæ. Hanc sententiam videtur tenere cap. *Prælatum*. de consecrat. dist. 3. Primus modus est communior inter doctores. Secundus est facilior inter simplices, & sive hunc vel illum teneamus, semper habetur, quod coram eis signa & protestationes interioris cultus sunt exibendæ, genua flectenda, luminaria possunt offerri, quia aut eis, ut sunt medium ad exemplar veniendi; aut exemplari coram eis ista fiunt; & ita satis habetur de consecrat. dist. 3. *Venerabiles*. ex 7. synodo, ubi „ dicitur: Venerabiles imagines Christiani „ non deos appellant, neque serviunt eis, ut „ diis, neque spem salutis ponunt in eis, neque „ ab eis expectant futurum judicium: sed ad „ memoriam & revocationem primitivorum venerantur eas & adorant, sed non „ serviunt eis cultu divino, nec alicui creaturæ. Adorantes autem illas modo dicto, „ non imitantur Aaron & Jeroboam, quia „ sub illis populus vitulos adorabat cultu „ divino, hoc est quod vituli aut vitulus „ exhibitionem reverentiæ, quæ adoratio „ dicitur, terminabat, nec ad alium ultra „ referebat illam: ideo idolatrabant. Non „ sic populus fidelis, quia nec ad idololatriam „ est pronus, ut tunc erat, nec imaginibus „ sistit; sed ad Deum & sanctos tendit ex „ inspectione imaginum. Ideo bene rex Ezechias excelsa & aras lucosque & serpentem æneum, quem fecerat Moyses, destruxit; quia populus in illis idolatrabat, „ & moechabatur spiritualiter. Item, quia „ populus ad hanc fornicationem nimis pronus erat. Non sic modo: Et si aliquis abutatur in adornando imaginem, non ideo „ confringenda est imago, quia utilis est „ aliis. Potest etiam de facili iste reduci; quia non est pronus ad idololatriam, „ ut populus ille. Per ista patet ad aliqua per opponentem dilectum tacta, quid dicendum.

Nunc audivistis, patres dignissimi, sex puncta in quibus contrariamur, & altera vice etiam sex. Oro Dominum nostrum Jesum Christum, ut sic dirigat omnium corda, quatenus veritas prævaleat, & omnis animositas deponatur. Non est pax in extremo. Veniat igitur opponens ad medium, & mox concordabimus. Si reformationem quærat morum, illam etiam quæro. Tollantur igitur ista nova dogmata, & veritas per me, ut potui, explicata teneatur. Si quid corrigendum est in dictis meis, adest sancta synodus, emendari cito poterit ad componendum mores paratissima: quam reformationem in utroque statu donet nobis Dominus ex alto, cooperante hac congregatione sancta, qui est benedictus in sæcula. Amen.

ANNO CHRISTI 1433.

* *Finis replicæ & responsionum ad replicas domini Nicolai de secta Taboritarum, electi, ut Bohemi asserebant, in episcopum ipsorum Taboritarum, compositarum per magistrum Ægidium Carlerii sacræ theologiæ professorem, in præsentia sacri Basileensis concilii, coram legatis Bohemiæ expositarum, anno Incarnationis Domini MCCCCXXXIII. mense Aprilis,*

* al. Finis responsionis præmissæ, propria manu auctoris scriptæ.

REPLICA DOMINI UULRICI

De secta Orphanorum,

Contra dicta magistri Kalcisem ordinis Prædicatorum facta.

Ib. p. 493. IN nomine Domini Jesu Christi. Amen. Quia veritas sæpius exagitata splendescit in lucem 35. q. 9. & opposita juxta se posita magis elucescunt, dicit Philosophus; ideo accessurus cum Dei auxilio ad replicam contra dominum honorandum, dominum Henricum sacræ paginæ professorem, & ipsius positionem, in qua nititur articulum nostrum tertium infringere, ac dicta mea pro veritate ejusdem tertii articuli pro posse, licet debiliter, proposita evellere, cum sim vermis & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis, omnes videntes me, deriserunt me, locuti sunt labiis, & moverunt caput, psalm. 21. proponentium opponentiumque dominorum meorum & patrum cum sim minimus; ideo plus illis indigeo sapientiam, ne fallam aut fallar in proponendis. Postulo itaque a Deo, a quo est omnis sapientia, nihil hæsitans, & exclamo cum psalmista, dicens: *Non derelinquas me, Domine Deus meus, me discesseris a me; intende in adjutorium meum, Domine salutis meæ.* psal. 38. Et spero quod exaudiet clamorem meum, dicente Propheta: *In te speraverunt petres nostri; speraverunt, & liberasti eos; ad te clamaverunt, & salvi facti sunt; in te speraverunt, & non sunt confusi.* psal. 21. In ipsius ego nomine prothemate dicendorum offerunt se verba, quæ scribuntur Johan. 2. cap. hac forma:

Dixit mater ejus ministris: Quodcumque vobis dixerit, facite. Ad litteram verba sunt benedictæ Mariæ Virginis ad ministros nuptiarum, in quibus quidem verbis ipsa Virgo plena gratia nos edocet, ut in nostris faciendis ipsum Dominum nostrum Jesum, fructum beatæ Virginis benedictum, audiamus, dicens: *Quodcumque dixerit vobis facite.* Ipsa enim beata Virgo honorem filio debitum nolebat sibi ascribere, sed dixit ministris: *Quodcumque dixerit vobis, facite.* Ad istud etiam est vox Patris dicentis, ut habetur Matt. 17. cap. *Hic est Filius meus dilectus, audite eum.* Et merito dicta istius benedicti Filii facienda sunt: nempe dicta ipsius utilia quoad doctrinam, facila quoad impletionem, poenalia quoad transgressionem.

Dixi primo, quod dicta Christi sunt utilia quoad doctrinam; de hoc habetur Isaiæ 48. *Ego Dominus Deus tuus, docens te utilia.* Quid, inquam, utilius, quam facere bonum & cavere malum? & utrumque docet Dominus, Isaiæ cap. 1. dicens: *Quiescite agere perverse, discite bene facere*; et per Psalmistam: *Diverte a malo, & fac bonum.* Item Luc. 17. *Cavete ab omni avaritia:* & ibid. 10. cap. *Fac hoc, & vives.* Dicere ergo, quod instructio & mandatum Christi sit nocivum & inutile, non est hominis sanæ mentis coram Deo.

Dixi secundo, quod dicta Christi sunt facilia quoad impletionem, juxta illud 1. Johan. 5. cap. *Hæc est caritas Dei, ut mandata ejus custodiamus, & mandata ejus gravia non sunt.* Hinc dixit ipse Salvator noster, ut habetur Matt. 11. *Tollite jugum meum super vos, & discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris: jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Augustinus: „Amanti „quid enim quæso levius, quidve dulcius, „quam implere mandata Domini, dicente „Ecclesiastico 23. cap. *Nihil melius quam „timor Dei, & nihil dulcius quam respicere in mandatis Domini, & gloria magna „est sequi Dominum?* Ex quo patet, quod communicare cunctos Christi fideles utrique sacramento duplicis speciei, panis scilicet & vini, cum sit instructio & mandatum Christi, leve est facere & dulce Domini sacerdoti. Quod autem sit mandatum Domini deductum est, & patet etiam per apostolos 1. Cor. 14. *Si quis videtur propheta esse aut spiritualis, cognoscat quæ vobis scribo, quia Domini sunt mandata. Si quis autem ignorat, ignorabitur.* Nec debet fidelem abstrahere ab ipsa sacra communione utriusque speciei quorumdam fictitium, scilicet longæ barbæ virorum, pepla mulierum, periculum effusionis, aut error infidelitatis; cum sacerdotes fideles, scientes Dominum & officium suum, ad Apostolum habentes fidem, & reverentiam ad sacramentum venerabile, sicut in aliis, sic & in isto populum laicalem ad reverentem & condignam sacramenti sumtionem debeant edocere. Sic etiam patet, quod peccata publica, & quantum potest fieri etiam occulta, verbo Domini ordinate destruere; item verbum Dei libere ac fideliter annuntiare, cum sit præceptum Domini sacerdoti Christi, dulce est atque leve. Quid insuper levius ac dulcius sacerdoti Domini, quam dimisso sæculari seu civili dominio, cum sit Christi prohibitio, in paupertate evangelica & apostolica Domino Deo deservire?

Præterea dixi tertio, quod dicta Christi Domini sunt poenalia quoad transgressionem: ipsorum enim finalis transgressio poenam inducit, hoc est in futuro. Unde in psal. 88. dicitur: *Si autem dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint; si justitias meas prophanaverint, & mandata mea non custodierint, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.* Et in Levitico 26. cap. dicit ipse Dominus per Moysen: *Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea; si spreveritis leges meas, & judicia mea contemseritis, ut non faciatis ea, quæ a me constituta sunt, & ad irritum perducatis* pa-

pactum meum, ego quoque hoc faciam vobis. Visitabo vos velociter in egestate & ardore, qui conficiat oculos vestros, & consumat animas vestras. Frustra seretis sementem, quæ ab hostibus devorabitur. Ponam faciem meam contra vos, & corruere faciam coram hostibus vestris, & subjiciam his qui oderunt vos. Fugietis, nemine persequente; & ita quod si ambulaveritis ex adverso mihi, ego quoque contra vos adversus incedam, & percutiam vos septies propter peccata vestra, inducamque super vos gladium ultorem fœderis mei: cumque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri, & trademini hostium manibus, postquam confregero baculum panis vestri. Et sequitur: *Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, & abbominabitur vos anima mea, in tantum, ut urbes vestras redigam in solitudinem, & deserta faciam sanctuaria vestra, nec recipiam odorem ultra suavissimum. Disperdam terram vestram, & stupebunt super ea inimici vestri.* Hæc ibi. Ecce poena trasgressionis Domini mandatorum. Et Isaias 1. *Dicit Dominus: Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Quod si nolueritis, & me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos, quia os Domini locutum est.* Unde audenter dico, salva tamen reverentia & supportatione patrum benigna, quod si istud venerandum concilium una cum regno nostro Bohemiæ ac ejus ambassiatoribus non fecerimus finaliter quodcumque dixerit nobis ipse Dominus, poenam minime hic aut in futuro evademus. Dicitur enim Job. 36. cap. *Si audierint & observaverint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladium, & consumentur stultitia.* Et hinc meritò dixit mater ejus ministris: *Quodcumque dixerit vobis, facite, &c.* Quæ fuerunt verba vestris paternitatibus ac dominationibus proposita secundum posse.

In ipsius ergo Christi Jesu, Virginis benedictæ filii nomine, jam accedo ad factum in se, observaboque, Deo propitio, hunc ordinem.

Primo, quod proposita pro articulo nostro tertio, quæ religiosus noster dominus Henricus impugnat, adhuc scripturis canonicis, auctoritatibus sanctorum & rationibus, ut firmior appareat ipsius articuli veritas, confirmabo.

Secundo, circa hoc ad dicta in contrarium opponentis, prout Deus ex alto inspiraverit, respondebo. Quamquam autem venerandus doctor fortiter impegerit in articulum nostrum tertium, tamquam fortis armatus, non tamen cecidit, scilicet articulus noster: est enim fundatus supra firmam petram, scilicet legem Dei, praxim Christi & primitivæ ecclesiæ, &c. prout ostensum est in ipsius articuli nostri deductione.

De illa consequentia: Hoc mandat Christus Jesus; ergo faciendum. Hoc prohibet Christus Jesus; ergo non faciendum, satis notabile est apud me, quod venerabilis dominus opponens immoratus est circa illam consequentiam, Hoc mandat, &c. Æstimo quod cogitaverat ipsam esse quasi fundamentum positionis meæ. Volens ergo destruere ædi-

A ficium positionis, sedit circa fundamentum, sciens quod si ipsum corruerit, ruet & postea tota structura. Dixit, ergo imprimis: Ista consequentia non valet apud me: igitur: &c. Ibi dico, quod non sequitur: apud me non valet hæc consequentia, igitur non valet. Nam simili forma retenta non sequitur: Iste homo apud me non est Catholicus: igitur iste homo non est Catholicus. Similiter: Iste homo apud me non dicit veritatem; igitur iste homo non dicit veritatem. Et merito non valet, arguitur enim ab inferiori ad superius negative, & talis consequentia apud laicos declinatur.

Quod autem ista consequentia: Hoc dicit Christus Jesus, ergo verum, &c. sit melior B illa: Hoc dicit Romanus pontifex, ergo verum, &c. probatur, & suppono, quod impossibile est Deum mentiri. Ad Hebr. 6. & Num. 23. *Non est Deus ut homo, ut mentiatur.* Suppono secundo, quod omnis homo est mendax. Patet ad Rom. 3. *Est autem Deus verax, omnis homo mendax.* & psal. 15. Quibus suppositis valet assumtum fore verum. Confirmatur exemplariter. Papa mandat venerandum concilium transferri Bononiam: ergo est faciendum. Verum magister in scripto sic arguit: Papa mandat hoc, & in lege Domini saltem expresse se veraciter non fundat, dummodo contra mandatum Domini non præcipiat, neque contra C sacrorum generalium conciliorum statuta, quod ergo præcipit hoc est faciendum. Respondeo, secundum Hieron. scripturæ sacræ auctoritatem non habens, eadem facilitate contemnitur, qua probatur. Unde circa multos fideles theologos, soli Christo hoc est proprium inter homines concludere absque medio, ut hoc: Dicit Christus Jesus, ergo verum, &c. Non sic autem de puro homine sequitur formaliter. Nam si hoc non sequitur universaliter de ecclesia, multo minus de aliqua persona singulari. Quod autem non sequatur universaliter de ecclesia, patet extra de sententia excomm. Amb. ubi dicitur: Judicium Dei veritati, quæ nec D „ fallit, nec fallitur, semper innititur. Judicium autem ecclesiæ nonnumquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit & falli; propter quod interdum evenit, ut qui ligatus sit apud Deum, apud ecclesiam sit solutus; & qui liber est apud Deum, ecclesiastica sententia sit innodatus.

Et tunc ad objectionem de Abraham, quam adducit dominus opponens ex primo libro Sententiarum dist. 15. cap. antepenultimo, dico quod stat in æquivoco cum articulo meo, ego intelligo de mandato & prohibitione proprie dicta, prout scilicet obligant ad faciendum aut non faciendum. In E objectione autem sumuntur ista minus proprie, & sic fit.... quid in malo, fallacia est consequentis.

De cæco autem sanato, dico quod, ut habetur Matt. 9. dicuntur fuisse duo; unde ibidem dicitur: *Secuti sunt duo cæci, clamantes & dicentes: Miserere nostri, fili David. Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum, & dixit eis Jesus: Creditis quod possum hoc facere vobis? Dicunt ei utique,* Do-

ANNO CHRISTI 1433.

Domine; tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem veſtram fiat vobis, & aperti ſunt oculi eorum; & comminatus eſt illis Jeſus: Videte ne quis ſciat. Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa. Hæc ibi. Ubi doctor noſter de Lira:
„ Sed quæritur, quomodo fecerunt contra-
„ rium ejus quod dixerat eis Chriſtus? aut
„ voluit fieri quod dixit eis, aut non: ſi
„ voluit, ſequitur quod fecerunt contra præ-
„ ceptum ejus, & ſic peccaverunt, quod
„ tamen non videtur; quia non fuiſſent di-
„ gni ſanatione. Si autem noluit, ſequitur
„ quod Chriſtus mendax eſt, vel duplex vo-
„ luntas in verbis fuit, quod eſt impoſſibi-
„ le. Dicendum quod in Chriſto ponitur du-
„ plex voluntas, ſicut & natura: una di- B
„ vina, & eſt duplex, una ſigni & altera
„ beneplaciti. Voluntas enim beneplaciti
„ eſt, qua vult aliquid ſimpliciter & abſo-
„ lute, & ſic Chriſtus voluit miraculum pu-
„ blicari, quia contra voluntatem ſigni.
„ Alia autem fuit voluntas in Chriſto hu-
„ mana, & ſic Chriſtus voluit quodam modo
„ miraculum publicari, quia voluit publica-
„ ri ad Dei gloriam. Noluit autem hoc, ut
„ oſtenderet laudem humanam eſſe fugien-
„ dam; ſicut ſunt etiam aliqua, quæ ſunt
„ partim voluntaria & partim non volun-
„ taria, ut dicitur 3. Ethicorum: Sicut ille
„ qui projicit merces in mare, vult & non
„ vult projicere diverſis reſpectibus, quia C
„ non vult abſolute; vult tamen in tali ca-
„ ſu poſitus. Hæc ille. Et ſic patet ſolutio ad illam objectionem.

Conſequenter venerabilis dominus proponens notavit aliqua de hoc nomine, Papa, dicens quod ipſum non eſt nomen ordinis ſeu juriſdictionis & officii; & dato quod ſit malus in moribus, quamdiu eſt fidelis, poteſt dici ſanctus & ſanctiſſimus, &c. ibidem. Ibi noto, quod hoc nomen, Papa, non exprimitur in ſcriptura ſacra, ſed eſt ſumtum ab interjectione, Papæ, quæ admirationem ſignificat. Unde ſecundum hoc eis proprie convenit, qui in converſatione ſunt admirabiles ſanctitate. Ad quem ſenſum Jeſus Chri- D ſtus Dominus noſter eſt ſummus papa poſſibilis in genere humano, cum de eo ſcribitur Iſaiæ 9. *Et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Princeps pacis, &c.* Olim autem vocati ſunt quicumque ſancti epiſcopi, papæ: unde epiſtola 8. Hieronymus ad Auguſtinum: „ Domino ve-
„ re ſancto & beatiſſimo Auguſtino papæ
„ Hieronymus ſalutem. Item, Auguſtinus
„ epiſtola 18. ad Paulinum ſic loquitur: Li-
„ bros beati papæ Ambroſii credo habere
„ ſanctitatem tuam. Item, epiſt. 10. ad Aurelium ſcribunt Alphinus & Auguſtinus:
„ Domino beatiſſimo papæ Aurelio; nec fuit iſte Aurelius papa epiſcopus Romanus. E Item, Bonifacius comes epiſt. ad Augu-
„ ſtinum, dicit: Ora, venerabilis papa, ut
„ talis de inimicis ultio procedat; unde & Græci vocant cunctos presbyteros papas. Communiter tamen papa accipitur pro perſona, quam occidentalis eccleſia pro Romano epiſcopo acceptat, qui, ut ſit verus papa tam merito, quam officio & ordine, deberet Petri conſiderare conditiones & Pauli, A & ipſos, quantum poſſibile eſt, veraciter imitari tam in vita quam in doctrina, ut de ipſo poſſit verificari ſingulariter illud Pſalmiſtæ: *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii.* Et ad hoc eſt canon ſub auctoritate Hieronymi, dicens: „ Non eſt facile ſtare in lo-
„ co Petri & Pauli, ſcilicet tenere cathe-
„ dram cum Chriſto regnantium; quia hinc
„ dicitur: Non ſanctorum filii ſunt, qui te-
„ nent loca ſanctorum, ſed qui exercent o-
„ pera eorum, & habetur diſt. 40. *Non eſt.* Et fundatur iſte canon ſuper illo verbo Johan. 8. *Si filii Abrabæ eſtis, opera Abrabæ*
„ *facite.* Ubi dicit doctor N. Gorra: Alio-
„ quin fruſtra gloriabimini; ſic & in pro-
„ poſito poteſt applicari. Et ad idem eſt
B „ Gregorius ita dicens: Nos qui præſumus,
„ non ex loco, vel generis dignitate, ſed mo-
„ rum nobilitate innoteſcere debemus; nec
„ urbium claritate, ſed fidei puritate: &
„ ponitur 40. diſt. *Nos qui.* Idem Anaſtaſio
„ presbytero: Non loca vel ordines Crea-
„ tori noſtro nos proximos faciunt; ſed nos
„ aut merita bona conjungunt, aut mala
„ disjungunt; ponitur eadem di. *Non loca.* Hinc idem Gregorius ad Eulogium patriarcham Alexandrinum, qui ipſum in ſcriptis vocaverat univerſalem papam, ita dicit:
„ Ego non verbis quæro proſperari, ſed mo-
„ ribus. Et infra: Recedant verba quæ uni-
„ tatem inflant, caritatem vulnerant. Hæc
C ille: & ponitur diſt. 19. Ecce bonitas etiam papæ eſt quaſi ſalus omnium, & perverſitas illius cedit in damnationem innumerabilium perſonarum. Unde ex geſtis Bonifacii mar-
„ tyris: Si papa ſuæ & fraternæ ſalutis ne-
„ gligens deprehenditur, inutilis & remiſ-
„ ſus in operibus ſuis, & inſuper a bono ta-
„ citurus, quid magis officit ſibi & omni-
„ bus? nihilominus innumerabiles populos
„ catervatim ſecum ducit; & ponitur diſt. 40. *Si papa.* Et ad idem eſt Gregorius in Paſtorali c. 2. dicens: Paſtores, inquit, per-
„ verſi in moribus, quod verbis prædicant,
„ moribus impugnant. Unde fit cum paſtor
„ per abrupta graditur ad præcipitium, grex
D „ ſequitur. Hæc ille. Ipſe enim præ aliis Chriſtianis debet habere zelum Chriſtianæ
„ religionis. Unde Julius papa: Officii no-
„ ſtri conſideratione, non eſt opus nobis diſ-
„ ſimulare, non eſt tacere libertas, quibus
„ major cunctis Chriſtianæ religionis zelus
„ incumbit, & habetur 24. q. 1. *Officii.*

Ad hoc autem quod dicit Dominus doctor papam ſanctum, ſanctiſſimum aut beatiſſimum, dato quod ſit malus moribus, ibi dico, quod ſanctitas eſt duplex, ſcilicet ſanctitas innocentiæ, quæ tantum bonis convenit, & ſanctitas ſacramentalis, quæ quandoque malis convenit. Unde Auguſtinus contra Petilianum ponens exemplum quoad hoc
E „ de Saule, ita dicit: Item ſi Saul non ha-
„ bebat ſacramenti ſanctitatem, quid in eo
„ venerabatur David? ſi autem habebat in-
„ nocentiam, quare innocentem perſeque-
„ batur? Nam eum propter ſacramenti un-
„ ctionem & honoravit vivum & vindicavit
„ occiſum, & quia vel panniculum de veſte
„ ejus abſcidit, percuſſo corde trepidavit.
„ Ecce Saul non habebat innocentiam & ta-
„ men habebat ſanctitatem, non vitæ ſuæ,

Nam

ANNO CHRISTI 1433.

„ Nam hæc ſine innocentia haberi non po-A „ teſt; ſed ſacramenti Dei, quod in malis „ hominibus ſanctum eſt. Et ponitur 1. q. 1. Ex quo patet quod dicimus de ſanctitate papæ, dato quod ſit in moribus malus. Credere ergo aliquem ſanctum aut ſanctiſſimum, qui tamen ſanctus non eſt, periculoſum. Propter quod dicit Hieronymus ſuper epiſtolam Pauli ad Philemonem: Si quis dixerit „ juſtum injuſtum, & injuſtum juſtum, abho- „ minabilis eſt utrique apud Deum. Simili- „ ter qui ſanctum dicit non ſanctum, & „ rurſum qui non ſanctum aſſerit ſanctum, „ abhominabilis eſt apud Deum. Et ponitur 11. q. 1. *Si quis hominem*. Ubi dicit Gloſſa Jo. ſuper verbo *dixerit*: id eſt firmiter aſſeveraverit, cum non ſit certus. Bonum ergo eſſet dominis prælatis talia nomina, maxime ſuperlativi gradus, in timore Domini acceptare, immo ſecurius cum Petro reſpuere Act. 10. & ſpecialiter ſi vita cum nomine non concordat. Ad tantum enim quidam videntur vendere oleum adulationis, ut non ſolum vivis, immo & defunctis non niſi verbis applauſivis & in ſuis allegationibus conentur velle complacere, de quo Jerem. 5. *Prophetæ prophetabunt mendacium, & ſacerdotes applaudebant manibus ſuis, & populus meus dilexit talia*. Hinc quaſi præmuniens Dominus dixit Iſaiæ 3. *Popule meus qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant*. Stat ad judicandum Dominus, utinam utcumque non impleatur illud quod dicit Dominus Iſaiæ 9. *Et erant qui beatificabant populum iſtum ſeducentes, & qui beatificant præcipitati*. Non iſtum modum habuere ſancti apoſtoli, prout dicit B. Petrus in ſua ſecunda canonica ca. 3. *Domini noſtri longanimitatem ſalutem arbitremini, ſicut & cariſſimus frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis*. Et Jacob. 5. *Exemplum accipite, fratres, prophetas qui locuti ſunt in nomine Domini*. Ecce modus allegandi apoſtolorum.

Ad illud quod ſubdit dominus doctor opponens, quod papa etiam malus in mori-D bus, poteſt dici ſanctus aut ſanctiſſimus, &c. Sed ex ſanctificandi alios officio, adducit textum Num. 18. *Dixit Dominus ad Aaron: Tu & filii tui & domus patris tui portatis iniquitatem ſanctuarii, &c.* Et infert dominus opponens, ſi ſanctuarium, quomodo habet iniquitatem? Et ſi ſancti ſunt; quomodo habent peccata? Poſſet dici quod peccata ſtant cum ſanctitate. Patet. Nam apoſtoli Domini poſt miſſionem Spiritus ſancti erant ſancti & tamen peccatum habebant de poſſibili, ut patet de Petro ad Gal. 2. Unde Johan. 1. dicitur: *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*. Sed E ut intelligamus illam auctoritatem Numeri, „ Nicolaus de Lira ſic ipſam exponit: Tu „ & filii tui & domus patris tui: *Portabi-* „ *tis iniquitatem ſanctuarii*, id eſt habebi- „ tis illa quæ offeruntur in ſanctuario pro „ peccatis populi, ut exponunt aliqui. Sed „ iſta expoſitio non videtur conveniens, „ quia portare ſeu ſuſtinere deſignat opus „ impoſitum. Receptio autem oblationum

„ non eſt ſacerdotibus oneroſa. Ideo autem „ exponitur referendo ad finem capituli præ- „ cedentis, ubi quæritur remedium contra „ periculum mortis in populo, ſi aliqui in- „ debito accederent ad divina, ut ſit ſen- „ ſus: Tu & filii tui ſuſtinebitis peccata „ ſacerdotii veſtri, & ſi qui ſe ingerant per „ veſtram negligentiam, non ſolum punien- „ tur pro ſua temeritate; ſed & vos pro „ veſtra negligentia; & ideo nobis incum- „ bit onus arcendi eos, & negligenter præ- „ cavendi ne aliquis accedat. Hæc ille. Ex quo patet quod ille textus Numeri minus bene eſt adductus ad propoſitum, ut videtur.

B De ſanctificatione vero dico, quod ſanctificatio vere activa proprie & auctoritative convenit ipſi Deo, unde Levitici 20. *Cuſtodite præcepta mea & facite ea, quia ego ſum Dominus, qui ſanctifico vos*. Quid autem in illa materia in ſanctificatione activa dicat Auguſtinus, audiat Dominus doctor. Unde Auguſtinus in homilia, *Rogabat Jeſum quidam phariſæus* &c. ſuper verbo: *Remittuntur ei peccata*; declarans quod purus homo non poteſt dimittere peccata, & quod phariſæus minus malus fuit, credens Chriſtum hominem purum, non poſſe dimittere peccata, quam hæreticus, dicens ſe hominem dimittere peccata. Loquitur iſto modo: C „ Phariſæus melior, quia cum putaret ho- „ minem Chriſtum, non putabat ab homine „ poſſe dimitti peccata. Melior ergo Judæis „ quam hæreticis apparuit intellectus. Judæi „ dixerunt: Quis eſt hic qui etiam peccata „ dimittit? Audet ſibi homo hoc uſurpare. „ Quid contra hæreticus? Ego dimitto, ego „ mundo, ego ſanctifico. Reſpondeat illi, „ non ego, ſed Chriſtus. O homo quando „ ego Judæis putatus ſum homo, dimiſ- „ ſionem peccatorum fieri a me non puta- „ bant, non ergo mihi, ſed reſpondeat ti- „ bi Chriſtus: o hæretice, tu cum ſis ho- „ mo, dicis: veni mulier, ego te ſalvam „ faciam: ego cum putarer homo, dixi: „ vade, mulier, fides tua te ſalvam fecit. Hæc ille: Item idem Auguſtinus de Verbis Domini ſuper Johannem ſermone 8. ſuper illo verbo Johan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepiſtis me, veniet alius in nomine ſuo, & illum accipietis, quomodo poteſtis vos credere qui gloriam ab invicem accepiſtis, & gloriam quæ a ſolo Deo* „ *eſt non quæritis?* dicit: Quid eſt aliud „ ignorare Dei juſtitiam & ſuam velle con- „ ſtituere, niſi dicat: ego ſanctificabo, ego „ juſtificabo, quod ego dedero hoc ſanctum; „ dimitte Deo quod Dei eſt, agnoſce homo „ quod hominis eſt. Ignoras Dei juſtitiam, „ & tuam vis conſtituere, juſtificare vis; „ ſufficit tibi, ut mecum juſtificeris. De an- „ tichriſto dictum eſt; hoc & omnes ſic in- „ telligunt, quod ait Dominus: *Ego veni* „ *in nomine Patris mei & non ſuſcepiſtis me;* „ *ſi alius venerit in nomine ſuo hunc ſuſci-* „ *pietis*. Sed audiamus & Johannem, *audi-* „ *ſtis*, inquit, *quia antichriſti multi facti ſunt*. „ Quid autem expaveſcimus in antichriſto, „ niſi quia nomen ſuum honoraturus eſt, „ & nomen Dei contemturus. Et quid aliud „ fecit qui dicit; Ego juſtifico? Reſpondetur

„ tur ei: Ego ad Christum veni, ubi evangelium audivi, ibi credidi, ibi baptizatus sum, quia in Christum credidi, & ille non est mundatus. Quare? quia ibi non fui; dic quare non sum mundatus, quia baptizatus sum in Jerusalem. Ubi gratia? Apud Ephesios, quorum epistolam & pacem spernis. Ecce ad Ephesios scripsit apostolus, fundata est eorum ecclesia, manet usque nunc uberius & multiplicius tenet quod accepit ab apostolo: Si quid annuntiaverit vobis præter quod accepistis, anathema sit. Quid ergo dicis mihi, quod mundus non sum? Etiam, non es. Quare? quia ego ibi non fui. Sed qui ubique est ibi fuit. Et infra. Ecce est alius qui venit in nomine suo: ergo oblitus sum fundamentum meum. Nonne petra erat Christus? Nonne qui ædificat supra petram ipsum non dejecit ventus, neque pluvia, atque flamma. Veni ergo mecum supra petram, & noli mihi esse velle pro petra. Hæc Augustinus. Ex quo patet notabiliter quid sit ignorare Dei justitiam & suam velle statuere, nisi dicere: Ego sanctifico, ego justifico quæ est concordatio antichristi ut dicit Augustinus, non ergo cautius est, quam dimittere Deo quod Dei est, & agnita propria indigentia, currere ad ipsum Deum meritorum passibus, ut simul ab eo justificemur. Secunda conditio antichristi, ut tangit Augustinus, velle hominem esse pro petra, cum tamen *petra erat Christus*. Et ideo concludens Augustinus dicit: Veni ergo supra petram, &c. Et si aliquis obiiceret, illud Exodi 19. ubi Dominus dixit Moysi: *Vade ad populum, & sanctifica illum*, &c. „ Ibi dicit doctor Nic. de Lira; hic accipitur sanctificatio pro munditia, quia sanctum in una significatione idem est quod mundum. Et super verbo sanctificavit eum, dicit denuntiando, quod mundaretur. Et hoc nota pro similibus textibus.

Ulterius dicit honorabilis Dominus opponens; sic & concilia generalia dicuntur sancta & sanctissima, &c. Ibi dico: dato quod aliquod generale concilium & omnes personæ inibi existentes sint non sanctæ, unde debeo scire quod Spiritus illi concilio infallibiliter assistat? cum dicatur Sapientiæ 1. *In malivolam animam meam non introibit sapientia, nec habitat in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu.*

Consequenter dicit Dominus opponens, quod papa propter admirandam suæ potestatis excellentiam, prope Christum attingit. Ibi dico, quod potestas papæ non est supra Deum, nec æqualis: nec supra Christum, nec supra apostolos. Utinam ipsis apostolis sit æqualis. Et quia potestas apostolorum non erat in destructionem, sed in ædificationem, oportet quod potestas papæ sit non in destructionem, sed in ædificationem. Cum enim potestas papæ sit potestas, non est nisi a Deo, ad Rom. 13. quæ autem a Deo sunt, a Deo ordinata sunt, ut dicitur ibidem, & ipsam papæ potestatem oportet esse ordinatam. Secundum mensuram donationis Christi, non immensum se extendentem, quæ erit conditio antichristi, de quo, ad Thessal. 2. dicitur: *Quoniam nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus.* Et Isaiæ 14. *Quomodo cecidisti de coelo, Lucifer, qui mane oriebaris*, &c. sequitur: *Qui dicebas in corde tuo in coelum conscendam, supra astra coeli exaltabo solium meum, similis ero Altissimo*, &c.

Nota etiam circa illud ubi dicit doctor: Quod papa propter admirandam suæ potestatis excellentiam prope Christum attingit; dico quod quidam opinantur, quod excellentia potestatis papæ ultra Christum attingit in hoc quod papa de inhabili potest facere habilem, de illegitimo legitimum, de juvene annosum, mutare leges & canones, quæ tamen Christus in humanis non potuit, ut videtur, saltem de potentia ordinata. Sed istam opinionem non approbo, nisi probata fuerit ex lege Dei & dictis sanctorum veraciter se fundantium in eadem. Et dico quod excellentia potestatis papæ prope Christum attingit, tamquam terra prope coelum, tam quoad divinitatem, quam quoad Christi humanitatem, quoad divinitatem notum est, juxta illud: *Sicut exaltantur coeli & terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ a viis vestris & cogitationes meæ a cogitationibus vestris*, Isaiæ 55. Quoad humanitatem etiam patet, quia solo jussu dæmonia ejiciebat, coecorum oculos aperiebat, tactu leprosos febricitantes sanabat, verbo mortuos suscitabat, & sic de aliis. Immo etiam peccata potentialiter dimittebat. Matt. 9. *Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralitico: surge, tolle lectum tuum*, &c. Hinc dicebat, ut habetur Matt. ultimo: *Data est mihi omnis potestas in coelo & in terra.* Et ad Philip. 3. *Exaltavit illum Deus, & dedit illi nomen quod est super omne nomen*, &c. Nullum autem istorum datum est papæ generaliter & absolute. Igitur, &c.

De legibus autem condendis dicit Urbanus papæ: Sunt quidam dicentes Romano pontifici semper licuisse novas condere leges, quod & nos non solum non negamus, sed etiam valde affirmamus. Sciendum vero summopere est, quod inde novas leges condere potest, unde evangelistæ aliquid nequaquam dixerunt; ubi vero aperte Dominus, vel ejus apostoli, & eos sequentes patres sancti sententialiter aliquid diffinierunt, ibi non novam legem Romanus Pontifex dare: sed potius quod prædicatum est, usque ad animam & sanguinem confirmare debet. Si enim quod docuerunt apostoli & prophetæ, destruere, quod absit, niteretur, non sententiam dare, sed magis errare convinceretur, sed hoc procul sit ab eis, qui semper Domini ecclesiam contra luporum insidias optime custodierunt 25. q. 1. *Sunt quidem.* Et propter ista excellentiæ potestatis attributa, sequuntur apud simplices, imo aliquando & apud doctos multa inconvenientia; ut inordinatus respectus, obedientia inordinata, prostratio usque ad oscula pedum beatorum. Non

Non sic faciebat Petrus verus Christi vicarius. Nam Actuum 10. dicitur: *Et factum est cum introisset Petrus, obvius ei venit Cornelius, & procidens ad pedes ejus adoravit. Petrus vero elevavit eum dicens: Surge, & ego ipse homo sum.* Et istud pensavit humilis papa Gregorius, 21. Moralium, qui volens prelatos ad humilitatem reducere, dicit: Hinc est, quod primus ecclesiæ pastor, cum, adorante se Cornelio, supra se videret sibi honorem oblatum, ad qualitatem conditionis suæ recurrit, dicens: *Surge & ego ipse homo sum.* Quis enim nesciat, quod homo conditori suo debeat, & non homini posterni? hæc ille. Similiter apostolus, enumerata gloriatione sua, dicit, ut habetur 2. ad Corint. 12. *Nam & si voluero gloriari, non ero insipiens, veritatem enim dicam: pro eo autem ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me.* Et propter talia adulatoria attributa, merito vitæ contradicente, aliquando Deus justo judicio permittit casus horrendissimos, ut patet de Domino Johanne XXIII. qui erat Balthazar de Cossa, deposito in concilio Constantiensi; sic de his casibus non immerito posset dici illud Daniel. 14. *Ecce quem colebatis.* Contra Dominus oponens pro illa admiranda excellentia potestatis papæ adducit dictum Salvatoris Matt. 23. *Super cathedram Moysi*, &c. Et quia illa auctoritas multum videtur facere pro excellentia prælatorum, ideo aliquid pro ejus intelligentia jam adducam. Doctor Nic. de Lira sic exponit: *Super cathedram Moysi*, &c. id est in auctoritate judicandi populum sedebant scribæ & pharisæi, quia illi qui videbantur in populo magis periti ad hoc eligebant. *Omnia quæcumque dixerint vobis fa-* „ *cite*, quia prælatis etiam malis est obediendum, non in his quæ sunt manifeste „ contra Deum, & sunt habendi in reverentia quamdiu tolerantur in officio suo, „ quod patet per exemplum David, qui „ reverebatur Saulem regem, licet sciret „ eum esse malum & a Deo reprobatum. „ *Secundum opera illorum nolite facere*; quia „ non sunt imitandi in malis, immo tantum „ in bonis. Hæc ille. Chrysostomus vero super Matt. 23. c. de opere imperfecto sic „ dicit: Videte quomodo sedeatis super ca- „ thedram, quia non cathedra facit sacer- „ dotem; sed sacerdos cathedram. Non lo- „ cus sanctificat hominem, sed homo lo- „ cum. Non omnis sacerdos, sanctus est; sed „ sanctus sacerdos qui bene sederit super „ cathedram, honorem accipiet ab illa. Qui „ male sederit injuriam facit cathedræ; ideo- „ que malus sacerdos de sacerdotio suo „ crimen acquirit, non dignitatem. In ju- „ dicio enim sedens siquidem bene vixeris „ & bene docueris, omnium judex eris: si „ autem bene docueris, & male vixeris, „ tui solius. Nam bene vivendo & bene „ docendo populum instruis quomodo de- „ beat vivere. Bene autem docendo & ma- „ le vivendo Deum instruis quomodo debeas „ condemnari; hæc ille. Ad idem est Au- „ gustinus in homil. super Johan. c. 10. Au- „ dite mercenarios ab ipso Domino demon- „ stratos. *Scribæ*, inquit, *& Pharisæi su-* „ *per cathedram Moysi sedent, quæ dicunt* „ *facite; quæ autem faciunt facere nolite.* „ Quid aliud dixit nisi per mercenarium vo- „ cem pastoris audite? Sedendo enim in ca- „ thedra Moysi legem Dei docent. Ergo „ Deus per illos docet: sua vero si velint „ docere, nolite audire, nolite facere. Cer- „ te enim tales quæ sua sunt quærunt, non „ quæ Jesu Christi. Hæc ille. Ex quorum dictis patet, qualiter illa auctoritas de cathedra Moysi sit intelligenda.

Ad aliam auctoritatem: *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis*, &c. Non est Petri, sed Pauli ad Hebræos 13. super quo textu Chrysostomus serm. 34. super Ep. ad „ Hebræos sic quærit. “ Quid ergo, dicit „ aliquis, dum præpositus malus extiterit, „ num obediemus maligno? qualiter dicis, „ siquidem in causa fidei fuge illum & evi- „ ta, non solum si fuerit homo, sed etiam „ si angelus de coelo descenderit. “ Hæc ille. Ulterius ubi in uno notabili dixi: verbum Dei dupliciter intelligunt, &c. invehit honorabilis dominus proponens dicens: Et quamquam istud non sit reprehensibile quoad ea quæ dicta sunt, est tamen reprehensibile propter ea quæ omissa sunt, &c. Ibi dico quod accepi verbum Dei, prout subserviebat mihi ad propositum articuli nostri, puta de prædicatione; cum tamen ipsius sit multiplex divisio, scilicet verbum Dei æternale, temporale. Item verbum Dei mentale, vocale, scriptale, &c. Alio modo posset dici quod verbum inspiratum includitur in verbo Dei, juxta illud 2 Pet. 1. *Non enim voluntate humana allata est quandoque prophetia, sed Spiritu inspirato locuti sunt sancti Dei homines.* Subinfert honorandus dominus opponens, quod sanctorum doctorum dicta non sunt ab aliquo vilipendenda, &c. Ne quis æstimet nos reprehendere sanctorum doctorum dicta, intendo parumper insistere, Deo duce. Primo, inquam, potest clarere quod dicta sanctorum doctorum non vilipendimus, ex isto quod in judice nostro, in quem consensimus, qui est lex Dei, praxis Christi &c. ponuntur sententiæ sanctorum doctorum veraciter se fundantium in eadem; quod non faceremus, si vilipenderemus easdem. Unde dico quod sacram scripturam justificare, magnificare & promovere intendimus simpliciter, secundum notitiam nobis a Deo datam, ad eum sensum quem principaliter flagitat Spiritus-sanctus. Hoc enim vult habere Dominus juxta illud Isaiæ 42. *Et Dominus voluit ut sanctificaret eum, & magnificaret legem, & extolleret.* Dicta vero sanctorum doctorum de tanto, de quanto veraciter se fundant in eadem, & ad verum, quæ sunt ipsorummet sanctorum scripturæ. Unde Augustinus super Gen. ad litteram. “ „ Major est hujus scripturæ auctoritas, quam „ omnis humani ingenii perspicacitas. Hæc ille. Et ideo debent homines illi (esse) subditi, dicente Augustino lib. de Doctrina „ Christiana, “ Sanctarum, inquit, scriptu- „ rarum auctoritatibus colla subdenda sunt, „ ut ad intellectum quisque per fidem per- „ veniat. “ Hæc ille. Et merito; ipsa enim neminem fallit, supple, sane intellecta, dicente Augustino, de verb. Dom. serm. 20.

Scri-

ANNO CHRISTI 1433.

„ Scriptura sacra neminem fallit, numquam „ dicit aliquid & aliter evenit. Non pro- „ mittit in hoc sæculo nisi tribulationes, „ pressuras, angustias, augmenta dolorum „ & abundantiam tentationum. Hæc ille. Unde ipsa potest dicere illud Prov. 8. & verissime: *justi sunt sermones mei, & non est in eis pravum quid neque perversum; recti sunt intelligentibus & æqui invenientibus scientiam*. De ipsa etiam dicit Hierony- „ mus epist. 21. " Scripturæ, inquit, sa- „ cræ si aliqua pars fuerit falsa, tota fo- „ ret dubia. „ Hæc ille. In quibus scilicet scripturis sacris secundum eumdem multa dicuntur quæ videntur incredibilia, cum sint omnino vera. Hinc locus ab auctoritate sacræ scripturæ in theologia est optimum argumentum. Bene enim sequitur: Hoc dicit sacra scriptura assertive; ergo hoc est verum; & hoc affirmative arguendo, hanc sacram scripturam oportet nos vocare in testimonium nostrarum probationum. Sine his enim testibus, nostræ enarrationes non habent fidem, prout dicit Origenes homil. 1. in „ Jerem. sic inquiens: " Necesse nobis est „ scripturas sacras in testimonium vocare; „ sensus quippe nostri & enarrationes sine „ his testibus non habent fidem; & hoc est „ quod dictum est: *In ore duorum vel trium* „ *testium stabit omne verbum*, magis conve- „ nit ad interpretantis probationem, quam „ quorumcumque hominum numerum, ut „ firmem verbum intellectus mei, accipiens „ duos testes de novo & veteri testamen- „ tis, accipiens tres testes de evangelio, de „ propheta, de apostolo. Sic enim stabit „ omne verbum. " Hæc ille. Et idem Ori- „ genes homil. 7. super Leviticum. " Nihil „ ut verbis meis credatur exposco, nisi te- „ stes idoneos dedero. Idem homil. 26. super „ librum Numer. " Hæc nisi ex divinis scri- „ pturis approbentur, fabulæ videntur. " Ad idem est Hieronymus ad Demetriadem virginem. Scripturæ sacræ auctoritatem non habens, eadem auctoritate contemnitur, qua „ probatur. „ Idem Hieronymus: Non af- „ feramus stateras dolosas, ut appendamus „ quod volumus pro arbitrio nostro dicen- „ tes: Hoc grave, hoc, hoc leve est; sed „ afferamus divinam stateram de scripturis „ sanctis tamquam de thesauris Dominicis, „ & in illa quid sit gravius appendamus. Et ponitur 24. q. 1. *Non afferamus*. Pro eodem etiam est Chrysostomus super Matt. 7. „ cap. Operis imperfecti " Omnis doctor „ servus est legis, quia neque supra legem „ addere potest aliquid de suo sensu, neque „ subtrahere secundum proprium intelle- „ ctum: sed hoc tantummodo prædicet quod „ habetur in lege. Et ad idem sunt alii quamplures, quos ad præsens omitto causa brevitatis.

Quoad secundum, scilicet quoad dicta sanctorum doctorum, &c. scilicet scripta episcoporum, respondet Augustinus in episto- „ la ad Vincentium Donatistam: " Hoc ge- „ nus litterarum ab auctoritate canonis di- „ stinguendum est. Non enim sic leguntur, „ tamquam ita ex his testimonium profera- „ tur, ut contra sentire non liceat, sicubi A „ forte aliter sapuerit quam veritas postu- „ lat. In eo quippe numero sumus, ut non „ dedignemur etiam nobis dictum ab Apost. „ recipere, *& si quid aliter sapitis, hoc* „ *quoque Deus revelabit*. " Hæc ille, & „ ponitur 9. dist. *Noli frater*. Et Ciprian. „ in epist. de lapsis. " Mandant martyres „ aliqua fieri; sed si scripta non sunt in le- „ ge Domini, ante est ut sciamus illos de „ Deo impetrasse, quæ postulant & facere „ quæ mandant. „ Et ponitur di. 50. *Si quis*. „ Item Augustinus in epist. ad Fortunatum: „ Neque quorumlibet disputationes, quam- „ vis catholicorum & laudatorum hominum, „ velut scripturas canonicas habere debe- B „ mus, ut nobis non liceat, salva honori- „ ficentia quæ illis debetur hominibus, ali- „ quid in eorum scriptis improbare atque „ respuere, si forte invenerimus quod ali- „ ter senserint quam veritas habet &c. Po- „ nitur 9. di. *Neque*. Idem Augustinus ad „ Vincentium Victorem lib. 2. Negare non „ possum nec debeo, sicut in ipsis majori- „ bus, ita esse multa in tam multis opuscu- „ lis meis, quæ possunt justo judicio & nul- „ la temeritate culpari. „ Et ponitur 110. „ di. *Negare* Si hoc non possumus negare de Augustino, multo minus de Thoma Valdenii, de Augustino de Alcona, * Thoma de Aquino, Alexandro de Hallis, Petro de Ta- C rentasia, & ceteris, negare vere poterimus, quamvis tamen multi in præsenti auditorio doctores sanctissimos, antiquissimos, profundissimos & subtilissimos ac irrefragabiles allegavere. Immo sæpius unus doctor contra alium in eadem sententia seu materia invenitus discrepare, ut de conceptione beatæ Virginis, de auctore psalmorum, de illo Johannis 3: *Spiritus ubi vult spirat*, &c. Et multa inveniuntur talia quæ ommitto propter brevitatem.

* De Ancona S. Aug. triomph.

Sed ad illud quod multi allegant pro doctoribus, Proverb. 22. *Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui*; respondeo secundum Hieronymum: " Trans- D „ ferunt inde terminos, quos posuerunt pa- „ tres eorum, quando immutant mendacio „ veritatem, & aliud prædicant quam ab „ apostolis acceperunt. " Hæc ille, & po- „ nitur 24. q. 3. *Tranferunt*. Ex his jam dictis potest concipere hoc venerandum auditorium, qualiter nos habeamus ad sacram scripturam & ad dicta sanctorum, & utrum vilipendamus sanctorum doctorum victa, prout nos quidam æmuli nostri infamavere.

Consequenter dominus opponens pro veneratione ipsorum doctorum infert dicens: Alioquin quomodo Deus præcepisset Deut. 17. In his quæ sunt ambigua & difficilia refugiendum est ad sacerdotes Levitici generis E &c. Sequitur ibidem: *Et facies quæcumque dixerint tibi qui præsunt loco quem elegit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus*, &c. Ibi dico quod placet mihi valde de domino doctore, quod illam clausulam, puta: *& docuerint te juxta legem ejus*, in ista allegatione non omisit, cum jam in nostra audientia per tres notabiles viros illa clau-

sula

ANNO CHRISTI 1433.

fula, fcilicet, *& docuerunt te juxta legem ejus*, fuit omiffa. Benedictus Deus, hoc eft quod optavimus & optamus; in iftum judicem caufæ noftræ confentimus, ejufque judicio ftamus & ftare intendimus, Deo nobis opitulante. Quod autem illa cauda: *Qui autem fuperbierit, nolens obedire facerdotis imperio, &c. morietur homo ille, &c.* per nullum nobis opponentium, fi bene recolo, fuit obmiffa. Quid fit caufæ, illi committo, qui corda nofcit omnium ipfe Deus, cum grave fatis & indecens eft, ut in re dubia certa detur fententia, ut dicit Gregorius, & ponitur 11. q. 3. *Grave*. Item arguit textus: *Sequerifque fententiam eorum*. Attamen dicit Nic. de Lira: " Sententia nullius „ hominis, cujufcumque fit auctoritatis, te- „ nenda eft, fi contineat manifefte falfitatem „ feu errorem. Et hoc patet per hoc, quod „ præmittitur in textu: *Indicabunt tibi ju- „ dicii veritatem*. Poft fubditur: *Et docuerint „ te juxta legem ejus*. Ex quo patet, quod fi dicant falfum, vel declinent a lege Dei, manifefte non funt audiendi. Hæc ille. Ad cujus confirmationem accedit illud verbum Exodi 23. *Non fequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum acquiefces fententiæ, ut a vero devies*. Super quo ipfe doctor de Lira dicit, quod in Hebræo habetur: *Non declinabis poft Raabim*, id eft magiftros magnos, *ad prædicandum*. Et infra: „ Quia ficut non eft declinandum „ a veritate propter majorem partem ju- „ dicantium in declinantem: ita declinan- „ dum non eft propter illos, qui funt majo- „ ris auctoritatis in judicando. Hec ille. Ecce ifte expofitor pertinenter ex fcriptura elicit, primo, quod nullius hominis fententia, cujufcumque fit auctoritatis, & fic nec papæ, eft tenenda, fi contineat manifefte falfitatem vel errorem. Secundo, quod lex Dei eft menfura, juxta quam, & non aliter, aut fibi diffone debeant finguli judices, & præfertim ecclefiaftici, judicare. Nam illa oftendit, quæ debet accipi, veritatem, uno modo debet, quod patet per hoc: *Indicabunt tibi judicii veritatem*: & poft fequitur: *& docuerunt te juxta legem eius*. Nic. de Lira fuper illo verbo Chrifti Johan. 20. *Quorum retinueritis peccata, retenta funt.* „ Hoc tamen eft intelligendum, quando ju- „ dicium ecclefiæ divino judicio confirma- „ tur, alias Deus facta ecclefiæ non appro- „ bat, fi judicium errat. Hæc ille.

...eus cor- ...ptus.

Poft hoc elicit venerabilis dominus opponens, dicens: Quod illud non vere dictum eft verbum tantæ perfectionis, quod nihil poffet ei addi vel fubtrahi; dico: Si iftud non eft vere dictum, nec illud Deut. 4. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, neque auferetis ex eo*; Nec illud Proverb. 30. *Omnis fermo Dei ignitus, &c. Non addas quidquam verbis illius, &c.* iftud Chryfoftomi ubi fupra: *Omnis doctor fervus eft legis*, &c. Et cum iftud fecundum falfum eft dicere, & primum eft falfum dicere; & quia fecundum eft falfum & primum eft falfum. Et conformiter ad meum dictum dicit Cyprianus 8. di. Si folus Chriftus audiendus, &c. cum tamen etiam alii audiendi funt: ubi dicit gloffa fuper verbo *folus*, id eft nullus ei contrarius. Sic in præfenti intelligo quod verbum Dei eft tantæ perfectionis, quod, &c. fupple quemdam faceret fenfum contrarium per aliam additionem vel fubftractionem. Et cum addit de expofitione feminis; dico quod non Gregorius, fed ipfamet Veritas eam exponit uno modo. Idem Gregorius in homil. dicit: „ Lectio fancti „ evangelii, quam modo fratres audiftis, „ exponi non indiget, quam enim per fe- „ metipfam Veritas expofuerat, hanc di- „ fcutere humana fragilitas non præfumat. Hæc ille. Et hoc innuit idem Gregorius in verbis quæ dominus doctor adducit, & quod follicite in hac ipfa expofitione Dominica penfare debetis. Ecce dicit, expofitione Dominica.

Subfequenter dominus opponens redit ad concilia generalia legitime congregata, loquens de ipforum auctoritate & affiftentia Chrifti. *Qui vos audit*, &c. Et: *Ubi duo vel tres*, &c. Et: *Adhuc habeo vobis multa dicere*, &c. Dico quod illud dictum evangelii: *Qui vos audit*, &c. non folum intelligitur de concilio generali legitime congregato, fed etiam de aliis difcipulis Chrifti. Nam ibi dicit doctor de Lira: *Qui vos audit*, &c. „ Hoc addit Salvator in fine, ad oftenden- „ dum quod doctrina difcipulorum ejus eft „ devote & reverenter audienda, faltem „ propter reverentiam ipfius Dei, cujus prin- „ cipaliter eft doctrina. Hec ille. Similiter „ illa fcriptura: *Ubi duo vel tres*, &c. in- „ telligitur de quibufcumque caritate uni- „ tis. Unde Lira: *Si duo*, &c. id eft cari- „ tative uniti, *in medio eorum fum*, acquie- „ fcendo bonæ voluntati & petitioni eorum. Hæc ille. Similiter eft tertia fcriptura, fcilicet: *Paraclitus autem Spiritus quem mittam*, &c. Et: *Ut maneat vobifcum in æternum*, intelligitur non folum de apoftolis aut eorum fucceffforibus, fed pro omnibus fidelibus prædeftinatis, cum quibus manet Paraclitus in æternum, hic per gratiam, & in futuro per gloriam. Ex quibus dictis recolligo, quod illæ fcripturæ per dominum doctorem adductæ, non faciunt folum pro magnificatione conciliorum generalium, fed etiam pro aliis Chrifti fidelibus, ut eft jam dictum. Et convertens dominus doctor fermonem ad concilium Bafileenfe, fumta occafione a concilio apoftolorum, de quo Act. 15. dicit: Valde cavendum eft, ne ab informatione & fententia finali hujus facri concilii generalis Bafileenfis, in Spiritu fancto legitime congregati, quifquam fe alienum reddat, &c. ibi dico, falva pace & reverentia patrum, quod valde cavendum eft, ne quifquam reddat fe alienum ab informatione Chrifti & apoftolorum, & a finali fententia inftructioneque eorumdem, ne incidat in maledictionem, de qua Deut. 27. *Maledictus qui non permanet in fermonibus legis ejus, nec eos opere perficit, & dicet omnis populus amen*. Et Johan. 3. *Qui incredulus eft Filio, non videbit vitam, fed ira Dei manet fuper eum*. Æftimo tamen quod fi hoc

venerandum concilium nos informare poterit ſecundum illum judicem, in quem ambæ partes conſenſimus, ſcilicet legem Dei, praxim Chriſti, &c. nemo noſtrum ab illo judice ſe reddet alienum.

Demum circa ſecundum notabile, puta de ſacerdotibus Domini, ubi dixeram de ſacerdotibus bonis & malis; dicit dominus opponens, quod multa mala enarravi de malis, & pauciora bona de bonis. Dico quod de bonis ita dixi ſatis per generalia, ſcilicet quod boni Domini ſacerdotes plus quam reges aut corporis parentes ſunt honorandi. Secundo, quod duplici honore ſunt digni. Tertio, quod multipliciter bonis ſacerdotibus militans eccleſia in ſuis membris, notabile recipiet incrementum, &c. Quod autem plura mala de malis, reſpondeo quod *ſtultorum infinitus eſt numerus*, Eccleſ. 1. Et: *Multi vocati, pauci vero electi*. Matt. 2. Et multi ſacerdotes, & pauci ſacerdotes... di. 40. *Multi*. Ipſi enim ſcandalizant plurimos a ſacerdotibus, Gregorius homil. 17.

Unde coram Deo loquens, dico quod non eſt intentionis meæ vilipendere clerum verum, detrahere aut contemnere Deum, cum ipſemet ſum ſacerdos, quamquam inutilis: ſed opto, ut ſacerdotes ſint virtuoſi & exemplares: ex hoc enim populus Dei caperet, quoad ſua ſuppoſita, notabilem reformationem.

Quod autem ſubinfert dominus doctor: Prælati & presbyteri mali, non ſolum boni, ſunt manifeſte honorandi, &c. Non dubium quin iſtud perditio ſit multorum juxta illud Iſaiæ 30. *Populus ad iracundiam provocatus eſt, & filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei. Qui dicunt videntibus: Nolite videre; & aſpicientibus: Nolite aſpicere nobis ea quæ recta ſunt. Loquimini nobis placentia. Videte nobis errores, auferte a me viam, declinate a me ſemitam*. Et Apoſt. 2. Tim. 4. *Erit enim tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros prurientes auribus. Et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur*. Et quia dominus opponens apponit multum olei in vulnera cleri ſauciati, ego infundam vini modicum; & utinam ſic clerus languens ſanaretur. Johannes Baptiſta, ut habetur Mat. 3. dixit Phariſæis: *Progenies viperarum, quis demonſtravit vobis fugere a ventura ira?* Et Salvator Matt. 23. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis a judicio gehennæ?* Item Matt. 5. vocat eos ſal infatuatum, quod ad nihilum valet, niſi ut mittatur foras, &c. Ubi dicit Nic. de Lira, quia „ talis debet repelli a prælatione, ne officium prælatorum in conſpectu hominum „ reddatur vile. Et Lucæ 14. *Neque in terram, neque in ſterquilinium utile eſt*. Item Chriſtus Judam vocavit diabolum, Johannis 6. furem & latronem, Johan. 4. & 12. Petrum ſathanam, Matt. 16 diſcipulos generationem incredulam, pravam & perverſam, Matt. 17. Auguſtinus vocat canes impudicos 2. q. 7. *Qui nec*. Paſcalis vocat ſimoniacos hæreticos, 1. q. ultima c. ult. Auguſtinus vocat malos presbyteros corvos. n. q. 7. *Non omnis*. in Gloſ. Gregorius epiſcopos dantes decimas laicalibus perſonis, militibus ſcilicet aut ſervitoribus ſeu conſanguineis, vocat maximos antichriſtos, 16. q. 7. *Pervenit*. &c. quæ nunc omittuntur, ut eſt illud Nicolai papæ. „ Nullus audiat miſſam presbyteri, quem ſcit indubitanter „ habere concubinam, &c. di. 32. *Nullus*. O utinam fieret unum emplaſtrum ex vino & oleo pro curandis cleri vulneribus, heu! multum ſauciati, & credo quod ipſe Dominus ſuo tempore per quos voluerit manum apponet, juxta illud Job. 5. *Ipſe vulnerat & medetur, percutit & manus ejus ſanabunt*. Conſequenter pro magnificatione malorum presbyterorum adducit hiſtoriam de Noe, quem denudatum dormientem Cham deriſit; dico quod quicumque prædicans peccatum occultum cleri vel etiam cujuſcumque laici ridendo proderet, reprobatione cum Cham dignus foret. Primo, propter Publicationem publicam peccati, quod dumtaxat ſolus novit. Secundo, propter deriſionem fatuam. Condolere ſed non ridere debet homo, & præſertim prædicans proximi pro peccato. Non ergo exemplo Cham prohibet in communi malitiam presbyteri coram Deo & populo accuſare, non judicialiter ſed compaſſive, unde nec accuſare prohibet modo debito præpoſitum ſubdito. Unde 2. q. 7 §. *De his dicitur*. Hac enim auctoritate ſubditi non prohibentur ab accuſatione, ſed proditione; aliud eſt enim prodere, aliud accuſare. Prodit, qui non probanda defert; accuſat, qui reo præſente crimen judici offert, probaturus quod intendit. Cham ſolus vidit pudenda patris, & ideo per eum intelliguntur, qui cum ſint ſoli conſcii criminum ſuorum prælatorum, atque ideo accuſare non poſſunt, vitam tamen eorum infamando aliis ridendam offerunt. Hæc ibi. Ex quo patet, quid ad auctoritatem Gregorii ſit dicendum.

De Conſtantino imperatore, quod ſi vidiſſet ſacerdotem cum femina peccantem clamyde cooperuiſſet, quid ſibi vult hoc exemplum Deus novit; utinam per iſtud & ſimilia exempla ſacerdotes nolint ſuam libertare fornicationem. Unum dico, quod fideles in regno Bohemiæ, qui ſciunt præceptum Domini: *Non moechaberis*, Exodi 2. & illud 1. ad Cor. 5. *Si is qui frater nominatur in vobis, eſt fornicator, aut avarus, aut* &c. *cum hujuſmodi nec cibum ſumere*, ſcilicet, debetis. Item illud ad Epheſ. 5. *Fornicatio autem & omnis invidia, aut avaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos*; & ideo quod non ſolum pallio non tegerent fornicantem cum femina, ſed utinam ſibi genitalia non reſecarent, dato quod ſit clericus, aut habitu monaſtico circumamictus. Sic Rabanus invenitur dixiſſe: “ Si „ videris ſacerdotem ponentem manum ſuam in gremio mulieris, debes ſupponere „ quod benedicendi gratia iſta fecerit. “ Dico a ſimili, ſi videris ſacerdotem incumbentem ſuper mulierem, ponentemque os ſuum ſuper os ejus, & oculos ſuper oculos ejus, & manus ſuper manus ejus; debes ſupponere, quod hoc fecerit cauſa ſpiritualis reſuſcitationis. Sed ne curetis tales paleas & fa-

fabulas, fideles Domini ſacerdotes. Dicitur enim vobis Iſaiæ 1. *Lavamini, mundi eſtote.* Item ejusdem 52. cap. *Lavamini qui fertis vaſa Domini*; & Lucæ 12. *Sint lumbi veſtri præcincti*, &c.

Ad auctoritatem: *Diis non detrahes*, &c. concedo eam, quia non ſolum ſacerdotibus, ſed etiam quibuſcumque fidelibus detrahere eſt vitioſum, dicente Jacobo 2. cap. *Nolite detrahere alterutrum, fratres mei; qui enim detrahit fratri ſuo, detrahit legi*, &c. Hinc ad Rom. 1. *Detractores Deo odibiles.*

De David & Saul jam eſt ſuperius dictum per Auguſtinum: ſimiliter ſuper illud Matt. *Super cathedram Moyſi.*

Subſequenter venerabilis opponens adducit multas cauſas, quare populus multum honorare debet ſacerdotes, & tertiam ponit iſtam, quod ſoli habent auctoritatem ligandi & ſolvendi a peccatis. Contra, non ſoli ſacerdotes habent auctoritatem ligandi & ſolvendi a peccatis, &c. ergo: Circa iſtud abſolutio eſt triplex, ſcilicet abſolutio auctoritativa, quæ eſt ſolius Dei; abſolutio miniſterialis ſeu denuntiativa, quæ ex officio ſolis ſacerdotibus limitatur; abſolutio diſpoſitiva, qua quis ſe diſponit per veram contritionem ad ſolvendum propria vincula peccatorum, ut mereatur per illam abſolvi auctoritative a Deo, & denuntiative a ſacerdote. De hac Iſaiæ 58. *Diſſolve caligationes impietatis*, &c. Et quia hæc materia tractatur in 4. diſ. 18. *Igitur*. Et ponens 4. cauſam dicit, quia de orationibus eorum certius eſt quod efficaciam pro populo & amicioribus ſortiuntur, ibi dico quod ſi orationes ſacerdotum debeant eſſe efficaces pro populo, oportet quod ipſi ſacerdotes Deo placeant per virtutum opera, alias ipſum Deum provocant ad deteriora. Unde Gregorius in Paſtorali: "Sollicite formidandum, ne qui placare iram Dei creditur, hanc ipſam ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquido novimus, quia cum is qui diſplicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur." Et ponitur 49. di. *Sollicite*. Et Iſaiæ 1. Dominus: *Cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt*. Et ad illam auctoritatem Petri: *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis*, &c. dico quod, ut communiter, ſiniſtre allegatur aliquid ex officio ſacerdotis, cum tamen & ad ceteros fideles credentes ſpectet. Patet ex principio cap. 1. *Petrus apoſtolus Jeſu Chriſti electis advenis diſperſionis*. Et cap. 2. dicit: *Vobis igitur credentibus honor*. Et ſequitur: *Vos autem genus electum*, &c. Patet etiam per illud: *Populus acquiſitionis*, de qua dicitur 1. ad Cor. 6. *Non eſtis veſtri; emti enim eſtis pretio magno*, &c.

Poſt hoc dominus doctor circa iſtud corollarium meum & notabile: Cauſa ruinæ populi fit maxime ex culpa malorum ſacerdotum, quod quia eſt Bedæ & Gregorii, fundatum in evangelio, ipſum negare non potuit, ſaltem cum honeſtate, ideo circa hoc ponit iſtam ſuam concluſionem; & ſi interdum ita contingat, &c. & deducit ipſum cum occupatione ad magnum paſſum. Et quia ego indefinite poſui corollarium cum Gregorio & Beda, ideo concluſio opponentis non militat contra me. Et concedo cum magiſtro, quod, maxime in propoſito ſumitur pro ſæpe, & pro magna parte, ſicut & in illa concluſione: Nemo amplius in eccleſia Dei nocet, &c. non tamen ſequitur, quod nulli alii noceant in eccleſia Dei, quam mali ſacerdotes. Quia tamen dominus proponens poſuit unum verbum durum circa ſuam concluſionem, ſi non videtur aliud dictum; omniſ ruina populi provenit ex malitia clericorum, niſi quod detur clerus pro hoc ad manus laicorum, ne patiatur ruinam, propter exceſſus clericorum; dico quod hoc non eſt intentionis meæ coram Deo, & cum dominus magiſter non noſcat cor meum, de me judicare aliter eſt ſibi periculoſum, cum aliter auditum eſt a me ex ſupradictis. Dico ergo, quod non ego aut confratres mei, damus clerum ad manus gladii laicorum, ſed ipſemet propter ſua, quæ in populo faciunt opera ſcandaloſa. Et ad hoc ſonat dictum Malachiæ 2. cap. *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirent ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum eſt; vos autem receſſiſtis de via, & ſcandalizaſtis populos in lege; irritum feciſtis pactum Levi; dicit Dominus exercituum: propter quod & ego dedi vos contemtibiles & humiles omnibus populis, ſicut non ſervaſtis vias meas*. Item, illud 1. Reg. 2. *Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum; qui autem contemſerint me, erunt ignobiles.*

Conſequenter dominus doctor opponens invehit, quod laudabilem virum magiſtrum Johannem Huſſ, ſacræ paginæ baccalarium formatum, multis præconiis extulit. Non miretur: non enim poſſumus, quæ vidimus & audivimus, non loqui: ſed de erroribus ejus multis, prout dicit de ipſo dominus doctor, dico nec audivi ab ore ejus, nec in tractatulis ejus invenimus aliquem umquam errorem: ſed hoc reperimus, quod verbum Dei in populo & ad clerum, aut in ſuis actibus theologicis fideliter annuntiavit, & proteſtationes ſolemnes in ſuis ſcriptis reliquit, quarum unam affero in hac forma..

Quia ſuper omnia deſidero honorem Dei, & profectum ſanctæ eccleſiæ, & quod ſum fidele membrum Jeſu Chriſti Domini, qui eſt caput & ſponſus ipſius ſanctæ eccleſiæ, quam redemit: Igitur, ſicut prius feci ſæpius, ita & nunc iſtam proteſtationem facio, quod numquam pertinaciter dico, dixi, nec volo in poſterum aliquid dicere, quod foret contrarium credibili veritati. Denique, quod tenui, teneo, & firmiter tenere deſidero omnem veritatem credibilem, ſic quod antequam vellem errorem contrarium defendere, potius in ſpe & auxilio Domini paterer ſupplicium diræ mortis; immo adjutus Dei auxilio, paratus ſum vitam miſeram pro lege Chriſti exponere, quam credo, ſecundum quamlibet ejus particulam, eſſe datam ſanctiſſimæ Trinitatis conſilio, & per ſanctos Dei homines pro ſalute humani generis promulgatam. Credo inſuper illius legis ſingulos articulos ad illum intellectum, quem benedicta Trinitas præcepit illos credi

di. Unde, ficut in refponfionibus & actibus fcholafticis, ac in prædicationibus publicis me fubmifi fæpiffime, ita & nunc fubmitto, & in pofterum volo humiliter fubmittere hujus fanctiffimæ legis ordinationi, reconciliationi & obedientiæ, paratus revocare quicquid dixero, dato quod fit contrarium veritati. Hæc ille.

Si ifta proteftatio eft hominis erronei aut hæretici, ille judicabit qui illuminat abfcondita tenebrarum, & manifeftabit confilia cordium, & tunc laus erit unicuique a Deo 1. ad Cor. 4.

Demum dominus opponens dicit: Ego autem volens bafim & fundamentum conftituere omnium dicendorum: Sacerdotes alii curati, alii non curati.... *cetera defunt*.

Ad hanc Ulrici replicam folide refpondit Henricus Calcifem feu Kalteifen ordinis Prædicatorum, cujus replicam editam habes apud Labb. tom. 12. Conc. pag. 1213.

PULCRA POSITIO

Pro temporalitate & jurisdictione ecclefiæ, & defenfio ejusdem venerandi doctoris decretorum Johannis Polemar, auditoris reverendiffimi in Christo patris domini cardinalis S. Angeli legati.

Ib. p. 515. Reverendiffime in Chrifto pater, & metuendiffime domine, reverendique in Chrifto patres, ceterique viri confpicui, mihi patres ac domini præcariffimi, venerandi; noruñt experientiæ veftræ non ambigo, quam difficile eft in difputationis agitare certamine, id quod longevis temporibus approbavit omnium indubitata fententia, & communis obfervantia ufu continuo roboravit; in his quidem quæ variata majorum fententia opinabilia facta funt, & pro contra arguendi, per diftinctiones, & folutiones materiam extendendi, frequens difputatio copiam fecit; at contra quis non inaniter & curiofe circa ea quæ ab omnibus pro certiffimis habita funt, crederet fuum ingenium exercere? Novus enim rei poffeffor, cui eft de lite fufpicio, juris fui inftrumenta habet in promtu. At quid, fi iis fibi moveatur, refpondere valeat, meditatur. His vero quibus a progenitoribus eft inconcuffa veterna poffeffio, tanta eft fiducia certitudinis fui juris, ut vix de monumentis fit cura, cum fe controverfiam pati nullatenus fufpicetur. Cum igitur per mille & ultra annorum curricula ecclefia Dei fuerit in bonis temporalibus opulenta, inter quæ tempora fuit virorum fcientia & fanctitate pollentium numerofitas magna, multaque fuerunt celebrata concilia generalia, in quibus circa ipforum temporalium gubernationem, alienandi formam, diftribuendi modum, plurima funt facta decreta, quis umquam rem tam certam crederet a fe difputationibus agitandam? Si minime funt mutanda, quæ longam confuetudinem habuerunt, quanto magis quæ funt auctoritate confuetudine-

A que vallata? Quid jam certum poterit reputari, fi plurium facrorum conciliorum exagitetur auctoritas, & tam longæva obfervantia, non a quibusdam, fed ab omnibus & a tanta fanctorum multitudine, an recta fuerit, difputetur? Propterea fi cogor difputabile difputare, videbor excufabilis, fi non affluat copia dicendorum; parvitatem vero mei ingenii penitus non excufo, fed ab affluentibus fapientiæ veftræ fontibus pofco humiliter adjuvari. Ideoque & quoniam hæc difputationis palæftra non gratia exercendi probandive ingenium eft indicta; fed ut adverfus veritatis hoftes, qui fua procacitate non verentur probatiffimis adverfari, fimus difputationis exercitatione B muniti, quod veritate poffimus eos luculenter informare; is, fi veftræ fapientiæ probant, modus fervandus videtur, ut unicuique arguendi, replicandi, triplicandi, & ultra pro difcuffione materiæ fit plena facultas. Solutiones quæ per me dabuntur, debite ponderentur, ut fi non videantur fufficere, aliæ exquirantur, fuppleatque unusquifque, prout fibi fanctus miniftrabit Spiritus, ut nihil refpondenti deferatur, fed folummodo veritati, ficque plene difcutiatur materia, ufquequo omnium fpiritus in firma refponfionum conftantia conquiefcat.

Sancti igitur Spiritus gratia invocata, proteftationibufque folitis habitis, pro præmif- C fis hunc articulum trina duxi difcuffione rimandum, circa ipfum tres conclufiones cum eorum fundamentis deducens, nullam rationem in oppofitum faciendo, ne aut locum impediam arguere volentium, aut inutiliter tempus teram. Prima confideratio erit, an liceat; fecunda, an deceat; tertia, an expediat. Hac trina confideratione, ut nulla poffit effe reprehenfio, eft bona actio ponderanda, de voto c. *Magnæ*. cum multis... an liceat videlicet fecundum juftitiæ æquitatem, deceat fecundum honeftatem, expediat fecundum utilitatem, quamquam, ut dicit Benedictus, fecundum chriftianam prophetiam non debeat quod non decet, repu- D tari licere.

Sit ergo juxta primam confiderationem prima conclufio, quod fecundum ftatum Chriftianæ fidei, religionis & populi qui nunc eft, & a multis annorum curriculis, hoc eft ex quo fides Catholica tam ample diffufa & folidata eft, & a regibus populifque fufcepta, licitum eft & fuit, ecclefiam, id eft ecclefiafticum ftatum bonis temporalibus abundare. Hæc conclufio triplici ratione fundatur. Primo fic, conftat illud effe licitum, quod non eft vetitum a Deo. Ita dicit Auguftinus ad Polentium, 28. q. 1. *Jam nunc*. Profecto nullus negat licitum effe, quod nulla lege fieri prohibetur. Sed hoc nulla le- E ge prohibetur. Si quis contrarium afferit, legem prohibentem oftendat. Ergo licitum eft cenfendum.

Secundo, illud debet licitum reputari, quod a viris tam divinarum, quam humanarum litterarum doctiffimis, vitaque & religione fanctiffimis, pro licito habitum & factum eft. Sed hoc eft hujufmodi; ergo licitum eft. Hoc argumentum eft in hac materia viri religiofiffimi Profperi, cujus opera

ra inter scripturas canonicas sunt recepta, prout enumerantur 15. dist. *Sancta Romana*; & hoc argumentum Prosperi habetur 12. q. 1. *Expedit*. Quanta vero multitudo doctissimorum & sanctissimorum virorum hoc tamquam licitum habuerunt, & servaverunt, esset enumerare prolixum. Si incipiamus a *B.* Silvestro, de quo quam doctissimus sanctissimusque fuit, victis Judæorum satrapis disputando, tam aucta fides ostendit. Quot secuti sunt post cum Romani pontifices sanctissimi atque doctissimi sic nominati ut Prosperi Paulinum & Hilarium addimus, Ambrosium Nicolaum, & alia multa millia per orbem aliarum ecclesiarum episcoporum, Maurum, Benedictum, Hugonem, & alios magnorum monasteriorum abbates, in aliisque statibus & in utroque sexu, toedebit nos servare numerum per centenaria tot annor.

Tertio: illud indubie licitum est, quod est auctoritate sacri generalis concilii universalis ecclesiæ approbatum. Sed istud est hujusmodi, ergo indubie licitum est. Major est manifesta, quoniam ecclesia universalis, quoad ea quæ pertinent ad fidem & mores, in suis determinationibus errare non potest, cum a Spiritu sancto regatur. Ita affirmant doctores omnes, Ambrosius, Augustinus, Hieronymus, & omnes. Immo dicit Augustinus: Evangelio non crederem, nisi auctoritas ecclesiæ me moveret. Numquam enim legitur ab aliquo concilio rite congregato, aliquid quoad fidem vel mores publicos non ratione determinatum. Quod autem hoc sit auctoritate generalis concilii approbatum, ad manum habeo decem generalia concilia: primum, sequendo cursum voluminis decretorum in c. *Bene quidem* 90. 6. dist. Secundum Martini papæ 12. q. *Manifeste*. Tertium Antiochenum eadem causa 2. q. *Ex his*. Quartum Eugenii apud Romam eadem causa 2. q. *Nulli episcoporum*. Quintum in sexta synodo universali eadem causa q. 2. *Apostolicas*, & c. *non licet*. Sextum in concilio Leonis papæ IV. eadem causa & q. *Monemus*. Septimum Urbani papæ eadem causa & q. *De laicis*. Octavum Innocentii III. de rebus ecclesiæ non alien. c. *Cum laicis*. Nonum Gregorii X. in generali concilio Lugdunensi c. *Hoc consultissimo* eod tit. lib. 6. Decimum in generali concilio Viennæ in Clementina prima. In omnibus istis decem generalibus conciliis pro conservanda temporalitate ecclesiæ decreta sunt facta. Oblivisceadi non sunt canones apostolorum, qui hæc omnia præcesserunt, in quibus ecclesiasticos prælatos habere temporalia in communi & in proprio declaratur, 12. q. 1. Sint manifestæ res propriæ episcopi, si tamen habeat proprias, & manifestæ communes, &c. Ex hac prima conclusione infertur corollarium, quod etiam si ecclesiasticæ personæ temporalibus bonis utantur indebite, ipsa non licet ab eis auferre. Illatio patet per textum Augustini, qui habetur 14. q. 5. sic dicentis: „ Forte aliquis cogitat & dicit: multi sunt Christiani divites, avari, cupidi, non habeo peccatum, si suum illis abstulero, & pauperibus dedero. Unde enim illi nihil boni agunt, mercedem habere potero. Sed hujusmodi cogitatio ei diaboli calliditate suggeritur. Nam si totum tribuit quod abstulerit, addit potius peccatum, quam minuit. Et iterum idem Augustinus eadem causa & quæstione: Neque enim si agris inique atque perperam invasis quisquam utatur, ut eorum fructibus largas eleemosynas faciat, ideo rapinam justificat. Neque si alius ruri paterno vel juste quæsito avarus incumbat: ideo culpanda est juris regula, qua possessor legitimus est effectus.

Juxta secundam considerationem ponitur secunda conclusio, quod secundum statum Christianæ fidei, &c. decens est ecclesiam terris temporalibus abundare. Ista conclusio sic probatur. Decens enim secundum Isidorum 10. Etimol. & Ambrosium in 1. de officiis, quemdam decorem & pulchritudinem importat, & sicut dicit Ambrosius ubi supra. „ Sicut pulcritudo se habet ad sanitatem quod non est sine ipsa; sic decens ad id quod est honestum & justum. adjicitur ratio pulchritudinis & decoris. Nonne igitur ad decus, decorem, pulchritudinem & honorem Christiani populi pertinet, quod clerus divinis in servitiis, qui populi in spiritualibus gerit magisterium & ducatum, non sit abjectus, pauper & miserandus? Certe esset indecorum valde, si domus Dei & ministri Dei cultu & ornatu non præcellerent. Sic expresse Aggæus propheta protestatus est populo dicens: *Numquid tempus vobis est, ut habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta?* Hoc idem senserat David non esse congruum, quod ipse habitaret domos splendidas & arca Dei sub pellibus 1. Paralip. 17. ideo jussit per Salomonem filium suum magnifice ædificari. Quæ tandem fuit natio, quæ non sibi indecorum reputaret, si sacerdotes sui in magno cultu & veneratione non essent.

Ulterius cum hoc approbatum & observatum sit altissimis & doctissimis viris, ut est supradictum, qui hoc non egissent, si hoc tantum licitum esset, & non decens, quoniam virorum perfectorum est non reputare sibi licitum, nisi quod etiam decet, sicut inquit Benedictus * ad Eugenium, & Ambrosius in 1. de officiis, qui clericum cujus gestus dedecebant, ferre non potuit, ut ipse ibi narrat, quomodo dedecens in se ipso & tota sua ecclesia permisisset? Constat profecto non solum licitum, sed licitum & decens esse, quod a tam doctissimis & sanctissimis viris approbatum fuit pariter & servatum. Quoniam autem hæc conclusio ex his, quæ juxta sequentem dicenda sunt clarius elucebit, pro præsenti causa amplius probare subsisto. Sed ex ea causa observando formam, unum infero corollarium, quod ecclesiam bona temporalia possidere perfectioni seu perfecto officio non repugnat. Istud corollarium sic deducitur. Quoniam cum secundum Ambrosium in 1. de officiis, duo sunt genera officiorum, scilicet medium & perfectum: per id quod subjungitur: *Si vis perfectus esse*, medium mensuratur per *licet*, perfectum autem per *decet*. Si præmissa ergo est vera, quod decet, consequens est

quod

ANNO CHRISTI 1433.

uod perfecto officio non repugnat, nec obstat primo tacta auctoritas *vade & vende*, &c. Cui respondebitur, cum arguetur ex ea, & est textus Prosperi, in cap. *Expedit* 12. q. 1. ultra me sine impedimento perfectionis posse ecclesiæ facultates, quæ sunt profecto communia possidere.

Tandem juxta tertiam considerationem, tertia conclusio ponitur, quod secundum Christianæ fidei, &c. expedit ecclesiam bona temporalia possidere. Pro hac conclusione est textus Prosperi 12. q. 1. ubi ad litteram expedit facultates ecclesiæ possideri. Sed opus est hanc materiam intrare profundius: unde pro probatione hujusmodi conclusionis & etiam præcedentis, dico sic: Unaquæque res decenter, bene & utiliter disposita est, si fini, propter quem instituta est, congruam habet destinationem seu proportionem. Ista est omnium doctrina tam philosophorum, quam catholicorum doctorum. Inde est quod B. Thomas 2. 2. qu. 87. a. 7. dicit quod religio quæ esset instituta ad hospitalitatem, imperfecta esset, si careret divitiis. Quare? quia non haberet instrumenta accommoda & proportionata fini ad quem est instituta. Nunc ergo videamus, ecclesiasticus status ad quem est finem institutus? certe ut gerat magisterium Christianæ religionis in populo, ipsum instruendo in fidei veritate & exercitio operum caritatis. Inde apostolus 1. ad Timoth. dicit episcopum esse doctorem & hospitalem. Et Gregorius in 2. sui Pastoralis ponens additiones episcopi, inter cetera dicit: „ Internorum curam & exteriorum occupationem non minuens, exteriorum providentiam, internorum sollicitudinem non relinquens. Et infra: In illius prosecutione & contraria nonnulli gregis quidem curam suscipiunt, sed sic sibimet vacare ad spiritalia appetunt, ut rebus exterioribus nullatenus occupentur, quo cum curare temporalia funditus negligunt, subbitorum necessitatibus minime occurrunt: quorum nimirum prædicatio plerumque despicitur: quia cum delinquentium facta corripiunt, sed tamen eis necessaria præsentis vitæ non tribuunt, nequaquam libenter audiunt. Nolo me diffundere in originalium auctoritatum recitatione, quia res per se ad oculum patent, & sunt certæ nimis ad hoc auctoritates, quod ecclesiasticus status non pro sola contemplatione institutus est; sed ut in divinis ministeriis populo provideat, superintendat, ipsumque in operibus caritatis verbo doceat & exemplo; quod sine temporalium sufficientia expleri non potest. Videamus quæ pertinent ad statum ecclesiasticum, & videbimus, quantis ei opus sit, ut decenter & utiliter id pro quo institutus est valeat explicare. Et primo quidem oportet Dei templa congruis ædificiis & ornatu sustinere, ut Dei templum honore congruo honoretur, ut etiam cultu debito aula Domini resplendeat. Verba sunt Ambrosii 86. di. *non Satis*; ut ministrorum copia habeatur, scolas tenere tam cantus quam Grammaticæ, & etiam ut juris & sacræ paginæ nutriantur periti. Præterea impensas medicis frequentare, largiri peregrinis, & aliis pauperibus, captivos redimere. Ambrosius hæc omnia ubi supra. Puellas pauperes maritare. Hæc omnia tunc efficacius docet ecclesia, quo opere monstrat. Præterea jubet apostolus episcopum hospitalem esse. Si ergo religio instituta ad hospitalitatem, imperfecta esset, si careret divitiis, ut supra dictum est secundum Thomam, constat ad statum ecclesiasticum, cui hospitalitas indicta est, divitias pertinere. Decet ergo & expedit, immo ad debitam dispositionem oportet ecclesiam habere divitias, unde possit ecclesiæ ministros alere, scholares & scholasticos viros nutrire, ecclesias ornare, ipsarum ædificia sustinere, reficere & facere secundum exigentiam, hospitalitatem tenere, pauperibus & peregrinis & aliis in necessitatibus ut possit subvenire, captivos redimere, & alia pietatis officia exercere: quoniam hæc omnia melius, apertius, efficaciusque docent cum ab ipsis doctoribus opere adimplentur. Magis enim exempla provocant ad imitandum, quam verba, ut ait Gregorius in 1. Dialog. ideo textus Decreti 42. distinctione in prin. hospitalem sacerdotem esse oportet, ne sit de numero eorum quibus in judicio dicetur: *Hospes fui, & non suscepistis me.* qui enim apostolum secutus, alios ad hospitalitatem debet invitare, quomodo hospitalitatis exhortator esse poterit, qui domum propriam hospitibus claudit? Si enim sacerdos primum a seipso & a domestica sua ecclesia debet exigere quæ populis imperet: Si primum imitando Christum ipse debet facere quæ postea populum doceat, necesse est, ut pauperes hospitio recipiat, quo ad hospitalitatem facilius suo exemplo subditos adtrahat, &c. Per totam illam di. & per totam 86. corroboratur. Hæc vero ex sententia Philosophi 10. Ethic. ubi dicit; ad actiones autem multis opus est; quanto utique majores sunt & meliores pluribus: quæ autem majores & meliores quam hæ quæ superius sunt expressæ? Præterea solidatur ex majori sententia veritatis, scilicet increatæ Luc. 14. quæ nos docet providenter commensurare facultates ad sumtus sub parabola de turri ædificanda. Cumque, ut supradictum est, ecclesiasticos oportet esse contemplativos pariter & activos, pro executione activorum opus est temporalibus abundare, ut idem Philosophus dicit in 1. Ethic. ubi de felicitate civili. Officium enim ecclesiastici status est regimen cujusdam politiæ ad gubernationem populi in actibus virtuosis, non solum ad tranquillitatem & conservationem civilis societatis, ut laici, reges, principes; sed ad finem ducendi ipsum ad vitam æternam. Hæc autem politia non agreste, sed quadam socialitate, decenti tamen & composita, gubernanda est, & infirmis sæpe condescendendum, ideo rerum temporalium sufficientia opus est. Propterea ille optimus pastor maximus moralis B. Gregorius dixit, quod illius prædicatio contemnitur, qui licet justa suadeat, recteque reprehendat, vitæ necessitatibus minime occurrit.

Sed ut hæc consideratio & ejus conclusio apertius elucescat, deducendæ sunt in medium commoditates & incommoditates quæ ex

ex hoc provenire dicuntur, & quæ ex contrario provenire possent rationabiliter arbitrari, ut istis mutuo compositis & statera debita ponderatis, videamus quæ præpondeant, ut sic quid expediat judicemus. Nam hoc est de unaquaque re judicium an expediat, ut major utilitas præferatur minori, & minor incommoditas majori potius expedire credatur. De utilitate loquamur communi & publica. Primo de incommoditatibus videamus, quoniam de commoditatibus postea facilius differemus. Solent hæc incommoda possessioni temporalium ecclesiæ annotari. Primo sollicitudinum multiplicatio, qua veluti succrescentibus spinis, juxta Cristi parabolam, suffocatur semen verbi Dei & studia spiritualia minorantur. Secundo amor divitiarum, quo nihil periculosius: quia illaqueat animas & ab amore Dei totaliter retrahit, & omnium malorum est mater. Tertio dissolutio & difformatio morum, quia saturitas panis & otium generaverunt peccatum Sodomæ, Ezechielis 15. Quarto superbia & fastus & pompa, quæ Christi doctrinis & operibus adversantur. Discutiamus quatuor hæc ordine suo.

Et primo de sollicitudine, certum est quod nemo hoc sæculo sine temporalibus vivere potest, nec temporalium sollicitudo seu procuratio penitus rejici potest; sed temperari debet, ut concludunt omnes doctores. Nunc ergo videamus quis modus sit aptior ad sollicitudines moderandas, aut mendicitas, aut sufficientia. Et videamus circa duplicem considerationem hominum scilicet perfectorum & infirmorum. Si perfectorum, qui divitiis mente nullatenus adhærent, & certe præstantior est opulentia quoad utilitatem communem, ut ita loquimur, patet ad sensum. Nam talis potest præstare multas utilitates in populo, eleemosynas largiendo, & etiam ad ostendendum hominibus divitias non esse amandas, ejus vox plus proficiet quam mendicantis, de quo solet dici, quod ideo prædicat divitias contemnendas & eleemosynas largiendas, ut sibi subveniatur. Hoc manifeste probatur. Abraham de quo Genes. 17. *Ambula coram me & esto perfectus*, & Job de quo quale Dominus testimonium tulerat omnes noitis. Ideo Gregorius 1. Moralium: „ Necdum præcepti virtus eminuerat, sed „ tamen Job ejusdem præcepti vim in cor„ de servaverat, qui jam sua mente reli„ querat quæ sine dilectione possidebat. Est verum quod est valde difficile, sicut Dominus in evangelio ait Matth. 19. *quam difficile est divitem intrare regnum cœlorum*. Sed quanto difficilius; tanto, si sit, est majus. Ponamus quod sint tres socii viatores, quorum unus suas & aliorum peras & vestes portat, & in itinere non impeditur; Nonne illius virtus præstantior & commendabilior? Ideo non immerito tanta laus attribuitur Abrahæ & Job, qui in itinere hujus sæculi pro se & aliis temporalium sarcinam portabant, nec erant propterea aliqualiter impediti. Simile de B. Gregorio, qui licet Romanæ ecclesiæ opulentissimæ bona possideret, nulla tamen sollicitudine impediebatur, nec abs studio sapientiæ, nec ab aliis virtutum studiis. Et si aliqua sollicitudo capiatur, meritoria est, non suffocativa seminis, sed potius adustiva, quia non dicit pauperi: Calefaciaris: sed comprobat ex operibus fidem suam, sicut B. Jacobus in sua canonica inquit.

Si autem loquitur de infirmis, certum est quod nihil potest magis sollicitam facere mentem infirmi hominis, quam egestas. Illa exagitat mentem & usque ad perjuria & furta compellit, juxta sententiam Salomonis Proverb. 30. *Non egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei*. Præterea consideremus utilitatem publicam, quomodo posset vacare divinis officiis, si sollicitam mentem haberet de vitæ necessariis procurandis. Quæ est enim militia publico serviens, aut officium, cui non sint pro vitæ necessariis stipendia constituta? ne dum sumtus quæritur, prædo grassetur, & locus militiæ cum periculo reipublicæ deseratur. Sancte igitur & laudabiliter in ecclesia Dei institutum est pro utriusque, ut imperfectioribus stipendia pro vitæ necessariis ministrentur, ne sollicitudinem capere habeant ipsa quærendi, & sic a divinis retrahantur obsequiis: quod utique aperte videmus in illis partibus, ubi ecclesiæ sunt pauperes, quod pro sollicitudine quærendi vitæ necessaria, clerici tota die ruri insistunt, sicut in aliquibus partibus regni Apuliæ, & in insulis Sardiniæ & Corsicæ. Perfectioribus autem sicut episcopis & prælatis, grandis substantia committitur, per quam se possunt in bonis operibus exercere, & si pro eis sollicitudinem habeant, non tamen nimiam & excessivam, quod pulcre B. tangit Gregorius in suo Pastorali sic dicens: „ Sollicitudo er„ go quæ subjectis exterius impenditur, sub „ certa necessitate est, ut mensura teneatur. Unde per Ezechielem dicitur: *Sacer„ dotes caput suum non radant, neque co„ mam nutriant, sed tondentes attondeant „ capita sua*. Sacerdotes namque jure voca„ ti sunt, qui ut sacrum ducatum præbe„ ant fidelibus præsunt; capilli vero in ca„ pite exteriores sunt cogitationes in men„ te, quæ ex sensu negligentis quia impor„ tune aliquando prodeunt, quasi nos non „ scientes præcedunt. Quia ergo cuncti qui „ præsunt habere quidem sollicitudines ex„ teriores debent, non tamen eis vehemen„ ter incumbere, sacerdotes recte & caput „ prohibentur radere & comam nutrire, ut „ cogitationes carnis de vita subditorum, „ nec a se penitus amputent, nec rursum „ ad crescendum nimis relaxent. Ubi & be„ ne dicitur: Tondentes tondeant capita sua, „ ut vim curæ temporalis sollicitudinis & „ quantum necesse est promoveant, & ta„ men reciduntur citius, ne immoderatius „ crescant. Dum igitur & per administra„ tam exteriorum providentiam corporum „ vita protegitur, & rursum per modera„ tam cordis intentio non impeditur, capil„ li in capite sacerdotis & servantur & cu„ tem cooperiunt, & resecantur, ne ocu„ los claudant. Hæc Gregorius. Ad hoc est etiam textus 39. di. in principio, &c. *Johannes diaconus* juxta finem, & est B. „ Gregorii: Talis in regimine debet arte „ constitui, qui non solum de salute ani-

ma-

„ marum, verum etiam de extrinseca utilitate & cautela sciat esse sollicitus, & Glossa super illud prima Petri 5. *Pascite*, &c. non solum verbo & exemplo, sed & temporalium subsidio, quod bene B. Nicolaus probavit, qui tria poma aurea non parvi valoris, sed quæ sufficerent ad dotandum tres puellas contulit; aurum utique habebatur, nec propterea non Christi discipulus. His igitur debite consideratis & ponderatis, quantum pertinet ad hoc caput clare deductum est præponderare partem quam elegi, & expedire, quod ecclesia bonis temporalibus sit sufficienter abundans. De reliquis videamus.

Secundum quod objicitur, est amor divitiarum, quo nihil periculosius. Fateor amorem divitiarum periculosum nimis esse, quoniam, ut inquit Apostolus 1. ad Timoth. 6. *Qui ditari cupiunt, incidunt in laqueum*. Et Sapiens Proverb. 23. *Qui ditari festinat, non erit innocens*. Et hanc igitur tamquam omnium vitiorum matrem clericis fugiendam esse dixit Isidorus in libro de vita cleric. 21. di. *His ergo*. Nec eam dico clericis nec laicis permittendam, sed eam ex corde nostro ex materia nasci, sicut dicit abbas Moyses Collatione 1. Si monachus ita exardescit pro tabella, gladio, vel codice, sicut sæculares pro villa vel castro, mutavit cupiditatem in abjectius. Utrumque autem contingit, & habentes magnam opulentiam divitias non amare, sicut dictum est de Abraham & Job, de quo dicit Gregorius 1. Moral. Jam sua mente reliquerat quæ sine dilectione possidebat. Sic & Tobias & multi alii; sic & B. Gregorius, de quo angelus dixit solitario, quod plus delectationis ipse capiebat in palpando suam catam, quam Gregorius in cunctis opibus. Et multi alii sancti viri magnas divitias sine amore possederunt. E contrario sunt multa millia pauperum amantes & supra modum divitias cupientes, ut hæc notabiliter & late declarat B. Augustinus super psalmum: *Quid gloriaris in malitia?* ubi, *Ecce homo qui non posuit Deum*, &c. Præterea etsi juxta dictum Hieronymi, difficilior sit contemtus divitiarum cum habentur, qui quasi membra corporis videntur; tamen cupido habendi periculosior. Illa est radix, & fomentum malorum, hanc sæpius inducit inopia usque ad abnegandum Deum, perjurando juxta dictum Sapientis: *Ne egestate compulsus furer, & perjurem nomen Dei mei*. Prov. 30. Duæ sunt causæ maxime inductivæ cupiditatis, egestas & affectus soboli providendi. Ideo ut vitium succenderet optime fuit in ecclesia institutum, ut a clericis egestas & soboles tollerentur.

Tertium quod objicitur est deformatio morum. Ad hoc ego respondeo, quod non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, neque ob id esse, sine quo contingit id esse. Certe hæc morum deformatio ex aliis causis contingit; quia in utroque statu omnis disciplina perdita est. Consideret quisquis annosus, si ea disciplina nutriuntur nunc pueri, qua solebant. Ubi nunc adolescentia comprimitur ferula? Quis juvenes audeat increpare? licentiata sunt omnia, & pueri emancipati nascuntur. Hæc corruptela, hæc correctionis remissio, cunctorum vitiorum est fomes, non divitiæ ecclesiæ. Fuerunt pristinis temporibus ecclesiæ non minus, immo plus opulentæ, & non erat hæc vitiorum difformitas; sed & in pauperibus mendicantium monasteriis nonne similiter deformatio serpit & sævit? Tandem ubi deformatior vita clericorum, quam ubi sunt pauperrimi? Ibi concubinas habent publice ut uxores; asserentes se vivere aliter non posse propter penuriam. Sunt præterea ignorantes, viles, & abjecti. Non ergo abundantia bonorum in ecclesia morum dissolutionem fecit; immo potius dat e contrario causam, ut possint vacare studio sacrorum librorum, per quod retrahamur a vitiis, & virtutibus inbuamur, juxta illud Hieronymi ad Rusticum monachum: Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Habetur in decretis de cons. dist. 5. *Numquam*.

Quartum quod objicitur est superbia, fastus & pompa, quæ in ecclesiasticis sequitur ex opulentia bonorum. Ad istud ego non possum dicere quod se habeat indifferenter ad opulentiam & paupertatem, licet sit verum quod quando hæc paupertati juncta sunt, magis abominabilia sunt, juxta illud Ecclesiastici 25. *Tres species odivit anima mea, & aggravor valde animæ illorum; pauperem superbum*, &c. Et sunt sine dubio multi pauperes superbi, & quantum possunt pomposi, & multi divites humiles. Sed verum est, quod divitiæ eis maxime causam præstant; & non nego quod in ecclesiasticis viris sit nimia pompa, quod moderatione & reformatione indigeret; cum sit multorum malorum occasio, diminutio eleemosynarum, ut pompis sufficiamus, fiunt inde exactiones & multæ lucrandi illicitæ artes: quia qui sua consumunt, cum deest, aliena sequuntur. Sed non est hæc consideratio tanti, quod propterea temporalia sint ab ecclesia abjicienda, cum ex hoc plura graviora sequerentur, quæ quoad publicam utilitatem longe præponderant. Primo diminueretur cultus divinus, quoad templa & ornamenta eorum. Secundo quoad personas; quis esset qui vellet filium suum cum multis laboribus & expensis nutrire in studiis, ut postea eum exponeret mendicitati? Unde Bonaventura super 4. Sententiarum di. 24. q. 1. art. 3. sic inquit: „ Sacerdotii „ Christi non tam fuit figura sacerdotium „ Aaron, quam etiam Melchisedech, qui se- „ cundum quod dicitur ad Hebræos 7. fuit „ rex & sacerdos. Sic & Christus. Et quam- „ vis honorem regalem recusaverit propter „ exemplum humilitatis, & ipse pauper & „ mendicus fuerit, tamen propter suam dul- „ cissimam benignitatem, ad hoc alios non „ arctavit. Sciebat enim quod melius est ha- „ bere mercenarios, quam nullos aut pau- „ cos filios; & deo caritate refrigescente, „ disposuit Spiritus sanctus, ut etiam tempo- „ ralibus abundaret, ne cultus Dei propter „ paupertatem & inopiam deperiret, & a- „ perte videtur, quod ecclesiæ paupercula- „ quasi nullum inveniunt rectorem, nisi sit „ talis qui pro sui vilitate ab omnibus con- „ temnatur. Unde nullatenus est credendum sta-

„ statum universalis ecclesiæ aliter regi quam „ disposuit Spiritus sanctus. Hæc omnia magister Bonaventura ubi supra, &c.

Tandem cum multiplicata sunt mala super terram, hominum nimis crescente malitia, expediens fuit, & est ad cohibendam audaciam & malitiam pravorum hominum ecclesiam Dei habere potentiam temporalem, alioquin sæpe hereses pullularent & crescerent. Hoc significavit illa evangelica parabola de invitatis Lucæ 14. in qua post invitationes tandem subjungitur: *Compelle eos intrare*, scilicet quod primitiva ecclesia invitationem & ammonitionem tantum haberet, postea per successus temporum vires etiam compellendi. Ita est sensus B. Augustini, ut ipse scribit contra Donatum, 23. q. 4. *Displicet*, ubi post multa verba satis ad hoc propositum, tandem dicit: Et non attendis, quia cum ecclesia novello germine pullulabat, nondum completa fuerat illa prophetia: *Et adorabunt eum reges, omnes gentes servient ei.* Quod utique quanto magis impletur, tanto majore utitur ecclesia potestate, ut non solum invitet, sed & cogat ad bonum. Hoc Dominus significare volebat, qui quamvis haberet magnam potestatem, prius tamen elegit commendare humilitatem. Hoc in illa solitudine satis evidenter ostendit, ubi misit ad invitatos, & venire noluerunt. Et ait servo: *Exi cito in plateas & vicos civitatis, & pauperes & cæcos, debiles & claudos introduc huc. Et ait Domino servus: Factum est ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus servo: Exi in vias, & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea.* Videlicet nunc, quemadmodum de his qui primo venerunt dictum est: *Introduc eos*, non dictum est *Compelle*; ita significata sunt ecclesiæ primordia adhuc crescentis, ut processu temporis essent vires etiam compellendi. Et eamdem sententiam etiam ponit ad Bonifacium eadem causa q. 6. c. 1. Quis autem non intelligit, quam sæpius hæreses crescerent, si ecclesia potentiam non haberet. Si omnia argumenta deficiunt; tempora temporibus comparemus: videbimus quam sæpe fides fluctuavit illis temporibus, cum ecclesia potentiam non habebat; tandem quidquid decoris, quidquid stabilitatis, quidquid boni habet Christiana religio, ab illis cœpit quatuor venerabilibus conciliis, quæ velut quatuor sancta evangelia sunt tenenda, sicut B. inquit Gregor. 15. di. *Sicut sancti*. quæ tamen celebrata sunt post ditationem ecclesiæ; & inde alia concilia, a quibus omnis forma sanctitatis est habita. Ad hunc autem quem modo dixi respectum nulla est comparatio. Vadant mores quantumlibet dissolute, intumeat pompa, si fides subsistat, levia omnia sunt comparata ad fidei subversionem, quod ultimum & supremum est malum.

His igitur omnibus æqua lance libratis, sole clarius videtur esse deductum, quod ecclesia haberet bona temporalia expedire.

Ex hac tertia conclusione infertur ipsius tertium corollarium, quod utilitati populi Christiani plurimum detraheret & obesset, ecclesiam sine bonis temporalibus esse, ulteriori deductione non indiget, seipsam ostendit, si præmissa veritate subsistant.

Et ex prædictis omnibus infertur una corollaria conclusio seu aporisma, videlicet quod erronea, insana, & perniciosa est illa doctrina, quæ asserit quod dominium super bonis temporalibus, quod contra præceptum Christi clerus occupat, in præjudicium sui officii, & damnum brachii sæcularis, ab ipso debet auferri, & clerus ad vitam, qua Christus vixit cum apostolis, debet reduci: manifesta est illatio hujus ex præmissis. Nam si licet, decet & expedit. Ergo non debet auferri. Hinc talium assertores incidunt in sententiam Domini per prophetiam 5. c. *Væ qui dicitis bonum malum*; & in hæresim jam damnatam, puta hæresim Valdensium, ut dicit Alvarus in libro de statu & planctu ecclesiæ part. 1. art. 42.

Hæc sunt, reverendissime in Christo pater & metuendissime domine, reverendique in Christo patres ceterique viri clarissimi, quæ mihi juxta istum articulum dicenda occurrerunt, sub determinatione sanctæ matris ecclesiæ, a cujus fide & determinatione di cedere numquam intendo; sed ad ejus determinationem mea, si decreverit, dicta corrigere, & penitus promto animo revocare.

EPISTOLA CONSULUM

Et civium Trevirensium ad concilium Basileense.

Petunt concilii præsidium adversus diffidationes sibi factas ab adhærentibus Ulrico de Manderscheit.

REverendissimis in Christo patribus & dominis Dei gratia sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, &c. post humilem recommendationem, obedientiam filialem tam debitam quam paratam. Ib. p. 527.

Reverendissimi in Christo patres & domini præcipue meritoque venerandi, dolendum plane & miserendum statum civitatis & ecclesiæ Trevirensis, inter civitates totius tertiæ partis orbis, videlicet Europæ, & ecclesias transalpinas primariæ, sanctæque Romanæ ecclesiæ immediatissimæ filiæ, matrisque cunctarum citramontanarum ecclesiarum, vestris innotuisse dominationibus non ambigimus; & quantum nos pro justitia, nec non ejusdem ecclesiæ tam capitis quam membrorum salute, in virtute sanctæ obedientiæ, spe retributionis æternæ submissimus periculis, non tam fama per universam respersa Germaniam, sicut ipsa testatur agnitio veritatis, sed quam modo nobis, etsi ab illo, cujus judicia abyssus multa, nostris exigentibus demeritis juste, injustissime tamen ab homine, pro bono redditur malum, vestris dominationibus necnon amarissimis cordibus dolenter referamus. Dudum enim domini Ulrici de Manderscheit asserti electi Trevirensis & suorum, tum propter clero Trevirensi in nostra civitate impensum præsidium, tum propter denegationem illicitarum petitionum super juribus Trevirensis dice-

diœcesis per præfatum dominum Ulricum nobis factarum, tum propter defensionem libertatum & privilegiorum nostrorum contra eumdem se eisdem ingerentem, plerasque crebrasque tulimus æquanimiter comminatas angustias. Jam ipso die epiphaniæ Domini nunc elapso, effectu plenius mancipato, quia tunc Willermus *de Staphel* suus marescallus propter impetitionem, quam contra nos se habere asserit, nobis tamen incognitam, nos diffidavit, habens adjutorem nobilem Theodericum de Manderscheit prædicti domini Ulrici fratrem, aliosque officiatos & familiares domesticos ejusdem quamplures, qui nos tam in rebus, corporibus, incendiis, rapinis & capturis, in & extra prædicti domini Ulrici & diœcesis Trevirensis fortalitia crudeliter invaserunt. Nos igitur requirentes, rogantes eumdem dominum Ulricum ad præfatas diffidationes per suos utrimque factas deponendum, ipse una cum comite de Wirnenbergh, & ejusdem uno suo filio litteras diffidatorias miserunt pro responso, non obstante quod per annum ante idem comes de Wirnenbergh pro solidioris amicitiæ confœderatione duo millia a nobis recepit florenorum, quam amicitiæ confœderationem servare sine & absque causa rationabili nobis resignavit; qua de causa noscit Omnipotens. Tunc etiam alia calva occasione prætensa comes de Spaenheim qualitercumque subornatus, nos similiter diffidavit, ad cujus, ut indubie speramus, sinistram informationem reverendi in Christo patres & domini Theodericus Coloniensis & Conradus Moguntinensis archiepiscopi, inclyti Stephanus de Bavaria, Adolphus de Monte & Juliaco duces, dominus Jacobus marchio Badensis, & dominus Fridericus comes de Veldencia tamquam adjutores prædicti comitis de Spaenheim, etiam diffidationes scriptotenus demandarunt. En patres & domini dignissimi, quomodo pereunt justi, & trucidantur recti corde. Testamur hunc quem nullum latet secretum in conscientiis nostris, quod omnibus principibus & dominis aliisque singulis præfatis, nobis scientibus, numquam molesti fuimus, & summa diligentia omnibus præsciis & novissime examinatis cursibus, nihil penitus occasionis eos contra nos querelandi possumus invenire. Quin immo super petitionibus prædicti domini Ulrici nobis factis, & nostris querimoniis, e contra obtulimus nos paratos coram vestra sacrosancta generali synodo Basileensi, serenissimo principe Romanorum rege illustrissimo, juris & vestro seu ejus stare dictamini vel decreto; quod idem assumere recusavit. Post Deum igitur cœli, a quo omnis victoria, cui beneplacitum est super timentes eum, pro cujus sponsa hæc patimur, ad vestras dominationes in Spiritu sancto congregatas, eamdem sponsam dignissime repræsentantes, tamquam obedientissimi filii, ad matrem illibatam, & tenerrimi amatores virginis sine ruga, anxii confugimus, devotissime imploramus, oramus; si etiam licet, per amorem illius, qui vos suam sponsam repræsentare fecit, non temeritatis, sed ausu caritatis humiliter requirentes, quatenus aure pia, compassivo animo, cordeque materno, filiorum tribulationem vestra sancta synodus animadvertat, & nostris oppressoribus sua scelera annuntiet, quasi tuba vocem exaltet, ex adverso ascendens, se murum pro domo Domini opponat, & vobiscum quasi acies ordinata, sagittas divinæ pharetræ contra præfatos diffidatores, modos & vias congruentes, pœnas & censuras decretas concite jaculare satagat, synodi membra vobis pro reformatione & ecclesiæ defensione incorporota, offensorum ac deformatorum nomina sortiantur. Eja, patres reverendi, amore Jesu, cujus res agitur, constanter agite, consilium auxiliumque nequaquam differentes, immo prædictos dominos Ulricum & comites de Spaenheim & de Virnenberg, ut ab injustis hujusmodi molestiis & insolentiis desistant acrius increpando, obsecrando, arguendo compellite, ne, quod absit, videntes nos vestro debito frustratos subsidio, inter duo mala minus malum eligere, & in dominia monasteriorum & collegiorum atque suburbiorum eorumdem nostræque civitati contiguorum, ad ipsam civitatem expugnandam aptissimorum, quemadmodum vulgus, quem cohibere nequimus, incœpit, necessitate compulsi, quamquam inviti, irruere arceamur, cum ipsius nostræ civitatis, ad quam notabilior clerus Trevirensis confugit, continuata desolatio toti Trevirensi ecclesiæ damnabiliter irrecuperabilemque jacturam minetur & ruinam, prout vestris dominationibus oculatæ circumspectiones Sancti Spiritus irradiantes fulgoribus melius nobis haud dubium conjicere prævalebunt. Omni enim tempore eramus & fuimus parati, & præsentibus nos paratissimos offerimus coram vestris dominationibus aut serenissimo principe Romanorum rege illustrissimo, juris & vestro, seu ejus stare dictamini vel decreto. Reverendissimi patres & domini, non despiciant vestræ dominationes hoc nostrum necessitatis exile scriptum, cum honestiorem ambassiatam, quam V. D. decere fatemur, & mittere non possimus, & ipsa viarum hinc inde præclusarum discrimina penitus non permittant. In his agant D. V. R. contentioni lacrymabili medendo salubriter, quemadmodum ex officii debito, non tam pro nobis quam pro vobis Christo præfato justo terribilique judici debetis reddere rationem, qui vos in singulis agendis taliter dirigat, ut singuli in extremi die judicii sibi dictum hoc dulcissimum verbum *Venite benedicti* læti audiant. Datum nostro sub secreto sigillo, XVIII. mensis januarii MCCCCXXXII. juxta stilum scribendi Trevirensem.

Sacræ vestræ concionis filioli humiles, magistri civium, scabini, consules & tota communitas metropolis Trevirensis.

ANNO CHRISTI 1433.

INFRA SEQUUNTUR EA

Quæ dominus imperator libentissime fecit ad promotionem sacri concilii Basileensis, lecta in congregatione generali, die Martis xx. januarii MCCCC-XXXIII.

Ib. p. 530. PRimo quando dominus cardinalis legatus & illi patres miserunt ad regiam majestatem in Ffelkneh, &c. quod ex tunc regia majestas incontinenti deputavit locum tenentem suum. Item, misit ad eos Baptistam Cigala eos confortando, & de omnibus favoribus regiis affecurando. Item, qualiter demum regia majestas misit iteratis vicibus universis regibus, principibus, & etiam prælatis, ut ad concilium properarent. Dedit etiam operam dum in Lombardia esset apud ducem Mediolanensem & ducem Sabaudiæ & alios, ut prælatos suorum dominiorum mitterent. Et omnia conferebat sua majestas, quæ erant ad favorem sacri concilii.

Item, postquam sua regia majestas de Mediolano ad Placentiam se transferret animo Urbem Romanam intrandi, & coronas suas suscipiendi, & alias res imperii peragendi; C & dominus summus pontifex suæ majestati mitteret bullas dissolutionis & mutationis concilii, majestas domini nostri regis moleste tulit illud, & incontinenti ad sanctitatem papæ scripsit, & misit rogando & adhortando, ut illam dissolutionem toti Christianismo damnosam tolleret; quoniam sua majestas non posset nisi concilio & universali ecclesiæ in tantis bonis adhærere. Id idem suæ sanctitati nunciavit per oratores apostolicos ad Parmam suæ majestati missos. Similiter de Parma super illa materia suos solemnes ambassiatores misit ad papam, videlicet dominum Johannem de Svvihovv, dominum præpositum Albanensem, & domi- D num Nicolaum Scok decretorum doctorem. Et tandem a Senis iterum multum celebrem ambassiatam misit, dominum Curiensem videlicet, dominum Ladislaum Cruciferum, Nicolaum Scok, & Nicolaum Wadem nobilem. Scripsit etiam universis orbis principibus, ut hujusmodi dissolutionem non admitterent, sed sacro concilio adhærerent. Tandem ultimo de mense novembris, iterum misit suos solemnes oratores, videlicet dominum Curiensem, dominum Laurentium marescallum, & dominum Gaspar Sligk, & multas privatas ambassiatas, instando apud papam ut propositum suum dignaretur mutare, etiam in omnibus legationibus semper E addendo, quod nisi sua sanctitas concilio adhæreret, majestas regia non vellet coronam de manibus suis suscipere, sed concilio adhærere.

Item, majestas regia post adventum dominorum cardinalium ad Senas, disposita erat etiam se periculis quibuscumque submittere, & Urbem intrare, & dominum apostolicum visitare, ut saltem ipsum persona-

A liter posset mulcere ad mutandum propositum, semper præponendo facta concilii privatis suis commodis, de quibus ante multos menses habuisset finem, si sola facta concilii non obstitissent.

HIC SEQUUNTUR QUÆ DOMINUS

Imperator passus est, & libenter sustinet, propter adhæsionem sacri concilii, lecta ut supra.

PRopter istos favores per majestatem regiam, sacro concilio impensos, dominus Ib. p. 531. B apostolicus contra majestatem domini nostri rancorem & indignationem concepit, & sibi multa incommoda quantum potuit procuravit: primo per mundum suam majestatem de fautoria hæresis infamando, prout instructiones quas Johannes de Prato portavit declarant. Item, regnis suis ipsum privando, & aliis distribuendo, & imperium etiam donando, in alios, si potuisset, transferre. Item, postquam regia majestas intravit Tusciam, ipse dominus apostolicus se cum Florentinis publicis imperii rebellibus colligavit contra majestatem regiam, & terras imperii, & gentes ecclesiæ ante Lucam contra dominum nostrum regem venerunt, & hucusque semper ubi potuerunt, territoria Senensia & alia imperii loca offenderunt, & ad hoc hodie procurantur omnia, quæ excogitari possunt ad provinciæ damnum & destructionem suæ majestatis & imperii, quæ omnia sua majestas patienter & voluntarie suffert amore sacri concilii, & sustinebit usque ad mortem.

Et quia majestas regia talia incommoda & pericula propter sacrum concilium sustinet; isti domini oratores habebunt patres illos hortari & requirere, & sic dux Vvillermus hortetur, ut ipsi hujusmodi constantia, fide, & sinceritate domini nostri inspectis, honori & dignitati & statui ipsius provideant, prout opportunum fuerit, & dominus noster de ipsis indubiam gerit fiduciam. quoniam si hoc non fieret, dominus noster rex magna incurreret pericula, certificando eos, quod dominus noster eis numquam deficiet: nec eos deseret usque ad mortem; & si aliquid eis contrarium suggereretur, nullatenus credant.

ANNO CHRISTI 1433.

A

LITTERA

Missa per concilium domino Romanorum regi, decreta in congregatione generali die XXIX. jan. MCCCCXXXIII.

Gratias agunt patres de invariabili adhæsione ad concilium.

Ib. p. 532. SAcrosancta generalis Basileensis synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, universalem ecclesiam repræsentans, carissimo ecclesiæ filio Sigismundo Romanorum, B Hungariæ, &c. regi illustri, salutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Litteras tuæ serenitatis, quibus laudabile tuæ intentionis propositum, quo hujus sacri concilii protectionem, eique firmam & immutabilem adhæsionem cordi tuo regio constanter & immobiliter inesse ostendisti, ac in futurum invariabili mentis proposito polliceris, læto admodum, quin immo lætissimo suscepimus animo, Deo nostro maximas gratias peragentes, qui tales generoso tuo animo conceptus inspirare dignatur, & his periculosis temporibus ecclesiæ suæ tam fidi constantisque principis velut dextræ manus patrocinium impertiri, tuæque excel- C lentiæ pium affectum cum verisimili constantia laudum præconio commendamus, immortalemque futuram esse laudis tuæ memoriam profitemur in Dei ecclesia, & orbe universo, pro hac tua firma huic sacro concilio assistentia & vigili cura atque favore, honoremque & statum tuum omnifarie commendatum habere. Volumus quoque tuam excellentiam certam esse & orbem universum, omnes qui sunt in hoc sacro concilio divino munere congregati, cum omni unanimitate constantique ac invariabili proposito, ad ejus prosecutionem esse firmatos, ac sicut hactenus prætensæ dissolutioni per dominum papam attentatæ, quia contra ex- D pressam dispositionem decretorum sacri Constantiensis concilii & hujus, & in perturbationem ac scandalum universalis ecclesiæ vergebat, minime locum dedimus, sic neque in futurum dabimus quovis modo; quin potius omni quo poterimus studio & diligentia prosequi illa sancta opera intendimus, propter quæ hoc sacrum concilium in Spiritu sancto congregatum est, cujus clementiam continue exoramus, ut huic nostræ sanctæ intentioni aspirare dignetur ad profectum fidei orthodoxæ & totius populi Christiani. Datum, *ut supra*.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum ad concilium Basileense.

Excusat cardinalem Rotomagensem, quod hactenus non accesserit ad concilium.

REverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus & dominis sacrosanctæ generali Basileensi synodo in Spiritu sancto legitime congregatæ, &c. Ib. p. 53[illegible]

Reverendissimi in Christo patres & domini, ac venerabiles, grate & sincere nobis dilecti, quantum affectamus & desiderio summo desideremus augmentum sacrosancti Basileensis concilii apud V. P. clarum esse scimus, & sic quemadmodum huc usque attentissima studia adhibuimus, ita non cessamus quotidie totis viribus operari, ut ipsum sacrum concilium feliciter prosperetur. Eramus etiam multum grati, quod reverendissimus in Christo pater dominus Jo. (a) cardinalis Rotomagensis princeps noster & amicus carissimus iter illuc accedendi assumserat, & procedere infallanter disposuit. Nam ejus præsentia tam auctoritate quam sapientia & rerum experientia eidem sacro concilio multum conferet. Sed inductus fuit quidam tractatus nostrum & imperii sacri commodum præsertim concernens inter nostram majestatem & communitatem Florentiæ; in quo paternitatis suæ interpositio tamquam sacri imperii principis nobis grata & opportuna, partibus vero aliis necessaria fuit; in quo paternitas sua fere duobus mensibus fideliter ac diligenter laboravit, & ad tantum Deo volente deventum est, ut pro finali conclusione sua paternitas denuo ad nos versus Senas redeat, ac sua prosecutione sui itineris versus sacrum concilium supersedebit, & adhuc parvam moram facere habebit; quæ, ut speramus, sacro concilio nedum dispendiosa, sed per Dei gratiam propter fructus secuturos, multum proficua erit. Idcirco vestras paternitates attente petimus, & hortamur, ut mora sua vestris paternitatibus non sit displicibilis, nec suspecta; sed velint eum excusatum suscipere, quia non tardabit ad paternitates vestras festinare, & sic etiam nosmet attenti & solliciti erimus, nec de sua sincera intentione quam gerit & habet ad bonum ecclesiæ, & ut sacrum concilium feliciter progrediatur, est in aliquo dubitandum, prout ex colloquiis cum paternitatibus suis habitis firmiter conjecturamur, & speramus quod adventus suæ paternitatis proximum secum attrahet magnum fructum. Datum in E civitate nostra Senarum die VIII. mensis Februarii, regnorum nostrorum anno Hunga-

(a) Anno 1433. quo hæc scripta fuit epistola, præerat ecclesiæ Rotomagensi Hugo d'Orges, qui non fuit cardinalis. Sed eum præcesserat hac in sede Johannes de Rupescissa, qui ab anno 1429. ad alias cathedras translatus, cardinalis Rothomagensis titulum retinuerat.

gariæ XLVI. Romanorum XXIII. & Bohemiæ XIII.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croaciæ, &c. rex.

Ad mandatum domini regis Gaſpar Sligk.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum ad concilium Baſileenſe.

Monet eos de proximo adventu cardinalis Rotomagenſis & epiſcopi Curienſis.

Ib. p. 534.

REverendiſſimis ac venerabilibus in Chriſto patribus & dominis, &c.

Reverendiſſimi in Chriſto patres & domini, amici cariſſimi, ac venerabiles & egregii ſincere nobis dilecti, decima octava die hujus menſis applicuit ad nos iſte nuncius, afferens nobis veſtras gratioſiſſimas litteras, continentes incluſa decreta præteritæ ſeſſionis: quæ licet dudum prius habuiſſemus per alios, tamen acceptiſſimum habemus quod veſtræ paternitates nos de ſingulis curant occurrentiis aviſare. Nec dilatio veſtris paternitatibus imputanda eſt, ſed viarum diſcriminibus & recluſioni paſſuum per totam fere Italiam, propter quod nuncius iſte diebus quam plurimis maris periculis ſe ſubmiſit. Verum quia reverendiſſimus pater dominus cardinalis Rothomagenſis & venerabilis epiſcopus Curienſis de omnibus conditionibus rerum noſtrarum, & deliberationibus mentis noſtræ nunc V. P. accedunt: idcirco nos hic non extendimus, ſed conamur omni ſtudio quantocius fieri poterit, ſacrum concilium viſitare. Datum in civitate noſtra Senarum die XXIII. menſis Februarii, regnorum noſtrorum anno Hungariæ XLVI. Romanorum XXIII. Bohemiæ XIII.

Sigiſmondus Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus & Hungariæ & Bohemiæ, &c. rex.

EPISTOLA SIGISMUNDI

Regis Romanorum ad concilium Baſileenſe.

Mittit ei duas Eugenii IV. bullas ad concilium ſpectantes.

Reverendiſſimis ac venerabilibus in Chriſto patribus, &c.

Littera imperatoris lecta die Veneris XXVIII. Martii MCCCCXXXIII.

REverendiſſimi in Chriſto patres & domini amici cariſſimi, ac venerabiles & egregii, nobis ſincere grateque dilecti, ſanctiſſimus dominus noſter ſummus pontifex pridie per oratores venerabilium & illuſtrium noſtrorum & imperii ſacri electorum principum tranſmiſit nobis bullam, notificans in eadem res illas quas ſua ſanctitas geſſit & fieri deliberavit circa negotia ſacri concilii Baſileenſis, juxta continentiam copiarum præſentibus incluſarum. Illas itaque V. P. ea de cauſa tranſmittimus, quamvis notitiam earumdem aliunde ad vos delatam non dubitemus, ut perlectis & penſatis ſingulis, ſalutem univerſalis eccleſiæ proſpiciatis, ad hoc tendentes, ut ſchiſma illud inveteratum, quod alias inæſtimabilibus laboribus ſublatum fuit, omnimode evitetur, quemadmodum veſtras paternitates ſuffragio Spiritus ſancti, qui ſacrum concilium dirigit, facturas minime dubitamus. Nos quoque res noſtras juxta poſſe noſtrum his in partibus ita diſponimus, ut vobis perſonaliter in brevi adeſſe poſſimus, cooperaturique quatenus in proſequutione harum ſalutiferarum rerum nullum ſcandalum oriatur, & eccleſia Dei in votiva unitate perſiſtat. Et ut hoc fiat, reverendas paternitates veſtras, laude Dei, & ſalute ſuæ ſanctæ eccleſiæ, quo poſſumus affectuoſius adhortamur, quemadmodum illuſtris Willermus comes Palatinus Rheni, & dux Bavariæ, princeps & locum tenens noſter, V. P. mentem noſtram clarius deteget, cui velitis credere in dicendis. Datum in civitate Senarum die IV. menſis Martii regnorum noſtrorum anno Hungariæ XLVI. Romanorum XXIII. Bohemiæ vero XIII.

Ib. p. 535.

Sigiſmundus Dei gratia Romanorum rex ſemper auguſtus, &c.

Gaſpar, &c.

ANNO CHRISTI 1433.

BULLA MISSA PER DOMINUM

Nostrum papam domino regi Romanorum,

lecta ut supra.

Ibid. EUgenius episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Sigismundo Romanorum, Hungariæ, &c. regi illustri S. & A. B.

Ut tuæ serenitati & omnibus fidelibus Christicolis innotescat nostros omnes cogitatus numquam ad alium finem respexisse, nisi ad statum universalis ecclesiæ, incrementum fidei, & salutem populi Christiani, statuimus ut concilium universale Basileæ celebraretur, prout videre poteris per copiam litterarum nostrarum præsentibus interclusam; cum enim dudum ex honestis & justis caulis concilium quod ibi esse dicebatur, ad civitatem Bononiensem transtulissemus, intendentes eo personaliter proficisci, tamen ut palam fiat intentio nostra, scilicet optimo animo & sincera mente nos id fecisse, ad recludenda obloquentium ora, & ad omnes dissentionum materias funditus extirpandas, quæ ex causa exoriri possent, cum multorum principum precibus, tamen sponte nostra, pro bono ecclesiæ, non obstante illa mutatione loci, volumus ut Basileæ hujusmodi concilium fiat, ad quam quamprimum nostros legatos cum Dei gratia transmittemus. Hec tuæ serenitati significanda duximus, quam scimus ex hoc, sicut decet optimum nostrum & ecclesiæ filium, lætitiam suscepturam. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXIII. XIV. cal. Martii pontificatus nostri anno II.

Lu. de Orto.

LITTERA MISSA DOMINO

Imperatori per sacrum concilium, responsiva ad ultimam litterarum suarum,

Purgant se patres a suspicione schismatis.

Ib. p. 536. SAcrosancto, &c. carissimo ecclesiæ filio Sigismundo Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ, &c. regi illustri salutem, &c.

Accepimus pridem tuæ serenitatis litteras, & in his copiam inclusam quarumdam litterarum, quæ proximis diebus ex curia Romana emanarunt. Per has tuas litteras & ea quæ dilectus filius nobilis vir Willermus Bavariæ dux tua vice hujus sacri concilii protector exposuit, nos exhortaris, ut pensatis singulis, salutem universalis ecclesiæ prospiciamus, ut schisma illud inveteratum, quod alias magnis laboribus sublatum fuit, omnino evitetur. Credimus non nisi bono zelo, quem ad ecclesiam sanctam Dei & A hoc sacrum concilium geris, id tuam serenitatem commemorare. Sed si diligenter considerentur quæ sint nostræ actiones, quibus sine intermissione ad profectum populi Christiani intendimus, quantaque gravitate & maturitate in omnibus rebus hoc sacrum concilium procedit, in mentem cujusquam cadere nullo modo poterit, ex parte hujus sacri concilii schisma posse contingere. Opera quæ ipsi facimus pro exstirpandis hæresibus, bellis ac deformitatibus, nostræ sanctæ intentioni testimonium perhibent. Verumtamen nihil est tam bene factum, quod per æmulos in malam partem interpretari non possit. Nam & Christus noster Salvator dum obsessos a dæmone liberabat, in Belzebuth B dæmonia ejicere ab infidelibus dicebatur. Nemo est, nisi humana victus passione, qui si animadvertat studia, labores & diligentiam nostram, timere debeat ex his schisma procedere; sed potius ecclesiæ pacem & exaltationem sperare. Nos sicut legitimo initio ac sancto proposito concilium inchoavimus, ita Spiritu sancto nos dirigente in his quæ Dei sunt & reformationis ecclesiæ, calumnias æmulorum non formidantes, usque in finem perseverabimus. Scimus per infamiam & bonam famam hanc vitam duci necessarium fore, & qui pie volunt vivere propter Deum, persecutiones pati oportere. Sed ipse Spiritus sanctus, in cujus nomine C congregati sumus, nos consolatur, spem tribuens, quod qui nunc nobis injuste detrahunt, adhuc facta nostra salutaria laudare compelluntur. De hoc sacro concilio adhuc verificari speramus quod de Salvatore nostro prædictum fuerat: *Venient ad te qui detrahebant tibi, & adorabunt vestigia pedum tuorum*. Tuam vero serenitatem decere arbitramur, ut tales falso calumnias objectas nobis patienter non ferat. Cum ergo omnis nostri progressus sanctique propositi conscius sis, has calumnias regia animositate confutare debes, & inter dentes obloquentium hujusmodi obtrectationes pro tuæ auctoritate contundere. Illud vero quod præfatus dux D vigore credentiæ, de mentis tuæ firmitate ac constantia ad favorem sacri concilii subjunxit, quamquam gratum nobis fuerit audire, supervacuum tamen judicamus. Nam cum mente revolvimus quæ ac quanta tua sublimitas pro sacro Constantiensi concilio & isto fecit, quotque & quales litteras nobis & omnibus fere principibus scripserit, quod usque ad sanguinis effusionem & mortem inclusive, ut verbis tuæ serenitatis utamur, cum hoc sacro concilio permanere intendebat, incredibile judicamus tuum regium animum quavis occasione a devotione hujus sacri concilii posse immutari. Absit, ut talem principem aliter facturum esse creE damus, quam quod tam patenti præconio per orbem terrarum sæpissime prædicavit. Datum, &c.

EPI-

EPISTOLA RODERICI

De Villa Andrado comitis, ad concilium Basileense.

Offert concilio sua servitia.

Ib. p. 538.

SAcrosancto concilio generali Basileensi humiliter præsententur.

Sancti ac reverendissimi patres, ceterique venerabiles domini, in sacrosancta & Spiritu sancto congregata Basileensi synodo, vester servitor & amicus Rodericus de Villa Andrado comes de Rybadeo, consiliarius ac camerarius regis Francorum, debita cum promtitudine serviendi humili recommendatione præmissa.

Vestris paternitatibus & dominationibus, dictæque sanctæ synodo Dei primo ob reverentiam, servitiumque universalis ecclesiæ, honorem & contemplationem reverendissimi in Christo patris & domini mei ac præceptoris domini A. tituli S. Eustachii sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ diaconi cardinalis, offero me promtum & paratum, si in aliquo mei possibilitas eidem sanctæ synodo potest prodesse vel servire. Supplicans ut me suum minimum servitorem habeat recommissum: quoniam ex parte mei contemplationibus prædictis & quam plurimum præfati domini mei cardinalis, in & ex parte vestri mandatis non erit defectus, domino auxiliante, qui sua misericordia præfatam sanctam synodum & vos omnes conservet & conducat ad sui servitium & honorem. Scriptum festinanter, breviter & inordinate more gentium armorum in S. Martino de Leva, VI. Martii MCCCCXXXIII.

Vester servitor

Rodrigo de Villa Andrado.

PROPOSITIO FACTA

Per magistrum Johannem de Mella protonotarium, alterum ambassiatorem domini nostri papæ, in generali congregatione concilii Basileensis, die VII. Martii MCCCCXXXIII.

Id.

NOli timere, filia Sion, ecce rex & pastor tuus venit tibi mansuetus. Reverendissimi, reverendi, venerabiles, optimi ac amplissimi patres, sanctissimus ac beatissimus dominus noster Eugenius papa IV. verus Christi vicarius, ac legitimus Petri successor, cui a nostro redemtore Jesu jura & cœlestis & terreni imperii potestas, & non ab hominibus tradita sunt, quæ ab apostolis maxima fuere cum veneratione custodita, cui soli oves pascendas commisit, ac eidem claves regni coelorum se traditurum promisit & tradidit, qui totius universalis ecclesiæ unum & verum est caput; post salutem A & apostolicam benedictionem, ac suam, aliqua nobis injunxit, quæ ex injuncto legationis officio horum patrum reverendorumque dominorum meorum communi præcepto vestris coram dominationibus reverendissimis explicabo, per quæ pacem in plebem suam loquetur ac unitatem, quod cujuslibet bene regentis & gubernantis unis existit. Nec ad sententias vel processus aliquos fulminandos, scandala aut seditiones aliquas procurandas, missi sive destinati sumus, sed ad omnem pacis & concordiæ viam caritative procurandam, primo per innocentiam & sinceritatem, secundo per clementiam & pietatem. Non enim occultum existit, quod vir Dei SS. dominus noster papa Eugenius B IV. ab ipsius cunabulis usque ad hanc sic vixerit ætatem, ut præter puram vitæ continentiam, largam in pauperes liberalitatem, nimiamque in omnes alios pietatem amplissimam exercuerit, & dum in minoribus constitutus existeret, toto mentis desiderio morum in clero ac populo introductionem, guerrarum, hæresum, falsorum dogmatum affectaverit exstirpationem, tam per concilii celebrationem, quam Romani pontificis provisionem: immo cum lacrymarum effusione & orationum continuatione per se & alios Dei servos hanc a Domino sæpius gratiam postulabat; & dum prædicta a Domino humillime postulabat, sicut Domino C placuit, felicis recordationis Martinus papa V. extitit vita functus, & sua sanctitas canonice ad summi fuit apicem apostolatus assumta; & illico post ejusdem assumtionem, tempus, in quo suum poterat devotissimum propositum adimplere, advenisse considerans, id omne etiam, quod in sacro Constantiensi concilio diffinitum, & a piæ memoriæ Martino papa V. ejus prædecessore, cum Senensi fuerat concilio deliberatum, exsecutioni volens debitæ demandare, bullas & commissiones sub certis modis, amplissimis formis, reverendissimo in Christo patri ac domino Juliano S. R. E. diacono cardinali, apostolicæ sedis legato, hic præ-D senti, pro sacri prosecutione concilii demandavit, ut in eisdem bullis latius prospicitur contineri; & si quid in contrarium actum esse constaret, non nisi bono ac sancto zelo, & ut in ejusdem celebratione sanctissimus dominus noster pastor ac papa, cui gregis Dominici cura commissa extitit, personaliter interesset, quod semper desiderio maximo affectavit, ut videlicet in suæ sanctitatis ac reverendissimorum dominorum cardinalium de sacro collegio præsentia, totius Christianitatis convocatis principibus ac prælatis, ac aliis qui vocandi essent & possent commode interesse, dictum celebraretur concilium, ut omnium Christianitatis partium E notitia reserata, ibi sufficiens adhibeatur antidotum, ubi vulnus compertum erit esse repertum, ad Dei laudem, cleri & Christiani populi reformationem; quod suæ sanctitatis summum fuit & est desiderium. Quis igitur, præmissis diligenter inspectis, non comprehenderit suam sanctitatem esse innocentem, cum prædicti concilii celebrationem tam ardenter & ferventer procuraverit, & cum quanta hoc fecerit sinceritate & animi pu-

ANNO CHRISTI 1433.

puritate, prædicta manifeſtant? Innocens igitur & ſanctus manifeſte comprobatur. Suæ igitur ſanctitatis innocentia, ſinceritate & veritate manifeſtatis, cedat opinio ſupradictis, ne illa univerſo orbi optata gloria optimum ac ſempiternum nomen, quæ ex pace & eccleſiæ unitate in ſacro Conſtancienſi data concilio, hæc tam ampliſſima ſibi acquiſivit Germania, nunc ſibi ad crimen adſcribat & culpam. Ad eum enim, cujus beatiſſimus dominus noſter in terris vicarius exiſtit, cum illo pſalmigrapho clamare non ceſſat, dicens: *Judica me Domine ſecundum juſtitiam meam, & ſecundum innocentiam meam ſuper me, quia in te ſperans non infirmabor*. Et ſic de primo, in quo dixi Regem tuum per innocentiam & ſinceritatem tibi venire taliter qualiter expeditis, accedo ad ſecundum, in quo dixi, quod rex & paſtor tuus venit tibi manſuetus per clementiam & pietatem, & non immerito. Debet enim ſummus pontifex talis eſſe, cum vicem Dei teneat in terris, qualis ipſe Dominus eſt, cujus gratia vices tenet. Ait enim propheta: *Magnus Dominus & magna miſericordia ejus*. Cum igitur pius, miſericors ac largus ſit Deus, ejus non debet vicarius ac miniſter tenax exiſtere aut avarus. Nullus enim poteſt majorem pietatem ac clementiam oſtendere, quam ſummus pontifex, princeps, & qui in terris ſuperiorem non habet monarcham; qui rejecto quocumque rigore, cum nimia manſuetudine & pietate filios & fratres per ſuos convocat oratores, ut eccleſiam ſanctam, puriſſimam matrem, immaculatam Chriſti ſponſam, & columbam a diu plangentem & lacrymantem, per veram unitatem ac pacis foedera conſolentur. Et licet omnes Chriſti fideles, Dei & eccleſiæ per creationem & baptiſmi regenerationem filii exiſtant; ſpecialius tamen S. R. E. reverendiſſimi cardinales, patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, qui Jeſu Chriſti legati, & domini papæ fratres, ac præcipui ac ſpirituales * ſunt patres, & eccleſiæ columnæ immobiles comprobantur; & nihilominus ſacerdotes, magiſtri, doctores, ceteræque eccleſiaſticæ perſonæ, genus electum, qui propter concilii magnitudinem & virtutum abundantiam, ſeniores eccleſiæ comprobantur. Cum igitur in Dei eccleſia multi filiorum conſumti eſſent, nomen Dei deſpicientes in utroque genere Chriſtianorum, alii per diſcordiæ, guerrarum, turbinum & calamitatum vias, alii per morum deformitatem, & ſanctorum patrum decretorum & præceptorum non obſervantiam, alii per hæreſum introductionem in gravem orthodoxæ fidei læſionem, populi Chriſtiani & eccleſiarum ac etiam clericorum devaſtationem quibus in ſua peccatorum involutione durantibus, juxta Moiſi canticum, fame forſan conſumentur, & eos aves morſu amariſſimo devorabunt. Volens præterea manſuetiſſimus, pius, & clemens dominus noſter papa Eugenius IV. ſanctiſſimus diſcordiarum ſordes, guerrarum commotiones, morum deformationes, hæreſum introductiones, in ſuis & eccleſiæ filiis exſtirpare; cum Dei eccleſiam per viam, quæ Chriſtus eſt, non deducant, ſed ſordibus ſcelerum prædictorum coinquinati exiſtant, ac finis ſui & Chriſti & ejus eccleſiæ minime recordentur: qui Chriſtus noſtrorum fons erit deſideriorum, quem ſine fine videbimus, ſine faſtidio amabimus, ſine fatigatione laudabimus, Redemtoris noſtri exemplo pedes & ſordes lavare & mundare omnium præfatorum, ſuorum videlicet & eccleſiæ filiorum, quacumque injuria, juſtitia & rigore circa ea quæ in præteritum geſta ſunt, in totum ſecluſis & rejectis, attento quod nullum magis, quam principem, ut dixi, clementia deceat; mittit iſtos patres meos & majores, & me ad R. P. V. ut cum eiſdem tractent, ordinent, & concludant aliquam bonam & honeſtam pacis & concordiæ viam, ad laudem Dei & ejus ſanctæ eccleſiæ Dei augmentum ac religionis Chriſtianæ, ſuæ ſanctitatis & veſtrum omnium hic aſtantium honorem, quos in fratres & peculiares filios, ut ſemper habuit, vult habere, & juxta nobis traditas per ſanctitatem ſuam informationes & inſtructiones, cum dulcedinis benedictione & caritate perfectiſſima generale concilium celebretur. Quis namque tam præcelſi patris innocentiæ tamquam devotus filius non aſſurget, ut tot quot diſcordia mala generare conſuevit, evitet, & dicat: *Benedictus qui venit in nomine Domini?* Veni ergo, ſanctiſſime pater, libera, adjuva, protege & defende nos, quia a Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. Eja ergo, milites magnifici, ſanctæque Romanæ eccleſiæ cardinales reverendiſſimi, ceterique prælati, ſanctiſſimi Chriſti legati doctiſſimi, aliique patres & domini * optimi, induimini armis lucis, prout ſemper optaſtis & feciſtis, ut dum tempus & lucem habetis, ac talem ac tam ſanctiſſimum optimi deſiderii patrem verumque paſtorem, qui animam ſuam pro ovibus ſibi commiſſis paratus eſt ponere, Chriſti Salvatoris noſtri ac ſui magiſtri doctrinam imitans, procuretur ſanctæ Dei eccleſiæ matris noſtræ conſolatio, quæ quotidie clamat, & filios ſuos plorat, & lacrymæ ejus pendent adhuc in maxillis ejus, nec niſi ſolius Dei reſtat eidem conſolatio, & ſanctiſſimi domini noſtri & veſtrarum reverendiſſimarum paternitatum, ut in diebus noſtris non vituperetur miniſterium noſtrum, aut ſcandalum aliquod oriatur. Sed pro pace, unione & Chriſti fide amplianda exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros, in jejuniis multis & orationibus, cum multa patientia & concordia ac etiam unitate, ut in extremi judicii die immunes a vitiis reperiamur & in Dei caritate concordes, ut ſic cum Domino Deo noſtro, qui nos ex nihilo procreavit, qui eſt Rex regum, pacificus & manſuetus, cum manſuetudine atque clementia nobis noſtrum papam recipientibus, ſic benigne & cum clementia venientem, in æterna gloria recipiamur, quam omnibus concedat, qui ſine fine vivit & regnat. Amen.

* al. ſpeciales

* al. eximii

PRO-

ANNO CHRISTI 1433.

PROPOSITIO (a) FACTA

Per dominum abbatem S. Mariæ de Moniacis alterum ambassiatorem domini nostri papæ Eugenii IV. in concilio Basileensi MCCCCXXXIII.

Ib. p. 542.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus sancti. Amen. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum.* Recitata fuere hæc verba in epistola primæ Dominicæ hujus quadragesimæ ecclesiæ nostræ militantis. Reverendissimi cardinales, illustris dux, clarissimi antistites, varii ecclesiarum prælati, juris divini & humani doctores doctissimi, ceterique astantes plurimum eruditissimi, & in Christo fratres dilectissimi exigeret amplissimus cœtus vester in primo dicendorum alloquio; orationem ornate compositam & mature digestam, quæ cujusque vestrum dignitatem, prudentiam, sapientiam, eloquentiam, atque alias venustates & dotes summas in medium adduceret, & rem ipsam piissimam, Deo gratissimam & hominibus salutiferam, de qua paulo post dicturus sum peroraret. Sed tria sunt, patres reverendissimi, quæ me ut adplausum eloquentiæ præterirem, & levi * atque plano stylo agerem, non modo persuasere, sed vehementer impulerunt. Illud quidem in primis est, quod juventutis meæ florem, non in hoc dicendi genere, sed in aliis scientiis, veritatem, pietatem, divinarum humanarumque rerum notitiam concernentibus fere consumsi; & Cicerone eloquentiæ flore & fluvio teste, uberrimo, nec imperatores, nec medici, nec denique oratores, quamvis artis præcepta perceperint, quicquam magna laude dignum sine usu & exercitatione consequi possunt. Silentium autem imperito eloquio omnes philosophi atque morales non immerito prætulerunt. Rursus quia apud personas vestras amplissimas propheticum oraculum illud adimpletum fore intueor: *Labia sacerdotis custodiunt sapientiam, & legem requirunt ex ore ejus.* Cum enim vos omnes, patres doctissimi, disciplina, scientia & eloquentia refulgentes videam, quid rem ipsam vestris amplissimis judiciis referendam verbis exornabo? quid apud vos doctissimos persuasione atque rethoricæ artis lepore opus est, cum vos omnes magistros in hac re conspiciam? Quid namque a me aut expolitum ingenium, aut eloquentia lautum emanare poterit, quod vestris acutissimis ingeniis non videatur incultum atque perfacile? Amplius & tertio cum rem ipsam illico subjiciendam, veritatis nitore subnixam videam, ratus non sum eam ipsam verborum lenocinio indigere. Canon mihi testis locupletissimus est inquiens, eum supervacuis laborare impendiis,

* al. communi.

A qui solem certat facibus adjuvare, quoniam gratiæ plenitudo adjectione non indiget, nec ulla requirit commendationis argumenta. Divertam igitur, pace omnium vestrum, ad illa, ob quæ ad hoc ornatissimum domicilium dulciter atque gratissime paternitates vestræ reverendissimæ se duxere conferendas, illius cunctorum opificis pollicitatione fretus, qui per vatem suum inquit: *Dilata os tuum, & ego adimplebo illud*; denique per alium: *Clama, ne cesses, exalta quasi tuba vocem tuam*, omnibus vere in Christo credentibus. Patres reverendissimi, admodum dissentio atque scandalum inter SS. in Christo patrem & dominum, dominum Eugenium divina providentia summum antistitem quartum, & congrega-
B tionem vestram amplissimam, noviter subortum innotescit: quod ego ex antiqui hostis versutia suggestum & accensum esse non hæsito. Is enim in angelum lucis sæpenumero se transfigurat, & sub obtentu bonitatis, reformationis ecclesiæ atque pacis, scissuram, hæreses & scandala inter homines & præcipue prælatos reliquosque clericos, qui laicorum sunt oculi, suggerit, ut dispersis atque divisis clericis, illud psalmographi adimpleatur: *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsa eorum semper incurva.* Habet enim ipse malignus hostis, ut bellissime inquit canon XVI. q. 11. *Visis.* mille nocendi modos, nec ignoramus astutiam ejus. Co-
C natur namque a principio ruinæ suæ unitatem ecclesiæ rescindere, caritatem vulnerare, sanctorum operum dulcedinem invidiæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus evertere & perturbare. Dolet enim satis & erubescit, caritatem, quam in coelo nequivit habere, homines constantes ex lutea materia in terra tenere. Unde oportet quantum fragilitati nostræ conceditur, ut omnes aditus nocendi ejus versutiæ muniamus, ne mors ingrediatur portas nostras. Ecclesiæ reformationem omnes quærimus, sed cavendum ne, pro holor! nobis sic confligentibus, eam amplius deformemus. Quid enim scissura atque schismate eam magis deco-
D lorat, denigrat, deformat, atque prophanat, cum unica sit sponsa Christi, unici sponsi unici pastoris atque vicarii? An scissuræ ecclesiæ nefandissima mala ignoramus? ecclesiarum namque bona diripiuntur, vitia tolerantur, insolescunt principes sæculi, & suis pontificibus rebelles efficiuntur; indevotiones surgunt, clerici conculcantur, unitas ecclesiæ confunditur, Deus offenditur & exacerbatur, & denique in hæreses homines labuntur, cum teste canone, vix sine hæresi schisma consistit, XXIV. q. 3. *inter schisma.* Quamobrem cavere summopere debemus, patres optimi, ne quando laici in nos clericos insurgant, intuentes illud Hieronymi eulogium
E semel atque iterum per nos & ævo nostro verificatum existere; inquit enim, proh dolor! in quadam sua epistola, & transumtive describitur in canone *Transferunt* XXIV. q. III. quod veteres scrutando historias, invenire non potuit, scidisse ecclesiam & Domi-

ANNO CHRISTI 1433.

(a) *al.* Oratio domini Nicolai abbatis S. Mariæ de Moniacis, apostolicæ cameræ auditoris, alias Siciliæ.

mini populos seduxisse, præter eos qui sacerdotes a deo positi erant. Isti enim secundum eum vertuntur in laqueum tortuosum, in omnibus locis ponentes scandalum. Dare principibus & populis corporaliter colluctantibus pacem quærimus, sed verendum est, si perrexerimus ut coepimus, ne non modo corpora, sed eorum animas ad conflictum maximum exponamus. Hæreses ab his qui foris sunt exstirpare conamur, sed annuat Deus pius & clemens, ne nobis hic diffidentibus, graviores & deteriores inter nos insurgant, & contemtibiles reddamur, non modo apud eos qui fidem nostram odiunt, sed etiam apud oves nobis commissas, quoniam secundum Gregorii eulogium, cujus vita despicitur, restat ut ejus prædicatio contemnatur. Erigite tandem, patres doctissimi, mentis oculos & considerate: Ecce enim fidei Christianæ inimicos in foribus, & diffidium non parvum in civitate nostra accensum. O Germania, verum germen & vera nobilitas, quæ tuis strenuis actibus ecclesiæ matri tuæ contra nefandissimum & inveteratum schisma pacem & unitatem in tuis finibus nuperrime tribuisti, ex qua siquidem re gloriam non modicam in præsenti & mercedem maximam in futurum consequeris, patierisne eam ipsam matrem tuam tuis in eisdem finibus veluti canem ad vomitum & suem lotam ad volutabrum luti revolvi? Cavete quæso, patres optimi, ne concilia ista universalia, quæ in synodo Constantiensi principaliter ob schismata eliminanda institutionem habuere, scissuram nobis afferant; & sic antidotum convertatur in venenum, pastor in lupum, medicus in assasinum. At vestrum quispiam dicet: Nos ad pacem convenimus, & ecclesiam reformare cupimus. Est qui uno verbo & diffidium tollere & pacem ecclesiæ & populo Christiano dare potest. Profecto etsi hoc veritate niteretur, non tamen prorsus non insontes reddit, cum, teste canone in c. II. *de novi operis*, ea quæ omitti & committi absque mortali peccato queunt, omitti & committi debent pro scandalo evitando, ac ea quæ petituri sumus non modo delictum, sed justitiam, ut arbitramur, continent manifestam. Præterea, patres doctissimi, si gentilium leges suadent bono viro, ut potius de jure suo decedat, quam litibus judicialibus involvatur, hinc Apostolus: *Quare non magis fraudem patimini?* quanto magis pro scandalo in ecclesia Dei & populo Christiano vitando, de jure suo, si quod in hac re competit, cedere debetis? Hoc idem & amplius SS. dominus papa Eugenius agere censuit. Et ut clarius morbus ipse scandali pateat, quatenus celerius & facilius antidotum præparetur, radicem unde insurrexit attingam. Dixere namque paternitates vestræ reverendissimæ dissolutionem, translationem, seu loci mutationem præsentis concilii per sanctissimum dominum nostrum Eugenium minime fieri potuisse de jure, eoque non obstante, ad ulteriora procedendum solemniter decrevistis, pluribus rationibus, argumentis & auctoritatibus moti utique non spernendis; quæ omnia etsi non insolubilia suæ sanctitati, atque aliis viris prudentibus, ob hanc causam in unum redactis viderentur; attamen non immerito vos omnes patres domus Dei zelo ductos restitisse arbitrata est. Ob quam siquidem causam nullas sententias contra principum jussa contemnentes fulminavit, sed more illius piissimi Salvatoris, cujus vices agit in terris, pietate, benignitate & clementia ad unionem, concordiam, & pacem revocare jugiter studuit, & novissime istis meis patribus reverendis & majoribus collegis & mihi indigno una ad hujusmodi rem electis & destinatis, tria sua sanctitas vobis patribus amplissimis referenda injunxit: primo ut vestris reverendis paternitatibus caritative suis verbis salutatis, & apostolica ac sua benedictione munitis, suam in hac re justitiam, ex qua resultat ejus innocentia, quam paucissimis verbis in medium adduceremus, non quidem disceptandi aut disputandi causa, tum quia medius judex deest, tum quia de jure suo etiam clarissimo non parum concedere pro scandalo evitando censuit atque firmiter decrevit: sed ne temere aut inconsulte Bononiæ concilium instituisse videatur; denique ne jura & potestates sedis apostolicæ contemni & comprimi conniventibus oculis patiatur, & quoniam ratio assignanda potest esse posteris profutura. Secundo ut suam clementiam, pium atque benignum animum & animi promtitudinem tam erga reformationem ecclesiæ, quam hæresum exstirpationem, atque pacis inter Christicolas procurationem, apud paternitates vestras instructiones nostras referando, adduceremus. Tertio, ut una vobiscum super universalis concilii celebrationem, instructionibus nostris servatis, conveniremus.

Primum igitur aggrediens, idem SS. dominus noster papa inquit, nullam prorsus ex concilii Bononiensis institutione alicujus synodi aut summi pontificis constitutionem violasse. Quoniam licet duorum conciliorum, Constantiensis scilicet & Senensis institutione in septennium a fine dissolutionis synodi Senensis in hac ornatissima & jocundissima Basileensi urbe concilium generale fieri deberet. Attamen ex quo in termino communi consensu præfixo, scilicet post septennium, nec aliquibus mensibus postea fluxis, nemo de habentibus vocem consultivam & decisivam comparuit, videntur ipsi auctores ipsius concilii atque termini, contrario facto, ipsum eumdem terminum revocasse, & saltem pro illa vice celebrare velle destitisse. Nam quemadmodum eadem synodus potuisset communi consensu constitutionem illius capituli *frequenter* expresse revocasse, sicut expresse instituit, cum nihil sit tam naturale, quam ut unumquodque vinculum solvatur quod ligatum est. Ita potuit tacito consensu, saltem quoad illam vicem, constitutionem illam facto revocasse, cum facta potentiora sint verbis, & tacitum ab expresso regulariter non differt, secundum legitimas sanctiones. Et in hac sententia in pene similibus terminis consistere videntur majores nostri juris interpretes in commentariis suis super capitulo *Cum nobis* de Electionibus. Inquiunt enim, quod si capitulum ecclesiæ pro electione futuri pon-

pontificis communi concordia coarctavit sibi terminum juris, novum terminum præfigendo, quod licet minor pars compareat in termino, non potest aliis non comparentibus ad electionis actum non procedere: quoniam major pars capitularis non comparendo in termino, videtur illum terminum tacite revocasse. Sed dicet quispiam, Finis septennii a die dissolutionis synodi Senensis, est principium celebrationis novi concilii, ita quod etiam post septennium possint prælati quomodocumque convenire pro conc. celebrando. Profecto etsi applaudere hæc consideratio videatur, non tamen necessario concludit: nam ex ea sequeretur absurdum, quod quandocumque etiam per triennium post terminum comparerent alii prælati etiam paucissimi, quod possent, aliorum contumacia accusata, procedere ad concilii celebrationem, & toti orbi legem dare: quo nihil absurdius; quoniam ex quo in termino minime comparuerunt, non potest aliquis eorum dici negligens, nec potest esse in facultate postea venientium aliorum accusare contumaciam. Opus est enim novam interpellationem per superiorem fiendam, ex quo in termino nemo comparuit. Non enim coguntur alii divinare aliorum adventum longe post terminum, nec etiam venire tenentur, cum tacite per non comparitionem in termino videantur terminum sustulisse, sicut in simili glo. ordinis nostri ti. III. l. *Celsis*, ff. *de arbitris* firmat; inquit enim quod si per me non stetit quominus in termino debito satisfacerem, opus est nova interpellatione, ad hoc ut in mora constituar. Ad idem quod notant, sentit Baldus in commentariis in l. 1. cap. de *his qui pene*. Præterea & secundo, præsupposito quod in termino post septennium aliqui comparuerint, & sine præjudicio veritatis, præsupposito quod concilium constituissent; attamen loci mutatio tunc temporis facta per eumdem dominum Eugenium, expresse non comprehenditur in illa constitutione *Frequens*. Providet enim in duobus dumtaxat casibus. Primus, cum instat causa rationabilis mutandi locum concilii congregandi. Et in hoc casu præstatur papæ facultas ipsum locum mutandi cum consensu & subscriptione dominorum cardinalium aut duarum partium. Secundus casus est in electione loci subsequentis concilii, quæ debet fieri per summum pontificem, approbante & consentiente concilio, ante finem cujuslibet concilii. Casus autem noster est tertius ibidem non comprehensus, scilicet cum ex justissima causa instat mutatio loci concilii jam principiati seu congregati initiati. Cum ergo in isto casu non adimatur potestas papæ & cardinalium locum mutandi, justissima causa suggerente; videtur tacite data potestas, quia casus omissus relinquitur dispositioni juris, ac papa Jesu Christi verus vicarius omnia potest, clave discretionis non errante. Unde, inquiunt commentarii juris canonici in capitulo *Quanto* de translatis, quod papæ & Dei unum est consistorium. Itaque excepto peccato, potest papa quæ potest facere ipse Deus. Quod nihil aliud est dicere, quam quod supra dixi, quod papa potest omnia, clave discretionis non errante, de quo in cap. 4. de Jurejurando; & in casu nostro suberant multæ legitimæ causæ locum mutandi, ut in litteris inde confectis plenis continetur. Una tamen suberat, cui in pace responderi non potest, quia cum Dominus noster cuperet ecclesiam reformare universaliter, quia ab olim reformata non extitit, nec extra Italiam poterat se transferre propter notoriam corporis invaletudinem, debuit ad eum locum concilium convocare, quo personaliter cum sua curia posset interesse. Nam si propter casum obsessionis, guerrarum, pestis, aut similis casus, illa constitutio *Frequens* expresse permittit loci mutationem, fortius longe ex mente videtur permittere papæ vicario Jesu Christi, qui est concilii caput; & debet esse auctoritas in ipsa reformatione propter corporalem ægrotationem. Nec obstat aliquorum motivum dicentium, quod sine papæ præsentia potest concilium celebrari, cum sæpenumero etiam in casu fidei, ejus legatis intervenientibus, concilia generalia celebrata & absoluta esse leguntur. Fateor quidem papam hoc posse aliis delegare, sed minime ad hoc arctari posse credendum est, cum sua intersit, cui Christus oves pascendas commisit, ut ecclesia eo præsente reformationem integram accipiat. Præterea & fortius, cum prælati licet paucissimi, in hac urbe Basileensi congregati, in quadam sessione declaraverunt concilium istud fuisse congregatum inter cetera pro morum in capite & in membris reformatione; & sic intendunt procedere ad reformationem capitis, tenebatur ne papa vicarius Jesu Christi ad rem tam arduam & periculosam per procuratorem comparere, cum ad rem arduam explicandam, etiam privatæ personæ morbo impeditæ, non arctantur, ad procuratorem constituendum, ut habetur in legitimis sanctionibus? Cum ergo hæc reformatio legitime potuit fieri, prælatis proficiscentibus ad suum pastorem & vicarium Jesu Christi, præsertim in loco tertio; non debuit illa loci mutatio contemni, violari, nec damnari. Ad hoc quod in simili scribunt doctores in capite *Bonæ* II. *de postulatione prælatorum*, inquientes, quod si canonici aliqui excititii, sine eorum culpa nequeunt propter metum tyranni, ad ecclesiam redire pro negotiis ecclesiæ explicandis, debent consistentes in ecclesia ire ad illos excititios, ex quo commodius negotia ecclesiæ extra eam expediri possunt. Sed dicet fortassis aliquis: licet constitutio illa *Frequens* expresse non providet per quem debeat locus mutari concilii actualiter congregati, satis tamen potest ex mente colligi. Nam si locus concilii subsequentis debet eligi & deputari per papam, approbante & consentiente concilio, fortius debet requiri consensus concilii actualiter congregati, in mutatione loci ipsius concilii, cum magis possit inquietari ipsum concilium in mutatione loci, data congregatione, quam in electione loci concilii subsequentis. Ad hoc potest dupliciter responderi; primo, quod ista consideratio procederet, ubi congregatio prælatorum fuisset sufficienter facta: sed cum in casu nostro paucissimi prælati

ANNO CHRISTI 1433.

lati conveniffent, faltem de habentibus vocem confultivam & decifivam, rationi magis convenit & auctoritati, ut magis concludatur ifte tertius cafus fub primo quam fub fecundo, ut fufficiat habuiffe confenfum & fubfcriptionem dominorum cardinalium, vel majoris partis; præfertim cum ipfi domini cardinales, computatis epifcopis, presbyteris & diaconibus, effent numero plures, & majoris auctoritatis, quam illi pauciffimi prælati, qui erant congregati in hac urbe Bafileæ tempore mutationis loci. Amplius cum cafus ifte effet dubitabilis, ftandum erat declarationi fummi pontificis & ipforum dominorum cardinalium. Nam auctoritate divina & canonica dubia quantumcumque arduiffima & obfcura, ipfe dominus papa cum fuorum dominorum cardinalium confilio vel affenfu declarare habet, ut habetur in eo libello qui Deuteronomium intitulatur, & declarative belliffime continetur in cap. *per venerabilem.* qui filii funt legitimi. Item & fecundo principaliter refponderi poteft, quod ex caufa rationabili ac aliis nota, poteft papa expreffe venire contra conftitutionem concilii etiam univerfalis, ftatum ecclefiæ concernentem, ut notanter fentit Innocentius & omnes fcribentes poft eum in cap. IV. de confecratione, & Gloff. ord. in cap. *Ubi periculum* de elect. lib. VI. quæ dicit papam poffe de plenitudine poteftatis prorfus tollere conftitutionem concilii, licet de honeftate non debet abfque convocatione concilii hoc facere. Et idem fentit Gloff. præterquam in articulis fidei in c. *Sicut* XV. d. Et in hoc cafu, caufa rationabili fubfiftente, indiftincte poffunt jura intelligi, quod papa de neceffitate non fubjicitur conciliis; immo ejus auctoritas intelligitur excepta, ut in c. *Significafti*. de elect. & XXV. q. I. in c. *Ex his*. Nec obftat fi dicatur illud verum, ubi concilium expreffe non præfigit legem papæ, quia, ut dictum eft, ex quo fubeft caufa rationabilis, ejus poteftas eft excepta, cum teneat locum Dei in terris. Præterea etfi illa conftitutio *Frequens* concernat univerfalem ftatum ecclefiæ, quoad celebrationem conciliorum, ut colligitur ex ejus principio; non tamen quoad loci deftinationem vel mutationem, cum in quolibet loco congruo poffit ecclefia reformari, nec ex mutatione loci, eft caufa notoria facta per vicarium Jefu Chrifti. Perturbatur autem & decoloratur ecclefia, præfertim cum mutatio loci fieret ad liberiorem * reformationem confequendam per applicationem membrorum ad caput,

* *al.* uberiorem

Ultimo idem SS. dominus nofter allegat aliam caufam, cui in pace refponderi non poteft, etiam præfupponendo, fine veritatis præjudicio, quod locus etiam ex caufa mutari non poffit fine confenfu concilii actualiter congregati. Attamen cum caufæ fubfint mutandi in præcedentibus deductæ, paratus eft in mutatione loci omnium veftrum habere confenfum, ut fupra prælibatus fum. Hæc dicta fint non difputationis caufa, fed ut elucefcat ejus innocentia, quatenus morderi aut notari a quoquam aliud fentiente non valeat. Et hæc breviffime quoad primum. Proteftatur tamen idem SS. dominus nofter, quod expofcentibus caufa & tempore, per verba longe ampliora cum pluribus auctoritatibus atque rationibus juftitiam atque poteftatem fuam oftendet, motivis veftris ampliffimis alias ejusdem fanctitatis oratoribus factis, fpecialiter & feriofius refpondendo, & hoc quoad primum nobis fpecialiter commiffum.

A

Ad fecundum condefcendens. Idem dominus nofter papa paratus eft præfentiarum pro fcandalo evitando fuam juftitiam negligere, & in hac re pietatem, clementiam & benignitatem imitari. Et quamquam plurimas inftructiones reverendis patribus virifque in hac parte majoribus, collegis & mihi una contulerit, fucceffive diverfis temporibus paternitatibus veftris explicandas: attamen ut vobis reverendiffimis patribus morem geramus, qui tantopere fumma cum inftantia nos omnes exoratos feciftis, ut pro fcandalo evitando omnes fimul illas referamus, libenter annuimus, ut etiam clare comprehendatis nulla verfutia, nulla duplicitate, nullaque dilatione in hac re nos velle uti. Prima fiquidem inftructio eft, quod cum alias ex caufis jam dictis SS. dominus nofter civitatem Bononienfem elegerit, nec hactenus ejus voto fatisfacere curaftis, iterum atque iterum paternis & efficacibus precibus quibus poteft deprecatur, obfecrat, & exorat, ut illam civitatem Bononienfem pro celebratione concilii acceptare velitis, cum fuæ fanctitati & reformationi ecclefiæ veftrifque commoditatibus congruere plurimum arbitretur. Eft enim illa civitas de dominio ecclefiæ, fpaciofa, decora, & fcientiarum alumna, & in ea longe fecurius, quam in terra aliena poteritis moram trahere, & paratum fe reddet idem dominus nofter ad ponendum urbem ipfam cum fuo comitatu & fortaliciis in eo exiftentibus in manibus conc. durante toto tempore conc. Item paratum fe offert remittere & annullare, fi quid per eum contra vos aut veftrum quemlibet occafione iftius concilii attentaffet feu decreviffet, & quod eadem congregatio veftra ampliffima faciet ut annullet atque irritet, fi quid in præjudicium & dedecus fedis apoftolicæ fuiffet attentatum fub nomine concilii in hac veftra congregatione. Tertio, fi Bohemi ad illam urbem Bononienfem fe transferre nollent, contentus extitit ut continuetur hic concilium, quatenus concernet Bhoemorum reductionem ad fidem catholicam, & ad procurationem pacis in populo Chriftiano: ita ut ad hæc explicanda certus terminus præfigatur, ut eo elapfo poffit intendi citius ad ecclefiæ reformationem. Secunda inftructio, quod fi votis juftiffimis fuæ fanctitatis in hac parte acquiefcere non velletis, contenta eft fua fanctitas *, ut alium locum in regione Italiæ congruum & non fufpectum una nobifcum eligatis, & in eo fervatis prædictis in prima inftructione, videlicet fuper revocatione attentatorum & reductione Bohemorum, ex nunc fundetur concilium generale, feu iftud ibidem continuari intelligatur. Tertia inftructio, quod fi malis ingravefcentibus, non vellent paternitates veftræ fuo defiderio acquiefcere, ut fic præfentiam fuam concilio exhibere valeat, parata eft fua

B

C

D

E

ANNO CHRISTI 1433.

* *al.* velletis contentare fuam fanctitatem.

ANNO CHRISTI 1433.

sua sanctitas, ad omne scandalum tollendum, ut res ista, cum justa postulet, committatur arbitrio XII. prælatorum hic existentium, neutri parti suspectorum, ac ambassiatorum, electorum imperii, & oratoribus, regum, ducum & principum hic existentibus; & si declaraverint petitionem suam supra factam esse justam, fiat concilium in Dei nomine in Italia cum modis factis. Si autem declaraverint utilius fore Christianitati, ut fiat in Almannia, quod in Dei nomine horum arbitrium observetur, cum modis tamen & conditionibus in sequenti instructione reservandis. Quarta & ultima instructio, quod si nullis precibus atque persuasionibus ad prædicta induci potestis, contulit nobis facultatem, ut pro omni scandalo evitando eligamus una vobiscum locum in Almannia propinquum vel remotum huic urbi Basileensi, ubi generale concilium continuari intelligatur quoad reformationem ecclesiæ ibidem fiendam. His tamen modis adjectis, ut in hac urbe Basileensi, quam semper dilexit & diligit, firmetur concilium & continuetur, quoad Bohemorum reductionem, ac etiam si videbitur paternitatibus vestris, quoad pacem in populo Christiano procurandam. Sed ex certis causis juste suæ sanctitatis animum moventibus, reformationem ecclesiæ vult differre ad locum per vos & nos communiter eligendum. Item, quod hinc inde fiat attentatorum revocatio, prout supra in prima instructione prælibatum est. Tertio, quod in reformatione ecclesiæ fienda non extendantur manus ad ardua, nisi data in concilio præsentia saltem LXXV. prælatorum, intelligendo tantum de patriarchis, archiepiscopis cum episcopis: quoniam cum ab olim ecclesia non fuit generaliter reformata, conveniens est, quod tanta res in arduis saltem, cum forte sine scandalo ordinari * non possit, non ordinetur sine numeri prælatorum præsentia & assistentia. Quarto, ut ex parte suæ sanctitatis & concilii interea fiat prælatorum nova convocatio *, ut infra certum terminum, ad dictum concilium generaliter convenire debeant. Interea tamen poterit procedi in hac urbe Basileensi in casibus prædictis. Et hæc sunt omnia, patres reverendissimi, quæ in instructionibus nostris continentur. Ad quas tamen me refero, si quis modus qualificativus per me fuisset omissus, vel aliter relatus, quam ibidem contineatur: quarum omnium copiam vestris paternitatibus libenter offerimus.

*al. proderi

*al. conventio

Postremo veniens ad tertium, paratos se reddunt hi R. P. atque collegæ majores & ego una ad conveniendum de loco pro concilii celebratione, servatis instructionibus nobis traditis, supra reseratis, obnixe atque ex corde maximo paternitates vestras amplissimas exorantes, obsecrantes, deprecantes, quatenus aliquam ex prædictis instructionibus summa cum pace acceptare velitis, ut omne scandalum cesset, reassumendo verba thematis propositi, *Ecce nunc tempus acceptabile*, &c. dies profecto ista salutis est salus, quæ hodie illuxit, cum pro prædictorum reseratione, in manibus habeatis potestatem necis & vitæ, pacis & discordiæ, unionis & scissuræ. Nam omni occasione submota, omni figmento excluso, libere poterunt paternitates vestræ ecclesiæ Dei dare pacem, quietem, & morum integerrimam reformationem, nec impedimento erit loci mutatio, cum illico possitis capere locum satis propinquum, merito dictum est in themate, *Ecce nunc tempus acceptabile*. Et si hæc feceritis, nulli præstabitis offensionem aliquam. * Si autem contrarium decreveritis, quod absit, profecto vituperabitur ministerium vestrum. Non enim sine maximo totius cleri opprobrio totiens de papatu contendere, non utique sine læsione ministerii vestri, oves insurgunt in pastorem suum, & maxime clerici, qui laicorum oculi sunt, &, ut inquit Hieronymus, qualis erit ædificatio discipuli, si magistro intelligat se esse majorem? & subjicit: hoc ecclesiam Dei vehementer confundit laicos meliores quam clericos esse, VIII. q. 1. *qualis*. Et iterum obsecro cum eodem apostolo capite præallegato, ne in vacuum istam Dei gratiam, quæ hodie per nos offertur, recipiatis. *Ait enim, tempore accepto exaudivi te*. Et si hoc egeritis, patres optimi, non hæsito quoniam honorem, & benedictionem in hoc sæculo consequimini, & mercedem maximam in futuro, quam omnibus hic existentibus, & mihi una concedere ille dignetur, qui non dubitavit pro suis & amicis nedum omnia discrimina subire, sed morti ultraneum se offerre, qui vivit & regnat per infinita sæcula sæculorum. Amen.

*al. præstabitur ulla offensio

EPISTOLA EUGENII PAPÆ IV.

Venerabilibus fratribus ac dilectis filiis universis & singulis tam ecclesiasticis quam sæcularibus personis in civitate Basiliensi congregatis.

Lecta die sabbati VII. Martii MCCCCXXXIII. cum aliis quatuor sequentibus bullis.

Mittit ad concilium novos nuncios, quibus fidem adhiberi petit.

EUgenius episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus, ac dilectis filiis universis & singulis, tam ecclesiasticis quam sæcularibus personis, in civitate Basileensi congregatis S. & A. B. Ib. p. 551.

Dilectum filium magistrum Johannem de Mella decretorum doctorem notarium, ac venerabilem fratrem Christophorum episcopum Cerviensem referendarios nostros, ac dilectos filios nostros Ludovicum S. Justinæ Paduanæ, & Nicolaum S. Mariæ de Moniacis, Montis regalis diœcesis, generalem curiæ Romanæ auditorem, monasteriorum abbates, viros, siquidem comprobatæ prudentiæ, de nostra mente plene & fideliter informatos, de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio, nuncios & oratores nostros ad vos destinamus, volun-

luntatem nostram ad pacem & quietem ecclesiæ & fidelium conservandam religiose & sincere dispositam declaraturos. Velitis itaque præfatis oratoribus in his, quæ nostro nomine vobis explicabunt, fidem indubiam adhibere. Datum Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ MCCC-
XXXIII. XXXII.* nonas Januarii, pontificatus, nostri anno II.

Ja. Branchacius.

EUGENII PAPÆ IV. MEMORIALE

Datum suis ad concilium Basileense oratoribus.

Ib. p. 551. EUgenius episcopus servus servorum Dei Dilecto filio magistro Johanni de Mella decretorum doctori notario, ac venerabili fratri Christophoro episcopo Cerviensi referendario, nec non dilectis filiis Ludovico S. Justinæ Paduanæ & Nicolao S. Mariæ de Moniacis Montis regalis dioecesis monasteriorum abbatibus, oratoribus, & nunciis nostris S. & A. B.

1. Inter omnes curas pastoralis officii illa præcipue nobis existitit, qua exstirpationi dissensionum & scandalorum, & reformationi morum, & animarum saluti quantum ex alto conceditur, salubriter intendimus. Cum itaque de consilio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium decrevimus sacrum concilium celebrare in civitate nostra Bononiensi, & ibi pro reformandis moribus & aliis ordinandis, quæ sunt ad pacem principum Christianorum, præsertim Italiæ, quæ gravibus bellorum turbinibus conquassata, & pene prostrata jacere conspicitur; nec non & Dei gloriam & utilitatem universalis ecclesiæ præsentialiter interesse cum omnibus & singulis prælatis Basileæ congregatis, seu etiam forsitan congregandis, & cum ipsa congregatione, modo & forma infra scriptis, per nos convenire decreverimus; primo instabitis rationibus & persuasionibus, quibus melius poteritis & scietis, ut prædicti prælati de Basilea ad civitatem Bononiæ prædictam realiter & cum effectu se conferant, pro generali concilio, ut præmittitur, celebrando.

2. Item declarabitis nostræ intentionis esse, quod dictum concilium Bononiæ celebrandum, sit idem per omnia cum concilio quod Basileæ erat celebrandum, ut sic sit sola loci mutatio, non concilii, licet in litteris nostris super dissolutione dicti Basileensis concilii, aliquibus forsitan aliter contineri videatur: ita tamen quod omnia & singula per dictos prælatos seu congregationem in dicta civitate Basileæ a prima prætensa sessione attentata, seu in futurum forsitan attentanda, per eos penitus revocentur, & in statum in quo erant ante dictam assertam sessionem, per omnia reducantur, cum & nos in eventum dictæ revocationis intendamus omnia & singula, si qua forsan per nos attentata esse contingeret, in statum pristinum reducere, & sic ea per nos revocari posse, & pro infectis haberi decernimus, ut sic abolitis veteribus nova sint omnia, & sic in unione capitis & membrorum, uno spiritu, una mente, cum benevolentia & caritate ad ea quæ Dei gloriam, salutem populi Christiani, & universalis ecclesiæ reformationem concernunt, salubriter procedatur, & ad hoc offeretis dictam civitatem Bononiensem cum toto suo comitatu, & omnia & singula castra & fortalitia in eo existentia, ita quod ponantur libere in manibus dicti concilii tenenda & custodienda, quamdiu dictum concilium durare contigerit, cum omnibus expensis, quæ pro custodia dictæ civitatis, castrorum & fortalitiorum hactenus solvi consueverunt.

3. Insuper offeretis salvum conductum omnibus & singulis, cujuscumque gradus, status & conditionis existant, etiamsi sint S. R. E. cardinales, ad dictum concilium Bononiense venire volentibus, in ea forma & omnibus clausulis opportunis, aut de quibus eis melius videbitur & placebit. Quod si contingeret dictam congregationem sanctæ ordinationi prædictæ non adquiescere, allegantes forsitan reductionem Bohemorum in Bohemia fieri non posse, contentamur quod requisitis ipsis Bohemis, si non acquieverint venire Bononiam, aut melius maluerint in Basilea esse, quod revocatis attentatis, ut supra præmittitur, prosequi possitis concilium in Basilea, quoad reductionem Bohemorum dumtaxat; qui tractatus reductionis expediri debeat infra quatuor mensium spacium, a die requisitionis eorumdem, & plus vel minus, ut melius facere poteritis; & quanto minori spatio terminum statuetis, tanto magis contentamur, ut ad majora & utiliora, pro utilitate & commodo universalis ecclesiæ, & exaltatione fidei Christianæ, quantocius cum dicto generali concilio personaliter, ut præmittitur, insistere valeamus. Contentamur etiam, quod dicto concilio generali, si pro reductione Bohemorum, ut præmittitur, celebrari contigerit, quod cardinalis S. Angeli nomine nostro ibi præsit. Et si interim ipse cardinalis cum ipso concilio voluerint tractare de aliqua pace inter principes Christianos, contentamur quod oratores auctoritate nostra & sacri concilii possint mittere ad tractandum de illa; vel si id maluerint, eadem auctoritate possint requirere reges, principes, barones, & communitates, qui invicem haberent guerram seu dissensionem aliquam, ut pro pace tractanda inter eos, oratores suos & nuncios cum pleno mandato ad ipsum concilium debeant destinare. Volumus tamen quod propter hujusmodi pacis tractatum, lapso termino infra quem de reductione Bohemorum debet tractari, aut si infra terminum per vos, ut præmittitur, assignandum, fuerit tractatum, & super eorum reductione conclusum, non differant ipsi prælati Basileæ existentes, ad dictam civitatem Bononiæ se transferre, ubi ipsum concilium, ut præmissum est, erit perficiendum.

4. Quod si forte, peccatis exigentibus contingeret eos non acquiescere, quod ipsum concilium Bononiæ celebretur, contentamur de alia quacumque civitate Italiæ, ubi commode

mode interesse possimus, præter quam de terris duci Mediolani subjectis: omnibus tamen & singulis, quæ de revocatione attentatorum, tractatu reductionis Bohemorum, & pacis Christianorum, cum modis & terminis supradictis, quæ supra narrata sunt, per omnia observatis; super quibus omnibus & singulis supra præmissis, auctoritate apostolica, juxta tenorem commissionis in litteris nostris sub data XVIII. calendas Januarii contentæ, plenam & liberam concedimus facultatem. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicæ MCCCXXXII. decimo nono calendas Januarii, pontificatus nostri anno II.

L. de Orto.

SEQUITUR FACULTAS DATA

Per dominum nostrum papam

Suis oratoribus missis Basileæ.

Eugenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio magistro Johanni de Mella, &c. Nulla major cura, &c. *Extat apud Raynaldum ad an.* 1432. *n.* 19.

ALIA FACULTAS.

p. 554. EUgenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio magistro Johanni de Mella decretorum doctori notario, ac venerabili fratri Christophoro episcopo Cerviensi referendario, nec non dilectis filiis Ludovico S. Justinæ Paduanæ, & Nicolao S. Mariæ de Moniacis, Montis regalis dioecesis monasteriorum abbatibus, oratoribus & nunciis nostris S. & A. B.

Sedis apostolicæ circumspecta clementia, nonnumquam ad obviandum scandalis & dissentionibus, quæ verisimiliter oriri possent, ampliora concedit, prout & ipsas dissentiones & scandala præcavenda viderit salubriter expedire. Licet itaque super reducendis prælatis in Basilea congregatis, & in futurum forsitan congregandis, ac cum eis nostro nomine conveniendi in vinculo pacis & unionis caritate, ad ea quæ honorem Dei, reformationem morum, & fidei catholicæ exaltationem concernunt, amplam vobis dederimus facultatem, prout in instructionibus in litteris nostris sub data XIX. calendas januarii plenius continetur. Verumtamen infirmitati, quæ quandoque unico remedio non sanatur, more pii patris compatientes, ne forsitan, omisso validiori remedio, in incurabilem morbum deveniat, decrevimus ampliori cura & diligentia, si opus fuerit, subvenire. Si igitur ingravescentibus malis contingeret, quod prædicti prælati non acquiescerent, quod in partibus Italiæ, prout in dictis instructionibus præmittitur, concilium celebretur, quamvis incongruum & a SS. patrum, orthodoxorumque Christianorum moribus alienum esse videatur, ut quis mortalium ejus, qui pro Deo & ab ipso Deo unico Domino nostro Jesu Christo sui vice in terris est institutus, de voluntate, dispositione, seu judicio audeat quomodolibet disceptare; sed magis expediat cuicumque ex populo Christiano, quovis præfulgeat gradu, allidere suos cogitatus ad petram, super quam solam ipse Dominus noster Jesus Christus protestatus est ecclesiæ ædificia velle ponere, quæ sunt ejus vicarii ordinationes, dispositiones & justa præcepta. Nihilominus exemplo ipsius Domini nostri Jesu Christi, qui in sua gravi passione non dedignatus est hominibus etiam peccatoribus se submittere, contentamur quod in quantum ipsi prælati instarent, ut concilium omnino in Almannia celebretur, duodecim ex prælatis ibi pro tempore congregatis, exclusis illis, si qui ecclesias sibi commissas in ducis Mediolani territoriis seu dominiis haberent, & alliis, si qui merito alteri partium viderentur suspecti, electores imperii, ambassiatores regum, ducum & principum, qui videlicet fuerint præsentes, prius præstito juramento coram vobis oratoribus nostris, quod non odio, aut timore, vel furore alicujus viventis, sed solum pro eorum pura conscientia judicabunt, quid melius, quid utilius, quidve magis expediens sit pro reformatione universalis ecclesiæ, reductione hæreticorum pace & concordia in populo Christiano obtinenda, ac ejusdem populi Christiani ab infidelibus in orientalibus partibus pene consumti, subsidio procurando, quod concilium celebretur in Italia, ubi nos personaliter cum omnibus venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus & tota Romana curia, ac prælatorum & sapientum virorum multitudine copiosa, interesse possimus, aut quod absque præsentia nostra & aliorum, ut præmittitur, in Almannia fiat; & quicquid per eorum majorem partem fuerit declaratum seu judicatum, observetur, dicta civitate Basilea ex nonnullis rationabilibus & honestis causis semper excepta & exclusa, & cum moderationibus infrascriptis. Primo, quod ipsa declaratione loci concilii continuandi seu celebrandi, omnia & singula attentata a prætensa sessione in dicta civitate Basileæ habita, usque in diem declarationis prædictæ, per omnia revocentur & annullentur, & pro infectis habeantur. Et similiter si qua per vos attentata esse contingeret, per vos valeant revocari. Item, quod locus ubi concilium fuerit transferendum, non sit immediate subjectus alicui speciali domino temporali, sed per communitatem dicti loci regatur & gubernetur. Si tamen dominus ille temporalis vellet realiter & cum effectu ipsum locum libere ponere in manibus concilii, contentamur quod etiam in ipso loco celebretur. Item, quod dominus, rectores, officiales, & communitas loci declarandi, obligent se sufficienter ad tutelam, favorem, & libertatem dicti concilii, & salvos conductus, quotiens opus fuerit, & fuerint requisiti, facient in forma plena & sufficienti. Item, quod custodia concilii & omnium in eo existentium, detur sub potestate electorum imperii, qui commo-

mode ad hoc interesse possint: ita quod unus de archiepiscopis, & unus de principibus prædictis electoribus, actualem custodiam habeant. Item, quod nulla determinatio in arduis fiet, nisi fuerint præsentes inter patriarchas archiepiscopos & episcopos septuaginta quinque. Item quod deputentur præsidentes ad nutum & placitum nostrum, & concilium celebretur auctoritate nostra, ac prout juris est, omnia & singula auctoritate nostra & ipsius concilii terminentur. Item, quod antequam fiet aliqua sessio, deputetur congruus terminus, infra quem prælati iterum nostra & dicti concilii auctoritate vocati, possint venire in his omnibus & singulis supra contentis, cum dictis prælatis & congregatione Basileensi & aliis cum quibus opus fuerit, tractandi, ordinandi & concludendi auctoritate apostolica, juxta tenorem commissionis in litteris nostris sub data XVIII. calendas januarii contentæ, plenam & liberam concedimus facultatem. Datum Romæ apud S. Petrum anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXIII. XV. cal. febr. pontificatus nostri anno II.

ALIA FACULTAS

Ib. p. 556. EUgenius episcopus servus servorum Dei dilecto filio magistro Johanni de Mella decretorum doctori notario, ac venerabili fratri Christophoro episcopo Cerviensi referendario, nec non dilectis filiis Ludovico S. Justinæ Paduanæ, & Nicolao S. Mariæ de Moniacis Montis regalis dioecesis monasteriorum abbatibus, oratoribus & nunciis nostris S. & A. B.

Romani pontificis circumspectioni convenit, nullum officii genus prætermittere, quo pereunti gregi dominico consulat & subveniat, sed veluti verus vicarius Jesu Christi, qui pro nostra redemtione in ara crucis seipsum hostiam obtulit Deo patri, omni studio, industria, labore, periculis animarum compati ac illis salubriter providere.

Quamvis igitur pro tollenda omnium scandalorum & dissentionum materia, quæ aliquo modo evenire possit, pene caput nostrum aliorum voluntati subjecerimus, adhuc majori humilitate ipsum Dominum nostrum Jesum Christum sequentes, ac voluntatem nostram pro animarum lucro & salute immolantes, decrevimus periculis, quæ ex morbo forsan, quod absit, ad extrema perducto evenire possent, salubriter obviare. Si igitur prælati seu congregatio Basileæ pro tempore existentes, ad extrema pervenerint, quod tamen in mentibus bonorum hominum cadere non potest, quod nullo modo velint compromissum in duodecim prælatis electoribus & ambassiatoribus regum, & ducum, principum, eo modo & forma, de quibus in litteris nostris sub data XV. cal. februarii plenius continetur, permittimus & contentamur, quod alius locus in Almannia, præter Basileam, pro concilio celebrando & perficiendo per vos deputetur, omnibus tamen & singulis, quæ de revocatione attentatorum, conditione loci, custodia, favore, libertate, numero prælatorum, deputationum, & præsidentium vocatione, ac terminis statuendis & aliis, prout de verbo ad verbum in dictis litteris nostris sub data prædicta XV. calendas febr. distincte continetur, observatis. Datum Romæ apud S. Petrum an. incarnat. Dominicæ MCCCCXXXIII. calendis febr. Pontificatus nostri anno II.

Hæc copia oblata fuit carissimo patri domino cardinali & legato in congregatione per magistrum Cornelium de Planqua, nomine dominorum oratorum domini papæ MCCCCXXXIII. die X. Martii.

RESPONSIO FACTA

Oratoribus papæ per promotores concilii & nomine ipsorum promotorum.

CUm sicut secundum Gregorium, laudabile discretumque est reverentiam & honorem exhibere prioribus: ita rectitudinis & Dei timoris est, si qua in eis indigent correctione, nulla dissimulatione postponere, ne totum, quod absit, corpus morbus invadat, si languor non fuerit curatus in capite. Ib. p. 5

Sacrosancta generalis synodus Basileensis ad exstirpationem hæresis, reformationem ecclesiæ in capite & in membris, pacemque in populo Christiano procurandam, in Spiritu sancto a quo regitur, auctoritate sacrorum generalium conciliorum Constantiensis & Senensis, nec non & felicis recordationis dominorum Martini papæ V. & Eugenii IV. Romanorum pontificum legitime congregata, considerans dictum dominum Eugenium ex nonnullis per eum causis prætensis, licet, honore suæ sanctitatis salvo, non bene, dissolutionem ipsius sacræ synodi Basileensis, in impedimentum & turbationem bonorum prædictorum, propter quæ ipsa sacra synodus est congregata, ecclesiæque & populi Christiani scandalum gravissimum de facto, cum de jure non posset, attentasse; ipsum dominum Eugenium per suos oratores cum omni honore & reverentia, quatenus dictam dissolutionem prætensam publice & expresse revocaret, ac ipsi sacræ synodo in cooperatione bonorum prædictorum adhæreret, sicut incumbenti sibi apostolatus officio facere tenebatur, supplicari, precari, exhortari, ac moneri fecit; sed ipse etiam per serenissimum regem Romanorum & plures alios reges, & principes Christianitatis super his supplicatus, requisitus & exhortatus, præmissis obtemperare recusavit, & quicquid adversus ipsam sacram synodum, ut impediretur, & dissolveretur, apud reges & principes, & prælatos & alios eidem sacræ synodo adhærentes, facere potuit, fecit; non considerans, quod ex quo ipsa sacra synodus pro causis fidei & reformationis ecclesiæ in capite & in membris faciendæ, erat, & est legitime congregata, potestatem recepit & habet immediate a Christo, cui ipse, & quilibet alius Romanus

ANNO CHRISTI 1433.

nus pontifex in præmissis subjicitur, & obedire tenetur, sicut in decreto sacri generalis concilii Constantiensis alias fuit declaratum & definitum. Et cum ipsa sacra synodus tantis malis & scandalis occurrere cupierit, ac cum eo cum mansuetudine, ob reverentiam sedis apostolicæ, procedere intendens, accusata ejus super præmissis contumacia, ad declarationem ipsius contumaciæ procedere distulisset, & eum ad faciendum debitum super præmissis diutius expectasset, contra eumque postmodum in virtute altissimi, prout justitia suaderet, procedere disposuisset; tandem ad requisitionem nonnullorum regum, & principum, & electorum imperii, ipsa sacra synodus eidem domino Eugenio terminum XL. dierum, ad revocandum publice & expresse dictam dissolutionem prætensam, & adhærendum ipsi sacræ synodo in operatione tantorum bonorum, pure & simpliciter, ac realiter & cum effectu, peremtorie assignavit. Cum autem dominus Eugenius dicto decreto non satisfecerit, sed ad magis impediendum executionem bonorum, propter quæ ipsa sacra synodus fuit, & est in Spiritu sancto legitime congregata, Basileam miserit oratores suos, qui in congregatione generali ipsius sacræ synodi, suam ex parte domini Eugenii, ad ostendendum bonam intentionem ejus, ut dicebant, fundandumque per allegationes juris, quod dictam ipsius synodi dissolutionem facere potuit, per orationem fecerunt, & cum hoc quatuor literas bullatas ex parte ipsius domini Eugenii in dicta congregatione generali in medium obtulerunt, petentes & requirentes, quatenus reverendissimi patres in ipsa congregatione existentes, contentis tam in dicta peroratione, quam in litteris per eos, ut præmittitur, oblatis, annuere vellent. Quibus attentis, nos promotores agendorum in hoc sacro concilio Basileensi, considerantes dictum dominum Eugenium litteras suas huic sacro concilio non direxisse sub nomine concilii, & per hoc quod ipsi concilio non adhæreret, ostendere; quod allegata per oratores suos contra dictum concilium multos maxime pusillanimes decipere possent, contra facti & etiam juris divini pariter & humani veritatem, si veritas ipsa ex adverso non manifestaretur, præmissis contra concilium per dictos oratores domini Eugenii propositis & allegatis duximus respondendum, ut sequitur.

Et primo, ad illud quod papa non habet judicem in terris, ut dixit primus proponens, & visus est confirmare secundus, cum dixit quod in casu, de quo loquimur, medius judex deest; respondetur, quod, salva reverentia dicentium, ita generaliter & indistincte dictum hujusmodi non potest sustineri, quia decreta sacri Constantiensis concilii, quibus omnino standum est, contrarium determinant in eo quod primo declarant, quod S. synodus in Spiritu-sancto legitime congregata generale concilium faciens, & ecclesiam catholicam repræsentans, potestatem a Christo immediate habet, cui quilibet, cujuscumque status vel dignitatis etiam papalis existat, obedire tenetur, in his, quæ pertinent ad fidem, & ad exstirpationem schismatis, ac reformationem ecclesiæ in capite & in membris. Ex quo manifeste sequitur, quod papa habet in dictis casibus superiorem in terris, scilicet sacrum concilium generale, cui obedire tenetur. Hoc etiam magis demonstratur per aliud decretum ejusdem concilii, ubi decernitur, quod quicumque, cujuscumque conditionis, status, dignitatis, etiamsi papalis existat, qui mandatis, statutis, seu ordinationibus aut præceptis ipsius sacræ synodi, aut cujuscumque alterius concilii generalis legitime congregati, super præmissis, seu ad ea pertinentibus, factis vel faciendis, obedire contumaciter contemserit, nisi resipuerit, condignæ poenitentiæ subjiciatur, & debite puniatur, etiam ad alia juris subsidia, si opus fuerit, recurrendo. Ex quo sequitur manifeste, quod papa habet saltem in casibus prædictis judicem in terris, qui potest ipsum subjicere condignæ poenitentiæ, & debite punire, ac etiam procedere contra eum secundum alia juris subsidia. Quæ decreta etiamsi numquam fuissent declarata per sacrum concilium Constantiense, nihilominus tamen poterant fundari per auctoritates evangelicas, ac per dicta, & determinationes SS. patrum, & SS. doctorum, ut in responsione per hoc sacrum concilium primis oratoribus dicti domini Eugenii facta plene videri potest. Ad quæ bene faciunt illa quæ habentur in cap. *Sicut* XV. d. & cap. *Sancta* XVI. d. & in cap. *quodcumque*, & in cap. *Omnibus*. XXIV. q. 1. & in cap. *Sunt quidem*, cum duobus capp. sequentibus. Et pro hac sententia facit, quod notatur in §. *Huic etiam* XVII. d. & illa quæ habentur & notantur in cap. *Si papa* XL. d. cum ibi notatis in glossa, quæ fuit practicata per concilium Constantiense. Item faciunt notata per archidiaconum & Johannem Andream & omnes doctores modernos in cap. *In fidei favorem* de hære. l. VI. Ex quibus manifeste probatur, quod papa habet in certis casibus judicem in terris. Et istud dictum, prout fuit allegatum per ipsum primo proponentem, videtur fuisse Alvari Hispani in prima parte de Statu ecclesiæ, quod in ista parte communiter reprobatur a doctoribus per jura superius allegata.

Item, ad illud quod proposuit secundus proponens in oratione sua, quod dominus noster papa nullam prorsus ex concilii Bononiensis institutione alicujus synodi vel summi pontificis constitutionem violavit, satis sufficienter responsum est per hujusmodi sanctam synodum in responsione data primis ambassiatoribus ipsius domini nostri. Sed ad rationem noviter factam per prædictum proponentem, qui dicit, quod quemadmodum eadem synodus potuisset communi consensu constitutionem illius c. *Frequens* expresse revocasse, sicut expresse instituit, cum nihil sit tam naturale, quam ut unumquodque vinculum solvatur, quo ligatum est: ita potuit tacito consensu, saltim quoad illam vicem, constitutionem illam facto revocasse; cum facta potentiora sint verbis, et tacitum ab expresso regulariter non differt secundum legitimas sanctiones. Respondetur quod, sal-

ANNO CHRISTI 1433.

va reverentia allegantis, hoc nullo modo potest sustineri de jure, quia actus universitatis secundum communem sententiam omnium doctorum, tam canonistarum, quam legistarum, pro quo videtur casus in c. *In genesi* de elect. et ibi notatur per Innocentium et omnes doctores. Ideo sequitur quod prædictum c. *Frequens*. sicut, collegialiter fuit institutum, ita necessarium fuit quod collegialiter revocaretur per sacrum concilium, et sic per omnes prælatos mundi singulariter et divisim, tacite nec expresse potuit revocari. Et hoc expresse dicit Innocentius et omnes doctores post eum in cap. *Bonæ* II. de postu. præla. ubi dicit quod actus gesti ab universitate, non possunt per singulos ut singulos revocari. Ex quo sequitur, quod ad hoc quod c. *Frequens* in concilio Constantiensi editum, potuisset revocari tacite vel expresse, necessarium fuit quod fuissent prælati congregati Basileæ per modum universitatis, et faciunt notata per Johannem Andream in cap. I. de his quæ fi. a ma. par ca. Nec obstant notata per doctores in dicto capitulo *Cum nobis olim*, quoniam potius faciunt contra allegantem, quam pro ipso, quod probatur manifeste ex eo, quia Innocentius et omnes doctores ibidem dicunt, quod in termino statuto a jure, seu in fine termini juris, si minor pars præsens eligit, tunc valebit electio, majoris partis absentia non obstante art. 65. d. 3. c. finali. Immo in isto casu unus solus præsens eligere poterit, aliis non expectatis, quia terminus a jure præfixus interpellat, de locato potuit. Præterea notata per doctores in dicto c. *cum nobis olim* loquuntur in casu, in quo terminus est assignatus ad inchoandum et finiendum negotium electionis, et in casu nostro terminus post est assignatus ad finiendum concilium generale.

Præterea notat Johannes in cap. *Quamvis* de of. ord. lib. 6. et in cap. *præsentium* de testibus eodem li. et cap. *cum in ecclesiis* de præben. eodem li. quod licet in casu electionis prælati, et in casibus in dictis juribus expressis, præsentes non possunt procedere de jure, nisi vocatis absentibus, in aliis tamen casibus præsentes procedere possunt sine absentibus; sed casus celebrationis concilii generalis non est de præmissis in dictis juribus expressis. Igitur in toto præsentes procedere potuerunt absque absentibus in termino eis assignato non venientibus. Nec obstant notata in dicto c. *cum nobis olim*, quia procedunt in casu electionis, qui exprimitur in c. *quamvis* of. ord. l. 6. in quo et in aliis tribus expressis in dictis c. est speciale, quod præsentes absentibus non vocatis possunt procedere. In aliis autem casibus, de quibus est casus celebrationis concilii generalis est contrarium regulare, ut patet per Johannem Andream, ubi supra.

Item, non obstat quod prædictus proponens dicit in oratione sua, quod dato quod finis septennii a die dissolutionis synodi Senensis, fuisset principium celebrationis novi concilii: tamen ex hoc non concluditur, quod post septennium possint prælati quocumque convenire pro concilii celebratione. Nam ex hoc sequeretur absurdum, quod

A quandocumque, etiam post triennium, post terminum comparerent aliqui prælati etiam paucissimi, quod possent, aliorum contumacia accusata, procedere ad concilii celebrationem, & toti orbi legem dare, quo nihil absurdius secundum ipsum, quia ex quo in termino minime comparuerunt, non potest aliquis eorum dici negligens. Ad quod respondetur, quod iste non est casus noster, quia in termino ad celebrationem hujus concilii assignato, erant in Basilea aliqui prælati, & aliqui doctores, & magistri egregii, cum quibus inchoatum fuit, & inchoari potuit concilium inchoatum priusquam dominus Eugenius dissolutionem prætensam fecisset. Unde ex quo concilium erat inchoa-
B tum, non fuit licitum ipsi domino Eugenio illud dissolvere, nec ad alium locum mutare, obstante sibi dicta constitutione *Frequens*.

Præterea præsupposito etiam sine præjudicio veritatis, & non concesso, quod nullus prælatus venisset in termino, & concilium non fuisset inchoatum, adhuc prædictus dominus Eugenius non potuit dissolvere istud sacrum concilium, prout de facto nec fecit; nec potuit mutare ad civitatem Bononiensem eo modo quo mutavit, cum hoc esset manifeste contra prædictum c. *Frequens*, ac etiam contra concilium Senense, quod statuit concilium debere celebrari in Basi-
C lea, ad reformationem ecclesiæ in capite, & in membris faciendam. Et sic in casu in quo dominus Eugenius subjicitur dicto concilio Senensi, ipse, ut subditus, ordinationem loci dicti concilii, per suum superiorem factam, mutare non potuit, ut dicunt jura, quoniam inferior legem superioris tollere non potest, vel illi derogare, c. *ne Romani*. de elect. in Cle.

Et cum dicitur per dictum oratorem, quod assignatio loci perdidit suam efficaciam post lapsum terminum, ex quo prælati, cum quibus posset inchoari & celebrari concilium, in termino non venerunt. Respondetur hoc non esse verum, etiamsi nulli prælati ve-
D nissent in termino, quoniam in ordinatione concilii celebrandi, sunt duo; primum quod concilium celebretur in loco assignato, secundum quod in termino etiam assignato. Unde licet secundum non possit impleri, lapso termino assignato, quando prælati non venerunt in illo; primum tamen potest impleri lapso dicto termino, & sic durat effectus assignationis dicti loci, post lapsum dicti termini, articulo eorum quæ habentur in c. *cum dilecti* de do. & con.

Ad absurditatem allegatam respondetur, quod ista absurditas non sequitur ex conclusione jam dicta, quia magna differentia est quod aliqui prælati, licet pauci, ve-
E niunt in termino, vel infra breve tempus post terminum nullus prælatus venit: quia in primo casu nulla potest sequi absurditas: in secundo tamen casu licet possit sequi absurditas, tamen hoc nihil ad propositum, cum iste non sit noster casus; immo, ut dictum est, in termino aliqui prælati & magistri & doctores fuerunt; & post terminum infra breve tempus plures venerunt, & successive fuit hujusmodi sacrum concilium per Dei

ANNO CHRISTI 1433.

Dei gratiam in augmento notabili prælatorum, doctorum & magistrorum. Nec etiam obstat glossa in l. *Celsus* ff. de arbitris, quæ videtur firmare, quod si per me non stetit, quominus in termino debito satisfacerem, opus est nova interpellatione ad hoc ut in mora constituar. Quia licet glossa hoc dicat, tamen de hoc sunt opiniones inter doctores legistas, quia aliqui doctores tenent contra, quod in isto casu non sit opus nova interpellatione. Sed dato quod dictum glossæ esset verum; nihil tamen ad propositum nostrum, quia legitur in casu, ubi non stetit per illum qui habebat satisfacere, quominus in termino satisfaceret, & sic non fuit constitutus in mora, nec in negligentia. Sed nos loquimur in casu ubi notorie & manifeste prælati absentes pro majori parte fuerunt constituti in notoria mora & negligentia in non veniendo ad hujusmodi sacrum concilium, cum dies statuta interpellabat eos, & ultra hoc, multi eorum fuerint specialiter vocati per hujusmodi sacrum conc. ante prædictam prætensam dissolutionem.

Nunc restat respondere ad aliam novam rationem per prædictum proponentem, in qua dicit, quod loci mutatio facta per dominum Eugenium, expresse non comprehenditur in illa constitutione *Frequens*. Providet enim in duobus dumtaxat casibus, primus cum instat causa rationabilis mutandi locum concilii congregandi, & in isto casu præstatur papæ facultas ipsum locum mutandi cum consensu & subscriptione dominorum cardinalium aut duarum partium. Secundus est in electione loci subsequentis concilii, quæ debet fieri per summum pontificem, approbante & consentiente concilio, ante finem cujuscumque concilii. Casus autem noster est tertius ibi non comprehensus, scilicet cum justissima causa instat mutatio loci jam principiati seu congregati. Cum ergo in isto casu non adimatur potestas papæ & cardinalibus locum mutandi, justissima causa suggerente, videretur tacite data potestas, quia casus omissus relinquitur dispositioni juris communis. Sed respondetur, quod ad hoc non potest dari melior responsio, quam ipsemet proponens dat in sua oratione, scilicet quod illa constitutio *Frequens* licet expresse non provideat, per quem debeat locus concilii actualiter congregati mutari, satis tamen potest ex mente istius colligi. Nam si locus concilii subsequentis debet eligi & deputari per papam, concilio approbante & consentiente, potius debet requiri consensus concilii actualiter congregati in mutatione ipsius conc. cum magis possit inquietari ipsum concilium in mutatione loci data congregatione, quam in electione loci concilii subsequentis. Et ista ratio est multum fortissima ac urgentissima, cum arguatur ex mente ipsius constitutionis *Frequens*, & a fortiori juxta illa, quæ habentur in cap. *Si postquam* de elect. l. 6. & in cle. 1. de elect. & in multis aliis infinitis juribus; nec ad istam rationem potest dari vera ac sufficiens responsio: quia licet prædictus proponens dupliciter ad dictam rationem nitatur respondere, salva tamen pace sua, neutra de suis responsionibus potest sustineri. Et prima responsio, in qua primo nititur respondere, quod prædicta consideratio procederet, ubi congregatio prælatorum fuisset sufficienter facta; respondetur quod in ipsis paucissimis prælatis venientibus in termino ad istum locum de Basilea, residet totum jus concilii, cum in tali casu totum jus universitatis seu concilii resideat etiam in uno, juxta illa quæ leguntur in cap. *Gratum*. de post præla. nec de essentia concilii generalis est multitudo maxima prælatorum, ex quo negligunt vel nolunt venire in termino assignato. Facit c. *Gullisani patricius* 23. q. 4. 11. Et ad hoc propositum B. Isidorus l. conciliorum dicit, quod in concilio generali habet locum illa auctoritas Christi, quod *ubi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, & ego ibi sum in medio ipsorum*; & sic ex quo totum jus seu potestas tota fuit in prælatis tunc congregatis Basileæ, est clarum quod sine eorum consensu non poterat fieri mutatio loci. Et si forte dicatur, quod licet hoc possit dici de jure, tamen non videbatur totaliter honestum, quod hoc fieret cum consensu tam paucorum prælatorum.

Ad quod respondetur dupliciter. Primo, quod in isto casu non erat consideranda paucitas prælatorum, sed potius erat consideranda potestas quæ in eis residebat. Et cum dominus Eugenius prædictam congregationem prælatorum hic Basileæ fiendam posse suo impedivit multis modis & viis, secundum quod toti mundo notum est, ex culpa sua non debet reportare commodum. Nec est verum dici, prout allegat prædictus proponens, quod domini cardinales, quorum consensu & subscriptione prædictus dominus Eugenius dictam mutationem fecit, computatis episcopis, presbyteris, & diaconibus, essent numero plures & majoris auctoritatis, quam illi etiam paucissimi prælati, qui erant congregati in hac urbe Basileensi tempore mutationis loci; quia certum est quod prædicti domini cardinales non faciebant concilium generale repræsentans totam ecclesiam universalem, sicut faciebant illi prælati etiam pauci, qui tunc temporis erant hic Basileæ congregati, ut supra fuit probatum. Nec est verum dici, quod hujusmodi dubii declaratio in isto casu spectaret ad solum papam cum cardinalibus; quia etiam spectabat ad concilium generale jam congregatum, ut colligitur ex mente prædictæ constitutionis *Frequens*, ut supra fuit dictum. Nec obstant illa quæ habentur in c. *per venerabilem*. qui fi. sunt legi. quia licet verum sit, quod dubia quantumque arduissima & obscura, ipse dominus papa cum suorum dominorum cardinalium consilio & assensu declarare habet, quando dubia emergunt, concilio generali non congregato, cum illa dubia non pertinent ad concilium generale: quoniam quoad hoc est intelligendum verum, quando dubia emergunt in his in quibus papa non subjicitur concilio generali, & cum concilium generale non est congregatum; alias autem est secus, ut in casu, de quo agitur; quoniam ad superiorem pertinet interpretatio legis ipsius, & non ad inferiorem, Cle. *Ne Romani* de elect. Item, nec secun-

ſecunda reſponſio poteſt ſuſtineri, in qua dicitur, quod ex cauſa rationabili poteſt papa expreſſe venire contra conſtitutionem concilii, etiam univerſalem eccleſiæ ſtatum concernentem, ut ſentit Innocentius & omnes ſcribentes poſt eum in c. *Quanto* de conſuetudine. Et etiam quia licet verum eſt, quod hoc dicat Innocentius & alii doctores ibi; tamen gloſſa & doctores videntur notare contrarium in c. *Quæ ad perpetuam* 25. q. 1. & in c. *Propoſuit* de conceſſione præben. ubi notatur, quod contra conſtitutionem concilii univerſalem ſtatum eccleſiæ concernentem, papa non poteſt venire, nec etiam diſpenſare; & cum diſpenſatio non debeat fieri niſi ex cauſa, ſequitur quod ex mente gloſſarum, & doctorum eſt, quod etiam ex cauſa papa non poteſt venire contra. Ad hoc bene facit prædictum c. *Quæ ad perpetuam* 25. q. 1. & c. *Sancta* 18. d. & quod notat ibi Hugutius. Et iſta videtur communior ſententia doctorum, canoniſtarum, & quicquid in hoc paſſu ab antiquis olim opinatum fuerit, hodie tamen determinatum eſt per eccleſiam, papam in dictis caſibus ſubjici concilio generali, ut patet per decretum ſuper hoc factum in concilio Conſtantienſi; ex quo ſequitur, papam non poſſe adverſus decreta dicti concilii aliquid immutare in caſu de quo agitur, cum de reformatione eccleſiæ in capite agatur. Sed dato, ſine præjudicio veritatis, quod dictum domini Innocentii in prædicto c. *Quanto* de conſuetudine eſſet verum; verumtamen in caſu iſto non poteſt dici, quod hujuſmodi mutatio fuiſſet facta per Eugenium ex legitima cauſa & aliis nota, quia per decreta hujuſmodi ſacri concilii, facta in ſecunda ſeſſione declaratur ac determinatur, quod talis mutatio loci nullo modo potuit fieri per dominum Eugenium, nec etiam prorogatio termini. Ex quibus decretis ſequitur, quod mutatio loci talis non fuit facta ex legitima cauſa, nec etiam nota fuit aliqua cauſa huic ſacro concilio, quia ſi aliis illa cauſa debet eſſe nota ſecundum Innocentium, a fortiori debuerat eſſe nota concilio generali. Item, determinatio hujus dubii, quod dominus Eugenius fecerat hujuſmodi mutationem loci ex legitima cauſa, non eſt dicendum quod ſpectaret ad ipſum dominum Eugenium, ſed potius ad hujuſmodi ſacrum concilium. Et ratio eſt duplex, quia in concernentibus univerſalem ſtatum eccleſiæ, concilium generale majus dicitur, quam papa, ut colligitur manifeſte ex prædicto c. *Sicut* 15. d. tam in principio textus quam in fine, ubi hoc etiam notavit Hugutius & Archidiaconus, & per conſequens ad concilium ſpectabat determinatio hujuſmodi dubii. Et hoc eſt quod vult dicere glo. quod papa non poteſt revocare ſtatuta concilii generalis circa articulos fidei, & generalem eccleſiæ ſtatum. Et in talibus loquitur textus in prædicto c. *Sicut*, cum dicit ibi B. Gregorius loquendo de conciliis generalibus: Hæc tota devotione amplector, & integerrima approbatione, ſtudioſe, ſcilicet in his quæ ad fidem pertinent & ad generalem eccleſiæ ſtatum, ſecundum omnes doctores ibidem; & in iſto caſu ſecundum

A mentem decretorum SS. patrum, & communem ſententiam doctorum, potius ſtandum eſt ſententiæ ſeu determinationi concilii generalis, quam ſententiæ papæ, ſecundum quod notatur per doctores ultimo ſcribentes in § *In iſtis* 4. d. Et manifeſte probatur ex juribus ſupra allegatis. Et hoc idem tenent doctores ultimo ſcribentes in c. *Sancta* 16. d. ſequendo opinionem & intellectum Hugutii, quam ibi poſuit. Secunda ratio eſt, quia contra rationem etiam naturalem videtur, quod papa declararet cauſam eſſe legitimam illius mutationis quam ipſe fecit: quia tunc videretur eſſe judex in facto ſuo proprio, præſertim quia ſi hoc eſſet veram, ſemper papa poſſet facere contra conſtitu-
B tiones concernentes univerſalem ſtatum eccleſiæ, quia ſemper diceret ſe facere ex legitima cauſa & aliis nota, & ſemper hoc allegaret ad juſtificandum factum ſuum, etiam ſi non eſſet verum: quod nullo modo eſt fatendum: quia hoc eſſet contra decreta SS. patrum & ſacrorum conciliorum, quæ ſuperius fuerunt allegata, & hoc tenderet ad deſtructionem univerſalis eccleſiæ ſtatus. Nec obſtat illud quod allegatur, quia auctoritas papæ intelligitur excepta, ut in c. *Significaſti* de elect. quia hoc verum eſt, præter quam in caſibus concernentibus fidem vel generalem ſtatum eccleſiæ, quia in iſtis auctoritas papæ non intelligitur excepta, cum
C contra talia papa non poteſt venire, ut ſupra fuit probatum. Item, iſtud dictum, quod auctoritas papæ intelligitur excepta, etiam debet intelligi, præter quam in caſibus declaratis per decreta concilii Conſtantienſis, ſecundum illa quæ fuerunt ſæpius deducta. Nec obſtat etiam quod dicit prædictus reſpondens, quod ſi illa conſtitutio *Frequens* concerneret univerſalem ſtatum eccleſiæ, quoad celebrationem conciliorum, non tamen quoad loci deſtinationem, vel mutationem; cum in quolibet loco congruo poſſit eccleſia reformari. Ad quod reſpondetur, quod deſtinatio loci, ſeu ejus mutatio, eſt acceſſoria ſuo principali, & debet ſequi na-
D turam principalis. Et quia celebratio concilii concernit univerſalem ſtatum eccleſiæ, ut ſupradictum eſt, ideo videtur dicendum, quod deſtinatio loci vel ejus mutatio, tamquam acceſſoria ſuo principali, reſpectu principalis cui adhæret, aliquo modo concernat univerſalem ſtatum eccleſiæ, cum in acceſſoriis adhærentibus & connexis id juris ſit quod eſt in principali, ſecundum quod omnia jura dicunt. Et hoc propoſitum cavetur in decreto concilii Conſtantienſis, quod ſi papa non obediat concilio generali in dictis caſibus & in pertinentibus ad eos, per ipſum concilium puniatur; & ille, ad quem ſpectat judicare de principali, debet etiam ju-
E dicare de acceſſoriis & eidem adhærentibus. Et ad id reſpondetur ad unum dictum, in quo proponens fecit magnum fundamentum, quod papa omnia poteſt, clave diſcretionis non errante, ut dicit Innocentius in c. *Quanto* de Jurejur. quia iſtud dictum fatendum cum temperamento; quod ponitur communiter per doctores, ſcilicet, quod poteſtatis plenitudo eſt in papa; ita tamen quod non erret: ſi tamen erret, hoc habet corrigere con-

concilium, apud quod est plenitudo potestatis tamquam in fundamento; nec in hoc potest papa per suas constitutiones vel alio modo facere resistentiam, quia hoc esset subvertere statum ecclesiæ; quod papa non potest facere, ut in juribus superius allegatis. Et cum in casu de quo agitur, agatur de reformatione ecclesiæ, & sic sumus in casu in quo papa subiicitur concilio generali, patet quod illud, quod papa omnia potest, &c. fallanciam recepit in casu, de quo nunc agitur, quia est de pertinentibus ad casus expressos in dicto decreto concilii Constantiensis.

Item, dicit dictus orator, quod dominus Eugenius in causa tam ardua, causante infirmitate sua, non cogebatur constituere legatum vel alium. Ad quod respondetur dupliciter. Et primo, quod supposito & non concesso, quod non cogeretur constituere procuratorem vel legatum, quia legatum voluntarie constituit, videlicet reverendissimum dominum cardinalem S. Angeli, illum revocare non potuit, attento quod in hoc concilio agebatur & agitur de reformatione ecclesiæ in capite & in membris. Et sic sumus in casu in quo ipse dominus Eugenius subiicitur judicio concilii, quod in ipsum invitum potest reddi ff. de ver. obliga. l. *Inter stipulantem* §.1. Præterea constat secundum relationem medicorum, quod impedimentum infirmitatis domini Eugenii est perpetuum, vel saltem duraturum ad magnum tempus, in quo casu etiam in arduis cogitur constituere procuratorem c. *Si ægrotans* 5. q. 3. faciunt notata in c. *querelam* de procuratoribus.

Nunc restat respondere ad quatuor instructiones seu petitus pro parte ipsorum oratorum propositos, ac etiam ad contenta in prædictis quatuor bullis per ipsos præsentatis, & primo per ordinem respondetur ad prædictas quatuor instructiones seu petitus.

Et primo ad primum petitum, qui fuit de mutando locum concilii ad civitatem Bononiensem. Respondetur quod iste petitus jam fuit oblatus per alios oratores domini Eugenii prima vice venientes, & iste petitus non fuit admissus, immo fuit totaliter repulsus per hujusmodi sacrum concilium prædictis primis oratoribus: quas rationes sacrum concilium hic vult haberi pro repetitis. Et nunc etiam de præsenti hujusmodi sacrum concilium respondet, quod talis petitus nullo modo est admittendus propter multas rationes seu causas. Prima, quia hoc est contra prædictum decretum *Frequens* concilii Constantiensis, ac etiam contra decreta hujusmodi sacri concilii, contra quæ hujusmodi decreta sancta synodus nullo modo intendit venire, nec in toto, nec in parte, sed ipsa inviolabiliter observare. Item, quia notorium est, quod prædicta civitas Bononiensis de præsenti non potest dici tutus locus pro concilio celebrando: immo notorie est locus non tutus, propter multas causas. Primo, quia populus Bononiensis est valde suspectus ac rixosus, ac nusquam & numquam in eodem statu permanet; ac etiam inter majores ipsius civitatis Bononiensis sunt partialitates & inimicitiæ maxime capitales; & una pars de ipsis partialitatibus est extra Bononiam, & nititur totis viribus capere prædictam civitatem, vel saltem expellere aliam partem sibi contrariam de civitate Bononiensi.

Item in circuitu dictæ civitatis & ejus comitatus sunt maximæ guerræ, propter quas prædicta civitas redditur satis suspecta: immo satis dubitatur de mutatione ejus status. Item, quia propter prædictas guerras nullo modo patet tutus accessus ad prædictam civitatem. Et ultra hoc ibi est maxima penuria omnium necessariorum, & maxime est penuria in blado & vino; & per consequens sequitur quod talis mutatio ad prædictam civitatem nullo modo est concedenda, etiamsi non esset contra decreta concilii Constantiensis.

Ad secundam instructionem, quæ fuit, quod si votis justissimis suæ sanctitatis in hac parte acquiescere non velimus, contenta est sua sanctitas, ut alium locum in regione Italiæ congruum & non suspectum una vobiscum eligamus, & in eo, servatis prædictis in prima instructione, videlicet super revocatione attentatorum, & reductione Bohemorum, ex nunc fundetur concilium generale; sed illud ibidem continuare intelligatur, Respondetur, quod hanc secundam instructionem hæc sancta synodus non admittit, nec etiam admittenda est propter rationes ad primam instructionem datas, quia ad id hoc esset contra prædictum decretum *Frequens* concilii Constantiensis, ac etiam contra decretum concilii Senensis, & etiam contra decreta hujus sacri concilii. Item, quia hodiernis temporibus, peccatis exigentibus, in tota Italia sunt magnæ guerræ & discordiæ, ac etiam est penuria omnium necessariorum. Item, hujusmodi secunda instructio non est admittenda in eo, quod petit in ea revocari attentata. Ex quo sequeretur hujusmodi sanctam synodum errasse in his quæ fecit, quod nullo modo dicendum est, ut infra ostendetur; ac etiam ex eo quod vult, quod ex nunc fundetur concilium generale, quia ex hoc sequeretur, quod antea non fuisset hæc sancta synodus Basileensis sacrum concilium, quod erroneum est dici, & est manifeste contra decreta & determinata per hujusmodi sanctam synodum Basileensem. Et si sic esset, prout præsupponit ista secunda instructio, quod ex nunc debet fundari concilium generale, tunc concilium, quod antea non erat hic Basileæ, non poterat dici, quod in alio loco, ad quem mutaretur, continuari intelligatur, prout dicitur in ista secunda instructione.

Ad tertiam instructionem, quæ fuit, quod, si non velimus in hoc desiderio suæ sanctitatis acquiescere, parata est sua sanctitas, ad omne scandalum tollendum, ut res ista, an juste postulet, committatur arbitrio XII. prælatorum hic existentium, neutri parti suspectorum, &c. Et si declaraverint petitionem suam suprafactam esse justam, fiat in Dei nomine concilium in Italia cum modis sanctis. Si autem declaraverint fuisse utilius Christianitati, ut fiat in Almannia, quod in Dei nomine eorum arbitrium observetur, cum modis & conditionibus in sequen-

ANNO CHRISTI 1433.

quenti instructione referandis. Respondetur, quod talis instructio non est admittenda, nec admittitur per hujusmodi sanctam synodum propter multas causas seu rationes, primo, quia hoc esset derogare auctoritati concilii Constantiensis & hujusmodi sacri concilii, si tale compromissum, prout petitur, fieret. Secundo, quia de jure non potest compromitti per prælatos seu per universitatem prælatorum super re certa & indubitata; sicut est ista, super qua petitur fieri compromissum, sicut hoc manifeste probatur tam per decreta concilii Constantiensis, quam etiam per decreta hujusmodi sacri concilii. Tertio, quia si tale compromissum fieret, prout petitur, quasi dubium videretur fieri super potestate immediate tradita a Christo conciliis generalibus, in casibus declaratis per decreta concilii Constantiensis. Et hoc non videtur fieri posse, de jure, cum super jure divino, seu contra jus divinum non posset fieri compromissum, ut jura dicunt. Quarto, quia verisimiliter creditur, quod compromissarii numquam vel saltem tarde concordabunt. Et sic interim negotia expedienda in concilio non expedirentur, & transiret tempus in vanum, & nihil boni fieret; ideo hoc nullo modo videtur concedendum.

Ad quartam & ultimam instructionem, quæ fuit, quod si hujusmodi sancta synodus ad prædicta induci non possit, quod sanctitas sua contulit nobis facultatem eligendi una vobiscum locum in Almannia propinquum vel remotum huic urbi Basileensi, ubi generale concilium continuari intelligatur quoad reformationem ecclesiæ ibidem fiendam, his tamen adjectis, ut in hac urbe Basileensi firmetur concilium & continuetur quoad Bohemorum reductionem; & etiam, si nobis existentibus in hac sancta synodo videbitur, quoad pacem in populo Christiano reformandam & procurandam. Sed certis causis animum suæ sanctitatis moventibus, ecclesiæ reformationem vult differre ad locum, prout dictum est, eligendum, servatis tamen semper certis modis & conditionibus, prout in bullis dicti domini Eugenii præsentatis per ipsos oratores huic sacræ synodo continetur; præcipue, quod hinc inde fiat attentatorum revocatio, prout in prima instructione prælibatum est. Respondetur, quod talis instructio non videtur rationabiliter admittenda. Ideo hæc sancta synodus eam non admittit propter multas rationes: primo, ex eo quod petit, quod revocentur attentata per hujusmodi sacrum concilium a tempore primæ sessionis, quod nullo modo potest concedi, nec fieri debet, propter multas causas seu rationes; primo, quia propter hoc derogaretur Spiritui sancto, in quo hujusmodi sacrum concilium est legitime congregatum. Item, quia per hoc derogaretur auctoritati ac potestati immediate traditæ a Christo huic sacro concilio generali. Item tertio, quia propter hoc derogaretur non solum auctoritati hujusmodi sacri concilii, sed etiam auctoritati omnium generalium conciliorum tam præteritorum, quam futurorum; quod nullo modo potest fieri. Quarto, quia hoc esset contra determinationes & decreta sanctorum patrum ac sanctorum doctorum, quæ decreta & auctoritates pro majori parte allegantur in responsione data per hujusmodi sacrum concilium primis ambassiatoribus domini nostri papæ; in quibus cavetur, quod statuta seu decreta sanctorum conciliorum omnino servanda sunt, & de his non licet disputare reprobando, vel dubitare an justa sint, vel non, secundum illa quæ habentur & notantur per doctores in c. *Quis nesciat. 9.* d. ad quod benefacit c. *Majores.* 24. q. 1. Quinto, quia per hoc videretur hujusmodi sacrum concilium fateri se errasse in omnibus decretis factis seu promulgatis per hujusmodi sacrum concilium, & per consequens cum aliqua decreta de prædictis tangant fidem, ac illa, quæ necessaria sunt ad salutem animarum, videretur hujusmodi sancta synodus fateri se in respicientibus fidem & salutem animarum errasse; quod nullo modo fatendum est, nec credendum, quod Spiritus sanctus, a quo hujusmodi sacrum concilium dirigitur, hæc permitteret.

Item, cum verbum revocare attentata, sonet male, quia attentata dicuntur, quasi de facto & non de jure præsumta ac facta; sequeretur quod per talem revocationem hujusmodi sancta synodus fateretur se non habuisse potestatem de jure, ad faciendum seu promulgandum prædicta decreta, & per consequens hujusmodi concilium nullam habuisset potestatem, & per consequens non fuisset nec esset concilium generale, quod erroneum est dici, ac abominabile cogitari, secundum quod multipliciter fuit probatum in responsione præallegata, data primis ambassiatoribus domini nostri. Ideo talia nullo modo debuissent peti ab hujusmodi sacro concilio, secundum quod patet per rationes supra allegatas.

Item, hujusmodi sancta synodus hanc quartam instructionem decernit non admittendam, quia continet multos modos ac conditiones inducentes scandala, ac impedientes veram & completam reformationem ecclesiæ Dei in capite & in membris, & propter alias multas rationes, quæ infra ponuntur in responsione ad contenta in prædictis quatuor bullis, per ipsos oratores præsentatis.

LITTERÆ

Decani & quorumdam canonicorum Trevirensium ad concilium.

Concilii implorant auxilium adversus exactiones Ulrici de Manderscheit, quem in archiepiscopum elegerant.

...p. 571. REverendissimis ac reverendis in Christo patribus & dominis, venerabilibusque, egregiis & præstantissimis viris in sacrosancta generali Basileensi synodo universalem ecclesiam repræsentantibus, in Spiritu sancto legitime congregatis, dominis nostris metuendissimis.

In nomine Domini nostri Jesu Christi, patris orphanorum & judicis viduarum orthodoxæ fidei & Christianæ religionis, reverendissimis, immo SS. patribus, præsulibus, patriarchis, optimis doctoribus, legatis ac judicibus in sacrosancta synodo Basileensi per Spiritum sanctum legitime congregatis, & universalem ecclesiam repræsentantibus, humiles filii Tilmannus de Indagine decanus, Ægidius Urabe archidiaconus major, Henricus de Dinia, Conrardus de Brnusberg custos, Nicolaus de Bruck, Philippus de Siirch, Johannes Griffienclar celerarius, canonici ecclesiæ Trevirensis, non immerito lugentes, cum humilitate provoluti filialem obedientiam, debitam reverentiam, errores confutare, inimicos Christi debellare, pacem procurare, ecclesiam conservare, judicium facere, misericordiam diligere, & cum Deo semper ambulare. Et benedictus Deus & pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, quoniam jam consolatur nos in omni tribulatione nostra, dum altitudo sapientiæ & scientiæ Dei, cujus fons in excelsis scaturiens, cujus jucundus impetus super cœlestem lætificat civitatem, cujus sicut investigabiles viæ, ita & incomprehensibilia judicia, vobis potestatem contulit judicium facere, cum inquit: *Sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.* Et sane nihil eo jocundius arridet oculis, nihil eo mulcebrius nostris auribus citharizat, quam quod præclara dilucidatio vestræ prudentissimæ providentiæ, in cunctisque sæculis judicet, discutiat & terminet. Quapropter in dictæ ecclesiæ Trevirensis forma seu figura more lactantium filiorum, cum fiducia filiali ad ubera matris confugientium, familiari quodam eloquio, ipsius sacrosanctæ synodi dominationem velut deificam singulariter implorando, dicimus cum propheta: *Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta.* Et sequitur: Longe *ab homine iniquo & doloso eripe me, quoniam tu es fortitudo mea, & refugium meum, & liberator meus.* Et rursum: *Apprehende arma & scutum, & exurge in auxilium mihi.* Jam jamque Trevirensis civitas, quæ tempore Abrahæ legitur fundata, & ante Romam annis mille trecentis constructa, & post Romanam ecclesiam quasi prima Christo ascripta, sedet sola & quasi viduata, plorans facta est sub tributo, nec est qui consoletur eam, quoniam amici ejus spreverunt illam, & facti sunt ei inimici, prout rei sequentis eventus luce clarius explanabit.

Est namque verum, quod per mortem bonæ memoriæ domini Ottonis quondam archiepiscopi novissime defuncti, sede vacante, factis fiendis, & observatis observandis jure & laudabili more consuetis a tanto tempore, quod non est memoria hominum de contrario, domini canonici numero quatuordecim, capitulum facientes, ad electionem futuri pastoris processerunt, quorum undecim in numero seniores, majorem partem & saniorem capituli facientes, in venerabilem virum dominum Jacobum de Siirch, dictæ ecclesiæ canonicum & scholasticum, voces suas direxerunt, ipsumque in suum & dictæ ecclesiæ Trevirensis archiepiscopum elegerunt, præfeceruut & erexerunt cum solemnitatibus & ritibus in talibus fieri consuetis. Cumque vero dictus electus cum duobus canonicis concapitularibus ingressus fuisset Urbem, a SS. domino nostro papa Martino cum ea, qua decebat, reverentia confirmationem petiturus, ipse dominus papa, cum debita tamen reverentia loquendo, in favorem domini Rabani episcopi Spirensis, ipsum Rabanum instituit archiepiscopum, nullo tamen examine facto, aut quocumque impedimento potente seu valente dictam electionem vitiare interjecto, in quo quamplurimum conspexit capitulum se fuisse & esse læsum; attento, quod SS. domini summi pontifices, dicti etiam SS. domini Martini prædecessores, semper affectuosissimi, & per effectum probatissimi, hujusmodi electionibus confirmationes, omni cessante varietate, velut rationabile quid impenderunt, & easdem ratas habuerunt.

Sed, proh dolor! quoniam hoc gravamen geminatam pestem induxit, pro eo quod sede, ut præmittitur, vacante, nobiles, comites, barones, oppidani, castellani, ausu prophano ac sacrilega intrusione adscripserunt sibi oppida, castra, villas, & quasi ecclesiæ Trevirensis totum patrimonium. Quapropter accidit, quod visa repulsa de dicto domino Jacobo super ejus electione facta, nunc per dictos nobiles, comites, & ceteros dictum patrimonium occupantes, ipsi nos canonici, importunis precationibus ac minis interjectis; nunc propositione alienationis totius dictæ ecclesiasticæ facultatis nobis exposita, violentati fuimus ad ulteriorem procedere electionem, & dom. Ulricum de Manderscheit ecclesiæ Coloniensis decanum, quantum pro tunc in nobis fuit, in archiepiscopum elegimus, pro eo tum primo quod ferebatur impossibile, etiam quavis interveniente auctoritate, dicta bona ad gremium & utilitatem ecclesiæ Trevirensis revocare, nisi ipse dominus Ulricus in sæpe dictæ ecclesiæ Trevirensis archiepiscopum eligeretur.

Et quia difficiles aditus impetus omnis habet, currenti furori videntes esse cedendum, electus fuit tum secundo, quia ipse dominus Ulricus ante dictam sui electionem, fide

Anno Christi 1433.

fide stipulata per modum solemnis juramenti, quod & post per suas patentes litteras, quod authentico instrumento firmavit dictam suam electionem, si & in quantum casus requireret, juravit & promisit prædicta bona ecclesiæ, sic, ut præmittitur, sublata revocare, & restituere personas, & res ecclesiæ & signanter civitatem Trevirensem & totum archiepiscopatum salubriter regere, defendere, nec aliquid in præjudicium eorum attentare; quin immo quod etsi eligeretur, promisit in manibus nostri decani, nomine totius capituli, bona fide, & notarii publici, stipulando loco juramenti, dictam suam electionem, si & in quantum requireret contradictio cujuscumque, per viam juris coram quocumque judice competente evocatus defendere, & jus consuetudinarium in hujusmodi electione consuetum fieri in dicta ecclesia, quantum id juris ordo exposcit, defendere. Ex quo satis innuitur, quod in dicto capitulo & eligentibus numquam fuit pertinacia in aliquo contra justitiæ æquitatem, dum a dicto electo exegerunt, secundum juris veritatem, suam debere prosequi electionem.

Quid autem referendum est de dictis promissionibus & juramentis nescimus, nisi lamentum, heu, & væ: quoniam & licet occasione sua fuerimus & fuerit civitas & totus archiepiscopatus cessui & interdicto per processus papales super his confectos suppositi, quod etiam sententiam excommunicationis incurrendo, & hoc pro eo, quod, ut præmittitur, juravit, dejerando violavit. Nam feritate bestiali immemor legis divinæ & suæ salutis, per eum a suis complicibus quasi quotidie invaditur Trevirensis civitas contra suum expressum juramentum, mittuntur incendia, captivantur pauperes coloni & habitantes in terra, jam per eum sunt quasi omnes viæ destructæ, virgines sunt squalidæ, & sacerdotium lugubre. Si autem filiis sceleratis & prophanis hominibus dictum archiepiscopatum, civitates, oppida & terras non appropriaret, adhuc mitior esset ruina & tolerabilior malitia. Sed proh dolor! quoniam jam non habet tot fera insidias, tot avis laqueos, quot ecclesiastici & christicolæ pauperes habent furibundos raptores & venatores, heu! heu! jam ab allophilis & philisteis arca domini capitur, tota Trevirensis ecclesia a laicis conculcatur, presbyteri tam religiosi quam sæculares captivi detinentur, & carceribus mancipati sunt, bona monachorum & clericorum rapinis & incendiis lamentabiliter devastantur. Jam Malcus sævit in Christum, & Balthasar in vasa Domini sacrilegas manus extendit.

Amplius autem suam electionem secundum juris veritatem, prout promissione & stipulatione firmaverat, nedum prosequutus est: immo simpliciter & de facto vacationibus restitit & resistere non desinit. Unde ab ipso tamquam a negligente pastore, etiam si pastor dici mereatur, quod non creditur, pro eo quod nulla confirmatione obtenta, infra juris terminum se immiscuit, & hodie pertinaciter se immiscet de administratione, licet sæpius per nos requisitus & monitus sit, nec desistit: Item, a dilapidatore bonorum Christi & pauperum, & dejeratore & promissorum violatore discessimus & discedimus, recessimus, & recedimus: volentes per Dei gratiam & ministerium vestræ justitiæ beneficium absolutionis a præfatis censuris humiliter postulare. Scimus enim quod quemadmodum mater papillam negare nescit suo lactanti, ita neque sancta mater ecclesia gremium nescit claudere redeunti.

Eja ergo, reverendissimi, immo sancti patres, ad unitatem fidelium & sacrosanctæ synodi Basileensis gremium viscerose suscipientes, a dictis excommunicationis & interdicti sententiis, & aliis pœnis in apostolicis mandatis contentis, simpliciter, vel ad cautelam nos ac nostros familiares, & de gremio sæpe dictæ ecclesiæ Trevirensis nobis adhærentes absolvere, per viscera misericordiæ Dei nostri, dignetur vestra piissima providentia, quoniam in præmissis promittitur inviolabiliter tenere & observare quicquid sancta mater ecclesia dictaverit, & disposuerit fore tenendum, tractandum & deliberandum; & quantum ad hoc submittimus nos determinationi sacrosancti concilii, matrem nostram sanctam ecclesiam reputantes: scientes ex sapientiæ vaticinio, quod qui fugit matrem, infœlix est; verum pro eo quod generosos animos fructuosus labor potius recreat quam fatigat, non timentes vestram fatigare solertiam, oramus in Domino Jesu vestram magnam, immo maximam caritatem, quatenus per jurisdictionem ecclesiasticam, quam si contemserit, prout tradunt sanctorum patrum documenta, per gladii sæcularis invocationem ab irregulari & injuriosa tyrannide ipsius domini Ulrici personas ecclesiasticas defendatis; viduas, orphanos, & oppressos misericorditer relevando protegatis, & nos pariter & ipsi per abundans ministerium vestræ justitiæ, qui qualiter, & quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena nescimus, tunc cantare valeamus Domino & benedicere nomini ejus, ac de die in diem annunciare salutare ejus, ad laudem & gloriam nominis sui, & magnificentiam ipsius sacrosanctæ synodi, quam Christus Jesus Dominus noster, inimicitias omnium inimicorum hominum repellendo, visitet, custodiat, protegat & defendat. Amen. Datum in oppido de Siirch Trevirensis diœcesis, anno Dominicæ incarnationis MCCCCXXXII. secundum stylum (a) die XI. Martii.

Vestri humiles & devoti oratores Tilmannus de Indagine decanus cum aliis in principio litteræ expressis, &c.

LIT-

(a) Quippe Trevirenses annum incipere solebant a die vigesima quinta mensis Martii, quo Verbum caro factum in utero intemeratæ Virginis conceptum est.

Anno Christi 1433.

LITTERA MISSA SACRO CONCILIO

Basileensi in favorem ducis Litvvaniæ per nobiles terrarum Russiæ, &c.

Causantur de Sigismundo duce & concilii judicio jus suum committunt.

Ib. p. 575.

SAcrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu-sancto legitime congregatæ universalem ecclesiam repræsentanti, nos principes, nobiles, boiari, militares, civitates & oppidani terrarum Russiæ, post obedientiam & reverentiam humillimas, tenore præsentium significamus, quod temporibus præteritis eramus subditi domini ducis Witardi principis catholici: una cum ducatu Lithwaniæ, & duce Witardo sublato de medio, de consilio & assensu illustrissimi principis & domini, domini Wadislai regis Poloniæ, &c. & nobilium & illustrium ducatus Lithwaniæ & terræ Saginagitarum, concorditer eligimus illustrem ducem Boleslaum, alias Swidrigal in ducem magnum, verum hæredem & dominum nostrum, & juramentis firmatis, pro tali ipsum reputavimus, & promisimus tenere & reputare. Et licet dux Sigismundus personaliter juraverit, & fecerit homagium prædicto magno duci Swidrigal, nihilominus ad subornationem dolosam dicti regis Poloniæ, per tradimentum idem dux Sigismundus conatus est verum dominum nostrum interficere & exheredare, nisi, Deo volente, per fugam evasisset, & dominam & uxorem ducissam cum puellis & tota curia sua captivavit, omnibus rebus spoliavit, & quod deterius est, in derogationem honoris feminei sexus vestibus ducalibus denudavit; in capellanos & clericos tam ducis magni, quam dominæ ducissæ, manus violentas injecit, more paganorum turpiter trucidavit, & adhuc hodie hæc domina cum omnibus curialibus & certis filiis & filiabus nostris utriusque sexus in diris carceribus inhoneste detinentur & tractantur, & in his personis, & per hoc tradimentum abominabile & absurdum, tantas inhumanitates inauditas in partibus istis commiserunt, ut nec pagani, nec Sarraceni, aut alii quicumque infideles similes injurias aut inhumanitates committere consuevere. Verum, reverendissimi patres, multi nobiles, & alii Deum timentes, & hujusmodi scelera abhorrentes, de Lithwania, relictis uxoribus, filiis & filiabus, ad exilia potius, quam sufferre suprascripta, se transtulerunt. Intelleximus etiam quod forsitan prædictus dux Sigismundus litteris & etiam oratoribus vel nunciis suis coram summo pontifice ecclesiæ Romanæ, & serenissimo Romanorum rege, & aliis principibus non cessat illustrem ducem & dominum Swidrigal infamare, ipsum a fide catholica & a sancta Romana ecclesia recessisse, quod minime verum est, immo præsentibus fatemur nos ante tempora jurasse; & ita velle observare, nunquam habere dominum, nec obedire, nisi esset verus catholicus & fidei ecclesiæ Romanæ, & secundum juramenta & homagia nostra domino nostro duci magno facta, volumus sibi servire & obedire, & agnita ipsius justitia, & rebus & corporibus pro persona & justitia ipsius offerimus nos pugnaturos, bonis nostris in hoc minime parcentes, & adepto salvo conductu a Polonis, in quem tamen minime confidimus, cum sæpius visum est, nedum salvos conductus, sed & juramenta Polonorum per ipsos violata. Nihilominus si possit haberi salvus-conductus per terras & loca aliorum principum & dominiorum, ad hoc sacrum concilium parati sumus pro justitia domini nostri consequenda venire, & hujus sacri concilii determinationi stare, & Deum deprecamur ex corde optantes, quod seniores fidei nostræ, quæ est de ritu Græcorum, & fidei ecclesiæ Romanæ, vobiscum concordant; quo facto, & nos parati sumus stare & obedire concordatis. In cujus rei testimonium & evidentiam pleniorem nos duces Javaslaus Lengewenitiz nepos regis Poloniæ & ducis Swidrigal, Andreas Nichalawitiz etiam nepos regis Poloniæ & magni ducis Swidrigal Ivvan Senianovvitz, Michel Ivvanovvitiz, Wayervvoda in Lya. Ivvan Pucaca Semanovvitiz capitaneus Svialentzky, Andre Dymitrevvitiz, Wolodiko Saroydavvitiz, Fedor Nesedvvitzky capitaneus Podoliæ, & domini Istvasko *Montvvodovvitiyz*, Jurscha *Ivvanovitiz* capitaneus in *Brensky*, Rehori Protasi capitaneus in *Mezensky*, Georgius *Butryus*, Michael *Geordovvitiz* capitaneus in *Vvitersky*, *Vvaysfily*, *Dovvgor*, *Dymytrchevvitiz*, Polotzky, Georgius *Podkovvitiz* marschalchus, & Alexander marschalchus *Sinalentzky* sigilla nostra præsentibus fecimus subappendi. Datum Vitebsky Dominica *Lætare* (a) anno Domini MCCCCXXXIII.

EPISTOLA

Jacobæ ducissæ Bavariæ ad concilium Basileense.

Scribit pro pace ecclesiæ Trajectensis.

Ib p. 577.

REverendissimis & reverendis in Christo patribus & dominis, domino præsidenti, dominis cardinalibus, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, doctoribus, ceterisque egregiis viris sacrum Basileense concilium generale constituentibus, dominis meis confidentissimis.

Cum omne datum optimum & omne donum perfectum a patre luminum descendat, qui & fines suos pacem posuit, ipse filium suum ante sæcula genitum, ut pacem poneret, formam humanæ naturæ fragilem capere in tempora sua ordinavit majestate, qua de re angeli in nativitatis ejus exordio pacem commendantes, lætitia ineffabili pastoribus super gregem vigilantibus decantarunt.

(a) Scilicet Dominica quarta in quadragesima, quæ illo anno in diem Martii 26. incidebat.

ANNO CHRISTI 1433.

runt. *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, non tamen indifferenter omnibus, sed hominibus bonæ voluntatis. Cum igitur reverendissimi & reverendi in Christo patres & domini præstantissimi, vos in agro dominico tamquam veri pastores præestis, super gregem Christi fidelium vigilantes; perfectissimum donum jocundissimumque testamentum a Domino nostro Jesu Christo vobis & cuilibet vestrum sit derelictum, dicente *pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis*, illud non puto a quoquam relinquendum, sed cum omni diligentia custodiendum, prout paternitates vestræ peramplius scrutatæ sunt, & plus me noverunt. Ad quod quidem bonum sive pacem Christi fidelibus discordantibus procurandam, etiam sancta synodus pro præsenti in Spiritu-sancto legitime est congregata. Hortor igitur vos in Domino, & per viscera misericordiæ ejus, quantum meæ suppetit facultati requiro, ut pacem in terris istis tam clero quam populo stabilitam, firmam stabilire curetis. Nec seducamini verbis quorumdam sanctæ congregationi vestræ incorporatorum, qui ut percepi sub specie boni toxicum & venenum in ecclesia Dei, & præsertim in ecclesia Trajectensi, cui dominia mea, quoad jurisdictionem ecclesiasticam subsunt, ponere nituntur. Instant enim, ut relatu didici, apud sacras deputationes vestras, ut irritentur & cassentur ea quæ per sanctissimum dominum nostrum papam Eugenium modernum sunt facta, qui res detestabiles & in ecclesia Dei execrabiles, ut puta divisiones, seditiones in clero & populo ecclesiæ & civitatis Trajectensis, cum multis aliis censuris ecclesiasticis abstulit, pacemque in tota dioceci & regionibus circumvicinis per suum oratorem reverendum in Christo patrem dominum Jo. (a) episcopum Matisconensem stabilivit, & ecclesiasticos propter censuras dispersos inter se univit. Ita quod omnis lis & dissentio ab ecclesia est rejecta, & in vera caritate & fraternali unione ecclesia Trajectensis prius divisa, jam vero unita in pace suum laudat opificem. Si igitur, quod absit, aures vestras petitionibus eorum aut suggestionibus simulato bono coloratis, quoquomodo accommodetis, & suum haberent intentum in parte vel in toto, quod Deus avertat, lites, guerræ, seditiones, prædationes, incendia, & alia innumerabilia mala suscitarentur, nec sic finis & intentio sanctissimæ vestræ congregationis, pacem videlicet Christi fidelibus ministrandi, quoquomodo attingeretur, immo omnino tolleretur, & evelleretur: quod quantum malum esset, perpendere poterunt circumspectiones vestræ venerandæ. Ampliore quoque de re ista relatu oratorum reverendi P. domini Rodolfi de Diepholt illustris, a sanctitate domini nostri papæ Eugenii in ecclesia Trajectensi confirmati, eædem reverendissimæ & reverendæ paternitates vestræ percipere poterunt; de cujus laude multa in medium proferrem, nisi tædium vestris auribus afferre crederem. Hoc tamen sibi pro laude merito adscribendum putavi inter cetera, quod propriis stipendiis a patrimonio ecclesiæ Trajectensis, per translatum ab episcopatu dominum Suiderum alienata in manu forti & extento brachio recuperavit. Taceo virtutes & merita, protectionem patriæ Trajectensis ab hostium insultu, & multa alia quæ præfati oratores una cum procuratoribus meis, tam in concilio existentibus, quam adhuc Dei gratia in posterum per me missuris, vestris paternitatibus explicabunt: in quibus ipsis & ipsorum singulis pro parte mea plenariam fidem placeat adhibere. Et si quæ grata fieri decreverint, sæpedictæ paternitates vestræ fiducialiter remandantes, & cum omni diligentia, me promptam sanctæ congregationi vestræ exhibebo, quam Spiritus-sanctus ad pacem conservandam in unitate ecclesiæ conservare dignetur. Scriptum in domo mea Hagensi partium Hollandiæ, die VIII. mensis Aprilis, anno MCCCCXXXIII.

Jaque De Baviere, &c.

Humilis vestra & devota Jacoba ducissa Bavariæ, comitissa Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Pontiviæ.

EPISTOLA LUDOVICI

Regis, Calabriæ & Andegaviæ ducis, ad concilium Basileense.

Mittit nuncios & oratores suos ad concilium Basileense.

SAcrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu sancto legitime congregatæ. Ib. p. 57.

Sacrosancta, &c. post debitam recommendationem pacemque in caritate Christi. Ad vestri sacri cætus præsentiam reverendos in Christo patres ac venerabiles & circumspectos viros Johannem Forojuliensem, P. (b) Diniensem episcopos & G. (c) monasterii S. Honorati sacræ Insulæ Lerinensis abbatem, Andream Lotarii, & Raymundum Talom, decretorum doctores & magistros, Martinum

(a) Johannem Macet decretorum doctorem, qui ab Eugenio IV. legatus apostolicus missus est Trajectum, ad componendam pacem cum Radulfo electo antistite, ut habet Chron. Magnum Belgicum.

(b) Petrum de Vercellis, quem eumdem esse existimo cum Petro de Versaliis, dicto etiam de Vercellis, monacho S. Dionysii in Francia, priore de Calvo Monte, sacræ theologiæ professore, qui etiam interfuit concilio Constantiensi, cujus præclaram habes epistolam, tom. 1. nostrorum Anecdotorum.

(c) Is est Gaufridus de Monte electo ex monacho Majoris monasterii factus abbas Lirinensis, deinde ad Parisiensem S. Germani a pratis translatus abbatiam, a perfidis & ambitiosis monachis veneno sublatus creditur.

ANNO CHRISTI 1433.

num (a) Berruyer consiliarios & fideles meos carissimos, præsentialiter duxi destinandos, plenaria potestate suffultos, nomine mei in sacro concilio interveniendi, consultandi, deliberandi & adimplendi omnia & singula, quæ pro exaltatione fidei Christianæ & reformatione sanctæ matris ecclesiæ opportuna fuerint, & quæ tractabuntur in dicto sacro concilio; consensumque præstandi, prout & quemadmodum oratores ceterorum catholicorum sæcularium principum in talibus intervenire debent atque solent, quibus quidem certa imposui, statum meum non mediocriter concernentia. Supplico igitur quatenus ipsos audire benigne placeat, & in explicandis credulum fidem adhibere, agenda mea cum favore recommissa suscipiendo, ac mihi grata quæcumque præcipiendo. Altissimus vos conservare dignetur feliciter & votive. Scriptum in civitate Cusantiæ, die XXV. mensis Apr. indictione XI.

Rex Ludovicus reginalis unicus filius, Calabriæ & Andegavensis dux, humilis ecclesiæ filius.

PACTA

Inita & firmata inter sanctissimum dominum Eugenium papam IV. & serenissimum principem & dominum dominum Sigismundum Romanorum, &c. regem.

ibid.

EUgenius episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam. Quoniam dominus Dei filius, &c. *ut in tom.* 12. *conciliorum pag.* 944. *Post quartum vero articulum qui incipit*. Item promiserunt, *& desinit in hæc verba*: Licentiet & remittat, *in manuscripto hæc adduntur*.

V.

Item, promiserunt quo supra nomine, quod postquam majestas regia susceperit coronas suas, demorabitur cum sanctitate domini nostri, quemadmodum per ipsos viros dominosque declaratum fuit, ad videndum, quid ulterius agendum sit pro pace Christianorum, & præsertim Italiæ; & quid pro his utile, expediens & honorificum etiam apparuerit.

VI.

Item, promittunt nomine quo supra, & ultra omnia juramenta quæ facit regia majestas, & quæ promittit & vult inviolabiliter & inconcusse, interim quod vivit, omnibus subterfugiis & excusatione semotis, servare promittit SS. dominum nostrum papam Eugenium, quem sua majestas fatetur, semper tenuisse & tenere pro indubitato &

A vero pontifice canonice electo, cum omni reverentia, diligentia, cura & labore a ud universos dominos reges & principes, & qualescumque mundi personas, tam ecclesiasticas quam sæculares, pro tali venerari, tueri, atque facere pro sanctitate sua & ecclesia Dei, quousque in humanis fuerit, semper fideliter & puro corde, secundum omne suum scire & posse, absque fraude & dolo, quantum cum Deo poterit.

VII.

Et vice versa idem dominus noster sanctissimus Eugenius papa IV, promisit procuratoribus & ambassiatoribus antedictis,
B dicto nomine regio stipulantibus & recipientibus, quod ipse ipsum regem benigne, gratanter & honorifice recipiet, more pii patris; ac eidem cum adventum suum ad terras ecclesiæ præsenserit, ad confinia obviam mittet cardinales & prælatos, ipsumque benigne tractabit ac tractari faciet cum sua comitiva, & prout decet suscipere tantum principem, etiam per terras ecclesiæ, ad quas in accessu suo dictum regem vel comitivam ejus declinare contigerit.

VIII.

Item, promisit dictis procuratoribus no-
C mine dicti regis, ut supra, eidem regi XV. die mensis Junii proxime futuri, in Romana urbe dare & conferre imperialem coronam, unctionem, & consecrationem cum aliis cerimoniis in hujusmodi consuetis, sine ulteriori dilatione.

IX.

Item, promisit eisdem procuratoribus ut supra, quod elapsis temporibus de stando cum ipso sanctissimo domino nostro pro corona suscipienda, & aliis honestis pertractandis, de quibus in promissione regia superius continetur; quod majestas sua regia
D possit pro libito suæ voluntatis, & quando sibi placuerit, ad propria redire sine omni impedimento & ulteriori requisitione; & quod ipse dominus noster papa cum præfata comitiva cardinalium & prælatorum, usque ad prædictos fines terrarum ecclesiæ, cum prædicta sua comitiva in eundo, stando, recedendo pura caritate suscipiet & tractabit, & qua decet bonum patrem amplecti optimum filium & ecclesiæ advocatum, ac ipsum secure remittet per omnes prædictas terras ecclesias & territoria cum honore & pace & paterna benedictione, faciendo ipsum honorari & ejus comitivam per omnes ecclesiæ subditos illorum locorum per
E quos transitum habebit.

X.

Item, promiserunt sibi invicem dictæ partes, quod de omnibus capitulis hinc inde con-

(a) Interfuit etiam concilio Constantiensi, factus tandem ex canonico Turonensi episcopus Cenomanensis.

Anno Christi 1433. conventis, debeant fieri ab utraque parte litteræ publicæ & authenticæ, videlicet pro parte ipsius sanctissimi domini nostri fiant litteræ sub plumbo, in forma ecclesiæ consueta regi: & vice versa serenissimus rex per suas litteras, regio more subscriptas & sigillatas, omnia prædicta confirmet, & ipsas litteras sanctissimo domino apostolico tradi faciat.

FORMA JURAMENTI

Nos Matiko de Colloum comes Roroniensis, &c. *ut in tom. 12. conc. p. 966.*

LITTERA MISSA CONCILIO

Per dominum regem Romanorum super coronatione sua, &c. lecta in congregatione generali die sabbati 11. Maii MCCCCXXXIII.

Ib. p. 581. REverendissimis in Christo patribus, & venerabilibus dominis, sacrosanctæ generali Basileensi synodo in Spiritu sancto legitime congregatæ, &c.

Reverendissimi in Christo patres & domini, ac venerabiles & egregii, sincere grateque dilecti, ad requisitionem & continuatam instantiam vestrarum paternitatum, ut ad sacrum concilium nos quantocius conferremus satis conflavimus operas nostras atque studium, ut consiliis vestris nos conformare possemus. Quemadmodum profecto ipsi concilio & rebus peragendis, per præsentiam nostram non modicum commodi eventurum speravimus, sicque res nostras aptavimus, ut sive per terram, sive per mare disponeremus recedere, omnibus periculis & discriminibus parvipensis. Verumtamen, approbante domino summo pontifice sacrum concilium, ad persuasionem nonnullorum notabilium virorum, & etiam oratorum nostrorum, & imperii sacri principum electorum, qui nobis hujusmodi bullas exhibebant, nobisque recessum nostrum sine imperialib. infulis nostris penitus dissuadebant, cum sanctitate sua concordes remansimus in deificis licitis & honestis; sicque per totum istum mensem Apr. cum sanctitate sua in Viterbio constituemur, & usque medium Junii, vel prius in urbe Romana a sanctitate sua coronabimur, præstabimusque & innovabimus sibi illa juramenta, quæ nostri prædecessores Romanis pontificibus præstiterunt. Istudque adjecimus, quod ipsum manutenebimus, quantum cum Deo poterimus: quoniam nos usquequaque ad alia obligare non promisimus, nec promittemus. Et hæc vestris paternitatibus ideo describimus, ut si aliquis hanc concordiam sinistre initam forsitan interpretari vellet, illud a vestris paternitatibus non credatur. Quoniam hæc concordia bonis respectibus facta est, dispositique sumus semper ipsi concilio, juxta bullam per nos traditam, in prosecutione illorum, pro quibus ipsa synodus est congregata, plenarie favere, & constanter adhærere. Certificantes vos, quod nisi sanctitas sua sæpedictum concilium approbasset, indubie sine nostris coronis, quas propter facta ipsius concilii tanto tempore prætermisimus, ad propria rediissemus, quemadmodum de his omnibus illustris princeps & locum tenens noster dux Willermus V. P. poterit clarius informare, cui in dicendis velitis credere tamquam nobis. Datum Senis die XV. mensis aprilis, regnorum nostrorum anno Hungariæ XLVII. Romanorum XXIII. Bohemiæ XIII.

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus, ac Hungariæ & Bohemiæ, &c. rex.

Ad mandatum domini regis Gaspar Sligk.

EPISTOLA MAGISTRI GENERALIS

Ordinis B. Mariæ Theutonicorum, ad concilium Basileense.

Magnum ducem Lituaniæ paratum esse ad ineundum pacem cum rege Poloniæ.

Ib. p. 582. REverendissimis in Christo patribus sacro sanctum generale Basileense concilium agentibus dominis & patribus nostris metuendissimis humillima recommendatione cum sincerissima promtitudinis exhibitione jugiter antemissa.

Reverendissimi patres & domini, domini nostri gloriosissimi, nostris annexas suscepimus litteras reverendissimarum paternitatum vestrarum illustri duci magno Lituaniæ & Russiæ mittendas: quas exacta cum festinantia eidem duci magno Swidrigal non obmisimus destinare, nihilominus scriptis nostris ad pacem & concordiam cum serenissimo rege Poloniæ ipsum exhortando ineundam. Quem quidem ducem magnum ad pacem consequendam promtum reperimus & paratum: ipso tamen ad dominia spoliata prius restituto, & ad informandas reverendissimas P. V. de hac sua spoliatione, ipsius oratorem seu procuratorem constitutum honorabilem virum dominum Andream Pfaffendorff decretorum doctorem, ordinis nostri professum, cum plenissimo mandato in brevi coram V. R. P. reperietis comparentem notabilemque ambassiatam præfatus magnus dux ad V. R. P. transmisisset, si ad dominia, quibus per ducem Sigismundum suffragiis Polonorum traditorie est spoliatus, esset restitutus. Cui tamquam catholico principi P. V. R. ut restituatur auxilium dignentur præstare & favores. Nam ipse sic restitutus, aptus est & erit cum potentia sua fidem ampliare catholicam: pro quo omnipotens personas vestras reverendas conservare dignetur incolumes pro regimine universalis ecclesiæ feliciter & longæve. Datum in castro nostro Marienburg, ipso die B. Marci, anno Domini MCCCCXXXIII.

V. R.

V. R. P. humilis & devotus frater Paulus Rusdorff, ordinis B. Mariæ Theutonicorum Hierosolymitanus magister generalis.

EPISTOLA PHILIPPI

Ducis Burgundiæ, ad concilium Basileense.

Commendat patribus confessarium suum ad episcopatum Autissiodorensem e Bethleemitano translatum.

Ib. p. 583.

SAcrosancto universalis ecclesiæ generali concilio Basileensi, &c.

Reverendissimi reverendique in Christo patres spectabiles & præclari, placuit sanctitati domini nostri papæ nuper providere reverendo in Christo patri confessori & consiliario nostro [a] dilecto & fideli episcopo Bethleemitano de episcopatu Autissiodorensi, ipsum de Bethleem ad eumdem episcopatum Autissiodorensem transferendo. Verum decanus (b) ecclesiæ Autissiodorensis supradictæ, prætextu cujusdam prætensæ quam de se asserit electionis, jam dictum nostrum confessorem ad sacrum Basileense concilium C citari procuravit, intendens sibi vexationes possibiles inferre, & novitates indebitas suscitare, non sine gravi periculo seu totali perditione civitatis Autissiodorensis & totius dioecesis; quæ quidem civitas sub nostro constituitur dominio: cujus tuitioni affectu pariter intendentes & effectu, dictam provisionem sollicite promovimus, tamquam nobis clero totique plebi civitatis & dioecesis hujusmodi gratam & fructuosam. Quapropter reverentias vestras summis affectibus deprecamur, quatenus in hoc negotio quod habemus singulariter recommissum, totaliter procedere, procedique curare velitis, quod sanctissimus dominus noster in ipsa disposi- D tione non irritetur, mensque nostra a suo desiderio minime fraudetur, significantes quæque vestra beneplacita, quæ possetenus toto conamine curabimus adimplere. Reverendissimi reverendique in Christo patres spectabiles & præclari, omnipotens vos dirigat in prosperis & votivis. Scriptum in oppido nostro Middeburgensi, XXVI. die Aprilis.

Devotus ecclesiæ filius Philippus Burgundiæ, Brabantiæ, & Limburgiæ dux &c. Flandriæ, Artesii, Burgundiæ, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ & Namurci comes, vestris beneplacitis paratus.

Salmandre.

EPISTOLA ULRICI

Electi Trevirensis, ad concilium Basileense.

Petit ne credatur litteris decani & quorumdam adversus eum.

Ib. p. 584.

REverendissimis in Christo patribus & dominis, sacrosanctæ Basileensi synodo in Spiritu sancto legitime congregatæ, præsidentibus dominis, & amicis meis præcolendissimis, cum recommendatione humillima B promtissimæ voluntatis obedientiam.

Reverendissimi in Christo patres, domini ac amici præcolendissimi, grate sincereque dilecti, ex transpersa in populum fama mihi innotuit, quod venerabilis decanus certis cum capitularibus ecclesiæ meæ Trevirensis, quædam strepentia admodum querulosa adversum me, militiam, incolas, subditosque meos coram ea percelebri sacrosanctaque concione V. R. P. conscripta produxere. Cum ergo qua serie hujusmodi contexatur scriptum usque huc rimari nequiverim, nec prout res postulat ipsa, nec juxta facti qualitatem, respondendi defensandique mihi patuit facultas. Et præterea R. P. V. perlucidum agnovere, partibus contendentibus duabus, ad unius relata dumtaxat ferenda non extat sententia, alterius ignota causa. Quare animus ad R. P. V. probatam clementiam, quæ se digna petentibus suæ munificentiæ donaria liberalius impertitur, pronissimis me dirigit cursibus, humili prece pulsans: si quæ dicti decanus ac capitulares præfata querulosa V. R. P. duxissent, duxerintve significanda scripta, velint eædem V. R. P. eorumdem me exemplaribus paternis edocere clementiis, ac mearum suffragio expensarum, in usus hæc transmittere proprios. Experientur enimvero P. V. R. ex responsali, quem fide credita, testimonio, immo stabilito affirmare decrevi tenore, personam adeo criminosam detestandamve non existere meam, quemadmodum contrariæ meæ partis rancorosa editio lividis in me sævit morsibus, cupiens, licet demeritis non exigentibus, famam dilaniare meam, quam promtissimis semper proposui illæsam servare studiis.

Et si iidem ipsi decanes & capitulares quorumdam testimoniorum conscriptorumve prætextu super derogando honori una cum fama meis, in paternos vestros recurrerent amplexus, oro non assumantur fide, neque mancipentur prona, nisi ad hæc intellecto quid responsurus defensurusque decreverim, E prout ingenti mihi cautela opus esse constat. Volabat enim sparsim satis in patriam fama, quod cum sæpefati decanus & capitulares diffidatis contra positisque hostibus meis in-

co-

(a) Laurentio Pino ordinis Prædicatorum conventus Senonensis.
(b) Petrus de Longolio, qui anno 1439. electus episcopus Autissiodorensis Laurentio successit.

ANNO CHRISTI 1433.

colis civitatis Trevirensis, conspiratorio quodam tractatu se mutuo colligantes, patentibus novere modis, cum memorati Trevirenses adversum me ruminarent, testimonia credita prorsus cernentur.

Eja præter solitum esset, eo ipso sententialiter in me procedi testimonio, cum oppositam partem rursus fovere dinoscantur. Possent insuper ipsi decani una cum capitularibus notarios ad vota requirere velle, instrumenta producturi cum nonnullis confectionibus sigillorum munimine roboratis, quarum nihilominus compagines infringi constaret; attento quod hac hora & in Basilea & in circumvicinis territoriis ut plurimos noverim in me sævientes æmulos, qui fortassis causam non foventes meam, velata rei qualitate, dispendiosa eructarent testimonia.

Quamobrem etsi memoratas editiones cum producendis instrumentis coram R. P. V. contingat propalari, dignentur intuitu prætactorum humilium affectuum meorum eædem V. R. P. suspensa sententia, tam super transmittendis exemplaribus, quam super consignando mihi termino ad afferendum opposita cum evidentia veritatis stabilitæ piis discernere medelis. Et si rursum innotuerit militiam, burgenses, subditosque dioecesis meæ his ipsis deprehendi scriptis, confido plenissime quanto innocentiores impositi criminis censeantur, tanto ferventioribus defensabunt se conatibus. Et qui super reconciliatione totius universi in Spiritu sancto congregati estis, dignetur Altissimus septiformem ejus gratiam uberioribus inter vos augmentare commodis, mihi ad tempora præcipienda longiora. Datum Erembrectein meo sub sig llo, die penultima mensis Aprilis, anno Domini MCCCCXXXIII.

V. R. P. humillimus Ulricus electus Trevirensis.

CONFIRMATIO CONVENTIONIS

Cujusdam inter comitem Palatinum Rheni & Conradi Ratisponensis episcopi.

Ex Lunig. Spic. p. 691.

SAcrosancta generalis Synodus Basiliensis in Spiritu sancto legitime congregata universalem ecclesiam repræsentans, ad futuram rei memoriam. Justis & honestis supplicum votis, illis potissime, quæ ecclesiarum, præsertim Cathedralium utilitatem ac pacem, & quietem fidelium, nec non animarum salutem respiciunt, Synodali convenit auctoritate favorabiliter annui, & ea quæ pro illis optato effectui mancipandis inter ipsarum ecclesiarum Prælatos & seculares Principes pie & provide tractata & peracta sunt, ut firma & illibata persistant, eadem decet auctoritate etiam communiri. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte venerabilis Conradi episcopi Ratisponens. & dilectorum ecclesiæ filiorum Præpositi Decani & capituli ecclesiæ Ratisponens. petitio continebat quod alias Castro in Werde Ratisponens. dioecesis

A cum dominio juribusque & pertinentiis suis, ad dilectum ecclesiæ virum nobilem virum Wilhelmum comitem Palatinum Rheni & Bavariæ Ducem jure hæreditario legitime devoluto, nonnullisque amicabilibus inter episcopum, præpositum, decanum, capitulum, & ducem super restitutione castri & dominii Juriumque & pertinentiarum prædictorum per ipsum ducem facienda collocutionibus seu collationibus præhabitis; tandem idem Dux, receptis per eum pro ipso castro, quod progenitoribus & prædecessoribus suis Bavariæ ducibus, pro viginti quatuor millibus florenis de Ungaria impignoratum fuerat, duntaxat decem millibus octingentis & triginta florenis Rhenensibus, qui computatis

B etiam fructibus per eundem Ducem, ex illo castro a tempore, quo illud tenuit, perceptis, & illis de majori summa sibi debita, justo calculo defalcatis, eidem restabant, & quos pro prædicti castri ac dominii juriumque & pertinentiarum ejusdem recuperationem exposuerat, illud cum dominio ac juribus & pertinentiis suis universis, præfato episcopo & suis successoribus episcopis Ratisponens. futuris, ac dictæ Ratisponens. ecclesiæ, in honorem omnipotentis Dei, omnium bonorum retributoris, ac pro pace inter eos ac ipsum ducem, successoresque suos perpetuo conservanda, nec non pro suæ, ac præfatorum progenitorum ac prædecessorum ani-

C marum salute de mera sua libertate, sponte restituit, ac etiam assignavit. Hoc pacto videlicet, quod tam ipsum in Werde, quam Tuembitauff prope Ratisponam, & Hochenburg circa Enum, quæ in aliquorum proborum manibus sub spe restitutionis ipsi Ratisponens. ecclesiæ faciendæ posita existunt, cum restituta fuerint. Nec non etiam Hohenburg in Norico, non obligatum, Frisingens. & dictæ Ratisponens. diœcesis ad ipsam ecclesiam Ratisponens. legitime pertinentia castra cum dominiis ac juribus & pertinentiis suis, ecclesiæ perpetuo remanere, & nequaquam per episcopum, Præpositum, decanum, & capitulum præfatos vel eorum

D successores impignorari, vendi, obligari, aut alias qualitercumque ab ipsa ecclesia alienari debeant, quod ipsi dicto Duci, suisque hæredibus & successoribus etiam promittere teneantur, neque per eosdem facta restitutione prædicta, cum castris ipsis contra dictum ducem ac dilectum ecclesiæ filium nobilem virum Ernestum ejus fratrem, eorumque filios legitimos, de suis lumbis descendentes, per se vel alium seu alios, aliquid contra rationem vel justitiam, temere valeat attemptari. Quod quicumque episcopus, ac etiam præpositus, decanus, & canonicus Ratisponens. præsentes & futuri recepti & in antea recipiendi, præmissa omnia

E & singula, sub privatione dignitatum & aliorum cujuscunque qualitatis fuerint beneficiorum suorum omnium, nec non habilitatis ad illa, & similia imposterum obtinenda, pœnis, quas si secus egerint, ipso facto incurrant, firmiter & inviolabiliter in perpetuum observare; Nec non super hoc juramentum præstare, ac præpositus & decanus moderni, nec non capitulum ecclesiæ Ratisponens. novum inde statutum in eadem ec-

ecclesia perpetuo observandum & aliis illius successoribus injungendum facere teneantur, prout in certis autenticis desuper confectis literis dicitur plenius contineri. Quare pro parte præfatorum Conradi episcopi, præpositi, decani, fuit nobis humiliter supplicatum, quatenus restitutioni & assignationi per ipsum ducem, ut præmittitur, factis, ac aliis præmissis, pro eorum subsistentia firmiori robur Synodalis confirmationis adjicere, & alias super his, opportune providere, auctoritate prædicta dignaremur. Nos igitur, qui inter cunctos Christi fideles pacem vigere, intensis desideriis affectamus, & ecclesiarum utilitati, ac animarum saluti libenter intendimus, de præmissis plenius informati, hujusmodi supplicationi inclinati, restitutionem & assignationem easdem; nec non omnia & singula præmissa, ac inde secuta quæcumque rata & grata habentes, & quoscunque defectus, si qui intervenerunt in eisdem, dicta auctoritate supplentes, ea omnia & singula eadem auctoritate confirmamus & approbamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus. Decernentes & dicta auctoritate statuentes, quoscumque episcopos, Præpositos, decanos & canonicos Ratispon. pro tempore existentes, qui pacto prædicto directe vel indirecte, quovis quæsito colore, in aliquo contravenirent, quod eis sub prædictis, qui autem contra ea Apostolicas seu quasvis alias literas impetrarent, aut etiam impetratis uti pertinaciter præsumpserint, quod eisdem sub perjurii pœnis non liceat, easdem fore pœnas ipso facto incursuros. Non obstantibus tam Apostolicis, quam in provincialibus aut synodalibus Conciliis editis generalibus vel specialibus constitutionibus, ac dictæ Ratisponens. ecclesiæ, etiam juramento, confirmatione apostolica, vel quacunque firmitate alia roboratis statutis & consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam confirmationis & approbationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli ejus, se noverit incursurum. Datum Basileæ VI. Non. Maii, Anno Domini Millesimo Quadringentesimo Tricesimo tertio.

A

EPISTOLA EUGENII PAPÆ IV.

Johanni de Mella, Johanni archiepiscopo Tarentino, Thomæ episcopo Traguriensi, Ludovico & Nicolao abbatibus.

Deputat eos ad concilium ut suo nomine ei præsideant.

Ex Mart. to. VIII. p. 580.

EUgenius episcopus servus servorum Dei, dilecto filio magistro Jo. de Mella notario ac referendario, & venerabilibus fratri- B bus Joanni archiepiscopo Tarentino, Thomæ episcopo Traguriensi, nec non dilectis filiis Ludovico S. Justinæ, & Nicolao S. Mariæ de Moniacis apostolicæ cameræ auditori, monasteriorum abbatibus S. & A. B.

Cum ex certis rationabilibus causis de venerabilium fratrum nostrorum consilio decrevimus, ut generale concilium in civitate Basileensi per legatos nostros, nostro & apostolicæ sedis nomine præsidentes celebretur, non obstante dissolutione alias per nos facta, prout in nostris litteris super inde sub data XVI. calendas Martii confectis plenius continetur. Cumque aliqui ex præfatis præsidentibus, ut præmittitur, deputatis, videlicet C venerabilis frater noster Jordanus episcopus Sabinensis, & dilectus filius Angelotus tituli S. Marci presbyter S. R. E. cardinales & apostolicæ sedis legati, ob multa in his partibus incumbentia, sine magnis incommodis & suspicione maximi detrimenti ipsarum partium, ac etiam propter adventum carissimi filii nostri Sigismundi Romanorum regis illustris ad almam Urbem, ob quem ipsorum cardinalium præsentia nobis plurimum necessaria existit, usque in præsentem diem non potuerint iter suum ad dictam civitatem Basileensem arripere. Considerantes quoque contingere posse, quod venerabilis frater noster Petrus Albanensis episcopus, & dilectus D filius Nicolaus tituli S. Crucis in Jerusalem presbyter S. R. E. cardinales, etiam legati & præsidentes per nos deputati, ex bonis & honestissimis causis forsitan necdum finitis adhuc plurimum occupati, pari modo ad dictam civitatem Basileensem venire tardarent: nolentes ex his ipsum concilium aliqualiter retardari, sed potius quæcumque ad reformationem morum, extirpationem hæresum, concordiam, pacem & unitatem, necnon commodum & augmentum religionis & reipublicæ Christianæ pertinent, veluti semper optavimus, indilate promoveri, & ad desideratum finem perduci; vos, seu illos ex vobis, quos dicto concilio pro tem- E pore contigerit interesse, fide, bonitate, & prudentia præclaros, ac in magnis nostris & præfatæ ecclesiæ negotiis longa experientia comprobatos, ad præsidentiam ejusdem concilii nostro & sedis apostolicæ nomine, loco dictorum cardinalium, & in ipsorum absentia, de prædictorum fratrum nostrorum consilio deputamus, cum potestate ipsum celebrandi, secundum quod in litteris prædictis

sub

sub data XVI. calendas Martii statuimus, A necnon continuandi, promovendi, tractandi, ordinandi, disponendi, decernendi, concludendi & exequendi omnia & singula, de quibus in litteris nostris super deputatione, præsidentia & potestate præfatis cardinalibus concessa seu concessis sub data Kal. Martii, anno II. confectis, & quemadmodum per dictas litteras præfatis cardinalibus dedimus in mandatis, plenius continetur, ratum & gratum habituri, quicquid super præmissis per vos seu illos ex vobis, quos in dicto concilio pro tempore interesse contigerit, juxta facultatem per dictas litteras præfatis cardinalibus, ut præmittitur, concessam ordinatum, statutum, deliberatum ac decretum fuerit & conclusum; idque faciemus, B auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Quocirca circumspectioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus injunctum vobis ministerium laboris hujusmodi, pro Dei ac nostra & sedis apostolicæ reverentia suscipientes, illud in omnibus & singulis supradictis, juxta datam vobis a Domino prudentiam, omni industria & diligentia exsequamini, quo fructus optati proveniant, quos speramus. Super quibus omnibus & singulis supra præmissis plenam & liberam, auctoritate apostolica, vobis concedimus facultatem. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ MCCCCXXXIII. nonas Maii, C pontificatus nostri anno III.

De curia,

L. de Orto.

In plica, Ja de Langusto.

LITTERÆ LEGATIONIS

R. P. domini cardinalis S. Angeli, lectæ in congregatione die Veneris V. Junii MCCCCXXXIII. D

Ib. p. 587. EUgenius episcopus, servus servorum Dei, dilecto ecclesiæ filio Juliano S. Angeli diacono cardinali apostolicæ sedis legato, S. & A. B.

Dudum ex certis rationabilibus causis decrevimus, ut generale concilium in civitate Basileensi per legatos nostros nostro & sedis apostolicæ nomine præsidentes celebretur, non obstante dissolutione seu translatione alias per nos facta, prout in nostris litteris sub data XXI. cal. Martii plenius E continetur. Cumque te fide, circumspectione, bonitate & prudentia præclarum, ac in magnis nostris & Romanæ ecclesiæ negotiis diutina experientia comprobatum, cum præfatis legatis, seu aliis deputatis, aut deputandis, nominibus quibus supra, eidem concilio, de venerabilium fratrum nostrorum consilio, censuerimus præsidere, tenore præsentium tibi injungimus, ut cum legatis, ut præmittitur, deputatis, seu aliis in futurum forsitan deputandis, necnon cum quibusvis loco eorum & in ipsorum absentia per non deputatis seu deputandis, quæcumque ad reformationem morum, exstirpationem hæresum, concordiam, pacem & unitatem, necnon commodum & augmentum religionis & reipublicæ Christianæ pertinent, prout per alias litteras nostras sub data nonas Maii anno III. declaravimus, in præmissis promoveas, eidem concilio pariter præsidendo cum honore, prærogativa, facultate & potestate, quæ singulis aliis, ut præmittitur, deputatis, secundum formam contentam in litteris legationis seu deputationis eorum sub data calendis Martii anno II. ac data nonas Maii prædicta confectis, competere dignoscuntur. Quocirca circumspectioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus injunctum tibi ministerium laboris hujusmodi, pro Dei, nostra, & sedis apostolicæ reverentia, juxta datam tibi a Domino prudentiam omni studio & industria exequaris, quo fructus optati proveniant, quos speramus, & tu retributionem consequi merearis felicitatis æternæ. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis Dominicæ MCCCCXXXIII. VIII. idus Maii, pontificatus nostri anno III.

In plica Ja. de Langusto.
L. de Venetiis

EPISTOLA

Eugenii Papæ IV.

Venerabilibus fratribus ac dilectis filiis in sacro generali Basileensi concilio congregatis.

Mittit nuntios qui concilio præsideant, cui omnem favorem optat & promittit.

EUgenius episcopus servus servorum Dei, Ib. p. 589. venerabilibus fratribus ac dilectis filiis in generali Basileensi concilio congregatis, S. & A. B.

Posteaquam statuimus in civitate Basileensi debere concilium celebrari, nonnullos ex venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, apostolicæ sedis legatos, ad præsidendum præfato concilio, nostro & sedis apostolicæ nomine, ad dictam civitatem Basileensem decrevimus transmittendos, intendentes præfatos legatos quamprimum ad prædictum concilium accessuros; verum quia ob multa gravia & ardua, statum Romanæ ecclesiæ concernentia, ac etiam ob adventum carissimi in Christo filii Sigismundi Romanorum regis illustris, qui vix una dieta a præfata urbe distat, ipsorum legatorum, qui hic sunt, præsentia permaxime necessaria nobis extiterit, & adhuc existat; considerantes etiam posse contingere, quod reliqui ex præfatis legatis per nos deputatis ex ar-

ANNO CHRISTI 1433.

arduis & honestissimis causis forsitan necdum finitis, adhuc plurimum occupati, pari modo ad dictam civitatem Basileensem venire tardarent, ne quid hujusmodi concilii celebrationi impedimentum aliquod habeat, seu dilationem afferat, dilectum filium magistr. Jo. de Mella notarium referendarium, ac venerabiles fratres Jo. archiepiscopum Tarentinum, Thomam episcopum Traguriensem, nec non dilectos nostros filios Ludovicum S. Justinæ Patavinæ *, & Nicolaum S. Mariæ de Moniacis, apostolicæ cameræ auditorem; monasteriorum abbates; viros utique bonitate, prudentia & sapientia præstantes, in præfato concilio nominibus quibus supra, loco dictorum legatorum & in ipsorum absentia, & cum ea potestate, quam B prædictis legatis antea concessimus, censuimus præsidere, quemadmodum in nostris litteris superinde confectis plene & specifice continetur. Quamobrem fraternitates, circumspectiones, ac devotiones vestras hortamur in Domino, atque etiam in virtute sanctæ obedientiæ tenore præsentium vobis injungimus, quatenus memores pietatis, officii & religionis juramenti, quibus sanctæ sedi apostolicæ, quæ vos genuit in visceribus caritatis, obstricti estis, præfatos, ut præmittitur, deputatos ad præsidentiam præfati concilii, ea, qua decet, reverentia suscipientes, cum ipsis zelo sancti Spiritus inflammati, his quæ ad reformationem morum, C exstirpationem hæresum, pacem Christianorum, honorem sedis apostolicæ, & augmentum religionis & reipublicæ Christianæ conducant, prout ad unumquemque pertinet, totis cordis & caritatis visceribus intendere velitis. Singulari enim, testis est nobis ille qui nihil ignorat, & sincero cordis tenemur desiderio, concilium hujusmodi ita ex instinctu sancti Spiritus, in cujus caritate & fervore congregatos vos esse oportet, debere celebrari, ut debita divini honoris ac nominis exaltatio, congrua ecclesiæ reformatio, pacis & tranquillitatis totius populi Christiani reductio & reintegratio consequatur. O felicem diem illam, ad futurorum D sæculorum memoriam recolendam, in qua tam multi nobis, licet immerito, totique populo Christiano bona largitor omnium bonorum concesserit intueri! Agite igitur, ac bonis sincerisque & in Deum erectis animis, estote ad singula quæque & salubria & sancta ecclesiasticæ reipublicæ, & universo populo Christiano patranda & etiam reducenda, parati. Nos autem, quamvis ex legitimo impedimento effectum sit, ut ad partes tam longinquas accedere, & sic Basileensi concilio præesse personaliter nullo modo in præsentiarum valeamus, omnia tamen auxilia, omnes operas, omnes favores, ad hoc ut prædictum concilium bonos & prosperos E successus in Dei ecclesia habeat, conferemus; curabimus etiam, ut cœpimus, efficacem operam dare, ut prælati ex omni parte ad ipsum concilium Basileense conveniant, cum non dubitemus eo plura & majora bona in dicta ecclesia fieri posse, quo plures operarii in agro dominico ad operandum fuerint constituti. Accedant præterea istuc quamprimum oratores carissimi in Christo filii

* alias Paduanæ.

A nostri Sigismundi Romanorum regis illustris præfati, ne quid ipsi concilio favoris desit a quibus etiam de nostræ mentis sinceritate & fervore circa ecclesiæ reformationem & omnia alia, de quibus supra præmittitur, efficiemini certiores. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicæ MCCCCXXXIII. VI. idus Maii, pontificatus nostri anno III.

An L. de Orto.

MANDATUM

Domini ducis Burgundiæ, lectum in congregatione generali XXVI. junii MCCCCXXXIII.

Philippus Dei gratia Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, & Limburgiæ dux, Flandriæ, Arthesii, Burgundiæ, Palatinatus, Hollandiæ, Hannoniæ, Zellandiæ & Namurci comes, sacrique imperii marchio, atque Frisiæ, de Salinis ac Machliniæ dominus, universis præsentes litteras inspecturis salutem in vero salutari. Ib. p. 590.

Etsi ab inceptione & prima convocatione sacri concilii generalis Basileensis, in Spiritu-sancto, quo duce regitur, legitime congregati, fuerimus semper intentionis atque ferventissimæ voluntatis eidem adhærere, prout assidue absque ulla hæsitatione hucusque firmiter assentientes adhæsimus & adhæremus, nostrosque nuncios & oratores ac illud pro se tam sancta tamque salubri & necessaria, quæ inibi agenda foret & tractanda, cum aliis eadem de causa ibidem congregatis seu congregandis, destinare. Attamen multis in negotiis publicis & privatis super modum & numerum interim & usque ad modicum citra tempus elapsum impediti, nostræ mentis desiderium & salubre propositum vix hactenus, in nostram non mediocrem displicentiam & cordis mœstitiam, valuimus adimplere. His vero jam Dei dono aliquantisper pacatis, & tranquille dispositis, quod in votis est pleno libet affectu sub duce Christo studiose prosequi, votivoque effectui demandare. Notum itaque facimus, quod nos ad plenum confidentes de probitate, industria, fidelitate & reliqua virtute reverendi in Christo patris episcopi Nivernensis, nec non dilectorum & fidelium consiliariorum nostrorum domini Guilliberti *de Launoy*, domini de Villari valle militis & cambellani nostri, magistrorum quoque Johannis de Fruyno thesaurarii ecclesiæ Bisuntinensis in legibus, Johannis Viviani archidiaconi de Belna, & Roberti Auclou canonici Parisiensis in decretis licentiatorum, ipsos & quemlibet ipsorum in solidum fecimus, constituimus & ordinavimus veros & indubitatos ambassiatores nostros & nuncios speciales ad prædictum sacrum generale concilium Basileense, dantes & concedentes per easdem præsentes illis & eorum singulis omnimodam potestatem & facultatem plenariam adhærendi primum nomine nostro antedicto sacro concilio,

etiam approbandi, comparendique & exhibendi se pro nobis in eodem coram quibuscumque principibus ecclesiasticis & sæcularibus, præsidentibus, judicibus, officiariis deputatis, & aliis quibusve personis ibidem constitutis. In omnibus insuper congregationibus generalibus & particularibus sessionibus ceterisque cœtibus & locis, actibus quoque & rebus universis ejusdem concilii opportunis; nec non agendi, tractandi, conveniendi, diffiniendi & concludendi una cum reliquis super materiis & agibilibus quibuscumque in eodem concilio tractandis & expediendis, tam pro reformatione generali ecclesiæ in capite & in membris, quam exstirpatione hæresum & schismatum, pacificationeque regnorum, & aliorum Christi fidelium, & generaliter omnia alia & singula quo supra nomine faciendi, gerendi & exercendi, quæ in præmissis & circa præmissa necessaria fuerint, seu quolibet modo opportuna; & quæ nos ipsi faceremus aut facere possemus, si præsentes & personaliter interessemus. Promittentes bona fide & in verbo principis, nos ratum & gratum perpetuo habituros quicquid per præfatos ambaxiatores nostros & eorum singulos actum, dictum, gestumve fuerit in præmissis, seu quomodolibet alias expeditum. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus litteris jussimus apponendum. Datum in villa nostra Bruxellensi, die XI. mensis Maii, anno Domini MCCCCXXXIII.

Per dominum ducem,

G. Serarii.

EPISTOLA

Syndici & consilii civitatis Avenionensis ad concilium Basileense.

Monent concilium de expeditione suscepta adversus comitatum Vainesini a cardinali Fuxensi & ejus fratribus.

Ib. p. 592. Reverendissimis in Christo patribus & dominis sacrum generale Basileense concilium digne celebrantibus, &c.

Reverendissimi, &c. humillima recommendatione præmissa. Non sine cordis compunctione maxima cogimur ex debito nostræ fidelitatis, quo ecclesiæ universali per hoc sacrum concilium repræsentatæ, astricti sumus, quæ in his partibus eidem ecclesiæ subditis dietim obveniunt, in ecclesiæ sanctæ Dei non modicam injuriam, dicti sacri concili contemtum, & subditorum ejus læsionem inexplicabilem enarrare. Nempe siquidem, patres & domini reverendissimi, nudius tertius ingressi sunt comitatum Venaisyni, ad ecclesiam Romanam pertinentem, domini cardinales de Fuxo & fratres ejus cum exercitu gravi, usque ad summam duorum militum equitum, & ducentorum peditum, & ultra, & dietim augmentantur, passagio eis concesso per Pontem Spiritus sancti, deferentes vexillum cum armis domini nostri papæ, emittentes clamorem: Vivat papa & dominus cardinalis de Fuxo ejus vicarius. Est autem ipse dominus cardinalis associatus quinque episcopis & duobus abbatibus, episcopo videlicet Laudunensi, Conseranensi, qui totius mali auctor existit, Adurensi, Apamiensi & Bethleem, abbate de Lezato, & quodam alio cujus nomen ignoramus. Practica per eos tenta est hæc. Veniunt prælati prædicti ante villas dicti comitatus, & faciendo blandos eorum sermones, quanta populis ad exaltationem domini nostri papæ, ad oppressionem vero concilii, & civitatis præsentis ignominiam, explicare non possemus; & ubi cum verbis damnatis prædictis obtinere non possunt eorum damnatum propositum, comminationes inferunt mortiferas, non solum animarum, immo corporum et bonorum; et specialiter de faciendo (a) vastum, et destruendo blada et vineas, et alia innumerabilia mala faciendo. Die dominica proxime lapsa de sero ipsis applicatis ante villam de Abolena comitatus prædicti, super qua fundatum est collegium studentium civitatis Avenionensis, usque ad numerum XXIV. studentium, per bonæ memoriæ dominum cardinalem Ostiensem, ad suggestionem et totalem inductionem dicti Conseranensis executoris testamenti, ac etiam principalis ordinatoris collegii prædicti, dicta villa fuit posita ad obedientiam dicti domini cardinalis de Fuxo, et in summitate ecclesiæ prædictæ villæ, positæ (b) banderiæ papæ et dictorum dominorum de Fuxo, et facti sonitus campanarum non modici, cum inexplicabili gaudio, et civitatis præsentis contumelia pariter et offensa; et demum infra eamdem villam dimissa stabilita certarum gentium armorum, discurrunt per villas et loca comitatus prædicti, modum et formam, de quibus supra, continue observantes. Et quia patria est pauperrima victualibus, locaque sunt multa, nonnulla gentibus depopulata, alia vero debiliter clausa, alia vero modis quibus supra, seducta, dubium est, nisi Deus et vestræ reverendissimæ paternitates celeriter provideant, de totali dicti comitatus subversione. Reverendus in Christo pater dominus Valentinensis (c) episcopus et rector ejusdem hucusque fecit quod potuit: qui continue in Carpentatore residet, succursum ducentorum hominum armorum per hanc civitatem soldatorum, una nobiscum languentes spectando. Sed quicquid sit, secundum suas litteras ad nos directas satis despe-

(a) Id est devastationem, gallice *degast*.

(b) Id est vexilla, hinc banderarius pro vexillifero.

(c) Is fuit Johannes de Poitiers, frater Caroli episcopi Lingonensis, Carolo Francorum regi carus.

ANNO CHRISTI 1433.

ſperat, quod etiam villæ majores comitatus ejusdem ſe parare velint ad defenſionem. Nam nec uſque in hodiernum diem induci potuerunt, neque poſſunt induci de præſenti ad contribuendum una cum civitate præſenti, etiam uſque ad unum obolum pro defenſione prædicta. Et niſi occurratur, dubium eſt quod exercitus prædictus una cum gentibus dicti comitatus ſe convertat contra civitatem præſentem; quod ſi ita fieri contingeret, quod Deus avertat, ad incommoda non modica, periculumque deſtructionis totalis hæc civitas eſſet parata. Et quia P. R. hæc civitas ſemper fuit et eſt eccleſiæ ſanctæ Dei fideliſſima, & ſecunda ſedes, a multis propterea exoſa, & a magnis temporibus citra propter factum eccleſiæ quaſi depauperata, abſque eo quod ab eccleſia reformationem ſeu conſolationem quamcumque effectualem hucuſque perceperit, & noviſſime hæc damna his temporibus ei parata, propter obedientiam ſacro concilio præſtitam evenerunt; ſupplicamus humilius quo poſſumus easdem V. P. R. quatenus pio & paterno affectu eidem compatientes, dignentur de convenienti remedio atque ſubſidio adverſus inconvenientia prædicta eidem providere. Nam præter mala jam ſuſtentata, diſpoſiti ſumus, etiamſi totus comitatus eſſet perditus, adhuc majora pati, quantum nobis poſſibile fuerit, non obſtante quod multi domini de tractatu concordiæ ſe interponant; & hodie in Carpentorate cum ſalvo conductu ingreſſus eſt ſeneſcallus Belli cadri cum domino rectore, conſenſu reverendiſſimi in Chriſto patris domini gubernatoris & conſilii civitatis præſentis, interveniente, ſuper aliquo tractatu colloquium habens. Sed quicquid ſit, qualiſcumque fiat tractatus, concluſio dominorum de Fuxo eſt habere obedientiam civitatis & patriæ expeditam: quod animi noſtri patienter audire non tolerant. De remediis autem adhibendis, hoc eisdem paternitatibus veſtris reverendis diſcutiendum relinquimus, quæ illorum notitiam habent luce meridiana clariorem. Hæc licet tædioſe intimare eisdem diſpoſuimus ad fines & effectus prædictos, & ne civitas a tantis paternitatibus, quicquid evenire contingat, poſſit in futurum redargui; quam patriam eccleſiæ ſibi circumvicinam dignentur eædem paternitates reverendiſſimæ tueri & protegere favoribus & auxiliis opportunis, ut illis intervenientibus, & celeriter ipſa poſſit, ſicut affectat, eccleſiæ ſanctæ Dei continue ſubjici, famulari & conſervari; quod eis concedat ille cujus cauſa agitur, qui easdem ſalvet, protegat cum felicibus incrementis, detque eccleſiæ ſuæ ſanctæ inimicorum proſtrationem feliciter & votive. Poſt hæc P. R. hodie XIII. maii civitas Carpentorate, quæ caput eſt comitatus Venaiſini, abſque alia violentia, interveniente tractatu inter eos inito, præfato domino cardinali de Fuxo, & ſimiliter quaſi omnia loca pro majori parte dicti comitatus, præſtiterunt obedientiam totalem, & cras cum exercitu ſuo, ut dubitamus, erit ante præſentem civitatem, quia jam eſt in loco de Montibus, ad tres leucas prope Avenionem. Nos enim ad viam defenſionis parati, ejus inductionibus, quantum poterimus, bono corde reſiſtemus. Subſequenter hodiemet, XI. hora ante meridiem, ipſe dominus cardinalis cum fratribus et prælatis ſuis locum prædictum Montiliorum deſerunt, et apertis januis civitatem Carpentoratenſem intraverunt: qui fuerunt recepti cum gaudio et exultatione, campanis pulſatis, et alia lætitiæ ſolemnitate ſervata, et, ut mandaverunt, cras contra Avenionem comminati ſunt dare aſſaltum contra locum Pontis Sorgiæ, ſed, ut ſperamus, non prævalebunt, quia potenter et ſtrenue dabitur eis repulſa. Scriptum Avenione die XII. maii MCCCCXXXIII.

Earumdem paternitatum veſtrarum reverendiſſimarum humillimi ſervitores ſyndici et conſilium civitatis Avenionenſis.

MANDATUM

Joannis de Tuſignano Ferrarienſis epiſcopi.

Procuratorem eligit ut nomine ſuo aſſiſtat concilio Baſileenſi.

Ex Autog. Ferrarienſi eruit ac miſit D. Canon. Joſeph Antenor Scalabrini

IN Chriſti nomine amen. Anno ejusdem nativitatis milleſimo quadringenteſimo trigeſimo tertio, Indictione undecima, die quarto decimo menſis maii, tempore pontificatus ſanctiſſimi in Criſto patris et domini, domini Eugenii divina providentia papæ quarti, Ferrariæ in epiſcopali palatio, in camera iſtius domini epiſcopi Ferrarienſis, præſentibus teſtibus vocatis et rogatis, Donno Octaviano filio magiſtri Johannis de ſancto Martino canonico plebis ſanctæ Mariæ villæ Vicueriæ dioeceſis Ferrarienſis, domino Antonio de Stephanelis rectore eccleſiæ ſanctæ Agathæ villæ Sablunceli inferioris dioeceſis Ferrarienſis, Ser Petro de Lardis notario, filio quondam Franciſci de Lardis de contrata ſancti Romani civitatis Ferrariæ, et aliis; ſacroſanctæ generali Baſileenſi Synodo in Spiritu ſancto legiptime congregatæ, univerſalem ſtatum eccleſiæ referenti, reverendus in Chriſto pater et dominus dominus Johannes de Tauſignano, Dei et apoſtolicæ ſedis gratia epiſcopus Ferrarienſis, ejus devotiſſimus filius, cum omnimoda ſubjectione, obedientia, reverentia ac devotione noſtrum facit per hoc ſcriptum, quod omni intentione et animi ſui deſtinatione optaret ad præfatam ſacroſanctam Synodum ſe perſonaliter transferre, id quod tanto cordis fervore fragravit et appetit, ut neque verbo neque literis explicare queat. Cupit namque in ipſo ſacroſancto concilio ſe perſonaliter recipere, ut ejusdem concilii votis et impoſitionibus ſatisfaceret, et cum reverendiſſimis dominis, et patribus ſuis ibidem aſſiſtentibus conveniret et aſſiſteret, ad obſequendum in hiis quæ concernerent tranquillitatem, et pacem ſanctæ matris eccleſiæ et populi chriſtiani; et ob id indefeſſis viribus ſine

Anno Christi 1433.

...... ſine mora quærit viam vigilantem, ſolertiſſime inſiſtit quoquomodo poſſit mutuo habere pecuniam cauſa Baſileam accedendi. Verum quia omni jure impoſſibilitas excuſatur; et eidem domino epiſcopo non modicum difficile, ſed penitus impoſſibile ſit hucuſque prædicta ſua optata implere propter ſui et epiſcopatus antedicti paupertatem et egeſtatem notoriam & toti Ferrarienſi populo manifeſtam. Nam epiſcopatus prædictus per anteceſſores ejusdem domini epiſcopi fuit involutus atque implicatus in tot & tantis debitis, & oneribus, quod hinc ad multos annos ſæpedictus dominus epiſcopus cum parva & quaſi nulla familia vix vivere poterit. Suppignoraverant enim Anteceſſores præfati bona & poſſeſſiones dicti epiſcopatus, quæ idem dominus epiſcopus exigere habuit evidentiſſima utilitate, et commodo epiſcopatus ſui, et niſi ſic exegiſſet, dictus epiſcopatus ſubſtantiis et bonis omnibus exinanitus, et penitus annichilatus fuiſſet. Solvit inſuper ipſe dominus epiſcopus taſſam bullarum ſuarum iſto primo anno præterito cum aliis oneribus conſuetis; et quod deterius eſt, ex poſſeſſionibus antedictis nullum commodum, nulla utilitas, nulli fructus aut proventus anno iſto præterito habiti ſunt, obſtante maxima, et notoria ſterilitate, quæ accidit in toto territorio Ferrarienſi. Quare prælibatus dominus epiſcopus ſperans in miſericordia et clementia et benignitate ſacroſancti concilii ſupradicti et prælatorum ejus omni modo, via, jure, cauſa et forma quibus magis et melius potuit, et debuit, non revocando aliquem alium ſuum, et dicti ſui epiſcopatus procuratorem; ſed potius confirmando ac ex certa et deliberata ſcientia et non per errorem fecit, conſtituit, creavit, et ordinavit in ſuum et dicti epiſcopatus procuratorem, factorem, et certum nuncium ſpiritualem, et ſpecialiter et expreſſe, venerabilem et egregium decretorum doctorem dominum Simonem de Valle, Venetum, abſentem tanquam præſentem, ad comparendum, et ſe præſtandum in dicto ſacro ſancto Concilio, et apud ipſum concilium ſupplicandum, exorandum, et deprecandum ac genibus flexis devotiſſime expetendum a ſanctis venerabilibus patribus et dominis ſuis de concilio, ut per viſcera miſericordiæ Chriſti noſtri dignetur ipſi domino epiſcopo ſupraſcriptas juſtiſſimas excuſationes admittere. Attento quod nullo modo credit prope recipere pecuniam cauſa proficiſcendi Baſileam; et ſi quid hucuſque minime potuit reperire, dubitat quod eſſet cum omnimoda deſolatione dicti epiſcopatus. Attamen non deſiſtendo a dicta ſua voluntate, ſed illi continue inſiſtendo in quantum poſſit ab impoſſibile ſe penitus excuſando. Idcirco et ad impetrandam hanc liberam licentiam pro eodem domino epiſcopo, ut idem ſacroſanctum concilium dignetur de gratia ſpeciali miſereri dicti epiſcopatus et concedere dicto domino epiſcopo quod ad dictum ſacroſanctum concilium accedere non teneatur, offerendo ſe ubique ad pedes, et devotionem ac mandatum præfati ſancti concilii paratiſſimum. Et nihilominus eidem domino Simoni procuratori dedit in mandatis ſpecialiter et expreſſe, ut in eodem ſacroſancto concilio interſit, vice et nomine, ac ut nuncius et procurator et pro ipſo domino epiſcopo ſimul cum aliis dominis prælatis ad tractandum etc.

L. † B. Ego Martinus natus quondam S. Bartholomæi de Schivetis imperiali auctoritate notarius publicus Ferrarienſis, necnon notarius et ſcriba cameræ epiſcopalis.

Hoc mandatum aut non fuit tranſmiſſum aut non acceptatum; nam interfuiſſe hunc ipſum epiſcopum concilio, conſtat ex literis hic ſtatim ſubdendis ex rei connexione, quanquam anno ſequenti ſcriptis.

BASILEENSIS CONCILII

Facultas data eidem epiſcopo, ne redeat ad concilium.

Ex Autog. exiſtente Ferrariæ in MS. Cod. m. ſit D. Joſeph Anthenor Scalabrini Canon. Ferrar.

Sacroſancta generalis Synodus Baſilienſis in Spiritu S. legitime congregata, univerſalem eccleſiam repreſentans, univerſis et ſingulis præſentes literas inſpecturis ſalutem, ac omnipotentis Dei benedictionem. Et ſi cunctos Chriſtifideles pro charitatis ſinu amplectimur; illos tamen ſingulari affectione proſequimur, qui ſe huic ſacro concilio pro extirpandis hæreſibus moribuſque utriuſque ſtatus tam eccleſiaſtici, quam ſæcularis reformandis, ac pace in populo chriſtiano procuranda legitime congregato incorporavimus. Hinc eſt quod venerabilem Johannem epiſcopum Ferrarienſem, hujus ſacri concilii membrum unitum, et incorporatum, ac in eodem menſibus octo vel circa laudabiliter converſatum, favore proſequi volentes gratioſo, eidem, ad inſtantes ipſius preces certiſque de cauſis urgentibus & neceſſariis perſonam ſuam & ejus epiſcopatum concernentibus, ab hoc ſacro concilio recedendi licentiam gratioſe dudum annuimus impartiri: ita tamen quod poſt octavas dominicæ reſurrectionis proximæ ipſe epiſcopus ad dictum ſacrum concilium bona fide perſonaliter redire promiſit, quod minime propter cauſas certas & legitimas, pro parte ſua coram nobis allegatas, adimplere valet; quare nobis humiliter ſupplicari fecit, quatenus a comparitione perſonali in hoc ſacro concilio ipſum excuſatum pro nunc habere dignaremur. Nos igitur his moti rationibus nobis, ut præfertur, expoſitis, attenta etiam corporis ipſius epiſcopi modica proſperitate, prout fide dignor noſcitur, & dicitur eſſe relatum. Eundem Joannem epiſcopum ab hujuſmodi comparitione, quouſque ſacrum concilium ſuper hoc aliud duxerit ordinandum, pro excuſato haberi volumus, & habemus per præſentes; maxime cum ipſe epiſcopus in receſſu ſuo procuratores idoneos & ſufficienti mandato loco ſui in hoc ſacro concilio conſtituit & ordinavit. Datum Baſileæ VI. id. martii anno a na-

ANNO CHRISTI 1433.

nativitate Domini MCCCCXXXIV.

F. Epis. Cumans.

Barneti subscripsit.

EPISTOLA JOHANNIS

Regis Portugalliæ, ad concilium Basileense.

Promittit oratores ad concilium se missurum, collectas vero pecunias in regno suo pro causa Bohemorum ad papæ nutum esse distribuendas.

x Mart. VIII. p. 93.

SAcrosanctæ generali synodo Basileæ in Spiritu sancto legitime congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti, Johannes Dei gratia regnorum Portugalliæ & Algarbii rex, Ceptæque dominus, filialem obedientiam cum subjectione debita & devota.

Diu Christianæ religionis statum, persecutionem ecclesiæ, hæreticorum pestem ac exinde varia Christianorum dissidia, strages, civilia bella, morum deformationem non tam respeximus, quam filiali pietate deflevimus; C idque ægrius tulissemus, ni Paraclitus Spiritus sanctus hanc sacrosanctam Basileensem synodum in horum remedium legitime congregasset. Qua de re gratulamur plurimum, sperantes de illius clementia, qui cum ecclesia sancta se usque ad consummationem sæculi mansurum pollicitus est, ut etsi Petri navicula in hoc tribulationis salo varios hæreticorum fluctus agitata transiliat, nullatenus tamen eamdem naufragari permittet. Ex litteris a clementia vestra per venerabilem abbatem Bonæ-vallis nobis delatis, piam exhortationem super destinandis nostris oratoribus ad prælibatam sacrosanctam synodum percepimus, quam etiam venerabi- D lis Jo. Sancii abbas S. Mariæ de Arnas, sub credentiæ litteris vivæ vocis oraculo intimavit. Nos quoque sacri concilii exhortationi, quam potius mandatum dicimus, obtemperantes, oratores nostros quales decet ad antedictam sanctam synodum decrevimus destinare, forma, modo, ac tempore opportunis. Prælatos etiam regni nostri, quibus tam pium opus conveniet, quantum in nobis erit, ut ad hanc sacram synodum festinent, exhortaturi. Ceterum cum pecuniæ Bohemorum causa hoc in regno habitæ, de mandato beatissimi domini nostri papæ collectæ fuere, sicut & harum collectionem, ita & distributionem aut aliam dispositio- E nem quamlibet, auctoritatem apostolicam credimus flagitare. Unde cum vestra celtica providentia de exigendis his pecuniis assensum apostolicum nacta erit, sicut & in ceteris agendis nancisci est solita, parati sumus mandatis domini nostri papæ & vestris cum omni sollicitudine obedire, accuratissime operam daturi, ut a quibuscumque, apud quos hujusce pecuniæ fore dicantur,

A Portugalensibus episcopis easdem exigere valeat, ut mandatis. Spiritum sanctum, qui est per appropriationem inexhaustibilis fons, a quo optima data gratiarum & perfectissima dona virtutum uberrime fluunt, majorem in modum deprecamur, quatenus replere, inflammare atque illustrare dignetur suorum corda fidelium, mittatque super vos Spiritum sapientiæ & intellectus, Spiritum consilii & fortitudinis, & timoris Dei. Illuminet vestram intelligentiam fide, ut labes hæresum extergatis, inflammet affectum caritate, ut quemadmodum hæc sacra synodus in Spiritu sancto, qui caritas est, congregata fuit; ita singulis in ea peragendis B assistere dignetur, ut quicquid in ea decretum fuerit, honorem, gloriam, laudem & amorem primarie respiciat omnipotentis Dei. Datum in civitate Ulixbonensi, VIII. calendas junii MCCCCXXXIII.

Elkei.

SOLEMNIS TRACTATUS FRATRIS JOANNIS DE TURRECREMATA

Ordinis prædicatorum, cardinalis S. Xisti, doctoris illuminatissimi in favorem Eugenii papæ IV. contra decreta concilii Constantiensis, in quo fuit depositus Joan. XXIII. & contra gesta in concilio Basileensi, adversus Eugenium, transcriptus ab originali, qui est in libraria apostolica.

Ita legitur in MS. Cod.

QUoniam lex tam morali quam divina doctrina non habet vim coactivam nisi ex legislatoris auctoritate; nec præceptum legis potest in amplius suæ ligaturæ vires protendere, quam se extendat potestas præceptoris; pernecessarium judicatur in ipsa legum, & decretorum celebratione legiferis mensuram præcognoscere potestatis, ne contingat vacuas viribus leges condere, & propriis transgressis limitibus, alienos usurpando, inaniter gloriari. Hinc gentium doctor, & ecclesiæ splendidissimum jubar, Apostolus Paulus 2. Corinth. cap. 10. inquit: *nos non in immensum gloriabimur; sed secundum mensuram regulæ, quam mensus est nobis Dominus*, ubi glossa ait, idest tanta potestate utimur, quanta concessa est ab authore, nec mensuram, vel modum egrediemur, & non gloriabimur, in immensum potestatem excedendo, quod illi faciunt, qui usurpando gloriantur ultra mensuram. Hæc ibi: cæterum est multis viris utriusque juris professoribus, Dei gloriam, suæque ecclesiæ sanctæ honorem inflammata mente zelantibus, & decreta condere irritantia simpliciter et indistincte contra apostolicam sedem, præsertim in materia collationis beneficiorum et provisionis ecclesiarum videatur supergredi conciliorum generalium facultatem: quibusdam aliis non mediocris auctoritatis et sapientiæ viris magistris et doctoribus oppositum sentientibus, ut universa in sacro ge-

E MS. Cod. Lucensi.

ne-

nerali concilio decretanda maturitate qua convenit fiant, sacra reformatorum deputatio, præsentis concilii, honoris, et reformationis ecclesiæ præcipuam sollicitudinem gerens, sciens juxta sapientum sententiam diu deliberandum esse, quod statuendum est; semel super hac difficultate decreti irritantis, cujus veritas à nonnullis clavis judicatur reformationis sedis apostolicæ, cum matura diligentia deliberandum duxit, hujus materiæ curam studiosam, qui eam publico disputationis certamine dilucidarent, cæteris duobus magistris in sacra pagina; videlicet magist. Dionysio almæ universitatis Parisiensis ambaxiatori, et mihi magistro Joanni de Turrecremata fratri ordinis prædicatorum nationis Hispaniæ, specialiter committens; cujus almæ deputationis præceptoriæ commissioni pro parte mea humiliter obediens, alia verborum prolixitate dimissa, & si magnitudine ponderis pressus, pro declaratione materiæ sub tali verborum forma duxi quæstionis titulum proponendum.

Utrum in omni lege licita, ad obviandum abusibus curiæ Romanæ multiplicibus, possit per generale concilium simpliciter & indistincte poni decretum irritans summis pontificibus.

Et quoniam coram sapientissimorum virorum, ac reverendissimorum patrum, multa sapientia divina pariter et humana præstantium, coetu sacratissimo locuturus sum, ne videar velle docere Minervam, aut aquam superinfundere mari, circa propositum dubium brevibus intentionem meam absolvere curabo, protestationibus tamen quibusdam prælibatis. Protestor quidem primo, quod illa quæ dicturus sum, solum per modum avisamenti, et gratia, in præsenti ardua materia collationis habendæ, ut veritas clarius elucescat, dicere intendo; non asserens nisi quæ asserenda sunt, nec negans nisi quæ neganda censet sancta mater ecclesia. In quibus si ignorantia mea, aut inadvertentia mea variare contingeret; pro non dictis haberi supplico, omnia per me dicenda, hujus sacri concilii correctioni submittens. Secundo protestor, quod si in defensione hujus auctoritatis, et gloriæ sedis apostolicæ, unde cæterorum Prælatorum gloria et honor pendere videtur, aliquid videar dicere contra abusus dominorum ordinariorum, nullus dominorum meorum capiat ad injuriam, cum nullum præsentium teneam, nisi multa prudentia et virtutum venustate dotatum.

Quibus protestatis, venio ad responsionem conclusionis, in qua pro fundamento dicendorum exponentur primo conditiones legis.

Pro quo notandum, quod S. Isidorus, lux ac decus Hispaniæ, legem describens 2. Ethi. 10. et ponitur, dis. 4. c. *erit autem*; ita dicit: *lex honesta, justa, possibilis secundum naturam, secundum consuetudinem patriæ, temporis, locoque conveniens, necessaria, utilis; manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captione contineat, nullo privato bono, sed pro communi utilitate omni conscripta*. Hæc ille; in qua quidem descriptione novem videntur includi conditiones, seu proprietates, quas lex bona et licita debet habere: et quoniam exsumendæ probantes propositum; ideo quadam levi explanatione illas duxi primo transcurrere.

Est ergo sciendum, primo, quod cum lex humana non possit esse regula prima simpliciter; oportet quod sit regula regulata, & mensurata quadam alia regula superiori. Omnis autem res quæ ab alia suscepit certitudinem seu normam, ad hoc quod actu sit recta, oportet formam habere proportionabilem suæ regulæ. Superior autem regula, quæ est mensura legis humanæ, est duplex, scilicet lex divina, & lex naturæ, dicente Tullio in Philippica XI; *lex nihil aliud est, quam recta ratio, & a numine Deorum tracta, imperans honesta*. Ad hoc ergo, quod lex humana sit licita, & sit bona, oportet, primo, quod sit conformis, & proportionabilis legi divinæ. Et ad hæc refertur prima conditio posita, cum dicitur honesta, idest conveniens rationi, quæ, teste Tullio lib. de natura Deorum, est quæ cujusdam naturæ, quam divinam vocant, thura cerimoniamque affert; et ibidem est, per quam reverenti famulatu cerimoniæ divini cultus exercentur.

Sed secundo etiam requiritur, quod non discordet a lege naturali; & hujusmodi gratia additur, quod sit justa; sicut enim dicit Augustinus lib. 1. de lib. arbitr. *In rebus humanis dicitur aliquod justum ex eo quod est rectum secundum regulam rationis*, quæ vere dicitur lex; unde si a naturali lege discordat non dicitur lex, sed corruptio legis: & ideo, ut idem dicit Augustinus, et ponitur in decret. 10. di. c. *constitutiones*. constitutiones sæculares si naturali juri contrariari probatur, penitus sunt excludendæ.

Sed tertio requiritur, ad hoc quod lex sit valida, quod emanet ab habente auctoritatem condendi eam; alias nullius esset roboris ac firmitatis, quoniam nullam vim obligandi ad sui observationem lex habet, nisi ab habente potestatem in re illa, de qua lex constituitur, & emanat. Cæterum, teste Aristotele X. Meth. mensuram oportet certam esse, idest proportionatam et aptam mensurato. Et 4. Politic. oportet aptare leges politiæ, et non e contra; omnes leges proportionari, et mensurari his, quibus imponuntur, sicut alia lex imponenda est viris, et alia pueris; ideo additur tertia proprietas legis, scilicet quod sit possibilis secundum naturam, idest tam facultati agentis, quam et capacitati naturæ patientis. Ut enim regula juris habet, ad impossibile nullus obligatur. Præterea quod homo, cum natura sit animal politicum et civile, I. politicor. non potest solus vivere; ideo oportet quod lex humana consuetudini et moribus hominum conformetur, cum quibus vivere debet, alias diversitas studiorum causaret inter eos diversitatem animorum. Ideo recte additur quarta conditio, videlicet ut sit secundum consuetudinem patriæ. Amplius, cum lex humana præcipue fundetur super experientiam publicam, ordinatur enim ad bonum commune, ut infra dicetur; expediunt aliqua reipublicæ uno tempore, et uno loco, quæ non alio; et in ipsa eorum experientia demonstrat. Ideo requiritur, quod lex humana sit debitis circumstantiis vestita, et hu-

ANNO CHRISTI 1433.

hujusmodi grata redditur quinta conditio; videlicet quod sit loco, temporique conveniens. Demum quoniam lex humana in republica habet officium artis medicinalis in corpore animalis, scilicet purgare malos humores, ratione cujus Aristoteles dicit I. Rhetor. quod in legibus consistit salus civitatis, ad hoc quod lex humana sit licita, sive bona, requiritur quod sit expediens, sive sufficiens ad purgationem malorum de republica. Ideo sexta conditio additur, scilicet quod sit expediens ad consecutionem bonorum reipublicæ, ac commodorum, & ideo septima additur conditio, scilicet quod lex sit utilis. Item cum lex humana dicitur in decretorium, & quasi lucerna, secundum illud proverbio. VI. *Mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ*, necessario requiritur quod lex sit manifesta, ne aliquis propter ejus obscuritatem cadat in errorem, & interdum credens facere secundum legem faciat contra legem; nullibi eorum magis vitandus est error, quam in principiis, sive in his, quæ locum regulæ habent; quoniam, ut dicitur in I. coeli, & mundi: parvus error in principio, maximus fit in fine. Et ejus gratia ponitur octava conditio, scilicet quod sit manifesta. Ultimo cum lex ordinetur ad bonum commune, non debet ad commodum alicujus privati, sed pro communi utilitate conscribi, alias enim lex non potest esse recta, & regalis, sed perversa & tyrannica: quia sicut rex differt a tyranno, quia rex dicitur qui recte agit, & intendit bonum commune; tyrannus vero qui perverse principatur, & intendit proprium & privatum commodum; sic recta lex & regia dicitur, in qua intenditur bonum commune; lex vero tyrannica et perversa, in qua proprium et ideo hic ultima, scilicet nona conditio ponitur, quod nullo privato bono, sed pro communi utilitate &c. Hoc ergo supposito fundamento, respondeo ad quæstionem, negative, sub tribus conclusionibus, quarum una ponetur in terminis universalibus, aliæ duæ in terminis particularibus, descendendo ad materias, de quibus est principaliter propositum.

Et prima conclusio est. Non in omni lege licita ad obviandum abusibus Romanæ curiæ multiplicibus, possunt generalia concilia simpliciter, et indistincte imponere decretum irritans summis pontificibus. Quam conclusionem una tantum ratione communi probare conabor: in deductione aliarum conclusionum probaturus eam multipliciter. Primo sic ponere in omni lege licita universaliter, et indistincte decretum irritans contra summum pontificem, est dissipare communitatem politicæ Christianæ: ergo tale nec sendum, nec etiam per generalia concilia est possibile fieri de jure; et ita conclusio posita est vera. Consequentia patet, et antecedens probo sic, et supponitur ex dictis contrarie opinantium, quod legi licite opponere decretum irritans est legem impermutabilem facere; quia hujus gratia petitur, ut decretum conciliorum irritans contra papam attentantem ea infringere adjungatur. Tunc antecedens patet sic: quoniam in re maxime variabili, cujusmodi est materia actuum humanorum, cum in ea uniformiter semper aliquid observari cum utilitate salutis reipublicæ non sit possibile applicare legem impermutabilem, est dissipare rempublicam, ut omnium mortalium & legalium testatur traditio; unde hac ex causa surrexit necessitas apud legales ponendi præclarissimam virtutem epicheyam nomine, cujus officium, ut L. ethic. describit Aristoteles, est in casibus, in quibus experitur legum observantiam juxta literæ corticem reipublicæ utilitati fore molestam, prætermissis verbis, sequi quid ratio justitiæ, & communis deposcit utilitas. Unde Albertus dicit ibidem, legem humanam hac ratione ad humana opera se habere, sicut universale ad particularia, quod secundum esse acceptum variari necesse est particularibus variatis, dicente Aristotele in libro politicorum, motis nobis moventur omnia, quæ in nobis sunt; sicque actus humani, de quibus leges dantur, in singularibus contingentibus consistunt, quæ innumeris modis variari possunt. Non videtur bene possibile in talibus rebus cum salute reipublicæ legem humanam constitui, quam nullo modo variari contingat; quare ergo patet conclusio.

Secunda conclusio: non in omni lege licita ad obviandum abusibus, qui fiunt circa sacramenta possunt poni per generale concilium contra papam aut alios irritantia decreta; patet ergo quoniam lex licita, quæ data est de con. di. I. c. *dicitur*, in qua lege cavetur quod sacramenta altaris nonnisi a jejunis celebrentur. Item licita lex est illa, quæ ibidem ponitur in cap. *Sicut non alia*, in qua cavetur, ne celebretur, nisi in locis sacris; & hæ leges datæ contra abusus quorundam ventre pleno celebrantium, & in locis non sacris. Item lex sanctissima est data, & ponitur I. q. 7. c. *& si nulla &c.* & c. sequenti, qui nullus capiat ordines ab hæreticis episcopis, & ab ecclesia præcisis, & ita de aliis multis legibus potest adduci exemplum; & tamen in nulla istarum, quantumcumque licitarum, ad obviandum quibuscumque abusibus potest poni decretum irritans contra papam; immo nec contra minimum sacerdotem; Ita quod non irritetur factum lege illa non commensuratum patet, quoniam sive celebretur in locis sacris, sive in aliis, sive stomaco jejuno sive repleto; dum tamen celebrans sit sacerdos, & intendit facere, quod ecclesia intendit, per illam formam verborum conficit. Et in simili modo in multis possumus exemplariter loqui. Et ita patet, quod vera est prima conclusio, quæ dicit quod non in omni lege licita est &c.

Tertia conclusio: in materia provisionum ecclesiarum cathedralium & collatione beneficiorum non potest contra papam indistincte poni decretum irritans auctoritate generalium conciliorum, quæ quidem conclusio multipliciter probabitur, quia circa eam principaliter consistit virtus veri nostri ad quam probandam deducentur 24. rationes ex prænotatis novem proprietatibus legis assumptæ. Et ex prima conditione legis, quæ est ut sit honesta, sive ut sit religioni conveniens. Ar-

ANNO CHRISTI 1433.

Arguitur primo sic: Nullum decretum potest esse licitum, & ita nec validum, & per consequens nullo modo emanandum a sacro concilio; in quo purissima fidei edocetur veritas & hæresis maxime extirpatur; quod continere videtur in se periculum hæresis. Sed tale decretum irritans in materia præsenti contra sedem apostolicam, videtur esse hujusmodi; ergo non est licitum, & ita nec validum. Consequentia patet in 3. par. Major patet ex prima conditione legis; minor vero probatur, quia per tale decretum detrahitur privilegio, juri, & dignitati, ac honori sanctæ sedis apostolicæ. Dicit enim Leo papa in epistola ad Marcianum imperatorem: *magnus honor est unicuique dignitas sua*. Subtrahere autem privilegium, & primatum sedis apostolicæ quam periculosum sit exprimitur di. 22. c. *omnes*, ubi sic dicitur: *Qui autem ecclesiæ Romanæ privilegium, ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum, conatur auferre, is proculdubio in hæresim labitur, hic est dicendus hæreticus; fidem quippe violat, qui adversus illam agit, & illi contumax invenitur, qui eam cunctis ecclesiis prætulisse cognoscitur*. Secundo ex eadem radice sic: omne illud quod est inductivum schismatis in ecclesia Dei est illicitum & inconveniens, & tanquam venenum fugiendum a concilio sacro, cujus studium est, unitatis, & pacis vinculo membra totius ecclesiastici corporis fovere connexa; sed tale decretum sub forma dicta contra sedem apostolicam est hujusmodi; &c. Major est manifesta; minor vero probabitur, quoniam dividit membra a capite, & filias a matre, dum decernit in provisionibus ecclesiarum ecclesias inferiores non obedire matri, hoc est ecclesiæ Romanæ, in ordinatione ecclesiarum; ut enim S. Thomas ponit in 2. 2. q. 39. art. I. cum unitas ecclesiæ in duobus attendatur, ut dicit scilicet connexionem membrorum ecclesiæ ad invicem, seu communionem; & iterum in ordinatione omnium membrorum ecclesiæ ad unum caput, & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones subministratum & constitutum crescit in augumentum Dei; caput autem sit ipse Christus, cujus vices in ecclesia gerit summus pontifex; scismatici dicuntur, & qui subesse renuunt summo pontifici, & qui membris ecclesiæ, cujus communicare recusant. Alexander vero de Ales in 2. sententiar. in materia scismatis quærit quæ sit ecclesia, a cujus unitate discessio scisma nuncupetur, respondit per hoc quod dicit Calistus papa: *nulli dubium est, quin apostolica ecclesia mater omnium ecclesiarum, a cujus regulis nullatenus potest deviari*; & habetur dist. XII. c. I. Item quærit, cujusmodi discessio ab ista ecclesia debeat scisma dici: respondit, quod illa discessio dicitur scisma cum aliqui vim, & potestatem Romanæ ecclesiæ annullant. Ex quorum dictis patet minor, quod tale decretum irritans videtur irritare, & scindere unitatem ecclesiæ, cum ab influxu capitis & matris, scilicet ecclesiæ Romanæ subtrahat, & elongare studeat ecclesias inferiores, quod futurum legimus circa finem mundi. Unde glos. super illud

A Thessal. 2. *nisi prius venerit discessio*, idest ecclesiarum ab obedientia Romanæ ecclesiæ; itaque illo tempore..... ecclesiæ undique per orbem diffusæ subtrahent se ab obedientia Romani pontificis, ita ut pauci sibi obediant, & papa tunc temporis circa partes Romanas se includet cum paucis aliis ab ejus obedientia subtractis. Tertio sic ex eadem radice: nullum decretum potest esse licitum aut validum, quod videtur esse sacrilegum, aut sacrilegium continere; & ita nullum tale est emanabile a sacro concilio, cujus intentio tota versatur reformationi, & sanitati membrorum singulorum ipsius ecclesiæ; sed hujusmodi decretum est hujusmodi; ergo &c. Consequentia est manifesta,

B antecedens pro majori clarissimum est; minor vero sic probatur; sacrilegium enim teste Isidoro est sacræ rei violatio; per hoc autem decretum, si fieret, violaretur apostolica sedes, ut patet manifeste irritando usum suæ potestatis. Et confirmatur per illud quod dicitur in decreto 17. q. 4. c. *si quis*. *Committunt sacrilegium, qui de principis judicio disputant, dubitantes an ille dignus sit quem princeps elegerit*. Tale autem decretum irritans, cum potestatem principis summi in terris, scilicet summi pontificis non solum judicet, sed irritet, & demolire videatur, merito sacrilegum judicandum videtur.

C Quarto ex eadem radice sic: Nullum decretum est dicendum licitum, nec a sacro concilio emanandum, quod irritativum divinæ legis; cum præcipua cura sacri concilii sit omnes exorbitantias a lege divina de conservatione fidelium tota solicitudine propellere; sed hujusmodi decretum est irritativum divinæ legis; ergo &c. Consequentia nota; major etiam, dicente Augustino 4. de civit. Dei cap. 6. *omnium legum inanis est censura, nisi divinæ legis imaginem gerat*. Minor probatur sic, quoniam lex Dei præcipit obedire ecclesiæ præpositis, secundum illud apostoli ad Hebr. 13. *obedite præpositis vestris, & subjacete eis*. Quod maxime de

D papa intelligendum est, secundum glo. illius textus, dicit, quod majori potestati magis est obediendum quam minori. In tantum enim obedientia sedis apostolicæ est necessaria divinæ legis imperio, ut subesse Romano pontifici sit de necessitate salutis, ut deducit S. Thomas in libro, quem fecit contra errores Græcorum cap. 26. ad quod inter alia est auctoritas Cyrilli lib. Thesauror. dicentis: *itaque, frater mi, si Christum imitamur, ut ipsius oves vocemur, audiamus manentes in ecclesia Petri, & non impleamur vento superbiæ, ne forte tortuosus serpens propter nostram contentionem nos ejiciat, ut etiam olim de paradiso*. Ex hac radice Bo-

E nifacius in quadam decretali extravag. quæ incipit: *unam ecclesiam*, in fine ita concludit: *Porro subesse Romano pontifici omni humanæ creaturæ declaramus; & diffinimus esse de necessitate salutis*. Sed manifestum est quod tale decretum irritans, provisiones ecclesiarum etiam justas & bonas, factas per summum pontificem, est irritativum divinæ legis, quæ præcipit obedire in omnibus apostolicæ sedi; in quibus nec bonæ fidei, nec mo-

ANNO CHRISTI 1433.

moribus bonis contradicit; ut patet ex dictis. Et maxime adhuc confirmatur per illud quod Dominus jubet Ma. c. 23. ubi dicitur: *super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi, omnia quæcumque dixerint vobis servate & facite; secundum autem opera eorum nolite facere*; ideft, si de prælatis sedentibus super cathedram Moysi tam universale imperium det Dominus obedientiæ; quam extensum credendum est, quod Dominus præcepit de obedientia præstanda summis pontificibus Petri cathedram tenentibus? quæ tamen lex Christi et mandatum irritatur, & violatur per tale decretum, & ideo merito dicitur in decreto 81. di. c. *Si qui: peccatum paganitatis incurrit quisquis, dum Christianum se asserit, sedi apostolicæ obedire contemnit*. Item hoc ex eadem radice sic: nullum decretum potest esse licitum quod est præsumptuosum & temerarium; & ita a concilio sacro nullo modo emanandum, cum sacrum concilium Spiritu Sancto regatur, qui omnia in numero, pondere, & mensura constituit. Sed tale decretum irritans contra potestatem papæ in materia dicta est vere præsumptuosum, & temerarium &c. Consequentia patet; major est manifesta; minor probatur. Cum enim quælibet actio debeat esse proportionata virtuti agentis, & decretum principis legem constituentis auctoritati; præsumptuosum dicitur esse illud quo attentatur quod excedit facultatem operantis: assumere enim aliquid ad agendum, quod præfertur virtuti agentis ad rationem præsumptionis pertinet; & ideo dicit Valerius Maximus: *ea tuta potentia est, quæ viribus suis modum imponit*. Quod vero hoc faciens dictum concilium assumeret opus trascendens virtutis suæ terminos, patet; quoniam non est in potestate concilii mutare leges & statuta Dei. Lex autem divinæ providentiæ, quæ posuit pap. loco sui totius ecclesiæ præsidentem cum plenitudine potestatis, videtur ordinasse ipsum ordinatorem ecclesiarum omnium & distributorem beneficiorum. Unde Damascenus super illud Luc. 7. *faciamus hic tria tabernacula*, inquit de Petro, cujus successor est papa: *non te Dominus tabernaculorum, sed universalis ecclesiæ constituit constructorem, totius sui gregis pastorem*. Quibus consideratis dicit Leo papa, quod habetur dis. 19. *ita Dominus. Verum hanc petræ istius sacratissimam firmitatem; Deo, ut diximus ædificante constructam nimis impia vult præsumptione violare, quisquis ejus potestatem tentat infringere favendo cupiditatibus suis, & id quod accepit a veteribus non sequendo*. Hoc jus videant etiam qui tale in tali materia vel simili decretum irritans attentare proponunt, quod Eusebius papa orientalibus episcopis scribit in quadam epistola dicens: *Ita in lege scriptum est: maledictus homo, qui transfert terminos sui proximi; & dicit omnis populus: amen. Quare miror vos tam audaces esse; & tam imprudenter egisse; & terminos ac jura beati Petri apostolorum principis invasisse*. Loquitur de congregatione concilii absque auctoritate papæ. Item arguitur ex parte conditionis 2. legis, quæ est quod sit justa, ideft conformis legi naturali. Sic enim dicit Augustinus in primo libro de libero arbitrio: *non videtur esse lex quæ justa non fuerit*. In rebus autem humanis dicitur aliquid justum ex eo quod est rectum secundum regulam rationis, quæ dicitur lex naturæ; unde si a naturali lege discordat, non erit lex sed correctio legis, ut amplissime & magistraliter deducit sanctus Thom. in 2. q. coronali. Ex eadem radice arguo impossibilitatem juris, & indecentiam ponendi tale decretum, sicut præfertur, & sic: Omnis respublica sive communitas naturali justitia tenetur ad conservationem illius potestatis, a qua dependet bonum reipublicæ in sua plenitudine & integritate; & ita per consequens non valet facere legem justam aut licitam in derogatione ejusdem potestatis; sed bonum reipublicæ christianæ quantum ad regimen suum pro magna parte dependet ex potestatis plenitudine sedis apostolicæ, cujus est ordinare totam ecclesiam & gradus & status in ea. Ergo sequitur, quod sacrum concilium, cujus studium est ea quæ sint justitiæ exequi, non potest tale decretum irritans constituere, cum hoc non videatur posse fieri sine læsione legis, sive justitiæ naturalis. Consequentia patet; major, & minor etiam.

Secundo, nullum decretum quod tollit optimum principatum in ecclesia, scilicet regalem, potest esse justum; immo omne tale est iniquum, & ab omni concilio, Sancto Spiritu recto, tanquam hostile vitandum; sed tale decretum contra sedem apostolicam in materia provisionis ecclesiarum &c. est hujusmodi; consequentia nota; major notissima est; minor probatur, quoniam ponere, quod inferiores prælati habeant ecclesiasticum regimen sive dispositionem & ordinationem reipublicæ Christianæ religionis, actus jurisdictionis & jerarchicæ dispositionis, quos actus non posset exercere ipse papa, qui omnibus est superior, est veraciter tunc ponere in ecclesiastica politia plures principatus non reducibiles ad unum superiorem monarcham, tales actus exercere valentem. Cum respectu talium monarchæ, sive superioris irritetur auctoritas & potestas ligetur, ut circa dispositionem ecclesiastici principatus, providendo ecclesiis, conferendo beneficia, nihil possit, quod est expresse contra illud dictum Joannis 4. *fiet unum ovile, & unus pastor*. Tertio ex eadem radice sic: nullum decretum est dicendum justum, nec per consequens licitum, quod spoliat sedem apostolicam suis privilegiis & jure suo; & per consequens nullum tale emanandum a sacro concilio, cujus solicitudo debet esse, ut unumquodcumque in suo jure conservet. Sed per hoc decretum irritans spoliatur sedes apostolica privilegiis suis, & jure a summo principe Christo Jesu, totius principatus capite, collatis & donatis; ergo &c. Consequentia nota, & major est manifesta; præsertim cum, sicut supra allatum est, ex decreto 22. dis. c. *omnis*, non dubium quod si quis cujuslibet ecclesiæ jus suum detrahit, injustitiam facit. Qui autem ratione ecclesiæ privilegium ab ipso summo omnium ecclesiarum capite conatur auferre, hic procul-

ANNO CHRISTI 1433.

dubio in hæresim labitur. Minor vero probatur; quoniam per tale decretum irritans privatur & spoliatur sedes apostolica auctoritate dispositionis, ordinationis, & provisionis ecclesiarum, quæ inter privilegia sedis apostolicæ videntur tenere principalitatem; quod (cum in potestate ordinis sit æqualitas inter summum pontificem & alios quoscumque sacerdotes) in potestate jurisdictionis quæ respicit institutiones & dispositiones, ac ordinationes omnium ecclesiarum & correptiones personarum delinquentium, in eis videtur stare principatus, & auctoritatis dignitas sibi collata, qua ratione caput, mater, & cardo omnium ecclesiarum dicitur. Unde in decreto dis. 22. c. *sacrosancta*, ex auctoritate Anacleti sic dicitur: *Hæc vero apostolica sedes, caput & cardo a Domino, & non ab alio instituta est;* & sicut cardine ostium regitur, sic hujus sanctæ apostolicæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ, Domino disponente, reguntur. Item extrav. de præben. c. *licet* li. VI. dispositio omnium ecclesiarum, & omnium beneficiorum mundi ad sedem apostolicam noscitur pertinere. Item in concilio Viennensi dicitur sic: *salva tamen in præmissis omnibus Romani pontificis potestate, ad quam ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum plena & libera dispositio ex suæ potestatis plenitudine noscitur pertinere.* Ita in concilio.

Quarto ex eadem radice sic: omne decretum quod tollit debitum obedientiæ sedi apostolicæ, est injustum, & ita nullum tale emanandum a concilio, cujus præcipua cura debet esse ut capiti ecclesiæ universalis ipsa ecclesia universalis plenarie obediat, in quibus nec contra legem Dei, nec contra statum generalem universalis ecclesiæ mandat, aut præcipit; sed decretum præfatum irritans potestatem papæ in materia præfata, est hujusmodi; ergo &c. Consequentia est bona; major est manifesta, quia sic supra dictum est ex auctoritate Augustini primo de li. arb. lex dicenda non est, quæ justa non fuerit. Cum autem ex ordine juris naturalis, & divini inferiores teneantur obedire superioribus suis, clarissime patet, injustum esse omnino, et per consequens vacuum et invalidum, quod in his, quæ legi superioris, scilicet Dei non contradicunt, superioribus obedientiam subtrahit. Minor vero patet, quoniam per hoc decretum irritans debitum obedientiæ apostolicæ sedi subtrahitur in dispositionibus ecclesiarum, quod manifeste est contra. Quo in loco debet attendi quid dicitur dis. 93. c. *obedientiam. Obedientiam autem inferiores ex ordine superioribus debent; summo etiam pontifici ea debetur ab omnibus obedientia; ut nulli liceat ei communicare, cui pro actibus suis inimicus veteris, nec in ecclesia esse poterit, qui ejus cathedram deserit.*

Quinto ex eadem radice sic: omne decretum papam reddens impotentem ad faciendum ea, quæ ex Dei præcepto tenetur facere, est injustum, & ita vanum & inane; et per consequens nullo modo attentandum per sacrum concilium, cujus vigilantia præcipua debet esse opitulari, ut unusquisque quæ Dei præcepta sunt efficacius et expeditius valeat adimplere. Sed decretum irritans contra papam in materia beneficiorum et confirmationum dignitatum est hujusmodi; ergo &c. Major est manifesta; quoniam omnis lex humana tantum habet de ratione legis virtutis, et valoris, quantum ad divinam legem ordinat et promovet. Minor probatur; quoniam ad pascendum gregem Dominicum sibi utiliter commissum, cujus cura et pastura sibi sub præcepto est injuncta secundum illud Joan. ult. *pasce oves meas;* et illud glos. ordinar. super illud 1. Petri 4. *pascite, qui in vobis est gregem;* ubi sic dicit: *sicut Dominus Petro totius gregis curam habere jussit, ita sequentibus ecclesiæ pastoribus jure mandat, eum quisque, qui secum est, gregem Dei sollicita gubernatione tueatur;* per istud decretum irritans redditur impotens, cum per id claudatur sibi manus potestatis pascendi oves Christi, providendo plebibus de bonis pastoribus, providendi idoneis personis pauperibus clericis de beneficiis, et subvenire indigentibus de ecclesiæ eleemosinis; patet hoc nisi cæcis. Item ex tertia conditione legis, quæ est ut sit possibilis secundum naturam; et arguitur multipliciter, quod tale decretum non sit possibile de jure, nec de facto validum: primo sic: Nihil contra communem ordinem naturalis rationis potest emanare sub ratione legis aut decreti a concilio, cujus præsidere creditur ipse, qui Dei virtus et Dei sapientia est. Sed decretum irritans contra papam positum in hac materia, de qua est sermo; est hujusmodi; ergo. Consequentia bona; major nota ex conditione legis assignata. Minor probatur manifesta, pro quo supponitur, quod tota potestas jurisdictionis aliorum prælatorum in toto corpore ecclesiæ derivatur et emanat a summo pontifice, quæ, ut suppono, patet cum ex determinatione ecclesiæ Romanæ; cum ex doctrina sanctorum doctorum: Primo quia ita est per multos Romanos pontifices declaratum, et diffinitum quoque patet per illud Gregorii papæ, quod habetur 2. q. 6. c. *decreto*, ubi dicit sic: *sancta Romana ecclesia vices suas ita aliis impartitur ecclesiis, ut in partem solicitudinis vocatæ sint, non in plenitudinem potestatis.* Idem habetur ex auctoritate Julii papæ in c. sequenti, dicentis: *ipsa namque ecclesia, quæ prima est, ita vices suas aliis impartivit ecclesiis, ut in partem &c.* Beatus autem Augustinus intra canonicas scripturas enumerat epistolas decretales summorum pontificum. Item B. Ambrosius se sequi Romanam ecclesiam profitetur dis. 22. Omnes doctores vero sancti hoc idem dicunt; unde S. Thomas in fine 2. sententiar. ita dicit, quod potestas inferior, & superior dupliciter se habent; aut ita quod inferior potestas ex toto oriatur a superiori, & tunc virtus tota inferioris fundatur super virtutem superioris; & sic se habet potestas Dei ad omnem potestatem creatam; sic etiam se habet potestas imperatoris ad potestatem proconsulis; sic etiam se habet potestas papæ ad omnem spiritualem in ecclesia, quia ab ipso papa gradus dignitatum diversi in ecclesia ordinantur, & disponuntur; unde ejus potestas est quodammodo ecclesiæ fundamentum, ut patet Math. 16. hæc ille. Ejusdem sententiæ est

Est Vigilii papæ.

etiam

etiam in 4. contra gentiles. Rationes vero hoc clarissime ostendentes copiose alibi vocatæ sunt; immo ad probationem hujus suppositionis tantum duas auctoritates adduco. Prima est illa Leonis papæ sanctissimi quæ ponitur di. 3. c. *Ita Dominus*, ubi sic dicit: *hujus muneris sacramentum ita Dominus ad omnium apostolorum officium pertinere voluit, ut in beatissimo Petro omnium apostolorum summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet, ut exortem se ministerii intelligeret esse divini, qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere*. Secunda auctoritas est ejusdem in sermone de apostolis, qui incipit: *gaudeo dilectissimi*, sic dicit: *Quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores; omnes tamen proprie regit Petrus, quos principaliter regit Christus. Magnum & mirabile huic vero consortium divinæ potentiæ suæ tribuit dignatio, ut si quid cum eo commune esse voluit cæteris principibus, numquam nisi per ipsum dedit quidquid aliis non negavit*: hæc ille. Ista suppositione præmissa probatur sic minor, videlicet quod decretum tribuens provisionem ecclesiarum inferioribus prælatis cum irritatione potestatis papalis supra earumdem dispositione & ordinatione fit contra communem ordinem naturalis rationis, quoniam quod secundæ causæ, quæ totam suæ potestatis virtutem habent a prima causa sive superiori, possint, & de facto exeant in actum, respectu cujus potestatis causalitas superioris causæ sit suspensa, & ligata, ac irritata, est contra omnem ordinem rationis, sicut quod stellæ illuminent, sole a sua illuminatione suspenso, ut rami fructificent radice sua virtute irritata, aut membra, sive sensus sentiant capite non influente; in hac autem comparatione se habere videntur cæteri prælati ad papam, dicente Petro Ravennate: *quod enim stipiti rami, quod capiti membra, quod soli radii, quod fonti rivuli; hoc apostolicæ sedis eminentiæ debent omnes ecclesiæ, quas ubique terrarum sacra religio fundavit*. Et ita patet quod, subtrahere dispositionem ecclesiarum a papa, cui primo per se & principaliter convenit, & nulli alii nisi ex dono suo, & retribuere aliis cum irritatione papalis auctoritatis, est clarissime contra omnem naturæ ordinem, & rationis; nisi forte ex affectu dominatus excæcatis. Secundo ex eadem radice sic: nullum decretum cujuscumque concilii potest restringere aut irritare potestatem, quæ non emanat, aut dependet in suo esse potestativo ab alio concilio: sed potestas sedis apostolicæ in suo esse potestativo, in collatione beneficiorum, & provisione ecclesiarum, non dependet ab aliquo concilio generali, immo nec a tota, sive universali ecclesia; ergo sequitur, quod concilium generale non potest hujusmodi decretum facere. Consequentia est bona; major est manifesta, quoniam instituentis potestatem aliquam in aliqua politia est determinare potestatem, quanta & qualis sit, augere, & diminuere, limitare aut irritare, & nullius alterius. Minor est etiam manifesta, quia, ut dicit Calixtus papa, & scribitur dis. 21. c. *quam-*

A *vis. Sancta Romana ecclesia catholica & apostolica nullis synodicis institutis cæteris ecclesiis prælata est; sed evangelica voce Domini & salvatoris nostri primatum obtinuit: tu es, inquit Dominus, Petrus, & super hanc petram &c.* Tertio ex eadem radice sic: Nullum sacrum concilium habet potestatem mutandi, minuendi, aut in aliquo irritandi, quod nec fidei, aut statui universalis ecclesiæ obviat, illud super quod universalis ecclesia dicitur fundata; sed potestas papalis est hujusmodi; ergo sequitur, quod tale decretum, sicut præfertur, non est possibile fieri possibilitate juris per hoc concilium, nec per quodcumque aliud. Consequentia est bona; major est manifesta, quoniam sa-
B cra concilia ad munimen & conservationem ecclesiasticæ dignitatis & exaltationem gloriæ ipsius ecclesiæ universalis instituta creduntur. *Absit* enim, ut dicit beatus Bernardus, *ut quod pro veritate institutum est, contra charitatem militet*. Minor vero probatur per illud Mat. 16. *super hanc petram ædificabo ecclesiam meam*. Quod dicitur sedi apostolicæ S. Thomas in auctoritate supra allata applicat, dicens, quod sedes apostolica est quodammodo fundamentum ecclesiæ. Cujus sententiæ longe multo ante fuit Origenes dicens: *vide quantam potestatem habet petra, super quam fundatur ecclesia, ut etiam ejus judicia maneant firma, quasi Deo*
C *judicante per eam*. Item Anacletus longius ante dixit. *Hoc apostoli statuerunt jussione Salvatoris, ut majores & difficiliores quæstiones semper ad sedem differrentur apostolicam, supra quam Christus universam construxit ecclesiam, dicente ipso ad principem apostolorum: tu es, inquit, Petrus &c.* Aliqui volunt dicere ad istam rationem vel similem, quod licet concilium tollere non posset a sede apostolica potestatem, aut eam minuere; potest tamen executionem potestatis impedire, aut restringere, aut sic regulare, quod non valeat exire in actum, nisi ut dictatum fuerit per concilium generale. Contra hoc sic; quoniam nulla videtur,
D imo oppositionem in objecto, aut vocis ignorantiam continet manifeste, quod sic patet: est enim jurisdictio potestas jusdicendi, seu judicandi & exequendi; similiter plena & totalis jurisdictio est tota plena & perfecta potestas judicandi & judicatum exequendi, alias non est plena, & perfecta; unde dicere quod aliquis habeat jurisdictionem, ita tamen, quod non posset judicare & exequi, est dicere quod habeat potestatem judicandi, & non potest judicare, quod est habere potestatem & non habere; similiter habere totam plenam & perfectam potestatem jurisdictionis, & non habere totum plenum & perfectum exercitium, est dicere habere ple-
E nam potestatem & perfectam judicandi, vel alia faciendi, & tamen non posse illa judicare ad plenum, nec perfecte nec totaliter; quod est habere plenam & non plenam, quod est manifeste contradictio per se loquendo. Sic ergo regulæ sunt ponendæ, quod potestas papalis maneat in sua plenitudine potestatis, nedum quoad habitum potestatis in se, sed etiam quoad plenitudinem exercitii; quia sicut omnis potentia est propter suam ope-

operationem, ut dicit Aristoteles; ita plena potestas ordinatur ad plenam liberam, & eerfectam operationem, aliter frustra Deus tantum munus potestatis contulisset ecclesiæ, quod est absurdum. Quarto ex eadem radice sic: nullum decretum per quod dissolvitur hierarchia universalis ecclesiæ cadit sub potestate cujuscumque sacri concilii: sed decretum irritans contra potestatem papæ in collationibus beneficiorum, & provisione ecclesiarum est hujusmodi; ergo &c. Consequentia est nota; major est indubitatæ fidei; potestas enim concilio data in ædificationem, non in destructionem est data. Minor vero sic probatur, quoniam subtrahere inferiores personas hierarchiæ a regimine, & potestate hierarchæ, a quo totus influxus descendit potestatis jurisdictionis, secundum quam sub & supra attenditur inter personas ecclesiasticas in hierarchia est, confundere totam hierarchiam & eam dissolvere; cum nexio & consummatio hierarchiæ est principaliter considerandа in ordine ad hierarcham, dicente beato Dyonisio in libro ecclesiasticæ Hierarchiæ, quod sicut videmus omnem hierarchiam in Jesu consummatam, sic unamquamque in speciali in proprium hierarcham divinum, summum sacerdotem. Nec potest dici ab aliquo bene, quod connexio hierarchiæ nostræ principaliter attendatur respectu Christi, qui est principale caput ecclesiæ. Licet in aliquo, puta in isto articulo, non obediatur summo pontifici, non dissolvetur propter hoc ecclesiastica hierarchia. Hoc non valet, quia non potest bene videri quomodo connexa maneat hierarchia cum Christo, quando in licitis, & honestis non obeditur suo vicario, ipso dicente Luc. X. *qui vos audit me audit, & qui vos contemnit me contemnit*. Imo timendum est, ut non habeat Christum caput, qui non habet summum pontificem caput.

Quinto nullum decretum emanabile a concilio potest ligare papam et ejus irritare potestatem, nisi in casibus, in quibus juxta assertionem adversæ partis est superius papæ scilicet in materia hæresis, in materia schismatis, et in materia reformationis universalis ecclesiæ in capite et in membris, scilicet dato, quod in aliquo casu posset per concilium universale decretum irritans poni contra papam; arguo sic; sed quod papa det beneficia, confirmet dignitates non est primo, secundo, aut tertio; ergo in dispositione ecclesiarum concilium non potest facere decretum irritans contra papam, modo, et forma, ut prætenditur. Consequentia est bona; major nota, quoniam factum etiam a superiori non valet, quando excedat ejus potestatem, ut dicunt domini juristæ, juxta illum textum, *ea quæ fiunt a judice, si ad ejus non spectant judicium, viribus non subsistunt*. Minor vero quantum ad primum et secundum articulos patet; quod vero nec ad reformationis universalis ecclesiæ articulum pertineat, patet primo; quoniam reformatio cum præsupponat deformationem, sicut curatio ægritudinem, reformatio non respicit nisi ad ea quæ fiunt male, et non ad ea quæ bene fiunt. Absit autem dicere ecclesiam deformare papam exequendo bene illud, cujus potestatem in executionis præceptum suscipit a Deo; secundo, quoniam in reformatio dicitur ad primam formam reductio; cum reforma vetustissima primitivæ ecclesiæ pariter, et juri divino conformissima habeat, quod papa ordinaret ecclesias, et de dignitatibus provideret, sicut de beatissimo Petro summo apostolorum et totius ecclesiæ universalis vicario Christi legimus cum concilio apostolorum Jacobum Jerosolymorum episcopum ordinasse; et deinceps factum legitur de aliis episcopis, sicut in historia Martiniana dicitur in principio, quod beatus Petrus ordinationes fecit Romæ in mense septembris, episcopos sex ordinavit, presbyteros decem, diaconos septem; & de multis aliis posset exemplum poni, quos ad diversas partes Galliæ & Germaniæ ad Christum populos lucrandos historiæ transmisisse commemorant. Et nedum hoc de beato Petro, sed de aliis successoribus Romanis pontificibus hoc idem libri historiarum testantur. Mirum esset quod papa faciendo, quod sibi jure divino competit, & quod illa primitiva ecclesia sanctorum apostolorum practicavit, ecclesiæ statum confunderet universalem.

Item sexto, nullum actum debitum papæ, ex potestate sibi data a Christo, cadentem supra debitam materiam, potest irritare concilium quodcumque; sed actus dispositionis ecclesiarum, & collationum beneficiorum in personis idoneis factus per papam est hujusmodi; ergo &c. Consequentia patet; major nota, quoniam potestas ecclesiæ data est ad correctionem malorum, non autem ad irritandum bonos actus legitima potestate exercitos, cum 1. Petri dicatur potestatem jurisdictionis esse ad vindictam malorum, laudem vero bonorum; & 20. 12. dicatur: *vis non timere potestatem? benefac., & habebis laudem ex ea*. Minor vero est clarissima; dicit enim Quintilianus lib. 2. *non est æquum id haberi malum, quo uti bene solet*. Demum ex quarta legis conditione idem arguitur, quæ est ut sit secundum consuetudinem; & primo sic: nullum decretum, quod consuetudines primas primitivæ ecclesiæ, approbatissimos mores, patrum regulas non imitatur, sed transgreditur, est a sacro concilio pro lege & decreto valido emanandum, cujus studium est patrum vestigia, & illius sanctæ primitivæ ecclesiæ mores nostris temporibus per viam reformationis advocare; sed in materia prædicta & simili decretum irritans est hujusmodi; ergo &c. Consequentia est bona; major etsi sit manifesta, probatur tamen pro prima parte per illud Macha. 2. *parati sumus magis mori, quam proximas Dei leges prævaricari*: pro secunda per illud Proverb. 6. *nec dimitas legem matris tuæ*; glo. idest ecclesiæ. Pro tertia est illud Eccl. 8. *non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt a patribus suis; quoniam ab ipsis disces intentum, & tempore necessitatis dabis responsum*. Item Prov. 22. dicitur: *Non transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*, glo. idest antiquitus statutos, a patribus tuis, idest doctoribus; non transgrediaris terminos catholicæ fidei, quos ab initio statuere doctores. Item ridiculum est, & satis abominabile dedecus, ut traditiones, quas anti-

tiquitus a patribus ſuſcepimus infringi patiamur, diſ. 12. c. *ridiculum*. Et ideo rationabiliter dicunt juriſtæ, quod, quod non eſt ſanctorum patrum decreto ſancitum, ſuperſtitioſis non eſt adinventionibus præſumendum. Minor vero probatur, tum quoniam nullibi legitur, ut videtur, quod in quocumque tempore quamtumcunque abuſus contra poteſtatem papæ fieret decretum irritans; immo in iſta materia vel ſimili ex jure divino papæ competenti ſemper in decretis dicitur expreſſe vel intelligitur, ſalva ſemper ſummi pontificis auctoritate. Unde expreſſe habetur extrav. de elec. *ſignificaſti*, ubi dicitur quod concilia nullam legem eccleſiæ Romanæ præfixerunt, et quod eorum ſtatutis Romani pontificis excipitur auctoritas.

Caeterum de practica conciliorum ſanctorum, ad firmandum in aevum decretalia, in eiſdem habetur memoria & ſcriptura in concilio quodam Romæ celebrato ſub ſancto Hilario papa, in quo legitur. *Hilarius papa epiſcopus eccleſiæ catholicæ urbis Romanæ ſynodo præſidens, dixit: quoniam religioſus, Sancto ſpiritu congregante, conventus hortatur ut quædam, quæ pro diſciplina eccleſiaſtica neceſſaria ſunt, cura diligentiori tractemus, ſi placet, patres, ea quæ ad ordinationum tenorem pertinere juxta divinæ legis præcepta in tenore canonum inſtituta, ita juvante Domino in omne ævum manſura ſolidemus, ut nulli fas ſit, ſine ſtatus ſui periculo vel divinas inſtitutiones, vel apoſtolicæ ſedis decreta temerare, quæ & nos, qui potentiſſimi ſacerdotis adminiſtramus officia, talium tranſgreſſionum culpa reſpicit; ſi in cauſa Dei deſides fuerimus inventi*. Et pro confirmatione & ſtabilitate, ita dicit: *quod ut deinceps poſſit tenacius cuſtodiri, ſi placet, ſententias omnes & ſubſcriptiones proprias commodate, ut ſynodali judicio aditus claudatur inlicitis. Ab univerſis epiſcopis, & preſbyteris acclamatum. Exaudi Chriſte Hilario, dictum eſt ſepties. Hæc, & confirmamus & docemus, dictum eſt octies. Hæc tenenda ſunt; hæc ſervanda ſunt. Dictum eſt quinquies. Doctrinæ veſtræ gratias agimus; dictum eſt quinquies.* D *Iſta, ut in perpetuum ſerventur, optamus: dictum eſt octies: Hæc præſumptio nunquam fiat; dictum eſt decies. Qui hæc violaverit in ſe inveniat*. Item quantum ad hoc eſt illud quod ſcribitur in decretis ſynodi univerſalis Conſtantinopolitanæ, ubi ſi dicitur. *Porro ſi ſynodus univerſalis fuerit congregata, & facta fuerit etiam de ſancta Romana eccleſia ambiguitas & controverſia, epiſcopi laudabiliter & cum convenienti reverentia depoſita quæſtione ſciſcitari, & ſolutionem accipere, & an proficere, an profectum facere, non tamen audacter ſententiam dicere contra ſummos ſenioris Romæ pontifices*. Ecce ex iſtis patet qualiter concilia univerſalia, in qui- E bus zelantiſſimi fuerunt reformatores eccleſiæ, tractabant ſedem Romanam. Secundo, ex eadem radice arguitur ſic: In omni republica leges novae a conſuetis patrum decretis degenerantes ſunt vitandæ tamquam periculoſiſſimæ ſaluti reipublicæ; & per conſequens a ſacro concilio, cujus ſtudium præcipuum univerſalis politicæ Chriſtianæ ſaluti debet incumbere. Sed tale decretum irritans

A in tali materia, vel ſimili ratione aſſignata, eſt novum quid & a Patrum conſuetudinibus peregrinum; ergo tale non eſt emanandum a ſacro concilio. Conſequentia eſt bona; major eſt Ariſtotelis lib. 2. politic. dicentis, quod inducere novas leges in republica eſt magnum periculum, quia inducere novas leges eſt aſſuefacere non obedire legibus, et ita nec principibus. Ex quo ſequitur conſequenter principatus, et politiæ totalis diſſipatio; ratione cujus dicit Ariſtoteles 1. Rhetor. magis eſſe obediendum principibus quam medicis; ratio, quoniam medici commodis intendunt corporum; principes ſive prælati legum poſitione animarum ſaluti, cum populum intendant inducere ad vir- B tutes 2. eth. Et ita apparet major, quod quantum poſſibile eſt, in repuplica vitandæ ſunt leges novæ, niſi manifeſta ſit utilitas et condendi neceſſitas. Ita enim dicit juriſperitus quod in rebus novis edendis evidens debet eſſe utilitas, ut recedatur a jure quod diu æquum viſum eſt. Minor vero patet ex ſuperiori ratione

Ex quinta ratione leges, quæ eſt ut ſit conveniens loco & tempori, arguitur ſic: Decretum irritans contra papam in materia collationis beneficiorum, & diſpoſitione eccleſiarum non eſt conveniens temporibus iſtis; ergo a ſacro concilio non eſt pro nunc decretanda talis lex. Conſequentia patet, quoniam emanandæ leges a concilio debent C eſſe convenientiſſimæ. Antecedens probatur, quoniam iſtis temporibus principes jam videntur ſic dominari prælatis intra regnorum, provinciarum, ſive terrarum ſuarum ambitum dignitates habentibus, ut decreto illo poſito, univerſum quaſi regimen eccleſiæ in eccleſiarum proviſione, & collatione beneficiorum ad diſpoſitionem devolveretur principum ſæcularium, quod eſſet abſurdiſſimum. Hoc tamen non addimus generaliter; tamen hoc addimus, non ita generaliter ſequeretur, cum diſpoſitio eccleſiarum papæ providentia gubernatur, non audentibus ita principibus ſæcularibus impetere papam, ſicut prælatos terrarum ſuarum; patien- D tius etiam ſupportabunt proviſiones factas a papa, quam ab aliis. Ex qua radice ſumitur convenientia reſidentiæ ſummi pontificis in civitate Romana, ut ponit Auguſtinus de Anchona in libro ſuo de poteſtate eccleſiaſtica q. 21. art. 1. quia videlicet in nulla alia patria poteſt papa uti tanta poteſtate, nec tantam populo Chriſtiano facere utilitatem, ſicut Romæ, & in patrimonio S. Petri reſidendo. In alia enim patria ſupponit ſe ſub dominio regum, vel principum; & ſic vel timore, vel amore non libere poteſt uti poteſtate ſua, ſeu juſtitiæ æquitate. Item ex ſexta conditione legis, quæ eſt, ut ſit neceſſaria, ut ſupra expoſi- E tum eſt ſecundum Thomam, et expediens ad remotionem malorum, arguitur ſic: nullum decretum inductivum majoris corruptionis, deformationis, et confuſionis in eccleſia Dei eſt a concilio ſacro emanandum, quod maxime intendit juxta inſtitutionem ſuam veræ reformationi eccleſiæ intendere; ſed decretum amovens a papa proviſiones eccleſiarum & collationes beneficiorum plenarie cum (ſic) *imitatione* facti, & inferiori-

Auguſtin. Triumph. Anconit. Ord. S. Auguſtin. cujus *de poteſtate eccleſiaſt.* liber plus vice ſimplici excuſus eſt.

ribus prælatis committens est hujusmodi; ergo &c. Consequentia est bona, major manifesta; minor probatur tam ex ratione dominorum sæcularium, ut argutum est, cumque experientia nostra videamus multum, quamplurimos prælatos pessime providere ecclesiis, beneficiis in temporibus sibi competentibus; si papa male in suo mense, episcopi sæpissime pejus in suo, non providentes ecclesiis, sed personis, nec personis moribus, & literis adornatis, nisi bene paucis, sed nepotibus, servitoribus & hujusmodi. Itaque vix reperiuntur aliqui valentes viri promoti in ecclesia, nisi per papam, de quibus exempla possunt poni in hoc sacro concilio. Quid ergo esset, si tota ecclesiarum dispositio eorum providentiæ plenaria committeretur? currentibus temporibus præsentibus, & considerata dispositione mundi, salva reverentia eorum, timendum esset, quod major corruptio esset in ecclesia. Nec valet fuga quorumdam dicentium, quod tunc papa posset eos corrigere; papa vero peccans non haberet corrigentem; tum primo, quia nullus esset ausus, aut paucissimi accusare episcopos apud papam; præsertim in abusibus commissis contemplatione dominorum terræ. Item quis se vellet laboribus, periculis & expensis se exponere ad episcopos accusandum? papa autem non corrigeret nisi accusata, vel certa sibi; certa autem non possunt esse sibi mala per alios prælatos commissa lege communi, nisi per denunciationem factam, & ita correctio esset incerta. Præterea, posito quod papa vellet corrigere prælatos taliter abutentes auctoritate sua in distributione beneficiorum, & dispositione ecclesiarum, cum pares culpæ paribus pœnis sint merito expiandæ, recte justitiæ ordine puniret eos sic abutentes ea poena, qua ipse papa a concilio propter abusus in dispositione ecclesiarum est punitus, videlicet privando potestate illa distributionis beneficiorum, & dispositionis ecclesiarum; quo dato vel dominis cardinalibus committet, vel ad se revocare necesse erit, vel novum genus politiæ in ecclesia introducendum foret. Item ex septima conditione legis, quæ fuit ut sit utilis, arguitur sic: Nullum tale decretandum est per sacrum concilium, per quod impeditur utilitas populi christiani; ergo &c. Consequentia bona, antecedens pro majori patet ex conditione legis assignata. Tum etiam, quia sacer conventus tantorum patrum, spiritu sancto congregatus, nonnisi totius populi utilitatibus studet, & commodis. Minor vero probatur, quoniam stante illo decreto manum summis pontificibus claudente super dispositione ecclesiarum, primo, ecclesiis pessime provisis per ordinarios, non posset commode de melioribus provideri. Tum etiam emergentibus casibus, ex quibus ecclesiæ possent inferri gravamina, vel aliis causis imminentibus, ut puta ratione pacis iniendæ, ratione hæresis extirpandæ, ratione malitiæ eligentium refrænandæ, ratione violentiæ principum quandoque propulsandæ, quandoque etiam ratione principum voluntati justæ complacendi; quibus omnibus impedimentis maxima commoditas populi Christi communis esset

A impedita, cum primo decreto illo posito, salvo meliori judicio, non competere videtur papæ illud, quod Bernardus Eugenio in persona omnium pontificum dicebat lib. de Consideratione: *tu pauperum pater*. Item sic secundo: Nullum tale decretum est utile, immo perniciosum, & ita nequaquam a sacro concilio emanandum, quod esset perturbativum universalis status ecclesiæ; cum sacrum concilium præcipue sit ordinatum ad reformationem ejusdem; sed tale decretum irritans, sicut prætenditur, est hujusmodi; ergo &c. Consequentia bona; major est nota ex ratione legis. Minor vero patet, quoniam spectat ad statum universalis ecclesiæ, quod tota ecclesia militans obediat sedi apo-B stolicæ, & papa præsideat toti universali ecclesiæ militanti. Unde XI. dis. *Nolite*, dicitur: *multum enim convenit, ut corpus totum ecclesiæ in hac sibi observatione concordet, quæ inde auctoritatem habet, ubi Dominus totius ecclesiæ posuit principatum*. Ex octava conditione, quæ est ut sit manifesta, ne propter obscuritatem ejus sit aliquibus laqueus scandali aut erroris; arguitur sic: Omne decretum, quod potest esse occasio propinqua erroris, est vitandum a decretis sacri concilii, cujus prima cura est de agro militantis eccles. vepres, & spinas eradicare hæresis, & erroris; sed hoc decretum irritans in forma quæ a multis intenditur, est hu-C jusmodi: ergo &c. Consequentia est bona, major nota; & minor probatur, quia illo decreto mediante ligarentur manus summi pontificis in his, quæ sibi jure divino competunt; quibus ligatis, & papa non utente auctoritate sua in dispositione ecclesiarum, & aliorum similium sibi competentium jure divino, in debita fide processu temporis multi errarent circa potestatem papæ, credentes multa sibi non competere, aut posse facere, vel fecisse, quæ tamen munere deitatis potest facere; & nullus alius prælatus lege communi, nisi ex commissione; sicut alias per plures, & nunc per Bohemos satis turpiter est erratum, cujus simile proxi-D mum est de sacramento Eucharistiæ, quod laicis non ministratur nisi sub una specie, ut dicunt doctores, ne sub duplici specie occasionem capiant erroris, credentes Christum sub utraque specie pleniter atque integraliter non contineri. Magnus autem error & periculosus toto corpori ecclesiæ esset error circa potestatem papæ capitis ecclesiæ.

Ultimo arguitur ex ultima conditione legis, quæ est, ut nullo privato, sed pro communi omnium utilitate conscripta sit, arguitur sic: Nullum decretum est emanandum a sacro concilio, quod non pro communi utilitate sit institutum; sed tale decre-E tum, ut præfertur, non videtur institutum pro utilitate communi; sed pro privatis commodis quorumdam cum præjudicio sedis apostolicæ; ergo &c. Consequentia bona; major patet ex conditione legis assignata. Minor patet, quia tale decretum ex rationibus supra assignatis non cedit in commune bonum universalis ecclesiæ; sed tantum videtur deservire commodis temporalibus aliquorum ordinariorum, amicorum, et familiarium suorum, qui tali decreto posito arbi-

bitrantur citius, & pinguius promoveri, quam manente auctoritate apud papam; leges autem institutæ ad lucra temporalium, neglecta lege Dei, dicuntur leges iniquæ, de quibus Isaiæ X. *Væ qui condunt leges iniquas*. Et loquitur expresse de traditionibus avaritiæ causa institutis; unde glo. sic habet: *propheta contra scribas & pharisæos qui traditiones suas præponebant legi Dei, de quibus Mat. XV. irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.* Sed Isaiæ unum notabile: *quid facietis in die visitationis & calamitatis de longe venientis, ad cujus confugietis auxilium, & ubi derelinquetis gloriam vestram?* Humiliata enim sedis apostolicæ potestate, & gloria, quo, quæso, aut ad cujus signum, sive auxilium confugient episcopi, prælati, clerus ipse? Hoc quoque dicit Symmachus papa, & ponitur 9. q. 3. c. *aliorum hominum: de hac mibi per prophetam dictum est: si hæc humiliatur, ad cujus fugietis auxilium, & ubi relinquetis gloriam vestram?* Gloria quidem & auxilium episcoporum est ipsa sedes apostolica; unde beatus Sixtus papa in secunda epistola sua universis ecclesiis directa ait: *ab hac enim sede apostolica, & sanctis apostolis, qua tueri, defendi, & liberari episcopi jussi sunt, ut sicut eorum dispositione, ordinante Domino, primitus sunt constituti; sic hujus sanctæ sedis, cujus dispositione eorum causas & judicia servaverunt, protectione futuris temporibus sint ab omnibus adversitatibus semper liberi.* Omnes ergo prælati, qui luminarium coelestium figura in sacra scriptura describuntur, debent in conciliorum sacrorum decretis celebrandis soli & lunæ esse similes, ut omnibus luceant; idest communis boni studio intendant, exemplo Tullii in lib. de amicitia, de se ita loquentis: *Non minoris curæ est mihi qualis post mortem meam respublica futura fuerit, quam qualis hodie est;* paucis enim natus est, qui populum suæ ætatis tantum cogitat.

Sequuntur rationes pro parte contraria.

Consequenter rationes, quæ in oppositum militare videbuntur adducentur in medium, ut habita collatione partium, & pondere considerato, utrarumque veritas ipsa amplius elucescat, & eo modo quo supra rationes pro parte negativa quæstionis ex conditionibus legis sunt sumptæ; ita sequentes quam possibile fuerit ex eisdem capient suæ ratiocinationis exordium.

Ex prima conditione legis, quæ est ut sit honesta idest rationi, sive legi divinæ conformis, arguitur multipliciter; primo sic: Omnis illa lex est licita, & ita factibilis a generali concilio, quæ ex divinæ immediate legis auctoritate sumit ortum. Sed decretum irritans ad obviandum abusibus contra papam est hujusmodi; ergo &c. Consequentia patet; major manifesta. Minor probatur per illud Matt. 18. *si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum &c.* sequitur: *si non te audierit, dic ecclesiæ; si illam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus.* Ex qua auctoritate eliciuntur tria; primum est quod per ly *ecclesiæ*, intelligit Christus ecclesiam universalem, & non papam, quia Christus Petro loquebatur. Clarum autem est, quod non præcipitur dicere sibi ipsi, sed alteri, & non videtur nisi ecclesiæ. Item quia subjunctum est pluraliter: *Quæcumque ligaveritis super terram &c.* quod ecclesia universalis habet potestatem corrigendi & ligandi, alias frustra dixisset Christus: *dic ecclesiæ*, quia potuisset impune non audiri; contra illud quod sequitur postea, *si ecclesiam non audierit, sit tibi &c.* Tertium est quia potestas ista ecclesiæ a Christo data extendit se ad omnem Christianum. Item ex alio hoc videtur manifestum, quod sequitur, *quæcumque ligaveritis &c.* ubi multis videtur esse data potestas. Ex quibus manifeste apparet, quod ecclesia videns papam non se corrigentem, nec audientem disciplinam ipsius ecclesiæ, poterit ejus manus ligare, & facta contra ejus assignatas regulas irritare. Processus rationis videtur notus.

Secundo sic ex eadem conditione legis: omne quod est peccatum, a quocumque fiat, est irritandum, immo irritum nuntiandum a concilio generali, cujus est de agro Dominicô radices eradicare vitiorum. Sed papam se intromittere de provisione ecclesiarum videtur esse peccatum mortale; ergo &c. consequentia bona; major nota est. Minor probatur, quoniam papa sic faciendo videtur esse perjurus, cum juret summus pontifex in sui creatione inter alia concilia servare concilium Nicænum, usque ad unum apicem, illa immaculata servare, & pari honore & veneratione habere, & quæ prædicaverunt & statuerunt modis omnibus sequi & prædicare. Ita habetur dis. 18. c. *sancta*, scilicet universalia concilia. In concilio enim Nicæno statutum invenitur quod confirmatio episcoporum & ita provisio ecclesiastica debeat fieri per metropolitanos. Unde dis. 63. ex concilio Nicæno ita habetur cap. *illud generaliter clarum est, quod si quis præter conscientiam Metropolitani factus fuerit episcopus, hunc magna synodus diffinit episcopum esse non oportere.* Idem ex concilio Antiocheno habetur, & ponitur dis. 4. c. *episcopus*, ubi sic dicitur: *episcopus non est ordinandus sine concilio & præsentia metropolitani.*

Item tertio ex eadem radice: quidquid pervertit ordinem divinæ providentiæ est irritandum ab ipso generali concilio; imo tanquam irritum declarandum, cum sacrum concilium studeat omnia reducere ad debitum ordinem. Sed papa immediate se intromittere de provisione omnium ecclesiarum est hujusmodi; ergo &c. Consequentia bona; major manifesta. Minor probatur, et supponitur quod prælati in ecclesia super alios constituti sunt quasi divinæ providentiæ super alios executores, sive ministri secundum illud apostoli 1. ad Cor. 4. *sic nos existimet &c.* Tunc probatur sic: ordo divinæ providentiæ ita se habet, ut regimen inferiorum exerceatur per superiora eis proxima, videlicet per regulas proximas; ergo videtur quod papa vicarius summi provisoris immediate exequens regimen ecclesiarum in provisione earum pervertat divinæ providentiæ

tiæ ordinem; & ita patet minor, dicit enim Auguſtinus 2. de Trinitate quod corpora inferiora et groſſiora, per ſubtilia et potentiora quodam ordine aguntur.

Quarto ex eadem radice ſic: ſummus ſapiens eccleſiæ conſtructor Chriſtus optime creditur ordinaſſe eccleſiam ſuam, et in cunctis neceſſariis ad ejus regimen debitum et permanentiam eidem providiſſe; qui dicit ei Iſaiæ LI. *Quid potui facere tibi, vinea mea, & non feci?* Cui tamen non videretur ſufficienter proviſum, niſi uſum poteſtatis papæ, et aliorum prælatorum, nec non alia negotia proviſum fuiſſet de aliqua re inobliquabili et deviabili. Si enim, ut 4. Met. Peripateticorum Ariſtoteles princeps ſcribit: in unoquoque genere eſt dandum unum, quod eſt metrum et menſura aliorum, de cujus ratione videtur eſſe inobliquabilitas; multo magis in genere ſancto et electo regali ſacerdotio, ex gente ſancta religionis Chriſtianæ. Sed hæc regula non poteſt dici papa, cum ſit ipſe peccabilis, nec etiam collegium dominorum cardinalium, cum non ſit in fide & gratia confirmatum; ergo dicendum eſt quod illa regula eſt univerſalis eccleſia, quæ privilegium dicitur habere non errandi; et ita per conſequens concilium univerſale repræſentans eam: ergo videtur quod regula uſus poteſtatis papæ dependet ex concilio generali; et ſic concilium generale poterit papæ ponere regulas, irritando quidquid contra eas fuerit attentatum.

Item quinto ex eadem radice ſic: In eccleſia non ſolum vitanda ſunt mala, ſed etiam occaſiones malorum, ut eccleſia tota mereatur dici pulchra. Sed papam diſponere de eccleſiis ordinandis, & beneficiorum diſpoſitionibus eſt occaſio multorum malorum; ergo hoc vitandum eſt ab eccleſia. Sed non poteſt extirpari niſi irritando, & annullando omnia in contrarium attentata; ergo &c. Conſequentia bona; major patet per illud dictum Matth. 18. *ſi oculus tuus ſcandalizat, erue eum, & projice abs te.* Item Apoſtolus de ſe ipſo dicit 1. Cor. 11. *hæc facio & faciam, ut occaſionem amputem eorum &c.* Minor non indiget probatione; experientia enim eſt manifeſta, & clamores ipſi, qui contra curiam Romanam audiuntur, demonſtrant.

Item ex ſecunda conditione legis, quæ eſt ut ſit juſta & naturali rationi conformis, ſic primo arguitur, pro qua ſupponitur quod plenitudo poteſtatis eſt neceſſaria, ſicut in fine, cum ad illam ordinatur, ſicut ad finem. Tunc arguitur ſic: omnium ordinatorum ad finem regula, & metrum, & menſura eſt ipſe finis; ſed univerſalis eccleſia, quam generalia concilia repræſentant, eſt finis poteſtatis papalis; ergo illius menſura & regula eſt ſumenda ex lege & decretis univerſalis eccleſiæ, ſeu univerſalium conciliorum eam repræſentantium; & ita cum tota regula ſumenda ſit ex eis, irritari poſſunt omnia quæ videntur a fine deordinari, vel quod non fuit menſum menſura & regula ſua. Conſequentia videtur bona; major eſt Ariſtotelis in 2. phiſic. & 1. eth. Minor patet, quoniam plenitudo poteſtatis papalis non eſt cauſaliter propter papam, ſed papa, & ejus poteſtas propter eccleſiam, & ad eam ordinatur ſicut ad finem, docente apoſtolo 2. ad Cor. 10. & ultimo: *dedit poteſtatem vobis Deus in ædificationem & non in deſtructionem.*

Item ſecundo ex eadem radice ſic; & ſupponitur iſta ſimilitudo quod in republica Chriſtianæ religionis ſacrum concilium reſpectu papæ videtur ſe habere ut ratio ſe habet in regno animæ ad voluntatem; ratio ſimilitudinis eſt, quoniam ſicut in regno animæ, rationis eſt conſulere voluntati; ita concilium quod dicitur quaſi conſilium videtur ad hoc celebrari, ut in rebus gravibus conſilia, & regulæ capiantur agendorum. Tunc arguitur ſic: ratio habet reſpectu voluntatis poteſtatem conſiliativam, directivam, & præceptivam; voluntas ergo habet poteſtatem executivam conſiliatorum, & judicatorum per rationem; ſed quidquid voluntas exequitur contra dictamen rationis, rectæ eſt irritum & vanum; ergo a ſimili quidquid exequitur papa uſum ſuæ poteſtatis exercendo contra dictamen & menſuram ſive regulas aſſignatas per concilia, irritum eſt tenendum, & ita declarandum. Conſequentia eſt bona; major eſt Ariſtotelis 6. eth. attribuentis prudentiæ tres actus, videlicet conſiliare, judicare de inventis, & præcipere inventa executioni mandare. Minor vero eſt nota, & patet per Hilarium 10. de Trinit. dicentem: *immoderata eſt omnium voluntatum pertinacia, ubi non rationi voluntas ſubjicitur.* Item patet ratio ſimilitudinis ex eo quod homo dicitur microcoſmus, ideſt minor mundus; quia ſcilicet regimen univerſi eſt exemplificandum. Item ex eadem radice ſic: Quilibet ſuperior poteſt inferiori legem ponere contrarium legis irritando; ſed generale concilium eſt ſuperius papa, ergo ſequitur quod concilium generale, univerſalem eccleſiam repræſentans, papæ poteſt legem licitam ponere, contrarium legis factum per eum irritando. Conſequentia videtur nota; major etiam, quia alias non videretur eſſe poteſtas ſufficiens in ſuperiori. Minor vero patet ex decreto concilii Conſtantienſis, ubi dicitur quod eccleſia univerſalis poteſtatem habet a Chriſto immediate, cui quilibet cujuſcumque ſtatus vel dignitatis exiſtat, etiam ſi papalis, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem & extirpationem hæreſis, & generalem reformationem eccleſiæ in capite & in membris.

Quarto ex eadem radice: de ratione legis eſt, quod ſit juſta & recta; patet ex ſecunda conditione legis quæ eſt quod ſit juſta; ſed illud quod ſemel eſt rectum eſt ſemper, ita ejus obliquum ſemper erit obliquum; ergo lex talis juſte poteſt irritare ejus oppoſitum a quocumque fiat. Conſequentia videtur bona; major etiam nota; Minor vero patet; lignum enim rectum, quantum eſt de ſe ſemper rectum manet, & in multis poſſet poni exemplum.

Quinto ex eadem conditione: naturalis æquitas habere videtur, quod quis privetur privilegio, aut minuatur in eo, ſi eo male utatur; & præſertim ſi abuſus ejus cedit in ſcandalum totius communitatis; ſed ad ocu-

lum

lum tristi experientia cognoscimus summos pontifices privilegio suæ potestatis abuti & in scandalum totius ecclesiæ; ergo merito summi pontifices deberent privari illa potestate, vel ad minus in ea restringi. Sed non videtur rationabilius quam per generalia concilia; ergo id quod prius. Consequentia patet, major nota est, & minor etiam est clara.

Item sexto sic ex eadem radice: omne id quod est in se injustum a quocumque fiat, juste per generale concilium potest irritari; sed papam providere de ecclesiis est hujusmodi; ergo &c. Consequentia bona; major manifesta; minor patet, tum quia est contra jus commune, secundo quia tollit privilegia ecclesiarum, quia ut dicitur dis. 22. c. *omnis*, qui cujuslibet ecclesiæ jus suum detrahit, injustitiam facit.

Item arguitur ex secunda conditione legis, quæ est, ut sit possibilis secundum naturam, & arguitur etiam multipliciter: primo sic contra illud: quod est dissipativum status generalis universalis ecclesiæ a quocumque fiat, potest decretum irritans poni per generale concilium; sed papam se intromittere de dispositione ecclesiarum, & collatione beneficiorum immediate videtur esse hujusmodi; ergo &c. Consequentia bona; major patet, quoniam nec papa, nec quicumque alius mortalium potest aliquid in destructionem ecclesiæ. Minor vero probatur, quoniam status ecclesiæ universalis, sive ecclesiasticæ hierarchiæ consistit in imitatione hierachiæ coelestis, secundum illud Exod. 11. *omnia fac secundum exemplar tibi monstratum in monte*. In qua coelesti hierarchia Christus mediantibus mediis hierarchizat infimos; ergo in ecclesia hierarchia superior, qui est papa, non potest sine confusione hierarchiæ immediate disponere de dispositione inferiorum ecclesiarum. Secundo ex eadem radice, sic: generale concilium potest certis de caussis papam abutentem potestate papali privare totaliter vel suspendere: ergo multo magis ad obviandum abusibus ejus potest eum restringere aut limitare. Consequentia videtur optima per locum a majori; antecedens est notum, & in ecclesia pluries practicatum.

Item tertio eadem radice: privilegia ecclesiarum, sanctorum canonum instituta, Nicæni concilii fixa decreta, nulla possunt ratione convelli, vel novitate mutari, ut dicit Leo papa, & habetur XLI. q. 2. c. *privilegia*; sed provisiones ecclesiarum sanctorum canonum institutiones, & Nicæni concilii pertinent ad jura & privilegia ordinariorum; ergo pro eorum privilegiorum, & jurium firma custodia possunt generalia decreta irritantia ponere. Consequentia patet; major, minor notæ sunt ex decretis superius deductis.

Item ex quarta conditione legis, quæ est secundum consuetudinem; arguitur sic: Prælati sunt sponsi suarum ecclesiarum ut dicitur 7. q. 1. c. *sicut alterius uxor*. In matrimonio autem consensus utriusque partis requiritur, ut vinculum quo extremo animi conjunguntur; sed hujusmodi consensus inter sponsum & sponsam ecclesiam non exprimitur, nisi per electionem, aut postulationem; ergo sequitur quod nullus erit judicandus sponsus sive prælatus alicujus ecclesiæ, in quem prius per electionem vel postulationem ipsa ecclesia non consenserit. Consequentia videtur bona; major & minor patet.

Item ex eadem radice sic: Decreta irritantia in materia ista fecit jam concilium generale Constantiense, & præsens Basiliense; ergo consequenter ad obviandum aliis abusibus præsens concilium generale & quodlibet aliud potest leges cum irritatione ponere contra papam in materia beneficiorum, & dispositione ecclesiarum. Consequentia patet, quia una, & eadem potestas, & æque plena est in hoc concilio, sicut & in aliis. Item lex ista est conformis legibus similibus jam datis & approbatis. Antecedens patet, quoniam in hoc sacro concilio, sicut & in aliis, facta sunt decreta cum irritatione circa provisiones ecclesiarum fiendas contra supposita incorporata in hoc sacro concilio; item circa creationem cardinalium; item contra alienationem bonorum temporalium pertinentium ad patrimonium S. Petri; item in concilio Constantiensi decretum est cum irritatione contrarii de reverendissimo domine Angelo Corario ob laudabilitatem suæ cessionis spontaneam, ne nullus papa possit eum a cardinalatu, & legati potestate deponere, nec super præteritis qualibuscumque factis quodammodo impetere vel punire; & in multis aliis usus fuit præfatorum conciliorum ponere & constituere decreta cum irritatione. Item generale concilium invenitur irritasse sacras ordinationes clericorum factas per alienum episcopum sine beneficio & assensu proprii episcopi; sicut patet decreto concilii Nicæni, ubi ita dicitur: *Si quis autem ausus fuerit clericum, qui ad alium pertinet episcopum, ordinare in sua ecclesia, cum non habeat consensum episcopi ipsius, a quo recessit clericus, irrita sit hujusmodi ordinatio*. Ergo multo magis potest generale concilium decretare cum irritatione contra papam, si disponat in ecclesiis subjectis metropolitanis absque consensu eorum. Consequentia patet, quia cum difficilius sit irritare incompatibiliter actus potestatis sacerdotalis, quam actus potestatis jurisdictionis.

Item ex eadem radice: Reperiuntur aliqua concilia, in quibus papæmet decretaverunt decreta irritantia contra se, si apostolica decreta facerent, volentes ea esse irrita, & vana; ergo cum universalis ecclesia non sit minoris potestatis quam papa, pari ratione potest limitare papalem potestatem, si attentaverit oppositum facere decretorum suorum.

Item ex quinta conditione legis; quæ est ut loco temporique conveniens lex licita dicta debet esse firma, quoniam ut dicit Aristoteles 6. Eth. mensura debet esse permanens; immo leges justæ debent esse quasi immortales, & immutabiles, cum in eis consistat salus reipublicæ, ut dicit 1. Rethor. & maxime illa tempore debet firmari, & quasi intacta custodiri, quando videmus ex ejus neglectu, & inobedientia majora scan-

ANNO CHRISTI 1433.

dala oriri in republica; sed firmitas legum licitarum per sacrum concilium non videtur aliunde posse sumi, nisi per adjunctionem irritantis decreti, visa tam facili et effrenata violatione earum per summos pontifices, sicut nostris temporibus dolenter palpamus; ergo videtur, quod tale decretum irritans possit, & debeat poni per sacrum concilium in suis legibus licitis. Consequentia videtur bona, quoniam juri cujuslibet legislatoris incumbit leges suas omni firmitate possibili roborare. Antecedens patet; et confirmatur per illud Gregorii, quod ponitur 25. q. 2. *ecclesiasticæ moderationi omnino est conveniens, ut quæ moderata fuerint vel decisa, nulla in posterum debeant refragatione turbari.*

Item ex sexta conditione, quæ est, ut sit necessaria; reformatio universalis ecclesiæ non potest fieri plene sine decreto irritante in materia electionum, confirmationum &c. ergo possibile & fiendum est tale decretum. Consequentia patet, quia in tali materia est concilium supra papam. Antecedens probo; reformatio dicitur, idest ad pristinam formam reductio; sed forma dispositionis ecclesiarum in antiquiori et antiquo statu, sive more ecclesiæ est ut fiat per ordinarios; ergo si fieri debeat reformatio, necessario debet sic dispositio ecclesiarum & collatio beneficiorum reduci ad ordinarios, ut irritetur omnis illa provisio per quemcumque alium facta.

Item ex eadem radice: sicut medicus in sua operatione intendit sanitatem quæ consistit in ordinata concordia humorum, ita potestas publica sua præsidentiali solicitudine intendit pacem, quæ consistit in civium ordinata concordia. Sed vidimus, quod medicus abscidit unum membrum bene & utiliter, si per ipsum immineat corruptio corporis; ergo etiam publica potestas pro pace, & salute totius corporis ecclesiastici, potest vel amputare, vel privare totaliter unum membrum sua potestate, vel de ejus potestate aliquid detrahere vel minuere quodcumque sit illud. Consequentia patet ex similitudine; & ideo dicitur in concilio Constantiensi, quod in materia reformationis, quæ est quasi quædam cura infirmitatis corporis ecclesiæ, etiam papa subjicitur concilio.

Item ex septima conditione legis, quæ est ut sit utilis: Illa decreta sunt licita & justissima, quæ removent a statu dignitatis papalis quæ ejus auctoritati non multum derogant, & status excellentiam non minuere videntur; sed decreta cum irritatione, ne papa se intromittat de provisione ecclesiarum & dispositione temporalium in collatione & signatione petitionum & hujusmodi, ut totaliter manibus tersis ab hujusmodi fecibus purius valeat divinis & fidei, & *perditioni* intendere; ergo talia sunt a generali concilio emananda. Consequentia videtur ex conditione legis, quoniam talis lex videretur utilissima. Antecedens patet, & confirmatur exemplo beatissimorum apostolorum, qui videntes ex multitudine ecclesiæ sibi crescere curas temporalium, quarum occasione spiritualibus poterant aliqualiter minus intendere, excusserunt manus ab illis; unde Act. 6. dicitur: *convocantes enim multitudinem discipulorum dixerunt: non æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo vos &c.*

Item ex octava conditione legis, quæ est ut sit manifesta & clara: omnis lex illa licita quæ clarissimam habet veritatem. Sic potest apostolica auctoritate poni, quod quodcumque in oppositum attentatum sit, irritum & viribus evacuatum sit; sed hujusmodi decretum in tali est hujusmodi; ergo &c. Consequentia videtur bona; major manifesta. Minor probatur & deducitur multis auctoritatibus, ex quibus plane sumitur, quod papa privilegia & jura aliarum ecclesiarum, canones sanctorum patrum, statuta generalium conciliorum non debeat immutare, in quibus omnibus dispositio ecclesiarum manibus ordinariorum ascribitur facienda; quod enim dicitur 25. q. 1. c. *confidimus*, quod nullus jam veraciter Christianus ignoret uniuscujusque synodi statutum, quod universalis ecclesiæ approbavit assensus, nullam magis exequi fidem præ cæteris oportere, quam primam, quæ unamquamque synodum sua auctoritate confirmavit, & continuata moderatione custodit. Item in eodem c. *violatores: violatores sanctorum canonum graviter a sanctis patribus judicantur, & a sancto Spiritu (instinctu cujus ac dono dictati sunt) damnantur, quoniam blasphemare Spiritum Sanctum non incongrue videtur, qui contra eosdem sacros canones, non necessario compulsi, sed libenter, ut præmissum est, aliquid proterve agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt; talis enim præsumptio manifeste unum genus blasphemantium Spiritum Sanctum, quoniam ut jam prælibatum est, contra eum agit, cujus nutu & gratia sacri canones editi sunt.*

Item in eodem capite: contra statuta sanctorum patrum concedere aliquid vel mutari, nec hujusmodi quidem sedis auctoritas potest; apud nos enim inconvulsis radicibus vivit antiquitas, cui decreta patrum sanxerunt reverentiam.

Item in eodem: prima salus est rectæ fidei regulam custodire, & a statutis patrum nullatenus deviare; & multa similia ibidem, & alibi scripta allegari possunt, quæ ejus firmitatis robur habent. Item dicit B. Gregorius scribens Augustino Anglorum episcopo: *si ea destruere, quæ antecessores nostri statuerunt, non constructores, sed eversores esse justitia comprobaret.*

Ultimo arguitur ex ultima conditione legis, ut nullo privato commodo &c. Omnis illa lex est maxime firmanda omni genere firmitatis, ut a nullo valeat permutari, quæ pro communi utilitate omnium est instituta, & quæ dispensationem non recipit sine detrimento hujus boni communis; sed hujusmodi lex dispositionem ecclesiarum committens ordinariis est hujusmodi; ergo &c. sequitur quod in omni genere firmitatis est roboranda, & ita cum decreto irritante. Consequentia videtur bona; major videtur patere per decretum id quod 25. q. 1. c. *quæ ad perpetuam generaliter ordinata sunt utilitatem nulla commutatione varientur, nec ad privatum reducantur commodum quæ ad*

bo-

bonum commune sunt præfixa. Minor vero patet quoniam ipsi ordinarii melius cognoscentes qualitates personarum, merita & demerita utilius ecclesiis possunt providere, & citius & cum paucioribus laboribus & expensis ecclesiarum ipsarum aut personarum.

Solutio rationum factarum.

Ad primam rationem respondetur negando minorem; & ad auctoritatem, quæ inducitur de evangelio Matth. 18. *Si peccavit &c.* dico primo, negando quod per ly *ecclesiæ*, intelligatur ecclesia universalis, aut universale concilium illam repræsentans, quod ex tribus colligitur: tum quia hic, secundum omnes doctores, datur doctrina de B correctione fraterna. Impossibile autem esset præceptum illius adimplere, aut saltem difficile multum si ecclesia, cui dicendum esset peccatum fratris nostri, intelligeretur universalis ecclesia, aut concilium universale illam repræsentans; oporteret enim aut semper celebrare concilium, aut universalem portare in sinu. Tum secundo, quia non est cujuslibet congregare universalia concilia, sicut est adimplere præceptum præfatum Christi. Tum tertio, quia Christus solum apostolis dicitur dedisse potestatem, cum ait: *quæcumque alligaveritis &c.* qui apostoli nec erant universalis ecclesia, nec tunc faciebant universale concilium; unde dicitur C quod juxta veram intelligentiam & intentionem Christi ibi ecclesia dicitur prælatus. Unde Chrysostomus super Matth. & adducitur a S. Thoma in glos. contin. exponit sic: dic ecclesiæ, idest qui ecclesiæ præsunt; ita etiam habet glos. decreti in c. *si peccaverit* 11. q. 11. *dic ecclesiæ, idest sacerdoti*. Idem etiam aperte colligitur ex decreto Innoc. III. in c. *novit*, de judi. & est glo. in eodem passu in verbo *ecclesiæ*; secundum enim philosophum 9. eth: civitas quandoque dicitur id quod est principalissimum in ea, cujusmodi est dux sive rector. Et cum dicitur, quod si de prælato intelligeretur non dixisset Petro: *dic ecclesiæ*; di- D co quod hoc non arguit, quia ista doctrina de correctione non dabatur Petro singulariter, nec Christus ei loquebatur ut prælato, at ut particulari personæ & ad ejus solam personam pertinente; nondum enim erat adhuc prælatus; sed in persona omnium secundum illud *quod uni dico, omnibus dico*. Unde Augustinus de verbis Domini dicit: *Si peccaverit &c. hic admonet nos Dominus noster non negligere invicem peccata nostra, non quærendo quid reprehendas, sed quid corrigas*. Præterea secundo, dato quod in aliquo casu per ly *ecclesiæ*, non prælatus, sed communitas fidelium intelligenda veniat, sicut videtur glos. quædam exponere, E dicitur quod hoc non ex ratione alicujus potestatis, quæ dicatur esse in tali communitate secluso suo prælato & capite arguatur esse ex sensu literali prædicti textus, ex quo solo juxta doctrinam Dionysii & Augustini validum argumentationis sumitur genus in theologia; sed ratione erubescentiæ, unde glos. ordinaria adducta in loco prælibato ita dicit:

A *vel dic ecclesiæ; ut majorem erubescentiam patiatur*. Item Hieronymus in eadem glo. contin. inducitur: *porro si nec illos audire voluerit, tunc multis dicendum est, ut detestationi eum habeant, ut qui non potuit pudore salvari, salvetur opprobriis*. Quod vero arguitur, nisi ecclesia haberet potestatem ligandi & absolvendi frustra dixisset Christus: *dic ecclesiæ*. Dico quod hoc argumentum non currit, quoniam licet ex isto textu, ut videtur, nulla arguatur auctoritas in congregatione fidelium ecclesiæ super papam & alium, non adhuc frustra dixisset Christus: *dic ecclesiæ*, ut patet expositione sanctorum proxime assignata, qui dicunt ideo multis dicendum esse, ut detestationi eum habeant, ut qui non potuit pudore salvari, salvetur opprobriis. Ecce ergo quod non frustra præcipitur: *dic ecclesiæ*, etiam si ecclesia non habeat potestatem ligandi & solvendi eo modo quo adversarii intelligunt. Item arguitur, quia nisi ecclesia habeat potestatem, potuisset impune non adduci contra illud: *si ecclesiam non audierit &c.* dico ad hoc, quod hoc etiam non arguit potestatem aliquam in communitate ecclesiæ juxta sensum adversariorum; licet enim recusans audire ecclesiam, idest qui non flectitur pudore, aut erubescit opprobria multitudinis, merito sicut ovis morbida sit ab omni conventu Christi segreganda; non tamen sequitur quod hoc sit fiendum potestate aliqua illius multitudinis, eo modo quo loquitur pars adversa de potestate ecclesiæ; sed fiendum est potestate prælati; unde glo. illa prællegata super illud: *dic ecclesiæ*, dicit sic: *ut majorem erubescentiam patiatur. Post hæc sequitur excommunicatio, quæ fieri debet per sacerdotem*; & ideo doctores sancti sicut illud *dic ecclesiæ* exponunt idest prælato; ita exponunt illud: *si ecclesiam non audierit &c.* idest prælatum, scilicet ejus præcepta contemnendo. Quod autem consequenter arguitur, quod in signum, quod ecclesiæ dabatur potestas ligandi atque solvendi, sequitur infra: *quodcumque ligaveritis &c.* Ecce, inquiunt, quod sit sermo ad multitudinem, quod de apostolorum potestate non videtur intelligendum; quia tunc æqualem recepissent potestatem cum beato Petro, quod non est dicendum. Ad hoc dico, quod non videtur verum; imo videtur data aut promissa potestas apostolis, dicente Hieronymo: *Qui potestatem tribuit apostolis, ut sciant, quod qui a talibus condemnantur humana sententia divina sententia roborari*. Item Origenes, & adducitur in glo. contin. *quæcumque ligaveritis in terra, erunt ligata & in cælo; dixit in cælo, non dixit in cælis, sed in cælo uno, quia non sunt tantæ perfectionis sicut Petrus*. Ecce dico, primo, quod apostolis dictum; secundo quod minus videtur alias permissum apostolis quam Petro: per hoc quod cum ait Mat. 16. Petro: *quodcumque ligaveritis &c. erunt ligata*: dicit pluraliter *& in cælis*. Cum autem aliis apostolis dicit singulariter, *& in cælo*, quod tamen si de ecclesia intelligeretur, juxta expositionem Origenis, oportet intelligere minorem potestatem esse ecclesiæ universalis,

ANNO CHRISTI 1433.

quam Petri, sive papæ, quod est contra adversarios; & ita illa consequentia nulla est, quæ ultimo loco adducitur, loquendo de potestate jurisdictionis. Patet ergo, quod si per ly *ecclesiæ*, cui denuntiandum est in aliquo casu, accipienda sit multitudo fidelium, aut concilium universale illam repræsentans, quæ potestatem habeat non audientem corripere & punire, non hoc erit secluso prælato; quia sic communitas illa maneret vacua viribus, sicut corpus sine capite; sed necessario intelligendus, & præintelligendus venit prælatus. Ecce in quo ipsa ecclesia potestatem accepit ligandi atque solvendi, & per quæ ecclesiam non audiens excommunicationis gladio feriendus est. Et ideo Christus postquam dixit: si ecclesiam non audierit, inquit prælatis, quorum auctoritate judicium fit in ecclesia: *Amen dico vobis quod quæcumque ligaveritis &c.* non enim hoc dixit ibi multitudini fidelium, sed apostolis, sive prælatis; est ergo ibi secundum literalem sensum fundata potestas prælatorum contentiosæ jurisdictionis, & non alia. Unde Nicolaus de Lyra sequendo glo. superius tactam, inquit, quod talia possint prælati efficere, idest excommunicare. Sequitur: *quæcumque ligaveritis &c.* ubi nota quod auctoritas ista non datur prælatis ratione personarum tantum, sed ratione totius communitatis, nec moritur cum personis, sed permanet in successoribus; dicitur in istis prælatis ecclesia suscepisse potestatem istam, ut Augustinus videtur super Johannem dicere. Tertio dico quod dato, quod potestas illa intelligeretur de potestate data ecclesiæ universali juxta intelligentiam arguentis, nihil arguitur contra conclusionem, quoniam per illam auctoritatem non concederetur nisi potestas corrigendi fratrem si peccaverit; & ita dato quod papa, si peccaret & abuteretur potestate, abusus ejus corrigendus veniret per universalem ecclesiam; non tamen diceretur ei concessa auctoritas dissipandi & irritandi beneficia per papam, aut quod papa non possit bene uti potestate, sibi a Deo immediate collata; papa enim disponendo de ecclesiis, & de beneficiis immediate non peccat, non errat, non transgreditur aliquam legem prohibentem sibi provisionem hujusmodi; quoniam non divina; lex enim divina non prohibet, immo divino jure sibi competit universalis ecclesiæ supremo domino & constructore sibi curam totius populi pastoralem committente & dicente: *pasce oves meas* Jo ult. Item, non prohibet jus commune, quoniam in eo semper intelligitur exclusa summi pontificis auctoritas. Non facit etiam alicui injuriam utendo jure suo, & præceptum altissimi exequendo. Et ita patet quod ratio prima nullo modo militat, sed fundari videtur vel in propria opinione, vel solum in cortice literæ, abjecta sanctorum doctorum expositione.

Ad secundam rationem respondeo negando minorem; & ad probationem cum dicitur de professione, & juramento papæ &c. dico quod papa nullo modo est dicendus juramenti transgressor providendo ecclesiis de pastoribus aut beneficia conferendo, quoniam in nulla parte decretorum illius sanctæ synodi habetur quod papa non det, si dare voluerit, aut provideat ecclesiis si bene visum sibi fuerit; unde dicitur extrav. de elec. c. *significasti*, quod in conciliis non reperitur statutum quod legem Romanæ ecclesiæ præfixerit; cum omnia concilia per Romanæ ecclesiæ auctoritatem & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Romana patenter accipiatur auctoritas. Cum ergo statutum est, confirmationes, & provisiones fiendas esse per metropolitanos, semper tamen intelligendum quod id sanxerunt sacra concilia generalia, salvo in omnibus jure Romanæ ecclesiæ. Unde sicut dicitur 25. q. 1. c. *Deo permittente*, in nonnullis caussis conciliorum cum aliquid observandum cernitur, statim subinfertur: nisi auctoritas Romanæ ecclesiæ aliter fieri imperaverit, vel salvo in omnibus jure Romanæ ecclesiæ, vel salva tamen in omnibus apostolica auctoritate; & ideo patet, quod ex ignorantia provenit decretorum dicere papam contra professionem agere providendo immediate ecclesiis sibi commissis de pastoribus. Intelligenda ergo sunt illa decreta de aliis prælatis attentantibus se per alios confirmari, quam per metropolitanum suum, non per sedem apostolicam, quæ semper intelligitur excepta, sicut in antiquis conciliis legimus fuisse acceptatum per alios; unde papa Hilarius in synodo antiqua Romæ celebrata refert in quibusdam locis talia perversitatum semina suborta, ut nonnulli episcopatum, qui nonnisi meritis præcedentibus datur, non divinum munus, sed hæreditarium putant esse compendium, & credunt, sicut res caducas atque mortales, ita sacerdotium; ita ut legaturis, aut testamentario jure posset dimitti. Nam plerique sacerdotes in mortis confinio constituti in locum suum feruntur alios designatis nominibus subrogasse. Hæc ibi, & plura alia de ista materia.

Ad tertiam rationem cum dicitur, quod pervertitur ordo divinæ providentiæ; respondeo negando minorem illius rationis; & ad probationem dico duo. Primo dico, quod aliud est immediate exequi regimen ecclesiarum, & aliud est providere de rectoribus ecclesiarum; sicut aliud est institutio caussarum duarum, & aliud est producere immediate effectus singularum rerum. Dico ergo quod primum pertinet ad præsidentem & provisorem universitatis, ut coadjutores sibi assumat, constituendo pastores singulis ecclesiis, sicut Dei est creare duas caussas; regimen vero ecclesiarum debet exequi mediantibus constitutis per eum pastoribus; & ita facit papa, qui mediantibus episcopis per eum creatis, & aliis inferioribus prælatis pascere dicitur universum gregem Dominicum, & ita ordo divinæ providentiæ servatur. Secundo dico, quod etiam in regimine ecclesiarum, caussis rationabilibus concurrentibus, papa potest multa agere per se ipsum, vel aliis committere agenda quam constitutis pastoribus; sicut enim Deus rebus certum ordinem indidit, ut tamen sibi re-

reservaret quod ipse aliquando ex causa esset facturus, dicente Augustino contra Faustum, quod aliquando Deus contra cursum naturæ solitum facit; ita a Spiritu Sancto ordo regiminis in ecclesia institutus creditur, ut ipse qui Christi vices tanquam ejus vicarius gerit, possit ex causa sibi rationabili visa quandoque pro parte aliter disponere; posset enim papa sine perturbatione ordinis ecclesiastici per dioeceses, per quas eum transire contingeret, prædicare, confessiones audire, sacramenta dispensare, vel alia, de quibus videtur committere. Et ita non militat ratio illa assumpta ex ordine divinæ providentiæ.

Ad quartam rationem de regula inobliquabili danda necessario, dico duo. Primum est quod illa ratio non videtur concludere, quod detur aliqua lex animata impeccabilis, & indeviabilis simpliciter in omnibus præter Deum, qui est sapientia ipsa, per quam tam reges spirituales, quam temporales regnant, & legum conditores justa decernunt, ut dicitur Proverb. 8. sed bene concludere quod sit aliqua regula indeviabilis necessaria, sicut & in communi scientia aliqua principia inobliquabilia danda sunt, & ipsa est lex divina, sive fides christiana, quæ emanat ab ipso legislatore & monarcha Christo Jesu, secundum quam gubernanda est ecclesia. Quoniam sicut potestas papæ derivatur a potestate divina; ita ratio, sive regula gubernationis in papa ad ecclesiam gubernandam debet sumi ex ratione gubernationis supremi gubernantis; de qua dicitur XXV. q. 1. c. *prima salus est rectæ fidei regulam custodire, & statutis patrum nullatenus obviare*. Secundo dico, quod posito, quod ratio currat de regula, sive de lege animata inobliquabili, & indeviabili in materia fidei, & necessariis ad salutem populi christiani; dico quod regula, sive lex non potest dici regulariter esse concilia generalia, cum plura talia exorbitasse a fide historiæ commemorent juxta glo. in c. *ipsi sunt canones*, 9. q. 3. Sed illa lex & regula est apostolica sedes, quæ numquam exorbitasse a fide catholica legitur; habet enim sedes illa a Christo privilegium non errandi in fide juxta illud Luc. 22. *ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua*; quod sancti doctores de firmitate, & inobliquitate fidei apostolicæ exponunt; unde hac ratione mater fidei, & magistra dicitur ecclesia Romana, ut in c. *omnis*, dis. 21. Propter quod Calistus papa scribens aliquando episcopis, & habetur in c. *non decet*, di. 12. *Non enim decet membra a capite discedere; sed, juxta scripturæ testimonia omnia membra caput sequantur; nulli enim dubium est, quod apostolica ecclesia mater est omnium ecclesiarum, a cujus regulis nullatenus convenit deviare*. Quare Hieronymus ad Damasum papam scribens propter hanc summam auctoritatem illius sedis & in diffinienda fide inobliquitatem, ut habetur 34. q. 1. c. *hæc est fides, papa beatissime, quam in catholica ecclesia didicimus, quamque semper censuimus, in qua, si minus perite, aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te qui Petri fidem & sedem tenes. Si autem hæc nostra confessio apostolatus tui judicio comprobatur, quicumque me culpare voluerit, se imperitum vel malevolum, vel etiam non catholicum, vel hæreticum comparabit*. Hæc ille. Alius autem respectus de papa, juxta sanctorum patrum prudentiam habendus est, quam quod sit quid particularis homo ejusdem speciei cum cæteris hominibus. Plane consideranda est etiam divina providentia, quæ ita illi sedi assistere credenda est, ut nullo modo ab ea in his, quæ fidei sunt, permittat exorbitantia emanare judicia. Unde Hieronymus loco proxime allegato ita prosequitur: *Sancta Romana ecclesia, quæ semper immaculata permansit, Domino providente, & beato Petro opem ferente, in futuro manebit sine ulla hæreticorum consultatione, atque firma & immobilis omni tempore persistet*. Hæc ille. Tertio dici potest; dato quod illa regula inobliquabilis in fide sit concilium universale, hoc de plenario concilio, in quo apostolicæ sedis auctoritas præsidet, intelligendum est; non de congregatione alia, cui apostolica sedes in diffiniendo raro assisteret; sed potius magis repugnaret: quare nihil ex illa ratione arguitur ad propositum, quia nullum tale concilium legem ponere posset papæ, quæ aut ejus potestatem diminueret, aut volenti benefacere præstaret in provisionibus fiendis impedimentum; attento, quod sibi, & non alteri cura pasturæ totius gregis Dominici sit commissa.

Ad quintam rationem de tollenda occasione, dico ad majorem & ad minorem: Ad majorem vero dico, quod duplex est occasio mali; quædam directa quæ directe ordinatur in malum; alia indirecta, quæ scilicet de se respicit bonum, licet per accidens tendat in malum. Prima enim est omnimode tollenda, & eradicanda, quantumcumque pace reipublicæ fieri potest; secunda vero non regulariter, cum ea quæ sunt per accidens relinquantur ab arte. Tum primo quia, si quælibet occasio malorum esset tollenda, cum scientia, teste apostolo, inflet, 1. Corinth. 8. & ex scientificis multi efficiantur hæretici, & superbi inflati; si autem hujusmodi occasionis causa tollerentur universitates & studia, non prudenter ageretur. Si denique omnis occasio abusuum in ecclesia esset auferenda, cum nostris demeritis innumeri sint in ecclesia prælati, archiepiscopi, episcopi, abbates abutentes sua potestate; apud quem remaneret ista potestas? assignetur ille, & laudabimus eum. Præterea si omnis occasio abusuum auferenda esset, dicentibus Bohemis, quod omnium ambitionum, simoniarum, multorumque malorum occasio sit temporalitas ipsa ecclesiæ data, & ideo esset a clericis auferenda; non restat nobis responsio. Apud omnes enim manifestum est, quod si Bohemorum argumenta in materia temporalitatis non militarunt, multominus militant argumenta aliorum in materia nostra, qui sub specie pietatis, scilicet reformationis ecclesiæ primatum Sedis apostolicæ, universalis ecclesiæ quodammodo fundamentum destruere & deprimere moliuntur. Sed nunc dico ad minorem, quod loquendo de occasione directa & per se, falsa est; absit enim, ut dica-

ANNO CHRISTI 1433.

camus quod usus beneficio divinitatis munere ecclesiæ dato sit per se occasio malorum, licet per accidens possit bene contingere, de quo non est ad propositum. Et cum dicitur, quod experientia & clamores hoc ostendunt; dico, quod hoc est falsum, nulla enim experientia monstravit quod esset per se & directe occasio. Corrigantur ergo abusus per eum, ad quem spectat, & maneat intacta liberaque ipsa potestas ad bene agendum.

Ad sextam tamen de fine dico hic primo, quod hypothesis illa est falsa, et contra omnem rationem loquendo de fine, qui est ratio, et mensura omnium eorum quæ sunt ad finem. Pro quo notandum, quod finis alicujus rei dupliciter dicitur; uno modo illud, quo tendit illa res ex ordine sibi dato, aut naturali, aut supernaturali, sive id quod est intentum ab agente. Alio modo dicitur finis id, ad cujus utilitatem est ordinatum opus agentis; cujus exemplum potest poni in arte medicinæ; uno modo dicitur finis eius sanitas; alio modo infirmus, sive corpus humanum. Item finis politiæ videtur esse pax et tranquillitas ordinis, cum hoc videatur bonum ipsius, ad quod universum regimen ejus respicere videtur; ipsa vero communitas dicitur finis regiminis sive potestatis reipublicæ; sic ad ejus utilitatem ordinatum est opus præsidentis, et agentis. Ita finis potestatis papalis non est ipsa ecclesia universalis, sicut id ad quod est ordinata; sed id ad quod per se regimen, aut usum ejus ipsa ecclesia recta, et gubernata perducitur, quod est ipsa beatitudo coelestis; quod manifeste patet ex ipsa diffinitione potestatis ecclesiæ, quam quidam adversæ opinionis magister in suo tractatu ponit, videlicet quod potestas ecclesiastica est, quæ a Christo supernaturaliter et spiritualiter collata est apostolis suis, discipulis, et eorum successoribus legitimis usque in finem sæculi ad ædificationem ecclesiæ militantis, secundum leges evangelicas pro consecutione felicitatis æternæ. Et in diffinitione potestatis jurisdictionis in foro exteriori dicitur: est potestas coercitiva, quæ valet exerceri in alterum etiam invitum, ad dirigendum, et invitos subditos in finem beatitudinis æternæ velut in finem proximum, et principaliter intentum. Ecce manifeste quod ecclesia, quæ est multitudo ipsa dirigenda in finem beatitudinis æternæ, non est finis ipsius potestatis ecclesiasticæ primo modo; secundo modo vero sic. Sed cum a fine secundo, capto scilicet ab eo, ad cujus utilitatem ordinatur opus agentis, non capiatur *regiminis*, nec lex ordinationis eorum quæ sunt ad finem; sic nec medicus regulas capit medicinæ a curandis, nec dux bellandi ab exercitu, nec princeps a populo leges ad regendum; sed e contra. Licet quandoque bene mensura, sive proportio legis, aut regulæ quia corpori debili non ita fortis applicatur medicina, sicut forti et robusto; actus autem activorum sunt in patiente bene disposito in secundo de anima. Secundo, quia teste Aristotele oportet leges aptari politiæ, unde moderatio legum accipitur ex qualitate regendæ politiæ, sed non dictamen, aut ratio legis; sed illa capit politia ex principe, ubi est monarchia: clarissime patet rationem illam, ex adverso reputatam Achillem, omnino viribus vacuam esse. Et ad probationem illius hypotesis per apostolum dico, quod per illam non probatur aliquid, nisi quod est finis modo assignato, ædificatio omnis ecclesiæ in virtutibus et hujusmodi non est ipsa ecclesia, leges enim hujusmodi ædificationis non videntur sumendæ ex ædificanda ecclesia, sed ex ædificatore Christo; sicut est principium ecclesiæ, ita est finis, ad cujus amplexum est perducenda ipsa ecclesia, cujus vices gerit in terris ipse summus pontifex; et ideo notanter in diffinitione potestatis ecclesiasticæ ponitur; ad ædificationem ecclesiæ secundum leges evangelicas. Et ita patet solutio rationis.

Ad septimam rationem, in qua ex similitudine rationis, et voluntatis proceditur, dico primo, quod hipothesis est falsa, quoniam, ut dicit Chrysostomus in quadam epistola, sicut intellectus est summus pontifex, et rex in homine; sic papa in ecclesia. Et est sapienter dictum, quoniam doctor et magister orbis dicitur secundum quod idem Chrysostomus dicit epistola super Jo. quod Johannes Jacobum localiter in uno loco prælatum determinatum, sed Petrum totius orbis decretavit magistrum & doctorem. Hæc ille. Qua ratione dicitur 25. q. 1. c. *ideo sacrosancta Romana ecclesia habet jus condendi canones, utpote quæ est caput & cardo omnium ecclesiarum, a cujus regula neminem dissentire licet*. Cæterum dico secundo, quod hæc similitudo est falsa secundum opinionem arguentium, quoniam si ecclesia habetur ut finis, ratio vero dispositionis eorum quæ sunt ad finem magis congrua videretur similitudo contrario modo assignata. Tertio dico quod concessa hypothesi posita, quod in regno ecclesiæ papa habet similitudinem voluntatis, & concilium generale rationis, sive intellectus, nihil arguitur contra propositum; sed confirmat hæc ratio conclusionem meam, quod sic probatur. Nempe licet consiliare, & judicare de inventis sit ipsius rationis secundum se; tamen imperare, sive præcipere illa fieri modo imperativo non est rationis secundum se; sed ex virtute voluntatis sibi competit. Pro quo notandum, quod, ut dicit S. Thomas in 1. 2. q. 17. ubi quærit, utrum rationis sit imperare, quod intimare, & denunciare aliquid ad agendum potest esse dupliciter; vel absolute per modum judicativum, dicendo: hoc est faciendum; vel monendo ad hoc per modum imperativum, cum dicitur alicui: fac hoc. Cum autem voluntas sit primum movens in regno animæ & secundum non moveat nisi virtute primi, sequitur, quod hoc ipsum quod ratio movet imperando sit ex virtute voluntatis. Unde relinquitur, quod imperare sit actus rationis præsupposito actu voluntatis, in cujus virtute ratio movet per imperium exercitium actus. Hæc ille. Ex quibus clare habetur, id quod universa ecclesia sonare videtur, quod concilium quantumcumque leges denuntiet utiles reipublicæ, nisi auctoritas papæ interveniat, unde concilia suscipiunt robur, & firmitatem, non poterit imperativo modo ali-

aliquem movere ad implendum, quia motio intellectus sive rationis attenditur quantum ad specificationem actus; motio vero voluntatis. Præterea cum dicat Aristoteles 1. polit. quod ratio imperet appetitui principum politico, quo scilicet aliquis præesset liberis, qui habent jus in aliquo contradicendi, dicente Augustino, quod interdum præcedit intellectus, & sequitur tardus, aut nullus effectus. Si illa similitudo currat, ut concilium locum habeat rationis, aut intellectus, papa vero voluntatis, aut effectus, sequitur quod concilium nullo modo poterit cogere papam ad legem ejus implendam, ejus actus irritandum. Et ita licet lex conciliorum respectu papæ habere dicatur regulativam rationem, non tamen habebit vim coactivam. Si vero dicatur: ad minus ex similitudine illa colligi potest, quod sicut si voluntas non sequitur legem rationis rectæ errare convincitur; ita papa si leges justas, & sancta decreta universalium conciliorum plena observatione non fuerit amplexus: dico quod concederem; sed videndum esset quæ leges sint justæ, & quæ sancta decreta, quoniam multi dicunt malum bonum, & injustum æquissimum & tenebras lucem. Decretum autem quod papa non provideret de pastoribus in ecclesia sibi a Deo commissa, & quod solum ordinariis dispositio ecclesiarum & collatio beneficiorum committatur, dimisso papa velut trunco demembrato in sede, non sanctum esset dicendum, sed nefandum, scilicet sacrilegum, ut rationes adductæ primo clare demonstrant.

Ad octavam rationem de superioritate, dico ad majorem, quod major esset vera, quando aliquid est ita superius altero, ut tota potestas inferioris dependeat, & emanet a superiore; quod non est in proposito; dato etiam quod concilium universale esset aliquo modo superius papa. Non enim summus pontifex capit auctoritatem a conciliis, sed ab ipso Domino Deo, cujus vicarius est in terris. Supersedeo autem nunc de veritate minoris propositionis assumptæ dicere, propterea quia ea quæ dicta sunt, sufficiunt ad ostendendum articulum factum non probare propositum.

Ad nonam de rectitudine legis, dico ad minorem, quod illa est falsa, quoniam lex quæ quandoque est justa, alio tempore servata esset injusta & nociva. Pro quo advertendum, quod rectum in rebus corporalibus dicitur absolute; & ideo rectum in eis quantum est de se manet semper rectum; sed rectitudo legis accipitur non absolute, sed in ordine ad utilitatem communem, cui non semper proportionatur una & eadem res; & ideo talis rectitudo mutatur. Unde dicit Augustinus in lib. de libero arbitrio, quod lex temporalis, quamvis justa sit, commutari tamen per tempora juste potest. Secundo dico, quod non esset dicenda lex æqua, aut justa, in qua sedis apostolicæ detraheretur potestati aut dignitati, aut honori. Nec insuper videretur lex recta data a concilio circa regimen ecclesiæ, in qua varia et inopinata possint contingere, nisi semper sedis apostolicæ potestas intelligeretur excepta, sicut in sacrorum universalium conciliorum decretis per sanctissimos zelatores factum legimus.

Ad decimam de privilegio ec. dico quod duplex ad præsens distinguitur privilegium; unum, quod dicitur a juristis reale, & illud est quod datum est ecclesiæ, dignitati, civitati, aut alicui loco; & hoc dicitur perpetuum & rei adhæret, & sic semper durat nisi forte res destruatur. Aliud est personale, quod alicui, vel certis personis personaliter conceditur. Quo habito dicitur, quod privilegium dispositionis ecclesiarum, & alia hujusmodi non est privilegium personale personæ Eugenii aut alterius; sed est ipsius sedis apostolicæ; quod privilegium Christi donantis dispositione officious adhæret inseparabiliter ipsius sedis. Sic enim instituta est ecclesia ab eo, & potestatis munere dotata, ut esset usque in finem sæculi duratura. Qua in re cum sit contra omnem æquitatem, ut propter delictum prælati ecclesia perdere debeat privilegia sua, & præsertim illa quæ est caput, & mater, & regula cæterarum; non videtur justum & æquum, imo etiam nec possibile de jure, ut propter abusus quorumque summorum pontificum sedes apostolica suis privilegiis sit spolianda; præsertim cum illa non a quocumque mortali, immo nec ab ipsa universali ecclesia, sed a Christo Jesu immediate illa suscepit.

Ad undecimam rationem negatur minor, in qua dicitur papam providere immediate de ecclesiarum pastoribus esse injustum. Et cum probatur quia est contra jus commune, dicitur hoc esse falsum, cum in nullo tali mandetur, quod sedes apostolica non valeat providere; imo in omnibus decretis ejus semper sedes apostolica intelligitur excepta, ut supra dictum est. Et per idem respondetur ad sequentem probationem, cum dicitur, detrahere privilegia ecclesiarum sit injustum; dico quod nullius ecclesiæ tollit privilegia, aut prælati papa disponendo de pastoribus ecclesiarum; quia nulli prælato ipsius ecclesiæ est particulariter concessum, ita lege privata disponere de ecclesia quæcumque, aut collatione beneficiorum, quod papa non posset illud, quia omnia privilegia hujusmodi ecclesiarum particularium emanant ab ipso universali universalis ecclesiæ pastore, sive principe, summo pontifice, qui etiam si vellet, non posset taliter privilegia concedere, quod sedes apostolica aliter disponere non valeret.

Ad duodecimam, ubi dicitur quod papa disponendo de ecclesiis videatur dissipare ordinem hyerarchycum; respondetur negando minorem, quoniam illa est falsissima, imo a cunctis piis auribus declinanda; tum quia totius ecclesiæ pastura sit commissa summo pontifici, ut dicit Gregorius super illud Jo. 21. *ascendit Simon Petrus &c. Petro autem sancta ecclesia est commissa; & ipsi spiritualiter dicitur: pasce oves meas.* Et ipsius est immediate pascere, vel de pastoribus providere; mirum autem esset quod papa faciendo quod sibi ex officio competit etiam præcepto Salvatoris, ordinem hierarchychum confunderet. Secundo idem apparet, quoniam si papam immediate confirmare episcopos, & sacerdotes consecrare, & hujusmodi disponere est or-

ordinem hierarchiæ confundere, tunc Christianos, apostolos ipsos immediate consecrando in episcopos, & non mediante Petro ordinem hierarchicum pervertisset, quod erroneum est dicere. Si dicatur, quod non est simile, quia cum Christus sit Dominus, est super omnem ordinem & dominus legis; papa autem non: hoc nihil est, tunc quia papa licet non sit dominus simpliciter, est locum habens domini in ecclesiastica hierarchia. Tertio, quia ipsa ordinatio, quod confirmationes episcoporum fierent per metropolitanos, non est ex lege divina, sed ex lege humana super quam est papa, in qua semper est excepta potestas papæ. Unde Bernardus ponit aliqua monasteria a fundatione sua ad apostolicam pertinere auctoritatem. Tertio, practica beati Petri ostendit illam propositionem esse erroneam, quoniam, ut supra in primis rationibus deductum est, pluries episcopos per se ipsum constituit & ordinavit, quem in hoc confudisse ordinem hierarchicum ecclesiæ militantis dicere, esset sacrilegium. Demum quarto, tunc ecclesia Romana sic se intromittens de provisione ecclesiarum, tanto tempore fuit in peccato mortali; immo in gravissimo errore, credendo illud sibi jure divino competere, per quod ordo hierarchicus ecclesiæ militantis confusus redditur. Quod vero credat hoc sibi competere, patet ex concilio allegato; & ita a magno tempore fuisse in errore, quod nefas est credere de ea, de qua dicit Hieronymus, ut superius fuit allegatum, & ponitur 24. q. 1. c. *hæc est fides*. *Sancta Romana ecclesia, quæ semper immaculata permansit, Domino providente, & beato apostolo Petro opem ferente in futurum manebit sine ulla hæreticorum insultatione, atque firma, & inviolabilis omni tempore persistet*. Et ejusdem sententiæ est beatus Cyrillus in libro thesaur. Ut ergo clarius videatur, quod ista ratio procedit ex ignorantia naturæ & conditionis hierarchici principatus, est notandum, quod in hierarchia est duo considerare; primo ordinum institutionem & distinctionem; secundum est executionem officiorum; primum autem horum est, ipsius hierarchiæ immediate, & non aliorum; sicut enim Deus immediate creavit Angelos, ita eos per hierarchias, & ordines distribuit. Secunda vero expletur quodam ordine juxta beati Dionysii doctrinam, ut infima per media reducantur ad suprema; sic in proposito in hierarchia ecclesiastica pariformiter duo consideranda sunt; scilicet institutio dignitatum, & dispositio ecclesiarum, & distinctio earum; & hoc ad hierarchiam hierarchiæ pertinet, videlicet ad papam, sicut angelorum creatio, & ordinum institutio & divisio eorum a Deo immediate fuit. Unde Anacletus c. *in novo*, dis. 22: *In novo testamento post Christum a Petro sacerdotalis incepit ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Domino, tu es Petrus, & super hanc &c.* Secundum vero quod est considerandum, est in ordinibus constitutis & ecclesiis provisio de pastoribus, executio officiorum, sive actuum hierarchicorum qui maxime consistunt in ipsa dispensatione sacramentorum, & doctrina veritatis, & in horum dispensatione currit lex illa hierarchica, licet non ita immobiliter, sicut in cælesti; licet enim, ut dicebatur arguendo, ecclesiastica hierarchia imitatur cœlestem, a qua est exemplata, verumtamen ut dicit S. Thomas in tractatu contra repugnantes religionem, non in omnibus; in cœlesti enim hierarchia distinctio donorum gratuitorum, secundum quæ ordines distinguuntur, sequitur distinctionem naturæ; non autem in hominibus: & ideo in angelis est major immutabilitas, quam in hierarchia ecclesiast.

Ad decimam tertiam rationem de depositione, aut suspensione papæ, respondeo negando antecedens; & cum dicitur quod antecedens est notum & practicatum in ecclesia, dicitur hoc esse falsum, nunquam enim jure factum legitur, ut Romanus pontifex propter solum abusum potestatis suæ hujusmodi provisionibus suspensus esset aut depositus. Secundo dico, quod dato quod in quibusdam casibus generalia concilia possint vel deponere papam, vel eum suspendere ab officio papalis administrationis, & quod in talibus possunt decreta irritantia ponere contra abusus ejus notabiles, & scandalizantes universalem ecclesiam; non propter hoc sequitur, quod simpliciter & indistincte possit poni decretum irritans supra sedem apostolicam in his, quæ sibi competunt ex plenitudine potestatis, cujusmodi sunt illa, de quibus sermo præsens est; & ideo ratio in nullo militare videtur.

Ad decimam quartam rationem de privilegiis &c. dico dupliciter; uno modo negando minorem: & ad probationem per decreta posita supra patet solutio per jam dicta, quoniam in omnibus privilegiis datis per summos pontifices, & etiam concilia ecclesiis ac prælatis inferioribus semper intelligitur: salvo tamen in omnibus jure sanctæ Romanæ ecclesiæ, vel salva in omnibus apostolica auctoritate, ut supra dictum est. Unde etiam Gelasius papa, 25. q. 1. c. *Ita nos*, dicit *Non ergo privilegia ecclesiarum sic inviolata permanere censentur, ut quibusdam de causis intervenientibus apostolica auctoritate eis derogari non possit*; sequitur: *serventur ergo privilegia ecclesiarum cunctis inconcussa temporibus, ne videlicet præter ejus auctoritatem, a quo data sunt, contra ea liceat alicui evenire*. Item secundo, dico ad majorem, quod secundum glos. decreti intelligendum est decretum illud de privilegiis, quæ sunt de generali ecclesiæ statuto, vel quæ sunt de articulis fidei, vel dici non possunt, idest non debent.

Ad decimam quintam rationem de consensu requisito, etiam negatur minor; quoniam consensus exprimitur etiam per acceptationem, & admissionem dispositionis, sive provisionis factæ per summum pontificem, sicut de curatis, qui suarum sponsi sunt ecclesiarum parochialium, patet manifeste.

Ad decimam sextam, cum dicitur quod facta sunt similia decreta irritantia &c. dico primo, quod non sufficit allegare similia decreta irritantia de facto emanasse; sed requiritur, ut argumentum hebetet, ostendere talia de jure processisse, cum nos de possibilitate juris non de facto lo-

loquamur. Secundo dico, quod dato quod in aliquibus casibus, puta cum papa esset fautor hæresis, aut schismatis, aut publicus sive manifestus dilapidator, & alienator bonorum ecclesiæ possit per concilium universale poni decretum irritans; non tamen sequitur propterea, quod simpliciter, & indistincte posset decretum irritans ponere apostolicæ sedi circa provisiones ecclesiarum propter defectus, aut abusus quandoque commissos per summos pontifices; quoniam licet, sicut dictum est super eadem materia, aliqua de causa speciali concederetur quod possit poni decretum irritans contra papam; ut puta si sit fautor hæresis, aut scismatis; non tamen sequitur, quod simpliciter & indistincte posset poni. Pro quo notandum est, B primo, quod bonitas & malitia in actibus moralibus principaliter capienda est ex fine; unde Aristoteles 3. Met. dicit, quod ratio boni ex fine sumitur, & Boetius, eidem alludens sententiæ, dicit in topicis: *cujus finis bonus, ipsum quoque bonum est; & cujus finis malus, ipsum quoque malum est*. Secundo, notandum, quod, ut dicit S. Thomas 2. 2. q. 154. art. 4. actus unius virtutis, vel vitii ordinatus ad finem alterius sumit speciem illius; sic furtum propter quod committitur adulterium transit in speciem adulterii; & luxuria secundum quod violat aliquid ad Dei cultum pertinens, ad speciem sacrilegii. Quo notato dico, quod quia in C casibus positis papa tribuendo beneficia, & dignitates credendus est hoc facere in favorem hæresis, aut manutenentia schismatis, ut saltem sic reformationem ecclesiæ impediret; & ita per consequens ordinaret illa in malum finem. Et quia quod malo fine agitur malum est; ideo concesso, quod decreta illa tam Constantiensis concilii contra Johannem, & contra Benedictum sunt rationabiliter, & sancte posita in casibus præfatis, non sequitur quod generaliter concilia contra sedem apostolicam indeterminate, non concurrentibus hujusmodi casibus, quod sit possibile poni decretum irritans in materia provisionis ecclesiarum, aut in alia D quacumque sibi ex plenitudine potestatis competentis.

Ad decimam septimam. Cum dicitur de irritatione sacrarum ordinationum, &c. dico negando antecedens; & ad probationem cum dicitur de Nicæno concilio, dicitur quod illud decretum intelligitur de irritatione ordinationis sive consecrationis, quantum ad executionem ejusdem debitam; non autem quantum ad ipsum ordinem, sive ipsam consecrationem, quam vere suscipit.

Ad decimam octavam, cum dicitur quod aliqui pontifices decretantes decretaverunt multa irritando contra attentata, dicendumque, etsi ita, ut supponitur, fuerit, pro E quo non vidi textum; verumtamen consequentia non valet, quia talia decreta fiebant assensu papæ, qui poterat juri suo renunciare, & ligare manus suas, sed non successorum; & ita non est ad propositum, quoniam hic attentatur simpliciter, & indistincte contra sedem apostolicam poni decretum irritans, cui ipsa sedes non consentit, sed contradicit; in qua ipse Deus hanc potestatem usque ad finem sæculi duraturam, A esse voluit.

Ad decimam nonam de immutabilitate legum, dico primo, quod cum certitudinis firmitas varietur secundum variationem rerum, ut dicitur primo de anima, & 1. ethicor. & omnis mensura dicatur relative ad mensuratum; non oportet, quod omnis mensura æque sit certitudinis, & ita nec omnino infallibilis nec certa, sed quantum est possibile in suo genere; unde cum illa quæ regulanda sunt lege humana sint corrigenda singularia, multipliciter variabilia, non possunt leges humanæ habere illam firmitatem, sive immortalitatem, quam habent conclusiones demonstrativæ in aliis scientiis; immo propter hujusmodi rerum varietatem, quibus oportet mensuram ipsam coaptari, & cum ipsis variari, ad salutem reipublicæ necessarium est leges esse variabiles, ut dictum est. Et ita ad auctoritates allatas pro probatione majoris illius dicitur, quod conveniens est, quod quæ juste, & sancte ordinata sunt, ubi tamen nulla occurrit urgens necessitas, vel evidens utilitas, nulla refragatione debent immutari. Aliter enim, ut dicit Bernardus non videretur fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio. Dico secundo ad minorem, negando illam; enim facere decretum in materia præsenti irritans, & in alia simili esset pessimum, ut supra est declaratum apertissime; cumque non sint fienda mala, ut eveniant bona, ut dicit apostolus, propter abusus non est privanda sedes apostolica bonis usibus; vellem enim eos considerare, qui ad decretum statuendum irritans consilium dant, illud Aristotelis 3. Ethicor. quod non est bonus consiliarius, qui bonum finem inconvenienti nititur consequi medio; nec isti debent ampliorem petere firmitatem suarum legum, quam ipsæ leges sint capaces. Clarum enim quod lex & decreta conciliorum aliter respiciunt summum ecclesiæ pontificem, & aliter alios inferiores. Secundo, falsum est quod assumitur, quod non possit aliunde sumi firmitas decretorum concilii, quam per decretum irritans; imo dico quod per hoc magis redderetur lex nulla, quam firma, quia exiret terminos juris. Et ita, tertio ad consequentiam respondendo, dico, quod illa consequentia nulla est; nec probatio, ut patet ex supradictis.

Ad vicesimam rationem de reformatione, negatur antecedens, & ad probationem dico, quod nullo tempore provisio ecclesiarum, & confirmatio, & alia hujusmodi pertinebant ordinariis; siquidem etiam principaliter pertinebant summo pontifici qui executioni illa demandaret, quando utile, & necessarium atque expediens visum sibi fuisset, ut supra dictum est.

Ad vigesimam primam de amputatione membri ratione sanitatis totius corporis, dico breviter; ad hoc id non esse verum, quando illud membrum est caput totius corporis, quia capite languescente, facilius membra corporis inficiuntur. Caput autem universalis ecclesiæ est ipse, unde dist. 12. c. 1. *non decet a capite membra discedere*; sed juxta scripturæ testimonia omnia membra caput sequuntur. Nulli vero dubium est, quod apo-

apoſtolica eccleſia mater eſt omnium eccleſiarum, & ideo matris noſtræ, quæ eccleſia eſt, caput exiſtit Romana eccleſia, diſ. 22. c. *ſacroſancta apoſtolica ſedes, caput & cardo eſt omnium eccleſiarum, quæ ratio capitis compe-tit ei ratique plenitudinis poteſtatis præſidentis in ea*, ſcilicet ſummi pontificis: & ita patet quod ratio non procedit.

Ad vigeſimam ſecundam dico primo, quod ſi argumentum militaret, æque, ut videtur, militaret contra ordinarios, ſicut contra papam; quia textus dicit, quod duodecim apoſtoli dixerunt, inter quos erat Petrus, cui ſuccedit ſummus pontifex, & alii apoſtoli, quibus ſuccedunt epiſcopi. Et ita æque contra ordinarios eſſent irritantia decreta ponenda, quod non intromitterent ſe de proviſione temporalium beneficiorum; cum præſertim dicat ibidem gloſ. ordinaria: *oſtendunt apoſtoli epiſcopos & doctores eccleſiæ non debere temporalibus rebus implicari*. Præterea ſi eo quod providere de beneficiis eccleſiaſticis, ut aſſumitur, ſit ſe intromittere de pulvere terræ, & feces manibus tractare, a papa ſint iſta auferenda, ut manibus ſacratioribus valeat convenientibus ſtudiis intendere doctrinæ, & prædicationi; mirum eſt quod iſtæ feces tanto affectu ſint concupitæ, & ſuper diſpenſatione earum tanta diſcordiarum in præſenti concilio flamma concreſcat. Secundo, cur tam ad purificandum ordinariorum manus hæc ratio concurrat? Dicendum ergo eſt ad rationem ipſam, quod minor eſt falſa; & ad probationem dico, quod auctoritas non eſt ad propoſitum, tum quia aliud eſt miniſtrare menſis, & proviſionibus emendis pro refectione alicujus multitudinis intendere, & aliud eſt providere eccleſiis de paſtoribus & hujuſmodi facere. Unde beatus Petrus licet primum relinqueret; non tamen ſecundum, ut ſupra patuit.

Ad vigeſimam tertiam dico, quod minor eſt falsa; & ad probationem cum adducuntur multa dicta decretorum, primo, ad omnia dico, ſicut ſupra quod in nullo illorum decretorum cavetur quod papa det beneficia, aut provideat de eccleſiæ paſtoribus, quia ſic eſt proviſionis commiſſio, ſcilicet eccleſiarum, & proviſionis bonorum facta ordinariis, ut ſemper intelligatur: niſi ſedit apoſtolicæ auctoritas, cui ex plenitudine poteſtatis competit, aliter diſpenſaverit, aut fieri imperaverit. Cum dicitur, quod Romanæ ſedis auctoritas non poteſt aliquid addere, vel mutare contra ſtatuta ſanctorum patrum, ut dicit S. Thomas in tractatu contra impugnantes religionem; reſpondetur hoc verum in illis quæ ſanctorum patrum ſtatuta decreverunt de jure divino, ſicut articuli fidei, qui determinati ſunt per concilia; ſed illa quæ ſancti patres decreverunt de jure poſitivo, ſunt relicta ſub diſpoſitione papæ, ut ea poſſit mutare vel diſponere ſecundum opportunitates temporum vel negotiorum. Sancti enim patres in conciliis congregati nihil ſtatuere potuiſſent, niſi auctoritate ſummi pontificis interveniente, ſine quo etiam nec concilium congregari poteſt. Secundo, dicit idem S. Thomas ibidem, quod nec tamen papa quando aliquid aliter facit, quam a ſanctis patribus ſtatutum ſit, contra eorum ſtatuta facit; quia ſervatur eorum intentio ſtatuentium, etiam ſi non ſerventur verba ſtatutorum, quæ non poſſunt in omnibus caſibus & temporibus obſervari, obſervata intentione ſtatuentium, quæ eſt utilitas eccleſiæ, ſicut & in omni jure poſitivo accidit. Derogatur enim prioribus ſtatutis per ſtatuta ſequentia. Iſta reſponſio S. Thom. eſt juxta reſponſionem, quæ datur ad illas ſimiles auctoritates 25. q. 1. c. *ideo permittente Deo*; ubi ſic dicitur: *his itaque reſpondetur: ſacroſancta Romana eccleſia jus & auctoritatem ſacris canonibus impartitur, ſed non eis alligatur; habet enim jus condendi canones, utpote quia caput eſt omnium eccleſiarum, a cujus regula nemini diſſentire licet. Ita ergo canonibus auctoritatem præſtat, ut ſeipſam non ſubiiciat eis; ſed ſicut Chriſtus qui legem dedit ipſam legem carnaliter implevit octavo die circumciſionis; poſtea vero ut ſe Dominum legis oſtenderet, contra legis literam leproſum tangendo ſanavit. Unde dicitur de eo: erat Jeſus docens tanquam poteſtatem habens dominus legis; ſic & ſummæ ſedis pontifices canonibus a ſe, ſive ab aliis ſua auctoritate conditis reverentiam exhibent, & ſe eis humiliando ipſos cuſtodiunt, ut ab aliis obſervandos exhibeant. Nonnunquam vero ſeu jubendo, ſeu diffiniendo, ſeu diſcernendo, ſeu aliter agendo ſe decretorum dominos & conditores eſſe oſtendunt*. Sequitur: *quanquam, ſi decretorum intentionem diligenter advertamus, nequaquam contra ſacrorum canonum auctoritatem aliquid condere inveniuntur; ſacri ſiquidem canones ita aliquid conſtituunt, ut ſuæ interpretationis auctoritatem ſanctæ Romanæ eccleſiæ reſervent; ipſi namque ſoli canones interpretari valent, qui jus condendi eos habent; unde in nonnullis cauſis conciliorum, cum aliquid obſervandum decernitur, ſtatim ſubinſertur: niſi auctoritas Romanæ eccleſiæ aliter fieri imperaverit; vel ſalvo tamen in omnibus jure ſanctæ Romanæ eccleſiæ; vel ſalva tamen in omnibus apoſtolica auctoritate. Quæcumque ergo de decimis, vel de quibuslibet eccleſiaſticis negotiis ſacris canonibus diffiniuntur, ſunt intelligenda neceſſario ſervari, niſi auctoritas Romanæ eccleſiæ aliter fieri mandaverit, vel permiſerit*. Hæc ibi.

Ad ultimam rationem, quidquid ſit de minori; dico quod ex tali depreſſione aut ſuſpenſione, aut irritatione papalis poteſtatis in proviſione eccleſiarum, & collatione beneficiorum non ſequeretur bonum aliquid ipſi univerſali eccleſiæ, ſed damnum inenarrabile, diſſipatio ſcilicet eccleſiaſticæ politiæ; ut ſupra oſtenſum eſt; licet illud petant multi vel quia non patiuntur bene ſubeſſe, vel ſubalternari ſuperiori; vel quia multi inde ſperant ſuæ cupiditati plenius ſatisfieri, aut quia ab ordinariis ſperant, alii citius vel pinguius promoveri; alii vero habentes bonum zelum, ſed exiſtimo quod non ſecundum ſcientiam ducti, credentes per hanc viam melius eccleſiæ Dei provideri; quos omnes dignetur Deus illuminare, ut in hoc ſacro concilio decretanda, eccleſiæ ſint vere accommoda & utilia. Amen.

ANNO CHRISTI 1433.

Hic terminatur quæstio de decreto irritante, quod attentabatur per multos Basileæ contra summum pontificem in materia provisionis ecclesiarum, & collationis beneficiorum, composita per fratrem Johannem de Turrecremata sacræ theologiæ professorem, de qua debuit ipse respondere publice in sacro generali concilio Basiliensi; sed certis causis, & quia decretum provisionis ecclesiarum transivit sub alia forma, quam sub forma decreti irritantis, supersessum fuit a disputatione publica præfatæ materiæ. Anno domini MCCCCXXXIII. in fine mensis Maii.

ANNO DOMINI

MCCCCXXXIII. in Praga, III. mensis junii, dominus Johannes de Polemar fecit relationem eorum quæ habuit in commissis ex parte sacri concilii, & assumsit thema.

art. t. III. p. 6.

1. B*Enedicta sit sancta Trinitas & indivisa unitas, confitebimur ei, quia fecit nobiscum misericordiam suam.* Habentur in introitu missæ de Trinitate. Deducto themate multum notabiliter, venit ad ea quæ sibi occurrebant dicenda circa onus sibi commissum; unde dixit, quod propter errores qui incipiebant esse post tempus martyrum, congregatum fuit primum generale concilium, ubi symbolus qui cantatur in missa, editus fuit. Item de post alia tria concilia celebrata fuerunt: quæ quatuor concilia tamquam evangelia sunt retinenda & tenenda. Item ex fundamento istorum patrum, Basileense concilium ordinatum est pro tribus, scilicet pro exstirpatione hæresis, pro morum reformatione, & pace populi Christiani. Et dicitur Basilea a basileos, id est a basis quod est fundamentum, & leos quod est populus, quasi fundamentum populi, quia populus firmamibitur per ea, quæ hic acta sunt & agentur.

2. Item, dixit qualiter sacrum concilium a principio congregationis in mente cepit ipsos Bohemos unire sacrosanctæ ecclesiæ, ut patet ex litteris eis missis, quarum prima erat scripta & dictata per dominum legatum cardinalem S. Angeli. Et quod ex eis in Egra conventum fuit, quod ipsorum ambassiatores ad sacrum concilium venire deberent, prout & fecerunt, qui bene erant recepti, dummodo ibi venerunt. Quibus ibidem existentibus, ipsi erant auditi per decem dies, infra quos proposuerunt suos quatuor articulos multum diserte, omnibus audientibus, &c.

3. Item, quod illis decem diebus elapsis dominus legatus eis fecit mentionem de aliis articulis supra enarratis longe ante.

4. Item, narravit qualiter ipsi Bohemi dominis de concilio gratias agerent pro benigna & caritativa tradita eis audientia. Hoc autem nihil aliud est dicere, nisi quod gratum esset eis, si quid eis gratum factum esset aut fieret, quod utique domini de concilio semper facere pollicentur.

5. Præterea dixit, quod sacrum concilium multum in verbis & protestationibus magistri Johannis de Racuzuna fuit gavisum & consolatum, in eo quod dixit in sua prima protestatione, dum disputare proposuit de articulo communionis sub utraque specie; & huc idem alii sui sequentes dixerunt hæc verba: Credimus insuper domum suam sanctam ecclesiam fundatam tam firmiter supra firmam petram, quod portæ inferi adversus eam prævalere non possunt; quæ, secundum Gregorium & Augustinum, est universitas fidelium, quæ per totum mundum diffusa crescit & fructificat in universo: adjicientes quia promti sunt in spe ipsius capitis Christi Domini, mortis diræ potius sustinere martyrium, quam elective aliquid dicere, quod foret Christi suæque ecclesiæ veræ sponsæ contrarium voluntati. Unde sacrum concilium, si animus vester hujusmodi verbis correspondet, bonam spem futuræ unionis concipit & concepit, & gratias agens Deo, multum confortatum est, & hortatur vos, ut ita agatis, & speramus habere in vobis bonam extimationem: sed omnia quæ possunt esse contra sanctam ecclesiam per vos promulgentur, & dicantur sine fictione, ad illam intentionem, ut simul uniamur, quia non est bonum in parte facere pacem, & in parte tenere discordiam, quia tunc cito lites de novo oriuntur, dummodo aliqua scintilla remaneat.

6. Narravitque qualiter ipsi Bohemi per disputationes erant auditi in quatuor articulis per tanta tempora, quod non volebant magis audiri, sed petierunt licentiam Et tamen sacrum concilium libenter vidisset quod magis mansissent, ut visis libris, omnia, tam isti quatuor articuli fuissent discussi, quam etiam alii articuli, qui in Bohemia tenentur usque ad XXVIII. & ultra. De post vero erant tractatus habiti ad conveniendum, primo in magno numero ex utraque parte; demum ad minorem numerum, ut scilicet tantum quatuor essent ex utraque parte. Et sic deventum est, quod sacrum concilium suos deputavit oratores, qui hic ad Pragam venire deberent, qui sunt decem in numero, scilicet quatuor episcopi, & alii doctores ex Francia & Almannia & Hispania; & quod ultra istos dominus dux Sabaudiæ suos misit ambaxiatores, ut pro unione laborarent. Narrat enim qualiter ipsi venerant pro pace & unione, &c. sperando quod in hac civitate Pragensi sint filii pacis: quia pax est unum bonum in se continens omnia bona, ut dicit glossa in psalmo CXXIV. *Qui confidunt.*

7. Narravit etiam omnia mala, quæ ex discordia veniunt. Postea enim concludit, quod in nobis debemus habere caritatem & dilectionem, quia perfectio & scientia veritatis evangelicæ inutilis est sine pace. Unde dicitur Matth. 9. *Sal habete in vobis, & pacem inter vos.* Per sal intelligitur sapientia. Unde Gregorius in Pastorali: Sal quippe sine pace, nullius virtutis est donum, sed damnationis augmentum, juxta illud Jacobi apostoli: *Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus, nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem:* quia

quia ista sapientia non est desursum, sed terrena animalis & diabolica. Unde Zacharias dicit: *Veritatem & pacem diligite*; quia illa duo debent esse simul.

8. Item, hortatur ipsos, ut vadant ad sacrum concilium, & ut ibi veritas de eorum articulis inquiratur, & quod per viam veritatis aperiat & doceat, & ut intellectum sacræ scripturæ apprehendant, &c. sicut & apostoli in eorum conciliis dixerunt: *Placuit Spiritui sancto & nobis*; quia in una patria discordiæ discutiantur & finiantur, congregatis senioribus statibus illius patriæ. Si hoc fit inter mundanos; cur hæc fieri non debent in spiritualibus & super rebus spiritualibus? Nec quis debet inniti prudentiæ suæ magis quam decretis sacrorum patrum, ut dicit Hieronymus; & ideo imperatores voluerunt, quod illa executioni mandarentur, quæ in sacris conciliis ordinata sunt. Unde ex praxi apostolorum & aliorum patrum, dum non esset dubitatio circa fidem & circa ritus sacrorum, quod tunc faciebant concilia sacra, & quod ibi diffinitum fuerat, hoc servabatur sine ambiguitate. Unde Act. xv. cap. dum Apostolus plures convertisset, tunc illi conversi volebant quod deberet circumcisio servari, quia dictum est in lege: *Anima cujus præputii caro non fuerit circumcisa, peribit de populo meo*. Gen. 17. Tunc Paulus & Barnabas statuerunt super hoc debere ire ad Jerusalem, ubi apostoli & presbyteri erant. Et ibi fuit decisum circumcisionem non esse necessariam, & huic sententiæ omnes acquieverunt. Item ad idem, cum de legalibus servandis, ab iis qui ex circumcisione erant, controversia fieret, fuit illa materia discussa. Act. 21. Deinde cum aliqui dicerent, quod Filius esset minor Patre, eo quod scriberetur in evangelio: *Pater major me est*, fuit congregatum sacrum concilium Nicænum, ubi hoc fuit discussum. Item, cum disceptatio fieret de Spiritu sancto, tunc fuit concilium Constantinopolitanum congregatum, in quo & a quo omnes illæ contentiones diffinitæ erant: de quibus omnibus videri potest in lib. Isidori & conciliorum. Item, B. Cyprianus consultus fuit an baptizatus ab hæretico veniens ad fidem catholicam, esset rebaptizandus. Et determinavit, quod sic: & ita determinaverunt secum LXXX. episcopi. Dixit tamen quod sua diffinitione non obstante, non vellet recedere a consuetudine quæ contrarium practicavit, nec a concilio, si concilium aliud deliberaret. Et postea concilium generale quod determinavit contra sententiam Cypriani, sicut ex tunc & pro nunc ecclesia servat. Ergo stabimus in talibus diffinitionibus conciliorum, quia sacrum concilium numquam potest diffinire contra evangelicam veritatem; quia ibi viri litterati, conscientiosi & timentes Deum, & Spiritus sanctus est judex & arbiter, prout B. Isidorus in lib. conciliorum ponit, ubi sic dicit: ex epistola Cælestini missa ad synodum quæ sic dicit: Spiritus sancti testatur præsentiam congregatio sacerdotum. Et ergo dicit Dominus Jesus Christus, ubi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, ego sum in medio eorum. Idem Isidorus in gestis tertiæ synodi Toletanæ, ubi dicit, quod beata Trinitas interest conciliis, concludendo dixit, quod ad hoc venerunt, ut in Bohemia pacem facerent, quam obtulerunt, & eos restituere ad omnes honores; & sic concludit multum rationabiliter.

RESPONSIO ILLORUM DE PRAGA

Ad præmissa.

PRimo dixerunt, quod bene verum est, quod sine unitate & pace debita vivere non possent. Sed quod ipsi haberent discordiam inter se, hoc venit ex prælatis ecclesiæ Romanæ in Constantiensi concilio congregatis, qui hujusmodi bella inchoaverunt, dummodo eis non vocatis, neque citatis, neque convictis aut confessis, per censuras ecclesiasticas a seipsis rejecerunt eos, decernenentes processus prælatis ecclesiarum dirigendos, prout in illos direxerunt, ut qui populum sub utraque specie communicarent, & in illa communione indurato animo manserint, deberent hæretici condemnari & coerceri, invocato ad hoc, si opus fuerit, brachio sæculari. Ib. p. 599

2 Item, ipsi de concilio in hac terra seminaverunt discordias intestinas, quia clerum convocaverunt contra populum, eo quod presbyteri volentes obedire mandatis sacri concilii, sacramenta ecclesiæ, excepto baptismo parvulorum, de medio illorum Bohemorum tulerunt; & his non contenti, magistros Johannem Hus & Hieronymum combusserunt, & quod magis est, contra ipsos Bohemos crucem erigi fecerunt, homines ad arma provocando; ac ulterius Sigismundus rex Romanorum & Hungariæ, terram Bohemiæ incendio vastabat, Pragam circumvallando; & tamen pro tunc non cessavimus, nisi quærere pacem, prout adhuc quærimus, si vos vultis tenere hos salutares quatuor articulos. Sed quid est? vos vultis quod debemus stare ordinationi sacri concilii de istis quatuor articulis. Quomodo hoc, quis rationabilis homo judicare deberet, quia vestrum concilium semper est & fuit nobis contrarium & adversarium?

3 Item, plures sunt in Basilea, qui seminaverunt quod communicantes sub utraque specie sunt coercendi, & illi sententiæ acquieverunt, nec adhuc actu cessant illam sententiam approbare. Item, in Basilea sunt illi qui ordinaverunt, quod crux deberet contra nos erigi in regni Bohemiæ devastationem. Tum etiam solius Dei est fidem Domini nostri Jesu Christi judicare, & non hominum.

4 Igitur his attentis, non debet quis nobis consulere, ut definitioni sacri concilii stemus. Et ad id quod dicitis, quod non est bonum inniti propriæ prudentiæ; ad hoc dicimus, quod via regia vadimus, non ad dextram, neque ad sinistram: quia communio sub utraque specie & alii tres articuli observati sunt per patres in primitiva ecclesia, & positi sunt in libris sanctorum doctorum. Et ergo non innitimur prudentiæ nostræ, sed an-

antiquorum patrum; quorum via est potius imitanda, quam illorum qui dicunt contrarium. Et ad id quod dicitis, quod standum est sententiæ conciliorum, dicimus hoc verum, dummodo tale concilium sit in lege Domini expressatum & Spiritu-sancto congregatum, in veritate repræsentans ecclesiam catholicam; tunc Christianus tenetur sub pœna anathematis ratificare & approbare ea quæ in tali concilio statuuntur: quia solum sententia illius concilii est servanda, quæ est conformis vitæ & doctrinæ domini nostri Jesu Christi. Unde ipsi posuerunt duas regulas, quarum prima est ista: Si dicta & facta conciliorum sunt legi Dei & ejus præceptis conformia, vel a Deo directiva, sunt approbanda & fideliter observanda. Secunda regula: Si dicta & facta cujuscumque concilii sapiunt cupiditatem, ambitionem sæculi, & tendunt ad amorem carnalium & dilectionem hujus mundi, ac ad divitias & delicias hujus sæculi, seu ad ejus gloriam, abiiciantur. Si autem eorum dicta vel facta inducunt contemtum mundanorum, ac humilitatem Domini nostri Jesu Christi & ejus amorem, ac observantiam ejus evangelicam, tunc sunt acceptanda, vel si permanent ad fidem spem & caritatem. Ideo Augustinus in epistola ad Hieronymum dicit: solis eis scriptoribus, qui jam canonici appellantur, didici honorem & timorem deferre, ut nullum eorum scribendo audeam errasse credere; aut si aliquid in eis offendero quod videatur contrarium veritati, nihil aliud est quam vel mendosum esse codicem, vel non esse debite interpretatum quod dictum est, vel me minime intellexisse. Alios autem ita legam, ut quanta sanctitate, quantave doctrina polleant, non ideo verum putem, quod ipsi senserunt; sed quia mihi per alios doctores vel canonicos vel probabiles rationes, quod a vero non aberrent persuadere potuerunt. Hæc ille.

5. Item, dicit idem B. Augustinus, quod quorumlibet disputationes, quamvis catholicorum aut laudatorum hominum, velut scripturas canonicas habere non debemus. Et ideo dictum unius doctoris, puta Hieronymi, potest præferri decreto concilii, ut patet xx. di. Ad id quod dicitur, quod concilium errare non potest. Hoc verum est, quia ecclesia militans in omnibus suis suppositis simul errare non potest, quin ad minus in aliquo suppositorum maneat fides, ut accidit tempore mortis Christi, quod tunc fides sola fuit in gloriosa Virgine Maria.

6. Item, dixerunt isti Bohemi, quod plura fuerunt concilia, in quibus paucum bonum factum est, & ideo non vellent se submittere nec domino papæ, nec sacro concilio. Nihilominus tamen finaliter petierunt habere pacem, & quod vellemus cum eis stare in communione sub utraque specie, & quatuor eorum articulis: bene tamen, ut dixerunt, vellent scire quomodo domini de concilio illos quatuor articulos intelligerent.

Item, magistri de Praga dederunt magistro Ægidio Carlerii unam cedulam continentem intellectum quatuor articulorum, prout ipsi Bohemi intelligunt.

Postulaverunt barones & alii, ut quatuor articulis intellectum salubrem assignemus. Magistri Pragenses congregati de libertate verbi Dei dixerunt, ut verbum Dei sub potestate diœcesani & jure ejus libere prædicetur. De evellendis peccatis dixerunt, ut spirituales in spiritualibus & sæculares in sæcularibus, secundum potestatem a Deo eis concessam, extirpent publica mala. De bonis ecclesiæ dixerunt, quia non debent sæculares vel alii bona ecclesiæ, quia sunt communia, & quia sunt patrimonium crucifixi, ejus ecclesiæ & pauperum, sibi appropriare, quoniam sacrilegum esset. Quia tamen pro supposito quasi semper objicitur, quod talia bona sunt superflua. Ad hoc dixerunt: si superflua, tunc illi qui habent super ea potestatem dispensatoriam, convertant in usus pios & communes; ad nos talia non pertinet diffinire; & civiliter non debere super his dominari dixerunt, quia dominium civile, ut videtur, supponit pro subjecto bona temporalia per modum proprietatis possessa. Bona autem ecclesiis collata, sunt bona communia. Igitur impertinenter habet se ad ipsa dominium civile. Aliqui tamen dixerunt, quasi superfluitatem in talibus bonis non permittentes, ut relictis bonis congruis necessariis clero, pars auferatur. Et super tales partes spirituales & sæculares simul, aliqui dispensatores constituantur, ut sæculares pro se non trahant, & spirituales non dominentur. Clerus autem super sibi derelictis in judicio non contendat, & sibi subditos non judicet, pœnas pro excessibus infligendo temporales, quia ipsi talia judicant fore conditiones civiles, seu dominii civilis. De communione utriusque speciei dixerunt, quia est a Christo tradita & instituta, ab apostolis & in ecclesia practicata; & ideo est animæ utilis, meritoria, & salubris, dummodo fuerit in caritate, juxta limites sanctorum patrum practicata. Quo autem ad præceptum vel necessitatem ejus dixerunt, quia adhuc in eis dubium an cadat sub præcepto, aut sub quali præcepto, & quali poena qui hoc præceptum omitteret aut non impleret esset puniendus: & non sciunt hæc per aliquod concilium fore definita. Sed ex quo concilium Basileense nunc offert, & dicit se velle ferre judicium in talibus juxta doctrinas & sacræ scripturæ & SS. patrum auctoritates; ideo volunt decisionem expectare; nihilo minus tamen aliqui illam communionem dicunt necessariam, dum locus & tempus assunt, eo quod sit necessaria necessitate conditionata, scilicet ut dum aliquis sciat utilitatem communionis sub utraque specie fore talem, dum locus & tempus assunt congrua, ipsam amplectitur sub gravibus poenis, ut per hoc perterriti non sic communicantes tamquam adhuc ignari excusentur. Et sua dicta volentes probare dixerunt, quia communes doctores ecclesiæ dicunt, quinque sacramenta fore necessitatis & duo libertatis. Inter primum autem est

ANNO CHRISTI 1433.

est sacramentum eucharistiæ enumeratum. Priores dixerunt quia afferunt hoc idem, quod doctores. Qualis autem uniuscujusque prædictorum sacramentorum est necessitas, concilio erit interpretari. Speramus ergo, quia si in hac clausula utriusque partis aliquis salubris intellectus daretur unanimis, multa conquiescerent, occasio bellandi tolleretur. Clamor invalescebat, pacem affectamus, &c.

PROPOSITIO

Facta per Procopium Rasum nomine Thaboritarum, ad ea quæ dicta sunt per oratores sacri concilii de periculo bellorum.

Ib. p. 692. QUO ad materiam de bellis, novit ille qui nihil ignorat, quod ex eo quod dum contra nos erectio crucis fuit facta, incipiebant bella, ita quod pro tunc ipsum regnum igne & gladio inhumaniter devastarunt, & licet hujusmodi bella, ut præmittitur, sic sunt contra Bohemos exorta; attamen multi qui fuerunt contra istos quatuor fideles articulos, modo illos eosdem articulos defendunt & defendere volunt usque ad exitium, & ad hoc per Bohemos fuerunt coacti. Item, alii videntes quod deffenduntur a Bohemis, idcirco istos articulos tenent. Item, quia creditur quod ob hoc sacrum concilium sit vocatum in Basilea, ex eo quod tot bella sunt orta in Bohemia, & quod ob hoc sit audientia ipsis Bohemis data, ut veritas illorum articulorum patere possit cuicumque fideli. Item, quia per ipsa bella notitia dictorum articulorum ad quemcumque fidelium venit, & in ejus mente firmatur. Attamen licet hæc bona ex dictis bellis eveniunt, condolent ipsi Bohemi & tristantur ex eisdem bellis: sed idcirco ferunt onera bellorum, ut beatis illis veritatibus in Dei ecclesia præparantes sedilia, pacem felicem & dies bonos nancisci possimus, unde omnia bona evenire possunt.

RESPONSIO

Ad præmissa magistri Egidii Carlerii, doctoris sacræ theologiæ, decani Cameracensis.

Ib. p. 603. COnsiderantibus nobis responsa pro parte vestra, o viri Thaboritæ, quibus justificare vultis vestra bella utilia esse; dicimus quod si aliquod bonum aut utile dici debeat, non debet attendi solum ad unam circumstantiam, sed ad omnes; quia si aliud ex una parte videtur bonum, & non ex omnibus, utique bonum non est. Unde Dionysius, bonum ex integra causa. Ideo Jesus dixit: *Nolite secundum faciem judicare, rectum judicium judicate.* Nam quædam secundum faciem bona videntur, quæ vere bona non sunt: & ideo si aliquando ex bellis bona eveniunt, non ideo bona sunt, cum plurima mala inde sequantur. Paucos enim profectus

A habetis ex bellis vestris, viri Thaboritæ: mala autem quæ ex istis præliis vobis acciderunt, non est necesse quod depromantur, quia manifesta oculis sunt, quia ex eis sequuntur ecclesiarum destructiones, sacrarum imaginum confractiones, servorum Dei, id est sacerdotum confusiones, proscriptiones, occisiones, virginum & feminarum religiosarum ad sæculum reditus, ac corporis Domini nostri Jesu Christi in sacramento irreverens contrectatio, quæ piis utique fidelium auribus confusionem generant & offensam. Etiam sequitur perditio animarum & inferni repletio & multa alia; & sic non potest dici, quod illa bella sunt vel fuerunt utilia, sed magis damnosa, nec debent ea assumi, B si aliter possit pax haberi; quia licet finis belli sit pax, non tamen bellum est acceptandum, si alias pax haberi potest: quia si sanitas haberi potest absque potione amara, illa sumenda non est. Et ergo cum vos potueritis habere pacem sine bellis & unico verbo, cur justificatis bella? Et licet bella possint fieri, dum assint justa causa, justus ordo, justus animus; attamen illa tria non habetis; quia ut sit justus ordo, auctoritas principis requiritur, sine qua bella geri non possunt. Item, nec justus animus est, cum solo verbo pacem habere potestis & non accipitis. Et quæ justa causa inter vos bellandi, cum vos ad gremium matris ecclesiæ vestræ inducere C volumus? Nec obstat quod dicere vultis, quod pro veritate vultis bellare, ut aperiatur, & quod in hoc vices principis geritis. Si vultis Christi imitari exempla, per arma non tentabitis veritatem defendere, quia Jesus Christus fidei suæ exordia seminavit in pace, nec discipulos elegit divites & potentes, sed pauperes & impotentes. Unde Jacobus dicit: *Si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris, nolite gloriari; quia ista sapientia non est de sursum descendens, sed terrena, animalis & diabolica. Ubi enim zelus & contentio, ibi inconstantia, & omne opus pravum. Sed sapientia quæ est desursum, pudica est, pacifica,* D *modesta, suasibilis, bonis consentiens, & fructus justitiæ in pace seminantur facientibus pacem.* Itaque veritas fidei, quia desursum est, in pace ac modestia reperitur, non in bello, quia sceptra violenta non diu durant. Ergo si veritas apud vos est, non est opus ad arma confugere, quia veritas fidei omni potentia regali fortior est. Potest enim hæc veritas vestra non solum discuti in sacro concilio, sed & etiam in omnibus universitatibus; & tunc sacrum concilium diffiniet, quid sit faciendum & tentandum. Nec obstat si dicere velitis, quod non vultis declinare a via vestra, quia Spiritus-sanctus vos in illa via docuerit, &c. quia si reve- E latio & doctrina illa ex Spiritu-sancto venerit, utique manebit & stabit, quia Spiritus-sanctus, qui est ductor sacri concilii, non permittet aliud, quam veritatem, nec umquam sua dissolvet opera, non derelinquet concilium universalem ecclesiam repræsentans. Item, & si principes non possunt facere bellum, si aliunde possent habere pacem, ergo nec vos. Item, merito debetis attendere, quanta mala veniunt ex bellis, quia desolatio-

ANNO CHRISTI 1433.

tiones pariunt, odia augent, iras acuunt, acie Christianismi per eos convulsa, audaciam dæmonum provocant, infidelium animas parant, & perimunt dilatatum populum Domini. Non sunt ea dicenda quæ ex bellis veniunt. Nec obstat quod dicitis, quod per bella vestra aliqui victi sunt confiteri vestros articulos, postea spontanee illorum fuerunt defensores, & aliqui fideles postea fuerunt protecti ne cogerentur illos deserere, & negare metu hostilium incursuum, per illa bella multorum animi ad eorum amplexus. O si hæc, ut creditis, per arma facere potestis, magis hæc fieri possunt ex inquisitione veritatis; quia nullus constringitur melius ad credendum, nisi per doctrinam evangelicæ veritatis; nec quis melius tueri potest, quam clipeo veritatis. Invalida enim sunt arma adversus fortissimam veritatem. Et hoc habetis vos in picturis vestris (a), in quibus scriptum est; *veritas vincit*. Si ergo ipsa vincit, non est necesse ad arma convolare. Si enim creditis, quod ad hoc sacrum concilium Basileense ex instinctu Spiritus-sancti fuit ordinatum, ut daretur vobis audientia; ergo eidem assistite, & discutiatur ibidem veritas, ut sic unanimes, cum consensu veritatis, ambulemus in nomine Domini. Et ad id quod dicitis, quod a nobis bella sumpserunt exordium. Quomodo autem hoc dicere potestis? Numquid post mortem regis Wenceslai, per vos disrupta sunt monasteria plurima? Nonne vestros articulos manu armata pro tunc defendere coepistis? Et ideo cum nostri hoc viderent, & quod destruxistis & occidistis servos Dei, & templa ejus, accensi erant contra vos, & ergo ex nobis hæc causa belli non venit. Item, libenter audimus quod detestamini bella, rogantes, ut talia memoriter recogitetis, & ut quæ pacis sunt in unum cogitemus & loquamur. *Et pax Dei quæ exsuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras*, ut ab hac ad illam quæ sursum est, in æternitate transferri valeatis. Amen.

Item, de post fuit ad præmissa alia responsio facta per dominos oratores sacri concilii.

Et quia tam vos, quam nos optamus pacem unionemque, eo quod divisio est vitanda; idcirco eam amplecti debemus, quia nihil melius quam pax, & quia petitis a bellis cessare: hoc potestis si vultis, & etiam habere pacem, quia vobis pax offertur. Via plana, via regia, via facilis, via justa & recta & vobis honorifica, prout patebit ex actis nostris, &c. quæ vobis præsentabimus, & quia faciemus, si vultis, pacem. Item, propositione vestra facitis memoriam de præteritis. Et quia non expedit, quia accendit quandoque animos ad iram & ad odium: idcirco ne talia ad memoriam reveniant, toleranter sustinemus illa, quæ dicta sunt per vos, & ad ea non volemus respondere quo-

A quo modo, ne detur occasio rumpendi tractatus. Et ideo non volumus aspera loqui, & si contingat talia loqui, quod non conturbabimini, ne propter hoc spes pacis dirimatur. Idcirco dicimus quod patres in sacro concilio Constantiensi, non seminaverunt bella & jurgia. Sed clarum est, quod vos & vestri ante Constantiense concilium, illam dissensionem fecistis, & pullulastis, & seditionem inter vos fecistis, ita quod unus alterum hæreticavit, & delationem super hæresi tali coram domino papa fecistis. Et etiam clarum est, quod de, & super communione calicis sanctissimi sacramenti non fuit processum in & contra magistros vestros Joannem Hus & Hieronymum de Praga, ut
B patet ex actis sacri concilii Constantiensis; sed ex aliis, quæ si vos audieritis, & coram vobis proponerentur, etiam simile judicium, ut creditur, diceretis, si vobis constaret illa esse vera. Et quia illam injustam causam fecistis & fovistis, clarum est, salva reverentia loquendo, quod dissensionem fecistis. Numquid abavi, proavi, & avi ac patres vestri unionem habuerunt cum tota ecclesia in communione sanctissimi sacramenti, ac in articulis fidei, & etiam per centum & centum annos? Cur receditis a nobis? Numquid ille graviter peccaret, qui in civitate Pragensi contra societatem indictam novum modum importaret, scilicet quod
C ordinaret, quod bona unius deberent esse bona omnium, & facere de platea domum? Hoc autem facere non posset, nisi cum consensu civitatis, & altera pars haberet justam causam querelandi. Idcirco cum in communione SS. sacramenti habuimus unam societatem, non decet quod in illa communione non veniat, ne oriatur novitas, nisi qui sunt de illa civitate, qui habeant interesse, sint vocati & consentiant. Idcirco nullam mutationem facere potestis in ritu sacramentorum sine assensu ecclesiæ, si de ecclesia esse velitis, vel ad minus vestros consocios consulere debebatis.

Item de post prædicti ambassiatores sacri
D concilii, cum tunc non poterant bene proficere, reveniebant ad sacrum concilium, & tunc habitis certis tractatibus cum certis deputatis in sacro concilio, convenerunt quid deberent cum eis concludere; & ita denuo erant missi de novo quatuor de primis oratoribus, qui multa concluserunt cum illis Bohemis: sed non fuit deventum ad effectum, quia licet promiserant, quod deberent ea servare quæ concepta erant & promissa servari per manuum stipulationem; attamen circa articulum de communione sub utraque specie, quatuor difficultates fecerunt; quia voluerunt primum, quod ritus esset unus per totam Bohemiam & Moraviam,
E ita quod omnes deberent communicare sub utraque specie, & ad hoc deberent compelli. Secundo quod vicini, scilicet Bavari, Poloni, qui vellent quod similiter auctoritate ecclesiæ communicarent sub utraque specie.

(a) Picturas illas delineari curavit Johannes Hufs in parietibus Pragensis capellæ Bethleem dictæ, ut docet pluribus in locis Stephanus prior Carthusiensium in Valle Josaphat, tom. 4. Anecdotorum Pezii.

ANNO CHRISTI 1433.

cie. Tertio quod infantes dum essent baptizati, similiter communicarent sub utraque specie. Quarto quod sacrum concilium declararet, quod illa communio esset salubris, utilis, & omnino necessaria. Et sic licet ipsi Bohemi, Thaboritæ, & Orphani, ac etiam Campestres erant concordes cum tribus articulis & eis condescenderant, juxta sententiam sacri concilii Basileensis, prout supra dictum est, nullo modo tamen in quarto articulo consentire volebant, & sic quoad quartum articulum nihil actum fuit, propter malitiam ipsorum.

VOTUM MAGISTRI JOANNIS DE TURRECREMATA

Super avisamento, quod papa debeat jurare servare decreta de conciliis generalibus continuandis, & electionibus confirmandis; alias cadet a jure papatus &c.

Circa avisamentum positum de juramento papæ, quod electus in papam debeat jurare cætera decreta hujus concilii, sicut de conciliis generalibus continuandis, & electionibus confirmandis observare; alias cadat a jure papatus, & habeatur, si jurare noluerit, tanquam si renuntiasset. Quæritur utrum sacrum concilium debeat instituere, ut summus pontifex juret observare simpliciter statuta, & decreta concilii universalis pure positiva sub pœna casus a dignitate. Et arguitur ad partes. Pro parte affirmativa arguitur sic. In decreto concilii Constantiensis scribitur, quod concilium generale potestatem a Christo immediate habet, cui quilibet, cujuscumque status vel dignitatis, etiamsi papalis existat, obedire tenetur in his quæ pertinenent ad fidem, ad extirpationem scismatis, & generalem reformationem ecclesiæ; & sequitur: quod quicumque cujuscumque status vel dignitatis, etiamsi papalis existat, qui mandatis, statutis, sive ordinationibus, aut præceptis hujusmodi, & cujuscumque alterius generalis concilii legitime congregati super præmissis, seu ad ea pertinentibus factis vel faciendis obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignæ pœnitentiæ subiiciatur, & debite puniatur. Non videtur autem alia magis debita pœna inobedientibus constituta sacri concilii, quam depositio, sive casus a dignitate. Ita enim legitur fecisse ipse sponsus ecclesiæ, quam sacra concilia repræsentant circa multos, videlicet Angelum inobedientem, de cujus casu dicitur Isaiæ 24. *quomodo cecidisti, Lucifer, qui mane oriebaris.* Item Adam hominem primum Dei mandatum contemnentem pariter a sua dignitate dejecit. De quo in psal. *Homo cum in honore esset &c.* Item Saulem a regia dignitate, sicut patet 1. lib. Reg. c. 16. *Dixit Dominus ad Samuelem: usquequo tu luges Saul, cum ego projecerim eum ne regnet super Israel?*

In oppositum pro parte negativa arguitur ex eo, quod princeps solutus est legibus, ut dicitur. Ex quo videtur quod cogere eum jurare ad observantiam legum similium sub pœna tali, est directe agere contra potestatem, honorem, & majestatem principis. Immo videtur quod contra rationem principis; & sic conclusio relinquitur dubia. Pro aliquali declaratione præsentis quæstionis, juxta nunc occurrentem intelligentiam, salvo semper meliori judicio; duos faciam articulos. In primo, deliberationem sive contemptum meum ponam, an liceat papam talibus juramentis ad observantiam decret. hujusmodi alligare. Secundo, an sub tali pœna.

Circa primum institutam talem ordinem. Primo, quod conclusionem ponam judicio meo: verum secundo, respondebo rationibus in contrarium. Pro primo sit conclusio. Non licet papa per concilium generale ligari juramento ad observantiam decretorum suorum. Quam conclusionem ex multiplici capite deducam; primo ex parte dignitatis Papalis principatus, pro quo notandum, quod S. Thomas dicit in 2. 2. q. 79. art. ultim. quærens quia juramento excludantur, quod in juramento duo consideranda sunt: unum quidem ex parte Dei, cui testimonium indicitur; & quantum ad hoc debetur juramento maxima reverentia; & propter hoc a juramento excluduntur pueri ante annos pubertatis, qui non coguntur ad jurandum, quia nondum habent perfectum usum rationis, quo possint cum debita reverentia præstare; & iterum perjurii, qui ad juramentum non admittuntur, quia ex retroactis præsumitur quod debitam reverentiam non exhibeant. Aliud autem considerandum est ex parte hominis, cujus dictum juramento confirmatur; non enim indiget dictum hominis confirmatione, nisi quia de eo dubitatur; hoc autem derogat dignitati personæ, ut dubitetur de veritate eorum quæ dicit; & ideo personæ magnæ dignitatis non convenit jurare, propter quod dicitur 2. q. 3. *Si quis presbyter;* quod sacerdotes ex levi causa jurare non debent; tamen pro aliqua necessitate, vel magna utilitate licitum est eis jurare, & præcipue pro spiritualibus negotiis, pro quibus etiam juramenta competit præstari in solemnibus diebus, quibus est spiritualibus vacandum. Non autem juramenta præstanda pro rebus temporalibus, nisi forte ex magna necessitate. Hæc sanctus Thomas, ex quo sic arguitur. Cum tanta dignitas sit summi sacerdotii, ut in eo sublimatus aut sanctus sit, aut sanctus præsumendus sit, 40. dist. *Non eos;* ubi dicitur: *Quis enim sanctum esse dubitet, quem apex tantæ dignitatis attollit?* glos. i. e. nullus præsumat. Multum derogatur dignitati papali in talibus sine necessitate maxima, quæ in præsentiarum non occurrit, constringi juramento ad observantiam decretorum, quod argumentum maxime currit de juramento fidei, quod a nullo petitur jam christiano, nisi ab eo qui habetur suspectus in fide, sicut habet glos. extra. de electione c *significasti*. ubi Paschalis papa dicit: *hoc nimirum malo & necessitate compellimur juramentum pro fide requirere;* dicit glo. pro fide retinenda, si suspectus esset in fide, de conjec. dist. *Ego Berengarius*. Secundo, ex parte superioritatis argui-

guitur. Princeps enim ſolutus eſt legibus, ut dicit juris peritus; quod, ut S. Thomas in 1. 2. q. 97. art. 5. dicit, ita intelligendum eſt videlicet, quod princeps dicitur eſſe ſolutus a lege, quantum ad vim coactivam legis; licet non quantum ad vim directivam ejus: ergo ſequitur, quod princeps ex ipſa ſua ſuperioritate non eſt ligandus juramenti vinculo, aut cogendus ad obſervantiam legis. Conſequentia patet ab oppoſitis, ligatum eſſe, & ſolutum eſſe reſpectu unius & ejuſdem oppoſita ſunt, & ideo bene dicitur 25. q. 1. c. *ideo permittente Domino*; quod ſacroſancta Romana eccleſia jus, & auctoritatem ſacris canonibus impartitur; ſed non eis alligatur. Tertio arguitur ex plenitudine poteſtatis: & hoc ſic. Et pono exemplum in materia electionis ut dicitur in concilio Viennenſi. Ad poteſtatem Romani pontificis pertinet eccleſiarum, perſonatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum plena & libera diſpoſitio ex ſuæ poteſtatis plenitudine, ergo non poteſt ligari juramento ad decretum electionis. Patet conſequentia, quia tale juramentum tollit liberam diſpoſitionem, quam includit plenitudo poteſtatis. Quarto ex impoſſibilitate juris, pro quo ſupponitur: ad poteſtatem ſummi pontificis pertinet ſtatuta conciliorum ſua auctoritate roborare, ſicut tangitur 17. diſ. *regula*, ubi dicit Julius papa nullum ratum eſſe, nec in futurum erit concilium, quod ſedis apoſtolicæ non fuerit fulcitum auctoritate. Ex quo ſic arguitur nullus, cujus lex non habet robur, nec virtutem coactivam niſi a papa, poteſt papam cogere ad obſervantiam legis, ſuæ ſub vinculo juramenti, aut etiam pœnæ; ſed concilia ſunt hujuſmodi in legibus hujuſmodi & decretis de quibus eſt quæſtio; ergo &c. Conſequentia & antecedens patent. Quinto argitur ex parte privilegiorum ſedis apoſtolicæ, quæ qui conatur auferre in hæreſim labitur; ut dicitur 22. di c. *omnes*. Ex qua parte arguitur ſic. Inter alia privilegia eſt hoc unum, ut judex ſit canonum, ſive decretorum, ita ut valeat nunc intendere, nunc remittere, ſicut eccleſiaſticæ utilitati pro tempore magis competere viderit; ſed hoc privilegium aufertur ab eo, cum ad ſtatutorum concilii obſervantiam ſimpliciter juramento obligatur; quoniam ipſo facto quod papa obſervaret aliquid ſub aliqua pæna juramento conſtrictus, jam non judex canonum, & ſtatutorum, ſed obſervator neceſſario conſtituitur; ergo &c. Sexto arguitur ex parte ſuperioritatis ſuæ, & hoc ſic: Papa ratione ſuperioritatis, cui omnes obedire tenentur, in omni juramento promiſſorio intelligitur ſemper excepta auctoritas, videlicet ſi placuerit papæ ut dicit Hoſti in ſumma lib. 2. tit. 24. de jurejur. 3. & etiam gloſſ. extra de elect. c. *Significaſti*. Neceſſe quidem videtur, ut ſemper judicis ſupremi, qui debet facta, vota, juramenta, & inſtrumenta aliorum dijudicare, poteſtas ſemper maneat abſoluta & excepta; ergo non decet papam ad obſervantiam ſtatutorum quorumcumque talium ſimpliciter juramento alligari. Conſequentia patet, quoniam jam cum eſſet ligata non exciperetur, nec abſoluta eſſet; & ita cum aliis diſpenſare non poſſet. Septimo, arguitur ex parte conſuetudinis conciliorum antiquorum ſic: antiquitus nunquam viſum eſt quod concilia legem Romanæ eccleſiæ præfixerint, ut dicitur extrav. de electione c. *ſignificaſti*. Cum omnia concilia per eccleſiæ Romanæ auctoritatem, & facta ſint & robur acceperint, & in eorum ſtatutis Romana patenter excipiatur auctoritas. Et idem capitur ex 25. q. 1. *ideo permittente Domino*; ergo eadem cauſa nec modo acceptanda eſt. Conſequentia patet duplici cauſa, una eſt quia hoc concilium non eſt majoris auctoritatis, quam præterita; nec minus dependet a ſede apoſtolica quam præcedentia. Secunda, quia etiam non minus honeſtatem illius ſedis debet manutenere, quam in eccleſia præteritis diebus celebrata, etiamſi poſſet facere, cum in illis fuerint ampliſſimi & ſanctiſſimi in profuſa multitudine congregati. Octavo ex honore debito principi apoſtolico, quem inter omnes, & ſupra omnes in eccleſia militante venerari & honorare debemus; tanquam illum, qui in terris Chriſti vicarius eſt, & vices cujus gerens, cujus gloriæ, & honoris ſplendor ita manutenendus eſt in populo chriſtiano, ut citius ſupportanda & toleranda ſint multa damna temporalia, quam dare occaſionem offuſcandi ejus claritatem & gloriam. Ex hoc arguitur ſic: arctare papam ad jurandum obſervantiam decretorum concilii, eſt præſtare occaſionem, ut papa apud populum chriſtianum tanquam infamis, & ingloriofus ſæpiſſime habeatur, cum timendum ſit ut quandoque perjurus aut eſſet, aut ſaltem judicaretur; perjurii autem infames judicantur 6. q. 1. *infames*; quod in magnum contemptum ſedis apoſtolicæ veniret; & per conſequens confuſionem eccleſiæ univerſalis, ut de ſe patet, quod maxime vitare debent fideles, ne caput eorum inhonorabile & confuſibile reddatur. Immo contra legem naturæ videtur membra non occurrere omni occaſioni, ex qua eorum caput redderetur confuſibile. Nec valet ſi dicat, quod remanet ſibi *epiqueja*, qua diſpenſare poſſet cauſa occurrente rationabili; quoniam apud eos qui hanc cauſam contrafaciendi ignorarent, aut illam non rationabilem dicerent, opinio illa de papa ſemper maneret, quæ cauſa eſſet ſæpe mortalis culpæ in multis. Nono, ex parte impoſſibilitatis obſervantiæ arguitur ſic. Concilium non debet papam cogere jurare id obſervare quod ſepiſſime eſt impoſſibile, aut difficillimum ſaltem obſervari; cum lex debeat eſſe poſſibilis; ſed hæc eſt hujuſmodi; ergo in tali materia eſt irrationabile præſtare obſervantiæ juramentum. Minor patet, tum primo ex importunitate principum, quibus neceſſe eſt ſæpiſſime complacere, quando ſine offenſa Dei fieri poterit, ſicut in hujuſmodi fieri convenit. Tum ſecundo ex conditione materiæ, quæ ex veritate ſua; & mutabilitate non eſt capax immortalis, ſive perpetuæ obſervabilitatis; ſed neceſſarium eſt apud ſummum pontificem manere libertatem obſervandi, vel non obſervandi, prout viderit utilitati rei publicæ congruere. Decimo arguitur ex parte facilitatis introducendi ſchiſmata in eccleſia Dei, & hoc ſic: Illud non eſt faciendum quod veriſimiliter in eccleſia Dei

ANNO CHRISTI 1433.

Dei pariturum eſſet ſchiſma aut damnabilem ſciſſuram obedientiæ debitæ ſedi apoſtolicæ; ſed hoc decretum videtur hujuſmodi; ergo &c. Probatur minor, quoniam papa juramento ligatus ad obſervandum talia decreta, aut neceſſe haberet obſervandi ea, etiamſi eorum obſervantia nociva, & illicita reperiretur, aut non obſervandi cauſa rationabili interveniente. Si primum hoc, non quia peccaret obſervando in nocumentum reipublicæ; ſi ſecundum, apud multos non capientes rationem ſuam eſſe legitimam & ſufficientem ad ſic diſponendum, ſed proterve ſuſtinentes inobedientes & rebellio ad ſedem apoſtolicam ſequeretur, innitentes decreto concilii, accuſantes papam, & infamantes de perjurio. Nec valet quod dicitur, quod in decreto electionis ponitur quod illa rationabilis cauſa debeat inſcribi, propter duo, primò quia talis poteſt eſſe .... propter principes non ſcandelizandos & provocandos - melius erit ſilere. Secundo illa ratio quæ apud judicem videretur rationabilis & ſufficere ad non obſervandum, judicabitur ab aliis non rationabilis ſæpe: & ecce turbatio, & ecce infamia papæ; ecce materia ſchiſmatis ſæpe. Undecimo ex parte juſtitiæ arguitur ſic. Non decet per concilium univerſale plus arctari principem & caput eccleſiæ ad obſervantiam ſtatutorum pertinentium ad eum, quam inferiores ſtatus ad obſervantiam ſtatutorum reſpicientium eos. Patet, nullus enim videtur color ad hoc faciendum: immo ad contrarium poſſet faciliter argui ex neceſſitate regiminis eccleſiæ, quod in gubernatore libertatem exigit diſpenſandi, & etiam quandoque immutandi regulas datas juxta occurrentia negotia; ergo videtur quod decretum hoc de juramento præſtando per papam eſſet injurioſum ſedi apoſtolicæ; cum non inſtituatur ſimile pro aliis prælatis, aut perſonis in electionibus aut profeſſionibus ſuis. XII. arguitur ex parte formæ electionis, ſic. Omnis electio incerta, & conditionalis, juxta dominos juriſtas, dicitur eſſe invalida; ſed hujuſmodi electio papæ videtur hujuſmodi eſſe, cum dicatur quod ſi electus jurare noluerit &c. ergo nulla. Et ita ex iſtis apparet concluſio poſita vera.

Nunc vero reſtant argumenta pro oppoſita parte in medium adducere, & illa ſolvere. Arguitur I. ex parte auctoritatis & poteſtatis ſacri concilii. Concilio ſubjicitur omnis perſona cujuſcumque dignitatis, etiam papalis in materia fidei, ſciſmatis, & reformationis; ſed iſta materia eſt reformationis; ergo &c. II. ſic ex parte officii ſacrorum conciliorum. Sacri concilii eſt regulas omnibus imponere, & arctare ad obſervandum & punire non obſervatores; ergo ipſi papæ poteſt ponere regulam, & arctare juramento eum ad obſervandum, & punire, ut voluerit. Item III. ſic ex parte debiti papæ. Papa, ipſo facto quod eſt electus, adſtringitur implicite ad bene regendum; ergo ad hoc faciendum poteſt per juramentum aſtringi. IV. ſic arguitur, quod electio efficeretur conditionalis. Eccleſia nunc eſt tantæ auctoritatis, ſicut alias; ſed alias inſtituit formam electionis, quod qui non

A eſſet a duabus partibus electus non haberetur pro papa; ita nunc poteſt inſtituere, nunc in forma ipſa, ita quod totum ſit de ſubſtantia electionis, quod electus a duabus partibus non habeatur papa niſi juraverit. Item V. ſic. Quamquam papa ſit electus, niſi conſentiat, non eſt verus papa; ita niſi eccleſia conſentiat, non videtur eſſe papa, quæ non conſentit niſi juret. VI. ſic ex parte conſuetudinis. Reperitur Bonifacius VIII. profeſſionem feciſſe. Item papa Nicolaus juraſſe dare cardinalibus medietatem. VII. ſic. Poſito etiam quod alias nunquam fuit auditum, eccleſia novis ſubortis vulneribus poſſet nova remedia procudere per novas regulas & rigoroſas, ex quo ſummi pontifices B ita effrene tranſgrediuntur decreta SS. Patrum VIII. ſic. Res iſta eſt honeſta, & papa poteſt jurare, & eccleſia; ergo debet papa jurare. Item dicunt aliqui quod eccleſia poteſt conſtituere alios caſus depoſitionis papæ quam poſitos; jam ergo in iſto caſu poteſt.

Ad argumenta apparet mihi ſic dicendum, prout perfunctorie occurrit. Ad primum reſpondetur tripliciter; primo modo quod concilio Conſtantienſi, quando fuit ex omnibus tribus obedientiis congregatum, in quo ſolo tempore tanquam univerſale concilium fuit generaliter per totam eccleſiam habitum, non emanavit tale decretum. Secundo reſ- C pondetur, quod etiam conceſſo quod præſuppoinitur, non ſequitur, quod poſſet cogere papam ad jurandum rationibus ſupradictis. Tertio, reſpondetur negando minorem, quoniam iſta ita concepta magis ad deformationem & confuſionem eccleſiæ facerent, quam ad reformationem. Ad ſecundum dicendum negando conſequentiam; quoniam licet conciliorum ſit regulas imponere; non tamen ſummo principi ſcilicet papæ, ut in c. *ſignificaſti* extr. de elect. ubi dicit gloſ. ideo quia inferior non poteſt legem imponere ſuperiori. Ad tertium negando conſequentiam, quia licet aſtrictus ſit papa ad benefaciendum; non ſequitur propter hoc, quod D ad omnia bona, quæ facere deberet, cogendus ſit juramento; unde quilibet alius prælatus aut princeps, aut quicumque in officio poſitus, aut ſtatu teneretur benefacere; non tamen juramento adſtringitur. Ad quartum dico, quod illa conditio, cum videatur diſtrahens poteſtati & auctoritati papæ, non poteſt poni in forma electionis, quia ſicut nec eccleſia dat papæ poteſtatem, ita nec formam electionis poteſt dare, per quam arctaretur poteſtas data a Chriſto ſummis pontificibus, aut impediretur bonum, & tranquillum regimen eccleſiæ. Ad V. dico, quod electores dando vocem ei, eccleſia conſentit in eum, & ipſo aſſentiente electioni imme- E diate conſequitur poteſtatem datam Petro ab ipſo Deo. Si vero electores cum conditione eligunt, nihil faciunt. VI. dico de Bonifatio, profeſſionem fecit, non juramentum; ſecundo dico quod non coactus, ſed voluntarius fecit. Et ad illud de Nicolao dico, quod aliud eſt de eis, quæ procedunt de facto, & de jure. Item aliud de temporalibus, & aliud de pertinentibus ad regimen eccleſiæ. Ad VII. dico, quod talia medicamenta ſunt adhi-

adhibenda, quæ non magis inficiant, quam sanent; cujusmodi esset istud. Ad VIII. non valet consequentia; multa enim sunt honesta, quæ tamen non coguntur observari, immo prohibemus illa jurare, sicut fit in pœnitentibus qui jurare non coguntur non recidivare, aut pænitentias facere &c. Nec valet quod respondetur a quibusdam, quod non sit simile; quoniam peccatum talis redundat solum in persona illius; sed peccatum papæ, aut transgressio illius in damnum reipublicæ. Tum primo quia majus damnum est, & major offensa Dei in recidivatione unius hominis, quam transgressione decreti de electionibus; dum tamen alia non occurrant mala, sed provideatur bonæ aut meliori personæ. Facere autem episcopum sic vel sic non habet de se Dei offensam conjunctam, sicut genus peccati. Bene verum in similibus majus est damnum redundans in rempublicam, quam in unum hominem. Tum secundo, quia præsupponitur, quod papa peccet in provisione illa, quod non est verum; cum utatur jure suo. Tum tertio falsum est, quod hoc sit malum redundans in malum reipublicæ. Item quarto c. de vita & honest. cleric. est ita sanctum, quod ejus observantia redundat in utilitatem reipublicæ; quia reformatio totius ecclesiæ multum debet ex honestate cleri, sicut inhonestas illius in damnum totius ecclesiæ, ut practica docet; & tamen non cogitur clerus jurare observare. Idem argueretur de religiosis. Ad nonum, multi negant suppositum; quoniam cum nullus casus videatur esse nisi fidei juxta 40. dist. *si papa* qui casus est a jure divino, quia qui non credit jam judicatus, ecclesia nullum casum videtur posse ponere depositionis papæ, cum ista potestas sit a Deo.

Circa secundum articulum de pœna, sit conclusio ista juxta judicium meum, semper salvo meliori, quod posito quod papam ligare juramento esset licitum, non tamen sub tali pœna. Probatur conclusio, tum primo quia, dubium est an concilium universale possit ponere talem pœnam papæ, immo multis sapientissimis doctoribus, in utroque jure divino scilicet & humano clarissimis, pro certo habetur quod non, quia facta electione, & habito assensu papæ immediate habet plenitudinem potestatis a Deo, quam ecclesia ei nullo modo potest auferre, nisi per hæresim ab illa cadet juxta ea quæ dicta sunt.

Explicit votum magistri Joannis de Turrecremata in Basiliensi concilio; in deputatione reformatorii super avisamento quod papa deberet jurare servare decreta de conciliis generalibus continuandis, & electionibus confirmandis; alias caderet a jure papatus &c.

a verba ...untur MS. Cod. ...c. ex ...o scrip... ...n istud ...nc pri... ...m pro...

LITTERA IMPERATORIS

Lecta in congregatione generali antequam inciperetur sessio XII. &c.

Significat se imperatoriam suscepisse coronam, novosque ad concilium mitti oratores.

REverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus, &c. . . . . . Mart. t. VIII. p. 607.

Reverendissimi in Christo patres, &c. Satis superiori tempore V. P. notificavimus concordium inter SS. dominum nostrum papam & majestatem nostram secutum, demum celebrem receptionem nostram ad hanc almam urbem; & ut de ulterioribus processibus nostris tamquam amici nostri carissimi certi reddamini, vobis iterum notum facimus, qualiter, auctore Domino, a quo omnis principatus & honor dependet, in sacratissimo die pentecostes proximo, de manibus SS. domini nostri domini Eugenii papæ IV. in Basilica principis apostolorum in hac urbe Romana, ubi divi imperatores prædecessores nostri imperiales infulas suscipere soliti sunt, ipsas imperiales infulas & coronas cum solemnitatibus & cerimoniis circa hujusmodi laudabiliter observari consuetis, rite suscepimus pro Dei omnipotentis gloria, necnon tranquilla pace & sperata salute subjecti nobis populi Christiani. Et quia sanctitatem ipsius domini nostri reperimus habere optimam intentionem ad prosecutionem illorum, pro quibus sacrum concilium congregatum existit, & pro quo in favorem sacri concilii usque modo tantos labores subivimus; idcirco mittimus ad vos illustrem principem & locum tenentem nostrum Willelmum Bavariæ ducem, venerabilem Johannem episcopum Curiensem, ac strenuum militem Hartingum Klux, & honorabilem doctorem magistrum Nicolaum Scok consiliarios & fideles nostros dilectos, de mente nostra plenissime informatos, quibus precamur P. V. in dicendis tamquam proprio ori nostro velint firmissime credere, & illa quæ desideramus perficere ad salutem totius populi Christiani. Datum Romæ, die IV. junii, regnorum nostrorum anno Hungariæ, &c. XLVII. Romanorum XXIII. Bohemiæ XIII. imperii vero I.

Sigismundus I. divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus.

Ad mandatum domini imperatoris,

Gaspar Sligk.

Credentia istius litteræ fuit, quod concilium vellet supersedere a sessione illa die celebranda de monitione papæ, &c. quod tamen non fuit factum.

EPISTOLA MAGISTRI GENERALIS

Ordinis B. Mariæ Theuthonicorum, ad concilium Basileense.

Auxilium concilii adversus regem Poloniæ & Bohemos deprecatur, queriturque de eorum fraudibus.

Lecta die Veneris x. julii.

Ib. p. 608. CUm humillima servitiorum nostrorum recommendatione paratam & benevolam ad quævis vestra beneplacita voluntatem.

Reverendissimi patres & domini præstantissimi, ex paterna affectione pro procuranda pace inter illustrissimum principem & dominum, dominum Wadislaum regem Poloniæ, & nos & ordinem nostrum, comperimus paternitates R. V. reverendum in Christo patrem dominum Dalphinum Parmensis ecclesiæ episcopum, & venerabiles viros dominos fratrem Hieronymum in sacra pagina magistrum & provincialem Lombardiæ ordinis Carmelitarum, & Antonium de Bermicis decretorum doctorem, reverendissimarum paternitatum vestrarum legatos ad partes nostras transmisisse. De hoc V. R. P. immensas referimus gratiarum actiones. Ad tractandam igitur pacem contemplatione V. R. P. & ut sanguinis Christiani effusio periculaque animarum evitarentur; in pluribus locis utrique parti communibus, consiliarios nostros cum consiliariis domini regis Poloniæ prædicti obtulimus convenire, quod tamen minime a rege Poloniæ poteramus obtinere; & ex advento cujusdam honorabilis & religiosi viri fratris Hieronymi de Praga ordinis Camaldulensis, sacræ theologiæ professoris, & decretorum doctoris, relationeque ipsius in multis eramus gravati; & in favorem regis Poloniæ præfatus frater Hieronymus retulit, quod ducenta millia hæreticorum juxta diffidationem eorumdem in nostram destructionem essent venturi. Consiliariis vero nostris pro pace ineunda per medium legatorum R. P. V. in metis Poloniæ stantium, & ad regnum Poloniæ ire volentibus, prædictus frater Hieronymus salvum conductum Polonorum oratoribus nostris tradendum ad ipsorum manus sive custodiam dare recusavit. Ex quibus non modica fraus Polonorum elici poterat, & metus qui cadere posset in constantem, propter quod oratores nostri, negotio remanente infecto, recesserunt. Si igitur rex Poloniæ & Poloni reddunt se difficiles, & ingerunt difficultates fraudulentas de conventione fienda & loco tractandæ pacis, quas difficultates ergo ingererent in causis pacis iniendæ, relinquimus judicio R. P. V. & ad comprobandum fraudem domini regis Poloniæ & Polonorum, verbo dumtaxat & non facto ad colorandum dolosa facta ipsorum offerunt tractare pacem: Nam tempore conventionis fiendæ validus exercitus hæreticorum Orphanorum, juncto exercitu Polonorum, per Poloniam ad terram nostram novam marchiam est ingressus, ubi quoddam oppidum nostrum nomine Waldemberg hæretici jam hostiliter expugnarunt. Reverendissimi patres & domini præstantissimi, ecce quomodo sub hujusmodi dolosa pace, quam verbo tractant, nobis damna inferunt; & quomodo sacer ordo noster, murus & dilatatio fidei, per regem Poloniæ temporibus præteritis auxilio paganorum sæpius est oppressus. Itaque propter hujusmodi oppressionem hucusque idem ordo noster infideles impeditus fuit impugnare. Et quia, divina dispositione volente, prænominatus rex Poloniæ ad præsens auxilio paganorum juvari non potest, nunc adjutorium hæreticorum assumere non erubescit, cum quibus colligatus & unitus est. Et propter quem, tamquam ipsorum fautorem, & confoederatum adjutorem, ab eisdem hæreticis ante plures menses sumus diffidati. Quales & quantas inhumanitates & damna in terris nostris pagani trantactis temporibus commiserunt, tantas & execrabiliores hodie hæretici cum Polonis conjunctis facere non verentur, & nemo percipit corde. Intueri ergo dignemini, reverendissimi patres, quomodo non in æquitate aut judiciis suis rex Poloniæ & Poloni confidunt, sed in gladiis paganorum & hæreticorum jus ipsorum fore prætendunt. Quare, R. P. exsurgite in auxilium, providete muro fidei, quia casus sacri ordinis nostri pro hac vice maxima ruina erit universalis ecclesiæ Dei; victoria autem nostra erit casus & totalis extinctio hæreticorum & fautorum eorumdem, qui non concordia aut pace, sed potius gladio sunt de terris nostris expellendi. Insuper R. P. & domini præstantissimi, stipendiarii nobis contra hæreticos subvenire cupientes, per terras quorumdam principum nobis vicinorum pertransire prohibentur, quos etiam hæretici cum alia parte fluminis Oderæ in terris nostris impediunt pertransire. Dignentur ergo V. R. P. scribere & mandare illustrissimis principibus & dominis marchioni Brandeburgensi, Stetinensi, & de Wolgast ducibus, quatenus, hoc omni impedimento cessante, per terras ipsorum nobis succurrere volentibus liber & tutus pateat accessus, & contra hæreticos & eorumdem fautores nobis auxilium præstent & favorem. In hoc R. P. V. hæreticis incutient terrorem, & maximum præstabunt impedimentum; nobis autem & ordini nostro succursum, & gratias exhibebunt singulares. Personas paternitatum vestrarum omnipotens Deus conservare & dirigere dignetur pro felici regimine universalis ecclesiæ suæ sanctæ. Datum in castro nostro Mariemburg, nona die mensis junii, anno Domini MCCCCXXXIII.

Vestrarum reverendissimarum dominationum humilis & devotus frater Paulus de Rusdorf, ordinis B. Mariæ Theutonicorum Jerosolymorum magister generalis.

SE-

ANNO CHRISTI 1433.

SEQUUNTUR RATIONES ALLEGATÆ

Per ambaſſiatores dominorum electorum imperii pro jure ſuo in facto ſedium; & reſponſio domini epiſcopi Nivernenſis ambaſſiatoris domini ducis Burgundiæ.

p. 610. PRima ratio quæ ſumitur ex officio electivo, quia electores ſuccedunt ſenatui, qui erat pars corporis imperatoris, ille honor, qui debebatur ſenatoribus, debetur electoribus; ſed ſenatores præcedebant quoſcumque: Ergo electores. Reſponſio. Quod electores ſuccedunt ſenatui quantum ad officium eligendi imperatorem, ſed non quantum ad jus dominandi a quo acceperunt ſenatoris dignitatem. Sive enim dominium Romanorum fuerit ſub conſulibus & dictatoribus, ſive ſub regibus, ſive ſub imperatoribus, ſemper ſenatores fuerunt pars reipublicæ ut ſenatores, non ut electores. Non autem ſic de electoribus modernis, qui etſi dicantur pars & membra imperii, hoc eſt quoad officium tantum, ille honor non debebatur ſenatoribus, ut electores erant, quia frequenter electi ſunt imperatores a tribunis, ac Cæſaribus, aliquando etiam a tumultu militari, quibus tamen nuſquam eſt honor debitus ſenatui.

Secunda ratio, quæ eſt a ſimili, eſt talis. Sicut ſe habet imperator ad reges, ita electores ad alios principes; ſed imperator præcedit omnes reges: ergo electores omnes principes. Reſponſio. Conſequentia non valet ex falſitate moris; ſed debet ſic argui. Sicut ſe habet imperator ad reges, ita electores imperatoris ad electores regum. Modo dux Burgundiæ & alii principes non ſunt electores regum, qui vadunt per ſucceſſionem. Item, quia imperator de jure communi fuit dominus omnium regum; ſed electores nullum dominium habent, neque ſupra reges, neque ſupra principes, niſi ex accidenti venerit.

Tertia ratio, quæ eſt etiam a ſimili. Sicut ſe habent cardinales ad papam, ita electores ad imperatorem. Sed cardinales qui eligunt papam, immediate ſequuntur papam. Ergo electores imperii imperatorem. Probat per conſtitutionem Bonifacii VIII. Reſponſio. Vel comparatio attenditur penes auctoritatem & dignitatem, aut penes officium. Si quoad primum, major eſt falſa; quia cardinales ſunt pars eccleſiæ, & poſt papam ſolemniores, cum ſint ibi ad agendum pro maximis & publicis aſſiſtentes. Electores autem non, quia reges & multi principes ſunt auctoritate & dignitate eis majores. Si vero quoad officium, tranſeat; id eſt, ſicut cardinales communiter eligunt papam, ita electores imperatorem; modo auctoritates in cardinalibus non ſurgit ex eo quod eligunt papam, quia aliquando poſſunt non eligere, ſicut in Conſtantienſi concilio, & aliquando non elegerunt, ſed populus Romanus, & aliquando imperator; & tamen tunc cardinales erant, & ſuis prærogativis utebantur. Item, cardinales non ſemper immediate ſequuntur papam, ſed inter eos miſcentur reges, & duces, & præſertim noſter dux, qui præcedit omnes cardinales non ſacerdotes.

Quarta ratio ſumpta eſt ex conſtitutione Caroli IV. in qua appellat electores partem ſui corrporis, candelabra aurea & columnas imperii. Reſponſio. Dicitur quod illa inſtitutio facta eſt in favorem electorum in his quæ tangere poſſunt immediate facta imperii, in quibus potuit eo modo quo voluit eos elevare. In aliis autem & maxime in præjudicium dominorum aliorum, qui ſibi nec jure, nec conſuetudine ſubiiciuntur, facere non potuit. Quod ſi ſecus factum eſt, ipſo facto, ipſa Carolina nihil facit pro electoribus, niſi pro tempore pro quo imperator tenet curiam ſuam apertam.

Quinta ratio, in qua aſſerit non poſſe præſcribi per dominum ducem Burgundiæ, qui eſt princeps imperii & vaſſallus ratione comitatus Burgundiæ, ducatus Bramantiæ, Limburgi, & comitatus Namurci: quæ dominia præferuntur ducatui Burgundiæ. Reſponſio. Primo, quod vaſſallus non poteſt præſcribere contra dominum jus dominii; ſed bene alia multa, ut hæreditatem & ſimilia. Dicitur etiam quod ratio concludebat, quod dominus dux non poterat præſcribere locum contra imperatorem, de quo non erat quæſtio, ſed contra electores, quorum ipſe nullo modo eſt vaſſallus. Additur etiam quod ad dominum doctorem non pertinebat ponere talem materiam in medium, quæ poſſet afferre diſſentiones inter principes, cum ſervitus ſit ſuper omnia odioſa, & maxime quod non credebatur eumdem doctorem fuiſſe in homagiiſ præſtitis, &c. neque habuiſſe procurationem ad talia faciendum. Dicebatur ulterius quod de tempore Friderici II. viri dominæ Beatricis comitiſſæ Burgundiæ, ex qua genuit Othonem, dictus Otho ſe ſcribebat comitem Burgundiæ Dei gratia. Ad idem uſque in hodiernum diem ſe eodem modo ſcribit dux Brabantiæ.

Sexta ratio, quod dominus dux eſt vaſallus eccleſiæ Colonienſis ratione quorumdam caſtrorum: per quod non debet præcedere dominum Colonienſem, quia debet fidelitatem imperatori & dictæ eccleſiæ Colonienſi, &c. non poteſt præſcribere contra eos. Reſponſio. Dicitur primo, quod dubium erat quod ſupponebatur, ſed ſuppoſito quod ita eſſet, argumentum non concludebat, niſi quod dominus dux in illis in quibus erat vaſallus, non poterat præſcribere contra eccleſiam Colonienſem. Modo ducatus Burgundiæ, a quo ſurgit dicta prærogativa, non eſt in quantumcumque ſubjectus dictæ eccleſiæ. Ideo, &c.

Septima ratio ſumitur ex facto dominorum, tunc Burgravii & marchionis Miſnenſis, quorum unus tranſlatus ad marchionatum Brandeburgenſem, & alius ad ducatum Saxoniæ, & ſic facti electores ex hoc præcedunt alios duces Germaniæ, quos perprius non præcedebant. Reſponſio. Quod nihil arguebat adductio facta dominorum de Alman-

mannia, & quod bene responderent. Addebatur etiam quod Karolina declarabat, quod solum hoc habebat locum & veritatem quando imperator tenebat curiam imperialem, quam forte vix bis aut ter tenere consuevit in vita, ut expresse dicit Carolina.

Octava ratio, quæ sumitur ex generositate domini comitis Palatini electoris filii imperatoris, qui tamen impendit honorem coelectoribus; qui quidem filius imperatoris est major domino duce, pro quanto domus imperii est major domo Franciæ. Responsio. Primo, quod quia comparationes sunt odiosæ, præsumtuosum erat adducere hanc rationem, & quod generositas domini ducis Burgundiæ erat satis cognita; & quantum erat de generositate comitis Palatini, ipse fuerat filius Ruperti comitis Palatini, qui post mortem Caroli imperatoris, & vivente Wadislao filio ejus primogenito & fratre imperatoris moderni, fuit electus in imperatorem, & rediens de montibus Lombardiæ satis cito post electionem suam mortuus est. Quantum autem ad hoc quod ponebat domum imperialem super domum Franciæ, dicebatur, quod ibi non erat superioritas dominii, sed solum ex antiquitate, & quia advocatus ecclesiæ est dignitas quædam.

Nona ratio sumitur ex antiquitate officii electoriæ imperii & novitate ducatus Burgundiæ. Ex quo enim ducatus est creatus a centenis annis, non potest afferre prærogativam in præjudicium electorum imperii. Responsio. Dicebatur quod dominium Burgundiæ in regno præcesserat statum electorum imperii per DC. annos; in ducatu & decanatu parium per CCC. annos vel circa; in fide vero per CCCC. annos. Dicebatur etiam quod auctoritas eligendi solum fuerat introducta tempore Othonis III. per Gregorium V. natione Saxoniæ sub anno DCCCCXC. vel circa; ut testatur Augustinus de Anchona, Martiniana & multæ historiæ, ex quo apparebat antiquitas dicti dominii ante statum electorum.

Decima ratio, quæ sumitur ex facto & minoritate domini ducis Philippi avi domini ducis moderni, quem præcedebant omnes sui fratres primogeniti, quamquam ipse esset dux Burgundiæ. Resp. Primo, illa ratio est, sicut multæ præcedentes, seditiosa, scandalosaque; quia si regnum Franciæ rediret ad pacem, sicut, Deo agente, cito redibit, daret hæc ratio occasionem divisionis inter duces Burgundiæ, Andegavensem, & Bituricensem. Tamen si aliquando dux Philippus suis fratribus antiquioribus detulerit, hoc fuit in servitiis privatis, sed non in his quæ respiciebant statum communem regni, in lecto justitiæ, in mensa honoris, in coronatione Caroli VI. Remis, dominus dux Philippus dux Burgundiæ illos præcessit. Etiam in concilio Constantiensi, dum advenisset ambassiator regis Siciliæ & ducis Andegavensis, dictum fuit per præsidentem nationis Gallicanæ, quod si venirent nomine regis, transirent ad nationem Italiæ; si nomine ducis Andegavensis, sequerentur ducem Burgundiæ.

Undecima ratio sumta ex facto probante possessionem & usum in materia sessionis seu loci, etiam in concilio Pisano, ubi asserebat ambassiatores electorum imperii possedisse primum locum. Responsio. De ista ratione referebamus nos ad informationem.

Duodecima ratio ex his locis & sedibus quæ habuerunt in concilio Constantiensi ambassiatores præfatorum electorum in absentia dominorum suorum. Responsio. Quod informatio erat facta in contrarium. Erant XXX. testes facientes pro parte domini ducis, & quod mirandum esset, si assertio unius hominis esset præponenda testimonio XXX. personarum.

Tertia decima ratio, ex quodam facto interjecto inter dominum episcopum Atrebatensem ambassiatorem domini ducis Burgundiæ, & episcopum Verdensem ambassiatorem comitis Palatini super loco afferendo, præfatum episcopum Attrebatensem cessisse loco episcopo Verdensi sub hac forma. Quia estis ambassiator comitis Palatini electoris sacri imperii, debetis me præcedere ambassiatorem domini ducis Burgundiæ. Responsio. Referebamus nos ad informationem, & dictum fuit quod magister Petrus Bruneti fuit in concilio Constantiensi servitor dicti domini Attrebatensis, & quod posset deponere veritatem.

Quarta decima ratio sumta ex facto interjecto in præsentia imperatoris, ubi ipse imperator voluit ambassiatores electorum præferri in locis. Responsio. Quod forte hoc violenter fecit imperator pro tempore, pro quo non erat bene conjunctus cum domino duce, quamquam non credebatur. Item, ex quo erat in domo sua, ipse poterat honorare, & repellere quem volebat.

Quinta decima ratio. Allegavit usum in capella papæ, ubi ambassiatores electorum habent locum dextrum, aut ad pedes papæ, ante protonotarios, allegans quod ita obtinuit dominus Rabanus Trevirensis archiepiscopus. Responsio. Referebamus nos ad dominos cardinales & alios qui sciunt veritatem. Et de Rabano dicebatur, quod ipse dicebat se archiepiscopum Trevirensem, ipse propter hoc præcedebat & tenebat locum: si tamen dominus dux fuisset in persona, ipse sedisset inter cardinales, & præcessisset dictum archiepiscopum.

Sexta decima ratio, de quodam nuncio misso pro materia ecclesiæ Trajectensis, quem præcesserunt electores imperii. Responsio. Quod dominus dux non consuevit mittere ambassiatam ex uno solo supposito, & quod ille erat forsitan nuncius missus ad expensas & requestam, & quod dominus dux non miserat ambassiatam Romam, a tempore quo fuit præstita domino Eugenio papæ obedientia.

Decima septima ratio sumta ex possessione, quam prætendunt habere ex intrusione in locum nobis debitum. Responsio. Dicebatur, quod possessio erat dijudicanda ex ultimo concilio Constantiensi, in quo fuit dominus dux realis & verus possessor. Ipsi autem in hoc concilio sunt usurpatores intrusi & injusti detentores.

Decima octava ratio sumta ex loco quem occupant, eis per dominum legatum ordinato & concesso. Dictum fuit quod respondeat

deat dominus legatus, si dederit, & audivi ab eo quod non.

Explicit.

ORDINATIO CONCILII

Super controversia ratione sedium. &c. inter oratores domini ducis Burgundiæ, & oratores dominorum electorum imperii lecta in congregatione generali, die Martis XV. Junii MCCCCXXXIII.

p. 614. SUper controversia inter venerabiles ambassiatores illustrium principum domini ducis Burgundiæ & dominorum sacri Romani imperii electorum, in ordine sedendi in sessionibus & congregationibus, missis & aliis actibus publicis & privatis hujus sacri concilii, hæc sancta synodus pro conservanda caritate inter prædictos principes, attento etiam quod sunt consanguinitate & affinitate conjuncti, etiam quod hoc sacrum concilium celebratur infra fines Alamanniæ, & ex hoc videatur dominos electores debere honorare præfatum dominum ducem & ambassiatores suos, prout credendum est, quod ipse dominus dux inibi & alibi eosdem dominos electores suosque ambassiatores vellet honorare, ordinat per modum provisionis dumtaxat, quod in hoc concilio unus ambassiatorum dicti domini ducis Burgundiæ sedeat primus post ambassiatores regum, et post eum sequatur de ambassiatoribus dominorum electorum, et deinde alternentur mixtim. Et hoc sine præjudicio alicujus partis in possessorio vel petitorio, super quibus poterunt agere et prosequi, quando eis placuerit.

LITTERA PATENS REGIS SCOTORUM

Missa cuidam abbati sui regni, concernens adhærentiam concilii, lecta in congregatione die veneris XIV. Augusti MCCCCXXXIII.

615. JAcobus Dei gratia rex Scotorum venerabili patri in Christo abbati de Dourdrana salutem.

Nostro residet in animo illa celebris inductio, qua sacrosanctum concilium Basileense ecclesiam repræsentans universalem, pro reformatione morum in clero & populo Christiano, ac discordia inter principes catholicos sedanda, Spiritu-sancto congregatum, E ad mittendum nostros oratores ad tam sanctam rem perficiendam monitionibus paternis & exhortationibus salutaribus nos invitavit. Perpendentes itaque, quod si recte inspicitur, ad quæ invitamur, nec res honestior, nec justior, nec oportunior, nec magis necessaria, nec denique principi catholico dignior aut desiderabilior esse aut reperiri posset; etsi viarum discrimina, & pericu- A losus tam per terram inimicorum quam maria transitus, & alia quæ silentio duximus prætereundum, quod nondum dictos oratores misimus, nos utique forsitan hactenus excusarunt. Sic vires nostras & operas efficaces hujusmodi oratores mittendo jam adhibere curabimus, quod de cetero excusatio nulla locum obtinebit. De vestris igitur scientia & discretione plurium etiam per vestra scripta ad hoc nos excitando, plenam obtinentes fiduciam, ad exponendum in dicto concilio præsidentibus ejusdem tam sanctum propositum, non absque Spiritus-sancti inspiratione inchoatum, ut felicem & beatum habeat progressum; nostram devotionem, inclinationem & pro virilibus assistentiam, B ac nostræ ambassiatæ celerem & indubium adventum, plenam per nostras præsentes litteras patentes vobis tribuimus facultatem. Datum sub nostro privato sigillo apud *Edemburg.* XXII. die mensis Junii MCCCCXXXIII.

ISTA EST EXHORTATIO

Pulcherrima ad Concilium, ut supersedeant ad tempus, facta ab Ambasiatoribus Domini nostri Sanctissimi Papæ.

C REverendissimi, reverendique Patres, & Domini, & cæteri sacrosanctum generale Basiliense concilium celebrantes. Si tempus, et causa, si caritas simulque non cogeret, & necessitas, ista hæc vestris perspicacissimis luminibus, & capacissimis porro instillanda auribus nullatenus fuissent præsentata, quæ ex simplicitate fiduciam, ex fide spem, ex spe virtutem, ex virtute veritatem, ex veritate autem unitatem, quam queritur, elicere nituntur. Etenim in eo loco, sicut ille Princeps eloquentiæ Tullius ait, positi estis, unde longe prospicere oporteat futuros casus reipublicæ, sed melius religio- D nis Catholicæ. Serpet enim res quam pronius, atque proclivius ad perniciem, cum semel ingruerit labetur, & tandem plures edocti erunt, discentque, quemadmodum hæc fiant potius quam quomodo hiis resistatur. Unde cum res, de qua agitur, scilicet, de toto Christianismo, sit non futilis, non vacua, non mediocris, non ima, immo solida, immo gravis, immo ingens, immo ardua, reponi debet in sensibus profundissimis, ingeniis opulentissimis, mentibus probatissimis, voluntatibus purissimis, judiciis rectissimis, & postremo in deliberationibus decoctissimis; Attendentes Patres optimi, & videntes, quoniam in manibus vestris est scindere, aut consuere; destruere, aut ædificare; disperdere, aut salvare unitatem, imo totius ecclesiæ Orthodoxæ utilitatem, pro qua hucusque tam viriliter, quam longanimiter perdurastis, & sicut spes est, perdurabitis: Nec laborem longum, utpote biennii perpetui uno aleæ ut dicitur jactu præcipiti amittere procurabitis, quandoquidem oculi omnium clericorum, & laicorum, fidelium & infidelium in vos sunt conjecti: ti-

ANNO CHRISTI 1433.

timent boni, & fideles, horrentque scissuram, dissidium, scandala, & scismata; perniciosi vero, & infideles ea ipsa sicut propinqua, & in foribus, proh dolor, & heu miseriam! attrahunt, amplexanturque, & introducunt; ad quæ mala enormia procul pellenda fuit per invictissimum, & illustrissimum, & illustres principes, & dominos, imperatorem, reges, & duces, & eorum suis nominibus Ambaxiatores, & oratores sepenumero, & vicibus repetitis verbotenus, & scripto profundicordissimis, atque etiam extitit supplicatum, & exoratum humiliter hortando, ne videlicet statueretis, decerneretis, procederetis, diffiniretis, aut etiam ageretis aliquid incontra, & adversus personam Domini nostri summi pontificis Eugenii Quarti, quousque, & donec ejus adhesionem completam, puram, & liberam haberetis: vel donec potestate sua, & simul ipsius invictissimi, & gloriosissimi imperatoris legati cum omnimoda potentia, & oratores, ceterique nuncii, qui jam, ut pro vero refertur, sunt in via, hic interessent: & ad hæc promissum fuit responsum dari per deputationes, quod minime factum est. Insuper fama est, unum decretum esse conceptum, & vibratum in caput ejusdem summi pontificis; quod si publicabitur, sicut lucidius sole clarere patet, incurabile scismatis, & scissuræ, detestatissimumque vulnus generabit, & fenestram magnam ad totius nequitiæ, & scelerati facinoris aperibit. Supplicant igitur iterum, atque iterum quanto benignius, quantoque viscerosius possunt, & obsecrantur per viscera misericordiæ Dei Domini nostri Jesu Christi vestris reverendissimis, reverendisque patribus, & Dominis christianissimi, serenissimi & illustres principes prætacti, imperator, reges, duces, cæterique domini sibi faventes, & adherentes, nec non viri insignes, & amplissimi hic existentes ejus imperatoris, & eorum principum nominibus ambaxadores, & oratores præmissorum, quatenus prælibatis statutis, decretis, processibus, diffinitionibus, & actis personam ut supra sanctissimi Domini nostri papæ inquietantibus, sicut mites ac humani estis, donec, & usquequo memorati legati, ambaxatores, oratores, & cæteri nuncii, aut certe ipse idem imperator in propria huc ad vos advenerit, & præsentes fuerint, quod Spiritu Sancto flante erit prope diem, desistere parumper, quiescere, & compatienter dignemini supersedere, & fructum vestræ æquissimæ expectationis Deo, ipsisque supplicantibus, & omni populo inspectoribus; non acetosum sed dulce, non asperum, sed suave, non viride, sed maturum ibitis in patientia reportantes. Datum &c. Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo tricesimotertio. de mense junii.

CAPITULA ADVISATA PRO CONCORDIA

Domini nostri summi pontificis ad præsens sacrum concilium super differentiis sequentibus.

ITem primo omnino subjaceat de quæstione mota, aut movenda super titulo.

Item etiam quod omnino desistat recipere libellos diffamatorios in criminibus objectis, aut objiciendis, & a processu super talibus personalibus.

Item, quod concilium recipiat præsidentem ejusdem nostri cum reverentia, & honore, quibus decet.

Item quod cesset a prosequtione novæ citationis super contumacia.

Item, quod pro præsenti delinquat sedi apostolicæ usum reformationis, & confirmationis majorum ecclesiarum cum suis dependentiis.

Item quod Concilium omnia decreta facta contra libertatem, & honorem Sedis apostolicæ habeat pro non factis, vel de peritorum consilio ad debitam moderationem reducat.

Item, ut Dominus noster in suis Bullis de approbatione, & ratificatione dicet, (f. dicat) non obstante dissolutione pre nos facta, & prætensa, quam dissolutionem volumus habere uti non factam.

Item dicit (f. dicet) etiam, *non obstante erectione Concilii in Civitate nostra Bononiensi*

Item Dominus noster ratificabit, & approbabit per se, & suos hoc sacrum concilium Basiliense etiam a primordio suæ erectionis.

Item decernet suos legatos in omnibus, & singulis agere ad bonum hujus Concilii, Ecclesiæque universalis ac si personaliter inesset.

Item omnes sententiæ, & processus facti: aut inchoati respectu beatitudinis suæ, aut communitatis cum suæ, aut singularum personarum habebuntur pro non factis.

Item quod Domini cardinales recipientur ab eodem beatissimo domino nostro tanquam fratres, & suis titulis, juribus, prærogativis, & officiis, quibus antea utebantur, plenarie gaudebunt, & eisdem debitis honoribus, pensionibus, & aliis necessariis providebit, eosque in legationibus, & similibus de consensu eorum anteferat. Et ipsi domini cardinales eundem dominum nostrum tanquam Patrem quousque vixerit, venerabuntur, & in suis agendis, uti res exegerint, plena fronte assistent.

MIS-

ANNO CHRISTI 1433.

MISSIVA

Missa oratoribus Germanicæ Nacionis a Rege Angliæ.

Superscriptio.

Notabilibus, magnificis, & egregiis viris nationis Germanicæ, Oratoribus in sacro Basiliensi concilio constitutis, amicis nostris carissimis.

Ex MS. Cod. Florent. eruit misit D. ... ur. ...

HEinricus Dei gratia Rex Angliæ, & Franciæ, & Dominus Hiberniæ, nobilibus, magnificis, & egregiis viris nacionis Germanicæ oratoribus in sacro Basilensi Concilio constitutis, amicis nostris carissimis, salutem, & ad Dei laudem, sanctæque matris Ecclesiæ consolacionem sana, & salubria consilia impertiri. Nobiles magnifici, & egregii viri amicique nostri carissimi. Ambaxiatorum nostrorum, quos ad laborem in vineam Domini subeundum Basileam destinavimus, *fidei* didicimus ex relatu, quod nuper in orbe militantis ecclesiæ nubes quædam horrendæ *sessionis* & discordiæ, & ignis invalescens, quasi nascentis schismatis universalis ecclesiæ cæperunt propinquare firmamento, quæ si liberum fuissent sortituræ volatum, materiam domus Dei mox in dilatatum duxissent incendium, non facile mitigandum, eorum saltim industria qui feruntur ejusdem pociores extitisse promotores; immo non sine maximis laboribus, & dispendiis catholicorum principum, sicut priscorum temporum manifestant (eventus) quod ne contingeret, vos, amici mei carissimi, aliorumque principum ambaxiatores, & nostri comunicato consilio, unanimique voto protestacionibus congruis, rogatibus, & requestis contra ruinam domus domini fortes vos exibuere pugiles, muros inexpugnabiles, anchorasque tutissimas ad Petri naviculam adversus imminencium periculorum fluctus, & sevitiam preservandam, ea, sicut credimus, consideracione, qua novistis seculi principes Deo racionem reddituros propter ecclesiam, quam ab eo jugiter contuendam receperunt, a quibus, sicut legitur, ille racionem exigit, qui illorum tuicioni ecclesiam suam credidit; quam Deo pariter, & hominibus acceptissimam connexamque diligentiam, si non impendere curassent, in proximo futurum erat, quod in mundum universum se diffunderet flamma schismatis deplorandi, quo terra contremuisset in sedicione vulgarium, æra se collisissent in contencione principum, & rueret velum templi in divisione pontificum, & cæterorum humilioris gradus clericorum; sicque, quod absit, fieret, quod solaris ecclesiæ claritas verteretur in tenebras, quæ tocius Orbis intuitum flebiliter eclipsassent. Hæc, amici nostri carissimi, quamprimum nobis innotuere, quod ad præmissa sic viriliter, sagaciter, & solerter peragenda, sit, et fuerit vobis, et aliis ambaxiatoribus et nostris cor unum, et anima non minus una, eximiam nos extulerunt mentis in leticiam, eatenus ut laxatis letam in libertatem cordis nostri fibris, nos velut angelicis conjubili choris, gloriam decantavimus in altissimis Deo, et pacis Domini hominibus bonæ voluntatis; ob hoc videlicet, quod Divinæ fuerit complacitum pietati pro ecclesiæ suæ tranquillandis negociis sic animos principum ministerio suorum ambaxiatorum devocionis unanimis in amplexu foederare. Hiis adiecit ambaxiatorum nostrorum prædictorum assertio, quam recepimus singularis veneracioni prærogativa; quod complecti dignum ducitur, votivam status nostri prosperitatem, et omnia, quæ quovis titulo nos prospiciunt, vel contingunt. Qua de re refundimus vobis grates nostris exurgentes intimis de præcordiis, vestras circumspectiones suppliciter exorando, quatenus in dilecione, quam ad nos nostrosque concipitur, quod gratissimum jugiter permanentes, simulque diffuasione schismatis prælibati manus, sicut hactenus, sic apponatis efficaces, quod ab opere vestræ caritatis devocio nullatenus jam desistat donec christianissimi Principes, pacis ecclesiæ zelatores, summi pontificis pulsent præcordia, ut justis & racionabilibus sacri Basiliensis concilii votis, & desideriis se velit inclinare, ut maneat pastoris unitas, ovilis integritas, & desideratæ pacis jucunditas in ecclesia Jesu Christi. Datum sub sigillo nostro, in palatio nostro Westmonasterii, vicesima tercia die mensis Julii anno Domini M. IIII. XXXIII.

ISTI SUNT TRES MODI

Pulcherrimi tractandi concordiam inter beat. Dominum nostrum Eugenium, & concilium Basiliense.

NOvit mundus, reverendissimi Patres, & Domini, cæterique viri doctissimi sacrum concilium Basiliense constituentes, vestrisque amplissimis paternitatibus luce clarius innotescit, quanta sedulitate, quantis sudoribus, laboribus, ac vigiliis serenissimus princeps Sigismundus Romanorum imperator &c. pro concordia, & unitate ecclesiæ sanctæ Dei nulli rei parcens, insudaverit adeo, quod ipsius serenissimi principis summo studio, atque crebris, & longinquis itineracionibus contra nefandissimum, & inveteratum schisma ecclesia sancta Dei in concilio Constantiensi pacem summam, & unitatem feliciter adepta est. Nec eciam paternitates vestras reverendissimas latet, quos & quantos favores, qualia suffragia huic sacro Concilio Basiliensi a sui primordio usque ad præsentem diem, uti fidelissimus, & catholicus ecclesiæ filius, attulerit; denique suum integerrimum animum erga sanctam ecclesiam prosequendo cum ad beatissimum Dominum nostrum Eugenium papam quartum diadema imperiale a sua beatitudine juxta ecclesiæ ordinacionem, & laudabilem consuetudinem suscepturus se personaliter contulisset, plurimos fertiles, & utiles tractatus, tam erga hujus sacri concilii prosecucio-

Ex eodem Flor. Cod.

cionem, quam circa alia infinita, & summa bona honorem Dei, & utilitatem ac decorem religionis christianæ continentes cum eodem beatissimo Domino nostro habuit; & Deo auctore, & propicio effectum est, ut sua serenitas imperialis indubie speret, quod diffidium non paucum inter beatissimum Dominum nostrum, & hoc Basiliense concilium ortum penitus de medio ecclesiæ eradicabitur. Itaque hoc Basiliense concilium summa cum pace, & ejusdem Domini nostri sanctitatis consensu votivum, & laudabilem finem consequetur. Et quoniam, si interea contra beatissimum Dominum nostrum per hoc sacrum concilium procederetur, posset talis processus omnino esse pacis speratæ turbativus, & bonæ intencionis beatissimi Domini nostri irritativus, & ex desperata pace multa in Dei ecclesia scandala sequi possent, ut verisimilius argumenta judicant, quæ omnia contra speratum, & desideratum finem hujus concilii forent; plurimas litteras sua imperialis serenitas ad hoc sacrum concilium consignari fecit, quibus, quantum valuit, potuit, & debuit, paternitates vestras reverendissimas precata, & hortata extitit, ut usque ad beatissimi Domini nostri, & suæ serenitatis oratorum adventum velletis super omni processu contra beatissimum Dominum nostrum papam fiendo penitus supersedere, quoniam firmiter sperabat, quod his oratoribus plene informatis mediantibus omne prorsus aboleretur diffidium. Vos autem, Patres optimi, tanti principis precibus, & exhortationibus minime acquievistis, sed tractatum de procedendo ad ulteriora contra benedictum Dominum nostrum habuistis. Quare ego episcopus Curiensis ambaxiator in hoc sacro concilio pro præfato serenissimo, & invictissimo Romanorum imperatore, ac plurimi alii regum, ducum, ac principum oratores præcavere volentes, ne ignem paratum in Dei ecclesia pateremur accendi, nostris forsitan temporibus inextinguibilem, suppliciter pro concordia habenda inter sanctissimum Dominum nostrum, & hoc Basiliense concilium deputatos nobis dari per idem sacrum concilium petivimus, coram quibus, adhibitis beatissimi Domini nostri oratoribus, utramque partem, quantum valuimus, ad bonum concordiæ obsecravimus, coram quibus per hoc sacrum concilium deputatis, & nobis omnibus principum oratoribus tres salutiferi modi ad bonum pacis, & concordiæ consequendum per eosdem oratores sanctissimi Domini nostri expositi fuere, quorum tenor sequitur, & est talis.

Iste est tenor modorum.

Reverendissimi patres, & Domini plurimum honorandi. Ad tollendum omne diffidium, quod potest esse futuri scandali, & confusionis maxime in ecclesia Dei productivum, facta extitit hæc solemnis adunacio deputatorum per hoc sacrum concilium ad instantiam, & postulacionem istorum reverendissimorum patrum, & Dominorum oratorum, serenissimi principis Domini imperatoris, aliorumque regum, ducum, & principum, qui omnes nomine, & vice eorum serenissimorum principum, quorum personas repræsentant, ac nominibus propriis, schisma, & omne quod esse potest schismatis, & diffidii causa summopere abhorrent, tres modos per nos beatissimi Domini nostri Domini Eugenii papæ quarti oratores, licet indignos, proponuntur.

Iste est primus modus.

Primus, ut alias in plenissima hujus sacri concilii congregacione exposuimus, placeret sacro concilio admittere præsidentes consignatos per beatissimum dominum nostrum papam ad gerenda, tractanda, & decretanda in futurum per hoc sacrum concilium; cum intencio sit ejusdem benedicti Domini nostri, ut concilium istud Basiliense integerrime prosequatur, & conficiat omnia illa bona opera ob quæ fuit, & debuit esse congregatum; etsi de gestis in præteritum oriatur per hoc sacrum concilium aliqua dubitatio, paratos se offerunt dicti oratores ex parte beatissimi Domini nostri hic se cum effectu curaturos, quod idem Dominus noster ad omnem cautelam illa approbabit, ratificabit, & confirmabit, exceptis his, quæ facta sunt contra personam, potestatem, auctoritatem, & jurisdictionem sedis apostolicæ, & beatissimi Domini nostri, & cardinalium suorum, aliorumque prælatorum; & profecto cum remaneat diffidium his adimplet potius in verbis, quam in effectu, deberent dominationes vestræ acquiescere, etiamsi oporteret de jure concilii aliquid concedere, cum, testante canone, omnia pro scandalo evitando sunt committenda vel obmittenda, quæ sine peccato mortali committi, vel obmitti possunt.

Secundus modus.

Secundus modus habendi concordiam inter beatissimum Dominum nostrum & hoc sacrum concilium est, ut dominationes vestræ reverendissimæ debeant supersedere in omni processu contra beatissimum Dominum nostrum inchoando, & præstolari ejusdem sanctitatis, ac serenissimi principis Domini imperatoris Oratorum adventum, qui de proximo erit, prout ex litteris utrorumque principum satis comprehendi potest; qui oratores, ut habuimus per litteras privatas beatissimi Domini nostri, habentes plenam potestatem, & informationem omnem directam inter beatissimum Dominum nostrum, & hoc Basileense concilium tollent; & profecto etiamsi concilium sine veritatis præjudicio omnem justitiam foveret, deberet ad preces horum supremorum principum, qui sunt duo capita, & duo luminaria in ecclesia Dei, omnino supersedere, cum mora medio temporis non sit allatura periculum, sed potius pacem, & concordiam in ecclesia Dei. Et maxime hoc credendum est isto tempore, quo istæ duæ potestates supernæ conjunctæ sunt in Urbe Romana, & magnum tractatum atque utilitatem super concernentibus salutem tocius Christianitatis inceperunt habere; & ut hoc ipsum exoraremus a Pa-

ANNO CHRISTI 1433.

Paternitatibus vestris expresse habuimus in mandatis a sanctissimo Domino nostro; & si secus egeritis spretis omnibus prædictis obacionibus procedendo forsan ad citacionem jam deliberatam cum poena suspensionis ab omni administracione Papatus, summe veremur, quod talis processus non sit fomentum longe majoris dissidii, & irritativus bonæ, & optimæ intentionis quam Dominus noster concepit erga approbacionem, & progressum hujus sacri Concilii, frustrabiturque adventus utriusque principis oratorum; cum propter intencionem rem non integram existere comperiant, sed pocius innovacionem gravissimam contra beatissimum Dominum nostrum; indignabiturque satis juste Illustrissimus Princeps dominus Imperator, cum viderit peticionem suam, satis tenuem, minime exauditam fuisse.

Tertius modus.

Tertius modus pacis procurandæ est; quod si dominationes vestræ Reverendissimæ nolunt prædictis acquiescere, quibus omni honestate postulante acquiescere deberent, proponat saltim quisque, tam deputatorum per hoc sacrum Concilium, quam istorum reverendissimorum Oratorum serenissimi imperatoris regum, ducum, & aliorum principum, prout Spiritus sanctus administrabit aliquem modum, per quem possit consuli honori Beatissimi domini nostri, & hujus sacri Concilii, & tolli de medio omnis occasio futuri scandali in ecclesia Dei; sperantes firmiter, quod via, & modus dissidii tollendi concludendus per Dominaciones vestras reverendissimas cum approbacione istorum dominorum oratorum principum, erit Deo gratus, Christianitati salutiferus, & Domino nostro acceptus; offerentes nos, licet hoc in mandatis specifice non habeamus, curaturos cum omni diligentia, quod Beatissimus dominus noster modum illum approbabit, & ratificabit. Et profecto, Patres optimi ante omnem processum pacis turbativum debent Dominaciones vestræ circa promissa operam, & quidem efficacem impertiri. Nam indecorum est, quod hoc sacrum Concilium sit congregatum, ut pacem forinsecis, seu laicis tribuat, & sibi ipsi non valeat pacem tribuere. Præterea qualis pax potest inter principes sequi, si auctores pacis non valent concordia frui? Præterea qualis ecclesiæ sequi poterit reformacio data occasione scismatis, cum major difformacio in ecclesia esse non possit, nec hereses extirpabuntur, sed magis augebuntur, cum vix sine heresi scisma consistat? Et ita ut fiat, obmissis omnibus juris disputacionibus, obsecramus. Quoniam ubi de concordia, & dissidio tollendo agitur, debet quælibet pars etiam de jure suo clarissimo concedere. Nosque præfati Oratores cum summa diligentia apud reverendissimos dominos cardinales, ac deputatos instetimus, & quanto devocius, ac humilius potuimus, rogavimus, & obsecravimus, ut a processu contra Beatissimum dominum nostrum ad tempus supersederetur, saltim usque ad adventum Ambaxiatorum ipsius Domini nostri, nec non præfati domini Imperatoris, qui sperabantur brevi tempore venturi ad tollendum omne diffidium, quod foret inter ipsum Dominum nostrum, & hoc sacrum Concilium juxta scripta ejusdem domini Imperatoris; maxime cum talis processus posset esse causa inductiva nefandi scismatis in ecclesia. Quod tamen omnis catholicus christianus expavescit audire propter maximam difficultatem, quæ contingit in ipsius extirpacione, prout ex præteritis temporibus sumus edocti. Insuper præfati oratores pluries obtulerunt votam prælibatis Dominis cardinalibus, & deputatis, prout adhuc hodie coram hoc sacro Concilio offerunt aliquos ex eis in competenti numero transmissuros ad beatissimum dominum nostrum Papam, ad exortandum ipsum, & omnibus viis, & modis possibilibus inducendum, ut velit huic sacro Concilio simpliciter assentire, ut ipsum Concilium juxta institucionem, & assignacionem sacrorum Constantiensis, & Senensis conciliorum continuetur: quod si non fecerit, tunc ipsi oratores vellent nomine Dominorum suorum in quemcumque processum debitum, & veridicum consentire. Quæ omnia per vos reverendissimos Patres, et hoc sacrum Concilium fuerunt spreta, ac refutata, spernuntur, ac refutantur die hodierna, cum quoddam decretum poenale est dispositum, ac ordinatum nimis poenale, et exorbitans contra Beatissimum dominum nostrum: quod decretum solum deberet fulminari contra Papam jam convinctum de hæresi; & per tale decretum detrahitur specialiter honori serenissimi principis Romanorum Imperatoris, qui pro bono pacis concludendæ tam obnixe ut supersederetur obsecravit, ac aliorum regum, principum, quorum oratores idem exorarunt, nec non scandala, scissuræ, bella, & seditiones per directum & obliquum in populo Christiano verisimiliter oriuntur. Nolens ego nomine Serenissimi principis Romanorum imperatoris, ac meo proprio quoquam modo futuris malis, scandalis, & etiam divisioni consentire, immo penitus dissentire, in his scriptis protestor, quod nec est, nec fuit de intentione præfati Serenissimi imperatoris, nec mei ut ita levato velo saltem oratoribus Beatissimi domini nostri, & ejusdem serenissimi principis de proximo venturis ad omnes dissensiones tollendas ordinatis minime expectatis contra Beatissimum dominum nostrum procedatur, nec eidem processui, vel alteri contra Beatissimum dominum nostrum fiendo nominibus prædictis consensio, sed penitus dissensio, & contradicio, ut totus populus Christianorum clare cognoscat, quod serenissimus, & invictissimus Romanorum imperator divisioni ecclesiæ nullo modo consentire intendit, immo scisma, divisiones, & scandala pro posse cum Dei auditorio penitus profugare, & impedire, ut de jure divino pariter, & humano, ac juramento proprio obnoxius existit. Actum Basileæ &c. ut supra de mense Augusto anno MCCCCXXXIII.

ANNO CHRISTI 1433.

LITTERA MISSA SACRO CONCILIO

Per clerum diœcesis & civitatis Altissiodorensis ut eximeret se a semidecima.

Ex Mart. Vet. Mon. to. VIII. p. 916.

REverendissimi in Christo patres & domini percelebres, humili recommendatione præmissa, magnopere admirati sumus, nimioque stupore animo perculsi, dum certo scivimus R. P. V. ad civitatem istam & diœcesim Autissiodorensem undique desolatas, bullas sacrosanctæ synodi Basiliensis destinasse fratri Petri Lusurier religioso & camerario Virziliacensi exsequendas, pro levanda semidecima, sive vicesimo denario, de & super fructibus beneficiorum nostrorum in dictis civitate & diœcesi sitorum, sicuti latius inspeximus ex tenore dictarum litterarum. Equidem, reverendissimi patres, justissimo jure comperimus sacris vestris constitutionibus fore obediendum, tamquam veri zelatores orthodoxæ fidei, qui propria etiam corpora pro tam saluberrimo ac perutili negotio exponere non formidamus, ex quo unionem sanctæ matris ecclesiæ & regni hujus Christianissimi tranquillitatem & pacem resultare credimus. Sed quæ potest apud nos terrena prosperitas bellis undique ferventibus esse, quando nec agrorum vacare licet culturæ, nec sata si quæ sint colligere, nec condita servare, sed ipsa etiam colonis abductis arva mœrentia squalent, equos, boves, & jumenta quæque prædo impius abigit; vomeres, bidentes, ligones in cassides & tela vertuntur, & curvæ rigidum falces conflantur in ensem? Ob hoc longa nimium spe pacis pene tabescit animus: vere siquidem sapiens ait: *Spes quæ differtur, affligit animam*. Quam durum itaque nobis, viri percelebres, qui dum viribus valemus & Dei cultum sectari mens satagit, grave paupertatis onere premamur! Quamobrem apud prudentissimas dominationes & paternitates vestras teximus querimoniam, non quidem adversum vos, quos scimus sincerissime in pauperes Christi affectos; sed ut majorem V. R. P. misericordiam mereamur. Ecce multo languore & longo tempore famem crudelissimam toleravimus, non patrimoniorum solatiis, non proventuum ecclesiasticorum subsidio aliquando relevati, sed propriis semper laboribus victum quæritantes. Ecce jam perdita est in proventibus beneficiorum nostrorum ecclesiæ decima, immo quinquagesima & centesima portio ad nihilum redacta: quia ubi quondam domus & ecclesiasticæ structuræ, ibi nunc arbusta & vasta solitudo, populus noster vel fame vel gladio periit. Non nobis, sed experientiæ credite rerum magistræ, quæ necessitatem nostram urgentissimam & vulgatissimam a lege vestra separabit. Igitur si subsidium a nobis quæritis, procul dubio & nos exilium petemus, sicque profugi & vagi super terram in opprobrium cleri mendicare conabimur. Eo tamen minus possessiones nostras & ecclesiarum nostrarum omnes accipite, & ipsarum solam semidecimam pro cultu divino & victu tenui ac necessario nobis assignate. Uberrima hæc regio in solitudine versa est, & ferarum, veprium, & spinarum habitatio est, non hominum facta. Propterea, domini percelebres, per viscera misericordiæ Jesu Christi vos obsecramus, & cum omni pietate & mansuetudine requirimus, & instanter rogamus, quatenus clementi misericordiæ oculo solamen impendendo, hanc semidecimam, sive vicesimum denarium nobis omnino remittatis persolvendam, non quidem nobis, sed ecclesiæ sanctæ Dei afflictæ & oppressionibus ac amaritudinibus attritæ: argentum & aurum non est nobiscum, quod tamen habemus, lacrymas & orationes assiduas apud patrem misericordiarum offerimus. Precamur, patres, suscipite; & si quid nos facturos velitis, jussu tantum opus est, id agemus animo libentissimo quod nostris exilibus prorsus facultatibus suberit. Per præsentium gerulum, quem ad vos præmissa de causa transmittimus, gratum si placet responsum nobis mandantes reverendissimi in Christo patres & domini percelebres V. R. P. optatissimæ felicitatis jocunditate impleat qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Scriptum Autissiodori die XXIX. junii.

Vestri humiles & devoti oratores clerus civitatis & diœcesis Autissiodorensis.

EPISTOLA ERICI REGIS DANIÆ

Ad concilium Basileense.

Laudat synodi zelum, excusatque prælatos suos, quod vocati necdum advenerint.

SAcrosanctæ venerandissimæ Basileensi generali synodo, in Spiritu sancto congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti, patribus, dominis, & amicis nostris præclarissimis. Ibid.

Reverendissimi, reverendi, venerabilesque patres & domini ac amici nostri carissimi, &c. debitis reverentia & veneratione præmissis. Ut in omnibus quæ profectum & votivam expeditionem ecclesiasticæ reformationis exposcunt, promta cooperandi voluntate sacrosancti ejusdem concilii litteras cum clausula credentiali per manus reverendorum virorum magistrorum Nicolai Cimeister, decretorum doctoris, præpositi Wratislaviensis, & sacri palatii auditoris, & Mathiæ provincialis Saxoniæ ordinis Minorum, sacræ theologiæ magistri, præsentatas nobis, humiliter & reverenter accepimus; ex quarum tenore ac ipsorum oratorum solerti ex-

po-

positione intelleximus, quod eadem sancta synodus pro errorum & hæresum exstirpatione, reformatione morum, ac pacificando populo Christiano, Spiritu sancto auctore, congregata sit & legitime stabilita, vigore constitutionum sacrorum Constantiensis & Senensis generalium conciliorum, ac approbatione summorum pontificum felicis recordationis quondam Martini papæ V. & domini Eugenii papæ moderni, serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum regis & fratris nostri carissimi consensu & approbatione accedentibus. Sane nostram assistentiam tam desiderato operi impendendam oratores ipsi plurimum eleganter invitaverunt, sollicite exhortantes, ut quemadmodum plures reges & principes destinaverunt suos, nostros etiam ambassiatores ad ipsum sacrum concilium mittere curaremus. Orthodoxi patres, nos una cum prælatis, magnatibus ac ceteris regnorum nostrorum incolis congaudemus ex corde devoto tam sanctis studiis & salubribus desideriis vestris, immensas Deo gratias agentes, qui vos ad speratam salutem orbis universi coadunare dignatus est, eique devotas precum instantias porrigentes, ut firmam perseverantiam in sanctis vestris votis misericorditer concedat, optatæ consummationis effectum feliciter tribuendo; nosque ad tantum bonum opem & operam conferre quantas valemus intendentes, vestro sanctissimo cœtui consiliis, auxiliis, ac adhærentia opportunis voluntarie satagemus assistere, sanctaque acta vestra complecti & approbare, oratores nostros & prælatos, quamocius & expeditius poterimus, ad ipsam sanctam synodum mittere non dilaturi, eidem supplicantes humiliter & devote, quatenus attentis remotissima terrarum nostrarum distantia, viarum variis discriminibus, ac guerrarum insultibus, quibus terra marique undique circumsepti sumus, ac multiplicibus laboribus & expensis, quos ipsi prælati nostri pro guerris hujusmodi sedandis ac pace quærenda sæpius adhibuerant, dignetur benignissima ejusdem sanctæ synodi clementia ipsis prælatis nostris parcere, quod ad ipsam venire ac mittere, prout tenebantur, distulerint. De sententia & pœnis in eis forsan propterea infligendis misericorditer nostri contemplatione supersedentes. Ceterum, reverendissimi patres & viri præclarissimi, deposcimus nobis indulgeri, quod reverendissimos ambassiatores vestros longo tempore, quam forsan a vestris R. P. in mandatis habuerint, non sine eorum tædio, retardaverimus, sub vestræ benignitatis confidentia, ex causis ad hoc moti, tum quia imminebat nobis tractatus pacis habendus cum Civitatensibus die apostolorum Philippi & Jacobi qui pendebat usque ad dominicam Trinitatis, ubi ipsorum ambassiatorum desideravimus præsentiam, tamquam pro bono pacis & concordiæ plurimum necessariam & accommodam, & ut ipsi videre & audire possent, qualiter ipsi Civitatenses recompensationem juxta prius promissa pro damnis & injuriis nobis & regnis nostris multipliciter illatis exhiberent. Speramus igitur quod ipsi oratores vestri clara experientia informati sunt, quia non steterat per nos, quominus pax & concordia finales initæ fuissent pariter & firmatæ; tum etiam quia prælati regnorum nostrorum longe lateque in suis mansionibus separati ad audiendum vestrarum R. P. voluntates per ipsos oratores proponendas, non poterant, causante etiam hiemis asperitate, in breviori tempore convocari, prout de his & aliis ipsi oratores poterunt latius informare V. R. P. quas Altissimus in vinea sua laborantes dirigere, confortare & conservare dignetur feliciter & longæve. Scriptum Kopenhannæ anno Domini MCCCCXXXIII. ipso die beatorum Petri & Pauli apostolorum, nostro sub secreto sigillo.

Devotus ecclesiæ filius Ericus Dei gratia Daciæ, Svveviæ, Norvvegiæ, Sclavorum, Gothorumque rex, & Pomeranæ dux.

LITTERÆ SEU BULLA DECRETI

Quod omnes causæ, quæ tractantur in concilio Basileensi revertantur ad curiam Romanam præter tres, videlicet ad reformationem morum, ad exstirpationem hæresis, & ad pacem ponendum inter principes.

EUgenius, &c. ad perpetuam rei memoriam. Ibid. p. 619.

Pastoralis cura sollicitudinis divinitus nobis injuncta, excitat mentem nostram, ut quæ ordinata sunt ad universale commodum populi Christiani, ad proprium finem, auctore Domino, dirigamus. Sane quidem cum ex ordinationibus Constantiensis synodi certis temporibus debeant generalia concilia celebrari, ad morum reformationem, ad tollendum errores & hæreses, & ad pacem ponendam inter principes & populos Christianos, qui sunt fines principales, quibus Basileense concilium statuimus celebrari, & ad quæ omnis vis & opera ipsius concilii debent dirigi & intendi; quia nuper displicenter accepimus, quod in dicto concilio in aliquibus potius privatæ utilitati quam publicæ intenditur, & a rectis finibus, ad quos dicta concilia expresse ordinata sunt deviando, privatarum & singularum personarum causæ & lites in dicto concilio ventilantur, agnoscuntur & terminantur, non equidem sine magna distractione sive divortione prædictorum quæ tractari debent. Nos igitur a principalibus propositis cupientes nullatenus deviare; sed ea produci, unde potius universali bono quam singulorum causis & litibus consulatur, ad quod debemus esse propitii directores, de consilio etiam & assensu venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, tenore præsentium, auctoritate apostolica decernimus, quod in præfato Basileensi concilio nullæ causæ singularium publicæ vel privatæ, ecclesiasticæ seu sæculares quovis modo, causa vel colore intro-

troducere vel introducendæ possint vel debeant in dicto Basileensi concilio agitari, cognosci aut terminari, sed dirigente Domino fidelium operas ad exstirpationem hæresum, ad pacem ponendam ad principes & populos Christianos, ad morum reformationem omnia studia dirigantur, & nullatenus ad alias causas, quam ad præmissas, ad quas concilium ordinatum est, converti debeant: decernentes irritum & inane, si secus a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli, &c. nostræ constitutionis decreti confringere; &c. Si quis, &c. Datum Romæ calendis julii anno tertio.

EPISTOLA DUCIS MEDIOLANENSIS

Ad concilium Basileense.

De fuga cardinalis Arelatensis a Romana curia ad concilium tendentis.

Sacrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu-sancto legitime congregatæ, &c.

Reverendissimi in Christo patres & domini præstantissimi, accepi reverenter litteras ad me vestras, et cum eis copiam decreti quod illa sancta synodus adversus Romanum Pontificem nuper edidit, nec non exemplar responsionis ambassiatoribus suis ultimo datæ, quarum litterarum & copiarum missio fuit mihi profecto gratissima; nam etsi mihi antea persuaderem, crederemque firmissime, vos maximam fiduciam in meipsum posuisse, meque cordiali dilectione & caritate complecti; id ipsum nunc multo magis experior; quod ita libere & benigne communicatis mecum omnia quæ agitantur, & contingunt in illo sacro concilio. Summas igitur & immortales gratias pro tanta benignitate vobis habeo, certioresque vestras dominationes efficio, quod quibuscumque felicibus successibus illius sacrosanctæ synodi ita semper exuito, quod si mihi & statui meo accederent, majori affici gaudio sane non possem. Et dispono quidem, sicut ex multis litteris meis multisque signis videre potuistis, pro manutenendo & ampliando ipso concilio, non solum favores impendere & omnem operam adhibere; sed omnes, si expedierit, opes & facultates, ipsumque statum, & denique hanc personam meam prorsus effundere & exponere. Vos, patres reverendissimi, procedite excelsis animis & solita sapientia ad omnia quæ pertinent ad incrementum & prosperitatem dicti concilii, sicut facitis. Estis enim proinde apud universum orbem laudem & famam eximiam habituri, comparaturique vobis apud clementissimum Deum nostrum gratiam & merita infinita. Ut autem ego vobiscum participem, quæ habeo de tangentibus bonum præfati concilii, significo vobis quod reverendissimus dominus cardinalis Arelatensis ad civitatem meam Januæ nuper applicuit seminudus & quasi solus; ita quidem quod quando attigit, omnes videntes ad magnam pietatem induxerit. Asserit ipse, quod sæpenumero petivisset licentiam a summo pontifice transferendi se ad illud sacrum concilium, illeque eam semper sibi negasset, applicuit proximis diebus galea a quardia magnificæ civitatis meæ Januæ in faucem Romanam, & facta sibi notitia, deliberavit omnino a Roma discedere; et cum jam sub certo alio colore urbem egressus fuisset, remisit, &c. Cum vero procederet ad galeam, contigit quod a nonnullis hominibus apud Tyberim insultatus est, quos putat fuisse ex illis cardinales de Ursinis. Sed cum equum præstantem haberet, coepit fugere, quanquam & ipse & equus in cursu deciderint, non absque læsione unius genu sui: equo autem hinc inde vagante, coepit solus ipse pedibus ambulare, studens appropinquare galeæ; & cum non reperisset eam ita cito sicuti voluisset, occultavit seipsum in certis arbusculis, gratiam divinam expectans, & si quid posset de galea sentire. Tandemque factum est quod nonnulli socii galeam exeuntes & quærentes super ripam ipsum dominum cardinalem, emissis, ut fieri solet, vocibus & clamoribus, quia nullibi videbatur; cum ipse prima facie dubitaret ne alii essent, eum pro parte summi pontificis inquirentes, post cognitos socios signum fecit, ex quo ad eum statim quatuor accesserunt, deferentes eum super humeros ultra Tyberim, attingentes etiam aqua fluminis usque ad guttura deferentium. Reducto ergo in galea, & satis attonito pro discriminibus in quibus fuerat, cum patronus galeæ diceret non satis tutum esse ibi morari diutius, deliberaverunt, &c. recedere, ac Januam se dirigire, quo in diebus quatuor attigerunt. Demum præfatus dominus cardinalis ad illud concilium statim accedet, intenturus toto studio & animo agendis ibi rebus; ex cujus accessu non dubito, recipiet illa sancta synodus solamen & gaudium singulare; nec indigne quidem, cum sit ipse præsul sapientissimus & maximæ reverentiæ; cujus præsentia ipsum concilium non mediocriter quidem ornabit & augebit, dabitque magnum favorem & præsidium rebus agendis. Postremo me vobis facio recommissum. Datum Mediolani, die XXI. julii MCCCCXXXIII.

Philippus Maria Angelus, dux Mediolani, &c. ac Januæ dominus.

Urbanus.

EPI-

EPISTOLA BOLESLAI

Magni ducis Lithuaniæ, ad concilium Basileense.

De sua ad concilium adhæsione, & desiderio conversionis Ruthenorum.

REverendissimis in Christo patribus, cardinalibus, archiepiscopis, episcopis, &c. illustrissimisque principibus, comitibus, ceterisque reverendis & spectabilibus dominis, in sacrosancto concilio Basileensi in Spiritu sancto congregatis, &c. humillimæ reverentiæ debitum, & sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ præceptis & statutis sinceriter obedire.

Reverendissimi in Christo patres, &c. non modicum cordi nostro accessit exultationis augmentum vestrarum paternitatum, quam ad nos geritis, pia affectio, quæ profecto velut de abysso solitæ benignitatis dignata est nos ab oculis valde procul quasi in exilio degentes, oculis paternæ recordationis respicere, nobis spectabilem virum dominum Laurentium de Damianis comitem Palatinum dirigendo, quem vestrarum paternitatum contemplatione, una cum litteris creditivis a sacrosancto Basileensi concilio nobis missis, ea qua decuit reverentia, suscepimus, verbisque suæ legationis attentas aures gaudenter inclinavimus, gratias humiles V. P. pleniformiter refundentes; quia nos ad ea utique salubria & super aurum desiderabilia, quæ salutem, honorem & commodum nostros, nostrarumque terrarum, quin immo bonum totius Christianitatis respiciunt, dignati estis paternis excitationibus propulsare. Primo quidem inter alia prædictus dominus L. ex legatione ei commissa coram nobis asseruit, quomodo hoc sacrosanctum Basileense concilium sit legitime & rite & rationabiliter omnibus modis, viis, & juribus ad hujusmodi concilium spectantibus, constitutum, ordinatum & confirmatum, prout quodcumque aliud inantea ab ecclesia celebratum. Quamquam de hoc minime dubitabamus, facti tamen sumus de hujusmodi relatione amplius certiores. Avisavit nos insuper, & supplicativis exhortationibus & affectionibus ex parte totius congregationis sanctæ prædicti concilii deposcebat, ut eidem concilio more aliorum regum & principum adhæreremus, oratoresque nostros ad ipsum continuo legaremus. Reverendissimi patres, absit a nobis, quod tantæ temeritatis & incredulitatis pertinacia illaquearemur, qua huic sacrosanctæ generali synodo Basileensi, Spiritu sancto inspirante legitime congregatæ, in aliquo contraire inveniremur, & quasi inobedientes censeremur; sed revera sincero corde adhæremus, subjacemus, & constanter adhærebimus: oratores etiam nostros ad eamdem synodum dudum direximus, honorabilem videlicet dominum Andream Pfaffendorff doctorem juris canonici, solemnem fratrem & presbyterum ordinis Cruciferorum de Prussia, & Johannem Perling notarium nostrum; qui super nostris intentione & negotiis sunt plenarie informati. Postremo prænominatus dominus L. pro parte V. P. a nobis pia & deprecativa exhortatione exigebat, quatenus mitibus sagacibusque viis, modis & blandis persuasionibus fideliter alliceremus & induceremus principes, duces & seniores Ruthenorum ad unionem cum sancta Romana ecclesia, signanter ut ambassiatores super ritibus eorum & industria expertos, ad hanc sanctam synodum generalem concilii Basileensis dirigere procurarent. Multas etiam rationes & rationabiles causas, quas animadversione solerti fore opportunas censuimus, nobis in medium adduxit, quomodo multum expediens, immo necessarium foret, ut ipsi duces & seniores Ruthenorum ad eamdem sanctam synodum suos mitterent oratores, qui ibidem cum catholicæ fidei doctoribus, de sortibus & ritibus eorum, & salutari incremento totius populi Christiani salubriter pertractent. Venerandissimi patres, illustres principes & domini, quamquam dudum hoc ipsum in votis habuerimus, & totis viribus satagere proposueramus, Ruthenos & schismaticos, præsertim sub ditione nostra constitutos, ad unionem & ritum sanctæ Romanæ ecclesiæ allicere, et ad verum cultum reducere, nihilominus vestris paternis monitis et postulationibus amplius excitati, vigilantiorem diligentiam et operam apponemus circa eorumdem conversionem; et jam aliquotiens cum ducibus ipsorum crebrius confabulati sumus blandis persuasionibus de reductione eorum ad nostrum ritum; non aliud potentes ex verbis et responsionibus ipsorum elicere, nisi quod uniri sanctæ Romanæ ecclesiæ multum sunt inclinati, et totis nisibus concupiscunt. Superioribus tamen ipsorum, scilicet metropolitanis et patriarchis, se opponere et contraire non affectant, sed ipsos precibus impulsare, ut de salute ipsorum velut pastores vigilare, et sanctæ Romanæ ecclesiæ, quemadmodum et nos eosdem nostris scriptis et nunciis avisavimus, unirentur. In veritate comperietis, colendissimi domini, nos pro augmento orthodoxæ fidei sinceram apponere operam; cum ad hoc non solum ex fidei debito, sed etiam necessitate urgente movemur, ex quo in finibus totius Christianitatis in hac parte habitamus, nec ultra nostra dominia aliquis Catholicorum dominorum aut principum dominatur. Et si inantea cultum divinum in nostris ducatibus hinc inde multiplicamus, quamplures ecclesias, ubi pridem non erant, fundando et dotando, quarum numerum ad præsens pertransimus, dante Domino, dum pacificata fuerint nostra, quibus vacamus, ardua negotia, attentius et copiosius circa profectum Christianitatis, et cultum nominis Jesu Christi manus sollicitas extendemus, velut hoc V. P. et fere toti mundo in effectu clarius innotescet. Si quis vero nostræ famæ æmulus, veritatis immemor, aliud de nobis suggesserit, precamur eidem aures credulas non porrigere, sed censere velut mendacem filium in suis stateris, et velut suo proximo detrahentem. Reverendissimi pa-

ANNO CHRISTI 1433.

patres, vestras reverentias et dominationes, quibus nos humiliter commendamus, pro profectu totius populi Christiani et augmento fidei, incolumes conservare, regere et dirigere dignetur ad cupita tempora Rex perennis. Datum in castro nostro Ploczervv feria tertia post festum sanctæ Margaretæ MCCCCXXXIII.

Boleslaus alias Svvidrigal Dei gratia dux magnus Litvvaniæ, Russiæ, etc.

EPISTOLA UNIVERSITATIS

Parisiensis ad concilium Basileense.

Petit ut causæ universitatis & suorum, extra civitatem Parisiensem judicandæ non trahantur.

Sacrosanctæ universalis ecclesiæ synodo Basileæ congregatæ.

Ibid. REverendissimi in Christo patres, sacrosanctam generalem synodum Basileæ in Spiritu-sancto legitime congregatam celebrantes, debita subjectione cum filiali obedientia.

Hactenus, licet ægre, pertulimus indicibilia gravamina, molestias graves, & denique crebras supra modum inquietudines, quas gens in Romanam sequens curiam, nostris intulit suppositis. Clamavimus apud sanctitatem felicis recordationis domini papæ Martini & sui nunc successoris SS. domini nostri papæ Eugenii, ut nostrorum suppositorum promotio, & in multis exaltatio pro utilitate ecclesiæ, quantum diffiniret eorumdem sanctitas, haberetur. Tunc enim res nostra firmis consistebat stabilita fundamentis, neque ulla alia petebantur, quam aut gratiosa aut justa alia præmia laborum. Nunc vero, reverendissimi patres, apud nos id actum est, & agitur, non ut promoveamur, non ut exaltemur, non ut reputemur; sed certe ut Parisiensis universitas, quæ ad expugnandas hæreses & schismata coelitus fertur esse vocata, nec doctores habeat, nec scolares. Nempe jam pridem passim tracti fuimus & in dies trahimur ab his ultimis terræ finibus ad sanctam sedem apostolicam, citamur, suspendimur, excommunicamur; unde sumus in hoc ancipitio rerum districti, ut nostro opporteat studium dimittere vel beneficium. Sed etsi defendere beneficium præhaberent, non habent supposita nostra unde possent trans Alpes agere causas suas. Grave est, reverendissimi patres, viros scholasticos & scientiarum doctrinis apprime deditos, sectari lites; sed multo gravius dulcissimos studii amplexus lucem veritatis parituros deserere, et transcensis Alpibus Romam percurrere. Illud insuper gravissimum, dum studio quærendæ veritatis opera dedita & longo temporum cursu consumtis facultatibus, dura coguntur inopia studium dimittere pariter & beneficium: quod pie sanctæque consideraverunt summi pontifices, qui nobis, ne traheremur in causam extra muros Parisienses, privilegium indulserunt. Id idem sapienter excogitaverunt Francorum reges et principes, qui ne in ceteris causis civilibus extra hanc urbem Parisiacam agitaremur, sua sponte non precati edicta perpetua contulerunt. Ipse etiam vir prædecessor Joan. XXIII. litteras concessit apostolicas, ut intra conseptum dictæ urbis moenium, tribus datis judicibus apostolicis, universæ nostræ lites etiam beneficiales, omni appellatione remota, terminarentur. Hoc quoque provide et religiose pensavit prætacti domini Martini clementia, quæ cunctas nostrorum suppositorum beneficiales causas in prima instantia terminandas Parisius esse censuit. Sed quis non videat, quod parum prosit in prima nostras hic lites terminari, si non secunda & tertia finiantur instantiis? Si enim propter duas ultimas instantias oportet nos Romam vocari, frangitur studium, multiplicantur impensæ, nec jacturæ maximæ tantæ perditionis obvenitur. Verum nec pro prima instantia hic manere permittimur; quin potius per simplicem citatorem, suppressis nostrorum suppositorum qualitatibus, ad Romanam curiam evocamur. Qui modus jam adeo percrebuit, ita se ardenter erexit, ut ad egregios et famosissimos viros, sacræ scripturæ professores, & jurium doctores, jam quasi decrepitos, & ad alios plurimos pervaderet in nostri studii duram, lamentabilem & exitiosam enervationem. Sed reverendissimi patres, si antiqua & generalis constitutio ultra duas dietas reum per litteras apostolicas trahi prohibet invitum; si nova ad unam restrinxit dietam; si propter viarum discrimina excommunicatum propter violentam manuum in clericum injectionem, extra curiam permittit absolvi; qua ratione nostri non ultra unam dietam, non extra duas, sed rupto studio Romam proficisci cogentur, dum tanta sunt viarum pericula, quanta umquam fuerunt, dum tantum sunt diminuta beneficia, ut neque ad victum supra locum sufficiant? Nolite, reverendissimi patres, nolite ferre, ut isti cursores studiosos viros tantis laboribus fessos, tantisque cautelis circumventos, jus suum tamdem exagitent indefensum dimittere. Valeant apud reverendissimas paternitates vestras favor fidei, virtutum, scientiarum & studii. Valeant privilegia a summis pontificibus nobis dudum indulta, & per hanc sacram synodum, Domino cooperante, confirmanda & amplianda, ut per nullas litteras apostolicas extra muros Parisienses in causis & querelis nostris trahi valeamus. Persuadeant jus, ratio, temporum malitia, fructus studii, & alia innumera, quæ brevis non caperet epistola, sed super omnia superfluæ vestrarum clementiarum gratiæ V. R. P. concludant, ut propius aspicientes, huic morbo mederi dignentur, omnes causas nostrorum suppositorum & querelas, majoribus exceptis, auctoritate sacri generalis concilii Basileensis, tribus Parisius & in perpetuum committentes

ANNO CHRISTI 1433.

tes judicibus, omni appellatione remota; & si interjecta, terminanda tamen Parisius pro primis instantiis nostrorum conservatori privilegiorum; pro secundis domino abbati S. Genovefæ Parisiensis; pro tertiis domino abbati S. Germani de Pratis prope Parisius: cum reverendissimi patres juri pauperum, & quieti studii, communi juri, & prædecessorum indultis detulerunt vestræ reverendissimæ paternitates ad laudem Dei, & jurisdictionis apostolicæ conservationem: cum præsertim nihil nisi sub auctoritate sacri concilii & apostolica agetur. Ex quo etiam gloriosum nomen vestrum nostra universitas & apud Deum & apud homines recolet memoria sempiterna. In his vero V. R. P. & aliis statum nostrum tangentibus, nostros ambassiatores dudum ad concilium Basileense destinatos dignentur audire, faciliter admittere, & petitiones exaudire vestræ clementiæ; quas Dominus noster Jesus Christus conservare dignetur ad reformationis ecclesiæ universalis in capite & in membris debitum & votivum complementum. Scriptum Paribus in nostra congregatione generali apud S. Mathurinum solemniter celebrata, die XXVI. mensis Julii, anno Domini MCCCCXXXIII.

Vestræ sanctæ congregationis humiles & devoti & obsequiosi oratores Rector & universitas studii Parisiensis.

Hebertus.

A

EPISTOLA SIGISMUNDI

Imperatoris

Ad concilium Basileense.

Ut suspendant decretam citationem papæ usque ad suum ad eos accessum.

REverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus & dominis, &c. Ib. p. 626.

Reverendissimi in Christo patres, &c. mox B ut vestrarum paternitatum litteras IV. nonas julii datas, & sub solita plumbea bulla sacri Basileensis concilii una cum copia decreti citationis domini nostri summi pontificis eisdem inclusa emanatas, nobis commissas, hesterna secunda die hujus mensis augusti recepimus, ipsas legentes, ex earum tenore grate collegimus, quod intervenientibus precibus nostris ad vos frequentatis, dictum sacrum concilium quamplures processus contra dominum nostrum summum pontificem conceptos, prout in vestro decreto citationis ejusdem, et prædictis litteris V. P. nobis directis latissime continetur, proposuit et decrevit differre. Super qua dilatione ob reverentiam nostræ majestatis et ejusdem preces sæpe numero, ut scribitis, facta, plurimum recreati, eisdem V. P. ad exuberantissimas exsurgimus gratiarum actiones. Cum autem V. P. commemoraverint personæ nostræ illac accessum, et ejusdem in medium paternitatum vestrarum celerem progressum, et personalem interessentiam, ut scribitis, perutilem et omnino fore necessariam pro reductione Bohemorum, et aliis multis nostra interessentia cum ipso concilio promovendis, Deo teste, et ante et post receptionem litterarum vestrarum, erga suam sanctitatem fecimus exactam diligentiam, et nunc, inspirante in ejus cor gratia divina, D taliter pro voluntate et exhortationibus sacri Basileensis concilii et V. P. et pro bono status universalis ecclesiæ, conservatione ejus, sanctitas sic inclinata est, quod de nostra reversione recipietis consolationem, totusque mundus gaudebit, et vos merito eritis contenti. Ut autem ex præcipitatione et acceleratione negotii scandalum in universali ecclesia Dei non exsurgat, laboribus tamdem vix totius christianitatis tollendum et submovendum, V. R. P. sinceris affectibus in Domino studiose exhortamur, quatenus decretum citationis jam factæ, et processus contra suam sanctitatem, expletis LX. diebus jam deputatis exinde fiendos et fulmi- E nandos, usque ad adventum nostrum felicem ad ipsum sacrum concilium Basileense, ad quod continuatis gressibus dirigimus iter nostrum, suspendere et prorogare velitis, ad nullos in ipsa re actus medio tempore procedentes, aut in ipsa re aliquid innovantes; certificantes vos, quod sub spe Dei taliter et cum talibus facultatibus ad vestras paternitates nos proficiscemur, et negotium istud

ANNO CHRISTI 1433.

cum V. P. sic et eo modo tractabimus, quod omnes difficultates inter suam sanctitatem et paternitates vestras subortæ, gratia Dei inspirante, tollentur de medio, et universalis militans ecclesia Dei votivum in omnibus suscipiet incrementum. Datum Romæ die III. Augusti, regnorum nostrorum anno Hungariæ, &c. XLVII. MCCCCXXXIII.

Sigismundus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus, &c.

Ad mandatum domini imperatoris,

Petrus Kalde canonicus Zagrabiensis.

LITTERA REGINÆ JOHANNÆ

Siciliæ, &c. ad concilium Basileense.

Spondet suum erga concilium favorem.

Ibid.

SAcrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu-sancto legitime congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti, Johanna II. Dei gratia Hungariæ, Jerusalem & Siciliæ regina, &c. recommendationem humilem & devotam, & boni sanctique incepti operis, assistente Spiritus-sancti gratia, perfectionem consummationemque votivam.

Sane noverit vestra magna prudentia atque reverentia, nos olim de præterito mense Aprilis præsentis anni vestras litteras, per quas nobis significatis ipsum sanctum concilium congregatum fore ad exstirpandas hæreses, pacem in populo Christiano componendam, & mores in statu ecclesiastico reformandos, præsentatas nobis per venerabilem virum Jacobum Alberti, canonicum Ebredunensem, oratorem vestrum, una cum copia decretorum per vos in tribus sessionibus jam factis interpositorum, cum caritate & reverentia recepisse, & tam contenta in eis, quam relata nobis oretenus per jam dictum oratorem plene intellexisse. Et tam pium, tamque sanctum inceptum opus multifarie commendantes; redeunte noviter ad nostri præsentiam præfato oratore vestro, qui vestri parte ad alia loca se accessisse asserit, & a nobis responsum super præmissis postulante, respondimus, quod nos tamquam sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ fidelissima & obedientissima filia, cupientes universale bonum, atque compendium ipsius ecclesiæ & totius populi Christiani, promte paratæ sumus exhibere vestro sacratissimo coetui nostra honestissima præsidia possibilesque favores, præfataque vestra decreta, quoad poterimus, et quantum ipsius regni honestas persuadebit, in hoc regno nostro facere realiter observari. Oratores autem nostros ad ipsum sacrum concilium pluries transmittere deliberavimus, et etiam in puncto et ordine poni jussimus: sed propter multas notorias tribulationes et ardua impedimenta, nobis per nostros æmulos, et rebelles illata, non potuimus commode ipsos nostros oratores ad vestram præsentiam destinare, offerentes nos semper ad quævis vobis placita atque grata. Sancti Spiritus gratia vestra bene incepta opera, ut optatis, foecundare dignetur pro bono, unitate, et pace orthodoxæ fidei et ecclesiæ christianæ. Datum in castro nostro Capuano Neapolis sub annulo nostro secreto, die VII. Augusti MCCCCXXXIII.

COPIA CUJUSDAM LITTERÆ

Domini Eugenii papæ IV. transmissæ regi Angliæ.

Laudat ipsius oratores, quod in concilio suas partes fovere susceperint.

Ibid.

EUgenius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Henrico regi Angliæ illustri salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut a multis fide dignis accepimus, oratores tui, quos destinasti ad concilium Basileense, semper in omnibus casibus qui acciderunt fideliter obsequentes voluntati tuæ, pro nostro et Romanæ ecclesiæ statu et honore tuo laudabiliter se habuerunt, et egregiam operam fide et devotione tua dignam cum singulari prudentia præstiterunt, et novissime omni studio contendentes prohibere conati sunt, ne promulgaretur, et pias aures offenderet illud quod magis tonitruum, quam decretum ex sacro concilio emanatum, appellari potest; in quo decrevere et pronunciare ausi sunt, nos nisi infra certum terminum adessemus, ut eis placet, præfato concilio, ab omni administratione papatus fore suspensos, quo nihil iniquius, nihil absurdius, nihil magis ab omni divina et humana justitia, et a SS. patrum, qui sacra concilia celebrarunt, more et consuetudine alienum est. Sed de hoc plura non dicimus, suo loco discutientur hæc omnia. Ceterum pro his, quæ tuo jussu et tuo nomine faciunt tui, pro nobis et ecclesia, proque multis aliis laude dignis operibus, quæ fecisti semper et facere non desistis, incedens per vestigia primogenitorum tuorum, qui semper pro Dei ecclesia laborarunt, regratiamur serenitati tuæ, et tam meritis laudibus commendantes, affectuose rogamus, ut in hoc proposito perseverans, quam potes jus nostrum et ipsius ecclesiæ auctoritatem foveas et defendas; in cujus sanctæ defensionis officio non eris solus, sed, ut tenemus indubie, habebis socios uno fortassis excepto, quem honoris sui causa nominare non volumus, omnes catholicos, et præsertim carissimum in Christo filium nostrum Sigismundum Romanorum imperatorem illustrem, qui nobiscum pluribus diebus fuit, et nostram sinceram dispositionem et optimam voluntatem circa omnia, quæ concernunt honorem Dei, reformationem eccclesiæ, exstirpationem hæresum, pacem fidelium et salutem publicam populi christiani, quæ merito agenda sunt in sacro concilio, plene vidit,

Anno Christi 1433.

dit, tetigit et cognovit, ac propterea recte sentiens et bene disponens unionem ecclesiæ, pro qua tantopere laboravit, conservare et tueri. Crastino mane de Urbe recedit, profecturus recto itinere Basileam; ubi cum erit, multa jam præparata scandala removebit, et sicut dignitati suæ convenit, qui imperator et advocatus ecclesiæ existit, illas res in melius reducet. Velis itaque, fili carissime, præfatis oratoribus tuis mandare, ut cum eo bene sentiente, incepta per eos juxta tuum desiderium prosequantur. Nos enim præfato imperatori talia tam æqua, tam justa ibidem agenda commisimus, quod nisi illi qui concilium illud versant, humanæ pietati, rationi, et ipsi ecclesiæ erunt adversi, nobis consentient, et nobiscum cum debita fidelitate convenient. Et utcumque res accidat, talem de hujusmodi dispositione nostra præstamus et præstabimus evidentiam, quod totus mundus intelligat in nobis numquam culpam fuisse alicujus erroris aut scandali. Datum Romæ apud S. Petrum, anno Incarnationis dominicæ MCCCCXXXIII. IV. idus Augusti, pontificatus nostri anno tertio.

LITTERA CREDENTIALIS BOHEMORUM,

Lecta in congregatione generali, die Martis XI. Augusti MCCCCXXXIII.

p. 630. Reverendissimis in Christo patribus et dominis, dominis cardinalibus, primatibus, archiepiscopis, episcopis, ceterisque venerabilibus prælatis, magistris, et doctoribus, in veneranda Basileensi synodo constitutis, gubernatores, capitanei, seu præelecti, barones, civitas Pragensis, nobiles civitates, et communitates regni Bohemiæ ac marchionatus Moraviæ, ipsisque adhærentes, condignæ reverentiæ cultum, et in cunctis erudiri ac dirigi a veritatis summo doctore.

Ad vestram paternitatum et dignitatum celebrem præsentiam, spectabiles et honorandos, benemeritos, nobisque acceptos viros Matthiam de Chlumipczan, magistrum Procopium de Pilzna, ac Martinum presbyterum de Thrudim, exhibitores præsentium, de nostro certo proposito sufficienter eruditos destinamus, accuratius postulantes, quatenus paternitatum vestrarum dignitas nunciis prædictis in omnibus et singulis relationibus, vestris dignitatibus ex parte nostri referendis, plenitudinem fidei adhibere dignetur, tamquam vestro assistentes conspectui propriis loqueremur in personis. Insuper eisdem nunciis nostris nomine nostro dandi et concedendi litteras salvi-conductus; pro personis ex parte vestri, si opus foret, ad nos mittendis plenam potestatem largimur. Datum Pragæ, anno Domini MCCCCXXXIII. die X. mensis julii, nostro communi sub sigillo.

ARTICULI OBLATI CONCILIO

Ex parte regni Bohemiæ & marchionatus Moraviæ, &c. anno Domini MCCCCXXXIII. in festo S. Tiburtii post Laurentium.

Hos articulos paternitatibus vestris offerimus, quatenus intuitu optandæ cunctis mortalibus pacis & unitatis, velitis ipsis in hac forma subscripta vestrum præbere consensum, ut libere teneantur, doceantur & irrevocabiliter observentur in regno Bohemiæ & marchionatu Moraviæ, ac locis eis adhærentibus in hac parte. Ibid.

I.

Ut communio divinissimæ eucharistiæ utilis & salubris sub utraque specie, scilicet panis & vini, universis Christi fidelibus in regno Bohemiæ & marchionatu Moraviæ, ac locis eis in hac parte adhærentibus constitutis per sacerdotes libere ministretur.

II.

Ut omnia peccata mortalia, & præsertim publica, per eos quorum interest rationabiliter & secundum legem Dei cohibeantur, corripiantur & eliminentur.

III.

Ut verbum Dei a sacerdotibus Domini & levitis idoneis libere & fideliter predicetur.

IV.

Quod non licet clero tempore legis gratiæ super bonis temporalibus sæculariter dominari.

Ipsius autem, quam utrimque diutine optavimus, unionis tenorem offerimus in hac forma. Parati sumus uniri & esse unum modo quo omnes Christiani fideles uniri secundum legem Dei obligantur, & adhærere ac obedire quibuscumque nobis legitime præfectis in omnibus ecclesiasticis, quæcumque nobis secundum legem Dei mandaverint. Quod si quicquam concilium, papa, aut prælati quod a Domino prohibitum sit determinaverint faciendum, aut facere jusserint, vel quod in canone bibliæ scriptum est prætererint, aut præterire mandaverint, cum canones tales dicant execrabiles & anathema, obedire non obligabimur, nec obediemus.

Hæc vobis offerimus inter vos & nos, ut supponimus, concludenda. Expeditis nostris quatuor articulis secundum judicem parte ex utraque concordatum, cujus sententiam & judicium etiam in futuris emergentibus volumus ab omnibus acceptari.

Præterea istud per ambassiatores nostros tandem pro finali unione facienda mittendos volumus, exigente & urgente æquitate, propter conservationem & confirmationem pa-

ANNO CHRISTI 1433.

pacis & unitatis obtinere, ut unione facta, concilium suis patentibus litteris præcipiat omnibus primatibus, archiepiscopis, episcopis, regibus, & principibus, & universis utriusque status sibi subjectis, quatenus nos & nobis in hac parte adhærentes & adhærere volentes amplius palam & occulte hæreticare, aut quovis modo infamare, aut etiam hostiliter invadere non præsumant, propter aliquem prædictorum articulorum, & præsertim propter primum, quem afferimus & afferere proponimus Dominico cadere sub præcepto usque ad discussionem finalem, mutuam & concordem per concilium & nos, secundum sententiam judicis in Egra condictati, circa difficultates prædictorum articulorum, si quæ occurrerint, fiendam. Nam illius æquissimi judicis legibus & decretis optamus, Dei dispositione, in concilio sedentibus, cooperari fideliter ad reformationem totius ecclesiæ in capitibus, artubus, & membris: quam quidem sententiam, ut veridico didicimus relatu, uti proposuit concilium circa reformationem ecclesiæ atque spopondit.

l. judicii

Insuper ut litium & jurgiorum inter nos & coincolas nostros materia radicitus evellatur, circa unionem inter nos & concilium celebrandam, istud volumus per nuncios nostros ad concilium mittendos obtinere, ut facta unione, ipsum concilium modis et hortamentis congruis scribat, inducat et efficiat, quantum in eo est, quatenus omnes et singuli sacerdotes, cujuscumque præeminentiæ aut dignitatis existant in eodem regno et marchionatu, præsertim, qui ipsos articulos nondum in effectu observarunt, queant cum honoris sui conservatione, et valeant libere ac fideliter exequi et amicabiliter observare et docere. Nam sic in sancta veritate uniti erimus, nunc gratiæ divinæ participes, et in futuro visionis ipsius jocundæ consortes. Amen.

A

LITTERA CREDENTIALIS

Domini Imperatoris.

REverendissimis ac venerabilibus in Christo patribus & dominis, etc. Ibid. p. 632.

Reverendissimi in Christo patres, etc. Veniens ad nos strenuus Hermannus Offenburg de Basilea miles familiaris noster fidelis dilectus per V. P. cum littera vestra credentiali ad nostram majestatem missus, injuncta sibi et commissa per easdem V. P. nobis eleganter exposuit; quem audivimus et intelleximus luculenter. Venit etiam ad nos post eum venerabilis Jo. Curiensis episcopus, princeps et consiliarius noster fidelis dilectus, qui etiam nobis retulit quædam ardua facta de sacro concilio Basileensi. Quo etiam audito et intellecto, commisimus illustri Willelmo comiti Palatino Rheni duci Bavariæ nostro locum tenenti principi avunculo nostro carissimo, ac eidem Jo. episcopo Curiensi et præfato Hermanno Offenburg desiderium et intentionem nostram R. P. V. referendam, easdem P. V. affectuosius rogantes, quatenus in his quæ præfatus dux Willelmus, Jo. episcopus et Hermannus Offenburg, aut duo eorum ad præsens V. P. nostro nomine retulerint, fidem velitis per omnia credulam adhibere. Datum in descensu nostro campestri prope castrum Montem rotundum die XV. mensis augusti, regnorum nostrorum anno, Hungariæ etc. XLVII. Romanorum XXIII. Bohemiæ XIV. imperii vero I.

B C

Sigismundus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, etc. rex.

D

Ad mandatum domini imperatoris,

Gaspar Sligk.

Credentia hujus litteræ fuit, quod concilium vellet suspendere decretum citationis papæ usque ad unum mensem. Et propter honorem imperatoris fuit factum, & ponitur credentia in decreto prorogationis termini papæ, videlicet in XIII. sessione.

E

SE-

ANNO CHRISTI 1433.

SEQUITUR LITTERA MISSA

Sacro concilio Basileensi per Carolum regem Francorum.

Orat ut suspendatur exsequutio decreti in papam editi.

Ibid.

SAcrosanctæ synodo Basileensi in spiritu sancto legitime congregatæ, Carolus Dei gratia Francorum rex devotus ecclesiæ filius.

Urget nos, patres orthodoxi, Christi caritas, sanctissimi patris nostri filialis amor, optimo jure debitus honor, fervens zelus, et vestræ sanctæ congregationis in idipsum ea scribere quæ ad pacem sunt. Audivimus, viri patres amantissimi, sacri pontifices præcolendi, decretum nuper in sessione vestra promulgatum adversus beatissimum patrem nostrum universalis ecclesiæ summum pontificem: quod utique, ut verum fateamur, non parum deterruit nos, pertimescentes non immerito ventura scandala, turbationes conscientiarum, divisiones regnorum; attento quod pauci reges et principes Christianitatis, quos tantum negotium omnes proxime tangit; nondum comparuerunt, aut incorporati decreto minime adhæserunt; quæ omnia totis viribus propulsare nostra parte debuimus, votis omnibus ab ecclesia sancta catholica tolli & deleri peroptamus. Attendite, patres zelantissimi, & videte, precamur vos per viscera misericordiæ & caritatis Jesu Christi, & societatem spiritus, ne ita arctare videamini beatissimum patrem nostrum, ut schisma pestiferum & horrendum supernimium in corpore e vicino oriatur, quod natura ipsa sagax tantopere refugit, exhorrescit animus, & heu! diuturni nimis schismatis novissime tantis laboribus & vigiliis vix sedati actus memoria, quod pie avertat Dominus & Christus ejus ecclesiæ catholicæ sponsus.

Enimvero ne in diebus nostris videre contingat, omnem & totam operam, vigilias & laborem, alias etsi occupati, mortali qui utpote urgemur ab hoste, libentes offerimus; quod ut facilius cum pace omnium fiat, oramus & obsecramus cœtum vestrum sacerrimum, ut in dies aliquot & competentes satis executio decreti jam facti proteletur, favore pacis & amore unitatis. Nos autem interim impetrata mora temporis, cum instantia plurima sanctissimum patrem nostrum filiali devotione requiremus, exorabimus obsecrantes, uti sedulo attendat hæc & videat, nec Christi & ipsius sponsam ecclesiam scandalizet, discrimen auferat, cujus tandem eum pigeat, & medela facilis non inveniatur. Ea enim de causa ad sanctam vestram congregationem dilectum & fidelem consiliarium nostrum Simonem Charles militem ex præsenti transmittimus. Postmodum absque omni mora ad SS. patrem nostrum proficisci injunximus nostri ex parte, ejusdem sanctitati persuasurum, quatenus sacro concilio nostrisque monitis & precibus tandem pie adhæreat, & ecclesiæ sanctæ atque populo Dei debitam omni præstantia & caritate impartiatur consolationem. Reliqua latius explicanda vivæ vocis oraculo dilectis & fidelibus nostris ambassiatoribus ad vos delegatis, vice nostra commisimus, quibus fidem non dubiam dabit regiis precibus exoratus sacer cœtus vester congregatus in Domino, quem feliciter succrescere ad condignam reformationem ecclesiæ peroptamus. Scriptum in oppido nostro Lochiarum, die XXVIII. mensis Augusti.

Devotus ecclesiæ filius Karolus rex Francorum.

Lanselot.

ALIUD MANDATUM

Domini Ducis Burgundiæ,

Lectum die Veneris secunda Octobris MCCCXXXIII.

Ibid.

PHilippus Dei gratia Burgundiæ, Lothariæ, Brabantiæ & Lymburgiæ dux, Flandriæ, Arthesii, Burgundiæ, Palatinatus, Hannoniæ, Hollandiæ, Zellandiæ & Namurci comes, sacri imperii marchio, atque Frisiæ, de Salinis ac Machlinia dominus, universis præsentes litteras inspecturis, salutem in Domino.

Notum facimus, quod nos constituimus, fecimus, & ordinavimus, & per præsentes constituimus, facimus, & ordinamus reverendissimum, reverendosque in Christo patres dilectos & fideles consiliarios nostros archiepiscopum Rothomagensem, & episcopos, Cameracensem, Constantiensem, Autissiodorensem confessarium nostrum, Cabilonensem & Nivernensem: abbates quoque Cisterciensem, S. Sequani, S. Eugendi, & de Domno Martino; nec non dominos Johannem comitem de Friburgo, Guillermum marchionem de Hoochberg, Guidonem de Ponte scisso dominum de Thalemer, Guilbertum de Launois dominum de Willervval, & Johannem Doccors dominum d'Elhay & de Eubeke nostros milites & cambellanos; postremo magistros Quintinum Menardi præpositum S. Audomari, Johannem Viviani archidiaconum de Belna in decretis, Johannem de Fruyno thesaurarium ecclesiæ Bisuntinæ in legibus licentiatos: Henricum de Ruppe præpositum Lausanensem decretorum doctorem, Johannem Griboval archidiaconum Rothomagensem, Johannem Lavantage canonicum Cameracensem magistrum in medicina, & Guidonem Serrarii bacchalarium in theologia nostrum secretarium, nostros veros & indubitatos ambaxiatores ac nuncios speciales ad sacrum generale concilium Basileense: dantes & concedentes per easdem præsentes omnibus ipsis,

ANNO CHRISTI 1433.

ipsis, ac etiam septem ex eis, de quorum fidelitate, industria & probitate ad plenum confidimus, omnimodam potestatem atque facultatem plenariam comparendi & se exhibendi in dicto sacro concilio nomine nostro, standique & interessendi cum quibuscumque principibus ecclesiasticis & sæcularibus, eorumque ambassiatoribus, præsidentibus, judicibus, deputatis, ceterisque officiariis & personis, in dicto concilio pro negotiis illius tractandis constitutis. Insuper in omnibus congregationibus generalibus, & particularibus sessionibus, deputationibus, aliisque cœtibus, locis, actibus & rebus universis ejusdem concilii opportunis; nec non agendi, tractandi, conveniendi, diffiniendi & concludendi, una cum prædictis super materiis & agibilibus quibuscumque in eodem concilio agendis, discutiendis & expediendis tam pro reformatione generali ecclesiæ in capite et in membris, quam exstirpatione hæresum et schismatum, pacificatione quoque regnorum et reliquorum Christi fidelium; denique agendi et deffendendi pro nobis, ubi et coram quibus opportunum fuerit, et generaliter omnia alia et singula quo supra nomine, gerendi, faciendi et exercendi, quæ in præmissis et circa præmissa ac ea concernentia necessaria fuerint, seu quomodolibet opportuna, et quæ nos ipsi faceremus aut facere possemus, si præsentes et personaliter interessemus; promittentes bona fide, et in verbo principis, nos ratum, gratum et firmum perpetuo habere quicquid per præfatos ambaxiatores nostros et septem, ut dictum est, ex ipsis actum, dictum, gestumve fuerit in præmissis et eorum singulis, seu alias quomodolibet expeditum. In cujus rei testimonium sigillum nostrum præsentibus litteris duximus apponendum. Datum in villa de Ranieres die prima septembris, anno Domini MCCCCXXXIII.

Per dominum ducem in suo consilio,

Dormessent.

EPISTOLA ELECTORUM ROMANI

Imperii ad concilium Basileense.

Significant suam ad concilium adhæsionem, orantque citationis papæ decretum relaxetur.

Reverendissimis reverendisque patribus dominis & amicis nostris præcipuis, ac venerabilibus nobis sincere dilectis, in sacra Basileensi synodo congregatis. Ib. p. 638.

Humillima recommendatione præmissa, reverendissimi reverendique patres, ac venerabiles sincere dilecti, &c. Desideratam piis mentibus in ecclesia militante solidam unionem conservari, ac debitum sacri generalis concilii honorem pro viribus nobis collatis indefesse promovere fidei ardore cupientes, ut optata sancta opera sub tranquillitate in unione exsequantur, quæ mundo discurrens fama & primordialis cœtus vestra convocatio in ipso concilio peragenda ab initio huc usque referebant, claram in hiis sacro concilio nostram adhæsionem dudum pollicitos profitemur, quæcumque nobis pro his sanctis rebus agendis incumbentia onera parati subire, ut extirpatis hæresibus, reformatis moribus, bellorumque ac seditionum fomentis de populo sublatis, religio Christiana concordi unione quietius Deo famuletur. His itaque beatis rebus prudentias vestras præcipue intentas esse populus fidelis affectat, sperans ab imminentibus malis vestro patrocinio liberari. Unde maxime abstinendum cœtus vester amplissimus non ignorat ab his quibus mundum prementibus malis deterius accidere possit: præsertim cum hæreses exstirpari, reformari mores, ac mundo pax dari cunctisque ecclesiæ filiis & membris dulcem in terris pacem oriri a sancta congregatione vestra speretur. Et si his speratis bonis omissis, sacrum concilium dissolutum malis majus malum accumulatum, ac mundum turbine magno agitatum, cui salutis portum promiserat fortioribus fluctibus relinqueret; qualis auctoritas, honor aut reverentia futuris umquam temporibus sacris possit conciliis adhiberi? Nec enim matris pietas, si qua acerbitate offensa fuerit, omnem prolem extremo periculo destinaret, sed potius illatam offensam absque totius dispendio prolis, mansuetudine materna placari substineret, qua sancta mater ecclesia excelsus insignita cunctos ecclesiæ filios latissima pietate invitans, jacturæ filiorum non committit, quæ sub mansuetudine ad eorum poterat salutem deducere. Qua de re ut mundo omnis benignitas ac cœtus vestri mansuetudo clarius innotescat, omnisque suborta adversus sanctam congregationem vestram linguarum mordacitas a cordibus populi penitus abducatur, ad reverentiam matris ecclesiæ & generalium conciliorum ampliorem gloriam, ut firmior eorum futuris temporibus in populo Christiano succrescat auctoritas in puritate consilii, humiliter

ter rogamus, quatenus immortalis Dei ac totius Christianæ fidei & religionis causas quibus intenditis, ac tempora undique pavore justo horrenda conscientiarum vestrarum secretis scrutiniis mediantes, decretum monitorium contra SS. dominum Eugenium papam promulgatum, insigni vestra pietate relaxare, ac populum fidelem a multa perplexitate, quam incidet illo non mitigato decreto, eripere more piissimorum patrum benigniter dignemini. Quod enim prudentia agendum constituit, plerumque sine reprehensionis morsu alterat, dum ex constituto proposito evidentibus signis læsionis onera conspiciuntur futura. Sic agant his diebus prudentiæ vestræ, in domino obsecramus, ut laudabilis mundo succedat eventus, virusque letiferum latitans sepultum claudatur, ne consurgens unionem in ecclesia Dei dissolvat, ac multitudinem deferat animarum & corporum in ruinam, quoniam pro puritate concordiæ inter cœtum vestrum celeberrimum ac S. D. N. Eugenium papam ad serenissimum dominum nostrum imperatorem nostros quantocius destinabimus oratores, imperatoriam attentis mentibus rogaturi majestatem, ut eumdem SS. D. N. papam diligentius obsecret, ac filiali instantia admonear ea confestim efficere, quæ ad sacri confirmationem Basileensis concilii; & eorum prosequutionem propter quæ congregatum existit, pertinere videntur, & suæ sanctitati incumbunt agenda, nostris etiam laboribus, & per nostros fideles, Deo auctore, modos omnes quos cognoverimus opportunos fidis animis agemus, ut omni extincta discordia cœtus vester circa exstirpationem hæresum, reformationem morum ac procurationem pacis gratia spiritus sancti salutariter versare poterat. Non modicum enim pro sperata novissima ad dominum nostrum sanctissimum Romanum pontificem nostra destinata legatio, spem mentibus nostris affert, serenitatem posse obtinere concordiæ, si votis nostris sancta congregatio vestra assensum præbuerit. Hæc cordis nostri desideria oratores aliquorum ex nobis præsentium exhibitores distinctiori relatione explicabunt. Quibus plenam credentiæ in præmissis fidem adhibere, ac ea nobis quæ super his preces nostræ obtinuerunt, grata responsione remittere dignentur reverendissimæ reverendæque paternitates vestræ, quas pius & misericors Deus pro salute populi feliciter dirigat & conservet. Datum Francofordiæ septima die mensis septembris MCCCCXXXIII.

Conradus Moguntinensis.
Theodericus Coloniensis archiepiscopi.
Ludovicus comes Palatinus Rheni, &c. & Bavariæ dux.
Fredericus dux Saxoniæ & marchio Misnensis.
Et Fredericus marchio Brandeburgensis & Burgravius Nurembergensis omnes sacri imperii electores.

EPISTOLA CREDENTIALIS

Ducis Sabaudiæ ad concilium Basileense.

REverendissimis reverendisque in Christo patribus ac ceteris venerabilibus sacrosanctum Basileense concilium celebrantibus amicis meis præstantissimis. Ib. p. 638.

Reverendissimi reverendique patres, & ceteri venerabiles amici præstantissimi, debita recommendatione præmissa. Ad vestram reverendissimam communitatem deputo dilectos fideles consiliarios & oratores meos, spectabiles, egregios & circumspectos dominos Johannem de Seybello, dominum Bariacti consanguineum, Guillermum de Menthone, Bonifacium de Saxo milites, Ludovicum Letardi in theologia magistrum, & Nicodum Festi, quibus una cum reverendissimis in Christo patribus (a) Gebennensi & (b) Bellicensi episcopis (c) S. Eugendi, Abundantiæ & de Six abbatibus ceterisque oratoribus meis, penes vos jam degentibus, nonnulla commisi reverentiis vestris mei parte credentialiter proponenda; relatibus quorum firmiter tamquam mihi credere dignemini. Altissimus in cujus nomine & opere congregati estis, vos dirigat & conservet feliciter & votive. Scriptum Thononii die XXIV. septembris MCCCCXXXIII.

Dux Sabaudiæ.

Fabri.

BUL-

(a) Johanne de la Rochetaillee, facto postea archiepiscopo Rothomagensi, Bisuntino, & cardinali. *Martene*

(b) Percevallo de la Baume a Felice V. postea patriarcha Gradensi. *Martene*

(c) Abbatia S. Eugendi vulgo S. Claude ordinis S. Benedicti in Monte Jura diœcesis Lugdunensis, Abundantia olim ordinis S. Augustini, nunc Fulliensis Congregationis, Six abbatia ordinis etiam S. Augustini, utraque in diœcesi Gebennensi. *Martene*

A

EPISTOLA SIGISMUNDI

Imperatoris ad concilium Basileense.

Quid egerit cum Venetis & cum papa pro retinendo in concilio cardinali Bononiensi.

REverendissimis reverendisque in Christo patribus, &c. Dum pridie hanc civitatem Mantuæ feliciter intraremus, occurrit nobis vester nuncius, afferens bullam, in qua V. P. nobis lamentationem faciunt de communi Venetorum, quod reverendissimum cardinalem Bononiensem requisivit sub certis pœnis, ut a concilio sacro recedere debeat. Supplicastisque nobis, ut talia apud summum pontificem, cujus instigatione hæc fieri creditis, apud dictum commune intercipere dignaremur, quemadmodum series dictæ bullæ vestræ hæc omnia in se clarius continet, quibus quidem R. P. displicenter auditis, mox oratores Venetorum, qui, in notabili numero & apparatu modo nobiscum sunt, avisatos fecimus, ipsisque seriose expressimus, ut suum dominum avisare vellent de rebus hujusmodi: quoniam illis non sopitis, perniciosa scandala possent succedere, tradimusque eis copiam bullæ P. V. cum qua mox & subito per eos Venetias missum est, cotidieque præstolamur responsum. Et quicquid abinde nos ipsique habuerimus, V. P. illico transmittemus. Similiter facturi sumus erga dominum summum pontificem, notificantes V. P. quod per Dei gratiam prospere huc advenimus, & sine ulteriori dilatione gressus nostros ad Basileam maturabimus, sperantes in domino quod ante expirationem termini per V. P. domino summo pontifici ad nostras preces prolongati, de quo eisdem P. V. summas grates referimus, ejus gratia largiente, vobiscum constituemur, confidentes omnia felici & sancto fine concludi. Rogamus ergo P. V. ut si aliquis, quemadmodum plerique mortalium proni sunt ad zizaniam seminandam, fortassis conaretur V. P. aliquas novitates suggerere, illi aures minime præbeatis, sed quiete nostrum felicem adventum præstolari velitis ad complacentiam nobis gratissimam. Datum Mantuæ die XXVI. mensis Septembris regnorum nostrorum, anno Hungariæ, &c. XLVII. Romanorum XXIV. Bohemiæ XIV. imperii vero I.

Ib. p. 639.

Sigismundus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus.

LITTERA DOMINORUM

Episcoporum de Armenia, &c. missa sacro concilio penultima julii MCCCCXXXIV.

De unione facienda cum Armenis & ecclesia Romana.

SAcrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu sancto legitime congregatæ universalem ecclesiam repræsentanti. Ib. p. 64[illegible]

B Reverendissimi reverendique patres domini, & amici præstantissimi, ac venerabiles sincere dilecti in sacro concilio Basileensi ac synodo congregati, recommendatione devota ante lata. In lapide angulari Jesu Christo militantem & solidatam ecclesiam, domino nostro auctore, virtute sua omnipotenti nos & vos dirigat, & qui pium opus incœpit perficiat, cum ipse Dominus in evangelio dicat *ubi duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, ibi ego in medio eorum sum*. Inspiciant ergo vestræ paternitates, quod nos Johannes episcopus destinatus per dominum nostrum patriarcham totius ecclesiæ Armeniæ ad partes Constantinopolitanas, C pariter & episcopus Isaias civitatis præfatæ pro ecclesia Armeniorum, habuimus conferre super facto unionis, pacis, ac concordiæ totius ecclesiæ sanctæ Dei, Latinæ, Orientalis, & præsertim Græcæ & nostræ, cum ambassiatoribus vestris destinatis, pro hac sancta conclusione ad dominum nostrum imperatorem Romanorum, principaliter & præcipue ut suos ambassiatores illuc transmittat, & nos ipsi hoc idem requisiti pro parte vestri concilii faciamus, & indesinenter mittamus ad illam sacrosanctam synodum: verum quia in primis tribus conciliis antiquis Nicæno, Ephesino & Constantinopolitano responsio fuit data in determina- D tione præmissorum conciliorum persistere; nunc autem habemus patriarcham nostrum, multosque prælatos & doctores fixos secundum dogma ecclesiæ nostræ Armeniæ, & quasi usque ad mortem, ob quam causam ad præsens difficile est nobis ad plenum respondere. Nam circa hanc rem meliori judicio ac consilio vestri ambassiatores pro parte vestra ample & abunde, immo prudenter & complete scripserunt per me Johannem antedictum patriarchæ nostro, & quicquid facturus sit pro conclusione hac sancta in litteris mihi assignatis sibique deferendis continetur de verbo ad verbum, & nisi forent itinera prava, via prolixa, discrimi- E na guerrarum & pericula magna, vestri ambassiatores polliciti sunt personaliter illuc se transferre. Ideo pro meliori elegimus scribere, & cum minori periculo speramus inde ipse patriarcha noster cum suo clero & cum suis prælatis, habita matura deliberatione, dare bonam & plenam responsionem, & prout Altissimus inspirabit, fiet. Nihilominus scitote, quod gens nostrorum Armeniorum dogma approbatum per papam Silve-

ANNO CHRISTI 1433.

vestrum & Gregorium magnum Armeniæ episcopum, necnon per serenissimos & clementissimos imperatores, Constantinum & Tirtacum, sic dictum, tunc temporis imperatorem prædictæ magnæ Armeniæ, tenet firmum & ratum habet. Porro tunc temporis editum fuit per ecclesiam Romanam, quod nos celebraremus in pane Azymo meroque vino, & in testimonium hujus ad perpetuam rei memoriam de vino ipso mero celebrationis posito in atramento (a) dictum dogma scriptum fuit, asserens quod deinceps Latini & Armeni & omnes Christiani erunt fratres in Christo Jesu. De hoc quidem veritatem habemus in chronicis antiquis tempore SS. papæ Silvestri, qualiter & quomodo de his verbis & sermonibus sit. Tamen quicquid patriarcha cum suis prælatis & sapientibus faciet & determinabit de materia hac, tenebimus & habebimus ratum, firmum & indubitatum. Nobis multum extitit difficile in unum fore congregati, cum gens nostra fere tota sit dispersa in diversas partes barbarorum, Tartarorum, Turcorum & infidelium, & quod pejus est, facta subdita & tributaria: ita quod propter prædicta non habemus facultatem pro expensis fiendis, quod dolendum est. Verum tamen ille qui est auctor cunctorum, & qui de nihilo aliquid potest, & per ipsum omnia facta sunt & fiunt, illud quod nobis videtur impossibile fieri, fiat possibile. Amen. Datum, &c. die ultima mensis septembris MCCCCXXXIII.

Vestri filii dilecti Isaias & Johannes episcopi ecclesiæ Armeniæ, &c.

A

PETITIO OBLATA

Per dominos ambassiatores illustrissimorum dominorum ducum Burgundiæ & Sabaudiæ lecta in congregatione generali die Veneris secunda mensis octobris.

ILlustrissimi principes & domini nostri metuendissimi, domini duces Burgundiæ & Sabaudiæ, ecclesiæ sanctæ & hujus sacri B concilii Basileensis devotissimi, quasdam differentias inter dominum nostrum summum pontificem Eugenium & hanc sacram synodum Basileensem exortas esse dolenter comperientes, quæ si in longum protraherentur, in magnum totius populi Christiani discrimen & scandalum devolvi possent, fidei orthodoxæ, ecclesiæ atque hujus concilii res & facta filiali affectu devotissime accurantes, ut tantis periculis emersuris auferendis rebus propriis non parcentes, pro viribus suas operas, uti tenentur, impendere valeant; diligenti consultatione habita, in unam tandem firmati conclusionem, nos suos exiguos servitores simul cum aliis principum C & dominorum parte hac eisdem adhærere volentium ambassiatoribus requestam præsentem huic sacro concilio explicandam mandaverunt. Proinde nos attendentes, quod concordia inter prædictum dominum nostrum summum pontificem & hoc præsens concilium, in tantum toti mundo extitit desiderabilis, ut pro ea adipiscenda nulla rationabilis requesta fienda cuicumque viventi displicenda putanda sit: etiam quod serenissimus invictissimusque princeps & dominus, dominus imperator pro eadem concordia obtinenda, aliique quam plures illustrissimi principes innumeros labores assumserunt, & a quibus præfati nostri principes & do- D mini nostri metuendissimi expertes esse non vellent, cum omni reverentia, humilitate, devotione, & affectione eorumdem dominorum parte deprecamur, exoramus & supplicamus, ut pro vitandis tantis periculis & scandalis, hoc sacrum concilium dignetur continuare & prorogare absque innovatione quacumque, decretum super suspensione ab administratione papali contra dictum dominum nostrum summum pontificem factum, usque ad tres menses, inchoantes a die responsionis nobis assignandæ, infra quos nostri prædicti principes & domini suos oratores ad sanctitatem ejusdem domini nostri transmittere voluntarie offerunt, ad sup- E plicandum, exhortandum, inducendum & requirendum sua parte ejusdem domini nostri sanctitatem, ut absolute & de plano huic sacro concilio adhærere dignetur. Verum

Ib. p. 641.

(a) Vide quæ de subscriptionibus cum calamo sacro calici intincto olim factis diximus in lib. 1. de antiquis ecclesiæ Ritibus cap. 5. art. 4. num. 3. *Martene.*

rum si eadem sua sanctitas, quod Deus avertat, tam devote petitis intendere contemserit, dicti nostri principes generale ecclesiæ bonum tantis jacturis & discriminibus exponi ægre ferentes, hujusque sacræ synodi reverendissimorum reverendorumque in Christo patrum & aliorum dominorum periculis, laboribus, & expensis compatientes, ad fidei orthodoxæ ecclesiæque universalis bonum, debitum suum sic peragere studebunt, quod merito præsens sacrum concilium debuerit contentari.

DISPUTATIO (a) FACTA

Inter dominos cardinalem S. Angeli præsidentem concilii Basileensis, & archiepiscopum Spaletensem oratorem domini Eugenii papæ IV.

Ib. p. 643. IN nomine Domini. Amen. Anno a nativitate ejusdem MCCCCXXXIII. die Veneris XVI. Octobris, dominis cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis & aliis ceteris per sacrum concilium Basileense deputatis, & existentibus ibidem ambassiatoribus domini nostri papæ, aliorumque regum & principum, in præsentia invictissimi Sigismundi Romanorum imperatoris semper augusti, & aliis pluribus in multitudine copiosa, reverendissimus in Christo pater dominus Julianus S. Angeli cardinalis diaconus in Germania legatus, & sacri concilii præsidens, habita prius quadam brevi collatione, per quam in effectu, postquam se excusabat si quid minus bene diceret, & quæcumque per eum dicenda, omnium correctioni & emendationi subjiciebat, exorsus est dicendo, quod licet tantæ auctoritatis sint decreta conciliorum, quod cuilibet Christiano debeant pro ratione sufficere; tamen quia juxta B. Petri doctrinam parati esse debemus omni poscenti reddere rationem de ea, quæ in nobis est, fide, justitia & veritatæ, pro quibus hoc sacrum concilium instat, luce meridiana clarius toti orbi constaret; ipse vellet ex multis clariora quædam dicere, ut obloquentibus contra concilium non esset detrahendi locus; adjiciens, quod licet concilium a principio sui passum fuerit continue multas impugnationes & angustias, nec tamen adhuc patres minus confidebant justitiam concilii prævalere debere, cum, sicut a principio ecclesiæ, patribus qui pro ipsa decertabant, contigerat, Christo præmonente: *Si me persecuti fuerint, & vos persequentur*; & Apostolo: *Qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patientur*. Sed cum propheta sperabant dicente: *Multæ tribulationes justorum, & de omnibus his liberavit eos Dominus*. Et subjunxit post hæc, quod causa quæ

A in præsenti agitur, non est inter papam & patres de concilio singulares, pro interesse suo aut commodo privato, sed inter sanctam matrem ecclesiam & ipsum papam, super honore & auctoritate ipsius ecclesiæ, videlicet pro observandis & exsequendis decretis sacrorum conciliorum, permaxime sacratissimi concilii Constantiensis, exorans omnes ibi existentes, viriliter decertare pro his paternis legibus observandis, & ne ullo pacto paterentur leges ipsius infringi. Et demum his per se præmissis, proposuit quæstionem in terminis qui sequuntur.

Quæstio est, an summus pontifex potuerit facere dissolutionem. Sacrum concilium dicit B papam non potuisse dissolvere concilium sine consensu concilii. Papa vero dicit contrarium.

Quæritur quid juris.

1. Et incipiens dominus legatus allegare pro parte concilii, legit decretum tertiæ sessionis concilii Constantiensis, quod dicit primo. Quod quodlibet concilium legitime congregatum repræsentat ecclesiam universalem militantem. 2. Quod habet potestatem immediate a Christo. 3. Quod sacro concilio & decretis ejus quilibet, etiamsi papalis dignitatis existat, obedire tenetur in tribus: scilicet in his quæ pertinent ad exC stirpationem hæresum, morum reformationem in capite & in membris, & pacem in populo Christiano ponendam. Ad idem legit aliud decretum Constantiensis ejusdem sessionis, quo cavetur: quod quicumque, etiamsi papalis auctoritatis existat, obedire decretis ipsius concilii & alterius generalis concilii recusaverit in præmissis & pertinentibus ad ea, puniri potest, & condignæ pœnitentiæ subjici, ex quo videtur evidenter ex isto textu, quod papa est inferior concilio, quod repræsentat militantem ecclesiam, quia ipse est pars, concilium vero totum.

2. Item, concilium potest papæ legem indicere & mandare: ergo papa est inferior; D quia inferior numquam punit superiorem, aut sibi præcipit. Credo, serenissime princeps, quod tenetis illa concilii Constantiensis decreta sanctissima. Gregorius quoque venerabatur quatuor concilia prima, sicut quatuor evangelia, ratione motus, quia facta sunt ab universali ecclesia & a Spiritu sancto; quæ ratio habet locum in aliis conciliis. Idem Augustinus, qui dicit, quod ecclesia constringitur evangeliis & communi omnium traditione. Sicut ergo illa tenetis, ita reputetis ista decreta firma sicut evangelia.

3. Item, sancti doctores, maxime Hieronymus, venerati sunt permaxime concilia E generalia, & dixit ipse alias disputans contra Luciferianum hæreticum, præter multas rationes & argumenta. Poteram omnia tua argumenta hoc uno sole siccare, loquens de con-

(a) In codice Navarræ hæc ita legitur inscriptio: *Disputatio habita per dominum legatum cum ambaxiatoribus papæ super dissolutione, an valuerit, &c. reportata per magistrum Stephanum de Novaria MCCCCXXXIII. die decima sexta mensis Octobris.* Martene.

auctoritate concilii, quod determinaverat contrarium ejus, quod ille hæreticus tenebat.

4. Item, per leges civiles poena imponitur dicentibus contra decreta concilii: aut ea revolvere volentibus l. 3. c. *de sacrosan.* &c. In concilio quoque Chalcedonensi, habendo mentionem de concilio Nicæno, dicitur: Qui hujusmodi retrectat, gratiam Spiritus sancti cassat, deinde subjicitur; quando celebratur, qui habet dicere, dicat; nam post statuta publicata, si quis contradicit, pellatur de civitate, & fuit N. imperator. Item, laicus dicit: Nullo modo debetis de synodi decretis disputare, quia non licet nobis, & ex his videmini habere fundamenta pro concilio. Restat modo videre de controversia, scilicet an papa potuerit dissolvere. Et respondetur quod non potuit, sed quod tenetur dissolutionem revocare, & auferre injuriam, quam sanctæ matri ecclesiæ fecerat dissolvendo hoc concilium, quod ad tria bona maxima & necessaria erat congregatum, scilicet ad exstirpationem hæresum, reformationem morum in capite & in membris, & ad pacem procurandam in populo Christiano.

5. Et quod non potuerit dissolvere papa, probatur, primo ex decreto ex quo habetis expresse quod non, quia inferior non potest tollere legem superioris, sed concilium est superius, ut dixi: ergo, &c. Secundo, faceret contradictionem, quia concilium dicit quod papa tenetur obedire; ergo non potest dissolvere contra voluntatem concilii, & sic non obedire est contrarium decretis concilii, quæ volunt quod teneatur obedire: nam, quomodo deberet concilium præcipere aliquid papæ, aut præciperet, si papa id potest destruere aut dissolvere? aut quomodo obediret concilio, si destruat ipsum? Tertio, jura volunt, quod in his quæ pertinent ad universalem statum ecclesiæ, papa nihil potest immutare, & habetur 21. q. 1. *Convenit*. Sed celebratio generalium conciliorum concernit statum ecclesiæ universalis, ut patet in procemio c. *Frequens*. Igitur papa circa primum, nedum potuit dissolvere, sed nec aliquid immutare. Item, ante concilium Constantiense, si agebatur de hæresi, papa non poterat dissolvere, & erat subjectus concilio, ut in c. *Si papa* 40. d. Sacrum concilium Constantiense præterea, æquiparavit alios tres casus. Igitur non potest in aliis, sicut nec in causa hæresis, cum de similibus idem debeat esse judicium. Item, per concilium Constantiense fuit actu declaratum, quod papa non posset dissolvere concilium, quando declaravit concilium, quod si quid fieret per Johannem post ejus discessum, nihil valeret. Item, concilium Constantiense declaravit discessum Johannis scandalosum & turbativum universalis status ecclesiæ, & tamen per talem fugam non dissolvebatur concilium Constantiense; multo magis ista expressa dissolutio turbativa est & scandalosa. Item, concilium Constantiense voluit concilia fieri ad reformationem ecclesiæ in capite & in membris. Si papa potest dissolvere, quod verisimile faceret, si sentiret aliquid fieri contra eum, frustraretur omnis effectus illorum patrum & conciliorum. Item, ex mente arguentis prohibetur ibi prorogatio & loci mutatio; ergo multo magis dissolutio, quia prorogatio non tollit, sed differt, juxta illud: quod differtur non aufertur. Dissolutio vero totum annihilat.

6. Item, ex alio articulo probatur, quia dicit decretum concilii Constantiensis, quod antequam dissolvatur concilium, eligatur locus pro futuro concilio, consentiente & approbante concilio. Ergo debebat concilium Basileense consentire & approbare loci electionem. Item, cum jam Bohemi fuissent vocati ad declarationem Catholicæ veritatis, si concilium ante adventum eorum recessisset, ipsi dicerent & dixissent, ut populus etiam merito æstimare potuisset, quod quia non credebant se resistere posse ipsorum argumentis, ideo patres de concilio fugiebant. Et crederetur, quod illi veritatem tenerent, quod manifeste fuisset in scandalum, damnum & oppressionem fidei. Item, cum hic esset congregatum, decebatne summum pontificem saltem ex honestate dissolvere sine consensu concilii, & ex falsis causis, ut constat omnibus evidentissime, præsertim ubi dicit regnum Bohemiæ finitimum huic civitati, quod nedum est finitimum, immo ad dietas saltem XV. remotissimum? Item, quod civitates finitimæ erunt infectæ hæresi Bohemica, quod non est ita, immo * expertes sunt, quia sunt gentes earum magnæ devotionis. Item, dicit quod vocavimus Bohemos, & quod illud non erat faciendum * ullo modo. Sed si quis legat jus naturale, canonicum, & theologum; inveniet, concordantibus omnibus doctoribus, posse disputari cum hæreticis saltim duplici respectu, 1. ad confundendum eos, 2. pro eorum reductione. Et si quis bene legerit gesta conciliorum, inveniet, quod hoc fuit practicatum in duodecim conciliis. Et quia dicitur per nonnullos, quod non est scandalum natum ex dissolutione; certe magnum subortum est, & adhuc quotidie per eum turbamur; quotidie sunt scandala, quotidie dissensiones. Nonne fuit scandalizata vestra majestas, quæ statim audita dissolutione, scripsit concilio, quod mallet sepeliri vivus, quam quod pateretur dissolvi? Nonne scandalizati sunt alii reges et principes, qui miserunt ambassiatores ad papam, ut tolleret dissolutionem, reputantes eam magnum in ecclesia Dei scandalum peperisse? Si non fuisset dissolutio, jam facta esset reformatio. Sed respondeant mihi ad discessum Johannis XXIII. quia ille non fuit expressa dissolutio, & tamen fuit declaratus scandalosus. Ergo ista expressa dissolutio multo magis, ut supra dixi, scandalosa fuit. Multa alia possent adduci pro ista parte, serenissime princeps, quæ ideo prætereo, quia nollem majestatem vestram tædio afficere. Et quia jam sacri concilii justitiam videtis, modo restat ut veniam ad bullas nunc præsentatas, & eas non satisfacere votis nostris ostendam.

*al. Ego expertus sum

*al. paciendum

7. Prima bulla dat potestatem oratoribus papæ, quod si et in quantum sacrum concilium revocet, quæ fecit contra papam, etc. illi e contra revocare possint quæ papa fecit contra concilium et præsupponit papa, quod

quod sit quæstio de privatis commodis inter concilium et ipsum, quod non est verum; quia quæstio est inter ecclesiam et ipsum. Voluit enim ecclesia sua jura tueri, nam non potest fieri universalis reformatio, nisi in concilio: si quando congregatum dissolvitur, quando fiet? certe numquam. Vult igitur procedere * ut fieri possit. Et dicite, precor, post concilium Constantiense, quid fecit concilium Senense? quid istud? certe nihil adhuc propter dissolutionem. Si in viridi et in decretis ita novis existentibus, prout sunt, papa hoc facit, quid faciet hinc ad centum annos, si concilium cederet et papa obtineret? nihil aliud dicere possemus, nisi quod actum esset de Christiana religione, et principes qui nunc favent papæ, essent causa quod papæ essent in futuro pessimi, et nullus esset qui auderet eis dicere quicquam.

* providere.

8. Vult ergo concilium omnibus his malis occurrere, quantum potest. Præsupponit et dicit, nos attentasse multa contra sedem apostolicam et seipsum. Absit hoc a nobis, ut aliquid contra sedem apostolicam attentemus, immo illius auctoritatem vellemus augere; et si bene videantur decreta nostra, invenietur, quod omnia faciunt pro sede apostolica, et etiam pro ipso domino Eugenio, si bene vellet vivere, et salutem animæ suæ desideraret. Citavimus eum bis, obaudivit? Serenitas vestra misit primo ad eum plures, postea personaliter institit apud eum, ut dissolutionem revocaret; principes etiam alii miserunt omnes, obaudivit? Sed libenter audirem quæ sunt attentata contra sedem apostolicam vel libertatem ecclesiæ. Certe nihil factum est, quod fieri non potuerit et debuerit. Primo videamus; misimus a principio oratores nostros ad eum supplicandum, ut revocaret dissolutionem. Secundo, citavimus eum, sicut sancta concilia sæpe summos pontifices citaverunt, nedum propter hæresim, sed propter deformitatem vitæ, ut de Johanne XII. propter fornicationis crimen, et quia scandalizabat ecclesiam, etiam potuimus. Tertio, est factum decretum monitorium suspensivum, de quo audivi ab homine fide digno, quod papa illud nominat tonitruum, et bene potest sic nominari, quia tonitruum descendit de cœlo, et sic hoc esset tonitruum quondam cœlitus et a Spiritu sancto indubie inspiratum. Ipse dicit quod ita facere, vel dicere, quod concilium possit suspendere papam, est hæreticum et prophanum. Et sic hæreticat nos. Si hoc verum est, ergo Concilium Constantiense, quod suspendit Johannem priusquam eum deponeret, est hæreticum. Ergo alia concilia quæ idem fecerunt, essent hæretica. Sed cum concilium Constantiense & bulla Martini dicat, quod si quis diceret concilium non posse facere omnia in his quæ pertinent ad reformationem in capite & in membris, & in aliis casibus expressis in decreto, esset hæreticus. Ergo de ipso quid dicendum sit, qui aliud affirmat, vos videtis. Inviti venimus ad hanc monitionem, sed necessitas ecclesiæ & istius pertinacia ita facere nos compulit. Patet igitur, quod in his nihil est injustum, aut contra sedem apostolicam, vel ipsum dominum Eugenium, si ipse debitum suum facere vult.

9. Est aliud decretum, quod electio papæ fieret in hoc loco, si contingeret, durante concilio, sedem apostolicam vacare. Hoc decretum justissimum est, & ex causa legitime factum. Hoc enim ideo fecit concilium, quia vellet ecclesia, si vacaret sedes, providere de bono pastore & bono modo eligendi. Istud autem in nullo alio loco melius fieri poterat, quam in concilio.

10. Item, fuit alia ratio. Sacrum concilium vocaverat omnes cardinales, ex quibus jam plures venerunt, ut videtis, & alii venient. Ad eos autem pertinet summi pontificis electio ex jure. Non ergo videbatur æquum, ut apud unum qui nollet venire, sed malignari, ceteris obedientibus, remaneret electio.

11. Est tertium decretum, quod papa non faceret cardinales. Dicunt aliqui, concilium non potuisse facere tale decretum; sed legant decreta concili Constantiensis, & videbunt illud idem statuisse, ne Johannes XXIII. post discessum faceret cardinales. Et si illud factum fuerit propter discessum, multo magis hoc fieri potuit hic propter dissolutionem.

12. Item, est magnum interesse ecclesiæ, quod sit bonum caput & boni consiliarii, qui sunt cardinales, qui regant ecclesiam. Conveniens igitur est, quod sint de omnibus mundi partibus & viri electissimi, & cum sacrum concilium vellet circa assumtionem & numerum cardinalium modum apponere, fuit hujusmodi decretum convenientissimum.

13. Item, ex fide dignis personis habebatur, quod multa promittebantur aliquibus, si operam darent, quod eorum principes non adhærerent, & sunt hic præsentes aliqui ex illis, quibus hujusmodi promissiones factæ fuerunt. Ergo ita facere injustum non fuit, ut ecclesiæ utilitati provideretur.

14. Item, hæc prohibitio temporalis est, & si debitum suum fecisset, omnimodam habuisset potestatem.

15. Item, conqueruntur consequenter de commissione regiminis civitatis Avenionensis, facta reverendissimo domino meo S. Eustachii. Sed in hoc nullam habent justam causam querelæ. Nam cum ille, qui civitatem illam regebat, esset inimicus concilii, & impediret volentes venire ad concilium, necesse fuit, ut opportune provideretur. Item, concilium non commisit uni extraneo, sed uni ex nobilissimis membris ecclesiæ, & non sine causa, sed instantibus oratoribus civitatis Avenionensis, qui de ipso provideri rogabant. Item, non fuit hujusmodi commissio perpetua, sed temporalis, donec provideisset aliter concilium cum papa. Item, conquerebantur cives quod non servabantur eorum consuetudines & privilegia, quia tria officia, quæ solebant dari tribus præstantissimis viris, & ex necessitate dari debebant, quia ab uno appellatur ad alium, videlicet episcopatus, vicariatus civitatis, & rectoratus comitatus * Venesini, erant data uni soli, & sic unus & idem erat episcopus, gubernator, sive legatus civitatis & re-

* al Vicecomitatus.

ANNO CHRISTI 1433.

rector comitatus. Et ſic ipſe idem erat judex a quo, & judex ad quem; & ex his aſſerebant ſe plurimum de ſcandalis & guerris in patria dubitare, ultra eas turbationes, quæ prius fuerant, & adhuc durabant, quibus legatus papæ non erat ſatis aptus obviare. Et quamquam ſuper his apud ſummum pontificem querelam feciſſent cives, non erat tamen uſque ad hoc proviſum, immo de proviſione deſperabant. Fuit ergo neceſſe ut concilium provideret. Et quia nonnulli aſſerunt concilium hoc facere non potuiſſe; reſpondeant mihi, ſi papa, qui tamquam caput miniſteriale habet ab eccleſia adminiſtrationem, hoc facere poteſt, cur non & eccleſia ipſa? Nam & doctores noſtri tradentes exemplum de rege, qui de regno ſuo diſcedens, dimiſit ſponſam in regno, & adminiſtratorem unum, cui omnem poteſtatem gubernandi & adminiſtrandi tradidit; dicunt quod ſi ille voluerit quicquam facere in dedecus & verecundiam ſponſæ, quod poteſt ſponſa ſibi reſiſtere. Sic & in caſu noſtro dicendum eſt, univerſali eccleſiæ congregatæ licuiſſe committere talem adminiſtrationem, cum videret adminiſtratorem per papam deputatum, in dedecus & detrimentum eccleſiæ laborare, & totis viribus inniti, quomodo ipſam eccleſiam, per hoc ſacrum concilium repræſentatam, deſtrueret & annihilaret. Ex quo etiam aliud infertur, videlicet quod decretum hujuſmodi ſacri concilii, per quod declaratum fuit, papam non potuiſſe diſſolvere, valuit & licite fieri potuit. Et ſi hæc & ſimilia diceremus eccleſiam facere non poſſe, certe ſequeretur Chriſtum minus ſufficienter providiſſe eccleſiæ ſuæ ſanctæ, quod nullatenus eſt dicendum.

16. Conqueruntur de cauſis conſequenter, ſed nonne in concilio Conſtantienſi fuerunt dati quatuor judices, qui de cauſis cognoſcerent? Nonne concilia provincialia & generalia de cauſis cognoſcunt? Certe ſic. Et ſi quis legerit Iſidorum & alios libros conciliorum, inveniet concilia de cauſis cognoviſſe. Item, hoc factum eſt ex neceſſitate, quia papa omnes, qui erant in concilio, perſequebatur, neque quiſquam erat, qui ſperaret juſtitiam poſſe conſequi in curia Romana, etiamſi jus optimum haberet; * videmuſque experientiam in magiſtro Johanne de Polemar ſacri palatii apoſtolici cauſarum auditoris, qui modo eſt in Bohemia pro concilio. Nam cum propoſita eſſet cauſa contra eum in Romana curia in conſiſtorio, papa dixit expreſſe contra eum, dicens quod dictus magiſter Johannes erat contra eum, cum aliis de concilio. Item, hoc pertinet ad unum de articulis, propter quod congregatum eſt concilium, ſcilicet pacificationem, cum per diffinitionem cauſarum habeatur pax, litibus peremtis.

[margin: ...l. vidi-...s.]

17. Conqueruntur de adminiſtratione generalatus Humiliatorum, pro qua ſatis eſt allegare, quod fecimus id, quod etiam ſimiliter fecit concilium Conſtantienſe, quod ſuo tempore commiſit cuidam adminiſtrationem eccleſiæ Olomucenſis, & adminiſtrationem eccleſiæ Ariminenſis ipſi domino Eugenio tunc cardinali & * domino Bononienſi. Sed

[margin: ...l. & ...veren- ...ſimo ...mino ...o.]

A & hoc ratio nobis ſuaſit: nam videbamus imminere periculum, ne forte alius ſuſpectus illuſtri principi domino duci Mediolanenſi poneretur ad illud officium: quia non ignorabamus papam inimicari ipſi domino duci, ex quo cum generalis ille ſemper ſolitus ſit ſtare Mediolani, quia major pars conventuum illius ordinis eſt in dominio dicti domini Mediolanenſis, veriſimiliter dubitabamus, ne quid deterius ordini deveniſſet. Item, licet eccleſia non ſoleat ſe de rebus minimis intromittere, ſicut iſta eſt: poteſt tamen, ſi vult, & hoc ita facere hic perſuaſit hujus ordinis utilitas, ne forte, ſi domino duci ſuſpectus datus fuiſſet, reclamaſſet ipſe, ſicut poteſt ſecundum traditionem doctorum, B maxime Innocentii in c. *Super his*, de accuſa. Et bene ſcit majeſtas veſtra quod quando erat in Conſtantia, ſi qui voluiſſent poni in regno veſtro, qui erant vobis ſuſpecti, reclamabatis. Sicut ergo majeſtas veſtra, licet rebus maximis præpedita, non ſolet ſe de minimis intromittere, poteſt tamen ſi vult; ita & in eccleſia dicendum eſt. Item, ſi eccleſia poteſt ſtatuere leges ſuper omnibus beneficiis conferendis, multo magis poteſt de una eccleſia providere. Item, providit non perpetuo, ſed uſque ad beneplacitum concilii, & ſine præjudicio alicujus. Item, providit archiepiſcopo probiſſimo viro, nullas alias obventiones eccleſia- C ſticas habenti; neque providit homini ingrato ipſi ordini, ſed poſtulato a majori parte ordinis, videlicet a præpoſitis quinquaginta conventuum. Non ergo temere hujus adminiſtratio illi commiſſa eſt, ſed juſtis & rationabilibus cauſis ſubſiſtentibus. De alia collatione beneficiorum per concilium facta, neſcio, niſi de certo beneficio pro quodam doctore in theologia magnæ commendationis, qui jam bis iverat in Bohemiam in ambaxiata pro concilio, & nunc ibi eſt, & adhuc illud beneficium erat litigioſum, ut ſic lis terminaretur, nec daretur eis novus adverſarius.

18. Conqueritur poſtremo de officio vice D cancellariatus. Nos non dedimus alicui illud officium, ſed executionem bullarum ipſius papæ fecimus & commiſimus. Concedit enim papa per bullas ſuas reverendiſſimo domino meo Rothomagenſi, ut officium vice-cancellariatus in curia Romana & extra exercere poſſit: nos ut illud huc exerceat, ſecundum bullas ſuas patimur, & ſic papæ & ejus bullis deferimus. Non deberet ergo nos de bono opere lapidare, & quia ſuis litteris paruimus increpare. Si fuiſſet competitor, utique egregie auditus fuiſſet; ſed nemo fuit neque eſt, ex quo ſumus magis laudandi, quam reprehendendi; & conſtat ſatis ex præmiſſis nihil factum eſſe per nos, E quod ſit reprehenſibile, aut revocatione dignum, vel quod per nos fieri non potuerit.

19. Nunc venio ad ſecundam bullam, & conſidero circa eam, quod per decretum noſtrum monitorium, quatuor fiunt domino noſtro papæ mandata. Primo, ut prætenſam diſſolutionem revocaret; ſecundo, ut declararet hoc ſacrum concilium a ſui principio fuiſſe & eſſe legitime continuatum. Tertio, ut pure & ſimpliciter cum effectu

ANNO CHRISTI 1433.

eidem

ANNO CHRISTI 1433.

eidem adhæreret; quarto, ut infra LX. dies prædicta omnia per suas bullas more curiæ Romanæ bullatas, huic sacro concilio intimaret. Pro examinatione hujus bullæ dati sunt deputati per sacras deputationes, & hi omnes simul convenientes, propter multas rationes concluserunt, quod non satisfaciat. Inter ceteras vero rationes illa evidentissima est, quia non penitus revocat, ut decretum vult, quia apponit infra conditionem, quam oportet prius impleri, & si illa esset justa, satisfaceret, sed illa est prorsus impossibilis & turpis, quia præsupponit, quod concilium fecit contra se *aliqua quæ non potuit facere, quorum primum supra deductum est non esse bene dictum. Alterum quam sit contra auctoritatem sacrorum * conciliorum unusquisque videt. Non satisfacit secundo, quia non declarat, ut petitur, sed novum inducit ex sua potestate. Aliud autem est declarare aliquid fuisse, aliud velle. Ipse autem vult, ut fit ad sui libitum, & loquitur per verba mere dispositiva, non declarativa. Item, loquitur per verba fictionis, sicut est in lege Cornelia, quæ fingit captum & reversum, numquam fuisse captum. Est autem magna differentia inter ista. Majestas vestra potest illegitimum facere legitimum. Papa vero potest matrimonium nullum fuisse & esse aliquod facere, sicut potest instantiam nullam, propter defectum litis contestatæ, vel alias facere, supplendo defectum scilicet aliquando. Item, qui declarat nihil inducit de novo l. *heredes palam*, §. *sed si notam*, ff. de testa. Qui autem vult, disponit ex sua voluntate, & si quis diceret illa verba *Volumus & contentamur*, intelligi posse, ut declararent; quia tamen verba sunt valde perplexa, multa mala exinde sequi possent. Item, si admitteremus hujusmodi suam bullam dispositionem ejus continentem, posset statim dissolvere: quia sicut voluit, ita potest nolle. Item, quia aliqui dicunt, quod debent capi verba in bonam partem, & non tantum verba quantum sinceram illius mentem attendere, subjicientes quod mens sua pura est, & si quid deficit, iterum faciet. Possemus hoc amplecti ex benignitate, nisi de illius mente contraria evidenter appareret. Nonne dicit in bulla quam dirigit universis Christi fidelibus, & quæ certis principibus delata est: *Absit igitur a nobis, ut talem declarationem faciamus, & quod talia gesta comprobemus. Prius est enim, ut non solum pontificatum vel partem ejus, vel animam ipsam a nobis tollant, quam fidem catholicam a nobis auferant.* Creditis ergo vos reverendi & spectabiles principum oratores, quod ipse adhærebit, & revocabit dissolutionem? Certe non faciet in æternum, ut plurimum dubito. Facile erat dicere, *declaramus*, sicut dixit *Volumus*, & *contenti sumus*. Sed certe id non gerebat in animo; nec in hoc potest prætendi, si per inadvertentiam factum sit, ponendo unum verbum pro alio, quia in decreto ipso suspensionis continebantur verba per quæ debebat fieri. Item, ego miseram unam minutam de forma adhæsionis domino imperatori, quatenus papa juxta illam faceret; & ipse imperator ibi statim respondit, quod fuerat data papæ in manu sua, & tamen facere noluit.

20. Dicit post hoc quod sumus acephali & hæretici, & ceteri nobis adhærentes omnes. Ergo vestra serenitas, quæ semper adhæsit & adhæret, & quæ post prætensam dissolutionem scripsit nobis, ut nullo modo dissolveremur, fuit principalis; & omnes alii reges & principes Christiani, quorum nullus est qui ad hoc sacrum concilium non scripserit, aut miserit post dissolutionem, velut ad synodum legitime congregatam.

21. Ad tertium non satisfacit, quia nec pure nec simpliciter adhæret, neque etiam cum effectu. Pure quidem intelligitur, quod non habet admixtam conditionem, neque modum. Non facit ergo pure, quia apponit conditionem: non cum effectu, quia effectus non concordat verbis. Putatisne dici posse eum adhærere in effectu, cum privaverit dominum S. Sixti omnibus beneficiis, & dominum de Cypro una abbatia, propterea quia adhærent concilio? Nullus diceret talem adhæsionem, etiamsi ad plenum satisfaceret, nisi verbalem potissime si attenditur bullam illam plenam hæresibus & erroribus per eum ad universos Christi fideles missam, quæ nullo pacto potest tolerari.

22. Ultra hæc præsupponit in bulla prædicta, nos non potuisse facere multa, quæ fecimus: quod si toleraretur, nimis esset grave pro ecclesia Dei. Nam faceret dubitari de conciliis præteritis & futuris: quia sicut unum ruit aut aliqua ejus pars, ita & aliud. Item, non vult aliquo modo includi in reformatione; & tamen prius dederat potestatem suis præsidentibus cum illis tribus, propter quæ concilium est congregatum, in quibus eum contineri nemo dubitat. Expresse enim in ista bulla dicit, quod procedatur ad reformationem morum, de capite nullam faciens mentionem; immo plus quod si ipse vel legatus suus habent unam opinionem, & concilium haberet aliam, quod standum sit suæ opinioni, non concilii. Quid ergo servit nobis Constantiense concilium, cum provideat concilium esse supra papam in certis casibus.

23. Item, si ista bulla prætensæ dissolutionis * esset plena, intelligitur revocata per aliam bullam postea factam, posteriorem in data, in qua multa dicit hæretica, injuriosa & piarum aurium offensiva. Et primo dicit quod volumus scindere ecclesiam. Ecce reverentiam quam habet ad sacrum concilium. Item, dicit quod conatus est nos reducere & a nostris erroribus revocare, & quod facta hic sapiunt hæreses & schisma. Ecce quid sentit de nobis & gestis nostris. Item, quod concilium est inferius papa, & tamen concilium Constantiense dicit contrarium: ex quo inquit, quod illud concilium false & male fecit deponendo Johannem, cum ipse esset superior concilio. Deinde dicit, quod legitima fuit sua dissolutio, & quod dicentes contra sunt ab omni veritate & fide catholica alieni. Ergo sentit reges & principes omnes, qui ad hoc sacrum concilium scripserunt post dissolutionem appellando hunc sacrum coetum, sacrosanctam generalem synodum Basileensem in

in Spiritu ſancto legitime congregatam, & mittentes oratores ad papam, ut hujuſmodi diſſolutionem revocaret, inter quos majeſtas veſtra prima fuit, quæ litteris & nunciis & præſentia accuratam operam dedit cum eo, fuiſſe hæreticos, quod tamen minime verum eſt. Item, dicit quod monuiſſe & citaſſe papam ſub poena ſuſpenſionis, ſicut hoc ſacrum concilium fecit, eſt contra jura divina pariter & humana, & ſapit hæreſim. Ergo concilium Conſtantienſe quod ſuſpendit Johannem, hæretice fecit. Item, quod non eſt hic caput Spiritus ſanctus, nec eſſe poteſt piiſſimus Jeſus Chriſtus, & quod petitio noſtra quam facimus, ut declaret hic fuiſſe ab initio concilium continuatum, eſt ſacrilega & hæretica. Item, quod omnia quæ fecimus ſunt contra jura divina & humana, & quod etiamſi habuiſſemus poteſtatem faciendi, omnia eſſent irritatione, annullatione & caſſatione digniſſima, & ſic præſupponit quod concilium in nullo poteſtatem habet ſupra papam; ſed vult quod præſidentes ſui omnimodam habeant poteſtatem & concilium nihil ſit. Quæ quam fidei, æquitati, & honeſtati conveniant, & quam ſint contraria decretis ſacri concilii Conſtantienſis & hujus concilii, quiſquis mediocriter peritus facile proſpicit.

24. Videtis igitur vos, reverendi, ſpectabiles & venerabiles dominorum principum oratores, ſacratiſſimi concilii juſtitiam & humanitatem, & qualis mens, & qualis animus, qualiſve intentio ſit ſummi pontificis, & quod jam fruſtra eſſet apud eum amplius inſtare vel laborare pro adhæſione; præſertim cum ſereniſſimus dominus noſter imperator, cum Romæ eſſet, omnimodam inſtantiam fecerit, ſuper adhæſione & revocatione diſſolutionis, ſuper quibus honeſtam minutam oſtendit & tradidit ſummo pontifici, ut ſecundum illam bullam faceret, & tamen eam facere recuſavit, ſicque non eſt veriſimile quod ad inſtantiam alterius regis vel principis de mundo talem bullam, ut petimus, quæ tamen honeſtiſſima eſt, facere velit. Si itaque ſerenitas veſtra & alii reges & principes debitum ſuum facere velint, ut ſperamus, omnia bene fient, neque dubium erit de ſchiſmate. Amplectimini ergo ſacrum concilium, & illi totis viribus adhærete, conſervate eccleſiam & fidem catholicam, quam certe in magno fluctu videtis. Et licet ipſe dominus Eugenius papa ab eccleſia ſe ſeparet, vos tamen cum eccleſia perſeverate, neque credat quiſquam, quod aliquid fiat, aut velit fieri per nos ad vindictam, ſed ſolum omnia fecimus ut reſipiſcat, & eccleſiam matrem omnium recognoſcat, atque eccleſiæ monitiones & mandata ſuſcipiat. Si viderit ſe non habere obedientiam, fortaſſe mutabit animum, tollet ſcandala, & honorabit eccleſiam matrem ſuam. Si viderit per vos nimis ſibi faveri, creſcet pertinacia ſua, & vos eccleſiam offendetis, & eritis cauſa multorum malorum in eccleſia Dei in futurum, nutrietiſque ſuam ſcandaloſam diſſolutionem. Ego, ut multi ſciunt ſatis laboravi pro ipſo, adhuc laborare vellem, & ponere me in perpetuis carceribus Venetiis aut alibi, ubi ipſe vellet, quod fortaſſe pauci facerent. Quod ſi adhuc vellet adhærere, & ſcandaloſam illam diſſolutionem & bullam per eum factam revocaret, quod omnia fient in hoc ſacro concilio cum honore ſuo. Et quia ſunt qui dicunt quod in ipſorum incorporatione jurarunt ſolum pro illis tribus, & quod nolunt adhærere concilio, in eo quod fieret contra papam, pro Deo tales bene advertant dicentes talia, quod ſi bene conſideraverint, in iſtis tribus comprehenduntur omnia. Cum enim quicquid ſit eccleſiam aut fidem aut mores concernat, ſi adhærent in tribus, adhærent in omnibus, quia hic nihil ſit quod non pertineat ad fidem vel ad mores. Nonne reformare eſt tollere deformitates? ſed quæ major deformitas, quam quæ impedit ne reformatio in eccleſia fiat. Ita eſt de diſſolutione quæ impediebat deſtruendo concilium ne procederet ad reformationem in capite et in membris. Non dubium autem pertinere ad reformationem quod papa non alienet ſe ab eccleſia, ſed illi adhæreat ſuper quo ipſe proceſſus eſt. Item, quæ major deformitas in eccleſia, quam illa quæ eſt in capite, cum ſicut communiter dici ſolet, quando caput dolet, cetera membra dolent? & in capite quæ major deformitas, quam nolle adhærere ſacro concilio, ut tenetur, ac monita ſanctæ matris eccleſiæ ſuſcipere? Item cauſa pro qua laborant concernit fidem: nam, articulus fidei eſt credere unam ſanctam eccleſiam. An ergo ipſa ſit ſupra papam qui eſt miniſter ejus, an non, hoc ad fidem pertinet. Nam claves eccleſiæ datæ ſunt in perſona Petri, & eccleſia non eſt propter papam, ſed papa eſt ptopter eccleſiam, & non dicitur credo in papam, ſed in ſanctam eccleſiam catholicam. Item, concernunt fidem quæ hic facimus, quia nos dicimus, quia non potuit diſſolvere, ipſe vero dicit contrarium, videlicet quod hoc aſſerere hæreticum eſt, ut dixit in bulla quam vidiſtis, in qua multa hæretica dicit, jamque non oportet eum citare ſuper adhæſione ſua, ſed ſuper fide. Si ergo reputet concilium non habere poteſtatem, iſta eſt materia fidei, in qua adhæſerunt, & ſi volunt ſervare eorum juramenta, debent adhærere, tueri, ac conſervare decreta concilii: nec quiſquam ex eis eſt, cui aliter facere aut aſſerere liceat. Quod vero a quibusdam objicitur contra hoc concilium, quod ſcilicet tendat ad ſchiſma, non ſic eſt, quia concilium eſt ubi eccleſia, & eccleſia ubi concilium, quod eam repræſentat. Sed papa eſt, qui vult ſe a concilio & ab eccleſia alienare, & nulla actio concilii tendit ad hoc, ut ſchiſma fiat, nec eſt de intentione patrum, qui in concilio ſunt, & hoc non debet timeri per principes, quamdiu ipſi velint debitum ſuum facere huic ſacro concilio, ſcilicet, prout tenentur, adhærere. Cum jam clareat manifeſta de juſtitia & veritate ſacri concilii, plurima alia dici poſſent, quæ ideo in præſens obmittenda cenſui, quia nollem tædio afficere veſtram majeſtatem. Supplico tamen ut quicquid per me dictum eſt omnes deputati & alii quicumque corrigant, & emendent. Ego equidem novi imperfectum meum. Unum proteſtor, quod nihil cauſa injuriæ ali-

ANNO CHRISTI 1433. alicujus vel affectionis dixi, sed puram & meram credens dicere veritatem, ac loquens pro ecclesia sancta Dei & fide catholica.

RESPONSIO DOMINI ARCHIEPISCOPI

Spalatensis oratoris domini Eugenii papæ IV. ad præmissa.

Ibid. 1. SErenissime imperator, audivit majestas vestra propositionem reverendissimi in Christo patris domini mei legati, in qua sua dominatio reverendissima justificat congregationem & causam concilii. 2. Exhortatus est patres, ut non patiantur leges paternas infringi. 3. impugnavit dissolutionem, & quædam dicta sanctitatis domini nostri, in quadam cedula contenta, nominans decretum concilii tonitruum. Post hæc dixit de duabus bullis domini nostri, quarum prima habet concessionem reverendo domino Cerviensi consocio meo & mihi factam, super revocatione factorum contra concilium per dominum nostrum: ita tamen quod & hic revocentur facta per concilium contra sanctitatem suam & sedem apostolicam; & multa alia produxit, quæ dicit esse facta contra concilium. Postea ad effectum alterius bullæ devenit, quæ de deputatorum consensu, ut asserit, impugnata & non satisfacere judicata est. Ultimo deduxit effectum bullæ, quam dixit emanasse ad principes Christianos pro parte sanctissimi domini nostri, in qua multa contineri dicit contra concilium sacrum. Facta hæc sunt quæ effectualiter produxit in medium. Sacratissime Cæsar, reverendus in Christo pater dominus episcopus Cerviensis collega meus & ego, viri certe non multæ litteraturæ, sumus hic improvisi & sine advisamento; tamen quia debemus & volumus inniti veritati, illam in medium perducere curabimus.

Serenissime imperator, vosque reverendi & spectabiles oratores, justorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum malitiæ: justitia SS. domini nostri Eugenii papæ IV. in manu Dei est, & numquam supprimetur, quia in manu universalis ecclesiæ est, id est majestatis vestræ & aliorum regum & principum, qui sunt ecclesia Dei & universus coetus fidelium, secundum quod exhortatus est reverendissimus dominus legatus, ut videlicet vestra serenitas & alii domini non patiantur leges antiquas & modernas infringi. Nos etiam exhortamur pro parte sanctitatis domini nostri. Sumus ergo concordes. De 2. & 3. quibus nisus est impugnare dissolutionem, quæ tamen verius dicenda est commutatio. Nobis tamen datum est in mandatis, ut super hujusmodi potestate non disputemus; ideo an legitima & justa fuerit non est nostrum decidere. Vos moveamini ex juribus scriptis & conscientiis vestris. 4. Dicit illam scandalosam extitisse, ex quo procedendum fuisse innuebat, foreque ac procedi posse contra SS. dominum nostrum inducit. Ad hoc quod fuga Johannis de Constantia fuit declarata scandalosa per concilium Constantiense; & tamen illa fuga non fuit concilii dissolutio. Ergo multo magis hæc dissolutio. Certe si concilium Constantiense ita declaravit determinavitque; non immerito, quia ibi agebatur de fuga ejus qui de papatu disceptabat cum duobus, & sic, si remansisset, poterat tolli schisma & divisio, quæ erat in ecclesia Dei, sed hic sumus in alio casu, quia habemus papam unicum. Item, dominus noster papa non ut concilium dissolveret, sed ut melius & commodius interesset reformationi, quam summe desiderabat & desiderat; quia tam longe propter notissimam ejus infirmitatem venire non poterat, hujusmodi non dissolutionem, sed commutationem fecit, & magna est in facto differentia. Post hæc præfatus dominus meus legatus hoc decretum appellat suspensionis tonitruum quoddam: subjungens quod ideo hoc tonitruum appellandum est, quia descendit Spiritus sanctus de coelo tempore quo fuit factum. Apud naturales audivi non descendere de coelo tonitrua, sed potius generari ex putrefactionibus quibusdam. Ulterius dicit, quod dominus noster papa contrarius est concilio Constantiensi, dum determinat, & dicit hoc decretum suspensionis nihil esse, & fieri non potuisse. Et tamen concilium Constantiense, sicut & alia concilia sancta, venerandum est sicut evangelium, nisi aliquid a fide alienum contineret.

2. Quæ verba cum audisset præfatus dominus legatus, illico interrogavit memoratum dominum Spalatensem an de hoc dubitaret. Ipse vero per verba ista respondit, Credo secundum quod credit & tenet ecclesia, & scio pontifices non jurare nisi de octo conciliis tenendis.

3. Consequenter instat ad effectum bullarum, quod datur nobis potestas revocandi facta contra concilium per sanctitatem domini nostri: si tamen e contra per hoc sacrum concilium contra suam sanctitatem & sedis apostolicæ auctoritatem facta revocentur, adjiciens quod videretur sanctum hoc concilium causas agere particulares. Certe credo quod procedit pro causa fidei & ecclesiæ, sed forte aliqua facta sunt, quæ nullo jure fieri debuerunt, sicuti quod illi qui sunt pars formata contra sanctitatem suam, sedent tamquam judices ad eam judicandam, pro qua te adduco illud in testimonium, quod paternitas sua dicit, videlicet quod dux Mediolani est inimicus papæ, & tamen prælati sui sunt conjudices.

4. *Et cum hoc dixisset, statim respondit dominus legatus & alii ipsum male intellexisse, quia non ita ipse dixerat, sed potius contra, quod papa erat inimicus ducis Mediolani. Quibus dictis, statim præfatus Spalatensis continuavit verba sua dicens:* Si ipse non est, multi alii sunt hic sui inimici, omnibus, immo toti orbi notissimi; & certum est, quod in antiquis conciliis, quando causæ agitabantur & debebant diffiniri, personæ, quæ erant partes formatæ, non admittebantur, sed expellebantur. Item, Petrus cum ordinaret Clementem, quem propter ejus virtutes & merita sibi successorem ele-

ANNO CHRISTI 1433.

elegerat in vita, dixit ad populum: Si quis fit, cujus iste Clemens fuerit inimicus, nemo cum illo amicitiam contrahat; qui enim contraxerit, iste exterminare ecclesiam Dei volet. Sed si ille ita locutus est, nescio quomodo inimicos tales vobiscum admittatis, cum omnia jura tales ut suspectos evitent. Nemo igitur mirari debet, si aliquando papa se in manibus istorum non ponere velit. Item, quoad collationem beneficiorum etiam certum est, quod quædam sunt reservata summo pontifici, quæ alteri non licet conferre. Impugnatis aliam bullam, quia dicitis quod penitus eam non revocat. Certe qui omnino revocat, penitus revocat, etiamsi verbum non ponatur; sed ita est in bulla nostra, si tenor & effectus ejus bene consideretur. Displicent vobis illa duo verba: *Volumus & contentamur*, quasi sint novi juris inductiva; sicque videtur, ut dicitis, papa de novo indicere, licet prius fuerit. Reverendissime pater, ipse intelligitur declarare, non de novo inducere, si omnia bene ponderata fuerint. Nam quando verba non possunt intelligi in propria significatione, juxta dispositionem materiæ in qua ponuntur, trahuntur ad consequens significatum. Cum ergo id quod non fuit non possit fuisse, nec e contra, oportuit ut ea trahamus ad consequens * significatum. Audivi equidem a theologis sæpenumero, etiam ipsum Deum rerum omnium factorem non posse efficere, quominus ea quæ fuerint facta, non fuerint facta, licet hominum mentes possit coecare, ut factum id fuisse non inteligant. Unde si Deus etiam diceret, nolo quod tale quid fuerit, hoc facere non potest, si id prius factum fuit. Ita in proposito SS. dominus noster dicit, quod vult concilium istud intelligatur vere fuisse continuatum, &c. Et hoc non potest intelligi, quod si non fuit, ipse velit illud fuisse; itaque voluntas sua efficeret illud fuisse quod non fuit. Ergo verbum *volumus* trahitur ad significatum sibi in hoc possibilem sive consequentem, * ut idem sit *volumus* quod *declaramus*, maxime quia ista voluntas respicit præteritum, & sic nihil potest de novo dare; & pro hoc habeo auctoritatem & decretum Anacleti papæ, scilicet in c. *In novo* 21. d. quia dum dubitaretur an potestas Petri esset concessa a Christo vel apostolis, ubi dicitur, quod a Christo tamquam a concedente, & ab apostolis volentibus sive consentientibus in eum, ut principalem & caput episcoporum. * Hæc autem voluntas se habet ibi per modum declarationis, scilicet notificando sic a Christo fuisse concessum, & pro hoc facit verbum *Contentamur*, quod videtur insecutivum. Ad id facit illud apostoli Pauli: *Habentes victum & vestitum his contenti sumus*, sive est dicere, quasi declararet sic esse secundum legem Dei, & sic est voluntatis divinæ non ipsius dicentis. Sic dicendo est in casu nostro. Deinde dicitis, quod non adhæsit pure, simpliciter, & cum effectu, quia apponitur conditio, quæ turpis & inhonesta est. Reverendissime pater, memini me legisse apud legistas, quod conditio, quæ tacite inest, si exprimatur, non dicitur actum facere conditionalem. Ita hic ista conditio inest tacite & necessario, & non facit conditionem. Hoc probatur evidentissime, quia si quis legerit XVII. q. c. *totam*, inveniet in plerisque capitulis dici concilia celebrari debere, præsente papa vel ejus legatis. Sed concilium Constantiense noluit ritum tollere & ordinem juris & canonum. Ergo si in hoc * cautum est, & hoc concilium sit celebratum sine eis, clausula ista necessario intelligitur. Item, quod revocentur facta contra papam & sedem apostolicam. Ista videtur conditio necessaria. Nam non petit quod revocentur quæ concilium facere potuit. Sed si quid est factum ultra potestatem, illud vult tolli & revocari debere. Et sic ista est potius censenda revocatio tam facti quam juris. In his ergo, quæ concilium facere non potuit, fiat revocatio: in aliis approbat & confirmat. Et pro hoc credo bullas illas satisfacere omnibus, & mihi ita videtur, & ita credo potissime, si mens magis quam verba attendantur. Demum producitis quoddam scriptum, per quod dicitis papam has bullas revocare debere, & multa hæretica in illis contineri. De illo nihil scimus, socius meus & ego, & an a domino nostro emanaverit ignoramus. Credimus tamen quod non. Quare, princeps serenissime, supplicamus ut causam ecclesiæ & domini nostri papæ serenitas vestra pie, juste, & misericorditer determinet.

Dominus Legatus replicavit prout sequitur.

Mallem, pater reverendissime, quod intenderemus reformationi ecclesiæ Dei, & super hoc mandatum haberetis, quam veniretis ad luctum disputationis in præsenti materia: certe tempora disputatione non indigent. Nam satis laboratum est, ut papa revocaret dissentionem, & adhæreret, ac faceret debitum suum, & tamen usque adhuc numquam voluit. Et quia dixistis justorum animas in manu Dei esse, & quod non tanget eas tormentum malitiæ, ex quo subinfertis quod anima & persona domini nostri papæ in manu Dei est, & in manu eorum qui repræsentant universalem ecclesiam, videlicet imperatoris & aliorum principum; & plura alia, quæ postmodum replicabo. Primum ad istud ne bis idem repetere habeam necessario, reverendissime pater, non nego omnem hominem, qui Christiano nomine censetur, cujuscumque status sit, esse de corpore ecclesiæ, & omnes catholicos esse ecclesiam Dei, & principes mundi Christianos esse magnam partem ecclesiæ, quia, ut inquit Apostolus, *datus est eis gladius ad laudem bonorum, vindictam vero malorum*; sed dicere quod soli principes repræsentent ecclesiam Dei: cum supportatione non est bene dictum: quia non soli principes repræsentant ecclesiam, sed omnes catholici & fideles; & si concilium est actu congregatum, ipsum repræsentat ecclesiam, & precor legatis textum 96. d. c. *Nos*. Videbitis enim ibidem quantam reverentiam fa-

Margin notes: * al. con-[...]niens; * al. con-[...]nientem; * al. ipso-[...]; * al. tantum

ANNO CHRISTI 1433.

faciebat Conſtantinus eccleſiæ.

A Secundo, dixiſtis quod exhortabimini omnes, ut ſequerentur omnes & defenderent leges paternas, neque paterentur illas infringi, dicendo quod illud prius idem feceram, & quod in hoc ſecundo eramus concordes; ſumus concordes in verbis, non in re. Nam vos nullas leges expreſſiſtis, quas defendere aut ſequi deceat. Ego de legibus conciliorum, & potiſſime Conſtantienſis feci mentionem, & illas adduxi evidentiſſime, probando quod concilium eſt ſupra papam, & quod papa decretis concilii obedire tenetur, & ſi non paruerit, poenitentiæ & poenæ condignæ ſubjici poteſt; vos nullas adducitis, quod papa ſit ſupra concilium & eccleſiam congregatam.

B Tertio dicitis, quod non eſtis miſſus ad diſputandum an diſſolutio valuerit vel non, ſed ſolum ut exhiberetis litteras adhæſionis, dicendo quod hujus ſacri concilii diſſolutio potius dicenda ſit commutatio. Neſcio, pater reverendiſſime, ſi vidiſtis bullas, quas ad me miſit, ut concilium diſſolverem. Neſcio ſi videritis bullas ſuæ prætenſæ diſſolutionis, certe in eis expreſſe dicit concilium, ſi quod fuit Baſileæ congregatum, diſſolvimus; nunc immutat verba, & dicit commutavimus, ut aliqualiter ſe honeſtet in præſens, quod minime, ut dixi, fecit in aliis bullis. Sed quis eſt qui ignoret, quæ differentia ſit inter commutationem & diſſolutionem, cum C commutatio ſit incontinenti de loco ad locum mutatio ſine intervallo, ſicut factum de concilio quod inchoatum erat Papiæ ad Senas, ſed diſſolutio totum perimit, ſicut in caſu noſtro? Item, poteſtne dici commutatio, cum ipſe terminum prorogaverit per annum cum dimidio?.

Quarto, reſpondetis ad illud quod dixi, diſſolutionem magnum ſcandalum generaſſe & conamini confutare quæ dixi de fuga Johannis, quæ fuit pronuntiata ſcandaloſa, tamen non ſic dicendum eſt in caſu noſtro. Rationem aſſignatis, quia receſſus ille poterat impedire unionem quæ tractabatur, quia tres erant contendentes de papatu. D Hic non eſt neceſſaria fienda unio, cum non ſit diviſio. Reverendiſſime pater, ſi videritis acta concilii Conſtantienſis, videritis quod totum concilium reputabat illum Johannem pro papa, & ita reputabat eum ſereniſſimus dominus noſter imperator, & ſic reputabat eum bonæ memoriæ cardinalis Florentinus patruus * veſter. Item, ſi ille impediebat ne fieret unio, iſte ex diſſolutione quam fecit, impedit ne unio quam fecit remaneat, impedit reductionem Bohemorum & reformationem eccleſiæ quæ fieri debebat: immo jam facta eſſet, niſi ipſe impediviſſet, & adhuc fiet, ut ſperatur, per hoc ſacrum concilium. Si nos paruiſſemus E diſſolutioni, majus ſcandalum ſecutum eſſet, quam ex illa fuga.

*al. patrinus.

Poſtea dicitis, quod ideo commutavit, ut poſſet, ipſo præſente, concilium fieri. Numquam utimini verbo *diſſolvit*, & tamen ipſe Eugenius ipſo uti non eſt veritus. Reverendiſſime pater, quatuor illa concilia ſanctiſſima & alia plurima fuerunt celebrata ſine præſentia papæ, & tamen in illis facta ſunt omnia fere, quæ ad fidem & mores pertinent.

Ulterius voluiſtis venari quoddam verbum quod dixi de tonitruo quod venit de coelo, & etiam dicendo quod appellaverim bullam domini noſtri papæ tonitruum. Sed ut mentem meam intelligatis, ego non illud dixi ad effectum illum, ſed ut commemorarem, quæ dominus Eugenius aſſerit de decreto noſtro, & dicerem decretum noſtrum monitionis coelitus & a Spiritu ſancto emiſſum, & voluiſtis ſuper hoc reprehendere & invehere, quod non decet perſonas graves & eccleſiaſticæ auctoritatis in talia verba prorumpere. Sed an hoc ſit dignum reprehenſione judicate omnes.

Poſtea quia dixi, quod concilia ſunt veneranda ſicut evangelia, & in hoc non clare reſpondere videbamini. Interrogavi vos, an de hoc dubitaretis? vos autem reſpondiſtis, quod credebatis illud quod credit ſancta mater eccleſia. Reverendiſſime pater, ſicut dicit Innocentius in c. 1. *de ſum. trinitate* & ſi. ca. præfati debent ſcire & credere ea quæ ad fidem pertinent explicite & diſtincte. Et ſic vos qui eſtis prælatus, debetis ſcire fidem catholicam explicite, nec debetis reſpondere, quod creditis id quod ſancta mater eccleſia: immo paratus eſſe debetis reſpondere rationem cuilibet poſcenti de ea, quæ in vobis eſt fide, juxta illud Petri. Item, hoc quod dico concilia veneranda ſicut evangelia, nullam habet dubitationem, quod probo ratione inconvincibili: Concilium ſacrum repræſentat eccleſiam univerſalem. Ergo eſt ejus auctoritatis, cujus eſt eccleſia. Sed Auguſtinus & alii dicunt, quod non crederent evangeliis, niſi auctoritas eccleſiæ eos commoneret. Igitur concilia veneranda ſunt ſicut evangelia. Item, Andræas & nonnulli alii ſcripſerunt evangelia, & non tenemus ea, quia eccleſia illa non approbat. Item B. Auguſtinus dicit & habetur 10. d. quod eccleſia univerſalis eſt ex omni generali traditione, & ea traditio fit per generalia concilia. Si ergo amodo interrogatus fueritis de conciliis, reſpondeatis audenter, quod ita tenetis, & veneramini concilia ſicut quatuor evangelia. Et ſi aliter reſponderetis, non conveniret dignitati veſtræ.

Item, dixiſtis, quod non jurant pontifices de omnibus conciliis tenendis, ſed ſolum de octo. Si paternitas veſtra vidiſſet decretum concilii Conſtantienſis, ſuper profeſſione ſummi pontificis, certe aliter diceret. Et illa octo concilia ſtatuerunt multa circa fidem, alia vero circa mores. Ideo non mirum ſi non jurant omnia tenere propter periculum perjurii.

Poſt hoc dixiſtis, quod hoc concilium non forte proceſſerat ſecundum quod debebat, quia admittebantur inimici ſummi pontificis ad cathedram judicandi, commemorando quod dixeram de duce Mediolani &c. Ego adduxi illud aſſignando rationem commiſſionis, adminiſtrationis generalatus, * quod papa videbatur inimicari ipſi domino duci Mediolani, & textus ille B. Petri intelligendus eſt de alia inimicitia, ſcilicet quæ veniebat propter fidem. Inter iſtos quæ cau-

*al. generalitatis.

causa inimicitiæ sit ignoro. Et præsupposito A quod essent inimicitiæ permaximæ, prælati jurarunt interesse sanctis synodis in eorum consecratione, & quando incorporantur, jurant sacro concilio fideliter ac diligenter laborare pro honore sacri concilii, non ducis Mediolani, & dare sanum & salubre consilium, secundum Deum & conscientiam. Non est igitur verisimile quod aliquis sit immemor conscientiæ suæ.

Item, de jure est quod suspicio tollitur & cessat per juramentum, & bene scio quod si vellem amplius specificare, quod dolenter refero, plures summos pontifices temporibus nostris egisse bella contra multos, non tam causa ecclesiæ & fidei, quam pro affe- B ctione particulari * & aliis causis inhonestis. * Unde non est simile quod de B. Petro ad Clementem dicit, quod textus ille intelligitur ut prius dixi. Post hæc de bullis dicitis quod papa revocat penitus, & pure ac simpliciter adhæret. Nec est necessaria expressio verbi *penitus*, cum aliter appareat de expressa mente sua. Ego dico quod non revocat penitus, quia adjicit caudam, sicut non est intelligendus penitus donare, qui donat ut sibi aliquid redonetur. Dicitis quod verba *volumus & contentamur*, inducunt declarationem, & allegatis textus Anacleti, &c. Deinde dicitis quod Deus non potest facere quin facta sint facta, & si oportet, quod illa verba referantur ad declarationem, * non ad novam C indictionem concilii. Deinde dicitis de verbo *Contentamur*, & allegatis illud Pauli, *Habentes victum & vestitum his contenti simus*. Reverendissime pater, nisi de contraria mente summi pontificis aliter constaret, fortasse essent amplectenda verba illa, & inducerent declarationem. Sed apparet evidenter quod papa vult contrarium, & hoc nullatenus gerit in animo. Nam alias misi sibi copiam adhæsionis, & serenissimus dominus noster imperator instantiam fecit apud eum. *Tunc imperator ibidem dixit hæc verba:* Ego dedi sibi copiam vestram in manibus, ut bullam super ista forma faceret, quæ erat honestissima, & ipse nullo modo voluit, im- D mo penitus abhorruit. Si ergo voluisset declarare, posuisset *Declaramus*, sicut posuit *Volumus & contentamur*, art. c. *Cum audiamus* de decimis.

partiali. tum minus nesti.

declara- iam

Item, de mente sua contraria apparet per ejus litteras, quas per nuncios suos misit & mittit ad reges & principes & universos Christi fideles, in quibus, ut prius dixi, ipse dicit: Absit ut talem declarationem, &c. Bene utitur ibi &c. verbo *Volumus & contentamur*.

Ad aliud dum dicitis, quod facta non possunt haberi pro infectis verum est; si vere tamen lex potest quoad effectum facere illud quod est factum, haberi pro non facto, E econtra, sicut in lege *Postulamini*, quæ fingit captum ab hostibus & reversum numquam fuisse captum. Ad textum Pauli, *his contenti simus*, videtis vos ipsi quid faciat ad propositum.

Item, concilium requirit eum, ut pure, simpliciter & cum effectu adhæreat. Ista autem verba quæ ponit, præsupposito quod satisfacere possent, saltem sunt dubia & ambigua valde. Ad aliud quod dicitis de conditione, quæ inest tacite, & intelligitur necessario, & ita dicitis hic intelligi, rationem assignatis, quia processimus sine præsentia papæ vel legatorum ejus, allegando 17. dist. *Per totum*, & reprehenditis nos tacite, licet non expresseritis, quod istud sit conciliabulum, non concilium, sicque tacite inest illa conditio, quasi ista sit revocatio magis facti, quam juris. Reverendissime pater, vos ex istis præsupponitis, quod dissolutio valuit, & sic estis in eadem sententia cum domino nostro. Nos autem contrarium tenemus, & vos ipse ex superioribus percipere potestis quod verius sit. Et si petitis, quomodo ergo valuit concilium sine præsidentia papæ; & ego quæro, quomodo valuit concilium Constantiense post fugam Johannis sine præsidentia papæ? Sed veniendo ad rem, dico quod requiritur auctoritas papæ ad initium, & ita fuit hic, & non tantum unius, sed duorum, scilicet Martini & ipsius Eugenii. Sed postquam est inchoatum, & est in esse, tunc sacrum concilium est supra papam, & habet potestatem a Christo, unde, sive recedat, sive non, non desinit esse concilium: quia jam illius auctoritas erat fundata. Et quod sit legitime congregatum, patet ex auctoritate concilii Constantiensis, quod fuit legitime & auctoritate apostolica congregatum & sanctissimum, & de hoc nemo debet dubitare; & postea, papa fugiente, habuit nihilominus finem & prosequtionem, & fortasse potest dici, quod deinceps in aliis conciliis faciendis, non requiratur alia auctoritas, sive notificatio papæ, stante decreto nuper edito super conciliis in futurum celebrandis.

Item, in concilio Senensi hæc civitas Basileensis pro præsenti concilio fuit electa. Item, felicis recordationis Martinus dedit mihi potestatem præsidendi in hoc concilio, & ipsemet Eugenius: quod onus ego male libenter acceptavi, dubitans quod non forte ita fieret hic, sicut factum fuerat in Senis. Et certe idem, immo pejus fiebat hic, nisi fuisset istorum patrum constantia.

Item, in bulla dissolutionis ipse idem dicit, & attestatur quod dedit mihi potestatem præsidendi, & de his omnibus habetur mentio in responso dato primis ambassiatoribus papæ. Unde, reverendissime pater, cum omnia hic facta fuerint per habentes potestatem, & licite, ac rite, non inest illa conditio tacite, & necessario, ut asseritur, immo turpis est & extrinseca.

Demum dicitis, quod concilium intromisit se de factis papæ, & sibi soli reservatis, &c. Probavi quod illam auctoritatem habet ecclesia, quam habet ipse papa, & quicquid potest ipse papa, qui est pars, potest ipsa ecclesia. Fateor tamen quod est pars nobilior, quia est caput, potest & ipsum totum videlicet & ipsa ecclesia, & multo magis.

Item, papa est propter ecclesiam, ergo si propter quod unumquodque, & illud magis. Item, verum est quod papa est minister ecclesiæ, & ecclesia non solet se impedire de

ANNO CHRISTI 1433.

de minimis, poteſt tamen, ſi vult; & ſi papa vult diſſolvere eccleſiam congregatam, quare non poteſt ipſa eccleſia tutari jura ſua, & ſe defendere ac ſua ſuppoſita? Poſtremo dicitis, quod neſcitis de illis bullis, quod emanaverint a domino Eugenio. Utinam ita eſſet, & ego eſſem multum contentus, quia eſſemus propinquiores concordiæ, quam ſumus: quia multos errores continent iſtæ bullæ, qui non poterunt, ſalva fide, per hoc ſacrum concilium conniventibus oculis pertranſiri.

Hic finiuntur verba domini legati.

SEQUUNTUR ALIA

Domini Spalatenſis.

Ib. p. 665.

Reverendiſſime pater, reſpondiſtis ad omnes partes per me tactas, & certas admonitiones feciſtis, quas caritative ſuſcipio. Dicitis poſt hæc, reverendiſſime pater, quod ego dixi, quod eccleſia Dei eſt apud ſereniſſimum dominum noſtrum imperatorem, & alios reges, & principes. Ego non nego, quin ſit apud ſacrum concilium; ſed dico, quod reſpective est apud reges & principes, & ita intelligo, quod iſta majoritas conſideratur, non ex numero vocum hic exiſtentium, ſed ex repræſentatione; quia unus ſolus ambaſſiator unius regis poteſt habere vocem pro toto uno regno, & plus valebit vox iſtius, quam triginta aliorum etiam prælatorum. Et ſic iſto reſpectu dixi et intelligere volui, majorem partem eccleſiæ eſſe apud reges et principes. Subſequenter petitis, ut declarem illas leges paternas, quas dixi eſſe conſervandas, et exhortatus ſum patres et dominos, ut illas non patiantur infringi, et quod pontifices ſive prælati debent ſcire fidem explicite, ſive ſpecifice. Certe, pater reverendiſſime, non poſſunt omnia uno ſpiritu dici; ſecundum vero fateor indubie, de materia diſſolutionis nihil dixi; de inimicis papæ etiam non proſequor, nec de aliis (*a*) inimicis, qui non debent admitti ad cathedram, judicantes velut ſuſpecti, ut toti mundo, ſicut dixi, notiſſimum est. Ad aliud de præſidentia papæ non deduco inpræſentiarum in dubium, an facta per hoc ſacrum concilium bene ſint facta, vel non; ſed dico, quod quandocumque ſui præſidentes venirent, quod debent admitti, etc.

Dominus Legatus.

Reverendiſſime pater, omiſſis verbis ſuperfluis, vos dicitis, quod orator unius principis, qui repræſentat unum principem et regnum, debet reputari pluribus aliis vocibus numero, ſive ſint prælatorum ſive aliorum: de qua re non mediocriter miror. Vos ſcitis, ſicut dicitur in teſtamento veteri, quod ſi dubium fuit in lege de re aliqua, recurri debet ad ſacerdotes, et eos qui in lege Dei periti ſunt, non ad principes. Dicere ergo, quod ſi est in concilio unus ambaſſiator unius regis aut principis, qui habeat centum epiſcopos in ſuo dominio, et ipſe ſentiat unum, et illi epiſcopi dicant aut ſentiant contra, * quod ſtandum ſit dicto ambaſſiatoris; ſequeretur ex hoc, quod plus valeat dictum illius ambaſſiatoris, quam illorum epiſcoporum: quod certe non videtur bene dictum; quia, ut prius dixi, ad epiſcopos et viros eccleſiaſticos, qui ſunt periti in lege Dei, recurrendum est; non autem ad reges et principes, quorum non eſt de rebus legis judicare, et qui communiter non habent peritiam, niſi humanæ legis. Deinceps igitur pro honore et debito veſtro, a ſimilibus verbis precor abſtineatis.

* In Navar. codice deeſt *contra*.

Dominus Franciſcus de Capitibus Liſte, unus ex ambaſſiatoribus Venetorum.

Sereniſſime imperator, reverendiſſime præſidens, et vos reverendiſſimi mei, ego pauca dicam de mandato imperialis majeſtatis, non cauſa diſputationis, ſed ad pacem et concordiam, ſicut antea in congregatione pauca dixi: quia ſpectabilis collega meus, et ego habemus in mandatis offerre nos ad pacem et concordiam ſeu compoſitionem; reminiſci vero injurias non bene eſt. Ideo ut ad pacem veniamus, quam ſerenitas veſtra deſiderat multum, et ſimiliter illuſtre dominium Venetorum; non dicam hoc loco niſi pauca ad compoſitionem. Videtur in primis non quærendum eſſe, an ſacra concilia ſine papæ auctoritate teneant, vel non, utrum concilium Conſtantienſe et illius decreta teneant, vel non: quia illa diſputatio non eſſet fortaſſe utilis, ut vellemus. Sed eſt videndum, & de hoc agitur, de litteris noviter compertis, quas nonnulli afferunt a ſummo pontifice emanaſſe, alii autem e contra, ſicque res adhuc in dubio eſt. Sed ponamus quod ſint litteræ ſummi pontificis, non eſt propterea recedendum a concordia, quæ interventu operum imperialis majeſtatis in foribus eſt. Et ſi litteræ illæ a ſanctitate ſua emanaverint, credendum eſt, eum ideo

(*a*) *Navar. codex addit:* Et tamen dominatio veſtra proſequitur. Ego non loquor magis de prælatis ducis Mediolanenſis, quam de aliis. *Martene.*

ideo feciſſe, quia exiſtimabat ſerenitatem veſtram hic non eſſe in termino, ſicque velut compulſus illas fecit, videns ſe omni alio auxilio deſtitutum, quia decretum ſuum monitorium ſtatim habebat effectum & vigorem. Credo, immo certus ſum, quod modo ſi ſenſerit ſerenitatem veſtram hic eſſe, & prorogationem factam, ſpemque ſubeſſe alicujus compoſitionis, ſicut eſſe poteſt & eſt, maxime propter præſentiam majeſtatis veſtræ, quod hujuſmodi litteras revocabit: quia ceſſante cauſa ob quam factæ ſunt, ceſſabunt & litteræ. Extat ſecunda bulla adhæſionis, & facta eſt contentio in verbis; (*a*) at cum realiter procedi debeat, non eſt facienda magna vis, quod vigore decretorum ſacri concilii Conſtantienſis, in certis caſibus concilium habeat poteſtatem ſupra papam in his, quæ veniunt ratione hujuſmodi expreſſæ poteſtatis, non est diſputandum. Si quid vero est, quod non veniat, certe non vult iſta ſynodus ſacra aliquid plus facere vel tentare, quam ei ſit conceſſum. Ne igitur propter hujuſmodi diſputationes inutiles retardetur pax, quies & concordia, quas ſequi ſperamus, interventu veſtræ ſanctiſſimæ regiæ majeſtatis, ſupplicamus, ut ſi quid reſtat bullis addendum, id totum petatur, & habebitur: nec eſſet mirum, ſi quis aliquando crederet ex vi verborum plus attribui vel minus, quam fortaſſe attribueretur, neque hoc eſſet peccare in Spiritum ſanctum. Cum itaque majeſtas imperialis, & iſti regum & principum oratores ſint, qui nihil aliud vellent, niſi quod bonum, ſanctum & rectum ſit, & pro ſancta eccleſia Dei utile, ne ullam diviſionem vel ſciſſuram in ipſa eccleſia naſci contingat, ſupplicamus, ut acceptetur aliqua via bona, per regiam majeſtatem & oratores regum & principum offerenda, quæ, non dubito, unionem in Dei eccleſia conſervabit, & erit pro ſummo pontifice & ſacro concilio utilis admodum atque ſalutifera.

Poſt hæc dominus imperator ait:

Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt. Sicut dixiſtis mihi heri, ita factum eſt; quia omnia ſunt hic dicta, quæ heri dicta fuerunt mihi, & nullus alius debuit loqui, ſicut nec facimus. Nunc supereſt ut trahamus nos ad partem: ita quod concilium ſtet in ſuo robore, & papa in ſuo honore. (*b*) Et ne tempus labatur, quia appropinquat dies dominica, nos inveniemus aliquem bonum modum cum ambaſſiatoribus principum, &c.

A *Modus fuit prorogatio trium menſium, & interim dominus noſter papa adhæſit, & revocavit bullas de quibus ſit mentio, & prout in ſexta decima ſeſſione plenius continetur.*

Finis diſputationis.

CEDULA

B *Oblata pro parte domini imperatoris, inſtantibus ambaſſiatoribus domini papæ, ſingulis deputationibus, die Mercurii decima quarta octobris.*

AUdiſtis, patres, quanta puritate & caritate ſanctiſſimus dominus noſter ſummus pontifex amplecti velit hoc ſacrum generale concilium, quanto etiam ſtudio & favore id proſequi intendat. Cum autem ad illius integram incorruptamque proſecutionem, omnino neceſſe ſit vulnera priora ſanare; nec alias poſſibile ſit aliquid boni Ib. p. 667.
C fructus ſuccedere, ſed potius in eccleſia Dei paretur incendium; petit præfatus ſanctiſſimus dominus noſter quicquid contra perſonam, auctoritatem & libertatem ſuam & ſedis apoſtolicæ ac aliorum ſibi adhærentium & fidelium actum eſt, revocari, & in priſtinum ſtatum reduci. Ipſe etiam, ſi quid dictæ proſecutioni & continuationi obſtans eſt, tollit & revocat. Petit etiam, ut juſtiſſimum eſt, ſuo & apoſtolicæ ſedis nomine præſidentem admitti. Hanc ſiquidem revocationem pro expeditiori concordia & pace petit in genere. Similiter etiam ex parte ſua vobis offert, ſi quid contra ipſum concilium aut ſingulares perſonas forſitan fe-
D ciſſet, ut ex ſerie litterarum ſuarum plane comprehenditur. Videte quam facile convenire poteſtis, & quam ſanctæ huic petitioni acquieſcere. Multa ſunt quæ ex veſtro inſtituto per concilium ipſius pontificis in continuationem prædictam ipſo facto tolluntur. In reliquis autem ſi nihil contra ea, quæ in prædictis litteris continentur, & ſupra diximus, actum eſt, nihil revocatum intelligetur. Si quid vero factum eſt, ſicut oneris eſt id permanere, ita & laudis immutare; cum primum admiſſi fuerint præſidentes de quibus ſupra, & ipſum concilium plena caritate unitum, quicquid ſuper prædictis dubium fuerit, majori conſilio & communi apoſtolicæ ſedis & ejus conſilii con-

(*a*) Navar. Codex ita legit. *Sed potius mens eſt ſincera & devotio ſanctiſſimi domini noſtri amplectenda. Suppoſito ergo vigore decretorum ſacri concilii Conſtantienſis, in certis caſibus concilium habet poteſtatem ſupra papam in his quæ veniunt ratione hujus expreſſa poteſtatis.*

(*b*) In codice Navarræ hæc adduntur: *Et quia dominus legatus fuit infirmus, & ego ſteti hic tantum & non bene, jam eſt hora tarda. Poſt prandium faciemus vocari aliquos de ambaxiatoribus principum. Et ne tempus labatur, quia appropinquat dies dominica, nos inveniemus aliquem bonnm modum.* Martene.

consensu, facile poterit declarari ex tunc habituris perpetuam firmitatem. Hic est modus, hæc est via firmandi concilia, & eorum vigorem & auctoritatem inviolabiliter conservandi. Neque alios ad ea pro quibus concilium institutum, ullo pacto intendi poterit. Experientia docebit quod vera proferimus. Hæc sunt quæ præfatus sanctissimus dominus noster ad pacem & concordiam offert, & quidem sufficientissima, si amore, & devote recipiantur. Si itaque pietatem, si veram solidamque justitiam colitis, omni studio, devotione & industria, ad ea quæ supra dicta sunt, velitis intendere, dare gloriam Deo, pacem mundo. Quod si feceritis, statim inter pontificem & filios Christus medius erit, omnis ætas & sexus intelliget benedictionem a Domino & misericordiam a Deo salutari suo.

Die dominica XI. Octobris MCCCCXXXIII. dominis de concilio hora tertia vel circiter post meridiem in ecclesia majori Basileæ ad instantiam domini imperatoris congregatis, super prorogatione termini domini Eugenii papæ &c. scrutatis votis dominorum, fuit conclusum ut sequitur.

Instante serenissimo principe domino Romanorum imperatore, propter ipsius jocundum adventum, sacrum concilium prorogat terminum xxx. dierum ad octo dies proxime futuros, modis, qualitatibus & formis, in decretis suspensionis & prorogationis contentis, in suo robore in omnibus suis clausulis permanentibus, non obstante quod hujusmodi prorogatio die feriata & non in publica sessione facta fuerit, ceterisque aliis solemnitatibus in talibus requisitis non obstantibus.

Alia Prorogatio.

Item, die Lunæ XIX. Octobris, ad instantiam serenissimi imperatoris & oratorum principum fuit prorogatus terminus domini nostri papæ ad octo dies, cum conditionibus supra positis.

Alia prorogatio.

Item, termino adveniente de quo immediate supra, quia non potuit reperiri concordia, iterum fuit prorogatus ad octo dies, &c.

Alia prorogatio.

Item, prorogatus fuit, termino adveniente, quatuor diebus usque ad sessionem in qua dati fuerunt domino papæ nonaginta dies, prout in decreto continetur.

EPISTOLA PHILIPPI DUCIS

Burgundiæ ad concilium Basileense.

Promittit belli inducias servare cum Austriæ duce.

SAcrosancto universalis ecclesiæ generali concilio Basileæ congregato. Ib. p. 669.

Reverendissimi, &c. recommendationes cordiales & sincerum affectum obsequendi. Vestris ex litteris hortamenta perlegi, ut in treugis inter me ac Austriæ ducem firmatis manere velim, nec judicare, si ab aliquibus inter nos illatæ sunt injuriæ: ob id treugas ipsas fractas esse: sed si fractæ fuerint, denuo reintegremus, firmasque teneamus, & de injuriis ipsis in aliquos probos viros compromittamus, qui rem cognoscant, & inter nos compositionem faciant. Idcirco, reverendissimi, reverendique in Christo patres spectabiles & præclari, vestris reverentiis, nunc repeto, satis notum, videlicet quod ad instantiam & in favorem sacrosancti concilii, treugas cum præfato Austriæ duce liberaliter inivi, primum eodem stante concilio, ac per tres menses post ipsius dissolutionem duraturas. Deinde vero alias, quales feceram cum adversario domini mei regis atque meo: quas quidem treugas dicti ducis Austriæ firmiter observare volui ac intendo; quamquam ex sua parte, videlicet per suos subditos, & in suis terris & dominiis plura fuerunt in contrarium attentata, pro quorum reparatione loco & tempore expecto: nihilominus treugas sæpedictas, quamdiu concilium durabit & tres menses sequentes, confirmare paratus sum, si sit opus, vel novas ad illud tempus firmare juxta formam et dictamen, ac ob reverentiam et contemplationem dicti sacri concilii, ac ut victualia ex meis dominiis liberius illuc transmitti valeant, et passus districtuum teneantur expediti, pro viribus cupio laborare, postulans ex intimis, quatenus ad reparationem injuriarum et attentatorum ex parte dicti Austriæ ducis curam agere velitis effectivam, et vestra mandare beneplacita, quæ possetenus exsequi conabor. Spiritus almus reverentias vestras coetumque suum sacrosanctum inspirare dignetur et dirigere ac conservare in prosperis. Scriptum in villa mea Divionensi XXVI. die octobris.

Devotus et obsequiosus ecclesiæ filius Philippus dux Burgundiæ, Brabantiæ, etc.

EPISTOLA PRAGENSIUM,

Ad nuncios concilii Basileensis Ratisponæ existentes.

Ut Bohemis communionem sub utraque specie a concilio concedi procurarent.

p. 670. Reverendissimis ac venerabilibus & egregiis in Christo patribus & dominis Philiberto episcopo Constantiensi provinciæ Rothomagensis, Johanni de Polemar decretorum doctori, & sacri palatii apostolici causarum auditori, ceterisque dominis episcopis, doctoribus, legatis a venerando concilio Basileensi versus Ratisponam transmissis, amicis nostris in Domino dilectis.

Nos Asso de Risenburg supremus gubernator regni Bohemiæ, barones, nobiles, civitas Praga, milites, clientes, necnon aliæ omnes civitates dicti regni & marchionatus Moraviæ, invictissimarum quatuor veritatum articulos amplexantes, venerabiles patres & domini, necnon viri dignitatum ac scientiarum eximii, sincerum affectum salutaris boni vario cum genere complacendi.

Quia solemnis ambassiata ex utriusque status spectabilium virorum adunata personis, & ad serenissimi Romanorum imperatoris præsentiam nuper a nobis Ratisponam transmissa, nunc nobis in generali congregatione constitutis, ejusdem Cæsaris ac venerandi Basileensis concilii vota plene ac fideliter patefecit, super quibus quidem maturo tractatu, sanoque prælibato consilio vestris reverentiis, prout sponsum est, ita respondemus. Quemadmodum pridem, ita utique & nunc nobis videtur institutioni Jesu Christi consonum, primitivæ ecclesiæ matris & magistræ nostræ praxi omnino conforme, ac saluti humanæ opportunum, & præsertim totius populi Bohemiæ regni ac marchionatus Moraviæ unitivum & in pace stabilitivum & roborativum, ut quemadmodum sunt unius linguæ, unius ditionis, uniusque regni incolæ, ac fidei orthodoxæ consortes; ita fiant & in ritu communionis divinissimæ eucharistiæ veri sodales. Nam sicut morum & rituum disparitas, discordiarum, litium, jurgiorum ac seditionum mater esse dignoscitur: ita nimirum eorumdem grata conformitas puerpera & altrix tranquillitatis censetur & pacis. Unde sicut dudum omni instabamus conatu, ita & nunc ab instantia non desistentes, accuratius exoramus, quatenus reverentiarum vestrarum ingens solertia, amatrix fidei, ac promotrix nostri honoris pariter & caritatis fraternæ adhuc studiose & fideliter in conspectu venerabilis concilii cooperari dignetur, ut omnes & singuli prædictarum regionum terrigenæ modis inducantur idoneis ad communionem ipsius divinissimæ eucharistiæ in utraque specie, panis scilicet & vini, & ipse ritus taliter communicandi ita firmetur & perpetuetur ad incolas memoratos, ut nulla queant in posterum auctoritate cassari.

Quod si vestræ providentiæ studium ad ista, quæ summe & unanimiter totisque præcordiis exoptamus, perducere nequaquam valuerit, ex tunc ad ea vestræ reverentiæ sollicitudo deducat, quæ in cedula præsentibus inclusa vestris dignitatibus referamus, ad quæ, teste Domino, dolenter condescendimus, ut pacem ecclesiæ, tot & tantis odiorum fomitibus evulsis, procuremus. Insuper optamus, quatenus universa & singula nostra scripta V. P. grato animo a nobis velitis acceptare, & super eisdem benignum & generosum responsum quanto celerius poteritis nobis per vestra scripta transmittere curetis. Datum in civitate Pragensi, octavâ die mensis Novembris sub sigillo domini gubernatoris.

SEQUITUR COPIA CEDULÆ INCLUSÆ.

Ib. p. 671. Condescendentes tamen, pro malis exstirpandis & bonis inserendis, nostram voluntatem vestris paternitatibus referamus, videlicet quod quiescere a bellis volumus, dum communio præfata perpetuo eis, qui communicaverunt sub utraque specie in suo vigore & praxi remanebit, eritque nobis & nostris successoribus firmata & roborata munimentis fide dignis & sufficientibus, dum tamen licentia dabitur & proclamabitur per concilium Basileense parti nobis adversæ communicandi sub utraque specie. Quod si qui sub una communicabunt laici, non conformantes se nobis in ritu communionis duplicis speciei, pro pacis & unitatis vinculo inter nos introducendo, eos volumus sustinere dumtaxat in locis in quibus præfata communio duplicis speciei non servabatur. Ipsum quoque concilium Basileense disponat simul cum Cæsare aut imperatore, quatenus nullus audeat regnum Bohemiæ & marchionatum Moraviæ mandare, hæreticare, infamare, aut quovis modo conviciari, quia tali modo communicaverunt, communicant, & communicabunt in futurum sub specie utraque. Et propter tres alios articulos in sensibus illis, in quibus cum legatis concilii Basileensis est recessum & compactum, nec aliquis præsumat personam aliquam & communitatem avertere & abstrahere a communione utriusque speciei quovis modo. Quod si qua persona vel communitas reperta fuerit, poena ultionis condigna feriatur. Archiepiscopum vero cum suffraganeis duobus, aliisque episcopis, quos clerus una nobiscum nunc vel in futurum elegerit, eosdem pro electis suscipiatis, ipsos confirmando, & ut exequatur officium episcopale per media debita deducendo. Qui quidem episcopi una nobiscum & cum toto clero suo promittent vobis obedientiam, prout lex divina mandat & suadet sic præfectis obedire: ita videlicet quod parati sumus uniri, & esse unum, quo omnes fideles Christiani uniri secundum legem obligantur, ac adhærere & obedire in omnibus a nobis legitime præfectis quæcumque jusserint secun-

ANNO CHRISTI 1433.

cundum legem Dei. Quod si quicquam contrarium papa aut prælati quod a Domino prohibitum est determinaverint faciendum, aut facere jusserint, vel quod in canone bibliæ scriptum præterierint, aut præteriri mandaverint, cum canones tales dicant execrabiles & anathema, obedire non obligamur, nec obediemus, & istis vel isti episcopo omnes subsint sacerdotes in regno Bohemiæ & marchionatu Moraviæ. Hæc præmissa transeant de manu ad manum, reservando nobis potestatem ulterius probandi sensus primarios trium articulorum ultra id quod concessum est in compactis. Insuper omnes personæ spirituales sive clerici per archiepiscopum aut suos officiales judicentur, nec ad suggestionem æmulorum quorumcumque extra dioecesim seu regnum citentur. Item, ut beneficia in regno nostro non distribuantur per extra regnum positos. Pro præcepto vero & communione parvulorum difficultas quia restat, dictamini judicis in Egra compactati stetur parte ab utraque, nec in hoc præjudicet concordiæ, quia tempore intermedio nostri parvuli & infantes communicabuntur divinissimo sacramento sub speciebus panis scilicet & vini.

COPIA LITTERÆ IMPERATORIS

Græcorum, ad concilium.

Mittit ad sacrum concilium suos oratores.

Ib. p. 673. JOhannes in Christo Deo fidelis imperator, & moderator Romeorum, Palæologus semper augustus, sacrosanctæ generali synodo Basileensi, &c. salutem in omnium redemtorem.

Ambassiatores V. R. P. venerunt ad nos, & artulerunt vestras litteras, ex quibus & etiam a relationibus eorumdem oratorum certe cognovimus bonam dispositionem & intentionem quam habetis pro * bonitate omnium Christianorum, & etiam pro unione ecclesiarum Christi, & postulaverunt nos, ut mittere velimus nostros ambassiatores ad V. R. P. pro isto negotio sancto unionis. Nos igitur illos & dicta per illos gratissime accepimus & audivimus: quia unionem prædictam jam diu desideramus & petimus, & pro ista multotiens misimus nostros ambassiatores ad sacrosanctam Romanam ecclesiam, & istius summum pontificem, sicut manifestum est omni mundo. Et nunc quoniam V. R. P. pro unione fienda miserunt, & placuit vobis ut mitteremus nostros ambassiatores super tale propositum dicturos & audituros, & facturos quæ & quanta ad hæc pertinent: lætati fuimus valde & magnum habuimus gaudium, & secundum vestram voluntatem & petitionem elegimus & misimus nostros ambassiatores excellentes, qui cum recessi fuissent a nostra civitate cum navi simul cum vestris ambassiatoribus, reversi fuerunt navitæ & cum magno periculo a procellis & turbatione maris. Et postea nobis visum fuit propter causas veras & necessarias, ut unus ex vestris ambassiatoribus veniat ad V. R. P. pro ostendendo omnia; reliquus vero remaneat hic, & vere inchoato veniat & ille cum nostris ambassiatoribus prædictis, quod sic factum est. Et nunc venit reversus ad V. P. R. reverendus Anthonius episcopus Sudensis vester ambassiator, ex quo de omnibus latius & particulariter scietis. Postea vero venient & prædicti ambassiatores nostri cum fratre Alberto de Crispis sacræ paginæ professore, & tunc etiam clarius & perfectius de omnibus V. R. P. scient. Datum in nostra civitate Constantinopoli, die XXVIII. Novembris MCCCCXXXIII.

* unitate

Signata manu propria imperatoris, de rubeo tamen & intra litteram, &c. ut moris est, indictione mensis Novembris XII.

PROPOSITIO FACTA PER DOMINUM

Legatum in concilio Basileensi in publica congregatione ambaxiatoribus Græcorum.

1. MOS est magna laude dignus, apud nostros ecclesiasticos diutissime observatus, cum de rebus arduis dicturi sunt, ab aliquo sacræ scripturæ verbo initium dicendi facere. Et recte quidem. Nam quanto ex fortiori materia fundamentum constructum fuerit, tanto quod superimponitur ædificium firmius ac durabilius erit. Me autem qui ad hanc rem utinam digne electus essem, cum jussu ecclesiæ loquuturus sim, hujusmodi laudabilem ecclesiæ consuetudinem præ ceteris imitari oportet. Sed unde melius exordiri potero, quam ab his verbis, quæ Redemtor noster suo sacratissimo ore, suisque benedictis labiis, circa tempus præsertim redemtionis nostræ, protulit: quæ quia de dilectione Dei, de observatione mandatorum, de pace & unitate ecclesiæ dicta sunt, cujusquam dignius nusquam convenientius quam modo, & hoc in loco recitari possunt. Hæc sunt illa salutifera verba nostris insculpenda cordibus, paulo ante in officio lecta, quæ catholica ecclesia in Sancti Spiritus solemnitate dacantare solet, sumta ex evangelio Johannis XXIV. c. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Licet omnipotens Deus neminem mortalium secundum communem legem de gratia sua certum esse velit, juxta illud Ecclesiastes: *Nemo scit an odio an amore dignus sit*; reliquit tamen nobis argumenta quædam, per quæ gratiæ suæ non mediocrem conjecturam habere possimus. Et sicut cetera omnia, ita utrumque horum summa cum ratione disposuit, ne, si forsitan divinæ gratiæ certi essemus, in elationem aliquando mentis aut desidiam ni-

Ib. p. 674.

ANNO CHRISTI 1433.

nimiam; e contra si nullam penitus haberemus conjecturam, in desperationem aut pusillanimitatem incideremus.

2. Inter cetera autem divinæ gratiæ indicia, potissimum illud esse videtur, quod Salvator noster his verbis nobis intimat: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum mansionem faciemus.* Si quis ergo de gratia & dilectione Dei sperare vult, necesse habet, ut sermonem Dei fideliter custodiat, & mandata ejus diligenter observet, alioquin, ut inquit Johannes, *qui dicit se nosse Deum*, quod per dilectionem fit, *& mandata ejus non servat, hic mendax est, & veritas non est in eo.* Quapropter cum felicitatem & beatitudinem omnes homines super omnia naturaliter appetant, & hæc ipsa felicitas & beatitudo sine gratia & dilectione Dei haberi nequaquam possint, nec quoque ipsa gratia & dilectio sine observatione mandatorum; quid aliud restat? nisi ut omnem vim, robur atque industriam ad observantiam mandatorum apponere debeamus: quæ quidem mandata, ut inquit Psalmista, mandat Dominus custodiri nimis: & ita nimis, ut in veteri testamento manu alligari, liminique ac postibus domus describi jusserit, quod jugem continuamque illorum commemorationem significat. Sed ne forsitan humana fragilitas, quæ vitio naturæ ad malum prona est, mandata Dei refringeret, timens illorum pondus ac gravitatem, duo mox subjunxit clementissimus Deus, quorum alterum efficit, ut etiamsi mandata durissima essent, magnitudine propositi præmii levissima viderentur. Inquit enim: *Et Pater meus dilexit eum, & ad eum venit, & mansionem apud eum faciemus.* Alterum vero manifestum demonstrat jugum Domini fore levissimum, & onus ejus suavissimum, dicens: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Consideremus ergo, si placet, præmii magnitudinem, deinde præcepti facilitatem: & quoniam, ut ait Apostolus, *invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur*, divinarum rerum probationes ex humanis æstimemus exemplis.

3. Quid autem sit diligi a Deo, tunc levius intelligemus, si prius quid sit ab homine diligi requiram. Si quem vere diligimus & vera ei amicitia conjuncti sumus; res omnes, fortunas nostras, consilia & auxilia illi tamquam nobismetipsis communicamus. Quis enim medicus alicujus infirmi amicus est, qui mox, quantum per artem poterit, non curet eum sanitati restituere? Si cujus oppressi vel pauperis aut novitatem patientis, aliquis potens ac sapiens amicus sit, amico suo succurrere, consulere, opem ferre, & opportune providere non differt. Verus enim amicus non potest nec se, nec sua ullo pacto amico indigenti subtrahere aut denegare. Quod si amicus homo comparatione Dei impotentissimus & imperfectissimus; talem amici sui curam habet; quid de omnipotenti Deo aliquem diligente existimare debemus? Hinc ipse Salvator inquit: *Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater* A *vester qui in cœlis est, dabit bona petentibus se?* Cui igitur ista consideranti grave videri poterit, mandata Domini servare, cum hinc ejus amicitiam promereatur, ut ipse inquit: *Vos amici mei eritis, si feceritis quæ ego præcipio vobis?* Quod si veræ amicitiæ lex est, ut amicorum omnia communia sint, longeque liberalior ac perfectior amicus Deus sit quam homo, consequens est ut omnia sua quæ innumerabilia sunt, quin immo & seipsum largiatur dilectis suis, quibus etiam pacto infallibili pollicetur Dominus: *Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis.* Quis hoc audiens non expergiscatur? Sed quis non ardeat totus, B hæc quæ sequuntur diligenter attendens? Inter humanæ amicitiæ voluptates, illa præcipua videtur, amici præsentia: Sed hæc inter homines pro minima parte fieri potest. At si cui est amicus Deus, continua eum præsentia fovet, reficit, consolatur. Inquit enim: *Et ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*; nec sicut homines pro se solent, Dominus apud dilectos mansionem otiosam, somnolentam, aut inutilem facit. Loquitur enim continue ad cor hominis, & animæ dilectæ sanctas semper cogitationes inspirat. Unde propheta regius dicebat: *Audiam quid loquatur in me Dominus, quoniam loquetur pacem in plebem suam.* C Vocatus autem non obmutescit, nec opem differt; sed repente *Ecce adsum* respondet. Ejus vero oculi super dilectos semper vigilant, & aures ejus sunt semper intentæ, si quid dilectus petat. Unde scriptum est: *Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum.* Sic autem sedulam & continuam dilectorum suorum curam habet, ut eos sub umbra alarum suarum protegat, scapulisque obumbret, & scuto potentiæ suæ circumdet eos; qui, si forte cadere viderit dilectum suum, statim ne se offendat, omnipotentem supponit manum. Quantæ igitur dignitatis, excellentiæ & utilitatis sit hominem visitari a Deo, & Deum apud hominem mansionem D facere, quis digne queat exprimere? quis ista discutiens, non in stuporem potius mentis quam in vocem laudationis possit erumpere? Quis ille Chrysostomus, aut Demosthenes, aut Augustus, aut Tullius minimam etiam suavitatis particulam posset explicare, non solum quæ gustando, sed quæ talia cogitando sentitur? O felicem hominem si tuam conditionem nosces! En servando mandata trahis Deum, ac factorem, moderatorem universi, ad visitandum te, & non tantummodo ad visitandum, sed manducandum & cohabitandum tecum! O beatum domicilium talem habens visitatorem, talem mansionarium, talem hospitem, quem si ve- E lis, potes semper apud te habere, dummodo ejus præcepta non negligas! Neque hoc Deo optimo satis est cohabitare cum amico suo, nisi & ipsum unum spiritum efficiat: Scriptum est enim: *Qui adhæret Deo, unus Spiritus est cum Deo.*

4. Sed ne ullus relinquatur querelæ locus, quomodo mandata sua aspera sint, ea quæ superius in genere expresserat de mandatis & præceptis servandis, nunc nominatim speci-

ANNO CHRISTI 1433.

cificat Dominus: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*. Et, *hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem*. Supervacuum puto ratione vel auctoritate vel exemplis probatum ire quam utilis & necessaria sit hominibus pax, quamquam ejus nomen dulce, & suave, ac jucundum, natura ipsa omnia venientia ad pacem inclinat. Nemo est qui non animo suo pacem, ut finem quemdam, non constituat. Speciale quoddam privilegium pax ipsa habet, ut secundum Augustinum a suo etiam contrario quæratur, quod ceteris non congruit virtutibus. Ipsi enim qui bella gerunt, ad hoc certant & desiderant, ut pace tamdem potiantur. Ita pax nostra Deo grata est, ut qui eam quærunt, in filios suos adoptare dignetur: *Beati*, inquit, *pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Et cum Dominus octo beatitudines nominaret, cuilibet præmia sua constituens, solis pacificis nomen filiorum Dei, quod maximum est, conscripsit. Honorabilius autem & multo dignius est fieri filium Dei, quam quævis alia possidere. Quantum inter Christianos pax, unitas & caritas Christo nostro fuerit cordi documentum, illud intimat datum discipulis ad prædicandum missis, ut quamcumque domum intrarent, primum dicerent: *Pax huic domui*. Sed & sermo ille prolixus, quem post ultimam coenam edidit ex hoc mundo transiturus ad Patrem, evidenter ostendit, cujus omnia fere verba, nihil aliud quam pacem, unitatem & caritatem redolent. Multis enim modis id ipsum repetens Salvator noster, non posse quasi satiari videbatur: Modo, inquit, *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*. Et, *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinvicem*. modo: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*, modo: *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*. Iterum atque iterum: *Hoc mando vobis, ut diligatis invicem*. Et tamdem multa quæ dixerat uno verbo concludens, dixit: *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis*. Conversensque statim sermonem ad Patrem, orabat instanter, ut discipuli sui unum essent, sicut ipsi sunt Pater & Filius. Et licet tunc acerbissima passionis instaret hora, cerneretque quod Judas & Judæi impii adversus eum machinabantur, ac quanta sibi parabantur supplicia, flagella & tormenta prospiceret; nihilominus quasi sui oblitus, solum ad exhortandum pacem, unitatem & caritatem inter discipulos intentus erat. Multa balbutiendo dixi de pace & unitate; sed pauca pro effectu hujus sacri concilii, quinimmo & paucissima pro effectu, quem mirum in modum desideramus, ut nos & vos unum simus in unitate Spiritus in vinculo pacis.

5. Ex his sacri evangelii verbis, reverendi oratores, edocti sumus quid facere nos oporteat; videndum restat an sic faciamus, & si quid impedimenti est, ut illud omnino de medio tollatur. Et primo ab hac sancta synodo inchoandum reor, quæ prius pacis signa ostendit. Deinde veniam ad vos, qui ipsam synodum æquis passibus sequi nitimini. Hæc igitur sancta synodus cupiens su-

A per omnia diligere Deum & diligi ab eo, summopere curavit præcepta ejus servare, præsertim ea quæ pacis sunt. Nam præter cetera sanctitatis opera, ob quæ congregata est, pacem in populo Christiano pro viribus inquirit & prosequitur. Et quoniam super omnem pacem, & pax & unitas ecclesiæ Occidentalis & Orientalis magis necessaria videbatur, omnem adhibuit diligentiam, ut illa diebus nostris (fieret.) Quamobrem duos oratores, reverendum patrem episcopum Sudensem, & venerabilem magistrum Albertum de Crispis hic præsentes, pro hoc sancto opere usque Constantinopolim destinavit; & quamquam pro longitudine & rei gravitate per magnum tempo-
B rum spatium vos expectandos cogitaremus, decrevimus tamen omnia potius ferre incommoda, quam tam salubrem & necessariam pacem negligere. Fecimus igitur, quantum in nobis fuit, exhortando, rogando, vocando & interpellando vos, ut ad hunc locum pacis pro ipsa pace proficisceremini, prout latius ipsos oratores nostros in Constantinopolitana urbe nostro nomine referentes audivistis. Sed nec solum hoc egisse contenti sumus; quinimmo propter præceptum Domini & caritatem nimiam, quam ad vos habemus, facere promto animo nos paratos offerimus, quicquid ad hanc pacem & unitatem feliciter consummandam necessarium
C seu accomodum visum fuerit. Nunc de desiderio & voluntate vestra aliquid ad pacem dicam, & utinam tam digna, sicut merita vestra exposcunt. Dedistis & vos non parva indicia, per quæ vos divinis obtemperare mandatis, pacem & unitatem velle nobiscum renovare satis cognosci potest. Ut primum domini oratores nostri Constantinopolim ingressi sunt, tam serenissimus dominus imperator, quam patriarcha, magna cum honorificentia eos susceperunt. Lætitia quam patria vestra in ipsorum demonstravit adventu, honorque, munificentia, hospitalitas & tanta humanitatis officia, magnum perhibent animi vestri ad pacem ar-
D gumentum. Rogati post hæc imperator & patriarcha, ut oratores ad hoc sacrum concilium destinarent, libenter assentientes, vos viros insignes ad hoc sanctum opus conficiendum destinarunt, dignatosque continuo navim ascendere jusserunt. Jamque diu applicuissetis, nisi procellæ maris & adversus nimium ventus impedimento fuissent.

6. Ne autem longior mora ulla nobis suspicionem posset ingerere, consulte deliberastis dominum episcopum præmittere, qui vestræ bonæ voluntatis, vestrique paulo post futuri accessus nos certiores redderet. Sed posteaquam temporis opportunitas docta est ad hoc sanctum opus, illico vos attingen-
E tes, non longitudinem itineris, non viarum discrimina, non terras ignotas, non denique plurima, quæ tam longe itinerantibus occurrunt incommoda formidastis. Et quamquam in via prædonum injurias, rerumque amissionem, plurimaque adversa passi sitis; constantia tamen animi semper retenta, huc quam celerius fieri potuit, Deo duce, applicuistis. Hæc omnia quam recentem promtumque ad unitatem animum habeatis, mani-

Anno Christi 1433.

nifeste significant. Sed ex his omnibus impedimentis, difficilibusque principiis spem unam feliciffimi exitus utrimque concipiamus. Solet antiquus hostis, cum videt aliquid magni in ecclesia Dei inchoari, mille ad impediendum parare insidias. Nobis autem plurimas dedit, & adhuc quotidie dare non cessat; sed quo plures infelix ipse nobis laqueos intendit, plures certe triumphos administrat: & quo nos magis mergere satagit, eo gloriosiores exsurgere nos facit Christus Dominus noster. Prævidebat, advenientibus vobis, posse fieri pacem in ecclesia Dei, cujus tantam intelligebat futuram utilitatem, ut ex nulla umquam pace tanta provenerit; proinde terra marique vos a sancto proposito deturbare conabatur, nunc potestatibus æthereis mare commovens, nunc raptorum sævitia instigans, ut vos nullatenus ad locum pacis nobiscum de pace conveniretis. Sed Christus Salvator noster sponsam suam ecclesiam consolari volens, & ventis ac latronibus fortiorem vobis animum tribuens, per varios casus ac discrimina tamdem incolumes ad hanc sanctam synodum perduxit: pro quo suæ majestati ex toto corde infinitas agimus gratias, suam humiliter gratiam exorantes, ut hæc magna principia felici & optato fine concludere dignetur. Vestro autem adventu mirum in modum gaudeamus omnes, vestra etiam præsentia ita lætamur & exultamus, ut nemo pro quo tantum gaudii cepiffemus, huc accedere potuisset. Utique cum iste vester adventus arrham quasi futuræ unionis aspiratus videatur, revertamur jam unde paululum digressi sumus. Nos igitur ac vos cum plurima pacis indicia, magnumque unitatis desiderium habuisse, habereque ostendamus: omni conatu incumbere debemus, ut bonam hanc voluntatem & per operis evidentiam ad consummationem usque perducamus; majus, quod in hac sit, est bona voluntas. Hanc utraque pars optimam se habere asserit, & signis evidentibus comprobavit; disponamus jam manus ad reliqua, & quod restat, sine intermissione & omni cum diligentia prosequamur. Veniamus jam prope ostium, & illud manu tangendo pene aperiamus.

7. Quid superest, fratres dilectissimi, nisi ut alter alterum in unitate spiritus complectentes, introeamus cantantes: *Ecce quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum?* sed video in ipso ostii limine offendiculum quoddam, sed forte pervium, nescio quis verbalis forsitan differentiæ obex se interponit, & nos parumper ab ingressu retardat. Eja fratres in nomine Jesu Christi & spiritus ejus, qui spiritus est caritatis & pacis, obstacula illa quæcumque illa sint procul amoveamus, ut plana & expedita via ingrediamur in dilecta tabernacula Domini virtutum; quænam illæ differentiæ esse possint, quæ sanctam unitatem nostram dirimere valeant? quis lapis offensionis nos ejusdem patris filios ab hereditate in testamento dominico nobis relicta tantopere commendata privare poterit? Absit, fratres, absit, ut Christi orationem pro unitate nostra porrectam ad Patrem nostra culpa, quantum ad nos invicem, faciamus irritam. Et quomodo diligere Deum & diligi a Deo poterimus? quomodo ipse Deus pacis veniet ad nos, & apud nos mansionem faciet, si sanctum pacis & unitatis præceptum non observemus? Christus, ut inquit apostolus, est pax nostra, & ipse fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ solvens, duos condidit in semetipso in unum hominem novum, faciens pacem, ut reconciliaret ambos in uno corpore Deo, per crucem interficiens inimicitias in semetipso; ipse veniens evangelizavit nobis pacem his qui longe & his qui prope. Ipse nascens annunciavit nobis per angelos pacem. Ipse prædicans docuit nos, pacem, ipse moriens reliquit nobis pacem. Et nos qui dici volumus discipuli ejus, & Christiano nomine gaudemus, poterimus quacumque occasione pacem non colere, & unitatem ecclesiasticam negligere?

8. Consideremus in quam parva re differamus & in quot & quibus convenimus, erubescendum erit, quod inter nos diffidium amplius hoc patiamur. Utrique fatemur unum Deum Patrem & Filium & Spiritum sanctum, tres personas in unitate substantiæ, utrique tenemus Petri testamentum, utrique novum, plurimos sanctos doctores tam Græcos quam Latinos utrique tenemus & approbamus. Impossibile est quin ex his plurimis in quibus unanimiter consentimus elici non possit veritas. Impossibile certe arbitror per tot librorum volumina, quæ vel a Deo vel a Spiritu Dei per sanctos patres sunt condita, in quibus quæcumque ad salutem necessaria descripta sunt, omnem quæ inter nos est differentiam evacuari non posse. Hæc veritas licet sæpe declarata sit, & postremo in Lugdunensi concilio omnis sublata discordia, nihilominus si quis adhuc scrupulus restat, si quis ampliorem declarationem afflagitat. ecce sancta nostra mater ecclesia hic in Spiritu sancto congregata, paratam se offert, juxta doctrinam S. Petri, omni poscenti de ea, quæ in se est, fide reddere rationem cum omni caritate & mansuetudine. Et quoniam nihil nobis tam est curæ, nihilque magis cordi nostro infixum hæret, quam ut omnes qui Christiano nomine censemur, solliciti simus servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Et sicut unus est Christus, & una Christi fides: ita simus in una fide, idem Christi corpus. Ideoque per caritatem Christi, qui animam suam pro nobis posuit, ac suum pretiosum sanguinem quo nos redemit, ex toto corde nostro, ex tota anima nostra, ex tota intentione nostra vos hortamur: vos rogamus & obsecramus, ut a modo id ipsum secundum apostolum dicamus, & non sint in nobis schismata, sed sicut sumus Christiani, ita simus uniti & pacifici ad invicem Christiani. Nos pacem & unitatem in Christo vobiscum & omnibus hominibus habere desideramus & quærimus. Pro hac pace & unitate, nullum laborem, nullum opus respuimus; pro illa, si opus sit, exemplo Salvatoris nostri nos ipsos et animas nostras impendere et superimpendere parati sumus. Similique modo et vos et omnes homines facere optamus; alioquin qui secus fecerit fru-

ANNO CHRISTI 1433.

stra Deum colit, frustra Christianus est. Nihil sibi homines, * nihil sibi jejunia, nihil eleemosynæ, nihil denique ipsa martyria, sine caritate & unitate ecclesiastica, secundum apostolum prodesse poterunt; id ipsum vos esse facturos quod nos facimus, ex multis, quas supra memoravimus conjecturis sperandum est, quod ut faciatis præceptum domini de pace & unitate vobis necessitatem imponit salus animarum, quæ extra ecclesiæ unitatem esse non potest. Vos arctat sanguis Christi pro ecclesia effusus, ita vos agere reddit obnoxios, promissiones Domini ac præmia vitæ æternæ ad hoc sanctum opus vos merito debent allicere. Sed & quis erit ille tam impius Christianus, cujus ad compatiendum & succurrendum viscera numquam ex hoc diffidio apud inimicos patiuntur nominis Christi. Dirrident enim Christianam religionem Judæi, Turci, Sarraceni & alii infideles, quam sic in fide divisam conspiciunt; & cum ei in alio detrahere nequeant, pro hac tanta divisione blasphemiis lacerant & maledictis discrepant. * Et quam unitam formidant, sic scissam contemnunt ac nihil faciunt. Multi procul dubio ad orthodoxam converterentur fidem; sed videntes nos invicem de variis certare dogmatibus, adversisque discrepare opinionibus, in suo errore perseverant. Nescientes quos eligant, quibusve magis adhæreant. Heu! quam ingemiscendum pariter & erubescendum, quod cum nulla infidelium secta ita pacem & unitatem sicut lex nostra præcipiat: apud nullos tamen minus quam apud Christianos pax & unitas in credendo servetur. Quodnam est hoc opprobrium, quod ipsi infideles in erroribus & superstitionibus suis pene conveniant omnes qui eamdem sectam tenent; & nos veram fidem colentes, eademque veritatis principia recognoscentes, sic inter nos varie dissentimus? animarum præterea perditio, quas multis modis infideles pervertunt, nonne unionem mutuam vobis persuadere debent? Numquid non in extremo Dei judicio sanguis, nostra culpa ac desidia..... peremit de manibus nostris exigetur, cum multis malis possumus & negligamus occurrere? Heu! quot singulis annis filios etiam perdit, qui in manus deducti infidelium fidem catholicam abnegare coguntur.

* f. orationes.

* f. discerpunt

9. In ultimis rerum temporalium detrimenta, corporumque pericula dicenda reservavi. Hæc enim quia oculis conspiciuntur, magis cogitare magisque horrere solent. Post hoc * exactandum diffidium in ecclesia ortum, quot quantaque damna, injurias, persecutiones, contumelias a Turcis, Tartaris, & Sarracenis, nobilissima Græcorum patria quadringentis fere annis passa sit, & quotidie proh dolor! amplius atque amplius patiatur, ad quantum exterminium ecclesias orientales barbaricus infidelium furor deduxerit, quis referens a lacrymis se temperet? quot oppida præclarissima, quot urbes insignes disruptæ sint & solo æquatæ? quot numerosæ gentes, quot populosæ provinciæ a vestigiis deletæ? quanta quoque depopulatio ac ruina in orientali plaga hinc sequuta sunt? quam horribili servituti & jugo tributario Christiani orientales subjiciantur, & quam proximo periculo extremæ proditionis ceteri qui restant, & quidquid superest vestrorum populorum subjaceant quis nesciat? quis sciens non fleat? & quis flens non provideat? Præter hæc liberalium artium, aliarumque scientiarum studia, quæ illa in patria quondam copiosissime florebant, nunc penitus deserta videntur, & ubi seminarium olim litterarum erat, & omnis eloquentiæ & sapientiæ fons, quid modo supersit vos melius nostis. Horum omnium diffidium istud fuisse causam communem & omnium scandalorum. Sed omnium horum reparatio ipsa vestra nobiscum unitas judicio omnium futura extimatur. Nullum his calamitatibus facilius est remedium, quam ut omnes qui Christum colunt, in eadem fidei nectantur unitate, & alter alteri sint fratres, invicem opem ferant, & mutuo subsidia ministrent ad adjuvandum vos, pellendumque de Græcia Turcos, certatim concurrant; quinimmo reconciliationis fama ita illos attonitos reddet, ut desperare cogantur in terra vestra posse amplius immorari. Convocabimus reges, duces, & principes, & omnem populum Christianum. Sed & non vocati ultro ad vestra præsidia confluent. Nemo erit qui quicquid roboris ac virium poterit vestræ genti non conferat.

* f. execrandum

Supplendum aliquid est

10. Videor post hanc unitatem videre non longum affuturum tempus, quo pristinæ gloriæ & libertati tota restituatur; decus, dignitates & ornamenta majorum recuperabit, & fiet, Deo disponente, Græcia illa quæ felici tempore olim florebat, tanta denique Latini ac Græci caritate copulabuntur, ut inter ipsos ac Germanos fratres, nihil pene intersit: ita ut nullum quodammodo inter eos fuisse quondam diffidium videatur. Quis tunc tam disertus ullo dicendi genere explicare illam poterit lætitiam ac jubilationem, quam sancta mater ecclesia ex optata filiorum unione suscipiet? vix corda hominum tam grande atque insolitum gaudium intra se capere poterunt, omnes ad coelum levabunt manus, magnificantes & benedicentes Dominum, qui his novissimis diebus populum consolari dignatus est. Nemo præ gaudio a lacrymis continere poterit, talem intuens successum, quo nullus a principio nascentis ecclesiæ utilior atque optabilior visus fuit. Et quanto diutius ac perniciosius hoc constat fuisse divortium, tanto reconciliatio gratior jucundiorque æstimabitur. Et quemadmodum nova humo revirescente, omnia quasi ridere videntur; sic inter nos pace composita, tota Christianitas reflorescet, & nimio quodam applausu jubilabit. Ipsa quoque mater ecclesia, quam pro tam diuturno filiorum diffidio nimius moeror in decrepitam senectutem adduxerat, pro tanta felicitate ad secundam adolescentiam revertetur. O quam gloriosum erit tunc esse Christianum! O quam longe lateque fides orthodoxa palmites suos diffundet! quantus hinc Christianæ religioni redundabit honor, decus, ac gloria! quantusque timor & pavor adversariis suis, si diebus nostris hæc facere dignaretur Deus! O si

O si hunc optatissimum diem oculis nostris umquam intueri possemus multos fore non ambigo tam ex hoc coetu, quam ex reliquo ecclesiæ corpore, sic hujus unionis desiderio accensos, ut post illam vix momento supervivere optarent, dicentes cum sancto sene Simeone: *Nunc dimittis servum tuum Domine secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Unionem ecclesiæ igitur accelerandam, fratres, & sicut faber calidum ferrum malleo super incudem percutit: ita nos ardentissimum ac ferventissimum desiderium nostrum ad consummationem optati operis sine mora convertamus.

11. Ut ista igitur cogitetis, & cogitantes opportune provideatis, etsi omnia quæ prædiximus, & quamplura quæ pro vestra sapientia potestis, vos excitent & admoneant; nos nihilominus pro Christiana caritate id ipsum iterum atque iterum sollicitamus, rogamus & obsecramus, quod si feceritis, prout speramus, veri eritis coelestium præceptorum conservatores, ut Deum reipsa diligere & ab eo diligi comprobabitis, qui veniet ad vos & mansionem apud vos faciet, hic per gratiam, & in patria coelesti per gloriam, quam Jesus Christus nobis & vobis & omnibus Christianis largiri dignetur, qui vivit cum Patre & Spiritu sancto benedictus in sæcula. Amen.

RESPONSIO

Præfatorum ambassiatorum, sacro concilio Basileensi facta.

p. 684. 1. PRimum quidem, o sacrosancta synode, de gloria & laude vestra dicturus, a Deo immortali auxilium invoco & favorem, præcipue cum ea laus ejus communis sit, ut quicumque de ea dicat, multum a dignitate vestrorum operum deficere necesse sit. Immo si antiqui clarissimi oratores, & qui hac nostra ætate vivunt, adessent, dignam vestris gestis orationem nequaquam haberent, & multis fortassis & ornate dicerent res a vobis bene gestas. Neque illi omnes conatum oporteret meo arbitratu dicere, cum tanto vestris operibus atque gestis omnium oratio sit inferior. Cum igitur hæc multis attenderem, quid mihi eveniet, parvam in dicendo vim habenti? Præterea cum enim nondum corpore bene valeam, & vix jam a longo & diuturno morbo liberatus sim, quin etiam adhuc reliquias malæ valetudinis aliquas fero. Sententia enim philosophorum est & vera, animas hominum, si corpora patiantur, una quodammodo cum illis pati. Propterea vos omnes oro, ut patienter & æquitate animorum hanc meam orationem audiatis, nihil similem rebus a vobis gestis. Nam parum in exercitatione dicendi expertus sum, & ea est magnitudo dignitatis vestræ, ut non modo dicere, sed vix eam inspicere totam possim. Quam enim ex rebus, quas a primis sæculis admirari, in nobis aliquis inA spiciens, non inveniret virtutem, quæ Dei est, & magnorum virorum, qui ad Deum cupiditatem intendunt, qua Deo similes efficiuntur, & sine qua nihil viro dignum effici potest? Qua ratione & secundum ejus naturam vivere vult, quam etiam solum ex rebus omnibus si acceperint homines, similes Deo quodammodo fiunt, quam præterea eos qui etiam possident, coelorum cives esse demonstrat. Ubinam quispiam viros virtute præditos plures videat, quos singulos singulatim consideret? Ubi elegantiores simul animos? ubi magis pullulantes virtutes florentes, ut de phœnice propheta dicit. Quid hic apud vos? qui omnem orbem tamquam alia apostolorum societas hic congreB gata, & certamen maximum aggressi, alios quidem devios & aberrantes dirigere studetis, & ad primam fidem reducere, & pietatem in aliis, qui quamvis recte & divinis antiquorum patrum legibus & apostolorum vivant, quos usque modo, quos puto ab uno & ecclesiæ sanctæ corpore longitudo temporis divisit, & non parum ad invium alienavit, immo in tantum malitiæ principes alteros contra alteros instigavit, ut verbis invicem quandoque scriptisque pugnaverint, omni animo intenditis. Hinc ipsum abalienationis verbum sanare & corrigere, cum & legatos ad illos misistis, omnium puto bonam honestamque pacem & concorC diam cupientes, quia unum ecclesiæ Dei corpus per multorum annorum spatium olim gavisa est, quamque diabolus scidit & divisit. Et quamquam ab ecclesia orientali sæpe pro ea legati missi fuerint, nullum tamen tempus adhuc tam magnum ac tam egregium opus videre potuit; sed vobis, ut videtur, summa virtute & sapientia præditis, res ipsa servabatur, qui omni ratione unitatem vultis, volentes ut id fieret studuistis, studentes ut eumdem veniremus locum fecistis, ad quem venimus, optimo & expectato fine, auctore Deo, res concludetur. Quod si ad laudabilem finem vestra providentia venerit, quis digne laudabit promtiD tudinem vestram? quis studium? qui in eumdem locum vestrum omnem conventum, qui ex gratia Spiritus sancti intuemur; tantum quantum etiam laudis habet, quod a singulis patria relicta in aliena civitate, quasi in propria domo longam & diuturnam diuturnitatis moram ad hoc maximum & clarissimum opus, cum hunc vestrum conventum tanta animorum æquitate unitum, ut acceleretis, & patiamini moram, hortaturus, rogaturus, obsecraturus sim quod quidem paulo post & suo tempore faciam.

2. Non hoc quod super utilitate Christiani nominis conduceret omisistis, non jura, non æquitates, non ritus, non consuetudiE nes, non leges. Omnia enim quæ Christi ecclesiæ conferunt, quæ civitatibus, quæ populis, quæ generi hominum, divina quadam providentia, divina industria tractatis. Nam divinum id vere est opus. Horum aliqua quidem opportune composuistis, alia ut componatis in manu sunt, reliqua corrigere estis futuri. Quisnam igitur maxima & divina vestra opera digne laudabit? quippe si quis tam claram, tam splendidam, tam

tam ardentem vocem haberet, ut clamans ubique & finibus terrarum audiretur; numquam, quantum oportet, famam laudis & gloriæ vestræ extendere posset: quæ tam ampla, tam laude digna, tam Deo grata gesta vestra sint, ex certo nullum tempus, ut reliqua humana solet, abolebit. Ac primum quidem quantum paci hominum studeatis dicam, ac quam mira industria, magno certamine, & diligentissima cura nitimini: qui omnem mentem, omne studium intendentes, maximum hoc & sacrum pacis opus per omnem orbem firmare, & stabilire vehementer quadam innata animi cupiditate desideratis. Postea & alia fabri...... non quantum sapientiæ misit vobis aut ingenii, non quanta elegantia sacræ theologiæ munus habeatis, non quia perspicacia & a civitate jus vel civile intelligatis vel exerceatis pontificium, non quanta Dei muneribus & loca scitis & videtis, sed quantum personæ videatur posse concedere tempus, & quantum cura in dicendo jus valeat.

3. Pax magna quædam res, magnum quoddam nomen, angelicas coelestesque virtutes continet, una, & prima, & magna deitatis luce circumvolantes, quæ divino illo & miro nutriuntur cibo, splendescere scilicet aptissima civitate. Hæ pace colligantur, & vivunt caritatis modo. Pax enim mundum rerum intelligibilium continet, quæ magis propinquos unitosque, in luce divina, quæ nec dici potest, nec addisci. Pax cujusquam magni boni, quæ & operis est factrix & conservatrix. Discordia e contra, quæ divisionem, schisma & litem assidue machinatur; non illum quidem invisibilium rerum mundum, & ita ut tantum erat, splendentem reliquit; immo quædam, quæ prima luce fulgebant, obscura fecit, & illic multas virtutes extraxit, quæ postea malorum operum auctrices factæ sunt. Extractus est qui eo tempore malitiæ dux fuit & postea perpetuo. Sed advertite ad hunc istum mundum, quem videns, qui diversis compositus elementis, si nulla qualitatum superabundet, pax & ordo in luce & quiete continet totum æquitate quadam omnibus quoad Dominum: cum discordia, confusio & contentio in illum venit; tunc superat turbo, & totius quasi dissolutio fit & perditio, ac pulcherrimum & expectatissimum hunc mundum deformitas quædam possidet & obscuritas, nec inspici quidem omnino potest; sed descendimus ad parvam mundi partem, hominem scilicet, maximam vero, & reginam & principem rerum omnium mundanarum, ut Deus jussit. Hic enim cum id quod in se est struat, & æquitatem animi & statum non omittat, pacem vero stabilem firmamque tenet, tunc maxime societati angelorum fit similis, numero atque ordine ambulanti. Cum vero a seipso decidit, pugna ac lite vexatur: quæ si parum crescat, rationem omnem ab illo diffugit, magnumque animarum & tribulentium facit; qui phantasiis quibusdam obscuris similis, vacuum se in omnibus & sine firmitate demonstrat. Verum inspiciamus quæ res, qualisque pax sit. Pax certe sua quadam pulcritudine ferme regna securat; pax respublicas, quæ populos gubernant, servat; pax quæ civitates, quæ nobilibus eximiisque viris reguntur, servat, & omnem alium justum principatum. Pace urbes & crescunt & ornantur, qua magnum incrementum efficitur & subditis & principibus. Hæc villas & domos construit, hæc desolatas diruptasque terras habitat, hæc incultas relictasque colit, & omne quicquid inspicit augmentat, & ad magnam felicitatem venire facit; & ut multa de paucis dicam, quicquid pulcherrimum & sublime est, hac factum constructumque fuit, sine qua nihil in hac vita rectum ordinatumque est. Inimicitia & discordia e contra, bella suscitant & constituunt. Ex bellis oriuntur cædes, ex cædibus destructio ac perditio fit hominum, villarum, civitatum, & rerum omnium publicarum. Venit etiam & ad bruta animalia; nam & una cum hominibus patiuntur & illa. Quid magnos lætosque habentem viros urbem Trojanam destruxit? nonne pugnæ & diffidia? Babyloniæ vero illum tutum, eminentem, clarissimum & fortissimum murum, nonne hæc diruit? sacram Jerosolymæ civitatem, nonne hæc demolita est? nonne hæc etiam omnium fere Judæorum genus captivum ad Assyrios duxit? Nonne hæc Assyriorum, in Italia civitates olim claræ ab hac diruptæ, adhuc incultæ desertæque manent? Vidimus non multum ab hac Gallium florentem, nunc assiduis Britannicis bellis ac discordia deflorere, quasi videmus & duos illos maximorum Christianorum principatus frequenti bello & inimicitia deterni. Væ ubi hæc dominatur. Nonne ad interitum quasi omnes res vertit? Hæc omnia quæ dixi, & antiqui libri & moderni, & quæ appellantur tragoediæ & historiæ, vera esse probant.

4. Quibus causis, o sacer sanctæque coetus, animis vestris Spiritus sancti gratia firmatum est, ut omni orbi pacem ponatis, et magno tempore certetis hoc tam magnum bonum omni hominum generi distribuere, memores quod Christus nullo alio nomine se appellavit, non omnipotentem, non factorem, non rerum futurarum cognitorem; horum quidem nomen nullum dixit, sed pacis & amoris. Ego, inquit, pax sum, ego sum caritas. Hanc sacram & sanctam Domini vobis sententiam imitati, omni cura Christi paci studetis, tamquam ipsius pacis creatoris discipuli & pacis magistri: quam quidem, ut dixi, omni hominum generi & cupitis et nitimini firmare.

5. Doctrinam vero, quæ a Deo dicitur esse & est, & quam homines per gratiam adipiscuntur, quamvis ingenium multum conferat, non superficie, & summatim, ut a nostra dicitis, accepistis, sed profunde & penitus scientiam adepti, sacra ipsius arcana scrutantes, tantum in ea re excellitis, quantum humano ingenio dari concedique potest. Cujus summitatem seu sapientiam seu sapientiæ amorem illam appellas, ubi tantum invenies, quantum in theologia, in qua qui eruditi sunt & secreta noscunt, & quantum in legibus ac sacris ac divi-

divinis canonibus fit, de quibus inter vos disputatis, accipit, quam excellentiam quam inde habent, noscunt etiam & perfectas Spiritus sancti gratias, & secretorum completam virtutem; horum omnium vos & inspectatores & magistri estis. Quibus igitur, quantum in vobis, in his rebus aut studium, aut exercitium, aut diligentia, aut doctrinæ perfectio fuit, immo semper utilitati Christianorum studetis. Quisquis igitur digne in his quæ dicta sunt ignitu divino vestram laudabit sapientiam, & omnis quicumque eam rem aggredietur, deficiet. Sed quoniam res geritis & miras & optimas, quibus laudes minores, sicut necesse est oratoribus illas aliquo modo prædicare, quantum eis id facere possibile est; sed auxilietur & conducat divinus ille David ad hanc vestram laudem. Audite & omnes gentes, auribus percipite omnes habitantes terram, ut gaudeatis lætitiam & gaudium exultationis, in qua hæc sacrosancta congregatio, & facit & vult pacem & concordiam, quæ virtutum summa. Acceleratis enim & magna cura studetis, ut Græci Romanis uniantur, unumque corpus & membrum facere, & ecclesiam Christi, quam suo ædificavit sanguine, inclytisque miraculis & signis, ut Deus illam firmavit & stabilivit, ac pacem & caritatem dans discipulis suis, apostolis mandans, ac figens illam sub domini Petri confessione, ipsi & cum ipso aliis apostolis Spiritum sanctum immisit, cum circumeuntes omnem orbem uniti sunt, pacem singulis eos accipiendo porrigentes. Hæc ecclesiæ Dei muros, annos ut puto, tenuit mille et plures, postea nescio quo pacto instigavit, cum invidus ille et malorum omnium princeps adveniens discordia quædam in ecclesia Dei nata est, causis neque probatis neque arduis, neque alterutram partem multum tangentibus. Suscipiens igitur schisma et tempus, et opportunitatem sibi sociam inveniens (illa enim tempestate Græci discordia civili laborabant) animos utrorumque sauciavit. Postea, currentibus annis multis, hujus sancti & excellentissimi patris, pacis scilicet, memor fuit, & si meminerit, non generose quidem. Atque usque hanc nostram ætatem, & majus & clarius schisma duratum est, ac per parvum nonnumquam interea tempus hæ utræque partes conjunctæ fuerunt. Postea iterum pejora prioribus illa visa sunt, ac omnem orbem temporis prorogatio ignorantia & obscura quadam nube complevit, tantamque ad invicem litem & contentionem suam paravit, ut altera alteram partem aliud a recto sentire putet, & nullam rectam firmamque credere eorum opinionem, in quibus altera firmaretur; sed utramque solam ad sententias suas inspicere, nihilque omnino animadvertentes ad magnum unius ecclesiæ corpus. Nunc vero sacro et sancto Spiritu animis vestris inspirante, huc ad hunc sacrum locum convenit quicquid optimum et excellens in ecclesia Christi est, quicquid in virtute, quicquid in sapientia ac intellectu, quicquid in arte sacræ theologiæ, quicquid in alta doctrina etiam, et si

A dicam, omne in rebus optimis præstans ac menti fixum habetis, partes jam pridem divisas conjungere ad pacem, & ad unitatem ecclesiasticam Christi reducere, atque in unam, ut olim fuerat, restituere.

6. Quamobrem ad serenissimum Græcorum imperatorem & sacram eorum ecclesiam legatos misistis, non parvum itineris laborem passos, longi quidem & difficilis. Sed sæpe pro hac Græci pace quoque legatos miserunt: verum nescio quo pacto nihil apud illos ad quos missi fuerant, conficere potuerunt. At non parva Christianorum multitudo est, quæ Græcorum ecclesiæ subjicitur. Nec tenue Græcorum genus putetis: ipsum tamen forte multos jam annos B quasi obsessum a magno principatu, hominum multitudine diminutum quidem est, & infortunia multa passum, sed non omnino disruptum aut concussum; servat enim ibi adhuc partem Dominus. Nam Peloponesus omnis Græcorum imperio subjecta est, & Lemnos & Imbras, & juxta Constantinopolim major Thraciæ pars, ac etiam, exceptis dominis & quibusdam principibus, Cergramus quam Corcyram appellant, Cephalonia, Zacyntos, Uhata, Leucas, Euboea, Cyclades insulæ, Creta, Rhodus, Cypros, Chios, Locris, & si quæ est alia in mari Ægeo insula, & in Europa Epirus, Illyricum, Achaja, Phocis, Boeotia, Attica, C Macedonia & reliquum Græciæ; hæc omnia a Græcis inhabitantur. Paucis tamen quibusdam in locis Turci commixti sunt. Sunt etiam superior & inferior Misia magna hominum multitudine habitatæ, qui omnes ecclesiæ nostræ obtemperant, ac in Asia principatus omnis barbarorum est, in multis tamen locis Græci habitant. Est & Cynaren non parvus; inserti sunt præterea reges non pauci idiomate diversi, qui Græcorum ecclesiæ obediunt, scilicet Iberum, Regium & Ebazanum, & præter hæc Cethonum & Albanorum, Certanorum etiam & Gothorum; nec non Moldoblachia, & ea quæ magna Blachia appellatur ac Tribalorum, D & juxta reprobatos montes Raisutum maxima respublica, & magnæ Russiæ qui magnus appellatur rex; multique alii parent Constantinopoli; tot sunt & plura nostris obtemperantia. Sed vos ego, cum virtus vestra non aliter ac solis radii resplendeat, oro atque obsecro, ut hoc ipsum vestrum studium & cupiditatem, quam Spiritus sanctus vobis largitur, tradere acceleretis, nulli rei parcentes, quæ divinæ ecclesiarum unioni conducat: ut una existens, ut olim, ecclesia, & Latinorum ecclesia sit; & Græci e contra ad Latinorum ecclesiam veniant cum caritate & amore; ac alii cum aliis in maxima lætitia & fructu bonorum, sicut E tempore antiquo fieri solebat, opera studentibus, adeo quidem honores & coronas similes illis quæ olim datæ sunt sanctis patribus antiquis, qui magnam curam, magnamque diligentiam habuerunt pro ecclesiæ unione ac statu, pro qua mille labores & certamina sustinuerunt, nequaquam sibi ipsis parcentes, immo omnem molestiam, omnem laborem pro ea re lætitiam putabant

ANNO CHRISTI 1433.

bant & gaudium ab hominibus vero qui nunc sunt, & qui futuri vivent, gloriam immortalem adepti eritis. Semper enim habebunt uniuscujusque statuam ante oculos multo majorem ea quæ apud Rodios erat, quam illi Phrodo statuerant. Cui similem a principio sæculorum hanc usque ætatem mille humanæ manus facere potuerunt. Sed quid statuam manufactam dico? statuam, inquam, habebitis, quæ coelos tanget, quæ ab oriente videbitur usque occidens. Quas ob res, reverendissimi, divinam ac sanctam celsitudinem vestram oro, ut hoc certamen, quod vos pro pace & unione tanto ardore, tanta animorum cupiditate proposuistis, laudato frui omnium, quamprimum fieri poterit, dare studeatis, ut statim mercedem ac merita, quæ modo dixi, et a Deo accipiatis & ab hominibus, ut vero gaudio, & quod sacros viros deceat, gaudeatis. Ad hoc quidem, reverendissimi & digni patres, vobis edicta sunt; ad ea vero quæ dicta fuerunt nudius quartus a reverendissimo in Christo patre & domino meo legato, viro quidem eruditissimo & meritissimo, ac nostra ætate exemplo multis, longis quod utar laudibus necesse est, pro ejus singulari eloquentia & doctrina, quod brevi temporis spatio fieri non potest. Res enim magnis ornari laudibus debent, quæ longo egent tempore, ac vi & otio in dicendo non parva. Sed, si Deus dederit, orationem pro illa faciam opportunam.

Explicit.

Deo gratias.

A

PROPOSITIO DOMINI ABBATIS

Conchensis ambassiatoris sacri concilii, ad Venetos, &c.

Ib. p. 69...

ILlustrissime princeps ac magnifice domine, ad tuæ celsitudinis præsentiam sacrum Basileense concilium in Spiritu sancto legitime congregatum, reverendum in Christo patrem ac dominum, dominum meum (*a*) Uticensem episcopum & me, quamquam immeritum & indignum, in ejus societate suos oratores transmittit, eidem of- B ferens una cum præsentibus litteris, salutem optatam & omnipotentis Dei benedictionem. *Lectis litteris* &c. Illustrissime princeps, Sacrosancta generalis, &c. veritatem ipsius sacrosanctæ synodi dictæ tuæ celsitudini exponendam nobis commisit; & quamquam in præsentia domini mei præfati hoc mihi in his aperire non liceret, de ejus præcepto tamen, cui obedire teneor, hoc facio sperans quod supplebit, prout sibi placuerit, defectus meos. Pro veritatis igitur ipsius sacri concilii ostensione, nec non exponendorum aliquali brevissima introductione, assumo mihi verba secundi Paralip. cap. XIX. C scripta. *Non est mea pugna, sed Domini*, pro quo facit cap. *Omni* XXIII. q. V. Locuturus pro publica populi Christiani utilitate & præfati concilii veritate, opus est mihi ut personam privatam exuam, & induam publicam, & tam publicam, ut omnes apprehendat, & nemo ab ejus jurisdictione eximatur. Ideo in persona sacri præfati concilii verba præfata assumo, quod non est nostra pugna, sed Domini. Et quia secundum leges positivas licitum est pugnare pro patria, & pro servitute vitanda, quorum pugna, etsi aliquo modo posset declinari, potius tamen est hominum quam Dei, lex enim evangelica cedere jubet frequenter in D istis; sed ubi cadit status ecclesiæ, ubi perit cultus divinæ latriæ, ubi movet zelus justitiæ, ibi puto fore pugnam Dei, quia ibi agitur ejus principale negotium & inde causa. Cum autem hæc mala in præsenti pateant, debemus nos arma sumere, suum autem erit pugnare. Ait enim sacra scriptura *non est nostra*, &c. ubi proponitur campus certaminis, apponitur manus juvaminis, ostenditur modus conaminis.

2. Proponitur primo campus certaminis ad aggrediendum viriliter, cum ait *pugna est*, in qua debet homo habere se patienter, ne circumveniatur; confidenter, ne commoveatur; & potenter, ne dejiciatur. E Perniciosum est enim pugnare sine bono consilio, præsumtuosum est sine Dei auxilio, & periculosum sine forti brachio; valet enim sapientia circa primum, confidentia

(a) Guillelmum Soiberti, postea translatum ad sedem Carpentoratensem. *Martene*.

tia circa ſecundum, perſeverantia circa tertium. Cum enim affligitur Dei eccleſia, cum dejicitur divina juſtitia, cum confunditur Dei familia, Domini eſt pugna, qui debet pugnare, qui debet ſtare pro ſua familia ne deſoletur. Pro his enim omnibus pugnam aſſumit Dominus, ut in tertio pſalmo. *Dominus eſt aſſumtio noſtra.* Ex hoc enim claret modus ad aggrediendum feliciter, cum ait, *non eſt noſtra*, alterius enim eſt, actus ſuſcipere, hoſtes impellere, noſque defendere. Unde non eſt noſtra cauſa, nec victoria; ubi thema, *Non eritis vos qui dimicabitis, ſed tantummodo confidenter ſtate*, ad propoſitum, princeps illuſtriſſime, applicando, campus certaminis eſt civitas Baſileenſis pro concilio celebrando, auctoritatibus primo ſacri Conſtantienſis concilii mediate, & Senenſis immediate electa, & etiam felicis recordationis domini Martini papæ V. & domini noſtri domini Eugenii ſummi pontificis moderni roborata, & approbata, in qua ſancti patres de univerſi orbis regionibus occurrentes, & debite penſantes exiſtunt. Quis enumerare animas poterit, quas ſathanas errorum atque hæreſum laqueis in pleriſque mundi partibus alligatas detinet, quaſque alligaturus eſſet ſua contagione peſtifera, niſi celeriter in eodem ſacro concilio occurratur? Quæ autem Chriſtianitatis portiuncula eſt, quæ domeſtico civilique bello & exitiali odio non agitetur? adeo quidem ut atrocius Chriſtianus Chriſtianum, quam Sarracenus Chriſtianum perſequatur. Quantum vero ad mores attinet, quid dicendum, cum omnis & eccleſiaſticæ & Chriſtianæ vitæ diſciplina ubique pene extincta videatur? pro quibus reparandis, præfati patres fundamenta in eo, cujus res agitur, jactaverunt. Ex quibus populus Chriſtianus ſe reſpirare videtur. Manus juvaminis eſt Spiritus ſanctus, dextræ cujus auxilio dictum ſacrum concilium juvatur, dirigitur & protegitur. Modus conaminis eſt, ut in dicto campo certaminis milites Chriſti, id eſt reverendiſſimi reverendique in Chriſto patres ac domini, & doctores, magiſtrique eximii exiſtentes, dictum campum poſſetenus defendant, & uſque ad mortem contra hæreſes mundum inficientes, populi Chriſtiani pacem, & eccleſiæ tam in capite, quam in membris reformationem impedientes, viriliter decertent; quibus proſtratis, ut ſperant, & in auxilio illius, cujus negotium agitur, confidentes, Chriſtianus populus ab hæreticorum faucibus erui, a receptoribus præſervari, & eccleſia militans, cunctis deformitatibus ſuis depoſitis, ut aquilæ juventus valeat renovari.

3. Nec admirari debet quiſquam, princeps illuſtriſſime, eorum quæ in dicto campo certaminis die XIII. menſis proxime præteriti acta ſunt; & ut de vera juſtitia & manſuetudine & clementia in dicto campo decertantium clariſſime appareat, quantum potero ſuccincte enarrabo quæ geſta uſque ad illam diem, & qua de cauſa fuere. Nam cum hactenus dicta ſacra ſynodus ſpectaſſet ſua diuturna patientia ſummum pontificem etiam ad ea quæ rationis & æquitatis ſunt, aliquando deflectere, recogitavit
A diu expectando efficere, ut ipſe ſummus pontifex, cognita ipſius ſacri concilii manſuetudine, eccleſiam veraciter recognoſceret, & illi, quemadmodum tenetur, pure & ſimpliciter adhæreret, idque quod ſcandali ac perturbationis cauſâ in eccleſia fuerat, ſine difficultate revocaret. Credebat ipſa ſancta ſynodus jam adveniſſe diem, qua de ipſo meliora concipere deberet, & dolorem quem uſque ad dictam diem ex ſua ſcandaloſa diſſolutione perpeſſa fuerat, ab inde ex ſua humili adhæſione converteret in gaudium. Sed quod non ſine fletu & cordis amaritudine referendum eſt, ſpe ſua fruſtrata eſt, & quotidie major cauſa dolendi augetur, quoniam quem tolerando
B & differendo delinire curaverat, eum in ſuo propoſito duriorem experta eſt. Præſtolata enim fuerat XIX. menſibus, ut offenſam illam diſſolutionis graviſſimam, quæ graviſſime ac notorie univerſam lædit eccleſiam, poenitendo emendaret, quam modeſte ac manſuete erga eum dicta ſancta ſynodus, licet graviter laceſſita, ſe geſſerit, nemo eſt qui jam ignoret.

4. Poſtquam dictus dominus Eugenius in notorium eccleſiæ ſcandalum et perturbationem Chriſtianæ religionis dictum ſacrum concilium tam ſolemniter inſtitutum, diſſolvere conatus fuit, deſtinavit primo ipſum ſacrum concilium ad eos ſuos ſolemnes ambaſ-
C ſiatores, ut per eos informatus de plurimis ſcandalis, quæ hujuſmodi diſſolutione ſequutura erant, ipſam penitus tolleret, et ipſum ſacrum concilium, prout inchoatum erat, ad honorem Dei & neceſſitatem eccleſiæ perfici pateretur, quod cum facere recuſaret, poſt exhortationes & monitiones debitas tam civitas quam .... frequenter repetitas, ipſum dominum E. in publica ſeſſione citavit, & monuit ut infra quatuor menſes ab ipſa diſſolutione deſiſteret, et ſacro concilio adhæreret, quibus elapſis, &c. *reſpice proceſſum*, &c. Nihilominus tamen ſuperſedere aliquandiu decrevit, ſi forte per tam exuberantem manſuetudinem ad cor reverti, et demum re-
D ſipiſcere vellet. Interim autem quatuor ambaſſiatores tranſmiſit cum quatuor bullis diverſarum facultatum, quæ cuique videnti non parvam admirandi occaſionem præbuerunt, ita variis cautelis et involucris plenæ erant, *Vide bullas*, &c. Et voluerunt ipſi ambaſſiatores atque conati ſunt nonnullis rationibus, quamquam admodum frivolis, probare dictum concilium non fuiſſe rite inchoatum, & tamquam tempore decreto non inceptum, lapſu temporis expiraſſe; atque etiamſi rite congregatum fuiſſet, licuiſſe papæ ſua poteſtate illud diſſolvere, quibus nomine concilii reſponſum eſt, et luce clarius probatum, ipſum concilium legitime extitiſ-
E ſe inchoatum, nec a Romano pontifice ſine ipſius concilii conſenſu potuiſſe diſſolvi; quodque cum honore Dei et eccleſiæ prædictis bullis rem illicitam et valde abſurdam petentibus nullatenus ipſum concilium annuere poterat. Tandem ex parte electorum ſacri concilii quædam litteræ ipſius domini Eugenii fuerunt dicto ſacro concilio præſentatæ, quarum effectus, &c. *Vide bullas*, &c. Dominus S. Angeli confutavit ſatis dilucide illam

ANNO CHRISTI 1433.

illam clausulam, qua dicebant quod in concilio Basileensi sæpedicto præsideret ad exstirpationem hæresis Bohemorum, si in tempore congruo & decreto prælatorum ibi condecentem copiam reperiret; asserens ipse dominus S. Angeli sine ulla conditione fuisse sibi injunctum ut ipsi concilio præsideret; nec aliud a domino Martino in mandatis habuisse, nisi hoc solum & viva voce repetitum, ut bene faceret; & per dictas bullas nemini videri potest aliquando satisfactum fore monitioni et requisitioni dicti concilii per dominum Eugenium. Non recognoscit concilium esse, sed statuit ut celebretur per legatos quantocius transmittendos et dicta clausula, dissolutione non obstante, concilium celebretur per legatos mittendos. Nam futuram dumtaxat respicit concilii celebrationem, &c. firmat præteritam dissolutionem potius quam tollit, dominumque episcopum Cerviensem per duos menses expectavit concilium, credens ab eo reportari perfectam adhærentiam. Sed tandem compertum est ipsum dominum Eugenium in suæ dissolutionis proposito firmius perdurare, *Vide alias bullas, &c. & responsa*. Postremo cum ad ipsum inclinandum nullum aliud superesset remedium, dictum sacrum concilium ad editionem cujusdam decreti monitorii cum pœna suspensionis, ut infra terminum ibidem statutum adhæreret, processit, cujus copiam parati sumus dare, &c.

5. Cum igitur, illustrissime princeps, juxta dictum Isaiæ XI. *Super solium David & super regnum*, id est super excellentissimum et potentissimum, hoc est Venetorum dominium *sedeas, ut corrobores illud in judicio & justitia*: quia te vidi justum in generatione hac, Gen. 7. de cœlo habes auditum, fac judicium, et terra tua quiescet. Nam, ut inquit Gregorius in homilia XXVI. ipse dominandi potestate se privat, qui hanc pro suis voluntatibus & non pro subditorum utilitatibus & moribus exercet in c. *Ipse* XI. q. III. quia judicare digne nequeunt, qui odium vel gratiam sequuntur, in c. *Judicare*. c. *causa* & q. Illa enim præpositorum sollicitudo est utilis, illa cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor vel amor nihil sibi vindicat. Nam commotionis aut amoris tempore justum putat omne quod fecerit in c. *Illa* XI. q. III. Tu enim, princeps illustrissime, dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas, firmetur, quæso, cum dicto concilio manus tua, & exaltabitur dextera tua, justitia & judicium præparatio sedis tuæ, misericordia & veritas præcedent faciem tuam, beatus populus qui scit jubilationem. Tu enim locutus es in visione sanctis tuis, id est prælatis dominii tui ad dictum sacrum concilium transmissis; quibus, ut asseruerunt aliqui ex ipsis, dixisti aut mandasti, ut secundum Deum, & bonas eorum conscientias agerent ea quæ ad universalem ecclesiam & ejus statum cognoscerent profutura. In quibus verbis videris dixisse cum psalmista *manus enim mea auxiliabitur ei*, videlicet sacro concilio; *& brachium meum confirmabit eum, nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei, & concidam a facie ipsius inimicos ejus, & odientes eum in fugam convertam, & veritas mea & misericordia cum ipso, & in nomine meo exaltabitur cornu ejus*: tuncque audies ab Altissimo, quod in eodem psalmo sequitur: *Et ponam in mari manum ejus & in fluminibus dexteram ejus. Ipse invocabit me, pater meus es tu, Deus meus, & susceptor salutis meæ: in æternum servabo illi misericordiam meam, &c.* Dicit enim Tullius de officiis, opera danda est, ne quid contra æquitatem contendas, ne quid pro injuria vel favore; nam firmamentum perpetuæ commendationis & famæ est justitia, utilibus rectum præponere suadet. Et Augustinus in c. *Quisquis* XI. q. III. Quisquis metu alicujus potestatis veritatem occultat, Dei iram super se provocat, quia magis timet homines quam Deum. Et post pauca: Uterque reus est: & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia ille prodesse non vult, iste nocere desiderat. Et Johan. Chrysostomus in c. *nolite* in II. c. *causa* & q. quia proditor est veritatis, qui non libere veritatem defendit, quam libere defendere convenit. In manu enim artificis opera laudabuntur, & princeps populi in sapientia sua, Ecclesiastici 9. quia *quæcumque seminaverit homo hæc & metet, & qui seminat in benedictionibus, &c.* ad Gal. 6. Dicit enim Innocentius in c. *Error* LXXXIII. d. quod error, cui non resistitur approbatur, et cum veritas minime defensatur opprimitur. Negligere quippe qui potest perversos & a veritate deviantes perturbare, nihil aliud est quam fovere. Quid enim prodest alicui suo non pollui errore, qui consensum præstat erranti? consentire certe videtur, qui ad resecanda quæ corrigere debet non occurrit. Non dico princeps illustrissime, quoquo modo nec dicere intendo, absit, quod tu & hoc excellens dominium tuum præfato domino nostro summo pontifici in sua usque nunc duritia non adhærendi præstiteritis auxilium, consilium vel favorem, quinimmo firmiter existimo, sapientia et aliis virtutibus, quibus insignivit vos dominus, consideratis, omnem operam dedisse, ut ipse suum debitum erga ecclesiam faceret. Sed arbitrantur plurimi, ut ipse, quia oriundus & civis, de vestra potentia nimium confidens, præter & contra voluntatem vestram suum debitum facere contemnat.

6. Idcirco, princeps illustrissime, præfata sacrosancta Basileensis synodus in Spiritu sancto, &c. transmisit præfatum dominum meum Uticensem episcopum, & me in ejus societate, ad te, & excellentissimum dominium tuum. Primo ad informandum de veritate ipsius, prout fecimus quanto minus male potuimus, & parati sumus plenius informare, si opus fuerit. Secundo ad regratiandum de adhærentia eidem facta, in mittendo solemnes prælatos dominii tui. Tertio, ad exhortandum, ut in tali adhærentia perseverans, velis amplius, perfectius & strictius exhortari & supplicare præfato domino papæ, si tibi videatur, quod in hoc valeas proficere, quatenus ecclesiæ, populo Christiano & statui suo velit prospicere, & to-

totum mundum unico verbo consolari, adhærendo pure & simpliciter eidem sacro concilio, & prætensam dissolutionem tollendo. Quod si fecerit, cedet sine dubio ad honorem Dei, ecclesiæ & ipsius, ac profectum dicti sacri concilii totiusque populi Christiani, necnon ad laudem non modicam & famam indelebilem augumentandam.

7. Interim vero nos humiles ipsius sacri concilii oratores, te exhortamur in Domino per viscera misericordiæ Jesu Christi, quatenus tuos notabiles ambassiatores plena potestate suffultos ad adhærendum decretis in dicto concilio editis & edendis, una cum nobilibus prælatis dominii tui celerrime transmittere velis, quia indubitanter tenetur ab omnibus, si hoc feceris, quia ecclesiæ & toto orbi pacem dabis, & huic controversiæ, quæ est inter concilium & papam finem impones; quia hoc videns, speratur sine dubio illico adhærere. Mitte ergo, princeps illustrissime, ut prædicitur, celerrime, dum milites Christi in illo campo certaminis contra hæreses paci & quieti populi Christiani invidentes, ecclesiæque universalis tam in capite quam in membris reformationem impedientes, continue, ut prædicitur, debellantes invenies, ut cum eis in istis tribus bonis celeberrimis coopereris. Absit enim ut in tantis bonis futuris & toto orbi pernecessariis absens existas, & tuum dominium solita & antiqua gloria prives, quod numquam ecclesiæ fluctuanti defuit, quinimmo multa auxilia fructuosa hactenus impedit, quæ non exciderunt a memoria. Cogita dictum Philosophi: Amicus Socrates, amicus Plato, sed magis amica veritas; & quod potius Deo & ecclesiæ quam singulari personæ quisque astringitur. Sic enim faciendo exaltabitur dextera tua, & brachium tuum roborabitur, & erit tibi gloria per infinita sæcula sæculorum. Amen.

RESPONSIO DUCIS

Ad præfatam propositionem.

Ib. p. 695.

A Litteris concilii credentialibus cum honore & reverentia susceptis, & oratione peracta, dux in propria respondit, ut sequitur. Assurgens & nobis obviam veniens, unum nostrum ponens ad dexteram, & alium ad sinistram suam, materiam in decem partes divisit multum eleganter & copiose in suo vulgari, & primo benedictionem & salutem oblatas libenter, reverenter ac devote suscipiebat. 3. Quoad erectionem concilii

B ad illa tria bona &c. dixit quod arbores ex fructibus cognoscebantur, quod ipsius finis declarabit an habuerit bonum principium: quæ expectare cupiebat, ut securius judicare posset an fructus bonos produxisset arbor, post utinam non produceret schisma & divisionem in ecclesia; & quod patres de concilio debebant bene ad hoc advertere; & rogavit nos, ut eosdem redderemus attentos, quod ita mansuete vellent procedere, quod non fieret schisma, quoniam Christianitas erat in magno periculo, quia magnus Turcus invaserat cum XXX. millibus equitum, unum magnum eorum territorium, &

C captivaverat ultra XXV. millia animarum, timebaturque de regno Cypri, & invadebat etiam regnum Hungariæ, cujus vires, si, quod absit, schisma fieret, augerentur, & Christianitas debilitaretur. 4. Quod ipsi habebant dominum Eugenium pro vero papa, cui obedire, nec aliquo modo ab ejus obedientia recedere intendebant, quamdiu ipse debitum suum erga ecclesiam faceret. 5. Quod ipsi cognoverunt eum in juventute, in minoribus, mediocribus & majoribus; & nunc vident eum in supremo, semperque viderunt eum probum, honestum & bene se gerentem, & credunt eum nunc esse meliorem ratione majoris dignitatis. 6. Videbatur eis, quod aliqui videbantur procedere

D contra eum in odium & vindictam, ex quo poterat sequi schisma et divisio ecclesiæ, de quo quod non fieret exhortabatur & supplicabat. 7. Quod ipsi miserant aliquos prælatos suos, qui male fuerant recepti, & quibus factæ fuerant comminationes de incarcerando, nec libere audiebantur. 8. Quod, his non obstantibus ipsi mandarent prælatis suis, ut accederent ad concilium & cooperarentur in omnibus bonis, excepto quod non consentirent in schismate. 9. Quod jam diu deliberaverant mittere, sed quia ibi audierant non esse libertatem, supersederant. Nunc vero per nos melius informati de factis concilii, ipsi breviter mitterent. 10.

E Quod ipsi semper fuerant fideles ecclesiæ Dei, & alias multas expensas fecerant, & si concilium habebat bonum finem, ipsi semper erunt, prout fuerunt, cum ecclesia. Ad ista replicavi prout melius potui, &c. & finaliter præfatus dominus conclusit velle mittere prælatos domini sui, & hortari dominum Eugenium, ut faceret debitum suum.

INTENTIO SACRI CONCILII

Super quatuor articulis disputatis cum Bohemis, quam ipsi Bohemi anno Domini MCCCCXXXIII. VII. die Decembris observare manuum stipulatione promiserunt.

Ib. p. 698.

1. CIrca articulum & materiam de prædicatione verbi Dei, in quo Bohemi posuerunt articulum hujusmodi sub tenore, quod *verbum Dei a sacerdotibus & levitis idoneis libere & fideliter prædicetur*. Et ne ex verbo *libere* sumeretur occasio vagæ & dispendiosæ libertatis, quam nec Bohemi, ut sæpe dixerunt, non intendunt; idcirco sacrum concilium dicit, hoc sic esse circumstantiandum, scilicet quod in hoc articulo secundum sacræ scripturæ sententiam, sanctorumque documenta doctorum, sic catholice est tenendum, quod verbum Dei a sacerdotibus Domini & levitis ad hoc idoneis, & per superiores ad quos pertinet approbatis & missis, libere, non tamen passim, sed ordinate & fideliter prædicetur, salva auctoritate pontificis, qui est præordinator in cunctis juxta sanctorum patrum instituta. Unde in hujusmodi conclusione ipsi Bohemi manserunt & promiserunt manere cum concilio Basileensi & ejus determinatione de isto articulo.

2. Circa materiam articuli de dominio rerum temporalium, posuerunt Bohemi & Hussitæ hanc conclusionem: *Non licet clero tempore legis gratiæ super bonis temporalibus sæculariter dominari*. Sed quia in sacro concilio, dummodo ista materia disputabatur, ille qui fuit deputatus ex parte sacri concilii, scilicet magister Johannes *Polemar*, causarum apostolicarum auditor, ad disputandum de ista materia, posuerat duas conclusiones veras, quarum prima est ista, *quod clerici non religiosi, seu qui voto se ad hoc non obligaverunt, licite possunt habere quæcumque bona temporalia, hæreditates paternas, & aliorum, si eis relinquantur, & alia bona juste acquisita ex causa donationis, vel alterius liciti contractus, vel arte licita*. Secunda conclusio: *Quod ecclesia licite potest habere & possidere bona temporalia, mobilia & immobilia, domus, prædia, villas, oppida, castra, & civitates, & in eis habere privatum & civile dominium*. Et quia Petrus Anglicus unus de ambassiatoribus regni Bohemiæ, publice in præsentia sacri concilii dixerat, dummodo de hujusmodi articulo disputaverat, quod has propositiones sensui sui articuli bene intellecto locum habere intelligebat. Ex quo etiam adhuc satis potest intelligi, quod hæc verba *sæculariter dominari* in prædicto articulo posita, ad aliquem specialem modum & usum videantur referri. Sed qualiter juxta legem Dei, & sanctorum dogmata hoc intelligendum est, duximus exprimendum, quod prædictæ duæ conclusiones sunt veræ, & quod ecclesiastici viri bona ecclesiæ, quorum sunt administratores, debent fideliter administrare, juxta sanctorum patrum salubria statuta; ipsaque bona ecclesiæ tam ab iis, quam ab aliis, quibus administratio canonica est commissa, usurpari sine sacrilegii reatu non possunt. Et sic ipsi Bohemi steterunt concordes.

3. Circa materiam & articulum de cohibitione & correptione peccatorum, in quo articulo ipsi Bohemi posuerunt intellectum in his verbis: *Omnia peccata mortalia & præsertim publica, per eos quorum interest, rationabiliter & secundum legem Dei cohibeantur, corrigantur, & puniantur*. Et quia hæc verba *per eos quorum interest*, generalia sunt, & possunt esse offendicula ante cæcos; & cum claudendæ sunt fossæ, ne bos vicini ibidem lædatur, ac etiam omnis occasio tollenda, decidit sacrum concilium in hunc, quod secundum sacræ scripturæ sententiam sanctorumque documenta doctorum, sic catholice est tenendum, quod omnia peccata mortalia, præsertim publica, quantum rationabiliter fieri potest, secundum legem Dei & SS. patrum instituta, sunt cohibenda, corripienda, & eliminanda. Potestas autem monendi criminosos, non ad privatas personas, sed ad eos tantummodo pertinet, qui jurisdictionem habent in eos, fori districtione, juris & justitiæ ordine observatis. Et in verba & sensum hujus articuli manserunt ipsi Bohemi contenti, & eum sic observare promiserunt.

4. Circa articulum, qui est de communione sub utraque specie, exhortati fuerunt ipsi Bohemi per oratores sacri concilii, ut suscipiant & amplectantur, prout tenentur, unitatem puram, simplicem, & perfectam realiter & cum effectu super libertate sacratissimæ eucharistiæ sub duplici specie, quam postulant ipsi Bohemi ac desiderant, quamque sine licentia sanctæ matris ecclesiæ licite non possunt habere, attento quod ipsi oratores sacri concilii potestatem habeant a sacro generali concilio certo modo cum ipsis Bohemis tractandi & concludendi. Sperantes etiam taliter quod ipsi Bohemi manebunt mente consolati. Et pro inductione allegabant prædicti oratores, quod Dominus mandat per prophetas Aggeum & Zachariam veritatem & pacem diligere. Unde præfati oratores dixerunt: „ Ecce offerimus pacem; a vobis nihil aliud exigimus, nisi id, sine quo salutem animarum vestrarum habere non potestis. Non enim salvari potest, qui ecclesiasticam refutat veritatem. Audite B. Cyprianum in epistola de catholicæ fidei unitate: Nec pervenit ad præmia Christi, qui derelinquit ecclesiam Christi. Jam habere non potest Deum patrem, qui ecclesiam non habet matrem, & idem habere, inquit, non potest Deum patrem, qui universalis ecclesiæ non tenet unitatem XXIV. q. 1. *Alienus*. Ad idem Ambrosius in (oratione) de obitu fratris, percontans utrum de catholicis episcopis esset, hoc est si cum Romana ecclesia conveniret, forte ad id locorum in schismate regionis illius ecclesia erat, & ita sequitur; non putavit tamen

men fidem esse in schismate. Nam etsi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei ecclesiam non tenebant, cujus patiebantur velut quosdam artus membra dividi & lacerari. Etenim cum propter ecclesiam Christus passus sit, & Christi corpus ejus sit ecclesia, non videtur ab his exhiberi Christi fides, a quibus evacuatur Christi passio atque distrahitur. Et Augustinus in lib. de Regula rectæ fidei cap. 36. Omnem enim hominem, qui ecclesiæ non tenet unitatem, neque baptismus, neque eleemosyna quantumcumque copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem. Cum dictis tribus prælatis doctoribus concordant B. Hieronymus & B. Gregorius, ut habetur cap. *Diversis* præallegatæ causæ.

5. Cum ergo nihil aliud quæramus nisi salutem animarum vestrarum, pacem, tranquillitatem, honorem, felicitatem vestram & patriæ vestræ, audite & exaudite preces, monita, & exhortationes nostras. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis; non in vacuum gratiam Dei recipere vos contingat. Cognoscite tempus visitationis vestræ, quia Deus vos visitare dignatus est visitationibus pacis & consolationis. Si oblatam vobis unitatem & pacem suscipitis realiter & cum effectu, censuras & processus tollemus, abolitionem faciemus omnium præteritorum. Nemo vos deinde audebit hæreticare, seu hæreticos aut schismaticos vos nominare: immo omnes Christianos, ut fratres catholicos habebunt & repræsentabunt; fraternitas & omnis pristina amicitia, gloria, status, & honor restaurabuntur. Dominus meus episcopus in pontificali officio vestras ecclesias visitabit, confirmabit vos confirmatos & alia faciet, quæ sunt solis episcopis reservata; & vos alias terras intrabitis & ecclesias, venient alii populi ad vos cum pace, communicabitis & commerciabitis, florebit gloria regni vestri, & vos exultabitis lætitia inenarrabili; sed & universum mundum lætificabitis, & angeli gaudebunt in cœlo, & Deus pacis & consolationis erit vobiscum.

6. Da, Domine omnipotens, spiritum bonum amplectentem pacem & unitatem, ut bellorum feritate rejecta, omnique dissentione semota, universus populus, qui nomine Christiano censetur, in vera pace quiescat, & ecclesiastica unitate, ut in uno corpore, dilectissimi Filii tui capiti suo fideliter cohærendo, ad pacem & gloriam perveniant sempiternam. Per eumdem Dominum nostrum Jesum Christum.

7. In nomine Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, de cujus sacratissimæ eucharistiæ sacramento tractaturi sumus, ut ipse qui hoc sacratissimum sacramentum instituit, quod est unitatis & pacis, illud in nobis efficiat quod designat; quod videlicet simus unum in Christo Jesu capite nostro, & ut ipse conterat diaboli versutias, qui sua maligna astutia ex sacramento pacis & unitatis, bellorum occasionem ingessit, ut jam qui de modo communicandi Christiani contendunt, communionis fructu priventur. Unde B. Augustinus in sermone de Infantibus in Decreto dist. 11. *Quia passus*. Ita Dominus noster Jesus Christus nos significavit, nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis & unitatis nostræ in sua mensa consecravit. Qui accipit mysterium unitatis, & non tenet vinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se.

8. Hoc ante omnia duximus præmittendum, quod consuetudo generalis ecclesiæ, quam etiam patres vestri & vos ipsi olim servastis per longissima tempora, inconcusse hoc habuit quod & habet, quod non conficientes, sub specie panis tantum communicent. Quam consuetudinem ab ecclesia & sanctis patribus rationabiliter introductam, & diutissime observatam non licet reprobare, aut sine ecclesiæ auctoritate pro libito immutare, contra consuetudinem ecclesiæ immutando; assumere usum communicandi populum sub utraque specie absque autoritate sanctæ matris ecclesiæ licitum non est, sed illicitum. Sancta vero mater ecclesia, suadentibus causis rationabilibus, facultatem communicandi populum sub utraque specie, potest concedere & elargiri. Et talis communio, quæ sine auctoritate ecclesiæ attentata est, illicita esset; quæcumque auctoritate & licentia sanctæ matris ecclesiæ fieret, licita, si alia non impediant. Propterea dicimus quoniam, ut ait Apostolus, *qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit*. Unde B. Isidorus, ut habetur de. IX. di. 11. Qui scelerate vivunt, & in ecclesia communicare non desinunt, putantes se tali communione mundari, discant se nihil ad emundationem proficere. Et Augustinus e. di. in Decretis. Et sancta malis nocere possunt, bonis sunt ad salutem, malis ad judicium. Sunt ad hoc plurimæ auctoritates. Etenim inter primos communicantes apostolos Judas fuit, sed quia indigne suscepit, proditionis peccatum habens in mente, nihil sibi profuit: quinimmo ex tunc diabolus in eo majorem exercuit potestatem. Ratio hujus magna demonstrat. Quis vestrum dominum suum in hospitio suscepturus, non cum omni cura domum studeret mundare pariter & ornare, ut ipsum dominum posset honeste suscipere. Suscepturus igitur Dominum & Salvatorem nostrum in hospitio animæ, debemus ipsam animam nostram diligenter mundare & ornare: per sacramentum pœnitentiæ, cum amaritudine & contritione cordis, peccata sua humiliter, pure, integre, & veraciter confitendo, & suscipiendo satisfactionem debitam & pœnitentiam salutarem; ornare vero purpura sanctæ devotionis, & sic tandem purgato & fervore devotionis ornato, accedat ad divinum sacramentum, in quo Deus est (mundum) nunc reconcilians sibi.

9. Admonet igitur, exhortatur & præcipit sancta Synodus, ut omnes sacrificantes exhortentur diligenter & moneant popu-

pulum ut omne studium & sollicitudinem adhibeant, ut nullus ad tam sacratissimum sacramentum nisi debite præparatus accedat cum magna reverentia & devotione, ne quod pro salute animæ suscepit, in judicium condemnationis redundet, dum suscipitur indigne. Præterea dicunt doctores, quod consuetudo communicandi populum sub specie panis tantum ab ecclesia & sanctis patribus rationabiliter fuit introducta, propter rationabiles causas; specialiter propter duo pericula, scilicet erroris & irreverentiæ. Fuit enim Nestorii error credendo quod sub specie panis sit sola caro Christi, & sub specie vini solus sanguis Christi, quod est error. Nam veritas est, quod sub utraque specie est totus Christus, vivus, & integer, caro, sanguis, anima, & divinitas; & sub specie panis est totus Christus vivus & integer; & sub specie vini non tantum sanguis, sed totus Christus vivus & integer: quoniam, ut ait Apostolus, *Christus resurgens a mortuis, jam non moritur*. Semel ergo tantum mortuus est, jam non moritur, nec sanguis a corpore separatur. Ut ergo huic errori occurreretur, & magis imprimeretur fidelium mentibus, quod sub qualibet specie est totus Christus, dum non solum verbo, sed ipso signo judicaretur, visum fuit utile esse sub utraque specie ministrari. Efficacius enim imprimitur, quando cum doctrina verbali sensuale aliud signum concurrit. Ideo sacramenta & sacrificia instituta sunt; ideo & Dominus noster Jesus Christus in parabolis loquebatur, & sequentes in parabolis loquuntur, ut cum doctrinæ sententia similitudo repræsentativa concurrens, efficacius mentibus imprimatur.

10. Secundum periculum est irreverentiæ. Etenim quamvis omnia sacramenta cum magna reverentia sunt tractanda; istud tamen divinum sacramentum super omnia alia, cum maxima & summa reverentia tractandum est. Alia siquidem sacramenta sunt vasa gratiæ divinæ, non tamen per ea realem Domini nostri Jesu Christi præsentiam obtinemus. In hoc vero sacratissimo sacramento Dominus noster Jesus Christus sub alia quidem forma in propria substantia est nobiscum. Ideo tractandum est cum omni studio & cautela, ne quid contingat, quod cedat in irreverentiam ipsius sacramenti. Et cum calix sit sub specie liquida, multa contingere possunt, quæ cedent in irreverentiam ipsius sanctissimi sacramenti, tam ex parte ministrantis, quam ex parte suscipientis, quam etiam ex parte speciei vini, quæ est materia ad alterationem suscipiendam magis disposita, quam species panis. Vos ipsi, qui practicatis, per experientiam nostis. Nam doctores de hoc multa dicunt, & nobis a fide dignis multa relata sunt, quæ cum audivimus abhorruerunt pili corporum nostrorum, animi nostri nimio terrore concussi sunt. Dictum est nobis accidisse, quod cum sacerdos ad infirmum sacramentum sub duplici specie detulisset; quando infirmo voluit de calice ministrare, nihil ipse ibi reperit; totum, dum per viam agitando veniret, distillaverat. Et alibi cum mane diei Dominicæ ministraretur, quod ex præcedenti die fuerat reservatum, talis alteratio facta erat, quod qui susceperat; ferre non valens, emisit. Hi casus horrendi, & non sine magna cordis amaritudine referendi, & multa alia hujusmodi nobis relata sunt; & quisquis volens prudenter advertere, poterit quanta possunt accidere cogitare. At vero quam sint hæc gravia, ex dicti sententia poteritis intelligere de Conf. di II. Si per negligentiam aliquid de sanguine stillaverit in terram, lingua labatur, tabula radatur; si non fuerit tabula, ut non conculcetur sanguis, locus radetur & igne consumetur, & cinis altari recondatur, & sacerdos diebus XL. pœniteat. Si super altare stillaverit, stillam sorbeat minister, & tribus diebus pœniteat. Si super linteum altaris & ad aliud pervenerit, quatuor diebus pœniteat, & linteamina quæ tetigerit, tribus vicibus abluat, calice subtus posito, & aqua ablutionis sumatur, & juxta altare recondatur. Præterea audivimus sæpe contingere, quod consecratum in calice non sufficit multitudini communicantium, & tunc fit noviter consecratio calicis tantum, & a presbytero non communicante, quod est sanctorum patrum dictis plurimum alienum. Et dicitur etiam, quod aliqui interdum vinum non consecratum, pro consecrato ministrant: quod maximum periculum est. Fiat igitur ista ratio, quod vobis suscipientibus ecclesiasticam unitatem & pacem, realiter et cum effectu, et tam in omnibus aliis quam in usu communionis utriusque speciei, fidei & ritui ecclesiæ universalis vos confirmantibus vos qui talem usum habetis, communicabitis sub duplici specie cum auctoritate ecclesiæ.

10. Articulus iste, cum in sacro concilio discutietur ad plenum, videbitur quid circa illum articulum pro veritate catholica sit tenendum, & agendum pro utilitate & salute populi Christiani. Et omnibus his mature & digeste pertractatis, nihilominus etiam si perseveratis in desiderio vestro, sicut vestri ambassiatores postulaverunt, sacrum concilium sacerdotibus vestris communicandi sub utraque specie populum vestrum, eos videlicet, qui in annis discretionis constituti reverenter & devote postulaverint, auctoritatem & facultatem in domino largietur: hoc semper observato, quod sacerdotes sic communicantibus dicant semper, quod ipsi debent firmiter credere, quod non sub specie panis caro tantum, nec sub specie vini sanguis tantum, sed sub qualibet specie est integer totus Christus. Licet unicuique catholico satis esse debeat auctoritas sacri generalis concilii, ut firmiter teneat bene actum esse, quicquid ab illo Spiritus-sancti processit tribunali; tamen hoc exemplum hic inserere volui. Numquid si medicus curam haberet infirmi qui nihil comedere vellet, nisi quod est sibi nocivum, illud

ANNO CHRISTI 1433.

,, illud tamen medicus aliquo condito tem-
,, peraret, ut nocivum non eſſet, reputare-
,, tur crudeliter agere & imperite, ſi illud
,, temperare & miniſtrare infirmo, ut vive-
,, ret, dedignaretur? Præterea omnia initia
,, difficilia ſunt, & facilius introductio par-
,, tis poſt partem non poſſunt etiam com-
,, mitti. Hoc firmum tenet, quod non levi
,, judicio, ſed multa maturitate digeſto tem-

A

,, pore & per dies plures & continua diſ-
,, cuſſione multorum cardinalium, patriar-
,, charum, archiepiſcoporum, epiſcoporum,
,, magiſtrorum & doctorum agitur, ac Deo
,, propitio, poſtea plane intelligetis & pla-
,, ne intelligetis & plane, &c. Septimo die
,, Decembris anno Domini MCCCCXXXIII.
,, Et tantum de illo.

ANNO CHRISTI 1433.

IN SEQUENTEM APOLOGIAM

COLLECTORIS PRÆMONITIO

APologiam pro tuendis revelationibus S. Birgittæ ab obtrectoribus quibusdam ad concilium Baſileenſe delatis Joannem de Turrecremata Hiſpanum ex ordine prædicatorum in Theologia magiſtrum ſcripſiſſe quibusdam, raris tamen admodum, innotuit. Nec enim latuit primos revelationum illarum editores, ut facile deduco ex prolegomenis quæ ex hoc ipſo opere, non ſuppreſſo Turrecremata nomine in editiones a ſe curatas Revelationum S. Birgittæ tranſtulerunt. Conſtant prolegomena hæc ex prioribus capitibus ſex defenſionis a Turrecremata adornatæ; tum vero his adductis ſubdit editor ſe reliquam orationem Turrecremata omittere; ſtatimque in epilogum operis advolat. Quamquam vero ex his conſtare arbitror apologiam hanc non plane eruditos fugiſſe; non tamen omnibus de illa ſermonem habentibus ſatis exploratam fuiſſe cenſeo. Quotquot enim ſcriptores noſtræ ætatis diſceptationis hujus meminerunt, nihil ſe noſſe aliud viſi ſunt, quam ſex illa capita in exordio revelationum S. Birgittæ vulgata. Hinc apologiam Turrecrematæ inter opera ejus excuſa typis recenſent P. Eccardus in Biblioth. ſcriptorum ord. Prædicatorum, Nicolaus Antonius in Biblioth. Hiſpan. Fabricius in Biblioth. medii Ævi, & ad editiones revelationum S. Birgittæ provocant. Longe profecto alia eſt defenſio revelationum S. Birgittæ a Turrecremata ſuſcepta, ut eas tueretur ab oppugnationibus adverſariorum, inſtantium apud Baſileenſes Patres ut lata cenſura damnarentur. Scriptum hoc e ſchedis MSS. Felini ex me primum habere eruditos blandior; nec iis ingratiis me id molitum arbitror, cum & Baſileenſi concilio non ineptam laciniam ſim adjuncturus; & gratam Theologis commentationem, utpote Theologica doctrina refertiſſimam, ſim ſuffecturus. Cum vero, ut mox innui, ſex priora operis hujus capita paſſim obvia in voluminibus revelationum S. Birgittæ occurrant, & aliud plane ſint ab apologia, qua Turrecremata defendere aggreſſus eſt in concilio Baſileenſi revelationum S. Birgittæ veritatem, & ſanctitatem; ideo hæc ipſa capita reſecanda cenſui, ſtatimque a defenſione ſingulorum illorum capitum exordior. Cauſam vero hanc felicem exitum in concilio habuiſſe exploratum eſt; ſed in eo diſſidio, quod Romanum pontificem a concilio diu tenuit alienum, admiſſæ concilio revelationes ut pontifici ſummo probarentur aliquandiu laboratum eſt; impetratum tandem, ſin minus a pontifice, ſaltem ut a viris doctis pontificiarium partium reciperentur. Id eruo ex verbis illis Diarii Vatzſtenſis a Bengelio vulgati ad annnm 1446. Redierunt frater Confeſſor Magnus, & Olavus Petri de Romana curia, & reportaverunt ſecum declarationes articulorum de revelationibus extractorum, ſub ſigillis doctorum ſigillatas &c. *Supra vero in eodem diario, ad annum 1433. adnotatum legitur, monachos quosdam e Vatzſtenenſi S. Birgittæ cœnobio perrexiſſe ad concilium Baſileenſe* cum documentis ſuper revelationibus S. Birgittæ; *unde annus diſcuſſionis hujus in concilio eruitur.*

ANNO CHRISTI 1433.

DEFENSIONES QUORUMDAM ARTICULORUM RUBRORUM

Revelationum S. Birgittæ factæ in Concilio Basileensi per magistrum Joannem de Turrecremata, sacri palatii apostolici magistrum, ordinis prædicatorum, nationis Hispaniæ.

INCIPIT PROLOGUS

D. Jo. de Turrecremata Cardinalis in defensorium ejusdem super Revelationes cælestes S. Birgittæ de Vitatzsteno.

Dixerunt Judith &c. *Excusus est cum reliquis sequentibus capitibus usque ad cap. VI. Vide supra præmonitionem meam.*

Cap. VI.

De ordine procedendi in declaratione articulorum præsentatorum coram Judice fidei, & deputatis &c.

HIS autem tanquam generalibus & communibus signis, & argumentis ad probandum libros S. Birgittæ, quoad articulos mihi præsentatos, nihil adversum fidei catholicæ, aut SS. Doctorum doctrinæ contrarium continere, præmissis; jam hoc in particulare ostendendum venit; cum protestationibus tamen præsuppositis per singulos articulos, qui de libris ejusdem extracti tanquam suspecti coram RR. Patre & Domino Cardinali S. Petri, judice fidei in hoc sacro consilio Basiliensi, præsentati fuerunt. In quo quidem processu talis ordo tenebitur; quoniam primo, ponetur articulus, prout in concilio præsentato ab æmulis, & calumniantibus adversus libros revelationum S. Birgittæ continetur. Secundo, ubi reperitur falso aut infideliter extractus, sicut sæpe actum est, corrigetur, & ponetur veraciter articulus, ut in forma stat in libro originali. Tertio, declarabitur veritas articuli, aut possibilitas ejus, quod tamen impossibile calumniantibus visum est, aut saltem sacræ scripturæ, aut SS. Doctorum approbatæ doctrinæ non contradicere.

Sequitur articulus I. in ordine.

Primus articulus, ut jacet in sexterno nobis præsentato, ex capitulo primo primi libri dicit, *Christum dixisse, quod tanta esset charitas ejus ad animam Birgittæ, quod mallet iterum crucifigi, si possibile esset, antequam ea careret*. Id. habetur in cap. XXX. ejusdem libri; Idem dixit XII. capitulo secundi libri, de anima damnata: *nisi*, inquit, *justitia dictaret impossibile me mori; iterum* B *ex misericordia utique morer pro te; loquens cuidam damnato.*

Si inspector hujusmodi articuli bene considerasset altitudinem & immensitatem divinæ charitatis, & misericordiæ, ac dicta perlegisset dictorum Sanctorum, non suspectum, sed chatolicum habuisset præsentem articulum. Pro cujus tamen declaratione primo adducentur auctoritates sanctorum Doctorum, qui eumdem videntur articulum ponere; secundo rationibus ostendetur veritas ejus. Circa primum, primo, est auctoritas beatissimi Dionysii in epistola ad Demophilum; & ponam eam ad longum, ne dum in declaratione præsentis articuli, sed ut C etiam ex mirabili ejus serie non reputentur incredibilia similia, quæ in hoc libro revelationum describuntur, in quo dicitur: Carpus adeo devotus, qui non audebat missam celebrare nisi coelesti visione illustratus, contristatus super quemdam infidelem, qui quemdam fidelem apostatare fecerat, rogabat Deum, ut ambos igne consumeret; quo orante subito domus, in qua stetit commota est, ex vertice fuit divisa in duo media, & apparuit sibi quædam fornax multi luminis: vidit etiam choros Angelorum descendere ad se, & vidit totum coelum apertum, & supra dorsum coeli vidit Jesum cum infinitis Angelis, sibi adstantibus; postea respexit deorsum, D & vidit horribilem hiatum, & ante os istius hiatus vidit illos viros quibus calumniabatur stantes, tremulos & miserabiles, jam pene casuros propriorum pedum instabilitate: vidit etiam sursum de hiatu serpentes repere, qui eos involventes, et aliquando dentibus, & palatus eorum percutientes videbantur attrahere. Insuper vidit quosdam viros in medio serpentum, qui viros illos percusserunt in tantum quod *imitabantur* ruinam. Carpus autem turbatur quod rei non ciderunt. Tandem iterato respexit sursum, & vidit coelum apertum sicut prius, & Jesum miserantem facti surgere de throno, & usque ad illos E descendentem manus extendere super eos, qui dixit: Carpe, percute contra me, paratus sum rursus pro hominibus resalvandis pati, & hoc mihi amabile est. Et sequuntur verba Dionysii in fine epistolæ, hæc sunt: *quæ ego audiens credo vera esse:* Hæc ibi; quibus consideratis, & dicendis, ponat digitum ori suo, qui dicit talia verba frustratoria esse & ridiculosa, ne præsumptionis erroris veniat ridiculosus habendus.

f. minabantur.

ANNO CHRISTI 1433.

dus. Item Bernardus: *Naturaliter Deus misericors est, paratus salvare clementia, quos non potest salvare justitia*. Ex quibus dictis quilibet, etiam pauper in sacris literis instructus, potest evidenter cognoscere dicta præsentis articuli esse vera & conformia dictis sanctorum DD.

Ratione sic, primo, probatur. Deus habuit in passione tantam charitatem, ut vellet mori pro redemptione hominum, sicut et fecit; *dilexit enim nos, & lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo* Apoc. 1. Igitur & nunc eamdem voluntatem habebit, si necesse esset. Patet consequentia ex eo quod eandem & tantam charitatem habeat, sicut & tantæ compassionis est Deus nunc, sicut unquam fuit. Patet; cum enim apud Deum, teste B. Jacobo primo capitulo, *non sit mutatio nec vicissitudinis obumbratio*; semper est æqualis bonitatis, sapientiæ, clementiæ, potentiæ, & pietatis; sed Christi tanta fuit compassio ad homines passionis tempore, quod maluit animam suam a corpore separari, quam quod homines essent separati a Deo, & Deus careret eis; idest non haberet eos participes suæ gloriæ & foelicitatis æternæ; ergo nunc etiam, si justitia Dei permitteret, Deus pariformiter esset paratus pati mortem pro hominibus, quantum est ex parte charitatis suæ, & hoc est quod in capitulo secundo istius primi libri testatur dicens; *adhuc quippe ex charitate iterum mori pro homine si esset possibile*: Nec videri debet cuiquam mirabile, quod aliquid cadat aliquo modo sub voluntate divina, quod non est possibile fieri, stante ordine divinæ justitiæ & prædestinationis suæ sapientiæ. Pro quo notandum, ut cessent omnia sophismata calumniantium, quod secundum quod doctor S. in 4. dist. 86. dicit; justitia & voluntas, in Deo, licet idem sint secundum rem, tamen secundum rationem justitia aliquid supra voluntatem addit, scilicet ordinem divinis effectibus convenientem, secundum quod unum alteri proportionatur, est enim in rebus creatis duplex ordo, unus secundum quod creatura ordinatur ad Deum, alius secundum quod creatura dependet ab alia. Nomine autem voluntatis non exprimitur nisi ordo, qui est creaturæ ad Deum; sed justitia includit simul cum hoc ordinem qui est creaturæ ad creaturam, ut puta quod igni in tali natura constituto debetur ut sit sursum, considerato rerum ordine ad invicem, & ita culpæ debetur, ut puniatur secundum eundem ordinem. Non est ergo mirandum quod aliquid cadat in voluntate consideratum absolute, quod non cadet adjuncto sibi aliquo alio, puta ordine justitiæ, aut legis statuto, aut, aliis circumstantiis, sicut Damasius dicit super istud 1. Tim. 2. *Dominus vult omnes homines salvos fieri*, intelligitur de voluntate antecedente, sed non consequente: quæ quidem distinctio, ut ait S. Thomas in 1. par. q. 19. art. 6. non est accipienda ex parte voluntatis divinæ, in qua nihil est prius, vel posterius; sed ex parte volitorum. Ad cujus intellectum sciendum quod unumquodque, secundum quod est bonum, sic est volitum a Deo; aliquid autem potest esse in prima sui consideratione, secundum quod absolute consideratur, bonum vel malum; quod tamen, prout cum aliquo adjuncto consideratur, quæ est consideratio consequens esse ejus, e contrario se habet; sicut hominem vivere est bonum, & occidi est malum secundum absolutam considerationem; sed si addatur esse aliquem hominem qui sit homicida vel vivens in periculum multitudinis, sic bonum est eum occidi, & malum est eum vivere; unde potest dici quod antecedenter vellet judex omnem hominem salvari, sed consequenter vult quosdam damnari secundum exigentiam suæ justitiæ. Hæc S. Thomas. Ita in proposito, Christus voluntate sua plenissima caritate semper ardet, quantum est de se vellet pro omnibus iterum pati; (sicut fecit) si necesse esset; eum nomine voluntatis non exprimatur nisi ordo creaturæ ad Deum; quod tamen secundum ordinem divinæ justitiæ, in quo includitur ordo creaturæ ad creaturam, ut meriti ad præmium, & sufficientiæ solutionis ad debitum factæ per mortem Christi & similia, non est possibile fieri: *Christus enim resurgens a mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur; quod enim mortuus est, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo*, inquit Apostolus. Et hoc de isto articulo.

Articulus II.

Ex quinto capitulo ejusdem libri, in quo dicit de B. Virgine Christus: Tu Angelorum & omnium sanctorum gloria es; quia a te divinitas consolata est.

Facere non possum quin dicam, non esse mirum, quod B. Birgittam impugnet qui hunc articulum, B. Virginis laudes decantantem, suspectum habet. Prima quidem pars, quæ dicit Virginem Mariam gloriam esse Angelorum & sanctorum, manifesta est, cum de ea ecclesia sæpe cantet illud Judith 15. *Tu gloria Jerusalem, tu lætitia Israel, tu honorificentia populi nostri*. Quid per Jerusalem, quæ interpretatur visio pacis, nisi superna civitas Hierusalem mater nostra, in qua sedent sancti in pulcritudine pacis, in requie opulenta? Cui insuper catholico in dubium venit, B. Virginem Mariam gloriam posse dici Angelorum, & sanctorum omnium; licet non illam, in qua beatitudo eorum essentialiter & principaliter consistit; quia ista non potest esse nisi Deus, secundum illud psalmi: *Tu es gloria mea, tu es refugium meum, susceptor meus, & liberator meus*; cum dicit B. Bernardus: *Mariæ præsentia totus illuminatur orbis, adeo ut ipsa superna civitas clarius rutilet virgineæ lampadis illustrata fulgoribus*. Secunda vero pars articuli, quæ dicit: *quia a te divinitas est consolata*; debet intelligi metaphorice, sicut alia dicta sanctorum, & sacræ scripturæ, quæ passiones videntur dicere, exponuntur dicta de eo ratione effectus importati; importatur enim in consolatione lætitia quædam, secundum illud psal. *consolationes tuæ lætificaverunt animam meam*.

ANNO CHRISTI 1433.

Mirum enim videtur quod dicitur Gen. multiplicatis hominum sceleribus dolore cordis tactus intrinsecus pænituisse fecisse hominem Gen. 6. Et Virgine Maria pariente Salvatorem, & redemptorem omnium, neque negetur eodem tropologico modo posse dici consolatum, cum Isaiæ I. dicatur: *In punitione malorum consolabor super hostibus meis*. Præterea idem videtur ex illo quod B. Bernardus dicit de B. Virgine: *de plenitudine illius omnes accipiunt*. Et inter alia dicit: *peccator veniam, justus gratiam, Angeli lætitiam, tota Trinitas gloriam, Filii persona carnis humanæ substantiam*. Et hæc sufficiant pro præsenti articulo.

Articulus III.

Ex decimo cap. ejusdem libri, in quo dicitur, quod coronam spineam imposuerunt Christo crucifixo.

Pro declaratione hujus articuli est, primo sciendum, quod infideliter est extractus; non enim dicitur in isto capitulo quod imposuerunt, sed aptaverunt coronam de spinis: etenim magna differentia est hinc & inde; imponere videtur enim dicere novitatem coronationis; aptare vero præsupponit illam fuisse. Secundo, dico, quod si impugnator dictæ S. Birgittæ in cap. 15. libri C VII. respexisset, ut arbitror, sensum præsentis articuli diceret esse verissimum. Dicit enim ibi sic: *coronam quam deposuerunt dum affigerent eum cruci post crucifixionem vero aptaverunt sibi coronam*. Et cum hæc sint manifeste verisimilia, sufficiant hæc pro præsenti articulo.

Articulus IV.

Ex cap. eodem ejusdem libri dicit Amicos Christi maluisse illam pœnam in se pertulisse, vel in æternum in inferno ardere, quam eum sic cruciari.

Pro declaratione præsentis articuli duo fienda sunt. Primo, ponatur articulus in forma, quia translator infideliter transfert; hic enim dimittit aliquid, quod facit ad intellectum veritatis articuli, & detruncat propositiones; quod enim dicitur *conjunctim* sub una propositione disjunctiva, ipse divisim capit alteram partem. Secundo, ostendetur veritas articuli. Circa primum textus habet originale sic. *Cumque filius meus doloribus circumseptus respexisset ad amicos suos flentes, qui maluissent illam poenam in se cum auxilio ejus pertulisse, vel in æternum in inferno ardere, quam eum sic videre cruciari.* Ecce quod articulus fuit mendaciter extractus; primo, sicut tacitum illud: *cum auxilio Dei*. Secundo, quod dicebat disjunctive, dictum est simpliciter. Tertius articulus non dicit amicos Dei velle magis in inferno ardere in æternum, quam sic Christum cruciari; sed dicit: quam videre

A eum sic cruciari. Circa secundum est notandum, quod multipliciter potest dari intellectus verus præsentis articuli, & ita in veritate salvari. Primo quidem potest dici sic, quod videlicet propositio illa, cum sit disjunctiva, ad cujus veritatem sufficit alterius partis veritas, verificatur pro prima parte illa, in qua dicitur, quod amici Christi maluissent illam poenam in se cum auxilio ejus pertulisse, quam Christum cruciari, sive vidisse cruciari. Credendum enim est amicos Christi tanta ad ipsum arsisse dilectione, ut præelegissent in se pati illam pœnam, quam quod Christus pateretur. Et hoc dico passione absolute considerata, ut scilicet est læsiva, aut afflictiva personæ B tantum; non in relatione ad fructum redemptionis, quem efficiebat, quem non fecisset passio amicorum. Quæ quidem propositio prima de amicissima, & dilectissima matre ejus patet auctoritate B. Augustini in dialogo inter animam devotam & Virginem beatam de passione Christi, ubi eam ita asserit dixisse: *clamabam, & dicebam: heu me, fili mi, quis mihi det ut ego moriar pro te?* Ratione etiam patet multiplici, quæ colligi potest, primo, ex lege amoris naturalis, qui est inter membra & caput; opponunt enim se naturaliter membra pro defensione capitis, mallentia pati ipsa, quam quod eorum caput patiatur. Secundo, patet ex lege amoris politici, quæ est inter cives, & commune bonum civitatis, & inter milites & regem suum; quia enim salus regis & boni communis, milites & pro salute regis præfertur saluti cæterorum; populus se opponit morti & periculis pro salute boni communis; milites etiam pro salute regis, nec minus. Tertio, videtur hoc probari, ex lege amoris gratuiti, qui naturalem amorem debitum nostro capiti & regi Christo non minuit, sed adauget. Cum enim hoc amore amici Christi Christum diligerent super omnia, & super se ipsos; clarum est, quod maluissent illas pati pœnas in se, quam Christum vidisse Deum suum D & Dominum tam viliter, tamque confusibiliter pertractari & cruciari. Secundo, potest dici quod etiam pro alia parte bene intellecta articulus est verus, in qua dicitur, quod etiam maluissent amici Dei cum auxilio ejus in inferno in æternum ardere, quam vidisse cruciari Christum; intelligendo enim eum solum de pœna inferni sensibilis ignis, & non de poena damni, quæ est carentia visionis divinæ ex demeritis peccatorum propriorum; sicut etiam innuit in articulo, cum dicit cum auxilio Dei ardere est verus per yperbole dictus; est enim loquutio yperbolica, quæ dicitur per excessum dicta, ut illud: *fluctus ad sydera tollit*; quod & sacram scripturam sæpe legimus usam; nos etiam eam sæpe nostris intermiscemus sermonibus. Dicitur enim in psal. *posuerunt in cœlum os suum*; & de Salomone dicitur 3. reg. 4. quod fecit tantam copiam argenti, quanta erat lapidum in Jerusalem; & Joan. ult. dicitur, *sunt autem & multa alia quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum, arbitror, mundum capere eos, qui scribendi sunt, libros*. Om-

ANNO CHRISTI 1433.

locus turbatus.

Omnia enim ista sunt per yperbole dicta; super quo verbo S. Thomas exponens illud uno modo, ita quod sit locutio yperbolica signans excessum operum Christi, dicit quod sicut, teste Augustino, sacra scriptura cum utitur quibusdam figuratis locutionibus, sicut cum dicit *vidi sedentem &c.* illæ locutiones non sunt falsæ; ita quando in sacra scriptura est aliqua loquutio yperbolica, talis non est falsa; non enim est intentio dicentis, ut credatur quod dicit, sed quod intendit significare, scilicet excessum vel diminutionem alicujus rei. Dicit tamen quod hoc non fit, quando aliquid quod erat obscurum vel dubium exponitur; sed quando illud quod apertum est augetur vel attenuatur; puta cum quis volens copiam alicujus rei commendare, dicit, hoc sufficeret centum vel mille personis: volens autem vituperare dicit, quod vix sufficeret uni vel duobus; nec tamen falsum dicit, quia sic verba rem quæ judicatur excedunt, ut ostendatur quod non intendit mentiri, sed ostendere esse parum vel multum. Hæc ille. Ita in proposito est dicendum; per illa enim verba intendebat Virgo beata ostendere magnitudinem compassionis, sive doloris, quam amici Christi habebant de morte ejus, qui creditur esse maximus. Si enim irrationabilia & insensibilia, puta coelum, terra, tanto se dolere ostendebant, quod sol exueretur lumine, & terra mota, durissima saxa scinderentur in partes; quantum credenda sunt dolere corda amicorum Christi in passione ejus, qui rationabiles erant, et Christi amore flagrabant? Quod vero calumniator dicit, quod istud contradicit desideriis & suspiriis sanctorum patrum & prophetarum, quibus sacra scriptura plena est; dicendum est quod falsum est & male arguitur; eadem enim ratione diceretur Christum orasse contra vota sanctorum PP. & prophetarum dicendo: *pater, transeat a me calix iste &c.* Sed notandum pro evidentia articuli, quod passio Christi dupliciter consideratur; uno modo prout erat afflictiva personæ Christi, & dehonestativa tantæ majestatis; & isto modo non poterat cadere in desiderio cujuscumque sancti: immo passio ejus erat; ut dictum est in articulo, afflictiva cordium amicorum ejus; ut enim dicit Aristoteles 9. Ethic. *Inter amicabilia est condolere amico*; & Apostolus ad Rom. 12. *Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.* Alio modo consideratur passio Christi, prout ex ea mundi salus oritura erat; & hoc modo erat lætitia omnibus fidelibus, & hac ratione desiderabatur a sanctis prophetis & aliis, secundum illud Isaiæ LIII. *Desideravimus eum novissimum virorum;* idest valde abiectum, virum dolorum; sciebant enim se ejus morte fore salvandos: unde ratio desiderii eorum immediate in eodem capitulo subsequitur: *ejus livore sanati sumus*; scilicet a peccato, ut glos. interlin. exponit. Ista est sententia Magistri sententiarum in I. dist. 40. ubi quærit, utrum placuerit viris sanctis quod Christus pateretur vel occideretur, cui quæstioni respondens, ait: *Debuit enim placere intuitu nostræ redemptionis, sed non intuitu ejus cruciatus.* Voluerunt ergo, ac vehementer Christum mori propter liberationem hominis, & adimpletionem divinæ voluntatis; sed non voluerunt delectationem ipsius afflictionis. De eodem ergo lætabantur & tristabantur; sed ob aliud enim gaudebant, & propter aliud dolebant; volebant ergo Christum mori pro hominis redemptione, & tamen de morte ipsius diversis de causis corda eorum varie movebantur. Hæc ille. Et hæc sufficiant de præsenti articulo.

Articulus V.

Ex cap. 14. secundi libri dicit; si sancti viderentur clarum sicut sunt, nullus oculus ferre posset, sed corporali lumine privarentur.

Pro declaratione præsentis articuli sufficit dicere, quod talis articulus non jacet in toto illo capitulo; bene tamen sic dicitur: *si enim videres spiritualem pulchritudinem angelorum & animarum, corpus tuum non sufficeret videre, sed rumperetur, quasi vas corruptum & putridum, propter gaudium animæ ex visione.* Nihil videtur in præsenti articulo suspectum; immo nec falsum; sed omnia videntur consona veritati. Quod corpus non sufficeret videre pulcritudinem angelorum & animarum sanctarum, nemo est qui dubitet, nedum catholicus, sed etiam philosophus purus. Si enim oculus corporalis non sufficit videre lucem corporalem in rota solis; minus poterit videre spiritualem pulchritudinem Angelorum, quæ multo major est illa, & ad quam ratione spiritualitatis minor in corpore est proportio & analogia, quæ requiritur inter cognoscentem & cognitum, propterea si, teste philosopho 2. methaph. intellectus noster ad ea quæ sunt manifestissima in natura se habet sicut oculus vespertilionis ad lucem Solis, non valentis videre puram pulchritudinem; quanto minus dicetur oculus corporalis noster sufficere ad videndum pulchritudinem Angeli, de quo dicit Dionysius, quod est speculum purum, clarissimum, incontaminatum, totam suscipiens in se, si fas est dicere, pulchritudinem uniformis Dei formitatem, de qua dicitur Exo. 33. *non videbit me homo & vivet*; & de sanctis dicitur Sap. 3. *Justi sicut Sol fulgebunt, &c.* Quod vero dicitur consequenter, quod rumpetur quasi vas corruptum &c. hoc intelligendum venit metaphorice; quoniam sicut vinum forte dicitur rumpere vas corruptum sive putridum; ita jucunditas istius visionis faceret, ita animum exultare & exaltare, ut veluti vas ruptum per multas partes effundens vinum receptum, variis motibus sui corporis jubilum lætitiæ & gaudii ex tali visione susceptæ ostenderet infra cordis arcanum continere non valens. Unde Gregorius: *Jubilum namque dicitur, quando ineffabile gaudium mente concipitur, quando nec abscondi possit, nec sermonibus aperiri, & tamen quibusdam proditur motibus, quamvis nullis proprietatibus exprimatur.* Unde psal. dicit: *Beatus, qui scit jubilationem;* non

non ait: sed qui scit quasi quidem sciri jubilatio potest; sed dictu exprimi non potest ebrietas spiritus: dici potest quælibet maga amoris & gaudii devotio, ex qua quasi si ex vini fortitudine fervor spiritus excrescit, qui intra se cohibere non valet; unde apostoli Spiritus S. fervore æstuantes musto pleni esse dicebantur. Et Job. dicitur c. 22. *Venter meus quasi mustum absque spinnaculo, quod laguncula disrumpit novas;* non dicit veteres, quia veteribus cordibus non infunditur talis devotio, sed novis; ideft novitate vitæ ambulantibus; vel novas dicit propter fortitudinem impetus spiritus, qui si novas disrumpit, quanto magis veteres, ideft fragilia corda & infirma? Et ista pro nunc sufficiant pro articulo isto, quia magis nota sunt gustum hujus musti Spiritus S. gustantibus, quam peccatoribus etiam multa legentibus, quia animalis homo non percipit &c.

Articulus VI.

Ex cap. 27. primi libri exponit illud dictum Christi ad Patrem: quare me dereliquisti, *ac si vellet dicere: pater non est qui misereatur mei, nisi tu.*

Pro declaratione articuli, sciendum est, quod pro tanto dicitur patrem dereliquisse Christum, ut dicit glos. Math. 27. quia potestati prosequentium eum exposuit, subtraxit ei protectionem; sed non solvit unionem: ex cujus glossæ intellectu patet veritas expositionis datæ per B. Birgittam, quia cum solius patris erat subtrahere eum a potestate persequentium, qui eum pene exposuit pro salute humani generis, secundum illud Apostoli; *qui proprio filio non pepercit; sed pro omnibus tradidit illum;* secundum id quod ait ipse Jesus Petro, Matth. 26. *An putas quod non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam XII. legiones Angelorum?* Recte ergo patri dicit Christus conquerens; *quare me dereliquisti;* quasi dicat: Tibi dico, qui solus in hac angustia mei poteris misereri, qui solus poteris rigorem disciplinæ pro peccato primi hominis assumptæ miserationis tuæ dulcedine mitigare. Et hoc de isto articulo.

Articulus VII.

Ex cap. XXX. in quo dicitur Christum dixisse quod habitare vellet in corde Birgittæ, quod non est nisi modicum frustum carnis.

Pro declaratione præsentis articuli, loquendo de habitatione per gratiam, notandum quod anima licet dicatur esse tota in toto, & tota in qualibet parte secundum totalitatem, sive perfectionem suæ essentiæ, cum sit simplex; tamen principaliter ponitur esse in corde, quod dicitur sedes ejus, sic ut pars nobilior civitatis dicitur sedes regis hac ratione, quia ex eo velut fonte vitæ, ut ponit philosophus, fit expansio caloris vitalis ad reliquas partes corporis; & propter hoc contingit, quod tam in sacra scriptura, quam in dictis Sanctorum cor ponatur pro anima, et attribuatur cordi quod animæ convenit. De sacra scriptura habemus testimonia multa; & inter alia adducamus illud: *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo & tota anima tua &c.* De doctoribus illud, et solum illud quod dicit Hugo lib. 3. de anima; *cor parvum est, & magna cupit; vix ad unius milvi refectionem sufficere possit, & totus mundus ei non sufficit:* Hæc ille: Clarum est quod ista non competunt cordi, ut est frustum carnis; sed ratione animæ in eo principaliter sedentis; et in proposito. Unde immediate sequitur in articulo: *in corde, quod est habitaculum meum debent esse tria; lectus, sedes, & lumen.* Lectum vocat quietem a pravis cogitationibus; sedem in voluntate manendi cum Deo; lumen vocat fidem. Clarum est autem ista non esse in corde materiali immediate; sed in anima dicuntur esse, quæ est in ipso corde, sicut dictum est. Dicitur ergo Deum habitare in corde, quod non est nisi modicum frustum carnis, quia inhabitat animam, quæ dicitur inhabitare ipsum cor influendo vitam toti corpori derivandam. Et tantum sit de isto articulo.

Articulus VIII.

Ex eodem cap. quod Christus lætus ivit ad passionem.

Non sufficio admirari, quare iste articulus præsentatus est tanquam suspectus, cum dicat propheta Isaias 53. *oblatus est quia ipse voluit;* & in cap. 51. in parabola de centum ovibus dicatur: *cum invenerit ovem imponit in humeros suos gaudens;* ubi Gregorius. *Ovem in humerum Christus imposuit, quia humanam naturam suscipiens peccata nostra ipse portavit;* & Albertus magnus exponens præfatum verbum inquit: *humeri sunt brachia crucis, in quibus ovem portavit; gaudens autem portat, quia gaudium suum profectus est subditorum, secundum illud* Jerem. 8. *Gaudium Domini fortitudo vestra.* Hæc ille. Ille enim dubitat an Christus lætus ivit ad passionem qui dubitat an summa charitate an gratissima voluntate ibat sacrificaturus pro nobis Deo Patri. Præterea legimus de apostolis Act. 5. quod ibant gaudentes a conspectu consilii, judicati pro nomine Christi, passuri poenas, contumelias & mortem. Ista sufficiant pro articulo.

Articulus IX.

Ex eodem cap. quod homo mortalis non potest videre immortalem; cujus oppositum nititur probare ejus defensor in tractatu visionum cap. 5. asserens quod ipsa Birgitta sæpe habuit corporales visiones Christi.

Ponatur articulus plenus ut jacet in originali, quia intelligentia dictorum, ut dicit B. Hilarius ex causa dicendi sumenda est. Translator autem ut rudiorem reddat articulum, detruncat eum, ponit eum solum. Secundo ostendetur veritas intentionis ejus, pro quo sciendum quod ex persona Christi ita dicitur in præfato articulo. *Si autem ventrem inter ipsos eos visibilis, oculi eorum non sustinerent videre me*. Et sequitur. *Quomodo homo mortalis potest videre immortalem?*

Circa secundum notandum est primo, quod B. Augustinus videtur dicere articulum præsentem, ubi dicit, ut allegatur a Petro de Tarantasia in 4. dist. 20. quod (si) Christus voluit in ea claritate, qua resurrexit discipulis apparere, quod non possent tantam claritatem videre. Hæc ille. Pro cujus intellectu, & articuli declaratione veritatis notandum est, secundum præfatum doctorem in 4. sententiar. loco prænominato, ubi quærit, utrum corpus gloriosum sit visibile ab oculo non glorioso sive mortali, colligendo de S. Thoma & Bonaventura, quod gloria perficit naturam, sub claritate ergo gloriæ manebit species naturæ, scilicet color proprius; utrumque vero subditum est voluntati animæ, ita quod in potestate sancti sic habentis corpus gloriosum est apparere ut in specie naturæ; vel in specie gloriæ. Dicunt ergo quidam, quod corpus glorificatum ab oculo non glorificato videri potest in proprio colore, sine miraculo, sed in sua claritate non. Alii vero dicunt, quod claritas ita unita est cum claritate naturali, quamvis non sit eadem causa, unde a quocumque visu percipitur claritas naturalis potest percipi claritas corporis glorificati. Sed ab oculo glorificato potest totaliter & perfecte, & ab oculo non glorificato non potest totaliter; non propter hoc quod illa claritas corrumpat visum, sed propter imperfectionem visivæ virtutis. Et ad dictum Augustini supra positum respondens, ait: *hoc dicit Augustinus, non quod non possint videre mortales oculi partem claritatis gloriosæ, sed quia non possint totam, non propter actionem claritatis visum corrumpentis; sed propter limitationem visivæ virtutis*. Hæc ille. Juxta autem hujusmodi doctoris sententiam dicendum est in proposito, quod videlicet non intelligat sancta ista quod mortalis homo non possit videre immortalem; quoniam expresse dicit in libro 6. 14. quod Christus apparuit Virgini Mariæ & apostolis, & aliis personis resurgens a mortuis; & primo Virgini Mariæ etiam palpabilem se ei exhibendo. Ipsa etiam vidisse dicitur Christum & B. Virginem; sicut calumniator arguit; sed intelligit, quod non plene & totaliter claritatem corporis Christi possit videre homo mortalis, cum illa in plenitudine sua excedat omnem potentiam oculi mortalis. Et quod ista sit intentio ejus patet cum dicit in articulo oculi non possint sustinere videre me. Et ne videatur alicui mirabile, quod ratione hac dicatur oculus mortalis non posse videre immortalem, ducam auctoritatem sacræ scripturæ. Dicit enim B. Joannes I. cap. *Deum nemo vidit unquam*; quod non ex eo dicitur verum quod Deus non est ab homine visibilis, cum hominis beatitudo in ejus visione consistit; sed ex eo quod non totaliter plenitudine comprehensionis a creato oculo est visibilis. Et ita intelligendum in propositum. Et tantum sic de præsenti articulo.

Articulus X.

Ex cap. XXXIV. habet multa. Primo adulationem Diaboli factam Birgittæ coram Deo ad jussum Dei &c.

Pro declaratione præsentis articuli dicitur, quod nulla adulatio ponitur in isto articulo; sed ponitur confessio veritatis, quam Diabolus mandato Dei cogitur dicere. Unde in cap. illo in originali ita dicitur: *Dixit Dominus Diabolo: responde mihi, si ista nova sponsa est legitima mea. Nunquid diligit ipsa aliquem sicut me? &c. cui Dæmon respondit nihil diligit sicut te.* Quod inconveniens est hoc ut pars ista hujus articuli suspecta habeatur? Nunquid simile legimus Job. I. ubi ait Dominus ad Sathan: *Numquid considerasti servum meum Job, quod non sit similis ei in terra, homo simplex, rectus & timens Deum & recedens a malo; & respondens Sathan: Numquid frustra timet Deum Job?* quasi dicat: licet verum sit hoc, tamen ut inquit glos. interli. non ex virtute propria. Et ita articulus in illo videtur contrarius veritati. Et hæc de isto articulo.

Articulus XI.

Ex eodem cap. quod Diabolus coram Domino dixit se habere unum oculum corporalem, alium spiritualem. Item simile de auribus.

Pro declaratione hujus articuli, licet non esset opus declaratione, cum legentibus originalem textum satis clare pateat; intellectus ejus verus est..... anime sæpe capiunt, ... ab objecto conditione sine proprietate in quem feruntur, sicut Aristoteles in 6. Ethic. scientificum animæ distinguit ab opinativo, vel rationativo per hoc, quod scientificum animæ est, quod cognoscit omnia necessaria quæ generant scien-

fcientiam, opinativum vero, quo cognofcit contingentia, de quibus generatur opinio. A Item Auguftinus XII. de Trinit. ponit rationem fuperiorem & inferiorem diftingui per hoc, quod illa intendit æternis confpiciendis, aut confulendis, quæ funt fuperiora; ratio vero inferior intendit temporalibus rebus, quæ funt inferiores. Ita in propofito dicendum; Diabolus enim dicitur habere oculos duos, quorum unus dicitur corporalis; non quod ita fit in re, cum Angelus fit fimplex, & immaterialis fubftantia, & fic nominatur ab objecto, quia temporalia hoc oculo dicitur confiderare. Alius vero fpiritualis dicitur, quo fpiritualium intendit cognitionem, & notitiæ habendæ; ficut patet ex ferie articuli in originali, & B ita nulla eft difficultas, confiderata intentione dicentis. Sed quod ex litera in originali colligitur, in quo fic dicitur: *ait Diabolus; habeo duos oculos, unum corporalem, licet non fim corporalis, quo temporalia teneo &c.* Et tantum de hoc articulo.

Articulus XII.

Ex cap. eodem in quo dicitur Deus dixiffe: nunc Diabole illuminatum eft tenebrofum cor tuum.

Pro declaratione præfentis articuli eft primo ponendus articulus integer, ut pateat C faciliter intellectus ejus. Secundo declarabitur veritas ejus. Articulus autem ita dicit: *Dominus ait: nunc Diabole illuminatum eft tenebrofum cor tuum; dic mihi ifta audiente qualem caritatem habeo ad illam.* Circa fecundum fcilicet declarationem articuli eft primo notandum, quod tam ex fententia iftius capituli, quam iftis verbis articuli colligitur, revelatam fuiffe Dæmoni quanta caritas erat Dei ad B. Birgittam, fine enim revelatione divina fcire non poterat. Revelantur enim quandoque eis fecreta aliqua coeleftibus mediantibus Angelis bonis, ficut dicit B. Ifidorus lib. I. de fummo bono D cap. 10. & deducit Magifter fententiarum in 2. dift. 7. Dicit enim fic Ifidorus: *triplici acumine fcientiæ vigent Dæmones; fcilicet fubtilitate naturæ & experientia temporum, & revelatione fpirituum fupernorum.* Et Auguftinus de hoc etiam loquens lib. 2. fuper Gen. c. II. ita dicit *fpiritus mali quædam vera de temporalibus rebus nofcere permittuntur partim fubtilitate fenfus, partim experientia temporum callidiores propter tam magnam longitudinem vitæ, partim fanctis Angelis, quod ipfi ab omnipotenti Deo difcunt, juffu ejus fibi revelantibus.* Hæc ille. Secundo notandum quod illuminatio poteft capi dupliciter, uno modo large five.... E dicta; alio modo proprie dicta. Capiendo primo modo fic omnis cognitio & manifeftatio dicitur quædam illuminatio, ficut dicit apoftolus ad Ephef. 6. *omne quod manifeftatur lumen eft.* Alio modo proprie capitur, & fic non folum dicit manifeftationem veritatis, fed dicit illam in ordine ad Deum, habet enim lux in fua plena virtute ifta, fcilicet manifeftare, dirigere, & delectare. Capiendo primo modo verum eft, quod cum cordi Dæmonis aliquid reveletur, quod ejus cor illuminatur, quia venit in notitiam alicujus veritatis. Dicit enim Dionyfius quod Angeli fplendida lumina, & eorum naturalia fplendida & integra permanferunt. Et ita intelligendus eft articulus. Secundo modo capiendo illuminationem, non habet locum in Dæmonibus propter eorum perverfitatem, qui omnia ordinant ad malum finem. Unde S. Thomas in 1. par. q. c. art. 3. dicit fic, quod illuminatio proprie dicta eft manifeftatio veritatis, fecundum quod habet ordinem ad Deum, qui illuminat omnem intellectum. Et ifto modo non eft in Dæmonibus. Et hoc de ifto articulo.

Articulus XIII.

Ex eodem cap. dicit, Diabolum ad juffum Dei perbibuiffe teftimonium charitatis ejus ad S. Birgittam illo modo: fi, inquit, *poffibile effet libentiffime pater (patereris) unam pœnam talem in quolibet membro tuo fpetialiter qualem femel in cruce in omnibus membris paffus es, antequam careres ea.*

Quamquam ifte articulus fatis pateret verus ex declaratione decimi articuli; verum tamen pro ampliori intellectu dicendum, quod ifte articulus nullam videtur habere repugnantiam rationi, atque facræ fcripturæ, nec quo ad hoc quod Dæmon juffu Dei perhiberet teftimonium veritatis, nec quoad hoc quod teftimonium datur charitatis Chrifti ad B. Birgittam. Patet, primo, Luc. 4. ubi dicitur: *exibant Dæmonia a multis clamantia & dicentia: quia tu es filius Dei*; ubi dicit Albertus Magnus: *clamabant in veritatis confeffione, fed coacta, quia Dæmon de fua voluntate non loquitur nifi mendacium, Jo. 8. cum loquitur mendacium, loquitur ex propriis, quia mendax eft, & pater ejus.* Item in eodem de alio Dæmone dicitur quod dixit: *quid nobis & tibi Jefu Nazarene? fcio, quod fis fanctus Dei.* Quid ergo mirum fi facta revelatione Dæmoni de charitate Dei ad B. Birgittam, interrogatus Dæmon, & juffus a Deo refpondere perhibuerit teftimonium. Præterea fecunda pars articuli in nullo videtur habenda fufpecta, ut patet ex declaratione habita in primo articulo. Tanta enim erat charitas Chrifti ad falutem animarum noftrarum, ut nulla pœna corporis poffit ei adæquari; nec paffio corporis quæcumque effe æqualis compaffioni quam habebat de perditione rationalis naturæ. Hinc fleviffe pro peccatis legitur, & non pro pœnis fuis; & ideo credendum eft, quod tanta fuerit charitas Chrifti ad animam rationalem, ut fi non aliter fuiffet falvanda, quam per talem pœnam, ficut ibi in articulo defcribitur, quod Chriftus fufcepiffet eam pro falvatione ejus. Qui enim potuit liberare genus humanum fine paffione; & tamen in com-

commendatione suæ charitatis voluit pati, dicente apostolo ad Rom. 5. *commendavit Deus suam charitatem in nobis, quoniam cum inimici essemus Christus pro nobis mortuus est.* Veraciter credendum est, quod si fuisset necessarium, aut ordo divinæ justitiæ exegisset, ampliores pænas suscepisset; quia ista nota arbitror satis considerantibus quod Christo non est datus spiritus ad mensuram; ideo sufficiant ista pro articulo isto.

Articulus XIV.

Ex eodem cap. dicit Deum dixisse Dæmoni: pete humiliter misericordiam a me, & dabo tibi; & respondit Diabolus: nequaquam.

Pro declaratione articuli ponam integrum articulum. Secundo, declarabitur veritas ejus. Articulus autem ita dicit: *Respondit Dominus: si ergo sic misericors sum ut nulli petenti veniam denegem; pete humiliter & tu misericordiam a me, & dabo tibi. Cui respondit Diabolus: nequaquam hoc faciam.* Iste articulus in nulla sui parte est habendus a quocumque sapiente suspectus; verum enim est quod si Diabolus humiliter veniam peteret, eam a Christo consequeretur, licet antecedens sit impossibile. Unde Hugo de S. Victore in de claustro animæ, *si veniret Sathan ad capitulum confessionis, impetrare posset indulgentiam remissionis.* Et B. Augustinus de falsa, & vera pœnitentia dicit: *si posset sperare Diabolus de Deo & culpam in se sentire, quod non invenit in se, inveniret in Dei misericordia;* scilicet veniam peccati. Secunda pars patet ex eo quod est obstinatus in malitia; & quia de hoc erit in consequentibus iterum sermo, sufficiant ista pro articulo.

Articulus XV.

Ex eodem cap. dicit Diabolum dixisse Deo: antequam curvarem genua coram te, magis vellem omnes pænas glutire in me &c. cum tamen in nomine Jesu omne genuflectatur &c.

Pro declaratione præsentis articuli notandum quod Dæmones habent ostinatam voluntatem in malo; & sentientes Deum in effectu justitiæ, qui est pœna eum affligens, habent eum odio, secundum illud psalmi: *superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Et ideo voluntate deliberata, quæ in eis mala est, cum sint aversi ab ultimo fine, non possunt velle curvare genua sua coram Deo; & ita intelligitur articulus præsens. Quamquam, ut dicit Apostolus, curvent genua in nomine Jesu; ex electione tamen, & voluntate propria non faciunt. Unde S. Thomas in 2. dist. 7. super illud apostoli Jacobi: *Dæmones credunt & contremiscunt,* dicit quod licet isti actus in se boni sint; non tamen bene fiunt, sed coacte & A non ex electione bonum quodcumque optatur. Nam, ut dicit Augustinus in libro de fide ad Petrum; *Dæmones nec mala voluntate carere possunt, nec poena.* Et ita patet articulus. Nec valet quod dicitur in oppositum ex apostolo Philip. 2. *In nomine Jesu &c.* quoniam articulus non dicit quod Dæmones non curvant genua; sed dicit antequam curvarem & scilicet ex electione, & voluntate propria; optativi enim modi est verbum illud. Et tantum sit de isto articulo.

Articulus XVI.

Ex cap. 38. dicit Christum habere fidem, spem, & charitatem.

B Pro declaratione præsentis articuli, præsertim quoad prima duo, quia de charitate non est dubium; est notandum; & primo, quoad hoc quod dicitur fidem habuisse, quod, ut tangit S. Thomas in 3. parte q. a art. 3. super illud apostoli Rom. 1. *Justitia Domini revelatur in eo ex fide in fide;* dicit glos. de fide...... & spei, quod fides capitur dupliciter: uno modo proprie, & est qua creduntur quæ non videntur, dicente Augustino in Enchiridio: *fidem appellamus earum rerum quæ circa cognitionem rerum visarum,* hoc tamen improprie & secun-C dum quandam similitudinem, quantum ad certitudinem & firmitatem adhæsionis hoc modo diffinit fidem glos. Galat. V. fructus spiritus: dicens *fides est invisibilium certitudo;* & hæc distinctio habetur ex glos. supra posita Rom. 1. in qua sic dicitur: *est enim fides, qua creduntur, quæ non videntur;* quæ proprie dicitur fides, sed tamen est etiam fides rerum qua non verbis, sed rebus ipsis præsentibus creditur, quod erit cum per spem manifestam se contemplandam sanctis præbebit ipsa Dei sapientia. Quo notato, dicitur quod articulus est intelligendus de fide capta in perfectione ænigmatis, & obscuritatis, quæ re-D pugnat manifeste visioni Deitatis; & quod intellexerit ita B. Birgitta, patet ex rubrica illius capituli, in qua sic habetur quod fides erat in Christo perfectibiliter, in aliis autem imperfectibiliter. Quid autem est perfectibiliter habere fidem; nisi notitiam certam sine imperfectione obscuritatis ænigmaticæ, quæ includitur in fide proprie sumpta quæ est in viatoribus fidelibus? Secundo similiter notandum venit de spe, quæ dupliciter capitur, uno modo proprie & stricte secundum S. Thomam loco supra nominato, ut dicitur virtus theologica, quæ habet pro objecto ipsius divinam fruitionem, quam principaliter homo spectat per spei virtutem; E & hanc ut sic non habuit Christus qui ab instante conceptionis plene habuit fruitionem divinitatis. Alio modo sumitur large pro expectatione cujuscumque ardui boni futuri, ut dicit Apostolus, quod spes est affectio futuri boni. Et hoc modo fuit spes in Christo respectu immortalitatis & gloriæ corporis. Unde in psal. *caro mea requiescit in spe,* glos. resurrectionis. Item in psal. alio, *In te Domine speravi;* quod exponitur de

de Christo. Et ita capiendus est intellectus articuli ex serie textus. Alio modo potest & brevius dici, quod fides & spes capiuntur ibi non pro virtutibus theologicis, sed pro actibus, scilicet credendi & sperandi, & isti bene fuerunt in Christo respectu aliquorum; unde magister sententiar. 3. dist. 26. ubi quærit utrum fides, & spes fuerint in Christo; respondet, loquendo de fide & spe proprie, & sunt virtutes theologicæ, dicit: *quibusdam non indocte videtur fidem virtutem, & spem in eo non fuisse, sicut in sanctis, in jam beatificatis, vel in angelis non sunt, & tamen sancti credunt & sperant resurrectionem futurorum, & Angeli eamdem credunt, nec tamen in eis est fides vel spes, prout virtus est, quia & Deo per speciem contemplando perfruuntur, & in Deo verbo resurrectionem futuram non per speculum in ænigmate, sed præclarissime inspicitur.* Ita inquit, *Christus in quo fuerunt bona patriæ credit quidem, & speravit resurrectionem tertia die futuram, pro qua patrem oravit, nec tamen fidem virtutem, vel spem habuit, quia non ænigmaticam & specularem de ea cognitionem habuit*; & ita patet articulus, & qualiter ita intellectus nec est contra sanctos Doctores, nec contra Magistrum sententiarum, ut dicebat impugnator; & tantum sic de præsenti articulo.

Articulus XVII.

Ex eodem cap. dicit Christum dixisse humanitatem suam, scilicet ex justitia sine ignominia non posse intrare in gloriam.

Pro declaratione præsentis articuli primo ponetur articulus plenus, ut intellectus ejus plenius habeatur. Secundò declarabitur veritas ejus. Articulus autem est sic in originali: *patet denique, volens ostendere viam per quam aperitur coelum, & homo exclusus ingrederetur, tradidit me ex charitate in passione, ut corpus meum, consummata passione* D *humanitas in eo in gloriam venire possit ex justitia, licet potuissem ex potentia divinitatis meæ fecisse.* Hæc ibi.

Pro declaratione præsentis articuli adducetur primo quædam admirabilis, & multum ad propositum authoritas Jesu Christi. Dicit enim ipse: *O stulti & tardi ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ, Nonne hæc oportuit pati Christum & ita intrare in gloriam suam.* glos. secundum humanitatem, scilicet. Ecce ex verbo Christi determinatus articulus. Sed pro ampliori intelligentia est notandum, primo, quod loquitur de gloria corporis, non de gloria animæ; anima enim ejus ab instanti conce- E ptionis Deum videbat per essentiam; & quia ita sit, patet per hoc quod dicit in articulo posito: *ut scilicet corpus meum consummata passione glorificaretur &c.* Istam enim meritis acquisivit per passionis humilitatem, secundum illud Apostoli Phil. 2. *Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltavit illum & dedit illi nomen,* A *quod est super omne nomen.* Ecce aperte dicit Apostolus, inquit Magister sententiarum in 3. dist. 18. ubi loquitur de merito Christi Christum propterea exaltatum per impassibilitatis gloriam quia est humiliatus per passionis obedientiam. Ita etiam dicitur Hæbr. 3. videmus Jesum per passionem mortis gloria & honore coronatum. Sed ad difficultatem utrum sine passione potuerit intrare in gloriam suam, de qua sermo, dicendum quod dupliciter possimus loqui; uno modo absolute secundum potentiam absolutam; & sic dicendum quod sic, sicut dicit articulus. Et etiam Magister sententiarum eandem quæstionem movens in 3. dist. 18. dicit: *sane dici potest quod humanam natu-* B *ram ita gloriosam suscipere potuit, sicut in resurrectione extitit; sed hæc passibilis esse non potuit, sicut fuit, & ad illam gloriam sine merito pervenire; potuit quidem ad illam pervenire sine merito passionis, quia potuit consumpta mortalitate immortalitatis gloria vestiri, sed non sine merito justitiæ caritatis, aliarumque virtutum.* Hæc ille. Alio modo possumus loqui secundum potentiam ordinatam, quæ respicit dispositionem divinæ sapientiæ; & sic dicitur quod non potuit; & ideo dicitur Luc. 24. sicut supra adductum est: *nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* secundum ejus justitiam, quæ est ut adimpleatur quod sapien- C tia Dei, & voluntas habet oportebat pati Christum, & per passionem intrare in gloriam suam. Et ideo articulus est verissimus, & apud Theologos est communis conclusio scholæ, ita intellectus, ut dictum est; & ut etiam ex textu libri colligitur, & non contra sanctos Doctores, ut impugnator dicit. Aliter enim capit gloriam & aliter justitiam quam articulus capiat, ut patuit. Et tantum sit de isto articulo.

Articulus XVIII.

Ex cap. 40. hic dicitur Christum distinguere quinque genera hominum, primum dicit, scilicet papam & clerum; secundum laicos, tertium Judæos; quartum paganos; quintum Dei amicos, quasi omnes quatuor distinguit contra Dei amicos a paganis, Judæis fecit exceptionem, sed non a papa & sua clero; Unde concludendo de papa & *clero sine exceptione. Tu es pejor Lucifero; tu es injustior Pilato, tu es inimicior Juda, tu es abominabilior Judæis, hoc ampliat in quatuor capitulis spiritualibus contra sacerdotes prope finem libri quarti; blasphemias contra clerum indifferenter continuat c. 47. & 49. primi libri, & continuatur damnationem irremissibilem in omni statu semper dicit; si conversi fuerint sententiam revocabo; sed hæc forte offensa per clerum nullum habuit nunc temperamentum.*

Pro declaratione præsentis articuli occurrunt duo videnda: primum circa fidelitatem translationis vel hujusmodi accusationis; secundum ostendetur veritas articuli. Circa primum videtur, quod non sit verum, primum quod indifferenter loquitur de omnibus pon-

pontificibus & facerdotibus. Secundo non videtur verum quod fecundo imponitur, videlicet offenfa cleri nullum habebit mifericordiæ temperamentum. Primum patet ex cap. 47. primi libri, ubi fuper illo verbo pfalmiftæ: *Qui edebat panem meum, cogitavit adverfum me proditionem*; dicit duo fe velle notare, primò quod non dicit *cogitat*, fed *cogitavit*, quod jam præteritum eft. Secundo, quod non notat ibi nifi unum hominem qui prodidit, *ego autem dico quod ipfe loquitur de facerdotibus, quod ipfi funt proditores mei qui funt in præfenti, non qui fuerunt, vel qui futuri funt, fed qui jam vivunt. Ego etiam dico quod non folum unus homo, fed quia multi funt*. Hæc ibi. Ecce patet quod loquitur de facerdotibus fui temporis, & non de omnibus, fed de multis. Et utinam fic non effet etiam modernis noftris diebus. Præterea fic loqui ficut ipfa loquitur de clero, non videtur magis fcandalofum, quam dicta prophetarum & fanctorum DD. qui fimili modo ufi funt loquendi, immo graviori quia quandoque univerfaliter, ut patet Ifaiæ 56. *Speculatores ejus cæci, omnes nefcierunt, univerfi canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & divinantes fomnia, & canes impudentiffimi nefcientes faturitatem. Ipfi paftores ignoraverunt intelligentiam; omnes in viam fuam declinaverunt; unufquifque ad avaritiam fuam a fummo ufque ad noviffimum*; & fimilia in aliis prophetis. Item Bernardus in epiftola quadam: *heu heu Domine Deus, ipfi funt in perfecutione tua primi, qui videntur in ecclefia tua primatum diligere, principatum, arcem Sion occuparunt, apprehenderunt munitiones, & univerfam deinceps libere & poteftative tradunt incendio civitatem, non eft jam dicere ut populus facerdos, quia nec facerdos ut populus*; & alia fimilia a multis doctoribus ponuntur, quæ tamen non intelliguntur, nifi de malis, licet fit loquutio ifta indifferenter probata ratione multitudinis malorum. Secundo non videtur verum, immo infideliter imponitur B. Birgittæ, videlicet dixiffe quod fi alii converfi fuerint, Deus revocabit fententiam; fed quod offenfa cleri non habebit mifericordiæ ullum temperamentum. Immo contrarium dicit, nam in cap. XLI. loquens fimul de omnibus pofitis quatuor generibus hominum dicit illi. *Numquam intrabunt in regnum cœlorum. Nulli enim dabitur cœlum, nifi humiliantibus fe & pœnitentibus.* Ecce quod non negat magis uni generi quam alteri. Præterea clarius in cap. 47. in fine poft multas maledictiones facerdotum malorum dicit in perfona Dei: *propterea juro in veritate mea, qui fum veritas, quod fi fic moriuntur, & in tali difpofitione, qua nunc funt conftituti, nunquam caritas mea, nec virtus concludit eos in fe; fed fine fide damnabuntur*. Quis hoc dubitat in hoc articulo, quis hæc verba fidei chriftianæ perconformia, fufpecta, aut fcandalofa habet, quicumque voluerit, talis emendet vitam, & non erit de numero horum, de quibus tanta mala loquitur. Pro fecundo, videlicet pro declaratione articuli in ea parte qua ponuntur comparationes, cum dicitur: *Tu es pejor Lucifero*. Notandum cum S. Thoma in 2. fentent. dift. 21. quod in peccato poffunt multa confiderari, ex quibus gravitas trahi poteft; & contingit, quod idem peccatum fecundum unum refpectum fit gravius, & fecundum alium levius. *Inveniatur illud tamen*, inquit, *fimpliciter gravius; confiderandum eft quod fecundum plura & pauciora gravius invenitur, præcipue fecundum fpeciem peccati, quia quantitas confequens fpeciem peccati eft peccato effentialior, quam quæ circumftantias peccati fequitur*. Hæc ille. Ex quibus verbis manifefte patet quod aliquis poffit dici pejor Diabolo, & Juda, & Judæis, & Paganis, fi in ejus opere malo contingit aliqua gravis circumftantia, aut magnitudo major, aut fimilia, quæ non concurrunt in operibus malis aliorum. Et ne articulus credatur ita incredibilis oftendam conformem dictis fanctorum. Primo, in clero accufatur fimonia, quæ quantæ gravitatis fit refpectu aliorum vitiorum dicit Damafus papa, quod omnia crimina ad comparationem fimoniacæ hærefis, quafi pro nullo reputantur. Secundo, accufantur in prælatis, & facerdotibus malis indigna communio, quæ quantæ gravitatis exiftat dicit gloff. fuper illud pfalm. *Dederunt in efcam meam fel &c. hoc adhuc facit contemptor fedentis in cœlo, & gravius peccat, quam qui crucifixit eum ambulantem in terra*; quod verum eft ad minus quoad aliquas circumftantias dicit Auctor fummæ de vitiis & virtutibus; primo, quia talis indigne fumens fcienter contumeliam Chrifto infert, quem Deum verum effe credit, in hoc deterior Judæis, qui *fi cognoviffent, nunquam Deum gloriæ crucifixiffent*. Secunda eft quia contemnunt regnantem, quem Judæi contempferunt mortalem. Major autem contumelia eft quæ infertur in ftatu honoris, quam quæ infertur in ftatu humilitatis. Tertia quia contumelia data a Judæis crucifigentibus, data eft tantum femel; fed a malis facerdotibus quafi quotidie. Multa alia poffent adduci dicta doctorum, quæ in gloffis & originalibus quæ de gravitate peccatorum prælatorum & facerdotum copiofiffima reperiuntur. Præterea rationes quare dicuntur præfati veri pejores Lucifero &c. claræ funt in textu, & circumftantiæ notabiles hoc arguentes; & ideo non videtur hic inftandum ad impugnandum effe veritatem eorum quæ dicuntur de malis facerdotibus; fed totis viribus incumbendum eft ad reformandum fic mores noftros, ut ea, quæ de malis vera funt, de nobis mendofe fint dicta. Certe non videtur alius potior modus contradicendi obloquentibus de clero, quam per emendationem morum. Et ifta pro ifto articulo fufficiant.

Articulus XIX.

Ex eodem cap. dicit spiritus malignos videre omne bonum, & omnem justitiam, licet non in luce, sed in conscientia sua.

Hic autem articulus bene recte intellectus in nullo deficit a veritate; verum tamen pro declaratione ejus notandum, quod articulus est intelligendus cum distributione accommoda, sicut consueverunt alia multa doctorum dicta, & scripturæ sacræ; ita quod licet omne non distribuat singulariter universaliter pro singulis generibus bonorum, B sed pro eis tantum, quorum notitia est possibilis per naturam cognosci & ab ipso Angelo. Pro quo sciendum est cum S. Thoma in 2. dist. a art. 1. secundæ quæstionis, quod cum peccatum non tollat naturam, sed tantum diminuat habilitatem ad bonum, secundum quod magis facit distare; oportet in Dæmonibus lumen intellectuale perspicuum remanere, quia natura eorum intellectualis est. Unde Dionysius 10. de di. no. dicit... angelicam nequaquam mutatam esse dicimus, sed remanere integram & splendidissimam. Cognitio autem eorum de rebus est duplex; quædam enim est, quorum cognitio per causas naturales haberi non potest; & talia non- C nisi revelatione supernorum spirituum cognoscunt. Quædam vero sunt quorum cognitio per naturam haberi potest, & hoc dupliciter, vel per causas determinatas ad effectus naturales; & talia cognoscunt subtilitate naturæ, in quantum in eis resplendent similitudines totius ordinis universi; vel per aliqua signa ex quibus, ut in pluribus, potest alicujus cognitio haberi, sicut medici pronosticant de sanitate vel de morte; & talia cognoscunt per experientiam temporum secundum quod talibus signis pluries effectus concurrerunt. Hæc ibi. In eo ergo quod juxta philosophica intelligentia plena est *formis*, Dæmones, qui sunt quædam in- D telligentiæ separatæ, in conscientia sua videre dicuntur omne bonum, & omnem justitiam, ad quam scilicet possunt naturali cognitione pervenire; ut enim dicit S. Thomas: *Angelis non est ignotum aliquid eorum, ad quæ possunt naturali cognitione pervenire.* Et quod iste sit intellectus ejus patet, quoniam dicit sic per exemplum: *Sicut enim homo positus in carcere, qui prius didicerat literas, qui licet in tenebris sit, nihilominus tamen scit ea, quæ didicit; quamvis non videant justitiam meam in luce claritatis meæ, tamen sciunt & vident in conscientia sua, quæ conscientia est depicta formis & speciebus a principio creationis eis eam creatis.* E Conscientia autem, teste Damasceno, est lex intellectus; lex autem intellectus est habitus universalium principiorum juris. Et tantum sit de isto articulo.

Vox corrupta.

Deest aliquid, forte: sic Dæmones.

A

Articulus XX.

Ex eodem cap. dicit B. Petrum esse fundatorem fidei & ecclesiæ, & quod Papa est pejor Lucifero.

Magnam voluntatem habuit impugnandi, qui hunc articulum ita conjunxit. Non enim ita conjungitur in originali, sicut patet ex præcedenti articulo 19. in quo datus fuit sensus, qualiter, aut qua ratione papa, de quo fiebat mentio, diceretur pejor Lucifero. Insuper, nec ista videntur esse contraria, quod B. Petrus & papa aliquo modo dicatur fundator fore ecclesiæ & dicatur papa pejor Lucifero; quia primum respicit dignitatem potestatis; secundum vero gravitatem iniquitatis; quæ duo simul in malis prælatis concurrere possunt juxta illud Matth. 23. *super cathedram Moysi multi sedent scribæ & Pharisæi; facite omnia quæcumque dixerint vobis, secundum autem opera eorum nolite facere.* Et Apostolus dicit: *obedite præpositis vestris, non solum bonis & modestis, sed etiam discolis.* Consequenter venio ad ipsum articulum principalem; & dicendum videtur pro declaratione ejus pleniori ad singulas partes articuli. Primo, ad hoc quod dicitur fundator fidei; secundo quoad hoc quod dicitur fundator ecclesiæ. Circa primum, sciendum quod apostoli post Christum dicuntur fundatores fidei, quia fuerunt primo prædicatores ejus, unde apostolus Paulus 1. ad Cor. 3. dicit de se ut *spatius* architectus, id est primus ædificii spiritualis fundamentum posui fidem, scilicet Christi, quæ dicitur fundamentum apostolorum ad Ephes. 2. Et ideo apostoli principes dicuntur ecclesiæ, secundum illud psalm. *Constitues eos principes super omnem terram*; quia exeunte in omnem terram sono prædicationis eorum facti sunt architecti, idest principes ædificii spiritualis. Verum quia B. Petrus, ut dicit Anacletus dist. 21. in novo fuit primus, qui ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit; ideo spiritualiter ipse fundator fidei est appellatus. Secunda ratio potest assignari, quia in confessione sua, qua Christum confessus est Dei filium, dicitur fundasse ecclesiam; unde Matth. 16. postquam Petrus dixit Christo: *Tu es Christus filius Dei vivi;* Christus ei dixit: *Tu es Petrus; & super hanc Petram ædificabo &c.* ubi Hieronymus, *ac super hanc petram, idest in hac fidei confessione ædificabo ecclesiam meam.* Tertia ratio potest addi, quod licet omnes apostoli sint a Christo constituti Doctores fidei; Petrus tamen spiritualiter doctor orbis, sicut pastor erat universalis, ut notatur 2. dist. 21. *in novo.* Secunda pars vero articuli, in qua dicitur quod est fundator ecclesiæ, est expresse Damasceni super illud Luc. 7. quod accedens Petrus ad Jesum facimus hic tria tabernacula, & dicit Petro, *non te Dominus tabernaculorum, sed universalis ecclesiæ instructorem constituit.* Præterea fundator ecclesiæ, non tamen principalis, potest dici veraciter Petrus, quoniam ab ipso post Christum, qui solus plenitudinem potestatis ac-

sic

f. specialiter.

cepit, ordo sacerdotalis primo incepit, ut dicit Anacletus, & ponitur in dist. 21. c. *in novo Testam.* post Christum Dominum a Petro sacerdotalis ordo incepit, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Domino: *Tu es Petrus; super hanc Petram ædificabo ecclesia &c.* Et sic patet sensus verus articuli. Et tantum sit dictum de præsenti articulo.

Articulus XXI.

Ex cap. XLVI. dicit Filium Dei fuisse creaturam dignissimam.

Pro declaratione præsentis dicendum, quod licet creatura simpliciter & absolute absque determinatione expressa, aut subintellecta ad minus, non possit prædicari de Christo; tamen cum determinatione, ut puta secundum humanitatem, bene potest, ut Magister sententiar. in 3. dist. 11. c. 1. movens quæstionem, utrum debeat simpliciter concedi Christum esse factum, vel creatum, vel creaturam; respondet dicens: *Ad hoc dici potest hoc simpliciter & absque determinatione minus congruenter dici; & si quandoque brevitatis causa simpliciter annuntiatur, nunquam tamen simpliciter debet intelligi; quia, ut Augustinus in primo de Trinitate ait: cum* C *de Christo loquimur quid secundum quid, & quidquid dicatur, prudens & diligens ac pius lector intelligere debet.* Quod vero ratione humanitatis, sive in quantum est homo creatura dicatur, patet auctoritatibus multorum, quos S. Thomas allegat in 3. scripto dist. 11. & in 3. par. q. 16. Dicit enim Leo papa: *Nova & inaudita conventio, qui est & erat sic creatura.* Item Damascenus: *non scandalizabitur Christus ad nomen creaturæ;* & Augustinus ad Dardanum: *quod ad Verbum attinet creatus est Christus.* Præterea rationibus sancti Thomæ patet, quod omne quod non est æternum est creatum: sed Christus secundum quod homo non est æternus, sicut D nunc dicitur; ergo secundum quod homo est creatura. Item omne quod est factum est creatum; sed Christus secundum quod homo est factus; ergo secundum quod homo est creatus. Tertio, omnis conditio naturæ alicujus potest prædicari de aliquo, secundum modum significantem illam naturam; sed homo significat naturam humanam, cujus conditio est quod sit creatura; ergo Christus potest dici creatura secundum quod homo. Quod vero B. Birgitta ita intellexit, & fuit locuta, patet ex verbis immediate præcedentibus verba propositi articuli, in quibus confitetur in Christo, primo divinitatem, secundo humanitatem honestissimam, secun- E dum quam nominatur creatura; unde sic ait ex persona B. Virginis: *benedictus sis tu, qui es sine principio & sine fine*; ecce divinitatis confessionem; sequitur: *tu fuisti dignissima creatura.* Cum ergo ipsa sæpe dicat Christum creatorem omni in libro suo; & Deum verum; nomen creaturæ in Christo ad humanitatem refert, de qua proxime ita loquitur. Et ita patet, quod hoc non

A est error Arii, quia Arius dicebat Christum esse simpliciter & absolute creaturam, non credens ipsum esse Deum. Et tantum de isto articulo.

Articulus XXII. qui debuit esse XXI.

Ex cap. XLV. dicit, quod mens Christi turbatur tempore passionis.

Hic articulus, intelligendo per mentem animam Christi, sicut debet capi, & intelligi in hac materia, ponitur Jo. 12. ubi B dicit Christus pro tempore passionis: *anima mea turbata est.* Pro cujus declaratione & articuli & textus evangelici notandum est cum S. Thoma in expositione evangelii Jo. in c. 12. quod proprie turbari dicitur aliquid quando commovetur; unde mare commotum dicimus esse turbatum; quandocumque ergo excedit aliquid modum suæ quietis & tranquillitatis, tunc illud dicitur turbari. In anima autem humana est pars sensitiva, & pars rationalis; in sensitiva quidem parte accidit turbatio, quando aliquibus motibus commovetur; puta cum timore contrahitur, & levatur spe, & gaudio dilatatur, sive alia quacumque passione afficitur; sed hæc quidem turbatio, quandoque quidem sub ratione sistit, quandoque vero limites rationis excedit, scilicet ipsa ratio perturbatur. Quod quidem in nobis pluries contingit; sed in Christo hoc locum non habet, cum sit ipsa sapientia Patris; nec etiam in aliquo sapiente, unde sententia Stoicorum est, quod sapiens non turbatur; scilicet quantum ad rationem. Secundum hoc ergo est sensus: nunc anima mea turbata, affecta timore passionis, & tristitiæ, quantum ad sensitivam, quibus tamen ratio non turbabatur, nec suum ordinem deserebat. Marc. 14. *cœpit Jesus pavere & tædere.* Et sic ergo turbata dicitur fuisse anima Christi, quod nec supra rationem, nec contra, sed secundum rationis ordinem turbatio in eo fuerit. Sequitur in Evangelio: *salvifica me pater ex hac hora;* idest libera a turbatione, quæ mihi imminet in hora passionis; psal. *Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam;* & ut dicit Augustinus: *idem est quod hic dicit Deus: nunc anima mea turbata est, & pater salvifica me, cum eo quod dicit Matth. 26. Tristis est anima mea; & pater si fieri potest, transeat a me calix iste.* Et tantum sit de præsenti articulo.

A

Articulus XXIII.

Ex cap. LII. dicit Christum dixisse quomodo proprio ore loquutus sit Birgittæ. Idem dicit x. c. libri 2. & dicitur ibi Christum præcepisse, quatenus publicet ea, quæ ostenduntur, summo pontifici, & ecclesiæ.

Non video qua ratione iste articulus sit suspectus habendus, cum legendæ sanctorum sint plenæ, qualiter sæpe tam viris quam B fœminis apparens visibiliter proprio ore locutus est, pro quo tempore gratiæ dicitur illud ad Hebræos: *multifarie multisque modis olim Deus loquens in patribus & prophetis; novissime diebus istis locutus est nobis in Filio*. Quod vero injungitur B. Birgittæ, quod ei revelata summo pontifici & ecclesiæ capiti revelet, sive publicet, non est habendum nisi justissime actum, ut sic bona & salutaria ad plures devenirent; & hæc congruenter primo mandantur papæ publicari, qui examinator, & ponderator eorum, quæ ad doctrinam sanam pertinent & christianam religionem. Et ideo de isto articulo illa sufficiant.

Articulus XXIV.

Ex cap. LIIII. dicit Angelum dixisse de invidia Diaboli, quod Diabolus vellet centies mori, quam quod homo minimum caritatis bonum exhiberet Deo.

Pro verificatione præsentis articuli, & ut de eo nulla sit dubitatio, sufficiat adducere in testem Richardum de S. Victore super psalm. 21. qui ita dicit: *nihil unde magis dolet Diabolus, quam de bono & profectu nostro. Pene plus odivit bona nostra, quam tormenta sua; immo mallet quotidie tormenta sua augere quam bona nostra & merita non minuere*. Hæc ille. Ecce expresse sententia articuli præsentis; & de eo ista sufficiant.

Articulus XXV.

Ex cap. LV. videtur seditiosus; videtur enim concitare militares & curiales contra clericos; & quod parabolice dicitur in cap. LV. exponitur in sequenti capitulo.

Iste articulus falsus est; non enim talis concitatio est in toto isto cap. nec in sequenti, in quo ponitur expositio parabolice dicta in sequenti. Sed sic in cap. præsenti, in quo declarat qualiter pro magna parte judices; per quos intelligit clericos & defensores ecclesiæ, per quos intelligit militares & curiales, & laboratores, per quos intelligit communitatem, conversi sunt in arcum pravum. Dictis, & enarratis peccatis judicum, idest clericorum; loquens de peccatis & malis defensorum ait: *defensores vero ecclesiæ, qui curiales & milites sunt, vident inimicos meos impugnatores ecclesiæ meæ, & dissimulant; audiunt improperium eorum & non curant sermonem, ut ibi dicit: conversantur cum eis, & alligant se juramento ad societatem eorum*. Hæc ibi. Clarum est ex istis, quod non loquitur de clericis, nisi C clerici vellent se profiteri inimicos Christi, & impugnatores ecclesiæ; sed loqui videtur de paganis, aut hæreticis, aut scismaticis, cum quibus milites & alii curiales christiani sæpe contrahunt amicitiæ ligamen. Et tantum sit de isto articulo, cum nulla videatur apparentia suspicionis, nec sit verum quod coincidat cum articulo Bohemorum de punitione; nec est perturbativus, nec concitativus laicorum contra statum ecclesiasticum, ut placuit impugnatori dicere &c.

Articulus XXVI.

D

Ex primo cap. secundi libri, dicit Christum dixisse, quod ex justitia non plus facit contra naturalem dispositionem corporis, quam animæ; subdit ergo, nullum contra dispositionem corporis naturalem subtrahit, ne Diabolus occasionem habeat contra Deum. Concluditur in fine, quod si alicujus periodus naturalis prævenitur, hoc est ex charitate, quam Deus habet ad talem; ex justitia tamen talis subtrahitur. Concluditur finaliter, quod non plus facit contra naturalem dispositionem corporis quam animæ.

E

Iste articulus subscriptus habetur ab illo qui præfatum articulum non intelligit. Pro cujus declaratione, primo, ponam causam sive originem quare articulus dictus est; quia, ut ex sententia Hilarii sæpe dictum est, ex causa dicendi sumitur intelligentia dictorum. Secundo, dabitur intellectus verus articuli. Circa primum sciendum est, quod sic dicitur in originali ex persona Dei: *potes*

tes quærere quare non ſubtrabo malos antequam veniant in profundum inferni. Ad quod Chriſtus ait: ego ſum creator omnium, & omnia ſunt in præſcientia mea, quæ facta ſunt, & quæ futura ſunt omnia ſcio & video. Sed licet omnia poſſum & ſcio, ex juſtitia tamen non facio magis contra naturalem diſpoſitionem corporis, quam contra diſpoſitionem animæ. Omnis quippe homo ſecundum naturalem diſpoſitionem quæ eſt in præſcientia mea & erat ab ævo ſubſiſtit. Et hæc ibi. Iſta vera ſunt apud omnem theologum ſane intelligentem. Pro cujus articuli declaratione notandum, quod totus intellectus præſentis articuli eſt, quod ſicut Deus de communi lege non facit contra diſpoſitionem animæ, quæ dicitur hic libertas liberi arbitrii, ut capitur ex ſerie capituli iſtius; ita quod variet eam, aut immutet in peccatoribus; ita nec contra diſpoſitionem naturalem corporis, quæ vocatur hic periodus naturalis; ita quod ſicut hic ſubtrahatur, aut mutetur aut varietur aliter in aliquo, quam in peccatoribus, quam in juſtis. Et ita venit reſponſio recte ad quæſtionem propoſitam, qua quæritur, quare Deus non ſubtrahit malos antequam venerint in profundum inferni; quia videlicet ex juſtitia ſua, quæ dicit decentiam ſuæ bonitatis, & per ordinationem ſapientiæ ſuæ non facit injuſtum; & ita decet bonitatem ſuam, ut non faciat magis contra diſpoſitionem naturalem, ut dicit articulus. Quod vero dicitur ne Diabolus occaſionem habeat &c. non debet capi cauſaliter, quia Deus non timet Dæmonem; & quidquid Deus faceret decentiſſimum eſſet; ſed tenetur conſecutive, & eſt ſenſus: ſic faciendo, videlicet non aliter tractando malos in diſpoſitione naturali corporis ſive periodo vitæ, quam bonos, non habebit Diabolus occaſionem contra Deum murmurandi de coactione bene operandi, quam videtur arguere ex hoc, quod malos ſubtraheret citius de vita præſenti. Pro declaratione ſequentis partis, in qua dicitur quod videtur arguere ex hoc quod malos ſubtraheret citius de vita præſenti. Pro declaratione præſentis partis, in qua dicitur, quod ſi alicujus periodus naturalis prævenitur morte &c. Notandum eſt, ut S. Thomas dicit in prima par. quæſt. 105. quod Deus ſic rebus certum ordinem indidit, ut tamen reſervaret quid, ſi aliquando aliter ex cauſa eſſet facturus; & hinc eſt quod certis de cauſis, notis apud omnipotentem Deum, aliqui, ſive boni, ſive mali ſubtrahuntur ante terminum vitæ juxta diſpoſitionem naturalis periodi. Unde de bono dicitur Sap. 3. *raptus eſt*, ideſt cito mortuus, & quaſi præter debitum naturæ per violentiam ſublatus, *ne* ſcilicet *malitia immutaret intellectum ejus*. Et tantum ſit de præſenti articulo, quia clarus eſt.

Articulus XXVII.

Ex cap. VI. ejuſdem libri dicit plures damnari, & in infernum deſcendere, quam ſit arena dinumerata & lapilli riparum.

Circa hunc articulum videtur hoc dicendum quod ſit ſermo iperbolicus, ideſt per ſuperexceſſum dictus, ſicut dicitur Eccl. 37. *Dies Iſrael*, ideſt populi, *innumerabiles*; quod dicitur ideo quia diuturni. Item Eccl. 1. *Stultorum infinitus eſt numerus*; exponit Nicolaus de Lyra, ideſt valde excedens numerum aliorum. Nunc vero ideo dicuntur deſcendentes ad infernum plures eſſe quam ſit arena &c. quia ſcilicet excedunt in multo tranſeuntes immediate ad coelum; ſicut dicit B. Bernardus; & Dominus ait Matth. 2. *Multi ſunt vocati, pauci vero electi*; & in ſignum hujus Gen. dicitur 22. *multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas coeli & velut arenam quæ eſt in littore maris*; ubi gloſ. interlin. ſuper verbo *ſtellas*, dicit, *ſpirituales pauciores* fulgentes; ſuper verbum *arenam* dicit *plures carnales, ſteriles*. Item ſuper illud Gen. 22. *erit ſemen quaſi pulvis terræ*, dicit glo. *ideſt innumerabilis*. Ecce patet qualiter talia dicuntur, non quod talis accipiatur quantitas numeri, ſicut dicitur, ſed intelligi tamen debet quod ſit numerus exceſſivus. Et hoc eſt pro præſenti articulo.

Articulus XXVIII.

Ex cap. XI. ejuſdem libri, dicit Chriſtum dare eamdem mercedem volentibus ſuam dare vitam pro eo, ſicut daret (iis qui) effunderent ſanguinem ſuum.

Pro declaratione præſentis articuli primo ponam eum in forma; ſecundo declarabo eum eſſe verum. Articulus autem ita ponitur ex perſona cujuſdam animæ jam glorioſæ in coelis: *foelix ego, quia gaudium habeo, & gloriam, quæ non finietur. Ecce taliter amicus meus, inquit Chriſtus, venit ad me, & tali præmio remuneratus eſt, quamvis non effuderit ſanguinem pro nomine meo; nihilominus tamen eandem mercedem habebit, ſi voluntatem habet vitam ſuam pro me dare, tempore ſe ſic offerente, & neceſſitate fidei ingruente. Ecce quantum voluntas bona facit.* Hæc ibi. Circa ſecundum, quamquam meo judicio ex ſerie hujus articuli nulla apud animos ſanos generetur occaſio ſuſpicionis; nihilominus tamen pro ſatisfactione ſciendum eſt, primo, quod articulus iſte eſt B. Gregorii in dialogo in cap. 26. ubi ſic dicit: *duo ſunt genera martyrum; unum in occulto; alterum quoque in publico; nam etſi perſecutio deſit exterius; martyrii meritum in occulto eſt: cum virtus ad paſſionem prom-*

pta

pta flagrat in anima, quia enim esse posset, & sine aperta passione martyrium, testatur in evangelio Dominus, qui Zebedæi filiis adhuc per infirmitatem mentis majora sessionis vota quærentibus, dicit: potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? *Cui videlicet cum responderent*: possumus; *utrisque ait*: calicem quidem meum bibetis; sedere autem ad dexteram, vel sinistram non est meum dare vobis. *Quid autem calicis nomine, nisi passionis poculum signavit? & cum nimirum constet, quia Jacobus in passione occubuit, Joannes vero in pace quievit, incunctanter colligitur esse & sine aperta passione martyrium, quando & ille calicem bibere dictus est, qui ex persecutione mortuus non est.* Hæc ille. Tales, de quibus articulus, juxta dictum Gregorii habent meritum martyrii; ergo non est dubium quin habeant mercedem ejus, scilicet præmium essentiale respondens radici charitatis ferventis in eis, de qua dicitur Matth. 5. *merces vestra copiosa est in cœlo.* Et ita articulus verus est; loquitur enim de mercede, ut communiter capitur in sacra scriptura, scilicet per gloriam *sive* beatitudine & essentiali gaudio beatorum, qui respicit ipsam charitatem. Confirmatur primo per glos. Matth. 5. ubi dicitur: *bona voluntas, cum deest copia agendi remuneratur*; & de Beato Martino cantat ecclesia: *Et si ejus animam gladius persecutorum non abstulit, palmam tamen non amisit*. Articulus autem visus fuisset suspectus, si loco mercedis posuisset, aut nomine mercedis intellexisset aureolam martyrii, quod non respondet solum radici charitatis sicut aurea, nec voluntati tantum sicut palma, sed operi excellenti executioni de mandato; & patet quod articulus iste non destruit aureolam martyrii, quia de illa non loquitur, & impugnator debuisset melius considerasse. Et ideo ista præsenti articulo sufficiant.

Articulus XXIX.

Ex cap. XIII. ejusdem articuli dicit, quod divinitas misit verbum suum Mariæ Virgini per angelum suum.

Pro declaratione præsentis articuli notandum est, sicut dicit sanctus Thomas 1. parte q. 38. ar. 5. quod ad exprimendum unitatem ecclesiæ & personæ, sancti Doctores aliquando expressius locuti quam proprietas locutionis patiatur; unde hujusmodi locutiones sunt exponendæ cum reperiuntur, ut nomina abstracta exponantur per concreta, vel nomina personalia, ut cum dicit Augustinus in lib. de divina essentia: *dicitur essentia sapientia de sapientia, ut sit sensus; idest Filius, qui est sapientia & essentia, est de Patre, qui est essentia & sapientia.* Hæc ille. Similiter sæpe utimur hoc modo loquendi, scilicet ut abstractis utamur pro concretis; unde de B. Virgine cantat ecclesia: *Sancta & immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam, nescio, quia quem* A *cœli capere non potuerunt, tuo gremio contulisti*. Hic exponitur virginitas pro virgine. Ita in proposito est abstractum, scilicet divinitas, ponitur pro concreto scilicet Deo. Et quod ita intelligatur patet ex immediate sequentibus; unde immediate sequitur: *nihilominus tamen idem Deus mittens & missus &c.* Et dicitur misisse proprium Filium suum per Angelum suum Virgini, in quantum missio ista visibilis, quæ fuit ipsa incarnatio filii Dei, facta fuit Angelo annuntiante ipsam B. Virgini. Vel dicendum, & brevius, quod Verbum, quod in articulo dicitur a divinitate missum per Angelum Virgini, non capitur ibi pro Filio Dei, sed pro voluntate Dei denuntianda B. Virgini, B sicut frequenter in sacra scripturu capitur. Et tantum sit de isto articulo

Articulus XXX.

Ex eodem cap. dicit quod Christus dixit Birgittæ: licet humanitas mea videatur juxta te & loqui tecum; verisimilius est tamen quod anima tua in conscientia tua mecum est & in me.

C Pro intellectu præsentis articuli notandum est, quod ideo ita videtur esse dictum, quia communi sermone, quæ sunt in alio, aut juxta aliud, videntur contineri ab illis; vel aliquid virtutis, aut hujusmodi ab illis recipere. Et inde est quod minoris est esse cum majoribus, & esse juxta eos, & ire cum eis; & non e converso. Non enim est honestum dictum apud vulgares modo quo hoc verbum videtur esse pronuntiatum: rex fuit juxta me; sed ego cum eo; si sit inferior rege Et ideo videtur quod cum dicitur quod humanitas Christi erat juxta B. Birgittam, verisimilius dictum, quia anima ejus in Deo a quo continetur & roboratur. D Sicut e contra, alio modo loquendo juxta modum spiritualium, dicitur Deum esse in anima, sicut continens & conservans eam: Vel dicendum quod ideo ita dictum sit, quia, ut dicit Magister sententiarum in 1. dist. 3. quod secundum quod aliquid æternum mente percipimus non in hoc mundo sumus. Et Augustinus dicit quod spiritus justorum est etiam in carne viventium, in quantum divina sapiunt, non sunt in hoc mundo. Unde de apostolis dicitur Philip. 3. *nostra conversatio in cœlis est*. Et ecclesia cantat de sancta qualibet cogitatione & aviditate: in illa æterna patria conversatus est &c. Vel tertio quod ideo dictum sit, quia E major videtur unio quam facit amor inter Deum, & animam devotam, cui animæ illabitur ipse Deus; transformat enim amor amantem in amatum; quam sit habitudo præsentiæ humanitatis Christi ad ipsam animam rationalem. Ita dicit Bernardus: *verius est anima ubi amat, quam ubi animat.* Et hoc de isto articulo.

Ar-

A

Articulus XXXI.

Ex cap. XVII. ejusdem libri. In principio ipsa, scilicet Birgitta, exponens fidem suam dicit: Ego credo firmiter quod sicut verbum missum Mariæ factum est in utero ejus caro & sanguis, sic hoc quod nunc video in manibus sacerdotis, credo esse verum Deum & hominem. Dicit in lib. VI. c. 29. quod sacramentum Eucharistiæ latet sensum.

Declaratione præsentis articuli alia non esse opus, si accederetur ad communem modum loquendi fidelium & Doctorum; Fideles quasi omnes audientes missas & videntes sacramentum dicunt se vidisse Deum aut corpus Christi: Item Doctores movent quæstionem in 4. dist. I. ita in forma: utrum peccator peccet videndo corpus Christi. Ecce istud quod videtur nominatur corpus Christi; & pari ratione, cum totus Christus ibi contineatur, dicetur ibi videri Christus. Est tamen notandum quod ly hoc potest demonstrare, aut species sensui subjectas, aut rem contentam sub speciebus, quæ ex vi sacramenti est corpus Christi sub specie panis, & anima & Deitas ex concomitantia. Primo modo intelligendo, propositio non esset vera: hoc enim modo aliud creditur, & aliud videtur. Secundo autem modo intelligendo, propositio est vera; illud enim demonstrando, scilicet substantiam, sicut dictum est: quod video in manibus sacerdotibus sub speciebus occultatum, esse credo Deum & hominem; quia credo ibi contineri Christum qui est Deus & homo. Et quod ita intelligat in hoc loco expressum testimonium capitur ex principio capituli, unde præfatus articulus accipitur, ubi sic dicitur. *Filius Dei loquebatur ad sponsam Dei: credis tu firmiter, quod hoc quod præsbyter tenet in manibus sit corpus Dei?* respondit illa: *ego credo firmiter quod sicut &c.* Sicut jacet in articulo; & ideo cum nulla sit ratio suspicionis, nec aspernantia contradictionis ad id quod dicitur lib. 6. cap. 28. nisi apud omnino sacras literas ignorantes. Nec ista confessio, ut impugnator dicit, est contra sanctos Doctores, ut patet ex dictis. Videre enim non solum dicimus ea, quæ sensibus immediate subjiciuntur; sed etiam ea sæpe dicimus videre, quæ sub illis credimus contineri; & ita sicut supra dictum est catholicus populus loquitur dicens: ego vidi hodie corpus Christi. Et ideo ista pro articulo E isto sufficiant.

Articulus XXXII.

Ex XVIII. cap. ejusdem libri dicit quod Christus dixit Birgittæ: tu sentis corporali manu spiritum meum in tuo vivente corpore.

Pro declaratione præsentis articuli notandum, quod aliquid sentitur dupliciter; aut in se per propram essentiam, aut speciem; alio modo per effectum suum. Primo modo incorporale, cujusmodi est Spiritus S. non potest sentiri manu corporali. Secundo modo, scilicet per effectum, sic; ita quod ad B effectus sensum arguatur præsentia causæ, sicut ad sensationem caloris arguitur præsentia caloris, aut ignis; hoc modo in præsenti intelligitur. Pro quo notandum; quod quidem devotis personis convenit; quod spirituale gaudium cordibus eorum infusum repente ex aliqua devota cogitatione, vel collatione, quod totum corpus concutit, & corpus ex sui vehementia quodam tremore commovet, & delectabiliter cruciat, in tantum, ut aliquando per risum, aliquando per clamores, aliquando per gestus, aliquando per singultus, aliquando quasi parturiendo erumpit, non valens se intra continere; & C talia faciendo quis dicitur quodammodo manu corporali sentire speciem Dei in suo pectore: sentit enim effectum, inflammationem scilicet cordis, & alias mutationes respondentes motibus animi; & ex hoc conjectura quadam dicitur sentire præsentiam Spiritus S. sicut de B. Magdalena dicit Hugo, quia amor Dei in corde ejus mirabiliter ardebat; non mirum si in ejus corpore mira faciebat. Et quod ita intelligat, patet ex principio capituli 19. ubi sic dicit: *ego sum Deus tuus, spiritus meus introduxit te audire, & videre, & sentire; audire verba mea, videre similitudines, sentire spiritum meum cum gaudio & devotione.* Hæc ibi. Et hoc D de articulo sufficiat.

Articulus XXXIII.

Ex cap. XIX. ejusdem dicit, modicum peccatum, & quod intelligitur peccatum & delectat ex confidentia abstinentiæ, & præsumptione gratiæ, nec emendatur, posse fieri mortale. Idem expressius c. 32. libri primi, quod minimum peccatum in quo quis delectatur nec emendatur satis esse ad perditionem.

Pro declaratione præsentis articuli notandum, quod per ly. modicum & minimum peccatum potest intelligi veniale peccatum, quod aliquando dicitur minimum; & tunc dicitur quod potest satis esse ad perditionem dispositive; non quod ipsi secundum se debeatur perditionis æterna poena. Et hoc modo dicit Augustinus super illo Jo. *qui incredu-*

dulus est Filio, non videbit vitam; peccata minima, idest venialia, si negliguntur occident; & Eccl. 18. *qui spernit minima, paulatim defluit*. Secundo potest intelligi per minimum peccatum aliquod mortale; cum enim peccata mortalia non sint paria, aliqua respectu aliorum possunt dici minima, quia minorem gravitatem culpæ habent respectu aliorum, sicut Dominus innuit Matth. 5. ubi ponit tres gradus peccatorum. Cum autem omnis qui irascitur fratri suo reus erit judicio; qui dixerit, racha, reus erit gehennæ ignis; pariformiter hoc etiam dicitur de mandatis, quod aliqua eorum dicuntur minima sicut Matth. 5. dicitur: *Qui solverit unum de mandatis istis minimis &c.* ubi Chrysostomus ait, *mandata Moysi in actu facilia sunt, ut non occides; & ratio remunerationis modica, in peccato autem magna; mandata vero Christi ut non irasceris, in actu difficilia sunt; & ideo in remuneratione magna, in peccato minima*. Hæc ille. Tunc dicitur quod minimum peccatum mortale, in quo quis delectatur, nec emendat, scilicet per poenitentiam, satis esse ad perditionem; sicut patet etiam de peccato mortali concupiscentiæ, aut in re nondum opere consummato. Et quod iste sit intellectus articuli patet ex serie textus, in quo sic habetur, lib. 1. c. 32. loquens de quodam. *Nam ex voluntate quam habet esse in peccato, & ex declaratione illius sic aucta est in eum potestas Diaboli, quod nec lenitas verborum, nec austeritas minarum, nec timor gehennæ potest eum revocare*. Et bene dicit, quia cum semper habeat voluntatem peccandi, etiamsi non prodiret in opus, merito traderetur in æternum Diabolo... peccatum minimum, quicumque in eo delectatur nec emendat, satis est ei ad perditionem. Ecce quod loquitur de minimo in genere peccatorum mortalium; & ideo non arguit ad propositum impugnator, dicens, quod secundum Doctores hoc non est veniale, sed sequens mortale; quia hic minimum non dicitur veniale sed mortale, aliorum comparatione minimum; vel si dicatur veniale intelligatur dispositive, disponens enim ad aliquid, quodammodo dicitur causa illius. Et tantum de hoc articulo.

Deest aliquid

Articulus XXXIV.

Ex cap. V. tertii libri, in quo dicitur Birgitta vocata in Spiritum S. ad videndum, & audiendum voluntatem Dei & publicandum aliis.

Pro declaratione præsentis articuli primo ponetur articulus in forma; secundo, declarabitur veritas ejus. Articulus autem ita scribitur in originali, & dicuntur esse verba B. Ambrosii loquentis cum B. Birgitta in visione: *ita placuit propter minimam suarum, & suorum amicorum petitionem, vocare te in Spiritum S. ad videndum, audiendum, & intelligendum spiritualiter, ad hoc, ut ea quæ audieris in spiritu, debeas aliis revelare secundum Dei voluntatem*. Hæc ibi. Circa secundum, non video quid moverit impugnatorem ad male & sinistre suspicandum de isto articulo. Quid enim est aliud: vocavit in Spiritum suum, quam participem te facere gratiæ, & luminis spiritus sui ad videndum &c.? Ita enim dicit Apostolus Petr. 1. Pe. 2. *vocavit vos in admirabile lumen suum*; quod pie concessum creditur B. Birgittæ, ne dum vocatione illa, qua universi fideles vocati sunt in admirabile lumen fidei & gratiæ, quæ illuminat intellectum, & affectum inflammat, quam illa, qua aliqui vocantur in participationem spiritus Domini, quoad dona gratis data, scilicet prophetiæ, & revelationis secretorum Dei, & hujusmodi; sicut de multis tam viris quam foeminis sanctis in historiis sanctorum legimus. Et ideo cum nulla videatur hic esse causa suspicionis, sufficiant ista pro articulo.

Articulus XXXV.

Ex cap. 13. ejusdem libri, in quo dicit B. Virgo: humanitas fuit in corpore meo, & suscepit de me carnem & sanguinem; ideo ipsa est res pretiosissima quæ unquam fuit & est.

Pro declaratione præsentis articuli notandum est, quod circa humanitatem Christi duplex fuit error inter alios. Unus fuit Manichæorum, qui dicebant corpus Christi esse fantasticum; alius fuit Valentiniani, qui dixit illud coeleste esse; contra *quemdam* errorem in libro de ecclesiasticis dogmatibus dicitur: *natus est Filius Dei, carnem ex virginis corpore trahens, & non de cœlo secum afferens*; & hoc est quod B. Virgo voluit dicere, cum dixit: *humanitas vero fuit in corpore meo, & suscepit de me carnem & sanguinem*; quia non de coelo sive aliunde formatum est, sed de me, secundum illud Damasceni lib. 3. sententiarum, dicentis: *Filius Dei construxit sibi ipsi ex castis, & purissimis sanguinibus Virginis carnem animatam anima rationali*. Iste autem modus loquendi non debet videri ita extraneus; quia omne totum dicitur suscipere de aliqua re materiales partes suas; sicut dicitur: hæc domus suscepit ligna ista de Hispania; hæc vestis lanam de Anglia, vel natura mea talem naturam de matre mea, & talis res suscepit talem formam in tali loco, aut talem dispositionem, & hujusmodi; nec hoc est contra naturam humanitatis, & naturam Virginis, ut arguit impugnator dicens: non enim humanitas, sed Verbum suscepit carnem, nec humanitas dicitur caro sed Verbum; quia aliter capitur suscipere cum dicitur: Verbum suscepit carnem; & inde est quod ad se assumpsit sibi vivens hipostatice; & aliter capitur in articulo. Nam in articulo suscipere idem est quod ha-

habet; humanitatem enim Christi suscipere carnem de Virgine idem est, quod humanitatem habere carnem de Virgine, & non de alia materia, sicut hæretici dicebant, ut dictum est. Et ista pro isto articulo sufficiant; quoniam si ita stricte velimus singulas Doctorum examinari proprietates loquendi, & non piam, ac sanctam dare intelligentiam, dicta majorum sæpe venirent suspecta; & ideo finis sit hujus, ne videamur inutiliter superfluere verbis.

Articulus XXXVI.

Ex eodem cap. licet Deitas est in tribus personis, sine principio, sine fine in se; tamen quando misit Filium sum ad me cum Deitate & Spiritu S. sumpsit corpus suum de me.

Iste articulus bene & modeste, ut decet, intellectus non habet aliquam apparentiam suspicionis. Verumtamen gratia contentandi murmurantes aliquid dicendum erit; ubi notandum, quod in Incarnationis sacramento duo præcipue fuerunt; unum ex parte Incarnati; aliud ex parte Virginis, in qua fiebat incarnatio. Ex parte quidem personæ incarnatæ fuit hoc insigne, Filius Dei non quidem per adoptionem, sed Filius naturalis Dei, eamdem Divinitatis naturam habens cum Patre. Quæro a Domino, an debet *dici* carnem assumere; hoc enim exigebat reparatio amissæ hæreditatis nostræ, quæ nonnisi per Filium naturalem Dei fieri poterat. Secundo ex parte Virginis beatæ aliud insigne fuit, & (quod) ipsa nonnisi virgo conciperet, & quod in ea natum est Spiritu S. esset conceptum; & ideo duplex missio facta in incarnatione Filii Dei; una visibilis Verbi, & alia invisibilis Spiritus S. Et ista duo supradicta tanguntur per Angelum hujusmodi missionis legatum, Luc. 1. cum dicit, primo, B. Mariæ: *Dominus tecum*. Secundo cum eidem Virgini quærenti de modo conceptionis respondit; *Spiritus S. superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi*. Et ista duo sunt quæ B. Virgo tangit in articulo præfato dicens: *quando misit*, scilicet Deus proprium Filium suum cum Deitate, idest in Deitate Filium, sive Filium qui est verus Deus, & cum Spiritu S. conceptionem operaturo; *tunc sumpsit corpus suum*, scilicet Filius Dei de me, & quia ista sunt comunia ne dum exercitatis in scholis, verum etiam communibus prædicatoribus; ista sufficiant pro articulo præsenti.

Deus

Articulus XXXVII.

Ex cap. XVII. ejusdem libri dicit mirabilia de ordine Prædicatorum, & similiter XVIII. c. mirabiliora.

Admirari non sufficio quare præsens articulus hic interim suspectus vocatus est. In ea enim parte, in qua laudes enuntiantur beati Dominici, verus est in omnibus quæ dicit; cum plura eorum quæ hic dicuntur

A sicut de mantello B. Virginis & recommendatione, & laudibus ordinis in libro intitulato: *vitæ fratrum ordinis*, plenissime continentur; & de ipso patre Dominico cantat ecclesia: *O lumen ecclesiæ, doctor veritatis, rosa patientiæ, ebur castitatis, aquam sapientiæ propinasti gratis; prædicator gratiæ nos junge beatis.* In secunda vero parte, in qua de paucitate jam viventium secundum religionis rigorem facit mentionem. Heu! verum timendum est ita esse. Proh dolor! sicut in aliis statibus ita hoc verificatur illud Matth. 2. *multi vocati, pauci vero electi*. Multi enim sunt religiosi, pauci vero religiosi; multi numero, pauci merito sunt. Dicit Hieronymus super Matth.
B homil. 30. *Multi sacerdotes, pauci sacerdotes; multi in opere*. Et hæc de præsenti articulo.

Articulus XXXVIII.

Ex cap. XIX. ejusdem libri dicit, ut refert calumniator, Petrum graviori poena martyrizatum quam Paulum, quia Petrus dilexit carnem plus Paulo.

Pro declaratione præsentis articuli ponam primo articulum in forma; secundo declara-
C rabitur veritas ejus. Articulus autem ita dicit. *Petrus & Paulus pro justitia mortui sunt; sed Petrus amarius Paulo, quia plus dilexit carnem Paulo; & quia ecclesiæ meæ accepit primatum, decuit ut se mihi in amariori morte conformaret; Paulus vero, qui plus dilexit continentiam, quia plus laboravit; tanquam miles egregius gladium obtinuit*. Hæc ibi. Circa secundum notandum quod duæ causæ ponuntur in præfato articulo, quare amariorem pœnam martyrii subiit Petrus quam Paulus, quæ congruentissimæ sunt, & bene merito debent esse Christi. Prima est, quod plus dilexit carnem Petrus Paulo, quod non debet ita intelligi, ut
D intelligit calumniator ut mordendi habeat locum; sed ad hoc quod Petrus non fuit virgo, sicut Paulus dicitur fuisse, ut habetur Actor. 9. in glos. Petrus enim fuit in matrimonio; & ideo dicitur plus dilexisse carnem Paulo; & ideo ex hac parte suaviorem mortem recepit Paulus. Sic de B. Joanne Evangelista dicit Beda, cum fuit liberatus de dolio olei ferventis, quod divina se protegente gratia sine læsione corporis tam intactus exivit, quam fuit a corruptione concupiscentiæ extraneus. Secunda causa est maximæ gloriæ Petro; unde Petrus in cruce positus ait. *Te Domine imitari optavi, sed rectus crucifigi non usurpavi*. Et tantum de
E articulo.

Articulus XXXIX.

Ex cap. 26. dicit, judicium sine misericordia fieri christianis damnatis.

Pro declaratione præsentis articuli notandum, quod S. Thomas in 1. par. q. 21. & in 4. sentent. & sancti DD. alii distinguunt quod du-

duplex est misericordia; una dicitur liberans totaliter, & de tali dicitur Jacob. 2. *Judicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam*; idest sine misericordia totaliter liberante & relaxante. Alia dicitur relaxans sive allevians; & ista semper relucet in opere divino: & de ista dicitur in psal. *universæ viæ Domini misericordia & veritas*; & sine ista nunquam fit judicium, cum Deus semper puniat citra condignum. Quo notato, quod articulus loquitur de primo modo intellecta misericordia, de qua verus est articulus sicut jacet, non de secunda; cujus testimonium manifestum sumitur ex eo, quod dicitur in eodem capitulo parum ante, ubi dicitur ex persona Dei: *omnibus facio misericordiam tam gentibus quam Judæis, nec relinquo creaturam sine misericordia mea*. Et ex istis patet, quod non militant clamores adversarii dicentis, quod articulus sit contra sacram scripturam, quæ dicit, quod misericordia superexaltat judicium; & contra sanctos Doctores dicentes, relucere in damnatis misericordiam, quia Deus punit citra condignum, & remunerat ultra condignum: quoniam ista stant cum articulo, capiendo misericordiam ut dictum; nec sic est contra sacram scripturam, immo contrarium est hæreticum, & error Origenis dicentis finaliter omnes christianos damnatos revocandos esse ex Dei misericordia ad gloriam. Et tantum sit de articulo præsenti.

Articulus XL.

Ex 4. libro in 7. cap. ponit tres partes purgatorii; in prima est maxima poena, quam animæ possunt sustinere. In secunda non est alia poena nisi defectus virium in fortitudine, & pulchritudine & similibus, sicut infirmus, cessante infirmitate nihil habet de viribus, donec paulatim recuperet. In tertia nulla alia est poena, nisi desiderium perveniendi ad Deum. Dat simile de auro quod primo purgatur, postea ponitur in alio loco, ubi obtineat veram formam in visu, & tactu; tertiò custoditur & datur possessori.

Pro declaratione præsentis articuli juxta duas partes ejus, in quarum prima tangit partes purgatorii, & in secunda diversitatem pœnarum ejus, dicendum erit. Circa primum videtur articulus iste conformis sententiæ Apostoli, qui 1. Cor. 3. tres partes videtur distinguere tantum purgatorii, dicens: *qui superædificant lignum, foenum, & stipulas*; per quæ tria tam in textu, quam in glos. Apost. agnoscimus convenientiam hujus numeri, & significationis ejus per illa tria dicta. Et in quarto sententiarum dist. 21. dicit quod cum venialia, caritate adjuncta, possint per aliquam poenam consumi; ideo ergo convenienter secundum metaphoram significantur in illis, quæ per ignem consumuntur; & quia quanto aliquod peccatum est gravius, tanto difficilius purgatur; in peccatis autem venialibus invenitur alterum altero gravius; & ideo convenienter eorum diversitas significatur per diversitatem eorum quæ facilius & tardius consumuntur ab igne; & quia perfectio cujuslibet quantitatis termino comprehenditur, propter principium, medium, & finem, ideo triplex ...... ponitur, quia quædam sunt gravissima in genere venialium & difficillime purgabilia; & hæc per lignum signantur: quædam minima, quæ per stipulam signantur: quædam media, quæ per foenum significantur. Hæc ille. Circa secundum notandum est quod, ut idem Sanctus Thomas loco prenominato, aliter judicandum est de acerbitate poenæ, & aliter de diuturnitate quoniam acerbitas pœnæ respondet quantitati culpæ, sed diuturnitas respondet radicationi in subjecto, secundum quod quædam sunt adhærentiæ majoris quam alia, quod contigit per hoc quod affectus ad ea magis inclinatur, & fortius in eis figitur; & quia ea quæ sunt majoris adhærentiæ tardius purgantur, ideo potest contingere, inquit S. Thomas, quod in purgatorio diutius moretur qui minus affligitur, & e contra. Secundo notandum quod tanta est diversitas inter poenas purgatorii, ut illi qui patiuntur secundam, & maxime tertiam quasi nihil videantur pati respectu eorum qui patiuntur primam, ut dicit Albertus in 4. allegans glos. 1. Cor. 3. super illud *aurum, & argentum, & lapides pretiosos*, dicit: *non consumentur ab igne qui ædificant aurum &c. Sed nihil vel parum sentient*. Et ad istum modum loquendi intelligendus est articulus præfatus; cum enim dicitur in eo quod in secunda parte, & tertia nulla est alia poena purgatorii &c. intelligendum est comparative, quoniam poena sensus tantum diminuitur in istis, sicut dictum est, ut nulla videatur esse in comparatione ad eam quam patiuntur, qui in prima parte sunt; sed vehementius affliguntur desiderio perveniendi ad visionem Dei secundum illud Sapientiæ: *spes quæ differtur affligit animam*. Et tantum de isto.

Articulus XLI.

Ex sequenti cap. ejusdem, dicit animas quæ sunt in prima parte purgatorii non intelligere utrum venient ad requiem post purgationem; an sint damnatæ.

Pro declaratione præsentis articuli est primo ponendum in forma articulus, quia minus fideliter extractus est; quod enim dicitur de uno particulari translator posuit quasi universaliter, unde textus habet ita: *illa anima, cujus dispositionem vidisti, & judicium audisti, ipsa est in gravissima poena purgatorii. Et hoc ideo est, quia non intelligit utrum veniret ad requiem post purgationem, an damnata sit. Et hoc justitia Dei est, quia ipse habuit conscientiam, & discretionem magnam, qua utebatur ad mundum, & non ad animam spiritualiter; quia nimis oblitus est, & neglexit Deum quandiu vixit; ideo tunc nunc anima ejus patitur ardorem de igne, & contremiscit de frigore, ipsa est cæca de tenebris &c.* Ecce quod demonstrative loquitur de una particulari anima, & non indefinite. Pro cujus articuli declaratione notandum, quod Doctores, ut Bonaven-

tu-

tura & Petrus de Tarantasia, quærentes in 4. sententiar. dist. 20. utrum in purgatorio sit major certitudo de gloria, quam in via, dicunt dixisse quosdam antiquos theologos, quod ita absorbetur spiritus in purgatorio propter acerbitatem poenarum, quod nescit utrum sit in inferno vel extra; unde dicebant quod esset ibi minor certitudo secundum actum quem habet; licet major secundum habitum, & votum; habitum scilicet, si aliquis quæreret ab eo: ubi es? si deliberaret, & sciret, & diceret, se in purgatorio esse. Hæc illi. Quamquam iste modus loquendi communiter de omnibus existentibus in purgatorio dictus non placeat aliquibus Doctoribus nostris modernis, non tamen dicunt eum esse erroneum; nec de una anima dictum singulari, ex aliquo divino judicio factum, reputarent, puto, esse incredibile aut irrationale dictum. Enim judicia Domini sint abyssus multa, ut dicit propheta in psal. Magis quidem videtur admiratione dignum, quod Paulus in raptu Deum videns per essentiam, & videns & audiens arcana verba, quæ non licent homini loqui, nescierit an in corpore, vel extra corpus fuerit, sicut dicitur, Cor. 12. quam quod una anima gravissimis poenis afflicta in purgatorio, ita videatur divino judicio absorpta afflictione illa, quæ, ut dicit Augustinus, major est omni poena quam quis in præsenti vita sufferre posset, ut non intelligat actu an sit salvanda an damnanda, manente tamen in ea habituali notitia status sui. Et ista videtur esse sententia istius articuli, in quo dicitur tantum istius nescientiæ, non quæ generaliter respiciat omnes animas existentes in purgatorio; sed illam, de qua dicitur, quod nimis oblita erat & neglexerat Deum. Item, sicut locus purgatorii dicitur duplex a SS. Doctoribus, ut ex revelationibus colligunt, magis quam ex auctoritate expressa scripturæ, ut S. Thomas dicit loco supra allegato; unus, scilicet secundum communem legem, qui est inferior conjunctus inferno; alius est locus purgatorii secundum dispositionem divinam; & sic quandoque in diversis locis aliqui puniti leguntur; cur non similiter posset dici aliquas poenas purgatorii, & secundum communem legem, & aliquas secundum dispensationem, de numero quarum fuerit ista una quæ huic animæ inflicta legitur justo Dei judicio? ut qui Dei memoriam habere tanto tempore neglexerit, poenas patiatur sine intelligentia actuali, scilicet an sit salvanda vel non? Et quia intentio videtur sana dicentis, licet verba non habeant tantam convenientiam sermonis, non est articulus ita habendus suspectus, ut de errore sit notandus. Præterea sic dicendum occurrit, & fortasse magis ad intentionem dicentis, quod est locutio per yperbole dicta, idest per excessum; intentio enim dicentis videtur esse, quod talis anima non intelligit, an veniet ad requiem an erit damnata; non simpliciter quidem, sed pro aliquo tempore ad manendum in purgatorio: dicitur ergo non intelligere, an scilicet ita cito veniet ad requiem, vel damnetur, idest judicetur longissimo tempore mansura in eo. Quia de simili materia in aliquo articulo erit diffusior sermo, ista sufficiant pro præsenti articulo.

JO. DOMINICI MANSI

ADNOTATIO.

An defensio ista Turrecrematæ incurrat damnationem sententiæ illius a Luthero assertæ & a Leone papa X. censura inustæ in bulla damnationis dogmatum Lutheranorum, viris doctis judicandum relinquo. Ita enim Lutherus Assert. artic. 38. *Animæ in purgatorio non sunt securæ de sua salute, saltem omnes.* Cum tamen Turrecremata certitudinem quandam habitualem in animabus illis admittat; ab hac pontificis censura haud immerito exemptus censeretur. Forte etiam Lutherana sententia anxietatem hanc animarum unum esse aliquid ex frequentibus usitatisque suppliciis ponebat; cum S. Birgitta ejusque patronus nonnisi de supplicio aliquo insueto raroque id affirmaverit.

Articulus XLII.

Dicitur sumptus ex cap. 4. libri, est, quod viventes possunt accedere papam pro salute existentium in purgatorio, & aperire peccatum illius animæ, & petere penitentiam sibi injungi, & illam perficiendo, animam illam liberabit, vel ejus poenam mitigabit.

Circa hunc articulum id primo videbitur mihi, salvo semper meliori judicio, quod merito plus esset habendus suspectus qui hunc articulum suspectum haberet, quam ipse articulus habendus sit. Hic enim articulus nihil aliud videtur dicere, aut concludere velle, nisi quod unus homo, qui tamen sit civis communitatis Sanctorum, potest onus poenitentiæ, aut satisfactionis pro alio suscipere, ac utiliter & fructuose peragere. Hoc enim vult universalis ecclesia dicens illud 2. Mach. 12. in officio defunctorum: *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare.* Et oppositum dicere est error ille, de quo Hieronymus contra Vigilantium ait: *Error fuit quod dum vivimus pro nobis orare possumus; postquam autem mortui fuerimus nullius pro alio exaudienda est oratio.* Licet autem, ut S. Thomas deducit in 4. sentent. dist 20. per confessionem, & contritionem unius, alius a culpa non liberetur; potest autem unus pro alio onus injunctæ, aut injungendæ poenitentiæ salubriter explere; adducens illud apostoli ad Gal. 5. *alter alterius onera portate.* Ideo Apostolus, 2. Cor. 12. loquitur de corpore mystico ad similitudinem corporis humani. In corpore vero humano naturaliter per unum membrum suppletur alterius indigentia. Ergo cum gratia sit potior quam natura, gratia in corpore mystico per unum potest supplere alterius indigentiam. Hinc est quod suffragia membrorum possunt prodesse commembris indigentibus. Quia vero per mortem commembrator ejusdem corporis esse non desinierit; possunt prodesse etiam defunctis. Unde Augustinus dicit: *Non est negandum spiritus defunctorum pietate suorum viventium posse relevari.* Propterea charitas magis potest apud Deum, quam apud ho-

ANNO CHRISTI 1433.

homines; sed unus potest apud homines pro alterius amore debitum ejus solvere; ergo multo fortius hoc in divino judicio fieri poterit. Ista est sententia S. Thomæ in 4. dist. 20. Ista Magistri sententia in eadem dist. dicentis: *onus pœnitentiæ morientibus impositum carorum orationibus & eleemosynis esse sublevandum*. Hoc idem habetur 26. q. 7. *ab infirmis*; & eadem sententia Gregorii, & ponitur 13. q. 2. *pro obeuntibus*; & capite sequenti, *animæ defunctorum*. Nec esset dicendum quod poenitentiæ onus susceptum pro mortuo prælati arbitrio & præcipue papæ, taxatum aut ordinatum sive injunctum minus valeat, quam si proprio arbitrio & judicio susciperetur. E. G. A. qui nuper interfecit B. est hodie mortuus, verumtamen contritus de peccato suo, & confessus absque tamen satisfactione debita & completa; non minus videtur ei proficere satisfactio facta per C. exeuntem in caritate si per papam esset taxata, quam si proprio arbitrio esset talis satisfactio suscepta. Sed notandum quod esset difficultas, an hæc satisfactio valeret ibi aut per modum sacramenti, aut per modum suffragii; sed quia quodcumque detur salvatur articulus, suspendeo ab ulteriori processu. Ut tamen veritas articuli ne dum pateat ratione, & auctoritate, sed etiam exemplis, dicam exemplum, in quo quasi expresse ponitur articulus iste. Ponitur autem in legenda sanctorum in cap. de *commemoratione sanctarum animarum defunctarum*, ad ostendendum qualiter pro mortuis poenitentia facta per amicos valeat eis: quod cum quædam mulier, multis irretita peccatis, morti appropinquasset, & a filio ad confessionem admoneretur; illa ei factum suum aperuit, dicens se confiteri non posse, nec sibi aliquid confessio valeret. Sed cum ille cum lacrymis instaret, & poenitentiam se pro ea facturum promitteret; illa compuncta filium pro sacerdote destinavit. Sed cum antequam sacerdos veniret horrore, & timore inruentium Dæmonum moreretur, filius pro ea peccatum suum sacerdoti confitens, & poenitentiam septennem faciens, videt in fine poenitentiæ matrem, & de sua liberatione gratias referentem. Hæc ibi. Et de hoc articulo hæc sufficiant.

Articulus XLIII.

Est qui in cap. 10. ejusdem libri ponitur, quod habitatores Romæ non habent majorem charitatem ad Christum, quam Dæmones qui miserias suas magis sustinere volunt æternaliter, suamque malitiam retinere, quam me videre, mihique in perenni gloria adhærere.

Hic autem articulus in nullo erroneus, nec scandalosus, pro cujus intellectu notandum est, quod articulus iste non loquitur universaliter de omnibus habitatoribus Romæ, sed solum de quibusdam malis & perversis more bonorum christianorum non viventibus 7. c. in princ. ex persona filii narratis quibusdam peccatis, ita dicitur: *quidem ad habitatores Romæ, qui taliter faciunt, loquor, sed non ad amicos meos qui opera eorum non sectantur*. Clarum est autem quod qui nullam charitatem habent, cujusmodi erant illi Romani de quibus loquitur: *non habent majorem charitatem quam Dæmones*. Ergo videtur articulus, secundum morem loquendi communem esse verus; est enim locutio yperbolica, idest ad superabundantiam dicta, qua sancti zelo inflammati sæpe usi sunt in dictis suis tam prophetæ, quam sancti Doctores, unde.... de populo Romano ly de consideratione clerum illum ordinatissimum esse decet, a quo præcipue in omnem ecclesiam cleri forma processit. *Quid de populo loquar? quid tam notum sæculis; quam proterva Romanorum gens insueta pati, tumultui consueta, gens immitis & intractabilis, subdi nescia, nisi ubi non valet resistere*. Et hæc de præsenti articulo.

Articulus XLIV.

In cap. 13. ejusdem libri est quod offerre pro anima alterius unum Pater noster est acceptius Deo pondere magno auri.

Iste articulus non videtur dicendus erroneus; pro cujus intellectu pleniori sciendum est quod intentio loquentis in passu isto est ostendere fructum & utilitatem orationum bonarum, unde dicit sic, textus in forma: *verumtamen qui bene fecerit tibi, facias bene & tu ei, & corporaliter & spiritualiter fundendo pro eo ad Deum preces, quia nullus credit quantum Deo placent preces humilium: per exemplum ostendam tibi. Si quis offerret regi magnum pondus argenti, diceretur a circumstantibus: hæc est magna præsentatio. Si vero legeret unum Pater noster regi derideretur. Sic ergo est apud Deum, quicumque enim offert pro anima alterius unum Pater noster acceptius est Deo magno pondere auri; sicut patet in illo bono Gregorio, qui oratione sua etiam infidelem Cæsarem elevavit ad gaudium altiorem*. Secundo notandum est quod dupliciter possumus loqui de oratione Dominica, & oblatione auri; uno modo ut sunt eleemosinæ quædam datæ uni & eidem, ut si quis uni & daret pondus auri, & cum hoc pro eo funderet orationes. Alio modo possumus loqui prout habent rationem suffragiorum sanctorum pro aliquo, sicut cum pro aliquo mortuo effunditur oratio Dominica, & datur eleemosina: & quomodocumque loquamur, articulus simpliciter videtur verus. Ut enim considerantur primo modo, patet quod eleemosina spiritualis, cujusmodi est fundere preces, potior est corporali; cujusmodi est dare alicui indigenti in subventionem necessitatis pondus auri. Pro cujus declaratione est notandum quod, ut S. Thomas dicit in 2. 2. art. 3. q. 32. ubi quærit utrum eleemosinæ spirituales sint potiores corporalibus, quam com-

comparatio istarum eleemosinarum potest attendi dupliciter, uno modo simpliciter loquendo & secundum hoc eleemosinæ spirituales præeminent triplici ratione; primo quidem quia illud quod exhibetur nobilius est, scilicet donum spirituale quod præeminet corporali. Secundo ratione ejus cui subvenitur, quia spiritus nobilior corpore. Tertio quantum ad ipsos actus quibus subvenitur proximo, quia spirituales actus sunt nobiliores corporabilibus, qui sunt quodammodo serviles. Alio modo possunt considerari secundum aliquem particularem casum, in quo quædam etiam pro corporali eleemosina alicui spirituali præfertur; puta, magis esset pascendum fame morientem quam docendum, sicut etiam indigenti secundum philosophum melius est ditari quam philosophari; modo nullum dubium est quin potior eleemosina sit Deo acceptior; ergo eleemosina facta uni indigenti per aliquam personam Deo est acceptior, quam eleemosina magni ponderis auri facta eidem, cum sit de meliori bono, & magis sibi conjuncto. Quod vero considerando ea ut habent rationem suffragiorum, articulus videtur verus; dicit enim Petrus de Tarantasia in 4. dist. 45. quærens quæ suffragia sint meliora, sive potiora, & per consequens Deo magis grata, quod cum suffragiorum communicatio fiat ex charitate, secundum quod plus participant de virtute charitatis plus prosunt; melius est autem opus charitatis quod dirigitur in Deum, quam quod in hominem; unde quia duo primi modi suffragiorum assignatorum per Gregorium, scilicet oblatio sacrificii & preces sanctorum in Deum diriguntur; ideo meliores sunt, quam duo ultimi, scilicet eleemosina, & jejunium, nisi per accidens in quantum eleemosina impetrat *exactiones* sanctorum. Hæc ille. Et sic videtur quod istis per se, secundum se simpliciter consideratis, acceptius est Deo unum Pater noster pro una anima, quam pondus auri magnum; quod exinde videtur manifeste colligi, quia sæpe magna pondera auri & argenti data sunt *scientiæ* hominibus ad impetrandum orationes eorum, sive ad provocandum eos in amicitiam spiritualem, & per consequens ad orandum pro eis; quod non esset, nisi orationes sanctorum acceptiores essent Deo magnis ponderibus auri. De isto etiam articulo expressam historiam habemus in legenda sanctorum in historia S. Ulrici, vel Adultrici, qui procuratorem suum, ut disceret quanti valoris esset unum Pater noster devotius oratum, mittit ad papam, & respondit papa quod esset valoris unius denarii aurei tantæ latitudinis, sicut est tota superficies terræ, & spissitudinis sicut est spatium inter coelum & terram. Hæc &c.

Articulus XLV.

In XVI. cap. ejusdem libri, quod habenti propositum emendæ valeant indulgentiæ ad remissionem peccatorum; ut fiat sicut Angelus in conspectu Domini; ficte autem accedenti, & non habenti propositum deponendi veterem hominem, valeant indulgentiæ ad rejectionem; glos. ibidem, idest ad obtinendam contritionem & confessionem, quibus etiam ejicitur peccatum, & acquiritur gratia.

Iste articulus etiam salva parte dicentium, non est erroneus: immo est determinatio magnorum virorum in theologia; pro cujus intellectu ponatur primus articulus in forma, ut jacet in originali, ut clarior appareat sensus articuli. Secundo adducentur dicta aliquorum doctorum, qui hunc articulum docuerunt in libris suis. Forma autem articuli hæc est: *qui vero veniunt ad indulgentias, ut deinceps fugiant peccata, & injuste ablata restituant, unum obolum cum turpi lucro non acquirat &c.* sequitur: *Talis quidem habebit remissionem peccatorum suorum, similisque erit Angelo Dei in conspectu Dei. Qui vero non habet voluntatem relinquendi priores voluntates, & inordinatas mentis suæ affectiones, sed juste acquisita retinet;* & similia dicit: *huic quidem valent indulgentiæ ad rejectionem, idest ad contritionem obtinendam, & confessionem, quibus ejiciat peccatum, & acquirat gratiam Dei.* Circa secundum sufficiat sententiam Alberti Magni; unde notandum quod Albertus Magnus quærens in 4. dist. 20. an indulgentiæ valeant existenti in peccato mortali, dicit, quod indulgentiæ valeant omnibus tam existentibus in statu gratiæ, quam in mortali peccato; sed differenter, quia existentibus in statu gratiæ valent ad diminutionem poenæ expiativæ sive injunctæ sive injungendæ, si sacerdos injungens erravit; sed existentibus in mortali valent dupliciter; uno modo per modum illum, quo dicimus unum alii posse mereri primam gratiam conversionis si orat, & jejunat, & alia opera bona facit pro eo. Si enim hoc potest unus, multo magis hoc potest etiam per thesauros omnium meritorum, quos super ipsum ponit indulgentia. Alio modo quia opera de genere bonorum vicinant hominem gratiæ, & multo amplius indulgentia cum fide etiam informi vicinat hominem gratiæ & facit conversioni magis idoneum; taliter vero puto valere indulgentias existentibus in mortali peccato. Hæc Albertus. Ecce quod doctor iste maximus illum articulum confirmat esse verum, consequenter autem in X. solutione unius articuli dicit, quod per modum relaxationis non valent peccatoribus, quia numquam habet locum indulgentia quantum ad poenæ remissionem, nisi primo poena contritionis posita in poenitente, scilicet dolore contritionis, qui facit poenam solubilem, mutando æternam in temporalem; valent tamen, sicut dictum est. Vel faciliter dicendum esset, quod articulus intelligitur materialiter, videlicet in-

ANNO CHRISTI 1433.

A intelligendo quoad indulgentias opera illa propter quæ dantur indulgentiæ, ut puta peregrinatio, eleemosina, jejunium; quæ non dubium valent, licet extra charitatem sunt facta, ad ea de quibus articulus primus loquitur. Et hoc de isto articulo.

Articulus XLVI.

Est ex cap. XXVI. ejusdem libri, quod comedens carnes sub obedientia & regula suæ professionis, habens tamen desiderium jejunandi si non obstaret obedientia, plus duplo meretur, quam liber jejunans, & hoc uno eodemque die.

Pro intellectu hujus & veritate est dicendum, primo, quod articulus non jacet sic in originali; immo ut videtur, false & infideliter est extractus; unde sic dicit textus, *Si videris duos homines, alium sub obedientia, & alium in libera potestate; si ille qui liber est jejunat, simplicem mercedem habebit; si autem ille qui sub obedientia est illo die jejunat duplicem habebit; si vero ille qui sub obedientia est illo die jejunii comedit carnes secundum institutionem regulæ, & propter obedientiam, attamen libentius jejunaret, si non obsisteret obedientia, iste habebit duplicem mercedem, unam propter obedientiam, aliam propter dilatationem desiderii sui*. Hæc ibi. Iste articulus non dicit quod duplo plus meretur comedens carnes illo die, quam liber jejunans. Item patet, quod articulus non est dicendus erroneus, sed verus. Quia vero obedientia omnibus præfertur aliis virtutibus, quod videtur articulus velle persuadere, patet. Dicit enim, quod obedientia non tam virtus est, quam mater virtutum. Patet etiam ex vita SS. Patrum, ubi abbas Pambo comparans virtutes quorumdam monachorum, dicit, quod virtus obedientis major est, quam virtus jejunantis multum; & alterius qui nihil possidebat, & etiam quam virtus magnam charitatem habentis. Ratio ejus, quia unusquisque, unum voluntate propria retinet; hic autem voluntatem suam servam fecit. Idem habetur in eodem libro de quodam sene, qui quatuor ordines vidit in cœlo, inter quos ordo obedientium erat superior & gloriosior. Quod vero talis qui sic voluntatem habet jejunandi, verumtamen obedientia cogitur comedere, duplicem habeat mercedem, ut dicit articulus, patet primo propter obedientiam, quæ non caret mercede, & propter bonam voluntatem jejunandi, ut dicitur in glos. Math. 5. *bona voluntas cum deest copia agendi remuneratur*; quoniam, ut dicit Augustinus in glos. super illud in psal. *etenim iniquitates in corde*; quod vis & non potes, Dominus factum reputat. Ergo articulus verus. Et hæc de præsenti articulo.

Articulus XLVII.

Quod erroneus dicitur sumptus ex cap. LXXXI. ejusdem libri est, quod indulgentiæ donantur propter fidem, & devotionem viventium; charitas verò donatur & promeretur propter indulgentias.

Iste autem articulus, si sano oculo inspiciatur intentio dicentis, nullam habet apparentiam erroris; sed verissimus videtur esse. Pro quo notandum, quod præsupposita veri-
B tate thesauri in ecclesia, qui ex copia meritorum Christi & martyrum suorum colligitur, quatuor necessaria inter alia ponunt Doctores Theologi, Albertus; S. Thomas, Bonaventura &c. ad hoc quod indulgentiæ valeant. Primo ex parte dantis auctoritas ex jurisdictione quam habet, sicut papa, episcopus, legatus &c. Secundo ex parte causæ, justa necessitas, sicut periclitatio fidei & hujusmodi, aut publica utilitas & frequentatio reliquiarum, paupertas loci, & hujusmodi. Tertio ex parte recipientis, fidei devotio, scilicet quod credat quod hoc fieri possit per clavium potestatem, sive quod credat ecclesiam talem habere potestatem.
C Quarto ex parte status istius, cui datur indulgentia, charitas; necesse est enim, ut sit in charitate, qua corpori mistyco, & Christo capiti conjungatur, si tanquam miles Christi habeat participare de thesauro ecclesiæ indulgentias per modum indulgentiarum. Quo dicto, dico quod cum dicitur in prima parte articuli quod indulgentiæ dantur propter fidem, devotionem viventium, ly propter dicit utilitatem aut pietatem causæ propter quam indulgentiæ dantur, quæ maxime aut est propter promovendam fidem, aut augendam devotionem viventium.

D In secunda autem parte articuli, ubi dicitur quod propter indulgentias donatur, & promeretur charitas, importatur necessitas status recipientis indulgentias, quæ est, ut sicut in charitate, sine qua ut dictum est indulgentiæ efficiuntur inutiles quantum ad relaxationem pœnæ; propter ergo indulgentias donatur charitas, id est propter, sive ad indulgentias habendas necessaria est charitas; sicut dicitur, quod propter bonitatem dantur virtutes, & propter præmia sunt merita, quia ista faciunt ad consecutionem illorum. Ita hic. Caritas enim cum uniat membra ecclesiæ ad invicem & cum Christo, & promeretur influentiam capitis & membrorum ejus, & ad illam reci-
E piendam donari dici potest; & iste videtur intellectus esse istius textus, ubi dicitur sic; *considera quæ bona faciunt indulgentiæ hujus urbis hominibus illis, qui veniunt intentione sancta huc propter eas. Nam si darentur alicui mille millia annorum, sicut & donantur propter fidem & devotionem fidelium, non esset digna ponderatio ad obtinendum divinam gratiam, scilicet remissionis & relaxationis quæ datur indulgentia sine charitate Dei,*

quæ

ANNO CHRISTI 1433.

quæ quidem charitas veraciter donatur & promeretur propter indulgentias istas; promeretur indulgentias; idest consequi indulgentias, vel est radix meriti consequendi indulgentias; ecce necessitatem charitatis ad habendam gratiam indulgentialem: & ita patet de veritate articuli.

Articulus XLVIII.

Ex XII. cap. ejusdem libri sumptus est, quod sumpto corpore Christi a malo sacerdote, discedit ab eo patris potentia, abscedit filii dulcissimi præsentia. Depositis vero vestibus sacris, recedit Spiritus Sancti benignitas.

Pro cujus intellectu & articuli sequentis est notandum quod dupliciter potest intelligi Christum recedere a sacerdote malo sumpto sacramento; uno modo quantum ad realitatem præsentiæ, ita quod sub speciebus sacramenti desinet esse, & sic intellectus articulus dictus esset falsus, cum tandiu maneat veritas corporis præsens sub sacramento, quamdiu manent illæ species sacramentales. Alio modo potest intelligi recedere, vel discedere saltem quantum ad effectum, quia non confert ei effectum, quem bene sumentibus confert; secundum quem modum Deus in sacra scriptura dicitur appropinquare vel recedere ab hominibus. Unde S. Thomas in prima parte quæstione 9. art. 9. dicit, quod Deus dicitur appropinquare ad nos, vel recedere a nobis, in quantum participamus influentiam bonitatis ejus, vel ab ea deficimus. Et ideo sacerdos cum in peccato mortali existens sumens hoc sacramentum; non sumit effectum ejus penes hunc modum; & hac ratione potest dici Christus recedere ab ore ejus; & ita dicitur Judic. 16. de Sansone: *surrexit, nesciens quod recessit Deus ab eo*; quod dicitur propter fortitudinem perditam, quæ non erat in eo donum naturæ, sed gratiæ gratis datæ. Et ita de multis aliis locis posset adduci testimonium. Et hoc modo B. Gregorius, ut recitat Magister sententiar. in 4. dist. 9. dicit: *est quidem in peccatoribus & indigne sumentibus vera Christi caro, & verus sanguis, sed non salubri efficacia*; & ad istum etiam sensum exponunt doctores id Sapientiæ 2. *In malivolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis*; scilicet quoad effectum gratiæ gratificantis. Et isto modo intelligendo articulum est verus; & ita capit qui illum articulum dixit, sicut patet ex forma textus, in quo sic habetur in eo capitulo post verba prædicta: *Non tu cogitare debes, quod ipse, vel alius, quantumcumque malus, sine Deo, sic recedit Deus, majorem consolationem non infundendo*; & expressius in cap. LXIII. ejusdem libri ubi sic dicit: *completo sacramento ego credo cum Deitate & humanitate, & sola forma panis remanet sibi, non quia non veraciter ibi sum ita cum malis, sicut cum bonis propter sacramenti institutionem, sed quia similem effectum non habent boni & mali*. Hæc A ibi. Et sic patet quod articulus intellectus ita est verus. Secundo notandum quod principales effectus hujus benedictissimi sacramenti videntur esse tres, qui appropriari possunt satis rationabiliter tribus personis, videlicet robur fortitudinis contra insurgentes hostes, gustus delectationis præsentiæ divinitatis, benignitas reservationis a futuris malis; ideo dicitur in articulo, quod sumpto sacramento a malo sacerdote recedit ab eo &c. & hoc de præsenti articulo.

Articulus XLIX.

B *Ex cap. LXIII. ejusdem libri est quod sola forma panis remanet sacerdoti malo, & Christus recedit.*

Iste articulus supra est declaratus, qualiter in sensu exposito in litera ejusdem est verus; dicitur enim apud sumentem in peccato mortali hoc sacramentum sola specie manere, quod ut dicitur in præfatis capitulis, quia non cogitat nec sapit ei spirituale, sed carnale, & quod nihil aliud esset ibi nisi substantia panis; & ita penes effectum attenditur ille recessus & solitudo mansionis specierum. Sic dictum est in articulo præce- C denti; unde sic in originali exponitur præfatus articulus, assignando rationem dicti. *Ideo remanet sola species, quia de sumptione illa nihi recogitant, nisi quia si viderent & sentirent formam panis ac vini, tanquam si dominus potens ingrederetur domum alicujus, & species quidem ipsius reminisceretur, sed præsentia ejus bonitatis reminisceretur & negligeretur*. Et ita patet quod articulus non est contra Apostolum dicentem malos sacramentum sumere, ut arguit adversarius. Et tantum sufficit pro præsenti articulo.

Articulus L.

D *Ex cap. LXXI. ejusdem libri est, quod filia S. Birgittæ voverat virginitatem; & tamen Deus ordinavit quod nuberet homini habenti domum & vestes &c.*

Circa hunc articulum non debet esse difficultas aliqua quia false extractus est. Non enim est talis sententia in toto isto capitulo; bene tamen dicitur quod B. Birgitta voverat eam Deo, ut virgo permanens in aliquo loco sancto Domino famularetur. Et E quod consequenter dicitur, quod Dominus, cui nota sunt omnia, & apud quem acceptior est conjugata humilis & devota, quam virgo superba, prævidens Deo melius servituram in statu conjugali, quam in statu virginitatis, ordinavit, ut matrimonium contraheret, & cum persona quæ sufficiens esset eam nutrire, ne paupertatis occasione legem matrimonialem minus plene observare contingeret. Hoc autem non videtur nisi ra-

ANNO CHRISTI 1433.

rationabile, & summa providentia actum, & ita dicendum occurrit de præsenti articulo.

Articulus LI.

Ex cap. LXXXI. sumptus est, damnatos esse omittentes facere mala timore poenæ, non tamen credere poenis, sed sedere in tenebris.

Iste articulus bene intellectus & ad præcedentia istius articuli relatus videtur verus. Pro cujus intellectu notandum est quod in isto capitulo dicitur, conformiter ad sanctos doctores, & ad sanctam scripturam, quod timere bonum est propter duo. Primo quidem ut dicit quia tanta possint esse facta opera ex timore, quod traherent postea aliquam scintillam animæ in cor ad obtinendum charitatem habendam; secundum id sapientiæ psal. *Initium sapientiæ est timor Domini*; & ecclef. 25. *Timor Domini initium dilectionis*. Et Augustinus dicit quod *timor introducit ad charitatem, sicut seta introducit filum*, ut S. Thomas deducit in 2. 2. q. 19. Secundo dicit bonum est timere, quia quotquot peccata homo dimittit ex timore, ex tot poenis liberabitur in inferno; attamen quia charitatem non habuit, ideo nec justitiam habet ad ostendendum in coelum. Hæc ibi. Et hoc etiam est verum, quia cum timor ut dicitur eccl. 1. *expellat peccatum*, & peccatum sit meritum poenæ; clarum est quod timor facit ad diminutionem poenarum, in quantum impedit meritum poenæ, ut dicit S. Thomas in ea dist. 15. Et istis dictis consequenter dicit illud quod in articulo proponitur sub istis verbis de tali loquens: *attamen ardere non tenetur in poenis, sedere in tenebris, quia omisit peccatum ex timore, sed non sentiet gaudium coeli*, Non intendit enim aliquod esse damnatum, aut damnandum in inferno non habiturum aliquam poenam sensibilem, videlicet ignis, ita quod solum sederet in tenebris; sed solum intendit exprimere utilitatem secundum timorem servilis, qui est ut dictum est, non sentire poenam sensibilem in inferno debitam peccatis, quæ ex peccatis timore omisit perpetratum. Et hoc est non ardere, non simpliciter, sed ratione peccatorum illorum, ratione quorum arsisset, si illa perpetrasset; ardebit autem ratione commissionis aliorum malorum, aut omissionis bonorum, quæ facere debuit, unde Augustinus, ut deducit magister sententiarum in 4. dist. 15. *opera bona extra charitatem facta valent ad hoc ut poena sit remissior, vel ut tolerabilior fiat damnatio*; quod S. Thomas ibidem declarat hoc modo contingere in quantum per ea, aut etiam timorem impeditur meritum pænæ, sicut dictum est.

Articulus LII.

Ex eodem cap. sumptus est propter indulgentias promereri charitatem.

Iste articulus declaratus est supra articulo XLV. & XLVII.

Articulus LIII.

Ex cap. CXXIX sumptus est quod credere mandatis Dei, honorare sacramenta ecclesiæ, & dolere de peccatis sunt consilia.

Pro intellectu hujus notandum quod consilium dupliciter sumitur; uno modo dicitur quodlibet bonum & salutare opus; & hoc modo dicitur Proverb. *omne consilium meum despexistis*; ubi interlinear. glos. ait; idest *mei dicentis: poenitentiam agite*. Ecce poenitentiam agere vocat consilium, sicut in prælato articulo dicitur. Alio modo dicitur stricto modo consilium prout distinguitur contra præceptum, & dicitur persuasio melioris boni, ad quod homo non tenetur. Primo modo consilium dictum capitur in hoc articulo, ut patet ex serie textus in capillo. Et ita patet quod falsum est quod articulus iste ponat illa tria, scilicet credere mandatis Dei, honorare sacramenta, dolere de peccatis non esse necessaria, quia stat consilium primo modo captum esse necessarium, sicut patuit ex dictis. Et hoc de isto articulo.

Articulus LIV.

Ex eodem cap. sumptus est, quod quis tenetur amicis Dei obedire, quantumcumque præcipiant contra voluntatem suam.

Pro intellectu hujus articuli considerandum primo quod amici Dei dupliciter possunt intelligi, uno modo vocantur prælati ecclesiæ; unde regius propheta David de sublimitate sacerdotis novi, & apostolici principatus prophetans dicit; *nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum*; quibus etiam Dominus ait: *Jam non dicam vos servos, sed amicos &c.* Prælati autem ecclesiæ, debetur obedientia, etiamsi præcipiunt contra voluntatem, dum tamen ea quæ præceperint non sint contra legem Dei; unde Dominus ait: *super cathedram Moysi sederunt &c.* sequitur *facite omnia quæ dixerint vobis &c.* Et apostolus ait: *obedite præpositis vestris &c.* & Bar. lib. de præcepto & dispensatione ait quasi articulum in forma: *quidquid vice Dei præceperit homo, quod non sit, tamen certum displicere Deo, aut secus, accipiendum est quasi præcipiat Deus, ipsumque quem pro Deo habemus* tan-

ANNO CHRISTI 1433.

tanquam Deum in his quæ aperte non sunt contra Deum debemus audire; imperfecti cordis, & infirmæ prorsus voluntatis indicium est statuta seniorum studiosius discutere, hærere ad singula quæ injunguntur, exigere de quibuscumque rationem, & male suspicari de omni præcepto, cujus causa latuerit. Et ita patet veritas articuli; ubi enim amici, idest prælati ecclesiæ, nihil præcipiunt contra Deum secundum salutare opus etiamsi si fit contra voluntatem subditi obediendum est illis. Et quod de talibus loquebatur videtur colligi ex textu quia immediate superius dixerat secundum consilium esse suscipere & honorare sacramenta ecclesiæ, & in quarto consilio ponit præsentem articulum. Item ipsa dicit in libro VII. cap. 7. *obediat humiliter prælato suo in omnibus quæ præcipit sibi, quæ non sunt contra Deum, & quæ ipse frater percipere potest.* Secundo autem modo amici Dei dicuntur sancti viri, secundum illud quod de sapientia dicitur Sapient. 7. *amicos Dei constituit*; & tunc de istis etiam non est dubium si ly tenetur dicat decentiam & honestatem. Unde Prov. 19. dicitur: *audi consilium & suscipe disciplinam, ut sis sapiens in in novissimis tuis.* In persona quippe acquiescentis amicorum Dei consiliis, & increpationibus lamentatur Salomon Proverb. libro: *cum detestatus sum disciplinam & increpationibus non acquievit cor meum, nec audivi vocem docentium me, & magistris non inclinavi aurem meam.* Et ita patet quod tenemur audire & obedire amicis Dei præcipientibus eo modo quo præcipere convenit eis, quod idem est: quod consulere ubi non mediat auctoritas jurisdictionis ordinariæ sive commissariæ. Istis enim obtemperare debemus, ubi nec contra Deum præcipiunt, nec contra statum aut perfectionem aut status decentiam aliquid demandarent. Hæc sunt de articulo præsenti.

Articulus LV.

Ex Cap. CXXXII. est, malos sacerdotes perdidisse clavem qua miseris cœlum deberent aperire; illam vero qua infernus aperietur diligere & reconditam habere in munda sindone.

Pro intellectu hujus articuli sunt aliqua notanda, quod clavis, qua miseris cœlum aperitur, potest dici clavis scientiæ de qua Dominus Luc. II. inquit: *væ vobis legisperitis, qui tulistis clavem scientiæ.* Et Chrysostomus: *clavis est verbum scientiæ scripturarum, per quam hominibus aperitur janua veritatis*; clavem vero qua infernus aperitur dicitur clavis potentiæ sive ligandi, & solvendi, qua cum quis excommunicatur dicitur sibi claudi cœlum & infernus aperiri. Secundo est notandum quod potentia est propter actum, & facultas propter ministerium; cumque perdit debitam executionem officii, aut ministerii dicitur a doctoribus perdidisse auctoritatem, sive facultatem officii; unde Innoc. et ponitur 1. q. 1. *qui perfectionem spi*ritus quam acceperunt, perdiderunt, non dare eis plenitudinem possunt.* Et iterum in sequenti c. *qui amisit honorem, honorem dare non posse*, doct. canon. & doctores theol. super X. sententiar. dist. 25. cap. 1. intelligunt per plenitudinem omnem executionem potestatis, & non ipsum ordinem, aut potestatem, 1. q. 1. *quicumque*; & est dictum Gregorii: *quicumque sacros ordines vendunt vel emunt sacerdotes esse non possunt*: glos. ibi decreti exponit; *idest digne exercere officium sacerdotis.* Itaque perdere non referatur ad essentiam potestatis, sed ad licitum actum. Possunt autem actualiter intelligi perdidisse clavem primam mali sacerdotes, cum propter ignorantiam multorum, quia licet scientia, quæ est habitus, non sit ipsa clavis, est tamen dispositio ad eam, & est materiale in ea, ut dicit Albertus; & ideo ipsa deficiente clavis, quæ est auctoritas actum scientiæ exercendi in judicando & discernendo, frustratur ab actu. Et ita sacerdotes non habentes scientiam, qua possunt populum docere, aut illuminare & discernere inter lepram, & lepram, dicuntur clavem perdere, quia auctoritas discernendi in eis & pascendi populum ab actu suo frustratur. Ad istum sensum videtur Innocen. in sermone de clavibus: *provideat pastor ecclesiæ, ut clavem potentiæ suæ clave scientiæ non decipiat. Quia scriptum est: quod tu scientiam repulisti, & ego repellam te ne sacerdotio fungaris, Oseæ* 10. Dicuntur autem clavem qua aperitur infernus diligere, quia prælati multi præsentibus temporibus, magis intendunt excommunicationibus & hujusmodi actibus clavis potentiæ & ligandi, quam actibus aut exercitio clavis scientiæ docendo populum & discernendo inter lepram & lepram lucem & tenebras. Quod vero non intelligat S. Birgitta quod mali sacerdotes claves perdant suscepti ordinis patet ex dictis suis in cap. 7. septimi libri, ubi sic dicitur: *veri presbyteri sunt, & verum conficiunt corpus Christi filii mei omnes illi sacerdotes, quamvis altas sicut pleni multis peccatis & vere alia sacramenta ministrant; quamvis propter sua peccata & mala, sunt indigni coelesti gloria apud Deum.* Item in lib. 6. capitol. LXXIII. dicit de poenitentiario Romæ, quod licet esset vitiosus, nihilominus absolutio, quam faciebat confitentibus auctoritate ecclesiæ, ita rata est apud Deum, sicut absolutio justorum. Amplius ultimo notandum, quod intellectus præfati capituli potest capi & alio modo loquendi sacræ scripturæ, pro quo secundum quod idem articulus ponitur in cap. CXXXI. sub hac forma: *Nunc conqueror super eos, scilicet sacerdotes, de quibus primo quod aperiunt infernum, & claudunt coelum ingredientibus.* Hæc ibi. Intellectus autem hujus articuli sumi potest ex modo loquendi Christi Matth. 23. ubi Pharisæis & Scribis loquens ait: *væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ quia clauditis regnum coelorum ante homines*; super quo Origenes ad propositum loquens, ut dicit S. Thomas in glo. continua ita dicit: *omnes qui mala conversatione sua dant exemplum peccandi in populo, & qui faciunt injuriam, scandalizantes pusillos claudere videntur an*te

te homines regnum coelorum. Et hoc quidem peccatum invenitur in popularibus; maxime autem in doctoribus. Qui docent quod decet secundum justitiam evangelii, homines vero autem faciunt quæ dicunt, bene autem viventes, & bene docentes aperiunt ante homines regnum coelorum, & dum ipsi intrant, provocant alios introire; sed multi non permittunt intrare in regnum coelorum intrare volentes, quoniam sine ratione excommunicant quosdam propter zelum, & meliores quam sunt ipsi. Hæc ille. Ecce quomodo dicuntur perdere clavem scientiæ sacerdotes male viventes, quia auctoritatem perdunt docendi, & dicuntur claudere regnum coelorum vel malis exemplis, inducendo alios, sicut illud Gregorii: *dum pastor per abrupta graditur, grex in præcipitium cadit, excommunicando sæpe injuste*; & ita patet quod articulus iste non sapit errorem Valdensium, ut dicit calumniator, sed veritatem habet sane intellectus. Et hoc de articulo.

Articulus LVI.

Ex cap. CXXXIII. Est post multa diffamatoria sacerdotum indifferenter, dicta quod cum applicatur sacramentum ad os mali sacerdotis, Christus ab eo recedit cum deitate, & humanitate, quod Diabolus, qui in præsentia Domini fugit perterritus, lætus redit.

Intelligentia hujus articuli patet ex intellectu dato articuli XLVII. Et non est ideo necessarium hic sermonem extendere. Circa illud quod hic superadditur de Diabolo, pie credendum est, quod in præsentia corporis Christi Dæmones perterriti fugient, nec tunc tantam habeant potestatem nocendi sicut alio tempore; unde de hac sancta mensa altaris exponitur illud psalmi: *parasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant nos*; scilicet Dæmones. Præterea si crucis præsentia dicuntur fugere Dæmones, unde B. Gregorius in Dialogo narrat de Judæo qui muniverat se signo crucis; & ideo Dæmones non poterant ei nocere; quanto magis præsentiam crucifixi, a quo crux & honorem, & virtutem suscepit? Et hoc de articulo.

Articulus LVII.

Ex eo cap. sumptus est, quod videtur dicere, quod omnes sacerdotes habeant potestatem prædicandi sicut & consecrandi.

Pro intellectu hujus articuli est notandum, quod ly *sicut* potest dicere similitudinem ...... suis universalitatis extensionis ita quod sicut omnibus sacerdotibus est commune posse consecrare, ita eis est commune posse prædicare, sive habere potestatem prædicandi. Alio modo quod ly *sicut* sit nota similitudinis, nedum quoad potestatis radicem, sed quoad libertatem exercitii, aut dependentiam mysterii. Primo intelligendo articulus est verus; quia sicut omnibus sacerdotibus est commune habere ordinem sacerdotalem, ita omnibus est commune habere potestatem prædicandi. Sacerdos autem ratione vocabuli dicitur quia sacra docens, qui articulus expresse ponitur XVI. q. 1. c. *credimus*, ubi dicitur sic: *Monachi autem, & si in dedicatione sui presbiteratus sicut & cæteri sacerdotes, prædicandi, baptizandi, pecuniam dandi, peccata remittendi, beneficiis ecclesiasticis perfruendi rite potestatem recipiant, ut amplius, & perfectius agant ea, quæ sacerdotalis officii esse sanctorum PP. constitutionibus probantur; tamen executionem suæ potestatis non habent, nisi a populo & episcopo fuerint electi.* Sed secundo modo intelligendo, non quia suscepto ordine sacerdotali non requiritur aliud ad exercitium crediti ministerii, sed potest consecrare quoniam vult; in prædicatione autem aliud est; licet enim sacerdotibus in collatione ordinis conferatur potestas prædicandi verbum, sicut absolvendi in foro poenitentiæ; illam tamen potestatem exercere non debent, nec digne possunt sine speciali licentia superioris, quia præcise ex collatione ordinis non subiicitur eis; nec, inquam, agere possint, nec etiam in texto dicitur sicut & consecrandi; hoc enim placuit translatori ad aggravandum articulum addere; sed tantum dicitur sic: tertio *dedit eis potestatem prædicandi verba mea*; quod potest intelligi eo modo quo dictum est, vel intelligitur de sacerdotibus habentibus curam animarum. Et hoc de præsenti articulo.

Articulus LVIII.

Ex sequenti cap. sumptus est, quod sacerdotes sunt pejores omnibus Judæis, & Gentilibus; immo magis omnibus Diabolis.

Pro isto articulo dico in primis quod infideliter extractus est; non enim dicit ita in textu, sed sic: *Sacerdotes præ omnibus Judæis, & gentibus magis me provocant.* Ecce non dicitur pejores, nec ibi dicitur: immo omnibus Diabolis; bene tamen verum est quod in eodem cap. de uno damnato sacerdote dicitur narratis multis peccatis ejus, *in omnibus* dicunt Dœmones; *præcellit nos in malitia.* Nec hoc est inconveniens, quod quis in aliquo peccato, aut in ratione peccati, aut ratione circumstantiarum plurium, aut alia ratione alicujus aggravantis multum actum dicatur turpior aut pejor diabolo, aut superexcellere in malitia, unde Anselmus in oratione ad S. Joannem Baptistam, & narratur in lectionibus illius festi, comparans peccata sua ad peccatum Dæmonis dicit sic: *ille*, scilicet Diabolus, *peccavit contra Deum; qui se fecit; ego contra eum qui me fecit & reficit; ille reliquit Deum permittentem se; ego fugi Deum persequentem me.* Et post multa dicit: *o felix, ecce cujus*

jus imaginem horrebam horrorem in multis me aspicio horribilem. Sic considerando sacerdotum dignitatem, & scientiam quam habent de dignitate, & majestatis divinorum, quæ tractant, non mirum si quoad aliquas circumstantias, ut puta, ratione magnitudinis & dignitatis, eorum peccata graviora & turpia magis videantur peccato Dæmonis aut infidelium. Aut dicendum breviter quod illa verba sunt Dæmonum, & non mirum si mentirentur, cum Diabolus testimonio Christi sit pater mendacii. Et hoc de præsenti articulo.

Articulus LIX.

Ex cap. CXXXIX. sumptus, mirabilia dicit de regula B. Birgittæ, & quod tantæ indulgentiæ sunt in suo monasterio, sicut in ecclesia S. Petri ad vincula ex dono Christi, & approbatione coelestis exercitus; & si papa voluerit dare bullam, Christus dicit: ego approbabo & confirmabo: verbum meum, omnes sancti erunt tibi testes; mater mea sit tibi sigillum, Pater meus confirmator, & Spiritus S. venientium ad tuum monasterium consolator.

Iste articulus tangit duo; primo quod mirabilia ponit de regula B. Birgittæ; mirabilia vero ista sunt quod dicitur, quod regula ista ex ore Christi processerit. Secundo tangit concessionem indulgentiarum. Primum non debet videri aut dici ita mirabile quod videatur incredibile, aut a ratione, & veritate alienum, ut enim dicit Salomon *cum simplicibus est sermocinatio Dei*: Proverb. 3. ubi glos. Bedæ *cum simplicibus est sermocinatio Dei, quia eos sapientiæ suæ decreto illustrat, quos factus terrent aut duplicitatis nihil habere consideret*. Nulli enim debet videri incredibile, quod ipse magister veritatis Christus discipulam suam humilem & devotam Birgittam docuerit, aut decreta regularia dederit, quibus se, & sorores suas in sancta religione regeret & gubernaret, quod Moysi famulo suo pro populo Israelitico legem dedit, qui B. Paulo doctori gentium evangelium prædicandi gentibus revelavit, Sal. 1. qui B. Paconio abbati & patri amplissimo monachorum monachalem regulam ore proprio dictasse dicitur, ut in ejus legenda narratur. Insuper ejus ordinatione B. Basilius monachorum suorum regulam ex ore Angeli dictatam suscepit. Et ita de multis aliis exempla possent adduci, ex quibus verisimile judicari potest, quod articulus in prima sui parte ponit. Circa secundum quod ad preces B. Birgittæ pro augmentanda devotione fidelium Deus dedit indulgentias illi monasterio, quales sunt in ecclesia S. Petri ad vincula Romæ, non debet alicui videri impossibile. Cum Christus, qui est principale caput ecclesiæ, de cujus meritis principaliter tollitur thesaurus ecclesiæ, unde indulgentiæ dantur fidelibus, possit immediate facere quod per suum vicarium facit. Secundo nec ita novum, quin simile sibi jam præcesserit; legitur enim in vita decemmilium martyrum quod Deum rogarunt, quod dies jejunii passionis eorum annum poenitentialem concluderet observantibus se devote; & facta est vox de coelo dicens: dilectissimi mei, quæ petistis scitote vos impetrasse. Ecce quod Christus sine ministerio papæ concessit unum annum indulgentiæ observantibus diem jejunii martyrii eorum; & ita potuisset dare plus si petivissent. Et non mirum videndum, nec literatis, sed nec catholico simplici, quoniam sicut Christus non alligavit potentiam sacramentis, ita nec ministris ecclesiæ, quin ipse immediate possit omnem gratiam conferre, quam ministris suis mediantibus confert. Propterea in legenda B. Catharinæ majus videtur haberi, ubi dicitur sic: *vox de coelo insonuit: veni electa mea, veni intra thalamum sponsi tui; quod postulas impetrasti; qui te laudant salvi fiant:* Alia vero verba, quibus Dominus dicitur uti, sunt singulariter dicta, ut quod sancti essent testes illius confessionis, mater vero sigillum, idest ipsa sit tibi per quam habeas certitudinem de promisso, quæ est advocata & promotrix tua; Pater vero confirmator, quia in eo residet fontalis auctoritas; Spiritus autem consolator, quia eidem appropriantur effectus pietatis & misericordiæ; & ita articulus est pius, & devotus nihil habens suspitionis. Et tantum de articulo.

Articulus LX.

Ex cap. quinti libri est quod, ut utar verbis ejus, quod animæ tantum scilicet parvulorum, quamvis post baptismi carentiam non videant faciem meam, idest Christi, vicinius tamen appropinquant misericordiæ, quam pœnæ, sed non sunt electi mei.

Iste articulus, quod non in X. capitulo quinti libri, ut dicit translator, continetur, quia quintus liber non capitulis, sed interrogationibus & revelationibus distinguitur; sed in interrogatione sexta q. p. habetur, videtur mihi sanctorum sententiæ conformis; doctor enim sanctus in ead. dist. 16. ar. 2. ubi quærit utrum semper Deus misericordiam exhibeat in hoc quod puniat citra condignum, & remunerat ultra meritum; respondit in solutione ad quartum artic. quod peccato originali secundum rigorem justitiæ non solum debetur pro poena carentia visionis divinæ, sed etiam ipsius naturæ annihilatio; & ideo ex hoc ipso quod pueris non baptizatis naturalia bona conservantur citra condignum puniuntur, Isaiæ 7. sed misericordiæ Domini quod non simus consumpti. Hæc ille. Ex quibus patet veritas ariculi quod citius appropinquant misericordiæ quam poenæ. Propterea cum misericordia, dicente B. Apostolo Jacobo, testante Jacob. 2. superexaltat judicium; & psalmus dicat: *miserationes ejus super omnia opera ejus*; non est causa dubitandi in isto articulo. Præterea dicit S. Thomas in 2. sententiar. dist. 33. art. ult. in responsione ad de-

decimum articulum, quod licet pueri non baptizati ſint ſeparati a Deo quantum ad illam conjunctionem, quæ eſt per gloriam; non tamen ſunt ab eo penitus ſeparati; immo ſibi conjungitur per participationem naturalium bonorum; & ita etiam de ipſo gaudere poſſunt naturali cognitione & dilectione. Et hæc de articulo.

Articulus LXI.

Ex eodem cap. ſumptus eſt, quod juſtitia Dei eſt ut unuſquiſque, ſcilicet juſtus, quod translator tacuit, *obtineat quæ petit.*

Iſte articulus, qui non videtur eodem capitulo, ſed ex eadem interrogatione habetur in reſponſione quæſtionis ſecundæ apud.... parum habere difficultatem: pro quo notandum eſt, quod tripliciter poteſt ſalvari; ſecundum enim quod juſtitia poteſt capi tripliciter, ita poteſt tripliciter oſtendi veritas articuli. Uno modo ſecundum ſententiam Anſelmi, *juſtitia Dei dicitur decentia bonitatis ejus*; & hoc modo juſtitia Dei eſt talis, quia decet eum juſtorum orationes exaudire. Unde in pſalm. *clamaverunt juſti, & Dominus exaudivit eos*. Aliquando dicitur juſtitia Dei retributio meritorum, & hoc modo dicitur etiam quod juſtitia Dei &c. quoniam, ut S. Thomas in 2. 2. q. 83. ar. 15. quærens utrum oratio ſit meritoria; dicit quod ſic, ſi illud quod petitur ſit utile ad beatitudinem hominis. Tertio, juſtitia Dei attenditur ſecundum exhibitionem promiſſi. Et hoc modo etiam verum eſt quod juſtitia Dei ſit, quoniam, ut dicitur in gloſſa ſuper pſalm. *ut juſtificeris in ſermonibus tuis &c.* Deus enim promiſit ut peccatoribus veniam petentibus veniam largiretur; plura autem promiſſa legimus in ſacra ſcriptura facta de exauditione orationum juſtorum, ut illud Jer. *Clamabit ad me &c.* & illud: *petite & accipietis &c.* Joannis 16. & alia hujuſmodi; eorum quæ ad beatitudinem quandam juvant, quaſi pertinens ad ejus ſalutem, meretur juſtus illud obtinere; & ideo indubitanter accipit quod petit. De quibus etiam Chryſoſtomus dicit: *nunquam oranti beneficia denegat, quia ut orantes non deficiant ſua pietate inſtigat:* Quod vero articulus de talibus intelligatur patet; cum enim dicit & unuſquiſque juſtus obtineat quæ petit, ſtatim oſtendit quod non intelligitur univerſaliter de omnibus; ſed non eſt juſtus, qui non pro obedientia & perfectione juſtitiæ appetit pati contraria.

Articulus LXII.

De eodem capitulo ſumptus dicit, quod ſi ego ideſt Chriſtus *annihilarem ea, quæ homines plus me diligunt & me contra voluntatem eorum adorari permitterem, facerem uti eis injuriam*; ſequitur ratio, quam tacet translator; *auferendo eis liberum arbitrium, & deſiderium eorum.*

Pro intellectu hujus articuli, qui non ex eodem capitulo, ſed ex interrogatione VIII. reſponſionis primæ quæſtionis, ſunt aliqua notanda; primo quid eſt injuriam alteri facere; ſecundo quomodo poteſt competere Deo. Pro quo ſciendum quod gloſſa interlinealis ſuper illud Matth. 2. *amice, non facio tibi injuriam;* quaſi rationem reddens dicit reddo quod debeo. Ex quo loco videtur ſumi iſta deſcriptio, quod quis alteri injuriam facit cum non reddit ei quod debet, quod pertinet ad rationem juſtitiæ. II. notandum, ut dicit S. Tho. in prima part. 4. q. 21. ar. 1. quod unicuique debetur quod ſuum eſt; dicitur autem eſſe ſuum alicujus, quod ad ipſum ordinatur, ſicut ſervus eſt domini, & non e converſo. Nam liberum eſt quod ſui cauſa eſt. In nomine debiti importatur quidam ordo exigentiæ vel neceſſitatis alicujus, ad quod ordinatur: eſt autem duplex ordo conſiderandus in rebus. Unus quo ad aliquod creatum ordinatur, ſicut pars ad totum, & accidentia ad ſubſtantias, & unaquaque res ad ſuum finem. Alius ordo eſt, quo omnia, quæ creata ſunt, ordinantur in Deum; ſic igitur & debitum dupliciter poteſt attendi in operatione divina, aut ſecundum quod debetur aliquid Deo, aut ſecundum quod aliquid debetur creatæ rei, & utroque modo Deus debitum reddit: Debitum enim eſt Deo ut impleatur illud quod ſapientia & voluntas habet; & quod ſuam bonitatem deceat; & ſecundum hoc juſtitia Dei reſpicit decentiam ipſius, ſecundum quam reddit ſibi debitum. Debitum eſt eſt etiam alicujus rei creatæ, quod habeat illud, quod ad ipſam ordinatur; ſicut homini quod habeat pedes, & quod ei alia animalia ſerviant; & ſic etiam Deus operatur juſtitiam, quando dat unicuique quod debetur, ſecundum rationem ſuæ naturæ & ſuæ conditionis: ſed hoc debitum dependet ex primo, quia hoc unicuique rei debetur, quod eſt ordinatum ad ipſum ſecundum ordinem divinæ ſapientiæ. Eſt tamen verum quod licet hoc modo Deus debitum alicui dat; non tamen proprie eſt debitor, quia ipſe ad alia non ordinatur, ſed potius alia ad ipſum. Tertio, notandum cum eodem doctore in 4. diſt. 46. q. 1. ar. 2. quod talem, vel talem creaturam producat qualem voluerit, indifferens eſt ad rationem juſtitiæ; ſed quod aliqua natura producta ei attribuatur quod illi naturæ competit, hoc ad ejus juſtitiam pertinet; & contrarium ejus juſtitiæ impugnaret, in tan-

antum, quod, ut infra dicit in eodem articulo, Deus seipsum negaret, si creaturæ non conferret quod ei debetur secundum suam dispositionem: sic enim veritatem non servaret in operum conditione vel gubernatione. Illud autem dicitur alicui debitum secundum exigentiam suæ conditionis, sine quo res illa exemplar divinum secundum propriam suam rationem imitari non potest, secundum illud quod glossa dicit super illud apost. ad Timot. 2. *ille fidelis permanet, qui seipsum negare non potest:* negaret autem seipsum, inquit glossa, si dicta sua non impleret. Illud autem dicitur alicui rei debitum secundum exigentiam suæ conditionis, sine quo res illa exemplar divinum secundum propriam suam rationem imitari non potest: cum ergo libertas arbitrii sit conditio hominis naturalis, videtur quod auferre ei libertatem arbitrii esset contra ordinem justitiæ, & ita, largo modo loquendo, vel utendo nomine injuriæ hoc casu videtur injuria fieri homini; nec videtur hoc minus convenienter dictum, quam illud, quod glossa ponit Ro. V. super illud: *justificati ex fide pacem habeamus;* ubi dicit glossa: *Deus recipit eum, qui ad se confugit, aliter esset in eo iniquitas;* cum tamen dicatur Job. 34. *absit a Deo impietas & ab omnipotente iniquitas*. Et ita præfati articuli possunt in eo judicio salvari, & veritatem continere.

Articulus LXIII.

Ex capitulo IV. quinti libri, est quod idcirco prætulit Deus Virginem beatissimam omnibus creaturis, & plus dilexit eam, quia in ea speciale insigne virtutum inventum est.

Ad istum articulum dicturus: in primo dico meo judicio, si oculo charitatis fuisset bene respectus, non fuisset repertus absurdus. Pro quo notandum primo, ut patet ex textu, præfatus articulus loquitur de præstantia & extollentia dignitatis. Rursus si adversarius considerasset & ponderasset illud gloriosæ Virginis verbum: *quia respexit humilitatem &c.* Lucæ I. non judicasset quod esset erroneus, sed potius evangelicus. Pro quo notandum primo, ut patet ex textu, quod præfatus articulus loquitur de præferentia, & extollentia dignitatis, & dilectione, qua Deus prætulit eam, eligendo eam in matrem suam, quantum ad collationem tanti honoris, ut in ea Dei filius incarnaretur, mater Dei esset & diceretur. Secundo notandum cum S. Thoma in 3. dist. 4. quod licet incarnatio Filii Dei, cum sit beneficium impensum toti humanæ naturæ, non possit cadere sub merito, sed sit beneficium purum misericordiæ & liberalitatis divinæ, secundum illud Apostoli ad Timot. 2. *apparuit benignitas & humanitas Salvatoris domini nostri, non ex operibus justitiæ, quæ facimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit;* tamen dicit doctor sanctus ut beata virgo meruit quod per eam, sive in ea incarnatio fieret. Non quidem merito condigni, sed congrui, in quantum decebat quod Dei mater esset purissima, & perfectissima. Hæc ille;

A quam sententiam expresse attestatur ipsa benedicta virgo Maria, de gloria, & præferentia dignitatis Deo gratias agens, dicens; *Magnificat &c.* sequitur: *quia respexit &c.* Luc. I. Ponitur autem humilitas sic singulariter, quia in ipsa, quæ est custos & decor virtutum præcipue est meritum exaltationis: *Ex hoc ergo* dicit, ideft ex humilitatis meæ merito exponit Albertus: *beatam me dicent omnes generationes &c.* Super quo Bernardus: *fælix Maria! cui nec humilitas defuit, nec virginitas:* his vero nimirum virgo regia gemmis ornata virtute, specie sua, pulchritudine sua in cælestibus cognita, cum in coelestium in se provocavit aspectum, & tandem etiam regis omnium in sui concupiscentiam inclinavit: cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum; nardus enim est humilis fructex optimi odoris & redolentiam signat humilitatis: odorem enim secutus est rex coeli, quando in accubitu uteri delectatus est, ita ut seipsum exinaniret: quorum meritorum gratia cantat mater ecclesia de ea gloriosa Virgine: *gloriosa Dei genitrix, quæ regem omnium meruisti portare, & regem angelorum sola virgo lactare.* Et August. in sermone de assumptione, & ponitur in glossa continua super illud: *quia respexit &c. o vera humilitas virginis, quæ Deum hominibus genuit, vitam mortalibus edidit, cœlos innovavit: facta est* C *Mariæ humilitas scala cælestis per quam Deus descendit ad terras: quid enim est dicere respexit, nisi approbavit &c.* Hæc ille; secundum hunc sensum quod ideo videlicet prætulit eam Deus omnibus &c. & quod ad istum sensum sit probatus ille articulus patet ex serie textus, ubi postquam dixerat quod ab æterno præcognita esset liberatio hominis ex misericordia Dei facienda, sequitur: *quæris igitur cur Mariam matrem meam prætuli omnibus, & præ omni creatura dilexi eam? hoc ideo est, quia in ipsa insigne virtutum inventum est.* Declarat: *sicut enim ubi ignis accenditur lignis plurimis circumpositis illud citius inflammatur & comburitur, quod habilius est & efficactus est ad comburendum;* D *sic & in Maria fuit; quando enim ignis amoris divini, qui in se commutabilis, & æternus est, accendi, & apparere cœpit, & deitas incarnari voluit, nulla creatura ad hunc ignem percipiendum habilior, & efficacior erat, quam virgo M. quia nulla creatura tanta charitate arsit sicut ipsa, & quamvis charitas ejus in fine temporis revelata est & ostensa sit; tamen ante principium mundi prævisa est; & sic in deitate ab æterno prædefinitum est, quod sicut nullus ei in charitate est inventus similis, sic & nullus ei in gratia & benedictione esset æqualis:* hæc ibi. Ex quibus patet manifeste articulus & veritas ejus. Verum quia accusator articuli E arguit quod omnes doctores, & Magister sententiarum negant extra Deum causam prædestinationis æternæ, quam videtur articulus iste ponere in meritis Virginis Mariæ respectu prædefinitionis. Et pro ampliori intellectu articuli notandum tertio, cum S. Thoma in sententiarum dist. XI. art. III. quod præscientia meritorum vel aliquorum operum nullo modo est causa prædestinationis divinæ, quantum ad id, quod in præde-

destinatione est de essentia ipsius; quæ sunt scientia & veritas salutis aliarum; nihil tamen prohibet illud, quod est effectus prædestinationis scilicet gratia & gloria quæ ab ...... quæ ponuntur in definitione ejus, habeat aliquam causam ex parte operum nostrorum; licet ergo quare Deus vult, non habent causam aliam nisi bonitatem suam, quæ est ipsemet; non quod sciat hoc vel quia factum est; tamen effectus voluntatis ejus, scilicet ipsum volitum ordinatum ad bonitatem suam, potest procedere ex aliqua causa, quam Deus præscivit ab æterno; & istum ordinem causæ ad causatum Deus vult, & vult quod effectus sit, quia causa est; non autem ita quod causalitas referatur ad voluntatem, sed ad volitum; & ista causa voliti non volendi dicitur ratio quædam voluntatis ex parte effectus. Sed hæc causa in quibusdam habet completam rationem causæ. Quoniam vero est tantum dispositio; ita etiam ad duplicem effectum prædestinationis diversimode se habent opera nostra; quia opus meritorium informatum gratia est causa meritoria gloriæ. Sed opus bonam præcedens gratiam, non est causa meritoria ejus, sed solum dispositio quædam; unde patet quod prædestinatio causam non habet, sed habet rationem ex parte effectus, secundum quam rationalis & justa dicitur. Circa quod venit etiam notandum secundum S. Thomam in prima parte q. 23. ar. V. quod effectus prædestinationis consideratur dupliciter. Uno modo in particulari, & sic nihil prohibet aliquem effectum prædestinationis esse causam, in rationem alterius, posteriorem quidem respectu prioris; secundum rationem causæ finalis; priorem vero posteriorum secundum causæ rationem meritoriæ, quæ reducitur ad dispositionem materiæ, sicut si dicatur: quod Deus prædestinavit se daturum gratiam alicui ut mereatur gloriam. Et in proposito possumus exemplificare si dicamus: prædestinavit se daturum beatæ Mariæ insigne virtutum ut mereretur aliquo modo dignitatem & honorem; ad quem fuit exaltata. Alio modo considerari potest effectus prædestinationis in communi; & sic impossibile est quod totus prædestinationis effectus in communi habeat causam aliquam ex parte nostra; quia quicquid in homine est ordinans ipsum in salutem, totum comprehenditur sub effectu prædestinationis; etiam ipsa præparatio ad gratiam; & in 3. parte q. 2. ar. XI. dicit quod beata virgo dicitur meruisse portare dominum Jesum Christum, non quia meruit dominum incarnari; sed quia meruit ex gratia sibi data secundum illum puritatis, & sanctitatis gradum ut congrue posset esse mater Dei. Ex quibus patet veritas articuli, & evacuatur argumentum adversarii.

A

Articulus LXIV.

Ex eodem capitulo quod bruta idcirco non habent intellectum ne nocerent homini; & essent in tribulatione suo possessori.

Pro veritate articuli est primo sciendum quod iste articulus non ex capitulo, ut dicit translator, sed ex eadem interrogatione in responsione *quovis*, non est fideliter extractus: nec directe illa causa assignatur, sed articulus jacet sic: *cur animalia non habent*
B *intellectum rationalem, sicut homo? respondeo tibi: omnia quæ creata sunt ad utilitatem hominis sunt aut ad necessitatem ejus & sustentationem aut ad informationem & correctionem, aut ad consolationem, & humiliationem: Si ergo bruta haberent intellectum sicut homo essent utique homini in tribulationem & potius nocerent, quam prodessent.* Sequitur: *idcirco ut omnia subjecta sint homini, propter quem facta sunt omnia, & omnia ipsum timeant; ipse vero neminem nisi me Deum suum: propterea animalibus non est datus intellectus rationalis:* Hæc ibi. Ecce ratio principalis assignata in articulo. Videlicet ut omnia maneant subjecta homini; & quod
C ista ratio, quanquam non sit principalis ratio quæ possit dari, sit sapienter data, & merito, sicut textus dicit, cum sit ratio sapientissimi Dei. Pro quo notandum, quod S. Thomas in 2. dist. 1. dicit, quod ratio finalis dispositionis alicujus rei potest assignari dupliciter, vel ex parte agentis, vel ex parte ipsius operis: ex parte agentis, scilicet Dei, finis est bonitas ipsius, secundum quod cadit in voluntatem ipsius bonitatem suam in rem diffinire. Et hæc prima ratio creationis, & dispositionis rerum: scilicet divina bonitas, cujus est omnis gradus creaturarum universi complere. Ex parte autem operis ratio quanquam sumitur ex parte finis
D ad quem agens ordinat tale opus sicut eorum, quæ sunt ad finem ratio capitur ratione finis; sic autem est quod homo est finis omnium aliarum rerum: quia homo est quodammodo omnium aliarum rerum corporalium, sicut dicitur in articulo præfato & 2. physicorum dicit Aristoteles *sumus & nos quodammodo finis omnium*. Et Magister sententiarum in 2. dis. 1. *factus est homo propter Deum, ut ei serviret*; ita mundus factus est propter hominem ut ei serviret; unde Dominus hominem præfecit omni creaturæ, ut dicitur Genesis 1. in quantum scilicet ad hominis utilitatem cuncta erant ordinata. Quo posito cum ratio eorum, quæ sunt ad finem
E sumenda sit ex ratione finis, ut dictum est; & clarum sit, quod si animalia bruta haberent rationem, sive intellectum non essent ei subdita: quoniam, ut dicit Augustinus lib. 3. de civitate Dei: *hominem rationalem ad imaginem suam factum, non voluit Deus nisi irrationabile dominari*. Præterea ut ei essent utilia; non posset enim eis vesci aut eorum pellibus cooperiri, nec uti eis ad alia necessi-

neceſſitatis opera, ſicut modo. Sit ergo, quod licet ex parte bonitatis divinæ ratio principalis ſumatur, & creationis & diſpoſitionis animalium, tamen ex parte hominum ſecundario congruenter poteſt ratio diſpoſitionis animalium, tamen ex parte hominum ſecundario congruenter poteſt ratio diſpoſitionis naturæ eorum ſumi. Unde Hieronymus ſuper illud Gen. 1. *Ut præſit piſcibus maris & volatilibus cæli & beſtiis terræ*, dicit: *homini ante peccatum non indigenti Deus animalium dominationem dedit: præſciebat enim hominem adminiculo animalium adjuvandum fore poſt lapſum*. Recte ergo ex ordine ad hominem, quem finem quodammodo aliarum rerum (ſtatuit) datur ratio diſpoſitionis naturarum animalium. Et tantum ſit de articulo iſto.

Articulus LXV.

Ex eodem capitulo ſumptus eſt, dicit ſpiritus creatos ante tempora, & ante ſæcula.

Circa hunc articulum, non ex eodem capitulo, ut dicit tranſlator, ſed ex eadem interrogatione, & reſponſione quæſtionis ſecundæ, eſt notandum, ut recitat doctor ſanctus in prima parte q. LXI. ar. 3. & in q. 8. pro ſententia concorditer fuit doctorum quod angeli creati ſunt ante hunc mundum corporeum. Unde Damaſcenus lib. II. ſententiarum dicit: *quidam dicunt quod ante creationem hujus mundi ſenſibilis geniti ſunt angeli, ut Theologus dicit Gregorius*: & etiam Græcorum doctoris ſententiam inſequutus dicit gloſſa ſuper epiſtola ad Timot. *ſex millia nondum noſtri temporis complentur annorum, & quanta tempora, quantaſque ſæculorum origines fuiſſe recitandum eſt, in quibus angeli, throni, dominationes cæterique ordines Domino ſerviverunt*. Dicit inſuper S. Thomas, quod licet probabilior videatur, quod ſimul cum mundo ſenſibili ſint creati; contrarium tamen non eſt reputandum erroneum, præcipue propter ſententiam Gregorii Nazianzeni, cujus eſt tanta in doctrina Chriſtiana authoritas, ut nullus unquam ejus dictis calupniam inferre præſumpſerit; ſicut nec Athanaſii documentis ut Hieronymus dicit; nec Magiſter ſententiarum determinat alteram partem harum ſententiarum eſſe erroneam, licet dicat in 2. ſententiarum diſt. 2. recitatis ambabus opinionibus: *nos autem, quod prius dictum eſt, ſcilicet quod ſimiliter creata eſt corporalis & ſpiritualis natura, pro captu intelligentiæ noſtræ magis approbamus; ſalva tamen reverentia ſecretorum, in quibus nihil temere aſſerendum eſt*. Item poteſt ſecundo ſic dici, ſicut ipſemet Magiſter ſententiarum declarat loco ſupra notato cap. 1. declarat authoritatem illam Eccl. 1. *primo enim creata eſt ſapientia*; quod intelligitur, ut dicit, de angelica natura, quæ in ſcriptura ſæpe vita, ſapientia, & lux dicitur, ut capitur ex Auguſt. lib. 12. confeſſ. cap. 12. Nam ſapientia illa quæ Deus eſt, creata non eſt; ut ly *primo*, prioritate dignitatis non temporis, qua Angeli, ut dicit Auguſt. XI. de civit. Dei, univerſa quæ condidit Deus præcedunt. Unde dicit Magiſter: primo omnium creata eſt ſapientia; quia & ſi non tempore, præcedit tamen dignitate. Et Yſidorus pariformiter exponens dicit: *Diabolus ante omnia creatus eſt, non temporis quantitate, ſed ordinis dignitate*. Unde Job. 4. *ipſe eſt principium viarum Dei*. Et hoc de iſto articulo.

Articulus LXVI.

Ex reſponſione primæ quæſtionis XI. interrogationis, quod deitas, & humanitas a principio conjunctionis ſuæ inſeparabiles ſint, nec etiam in Chriſti morte.

Ad iſtum articulum dico primo, quod tranſlator addidit illud, *nec in morte Chriſti*, quod in originali non eſt, quod ſatis eſt vituperoſum in materia fidei aut addere, aut mutare aliquid de originali. Secundo dico, quod poſito etiam quod diceretur in morte Chriſti articulus eſt verus, ſi bene intelligatur; ut debent verba ſanctorum intelligi. Pariformiter enim loquitur Leo papa, ut deducit S. Thomas, in 3. diſt. 21. ar. 1. tanta fuit Dei & hominis unio, ut nec ſupplicio poſſit dirimi, nec morte diſtingui. Pro cujus declaratione eſt notandum cum S. Thoma, quod nomine humanitatis poteſt intelligi uno modo anima & corpus; ſicut in toto intelliguntur partes, ut in domo paries & tectum, quæ tamen non prædicantur de toto: alio modo nomine humanitatis intelligitur forma compoſitionem ſequens partium animæ & corporis, in qua communicant individua ſub eadem ſpecie. Loquendo vero primo modo de humanitate, intelligitur articulus præfatus, & dictum Leonis papæ, quæ omnia intelligenda ſunt materialiter loquendo de humanitate; materiales enim partes principales humanitatis manſerunt ſemper unitae divinitati, ſcilicet corpus & anima. Unde Auguſtinus, deducit Magiſter in 3. diſt. XI. cap. 3. *Verbum ex quo ſuſcepit hominem, ideſt carnem & animam, nunquam depoſuit animam, ut eſſet anima ſeparata a verbo; ſed caro poſuit animam, quando ſpiravit; qua redeunte ſurrexit: mors ergo ad tempus carnem non animam ſeparavit, ſed neutrum a Verbo Dei*: Hæc ille, & tantum de articulo.

Articulus LXVII.

Ex reſponſione ad primam quæſtionem XII. interrogationis ſumptus, dicit quod motus concupiſcentiæ poſt prævaricationem ad majorem fructum fuit inſtitutus, ſcilicet ad mixtionem carnalem.

Iſte articulus, ſi fideliter & veraciter fuiſſet expoſitus, apud catholicas aures nullam dif-

difficultatem habet quod patet: scribitur enim sic in forma. *Natura enim hominis, quandiu stetit in ordine creationis suæ, nihil habuit deforme: prævaricato vero mundo, statim accessit quoddam erubescibile: accedente itaque erubescentia prævaricationis, mox auctus est motus inordinatus; & maxime in illo membro quod ad majorem fructum institutum fuit; qui tamen motus, ne inanis esset a fructu, Dei bonitate conversus est in bonum, & per divini mandati institutionem concessum est opus commixtionis carnalis:* hæc ita. In toto isto processu non ponitur quod motus concupiscentiæ post prævaricationem ad majorem fructum fuit institutus &c. Sed quod divina bonitate, quæ nihil inordinatum reliquit, & quæ ex malis scit elicere bona, conversus fuit in bonum, quod dupliciter potest intelligi: uno modo in quantum ex eo sequitur in homine sæpe depressio elationis, vel aliquid hujusmodi. Unde S. Thomas in 2. dist. 32. ar. XI. in solutione unius argumenti, dicit, quod, simpliciter loquendo, melius fuisset homini fomite carere, quam ipsum habere; sed quoad quid & quoad ad aliquem statum hominis expedit fomitem habere, ne in superbiam elationis cadat: hæc ille. Hoc idem testatur Gregorius, Dei superna dispensatio nos, Deo servientes, carnis nostræ permittit tempestatibus concuti, ne nostra mens in superbiam audeat præsumptione suæ securitatis elevari. Job. 16. *Propter superbiam leenam capiens*; & 2. Cor. 12. *Ne magnitudo revelationum extollat me*, inquit Paulus, *datus est mihi stimulus carnis, Angelus Sathanæ, qui me colaphizet*. Alio modo dici potest conversus in bonum, in quantum post prævaricationem institutum est conjugium in remedium & honestatem ejus: sicut enim dicit Magister sententiarum in 4. dist. 26. Conjugii autem institutio duplex est: una autem petitur ad officium facta in paradiso ubi esset thorus immaculatus & nuptiæ honorabiles, ex quibus sine ardore conciperent & sine dolore parerent. Altera post peccatum ad remedia facta extra paradisum, propter illicitum motum devitandum; glossa uti licitum est. Sequitur prima scilicet institutio ut natura multiplicaretur; secunda ut natura exciperetur: glossa: scilicet a causa peccati, & viciffim cohiberetur; quod Augustinus testatur dicens quod sanis esset officium, ægrotis esset ad remedium: infirmitas enim continentiæ, quæ est in carne per peccatum mortua ne cadat in ruinam vitiorum excipitur honestate nuptiarum. Hæc ille; & iste videtur esse sensus articuli: nam postquam dixit, quod tamen motus ne inanis esset a fructu, Dei bonitate conversus est in bonum; sequitur quod divini mandati institutione concessum esset opus commixtionis. Et ita patet qualiter articulus bene intellectus consonus est dictis sanctorum doctorum.

Articulus LXVIII.

Ex eodem capitulo extractus, dicit quod Adam, & Evæ in plasmatione erat potentia deitatis, & in cohabitatione delectabilis honestas, illud dictum applicat ibidem ad cohabitationem Verbi, & Virginis in utero salva virginitate.

Iste etiam articulus non ex capitulo, ut dicit translator, sed ex eadem interrogatione, scilicet XII. in responsione quæstionis secundæ extractus est; quo ad ejus primam partem longe aliter jacet in originali quam fuit hic translatus: dicit enim sic: *sicut in plasmatione Adæ & Evæ mirabilis erat potentia Deitatis*. Quis Christianus dubiam habuit istam propositionem? Sequitur: *& cohabitationis eorum delectabilis honestas*: quis etiam suspectam habuit istam propositionem? cohabitatio enim in loco voluptatis in paradiso inter virtuosos, quales creaverat Deus non poterat esse nisi delectabilis & honesta. Unde Ber. de statu primi hominis in paradiso super Canti. dicit: *habitavit primus homo in paradiso voluptatis: conversatio enim nil molestiæ, nil indigentiæ sentiebat. Odoriferis stipatus malis, fulctus floribus; gloria & honore coronatus, & constitutus super opera manuum plasmatoris, erat illi sors ac societas cum plebe angelorum, & cum omni militia cœlestis exercitus*. Et tandem dicit quod in descensu Filii Dei in Virgine fuit etiam admirabilis Dei potentia & bonitas, & in utero ejus delectabilis cohabitatio; de quibus nullus nisi hæreticus dubitat; & ideo finis sit præsentis articuli.

Articulus LXIX.

Ex li. V. revelatione VIII. dicit quod dolor matris plus movit Christum quam proprius.

Qui istum articulum suspectum habuit non multum consideravit amorem Jesu Christi ad benedictam matrem suam, qui tam fuit maximus quam unquam fuit filii ad matrem; unde ipsa vocatur Ecc. 24. *mater pulchræ dilectionis*. Secundo, non consideravit dicta sanctorum in hac materia loquentium, & præsertim dicta Augustini in dialogo de passione Christi, in quo sic dicit in persona Virginis. *Sed ubi ad locum crucifixionis perventum est, me præsente & vidente, detractis vestibus mundissimum corpus, nudum cruci inter duos latrones affixum suspendunt, ubi dum respexit me, ut reor, plus dolens de me, quam de sua durissima passione*: hæc ille. Ecce quod magis dulcissimæ matris compassio, quam gladio doloris transfixam videbat, corpus ejus movebat plus quam proprius dolor. Et tantum de præsenti articulo, quia vanum judico superfluere verbis.

A

Articulus LXX.

Ex revelatione nona sumptus, dicit quod ipsa S. Brigita sit abstracta de mundo, & introducta in mansionem Spiritus S.

Pro istius articuli declaratione primo ponam eum in forma, quia per totum non fideliter transfertur. Secundo ostendam quod sit verus. Sic autem dicitur in textu: *ab his ergo tu es abstracta, scilicet ab amore mundi & a voluptate carnis*, de quibus immediate fecerat mentionem ante; & sequitur: *& deducta es in mansionem Spiritus S., qui est in me, dicit filius Dei.* Circa secundum præsupposito primo quod talis fuerit beata Brigita, scilicet abstracta ab amore mundi, & per consequens fuerit in amore Dei: quia unum sequitur ex altero, cum animus humanus non vacet ab amore. Oportet, ut dicit B. August. quod vel habeat amorem Dei, vel mundi. Hi enim duo amores duas civitates constituunt, scilicet Dei, & diaboli, ut dicit de civ. Dei. Quo præsupposito, hic articulus est verus. Cum enim, teste Dionysio, amor sit virtus unitiva & uniat amantem cum amato; necesse est dicere quod amans ducitur in mansionem amati. Et circa hoc dicitur primo Jo. X. *Deus charitas est, qui manet in ea &c.* ubi in glo. ait Augustinus: vicissim in se habitant, qui continet, & qui continetur; habitas in Deo, ut continearis, habitat in te, ut contineat te ne cadas; quod considerans Bernardus inquit: *Deus caritas est. Quid ergo caritate melius? Et qui manet in caritate, in Deo manet. Quid ergo charitate securius? & Deus in eo: quid ergo charitate jucundius?* de quo etiam Dominus loquens in Evangelio Jo. XV. ait Apostolis: *manete in me, & ego in vobis.* Sed notandum quod ista mansio appropriatur Spiritui S. tum quia caritas, quæ unit nos cum Deo, appropriatur Spiritui S. secundum illud Apostoli I. Jo. X. *In hoc cognoscimus, quoniam in eo manemus*, scilicet per caritatem; *quoniam de Spiritu S. dedit nobis: charitas enim diffusa est.* Unde Bernardus in sermone de Pentecoste dicit sic: *sicut pater & filius unum sunt; sic & nos per Spiritum S. sumus in ipso.* Et propterea articulus verissimus, non solum de S. Brigitta, sed de quocumque in gratia existente dicitur: mansionem habet in Spiritu S. sive quod introductus est in mansionem spiritus S. sic Sponsa ait, Cant. 2. *Introduxit me in cellam vinariam*; quæ est mansio Spiritus S. quia manentes in eo per gratiam devotionis & amorem ferventem vini meri coelestis poculo reficit & odore delectat. Et hoc de articulo.

Articulus LXXI.

De responsione ad quæstionem primam interrogationis XVI. est quod secundum similitudinem, & non ad literam intelligi debet illud Evangelii: omnes erunt ad dexteram Dei aut ad sinistram; *quia nec dextera nec sinistra in Deitate effigiata est.*

B

Pro intellectu hujus articuli primo ponam sicut jacet in originali. Secundo, ostendam quod ipse est verus & conformis dictis sanctorum. Primum, notandum quod ita dicitur in originali: *in Deitate nihil est carnale nec carnaliter effigiatum, quia Deitas mea spiritus est.* Sequitur, *nec dextera, nec sinistra in Deitate mea est, tanquam corporaliter effigiatum; sed per similitudinem hæc dicta sunt; quia per dexteram intelligitur sublimitas meæ gloriæ divinæ; per sinistram vero defectus & privatio totius boni. Sed nec oves nec hædi in illa admirabili gloria mea sunt, ubi nihil corporale, & inquinatum, & transmutabile est; sed in similitudinibus & in figuris animalium* C *multoties scribuntur mores hominum; sicut in ove innocentia, in hædo lascivia, homo incontinens designatur*; hæc ibi. Sed quod ista vera sint & conformia dictis sanctorum virorum probatur primo. Unde Matth. 25. super illud: *statuit oves a dextris suis*, dicit glossa interli. *idest in beatitudine*; haedos autem a sinistris: dicit glossa interli: idest *in miseria æterna.* Ecce quod glossa, quam universalis ecclesia amplectitur in expositione evangeliorum, explanat sicut in articulo ponitur. Item Origenes, & ponitur in glossa continua. *Sancti enim, qui dextera opera operati sunt, acceperunt mercedem suorum dex-* D *terorum, dexteram regis, in qua requies, gloria est: mali vero propter opera sua pessima & sinistra ceciderunt in sinistram, idest in tristitiam tormentorum.* Hæc ille. Item circa nomina salvandorum & damnandorum dicit: Christus hos vocat haedos: illos autem oves. Nomine autem ovis in scripturis divinis simplicitas, & innocentia solet designari, pulchre ergo hoc loco oves electi designant. Hædum autem lascivum est animal & fervens semper ad coitum: pulchre ergo hoc loco nomine hædorum reprobi intelliguntur. Nicolaus vero de Lira exponens illum textum dicit sic: *per oves intelliguntur justi propter eorum innocentiam; per hæ-* E *dos reprobi propter eorum nequitiam: statuet quidem oves a dextris, idest in bonis, quia sancti transferentur ad gloriam: hædos autem ad sinistram, quia mali mittentur ad poenam.* Magister etiam sententiarum in 4. dist. 47. cap. X. de situ judicandorum in judicio loquens ita dicit: *ad judicium veniente Domino, emittetur vox illa magna, qua resurgent omnes mortui; & tunc ministerio Angelorum ventilabuntur aera, quia boni con-* gre-

gregabuntur, & de quatuor partibus orbis angelico ministerio, quo & rapiuntur obviam Christo in æra; reprobis in terra, quam dilexerunt, remanentibus, & tunc præconia istorum bonorum: *esurivi* proferentur. Et Albertus: *sicut enim loqui respondet corde amori; sursum pergent qui coelestia desiderarunt; deorsum vero in terra manebunt qui terrena dilexerunt*. Nec ex hoc quod iste articulus dicit ista per similitudinem esse intelligenda dexteram & sinistram in divinitate, sequitur quod arguit accusator dicens: videtur negare Christum judicaturum secundum hominem, in quo dextera & sinistra realiter est effigiata, de quibus ad literam dicitur quod in articulo secundum tropum exponitur. Hoc accusator. Primo enim non sequitur, quia articulus non dicit nisi quod in divinitate, quæ est objectum beatitudinis sanctorum, & in cujus visionis *servatione* stat miseria dapnationis, nonnisi per similitudinem sunt intelligenda dextera & sinistra; & a dextris poni divinitatis & a sinistris per similitudinem debet intelligi capiendo per dexteram beatitudinem, per sinistram vero miseriam, ut dictum est. Vel loquitur de humanitate Christi, nec negat in eo veraciter esse dexteram, & sinistram, nec negat quod judicaturus est in forma humana, nec hoc sequitur ex dictis. Quod vero dicit arguens, quod literaliter debent intelligi illæ, partes, patet an vera dicat ex glossis doctorum super positis. Præterea licet de dispositione situs in judicio forte posset, ut dicit Nicolaus de Lira, ad literam intelligi, non loquitur articulus de judicio, sed de beatitudine, cujus status denominatur a dextera; sicut miseria a sinistra. Secundo non sequitur, quia sicut non negatur quod Christus judicaturus sit in forma humana, per hoc quod dicatur, quod totum illud judicium & quoad discussionem, & quoad accusationem malorum, & commendationem bonorum, & quoad sententiam utriusque mentaliter perficiatur, & non vocaliter, licet in Christo sit os & lingua & in hominibus judicandis aures ad audiendum; ita nec in proposito per hoc quod dicatur quod nec dextera, nec sinistra judicis intelligantur, sicut dictum est; non negatur quin ipse judex in forma humanitatis judicaturus sit. Sanctus autem Thomas in 4. dis. 47. quærens utrum judicium illud, quantum ad disceptationem & sententiam, fiat per locutionem vocalem, dicit in fine, quod probabile est quod illa, quæ dicuntur Matth. 25. non vocaliter sed mentaliter intelligenda sint esse perficienda. Hæc ille; & sic præsens articulus.

sic

Articulus LXXII.

Sumptus ex responsione secundæ quæstionis ejusdem interrogationis XVI. est, quod Filius secundum Deitatem est omnisciens; ideo novit horam judicii; sed secundum humanitatem, in qua Christus proficiebat sapientia & ætate, illam horam ignorabat.

Si iste articulus respiciatur oculo pio, eo modo, quo dicta sanctorum sunt consideranda, videtur continere veritatem & consonare dictis sanctorum. Unde Hieronymus super illud psal. *imperfectum meum viderunt oculi tui*; dicit ita: *humanitas ergo Filii, quæ se in Evangelio ignorasse dixit finem hujus mundi; & quæ ait tristis est anima mea usque ad mortem; in his & in similibus imperfectum suum patrem vidisse testatur*: hæc ille. Ecce expresse articulus S. Brigitæ, qui ita pie intelligendus venit, sicut dictum B. Hieronymi: ubi pro declaratione articuli est notandum, quod duobus modis potest verificari secundum doctores sanctos propositio illa. Uno modo quod referatur ad notitiam experientiæ, secundum quam notitiam humanam Filius Dei nesciebat illam horam. Istum modum exponendi habet B. Bernardus in lib. de XII. gradibus humilitatis, ubi loquens diffuso sermone qualiter diem illum dixerat nescire ille in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ, dicit respondendo se scire diem illam negavit, non omnino, sed tali quodam modo quo negari veraciter potuit. Nam etsi suæ divinitatis intuitu æque omnia scilicet præsentia atque futura perlustrando diem illam palam habebat; non tamen carnis suæ sensibus experiendo agnoverat; alioquin jam spiritu oris sui antichristum interfecerat; jam viribus sui corporis Archangelum vociferantem & tubam sonantem audierat. Jam oculis suæ carnis oves, hædosque ab invicem segregari præspexerat. Hæc ille. Secundo potest verificari, sicut cum dicitur filius Dei secundum humanitatem ignorabat diem illam: non quod humanitas ejus haberet ignorantiam illius diei; sed quia ex natura humanitatis non habebat agnoscere illum diem, sicut habebat agnoscere illum diem, ex natura divinitatis. Hoc modo exponere videtur Gregorius verbum illud, dicens: *novit unigenitus horam judicii, sed non ex natura humanitatis*. Et Damascenus dicit, lib. 3. sententiarum suarum, quod filius Dei ignorantem & servilem assumpserat naturam. Pro cujus intelligentia & articuli præfati, notandum cum S. Thoma in 3. par. dis. 15. ar. 3. quod natura a Christo assumpta potest dupliciter considerari. Uno modo secundum rationem suæ speciei, & secundum hoc dicit Damascenus eam esse ignorantem & servilem. Unde subdit: *nam serva quidem est hominis natura ejus, qui fecit ipsum Dei, & non habet futurorum cognitionem*. Alio mo-

modo potest considerari secundum illud quod habet ex unione ad hypostasim divinam, ex qua habet plenitudinem scientiæ & gratiæ, secundum illud Jo. 1. *vidimus eum quasi unigenitum plenum gratiæ & veritatis*. Hoc modo humana natura in Christo ignorantiam non habuit: hæc S. Thomas. Sicut ergo Damasceni dictum ne videatur detraxisse perfectionem animæ Christi, exponitur ita pie a S. Thoma & aliis doctoribus; pariformiter dictum S. Birgittæ etiam exponendum est. Et ad id quod dicit impugnator, quod scilicet articulus sit contra glossam, Matth. 24. & contra B. Hieronymum super Oseæ, & contra Nicolaum de Lira, patet responsio quod falsum dicit intellectus eo modo quo dictum est. Item de Hieronymo patet contrarium ex allegatione sua super. Psal. Præterea ex hoc articulo eo modo intellecto, ut dictum est, sequitur quod Christus secundum suam humanitatem non sit omnisciens; & ideo cum de intentionis & fidei integritate dicentis satis pateat, & conformiter ad dicta sanctorum; & hoc de isto articulo.

Articulus LXXIII.

Sumptus ex primo Cap. VI. libri, est quod Judæi sæpe loquebantur ad invicem: eamus & consolemur in contemplatione vultus Jesu, cujus corpus nunquam vermis tetigit, nec aliqua immunditia in capillis ejus aut perplexitas.

Iste articulus si totus in forma sicut jacet videatur non suspectus de falsitate aut errore, sed plenus veritate, & dulcedine devotionis redundans judicabitur: ita enim dicitur in eo ex persona beatæ Virginis: *tanta præditus erat*; scilicet Filius meus, *pulchritudine, ut quicumque inspiceret eum consolabatur a dolore cordis quem habebat; ideo & multi Judæi dicebant ad invicem: eamus ad videndum filium Mariæ, ut consolari possimus; & licet ignorarent eum esse Filium Dei, tamen consolationem recipiebant magnam ex aspectu ejus. Sic etiam corpus ejus mundum erat, quod nunquam super illud aliquis pediculus vel vermiculus venit; quia reverentiam factori suo exhibebant. Nec etiam aliqua perplexitas, & immunditia in ejus capillis inveniebatur, nec etiam nutriebatur.* Hæc ibi. Mirum est quod pia mens difficultat aliquam partem præsentis articuli: nullus enim Christianus dubitare debet, quin facies Christi, quam Spiritus S. formavit, & admiranda pulchritudine super universos homines depinxit, secundum illud psal. *speciosus forma*, & tanta suavitate respersa erat, & speciositate, ut quicumque sana mente in eum aspectum projiceret, delectationem quamdam susciperet, quæ & ejus consolaretur animum, & a dolore, si quem gestaret, alleviaret. Ipse enim est, de quo dicitur, Est. 15. *valde enim admirabilis es, Domine, & facies tua plena est gratiarum*. Si enim homines delectantur in specie creaturarum propter aliquam resonantiam divinæ pulchritudinis; quanta delectatio esset, & delectatio per consequens oculis sanis in aspectu faciei, in qua latebat ipsa natura Divinitatis? cum etiam inspicientes vultum B. Virginis mundabantur a concupiscentia mentis. Præterea, teste B. Petro, ratione suæ pulchritudinis in eum desiderant Angeli prospicere, 1. Petri 1. ubi dicit glossa: *tanta est ejus, qui passus est pro nobis, gloria Deitate posterior, ut etiam angelicæ in coelo virtutes, cum sint æterna felicitate perfectæ, non solum immortalis Deitatis magnificentia, sed assumptæ humanitatis claritatem semper aspicere gaudeant*. Quid ergo mirum si aliqui Judæi ex illo deifico, & delectabilissimo vultu consolationem susciperent dolorum suorum, & tantæ gratiæ experti, se ad invicem invitarent ad eundum & videndum illum, quem sponsa describens, Cant. V. dicit: *species ejus ut Libani*; & hoc ratione candoris & puritatis: *electus ut cedri*; & hoc ratione pulchritudinis, & speciositatis: *guttur ejus suavissimum*; & hoc ratione suavitatis & gratiositatis in sermone: *& totus desiderabilis*; idest dignus quæri secundum glossam: *talis enim est dilectus meus, & ipse est amicus meus*? Non ergo mirum si quærebatur ad videndum. Præterea si facies Christi in panno depicta, quæ data legitur illi devotæ fœminæ B. Veronicæ, devote perspecta Tiberium Cæsarem sanavit, & alias virtutes multas indidit in animis devotis contuentibus eam, ut dicitur in historia scholastica; quanto plus facies illa splendidissima, non mortua sed viva, non in panno posita, sed a divinitate assumpta intuentes eam devote consolari credenda est? Nullus præterea dubitet de munditia corporis sui, quin fuerit mundissimum. In quo juxta Apostoli sententiam plenitudo inhabitat *Divinitatis*. Quanquam enim Christus susceperit humanam naturam cum aliquibus defectibus, non tamen cum omnibus. Pro quo notandum, prout S. Thomas ponit in 3. dis. 15. ar. 11. quod sicut Damascenus dicit, Christus habuit in se omnes naturales & indetractabiles passiones; dicuntur autem naturales passiones quæcumque naturam humanam universaliter consequuntur, sive ex conditione naturæ sicut indigentiæ cibi & hujusmodi, sive pro peccato primi parentis in totam naturam deveniunt ex principiis naturæ sibi derelictæ causata, sicut, fames, sicut labor & dolor & hujusmodi. Indetractabiles autem passiones sunt, quæ defectum gratiæ non important; sicut importat pronitas ad peccandum, difficultas ad bonum & hujusmodi, quæ ex carentia gratiæ, vel ex imperfectione contingunt. Ex hoc enim laus Christi imminueretur, sive detractio secundum earum oppositâ. Unde duo genera defectuum non assumpsit ista, scilicet quæ non universaliter naturam humanam consequuntur; sicut lepra, caecitas, febris & hujusmodi: contingunt ex particularibus corruptionibus in singulis personis, & hos defectus assumere non debuit, quia ad curandum naturæ morbum venit. De numero istorum apparet esse nutrire vermes sive pediculos, & alia, quæ tanguntur in articulo: non enim hujusmodi

di videntur esse universaliter communia toti naturæ humanæ secundum se; sed causantur ex aliquibus particularibus corruptionibus, quæ in Christo non fuerunt. Item illa non assumpsit, quæ ad imperfectionem gratiæ pertinent, sicut ignorantiam, difficultatem ad bonum & hujusmodi, quia ipse venerat ad hoc ut de plenitudine suæ gratiæ omnes acciperemus. Et ista sufficiant pro articulo.

Articulus LXXIV.

Ex IV. capitulo libri VI. est, quod omnis sapiens & virtuosus prædicare debet audaciter verba Dei nolentibus, & volentibus.

Hic articulus infidelissime, & mendaciter extractus est, si aspicitur corpus capituli, quod adscribitur B. Birgittæ. Ad id vero quod dicitur, quod in rubrica ponitur ipse articulus, dico, quod si capiatur prædicare stricte, tunc intelligendus est articulus accepta prius licentia a superiore; & ita falso imponitur B. Brigitæ, sicut in multis apparet clarissime factum esse. Unde articulus sic se habet in forma textus. *Qui habet aurum sapientiæ Domini tenetur tria facere. Primo id distribuere habere volentibus; & insuper præbere volentibus.* Ecce non dicitur prædicare. Iste autem articulus sicut jacet est verissimus, & sacræ scripturæ conformis. Quis enim dubium habet, quod non minus quis, & qui potest & valet obligatur ad spirituales eleemosinas, inter quas enumeratur ipsa doctrina; quam ad eleemosinas corporales? Sed de istis dicitur 1. Jo. 3. *qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem patientem, & clauserit viscera sua, quomodo charitas Dei manet in eo?* quod est dicere; nullo modo. Ergo qui aurum habet sapientiæ, tenetur distribuere tempore & loco debitis. Unde de isto opere misericordiæ dicitur Eccl. 18. *qui misericordiam habet & docet & erudit, quasi pastor gregem suum.* Et ideo Prov. V. *deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas divide.* Item Prov. VI. *discurre, visita, suscita amicum tuum.* Et Ecc. V. *Si tibi est intellectus, responde proximo tuo; sin autem, sit manus tua super os tuum ne capiaris in verbo indisciplinato & confunderis*; glossa interl. *sic peccat, qui scit, & non vult proximum docere, sicut qui nescit, & vult magister esse.* Et ideo Dan. 12. *qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt sicut stellæ in perpetuas æternitates.* Est tamen notandum circa terminum illud, tenetur: secundum quod S. Thomas in 4. dist. 15. dicit, quod sicut dare eleemosinam corporalem non cadit sub præcepto obligante, nisi ad tempos necessitatis, & ut alicui in necessariis vitæ subveniatur; ita ad doctrinam alterius non obligatur homo propter debitum officium, nisi in iis, quæ sunt de necessitate salutis; & quando non esset, qui instrueret; vel quando quis alium errantem videret, nisi esset alius, qui ex officio illud facere teneretur; alias autem docere est consilium & supererogatio quædam, sicut de eleemosinis corporalibus dictum est. Quod vero subditur in eodem capitulo: *hac sapientia ego implevi eum, pro quo tu oras; & ipse debet prædicare audacter tanquam miles meus verba mea* &c. dico quod loquitur de quodam sacerdote, qui relicto mundo ingressus fuerat religionem; sicut patet ex cap. præcedenti immediate, & ideo nulla manet causa dubitationis. Præterea, nec per illa verba potest accipi quod ipse erat prædicaturus non accepta prius licentia superioris. Quod vero dicit impugnator quod hic articulus est condemnatus in consilio Constantiensi, patet non esse falsum eo modo, quo expositus est, & declaratus. Et hoc de isto articulo.

Articulus LXXV.

Ex cap. VII. ejusdem libri sumptus est, quod cum diaconatus officium imponitur, prædicandi auctoritas accipitur.

Iste etiam articulus infideliter extractus est: non enim dicit ita; sed Dominus loquens cuidam diacono ita dicit: *cum tibi diaconatus officium impositum est, prædicandi auctoritatem accepisti, ut instrueres infirmos, & argueres indisciplinatos.* Ecce quod non loquitur universaliter de omnibus aut de ipso ordine secundum se; sed de quodam particulari diacono. Pro quo sciendum quod quanquam diacono cum ordinis collatione confertur & aliquis gradus prælationis, aut cura animarum, sicut creditur isti factum, de quo articulus loquitur. Unde de talibus Hieronymus loquens ita dicit: *non solum episcopi, & presbyteri, & diaconi debent magnopere providere, ut cunctum populum, cui præsunt, sermone & conversatione præcedant; verum & inferiores gradus, & omnes qui Domini oratorio serviunt:* potest ergo dici juxta glossam cap. *addicimus* XVI. q. 1. quod articulus dicit, cum tibi diaconatus officium impositum est, prædicandi auctoritatem accepisti &c. aut intelligitur quod ista authoritas conveniat illi ratione ordinis diaconatus, aut ratione prælationis sive curæ tunc permissæ. Si primo modo, non videtur dicere veritatem. Si secundo modo, verus est. Et ita intelligendus est in hoc loco &c.

Articulus LXXVI.

Ex cap. IX. ejusdem libri, dicit quod Diabolus celebrante peccatore est astans in toto officio missæ usque ad verba consecrationis, quibus completis revertitur Diabolus. Et alia multa dicuntur in eodem capitulo.

Iste etiam articulus infideliter est extractus: quod enim de uno singulari sacerdote dicitur, extractor articuli dicit indistincte. Ita

Ita quidem incipit capitulum: *ille presbyter pro quo tu oras &c.* Ecce quod singulariter loquitur de illo, cui, aut propter suam malitiam, aut aliam nobis occultam causam, poterant multa in missa contingere, quæ non contingunt semper omnibus peccatoribus missam celebrantibus. Quod vero dicit, quod hora consecrationis dæmones recedunt, consonare videtur sententiæ B. Gregorii, qui de hora consecrationis loquens; & ponitur in IV. sententiarum Magistri dist. XI. cap. II. & de conse. ponitur dist. II. cap. II. *Quid si sanguis.* Quis fidelium dubium habere possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem coelos aperiri, in illo Christi mysterio Angelorum choros adesse, summa & ima sociari, unumque ex invisibilibus atque visibilibus fieri: hæc ille. Pie ergo credendum est quod ad primam divinæ majestatis præsentiam in sacramento & in ..... Angelorum de communi lege dæmones fugiunt, qui præsentiam suæ crucis sufferre non possunt, ut supradictum est in alio articulo. Et tantum de præsenti articulo sufficiant.

Articulus LXXVII.

Ex cap. X ejusdem extollit misericordiam B. Virginis, subdit enim enumerando cujusdam animæ multa peccata, scilicet superbiam, luxuriam, jactantiam, acidiam, quibus non obstantibus, quia in extrema hora habuit voluntatem, licet non ferventem, ut solverentur ejus debita: ipsa est in numero salvandorum.

Iste articulus in nullo videtur dubius; immo suspectus videtur ille, cui hic articulus dubius esset. Hic quidem articulus duas partes continet: prima est, quia extollit misericordiam B. Virginis valde; ex qua parte non venit nisi tota devotione suscipiendus; nec ita valde extollit misericordiam B. Virginis, quod attingat aut excedat terminos magnitudinis clementiæ, & misericordiæ suæ. Quis autem, *o Virgo beata*, dicit B. Bernardus, *misericordiæ tuæ longitudinem, latitudinem, sublimitatem, & profundum valeat investigare: longitudo enim usque in diem judicii novissimum: latitudo replet orbem terrarum; sublimitas ejus angelicæ ruinæ invenit restaurationem: profunditas ejus sedentibus in tenebris & umbra mortis obtinuit redemptionem.* Hæc ille. Verum, quia, ut credo, non mordetur articulus in hoc puncto; ideo transeo. Secunda pars articuli est, quod non obstantibus illis peccatis, quia in extrema hora habuit voluntatem, licet non ferventem, ut solverentur delicta ejus, ipsa est in numero salvandorum. Nec ista pars debuit alicui venire in dubium. Pro quo notandum cum S. Thoma in 4. dis. 2. quod Deus, pater misericordiarum, dans omnibus affluenter, nulli denegat gratiam facienti, quod in se est, qui se ad gratiam præparat. Hæc autem præparatio fit per modum liberi arbitrii. Unde quandiu manet homini usus liberii arbitrii in hac vita, nondum est confirmatum malum, potest se præparare ad gratiam de peccatis dolendo, & gratiam remissionis consequitur. Unde Leo papa: (adducit magister sententiarum loco assignato) *nemo desperandus est, dum in hoc corpore constitutus est: quia quod nonnunquam diffidentia ætatis differtur, consilio maturiore perficitur*; quo exemplo in illo latrone, cui in crucis patibulo fixo inquit Christus: hodie mecum eris in paradiso: nec mirum quoniam ipse pater misericordiarum dicit Eze. 33. *Vivo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impii; sed ut convertatur impius a sua mala & vivat*: & sequitur post pauca: *si autem dixero impio: morte morieris, & poenitentiam de peccato suo fecerit, judicium, & judicium & pignus restituat, ille impius rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulaverit, nec fecerit quidquam injustum, vita vivet & non morietur.* Talis autem creditur fuisse iste, qui Dei genitricis Mariæ adjutus dicitur misericordia, & pietate plene ex hoc quod voluntatem, licet non ferventem, dicitur habuisse ut debita solverentur hominibus, quibus obligabatur: pie credendum est prius habuisse voluntatem sufficientem conjunctam actui solvendi Deo debitum penitudinis & sacrificium spiritus contribulati pro offensis & peccatis commissis. In quo concurrere videntur omnia tacta in auctoritate præallegata. Judicium enim & justitiam fecisse videtur in contritione cordis. Secundo restitui jussit debita; tertio in mutatione voluntatis propositum habuit ambulandi in via Domini, et vitandi in justitiam. Quis ergo dubitat, quin ejus anima sit salva; præsertim illo attento quod misericordia B. Virginis dicitur fuisse adjutus, cujus suffragio creditur ejus animus mutatus de malo in bonum, ut capax fieret salutis æternæ.

Articulus LXXVIII.

Ex eodem cap. sumptus dicit, quod multas Missas ordinat pro ejus redemptione de purgatorio, quas multi superstitiosas reputant, quamvis missa in se sit sancta.

Ad istum articulum dico, quod nullus sanæ mentis sciens quid superstitiosum esse dicatur, est qui reputet missas illas superstitiosas: sed prudenter, et sapientissime juxta morem Christianæ religionis ordinatas. Qui enim suspectas habet missas, quibus adjunguntur multæ orationes, eleemosinæ, jejunia et peregrinationes; imo ista consuevit religio Christiana in testamentis defunctorum ponere; et ita fit: hic adjunxit eis omnia genera suffragiorum, quæ sancti profectura dicunt animabus defunctorum existentium in purgatorio. Primo multas, et devotas, et sanctas orationes. Secundo eleemosinas. Tertio jejunia. Quarto visitationes locorum sanctorum. Quinto peregrinationes cum oblationibus ad loca, ubi indulgentiæ fuerint; et ita articulus præsens verus, imo multa doctrina plenus.

Ar-

Articulus LXXIX.

De XI. Cap. eiusdem libri est, quod existentes in limbo mallent manere in inferno in æternum quam vidisse sic pati Dominum Jesum.

Iste articulus solum intelligitur de existentibus patribus in limbo, in testimonium cujus dicitur in originali existentes in sinu Abrahæ, quod tamen translator mutavit, ut consuevit unum pro alio ponere, & dixit in limbo; cum tamen magna sit differentia B secundum qualitatem præmii vel penæ, & etiam secundum differentiam gradus & situs localis ut S. Thomas dicit in 4. dist.45. Pro declaratione hujus articuli est notandum ex qua intentione, & ad quem finem prolata sint illa videlicet quod patres in limbo in tantum turbabantur in morte Christi, quod isti mallent esse in æternum in inferno, quam talem pœnam in suo domino videre: sunt enim dicta ad excitandam compassionem in mente sponsæ de passione Christi, eo quod universæ creaturæ compati visæ sunt in passione ejus. Sol enim obscuratus est, terra mota, petræ sciffæ sunt, & velum scissum est; sancti patres in limbo visi sunt modo eis possibili turbari, in tantum, ut mal C lent etiam &c. & est locutio hyperbolica, quæ est per superabundantiam dicta, sicut est illud Exod.32. *obsecro, domine, peccavit populus iste, aut dimitte hanc noxam, aut si non facis dele me de libro tuo*; ubi glossa ait Bedæ: *pensemus quibus visceribus populum amavit, pro cujus vita se deleri petivit*. Quod verbum exponens Nicolaus de Lira dicens quod Moyses volens ostendere magnum affectum ad remissionem peccati populi dixit: *aut dele me de libro vitæ*, licet simpliciter nullo modo vellet deleri. Et hoc modo contingit in humanis quod aliquis petens ab alio cum magno desiderio dicit, facias hoc, aut auferas mihi vitam, licet magis vellet ca- D rere non solum illo, quod petit; sed et multis aliis quam vita. Et tali modo loquendi qui dicitur hyperbolicus utitur frequenter sacra scriptura, nec est ibi falsitas, quia talibus locutionibus utitur ad significandum id, quod per orationem importatur quantum ad plenum significatum sicut Jud. XX. dicitur de filiis Beniamin quod fundis ita ad certum jaciebant locum ut capillum possent percutere, ut nequaquam in alteram partem ictus deferretur lapidis; per quod intelligitur quod erant boni fundibularii et non plus: hæc ille, scilicet Nicolaus de Lira. Et quod hoc modo et ad istam intentionem fuerunt verba articuli prolata patet ex se- E rie textus: in quo sic sequitur post articulum: *ego autem, quæ tunc filio meo adstabam, virgo & mater ejus, qualem dolorem tunc patiebar nullus potest considerare; ideo filia, recordare passionem filii mei, fuge instabilitatem mundi, quæ non est nisi quidam visus, & flos cito arescens*. Ecce intentio præsentis articuli erat ad commovendum animum sponsæ ad compassionem mortis Christi ex magnitudine doloris et perturbatione A compassiva aliarum creaturarum existentium in gratia Dei; et est locutio hyperbolica sicut dictum est. Item declaratur articulus, et facile ostenditur verus esse ex illo Augustini in dialogo inter animam devotam et Virginem Mariam de passione Christi, ubi asserit B. Virginem sic dixisse: *clamabam, & dicebam heu me fili mi quis det ut ego moriar pro te, vel saltem tecum? cur misera non sum mortua ante passionem ut non viderem mortem tuam despectissimam*. Ex quo dicto manifeste apparet quod B. Virgo desiderabat sive gratam habuisset mortem ante passionem filii sui, ne vidisset eum ita turpiter mori. Item Chrysostomus de passione B Christi, loquens de B. Virgine, dicit: *optabat quidem ipsa ad sanguinem animæ etiam carnis suæ addere sanguinem, & elevatis in crucem manibus celebrare cum filio suo sacrificium vespertinum, & cum Domino Jesu corporali morte redemptionis nostræ consummare ministerium. Sed hoc solius summi sacerdotis privilegium fuit; nec poterat hæc consors esse cum alia dignitate*; hæc ille. Quæ originalia, si bene inspiciantur, multum faciunt ad declarationem præfati articuli: planum enim est quod B. Virgo novit quod secundum communem justitiam, si mortua fuisset ante solutionem pretii, & aperturam coeli, quæ fiebat per mortem filii sui, quod C descendisset ad limbum patrum; ecce quod maluisset mori & ad limbum patrum descendere per consequens, quam videre filium suum pati: extaticus enim est hujusmodi modus loquendi. Quis etiam diceret animam Virginis Mariæ sanguinem habere sicut dicit Chrysostomus in originali supra posito, & ipsam effundere ipsum, nisi quia extatice sive excessive de dolore virginis sentiebat; sic enim parcendum est, qui ex magna devotione magis attendunt conceptibus quam verbis. Si vero aliquis dicat quod aliud est de limbo aut de inferno præsertim æternaliter, consideret quod dictum est, quod sit locutio per hyperbolica, quæ non intendit D significare, sicut in 4. articulo dictum fuit, scilicet excessivum doloris & compassionis. Vel dicendum quod æternum sæpe in sacra scriptura capitur non prout dicit intermutabilitatem durationis Gen. 3. *videte ne mittat manum, & sumat de ligno vitæ, & vivat in æternum*. Item Exod. 15. *Dominus regnavit in æternum & ultra*; & similiter in psal. montes æterni dicuntur. Secundo etiam de esse in inferno distinguendum veniret an intelligeretur de loco tantum, de quo dicit Anselmus in lib. de similitudinibus quod aliquis debet magis eligere esse in inferno sine culpa, quam in paradiso cum culpa; quia manens in inferno non sentiret poenam, & E peccator in paradiso non gauderet de gloria. Aut insuper intelligeretur eum esse in inferno & sentire poenam sensibilem ignis sine carentia gratiæ divinæ tantum. Sed quia de istis nunc & supra tantum dictum ut pio catholico sufficere debeat ad declarationem veritatis articuli præsentis, ideo ista pro præsenti articulo sufficiant.

Ar-

Articulus LXXX.

Ex cap. XIX. ejusdem libri est quod dapnati, & dapnandi videbunt gloriam judicis in coelo, extra, supra, & infra coelum.

Iste articulus dupliciter ostenditur posse stare cum veritate conformiter ad sacram scripturam: primo capiendo gloriam judicis pro gloriosa forma suæ humanitatis, de quo in psal. *gloria & honore coronasti, Domine, & constituisti eum super opera manuum tuarum.* In qua forma juxta sanctorum doctorum determinationem apparebit in judicio omnibus tam bonis quam malis, ut enim dicit S. Thomas in 4. dist. 48. Sicut in primo adventu, quo Christus venit ad hoc ut judicaretur, in forma infirmitatis apparuit: ita in secundo adventu, in quo venit ad hoc ut judicet, apparebit in forma gloriosa. Magister etiam sententiarum in 4. dis. supra posita ex sententia Augustini formam servi glorificatam a bonis & malis tunc videri; consequenter vero conformiter ad dicta B. Birgittæ dicatis, quod qui dapnabuntur, videbunt, & confundentur confusione digna: dicit idem S. Thomas quod sicut visio gloriæ humanitatis Christi erit justis in præmium, ita injustis in supplicium. Unde Isai. 26. *videant & confundentur zelantes populi; & ignis*, scilicet invidiæ, *hostes tuos devoret.* Ista est etiam sententia Bonaventuræ: oculis enim ægris odiosa est lux, ut dicit etiam Augustinus. Secundo & melius judicio meo, declaratur articulus verus esse hoc modo capiendo gloriam judicis pro majestate judicis, aut potestate judiciaria, de qua dicitur Matt. 24. & Lucæ 21. *Videbunt filium hominis venientem in nubibus cum potestate magna & majestate.* Majestas autem & potestas, ut dicit S. Thomas in 4. in hac materia ad gloriam pertinent; & quod hoc sit expresse dictum conformiter ad sacram scripturam probatur per id, quod Marci XIII. ubi dicit, quod videbunt filium hominis venientem in nubibus cum virtute magna & gloria. Et quod ubi Matt. & Lucas scribunt majestatem, Marcus dicit gloriam. Et quod ista dispositio sit conformior articulo probatur, quia dicit articulus sic in originali ex persona Christi: *videbunt gloriam in eum intra coelum, supra, & infra, & extra, & in omni loco, & in omnibus collibus, & vallibus.* Hæc ibi, ex quibus verbis patet, quod non intelligatur textus ille de visione divinitatis, quia gloria illo modo divinitatis non videtur in collibus, & in vallibus. Ipsa enim divinitas est objectum visionis, & medium in quo sunt species intelligibiles; sed loquitur de majestate gloriæ, in qua judex apparebit in die judicii, a facie cujus movebuntur & ea quæ sunt super, & in coelo; & infra coelum, & colles, & valles. Joelis 3. *dabo prodigia in cœlo, & in terra signa.* Unde in Oseæ dicitur: *movebuntur a facie mea pisces maris, & volucres coeli, & bestiæ agri & omne reptile, quod movetur super humum, cunctique homines, qui sunt super faciem terræ.* De eis quæ sunt super coelum dicitur in Evangelio locis supranotatis: *virtutes coelorum movebuntur.* Et hoc est videre gloriam Judicis non in se per spem, sed in effectu majestatis deterrentis malos. Unde Tobiæ XIII. *ostendit majestatem suam in gentem peccatricem:* & hoc etiam modo dicitur Jo. 1. *vidimus gloriam ejus quasi unigeniti a patre.* Planum est, quod Joannes hoc dicens non intellexit de visione gloriæ divinitatis per essentiam, sed propter opera mirabilia, quæ excessu suo super omnem creatam virtutem manifeste arguebant Christum Deum esse, secundum illud Jo. *si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent;* scilicet in me non credendo. Unde Nicolaus de Lyra exponens illud verbum Jo. 1. *vidimus gloriam ejus*, dicit idest *excellentiam ejus omnem creaturam excedentem viderunt propter opera sua, quæ totius creaturæ excedebant virtutem sicut est suscitatio mortuorum, illuminatio coecorum, & similia;* ex quibus visu mentis perceperunt Apostoli ejus divinitatem in carne latentem; & ita Petrus de Tarentasia in 4. quærens an divinitas videbitur a dapnatis, dicit conformiter cum S. Thoma, quod sicut videmus animam alicujus in carne non animam ipsam videndo in se, sed ejus opera, & signa; ita divinitas in Christo ab hominibus videbitur dapnatis, non videndo ipsam divinitatem, sed signa ejus, & opera. Et cum dicit impugnator quod secundum sanctos doctores & Magistrum sententiarum solis bonis divinitas apparebit, dico primo quod articulus non dicit, quod dapnati videbunt divinitatem; secundo dico, quod sancti doctores dicunt, quod divinitas per essentiam, sive in se non videbitur a dapnatis, quia, ut ibidem Magister dicit non potest videri sine gaudio, dicunt tamen, quod ejus gloria, & majestas, eo modo, quod dictum est, videbitur ab omnibus; & hoc de isto articulo.

Articulus LXXXI.

Ex capitulo XXI. dicit, demones insatiabiliter animas affligere.

Miror de eis, qui habent articulum suspectum, & vellem scire quid sentit de appetitu dæmonum circa afflictiones animarum, & mihi diceret in quanta mensura temporis, aut pœnæ satiantur, aut contentantur affligere. Ostenditur ergo articulus esse de mente sacræ scripturæ & sanctorum doctorum, primo quod illud Deuter. XXXII. *devorabunt eos apes morsu amarissimo;* glossa: *aves idest dæmones.* Et ista sancta Brigitta dicit conformiter ad istam glossam. *sic tanquam corvi insatiabiliter affligunt.* Item dicit in glossa Exodi XVII. diabolus dicitur Amalech, qui sanctos de Ægypto exeuntes & ad terram promissionis dein tendentes semper expugnat, & animarum sanguinem bibere desiderat. Item Job. XXX. *qui comedunt non dormiunt;* glossa *maligni spiritus,*

qui

qui carnales de ecclesia consumunt tanto magis quiescere a temptatione nesciunt, quanto ullo pondere carnis non gravantur. Item de dæmone dicit Dominus Jo: VIII. *ille homicida erat ab initio*. Doctores vero dicunt eum satiabilem homicidam, secundum illud Abachuch I. quod de diabolo exponit glossa; *semper interficere gentes non parcet*. Quocirca dicit Gregorius in homilia. *justum est servire diabolo, qui nullo placatur obsequio*. Articulus etiam ostenditur verus ratione: si quis considerat quod totus plenus est malitia, totius malignitatis ardet veneno, sitiens dapnationem fidelium animarum. Et hoc de isto articulo.

Articulus LXXXII.

Ex octavo libro cap. XLVII. dicit quod dæmones purgant animas.

Articulus autem in forma sic jacet: *sed tu, Diabole, purges eam. Tu vero, Angele, consolare eam*, Pro intellectu præsentis articuli est primo notandum, quod purgatio hic capitur pro flagellum, sive emendatoriam disciplinam, & non illam, quæ fit per infusionem gratiæ emundantis & purgantis corda fidelium, de qua potest intelligi illud Lucæ III. *purgabit aream suam: area* significat fideles suos, ventilabium disciplinam, triticum vero bonos purgatos; horreum vero triumphantem ecclesiam. De quo modo purgationis Gregorius dicit: *quod fornax auro, quod flagellum grano, quod lima ferro; hoc facit tribulatio viro justo*. Item Gregorius. *ipsa societas malorum purgatio quædam bonorum est*. Hinc est, quod poena quæ reservatur exeuntibus de præsenti vita in charitate Christi, nondum tamen debita peracta poenitentia, aut cum venialibus peccatis, dicitur purgatoria, & locus etiam, in quo communiter pœna illa affligitur, purgatorium dicitur. Secundum hoc ergo dæmones possunt concurrere ad pœnas purgatorias infligendas ministerialiter; ita possunt dici animas purgare: licet intentio eorum non sit purgare, sed affligere. Est autem secundo notandum, quod circa hanc quæstionem, an scilicet animæ defunctorum in purgatorio affligantur aut puniantur per dæmones, doctores nihil determinate dicunt. Unde Albertus magnus in 4. dis. 21. dicit *in hac quæstione nescio quid asseri possit*. Loquuntur autem omnes probabiliter, sive opinative; unde ait idem doctor: *consequenter puto tamen, quod animæ in purgatorio existentes non puniuntur per dæmones, tamen bene puto quod delectentur in pœnis*: alii vero dicunt contra. Unde Thomasinus dicit sic: *secundum probabilem opinionem, quod sancti angeli licet in hac ad correctionem hominis puniant & animas justorum ad purgandum ad purgatorium ducant, tamen non eas in purgatorio cruciant, quia non est probabile, quod hominibus tantum malum velint; sed eas ibidem dæmones cruciant, qui de pœnis hominum lætantur*. Item frater Jacobus de Voragine in legenda sanctorum, in capite de commemoratione defunctorum quærit: per quos fiat purgatio animarum, & respondit quod purgatio & punitio illa fit per malos angelos, non per bonos. Item in historiis Sanctorum in multis reperiuntur exempla ad hoc, ut patet in historia S. Patritii de purgatorio illo. Nulla ergo pars dicenda est falsa, aut suspecta habenda de errore, cum nihil videatur per ecclesiam determinatum. Est tamen notandum pro majori declaratione articuli, secundum quod dicit Petrus de Torrentasia, quod ministerium est duplex unum extrinsecum circa aliquod opus, vel intrinsecum in ipso opere; sicut Judici in ipsa punitione rei, aliter ministrat apparitor reum exhibendo, aliter carnifex ipsum feriendo. Primo modo dæmones vel etiam ipsi Angeli boni possunt esse ministri pœnæ purgatorii deducendo ad loca pœnalia, & hoc dicit S. Thomas in 4. dist. dicta, quod possibile est quod animas deducant ad loca poenalia & angeli boni & dæmones, qui de pœnis hominum lætantur, quod etiam confirmari videtur per id quod in historia B. Martini dicitur, quod adstitit ei diabolus tempore mortis. Et constat quod sciebat propter opera sua, quod non erat dapnandus: ergo adstabat ut ad purgatorium secundum suam existimationem deduceret. Secundo vero modo solus Deus agit per ignem illum, quia motus virtute creata non posset in ipsam animam agere. Et in hæc de præsenti articulo.

Articulus LXXXIII.

Ex cap. XXIV. VI. libri dicit, quod Christus docet fundare altare & dotare redditibus perpetuis.

Miror quod iste accusator, cum sit pinguis, ut arbitror in redditibus ecclesiasticis, & illos credat divina inspiratione, fidelium devotione bene & utiliter institutos, quod suspectum habeat articulum, in quo Christus de satisfactione loquens fienda per unum latronem, pro quo B. Virgo orabat, dicit ita: quod multa bona diripuerat, viduis & orphanis fecerat injuriam, omnia, quæ scit se scienter habere injuste, reddere debet, humiliter rogando injuriatos, ut ei misericorditer indulgeant; & quia non omnibus poterit satisfacere, quibus injuratus est, ideo in aliqua ecclesia, ubi sibi convenientius videretur, de propriis sumptibus construi faciat unum altare, in quo usque in finem mundi unam Missam continuam pro his, quibus intulerat malum, celebretur: hæc ibi. Præterea cum Dominus dicatur in veteri lege docuisse, & instituisse proventus & possessiones dandas servientibus altari, in quo sacrificabantur animalia mortua; unde num. XXXVI. *locutus est Dominus ad Moysem: præcipe filiis Jsrael ut dent Levitiis de possessionibus suis urbes ad habitandum, & suburbia eorum per circuitum*; Et Josue XXI. dicitur: *dederunt Levitici filii Israel de possessionibus suis juxta imperium Domini civitates & suburbia eorum*. Cur mirum videtur, quod in nova lege etiam Dominus mandasset dotare ecclesias sive capellas redditibus perpetuis pro perpetuis ibidem tuendis mi-

ministris? unde Dominus dicit Lucæ: *dignus est operarius mercede sua*; Et Apostolus 1. Corin. IX. *qui altari servit de altari vivere debet*: cum ecclesiæ nostræ status & sacerdotio, & dignitate sacrificii & pietatis celsitudine & gloria, & magnificentia sit excellentior statu veteris legis. Imo qui hunc articulum suspectum habet, videtur merito suspectus, aut quod sit Valdevus vel Bohemus hæreticus, qui contra legem Christi dicunt altaria esse dotata; & quod clerus habet inde possessiones & redditus; & tantum sit de isto articulo.

Articulus LXXXIV.

Ex cap. XXXI. ejusdem libri dicit Christum dixisse diabolo: si adhuc te humiliares, darem tibi gloriam, illa autem anima, quæ usque in finem vitæ suæ tibi obedivit, æternaliter est dapnata.

Iste articulus habet duas partes, quarum quælibet est verissima; & videre non possum quid habeat in mente qui hunc articulum tanquam suspectum de errore habeat. Prima quidem pars quod dicit, o diabole, si adhuc te humiliares darem tibi gloriam, vera est. Quoniam licet humiliari sit impossibile, considerata obstinatione voluntatis ejus; tamen verissimum est, quod si diabolus Deo nunc se humiliaret humilitate vera, absque dubio gloriam consequeretur, juxta illam veritatis æternæ pollicitationem: *qui se exaltat humiliabitur, qui se humiliat exaltabitur*, Lucæ XVIII. Cum enim Bernardus dicat quod virtus humilitatis sit reparatio charitatis læsæ, si diabolus humiliaretur, gratiam consequeretur secundum illud Jacobi X. *Deus humilibus dat gratiam*; & tandem gloriam, secundum illud Job. XXI. *qui humiliatus fuerit erit in gloria*. Secunda vero pars continet fidem, quam universalis tenet ecclesia, videlicet quod anima, quæ usque ad finem vitæ suæ inclusive intelligendo, obedit diabolo dapnabitur æternaliter. Cum enim sola obedientia Dei sit janua salvationis, secundum illud Domini Matt. XVIII. *si vis ad vitam ingredi, serva mandata*; & illud Aug. *sola obedientia est, quæ meritum possidet fidei, sine qua infidelis quisque convincitur*; patet quod talis anima, cum non possit simul obedire Deo, & diabolo, quia nemo potest duobus dominis servire, necessario venit dapnanda. Unde psal. *maledicti qui declinant &c.* & hoc æternaliter; quia sicut qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam, sic qui mala egerunt, ibunt in ignem æternum. Verus ergo est articulus.

Articulus LXXXIV.

Ex cap. XXIV. ejusdem lib. dicit quod Virgo docet exhorcismos legendos super vexatos a dæmonibus, docetque modos, & verba quibus componi debeat pax Franciæ, & Angliæ, essent modo necessaria, si essent vera.

Pro intelligentia hujus articuli est notandum quod fidelius esset extrahendus articulus, quam extractus est; dicit enim sic: *dic illi, qui habet coronam idest potestatem*, scilicet cuidam, de quo supra dixit quod dicitur habere coronam propter potestatem sibi datam super spiritus immundos, *quod quoties senserit spiritum solitum, & fervorem in se filii mei super vexatum; legat ista verba Deus pater, qui cum filio & Spiritu S. creator omnium rerum &c.* per totum, quod conformiter ad exorcismos, quibus exorcistæ utuntur in ecclesia: quid mirum, aut quid inconveniens quod virgo beata doctrix disciplinæ, & sapientiæ Dei, unum virum, in quo gratia gratis data ad expulsionem doemonum Spiritu S. largiente, erat, docuerit quibus verbis uteretur, quæ teste Hieronymo in serm. de assumptione sua, *Senatores coeli, scilicet apostolos, & doctores orbis docuit mysteria, & secretorum profunda revelavit*. Præterea legimus de ea in libro exemplorum quod quandoque docuerit homines aliquas formas orationum tenere & similia &c. Cæterum quale inconveniens est ut ipsa mater Domini, et Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, sicut vitæ suæ, & conversationis illustratione docuit, homines diabolum de mentibus expellere hominum; ita doctrina sua docuerit virum illum Deo carum, et a Filio suo tanta gratia potestatis dotatum formam verborum exhorcismi, præsertim cum in ea forma nihil contineatur, nisi quod divinum est, quod sanctum, quod religiosum & per omnia conforme sit formæ communi, qua sanctos legimus in ecclesia quandoque usos. Præterea dicit de alio, cui clipeus dicebatur datus propter opus pacis; data enim ei erat gratia concordandi discordes: *vadas nuntius meus ad summum caput ecclesiæ. Cum autem venerit ad Franciam, convocatis ad se principibus dicat in audientia eorum hæc verba: Deus qui cum Patre, & Spiritu S. creator omn. rerum & Judex &c.* Et post multa verba devotissima comprehendentia quasi omnia mysteria redemptionis et reconciliationis humanæ dicit ipse: *propter suam passionem vos conjungat in unum cor, qui hactenus eratis dissociati; deinde proponat eis pœnas inferni gaudium justorum, & retributionem iniquorum*. Hæc autem pars articuli nullam habet apparentiam inconvenientiæ. Quid convenientius, quam ut pacis principissa, in qua, ut dicit Bernardus sermone de assumptione ejusdem, amicitiarum fœlici fœdere copulata humana divinis, coelestibus terrena, & ima summis; ad pacem exhortetur, moveat, & moneat hominum animos, & det

ANNO CHRISTI 1433.

det formam tractus iniendæ pacis? circa A quam formam quia impugnator videtur deridere eam dicens quod essent illa verba necessaria, si essent vera, dico duo, primo quod de congruitate formæ illorum verborum, secundo de virtute. Circa congruitatem apparet, quod est congruissima forma: patet quia enim pacis donum non possit dari nisi a principe pacis, secundum illud Gregorii. *Deus, a quo sancta desideria, & recta consilia, & justa sunt opera, da servis tuis illam, quam mundus dare non potest, pacem*. Ideo docet Beata Virgo orationem in principio fieri ad principem pacis dicens: *dicat primo hæc verba: Deus, qui cum Patre et Spiritu S. est creator omnium rerum vos conjungat in cor unum*. Secundo requiritur B dispositio ex parte recipientis; actus enim activorum sunt in patiente prædisposito; secundo de anima. Et Augustinus; *qui creavit te sine te, non justificabit te sine te*. Et ideo docet formam exhortationis fiendæ ad disponendum animos ad suscipiendum influxum agentis. Et maxime quia timor supplicii præparati non diligentibus pacem, & retributionis gloria promissa pacificis inter alia possunt animos hominum movere ad pacis amorem; ideo dicit; *proponat eis poenas inferni*: qui enim & recte pacem non habet infelix est: glossa super: *pax super Israel*; de timore enim domini dicitur ecclesiast. XV. *timor domini initium dilectionis*; et per con- C sequens pacis loquitur & gaudium justorum; *beati pacifici quoniam filii Dei vocabuntur*, Matt. V. Et ita patet congruitas formæ verborum illorum. Circa virtutem eorum notandum, quia non adscribitur eis major virtus, quam Christus dederit illi salutationis formæ, quam suos discipulos docuit ad homines observare; de qua Lucæ X. *in quamcumque domum intraveritis primum dicite: pax vobis; & si ibi fuerit filius pacis, requiescet illuc pax vestra; sin autem ad vos revertetur*. Ecce quod non omnes consequebantur pacem, quibus verba illa ab Apostolis dicenda erant; sed si dispositi & digni erant ad illam. Unde Titus in glossa: *vos* D *quidem profertis verba*; res autem pacis *applicabitur, meo judicio, ubicumque dignum esse videbitur, si quis autem non sit dignus, non est delusi nec verborum vestrorum gratia periit; immo reciprocatur ad vos*. Hæc ille; ita in præsenti. Et ideo dicendum videtur, quod verba illa sunt vera & secura, sperandum esse quod dictis illis verbis, aut similibus per summum pontificem aut alium Deo gratum & facta exhortatione bona & devota commovente animos utriusque partis ad pacem, fructus pacis sequeretur, nisi aut ex parte indispositionis vel indignitatis eorum proveniret, sicut expresse ponit in capitulo XXVIII. octavi libri; & hæc de E articulo.

Articulus LXXXVI.

Ex cap. XV. ejusdem libri dicit fatum & fortunam nihil esse, quia dispositio omnium rerum consistit in divina stabilitate.

Pro intellectu hujus articuli; Et primo notandum, quod iste articulus est Gregorii dicentis in homilia Epiphaniæ: *absit a fidelibus cordibus, ne fatum aliquod esse credatur*. Pro declaratione tamen articuli ipsius, & ut videatur manifeste, quod articulus est catholicus juxta intentionem dicentis, & conformis per totum doctrinæ sanctorum, est notandum cum S. Thoma in prima parte 4. cap. XV. ar. 1. in quo quærit, an fatum sit, quod in rebus videntur quædam a fortuna, & casu provenire. Contingit autem quandoque quod aliquid ad inferiores causas relatum est fortuitum, vel casuale, quod tamen relatum ad aliquam superiorem causam invenitur per se intentum; sicut si duo servi alicujus domini mitttantur ab eo ad eumdem locum uno de altero ignorante, occursus duorum servorum, si ad ipsos servos refertur, casualis est, quia accidit præter utriusque intentionem, si autem hoc referatur ad dominum, qui hoc præordinavit, non est casuale. Fuerunt ergo aliqui qui hujusmodi casualia & fortuita, quæ in his inferioribus accidunt, in nullam superiorem causam reducere voluerunt, divinam providentiam negantes, ut de Tullio Augustinus recitat in V. de civitate Dei, quod est contra illud Sapientiæ VIII. *sapientia divina attingit de fine usque ad finem fortiter & disponit omnia suaviter*. Quidam vero omnia fortuita & casualia, quæ in istis inferioribus accidunt, sive in rebus naturalibus, sive in rebus humanis reducere voluerunt in causam superiorem, scilicet in corpora coelestia; & secundum hoc fatum nihil aliud est, quam dispositio syderum, in qua quisque natus, vel conceptus dicitur, quæ natum necessitat ad opera sua secundum illud poetæ de Paride dictum: *te tua fata trahunt ne cœpta relinquere possis*. Sed hæc positio etiam stare non potest; tum quia actus humani non subduntur actioni coelestium corporum nisi per accidens & indirecte; tum quia nulla natura coelestis potest se extendere tanquam causa, & principium per se ad omnia, quæ casualiter contingunt. Dicendum ergo est, quia omnia, quæ hic aguntur sive in rebus naturalibus, sive in humanis, reducuntur ad aliquam causam superiorem omnia præordinantem, quæ est divina providentia. Quo viso, manifeste apparet, quomodo fatum est concedendum esse, & quomodo negandum: in quantum enim omnia, quæ hic aguntur divinæ providentiæ subduntur, tanquam per eam ordinata, & quasi prælocuta, fatum ponere possumus; & tunc fatum diffinitur a Boetio de consolatione sic: quod est *inhærens rebus dispositio, per quam providentia divina suis quæque nectit ordinibus*. In quantum autem fatum creditur habere

bere aliquid numinis juxta primam opinionem, sic negandum est. Tertio, etiam in quantum retorqueretur ad dispositionem syderum juxta propositionem tactam secundam, est negandum, ut dictum; quia sic tollit liberum arbitrium & præmia, & poenas, & est contra omnem justitiam & pietatem. Nunc vero videndum est qualiter negatur fatum in articulo præsenti de quo...... an catholice: & meo judicio, si oculos sanos habuisset inspector ejus, vidisset, quod catholicam, & religiosam continet sententiam articulus præsens. Non enim aliunde negat fatum & fortunam, quam ut aliquid divinitatis in se continere creduntur aut ut ad dispositionem syderum actus humani referantur; quod palam erat si textum articuli plene extraxisset impugnator. Unde sic jacet in textu; fato idest fortunæ imputant quid„ quid contrarium, vel asperum accide„ rit eis; ac si divinum aliquid esset in eis „ vel quo generare, vel quo facere possint. „ Cum tamen fatum seu fortuna nihil sit, sed „ dispositio hominis, & omnium rerum in di„ vina stabilitate prævisa sunt, cujusque rei „ rationabiliter ministrata. Ecce quomodo ad primam rebus relatis, ea ratione fatum negatur esse. Quid fidelius potest dici, quid magis cathol. in hac materia quam quod omnium rerum dispositio, & administratio in divinam providentiam referatur, & non ad aliquod aliud fictum divinum. Præterea secundam causam negandi fatum per relationes scilicet ad dispositionem syderum ait: *nec in stellis est quod homo bonus vel malus sit; quamvis in eis multa videntur rationabilia, & secundum qualitatem naturæ, & temporum ordinata, & temperata*. Hæc ibi. Ex quibus patet intentio negandi fatum, & per consequens veritas articuli.

Articulus LXXXVII.

Ex cap. XLVI. videtur fundare ordinem Salvatoris ibi dicit, quod ubi non suppetunt facultates, mendicare debet pro victu nec laborare corporaliter dummodo addiscat grammaticam, oret, vel scribat.

Iste articulus est mendaciter & infidelissime extractus; in nulla enim parte ejus fit (mentio) de ord. fundando Salvatoris. Præterea quæ dicit esse in articulo, longe aliter ponuntur; unde primo in rubrica capituli dicitur sic: *quod laborans in oratione & in lectione devote, licite potest mendicare pro necessariis vitæ*: Hoc autem si sit suspectum de fide, arceantur omnes scholares pauperes, qui ostiatim victum mendicant, solam grammaticam studentes ne amplius mendicent, aliique innumeri pauperes religiosi. Præterea sic dicitur consequenter ex parte sponsæ ad virginem beatam: *& ego nunquid unquam laborare debeo propter victum lucrandum?* respondet Virgo mater: *quid agis modo & quotidie? & ego respondi: addisco grammaticam, & oro, & scribo*; dixit autem mater: *non decet tales labores dimittere propter labores corporis; & ego: quid ergo debemus habere pro crastino victu?* respondit mater: *petite in nomine Jesu Christi, si aliquid non habetis*; hæc ibi. Quis jam sanæ mentis hoc consilium diceret non sanum esse, aut hanc sententiam arbitraretur suspectam? recte nullus. Pro cujus tamen articuli declaratione est notandum, sicut S. Thomas in 2. 2. q. CLXXXVI. ar. 5. dicit, quod ex parte ejus, quod quis mendicando acquirit ad mendicandum potest homo induci ex duobus; uno modo ex cupiditate habendi divitias vel victum ociosum; & talis mendicitas est illicita; alio modo ex necessitate, vel utilitate. Ex necessitate quidem sicut cum aliquis non potest habere unde vivat nisi mendicet; ex utilitate autem sicut cum aliquis intendit aliquid utile perficiendum, quod sine eleemosinis fidelium facere non potest, sicut petuntur eleemosinæ propter constructionem pontis, vel ecclesiæ, vel pro quibuscumque aliis operibus, quæ vergunt in utilitatem communem; sicut scolares ut possint vacare studio sapientiæ, & hoc modo mendicitas est licita, sicut sæcularibus, ita & religiosis. Hæc S. Thomas ubi supra; ex quibus applicatis proposito faciliter patet veritas & rationabilitas articuli.

Articulus LXXXVIII.

Ex cap. XLIX. ejusdem libri dicit, solutionem jejunii ad mandatum superioris esse majoris meriti, quam jejunium.

Iste articulus non jacet ita rudis in originali, sed sic dicitur: si volenti jejunare præciperetur a superiore, cui obediendum esset, quod per obedientiam comederet; illa comestio majore remuneratione digna esset quam jejunium: Hujusmodi articuli veritas patet ex declaratione articuli XLVI. & ideo supersedeo de ulteriori declaratione; intelligendo semper de jejuniis regularibus quæ communiter discretioni prælati subsunt, de quibus videtur intelligi articulus ex serie textus.

Articulus LXXXIX.

Ex eodem cap. persimile dicitur, quod commixtio parentum B. Virginis, quia ex mandato Dei fuerat, erat causa quare non contraxit originale peccatum; resumitur hoc capitulo LV.

Quia translator articuli communiter gravius transfert quam in originali contineatur, ponetur primo articulus in forma; secundo declarabitur ejus veritas. Circa primum articulus jacet sic, post articulum immediate præcedentem sequitur ita: *per similem modum conjunctio parentum meorum fuit* quan-

quando ego concepta fui, & ita veritas est quod ego concepta fui sine originali peccato. Pro declaratione hujus articuli, quantum tangit solum illam causalem, & *ideo &c.* notandum venit, quod in conceptione alicujus ad duo potest haberi respectus; scilicet ad concubitum parentum; secundo ad ipsum concoeptum ex tali concubitu determinatum ut in corpus prolis formetur. Istum duplicem respectum innuere videtur Christus, Psal. 50. dicens: *ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*; & ita secundum hunc duplicem respectum, quem in hac materia facit Nicolaus Trenech in quodam quodlibeto suo, rationabiliter potest assignari causa mundæ conceptionis a peccato, qui in articulo ponit B. Virginem non conceptam in originali peccato; videlicet ex parte concubitus parentum; secundo ex parte ipsius concoeptus in corpus prolis. Ex parte concubitus parentum; & hoc quidem loquendo in quantum est actio personæ non naturæ, assignatur ratio aliqualis, licet non plena, mundæ conceptionis. Et hoc propter tria; primo quia actus ille personalis creditur ex parte utriusque parentum, qui erant sancti & justi fuisse meritoriis, quia simpliciter ad bonum prolis & charitate ordinatur: secundo quia non libidine ortus, sed ex superioris mandato, scilicet Dei factus; tertio quia divinæ virtutis miraculo consecratus, ut in historia nativitatis ejusdem B. Mariæ Virginis continetur; & ideo multiplex ratio occurrit, quare ex parte concubitus parentum, in quantum actio erat personalis quod conceptio B. Virginis fuerit munda, in quantum scilicet ubi nulla personalis culpa internodiavit parentum. Ut vero consideratur ut actio naturæ, quia ut dicit Damascenus *generatio est opus naturæ*, aliter dicendum veniret; & quod ista sit intentio articuli patet ex cap. LV. hujus lib. VI. ubi sic dicitur de eadem materia: *mater loquitur: pater meus & mater mea matrimonialiter convenerunt, plus fecit hoc obedientia, quam voluntas, & plus operata est ibi charitas divina, quam voluntas carnis. Nam hora, in qua concepta fui, bene potest vocari aurea hora & pretiosa, quia alii conjuges conveniunt ex voluntate carnali, mei vero parentes convenerunt ex obedientia, & præcepto Dei*: hæc ibi: Ex quibus patet congruitas ratiocinationis articuli. Quod vero dicit impugnator in primo art. videlicet quod cum existentes in arca Noe acceperunt mandatum hujusmodi duplicatum, ut patet Gen. 29. ab eis geniti non contraxissent originale, dico quod non procedit, quia alia concurrerunt cum obedientia, quæ in ratione sunt tacta; sanctitas parentum, charitas magna, obedientia movens, finis singularissimus, divini miraculi majestas, ut patet ex dictis: Secundo arguit quod illa ratio est contra omnes doctores, dico quod verum potest esse quos ipse viderat: non enim vidit illud Apostoli Rom. 2. *si radix sancta & ramus*. Præterea sicut una res dependet ex multiplici causa, scilicet quod est duplex genus causarum, II. physicorum, ita variæ de ea respectu alicujus proprietatis aut conditionis existentis potest sumi ratio convenientiæ, aut disconvenientiæ; & constat quosdam doctores habuisse considerationem unam, & non aliam; & alios contra: sicut licet una sit totalis & plena difinitio rei, tamen partiales contingit dari plures rationes de eadem re secundum diversas causas; unde aliqua datur secundum causam formalem, & quædam finalem; sicut primo Posteriorum & pr. de anima. Et hoc de articulo.

Articulus XC.

Ex eodem cap. quod nullum fuit honestius matrimonium, quam Joachim & Annæ.

Loquendo de matrimonio carnaliter consummato articulus videtur verus. Pro cujus declaratione notandum, primo, quod ut dicit Augustinus, & deducit Magister in 4. dis. 30. triplex bonum dicitur honestare matrimonium, videlicet proles, fides, & sacramentum; hinc sicut nullum matrimonium habuit ista tria bona in tanta plenitudine perfectionis, quam matrimonium Joachim & Annæ. Ergo sequitur, quod nullum fuit eo honestius; propter consequentia. Primo, de prole: primo quidem proles fuit gloriosior utpote super omnes benedicta, & honestior, quam fuerit unquam proles cujuscumque alterius matrimonii. Secundo, quod intentio parentum in conceptione ejus fuit ad ordinem potissimum ordinata, quia ad cultum exhibendum Deo in obsequio Dei genitricis: sciebant enim eam futuram matrem esse Salvatoris. Secundo fides creditur inter eos maxime splendidisse, qui justi, & sancti erant ante Deum. Præterea tertio, ubi potius resplenduit ratio sacramenti unionis Christi & ecclesiæ, quam in matrimonio; ex quo processit proles, quæ immediate fuit mater Christi? Illud enim matrimonium ex proximitate ad Christum creditur aliquid nobilitatis suscepisse super alia matrimonia, sicut S. Thomas dicit in 4. quod quia Johannes Baptista vicinior Christo fuit, a Christo ampliori gratia dotatus fuit sanctificationis quam Jeremias; & B. Virgo quia proximior Christo copiosius omnibus aliis. Quod si attendisset impugnator, non habuisset suspectum dicere quod matrimonium Joachim & Annæ fuerit honestius omnibus aliis. Et hoc de articulo.

Articulus XCI.

Ex cap. 52. dicit, quod sicut dat intellectum meliorem uni, quam alteri; sic uniuscujusque utitur conscientia, ut expedit ad honorem suum.

Pro declaratione præsentis articuli primo plene ponam formam articuli ut jacet in originali, quia longe aliter, quam translator transfert in originali ponitur. Secundo mani-

nifestabitur veritas ejus: est autem talis forma articuli: *patet sensus; quis miraretur si aliquis de præsentata sibi moneta, vel metallo faceret sibi coronas vel annulos, aut sciphos ad utilitatem suam; sic nec mirum est si ego recipio corda amicorum meorum mihi præsentata, & facio in eis voluntatem meam: & quia unus habet meliorem intellectum, & alius minorem; sic uniuscujusque conscientia utor sicut expedit ad honorem meum, quia cor justi est moneta mea.* Hæc ibi. Hic autem articulus licet tam clarus sit apud Theologos ut declaratione non egeat; immo expresse videatur esse dictum Dei per Isaiam cap. 83. ubi sic dicit Deus: *omnem, qui invocat nomen meum in gloriam meam, creavi eum, formavi eum & feci eum.* Est tamen notandum pro B declaratione aliquali, quod Magister sententiarum in 1. dis. 1. movet quæstionem utrum Deus fruatur nobis, an utatur; & eamdem quæstionem movit Augustinus lib. de doct. Christ. cap. 36. quærens quomodo diligat nos, an utens, an fruens, & procedit ita: si fruitur nobis indiget bono nostro; quod nemo sanus dixerit: ait enim Propheta: *bonorum nostrorum non indiges, Domine.* Non ergo fruitur nobis, sed utitur: si enim nec fruitur, nec utitur: non invenio quomodo diligat nos; nec tamen sic utitur nobis ut nos aliis rebus: nos enim rebus, quibus utimur, ad id referimus, ut rei bonitate fruamur: Deus vero ad suam tantum bonitatem usum C nostrum, idest quo nobis utitur, refert: hæc ille. Sed quod ad suam tantum bonitatem Deus refert, hoc & ad suum honorem non est dubium referri. Ergo articulus manifeste est catholicus. Præterea articulus est expresse sapientissimi Salomonis, prov. 16. ubi dicit: *omnes viæ hominis patent oculis ejus, spirituum ponderator est Dominus*; sequitur: *universa propter semetipsum operatus est Dominus*: Ecce quam sapienter dictum, & quam conformiter ad articulum nostrum: primo ponderat Deus spiritus sive angelicos, sive humanos; & tandem & unoquoque utitur juxta facultatem & virtutem suam ad honorem & gloriam suam, sicut patet in va- D rietate ministeriorum Angelorum, & ecclesiæ, & etiam ipsius mundialis machinæ, in quibus juxta varietatem distributarum virtutum creaturis Deus ad suam gloriam utitur eis; Et hoc de præsenti articulo.

Articulus XCII.

Ex cap. 56. est, in quo assignatur differentia inter nativitatem Domini, & Mariæ, quia Virgo per communem portam; Christus ...

Pro declaratione præsentis articuli primo ponam articulum in forma sicut est in originali: secundo videbitur quod non fuit causa dubitandi. Articulus ita dicit: *Mater loquitur: quoniam mater mea me genuit, per portam communem exivi; quia alio modo quis nasci non debuit, nisi specialiter filius meus, qui sicut naturæ omnium est conditor; ita etiam mirabiliter & ineffabiliter nasci voluit*: hæc ibi. Quis Christianus suspectum A habeat hunc articulum? nullus certo: porta enim communis, per quam universi nati, præter Christum, exeunt, est uterus reseratus sive apertus secundum illud: *omne masculinum adapertens vulvam &c.* Hic autem modus exeundi non conveniebat Christo. Sed inviolato utero matris perdurante: ita enim dixerat Propheta Isaias, Is. 7. *Ecce virgo concipiet & pariet filium.* Unde articulus præsens, si bene intelligitur, expresse ponitur Eze. 44. ubi dicitur sic: *porta hæc clausa erit & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam*; quod exponens Augustinus in quodam sermone dicit: *quid est porta in domo domini clausa? nisi quod Maria conceperit intacta: & quid est quod homo non transibit per eam? nisi quod Joseph non cognoscet eam; & quid quod Dominus solus intrat & egreditur per eam? nisi quod Spiritus impraegnavit eam; & Angelorum Dominus nascetur per eam; & quid quod clausa erit in æternum? nisi quod Maria est Virgo ante partum, Virgo in partu, & Virgo post partum.* Et hæc de articulo, quia non est causa multum immorandi.

Articulus XCIII.

De Cap. 40. quod Hieronymus non dubitavit de assumptione B. Mariæ Virginis; sed maluit pie credere, quam definire non revelata.

Iste Dominus, qui istum articulum suspectum habet a veritate, si legisset B. Hieronymum in serm. de assumpt. B. Virgnis, non notasset eum. Unde Hieronymus ait: *quamvis nonnulli adstruere velint eam jam resuscitatam, sicut & multos alios, qui cum Domino, teste Evangelio resurrexisse creduntur; quod quia Deo nihil est impossibile, nec nos de B. Virgine Maria sanctum habuimus, quamquam propter cautelam, fide salva, magis desiderio opinare oporteat, quam inconsulte definire, quod sine periculo nescitur.* Hæc ille; & ita patet de articulo.

Articulus XCIV.

Ex cap. 66. sumptus dicit: quod quædam anima in purgatorio stans, non patitur ex charitate, sed ex mala voluntate.

E Primo, circa articulum istum dicendum est quod non fideliter extractus est: non enim in originali dicitur, quod anima illa patitur ex mala voluntate: sed bene dicitur cum mala voluntate: ita enim in forma scribitur: *anima quæ patitur, non ex charitate illa patitur, sed cum mala voluntate.* Magna differentia est inter doctores inter propositionem *ex* & propositionem *cum*; quanta enim poenitentia dignus sit qui in materia fidei fidem

fidem non servat in transferendo, relinquo Reverendissimis de concilio. Pro declaratione tamen veritatis articuli notandum cum S. Thoma & Alberto Magno & aliis DD. Theologiæ in 4. dist. 20. quod aliquid dicitur voluntarium dupliciter; uno modo voluntate absoluta, scilicet quando aliquis vult absolute aliquid in se, & propter se; & sic nulla poena est voluntaria; immo voluntati contraria & odio habita; & tanto plus quanto major est: & isto modo poenam non patitur anima in purgatorio cum bona voluntate nec voluntarie sive complacenter: quod patet ex hoc, quia nihil est alicui voluntarium absolute & gratum animæ existenti in purgatorio, a quo desiderat, & petit, & clamat liberari: sed a poena animæ in purgatorio existentes liberari, & desiderant, & petunt. Ergo quoad istum sensum articulus est verus, scilicet quod cum mala, & tristi, & displicenti voluntate patitur poenam illa anima. Secundo modo dicitur aliquid voluntarium voluntate conditionata; scilicet quando tale quæritur non propter se, sed propter alium: & hoc modo poena potest esse voluntaria: hoc autem potest esse tripliciter, vel a voluntate assumente, & sic est de poena satisfactionis; vel a voluntate acceptante, & sic est poena martyrii; quoniam martyr, licet non assumpserit inflictam; tamen patienter, & voluntarie accipit: aut voluntate sustinente sive tolerante, sicut infirmitas immissa alicui bono viro, quam voluntarie sustinet, & nihilominus vult ab ea liberari; & ita est purgatorii poena. Anima enim existens in purgatorio, sciens eam esse inflictam a Deo, & volitam, secundo esse justam, tertio esse medium, sine quo, lege constante, non potest introire regnum gloriæ, quia nihil inquinatum intrat illud, voluntate bona vult eam pati, & vult affligi amore sperati; & sic patet veritas articuli.

Articulus XCV.

Ex eodem cap. omnis creatura abhominatur eam.

Pro declaratione hujus articuli primo ponendus articulus integer, quia intelligentia & ratio sequentium dependet ex præcedentibus; secundo ostendetur veritas ejus. Articulus sic jacet in forma: *secunda*, scilicet poena, *est quia reliquit creatorem, & amavit creaturam; immo omnis creatura abbominatur eam*. Hic igitur pro declaratione istius articuli, quamquam non multum indigeret declaratione; attento tamen illo formoso dicto Gregorii quod ostenso Deo omnis creatura ostenditur; & per consequens metaphorice utendo vocabulo abhominationis, omnis creatura abhominatur peccatorem quousque offenso Deo debitam satisfactionem peregerit. Est tamen notandum juxta SS. DD. doctrinam quod licet per contritionem deleantur culpæ; non tollitur communiter ex toto reatus poenæ, & nec semper venialia, dimissis mortalibus, tolluntur; & justitia Dei hoc exigit, ut peccatum per poenam debitam ordinetur. Quocirca oportet quod ille, qui post contritionem ante satisfactionem debitam discedit, ut post hanc vitam puniatur. Secundo notandum, quod quia homo peccat, indebite, & irrationabiliter diligendo creaturam, Deus ipsis creaturis utitur instrumentaliter ad punitionem hominis; sic verificatur illud Sapientiæ XI. *per quæ quis peccat, per hæc & torquetur*. Et de hoc dicitur Sapientiæ 5. *accipiet armaturam, zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum*. Item ibi: *pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos*; ubi Gregorius in glossa: *Creator omnium, cujus arma sunt veritas & justitia, & judicium per creaturam sibi subjectam corripit delinquentes*. Item Sapientiæ 16. *vindex est orbis terrarum*; ubi glossa Gregorii dicit: *omnis creatura parata est ulcisci injuriam Creatoris*. Item ibid. dicitur: *creatura enim tua tibi, factori, deserviens, excandescit in tormenta ad injustos*; glossa: *peccatores omnium creaturarum concordia flagellantur*. Ecce qualiter omnis creatura, in quantum ut instrumentum divinæ justitiæ, concurrit ad punitionem hominis, dicitur eum quasi abhominari; & ideo bene dicitur in articulo: quod quia reliquit creatorem, & amavit creaturam, omnis creatura abhominatur talem animam, eo modo, quo DD. dicunt quod omnis creatura videtur fuisse turbata contra hominem peccantem. Et hoc de isto articulo.

Articulus XCVI.

Ex eodem cap. est quod talis desperat de venia, quia plus desiderabat peritura quam æterna.

Circa hunc articulum primo dicendum quod falso, & mendose extractus est quoad illam causalem, quæ ponitur cum dicit: *quia plus &c.* sed dicitur sic: *septima poena est desperatio de venia, quia nescit utrum salvabitur an non*. Pro cujus articuli declaratione & ostensione veritatis facilis expeditio haberetur, si velimus dicere cum antiquis quibusdam Theologis, qui, ut recitat S. Thomas, & Albertus, & Bonaventura, dixerunt quod in purgatorio ita assorbetur spiritus propter acerbitatem pœnarum, quod nescit quoque utrum sit in inferno an extra; de qua assorbitione pœnarum orans ecclesia pro mortuis existentibus in purgatorio ita dicit in offertorio missæ defunctorum: *Domine, Jesu Christe, rex gloriæ, libera animas omnium defunctorum de manu inferni, & de profundo laci, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscura &c.* sed quia schola Theologorum pro nunc non approbat illam opinionem, aliter est declarandus articulus, & melius conformiter ad sacram scripturam, & ad dicta SS. DD. Primo modo, ut ly *desperatio* non dicat privationem omnimodam spei habendæ veniæ & per semper; sed solum dicat privationem spei veniæ ita cito habendæ: & ratio sequitur quia nescit, an salvabitur, an non, scilicet ita cito; eo mo-

ANNO CHRISTI 1433. modo quo Alexander de Ales in 2. dicit quod cum Gregorius ait: *de creatore desperasset, si spem in creatura posuisset*: dicit quod desperare potest accipi non pro omnimoda privatione spei; sed ut sit sensus: non omnino de Deo sperabat, qui sperat in creatura. Pro quo notandum dicit Bonaventura & Petrus de Tarantasia, quod illi, qui sunt in purgatorio, statum habent medium inter mundum & coelum, & inter statum viatorum, & comprehensorum, unde & certitudinem mediam habent: in Coelo est certitudo sine expectatione habendi, & timore perdendi: in purgatorio vero est certitudo cum expectatione habendi, & sine timore perdendi. Unde quamvis non habeant gloriam, sunt tamen securi de habendo eam, cum sciant se esse in purgatorio, qui via est tandem ad gloriam: nesciunt tamen de communi lege quantum in purgatorio manebunt. Secundo potest dici quod sicut judicium de aliqua re potest sumi dupliciter; ita spes, quæ actum rationis sequitur. Judicium potest sumi de re vel secundum causam superiorem, vel secundum causas proximas. Et quanquam aliquod judicium aliter sumitur secundum causas proximas, quam sumetur secundum causam superiorem; exempli causa, judicium mortis regis Ezechiæ, cui dictum est ex parte Dei per Isaiam; & habetur X. 20. & Isa. 38. *dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives*; si sumatur secundum inferiores causas sic verum erat quod erat moriturus: nam dispositio corporis ejus erat talis; & ita fuit prophetatum, & secundum tales inferiores causas non erat spes de vita: si vero judicium sumetur secundum altissimam & superiorem causam, videlicet divinæ potestatis altitudinem & præscientiæ æternam dispositionem, sic non erat moriturus pro tunc, sicut non fuit mortuus; imo additi sunt XV. anni vitæ ejus. Ita de spe sive desperatione alicujus rei possumus loqui; quoniam de una re secundum dispositionem causarum inferiorum nulla spes erat; de qua re in confidentia sive respectu potestatis aut liberalitatis aut pietatis superioris causæ firmissima spes habetur. Hoc modo sanctus ille vir Job. cap. 7. ait desperans: *nequaquam ulterius vivam*. Exponit Albertus Magnus: *quia ex causis inferioribus spem sanitatis non habeo*: hæc ille. Ita possumus dicere in proposito, quia anima considerando dispositionem causarum inferiorum, videlicet dispositionem actuum suorum, magnitudinem commissorum, de quibus poenitentiam debitam nondum egit, pauca aut nulla pro se fieri specialia, poterit non habere spem ita celeris expeditionis sive veniæ; ita large utendo vocabulo, sicut scriptura sæpe facit, potest dici desperare; unde, proprie loquendo, magis afflictio quæ ex dilatione spei oritur esset vocanda quam desperatio. Sed hic unum pro alio sumi videtur: & hoc apparet mihi de articulo.

A

Articulus XCVII.

Ex præcedenti cap. videlicet 66. quod quamdiu anima moratur in peccato scienter, habens copiam confitendi, & negligit, vel non attendit, tunc magis est apostata dicenda coram Deo, quam Maria.

Circa istum articulum primo ponetur articulus in forma, quia infideliter extractus est, quia illud, unde pendet veritas articuli prætermittitur, quod sæpe is calupniator agit. In secundo declarabitur esse verus: articulus autem ita jacet in originali; scilicet quia Maria multos habuit inimicos, ideo continue faciebat confessionem; nam quandiu scienter moratur in peccato habens copiam confitendi, & negligit vel non attendit, tunc magis apostata dicenda est coram Deo quam Maria. Pro cujus declaratione notandum est quod DD. moventes quæstionem in 4. dis. 17. an statim quis teneatur confiteri, dicunt quod cum sit præceptum affirmativum, non obligat ad statim confitendum nisi in certis casibus, inter quos ponitur & præcipuus cum imminet periculum mortis. Unde dicit S. Thomas ubi supra: si immineat periculum mortis etiam per se loquendo obligatur aliquis ad confessionem faciendam; & ideo non est eorum probabilis opinio, qui dicunt quod non tenetur homo ad statim confitendum, quamvis periculosum sit differre. Verum ergo, & veraciter dicit articulus, de quo sermo, juxta sententiam DD. quod quia anima multos habet inimicos, scilicet, ut creditur, sibi imminebat mortis periculum; ideo continue, scilicet cum similis necessitas perurgeret, faciat confessionem. Nam quamdiu &c. Ratio quia tali casu periculi, & necessitate occurrente videtur contemnere propriam salutem, & contempto medicamine confessionis, de quo dicit Ugo de S. Victore: *si necessitas non est quæ prætendatur, contemptus non excusatur*. Et hoc de isto articulo.

B C D

Articulus XCVIII.

Ex cap. 71. in quo ostenditur Christum mandasse cuidam confessori, quod omnes indifferenter absolveret venientes, donec Christus ipse ostenderet aliquem non esse absolvendum.

Circa istum articulum notandum quod primo ponetur articulus in forma, quia mendaciter, & infidelissime extractus est. Secundo ostendetur habere possibilitatem veritatis. Articulus autem ita dicit: *absolvet ille bonus confessor omnes peccatores, qui veniunt ad eum cum contritione, donec venerit aliquis, dicit Christus, quem dico non absolvendum: sed caveat sibi pro judiciis ecclesiæ apertis*. Patet quod infideliter extractus est: quoniam in articulo non dicitur quod Christus mandaverit omnes venientes indifferenter absolve-

E

ANNO CHRISTI 1433.

ANNO CHRISTI 1433.

vere, ſed tantum cum contritione venientes. Secundo excipiuntur ſententiæ apertæ eccleſiæ, a quibus mandat caveri; unde in rubrica hujus capituli ita dicitur. *In anno Jubilæo Chriſtus præcepit per ſponſam cuidam confeſſori, quod omnes confitentes, & libere abſolveret, niſi in apertis ſententiis eccleſiæ.* Secundum, quanquam articulus ſit apud claros clariſſimus; veruntamen pro declaratione ejus notandum eſt quod ſicut Chriſtus non ligavit potentiam ſuam ſacramentis; ita nec miniſtris eccleſiæ. Quis enim Chriſtianus dubitat, quod ſicut Chriſtus Petro immediate dedit claves ligandi, & abſolvendi; & papa delegatis aut ordinariis confeſſoribus immediate ſæpe tribuit hujuſmodi. Ita non poſſit nunc Chriſtus alicui confeſſori committere poteſtatem abſolvendi quoſcumque confitentes. Quid ergo inconveniens eſt dicere quod Chriſtus mandavit cuidam confeſſori abſolvere contritos a peccatis eorum; & præſertim cum primo eſſet confeſſor ille, & ita habens poteſtatem ab eccleſia lege communi obſervata eccleſiaſticæ Jerarchiæ; & quoniam vanum videtur in rebus hujuſmodi tam claris & ſane dictis in longum extendere calamum, finem facio de hoc præſenti articulo.

Articulus XCIX.

Ex Cap. 72. dicit maculam eſſe in eccleſia, quod parochiales ſacerdotes indifferenter non abſolvunt; ſed in certis caſibus ad Epiſcopos remittunt.

Iſte articulus, ſicut plures alii, infideliter eſt extractus; ideo non mirum ſi videatur malus. Integer ergo oſtendetur veritatem continere. Textus autem ita jacet. *Filius loquitur: duæ maculæ ſunt in eccleſia mea: Una eſt quod pauci aſſumuntur niſi pecunia præcedente; ſecunda eſt quod parochiales ſacerdotes non audent abſolvere peccatores de omnibus peccatis ſuis occultis; ſed aſſerentes ſe non poſſe abſolvere in aliquibus caſibus reſervatis, mittant illos peccatores ad epiſcopos & tanto tempore diſcutiuntur donec occulta peccata omnibus fiunt manifeſta. Ideo qui habent zelum animarum debent talibus ſalubriter occurrere, ne animæ vel pudoris verecundia, vel obduratione in peccatis mortalibus moriantur.* Hæc ibi. Nunc vero notandum qualiter art. eſt verus. Prima pars clara eſt: nam ad præſens regnante tanta avaritia, & cupiditate in clero, ad magnam partem ejus extenditur macula ſimoniæ. Secunda pars etiam patet eſſe vera; ſi totus ille textus junctim, & copulative ſumatur, ſicut debet ſumi: nam non dicit quod eſt macula in eccleſia per hoc, quod aliqui caſus reſervantur prælatis ſuperioribus etiam peccatorum occultorum; ſed propter remittentium ſacerdotum, & prælatorum, ad quos fit remiſſio imprudentiam, tuanquam qui non ea charitate & pietatis compaſſione ſuſcipiunt hujuſmodi peccatores, nec ea diligentia expediunt, ſicut & debent: Sed aut ..... recipiunt & animi indignatione pertractant, aut tanto tempore & ita imprudenter diſcutiunt, donec occulta peccata hujuſmodi hominum cunctis fiunt manifeſta in curiis epiſcoporum. Et ideo dicitur in articulo, quod qui habent zelum animarum debent tali bus ſalubriter occurrere, ne animæ vel pudore, verecundia, vel obduratione in peccatis mortalibus moriantur. Hæc de hoc articulo: & cum dicit calupniator quod habet articulus ponit maculam in eccleſia, quæ non habet maculam nec rugam, Ephe. 5. dicendum quod, ut dicit S. Thomas in 3. par. quæſt. 8 a. 3. quod eſſe eccleſiam glorioſam, non habentem neque maculam, neque rugam, eſt ultimus finis, ad quem perducuntur per paſſionem Chriſti; unde hoc erit in ſtatu patriæ, non in ſtatu viæ: in quo ſi dixerimus quod peccata non habemus, nosmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt; &c. ut dicitur primo Joh. 1. Sunt autem quædam mortalia, quibus carent illi, qui ſunt membra Chriſti per actualem unionem charitatis: qui vero labentes ſubduntur peccatis, non ſunt membra Chriſti actualiter, ſed potentialiter; niſi forte imperfecte per fidem informem. Hæc ille; exquibus patet quod dicere quod in eccleſia quæ bonos & malos in ſtatu præſentis vitæ continet, eſſe apud aliquos eorum aliquas maculas, nullum eſt inconveniens, imo veriſſimum; immo oppoſitum videtur ſapere errorem Valdenſium & Bohemorum dicentium ſolum bonos & juſtos eſſe de eccleſia, nullumque de eccleſia eſſe, in quo aliqua macula peccati mortalis ineſſet.

Articulus C.

Ex Cap. 79. dicit baptizatos a non ſacerdote credito tali, in fide parentum ſalvari.

Pro declaratione hujus articuli primo ponitur articulus in forma quod mendoſe & infideliter extractus. Secundo oſtenditur quomodo verus eſt juxta ſanctorum doctrinam: articulus autem ſic eſt in forma; *fides parentum proficit baptizatis ab eo: quia fides ex charitate operum qui credit digna eſt de Deo, non erit ſine remuneratione, nec fraudabitur a deſiderio ſuo*; ita eſt articulus. Iſte articulus non dicit baptizatum taliter ſalvari in fide parentum; ſed dicit quod fides parentum proficit baptizatis. Iſte articulus eſt verus, quem S. Thomas ponit in 3. parte ſua ex dictis Auguſtini. Pro cujus declaratione eſt primo notandum, quod S. Thomas in 3. par. q. 68. a. 9. ubi quærit utrum pueri ſint baptizandi, arguit in 2. art. ſic: baptiſmus eſt fidei ſacramentum; ſed pueri non habent fidem, quæ conſiſtit in credentium voluntate, ut dicit Auguſtinus ſupra Joh. 2. Etiam poteſt dici quod ſalventur in fide parentum; quia quanquam parentes ſint infideles, & ſic magis per infidelitatem eorum dapnarentur. Ergo videtur quod pueri non poſſint baptizari. Quod artic. ſolvit ſic dicens: dicendum eſt quod ſicut Auguſtinus ſcribens Bonifatio dicit, quod in eccleſia Salvatoris parvuli per alios credunt; ſicut ex aliis, quæ in baptiſmo remittuntur peccata traxerunt: nec impeditur eorum ſalus ſi pa-

parentes sint infideles, quia sicut August. dicit eidem Bonifacio scribens: *offeruntur parvuli ad perficiendam spiritualem gratiam non tam ab eis, quorum gestantur manibus, quamvis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt; quam ab universitate sanctorum, atque fidelium; ab omnibus namque offerri recte intelliguntur, quibus placet quod offeruntur, & quorum charitati sancti spiritus adjunguntur:* & concludit in fine: *fides autem unius, imo totius ecclesiæ parvulo prodest per operationem Spiritus S. qui unit ecclesiam, & bona unius alteri communicat.* Hæc ille. Ecce qualiter prodest fides unius sive parentis, sive alterius existentis in ecclesia parvulis baptizandis. Præterea mirum esset quod fides parentum nunc baptizandis in nullo proficeret: quæ tamen proficiebat parvulis ante circumcisionem, & baptismum, ut ad remissionem originalis peccati valeret eis, dicente B. Gregorio in 4. moral. & deducit Magister in 1. dist. 4. *quod apud nos valet aqua baptismi: hoc egit apud veteres vel pro parvulis sola fides;* dicit Magister; *Parentum, vel pro majoribus ritus sacrificiorum, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierunt ministerium circumcisionis.* Ergo & nunc alicui fides credenda est proficere: clarum ergo est, quod justitia baptizantis sæpe proficit quoad aliquid ipsis baptizatis: ergo etiam fides parentum, dilectionem operans ipsis proficere poterit; consequentia patet; antecedens est Thomæ in 4. dist. 5. nam quærens utrum principaliter baptismus datus per meliorem ministrum meliorem habeat effectum: respondet quod aliquid dicitur effectus alicujus rei dupliciter; per se & per accidens; per se quando effectus est alicujus quod per ipsum ad hoc ordinatum producitur; sicut domus est effectus ædificatoris: per accidens vero dicitur effectus alicujus quod conjungitur ei quod est effectus per se; sicut si inhabitatio domus dicatur effectus ædificationis; sic ergo dico quod effectus per se baptismi æqualis est a quocumque detur vel a malo, vel a bono cæteris paribus aperte baptizatis; & ita dicit Magister in eadem dist. quod non est melior baptismus per meliorem ministrum; sed per ministros impares Dei munus est æquale; sed cum effectu baptismi potest aliquid baptizando conferri sive pertineat ad salutem corporis sive animi ex merito baptizantis. Hæc ille. Et ita proficere potest baptizatis & fides, & devotio tam ministri, quam parentum, quod sic potest confirmari: baptismus magis est ordinatus ad spiritualem salutem, quam ad corporalem; sed aliquis baptizatus a sancto homine, meritis & intercessione baptizantis, salutem corporalem consequitur, quod non est ex opere operato, quia baptismus ad hoc efficaciam non habet: sicut patet de Constantino, quem Silvester baptizavit. Ergo quantum ad spiritualem salutem baptismus a bono ministro ministratus potest ampliorem effectum facere spiritualis profectus; & ita proficere intelligitur baptizato: & pariter arguitur de meritis parentum, quæ adjuncta efficaciæ baptismi, aliquis profectus spiritualis ultra effectum communem & per se, indubitanter sequitur. Et hoc de isto articulo.

A

Articulus CI.

Ex cap. 79. quod non consecratus celebrans missas, si deprehensus fuerit, & per judicem combustus, salvabitur per contritionem quam habuit in supplicio, & populus ejus missas audiens excusatur ab idololatria, & peccato mortali propter fidem, qua credit eum consecratum, & consecrantem.

B Iste articulus ita habet claram evidentiam veritatis, quod mirum est quod a catholico suspectus habeatur de errore. Prima pars, quæ dicit quod talis sic reus deprehensus, & igni adjudicatus, per contritionem, quam habuit in supplicio sit salvatus, catholica est. Si enim in supplicio, & ita conversus fuerit ad Deum, clarum est quod salvatus est, dicente Domino: *convertimini ad me & salvi eritis* Joel. 2. & Ez. 18. *Si conversus fuerit impius ab impietate sua, omnium iniquitatum suarum non recordabor.* Et Chrysostomus: *si quis ad summum venerat malorum, & inde velit diverti, suscipiet libenter & amplectetur eum Deus.* Secunda vero pars, quæ dicit C quod populus excusatur propter fidem, & intentionem suam, quam habet ad Christum, patet etiam: dicit enim S. Doctor in 3. in materia de oratione dist. 9. quod qui adorat hostiam non consecratam, adorare eam cum conditione debet si est consecrata; non tamen oportet quod hæc conditio semper sit in actu explicata; sed sufficit si in habitu teneat eam. Unde non peccat adorans eam, quia non adorat puram creaturam sed Christum secundum intentionem suam. Sacerdos autem talis, quantum in se est, facit populum idololatrare, quia offert ei puram creaturam ad adorandum. Hæc ille. Et hæc de isto articulo.

D

Articulus CII.

Ex cap. 81. quod puer per vetulas baptizatus, debeat rebaptizari.

Pro declaratione hujus solum hoc sufficit apud aures christianas, ut ostendatur quod mendose & infideliter est extractus; & ponatur sicut jacet in veritate in originali quia nullus esset, qui de eo dubium habeat ullum. Textus enim de quodam puero loquens a Dæmone vexato, ita dicit: *Diabolus in* E *eo potestatem habet, quia baptismate vero renatus non est; sed eo modo baptizatus, quo mulieres ignorantes verba Trinitatis baptizare solent; ideo puer baptizetur in nomine Patris, Filii, & Spiritus S.* Hæc ibi; quid magis catholicum dici potest quamquod puer baptizatus per mulierem ignorantem verba Trinitatis, & per consequens formam baptismi, quæ in eis essentialiter consistit, rebaptizetur? vel ut melius dicam, & dicit ar-

articulus baptizetur, quia prima vice potius est dicendus aqua infusus, aut aspersus, quam baptizatus; unde S. Thomas in 4. dist. 8. dicit: *si inveniatur pro certo aliquis defectus fuisse in baptismo eorum, quæ sunt de essentia Sacramenti, debet absolute iterum baptizari sub hac forma: baptizo te, si non es baptizatus, in nomine Patris, Filii, & Spiritus S.* Et hæc est sententia omnium SS. Doctorum in 4. dist. 6. & hæc de isto articulo.

Articulus CIII.

Ex cap. LXXXVIII. in quo dicitur quod B. Birgitta in nativitate Domini sensit motum sensibilem, ac si puer unus vivus volvens & revolvens esset in ea; & hoc ostendit patri suo spirituali.

Pro declaratione præsentis articuli, primo ponetur articulus in forma, quia extractor non integre nec plene fideliter ponit eum; Dimittit enim aliqua, ex quibus dependet intellectus ejus: secundo mutat verba; secundo ostendetur possibilitas veritatis ejus. Articulus autem est in textu isto modo originaliter. *Nocte natalis Domini tam mirabilis, & magna advenit sponsæ Christi exultatio cordis, ut vix pro lætitia tenere posset; & in eodem momento sensit in corde motum sensibilem, quasi in corde esset puer vivus, volvens, & revolvens: cumque motus iste durasset, ostendit patri suo spirituali, & aliquibus amicis spiritualibus, ne forte esset illusio, qui visu & tactu probantes veritatem admirabantur.* Hæc ibi. Pro ostensione possibilitatis veritatis hujus est notandum, quod juxta sententiam Aristotelis lib. de motu cordis, duplex est motus ejus, qui communiter vocatur dyastoles idest motus dilatationis, & systoles idest motus constrictionis: primus motus ascribitur gaudio, secundus tristitiæ: gaudium enim, ut dicit Albertus Magnus super Luc. 1. cap. super illud: *repleta est Spiritu S.* cum subito prorumpitur in actum spiritus diffunditur in corde simul & corpore, & replet pectus & coarctat ut ordinate possit propalari. Et hoc quidem licet faciat anxietas; sed impetuosius id facit gaudium: anxietas quidem facit sicut Baruc. 4. dicitur: *& nunc, Domine Deus Israel, anima mea in angustiis est & spiritus anxius clamat ad te*; & Jer. 4. dicitur: *ventrem meum doleo*; ubi Nicolaus de Lira dicit: *ecce hic ponitur dolor prophetæ in corpore: vehemens enim motus mentis gaudii vel doloris redundat ad corpus, ideo dicit ventrem meum &c.* quasi: ita affligor in corpore sicut mulier parturiens, vel sicut vir tortiones horribiles sentiens: gaudium autem hoc facit impetuosius, ita ut ad motum jubili prorumpat in vocem, If. lib. 4. *decanta laudem quæ non parturiebas*; & in psalmis dicitur: *cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum*; extra se saltaverunt signis exterioribus interiorem mentis jucunditatem demonstrantes: non ergo mirum si mentis exultatio, infusa B. Birgittæ in nocte Nativitatis nostri Salvatoris, in qua Angeli annuntiaverunt gaudium universo mundo, in motum cordis sensibilem proruperit. Secundo notandum quod, ut tangit Doctor in 2. 2. & quæst. de veritate, revelatio divinitus facta potest esse in triplici differentia; ut per formas sensibiles, ut puta quando menti prophetæ mediante sensu exterius quædam reputantur formæ sensibiles; sicut Daniel vidit scripturam parietis V. quandoque autem per formas imaginarias; sicut Jeremias vidit ollam succensam a facie aquilonis: tertio per intellectas species impressas ipsi menti; sicut in Apostolis recipientibus sapientiam infusam. Ad primum genus revelationis reduci videtur omnis revelatio facta de rebus divinis per quamcumque rem corporalem; & hoc modo motus aliquando sensibilis fit divina virtute in hominibus, etiam ad ostensionem alicujus rei spiritualis, & divinæ; sicut patet in motu exultationis S. Johannis Baptistæ in ventre Elisabeth, de qua dicitur Luc. 1. *factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus*; super quo August. dicit, ut dicit Nicolaus de Lira, quod motio illa pueri & exultatio facta est ad declarationem sanctitatis Virginis & prolis in ea existentis; sicut de B. Francisco legitur, inquit B. Nicolaus de Lira, quod aves ratione carentes prædicationem ejus attente audiebant, ac si verba ejus intelligerent; quod factum est a Deo ad probationem prædicationis viri sancti. Hæc ille. Quid ergo si ad ostensionem tam lætitiæ grandissimæ, & exultationis virginis gloriosæ in conceptione Salvatoris quam unius instantaneæ mutationis unionis humanitatis assumptæ cum divinitate, in devotæ sponsæ Christi corde Birgittæ divina virtute talis motus sensibilis formatus est? cum multa majora mirabilia in dilectis suis faciat Dominus; licet animalis homo horum non habeat experimentum: unde legitur de B. Bernardo in legend. SS. quod cum in sacratissima Nativitatis Christi nocte matutinale officium in ecclesia expectaret, & qua hora noctis Christus natus esset scire cuperet, apparuit ei puerulus Jesus, quasi iterum ante oculos ejus ex utero matris nascens, &c. & ideo hujusmodi non suspecta habenda sunt; sed glorificandus est Deus, qui talia ostendit & communicat devotis suis ad eorum consolationem & aliorum instructionem, & magnificationem sapientiæ & misericordiæ Dei; unde B. Birgittæ admiranti de tam inusitato motu cordis, dicitur B. Virgo apparuisse, & dixisse: *filia, miraris de motu, quem sentis in corde? scias, quod non est illusio, sed ostensio quædam dulcedinis meæ, & misericordiæ mihi factæ in conceptione Filii Dei.* Et tantum sit de præsenti articulo, in quo magis admirandus est Deus & laudandus in sanctis suis, quam articulus disputandus.

Articulus CIV.

Ex cap. 89. in quo inducitur Johannes Evangelista certificans se scripsisse Apocalypsim: & quod Magister Mathias confessor ejus eodem spiritu intelligit & scribit spiritualem veritatem sacræ scripturæ; & quod Christus fecit eum magistrum, & quod Christus ostenderet sibi quomodo, & quando veniet Antichristus.

Pro declaratione præsentis articuli est sciendum quod, ut dicitur in principio capituli, ex quo excerpitur præsens articulus, tempore quo Magister Mathias de regno Sveciæ glosator bibliæ, glosavit super Apocalypsim, rogavit quadam die sponsam, scilicet S. Brigittam, cujus erat confessor, & pater spiritualis, ut oraret Dominum ut revelare dignaretur de tempore antichristi; & an a B. Johanne Evangelista Apocalypsis esset conscripta, quia multi contrarium sentiebant; ipsa vero super hoc orans fuit tracta in spiritu; & tunc vidit personam splendentem fulgore magno, cui loquens Christus dixit: *dic testimonium quis composuit Apocalipsim*; tunc sequitur articulus positus, in quo possunt distingui quatuor partes. In prima parte ponitur certificatio B. Johannis quod scripserat apocalypsim; hoc enim est valde possibile quod B. Johannes testimonium dedit operis suis. Et ideo non oportet insistere, & in rebus tam parvis superfluere verbis: legitur enim in historia B. Thomæ de Aquino, qualiter Christus dedit sibi testimonium bene de eo scripsisse. Secunda autem pars, quæ dicit; quod magister Mathias præfatus in exponendo sacram scripturam eodem spiritu intellexerit, & scripserit, nullo modo est habenda suspecta. Cum enim Christus S. magister sit & doctor veritatis, Jo. 6. & omne verum, a quocumque dicatur, a Spiritu S. sit, ut dicit Ambrosius; non est dubium omnes expositores sacræ scripturæ in iis, quæ bene dixerunt, eodem spiritu intellexisse, quo ipsa sacra scriptura dictata est. Hinc propheta regius David inquit: *lingua mea calamus scribæ velociter scribentis*; glossa: scilicet Spiritus S. & B. Petrus inquit: *Spiritu S. loquuti sunt homines Dei*. Et Dominus etiam inquit in Luca: *non estis vos qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis*: quare pars illa est vera. Tertia vero pars, quæ dicit quod Christus magistrum Mathiam magistrum fecit, non habet causam suspectionis, sed evidentissimæ veritatis; cum enim omne quod est per participationem sit ab eo quod est per naturam sive essentiam tale, & Christus sit primus magister, sicut & patet auctoritate Mat. 23. *Unus est magister vester Christus*; sed quod quicumque alii magistri sunt ministerio docendi, hoc habent ex participatione aliqua veri magistri Christi, quod expresse habe-

A tur in glossa Mat. 23. super illud: *unus est magister vester*: ubi sic dicitur: *Deus dicitur pater, & magister naturaliter; homo indulgentia: pater, ut honor ætati deferatur, non ut auctor vitæ habeatur; magister ex consortio veri magisterii, tanquam ejus nuncius, & pro reverentia ejus, a quo mittitur, honoratur*. Hac ibi. Hac ratione dicit Apostolus 2. Thim. 1. *in quo positus sum ego prædicator & magister*; itaque ergo quicumque a Christo, teste Augustino lib. de magisterio, cathedram habente in coelis, veritatem docet homines in terris, ut est lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, Jo. 10. suscipit lumen sa-
B pientiæ, & doctrinæ ministerium, magister potest dici factus a Christo. Quarta autem pars, quæ dicit quod ostenderit illi quomodo, aut quando venerit antichristus, bene intellecta, sicut hic habet intelligi, nullam habet suspicionem. Pro quo notandum, quod revelatio temporis antichristi, vel finis mundi potest fieri dupliciter; uno modo cum expressione certi temporis, utputa centum annorum, aut hujusmodi; & hoc non creditur revelatum alicui puro homini, quod a carissimis suis Apostolis abscondit, quibus inquit: *non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in potestate sua*; cujus rationem scribit S. Thomas in quæstionib. de potentia Dei; & pariformiter in-
C ter alias rationes in 4, est ista, quia cum finis mundi non sit futurus nisi completo numero electorum, cujus completio est quasi quædam executio totius divinæ prædestinationis; unde non competit fieri revelationem de fine mundi, nisi ei, cui sit revelatio de tota prædestinatione divina, scilicet homini Christo, per quem tota divina prædestinatio humani generis quodammodo impletur; unde dicitur Joh. 7. *Pater diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse fecit*. Alio modo potest haberi cognitio sive revelatio ejus indeterminate, utputa, dicendo quando talia fient, aut alia contingent, veniet antichristus, vel finis erit mundi; & talis mo-
D dus est possibilis, sicut Dominus ait in Evangelio positis multis signis adventus ejus dicit: *cum videbitis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei*. Luc. 21. Et quod hoc modo fuerit revelatio ista, patet ex textu .. ... filius Dei loquens de tempore antichristi lib. 6. cap. 67. ubi sic dixisse legitur: *in tempore mihi cognito, quoniam iniquitas ultra modum abundaverit, & impietas excreverit in immensum, christianis inter se diligentibus hæreses, & iniquis conculcantibus clerum & justitiam, signum evidens est, quod cito venit antichristus*: hæc ibi. Patet quod articulus in nulla sui parte a bene, & sancte intelligentibus est suspectus habendus;
E sed verus est. Et hoc de isto articulo.

A

Articulus CV.

Ex cap. C. dicit, quod ista verba non possint infirmari ab invidis.

Pro declaratione præsentis articuli notandum primo, quod si forma articuli sicut jacet fuisset posita, dignus suspicione fuisset qui eum suspectum haberet; nam verba ex persona Christi talia sunt: *noli timere, quia nullus poterit infirmare verba mea.* Non dubium, quod si verba sunt Christi quod infirmari non possunt. *In æternum enim permanet verbum Dei*, psal. & Dominus inquit in Evangelio: *cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Præterea si B respiciatur rubrica cap. in ea sic dicitur: *Christus confirmat sponsam, quod non timeat, quod verba ei divinitus revelata in istis libris contenta, non possint infirmari*: verum enim est, & nulli catholico dubium, quod revelata a Deo, cum sint immutabilis veritatis, infirmari non possunt; ita enim Dominus ait Luc. 21. *Ego dabo vobis & sapientiam cui non poterunt contradicere omnes adversarii vestri*; & Act. 6. dicitur de B. Stephano, quod non poterant resistere sapientiæ, & spiritui, qui loquebatur per os ejus. Et hoc de isto articulo, quia superfluum videtur in eo longius protrahere verbum.

Articulus CVI.

Ex cap. 101. dicit indulgentias esse Romæ majores apud Deum quam sonant, & valere ad remissionem peccatorum & gloriam æternam.

Pro declaratione hujus articuli ponetur in forma, ut scribitur in originali, quia minus bene extractus est. Secundo ostendetur veritas ejus: articulus autem sic ponitur in textu. *Indulgentiæ ecclesiarum urbis Romæ majores sunt apud Deum quam sonant; ii qui perfecto corde veniunt ad istas indulgentias non solum remissionem peccatorum habebunt &c.* Quis enim dubitat, quod si quis vadit corde perfecto, quod non est nisi per charitatem, ad habendum indulgentias urbis vel alibi, quod non solum consequitur remissionem peccatorum, idest poenarum debitarum pro peccatis, quæ remanent complendæ post contritionem & absolutionem, ut formæ indulgentiarum communiter sonant? Sed & vitam æternam meretur, cum id sit opus bonum charitate informatum; quod quia planissimum est, supersedeo ab alia superfluitate verborum. Et hoc de isto articulo.

Articulus CVII.

Ex cap. 109. in quo dicit sanguinem effusum de vulneribus Christi datum Johanni Evangelistæ cum membrana circumcisionis, & illa abscondisse sub terra, donec angelus revelavit amicis Dei.

Pro declaratione præsentis articuli, qui prima facie videtur difficilis, primo ponitur in forma, ut jacet in originali, quia mendose & infideliter extractus est. Nunquam enim in originali lectum est quod B. Joannes absconderit sub terra Christi sanguinem. Secundo declarabitur veritas articuli. Pro primo sciendum est, quod ex Virginis gloriosæ (revelatione) sic dicitur: *cum Filius meus circumcideretur, ego membranam illam in maximo honore servabam.* Sequitur post: *cumque vocationis meæ tempus de hoc mundo instaret; ego ipsam commendavi S. Johanni custodi meo, cum sanguine illo benedicto, qui remansit in vulneribus ejus, quando deposuerunt eum de cruce: post hæc S. Joanne & successoribus ejus sublatis de mundo, crescente malitia & perfidia, fideles, qui tunc erant, absconderunt illa in loco mundissimo sub terra, & diu fuerunt incognita, donec an-* C *gelus Dei illa amicis Dei revelavit*: Hæc ibi; ex quorum tenore apparet infidelitas translatoris. Circa secundum, notandum, quod S. Thomas in quodlibeto 5. art. 5. quærit utrum sanguis Christi, qui est in passione ejus effusus, ad corpus ejus in resurrectione redierit; & in responsione dicit sic, quod in resurrectione tamen, Christi quidem natura totum quod fuit de veritate naturæ humanæ reparavit: non autem illa quæ de veritate naturæ humanæ non fuerunt; quamvis circa ea quæ sunt de veritate humanæ naturæ sit diversa diversorum opinio; secundum quamlibet opinionem non totus sanguis nutrimentalis; idest, qui ex cibis generatur, D pertinet ad veritatem humanæ naturæ: cum ergo Christus ante passionem suam comederit, & biberit, nihil prohibet in eo fuisse sanguinem nutrimentalem aliquem, qui ad humanæ naturæ veritatem non pertineret, & quem non oportet ad corpus ejus in resurrectione redire. Sed quia fit specialis mentio de sanguine in passione effuso pro redemptione humani generis, de hoc magis dicendum videtur, quod totus sanguis ad corpus ejus redierit: quoniam sanguis in passione effusus, qui maxime fuit salubris, fuit divinitati unitus; & ideo oportuit quod in resurrectione jungeretur aliis humanitatis partibus; & consequenter dicit: sanguis autem E qui in quibusdam ecclesiis ostenditur, dicitur ex quadam imagine Christi percussa miraculose fluxisse; vel etiam alias ex corpore Christi: hæc ibi. Ex quibus dictis satis apparet probabile quod articulus dicit de illo sanguine, qui tempore passionis non fuit effusus, sed ut dicit articulus, remansit in vulneribus quando deposuerunt eum de cruce. De membrana vero circumcisionis dicitur in legend. SS. per Fratrem Jacobum de vo-

Voragine, quod Angelus eam Carolo magno attulisset; & ipse eam Aquisgrani in ecclesia S. Mariæ honorifice collocavit: Carolus vero illam postea fertur transtulisse in Carosium; nunc dici esse Romæ in ecclesia, quæ dicitur, Sancta Sanctorum, unde & ibidem scriptum legitur: *circumcisa caro Christi, sandalia clara, ac umbelici viget hæc præcisio chara.* Hæc sufficiant de articulo.

Articulus CVIII.

Ex lib. 7. cap. 1. in quo dicitur quod fides catholica est vera, quod papa est plenariæ potestatis quibuscumque quantiscumque peccatis fuerit irretitus, nisi sit hæreticus.

Sed quia forma articuli, ut jacet in originali, est modestior, quam calupniator extraxit; primo illam ponam; secundo probabitur veritas ejus: Textus autem ita dixit: *vera & catholica fides est, quod papa qui est sine hæresi; quantuncunque aliis peccatis sit irretitus; nunquam tamen est ita malus ex illis peccatis, & ex aliis suis malis operibus, quin semper sit in eo plena auctoritas, & perfecta potestas ligandi, & solvendi animas.* Hæc ibi: Qui hunc articulum suspectum habet, suspectus merito esset habendus, an sit de numero illorum hæreticorum, qui potestatem clavium ad merita vitæ referebant, dicentes ad eorum mutationem clavium potestatem ministris ecclesiæ variari: contra quos est fides catholica tenens, malos sacerdotes aut prælatos ex ratione malorum non perdere potestatem, nec potestatis usum. Pro cujus declaratione notandum cum B. Thoma in 4. dist. 19. quærens an mali Sacerdotes habeant potestatem clavium; ita dicit: quod sicut participatio formæ, quæ inducenda in effectum non facit instrumentum: ita nec subtractio talis formæ tollit usum instrumenti; & ideo cum homo sit tantum instrumentaliter agens in usum clavium, quantumcumque per peccatum sit gratia privatus, per D quam sit remissio peccatorum, nullo tamen modo privatur usu clavium: hæc ille. Alias, ut idem dicit, nulla haberetur certitudo de absolutione cujuscunque. Si ergo ita verum est dicere sacerdotem etiam quomodolibet malum, quod nullo modo privatur usu potestatis sibi datæ; quanto verius dicendum erit papa, de quo Bonifacius Martyr, ut habetur 43. dist. *si papa*, dicit, quod papa si suæ & æternæ salutis negligens deprehendatur, a nemine est judicandus, nisi deprehendatur a fide devius: & cum dicit calupniator quod iste articulus remittitur sacro concilio praticanti ipsum, dicitur quod placet. Nam istam fidem professum est co- E ram Bohemis, quod propter hoc prælati ecclesiæ non perdunt potestatem suam; nec de papa unquam praticavit contrarium articuli; videlicet quod propter quæcumque peccata alia ab hæresi papa ipso facto perderet plenitudinem potestatis. Et hæc de isto articulo.

A

Articulus CIX.

Ex cap. 10. lib. 7. in quo dicitur de ordinatione Dei, & suo judicio juste ordinatum esse, quod sacerdotes, qui non vivunt in castitate & continentia carnis sunt maledicti, & excommunicati apud Deum, & digni carere sacerdotali offitio; & quod si S. Gregorius hoc statuisset, nunquam in prædicta sententia veniam obtinuisset a Deo; ita quod negat ullo modo dispensationem fieri.

Calupniator præsentis articuli, si bene legisset, aut decreta SS. conciliorum, aut SS. PP. in decreto posita dist. 31. & 32. aut Magistrum sententiarum in 4. dist. 37. & DD. super hoc, digitum ori imposuisset, & præsentem articulum minime habuisset suspectum. Dicitur enim ibi ex conc. Carthaginensi, *episcopos, presbyteros (ita placuit & decet sacrosanctos antistites, aut sacerdotes, aut levitas, vel qui sacramentis divinis inserviunt) continentes decent esse in omnibus*; & dist. 32. ex conc. Carthaginensi; *placuit episcopos, presbyteros, diaconos, subdiaconos secundum priora statuta abstinere ab uxoribus; quod nisi fecerint removeantur ab officio ecclesiastico*; & plura ibid. *decet namque eos, qui in sacris ordinibus constituti sunt, quia sacramenta & sacra vasa tractare habent, ut munditiam corporalem per continentiam servent*; & ideo Innocentius II. ait; *cum ipsi sint templum Dei, & vasa Domini, sacramentum Spiritus S. esse debeant, & ideo indignum est eos cubilibus & immunditiis deservire; merito ergo debuit eis continentia indici*; Et ideo Isa. 3. dicitur: *mundamini qui fertis vasa Domini*. Credendum ergo est fide certa, & non habendum suspectum a catholico quod ordinatione Dei, cujus Spiritu S. patres afflati condiderunt decreta ordinatum esse, quod sacerdotes viverent in castitate, & qui non viverent ab officio removerentur ecclesiastico. Præterea cum tales non viventes in castitate faciant & contra votum castitatis, quod est annexum ordini sacro, secundum illud Gregorii: *nullum facere præsumant diaconum episcopi, nisi primo se caste victurum promisit*; tum, quia transgrediuntur decretum universalis ecclesiæ, non dubium tales apud Deum excommunicatos esse, & maledictos, cum hoc faciat peccatum quodlibet mortale, quod separat a Deo. Quod vero dicitur consequenter, quod si Gregorius statuisset &c idem verum esse videtur: derogasset enim honestati quam in ecclesiæ ministris petunt ipsa celeberrima sacramenta, & alia divina mysteria: derogasset insuper decretis SS. PP. supradictis sine rationabili causa. Quod vero consequenter in articulo dicitur supra, quod negat ullo modo dispensationem fieri, dicendum quod verba sua sunt ita quod puniretur spiritualiter papa, qui talem licentiam contrahendi matrimonium concederet sacerdotibus contra præfatam ordinationem, & voluntatem Dei. Ex quibus verbis considerando cum B. Bernardo quod dispensatio non solum respicit potestatem in dispensante; sed etiam congruitatem, & necces-

ANNO CHRISTI 1433.

cessitatem in eo, cui fit; rursum quod dispensatio non est credita in destructionem ecclesiæ, sed in ædificationem, non in corruptionem, sed in sanctificationem, potest rationabiliter dici quod non cadit sub dispensatione nunc, quod omnes sacerdotes sacris altaribus servientes matrimonium carnale contraherent, & hoc de illo articulo.

Articulus CX.

Ex cap. 13. ejusd. lib. dicit Dæmonem scripsisse omnia peccata cujusdam militis in illa sapientia, quam habuit in creatione, in illa malitia, quam habuit quando cecidit de Cœlo.

Pro declaratione hujus articuli, primo addetur quod subtraxit translator de originali, ut articulus, arbitror, videretur gravior. Secundo, manifestabitur veritas articuli. Articulus sic est in originali: *dicit diabolus Deo: in illa sapientia, quam habui, quando me creasti, scripseram omnia peccata ipsius; custodiveram etiam.* Hæc dimisit translator: *omnia peccata ejus in illa malitia mea, quam habui quando cecidi de coelo.* Pro declaratione articuli notandum est, quod scribere ibi capitur metaphorice pro eo quod est firmiter in mente retinere, secundum illud Jer. 31. *legem meam scribam in visceribus eorum.* Secundo, sciendum est quod sapientia in qua creatus est Diabolus, est cognitio naturalis, quam habuit. Unde Magister sententiarum in 2. dis. 3. dicit quod triplex fuit in Angelis sapientia ante casum per confirmationem, quam triplicem dicit esse cognitionem naturalem scilicet, qua sciebant quod facti erant, & a quo facti erant, & cum quo facti erant, & habebant aliquam boni & mali notitiam, intelligentes quid petendum vel respuendum illis foret: hæc ille. Hoc est ergo cum dicitur Dæmonem scripta habere peccata, idest in memoria sua illa per species intelligibiles a creatione sibi impressas, quibus omnis sapientia ejus perficitur, firmiter habere. Et quod dicitur insuper, quod prædicta peccata custodiverat in malitia sua, & sic intelligitur quod ea custodiverat ad opponendum contra hominem & ad accusandum eum ex cujus malitia procedit, quam habuit, quando cecidit de coelo, per cujus invidiam mors intravit in orbem terrarum. Sap. 2. & quia hæc satis plana sunt, superfluum videretur ampliora addere, quæ de cognitione Dœmonum, & eorum malitia possint faciliter occurrere calamo. Et ideo de isto articulo ista sufficiant.

Articulus CXI.

Ex cap. 25. lib. 7. est quod Virgo Maria quindecim diebus jacuit in sepulchro, post quos resuscitata assumpta est. Concluditur quod nullum corpus humanum est in cœlo nisi Filii Dei, & B. Virginis.

Istius articuli pars prima non videtur ulla A ratione habenda suspecta, cum nec deroget dignitati gloriosæ Dei matris Virginis Mariæ; nec obiiceret authoritati cujuscumque scripturæ approbatæ vel merito in reverentia habenda; immo nec videtur carere præsumptione, dictum tam gloriosæ ancillæ Christi sine rationis evidentia aut authoritatis testimonio notare suspectum. Secunda etiam pars pari modo non habet causam suspitionis, præsertim cum ecclesia universalis de Filio & Matre solum prædicet fide indubitata eorum corpora esse in coelo, juxta vaticinium prophetæ dicentis in psal. *exurge, Domine, in requiem tuam tu, & arca sanctificationis tuæ.* Arca autem sanctificationis dicitur ipsa Virgo B. in qua sanctificata ipse B Sanctus Sanctorum mansionem fecit. Habet insuper magnam apparentiam veritatis & congruitatis, quod soli Virgini Beatæ, de cujus purissimis sanguinibus Christi corpus formatum est, concessum sit hoc speciale privilegium, videlicet ante resurrectionem generalem resurrexisse; & sic glorioso cum corpore super omnes coelos exaltata, suo Filio, sicut carne, & amoris, & sanctitatis luce vicinior, ita integritate naturæ, & plenitudine beatitudinis conformior haberetur. Nec obstat illud quod scribitur Matt. 20. quod multa corpora mortuorum surrexerunt; quoniam, ut inquit August. in epistola ad Ennodium, secundum quod recitat S. Thomas in 3. par. q. 53. a. 3. illi non sunt as- C sumpti cum corporibus, sed surrexerunt iterum morituri. Et hoc de isto articulo sufficiat.

Articulus CXII.

Ex cap. 22. eius. lib. est, quod peccatum veniale, in quo perseverat homo cum delectatione, efficitur mortale.

Pro declaratione præsentis articuli primo ponetur articulus ut jacet in forma, quia non usquam ut jacet est extractus. Secundo D ostendetur veritas ejus. Articulus autem sic ponitur in originali: *veniale peccatum, si homo delectatur in eo cum voluntate perseverandi, efficitur mortale.* Cæterum pro ostensione veritatis ejus adducam primo dicta SS. quæ dicunt idem; secundo dabitur intellectus verus articuli. Circa primum est notandum cum S. Thoma in 1. 2. q. 88. a. 4. quod peccatum veniale fieri mortale potest intelligi dupliciter, uno modo quod idem actus numero, primo sit peccatum veniale & postea mortale; & hoc esse non potest, quia principaliter peccatum consistit in actu voluntatis, sicut & quilibet actus moralis. Unde non dicitur unus actus moralis si vo- E luntas mutetur, licet actio secundum naturam sive materiam sit continua. Si autem voluntas non mutetur, non potest esse quod de veniali fiat mortale. Alio modo potest intelligi, ut id, quod est veniale ex genere, fiat mortale, & hoc quidem est possibile in quantum in eo constituitur finis ultimus, & in quantum disponit ad mortale. Tertio modo potest intelligi ita quod multa venialia peccata constituant unum peccatum morta-

tale; quod si sic intelligatur quod ex multis venialibus peccatis integraliter constituatur unum integrale peccatum mortale, falsum est: non enim omnia peccata venialia possunt habere tantum de reatu, quantum unum mortale. Si vero intelligatur quod multa peccata venialia faciunt unum mortale dispositive, verum est: hæc ille. Ex quibus potest haberi duplex modus veritatis præsentis articuli, videlicet quod peccatum veniale si homo &c. Uno modo, videlicet quod homo delectetur in eo sicut in fine ultimo sive in eo constituitur finis: & ad hunc modum dicit B. Augustinus super psal. *Beati quorum &c.* quod nihil adeo veniale quin possit fieri mortale, dum placet; non quocumque modo, sed quando placet sicut finis. Secundo propositio illa vera est intelligendo dispositive, ita ut intelligatur, *efficitur mortale*, idest disponit àd mortale. Unde Ecc. 18. *qui spernit minima paulatim defluit*. Item August. super illud Joh. 3. *qui incredulus est filio non videbit vitam*; dicens, *peccata minima*, idest venialia, *si negliguntur, occidunt*. Et tantum sit de præsenti articulo.

Articulus CXIII.

Ex cap. 9. 8. lib. est quod nunquam ex semine provocantis Deum ad iram, veniet populo salus & fructus.

Præsens articulus si habuisset bonum inspectorem non fuisset habitus suspectus, sed fuisset eo intellectu visus sanus, quo sana & verissima sunt alia pariformiter dicta in sacra scriptura. Pro cujus ergo declaratione primo adducentur dicta sacræ scripturæ pro dicto articulo. Secundo dabitur ejus intellectus verus. Circa primum scribitur Sapien. 3. *filii adulterorum in consummatione erunt*; glossa idest: *æterna consummatione, & ab iniquo toro*, semine scilicet productum, *exterminabitur; & si quidem longæ vitæ erunt*; scilicet in hoc mundo, *in nihilum computabuntur; & sine honore erit novissima senecta illorum*. Item Sapie. 4. *adulterinæ plantationes non dabunt radices altas, nec stabile fundamentum collocabunt*; sequitur post: *fructus eorum inutilis*. Item ibid. articulus quasi in forma. *Ex iniquis enim omnes filii, qui nascentur, testes sunt nequitiæ adversus parentes in interrogatione sua*; ubi Nicolaus de Lira dicit, quia ex hoc quod sunt imitatores paternorum scelerum testificabuntur malitiam ipsorum: cum enim interrogantur cujus sunt filii, respondent se esse filios illorum, de quibus notum est quod fuerunt iniqui. Circa secundum, notandum, quod potest dari intellectus verus hujus articuli intelligendo eum sicut est communis expositio omnium DD. qui præfatos sacræ scripturæ textus exponunt, quod videlicet intelligatur de semine aut filiis paternorum scelerum imitatoribus. Tales enim, qui non solum sunt filii iniquorum nativitate propagationis, sed etiam mutationis mala prædicta incurrunt, quorum memoria benedictione caret: vel dicendum quod articulus intelligitur, ut communiter accidit a sæpe, & communiter, quod vel quia Deus vindicare, & punire disponit peccata parentum in generationibus suis sive similibus, sicut dicitur Exod. 20. *Ego sum Deus tuus fortis, & zelotes, visitans iniquitates patrum in filiis in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me*. Et quod dicit calumniator, quod Christus descendit secundum carnem, ex semine multorum provocantium Deum ad iram, dicendum quod triplici ratione nihil valet quod arguit; primo quia proximi parentes ejus non fuerunt tales; secundo quia non fuit imitator malorum; tertio quia non est intelligendus textus iste ita universaliter, sed modo, quo dictum est. Et tantum de isto articulo.

Articulus CXIV.

Ex cap. 11. lib. 8. ad reges, in quo consulit regi, & reginæ conjugibus rumpere votum continentiæ, non faciendo mentionem de dispensatione.

Pro declaratione præsentis articuli hoc sufficiat dixisse, quod salva reverentia translatoris, si bene fecisset consideratum illud quod in fine capituli dicitur, videlicet quod faciant isti, scilicet rex, & regina, secundum consilium sapientum: quia non est peccatum retractare sapienter quod indiscrete inchoatum & attemptatum est, non fuisset articulus tanquam suspectus habitus: cum in consilio sapientum, cum quo dissolvi votum mandabat, satis aperte præsupponi videbatur quod prima dispensatio interveniret apostolicæ authoritatis, aut alterius, ad quem spectare possit hujusmodi dispensatio. Et hæc sufficiant de hoc articulo.

Articulus CXV.

Ex cap. 47. in quo videtur ponere quamdam incircumsessionem Patris, Filii, & Spiritus S. & B. Virginis: dicit enim: ubicumque ingreditur spiritus Dei, ingreditur Pater, Filius, & Spiritus S. & mater cum Filio: ego quippe habeo Filium Dei in me cum deitate, & humanitate sua; ideo Deus Pater habet me in Deitate sua; & est vinculum dilectionis & nostri spiritus ille qui est in Patre, & ipse est in me, & nunquam possumus separari.

Pro declaratione præsentis articuli, qui videtur in cortice mirabilis, & ab usitatis loquutionibus Theologiæ peregrinus, talis tenebitur ordo. Primo quidem integraliter ponetur articulus, ut jacet in originali, quod non facit translator; immo terigit obscura, & dimisit illa quæ faciebant ad intellectum eorum. Secundo ostendetur veritas articuli. Forma autem articuli hæc est. *Ego vero, regina cœli, ivi ad regem separans eum ab amore mundi; per gressum a quo ivi ad regem intelligo introitum Spiritus S. in cor ejus, quia ubicumque ingreditur spiritus Dei, ibi intrat Pater cum Spiritu S. et Filius cum Patre & Spiritu, & Mater cum Filio: quia omnis homo, qui habet*

bet Deum in corde suo habet & me: nam sicut impossibile est quod tres personæ in Trinitate separari possint; sic impossibile est stante lege currente quod ego, quæ sum mater Dei separari possim a Deo. Ego quippe habui filium Dei in me cum deitate, & humanitate: ideo Deus Pater habet me in deitate sua, & vinculum dilectionis Spiritus S. qui est in Patre, & Filio, & ipse est in me, & nunquam possumus separari. Isto ergo modo quando ivi ad regem, Deus dedit cordi ejus contritionem, & oculis ejus lacrymas spirituales, quas nullus potest obtinere nisi ex divina gratia ejus; hæc ibi. Circa secundum, scilicet pro declaratione articuli secundum ordinem partium ejus notanda sunt aliqua. Primo quod inter aliquas prærogativas, quas B. Virgo sortita est, est ista, quod sicut fuit mediatrix nostræ salvationis pariendo nobis salvatorem mundi Dei Filium Dominum nostrum, ita est mediatrix reconciliationis & justificationis peccatorum pro eis apud omnipotentem Deum, intercedendo meritis suis, ad poenitentiam revocando & advocationibus suis potentissimis Patri reconciliando æterno. Et ut omnia brevi comprehendam sermone, ita mediatricis nomen & dignitatem obtinet B. Virgo Maria, ut teste Bernardo, *nihil Deus nos habere voluit quod non per manum Mariæ transiret*: qua ratione ecclesia cantat de ea: *spes nostra, salve.* Ex quibus manifeste patet prima pars articuli vera, quod ubi intrat Deus per influentiam gratiæ justificantis in cor peccatorum, ibi intrat Virgo Maria per affluentiam suffragantis pietatis: ubi spiritus Dei influendo, ipsa intercedendo; Deus donando, ipsa impetrando. Et iterum quicumque habens Deum in corde per inhabitantem gratiam, habet & Mariam per suffragantem clementiam. Item qui habet Deum per amorem, ita & Mariam per dilectionem. Non enim potest diligi Filius sine Matre. Et ideo dicit Bernardus: *quæramus gratiam & spiritualem apud Mariam: ipsa enim invenit gratiam, & quicumque amiserit ab ipsa quærat, quoniam ipsa invenit eam.* Secundo notandum, quod sicut duplex dicitur unitas; una naturæ de qua Jo. 10. *Ego & Pater unum sumus*; & alia amoris, de qua Apostolus Cor. 6. *qui adhæret Deo*, scilicet per amorem, *unus spiritus est cum Deo*; ita duplex potest distingui circumsessio, quæ ratione unitatis inter aliqua consurgit; una est quæ surgit ex unitate naturæ, & unius essentiæ, de qua dicitur Jo. 14. *ego in Patre, & Pater in me est*, quia una natura divinitatis est in Patre, Filio, & Spiritu S. & talis non potest esse inter Deum & quantamcumque creaturam. Secunda dicitur quæ consurgit ex unitate affectus & dilectionis, de qua dicit Jo. 4. *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*: & talis est communicabilis, & communicatur creaturis rationabilibus diligentibus Deum; unde de discipulis Christus ad Patrem dicebat Jo. 17. *sicut tu Pater in me, & ego in te*, scilicet per amorem, quia incircumsessio inter personas divinas non tantum attenditur ratio ne sed amoris. Sequitur: *& ipsi discipuli sunt unum in nobis*; per amorem scilicet: charitas enim facit esse unum cum Deo. Ex quibus patet veritas sequentis partis articuli, ubi dicitur quod videtur ponere quandam incircumsessionem Patris, & Filii & Spiritus S. & B. Virginis, capiendo inter personas divinas & B. Virginem circuminsessionem. amoris, quæ tanto major & inseparabilior est lege stante currentis dispositionis divinæ sapientiæ, quanto ipsa Deo charitate magis conjuncta est, & in ipso Deo fonte interminabilis vitæ excellentius ac sublimius æternitatem degustans supernæ beatitudinis, in ipsa divinitate ab isto absorta felicius requiescit. Et de isto articulo ista sufficiant, quia clarissimus est articulus viro litterato, & ipsum plene legenti singula singulis adaptando; & ad argumenta calumniatorum patet solutio ex declaratione articuli, qualiter specialiter per excellentiæ cujusdam & universalitatis singulatitatem convenit modus intrandi non per illapsum: quia hoc soli divinitati, convenit: sed modo assignato dicente Angelico in oratione: *Deus est Pater rerum creatarum: Maria vero Mater rerum recreatarum; Deus est Pater constitutionis omnium; Maria Mater restitutionis omnium*; & nec ponitur ex isto quod ipsa sit ubique, aut quod illabatur mentibus humanis, sicut arguit calumniator, cum non capiatur univoce esse.... Præterea nec capitur pro incorporatione & unione per gratiam præcise, sed modis assignatis, & declaratis propriis Virgini B. Et tantum de præsenti articulo.

Articulus CXVI.

Ex cap. penult. videtur sentire transsubstantiationem in sacramento Euchar. terminari ad Virginem Mariam sicut ad corpus Christi: dicit enim se vidisse manu Sacerdotis hostiam, in qua fuit agnus & in agno facies hominis, & Virgo coronata sedebat in agno.

Pro istius articuli declaratione sufficit dicere non esse verum quod B. Birgitta sentiret transubstantiationem in sacramento terminari ad Virginem Mariam sicut ad corpus Christi; cujus probatio manifeste colligitur ex articulo ipso quem incompletum infideliter calupniator extraxit. Articulus autem dicit sic: *prolatis verbis Dei a sacerdote super panem; videbatur mihi quod idem panis erat in sede majestatis in tribus figuris; nihilominus manens in manu sacerdotis fiebat agnus vivens*; ecce non dicit fiebat B. Virgo. Sequitur: *& in agno apparebat facies una hominis & ardens flamma videbatur intra & extra agnum & faciem; cumque diligenter intuitum figerem in aspiciendo faciem, videbam agnum in ea; aspiciens vero agnum, videbam faciem ipsam in eo, & virgo coronata consedebat agno.* Ecce quod male transtulit translator articuli dicens *sedebat in agno*: Sequitur: *& omnes angeli serviebant eis, qui tantæ multitudinis erant sicut athomi in sole.* Non valet ista consequentia: apparuerunt in sacramento Eucharistiæ Virgo Maria & angeli ejus; er-

ergo ſequitur deberi intelligi quod tranſubſtantiatio terminatur ad omnes. Sciunt enim theologi quod quanquam in ſacramento Euchariſtiæ ſit corpus Chriſti & divinitas, tamen tranſubſtantiatio non dicitur terminari ad animam, nec ad divinitatem, ſed ad corpus Chriſti, quod eſt in vi ſacramenti. Multo ergo minus ſequitur aut cogitandum erit ſequi de his, quæ eſſe natura & perſonalitate diſtincta ſunt ab ipſo corpore Chriſti. Et quia vanum videtur in rebus tam claris multos addere ſermones, ideo finis ſit articuli.

Articulus CXVII.

Ex ſermonibus angelicis in prima lectione ſecundæ feriæ, dicit, angelos in eodem puncto quo fuerunt creati plùs lætatos fuiſſe in Dei viſione, quia Mariam Deus creare volebat, quam quod eos creaverat.

Hic articulus adſcribitur B. Birgittæ, aut libris ſuis mendaciter, quoniam in toto illo capi. non habetur angelos in eodem puncto, quo fuerunt creati, plus lætatos &c. Immo ex ſententia text. capitur contrarium, cum hoc dicatur fuiſſe quando conſequuti ſunt gloriam, quod non dicit fuiſſe in eodem puncto creationis eorum. Pro declaratione ergò articuli ponetur primo articulus in forma; ſecundo dabitur intellectus vérus ejuſdem. Dicitur enim ibi quod angeli boni in gloria præparata remanentes inter alia intuebantur in illo benedicto ſpeculo, ſcilicet Deo creatore ſuo, ſedem quamdam reverendam, ipſi Deo ita propinquam, quod impoſſibile videbatur aliquam aliam ſedem fieri propinquiorem. Et hoc tamen increatum adhuc eſſe invenerunt, cui ab æterno ſedes illa extitit præparata; & intuitu etiam claritatis Dei omnes eos ſine dubio in uno puncto divina inflammabat; ita quod quilibet alius ſic ſeipſum diligebat, veruntamen Deum maxime & ſuper omnia, ac illud increatum plus ſeipſis amabant, quod in ſede Deo propinquiori erat locandum, videbant. Namque Deum illud increatum ſumme diligere, ac de illo permaxime gratulari. Sequitur: *omnium conſolatio, Virgo Maria, hoc ipſum tu es, ad quod Angeli a principio ſuæ creationis tanta arſerunt charitate, quod licet ex ſua virtute & claritate, quam ipſi in Dei vigore, & appropinquatione habebant ineffabiliter lætabantur plurimum: Tamen ex eo gaviſi ſunt quod tu ipſi Deo propinquior eſſe debeas*; & tandem correlative ex aliquibus dictis elicit, dicens: *Et ideo ipſi Angeli de hoc magis exultabunt, quod te*; ſcilicet B. Virginem; *creare volebat, quam ex eo quod ipſos creaverat*. Hæc ibi. Nec valet, quod quis dicat quod ibi dicitur quod a principio creationis ad B. Virginem arſerunt charitate &c. quia cum Angeli non ſunt creati beati, exponendum eſt, juxta SS. DD. expoſitiones a principio creationis, ideſt ſtatim poſt principium creationis; quia etenim quod modicum diſtat, nihil diſtare videtur: quoniam tam ſcriptura S. quam DD. ſancti utuntur uno pro alio, ut in ſequenti articulo plenius dicetur. Pro declaratione articuli notandum cum S. Thoma in 3. ſententiarum diſt. 31. qui quærens utrum in Beatis maneat ordo charitatis, dicit quod circa hoc duplex eſt opinio. Quidam enim dicunt quod Deus erit omnia in omnibus, & mens tota in Deo quieſcens, totam rationem dilectionis habebit Deum; & ideo Deum ſuper omnia diliget, & alios tanto plus, quanto Deo propinquiores, & alios etiam plus ſe, ſi ſint meliores. Et iſtam opinionem, ſecundum quam articulus, de quo ſermo, videtur prima facie intelligendus, non reprobat tanquam erroneam, licet dicat opinionem probabilem magis eſſe dicentium, quod in patria quilibet plus diligat ſe quam proximum. Veruntamen pro harum opinionum concordia & verificatione præſentis articuli eſt notandum, quod cum diligere aliquid ſit velle ei bonum; gradus dilectionis poteſt accipi vel ſecundum gradum boni voliti, vel ſecundum intentionem volendi. Si primo modo, ſic Angeli beati dicuntur diligere beatam Virginem plus ſeipſis, volentes eidem juxta prædifinitionem divinæ voluntatis, cui per omnia ſe conformant, honoriſ & excellentiæ plus & magis quam aliqua quaevis creatura poſt Chriſti humanitatem habeat; & de hoc modo diligendi videtur dicere Auguſt. de ver. relig. *perfecta charitas eſt ut plus potiora bona, & minora diligamus*. Alio modo poteſt conſiderari gradus charitatis ſecundum intentionem volendi; & hoc modo non videtur intelligendus articulus; hoc enim modo unuſquiſque plus diligit ſeipſum etiam ex charitate quam proximum. Cum enim gloria perficiat naturam, & ordo talis a natura hominis progrediatur ut homo ſe plus altero diligat in ſtatu gloriæ. Iſte ordo impermutatus manebit. Præterea tertio poteſt declarari articulus eſſe verus. Pro quo ſciendum quod de B. Virgine poſſumus loqui dupliciter. Uno modo ut eſt quædam particularis perſona, ſanctitate tamen præclara & meritis locupletiſſima: Alio modo in quantum communitate quadam redundantis miniſterii effecta eſt univerſalis quædam cauſa reparationis totius mundi; quo modo loquens de ea B. Bernardus, ait ad ipſam: *ſicut ad medium, ſicut ad arcanum Dei, ſicut ad cauſam rerum omnium, ſic ad negotium ſingulorum reſpiciunt ad te, & qui habitant in cælo, & qui in inferno, & qui nos præceſſerunt, & nos qui ſumus, & qui nos ſequuntur, & nati natorum, & qui ab illis naſcentur, qui in cælo ſunt, ut reſtaurentur, qui in inferno, ut eriperentur, qui præceſſerunt prophetæ ut fideles inveniantur, & qui ſequuntur, ut glorificentur*. Tunc dicendum videtur quod loquendo de beatiſſima Virgine hoc ſecundo modo, non debet videri inconveniens, aut irrationabile, ut ab Angelis, & hominibus plus ſe ipſis diligatur. Quod ſic probatur. Unaquæque res plus amat bonum aliquod totius, quam particulare bonum proprium: quod apparet in naturalibus, ubi quælibet pars habet inclinationem principalem ad actionem, & utilitatem totius, & hoc quan-

quando est magis sibi amabile bonum totius quam bonum partiale sui ipsius: hoc etiam apparet in politicis virtutibus, secundum quas cives pro bono communi & dispendio propriarum rerum & personarum interdum sustinent, quod non minus sed magis verificatum reperitur in amicitia charitatis, quæ fundatur super communicatione bonorum, gratiæ, & gloriæ. Unde August: exponens illud: *charitas non quærit ea, quæ sunt sua*, sic intelligendum dicit: *idest communia propriæ anteponit*. Et ideo videtur quod Angeli beati considerantes B. Virginem matrem Dei creatoris, & Regis eorum esse veluti quoddam universale bonum ministerialiter, suo modo, ut dictum est, ex charitate diligant eam plusquam seipsos: & de ejus creatione plus lætatos fuisse quam de sua. Ex dictis ergo clare patet quod impugnatio calupniatoris nulla redditur: quoniam autem falsum præsupponit, aut non intelligit articulum, aut male argumentat. Et hæc de isto articulo sufficiant.

Articulus CXVIII.

Ex eod. cap. dicit, eodem puncto suæ creationis suo creatori invidisse; & protinus de felicitate æterna in æternam miseriam cecidisse, & quod noverit Mariam majori charitati reservari.

Antequam accedam ad declarationem articuli, primo ponetur forma articuli, ut jacet in textu, ut clarius videatur veritas, Unde textus habet sic: *in eodem denique puncto, quo fuerunt creati, quidam ipsorum liberi arbitrii gratissimo dono pessime abutentes, cœperunt malitiose creatori suo invidere*; & sequitur: *unde protinus de felicitate æterna in miseriam interminabilem cum sua malita merito corruerunt*. Pro declaratione articuli duo sunt facienda. Primo ponendæ sunt aliquæ propositiones sub brevitate. Secundo tandem dabitur intellectus articuli: Prima propositio est, juxta omnium SS. DD. sententiam, & Theologorum, quod Angeli omnes creati sunt boni; dicitur enim Gen. I. *vidit enim Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*. Dicit etiam August. quod Angeli mox ut facti sunt, lux facta est. Secundo, quod Angeli in eodem puncto sive instanti, quo creati sunt, non peccaverunt. In primo enim instanti bonum actum habuerunt, quod patet ex illo Isaiæ 14. *quomodo cecidisti lucifer, qui mane oriebaris?* Ecce quod mane suæ creationis intelligitur lucem habuisse, & ita non peccasse. Et August. eandem sententiam colligit XI. de civ. Dei Ex. 28. quod de Diabolo exponitur: *ambulasti perfectus in viis tuis a diebus conditionis tuæ, donec inventa est in te iniquitas*. Ex quibus manifeste habetur, quod in primo instanti non peccavit; unde August. ponit hanc literam sic: *ambulasti in viis tuis sine vitio*. Tertia propositio est, quod statim post instans suæ creationis Diabolus peccaverit, Unde S. Thom. in 1. par. q. 63. a. 6. dicit, quod duplex est opinio in ista materia; sed probabilior & SS. dictis magis consona opinio reputatur quod statim post instans suæ creationis Diabolus peccaverit. Ista eadem est sententia Magistri sententiarum in 2. dis. dis. 3. ut infra patebit. Circa secundum, in quo dandus est intellectus articuli & veritas ostendenda ejus, quæ videtur latuisse eos, qui hunc articulum suspectum habent. Notandum est primo, quod punctus capitur multipliciter. Uno modo dicitur quid simplex & indivisibile, sicut capiunt Geometri; & tunc definitur sic ab Euclide in principio suæ geometriæ: *punctus est cujus pars non est*; & hoc modo punctus in tempore dicitur instans temporis. Alio modo capitur punctus pro parva qualitate sive morula divisibili. Tamen sic apud computistas punctus dicitur quarta horæ; & apud Astrologos mille octingenta puncta faciunt horam unam. Quo notato dicendum est, quod B. Birgitta cum dicit quod in eodem puncto, quo creati sunt &c. non capit ibi punctum indivisibiliter pro instanti, sed pro morula temporis discreti mensurantis actus & operationes Angelorum, in quo plura instantia possunt assignari; & ita stat quod non in eodem instanti, quo creati sunt, item peccaverunt; sed bene in eodem puncto, & ideo bene ad denotandum hoc usa est nomine instantis; Simili modo sacra scriptura usa videtur nomine puncti, ubi dicitur Job. 21. *ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descendunt*; dicit S. Thom. *idest quasi in puncto*; alius doctor *idest subito*. Et ita patet quod in tempore parvo conclusum est, dicitur in puncto factum; & ita est hic intelligendum. Præterea etiam, posito quod accepisset punctum pro instanti, credenda est fuisse loquuta ad modum, quo Christus dicit Jo. 8. de Diabolo loquens, *quod ab initio in veritate stetit*. Item conformiter ad sensum Apostoli dicentis: *ab initio Diabolus peccat*. 1. Jo. 3. ubi glossa interlinealis ait: *ab initio creationis suæ incipiens peccare, continuo peccat usque ad præsentem diem*: quæ verba ita Magister sententiarum ex dictis August. & aliorum DD. in 2. dis. 3. dicit esse intelligenda, homicida erat ab initio, vel mendax; idest statim post initium ab initio temporis peccat; idest statim ab initio temporis apostatavit. Conformiter Alexander de Ales in 2. exponens illam glossæ allegatam *ab initio creationis suæ*, dicit esse intelligendam exclusive, idest post initium, non inclusive: ita in proposito videtur dicendum, quia quod parum distat, videtur nihil distare, ideo B. Birgitta dixit *in eodem puncto, quo creati sunt &c.* idest immediate post, sicut supra dictum est; ab initio peccavit, idest statim post initium. Et tantum sit de ista parte. Quod autem dicit consequenter in eodem articulo, de felicitate æterna eos cecidisse in æternam miseriam, exponendum & declarandum est juxta dicta Magistri sententiarum loco præallegato. Uno modo sic protinus de felicitate æterna, quam, supple, fuerant habituri si perstitissent, in miseriam interminabilem corruerunt. Vel sic intelligendo per felicitatem æternam, non illam, quam in futuro speramus, quæ supergreditur omnem sensum, & omnem intellectum creatum; sed natura-

ANNO CHRISTI 1433.

ralem eorum beatitudinem, sive felicitatem status, in quo creati sunt multis virtutibus & donis splendidi. Unde Ezech. 28 dicitur: *in deliciis paradisi fuistis*, a quo per peccatum ceciderunt. August. 11. de civ. Dei dicit, cap. 11. quod tam homines quam Angeli ante lapsum quamdam felicitatem, & beatitudinem habuerunt, quæ æterna fuisset, si nullatenus peccassent, de qua in lib. de eccl. & dogmat. dicitur quod Angeli in illa, qua creati sunt, beatitudine perseverant, quod S. Thom. in 1. par. q. 62. a. 1. dicit intelligendum de beatitudine prout accipitur pro perfectione naturali, quam habuit in statu innocentiæ: & ita patet quod articulus est catholicus conformiter ad dicta SS. DD. intellectus. Quod vero sequitur in eodem cap. videlicet quod Angeli beati cognoverint in speculo divinitatis majorem charitatem, majoremque suavitatem, quam ipsi habebant, B. Virgini præservari; ita pie credendum est, quod in hac parte oppositum sentiens suspectus merito habendus esset. Et ideo supersedeo ab ulterioris probationis processu, & hoc de isto articulo.

Articulus CXIX.

Ex lectionibus 2. & 3. feriæ dicit credibile fore Abraham de hac futura filia Maria magis, quam de Isaac filio suo exultasse.

Pro declaratione præsentis articuli notandum est, ut dicit in eodem articulo Birgitta, credibile est Abrahæ divinitus esse ostensum quod una filiarum suæ stirpis, immaculata Virgo, Dei Filium parturiet, quod ex illo loco Jo. 8. videtur esse manifestum, ubi Christus ait. *Abraham vidit diem meum; vidit & gavisus est*. Super quo Aug. ait: *non timuit, sed exultavit, sperando ut videret; credens utique exultavit sperando ut videret intelligendo diem meum. Incertum autem potest esse utrum dixerit temporalem diem Domini, quo erat venturus in carne, an diem Domini, qui nescit ortum, nescit occasum. Sed ego non dubito patrem Abraham totum scivisse; ait enim servo suo, quem mittebat: pone manum tuam sub fœmore meo, & jura mihi per Deum cœli;* hæc ille. Cum ergo Abraham, ut colligitur ex prædictorum sententia, illuminatus Spiritu S. sciret B. Virginem de stirpe sua descensuram & parituram semen, in quo benedicendæ essent omnes gentes; quis catholicus dubitat, aut suspectum habet eum plus exultasse de hac futura filia sua B. Virgine Maria matre Salvatoris, quam de filio suo Isaac? Et ideo de hoc articulo ista sufficiant.

A

Articulus CXX.

Ex prima lect. hujus feriæ IV. dicit, bene conveniens, & dignum esse illum diem in magna reverentia haberi, qua materia illa in utero Annæ concepta & collecta fuit, ex qua benedictum corpus Matris Dei formari debebat.

Pro declaratione hujus articuli notandum, quod Doctor insignis Magister Nicolaus Trenech in quodlibeto 2. monet. Utrum sine errore, & superstitione potest fieri quod ce-
B lebretur festum conceptionis, relationem habendo ad conceptionem naturæ; & dicitur quod videtur, sine præjudicio melioris sententiæ, quod sic, quia in conceptione considero duo, videlicet actionem parentum, idest ipsum concubitum, & ipsum conceptum ex tali concubitu determinatum, ut in corpus proles formetur. Ipse autem concubitus potest dupliciter considerari; vel in quantum est actio personæ; & sic creditur realiter quod fuerit a parte utriusque parentis meritorius: quia simpliciter ad bonum prolis ordinatus, præcipue cum tali actui operam darent divino oraculo per Angelum admoniti: sicut invenitur in quodam
C libello de nativitate B. Virginis: erat nihilominus actus ille miraculosus, eo quod parentes steriles erant, ut in libello dicto: vel potest considerari in quantum est actus naturæ corruptæ, & sic est culpabilis, non quod ei culpa actui insit, sed quia est causa quodammodo peccati originalis in prole; non quidem causa in actu, quia causa in actu ponit effectum in actu. Sed tunc non potest esse effectus in actu, quia non potest aliquid prius esse subjectum culpæ, quam gratiæ; sed non potest esse subjectum gratiæ ante animationem; & ideo nec culpæ; & ideo fuit causa in potentia. Cum ergo pro tempore conceptionis, quantum apparet, a
D parte parentum sit actuale meritum in actione, divinum miraculum in effectu; quam merito sunt honore & celebratione digna? nec fuerint effectus originalis peccati in actu, non secundum illud, quod est in potentia, cum frequenter potentia impediatur a suo actu; non mihi apparet a parte ista, scilicet a parte concubitus parentum, aliquid per quod debeat celebritas pro die primo conceptus naturalis impediri. Hæc ille. cujus doctoris sententiam impediret sufficiat pro nunc pro probatione præsentis articuli. Et ad id quod dicit adversarius, dicendum videtur secundum sententiam hujus, quod ipse arguit de illa die per comparationem ad con-
E coeptionem materiæ, in quantum erat actio naturæ corruptæ, ex qua parte verum dicit: Sed articulus declaratus est habita relatione ad alia, quæ tacta sunt, quæ meritum honoris importare videntur. Et tantum de isto articulo.

ANNO CHRISTI 1433.

Ita legendum Trenech, seu melius Trevet; pro quo mendose supra est Fren ch. Nota sunt doctis Quodlibeta Theologiæ Nicolai Trivetti Angli, Ord. Præd.

Deest hic aliquid

Articulus CXXI.

Ex secunda lectione ejusdem feriæ dicit Filium Dei non magis a Patre separatum quando Virgo corporaliter eum peperit, quam quando Pater sine corpore intemporaliter genuit.

Iste articulus est ita catholicus, & indubius, ut merito tanquam suspectus de fide incarnationis Filii Dei habendus est, qui huuc articulum suspectum habet. Filius quidem Dei in eadem manet unitate naturæ, & perfecta plenitudine majestatis incarnatus, & de Virgine natus, qua fuit a Patre æternaliter genitus, qui unus Deus, unus Dominus cum Patre & Spiritu S. individuus existit. Ita enim, ut dicit Isidorus in serm. de nat. Domini; assumpsit homanitatem, quod non amisit divinitatem; manens quod erat, suscipiens, quod non erat, ut liberaret quod fecerat. Et ideo cantat universalis ecclesia in die Circumcisionis dominicæ: *mirabile mysterium declaratur hodie, innovantur naturæ; Deus homo factus est, id quod fuit permansit, & quod non erat assumpsit, non commixtionem, nec divisionem passus*. Argumentum autem adversarii procedit ex suppositione falsa, aut ex textu corrupto. Et ideo illum relinquentes, finem damus præsenti articulo.

Articulus CXXII.

Ex lectione I. feriæ VI. dicit Virginem expirasse in affatu Angeli, non propter metum, aut periculum sui corporis; sed quia inimici fraudulentiam ad animæ suæ nocumentum adesse formidavit.

Pro cujus articuli declaratione notandum est, quod Gregorius super illo verbo Luc. 2. *quæ cum audisset, turbata est in sermone ejus*, dicit ut S. Thomas recitat in glossa continua: *cum autem assueta fuerit his visionibus, non visioni sed zelatibus turbationem attribuit: dicens turbata est in sermone ejus.* Attende autem Virginis & pudicam, & prudentem animam simul & vocem; audita lætitia dictum examinat; & nec manifeste obstitit per incredulitatem, nec statim paret ex levitate, Evæ levitatem evitans & duritiam Zachariæ. Idem super illud: *& ait Angelus ei: ne timeas Maria*, ita prosequitur; *quasi dicat: non accessi decepturus, immo deceptionis absolutionem depromere; non veni prædaturus inviolabilem tuam virginitatem, sed conditoris puritatem & custodis contubernia reserare: non sum serpentis minister, sed perimentis serpentem legatus; sponsalium tractator, non insidiarum molitor. Sic ergo nequaquam contrahentibus ipsam considerationibus vexari permisit, ne dijudicaretur infidus minister negotii*. Hæc ille; ex quibus manifeste patet, quod in primis motibus aut prima consideratione poterat in eam, sicut iste doctor innuit, talis causa inter alias accedere pavoris, aut turbationis ejus; unde A glossa interlinearis ita habet, Luc. 2. super illud: *turbata est: more humanæ fragilitatis de angelica visione & insolita salutatione*. Et hæc pro præsenti articulo.

Articulus CXXIII.

Ex secunda lectione Sabbati dicit Daemones potius velle pati omnes poenas inferni, quam contradicere aliquibus præceptis Virginis; & quando aliquis homo auxilium Verginis ex charitate implorat, illico pavidi diffidunt, mallentes poenas & miserias sibi multiplicari, quam Virginem talem super se dominari.

B Pro declaratione præsentis articuli duo sunt facienda; primo ponenda est vera forma articuli, quia translator mendaciter & infideliter transtulit articulum quoad primam partem ejus; quia quod dictum est de Angelis bonis, ipse dicit assertum esse de Dæmonibus. Secundo ostendetur veritas articuli quoad omnes ejus partes. Quoad primam; articulus jacet sic loquendo de B. Virgine: „ Angelor. Dominam ipsam æternaliter con„ stituit: Qui quidem angeli ita postmodum „ obedientes Virgini effecti sunt, quod omnes „ inferni poenas libentius substinerent, quam „ aliquibus suis præceptis in aliquo contradi- C „ cerent; super omnes etiam malignos spiritus „ ipsam Deus potentem fecit, quod quotiess„ cumque ipsi aliquem hominem Virginis au„ xilium ex charitate implorantem expugna„ verint, ad ipsius Virginis vultum illico pa„ vidi procul diffugiunt, volentes potius poe„ nas suas & miserias sibi multiplicari, quam „ ejusdem Virginis potentiam super se taliter, dominari. Circa secundum; prima pars articuli, quæ dicit angelos libentius velle substinere omnes inferni poenas quam præceptis Virginis contradicere patet, & nulli catholico debet esse dubia, cum talis contradictio præceptis B. Virginis non possit esse sine offensa Dei, cujus ipsa mater est, & qui- D libet charitatem habens debet præeligere omnem poenam sensibilem, quam offendere Deum: cujus ratio a S. Thoma quodlibet. 4. a. 7. talis assignatur: ex charitate plus debet homo Deum diligere, quam seipsum; peccare autem est facere contra Deum; puniri autem est aliquid pati contra seipsum. Charitas ergo hoc requirit, ut quamlibet poenam habens charitatem præeligat culpæ. Et ideo Anselmus lib. de dissimilitudinibus ait, quod aliquis debet magis eligere esse in inferno sine culpa, quam in paradiso cum culpa. Secunda vero pars, quæ dicit quod Daemones quotiescumque aliquem hominem Virginis auxilium ex charitate implorantem &c. E patet ex illo Can. 7. ubi Virgo B. dicitur, *terribilis ut castrorum acies ordinata*; scilicet Doemonibus ipsis, protegens & defensans peccatores. Unde Bernardus: *nullus sic instantiam timet hostium, quam Doemones Mariæ vocabulum; non sic timent hostes visibiles quamlibet multitudinem castrorum copiosam; sicut timent aereæ potestates Mariæ vocabulum, patrocinium, & exemplum; fluunt & pereunt sicut cera a facie ignis, ubicumque*

que invenerint hujus nominis crebram recordationem, devotam invocationem, solicitam imitationem. Unde sicut DD. expositio habet in præfato loco; *sicut fluit cera a facie ignis, & sicut fumus ad ventum spargitur*, sic ad adventum B. Virginis totus malignorum spirituum exercitus dissipatur; quæ cum sit hominum advocata, cum devote invocetur, creditur semper adesse. Præterea qui hanc partem articuli suspectam habent, non videntur ad plenum sentire magnitudinem misericordiæ, & potentiæ celsitudinem Beatissimæ Virginis matris Dei. Et ideo consideret talis quid pro veritate articuli dicat Bernardus in sermone: *ille solus, o Virgo beata, tuas laudes sileat, qui te fideliter invocatam sentit nusquam in suis necessitatibus sibi defuisse. Et quid mirum si invocata adest, quæ etiam non vocata præsto est?* Præterea idem dicit: *sicut a te despectus & aversus, necesse est quod pereat; sic ad te reversus, & a te respectus impossibile est quod pereat. Filioli, hæc peccatorum scala, hæc mea maxima fiducia, hæc tota ratio spei meæ*: hæc ille. Præterea qui suspectum habet quod Daemones vellent sibi plus miserias multiplicari, quam subiici inferiori naturæ, & præsertim muliebri sexui; præsertim etiam Virgini Mariæ, ad quam propter hoc, quod hominum est advocata, & ipsa est, cui concessum est conterere caput ejus, odium habent prægrande. Quis ducit in dubium Dæmones ex superbia sua & perversissima voluntate desiderasse sibi poenas alias multiplicari; quam aspectum dominantis Virginis benedictæ sufferre? qui sicut beatis amabilis, & delectabilissimus est, ita Daemonibus terribilis, & gravissimus esse creditur. Sicut de aspectu Christi dicitur a DD. de quo dicit Joannes Chrysostomus, intolerabilis est ihenna; verum mille ihennas ponat quis, nihil tale dicit, quale est excidere a gloria, & odio haberi a Christo. Pro fine articuli audiatur verbum Richardi super psalm. 2. *de nullo magis dolet Diabolus, quam de bono, & profectu nostro; pene plus odiunt bona nostra, quam tormenta sua; imo malunt quotidie tormenta sua augeri, quam bona nostra & merita non minuere*; hæc ille. Ex quibus manifesta apparent mendacia calupniatorum. Falsum enim est quod iste articulus contradictoria contineat; immo veritates, quæ simul stant in animo cujuslibet veri catholici, ut patet ex dictis. Et tantum de præsenti articulo, et per consequens de omnibus articulis mihi in codicello præsentatis. Quibus omnibus consideratis, & conformatis ad dicta S. Scripturæ & SS. DD. & etiam scholæ bonorum theologorum intellectis, non apparet mihi, quod liber iste, aut doctrina ejus sit suspecta habenda, nec in qualitate, nec in figura, nec in pondere ut verbis utar adversarii. Non in qualitate sive specie, cum in ea sit aurum verum doctrinæ sanæ; non in figura, quia conformis est tam sacræ scripturæ quam SS. DD. sicut patet ex suprapositis. Tertio in pondere gravitatis, cum tota referatur ad gloriam Dei & reformationem populi christiani. Pondus enim, ut dicit Augustinus, amor est: *pondus meum, amor meus*; tanto gravior enim, & majoris ponderis doctrina aliqua dicitur, quanto magis ordinatur ad amorem Dei nutriendum, fovendumque in cordibus fidelium. Sed calupniator dicit, quod potissime in figura ista doctrina videtur suspecta, quia amodo visionum & Doctrinæ SS. Patrum aliena videtur, sicut in una visionum, ubi dicit quod Deum vidit in specie Dei, & in alio loco submittit visiones suas examini; hæc ille. Quanquam locum invenire in revelationibus prædictis non potuerim, ubi verba ista ponantur; & per consequens de eis sicut in multis merito dicere convenit, tanquam minus fideliter allegatis, posse supersederi. Tamen ad ea, plenitudinis hujus tractatus gratia, duxi etiam respondendum: dico enim quod tam apud philosophos, quam apud Theologos species rei dicitur similitudo rei; & cum visio Dei in via sive revelationes fiant per aliquas similitudines repræsentativas Dei, aut eorum, de quibus fit revelatio, dicente Augustino 14. de Trinitate: *cum Deum cognoscimus, fit aliqua similitudo in nobis*; non est alienum a veritate quod dicit B. Birgitta, quod scilicet vidit Deum per speciem Dei, idest similitudinem aliquam Dei ejus intellectui divinitus impressam: non autem per speciem, quæ dicitur ipsa essentia nuda Deitatis: hac quippe specie visio perficitur beata, in qua idem est objectum beatificans & species intelligibilis, ad quam se perduci exorat ecclesia militans in oratione solemnitatis currentis Epiphaniæ, scilicet ita dicens. *Deus, qui hodierna die Unigenitum tuum gentibus, stella duce, revelasti, concede propitius, ut, qui jam te ex fide cognovimus, usque ad contemplandam speciem tuæ celsitudinis perducamur*. Et ita patet quod calupniator in hac parte non habet causam calupniandi. Ecce, Patres venerabiles, quæ parvitati ingenioli mei, nihil temere afferendo, dicendum occurrit circa singulos articulos, super quibus vigilanter intenderem, & juxta mihi traditam a Deo gratiam scribere. Rogastis plane omnes & singulos accurato satis studio juxta vires meas examinari, & nullum eorum pie, & modeste intellectum reperiens sacræ scripturæ aut SS. Patrum adversum sententiis; sed consonum, & conforme satis reputo unumquemque & omnes eorum, eos juxta eorum modestiam, & piam eorum intelligentiam esse admittendos & posse legi in ecclesia S. Dei, & eo modo, quo multorum aliorum DD. libri, & SS. historiæ, & legendæ licentiantur legendi fidelibus. Sed si forsan, aut propter ignorantiam meam, aut parvitatem ingenii, aut accommodati temporis angustiam præsenti studio minus complete satisfecerim votis vestris, & tam gloriosæ sanctæ honori, veniam peto. Pro his autem, quæ tam sincera devotione, & inflammato animo pro defensione sanctitatis B. Birgittæ & vestri celebris instituti vestris precibus invitatus peregi, sororum vestri ordinis, atque fratrum orationibus rogo me recommendatum facere velitis; ut hujus devotissimæ Christi ancillæ patrocinio fretus a Domino amoris gratiam consequi merear in præsenti & gloriam in futuro. Amen.

CON-

CONSILIUM D. JOANNIS DE MILLIS

Super decreto frequens, *edito in Concilio Constantiensi, & incipit* cum per C. frequens, *in quo continentur hæc infrascripta.*

Quo tempore debet dictum concilium inchoari. Secundo quo tempore debeat, vel debuit finiri.

Si non fuerit inchoatum a tempore statuto; an postea per intervallum plurium mensium poterit inchoari.

An dictum concilium inchoatum ex causis in dicto concilio expressis, possit dissolvi per papam contra voluntatem concilii, vel locum mutare ut civitatem Bononiensem pro loco concilii deputaret.

An concilium sic congregatum potuerit papam monere quod dictam dissolutionem revocet.

Consilium D. Joannis de Millis

De Brisia, advocati Consistorialis, repertum post mortem suam inter libros suos sua manu scriptum.

Ex MS. Cod. Felin. in bibliot. Canonic. Major. Eccl. Luc.

CUm per C. *frequens*, in concilio Constantiensi editum, statuatur, quod a modo generalia concilia celebrentur; ita quod primum a fine dicti concilii in quinquennium immediate sequens, secundum vero sequens a fine illius primi in septennium; deinceps vero in decennium perpetuo celebrentur, ut sic per quamdam continuationem semper, aut concilium vigeat, aut per termini pendentiam spectetur &c.

Occurrunt contra intelligentiam dicti cap. dubia infrascripta.

Primo quo tempore debuerit dictum concilium inchoari.

Secundo, quo tempore debeat, vel debuit finiri.

Tertio, si non fuit inchoatum tempore statuto, an postea per intervallum plurium mensium potuerit inchoari &c.

Quarto, an dictum concilium debite inchoatum, ex causis in dicto concilio expressis, possit dissolvi per papam contra voluntatem concilii, vel locum mutare & civitatem Bononiæ pro loco concilii deputare.

Quinto, an dictum concilium sic congregatum potuerit papam monere quod dictam dissolutionem revocet, & revocationem publicet, & concilio Basileensi per se vel alium assistat.

Circa primum dubium, dico, quod secundum concilium debuit inchoari immediate post septennium completum, computandum a fine primi concilii. Et hoc patet ex verbis dicti C. *frequens*, quæ celebrationem secundi concilii dirigunt, & protrahunt in septennium a fine primi. Nam illud verbum *septennium*, intelligitur scilicet finitum, quia obligatio ad aliquod faciendum tempore, non arctatur illud facere nisi in fine illius temporis, ut ff. de condi. & demo. l. *non putabam*, & l. *si in annos*, ut notat Bar. in l. *quod hoc anno*, de verb. oblig. & Bal. in l. pri. C. *quando dies*, l. *cedat*, & propriis terminis hoc no. Jo. An. in C. *in sing.* de major. & obed. ubi dicit quod si concilium debet celebrari e triennio in triennium, intelligitur quod secundum concilium distet a fine primi per triennium; ita quod secundum concilium non poterit celebrari ante completum triennium, computandum a fine primi concilii; & ita tenet D. Antonius de Butrio in dicto C. *singulis*; & hunc intellectum approbarunt papa & concilium celebrationi primi concilii inchoati in civitate Papiæ, & finito in civitate Senensi, quod inchoatum est post quinquennium completum a fine concilii Constantiensis. Ergo talis intellectus est servandus, quem papa facto approbavit, X. ar. C. *quod dilecto* de Consang. & affin. & quod ibi notatur per Jo. And. & D. Ant. de Butrio, ubi ponunt alium casum similem de statuto Paduano disponenti, quod de male ablatis fieret concilium singulis quatuor mensibus. Nam ex mente statuentium debet tale statutum intelligi quod post lapsum quatuor mensium, a fine primi concilii computandorum, & non antea, fiat secundum concilium. Et hoc efficaciter probatur ex textu dicti C. *frequens*, cum dicit quod sic, per *quandam continuationem semper concilium vigeat, aut per termini pendentiam spectetur &c.* per quæ verba probatur quod terminum assignatum ad concilium celebrandum voluit concilium pendere & expectari debere: nec penderet; ergo nec expectaretur, si illo durante secundum concilium inchoaretur. Ergo clare patet quod ante septennium completum a fine primi concilii non potuit concilium inchoari. Est ergo mens dicti concilii, C. *frequens*, quod continuative semper sit alterum ex duobus; unum tamen post reliquum, videlicet quod concilium actu vigeat, vel quod ad certum terminum spectetur. Vigebit quando celebrabitur; expectabitur quando illo celebrato, & finito pendebit terminus ad aliud celebrandum. Et licet verba dicti C. *frequens* sint alternative concepta; tamen dicunt: aut concilium vigeat, aut spectetur. Et in alternativa sufficit alteram partem esse veram leg. *si is, qui ducenta*, §. *utrum &c.* ff. de rebus dub. per quod forte quibusdam videtur quod statim post primum concilium finitum possit secundum inchoari; & finito secundo tertium, & sic de singulis; ita quod semper concilium vigeat. Dico quod iste intellectus stare non potest; quod si prælati debentes concilium celebrare possent alteram partem dictæ alternativæ, quam vellet, eligere, tunc possent vel semper concilium tenere, vel concilium expectare, quod esset ridiculum dicere & contra verba illa dicti C. *frequens*, quod vult plura concilia celebrari debere, & inter illa concilia esse diversa temporum intervalla, cum primum concilium voluit in quinquennium celebrari, secundum in septennium a fine primi concilii, & reliqua concilia de decennio in decennium celebrari. Dicta ergo alternativa resolvitur in conjunctam quoad utramque partem, successive, non eodem tempore implendam, ut sit

ANNO CHRISTI 1433.

fit fenfus quod prælati celebrent primum concilium in quinquennio, & illo finito expectetur fecundum ufque ad feptennium; & illo fecundo finito expectetur tertium ufque ad decennium &c. Nec eft abfonum quod alternativa & disjunctiva refolvatur in conjunctam, cum hoc fæpe fiat, ut l. *fæpe* ff. de verb. fignif. & l. *cum quædam*, eo tit. Maxime hoc fit quando poteft conjecturari mentem difponentis fuiffe, quod voluerit utramque partem alternative debere fortire effectum, ar. l. *generaliter* in 1. C. de inftit. & fubft. fub conditione factis. Sic in propofito conjecturari poteft ex dictis verbis dicti C. *frequens*; præfertim cum dicit. *per quandam continuationem &c.* Ex quibus verbis patet quod voluit utramque partem fortiri effectum alternative per continuationem fucceffivam utriusque partis ad alterum. Prima pars eft, quod concilium vigeat. Secunda pars eft, quod primo concilio finito, aliud concilium expectetur ad tempus.

Ad fecundum dubium breviter dico, quod cum in c. *frequens*, non affignetur certum tempus, in quo vel in quod concilium finiri & perfici debeat, hoc relinquitur arbitrio boni viri, qui arbitrari debet tantum temporis infra quod fecundum exigentiam caufarum propter quas fuit concilium inchoatum, poffit ipfum concilium compleri. Nam ubi quis tenetur ad aliquid faciendum, quod non poteft in momento expediri, fed requirit temporis intervallum, intelligitur a jure tantum temporis affignatum, in quod fecundum qualitatem ipfius facti poffit ipfum factum commode perfici, ut eft cafus in l. *continuus*, §. *Item qui infulam*, de ver. ob. & facit ff. *cum ita* in ea. l. *continuus*, & ff. de eo quod ea. le. l. *non utique*, ff. *fi quis ita*, 11. ff. *fi quis cau.* l. 11. §. *fi quis*. Per hoc facit quia ubi tempus in lege non exprimitur, tunc arbitrio tempus ftatuitur, l. 1. in fi. ff. de jur. delib. Debet ergo tantum tempus cenferi ftatutum ad dictum confilium faciendum, quod arbitrio judicis, & boni viri neceffarium videatur ad expediendum caufas, propter quas concilium fuit congregatum, ut patet in juribus prædictis.

Ad tertium dubium dicendum videtur, quod licet in termino pro principio concilii celebrandi affignato prælati non venerint; tamen poftea venientes potuerunt concilium celebrare abfque nova auctoritate papæ; quia (in) c. *frequens*, quod ftatuit prælatos debere fecundum concilium a fine primi in feptennium celebrare, duo funt, fcilicet quod prælati concilium celebrent, & quod in tempore affignato celebrent. Cum enim mandatur aliquid fieri in tempus, duo funt mandata; unum quod fiat, & aliud quod in tempore fiat. De do. & contu. *cum dilecti*, ff. de arbitris l. *Celfus*, ff. *mandati* 11. §. *Paulus*, ... confequenter auctoritas papæ & canonis procedens ex dicto c. *frequens*, reprefentatur in utroque mandato. Ex quo fequitur quod, five concilium fuerit celebratum in tempore affignato, five poft tempus, antequam papa mutaverit voluntatem, debet dici celebratum auctoritate papæ. Et in c. *cum dilecti*, quod proprie loquitur in mandato papæ; et facit quod ibi notatur per Innocentium mo. fuper verbo *præfentare*. Etiam rub. *nemo poteft impoffibile*, in VI. in glo. ordi. Præterea, licet prælati non venerint ad locum concilii in die affignata, habuerunt jufta impedimenta, & notoria guerrarum vigentium in Francia, in Alemania, in Hifpania, in Italia: fuit enim intemperies aeris propter magnas pluvias & intenfa frigora; propter quam excufari debent fi in termino non venerint, ut ff. *fi quis cau.* l. 11. §. *fi quis in judicio*, & §. *quod diximus*. Sed etfi nullum impedimentum habuiffent, quilibet eorum potuit moram purgare, quia debitor obligatus ad aliquid faciendum in favorem creditoris, poteft quocunque volente creditore moram purgare, ut ff. de le. commiff. l. *poft diem*, de eo quod certo l. 1. fi. & ff. *fi quis cau.* l. 11. in pr. & articulo l. *Celfus* ff. de arbi. Quod enim prælati deberent concilium celebrare in termino affignato hoc fuit ftatutum favore univerfalis ecclefiæ, ut patet in exordio hujus canonis *frequens*. Univerfalis autem ecclefia repræfentatur per prælatos fimul congregatos ad hærefim extirpandam, & ad alia ftatum univerfalis ecclefiæ concernentia; ergo ipfa ecclefia univerfalis potuit purgationem moræ cujuflibet prælati admittere, & celebrare concilium. Nec poteft dici, quod in hac purgatione moræ non adfuerit confenfus papæ; quia immo affuit per modum legati de latere ibi præfentis & confentientis, qui ad dictum concilium celebrandum fuit per papam Martinum miffus, & per hodiernum papam in dictis terminis confirmatus. Auctoritate enim talis legati potuit concilium congregari, ut in d. §. *porro*, in tex. & glo. & notat glo. & Archidiacon. XVII. di. in fumma. Sed etfi auctoritas papæ non interveniffet, tamen cum papa fuerit publice requifitus, ut confentire vellet quod ejus auctoritate concilium fieret, & confentire noluit; & legitimæ caufæ adfunt, propter quas concilium celebrari debeat, ut ftatim dicetur in quarto dubio, potuit concilium celebrari, maxime inftante Imperatore, ficut inftat qui eft advocatus & defenfor ecclefiæ, de electione, *venerabilem*; & ex tunc quicquid in eodem concilio factum eft, & fiet, valet ac valebit, tanquam in generali concilio factum; ne alias in poteftate fummi Pontificis fit impedire bonum & ftatum generalem ecclefiæ & univerfi orbis. Et ita tenent D. Francifcus de Zabarellis in c. *licet*, de electione, & D. Antonius de Butrio in tractatu fuo de fchifmate; & præterea ex his, quæ dicentur in fequenti dubio.

Ad quartum dubium, videtur quod papa potuit concilium diffolvere. Quia papa eft fupra concilium, & poteft revocare ftatuta concilii, ut patet ex juribus fupra in fine proximi dubii allegatis. Sed contrarium eft verum in cafu noftro, quia illud concilium fuit firmatum ob tres caufas principaliter. Primo, propter hærefim extirpandam. Secundo, ad reformationem morum in capite & in membris. Tertio, ad pacem ponendam inter principes & omnes Chrifticolas; quæ caufæ concernunt ftabilitatem & augmentum fidei Catholicæ, & pacem & felicem ftatum ec-

ANNO CHRISTI 1433.

ecclesiæ & universi orbis. Et licet papa sit major, de jurisdictione c. *significasti*, & c. ti. c. *ubi periculum* in VI. in glo. super verbo: *concilium*; & propterea posset mutare & corrigere statuta concilii ut notat, Joannes Andr. in c. *significasti*, & d. c. *ubi periculum*; hoc est verum regulariter. Sed excipiuntur tres casus quibus papæ non est obediendum, & sententia concilii prævalet sententiæ papæ. Primus, quando agitur de hæresi; & hic est casus, noster, quia concilium agit extirpare hæresim Bohemorum, & papa, dissolvendo concilium, impedivit dictam hæresim extirpari; & consequenter hæresim fovet. Hoc ergo casu concilium est super papam XL. d. *si papa*, in tex. & glo. facit quod notat Joannes Andreas in c. *pro posuit*, de concess. præben. & de hæreticis *in fidei favorem*, in VI. in novella. Et potest hoc casu papa per concilium judicari per tex. d. c. *si papa* in fin. Et XVII. dis. §. *hinc etiam* v. *ad hæc*; & V. q. VII. §. *Item cum Balaam*, in fi. Et notat Archidiaconus & Joannes And. in c. *in fidei favorem* in VI. de hæreticis. Nec eum excusare videtur, quod dicit velle consentire ut prælati in Basilea tractent dictæ hæresis extirpationem; sed de reformatione ecclesiæ se non impediant; immo illam finiendam reservent per concilium in civitate Bononiæ indictum, quasi tractatus extirpandi hæresim prædictam, antequam fortiretur effectum, posset durare usque ad tempus quo concilium Bononiense est indictum, & tunc non esset possibile prælatos in eodem tempore adesse in utroque concilio. Item, quia reformatio ecclesiæ est de pertinentibus ad dictam extirpandam; quia videntes hæretici clerum catholicum informatum, & ad bonos mores deductum, citius se reducerent ad fidem. Differre ergo reformationem ecclesiæ est differre hæresis extirpationem. Secundus casus est, quando ex facto non percepto papæ vehementer præsumeretur turbari status ecclesiæ. Et hoc est casus noster, quia concilium tractat reformare ecclesiam in capite & in membris, & pacem ponere inter reges & omnes christianos: papa autem, dissolvendo concilium prædictum, nedum turbat ecclesiam, sed universi orbis statum; qua in toto orbe sunt discordiæ & guerræ, scilicet inter regem Franciæ & regem Angliæ, inter regem Castellæ & regem Aragonum; inter regem Poloniæ & magistrum Littuaniæ, ac magistrum & ordinem Prutenorum, inter regem Aragonum & reginam Apuliæ; inter ducem Mediolani, Senenses, & Januenses ex una, & Venetos ac Florentinos ex altera partibus. Impedire ergo vel differre reformationem prædictam & pacem, est turbare bonum statum ecclesiæ et totius orbis, quod papa non potest de jure facere; & si facit non est ei obediendum, ut eleganter notat Innocentius post Hosti. cum Joanne Andrea in c. *inquisitioni*, de sent. excom. Et facit quod notatur per eundem Innocentium in c. IIII. de consue. Et idem tradit Archi. XL. dis. *si papa*, in fine, & dis. *sicut*, & notat glo. IX. q. III. *per principalem*, q. VIII. q. I. §. *his omnibus auctoribus*; immo plus dicit Archidiaconus, quod ubicunque discoloratur status ecclesiæ, papa non potest id facere, ut ipse notat XXV. q. I. *sunt quidam*. Sed status per malos mores est discoloratus; ergo non potest papa impedire reformationem morum, per quam discoloratio removeatur; quia impediendo reformationem fovet discolorationem; sicut impediendo extirpationem hæresum foveret hæresim. Tertius casus est, quando papa aliquid facit; ex quo vehementer præsumitur magna mala ventura; tunc hoc non potest papa facere de jure, & si facit, non est obediendum, ut notat Innocentius & post Hosti. cum Joanne Andrea in dicto c. *Inquisitioni*, de sent. excom. Et hoc est casus noster; quia Concilium tractat ponere pacem inter dominos prædictos, & ex dissolutione concilii dicta pax impeditur, vel saltem differtur; ex cujus impedimento vel dilatione, nemo dubitat, multa & magna mala ventura. Ergo dicta dissolutio concilii facta per papam non est servanda, nec ei obediendum. Et sic concludendum videtur, quod his tribus casibus concilium est super papam. Quia in casibus, in quibus papa non potest jure prohibente disponere, prævalet sententia concilii sententiæ papæ, & concilium est judex competens ad reformandum male gesta per papam juxta theoricam Archidiaconi & Joannis Andreæ in d. c. *in fidei favorem*, de heræs in VI. Et licet loquantur ibi in primo casu, scilicet quando agitur de hæresi; tamen idem est in aliis casibus, scilicet quando agitur de turbatione status ecclesiæ, & quando agitur de alia re, ex qua præsumitur multa & magna mala ventura, cum hos tres casus parificent Innocentius & Joannes Andreas in. d. c. *inquisitioni* in fi Cum Innocentius fuerit papa, & in jure peritus, ac plures decretales ediderit, valde credendum est. Glossa etiam in d. c. *Si papa*, quæ magnæ auctoritatis est, & quam nullus reprobat, prædicta confirmat; licet in casu quo ex facto papæ turbatur vel scandalizatur status ecclesiæ duo alia requirat, de quibus nihil dixit Innocentius, videlicet quod illud factum notorium sit, & quod papa sit incorrigibilis, qui duo dicuntur in proposito esse, quando dissolutio conc. est notoria & publice facta. Et dicitur incorrigibilis, quia publice requisitus per oratores concilii & per oratores regis Romanorum & per litteras eorum sæpe & sæpius ut dictam dissolutionem revocet, & id non facit. Et si quis dicat, quod ex dissolutione prædicta & loci mutatione non est visibile nunc nec præsumendum scandalizari eccles. nec turbari statum ejusdem; & communiter in hoc non habet locum practica Innocentii nec practica Joannis nec glossa prædicta. Advertat, si quis sic dicit, ne erret: quia communis fama & vox populi est in oppositum, & habent famam & vocem populi verisimiliter contrarium amplectetur. *locus turbatus.*

Sit ergo ista conclusio; quod si ex mutatione loci & dissolutione prædictis communiter præsumitur exstirpationem hæresis impediri, seu differri; aut ecclesiam debere aliter scandalizari vel statum ejus turbari, aut alia multa mala ventura, non tenet mutatio nec dissolutio, nec in hoc est obedien-

ANNO CHRISTI 1433.

diendum papæ, immo concilium est super papam. Ubi autem non esset præsumptio quod aliquid prædictorum contingeret; tunc mutatio loci & dissolutio teneret. Cum in aliis casibus, quam prædictis, papa sit major concilio, & possit statuta concilii revocare. Nec est vera conclusio quam quidam faciunt, quod papa non potest c. *frequens* revocare, quia expresse dicitur in eodem, quod quilibet, etiamsi papalis dignitatis fuerit, teneatur statuto & præceptis cujuslibet concilii generalis obedire. Nam si ista ratio esset vera, sequeretur quod concilium posset papæ omnem auferre potestatem, statuendo expresse quod papa non posset aliqua beneficia reservare. Illa ergo statuta concilii ligant papam, ex quorum revocatione sequeretur hæresis, vel præsumeretur ecclesiam aliter scandalizari, aut ejus statum mutari, vel mala ventura.

Et ex his primum responsum ad objectum factum in fine dubii proxime præcedenter legendi.

Ad quintum dubium suadetur in paucis verbis. Nam si ex dissolutione prædicta præsumitur hæresim foveri, seu extirpationem ejusdem differri, vel ecclesiam aliter scandalizari, aut ejus statum turbari, vel multa magna mala ventura, potuit dictum concilium monere papam, ut dictam dissolutionem revocet, & ipsam revocationem publicare, & concilio Basileensi per se, aut per alium assistat; quia his casibus concilium est supra papam. Ubi autem aliquod prædictorum non præsumeretur, monitio non teneret; quia tunc papa est supra concilium. Et ultra prædictos casus, licet papa aliquid injuste ageret, contra tamen a nemine judicatur. Et ita debet intelligi ca. *si papa* XL. dis. & §. *hinc*, & v. *ad hoc* XVII. dis. 3. & q. VII. §. *item cum Balaam*, in fine. Hoc scripsimus, salva semper correctione melius sentientis, profitentes nos tenere quod tenet S. Mater ecclesia. Nec obest quod universitas non repræsentetur, nisi saltem adsint duæ partes universitatis, ut ff. *quod cujusque juris*, ut l. *nulli;* quia illud est verum in universitatibus laicorum, secus in collegiis & capitulis ecclesiarum, ut notat Innocentius in c. *cum nobis*. Item secus in conciliis generalibus, in quibus non requiritur quod duæ partes totius mundi conveniant: immo sufficit quod aliqui, licet numero pauci, adsint, aliis non convenientibus in termino; & qui venerunt absentes reprehesentant. Et sic compertum est multa generalia concilia fuisse celebrata & expedita per XVI. episcopos; qui tamen sunt minima pars respectu episcoporum totius mundi, ut patet XVI. dis. VI. *Synodus*. Nec papa potuit illum locum mutare, & civitatem Bononiæ pro loco concilii deputare.

A Quia c. *frequens*, prohibet mutationem loci, nisi evidens necessitas adsit; puta obsidionis, guerrarum, aut pestis, aut similis. In Basilea autem pro veritate asseritur non fore obsidionem, nec pestem, nec guerrarum impedimenta, ex quibus impediatur concursus prælatorum ibidem; & hoc experientia docet, quia jam sunt ibi congregati. Non etiam reductio Græcorum est justa causa mutandi loci, cum eadem reductio possit in Basilea tractari. Et licet respectu Græcorum in Bononia tanquam loco eis viciniori commodius tractaretur, ista non est infra causam mutationis; quia c. *frequens* requirit causam necessitatis, non simplicis commoditatis; et quia sicut si locus Bononiæ est commodior Græcis, est incommodior Gallis & aliis ultramontanis. Nec etiam B potest dici quod infirmitas D. N. Eugenii, per quam impeditur ire Basileam, sed non Bononiam, sit juxta causa mutandi locum; cum, & sine ejus præsentia possit celebrari concilium per legatum, sicut factum fuit in concilio Papiensi, & Senensi, ut patet in dicto §. *porro* in textu & glossa; & notatur per glossam et Archidiaconum XXII. in summa. Item quia D. N. Eugenius papa sanus existens, confirmando legatum missum per D. Martinum voluit concilium celebrari per legatum. Si hoc voluit cum esset sanus; fortius debet velle cum est infirmus. Dicta C ergo infirmitas non est necessaria causa mutationis loci. Et licet utilissima fuerit præsentia papæ, tamen non est necessaria, et c. *frequens*, ad mutationem loci requirit causam necessitatis. Præterea, et si causa necessitatis adesset deputandi locum extra Alemanniam; non potuit locus mutari de Basilea ad Bononiam, quia c. *frequens*, requirit, quod si oporteat locum mutare, mutetur ad locum aptum viciniorem nationi, in qua erat locus prius deputatus. Tria autem sunt loca viciniora Basileæ, quam Bononia; scilicet civitas Placentina, Veronensis, et Mantuana, quarum quilibet est locus aptus pro concilio, cum unaquæque dictarum civitaD tum habeat portum et abundantiam domorum, et victualium. Et si dicas, papa est supra concilium; et major concilio, cum concilium ab eo recipiat authoritatem, de elect. *significasti*, et notat glossa in c. *periculum est* eo ti. li. VI. et cap. 10. *ex parte;* ideo potest papa statuta concilii corrigere et mutare, ut notat Joannes Andreas in dicto c. *significasti*, et c. *ubi periculum*, ergo papa potuit mutare locum contra formam dicti c. *frequens*. Respondeo, ut statim dicam, in sequenti dubio.

Cætera desunt in MS. C.

LITTERA CREDENTIALIS

Bohemorum.

Ex Mart. Vet. Mon. t. VIII. p. 704. cum seq.

REverendiffimis in Chrifto patribus & dominis, dominis cardinalibus, patriarchis, archiepifcopis, epifcopis, venerabilibus patribus, prælatis, magiftris & doctoribus, illuftribus principibus, & ducibus magnificis, nobilibus & fpectabilibus oratoribus & legatis regum, & principum, fingulis quoque qualicumque titulo infignitis, Alffo de Ryfinburg, alias de Wrzeffciovv gubernator fupremus regni Bohemiæ & marchionatus Moraviæ, barones, civitas major Pragenfis, nobiles, milites, civitates, & communitates præfatorum regni Bohemiæ & marchionatus Moraviæ ac nobis adhærentes, debita reverentia cum quovis genere complacendi præporrectis. Ad veftrarum paternitatum, dignitatum & dominationum celebrem præfentiam, honorandum & bene meritum nobifque acceptum & fidelem virum Martinum presbyterum de Chrudin exhibitorem præfentium, de noftro propofito fufficienter eruditum deftinamus, quanto humilius valemus poftulantes, quatenus paternitatum & dominationum dignitas veftrarum nuncio noftro prædicto in omnibus & fingulis relationibus veftris dignitatibus & dominationibus ex parte noftra referendis, plenitudinem fidei adhibere dignetur, tamquam veftro affiftentes confpectui propriis loqueremur in perfonis. Datum Praghæ anno Domini MCCCCXXXIV. die X. menfis januarii.

Credentia hujus litteræ fuit quod regnum Bohemiæ, &c. fupplicabat facro concilio, quatenus propter pacem confervandam in dicto regno, facrum concilium vellet inducere omnes incolas regni ad communicandum fub utraque fpecie & adhærentes eisdem; fed nihil obtentum fuit, prout in littera fequenti apparet.

RESPONSIO SACRI CONCILII

Ad litteram credentialem Bohemorum immediate præcedentem.

Ibid.

SAcrofancta, &c. auditis & intellectis quæ dilectus ecclefiæ filius magifter Martinus Beruerii, decanus ecclefiæ Turonenfis, unus de oratoribus noftris ad vos deftinatis, nobis retulit, qualiter exhibita per eum capitula inter vos & legatos noftros concordata, & manuum mutua præftatione firmata fuerunt; quodque vos pacis & concordiæ avidos oftendentes, hujusmodi capitulis concordatis contenti, promiferatis amplius nullas difficultates injicere, fed velle concordata executioni debitæ demandare, ingenti gaudio exultavimus, gratias magnas pro his agentes omnipotenti Deo, qui eft pacis & unitatis amator. Cumque illis diebus illud jocundum & cunctis defideratum advenerit de plena adhæfione fummi pontificis huic facro concilio facta, ac etiam quod Græci parati funt ad hoc facrum concilium deftinare legationem folemnem, prout oratores noftri illuc tranfmiffi nobis refcripferunt, gaudia fuere gaudiis cumulata. Poft hæc vero ipforum noftrorum legatorum ab ipfo regno audito difceffu, plurimum admirati fuimus. Ipfis quoque legatis noftris venientibus, tam ipforum, quam etiam presbyteri Martini de Chrudim oratoris veftri, capitula ipfa coram nobis legentes, relatione ipforum capitulorum firmam utrimque conclufionem omniaque alia hinc inde agitata, necnon impedimenta executionis eorum, quæ concordata & firmata fuerunt, intelleximus luculenter. Ea propter decrevimus vos requirere & admonere, ficut & præfentium ferie admonemus, requirimus, & exhortamur, quatenus promiffionibus veftris fatisfacientes, in prædictis concordatis & firmatis capitulis velitis perfiftere, & ea exequi omni dilatione femota. Alioquin Deum omnium cognitorem invocamus in judicem, cœlum & terra fint teftes, quod omnia mala quæ ex difceffione & ruptura fequentur, culpæ veftræ penitus imputentur. Ad id vero, quod per dictum veftrum ambaffiatorem extitit veftro nomine poftulatum, ita duximus refpondendum, quod hiis quæ concordata & firmata funt non impletis; neque fignis aliquibus affectus pacis & unitatis in effectu a vobis oftenfis; quin immo hoftili perfecutione fervente, præfertim contra Pilznenfes, aliquid aliud quod in præfatis capitulis contentum non eft, per vos poftulari a nobis fatis videtur indecens. Sed ea quæ jam concordata & firmata funt ad executionem deducite, ut tenemini; & ut tunc cum veram, puram, & finceram unitatem & pacem vos amplecti noverimus, & habere realiter & cum effectu, & alia in ipfis concordatis capitulis contenta efficaciter impleviffe, fi quid pro falute animarum veftrarum & bono ftatu patriæ veftræ, poftulabitis, hoc facrum concilium Spiritu fancto dirigente deliberabit & faciet, quod pro falute animarum veftrarum bonoque ftatu terræ ipfius cognoverit melius expedire. Datum Bafileæ die XXVI. Februarii MCCCCXXXIV.

LIT-

ANNO CHRISTI 1434.

LITTERA CONTRA MENDICANTES

Asserentes quosdam articulos prout in littera.

Ibid.

SAcrosancta, &c. Venerabilibus Yporeyensi & Augustensi episcopis, salutem, &c.

Inter alias, quas ad eliminationes errorum & hæresum, instantias impendimus, illa videtur præcipua, ut cum aliquam doctrinam suboriri senserimus, quæ oculos divinæ majestatis offendat, & grave in se periculum animarum contineat, eam, ne propagetur ulterius, & mentes fidelium damnabiliter rapiat, mox studeamus exstirpare. Frequentes dilectorum filiorum tuorum, episcope Yporeyensis, civitatis & diœcesis parrochialium ecclesiarum rectorum querelæ nostrum excitarunt auditum, asserentes quod nonnulli de ordinibus mendicantium suis prætensis dogmatibus Christianum populum seducentes, errores infrascriptos asserere, & in illis partibus prædicare non verentur; videlicet quod nulla juris dispositione parrochiani tenentur diebus dominicis & solemnibus missas in propriis ecclesiis parrochialibus audire, sed ubicumque fuerit eorum major devotio, ibi possint audire, suis etiam prætermissis propriis parrochiis; & audire missam illis diebus, adeo liberum est, quod constitutio synodalis super hoc disponens, & Christi fideles ad id artans, illos non ligat, & quod parrochiani suis curatis ad oblationem illis diebus præstandam minime tenentur; sed in voluntate dantis erit, cui oblatio veniat distribuenda: quod si quis ad onus celebrare faciendi missas pro vivis aut defunctis teneatur, quod illud solvi non potest per aliquem sacerdotem curatum, cum ratione beneficiorum suorum ad id teneatur, & si decimarum solutio sit de præcepto in solvendo, nihilominus in cui solvendo non est de præcepto; sed debitor pro libito voluntatis illas expendere potest in opera pietatis. Præterea quod omnes & singuli qui in aliqua ex regulis B. Francisci habitum receperint & professionem fecerint, morientes, ultra annum stare non poterint in pœnis purgatorii, cum ex divino indulto B. Franciscus quolibet anno semel descendat in purgatorio, & quotquot ibidem animas reperiat de hujusmodi professoribus, secum ducat ad gaudia æternæ vitæ: nec non quod tanta est fratribus mendicantibus, etiam locorum ordinariis debite non præsentatis, libera audiendi confessiones indulta facultas, quod Christi fideles volentes cum ipsis confiteri etiam semel in anno, cum proprio sacerdote confiteri non tenentur, nec ab ipso confitendi petere licentiam. Ceterum quod diœcesani etiam cum suis synodis absolutionem particularium del&rum ultra casus expressos in jure sibi specialiter reservare non possunt in eorum præjudicium, quo minus ab illis absolvere possint. Nos itaque dogmata prædicta veluti erronea, & canonicis sanctionibus ac sanctæ matris ecclesiæ traditionibus & præceptis enormiter obviantia prospicientes, illisque ne in Christi fidelium animarum dispendium latius effundantur, ac per eorum tolerantiam asseverantium grex fidelis peramplius inficiatur, totis viribus obviare cupientes, vobis & vestrum cuilibet sub interminatione divini judicii, autoritate universalis ecclesiæ tenore præsentium committimus & mandamus, quatenus vos & vestrum quilibet, per vos vel per vestros in spiritualibus vicarios generales, in civitate & diœcesi prædictis Yporiensi, contra prædictos dogmatizantes, illorum defensores, inquisitionis officium eadem auctoritate exercentes, in eo procedatis etiam summarie & de plano absque strepitu & forma judicii usque ad definitivam sententiam, prout juris fuerit & rationis, eos quos per inquisitionem hujusmodi prædictos errores dogmatizasse & docuisse inveneritis, & quæ dogmatizabunt & docuerint in futurum, eorumque defensores ac culpabiles in præmissis, juxta quorumcumque delinquentium excessus & demerita, auctoritate nostra prædicta per censuram ecclesiasticam & alia juris remedia compescendo & coercendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis, non obstante, si præfatis ordinibus communiter & divisim a sede apostolica sit indultum, quod personæ eorumdem ordinum ad judicium trahi aut suspendi vel excommunicari, seu ipsi & dictorum ordinum loca interdici non possint per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem, & quibuslibet aliis privilegiis, indulgentiis & litteris apostolicis generalibus vel specialibus quorumcumque tenorum existant, per quæ præsentibus non expressa vel totaliter non inserta vestræ jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri, & de quibus quorumcumque totis tenoribus de verbo ad verbum debeat in nostris litteris fieri mentio specialis. Nos enim omnibus & singulis fidelibus per civitatem & diœcesim hujusmodi constitutis simili interminatione judicii districte præcipiendo mandamus, quatenus vobis & vestrum cuilibet in hujusmodi inquisitionis officio contra assertores & dogmatizantes prædictos, auxilium præbeant & favorem, si indignationem omnipotentis Dei & nostram ac alias juris pœnas voluerint evitare. Datum Basileæ II. idus Februarii MCCCCXXXIV.

COPIA CUJUSDAM BULLÆ

Domini nostri Papæ

Super remissione causæ ecclesiæ Magdeburgensis ad sacrum concilium.

EUgenius episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam. Ib. p. 708.

Super gregem dominicum nostræ divinitus vigilantiæ creditum speculatoris intenti, prout nobis desuper conceditur, exercentes officium, curis efficere perurgemur assiduis, ut inter Christi fideles quoslibet optatæ tranquillitatis fervor exuberet, ac ec-

ANNO CHRISTI 1434.

ecclesiarum, quarum nostris incumbit humeris sollicitudo cunctarum, nec non earum dicti gregis personarum status feliciter prosperetur, & succisis jurgiorum litiumque strepitibus, ecclesiæ & personæ ipsæ per justitiæ gressus ad acceptabiles excitentur ac dirigantur eventus. Gravem venerabilis fratris nostri Guntheri archiepiscopi Magdeburgensis querelam accepimus continentem, quod cum olim inter ipsum ex una, nec non cives antiquæ civitatis Magdeburgensis ex altera partibus, occasione jurium & libertatum ejusdem ecclesiæ, cui tunc etiam dictus archiepiscopus præfuit, discordia suscitata fuisset, generalis synodus Basileensis pro tractandis & habendis inter partes ipsas pace & concordia, quosdam non modicæ auctoritatis viros ad eamdem civitatem destinavit, & per illos qui pacem & concordiam hujusmodi firmare non poterant, ipsis partibus ad dictam synodum legitime citatis, & eis ne via facti sub excommunicationis in cives prædictos, & interdicti in universitatem civitatis ejusdem sententiis aliquid attentarent injuncto, synodus præfata causas omnes & singulas, quæ præmissorum occasione dictas partes contingere poterant, quibusdam tunc inibi residentibus audiendas commisit judicibus, & fine debito terminandas. Et quia cives ipsi nihilominus in censurarum vilipendium & litis pendentiæ hujusmodi pæjudicium, reprobis inconsultisque motibus nonnulla dictæ ecclesiæ castra & oppida de facto occupare, nec non alia gravia contra hujusmodi jura & libertates attentare præsumserunt, ipse archiepiscopus, prout ordo juris suasit, duas ibidem contra dictos cives, per quas inter alia cives excommunicationis, & universitas hujusmodi interdicti sententiis præfatis subjacere declarati fuerunt, sententias, ac super illarum exsecutione dictæ synodi litteras reportavit; & licet synodus ipsa, propter rerum desuper subsistentium notorietatem & evidentiam, super præmissis aliquas ulterius appellationes admittere pro parte dictorum civium penitus recusasset, & super eo quod hujusmodi fieret exsecutio, carissimi in Christo filii nostri Sigismundi Romanorum imperatoris semper augusti, nec non aliorum principum & prælatorum patrocinia decrevisset invocari: cives tamen prædicti, qui etiam adhuc præmissa, quibus ipsum archiepiscopum spoliaverunt, castra oppidaque detinent, & eum necnon sibi adhærentem clerum a dicta civitate per triennium detestabiliter exsulari, suisque fructibus, reditibus & proventibus destitui fecerunt, protractioribus ipsos archiepiscopum, ecclesiam & clerum dispendiis afficere molientes, ab altera sententiarum declarationis hujusmodi ad sedem apostolicam, ut dicitur, appellarunt; nosque de præmissis plene tunc nullatenus informati, causam appellationis hujusmodi & negotii principalis, dilectis filiis nostris magistris Jo. de Walingsi & Jo. Lohier capellanis nostris & auditoribus causarum palatii apostolici, audiendam commisimus & fine debito terminandam; qui & ipsa etiam in forma solita inhibendo, ad aliquos actus inter easdem partes dicuntur processisse. Cum autem nos interim etiam per ipsius synodi litteras de præmissorum circumstantiis, quodque dicti cives in his iniquas & injustas omnino causas fovent, sumus certiores effecti, per nos commissarum hujusmodi, & quæ inter dictos filios præpositum, decanum & capitulum dictæ ecclesiæ, nec non eosdem cives etiam ex commissionibus nostris in Romana curia pendere astruuntur indecisa, & quarumlibet aliarum dictas partes præmissa occasione tangentium status causarum præsentibus habentes pro sufficienter expressis, omnia & singula, quæ in vim nostrarum commissionum hujusmodi in dictis causis hucusque quomodolibet facta fuerunt, auctorite apostolica revocamus, cassamus, irritamus, ac nullius volumus existere firmitatis; nec non ipsas per nos commissas causas ad nos advocantes, illas ad præfatum synodum remittimus per præsentes. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ revocationis, cassationis, irritationis, voluntatis, advocationis & remissionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum apostolorum ejus Petri & Pauli se noverit incursurum. Datum Florentiæ anno incarnationis dominicæ MCCCCXXXIV. XV. calendas Aprilis, pontificatus nostri anno quinto.

N. Cuper.
L. de Camenies.
Anselmus.

A. Fidelis.
T. Katensoen.

LITTERÆ CAPITULI BAJOCENSIS

Ad concilium Basileense.

Commendant Zanonem de Castillione episcopum Bajocensem.

SAcrosanctæ synodo Basileæ in Spiritusancto legitime congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti. Ib. p. 714.

Reverendissimi in Christo patres, domini metuendissimi, ac magistri præclarissimi, in Spiritu-sancto legitime congregati, ac universalem ecclesiam repræsentantes, præmissis recommendationibus humillimis, obsequiosis ac devotis cum promtitudine famulatus.

Veritatis testimonium perhibemus, quod postquam placuit omnipotenti Deo ac sanctissimo domino nostro domino Eugenio cœlesti providentia papæ IV. providere ecclesiæ nostræ Bajocensi de dignissimo pastore ac sponso ejusdem, videlicet de reverendo in Christo patre ac domino nostro metuendo domino Zanone de Castellione, tunc temporis Dei gratia Lexoviensi episcopo, mandatis apostolicis obedire cupientes, ut tenemur, tamquam veri filii obedientiæ, in comitiva prælatorum, baronum, militum, nobi-

bilium domini nostri regis officiariorum, civium Bajocensium, ac cleri et populi civitatis et dioecesis Bajocensis multitudine copiosa, propter hoc processionaliter, ut moris est, congregata, ipsum reverendum in Christo patrem et dominum nostrum metuendum in pastorem et episcopum animarum nostrarum coelesti et apostolica provisione nobis concessum, reverenter, ut decuit, secundum formam et tenorem statutorum ecclesiæ prædictæ recepimus lætantes, ipsumque continue postmodum reputavimus, prout reputamus, verum et indubitatum ecclesiæ nostræ sponsum, cujus vitam et conversationem laudabilem visu et auditu et famulatu et domestica experientia novimus, ipsumque generis nobilitate præsignem, literali scientia præditum, et virtute, morum gravitate, vitæ munditia nitidum, experta industria, in spiritualibus et temporalibus circumspectum; veridico testimonio asserentes et firmiter credentes, quod sane de eodem potest dici, quod omnipotens Deus fructuose visitavit plebem suam in dioecesi Bajocensi, qui tantum dignissimum pastorem, gratum clero et populo civitatis et dioecesis Bajocensis ibidem destinavit. Præmissis igitur meritis attentis, dictum reverendum in Christo patrem et ecclesiam prædictam cum suppositis ejusdem humillime supplicamus in visceribus misericordiæ semper habere recommissos: offerentes nos potetenus paratos semper obedire et servire metuendissimis dominationibus vestris, quas conservare dignetur ad augmentum fidei catholicæ et optatæ pacis omnipotens Deus cum felicibus incrementis gratiæ et honorum. Scriptum Bajocis anno Domini 1434.

Vestræ sanctissimæ congregationis humiles, devoti et seduli oratores, decanus et capitulum ecclesiæ Bajocensis.

EPISTOLA MAGISTRI CIVIUM

Et consulum Pilznensium ad concilium Basileense.

Significant se ab hostibus liberatos in magna penuria versari.

Reverendis in Christo patribus & dominis, &c.

Lecta in congregatione generali XXI. Maii

MCCCCXXXIV.

p. 716. Sacrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu-sancto legitime congregatæ, ecclesiam universalem repræsentanti, magister civium, consules et jurati, totaque communitas civitatis novæ Pilznæ, paratam in singulis obedientiam, humilemque subjectionem debita cum reverentia et condigna.

Patres reverendissimi dominique gloriosissimi, ante omnia omnipotenti Deo, qui est protector et salus in se sperantium, demumque paternitatibus et dominationibus vestris devotas et innumerabiles gratiarum referimus actiones. Ipso enim omnipotente Deo

A auxiliante, vestroque subsidio et beneficio suffragante, ab inimicis crudelissimis sumus liberati. Hodie namque, die solis, quæ fuit dies IX. mensis Maii, hora quasi prima ipsius diei, succensis omnibus tentoriis, stationibus, tuguriis, ceterisque ædificiis omnium exercituum suorum a nobis cum confusione recesserunt. Patres igitur reverendissimi et domini gloriosissimi, dominationibus vestris humiliter supplicamus et attente, quatenus dominatio vestra defectus nostros misericorditer dignetur respicere. Nam propter prædictos inimicos nostros et hæreticos ad finalem devenimus penuriam, et maximis debitis sumus involuti, immo totus districtus noster per præfatos hæreticos est desolatus et B totaliter devastatus. Speramus itaque indubitanter, quod dominatio vestra nos non derelinquet, sed nostros sublevabit defectus, et nobis subveniet gratiose. Personas vestras sanas et incolumes omnipotens Deus nobis totique fidei catholicæ dignetur conservare in longæva sanitate. Datum novæ Pilznæ, Dominico die post ascensionem Domini, anno MCCCCXXXIV.

Magister civium, consules et jurati, totaque communitas civitatis Pilznæ.

LITTERA MAGISTRI JOHANNIS

C *De Polemar* auditoris et ambassiatoris sacri concilii versus Bohemiam.

Sacrosanctæ generali synodo Basileensi, &c.

De victoria super Taboritas reportata.

Sacrosancta synodus, si omnes corporis mei artus dissolvere, et separatis ab invicem articulis singulis possem linguæ officium commodare, et universum discurrentes per orbem, illius fidelissimæ civitatis Pilznæ laudes promere, principum, dominorum et universi populi Christiani possem favores et auxilia procurare, id libenti animo D facerem, me hujusmodi existimans debitorem. Quis Christianus homo, quis fidei Christianæ zelator non arbitrabitur, se debere illis Christi fidelibus, qui pro fide catholica tam duram obsidionem constantissime passi sunt? qui etsi nullum affuisset eis liberationis auxilium, decreverant, et repetitis deliberationibus firmaverant pro Christo mortem subire. Proinde meruerunt ab exercituum Domino, a Deo Sabaoth mirabiliter liberari. Jam igitur cum reperire valeam universam Christianitatem in unum pariter congregatam, et quod natura negavit efficere, hoc auctoris naturæ mira dispositio intulerit, faciliter exequor desiderium cordis. E Te ergo, sancta synodus, quæ universalem matrem fidelium ecclesiam repræsentas, vosque reverendissimos ac reverendos patres et dominos eam in Spiritu-sancto celebrantes, humillima supplicatione, totaque cordis affectione deposco, quatenus dictam fidelissimam civitatem benigno sinu favoris et gratiæ, ut dignum est, infixam habentes, auxiliis, gratiis et favoribus attollatis, ut et magnifice sublevetur, et honoris titulis elu- Ib. p. 717.

ce-

ANNO CHRISTI 1434.

cescat. Supplicationis meæ replicarem instantiam, nisi me a paternitatibus vestris arbitrarer affectus magnitudine superari. Opto, sacratissima synodus, ut ad tria sancta opera, pro quibus instituta es, morum præcipue reformationem, sine qua, si fiant, cetera non subsistent, te dirigat clementia summi Patris. Scriptum Ratisponæ, XIII. Maii MCCCCXXXIV.

Ejusdem sanctissimæ synodi humillimus et indignus nuncius gratiam et benedictionem exoptans Johannes *de Polemar*.

LITTERA SIGISMUUDI

imperatoris, ad concilium Basileense.

De victoria reportata de Taboritis.

Ibid. REverendissimi in Christo patres, &c. Hodie hora vesperarum, &c. *Extat apud Bzovium ad annum* 1434.

COPIA LITTERARUM INCLUSARUM.

in epistola imperatoris.

Ib. p. 718. NObili ac strenuo militi domino Kolvino de Briska fratri meo dilecto.

Obsequiis præmissis, frater carissime, notifico vobis, quod regratiantes Deo bene valemus, & Thaboritas hodie, cum Dei adjutorio & meritis S. Vencestai, prostravimus, & damnum modicum de parte nostra percepimus, & de Thaboritis magna multitudo interfecta est; sed illorum numerum quot in loco remanserint, nescimus, quia a loco conflictus statim ulterius recessimus, & captivos plures adduximus, & de equestribus aliqui majores, sed tamen pauci fugerunt & evaserunt, & illa strages facta est inter oppidum Gursim & inter Brodam in illa planitie. Et Pilznenses aciem duxerunt, & primi aggressi sunt eos, & directo tramite præ cesserunt cum curribus & familia mea, sicut boni & probi, sine intermissione & retrocessione. Propterea, dilecte frater, istis auditis, hanc stragem principibus notificetis, & si aliquem mittere poteritis ad Cæsaream majestatem, illa serenitati suæ significetis, & etiam si juvenis ille nuncius Capunko venerit, mittatis eum in *Karlestin*, & abinde requirens ubi fuerimus, veniet ad me, ubi campum vel castra posuerimus. Etiam ulterius noveritis, quod nuncium ad vos misissemus, sed expectavimus, & nuncium retinuimus, volentes videre quem finem consequeremur. Idcirco credimus & confidimus, illud quod in primis post cœnam scripsimus, quod hoc facietis. Et insuper sinceriter rogo, si aliqui de familiaribus meis furtive a me recedentes ad domum venerint, quod ipsos castigetis, sicut in prima littera scriptum est vobis. De gentibus armorum vere copiam habemus, & validam multitudinem, & plures de die in diem conveniunt. Et aliud nihil intelligimus, nec speramus, nisi quod in brevi omnes civitates nobis subjicientur. Et cum istis vos Deo recommendamus. Orate ipsum pro nobis, & nos pro vobis. Datum inter Brodam & Gursim, statim post conflictum factum in sero, Dominica post festum Corporis Christi.

Sdenko de Drusseka residens in Tyno Horswienii.

REverendissimo in Christo patri domino domino Juliano miseratione divina S. Angeli cardinali diacono, domino meo singularissimo. Ibid.

Reverendissime in Christo pater & gloriosissime domine, exultet sacrosancta synodus, gaudeat cunctus populus Christianus, lætetur & præcipue animus vester de tam celebri & felici victoria, quam Dominus Deus exercituum suis Christicolis contra hostes benedicti nominis sui misericorditer concedere dignatus est. Noverit ergo V. R. P. quod die Dominica post festum Corporis Christi barones regni Bohemiæ, civitatis antiquæ Pragensis, & aliorum fidelium fulciti præsidio cum Thaboritis & Orphanis campestribus in virtute Altissimi bellum animose aggressi sunt, & per totam Dominicam prædictam & noctem sequentem prælia continuando certarunt, & die lunæ hora diei tertia bellum pro parte nostra, auctore Domino, feliciter terminatum esse dignoscitur. Et ceciderunt de parte Hussitarum universi campestres XIII. millia, inter quos interemti sunt ille Zapko capitaneus, & Procopius & Lupus presbyteri seductores nequam, & septingenti capti existunt, & carceribus mancipati. Et de parte nostra, quam Altissimus protegere dignatus est, perierunt dumtaxat ducenti, quibus clementia Salvatoris misereri dignetur. Ceterum R. P. dirigo magnificentiæ vestræ copias duarum litterarum vulgarium materiam belli prædicti continentium, ut in illis magnificentiæ vestræ nedum dulciter recitetur; sed et hæc nova verissima intimet domino meo singularissimo domino auditori, ut & sinceritatis suæ integritas gaudeat feliciter in Domino, cui honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen. Scriptum Nurembergæ in octava Corporis Christi, anno, &c. MCCCCXXXIV.

Sigismundus *Stroumer* servitor vester humilis.

EPISTOLA CAROLI VII.

Regis Francorum ad concilium Basileense.

Significat se ad pacem paratum.

SAcrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu-sancto legitime congregatæ, Carolus Dei gratia Francorum rex, in agendis ipsius Sancti Spiritus assistentiam & jugem directionem. Ib. p. 719.

Gratas plurimum vestræ sacrosanctæ congregationis litteras libenti affectu, corde & ani-

Anno Christi 1434.

animo per cariſſimum conſanguineum noſtrum cardinalem de Cypro, ac etiam per dilectum ac fidelem noſtrum conſiliarium archiepiſcopum (a) Auxitanum, epiſcopum Glaſcanſem, abbatem (b) S. Honorati & decanum Cameracenſem (c) ſuſcepimus, quos apud nos tamquam veſtros nuncios, et ambaſſiatores ſolemnes, una cum præfato cardinali conſanguineo noſtro, quem veluti pacis angelum veſtra ſacroſancta congregatio deſtinavit, qua in re veſtro ſancto ac ſalubri voto & propoſito quod nobis veſtri parte in publica audientia & alias elegantiſſime reſeravit, ad pacificationem deſideratiſſimam Chriſtianiſſimi regni noſtri, longa nimium, proh dolor! bellorum agitatione, ſicut divinæ placuit majeſtati, lamentabiliter afflicti, vobis uberrimas grates referimus: certam reddentes veſtram ſacroſanctam congregationem, quod ob Dei reverentiam & debitum ſibi honorem, deſiderium ardentiſſimum tranquillitatis populi noſtri, bellica ſtrage graviſſime ſuper vires oppreſſi, ſuper quo cœlum & terram teſtes invocamus, ſemper voluimus, egimus nunc, & in futurum volemus, & totis vigiliis inſtabimus ad pacis tantopere deſideratæ proſequutionem, conſummationem & inviolabilem conſervationem, numquam ſubterfugiendo opus adeo bonum concordiæ, & plane neceſſariæ, media omnia opportuna quærendo, pulſando omnes, & proſequendo ſic & tam volenti animo, quod apud Deum, cui omnia patent, & homines recto oculo pervidentes nullatenus poterimus, prout nec uſque meruimus, reprehendi. Quæ omnia latius & ad plenum memorato dilecto conſanguineo noſtro & ceteris jam fatis nunciis & oratoribus zelantiſſimis concordiæ & pacis, veſtræ ſincerrimæ caritati referenda commiſimus. Veſtram ſacroſanctam congregationem Sancti Spiritus gratia jugiter ac perſeveranter accendat & dirigat ad omne opus bonum, & qui incepit confirmet ſolidetque, prout totis præcordiorum affectibus exoptamus et deſideramus. Scriptum in caſtro noſtro S. Symphoriani Auzonis, die X. menſis Junii MCCCCXXXIV.

Carolus,

Saugny.

LITTERA DOMINI IMPERATORIS

Concernens factum domini cardinalis Rothomagenſis & capituli Bambergenſis.

p. 720. REverendiſſimis ac venerabilibus in Chriſto patribus & dominis ſacroſanctæ generali ſynodo Baſileenſi amicis; &c.

A Reverendiſſimi in Chriſto patres, etc. Scripſimus his proximis diebus ex *Scaffhuſen* reverendiſſimis dominis præſidentibus in ſacro concilio, quemadmodum apud ſerenitatem noſtram lamentationes fierent per principes, communitates, et alias ſingulares perſonas ſacri Romani imperii, quod traherentur minus debite, et in cauſis mere prophanis ab eccleſiaſticis perſonis, tam in Romana curia et ſacro concilio, quam extra, coram aliis judicibus eccleſiaſticis, et ſpecialem mentionem fecimus de cauſa vertente inter reverendiſſimum dominum cardinalem (d) Rothomagenſem contra cives Biſuntinos, et alia vertente inter venerabilem epiſcopum Bambergenſem et capitulum eccleB ſiæ Bambergenſis contra cives ſuos, qui gravi cum lamentatione majeſtati noſtræ propoſuerant, quod tracti eſſent et litigare cogerentur coram judicibus aliquibus a ſacro concilio deputatis, in cauſis quarum cognitio non ad forum eccleſiaſticum, ſed ad noſtram imperialem majeſtatem dinoſcebatur pertinere. Unde requiſivimus præfatos dominos præſidentes, quatenus operam dare vellent: ut in his cauſis ſuperſederetur, quoad ex Ulma ambaſſiatores noſtros ſolemnes, quos cum principum noſtrorum conſilio apud ſacrum concilium tranſmittere habebamus, nedum ex his cauſis, ſed aliis etiam majoribus illuc advenirent. Reſponſum a præfaC tis dominis præſidentibus ſuſcepimus, quo nobis in ſumma reſpondetur, quod præfatus dominus Rothomagenſis epiſcopus, & capitulum Bambergenſe, quos audire voluerant, dixerunt certos eſſe caſus in jure, prout ſuos eſſe affirmarunt, pro quibus recurſus haberi poteſt ad forum eccleſiaſticum contra quoſcumque, maxime ſedente concilio generali, ad quod quicumque oppreſſus contra quemcumque recurſum habere poteſt, et quod aliquis illud declinare non poteſt, ſubjungendo quemadmodum idem dominus Rothomagenſis aſſerebat, litem cum civibus Biſuntinis motam eſſe in curia RoD mana uſque tempus prædeceſſoris ſui, in qua procurator majeſtatis noſtræ pro intereſſe imperiali ſe adjunxerat, et quod Biſuntinenſes epiſcopi venerant ad cauſam, et libellum receperunt. Deinde in Baſilea diem coram judice acceperunt, et ſic prærogativa eſt, juriſdictio &c. In cauſa vero Bambergenſi aſſeruerant epiſcopus et capitulum hujuſmodi ſuæ cauſæ poſt diverſas altercationes apud concilium remanere debere declaratum eſſe, a qua declaratione non licet epiſcopis diſcedere, &c. Nihilominus quod ipſe dominus Rothomagenſis contentaretur, quod ex parte ſacri concilii & ex parte ſerenitatis noſtræ aliquibus volentibus viris committeretur cauſa inter ipſum & cives Biſuntinos, E tam in principali, quam ſuper omnibus dependentibus cum poteſtate decidendi auctoritate utriuſque cum clauſulis, &c. Aliter utrum-

(a) Philippum de Levis qui poſtea fuit cardinalis & archiepiſcopus Arelatenſis.
(b) Gaufridum de Monte electo.
(c) Egidium Carıetiı.
(d) Iſ eſt Johannes de Rupeſciſſa Gallice *de Rocbetaillee* a natali ſolo, viculo apud Lugdunum ſito, obſcuro loco natus, qui tamen epiſcopus Gebennenſis, archiepiſcopus Rothomagenſis & Biſuntinus, ac cardinalis extitit atque legatus Bononiæ, ubi diem clauſit extremum 9. cal. Apr. 1437.

ANNO CHRISTI 1434.

utrumque non posse desistere a prosecutione litium ac sine offensa libertatis ecclesiasticæ, nec salvis eorum conscientiis, ac sine nota perjurii per ipsorum quemlibet præstiti juramenti ecclesiæ suæ, sicuti latius in litteris ipsorum præsidentium continetur. Non potuimus respectu ipsorum domini Rothomagensis ac etiam episcopi & capituli Bambergensis pro hujusmodi responso nobis facto non admirari; quia prius illis offerri fecimus, & specialiter domino Rothomagensi, non advertendo excessus quos in majestatem nostram commiserat, quod eligerentur pro parte nostra aliqui honesti viri, & totidem ex parte eorum, qui cognoscerent, si ea pro quibus impetebantur cives Bisuntini & cives Bambergenses, spectarent ad forum ecclesiasticum vel imperiale. Et casu quo cognoscerentur petitiones hujusmodi ad cognitionem ecclesiasticam pertinere, placeret nobis ut petitiones ipsæ cognitioni ecclesiasticæ relinquerentur. Sin autem ad imperiale forum cognoscerentur pertinere, cognitioni nostræ similiter relinquantur, ut sic reddantur Deo quæ Dei sunt, & Cæsari quæ Cæsaris sunt. Quæ nostra oblatio repudiata est: quod non intelligimus ex alio processisse, quam propter favores plurimos, quos præfati dominus Rothomagensis & capitulum Bambergense in sacro concilio contra ipsos cives Bisuntinos & Bambergenses assequi multimode arbitrantur. Nec huic nostræ oblationi intelligimus quidquam derogare, quod præfati dominus Rothomagensis episcopus & capitulum afferant casus petitionum suarum ex illis esse, pro quibus recursus haberi potest ad forum ecclesiasticum, quia hoc non consentimus; & si assertioni laicorum credendum foret, plurimæ etiam causæ ecclesiasticæ tamquam prophanæ ad tempotalia traherentur judicia. Et si ipsi dominus Rothomagensis episcopus & capitulum ita pro certo crederent, ut afferunt, & non plus sperarent in favoribus quam in justitia, non recusassent per honestos viros juxta oblationem nostram hoc cognosci. Nequaquam etiam acceptamus oblationem majestati nostræ factam de eligendis viris pro parte sacri concilii & nostra, quibus committentur causæ ipse cum potestate decidendi, &c. ex eo quod si ipsarum causarum cognitio ad forum pertinet ecclesiasticum, non intendimus cognitioni illarum tamquam de re ad cognitionem nostram minime pertinente aliquem vel aliquos deputare. Pari ratione, si ipsarum causarum cognitio ad imperiale forum pertinet, non arbitramur honoris nostri & sacri imperii, ut in cognitionem ipsarum causarum etiam aliquem admittamus. Nam falcem in alienam messem imponere non curamus, nec pati volumus, ut in nostram imponatur, qui non minori juramento astricti sumus sacro Romano imperio pro illius jurium conservatione, quam dominus Rothomagensis & capitulum Bambergense ecclesiis suis astringantur. Volumus, reverendissimi patres, hæc sacro concilio nota fieri, ut R. V. P. super hujusmodi lamentationibus sæpius nobis, ut supra, factis provideant, ut futuris scandalis, quæ multimode accidere possent occurratur, & ut si for-tasse provisio negligatur hujusmodi, simus Deo & mundo excusati, convenientibus & honestis modis, qui nobis non deerunt honori nostro & conversationi jurium sacri Romani imperii providerimus. Nolumus etiam silentio præterire quod frequenter & novissime plures ex laicis qui in sacro concilio tracti sunt, aut coram judicibus per sacrum concilium deputatis, nobis lamentati sunt gravi cum querela, quod in eorum justitia nedum male tractantur, quinimmo, si aliquando eis expediat, in sacris deputationibus, aut generalibus congregationibus comparere non audiuntur. Sed cum sibilationibus & clamoribus ad rumorem populi, ut ita loquamur, non auditi recedere compelluntur. Non conveniunt hæc, si vera sint, honori sacri concilii. Rogamus igitur p. V. ex debito vestro ac honore sacri concilii & majestatis nostræ, ut hujusmodi inconvenientia non sustineantur. Sed sicuti a levibus personis hæc procedere credendum est; ita prudentia & gravitate bonorum virorum corrigantur. Datum Ulme die XXI. mensis Junii regnorum nostrorum anno Hungariæ, &c. XLVIII. Romanorum XXIV. Bohemiæ XIV. imperii vero II.

Sigismundus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. rex.

Ad mandatum domini imperatoris, Gaspar Sligk miles cancellarius.

LITTERA AMBASSIATORIS.

Sacri concilii, qui in Græcia remanserat, lecta in congregatione die tertia Julii anno Domini MCCCCXXXIV.

Quæ sibi in itinere contigerint enarrat.

SAcrosanctæ generali Basileensi synodo in Spiritu sancto legitime congregatæ. Ib. p. 723.

Reverendissimi reverendique patres et domini præcellentissimi sacræ paginæ magistri insigniti, doctoresque egregii sacrosanctam synodum Basileensem celebrantes, cum humili recommendatione præmissa. Quamquam die XVIII. Januarii multa passi fuerimus, iter nostrum peragendo in mari majori, procedendo per Walachiam Moldaviensem, succedendo utique in itinere nostro et cum contramite Tyciam ante forum qui dicitur *Abbad* in regno Hungariæ, ex casu inopinato, confidentes per famam publicam, ac per personas fide dignas nullam diffidentiam habere, immo tuti et securi, absque ullo dubio iter nostrum progredere, ibique invasi per spoliatores sive per armigeros Johannis Banni *de Marot* totaliter spoliati fuimus in rebus et in bonis nostris, ita et totaliter, simpliciter et absolute, quod LXXXVI. equi et currus denudati nobis remanserunt, & sicut in puris naturalibus nati reducti fuimus. Attamen divina favente clementia, Budam pervenimus in vigilia festi Pentecostes. Itaque querela posita coram domino archiepiscopo Strigoniensi & aliis episcopis, præ-

ANNO CHRISTI 1434.

prælatisque, & baronibus; itaque operatus fui, quod provisio facta est ambassiatoribus, non * omnibus deducentis ducatis, pro itinere nostro perficiendo usque Basileam. Et sic propter hanc rem, moram ibidem Budæ per XVII. dies & per plures traximus. Tandem die XXIV. mensis hujus pervenimus Ulmam, ibidemque domini ambassiatores domini imperatoris Græcorum, ex sibi injuncto visitaverunt dominum nostrum cæsarem. Saniori consilio æstimo, prout sapientia vestra determinabit, prælibato domino nostro imperatori scribere pro expeditione celeri, ac personam venerabilem, idoneam, & sufficientem, si opus sit, usque ad præfatum locum Ulmæ obviam nobis dare; multa siquidem forent & alia stylo insinuare, quæ obmitto causa brevitatis in condigna relatione semper & feliciter ac prospere in virtute cujus uniti estis ac congregati pro ipsa sancta unione valete. Amen. Datum Ulmæ die XXV. Junii anno Domini MCCCCXXXIV.

*. nobis nibus.

Vester minimus ambassiator Frater Albertus de Crispis.

EPISTOLA HENRICI REGIS

Angliæ ad concilium Basileense.

Graviter fert quod ad concilium non admittantur sui oratores nisi prævio juramento, improbatque acta in papam.

* p. 724.

SAnctissimæ generali Basileensi synodo legitime congregatæ universalem ecclesiam repræsentanti.

Sanctissime cœtus, cedrique Libani, lampades divinæ legis fumigantes, in monte præsentis viæ duces, animarumque lucernæ, devotissima recommendatione præmissa. Gaudent sicut noctis procellarum agitati fluctibus, cum aura vigore sui resolvens intemperiem, tranquillitatis vultum effingere protendunt, incedentes in tenebris cordis, assurgunt in solatium; cum orientis solis splendor itineris eorum faciem desideratis incipit salutare fulgoribus. Lætantur agricolæ cum transactis sterilitatis annis uberis fertilitatis desideratus succedit autumnus. Sic dum & post cleri sanctitatem magna quidem ex parte vanæ voluptatis . . . .
. . . .
solitam gravitatem in . . . . multifariæ cæcitatis caligo procul obduxit, & reliqui plures cultum & obsequium erga Deum & majoris elationis et ignaviæ tumor surripuit et subtraxit, cunctis tam divinæ quam humanæ legis zelatoribus ex nunc jocunditatis et lætitiæ tunc dies illuxit, quando quidem sacro Basileensi concilio præstolatum exilium dabatur, ubi sperabatur, quod evangelicam juxta figuram, Christus excitatus a somno, ventis hæresum et errorum imperasset & mari, qui gravissime perturbarunt & perturbant huc usque naviculam Petri; quod insuper ab ipso sole justitiæ, reformationis optatæ fulgor ad deviantium in manibus reductionem universum intulisset in orbem. Et postremo quod in mentium humanarum, coagente jam dextera cœlestis agricolæ, pacis, tranquillitatis & omnium virtutum seges coalesceret copiosa: qua de spe vox erupit lætitiæ exultationisque percelebris in tabernaculis justorum. Gaudebant inde principes omnes catholici, gaudebant magnates, gaudebant divites, gaudebant pauperes, juvenes, & virgines, senes cum junioribus, & omnes status hominis laudabant nomen Domini, sperantes, utinam quod succedat, quod in hoc sacro concilio exaltandum esset non ejus solius, quæ res ut votivum & eo promtiorem sortiretur effectum, quo plurimi in hoc sacro concilio convenirent, quosdam ambassiatores nostros Basileam destinavimus, ut cum ceteris illic ad præmissa conantibus, suos simul impenderent sollicitudines & labores, præstolantes adventum aliorum ambassiatorum nostrorum, quos de utroque regno nostro in numero condecenti decrevimus destinare, quorum tamen certis rationabilibus de causis suspendimus ad tempus dispositam missionem. Ea quidem inter alias unaque certa relatione cognovimus ambassiatores nostros, quos primo Basileam transmisimus, illic in foro stantes uti spretos & otiosos, & ut aliquorum utamur termino, per incorporationis titulum in Basileensi concilio decretos non admitti, ut in vinea Domini ceteris collaborarent, nisi prius quoddam præstiterint juramentum, a nobis non cogitatum, quod principibus vel aliis temporibus retroactis, in synodis aut conciliis exactum non audivimus; sed nec ipsum didicimus patrum decretis inseri, vel præcedentium conciliorum gestis aut annalibus exemplari, cujus inconsueti juramenti requisitio & principum judices vehementer duxerit in stuporem, non est mirandum, tum propter inexpertæ rei novitatem, tum propter eventus dubii vitandam prolixitatem, & dispendium quod eorum libertati inde videtur inferri. Quis enim rationis lumine præditus, non dubitaret fidei suæ signaculo immunire scriptum, cujus nec seriem novit nec tenorem? Quis sapiens religionis cujusque jugo se supponet, cujus instituta non viderit, & regulam penitus ignoraverit? quæ vel rationis instinctu principum circumspecta prudentia se juramento legum laqueis innodaret, quas necdum legis editio protulit, nec sequentis publicationis auctoritas comprobavit? præcipuus legislator cujus actio nostra est instructio, & cujus jugum suave legitur & onus ejus leve, neminem suæ legis artandum decrevit habenis, donec insinuationis publicæ mysterio fidelium auribus innotesceret. *Si non venissem*, inquit, *& loquutus non fuissem eis, peccatum non haberent*. Quo quoniam divino scilicet & humano fideles princeps non a suo, nec ab exigentium malo principes cum inobedientiæ macula non respersit, nec suspicio quælibet eosdem annotavit, juramentum præstare constringi doceat ad observandas sanctiones necdum lectas non perpendimus. Quid ecclesiæ conferat juramenti talis exactio, profecto, dignissimi patres, ipsi non videmus. Nam ecclesia Christi sponsa censurarum gladium super omnia formidandum recepit a Christo, quo juramenti qualibet exactione prætermissa, compellat in-

ANNO CHRISTI 1434.

intrare declinantes, quos invenerit a convivio dominico, eorumque fomites submittat, sicut hactenus, saluberrimis institutis & cuilibet legi justæ, non hoc modo, patres dignissimi, reverentia tanto cætui debita semper salva, credimus eatenus prosperandum sacrum Basileense concilium, ut optamus, neque talium inventis novitatum corda regum vel principum concilio Basileæ congregato conjunget, sed abscindet, nam prælatorum multitudinem illic non colliget sed disperdet, ut formidari possit quod reclamante notabili parte nationum orbis, tam in principibus quam prælatis non valentibus illuc incorporari sine præstatione juramenti, præsens Basileense concilium apud nonnullos, ut sperabatur, universale, B reputetur, nec universalis ecclesiæ pro reformandis statibus simul & moribus leges acceptabiles percurrat & decreta. Vestrarum igitur paternitatum cœtum celeberrimum, cum omni filialis devotionis humilitate duximus exorandum, quatenus in modo procedendi, præcedentium synodorum, præsertim Constantiensis, cui præsens concilium innititur tamquam basi, sacra concilia prosequentes, velitis, exactione qualibet juramenti prætermissa, nostros ambassiatores admittere, & de eo quod in ea re faciendum decreveritis nos dignissimarum paternitatum vestrarum litteris certiorare. Ceterum patres conscripti, præcipuæ devo- C tionis integritas, qua complectimur sacram Basileensem synodum, id videlicet quod conceptæ spei felicem exitum sortiatur, non permittit, quod dissimulationis forsan damnosæ clamide transeamus rem ecclesiastici status honori, pro quo zelamus, derogantem, rem non minimi discriminis & exempli periculosi, quo devotis fidelium mentibus mœroris acerbitatem incutit, & earum filiali devotioni profecto, sicut creditur, non applaudit, videlicet quod in præfata sancta synodo nonnulli modestiæ totius obliti, effrenis & indomitæ linguæ laxatis habenis, beatissimum patrem dominum Eugenium universalis ecclesiæ summum ponti- D ficem; verborum indecenti lascivia procacitateque lacessunt, quod oves in pastorem irreverenter irruunt, quod filii contra patrem cervices erigunt, quod in majorem subditi sæviunt contumeliis & insurgunt, et quod neglecta, de quo miramur, spe, licet vicina, satis optatæ pacis & concordiæ inter ipsum dominum Eugenium et concilium componendæ, pro qua carissimus confrater noster imperator, et alii pacis amatores non desinunt, nec desistent, dummodo tempus detur, totis desudatis conatibus, multifariæ comminationis actus in eumdem patrem tenditur & rigidi processus austeritas ut gladius vibratur, ex causis quæ Christianæ re- E ligionis statum prosperum aut tranquillum non adeo prospiciunt aut contingunt, quod mox expediat vel oporteat tam rigidi processus aculeis, eosdem prosequi, plecti, vel feriri, sed quæ negotiorum aliorum præcedente tractu poterunt, si modo aliter merito provisum extitetit, suo tempore discuti oportune satis trutinari, cujus cæpit processus vel saltem ad tempus retrahi deposcimus A ex præcordiis & intimis quantum valemus, ut ad exortæ discordiæ sedandas tempestates possimus, ut intendimus, cum aliis principibus & ecclesiæ pacis zelatoribus ipsi collaborare; quod si non fiat, creditur quod nolit Deus, pestiferi schismatis incendium in foribus jam existere, quo materia domus Dei desolationis verget in opprobrium & dispergentur lapides sanctuarii in omni capite platearum, quod Basileensis concilii famam non attollet: quin potius admiranda pax belligera, reformatio reformanda, lucrumque damnosum prædicabitur in sæculo Basileensis de concilii sudoribus effluxisse: quorum malorum non facile peccando turbines nostris in diebus ecclesiam non submi- nistrent; suis vos dignetur illustrare consiliis magni consilii magister, sicque dirigere singulis in agendis, ut ipsius sacri concilii gloriosos per labores exstirpentur ab ecclesia hæreses & errores, eradicentur vitia, plantenturque virtutes, vigeat & floreat inter ipsos Christi fideles pax nullis concludenda temporum compendiis, & unitas sit ovilis, cui præsit unus pastor. Datum sub privato sigillo in palatio nostro Westmonasterii XVII. mensis Julii.

Sanctæ matris ecclesiæ devotus filius Henricus Dei gratia rex Angliæ & Franciæ, &c.

EPISTOLA PRÆLATORUM

& capitulorum quinque Trajectensium, &c. ad concilium Basileense.

Scribunt in gratiam Rodulfi adversus VValramnum.

REverendissimis reverendisque in Christo patribus & dominis sacrosanctum concilium Basileæ in Spiritu-sancto congregatum repræsentantibus, dominis meis metuendissimis, humili tam debita quam devota nostri recommendatione cum omni reverentia prævia. Ib. p. 728.

Reverendissimi patres & domini, si Deus in cordibus vestris inspiravit, ut pro cuncto populo Christiano laborandum atque insudandum sit diligentius, sitisque lucerna super candelabrum omnibus, qui in domo Domini conversantur, & in muro dominico gestetis angularis lapidis effigiem; id præcipuum & inconcussum studium vestris humeris incumbit, ut opere compleatis quod ipsa vestra sancta professio præsignare videtur. Nihil enim beatum atque præclarum dici potest, quod non ex omnibus partibus suis bonum constat, potissime ex fine. Enimvero & si principium rerum difficilior pars existat, finis beatior & perfectior esse censetur. Sane existimant omnes, ut cum vexillum pacis gestetis, & ad eam undique conficiendam, quantum vires, conatus & vestra studia valent, operaturos vos esse promiseritis, hujusmodi pace in his temporibus anxietate, turbine, procellisque plenis, Deo auctore, vestrisque sacris diligentiis & excubiis posse potiri sperandum est. Hæc igitur spes multorum animos

mos, quos bellorum vorago & infausta tyrannides diu ac diu oppressit, recreat, & a tanta temporum iniquitate suspendit. Maxime autem credendum est pontificium, diu impietate, insolentia & abusibus corruptum & depravatum, ad frugem & cultum debitum rediturum, quod si fiat, nullum Deo holocaustum gratius, nullum sacrificium acceptius fieri poterit. Videte igitur, reverendissimi patres, quid qualeve pondus ex humeris vestris pendeat, quanta qual sve cogitatio esse debeat, ne simul gesta vestra a tam sancta pollicitatione execrentur, & totus populus Christianus hujusmodi spe frustretur: esset enim profecto, si eo labefactarentur conatus vestri, ut nihil quod ad pacem & mores pertineat, præclarum & magnificum ageretis; auctoritas ex tunc totius ecclesiæ confusa atque obscurata, & vulgarium mordacitatibus circumducta dejiceretur. Sicque obsecramus & hortamur sacratissimum coetum vestrum, ut postquam militiam hujusmodi ad depellendos humani generis hostis insultus suscepistis, eam feliciter finiatis, caventes summopere, ne vos vincat ita credulitas, impatiensque affectio. Hæ sunt enim victoriæ hostis invisibilis & horrendi, a quibus sæpe clarissimi victores turpissime victi sunt. Porro & hanc rem si cunctæ ecclesiæ concupiscant, nostra maxime tam gloriosa, quæ quia justa bella suscepit, fructus victoriæ & quasi pacis, Deo favente, reportavit; ea summo desiderio gaudere concupiscit. Fuit enim non nostra, sed aliorum, proh dolor! incuria, qui nondum superstites justitiam loqui sinunt, ob pontificatus discordiam variis bellis & angustiis agitata; nec sine maximo dolore memorare possumus cædes, incendia & depopulationes agrorum quæ emerserunt, cum civitas hæc nostra, gloriosissimo Deo, ut speramus, accepto clero, nobilium armigerorum & civium patriæ multitudine maxima & populosissima stipata, sub reverendi patris Rodolfi episcopi nostri pontificatu cuperet post tot flagitia in pace requiescere. Cumque diu ac diu hujusmodi controversia durasset, tandem placuit sanctissimo domino nostro summo pontifici moderno, habita ex solemni inquisitione notitia, huic rei dare pacem, & de persona ejusdem domini Rodolphi ipsi ecclesiæ cum consensu dominorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium providere. Et hæc provisio pro singulari devotione, quam ad apostolicam sedem cunctis populis reverendam, hæc patria specialiter habere consuevit, & summa dilectione, quam ad eam exhibuit cum maximo applausu & congratulatione ad cumulum pacis, quam ipse efficaciter apportabat, & continuo ob egregias ejusdem domini Rodolphi virtutes, ingentiaque merita, quibus suorum magnitudine natalium illustrissimus haberetur, qui non sibi, sed reipublicæ tamquam idoneus Deoque gratus & acceptus natus est, in dies magis gratum effici debere confidimus. Quid est ergo quod ad jam sepultam discordiam prisca iræ bella redire cogi debeamus? Quis tam crudelis est, ut devotum & tranquillum populum jam pace fruentem, cujus animus jam arma deposuit, ad recidivas bellorum procellas & tempestates retrahere voluit? Crudelitatis nempe habitus, nisi contrariis fuerit frenis revocatus, seipsum cum reipublicæ jactura demergit. Non sine magna admiratione audivimus venerabilem virum dominum Walrannum se postulatum ad ipsam nostram ecclesiam post mortem quondam reverendi patris domini Swideri archiepiscopi Cæsariensis, super eadem ecclesia contendentis, pendentem apud sacrum vestrum coetum una cum complicibus suis nobis & paci infestis, qui in sui pudorem justitia victi sunt; & si demum inciperent noscere fortunam, Deumque timerent, animo, sine fallo, vincerentur, multa cum instantia procurasse, & vestras reverendissimas paternitates calumniosis & subdolis suggestionibus induxisse, ut finiatur, ad veniendum ad eamdem synodum reverendus præsul noster personaliter vocaretur; quodque ex officio sacrum concilium super juribus partium inquireret, ac judicaret; miranda quippe res & penitus stupenda. Quis enim color mentes vestrarum paternitatum arripere potuit, ut tam exsanguibus suasionibus aures præberetis. Nonne autem reverendissimus archiepiscopus Coloniensis frater suus postulationem illam confictam minime admisit; aut admittere minime potuit, cum & ea res ex mera sedis apostolicæ auctoritate penderet? Quid autem aliud est hujusmodi rei ac insolentiæ aurem præbere, quam auctoritatem sanctissimam & irrefragabilem apostolici throni in dubium revocare? Quanta enim admissioni prædictæ, si quæ appareat, quæ potius ex carne quam ex spiritu processisse videri potest, cum se amore fraterno pertractent, sit præbenda auctoritas, quis intelligere potest? Res est procul dubio pessimi exempli; dum negotium hujusmodi ambitione et avaritia latentium indagatrix lucrorum, manifestæ prædæ avarissima vorago, neque habendi fructu felix, et cupiditate quærendi miserrima, suspectissimum intra sacra vestra gesta comprobari videtur, quod mox ut redargutione maxima dignum reprimi debuisset. Quis hoc non videat? quis non stomachetur? quis non compatiatur, et indignatione quadam, immo nausea obducatur? Potitur Theodericus Coloniensi ecclesia tam magnifica atque opulenta; sed dum hoc non satis, Paderburnensem etiam non sibi metropolitico jure subjectam habere voluit. Res penitus inaudita. Monasteriensi excellenti ecclesiæ Henricus frater præfectus est; nunc autem alter frater Walrannus non per ostium ecclesiam Trajectensem minime vacantem, nec vocatus exposcit. Hæc nimis dura est ingluvies, nimis horrenda carybdis. Solent divitiæ multæ pios animos facere insolentes, quid tandem ubi insolentibus animis opulentia rerum offertur, quæ mortem multis attulere, requiem fere omnibus abstulere. Non sunt hæc, reverendi patres, argumenta et signa modestiæ, quandoque reintegrandæ, dum alimonia præbetur luxuriæ. Credidimus postquam innotuit post obitum dicti domini Swideri, quod sacra synodus, ut nihil per illos inobedientes, et apostatas, non habentes, etiam vacationis tempore, eligendi potestatem, sacro concilio inconsulto aliquid fieret

ANNO CHRISTI 1434.

ret novitatis, id aut servari debere, aut contra gestum mox irritari et annullari. Nunc autem, quod grave est audire, gravius etiam pati, tam arroganter impieque attentata recipiuntur, & pro his locus in concilio datur. Quid ergo aliud hoc indicat, nisi ut passim & sine delectu omnibus rescindendi decreta vestra licentia præbeatur? Si enim fovetis abrogationes jussionum vestrarum, et illos honoribus extollitis, ergo idem faciendi aliis audaciam præbetis. Dolemus & non dolere non possumus, ut plus a vobis qui pestem & bella patriæ excitant, quam qui pacem egliscunt; impetrant & gratius audiantur. Scimus id vobis insinuatum extitisse, quod idem Walrannus patriæ hujus existeret notorius inimicus. Scimus etiam apud omnes exploratissimum esse, nullo pacto hostem patriæ antistitem designari, tolerari, revererique debere. Ceterum intelleximus easdem vestras paternitates probationes nostras paratissimas super rerum gestarum veritate, quæ vos merito movere debuissent, minime audire voluisse, nostrasque defensiones contemsisse. Nos quidem cum jussiones vestras decretaque minime contemnamus, immo cum maxima, ut decet, reverentia suscipiamus, cur non allegationes nostras mitibus & patentibus auribus auditis? An horrenda & infausta vox nostra est; dum pacem quærimus, & pro illa pias preces apud sacros vestros conspectus porrigimus? Denique vobis satis innotescere credimus, omnem hanc causam per appellationis injectionem, etiam antequam apud tribunal vestrum aliquid ordiretur, fuisse devolutam. Nam id vos a nostris sæpissime audivisse minime dubitamus. Quid ergo cum graviore nos premunt, et pro quibus excubiæ quantæcumque vix sufficiunt, vos monent ut in derogationem appellationis hujusmodi his jurgiis implicare animos diligatis? Non ergo importunius vos seducat precator injustus, neque vestra sancta studia cupidine alienæ ambitionis involvat. Sinite obsecramus, & supplices exoramus in pace nobis desuper data, quos belli pernicies tanto tempore fatigavit, velit hoc vestro in tempore jactata tranquillitatis semina coalescant, & disjectæ bellorum rabiei radices exsiccentur; proinde cum dominum reverendum patrem dominum Ro. nostrum antistitem personaliter compariturum, ut famatur, apud vestrum cœtum sanctissimum ex officio moneri jussistis, ut hujusmodi jussio, si qua appareat facta, revocetur quantiscumque possumus precibus obsecramus: non potest enim sine evidenti periculo totius patriæ personæque suæ, immo futuræ calamitatis suspicione hujusmodi adventus existere. Conatus enim dicti domini Walranni, &, ut putandum est, etiam fratrum suorum, sine maxima formidine patriam stare non sinunt. Dum ergo instat lupus, ut assit pastor oportet, ne enim illi gregi, cujus in tempore oppressionis pastor adesse non potest, malignus noceat, non credidimus tam adeo ejus necessarium adventum, etiamsi tutus itinerare posset, existere, ut prædiligant vestræ paternitates ipsum venire, quam patriam in sua tutela permanere, & ostium malignantibus posse patere. Denique & alia sunt impedimenta urgentia, quæ sui nuncii referabunt. Sit ergo in cordibus vestris justitiæ & clementiæ zelus, & dum maxime efflagitamus & indigemus pacem nostram servare atque tueri, pro vestra dignemini pietate congruenter honori nostro totam in sermone ducere diem. Sed veremur ne vestris eminentiis sit oneri multitudo verborum; sique stylus prolixus in fastidium emerserit, necessitati nobis semper loquendi adscribatis. Concludimus igitur cum Apostolo, gratia & pax vobis in Christo Jesu, quam nobis estis daturi. Ex urbe Trajectensi anno Domini MCCCCXXXIV. mensis julii die xxv. sub sigillis majorum ecclesiæ Trajectensis & nobilium virorum Raynaldi domini dominiorum de Bredrode, de Gheux, &c. Ludovici, de Montforde, necnon civitatis Trajectensis, quibus nos infra scripti utimur pro præsenti.

V. R. P. humiles & devoti prælati & capitula quinque ecclesiarum Trajectensium, barones, milites & militares ac burgimagistri, scabini & rectores civitatis & oppidorum patriæ Trajectensis.

Superscriptio.

Reverendissimis reverendisque in Christo patribus & dominis, dominis sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, ceterisque prælatis, doctoribus sacrum generale Basileense concilium facientibus, dominis & præceptoribus suis metuendissimis.

LITTERA SACRI CONCILII

Responsiva litteræ domini imperatoris Romanorum suprascriptæ.

Sacrosancta, &c. carissimo ecclesiæ filio Sigismundo Romanorum imperatori semper augusto, Hungariæ & Bohemiæ, &c. regi illustri, salutem & Dei omnipotentis benedictionem. Ib. p. 732.

Accepimus nuper a serenissima majestate tua litteras, quarum tenorem, quia videbantur æstimationem & libertatem ecclesiasticam tangere, admirati fuimus. Exordio enim hoc in effectu significant, multas multorum querelas & principum & civitatum, ac privatarum personarum crebro auribus cæsareis insonare, quod cum imperio subjiciantur, in causis mere prophanis ad judicia ecclesiastica injuste atque indebite a personis ecclesiasticis traherentur, non minus in Romana curia, quam hic in sacro concilio, & coram aliis judicibus ecclesiasticis. Huic generalitati, serenissime princeps, responderi neque apte neque bene composite posse videtur, nisi casus particulatim specificarentur. Nullus tamen dubitat omnibus in quacumque actione licitum esse, si justitiam consequi non possint, ad judicium ecclesiæ recurrere. Quod si de justitia negata constiterit, judex ecclesiasticus juste, & ut de

de jure & consuetudine est, de causa cognoscit. Et clericorum optioni est, si quam spoliationem vel oppressionem in persona vel rebus a sæcularibus patiantur, illos in jus vocare vel coram ecclesiastico vel coram judice sæculari. Postulat præterea majestas tua, ut in causis civium Bisuntinensium & Bambergensium, quæ coram deputatis sacri concilii aguntur supersedeatur, quousque quidam a majestate tua electi, & alii a sacro concilio deputati viderint, quæ partes ipsarum causarum ad imperium vel ad ecclesiasticum judicium pertineant. Super hoc partes non parum conquestæ sunt se nimium gravari, asserentes si hujusmodi fieret temporis dilatio, quæ sub tali incertitudine cui judici hæ causæ committi debeant, magnum ipsis partibus præjudicium afferret agentibus pro recuperatione jurium ecclesiarum suarum, per prædictos, ut dicunt, cives manifeste oppressarum. Præsertim cum evidens privilegium sit, quo cautum est, ut quicumque spolient aut opprimant, seu jura prælatorum aut ecclesiarum usurpent, possint coram ecclesiastico judice conveniri, & per censuram ecclesiasticam compesci. Quo jure ab antiquissimis temporibus ecclesia usa est quingentis annis citra. Illud vero sine admiratione non legimus, quod serenitas tua scribit non consentire, ut tale privilegium exerceat ecclesia, eoque gaudeat et utatur, præcipue quia sub protectione majestatis tuæ, et hoc et aliis privilegiis gaudeat et utatur, cum videatur unus ex articulis jurium, quos Romanus imperator confirmat in ejus nova coronatione, quod esse verum tenore Clementinæ satis apparet. Satis etiam constat Cæsareæ majestati ex relatu commissariorum et tenore processuum causas prælatorum contra nominatos cives in foro ecclesiastico legitime induci, continuari, atque terminari posse; quin si introductæ non essent, et de novo introducere vellent, in hujusmodi casibus liceret illis et liberum esset: quicumque vero tale judicium talemque judicii continuationem vexat aut conturbat, a Deo ab ejus ecclesia quod suum est aufert. Nec putandum est, ut in litteris ejusdem majestatis scribitur, dictos prælatos ea ratione in forum ecclesiasticum causas suas introduxisse, ut favoribus aliquo modo justitiam intervertere possent. Nam in foro ecclesiastico non secundum favorem, sed secundum allegata et probata judicatur. Dictant præterea eædem litteræ, eadem de causa sacro concilio prædicta significasse, ut ea corrigantur & provideantur, aliter apud Deum & homines ipsam majestatem excusatam esse, si honestis modis, qui eidem serenitati non deerunt, & honori & juribus sacri Romani imperii succurratis. Hic scribendi modus admirari nos cogit, cum omnino alienus ab eo qui semper per antecessores tuos & reges & principes omnes alios, ac per serenitatem tuam hactenus servari consuevit in scribendo sacris generalibus conciliis; qua in re nisi magis specifice scriberetur, aliter responderi convenienter non posset. Credimus tamen, & ea de re certiores sumus, id enim potissimum Cæsaris officium est, omne justum, omne rationabile eamdem majestatem ante omnia servaturam; favores vero ecclesiæ secundum privilegia & usus antiquos omni pacto observaturam. Postremo taceri ab eadem serenitate non potuisse in eisdem litteris significabat, quod plures ex laicis, quorum causæ in sacro concilio aut coram judicibus a sacro concilio deputatis aguntur, serenitati vestræ conquesti sunt, non modo eis justitiam negari, quin neque in deputationibus, neque in congregationibus generalibus audiuntur, sed sibilatu & clamore & tumultu non auditi discedere compelluntur. Hæc præter veritatem suggesta sunt. Nam in deputationibus & in congregatione generali non clamore aut sibilatu, aut tumultu veræ sententiæ, & quid fieri oporteat invenitur, sed magno ordine, rationibus & votis singulorum exquisitis. Quare omnes quicumque sunt; qui talia de sacro concilio serenissimæ majestati tuæ referunt, leves debent & vani ab eadem majestate reputari. Nam & perverse de hac sacra synodo loquuntur & injuriose. Neque eis aliquo modo credi debet: nam non modo falsa, sed nec similia quidem veris loquuntur. Quicquid autem sit quæcumque pro statu, gloria & honore Romani imperii & tuæ majestatis nobis possibilia sunt, sicut semper libenter fecimus, ita in futurum facere intendimus. Datum Basileæ II. idus Augusti, anno MCCCCXXXIV.

SUPPLICATIO OBLATA

In singulis deputationibus, per dominos generales Prædicatorum, Carmelitarum, Augustinensium, ac vicarium Minorum, nomine religionum suarum, die sabbati XIV. Augusti MCCCCXXXIV.

DUdum, patres reverendissimi, litteræ quædam sub bulla hujus sacri concilii expeditæ repertæ sunt, per quas nonnulli articuli, qui in se errorem continere dicuntur, velut prædicati & dogmatizati per nonnullos de ordine Mendicantium, inde sumta occasione, quod de his clamores venerunt ad concilium, nullo tamen assertore, condemnantur. Cedunt hæ prætensæ litteræ in maximam infamiam, denigrationem & scandalum ipsorum ordinum & patrum ac religiosorum in eisdem professorum, modicumque honorem hujus sacri concilii. Nam possent ob id in Christianissimo populo & catholica fide adhuc majora scandala suscitari & errores suboriri. Et quamquam pro parte reverendorum patrum dominorum generalium, & procuratorum, ac provincialium ipsorum ordinum, apud aliquos de sacro concilio de his rebus querela exposita fuerit, ac petitum, ut super inde humiliter provideretur, ac famæ ipsorum consuleretur, & scandalis obviaretur: attento maxime, quod dictæ prætensæ litteræ absque scitu & consensu patrum de sacris deputationibus, & absque eo quod ulla umquam facta fuerit que- Ib. p. 734.

re-

ANNO CHRISTI 1434.

rela de contentis in ipsis litteris, & contra ordinationes concilii expeditæ reperiuntur; quas etiam reverendissimus pater dominus cardinalis Rothomagensis vicecancellarius expediri non debuisse attestatus est; nihilominus usque adhuc nullus his rebus modus appositus est, neque famæ & integritati ipsorum ordinum provisum vel aliter consultum, in maximam infamiam, & denigrationem ipsorum religiosorum, et scandalum populi Christiani, ac catholicæ fidei non mediocre discrimen, hoc potissime attento, quod in dictis prætensis litteris verba ita per expressum sonant, ac si dicti articuli prorsus hæretici & jam damnati essent pro hæreticis: quin immo aliud, quod est etiam inusitatum, ipsos dominos religiosos & eorum ordines adhuc magis aggravantes, tentare nonnulli velle videntur, ut videlicet nonnullos ex articulis in dictis prætensis litteris comprehensos absque ullo assertore, & illis prius non defensis condemnent, quod est prorsus inconsuetum & inusitatum, & in generalibus conciliis minime fieri solitum, cum talia nonnisi per judicia præstantissimorum patrum in theologia magistrorum & doctorum, habendo perprius super talibus articulis disputationes solemnes, ut ex omni parte veritas inquiratur & eluceat, fieri debeant. Ne igitur quod usque modo neglectum est, iterum in futurum negligi contingat, atque ut ipsorum religiosorum et ordinum famæ ac integritati consulatur, et scandalis et periculis et nascituris erroribus obvietur, et honori sacri concilii provideatur; Supplicatur pro parte ipsorum patrum et religiosorum ordinum prædictorum, ut V. R. P. dignentur in ipsis rebus providere, revocando dictas prætensas litteras, quæ absque scitu et deliberatione sacrarum deputationum, ut præmittitur, extortæ sunt sub bulla ipsius sacri concilii, per quam ipsum sacrum concilium attestetur, dictas priores litteras absque scitu et deliberatione patrum de sacris deputationibus et alias false extortas fuisse, inserendo in ipsis litteris secundis de verbo ad verbum tenorem, et ulterius manudando, ne ipsis primis litteris, ubicumque reperirentur, ulla fides adhiberetur, ubi ante per prædictum modum aut alias congrue eisdem minime in præmissis præjudicetur, protestantur, quod hujusmodi rem prosequi volunt et intendunt suis loco et tempore opportunis, et ubi, ac quando melius poterunt, et secundum quod Spiritus-sanctus eos edocuerit, et ordo melius dictaverit rationis et juris. Et nihilominus etiam quoniam ad condemnationem articulorum per nonnullos procurari et intentari velle videtur, ne per novam pratticam et contra consuetum modum in similibus observari solitum, ad aliquorum articulorum condemnationem procedatur, maxime nullo existente assertore. Supplicant ut ad nonnullorum articulorum condemnationem, maxime eorum, qui in dicta prætensa bulla contineri dicuntur, nisi assertor existat, & servato more qui in talibus observari solitus est, & nisi etiam examinentur, discutiantur, ac condemnentur articuli numero LX. vel circa, qui hujusmodi materiam ut plurimum tangunt, quos certum est nonnullos asseruisse, procedatur. Et quod priusquam aliud attentetur in præmissis articulis, plures audiantur doctores & magistri solemnes, qui circa ipsos articulos publice disputando audiri volunt & intendunt, tam pro interesse & favore fidei catholicæ & Christiani populi, quam etiam pro interesse ipsorum religiosorum, atque ut veritas eluceat: ita quod doctoribus & magistris auditis; & re discussa, fiat per sacrum concilium quod fieri debuerit. Quod si in his rebus tractandis & articulis aliquibus condemnandis aliter processum fuerit, quam fieri debeat & solitum sit, ipsique doctores & magistri minime fuerint auditi, protestantur quod quantum in eis erit, instabunt & procurabunt, ut talia etiam alibi & alio tempore videantur. Et quod ex tunc de ipsorum consilio aut consensu non fiet ipsorum articulorum condemnatio, & quod tali, si fieret, condemnationi non consentiunt. Volunt tamen semper & intendunt ipsi omnes & eorum quilibet, & ita in his scriptis etiam protestantur quicquid catholicorum fuerit tenere & imitari, & e contrario quicquid erroneum fuerit, & a fide & moribus devium evitare.

EPISTOLA EUGENII PAPÆ IV.

Ad concilium Basileense.

Gratias agit concilio de his quæ præstiterat ad libertatem procurandam cardinali S. Clementis & archiepiscopo Tarentasiensi.

EUgenius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus ac dilectis filiis in sacro Basileensi concilio congregatis, salutem & apostolicam benedictionem. Ib. p. 736.

Advenientibus ad nos venerabili fratre Francisco Brixiensi episcopo & dilecto filio magistro Petro de Monte oratoribus vestris, intelleximus quanto moerore ex his quæ adversum nos concitata dicebantur affecti fueritis, quanta postmodum lætitia exultaveritis, cum nos sanos & incolumes ex Urbe in civitatem Pisanam venisse audistis. Postremo, quid favoris & operæ in liberationem dilecti filii nostri Francisci tituli S. Clementis S. R. E. presbyteri cardinalis & camerarii nostri, ac venerabilis fratris Marci (*a*) archiepiscopi Tarentasiensis per ipsos oratores impendi statueritis, plane cognovimus; pro qua devotiones vestras in Domino commendamus, vobisque pro devotione & caritate hujusmodi multas gratias agimus, sperantes ut si pro liberatione cardinalis præfati majorem operam dare oporteat, id libenti animo facietis, nec ullo pacto tantum sacrilegium amplius extendi patiemini. De Tarentasiensi autem archiepiscopo, quia liber est, præter gratias quas pro eo vobis agimus, amplius non dicimus. Hos autem oratores

(*a*) De Condelmeriis dicti, Veneti ex familia ipsius Eugenii papæ IV. antea episcopi Avenionensis.

tores tum pro vestra contemplatione, tum pro re ipsa ad quam destinati sunt, quia pia est, libenter vidimus, ac grato animo & condigno honore suscepimus. Deinde cum a nobis discederent pro eorum tutela usque ad Urbem plene provideri mandavimus. Ceterum cum audiamus oratores carissimi in Christo filii Johannis Palæologi Romeorum imperatoris, apud vos esse, ac pro occidentalis et orientalis ecclesiæ unione nonnulla tractare; nos qui superiori tempore in negotio hujusmodi plurimum laboravimus, quod in ea re tandem egerimus, præsidentibus nostris satis plane explicamus. Vos autem ex eis quæ ad eos scribimus pro sapientia vestra recte arbitrari poteritis, quid cum præfatis oratoribus apud vos agentibus B tractare et practicare debeatis. Datum Florentiæ, anno Incarnationis MCCCCXXXIV. III. calendas Septembris.

Ja de Viterbio.

EPISTOLA

Ducis Mediolanensis, ad concilium Basileense.

De victoria ab eo reportata.

Lecta 8. die Septembris MCCCCXXXIV. C

Ib. p. 737. SAcrosancto generali concilio Basileensi universalem ecclesiam repræsentanti.

Reverendissimi in Christo patres & domini præstantissimi, respexit omnipotens Deus meus oculo pietatis et gratiæ in me suæ felicem exercitum meum in partibus Romandiolæ militantem. Sicut enim ex litteris meorum avisatus fui, magnanimus et semper invictissimus, victoriosissimus vir Nicolaus de Perusio locum tenens et capitaneus generalis meus dilectissimus, qui ipsum meum ducebat et regebat exercitum, fregit et ex toto conflixit exercitum, qui meo adversaba- D tur, et remanserunt in hujusmodi conflictu captivi multi viri notabiles et præstantes, cum maxima gentium tam equestrium quam pedestrium quantitate. Et inter alios nominantur Nicolaus de Tolentino, Petrus Jampaulus de Ursinis, et Cæsar de Martinengo, ac plerique alii, de quorum nominibus adhuc aliam certitudinem non habeo. Hanc igitur felicitatem et victoriam statim duxi vestris præstantissimis dominationibus intimandam. Nam cum omnis mea prosperitas vestra sit et ecclesiæ sanctæ Dei, merito debeo omnes rerum mearum felices eventus participare vobiscum. Reverendissimi patres, post scripta habui litteras a præfato locum E tenente, quibus mihi enuntiat, quod ultra alios supranominatos capti sunt magnificus Astorgius dominus Faventiæ, Guerrezius de Marciano, Johannes de Malavoltis, conductores nobiles, et ut verbis ejusdem capitanei mei utar, capta sunt centenaria virorum præstantium, equitum vero milliaria cum vexillis, carriagiis et rebus omnibus hostilis exercitus. Quare adhuc major est

A habenda lætitia, majoresque sunt Deo nostro gratiæ referendæ. Datum Mediolani die XXX. Augusti.

Ejusdem ecclesiæ sanctæ Dei devotus servitor dux Mediolani.

LITTERA DOMINI NOSTRI PAPÆ

missa suis oratoribus et præsidentibus sacro concilio Basileensi.

De his quæ pro unione cum Græcis egerit.

DIlectis filiis Nicolao tituli S. Crucis in Jerusalem, et Juliano S. Angeli apostolicæ sedis legatis, necnon venerabilibus fratribus Johanni archiepiscopo Tarentino, et Petro episcopo Paduano in sacro concilio Basileensi præsidentibus nostris. Ib. p. 738.

EUGENIUS PAPA IV.

Dilecti filii et venerabiles fratres, S. et A. B.

Intelleximus oratores carissimi in Christo filii Johannis Palæologi Romeorum imperatoris venisse ad sacrum generale Basileense concilium, atque apud nonnullos de ipso sacro concilio super modo unionis occidentalis et orientalis ecclesiæ aliqua tractare. Cum autem pro ipsa unione, ad quam plurimum affecti sumus, et nos dudum aliqua tractaverimus, dignum duximus ea vobis nota facere, ut quid cum ipsis oratoribus agendum videatur plenius cognoscatis. Anno præterito super hujuscemodi negotio cum oratoribus præfati Johannis imperatoris, qui Romam ad nos venerunt, una cum fratribus, assistente etiam carissimo in Christo filio nostro Sigismundo Romanorum imperatore semper augusto, plura practicavimus. Tandem cum in hoc viderentur persistere, ut in civitate Anchonæ prælati & alii in numero copioso ex utraque ecclesia convenirent, inter quos præfatus Johannes adesset, & nos cognosceremus rem hanc, prout petebatur, & difficultates & expensas maximas parere, & forsitan sine fructu aliquo, pro tunc nihil conclusum extitit. Sed ad ipsum Johannem aliquem mittere deliberavimus, qui negotium hujusmodi cum ipso & venerabili fratre Joseph patriarcha Constantinopolitano plene tractaret, & super eo finalem Johannis & Joseph præfatorum ac aliorum intelligeret conclusionem. Misimus itaque mense Julio anni præteriti dilectum filium magistrum Christophorum Biratonum secretarium nostrum, Græcæ & Latinæ linguæ peritum, qui post multos sermones, cum præfatis Johanne imperatore & Joseph patriarcha & multis aliis ex majoribus habitos, tandem comperit ipsos omnes id eligere, ut unus legatus a sede apostolica cum prælatis & aliis viris doctissimis ad urbem Constantinopolitanam transmittatur, ubi & prælati & alii majores una cum ipso Johanne imperatore pariter conveniant, ibique per viam disputationis veritate patefacta,

utra-

ANNO CHRISTI 1434.

utraque ecclesia optatum unionis & pacis consequatur effectum, & super his litteras dictorum Johannis imperatoris & Joseph patriarchae etiam recepimus id clare continentes, & quod plus est, carissimus in Christo filius imperator Trapezenus, & plurimi ei adhaerentes, in hoc pari voto conveniunt, quae cum per praefatum Christophorum ad nos revertentem delata essent, parato animo acceptavimus. Nam & id nos plurimum optabamus, quoniam per hunc modum de ipsa unione & concordia bona spes redditur, & multo minori impensa opus erit. Accedit ad hoc, quod venerabilis patriarcha Armenorum eo tempore etiam Constantinopolim venturus sit. Et in hanc unionem pariter consensimus, ut in Domino speramus. Propterea mense Julii praeterito ipsum Christophorum Constantinopolim iterum misimus cum nonnullis capitulis, quae menti utriusque partis plane satisfacere videntur. Ipsique injunximus; ut secundum ipsorum tenorem cum praefatis Johanne imperatore, Joseph patriarcha, & aliis supradictis concludat. Super quo sibi plenum mandatum dedimus. Horum quidem capitulorum copiam ad vos misimus, & iterum mittimus. Vestrae itaque circumspectiones ex his arbitrari poterunt, quid cum praefatis oratoribus apud ipsum sacrum concilium agentibus tractare & pratticare debeatis. Datum Florentiae sub annulo nostro secreto die ultima Augusti pontificatus nostri anno IV.

A. de Florentia.

SEQUITUR COPIA LITTERARUM

Missarum domino legato ex parte cujusdam provincialis Saxonum.

Contra concilii dissolutionem & simoniacas promotiones.

Ib. p. 740. CUm humillima sui recommendatione, filiale obsequium, immo se totum ad vestra vota paterna paratum. Reverendissima paternitas vestra pro domo ecclesiae, praesertim Germanicae, in qua officio legationis fungitur, dignissime zelare amplissima experientia didicisti. Idcirco pro hujus excitatione zeli, in paucis eamdem reverendam paternitatem vestram avisare non inutile putavi. Pertransiens enim Hassiam, Thuringiam, Saxoniam, partes maritimas, Slesiam, Lusaciam, Missiam indifferenter coram omnibus tarditatem sacri concilii in materia reformationis redargutam, ea pietate & congruentia, quibus efficacius potui, excusavi; mea tamen excusatio fluctuationem naviculae tollere non potuit in illis partibus: quinimmo nisi reformatio rationabilis & humana in clero illarum partium appareat, numquam sedabitur; sed amplius navicula ipsa operietur (fluctibus) Contigit, existente in Lusacia, circa montes Bohemorum, quod una mulier obsessa a diabolo, de domo mariti sui raperetur in desertum a spiritu iniquo, ubi per aliquot dies cunctis hominibus incognita permansit; rediens, per exorcistas adjurata, dixit se fuisse in nemoribus Bohemorum, ubi concilium innumerabilium daemoniorum fuisset celebratum, & conclusum in eodem, quod omnes & singuli pro concilii Basileensis dissolutione omnem posse tenus facultatem (adhiberent). Nam si processum haberet, praesentes & magis futuri incommoda sentirent. Ceterum inter reformanda necessarium esse cogitare super scandalosa promotione ad episcopatus mathematicos vel titulares, quorum magnus numerus est in dictis partibus, qui spoliatis suis monasteriis, ad Romanam curiam cum summa pecuniarum accesserunt, pro titulo pecunia expensa, redeunt ad partes, de consecrationibus & ordinationibus simoniacis misere victuri. Inter quos unus est famosus, malae utique famae, religione Minor, malitia maximus: alius reverendissimi domini archiepiscopi Bremensis in spiritualibus vicarius, nomine Thidericus Berthoner, cui non sufficit dudum simoniaca vita continuata mala fama gradientibus per terram probata, quin immo turpitudinem suae matris, scilicet religionis fratrum Minorum, revelare satagens, fratres illius ordinis puniendos in suam defensionem ac ignominiae consortium asseruit, eosque ad diversas partes mittit, ut turpe lucrum pro suae iniquitatis fomento faciant, & sic disciplinas sui ordinis evadunt. In his & aliis de rebus medio opportuno dignetur cogitare, prout ex dictae legationis officio tenetur. Vestram reverendam paternitatem conservare dignetur Altissimus feliciter & longaeve. Ex Wratislavo MCCCCXXXIV. secunda Septembris mei officii sub sigillo. Subscriptio.

Vestrae reverendissimae paternitatis humillimus, utinam utilis filius Fr. Mathaeus provincialis Saxoniae, ordinis Minorum.

EPISTOLA CAPITULI ALBIENSIS

Ad concilium Basileense.

Petit confirmari electionem Bernardi de Cassiliaco in episcopum Albiensem.

SAcrosanctae synodo Basileensi in Spiritu sancto congregatae orthodoxam & catholicam ecclesiam repraesentanti. Ib. p. 741.

Reverendissimi in Christo patres & domini nostri quam plurimum metuendissimi, ad sacrosanctam generalem synodum in civitate Basileensi Spiritus sancti suggestione congregati, post recommendationem humillimam, cum promtis animis tamquam filii catholicae ecclesiae matris unicae vestris sacris praeceptis obedire. Albiensis ecclesia nuper per obitum bonae memoriae reverendi

pa-

patris in Christo domini P. Nepotis (*a*) ultimi præsulis nostri pastore fuisse orbata noveritis, nosque considerantes verbum evangelicum dicens: *percutiam pastorem & dispergentur oves gregis*; & quod propter defectum pastoris, tamquam oves errantes a grege essemus separati, volentesque præfatæ ecclesiæ incommodis obviare, servatis solemnitatibus in talibus de jure servari consuetis, instinctu Spiritus sancti per majorem capituli nostri partem canonice fuit electus reverendus pater & egregius vir dominus Bernardus de Cassiliaco in decretis licentiatus, præpositus & canonicus ecclesiæ nostræ, de nobili et militari genere procreatus, scientia et morum venustate decoratus. Cumque secundum decreta antiqua sanctorum patrum, et etiam secundum decretum per memoratam sacrosanctam synodum Basileensem editum, electiones canonicæ per superiorem debeant confirmari (*b*). Vestris igitur R. P. humiliter et cum devotis animis supplicamus, ut pro bono justitiæ et ecclesiæ præfatæ Albiensis nos humiles filios sanctæ ecclesiæ & servitores vestros, ac ecclesiæ præfatæ Albiensis, cum oculis generosæ justitiæ inspicere dignemini taliter, quod nos nec dominus electus in juribus nostris non privemur, secundum quæ ipse dominus electus tamquam rite & canonice electus in episcopum debeat assumi. Deum enim pro vestris R. P. humiliter rogare festinabimus pro statu prospero dictarum V. R. P. quas in sua sancta ecclesia conservare dignetur Altissimus per tempora longiora cum augmento gratiæ & honoris.

Sacrosanctæ ecclesiæ filii humillimi Dei oratores capitulum ecclesiæ Albiensis.

LITTERA CONSULUM CIVITATIS

Albiensis missa sacro concilio in favorem electi Albiensis, &c.

p. 742. SAcrosanctæ synodo generali Basileensi universalem ecclesiam repræsentanti, &c. Reverendissimi in Christo patres & domini nostri præmetuendissimi, post humillimam recommendationem ac animos ad quæque præcepta, ut humiles ecclesiæ filii fore paratos. Nuper Albiensis ecclesia per decessum bonæ memoriæ reverendi in Christo patris domini Petri Nepotis ultimi episcopi fuit viduata: post cujus excessum honorabile capitulum ecclesiæ Albiensis, infra juris terminum, ac servata juris solemnitate, quæ

A in talibus servari debet, ad electionem processit, & licet pro parte domini Carnotensis (*c*) dicto capitulo fuerint directæ litteræ precum per illustres principes, rogando dominos dicti capituli, ut prædictum dominum Carnotensem eligerent in pastorem ecclesiæ prædictæ, verum tamen quia ubi Spiritus sanctus vult spirat, inspiravit igitur in cordibus majoris & sanioris partis dominorum de capitulo, qui instinctu Sancti Spiritus elegerunt in pastorem nobilem & egregium virum dominum Bernardum de Cassiliaco, præpositum ecclesiæ prædictæ, in decretis licentiatum. Porro publicata electione, magnum gaudium civitati Albiensi fuit ortum, nam totus populus unanimiter vehementi gaudio exultando cum fletibus gratias Deo retulit, nec sine causa, quia benignitatem & clementiam dicti domini electi per experientiam cognovit. Nam cum biennio elapso raritas bladorum esset in præsenti patria, essentque quamplurimum gentes quæ non habebant quid comederent, idem dominus electus præceptum evangelicum in pectore habens, oculis pietatis misericorditer egenos respiciebat, et compassione motus, ob Dei reverentiam eleemosynas largiflue dabat; nedum semel in septimana, vel semel in die, sed assidue, a mane usque ad vesperam ad ipsius hospitium pauperes defluebant. Nimirum si sic operatus est, quia ex nobili et antiquissima prosapia et ex genere militari trahit ortum, et quia arbor bona bonos fructus facit, merito sic operatus est, et stirpes sui generis nedum virgam domini electi protulit, cum alias episcopos protulerit et cardinales et etiam milites strenuos in religione S. Johannis Jerosolymitani, qui zelo fidei Christi calicem bibere cupierunt; et cum dicti cives et incolæ civitatis Albiensis ipsum sciverint electum, nec sine causa exultarunt, quia ipsum expectant firmiter esse bonum pastorem, et ipse cognoscet oves suas et oves suæ cognoscent ipsum; et sic expectamus, quod cum Deo erimus et exemplis et doctrinis suis proficiemus. Verum tamen audivimus dominum nostrum summum pontificem, non expectata dicta electione, dicto domino Carnotensi bullas translationis ad episcopatum Albiensem concessisse, quod fuit nobis durum audire, cum bonitatem dicti domini electi sciamus; Dictus autem dominus Carnotensis est totaliter nobis ignotus. Verum quia secundum decretum dictæ sacrosanctæ synodi electiones debent per superiores confirmari, processusque electionis dicti domini electi dictæ sacrosanctæ synodo sit præsentatus, vobis reverendissimis in Christo Patribus dictam sanctam synodum universalem ecclesiam repræsentantem celebrantibus, et in Spiritu-

 san-

(a) Obiit anno 1433. mense septembri.

(b) Ejus electionem confirmavit concilium Basileense 19. decembris 1434. cujus auctoritate consecratus est Basileæ in ecclesia Minorum ab episcopo Lectoratensi 12. februarii 1435. possessionem iniit 7. idus Martii 1436.

(c) Roberti Delphini, filii Beraldi II. Arverniæ Delphini & comitis Claromontani & baronis de Mercorio, atque Margaretæ de Sacro Cæsare, qui præter Carnotensem episcopatum plures abbatias habuit, quibus non contentus, pinguiorem episcopatum ambivit, nullumque non movit lapidem ut eum per fas & nefas obtineret.

sancto congregatis, cum vehementi studio et affectione cordiali humillime et cum magna devotione supplicamus, ut ob Dei reverentiam et intuitu pietatis, oculos vestræ clementiæ erga nos convertere dignemini, et prædictum dominum electum in justitia sua velitis habere commendatum, cum apud sacrosanctam synodum non sit acceptio personarum. Supplicando Deum devote, ut ipsam sacrosanctam synodum et omnes inibi congregatos Altissimus in sua sancta ecclesia conservare dignetur cum augmento gratiæ et honoris, ac per tempora longiora. Scriptum Albiae VIII. mensis Septembris.

Sanctissimæ catholicæ ecclesiæ humillimi filii & servitores consules civitatis Albiæ.

LITTERA DOMINI EUGENII PAPÆ

Missa sacro concilio super facto ecclesiæ S. Audoeni Rothomagensis & Trajectensis.

Ib. p. 743. VEnerabilibus fratribus ac dilectis filiis sacrosanctæ synodo Basileensi.

Eugenius episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus ac dilectis filiis, sacrosanctæ synodo Basileensi salutem & apostolicam benedictionem.

Placuit nobis plurimum pius affectus, quem habere videmini erga monasterium S. Audoeni Rothomagensis, in pace, & quiete, sublatis litigiorum sumtibus, conservandum; & propterea per vestras litteras cum magna instantia nos rogatis, ut cum prædictum monasterium dudum propter duorum super eo contendentium litigia, dissipatum, nunc in pace requiescat, & reformari in melius speretur, in dies salubriter, gubernante dilecto filio Johanne Richardi monasterii ipsius abbate, & quondam Willermo de Melle ejus adversario, sicut Deo placuit, nunc vita functo, eidem abbati non velimus novum adversarium subrogare, nec per provisionem aliquam aliud innovare, ne oriantur nova litigia abbatem & monasterium consumtura; quibus precibus vestris benigne exaudicatis, in eadem sententia vobiscum simili caritate concurrimus, & libenti animo requisitioni vestræ honestæ & justæ dispositi sumus annuere, & insuper abbatem eumdem cum ejus monasterio suscipere favorabiliter commendatum. Ceterum vos vice versa rogamus, ut habeatis similem caritatem erga alias ecclesias & pia loca quæ videbitis pati similia detrimenta discordiæ, & præsertim erga Trajectensem ecclesiam, quæ cum in nostræ assumtionis initio gravibus & cruentis dissentionibus cum civitate & patria Trajectensi laboraret, conscientiam nostram movit, ut eam de tantis afflictionibus & periculis paterna sollicitudine reducere curaremus ad statum pacis & quietis: quod ut melius perficere possemus, misimus ad eas partes venerabilem fratrem Johannem (a) Ambianensem, tunc Matisconensem episcopum referendarium nostrum, cui dedimus in mandatis, ut statum & voluntates hominum atque rerum inspiceret, renunciaturus nobis modos & vias, quibus per nos possent dissidia tanta componi; quo reverso & audito primum in secreto, deinde in publico consistorio, præsentibus procuratoribus seu excusatoribus bonæ memoriæ Suederi tunc episcopi Trajectensis, sicut procuratores ipsi petierunt, tandem ad id devenimus, quod erat unicum necessarium & salutare remedium pacis hujusmodi; & de consilio fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium translatio ad ecclesiam Cæsariensem præfato Swedero, reservata sibi pensione condigna super fructibus & proventibus ipsius ecclesiæ Trajectensis, venerabilem fratrem nostrum Rodulfum episcopum Trajectensem, ad eamdem ecclesiam Trajectensem promovimus in episcopum & pastorem; quæ quidem nostra provisio propter tantum et tam commune bonum facta solemniter et mature, grata fuit omnibus, qui bonum publicum propriis et privatis passionibus anteponunt. Et tamen pauci quidam scandalosi homines, asserti canonici Trajectensium ecclesiarum, contra eam contendere præsumserunt; quod videntes, ut eorum temeritatem et audaciam cum omni ratione frangeremus et comprimeremus loquacitatem, postquam Deus Swederum episcopum misericorditer secum agens, pro animæ suæ salute ab hac contentione subtraxit, licet opus non esset de eadem Rodulfi persona de novo providimus ecclesiæ memoratæ, facientes provisioni hujusmodi fundamentum, non ex translatione, sed ex vacatione per obitum, et nihilominus non quiescunt, sicut accepimus, homines memorati indurati in scandalis, et litigiis, sed postulatione quadam inani, quæ penitus nulla est, postularunt ad ecclesiam non vacantem quemdam laicum, et laicalibus exercitiis deditum, germanum venerabilis fratris nostri Theoderici archiepiscopi Coloniensis, cupientes ipsum involvere in hac causa, ejusque favore turbare pacem, quam fecimus ecclesiæ et patriæ Trajectensi, ac bella extincta et sopita scandala suscitare. Quare devotionem vestram requirimus et hortamur, ut quantum in nobis est, proinde consulentes præfatæ ecclesiæ, suscitatores et prosecutores hujusmodi scandalorum a vestra audientia repellatis, et auctoritate vestra bonum pacis quod fecimus defendatis, ac moneatis præfatum archiepiscopum et germanum ejus, ut se abstineant a prosecutione postulationis hujusmodi: quæ cum, ut diximus, de jure sit nulla, etiam injuriosa est, plena scandalis et periculis, et quam nemo vir bonus, et præsertim ecclesiasticus sequi debet. Datum Florentiæ anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXIV. duodecimo calendas Octobris pontificatus nostri anno IV.

Jo de Nursia.

EPI-

(a) Hujus episcopi locus extat vacuus in serie episcoporum Ambianensium apud Sammarthanos in Gallia Christiana.

ANNO CHRISTI 1434.

EPISTOLA FRIDERICI

Lantgravii Thuringiæ, ad concilium Basileense.

Petit ut causa Frederici ducis Saxoniæ cum Erico duce de Lanwenbug *ad forum sæculare remittatur.*

Ib. p. 744. SAcræ generali synodo in civitate Basileæ congregatae, ecclesiam universalem repraesentanti, sibi gratiosissimæ, recommendationem humillimam, et ad quæque promtissimum famulatum.

Nostis, patres et domini clarissimi, nec non humiliter profiteor, quod disponente Domino, cui obediunt universa, quod Romana ecclesia supra reges et regna, tamquam mater et magistra, supremum obtinet principatum, et per ejus ministerium regitur et dirigitur catholicæ fidei firmamentum. Hæc autem sicut mater alma, fidelis nutrix, et provida dispensatrix, in prosequendis et discernendis juribus cum ea circumspectionis maturitate procedere consuevit, quod nulli præjudicat dum cuique gratiam impertitur, et singulorum jura nonminus in aliis quam in seipsa conservat, nec C in aliquos manus injuriosas extendit, a qua doctrina justitiæ recipitur et habetur. Profecto fervens zelus ejus non tepuit, nec tepescit, quin suos devotos et humiles filios non solum lædere, vel injuriis provocare, sed potius intendat favoribus & gratiis prævenire. Cum antem ipsa eadem mater ecclesia progenitores meos, meque quos inter principes orbis terræ catholicos exhibentes ei omni reverentia semper filiales affectus, intra suæ dilectionis brachia collocaverit, ac in gratiis petitis repulsam non dederit, nec in juribus aut privilegiis aliquatenus non læserit; mirari et comprehendere non sufficio, quomodo vos universali ecclesiæ, D Romano pontifice superstite, præsidentes, jus fori sæcularis inter sæculares, & in causa sæculari, sæpe licet petitum, impedire voluistis patruo meo Frederico Saxoniæ duci, contra quemdam Ericum ducem de *Lanwvenburg*, eum super eodem ducatu injuste turbantem et inquietantem, de quo rite et realiter per gloriosissimum principem et dominum meum dominum Sigismundum imperatorem modernum, ad quem spectabat et spectat, infeudatus et possessionatus ipse et suus bonæ memoriæ progenitor dominus Fridericus dum vixerit, dudum extiterunt. Cum etiam coram eodem domino imperatore per me ad judicium imperiale suum evocatus et E citatus in certum diem existat canonice et legitime, ubi quodammodo causa pendet indecisa, cum dicto duce de *Lanwvenburg* de jure sibi competenti decertaturus; indecens quidem est, ut inde sequantur injuriæ, unde jura nascuntur; et illi de paterna manu umquam nocumenta sentiant, qui per eam attolli meruerunt. Quomodo reddetur pro bono malum eidem patruo meo atque mihi,

A in eo qui pro fide orthodoxa contra hæreticos totum orbem de præsenti infestantes et conturbantes, bellando et pugnando a viginti annis citra, sine intermissione, extremis periculis, res et vitas proprias facultates et personas comitum, baronum, militum et armigerorum suorum atque vulgarium hominum sine numero et modo impendit, visus est perdere lætus? Quapropter peto ex animo tam supplici quam confidenti, quatenus ad præfatum dominum meum patruum atque me paternum convertentes intuitum, ac desiderantes talem fidei propugnatorem in tranquillitate prospera ducatus prædicti permanere, non solum ad forum suum sæcularem remittere, sed in juribus B ipsius eum defendere liberaliter & effectualiter præsidia favoris vestri sibi impendatis, facturi ut ipse & ego majoris devotionis debito teneamur, utilitatibusque ac commodis & honoribus specialioribus obligationum obsequiis astringamur, tam universali ecclesiæ quam P. V. quas universorum idem Dominus magni consilii angelus in hoc sacro concilio dirigat & conservet, pro reformatione unionis & pacis ejusdem ecclesiæ suæ sanctæ. Scripta anno Domini MCCCCXXXIV. &c.

Earumdem paternitatum pronus & fidelis vernaculus Fredericus Dei gratia Thuringiæ Lantgravius & marchio Misnensis.

EJUSDEM EPISTOLA

Ad concilium Basileense,

Petit in gratiam curatorum corrigi nonnullos abusus.

REverendissimis reverendisque patribus ac dominis cardinalibus, archiepiscopis, episcopis in sancta Basileensi synodo constitutis, universam ecclesiam repræsentantibus, nobis in Christo venerandis omnem promtitudinem pro salubri erectione status universalis ecclesiæ. Ib. p. 745.

Reverendissimi reverendique patres ac domini, pro laude Dei & suæ ecclesiæ in Spiritu sancto legitime congregati, ex quo claret vestris apicibus dignissimis, synodalibusque epistolis jucundissimis universum per orbem diffusis, omnium laborum conatuumque solertiam vestrorum circa reformationem abusuum & erratuum, necnon eorum quæ ecclesiam Dei scandalizant remotionem potissime atque piissime intendere atque versari. Hinc R. P. pro eodem salubri statu ecclesiarum districtuum nostrorum, salute populorum, & præcipue indemnitate curatorum & ecclesiarum curatarum, quarum jus patronatus in potiori parte ad nos inibi spectare dignoscitur, V. P. proponimus, intimantes quod nonnullus abusus præfatis ecclesiis parochialibus maxime onerosus, immo ut dictim exprimitur, finaliter exterminativus per commissarios domini archiepisco-

ANNO CHRISTI 1434.

scopi Moguntini extitit introductus. Dum A enim ipsis vel auctoritate apostolica vel nostra præsentatione legitima rectores præficiuntur, continuo nec expectato quartæ partis anni lapsu, monentur ad solutionem fructuum biennalium sub gravissimis poenis, quam si non infra brevissimi temporis spatium expediant ad nutum eorum, ipsos rectores excommunicant, præfatas ecclesias in divini cultui diminutionem, damnum parochianorum in hoc non delinquentium, ecclesiastico interdicto supponunt, & quod est gravius, plerique in primo anno vacationis quadruplices fructus sublevant. Immo si acciderit casus, sextuplices fructus tribus rectoribus sibi invicem eodem anno succedentibus expeterent; quos tamen natura eodem B anno denegat germinare. Quibus exactionibus ecclesiæ terrarum nostrarum adeo gravantur, quod interdum veris & utilibus rectoribus tanta gravamina subire timentibus, defraudantur interdum, & proh dolor! nimis crebre negligenter reguntur, interdum ex toto viduatæ deseruntur sicuti plures hac occasione in præsentiarum viduatæ reperiuntur, & populus negligitur, quod dolenter referendo denuntiamus, cum potius pastores omni cura studere deberent, ut animarum saluti, quæ non modicum in curatis residet, provideretur; quam statum curatorum in nihilum redigere, immo juris naturalis tramitem excedunt congrua portione, C ubi fructus expensarum deductionem non transcendunt, eosdem exspoliant. Quæ inconvenientia ex præmissis gravaminibus sequentur V. P. perspicuis indiciis luculenter elicere poterunt & pensare. Insuper aliud mirandum genus gravaminis in terris nostris agitatur, quod nullis tam clericis quam laicis litteris apostolicis, immo sacri vestri concilii, uti licuerit, nisi prius pro littera nuncupata *Vidimus* certis pecuniis datis & solutis, & plerique in duplo plus quam in Romana curia, vel sacra vestra Basileensi synodo pro eisdem expositum fuerit. Hæc, certis motivis nostros animos pulsantibus, obticere nequivimus; immo ex præmissis gra- D vaminibus pejora verisimiliter inter statum spiritualium & sæcularium emergi nobis timentibus, cum ex nimia compunctione etiam sanguis mansuetorum commoveri consuevit. V. P. R. celeri remedio, ut speramus, succurrentibus, non nostri commodi, quin potius profectus ecclesiarum, salutis animarum; & debiti regiminis ecclesiarum zelo, confidentia etiam vestri celeberrimi coetus ad præmissa juxta epistolarum continentiam nobis directarum intenti duximus proponenda, quem divina gratia fovere & felici fine mancipare dignetur, in ecclesiæ & sui benedicti nominis gloriam & honorem præmissorum, solatiosum, benivolum, ac genero- E sum responsum affectantes. Datum anno Domini MCCCCXXXIV. VII. calend. Octobris, nostri principatus sub sigillo quo omnes utimur.

Vestrarum reverendarum paternitatum devoti filii Fredericus Thuringiae Lantgravius & marchio Misnensis, ceteri comites, barones, milites, &c. per Thuringiam constituti.

ANNO CHRISTI 1434.

LITTERA DOMINI IMPERATORIS

Missa sacro concilio super causa domini Rothomagensis & aliis concernentibus forum imperiale.

Ibid.

Reverendissimis, reverendis, ac venerabilibus in Christo patribus, sacrosanctæ generali Basileensi synodo, &c.

Reverendissimi, &c. Sicut nobis semper jucundissimæ atque acceptæ sunt litteræ vestrarum paternitatum, quæ ad nos deferuntur, sic etiam pridie gratanter ultra modum accepimus litteram bullatam sacrosancti concilii, in qua post resumtionem exhortationum nostrarum, quam egregii oratores nostri ad reformationem in ecclesia sancta Dei, quam speciali aviditate majestas nostra desiderat, fecerunt; nobis insinuatis vos simile habere desiderium, et quod datus sit ordo, qui hactenus commode dari non potuit, pro executione præmissorum, & quod in brevi res acceptas a vestra paternitate præsentire habebimus. Nos possemus edicere, reverendissimi patres, quantum res illa cor nostrum lætificaverit atque extulerit, multum in Domino commendantes sanctam intentionem atque exactam vestram solertiam, quam in prosecutione ipsius necessariæ reformationis hactenus aliis incumbentibus prætermissæ, extendere disponitis. Et sic rogamus Altissimum, ut desideria et sanctum vestrum propositum ad laudem Dei et fructum ecclesiæ suæ votive dirigat, et coeptis felicem consummationem concedat. De reductione autem Græcorum habuimus alias per scripta vestra decretum super factis ipsorum publicatum, et tandem ex informatione certorum oratorum fratris nostri imperatoris Græcorum, qui ad nos huc venerant, satis intelleximus ordinationem ipsam, quæ nobis summe placet, et mox præfato fratri nostro imperatori scripsimus, et eum adhortati sumus summopere, ut istud sanctum negotium amplectatur, quemadmodum ex litteris nostris alias V. P. missis pariter concipere potuistis. Hæc enim res inter ceteras peragendas non est mediocris, sed in prosecutione sua omnibus Christianis præcipua esse debet. Præterea R. P. unum adjiciunt V. P. de causis Bisuntinensi & Bambergensi, quas prætenditis coram V. P. & foro ecclesiastico legitime introductas, & videmini nos adhortari ad protectionem & tuitionem personarum ecclesiasticarum & bonorum ecclesiæ, &c. Non erat opus, reverendissimi patres, adhortatione hujusmodi, quoniam nihil ita cordi habemus, uti ministros Dei omni honore, omnique conservatione venerari, & ita a juventutis nostræ primordiis, antequam officium imperialis dignitatis humeris nostris incumberet, solerter fecimus, & in futurum omni studio faciemus. Vellemus tamen, & sic dignum arbitramur, ut & ipsi vice reciproca erga nos & imperium facerent debitum, & quicquid esset de foro nostro nobis dimitterent, & res imperii jurisdictioni ecclesiasticæ non intricarent; sed usque modo illud obtinere non potuimus, quin & justissimæ

fimæ oblationes parvipenduntur, & proceditur in rebus imperialibus, ac fi jurisdictio noftra non fupereffet. Si pro eo turbatum gerimus animum, fi jurisdictionem noftram manutenere & confervare difponimus, credimus per hoc non moleftare facta ecclefiæ, quæ uti papillam oculi protegere atque defenfare intendimus. Sed quod vocaverimus dominum cardinalem Rothomagenfem, hoc nobis profecto licuit, quia pro regalibus hoc fecimus, quæ ipfe tamquam vaffallus nofter a nobis & facro recognovit imperio, præftito fidelitatis & obedientiae debito juramento, & in illa caufa juridice procedere intendimus, non tamquam contra prælatum, fed & imperialem vaffallum, qui forte debiti fui immemor effe difponit, fperantes quod facrum concilium, pro cujus ftabilimento tanta fubivimus, nobis in jurisdictione & juftitia noftra favebit; quoniam nullatenus patiemur res mere imperium concernentes per adverfantes nobis ad libitum hinc inde trahi, ac fi poteftas imperii penitus videretur extincta: rogantes veftras paternitates ex intimis cordis noftri affectibus, quatenus nos & facta noftra velitis recommiffa fufcipere, & in juribus & jurisdictione fua favorabiliter confervare. Ceterum occurrentia nobis crebris nunciis atque litteris veftris paternitatibus fignificabimus. Et vice verfa cum defiderio deprecamur, quatenus & vos de his quæ egeritis fæpiffime vifitare velitis pro confolatione noftra fpeciali. Et fi quid per nos fieri poffit, quod ad honorem, promotionem & commodum, cum ad beneplacitum V. P. definire confpexerimus, gratiffimo animo faciemus. Datum Ratisb. die 1. menfis Oct. MCCCCXXXIV. regnorum noftrorum &c.

Sigismundus Dei gratia Romanorum imperator femper auguftus, ac Hungariae, &c. rex

Ad mandatum domini imperatoris in fuo facro confilio, &c.

LITTERA DOMINI IMPERATORIS

fuper materiam Græcorum.

P. 750. REverendiffimis reverendifque ac venerabilibus in Chrifto patribus & dominis facrofancte generali Bafileenfi fynodo &c.

Reverendiffimi reverendique in Chrifto patres, amici ac venerabiles & egregii, fincere grateque dilecti, recepimus pridem litteram P. V. cum inclufo decreto fuper factis Græcorum in feffione proxima publicato. Audivimus tandem certos ex venerandis ambaffiatoribus fratris noftri Johannis imperatoris Græcorum, qui ad nos huc venerant, vififque & auditis fingulis, fummam in Domino noftro Jefu Chrifto pacis & unitatis auctore accepimus jucunditatem atque lætitiam, & conclufa hujufmodi extollimus valde atque laudamus, nec aliud nobis poffet incumbere, nifi Deo noftro ingentes porrigere gratias, & divinam majeftatem fuam obnixius implorare, ut hanc rem pie & bene conceptam fua mifericordia bono exitu, uti indubitanter confidimus, felicitare dignetur, ad augmentum & utilitatem ecclefiæ fuæ fanctæ. Itaque mox præfato fratri noftro Johanni imperatori Græcorum fcripta & hortamenta noftra tranfmifimus, ut omnes conatus excitet, & executioni tantarum rerum folers intendat, & fic ipfum facturum fperamus. Reftat nunc, reverendiffimi patres, ut facrofancta fynodus, quæ huic divino negotio laudabile dedit exordium, illud omni poffe ad effectum felicem perducat. Et nos quoque, qui inter cetera vota noftra ad hanc unitatem femper fummum direximus defiderium, prout præfato imperatori, qui fuper re illa nobifcum crebris fcriptis & avifationibus ufus eft, conftat; etiam omnes favores præftabimus, nec per nos parcetur laboribus, nec fatigis. Clare namque R. P. nos, qui cum orientalibus confinamur, cognofcimus quantum unitas hujufmodi ad augmentum ecclefiæ Dei & terrorem gentium barbararum profutura fit; & tanto eam plus magnipendimus, & ad omnem operam & profecutionem nobis poffibilem nos promtos offerimus. Datum Ratifponæ die 1. menfis Octobris MCCCCXXXIV. regnorum noftrorum, &c.

Sigifmundus Dei gratia Romanorum imperator &c.

SEQUUNTUR LITTERÆ

Ducis Britanniæ ad concilium.

Guillelmum abbatem Belli loci electum Maclovienfem ei commendat.

SAcrofanctæ fynodo generali Bafileenfi in Spiritu fancto legitime congregatæ, facrofanctam univerfalem ecclefiam repræfentanti, canonica reverentia & obedientia tam debitis quam devotis. Ib. p. 751.

Nuper Maclovienfi ecclefia paftoris officio deftituta per obitum bonæ memoriæ Amaurici ultimi ejusdem epifcopi, capitulum dicti loci, vocatis vocandis, cupientes eidem ecclefiæ de idoneo paftore providere, unanimiter, nemine difcrepante, vota fua direxerunt in venerabilem patrem Guillelmum abbatem B. Mariæ de Bello loco, eleemofynarium ac confiliarium meum fideliffimum, ipfumque in dictæ ecclefiæ fponfum rite & canonice elegerunt, & electionem hujufmodi folito more publicarunt. Quæ quidem electio, confideratis virtutum meritis, quibus ipfius electi perfonam gratiarum largitor Chriftus Dominus abunde infignivit, cum idem electus fit fcientia eminens, moribus clarus, fidei orthodoxæ pugil, zelator juftitiæ, atque totius bonitatis cultor, ex utroque parente de nobili profapia, majoribus atque potentioribus & in legalioribus totius ejusdem diœcefis ortus; in clero & populo dictæ diœcefis ingentem lætitiam & ineffabile gaudium in Domino contulit. Et li-

licet sanctissimum dominum nostrum precibus humilibus, litteris, & oratoribus iteratis rogaverim, humiliter supplicando, ut de dicta ecclesia nullatenus disponeret, aut aliquem eidem præficeret præsulem præter sacrorum canonum, & præsertim saluberrimi vestri decreti censuram; nihilominus sua sanctitas sinistre, ut creditur, informata, præpropere aliter disposuisse dicitur. Cum igitur, reverendissimi reverendique patres, frustra foret jura condere, nisi executionem haberent, vestras reverendas paternitates ea qua possum ampliori affectione supplico, quatenus Dei & sacrosanctæ matris ecclesiæ intuitu ac mei contemplatione, dictum electum in sua justitia dignemini favorabiliter habere recommissum, mihi grata quoque significantes obedire paratissimo, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui vestras reverendas paternitates ad ea feliciter peragenda conservare dignetur & dirigere, ob quæ in Spiritu sancto estis legitime congregati. Scriptum Nanneti septima Octobris.

Humilis & devotus sanctæ matris ecclesiæ filius Johannes dux Britanniæ, Montis fortis & Richemondiæ comes.

LITTERA DOMINI IMPERATORIS C

Romanorum, missa imperatori Græcorum, super reductione ecclesiæ orientalis, &c.

Ib. p. 752. SIgismundus, &c. Serenissimo principi domino Johanni Palæologo in Christo Dei fideli imperatori, & moderatori Romeorum, fratri nostro carissimo, salutem & felicem perpetuamque consequi unitatem.

Serenissime princeps, frater noster carissime, inter alia desideria, quibus cor nostrum ad augmentum ecclesiæ sanctæ Dei D ferventissime æstuavit, semper nobis præcipua cura fuit, omnes vires laboresque accuratos extendere, quo orientalis ecclesia, quæ numero hominum atque gentium copiosissima esse constat, in eadem nobiscum fidei jungeretur unitate. Et licet retroactis temporibus super re illa multa perquisierimus, & per alios amatores fidei sit quæsitum, tamen visum est illam unitatem nullatenus procurari, ac fieri posse, nisi in synodo generali. Itaque sicut vestra fraternitas novissime per venerandos ambassiatores vestros ad sacrum concilium missos, nobis super ea materia scripsit, & nos hortata est ad exsecutionem unitatis hujusmodi fa- E vores nostros exhibere, de qua multum lætati atque jucundati sumus; sic etiam quicquid potuimus ad prosperitatem illius sancti negotii applicavimus. Unde, frater carissime, sacrum concilium Basileense in Spiritu sancto congregatum, quod ad omnem unitatem & pacem intendit, nobis scripsit; sic etiam egregii duo ex ambassiatoribus vestris ad nos redeuntes majestati nostræ ex- A posuerunt, qualiter ipsa sancta synodus cum ipsis certa conclusit capitula, quæ vidimus. Et de illis, quoniam de felici exitu unionis hujusmodi firmam fiduciam cupimus, in Domino nostro Jesu Christo jucundamur, illaque firmata laudamus & extollimus, quoniam ex hac futura, Deo auspice, unione summam Christianæ reipublicæ utilitatem speramus accrescere. Quid restat, carissime frater, nisi ut vestra fraternitas jam omnes conatus excitet, vires animet, & illa quæ cœpta sunt forti in Christo assumta fiducia prosequatur. * Quid enim fructuosius atque honorificentius imperio vestro atque orientali genti esse poterit, & apud Deum commendabilius, quam scissuram veterem cari- B tate & mansuetudine taliter reparare? Et ad hoc fraternitatem vestram accuratissime adhortamur. Quicquid enim majestas nostra ad hanc rem divinam facere debebit & poterit, ita nobis gratum & acceptum erit, ut nihil gratius, & sic nos offerimus omni alacritate paratos. Datum, &c.

*al. prosequamur

LITTERA DOMINI DUCIS

Britanniæ

Missa concilio super facto ecclesiæ Maclovienfis, &c.

SAcrosanctæ synodo generali Basileensi in Spiritu sancto legitime congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti. Ib. p. 753.

Reverendissimi patres ac domini, & amici confidentissimi, carioris recommendationis alloquio tam humilis quam devotæ. Nuper & novissime cathedrali ecclesia Macloviensi per bonæ memoriæ Amaurici illius tunc episcopi, obitum vacante, capitulum & canonici ejusdem zelantes dictæ provideri ecclesiæ, certa tunc assignata ad futuri pontificis celebrandam electionem die adveniente, venerabilem in Christo patrem Guillelmum abbatem monasterii B. Mariæ de Belloloco ordinis canonicorum regularium sancti Augustini, dictæ dioecesis, de baronum & militari ex utroque parente procreatum genere, moribus comprobatum, nemine deflectente, elegerunt. Nihilominus tamen post electionem hujusmodi, sanctissimus dominus noster papa de dicta dicitur providisse ecclesia, & per translationis viam providisse episcopo Trecorensi, contra sacrosancti Basileensis concilii decreta laudabilia, & in electionis præmissæ præjudicium. A qua non immerito ad dictum sacrosanctum Basileense concilium, uti justitiæ matrem, duxi appellandum, intentione incommutabili suffultus, in Deo fisus, electionem hujusmodi propriis prosequi expensis, quoniam mea quamplurimum interest, maxime cum dicta civitas Macloviensis sit portus, protectio, & pene pugil totius ducatus mei, resque oppido opportuna sit, quod praesul inibi praeficiendus sit generosus, potens & strenuus ad hujusmodi civitatem, quae est in maris angulo versus Angliae & Normanniae partes circumsepta, tuendam, clero &

po-

Anno Christi 1434.

populo ac patriae notabilis & gratus existat; quoniam quamvis hactenus inibi semper extiterint episcopi notabiles, potentes, litteratique viri, vix illam civitatem a populi rumore protegere valuere; ac incunctanter si translatus memoratus ad dictae civitatis possessionem appulerit, informatus existo, grande praejudicium inde mihi posset generari, irreparabileque dispendium, cum prorsus patriae nobilibus, canonicisve ecclesiae antedictae ac civitatis civibus exosus existat, certis existentibus causis in causae deductione promendis, nisi ab hujusmodi cœpto deflectatur negotio. Quapropter V. R. paternitatibus vicibus geminatis intimis ac sinceris affectibus ad excutiendum scandala, quae ex praemissis pullulare possent, irreparabilia, humilius quam possum supplico, quatenus dictam electionem approbare dignemini, perpetuum translato imponendo silentium, ne pariatur mihi stimulus, quod absit, a sanctae matris ecclesiae obedientia per justitiam mihi ademtam recedere. Semper quippe per Dei gratiam mei progenitores reges & duces Britanniæ, & ego modernus eorum inhaerendo vestigiis, ecclesiae ac sanctae sedis apostolicae zelatores extitimus. Et quia praesens negotium, causis sinceriter inspectis, adeo cordi adscripsi, V. R. paternitates non turbentur sic me fari, cum primogenitores mei illius ecclesiae & aliarum ducatus simus fundatores; quodque translatum antedictum ante dispositionem praefatae ecclesiae Maclovienfis exhortaverim, ne illam quovis quaesito colore peteret; cum scirem patule ipsum eam in suis libertatibus, ipsius ignobilitate & potentia pensatis, non posse defendere. Et quia reor quod V. R. P. sinistrum referatur, nusquam fidem adhibeatis; sentientes quod numquam meum intendo aliter commutare propositum. Et licet ipsum in ambaxiatam ad dictum sacrosanctum transmiserim concilium, intentionis meae, quod aliam haberet ecclesiam, praesertim tantam, tantae potentiae, tantae custodiae, tantique periculi, ubi nervus totius mei ducatus solidatur, nullatenus extitit, nec erit umquam. Quare iterum eisdem V. R. P. supplico, quatenus recisiorem quam poteritis dicto electo justitiam dignemini ministrare, & bene advertere, ut firmiter credo, egeritis, & mihi patriæque meæ pro utilitate reipublicæ complacere, taliter quod humiles preces sentiam profuturas; & sanctitati domini nostri scribere, ut translationem hujusmodi dignetur supprimere, & tenear, prout teneor, ad gratiarum actiones. Insuper sanctitati domini nostri papæ ante dispositionem ecclesiæ, certos meos ambaxiatores transmiseram, ad supplicandum humiliter, quod electionem expectaret juxta decretum concilii, quos sinistre informatus, neglectus extitit exaudire. Unde non sufficio admirari, quod sic de levi non expectata electione processit. Prolixus verbis existo; hoc enim me adigit negotium quod partim statum totius mei ducatus concernit. Reverendissimi patres & domini & amici confidentissimi, si qua possum tam in spirituali quam in universali significando possetenus facturum. Et conservet vos Altissimus longævos per successus cum honoris & gratiæ incremento. Scriptum Veneti XVI. octobris MCCCCXXXIV.

Humilis & devotus sanctæ matris ecclesiæ filius Johannes dux Britanniæ, Monis fortis & Richemondiæ comes.

LITTERA DOMINI NOSTRI PAPÆ

Missa concilio super materia Græcorum.

EUgenius episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus & dilectis filiis in sacro generali Basileensi concilio congregatis salutem, &c. Ib. p. 755.

His proximis diebus tum per litteras vestras, tum etiam per dilectum filium magistrum Simonem Freron, nuncium ad nos destinatum, satis cognovimus, quæ inter vos & carissimi filii in Christo Johannis Palæologi Romeorum imperatoris, ac venerabilis fratris Joseph Constantinopolitani patriarchæ oratores super unione orientalis ecclesiæ tractata & conclusa sunt. Credimus plurimos ex vobis non latere, quanto cordis desiderio ad eam sanctissimam unionem semper affecti fuerimus. Primum namque apud felicis recordationis Martinum papam V. prædecessorem nostrum, pro viribus nostris laboravimus. Iterum post ejus obitum quæcumque ipse prædecessor noster promoverat, fuimus diligenter exsecuti. Invenimus multa valde bona, & ad ipsam unionem commodissima, quæ etiam præfato Johanni imperatori & Joseph patriarchæ multum consona videntur, quemadmodum ex litteris ipsorum plane intelleximus. Ob quam rem exultantes in Domino eique offerentes hostiam jubilationis & laudis, oratorem nostrum ad eos iterum destinavimus, qui, veluti convenire videmur, præmissa concludent, sicut alias per venerabiles fratres præsidentes nostros latius insinuauimus vobis. Cum itaque in unum hujus sanctæ unionis & pacis finem conveniamus, speramus rem hanc juxta utriusque nostrum desideria esse successuram; ad quam quidem omne ingenium & posse nostrum, prout necessarium & utile fuerit, iterum inpræsentiarum offerimus. Verum enim dilecti filii nostri Nicolaus tituli S. Crucis Jerusalem, & Jo. tituli S. Petri ad vincula S. R. E. presbyteri cardinales ad nos ex sacro concilio proficiscentes, apud nos in proximo * exituri sint, paulisper responsioni vobis faciendæ supersedemus, ut enim ad consequendum integrum consummatumque hujus negotii finem, nihil deesse videatur, nobis & venerabilibus fratribus nostris visum est de materia hujusmodi prius cum præfatis Nicolao & Johanne conferre, quos veluti plene informatos & ipsi unitati valde affectos non dubitamus multum esse valituros. Itaque, cum primum venerint, curæ nostræ erit una cum eis & aliis fratribus nostris, ut ante promisimus, quantum res exegerit, juxta omnium nostrum desideria plene respondere, sicut

* f. extituri.

ANNO CHRISTI 1434.

sicut in domino, qui bonus est in se sperantibus, indubie confidimus. Datum Florentiæ anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXIV. XIII. cal. Novembris pontificatus nostri anno IV.

A. de Palazago.

LITTERA MAGISTRI SIMONIS

Freron *oratoris concilii apud dominum nostrum papam super facto Græcorum.*

Ib. p. 756. Ecclesiæ sanctæ in Spiritu sancto Basileæ congregatæ.

Reverendissimi reverendique patres, filiali recommendatione præmissa. Convenerunt Græci, qui in curia SS. domini nostri papæ morantur, frequentius mecum, conferentes plurima verba super reductione ecclesiæ orientalis ad unitatem fidei cum ecclesia occidentali; videntesque decretum sacri concilii super hac re factum, laudaverunt, & glorificaverunt Deum, qui talem inspiravit paternitatibus vestris voluntatem, asserentes nullum alium modum ad finem unionis congruentiorem inveniri posse præter illum, quem sacrum concilium juxta tenorem decreti intendit practicare; frustraque eniti Romanam ecclesiam per alium modum pervenire ad præfatam unionem, quos interrogavi inter cetera, si missi essent ex parte imperatoris ad sanctitatem domini nostri. Responderunt se non esse missos a quocumque, sed Græciam fugisse propter æmulorum suorum prosecutionem. Quæ scribo paternitatibus vestris, ne quis vos seducat inanibus verbis, adjecerunt præfati Græci, quod sicut causa dissidii ecclesiæ orientalis ab ecclesia occidentali fuit ex eo quod post antiqua septem universalia concilia, in octavo concilio Græci non interfuerunt: in quo tamen fides processionis Spiritus sancti a Patre & Filio fuit sine ipsis declarata: ita necesse est ad unionem componendam fieri concilium universale, in quo Græci super hac doctrina licet catholica audiantur. Video sanctitatem domini nostri huc usque bene dispositam ad exaltationem fidei & honorificentiam nominis Christiani. Sed ut res maturius fiat, adventum expectat reverendissimorum dominorum cardinalium domini S. Crucis & domini S. Petri ad vincula, qui cito sunt venturi Florentiam. Unde habito responso a sua sanctitate, revertar ad concilium sine dilatione. Ecclesiam suam in Basilea congregatam miseratio Dei omnipotentis continuo mundet & muniat, qui vestras reverendas paternitates pro suis laboribus perenni felicitate compenset. Datum Florentiæ die XX. Octobris MCCCCXXXIV.

Vestrarum R. P. servitor
Simon Freron.

LITTERA ISAIÆ EPISCOPI

Jerosolymitani super materia unionis Græcorum transmissa domino papæ.

Sanctissimo ac beatissimo domino nostro domino Eugenio papæ. Ib. p. 758.

Beatissime in Christo pater & sanctissime domine, post debitam devotam ac humilem recommendationem ad devota pedum oscula beatorum. Brevia sanctitatis vestræ humiliter suscepi circa materiam sanctissimæ unionis Armenorum gentis cum Romana ecclesia, communi omnium matre, cujus throno beatitudo vestra annuente Domino, dedicata est; quibus reverenter respondeo, quod sicut anno præterito contuli cum venerabili viro Christophoro Gazatono secretario & nuntio sanctitatis vestræ, nihil mihi dulcius esse posset, quam diebus meis tam singularem rem Deoque gratissimam intueri posse, cum ad salutem animarum communeque bonum nostrum pertineat. Et ita etiam nunc præfato Christophoro in materia prædicta id dixi, sicut ipse pedibus sanctitatis vestræ diffusius narrare poterit. Verum, ut ipse scit, litteras beatitudinis vestræ directivas, reverendissimo patri catholico patriarchæ nostro per sufficientem nuncium misi, easque de Latino in Armenum transferri feci, ut ipsi reverendissimo patriarchæ clarius quæ antea eidem scripserim innotescere possint. Spero enim, favente Domino & omnibus sanctis ejus, quod celerrime responsionem suscipiam, cum optima ejus dispositione ad tam singulare Dei opus, cum vera cognoscam bonitate, clementia & munere sanctitatis vestræ erga genus nostrum rem ipsam, quæ tanto tempore silentio deducta est, facile ad optatum finem deduci posse. Venit nunc hujus imperatoris ordine ipse Christophorus ad conspectum beatitudinis vestræ, cui nonnulla vestræ sanctitati significanda imposui. Verum, ut existimo, cito rediturus est, pro apparatu unionis sanctissimæ, quæ cum hoc imperatore noviter per eum vestræ beatitudinis nomine conclusa est. Cum enim redierit; poterit versus reverendissimum patriarcham nostrum, sicut ordo datus est, accedere, & ego secum unum de presbyteris meis mittam, cum quo poterit omnia diligenter circa unionis materiam tractare atque perficere, secundum quod a beatitudine vestra habuerit in mandatis, nosque omnes semper bene dispositi erimus, ut tam utilissimum Dei opus finem sortiri valeat. Sanctitati vestræ me & meos humiliter commendo. Ex Constantinopoli die 1. Novembris MCCCCXXXIV.

Beatitudinis vestræ filius Isaias episcopus Jerosolymitanus.

EPI-

ANNO CHRISTI 1434.

ANNO CHRISTI 1434.

EPISTOLA PROVISORUM

Et decanorum foraneorum diœcesis Trajectensis ad concilium Basileense.

Scribunt in gratiam Vvalramni de Moirsa adversus Rodolphum de Diepolt.

p. 758. REverendissimis reverendisque in Christo patribus & dominis, dominis sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, prælatis, doctoribus, sacrum generale Basileense concilium facientibus, dominis & præceptoribus suis metuendissimis, ad dignissimos V. R. P. pedes, subjectionem omnimodam.

Nuper nova nobilisque vox auctoritate sacri Basileensis concilii nostris in confinibus promulgata, qua videlicet nobiles & illustres viri, dissimiles tamen & dissimiliter de ecclesia Trajectensi contendentes, omnesque & singuli quorum interest, ad comparendum coram vestris reverendissimis dignissimisque paternitatibus peremtorie citati sunt, quae nimium exhilarant & gaudio perfundunt totum partium nostrarum populum Christianum, jam diu satis tenebrosis ac tortuosis errorum laqueis involutum, nunc tandem ab eisdem in serenam justitiae lucem V. R.P. aequissima sententia deducendum, infirmos nos pusillosque & indignos nimis vestris dignissimis paternitatibus cum venia quam precamur, scribere compellit, eo quod nostra vel modicum interesse videtur, utpote qui jurisdictionem spiritualem ipsis Trajectensis ecclesiae in nostris terminis bonae memoriae domini Svvederi de Culenbourg quondam episcopi Trajectensis, ipso vivente, fere septem annis primum, deinde post ejus obitum ex obedientis & exulantis ejusdem ecclesiae vicarii generalis fere tribus mensibus secundo, & demum ex sui successoris illustris Walramni de Moirsa jam fere octo mensibus, commissionibus, auctore Deo, licet immeriti reximus quantum potuimus minus male; totius certe populi nobis licet indignis commissi subjectionem & obedientiam ipsi sacro concilio Basileensi etiam in periculo dissensionum praeterite devotissime applicando, cujus est non parva multitudo. Assunt enim plane in nostro districtu oppida murata circiter quinquaginta, & multa millia hominum adultorum, qui semper sedi apostolicæ & nunc sacrosancto generali concilio fuere devotissime obedientes, aliis ex adverso se gerentibus, ipsi sacro concilio nunc, sicut prius duobus summis pontificibus, renitentibus ac rebellantibus manifeste.

Nam sicut ab initio provisionis dicto domino Svvedero quondam Trajectensi episcopo per sedem apostolicam factae, quidam generosus dominus Rodulfus de Diepolt violenter contra mandata apostolica de praedicta ecclesia se intromisisse dignoscitur, rebelliter cum suis complicibus agendo, in tantum ut iniquitatis filius diabolico spiritu ductus, de haeresi suspectus, tamquam membrum putridum justo judicio ab ecclesia praecisus, cum quo Christi fidelibus communicare non licet, ac alias multipliciter nobis vitandus & pro tali habendus ab eisdem duobus summis pontificibus per septem annos & ultra, nobis & subditis nostris fuerit denuntiatus, ipsumque ut talem publicare & denuntiare cum maledictione consueta, candelis accensis, campanis pulsatis & singulis diebus festivis in nostris fere mille ecclesiis accepimus in mandatis, perfecimusque in singulis festis, donec & quousque quidam dominus (*a*) Johannes Matisconensis episcopus, incomprehensibili modo totum mundum relinquens implicitum, ipsum cum suis complicibus, sine poenitentia, sine restitutione, sine etiam satisfactione quacumque saltem apparente, de innumeris violentiis, rapinis, exactionibus, oppressionibus utriusque status & sexus hominibus crudeliter & dire satis illatis, dicebatur taliter qualiter absolvisse. Propter quod præscriptus recolendæ memoriæ dominus Svvederus nunc Trajectensis episcopus ab ejusdem domini Matisconensis episcopi in injustis processibus sive actibus ad sacrum generale Basileense concilium appellavit; cujus etiam appellationi nos tamquam vere obedientes filii, nostri ac subditorum nostrorum nomine adhæsimus, & hodie adhæremus.

Medio vero tempore, dum non ad summum pontificem, sed ad sacrum concilium, ad quod etiam personaliter contulit, appellasse repertus est, fama in nostris finibus pervenit, qualiter summus pontifex ad suggestionem dicti episcopi Matisconensis, ipsum a sua ecclesia Trajectensi ad quamdam Cæsariensem in Græcia crudeliter satis transtulerit, ipsique Rodulfo de ecclesia Trajectensi providerit. Quod dum omnes audientes nimium mirarentur, nec verum arbitrarentur aut possibile, talem hominem, tanto tempore rebellem, ad illam ecclesiam, quam tot annis violenter occupaverat, posse a summo pontifice promoveri. Certe idem Rodulfus nullam potuit a nobis aut subditis nostris obedientiam aut subjectionem quomodolibet extorquere, licet diversis persecutionum generibus nos vexare non desiit, nec desinit pro præsenti; per hoc manifeste inobediens sacro generali Basileensi concilio, nobis sub bulla plumbea sic præcipienti, prout in eis quas vestris conspectibus recognoscendas transmittimus, plenius continetur. Ipso vero Swedero de medio sublato, procedentibusque prælatis & canonicis ecclesiarum Trajectensium ad electionem illustris domini Walranni de Moirsa, aliis prælatis & canonicis in civitate Trajectensi sub umbra illius domini Rodulfi residentibus, manifeste excommunicatis, & ad eligendum minus idoneis, postquam secundum ordinationes decretorum sacri Basileensis concilii po-

(*a*) Ejus prudentiam supra laudabat Philippus dux Burgundiæ in epistola data ad concilium 13. Januarii 1433.

ANNO CHRISTI 1434.

postulatio sive electio de persona domini Walranni legitime fuerat per dominum metropolitanum confirmata, ipsi domino postulato prædicto devote hucusquee paruimus & paremus; impossibile existimantes, quod attentis vestrarum reverendarum paternitatum æquissimis præceptis, earumdemque justissimis & divino spiritu conditis decretis, tali homini umquam tamquam episcopo animarum nostrarum obedire deberemus: quippe qui tot millia animarum laqueo suæ inobedientiæ ac pestiferæ rebellionis tanto tempore continuatæ damnabiliter peremit & perimit in dies. Sed potius eligere cupientes perpetuo exsulare, quam tali taliter obedire & flectere genua ante Baal. Quid enim insolentius, quidve indignius in ecclesia esse potest, quam ut sibi ipsi homo talis ecclesiasticam vindicet dignitatem feritate armorum & violentiis multis contra duorum summorum pontificum primo, & demum contra generalis sacri concilii auctoritatem? Quid censuris ecclesiasticis, quid Christianæ legi & disciplinæ, quid reverentiæ sacerdotali, quid denique divino timori relinqueretur, si non æquissima vestrarum paternitatum sententia tot malis debitum finem imponeret? Quamobrem reverendissimi metuendissimique patres & viri percelebres, qui positi estis regere ecclesiam Dei catholicam, quam acquisivit sanguine suo; vera utique mundi lumina, judices orbis ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandos reges in compedibus, & nobiles in manicis ferreis, ad faciendum judicium conscriptum; quorum certe judicium tamquam non hominum, sed Dei, totus mundus anhelo spiritu desideranter expectat. Expectamus & nos humiles servuli V. R. P. una cum multarum millium animarum subjectis populis.

Dignentur itaque dignissimæ vestræ dominationes antichristianæ huic prosecutioni tortuosissimisque errorum nexibus, quibus premimur, justum ac celerem finem imponere, totique populo Christiano inobedientium ac rebellium errorem pestiferum cum correctione debita. Obedientium vero virtutem ac fidem e vicino cum præmio & honore condigno declarare, quatenus in similibus eventibus hujus rei exemplo singuli Christi fideles ad veram & firmam obedientiam animentur, ceterique ad rebellionem cito parati terreantur, ut sic consulatur ecclesiæ, salusque verorum fidelium per V. R. P. procuranda transfundatur in posteros, ut cognoscat generatio altera non solum quid a rebellibus istis temere fuerit præsumtum, sed etiam qualiter auctoritate sacri concilii fuerit juste punitum; alioquin si conniventibus oculis pertranseatur, serpatque hoc venenum ulterius, & non sequatur antidotum, absque dubio multas animas Christi sanguine redemtas habebunt perimere, peribitque de populo nostro jus, fas, lex, decus, & honor ecclesiarum, libertas quoque & censuræ earumdem irrecuperabiliter destruentur, quod avertere dignetur & velit Dominus Jesus Christus sponsus ecclesiæ, suo Sancto Spiritu a vestro celeberrimo coetu, ipsumque dirigere ad illa sacra opera feliciter consummanda, quæ eodem Spiritu agente gloriose incoepistis; qui olim Simonem non ad alta tendere prohibuit, sed in alto jam locatum gloriosius dejecit, Ananiamque & Saphiram se decipere volentes, ad aliorum terrorem juste prostravit. Scriptum anno Domini MCCCCXXXIV. mensis Novembris die IV.

Humillimi & indigni provisores ac decani foranei in jurisdictione spirituali Walatriæ, Scaldiæ, Suitbruclandiæ, Suithollandiæ, Boeriæ, Puttæ, Strelandiæ, Delflandriæ, Rimlandiæ, Kevenarum & Amstrelandiæ, comitatuum Hollandiæ et Zelandiæ ac Valvæ, ducatus Gelriæ dioecesis Trajectensis V. P. R. devoti servuli.

EPISTOLA JOHANNIS

Ducis Britanniæ, ad concilium Basileense.

Scribit in gratiam Guillelmi abbatis Belli-loci, electi Macloviensis.

Sacrosanctæ synodo Basileensi in Spiritu-sancto legitime congregatæ, orthodoxam & universalem ecclesiam repræsentanti. Ib. p. 762.

Reverendissimi atque reverendi patres, et amici specialissimi, cordiali recommendatione præmissa R. P. V. innotescat, quod dudum ecclesiæ Macloviensis pastoris solatio destituta, per recolendæ memoriæ domini (a) G. cardinalis de Monte forti obitum, ecclesiam ipsam, dum vivebat, obtinentis, decanus et canonici ipsius utilitatem et bonum universale præcipuæ patriæ meæ pensantes, civitatisque Macloviensis, quæ in extremitatibus mei ducatus, in maris insula versus Angliæ et Normanniæ partes circumsepta noscitur, in qua variarum conditionum gentes per maris et terræ semitas affluunt, quam decursis temporibus ipsius dioecesis nobiles, aliive ejusdem vicini ab inimicis et piratis, in dictæ ecclesiæ prælatorum favorem, qui de nobili genere germinarunt, sæpissime defendere consuevere, sine quibus accommode aliter defendi non valuisset; et si contingeret eam ab inimicis occupari, quod absit, inde toties mei ducatus consequi posset perditio, guerrarum hostilitatibus, quæ diu partibus in illis viguerunt, obviare, periculis etiam, quæ ex defectu tuitionis civitatis memoratæ insequi formidabant, pro parte sua providere cupientes; certificati de moribus, scientia, probitate, et legalitate dilectissimi & fidelissimi consiliarii mei ac eleemosynarii G. abbatis monasterii B. Mariæ de Belloloco Macloviensis dioecesis, ecclesiæ prædictæ

(a) Guillelmi de Monte-forti cardinalis, qui Roma rediens obiit Senis in Hetruria 27. Septembris 1432.

ANNO CHRISTI 1434.

ctæ filii et ipsi immediate subjecti, qui de nobilioribus & potentioribus totius dioecesis & locorum inde proximorum existit, & omnium baronum dictæ dioecesis, et aliorum ducatus mei nobilium consanguineus, ipsum electum in ecclesiæ prædictæ pastorem elegerunt, et ipsius electionem inde sanctissimo domino nostro papæ moderno præsentari fecerunt, qui ipsa nullatenus exspectata, de eadem prout sibi placuit, contra juris communis & sacrorum conciliorum statuta disposuit. Denuo ecclesia præfata per bonæ memoriæ (a) A. præsulis obitum pastoris solatio orbata, ad ecclesiam ipsam fuit iterato concorditer electus, & veluti Aaron bis, ut verisimiliter speratur, a Deo vocatus; nec minus præfatus dominus noster simili modo, B electione, minime exspectata, neque trutinata, de eadem providit, dictum electum a jure sibi quæsito, ante provisionem aliter factam lædendo; quod rationi consentaneum non inspicitur, quin immo etiam unicuique asperrimum audire proditur, vestri decreti nervum prorsus supprimendo. Et ideo quod decretum non fovet, ridiculum foret a quoquam foveri, nec patiar; præsertim cum dicta civitas sit clavis totius mei ducatus, & indigeat homine opere & sermone potente, & nobilibus confœderato. Eapropter, reverendissimi reverendique patres, affectuose, quantum possum, V. R. exoro paternitates, C quatenus decretum prout decet exsequendo, electionem prædictam confirmare dignentur. Nam alias læderentur ecclesiarum capitula, si suæ non valerent electiones, frustraque conderentur decreta, si non invenirentur qui ea tuerentur, essetque fabricandi materia totius desolationis electorum, & lites generare pestiferas suadereque ecclesiarum invasiones pariter & mortes inter electos, & per summum pontificem taliter præficiendos; ad quæ concilium in Spiritu-sancto congregatum pro tam præmissorum, quam rerum exorbitantium reformatione, excusso negligentiae somno, extemplo advertere circumstrepitur. Reverendissimi atque reverendi patres, si quæ sint V. R. P. grata, mihi D curetis intimare, & ea possetenus adimplebo, favente sacro Pneumate, qui E. V. P. in felici prosperitate conservet & dirigat in agendis. Scriptum in villa mea Veneti die v. novembris.

Humilis et devotus ecclesiæ sanctæ filius dux Britanniæ.

Jehan, propria manu.

A

SEQUUNTUR AVISAMENTA

Dominorum deputatorum in facto pecuniarum reperiendarum pro adventu Græcorum ad hoc sacrum generale concilium Basileense, &c.

1. IN primis, quod hæc sacrosancta synodus scribat dominis episcopis & capitulis, aliis quoque prælatis & ecclesiis, ac sæcularibus principibus Christianis, eorum subsidium implorando, quatenus scilicet ad hoc sanctissimum opus habeant contribuere, etiam cum largissimis oblationibus & donis. Ibid.

2. Item, quod fiant & concedantur indulgentiæ ex parte & auctoritate hujus sacrosanctæ synodi generalis & sanctissimi domini nostri papæ, contribuentibus, ad istud sanctissimum opus plenariæ, sicuti conceduntur pro passagio Terræ-sanctæ, & etiam contribuentibus ad reparationem ecclesiarum, pontium & aliorum operum, cum in hoc sanctissimo opere jaceat lucrum quasi inæstimabilium animarum; & avisetur de modo congruo levationis & receptionis pecuniarum hujusmodi subventionis, ne ipsas pecunias in levatione & receptione contingat diminui.

3. Item, fiat exacta diligentia, etiam cum monitorio debito, tam in genere, quam in specie & particulari, super recuperatione pecuniarum alias levatarum..... pro opere reductionis Bohemorum, tam per dominos ecclesiasticos quam sæculares in quibuscumque mundi partibus; & moneantur omnes & singuli cujuscumque conditionis existant, quatenus loca & personas in quibus & penes quas hujusmodi pecunias noverint consistere aut manere habeant his qui super hoc deputabuntur fideliter revelare.

4. Item, si aliquæ personæ ecclesiasticæ vel sæculares, vel collegia, aut conventus cujuscumque status, dignitatis, aut religionis existant, teneant res quascumque, quas conscientiis eorum non videntur de jure posse licite tenere, vel quæ de jure deberent exponi ad pias causas per ecclesiam; quod domini deputati possint committere duobus vel tribus, quatenus prædictas res, ubicumque fuerint, faciant vendi, & pretium committi ad istam piam causam.

5. Item, quod deputentur a sacro concilio aliqui executores, qui habeant componere cum usurariis super usuris incertis, quatenus illæ usuræ ad hoc sanctum opus applicentur, & cum quibuscumque aliis qui illicite aliquid detinent vel alienum, & non extat persona certa cui esset restitutio fa- E cienda. Similiter etiam super incertis legatis ad pias causas.

6. Item, advertendum est de dispensatione trium principalium votorum, peregrinationis scilicet ad sanctum sepulcrum, sanctum Petrum, S. Jacobum, & aliorum etiam, matrimoniorumque principum & aliorum.

(a) Amalrici *de la Motte* antea episcopi Venetensis defuncti 1434.

ANNO CHRISTI 1434.

7. Item, si qui ex dignitatibus, beneficiis, vel officiis simoniace vel qualitercumque acquisitis fructus quoscumque & ex quacumque causa indebite perceperunt, solvendo medietatem unius anni ad hoc opus, intelligantur liberati de residuo quod perceperunt.

8. Item, dispensetur cum illis qui alias arma seu alia de jure prohibita portaverunt ad terras infidelium, si manus suas ad expensas Græcorum præfatas porrexerint adjutrices.

9. Item, attendendum est de prælatis, qui ad hoc sacrum generale concilium vocati non venerunt, nec miserunt, & præcipue de his qui a subditis pro huc accedendo pecunias acceperunt, & venire neglexerunt.

10. Item, quod domini vicarii, civitates quoque, & terræ ecclesiæ habeant in isto sancto opere præstare subsidium.

11. Item, quod sacrum concilium * reverendissimorum dominorum cardinalium faciat in præmissis suum posse.

* f. collegium.

12. Item, habeatur recursus ad reverendissimum dominum cardinalem Angliæ, quatenus nunc pro hoc sanctissimo instanti opere velit, vel dono, vel mutuo concurrere super semidecimam vel aliis juribus universalis ecclesiæ, vel ratione; & super hoc habeatur tractatus cum reverendo patre domino episcopo Londoniensi, & aliis dominis ambassiatoribus regni Angliae.

13. Item, advertatur de pecuniis debitis in regno Portugalliae, &c.

14. Item, quod reperiatur modus aliquis, per quem etiam Judaei ad hoc tam pium opus contribuant.

15. Item, quod videatur de testamentis, & praecipue prælatorum, qui in hoc sacro concilio decesserunt.

16. Item, videtur quod instanti expeditione ambassiatorum ad Græciam, quod committatur deputatis, ut componant super semidecimam cum illo principe vel prælatis suæ ditionis, de quo alias fuit facta mentio in sacris deputationibus.

17. Item, requiratur serenissimus princeps dominus rex Poloniæ pro pecuniis super semidecima & aliis juribus ecclesiæ mutuandis.

18. Item, requiratur serenissimus dominus rex Aragonum, quatenus commodet galeas munitas.

19. Item, requiratur domina regina Siciliæ, quatenus etiam galeas munitas commodet, & præstet subsidium saltim de his in quibus tenetur ecclesiæ.

20 Item, requiratur illustris dominus Fredericus dux Austriae, quatenus velit aliquod subsidium facere, aut saltem mutuare.

21. Item, requirantur domini Veneti quatenus dent modum in civitate Constantinopolitana, quod casu quo serenissimus imperator Romeorum & alii domini Constantinopolitani ad hoc sacrum concilium venirent, & infideles attentarent ipsam civitatem Constantinopolitanam invadere, reperiantur ibidem decem millia florenorum auri de camera pro illius civitatis defensione, & detur de hujusmodi decem millium florenorum, in casum & eventum quod praemissa exponantur, eisdem dominis Venetis per ecclesiam debita securitas.

22. Item, practicetur cum dictis dominis Venetis, quod mutuent ecclesiae duas galearum suarum bene & decenter munitas pro dominis Graecis conducendis.

23. Item, petantur galeae commodatae a Januensibus, & super hoc requiratur illustris dominus Mediolanensis.

24. Item, requiratur communitas Florentina, quatenus etiam impendat caritativum subsidium, & mutuet super semidecima & aliis juribus ecclesiae in suis territoriis debitis.

25. Item, similiter communitas Senarum, & præcipue administratores hospitalis Scalæ ejusdem civitatis.

26. Item, requiratur magnus magister Prussiæ, ut etiam det aut mutuet pecunias super præmissis.

27. Item, ad idem requiratur magnus magister S. Johanni- Jerosolymitani, quatenus habeat tradere duas galeas munitas pro custodia civitatis Constantinopolitanæ.

28. Item, etiam detur modus quod magistri S. Jacobi de * Calciana & de Alcantara contribuant etiam & mutuent. Similiter illi militares de Montosia, & si qui alii sunt in Christianitate religiosi militares.

* f. Calatrava.

29. Item, de domino episcopo Taurinensi super mutuo.

30. Item, videatur si aliquid de semidecima jam imposita nunc haberi possit.

31. Item, placeat sacris deputationibus super prædictis celeriter deliberare & committere executionem prædictorum modorum dominis deputatis, qui eosdem modos excogitaverunt, vel aliis, prout sacris deputationibus videbitur expedire.

BULLA DOMINI NOSTRI PAPÆ

De assensu præstito in materia Græcorum.

EUgenius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, & dilectis filiis in sacro Basileensi concilio congregatis, S. & A. B. Ib. p. 766.

Existimantes olim, etiam dum eramus in minoribus constituti, quantum esset grata & accepta Deo nostro reductio omnium nostrum, qui sub nomine Christiano censentur, ad unum ovile, & unicum pastorem, ut vera fides in omnibus eluceret semper & verbo & opere, juxta possibilitatem nostræ infirmitatis egimus, ut Græci ad unitatem Romanæ atque catholicæ ecclesiæ reducerentur. Itaque ante annos plurimos rem hanc multa cum diligentia promovere curavimus, inter cetera quantum in nobis fuit apud felicis recordationis Martinum papam V. prædecessorem nostrum operam dedimus, ut oratores suos ad carissimum filium nostrum Romeorum imperatorem & episcoporum Græcorum patriarcham Constantinopolim destinaret; qui cum diversos suos oratores ad ipsum prædecessorem misissent, continuata cura solliciti fuimus, ut res ipsa finem optatum sortiretur. Denuo post assumtionem nostram ad summi apostolatus apicem, eadem renovantes, ut alia praeterea-mus, anno praeterito cum oratoribus praefa-

fatorum imperatoris & patriarchae, qui Romam ad nos venerunt, una cum venerabilibus fratribus nostris, assistente etiam carissimo in Christo filio Sigismundo Romanorum imperatore semper augusto, multa practicavimus. Cumque hi oratores in hoc viderentur persistere, ut in civitate Anchona praelati & alii in numero copioso ex utraque ecclesia convenirent, inter quos & praefatus Romeorum imperator adesset; & nos cognosceremus rem hanc, prout petebatur, expensas maximas & difficultates inextricabiles parere, & forsitan sine fructu aliquo; pro tunc cum eis nihil conclusimus, sed ad praefatos imperatorem & patriarcham aliquem mittere deliberavimus, qui negotium hujusmodi cum ipsis plene tractaret, & super eo finale responsum ipsorum imperatorum & patriarchae, ac aliorum suorum intelligeret. Misimus itaque mense Julio anni praeteriti dilectum filium magistrum Christophorum Garatorium secretarium nostrum, græcæ linguæ peritum: qui post multos sermones cum præfatis imperatore & patriarcha ac multis aliis ex Græcorum majoribus habitos, tandem comperit ipsos omnes id eligere, ut legatus sedis apostolicæ cum prælatis & aliis ex nostris doctissimis viris ad urbem Constantinopolim transmittatur, ubi & prælati & alii majores ex ipsis Græcis una cum præfatis imperatore & patriarcha parimodo conveniant; ibique per viam disputationis, sicuti & alias in sexta synodo factum fuit, veritate patefacta, utraque ecclesia optatum unionis & pacis consequatur effectum. Sic tam ex ipso Christophoro, quam ex litteris imperatoris & patriarchæ prædictorum id continentibus plane percepimus. Quodque magis est, carissimus in Christo filius imperator Trapezuntis & plurimi ei adhærentes, in hoc etiam pari voto conveniunt. Quae cum per praefatum Christophorum ad nos revertentem delata essent, parato animo acceptavimus. Nam & id plurimum optabamus, quoniam per hunc modum de ipsa unione & concordia bona spes redditur, & multo minori impensa, & quæ tolerabilis sit, opus erit. Accedit ad hoc quod patriarcha Armeniorum, veluti per litteras certas nobis constitit, eo tempore etiam Constantinopolim venturus sit, & in hanc rem pariter consensurus, sicut in Domino bene speramus. Propterea mense Julii præterito ipsum Christophorum Constantinopolim iterum destinavimus cum nonnullis capitulis, quæ menti utriusque partis plane satisfacere videntur; ipsique injunximus, ut secundum ipsorum tenorem cum imperatore & patriarcha ac aliis supradictis omnino concludat: super quo sibi plenum mandatum dedimus, quod pro Dei miseratione amodo factum esse existimamus. Horum siquidem capitulorum copiam dudum per nostros præsidentes ad vos deferri jussimus. Post hæc vero dilectus filius Simon Freron nuncius vester, cum vestris litteris conclusa quædam inter vos & oratores ipsorum imperatoris & patriarchæ continentibus, ad nos venit, quæ legimus diligenter, vestramque affectionem circa tam pium opus in Domino commendavimus. Verum hoc paulum admirari cogimur, quod in re tanta & tam gravi, tamque diu desiderata & a nobis tractata, aliud per vos conclusum sit, non solum nobis inconsultis, verum etiam irrequisitis & insciis; præsertim cum ea sint conclusa & promissa quæ ex pluribus causis non tantum difficilia, sed etiam impossibilia multis esse videantur; & quæ non spem rei conficiendæ, sed desperationem potius afferant menti nostræ. Affectionem tamen vestram, ut præmisimus, meritis laudibus commendamus: ex quibus fit, ut ad eam rem diligentius animadvertendum esse videatur. A vobis namque uno modo conclusum est, orator noster forsan & verisimiliter alio modo conclusit. Quid si uno tempore de eadem re duæ variæ & diversæ fiant conclusiones? Profecto ridiculum erit, & quod magis est, forte ex hac dissentione scandalum pariturum, saltem non parvum dedecus nobis omnibus allaturum. Quid praeterea, si juxta modum conclusionis vestrae ad eam unionem pertingere, veluti expertissimi viri autumant, impossibile esse contingat, nonne ad pudorem & confusionem cedet totius catholicae militantis ecclesiæ? quæ ne accidant summopere cavendum est. Illa igitur media nobis & venerabilibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus eligenda videntur, quæ breviora atque expedientiora sunt, & ad ejus sanctissimæ unionis finem consequendum magis verisimilia. Hæc non ad obviandum rebus per vos gestis scribimus, cum & ad eumdem finem quem vos optatis nostra tendit intentio; & idcirco nostra parum referat, qua via aut quo medio is finis sequatur. Sed hæc ad pleniorem informationem vestram: verumtamen ut nostram sinceram & puram voluntatem plane prospiciatis, si omissis quae supra diximus, per eum modum, quo cum præfatis oratoribus conclusistis, rem ipsam tandem prosequi intenditis, ex nunc pure & libere nostrum, prout petitis, praebemus assensum. Datum Florentiae, anno Incarnat. Dominicae MCCCCXXXIV. XVII. calendas Decembris, pontificatus nostri anno quarto.

LITTERA DOMINI CARDINALIS

de Ursinis, super materia Græcorum.

Reverendissimis reverendisque patribus dominis cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, doctoribus & magistris in sacro generali Basileensi concilio congregatis, dominis nostris praestantissimis. Ib. p. 769.

Reverendissimi reverendique patres &c. post recommendationem. Et litteras vestras cum desiderio magno legi, & laetatus sum in his quae dicta sunt mihi per virum utique venerandum magistrum Simonem oratorem vestrum. Nam quid possit esse desideratius, quid optabilius omni Christiano, quam audire atque sperare reductionem orientalis ecclesiae, quae tot jam annorum curriculis ab integritate catholicae fidei deviavit? O rem sanctissimam! o factum omni commendatione dignum! o denique piissimum opus, at-

ANNO CHRISTI 1434. atque a patribus nostris per tot saecula expectatum! Profecto multi reges & praesides voluerunt videre quae nos videmus, & non potuerunt. Sed quis dabit mihi ut videam fratres meos sugentes ubera matris meae? Utinam videam hoc antequam moriar! Sed benedicti vos a domino Deo nostro; qui ita fideliter ac attente laboratis in vinea Domini sabaoth, ut vulpeculas demolientes vineam capiatis oratione atque doctrina: qui propterea congregati estis, ut dispersos filios ad gremium communis matris nostrae ecclesiae revocetis. Vere a Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Quod si opera ac diligentia vestra, qui portatis pondus diei & aestus, oves illae deperditae, populus ille Graecorum ad ovile Dominicum revertentur, plane versum illum evangelicum decantabimus, *Mortuus erat & revixit, perierat & inventus est*. Ceterum orator vester, homo sine dubitatione honorandus, & prudenter perfecit legationem, & benigne a domino nostro papa extitit auditus. Verum intellecto jam pridem adventu dominorum meorum cardinalium S. Crucis & S. Petri, visum perutile fuit nobis eorum prius praesentiam expectare, quam vestrum ad vos remittere oratorem. Sed quemadmodum tam ex ejus relatione, quam ex litteris apostolicis intueri potestis, dominus noster papa cum maximo religionis favore assensum præbuit sanctissimæ voluntati vestræ. Neque ullis ego possem litteris explicare, quantum cepit gaudium beatitudo sua atque omnis Jerosolyma cum eo, quia talentum dominicum vobis creditum non abscondistis in terram ligatum in sudario, sed satagitis cum usura universorum Domino resignare. Sed quid mirum est, si vestrum sanctissimum propositum dominus noster papa litteris suis adjuvat, qui humeris, si posset propriis, oves illas perditas ad ovile catholicum reportaret, boni Pastoris secutus exemplum, cujus ipse vicem gerit, qui animam suam posuit pro ovibus suis. Vos igitur, optimi patres, qui positi estis dare pacem gentibus & illuminare populum Domini, pergite sicut coepistis ad perficiendum tam pium, tamque religiosum negotium, quo nullum majus neque melius excogitari potest. Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem, atque laborate quantum cum Dei adjutorio potestis, qui non derelinquit sperantes in se; ut Græcas illas oves jam diu errantes, aliquando reducatis domum, ut tandem unum fiat ovile, quandoquidem unus est pastor. Ego vero ejusdem matris filius, si qua possum vel dicere vel facere pro universalis ecclesiæ pace, pro Christianorum salute, pro domini nostri papæ honore, numquam laborem ullum, numquam periculum recusabo. Valete in domino Deo omnipotenti, qui mittat vobis auxilium de Sancto & de Sion tueatur vos. Ex Florentia ad diem XVI. Novembris.

Vestrarum paternitatum servitor humilis Jordanus de Ursinis episcopus Sabinensis S. R. E. cardinalis.

LITTERA QUORUMDAM

Canonicorum Albiensium directa sacro concilio, contra electum ejusdem ecclesiæ, &c.

SAcrosanctæ synodo Basileensi in Spiritu Sancto congregatæ universalem ecclesiam repræsentanti. Ib. p. 779.

Reverendissimi in Christo patres & domini nostri metuendissimi, sacrosanctam synodum in Spiritu sancto Basileæ congregatam repræsentantes, humillima ac devota recommendatione præmissa. Cum navis ecclesiæ Albiensis diversorum temporum curriculis, variis fuerit æmulorum insultibus agitata, & quasi, proh dolor! nunc in præcipitium demergatur, tam priscorum pastorum impotentia, quam eorum improvida taciturnitate, qui servili timore perterriti, luporum morsus formidantes, nitidiori ecclesiæ calumniam inferentibus obviare, dominorumque temporalium audaciam compescere non ausi sunt; prope jam ut, nisi divina virtute provideatur, sileatica ingluvie brevi eam fore demergendam formidamus. Idcirco præfatæ ecclesiæ utilitatem attendentes & jacturam, ad vos, reverendissimi patres, in quorum anchora nostræ spei fiduciam præfigimus, tamquam ad singulare refugium nostrum, & justæ rectitudinis stateram confugimus, ea, qua possumus, humilitate supplicando, quatenus instanti si non provideritis, ecclesiæ nostræ ruinæ ac desolationi compatientes, de tali nobis dignemini providere pastore, qui æmulorum ecclesiæ nisibus rabidisque tyrannorum morsibus contraire simul & serpentis antiquum venenum pestiferum, quod jam per totam quasi diœcesim Albiensem diffusum, populum fere cunctum potionibus dissentionis ac lethalis divisionis intoxicavit, propellere audeat pariter & valeat. Et quoniam reverendus pater dominus Robertus Dalphini, qui de regio Francorum genere oriundus, ac illustrissimi principis Karoli Borbonii & Arverniæ ducis existit, talis est adeoque potens, & tanta tamque egregia virtute præditus, ut sub ejus clypeo ecclesiæ præfatæ jurisdictionem & libertates valido vigore defendi, oppressamque relevari merito sperare debeamus. Iterum cum præmissa semper qua possumus humilitate supplicamus V. R. P. ut quemadmodum dominus noster summus pontifex, ubi tamquam nullam cujusdam de Cassillac electionem juste cassavit, divino, ut credimus suggerente consilio, de persona nobis præfati reverendi patris domini Roberti Dalphini pro pastore providere dignatus est: ita quoque & vos ecclesiæ sæpedictæ desolationem, necnon miserabilem & irreparabilem, quam præsens hæc tempestas ei minatur, jacturam misericorditer intuentes, ipsum itidem nobis talem hunc virum dignemini concedere in pastorem. Et quamvis, reverendissimi patres, nonnullos nuperrime acceperimus de nostri collegii numero ad sacrosanctam Basileensem synodum, (vos ipsos loquimur R. P.) ex par-

ANNO CHRISTI 1434.

parte totius collegii prædicti litteras destinasse super prætensæ antedicti de Cassillac, A quæ nulla fuit, confirmatione electionis, prætensique ipsius mira recommendatione: de mente tamen præfati collegii, quocumque sint hujusmodi litteræ nomine commentatæ numquam processerunt, sed temeraria atque affectata nimis paucorum insolentia, qui quatenus utcumque vota assequerentur, nihil sunt veriti, quæ collegii non erant, collegio ascribere, & falso pro vero titulo fucata, vestris coram reverendissimis paternitatibus præsentare. Qua autem audacia, immo potius dementia ac temeritate, ut de prædictis taceamus, præsumserint, qui dicuntur prædictæ Albiensis ecclesiæ, si prætensi hujusmodi fides ea comitatur, utilitatem suadere, B virtutesque, sanctitatem ac innumeras bonas artes ipsius fingere, & ad cœlum usque extollere: quem tamen sæpedictæ bonorum dilapidatorem atque plane alienatorem, & illi ipsi certius sciunt & nullum latet, qui illum noverit, satis mirari non valemus. Quia vero, reverendissimi patres, o pudibunda conditio & cæca atque ambitiosa præsidendi cupido! prætensus noster, tam enim sitienti pectore pontificales ardebat honores, litteras preciis præcarissimis & precibus ex circumvicinis communitatibus emit: quæ vestris coram paternitatibus prædicantes, devotionem, caritatem, & pias ejus in pauperes eleemosynas jactarent, hoc C unum de hac ipsa sua miranda devotione duximus exponendum, quod spiritus, qui ubi vult spirat, illam tunc, & non ante ejus cordi spiravit devotionem, postquam bonæ memoriæ dominum Petrum nepotis, novissimum nostrum pastorem, mors ipsa vita privavit, & antea usque duravit & non ultra hujusmodi devotio, donec ipsam talem qualem quæ dicta est electionem adeptus est. Et tunc, sicut propter electionem habendam cœpit ista devotio, ita quoque ea adepta cessavit: nec tandem verum esse quæsumus in mentes cadat V. R. P. quod commentatores isti tam inverecunde fabricarunt, præfatum de Cassillac per majorem fuisse capi- D tuli partem electum, quoniam de universo, qui tredecim erant, ipsa die electionis canonicorum numero, nisi quinque, quorum etiam quatuor voces habere prohibebantur, nulli illum de Cassillac elegerunt quæ omnia etsi clara sint, & in partibus in ore jam omni populo, ut ea tamen V. R. P. clarius vera esse constet, nos nostra fratrumque nostrorum, qui præsentium scripturæ consenserunt, nomina præsentibus subscripsimus ordinate. Supplicantes humillime & cum intima cordis devotione, ut præsentibus tamquam verissimis fidem adhibentes prædictam humillimam supplicationem nostram habere dignemini recommissam, & E Altissimum ipsi devotius rogabimus per dies nostros pro felicissimo R. V. P. statu, quas ille conservare dignetur feliciter & longæve. Scriptum Albiæ XVI. Novembris.

Sacrosanctæ ecclesiæ devoti filii & V. R. P. oratores humillimi, Johannes de Geyo, Raimundus de Balma, Hugo David, Marcus de Fumello, Hugo de Choulaquet, Petrus d' Anglars, Petrus Bechebion, Johannes Banes, Petrus Scay ecclesiæ Albiensis canonici.

ANNO CHRISTI 1434.

EPISTOLA CAROLI VII.

Regis Francorum ad concilium Basileense.

Scribit in gratiam Roberti Dalphini translati per papam ad Albiensem episcopatum.

SAcrosanctæ synodo Basileensi in spiritu sancto congregatæ Karolus Dei gratia Francorum rex, salutem in eo qui est omnium vera salus. Ib. p. 772.

Cum sanctissimus pater noster papa modernus dilectum & fidelem consanguineum nostrum Robertum Dalphini, tunc episcopum Carnotensem, ad ecclesiam transtulerit Albiensem, tam intuitu meritorum, quibus novit ipsius nostri consanguinei personam adornari, quam ad requestam nostram, nostrique contemplatione: de qua quidem translatione prædictus noster consanguineus nos per bullas ipsius summi pontificis informavit, & constare fecit; quarum virtute, ut moris est, recepimus sacramentum fidelitatis, ad quod nobis tenetur ratione temporalitatis sui prædicti Albiensis episcopatus, & eidem postmodum nostras contulimus regias litteras super hoc necessarias & opportunas; feceritque insuper ipse Albiensis episcopus per certos suos officiarios ad hoc expresse per ipsum deputatos, bullas apostolicas capitulo & habitantibus ipsius Albiensis civitatis præsentari, requirentes admitti ad episcopatum ipsum & pastorale officium exercendum: quod sibi fuit denegatum per dictum capitulum, prætextu cujusdam electionis in discordia, ut fertur, factæ de persona cujusdam B. de Cassilliaco ad obtinendum provisionem: super qua provisione & contraditione ipse noster consanguineus suos destinavit nuncios tam apud prædictum summum pontificem, quam nos; quam provisionem ex nostri parte eidem in forma justitiæ concessimus, ad informationes fiendas super inobedientiis & rebellionibus contra nostra mandata & litteras factis. Etiam sibi providit sæpedictus summus pontifex, ex parte cujus de Cassiliaco contra executores ipsius provisionis tam summi pontificis quam nostra, fuit via facti processum, taliter & in tantum, qod per quosdam complices ipsius de Cassilliaco executor litterarum summi pontificis, captus fuit & carceribus mancipatus, prout adhuc est, in maximum dedecus ecclesiæ & vituperium; & quidam noster serviens executor litterarum dictæ provisionis, interfectus, in nostri contemtum & læsionem justitiæ: de cujus quidem servientis morte intendimus reparationem facere fieri prout casus exigit. Et quia nostra interest ipsam Albiensem ecclesiam sub manu potenti & nobis fida, prout est ipse noster consanguineus, cujus factum habemus non imme-

merito specialiter recommissum, quia ex nostri processit genere, regi & gubernari; vos toto cordis affectu requirimus, quatenus nostri contemplatione factum & translationem ipsius nostri consanguinei velitis habere specialiter recommissam, impedimentum illud quod occasione electionis ipsius de Cassilliaco, aut alias in sua prædicta translatione foret appositum, penitus tollendo: ut inconvenientibus, quæ ex prædictorum impedimentorum causa seu occasione evenire possent, ecclesiæ & patriæ Albiensi occurratur, in præmissis debitum vestrum exercentes, & nos singularem complacentiam facientes, prout vobis enarrare poterunt dilecti consiliarii nostri & ambassiatores nostri parte, quibus super his scripsimus, &c. Datum Pictavis die XXIV. Novembris.

Karolus.

EPISTOLA EPISCOPORUM

Provinciæ Narbonensis ad concilium Basileense.

Scribunt in gratiam translati a sede Apamiensi ad ecclesiam S. Pontii Tomeriarum.

Ib. p. 774. REverendissimis in Christo patribus & dominis, dominis in sacro generali concilio Basileensi existentibus, universalem ecclesiam repræsentantibus, dominis nostris metuendissimis.

Reverendissimi in Christo patres & domini metuendissimi, humillima & devota recommendatione præmissa attendentes,, reverendissimi patres, quantum omnium intersit circa conservationem tranquillitatemque publicæ rei intendere, qua nihil utilius fore majoribus recta existimatione visum est, nobis ex ipsis movemur (neque amplius nostros affectus continere possumus) ad declarandum V. R. P. ea quæ forsitan sibi usquequaque nota non sunt: quæ si prius animadvertissent, nullo pacto ambigimus, quin rerum damnanda novitas jam pridem sepulta fuisset; sed cum nihil effici potuit, quod posthac adhuc expleri non queat. Quippe si sero queramur, non tamen omnis remedii spes in nobis moritur. Novimus itaque, reverendissimi patres, multis ab annis ecclesiam S. Pontii Thomeriarum provinciæ Narbonensis, apostolicæ sedi multifarie reservatam, per felicis & bonæ memoriæ dominorum tum cardinalis S. Marci, tum patriarchæ Alexandrini obitus, qui ipsius ecclesiæ administrationem tenuerunt in commendam, nuper reverendo in Christo patri & domino, domino G. tunc episcopo Apamiarum patri, quem quidem ampla litterarum cognitio, morum gravis honestas, clarique ingenuitas sanguinis pastorali cathedra dignum esse comprobant, a sanctissimo domino nostro summo pontifice motu proprio fuisse collatam: itaque ut singulis perquisitis hujusmodi de eo factam translationem irrefragabilem opinemur, si potuit apostolica sedes de ad eam spectantibus disponere. Verum profecto comperimus, unde incolumitatis provinciæ bonique communis contemplatione gravissime conturbantur, impedimenta quæ nonnulli (a) religiosi ipsius ecclesiæ, sub cujusdam prætensæ electionis colore, in dispositionem & voluntatem apostolicam inijcere moliti sunt, prout & quotidie opponere attentant: quæ certe æquioribus animis ferenda forent, nisi acrioribus detrimentis referta essent, atque tolerabilius permittenda, si commoditati quæsitæ rei utilia viderentur. Si quæ, qualia, quantaque sint animadvertant V. R. P. circa apponenda matura remedia vigilare minime gravabuntur. Hi quippe, qui præfato reverendo patri adversari nituntur, ubi potuerunt, ubi pro tota facultate valuerunt, diversis ex generibus hominum armatos congesserunt, qui viis exquisitis & quibus potuere viribus, villas, castra & oppida præfatæ diœcesis S. Pontii hostiliter ingressi sunt, pene vel nusquam restauranda, damnis partes afficiendo finitimas, indigenas etiam & incolas truculentis gladiis occidendo: quo quid impius, quidque remedio justitiæ dignius vestris cum sapientiis judicate, reverendissimi patres. Ibi quidem, ut breviter res gestas exponamus, ne magis accusatores infesti videamur, quam provisionis justitiæ zelatores, tanta furit immanitas, quod nisi succurrente justitia mitigetur, hæsitamus ne vindicem defensorem, qui vim vi repellat, & armis arma retundat, exurgere oporteat. Ut igitur diutissime insuetis & nimis atrocibus tyrannis non modo præfata S. Pontii, sed & nostræ diœceses ipsaque patria multis in modis affectæ liberentur, tranquillaque pax incolas fugitivos & peregrinos formidolosos contineat, faciat atque securos, pio intuitu dignentur V. R. P. remedia mandare opportuna: quoniam quidem nisi justitiæ virtus hujusmodi ausus temerarios mollificet, verisimiliter dubitamus, ne præfatus dominus episcopus, quem & sensu & consiliis, viribus & amicis, dominisque complurimis strenua & altissima vi valentibus, non minus validum & potentem, dum non amplius in perniciem sui totiusque provinciæ patientiam longiorem ferre poterit, valida virtute resistendo impugnet, quo magis verendum sit, ne dolor toti provinciæ acerbior accrescat: & jam fortasse ad ulteriora processissent, nisi sperata V. R. P. deberent præire antidota. Quæ enim difficultas rerum est, quam non putemus V. R. P. dissolvere posse? Omnia certe vestras penes sapientias sunt, quibus opportunitati regum consulendum est. His igitur rebus lassis & tristibus finem vestris providentiis imponite, & id causæ quod tractandum superest inter vestra altissima & rectissima judicia pia cura celeriter absolvite, ut sic diu quæsitus terminus ju-

(a) Quippe ecclesiam cathedralem obtinebant monachi Benedictini, etiam post erectam abbatiam a Johanne XXII. in episcopalem sedem.

ANNO CHRISTI 1434.

justitiæ appareat. In hoc etenim, reverendissimi patres in Christo & domini metuendissimi, aggravatæ provinciæ & desolatæ ecclesiæ maxima in parte succurrent V. R. P. ad quarum jussa & beneplacita exequenda, pro tota hominis facultate nos præsto paratos sincera devotione offerimus; quas Altissimus felices, prosperas & longævas ad sanctissima cœpta perficienda dirigere & conservare dignetur. Ex Narbona (a) XXVI. mensis Novembris.

Jacobus de Gaudiaco vicarius Narbonensis.
G. episcopus Carcassonensis.
P. episcopus Electensis.
G. episcopus Biterrensis.
Jo. episcopus Agathensis.
L. Nemausensis episcopus.
P. episcopus Lodovensis.
Jo. de Grangia vicarius Magalonensis.
G. vicarius Uticensis.

PETITIONES SERENISSIMI

Domini imperatoris nuperrime . . . . . congregationem ad deliberationem sacrarum deputationum destinatæ sequuntur.

Ib. p. 776. PRimo serenissimus dominus imperator a V. R. P. instantissime petit, quatenus sic agatur, ut particularibus negotiis prætermissis, quæ hoc sacrum concilium jam pluribus annis tenuerunt occupatum, ad generalem tam in capite quam in membris reformationem, pro Dei reverentia amodo sine ulteriori dispendio & mora in hoc sacro concilio procedatur.

2. Item, ut provideatur ne dissolutio sacri concilii vel etiam ipsius loci translatio, etiam propter Græcos, quovis modo admittatur, nisi ea propter quæ concilium ipsum est congregatum fuerint convenienter prius expedita. Hujus enim concilii dissolutio totius status ecclesiastici erit destructio, nisi hujusmodi dissolutionem præcedat morum reformatio.

3. Item, ut sanctissimus dominus noster papa, qui omnia quæ sacrum concilium voluerat fecit obedienter & devote, in cunctis plus solito veneretur; & quod summa diligentia fiat, etiam cum censuris ecclesiasticis, si necesse fuerit, pro recuperatione dominiorum terrarum & bonorum sanctæ Romanæ ecclesiæ sibi ablatorum.

4. Item, quod cum illi duo gladii, de quibus in evangelio: *Ecce duo gladii*, secundum sacros canones sibi invicem auxiliari teneantur; & sicut gladius temporalis, videlicet auxilium brachii sæcularis invocati, gladio spirituali, censuris videlicet ecclesiasticis, sine difficultate semper succurrere solet: ita etiam hic provideatur, quod gladio imperiali vel temporali spiritualis gladius quandoque vice versa succurrat; & hoc merito fieri debet, quia invocatio brachii spiritualis est rarissima, sed temporalis quotidiana. Per hujusmodi invocationem brachii spiritualis censuræ ecclesiasticæ, quæ hodie in Christiano populo satis sunt vilipensæ, & ubique non timentur, maximam in populo auctoritatem & vigorem utique ex hujusmodi imperiali vel temporali invocatione resumunt. Statui ergo ecclesiastico bene convenit, ut auctoritas ecclesiæ universalis suum gladium sine difficultate in adjutorium temporali vel imperiali gladio jungat. Et hoc firmabit inter sacerdotium & imperium indissolubile vinculum unionis & caritatis.

5. Item, ut causæ profanæ ad forum ecclesiasticum non pertinentes, quæ per simplicem querelam vel appellationes ad concilium vel judicem ecclesiasticum passim introducuntur, in foro ecclesiastico non tractentur, sed ad domini imperatoris vel alterius temporalis judicium sine difficultate remittantur, ne exinde magna inter ecclesiasticum statum & sæcularem suspicata turbatio surgat.

6. Item, ut hoc sacrum concilium Basileense procedat in antea per nationes ad instar concilii Constantiensis, a quo dependet concilium præsens, vel ad instar conciliorum antiquorum instauretur. Laudabilis enim finis horum omnium, propter quæ concilium præsens est congregatum, citius per processum nationum, quam aliter & sine consuetis his discordiis, propter rationes in sequenti carta informationis ipsius domini imperatoris contentas, firmiter speratur haberi. Talis igitur hic processus est merito instituendus.

IMPERATOR AUGUSTUS

Per nos nuncios suæ majestatis pro nationibus sæpe sacrum concilium alloquutus, ut omnem diligentiam faciat, nihil omittendo, singulas exhortatur deputationes, ut suis condescendant precibus, eas humiliter alloquitur ut sequitur.

POstquam divina dispensatione ad generalem universi Romani regni curam præfecti sumus, animum ac diligentem operam continue ad hoc convertimus, ut quantum possemus, ministerio nostro, quo in primis obligamur, religioni nostræ & universali ecclesiæ Christi satisfaceremus, pro quo diligenter impendendo merito cuncta terrena parvipendimus. Et hæc vobis, patribus, nota sunt. Nunc vero licet post inutiles labores fervor tepescat, plerumque tamen in nobis eo plus ardet ad sanctam ecclesiam devotio, quo cognoscimus ex senio fini pro- Ibid.

 pin-

(a) Quo anno scripta fuerit hæc epistola non indicant hic episcopi, at scriptam fuisse anno 1434. probat Godefridi de Pompadour episcopi Carcassonensis ipsi subscribentis obitus, qui anno 1435. 1. januarii contigisse dicitur. Et tamen Gerardus Appamiæ adhuc sedebat anno 1436. Tomeriensem autem cathedram obtinebat 1438.

pinquando, præmium summæ gloriæ abun- A
dantiori gradu illum adepturum, qui reipu-
blicæ Christianæ seipsum perseveranter im-
pertitur. Vestigia sanctorum imperatorum
insequentes, vestro sacro conventui, ut pro-
motor publici boni & ministerialis sollicita-
tor ecclesiasticarum rerum aliquandiu inter-
fuimus, egimus nobis possibilia, & ea fide-
litate qua ecclesiæ & sacerdotio verus ad-
vocatus obligatur: pericula, quæ ecclesia-
sticum statum ruiturum brevi pronunciant,
aliquotiens per nos & nostros aperuimus,
ac causam ejus, puta morum fœdissimam de-
formitatem tolli suppliciter pro vestra ac
Christiani populi salute sumus deprecati;
& postquam plerosque Deo devotos patres B
adeo affectos invenimus, quod suæ saluti &
nostris instantissimis exhortationibus studium
diligens adhiberent, nihilque proficerent;
causam impedimenti sciscitantes, comperi-
mus ordinem deputationum concilii pro ex-
pediendis tractandis, fini reformationis non
recte servire, cum regionum & patriarum
diversitas sit causa rationabilis, & justa ca-
nonem moralis immutandi aut mitigandi;
ita raro posset consultatio introduci in tol-
lendis deformitatibus, quæ ex concordi vo-
to variatum deliberationum conclusionem ca-
peret, & si quid displicet, maxime directo-
ribus primis, facile suffocatur; & ita dum
quisque, ut est loquitur, Italus ut Italus,
Germanus ut Germanus, Gallicus ut talis, C
& sic deinceps, non potest una communis
educi sententia, in rebus illis, quæ in par-
ticulari per omnes exequi debet in perso-
na: de rebus vero quæ ad communem om-
nium nationum partem aut ad omnem fi-
dem, quæ in animo est, pertinerent, pos-
sibile foret, per deputationes optime tra-
ctari posse nonnulla, quæ particularem vi-
vendi extrinsecum modum respiciunt; quo-
niam sicut ille ex loco varius est, ita sub
una generali concordi regula includi ne-
quit. Et hoc nos, dum in medio paterni-
tatum vestrarum essemus, per multa media
curavimus aperire, ne dies vestros inutiles
& animos Christiani populi suspensos des- D
peratiores faceretis. Admiramur admodum
quod illa nostra monita, quæ clare pro pu-
blica omnium salute fini vestro ob quem in
Christo convenistis servire conspici potera-
tis, non tunc acceptastis: fortassis judica-
bant, cuncta tamen majori pace ex insti-
tuto vestro ordine dependere. Habebatis
enim paratam responsionem, quod in causa
minime foret ordinis per deputationes ad
finem reformationis disproportio, sed ob
innumeras turbationes, quæ in præterito
patres occupatos tenebant, nihil in hoc re-
formationis negotio actum esse, ac sponte
palam asseruistis, nostram majestatem quam
cito reformationis magnam partem auditu- E
ram. Cogitavimus tunc, quod si hoc acci-
deret, melius eos moveri qui ordinem de-
putationum ad reformationem conferre dice-
rent, quam nos expectamus. Itaque non sine
maximo tædio, ut is qui in spe apprehendendi
desideratum persistit, & proh dolor! nihil tale
ad nos delatum est: ex quo conspicere aliud
valeamus, quam quod ex vestro ordine po-
tius major deformatio & turbatio quam spe-

A ratus finis sequetur. Si non movent pater-
nitates vestras rationes illæ, quibus nisi fui-
mus persuadere utile & conveniens fore per
nationes progredi ex exemplo venerandorum
conciliorum Constantiensis & Senensis, qui-
bus illud vestrum ita sustitutum est, ut illa
censeatur esse in complendo obmissa ibidem,
ac aliis multis allegantibus satis aperte uti-
litatem nationalis processus, & difficulta-
tem alterius ostendentibus, moveamini nunc
saltem ex tam diutina rerum experientia,
qua apud unumquemque compertum est:
quamvis omnium animus sit promtissimus ad
reformationem, ut hoc clamores vestri &
protestationes nationum & statuum attestan-
tur, quod nihilominus ex communi impedi-
B mento nihil perfici potest. Et hoc quidem
impedimentum cum lateat & commune exi-
stat, alibi quam in ordine communi nequit
inveniri. Cum autem utique nostræ religio-
ni & propriæ vestræ saluti aliquando con-
sulere intendatis, mirandum est in quo hæ-
sitetis ista per nationes quaerere, quae per
deputationes nullo pacto post longissimam
probam invenire potuistis. Timetis fortassis
leves judicari, si institutum mutaveritis pro-
cessum? Non est, partes, vitium, si per in-
gressam viam terminus attingi nequit, per
aliam attentare. Non enim ex causa bene
necessaria a principio inchoatum continuan-
dum est, si melius pro adipiscendo fine oc-
C currit; dum in exordio ob adversantes se
concilium unire & munire vellet, ut persi-
stere & resistere posset, valebat pro hoc
fine hic ordo, ut nulla concilii portio im-
permixta omnibus nationibus quicquam tra-
ctaret. Et quoniam iste non est finis concilii,
ut semper persistat Basileæ, sed ut operetur
mundo promissa, pro illo quidem necesse est
media adaptare convenientiora. Si semper
Basileæ morari libet, ordinem habetis. Si
aliquando promissa cupitis implere & finem
dare, docti experientia estis alia via ince-
dendum. Nec vos movere debet quod for-
tassis divisio in certis nationibus ob tempora-
lem principatum extitit, quia non decet ut
D spirituales patres hanc causam pro impe-
dienda reformatione adducant. Memoria te-
nemus dixisse in ultimo conventu P. V. pa-
cem ante reformationem procurari non pos-
se: quia si quis guerram habens viam ad re-
formationem refutat, pacem, qua dignus
non extitit, numquam consequetur. Nec
est efficax argumentum; ideo per nationes
non est procedendum, quia in praelatis &
populo impares numero, æquales in voci-
bus esse non deberent. Hoc enim argumen-
tum in re communi procederet; ubi autem
pro particulari omnium salute agitur, quæ-
libet provincia merito voto suo gaudet; nec
est difficultas, si recte inspiceretur. Sunt
E canones in catholica ecclesia, qui sufficien-
ter de omnium moribus disponunt; quod si
isti aliquo casu in Britannia potius quam in
Gallia sunt mitigandi, ob regionum dispa-
ritatem: non deberet pro gratia reputari,
quod jam de jure permittitur. Si enim in
pleno concilio proponeretur, ita præcipit
Nicænum concilium vivendum, & ita Cal-
chedonense, &c. Et hæc est poena canones
non servanti; contrahat se quælibet natio
& a-

ANNO CHRISTI 1434.

& avifet, an canon ad unguem fervari poffit, vel ne; & an poena fufficiens exiftat, aut fi gravior non fervanti infligenda eft, & quomodo exfequetur. Certe, fi quælibet natio magna aut parva juxta præftitum juramentum fecundum Deum & confcientiam, expedientius pro loco & tempore avifaret, facrum concilium fragilitati unius & fortitudini alterius omnibus confideratis merito condefcenderet. Quare cum nunc a deputationibus per noftros legatos omnium falutem imploremus, non debent deputationes pro feipfis, ut deputationes remaneant fententiam dare, fed potius pati, ut in nationes transferantur. Et fic finem propter quem concilium eft congregatum, deputationes, feipsas adnihilando, promoveant, ut tenentur. Provifo quod hæc noftra follicitatio executionis dono & affectione fumma, quam ad publicum bonum gerimus, multis eft fulta rationibus, fperamus indubie non denegabitis & nobis complacere, & vobis ipfis fubvenire.

Oblata per deputationes IV. Decembris MCCCCXXXIV.

EPISTOLA JOHANNIS

Armeniaci comitis, ad concilium Bafileenfe.

Scribit in gratiam Petri electi abbatis Bonæ-cumbæ.

Ibid.

REverendiffimis ac reverendis in Chrifto patribus in facro Bafileenfi concilio exiftentibus, &c.

Reverendiffimi, &c. præambula recommiffione debita cum promto famulatu veftris parendi mandatis. Memori mente gero qualiter, Spiritu-fancto cooperante, veftra intervenerit congregatio in facrofancta fynodo Bafileenfi ad hærefum exftirpationem, reformationem in Dei ecclefia tam in capite quam in membris fiendam, pacem inter principes Chriftianitatis procurandam. Quam quidem reformationem cupientes, & ad illam anhelantes religiofi et Dei oratores devoti monachi monafterii Bonæcumbæ ordinis Cifterciensis, quod quidem monafterium per prædeceffores abbates multipliciter fuit tam in vita quam moribus et regulæ obfervantia difformatum, dicto monafterio paftoris folatio, defolato, oculos mentis direxerunt in devotum religiofum dominum (*a*) Petrum de la Combe ejusdem monafterii pro tunc monachum, nunc abbatem per eos regulariter & canonice in eorum paftorem electum, vita honefta, devota & religiofa, & quamplurimis virtutibus infignitum, et per patrem abbatem confirmatum. Quibus congratulatus infuper fui, refpectu præfertim reformationis illi monafterio neceffariæ; quod incunctanter per domum meam, memoria in contrarium poftpofita, fuit confervatum et defenfum. Percepi tamen, ut reor. V. R. P. certiores exifte e favorem præftare domino Aftorgio, provifum fe afferenti de dignitate abbatiali dicti monafterii, adverfus et contra dictum electum et confirmatum; quod cordi difplicenter geffi, formidans dictum monafterium in deformationem reduci folitam, cum jam ad bonam, perfectam et debitam per iftum electum et confirmatum pervenerit reformationem; fiduciam tamen gerens firmam V. R. P. animadvertere juftum et fanctum propofitum reformationis per easdem V. R. P. fupplices porrigendo preces et plus quam cariores, quatenus præmifforum intuitu caufam dicti electi et confirmati recommiffam habere dignemini favorabiliter, ut mei ex parte R. P. V. latius referabitur per dilectum et fidelem confiliarium meum dominum Raymundum Darens decretorum doctorem, Priorem B. Mariæ Deauratæ Tolofanæ, harum exhibitorem, cujus relatibus fidem adhibere dignemini indubiam, ac fi in veftrorum confpectu perfonaliter adeffem: mandantes et præcipientes cuncta grata V. R. P. quæ adimplere non differam pofferenus, auxilium præftante Altiffimo, qui V. R. P. incolumes continue reddat. Scriptum Infulæ Jordani, die IV. menfis Decembris MCCCCXXXIV.

Veftris paratus mandatis Johannes, Dei gratia, comes Armaniaci.

EPISTOLA BURGI MAGISTRORUM

et confulum Leodenfis civitatis, ad concilium Bafileenfe.

Adverfus Lambertum Datin canonicum Leodienfem.

Ibid.

REverendis in Chrifto patribus et dominis facrofancto concilio Bafileenfi præfidentibus, etc.

Reverendiffimi patres, pacis Chrifticolarum fiendae zelatores, noftris pro poffe obfequiis in pacis tranquillitate pro illius auctore libatis. Multum erraret a tramite rationis, et viam non cognofceret æquitatis, qui credere præfumeret, quod SS. dominus nofter papa modernus vos fuos conftituiffet vicarios ac præfidentes in facrofancto concilio Bafileenfi, nifi firmiter praefciviffet, quod in vobis vigeret fapientia, regnaret juftitia, et confifteret pietaf cum plenitudine caritatis. Sane, execrabilis horribilium fcelerum * et multa praefumtio impunitatis licentiam cuidam Lamberto Datin praetenfo canonico ecclefiae Leodienfis, praeftiterunt, ut idem contra fidelem populum eorumque gubernatores civitatis Leodienfis * pro fratribus Belial, qui obftinatis animis & colligatis, caufis ad exfequenda quaeque nefaria velociter currere funt edocti, neque ad illam crudelitatis faevitiam verentur manus extendere, quam politici & juftitiae zelatores timerent incipere vel audire. Verum, quod quandoque pavidi & vecordes redditi, red-

* f. fama.

* *fupple* coram vobis ageret.

(*a*) Petrus *de la Combe* diu contendit cum Aftorgio de Savareto, qui eum excommunicari curavit, fed excommunicationem folvit concilium Bafileenfe.

ANNO CHRISTI 1434.

redduntur audaces ad flagitia perpetranda, ad quae si contra rem jam judicatam & rempublicam progrediuntur, beneque judicata denuo disceptarentur, non ordini, dignitati, vel officio parceretur, sed per facilitatem veniae ad hostes nocendi potestate transfusa, super sortem justorum peccatorum virga fuisset extensa; quia ibi nervus disciplinae negligitur, rectitudinis judicium relegatur, & consequenter partes justitiae totaliter perstringuntur, condemnanturque patres pii, qui tolerant, immo quo nimis in corrigendo expectant, velociter aspernantur. Justus igitur Dominus, qui justitiam diligit, & in aequitate judicat orbem terrae. Licet enim in terris vix justitiae ministerium ille Rex regum invenit, cui omne judicium dedit Pater: tamen seditiosis perniciosissimus & læsæ majestatis obnoxius nostris crudelibus æmulatoribus justitiaeque spretoribus, quorum idem Lambertus, nescitur quo spiritu ductus, causam fovet iniquam, non modicam ministrat audaciam: quod vos, patres præstantissimi, in justitiæ specula constituti, quasi non prospiciatis, conniventibus oculis tanti sanguinis effusionem, nobiliumque civitatis & patriae Leodiensis totaliter eversionem; in quo etiam sacri canones sæculares curias consueverunt minime perturbare, neque per quascumque ipsarum commissiones rem judicatam & bene examinatam, immo notoriam facto, adeo quod nulla possit tergiversatione celari, quomodolibet impedire, quin talis res suum debitum sortiretur effectum, præsertim in materia antedicta, quæ si apud easdem paternitates, quamvis extere continuetur, dictisque malivolis perpetuum super ipsorum malivolentia antedicta ne serpat noxius silentium imponatur, infinita & importabilia verisimiliter damna & alia supradicta protervius subsequentur, quæ per easdem paternitates ex post poterunt minime resarciri; & ex hinc ipsae paternitates apud clerum & populum civitatis & patriæ prædictarum, necnon ipsis vicinis & conterminis patriis poterunt, quod absit, sempiterna obloquia reportare, prorumpentes quod eædem paternitates ipsarum intentioni contraria malorum favore propria sua incuria practicassent. Porro verentes strages sæcularium que depopulationes ac sanctorum sacrilegia locorum, & alia sine numero mala, quæ ex similibus emergere consueverunt. O benigni atque pii patres, hæc omnia & eorum circumstantias attendentes, ea a vobis ut res judicata & amplius minime judicanda, repellite; nuncios nostros desuper missos, quorum acta in eodem concilio apud easdem paternitates & alibi, quatenus ad onus per nos ipsis datum se extendat, eatenus ratificamus & approbamus, humiliter supplicantes easdem P. obnixis quibus valemus precibus & devotis, quatenus eosdem nuncios in libertatibus, francisiis, privilegiis & indultis nobis a divis imperatoribus aliisque principibus concessis, & etiam coram easdem paternitates exponendis, pie placeat exaudire, seditionem a dictis civitate & patria, necnon conspirationem & turbationem a populo, prout eisdem P. congruit, penitus præscindendo, in quibus speramus, Altissimo concedente, nobis per easdem P. favorabiliter annui, qui illas*. . . . . pro quibus in ipsius nomine prospere congregatæ sunt * . . . . feliciter & longæve. Scriptum Leodii V. Decembris MCCCCXXXIV.

* supple conficiendis negotiis, vel quid simile
** supple conservare dignetur.

Devoti & humiles vestri, burgimagistri, jurati & consules civitatis Leodiensis.

COPIA LITTERÆ

domini Christophori Garrani, &c.

Declarat summo pontifici quid cum Græcis & Armenis egerit.

Ibid.

REverendissimis (a) dominis Jo. archiepiscopo Tharentino, & Petro Paduano episcopo, SS. domini nostri papæ in generali concilio praesidentibus.

Quod nemini hucusque praestitum est, beatissime pater & sanctissime domine, id praebuit Deus sanctitati tuae, ut Graecorum unio coelitus tuae clementiae atque bonitati dedicata esset. Ego enim qui indignus servus tuae sanctitatis sim, cum, ejusdem mandato, urbem regiam Constantinopolim petiissem, cooperante Domino omnibusque sanctis & angelis ejus, circa unionis materiam, cum serenissimo Romeorum imperatore, atque reverendissimo patriarcha nonnulla capitula conclusi, juxta voluntatem sanctitatis tuae, & commissionem quae per eumdem mihi præstita est. Capitula autem in documenti forma redacta sunt, rata & subscripta per ipsos imperatorem & patriarcham, ac sigillis eorum munita juxta morem suum. Quamobrem lætare quam maxime, pater beatissime, pro singulari gloria, quæ pontificatui tuo pro tam excellenti bodo divinitus exhibita est. Nam quemadmodum Ellenes Eugenium nunc patrem vocant, ita te omnes Græci fidelium moderatorem, fideique & pietatis firmamentum nuncupant. Sed his plura, cum latius coram omnibus tuæ beatitudini nota faciam. De Armenis autem quid egerim, hæc sunt. Maxima in eorum reductione spes habenda est. Recte enim existimo ex his quæ vidi, ut cum Græcorum unio in manibus tuæ sanctitatis sit, erit in ejusdem potestate Armenos esse tamquam vere fideles ad tuæ pietatis gremium accumulare. Mirari forte non desinet tua beatitudo de reditu meo, cum præter commissionem tuæ sanctitatis sit. Sed redeo, pater sancte, illustrissimi imperatoris ordine, mecumque sunt duo oratores sui, qui ad pedes tuæ sanctitatis venturi sunt, ut solum quæ per me tractata & conclusa sunt, videant & au-

(a) Hanc epistolam ad summum pontificem scriptam esse nemo non videt, & tamen hanc in codice ms. præfert inscriptionem; forte quod suis legatis ipsius excerptum direxit Eugenius, absque alia epistola.

audiant per tuam sanctitatem confirmari. Quare dignetur tua sanctitas mandare, ut domus congrua pro prædictis parari debeat. Sunt enim episcopi, & qui cum eis veniunt numero forte XVI. Ego, beatissime pater, ut humiliter opinionem meam referam, laudo quam maxime, ut dicti oratores honorifice suscipiantur. Juvabit enim non parum omnis humanitas, quæ juxta morem liberalitatis sanctitatis tuæ erga illos exhibita fuerit. Ab illis equidem non discedam, donec eos Florentiam vel prope conduxero; quandoquidem prior per dietam ad tuæ sanctitatis veniam, cujus pedibus me humillime ac devotissime commendo. Ex Venetiis die XXI. Decembris MCCCCXXXIV.

COPIA LITTERÆ AMBASSIATORUM

Græcorum transeuntium ad SS. dominum nostrum papam, missæ aliis ambassiatoribus Græcorum in concilio Basileensi existentibus.

Ibid. DOmini & fratres nostri. Quando venimus Venetias, invenimus in manibus Filomati litteras vestras, ad quas bis respondimus. Modo reperimus istam personam in Alpibus euntem Florentiam. Iterum scribimus dominationibus vestris cum isto; & sicut scripsimus vobis tunc late propter quid venimus, nunc secundum tempus & locum scribimus vobis breviter. Noveritis igitur qualiter synodus debet Constantinopoli celebrari, prout dominus noster imperator & sanctissimus patriarcha firmiter concluserunt: quæ res redit ad magnam felicitatem nostram; & ad faciendum aliter videmus magnam difficultatem. Fecit ambassiator beatissimi patris litteras notarii cum testibus, & juravit ille quod voluntatis erat papæ & cardinalium, ut fiat concilium in Constantinopoli. Erant autem testes bajulus et docueti et majores Peræ, Anchonitani et Cathalani; et coram eis juravit dominus imperator et patriarcha secundum consuetudinem suam. Quapropter et nos vadimus ad papam, ut confirmet ea quæ facta sunt juxta commissionem nobis factam. Est autem necessarium, ut super prædictis omnibus habeatur voluntas illius concilii. Vult papa mittere ad concilium, et tunc mittemus D. V. mandatum domini nostri imperatoris, qui præcipit, ut si fecistis, ut fiat concilium in Francia, cum tamen nostræ felicitatis sit ut fiat in Constantinopoli, quatenus festinetis ad rescindendum ea quæ facta sunt, quia totus mundus habet quod concilium in Constantinopoli celebrabitur. Dominationes vestræ antequam veniat homo de papa ad concilium, faciant prout scribimus, videlicet ut rumpatur id quod per vos factum est; quia etiam concilium habet difficultatem et impossibilitatem super expensas quas promisit; et ut fiat illud quod desiderant et amant omnes nostri, prout et vos bene nostis. Scribatis nobis ad Florentiam citius quam potestis, ut sciamus omnia. De Florentia scribemus vobis clarius, ut sciatis quæ ibi et nos faciemus. Valete, &c.

COPIA PROCURATORII

domini ducis Burgundiæ pro pace regni Franciæ.

PHilippus Dei gratia Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, et Limburgiæ dux, Ibid. Flandriæ, Arthesii, Burgundiæ Palatinus, Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ et Namurci comes, sacri imperii marchio, et dominus Frisiæ, de Salinis & Machliniæ: universis præsentes litteras inspecturis, salutem.

Notum facimus, quod nos de fidelitate, legalitate & industria dilectorum & fidelium consiliariorum nostrorum reverendissimorum reverendorumque in Christo patrum archiepiscoporum & episcoporum, Constantiensis, Cabilonensis & Nivernensis, ac abbatis Cisterciensis, necnon domini Johannis comitis Friburgensis & Novi-castri consanguinei nostri, Guillelmi domini de Hooleberg marchionis de Retheling & de Zussemberg, & magistri Johannis de Fruyno decani ecclesiæ Bisuntinæ, ad plenum confidentes, ipsos consiliarios nostros aut septem, sex, quinque, quatuor, vel tres eorumdem commisimus, ordinavimus, & deputavimus committimusque, ordinamus & deputamus per præsentes, procuratores et ambassiatores nostros speciales & generales; dantes eisdem seu ipsorum septem, sex, quinque, quatuor, aut tribus, quorum tamen alter præfatorum episcoporum Cabilonensis & Nivernensis & comitis Friburgensis, sit semper unus, omnimodam & plenariam potestatem auctoritatem atque mandatum speciale & generale præsentium tenore, vice & nomine nostris ac pro nobis conveniendi & congregandi cum ambaxiatoribus seu deputatis Delphini adversarii nostri, tam coram sacrosancto concilio Basileensi, quam alibi in loco Basileensi, ubi avisatum fuerit, super materia pacis universalis totius regni Franciæ, audiendi & nobis referendi ea quæ pro parte adversa ad finem & pro bono pacis hujusmodi aperta, prolocuta & declarata fuerint. Et nihilominus tractandi & concludendi nomine nostro & pro nobis, dum & quando opus fuerit, & eis expedire videbitur, in & super facto dictæ pacis generalis; & intimandi & notificandi pro parte nostra, nos pacem ipsam generalem semper desiderasse atque desiderare, eidemque semper fuisse & adhuc esse intendere paratos; & ad nos non tenuisse, tenere, neque tenturum, quin ipsa pax generalis eveniat. Diem quoque & locum apertos & congruos ad materiæ pacis generalis prædictæ intendendum, & in ea ulterius procedendum, si expediens visum fuerit, & res id exegerit, avisandi, captandi, acceptandi, determinandi, & concludendi abstinentias, necnon cessationes guerræ generales totius regni Franciæ, seu particulares de patriis & dominiis nostris cum dicto adversario nostro & dominiis & patriis suæ obedientiæ, tales quales congruere videbuntur, ac eis modo & forma quibus melius, tutius, efficacius, & decentius fieri poterunt, componendi, firmandi, tractandi & concludendi; & nos abstinentias ipsas sic con-

ANNO CHRISTI 1435.

conclusas & firmatas approbaturos, tenturos & observaturos promittendi, & de hoc pro nobis se fortes faciendi, ac litteras suas desuper conficiendi & tradendi, & partis adversæ litteras sufficientes, bonas & validas sibi dari et tradi postulandi & obtinendi; promittendi bona fide ac in verbo principis nos rata, grata, stabilia atque firma habere & habituros quæcumque per dictos nostros consiliarios, aut per septem, sex, quinque, quatuor, vel tres eorumdem, dummodo tamen alter episcoporum Cabilonensis & Nivernensis ac comitis Friburgensis prædictorum fuerit semper unus, ut præmittitur, in præmissis quæ nostro nomine & pro nobis intimata, insinuata, avisata, determinata et conclusa fuerint. In cujus rei testimonium præsentes litteras sigilli nostri fecimus munimine roborari. Datum in villa mea de Divione, mensis Decembris die XXVII. anno Domini MCCCCXXXIV.

Per dominum ducem,
T. Boneffiau.

EPISTOLA AMEDEI

Ducis Sabaudiæ, ad concilium Basileense.

De causa ecclesiæ Lausanensis.

Sacrosancto concilio Basileensi, &c.

Ib. p. 787. REverendissimi reverendique patres, domini & amici præcarissimi, devota recommendatione præmissa cum promtitudine filialiter obsequendi.

Nunc reversus de conspectu vestro sacri concilii, dilectus, fidelis consiliarius & orator meus, magister Nicodus Festi, mihi sua relatione monstravit, qualiter V. P. R. sibi credentiam ei commissam per lecturam litterarum mearum plenarie exponenti liberam audientiam præbuerunt & benignam: unde devotas regratiationes eisdem paternitatibus impertior. Subjungens idem orator, quod per sacras deputationes prædictæ litteræ meæ, prout se dixit intellexisse, debebant avisari una cum debita provisione, A super supplicatis ibidem ac responsione literali mihi quantocius facienda, quas propter festivitatum modernarum propinquitatem expectare non potuit. Et quia R. P. res, de qua in dictis litteris meis agebatur, videlicet causa ecclesiæ Lausanensis, est mihi peculiaris, meque continue stimulant synderesis ac reipublicæ illius ecclesiæ & patriæ evidens utilitas, ut ipsam causam non relinquam indefensam, sed potius eam cum omni studio prosequar pro meo & subditorum meorum interesse. Timens igitur ne, sicut jam per partem adversam, & dominos commissarios ac etiam promotores partem facientes, cum omni reverentia loquendo, a tramite justitiæ in modo procedendi con- B tra mentem sacri concilii, ut verisimiliter credendum est, plerumque deviatum est; interim quicquam inordinatum attentetur, non expectata responsione prædicta, quam de die in diem præstolor: supplicationem meam præfatam prosequens, iterum V. R. P. duxi in his scriptis supplicandum, ut super petitis in eadem, videlicet ne causa prædicta una suspicionum & scandalorum, cum causa mea particulari quam adversus partem prædictam movere intendo, per viam distortam, sed via recta & ordinaria secundum morem Romanæ curiæ in causis beneficialibus observatum, coram uno vel duobus aut pluribus auditoribus jus & justitiam C non ignorantibus, sed scientibus & zelantibus, partibus non suspectis, qui ipsas causas modo præmisso audiant pariter & diffiniant, petens humiliter ita fieri; & si injuste peto, mihi provisio denegetur. Si autem juste & honeste, non sum mihi conscius erga sacrum concilium quicquam demeruisse, ut justitia mihi debeat denegari per paternitates vestras, quarum virtutibus summe confido, quæ, ut spero, super his taliter mihi providebunt, quod non erit opus aliud quærere juris remedium. Easdem paternitates vestras reverendas dirigere & conservare dignetur omnipotens ad exaltationem status ecclesiæ suæ sanctæ. Scriptum D Rippaliæ die XXVIII, decembris anno MCCCCXXXV. a Nativitate Domini sumto.

Devotus & humilis ecclesiæ filius Amedeus dux Sabaudiæ.

Documenta anni 1435.

EPISTOLA PHILIPPI

Ducis Burgundiæ, ad concilium Basileense.

Mittit ad concilium novos oratores.

Ibid. REverendissimis reverendisque in Christo patribus ac ceteris spectabilibus viris in sacro generali concilio Basileensi existentibus.

Reverendissimi reverendique &c. Post amplissimas & vobis gratissimas exsolutas gra- E tiarum actiones, quod tam crebras & pias ad ea quæ pacis forent, per honorandos viros magistrum Nicolaum Amici consiliarium nostrum, & fratrem Albertum monasterii Viziliacensis, exhortationes demandastis, vestra monita tamquam dignissimorum ac uti universalis ecclesiæ mandata devotius amplexati, ad V. R. P. transmittimus dilectos consiliarios nostros & fideles, reverendos in Chri-

ANNO CHRISTI 1435.

Christo patres episcopos Cabilonensem & Nivernensem, Jo. de Fruyno decanum Bisuntinum in legibus licentiatum, magistrum requestarum hospitii nostri, Jo. Lavantage præpositum Insulensem, & magistrum Eustachium Calculi in medicina doctorem, pro operibus tam sanctis & a nobis omni desiderio aspiratis, perficiendis, omni auctoritate & potestate communitos. Supplicando V. R. P. devotius exoramus, quatenus in tam Deo placentibus materiis vestros labores impendentes, nos nostrosque præfatos demissos ambaxiatores simul & nostra agenda habere recommissos, in tantum nobis intimantes, quæcumque accepta, quæ totis conatibus accuratius perficere curabimus, ut novit Deus, qui vestram sanctam congregationem pro utilitate ecclesiæ suæ sanctæ conservare dignetur. Scriptum in villa nostra Divionensi die prima Januarii.

Humilis & devotus ecclesiæ filius Philippus Burgundiæ, Brabantiæ & Lymburgiæ dux, Flandriæ, Arthesii, &c. comes.

LITTERA SERENISSIMI

Domini imperatoris, missa concilio, & lecta in congregatione generali, die Veneris XVII. Febr. MCCCCXXXV.

Mittit ad concilium Conradum de Winsperg tractaturum de rebus Bohemicis.

Fert art. Vet. on. VIII. p. 9. cum

REverendissimis, reverendis ac venerabilibus & egregiis in Christo patribus & dominis, sacrosanctæ synodo Basileensi &c.

Reverendissimi reverendique in Christo patres, amici & domini, ac venerabiles & egregii, sincere grateque nobis dilecti. Pridem sacris litteris nostris significavimus vestris reverendis paternitatibus conditiones rerum Bohemiæ, & maxime ea quæ nostræ majestati proxime per Bohemos sunt reportata: quæ quidem, laus Deo, bonum cœperunt principium, cum non mediocri spe votivæ & desideratæ consummationis. Verum quia nonnulli pacis & quietis æmuli forsitan hoc opus bonum conabuntur turbare, ita ut rigore gladii & subsidio illorum, qui se retraxerunt ab eis, venient reprimendi, quibus ut propter extenuationem eorum subveniatur necesse erit; idcirco, habendo super re illa cogitationes diversas, commisimus nobili Conrado domino de Winsperg nostro & imperii sacri hereditario camerario, fideli & dilecto consiliario nostro, ut V. R. P. in his & nonnullis aliis rebus Bohemicis mentem & desiderium nostrum aperiat. Cui vestræ reverendæ paternitates in dicendis adhibere velint tamquam nobis credentiæ plenam fidem. Datum Posomi die VI. Januarii, regnorum nostrorum anno Hungariæ &c. XLVIII. &c.

Sigismundus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. rex.

Ad mandatum domini imperatoris,

Gaspar Sligk cancellarius.

EPISTOLA CAPITULI

Et canonicorum ecclesiæ Tridentinæ, ad concilium Basileense.

Causantur de capitaneo Frederici ducis Austriæ, quod ecclesiasticam libertatem violando, eos ad forum sæculare traheret.

SAcrosanctæ Basileensi synodo, in Spiritu sancto legitime congregatæ, militantem ecclesiam repræsentanti, &c. Ibid.

Reverendissimi celeberrimique patres & domini, militantem Christi ecclesiam in sacrosancta Basileensi synodo repræsentantes. Quoniam firmiter speramus, & a certo tenemus, quod vester sacratissimus cœtus inter cetera principaliter ad statum ecclesiasticum reformandum, tenendum & defensandum, ipsumque ab oppressionibus & laicorum insolentiis & morsibus relevandum extiterit institutus. Hinc, viri ecclesiæ sanctæ bases & præsides, nos devoti servi vestri capitulum & canonici ecclesiæ vestræ Tridentinæ, ex intimis ad sinum vestrum velut domum refugii deplorando recurrimus, supplicando, ut tu sacratissime cœtus, sis protectio nostra, locus refugii, & salvos facias nos. Licet enim divina & humana lex, sacer & ecclesiasticus ordo, ab omni jurisdictione seculari, omnique laicali potestate nos ceterosque ecclesiastico titulo insignitos constituat liberos & immunes; nihilominus tamen quidam capitaneus generalis in Longo Acheti, illustrissimi principis domini ducis Frederici Austriæ, ad certorum aliorum laicorum instantiam, ad ejus forum suumque vetitum tribunal nos invitos excipientes, appellantes & reclamantes trahere, citando, monendo, pignorando, omnique auctoritate ecclesiastica, immo imperiali penitus spreta, conatur; licet ad sedem apostolicam & successive ad hoc sacrum fuerit concilium appellatum; licet etiam fuerit apostolica auctoritate & per invictissimum imperatorem tam dicto capitaneo, quam duci Frederico inhibitum, ne nos in alio quam foro ecclesiastico trahi & conveniri permitteret, libertatem ecclesiasticam violando. Attamen non solum continuo nos citare, monere, quin immo post & contra omnes inhibitionem apostolicam & imperialem idem capitaneus non est veritus nos condemnare & judicare; & quod detestabilius est, in vim judicii nos & bona nostra hostiliter invadere, & sacrilege rape-

ANNO CHRISTI 1435.

pere, domos noſtras, earumque oſtia frangendo, decimas noſtras vinorum & aliorum A redditLuum noſtrorum, quæ in villa Terrania R. P. domino epiſcopo Tridentino pleno jure tam in ſpiritualibus quam temporalibus eſt ſubjecta. Quare pro Dei miſericordia, pro auctoritate apoſtolica & ſpirituali conſervanda, pro tutela & defenſione libertatis eccleſiaſticæ, quæ iis in partibus, niſi in præmiſſis debite ſuccurratur, omnino ſupprimitur, & clerus eccleſiaſticuſque ſtatus ibidem conculcatur; quatenus præfato domino duci Frederico ejuſque capitaneo ſcribere, & in virtute Dei & eccleſiæ ſuæ ſanctæ, quam in Spiritu ſancto legitime congregati repræſentatis, mandare dignemini, B ut dictum ſuum capitaneum ceteroſque ſuos officiales ab hujuſmodi tractionibus ad dictum eorum forum vetitum, bonorum uſurpationibus, & hoſtilibus invaſionibus, ſacrilegiis, prophaniſque auſibus cohibeat, noſque viros eccleſiaſticos ſic indebite trahi, moleſtari, vexari, invadi, & injuriari de cetero non ſinat neque permittat: quin immo illa ſic attentata revocet & revocari faciat, nobiſque rapta et ablata reſtitui faciat; cum parati ſimus omnibus, ſi qui ſint qui nos eis prætendant obnoxios et obligatos, coram quocumque competenti judice aut foro, ſancitorum juri, et omne genus cautionis tam de judicio ſiſti, quam judicato ſolvendo juxta juris exigentiam pleniſſime ſatis dare atque præſtare, prout etiam dudum pluries nos paratos obtulimus. Datum Tridenti XX. Januarii anno MCCCCXXXV.

Humiles ac devoti ſervitores veſtri capitulum et canonici eccleſiæ Tridentinæ.

LITTERA DOMINI DUCIS

Britanniæ in vulgari ſuo ſuper facto epiſcopatus Maclovienſis.

Ib. p. 781.

A Tres reverends peres en dieu, tres chiers et grans amis, les prelats, et autres tenants le concile a Baſle. D

Tres reverens peres en Dieu, tres chiers et grans amis. J' eſcrit preſentement a noſtre ſaint pere le pape en faveur de mes chiers bien aimez et feaulx conſeillers P. naguerres eveſque de Treguier tranſlate a l' eveſquie de Saint Malo, et Guillaume abbe de Beaulieu mon aumonnier en la forme qui s' enſuit: Tres ſaint pere et mon redoubte ſeigneur, en me recommandant a votre B. S. tres humblement; vous plaiſe ſcavoir, que de preſent on ma rapporte que votre ditte ſaintete a puis nagueres tranſlate mon tres chier et bien ame et feal conſeiller P. eveſque de Treſguier a l' eveſche de Saint Malo en mon pais, qui etoit vacant par le deceix de feu Amauri precedent eveſque dudit lieu de Saint Malo, auquel eveſche avoit eſte eſlu mon chier et bien ame conſeiller Guillaume abbe de Beaulieu mon aumoſnier; & ay entendu que voſtre dite ſaintete a pourvu a meſſire (a) Raoul Roland, qui de tous tamps a eſte ſerviteur conſeiller et allie de ceulx de Blois mes anemis anchiens, qui autrefois me prindrent en trayſon, comme aſſez voſtre dicte ſaintete a peu oir et ſcavoir, d' iceluy eveſche de Treſguier. Si ſupplie a ycelle voſtre ſaintete, que en conſiderant la diviſion et inconvenient, qui par le moyen dudit Roland porroit venir en mon pays a grans peril et dangier de moy et de mes ſubjiez, il plaiſe a voſtre dicte ſaintete pourveoir deſdis deux eveſchiez a meſdits deux conſeillers et non a aultres, pour quelconques lettres, que par inadvertence je vous puiſſe ou pouroit eſcribre au contraire, et ycelui Roland pourveoir d' autres eveſche ou benefice hors de mon pays. Car pour nulle rien je porroit ſouffrir ne endurer, que en mon pays il ait benefice d' eveſchie pour les cauſes deſſus touchiees, et croys que voſtre ditte ſaintete bien aviſee de ceſte matiere ne le vouldroit faire Si ſupplie a voſtre dicte ſaintete que ainſy luy plaiſe le vouloit, et ne m' en faillir, et ce faiſant, elle me fera tres ſingulier plaiſir, dont a touſiours je luy ſeray tres obligie et attenu. Tres ſaint pere, etc. ſi vous prie tant et ſi affectueuſement comme plus puis, qu' il vous plaiſe aviſer C et conſeiller noſtredit ſaint pere de condeſcendre et obtemperer a ma ſupplication et requeſte, pour les cauſes contenues es lettres de noſtre ſaint pere, qui concernent le bien et tranſquillite de moy et de mon pays, et ne m' en faillir ainſy que j' en ay en vous tres entieres ſeurtè et confidence. En me ſignifiant toutes choſes a vous agreables et a moy poſſible pour les accomplir de tres boin cuer a l' aide de noſtre Seigneur, qui, tres reverends peres en Dieu, vous ait en ſa ſainte garde. Eſcript en ma ville de Vennes le XXVI. jour de Janvier l'an (b) MCCCCXXXIV.

Le voſtre le duc de Bretagne, conte de Monfort et de Richemont.

Jehan manu propria.

Godart.

SEQUITUR LITTERA

communitatis Leodienſis miſſa concilio contra quoſdam cives ſuos, qui fecerant cauſam ſuam committi in dicto concilio ſuper conſpirationibus, &c.

Ibid.

R Everendiſſimis in Chriſto patribus et dominis ſuis ſacroſanctæ generali concilio E Baſileenſi præſidentibus et conſedentibus digniſſimis.

Reverendiſſimi patres, juſtitiæ zelatores, et reipublicæ protectores, humilibus noſtris ob-

(a) Hæc epiſtola nullum ſortita eſt effectum, nam Radulfus Treconenſem obtinuit epiſcopatum quem ad annum 1440.

(b) Incipiendo annum in paſchate, alioquin anno 1435.

ANNO CHRISTI 1435.

obsequiis cum reverentia debita prælibatis. Prudenter prævidenda sunt mala, ut salubriter bona succedant, offendiculo quoque sublato nocendi, cuivis occurrat facilior aditus ad optata. Sane cum dominus noster Eugenius papa modernus, salutis amator, ad ea vos, ut firmiter speramus, duxerit deputandos, quæ sunt honoris Dei, ecclesiæ, imperii, statusque prosperi Christicolarum, nec in his vestra, quod absit, neque vestrorum, ut credimus, quæratis commoda, sed dumtaxat piacula Jesu Christi, præsertim præsenti considerato tempore civitatis et patriæ Leodiensis, ne inibi seditiosorum et conspiratorum machinationes dolosæ, quæ sicut nefandum in ipsa civitate alias periculum, et in totius civitatis eversionem nequiter conceperunt, conentur, si facultas assit, ac in ipsorum foventur nequitia, nequius consummare. Quippe iniquitas habens arma magis periculi comminantur. Idcirco credimus quod quemdam Lambertum Datyn, ut asseritur in legibus graduatum, machinationis complicem, novarumque malitiarum perscrutatorem, in ipsorum versuti processus versipellem clypeum receperunt; qui nec hujusmodi periculis, neque venerabilis ecclesiæ Leodiensis dominæ fundi, cujus prætensus canonicus existit, ingenti status dissipatione pensatis, non cessat callide pro dictis iniquitatis filiis arma pollutis digitis, infrunitaque fronte, in fomentum malitiæ præparare: super quibus eisdem paternitatibus per alias nostras litteras, etiam scripsimus. Advertatis igitur, patres pii, si non irascatur per singulos dies dominus, si in grandi sævitia diutius sustinet peccatores, et tandem in eos sævius gladium vibrat ultionis. Quid igitur de conspiratoribus maleficis antedictis, quorum etiam nomina naribus foetent probis, quique humanæ pietatis impudenter spreta modestia, satagunt apud easdem peternitates malitiæ fomentum atque falsitatis numismata thesaurizare, in hoc se Deo et justitiæ damnabiliter opponentes? Et quamvis inspexeritis eos nidum dudum proprium, et ipsis propter eorum malitias alie-D num, foedo rostro, non sine fallaciis, defoedare; ipsos tamen, quo medio ignoramus, videmus apud easdem paternitates in ipsorum dolosis machinationibus injustum auxilium adipisci. Advertite, patres, advertite, si hi fines concilii Basileensis sint receptare tales, quos justa sententia, cujus etiam executio præterquam in certis casibus non differtur, extremo supplicio deputavit. Hoc abhorret sinceritas innocentum, justorum simplicitas et formidat. Ne igitur earumdem paternitatum manus merito immaculatæ tactu picis enormis maculentur, supplicamus eisdem quibus valemus precibus sedulis et devotis, quatenus hujusmodi exse-E crabilium periculorum eventu prudenter et diligenter attento, dictos detestabiles maleficos et conspiratores, super ipsorum perniciosis mendaciis, veluti de re per justitiam jam finita justeque judicata, et cujus itera-

A ta examinatio, quin immo sententiæ mutatio adeo foret sanguinolenta, ut umquam bellum in eadem civitate commissum, placeat penitus refutare, ipsis audientiam, qua indigni sunt, salubriter denegando. Ha Deus, quæ spes per tales relinquitur civitati et patriæ antedictis? quæ flamma ex latente scintilla, quantus ex furoris camino fumus surgeret noxie, si prædictorum malitiæ ad votum callidum progrederentur? quin immo tota Europa ex his in admirationem perstreperet, omnesque communitates ammirarentur habendo respectum, quantum in hoc sacrosancta Romana ecclesia, imperiique celsitudo, dictæ civitatis nobilis ejusdem Europæ partis nomen tam levibus et mendaci-B bus suggestionibus infirmarent, dicerentque quid quærunt malefici, vel cur ad ipsorum instantias adeo enormibus consentitur? Verum si, quod absit, preces nostræ per easdem paternitates, prout hactenus, obaudientur, ex tunc opus erit, nobisque urgens necessitas cunctis vicinis principibus, communitatibus et universitatibus dictos conspiratores, ipsorumque fautores, qualisque fides eis adhibenda sit, elucidare, ut cognoscatur ab ipsis singulisque ipsorum suppositis, quo animo, quo zelo, quo liberamine, qua dissimulatione ipsorum versutiæ ponderentur, quodque hi fructu pacis oppresso, vineam domini sabaoth contendunt, ut * neque vul-C peculæ devastare, adeo ut quæ uvas ferre consuevit gratissimas, labruscas ferat, proh dolor! coecitatis ineptæ: quam speramus, concedente Altissimo, ejus spiramine sanis averti mentibus, qui easdem paternitates dirigat ad lumen veritatis, et prout Christicolis convenit et non ficte. Scriptum Leodii XXVIII. Januar. &c. MCCCCXXXV.

* f. iniquæ

Devoti et humiles vestri burgimagistri, jurati, et consules civitatis Leodiensis.

LITTERA DOMINI DUCIS

D Sabaudiæ lecta in congregatione generali die Mercurii IX Februarii MCCCCXXXV.

Adversus Ludovicum de Palude episcopum Avenionensem.

SAcrosanctæ synodo generali Basileensi in Spiritu-sancto congregatæ. Ibid.

Reverendissimi patres domini et amici specialissimi devota recommendatione præmissa. Quia fallacias et injuriars domini Ludovici de Palude episcopi (*a*) Avenionensis nedum suspecti, verum etiam hostis mei notorii, et fautorum suorum diu supporta-E tas, deinceps tolerare mihi non licet, si de crudelitate notari non vellem, sibi dirigo litteras opportunas, quarum tenorem V. R. P. notum esse cupiens, copiam earum coram V. R. P. publicandam feci præsentibus intercludi ad vestra obsequia propositus et paratus.

ANNO CHRISTI 1435.

(*a*) Hujus episcopi nulla extat mentio in vulgatis indicibus episcoporum Avenionensium, sed neque in novissima Galliæ Christianæ editione.

ANNO CHRISTI 1435.

tus. Easdem V. R. P. conservare dignetur omnipotens ad dirigendos gressus fidelium et infidelium per viam pacis et salutis, prout ad hæc vocati estis. Scriptum Rippaliæ die 1. Februarii MCCCCXXXV.

Humilis et devotus ecclesiæ filius
Amedeus dux Sabaudiæ, &c.

Ravoire.

COPIA LITTERÆ INTERCLUSÆ.

Ib. p. 798. NOtum fecit nobis duci Sabaudiæ ex Basilea relatio certa, quod die Veneris vigesima prima mensis januarii anno præsenti, tam promotores sacri concilii, quam reverendus in Christo pater episcopus Lubicensis, serenissimi principis & domini, domini Sigismundi Dei gratia Romanorum imperatoris semper augusti, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croaciæ, &c. regis, domini mei metuendissimi, orator, in publica congregatione proposuerunt ecclesiam & civitatem Lausanensem esse mere imperiales; ex hoc consequentiam, sicut eis placuit, inferentes, quod nullum interesse in causa ipsius ecclesiæ nobis supererat, de quo satis miraremur, si in sacro concilio præsentialiter non essetis. Sed ubi vos & fautores vestros plerumque nobis notos adesse novimus, de præmissis & similibus adinventionibus non miramur, deteriora enim contra statum & honorem nostrum tacita veritate vos & ipsi hactenus fabricastis, tam in conspectu SS. domini nostri papæ ac sacri concilii, pro honoris nostri tuitione per oratores nostros propalata, verum de præmissa nuperrima propositione præfatos episcopum Lubicensem & promotores habentes competenter excusatos, ex eo quia non spiritu suo, sed alieno fallaci loquuti sunt, totam culpam super vos culpabilem merito & juste retorquemus, qui huc usque ad nostrorum status & honorum ac patrimonii depressionem, quantum in vobis fuit & est, laborastis & continue laboratis. Unde nedum vos jam suspectum habemus, sed inimicum notorium reputamus, & ut sacrum concilium & præfatus dominus orator Cæsareus deinceps vestris clandestinis susurrationibus, qui sub agni specie lupum geritis, non credant, sed veritati. Suis R. P. præsentium copiam mittimus aliis nostris litteris interclusam. Est enim verum & sine quacumque tergiversatione manifestum, quod ecclesia & civitas Lausanensis ac omnia ejus castra, oppida & dominia temporalia atque diœcesis citra patriam & terras honorabilium confœderatorum & amicorum nostrorum carissimorum Bernensium, Friburgensium, & Solodorensium, intra patriam nostram consistunt; quodque in civitate Lausanensi nos & patres nostri inclyti habuimus, habemus & habebimus, Deo auctore, præter vestrum beneplacitum protectionem conventionalem, jure patrimoniali, supremumque judicium & tribunal appellationum, quæ a judicibus temporalibus episcopi Lausanensis emittuntur. Quod quidem jus, prout & cetera dominia nostra, pro majori parte ab imperiali majestate tenemus, cui & subjicimur, ut sacri Romani imperii princeps & vassallus, erga quam & quod debitam & incontaminatam fidelitatem semper exsequemur, nec erit in facultate vestra, licet ad hoc operam dederitis & detis vestris suggestionibus, inter imperialem celsitudinem & me interponere excogitatam zizaniam, quin in sua gratia continue maneamus. Difficile etiam erit vobis patrimonium nostrum talibus fabulis nobis minuere, vel auferre, sicut moliti estis, & quia non est parcendum humilitati, quæ ad libitum non potest superbire, vobis tamquam suspectissimo & hosti notorio, per præsentes ingressum patriæ nostræ prohibemus. Significantes quod si contra hujusmodi prohibitionem ipsam patriam nostram, & maxime Wandi; in qua ecclesia, civitas & cetera dominia ipsius ecclesiæ sunt, vos intrare contigerit, experiemini an ipsa patria Wandi sit in Sabaudia vel Samaria, de quibus præsentes nostras litteras fieri fecimus per suscriptum notarium & secretarium nostrum, penesque nos ad futuram memoriam registrari. Datum Rippaliæ die 1. Februarii MCCCCXXXV.

Hæ litteræ fuerunt præsentatæ per histrionem domini ducis Sabaudiæ, in plena congregatione inductum, prout, &c.

LITTERA COMITIS ARMANIACI

Ad concilium Basileense.

Scribit in gratiam electi S. Pontii Thomeriarum.

Ib. p. 799. REverendissimis reverendisque in Christo patribus dominis cardinalibus patriarchis archiepiscopis, &c. in sacro concilio Basileensi existentibus dominis meis præcipuis.

Reverendissimi reverendique in Christo patres ..... præponendo recommissionem vestris parendi mandatis cum promtitudine. Satis dominationes vestræ hactenus intelligere potuerunt, quanta cum devotione, quantoque sincero affectu semper illud sacrum concilium fuerim amplexatus, quodque ejus decreta atque mandata, ut unumquemque catholicum decet, summa cum veneratione susceperim, eis obsequendo, obediendo, illaque executioni demandando, quantum per me fieri potuit: quæ etiam in futurum firma atque illibata fovere atque conservare intendo, & quantum in me erit ab aliis facere observari. Reverendissimi ac reverendi in Christo patres & domini præcipui, cum pridem ecclesia S. Pontii Thomeriarum Narbonensis provinciæ, quæ dominiis meis confinis est, pastoris solatio desolata fuisset, & capitulum dictæ ecclesiæ innitens decretis ipsius sacræ synodi, ad electionem futuri pontificis rite & canonice processisset, per quam electionem salubriter eidem ecclesiæ de idoneo & insuper utili pastore provisum est, & plerique magnates etiam, prælati magis de eorum potentia con-

Anno Christi 1435.

confidentes, quam de bono jure suffulti, volentes nervum & auctoritatem decretorum dictæ synodi infringere ac pessumdare, nisi fuerint dictæ electioni, non quidem juribus, sed præcipue, quod in viris ecclesiasticis detestabilius est, se armis opponere, in maximum dictæ ecclesiæ exterminium, & totius patriæ grande dispendium, quæ ego perpendens, nec ullo modo tolerare valens, quod decreta illius sacri concilii aliquorum potentia supprimerentur & fierent irrita, juxta posse meum, ad defensionem atque præsidium dictæ electionis totis viribus occurrere procuravi, quo factum est, ut per eos qui dictam electionem eorum potentia tyrannica conantur evertere, aliquorum prælatorum de provincia eisdem colligatorum, qui cum clerici & prælati sint, & decreta sacrorum conciliorum deberent venerari, ipsi minus bene de concilio illo sentientes, magis favores temporales sequuntur, quam ad bonum ecclesiarum intendant; testimonio minus vero attendentes, sacro coetui vestro intimare non erubuerint, quod per hujusmodi electionem ecclesia ipsa & patria maximis dispendiis & cladibus affecta fuerit & afflicta; false subticentes, quod his tantis malis tyrannides se opponentium dictæ electioni occasionem præbuerint, non autem ipsa electio. Mirandum est profecto, quod per viros ecclesiasticos ita irritari velint sacrorum conciliorum decreta sanctissima, in quibus ecclesiarum reformatio & status consistit. Sed longe magis admiratione dignum est, quod nedum extra concilium ipsum, sed etiam intra concilium decreta vestra maximos habeant persecutores; quoniam etiam in ipso concilio electio ipsa, quam utique decuit, maxime cum justa sit atque canonica, confoveri turpiter & per sordem nolint confirmari, per aliquos propria sectantes, non autem justitiæ zelatores; quodque si dominationes vestræ ad observationem decretorum vestrorum promtis animis & omni studio non assurgunt, quis de illis bene sentiet, aut quis de illorum observatione curabit? Quod enim ab aliis vultis observari, decet primum vosmet observare quantum in vobis est. Dignentur itaque dominationes vestræ pro Dei reverentia & pro proprio honore dominationum vestrarum, taliter ad causam hujusmodi electionis animadvertere, quod hi qui sub confidentia decretorum vestrorum ad provisionem saluberrimam dictæ ecclesiæ inducti sunt, eorum spe & fiducia non fraudentur, & de decretis ipsius sacri concilii, ac de his quæ contra ipsa decreta in ipso concilio facta sunt, turpiter & per sordem patria ista non scandalizetur: Ego tamen decreta ipsa quantum in me erit intendo usque ad apicem observare et facere observari, etsi per aliquos turpiter et injuste irrita fieri vellent, nisi per totum sacrum concilium aliter fuero certioratus, præcipiendo cuncta beneplacita mihi vestris parato obsequiis, quæ adimplere juxta posse non desinam, auxiliante Altissimo, qui vos incolumes reddere dignetur assidue. Scriptum Insulæ Jordani die VIII. mensis Februarii MCCCCXXXV.

Vestris paratus mandatis Johannes Dei gratia comes Armaniaci, etc.

PROTESTATIO FACTA

Per inclytam nationem Germanicam super materia indulgentiarum in facto Græcorum, in generali congregatione, die Veneris XI. Februarii MCCCCXXXV.

Circa medium indulgentiarum pro sancta Græcorum reductione arreptum, ut profit proposito, et non obsit potius fidei et statui ecclesiastico, Germanica natio necessaria existimat infrascripta, quibus intendit firmiter inhærere. Ib. p. 799.

Primo, cum catholicæ fidei causa communis sit, et onera grandia, oportet per universas nationes quæstum liberaliter et efficaciter admitti, pro colligenda diffinita necessaria summa pecuniæ, sublatis omnibus impedimentis, et suspensis quibuscumque aliis publicis plenariis indulgentiis, ista durante.

Secundo, ne timor fraudis impediat executionem, oportet Germanicæ nationi potestatem dari de ordinandis quæstoribus per suas provincias, et conservanda pecunia recollecta.

Tertio, ne advenientibus Græcis, una natio se per aliam de comportando excusare possit, oportet servari ordinem et æqualitatem: sic quod primo prior in ordine natio teneatur secundum ratam contribuere; secundo loco secunda natio, et sic deinceps quælibet natio secundum ratam immediate post illam quæ eam ordine præcedit.

Quarto, ne populus sub nomine reductionis Græcorum decipi per clerum opinetur, oportet Germanicæ nationi dari potestatem, si non venerint, quæ soluta rata superest convertendi in pios, utiles ac necessarios publicos usus nationis et locorum ubi fuerint recollectæ.

Quinto, ne suspicetur populus inscripta infringi, oportet antequam bullæ indulgentiarum per nationes mittantur, omnia antedicta solemniter et synodice decerni cum decreto irritanti omnes alias ordinationes et concessiones indulgentiarum, mandata et processus etiam apostolicos, præterquam pro executione præfatorum; quæ cum sint justa et rationabilia, et ad profectum rei necessaria, natio Germanica non solum consentit quod fiant, sed etiam P. V. obnixe deprecatur.

Quibus peractis et non alias, natio ipsa Germanica, licet pro catholica fide ad destruendam Bohemorum perfidiam in retroactis temporibus multa damna in corporibus et rebus passa sit, et pluries maximas summas contribuerint tam clerus quam populus, adhuc liberali animo pro tam salubri augmento catholicæ ecclesiæ se offert ad diligenter perficiendum debitum suum. Quod si hæc fiant, non fiant, cum non videant, quin

ANNO CHRISTI 1435.

quin hujusmodi via indulgentiarum potius A reductioni Græcorum ac fidei, quoad efficaciam indulgentiarum; et ecclesiastico statui, quoad detractiones popularium, valde obsit, ac etiam cum nullo jure plus astringatur ad admittendum quæstum hujusmodi, quam aliæ nationes, palam suam intentionem insinuat P. V. et protestatur per eam non stare, quominus per viam indulgentiarum satisfaciat ordinationi sacri concilii pro reductione Græcorum, quam summe fieri optat præmissis observatis.

LITTERA ALIA

Ejusdem domini ducis, super eadem materia.

Superscriptio ut in alia littera.

De diæta Attrebatensi ab ambassiatoribus regis acceptanda.

Ib. p. 800. REverendissimi, &c. Post ultimarum litterarum mearum scripturam, quas nuperrime, die videlicet XVI. mensis hujus, paternitatibus vestris scribendas duxi, inter cetera paternitates easdem deprecando, ut ad effectum in regno Franciæ pacis consequendæ, dominum meum regem monere, hortari & inducere dignarentur, & vellent ad diætæ super hoc avisatæ teneri in villa C mea Attrebatensi acceptationem & receptionem. Post ambassiatorum meorum ad sacram vestram synodum per me destinatorum scripta, redditus sum avisatus ambassiatores ejusdem domini mei regis Basileæ præsentialiter existentes, eb eodem domino rege potestatem habere, & expressam in eorum instructionibus facultatem, diætam hujusmodi pro et nomine dicti domini mei regis acceptandi, si tamen de hoc faciendo per sacrosanctum generale concilium requirantur. Ex qua causa, reverendissimi reverendique in Christo patres & egregii viri, paternitates vestras easdem deprecor, ut prius, affectu, quatenus ad rei tam laudatæ D tamque felicis optatum successum, dignentur eosdem domini mei regis ambassiatores solemniter requirere, aut requiri facere pro parte vestræ sanctæ congregationis, ut diætam ipsam dicti domini mei regis nomine recipiant & acceptent. Et nihilominus, sicut per easdem meas litteras vestris paternitatibus requirebam, litteratorie aut per solemnes nuncios hortari dignentur & inducere dictum dominum regem, ut ad diætam ipsam suos ambassiatores cum requisita potestate solemniter transmittere non postponat: quatenus exinde ad ipsius Deo & hominibus tam placitæ rei celeriorem effectum congruentius intendatur. Celebrem E cœtum vestrum, reverendissimi reverendique in Christo patres & decoratissimi viri, feliciter & prospere dirigere & conservare dignetur, in cujus estis nomine congregati. Scriptum in villa mea Divionensi die XVIII. Martii.

Ecclesiæ sanctæ devotus filius Philippus Burgundiæ, Brabantiæ & Lymburgiæ dux, &c.

Philippe.

Tronson.

BULLA LEGATIONIS

Cardinalium S. Crucis & S. Petri ad vincula.

Eos creat Eugenius legatos a latere ad sacrum concilium.

B EUgenius episcopus servus servorum Dei dilectis filiis Nicolao tituli S. Crucis in Jerusalem, & Johanni tituli S. Petri ad vincula S. R. E. presbyteris cardinalibus, apostolicæ sedis legatis S. & A. B. Ibid.

Dum onus universalis gregis Dominici superna dispositione nobis injunctum diligenter attendimus, & quod singulis Christianæ reipublicæ maxime nunc in sacro Basileensi concilio occurrentibus, per nos ipsos debitum apostolicæ servitutis exequi non valemus, animo revolvimus, nonnumquam viros fide ferventes, dignitate & scientia præditos, & rerum agendarum experientia conspicuos in partem nostrorum & ecclesiæ Romanæ negotiorum assumimus, ut dum tempus postulat, eorum operationibus vices nostras supplentes, ministerium nobis commissum, divina assistente gratia, juxta vires nobis ex alto concessas, executioni mandare possumus. Cumque in sacro Basileensi concilio nonnulla ardua negotia Dei honorem, statum ecclesiæ, & bonum totius reipublicæ Christianæ concernentia, agenda & expedienda incumbant. Igitur vos vitæ integritate & sapientia præclaros, magnitudine consilii conspicuos, ac in maximis nostris & dictæ ecclesiæ negotiis diuturna experientia comprobatos, legatos de latere cum plena & omnimoda potestate legatis concedi solita, de venerabilium fratrum nostrorum Jordani Sabinensis, Brandæ Portuensis episcoporum, Johannis tituli S. Laurentii in Lucina, Antonii S. Marcelli, Johannis tituli S. Sixti, Francisci tituli S. Clementis, Angeloti tituli S. Marci presbyterorum, Lucidi S. Mariæ in Cosmedim, Prosperi S. Georgii ad velum aureum, & Dominici S. Mariæ in via lata, diaconorum præfatæ ecclesiæ cardinalium consilio, auctoritate apostolica, tenore præsentium facimus, constituimus, & etiam deputamus, vosque ad præfatum concilium pro prædictorum expeditione negotiorum tamquam pacis angelos providimus destinandos. Quocirca circumspectioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus injunctum vobis ministerium hujusmodi pro divina, dictæ sedis ac nostra reverentia, ad honorem Dei, ecclesiæ, & nostrum, salutem quoque & pacem totius populi Christiani, juxta datam vobis a Domino prudentiam, laudabiliter exequamini, quod ex vestris operibus fructus optati proveniant quos speramus, vosque deinde illam quæ pias causas agentibus super-

ANNO CHRISTI 1435.

perna retributione impenditur, gloriam consequi mereamini felicitatis æternæ. Datum Florentiæ, anno Incarnationis Dominicæ MCCCCXXXV. XIII. calendas martii, pontificatus nostri anno V. *Subscripta per omnes dictos cardinales prænominatos propriis manibus.*

De curia,

A. Ferrarii.

EUGENII PAPÆ IV. BULLA

Ad concilii Basilii præsides.

Ut possint lites componere ortas occasione electionum & nominationum ad beneficia.

Ib. p. 801. EUgenius, &c. dilectis filiis Nicolao tituli S. Crucis in Jerusalem, Johanni tituli S. Petri ad Vincula, & Juliano tituli S. Sabinæ presbyteris cardinalibus apostolicæ sedis legatis, ac venerabilibus fratribus Jo. archiepiscopo Tarentino, & Petro Paduano pro nobis in sacro Basileensi concilio præsidentibus, S. & A. B.

Cum intellexerimus nonnullos veluti afferentes se electos seu postulatos ad quasdam cathedrales ecclesias... monasteria, vel alias in eis jus competere, alios per nos de C consensu fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium promotos, ad sacrum Basileense concilium in judicium trahere, ex quibus graves inter eos lites & ipsarum ecclesiarum seu monasteriorum tam in spiritualibus quam temporalibus multa & varia incommoda oriuntur. Nos veluti pacis & concordiæ inter se diffidentium & utilitatis ecclesiarum ac monasteriorum amatores, volentes his discordiis & dispendiis opportune consulere, vestris circumspectionibus, de quibus plurimam in Domino fiduciam obtinemus, omnes & singulas differentias inter præfatos afferentes se electos aut postulatos, & per nos promotos & alios quoscumque .... præ- D dictis sua interesse putantes comple... concordandi, componendi, sopiendi & statuendi, disponendi, obligationes quascumque etiam per pensionum impositionem hinc inde communiter & divisim faciendi, ac omnia & singula gerendi ac faciendi quæ ad plenam concordiam necessaria videbuntur aut quomodolibet opportuna, de consilio venerabilium fratrum nostrorum Jordani Sabinensis, Brandæ Portuensis episcoporum, Jo. tituli S. Laurentii in Lucina, Antonii tituli S. Marcelli, Jo. tituli S. Sixti, Francisci tituli Clementis, Angeloti tituli S. Marci presbyterorum, Lucidi S. Mariæ in Cosmedim, Prosperi S. Georgii ad velum aureum, E & Dominici S. Mariæ in Vialata, diaconorum S. R. E. cardinalium plenam & integram tenore præsentium concedimus facultatem: ratum & gratum habituri quicquid per vos in præmissis ordinatum, concordatum fuerit & conclusum, idque faciemus, auctore Domino, inviolabiliter observari. Datum Florentiæ, anno incarnationis Do- A minicæ MCCCCXXXV. XIII. calendas martii, pontificatus nostri anno V.

Ego Jordanus episcopus Sabinensis SS.
Ego Branda episcopus Portuensis SS.
Ego Johannes tituli S. Laurentii in Lucina presbyter cardinalis SS.
Ego Antonius tituli S. Marcelli presbyter cardinalis SS.
Ego Johannes tituli S. Sixti presbyter cardinalis SS.
Ego Franciscus tituli S. Clementis presbyter cardinalis SS.
Ego A. tituli S. Marci presbyter cardinalis SS.
Ego Lucidus S. Mariæ in Cosmedim dia- B conus cardinalis SS.
Ego Prosper S. Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis SS.
Dominicus S. Mariæ in Via lata diaconus cardinalis SS.

COPIA LITTERÆ

regis Jacobi, &c.

Adversus electum S. Pontii Thomeriarum.

REverendis in Christo patribus et aliis amicis nostris carissimis in sacrosancta synodo Basileæ congregatis. Ib. p. 803.

Reverendissimi in Christo patres & domini honorandi, devota recommendatione præmissa. Sæpe & nimium R. P. fuimus persuasi errores iniquorum patienti sub taciturnitate pertransire, ea spe freti, quod reducente ratione, suos animos ad meliora converterent. Sed nobis cernentibus, quantum in dies accrescat malignandi affectus, nedum in privati, sed communis boni multiplicia detrimenta, visum est preces nostras diutissime nos penes otiosas in præsentiarum ad V. R. P. emittere debere, tanto profecto exaudiendas facilius, quanto plus pro integritate publicæ rei intercedunt. Quas ut aliquando aperiamus, a quo primum exortæ sunt eædem paternitates advertant. Nuper siquidem ecclesiam S. Pontii Thomeriarum, provinciæ Narbonensis multis ab annis apostolicæ sedi specialiter reservatam, cum per felicis memoriae dominorum tum cardinalis sancti Marci, tum patriarchæ Alexandrini obitus, qui ipsius ecclesiæ administrationem tenuerunt in commendam, nuper reverendo in Christo patri domino G. (*a*) tunc episcopo Appamiarum, patri quidem, quem morum probata honestas, sanguinis claritas, litterarum cognitio cathedra pastorali dignum comprobans, SS. dominus noster papa motu proprio contulit eodem modo, ut singulis districte examinatis hujusmodi de eo factam translationem irrefragabilem putemus, si potuerit apostolica sedes de ad eam spectantibus disponere. Verum profecto comperimus, unde incolumitatis provinciæ bonique contemplatione communis vehementer conturbamur, impedimenta quæ nonnulli præfatæ ecclesiæ S. Pontii monachi, sub cujusdam prætensæ electionis umbra, in dispo-

sirio-

(*a*) Gerardo, qui tamen adhuc anno 1436. Appamiensem obtinebat episcopatum.

sitionem & voluntatem apostolicam injicere moliti sunt, prout & quotidie opponere hi- A tuntur, æquioribus quidem ferenda animis, nisi acerrimis præjudiciis referta forent. Si quæ, qualia, quantaque sint animadvertant V. R. P. circa apponenda matura remedia parumper invigilare minime gravabuntur. Hi quippe collectis sanguinum viris in villas castra & oppida præfatæ dioecefeos S. Pontii hostiliter congressi sunt, pene vel numquam reparandis damnis partes afficiendo finitimas, indigenas pariter & incolas truculentis gladiis occidendo; quo quid inhumanius, quid impius, quid justitiæ remedio dignius vestræ prudentiæ recenseant. Ibi enim, ut brevius res gestas exprimamus, ne magis infesti accusatores, quam providentis justi- B tiæ zelatores videamur, tanta fuit effrenata immanitas, quod nisi succurrente justitia perdometur, necesse videmus vindicem defensorem, qui arma armis repellat, vim vique retundat, exsurgere oportere. Ut igitur insuetis atrocibusque nimium tyrannis, non modo præfata dioecesis S. Pontii, sed & circumjacentes partes multis affectæ incommodis liberentur, tranquillaque pax incolas fugitivos & peregrinos formidolosos contineat faciatque securos, nostræ quoque terræ contiguæ quietiori pace congaudeant, pio & æquo intuitu eædem vestræ reverendæ paternitates remedia mandare festinent opportuna; quoniam quidem nisi justitiæ ve- C stræ virtus hujuscemodi ausus temerarios coerceat, verisimillimum est præfatum dominum episcopum, quem & sensu & viribus & amicis dominisque complurimis grandi virtute valentibus potentem novimus, dum non amplius in perniciem sui totiusque provinciæ longiorem patientiam sufferre poterit, pro tota facultate resistendo impugnare. Certissimum quoque est nos ob nostrarum conservationem terrarum damnatissimos hostes profligare debere, quod fortassis jam pridem effectum foret, nisi expectata V. R. P. dispositio retardasset. Sed constantissima spes consuluit, & recte, ut ad hæccine sananda vulnera V. R. P. deberent præire antidota. D Quæ enim rerum difficultas est, quam non noscamus V. R. P. dissolvere posse? omnia quippe eas penes sunt, quibus rerum opportunitati consulitur. His igitur rebus lassis & tristibus, reverendissimi patres, vestris pro prudentiis finem imponite, & id causæ quod tractandum superest, inter altissima & rectissima vestra consilia pia cura celeriter absolvite, ut sic quæsitus terminus justitiæ appareat. In hoc etenim & aggravatæ provinciæ, & desolatæ ecclesiæ magna in parte V. R. P. succurrent, ad quarum beneplacita nos præsto paratissimos sincera caritate offerimus, quas Altissimus felices, prosperas & longævas ad sanctissima complenda coepta E dirigere & conservare dignetur. Ex Biterris XX. Februarii.

Jacobus rex Hungariæ, Jerusalem & Siciliæ, &c.

Jaques.

Bourserii.

BULLA PAPÆ

missa concilio Basileensi in materia reductionis Græcorum.

Venerabilibus fratribus & dilectis in Christo filiis in sacro Basileensi concilio congregatis.

Lecta in congregatione generali v. Aprilis MCCCCXXXV.

EUgenius, &c. Venerabilibus fratribus, &c. Salutem; &c. Ibid.

Jam pridem orator noster, quem, ut alias scripsimus, mense Julio præterito Constantinopolim misimus, ad nos reversus est. Cum eo venerunt duo oratores carissimi in Christo filii Johannis Palæologi Romanorum imperatoris illustris, & venerabilis fratris Joseph Constantinopolitani patriarchæ, videlicet dilecti filii nobiles viri Georgius & Emanuel Dissipato germani fratres ad nos destinati. Ex his plane intelleximus, quicquid inter præfatos imperatorem & patriarcham & ipsum oratorem nostrum in re sanctissimæ unionis consequendæ actum fuerit. Audivimus inter cetera quanto amore & reverentia imperator ipse sanctam Romanam ecclesiam complectatur, ac dignitatem sedis apostolicæ veneretur. Ex qua re de conficienda illa unione sanctissima optimam spem non indigne concepimus. Horum oratorum opera apud nos fuit, ut capitula quæ ultimo Constantinopolim misimus a nobis peterent confirmari, paucis tamen additis, quæ ad rem facere videbantur, asserentes nullo pacto ad ipsam unionem deveniri posse per eum modum, quem alias oratores, qui ex Constantinopoli ad nos venerant, vobiscum conclusisse intelligunt. Nos vero, quantum ad ipsa capitula pertinebat, plene respondimus, ostendimusque nullius adjectionis opus esse. Sed capitula illa juxta plenum intellectum ad eam rem conficiendam integre satisfacere; quo factum est, ut præfati oratores in eum modum, quo ex ipsis capitulis declaravimus consentire decreverint, dicentes se ab imperatore & patriarcha præfatis hoc in mandatis habere, ut declarationi & modificationi nostræ, si quam facere nos contingeret, suum præstarent assensum, ob quam rem petierunt iterum præfata capitula sic declarata a nobis confirmari. Nos autem etsi hic modus ad consequendam ipsam unionem melior & aptior immo ferme solus videtur, horum tamen postulationi continuo non acquievimus, obstantibus his quæ per alios oratores apud vos aliter & longe diverso modo conclusa sunt, utpote qui ex omni parte pacem, unitatem, concordiam quærimus. Decrevimus itaque consilio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium oratores istos ad vos remittere, & ut circumspectiones vestræ quæcumque a præfatis imperatore & patriarcha ad nos detulerunt ad liquidum intelligant, ac tandem id possint eligere, quod ad conficiendam servandamque illam sanctissimam unionem melius et commodius accedere videatur, si auditis recen-

ANNO CHRISTI 1435.

censitisque omnibus quæ hii oratores ad nos attulerint, eorum postulationi juxta modum capitulorum, de quibus supra diximus, annuere censueritis, et nos parati erimus vobis annuentibus consentire, & juxta modum prædictum, qui ut præmisimus, eligibilior et aptior nobis semper visus est, causam suscipere. Si vero juxta modum inter vos et alios oratores conclusum causam hanc prosequi statueritis, nec nos intendimus dissentire, quamvis modus ipse a multis pene impossibilis judicetur. Rogantes omnipotentem Deum, ut quod hominibus impossibile videtur, pro sua misericordia reddatur facile. Ut enim alias scripsimus, nostra parum refert, qua via, aut quo medio is finis sequatur, dum tamen sequatur. Ille autem divinus Spiritus, in cujus nomine omnis sancta synodus congregatur, det vobis id ipsum sapere secundum Jesum Christum, quo æterno Patri gratum reddatis servitium, semenque vestrum cadens in terram bonam, fructum centuplum afferat in patientia. Datum Florentiæ annno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXV. octavo calendas Martii pontificatus nostri anno IV.

Jo. de Steccatis.

ALIA BULLA PATENS DOMINI

nostri papæ in qua inseruntur capitula concordata cum Græcis, &c.

D. p. 806. EUgenius, &c. dilecto filio Juliano tituli S. Sabinæ S. R. E. presbytero cardinali apostolicæ sedis legato, ac venerabilibus fratribus Johanni Tarentino archiepiscopo et Petro Paduano episcopo nostro et apostolicæ sedis nomine in sacro generali concilio Basileensi præsidentibus, S. et A. B.

Mense præterito dilecti filii nobiles viri Georgius et Emanuel Dissipato una cum oratore nostro, quem Constantinopolim miseramus, ad nos venerunt, per carissimum filium Johannem Palæologum Romeorum imperatorem illustrem, ac venerabilem fratrem D Joseph patriarcham Constantinopolitanum ad nos destinati; qui nobis quæcumque inter præfatos imperatorem et patriarcham ac ipsum oratorem nostrum acta sunt serio retulerunt; ex quibus tum pro affectione et reverentia, quam ipsum oratorem huic sanctæ apostolicæ sedi deferre percepimus, tum pro modo qui in practica venit veluti imperatori grato et toti fere Græciæ accommodo de consequenda sanctissima unione spem bonam concepimus; horum oratorum opera fuit, et quidem cum multa instantia, ut capitula quæ ultimo loco Constantinopolim misimus, et quæ infra sequuntur, aliquibus additis, confirmare vellemus: afferentes nullo E pacto ex modo per alios oratores apud sacrum concilium Basileense concluso, ad optatam unionem deveniri posse. Nos autem quantum ad ipsa capitula pertinet plene respondimus, ostendimusque alia adjectione opus non esse; sed capitula illa plene intellecta ad complendam materiam hujus sanctæ unionis plene sufficere. Quo factum est, ut præfati oratores in eum modum, quem ex

A dictis capitulis declaravimus, assentire decreverint: dicentes se ab ipsis imperatore et patriarcha in mandatis habere, ut declarationi et modificationi nostræ, si quam facere contingeret, suum darent assensum. Et hac de causa petierunt iterum ipsa capitula sic declarata confirmari. Nos vero, etsi modus iste juxta ipsa capitula ad consequendum optatum finem, melior et aptior videatur, non tamen petitioni ipsorum acquievimus, obstantibus his quæ per alios oratores cum ipso sacro concilio aliter et longe diverso modo conclusa sunt. Quamobrem de consilio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, oratores ipsos ad præfatum concilium remittere decrevimus, qui B quæ acta sunt referent, ac præfati imperatoris mentem, postulationem, et quæcumque ad rem pertinentia nota facient, ut ipsum sacrum concilium ea omnia intelligens, ad liquidum id possit eligere, quod ad hujusmodi unionem consequendam propius accedere videatur. Si itaque auditis et recensitis omnibus, præfatum sacrum concilium eorum postulationi juxta formam capitulorum, de quibus supra diximus, annuere statuerit, et nos etiam parati sumus assentire, atque in hujus rei eventum vobis de quibus specialem in domino fiduciam obtinemus, cum præfatis oratoribus et aliis, quos pro parte dictorum imperatoris et pa- C triarchæ communiter vel divisim forsan intervenire contigerit, nostro et apostolicæ sedis nomine promovendi, tractandi, concludendi, et firmandi, ac disponendi et ordinandi juxta ipsorum capitulorum continentiam de prædictorum fratrum nostrorum consilio, auctoritate, apostolica, plenam & liberam tenore præsentim concedimus facultatem. *Tenor capitulorum in forma talis est.*

Sanctissimus dominus noster Eugenius divina providentia papa IV. pro gerenda sanctissima unione, ut supra præmittitur, mittet ad partes orientales, præsertim ad civitatem Constantinopolitanam unum ex reverendissimis patribus S. R. E. cardinalibus legatum de latere, cum prælatis, doctoribus, magistris, & aliis, ut sibi opus esse videbitur, cum ampla facultate agendi & faciendi omnia & singula, per quæ præfata unio & caritas inter orientalem & occidentalem ecclesias prædictas suum plenum consequatur effectum.

Item, quod præfatus legatus cum prædictis prælatis etiam hinc iter arripiet cum galeis versus civitatem Constantinopolitanam infra annum, postquam hæc capitula per ipsum dominum papam fuerint confirmata, & iter suum continuabit juxta posse, quamdiu perveniat ad dictam civitatem Constantinopolitanam.

Item, quod serenissimus dominus Johannes imperator, & reverendissimus dominus Joseph patriarcha prædicti interim operam dabunt cum effectu suis propriis expensis, ut qui pro parte sua fuerint evocandi evocentur. Et placet sanctissimo domino nostro quod fiat synodus generalis ex parte ecclesiæ orientalis ex omnibus nationibus ipsi ecclesiæ subjectis seu adhærentibus, ita ut infra mensem a die adventus dicti legati ad ci-

A civitatem Constantinopolitanam præd'ctam, omnes qui venturi sunt venient, & præsertim reverendi patres domini patriarchæ, Antiochensis & Jerosolymitanus, &c. Et statim finito illo mense, procedatur ad proponendum, disputandum, discutiendum & concordandum super differentiis inter utramque ecclesiam.

Item, quod præfatus legatus tamquam legatus sedis apostolicæ suscipietur, tractabitur & honorabitur per dictum serenissimum imperatorem & reverendissimum dominum patriarcham & suos, sicut legati sedis apostolicæ de latere solent suscipi, tractari & honorari. Similiter omnes prælati, doctores, magistri, & alii, qui cum eo venient, tractabuntur & honorabuntur, ut tales tractari & honorari solent. B

Item, quod præfatus legatus gaudebit plena securitate & libertate: ita quod libere poterit ad præfatam civitatem Constantinopolitanam venire, stare, redire, quandocumque sibi videbitur & placebit sine ulla molestia, injuria, vel offensa, juxta omnem possibilitatem praedictorum dominorum imperatoris & patriarchae & suorum, etiamsi contingat dictam unionem, quod absit, non sequi; & idem per omnia de omnibus & singulis prælatis, & doctoribus, magistris, & aliis qui venient, stabunt & redibunt cum dicto legato, vel separatim ab eo. Inter cetera quod in disputationibus quæ fient, licebit præfatis dominis legato, prælatis, doctoribus, magistris & aliis libere proponere, promovere, arguere, respondere, replicare & dicere, quantum & quotiens eis videbitur opportunum, pro intelligenda, declaranda, & consequenda veritate, ut decens est. Et similiter liceat omnibus, qui ex parte ecclesiæ orientalis prædictæ ad disputandum deputati fuerint: ita quod in ipsis disputationibus, propositionibus, & dictis, utraque pars se invicem benigne supportet, & honoret, verbis indecentibus omnino cessantibus, & omnia cum pace & caritate fiant. Nam alias ad ipsam veritatem pervenire impossibile esset. C

Item, quod congregatis prælatis et aliis ex utraque parte, ut supra præmittitur, procedatur per viam disputationis arguendo & respondendo, ut supra, & ut disputantium moris est, interponendo pro argumentorum dispositione auctoritates evangeliorum & aliarum sanctarum scripturarum atque etiam sanctorum patrum & doctorum. D

Item, quod quicquid super differentiis inter utramque ecclesiam existentibus ex communi concordia utriusque partis concludetur & ordinabitur, inviolabiliter servari debeat per utramque partem, &, mandetur sub pœnis & censuris debitis per omnes subditos utriusque ecclesiæ tam occidentalis quam orientalis inviolabiliter servari & illibate custodiri, sicque ut idem velle & sapere omnes hujusce sanctæ religionis auctori Christo deserviant, & in unitate Spiritus-sancti pariter intendant. Datum Florentiæ anno incarnationis Dominicæ MCCCCXXXV. VIII. calendas Martii, pontificatus nostri anno IV. E

Ego Jordanus episcopus Sabinensis manu propria subscripsi.

Ego Antonius tituli S. Marcelli presbyter cardinalis propria manu subscripsi.

Ego N. tituli Sanctae Crucis presbyter cardinalis manu propria subscripsi.

Ego Jo. cardinalis S. Petri ad vincula manu propria subscripsi.

Ego Jo. cardinalis S. Sixti manu propria subscripsi.

Ego F. tituli S. Clementis presbyter cardinalis manu propria subscripsi.

Ego Lucidus S Mariæ in Cosmedim diaconus cardinalis manu propria subscripsi.

A. de Palazago.

A. de Florentia.

LITTERA DOMINI DUCIS BARRENSIS

ad concilium Bsileense.

Scribit in gratiam Guillelmi electi Maclovienfis.

SAcrosanctæ synodo Basileensi dominis & amicis meis confidentissimis. Ib. p. 809

Reverendissimi reverendique in Christo patres & domini amici confidentissimi, cordiali recommendatione præmissa. Jam pridem vestris reverendis paternitatibus innotuit, quantum electionis negotium Maclovienfis ecclesiæ de persona reverendi patris abbatis de Bello-loco, eleemosynarii dilectissimi consanguinei mei ducis Britanniæ, præ cunctis sui ducatus fidelissimi & approbati factæ, cordi habuerit et habeat dictus consanguineus, non ob ipsius electi personam, quin immo etiam propter utilitatem ecclesiæ, ac loci et ducatus sui inimicorum exstirpationem, tum etiam cum alias eadem ecclesia vacante, in episcopum ejusdem electus unanimiter extitit, nunc siquidem vero secundo videlicet ad eamdem ecclesiam per similem electionis viam vocatus existat, negotio hujusmodi non expectato, per dominum nostrum papam levissime repulsam habuit; qua de re ut hujusmodi electionis negotium recensendo juxta vestri sacri concilii decretum, queat accipere libramentum, corde & animo quantum possum affectione cariori deprecor, quatenus laborare placeat, ut dictum decretum per vos celebratum observetur, & suum consequatur effectum, ne tanta dispendia electis et in futurum eligendis filiis de decreto hujusmodi præstentur, & ne occasio amplior pluribus præbeatur, spe amicorum circumquaque dictum dominum nostrum papam circumpositorum per pecuniam preces et munera in vineam Domini obrepere, nec ad personæ delectum attendere (hoc enim ab omni ratione alienum censetur,) si quod in reipublicæ utilitatem editum est, in privatum subverteretur, vigilantissime, si placet, instando apud dictum sanctissimum dominum nostrum papam, postquam sacro concilio statutisque et decretis in eo editis adhæsit, ut non vituperetur opus per eum semel approbatum, ut scandala tollantur, dissensiones, mortes, depræda-

ANNO CHRISTI 1435. dationes, destructiones et ecclesiarum invasiones vitentur, quæ et quas inde oriri possent, quibus obviare tenemini. Reverendissimi reverendique patres et domini vestra beneplacita mihi significetis, quæ juxta posse, perficere curabo. Easdem paternitates vestras conservet Altissimus, etc. Scriptum apud Caynonem XXVI. Februarii.

Sanctæ matris ecclesiæ devotus filius dux Andegaviæ, Calabriæ, Barri et Lotharingiæ marchio, etc. comes Provinciæ & Forcalquerii.

René.

EPISTOLA CAROLI REGIS

Francorum ad concilium Basileense.

In gratiam Guillelmi abbatis Belle-loci electi Maclovienfis.

Ib. p. 810. SAcrosanctæ synodo generali Basileensi in Spiritu-sancto legitime congregatæ.

Karolus Dei gratia Francorum rex. Amici carissimi et specialissimi, novimus pridem qualiter vacante ecclesia Maclovienfi, sub cujus uberibus Altissimo famulando clerus et populus ibi commorantes alliciuntur, per defuncti Amaurici ipsius ultimi pastoris obitum, dilectum nostrum Guillelmum abbatem B. Mariæ de Bello-loco per canonicos illius loci cum ingenti solertia, excusso quocumque negligentiæ somno, ad eamdem, veluti alias, ipsa etiam vacante, infusa Spiritus sancti gratia electus extiterat, ipsum ad ipsam utique dignum fore electum, de quo suscepimus jocunditatem. Ipse enim est vir utique generosus, vitæ venerabilis, sanctæ religionis, justitiæ zelator, hujus Maclovienfis diœcesis genitus de majoribus viris, quem præcipue optamus & desideramus in dicta ecclesia præesse, pro felici hominum quiete ac incolarum sicuti pugilem indefessum amplecti. Nam prædecessores & progenitores sui, signanter ille famosissimus strenuus miles Bertrandus connestabulus tempore quo vivebat in humanis regni Franciæ, qui inimicos nostros extirpavit, & tanta bona in dicto regno nostro procuravit, quod perpetuis temporibus, ut ad memoriam redeant (*a*) servitia sua ad recognitionem erga suos successores tenemus nos obligatos, cujus Bertrandi dictus electus est proprius nepos, hujusmodi auctoritate, electione non expectata, neque examinata, dignovimus episcopum Trecorensem ad eamdem ecclesiam Maclovienfem per sanctissimum patrem nostrum papam sinistre informatum fuisse translatum, in decreti sacrosancti concilii ludibrium, & ipsius electi excessivam jacturam, locique ac diœcesis antedicti subsannationem: quoniam ipse episcopus Trecorensis a tempore quo sedit in dicta ecclesia Trecorensi, ut cunctis hominibus totius patriæ innotuit, non profuit, sed præfuit. Quapropter agnoscentes ipsum episcopum Trecorensem nec sibi nec patriæ Maclovienfi prodesse posse, rogamus vos quo possumus modo, quatenus dicto elemosynario justitiam ministrari facientes, ipsum in dicta Maclovienfi ecclesia velitis facere pacificum, dicto *Predru* penitus rejecto, & sibi imposito silentio, in quo nobis summe complacebitis. Datum Caynonis die XXVII. mensis Februarii MCCCCXXXV.

Karolus.

EPISTOLA CARDINALIUM

S. Crucis & S. Petri ad concilium Basileense.

De actis a se & aliis in Italia pro pace.

1. REverendissimis reverendisque in Christo patribus & dominis, dominis S. R. E. cardinalibus, prælatis, doctoribus, ceterisque venerabilibus viris in sacro generali concilio Basileensi residentibus dominis merito venerandis. Ib. p. 811.

Si jam diu, reverendissimi reverendique in Christo patres, ceterique venerabiles viri, nullas ad vestras reverendas paternitates nostras dedimus litteras super negotio pacis Italicæ componendæ, ac super recuperatione terrarum ecclesiæ prædictarum, per alterum ex nobis, qui ad eas partes legatus mitteretur, justa & optima ratione nobis visum est. Potuissemus enim frequenter errare scribendo, jugiter variato successu emergentium negotiorum, quem nullo certo judicio vel firmatione comprehendere valebamus. Cœpimus enim post nostrum e Basilea discessum, apud sanctissimum dominum nostrum de pace agere, quam singulari a vobis mandato prosequendam accepimus. Superioribus diebus paucula quidem de ea vestris reverendis paternitatibus scripsimus, spe accensi felicissimorum successuum. Videlicet, ut sæpe assolet, expectavimus pacem desideratam, ab omnibus gratam, jucundam, amabilem: tenemus in manibus, & ecce dum stringimus, elabitur ut murænula, ac si, ut nobis votivum erat, pacem, auxiliante Domino, dedissemus rebus, scripsissemus ordine successive quæ principia, quæ media, qui finis nostrorum tractatuum. Sed cum absoluto negotio, post multos labores, spes omnis evanuerit conficiendæ pacis, ingrata videtur hora, quæ nihil jocunditatis afferret aut commodi. Unum sane prætereundum non putamus, quod propter regnum Siciliæ, de quo illustris dux Mediolani se disponit intromittere in favorem illustris domini ducis Barrensis, non annuente domino nostro, pax ista non potuit consummari. Allegat ipse dominus dux Mediolani, quod hoc facit pro suo honore conservando, propter

(a) Ut ea servitia aliquo modo rex compensaret, honorifica eum inter reges Francorum donavit sepultura in celeberrimo S. Dionysii templo, & quidem in eadem qua ipse Carolus humatus jacet capella.

Anno Christi 1435.

pter quasdam conventiones, quas habet cum præfato domino duce Barrensi. Replicat sanctissimus dominus noster, quod sine suo mandato & jussu, nemo debet de terris ecclesiæ ullo pacto se emparare, quovis captato colore vel causa. His postremo hoc fine statutis, venit dominus marchio Estensis visere sanctissimum dominum nostrum, eique pollicitus est pacem se daturum sibi cum eodem domino duce Mediolani, jamque confestim accedit Mediolanum experturus vires suas, industriam & diligentiam pro hac parte * firmanda. Illi Deus annuat & dextre assistat. Nobis autem propter peccata nostra hoc explere pro voto non est concessum. De legato autem mittendo altero ex nobis, pro recuperandis terris ecclesiæ, non est visum sanctissimo domino nostro. Sperat enim aliis modis succurrere rebus: quod præstet Omnipotens, qui in agendis ad sui honorem vestras dignetur dirigere paternitates. Sanctissimus dominus noster me cardinalem S. Crucis mittit in Gallias, pro pace firmanda. Ego autem cardinalis S. Petri hic remaneo, pro certis bonis causis, statum & honorem ecclesiæ concernentibus, desiderando mandatis R. V. libenter obsequi & parere, quibus nos pariter humiles commendamus. Ex Florentia die XI. Maii.

* f. pace

C. R. P. vestrarum humiles servitores.

EPISTOLA ORATORUM

Concilii Basileensis ad imperatorem ad concilium Basileense.

De negotio episcopi Tridentini, Bohemorum, & reformationis ecclesiæ.

Ib. p. 813.

1. SAcrosanctæ, &c. Reverendissimi & reverendi in Christo patres & venerabiles domini, litteram sacrosanctæ vestræ in Spiritu sancto congregationis recepimus, per quam in negotio reverendi in Christo patris & domini episcopi Tridentini injungebatur nobis sollicitudinis studium adhibere. Cui siquidem jussioni, sicut & omnibus per vos præceptis, promtum in nobis fuit obediendi propositum. Sed eo tempore, quo littera nobis oblata est, jam concordiam initam esse communi colloquio ferebatur. Nihilominus eidem domino episcopo in hac civitate præsenti per unum ex nobis vice omnium dictum est, quale a sacro concilio recepissemus mandatum, & licet, ut dicebatur, jam concordia facta esset, si quid tamen necessarii operis sui negotiis putaret accommodum, significaret hoc nobis; quoniam parati eramus juxta mandatum ipsius sacri concilii apponere partes nostras.

2. De negotiis Bohemiæ, sicut vestris paternitatibus notum fecimus, ad Dominicam *in Albis* apud Bruinam fuit condicta diæta. Postmodum scripsit nobis serenissimus princeps dominus imperator, quod ad octo dies fuerat prorogata, hortans nos illo ibi adesse tempore, quo & ipse infallibiliter non deesset: quo termino pendente, misit unum baronem Bohemiæ de familia sua nomine Po-

A ta, petens illustrem principem dominum ducem Albertum, & nos ad ejus accedere majestatem. Nos mox ivimus, dominus vero dux se ire non posse, causis urgentibus impeditum, litteris excusavit. Nobis itaque apud ipsius imperialem serenitatem in Posonio constitutis, de constituendo terminum seu diem conventionis Bruinæ consultationem proposuit, & cum nos pro celeritate fecerimus exactam instantiam, dominus imperator imminere sibi pro negotiis regni Hungariæ impedimenta exposuit. Unde non absque difficultate ad hoc deventum est, quod ad Dominicam ante festum Ascensionis fuit apud Bruinam terminus præfinitus, ad quam nos cum domino duce prædicto ire,

B dante Domino, promti sumus. Concedat clementissimus Deus illo in tempore ac loco hæc negotia felice fine concludi, pro quo a paternitatibus vestris fieri & mandari fieri orationum suffragia humiliter supplicamus. Inter hæc per Dei gratiam undique audivimus in melius facta disponi. Nam in Moravia duæ obsidiones ad evellendum reliquias positæ sunt, & infra Bornuam contra Thaboritas quatuor a baronibus & duæ in proximo fiendæ sunt, aut secundum prædicta nobis forsitan jam sunt factæ: ita quod qui obsidebant, obsidentur; & qui calcare se posse orbem pedibus præsumebant, nunc vix reclusi fortalitiis stent securi. Hæc mutatio

C dextræ Excelsi. Ipse qui cœperit perficiet, quia Omnipotens nomen ejus.

3. Ceterum styli officio explicari non posset, quanta lætitia refectæ sunt mentes devotorum filiorum; qui ecclesiæ Dei obstant, & ipsi sacro concilio detrahentium opilatæ sunt linguæ, cum diversorum fuit relatione vulgatum, reformationis operi, post antractus varios eum ordinem datum esse, quo felix conclusio absque moræ dispendio expectatur. Cum pridem apud imperialem majestatem essemus, & relata dispositio & septifaria partitio reformationis fuisset (exposita), ipsius serenissimi domini imperatoris, & circumstantium prælatorum, baro-

D num ac ceterorum exhilarata sunt corda, prudentibus vultibus vocibusque, plurimi hoc testati sunt, & spem bonam se ex eodem reformationis opere habere dixerunt. Ideoque paternitates vestras supplicum precum instante cunctorum fidelium voto deposcimus, quatenus opus hoc tam salutare felici consummatione donetis, & orbis Christiani salutem, quæ in manibus vestris est sita, languenti & exoptanti præbete, ne hujus expectationis gaudium evanescat, & opilatæ linguæ, superveniente exsiccatione, solutæ acrius infervescant, & auctoritas, & quod lugubrius foret, mala quæ nos gravant, speratis remediis deficientibus, inva-

E lescant, & desperata salute, proximum interitum comminentur, quod abesse miseratio divina concedat, atque sacrum dissolvi concilium, nisi terminato negotio Bohemorum in articulis pacis & reformationis facto notabili fructu. Spiritus almus, in cujus est nomine congregatum, sicut diversitatem linguarum in unitatem fidei adunavit; ita explosis diversitatibus & differentiis cunctis, vos in unum sanctum & Christiano populo uti-

Anno Christi 1435.

utile propositum firma stabilitate constituat, & ad effectum pro gloria suæ majestatis perducat. Scriptum Viennæ, XI. Maii anno MCCCCXXXV.

PETRI FUXENSIS CARDINALIS

epistola continens concilii Basileensis litteras pro habendis informationibus de vita & sanctitate ac miraculis Petri de Luxemburgo.

Ib. p. 815.

PEtrus miseratione divina episcopus Albanensis S. R. E. cardinalis de Fuxo nuncupatus, in civitate Avenionensi & comitatu Venasini pro domino nostro papa et S. Romana ecclesia in temporalibus vicarius generalis, necnon in Arelatensi, Aquensi, et nonnullis aliis provinciis, civitatibus et dioecesibus apostolicæ sedis a latere legatus, venerabili domino Andreæ Sancii decretorum doctori, canonico et sacristæ Lombariensi, curiæ nostræ causarum auditori, salutem in Domino sempiternam.

Per religiosum virum fratrem Bartholomeum Rubei sindicum conventus Cælestinorum civitatis Avenionensis fuerunt nobis die datæ præsentium ex parte sacri Basileensis concilii exhibitæ litteræ tenoris sequentis.

Venerabili Petro episcopo Albanensi, S. R. E. cardinali de Fuxo, apostolicæ sedis legato.

Sacrosancta, etc. Venerabili Petro episcopo Albanensi, S. R. E. cardinali, etc. salutem et omnipotentis Dei benedictionem.

Dudum nonnullos cardinales et prælatos alios in sacro concilio existentes deputavimus, qui se informarent de sanctitate vitæ ac miraculis, quibus claruisse fertur bonæ memoriæ Petrus de Luxemburgo olim cardinalis, ut de his probata veritate, sanctorum catalogo annumeraretur. Et quia, ut intelleximus, nonnullæ in re ista olim habitæ informationes in civitate illa Avenionensi esse debent, quæ adhibita diligentia faciliter reperiri poterunt: ideo devotionem tuam rogamus et hortamur, ut cum diligentia partes tuas ita interponere velis, quod per opera tua dictæ informationes et alia legitima testimonia, quibus comprobari possit vitæ sanctitas dicti Petri, recolligantur, et recollecta ad nos transmittantur, ut ea, quæ circa præmissa intendimus ad effectum deducere valeamus. Et si in his illam quam confidimus diligentiam adhibueris, nobis certe, ultra meritum quod inde consequeris, rem gratissimam facies. Datum Basileæ, XII. Junii MCCCCXXXV.

TENOR LITTERÆ REGIS ANGLIÆ.

Ibid.

SAcrosanctæ Basileensi synodo in Spiritu sancto legitime congregatæ universalem ecclesiam repræsentanti, Henricus Dei gratia rex Angliæ &c. & dominus Hiberniæ salutem, & votivis in Domino successibus aggressa feliciter consummare.

Præstantissimi patres, sanctæ matris ecclesiæ pugiles & columnæ, visis & intellectis vestræ concionis sacratissimæ litteris credentialibus, quas pridem honorabiles & discreti viri magistri Jo. Pulcripatris in theologia, & Stephanus de Novaria legum doctores eximii, vestri coetus almifici oratores, nobis præsentarunt, ac credentia eis desuper commissa, nostræ majestatis in conspectu elegantissime styloque disertissimo seriosius explicata, post deliberationem cum nostris consiliariis exinde habitam, responsiones super avisatis eis tam verbo, quam in scriptis ministrari fecimus, de quibus iidem oratores vestram congregationem sacrosanctam plenius informare noverunt: quos tamquam personas multimoda laude dignas, apud vestras sanctitates internis affectibus recommitti precamur, quarum corda omnis gratiæ influentiam operans illustrare dignetur Spiritus ille sanctus, cujus instinctu a diu fuistis & estis congregati. Scriptum in palatio nostro apud Westmonasterium, mensis Junii die XIV.

TENOR LITTERÆ DUCIS GLOCESTRIÆ.

Ib. p. 816.

REverendissimis reverendisque in Christo patribus in sacro concilio Basileensi congregatis.

Sacrosanctæ synodo Basileensi, &c. devotissimas filiales suscipere recommendationes & felicissimas gerendarum semper rerum reportare successus.

Sanctis his studiis, quibus, o patres conscripti, sollicite insudatis, adeo quidem adhæsit adhæretque anima mea, ut permaxime velim ea omnia, quae quoquo modo ad promotionem eorum tendere queant, tam celerem, quam salubrem sortiri bonae expeditionis fructum, & ad id studium omne meum, ac operas indefessas ardenti nimis desiderio impartiri. Hujus siquidem continui & immobilis voti mei, ex plerisque rerum indiciis, quas ante gesserim, vestras, uti reor, paternitates argumenta non latent; sed & ipsius fixi firmique propositi recens satis experientia testis est, dum nuper partes meas non segniter quidem apposui, ut solemnes disertissimique ambassiatores vestri magistri Johannes Pulchripatris sacrae theologiae & Stephani de Novaria civilis scientiae professores egregii, ad istud inclytum regnum transmissi, apud sacram regiam majestatem, benignam utique celeriter, immo citissime audientiam obtinuerunt, qui revera divinas sancti concilii adhortationes sacraque vota excellenti facundoque stylo edisserentes, plurimum apud Deum & homines laudis & honoris & praemii meruere. Hos igitur, amabiles Deo patres, suscipere dignemini, pro meritis recommissos, & quam gratis gratioseque invenerint celsitudinem regiam sanctissimis sacri concilii desideriis inclinatam, ipsis pro summa eorum prudentia auctoritateque permaxima, fidem praebere indubiam paternitatibus vestris fas erit, quas ad sanctae matris ecclesiae & suppositorum ejusdem directionem & reformationem felicem inspiret, quaeso, Spiritus ille sanctus, in cujus estis nomine congregati, necnon ut possitis & capitis & membrorum conficere unitatem, sua in vos carismatum dona largiri dignetur. Scriptum Londoniis, sub signeto meo IV. Julii.

ANNO CHRISTI 1435.

Devotus ecclesiae filius Humefridus dux Glocestriae, comes Pembprochii, magnus camerarius Angliae.

RESPONSIONES DATÆ

Ad mandatum excellentissimi ac Christianissimi principis Henrici Dei gratia regis Angliæ & domini Hiberniæ, per avisamentum consilii sui, honorabilibus & discretis viris magistris Johanni Pulcripatris in theologia, & Stephano de Novaria in jure civili doctoribus egregiis, ambassiatoribus ad celsissimam suam regiam a sacro Basileensi concilio destinatis.

Ib. p. 817. AD ea quae pro parte dicti concilii per eosdem oratores postulata & petita fuere, videlicet quod cum ipsum sacrum concilium novissime fuerit avisatum per illustrem principem regiae celsitudinis avunculum carissimum ducem Burgundiae, quod ipse existens in civitate Nivernensi fuerat requisitus per ducem Borbonii & certos alios, ut vellet intendere ad generalem pacem regni Franciae, & quod tandem prælocutum fuerit de diæta una sive conventione tenenda in villa Attrebatensi prima die julii proxime futura: quæ diæta & conventio quantum ad locum & tempus per ipsum ducem Burgundiæ & partem alteram regiæ sublimitati C adversantem, fuerat acceptata, cum firma intentione ad dictam conventionem sive diætam de principalioribus sui sanguinis & aliis suis consiliariis, cum plenissima potestate ad effectum dictæ pacis habendæ, transmittendis.

Intendatque ipsum sacrum concilium solemnem ambassiatam ad dictam conventionem sive diætam aliquos de majoribus transmittere dicto tempore, & ita concluserit in sua congregatione generali.

Quamobrem iidem oratores celsitudinem regiam exhortabantur & rogabant in visceribus caritatis ex parte sacri concilii, ut sua majestas regia dictam conventionem locum- D que & tempus acceptare velit, ad eamque de suis parentibus & consiliariis cum plenissima potestate dictam pacem perficiendi mittere; atque ubi ex bona dispositione partium res solito se gratiorem offert, & sacrum concilium potest opus Deo adeo acceptum efficere, cupit ut majestate regia sincerum votum quod hactenus in pectore gessit, in acceptatione dictæ conventionis & ceteris rei accommodis ostendat.

RESPONSIO AD PRÆDICTA.

Ib. p. 818. SUblimitas regia sua constanter tenet in mente, quod ipsum sacrum concilium E minime latet, neque latere potest, cujus & qualis dispositionis eadem omni tempore fuerit & sit erga ipsum pacis bonum. Ipsam namque sui animi dispositionem ad tantæ rei utilitatem flexam & inclinatam, primo beatissimæ memoriæ papæ Martino V. qui per medium reverendissimi P. Angliæ cardinalis suam serenitatem ad ipsam pacem crebro hortatus est, aperuit & demum eam- A dem repetitis vicibus tam litteris quam etiam oratorum suorum Basileam transmissorum, ad tractandum, appunctuandum & inveniendum pacem ipsam, plenam potestatem hinc inde voce viva eidem sacro concilio intimavit; patere etiam nihilominus potuit hæc suæ dispositionis inclinatio per reverendissimum dominum cardinalem S. Crucis, a sede apostolica in regnum Franciæ ea de causa legati transmissi, relationem; qui quantas sollicitudines et diligentias pro ipsius pacis compendio rationabilibus mediis obtinendo, regia sublimitas ante haec tempora fieri fecerat, bene novit; has quoque sollicitudinum & laborum diligentias ac regiae celsitudinis animi ad pacis bonum inclinationem B serenissimo principi Sigismundo Dei gratia imperatori Romanorum, & etiam fratri suo praeclarissimo, ad idem ab eo postulanti, responsiones & scripta regia pluries sibi transmissa, ac etiam duæ variæ conventiones inter partes diffidentes appunctuatæ, primo scilicet apud Autissiodorum, deinde apud Corbolium, quibus idem dominus cardinalis intererat plenius testantur.

Præmissis itaque pro regii culminis dispositione optima erga pacem hujusmodi habendam peroratis, sua celsitudo inclytissimorum progenitorum suorum, qui pacis et unitatis intimi dilectores semper extiterunt, vestigiis inhærendo, ad Dei omnipotentis laudem et honorem, et ad vitandum Christiani sanguinis effusionem, immo pro quiete ac tranquillitate subditorum suorum, ipsum regnum Franciæ inhabitantium, et præsertim contemplatione et ob reverentiam hortamentorum et rogationum tam sanctissimi patris domini Eugenii jam summi pontificis, sub eadem re majestati regiæ scribentis, quam etiam concilii memorati; et ut realiter fictione quavis explosa, ejusdem sublimitas cunctis insinuet ea quæ omni tempore erga ipsum pacis bonum gessit, et suo gerit in pectore de præsenti, ad locum memoratum suam ambassiatam solemnem, cum potestate plenaria dictam pacem assequendi, effectualiter destinabit.

Verum quia prout in credentia prælibatis oratoribus commissa plenius continetur, sacrum concilium ad dictam conventionem sive diætam suam intendit solemnem ambassiatam, et præsertim aliquos de ipsius concilii cœtus majoribus destinare, majestas regia supplicat, quod ipsum sacrum concilium tales in hac parte personas illuc mittere debeat, quæ pacis amatores sint, et quæ absque partialitate quacumque circa ipsius pacis bonum suas operas efficaces interponere, et indifferenter partes ipsas ea quæ pacis sunt velint effectualiter procurare.

LIT-

LITTERA CREDENTIALIS

Ambassiatorum domini nostri papæ, venientium ad concilium pro responsione facienda ad proposita per oratores concilii, &c.

Ib. p. 819. EUgenius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus ac dilectis in Christo filiis in sacro Basileensi concilio generali congregatis, salutem, etc.

Mittimus ad sacrum concilium Basileense pro nonnullis arduis negotiis, nostrum et Romanæ ecclesiæ ac sedis apostolicæ statum et honorem concernentibus, dilectos filios Ambrosium ordinis Camaldulensis generalem et magistrum Antonium de S. Vito, causarum palatii apostolici auditorem, oratores nostros ad pacem ecclesiæ sincera voluntate dispositos, et nonnulla alia nostro nomine prudentiæ vestræ expositu ros, quibus sive alteri eorum in his quæ referent, fidem indubiam adhibere velitis. Datum Florentiæ anno incarnat. dominicæ MCCCCXXXV. X. calendas Augusti pontificatus nostri anno V.

G. de Ymola.

LITTERA CREDENTIALIS

collegii dominorum cardinalium.

Ibid. SAcrosanctæ synodo Basileensi, episcopi, presbyteri, et diaconi S. R. E. cardinales recommendationem et votivam in Domino caritatem.

Ex parte SS. domini nostri summi pontificis præsentium latores domini Ambrosius prior generalis ordinis Camaldulensis, et Antonius de S. Vito palatii apostolici causarum auditor, ad præsentiam P. V. inpræsentiarum accedunt, quibus nonnulla commisimus P. V. nostri parte referenda colloquia. Precamur igitur, ut placeat relatibus eorum tanquam nostris fidem per omnia tradere creditivam, ad cuncta semper vestra mandata parati. Scriptum Florentiæ die XXII. Julii MCCCCXXXV.

LITTERÆ AMBASSIATORUM

sacri concilii qui iverunt ad Graciam.

Ib. p. 820. SAcrosanctæ generali synodo Basileensi in Spiritu sancto legitime congregatæ, universalem ecclesiam repræsentanti, suis dominis metuendissimis.

Reverendissimi reverendique patres, et doctores, et magistri, ceterique domini nostri præstantissimi, debita ac devota recommendatione præmissa. Licet post accessum nostrum ad Venetias opportunitatem habuerimus scribendi; quia tamen propter pestem maxime ibidem urgentem, in maximis perplexitatibus fuimus, de itinere nostro prosequendo non scripsimus. Nunc autem ad alteram partem determinati, notificamus dominationibus vestris, quomodo post multas deliberationes et consilia, deliberavimus ire

A cum galeis, non attendentes infectionem, quæ posset, sicut et de facto timetur, contingere in eisdem, Deo nos et iter nostrum committendo. Maluimus enim cum periculo personarum nostrarum, negotia ecclesiæ et vestra secure agere, quam salvis corporibus nostris, aliud quærere, per quod impediri aut retardari quoquo modo posset nobis per vos injunctum negotium. Solvimus pro naulo galearum, pro nobis omnibus centum quadraginta septem ducatos; pro expensis vero per diem solvemus ad minus duos ducatos. Omnes autem sumus in galea divi Zachariæ Donati consanguinei reverendissimi domini episcopi Paduani; per illos de baneto de medicis fuimus optime

B tractati. Tam in facto cambii principalis pecuniæ, quam secure per viam Januæ in pera deposuerunt; quam in pecuniis expensarum nostrarum, quas ad omnem requisitionem nostram habuimus et præter votivam expeditionem in facto cambii..... ut præmittitur. Honoraverunt nos ob reverentiam sacri concilii et paternitatum vestrarum, sicera, confectionibus et vinis quantum decuit valde abundanter et honorabiliter; quare rogamus dominationes vestras, ut Roberto et illis de dicto bancho debite regratientur, quia absque dubio humane in omnibus negotiis nostris se habuerunt nobiscum, quam potuerunt, et quam nos ex-

C primere possimus. Postquam convenimus de naulo et expensis cum galeis, de consilio multorum quam citius potuimus de Venetiis recessimus propter pestem, et venimus ad manendum Polæ, in loco utique sceleri * valde et febricitanti, ubi quam medietas nostrum febribus decubuit; gratia Dei tamen sine periculo, et ubi jam galeæ cum quibus ituri sumus convenerunt. Speramus autem quod die lunæ futuræ, scilicet octava præsentis (mensis) iter accipiemus cum eisdem. Quotidie sumus et conversamur cum dominis ambassiatoribus Græcorum in magna caritate, et quantum est ad conclusionem sacri concilii in materia ipsorum, re-

D putant jam quantum ad eos pertinet jam positam in executione, et licet ex una parte de bona dispositione ipsorum gaudeamus et simus lætantes; tamen ex parte altera semper cor nostrum ardet in nobis, ne ex parte ecclesiæ aliquo modo contingat defectus: quare rogamus dominationes vestras, et in Domino obsecramus, quatenus alia negotia ecclesiæ prosequenda, hoc præcipue ab oculis vestris non recedat, quia hoc feliciter peracto, alia succedent prospere et votive. Dominus Christophorus Garontonus est hic cum galeis, et venit Constantinopolim; nescimus propter quod, nondum locuti fuimus secum. Altissimus reverendissi-

E mas dominationes et paternitates vestras conservare, resque suae ecclesiae sanctae in manibus vestris dirigere dignetur feliciter et longaeve. Amen. Scriptum Polæ, die VI. Augusti. MCCCCXXXV.

Subscriptio.

* f. celebri

Earumdem vestrarum reverendissimarum paternitatum humiles et devoti oratores.

Frater Johannes de Ragusio.
Henricus Virginer.
Si Freron.

BULLA

Per quam mandantur moneri domini archiepiscopus Tarentinus & episcopus Paduanus præsidentes domini papæ.

Ib. p. 821. SAcrosancta, etc. venerabilibus Johanni Antiochensi, Ludovico Aquilegiensi patriarchis, Amedeo Lugdunensi, Henrico Bituricensi archiepiscopis, Johanni Aurelianensi, Bernardo Aquensi, Martino Lectorensi episcopis, et dilectis ecclesiæ filiis Johanni vicario Frisingensi decretorum, Dionysio Sabrenoys Theologiæ rectoribus, salutem et omnipotentis Dei benedictionem.

Cum per decretum sacri generalis concilii Constantiensis, cum magna maturitate et deliberatione editum, declaratum extiterit, ipsum concilium Constantiense et alia concilia generalia potestatem immediate recipere a Christo, cui quilibet catholicus cujuscumque status aut conditionis existat, etiamsi sit Romanus pontifex, in pertinentibus ad reformationem generalem in capite et in membris faciendam, et aliis in ipso decreto expressis et comprehensis obedire tenetur; et si non fecerit, subjici debet condignae poenitentiae, et ad alia remedia contra talem procedi: venerabilisque Johannes archiepiscopus Tarentinus, Petrus Paduanus episcopus, pro sanctissimo domino Eugenio papa IV. in nostra generali synodo Basileensi compræsidentes, decretum prædictum sacri concilii Constantiensis, & contenta in eo servare, necnon decretum nostræ sacræ synodi super annatis seu vacantiis ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum ecclesiasticorum beneficiorum de cetero non solvendis, reformando ecclesiam in capite & in membris editum, ac solemniter in nostra publica sessione decretatum & publicatum, nonnullas protestationes nominibus suis & aliorum eis adhærere volentium, palam & publice fecerint, in illisque velle perseverare se publice jactaverint, in scandalum non modicum universalis ecclesiæ per nostram Basileensem synodum repræsentatæ, juramentique per eos, ut præmittitur, præstiti violationem, poenis in decreto concilii Toletani contra tales protestantes edito se reos faciendo. Cupientes præmissis in perniciem & scandalum universalis ecclesiæ, reformationisque generalis ecclesiæ impedimentum, præsumtis obviare, vobis tenore præsentium committimus & mandamus, quatenus Johannem archiepiscopum Tarentinum & Petrum Paduanum episcopum prædictos, auctoritate nostra canonice & peremtorie requiratis, & moneatis, ut infra certum terminum per vos eis assignandum, juramentum per eos, ut præmittitur, præstitum inviolabiliter observent; & in vim observantiæ hujusmodi, protestationes prædictas & alia quæcumque per eos adversus juramentum hujusmodi & decreta conciliorum generalium Constantiensis & nostræ synodi attentata & præsumta cassent, revocent, annullent, quas & quæ nos etiam tenore præsentium revocamus, cassamus, & annullamus, dictisque protestationibus palam & publice renuncient cum effectu; quibus peractis, nobiscum in vinea Domini, in his pro quibus ipsa synodus congregata est, efficaciter, quantum in eis est & erit laborent. Quod si præmissae monitioni non paruerint cum effectu, ad deputationes, congregationes, sessiones, & alios actus publicos dictae nostrae synodi eos non esse admittendos decernatis, prout & decernimus; et nihilominus ad alia contra ipsos procedatis, prout justitia & decreta conciliorum Constantiensis, Toletani, & hujus, ac aliorum generalium conciliorum postulant & requirunt. Datum Basileæ in congregatione nostra generali, in majori ecclesia celebrata VIII. idus Augusti anno a nativit. Domini MCCCCXXXV.

Jo. Gauffridi.

Virtute suprascripti mandati fuerunt moniti prædicti reverendissimi patres archiepiscopus Tarentinus & episcopus Paduanus in forma juris per supra nominatos commissarios, prout immediate sequitur.

MONITIO CONTRA PRÆSIDENTES

Papæ, pro revocatione cujusdam protestationis per eos factæ.

MIseratione divina Johannes Antiochenus, Ludovicus Aquilegiensis patriarchæ, Amedeus Lugdunensis, Henricus Bituricensis archiepiscopi, Bernardus Aquensis & Martinus Lectorensis episcopi, Jo. canonicus & vicarius Frisingensis decretorum doctor, & Dionysius de Samblovoys magister in Theologia, executores ad infra scripta a sacrosancta Basileensi synodo in Spiritu sancto legitime congregata, universalem ecclesiam repræsentante, specialiter deputati, reverendissimo ac reverendo in Christo patribus & dominis, dominis Johanni miseratione divina archiepiscopo Tarentino, & Petro episcopo Paduano, pro sanctissimo domino nostro papa Eugenio in dicta synodo compræsidentibus, & vestrum cuilibet, salutem in Domino, & nostris hujusmodi, immo verius ejusdem sacrosanctæ synodi firmiter obedire mandatis. Ib. p. 822.

Litteras ipsius bulla plumbea & cordula canapis, more ipsius synodi, impendente bullatas, sanas & integras, non vitiatas, nec cancellatas, sed omni prorsus vitio & suspicione carentes, ut prima facie apparebat, nobis per honorabilem & discretum virum magistrum Johannem Espasserii, in legibus bacalaureum, procuratorem fiscalem prædictæ sanctæ synodi, coram notario & testibus præsentatas, nos cum ea reverentia recepisse noveritis, quarum tenor talis est: *Sacrosancta, &c.* Post quarum quidem litte-

terarum præinsertarum dictæ sacrosanctæ synodi Basileensis præsentationem & receptionem nobis & per nos sic, ut præmittitur, factas, constitutus coram nobis dictus procurator fiscalis, nobis exposuit, quod alias non ex parte dictæ sacrosanctæ synodi Basileensis formam evangelicam sequentes, vos nonnullis diebus proxime lapsis cum caritate, benignitate, humanitate, mansuetudine, & honestate quibus potuimus generose requisivimus, rogavimus, & hortati fuimus, ut juramentum per vos præstitum observaretis, & protestationes per vos factas, de quibus in præinsertis litteris fit mentio, & quæcumque alia adversus decreta sacrorum Constantiensis & Basileensis conciliorum prædictorum per vos attentata & præsumpta cassaretis, & revocaretis, & annullaretis, ac eisdem renunciaretis cum effectu; & deinde cum partibus ipsius sacri concilii Basileensis, quantum in vobis erat & esset, laboretis prout nos, vel saltem major pars nostrum numero septem, ita fecimus: quibus exhortationibus & requisitionibus obtemperare, & annuere huc usque distulistis & omisistis, unde fuimus per ipsum procuratorem fiscalem debita cum instantia requisiti, quatenus ad exequtionem ipsarum litterarum & contentorum in eisdem procedere curaremus, juxta traditam, seu directam per easdem litteras ab eadem synodo nobis formam. Nos igitur Johannes Antiochenus, Ludovicus Aquilegiensis patriarchæ, Amedeus Lugdunensis, Henricus Bituricensis archiepiscopi, Bernardus Aquensis, & Martinus Lectorensis episcopi, Jo. vicarius Frisingensis, & Dionysius de Sambroys, executores præfati, præmissis attentis, volentes mandatum prædictæ sacrosanctæ synodi nobis in hac parte directum, reverenter exequi, & ejus mandatis obedire, ut tenemur: idcirco auctoritate prædictæ sacrosanctæ synodi generalis Basileensis nobis concessa, qua fungimur in hac parte, vobis reverendissimo ac reverendo in Christo patribus & dominis, dominis Jo. archiepiscopo Tarentino, & Petro episcopo Paduano præfatis, & vestrum cuilibet præinsertas dictæ sacrosanctae synodi, & has nostras litteras, ac omnia & singula in eis contenta intimamus & insinuamus, ac ad vestram & cujuslibet vestrum notitiam deducimus, & deduci volumus per præsentes; vosque nihilominus & vestrum quemlibet primo, secundo & tertio canonice & peremtorie earumdem præsentium tenore requirimus & monemus, quatenus infra sex dierum spatium post requisitionem & monitionem nostras, seu notificationem hujusmodi, immo verius dictae sacrosanctae synodi vobis & vestrum cuilibet factas, proxime & immediate sequentium; quorum dierum duos pro primo, duos pro secundo, & reliquos duos dies pro tertio & peremtorio termino ac monitione canonica assignamus, juramentum per vos præstitum, de quo in præinsertis litteris fit mentio, inviolabiliter observetis, & quilibet vestrum observet. Et in vim observantiae hujusmodi protestationes prædictas, & alia quæcumque per vos adversus juramentum hujusmodi, & decreta sacrorum conciliorum generalium Constantiensis & Basileensis prædictorum attentata cassetis, revocetis & annulletis, & quilibet vestrum casset, revocet, & annullet, quas & quæ prædicta sacrosancta synodus cassavit, revocavit & annullavit, dictisque protestationibus palam & publice renuncietis cum effectu, & quilibet vestrum renunciet. Quibus peractis, in dicta sacrosancta synodo Basileensi, in vinea Domini, in his pro quibus ipsa sacrosancta synodus congregata est, efficaciter, quantum in vobis est & erit, laboretis, juxta dictarum litterarum formam, seriem & tenorem. Quia si monitionibus & mandatis nostris hujusmodi, immo verius dictae sacrosanctæ synodi Basileensis non parueritis cum effectu, ad deputationes, congregationes, sessiones, & alios actus publicos ejusdem sacrosanctae synodi vos non esse admittendos, lapso dicto termino decernemus, & nihilominus ad ulteriora contra vos procedemus, prout justitia & decreta conciliorum Constantiensis, Toletani, & Basileensis prædictorum, & aliorum generalium conciliorum postulant & requirunt, juxta commissionem præinsertam nobis factam. Præinsertas vero dictæ sacrosanctae synodi Basileensis, & nostras hujusmodi litteras, ac omnia & singula in eis contenta vobis & cuilibet vestrum per quemcumque dominum abbatem, priorem, præpositum, decanum, archidiaconum, cantorem & canonicum cujuscumque cathedralis aut collegiatae ecclesiae, & aliam ecclesiasticam personam, clericum, notarium, & tabellionem publicum, atque dictae sacrosanctae synodi cursorem super hoc pro parte dicti procuratoris fiscalis requirendum notificari & intimari, & nos seu dictam sacrosanctam synodum per instrumentum publicum, vel alias sufficienter de eis certificari volumus & mandamus, in quorum omnium & singulorum fidem & testimonium præmissorum præsentes litteras nostras, seu præsens publicum instrumentum, monitionem hujusmodi nostram in se continentem seu continens exinde fieri, & per notarium publicum infrascriptum subscribi & publicari, sigillorumque nostrorum Johannis Antiocheni, Ludovici Aquilegiensis patriarcharum, ac Amedei Lugdunensis archiepiscopi, Bernardi episcopi Aquensis, de consensu aliorum nostrorum coexecutorum prædictorum fecimus & mandavimus appensione communiri. Datum & actum Basileæ in ecclesia majori Basileensi sub anno a nativitate Domini MCCCCXXXV. Indictione XIII. & die Jovis XI. mensis augusti, nobis inibi hora sexta post meridiem vel circa quoad hoc pro tribunali sedentibus, pontificatus SS. in Christo patris & domini nostri, domini Eugenii divina providentia papae IV. anno V. præsentibus ibidem venerabili ac discreto viro domino Hugone Pellicerii baccalaureo in decretis canonico Lectorensi, Caspar Figedolfer, Faventino, Jacobo Hermanni de Kamburga Aquilegiensi, et Mathia de Vilshonez Pataviensis dioecesis clericis testibus ad hoc vocatis specialiter et rogatis, et me Michaele Galteri clerico Constantiensi provinciae Rothomagensis publico, apostolica et im-

ANNO CHRISTI 1435.

et imperiali auctoritate notariis, qui in præmissis omnibus et singulis, etc.

INQUISITIO DE POTESTATE PAPÆ.

Ib. p. 826.

QUæritur utrum papa vel ejus legati de necessitate juris divini debeant admitti ad præsidendum in concilio generali. Et arguitur quod sic, primo, quia papa est caput totius ecclesiae Joh. 1. *Dixit Dominus Petro, tu vocaberis Cephas*. Sed capitis est regere et dirigere omnia membra, et movere ea. Ergo pars affertiva vera.

Secundo, arguitur: Dignioris est minus dignum regere, et ei praesidere, sicut sponsus dignior est & perfectior quam sit sponsa; & ideo sponsa debet sponso subjici, & ab eo regi. Sed papa est sponsus ecclesiæ universalis, sicut & quilibet episcopus suae ecclesiæ specialis. Ergo debet eidem auctoritative in concilio generali præsidere.

Tertio, arguitur: Papa est monarcha respectu totius ecclesiæ universalis, quia non recognoscit superiorem in terris; sed de ratione monarchici principatus est non subjici legibus communibus, & a nullo puniri, cum omnis punitio fieri debeat per superiorem. Sed verus monarcha non habet superiorem; ergo papa cum non habeat superiorem in terris, a nullo poterit puniri: sed ipse omnes alios & regere & corripere habet. Ergo auctoritative & jurisdictionaliter præsidere per se vel suos legatos licet in concilio generali.

In oppositum arguitur: Sacrum concilium Constantiense habet contrarium, ubi dicitur quod in his quæ ad hæresim & schismatis pertinent exstirpationem, et generalem ecclesiæ in capite et in membris reformationem, omnis homo cujuscumque status aut præeminentiæ, etiamsi papalis existat, generali concilio teneatur obedire. Quod si non fecerit, nisi resipuerit, condignae pœnitentiae subjiciatur, et debite puniatur, ad ecclesiam et alia juris subsidia, si opus fuerit, recurrendo. Manifestum est autem, quod nemo tenetur obedire, nisi suo superiori, nec etiam potest judicare quis auctoritative in foro ubi judicandus venit, cum nemo in propria causa debet esse judex et recom....

Pro responsione ad istam quæstionem notanda sunt aliqua, primo, quod multiplex est præsidentia, nam quædam est honoraria, alia est jurisdictionalis et coercitiva, qua judices præsident in suis foris; et proportionalis, intelligenda est de capite, nam caput quandoque dicitur ille qui habet honorabiliorem alicubi locum, sicut primi regum IX. cap. dicitur, quod *Samuel dedit Sauli locum in capite eorum qui fuerant invitati*. Et Job. 24. *Si voluissem*, inquit, *ire ad eos, sedebam primus*. Alio modo ille qui est in aliqua dignitate constitutus, dicitur caput; secundum illud Isaiæ 9. *Longævus & honoratus est ipse caput*. Tertio modo dicitur ille caput, qui habet directionem et jurisdictionem coercitivam in alios, ut 1. Reg. 15. ad Saul dicitur: *Cum esses parvulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es, unxique te in regem, &c.* Quarto, dicitur caput ille qui ad similitudinem capitis naturalis habet corpori mystico conjungere, et per omnia membra et singula viva sensum et motum, et nutrimentum spiritualiter ministrat. Et isto modo solus Christus, et nemo alius dicitur esse caput ecclesiae universalis, secundum illud ad Ephes. 1. *Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, quæ est corpus ipsius & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimplevit*.

Rursus etiam notandum quod ecclesia multipliciter sumitur in sacra scriptura; quandoque namque dicitur ecclesia universalis multitudo omnium fidelium per totum orbem dispersorum, et ita sumitur in auctoritate modo allegata ad Ephes. 1. Secundo modo sumitur pro aliqua multitudine particulari fidelium alicubi degentium, ut 1. Pet. 5. *Salutat vos ecclesia, quæ est in Babylone*. Tertio modo pro templo materiali, in quo sacramenta sumuntur 1. ad Cor. *Numquid domos non habetis ad manducandum & bibendum, aut ecclesiam Dei contemnitis?* Quarto modo pro coetu virorum ecclesiasticorum, ut Act. 20. *Posuit ipsum regere ecclesiam Dei*. Quinto, pro multitudine eorumdem virorum ecclesiasticorum, et aliorum in unum conciliariter congregatorum ad decernendum et definiendum de aliquibus rebus fidem, vel mores, vel bonum totius populi concernentibus, ut Mach. 5. *Convenit ecclesia magna cogitare de fratribus suis, qui in tribulatione erant*. Sexto, sumitur etiam quandoque pro congregatione perversorum aliquod malum machinantium, ut in Psalmo. *Odivi ecclesiam malignantium*.

Postremo sciendum, quod multiplex principatus reperitur; primus monarchicus, qui superiorem in terris non recognoscit, nec subjicitur legibus, sic videlicet, ut si contra aliquas leges fecerit, ab aliquo non puniatur. Talem principatum habebat David super toto populo Israel, qui postquam peccavit in Bersabee, et occidi scripsit virum ejus, unum penitus dixit Domino: *Tibi soli peccavi*; id est a nullo habeo puniri, nisi a te. Secundus principatus est aristocraticus, qui per paucos bonos exercetur, qui et optimates solebant nominari, quia de toto populo ad regendum et judicandum optimi, id est meliores ad hoc eligebantur; et isti legibus politiæ subjiciuntur: ita ut si contra fecerint, a populo puniantur. Et de isto principatu habetur Daniel. ult. de duobus judicibus, qui postquam reperti sunt perversum judicium in Susannam protulisse, interfecti sunt a populo. Tertius est politicus, qui per multos bonos exercetur, qui et consules nominantur, ut in multis civitatibus; et isti etiam similiter legibus politiæ subjiciuntur. Quartus ex utroque aliquid habet. Ex monarchico quidem, quia unus est super tota multitudine constitutus ad regendum eam. Ex politico vero, quia secundum leges et statuta sive decreta per multitudinem sapientium facta et condita, necesse habet illam multitudinem regere, ita ut, si contra fecerit, dejiciatur. De tribus præscriptis principatibus habetur Politic.

tic. 3. De isto quarto habetur 1. Mach. 8. ubi dicitur quod *Romani tunc curiam sibi fecerant, & quotidie consulebant CCCXX. viros, concilium semper agentes de multitudine, ut quæ digna sunt gerant.* Et in omnibus istis nemo portabat diadema, nec induebatur purpura, ut magnificaretur in ea: sed committebant uni homini magisterium suum per singulos annos dominari universae terrae suae, & omnes obediebant uni. Et si quandoque contingebat illum deviare, & contra leges & decreta senatus facere, dejiciebatur, sicut Domitianus a senatu interfectus fuit, & omnia ejus gesta irrita & revocata sunt ab eodem senatu, ut patet in legenda B. Johannis evangelistae. Hac enim de causa ab exilio in quo relegaverat eumdem Domitianus, revocatus fuit.

His prænotatis, ponendæ sunt conclusiones. Prima est ista. Papa non est caput ecclesiae quarto modo superius expresso. Patet, quia sic solummodo convenit Christo, qui in omnia & singula membra suum sensum et motum gratiae justificantis et in bonum promoventis, influit, in quibus omnibus et singulis per fidem habitat, et per caritatem conjungitur, secundum illud Apostoli: *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris*, et illud Johan. 3. *Qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et quia caput istud omnibus et singulis membris conjungere habet, hoc impossibile est de papa.

Papa est caput et monarcha ecclesiæ universalis dispersae, accipiendo caput tertio modo, pro habendo jurisdictionem spiritualem super singulas ecclesias et singulas personas fideles totius orbis. Patet, quia ipsum præfecit Dominus toti ecclesiae, ubi dicit Joh. ultimo: *Pasce oves meas*, id est, esto pastor generalis omnium ovium mearum. Manifestum est autem, quia pastoris est et regere et deviantes corrigere; et quia generalis pastor est, ideo nullus eximitur ab ejus jurisdictione.

Papa non est caput jurisdictionale et directivum sive correctivum ecclesiae conciliariter congregatae, id est concilii generalis legitime congregati. Probatur istud, quia ille non potest esse caput directivum sive correctivum illorum, a quibus dirigi et corrigi habet. Sed sic est de papa respectu concilii generalis, ut patebit in conclusione sequenti. Ergo etc.

Principatus papalis respectu ecclesiae congregatae, sive concilii generalis, non est monarchicus. Patet, quia necessario subjicitur legibus politiae Christianæ, quod est contra propriam conditionem monarchici principatus. Quod autem papa subjiciatur legibus politiae Christianae, sunt in duplici differentia. Nam quædam pertinent ad fidem catholicam; aliæ vero ad mores. Quod autem papa subjiciatur legibus fidei et ab ecclesia sit corripiendus et dejiciendus, si in his deviaverit, nemo umquam quantumcumque sibi faventium negavit, et habetur hoc etiam expresse in caput *Si papa XL. dies.* Sed quod etiam legibus morum subjiciatur, et ab ecclesia sit puniendus, si deformis repertus fuerit, probatur sic. Et primo per

A glossam ordinariam præfati capituli *Si papa*; quae dicit. Quod si notorium est crimen ejus quodcumque et inde scandalizatur ecclesia, et incorrigibilis est, certe credo quod inde possit accusari, hæc glossa prædicta. Certum est autem, quod effectus accusationis est depositio, ut in cap. *qualiter & quando* de accusat. Sed apud quem accusabitur vel judicabitur? non apud ecclesiam dispersam: ergo apud ecclesiam congregatam, quæ est concilium generale. Ergo concilium generale judex est papæ. Nemo autem potest esse judex & reus in eodem exteriori foro. Quod autem ecclesia congregata lege & ordinatione divina judex sit papæ, & auctoritatem habeat super eum, etiam in his

B quæ ad mores pertinent, evidenter apparet per illud supremi & nostri monarchæ Christi Matth. 18. dicentis: *Si peccaverit*, inquit, *in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum*, &c. *Si non audierit, dic ecclesiæ*, congregatæ scilicet; quod patet per illud quod sequitur: *Ubi enim*, inquit, *duo vel tres sunt in nomine meo congregati, ibi sum ego in medio eorum. Quod si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus*, id est excommunicatus. Et ibi fundatur auctoritas & jurisdictio ecclesiæ congregatæ, id est concilii generalis, super omnem hominem, qui nomine Christiano censetur. Sequitur enim: *Amen dico*

C *vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis*. Quod autem nomine fratris omnis Christianus, cujuscumque præeminentiae existat, intelligitur, patet per illud quod habetur 11. q. 3. c. *Ad mensam*; & sunt verba Chrysostomi, illud Apostoli 1. ad Cor. 5. recitantis: *Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator aut avarus*, &c. Fratrem, inquit, in hoc loco fidelem intellige simpliciter. Ergo etiam papa intelligendus est frater. Nempe sicut omnis fidelis Deum habet patrem, sic etiam sanctam ecclesiam habet matrem, quæ eum spiritualiter genuit. Si ergo papa Deum habet patrem, ecclesiam sanctam debet reco-

D gnoscere matrem, quæ eum spiritualiter genuit, & a qua sacramenta purgativa & sanctificativa, sicut unus aliorum filiorum, necessario sumit; nec propter officium solius vicariatus patris quod exercet, definit aliorum esse frater. Nam & ipse Deus & Pater, cujus solummodo ministerialis vicarius est, non dedignatus est se nominare aliorum fratrem, Johan. 20. Dicit Salvator noster B. Mariæ Magdalenæ: *Vade ad fratres meos & dic eis: Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.* Si ergo verus Deus & homo propter assumtam humanitatem se nominat aliorum fratrem; quanto magis purus homo peccator,

E sicut unus aliorum, quamvis vicarius ministerialis sit, se debet recognoscere aliorum fratrem, & ecclesiam matrem & non filiam; quia non ipse eam, sed ipsa ipsum spiritualiter genuit. Quia ergo frater est, ab ipsa matre dirigendus, & si opus sit corripiendus venit. Et hoc ipsum ab ipsis apostolis Spiritus sancti primitias habentibus practicatum reperimus. Cum enim Petrus papa primus, non in fide, sed in moribus

 qua-

ANNO CHRISTI 1435.

quadam simulatione irrationabili erraret, Paulus restitit ei in faciem, ad Galat. 2. cum tamen ipse Paulus dicat ad Romanos 13. quod qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, & damnationem acquirit. Et tamen Petrus papa erat, cui resistebat. Non autem dicendum est quod peccaverit, immo potius bene egerit: alioquin non toti mundo in epistola sua notificasset. Ergo licet ecclesiæ similiter agere secundum ejusdem Pauli dictum: *Imitatores mei estote*. Ne enim Petrus ejusque successores super ecclesia Dei superbe niterentur dominari, & illam pro libito voluntatis regere, æterna Dei sapientia Christus omnia prævidens & providens, sic illam a principio instituit, & ordinavit, ut ceteri apostoli nullam a Petro acciperent potestatem; sed & potestatem ordinis & potestatem jurisdictionis immediate a Christo acceperunt. Potestatem quidem ordinis in ultima coena, ubi omnes ordinavit sacerdotes: potestatem vero jurisdictionis in foro conscientiæ Joh. 20. ubi insufflans in eos dixit omnibus simul: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: Potestatem legationis per mundum, Math. & Marci ultimo, *Euntes in mundum universum prædicate evangelium omni creaturæ, &c.* Nam & cum in ultima cœna audientes apostoli Dominum velle ab ipsis recedere, facta fuisset inter ipsos contentio, id est inquisitio, quis eorum videretur esse major, Luc. 22. id est prælatus ipsorum, non respondit Dominus: Ego constitui, aut instituo Petrum vicarium meum, & volo ut obediatis ei, sicut mihi. Et hoc ne occasionem dominandi super ecclesia sibi aut successoribus suis præberet, sicut, proh dolor! nunc videmus; sed respondit: *Reges gentium dominantur eis, & quasi potestatem habent super eos; vos autem non sic; sed qui major est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor, sicut qui ministrat*. Et propter hoc in conciliis primitivæ ecclesiæ nullam jurisdictionem aut auctoritatem sibi vindicabat B. Petrus; sed omnia nomine concilii diffiniebantur & mandabantur, ut supra Act. 15. *Apostoli*, inquit, *& seniores his qui sunt Antiochiæ & Syriæ, salutem*, &c. *Placuit nobis collectis in unum*, &c. Immo etiam ipse B. Petrus papa ab ipsis in legationem mittebatur, ut patet Act. 8. qualiter apostoli miserunt Petrum & Johannem Samariam. Et cum papa modernus non habeat majorem potestatem quam sanctus Petrus, manifestum ex prædictis rationibus & auctoritatibus existit, quod nullam jurisdictionem aut potestatem aut auctoritatem coercitivam habet super ecclesiam congregatam, quæ est concilium generale, immo potius aliquam ab ipsa ecclesia congregata, quæ est regina a regendo dicta: *Astitit*, inquit, *regina a dextris tuis*, & Christi sponsa, Joh. 3. *Qui habet sponsam, sponsus est*. Ipse papa peramplius ut minister, habet leges fidei & morum suscipere & servare, & si opus fuerit, reformari & corripi ab ipsa; quam si non audierit, secundum mandatum Domini nostri Jesu Christi, ejus veri regis & sponsi, tamquam ethnicus & publicanus debet haberi, ut ex superioribus dictis patet.

A Ad solam personam summi pontificis non pertinet articulorum fidei declaratio, aut symboli editio. Probatur hoc, quia sæpe contingit papam esse simplicem & minus litteratum; & sic impossibile esset, per se prædicta facere, aut si facere per se præsumeret, totam ecclesiam posset in fide corrumpere. Unde nec S. Petrus præsumsit per se symbolum fidei edere, sed omnes apostoli simul illud composuerunt: propter hoc enim & symbolum dicitur, id est plurimorum simul in unum convenientium sententiæ. Nec valet illud, quod Deus non permitteret eum deficere; quia hoc attentare esset tentare Deum; & præcipue cum nonnulli summi pontifices reperiantur in fide errasse. Et
B huic obviat quod ait Thomas 2. 2. q. 1. a. ultimo, quod ad auctoritatem summi pontificis pertinet sententialiter determinare ea quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur; quoniam aliud est persona summi pontificis, aliud auctoritas ejus, id est quæ est in eo. Unum est separabile ab altero. Auctoritas enim summi pontificis, id est, quæ est in summo pontifice, auctoritas ecclesiæ est: quia & ecclesiæ datur, & propter ecclesiam, secundum illud Apostoli: *Omnis pontifex ex hominibus assumtus, pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum*. Quod autem hæc auctoritas sive potestas ecclesiæ detur, & in ecclesia sit, pa-
C tet, quia mortuo vel deposito summo pontifice, eadem potestas sive auctoritas in ecclesia semper manet. Non enim revocat illam Christus Dominus noster, aut de novo creat in electione novi papæ. Ad auctoritatem autem summi pontificis secundum Thomam pertinet symboli editio, id est ad auctoritatem ecclesiæ, quæ est in summo pontifice, prout est unicus ecclesiæ pastor; & ideo non dicit ad summum pontificem, sed ad ejus auctoritatem, quae est ecclesia. Non enim extra ecclesiam est, sed de corpore ecclesiæ nobile membrum ejus: etsi tamen auctoritas, sive potestas major est in ecclesia congregata, id est indeviabilior & du-
D rabilior, quippe quæ ipsum ministrum suæ potestatis, scilicet papam habet corrigere & deponere, dum opus est & ratio exigit, secundum illud: non habebis jugiter potestatem. Et haec est potestas in ecclesia dispersa nostri habitu, in papam vero ab ipsa ecclesia ad hoc electum & assumtum, ut in actu, ut patet per illud dictum Salvatoris Matth. 18. *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis*, & quod ecclesiæ congregatæ loquatur, patet per illud quod sequitur: *Ubi enim duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum*.

In quolibet generali concilio rite congre-
E gato & celebrato Christus, sive Spiritus-sanctus verus perfectus Deus, proprius, invisibilis, & indeviabilis præsidens est per auctoritatem superius immediate allegatam. Inde est quod apostoli & seniores conciliariter congregati, super his quæ fidei erant & morum dixerunt Act. 15. *Visum est Spiritui-sancto & nobis* sic & sic agendum, &c. Unde & per prophetam Dominus dicit Mich. 2. *Congregatione congregabo Jacob, pariter po-*

ANNO CHRISTI 1435.

ponam illum quasi gregem in ovili, & quasi pecus in medio caularum tumultuabuntur a multitudine hominum; & Dominus in capite eorum. Ex quibus patet qualiter vetus & novum testamentum in unam sententiam conveniunt de præsidentia Spiritus-sancti in ecclesia legitime congregata, & in concilio generali papa per se aut suos legitimos, nec de jure divino, nec humano potest aut debet in concilio generali propterea auctoritate sive potestate jurisdictionali aut coercitiva præsidere. Quod non jure divino, patet per præcedentia: quia si quid propria potestate aut voluntate vellet diffinire aut statuere, quod non esset per concilium, cui præest Spiritus, et sancitum et approbatum, aut etiam aliquid quod per idem concilium esset statutum et deliberatum, nollet diffinire aut concludere; manifestum est quod injuriam Spiritui sancto faceret, qui jure divino per prædicta monstratus est in concilio praesidere. Sed nec jure humano praedicto modo praesidere potest, quoniam cum omni jure humano cautum sit, neminem in propria causa judicem esse, nec quempiam judicem et reum in eodem foro posse esse, et in quarta superius quaestione late monstratum sit, summum pontificem subjici concilio generali, et per ipsum concilium eum debere reformari, evidenter patet, quia juridice nec potest nec debet in eodem concilio, a quo judicari debet, auctoritative et potestative praesidere.

Rationabile est jurique divino et humano consonum, ut papa vel sui legati praesidentia honoraria in concilio generali, nisi aliud obstet, debeat praesidere, seu ad praesidentiam admitti. Probatur, quia cum ipse sit judex supremus totius ecclesiae per orbem dispersae, et supremam in ea obtineat dignitatem, ad generale concilium per se vel suos veniens, dignum et justum est, ut a cunctis prae universis honoretur, secundum illud Apostoli: *Reddite omnibus debita, cui honorem, &c.* Sed si per se vel suos velit esse organum concilii et Spiritus-sancti, per quod unanimiter diffinita debeant concludi sine aliqua conditione * aut repugnantia, non est respuendus, cum ipse sit caput dignificativum et honorificativum etiam concilii, quamvis non directivum aut potestativum jurisdictionaliter, ut dictum est superius. Ex quibus omnibus patet responsio ad rationes, quae sunt in oppositum, videlicet qualiter sit caput vel monarcha vel sponsus. Non enim est sponsus nisi figurative et ministerialiter, cum non sibi, sed Christo desponsata sit ecclesia, secundum illud Apostoli: *Despondi vos uni viro virginem castam*, id est in fide incorruptam, *exhibere Christo*. Et rursum alibi: *Sacramentum magnum est*, conjugii scilicet spiritualis, *ego autem dico in Christo & in ecclesia*, quæ duos sponsos non habet. Est ergo proprie, ut ait Bernardus ad Eugenium, paranymphus sponsæ et minister ejus.

* f. contradictione.

ALIA PROPOSITIO CORAM SUMMO

Pontifice in materia unionis Græcorum.

SI in medio magnatorum loqui præsumendum non sit, pater beatissime, in conspectu Sanctitatis vestræ mihi tacendum esset, nisi ecclesiae mandasset auctoritas, causæ pro qua jussi sumus exposceret æquitas, & in vestræ beatitudinis clementiam mentis oculos defigerem, quae exemplo illius, cujus vices gerit, misericorditer parvulos ad se venire sinit, et cunctis pium praebet auditum. Qua de re apud S. V. speramus audientiae patientiam, et votivam consequi exauditionem. Misit nos ad S. V. sacrosancta generalis Basileensis synodus universalem repræsentans ecclesiam, ejusdem sanctitatis nomine et auctoritate convocata, ac in Spiritu-sancto legitime congregata, ad explicandum eidem sanctitati aliqua quae concernunt ecclesiae orientalis reductionem, fidei unitatem, et sanctitatis vestrae cum sacro concilio plenam et perfectam unitatem. Ib. p. 833.

Nec judicavit opus fore majores mittere, pro causa ejus, tantus est favor, ut nihil gratius soleat audiri, desiderabilius concupisci, meliusque inveniri, ad quam vestra beatitudo promtissimum semper animum et zelum ferventissimum habuit: adeo ut omnem viam reductioni Graecorum accommodam optioni sacri concilii reliquerit, majoribus etiam ipsis arduissimis intentis negotiis; quorum quidam ex multo tempore missi sunt Bohemiam, aliqui nunc vadunt Graeciam, alii numero equorum ducentorum profecti sunt Franciam, nonnulli Angliam, et frequentius multi ad diversas partes Almanniae, ceteris in Basilea residentibus pro continuanda reformatione ecclesiæ, ut in omnibus pro quibus congregata est debitum, et promissum persolvat officium, omnesque lucrifaciat, quosdam ab erroribus revocando, alios ad pacem reducendo, universisque vitæ ordinem et morum tribuendo disciplinam.

Si igitur paternitatis vestræ dignitati ut * nostræ non respondeamus, præmissorum tamen intuitu confidenter ipsam exoramus, eique offerimus verba quæ Salvatorem nostrum ad patrem orasse meminimus *Pater, unum sint, sicut & nos unum sumus.* Ut autem P. B. rei attinet, de qua nunc loquuturi sumus, duplex occurrit unitas, fidei et religionis Christianæ, qua Christus ecclesiam suam fundavit, ut esset unum corpus, unus spiritus, una fides, unum baptisma, unus dominus, quam unitatem inviolabiliter semper servavit Romana ecclesia, quae per Dei omnipotentis gratiam, a recta fide et tramite traditionis apostolicae numquam errasse probatur, nec hæreticis novitatibus depravata succubuit. Sed ut in exordio norma religionis Christianæ percepit ab auctoribus suis, apostolorum Christi principibus, illibata fide hactenus manet; non sic orientalis populus, sed olim lares exiens paternos, profectus est in regionem longinquam, se separando ab unitate ecclesiae, et obedien-

*f. decet

dientia sedis apostolicæ. Ideo ut oves quae tanto tempore errantes fuerunt convertantur, ad S. V. tamquam ad pastorem et episcopum animarum suarum, pater oramus, ut sint unum sicut et nos unum sumus. Iste est, pater beatissime, finis in quem fertur omnium intentio, quod parum est, nisi in medio esset concursus. Quid prodesset plures velle navem trahere, nisi in tractu esset concursus; milites velle victoriam obtinere, si non esset unanimis congressus. Ideo necessaria est alia unitas, caritatis et consentaneae voluntatis, in his quæ agenda sunt, sicut in primitiva ecclesia omnium fidelium fuit cor unum et anima una, per quod decrevit fides, et religio Christiana observatur et augetur. Omnis politia hæc meretur divinam præsentiam, rei concupitæ assecutionem, gratiæ plenitudinem per continuum influxum carismatum a Christo capite in congregatione fidelium. Illis dat Deus benedictionem et vitam usque in sæculum: quam unitatem etsi omnes fideles teneantur habere, maxime illi qui auctoritate funguntur apostolica, quorum non solum est inter se unum esse, sed alios ad unitatem reducere. Ideo salvator noster suos præficiens in dignitate apostolica convocavit in unum, transiens de mundo ad patrem pro ipsis oravit, ut diximus, pater unum sint sicut et nos unum sumus. Et haec unitas, pater beatissime, est necessaria inter sacrum concilium et sanctitatem vestram, sicut causa et exemplar unitatis totius populi Christiani in his, propter quae sacrum concilium est congregatum. Quid enim pareret divisio, nisi ecclesiae scissuram, ipsius miserabilem servitutem, ruinam, et subversionem, contemtum et opprobrium totius status ecclesiastici? ideo summopere cavendum est, ne sint schismata, contentiones, divisiones, ne dicat unus: ego Cephae; alius: ego sum Pauli; sed omnium sit cor unum et anima una, fiantque omnia in unitate et caritate, ut sint Deo grata et ad finem intentum efficacia. De ista unitate in morum reformatione locuturus est collega meus.

Nunc vero aliqua dicturus sum de concursu quoad reductionem Græcorum, quam semper ipsi offerunt, adjecto, quod in omnibus interveniat concilii & S. V. consensus, sicut propter schismata præterita dicunt multis temporibus suam distulisse reductionem. Deliberavit autem sacrum concilium ad hæc necessaria, super quibus petit S. V. unanimem & consentaneam voluntatem. Nam post decretatam viam reductionis Græcorum in sacro concilio sub forma certorum capitulorum per ambassiatores, plenum ad hoc habentes mandatum, acceptatam & juramento firmatam, ac per diversas partes publicatam, cui sanctitas vestra purum & liberum præbuit assensum, advenit ad sacrum concilium sanctitatis vestræ orator & secretarius dominus Christophorus, qui in congregatione generali multum seriose narravit, diligentiam quam sanctitas vestra fecit post ejus assumtionem in materia reductionis Græcorum, ipsumque litteris Græcis peritum misit Constantinopolim, ubi cum imperatore & patriarcha nomine sanctitatis vestræ, convenit in unam viam sub certis capitulis, quæ in longum recitavit, quam viam quibusdam rationibus conatus est ostendere faciliorem & durabiliorem ipsa via conventa in concilio, tam ex parte imperatoris, cujus præsentia esset necessaria in re ista, quia noscens morem suorum, posset eos facile ad conclusionem rei ducere & difficultates tollere.

Allegabat patriarchae ægritudinem, gravitatem metropolitanorum, & Caligerorum ecclesiæ orientalis in tanta itineris longitudine, periculum civitatis Constantinopolitanæ, absente imperatore, illius viæ publicationem per totum orientem, & quod si hæc unio in Constantinopoli fieret, tamquam in finibus propriis, non posset ullo tempore, quavis occasione ab ipsis Græcis impugnari. Ex parte nostra allegabat sumtuum magnitudinem, & tandem subdebat, quod licet sanctitas vestra illam viam faciliorem existimaret, nihilominus prout etiam in litteris S. V. latius continebatur, totum optioni sacri concilii, ut quam mallet viam eligeret, relinquebat; quod pro magno munere suscepit, & gratias Deo & S. V. egit, quibus omnibus intellectis ac plene per sacras deputationes discussis, visum est sacro concilio, quod via prima omnino esset amplectenda tamquam efficacior & securior: quoniam ipsi Græci sæpe & expresse asseruerunt istam unionem fieri posse nisi in synodo universali utriusque ecclesiæ, quæ tamen secundum illam viam non esset universalis, sed particularis, & regionalis. Esset etiam valde periculosum nostram fidem ponere in manibus paucorum, taliter quod quicquid per eos concluderetur, ratum haberetur per totam ecclesiam, & cum ipsi essent multo plures nostris, aliquid concludere possent, quod esset in læsionem fidei nostræ. Videntes autem ipsi ambassiatores Græcorum tam primi quam secundi non posse obtinere viam secundam a concilio, contenti fuerunt stare in prima, et produxerunt unam litteram domini imperatoris directam primis ambassiatoribus, in qua continebatur, quod adhiberent diligentiam, ut capitula conclusa Constantinopoli acceptarentur; & si hoc obtinere non possent, manerent in primis conclusis in concilio, immo & dominus Georgius antiquior frater in generali congregatione recitavit, qualiter patriarcha dixerit sibi, quod si concilium non vellet assentire illis capitulis conclusis Constantinopoli, tunc si deberet se facere ferri per humeros alicujus, ipse veniret ad terras latinorum, juxta conclusionem factam per primos ambassiatores, qui potestatem habuerunt ipsum obligandi. Quare, beatissime pater, cum capitula viam primam continentia, facta sint per universalem ecclesiam decretata, per Græcos recepta, ac juramento firmata, vestraque sanctitas ipsis assensum præbuerit per bullam datam domino Simoni Freron & per dominum Christophorum, ac per litteras apostolicas S. V. se obtulerit velle stare illi viæ, quam sacrum concilium eligeret; Rogat, exhortatur, & requirit S. V. ipsum sacrum concilium, ut dignetur hoc sanctum opus totis viribus prosequi, & bonam voluntatem quam semper habuit ad rem istam opere

ad-

adimplere, ficut firmiter fperat facrum concilium, quoniam iftud eft tantæ pietatis & utilitatis opus, quod pro eo omnia alia effent poftponenda, ficut proprium paftoris eft officium dimittere omnia alia, et quærere ovem errantem, & ipfam fuis humeris ad ovile reducere, multo magis unam totam gentem, quæ tot millia animarum fub fe continet. Si enim paftor propter ovem centefimam perditam, & mulier propter ovem centefimam perditam, et mulier propter decimam dragmam, tantam curam habuerunt, aliis omnibus omiffis, quanto magis paftor univerfi populi Chriftiani, ipfaque fancta mater ecclefia non propter minorem partem totius gregis dominici, ut reducatur ad ovile Chrifti. Si principes catholici fuam poteftatem divinæ majeftati famulari feceruntad defenfionem et augmentationem fidei et religionis catholicæ; tanto magis fummi pontifices, quibus major cunctis Chriftianæ religionis zelus incumbit; nec eis aliud licet, nifi omnes conatus fuos impendere, his quæ ftatum univerfalis ecclefiae concernunt, et maxime omnem operam dare, ut increduli ad fidem convertantur, converfi non avertantur, averfi revertantur, fubverfi ad veritatem revocentur, revocati junctis rationibus convertantur, quod nunc requirit obligationis debitum propter generale decretum fuper hoc factum, cui S. V. præbuit affenfum a quo fine nota non licet refilire, nec irritum facere, per quod decretum eft filio revertenti, cui oblatum eft ofculum pacis, dari ftolam primam unitatis ecclefiæ, anulum integritatis fidei, calciamenta in pedibus ejus, hoc eft teftimonia facræ fcripturæ et fanctorum patrum, quibus fide declarata ad ipfam fit affectus; & occidi vitulum faginatum, ut fimul manducemus per uniformem facrorum comitationem rituum, & obfervantiam. Et ne illa via tamquam impoffibilis deferatur, propter magnitudinem fumtuum, deliberavit facrum concilium plenarias indulgentias dandas effe omnibus contribuentibus ad tam pium opus, prout conceduntur proficifcentibus in fubfidium terrae fanctae; quoniam fi majorum revolvantur annales, numquam fuit caufa juftior, quam ifta eft concedendi indulgentias, nec pro qua Chrifticolæ omnes fe et fua libentius exponere deberent, cognita maxima utilitate, quae inde proventura eft; quid ecclefiae catholicae felicius gloriofiufque umquam contingere poffet, quam ut orientales populi, occidentalibus non pauciores, in eadem nobifcum fidei unitate conjungantur? Quid utilius et fructuofius exftirpatione tam diuturni et inveterati fchifmatis, quod ferme a quingentis annis ortum habuit? fic gloriofa mater ecclefia fuis in unum convenientibus accingeret fe fortitudine, et hoftes fidei reprimeret, aut de fuis finibus ejiceret, fi per converfionem non vellent unum effe, ficut unum fumus; quis enim catholicus pro tanto nominis Chriftiani & orthodoxae fidei incremento, non modo caducam fubftantiam, fed corpus et animam exponere deberet, & maxime cum per hoc viderit fe plenariam percipere omnium peccatorum remiffionem. Et fi interdum pro rebus minus neceffariis

A et utilibus reperiatur et exponatur major pecunia, multo magis poterit fieri pro hac caufa, qua nulla poteft effe falubrior.

Quare, pater beatiffime, cum per conceffionem hujufmodi indulgentiarum poffit haberi fubfidium, faltim in parte, pro hac re neceffarium, et contribuentes fuorum confequantur remiffionem peccatorum, omnefque eo lubentius contribuent, quo viderint iftas indulgentias procedere a tota ecclefia, fcilicet facro concilio et S. V. dignetur eadem S. V. in hujufmodi conceffione indulgentiarum concurrere cum ipfo facro concilio, et alias indulgentias fimiles durante hac profecutione Graecorum fufpendere; quoniam per has indulgentias petitur mediocre B fubfidium, quod nullum gravabit, et quilibet folvere valebit. Infuper, pater beatiffime, cum error Graecorum fit multum inveteratus, et in cordibus eorum radicatus per plurimos articulos et differentias multiplicatus, fintque ipfi paratiffimi fuos errores defendere, cum quibus habendum eft certamen fortiffimum, dignetur S. V. aliquos ex reverendiffimis patribus dominis cardinalibus, aliofque praelatos et doctores, de quibus viderit eadem S. V. mittere ad facrum concilium, ut ante adventum ipforum Græcorum plene difcutiantur hujufmodi errores, poffintque in eorum præfentia confutari, et ea quæ in nobis eft fide perfecte C poffimus rationem reddere; nofque in omnibus unum fimus in potentia operante, bonitate remittente, et fapientia declarante, habeatque in nobis efficaciam oratio Salvatoris, quam præmifimus, *Pater unum fint, ficut & nos unum fumus*. Quam felix et efficax erit ifte concurfus ad fufcitationem puellae defunctae propter defectum unitatis fidei, qua juftus vivit, convenientibus patre et matre cum plenitudine poteftatis apoftolicae, rejectis omnibus impedientibus et turbantibus, unoque eodem concurfu populus Chriftianus plenariam recipiet peccatorum remiffionem, et Chriftiani fines unitatis fidei vinculo fraternoque foedere fociabuntur, D eritque annus jubilaeus remiffionis debitorum et unionis univerfalis ecclefiae, in fide, moribus, et temporali pace; eritque S. V. lapis angularis conjungens duos parietes in domo Domini, pax populi Chriftiani, faciens utraque unum, populum Deo reconcilians per plenariam indulgentiam, populos per fidei unitatem, leges, ritus et obfervantias per veram et fpiritualem intelligentiam; et clarificabit beatitudo veftra filium fuum orientalem populum, et inde nomen fanctitatis veftræ celebre erit apud Deum et homines, cognofcet univerfus orbis zelum S. V. pro domo domini. Et cum venerit fummus paftor, ante cujus confpectum ap- E parebunt cuncti paftores cum grege fibi commiffo, Petrus cum Judæa, Paulus cum gentium multitudine copiofa, Johannes cum Afia, Andreas cum Achaia, Thomas cum India, ceteri cum aliis quos ad fidem converterunt aut reduxerunt, & vos beatiffime pater, quafi alter magnus patriarcha Jacob tranfacto Jordane cum baculo paftoralis officii, apparebitis cum duabus turmis ecclefiæ orientalis & occidentalis, recipietifque

in

ANNO CHRISTI 1435. in unitate perfecta coronam immarcessibilem, quam sanctitati vestræ et nobis omnibus concedat ille qui est trinus et unus benedictus Deus in sæcula. Amen.

PROPOSITIO FACTA

Coram summo pontifice per ambassiatores sacri concilii Basileensis super observantia decretorum.

Ib. p. 839. BEatissime pater, exigeret præsentia vestræ sanctitatis in primo dicendorum alloquio orationem ornate compositam matureque digestam, quæ S. V. dignitatem, clementiam, aliasque virtutes et dotes summas in medium adduceret, et rem ipsam Deo gratissimam et hominibus salutiferam, de qua paulo post dicturus sum, peroraret. Quis autem eloquentiæ princeps, aut Tullianæ sapientiæ præsul supremi vicarii Jesu Christi excellentiam modico et inculto sermone ad plenum explicare poterit? Profecto mearum virium, sed et sublimioris ingenii transcendit facultatem. Rem insuper illico subjiciendam veritatis nitore submissam video, ratus non sum eam verborum lenocinio indigere. Canon mihi locupletissimus testis est, eum supervacuis laborare impendiis, qui solem certat facibus adjuvare. Quoniam igitur gratiae plenitudo adjectione non indiget, nec ulla requirit commendationis argumenta, commorari in ea re verborum fuscatis coloribus amplius non putamus. Ne autem usque ad fastidii necessitatem mea se extendat præfatio, ad conceptam materiam orationem converto: non tamen de propria virtute, sed de munere largitoris illius qui dat omnibus affluenter et non improperat, confidens. Verum, beatissime pater, cum parens ille solus et unus Deus gloriosus confingeret animal rationale, ipsum ex humo sublevatum ad contemplationem sui artificis erexit, et solus homo est, qui res coelestes accepit, spectare eum Deus coelum voluit, ut religionem ibi quærat. Apparet non esse rationis humanæ, ut postpositis divinis ac humanis præceptis, opes terreas, quæ plerumque corruant, animal rationale venari tentet. Cum autem, pater beatissime, gloriosissimi pontifices antecessores vestræ sanctitatis, magni, justi, in cœlestibus rebus experti, summa religione Deum adorabant, justitiæ cultum colebant, in omnibus Deum præsentem esse putabant, decreta sacrorum conciliorum in summa reverentia ac veneratione habere solebant, & a suis subditis observari faciebant; adeo etiam ut B. Gregorius, tantæ beatitudinis & scientiæ pontifex, quatuor concilia universalia sicut quatuor libros sancti evangelii professus fuerit, scilicet Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Chalcedonense; ratio, quia in his velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit, & cujuslibet vitæ atque communis actionis norma existit; & cum universali sint consensu constituta, se & non illa destruit, quisquis præsumserit absolvere, quos ligant, aut ligare quos absolvunt. Clarum autem est, juxta Gelasii papæ sententiam, quod eadem veneratione decreta aliorum conciliorum custodienda & recipienda sunt. Nedum autem dicta quatuor generalia concilia cum suis sequentibus solummodo quoad fidem B. Gregorius se venerari fatetur, sed etiam quoad reformationem, quando subjungit dicens: quia in his cujuslibet vitæ atque communis actionis norma existit. Constat autem & luce clarius apparere potest, juxta sacri Constantiensis concilii decretum, quemlibet, etiamsi papali dignitate præfulgeat, decretis sacrorum conciliorum obedire debere in his quæ pertinent ad fidem, exstirpationem schismatis, & reformationem ecclesiæ in capite & in membris, & pertinentibus ad ea. Et si gloriosissimi pontifices ea destruere quæ antecessores sui statuerunt, erubuerunt; multo magis decet & expedit, quin immo summe necessarium foret sanctitatem vestram eorum vestigiis inhærendo, decreta sacrorum conciliorum summa cum veneratione observare & observari facere & custodire. Sicque, beatissime pater, si priscorum sacrorum pontificum magnifica opera sanctitas vestra attendit, summo studio conabitur gloriam suam triumphalem suis posteris & universo orbi relinquere profuturam. Neque sanctitatem vestram retrahat levis occasio, quin immo divinæ necessitudini satisfaciat, si grato studio sua adminicula nunc petenda ecclesiæ Dei feliciter condonabit. Non injustum petimus, non sanctitatem vestram maximis præliis aut certaminibus confligere rogamus, non insuperabiles montes transire, non ampla terrarum spatia vasti orbis lustrare, sed ut sancta catholica ecclesia favoribus benignis participata, bonos felicitatis suæ eventus *in perpetuum memorabiles conquirat gloriose. Nunc autem, pater beatissime, de vestræ sanctitatis benedictione ad rem specialius descendam, alia injuncta posteris temporibus explicaturus.

*al. conventus.

Considerans itaque sancta ecclesia catholica per sacram synodum Basileensem repræsentata, reformationem Dei in capite & in membris universo orbi esse summe necessariam, & ad eam perficiendam creberrimis litteris sanctitatem vestram magna cum caritate & solertia propulsatam fuisse, in nomine Spiritus Paracliti, magnis & variis impedimentis intervenientibus, sua saluberrima promulgavit decreta. Cum autem, pater beatissime, ob eorumdem transgressionem magna scandala in ecclesia Dei præteritis temporibus exorta sint, & nisi accuratius provideatur, timendum foret, majora scandala intolerabilia ac schismata graviora suboriri: maxime autem propter non observantiam decreti de electionibus, ob quam transgressionem paucis temporibus elapsis, sequi poterit perniciosissimum schisma in ecclesia Dei periculosius quidem quam fuerit aliud no-

ANNO CHRISTI 1435.

noviter extinctum. Illud namque dividebat ecclesiam Dei in duas partes; sed si sanctitas vestra non servaret decretum de electionibus per sacrum concilium promulgatum, timendum foret, quod infra decem aut quindecim annos sancta catholica ecclesia divisa reperiatur in tot partes quot sunt dioeceses. Proximis insuper diebus cum ambassiatores sacri concilii Francofordiæ in solemni conventione sacri Romani imperii electorum & principum Almanniæ essent constituti, audiverunt gravissimas querelas, maximaque scandala exinde evenire. Ad statim vero expost Coloniensis & Moguntinus archiepiscopi querulosas litteras de novo sacro concilio transmiserunt, postulantes humiliter & devote, quatenus sacrum concilium observantiæ decreti de electionibus ante sui dissolutionem dignaretur apponere remedium opportunum. Quamvis autem, pater beatissime, superioribus temporibus sacrum concilium per honorabilem dominum abbatem S. Justinæ; & demum per duos reverendissimos S. R. E. cardinales pro observandis decretis editis & edendis S. V. requisiverit, nunc vero per nos humiles dictæ sanctæ synodi oratores rogat, petit, hortatur, & per viscera misericordiæ Dei nostri Jesu Christi obsecrat & amplius requirit; quatenus sanctitas vestra deinceps cum effectu servare & servari facere velit decreta edita & edenda per sacrum concilium Basileense, & in contrarium attentata revocare, alioquin P. B. dicta sacra synodus multiplicibus jurgiorum ac scandalorum crebris propulsata opprobriis, intendit dare operam efficacem, per quam decreta sua ab omnibus inviolabiliter observentur, etiam quacumque præfulgeant dignitate, prout impossibile erit: unde jam tot scandala & schismata in populo Christiano suborta existunt, & per amplius sequi verisimiliter timentur, quod sacro concilio non expedit conniventibus oculis pertransire. Et si sacrum concilium non foret congregatum ad obviandum dictis scandalis, de novo deberet congregari. Numquam autem sacrum concilium patietur se dissolvi, nisi primitus adhibito sufficienti remedio modo possibili, pro observandis decretis ejusdem. Quid namque prodesset condere decreta & leges, si non observarentur? Qualis insuper futuris temporibus spes generalia concilia congregandi haberi poterit, si decreta sacri concilii Basileensis tot laboribus & expensis condita & promulgata, tam de facili violari, ac etiam retractari, irritari a quocumque tolerarentur? Et profecto nisi diligentius provideatur super observantia decretorum, paucis temporibus elapsis, omnis auctoritas sacrorum conciliorum enervabitur, & disciplina ecclesiastica peribit. Vulgaris namque inolevit vox populi, si durante concilio hæc fiunt in viridi, quid eo dissoluto sperandum foret in arido?

Præterea, pater beatissime, ad dictam observantiam decretorum ex suscepti regiminis officio S. V. astricta est. Unde juxta * Juliani papæ sententiam, officii nostri consideratio non est nobis dissimulare, non est tacere libertas, quibus major cunctis Christianæ religionis zelus incumbit, & per consequens ferventiori desiderio ea quæ sunt Christianæ religionis decreta Romanos pontifices servare oportet. Neque aliquam aliam sedem, secundum Gelasium, uniuscujusque synodi constitutum, quod universalis assensus probavit, magis exequi præ ceteris oportet quam primam; quæ & unamquamque synodum sua auctoritate confirmat, & continua moderatione custodit. Nedum autem verbo aut scripto ea amplecti, sed etiam usque ad animam & sanguinem ea quæ Spiritu sancto dictante patres diffinierunt, præcipua virtute defensare & servare, ab aliis observari facere & custodire. Quod si sanctitas vestra fecerit, profecto sancta catholica ecclesia immensam gloriam honoremque suscipiet pariter & decorem. Sacrum quoque concilium Basileense in Spiritu sancto legitime congregatum, & sanctitas vestra vinculo caritatis indissolubili erunt unum, sicut & nos unum sumus.

* f. Julii

Insuper, pater beatissime, quot & qualia scandala præteritis temporibus provenerunt, ex eo quod sententiæ etiam tres conformes latæ in sacro concilio, in curia Romana refricantur, retractantur & revocantur, ad plene explicandum non sufficeret dies, neque mensis. Patres autem sacri concilii & etiam cuncti principes sæculi de hac re non solum adjurantur, * sed & gravissime scandalizantur, cum hoc cedat in maximum scandalum & perturbationem ecclesiæ universalis. Fiunt namque diversi processus in diversis partibus; unus excommunicat, & alius absolvit; unus obedit, & alius contemnit. Quanta autem mala & contemtus ecclesiastici status hinc proveniant, lingua nostra mortalis ad plenum explicare non poterit. Et quod gravius est, fiunt processus in curia Romana, per quos monentur suppositа concilii, signanter autem scriptores & abbreviatores, cum tamen ita necessaria negotia ibidem tractentur, quod non solum non deberent vocari, quin immo & alii mitti. Eapropter, pater beatissime, dicta sacra synodus vestram sanctitatem rogat, petit, hortatur, & insuper per viscera misericordiæ Dei nostri Jesu Christi obsecrat & requirit, quatenus sanctitas vestra deinceps taliter velit providere, quod ista aut consimilia de cetero non fiant, & præsertim mandare domino patriarchæ Hierosolymitano, a quo dicitur illud monitorium emanasse, ut illud revocet, & de cetero similia non attentet.

* al. admirantur

Peramplius autem sanctitas vestra dignetur fovere & habere recommissa supposita sacri concilii, prout in decreto adhæsionis pollicita fuit sanctitas vestra facere. In omnibus autem sanctitas vestra velit sic agere, quod patres in sacro concilio concipere valeant sanctitatem vestram manutenere sacrum concilium, & non per indirectum dissolvere. Quod si sanctitas vestra fecerit, totus insuper orbis universus exinde magnam suscipiet consolationem & quietem. Sacrum insuper concilium & sanctitas vestra erunt unum, sicut & nos unum sumus.

Po-

ANNO CHRISTI 1435.

Postremo, pater beatissime, sacrum concilium volens ea significare sanctitati vestræ, quæ proximis diebus in sacrosancto opere reformationis dudum universo orbi per suas litteras promisso fecit & ordinavit, in præsentiarum in signum participationis tot & tantorum bonorum operum, transmittit sanctitati vestræ decretum de annatis, vacantiis, & communibus servitiis tollendis, prout in ipso decreto statim præsentando clarius continetur. Et dicta sacra synodus hortatur & requirit sanctitatem vestram, quatenus velit ipsum decretum in sua curia servare, & alibi observari facere & custodire, quod ipsum est conforme legi divinæ & canonibus sanctorum patrum, & dignetur ipsum benigne suscipere tamquam opus quod principaliter reformandum erat. Quamvis autem, pater beatissime, istæ annatæ introductæ fuerint in causa passagii terræ sanctæ, nunc autem cessante causa cessare poterit & effectus, etiam dictæ annatæ hactenus levatæ non sunt conversæ in eum usum & finem, propter quem annatæ adinventæ fuerunt, maxime quia superioribus temporibus in sublevatione dictarum annatarum tantus rigor, totque exorbitantiæ, tot insuper destructiones & orbationes insignium ecclesiarum provenerunt: adeo etiam quod in multis ecclesiis cultus divinus, nedum diminutus, sed etiam in totum collapsus existit. Multi etiam nobiles prælati ob non solutionem annatarum, innodati censuris ecclesiasticis, multis annis a divinis abstinentes, & tandem plurimi in ipsis sic mortui in terra prophana inhumati sunt; alii vero coacti sunt vendere libros, calices, capsas reliquiarum, & ornamenta ecclesiarum. Alia autem innumerabilia mala, quæ exinde subsecuta sunt, in longum enarrare supersedeo de præsenti. Quibus singulis attentis, peramplius non expediebat sacro concilio conniventibus oculis pertransire. Unde pater beatissime, si Alexander S. R. E. & apostolicæ sedis episcopus scribens Lucensi (a) ecclesiæ constituerit & decreverit, quod nullus cujuscumque gradus clericus pro ecclesiastico beneficio audeat aliquid conferre, etiamsi fabricæ ecclesiæ, vel in denariis, seu etiam in usus pauperum donatum tribuendum foret; multo magis decuit sacrum concilium, quod est speculum & norma cujuslibet vitæ atque communis actionis, decretare & ordinare, quatenus amplius in collatione beneficiorum, confirmationibus electionum, admissione postulationum, tam in Romana curia, quam alibi, nihil penitus ante vel post exigatur, directe & indirecte, prætextu etiam cujuscumque consuetudinis, privilegii & statuti, aut alias quacumque recepta occasione. Sacrum namque concilium nihil novi fecisse videtur, sed antiquissima jura sanctorum Romanorum pontificum innovavit.

Nihilominus, pater beatissime, sacrum concilium omnino dispositum est, & jam laborat per aliquem alium modum honestiorem sanctitati vestræ & dominis cardinalibus, talem facere provisionem, de qua sanctitas vestra & domini cardinales merito poterunt contentari; præsertim autem si sacrum concilium informatum fuerit realiter & cum effectu sanctitatem vestram decreta sacri concilii Basileensis servare, ab aliisque observari (b) facere, & in contrarium attentata revocare. Has preces, pater beatissime, nos humiles & tantilli dictæ sacrosanctæ synodi oratores, sanctitati vestræ magna cum instantia offerimus, rogantes sanctitatem vestram humiliter & devote, quod si nobis injuncta non tam mature aut eleganti stylo quo decuisset, exposuerimus, id non sacro concilio, sed nostræ imperitiæ sanctitas vestra adscribere dignetur. Finaliter, pater beatissime, optat ipsa sacra synodus, ut Deus gloriosus vota & agenda V. S. feliciter dirigat, & cœlesti dono prosequatur, ut per hæc & per alia meliora, quæ, Domino inspirante, V. S. in posterum fecerit, immarcessibilem vitæ æternæ coronam & triumphalem gloriam consequi mereatur, quam S. V. & nobis omnibus concedat Jesus Christus benedictus in sæcula. Amen.

INSTRUMENTUM REQUISITIONIS

Papæ super observatione decretorum.

IN nomine Domini, tenore præsentis publici instrumenti cunctis fiat manifestum, quod anno a Nativitate Domini MCCCCXXXV. indictione XIII. die vero XII. mensis Augusti, pontificatus etiam domini Eugenii anno V. in domo fratrum Prædicatorum Florentiæ, in dominorum testium nostrorumque notariorum, &c. præsentia, venerabiles viri Jo. de Bauketten decretorum doctor, & Matthæus Mesnage baccalaureus formatus in theologia, sanctæ generalis synodi Basileensis oratores & ambassiatores, coram reverendissimis reverendisque patribus dominis episcopo Ilerdensi, archiepiscopo Spalatensi, episcopo Cerviensi, Jo. de Mela protonotario, & quampluribus aliis doctoribus, &c. personaliter constituti, exposuerunt qualiter nuper videlicet XIV. Julii, præfati domini, aut major pars eorum, in audientia publica, & coram sanctitate domini nostri papæ præfati, reverendissimisque dominis cardinalibus, præfati domini ambassiatores & oratores ex parte sacrosanctæ synodi generalis Basileensis supplicarunt, rogarunt & requisierunt eamdem sanctitatem ad observantiam decretorum ejusdem sanctæ synodi, & in contrarium attentatorum revocationem, necnon pro reductione Græcorum, indulgentiarum cum eodem concursu, prout & quemadmodum in propositionibus & collationibus eorumdem ambassiatorum, coram eodem domino sanctissimo factis & pronuntiatis continetur, quas pro re- Ib. p. 845.

(a) Apud Bzovium Livensi ecclesiæ.
(b) Apud Bzovium omissis his verbis: *Et in contrarium attentata revocare;* Additur: *Et custodiri, sicut & prout S. V. in bulla sua adhæsionis pollicita est servare.*

repetitis habere voluerunt, & quia super omnibus supradictis præfatus SS. dominus noster papa in præsentiarum dicto sacro concilio in eorumdem dominorum oratorum personas dederat responsum, per quamdam cedulam papyream eisdem dominis ambassiatoribus per dictum Poggium præsentatam & per eos receptam, quam de mandato præfati SS. domini nostri papæ asserebat scripsisse: non videbatur eisdem dominis oratoribus pro honore sacri concilii, domini nostri papæ, ac ipsorum dominorum oratorum sufficere, immo magis visum fuit expedire, quod hujusmodi responsio sub bulla ipsius domini nostri, necnon expressione nominum sæpedictorum dominorum ambassiatorum sacro concilio transmitti deberet, licet ipsam cedulam offerebant se velle ipsi sacro concilio cum omni honore & reverentia repræsentare. Et nihilominus ex superabundanti cautela, iterum de novo supplicarunt & requisiverunt SS. dominum nostrum, quatenus vellet servare & servari facere decreta sacri concilii Basileensis, & in contrarium attentata revocare, ac alia facere & adimplere, prout & quemadmodum in propositionibus eorum & collationibus fuerat & erat expressum. De & super quibus omnibus & singulis sæpedicti domini oratores sibi fieri petierunt instrumentum & instrumenta, &c.

Et ego Desiderius Barardi de Forcellis Tullensis dioecesis clericus, publicus imperiali auctoritate notarius, dum hæc agerentur, &c. præsens fui, &c. Quare &c.

RESPONSIO FACTA

Per reverendissimum dominum legatum oratoribus domini papæ super propositis per eosdem in generali congregatione.

b. p. 855. Deceret hujus sacri concilii dignitatem, ut cum SS. domini papae oratoribus nunc respondendum sit, tali viro hoc onus injungeretur, qui et sacro concilio et ipsi summo pontifici dignam orationem faceret; sed cum loco tantum et non meritis hoc respondendi officium tribui hactenus solitum sit, excusabit consuetudo, si vestris ornatissimis orationibus par aut similis non reddatur oratio. Excusari et ego jure debeo, qui hunc primum locum non ambitu aliquo, sed superioris jussu, contra meum instinctum consecutus sum: quem etiam non voluntas, sed necessitas ad respondendum coegit. Semper ergo familiariter, quemadmodum apud vos domi soleo, nunc vobiscum colloquens magis, quam perorans, principales vestrarum orationum assumam partes, quibus nomine sacri concilii respondebo. Et a vobis initium dicendi faciens, venerabilis domine generalis, qui primum Lactantii ac Ciceronis stylo hic perorastis, quatuor ex vestra oratione principaliter colligo. Primo hanc sanctam synodum ad caritatem, pacemque & unitatem cum domino nostro conservandam exhortati estis. Secundo sanctum piumque ejus propositum ac desiderium explicastis, ad hæc tria opera, quibus sacrum concilium intendit. Tertio quod sedem apostolicam potentem esse & opibus abundare necesse sit, ut oppressos relevet, & indigentibus subveniat. Postulastis demum loco annatarum, quas decretum nostrum proxime editum abstulit, provisionem sedi apostolicæ sufficientem fieri. Vos autem, domine Antonine Auditor, duo præcipue apud fratres Minores etiam disertissime complexi estis. Primo quod hæ annatæ jure naturali divino & humano tolerari poterant. Secundo quod aut suspendatur decretum, aut debita sedi apostolicæ fiat provisio. Exhortatio, quam primo loco, domine generalis, ad pacem caritatemque & unitatem fecistis, sancta quidem est & salubris, & omni receptione digna, quam quilibet Christianus utraque manu amplecti debet, quæ quam sit necessaria & utilis in se quilibet palam experitur. Quantumlibet enim homo sit dives ac potens, omnia habens naturæ & fortunæ bona, si pace & unitate cum proximis careat, nihil jocunditatis, nihil lætitiæ sentire umquam poterit, sed plurimas animi molestias, atque augustias secum ubique deferet. Nos etiam non passi sumus hoc munere pacis ab ipso summo pontifice præveniri. Nam & sæpenumero ac per nostros oratores novissime Florentiam destinatos, id ipsum suæ sanctitati nunciavimus, optantes ut unum essemus caritate ipse & nos, sicut Christus orans pro discipulis dicebat: *Oro, pater, ut unum sint, sicut & nos unum sumus.* Ipse igitur summus pontifex pacem & unitatem nobiscum habere desiderat, & nos secum: ipse illam nobis nunciat, & nos sibi, quid ergo restat quod ipso & nobis pacem & unitatem optantibus invicemque nunciantibus, pax ipsa non fit? An quia sic alter alteri pacem optamus & nunciamus, pacifici dicendi sumus? An etiam quia inter diffidentes, ut modo in Christianissimo regno Franciæ factum est, pacem componere satagimus, filii Dei vocabimur, si pacem inter nos invicem non habemus? Non quidem. Inquit enim B. Hieronymus super Mattheo in verbo illo *Beati pacifici*, ille vero pacificus est, qui prius in seipso, deinde inter alios pacem quærit. Ipse & nos unum corpus ecclesiæ sumus, qui regimur sub uno Christo capite nostro, ipse & nos civitas Dei sumus, ipse & nos una domus Domini sumus. Si in hoc corpore, si intra ejus civitatis ecclesiasticæ mœnia, si intra hujus domus parietes dissensionum, æmulationum, odiorumque bella versentur, quis ipsum & nos pacificos recte nuncupabit, etiamsi in toto terrarum orbe pacem effecerimus? Quid ergo causæ est, cum uterque tam bonam & sinceram ad pacem se voluntatem habere dicat, quod inter nos & ipsum non mediocres dissensionum scintillæ apparent, quæ nisi caute extinguantur, verendum est, ne in maximam erumpant flammam? Quid opus est indiciis aut conjecturis hujus discordiæ causas investigare? *Audiamus quid in nobis loquatur Dominus Deus noster, quoniam loquetur pacem,*

ANNO CHRISTI 1435.

cem in plebem suam, inquit Deus per os psalmistæ, *misericordia & veritas obviaverunt sibi, justitia & pax osculatæ sunt*. Demonstrat nobis profecto Dominus Deus noster, quod pax sine justitia esse non possit, immo ut illa sit, justitiam præcedere oportere. Cum ergo ita sit, aliter esse non potest, cum veritas attestetur. Necessarium est, si Dominus noster veram pacem & unitatem inter nos & ipsum fore desiderat, ut ea quæ ad justitiam spectant, prius ipse præmittat, hoc est ut ecclesiæ universali jus suum tribuat. Quid est illud ecclesiæ jus? quæ sunt illæ justitiæ partes, quæ veram pacem præcedere debent? Non certe aliæ, nisi cum ecclesia universalis Spiritu sancto dirigatur, & eam universale concilium repræsentat, ut decreta synodalia diligenter servet, & per alios suo exemplo & jussu servari faciat. Ita & sui antecessores sancti Romani pontifices, quorum vitam in testimonium sanctitatis etiam miraculis illustravit Deus, fecerunt, cum summa veneratione universalium conciliorum canones suscipientes, & per eos inviolabiliter servari facientes, qui sine maxima & urgentissima causa adversus ea non disponebant quicquam, nec ab aliis aliter fieri patiebantur. Inquit enim B. Damasus, absit a me, ut SS. Patrum canones absque inevitabili causa umquam transgrediar. Et magnus ille Gregorius, ut sancta evangelia, concilia universalia se venerari affirmat; & non solum quatuor illa primæva, sed & omnia, dum ea ratione utitur, quæ omnibus universalibus synodis communis est. Beatus quoque Gelasius universalis ecclesiæ statuta asseverat, nullam esse sedem quam magis exsequi oporteat, quam primam. Non satis mihi esset usque in crastinum, si singulos tam summos pontifices, quam sanctos doctores recensere pergam, qui saluberrimam conciliorum doctrinam super ceteras alias efferebant, venerebantur & observabant. Nec sic faciendo quicquam Romani pontificis auctoritati deperit aut detrahitur, immo adjicitur, immo accrescit. Quicquid enim in sacris statuitur conciliis, sua etiam auctoritate statuitur, quæ semper ibidem refulget, ut prima & præcipua, præ omnibus caput & directrix; & cum aut personaliter aut auctoritative semper in synodis universalibus intersit, ipseque sit ecclesiæ rector & pastor, decreta conciliorum & sua, & sedis apostolicæ dici non immerito possunt. Nos enim, ut dixi, unum ecclesiæ corpus sumus, & ipse hujus corporis caput sub capite Christo. Quicquid igitur fit ab hoc corpore ecclesiastico, etiamsi omnia membra in idem concurrant, sicut in corpore naturali accidit, magis tamen & præcipue operatio quævis capiti appropriatur & adscribitur, ab ipsoque magis quam ab alio corporis membro procedere censetur. Itaque non secus synodalia decreta pro suo debito & honore & exsequi debet, ac per alios servari facere, quam si ab ore proprio dictata & promulgata essent. Dum enim ipse præsens est, ipse concludit, ipse statuit, & sub nomine suo & persona ejus omnia decernuntur: dum abest, sui præsidentes, qui vice ejus funguntur, locumque

A apostolicum tenent, ac personam pontificis repræsentant, per sacrum concilium deliberata concludunt. Per concilii autem statuta in nullo suæ derogatur potestati, quin pro tempore, loco, causisque & personis, utilitate vel necessitate suadente, moderari, dispensari possit, atque uti summi principis epicheia, quæ ab eo auferri nequit. Hæc ergo sancta synodus non opes, non quid aliud ab eo postulat, sed hoc dumtaxat, ut quemadmodum sui egerunt antecessores circa decretorum synodalium observantiam; ita & ipse facere dignetur. Quod si fecerit, prout putamus, & ex toto corde obsecramus, tunc præeunte justitia, mox læta fronte soror ejus jocundissima succedet pax, quæ B sine justitia germana sua antiquiore intercedere non consuevit. Quod si forsitan & ipse summus pontifex dicat, quemadmodum & vos in cordibus vestris nunc dicere suspicor, etiam ex parte hujus sacri concilii, præcedere oportere justitiam, sibique jus suum per nos tribui debere. Nemo nostrum ita irrationabilis est aut esse debet, quod alio jure in se, alio in aliis uti contendat, & ab alio sibi fieri justitiam petat, ipse alteri deneget. Videamus, & inter nos discutiamus, si quid est in quo concilium jus sedis apostolicæ gravet, lædat & offendat, minuat; & ecce nulla erit, ut spero, difficultas, quin omnia ad justitiæ rectitudinem C & ecclesiæ normam redigantur. Sic igitur utrimque faciendo, tunc rei evidentia animum utriusque ad unitatem paratum demonstrabit, & tunc veri pacifici erimus, ac filii Dei vocabimur.

Hinc ad secundam vestræ orationis partem se mihi competens responsum offert. Sic enim, ut prædictum est, faciendo, tunc evidenter cognoscemus, & ubique palam fatebimur sanctitatem suam ad hæc sancta opera, propter quæ convenimus, veram perfectamque voluntatem gerere; tunc nos super omnes præcipui laudatores ac præcones erimus. Tertio loco, dicitis oportere sedem apostolicam abundare ac potentem esse, exemplo illorum Romanorum pontificum, qui D B. Anastasio, * B. Johanni Chrysostomo, ac B. Thomæ Cantuariensi de sedibus pulsis, opem, subsidiaque necessaria contulerunt; B. quoque Gregorii, qui usque Jerusalem indigentibus vitæ necessaria ministrabat. Nos nec re, nec verbo contradicimus in hoc: immo non est illa sedes, nec esse posset tam potens ac locuplex, quin eam pro utilitate ecclesiæ locupletiorem, potentioremque esse vellemus, quamquam affirmemus, & in illa, & in aliis episcopalibus sedibus desiderari magis copiam abundantiamque virtutum & meritorum, quam opum & divitiarum. Nec certe fecimus, aut E quicquam facere intendimus, per quod illa sancta sedes jacturam seu diminutionem aliquam auctoritatis vel facultatis pati possit. Quod si recte cuncta animadvertantur, atque omni passione sopita, judicentur omnia, nemo asserere cum ratione poterit, quicquam per hoc nostrum decretum in diminutionem, derogationem, seu præjudicium illius sedis fore attentatum. Et quamquam multæ ad id rationes suppetant, tres nunc satis esse ju-

* f. Athanasio

judico. Primo, cum nemo inficietur multos in exactione harum annatarum solitos fieri abusus, cum etiam hinc multi scandalum paterentur, & scrupulum in conscientiis, ac modus ipse exigendi onerosus esset ecclesiis, & apud multos speciem mali continere videretur; nos his omnibus hoc decreto providimus, sequentes doctrinam Christi mandantis, nemini incutiendum esse scandalum, & apostoli Pauli præcipientis ab omni specie mali abstinendum. Regulas quoque canonicas ac legales, quæ nonnulla prohibent, licet in se non mala, ab hoc tantum quod vel speciem mali continent, vel occasionem delinquendi nonne & gratis offerre, & eleemosynam dare pium est caritatis opus? Sed quoniam tempore baptismi nummos projicere in concham, speciem protendebat mali, emendari, & aboleri talem consuetudinem jussit ecclesia. Nihil quidem novitatis per hoc decretum in ecclesia introductum est, sed præcepta & exempla Christi exsecuti sumus, ac sanctorum patrum renovavimus instituta. Quid fecimus? audite & considerate, quæso, diligenter. Statuimus quod beneficia & ordines ecclesiastici gratis conferantur; numquid est scelus aliquod aut sacrilegium? nonne Salvator noster hanc ipsam nobis necessitatem imponit, dicens; *gratis accepistis, gratis date?* Quid fecimus? Statuimus quod spiritualia pacto, conventione, seu contractu, aut opera nummulariorum non distribuantur. Sed & Christus Deus noster in domo Domini hoc fieri videns, flagello de funiculis facto, zelo justitiæ succensus, expulit inde omnes vendentes & ementes, & mensas nummulariorum evertit. Et cum ipse cetera crimina verbo tantum detestatus sit, hoc unum manu propria terribili punitione correxit. Quid fecimus? decrevimus quod res spirituales sine pecuniæ interventu ministrentur. At B. Petrus primus Christi vicarius, dum mentem quotidiana conversatione optime intelligens, cum Simon Magus pro gratia spirituali pecuniam offerret, eum abhorruit, maledixit, & repulit, dicens: *Pecunia tua tecum sit in perditione.* Nonne sacrorum conciliorum, sanctorum Romanorum pontificum, probatorumque doctorum codices his prohibitionibus pleni sunt, ut videlicet pro rebus spiritualibus & ecclesiasticis nihil ante vel post ab invito exigatur? Hæc fecimus, hæc statuimus. Conqueratur ergo qui vult, si tamen juste id possit, de illis qui talem nobis legem dederunt, quorum decreta renovavimus, non nostra fecimus. Quis ergo jam dicere audebit sedem apostolicam aut alias per hoc tam salubre & necessarium statutum depauperatas aut læsas fore? immo rectius dicet, qui ratione utitur, honestatas, expoliatasque, & ad decorem pristinæ formæ reductas. Secunda vero ab omni calumnia nostrum decretum evidenter defendit. Per ipsum non interdicitur, quin pro vitæ sustentatione aliisque ecclesiæ necessitatibus summus pontifex aliarumque ecclesiarum episcopi caritativum subsidium indicere, decimam seu aliam quotam imponere, fructusque aliquorum beneficiorum ad tempus reservare, vel alias subventionum species pe-

A tere possit. Satis ista esset, nisi & tertiam reddere promisissem, quamquam autem sic decretum sit & bene decretum, non tamen adhuc auditum est, quod hæc sancta synodus nolit sedi apostolicæ dignam ac competentem provisionem facere, immo hoc per suos oratores jam pridem nunciavit & pollicita est, si tamen observantiæ decretorum synodalium, ut dignum est, rationem habuerit. Et veluti in corpore naturali reliquâ membra suo capiti necessaria provident, ut vitæ & sustentationis influxus ab illo in ipsa descendat; sic quidem æquum est & rationi consonum, ut ecclesiæ per orbem diffusæ, summo pontifici, suisque pastoribus indigentibus, ut ab his salubriter regantur, B & gubernentur, necessariam subventionem porrigant. Nihil autem ad bene regendam conservandamque ecclesiam æque utile ac necessarium est, quam ut synodales canones, quos a Spiritu sancto dictatos credimus, non negligantur aut contemnantur. Illud autem silentio prætereundum non est, quod nec B. Athanasio, nec S. Johanni Chrysostomo, nec B. Thomæ Cantuariensi per Romanos pontifices, nec pauperibus Jerosolymitanis per B. Gregorium de his subventum est. Neque enim adhuc hæc vocabula in ecclesia Dei audiebantur, neque etiam alii episcopi præclara caritatis & pietatis opera de emolumentis sigillorum explere consueverant. C Ex his facile responsum patet ad ea quæ primo loco vos, domine Antonine explicastis: quoniam etsi pro vitæ sustentatione & aliis justis necessitatibus pastoribus ecclesiæ jus naturale, divinum atque humanum provisionem facere jubeant, modum tamen istum vel illum saltem pro semper non præcipiunt. Illud autem constat, quod quanto exactio aliqua plus habet abusus, seu oneris, aut scandali, vel majorem speciem mali; tanto amplius a jure naturali & divino discrepat, quæ his diebus nostris usitato modo exigendi annatas admixto esse, nec vos, nec quisquam veritatis amicus inficiari poterit. Quamquam autem modus aliquis exi- D gendi usitatus sit in ecclesia, si tamen onerosus aut abusivus esse incipiat, nulli negare fas est, quin modum illum ecclesia possit in alium leviorem vel honestiorem convertere. Ea autem quæ pertinent ad vitæ sustentationem seu utilitatem aut necessitatem ecclesiæ, quæ quidem de jure naturali & divino esse fatemur, neque abstulimus, neque auferre licitum videtur: immo, ut plus dicam, etiam præter multos sustentandi modos, qui in jure statuti sunt, hæc sancta synodus, ut prædictum est, summo pontifici provisionem facere obtulit, si & ipse circa synodalium decretorum observantiam animum, ut decet, inclinaverit. Quod vero E de suspensione decreti postulastis, nulla ratione decere videtur, ut tam salubre decretum conformeque per omnia legi evangelicæ & sanctorum patrum institutis, suspendi aut irritari debeat. Postremo uterque vestrum provisionem sufficientem sedi apostolicæ faciendam poposcit, ad quod sancta synodus respondet, se circa hoc id deliberaturam quod secundum Deum & rationem viderit expedire, taliterque facturam,

quod nemo de ipsa synodo poterit cum ratione conqueri.

COPIA LITTERÆ MISSÆ

Regi Angliæ pro parte domini cardinalis de Cypro & oratorum concilii in Attrebato existentium.

Ib. p. 861. SErenissime princeps & excellentissime domine, cum superioribus diebus regia majestas vestra ad villam Attrebatensem suos destinaverit oratores, ad conventionem habendam pro pace componenda inter hæc potissime regna Franciæ & Angliæ, ibi eis cum oratoribus serenissimi regis Karoli & nobiscum, una cum reverendissimo domino S. Crucis, domini nostri papæ, ac aliis reverendis ejusdem sacri concilii oratoribus, ad eam conventionem specialiter destinatis, convenientibus, & de dicta pace tractantibus, tandem post plura colloquia diversis diebus habita super dicta pace, & multis ac variis hinc inde factis oblationibus, ad unum terminum certarum oblationum præfati oratores Gallici immutabiliter se firmaverunt, quæ oblationes nobis visæ sunt magnæ, rationabiles, & merito acceptandæ per vestram regiam majestatem. Tandem præfati oratores ejusdem majestatis, nullatenus se eas acceptare velle expresse testati sunt, nec ad respondendum super eis ullum voluerunt terminum acceptare, etiam postquam de eis vestram certiorassent majestatem. Quamobrem, ut illis prædiximus, sequentes qui nos miserant præcepta mandantium, illustrissimum principem ducem Burgundiæ induximus omni studio & diligentia ad pacem habendam cum præfato rege Karolo, ut Christianissimum regnum Franciæ aliquando a tantis calamitatibus & pressuris redderetur immune. Acquievit sua humanitate & innata bonitate consiliis & mandatis sanctæ matris ecclesiæ, pacemque, quantum in se fuit, præfato regno dedit. Insuper & avidissimus, sicut fuit semper, pacis generalis dictorum regnorum, quam & nos omnes summo desiderio prosequimur & optamus, operatus est summa diligentia cum prætatis oratoribus præfati regis Karoli, ut oblationes antedictas in publica forma & authentica sub forma *Vidimus* ad majestatem vestram mitterent, offerentes, quæ per nuncium præsentium latorem eidem majestati præsentabuntur. Supplicamur itaque vestræ celsitudini & in Christi visceribus obsecramus, ut super illis dignetur advertere diligenter, & pia mentis devotione revolvere, secumque reputare harum oblationum uberrimum piissimum, atque suavissimum fructum, si eas vestra majestas duxerit acceptandas. Dabuntur etiam ex hoc Deo laudes maximæ; habebit populus Christianus omnis summam lætitiam; habebit ecclesia universalis plenam exultationem & gaudium; habebunt etiam duo regna præcipua tranquillam pacem, dulce refrigerium, vestræ quoque excellentissimæ majestati honor maximus dabitur & æternus. Nos postremo universalis ecclesiæ legatus & oratores clarissimi nominis vestri & incredibilis gloriæ, illud summa cum laude extollemus & prædicabimus. Verum ut de sua intentione super his quæ scripsimus, vestra majestas nos certiores faciat, dignetur eadem majestas affectuosissime, supplicamus, nobis & illustrissimo duci Burgundiæ suis litteris intimare, quid super his decreverit faciendum. Datum Attrebati die XXVI. septembris MCCCCXXXV.

Hugo cardinalis de Cypro legatus & alii ambassiatores sacri Basileensis concilii.

COPIA LITTERÆ MISSÆ

Cardinali Angliæ, ut supra.

REverendissimo in Christo patri domino cardinali Angliæ, ac aliis ambassiatoribus de Anglia ad dietam Attrebatensem. Ib. p. 862.

Reverendissime in Christo pater & domine, vosque ceteri præstantissimi patres & domini, noverunt dominationes vestræ quomodo superioribus diebus in villa Attrebatensi vestræ dominationes dum convenirent, dum dominis oratoribus Franciæ super pace componenda inter regna Franciæ & Angliæ, nulla potuerit haberi concordia pacis inter præfatos oratores & dominationes vestras, sicut plenissime estis informati. Quamobrem nos avidissimi generalis pacis semper habendæ inter hæc præfata regna exoramus affectuosissime dominationes vestras, ut regiæ majestati suggerere velitis & consulere, quod oblationes, quas per præsentium exhibitorem mittimus eidem majestati, & illustrissimus dux Burgundiæ, horum regnorum pacis generalis indefessus prosecutor, dignetur acceptare; quia enim omnium nostrum judicio & existimatione rationabiles sunt & merito acceptandæ; ad has enim faciendas summa diligentia & instantia præfati domini ducis inducti sunt, immo pene coacti. Tandemque assenserunt & grato animo obtulerunt. Igitur obsecramus iterum easdem vestras dominationes, & in Domino deprecamur, ut tam salubri tamque necessario bono manum extremam dignentur apponere, & tanti boni fieri velle participes. Ex Attrebato, die XXVI. Sept. MCCCCXXXV.

Hugo cardinalis de Cypro legatus & ceteri oratores sacri concilii Basileensis.

COPIA LITTERÆ DOMINI DUCIS

Burgundiæ, missæ regi Angliæ.

ILlustrissimo ac potentissimo principi & consanguineo nostro Henrico regi Angliæ. Ibid.

Illustrissime potentissimeque princeps, & carissime consanguinee, recommendatione præmissa. Scire dignemini, quod post vestrorum ambassiatorum ad diætam Attrebatensem parte vestra missorum recessum, quamvis absque eo quod acceptare voluerint oblationes eis factas in finem pacis generalis in regno Franciæ prosequendæ, recesserint; quæ ob-

oblationes reverendissimis in Christo patribus cardinalibus & legatis de Cypro & S. Crucis, & aliis ambassiatoribus sacri Basileensis concilii visæ sunt justæ & rationabiles, etiam absque concordando in diætam certam pro acceptatione aut refutatione dictarum oblationum: nihilominus dicti domini cardinales legati ambassiatores, & ego cum ipsis desiderio pacis in hoc regno, quod semper habui, obtinendæ, integro animo apud dictos domini mei regis ambassiatores laboravimus, quod in dictas oblationes, & sub ampliori forma concordarent, & in illas consenserunt sub hac conditione, quod infra primam diem Januarii proximo venturi per vos acceptentur, quemadmodum vobis constare poterit ex *Vidimus* facto cum vero originali, quod vobis portat Vellus-aureum heraldus meus & rex armorum præsentium lator, hac sola de causa vobis parte mea missus. Propterea, illustrissime & potentissime princeps & consanguinee, rogo vos quantum affectuosius efficere valeo, quatenus circa oblationes in dicto *Vidimus* contentas habere dignemini avisamentum & consilium, & corde tangere hanc rem, & dictas oblationes, quæ, ut dictum est, visæ sunt & videntur dictis dominis reverendissimis cardinalibus legatis ac ambassiatoribus sacri concilii justæ & rationabiles, acceptare; in qua re, ut puto, rem Deo placentem, Christianitati perutilem, vestrisque subjectis desideratam facietis, eritisque causa totalis habendæ pacis in dicto regno, & relevationis perpetuæ populi, qui usque ad finale exitium violentias guerræ pertulit, qua de re vos iterum, ut hanc rem facere velitis, ex intimis precor, & mihi per dictum Vellus-aureum heraldum meum significare quid super his agere duxeritis, Illustrissime ac potentissime princeps & consanguinee, dominus noster Jesus Christus vos conservare dignetur. Scriptum in Attrebato XXVI. Septembris MCCCCXXXV.

Philippus Burgundiæ, Brabantiæ, &c. dux Flandriæ, Arthesii, Burgundiæ, &c. comes.

OBLATIONES FACTÆ

Pro parte regis Franciæ, & missæ in Angliam per legatos & ambassiatores sacri concilii & SS. domini nostri papæ & illustrissimi domini ducis Burgundiæ, lectæ in congregatione generali, &c.

b. p. 864.

KArolus Borbonii & Alverniæ dux Claremontis & Foresii comes, par & camerarius Franciæ; Arthurus filius ducis Britanniæ, Richemundiæ comes, dominus de Partheneyo & connestabulus Franciæ Ludovicus de Borbonio comes Vicedonensis; * Reginaldus archiepiscopus dux Remensis cancellarius Franciæ, Christophorus de Haricuria, Gilbertus dominus de Faieta marescallus Franciæ, Adam de Cameraco consiliarius domini nostri regis præsidens in suo parlamento; Johannes Tuder decanus Parisiensis, consiliarius & magister requestarum

*f. Vindocinensis.

A hospitii regis, Guillelmus Chartier & Stephanus Morelli consiliarii, Johannes Chastenier, & Rabertus Mailleres dicti domini regis secretarii, omnes sui ambassiatores, habentes ab eo sufficiens mandatum in hac parte, sicut patere potest per litteras suas patentes, quarum tenor sequitur, &c.

Scire facimus omnibus præsentes litteras inspecturis, quod cum per ordinationem dicti domini nostri regis venerimus ad civitatem Attrebatensem, ad conventionem ordinatam pro facto generalis pacis hujus regni, & ibi comparuerimus, pro & nomine dicti regis, coram reverendissimis & reverendis in Christo patribus ac venerabilibus personis, cardinali S. Crucis SS. domini nostri B papæ legato, cardinali de Cypro legato, episcopo Albiganensi, præposito Cracoviensi, archidiacono Metensi, ambassiatoribus sacri concilii Basileensis pro pacificatione regni, coram quibus etiam comparuerunt ambassiatores pro parte Angliæ. Comparuit insuper in persona, quotiescumque expediens fuit, illustrissimus ac potens princeps dominus dux Burgundiæ; & in tantum processum est, quod plures oblationes & aperturæ factæ sunt in præsentia dictorum legatorum & ambassiatorum, tam per nos de parte dicti regis, quam per ambassiatores pro parte Angliæ, ad finem deveniendi ad generalem & finalem pacem dicti regni. In speC ciali per nos de parte regis finaliter pro bono pacis certas oblationes et aperturas sub certis protestationibus, conditionibus, & modificationibus, justas & rationabiles fecimus ad finem dictæ pacis, quas illi de parte Angliæ refutarunt, nec acceptaverunt, quamvis per dictos legatos & ambassiatores SS. domini nostri papæ & sacri concilii fuerint de easdem acceptando instantissime requisiti & exhortati: quin immo dicti ambassiatores Angliæ de dicta conventione & villa Attrebatensi recesserunt absque ulteriori intentione intendendi ad dictam pacem, et absque præfixione dilationis & termini rationabilis et certi revertendi ad acceptanD dum aut refutandum dictas aperturas et oblationes, postquam tempore pendente habuissent consilium cum illis de Anglia, et solum se onerare voluerunt de referendo ad Angliam prædictas oblationes et aperturas eis in scriptis tradendas, ad finem faciendi responsum per regem tale et quando sibi placeret, se in hac parte puros solum relatores et nuncios constituendo: quæ omnia satis irrationabilia et voluntaria pro parte sua visa sunt. Et nihilominus post dictum eorum recessum per dictos legatos et ambassiatores et dictum dominum Burgundiæ ducem instantissime fuimus requisiti, quod hon obstantibus prædictis, et recessu dictorum amE bassiatorum Angliæ, vellemus nomine domini nostri regis rursus consentire et concordare dictas oblationes et aperturas per nos alias factas et ampliandas quantum possemus, cum facultate competenti acceptandi dictas oblationes et aperturas per illos de parte Angliæ usque ad tempus competens. Inde est quod nos desiderantes bonum effectum pacis generalis, ad requestam et preces supradictorum et singulariter dicti illustris-

ANNO CHRISTI 1435.

ftriffimi domini ducis Burgundiæ, et in favorem ipfius, ipfis dominis legatis et ambafſiatoribus domini papæ et facri concilii et domino duci Burgundiæ accordavimus et confenfimus pro et nomine regis in vim mandati nobis præftiti, et confentimus per præfentes in his quæ fequuntur, et fub proteftationibus, conditionibus, et modificationibus quæ fequuntur.

Quarum prima eft quod de parte Angliæ fufficienter et pro femper renuntietur juri et titulo prætenfis ad coronam Franciæ.

Secundo, quod relinquent regi omnes civitates, villas, caftra, terras et dominia, in quibus prætendunt jus et occupant in regno Franciæ, exceptis illis de quibus in fequentibus agetur.

Tertio, quod terras illas, de quibus agetur pofterius, fumus contenti nomine regis dimittere eis fub homagio et fidelitate, reffortu et fuperioritate coronæ Franciæ, ficut alii antiqui pares Franciæ.

Quarto, quod omnes viri ecclefiaftici & fæculares revertantur & recipiantur ad fua beneficia, caftra, villas, civitates, terras, dominia, poffeffiones immobiles quafcumque; ita quod in terris quas dimiffuri fumus, illi de Anglia illis gaudeant.

Quinto, quod dominus dux Aurelianenfis captivus dictorum de Anglia, ponatur ad financiam & redemtionem competentem & rationabilem, & fic maneat quittus de fide fua & captivitate. Et mediantibus dictis conditionibus, nomine regis in vim mandati conceffi, confentimus, quod dictis de Anglia maneat in hereditate perpetua omne illud quod tenent & occupant in Aquitania. Item, ducatus Normanniæ, cum omnibus fuis attinentiis, appenditiis, honoribus, prærogativis & emolumentis quibufcumque, fecundum modum & formam quibus felicis memoriæ Johannes & Karolus V. filius ejus tamquam duces tenuerunt. Item, jus tale quale regi fpectat in villis, caftris & locis, quas dicti de Anglia in partibus Picardiæ ante noviffimas guerras, fervato regi homagio & reffortu & fuperioritate, tenuerunt, fine præjudicio tamen juris alterius.

Item, fumus contenti nomine quo fupra intendere cum dictis de Anglia matrimonio per eos requifito pro rege cum altera filiarum domini noftri regis, abfque tamen alia dote.

Item, fumus contenti nomine quo fupra, mediantibus tribus conditionibus fupradictis, ita quod primo reddant realiter & de facto omnia caftra villas, &c. quæ jam occupant in regno ultra prædicta conceffa dominia. Secundo, quod omnes ecclefiaftici & fæculares, cujufcumque ftatus exiftant, revertantur ad fua beneficia, civitates, villas, caftra, & cetera; & tertio, quod dictus dominus Aurelianenfis ponatur redemtioni rationabili; quod aliæ conditiones, fcilicet renuntiatio & jus prætenfum ad coronam Franciæ, recognitio fuperioritatis reffortuum, fidelitas, homagium regi Franciæ & coronæ, & matrimonium præfcriptum maneant & fint in ftatu ufque ad feptennium fequens pendente, quo pro parte dictorum de Anglia rex, qui tum erit in ætate, poterit ad plenum deliberare fuper dictis renuntiatione, recognitione & matrimonio. Quod fi tunc aut citius fuerit deliberatus et contentus facere & complere dictam renuntiationem, recognitionem, & matrimonium, rex intendet cum effectu.

Item, de homagio rex erit contentus quod fiat fibi et fuis fucceſſoribus regibus Franciæ, per unum de legitimis filiis regis, in quem tunc tranferet dicta dominia, aut per alium ducem, in quem tranftulerit dicta dominia, et his mediantibus, erit inter eos et regna pax finalis et certa; aliter autem quælibet pars manebit in talibus juribus et querelis, quibus de præfenti; et nihilominus dicto feptennio pendente erit inter dictas partes bona pax et firma, et erit quælibet pars contenta poffidere et tenere, fcilicet de parte Angliæ illud quod tenent in Aquitania et Normannia, et tenuerunt in Picardia fub conditionibus fupradictis, et totum refiduum regi: ita tamen quod omnia fupradicta modis quibus infra primam diem Januarii proximo venturi pro parte illorum de Anglia fint acceptata et concordata, et quod de confenfu fuo certificent debite et fufficienter dictos dominos cardinales et dominum ducem Burgundiæ, fi tunc fuerint in partibus propinquis, aut faltem dictum dominum ducem ubicumque fuerit: quibus dominis cardinalibus et domino duci Burgundiæ, et cuilibet ipforum damus poteftatem et auctoritatem pro et nomine regis, recipiendi dicta concordata et certificata, et fuper iftis capiendi et indicendi diætam cum dictis de Anglia infra pafcha proxime fequens in dicto loco Attrebatenfi, Cameracenfi, aut Valencianis, ad concludendum finaliter in rebus fupradictis, et venire in effectum et executionem rerum fupradictarum, et quod dicta diæta fignificetur regi, ut pro parte fua mittat et fatisfaciat fine defectu, confentiat et tradat omnes fecuritates rationabiles avifandas in dicta diæta pro folida executione omnium fupradictorum, proteftando per nos de parte regis, quod fi infra prædictam primam diem Januarii proxime venturi dictæ oblationes et aperturæ non fuerint acceptatæ per illos de Anglia, aut fua voluntas fuper his intimata dominis noftris cardinalibus et duci Burgundiæ, aut alteri ipforum, ut præmiffum eft, quod illæ præfcriptæ oblationes et aperturæ fint nullæ et nullius effectus, et reputatæ quafi non dictæ per nos pro parte regis. Omnia igitur fupradicta et declarata nos et quilibet noftrum, quantum nos tangere poteft, in vim mandati et poteftatis nobis datæ, promifimus et promittimus bona fide facere teneri et adimpleri de parte regis et noftra, fine fraude, deceptione et dolo quibufcumque, obligamus regem, nos et omnia bona fua et noftra, et nullo modo convenire promittimus, et quilibet noftrum promittit omnia contenta in præfentibus litteris facere ratificari, approbari, confentiri per regem, et dari litteras fuas patentes in forma debita dictis dominis cardinalibus et duci Burgundiæ aut alteri ipforum, renuntiando omnibus tam juris quam facti, quæ poffent dici et allegari contra prædicta, et fingulariter illi

Anno Christi 1435. illi clausulæ, quod generalis renuntiatio non valet, nisi specialis præcesserit. In quorum testimonium præsentes litteras nostris signis manualibus signavimus, ac sigillis nostris fecimus communiri. Datum Attrebati VII. die Septembris, anno Dom. MCCCCXXXV.

BULLA

Per quam sacrum concilium mandat domino archiepiscopo Lugdunensi primati Galliarum pallium domino archiepiscopo Rothomagensi impendi.

Ib. p. 868. SAcrosancta, etc. venerabili Amedæo archiepiscopo Lugdunensi, Galliarum primati, Basileæ commoranti, salutem, etc. Exposuit nobis venerabilis Hugo archiepiscopus Rothomagensis, quod olim postquam ipse tunc episcopus Cabilonensis, a vinculo, quo ecclesiæ Cabilonensi astringebatur, absolutus, ad ecclesiam Rothomagensem tunc vacantem, a Romana curia absens, per sedem apostolicam et ejus auctoritate translatus fuerit, et ratione translationis hujusmodi et provisionis de persona sua ecclesiæ Rothomagensi factæ, magnæ partis annatæ in camera apostolica recipi solitæ solutionem fecerat, pallium ab eadem sede sibi tradi cum debita instantia postulavit; sed pro eo quod integra annata hujusmodi non soluta, et ratione pallii aliæ summæ petitæ fuerint, quas dari deinceps per decretum nostrum districtius prohibuimus; ipse archiepiscopus, pro quo etiam ut sibi pallium traderetur, per nostros nuncios SS. Eugenio papæ IV. per nos ex certis causis missos, eidem duximus deprecandum, illud ab eodem obtinere nequivit, nobisque humiliter supplicavit, ut sibi, qui propterea asseritur illaqueatus censuris, et nobiscum in vinea Domini per aliquot annos assidue gravibus expensis laboravit, prout laborat in dies, et ecclesiæ Rothomagensi, quæ propter guerrarum turbines, et alias varias calamitates, quibus diutius est prægravata, in suis proventibus plurimum destituta existit, in præmissis succurrere, et pallium hujusmodi sibi assignare, et eum de solutione residui annatæ prædictæ ac censuris præfatis, si illis laqueatus existit, absolvere dignaremur. Nos igitur decreto nostro hujusmodi inhærere, necnon archiepiscopo et sponsæ suæ ecclesiæ Rothomagensi providere volentes, de præmissis minus sufficienter informati, et hujusmodi supplicationibus inclinati, tibi qui palliatus existis, et Galliarum primas, cum patriarchis eamdem formam tenens, nomine differens, ut sicut illis palliatis ex Lateranensis concilii permissione suos licet metropolitanos palliare, hac vice ad te ex causis prædictis extendentes, committimus et mandamus, quatenus constito tibi summarie de præmissis, ac venerabilibus Johanni archiepiscopo Tarentino et Petro episcopo Paduano pro eodem Eugenio papa IV. in congregatione nostra præsidentibus, ac Andreæ episcopo Auxitano Basileæ commorantibus ipsa intimatis, præfatum archiepiscopum in quantum censuris ecclesiasticis occasione non solutionis hujusmodi quomodolibet involutus fuerit, ab illis auctoritate nostra absolvas, et si opus fuerit rehabilites, ac secum super irregularitate dispenses, necnon ad solutionem residui cameræ apostolicæ faciendam, quod auctoritate universalis ecclesiæ penitus remittimus, decernas eum penitus non teneri seu fore obligatum; necnon pallium insigne videlicet plenitudinis pontificalis officii, de corpore B. Petri sumtum, ad honorem omnipotentis Dei et B. Mariæ Virginis, ac B. Petri et Pauli apostolorum, universalis necnon Rothomagensis sibi commissæ ecclesiarum, ei tradas, ut eo utatur infra ecclesiam suam, certis diebus, qui exprimuntur in privilegiis a sede prædicta illi concessis, et alia in his et circa ea facias, quæ noveris facienda. Datum Basileæ II. idus Octobris, anno a Nativitate Domini MCCCCXXXV.

Jo. Gaufridi.

COPIA LITTERÆ REGIS ANGLIÆ

Missæ domino cardinali de Cypro, lecta in congregatione generali.

HEnricus Dei gratia rex Angliæ et Franciæ, et dominus Hiberniæ, reverendissimo in Christo patri N. cardinali Cypri, salutem. Ib. p. 869.

Litteras quas per fratrem Nicolaum Jacqueti ordinis fratrum Prædicatorum præsentium portitorem nobis transmittere curavistis, legimus, continentes nonnulla quæ reputamus admiratione digna, eisdem vestris litteris nos variis suasionibus et motivis adhortantes, quatenus oblationes, quas dicitis magnas et rationabiles per ambassiatores partis in regno Franciæ nobis adversæ nuper in Attrebato pro consequenda pace factas admittere curemus et acceptare. Habentes igitur jam convocatos tres regni status, avisabimus eis super his cum ea diligentia qua valebimus, subsequenter transmissuri responsa, quæ receptis eorum sanis deliberationibus et consiliis, divinæ pietati complacitum erit nobis super his aspirare. Datum sub privato sigillo nostro apud palatium nostrum Westmonasterii XXVI. die octobris, anno regni nostri XIV.

Henricus, &c.

BULLA CONTRA APPELLANTES

a concilio.

SAcrosancta &c. ad perpetuam rei memoriam. Ib. p. 870.

Ut pax, quam summa prosequimur diligentia post lites motas & controversias juris diffinitione mature sopitas, et quies succedat fidelibus, convenit frivolis interjectis pro tempore appellationibus, et adversus per nos seu ex commissione nostra latas sententias alienis restitutionibus, congruis obviare remediis; et sic appellantes et restitutiones obtinentes graviter punire, quod alii metu poenarum eorum exemplo perterriti, ad simi-

milia profilire merito pertimescant. Sane cum nonnulli perversæ præsumtionis audacia a diffinitivis, maturis, præviis deliberationibus, ac datis partibus pro defensionibus suorum jurium sufficientibus dilationibus, in congregatione nostra generali per nos a quibus appellare illicitum est, vel commissarios et judices pro causis decidendis Basileæ deputatos, pro tempore latis sententiis, seu alias quibusvis quæsitis coloribus et confictis gravaminibus a nobis seu judicibus præfatis, ut partes fatigent laboribus et expensis, litesque faciant immortales, ad sedem apostolicam appellare præsumserunt, aut se adversus sententias hujusmodi audiri vel ad appellandum restitui ab eadem sede procuraverint, in dictarum sententiarum ludibrium, litium fomentum, et execrabile scandalum plurimorum, nos finem litibus imponi et calumniæ materiam amputare cupientes, omnes et singulas appellationes ad sedem apostolicam quomodolibet interjectas hujusmodi, et si quæ similes interponantur in futurum, necnon repositiones adversus dictas sententias ac commissiones et processus super illis et illarum occasione per quoscumque judices sive commissarios habitos pro tempore, ac illorum prætextu latas et ferendas sententias, et super illarum exsecutione decretos et decernendos processus, quasvis etiam in se pœnas et censuras continentes, et quæcumque inde secuta auctoritate universalis ecclesiæ tenore præsentium ex certa scientia tamquam frivola cassamus, irritamus, annullamus, et pro infectis habere volumus, illaque decernimus nullius fore roboris vel momenti: et nihilominus venerabilibus Ludovico patriarchæ Aquilegiensi, et Martino episcopo Lectorensi, ac dilectis filiis Johanni episcopi Frisingensis vicario generali, ac Predeswegiæ proposito ecclesiæ Sancznensis, Basileæ commorantibus, per hæc scripta committimus et mandamus, quatinus ipsi omnes et singulos, qui ab hujusmodi sententiis appellarunt et appellabunt, ac restitutionem hujusmodi obtinuerint et obtinebunt, ut præfertur, ipsasque appellationes formantes & concipientes, deferentes & insinuantes, ac notarios publicos super his instrumenta publica conficientes, necnon judices & commissarios causas appellationum seu repositionum aut restitutionum hujusmodi audientes, seu in illis procedentes, litteras & instrumenta contra incorporatos congregationi nostræ præmissorum occasione, seu alias quomodolibet confecta exsequentes aut prosequentes, auctoritate nostra sub inobedientiæ necnon excommunicationis latæ sententiæ, aliisque pœnis, quas possent merito formidare, moneant & requirant, ac personaliter citari faciant, etiam per edictum publicum, majori ecclesiæ Basileensi & aliis locis publicis affigendum, ita quod verisimiliter ad eorum notitiam citatio & monitio pervenire valeat, ac a præmissis desistant, sed ipsis sententiis adquiescant cum effectu: alioquin ad diriores poenas procedentes, summarie, simpliciter, & de plano illos beneficiis, dignitatibus & officiis ecclesiasticis, quæ obtinent eadem auctoritate privent, & ad obtinenda ecclesiastica beneficia & dignitates ac officia in futurum inhabilitent, & inhabiles declarent; aliaque in his & circa ea faciant & prosequantur, quæ in his & circa ea pro firmitate sententiarum prædictarum noverint opportuna. Præterea, ne quis per sententias judicum & commissariorum nostrorum hujusmodi se gravari prætendat, & ad fidem appellandi prædictam, seu ab ea restitutionem adversus ipsas sententias obtinendi occasionem habeat, volumus & etiam pollicemur unicuique post latas ipsorum judicum & commissariorum nostrorum sententias, etiamsi in rem transiverint quomodolibet judicatam, de gravamine querulanti gratiam vel justitiam promtissime ministrare, quodque unus ex patriarcha, episcopo, vicario, seu præposito prædictas causas in præmissis occurrentes usque ad diffinitivas sententias exclusive audire & in illis procedere possit, prout videbitur expedire. Datum Basileæ III. nonas Novembris, anno a nativitate Domini MCCCCXXXV.

Sic signata N. Bovis.

COPIA LITTERÆ DOMINI DUCIS

Burgundiæ missæ domino cardinali de Cypro & lecta in congregatione generali.

Reverendissimo in Christo patri consanguineo nostro præclarissimo cardinali Cypri. Ib. p. 871.

Reverendissime in Christo pater consanguinee mi præclarissime, a paucis diebus applicuerunt apud me in hoc castro meo Hisdini, venerabilis religiosus dominus Nicolaus pro parte vestra, & meus rex heraldus armorum Vellus aureum nuncupatus, pro parte mea ad carissimum consanguineum meum Angliæ regem destinati; quorum audita relatione, litteras quæ ex parte ejusdem Angliæ regis vestræ paternitati diriguntur, mihi præsentavit idem religiosus, id habere se dicens in mandatis a paternitate vestra, ut ipsis a me apertis, de responso ejusdem regis & earumdem vestrarum litterarum tenore fierem certioratus, sicut & feci, ipsas easdem litteras vestræ paternitati per eumdem religiosum remittens eidem vestræ paternitati, de bona confidentia & hujusmodi vestro avisamento regratians. Quia vero sicut ab eodem meo heraldo armorum concepi, proponit idem rex Angliæ per multas orbis partes, & quam plurimos principes epistolas suas dirigere, factorum & tractatorum paternitatis vestræ bono medio in villa Attrebatensi conquestivas, & vestri detractorias honoris & mei; rogo paternitatem vestram, & seriose deprecor, quatenus si ad vestræ paternitatis manus aliquæ tales devenerint epistolæ, earumdem mihi copiam quantocius vestra paternitas transmittere dignetur, & manum vestram adjutricem semper adhibere, & sic laudabiliter acta cum honore vestro & meo semper immaculata perseverent. Mihi equidem sua grata rogo intimare velit confidenter

ter paternitas vestra, quæ libenter adimplebo, & bono corde, scit Altissimus, qui, reverendissimam paternitatem vestram adoptata conservare dignetur, ut opto, feliciter in longævum. Scriptum in dicto castro meo Hisdini die XII. Novembris.

Consanguineus vester dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. comes Flandriæ, &c.

Tronson.

COPIA SENTENTIÆ LATÆ

In causa ecclesiæ Trevirensis in congregatione generali.

b. p. 872. SAcrosancta, &c. Jesu Christi nomine invocato, solum Deum, de cujus vultu judicium prodiit, & cujus oculi æquitatem vident, præ oculos habens, per hanc sententiam diffinitivam, quam profert in his scriptis, diffinit, pronunciat, & declarat, venerabilem Rabanum olim episcopum Spirensem, habuisse & habere plenum & canonicum jus in & ad ecclesiam Treverensem, ipsumque Rabanum verum & indubitatum ipsius ecclesiæ Trevirensis fuisse & esse archiepiscopum & pastorem, ac insuper Ulrico de Manderscheit in dicta ecclesia Treverensi, seu ad eamdem nullum jus competiisse, neque competere, eumdemque ab occupatione & intrusione in dicta ecclesia, ac terrarum, castrorum, oppidorum, juriumque ac pertinentium omnium eorumdem amovendum esse & amovet, præfatumque Rabanum in & ad corporalem & realem possessionem dictæ ecclesiæ castrorum, oppidorum juriumque omnium prædictorum inducendum esse & inducit, regalia aliosque honores archiepiscopis Treverensibus pro tempore existentibus, per carissimos ecclesiæ filios Romanorum imperatores sive reges impendi consueta seu consuetos, per carissimum ipsius ecclesiæ filium Sigismundum Romanorum imperatorem illustrissimum, eidem Rabano impendenda esse & debere, de quibus & auxilio brachii sui imperialis, quantum opus erit impendendo, sancta synodus eumdem exhortatur, requirit, admonet, & eidem mandat, litteras & processus cum ceteris ad præmissorum executionem consuetis, necessariis & opportunis plenarie decernens.

SENTENTIA LATA

Pro electo Albiensi in generali congregatione contra episcopum Carnotenum promotum ad dictam ecclesiam per sedem apostolicam XIX. Novembris MCCCCXXXV.

. p. 873. PRæsidente rectæ rationis imperio in animo judicantis, sedet in examine veritatis pro tribunali justitia, & quasi rex in solio judicii rectitudo, de cujus ore procedit gladius bisacutus, cujus aspectu terribili propriæ voluntatis dissipatur arbitrium, reproborumque appetitus noxius virga rectæ correctionis refrenatur. Hæc enim fuit æterni providentia judicis, de cujus vultu recte procedunt judicia, ut judices recti eligerentur in orbe, qui terrram judicent, & justitiam diligant, & ejus metas non declinantes in partem, æquo libramine custodiant, illas a quacumque personarum affectione præservantes. Hæc igitur sacrosancta generalis synodus Basileensis in Spiritu sancto justissimo judice, cujus oculi vident æquitatem, de cujus etiam vultu judicia prodeunt incorrupta, legitime congregata, sanctam Dei ecclesiam catholicam repræsentans, de meritis causæ quæ vertitur coram eadem inter dilectum ecclesiæ filium Bernardum, electum confirmatum ad ecclesiam Albiensem ex una, & Robertum episcopum Carnotensem, de & super dicta ecclesia Albiensi & illius occasione, partibus ex altera, ad plenum informata, ejus directoris Spiritus sancti inhærens vestigiis, volens personarum affectione non habita, sed justitia directrice unicuique reddere quod suum est, per hanc suam sententiam sive ordinationem, quam, eo, in cujus nomine congregata existit, invocato, profert in scriptis pronuntiat, decernit & declarat, spoliationes, ejectiones, intrusiones, occupationes & detensiones, & quæcumque attentata & innovata per ipsum Robertum episcopum Carnotensem a tempore motæ litis citra, fuisse & esse temerarias, illicitas, indebitas & injustas, temerariaque, illicita, indebita & injusta, ac de facto præsumtas & præsumta; ipsique Roberto episcopo prædicto prædicta facere minime licuisse, neque licere, spoliationesque, ejectiones, intrusiones, occupationes, detentiones tamquam lite pendente in dictæ sacræ synodi & mandatorum, ac inhibitionum ejusdem contemtum per vim attentatorum & innovatorum, cassandas, revocandas & annullandas, cassandaque, revocanda, & annullanda, ac cassat, revocat, irritat & annullat, parique sua necnon diffinitiva sententia pronuntiat, decernit & declarat, per reverendos patres ac venerabiles & dilectos Johannem episcopum Lubicensem, Alexandrum abbatem Vitziliacensem, Nicolaum præpositum Cracoviensem, & Rudolfum de Rudesshem canonicum Wormaciensem judices & commissarios ipsius sacræ synodi auctoritate, & per illam in hac causa Albiensis ecclesiæ alias datos seu deputatos; in causa quæ tunc coram eis inter præfatum Bernardum electum ex una, & dictum Robertum Carnotensem episcopum de & super dicta Albiensi ecclesia & illius occasione, partibus ex altera, in prima vertebatur instantia, bene fuisse & esse processum, sententiatum & diffinitum, ipsorumque episcopi, abbatis & præpositi & canonici diffinitione sententiam hujusmodi confirmandam fore & confirmat, atque pro parte dicti Roberti episcopi Carnotensis, ab eisdem dominis judicibus, eorumque diffinitiva sententia prædicta mala fuisse & esse provocatum & appellatum: necnon eumdem Robertum episcopum Carnotensem a possessione, seu verius occupatione & detentione dictæ Albiensis ecclesiæ, necnon civi-

ANNO CHRISTI 1435.

civitatis, palatii episcopalis, villarum, castrorum, decimarum, & aliorum bonorum tam spiritualium quam temporalium ad ipsam spectantium, juriumque ac pertinentiarum omnium ejusdem tollendum & amovendum; præfatumque Bernardum in & ad corporalem, realem & actualem possessionem ecclesiæ, civitatis, palatii, villarum, castrorum, decimarum, jurium & pertinentiarum omnium eorumdem ponendum & inducendum; atque eidem Roberto inde, & super intrusionibus, occupationibus & detentionibus, & impedimentis prædictis silentium perpetuum imponendum; ac eumdem Robertum tam in fructibus a tempore motæ litis citra ex dictis ecclesia, civitate, villis, castris, decimis, ceterisque possessionibus ejusdem, seu alias quomodolibet perceptis, quam etiam in expensis causæ hujusmodi legitime factis condemnandum fore, ac tollit, amovet, inducit, imponit, ac condemnat earumdem expensarum taxationem sibi in posterum reservando, &c.

SENTENTIA LATA

In causa ecclesiæ Lausanensis.

Ib. p. 875. CHristi nomine invocato, de cujus ore gladius bisacutus prodit, & in cujus nomine hæc sacrosancta synodus Basileensis est legitime congregata. Post digestam in sacris deputationibus longam deliberationem diffinit, pronuntiat, decernit & declarat eadem, per hanc diffinitivam sententiam, præfatum dominum Ludovicum episcopum habuisse & habere plenum & canonicum jus ad dictam ecclesiam Lausanensem, ipsumque dominum Ludovicum ejusdem ecclesiæ Lausanensis fuisse & esse verum episcopum, præsulem & pastorem, ipsamque ecclesiam Lausanensem ad præfatum dominum Ludovicum spectasse & pertinuisse, spectare et pertinere de jure, illamque sibi cum illius in spiritualibus et temporalibus totali administratione et regimine, omnibusque juribus et pertinentiis suis adjudicandam fore et adjudicat; ac domino Johanni de Brangino nullum in eadem ecclesia Lausanensi seu ad eam jus competiisse, neque competere, eumque ab occupatione et detentione ecclesiæ Lausanensis, ac ejus terrarum, castrorum, et oppidorum, juriumque et pertinentium eorumdem amovendum fore, et amovet; præfatumque dominum Ludovicum episcopum in et ad corporalem, realem et actualem possessionem ecclesiæ Lausanensis terrarum, castrorum, et oppidorum, juriumque et pertinentium prædictorum ponendum et inducendum fore, ac ponit et inducit; occupationesque, intrusiones, molestationes, et impedimenta per dictum dominum Joh. præfato domino Ludovico de, et super dicta ecclesia Lausanensi, et ejus occasione præstita et facta, fuisse et esse temeraria, illicita, iniqua et injusta, et de facto præsumta; dictoque domino Johanni super illis atque ecclesia prædicta perpetuum silentium imponendum fore, et imponit, ipsumque dominum Johannem in fructibus, introitibus, proventibus ex dicta ecclesia a tempore intrusionis hujusmodi ac citra perceptis, et in expensis in hujusmodi causa legitime factis, condemnandum fore, et condemnat, quarum expensarum taxationem sibi in posterum reservat.

PROMISSIO ORATORUM SACRI

Concilii Basileensis super correctione probemii decreti facti pro reductione Græcorum, &c.

Ib. p. 875. NOS frater Johannes de Ragusio ordinis fratrum Prædicatorum, professor in sacra pagina, magister Henricus Menger decretorum doctor, canonicus Constantiensis, et Simon Freron in sacra theologia bacchalaureus, canonicus Aurelianensis, sacrosanctæ synodi Basileensis in Spiritu sancto legitime congregatæ, universalem ecclesiam repræsentantis, ad serenissimum imperatorem Romeorum et reverendissimum patriarcham Constantinopolitanum ambassiatores et nuncii, ad ea quæ in dicta synodo pro unione ecclesiarum Christi perficienda conclusa sunt, exequendum specialiter destinati, ejusdem sanctæ synodi ad ea quæ pacis sunt et unitatis firmum et sanctum propositum cognoscentes, vice et nomine ejusdem, tenore præsentium litterarum promittimus dare cum effectu exhibere quantocius fieri poterit, vel saltem per galeas quæ venturæ sunt ad suscipiendum ad concilium venientes, serenissimo imperatori et reverendissimo patriarchæ præfatis, capitula quæ in eadem Basileensi sancta synodo pro universali et oecumenica synodo celebranda hinc et inde conclusa sunt et confirmata sub consueta bulla plumbea dictæ sanctæ synodi, et sub tenore de verbo ad verbum qui sequitur.

Sacrosancta, &c.,, Quia ambassiatores nostri ad Constantinopolim transmissi vice & nomine hujus sanctæ synodi serenissimo imperatori Romeorum & reverendissimo patriarchæ Constantinopolitano, propter nonnullas causas promiserunt capitula alias in hac sancta synodo super modo universalis et oecumenici utriusque ecclesiæ concilii celebrandi, hinc inde conclusa et firmata dare, et cum effectu exhibere sub consueta hujus sanctæ synodi bulla plumbea, data præsenti et sub tenore de verbo ad verbum subsequenti; nolens hæc sancta synodus omittere aliquid eorum quæ pro unione ecclesiarum Christi fieri possunt, dictam suorum ambassiatorum promissionem præsenti decreto acceptat, approbat, ratificat et confirmat, et præfata capitula de verbo ad verbum, prout per præfatos ambassiatores promissum est, præsentibus inserit sub tenore qui sequitur.

,, Sacrosancta, etc. ad perpetuam rei memoriam. Cum inter cetera toti populo Christiano necessaria propter quæ hoc præsens sanctum concilium extitit congregatum, unio occidentalis et orientalis ecclesiarum Christi præcipuum et maximum sit, merito pro hac perficienda ab ini-

ANNO CHRISTI 1435.

„ initio suæ congregationis omni conatu laboravit. Etenim quamprimum potuit ad „ sereniffimum imperatorem Græcorum & „ reverendiffimum patriarcham Conftantinopolitanum cum literis fuos tranfmifit „ ambaffiatores, ad ipfos cum omni caritate & inftantia exhortandum, quatenus & „ ipfi cum plena poteftate mitterent aliquos, qui nobifcum tractarent de modo „ dictam fanctam unionem confequendi. Qui „ mox ut requifiti fuerunt, tres infignes viros de his, qui apud eos magnæ videntur „ auctoritatis, quorum primus ipfum imperatorem confanguinitate attinet, ad hanc „ fanctam fynodum deftinarunt, fufficienti „ ipfius imperatoris mandato cum bulla aurea et ejus manu propria fubfcripto ac „ patriarchæ litteris munitos; qui tam in generali congregatione, quam coram commiffariis noftris ferventiffimum ipfius imperatoris ac patriarchæ totiufque ecclefiæ orientalis ad hanc unionem defiderium „ exponentes, nos mirum in modum ad tam „ fancti operis profecutionem pulfant, ac „ quotidie excitant, duo inter alia firmiter conftanterque afferentes, unionem ipfam nifi in fynodo univerfali, in qua tam „ ecclefia occidentalis quam orientalis conveniat, fieri nullatenus poffe, & in ea „ fynodo, fi fiat, ut infra conventum eft, „ ipfam unionem fequuturam fperari.

„ His auditis fumma nobis lætitia & jucunditas nimirum acceffit. Quamobrem omnem cogitatum noftrum jactantes in Deum, „ qui facit mirabilia magna folus, venerabiles S. R. E. cardinales præfidentes fedis apoftolicæ, patriarcham Antiochenum, „ archiepifcopos, epifcopos, abbates, magiftrofque & doctores in numero competenti deputavimus, ut una cum ipfis Græcorum ambaffiatoribus rem iftam tractare, & quo ordine ad executionem deducenda effet profpicere deberent; qui tam „ inter fe quam cum ipfis oratoribus fæpenumero convenientes, habito inter fe „ maturo & digefto confilio ad infrafcripta „ cum ipfis devenerunt capitula, quæ poftea fecundum morem hujus facri concilii „ per facras deputationes mature deliberata, ac deinde per generalem congregationem conclufa firmataque folemniter „ extiterunt; quorum tenor una cum mandato ipfius domini imperatoris fub bulla „ aurea fequitur, et eft talis:

„ Ambaffiatores fereniffimi domini imperatoris Græcorum, etc. *ut in decreto concilii latius continetur*. Et quia tempus „ fuperius expreffum, infra quod prædicta „ debebant adimpleri, effluxit; non propter defectum alicujus partium, fed quia „ ita contigit variis intervenientibus tractatibus hæc facrofancta fynodus tempus per „ præfatos fereniffimum imperatorem Græcorum & reverendiffimum patriarcham „ Conftantinopolitanum parte una, & ambaffiatores hujus fanctæ fynodi parte ex „ altera, ftatutum & firmatum quod eft a „ menfe Maio immediate fequenti ad annum, ita quod per totum menfem Maii „ ad annum fequentem utraque partium fit „ parata ad exequendum fupradicta, quantum ad quamlibet partium attinet, acceptat, & promittit fe impleturam, quantum ad ipfam pertinet, infra dictum tempus quicquid in fupradictis capitulis continetur. Datum Bafileæ, &c. In quorum omnium teftimonium & robur præfentes litteras fieri juffimus, manibufque fubfcripfimus propriis, necnon figillorum noftrorum quibus pro nunc utimur appenfione roboravimus. Datum Conftantinopoli, in monafterio S. Georgii pro tunc habitationis noftræ, XXV. Novembris, anno a Nativitate Domini MCCCCXXXV.

Ego Fr. Jo. de Ragufio propria manu fubfcripfi.

Ego Henricus Menger propria manu fubfcripfi.

Ego Simon Freron propria manu fubfcripfi.

FORMA SALVI CONDUCTUS.

NOS frater Jo. de Ragufio ordinis fratrum Prædicatorum, profeffor in facra pagina, magifter Henricus Menger decretorum doctor, canonicus Conftantienfis, & Simon Freron in facra pagina baccalaureus canonicus Aurelianenfis, facrofanctæ generalis fynodi Bafileenfis in Spiritu fancto legitime congregatæ, univerfalem ecclefiam repræfentantis, ad fereniffimum imperatorem Romeorum & reverendiffimum patriarcham Conftantinopolitanum ambaffiatores & nuncii, ad ea quæ in dicta fynodo pro unione ecclefiarum Chrifti perficienda conclufa funt exequendum fpecialiter deftinati, ejusdem fanctæ fynodi ad ea quæ pacis funt & unitatis firmum & fanctum propofitum cognofcentes, vice & nomine ejusdem tenore præfentium litterarum promittimus dare & cum effectu exhibere, quamcitius fieri poterit, vel faltem per galeas quæ venturæ funt ad fufcipiendum venientes ad concilium, præfatis fereniffimo imperatori & reverendiffimo patriarchæ falvum conductum fub confueta bulla plumbea dictæ S. fynodi & fub tenore de verbo ad verbum qui fequitur: Ib. p. 878.

Sacrofancta, &c. Quia auctore Domino, &c. *ut in concilio Bafileenfi, Seffione* 24.

Item, promittimus quod dicta fancta fynodus Bafileenfis habebit & accipiet falvos conductus fimiliter per galeas deftinandos præfatis fereniffimo imperatori, reverendiffimo patriarchæ & ceteris a dominio civitatis & etiam patriæ, in quibus futura univerfalis & oecumenica fynodus, Deo auctore, celebrabitur, & fimiliter ab omnibus dominiis, civitatibus & territoriis obedientiæ ecclefiæ noftræ occidentalis, per quæ five eundo five redeundo tranfituri funt, munitos & roboratos more confueto provinciarum & dominiorum firmiori modo quo fieri poterit. In quorum omnium teftimonium & robur præfentes litteras fieri juffimus, manibufque fubfcripfimus propriis, necnon figillorum noftrorum, quibus pro nunc utimur, appenfione roboravimus. Datum Con-

ſtantinopoli in monaſterio S. Georgii pro tunc habitationis noſtræ, XXV. Novembris, anno a Nativitate Domini MCCCCXXXV.

Ego frater Johannes de Raguſio propria manu ſubſcripſi.

Ego Henricus Menger propria manu ſubſcripſi.

Ego Simon Freron propria manu ſubſcripſi.

LITTERA CREDENTIALIS

Oratorum ſacri concilii tranſmiſſorum ad imperatorem Conſtantinopolim & patriarcham, &c. pro reductione & unione, &c.

Ib. p. 879. SAcroſanctæ generali ſynodo Baſileenſi in Spiritu ſancto legitime congregatæ, univerſalem eccleſiam repræſentanti.

Reverendiſſimi, &c. poſt humiles & devotas recommendationes, de conſenſu & voluntate omnium noſtrum trium revertitur venerabilis magiſter Henricus Menger conſocius noſter, ad præſentiam dominationum veſtrarum, relaturus ea, quæ per nos in materia Græcorum geſta ſunt. Rogamus igitur, V. R. dominationes, ut relationi & dictis ſuis, tamquam ſi eſſemus omnes tres præſentes, dignemini fidem plenam & indubiam adhibere. Easdem paternitates veſtras Altiſſimus in fidei catholicæ & Chriſtianæ religionis augmentum conſervare dignetur feliciter & per tempora longiora. Ex Conſtantinopoli die XXIX. Novembris.

Veſtri humiles ſervuli & oratores devoti Fr. Jo. de Raguſio & Symon Freron.

REGRATIATIO DOMINI LEGATI

ſuper (a) pace Franciæ.

Ib. p. 881. QUædam in rebus humanis, reverendiſſimi patres accidere nonnumquam ſolent, tam grandia, & ſupra ſpem, ut de his loqui aliquid volens, ſtupore quodam mentis alligatus, unde exordiatur, quidve dicendum ſit fere ipſe neſciat. Cujus rei exemplum & in me & in his deſideratiſſimis novis, quæ cum ſumma alacritate nos omnes per hos oratores noſtros enarrari audivimus circa ſacratiſſimam hanc pacem, nuper inter Chriſtianiſſimum regem Franciæ & illuſtriſſimum ducem Burgundiæ initam, palam videre eſt; cum enim mecum ipſe conſidero hoc non tam humanum, quam divinum pacis opus in Chriſtianiſſima Francorum domo integre, & in præclariſſimo regno Franciæ maxima ex parte opera noſtri reverendiſſimi domini legati & noſtrorum oratorum, una cum reverendiſſimo apoſtolico legato; Deo aſſiſtente, confectum eſſe, ſive lætitiæ immenſitate, ſive rei ipſius magnitudine, ſive ob ſacri concilii gloriam, quaſi attonitus ſtupere magis quam loqui poſſum. Quomodo enim enarrare umquam poſſem ingentia illa pericula, & imminentia belli mala, calamitateſque guerrarum intolerabiles, quas ſancta iſta pax extinxit jam, & futuris temporibus, Deo propitio & protegente, extinguet? cædes videlicet nobilium, ſtrages populorum, depopulationes urbium, vaſtationes agrorum, incendia ſacrarum ac privatarum ædium, cultus divini deſtitutionem, raptus virginum, ſacrilegia, rapinas, exſilia, carceres, & extremam uſque ad mendicitatem inopiam, & cetera plurima, quæ a lacrymis neſcio quis referens temperare ſe poſſet. Quomodo item ſatis explicabo dulciſſima & amœniſſima bona illa omnia contraria his quæ ex bellis naſci jam commemoravi? Neque in Franciam ſolum oritura ſunt hæc ipſa pacis bona, ſed inde in reliquas tranſitura longinquas etiam Chriſtianitatis regiones. Nam ſicuti omnes affirmant, execrabilis guerra quæ tamdiu in Galliis viguit, non ſolum Franciæ regnum nimis, proh dolor! attrivit, ac pene deſtruxit, ſed & ceteris fere regnis plurima intulit incommoda ac detrimenta. Qualiter etiam ſine ſummo mentis exceſſu referare potero gloriam, decus, honorem, exaltationem, quæ huic ſacro redundant concilio ex hac feliciſſima pace, quam hujus concilii miniſterio manibuſque noſtrorum oratorum conſummatam eſſe videmus? Et quidem plurimum a nobis gratulandum eſt, quod tam Chriſtianiſſima gens tamque devotus populus & religioſus paci & tranquillitati reſtituti ſunt. Bona enim proximorum noſtrorum noſtra eſſe juxta Chriſtianam profeſſionem exiſtimanda ſunt. Sed certe propter hujus ſacri concilii decus mirum in modum & gaudere & gratias Deo agere debemus, non propter nos ipſos atque humanam gloriam, ſed quia in dominum noſtrum Jeſum Chriſtum hæc omnia referenda ſunt, hujus ſponſam ſanctam eccleſiam hodie uſque adeo exaltatam & honoratam conſpicimus.

Latrent jam ut libet hujus ſacri concilii detractores, & non tam famam noſtram, quam ſeipſos lacerent, & dicant jam ſi poſſint, quid fecit concilium Baſileenſe? Ut quid jam quadriennio congregatum manet? Numquam, o impudentiſſimi homines, ſi vos matris veſtræ eccleſiæ reverentia non cohibet, ſaltem hæc glorioſa opera, quæ niſi oculos aureſque claudatis, per ſacrum concilium fieri videtis & auditis, vos jam continere debebunt. Num fruſtra tempus hoc & inutiliter expoſitum eſſe jam judicabitis? Quid egit, dicitis, Baſileenſe concilium? Pacem fecit in Francia. Numquid hoc modicum eſt, etiamſi per viginti annos ſtetiſſet? Stetit quadriennio, dicitis: ſed per viginti annos et amplius, quibus hoc peſtiferum duravit bellum, quid reliquum fecit Chriſtianitatis? Si ergo hoc quadriennio plus divina propitiatione hoc egit concilium, quam reſiduum Chriſtiani orbis per viginti, cur veritatem recognoſcentes, ſaltem detractionibus modum non imponitis? Quamquam & per hoc modicum temporis puſillus iſte dominicus grex, quem hic in nomine domini congregatum videtis, circa extirpationem hæreſis Bohemicæ longe amplius fecerit quam reliqui omnes reges & principes, populi et ſex aut octo maximi exercitus, qui in Bohe-

(a) Hujuſce pacis tractatus Attrebati in S. Vedaſti monaſterio ordinis S. Benedicti tandem perfectus eſt die 5. menſis Novembris 1435.

hemiam manu potentissima profecti sunt, quorum qui minor erat, quadraginta millium excedebat numerum.

Sed et hos prætereamus detractores, ut seipsos propriasque mordeant rodantque conscientias: quippe digni non sunt, de quibus in tanto ecclesiæ coetu & in tanta jocunditate mentio habeatur. Ad vos autem me convertens, o reverendissime legate, ac reliqui nostri oratores, quo dicendi genere vestra merita extollam? quibus verbis vestras ornabo laudes? quantam illam oportet esse facundiam quæ digne virtutes vestras, diligentiam, prudentiam, circumspectionem, labores, quibus in hoc sancto pacis opere gloriose desudastis, recensere umquam posset? Sed quid vobis aliud attribuam majoris gloriae ac praemii non habeo, nec scio, nec certe speciosius aliquid dici potest, nisi quod vos felices ac beatos nomino, vos filios Dei appello: quae tam suprema vocabula non auderem cuiquam mortalium adscribere, nisi Salvator noster ore suo benedicto id ipsum dixisset, ac spopondisset his qui pacem inter diffidentes quaerunt, dicens *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur?* Quod si talia expectant hi qui qualescumque etiam duos pusillos homines, (non enim inter magnos ac parvos, multos paucosve distinxit Deus) ad concordiam revocant, quanto excellentius ac singularius hæc laus, hoc praemium vobis debebitur, qui in tanto regno, interque tam potentissimos principes pacem suavissimam seminastis, ex qua salus pendet & quies multarum gentium ac populorum.

Quas autem gratias et quanta humilitate ac devotione Deo omnipotenti referemus, qui pro sua ineffabili clementia ultra quidem merita nostra tanto gaudio universam replevit ecclesiam & omnem populum Christianum hac jucundissima pace diebus nostris consolari dignatus est? Tibi igitur, o sancta et benedicta Trinitas, Pater et Fili et Spiritus sancte, une Deus, nos servi tui & filii ancillæ tuæ, pro hoc preciosissimo pacis munere, tales tantasque gratias agimus, quales quantasque humanus capere intellectus et mortalis lingua exprimere umquam potest, magnificamus nomen sanctum tuum, et benedicimus te in æternum et in sæculum sæculi, suppliciter tuam exorantes coelestem majestatem, ut sicut pacem istam facere dignatus es, ita eam perpetua firmitate stabilire et ..... ut plenum sit gaudium nostrum consummare digneris. Et sicut fratres patrueles, Christianissimum videlicet Francorum regem & illustrissimum Burgundiæ ducem pacis fœdere copulasti, ita etiam, clementissime Domine, avunculum et nepotem, præfatum scilicet Christianissimum Franciæ regem, et serenissimum et excellentissimum regem Angliæ concordes unanimesque facere digneris, qui facis concordiam in sublimibus. Sanctissimum tandem dominum nostrum summum pontificem, qui ut primum rogatus extitit, mox ad hanc componendam pacem reverendissimum dominum cardinalem S. Crucis, virum magnæ sanctitatis ac sapientiæ destinavit, ipsumque apostolicum legatum, qui vigilantissime ac totis viribus huic paci perficiendæ operam feliciter dedit, dignis laudum attollamus præconiis, utrique prout æquum est maximas gratias referentes. Vobis autem reverendissime pater domine cardinalis de Cypro legate noster, vobis quoque o oratores nostri dignissimi, qui tantum et tam desideratum nobis attulistis triumphum, sic amplas magnasque gratias referimus, ut post Deum nulli hominum majores ampliores que referre possemus, rogantes omnipotentem Deum, ut pro vestris gloriosis operibus in hoc et alio sæculo vobis digne retribuat.

BULLA CONVOCATIONIS prælatorum.

SAcrosancta, &c. ad futuram rei memoriam. Ib. p. 884.

Emergentibus in dies universalis ecclesiæ negotiis prosequendis, constantia nos tenet in mora, præsertim, ut, Bohemorum jam fere sepultis erroribus, evacuetur quod superest, et sub spe misericordiæ Jesu Christi cum tempus reductionis Graecorum advenerit, fintque unum ovile Domini, & unus pastor Latinorum et Græcorum in unitate fidei orthodoxæ, quam ex reductione Græcorum provenire speramus indubie, et quæ annosa dissuetudo firmavit in abusibus, ac successivis temporibus, cum generalia non sint frequentata concilia, in singulos status auctor malitiæ propagavit, parva mora non evellit, nec ab omnibus qui ante tempus judicant et moræ ac continuationi nostris detrahunt, illius causa potest comprehendi. Ut tamen exstirpatio hæresum, unio Græcorum, reformatio cleri, pax & tranquillitas arrideant universis, nostros labores opportuna diligentia fideliter convertimus et constanter, prout in regno Franciæ ac plerisque Alamanniæ & Italiæ partibus, ut pax sequeretur optata, per nostros legatos, ambassiatores et nuncios vices nostras adhibere curavimus diligenter: quamvis plures ex prælatis, qui per annos assidue nobiscum in vinea domini laboraverunt, vacuatis erariis, de nostra licentia ad ecclesias, monasteria ac beneficia propria remearint; et diversos in ipsius ecclesiæ negotiis expediendis ad Græciam, Bohemiam, ac regna et loca varia destinaverimus; quorum vices in prosecutione præmissorum agendorum incumbentium, gravitate pensata, alii ecclesiastici prælati, et viri litterarum studio eruditi, qui interim vacaverunt, quorum nonnulli venientes seu aliquos mittentes, a suis subditis horum occasione subsidia receperunt, obnoxius astringuntur. Quocirca venerabiles S. R. E. cardinales, patriarchas, archiepiscopos, episcopos, abbates et ceteros ecclesiarum prælatos, et capitula ac universitates, qui nondum ad nos venerunt, aut suos nobiscum continuo frequentes et laborantes non destinarunt, per hæc scripta hortamur, requirimus et monemus, ac in virtute præstiti juramenti et sanctæ obedientiæ mandamus eisdem, quatenus personaliter, et si legitime præpediti, causa præpeditionis nobis legitime intimata, personaliter non possint,

per

ANNO CHRISTI 1435.

per solemnes ac doctos viros, infra mensem post insinuationem præsentium, a nostris ad hoc deputatis nunciis eis faciendam, versus nos iter arripiant, et tractandis ecclesiæ necessitatibus intersint, ut sic congregata prælatorum et doctorum virorum multitudine copiosa, auctore domino, singula et salubrius ordinentur. Alioquin contra ipsos absque alia vocatione facienda, per nostros ad hoc deputatos commissarios procedi volumus ad poenas graviores; nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ exhortationis, requisitionis, monitionis et mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit indignationem omnipotentis Dei et universalis ecclesiæ se noverit incursurum. Datum Basileæ XII. calendas Januarii, anno a nativitate Domini MCCCCXXXV.

AMBROSII CAMALDULENSIS

Oratio coram Sigismundo Cæsare Albæ eodem anno habita, cum ad eum quoque venisset orator V. Kal. Jan.

Ib. p. 886. SI quem forte movet ex hoc celeberrimo summorum virorum et sublimium principum ornatissimoque conventu, imperator eximie, quod Romanus pontifex Eugenius beatissimus inpræsentiarum ad tuam majestatem non magnum aliquem virum et sapientia, atque facundia singulariter prædicatum, oris præterea gratia et splendore apparatus illustrem, cujusmodi plures suo scilicet inhærent lateri: sed exiguum potius et inferioris meriti atque ordinis hominem miserit; is paucis videtur admonendus; solent conjunctissimos atque amicissimos principes, quando serium interest aliquod atque arduum tractant, non semper summos viros adhibere medios, verum interdum, immo etiam sæpius famulorum quoque fidelium uti ministerio. Eam modo regulam secutus pontifex noster, me humilem suae sanctitatis servulum, tanto huic muneri destinare voluit; non quidem electum ex omnibus, qui commodius et melius quod injunctum est exequi, sed fortasse qui levius et expeditius exercere possem. Nam de amoris vestri gratia, et observatione mutua quid attinet dicere? Sunt enim adeo illustria indicia, tam præclara documenta, ut res probatione non egeat. Namque ut omittam interim quanta fuerit de illo semper, et quam excellens tuæ serenitatis opinio, quam constans judicium, quam intemerata sententia, quis item vicissim illius in te animus, quam singularis effectus: hic enim omnia, verum ipsa consequentia, atque exitus docet. Vobis id certe conlatum est, quod multis retro saeculis ante vos paucis. Nam cum translato ex Italia ante septingentos ferme annos ad Gallos primum, deinde diuturniore sorte etiam ad Germanos imperio: raro istiusmodi paria Romanorum pontificum atque imperatorum in Urbe convenerint, tibi auguste piissime quando ante paucos annos placuit Italiam peragrare tuam, illud quoque simul obvenit, Urbem ipsam orbis dominam, atque ipsam sedem adire, ibique summo pontifici nostro Eugenio congredi, deque sanctissimis illius manibus sacrum imperii diadema suscipere. Quo in tempore cum aliquandiu simul et memorabili cum benevolentiae suavitate vixeritis, quis explicare queat quam multa, quam digne, quam utiliter, quam necessaria tam de ecclesiasticæ rei, quam de totius orbis dispositione contulistis? Actum profecto credimus divinæ providentiæ nutu, ut vos gemina orbis atque clarissima lumina in unum tum conveneritis. Nam quam multos, quam lætos, quam uberes fructus tulerit vestra ista conjunctio, nullus adeo rationis expers, ac judicii ignarus est, quin intelligat quantos in te paritura sit, nemo ita obtusus atque hebes quin perspiciat. Dilexit in te semper, princeps gloriosissime, summeque veneratus est pontifex noster, non exteriora ista tua, sive fortunæ, ut quidam appellant, sive naturæ dona: quæ tamen et ipsa ad auctorem suum, atque ad primam referunt originem; non altissimum sanguinem, celsumque genus, et longa regum atque imperatorum serie ductum; non præstantiam formæ, qua ipsa oris ac totius corporis lineamenta non modo gratiam et venustatem atque dignitatem; verum majestatem quoque ita præferunt, ut quod vel de Octavio Augusto, a quo primo augustorum nomen accepistis; vel de Salomone nostro scribitur, in te impleatur, ad quorum contuendam speciem plerosque reges, et principes certatim concurrere solitos legimus; non magnitudinem animi qua ita excellis, ut neque Julium illum Cæsarem domitorem orbis, plura aut majora juvenem concepisse existimemus, quam tua hac ætate mente & cogitatione complecteris. Non variarum linguarum peritiam, qua ferme nobis Mithridatem illum refers Asiæ regem, quem legatis omnium gentium numquam per interpretem, sed per se ipsum semper respondere solitum accepimus; non laborum tolerantiam mirabilem illam quidem & pene incredibilem, qua ista etiam ætate, quæ fractior annis videtur, ita emines, ut hanc neque robustissimi juvenes, neque laboriosissimi adolescentes consequi possint; non munificentiam illam principalem plane tuam, quanta semper usus es, ut profusioni, quam liberali largitati propinquior sit. Non istiusmodi plurima, quæ vel enumerare, vel explicare, vel laudare pro meritis vix oratoris ingenia summa sufficerent.

Hæc, inquam, omnia præclara licet & multum illustria negligens pontifex noster, solam in te suspicit, amplectiturque totis ulnis pietatem. Vero, non vulgari consuetudine affectam ad clementiam intelligi volumus, cujusmodi etiam in te magna cum laude semper eluxit, sed rem quamdam singularem prorsusque divinam, cui ut studium omne accommodaret, discipulum carissimum hortatur apostolus Paulus, *O Timothee*, inquiens, *exerce te ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia valet*: hanc Græci significanter & decentissimo vocabulo theosebiam vocant, nos vel Dei cultum, vel Dei venerationem dicere possumus; denique sive timorem Dei, sive singularem divini amoris affectum, sive fervorem fidei, sive religionis ze-

zelum, five aliud quodlibet divinæ rei appellare voluerimus, hoc unico fanctiffimo, & graviffimo pietatis vocabulo veluti thefauro habetur inclufum. Hæc auguftorum coronas etiam purpuras clarius gemmis cunctis irradiat, ineffabilique & immarcefcibili atque proprio decore colluftrat. Nihil denique vel Conftantinum magnum, vel cæteros fubinde reges ita facit illuftres, ut timoris divini, & Chriftiani nominis titulus. Et nefcio quo pacto fuavius ac gratius afficimur, cum de feniore Theodofio legimus, qui a fancto facerdote Chrifti Ambrofio reprehenfus, patientiffime tulerit, illius facris obtemperans monitis; quam quod vel barbarorum ftrages innumerabiles dederit, vel quod de crudeliffimo tyranno Eugenio victoriam reportarit. Hæc ipfa pietas in te, & de te effecit, auguftiffime princeps, ut nihil umquam utilitatis propriæ communibus anteferre volueris: immo in ea re fumma emolumenta repofueris, fi incommoda ipfe jacturas, atque pericula pro Chriftiani orbis quiete & tranquillitate perferres. Hac prævia & duce, ut ab ipfis tui regni prioris aufpiciis ordientes fummatim perftringamus omnia, cum feri illi atque immaniffimi barbari, five eos gentiles, five verius fortaffis hæreticos appellare velimus, Turcos vulgo vocant, multarum gentium victoria feroces, regni tui fines, & clauftra obftinatiffime irrumpere pergerent, ut inde, fibi ad anteriora aditum panderent, & fi fieri poffet, univerfo Chriftiano orbi fefe penitus infinuarent, ferro & igni ex inftituto fuo cuncta vaftantes; tu, imperator inclyte, nequaquam contentus vallo, foffa, aggere, munimentis, caftellis atque præfidiis, & parva militum manu, quod quidem factu facillimum fuit, illorum arcere difcurfus, & cohibere impetus, atque ipfos conatus eludere; tanta eos conftantia infecutus es, tanta virtute propulfifti, domuifti, fregifti, tam multas, tam magnas, tam varias ftrages, ut hiftoriæ latiori campum perlate aperueris & materiam vel uberrimam dederis: Pulfavit fæpe animum acriter ea cogitatio, immo ad id nervos omnes intendifti, ut eos non modo propinquioribus locis arcere, verum in fuis invaderes fedibus, & illorum arce expugnata Gallipoli, non folum ea Europæ, quam occupaverant partem, verum fi fieri poffet, illos omnes omni quoque Afia deturbares. Id quod quandoque affuturum per tuam maxime induftriam, Deo aufpice ac duce, fperamus, augufte piiffime. Compofitis externis rebus, & barbaris varia ac multiplici victoria domitis, atque intra limites fuos manere compulfis, inteftinum ecclefiæ bellum, et exitiabile malum, ac perniciofiffimum virus ejufdem pietatis intuitu ferre non valens, clementiffimi principis animum ad expurgandum atque debellandum teterrimum inveterati fchifmatis monftrum, quod ambitio invexerat fola, folum contentionis ftudium animaverat, accenderat, foverat, omnes ingenii vires exacuit, univerfaque arma corripuit, neque prius deftitit, omnia gerens, omnia tentans, quam pacem rebus & ecclefiæ unitatem redditam gauderemus.

A Quantos ille labores fubiit, quam gloriofa certamina pertulit, quam multos, quam varios difcurfus obiit, ut inftar volucris totum ferme Chriftianum orbem peragraverit, quam ingentes thefauros effuderit, non eft noftræ facultatis evolvere. Tibi, augufte, debemus, tuo nomini, tuis laboribus, tuæ vigilantiæ, tuæ induftriæ, tuo infatigabili ftudio acceptum referimus, quod pace, quod tranquillitate, quod unitate ecclefiæ fruimur, quod pace, quod pulfis denfiffimis tenebris, & atra erroris nebula profligata, omnique difcuffa ac disjecta caligine, lumen haufimus, & fuaviffimum æterni folis jubar afpeximus. Tuum iftud factum adeo præclarum, tuum hoc opus tam illuftre, tam fingulare, tam B divinum & præfens ætas admiratur, fufpicit, fovet, amplectitur, & pofteritas omnis prædicabit, dignifque attollet laudibus ac perpetuis præconiis celebrabit, numquamque Sigifmundi piiffimi imperatoris, et religiofiffimi principis nomen non erit in deliciis, non erit in admiratione, non erit in honore, non erit in laude. Sed enim non eft, neque propofiti noftri, neque hujus temporis, neque otii, neque virium, laudes explicare tuas, imperator inclyte, facient hæc excellentiora ingenia, ut tanti principis memoriam ulla umquam interrumpere, aut abolere poffit oblivio.

Non ftetit hactenus religiofiffimi principis C ftudium; immo qui antiquum fchifma viribus omnibus ut tolleretur effecerat, novum itidem ne oriretur, immo ne vetuftum refurgeret emortuumque revivifceret malum, fimili ftudio, et pari pietate contendit. Ac nifi ipfius prudentia, vigilantia, ftudiumque obftitiffet, actum effet denuo de ecclefiæ pace ac unitate, jamque innovatum fchifma haberemus, & quidem priore deterius. Sed paucis res exponenda et explicanda eft.

Cum defiderio componendi cleri, et in antiquam, fi fieri poffet, et fperari liceat, faciem reftituendi, pontifex nofter Bafileæ fynodum conflari juffiffet, concurrerentque admodum pauci: ipfe morarum impatiens, fi-D mul & a facro collegio inductus atque impulfus, Bononiam concilium ipfum transferre inftituit: locum fcilicet idoneum, et ad quem facilius omni ex parte convenire poffent. Verum ubi promulgatis ipfius tranflationis edictis, confluere certatim plurimos, rem tacitus admirans exitum operiebatur. Non defuere tum de primoribus quidam, qui antiqua innovare vulnera fchifmaque denuo inferre tentarunt: hoc comperto, exhorruit religiofiffimi principis animus, & antiquos labores fuos irritos fieri, ut par erat, egerrime tolerans, quod reliquum erat itineris, nam redibat ex Italia, tanta pernicitate egit, ut non veniffe, fed putaffes E volare, atque intra præfcriptum diem, femet concilio infinuans, improbos quorumdam conatus digna infectatione coarguit, eofque religiofæ gravitatis admonens, ut eis potius rebus quarum gratia convenerant peragendis infifterent, monuit, neque fcandala ultra fufcitare vellent. Quo in tempore pontifex nofter, clementiffime Cæfar, concilii facri fuæque ferenitatis votis obtemperans, retractatis prioris tranflationis edictis, conci-

ANNO CHRISTI 1435.

cilium iterate approbavit: atque ita approbavit, ut ab se postulari nihil ultra potuerit. Maluit enim mitissimus pontifex, de suo aliquod, immo vero multum jure deponere, quam scandalo patefieri aditum. Decreta concilii admisit omnia, eaque se, vel quæ facta eatenus, vel quæ facienda essent, pro ratis habiturum, servaturumque promisit. Sed & sacra synodus vicim illi est pollicita, se illum ut vicarium Christi Petrique successorem habituram, jussaque sanctæ sedis & apostolicæ in nullo violaturam. Extant litteræ tunc ad pontificem a tua serenitate directæ id attestantes, sed & instrumenta publica inde confecta hoc ipsum pollicentur.

Quiescente pontifice, neque tale quicquam tunc forte opinante, repentinus rumor increbuit, annatas fuisse sublatas, & reliqua minuta servitia, quibus tam pontifex ipse quam sacrum collegium, & omnia curiæ officia solerent substentari. Admiratus est pontifex, obstupuitque sacrum omne collegium, eo potissimum tempore sublata fuisse sibi stipendia victus, quo pontifex Roma clam fugiens, vix impias se insequentium manus effugerat, nudusque ac profugus Florentiam venerat, quo ecclesia bonis omnibus omnique substantia nudata per quorumdam intemperantiam fuerat. Omnibus vero curiæ ordinibus aperte protestantibus se decretum illud numquam admissuros, atque pontificem orantibus, ut opem ferret, & de curiam deserere necessitate cogerentur, opportuna adhiberet remedia. Compulsus est oratores ad concilium mittere, qui decreti illius suspensionem postularent quoad maturior fieret deliberatio, seu aliter apostolicæ sedi commode provideretur. Missi sumus tam a pontifice, quam a sacro collegio, venerabilis atque integerrimus vir Antoninus auditor causarum sacri palatii, et ego, cum instructionibus debitis, quibus id cavebatur, ut modestia in omnibus summa uteremur, & in nullo irritaremus concilii patres. Egimus id, Deo duce, pro viribus. Namque alter ex nobis communes tantum ferme attigit locos, quæ ad pacem & tranquillitatem, atque unitatem in Christi corpore, sancta videlicet ecclesia, servandam pertinere viderentur, leniter ac rationabiliter suggerens: & optimam tum pontificis, tum sacri collegii voluntatem ac dispositionem ad suscipiendam omnem reformationem honestam atque congruam pandens. Orabat item ne sedem illam mendicare vellent, quæ abundare necessario variis ex causis semper consuevisset, & a qua egenis opem sibi postulare moris esset. Alter coram deputatis magno numero viris apertius quod pontifex postularet exposuit lenissima oratione, & nihil irritante, aut scilicet suspendi decretum, aut provideri. Auditi quidem attente sumus: sed nihil tamen ex iis impetrare potuimus quæ petebamus. Namque id tandem nobis pro responso datum est, sacrum concilium decretum nolle suspendere, provisionem vero ante concilii terminationem faciendam, adjectis conditionibus certis. Tuum itaque præsidium occupare instituit necessario, princeps Christianissime, tuamque implorare opem pontifex noster, nempe enim si cui ex Romanis pontificibus licitum fuit augustorum in rebus dubiis implorare opem; licuit autem semper omnibus: hic ille jure suo speciali quodam privilegio vindicat.

Neque vero si Innocentio tertio * honestum fuit, Lotharii piissimi imperatoris auxilium quærere, ut in Urbem, unde Petri Leonis insidiis fuerat ejectus, remeare posset; inhonestum est pontifici nostro, si postulet possessioni suæ, qua deturbatus videtur, tua ope restitui? Orat itaque primo, ut antiquum pietatis institutum constantissime teneas, quamvis opus non est sponte currenti admovere calcaria: pacemque & unitatem ecclesiæ, quam tanto labore ac studio prius reddidisti, partaque ne denuo laberetur effecisti: immo jamjam labentem tenuisti, commendatam tecum habeas, neque patiaris ulla ratione rursus ecclesiam scindi. Deinde ne sanctam Romanam ecclesiam sedemque apostolicam, ita fœde nudam relinqui velis: verum tuas interponas partes. Nempe enim Christum Jesum Dominum nostrum, neque gentilis qui expoliaverat miles nudum reliquit; & de alio Jesu sacerdote magno legimus, qui nostri figura fuit, quod exutum prioribus indumentis, vestiri novis jusserat Dominus.

* I. Secundo

Jam vero quoniam non avaritiæ consulens, aut propriis indulgens commodis, decreti illius suspensionem postulet pontifex noster, nemo qui illum novit ignorat: quippe ab ipso adolescentiæ flore, amplissimo distracto patrimonio, & pauperibus atque aliis pietatis operibus impenso, Christum Dominum levis atque expeditus sequi delegit. Et cum succrescentibus meritis per gradus ascendens divinæ providentiæ nutu ad summum quoque apostolatus apicem pervectus esset, numquam pietatis, & miserationis ingenitæ exuit viscera: immo qui auctus est meritis, benignitate quoque in dies auctior fit: ita ut nunc quoque quando ita nudatus est, nihil antiqui instituti relaxarit: sed egenis quotidie larga subveniat manu. Non ergo, ut diximus, avaritiæ studens, vel privatis commodis consulens, sanctissimus pontifex, vel decretum suspendi postulat: sed honoris, & gravitatis atque dignitatis ecclesiæ, cujus sponsus est divinitus datus, rationem habens, non auferri decretum, sed suspendi iterum postulat, donec an expediat, maturius omnium deliberetur assensu: ne quid ecclesia, cujus ille caput est, inconsiderate, seu precipitanter egisse possit umquam ulla ratione deprehendi, cum debeant ecclesiæ judicia considerata esse semper atque gravissima & irreprehensibilia. Novit enim profecto, & memoria tenet istiusmodi rem in duobus ante conciliis, Viennensi scilicet & Constantiensi fuisse discussam diligentissime, & diutius ventilatam: semperque annatas tolerabiliores judicatas, abusiones tollendas, ususque reservandos necessarios saniora ferme omnium judicia censent: ne per novitates scandalis aditus pateat, quam vel non oriantur caute prospicere ecclesia debet, vel si orta fuerint, ut mature tollantur, studiosissime providere. Intelligit profecto pietas tua, imperator clementissime & Christia-

ANNO CHRISTI 1435.

ſtianiſſime princeps, quam juſta, quam rationabilia poſtulet pontifex noſter, & quid facto fit opus non ignoras. Jus jam ſapientiæ, tuæ providentiæ, tuæ benignitati, totum ille relinquit. Deus autem noſter omnipotens, in cujus manu juxta ſcripturæ ſacræ teſtimonium, cor regis eſt, tuæ ſerenitatis greſſus dirigere dignetur in laudem & gloriam ſuam, ut eccleſiæ unitate per te tuiſque laboribus parta, & tua pietate ſervata, & quiete ipſe regnare in hoc ſæculo, univerſis ſubactis hoſtibus, poſſis, & cum ſanctis fideliſſimiſque principibus æternis atque cœleſtibus regnis, poſt felicem vitæ præſentis exceſſum, merearis inſcribi, gratia & miſericordia Domini noſtri Jeſu Chriſti, cui eſt cum Patre & Spiritu ſancto honor, decus, & imperium in ſæcula ſæculorum. Amen.

Explicit feliciter.

LITTERA DOMINI DUCIS BRITANNIÆ

Miſſa concilio, in favorem electi Maclovienſis.

b. p. 892. SAcroſanctæ ſynodo Baſileenſi in Spiritu ſancto congregatæ, orthodoxam & catholicam eccleſiam repræſentanti.

Reverendiſſimi patres & domini, ac amici confidentiſſimi, ſincero tam humilis quam devote recommendationis affatu. Cum pridem translationis R. P. epiſcopi Trecorenſis litteræ ad eccleſiam Maclovienſem, tunc paſtoris gaudio alienam, per SS. dominum noſtrum, dominum Eugenium papam modernum, ad perperam informationem intentionis meæ ejus auribus allatam, factæ in alterius juris quæſiti ſubſannationem, mihi extitere præſentatæ; & tunc temporis per illos qui litteras translationis hujuſmodi præſentarunt, relatum extitiſſet, veſtrum ſacrum concilium diſſolutum ſeu in diſſolutione eſſe, quodque concilium nullum vellet D dediſſe ſuffragium electo ejusdem eccleſiæ, nec mihi mendaciter, ut inde accepi, me circumveniendo fraudibus ſimilibus, reſilire: tamen quamplurimum mirabar & miratus extiti, quod exterminata perfectione tam ſaluberrimi operis, ad quod dictum ſacroſanctum concilium adunatum extiterat, de quo eccleſia ſancta Dei variis reſpectibus non mediocriter indiget, tamquam Leviatam filii ſimilia proferre non ſunt veriti, ita extemplo diſſolvi deberet. Hoc enim percepi machinatum, ut perverteret contra reverendum patrem dominum Guillelmum abbatem B. Mariæ de Belloloco, pro quo & juſtitia ſæpius ſcripſeram, & ab intereſſe meum al- E legando quieſcerem, & in amnem ſubmergerer, licet ad eamdem eccleſiam de perſona dicti abbatis electione facta, non viſa, nec expectata, ut per varias litteras V. R. P. e quibus patule innoteſcere poſuit intentio mea conſentanea rationi, quam nuſquam aliter mutare nec variare intendo, fiſus in veſtra ſacroſancta ſynodo, in SS. Pneumate legitime Baſileæ congregata, quod per de-

A cretum in eadem editum & canonizatum, ac in variis climitis orbis diffuſum, per Romanum pontificem de cetero metropolitanarum, cathedralium, collegiatorum, monaſteriorum, & dignitatum electivarum reſervationem fieri, vel facta uti non debere, in ſuo nervi perduret robore, hujuſmodi electionis cauſa foret levius in eadem ſacroſancta ſynodo & citius commiſſa; ſed eximiis importunitatibus prælatorum optata præmiſſa de concilio promentium, & translationem hujuſmodi contra totam veritatem mihi gratam extitiſſe, non poſſe reciſius committi, per dilatatos incurſus auſtrales ventos flavere, adeo ut accepi, judices ante- B quam præfatorum translationis præſentationem litterarum, ſine tamen mandato ſaltim tunc dato obſcuravere extitiſſent, litteras citatorias & inhibitorias procraſtinaverunt concedere, ut ipſa pars præfati translati me valeret interim precibus ſubvertere, obrepanterque diſtrahere, & poſſeſſionem feſtinatam adire, quidam falſi ingenio concepto furtim machinavit mei parte litteras decano & capitulo Maclovienſi pro ipſius translati receptione, quæ numquam de meo proceſſerant ſenſu, quem dirigente Domino, tamquam falſarium punire conabor: ita quod ſinguli ſimilia deinceps in terra mea in ævum fabricare pavebunt. Illius tamen qui mari & ventis imperat gratia, curſim C per fidos noſtros certiorati de præmiſſa machinatione, per fidelia mandata ei merito obviare, mandare, & prout antea temporalitas in meis ſiſtebat metata pugillis, bajulare modo diſpoſui, cum mea interſit patriam hujuſcemodi, quæ mihi a Deo per generis lineam donata, ab æmulis invadere ambientibus, in ſuis protegere libertatibus, & veſtræ ſacroſanctæ ſynodi decretum effectualiter ſupportare, quod quamplurimum dignum, ſanctum, æquum & juſtum exiſtimo. Et ut aliqua, quæ non modicum animum meum exaſperant, referam, emerito referanda, & exaſperent cujuslibet principis ſpiritum habentis Dominum, a paucis citra fatalibus de epiſcoporum translationibus in fodro vacationum mei ducatus, demptis aliis vacationibus de translatis hujuſmodi non contentis primo conjugio, exilitate fructuum ad ſupportandum matrimonium forſan concepta, uti philomena ſaltat de branca ad alterum inhiantes corporum amœnitate, quorum nonnulli qui fuere translati, cum translati fuerant ad exiguiſſimam eccleſiam mei ducatus, ut ipſorum didici relatione, felices ſe exiſtimabant, qui forſan in ſcholis vix de milio ſaturari poterant, & cum infelicibus illis pollebant temporibus ſucceſſivis, ambitione non ſaturati, ad empireum cœlum, ut ita fatear, cum vanitate convolare efficientes, de ducatu meo exhauſta fuere ſexaginta millia ſcuta auri; & quod de iſta diſtractione pecuniarum per tales translationes conqueri non debeam, judicet ſacroſancta ſynodus, nam certus exiſto, quod nonnulli principes non ſinunt ſic ſuam patriam pecuniis nudari. Et numquam pars translati antedicti contra ſacroſancti concilii decretum ac veſtras reverendas paternitates exhortatorias, neque re-

ANNO CHRISTI 1435.

recommendatorias valuit obtinere litteras, cum in appellatione exiftam, & dicta civitas Maclovienfis fit clavis totius mei ducatus, in maris angulo fituata, a qua appellatione minime refiliam. Precor itaque, facrofancta fynodus advertat, populus clamat, & propter clamorem & gemitum pauperum exfurgit Dominus; ita archiepifcopi læduntur, qui nullam confirmationem habere poffunt, prætextu talium translationum, & quod dici poffit deinceps.

Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli.
Sic potes in terris vivere jure poli.

Et fic tot lites & diffidia non impedirent ecclefiam Dei; ea propter electionem hujufmodi & intereffe meum fuppliciter recommitto, ac perfonam electi præfati, qui non ex modica populi concordia & mei affenfu bina vice (a) fucceffive electus, & eidem ecclefiæ & patriæ quamplurimum profuturus eft, eumdem in eadem in epifcopum & paftorem præficiendo ecclefia, prout geminatis vicibus fupplicare litteris curavi, quas & eorum tenores per præfentes approbo, nullaque parti translati deinceps adhibeatur fides. Et fi quæ, reverendiffimi patres, grata & poffibilia exiftant, tam in univerfali, quam in fpirituali, mihi curetis fignificare, & ea poffetenus effectui mancipabo, favente facro Pneumate, qui easdem reverendas paternitates confervet & dirigat. Scriptum in villa mea Veneti die penultima Decembris.

Humilis & devotus ecclefiæ fanctæ filius dux Britanniæ, & comes Richemondiæ.

Johan.

REPETITIONES QUÆDAM CARDINALIS

Johannis de Turrecremata cum effet in minoribus conftitutus Bafileæ fuper quibusdam propofitionibus Auguftini de Roma.

Ex MS. Cod. Luc.

Reverendiffimi reverendique Patres, cæterique doctores & magiftri egregii inclitæ rationis Italiæ. Audito pridem quod quidam libellus magiftri Auguftini de Roma, nunc autem D. archiepifcopi Nazareni, intitulatus: *de facramento unitatis Chrifti, & ecclefiæ*, reverendiffimo patri D. cardinali Arlatenfi, judici fidei, tanquam fufpectus in certis conclufionibus fuerit per promotorem fidei præfentatus; quodque in ejus examine, tam ratione opinionum, quam ratione difficultatis originalium librorum, unde A fuæ rationis fundamenta fumere vifus eft, multiplex inter magiftros orta eft perplexitas; placuit veftræ reverendæ paternitati, caufa fidei, veritatis zelo, quam amore delatæ perfonæ: cujus apud inclytam nationem veftram, integra femper fplendida fama fuit; certis injungere in facra pagina profefforibus prædictarum propofitionum indaginem, & examen, qui iisdem accurata diligentia examinatis, & originalibus libris veftris vifis, paternitatibus veftris refponderent, quid fidei noftræ integritate & noftri Salvatoris reverentia femper falvis, de prædictis propofitionibus videbatur fentiendum, aut judicandum. Eft verum, PP. RR. quod præfati reverendi magiftri poftquam, R. P. V. juffu B aliquot diebus fuper conclufionibus antedictis congregati fuerint, difpofuerunt mihi inter eos minimo injungere, ut brevibus abfolverem in fcriptis, quid circa delatas conclufiones fæpe nominati magiftri, & maxime pro nunc primi tractatus, cujus tantum apud nos copia erat, fide femper integra, cujus & zelatores, & amatores, & defenfores præcipuos fe profitebantur; refpondendum foret. Et fi profecto res ifta graviffima mihi fuit, fupra vires plane ingenioli mei eft propofitiones fancti facramenti, quod Apoftolus facramentum magnum vocat in Chrifto & in ecclefia, doctiffimis Patribus vifas obfcuras, immo a multis eftimatas miC nus fanas ponderare, & judicare; eorum tamen injuncta reverenter fufcipiens ea parte, ut dubietate repulfa caligine veritatis lumine clarius elucefcat. Cum omni humilitate, & reverentia, & fub omnimoda correctione, & fupportatione benigna V. R. dominationum, et paternitatum, quod circa conclufiones præfati libelli, juxta creditam mihi virtutem, vifis et examinatis fundamentis earum, atque intentione auctoris cenfendam, falvo tamen meliori judicio occurret, præfenti codicillo breviter infcribere curavi; proteftans pro me, et univerfis in hanc mecum fententiam venientibus, quod nihil in dicendis temere, feu pertinaciter intendo D afferere; imo intendo, et proteftor nihil dicere quod fit contra fidem catholicam, contra bonos mores vel quovis modo offendere valeat pias aures. Quod fi contingeret lapfu linguæ vel ex ignorantia mea, quod abfit, id immediate revoco, et habeo pro non dicto; omnia et fingula, quæ dicturus fum, V. R. P. correctioni et determinationi per omnia fubmittendo. Aggreffus ergo materiam fub illius magiftri fpe, et confidentia, qui cathedram habens in cœlis, hominum corda docet in terris; talem in dicendis ordinem inftituam. Partiar quidem in partes tres præfentis actus ftudium; prima quidem pars refpiciet materiam quatuor conclufionum E primarum; fecunda vero quintam conclufionem cunctis afperiorem ad audiendum; tertia vero propofitiones ultimas, quæ coincidere

(a) Quippe electus fuit Guillelmus abbas Belli-loci poft mortem Guillelmi de Monfort, anno 1432. defuncti, & iterum poft mortem Amalrici, qui biennio poft diem fuum claufit extremum, quæ quidem electiones, per fummi pontificis in gratiam aliorum nominationes, effectu caruerunt.

ANNO CHRISTI 1435.

dere viſæ ſunt cum articulis in conc. Conſtant. condemnatis. Circa partem vero primam primo præmittam quamdam regulam magiſtralem, quæ obſervanda eſt, meo judicio, in examinandis, judicandiſque dictis Doctorum. Secundo ponentur certæ conſiderationes circa terminos poſitos in concluſionibus quatuor primis; tertio ponentur *correla*, quæ ſatisfacere curabo injunctæ mihi obedientiæ. Regula autem magiſtralis, quæ obſervanda eſt in examinandis dictis doctorum eſt iſta: quod dicta DD. non ſint judicanda principaliter juxta ſonum aut corticem literæ, ſed ex intentione dicendi, ſive ex ſpiritu intelligentiæ, quem in illis cenſentur habuiſſe. Sicut enim principalius fides eſt in corde, ſecundario vero in ore juxta illud Apoſtoli: *corde creditur ad juſtitiam, confeſſio autem oris fit ad ſalutem*; ita error, ſive hæreſis principaliter eſt in corde, et non in verbis; et ideo judicium principaliter capitur ex intentione dicendi: quoniam, ut inquit Hilarius 4. de Trin. diſ. *int. hæreſis*, non de ſcriptura intellecta hæreſis; ad quod facit illud Hilarii 4. de Tri. quod Magiſter ſententiarum frequenter repetit ad ſane intelligendum dicta DD. qui in cortice literæ quandoque aliqua a veritate aliena aſtruere viſi ſunt; quod ſcilicet intelligentia dictorum ex cauſis ſumenda eſt dicendi; quia non ſermoni res, ſed ſermo rei ſubjectus eſt. Unde Angelinus lib. de Corp. et Sang. Domin....... ei conſuluit SS. PP. libros cum omni diligentia, et reverentia perquirendos, ita dicens: *qui recte*, inquit, *libros eccleſiaſtici doctoris legens quod in eo quaſi dubium & ſcrupuloſum invenerit, non ſtatim exoraneo invadit; ſed inſpicit & diſcernit & retractat, & circumſtantiis, & ſcriptis ejuſdem authoris, & ad ultimum pius plus eligit confiteri ſe ignoraſſe vel non intelligere, quam erroris illius notam impingere*: Hæc ille. Ex hujus authoris regulæ non obſervatione multas hæreſes natas eſſe cognovimus, ſicut de prima hæreſi in diſcipulis Chriſti dicit Auguſtinus ſuper pſal. & habetur de conſecratione diſt. 2. Prima quidem hæreſis in diſcipulis Chriſti velut ad duritiam ſermonis ejus facta eſt. Cum enim diceret: *niſi manducaveritis &c.* illi non intelligentes dixerunt ad invicem: *durus eſt ſermo hic*; & ſeparaverunt ſe ab illo. Remanens autem Chriſtus cum duodecim inſtruxit eos dicens: *ſpiritus eſt qui vivificat, caro nihil prodeſt: verba quæ loquutus ſum ad vos, Spiritus ſunt & vita*; intellexit ſpiritualiter: *ſpiritus & vita ſunt*. Hæc ibi; & ſicut prædicta hæreſis ex carnali ſenſu, & conſideratione ſolius corticis literæ videtur ortum habuiſſe; ita multæ aliæ hæreſes, & errores, & perverſa judicia ex eadem radice proceſſerunt. Propter quod apoſtolus 2. Cor. 3. ait: *litera occidit, ſpiritus autem vivificat*; ideſt ſpiritualis intelligentia. Ex quo manifeſtè primo apparet, quod tunc debito ordine currit examen in judicio fidei, cum non principaliter certus literæ, ſed maxime ſpiritus intelligentiæ inſpicitur, quem ſcriptor in litera habuiſſe cognoſcitur. Quod videtur Deuteron. 17. notari, ubi facta accuſatione criminis dicitur: *& hoc tibi nuntiatum fuerit, audienſque inquiſieris diligenter, & verum eſſe reperieris &c.* Notanter, *inquiſieris*, dicit, *diligenter*, ideſt intus cauſam & intentionem dicti, aut facti conſiderando, non contentus exteriori ſuperficie conſideratione et examine: quoniam, ut Dominus ait Jo. 7. *non eſt judicandum ſecundum faciem*. Quippe ſtat bene aliquem habere verba erronea, conſiderata facie literæ, non tamen ſenſum erroris habere in fide: quoniam, ut Hilarius ait ſupra de Trin. *intelligentia ſenſus in crimine eſt*, ſicut S. Thomas dicit in 3. par. q. 52. a. 4. de magiſtro Hugone, de S. Victore, & de Magiſtro ſententiarum, ubi quærens utrum Chriſtus in triduo fuerit homo, poſtquam dixit quod dicens Chriſtum in triduo fuiſſe hominem ſimpliciter, & abſolute loquendo eſt erroneum. *Quidam tamen confeſſi ſunt in triduo hominem fuiſſe, dicentes quidem verba erronea, ſed ſenſum erroris non habentes in fide: ſicut Hugo de S. Victore & Magiſter ſententiarum*: Hæc ille; ex quibus palam ſequitur tunc recto ordine examen fidei procedere, cum judicium literæ a ſpiritu, quod ſcriptor habuit, trahitur, & non e converſo quemadmodum enim corpus animalis cujus ſit ſpeciei, ab incluſo ſpiritu, a quo ſpeciem ſumit, judicatur; ita literæ judicium a ſpiritu ſumendum videtur. Unde Hugo de S. Victore lib. de ſacra. loquens de perſona Chriſti contra quoſdam verborum magis quam ſententiarum ponderatores, ita dicit: *in moneta verborum poſiti ſunt, & currit multitudo magna ſermonum, & infinita perplexio; quia judicium ſpiritus a litera trahere volunt non judicium literæ a ſpiritu, ſicut ſcriptum eſt: ſpiritualis judicat omnia, & ipſe a nemine judicatur. Laborant ergo in judicio dicendi, quoniam ſpiritum non habent intelligendi; volunt habere juditium, & ſpiritum habere nolunt; ſine quod recte judicare non poſſunt*. Hæc ille. Sequitur ex dictis correlative, quod ſtat quandoque concluſionem alicujus doctoris eſſe veram cauſa & intentione dicendi conſideratis; & tamen doctorem venire reprehendendum; & e contrario concluſionem ſimpliciter dictam non eſſe acceptandam, vel quia minus propriis verbis utitur, aut quia minus moderate ultra ſolitum uſum ſcholaſticæ diſciplinæ extendendo ſermonem, aut alias, ſicut de magiſtro Hugone, & Magiſtro ſententiarum dicit S. Thomas in opinione ſupradicta; de quo in 3. ſententiarum diſt. 21. a. 1. dicit, quod ex opinione Magiſtri non ſequitur aliquod inconveniens ſecundum rem; quia ſecundum philoſophum 2. Metaphyſicorum: *non eſt inconveniens ut quod dicimus hominem, alii dicant non hominem, quantum ad convenientiam hominis*. Sed ſolum eſt improprietas in modo loquendi; quia non eſt in uſu hujus nominis homo, quod ſignificet animam & corpus diviſam. Dixi namque reprehendendum talem venire, quamquam ejus concluſio, & propoſitio, cauſa & intentione dicendi conſideratis, ſit vera; quia ut dicit Hieronymus, ex verbis inordinate prolatis incurritur faciliter hæreſis, præſertim apud parum intelligentes: non, ut inquit S. Thomas in 4. diſ. 13. quod hæreſis per ſe in verbis conſiſtit; ſed quia ſunt occaſio erroris; & ideo ad

ANNO CHRISTI 1435.

ad regulam secundum mensuram loquendum est. Et tantum sit de regula proponenda.

Prima consideratio sequitur, quæ materiam propositi negotii respicit, & præsertim terminum positum in prima conclusione prænominati libelli, videlicet, *homo*, cum dicitur: omnes nos cum capite nostro, quod est Christus Jesus, sumus unus homo. Circa quod notandum quod homo dupliciter potest sumi; uno modo physice, alio modo mistyce. Physice quidem sumptus homo dicitur juxta diffinitionem philosophicam; secundo metaphorice quid constitutum ex eo quod habet similitudinem & figuram corporis physici, organici, humani. Et ex eo quod habet similitudinem animæ rationalis animantis & regentis totum corpus; juxta cujus acceptionem, ut dicit S. Thomas in. 1.2.q. 81. a. 1. omnes, qui sunt unius communitatis sunt unum corpus, & tota communitas quasi unus homo. Quo etiam modo scriptura videtur loqui cum de populo Israel quasi de uno homine loquens, ait Exod. 4. *Israel*, inquit Dominus, *filius meus primogenitus*. Pariformiter B. Augustinus exponens, & ponitur in glossa ordinaria, illud psal. *si irruitis in hominem, interficitis vos*, totam ecclesiam hominem quemdam vocat generalem. Unde glossa sic inquit: *pertinebant utique illi ad hunc hominem generalem, idest ecclesiam, quæ hæc dicit*. Item super psalmos cap. 22. inquit B. Augustinus: *unus homo maxime ille hic loquitur, qui etiam diffusus est toto orbe terrarum. unus ille loquitur, qui alibi dicit: a finibus terræ ad te clamavi; quatenus unus homo diffusus est usque ad fines terræ: respondet hæreditas illa Christi, de qua dictum est: dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ; ipsa clamat, & dicit: ad te clamavi dum anxiaretur cor meum*. Hæc ille. Hoc autem, quod non possit verificari de homine uno physicæ considerationis nullus ambigit. Oportet ergo illud in mistyca significatione suscipere. Pariformiter reperimus partes humanæ naturæ, scilicet animam & carnem, distingui. Caro quidem a B. Hieronymo in epistola ad Ephe. dupliciter distinguitur: illa Christi, quæ crucifixa, & sepulta fuit; alia vero spiritualis, & divina, de qua ipse Dominus ait: *caro mea vere est cibus &c.* quam Magister sententiarum in 10. dist. scilicet mysticam carnem assumens vel appellans, dicit esse unitatem ecclesiæ. De anima vero dicit B. Augustinus super psal. 62. super illo versu: *sitivit anima mea;* ait: *omnes dicamus: quia in concordia Christi omnes una anima sumus*. Secunda consideratio sequitur circa terminum secundum positum in secunda conclusione, scilicet *persona*. Ubi considerandum quod persona dupliciter a DD. SS. accipitur: uno modo proprie, pro uno scilicet singulari individuo, sive supposito rationalis naturæ, prout Boetius de duabus naturis, et una persona Christi accipit dicens: *persona est rationalis naturæ individua substantia*; quo etiam modo accipit eam Richardus de S. Victore patenter dicens: *persona intellectualis naturæ incommunicabilis existentia*. Alio modo persona accipitur, non proprie a proprietate naturali unius individuæ rationalis substantiæ; sed mistice a quadam analogica similitudine, sive resonantia; & hoc modo sæpe de toto corpore mistico ecclesiæ loquitur scriptura, sicut de una persona; immo sæpissime a DD. sicut unus homo dicitur, ita una persona. Unde Augustinus super psal. 61. super illo versu: *irruitis in hominem &c.* dicit: *debemus intelligere personam nostram, personam ecclesiæ nostræ, personam corporis Christi*. Tertia consideratio sequitur circa significationem hujus termini *misticum;* cujus notitia non parum accommoda est præsenti negotio. Notandum ergo, quod misticum, ut dicit Catholicon, dicitur a misterio. Misticen enim Græce, Latine dicitur secretum; unde misticus, mistica, misticum, idest sacer, divinus, occultus & significativus. *Et quanquam ab omnibus his acceptionibus possit sumi ratio hujus vocabuli misticum*, cum de ecclesia dicimus quod est corpus misticum: tum primo quia sacra, sicut sancta est quoad primam interpretationem, secundum illud, quod in symbolo canitur: *sanctam ecclesiam catholicam*; & illud 1. ad Cor. 3. *templum Dei sanctum est, quod estis vos;* tum quia divina quoad secundam: consors quippe facta est divinæ naturæ, secundum illud quod de ejus membris dicitur in psal. *Si ego dixi; dii estis, & filii excelsi omnes*; & 2. Petri 1. *divinæ consortes naturæ*: tum quia occulta quoad tertiam significationem. Occultum enim nobis est in hac peregrinatione constitutis quis simpliciter & veraciter actu pertineat ad unitatem hujus corporis, dicente B. Bernardo: *quis potest dicere ego de electis sum: ego de prædestinatis ad vitam, ego de numero filiorum; reclamante nimirum scriptura: nescit homo an sit odio, vel amore dignus?* Communius tamen ecclesiæ corpus nominatur misticum a quarta significatione, videlicet quia figurativum; sive per figuram aut similitudinem dictum, sicut ex apostolo colligitur, qui de ecclesia sæpe loquitur ad similitudinem corporis naturalis hominis, sicut infra videbitur. Ubi notandum quod ratio hujus misticæ significationis colligitur inter alia præcipue ex quatuor. Primum est multiplicitas membrorum officialium concurrentium ad compositionem corporis. Sicut enim naturale corpus humanum ex multis membris conformibus in natura & variis deputatis actibus compaginatur: ita ecclesiæ corpus ex multis fidelibus variis deputatis offitiis constitutum consurgit; unde apostolus 1. ad Cor. *unus panis & unum corpus multi sumus;* super quo dicit Augustinus: *typice*, idest figurative, *unus panis & unum corpus ecclesia dicitur, pro eo quod sicut unus panis ex multis granis, & unum corpus ex multis membris componitur; ita ecclesia ex multis fidelibus charitate copulante connectitur;* & ad Rom. 12. dicitur: *sicut enim in uno corpore multa membra habemus; omnia autem membra non eumdem actum habent; ita multi unum corpus sumus in Christo. Singuli autem alter alterius membra, habentes donationes secundum gratiam quæ data est nobis differenter &c.* Secundum autem, a quo sumitur similitudo, est conformitas, & unitas membrorum ad caput. Plane quemadmodum

Catholic. inscribebatur lexicon linguæ Latinæ Joan. de Babis Genuensis sæpius excusum.

dum in corpore naturali hominis caput connaturale est residuo corpori & per collum ei conjungitur, a quo, sicut a perfectiori, utpote in quo omnes resideant sensus, secundum plenitudinem sensus & motus in totum corpus diffunditur; ita in corpore ecclesiæ caput, quod est Christus secundum illud ad Eph. 1. *ipsum dedit caput super omnem ecclesiam*, quæ est corpus ejus per assumptam naturam, est residuo corpori connaturale; & per fidem, quæ intelligitur per collum Cant. 4. *sicut turris David collum tuum*, nos ei unimur, ad Eph. 4. *caput Christus, ex quo totum corpus*, scilicet ecclesia, *compactum, & connexum per omnem juncturam administrationis*; glossa, idest per fidem & charitatem, quæ conjungunt & faciunt membra Christi, & adinvicem ministrare. Tertium vero, a quo accipitur ratio misticæ loquutionis, est unitas spiritus: quemadmodum quidem corpus naturale hominis unum habet spiritum vivificantem totum corpus, & universa membra regentem; ita in toto corpore ecclesia unus est spiritus vivificans & regens qui est Spiritus S. de quo 1. ad Cor. 12. *Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus*; cujus sensus est secundum glossam: quia baptizati, idest abluti sumus, uno spiritu ducti sumus in unum corpus. Unde glossa dicit: *quemadmodum totum corpus una anima vegetatur; ita unus spiritus facit omnia in membris Christi*: & ita ad Eph. 4. dicitur: *unum corpus, unus spiritus*. Quartum vero, in quo mistica similitudo attenditur, est quod sicut in corpore humano caput, & membra dicuntur constituere unam personam, ut dicatur unus homo, ut dicit August. super Jo. hom. 21. ita suo modo in corpore ecclesiæ. Unde idem August. *unus enim homo cum capite & corpore suo, Jesus Christus Salvator corporis, & membra corporis duo in carne una, & voce una, & in passione una; & cum transierit iniquitas in requie una*. Hæc ille, de quibus in sequentibus amplius erit tractatus. Quarta consideratio sequitur circa hoc nomen *Christus*: commune nomen est, nulli autem proprium; unde August. super canonicam Joannis. *Jesus proprium nomen est Salvatori, quomodo Moyses proprio nomine appellatus est, quomodo Elias; Christus vero nomen sacramenti, quomodo sacerdos*; & Isidorus lib. 7. Ethymol. cap. 2. dicit: *Christus a chrismate est appellatus*; & consequenter non est Salvatoris proprium nomen Christus; sed communis nuncupatio potestatis. Dum enim dicitur Christus commune est dignitatis nomen, dum dicitur Christus Jesus proprium est vocabulum Salvatoris. Secundo notandum, quod, ut DD. distinguunt antiqui capientes ab Augustino, hoc nomen Christus dupliciter accipitur, & ut verbis utar Altisiodorensis in tract. de Christo capite in summa sua super illud apost. 1. ad Cor. 12. *vos estis membra de membro*: quandoque dicitur filius B. Virginis quandoqae autem dicitur Christus integer scilicet caput cum membris. Eodem modo a S. Thoma & Alberto in 4. dis. 13. distinguitur de corpore mistico, quod quandoque dicitur membra tantum; quandoque autem membra cum capite ipso. Ultima consideratio respicit illum

A terminum *unus*, cum dicitur, quod nos omnes capite nostro, quod est Christus Jesus, sumus unus homo, aut una persona. Ubi notandum, quod cum unum sequatur ens, & conditio unitatis conditionem entis, 4. Metaph. sicut duplex est modus considerationis, aut loquutionis de homine, de persona, & Christo; ita etiam duplex modus loquendi erit de unitate: aut enim accipitur unitas personalis, quæ respondet primæ acceptioni personæ; aut unitas, quæ respondet acceptioni secundæ, scilicet misticæ. Primo enim modo quæ sunt unum in persona, aut sunt unus homo singularis non sunt plura supposita, ut patet ex Boetii, & Richardi difinitione personæ supra posita. Quæ autem
B sunt unum in persona, aut una persona secundo modo, sunt distincta bene suppositis & personalitatibus propriis naturalibus, ut dicetur infra. Dicitur autem unitas mistica, sive figurativa, quoniam sicut cogitanti corpus naturale hominis & caput conjuncta, necesse est intelligere quoddam integrum, scilicet hominem, & personam naturalem, in qua uniuntur corpus, & caput; ita in proposito, considerando Christum caput & ecclesiæ corpus simul uno spiritu copulata, & compaginata, necesse videtur intelligere unam misticam resultare personam. Unde Augustinus tractans illud ad Eph. 5. *erunt duo in carne una &c.* dicit: *Jesus ita & ecclesia*
C *duo in carne una*; fit ergo tanquam ex duobus una quædam persona ex capite, et ex corpore. Notandum autem quod hæc unitas mistica stricte capta principaliter ex duobus consurgit, videlicet ex conformitate unius naturæ inter caput & membra ad invicem, de qua radice unitatis dicit Hugo de S. Victore lib. de Sacr. cap. penult. 1. par. ubi rubrica talis est: *per hominem verbo unitum Deo, uniuntur omnes qui sunt membra ejus*; ita dicit: *assumpsit ex nobis nostram naturam, ut eam sibi sociaret in persona per unionem, quæ societas non erat per unitatem in natura; ut per id, quod de nostro unum secum fecerat, nos sibi uniret, ut cum ipso unum es-*
D *semus per id quod nostrum sibi unitum erat*. Hæc ille, & ex hac radice dicit S. Thomas in 4 dist. 49. quod angeli, quamvis pertineant ad unitatem eccl. non tamen sunt membra ecclesiæ secundum quod ecclesia dicitur sponsa propter conformitatem, quam dicit ejusdem speciei requiri inter sponsum, & sponsam. Secundo vero, ex quo consurgit prædicta unitas mistica, & quod est quasi completivum ejus, est unitas Spiritus S. universum ecclesiæ corpus vivificantis, unde apostolus ad Ephes. 4. *solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, unum corpus, & unus spiritus* idest: *si vultis*, inquit glossa, *esse unum corpus, servate unitatem spiritus, quia Spiri-*
E *tus S. est, quo unum corpus efficimur. Cum enim ipse sit Patris, & Filii amor, & connexio, ad ipsum pertinet societas, qua efficimur unum corpus*; hæc glossa. Idem glossa Rom. 8. De istis duabus radicibus unitatis similiter glossa super illud ad Eph. 1. *dedit eum caput super omnem ecclesiam*, dicit: *dicitur proprie caput secundum humanitatem, secundum quam conjungitur ei ecclesia, & natura, & gratia*. Est consequenter notandum

dum quod non fine causa dixi quod unitas personalis mistica prælibata stricte sumpta ex duobus consurgit, videlicet ex conformitate unius naturæ in specie, & ex unitate spiritus totum corpus ecclesiæ inhabitantis: quoniam magis large capiendo unitatem talem misticam, ad eam sola unitas spiritus aut effectus sufficere videtur, dicit Gregorius lib. 4. moral. cap. 9. *sicut autem idem redemptor noster una persona est cum congregatione bonorum, ipse namque caput est corporis, & nos hujus capitis corpus: ita antiquus hostis una persona est conjuncta collectione reproborum, quia ipse eis ad iniquitatem quasi caput præeminet; illi autem, dum ad perversa deserviunt, velut subjectum capiti corpus inhærent*. Hæc ille. Patet autem inter diabolum et perversos homines non esse conformitatem naturæ unius speciei, sed effectus unitatis. Cæterum notandum quod unitas ista personalis mistica, qua totum corpus misticum ecclesiæ dicitur una persona, non confundit distinctionem personalem naturalem membrorum, quia istæ personalitates sunt alterius & alterius rationis. Et ideo cum unitate unius stat pluralitas & alterius personalitatis. Patet, quoniam omnes fideles juxta apostoli sententiam ad Rom. XV. & ad Cor. sunt unum corpus, & tamen distinguuntur suppositis, & propriis personalitatibus; quot enim fideles sunt, tot personæ sunt. Unde Augustinus supra psal. 127. tractans versum illum: *Beati omnes, qui timent Dominum*, & sequitur in singulari: *laborem fructuum tuorum manducabis &c.* dicit: *o vos, o tu, vos multi, qui unus estis*: Hæc ille. Nihil enim prohibet aliqua, quæ uno modo sunt multa, alio modo unum esse, & indivisa; sicut quæ sunt distincta numero esse unum genere; immo ut dicit Dionysius lib. de div. nom. nihil est existentium, non participantium uno: quæ enim sunt multa partibus, sunt unum toto, & quæ sunt multa accidentibus, sunt unum subjecto, et quæ sunt multa numero sunt unum specie, et quæ sunt multa specie, sunt unum genere, et quæ sunt multa processibus sunt unum principio; ita in proposito, qui multa sumus in nobis unum sumus in Christo. Gala. *omnes unum estis in Christo*. His considerationibus pro aliquali notitia terminorum prælibatis, sequuntur aliqua correlaria, per quæ satisfieri existimo propositionibus primis.

Primum correliarium, acceptis terminis expositis secundum primas exceptiones eorum omnes quatuor propositiones sæpe nominati libelli falsæ sunt, quarum falsitas supra dicta acceptione terminorum, et unitate correspondente ita manifesta est, ut omnino arbitrer superfluum ad hoc ostendendum rationes adducere; ubi cum etiam non videam possibile quod aliquis, nisi omnino privatus sensu, talem assertionem faceret, quia et naturam orbat, et fidem tollit. Quia autem sensum perversum doctor iste non habuit in prænominatis propositionibus, ut manifestum videtur, ex dictis ejus; non est opus plura dicere circa hoc correlarium. Acceptis terminis ante expositis in secunda acceptione misticæ significationis propositiones prænominatæ veræ videntur; quod discurrendo per singulas variis authoritatibus comprobabitur, quas in originalibus conspexi: ad quem intellectum iste doctor eas intellexisse, et scripto suo demandasse ostendit in multis locis. Primo enim ex hoc quod hoc tractatu sæpe corpus ecclesiæ corpus misticum vocat; et per consequens unitatem intelligit misticam inter membra illa cum capite. Item dicit in alio codicillo, quod in his omnibus de sacramento unitatis & ecclesiæ spiritualis intellectus quærendus est, carnalis vero abjiciendus. Præterea patet ex hoc quod dicit in epistola responsoria certis articulis, in quibus in Romana curia fuit delatus, quam P. R. Martino V. scripsit, ubi in secundo fundamento post introductionem illius dicti Apostolici ad Gal. 3. *Abrahæ datæ sunt repromissiones & semini ejus, &c.* ita prosequitur: *profecto Apostolus in præmissis verbis notificare voluit multitudinem electorum cum capite, quod est Christus, reducendam ad quandam misticam unitatem corporis & membrorum ut caput & membra unum intelligantur semen Abrahæ*. Hæc ille. Item in 6. ait, quod fideles, secundum esse naturale, quod habent in seipsis, non sunt unus homo nec unus Christus; sed secundum esse sacramentale, & misticum. Ecce quod unitas illa, quam intelligit in propositionibus illis, & quam per authoritates multas nititur probare, ex sua confessione quam summo pontifici fecit, est unitas mistica. Cum autem misticum sive figurativum distinguatur contra reale, sicut figura contra cujus est figura; non videtur pro nunc, quantumcumque peregrinis utatur quandoque sermonibus, quod unitatem realem hipostaticam inter caput & membra ponere voluerit: quoniam sicut unionem naturalem misticam non nominat sed realem; ita istam non misticam, sed realem appellasset. Prima conclusio, quæ est quod omnes nos cum Christo capite nostro, quod est Christus Jesus, sumus unus homo, probatur primo per glossam super psal. 18. omnibus enim linguis primos doctores loqui fecit Spiritus S., qui omnes gentes in unum erat congregaturus; & sicut unus homo tunc omnibus linguis loquebatur, sic & modo unus homo, scilicet totus, scilicet caput & corpus, omnibus loquitur, ex omnibus gentibus una & sancta constat ecclesia. Item per Augustinum super psal. 85. dicentem: *nullum majus donum præstare posset Deus hominibus quam ut verbum suum, per quod condidit omnia, fatetur illis caput, & illos ei tanquam membra coaptaret, ut esset filius Dei, & filius hominis, & unus Deus cum Patre, unus homo cum hominibus*. Idem super psal. 19. ait: *omnes Sancti unus homo in Christo, quia unitas facta est, ipse unus homo dicit: a finibus terræ ad te clamavi cum anxiaretur cor meum*. Item glossa super ps. 122. super illo: *nisi quia Dominus erat in nobis*; dicit: *notandum, aliquando unum, aliquando dicit plures; unum tamen est ecclesia, quæ in omnibus membris est unitas, per quam multi homines est unus homo*. Item August. super psal. 127. super illo ver. *ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum. Est enim quidam homo, qui sic benedicitur; & ne-*

ANNO CHRISTI 1435.

nemo timet Deum, niſi qui eſt in membris ipſius hominis; & multi homines ſunt, & unus homo eſt; unius ergo homo, Chriſtus caput, & corpus; & infra: *intelligamus ergo vocem hujus nominis, hominis, in cujus corpore unus homo ſumus.* Item gloſ. quæ Aug. dicitur eſſe ſuper pſal. 131. *per David ſtipite ſignificatur unus homo, cujus vox ſæpe in pſalmis auditur, ſcilicet totus Chriſtus caput & corpus;* hæc ibi. Et iſtæ authoritates cauſa brevitatis ſufficient pro prima concluſione.

Secunda vero concluſio, quæ eſt, quod Chriſtus caput noſtrum & nos corpus ejus ſumus una perſona, ſub intelligentia data ſit vera, patet authoritatibus multiplicibus. Primo Aug. ſuper pſal. 30. qui ſic ait, & etiam in gloſſa ordinaria adducitur, ubi Auguſtinus ſic dicit: *& ut noveritis quod unus dicitur Chriſtus caput, & corpus ſuum; ipſe dicit, cum de conjugio loqueretur: erunt duo in carne una. Igitur jam non duo, ſed una caro; ſed forte hoc dicat de quocumque conjugio. Audi Apoſtolum Paulum: & erunt, inquit, duo in carne una; ſacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in eccleſia. Fit igitur tanquam ex duobus una quædam perſona, ex capite, & ſponſo & ſponſa. Nam unitatem perſonæ hujus miram & excellentem commendat etiam Iſaias Propheta, loquens etiam in eo Chriſtus in Propheta ait: ſicut ſponſum alligavit mihi mitram, & ſicut ſponſam ornavit me ornamento; ſe dicit ſponſum, ſe ſponſam, quare ſe ſponſum, ſe ſponſam, niſi quia erunt duo in carne?* Hæc ille. Secundo authoritate B. Gregorii, dicit enim in lib. 19. moral. cap. 9. *Chriſtum & eccleſiam unam eſſe perſonam crebro jam diximus.* Item lib. 35. cap. 9. inquit: *quia Chriſtus & eccleſia, ideſt caput, & corpus, una perſona eſt ſecundum B. Job, dicimus, modo capitis, modo figuram corporis deſignari.* Ubi notandum quod Gulielmus Antiſiodorenſis in ſumma ſua in materia unitatis capitis & membrorum quærit propter illud dictum Iſa. & gloſſæ Auguſt. utrum ſit verum quod ſponſus ſit ſponſa. Et reſpondens ita inquit, quod duplex eſt forma ſive perfectio eccleſiæ; ſimiliter & Chriſti: eſt enim perfectio Chriſti naturalis eccleſiæ quæ eſt humanitas; & quantum ad hanc perfectionem ſponſus eſt alius quam ſponſa, ſcilicet Chriſtus quam eccleſia. Eſt autem alia perfectio Chriſti & eccleſiæ ſcilicet gratuita, ſcilicet perfectio, quæ eſt Spiritus S. et ſecundum hanc perfectionem ſponſus eſt ſponſa; quia eadem eſt perfectio Chriſti & eccleſiæ, ſcilicet Spiritus S. & per hanc unitatem dictum eſt: *multitudinis credentium erat cor unum, & anima una;* & quod omnes unum ſumus in Chriſto. Propter iſtam unitatem Chriſtus quandoque in perſona ſua, quandoque in perſona eccleſiæ non mutata perſona loquitur; quæ eſt prima regula Ticonii. Hæc ille.

Ticonii Afri regulas VII. ad inveſtigandum ſenſum S. Scripturæ habes in Bibliothec. Patrum ſæpius excuſas.

Tertia vero vero concluſio, quæ eſt quod totus integer Chriſtus, caput & corpus, cum Chriſto capite non faciunt numerum; & e converſo ipſum caput cum ipſo integro quod eſt caput & corpus non faciunt numerum; probat per hoc, quia non ſunt plures Chriſti, ſed unus & idem Chriſtus, manifeſta videtur. Et primo, quoad hoc quod inducitur pro fundamento probationis concluſionis vim, quod omnes nos cum noſtro capite ſumus unus & idem Chriſtus; dicit enim B. Auguſtinus ſuper Jo. ſerm. 27. *unitas nos compaginat, & tanta ei unitate conſtringimur, quod ipſe & nos ſumus unus & integer Chriſtus.* Quod etiam patere videtur ex illo Apoſtoli 1. Cor. 12. dicentis: *Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cum ſunt multa, unum corpus ſunt; ita & Chriſtus.* Super quo B. Auguſtinus ſuper Pſal. 30. ita ait: *loquens de membris Chriſti Apoſtolis, hoc eſt fidelibus, non ait ſic, & membra Chriſti, ſed totum hoc, quod dicit Chriſtum appellavit;* & ſuper pſal. Hier. *non ait, ita & Chriſti, ſed corpus unum ſunt membra multa; ita & Chriſtus; totum ergo Chriſtus, & quia totus Chriſtus ideo caput de cœlo: Saule, inquit, Saule, quid me perſequeris? Tenete hoc, & fixum omnino commendate memoriæ, tanquam filii eccleſiaſticæ eruditionis & fidei catholicæ, ut agnoſcatis Chriſtum, & caput & corpus, eumdemque Chriſtum Verbum Dei unigenitum æqualem Patri; & inde videatis quanta gratia pertingatis ad Deum, ut ipſe voluerit eſſe vobiſcum unus, qui eſt cum Patre unus: Ego & Pater unum ſumus; quomodo vobiſcum unus? non dicitur, inquit, & ſeminibus tanquam in multis, ſed tanquam in uno; & ſemine tuo, quod eſt Chriſtus. Nempe ſemen Abrahæ Chriſtus: nec contradici poteſt apoſtolicis apertiſſimis verbis ex ſemine tuo, quod eſt Chriſtus.* Item idem Auguſtinus ſuper pſal. 100. idem dicit, inquiens ita: *Chriſtum enim induti, Chriſtus ſumus cum capite noſtro, quia utique Abrahæ ſemen ſumus;* hæc ille. Quæ propoſitio clarior reddetur, ſi memorari velimus eorum, quæ ſuperius poſita ſunt, videlicet quod Chriſtus unctus interpretetur. Chriſma enim Græce junctio Latine dicitur. Secundo, quod Chriſtus caput ejus quod eſt eccleſia, juxta ſupra aſſignatam intelligentiam unus homo, una perſona, unum corpus ſunt, in quo ſunt; ſicut unus ſpiritus intelligitur, ita una intelligitur unctio a capite in totum corpus defluere ſecundum illud Pſal. *ſicut unguentum a capite, quod deſcendit in barbam Aaron, quod deſcendit in oram veſtimenti ejus, ſicut ros Hermon, quod deſcendit in montem Sion.* Super quo Auguſtinus inquit: *in capite ipſius unguentum;* & gloſſa ſuper Pſal. 103. tractans illud: *ut extolleret faciem in oleo,* dicit: *oleum dicitur hic gratia, quæ excellentius fuit in Chriſto, unde excellenter unctus, unde dicitur Chriſtus ideſt unctus. Ecce Chriſtus totus unctus in ſe & in membris, a quo cæteri accipiunt.* Hæc ibi. Ex quibus faciliter videri poteſt, quod omnes fideles cum Chriſto capite ſunt unus Chriſtus. Ex quibus omnibus ſimul collectis, & bene intellectis, patet concluſio tertia quoad omnes ejus partes. Cum enim nos omnes cum capite noſtro, quod eſt Chriſtus Jeſus, modo & intelligentia datis, ſumus unus homo, una perſona, & unus Chriſtus, ut ex dictis patet; clarum eſt, quod totus integer Chriſtus cum Chriſto capite, & e converſo, facit nu-

ANNO CHRISTI 1435.

numerum. Cum enim, teste Damasceno, numerus sit nudus *memineris*, idest divisionis; in eo in quo inter aliqua non est divisio, non potest numerus poni. Unde Augustinus super psal. 127. ait; *multi enim Christiani, & unus Christus: ipsi enim Christiani cum capite suo ascendunt in cœlo: unus est Christus; non ille unus & nos multi; sed & nos multi in illo uno unum; unus ergo homo Christus caput.* Hæc ille. Iste vero intellectus conclusionis videtur esse doctoris libelli dicens: *Christus integer cum capite Christo non facit numerum, quia non sunt plures homines aut plures personæ, aut plures Christi, & in quo sunt unum, numerum non faciunt.* Præterea aliis rationibus posset hoc ostendi; sed quia proposui nihil ex propriis loqui, sed tantum sententias DD. ponere, supersedeo ab aliis. Verumtamen circa prædictam propositionem videlicet: Christus caput, & nos sumus unus Christus, quod author libelli dicit quod dupliciter venit intelligenda; uno modo copulative, ut sit sensus; non solum ipsum caput est Christus; & iste intellectus multoties reperitur, inquit, ab Augustino, qui est tertius modus, quo intelligimus Christum, ut non solum caput sit Christus; & totum integrum caput & corpus simul sumpta stat Christus, & idem Christus; verum etiam & ipsum corpus, & quodlibet membrum corporis est Chyistus, qui est caput, & qui est totum integrum caput & corpus. Alio modo intelligitur copulato extremo ut sit sensus: totum integrum, scilicet caput & corpus, unus est Christus. Et iste sensus, inquit, innuitur frequenter apud Augustin. Juxta primum modum intelligendi, scilicet copulative, qui videtur minus communis scholæ, & durior ad capiendum duo faciam; primo adducam authoritates, quæ videntur exprimere intellectum prædictum; secundo dicam sub qua intelligentia capienda sunt illa verba hujus doctoris. Primo quidem glossa super illud Apost. 1. Cor. 12. *unum corpus & multa membra &c.* dicit ita: *omnes fideles sunt Christus, ut non dicam corpus Christi, quia ipse Christus sunt tam minores, quam majores. Caput & corpus dicitur Christus propter ineffabilem unitatem capitis, & membrorum*: hæc ibi. Item Augustinus supra hom. 21. *gratulemur, & gratias agamus, non solum nos christianos factos esse; sed Christum. Intelligitis, fratres, gratiam Dei super nos capitis, admiramini, gaudete: Christus facti sumus. Si enim caput nos membra, totus homo ille & nos.* Et infra. *Cum ergo ostendit Pater membris Christi, Christo ostendit, fit quoddam miraculum magnum; tamen verum; ostenditur Christo per Christum. Res mira est, & magna; sed & scriptura sic loquitur. Contradicturi sumus divinis eloquiis, & non potius intellecturi ex ipsius dono, ei qui donavit gratias acturi. Quid est quod dixi: demonstratur Christus per Christum, demonstratur membris*; Hæc ille. Ecce quod utrumque Christum appellat. Item Augustinus super Psal. 58. tractans illud: *de viris sanguinum salvum me fac*; dicit: *a viris sanguinum eruitur Christus, non solum caput, sed etiam corpus; a viris sanguinum eruitur Christus, & eis, qui fuerunt, & eis, qui sunt, & eis, qui futuri sunt eruitur Christus, & qui præcessit, & qui est, & qui venturus est. Christus enim est totum corpus Christi, & quicumque nunc Christiani boni, & qui ante nos, & qui post nos futuri sunt, totus Christus eruitur a viris sanguinum.* Hæc ille. Ecce idem, quod prius.

ANNO CHRISTI 1435.

Item Augustinus super psal. 122. scilicet: *ad te levavi oculos meos. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit, filius hominis, qui est in coelo; tanquam se solum videtur dixisse; ergo cæteri remanserunt, quia solus ascendit, qui solus descendit. Quid debent facere cæteri? uniri corpori ipsius, ut sit unus Christus, qui ascendit, & descendit, caput ascendit cum corpore vestitus ecclesia sua, quam sibi exhibuit sine macula, & ruga. Solus ergo ascendit. Sed & nos quando cum illo sumus, ut in illo membra ejus sumus, & nobiscum solus est; & ideo unus & semper unus. Unitas nos compaginat; & illi soli cum illo non ascendunt, qui cum illo unus esse noluerunt.* Et infra: *ascendit ergo iste cantor, sed in unoquoque nostrum cantet hic homo, & unusquisque sit iste homo. Cum enim dicitis illud singuli, quia unum estis in Christo, unus homo illud dicit*; hæc ille. Ecce idem, quod prius. Item Augustinus de verbis Domini in hom. 51. tractans istud Jo. *nemo ascendit in cœlum, nisi &c.* ita dicit: *quomodo ille solus; an ideo solus, quia Christus unus est cum omnibus membris suis, tanquam caput cum corpore suo? Quid autem corpus ejus, nisi ecclesia?* sicut dicit idem doctor: *vos autem estis corpus Christi, & membra ex parte: cum ergo cecidimus & propter vos ipse descendit, quod est nemo ascendit, nisi qui descendit, nisi quia nemo ascendit, nisi cum eo factus, & tanquam membrum compactus in ejus corpore, qui descendit, sic & dicit: sine me nihil potestis facere; aliter enim unum cum Patre, aliter unum nobiscum; unum cum Patre est quia una substantia est Patris & Filii; unum cum Patre, quia cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo. Unus autem nobiscum factus est secundum semen Abrahæ, in quo benedicentur omnes gentes. Quod cum Apostolus commemorasset, non dixit in seminibus, tanquam in multis, sed tanquam in uno: ex semine tuo, quod est Christus. Et quia nos ad idem pertinemus, quod est Christus, nobis simul incorporatis, & illi capiti adhærentibus unus est Christus, quia nobis dicit: ergo semen Abrahæ est secundum promissionem. Si enim est semen Abrahæ non intelligitur nisi Christus; hoc autem semen etiam & nos sumus. Hoc ergo totum, idest caput, & corpus unus est Christus.* Et infra: *cum Christo & nos resurreximus, & nos cum capite nostro Christus sumus &c. Ergo quemadmodum nobiscum idem est cum corpore suo, unus est Christus: sic cum omnibus impiis, quibus caput est, cum quodam corpore suo unus est Diabolus. Quapropter sicut nos non separamur a justitia, de qua Deus dixit ad Patrem: vado; sic impii non separantur ab illo judicio, de quo dixit: quia princeps hujus mundi jam judicatus est.* Item B. Gregorius in morali tractans illud Jo. *nemo ascendit in cœlum*, & ponitur in Glossa continua, di-

dicit sic: *quia enim nos unum in illo jam facti sumus: unde solus venit in se illuc; solus rediit etiam in nobis, & is, qui in cælo semper est, ad cælum quotidie ascendit, quia quod in divinitate, super omnia permanet, humanitatis suæ compage sese quotidie ad cælos trahit*; hæc ille. Ex quibus apparet & argui videtur quod prius. Item B. Isidorus super Pentateu. in lib. suo de mist. intellig. sacræ scripturæ tractans illud Gen. 2. *Erunt duo in carne una*, dicit: *unusquisque Christianus non incongrue gestat personam Christi, dicente ipso Domino: quæ fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis*; hæc ille. Idem videtur sequi quod Gregorius lib. 13. moral. cap. 10., de corpore malorum loquens, ita dicit: *quippe unum corpus sunt Diabolus & omnes iniqui, ut plerumque nomine capitis censeatur corpus, cum de perverso homine dicit: ex vobis unus Diabolus est. Et rursum nomine corporis appellatur caput cum de ipso apostata angelo dicitur: inimicus homo hoc fecit.*

Circa vero secundum, in quo dixi dicendum esse & exponendum eadem intelligentia qua prædictæ authoritates, aut similes quæ sonare videntur, quod ipsum corpus Christi sit Christus, videtur mihi omnes illas ita moderate esse accipiendas, ut semper subintelligatur clausula ista: cum Christo capite, sive in Christo capite; cum corpus istud semper suo capiti copulatum intelligatur. Immo non habet rationem corporis, aut membri, nisi illi unitum intelligatur, ut sit sensus: corpus Christi est Christus; idest corpus Christi cum Christo capite est unus Christus. Et eodem modo videtur accipiendum, ubi de aliquibus fidelibus, aut de uno reperiatur dictum, quod isti sint Christus. Et ad istum sensum ait: quoniam eadem ratio videtur currere in sensu dato de uno & de pluribus, sicut de istis: qui adhæret Deo unus spiritus sunt cum Deo, & qui adhæret Deo unus spiritus est cum Deo. Et ad istum sensum videntur finaliter resolvi omnes authoritates Augustini, quæ loquuntur de ista materia; unde illa clausula sæpe repetitur ab Augustino; unde super Jo. hom. 12. tractans illud: *nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo*; ita dicit: *Si ergo nemo nisi ille descendit, & ascendit; ea spes cæteris est; quia ille propterea descendit, ut in illo, & cum illo unus essent, ut per illum ascensuri essent; non dicit ex seminibus, ait Apostolus, tanquam in multis; sed tanquam in uno: & semini tuo, quod est Christus*: Hæc ibi; & hom. 12. super illud Joan. *pro eis sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate*. *Quid est*, inquit Augustinus, *pro eis sanctifico meipsum; nisi eos in me ipso sanctifico, cum & ipsi sint ego?* Et infra declarare videtur quo sensu accipiendum sit illud: *cum & ipsi sunt ego*, dicit: *quoniam in me etiam sunt ipsi ego*; Hæc ille. Et ita patet resolutio authoritatum dicentium membra Christi esse Christum, cui simile est quod membra Christi in Christo, & cum Christo sunt Christus. Cui sensui conformari videtur imaginatio quod doctor libelli deducit in quodam responsorio ad prædictas responsiones, quæ est ista: quod sicut creaturæ secundum illud esse, quod habent in Deo, sunt unum in Deo, & sunt unus & idem Deus, dicente Anselmo, quod creatura in creatore est creatrix essentia; conformiter suo modo dicit in membris Christi corporis mistici esse attendendum; secundum enim illud esse naturale, quod habent in seipsis, per quod inter se differunt, ut Petrus, & Joannes, & Martinus, non sunt, inquit, unus homo, & unus Christus; sed secundum aliud esse, scilicet sacramentale & misticum, per quod pertinet ad Christum; quod quis, ut dicit, consequitur per sacramentum baptismi, per quod incorporatur Christo, & membrum fit corporis mistici: *per hoc enim esse*, inquit, *omnes baptizati in Christo Jesu Christum induunt, Christo incorporantur: & sic ei identificantur in unam personam, & unum hominem, quia fuerit cum eo unus Christus*. Hæc ille. Ex quibus dictis patet, qualiter doctor intelligit quod membra Christi sunt Christus: videlicet quia cum Christo sunt unus Christus. Secundo; qualiter accipiat in istis propositionibus terminum idemtificare, cum ait membra Christo idemtificari, pro eo scilicet quod est secundum esse misticum effici unam personam cum eo.

Quarta conclusio, quæ est quod neque nos cum sumus Christus cum nostro capite facimus numerum, ad intellectum positum sumptum ex allegatis authoritatibus, in præcedenti immediate conclusione patet. Quam conclusionem doctor sæpe nominatus in præallegata epistola responsiva ad papam Martinum ita dicit esse intelligendam. Nos cum nostro capite non facimus numerum; idest non sumus plures Christi, & ut membra ejus non sumus plures homines, & plures personæ, sed unus homo, & una persona; hæc ille. Et hæc sufficiant pro explanatione sensus, & intellectus primarum quatuor conclusionum, sive propositionum cum annexis.

Sequitur secunda pars præsentis codicilli, in qua videndum est de quinta conclusione, quæ præ cæteris minus grata audientium animis est, quæ est ista: *quod Christus quotidie peccat, ex quo fuit Christus continue peccavit*. In cujus explanatione hunc ordinem concepi tenendum; ut primo pro declaratione materiæ & intentionis prædictæ magistri præfati ponam circa ordinem observatum in prima parte aliquas considerationes in manifestis sacræ scripturæ, aut SS. DD. authoritatibus fundatas; secundo quid circa præfatam conclusionem tenendum explanabo. Prima consideratio, duas unitates personales, alterius tamen & alterius rationis, est intelligere in Christo secundum quas duplex modus prædicandi de Christo accipitur, unus secundum unam, & alius secundum aliam. Prima, quidem unitas realis, & juxta verbum Damasceni naturalis, & substantialis sive hypostatica est, qua humanitas assumpta a Verbo dicitur personaliter uniri sibi; cum ad idem esse reale, hypostaticum, & personale assumta est. De qua Jo. 1. dicitur: *Verbum caro factum est*. Alia vero, quæ mistica est, dicitur qua corpus misticum ecclesiæ cum Christo homine dici-

dicitur una persona & unus homo, & unus Christus, de qua dicitur Gal. 3. *omnes unum estis in Christo*. Has vero duas unitates expresse tangit Augustinus lib. de baptismo parvulor. & deducitur a S. Thoma in glossa continuata, ita dicens: *si enim divina substantia longe distantior, potuit propter nos ita suscipere humanam substantiam, ut una persona fieret*. Ecce primam unitatem. Sequitur: *quanto credibilius alii Sancti fiunt cum homine Christo unus Christus?* Ecce secundam. Item, istas duas unitates, & duos modos prædicandi aliquid de Christo expresse ponit Damascenus lib. 3. cap. 25. ubi ita inquit: *oportet scire quod duæ ykiosees sunt, idest proprialitates vel familiaritates*, una naturalis, & substantialis; altera personalis & habitudinalis. Naturalis quidem est substantialis est, secundum quam propter philantropiam, idest amorem, clementiam, Dominus, & naturam, & naturalia omnia assumpsit; natura et veritate factus homo, & naturalium in experientia factus. Personalis autem, quandoquidem alterius subinduit personam, propter habilem propitiationem nimiam, vel amorem; & pro ipso eos in ipso facit sermones, vel ei pertinentes, secundum quam ex maledictionem, & derelictionem nostram nos entia naturalia ykiato, idest propria facit, non ipse hoc ens vel factus, sed nostram assumens personam & nobiscum ordinatus. Tale autem est factus pro nobis maledictio; hæc ille. Secundum autem has duas unitates, ut dixi, duplex distinguitur modus prædicandi aliqua de Christo. Ratione primæ unitatis prædicantur de Christo ydiomatas idest proprietates utriusque naturæ, sive nominetur nomine alterius naturæ, ut cum dicitur: hic est Deus, vel Deus est homo. Et ita dicendum est de proprietatibus naturarum dicendo: hic homo creavit coelos, est æternus, incircumscriptus, & creator omnium, & similia. Et e converso dicendo de Dei filio proprietates naturæ humanæ, ut quod passibilis est, mortuus, sepultus &c. Juxta secundam unitatem, quæ est inter caput, & membra corporis sui prædicantur multa de Christo in persona membrorum, quæ sibi, secundum se nullo modo conveniunt. Utrumque modum prædicationis innuit B. Augustinus super Psal. 101. quod est: *Domine exaudi orationem meam*; ubi postquam dixit Christum esse hominem pauperem, qui orabat, fundat rationem duplicem, quia pauper nominatur super duplicem prædictam unitatem, ita dicens: *sibi enim accepit paupertatem nostram, ubi forma servi indutus semetipsum exinaniens ne divitias ejus expavescens, & ad eum accedere cum tua mendicitate non auderes*. Et infra: *addat paupertatem paupertati, & transfiguret in se corpus humilitatis nostræ; sic caput nostrum simus membra ejus, & sunt duo in carne una;* Et post infert: *vox ergo una quia caro una*. Istum etiam modum prædicandi duplicem tangit S. Thomas in 3. p. q. 5. a. 1, accipiens a Damasceno lib. 3. loco supra allegato, & lib. 10. cap. 10. ubi multos modos ponit aliquid prædicandi de Christo, cujus verba S. Thomas sub compendio ponens, ita dicit; *sicut Damascenus dicit &c.* *dicitur aliquid de Christo*. Uno modo *secundum proprietatem naturalem, & ypostaticam, sicut dicitur quod factus est homo, & quod pro nobis passus est*. *Alio modo secundum proprietatem personalem & habitualem, prout scilicet aliqua dicuntur de ipso in persona nostra, quæ sibi secundum se nullo modo conveniunt*. Unde & inter regulas Ticonii, quas ponit Augustinus in 3. de doct. Christ. prima ponitur de Domino, & ejus corpore, cum scilicet Christi & ecclesiæ una persona æstimatur. Secundum hoc Christus ex persona membrorum loquens dicit &c. hæc ille. Ubi notandum, quod sicut propter unitatem naturalem corporis naturalis, & capitis in homine, caput non solum loquitur pro se, sed etiam assumit in loquendo personam membrorum; & ita in præsenti propter dictam unitatem misticam, sive spiritualem Christi capitis & membrorum suorum, Christus non solum reperitur loqui in persona sua, sed in persona membrorum suorum. Unde glossa Magistri super psal. 14. *Domine clamavi ad te*; ita inquit: *hæc autem charitas nos Christo compaginat, per charitatem namque quasi unus homo est caput & corpus. Capitis vero proprium est loqui pro membris, sicut lingua nostra personam omnium membrorum suscipit; ipsa enim pro omnibus verbo fungitur dicens pro pede: calcas; & pro manu: vulnerasti me; & ita Christus, qui est caput, pro multis loquitur cum quibus est unum: charitas enim unum facit nos cum Christo. Sive ergo caput loquitur, sive membra, sive quod dicitur capiti conveniat sive membris, Christus loquitur. Sed in voce ejus quisque agnoscat suam tamquam inhærens in Christi corpore. Aliquando enim dicit, quod sibi soli competit, non tamen separat se a verbis nostris, sed a suis propriis, ad nostra rediit, & a nostris interdum ad sua propria transit*: hæc ibi. Ista est sententia & sermo quasi in forma Augustini in multis passibus super psal. 2. super Jo. Bapt. & Gregorius XX. lib. moral. cap. 2. tractans illud Job. *quando ridebam ad eos; non credebant unam esse personam Christum & ecclesiam; Plerumque jam diximus, & sæpe vox capitis ad vocem corporis, sæpe vox corporis ad vocem capitis transit: qui enim sunt in carne una, nihil obstat ut conveniant in voce una*; hæc ille. De isto celeri transitu loquutionis a voce capitis ad vocem membrorum, & e converso, unum exemplum sufficiat de multis. Dicitur enim Psal. 30. in v. illo, *in manus tuas commendo spiritum meum; redemisti me, Domine Deus veritatis*, cujus prima pars est vox capitis, ut Augustinus dicit, & Magister in glossa; secunda vero pars est vox membrorum, sive populi, qui redemptus est; cujus rei causa, inquit Augustinus super Psal. 101. *Nec ibi erres quando audieris aliquid, quod coaptari capiti illi non possit; ideo prælocutus sum, ut quod tale audiens ex infirmitate corporis advertas sonare; & vocem membrorum agnoscas in capite*. Secunda consideratio est quod quamquam varientur membra multipliciter, & diversificentur attributa membrorum, non variatur tamen vox loquentis, sed in tanta diversitate tam membrorum quam attributo-

Damasc. habet δικειωσειυς proprietatis.

δικέιωσαι

torum una vox est, & semper una persona loqui videtur. Quæ consideratio capitur ex glossa Magistri super psal. 17. dicentis: *attende regulam unitatis capitis, & membrorum, idest Christi, & ecclesiæ, quasi enim una persona est caput, & corpus; ideoque una voce utitur caput cum membris, licet ea quæ dicuntur ad diversos referantur. Quædam enim soli capiti conveniunt; quædam solis membris; quædam capiti, & membris. Itemque membris conveniunt quædam præteritis, quædam præsentibus, quædam futuris; quædam perfectis, quædam imperfectis conveniunt; & tamen in tanta diversitate, una vox est, ut quasi una persona videatur loqui, ut sicut duo sunt in carne una, scilicet sponsus, & sponsa, ita sunt & in voce una*: hæc ibi. Ad idem similiter est glossa ordinaria Magistri super psal. 20. collecta ex dictis August. in qua ita dicitur: *sciendum est quod verba psalmi quædam capiti, quædam membris, quædam prophetæ conveniunt. In hac tamen veritate non mentitur vox, scilicet caput & membra eadem voce utuntur, dicendo: ego me mihi, quod fit propter nimiam unitatem capitis & corporis Christi, idest Christi, & ecclesiæ, sponsi, & sponsæ, quam facit charitas; sicut enim lingua omnium membrorum suscipit vocem, dicens pro pede: calcas me; non dicit calcas pedem; & pro manu: vulneras me; non ait: vulneras manum meam; sic Christus membrorum utitur verbis non incongrue, non se dividens a verbis nostris; quoniam enim dignatus est pro nobis homo fieri, & forma servi vestiri, non dedignatur nos transfigurare in se. Quod utique facit multipliciter, scilicet dum aliquid dicit, vel facit ad informationem membrorum, ut quando vigilavit, & oravit, & tentatus est, vel quando in persona membrorum loquitur, vel de membris in sua persona ait: Saule, Saule quare me persequeris? vel quando aliquid ostendit in se esse, quod non habet ex natura suæ conditionis, sed misericorditer assumpsit de corruptione nostræ infirmitatis; ut cum dicit se tristari, vel pavere, & hujusmodi. Qui ergo sic nos transfigurat in se, non dedignatur loqui verbis nostris, ut nos loquamur suis. Hæc est divina commutatio, & divina hæc commercia celebrata sunt in hoc mundo a negotiatore cœlesti*. Hæc ibi. Eamdem sententiam ponit August. in Psal. 56. & longo sermone. Tertia consideratio respicit ipsa membrorum attributa, quæ sibi adscribit, & attribuit Christus. Ubi considerandum est primo, quod ratione sæpe nominatæ unitatis capitis, & membrorum, de Christo passiones membrorum sæpissime in sacra scriptura prædicari leguntur. Hæc consideratio colligitur primo ex illo Matt. 25. quod Christus in judicio dicturus est: *exurivi, & dedisti mihi manducare, & sitivi, & dedisti mihi &c.* Ecce quod ipse impassibilis factus, exurire, & sitire, & alia pati dicit se ratione membrorum suorum. Unde August. super Psal. 85. *adhuc Christus hic est, Christus hic peregrinatur, Christus hic ægrotat, Christus in carcere includitur; injuriam ei facimus si non ipse diceret: esurivi & dedisti mihi manducare, sitivi, & potastis me, hospes & colle-*A*gistis, nudus & vestistis me, æger & visitastis me. Et illi: quando te vidimus hæc patientem, & administravimus tibi?* Et ille: *cum uni ex minimis istis fecistis mihi fecistis &c.* Secundo intelligitur ista consideratio ex illo Act. 9. ubi Saulo inquit Christus: *Saule, Saule, quid me persequeris?* Ecce quod patientibus & laborantibus Christi membris, Christus, qui in se impassibilis est, in membris laborare dicitur, & pati; unde glossa ordinaria, quæ Bedæ adscribitur, dicit: *ibi non ait membra, sed me; quia ipse adhuc in membris inimicos patitur, & beneficia membris collata sibi facta denuntiat, cum ait: esuristi, & dedistis mihi manducare*. Hæc ille. Et ut de istis similibus attri-B butis compendium faciam, audiamus Aug. super psal. 62. ubi postquam dixit, quod tota ecclesia, quæ ubique diffusa est, corpus Christi est, cujus ipse Christus corpus est: *Nunc quidquid patitur ecclesia ipsius in tribulationibus hujus sæculi, in tentationibus, in necessitatibus, in angustiis, quia sic illam oportet erudiri, ut igne tanquam aurum purgetur; ipse patitur*. Hæc ille.

Quarta consideratio, quæ ex ista prædicatione passionum membrorum Christi de Christo, nullus passionis, corruptionis, mutationis defectus in ipso nostro capite Christo suspicandus est: quoniam ista de Christo dicuntur, non ideo quod ejus persona æter-C na, aut etiam natura assumpta in eo talibus nunc aut informetur aut subjiciatur passionibus; sed quia membra ejus, quæ cum eo sunt una persona & unus homo mistice, ut supra dictum est, talibus subjiciuntur, & informantur. Solet namque adscribere sibi quæ membris sibi conjunctis contingunt, ut sæpissime ex dictis Augustini superius deductum est; secundum quem modum prædicationis opera prædicari de eodem, scilicet Christo secundum diversa membra, nullum inconveniens sequitur; sicut nec cum de eo ratione diversarum naturarum operata earum prædicantur proprietates. Quæ consideratio, quanquam ex dictis Augustini sæpe D habeatur, colligitur tamen nunc specialiter ex glossa Origenis, quæ ponitur in glossa continua super illud Matt. 25. *esurivi, & dedistis mihi manducare*; ita dicentis: *scriptum est ad fideles: vos estis corpus Christi. Sicut ergo anima habitans in corpore cum non esuriat, quantum ad suam substantiam spiritualem, esurit tamen corporis cibum, quia copulata est corpori suo; sic & salvator patitur quæ patitur ejus ecclesia, cum sit ipse impassibilis*. Hæc ille. Item patet ex illo Augustini super psal. 141. *patitur*, inquit, *adhuc Christus pressuram non in carne sua, in qua ascendit in cælum; sed in carne mea, quæ adhuc laborat in terra. Nisi ergo Chri-*E*stus & in membris, hoc est fidelibus suis pressuram ipse pateretur, Saulus in terra Christum in cælo sedentem non persequeretur; Hæc ille*.

Quinta consideratio, quod licet ea, quæ prædicantur de filio hominis ratione assumptæ naturæ, prædicari oporteat de filio Dei, cum ad personam filii Dei assumpta sit natura humana. *Suscepit quidem*, in-

ANNO CHRISTI 1435.

inquit Damascenus lib. 3. *ea quæ sunt carnis idiomata, & proprietates, dum Deus passibilis nominatur, & Dominus gloriæ crucifixus*; non tamen, videtur, salvo tamen meliori judicio, prædicari de filio Dei, quæ prædicantur de filio hominis sive de Christo in persona membrorum. Non enim videtur congrue dici quod Deus hic eget, Deus hic peregrinatur, Deus hic ægrotat, Deus in carcere includitur, & similia, talia fidelibus patientibus. Sic Augustinus talia supra prædicavit de Christo; licet eadem & similia poterunt de eo prædicari illa patiente humanitate assumpta; cujus ratio videtur esse, quia unio ista mistica membrorum cum capite, super quam talis prædicatio fundatur, ipsam Christi carnem, sive humanitatem respicit, secundum quam caput corporis mistici proprie dicitur; quæ consideratio ex illo August. colligitur, qui super psal. 142. tractans illud Apostoli: *erunt duo in carne una*; inquit: *Apostolus dicit sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo in ecclesia duo in carne una; refert ad distantiam majestatis. Duo plane; non enim & nos, ille, per quem facta sunt omnia; venitur ad carnem, & ibi ille & nos*. Et per istam considerationem tolluntur multa argumenta sophistica, quæ fieri possent super hoc, quod Christus continue dicitur pati, esurire, & sitire, ligari, & in carcere includi, & similia, siquis vellet ea de filio Dei ratione identitatis personæ prædicare.

Sexta consideratio, quod ratione prædictæ unitatis misticæ membrorum Christi cum capite Christo, non solum passiones poenales membrorum suorum legitur in sacra scriptura, secundum expositionem DD. sibi attribuere, verum etiam culpabiles defectus; ita ut quemadmodum membrorum suorum passiones dicat suas, & eis patientibus, pati; ita & eorumdem membrorum suorum peccata dicat sua, & ex eis peccantibus, dicatur peccasse. Prima pars hujus considerationis patet ex quarta; secunda vero colligitur ex multis locis approbatæ authoritatis.

Primo in forma colligitur expresse ex glossa interlineali, quæ ponitur super illud Levit. 4. *si sacerdos qui est unctus, peccaverit*; quæ in forma ita dicit: *Christus dicitur peccare, cum peccamus, qui membra ejus sumus*: Hæc ibi. Item postillator quidam, cujus nomen non ponitur in libro, qui est in libraria hujus conventus scilicet Minorum, exponendo illud verbum: *si sacerdos peccaverit*, dicit: *deliquit iste sacerdos, non in se, sed in membris*: Hæc ille. Secundo colligitur ex Psal. 17. *diligam te*; in quo Ps. secundum glossam, & Augustinum totus Christus loquitur; ubi glossa Magistri postquam dicit: *attende regulam unitatis capitis, & corporis, idest Christi, & ecclesiæ; quasi enim una persona est caput & corpus; ideoque una voce utitur caput cum membris*. Licet ea, quæ dicuntur ad diversas referantur expositiones; verbum illud: *circumdederunt me dolores mortis; glossa, idest Diaboli: per quem mors: mors enim idest Diabolus, ut ait Apostolus, ante Christi adventum ubique, & in omnibus pene regnabat, inter*

A *quos rari erant justi, qui rapidis iniquitatibus conturbati sunt; unde subdit: & torrentes iniquitatis, idest iniquitates abundantes rapide ut torrens, conturbaverunt me. Et sequitur: dolores inferni circumdederunt me; præoccupaverunt me laquei mortis; glossa, idest gentiles in inferno debito dolore torquendi circumdederunt me; & propter hoc præoccupaverunt me laquei mortis, idest peccatum originale, unde est mors, ante ligavit me quam ex propria virtute peccarem*: Hæc ibi. Item ex psal. 21. in quo, ut dicit Augustinus, & glossa Magistri loquitur Christus, ubi dicitur: *Deus, Deus meus; quare me dereliquisti*; glossa Magistri, *idest pœnæ, & culpæ exposuisti me*. Et sequitur in

B glossa Magistri: *mirum est quomodo dicit: dereliquisti me; cum & Deus esset. Non enim dereliquerat illum Deus cum esset Verbum Dei Deus; sed pro nobis hoc dicit, qui in eo sumus unum ut membra, & sumus corpus ejus: corpus enim Christi est ecclesia, de qua & verbum caro factum est, & habitavit in nobis*. Et August. in eodem loco: *cum verbum Dei factum esset, caro pendebat in cruce, & dicebat: Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti? quare dicitur, nisi quia nos ibi eramus? nisi quia corpus Christi ecclesia?* Hæc ille. Sequitur in versu: *longe a peccatoribus salus*; glossa; idest *ecce quare; ideo scilicet quia longe a pecca-*

C *toribus salus; & hæc verba, scilicet dereliquisti me, & longe, & quare, non sunt justitiæ, sed delictorum meorum; & ostenditur, idest ostendunt me non esse justum sed peccatorem*. Et infra: *Deus Deus meus clamabo per diem, & non exaudies*; glossa idest, *clamantem sic, quia verbis delictorum clamo. Quomodo hoc dicit qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus? sed de nobis corpore suo dicit hoc, scilicet de me, de te, de illo enim corporis sui idest ecclesiæ gerebat personam*: Hæc ibi. Sed ut non solum antiquos DD. sed etiam modernos ducamus in medium, ad idem est expositio Nicolai de Lyra, qui exponens præfatum ver-

D bum dupliciter, ita dicit: *verba delictorum meorum; delicta populi dicit sua tum propter membrorum, & capitis affinitatem, tum quia fecit ea sua quodammodo sustinendo pro eis pœnam*. Item Nicolaus Gorani in expositione prædicti versus, ita dicit: *exponitur versus in glossa dupliciter, vel in persona membrorum, vel capitis. In persona ecclesiæ sic: quare dereliquisti me, idest ecclesiam meam, scilicet non personam exponendo malis culpæ, & pœnæ; longe a salute mea &c. idest, ideo dereliquisti me, quia cum sim in peccatis, longe es a salute mea Psal. longe a peccatoribus salus: Verba delictorum meorum, idest meæ imperfectiones, vel verba deli-*

Nicolaus Gorram Gallus ord. Præd. floruit circa an. 1295. scripsitque in plures S. Scrip. lib. commentarios.

E *ctorum meorum, in quibus delinquit, sunt longe; idest me faciunt longe a salute mea*. Hæc ille. Item ad idem S. Thomas in 3. par. q. 15. a. 1. dicit secundum quod Christi & ecclesiæ una persona æstimatur, secundum hoc Christus ex persona membrorum suorum loquens dicit: *verba delictorum meorum*; non quod in ipso capite delicta fuerunt. Item tertia prædicta consideratio tollitur ex illo Psal. 37. *non est pax in offi-*

ossibus meis a facie peccatorum; ubi Augustinus ita dicit: *quæri solet cujus sit vox, & aliqui accipiunt propter quædam, quæ hic dicuntur, de passione Christi; sed: non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum, quomodo diceret qui nullum peccatum habebat? Coarctat nos ergo intelligendi necessitas ad cognoscendum tanquam plenum & totum Christum, idest caput & corpus; cum enim Christus loquitur, aliquando ex persona solius capitis loquitur, quod est ipse salvator natus ex Maria Virgine; aliquando ex* „ persona corporis sui, quod est sancta ecclesia diffusa toto orbe terrarum; & nos „ in corpore ipsius sumus, si tamen fides „ nostra sincera sit in illo, & spes nostra „ certa, & charitas accensa, & ita non „ est dubium quia vox ipsius Christi est. „ Unde ergo peccata nisi de corpore, quod „ est ecclesia, quia loquitur corpus Christi, & caput? quare tamquam unus sequitur, quia erunt duo in carne una: sacramentum hoc magnum, ut ait Apostolus, „ ego autem dico in Christo & in ecclesia. „ Et ideo si ipse dicit jam non duo sed una caro est; quid mirum si una caro, una lingua, eadem verba tanquam unius „ capitis, & corporis, sic audiamus tanquam unum? Sed tamen caput tanquam „ caput & corpus tanquam corpus; non dividuntur personæ, sed distinguitur dignitas, quia caput salvat, corpus salvatur; „ caput exhibeat misericordiam, corpus defluet miseriam, caput est ad purganda „ peccata; una tamen vox; non scribitur „ quando dicat corpus quando caput. Sed „ nos in audiendo distinguimus. Ille autem „ tanquam unus loquitur. Quare enim non „ dicat: peccatorum meorum, qui dicit esurivi, & non dedistis mihi potum; hospes fui, & non recepistis me; infirmus, „ & in carcere, & non visitastis me. Certe Dominus non fuit in carcere; quare „ non hoc diceret, cui cum dictum esset: „ quando te vidimus esurientem, aut in „ carcere, & non ministravimus tibi? sic „ respondet ex persona corporis sui indicans „ se dixisse: cum uni ex minimis meis non „ fecistis, nec mihi fecistis. Quare non dicat a facie peccatorum meorum qui dicit: „ Saule, quid me persequeris? qui utique „ in coelo neminem persequutorem patiebatur; sed quoniam ibi caput loquebatur „ pro corpore; sic & hic caput dicit corporis vices, cum & capitis vices auditis. „ Sed neque cum corporis vices audieritis „ separetis caput; neque cum capitis vices „ audieritis separetis corpus; quia jam non „ duo sed una caro. „ Item infra super versu: „ amici mei, & proximi mei adversum „ me appropinquaverunt, & steterunt; „ dicit sic; „ jam intelligamus capitis voces; „ quia incipit dilucescere caput nostrum in „ passione; sed rursus cum coeperit caput, „ noli inde separare corpus. Si caput noluit se separare a vocibus corporis; corpus se audeat separare a passionibus capitis? patere in Christo, quia tanquam „ peccavit in infirmitate tua Christus; enim „ non peccata tua tanquam ex ore suo dicebat, & ea dicebat sua; dicebat enim: „ a facie peccatorum meorum, quæ non erant ipsius; quomodo ergo peccata nostra „ sua esse voluit propter corpus suum; sic „ & nos passiones ejus nostras esse velimus „ propter caput nostrum. „ Item, quarto, hæc prædicta consideratio colligitur ex Ps. 39. , qui de Christo exponitur, in quo dicitur: „ circumdederunt me mala, quorum non est numerus; comprehenderunt „ me iniqnitates meæ, & non potui ut viderem. „ Ubi Chrysostomus exponens hoc de Christo ita ait: „ hæc mala, idest peccata, quorum non est numerus circumdederunt me, idest eos, quibus annuntio, „ qui mei futuri sunt; comprehenderunt me, „ idest ad actum perduxerunt hi, qui mei „ erunt; & non potui ut viderem; & sic „ oppresserunt me, idest eos illæ iniquitates, „ quæ non potuerunt habere usum rationis: „ Hæc ibi. Ex quo manifeste colligitur, quod Christus, quandoque videtur sibi attribuere peccata eorum, qui non actu et futuri erant sui. Item quinto, colligitur prædicta consideratio ex Psal. 40. ubi versus ille: „ ego dixi: Domine, miserere mei quia „ peccavi tibi; „ dicitur vox Christi; unde Augustinus super eodem dicit ita: „ nunquid hic Christus, nunquid hoc caput illud nostrum sine peccato, nunquid ille, „ qui quæ non rapuit exolvebat, nunquid, „ ille solus in mortuis liber? liber enim in „ mortuis quia sine peccato; quoniam omnis, qui facit peccatum servus est peccati. Nunquid ergo ipse? immo ipse ex „ membris his, quia vox membrorum ipsius „ quia & vox capitis nostri vox nostra. „ Item glossa Magistri habet sic: ego dixi „ Domine &c. se dicit Christus caput in „ membris: miserere, idest sana per flagella animam meam, quoniam nullo modo excuso peccatum, sed accuso. Idest „ quia peccavi tibi. „ Super eodem usu Nicolaus Gorran, qui sequitur in exponendo psalterium maxime glossam, dicit: „ hic loquitur Christus non pro se, sed pro „ membris, dicens quod hic provocat suo „ exemplo ad confitendum ore; unde primo innuit se confitentem, secundo subdit „ confessionis materiam ibi: Domine miserere. „ Sexto colligitur ex Psal. 138. ubi versus ille: „ imperfectum meum viderunt „ oculi tui „ dicitur vox Christi ab Augustino; unde Augustinus super eodem, videlicet quod de illis, qui scilicet tempore suæ passionis fortes non erant, neque firmi, dicat patri: „ imperfectum meum viderunt „ oculi tui; imperfectum meum, Petrum, „ meum, pollicentem, & negantem, præsumentem, & deficientem, viderunt tamen eum oculi tui; hæc ille, ubi personam Petri assumens dixit imperfectum meum &c. Septimo colligitur ex Psal. 140., ubi versus ille: „ pone, Domine, custodiam „ ori meo, & ostium circumstantiæ labiis „ meis, ut non declines cor meum in verba „ malitiæ ad excusandas excusationes in „ peccatis, „ vox Christi dicitur. Unde Augustinus super eodem dicit: „ qualis hic „ modo orat, & quis iste sit, cito diximus, Christus est. Audituri autem estis „ verba, quæ de Domino nostro Jesu Christo

Verba turata.

„ sto indigne accipiuntur, & putabit parum intelligens temere me dixisse Christi esse personam in hoc Psalmo. Quomodo enim potest de D. J. C. de illo agno immaculato, de illo, in quo solum non est inventum peccatum, qui solus verissime dicere potuit: ecce venit princeps mundi hujus, & in me nihil inveniet, idest nullam culpam, nullum peccatum; qui solus quod non rapuit exsolvebat, qui solus innocentem sanguinem fudit, filius Dei unicus, carnem accipiens, non qua ipse minueretur, sed qua nos augeret. Quomodo ergo de ista persona recte accipitur? pone Domine custodiam ori meo, & ostium continentiæ circa labia mea, ut non declines cor meum in verba maligna ad excusandas excusationes in peccatis? Manifestissime quod proprie iste sensus est: custodi, Domine os meum janua quadam, & ostio præcepti tui, ut in verba maligna non declinet cor meum; nostra ista verba sunt; certe Christus loquitur, si nostra verba sunt: quomodo Christus loquitur, & ubi est charitas, de qua loquebatur: nescitis quia ipsa unum nos fecit in Christo? charitas clamabat ad Christum de vobis; quomodo charitas ad Christum de nobis? etenim omnis, qui invocaverit nomen Domini salvus erit; quomodo charitas in Christo pro nobis? Saule, Saule, quid me persequeris? vos, inquit Apostolus, estis, corpus Christi, & membra. Si ergo ille caput, nos corpus, unus homo loquitur, sive caput loquitur, sive membra, unus homo loquitur, & capitis est proprium loqui etiam in persona membrorum; ideo: non declines cor meum in verba maligna ad excusandas excusationes in peccatis. Quare sic oras, Domine, quæ peccata tua excusaturus es? respondit, cum unus ex membris meis sic orat; ego sic oro sicut ibi respondi: cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Cum autem non declinatum fuerit cor tuum, o membrum Christi, cum cor tuum non fuerit declinatum in verba maligna ad excusandas excusationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatem non communicabis cum electis eorum. Qui sunt electi eorum, qui seipsos justificant; qui sunt electi eorum, qui sibi justi videntur, & contemnunt cæteros; sic Pharisæus ille in templo dicit: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri homines. „ Hæc ille. Multa alia adduci possunt in hujus rei testimonium, sed ista pro nunc ad præsens sufficere visa sunt.

Septima consideratio, quod hujusmodi attributio, quæ fit Christo actionum & passionum membrorum ejus, ex duabus rationibus colligitur secundum doctrinam Augustini. Primo quidem propter unitatem personæ; secundo propter charitatem, & affectionem, quam habet ad membra. Prima ratio ab Augustino tangitur in multis locis supra allegatis, ubi dicit quod quia una persona est caput & corpus; ideo una voce utitur caput cum membris, licet ea, quæ dicuntur, ad diversos referuntur. Secunda vero ratio tangitur ab eodem in exposit. Psal. 85. ubi ita dicit: *adhuc Christus hic laborat, & Christus hic patiebatur a Saulo, quando audivit Saulus: Saule, Saule, quid me persequeris? quomodo solet lingua dicere calcato pede: calcas me. Linguam nullus tangit, compassione clamat, non attritione.* Et glossa Magistri super psal. 40. ubi ita dicit: *ex magna affectione, quam habet Christus ad suos, adscribit sibi peccata suorum.*

Octava consideratio, quæ ex isto modo attributionis, qua Christus membrorum suorum peccata adscribit sibi, nulla in eo imperfectio arguenda suspicandaque, cum istam non attribuat sibi tanquam sceleris commissori, sed transfiguratione membrorum suorum in se, quam charitas facit, quæ membra ipsa ipsi capiti ineffabiliter compaginat, & connectit; patet ex superius positis. Ex quibus omnibus sequuntur aliqua correlaria. Primo, quod multum differt genus prædicationis, quo aliqua prædicantur de Christo ratione assumptæ humanitatis, & genus prædicationis, quo aliqua in scriptura sacra dicuntur de Christo ratione misticæ unionis membrorum cum capite; patet ex suppositis & ex distinctione Damasceni supra posita distinguentis hoc duplex genus prædicationis. Secundo, quod aliqua dicuntur vere de Christo secundo genere prædicationis eo modo, quo scriptura loquitur; quoniam prædicari de eo primo modo prædicationis esset blasphemia: patet in exemplis positis supra. Tertio, quod scriptura dicit Christum nunquam peccasse; & scriptura dicens Christum peccasse non repugnat; cum diversimode de Christo loquatur. Primo quidem loco loquitur de Christo ratione capitis; secundo vero loco ratione membrorum; cujus distinctionis ignorantia periculosa est legentibus dicta scripturæ; unde August. super Psalmos dicit: *aliqua verba invenies, quæ non congruunt capiti, & nisi ea coaptaveris corpori, nutabit intellectus tuus. Rursus invenis verba, quæ non apta sunt corpori, & sed Christo: tamen loquitur, ubi non timendum est, ne erret quisquam, cito enim pergit ut capiti aptet quod videt corpori non convenire*: hæc ille. Quarto, quod argumenta, quæ fierent contra attributionem peccatorum Christo, modo supradicto, ex hoc quod verbum Dei juxta Damascenum lib. 3. sentent. suar. assumpsisse dicitur tantum naturales passiones, & indetractabiles, idest non vituperabiles; sicut ignorantia & peccata hujusmodi. Item quod Christus est agnus innocentissimus, quod est comprehensor, quod est primum metrum, & prima regula, quam necesse est esse impeccabilem, & similia, in nullo militant, quoniam ista, quando Christo attribui leguntur, non per modum assumptionis, aut informationis Christo adscribi accipienda sunt, ita quod Christus in natura humanitatis, quam habet, hujusmodi defectus assumpserit, aut tales actus deformes in se commiserit: absit hoc ab animo cujuscumque christiani; hoc enim esset maculare sanctitatem & deprimere majestatem ipsius. Sed per modum transfigurationis personæ membrorum in se, cujusmodi attributio nullam indecentiam, nullam maculam, nullamque depressionem sanctitatis, di-

luxata lectio.

dignitatis, & authoritatis ponit in Christi persona, aut natura ejus.

Nona consideratio; non videtur quod in hujusmodi attributis peccatorum, quæ sibi Christus ratione membrorum adscribit, fiat prædicationis, aut attributionis communicatio filio Dei, itaut sicut de Christo dictæ sunt aliquæ propositiones, ita dicantur de filio Dei, hoc est de eodem supposito significato nomine divinæ naturæ: plane aliquid sacramenti importatur nomine Christi, quod non nomine Dei, cujus ratione suscipietur una propositio & non alia. Cujus ratio in quinta consideratione superius assignata est. Neque in isto genere prædicationis videtur currere regula Theologorum de communicatione idiomatum, cum hæc prædicata non B attribuantur Christo ratione cujuscumque naturæ existentis in eo. Ex ista consideratione sequitur correlarie non militare argumenta, quæ fiunt contra attributionem peccatorum, quam sibi Christus in ratione membrorum adscribit, dicentium quod si Christo attribuitur, pari ratione & Deo attribuerentur vel adscriberentur, quod inconvenientissimum plerisque videtur. Patet ex dictis.

Decima consideratio est, quod circa propositionem illam quintam: Christus peccat: tria veniunt consideranda, an forma propositionis, sit scandalosa sacræ scripturæ lectoribus; an non, sed conformis sit. Secundo, C an intentio, qua motus fuit doctor prænominatus, fuerit sana, an malitiosa ad dicendum & exponendum eam. Tertio, de intelligentia, quam habuit in illa, an scilicet sit hæretica, an catholica. Forma vero propositionis vel considerationis in respectu ad modum loquendi sacræ scripturæ juxta expositiones, & glossas SS. DD. vel in respectu ad solitum loquendi usum de nomine Christi, & prædicatorum ejusdem, quem nunc tam schola Theologorum quam populus christianus observat. Primo modo, scilicet in respectu ad modum loquendi sacræ scripturæ juxta expositiones & glossas SS. DD. dico, salvo semper vestrarum Domi- D nationum & paternitatum judicio, quod illa in illo respectu conformitatem habent in cortice literæ ad sacram scripturam; cum eadem forma sæpe utatur sacra scriptura juxta expositionem ejus; & patet ex sanctorum allegatis authoritatibus, in quibus visum est quod in persona membrorum vox Christi est: *torrentes iniquitatis conturbaverunt me*; vox Christi est: *longe a salute mea verba delictorum meorum*; vox Christi est: *circumdederunt me mala*, idest peccata, *quorum non est numerus*; vox Christi: *Domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi*; vox Christi est: *non declinet cor meum in verba malitiæ ad excusandas ex-* E *cusationes*, neque peccata; glossa autem Bibliæ est in forma Levit. 4. *Christus peccare dicitur, dum peccamus qui membra ejus sumus*. Secundo autem modo, considerando formam propositionis & comparando eam ad modum solitum loquendi nunc, tam inter DD. quam inter populares fideles, quam ab ipso nativitatis exordio nomine Christi tantummodo personam nostri Salvatoris in-

A telligere docti sunt, & nihil de eo consueverunt prædicare, nec ei attribuere, nisi quæ ei secundum aliquam naturam in eo existentium competere cognoscerent. Et hoc modo propositionis forma, meo judicio, scandalosa est, & piarum aurium plurimum offensiva. Secundum vero, quod considerandum est circa propositionem illam, erat intentio motiva doctoris ponendi, & asserendi talem propositionem, an scilicet esset sana, vel malitiosa: & dico quod intentio magistri ponentis, & asserentis videtur non fuisse malitiosa, causa scilicet detrahendi sanctitati nostri Salvatoris, sive causa declarandi sacramentum unitatis Christi & ecclesiæ; unde ipse immediate post conclusionem dicit sic: *hæc conclusio non ponitur, ut aperiatur via sophisticandi; sed ut sacramentum unitatis, quod est magnum in Christo, & ecclesia, cum magna intentione notetur*. Tertio, videndum est, quæ fuit intelligentia sua, quam habuit de præterita propositione; an scilicet sit catholica vel hæretica. Ubi sciendum est, quod, quantum possum colligere ex dictis suis, intellectus, quem habuit in illa propositione, est intellectus quem habuit Augustinus in auctoritatibus sacræ scripturæ præallegatis. In multis enim illarum se fundat sicut in illa: *Saule, Saule, quid me persequeris?* & in illa: *Longe a salute mea verba &c.* & in illa: *Non est pax ossibus meis a facie &c.* & juxta Augustinum dicit ipse de conclusione sua cuilibet legenti eam: *cavendum est ne tu intelligas de capite*; de quo supra dixerat, quod nec in anima, nec in corpore unquam fuit peccatum; *sed intelligentia vigilanter vertatur ad membra. Servant enim in Christo & membra sua distinctiones*: Hæc ille. Intelligit ergo doctor iste propositionem illam esse veram: Christus peccat, ad sensum illum, quo Augustinus intelligit illam, quam vocem Christi dicit esse: *ego dixi, Domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi*; & alia suprapostia, videlicet non commissione peccatorum, quia impeccabilis est D. N. J. C. ut dicit Damascenus, sed transfigurat actione membrorum personæ in se, quæ continue peccant: *quoniam septies in die cadit justus*, Prover. 24. & glossa Augustini super illud psal. 24. *propter nomen tuum propitiaberis peccato meo: multum est enim*, dicit: *multum est enim, quia in via non deest offensio*; & glossa Magistri: *multum est enim, quod continue fit*. His itaque considerationibus pro aliquali tam propositionis, quam intentionis magistri explanatione in medium expositis, vestris illuminatissimis paternitatibus his auditis judicium relinquo.

Venio ad correlarium ultimum, in quo votum meum exprimo, & declaro quod etiam si judicetur quod propositio illa, causa & intentione dicendi considerata, sit vera, sicut videtur authori ejus juxta dicta DD. suprapostia; meo tantum judicio nullo modo videtur simpliciter sicut jacet admittenda, nec supportanda, minusque praticanda, sed aut totaliter tollenda, aut ita moderanda, ut nullum valeat apud audientes gignere scrupulum difficultatis. Quod correlarium ostendo rationabile ex quatuor

pro-

ANNO CHRISTI 1435.

propter quæ propositiones veræ magnorum doctorum non admittuntur; aut si admittuntur, nonnisi cum moderatione & determinatione addita, quæ velut regulæ theologicæ disciplinæ accipienda sunt. Prima est ne in terminis convenientes hæreticis favere videantur eorum erroribus. Hac ratione Damascenus 3. lib. sentent. suar. cap. 12. & etiam recitat S. Thomas in 3. dis. 4. quod licet vere B. Maria sit mater Christi, non tamen eam Christotocon, idest Christi genetricem dicimus; quia hoc nomen inventum est a Nestorio ad abolendum nomen Theotocon; idest Dei genitricem: cum hæreticis autem nec nomina debemus habere communia. Ita proposito videtur quod etiamsi judicaretur in consensu qui dictus est esse veram, ne tamen conveniremus cum blasphemis, ut sunt Judæi, & hæretici, ut Thomas hæreticus de Scotia, ut recitat Alverus de Hispania in tractatu intit; (a) *Calamum fidei*, qui Christum tanquam peccatorem, & malefactorem blasphemabant; communem habeamus propositionem; nullo modo videtur simpliciter, sicut jacet, admittenda: sed aut eradicetur totaliter, aut moderetur juxta sapientiam vestram, aut, ut aliquibus videbatur, resolvatur in mentem doctoris hoc modo; idest membra, quæ cum Christo sunt unus Christus, peccant; sicut illa consuevit exponi: *essentia generat*, idest Pater, qui est essentia divina generat.

Secunda ratio sive regula est, quando illa, quæ dicuntur de Christo habent dubitatorem respectu cujus naturæ existentis in eo prædicentur; tunc absque determinatione talis prædicatio non est simpliciter & absolute admittenda; sicut ista. Christus est creatura; licet eam multi DD. simpliciter posuerunt absque determinatione expressa, sicut Leo papa, inquiens: *nova & inaudita conventio, Deus qui est, & erat, fit creatura*. Quia autem Ariani Christum dixerunt creaturam & minorem Patre: non solum ratione naturæ, sed etiam personæ, a nobis non admittitur sine determinatione expressa, ut dicamus; Chtistus est creatura, secundum humanam naturam: eadem ratio currit in propositione nostra; dicendo enim Christus peccat, dubitaretur a multis an ratione capitis, an ratione membrorum hoc sibi attribueretur; quo circa dico idem, quod prius.

Tertia ratio, sive regula videlicet, causa vitandi scandali & ne offenderentur piæ aures. Cum enim fides sit scientia pietatis, ad Tit. 1. sermo Doctorum in his quæ fidei sunt tanta pietate, & modestia condiri debet, ut nullus fidelis animus in ejus auditu offendatur. Unde August. 10. de Civ. Dei ait: *liberis enim verbis loquuntur philosophi, nec in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt: nobis autem ad certam regulam loqui fas est: ne verborum licentia, etiam de rebus quæ his significantur, impiam gignat opinionem*: hac ratione propositioni, de qua sermo, dico id quod prius.

Quarta ratio sive regula est, quando amplius non est apud homines & DD. talis usus terminorum multæ propositiones sanctorum DD. quanquam sint catholicæ in sensu ad quem prolatæ sunt, non tamen convenire admittuntur. Consuetudo autem generalis utendi terminis in scholis, quam rationabilis causa introduxit, & temporis prolixitas roboravit, magnæ authoritatis est in judicio, & gratia propositionum; & ideo Aristoteles inquit sentiendum esse ut pauci, loquendum vero ut plures. Exemplum vero hujus regulæ possumus dare in multis; & primo in nomine causæ, quo usi sunt in divinis multo SS. DD. ut Athanasius, Basilius, Theodorus, dicentes, causa filii Pater est; usus vero latinorum non recipit hoc nomen in divinis; sed ejus loco habet nomen principii; & deducit S. Thomas in 1. p. & in tractatu contra Græcos. Item antiqui, & maxime Græci, utentes nomine substantiæ, asserebant tres personas, pro supposito tres substantias esse dicente Hilario lib. 1. de synod. *Pater quidem, & Filius, & Spiritus S. sunt per substantiam tria, per consonantiam vero unum*; cujus usum nostri DD. non admittentes refugiunt propositionem illam; immo dicunt tres personas esse unam substantiam, sicut unam essentiam. Cum autem nostris diebus & patrum nostrorum usus hujusmodi nominis, Christus, non sit nisi ad significandum Salvatorem; & pariformiter nihil ei solitum sit attribui, nisi quod sibi in se aliquo modo competere veraciter agnoscamus; non videtur talis propositio esse admittenda, aut practicanda ita simpliciter sicut jacet; etiamsi in sensu dato DD. judicaretur aliquid veritatis continere. Ubi considerandum finaliter, PP. RR. quod non moveri debeamus ad utendum talibus propositionibus ex hoc quod sacra scriptura utitur eis, aut SS. DD. Non enim valet ratio ista: Sacra scriptura, aut aliquis doctor hoc dicit sub tali forma aut ita absolute, & simpliciter; ergo debemus nos ita loqui. Multa enim scripta sunt hujusmodi, quæ aut nonnisi cum additione, & moderatione dicenda, de quibus exempla proposui in triplici genere in medium afferre. Primo de sacra scriptura. Secundo de eis, quæ in Conc. Niceno prædicata esse dicuntur. Tertio de SS. approbatissimis DD. & ne videar in longum ire, unum tantum exemplum de quolibet horum in medium adducere contentabor. De sacra vero scriptura illud occurrit, primo, quod dicitur in Psalmo: *Beatus homo, quem elegisti, & assumpsisti*, & in Te Deum cantamus: *tu suscepturus hominem &c.* Hanc tamen propositionem non suscipit schola theologorum in usu, & pratica loquendi. Unde S. Thomas in 3. dis. 4. dicit nullo mo-

(a) Lege *Collyrium fidei*, quod inter opera Alvari Pelagii episcopi Cordubensis, necdum edita, recenset Nicolaus Antonius Bibl. Hispan. vet. to. II. pag. 102. qui hæc pariter adnotat in rem præsentem: In his præcipue tractat & refutat errores Thomæ Scoti cujusdam, qui Olyssipone docuit, & apprehensus hæresisque postulatus in carcerem detrusus est, & adhuc detinebatur, cum hæc Alvarus scribebat.

modo esse concedendum quod homo sit assumptus, & quod authoritates omnes dicentes, hominem assumptum, exponendæ sunt, ut ponantur concreta pro abstractis, scilicet homo pro humanitate. Exemplum secundum est de propositione, quam ponit Athanasius in serm. actor. Nicæni conc. ex persona Filii loquens, ubi ait: *ex tua essentia, quam in me, genuisti Spiritum S. de eis*. Clarum autem est quod nostra schola non recipit propositionem istam: essentia generatur, ut patet per Magistrum in 1. dist. 5. sed exponitur sic, idest: Filius, qui est, generatur essentia; vel sic: Pater Filio generando essentiam, sive naturam dedit ei. Exemplum tertium est in dicto ejusdem Athanasii in epistola ad Serapionem dicentis: *Deitas est homo facta*. Quam tamen non accipimus in schola. Unde Magister sententiarum in 3. dist. 5. dicit quod non debet dici divina natura est caro facta, sicut dicitur verbum caro factum est. Sed exponenda est sic: divinitas facta est homo, idest naturam humanam assumpsit in una persona. Multa alia exempla etiam de Augustino, & de aliis multis DD. præsto sunt, quæ, ne amplius fatigem aures VV. PP. pertranseo. Non ergo valet hoc: sic dicitur in sacra scriptura, aut per DD. SS. ergo debemus nos sic dicere, sic practicare. Non enim licentiam illam habemus nos loquendi in materia fidei, quam Spiritus S. in scriptura S. aut SS. DD. habuerunt; nec regulæ illæ Titonii, quæ claves vocantur scripturæ, quia eis, ut inquit August. lib. de doct. Christ. divinarum scripturarum aperiuntur occulta, non sunt datæ ad utendum, sed ad exponendum, non ad extendendum modum loquendi scripturæ, quem non sine magno misterio & divinæ sapientiæ profundissima dispositione credimus SS. prophetas tenuisse; sed ad intelligendum obscuros & difficiles ejusdem passus cum omni integritate fidei & sinceritate. Hæc sunt, quæ ingenii mei parvitati occurrunt dicenda circa materiam præfatæ conclusionis, quæ omnia VV. PP. RR. judicio, & correctioni submitto. Et tantum de secunda parte intentionis præsentis; & hoc pro audientia ista sufficiat.

Jam superest, PP. RR. & eximii DD. de tertia parte, quæ sequentes ejusdem tractatus conclusiones respicit, quæ a nonnullis coincidere judicantur cum articulis in concilio Constantiensi condennatis; de qua dicturus, sub eisdem semper protestationibus, correctione, reverentia, ac supportatione humanitatum VV. RR. PP. talem ordinem tenendum mihi constitui. Primo, quidem ponentur aliqua notabilia, quæ, ut regulæ observanda sunt in judicio fidei. Secundo, juxta principalia puncta, in quibus multorum DD. judicio visum est pater ille reverendus auctor libelli coincidere cum articulis condepnatis in concilio Constantiensi, aliquas ponam considerationes cum quibusdam correlariis adjungendis, quibus veritas tenendæ fidei cunctis manifesta erit. Et in ultimo semper correlario cujuslibet considerationis sententiam ejus, votum, & intellectum meum exprimam juxta mihi creditam desuper gratiam. Primo ergo notandum quod circa ea, quæ fidei sunt, vel etiam morum, quorum notitia necessaria est ad salutem, ista tria se habent per ordinem, scilicet temerarium, erroneum, & hæreticum. Non enin omne, quod est temerarium, est erroneum; nec omne, quod erroneum, est hærericum. Sed contra videtur, quod est erroneum, necesse est, esse temerarium; & quod est hæreticum est erroneum & temerarium. Temerarium autem est asserere in talibus tanquam certum id, quod non potest efficaciter probari auctoritate vel ratione: sicut asserere quod mundus finietur infra centum, vel ducentos aunos: dato enim quod hoc possit esse verum, tamen hoc asserere, tanquam certum, est temerarium, quia ad hoc nec authoritas, nec ratio efficax haberi potest. Erroneum autem addit super temerarium assertionem alicujus falsitatis; quia autem errare est declinare a via recta; & habere veritatem in talibus necessariis ad salutem pertinet ad viam ducentem ad beatitudinem. Omnis autem assertio falsa recedit a rectitudine veritatis; ideo omnis falsa assertio in talibus dicitur error. Hæresis autem videtur super simplicem errorem addere, quod falsitas illa sit notoria, vel quia in sacra scriptura expresse ponitur, aut evidenter elicitur; aut jam per ecclesiam, tanquam talis reprobata, judicata invenitur: & ad hoc quod assertorem ejus constituat hæreticum, addit secundo pertinaciam adhæsionis; sicut enim non omnis error est hæresis, ita nec omnis errans est hæreticus; aliter non dixisset Augustinus: *errare potero; hæreticus non ero*. Ex quo notabili infertur, quod non omnia quæ in juditio fidei veniunt, tandem formam juditii sortitura sunt; sed quædam ut hæretica; quædam ut erronea; quædam ut temeraria, aut ut disponentia (ad) ista: hoc enim ipsa rectitudo juditii expostulat; ut quemadmodum non est idem plagarum modus apud judices malorum operum, propter inæqualitatem malignitatis in reis; ita non est idem tenor reprobationis verborum indisciplinatorum, ubi cum teste Aristotele primo lib. Prior. ea quæ sunt in voce notæ sunt eorum passionum, quæ sunt in anima; & Damascenus dicat, quod verbum exterius, angelus, idest nuntius, est intelligentiæ; maxime consideranda est intentio & intelligentia dicentis; hoc maxime quando expressa reperitur: quoniam, ut dicit Hilarius, & quod pluries repetitum est, integritas doctoris ex causis sumenda est dicendi. Nec hæc authoritas tantum est intelligenda de dictis DD. SS. ut aliquibus placet dicere: credo enim omnes juristas contrariæ esse opinionis, qui sciunt hanc authoritatem poni expresse extrav. de verb. signif. c. *interea*; & similiter in sequentibus capitibus in his applicari, & referri tam in textu, quam in glossa ad aliorum dicta quam sanctorum. Unde Gregorius, & ponitur ibid. cap. *præterea*, ita dicit: *si prolixam meam epistolam ad interpretandum accipere me fortassis contigerit; rogo, non verbum ex verbo, sed sensum ex sensu transferri: quia plerumque dum proprietas verborum attenditur, sensus veraciter amittitur*. Et Augustinus de verbis Domini serm. 28.

28. *interest quemadmodum procedit ex animo. Ream enim linguam non facit, nisi rea mens.* Nec ista dico, PP. RR. ut velim non cogi eos, qui in materia fidei indisciplinate loquuntur; immo id volo, sciens istud pernecessarium meis temporibus, tanto amplius scilicet, quanto fini mundi appropinquamus; unde id totius cordis mei affectibus concupisco; immo istud pro zelo meo apud PP. VV. RR. in quibus judicii auctoritas residet, requiro & expostulo. Sed pro tanto ista loquor, ut nedum justum judicium judicetis; sed recte, & juste, ne juxta Augustinum, quis faciat trabem de festuca, aut contra; sed omnia juxta mensuram excessus disciplinam suscipiat correctionis. Et hoc de primo notabili.

Secundum notabile est, quod coincidere in doctrinam condemnatam contigit, uno modo verbo aut litera tantum. Secundo modo litera & sensu; exempla de hoc plurima possent venire in medium. Sed ut familiarius loquar, exempla de beatissimo Augustino contra articulos condepnatos in Constantia ponam, ubi inter alios articulos est ille IV. in ordine articulorum Joannis, quod duæ naturæ, scilicet divinitas & humanitas, sunt unus Christus; cui coincidere litera & verbis expresse videtur Augustinus in multis locis, secundum quod Magister sententiarum in 3. dis. 6. & 7. profuse tractat; unde super Jo. idem Augustinus: *agnoscamus geminam substantiam Christi, scilicet divinam, quæ æqualis est Patri; & humanam, qua minor est Patre, utrumque autem simul non duo, sed unus est Christus.* Item 1. de Trinit. *forma Dei formam servi accipit utrumque Deus, utrumque homo; utrumque Deus propter accipientem Deum, utrumque homo propter acceptum hominem.* Item etiam *utraque substantia, scilicet divina & humana filius Dei, unicus Dei Patris omnipotentis*; & multa alia similia, quæ omnia dicit Magister, adduci per eos, qui fuerunt de prima opinione circa modum incarnationis, qui dicebant quod assumens erat assumptum. Augustinus tamen, licet his verbis videatur in cortice coincidere in articulum illum, sensu tamen, & intellectu non coincidit, ut patet in intellectu, quem tangit Magister sententiarum, quem scilicet Alexander de Ales, & Bonaventura dicunt B. Augustini esse in illis propositionibus; quos si bene respexisset author libelli, aut eorum judicio caput suum captivasset, non credo eum fundasse ita indisciplinatas conclusiones super dictis Augustini, & aliorum antiquorum, quorum dicta pari regula veniunt exponenda, ut videlicet, ubi reperitur quod utrumque Christus, utrumque una persona & similia, sub tali sensu accipiantur, ut dicit Magister, in utroque; ut rectus exponatur in obliquo: unus Christus, & una persona subsistit. Sed quoniam dicit Hilarius, sensus, non in sermone in crimine est; ideo talis coincidentia dictorum non habet crimen hæresis in loquentibus, nec reprehensionis in SS. DD. In aliis autem sequentibus & scholasticis DD. non sic, quoniam in illis dictis coincidentia literalis, aut communicatio terminorum non

A est admittenda cum hæreticis, etiam utendo propositionibus in forma SS. DD. immo & quandoque scripturæ sanctæ. Sed dicet quis: nunquid (non) licet verba sacræ scripturæ & SS. DD. dicta loqui & in medium proferri? dicendum quod sic. Sed proferenda sunt ante verba sacræ scripturæ & SS. DD. ut illorum sunt, non ut ea feceris tua, quorum patres sancti non semper imitandi sunt in verbis, quia pares gratias non habemus. Unde August. 4. de doct. Christ. cap. 3. dicit: *ita nos, etsi de literis illorum canonicorum*, idest authorum & DD. *quæ sine difficultate intelliguntur, nonnulla sumimus elocutionis exempla; nequaquam tamen mutare debemus: imitandos eos nobis in his, quæ*
B *ad exercendas, & alleviandas quodammodo mentes legentium, & ad impendenda fastidia, ac acuenda studia discere volentium, celandos quoque ut sive ad pietatem convertantur, sive ut a ministeriis secludantur, animos impiorum utili ac salubri obscuritate dixerunt. Sic quippe illi loquuti sunt, ut posteriores, qui eos intelligerent recte, & exponerent, alteram gratiam, disparem quidem, verum tamen subsequentem in Dei ecclesia reperirent. Non expositores eorum, ita loqui debent, tanquam seipsi hos exponendos simili authoritate exponant. Sed in omnibus sermonibus suis primitus & maxime ut intelligantur e-*
C *laborent.* Hæc Augustinus. Ecce manifesta & utilissima regula Augustini, quæ velut speculum disciplinæ locanda venit merito in postibus cathedræ theologorum. Secundo, modus coincidendi in doctrinam dapnatam est non solum litera, sed intelligentia; & tunc fit, quando non tantum quis cum hæreticis convenit in sermone indisciplinato, sed etiam in perversitate sensus, unam habens intelligentiam corruptam cum eis; sicut apparet mihi de doctore libelli in articulo præmisso, videlicet quod humanitas est Christus, & est persona divina, est & Deus naturalis; quantum juditio meo & rationibus, & fundamentis ejus cum zelo fidei & amore ordinato personæ valui colli-
D gere: & hæc de prima parte intentionis præsentis.

Superest secundam exequi partem, in qua juxta puncta, in quibus visus est author libelli coincidere cum articulis condemnatis, aliquas ponam considerationes. Primus punctus est circa quid ecclesiæ, in quo dicens quod soli electi, cum Christo finaliter in perpetuum regnaturi sunt, membra Christi; coincidere videtur cum primo condepnato articulo in Constantiensi concilio, in quo ita dicitur: *unica est sancta universalis ecclesia, quæ est prædestinatorum universitas; & quia universalis ecclesia sancta tantum est una, sic tantum est unus numerus prædestinatorum*
E *omnium.* Circa quod punctum, ut levius me absolvam, erit prima consideratio, in qua de ecclesia loquuturus loquar de ea secundum conditionem status præsentis, & non futuri; conditio quippe status futuri de ecclesia & membris ejus omnem supergreditur nostri intellectus virtutem; soli quippe Deo cognitus est numerus electorum in superna felicitate locandus, ut dicit B. Gregorius.

Hunc

Hunc ergo modum loquendi de ecclesia observabo, qui nobis in hac caliginosa valle constitutis concessus est, & qui tam sacræ scripturæ quam DD. catholicis magis communis est. Pro cujus sermonis exordio sit ista prima consideratio de quid nominis ecclesiæ, & quid rei. Primo considerandum venit quod ecclesiæ nomen Græcum est, quod apud nos convocatio dicitur; & quia voces, & convocationes rationabilium tantum sunt animalium, ut 2. de anima habetur; & inter homines rationales non sunt nisi fideles verbum rationale fidei audientes, & intus percipientes; ideo quid nominis ecclesiæ congruenter describitur cum dicitur: ecclesia est catholicorum collectio, ut de con secr. dis. 1. ecclesia; idest, congregatio, sive universitas fidelium, qui in unius veri Dei cultu professione fidei, & sacramentis congregati sunt, de qua in psal. dicitur 34. *confitebor tibi in ecclesia magna, & in populo gravi laudabo te*. Magna dicitur, quia ex omnibus gentibus collecta est; populus gravis dicitur maturitate virtutis, & illi soli sunt, qui rationem colunt & rationales Dei voces intelligunt, & audiunt vocationem ejus, de qua Petrus Apostolus quibusdam ex gentibus ad fidem conversis ait: *vos estis genus electum*, scilicet per baptismum, *in quo facti estis filii Dei adoptivi*, & per consequens de genere ejus Act. 17. *genus sumus Dei*, *regale sacerdotium*, unctionis scilicet dignitate, & excellentia; *gens sancta*, idest a peccatis mundata; *populus acquisitionis*, quia Christi pretioso sanguine redemptus; *ut annuntietis virtutes ejus*, idest Christi, qui *vocavit vos* scilicet *de tenebris infidelitatis in admirabile lumen suum*, scilicet fidei; quod plane admirabile est, quia ad mirabilia credenda & videnda mentem elevat; *qui aliquando non populus Dei*, scilicet ante conversionem; *nunc autem populus Dei*, scilicet fide suscepta. Ex his autem licet statim colligi possit, quid etiam rei ipsius ecclesiæ; cum forma, & materia satis in superioribus sint expressa: materia scilicet ipse fidelium populus, forma vero ipsa veri luminis fidei Christianæ unitas, in qua universitas fidelium continetur; tamen quia tunc solum unumquodque plena notitia arbitramur cognoscere, cum omnes ejus causas cognoscimus; pro integra intelligentia ipsius quid nominis, & quid rei ecclesiæ, parum dicendum venit de causa ejus efficiente, & de causa finali, quæ bene considerata non parum accommoda erunt dicendis. Ubi notandum quod causa efficiens ecclesiæ duplex distinguitur, una principalis, & alia instrumentalis: Principalis autem est ipse Christus, qui plantator est, & fundator ecclesiæ; ut enim Jer. 2. *ego te plantavi vineam electam, omne semen verum*. Et Dominus ait Petro: *super hanc petram*, idest fidei hanc confessionem, *ædificabo ecclesiam meam*. Causa vero instrumentalis dicuntur ipsa sacramenta, quæ a Christi passione trahentia virtutem, ad ea instrumentaliter operantur & disponunt, quibus formatur ecclesia; unde August. super Psal. 40. dicit: *quando dormivit in cruce Christus signum gestabat, imo implebat, quod si-*

A *gnificatum est in Adam, quia cum dormiret Adam costa illi detracta est & Eva facta. Sic & Deus cum dormiret in cruce, latus ejus percussum est, & sacramenta fluxerunt; unde facta est ecclesia*: hæc ille. Et ad idem glossa super Gen. cap. 2. ita dicit: *formata est ecclesia de latere Christi, idest fide passionis ejus & baptismi; quia de latere ejus exivit sanguis, & aqua*. Baptismus autem præcipue ponitur ad hoc operari inter alia sacramenta, quia basis est aliorum sacramentorum, & ostium quo quis Christo incorporandus ecclesiam ingreditur; unde glossa super illud Gen. 6. *ostium autem arcæ pones in latere deorsum*, dicit: *nemo intrat*
B *ecclesiam nisi per sacramentum remissionis peccatorum, quod de latere aperto emanavit*. Item Augustinus de baptismo parvulorum dicit: *quia de ovibus ejus esse non incipiunt parvuli, nisi per baptismum; profecto, si hoc non accipiunt, peribunt: vitam enim æternam, quam suis dabit ovibus, non habebunt*. Finis autem ecclesiæ duplex est, unus in vita præsenti scilicet sanctitas animarum; alius, scilicet ultimus, est futuræ gloriæ adeptio. Hæc autem IV. genera causarum videtur tangere Apostolus Paulus ad Eph. in 4. capitulo, ubi sic dicit: *Christus est caput ecclesiæ & salvator corporis ejus*. Ecce in Christo causa efficiens principalis tangitur; ubi enim ibi dicit glossa: *Christus*
C *est rector, & author ecclesiæ, sive corporis*, causa exprimitur materialis. Sequitur: *Christus dilexit ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut ipsam sanctificaret*; glossa justitia bonæ vitæ, in quo causa finalis tangitur ecclesiæ, quæ in vita attingitur. Sequitur: *mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*, idest, ut dicit glossa: sanctificare in verbo vitæ, idest in quo datur vita, quo accedente ad elementum fit sacramentum. In quo tangitur causa efficiens instrumentalis. Sequitur: *ut exhiberet eam sibi gloriosam*, glossa: idest in futuro, in corpore, & anima rutilante, gemina stola decoratam; ubi
D causa finalis designatur, sive finis ultimus, ad quem ecclesia S. ordinata est, & producenda: de quo istud accipitur: *adstitit regina a dextris*, idest ecclesia a dextris tuis, *in vestitu deaurato*, idest gloriæ circumdata varietate. Paululum autem infra prosequens Apostolus Christi amorem ad sponsam suam ecclesiam, ita dicit: *erunt duo in carne una; sacramentum hoc magnum in Christo, & ecclesia*: glossa Augustini: idest accipite hoc quod dictum est in Christo & in ecclesia: fit enim tanquam ex duobus una quædam persona, scilicet ex corpore, & capite, & ex sponso, & sponsa; in quo aperte causa formalis exprimitur ecclesiæ, scilicet unitas, qua continuatur corpus ecclesiæ ipsius capi-
E ti Christo. Et tantum sit de quid nominis & rei ipsius ecclesiæ. Ex ista conclusione eliciuntur quatuor correlaria. Primum est, quod S. universalis ecclesia una est: *una enim est columba, perfecta mea*, inquit Christus.

Secundum vero correlarium ex consideratione præmissa ita deducitur: illis rebus est una quibus constituitur in esse; sed totius ecclesiæ una est tantum causa efficiens principalis scilicet Christus, una instrumentalis præ-

præcipua, ſcilicet baptiſmus, una quoque materialis, ſcilicet conformitas unius naturæ in tota univerſitate eccleſiæ, una quoque forma prima, ſcilicet fides, una perfectio ultima, ſcilicet completiva, ſcilicet Spiritus S. unus finis proximus, ſcilicet ſanctitas vitæ, unus finis ultimus, ideſt conſequutio beatitudinis ſupernæ; ergo una erit univerſalis S. mater eccleſia. Conſequentia eſt pernota; antecedens autem, etſi ex conſideratione præmiſſa fiat manifeſtum; tollitur tamen ex Apoſtolo ad Eph. 4. ubi expreſſe illud videtur exprimere, ita dicens: *ſolciti ſervare unitatem ſpiritus in vinculo pacis, unum corpus* eccleſiæ, quod univerſitatem materiæ, *unus ſpiritus* eccleſiæ, unitatem perfectionis ultimæ, *una ſpes vocationis noſtræ*; ecce unitatem finis ſeparati qui eſt beatitudo æterna ad quam vocati ſumus: *unus Deus, unus Dominus*; ecce una cauſa principalis efficiens; *una fides*; ecce unitatem primam, quæ apparet in membris eccleſiæ; ut enim dicit S. Thom. ſuper ep. ad Gal. tractans iſtud Rom. *juſtus ex fide vivit*, dicit quod ſicut anima vegetativa eſt quæ primo advenit generato, ut dicit *Apoſtolus*, & cujus operatio primo apparet in operationibus animæ; ita virtus fidei eſt primum quo Deus eſt in anima. Eſt enim prima pars ædifitii ſpiritualis; & ideo Deum oportet concedere. Sequitur in auctoritate Apoſtoli: *unum baptiſma*; ecce unitatem in cauſa inſtrumentali præcipua. Ecce ergo omni ex parte manifeſtum unam eſſe eccleſiam ſanctam catholicam; & ideo Gregorius in regiſ. exponens ſymbolum dicit: *confiteor unam fidem, unum baptiſmum, unam apoſtolicam univerſalem eccleſiam, in qua ſolum poſſunt relaxari peccata in nomine Patris, Filii, & Spiritus* S. Hæc ille.

f. Ariſtoteles.

Correlarium ſecundum: una ſancta & univerſalis eccleſia univerſitatem fidelium continet, tam bonorum, quam malorum, tam prædeſtinatorum, quam præſcitorum. Quod correlarium licet manifeſtum ſit ex ipſo quid nominis eccleſiæ in ſuperiori conſideratione ſignata, ubi eccleſia dicta eſt eſſe vocatio non prædeſtinatorum tantum, aut in gratia exiſtentium; ſed univerſaliter cunctorum, qui in catholica ſocietate conveniunt; multiplici tamen authoritate ſacræ ſcripturæ tam novi, quam veteris teſtamenti, iſtud deducitur. Primo enim habetur, ſcilicet 1. Reg. 8. quod omnis eccleſia Iſrael ſtabat. Item ibid. *benedixit omni eccleſiæ*. Item 1. Par. 29. *benedixit omnis eccleſia Deo Domino*. Item in pſal. *in medio eccleſiæ laudabo eum*. Item Ecc. 15. *in medio eccleſiæ aperuit os ejus*. Nulli dubium eſt, quin eccleſia his in locis ſcripturæ non aliquam univerſitatem prædeſtinatorum, aut eorum, qui actu Deo conjuncti eſſent, cum de his notitiam habere non ſit noſtrum; ſed multitudinem ſive congregationem eorum, qui in uno cultu unius veri Dei ſociabantur, deſignet; inter quos non dubium quoniam multi præſciti ſint & prædeſtinati, & de utriſque multi peccatores continebantur; unde gloſ. ſuper pſal. 134. ſuper verſu: *omnia quæcumque Deus fecit in cœlo, & in terra*, dicit: *capite hoc in hominibus poſſum agno-*A *ſcere; cœlum ſunt ſpirituales, terra carnales Ex his duobus, tanquam cœlo & terra conſtat eccleſia Dei*. Hanc etiam *permixtionem* ipſa fatetur univerſalis eccleſia, in cujus perſona dicitur Cant. 1. fuſca ſumſive nigra; ſed formoſa; quod verbum tractans Auguſtinus lib. 3. de doct. Chriſt. inquit: *ad hoc*, inquit, *pertinet illud in Cant. Cantic. fuſca ſum ut tabernacula Cedar, ſpetioſa ſum ut pelles Salomonis. Non enim fuſca fuit ut tabernacula Cedar, & ſpetioſa ut pelles Salomonis; ſed utcumque ſe eſſe dixit propter unitatem temporalem, intra una retia piſcium bonorum, & malorum: tabernacula enim Cedar ad Iſmaelem pertinent, qui non erit hæres cum filio liberæ*; hæc ille. Ecce qualiB ter præſciti, per tabernacula Cedar deſignati, cum prædeſtinatis ſimul colliguntur infra ambitum unius retis, ideſt eccleſiæ. De Evangelio vero apertiſſima eſt authoritas noſtri Salvatoris & ipſius eccleſiæ capitis, qui in aptiſſimum argumentum veritatis poſitæ, eccleſiam ſanctam, regni ſub appellatione deſignatam, diverſis aſſimilat rebus, quæ in ſe miſturam patiuntur bonorum & malorum: aſſimilat quaſi ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti, Matt. 13. ubi non tota univerſitas piſcium prædeſtinabatur ad vaſa; ſed miſſi ſunt foras mali. Super quo verbo GreC gorius in hom. ita dicit: *ſancta eccleſia comparatur ſagenæ miſſæ in mari, & ex omni genere piſcium congreganti; quia nunc bonos maloſque communiter quaſi permixtos piſces fidei ſagena continet; ſed littus ſanctæ eccleſiæ*, ideſt finis, *indicat ſagena quid trahat*. Alias pertranſeo ſimilitudines evangelicas, ſicut de agro, in quo cum tritico zizania miſta reperta ſunt, brevitatis cauſa. Quibus omnibus manifeſtum ſit, univerſalem eccleſiam univerſalium fidelium multitudinem ambitu continere utilitatis ſuæ, & non tantum hos vel illos. Quo circa B. Auguſtinus 2. de Civ. Dei cap. 21. inquit: *modo intelligendum est regnum cœlorum, ubi ambo ſunt; & ille ſcilicet, qui ſolvit quod docet, & il*D *le qui facit; ſed ille minimus, & iſte magnus. Alio autem modo regnum cœlorum dicitur, quo non intrat niſi ille qui facit; ac per hoc ubi utrumque genus eſt, eccleſia eſt qualis nunc eſt, ubi autem illud ſolum erit eccleſia eſt, qualis tunc erit, quando malus in ea non erit. Ergo & tunc eccleſia eſt regnum Chriſti, eſt regnum cœlorum*: hæc ille. Item Gregorius in hom. prima ſecundæ par. homeliar. *boni ſoli nunquam ſunt, niſi in cœlo; & mali nunquam ſoli ſunt, niſi in inferno; hæc autem vita eſt ita, utrarumque partium cives communiter recepit, quos tamen ſancta eccleſia & tunc indiſtricte recipit, quos tamen eccleſia ſuſcipit, & poſt*E *modum in egreſſione diſcernit*: hæc ille.

Correlarium tertium: eſt falſum & inſupportabile in chriſtiana diſciplina, quod una & univerſalis ſancta eccleſia ſit tantum prædeſtinatorum univerſitas; patet: cum apertiſſime ſacræ ſcripturæ repugnet, ut ex ſuperius adductis manifeſtum eſt. Unde Auguſtinus lib. de fide ad Petrum cap. 4. *firmiſſime tene, & nullatenus dubites, arcam Dei eſſe eccleſiam catholicam, & intra eam uſ-*

usque ad finem sæculi frumento mixtas paleas, hoc, est bonis malos sacramentorum communione misceri, & in omni professione, sive clericorum, sive monachorum, sive laicorum esse bonos simul & malos. Hæc ille. Ex quo palam fit, quod rationabiliter in concilio Constantiensi condemnatus fuit articulus ille Joannis, in quo dicebat, quod universalis sancta ecclesia est unita, quæ est tantum prædestinarorum universitas. Item, quod universalis sancta ecclesia tantum una est: sicut enim tantum unus est numerus omnium prædestinatorum.

Correlarium IV. quod propositiones magistri Augustini, D. archiepiscopi Nazareni, aliquæ, videlicet quod soli electi in perpetuum regnaturi sunt cum Christo, sunt membra Christi; item quod ad corpus Christi misticum soli electi pertinent; in literali sono & in cortice vocis coincidunt in articulo condepnato supranominato; sed in sensu plene non videtur mihi. Prima pars patet; scilicet quod litera quasi videtur eadem. Secunda vero pars, quod in sententia, sive in sensu non plene coincidat, ex sequenti consideratione manifesta fiet; & hæc de primo puncto.

Secundus autem punctus, circa quem secunda formanda venit consideratio, partes respicit ecclesiæ. In quo difficultatis puncto author libelli dicit homines omnes fideles justificatos membra Christi esse, & Judam tempore, quo justificatus sequebatur cum aliis Apostolis Christum, non esse ovem Christi, nec membrum ejus; coincidere visus est in articulum illum dapnatum Constantiæ, qui præscitos afferebat non esse partem ecclesiæ. Pro quo sit ista secunda consideratio: sicut apud civilitatem sæcularem infra ambitum totius Reipublicæ una multitudo pars alterius est; sicut multitudo domestica pars multitudinis civilis, ut 1. Polit. deducitur; & civilis multitudo pars multitudinis regni, cujus ambitu omnia includuntur; ita apud publicam rem religionis christianæ considerandum venit. Nominatur enim ecclesia quandoque domus, juxta illud Baruc. 30. *Israel, quam magna est domus Domini, & ingens locus possessionis ejus?* Quandoque autem civitas secundum illud Psal. 86. *gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.* Nominatur insuper sæpenumero regnum ab ipso rege, & pastore ecclesiæ, Matt. 13. *simile est regnum cœlorum &c.* Et pariformiter in multis aliis sacræ scripturæ locis; secundum quam considerationem tripliciter reperitur accipi ecclesia inter sermones DD. Quandoque autem acipitur in larghissima sua universalitate, ut videlicet universitatem dicat omnium, qui catholica fide & sacramentorum societate conveniunt, sive præsciti sint, sive prædestinati, sive splendentes moribus, sive vitiis deformes; quomodo de ecclesia communiter loquitur sacra scriptura locis prænominatis, & SS. DD. De quo modo accipiendi ecclesiam dicit Raban in ist. Cleric. cap. 1. *ecclesia Dei catholica, quæ per totum orbem dilatata diffunditur, Christi nominis nobilitate glorificatur. Omnis enim homo, qui rectæ fidei existit particeps & sacro baptismate regeneratur, a Christo christianus vocatur, & Dei Patris; ac ecclesiæ matris esse noscitur filius. Ecclesia græcum est, quæ in latinum vertitur vocatio, sive conventus, eo quod omnes ad se vocat. Catholica aute dicitur universalis, quia in toto mundo una est ecclesia Christi, quæ & sponsa, & corpus ejus est.* Hæc Rabanus. Ratione hujus universalis ambitus ecclesiæ, de ea sub nomine regni loquitur Christus, dicens Matt. 25. *simile est regnum coelorum decem virginibus, quarum quinque erant fatuæ, & quinque prudentes*; super quo ait Gregorius: *præsens ecclesia regnum coelorum dicitur, & quia ex utroque sexu multipliciter colligitur sancta ecclesia decem virginibus similis denunciatur, in qua quia mali cum bonis & reprobi cum electis sunt admixti, recte similis virginibus prudentibus & fatuis similis perhibetur*: hæc Gregorius. Hac insuper ratione significanda venit per arcam Noe, in qua immitia mitibus, & munda cum immundis locata simul sunt; ubi glossa super Gen. cap. 8. ita inquit: *quod cuncta animalium genera includuntur in arca, significat, quod ex omnibus gentibus & nationibus congregatur ecclesia, sicut in disco Petri munda, & immunda locata simul sunt, & sic in ecclesiæ sacramentis versantur boni & mali.* Et super illo verbo; *emisit columbam; post eam corvum*, scilicet prosequitur ita dicens: *arca continet corvum, & columbam, ita ecclesia bonos & malos*; Hæc ibi. Sed alio modo accipitur ecclesia, videlicet minus universaliter, tantum existentium in gratia sive charitate; de quo acceptionis modo istud videtur intelligi Eccl. 3. *filii sapientiæ ecclesia justorum.* Item istud Cantic. 4. *hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum viventium*; quod verbum August. dicit lib. 5. contra Donatis. *Intelligere non audeo, nisi in sanctis & justis, non in avaris, non in fraudolentibus, raptoribus, & ebriosis*; De qua sub nomine civitatis potest accipi illud psal. *Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum*; in quo unio charitatis designari videtur, quo universos hujus civitatis cives sancta societate, & amore connectit. Augustinus, ut deducit Magister sententiarum in 4. dis. 8. de hoc modo acceptionis ecclesiæ, de unitate ecclesiastica loquens, ita dicit: *hujus, scilicet unitatis, sacramentum est corpus Christi proprium de Virgine sumptum; quia ut corpus Christi, ex multis membris purissimis, & immaculatis constat; ita societas ecclesiastica ex mults personis a criminalibus maculis liberis consistit. In cujus rei typo facta est arca Domini de lignis Sethin, quæ sunt imputribilia, & albæ spinæ similia*: hæc Augustinus. De istis autem duobus simul videtur loqui Hieronymus super ep. ad Galat. ita dicens: „noscendum, sive sciendum ecclesiam dupliciter posse dici, & eam, quæ non habet maculam, aut rugam, & vere corpus Christi, sive & eam, quæ in Christi nomine absque plenis perfectisque virtutibus congregetur; quomodo sapientes bifarie tam ii, qui sunt plenæ, perfectæque virtutis; quam illi qui incipiunt & in profectu positi sunt. De perfectis dicitur mittam in vos sapientes; de incipientibus autem

ANNO CHRISTI 1435.

tem: atque sapientem, diliget te: „ hæc Hieronymus. Tertio autem modo reperitur ecclesia accipi adhuc minus universaliter pro se dicit universitatem, quæ velut domestica semper futura est, cum Christo, electorum scilicet, sive prædestinatorum, cujus acceptionis modo alludere videtur illud Augustini 3. de doct. Christ. dicentis: „ non enim revera corpus Christi est, quod cum illo non erit in æternum. „ Item glossa super illud 2. Tim. 2. „ novit Dominus qui sunt ejus; ita dicens: „ quos præscivit futuros conformes fieri filii sui, idest prædestinavit vocavit, justificavit, & glorificavit. „ Sequitur: „ numerus talium est est hortus conclusus, fons signatus, puteus aquæ vivæ, paradisus cum pomorum fructibus. „ Præterea huic acceptioni adaptat doctor libelli illud Apostoli apud Ephes. 5. „ Christus caput est ecclesiæ, Salvator corporis ejus; sequitur: „ Christus dilexit ecclesiam, & credidit seipsum pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ vivæ in verbo vitæ, ut exhibeat eam sibi gloriosam, non habentem maculam, nec rugam, nec aliquid hujusmodi. „ Ex ista authoritate argumentatur sic: Christus solum electorum Salvator inquit, secundum essentiam; & illi soli glorificandi sunt, & absque omni macula & ruga futuri: ergo videtur quod hoc in loco Apostolus universitatem tantum prædestinatorum ecclesiam voluerit designare. Notandum autem circa istorum modorum differentiam, quod secundus modus supra primum, qui solum fundari videtur in adhæsione rectæ fidei, & societate sanctorum, addit adhæsionem charitatis ad Christum; quoniam ad hoc quod aliquis sit de ecclesia, primo modo capta, sufficit, ut sæpe dictum est, fides etiam informis, dum tamen sit recta; ad hoc tamen quod quis sit de ecclesia secundo modo capta requiritur fides formata; hæc autem differentia consuevit ab aliis doctoribus aliis nominibus designari, dicentibus aliquos esse de ecclesia numero solum; alios vero numero & merito. Unde Augustinus supra Joannem hom. 61. de Juda loquens: „ unus ex vobis; numero non merito; unus spiritu non virtute commissionis corporali; non vinculo spirituali; carnis adjunctione, non cordis totius unitate: Hæc ille. Et glossa Magistri psal. 25. inquit „ de malis, & si de nobis sunt corpore, non mente, numero non merito, nomine non numine. „ Tertius autdm modus acceptionis ecclesiæ, super secundum, qui adhæsionem ad Christum dicit fidei formatæ, tantum addit infallibilitatem divinæ præscientiæ, quod cum Christo in æternum sint de ecclesiæ corpore. Hoc modo triplicem istam acceptionem videtur distinguere doctor libelli, ita dicens: ecclesiam primo modo sumptam in sua universalitate, ut comprehendit omnes fideles, esse Christi ecclesiam, & sanctam, & corpus Christi, & regnum cœlorum; ad cujus unitatem, dicit, omnes catholica societate conjunctos pertinere; non autem ad ecclesiam sequentibus modis acceptam. Et ita sensu non videtur coincedere cum articulo

Desunt quædam.

condepnato, cum ecclesiam universaliter dictam non limitet ad numerum tantum prædestinatorum, sicut faciebat Joannes Hus. Sed notandum quod inter istos modos acceptionis ecclesiæ, primus modus communior est, & qui magis convenit universalis, & catholicæ descriptionibus, ut patet cum de ambitu universalitatis sive plures quam cæteri contineat; quam in . . . . . . alii sunt partes & ipsius primi modi, ideo in hoc deficit præfatus doctor libelli, quod licet præsciti dicerentur non pertinere ad ecclesiam, ut tantum nominat universitatem electorum, non tamen sequebatur, quod simpliciter ad ecclesiam non pertinerent. Immo ista falsa consequentia fuit deceptionis per totum librum suum, ubi cæterum considerandum plenis auribus venit, quod hoc, quod universalis ecclesia non est nuncupata universitas tantum electorum aut existentium in charitate Christi tantum, sed universaliter omnium fidelium; quos tamen pastoris ecclesiastici censura a corpore non præscidit: non caret misterio; immo sapientissimis rationibus actum esse scimus: de quo quatuor rationibus nobis perfunctorie rem considerantibus .... Primo quidem quoniam ex hoc universaliter & extensior manifestatur esse populus Dei; quod in gloriam ipsius Dei cedit, secundum illud Prov. 19. „ In multitudine populi dignitas regum, & in paucitate plebis ignominia principis „; de qua extensione universalitatis Gen. 13. cap. ubi Dominus Abrahæ dicit: „ faciam semen tuum sicut pulverem terræ; „ & in cap. 15. dicit: „ suspice coelum, & numera stellas coeli, si potes; & dixit ei: sic erit semen tuum; „ glossa, idest populus Christianus, cujus pater futurus es in fide; ubi semen Abrahæ comparatur nunc arenæ maris propter carnales, & aridos & a bonis operibus infoecundos, nunc autem stellis cœli propter eos, qui velut stellæ virtutibus fulgent, ut dicit glossa. Hæc autem christiani populi universitas manifesta ita esse non posset, si ecclesia Dei universitas tantum prædestinatorum, aut tantum in charitate existentium diceretur, sive dicta esset. Cultus namque christianæ religionis & ipsius fidei sacramentum, in quo catholica societas convenit, plus habet notitiæ, & experientiæ apud nos, quam scriptura prædestinationis, & etiam quam status charitatis. Non enim nobis ita datum est agnoscere aliquem esse prædestinatum, aut charitate Christo conjunctum, sicut videtur nobis concessum conjecturas apertissimas habere, si sit de religione christiana; unde Augustinus lib. de batis. & habetur de cons. dis. 4. „ est unitas ecclesiæ quæ late patet, in sacramentorum videlicet societate & communione, quæ amplectitur cum granis & paleas; ubi glossa inquit: „ est unitas, quæ late patet; sed ecclesiæ unitas, quæ est in fidei charitate, non ita late patet. Sed hoc amplectitur solos bonos. Sed secundum unitatem sacramentorum etiam malos: „ hæc ibi. Secunda ratio quoniam per hoc cognoscit unusquisque si ad ecclesiam pertineat an non, in quo non parum consolationis accrescit fidelibus, posse habere notitiam apud se

Locus non purus.

se unusquisque si ad ecclesiam Christi pertineat. Scit enim unusquisque, & cognoscit veraciter si fidem habeat, an non, quo de prædestinatione aut charitatis statu minime concessum est cognoscere: dicit enim August. „ Nil est homini certius sua fide, qua cre„ ditur quod longissimum est a sensu. „ Item August. in lib. de Trin. & ponitur a magistro in 3. sentent. dist. 23. „ fidem, inquit, „ suam videt quisque in corde suo esse si „ credit, vel non esse si non credit. Non „ sicut corpora, quæ videmus oculis corpo„ reis, vel per ipsorum imagines; nec sic „ animam quandoque convincimus ex moti„ bus corporeis; non sic videtur fides in cor„ de, in quo est, ab eo, cujus est. Sed ea „ tenetur certissima scientia„ Hæc ille. Et sic S. Thom. in lib. 3. suo super eodem passu dicit, aliud esse de charitate & de fide, quoniam homo fidem scire potest se habere illam; quod non convenit de charitate. Qua ex re notum, & perspicuum fit unicuique, si ipse ad ecclesiam universalem pertineat, quod ad prægrandem & dignitatem & gratiam habendum est a fidelibus. Tertia ratio quoniam per hoc pax et concordia major servatur in ecclesia Dei. Si enim soli prædestinati & in Christi charitate existentes ad ecclesiam pertinere dicerentur; cum ignotum esset qui tales essent; non dubium quoniam inter fideles multa scismata, & scissuræ plurimæ orirentur, sicut experientia cognoscimus eo tempore hæreticorum, quo dogma hoc pestiferum decurrebat. Et ideo Dominus ait discipulis suis, non esse eradicanda zizania, sed usque ad messis tempus cum tritico supportanda. Matt. 13. & August. super psalmos, tractans illud: „ cum his, qui ode„ rant pacem; eram pacificus; inquit: fru„ mentorum vox est inter paleas gementium; „ hoc loquitur illis, qui oderunt pacem, & „ dicimus: cum his qui oderant pacem eram „ pacificus; qui conciderunt unitatem. Si „ enim pacem non odissent, in unitate per„ mansissent. Et Catholica vox dicit: non „ est dimittenda veritas; non est præscin„ denda ecclesia Dei; judicabit Dominus de „ malis & bonis postea; si nunc mali a bo„ nis separari non possunt, ferendi sunt ad „ tempus; in area nobiscum esse possunt, „ & forte qui hodie mali apparent, cras boni „ erunt, & qui hodie de bonitate superbiunt, „ cras mali invenientur; „ hæc ille.

Quarta ratio est, quoniam ex hoc principatus ecclesiæ firmatur magis in mentibus fidelium et roboratur: si enim soli prædestinati, aut in charitate existentes de ecclesia dicerentur esse; credentibus hominibus principatum ecclesiæ tantum his, qui de ecclesia sunt convenire; nulla haberetur apud fideles certitudo prælationis, nisi super hoc revelatio fieret singularis: quæ incertitudo, et dubietas nullo modo habenda est circa principatum, & potestatem ecclesiæ, ut melius finis hujus audientiæ notum faceret, quæ veluti clarissima civitas supra montem posita refulget universis. Matt. 5. Ad quod optime facere videtur illud Hieronymi quod habetur 24. q. 1. „ *omnibus*; ubi sic dicitur: „ omnibus consideratis, puto me non teme„ re dicere alios ita esse in domo Dei, ut ip„ si etiam sint domus Dei, quæ dicitur ædi„ ficari supra firmam petram, quæ unica „ columba appellatur, quæ sponsa pulchra „ sine ruga, & macula, hortus conclusus „ & fos signatus, & puteus aquæ vivæ, & „ paradisus cum fructu pomorum, quæ do„ mus etiam claves accepit & potestatem „ solvendi, ac ligandi. „ Hæc ille. Si autem ecclesia in solis prædestinatis consisteret, eadem incertitudine vacillaret pontificium clavium ecclesiæ, quia apud nos infirma est certitudo prædestinatorum. Merito ergo universitas fidelium sine alia limitatione, & specificatione nomen & rationem obtinuit universalis ecclesiæ; licet & aliis modis, ut dictum est, minus tamen universaliter, ecclesia accipitur. Secundo notandum cum Alexandro de Alis in 3. doctore irrefragabili, quod refert dicere unitatem ecclesiæ, et unitatem corporis ecclesiæ. In unitate enim, inquit, ecclesiæ sunt boni, & mali; dum tamen habeant fidem; & hoc est quod habetur, Matt. 13. quod ipsi tritico adjuncta est zizania, id est mali simul cum bonis; tamen in fine separabuntur. Unitas vero corporis ecclesiæ non est nisi per idem formatum charitate: hæc ille. Ex quibus omnibus, tam scilicet ex consideratione præmissa, in qua triplicem acceptionis nominis ecclesiæ modum audivimus, et ex vocalibus adjunctis, quatuor eliciuntur corrolaria.

Primum, stat aliquos dici de ecclesia uno modo accepta; qui tamen negantur esse de ecclesia sub alio acceptionis modo considerata: quanquam illi, qui sunt de ecclesia secundo modo accepta sunt, de ecclesia sub primo considerationis modo capta; sed non e contra. Patet manifeste ex dictis, quoniam fideles, & in peccato mortali existentes, de ecclesia sunt primo modo, & communiori modo accepta, ad quam sufficit cum susceptione sacramenti baptismi recta fides, quæ teste Chrysostomo in tract. de symbolo est religionis catholicæ lumen, ostium vitæ, & fundamentum salutis æternæ. Non autem sunt de ecclesia secundo modo capta, ad quam cum recta fide vinculum charitatis exigitur; quod ex sanctorum dictis manifeste colligitur. Dicit enim Hieronymus in commentario suo super epist. Pauli ad Eph. tractans istud: *ecclesia subjecta est Christo*; dicit: *ecclesia gloriosa Christi est, non habens maculam nec rugam, nec quid istiusmodi: qui ergo peccator est, & aliqua sorde maculatus, de ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subjectus dici*. Item Augustinus lib. 4. contra Donatistas de malis loquens, qui sæculo verbis, & non factis renuntiant, inquit: *nec isti ecclesiæ devoti sunt, qui videntur esse intus, & contra Christum vivunt, idest contra mandata Christi faciunt; nec omnino ad illam ecclesiam pertinere judicandi sunt, quam sic mundat lavacro aquæ vitæ in verbo, ut exhibeat sibi gloriosam, nec habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi*. Hec ibi. Et tamen secundum DD. SS. quorum dicta superius audita sunt, tales fideles, etsi contra mandata Christi vivant, de ecclesia tamen esse dicuntur juxta primam acceptionem ecclesiæ; quot-

ANNO CHRISTI 1435.

quot enim in Christo baptizati sunt, Christum induerunt, Gal. 3. super quo Augustinus: *induunt autem homines Christum, aliquando usque ad perceptionem sacramenti; aliquando & usque ad vitæ satisfactionem; & illud primum bonis & malis est commune; hoc autem alterum proprium est bonorum*; hæc Augustinus. Et ita ex ista distinctione reducuntur ad concordiam discordes sermones loquentium de partibus ecclesiæ. Unde 1. q. 1. c. *responsionem*, super illo verbo: *sive aperte foris sit, sive interius esse videatur*; dicit glossa: *si intelligas caput de toleratis, dic foris, idest extra ecclesiam, quæ complectitur tantum grana; si de præscitis, dic foris, idest extra ecclesiam, quæ complectitur grana cum paleis*.

Correlarium secundum juxta notabile Alexandri de Alis, cum quo concurrere in sententiam arbitror, & sic Albertum, Ulricum, & Bonaventuram, & Richardum, immo universos famosos Theologiæ Scholæ DD. quod fideles peccatores, idest in peccato mortali existentes, & si sunt de ecclesia simpliciter loquendo, non tamen de corpore ecclesiæ; istud secundum propriam rationem corporis accipiendo. Idem correllarium expresse ponit prædictus Alexander, ubi superius est allegatum, ita dicens: non sunt secundum propriam rationem corporis de corpore ecclesiæ mali quamvis sunt de ecclesia. Prædictum etiam correlarium ponit in 3. sententiarum ita dicens: quod fideles peccatores non possunt dici membra proprie, sicut nec membrum mortuum nisi æquivoce. Hoc etiam correlarium est expresse August. super Psal. 123. „ Nisi quia Dominus erat in &c. ita dicentis: „ in corpus ecclesiæ nemo „ intrat, nisi prius occisus moritur, quod „ fuit, vel fit, quod non fuit, alioquin non „ occiditur & non manducatur ab eccle„ sia: „ loquitur: „ venit paganus, adhuc „ in idololatria vivit; inferendus est membris „ Christi, ut inferatur necesse est ut man„ ducetur. Sed non potest manducari ab „ ecclesia, nisi primo mactatus renuntiet „ sæculo; tunc mactatus credat in Deum, „ tunc mactatus &c. „ Hæc Augustinus. Item idem 4. lib. contra Donatistas: „ una est „ columba mea; „ sequitur: „ afferat qui „ potest hujus columbæ membra esse qui sæ„ culo verbis, non factis renuntiavit. „ Idem August. & deducit Magister in 4. dist. 4. loquens de unitate corporis mistici, ita inquit: „ hujus unitatis sacramentum est corpus Chri„ sti proprium de Virgine sumptum; quia „ ut corpus Christi ex multis membris pu„ rissimis, & immaculatis constat; ita so„ cietas ecclesiastica ex multis personis a „ criminali macula liberis consistit; in cu„ jus rei typo facta est arca Domini de li„ gnis Sethin, quæ sunt imputribilia, & al„ bæ spinæ similia. „ Hæc Augustinus. Dixi tamen, illuminatissimi PP. non esse fideles peccatores de corpore ecclesiæ proprie loquendo; quamquam in ecclesia, & de ecclesia esse dicantur; quoniam, ut præfatus doctor Alexander allegat in sui dicti confirmationem Hugo de S. Victore lib. de Sacramento dicit, „nihil in corpore mortuum, „ nec extra corpus vivum. „ Membra autem per charitatem justificationem recipiunt, dicente eodem Hugone: „ per fidem acci„ pimus unionem, per charitatem vivifica„ tionem. Quemadmodum ergo manus mortua æquivoce manus est, cum manus vivat; ita dicendum venit de his, qui in charitate sunt, & de his, qui fidem infirmam, quam sine operibus mortuam beatus Jacobus nominat, tantum habent. Si tamen ultra proprietatem nominis loqui velimus, ideſt imperfecte & secundum quid, dicit S. Thom. in 3. par. tales membra corporis appellanda esse, ut inferius veniet declarandum. Tertium correlarium: omnes fideles justificati universaliter, sive præsciti, sive prædestinati, & etiam Judas, tempore quo Christum fide integra cum aliis Apostolis sequebatur, veraciter erat partes ecclesiæ & membra corporis Christi simpliciter. Patet ex dictis, quia ad esse membrum Christi fidei forma sufficit, quæ in membris istis creditur esse. Unde August. super psal. 85. „ si „ enim christiani omnes, & fideles baptiza„ ti in primo ipsum Christum induerunt, sic„ ut Apostolus ait: quotquot baptizati e„ stis Christum induistis; si membra sunt fi„ cta corpori ejus, & dicunt se sancta non „ esse, capiti ipsi faciunt injuriam: hæc Augustinus. Et de Juda in expositione psal. 41. qui inscriptus est: persequtori Absalono filio David in patrem suum; ita dicit: ag„ noscamus, „ inquit, „ quemadmodum & „ filium persequebatur filius suus; habebit „ enim alios, de quibus dicebat non jeju„ nant filii, quamdiu in illis est sponsus. „ Cum autem ab eis ablatus fuerit spon„ sus, tunc jejunabunt filii sponsi; ergo fi„ lii sponsi Apostoli, & inter eos persequu„ tor Judas, & ipse Judas filius sponsi per„ sequens sponsum: hæc ibi. Ecce qualiter præscitus Judas pro tempore justificationis filius sponsi dictus est; & per consequens Christi membrum. Et ideo merito condemnandus venit articulus ille, scilicet quod præsciti justificati non erant partes ecclesiæ.

Correlarium quartum, author libelli, licet indisciplinate & conformiter & in voce ad articulum condemnatum loquutus fuerit, dicens: non omnes fideles justificatos esse membra Christi; tamen sensum videtur habere sanum, dicens, intelligere se hoc de ecclesia, non universaliter capta, scilicet primo modo, & secundo .... quarum confitetur eos membra esse Christi. Sed intelligere & accipere secundum tertium acceptionis modum ecclesiæ, videlicet pro congregatione electorum. Et hæc de secundo puncto.

Tertius punctus, circa quem tertia erit consideratio, tangit ea, quibus ecclesia Christo capiti uniri dicitur. In quo puncto author libelli dicens, Judam pro tempore justificationis non esse membrum Christi, visus coincidere in illum articulum condemnatum Constantia, videlicet: gratia prædestinationis est vinculum, quo corpus ecclesiæ, & quodlibet ejus membrum conjungitur Christo capiti indissolubiliter. Pro quo sit ista consideratio, quæ est S. Thomæ in 3. dist. 13. q. 2. unitas quadruplex reperitur in cor-

ANNO CHRISTI 1435.

corpore naturali, quarum prima est secundum conformitatem naturæ, quia omnia membra constant ex similibus partibus & sunt unius rationis, sicut pes, & manus ex carne & ossa; & sic dicuntur membra unum genere vel specie. Secunda est per colligationem eorum ad invicem per nervos & juncturas, & sic dicuntur unum per continuationem. Tertia est, secundum quam diffunditur vitalis spiritus, & vires animæ per totum corpus. Quarta est, secundum quam omnia membra perficiuntur per animam, quæ est una numero in omnibus membris; ad quorum similitudinem quatuor uniones reperiuntur in corpore mistico. Prima est, secundum quam omnia membra sunt unius naturæ, vel specie, vel genere. Secunda est in quantum colligata sunt ad invicem per fidem, quia sic continuantur in uno credito. Tertia est, secundum quam vivificantur per gratiam & charitatem. Quarta secundum quam in eis est Spiritus S. qui est ultima perfectio principalis totius corporis mistici. Animæ in corpore naturali, quæ est prima dictarum unionum, non est unio unum numero, sicut est in tribus consequentibus, quia per fidem, & charitatem in uno uniuntur credito secundum numerum; & similiter Spiritus S. unus numero omnes replet. Ex ista consideratione eliciuntur correlaria.

Deest aliquid.

*Primum est; sicut omnes justificati, sive præsciti, sive prædestinati sunt membra Christi veraciter; ita prædestinati & maxime negantur esse membra Christi infideles existentes simpliciter sive actualiter. Prima pars patet ex primis dictis, & ex proxima consideratione; sic omnes fideles Christi justificati habent conformitatem in natura cum Christo capite. Ecce primam unionem. Habent insuper fidem, secundum quam attenditur secunda unio; habent cæterum charitatem, secundum quam tertia unificatio membri consideratur. Participant insuper cum Christo eumdem spiritum divinum, & vivificantem, a quo Christo actualiter suscipiunt fructum gratiæ; ergo tales veraciter, & sim D pliciter sunt membra Christi dicendi. Consequentia patet: quoniam esse membrum corporis mistici, sive Christi, sicut esse corporis naturalis, non ponit aliud nisi prædicta. Unde apostolus Corinthiis scribens, qui tamen non omnes prædestinati fore creduntur, dicit: *vos estis corpus Christi, & membra de membro*. Secunda vero pars eadem radice manifesta fit: prædestinati enim infideles cum nulla unione simpliciter Christo uniuntur; sola quidem conformitas naturæ communis est eis cum Christo capite, quæ non est unio simpliciter, ut dictum est; ergo nulli tales habent unde simpliciter nominentur aut esse de ecclesia, & multo minus E de unitate corporis Christi. De prædestinatis, & non justificatis; quod non actualiter simpliciter membra Christi appellandi sint, patet per illud Augustini in ep. ad Dardanum. *Proinde*, inquit, *in compage tanquam in vivam structuram templi Dei, quæ est ejus ecclesia, nati homines, non ex operibus justitiæ, quæ fecerint, sed renascendo per gratiam transferuntur tanquam de massa ruinæ ad ædificii firmamentum*: hæc Augusti- A nus. Item manifestatur hæc propositio tali ratione Apostoli, quam ad Romanos format, dicentis: *qui spiritum Dei non habet, non est ejus*, glossa; *idest membrum*. Si prædestinati non justificati non habent spiritum Dei, qui cum charitate infunditur; ergo correlarium, Paulus, cæterique sancti persequutionis tempore non erant membra Christi, sed Diaboli. Patet ex illo Job de Diabolo loquens, ait: *ipse est rex super universos filios superbiæ*; cujus omnes iniqui dicti sunt corpus & membra, de quo Job. 41. *corpus ejus, quasi stricta fuxilia*; ubi glossa inquit: *corpus Leviat han omnes iniqui*; & iterum super illud: *membra carnium ejus*, dicit: B *carnes Leviat han sunt omnes reprobi, qui ad intellectum spiritualis patriæ per desiderium non assurgunt: membra vero carnium ejus sunt hi, qui eisdem perverse agentibus, & se ad iniquitatem præcedentibus, conjunguntur*: hæc ibi. Et ideo Augustinus de conversione Pauli loquens: *elisus est lupus, & factus est agnus; elisus est persequutor, & factus est prædicator; elisus est filius perditionis, & electus est vas electionis*: hæc ille. Merito ergo condemnatus est in conc. Constant. articulus ille in quo dicitur: *Paulus numquam fuit membrum Diaboli, licet fecerat quosdam actus actibus ecclesiæ malignantium consimiles*.

C Correlarium tertium, præsciti justificati ita ad corpus Christi pertinent, & tanta unitate conjunguntur, ut quemadmodum prædestinati justificati sunt unus homo, unus Christus, una persona, sub illa mistica intelligentia superius data cum Christo capite; sunt ita membra personalia; ita & ipsi; cujus contrarium videtur doctor innuere; & patet correlarium ex consideratione. Ratione autem sic deducitur: non alia ratione aut unitate omnes fideles cum Christo dicuntur unus homo, unus Christus, una persona mistice, qua dicuntur unum corpus, scilicet misticum, ab Apostolo; patet ex dictis in superiore relatione. Sed nihil habent in se prædestinati justificati faciens unionem cum Christo, quod non habent præsciti justificati; ergo non magis illi dicendi sunt membra personalia Christi, quam præsciti justificati: consequentia videtur manifesta, & patet breviter ex consideratione præmissa, in qua ad plus quatuor unitates in corpore mistico describuntur, quæ ita communes sunt præscitis justificatis, sicut prædestinatorum; & quodcumque aliud fingatur venit probandum. Hoc etiam correlarium patet ex multis authoritatibus, alias in medium deductis, quæ cunctos fideles in gratia existentes indifferenter dicebant esse unam personam & unum hominem cum Christo; quæ non ita veniunt intelligenda, ut quidam volunt, ut unitas speciei importetur tantum; quoniam ista tam infidelibus, quam fidelibus communis est, nec, ut alii volunt dicere, intelligendæ solum ad unitatem vocis referendo, sub hoc sensu sunt una persona, idest in voce habent unitatem: quoniam tam Augustinus quam Gregorius in authoritatibus supra adductis dicunt, quod quia sunt duo in carne una, quia sunt una per-

ANNO CHRISTI 1435.

persona, mistice scilicet, sunt in voce una; ita quod ratio unitatis in voce secundum eos sumitur ex unitate mistica unius corporis sive personæ. Non ergo resolvendæ sunt authoritates tam admirandæ sanctorum DD. qui ita accurato studio locuti sunt de unitate corporis mistici pro qua ad gratitudinem donationis Deo impendendam fideles invitant universos; resolvendæ sunt, inquam ad unitatem vocis. Sed ad ipsam unitatem unius spiritus S. qui in capite ex membris ejusdem naturæ unus existens unitatem istam misticam, de qua sermo sanctorum decurrit, efficit, & constituit. Unde Apostolus ad Eph. 4. *unus spiritus & unum corpus*; glossa: *Spiritus S. est, quo efficiuntur unum corpus*. Quartum correlarium, author libelli dicens Judam, & alios præscitos, tempore quo justificati Christum sequebantur, non esse membra Christi, verbis coincidere videtur cum articulo condemnato. Utrum autem sensu coincidat ex sequenti consideratione clarius elucescet.

Quartus punctus, circa quem erit quarta consideratio, tanget mensuram durationis, sive permanentiam membrorum in corpore Christi, in quo author libelli dicit, quod Judas pro tempore quo justificatus sequebatur cum aliis Apostolis Christum, non erat ovis Christi, nec membrum Christi, quia non inhærebat Christo tali inhærentia indissolubili, qua sibi hærent membra Christi. Item dicens, quod cum aliqui justificantur, non incipiunt esse membra Christi, qui ante non erant; nec etiam cum cadunt a justificatione per culpam mortalem desinunt esse membra Christi; visus est coincidere cum articulo condemnato, qui ita dicit: quod prædestinatus semper manet membrum ecclesiæ, licet aliquando excidat a gratia adventitia, sed non a gratia prædestinationis. Circa quem punctum sit ista consideratio quarta, quæ est S. Thomæ in 3. p. q. 8. a 3. quod hec est differentia inter corpus hominis & ecclesiæ corpus misticum; quod membra corporis naturalis sunt omnia simul; membra autem corporis mistici non sunt omnia nec quantum ad coexistentiam naturæ, qua corpus ecclesiæ constituitur ab hominibus, qui fuerunt a principio mundi usque ad finem ejus; nec quantum ad esse gratiæ; quia eorum qui etiam sunt uno tempore quidam carent gratia, postmodum habituri, aliis eam jam habentibus; sic ergo membra corporis Christi mistici non solum accipiuntur secundum quod sunt in actu, sed secundum quod sunt in potentia; hæc S. Thom. Ex ista consideratione quatuor eliciuntur correlaria.

Primum est...... ad esse membrum Christi permanere semper membrum, vel ad tempus tantum. Patet: non minus est actu membrum corporis manus quæ cras præscindenda est, quam quæ nunquam separanda esset; & ideo dicit S. Thomas in 3. & etiam hic in præsentiarum audistis quod membrum non judicatur, secundum illud quod de eo potest fieri, sed secundum illud quod est. Secundum correlarium: non omnis, qui est membrum Christi, fuit membrum semper, aut semper erit: patet manifeste. Tertium correlarium: membra Christi in hac vita præsenti nulla indissolubili inhærentia inhærent Christo de lege communi; quod dico propter eos, qui confirmationis gratia essent privilegiati: patet ex dictis. Ex quo rationalis ostenditur condepnatio illius articuli in conc. Const. Jo. Huss, dicentis, quod prædestinatus semper manet membrum ecclesiæ; licet aliquando exciderat a gratia adventitia; sed non a gratia prædestinationis. Clare apparet ex dictis. Correlarium quartum: propositio illa authoris libelli de inhærentia indissolubili, qua prædestinati semper inhærent Christo, per aliquam scilicet actualem inhæsionem, alias mihi est in intelligibilis, aut, salva reverentia tanti patris, quem libentius audissem declarantem se, quam impugnarem, coincidit cum prædicta positione.

Quintus punctus, circa quem erit declaratio quinta, tangit rationem, secundum quam accipienda est denominatio simpliciter membrorum corporis Christi, in quo author libelli dicens secundum dispositionem divinæ electionis dicendos esse membra Christi, principaliter & simpliciter videtur fundare rationem & fundamentum, cujus causa visus est coincidere cum positione Joannis Hus in materia de ecclesia; pro qua sit ista consideratio. Aliquis dicitur membrum Christi esse, aut ovis ejus sive filius Dei dupliciter in sacra scriptura, & inter S. Doctores. Uno modo secundum prædestinationem tantum; alio modo secundum præsentem justitiam. De primo modo habetur Jo. 2. *ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; permansissent utique nobiscum*. Unde sub nomine ovium de istis duobus modis expressa in evangelio exempla colligimus: Jo. 10. De eis autem, quæ secundum præsentem justitiam oves erant, dicit ibidem Dominus: *oves meæ vocem meam audiunt, & sequuntur me*. Ecce secundum præsentem justitiam oves istæ sunt, quæ actu pastoris vocem doctrinæ audiunt, & mandatorum obedientia pastorem sequuntur. De iis autem, qui solum secundum prædestinationem æternam oves appellati sunt, dicitur ibidem: *oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili*; unde Augustinus in lib. de verbis Domini, & deducitur a S. Thoma in glossa continua, ita dicit: *loquebatur enim primo de ovili de genere carnis Israel; erant autem alii de genere fidei ipsius Israel .... erant adhuc in gentibus, prædestinati, nondum congregati*. Hæc Augustinus. Item idem August. super Jo. Hom. 45. processu longo tractat quæstionem istam, quomodo dicendæ sunt oves, qui in errore sunt; & finaliter dicit sic: *secundum præscientiam Dei & prædestinationem, quam multæ oves foris, quam multi lupi intus: quid est quod dixi: quam multæ oves foris? propterea quod multi modo luxuriantur, casti futuri; quam multi blasphemant Christum, credituri in Christum & similia*. Eo modo videtur distinguendum de membris. Cum idem August. dicit hom. super Jo. 43. *illi sunt unius pastoris membra, cujus sunt oves*. De filiis Dei eadem divisio ponitur ab Augustino, lib. de cor. & grat. & per longum tractatum recitatur de poenit. dis. 4. cap. *si ex bono*; ubi sic dicitur

ANNO CHRISTI 1435.

tur: *sunt enim filii Dei qui nondum sunt nobis, & sunt jam Deo. De quibus evangelista ait: quia Christus erat moriturus pro gente; & non tantum pro gente, sed etiam ut filios Dei dispersos congregaret in unum; qui utique credendo erant futuri per evangelii prædicationem; & tamen antequam esset factum, jam filii Dei erant qui in memoria patris sui inconcussa stabilitate conscripti sunt; & sunt rursus quidam, qui filii Dei propter susceptam temporalem gratiam dicuntur a nobis.* Sed notandum omnem istam distinctionem, in qua erat magna pars difficultatis, quod ista est differentia inter ista membra distinctionis: quoniam esse ovem aut membrum Christi, aut filium Dei secundum prædestinationem, solum est esse membrum aut esse ovem, aut filium tantum in potentia, & non in actu: quia prædestinatio cum sit species dictæ præscientiæ, ut deducit Magister in pri. dis. 40. nihil ponit in prædestinato, per quod actu sit & nominatur id, ad quod prædestinatus dicitur; unde in glossa continua ita habetur super illud: *ut filios dispersos congregaret in unum &c. hæc secundum prædestinationem dicta sunt: nam nec oves eius nec filii adhuc erant*; & conformiter S. Thomas in postilla super Jo. quæ originaliter sibi attribuitur super illud Jo. 11. *ut filios Dei congregaret in unum*, ita dicit: *non est intelligendum quod jam accepissent adoptionis spiritum, quia, ut dicit Gregorius, nec oves, nec filii ejus adhuc erant per adoptionem.* Item Nicolaus de Lira conformiter ita dicit: non quia adhuc essent filii Dei actu, sed potentia ad actum reducenda, quia erant prædestinati. Esse autem membrum secundum præsentem justitiam est esse actu simpliciter, & actu membrum: patet, quia actu habet spiritum adoptionis, actu conjungitur capiti Christo per fidei conjuncturam & per vinculum charitatis, a Christo capite actu gratiæ influxum recipit. Ex qua consideratione quatuor eliciuntur correlaria, more solito.

Primum: non sunt dicendi actu membra, nisi qui actu sunt justificati; patet ex dictis. Sed quia dicta Augustini, cum non bene intelliguntur, commovent animos nostros; notandum quod Antisiodorensis movet quæstionem super octavam distinctionem in 4. quomodo intelligam illud Augustini, & Magistri sententiarum, quod unitas significata & non contenta in sacramento est unitas in prædestinatis justificatis, & glorificatis; & quærit an intelligatur conjunctim an divisim: si conjunctim, arguo sic: ergo præsciti licet sint justificati, non erunt de corpore mistico: si divisim; tunc prædestinati mali erunt de corpore Christi mistico: respondet, quod divisim debet intelligi dictum Augustini, sed de justificatis in præsenti & glorificatis simpliciter; de aliis autem secundum quid. Hæc ille. Nec mirandum est, PP. RR. si scriptura simpliciter loquatur de talibus tanquam simpliciter membris, aut ovibus Christi; quoniam hoc fit, non ideo quoniam actu sint membra Christi, ab eo influxum recipientia; sed talis in scriptura usus est propter infallibilem certitudinem divinæ prævidentiæ; hac quippe ratione simpliciter loquitur. Scriptura de eis quæ solum in potentia sunt, immo quoniam per verbum de præterito loquitur de eo quod in longissimum tempus expectatur; cujus exempla multa sunt & vobis sapientissimis communia; sicut de incarnatione & aliis prophetiis patet. Pariformiter est in materia præsenti B. Augustini testimonium in lib. de corr. & grat. ubi tractans illud Apostoli Rom. 8. *quos prædestinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & justificavit &c.* dicit: *adhuc usque in finem sæculi multi vocandi, & justificandi sunt; & tamen verba præteriti temporis posuit de rebus etiam futuris, tanquam jam fecerit Deus, quæ ut jam fierent ex charitate disposuit; ideo de illo dixit propheta: qui fecit quæ ventura sunt*: hæc Augustinus.

Correlarium secundum: prædestinatio non est aliquod vinculum denominans actu aliquem esse membrum; patet ex dictis: quamquam enim prædestinatio dicatur aliquem filium Dei aut Christi membrum reputatum esse, & infallibiliter; non tamen sufficit denominare esse aut justum, aut Christi membrum, aut hujusmodi, cum nihil ponat in prædestinatis: membrum autem actuale alicujus corporis, cum ponat unionem ejus ad corpus, necessario ponit ea quibus unitur corpori; ea autem, quibus fidelis unitur corpori Christi sunt fides, spes, charitas, ut sæpe repetitum est. Non ergo prædestinationis vinculo, sed charitatis nexu quis Christi membrum venit actualiter, & simpliciter nominandus. Unde August. hom. ul. in expositione canonicæ Jo. tractans illud: *in hoc cognoscimus quia diligimus filios Dei*; dicit: *Qui diligit filium Dei, diligit; quos filios Dei? membra filii Dei; & diligendo fit ipse membrum, & fit per dilectionem in compage corporis Christi.* Hæc Augustinus. Ecce ergo quod diligendo Christum Christi membra efficimur, & in compage corporis, non autem per prædestinationem, tanquam per vinculum unitivum. Quare rationabiliter multum condepnatus est articulus ille Joannis Hus, dicens: *gratia prædestinationis est vinculũ, quo corpus ecclesiæ, & quodlibet ejus membrũ jungitur Christo capiti indissolubiliter.*

Tertium correlarium: per justificationem incipiunt actu esse membra Christi quæ nõ erant; & è contrario per casum a justificatione per culpam mortalem desinunt esse membra, qui justificationis tempore membra Christi erant. Licet autem manifeste pateat ex dictis; confirmatur tamen authoritate Augustini lib. 3. contra Donatistas: *isti*, inquit, idest mali, *qui intus cum gemitu tolerantur, quamvis ad eamdem columbæ unitatem, & illam gloriosam ecclesiam non habentem maculam aut rugam aut aliquid hujusmodi, non pertineant: tamen si corrigantur & se ipsos ad baptismum accessisse fateantur, non rebaptizantur, sed incipiunt pertinere ad columbam per cujus gemitum omnia peccata solvuntur, a cujus pace alienati tenebantur*; hæc August. Idem lib. 2. contra *Grisostimum* cap. 21. *dapnati a Christo jam in corpore Christi non sunt, quod est ecclesia; quoniam non potest Christus habere membra dapnata; proinde & ipsi extra ecclesiam baptizant; omnia quippe ista mon-* lege Cresconium.

monstra, absit, ut omnia in membris illius columbæ unita computentur; absit, ut intrare possint limites hortus conclusi, cujus ille cultor est; qui non potest falli: qui tamen, si confiteantur, & corrigantur, tunc intrant, tunc mundantur, tunc in arboribus hortus conclusi, tunc in membris unitate numerantur. Hæc Augustinus. Ecce quod mali baptizati quousque corrigantur ad ecclesiam pertinere non videntur scilicet, merito & numero simul; correcti vero statim incipiunt pertinere. Corrigi autem dicitur fidelis in justificatione qua, per poenitentiam emendantur errata, & ordo ipse virium animæ inferiorum & superiorum ad Deum, qui per peccatum perversus erat, reparatur. Quartum correlarium: propositio illa videlicet, quod secundum dispositionem divinæ electionis sint nominandi fideles actu & simpliciter membra corporis Christi, & non secundum præsentem justitiam, sicut jacet, non est vera.

Septimus punctus, circa quem formanda est consideratio VI. tangit declarationem authoritatum aliquarum, a quibus occasionem maximam videtur recepisse author libelli suæ positionis: pro quo fit ista quarta consideratio, quæ multum accommoda est ad intelligendum aliquos passus sacræ scripturæ, & concordandum ad invicem multa dicta DD. videlicet quod veritas multipliciter capitur: est enim veritas essentiæ, quæ secundum rationem speciei consideratur, de qua potest capi illud Augustini in lib. soliloquiorum dicentis; *verum est illud est*. Secundo modo dicitur veritas permanentiæ, scilicet continuationis sive perseverantiæ: hoc modo non dicitur verum, quod cito desinit esse, sive quod permansivum non est, cui potest convenire illud Senecæ in lib. de clementia: *cito in naturam suam recidunt, quibus veritas non subest; quæ autem ex solido nascuntur, tempore in melius proficiunt*. Tertio modo dicitur veritas perfectionis, sive consummationis, de qua dicitur & potest accipi illud Lucæ 23. *vere hic homo justus est*, quia consummatæ justitiæ, & ita perfectionis fuit. Matt. 3. *sic decet nos omnem adimplere justitiam*. Istam triplicem distinctionem veritatis format cancellarius Parisiensis antiquus in summa sua super illo verbo Augustini ad Julianum comitem: *Charitas, quæ deseri potest, nunquam vera fuit*. Hæc insuper distinctio originaliter tangitur super eodem verbo a Magistro sententiarum in 3. dist. 31. ubi quærit, utrum sit vera charitas, quæ amittitur; qui respondens ad præallegatam auctoritatem, videlicet: *charitas, quæ deseri potest, nunquam vera fuit;* dicit quod dictum Augustini non ad ecclesiam charitatis refertur; sed ad efficientiam, quia non efficit charitas, quæ deseritur, hominem vere beatum, non enim perducit eum ad verum bonum. Item ad illud Augustini super psal. 103. *charitas est fons proprius & singularis bonorum, cui non communicat alienus. Alieni autem sunt qui audituri sunt a Domino: non novi vos*; & sic alieni, idest dapnandi, non communicant, scilicet in fine, quia non perseverant. Possunt autem & hæc, quæ de charitate dicta sunt, intelligi de charitate perfecta, quam soli electi habent, quæ sola habita non amittitur. Hæc Magister sententiarum. Ex quibus verbis clara fit nobis illa triplicis veritatis distinctio: cum dicit charitatem, quæ definit esse vera veritate ecclesiæ, sed non permanentiæ aut perfectionis. Et quoniam, ut sæpe dictum est, & habetur in glossa. Ro. 8. societas, & unitas, qua compaginamur & efficimur unum corpus unici filii Dei, ipsa charitate efficitur, & conficimur. Eadem videtur currere distinctio veritatis de membris Christi, quæ currit de triplici veritate charitatis. Præterea notandum est, quod inter inter istos acceptionis modos veritatis talis ordo est: quoniam secundus præsupponit primum necessario, & addit super ipsum; & tertius super secundum: veritas enim perseverantiæ præsupponit utramque, & addit consummationem. Ex quibus manifeste colligimus, primo, quod omne quod est verum veritate aut perseverantiæ, aut perfectionis necessario est verum veritate essentiæ; & non e converso. Secundo modo, quod non esse verum aut veritate perseverantiæ, aut perfectionis, non elicit non esse verum simpliciter, immo sic arguendo committerem falsam consequentiam ab inferiori ad superius negatur. Quibus habitis, ex consideratione præmissa quatuor eliciuntur correlaria.

Primum est: præsciti justificati sunt vera membra Christi veritate essentiæ. Patet correlarium; quoniam tales vera charitate eodem genere veritatis Christo conjunguntur: ergo correlarium verum. Præterea tales sunt vere filii Dei. Jo. 1. *dedit potestatem filios Dei fieri*. Quod Augustinus pertractans super psal. 122. *ad te levavi*; dicit: *si credis, ipsa potestas tibi data est ut sis inter filios Dei*. hoc est ad dexteram pertinere. Si filius; ergo membrum verum, si conformitas necessaria concurrat.

Secundum correlarium: præsciti justificati non sunt membra vera Christi veritate perseverantiæ, sive continuationis. Patet correlarium, quoniam charitas, qua tales efficiuntur membra Christi, non est vera charitas veritate perseverantiæ, ut dictum est ex dicto Augustini, & sententiarum Magistri in locis supranominatis. In quo genere veritatis dicit Dominus, Jo. 8. *si manseritis in sermone meo, veri discipuli mei eritis*. Item glossa super illud 1. Jo. 2. *ex vobis prodierunt, qui non erant ex nobis*; dicit: *si exierunt ex nobis; tamen non erunt ex nobis; dicit veraciter*: hoc modo dicit Augustinus lib. de corrept. & grat. & ponitur de poenit. dist. 4. c. *ex bono*, tractans illud Jo. jam proxime allegatum: videlicet *ex nobis prodierunt, qui ex nobis non erant: inquit: quid aliud dicunt, nisi non erant filii Dei? & quando erant in professione & nomine filiorum; non quia justitiam simularent; sed quia in ea non permanserunt*. Hæc Augustinus. Ecce qualiter Augustinus tales dicit fuisse filios Dei veros veritate ecclesiæ, in hoc quod dicit eos veram & non simulatam habuisse justitiam, sed non veros veritate perseverantiæ. Unde sequitur in verbis Augustini, *non erant ex numero filiorum etiam quando erant in numero filiorum*: quoniam qui vere sunt filii prædestinati sunt conformes fieri imaginis filii sui: non

non enim periit filius promissionis, sed filius perditionis: hæc ibi. Ad quem sensum potest venire intelligendum illud Augustini dictum lib. 3. de doct. Christ. in quo author libelli videtur potissime se fundasse, videlicet: non est revera corpus Christi, quod cum illo non erit in æternum, ut de veritate continuationis perseverantiæ, aut perfectionis accipiatur. Quod quidem Richardus in 3. sententiarum dicit illud sic exponendum, non pertinerent illi ad corpus Christi, qui non habent unde cum Christo possint in æternum permanere, quod omnes justi habere noscuntur.

Correlarium tertium: quanquam præsciti justificati dicantur non esse membra Christi veritate perseverantiæ, sicut videtur author libelli intelligere; nequaquam tamen propter hoc neganda sunt simpliciter esse vera membra Christi: patet ex dictis manifeste.

Correlarium quartum: auctor libelli dicens, fideles justificatos præscitos non esse vera membra ecclesiæ sive Christi, de veritate perseverantiæ intelligatur, sicut videtur innuere, non concordat cum articulo vero de veritate ecclesiæ, quam non diversificant accidentia temporis, nec loci, deficit & coincidere videtur cum propositione Hussi, quod ita nota sunt ex consideratione antedictorum, ut non sit opus plura dicere.

Ultimus punctus, circa quem currit ultima consideratio, respicit apicem pontificatus, in quo author libelli dicens, accipiendo ecclesiam ut est corpus, papa non est caput ecclesiæ; sed solus Christus est caput ejus; nec in hoc potest habere vicarium; coincidere visus est cum illo articulo condepnato Constantiæ Johannis Hus, in quo dicitur: Petrus non est, nec fuit caput ecclesiæ sanctæ catholicæ. Item dicit, quod præscitus, quantumcumque justificatus, non est membrum ecclesiæ; coincidere videtur cum illo articulo condepnato Jo. Hus, in quo dicitur, quod si papa est malus, & præsertim præscitus, tunc ut Judas Apostolus est Diabolus, fur, filius perditionis, & non est caput sanctæ militantis ecclesiæ, cum nec sit membrum ejus; sic ista consideratio potestatis ecclesiasticæ ministerialiter pontificis non fundatur super prædestinationem æternam, aut in gratiam gratisfacientem; ita ut nulli in ecclesia conveniat præsidere, qui non, aut prædestinatus sit, aut vitæ sanctitate Deo gratus. Quæ consideratio ita exemplariter patet in multis, qui tam in veteris legis quam novæ temporibus, & præsciti, & peccatores præsulatus pontificium possederunt: ut non sit opus testimonia in medium afferre. In cujus tamen rei permanifestum argumentum inquit Dominus Mat. 23. *super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi; omnia ergo quæcumque dixerunt vobis, servate; & facite, secundum autem opera eorum nolite facere.* Malis autem ministris præstandam obedientiam nequaquam ipsa veritas injunxisset, nisi ordinis potestas, & dignitatis authoritas in ipsis peccantibus, aut præscitis plena consisteret. Ratio autem qua nostra consideratio manifesta sit, ut non tantum authoritate firmetur, in promptu est, quoniam si ecclesiasticus principatus ministerialis pontificis fundaretur super prædestinationem, aut vitæ meritum, cum soli Deo cognitus sit numerus objectorum in superna felicitate locandus, & eorum, qui virtutibus veraciter florent, aut sordent vitiis; nulla apud nos ecclesiasticæ potestatis certitudo, nulla rata sacrificia, nulla indubitata apud homines esset fides sanctorum. Qua certitudine sublata omnis spes & robur nostræ salutis deperiet. Quia ergo decebat firmatum esse robur ecclesiastici principatus, & non incertitudinis fallibilitatisve confusione jactari, divina sapientia non fundavit illum super rebus incertis.

Secundo notandum est cum S. Toma in 3. parte quæstione supranominata, ubi quærens an proprium sit Christo esse caput ecclesiæ, dicit, quod caput inter alia membra dupliciter influit; uno modo quodam intrinseco influxu, prout virtus motiva & sensitiva a capite derivantur ad cætera membra. Alio modo secundum exteriorem quandam gubernationem, prout scilicet secundum visum & alios sensus, qui in capite radicantur, dirigitur homo in exterioribus actibus. Tertio notandum est, juxta notabilia authoris libelli, quod corpus misticum & corpus politicum non usquequaque idem sunt, secundum rationem præsertim, ut de mistico corpore ecclesiæ loquimur juxta rationes misticas super in audientia prima in præsentiarum explicitas. Sed in aliquo conveniunt, & in aliquo differunt; conveniunt quidem quoniam utcumque ex pluribus hominibus tanquam membris officialibus constituitur. Differunt autem, quoniam omnia membra corporis Christi mistici tanta unitate conjunguntur capiti suo Christo, ut una persona, & unus Christus mistice dicantur esse juxta superius allegata, et exposita. Membra autem corporis politici non sic; non enim in eis unus spiritus omnia membra vivificans & regens communis est capiti, & membris, sicut in corpore ecclesiæ; & ideo non possunt habere talem unitatem, quam membra corporis habent cum Christo. Quibus nominatis sequuntur quatuor correlaria more solito.

Primum est, non super eodem fundatur esse proprie, sive perfecte membrum Christi, & esse ministeriale caput ecclesiæ. Patet manifeste; quoniam ut ex superioribus tenemus, esse aliquod membrum perfecta ratione Christi, fundatur singulariter in virtute charitatis, cujus est membra Christo unire & ad invicem compaginare; esse autem caput ministeriale ecclesiæ fundatur super dono potestatis concessæ. Ad cujus potestatis susceptionem, habilitatem qui & possibilitatem suscipit in susceptione sacramenti baptismi, in quo indelebile imprimitur signaculum Christianitatis, per quod introitum habet ad susceptionem reliquorum sacramentorum. Dico tamen notanter, esse ministeriale caput ecclesiæ, quoniam esse caput principale fundatur super plenitudinem gloriæ; cujus ratio a S. Thoma in quæstione ultima de veritate art. 50. datur sub hac forma: minister ecclesiæ non agit in sacramentis, idest propria virtute, sed ex virtute alterius scilicet Christi; & ideo

ideo non requiritur gratia personalis in eo, A sed solum cum authore conjunctio scilicet cum Christo; ordinis authoritas per quam Christi vicarius constituitur. Christus autem operatur nostram salutem propria virtute; & ideo oportuit quod in eo esset plenitudo gratiæ. Hæc ille; & ideo de capite principali ecclesiæ dicitur, Jo. 1. *vidimus plenum gratia & veritatis*; Et consequenter adjecit: *de cujus plenitudine omnes accepimus*. De capite vero ministeriali dicit Augustinus lib. 3. contra Petilianum: *minister, idest dispensator verbi & sacramenti evangelici si bonus, sonus est evangelii; si malus est, non ideo dispensator non est evangelii*: hæc ille.

B Correlarium secundum: stat aliquem esse peccatorem, & per consequens simpliciter sive propria aut perfecta ratione non esse membrum ecclesiæ, sed imitatione membrum Diaboli; & tamen esse verum caput ministeriale ecclesiæ. Patet correlarium ex antepositis, cum super eodem non fundetur esse membrum Christi sive corporis mistici, & esse ministeriale caput ecclesiæ, ut ad mutationem alterius nulla mutatio aut diminutio aut augumentum fiat in alio: ex quo patet rationabiliter fuisse condepnatum illum articulum Jo. Hus, in quo dicebat, quod si papa est malus, & præsertim præscitus, non est caput ecclesiæ, cum nec sit membrum ecclesiæ; patet ex dictis.

C Correlarium tertium, quod si author libelli capiat rationem significationis misticæ, ut distinguitur contra rationem politici corporis; cum ecclesiam dicat corpus misticum, & distinguit, ut sit contra politicum ex parte interioris influxus capitis in cætera membra; tunc videtur mihi conclusio sua vera: quoniam ut sic per eum non intelligit papam non esse caput mistici corporis ecclesiæ simpliciter; cum dicat eum caput militantis ecclesiæ; sed tantum quantum ad hanc rationem misticæ significationis, videlicet non influere interiori influxu corpori ipsius ecclesiæ: hoc enim verum est. Solius quippe Christi proprium hoc est, cujus humanitas, ex hoc quod divinitati conjuncta est, virtutem habet influendi in totum corpus ipsius interiori etiam influxu. Bene autem papæ convenit influxus in ecclesiam, quantum ad exteriorem gubernationem; cum ei tanquam pastori cura & regnum commissum sit & injuncta gubernationis & directionis solicitudo. Si autem iste, ut mihi apparet prima facie, sit intellectus authoris libelli, non coincidit cum articulo condemnato. Sed aut aliter sapiat, aut eum non intelligo, aut coincidat, aut male sapiat. Hæc sunt autem, PP. RR. quæ mihi occurrunt de toto tractatu primo, in eo nihil asserendo, nisi quod asserenda vestræ sapientissimæ, ac illuminatissimæ paternitates decreverint affirmanda, & tenenda, quibus humiliter me recommendo.

Explicit votum magistri Joannis de Turrecremata, Apostolici palatii magistri, super primo tractatu magistri Augustini de Roma, relatum coram judice fidei & aliorum Reverendissimorum, Reverendorum quoque patrum, & eximiorum utriusque juris Doctorum multitudine copiosa in domo fratrum minorum; ita compilatum & scriptum redactum ad mandatum inclitæ nationis Italicæ, anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo quinto, in mense Julii.

Documenta anni 1436.

AVISAMENTA PRO FACTO GRÆCORUM.

Marrtene Vet. Mon. To. VIII. pag. 895.

PRimo, ea quæ sunt promissa Græcis per sacrum concilium. 2. Quot pecuniæ erunt necessariæ in toto isto negotio. 3. Unde invenientur; & quia indulgentiæ non sufficiunt, per quem alium modum reperientur. D 4. De galeis quatuor, duæ pro eundo, & duæ pro manendo ibidem, quamdiu imperator & patriarcha erunt abeuntes a Constantinopoli, unde reperientur. 5. Quod magna copia episcoporum & aliorum prælatorum intersit per annum in concilio, ad minus oportebit esse CL. episcopi, saltem centum. 6. De discussione interim materiarum & articulorum tractandorum cum Græcis, videtur ascendere ad XL. articulos vel circa l. 7. De magistris in sacra pagina. Item de jurisperitis, item de libris. 8. De loco eligendo & nominando imperatori per galeas juxta capitula, & de securitate ipsius loci, & de conventionibus tam in victualibus & domibus, quam de exercenda jurisdictione per concilium. Item de mutuo pecuniarum nobis faciendo ab hujusmodi loco, tam in isto principio, quam si aliquando per annum contingeret aliqua necessitas; quia quolibet mense pro victu septingentarum personarum, & pensione domorum oportebit habere bene quinque millia ducatorum, vel circa. 9. De salvis conductibus terrarum & dominiorum, per quæ Græci transituri sunt similiter mittendis per dictas galeas.

Quoad Primum.

Primo, promissum est quod mittatur unus vel plures oratores Constantinopolim ex parte sacri concilii, cum octo millibus ducatorum, pro facienda conventione prælatorum in Constantinopoli, ut postea inde veniant huc. Hoc per Dei gratiam factum est. Secundo, promissum est quod sacrum concilium debet facere expensas quatuor galearum grossarum, quarum duæ mittantur per E nos, duæ aliæ sunt de Constantinopoli. Tertio, promissum est, quod cum prædictis debent mitti XV. millia ducatorum pro expensis imperatoris & patriarchæ, & aliorum a Constantinopoli usque ad portum. Quarto, promissum est provideri expensis septingentis personis a portu ultimo usque ad locum concilii. Item, expensis pro toto tempore quo

quo manebunt in concilio. Item, pro redeundo Constantinopolim. Quinto, concilium debet mittere duas galeas subtiles Constantinopolim cum CCC. balistariis, & pro ipsis facere expensas usque ad reditum domini imperatoris in Constantinopolim. Sexto, cum dictis galeis debent mitti decem millia ducatorum, quæ stabunt in deposito in Constantinopoli, si aliqua necessitas immineret civitati absente imperatore. Septimo, gentes istarum galearum & CCC. balistarii jurabunt in manibus domini imperatoris fideliter se habere, & patroni galearum erunt quos imperator instituerit. Octavo ambassiatores nostri ituri cum galeis, nominabunt imperatori portum, ad quem ultimo debet applicare, & unum locum de quatuor nominatis in decreto, in quo debet celebrari universalis synodus, videlicet Italiam, Viennam in Austria, Budam in Hungaria, & Sabaudiam. Laborabunt tamen quod Basilea eligatur; concilium stabit hic usque adventum domini imperatoris ad portum ultimum, & in casu quo dominus imperator nolit huc venire, debet concilium infra mensem se transferre ad unum de prædictis locis.

Prædicta fuerunt promissa in prædictis capitulis factis Basileæ, ratificatis postea Constantinopoli, & iterum hic in sessione.

Nono vero oratores nostri in Constantinopoli promiserunt per litteras eorum sigillatas, quod concilium mittet Imperatori & patriarchæ per dictas galeas salvum conductum civitatis & patriæ, in quibus celebrandum est tale concilium; & similiter salvum conductum dominiorum, comitatuum, & terrarum obedientiæ ecclesiæ Romanæ, per quæ Græci veniendo & redeundo sunt transituri cum sigillis & in plena forma. Decimo per totum mensem Maii futurum nostræ quatuor galeæ & CCC. balistarii cum nostris ambassiatoribus ferentibus secum prædictos denarios, videlicet XXV. millia ducatorum, debent esse in civitate Constantinopolitana, et dominus imperator cum patriarcha et aliis septingentis debent in principio mensis Junii ascendere galeas causa veniendi ad locum concilii. Undecimo nostri oratores promiserunt dictis imperatori et patriarchæ, quod concilium faciet prædictis Græcis salvum conductum in plena forma pro omnibus de obedientia ecclesiæ legitimæ, et hoc facto in sessione, debemus hunc salvum conductum una cum aliis eis mittere. Item, aliquibus notabilibus ambassiatoribus, quorum aliquem oportebit pro honestate esse episcopum, ad conducendum imperatorem & patriarcham, & portandum prædictas pecunias, & ad disponendum necessario facienda duo millia pro dictis galeis & balistariis ibidem manentibus, etiam oportebit, pro equis & expensis abhinc usque ad portum ad minus erunt XX. dies. Item, de portu usque ad Constantinopolim, & antequam recedat de Constantinopoli, stabunt ibi per aliquot dies ad ordinandum, &c. Item, de Constantinopoli usque ad ultimum portum, & de portu usque ad locum concilii erunt forte per sex menses vel circa, erunt circiter duo millia ducatorum.

Quoad secundum principale, videlicet quot pecuniæ sunt necessariæ in isto negotio. Primo pro principio sunt necessaria XV. millia ducatorum pro expensis domini imperatoris usque ad ultimum portum, ut supradictum est. Item, decem millia ducatorum pro tuitione civitatis, absente imperatore. Item, pro expensis duarum galearum in eundo Constantinopolim, per duos menses, quælibet vult quolibet mense mille ducatos, faciunt quatuor millia. Item, prædictæ duæ in veniendo de Constantinopoli cum imperatore, & duæ aliæ galeæ accipiendæ de Constantinopoli pro veniendo ad ultimum portum sunt quatuor galeæ, pro duobus mensibus faciunt VIII. millia ducatorum. Item, pro custodia civitatis duæ aliæ galeæ subtiles, per duos menses in eundo Constantinopolim sunt quatuor millia. Item, trecenti balistarii ituri cum prædictis duabus galeis, mansuri ad custodiam civitatis per duos menses, in eundo pro naulo & expensis ad minus duo millia ducatorum. Item, postquam istæ duæ galeæ subtiles, prædicti CCC. balistarii applicuerint Constantinopolim, ad minus oportebit eis solvere stipendium pro sex mensibus, expensæ galearum duarum pro sex mensibus, ascendunt ad XII. millia, & CCC. balistariorum ad sex millia ducatorum. Item, infra XV. dies oportet mittere ad minus mille ducatos magistro Johanni de Ragusio & magistro Simoni stantibus Constantinopolim. Item, quia oportebit eos stare ibidem per annum, & postea venire de Constantinopoli usque ad concilium, & pro nuncio vel nunciis mittendis ad eos, uno per aquam, alio per terram ad significandam ratificationem hic factam. Item, postquam imperator erit in portu, oportebit, quod remittat prædictas galeas suas Constantinopolim: alioquin si oporteret illas in portu nostro stare, quamdiu imperator est in concilio, oportebit stare expensis nostris, & esset nobis valde grave; unde pro reditu ipsius pro duobus mensibus quatuor millia ducatorum. Item, pro ambassiatoribus mittendis pro conducendis galeis. Item, pro loco concilii. Item, pro procurandis salvisconductibus. Item, pro convocandis prælatis. Item, pro executionibus indulgentiarum. Item, pro Græcis qui stabunt hic. Item, pro multis extraordinariis duo millia ducatorum. Item, pro expensis domini imperatoris de portu ad locum ubi erit celebrandum concilium. Et quia adhuc incertus est locus, non possunt taxari adhuc hujusmodi expensæ; sed eo erunt majores vel minores, prout locus concilii distabit longe vel prope. Et si oporteat ad locum concilii venire per terram, oportebit habere septingentos equos, & poterit talis expensa ascendere ad magnam summam. In summa sunt LXXI. millia.

Sequuntur expensæ pro tempore quo manebunt Græci in Concilio.

Considerata multiplicitate materiarum & arti-

articulorum tractandorum inter nos & Græcos in concilio, & attenta diuturnitate schismatis; attento etiam, quod, ut dicitur, sunt prolixi in negotiis suis, & quod talia negotia oportet transire per interpretes, verisimiliter existimari potest, quod minus quam per annum in loco concilii non possunt manere: oportebit imperatori, patriarchæ & aliquibus principibus facere lautiores expensas, dare eis magnificas domos; etiam quod imperatori & suis nobilibus demus equos, & expensas pro ipsis, dum sunt in concilio, in totum sunt septem personæ. Item, oportebit eis aliqua donaria facere. Item, expensæ interpretum, unde pro victu eorum & pensionibus domorum erunt quolibet mense circiter V. millia ducatorum. Item, oportebit aliquos Græcos pauperes sustentare.

Sequuntur expensæ pro reditu Imperatoris.

Finito concilio, primo de loco concilii ad portum, & istæ sunt incertæ nunc, quia nescitur locus concilii: unde poterunt esse majores vel minores juxta distantiam, ut supra. Item, de portu ad Constantinopolim verisimiliter pro expensis septingentarum personarum erunt quindecim millia ducatorum, prout fuerunt in veniendo. Item, pro quatuor galeis grossis, duobus mensibus in conducendo usque ad Constantinopolim erunt octo millia. Item, pro reditu ipsarum quatuor galearum credo quod totidem. Item, illæ duæ galeæ subtiles & CCC. balistarii, de quibus dictum est supra, pro aliis sex mensibus usque ad annum pro custodia civitatis deberet habere XVIII. millia, prout habuerunt pro aliis sex mensibus. Item, pro duobus aliis mensibus ad minus quibus stabunt ultra annum, ex quo imperator recedet de loco concilii usque Constantinopolim sunt sex millia. Summa in totum de certis CLXXXVI. millia ducatorum. Item, circa XII. millia vel XIV. millia, quæ mutuata sunt per patres concilii & per mercatores usque nunc, summa summarum de certis ducatis CC. millia.

Restant expensæ illæ, quas facient septingentæ personæ veniendo de portu usque ad locum concilii, & redeundo de concilio usque ad portum finito concilio. Si oportet ire per terram, & longe usque ad locum concilii venire, pro eundo & redeundo cum septingentis equis, esset valde magna expensa.

Quoad tertium unde invenientur; hic est diligenter cogitandum & laborandum & prætermittenda sunt omnia alia. Hic enim agitur de re, qua nulla forte est in ecclesia major. Si enim hoc concilium perfici potest, resultat infinita utilitas Christianitati. Unde laborandum est, ne per nos permaneat; alioquin, si per nos deficeret, primo maximum peccatum incurreremus omnes; deinde confunderemus ecclesiam nostram, necnon in perpetuum essemus fabula & opprobrium apud omnes gentes.

Timendum, est quod ex indulgentiis non colligatur medietas istarum pecuniarum, immo nec forte minor quota. Item, non colligetur in tempore. Cogitandum est de aliis modis. Aliqui dicunt de decima universali, sed alii timent quod unum impediat aliud. Item, timendum, est quod non omnes obedient rebus sic stantibus inter nos & papam, attenta etiam paupertate beneficiorum; attento etiam quod clerus ubique est gravatus; & experientia nos docet, quanta difficultas extitit pro colligenda semidecima nuper imposita, quæ tam in paucis partibus collecta est, nec in illis integre: bonum & necessarium foret convenire simul, & per aliquot dies non cogitare nisi super hoc.

Item, circa indulgentiarum executionem, oportet adhibere majorem diligentiam, quod infra paucos dies, omnes qui sunt deputati ad sollicitandum recedent, & quod mittatur ad reges & principes, quia sine favore illorum modicus fiet fructus.

Quoad quartum de galeis duabus grossis, videlicet pro eundo, & duabus subtilibus pro manendo in Constantinopoli, & CCC. balistariis, quamdiu imperator erit extra Constantinopolim. Istas galeas de propinquo non video posse alibi reperire, quam apud Venetias, vel Januam, vel Florentiam. Possent etiam requiri istæ galeæ a domino rege Aragonum, & a domino duce Sabaudiæ, in Nicia, vel in Provincia. Essent aliqui infra X. dies ad plus mittendi ad ista loca, ut quærerent has galeas, & similiter CCC. balistarios, ne sit aliquis defectus in tempore. Infra autem mensem martii oportet prædictas galeas recedere versus Constantinopolim. Hic videtur difficultas, quia nullus volet se obligare ad dandum dictas galeas, & fulcire eas, & facere præparatoria, & stare obligatus ad hoc, nisi habeat aliquam præstantiam vel fidejussorem, &c. unde oportebit quod ille qui mittetur ad conducendum galeas, non vadat manibus vacuis.

Ad quintum, de magna copia episcoporum, oportet procul dubio adesse ad minus de nostris episcopis CL. vel saltem C. Si enim Græci numero episcoporum superarent nos, esset dedecus ecclesiæ legitimæ, præsertim cum in obedientia nostra celebretur synodus. Item, quanto pauciores videbunt in concilio de nostris, tanto minorem extimationem facient de ecclesia Latina, & eo minus curabunt reduci ad nos. Isti Græci in conciliis universalibus non solent facere æstimationem nisi de episcopis. Oportebit nostros episcopos, qui ad concilium venerint, permanere continue per annum. Oportebit etiam quod a principio inceptionis sint ibidem; quia mox ut Græci ad concilium applicabunt, incipient velle materiam istam tractare, nec esset honor noster, quod nos in domo nostra non essemus parati, & illi venientes de longinquis parati. Cogitandum est igitur an debeant vocari nominatim prædicti nostri episcopi & valentiores. Sed timendum est, quod dicant nominatim vocati: Quare nos debemus ire & stare extra domum tanto tempore expensis nostris? cur non vocantur & alii? vel cur non confluunt? Item, forsitan nonnulli de vocatis vel impediti, vel alias, se excusabunt, & non venient. Unde forsitan tutius foret scribere archiepiscopis, quod

quod convocarent concilia provincialia, & ibi ordinarent quod saltem tertia pars episcoporum singularum provinciarum valentiorum & aptiorum eligerentur ad hoc expensis totius provinciæ, & in dictis conciliis posset etiam provideri de aliquibus abbatibus, & etiam de magistris & doctoribus in societate prædictorum episcoporum, expensis provinciæ, ut supra. In dictis enim provinciis melius cognoscentur magistri & doctores apti ad hoc, quam hic in concilio. Item, timendum est, quod in multis regionibus forsitan non obedirent archiepiscopi & episcopi litteris concilii mandantis eos congregari & venire, nisi etiam requirantur per papam. Et in hoc adhibenda est non parva diligentia, & cum gravibus poenis. Esset enim magna confusio ecclesiæ nostræ, si pauci episcopi ibidem adessent.

Quoad sextum & septimum de discussione articulorum, & etiam animadvertendum est, quod dicuntur esse circiter XL. articuli, in quibus est discrepantia inter nos & Græcos. Sciendum est quod cum circiter quingentos annos hoc schisma duraverit; ipsi Græci habent multos tractatus circa has materias. Sunt etiam sagaces & astuti viri, & in hac re deberent verisimiliter esse multum certi. Debemus etiam reminisci, quod cum Bohemis nonnisi quatuor articuli fuerunt disputati & nihilominus vero per annum ante articuli illi quatuor fuerunt hic quatuor magistris seu doctoribus distributi, & habitæ sunt per annum hic publicæ disputationes inter nos, & collationes continuæ, ita quod materia fuit valde bene discussa; adeo quod advenientibus Bohemis, nostri per Dei gratiam reperti sunt bene instructi & provisi. Sic & multo amplius agendum est nunc, unde jam sine ulteriori dilatione eligendi essent XX. magistri, quibus cuilibet distribuerentur duo articuli, injungendo eis, quod omissis omnibus aliis, studerent in illis, & visa per quemlibet materia sua infra duos menses ad plus, quilibet haberet unam hebdomadam, in qua publice vel saltem in præsentia majorum de concilio disputarent materiam, tenendo videlicet partem illam quam ecclesia tenet. Item, bonum foret mandare ex parte sacri concilii, quod quicumque hic in concilio haberet aliquos tractatus in hac materia Græcorum, produceret infra X. dies, & quod magistri convenirent, & examinarentur omnes, & illos qui viderentur utiles facerent scribi. Item, quia oportebit illos conducere, seu persuadere eis ex doctoribus eorum, expediret habere originalia, tam Græcorum quam Latinorum doctorum, qui per concilia ultima approbati sunt. Expediet etiam scribere oratoribus nostris, qui sunt Constantinopoli, ut facerent diligentiam in habendo originalia dictorum Græcorum, tractantium super his articulis, & ut possint illos emere, mittentur eis pecuniæ; & si necesse esset, unus eorum iret ad Montem sanctum, ubi est magna copia librorum. Necesse est etiam habere non paucos interpretes de fide nostra, qui sint in litteris græcis bene periti. Quapropter providendum foret, ut tam in Italia, ubi sunt aliqui, quam de aliis partibus, advocarentur huc, promissa eis competenti mercede. Et quia nemo bene interpretatur materiam, si terminos ignorat; quanto citius possent huc accedere, utilius foret, ut cum magistris, quibus materiæ istæ distribuendæ sunt, sæpe convenirent, & discerent & erudirentur super materiis illis, quas interpretati sunt. Expediet etiam scribere prædictis oratoribus nostris, ut quotcumque in Græcia possent tales utraque lingua peritos reperire; conducerent ipsos, ut adessent in futuro concilio; & inter alios scriberetur domino archiepiscopo Coloniensi. Scribemus etiam universitatibus nostris, intimando eis quæ concilium egit cum Græcis, et exhortabimur eos, ut eligant aliquos magistros de peritioribus, quos ad concilium mittant pro discussione hujus materiæ, aut saltem quod non deficerent in adventu Græcorum, sed longe utilius quod ante venirent. Si hi domini qui sunt hic, habent notitiam aliquorum insignium magistrorum in partibus, bonum foret nominare illos, & eis scribere nominatim, quod venirent huc tempore Bohemorum. sic factum extitit, immo pauperibus & in * magistris, qui venirent ad concilium, promissæ fuerunt expensæ trium mensium spatio. Mandandum foret domino Cisterciensi, & abbati Cluniacensi, & aliis capitibus ordinum, ut ordinarent quatenus de ordinibus eorum in numero qui dominis deputatis videbitur competens, mitterent tunc temporis vel ante aliquos, tam abbates quam priores & insignes viros huic operi idoneos. Similiter mandandum foret generalibus quatuor ordinum Mendicantium. Efficacius fierent, si cum mandato concilii, concurreret mandatum summi pontificis. Mandarent etiam eisdem generalibus, quod ipsi personaliter usque ad concilium venirent.

* f. Theologia.

Circa octavum, de loco eligendo & nominando domino imperatori per oratores nostros ituros cum galeis juxta capitula & securitatem, & conventionem in victualibus, & de exercenda jurisdictione, supra dictum est. Græci non obligantur venire, nisi ad unum de his quatuor locis, per nos eligendis, videlicet Italiam, Viennam in Austria, Budam in Hungaria, & Sabaudiam. Nos autem obligati sumus unum de prædictis locis eligere, & in tempore ad illum locum transferre concilium. Quapropter providendum est, ne deficiamus in præmissis. Si autem vel concilium vel alius quacumque de causa optat concilium fieri hic, vel in alio loco a nominatis, non prohibetur quominus hoc procuret, sed taliter, ut non committatur negligentia in eo; ad quod concilium tam solemniter se obligavit. Et quamquam sacrum concilium diligenter laboraverit per oratores suos, ut traheret Græcos ad hanc civitatem vel ad loca vicina, & hic verisimiliter non sit quod trahi possunt. Nihilominus si vult ulterius instare instet in nomine Domini, sed non propterea negligat, quominus interim perquiri faciant, vel examinari unum de prædictis quatuor locis, ut si dominus imperator nolit huc, vel ad proximiora loca venire, habeamus unum de prædictis locis paratum, quem possumus per galeas

leas nominare, juxta compunctata. Et sciendum, ut supradictum est, quod per totum mensem Martii oportet esse paratas galeas, & trecentos balistarios, & ambassiatores nostros, & habere in promptu circa LXXI. millia ducatorum, quia oportet per totum mensem Maii esse ibidem. Unde non computato isto mense, qui verisimiliter transibit antequam incipiamus exsequi, non habemus nisi decem menses, in quibus prædicta oportet esse parata. Item, computando tempus quo se parabunt de equis & aliis necessariis; & tempus quo ibunt usque ad portum, & antequam intrent galeas, forte erunt duo menses, vel ad minus faciendo exactam diligentiam, erit mensis cum dimidio, & sic restant octo menses vel octo cum dimidio. Item, ad minus oportet per duos menses ante habere certitudinem tam de loco quam de pecuniis, quam de galeis, ut aliis, ut si forte una via nobis desit, possimus aliam quærere, & sic remanent sex menses, infra quos debemus certi (esse) de his omnibus.

Sciendum autem, quod secundum dictamen providentiæ, quæ considerat, quidquid potest contingere, ad minus deberet poni unus mensis vel plus inter impedimenta & casus fortuitos, & etiam negligentiam, quæ utinam non sit major quam expediat. Et sic vix habemus sex menses, infra quos oportet habere certitudinem de his. Considerandum etiam est tempus antequam eligantur personæ ad accedendum ad prædicta quatuor loca. Item, postquam electæ fuerint, antequam parent se; item, antequam applicent ad dicta loca. Item, tempus infra quod cum civitate vel domino civitatis conveniant de securitate, de conventionibus domorum & victualium, de mutuo pecuniarum, & aliis requisitis. Item, tempus infra quod huc revertentur omnes qui iverint ad videndum dicta quatuor loca; & si aliqui volunt quod etiam alia loca perquirantur, fiat, ut dictum est.

Primo ergo concipiatur forma secundum quam nos volumus habere securitatem in loco concilii pro nobis & pro Græcis, & oportet quod sit bene ampla propter multas causas, & quod de negotiis & personis concilii nullus possit se intromittere, nisi concilium, & quod dicta civitas in omnibus pertinentibus ad negotia & personas concilii parebunt ordinationibus & mandatis concilii. Similiter de personis laicalibus sequentibus concilium. Item, convenient de pensionibus domorum & pretiis victualium, prout duo, aut tres de civitate & totidem de concilio arbitrati fuerint. Item, de mutuo alicujus notabilis summæ pecuniarum pro isto principio, videlicet L. millia ducatorum vel plus, & hoc est nobis super omnia necessarium: ideo opus est cito mittere ad dicta loca, & videre quis magis nobis offeret. Item erit opus habere spem, quod si tempore, quo Græci erunt in concilio, indigebimus aliquando de quinque millibus vel de decem millibus, si poterunt nobis mutuare. Sed in hoc stabit difficultas, quia si quis offerret mutuum, volet habere cautionem certam de restitutione facienda: nescio an volet stare promissioni totius concilii, A vel volet habere certas idoneas personas, quæ fidejubeant. Erit difficile reperire tales fidejussores. Eligatur autem aliquis sine mora qui vadat ad Sabaudiam, alius vel alii, ad duo vel tria loca Italiæ; alius ad Viennam, alius ad Budam, vel ad alia loca, ac a dominio civitatum instet conditionaliter, videlicet in casu, quo sacrum concilium usque annum vel XIV. menses vellet se transferre illuc, quid vellet facere super prædictis, & præsertim de mutuo faciendo certitudinaliter infra VII. vel VIII. menses. Ne autem vagemur sub incerto, illi qui mittentur ad talia procuranda, reportent voluntatem dominorum vel civitatum prædictarum, scriptam in forma authentica & sub sigillis B eorum. Imminet enim nobis magnum discrimen ne deficiamus in præmissis. Item, etiam nos ad statum * sciamus a consulatu Basileensi, & etiam Constantiensi & Argentinensi, & habeamus certitudinem per sigilla ipsorum, quid volunt facere nobiscum super prædicto mutuo, tam pro isto principio, quam post adventum Græcorum, & si volunt aliquas domos dare nobis gratis pro gratis.

* f. statim.

Quoad nonum & salvos conductus dominorum, per quorum territoria sunt venturi & redituri Græci, videtur quod ad cautelam incontinenti debeant procurari dicti salvi conductus ab omnibus, videlicet in Alemannia ab imperatore, a ducibus Austriæ, a do- C minis & civitatibus, per quas venitur Constantiam, Argentinam, & Basileam. Item, pro Sabaudia a domino duce Sabaudiæ & marchione Montisferrati. Item, a domino rege Renato, si forte transirent per provinciam Provinciæ. Item, pro Italia a papa, a domino duce Mediolanensi. Oportet etiam habere salvum conductum a rege Aragonum, & a Januensibus, ac dominio Venetorum, & similiter mittere per galeas infra decem menses; mittere etiam cum illis salvis conductibus oportebit etiam salvum conductum civitatis, ubi celebrandum est concilium. Item, salvum conductum concilii.

D *Sequuntur ea, quæ facere possunt ad plenam concordiam inter sacrum concilium & papam. Et primo ea quæ facienda erunt ex parte papæ.*

In primis sanctitas domini nostri papæ dabit bullas suas in forma advisanda, de observatione decretorum, de electionibus & annatis, & aliorum sine fraude & dolo. Item, dabit bullas suas de concessione indulgentiarum in forma debita pro materia Græcorum, & cum illis scribet regibus & principibus & communitatibus ad effectum promovendi factum reductionis Græcorum. Item, in posterum idem dominus noster post sen- E tentias datas sive in materia fidei, sive in aliis conciliariter, terminum in curia sua non admittat. Item, quantum ad attenta contra aliqua supposita concilii, dabit bullam suam reverendissimis patribus & dominis, legato cardinali S. Angeli & cardinali S. Petri, cum potestate practicandi plenam concordiam per translationes seu pensiones & aliis modis quibuscumque. Item, idem sanctissimus dominus noster vocabit prælatos & doctores, ut

ut conveniant ad concilium pro dicta materia Græcorum. Item, quod in eventum quod sacrum concilium ad subsidium ponendum in ecclesia pro dicta reductione Græcorum, ut reservationem quottæ fructuum omnium beneficiorum, vel beneficiorum vacaturorum, vel decimam & similia, quod sanctitas sua auctoritate sedis apostolicæ idem subsidium imponet per bullas suas. Item, quod de consensu & beneplacito papæ concilium persistat in isto loco Basileensi usque ad terminum assignatum in decreto, nec aliquo modo transferetur ad locum eligendum ante dictum tempus, nisi ex causa legitima & beneplacito sacri concilii. Item, in casu quod sacrum concilium consentiret in aliquem, in quem concordaret cum sanctissimo domino nostro, quod papa dabit bullas suas de securitate personarum & suppositorum concilii. Item, de non immutatione aut variatione quacumque decretorum in sacro concilio Basileensi, & pro securitate amplius consentiet per litteras suas concilium futurum esse solum ad materiam reductionis Græcorum & pertinentium ad illam, & non ad aliud, nisi de beneplacito patrum concilii. Item, casu quod eligeretur locus in terris papæ, ipse papa dabit civitatem & oppida in ea, vel proxima in manibus concilii & deputandorum per eum. Item, de cautione omnium prædictorum dabit prædictas bullas suas sacro concilio; & nihilominus ultra illas dabit imperatori, regibus Franciæ & Castellæ easdem bullas. Item, in eventum quod eligeretur locus in concordia cum papa, papa dabit seu præstabit infra sex menses summam LX. millium ducatorum. Item, provideat papa de quatuor galeis, & mandet pro interpretibus.

Ea quæ adimplenda forent pro parte concilii.

Primo, sacrum concilium infra festum S. Johannis, vel alium terminum sic advisabiliter concludetur, & decretabit, & approbari faciet per singulas deputationes & nationes in concilio Basileensi existentes, provisionem rationabilem & effectualem juxta avisamentum domini legati vel aliud opportunum. Item, in casu quod papa complebit supradicta capitula, sacrum concilium intendet efficaciter his propter quæ est congregatum, seque exonerabit, neque se intromittet de his quæ administrari solent per papam, tam in poenitentiaria, quam alias. Item, in casu prædicto quod concilium sit contentum, tam pecuniæ levandæ per indulgentias, quam alias ante omnia obligationes dicti concilii adimpletæ veniant in manus papæ. Item, ob contemplationem dicti sanctissimi domini nostri, & in casu adimpletionis omnium prædictorum capitulorum, & quod Græci non erunt contenti venire ad locum Basileæ, concilium sit contentum recipere locum, quem nominabit sua sanctitas in Italia vel extra Italiam contentum. Item, per alium modum erit concilium contentum recipere locum quem nominabunt reverendissimus legatus, & dominus Arelatensis, & in casu quo prædicti non essent concordes, quem nominabit rex Franciæ. Item, quod sacrum concilium faciet omnem assistentiam summo pontifici pro recuperatione libertatum ecclesiæ Romanæ & aliorum, tam in temporalibus quam in spiritualibus, & communiter intendent ad regimen populi Christiani, & bonum religionis Christianæ. Item, in eventum concordiæ, quod duo domini cardinales sanctæ Crucis & S. Petri ad Vincula transferent se ad papam, aut alter ipsorum, ad practicandum supradicta, duobus tamen dominis præsidentibus remanentibus in concilio & frequentantibus actus concilii sicut prius. Item, si expediret, mittatur una ambassiata concilii ad papam, ad istum solum actum concordiæ procurandæ.

MONITIO AD REGES

& principes &c.

Sacrosancta generalis synodus, &c. Salvator noster Jesus Christus per suam ineffabilem deitatem, nobis, qui ecclesiam sanctam, cujus caput existit, repræsentamus, gratiam impertitus est, per quam conatus nostri ad delendas hæreses & pacem in Christiano populo faciendam feliciter processerunt. Nam cum annis jam quatuor consederimus ad diluendam Bohemicam pestem, quæ tam grandem exitum peperit, tantamque flammam evomit, ut non potentissimi exercitus & qualescumque bellorum æstus, non serenissimi Sigismundi imperatoris & aliorum ducum & principium illustrium, totius immo Germaniæ vires, non summa apostolicæ sedis diligentia illam extinguere potuerint; adeo profecimus orationibus & lucubrationibus nostris, ut mox ad ecclesiasticam unitatem Bohemos redituros esse teneamus. Jam enim pridem Pragæ cum oratoribus synodi hujus firmata novissime in eorum generali congregatione se impleturos, & leges ac ritus ecclesiasticos juxta concordiæ metas suscepturos, condixerunt. Legimus per sacratissimas generales synodos sæpe hæreses condemnatas, sed ad usque eradicarentur, tanto maximo tempore expectasse non novimus, nempe bellicosa gens illa & plena victoriis, adeo nos compescuerat & oppresserat, & jam per Hungariam aliasque partes remotas alas iniquitatis extenderat, ut si infectis omnibus, hæc sancta congregatio abiisset, omnem Germaniam & plerasque alias partes armis subduci oportuisset, crevissentque errores in fide & novi ritus omnem religionis ordinem subvertissent. Ibid.

Gaudeat ergo Christianus populus, cui misertus est Deus, dum efferata corda placavit, & aspera consilia mitia facta sunt, dumque conculcavit impios, & restrinxit superbiam malignantium, contemplemur itaque mirabilia Dei, & veneremur opera ejus. Nonne stupendum est dum solum orationibus atque monitis, nobis illorum obtusas antea aures vindicavimus, dumque pridem abhorrentes ecclesiasticas doctrinas, catholicorumque commercia fugientes, a nobis magna cum modestia scripturarum testimonia auscultarunt, posteaque eorum con-

ANNO CHRISTI 1436.

futatis erroribus, veritatis sunt lumen complexi. Denique & memorare juvat, quid ad pacem Christianorum principum procurandam egerit sacratissimus iste cœtus. Spiritus Sancti dona omnes intelligant. Non enim divina beneficia tacenda, sed litteris consecranda, & semper in omni memoria retinenda sunt. Vigilavit siquidem hæc sancta synodus modis omnibus, immo curis & studiis insudavit, ut opulentissimæ Galliæ tum diuturno bello vexatæ pace optima lætarentur, proinde Christianissimum Carolum Franciæ & serenissimum Angliæ reges, illustrissimumque Burgundiæ ducem nunc solemnibus legatis, nunc litteris sæpe pulsavit, ut pacem, quam Christus Salvator noster in signum perfectissimæ caritatis reliquit apostolis, quo exemplo & principes terræ suis subditis relinquere obligavit, eorumdem principum pietas concedere non differret, dum a modo afflictis attritisque populis non modo utilis, sed pernecessaria videretur; jamque eo res perducta esset, ut non de regnis contentio foret, si illa ruinæ penitus subducere oporteret. Valuerunt itaque hujusmodi concilia, & nostra, immo Spiritus sancti monita impleta sunt. Jam enim Deo gratias agimus immortali.

Attrebati per hujus beatissimi cœtus intercessionem inter Gallorum principes firmatam pacem videmus, qua Gallias ornatissimas ad frugem & vires pristinas redituras esse speramus. Germania etiam, quæ pridem undique bellis agitabatur, & discordiis plena erat, nunc assiduis nostris vacavit studiis, dummodo numquam hæc sancta synodus nunciis litterarum & aliis remediis vacavit, quoad odiorum flamina cessarent, optima quiete potitur. Testes siquidem tunc potentissimi duces Bavariæ, inter se simultatibus collidentes, Austriæ etiam principes, nec non Treverenses contendentes ecclesiæ, & Maguntini, Magdeburgensis, Bambergensis, Herbipolensis, cum quibus ad quorum discordias sedandas omnimodam diligentiam posuimus. Neque sic minus Italia testis, dum pridem armis tota nutabat. Nam partium exercitibus, ad belli flammam properantibus, mediis reverendissimorum S. Crucis & S. Petri ad Vincula S. R. E. cardinalium, per hanc synodum pro componenda pace destinatorum, concordia facta extitit. Unde & terræ Romanæ ecclesiæ alias undique vexatæ quiescunt, & Bononia aliæque plures civitates & oppida in ditionem ejusdem Romanæ ecclesiæ reversa sunt. Denique & Poloni Prutenive testimonium conferant, ad quorum partes ad antiquas discordias terminandas bis legatos direximus. Unde, Deo propitio, cessant bellicosi conatus, & injuriarum aculei non paventur. Hæc autem recensere voluimus, dilecte fili, ut noscas nobiscum esse Spiritum-sanctum, & nos ejus nomine cuncta facere, proinde victoriam expectare posse nostrorum operum. Utque detractorum ora claudantur, qui pollutis sermonibus coinquinare satagunt veritatem; auscultet, obsecramus, & amplius tua pietas, an præter hæc segnes & socordes fuerimus in reformationem ecclesiæ sanctæ Dei, & quod no-

Locus turbatus.

A stris imminet conciliis, quidve opus est, ut non corruat templum Dei, intelliges. Vidit hæc sancta synodus nihil melius atque præstantius ad solidandum populi Christiani salutem, & reprimendos Romanorum pontificum aliorumque abusus, qui diuturno tempore sacerdotium denigrarunt, quam ut generales synodi frequententur. Per eas enim sunt jactata fidei catholicæ fundamenta, submotæ hæreses, innumeraque flagitia expiata, ritusve ecclesiastici inventi sunt. Quamobrem Constantiense concilium . . . . saluberrime providit deinceps de decennio in decennium concilia generalia, statutis etiam temporibus provincialia tenenda esse, multis opportune adjectis, quæ accommoda judicantur, ut per illa ab omni sorde atque B pressura liberari possit ecclesia; tantisque futuris hæc sanctio occurrit periculis, ut hoc solo non frustra pro reformatione convenisse cœtum hunc valeat æstimari. Postea vero alia duo edidimus sanctissima decreta, de electionibus scilicet & annatis, quorum unum ad relevandas ecclesias in moribus ac disciplinis, alterum in opulentiis necessariis suppeditare videtur. Experti sumus diuturnis temporibus in tantum Romanos pontifices eorum voluptatibus inhæsisse, ut non imbecillitatem ætatis, non imperitiæ periculum, non talium sordem, non lasciviam quampiam veriti sunt: sed pro eorum arbi- C trio personas erexerunt, & agrum dominicum palmitibus infructuosis propagarunt; & quod gravius extitit, inde symoniacæ labes adeo avaritiæ subministrasse cernitur, ut non facile eradicare possimus. Neque minus intelligere fas est, quam ecclesiis jacturam, immo ruinam congesserint apostolici ærarii tributa, annatæ appellata. Ex illis profecto venundata ecclesiastica prædia & pretiosa mobilia, contracta etiam voracissima fenora; propter illa ædificia collapsa, divinaque ministeria diminuta undique videri potest. Vidimus ecclesiam sanctam, quam Deus liberam esse voluit, tributariam effectam. Sed o utinam in piis erogationibus D ea onera destruxissent! quin immo hospitalitatibus pauperumve eleemosynis, ecclesiarum fundationibus, reparationibus, & ad populorum quietem procurandam dicata, in bellorum voragine, affectuum, largitionum arciumque inutili fabrica exposita vidimus. An hæc talia sunt, ut ea conniventibus oculis transire debeamus? At qui pro his funditus evertendis leges . . . . . insurgunt, voces hominum conclamant, mores disciplinæque vigent. Pro hiis insuper, etsi alia non instarent incommoda reipublicæ, congregari synodus decuisset. Non abs re igitur sacratissimus iste cœtus, sacerdotio, immo toti Christianæ religioni compatiens, tales abu- E sus diluere extirpareque voluit. Sed ecce dominus Eugenius papa IV. modernus, ejus quamquam studium esse deberet, ut tam opportune ordinata effectui mandarentur, illa impedit irritaque facere studet. Nam & ab ipsorum exordio in præsentem usque diem, spretis electionibus, immo ne fieri possent, reservationibus utendo consuetis, ecclesiis cathedralibus monasteriisque providit, & aliorum electivorum beneficiorum collationes pro

ANNO CHRISTI 1436.

ANNO CHRISTI 1436.

pro suo arbitrio fecit: res penitus inaudita. Non legimus enim ex Romanis pontificibus quemquam sacræ synodi leges eo pacto irritas fecisse, contemtuique habuisse: quin immo omnes maxima illas veneratione coluisse patet. Neque aliquis est sacrorum conciliorum canon, quem hodiernis temporibus ecclesia non recipiat, præter eos quos aut ipsa ecclesia, temporum spectata conditione, vel sedes apostolica justis innixa causis temperaverit. Profecto gravius nihil esse in republica potest, quam proprio sensui inhærere legesque evertere, quarum usus tranquillitatem parit, justitiam sustinet, & religionis maximum robur existit. Unde & B. Gregorius inquit: nimis est asperum & præcipue bonis sacerdotum moribus & juri inimicum, quempiam quacumque rationis executione, quæ bene sunt ordinata rescindere, & exemplo docere sua quandoque posse decreta dissolvi. Nihil aliud autem domini Eugenii papæ conatus efficiunt, nisi ut supremum tribunal immobileque ecclesiæ universalis refugium in dubium ponat, & cunctos fideles erroribus execrabilibus involvat. Pridem hanc sanctam synodum, immo totam ecclesiam, sua prætensa dissolutione ejusdem duobus annis fatigavit. Nunc violatis sanctionibus nostris pro universali salute editis, iterum duobus annis inextricabiles alias difficultates ingessit, quasi pontificatus sui præcipua cura fuerit, ut vel hoc concilium non existeret, vel vires aliquas non haberet. Jam quarta decima laborat legatio per nos ad eum destinata, quo suum animum modestiæ limitibus temperare velit, & quod sui prædecessores pie egerunt, ante oculos habere deberet. Intendimus autem non amplius tantam injuriam noxamque universali illatam ecclesiæ tolerare, & post multam ac multam & iterum multam adhibitam mansuetudinem, juxta sanctorum instituta patrum & sacrorum conciliorum imitationem, severitatem exercere; ne si hujusmodi sustineremus errores, approbare videremur, atque futurorum conciliorum læderetur enormiter auctoritas. Memores enim sumus sententiæ Augustini inquientis: Si ea de quibus Deus vehementer offenditur, insequi vel ulcisci differimus, ad irascendum utique divinitatis passionem provocamus. Non enim Christus ut ecclesiam contemneret, sed ut ædificaret, in ea Petrum suum successorem constituit. Qui ergo non ædificat, sed pro voluntatis libito administrat, sese extra ecclesiam ponit, & pastoris officium dimittit, juxta Gregorii sententiam in homeliis suis inquientis: Ipse ligandi atque solvendi potestate se privat, qui hanc pro suis voluntatibus & non subditorum moribus exercet. Nunc ergo ad tuam celsitudinem sermonem nostrum convertimus. Dum enim tuam pietatem horum reddere volumus certiorem, ut illam in tempore exerceas opportuno cunctis obsecramus affectibus. Memento siquidem quoniam omnis potestas a Deo est, & quæ a Deo beneficia conceduntur, ad ipsum utique referenda sunt. Memineris, quæsumus, nullum esse majus bonum quam quod universo cœtui impenditur, & illud esse præstantius ac beatius sacrificium, quo plebs cuncta depascitur. Adsit potentia tua in tempore opportuno, ut benedictionem recipias ab operum tuorum (meritis). Adhibe tecum consilia Deum timentium, ut segreges ab auribus tuis qui seminant zizanias. Non quærit hæc sancta synodus thesauros terræ, non scabella inhiantium potestates; sed leges sanctissimas & sanctos mores efflagitat observari. Sint igitur oculi tui inter lumina terræ, neque irritentur tormentis malitiæ, ut sic sancta Dei ecclesia tuis & aliorum principum suffragiis ab instantibus procellis valeat liberari.

PROPOSITIO DOMINI JO.

abbatis de Buzaio oratoris domini ducis Britanniæ.

Ibid.

MAjores mei potioresque legationis hujus, qua nunc fungimur, ad clariora futuris diebus sese reservantes, hunc mihi quoque immerito dedere sermonem. Sed quis sum ego, latitans sub modio, ingenio nullus, alhipoque pectore frigens, ut tenebras meas etiam occiduas hic ante jubar mundi, cardines orbis, lucernasque militantis ecclesiæ supra candelabra positas, indigne coner ostendere? Melius tibi fuisset, indoctissime claustralis, intra domesticos parietes noxas flevisse proprias, quam tuam hic tantis coram dignissimis conspectibus ingerere barbariem. Obedientia tamen tractus & illectus, confisusque in eo, qui mutorum fauces reserat, balbutientium quoque linguas facit disertas, sperans insuper quod vos, clarissimi patres, dabitis veniam, aggrediar propositum. Quod si stilus vestris delicatis auribus aliquid sonare durius solito videatur, parcite, quæso, claustrali, numquam Tulliano fonte delibuto. Inter enim cotidianas delicias cibi grossiores nonnumquam capiuntur, ut dum inter edendum velut pro fastidio degustantur, ad subtiliores epulas redeatur avidius. Venisti, creator Spiritus, mentesque replesti firmitate tuorum, ut in hac urbe clarissima tuas oves gregemque tuum sanctissimum, desolationes sanctæ matris ecclesiæ consolando, stabilires. Non animalis homo, non qui terrena sapiunt hanc dedere constantiam; sed Altissimus qui renes scrutatur & corda, hoc inspiravit, hoc inchoavit, & conclusit feliciter. Non rerum prolixitas gerendarum, non socordia mentium, non denique dilationes temporum potuerunt vos ab incœptis divellere. Hoc Spiritus almus, hoc sacra fides, hoc sanctum reformationis ecclesiæ propositum condonarunt. Quamobrem quod stipiti rami, quod radii soli, quod fonti rivuli, hoc tibi, sacratissima synode, debent omnes principes & prælati, quos ubique terrarum religio Christiana solidavit. Qua in re dominus Joannes illustrissimus dux Britonum, clarus fide, religionis cultor, sectator æqui, conversatione cælestis, quamquam peregrinetur, ingenio fulgens, fervens affectu, mulcebris eloquio, cujus innocentiam fraternus zelus non infecit, cujus modestiam blanda prosperitas non illexit, cujus constantiam fortunæ ferocitas non confregit. Hæc, inquam

quam, considerans suos hic cum ecclesia sua Britannica nunc mittit ambassiatores ad assistendum huic sacratissimo cœtui, ejusque censuras audiendum. Secundo ad se fortunas quoque suas eidem liberaliter offerendum, demum ad ejus decreta pacifica ordinationesque sanctissimas suscipiendum devotissime & opere complendum. Qui citius præfatos inibi misisset ambassiatores, nisi carissimæ necnon clarissimæ suæ sponsæ lugubris supervenisset interitus, & nisi varia maris tellurisque obstitissent incommoda. Qui quidem princeps cunctis aspirabat votis, si Deus & fortuna dedissent, hic præsentialiter assistere.

Exactis igitur taliter qualiter his ambagibus, morem servando canonicum, a sanctis seu sacris litteris exordia sumendo, illud Matth. 24. pro fundamento præmittam, videlicet: *Ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ.* Corpus Christi mysticum adinstar naturalis aut humani conflatum dignoscitur. Constat quidem quod corpus humanum variis ex membris diversa ad officia pertinentibus est constitutum, sic quod si uno careret membro, jam non completum aut perfectum, sed potius defectuosum aut orbatum vacaret; contra vero, si cuncta sua membra complexa locis suis & ordinibus possideat, completum illico videbitur & perfectum. Et ubicumque fuerit corpus, ibi erunt & ejus membra connexu naturali complexa, quæ illud componant pariter & compleant. Sic mysticum corpus ecclesiæ diversis ex membris fidelibus est a Christo suo capite constitutum. Quidam enim sunt oculi, quidam pedes, quidam manus & brachia, & universi ad ædificationem instituti. Et ubicumque fuerit corpus ecclesiæ, ibi erunt & ejus membra, cum nexibus Spiritus sancti sint conjuncta. Cum vero per aquilas propter limpitudinem visus sumantur hujus mystici corporis oculi recti scilicet: ubicumque igitur fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. In hac gloriosissima synodo ejus palam ostenditur integritas, quamquam non singula supposita, sed ibi potiora convenerint. *Ubi enim duo vel tres convenerint vel congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum*, dicit Dominus. Vos, patres præstantissimi, hujus mystici corporis instar aquilarum fulgentium estis oculi, principes manus & brachia, plebs quoque solotenus calcata pedum vices obtinet. Igitur quod debent oculi corpori, præstent, præbeant & brachia, pedesque ad idem suo sustentent solatio. Si enim oculi cuncta suo lustrarent officio, nihilque manus efficerent & brachia, non tuta certe maneret, nec diu corporis compago; quod si denique dirigerent oculi, manusque protegerent, & pedum planta non tangeretur pavimento, manus directio vanaque protectio videretur. Igitur in unum offerendo conveniant hæc præcipua corporis membra, ut corpus sanent, sanatum dirigant, directum protegant, protectum quoque in prosperitate sustentent. Languet mater ecclesia, languet corpus, languent membra, & si verbis utar Virgilianis, *Ubique luctus, ubique timor, & plurima mortis imago*. Ad vos jugiter clamando, suas vobis exponit angustias, & in remedium sui doloris postulat filiales affectus. Quia igitur filii estis & oculi, dolores maternos excipite, & juxta Isaiam, *tristemini cum Jerusalem & dolete cum ea omnes qui diligitis eam*. Ubi enim publica jactura est & commune dispendium, sicut dolor in universitatem se porrigit, ita omnium consilium captandum est & auxilium. Ad tanta languoris juvamina vos totus instituit orbis. Igitur, clarissimi patres, componatis emplastra, pharmantias detis, si opus est. Scindite membra, diætas imponite, & quæque relevamina hujus mystici corporis opere complete. Si ad mentem nascentis ecclesiæ reducantur exordia, sicut inter credentes erat unitas in fide, spiritu & baptismo; sicut facultatibus contributis unum erat omnibus votum pauperum sublevare miserias, cunctorum quoque necessitates tamquam proprias reputare. Una siquidem & indivisa est tunica, nec umquam passa est divortium sponsa Christi, nec pellicis alienæ quandoque sustinuit compagine injurias. Quamquam enim plures sunt ecclesiæ hinc inde per orbem diffusæ, sic tamen una corpori junguntur, ut sicut unius membri læsione membra corporis omnia quodam compassionis participio molestantur; sic unius fidelis desolatio in communem corporis mystici gemitum deduci necesse est. Igitur clarissimi patres, quia ejus rectores estis & oculi, discratias condolendo pellite, quidquid ad intermissionem ductum est. & toxica nocumenta possetenus pellite. Sic uti membra vitalia sacro corpori jungimini. Sic aquilino more cuncta clare videbitis, tractabitis, sanabitisque commorosa, & sic ubicumque fuerit corpus ibi congregabuntur & aquilæ. Sane ut materiales oculi ad defectus corporis morbosque pellendos sumant efficaciam, prius a luxis terrenisque debent expiari pulveribus, sic aquilæ mysticæ & oculi militantis ecclesiæ, ut clarius videant, satiusque ferant opem, prius a vitiorum maculis summopere sunt purgandi. Sicut enim ceteros præcellunt statu dignitate, sic quoque morum sanctitate præeminere debent. Nam, ut beatus ait Gregorius, moribus & vita debet esse conspicuus, qui ceteris præponitur imitandus. Audi canticum minus, sed salubre, inquit devotissimus Bernardus ad Eugenium, monstruosa res est, gradus summus & animus infimus, sedes prima & vita ima, lingua magniloqua & manus otiosa, sermo multus & fructus nullus. Ob hæc Constantinus Helenæ filiæ regis Britonum matri suæ, nonnulla sibi demandanti, sic legitur scripsisse: Quanto, inquit, altiorem gradum inter homines tenemus, tanto omnium patemus aspectibus; omnium itaque mortalium oculi, omnia judicia, omnium quoque vota nostros actus considerant. Scopulus enim de monte corruens, multos sibi subjectos trahit lapides in ruinam. Sic cum speculatores oculi, mystici corporis labuntur in delicta, exemplo suo multos trahunt ad interitum. Pastor, inquit Gregorius, cum per abrupta vitiorum graditur, necesse est ut ad præcipitium grex inde trahatur; quia enim in alto sunt positi, debent pro se ceterisque non im-

immerito vereri ruinam. Confidero gradum, inquit devotiffimus Bernardus, & timeo casum; faftigia dignitatis attendo, & e vicino periculum formido. Penfandum enim eft, quod quanto gradus altior, tanto cafus gravior. Jam non ad culmen rerum, inquit Martialis Capella, injuftos creviffe queror: tolluntur in altum ut lapfu graviore ruant. Sic Occofias per cancellos oraculi quos fecerat in Samaria cecidit & mortuus eft, 4. Reg. 1. A vitiorum igitur maculis myftici mundentur, oculi, lumineque divino perfundantur. Et fic corpori debitum præftabunt, eidemque jungentur fanctiffime. Igitur, *ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ*.

Amplius, humano corpore fenefcente, oculos videmus illico pati caliginem. Sic certe vergente mundi vefpere, oculos Chrifti myfticos a priftini ftatus perfectione plus quam laicos cecidiffe comperimus. Ob hoc ftatus militantis ecclefiæ per ftatuam, quam legimus Nabuchodonofor fomniaffe, congrue figurari poffet; ejus nempe caput ex auro, pectus & brachia ex argento, ex ære venter & femora, pedum vero pars ferrea, quædam altera quoque fictilis videbatur. Olim enim corpus Chrifti myfticum in primis rectoribus fuit per fapientiam aureum, argenteum per vitæ meritum & munditiam, fonorum quoque & æneum per claram eloquentiam. Hæc enim tria fulgor fapientiæ, munditia vitæ, eloquentiæque clara fonoritas rectoribus ecclefiæ neceffaria dinofcuntur. Sed pedum, hoc eft ultimorum rectorum, modernorum loquar, pars quædam ferrea eft per cordis duritiam, altera quoque fictilis per carnis lafciviam. Cum enim quidam bonæ memoriæ Senonenfium antiftes quondam cœnobium adiiffet Clarevallenfium, ut quemdam hujus loci vifitaret converfum, qui raptus divinas nonnunquam patiebatur extafes, cum fecum loqueretur, poftulo, inquit, ut mihi vifionem aliquam enarres. Vidi, inquit converfus, nuper dominam quamdam vultu fpeciofiffimam, auro gemmifque decoratam, dixitque mihi ftupenti & ejus ornatum ac vultus pulchritudinem admiranti: Quænam fum ego? Cui refpondi: Mihi videris B. Dei genitrix virgo. At illa. Terga mea refpicias. Cumque dorfum ejus refpicerem, putridam eam comperi, vermibufque fcaturientem. Nunc, inquit, perpendere potes, non effe me Virginem gloriofam. Non enim fum Virgo Maria, fed mater ecclefia, quæ in anteriori mei parte in apoftolis, martyribus fcilicet & confefforibus fui pulcherrima, decentiffimeque ornata: fed in dorfo, hoc eft ultimo tempore, ut in modernis rectoribus, fum putrida, variifque refperfa foetoribus, & fic argentum meum verfum eft in fcoriam. Ifaiæ 1.

Apud Valerium lib. 8. cum omnes optarent mortem Dionyfii, tamquam tyranni crudeliffimi, quædam mulier ætatis provectiffimæ degebat Syracufis, quæ fola quotidie matutino tempore, ut Dionyfius viveret, devotiffime exorabat; quod ut Dionyfius tantam mulieris erga fe benevolentiam agnovit, ad fe protinus advocavit, & quare

A hoc, vel quo fuo merito hoc faceret inquifivit. Cum effem inquit, puella, tyrannum crudelem habebamus, eoque carere multum optabamus, quo defuncto crudelior ei fucceffit: cujus etiam mors nobis amplius quam prioris in defiderio fuit; poftremo tertium fuperioribus importuniorem coepimus habere rectorem. Sic igitur, fi tu nobis fueris per mortem fublatus, fuccedet alius omnium nequiffimus. Idcirco confuevi deos quotidie pro tua longitudine & longanimitate rogare. Hoc peracto, fi quis priora tempora modernaque confideret, proh dolor! incedit ecclefia; olim enim faciem fuam velabat Moyfes, cum propter vultus ejus gloriam

B in eum filii Ifrael intendere non poterant, nunc vero nofter Moyfes, facerdotes loquor moderni temporis, ob confufionem faciem fuam velare poffunt. Jam enim in eos filii Ifrael intendere non dignantur, fed triftes noxas eorum potius gemunt & erubefcunt. Hanc differentiam rectorum militantis ecclefiæ B. Gregorius confiderans ait: In judicio quid unufquifque lucratus erit palam oftendetur. Ibi Petrus cum Juda, Paulus cum gentibus converfis ad fidem, ibi Andreas poft fe Achaiam ducens, Johannes Afiam, Thomas Indiam. Cum autem tot paftores cum gregibus ante judicem venerint, quid nos miferi dicturi fumus, qui ad Dominum poft

C negotium vacui redimus, qui paftoris nomen habemus & oves quas ex nutrimento debemus oftendere non habemus? Qui nomen igitur rectoris accipit, virtutibus polleat, jufteque gregem fuum poffideat, regat & pafcat, ut fibi rectoris magnalia vindicet ac merita juftiffime, & fic, *ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ*.

Tandem, clariffimi patres & domini plurimum recolendi, qui tamquam cives & domeftici Dei, clero dare formam vitæ populoque pacem a diverfis orbis climatibus feliciter his diebus adveniftis, multa eft meffis, quæ vobis commiffa eft, fuofque palmites latius extendit vinea Domini fabaoth, cujus vos difpenfatores conftituit circumfpe-

D ctius providere. Agite igitur, agite, ne degenerent vineæ propagines in lambrufcam, frumentum in lolium, aurum in fcoriam, oleum in lamurcam; ager fanctæ matris ecclefiæ nunc colendus vobis committitur, folvite fafciculos fcandalorum, deprimentes, necnon opprimentes fponfam Chrifti fpeciofam; ab ea, quæfo, tollite, quem paffim fuis patitur in rectoribus contemtum. Cribrate lolium a tritico, femen fcilicet hærefis peffimum. Veftris enim his diebus falforum furrexere cultores dogmatum, doctores mendacii, hoftes veritatis, fideique fubverfores, blandi & fimplices ut agni, fed vulpes aftutia funt & rapaces ut lupi. Hi

E funt qui in veftimentis ovium veniunt. Ifti funt vulpes, de quibus fponfa in canticis dixit: *Capite mihi vulpeculas quæ demoliuntur*. Quia igitur fucceffores eftis apoftolorum, aquilæque ecclefiæ militantis, qui oves domini cuftodiendas fufceperunt & pafcendas, plurimum intereft prævidere illorum verfutias, qui legem domini prævaricantur occulte, qui laqueos jugiter tendunt, & pedicas in capturam fimplicium. Zelus itaque do-

domus Domini accendatur in vobis. Aſcendite ex adverſo opponentes vos murum contra inimicos fidei. Reddite teſtimonium veſtræ.... ..Hoc lex proximi, hoc cenſura canonum, hoc ipſa hominum conditio, hoc lex denique naturalis dictavit; vos iſta complete. Sperant omnes populi in eo qui ſpes omnium cognoſcitur, quod non deficiet in hac eccleſiæ diſcratia, exuberans gratiæ plenitudo veſtra, quæ ſe impertitur afflictis, lapſos erigit, læſos raparat, & ut paucis plura concludam, quæ ſeſe communicat univerſis.

Sane cum in diſcretione veſtra eccleſiæ pendeat diſpoſitio, cum in manu veſtra corda ſint regum & ducum, ad veſtræque ordinationis arbitrium inclinentur populi, vobis incumbit quæ ad pacem ſunt quærere. Facite igitur animabus ſalutem, quietem populis, eccleſiæque libertatem, atque ab erroribus malos ad viam veritatis reducite. Non barbaras impugnabitis acies, ſed familiares & domeſticas, non exteras nationes, non hoſtiles municiones invadetis, ſed proprie corpus inteſtinum, populum non rebellem, non hoſtem, ſed vicinum. Igitur clariſſimi patres, quæ ad pacem poſſetenus quærite. Cum enim pax ſit concordantium animorum ordinata tranquillitas, quid eſt quod pacis dulciſſima monumenta non alliciant vehementer? in rebus nempe creatis nihil gratioſius ſolet audiri, nihil delectabilius concupiſci, nihil quoque utilius poſſideri. Pax ſimultates tollit, bella compeſcit, comprimit iras, ſuperbos calcat, diligit humiles, diſcordias ſedat, omnibus eſt placita, neſcit extolli, inflari contemnit. Pax univerſis eſt utilis & fructuoſa, cunctis quoque delectabilis & generoſa. Quamdiu enim elementa invicem conciliata reſident in mixto, ipſum ſolent continuare. Pace vero primarum procul pulſa qualitatum, confeſtim mixti complexio diſſipatur. In ligno nempe putrido, in quo vix elementorum conjunctio deficit, hæc liquido comprobamus. Sic certe ſine pace nec regna, nec civitates, nec collegia, nec communitates bene poſſunt aut diu conſiſtere: in ſyderibus cæliſque, perpetuæ pacis foedere junctis, nihil diſſonum penitus reperitur aut adverſum. Nam ſydera pace vigent, inquit Prudentius, & cum nihil placitum ſit ſine pace Deo, ipſe cum angelis & ſanctis ſuis pace fruitur perpetua, æternaque concordia jocundatur. Sic clariſſimi patres, & domini plurimum recolendi, pacem habete, cunctiſque Chriſti fidelibus pro modulo procurare debetis. Sicut enim diſcipuli mandata doctorum, pupilli tutorum, liberi genitorum, hæredeſque teſtatorum illæſa ſervare tenentur, ſic cuncti Chriſticolæ & oculi militantis eccleſiæ ſui mandata legiſlatoris, doctrinam & imperium ſalvatoris complere neceſſe eſt. Pacem enim tenuit, pacem docuit, pacem præbuit. Pacem ergo turbatorum ſæculorum Salvatoris ſectando veſtigia ſolerter componite. Ad hanc omnino procurandam manus quidem juſtitiæ vires dabunt adjutrices, pedeſque ibidem ſuo proſequentur munimine. Hoc jugiter deprecatur præfatus dominus Johannes illuſtriſſimus dux Britonum, devotiſque in orationibus toto corde uſcitat. Sic opere complendo corpus myſticum veri Chriſti corporis ambulabit per ſemitas, tandemque cum aquilis ſuis conjungetur feliciſſime: quia *ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ*, quod præſtare dignetur ille qui eſt benedictus in ſæcula Amen.

PROTESTATIO FACTA PER inclytam nationem Gallicanam in ſacro concilio Baſileenſi.

QUamquam in proxima ſancta ſynodo Conſtantienſi, a qua hoc præſens ſacrum Baſileenſe concilium per continuationem dependet, fuerit Spiritu-ſancto afflante ſolemniter decretum ſub hac forma verborum, videlicet: Sacroſancta Conſtantienſis ſynodus, &c. ſtatuit & decernit, quod futurus Romanus pontifex per Dei gratiam de proximo aſſumendus, cum hoc ſacro concilio vel deputandis per ſingulas nationes debeat reformare eccleſiam in capite, & curiam Romanam ſecundum æquitatem & bonum regimen eccleſiæ; antequam hoc ſacrum concilium diſſolvatur ſuper materiis articulorum alias per nationes in reformatorio oblatorum, qui ſequitur. Ibid.

Primo, de numero, qualitate, & natione dominorum cardinalium.

Item, de reformationibus ſedis apoſtolicæ.

Item, de annatis & communibus ſervitiis & minutis.

Item, de collationibus beneficiorum & gratiis expectativis.

Item, de confirmationibus electionum.

Item, de cauſis in curia Romana tractandis vel non.

Item, de appellationibus ad curiam Romanam.

Item, de officiis cancellariæ, & poenitentiariæ.

Item, de exemtionibus & incorporationibus tempore ſchiſmatis factis.

Item, de commendis.

Item, de fructibus medii temporis.

Item, de non alienandis bonis Romanæ eccleſiæ.

Item, propter quæ & quomodo papa poſſit corrigi & deponi.

Item, de exſtirpatione ſimoniæ.

Item, de diſpenſationibus.

Item, de proviſione papæ & cardinalium.

Item, de indulgentiis.

Item, de decimis.

Hoc adjecto, quod facta per nationes deputatione, liceat aliis de licentia papæ libere ad propria remeare. Quamvis etiam circa articulos ſupradictos de hujuſmodi reformatione facienda tam eidem concilio Conſtantienſi, quam etiam ſereniſſimo principi & domino, domino Sigiſmundo tunc regi Romanorum, nunc imperatori, expreſſa promiſſio facta fuerit; electo tamen & aſſumto felicis recordationis domino Martino papa V. hujuſmodi reformationis executio, proh dolor! hactenus omiſſa eſt, cum dicti etiam ſolemni non obſervatione promiſſi. Diſſolutione etenim dicti concilii humanis ingeniis oc-

occaſione adinventa, fidei cauſa in Germania circa reductionem Bohemorum neglecta, pace in guerris tunc Galliarum invaleſcentibus non tentata, ulterius in Conſtantia de reformatione hujuſmodi nihil actum eſt; quin immo ad alia loca conciliis aſſignatis, dum illa ordinentur, ſucciſa ſunt. Quantis autem incommodis hoc ſacrum Baſileenſe concilium quadriennio, & ultra, cum grandi perſonarum & rerum jactura, nonnullis etiam illorum, quibus tutela credita ſperabatur, obſiſtentibus, perduraverit, orbi patet univerſo. Nihilominus tamen in præfatorum reductione Bohemorum, paceque populorum, ac reformatione morum in hoc concilio actum eſt utiliter, quantum conceſſum eſt ab Alto, repugnantibus etiam multis; nonnullorum etenim, quorum ſtatus & negotia reformatio ipſa concernebat, adinventionibus & ſtudiis tot & tantæ adhibitæ ſunt difficultates, quod in ipſa reformatione vix quicquam ſolemniter & perfecte decretari potuit, quod eccleſiæ univerſali aliquem poſſet ſalubrem fructum afferre. Et quod gravius eſt, SS. dominus noſter papa modernus, cum reverentia virtuteque loquendo, ſuam propriam de adhærendo huic ſacro concilio, ejuſque decreta manu tenendo & approbando promiſſionem diu, licet nimis in grave præjudicium eccleſiæ, dilatam, in ſuis litteris apoſtolicis in generali congregatione hic publice lectis, factam & contentam non attendens, nonnullique alii ſibi in hac parte voluntarie plus quam expediſſet adhærentes, quam plurima contra hoc concilium ſacrum ejuſque decreta ea multiplicitet tam palam quam ſecrete impugnando fecerunt, prout & dietim facere non ceſſant. Inſuper, quod valde moleſtum eſt, idem dominus noſter papa nedum contra decretum de electionibus, aliiſque rite & canonice electis, providendo ſæpiſſime fecit, propter quod ſchiſmata & diviſiones in eccleſiis diverſarum nationum, non ſine maximo ſcandalo perpetuaque quaſi diverſarum eccleſiarum deſolatione orta & ſecuta ſunt; quin etiam decretum de ſublatione annatarum ex eo factum & concluſum, quod annatæ hujuſmodi nullo jure debebantur, per eaſque eccleſiæ eccleſiaſticæque perſonæ damnoſiſſime gravabantur, per ſe reverendiſſimoſque patres dominos cardinales ac ſuos officiales ſecum Florentiæ exiſtentes, alioſque ex ſuis in hoc ſacro concilio præſidentibus, contradictionibus, proteſtationibus, aliiſque diverſis mediis quotidie impugnare & tranſgredi non veretur; nec, ut aſſeritur, in ſublatione annatarum hujuſmodi, quæ etiam pro eccleſiis Galliæ ad inſtantiam prælatorum & eccleſiaſticorum eccleſiæ Gallicanæ, tam per inclytæ memoriæ dominum Karolum regem Francorum noviſſime defunctum ejuſque regium parlamentum, ac ſuam pragmaticam ſanctionem, quæ ex poſt in præfato ſacro Conſtantienſi concilio per ipſam nationem Gallicanam rite dudum facta eſt, conſentire intendit, niſi loco annatarum hujuſmodi, abundans ſibi proviſio fiat, quam idem dominus noſter papa, cardinaleſque, præſidentes, ac officiales antedicti, ſibi pro eorum ſtatu fo-

A vendo, nomine eccleſiæ univerſalis per hoc dictum concilium fieri provideant, ſi regna, principatus & dominia, quibus eccleſiam Romanam ampliſſime dotatam pariter & ditatam eſſe conſtat, ad vitæ eorum ſuſtentationem eis non ſufficienter inſtantiſſime & importune procurarunt & procurant; videtur quod pro annatis hujuſmodi, nullo tamen eis jure debitis, ſuper proviſione quam petunt, quodammodo vellent paciſci, tantaque deſuper ſollicitudine inſtant, ut omnia alia hujus concilii peragenda, quantumcumque utilia omnimode videantur, huic faciendæ proviſioni vellent poſtponi, quod animos plurimorum non immerito turbat, & in grandem admirationem adducit: fuit-
B que ob id per hoc dictum concilium venerando patri Domino Ludovico abbati monaſterii S. Juſtinæ Paduæ, dicti domini noſtri papæ familiari, hocque onus ipſe ſuſcipienti, commiſſum & impoſitum, quatenus ex parte dicti concilii cum omni reverentia requirere haberet ipſum dominum noſtrum papam, qui & iterum ex poſt per reverendiſſimos patres & dominos, dominos Nicolaum tituli S. Crucis in Jeruſalem, & Johannem tituli S. Petri ad Vincula presbyteros cardinales, legatos ad ipſum ab ipſo ſacro concilio deſtinatos; & noviſſime per honorabiles viros dominos Johannem *de Banchenſten* decretorum doctorem, & Mathæum
C *Meſnage* bachalaureum formatum in theologia, ipſius concilii oratores & nuncios, propterea etiam ad eum miſſos, fuit omni humilitate inter alia requiſitus; quatenus ab impugnatione concilii & decretorum hujuſmodi novitatibuſque circa ea inantea deſiſtere: quin immo ea manu tenere & defenſare, ſuaque promiſſa, in contrarium attentata reparari ordinando, dignaretur. Sed in his hujus ſacri concilii deſideriis & requiſitionibus nullus exauditionis ſecutus eſt effectus.

Nec eſt ſilentio prætereundum, quod præfati etiam domini legati cardinales pro recuperatione patrimonii & dominiorum apo-
D ſtolicæ ſedis, quæ de manibus domini noſtri papæ, non culpa quidem hujus ſacri concilii, ſed eorum qui gubernacula poſſidere videbantur, evanuerunt & ablata ſunt, diligenter media ad hoc apparentia ex parte concilii aperiendo, inſtiterunt; ſed tandem apud ſedem apoſtolicam eamdem reſponſum acceperunt, quod meliora & aptiora media ad hujuſmodi recuperationem patrimonii facientia haberentur. Præterea moleſtius cenſetur, quod idem dominus noſter papa hujus ſacri concilii auctoritatem piamque & devotam intentionem non mediocriter parvipendiſſe videtur, in eo quod litteris ſuis in generali congregatione publice
E lectis, reſponſum ſuper indulgentiis pro facto reductionis Græcorum concedendis, & aliis quibuſdam arduis per præfatos etiam dominos Jo. *de Banchenſten*, & Matthæum *Meſnage* à ſua ſanctitate in Florentia petitis & poſtulatis, ſe de proximo per nuncios & oratores daturum promiſerit, modicoque de poſt tranſacto tempore ad hoc dictum concilium venerandos patres fratrem Ambroſium ordinis Camaldulenſis generalem

ANNO CHRISTI 1436.

& Antoninum de S. Vito sacri palatii causarum auditorem, suos nuncios & oratores transmisit: qui tamen post eorum adventum, audientiasque quas habere voluerunt, eis plenarie datas, sæpius per concilium ipsum requisiti diutius steterunt, asserendo se a domino nostro papa hujusmodi responsum non recepisse, nec habere. Tandem iterato requisiti responsum ex parte dicti domini nostri papæ dederunt insufficiens & inefficax. Demum quibus ac qualibus ac quantis mediis compactata de consensu etiam domini nostri papæ inter sacrum concilium & oratores serenissimi domini imperatoris Græcorum, ac R. P. dominum patriarcham Constantinopolitanum causa illius felicissimæ unionis & reductionis eorum, qua re major in orbe terrarum vix esse potest, habita & conclusa impugnari seu reprobari, aut quod verius est, impediri visa sunt, non ignoratur, nec, ut effectus docuit, curavit ipsa Romana curia attendere, quod majores, mediocres, & minores hujus concilii, hujusmodi compactorum occasione, ob spem dictæ unionis fervensque desiderium; summam ferme XV. millium ducatorum auri de suo proprio exposuerunt absque dictæ curiæ contributione aut subventione tantilla. Ille etiam Christophorus Garatonus secretarius apostolicus, qui ad Græciam alias inscio concilio missus fuerat, & de particulari synodo in Constantinopoli celebranda, non sine grandi fidei periculo, gravique totius ecclesiæ Latinæ nota, cum Græcis ipsi se etiam illud de hujus dicti concilii consensu & auctoritate facere asserere non verendo; iterum ad Græciam, etiam inscio concilio, novissime est reversus, ad quos fines Deus ipse novit, & per literas a reverendo domino Cerviensi episcopo ex Florentia missas, in plena congregatione generali per reverendum dominum Tarentinum, unum ex dicti domini nostri papæ præsidentibus, lectas, concilio apparuit, ad hoc concilium ad aliena loca transferendum. Quanta insuper quamque exorbitantia ipsa curia Romana circa ecclesiasticorum distributionem beneficiorum, ac concessionem gratiarum, aliaque spiritualia per nonnullos etiam quasi impudenter quotidie fieri fama etiam publica asseratur, non potest nude sine cordis amaritudine recenseri, nec modicam circa hæc præter cetera attulit hic causam scandali, quod pallium pro quodam hic præsente prælato, ipso pallio jam fere quinquennio, multas licet de habendo supplicationes & instantias fecerit, destituto, reverenter & instanter ex parte hujus concilii postulatum sine pecuniarum solutione vel obligatione haberi non potuit. Sicque, proh dolor! non adhuc, quicquid aliqui jactitant, videtur ab eadem curia propulsa simoniaca labes, decreta licet solemnia de ipsa simonia vitanda per hoc concilium edita sint. Laceratur nihilominus & infamatur apud reges & principes per speciales & sumtuosas ambassiatas hoc sacrum concilium de tam longa duratione sui, nulla, ut dicitur, reformatione secuta, aliisque multis pro libito adinventis, quod valde mirum ac grave est, ut illi ipsi de tarditate reformationis concilium culpare satagunt, & conantur, qui A ipsam reformationem nonnullarumque aliarum justissimarum rerum executionem multipliciter impedierunt, dietimque impediunt, oculosque suos statuentes declinare in terram, obtenebrare cupiunt veritatem. Sed quia vaniloquia malorum bonis detrahere consueverunt, bonorum vero est per infamiam & bonam famam veritatem sectari, confictasque oblocutiones despicere, omnia pro Christi nomine patienter tolerantur. O utinam illa veneranda sedes, quam nonnullis annatis spoliatam & denudatam acclamant, de suorum ministrorum actibus inquireret, talibus sordibus infectos denudare & spoliare, deformatosque reformare solita B esset! nullus quippe sanæ mentis, statibus sic de reformatione infamatis ac vehementer notatis, provisionem faciendam judicaret, nisi prius eorumdem debita reformatio præcederet. Aliter enim facere nihil aliud esset, quam status tales in suis vitiis & deformitatibus confovere, seque insuper similis periculo deceptionis submittere, dictique salubris decreti Constantiensis intentionem frustrare, qua patres sacri concilii Constantiensis, præfatus Romanorum imperator, ad præmissa & omissa reformatione fuerunt & sunt frustrati, quæ omnia & diu inclyta natio Gallicana debite considerans, irrationabile valdeque præposterum æstimat, C ut domino nostro papæ aliisque, qui sua interesse putant, provideatur, nisi primitus pro aliquali reformatione decreta super articulis infra scriptis antecedant. Et deinde de statu numero & qualitate eorum, quibus providendum est, de eis etiam quæ agenda incumbent, ac de eis etiam quæ aliunde habere & reperire possunt, habeatur quantum erit notitia vera, ut quanto plures extiterint, ampliusque & in utilioribus pro ecclesia Dei se implicaverint, quantumcumque minus aliunde habuerint, eis amplius & uberius provideatur. Hæc igitur dicta inclyta natio Gallicana sincerum & devotum propositum, quod quidem semper circa hæc D habuit, prout & habet, cunctis significare volens & intendens, & præcipue contra oblocutiones nonnullorum, qui frequenter, non bene consideratis seu ponderatis circumstantiis negotiorum, leviter conqueri & obloqui auditi sunt, conqueri & obloqui possent, protestatur, primo, quod ipsa per sua supposita parata est, prout & semper fuit, toto suo posse ad dictam reformationem juxta hujus sacri concilii ordinationem, cum suppositis aliarum inclytarum nationum intendere, vacare & laborare. Protestatur insuper se etiam paratam esse ad provisionem hujusmodi rationabiliter faciendam, se etiam & in quantum ante omnia E saltem per decreta certa, clara ac solemniter conclusa & decreta vel ad decretandum parata, debita reformatio & limitatio eorum statuum quibus provideri petitur, antecedant, & specialiter super principalioribus materiis & magis necessariis, videlicet de forma electionis & juramenti papæ.

De numero, qualitate, natione, officio, & juramento cardinalium.

De reparatione efficaci decreti de electionibus. De-

Anno Christi 1436.

Decreti etiam de causis.
Decreti de intrusis.
De qualitatibus beneficiandorum & dispensandorum beneficiorum.
De modo & securitate provisionis universitatum & studiorum.
De gratiis expectativis & collationibus beneficiorum.
De modo & limitatione reservationum.

Decretis, inquam, super istis materiis, quæ omnino necessariæ sunt, & super quarum aliquibus jam plura decreta, paucis restantibus, concepta sunt, conclusis, factis & solemniter decretatis, vel ut jam tactum est, ad decretandum paratis, habitaque ex parte ipsius domini nostri papæ sufficienti certitudine, quod ipse dominus noster papa directe vel indirecte, ad dissolutionem aut translationem, aut impedimentum processus hujus sacri concilii, nisi in quantum, & prout ad hoc ipsius concilii consensus expressus, juxta formam super hoc solemniter dictatam, accederet, non nitetur aut laborabit; quodque in concessione indulgentiarum pro ipsorum Græcorum reductione, cum hoc sacro concilio ad ejus intentionem realiter concurret; quod etiam prædicta & alia hujus dicti concilii decreta solemniter decretata & decretanda tenebit & manutenebit, defensabit & inviolabiliter observabit, per universos quantum omnino poterit, teneri, manuteneri, defensari & inviolabiliter observari faciet. Hæc dicta inclyta natio Gallicana, licet in sua plenaria libertate quoad hoc realiter existat, seque veraciter teneat & reputet, ad dictam tamen provisionem tam ipsi domino nostro papæ, quam aliis quorum interest rationabiliter faciendam, ex sua gratuita liberalitate diligenter & sine ulteriori dilatione cum aliis intendere, ac etiam realiter & cum effectu secundum suam possibilitatem, & ratam facere devoto & sincero animo se offert. Si autem secus per quemcumque aut quoscumque attentaretur sive fieret, ut hujusmodi scilicet reformatio impediretur, plusve debito differretur, ac eidem provisioni, quod absit, postponeretur, sæpedicta natio Gallicana pro se & suis, rege, principibus, prælatis & membris, aliisque quibuscumque sibi quoad hæc coadhærentibus & adhærere volentibus, in quantum potest & eam concernit, se opponit & contradicit, protestaturque quod per eam non stetit, nec stat, neque stabit, quominus bona & effectualis reformatio in ecclesia Dei, exindeque justa & rationabilis provisio ipsi domino nostro papæ & aliis quorum interest, fiant, omniaque & singula præmissa ad laudem Dei & ecclesiæ suæ profectum salubriter & caritative ordinentur & perficiantur. Postremo contra impedientes ac impedire conantes fidei, unionis, & pacis causas, reformationemque hujusmodi, necnon etiam præsentem protestationem, universis Christi fidelibus pro sua dumtaxat justificatione & innocentia tuenda, jurisque sui conservatione non animo seu intentione aliquem injuriandi, intimando & insinuando hæc sæpefata Gallicana natio solemniter etiam ac publice protestatur.

EPISTOLA PRÆLATORUM

& aliorum nationis Germanicæ ad archiepiscopum Moguntinum.

Hortantur eum ut personaliter accedat ad concilium.

Reverendissimo in Christo patri & domino domino archiepiscopo Moguntino, domino nostro gratiosissimo, vestræ reverendissimæ paternitatis intimi præsules & prælati, doctores & magistri, in sacro concilio Basileensi inclytam nationem Germanicam repræsentantes. Ibid.

Humili & sincera salutatione præmissa, reverendissime pater, notum sit dominationi vestræ, quod ad nostrum & aliorum zelum Dei habentium preces, patres de concilio sanctis operibus, propter quæ ipsum concilium hic est congregatum, & præsertim pro reformatione universalis ecclesiæ perficienda, plus solito nunc insistunt, & amplius insistere certissime volunt. Et quia nos præcipue ad eamdem dominationem vestram, tamquam unum ex principalioribus nostræ inclytæ nationis Germanicæ dominum & prælatum, dirigimus oculos nostræ considerationis, quo plene cernimus personalem dictæ vestræ dominationis præsentiam, hic nobis cum multis respectibus summe necessariam & perutilem pro hujusmodi reformatione, & horum quæ epistola præsentibus interclusa recitat, & aliorum multorum sacrum Romanum imperium & salutem dictæ nationis respicientium expeditione salutari. Quapropter humiliter & instantissime rogamus magna cum fiducia, quatenus eadem D. V. dignetur, omni seposita mora, festinare, & ad nos venire personaliter, & solum ad aliquod modicum tempus manere nobiscum pro rebus tam sanctis & utilibus expediendis, ad laudem Dei & gloriam nominis vestri. Demum ultra præmissa nonnulla alia discreto viro Jo. Turrificis præsentium ostensori, commisimus referenda eidem dominationi vestræ. Velit igitur eadem D. V. præfato Jo. in hujusmodi referendis credentiæ plenariam fidem adhibere, & nos clementer exaudire: pro quo eidem dominationi vestræ ultra divinæ remunerationis præmium exinde sibi affuturum, libenter & semper reddamus servitialis gratitudinis vicem. Datum Basileæ, anno Domini MCCCCXXXVI. decima die mensis Januarii, sub reverendi patris & domini, domini Conradi episcopi Metensis, dictæ nationis nostræ præsidentis, sigillo.

PROTESTATIO FACTA

per præsidentem domini nostri papæ in generali congregatione XIII. Januarii MCCCCXXXVI. ne papa moneretur.

Intelleximus, reverendissimi in Christo patres & domini, quod in sacris deputationibus, quædam supplicatio ex parte consilii serenissimi regis Renati, Aquis residentis, nuper porrecta est; in qua narra- Ibid. p. 925.

tis primo nonnullis gravaminibus, quæ quidam exsecutor apostolicus in causa Grassensis ecclesiæ inferre conabatur, ipsi domini de dicto consilio se gravatos prætendentes, ad hoc sacrum concilium appellabant, causamque appellationis ipsorum in partibus committi supplicabant. Unde hinc sumta occasione, quod SS. dominus noster papa de hujusmodi causa contra hujus sacri concilii decreta se intromisisset, deliberaverunt quod sanctitas sua solemniter moneatur, ut infra certum terminum ei præfigendum, revocet omnia & singula per ipsam & suæ sanctitatis nomine attentata, contra generalem reformationem ecclesiæ in capite & in membris, & maxime in causa ecclesiæ Grassensis; alioquin sacrum concilium contra ipsum procedet, juxta contenta in decreto concilii Constantiensis.

Et cum etiam ad nostram notitiam pervenerit, quod in hac sacra congregatione debeat hodie super hoc avisamento & deliberatione concludi; propterea nos Johannes archiepiscopus Tarentinus, & Petrus episcopus Paduanus, ejusdem SS. domini nostri papæ in hoc sacro concilio, licet immeriti, præsidentes, tenentes a certo quod sacræ deputationes in tam dura & insperata deliberatione fuerint circumventæ, pro interesse publico & pro honore tam hujus sacri concilii, quam sanctissimi domini nostri, opponimus, & dicimus, quod super tali deliberatione concludi non debet. Nam primo, recte intuenti, per omnia & singula munimenta per nuncios dictorum de consilio dicti regis portata, numquam apparere poterit, quod SS. dominus noster aliquid mandaverit per quod videretur velle contravenire decretis & ordinationibus hujus sacri concilii. Quod si ipse executor modum fortasse excesserit in exsequendo, hoc nequaquam imputari debet SS. domino nostro, sed ipsi potius exsecutori. Et si dicta munimenta in sacris deputationibus producta & lecta fuissent, numquam, ut credendum est, ad talem deliberationem processissent. Præterea non est verisimile, quod sacræ deputationes, nisi circumventæ, talem deliberationem acceptassent, ex qua verisimiliter scandala multa in ecclesia Dei provenire possent, potissime occasione sumta ex uno particulari negotio, nondum plene discusso aut deducto.

Item, etiam numquam, ut a certo tenemus, constare poterit quod SS. dominus noster . . . . . aut ex contemtu venerit contra decreta hujus sacri concilii, vel eo saltem animo & intentione, ut sacrum concilium negligeret aut scandalizaret, propter quod sua sanctitas ita requiri aut moneri deberet. Quod si aliquando forte, ratione suadente, & pro temporis & rei qualitate, super aliquo ex decretis hujus sacri concilii sua sanctitas dispensaverit, aut aliquod illorum relaxaverit, non propterea contravenisse dici debet decretis prædictis, cum id fecerit subsistente causa, & per illud arbitrium, quod nullum umquam jus divinum aut humanum summis pontificibus & Christi vicariis denegavit. Si tamen ex suggestione vel importunitate quædam a sua san-A ctitate exorta fuerint, quæ gravia aut dura patribus hujus sacri concilii prima facie videantur, illis primo & antea specificatis & plene discussis, debuit sua sanctitas reddi attenta, & non sic statim ad tam inauditas & insolitas monitiones contra Christi vicarium & caput ecclesiæ procedere. Et si dicatur dominum nostrum alias avisatum, ut servaret decreta, semper tamen per suam sanctitatem est responsum, quod decreta servavit, nisi forte necessitas ipsa suam sanctitatem & sacrum collegium dominorum cardinalium compulerit decretum de annatis non recipere, expectando provisionem totiens repromissam. Sed sua sanctitas magis forte causari posset, quod in hoc sacro conB cilio aliquando facta sunt aliqua, quæ a consuetudine & observantia aliorum sacrorum conciliorum videntur aliena, & quæ non modicum ejus jurisdictionem aut potestatem lædere censentur; quæ tamen sanctissimus dominus noster, tamquam pius pater, & ut unitatem & pacem servaret, & majora vitet scandala, omnia tolerat & sustinet patienter.

Dicimus etiam, quod hac deliberatione concludi non debet, quia ex illa conclusione multa scandala oriri possunt in ecclesia & populo Christiano. Nam per talem conclusionem ex illo avisamento tam celeriter conclusō, contra solitum morem & ordinatioC nem concilii, non tamen aliquo præcedente tractatu cum patribus & majoribus hujus sacri cœtus, nostro judicio læditur non parum honor & existimatio hujus sacri concilii, ad cujus honorem plurimum pertinet facta, & quæ ardua præcipue sunt, cujusmodi ista est, matura deliberatione terminare; ut sic populus Christianus, qui a nobis expectat aliquem fructum laborum nostrorum in vinea Domini videat & intelligat nos nihil agere, quod sanctorum patrum canonibus obviet, & quod postea fecisse nullo umquam tempore nos poenitere possit.

Quid enim, patres reverendissimi, dicent Græci, de quorum nunc reductione solliciti D sumus, si sentiant nos, qui ad schisma illud antiquatum exstirpandum jam manum apposuimus, nunc cum summo pontifice & capite totius ecclesiæ diffidere, & contendere, & modo novum processum, novam rupturam, ut multi dicent sapienter, inchoare? Quid etiam Bohemi facient, hoc diffidium intelligentes? Nonne vel ex hoc solum fortasse ab eorum reductione se retrahent, & occasionem quærent? Quomodo etiam de reformatione totiens mundo repromissa sperare fas erit, si certamen hoc cum patre & capite nostro ingrediemur, qui cum forte se gravatum putabit, defensionis viam inveniet, & justitiam toti mundo palam facere E curabit: & ita cum modico fructu, immo cum maximo forte ecclesiæ dispendio, omissa reformatione, certabimus?

Veremur etiam, domini & patres honoratissimi, ne rem inchoemus primo quidem aspectu facilem multis, sed exitu, nostro judicio, valde difficilem & periculosam. Recogitent vestræ dominationes quot annis Dei ecclesiam inveteratum schisma afflixerit, quot incommodis & cladibus innumeris Christia-

ANNO CHRISTI 1436.

stianum populum vexaverit, quot laboribus & quanto sudore principum Christianorum, potissime invictissimi domini Sigismundi imperatoris, in sacro Constantiensi concilio sublatum fuerit. Nostri enim officii est, qui reformationem morum profitemur, qui pacem aliis repromittimus, qui errores e medio tollere velle prædicamus, ut omnia nostra tali modestia, tali patientia peragamus, ut nihil in nobis inveniri possit, quod professioni nostræ universo orbi totiens promissæ, obviare videatur.

Ex his ergo & multis aliis, quæ in medium adduci possent, dicimus, nostro judicio, nihil debere concludi in tali materia. Si quid autem est, quod vestrarum dominationum animos sollicitet, quia forte vestris dominationibus suggeritur, quod SS. dominus noster hujus sacri concilii decreta non servet, humiliter petimus, requirimus & supplicamus, ut nobis tamquam locum tenentibus suæ sanctitatis in hoc sacro concilio, illa seriose intimentur & monstrentur; quoniam offerimus nos, & ita spondemus ubi opus sit, non solum suam sanctitatem de omnibus attentam reddere per nuncium & per litteras, & supplicare, ut si quid est dignum reparatione reparetur; sed etiam in propria persona, ubi expediet, pro hac eadem re ad pedes suæ sanctitatis nos conferre, eritque hæc via pacis, & quæ cunctos Christiani nominis principes ædificabit, hujusque sacri concilii nomen reddet immortale.

Quod si tandem hoc impetrare nequimus a vestris dominationibus, ne officium nobis creditum a SS. domino nostro in vacuum recepisse videamur, utque honorem hujus sacri concilii non negligamus, & ut nullo umquam tempore, si quid scandali ex hac forte conclusione facienda sequeretur, nobis possit imputari, protestamur quod talis conclusio non fiat, & in dictam forte conclusionem faciendam non solum non consentimus, sed expresse contradicimus, petimusque a vobis domino prothonotario apostolico, & a vobis notariis hujus sacri concilii, & aliis notariis hic existentibus, ut de hujusmodi per nos dictis, lectis, oblatis, petitis, conficiatis nobis unum vel plura documenta ad perpetuam rei memoriam.

SEQUUNTUR AVISAMENTA

Concernentia monitorium domini nostri papæ, cum conditionibus & etiam conclusa in generali congregatione die Veneris XX. Jan. MCCCCXXXVI.

Ibid. 928. DEputabuntur duo aut tres notabiles ambassiatores ituri ad SS. dominum nostrum pro infrascriptis; & ad hoc fuerunt deputati dominus Arelatensis, dominus archiepiscopus Lugdunensis, & episcopus Lubicensis, ut provideant de personis & expensis.

2. Recedent hinc prædicti ambassiatores infra decem vel duodecim dies, & jurent in congregatione generali facere & dicere quidquid per sacrum concilium fuerit eis injunctum, & non stare Florentiæ ultra mensem, nec acceptare beneficium, dignitatem, aut quicquid aliud, etiamsi motu proprio conferatur.

3. Postquam fuerint Florentiæ, infra tres aut quatuor dies procurent habere audientiam publicam in consistorio generali in præsentia domini nostri & totius curiæ. Quod si forte papa esset infirmus, procurent habere audientiam coram ipso & in præsentia cardinalium; & nihilominus in casu infirmitatis procurent teneri consistorium publicum in præsentia omnium cardinalium & totius curiæ, ubi oratores nostri pacifice exponent ambassiatam suam, rogantes & requirentes dominos cardinales & alios, ut inducant dominum nostrum ad ea quæ sacrum concilium petit.

4. Ducant dicti oratores ad hujusmodi unum notarium, qui erit rogatus de omnibus, & quod incontinenti facta propositione coram domino nostro & consistorio, tradant propositionem suam in scriptis.

5. Quod si forte non poterunt habere audientiam coram domino nostro, nec consistorium publicum coram dominis cardinalibus & tota curia, tunc cuilibet cardinali intiment prædictam ambassiatam, requirendo quemlibet, quod velint ista intimare domino nostro, & protestentur, quod non potuerunt habere audientiam, &c. Et nihilominus ante portam ferream palatii apostolici in præsentia eorum quos habere poterunt, ac notarii prædicti alta voce legent propositionem eorum, protestando, quod non potuernnt habere audientiam, &c.

6. Accedent etiam ad rectores superiores civitatis Florentiæ cum litteris credentialibus sacri concilii, & exponent illis effectum ambassiatæ suæ, rogando ipsos quod velint ista intimare domino nostro. Et postea si factis istis diligentiis, infra tres alios dies non potuerint habere prædictum consistorium, vel audientiam domini nostri in casu infirmitatis, revertantur ad concilium.

EFFECTUS PROPOSITIONIS

erit iste.

PRimo, exponent quanta patientia & modestia sacrum concilium usum est post dissolutionem prætensam, factam per dominum nostrum, requirendo ipsum per tres notabiles ambassiatas & multas citationes & monitiones ac prorogationes, & demum expectando per duos integros annos, ex quo toto orbi constare potest, quod mens sacri concilii semper fuit ad unitatem & pacem ecclesiæ, & quod nihil magis abhorruit ac abhorret, quam scissuram ecclesiæ, & quod si voluisset rigide procedere, non erant necessariæ secundum doctrinam evangelicam tot requisitiones & citationes, & tanta temporis expectatio.

2. Narrabunt postea de adhæsione & tenore ipsius, de his quæ post dictam adhæsionem attentata sunt per sanctitatem suam, contra honorem, & decreta & supposita ipsius sacri concilii, contraque tenorem ipsius adhæsionis.

3. Item

ANNO CHRISTI 1436.

3. Item, quomodo per dominum episcopum Cerviensem primo, deinde per dominum abbatem S. Justinæ, tertio per dominos cardinales S. Crucis & S. Petri, legatos, fuit rogatus & requisitus ad observantiam decretorum sacri concilii, &c. & demum per dominum Jo. de Hungaria & magistrum Matthæum Mesnage, & præsertim super observantia decreti de electionibus & de annatis &c. & nihilominus non obstantibus tot & tantis ambassiatis & exhortationibus adhuc quotidie multa attentantur contra decreta & supposita sacri concilii; quod nihil aliud esse videtur, quam inducere mundum in transgressionem vel errorem, ut ipse qui caput est transgrediatur ita, & alii suo exemplo vel transgrediantur, vel existiment concilia nullam habere potestatem.

4. Narrabunt quanta scandala intolerabilia ex hoc in Christianitate nasci poterunt, & præsertim si ista duo decreta de electionibus & de annatis non sortiantur effectum, addendo quod patres hic existentes parati sunt potius mori, quam pati auctoritatem ecclesiæ sic conculcari.

5. Et ista poterunt extendi per instructiones latius dandas.

6. Postremo concludent, quod sacrum concilium non valens amplius ista tolerare, mittit dictos oratores, per quos sacrum concilium rogat ipsum dominum nostrum, deprecatur et obsecrat, ac solemniter et peremtorie requirit, et monet, ut ob reverentiam Jesu Christi sponsi et capitis ecclesiæ sanctæ suæ, ac pacem et unitatem populi Christiani, honoremque suæ sanctitatis, velit a talibus penitus abstinere, ac efficaciter servare decreta istius sacri concilii, et tenorem adhæsionis suæ; et quod in testimonium hujus, infra XXV. dies a die hujuscemodi monitionis publicæ ac solemniter in consistorio publico debeat facere legi litteras more curiæ Romanæ bullatas infrascripti tenoris, mittendas infra XXV. dies ad sacrum concilium, in generali congregatione seu sessione legendas. Quod si infra prædictos XXV. dies prædicta non fecerit, & alios XXV. sacro concilio non destinaverit, ipsum sacrum concilium protestatur coram Deo & hominibus, & quod sine alia dilatione & citatione, immediate post ultimos XXV. dies, quem terminum pro canonica & peremtoria monitione statuit, procedet contra ipsum, juxta decretum concilii Constantiensis.

SEQUITUR TENOR LITTERARUM apostolicarum, de quibus immediate supra fit mentio.

EUgenius, &c. ad perpetuam rei memoriam.

Omnes appellationes interpositas vel interponendas ad nos a sententiis latis per sacrum concilium, vel commissarios aut judices ejusdem, ipso durante, annullamus & irritamus, mandantes sub poena excommunicationis latæ sententiæ, omnibus judicibus & A commissariis auctoritate nostra deputatis, ne super illis procedere audeant. Revocamus etiam omnia gravamina, & quicquid factum est dicta auctoritate nostra, contra tenorem nostræ adhæsionis, ac contra decreta ipsius sacri concilii Basileensis: ratificamus & approbamus omnia decreta ipsius sacri concilii Basileensis, & præsertim de electionibus & de annatis. Pollicemur, quod sine dolo & fraude illa manu tenere & servare, &c.

MONITORIUM (a) CONTRA dominum Eugenium.

B SAcrosancta, &c. In throno militantis ecclesiæ sedent justi, judicaturi magnos sicut parvos juxta merita sua, cum apud Deum non sit acceptatio personarum. Tales autem intelligimus, esse qui generalem synodum constituunt quibus, dictum est. *Si duo aut tres convenerint in nomine meo, in medio illorum sum ego.* Unusquisque igitur generali synodo, etiamsi papali præfulgeat dignitate, juxta decretum sacri Constantiensis concilii renovatum, in isto obedire tenetur, quoad exstirpationem hæresum & schismatis submotionem, ac generalem reformationem in capite & in membris, pertinentibusque ad ea.

C Sane hæc amentissime credidimus quod D. Eugen. pap. IV. cum pridem post factam per eum dissolutionem illam scandalosam hujus sacri concilii, duorum generalium conciliorum Constantiensis scilicet & Senensis, necnon duorum Romanorum pontificum felicis recordationis domini Martini papæ V. ac sua auctoritate convocati, quæ mentes hominum irritavit, persuasus a multis regum & principum oratoribus revocavit eamdem, huic synodo verbaliter adhærendo, decernendoque & declarando ipsam sanctam synodum a tempore suæ inchoationis legitime continuatam fuisse & esse; prosequutionemque habere debere ad prædicta, D pertinentiaque ad ipsa, perinde ac si nulla dissolutio facta extitisset: quin immo præfatam dissolutionem irritam & inanem declarans, ipsam sanctam synodum pure, simpliciter & cum effectu, ut dicebatur in litteris suis, omni devotione & favore prosequebatur, & prosequi intendebat; & quicquid per ipsum, aut nomine ipsius in præjudicium aut derogationem dictæ sanctæ synodi, seu contra ejus auctoritatem, necnon contra supposita ipsius factum & attentum erat, revocaverit & cassaverit, ac deinceps ab omnibus novitatibus in præjudicium synodi ejusdem & suorum suppositorum abstinere promiserit.

E Sed quis hoc non credidisset, dum tot tantisque præsentibus pro pace totius populi Christiani ipse dominus Eugenius talia spopondisset, & inviolabiliter servaturum se dixisset? Sed ecce quod mentes nostras pressius angit, nihil servatum est. Duo namque saluberrima decreta ab hac sancta synodo

(a) Præter hoc monitorium extat in actis concilii Basileensis editis sessione XXVI. citatio ejusdem Eugenii papæ, quæ vulgo monitorium appellatur, cum tamen distincta duo sint acta, monitorium & citatio.

nodo inter cetera sunt promulgata, quæ si debite servarentur, maximum robur ecclesiæ præstaretur, in quibus maximam reformationis partem redundare non esset ambiguum: unum scilicet de electionibus certo modo faciendis, aliud super tollendis annatis. Ex primo ecclesiarum pax & caritas oriri dinoscitur.

Nam ad illa pariendum atque firmandum potissimum videtur, ut ecclesiæ gratus sit qui præficitur ad eamdem. Cum & apostoli Petrum jam a Christo potestatem habentem, in ceterorum exemplum de novo eorum principem esse voluerunt in signum perfectissimæ unitatis. Nemo etiam eligi potest, qui juxta canonicas sanctiones dignus judicari non debeat, dum maxime Christus per crucis passionem copulavit ecclesiam: ita ut vices ejus gerens in terris, inconcussa stabilique prorsus mente, illam per qualemcumque vitæ asperitatem in firmamento pacis prosequi teneatur. Quæ cum ita sint, quod modo ad tollendos abusus, præcipue Romanorum pontificum, tam opportune tunc sancitum extitit, circa electiones canonicas conservandas & certo modo faciendas, ex quo maximæ quietis ecclesiæ munimentum oriri necesse est, dominus Eugenius pro voluntatis libito violavit. Non enim ut de bono in melius procederetur, in qua specie liberior Romani pontificis est potestas, hæc acta sunt; sed ut prohibeatur malum imminens, quod notorie ecclesiam affligebat, illud decretum extitit promulgatum. Qui ergo illi resistit, salutem abnegat, malumque defendit in perniciem manifestam populi Christiani. Advertere debuisset & deberet idem dominus Eugenius ne illorum in littera *Deus novit* intitulata comprehensorum se auctorem fuisse fateatur, quamquam enim in sua, licet verbali, adhæsione, illam revocaverit, & quod de sua mente non processit fuerit attestatus; cum opere contrarium asseveret, dum pro voluntatis libito, spretis sacræ synodi institutis & monitis, cuncta facit. Pariter namque annatas solitas recipit, & eisdem ærarii apostolici ordinibus utitur, ut antea faciebat; adeo ut post tot tantasque requisitiones, quod a prædictis abstineret abusibus, sibi factas, nunc pertinax & incorrigibilis videri possit, ecclesiæ perturbator, ac de ecclesiæ & sacrorum conciliorum auctoritate male sentire dignoscatur. Non enim qui profitetur publice, abjurat hæreses, aut male sonantes & piarum aurium offensivas sententias, satisfacit ecclesiæ, & vulnera illata medetur; sed qui operibus catholicis sanitatem mentis manifestat. Si ergo opera (non) sint contra dicta priorum errorum, malitiam continuasse videtur. Quamobrem idem dominus Eugenius contenta in littera illa *Deus novit*, quam per suos oratores & nuncios, videlicet dominum Antonium de Rosellis advocatum consistorialem, & dominum Petrum de Monte cubicularium ejusdem in diversis mundi partibus, necnon suo mandato in Romana curia in valvis certarum ecclesiarum publicatam fuisse, certissima fama, quod approbaverit aut dogmatizaverit & tenuerit, liquido manifestat. Et cum, prout hæc sancta synodus per multos solemnes magistros in sacra pagina ac doctores examinari fecit, nonnulli sunt in ea errores in fide, aliqua sunt etiam piarum aurium offensiva, aliqua scandalosa, super quibus dictus dominus Eugenius merito est suspectissimus judicandus. Et maxime dictam exaggerat suspicionem, quoniam de auctoritate sacri concilii generalis declarata per sacrum Constantiense concilium male sentire videtur, eadem decreta circa generalem reformationem ecclesiæ edita, notorie & incorrigibiliter violando. Super quibus hæc sancta synodus necessario procedere compellitur & arctatur, qua enim ratione decreta hujusmodi per Romanum pontificem revocantur in dubium, possent & per alios & per ipsum alia revocari, cum eadem sit sacrorum omnium conciliorum auctoritas, per consequens omnia militantis ecclesiæ fundamenta venire penitus in ruinam.

Et ecce nunc in istorum comprobatione; ad nos gravis querela venerabilis antistitis Grassensis episcopi delata est, quotidie etiam nostræ a diversis personis ac pro variis causis aures pulsantur, propter importabilia gravamina eis illata, in derogationem per nos nostraque auctoritate gestorum, potissime quod adversum sententias hic latas, quæ in rem transiverint judicatam, adversum ipsam etiam causarum pendentiam in hoc sacro concilio, rescripta concesserit quotidieve concedat, appellationes etiam a sententiis per hanc synodum seu ejusdem commissarios latis in curia, extra commiserit & committat, lites propter hoc faciendo immortales, & divisiones quam plurimas seminando, nec non varia supposita ab hoc sacro concilio avocando, qui in agendo pro universali ecclesia plurimum conferebant. Et super his hæc sancta synodus est a pluribus fide dignis personis edocta. Nam inter alia, fama publica est, quod idem dominus Eugenius quamdam appellationem interpositam per magistrum Augustinum de Roma, generalem olim ordinis Eremitarum, adversum sententiam hic per sacrum concilium latam super certo libello in fide erroneo, & male in fide sonante, per eum edito, admiserit, & super ea judices dederit, contra sacros canones & sanctorum patrum instituta, secundum quæ in materia fidei debet papa sentire, & generalis synodi sententiæ inhærere. Admisisse etiam dicitur publice appellationem interpositam a domino Johanne de Prangino adversum sententiam per hanc synodum contra eum latam, pro reverendo patre domino Ludovico de Palude Lausanensi episcopo, super ecclesia Lausanensi, nec non absolvisse asseveratur certos laicos Januenses condemnatos per certos judices, ab eadem synodo damnatos, ad restitutionem certi castri de Antipoli ecclesiæ Grassensis, a censuris, in quas incurrerant, non parendo sententiæ, quæ in rem transiverat judicatam, exsecutionem illius impediendo. Similiter etiam in pluribus aliis attentando in grave scandalum & jacturam suppositorum concilii antedicti, quodque in juramentis quæ misit ipsis promotis consecrandis inseri facit, ut jurent expresse favere reservatio-

ANNO CHRISTI 1436.

vationibus apostolicis jam sublatis. Ac pridem repulit nec voluit confirmare quamdam electionem factam de persona, &c. ad decanatum Rothomagensem, juxta decretum de electionibus hujus sacri concilii, dicens illam fuisse de facto attentatam, obstante sua prætensa reservatione. Præterea annatæ non solum juxta morem solitum exiguntur, sed ut accepimus a promotis, de illis solvendis & manu tenendis juramenta illicita extorquentur. . . .

Nec advertit dominus Eugenius, quod illos in prælaturis intitulat, qui titulis prorsus carent, quo hæreses venire continget, & inextricabiles divisiones, aliis concilii auctoritatem, aliis papæ anteponentibus, semper autem talium promotorum gesta necne valeant remanere in dubium periculosum est valde, & jam in plerisque mundi partibus ob præmissa, gravia scandala sunt suborta, & hujus sacri concilii & aliorum omnium offenditur auctoritas. Intellexit autem a fide dignis plurimis sancta synodus eumdem dominum Eugenium ad diversos reges & principes suos nuncios destinasse, ut in earumdem annatarum perseverantia sibi adsisterent, utque hoc sanctum decretum violarent: quæ res velut discordiæ & damnatæ cupiditatis nuncia, nostris auribus gravius est, dum absurdissimum putamus, eo pacto sacras hujusmodi ordinationes per illum, qui ad ipsarum tuitionem propensius obligatur, infringi procurari, ut etiam sæcularium potestates in eversionem vocentur earumdem. Deberent siquidem domini temporales a præsulibus ecclesiasticis de unitate ac mutua dilectione, deque justarum legum ac morum observantia edoceri. Neque putet quisque hanc sanctam synodum neglecturam, quominus apostolicæ cameræ conveniens & honesta provisio fiat, ad onera universalis ecclesiæ supportanda. Immo illud quotidie imminet in cogitationibus nostris: sed dum multa instant pro reformatione ejusdem ecclesiæ, pro quibus continuo laboramus, & circa eamdem provisionem statuendam poterit opportunius saniusque decerni; ideo differendum delegimus; absonum etiam putantes, quasi obnoxia ad hoc videretur universalis ecclesia, ut non aliter hanc annatarum molem importabilem submoveremus, nisi prius recompensatio facta esset. Non enim a malo solum, sed ab omni est mali specie juxta dictum apostoli abstinendum. Et si hæc & similia conniventibus oculis pertransirent, procul dubio universalis ecclesia læderetur. Non valens igitur hæc sancta synodus tam graves offensas amplius tolerare. Ex quo igitur idem dominus Eugenius animo pertinaci, Spiritui-sancto & nobis, cujus ministri sumus, temerarie resistit; etiam Spiritus idem sanctus per organa nostra statuit & decrevit, justitia mediante, vestigiis aliorum sacrorum conciliorum inhærendo, qui Romanorum pontificum excessus in scandalum universalis ecclesiæ perpetratos debite punierunt, cum [illegible] potentiæ militantis ecclesiæ animadvertere in eumdem, nisi celeriter, ut res exigit, resipiscat. Ea propter præfata sancta synodus indefesse &

A intrepide agens pro omnium salute, & ut murum se objiciens pro impugnantibus illam, habita per prius super præmissis omnibus & singulis pluribusque aliis per fide dignos plures testes omni exceptione majores, & per acta hujus sacri concilii & alia jura, informatione sufficienti constitutaque sibi per hujusmodi summariam informationem, receptam auctoritate dictæ synodi, per deputatos specialiter ad informationes hujusmodi recipiendas, ac de notorietate violatorum dictorum decretorum, ac de aliis supra narratis & quampluribus aliis, per viscera misericordiæ domini nostri Jesu Christi dictum dominum Eugenium instantissime rogat, obsecrat, & hortatur, monet ac solemniter
B requirit, & ex parte omnipotentis Dei sibi mandat & præcipit, quatenus infra XXV. dies a die præsentis publicationis immediate numerandos & finiendos, quicquid contra decreta dictæ sanctæ synodi, præsertim illa duo de electionibus & de annatis, fecit & attentavit, casset, revocet, annullet, quin immo irrita ac nulla, & pro infectis haberi decernat, promittatque in futurum eadem fideliter observare & manutenere. Et propterea omnes & singulas provisiones cathedralium ecclesiarum & monasteriorum, necnon collationes quorumcumque beneficiorum ecclesiasticorum electivorum, prætextu quarumcumque reservationum factas, per
C quos electionibus ad illam vel ad illa præjudicari seu impedimentum præstari posset, nunciet & declaret irritas & inanes; necnon omnes annatas seu vacantias & alia contra decretum annatarum recepta, illis restituet, a quibus indebite sunt receptæ, ac per camerarium apostolicæ sedis restitui mandet realiter & cum effectu, partesque omnes prædictas læsas in pristinum statum reponat. Omnes insuper appellationes ad ipsum & sanctam sedem apostolicam a sententiis per sacrum concilium vel sua auctoritate latis interpositas, cum processibus in curia vel extra factis, revocet & annullet; & dictas causas pro quibus est appellatus,
D ad sacrum istud concilium decidendas remittat, cum intendat sacrum concilium cum omni humanitate ad ipsum recurrentibus justitiam ministrare. Et insuper judicibus omnibus etiam S. R. E. cardinalium sub excommunicationis, & appellantibus prædictis sub perditionis juris pœnis, quas contra facientes do incurrant, ipso facto, mandet, ne super dictis causis appellationum quoquomodo procedant. Mandet etiam per suas litteras apostolicas omnibus ordinariis locorum & auditoribus, seu aliis commissariis in Romana curia aut extra impetratis, quatenus in causis agitandis, quibuscumque decreta hujus sacri concilii solemniter edita debeant obser-
E vare, omnesque sententias in eodem concilio ejus auctoritate latas, quæ in rem transierunt judicatam, exsequantur, ac si auctoritate dicti domini Eugenii latæ essent, etiamsi cameram concernerent apostolicam, omniaque rescripta & concessiones in contrarium per ipsum factas & facta revocet & annullet, & insuper cum ad dictam sanctam synodum frequentes querelæ deferantur a multis, quos dicunt eumdem dom. Euge-

genium vel suos officiales sua auctoritate, A causa non cognita, & eis non citatis ac defensis, sed penitus de facto suis bonis spoliasse, seu alias eorumdem bona quibus spoliati fuerunt retinuisse, impsumque vel ea in ærarium dictæ cameræ non reposuisse, & nonnullos incarcerasse, et variis injuriis affecisse: requirit etiam et monet eadem S. synodus, quatenus omnibus et singulis sic expressis infra duos menses a die notificatæ liquidationis dictorum bonorum seu damnorum, præfato camerario, etiam per edictum publicum in loco vicino curiæ Romanæ, si non pateret tutus accessus, per sententiam definitivam, quæ transierit in rem dijudicatam, in hoc sacro concilio latam vel ferendam, B intimandam, ablata restituat, ac de his omnibus, necnon de observatione omnium aliorum decretorum factorum et faciendorum pro generali reformatione ecclesiæ in capite et in membris, infra dictum terminum, hanc sanctam synodum per suas litteras more Romanæ curiæ plumbatas, in suo consistorio publico perprius lectas, certificet. Insuper pari modo veritatem per ecclesiam in decreto Constantiensis concilii determinatam, certa auctoritate sacrorum conciliorum se fideliter credere profiteatur expresse, ad tollendam omnem ambiguitatem, & multorum animos sedandos, qui propter præmissa dictum dominum Eugenium, ne non recte opinetur, habent valde suspectum, de hujus- C modique facta professione infra eumdem terminum pari modo reddat hanc synodum certiorem. Cujus quidem decreti tenor talis est: *Frequens*, &c. necnon infra alios XXV. dies post dictos XXV. immediate sequentes, hanc sanctam synodum per dictas suas litteras, more Romanæ curiæ plumbatas, in generali congregatione vel sessione solemni legendas, de præmissorum observatione certificet. Quod si infra eumdem terminum præmissa omnia et singula realiter et cum effectu minime adimpleverit, ipsis diebus elapsis, ex nunc prout ex tunc, et ex tunc prout ex nunc, dicta sancta synodus decreto sacri concilii Constantiensis inhærendo, ad D poenas canonicas procedet, prout ei secundum juris dispositionem & canonicas traditiones pro salute Christiani populi, alia citatione non facta, videbitur faciendum; et ideo eumdem dominum Eugenium monet et requirit, quatenus dicat et alleget coram dicta synodo infra eumdem terminum, quare notorius et incorrigibilis, turbator reformationis generalis ecclesiæ universalis, et pacis ac quietis ejusdem, ob non observationem decretorum hujusmodi, dici & declarari non debeat; necnon dicat & objiciat quicquid velit, quare ad poenas prædictas devenire non debeat, coram dicta synodo justitiam recepturus. Datum, &c. E

CONCILII BASILEENSIS EPISTOLA

Ad capitulum Trecensis ecclesiæ, exhibita capitulo XI. Julii MCCCCXXXVI. per Johannem Blanche succentorem.

Ut Stephanus Calleau canonicus Trecensis existens in concilio, sua præbenda canonicali gaudeat.

SAcrosancta generalis synodus Basileensis in Spiritu-sancto legitime congregata, universalem ecclesiam repræsentans, dilectis filiis decano & capitulo ecclesiæ Trecensis, ac omnibus aliis & singulis quorum interest, & quos infrascriptum tangit negotium, seu tangere poterit quomodolibet in futurum, salutem et Dei omnipotentis benedictionem. Ibid. pag. 937.

Quia pium æstimamus & rationi consonum fore, veritati testimonium perhibere; hinc est, quod dilectus ecclesiæ filius Stephanus Calleau presbyter, magister in artibus Parisiensis, & baccalaureus in sacra pagina, canonicus vester, ad hoc sacrum concilium Basileense pro exstirpandis hæresibus, moribusque reformandis, & pace inter Christicolas congregatum, dudum accessit, & eidem incorporatus extitit: quodque ne propter hujusmodi accessum ad dictum concilium quis detrimentum suorum beneficiorum patiatur, hæc sacrosancta synodus statuit & decrevit, ut qui in eadem synodo causa concilii præsentes fuerint & incorporati; sicut ipse Stephanus actu præsens existit, fructus & proventus suorum beneficiorum percipiant & eisdem gaudeant, prout & quemadmodum in decreto super hoc in prima hujus sacræ synodi publica sessione edito, hæc et alia continentur; cujus decreti tenor sequitur & est talis, *Cum hi qui intersunt*, &c. Quapropter decanum et capitulum et alios et singulos supradictos hortamur, requirimus, & monemus, et nihilominus in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus ipsum Stephanum canonicum vestrum, fructibus et proventibus suorum canonicatus et præbendæ dictæ ecclesiæ Trecensis, sine difficultate et contradictione quibuslibet, juxta præinserti decreti tenorem atque formam, uti & gaudere permittatis, sibique vel suo procuratori in hac parte deputato, de eisdem respondeatis, et faciatis ab aliis quorum interest responderi. Datum Basileæ, idus Junii, an. a nat. Dom. MCCCCXXXVI.

Anno Christi 1436.

TRACTATUS FACTUS

Contra avisamentum quoddam Basiliensium, quod non liceat appellare a concilio ad papam.

Authore Joanne de Turrecremata S. T. M. ordinis Prædicatorum.

Ex M. S. Cod. Felini.

SAncta Synodus Basiliensis etc. ordinat et statuit, diffinit, et declarat, quod nulli simplici personæ, collegio, communitati, universitati cujuscumque dignitatis, gradus, status, ordinis, aut conditionis, etiamsi papalis aut imperialis existat, fas est aut fuerit decretis et sententiis generalis concilii quocumque appellationis, aut alterius remedii prætextu, conjunctim, aut divisim contravenire, aut non obedire, aut *præcedenti* (Sic.) se alicujus eorum occasione læsum, apud alium, quam generale ipsum concilium, ipso vigente, auxilium desuper implorare &c. *& infra*. Nec alicui prædictorum fas sit a quacumque sive quibuscumque sententiis, seu decretis auctoritate sacri concilii emanatis, aut promulgatis conjunctim vel divisim ad tribunal etiamsi apostolicum fuerit, quam generalis concilii pro tempore existentis, et eo durante, nec a te auctoritate sedis apostolicæ judicata ad tribunal sacri concilii donec integraliter paritum et de læsione donec fuerit. Et *infra*. Et nihilominus si contra decretum vel sententiam sacri generalis concilii taliter attemptatur, infra mensem quartum singulis hujusmodi attemptatis expresse et legitime non renuntiaverit, decretis, seu sententiis non obedierit, aut aliquam ex aliis attemptatis prosequutus fuerit, tam ille, quam judex, advocatus, procurator, notarius etc. ad quæcumque beneficia obtenta, vel obtinenda sit inhabilis, et de facto privatus, et quilibet ex ipsis infamia perpetua innodatus.

Sequitur votum in contrarium.

Circa hoc avisamentum, pace et gratia semper integris patrum avisantium illud, et sub correctione, et emendatione vestrarum paternitatum, duo facere institui. Primo, assignabo rationes quibus visum est mihi hoc avisamentum nullo modo suscipiendum esse. Secundo, dabo consilium pro voto meo pro firmitate, et robore tam decretorum fiendorum hic, quam sententiarum datarum in concilio. Circa primum, quia de duobus fit mentio, scilicet de decretis, et de sententiis; (instar aliquorum dominorum qui prolocuti sunt) primo loquar breviter cum decretis conciliorum universalium; secundo de sententiis datis in eisdem. In primis, notandum quod canones, vel statuta SS. Patrum in conciliis universalibus, sunt in duplici generi; ut ait S. Thomas, in quolibeto quodam, loquens de statutis apostolorum; et in Tract. contra impugnantes religionem de statutis conciliorum universalium. Primum genus est quo eorum statuta sunt de jure divino, sicut sunt pertinentia aut ad articulos fidei, aut ad substantiam sacramentorum, aut quæ manifestam habent connexionem ad legem divinam pertinentia ad bonos mores. Et de talibus, ut ait S. Thomas, intelligitur c. *contra*, et c. *prima salus*, XXV. q. de talibus etiam canonibus maxime intelligitur c. *violatores* eisdem causa, et q. Ex quibus consequitur, quod contradictores institutioni canonum hujus generis, habita notitia quod ad jus divinum pertinent, audiendi non sunt, sed magis puniendi tanquam suspecti, et adversarii fidei, et religionis christianæ. Secundum genus canonum est eorum, quos instituerunt SS. Patres in conciliis universalibus de jure positivo; licet enim canones omnes a SS. Patribus unanimi sensu constituti dicantur conditi a Spiritu S. non tamen omnes dicuntur pertinere aut ad legem naturæ, aut ad jus divinum, sicut aliqui domini visi sunt dicere in hac deputatione reformatorii; sed aliqui dicuntur pertinere ad jus positivum: licet enim omnis veritas a quocumque dicatur, teste B. Ambrosio, a Spiritu S. sit; non tamen omnis veritas dicitur, aut theologica, aut juris divini, aut fidei, aut ad divinam legem pertinere; sed erit alterius inferioris generis. Præterea si canones omnes quia a Spiritu S. sunt conditi pertinere ideo dicerentur ad legem naturæ, aut ad jus divinum, indispensabiles essent; et ita ecclesia erraffet in dispensando canonibus factis a SS. patribus. Item nec mutari possent qui semel essent constituti, et multa alia sequerentur, quæ omnia absurda sunt. Loquendo autem de isto genere canonum, de quo principalis est inter nos disceptatio et deliberatio, dico quod aut canones, sive decreta facta in concilio sunt unanimi consensu papæ, aut suorum præsidentium conclusa; aut non. Si primo modo, sit ista conclusio: canones tales sunt ab omnibus custodiendi, et peccant qui canones prædictos præceptorios, maxime in casu non concesso, transgrediuntur. Probatur per illud Rom. 13. *omnis anima subdita sit potestatibus sublimioribus*. Item ibidem: *omnis potestas a Deo est; & qui potestati resistit Dei ordinationi resistit*; sed resistere Dei ordinationi est peccatum; ergo &c. De quibus canonibus intelligendum etiam venit c. illud, *Violatores*, quando quis ex contemptu potestatis ecclesiasticæ, aut præsumptione contra canones ageret. Unde ibidem in prædicto c. dicitur sic: *talis enim præsumptio manifeste unum genus est blasphemantium Spiritum Sanctum*. Unde Archid. in glos. prædicti c. *violatores*, ita dicit in Rosario: „ Fateor, quando sic cupiditate vel sine causa, vel in casu, non „ concesso secundum Innoc. Dic ergo quod „ non obedire vel venire contra canones „ ex certa scientia mortale peccatum est, „ cum talis possit excommunicari, 1. q. 1. *Si* „ *quis*. Et hoc intellige quoad statuta præ„ceptoria, et in eodem casu quo obedien„dum est secundum Ostien. qui hoc notat „ ex. de majo. et obedi. cap. 2. fi. Jo. de „ Deo dicit quod hoc quod hic dicitur in„telligendum est quando ex contemptu hoc „ fit, scilicet contra sacros canones, 19. dist. „ *Nulli*. Alias falsum esset; quotidie enim „ facimus contra honestatem, et moderamen cano-

ANNO CHRISTI 1436.

„ canonum, et est veniale in quibusdam, 25. „ dist. 5. *nunc autem*. Item idem in c. *prima salus*, in verbo *nullatenus deviare*; dicit: hoc intellige ex contemptu; alias „ continue facimus contra canones, sicut „ continetur supra, *Violatores*. Hæc ille. Ex qua conclusione cum notatis sequitur primum correlarium, quod non omnis transgressio sacrorum canonum etiam mortalis est peccatum in Spiritum Sanctum, aut blasphemia in Spiritum S. ut quidam dominus videbatur nuper dicere; proprie capiendo blasphemiam in Spiritum Sanctum, et peccatum in Spiritum S. prout Hieronymus, Augustinus, et magister sententiar. in 2. dist. 53. accipiunt. Patet ex dictis.

Secunda conclusio est hujusmodi. Canonibus non pari, nec eodem genere obligationis universaliter subiicitur papa, & reliquus populus christianus. Probatur quoniam princeps aliter subiicitur legi, & aliter populus: pro quo notandum quod, prout dicit S. Thomas in I. 2. q. XCVI. art. 4. quærens utrum subiiciantur omnes legi humanæ: duo habet lex de sui ratione, primo quidem, quod est regula humanorum actuum; secundo quod habet vim coactivam. Quantum ad primum, videlicet quantum ad vim directivam, omnes obligantur & etiam principes, quoniam justum est, ut dicitur extrav. de constitutionibus, quo quisquis jure in altero utitur, ipse eodem jure uti debeat; Sapiens ait: *patere legem quam tu ipse tuleris*. Quantum verò ad secundum, scilicet vim coactivam, princeps non subditur legi, inquit sic S. Thomas. Ratio quoniam nullus proprie cogitur à se ipso; lex autem non habet vim coactivam, nisi ex principis potestate: hinc legis peritus, ait quod princeps solutus est legibus, quia nullus in ipsum potest judicium damnationis ferre, si contra legem agat. Unde super illud psalm. *Tibi soli peccavi*, habet glos. sic: *Rex est omnibus superior; & ideo a Deo tantum, qui est major puniendus est. Si verò quis de populo peccat, & Deo peccat & regi. Rex verò non habet hominem qui sua facta dijudicet; & ideo dicit: tibi soli peccavi*. Quod verò summus pontifex princeps ecclesiæ hoc modo sit & ecclesiasticis, sive canonicis legibus absolutus, habemus in cap. X. *ideo* XXV. q. 1. ubi ita dicitur: *his itaque respondetur*, videlicet c. *confidimus*, & c. *quæ ad perpetuam*, & c. *violatores*, & c. *contra*, & c. *prima salus*, quibus arguebatur, quod papa seu summi pontifices etiam impermutabiliter observare tenerentur canones: *sacrosancta R. E. jus, & auctoritatem sacris canonibus impartitur; sed non eis obligatur; habet enim jus condendi canones, utpote quæ est caput, & cardo omnium Ecclesiarum, a cujus regula nemini dissentire licet; ita ergo canonibus auctoritatem præstat, ut seipsam non subiiciat*. Hæc ibi, & multa alia, per quæ patet veraciter; ergo nec contra hoc militat decretum concilii Constantiensis. Non enim creditur quod præfatum concilium voluerit ecclesiæ principem aliter adstrinxisse ad observantiam canonum hujus generis, quàm princeps solet & valet astringi. Unde in c. *significa*-*sti*, extra l. de electio: dicitur quod, *concilia legem non præfixerunt ecclesiæ Romanæ; cum omnia concilia per ecclesiæ Romanæ auctoritatem & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Romana patenter excipiatur auctoritas*, glos. Ostiens. tanquam superior, 9. q. 3. *cuncta per mundum*; ergo inferior non potest ei legem imponere, 1. de major. & obed. *cum inferior*. Hæc ille.

Præterea cum papa subjici, sicut cæteri subjiciuntur legibus positivis conciliorum non videatur pertinere ad reformationem; immo hoc deformationem & deordinationem faciat in Republica, non est credendum patres illius concilii Constantiensis talem habuisse intelligentiam ab omni ordine & ratione alienam. Correlarium primum est, quod licet residuus populus christianus obligentur ad observantiam canonum utroque modo; pœna tamen in avisamento, si ad transgressores canonum se extendat, sicut ad appellantes, ut mihi visum est nimis dura & periculosa; tum primò, quoniam hoc esset magis zelare leges humanas, & instituta hominum, quam Christi legem, cujus transgressoribus nulla pœna par imponitur. Tum secundo, quia ex hoc sæpenumero apud multos fideles multorum prælatorum ecclesiæ, immo etiam papæ pontificium dubium redderetur; & ita sæpe per aliquos exhibita profana aut irrita censerentur. Ex quibus majus vulnus oriretur in ecclesiis, quàm mala sint, quæ ex transgressoribus canonum juris positivi possent provenire. Tum tertio, quoniam videretur pœna non commensurari delicto, contra illud scilicet Deuter. XXV. *secundum delictum erit plagarum modus*; & ita injusta esset talis pœna. Correlarium secundum; canones hujus generis, scilicet pertinentes ad jus positivum, non possunt institui immutabiles; patet de se, quoniam materia eorum est mutabilis juxta varietatem temporum, locorum, personarum, aliorumque accidentium, quorum varietas nulla mensura, nulla certitudine plena potest cognosci & prævideri. Corellarium tertium; necesse est apud summum pontificem residere auctoritatem dispensandi, & mutandi, prout casus necessitatis, & communis utilitas expoposcerit; nequaquam enim, ut ait Aymarus in lib. Concilior. cap. 39. *ecclesiastica disciplina sufficere posset, si non præsul apostolicus illam auctoritatem haberet de canonibus, quam supra retulimus. Nam præcedentium patrum statuta ecclesiasticam disciplinam aliquando non tam instituerent quam confunderent, si nulla ratione a successoribus eorum mutari possent*. Et infra: *Si B. Gelasius numerum annorum, quos sui antecessores singulis annis præfixerunt, minuere non posset; penuriæ clericorum sui temporis per presbyteros ex laicis infra annum maturatos nullo modo succurrisset. Item si moderni pontifices antiquorum rigorem canonum per lapsos sacerdotes remittere nequivissent; ipsa christiana religio destituta sacerdotali officio penitus stare non posset; cum jam pene nulli sacerdotes, nisi criminaliter lapsi, reperiantur, quos antiqui canones deposuisse leguntur*. Hæc ille. Ideo dicit Innocentius III. &

& habetur extr. de præben. c. *propofuit* : *fecundum plenitudinem poteftatis de jure poffumus fupra jus difpenfare*. Et dicit Oftien. q. d. nullo jure aftringimur, immo fumus pofiti fupra jura omnia, atque concilia, §. de elect. c. *fignificafti*. Hæc ibi. Sed dicet aliquis: nullus contrarium dicit; omnes enim in hanc fententiam convenire videntur, quod occurrente caufa neceffitatis, ac evidentis utilitatis papa poffit, & debeat difpenfare; fed quod non difpenfet fine caufa, & indifferenter non violet canones conciliorum. Ego tali refpondeo quod affectus ifte fanctus eft, & zelus bonus; fed videat, & provideat bene talis, ut ad cuftodiam canonum fervet zelum hac difcretione falitum, quem non habere videbitur, fi tum neceffitatis aut menfura utilitatis punctualiter defignetur, aut alterius juditio quam principis ecclefiæ hujufmodi taxatio, & commenfuratio committatur; aut quod magis alienum a tramite rationis videtur, fi irritare, five annullare temptaret, quod abfque legitima caufa factum effe diceretur. Hac enim effet orbem implere litibus, hominum confcientias fcrupulofas reddere, fæpenumero de facramentorum virtute dubios facere chriftianos. Quibufdam namque dicentibus, legitima caufa fuit difpenfationis; aliis vero e contra afferentibus; fæpe veri paftores redderentur non effe, ut eorum facrificia æftimarentur profana, quæ majora mala parturirent, quam ea quæ levibus ex difpenfationibus noftris temporibus oriuntur. Videamus infuper, patres, qualiter in difpenfationibus, quæ fiunt in hoc concilio, a quo orbis & curia Romana reformationem expectat, ponderemus neceffitatem, aut evidentem utilitatem, fuper qua re ad honorem noftrum nolo plus loqui. Id tantum fit dictum de canonibus conftitutis univerfali confenfu a papa vel præfidentibus ejus, concilio pariter conclufis, five a fummo pontifice confirmatis. Sequitur dicendum de inftitutis decretis a folo concilio. Pro quo notandum, quod fi fint aliqua inftituta ab aliquo concilio, papa ibidem non exiftente aut non confentiente, fed contradicente per fe, aut fuos præfidentes, videtur mihi quod fit Doctorum conclufio cum correctione, dicendo, quod tales canones pertinentes ad jus pofitivum nullum robur habent obligandi quemquam ad eorum obfervantiam antequam per papam roborentur, & confirmentur, quod ratione, & auctoritate multiplici probatur. Ratione fic. Nulla lex habet virtutem obligandi aliquem, nifi roborata & confirmata fuerit principis auctoritate; princeps verò roborans & confirmans legem canonicam eft papa, qui juxta c. *Ideò* 25. q. 1. jus & auctoritatem impertitur canonibus; & ita ubi non concurrit ejus auctoritas, leges non videntur adftringere, nec ligare. Auctoritate verò patet concilii Chalcedonenfis, in cujus actione *fec.* dicitur: in omnibus fynodis apocrifarii apoftolici decretas fententias primi, propter fummam auctoritatem ejufdem fedis, confirmabant & fubfcribebant; quia aliter nullum habebant robur. Item in c. *Bene quidem*, dift. 96. in fynodo, in qua Symmachus præfidebat, ita

Implexa hic funt multa.

Sic.

A dicitur: *fi cujuslibet provinciæ facerdotes inter fuos terminos concilio habito, quidquid fine fui Metropolitani auctoritate tractaverint, irritum effe debere SS. Patres fanxerunt; quanto magis, quod in Apoftolica fede non extante præfule, qui merito B. Petri Apoftoli per univerfum orbem principatum obtinens Sacerdotii, ftatutis fynodalibus confuevit, tribuit facultatem, & firmitatem?* Item tertio, hoc oftenditur ex prattica omnium conciliorum, quorum cura femper fuit canones conftitutos ad papam mittere confirmandos, & roborandos ejus auctoritate; ficut patet de primis conciliis univerfalibus, de quibus alias duxi in medium apoftolicas confirmationes. Hoc præterea in B concilio Conftantienfi factum effe legimus, papa Martino creato. Nec valet, fi dicatur, quod præfatum concilium Conftantienfe inftituit, quod quilibet fidelis tenetur obedire decretis, ordinationibus &c. univerfalis concilii; quoniam non creditur hoc intellexiffe, nifi de eis quæ univerfali confenfu conclufa effent in concilio, quod non videtur effe, quando papa, aut princeps, aut præfidentes ejus non concurrunt; quia in tali cafu, cum decreta non effent univerfali confenfu conclufa, non effent valida.

Corelarium primum. Contradicentes talibus canonibus condendis, five conftituendis C legibus, antequam fiant, intentione impediendi reformationem ecclefiæ in fe, vel in aliis, aut alicujus cupiditatis gratia, hoftis cenfendus eft reipublicæ, & non curandus, five non audiendus, maxime cum manifeftum effet talem hac laborare perverfitate animi.

Corelarium fecundum. Opponentes fe avvifamentum quorundam conceptorum doctorum, five legum condendarum, quia expreffe fedi apoftolicæ diminuunt, aut infringunt privilegia, & auctoritatem, non funt judicandi impeditores reformationis, aut male agere; fed laudandi, & prædicandi de fidelitate ad iftam fedem fanctam, in qua, D tefte B. Gregorio, Deus nofter Jefus Chriftus totius Ecclefiæ principatum & primatum collocavit. Tum præterea, quia nulla decreta poffunt ad reformationem ecclefiæ pertinere, quæ privilegia illius fanctæ fedis infringant & enervent, ac dirimant auctoritatem.

Corelarium tertium. Opponentes prædictis canonibus ante eorum conclufionem, quia videlicet videntur improportionabiles regionibus aut laudabilibus & veteribus confuetudinibus terrarum, non funt reprehendendi, aut judicandi male agere; quoniam hoc jufte agere poffunt, cum leges commenfurandæ fint politiis, & non e converfo; & E glo. in c. *in his* 4. div. ita dicit: *cum papa vult condere canones, epifcopi poffunt contradicere & dicere: canon ifte non convenit confuetudini regionis noftræ*. Hæc ibi.

Corelarium quartum. Contradicentes avifamentum, porrectum per aliquos in medium, propter hoc quod videntur, & funt nuda a conditionibus bonæ legis, ut puta quia non videntur effe honefta aut jufta, aut poffibilia, aut fecundum confuetudinem patriæ,

triæ, loco, & tempori convenientia, aut non necessaria, nec utilia, aut non clara, aut communi utilitati servientia; sed magis privatis commodis, magnum servitium faciunt universali ecclesiæ, & grandem meritorum cumulum promerentur apud Deum; horum enim studium est ne fiant leges iniquæ. Isti videntur esse illi milites, de quibus Deus per prophetam Zachariam dicit: *circumdabo domum meam*; glos. idest ecclesiam; *ex his qui militant mihi*. Et Cant. 3. dicitur de eisdem: *en lectulum Salomonis LXX, fortes ambiunt ex fortissimis Israel, qui sunt omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi*. Et ex istis supradictis satis aperte respondetur quibusdam dominis dicentibus & arguentibus sic: Regulare sedem apostolicam, ita ut non possit peccare, & ut bene & laudabiliter regat ad utilitatem ecclesiæ, est bonum, & hoc etiam respicit reformationem capitis, ad quod reformandum sicut & cætera membra sacrum concilium convenit; ergo non prohibere, aut contradicere ne hoc fiat, est magnum peccatum. Istis sic dicentibus conceditur hoc totum; solum restat; si aliquid volunt ad propositum loqui; ut ostendant quod avisamenta sua sint hujusmodi, & non cedant plus in destructionem ecclesiæ, quam reformationem. In hoc enim est disceptatio nostra, non in voto reformandi. In hac enim re intervenit diversitas opinionum, contrarietas votorum; dicentibus quibusdam lucem tenebras; aliis vero tenebras lucem.

Corelarium quintum. Licet canones conciliorum universalium non suscipientes ex contemptu gravissime peccarent; tamen qui sic non suscipiunt eos, aut quia consuetudini terræ, aut moribus hominum sine magno scandalo non conveniunt, aut quia impedirentur majora bona, & majora mala sequerentur, peccare non viderentur; dum tamen prius prælato totius ecclesiæ, videlicet papæ causa hujusmodi non observantiæ nota fieret, sicut de Anglicis legimus, quibus B. Gregorius permisit agere contra canones multorum conciliorum in gradibus prohibitis matrimonii, sicut habetur 35. q. 3. ca. *Quædam*. Et tantum sit dictum, & perfunctorie de primo puncto, scilicet de canonibus concilii universalis, de qua materia loquutus sum ea, quæ supra dixi, ratione aliquorum dictorum per aliquos dominos meos, qui præloquuti sunt, ut hi, qui inter nos minus intelligunt, informentur de veritate.

Circa materiam sententiarum quæ datæ sunt, aut dabuntur in concilio, & de appellatione non fienda ab eis, jam restat aliquid dicere. In qua re est primo notandum, quod de concilio universali possumus loqui dupliciter; & ita de sententiis datis in eo. Aut enim in concilio præsidet papa ut prælatus & caput concilii, & ab eo, & concilio, unanimi consensu, emanat sententia: & hoc modo loquendo sit ista conclusio. Non potest in hoc casu appellari, nec a concilio ad papam, nec a papa ad concilium. Patet conclusio; quoniam unum & idem est tribunal & consistorium, & idem judex. Modo ab eodem ad eundem judicem non est appellatio facienda per c. *non putamus*, de consuetudi. li. 6. Tum secundo, quia nullus est superior judex in terris ad quem appellatio devolvi possit: & hoc modo currit argumentum dicti cap. *a collatione* de appellat. lib. 6. Hoc modo currit illud de Calcedonensi concilio, quod ab electa synodo non liceat appellari, cum in eo dicatur quod papa confirmat sententias concilii. Pari etiam intelligentia accipienda est constitutio Toletani concilii, ut ex serie textus ejus patet. Nam ut verbis ejus utar, loquitur de his quæ fuerint descripta diffinitione universalis auctoritatis *, quando non concurrit assensus papæ, qui totius orbis episcopus est & pastor; & in quo universalis potestatis ecclesiæ residet plenitudo. Alio modo loqui possumus de concilio universali, in quo papa non est præsens, vel si est per præsidentes suos, non præsidet concilio universali ut prælatus concilii, sed ut alterum membrum concilii, sicut de episcopo dicitur in cap. prællegato *in collatione*, qui aliquando non ut prælatus in capitulo, sed ut canonicus interest; quod tum contingit quando vox sua non valet plusquam vox alterius canonici, quo dicitur tantum capitulum, & non commune episcopi & canonicorum; & tunc ad eumdem tanquam ad superiorem, cum aliud non diffiniat, sed capitulum, quamvis intersit tanquam canonicus, appellabitur. Verba sunt cum tex. Domini Archidiaconi in loco prædicto. Et ita videtur esse de papa; videlicet quod non præsideat in hoc concilio ut prælatus & caput concilii, sed ut alter canonicus, cum vox papæ non habeatur major quam minimi de concilio, cum pari honore & pondere currant vota, & numerentur cum votis præsidentium. Et si dicatur quod legati ejus præsident loco papæ, & habent superiorem locum, & concludunt; dico quod nihil est, quia non valeat vox eorum plusquam cujuscumque alterius membri. Non president præsidentia auctoritatis, sed nominis, aut honoraria locali. Præterea, si concludunt vota, concilii auctoritate dicuntur concludere; & si concludere nolunt, sequens potest concludere ex ordinatione concilii; & ita papa in eis præsidet concilio non ut prælatus, & caput & episcopus capituli, & in hoc casu cum sententia quandoque non emanet unanimi universali consensu, quia non communiter a papa & concilio, sed solum est sententia concilii aut patris concilii, videtur aliquibus esse dicendum in hoc casu de appellatione a concilio ad papam, sicut de appellatione a capitulo ad episcopum, quando non præsidet ut prælatus capituli in capitulo, juxta c. præfatum *a collatione*. Immo necessario ita videtur esse dicendum, si argumentum dominorum, qui ex illo c. arguunt pro parte contraria aliquas vires habeat. Quia ergo præfatum avisamentum, salva tamen semper reverentia constituentium illud, minus digestum videtur esse, cum non faciat distinctionem de conciliis, nec de materia causarum, nec quando intervenit consensus papæ, qui juxta concilium Chalcedonense habet confirmare sententias concilii, at non intervenit. Item nec

* Deest aliquid.

nec distinguit de sententiis conciliariter datis, aut per particulares judices; & ita de aliis, quæ merito consideranda veniebant; videtur mihi quod ita universaliter & indifferenter instituere, quod a sententiis concilii universalis appellari non possit etiam ad papam, sicut innuit avisamentum, sit inconvenientissimum, quod ex multiplici patebit ratione, cum exorbitantiam præfati avisamenti manifestam fecero.

Avisamentum autem illud non admittendum videtur decem rationibus. Primo, quia multipliciter videtur sapere non sanam doctrinam. Secundo, quia periculosum fidei. Tertio, reprobabat approbata per sanctos DD. & ecclesiam universalem. Quarto, quia est contra determinationem sacrorum conciliorum universalium. V. quia est contra rationem naturalem etiam. VI. quia est contra multos canones. VII. quia est contra privilegia sedis apostolicæ. VIII. quia est præjuditiale honoribus ecclesiarum, & principum. IX. quia maxime est præjuditiale honoribus & prærogativis episcoporum. X. quia videtur præsumptuosum.

Primum patet, tum quia avisamentum videtur innuere quod suprema potestas coactiva non sit in papa, quod est error condemnatus in concilio Constantiensi, super quo hæretici præcipiuntur examinari. Hoc autem etiam habetur in c. *patet*, 9. q. 3. ubi sic dicitur. *Patet profecto sedis apostolicæ, cujus auctoritate majus non est, judicium a nemine fore retractandum; nec de ejus liceat cuiquam judicare judicio*. Item Beda super illud Evangelii: *venit Jesus* Matth. 16. & habetur 24. q. 1. *quicumque*. *Ideo B. Petrus, qui Christum vera fide confessus est, & vero amore secutus, specialiter claves regni cœlorum, & principatum judiciariæ potestatis accepit, ut omnes per orbem credentes intelligant, quia quicumque ab unitate fidei, vel societate ejus quomodolibet semetipsos segregant, tales nec vinculis peccatorum absolvi, nec januam possunt regni coelestis ingredi*. Nec valet quod dictum est a quodam Domino nuper, quod decretum concilii Constantiensis dicens supremam potestatem ecclesiæ esse in papa, non procedit quando contrarium reperitur in jure, aut absurditas aliqua sequitur; quia posito quod hæc solutio locum haberet in statutis, aut decretis concernentibus purum jus positivum; non tamen habet locum in decretis concernentibus determinationem, & diffinitionem fidei catholicæ, cujusmodi est illud decretum; quoniam si ex decreto fidei concilii Constantiensis sequitur absurditas aliqua aut repugnantia ad jus, & maxime divinum, oportet dicere, quod istud concilium erraverit in fide; quod ipse Deus non concederet. Falsum etiam est, quod alicui juri, aut canoni contradicat; cum omnes clament principatum ecclesiæ in sede apostolica collocatum. Et ad hoc ratio etiam militat principatus regalis, cujusmodi est ecclesiasticus principatus. Præterea etiam nihil valet quod ab aliis dicitur; videlicet quod suprema potestas sit in papa respectu particularium personarum; sed respectu totius ecclesiæ universalis non. Tamen quia tales non videntur intelligere quod dicunt; si enim A papa respectu omnium ecclesiarum particularium habeat supremam potestatem; & cum totalitas ecclesiæ nihil aliud dicat, sive importet, nisi omnes particulares ecclesias; necesse erit dicere, quod si respectu omnium particularium, quod etiam respectu totius congregationis ex illis partibus consurgentis. Item dicit Chrysostom. super act. Apostolor. *Petrus a filio Dei super omne quod filii est accepit potestatem, non ut Moyses in gente una, sed in universo orbe*; quæ auctoritas verificari non potest, si respectu congregatæ ecclesiæ summus pontifex non haberet potestatem; immo concilium dicens se non habere papam supra se, est dicere se ad fi- B lium Dei non pertinere, aut filio Dei non esse subjectum.

Præterea contra dicta taliter dicentium sunt decreta SS. Patrum. Dicit enim S. Gelasius, ut habetur 11. dist. c. *nolite: multum convenit, ut totum corpus ecclesiæ in hac sibimet observatione concordet, quam illic vigere videt, ubi Deus totius ecclesiæ posuit principatum*. Eadem etiam sunt verba Julii papæ. Ad idem est c *Basilicas*, de consecr. dist. 1. Ad idem est S. Thomas, qui in tractatu contra Græcorum errores dicit in c. 32. quod similis est error dicentium Christi vicarium, Romanæ ecclesiæ pontificem, non habere universalis ecclesiæ primatum, erro- C ri dicentium Spiritum S. non procedere a Filio. Hæc ille. Ex quibus verbis apparet, quod periculose sit dictum papam, non habere primatum universalis ecclesiæ, sed tantum respectu particularium personarum ecclesiarum.

Secundo, avisamentum illud videtur quodammodo sapere contra fidem, quia contra articulum: *unam sanctam ecclesiam catholicam & apostolicam*. Quod probatur sic; quoniam ponendo duo tribunalia suprema in ecclesia, unum apostolicum, et aliud concilii universalis, ut in avisamento supponi videtur, non potest unitas ecclesiæ servari, quæ attenditur per ordinem totius corporis D ad unum caput, nedum Christum, sed ejus vicarium. Unde schismatici dicuntur, qui sedi apostolicæ non cohærent, ut dicit S. Thomas in 2. 2. q. 39. art. 1. et Alexander de Ales in 2. et ideo dicit glos. super illud Matth. 16. *Tibi dabo claves regni coelorum. Specialiter potestatem Petro concessit, ut ad unitatem nos invitaret: Ideo unum principem constituit, ut ecclesia unum principalem Christi haberet vicarium, ad quem diversa membra recurrerent, si forte inter se dissentirent. Quod si diversa capita essent in ecclesia, unitatis vinculum rumperetur*. Et B. Cyprianus in c. *loquitur Dominus*, 24. q. 1. *Loquitur Dominus ad Petrum: ego dico tibi, quia tu es Pe- E trus &c. super unum ecclesiam ædificavit* Et infra: *ab unitate exordium proficiscitur, ut ecclesia una Christi monstretur*. Hæc ille. Ergo ex ista dualitate cathedrarum et tribunalium, quæ præsupponuntur in avisamento, et utrumque dicitur supremum, ecclesia duplex et non una monstrabitur.

Tertio, idem ostenditur quod videatur sapere contra fidem, sic: idem censendum est esse tribunal Christi et papæ in terris, cum

ANNO CHRISTI 1436.

ANNO CHRISTI 1436.

cum ejus ſit vicarius, et ejus vices gerat in terris. Unde Chryſoſtomus ſuper illud: *paſce oves meas*; ideſt *loco mei præpoſitus eſto; & caput fratrum tuorum, ut ipſi loco mei te aſſumentes, ubique terrarum te in throno tuo ſedentem prædicent & confirment*. Et hoc pariter colligitur ex illo c. *non putamus*, de conſuetudi. lib. 6. ſed ponere quod a tribunali papæ poſſit appellari ad aliud in terris, aut per aliud ab alio ad tribunal papæ non poſſit appellari, eſt ponere, primo, quod a tribunali Chriſti poſſit appellari; ſecundo, quod aliquod aliud tribunal ſit majus tribunali vicarii epiſcopi et majus tribunali epiſcopi, cujus eſt vicarius, cum ſit unum et idem; quorum utrumque videtur erroneum manifeſte. Ex quo patenter contrarie colligitur non eſſe dicendum univerſaliter, et ita indifferenter, quod tribunal univerſalis concilii eſt majus tribunali papæ, ſicut aviſamentum ſupponere videtur, et multi etiam de præſentibus audacter, licet non, ut videtur, veraciter dicunt. Patet corelarium. Tum primo quia, ut dictum eſt, nullum majus eſſe poteſt tribunali Chriſti, quod etiam eſt ipſius papæ Chriſti vices gerentis, ſicut unum et idem epiſcopi et vicarii cenſetur eſſe tribunal, et conſiſtorium et ita Auguſtinus dicit ſuper illud Matth. 16. *quodcumque ligaveris &c. Vide quantam poteſtatem habet petra, ſuper quam ædificatur eccleſia, ut etiam judicia ejus maneant firma, quaſi Deo judicante per eam.* Tum ſecundo, quia, ut Hieronymus, et Auguſtinus dicunt, eccleſia ſuſcepit claves in Petro; ergo eccleſia non habet ampliorem poteſtatem, quam Petrus figurans eccleſiam ſuſceperit. Item tertio, id dicere eſt contra decreta ſacrorum conciliorum univerſalium et dicta SS. Patrum, & DD. gloſſatores canonum; unde ext. de elect. in c. *ſignificaſti*, dicitur, quod Romanæ eccleſiæ legem concilia non præfixerunt, cum omnia concilia per eccleſiæ Romanæ auctoritatem & facta ſint, & robur acceperint. Ubi gloſ. Hoſt. ita habet, tanquam ſuperior 9. q. 3. *cuncta per mundum*, ergo inferior non poteſt ei legem imponere; idem de major. & obedien. *cum inferior*. & Jo. Andreas ſuper verbo *robur*, dicit: videtur ergo ſtandum papæ, ſi contradicat concilio. De hoc diſ. 3. *in iſtis*. Hæc ille. Sed ad hoc dicunt aliqui, quod hoc dictum intelligatur de conciliis generalibus patriarchalibus, & de non univerſalibus ſimpliciter. Sed horum dictum eſt valde alienum a textu et gloſſis Sanctorum ibidem. Nullus enim dubitavit, quod concilia patriarchalia, ſive provincialia non poterant legem ponere papæ. De generalibus ergo ſimpliciter intelligitur; et ideo eorum dictum non curandum, quod patet etiam ex. 17. diſt. per totum. Præterea probatur quod dicere, quod tribunal concilii ſit majus tribunali papæ, ſit contra determinationem conciliorum. Dicitur enim in c. *ne Romani*, ex. de electio. in Clem. quod fuit in Concilio Viennenſi, dicitur, lex ſuperioris per inferiores tolli non poteſt; glo. Jo. Andreæ dicit: et hoc maxime cum inferior ab illo ſuperiore recipit poteſtatem; ut in caſu noſtro coetus Cardinalium; et ſequitur per quod idem videtur de concilio ſecundum ſupra eo. ca. ſignanter 9. q. 3. *cuncta*. Hæc ille. Item Alexander III. concilio univerſali c. *licet*, de elect. dicit. *In eccleſia Romana aliquid ſpeciale conſtituitur, quia non poteſt ad ſuperiorem haberi recurſus*; glo. Hoſt. quia nulla ſuperior, ſed iſta ſuper omnes eſt. Idem dicit Jo. Andreas et addit: *ideo judicio Dei relinquitur*, 9. q. 3. *aliorum*. Nec valet quod dicitur a quibusdam, quod hoc intelligitur quando non eſt congregatum concilium; tum quia non ſimpliciter dixiſſet: *non poteſt ad ſuperiorem haberi recurſus*; poſſet quidem ad concilium haberi recurſus; ergo ex modo loquendi etiam univerſaliter loquitur, quod nullo modo in terris regulariter poteſt haberi ſuperior papa. Præterea Doctores allegati etiam intelligunt reſpectu univerſalis concilii, ut patet ex allegatis. Et ſi dicatur quod oppoſitum dicit decretum Conſtantienſis concilii; dico, quod ſalva reverentia, quoniam illud concilium diffinivit tanquam ad fidem pertinens, quod ſuprema poteſtas eccleſiæ eſt in papa: ſi ergo ſuprema; ergo impoſſibile eſt quod aliud tribunal ſit majus in terra, aut æquale. Ceterum idem ratione oſtenditur: papa eſt caput eccleſiæ univerſalis, ut per multos DD. ſanctos habemus. Conſtat autem quod corpus, licet ſit majus ipſo capite magnitudine materiali, non tamen eſt majus nec præſtantius magnitudine virtutis & poteſtatis; ſed e contra. Et ſi quis vellet dicere, quod papa non eſſet caput univerſalis eccleſiæ, ſed ſolus Chriſtus, attendat, & caveat, ne incidat in errores illos condemnatos in concilio Conſtantienſi Jo. Hus ſcilicet, quorum unus in ordine ſeptimus eſt, quod Petrus non eſt, nec fuit caput eccleſiæ catholicæ, catholicum autem univerſale dicitur. Alius verò in ordine 27. eſt: *non eſt ſcintilla apparentiæ, quod oporteat eſſe unum caput in ſpiritualibus, regens eccleſiam, quod ſemper cum illa militante eccleſia converſetur*. Nec eorum motivum eſt alicujus roboris, quo arguunt in oppoſitum, dicentes: Si papa eſſet caput univerſalis eccleſiæ, ſequeretur quod eſſent duo capita; quoniam jam iſta conſequentia eſt deleta in extrav. Bonifacii *unam ſanctam*, ubi ita dicitur; *ergo eccleſiæ unius & unicæ unum corpus & unum caput, non duo capita, Chriſtus Chriſtique Vicarius, Petrique ſucceſſor*. Ex qua determinatione duo colligimus; primo quod corporis myſtici eſt unum unius & unicæ eccleſiæ: et ita univerſalis papa eſt caput. Secundo quod papa eſt, cum Chriſto unum caput eccleſiæ univerſalis; ſicut epiſcopus & vicarius, non duo capita, ſed unum dicitur totius dioeceſis. Præterea quod dicitur ab illis, videlicet quod ſi papa eſſet caput univerſalis eccleſiæ, quod univerſalis dici poſſet, quod videtur eſſe contra c. *ecce*, diſt. 99. in nullo militat. Dico enim quod papa univerſalis dici poſſit veraciter, cum ſit epiſcopus totius; & ita in Chalcedonenſi concilio acclamatum eſt Leoni papæ: *ſanctiſſimus, apoſtolicus, ycomenicus*; ideſt univerſalis, ut exponit S. Th. in tract. contra errores Græcorum, & Gregorius in regiſtro idem aſſerit. Sed ſummi pontifices humilita-

ANNO CHRISTI 1436.

tis cauſa noluerunt uti hoc vocabulo, ut dicit S. Thomas; videbatur enim in cortice ſuo verbum ſuperbæ appellationis, ut ait Gregorius in præallegato c. *ecce*; ſed humili titulo uſus eſt B. Gregorius nominando ſe ſervum ſervorum. Cæterum non videtur habere apparentiam quod dicitur ab aliis, quod bene papa eſt caput eccleſiæ diſperſæ, ideſt particularium eccleſiarum: ſed non univerſalis ut collecta eſt maxime, ſecundum illud Eccleſiaſt. 4. *Quanto major es humilia te in omnibus*. Hoc autem non eſt admittendum; immo videtur eſſe periculoſum in fide ſic dicere, quod ſic oſtenditur: ad unitatem capitis oportet aſſignare unitatem corporis. Corpus ergo, cujus papa caput eſt, oportet quod ſit unum, & quod papa ratione corporis reſpiciat illud corpus ea ratione qua unum; ſed hoc non eſt niſi corpus collectum ex univerſis partibus ſuis, quod eſt ipſa eccleſia univerſalis, juxta illud apoſtoli Col. 1. *corpus ejus, quod eſt eccleſia*; ergo univerſalis eccleſiæ, ut eſt collecta, & ut unita, immo unitiſſima conſideratus papa eſt caput & rector. Præterea epiſcopus nedum eſt caput eccleſiarum particularium ſive dioeceſis, ſed totius eſt ſimul junctæ & collectæ. Collectio enim & diſperſio plebis non immutat auctoritatem capitis, nec obviat quod epiſcopus dicatur membrum & pars diœceſis ſuæ quoad perſonale eſſe ſuum; ergo ſimiliter papa totius eccleſiæ collective ſumptæ erit caput. Cæterum ſi ita eſſet, ſicut aliqui dicunt, quomodo una ſponſa reſponderet uni ſponſo? ſcilicet una eccleſia uni prælato, ſi non eccleſiæ totius ſimul collectæ, & conjunctæ eſſet ſponſus papa ſuo modo, ſicut prælati cæteri dicuntur ſponſi eccleſiarum ſuarum, ut habetur 7. q. 1. *ſicut alterius uxor*, ubi dicit Calliſtus papa: *ſponſa uxorque epiſcopi dicitur ejus eccleſia*. Sicut enim in electione fit matrimonium inter particularem eccleſiam & epiſcopum, ita in electione ſummi pontificis per cardinales vice totius univerſalis eccleſiæ fit matrimonium ſpirituale inter papam & univerſalem eccleſiam; & ideo ſi papa non eſſet niſi particularium eccleſiarum caput & ſponſus, jam non unius corporis eſſet caput, contra articulum: *Credo in unam ſanctam eccleſiam*, nec unius uxoris vir, contra apoſtolum 1. Thimot. 3. Et ideo illa ſolutio per aliquos Dominos ad fugiendam vivacitatem rationum, & claritatem veritatis nullo modo admittenda eſt; quæ revera non ſolum poteſt eſſe principium ſchiſmatis peſtiferi in eccleſia, ſed periculoſa in fide catholica. Quod etiam ex illo manifeſtum habemus, quod in eccleſia cantatur de B. Petro: *Symon Petre, antequam de navi vocarem te, novi te, & ſuper plebem meam principem te conſtitui*. Non dicit in plebe, ſed ſuper; plebs vero collectivum eſt, ſicut & eccleſia. Præterea idem oſtendit illud quod in oratione eccleſia orans dum fit pro papa dicit: *famulum tuum, quem eccleſiæ tuæ præeſſe voluiſti*. Non dicit præeſſe in eccleſia, aut particularibus eccleſiis, ſed eccleſiæ præeſſe. Item ad idem eſt B. Gregorius, & ponitur diſt. 50. c. *conſiderandum*. *Conſiderandum nobis eſt, cur omnipotens Deus, quem cunctæ*

A *eccleſiæ praferre diſpoſuerat &c.* Nec motivum illorum negantium, papam totius eccleſiæ univerſalis caput eſſe, debet nos in aliquo movere ad par formiter dicendum cum eis, qui dicunt, quod quia univerſalis eccleſia, vel concilium univerſale errare non poſſit, aut deficere, quod ideo reſpectu illius non eſt aliquis homo, qui errare & deficere poſſit, caput dicendus. Iſta enim tanquam erronea jam videntur eſſe in articulo 2. Jo. Hus in concilio Conſtantienſi, ubi ſic dicitur: *ſi papa eſt malus, non eſt caput eccleſiæ militantis*. Error dicit concilium. Non ergo ideo, quia eccleſia univerſalis militans tota non poteſt deficere in fide, aut in moribus, ſequitur, quod ideo non poſſit eſſe B illius caput miniſteriale; poteſt enim quilibet de eccleſia deficere. Præterea iſta ratio oſtenditur nulla ex eo quod, præter actus juriſdictionis & poteſtatis eccleſiaſticæ, qui ſunt corrigere delinquentes, diſciplinare errantes, ſunt multi alii qui poſſunt in eccleſiam univerſalem ſimul etiam collectam cadere, qui ſunt actus hyerarchici, reſpectu quorum papa poteſt capitis actum exercere. Niſi quis vellet ita deriſorie de univerſali eccleſia, ſive concilio loqui, quod ſimul aggregata non indigeret operatione aliqua hyerarchica. Præterea tertio ſequeretur ex illa ratione, quod confirmatis apoſtolis, ut amplius peccare non poſſent, Petrus reſpectu C illorum, prælationem amiſiſſet, & quod etiam nunc papa, & alii prælati reſpectu eorum, qui divina gratia confirmati eſſent ut mortaliter non peccarent, ſicut pluribus legimus eſſe donatum divinitus, authoritatem prælationis ideſt rationem capitis amitterent. Immo Deus & quilibet hyerarcha cœleſtium Hyerarchiarum, quæ peccare jam non poſſunt, nec deficere, jam, ſi illa ratio eſſet valida, deſinerent eſſe prælati, quod ſtultiſſimum eſſet cogitare. Sciant ergo tales, quod ſicut lex non ſolum habet actum corrigendi delinquentes, ut dicit Iſidorus ethymol. ſed alios actus, ſcilicet præcipere, vetare, permittere & hujuſmodi; ita poteſtas eccle- D ſiaſtica habet alios actus, præter actum actualis correctionis delinquentium, quos ad ipſam univerſalem eccleſiam, vel concilium univerſale extendere poteſt papa, & non ſolum ad particulares eccleſias; & ideo non ſolum reſpectu particularium eccleſiarum caput dicendus eſt, ſed etiam reſpectu totius eccleſiæ univerſalis, etiam ſimul congregatæ. Aliter capiendum eſt cum una perſona vel unus homo in perſona alterius dicitur aliud recipere; aliud eſt cum una multitudo aut corpus dicitur recipere in perſona alterius membri aliquam dignitatem. Pro qua veritate multa decreta SS. Patrum cum ſuis etiam gloſſis apertiſſime faciunt. Unde E Calixtus papa in. c. *non decet*, diſt. 12. ita inter cætera ait: *oportet implere voluntatem matris noſtræ, quæ eſt eccleſia, cujus caput eſt Romana eccleſia*. Quid clarius? non enim inquit particularium, ſed ejus quæ eſt mater noſtra, quæ univerſalis mater non eſt niſi eccleſia; & per conſequens univerſalium conciliorum illam repreſentantium. Demum non militat pro parte aliter dicentium illud Matth. 16. *Dic eccleſiæ*. Tum primo, quia

ibi

ANNO CHRISTI 1436.

ibi ecclesiam accipiunt Doctores communiter non pro aliqua congregatione fidelium, sed pro prælatis ecclesiæ. Unde B. Chrysost. exponit sic: *dic ecclesiæ; idest his qui præsunt ecclesiæ*. Tum secundo, quia posito auctoritas illa de congregatione aliqua synodali reponenda veniret, & applicanda Romano pontifici, intelligenda tantum esset in crimine hæresis, juxta c. *Si papa*, dist. 40. Præterea si illud, *dic ecclesiæ*, velit quis extendere ad omnes sententias per appellationem hic in concilio susceptas, observet primo, quod procedit de admonitione caritativa. Admoneri quidem primo deberet papa, ut si quem injuraverit, aut sententias aliquas male dederit, & præjuditiales justitiæ, ut illas corrigat, & emendari faciat; alias B concilium suscipiet causas illas emendandas & corrigendas: quo ordine prætermisso non videtur honestum quod concilium se debeat intromittere de susceptioni causarum expeditarum per sedem apostolicam; immo nec inchoatarum. Et hoc manifeste ostendit B. Augustinus in epistola ad Glorium, Elentium, Felicemque grammaticum, in qua quibusdam Donatistis facientibus schisma provocatum ex quadam sententia data contra eos per quosdam episcopos deputatos Romæ per papam Melchiadem, ita inquit: *Putemus illos episcopos, qui Romæ judicarunt non bonos judices fuisse; restabat adhuc plenarium ecclesiæ universæ concilium, ubi etiam* C *cum ipsis judicibus causa posset agitari, ut si male judicasse convicti essent, eorum sententiæ solverentur*. Hæc ille. Ecce dicit: *cum ipsis judicibus causa posset agitari*. Videamus autem si doctrinam angelicam & B. Augustini servamus in susceptione appellationum a papa. Cæterum non parum videntur errare qui sic arguunt. Concilium potest in tribus supra papam; ergo tribunal concilii est majus tribunali sedis apostolicæ. Quare? cum illa tria non respiciant sedem, sed personam deficientem in aliquo illorum trium, respectu sedis nulla arguitur superioritas. Hæc tamen supponitur in avisamento, super quo currunt nunc vota nostra. De- D mum pro avisamento non militat illud argumentum quorumdam patrum, qui sic arguunt: Petrus accepit claves nomine ecclesiæ, ut minister ejus, ut patet per Augustinum, & habetur 24. q. 1. *Quodcumque*; & cum ad ministrum ab eo cujus est minister non sit appellandum; patet quod a concilio in nulla causa est appellandum ad papam. Hoc autem argumentum pro tanto in nullo militat, quia fundatur super falsa allegatione. II. super falsa intelligentia. Super falsa allegatione patet, quia textus ille non habet quod Petrus suscepit claves nomine ecclesiæ, ut minister ejus, nec in rubrica talia verba sunt; sed rubrica habet oppositum E modum loquendi eorum. Ipsi dicunt in persona ecclesiæ Petrus suscepit claves; rubrica habet oppositum ita dicens: in persona Petri ligandi & solvendi potestatem ecclesia accepit; & textus ita dicit: Petrus, quando claves accepit, ecclesiam sanctam significavit. In persona Petri significati sunt in ecclesia boni. In Judæ persona significati sunt mali in ecclesia. Significare autem ec-

A clesiam hoc modo, sicut Augustinus ait, non est idem, quod accipere nomine ecclesiæ potestatem, sicut procurator, aut sindicus, aut servus vice aut nomine Domini suscipit aliquid ab aliquo; cum Petrus caput, & rector loco Christi constitutus sit ecclesiæ, & illum locum habet quem Christus habebat; clarum est quod Christus non erat sindicus & servus ecclesiæ. Et si dicatur, ut dicitur ab illis, quod Archidiac. in Rosario exponens illum locum dicit sic. *Significavit; idest sub signo & nomine ecclesiæ accepit; aliter capiendum est cum una persona, unus homo in persona alterius dicitur aliquid recipere; aliud est cum una multitudo, aut corpus dicitur recipere in persona alicujus membri aliquam dignitatem*. Hæc ille. Dico quod per hoc nihil arguitur. Primo, quia etsi Archidiaconus sic exponat, non est tamen textus Augustini sicut in argumento prætendebatur. Secundo posito quod glossa Archidiaconi esset tantæ auctoritatis, ut admittenda sit, non dicit nomine ecclesiæ, ut minister Petrus ejus accepit, sicut in argumento addebatur. Tertio, non capit ita illud nomine ecclesiæ, sicut opponens accepit, ut ita dicatur accepisse nomine ecclesiæ, sicut procurator alicujus Domini accipit vice, & nomine Domini sui aliquam dignitatem a rege. Præterea secundo, argumentum illud peccat, quia fundatur in mala intelligentia dicti Augustini; quoniam Augustinus non ita accipit significare ecclesiam, nec Archidiaconus nomine ecclesiæ, sicut ipsi prætendunt; quod patet ex ipsa glossa ordinaria; unde glos. in illud decreti ita dicit: argumentum quod sententia totius ecclesiæ præferenda est Romanæ, si in aliquo sibi contradicant, arg. 93. dist. *legimus*; sed contrarium credo arg. idem eodem, *Hæc est fides, papa beatissime*, nisi erraret Romana ecclesia, quod non credo posse, quia Deus non permitteret. Hæc illa glos. Nec est verum, quod dicitur ab illis, quod hæc glos. sit retractata, quoniam ipse Archidiaconus videtur approbare eam in c. *Anastasius*, dist. 19. & in c. *quodcumque*, præallegato, nihil aliud dicit, nisi sic: *super argumentum quod præferenda est* &c. adde, super hoc. Vide quod legitur, & notatur 19. dist. c. *placet*. Sensus ergo verus est. Petrus quando suscepit claves ecclesiam significavit, quia non solum pro persona sua suscepit claves; sed pro suis successoribus in ecclesia. Unde quod talis sit intellectus probatur per Archidiaconum, qui allegatur ab aliter opinantibus; nam cum dicit textus ille: *quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis*, si hoc Petro tantum dictum est, non hoc facit ecclesia &c. super verbo *tantum* dicit sic, ut ejus persona non transgrediatur ecclesia, idest ejus auctoritas. Hæc ille. Certe hoc est argumentum bonum, & ita voluit Augustinus arguere, sicut iste exponit, videlicet si tantum dictum fuisset Petro: *Quodcumque &c.* ita tantum illi, ut auctoritas ei data ejus personam non transgrederetur, jam ecclesia non faceret, idest auctoritas illa defecisset. Cum ergo credamus quod in ecclesia sit absolutio & ligatio; concluditur, quod quan-

quando Petrus claves suscepit non pro se solo sed ecclesiam significavit; quia nomine suo & omnium succedentium ei in ecclesia suscepit; sicut cum unus rex, aut unus prælatus suscipit a papa unum privilegium, non solum nomine suo, sed nomine omnium prælatorum aut principum throno suo futurorum. Et sic patet, quod intelligentia sic arguentium est minus recta; sed consequenter aliqui videntes periculosum esse asserere duas potestates supremas, scilicet in papa & in concilio, dicunt, quod licet sit una potestas papæ & concilii universalis, est tamen excellentius in concilio, quia datur concilio cum regula, papæ aut non, cum contingat eum deviare a regula. Hoc non videtur aliquo modo stare nec in se, nec in ratione. Non in se, quoniam papæ data est potestas sicut duci, & capiti, & principi; unde cantatur in ecclesia de eo: *ecce constitui te principem super plebem meam*. Apertissimum est, quod excellentiùs datur potestas capiti quam corpori, duci quam exercitui, & pastori quam ovibus, & rectori quam familiæ. Præterea ratio nulla est; tum primo quia est petitio principii, et ita præsupponitur quod erat probandum. Si enim comparamus personas concilii ad personam papæ, non dubium quod æque possunt istæ errare sicut papa; & forte plus: cum papa credatur singulariori providentia, & altiori angelo præmunitum esse quam aliquis in concilio existens. Si vero fiat relatio concilii ad sedem apostolicam, canones SS. Patrum & dicta sanctorum DD. probant quod fundamentum est falsum; scilicet quod sedi papali non sit data potestas cum regula. Secundo falsum est, quod a regula deviare possit; immo quod de conciliis universaliter hoc asserendum sit, forte nulla est auctoritas. Primum patet, dicit enim S. Calixtus papa scribens omnibus episcopis, & habetur in c. *non decet*: *Non enim decet membra a capite discedere, sed juxta scripturæ testimonia, omnia membra caput sequantur*. Nulli enim dubium est, quod Apostolica ecclesia mater sit omnium ecclesiarum, a cujus regulis nullatenus nos convenit deviare. Et ad idem est Gregorius in c. sequenti, *apostolicis præceptis*: Ad idem S. Cyprianus in c. *qui cathedram* ita dicens: *Qui cathedram Petri, super quam ecclesia fundata est deserat, in ecclesia se esse non confidat*. Item secundo, falsum est quod sedes apostolica a regula fidei deficere possit, habet enim privilegium non errandi in fide sedes illa apostolica; unde Dominus ait Petro Luc. 22. *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua*. Quod de firmitate fidei sedis apostolicæ, in qua fides universalis ecclesiæ semper fuit, & semper mansura est inviolata usque ad consummationem seculi SS. Doctores exponunt. Unde in c. *quamvis*, dist. 21. dicitur: *prima apostoli sedes Romana ecclesia*, glos. prima dignitate, quia Antiocheua tempore præcessit; *ista non habet maculam, neque rugam, nec aliquid hujusmodi*. Hac etiam ratione in c. *omnis*, 22. di. dicitur, mater fidei. Et ad idem sunt capitula multa in decreto, sicut c. *a recta*. Item c. *memor*, ubi dicit Eusebius: *in sede*

A *apostolica extra maculam semper catholica servata est religio*; & in c. *quotiens*, & est Hieronymi 24. q. 1. Ad idem est Cyrillus libro Thesaurorum, & multi alii, & præsertim Bernardus, cujus ad longum audiamus verba ad propositum optime dicentia, in quadam epistola ad papam Innocentium, in qua ita loquitur: *Amantissimo patri & Domino Innocentio, summo pontifici. Frater Bernardus Clarevallensis vocatus abbas, modicum id quod est. Opus est ad vestrum referri apostolatum pericula quæque & scandala emergentia in regno Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potissimum resarciri damna fidei, ubi fides defectum non possit sentire,*
B *Hæc quippe prærogativa hujus sedis est; cui enim alteri aliquando dictum est: Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua; ergo quod sequitur a Petri successore exigitur: & tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Hæc ille. Ex quibus patet aperte, quod potestas data est sedi Apostolicæ cum regula etiam inobliquabili, in his quæ sunt necessaria fidei christianæ. Aliter non video quomodo non existentibus conciliis universalibus ecclesiæ esset provisum sufficienter.

Præterea, revertendo ad argumentum istorum, dico, quod posito quod illud esset verum; non tamen sequitur quod intendunt;
C quoniam licet ecclesia universalis habeat privilegium non errandi in actu, & exercitio ecclesiasticæ potestatis, de qua loquimur; sæpissime enim errat in judicando. Et ideo dicit Magister sententiar. ex dictis Hieronymi in 4. sententiarum dist. 18. quod non semper Deus sequitur judicium ecclesiæ, quæ per surreptionem, & ignorantiam interdum judicat. Deus autem semper judicat solum veritatem. Et idem colligitur ex c. *cæpisti*, 9. q. 3. Præterea privilegium de non errando in fide licet sit universalis ecclesiæ, non tamen semper universalium conciliorum, nisi solum illa dicatur . . . . universalis concilii, in qua sedes apostolica venit diffiniens,
D quoniam concilia aliqua leguntur errasse. Unde Dominus Cameracensis in Tractatu suo de ecclesiastica potestate, ita dicit: *Secundum aliquos speciale privilegium est universalis ecclesiæ, quod non potest errare in fide, licet hoc idem pie credatur de concilio generali, videlicet quando innititur divinæ scripturæ, vel auctoritati quæ a Spiritu S. inspirata est, alias sæpe, errasse legitur*. Hæc ille, cujus sententiæ alludere videtur glo. in c. *Libellis*, dist. 20. ubi super verbo illorum, scilicet *Doctorum*, dicit sic: *videtur quod potius judicandum sit secundum illud, qui utitur auctoritate Hieronymi vel Augustini, quod verum est*, inquit, *nisi Au-*
E *gustinus juvetur auctoritate veteris vel novi Testamenti, vel alio canone. Nam licet concilium universale statuerit, quod raptor non posset matrimonialiter conjungi cum rapta, ut 36. q. 5. placuit; tamen contrarium statuit, & ei statur ut 36. q. 2. tria*. Hæc ibi, & in c. *placuit*, in quo dicitur quod auctoritas concilii non præjudicat auctoritati Hieronymi, dicit glos. *Hoc ideo est, quia roboratur auctoritate Veteris testamenti, & au-*

ANNO CHRISTI 1436.

auctoritate Meldensis concilii. Et hæc sufficiant pro primo argumento principali, in quo volui ostendere avisamentum non esse admittendum, quia videbatur minus bene sapere conformiter fidei doctrinæ per sanctos DD. & canones nobis explicitæ.

Secundo, principaliter idem arguitur, ex eo quod præfatum avisamentum videtur periculosum pro fide christiana; quia aufert ei protectionem & defensionem, ubi propter impressionem, aut aliqua alia causa in alio concilio imminet periculum fidei; sicut expresse apparet de concilio Ephesino universali. Secundo, in quo sicut in superioribus Reverendissimus Tarentinus tangebat; *Appellatio & protestatio fuerunt protectio fidei nostræ*. Nec valet quod dicitur per quosdam, quod illud non fuit concilium. Immo quoniam veraciter fuit concilium in principio sui, auctoritate apostolica inchoatum, quod patet, tum quia præsidentes papæ in eo fuerunt, qui tandem fidem periclitari protestati sunt, & appellaverunt, & dicuntur fuisse Julius Episcopus, Renatus presbyter, & Hilarius Diaconus. Tum secundo, patet manifeste, quoniam Leo papa scribens præfatæ synodo ita loquitur: *Leo papa sanctæ synodo, quæ apud Ephesum convenit, religiosa clementissimi principis fide &c.* Ecce synodum vocat & sanctam, quam tamen postmodum scandalosam dicit & infelicem. Sed dicunt aliqui, quod licet fuerit concilium, non tamen fuit universale. Sed hoc iterum nihil est. Tum quoniam Leo papa scribens eidem synodo dicit sic: *Christianissimus imperator haberi voluit episcopale concilium, ut pleniori judicio omnis possit error aboleri.* Constat autem concilium episcopale, in quo plenius pro extirpandis erroribus celebratur, nonnisi universale dici, sicut Augustinus usus est nomine plenariorum conciliorum. Præterea hoc patet ex eo quod ad hoc invitatus est Leo papa, ut veniret, ab ipso Imperatore; quod non fuisset factum si non universale fuisset. Tertio, patet ex eo quod connumeratur primo universali concilio Ephesino cum dicitur secundum; primum autem non dicitur respectu alicujus particularis, sed respectu universalis sequentis secundi. Sed non debet aliquis ea de causa credere quod non fuerit universale, quia dicitur fuisse episcopale concilium, quia pari modo Nicænum I. universale inter quatuor principalia vocatur episcopale concilium, ut patet in primo cap. decimi libri historiæ ecclesiasticæ, ubi Eusebius ita loquitur de Constantino: *ille princeps ex sententia sacerdotum apud Nicæam episcopale concilium convocat, ibique Arrium, * ut XVIII. episcopis residentibus adesse jubet, ac de ejus propositionibus & quæstionibus judicari.* Hæc ibi. Episcopale enim concilium dicitur concilium ex episcopis electum. Si vero dicatur, & bene, ut aliqui visi sunt dicere, quod illud concilium licet fuerit bene inchoatum, non tamen bene continuatum; & ideo perdiderit nomen concilii, sicut videtur insinuari ex gestis Chalcedonensis concilii; hoc enim ego judico melius dictum & verum esse. Sed ex hoc tria sequuntur corollaria. Primum

* Cum CCCXVIII.

A erit, quod non est de essentia concilii universalis, quod si bene incipiat, & cum legitima potestate, habere bonam prosecutionem, idest terminationem sanctam. Secundum est, quod non est privilegium generale conciliorum universalium non errare in fide. Tertium est, quod periculosum est dare istam prærogativam ita universaliter, & indifferenter conciliis universalibus, & est ponere scandalum in Ecclesia Dei.

Tertio, avisamentum præfatum non videtur mihi admittendum, eo quod reprobare videtur approbata per SS. Doctores, immo per concilium Chalcedonense; dicens enim, quod nulli fas fuerit decretis, & sententiis Generalis concilii, cujuscumque appellationis, aut alterius remedii prætextu B contravenire, aut non obedire, reprobat appellationem factam in concilio II. Ephesino per Flavianum, & approbatam per Chalcedonense concilium; immo videtur condemnare universam ecclesiam, quæ sententias erroneas illius concilii non suscepit. Item condemnat multos, qui præteritis temporibus rationalibus causis non susceperunt canones multos aliquorum conciliorum etiam universalium; de quo supra dictum est in primo puncto.

Item quarto, hoc avisamentum est contra determinationem sacrorum conciliorum; unde de Chalcedonensi concilio S. Thomas C in quæst. de poten. q. 10. art. 4. in solutione XIII. argumenti dicit inter alia sic: *Ex gestis Chalcedonensi, concilii patet primo, quod sententia synodi a papa confirmatur; secundo quod ad ipsum a synodo appellatur. Præterea quod a papa non appelletur, habetur ex gestis concilii Ephesini, in quo constitutum est, quod a sententia sedis apostolicæ nulli liceat appellare.*

Item quinto, contra rationem naturalem videtur esse prohibere universaliter & indifferenter a concilio ad papam non posse appellare, quod probatur sic. Contra rationem naturalem est, ut non possit appellari a concilio ad eum qui sententias con- D cilii communiter habet roborare, confirmare, & validare; sed papa est hujusmodi, unde in concilio Chalcedonensi, ut dicit S. Thomas in allegato loco, habetur, quod papa confirmat sententias concilii. Item in actione superiori dicitur ejusdem concilii. Idem habetur de præsidentibus papæ, ut deductum est supra; quod etiam deducitur auctoritate multorum sanctorum, quos adducit Aymarus Remensis episcopus in lib de synod. de quo habetur in cap. *excellentissimus*, 11. q. 3. qui ita ait in c. 18. *Ne mireris, quod ipsorum conciliorum auctoritatem Romano pontifici adscribamus; nam nulla concilia rata leguntur, quæ apostolica aucto-* E *ritate fulta non fuerunt, ut B. Damasus papa in decretis suis c. 9 asserit; cui S. Anastasius, & Julius* papa; *Nicænum quoque concilium, & reliqui SS. Patres adstipulantur. S. quoque Marcellus papa & martyr in decretis suis c. 5. Ipsi quoque apostoli, eorumque successores, Domino inspirante, constituerunt, ut nulla fieret synodus præter Romanæ sedis auctoritatem; nam illius sedis Episcopus judex est totius ecclesiæ, nec*

ANNO CHRISTI 1436.

ANNO CHRISTI 1436.

aliquod judicium valet absque legitimo judice. Hæc ille. Item idem habetur ex c. *significasti*, extrav. de elect. cum glo. Ostien. & Joan. quæ superius allegata sunt. Quod verò dicunt aliqui hoc solum verum esse quoad inchoationem sive congregationem conciliorum, quoad solum concilia communi lege dependent ab auctoritate papæ; non autem quoad robur, & confirmationem decretorum, & canonum, & sententiarum eorum: nihil militat, cum falsum dicant, ut patet ex serie textus, auctoritatum & ex superiori actione Chalcedonensis concilii, ubi inchoato, & progrediente in actibus suis concilio dicit quod apocrisarii primo confirmabant sententias, quia aliter nullum robur habebant. Item ex practica ecclesiæ, quæ semper canones factos misit papæ absenti à concilio ad confirmandum, sicut omnibus legentibus gesta universalium conciliorum notum est, & practicatum fuit in concilio Constantiensi.

Item sexto, arguitur idem, quoniam hoc avisamentum videtur esse contra canones multos a Spiritu S. dictatos, contra quos præsumere agere nimium est periculosum, secundum quod dicitur in c. *violatores*, supra allegato. Canones autem supra notati sunt multi, et etiam notantur plures 2. q. 6. per multa capita, in quibus tam episcopis, quam aliis oppressis libera datur facultas appellandi ad sedem apostolicam, ut in c. *Si quis vestrum*, & in c. *ad Romanam*; item contra canonem illum ipsi sunt canones qui appellationem totius ecclesiæ ad hujus S. sedis examen voluerunt deferre; ab ipsa vero nusquam prorsus appellare sanxerunt; ac per hoc illam totam ecclesiam judicare; ipsam autem ad nullius commeare judicium, nec de ejus unquam præceperunt judicio judicare, sententiamque ejus constituerunt non oportere dissolvi ab aliquo, cujus potius sequenda decreta mandaverunt. Idem in c. *patet*, §. *Nemo*. Idem in c. *cuncta*, ea causa & q. Nec valet si dicatur, quod intelligitur de particulari aliquo, non de concilio universali; quoniam concilium dicit contrarium in c. *nunc autem*, ubi concilium dicit Marcellino: *ex ore* * *te judica, prima enim sedes non judicatur a quoquam*. Item, non valet quod dicitur ab illis, quod canones veteres debent judicari per canones concilii Constantiensis, & Basiliensis; quoniam sacra scriptura dicit: *non transgrediaris terminos, quos posuerunt &c.* Unde non videntur canones a Spiritu S. qui contradicunt canonibus antiquorum conciliorum, aut decretorum summorum pontificum, aut decretorum Sanctorum.

* ad tuo.

Septimo, idem arguitur, quia est contra privilegia sedis apostolicæ, contra quam venire periculosissimum est, juxta c. *omnes*, dist. 22. Dicitur autem 2. q. 6. in c. *ideo post*, c. *ad Romanam*. Huic sanctæ sedi præfata privilegia specialiter sunt concessa, tam de congregandis conciliis, & judiciis, & restitutionibus episcoporum, quam etiam de summis ecclesiarum negotiis, ut ab ea omnes oppressi auxilium, & injuste damnati restitutionem sumant, & talia ab impiis non præsumantur absque sua damnatione. Hæc ille.

Octavo idem arguitur, quia præfatum privilegium est præjudiciale honoribus ecclesiarum, & principum propter favores inordinatos, qui haberi possunt in conciliis universalibus, cujus exempla habemus de Chalcedonensi concilio, in quo facta fuit contradictio per præsidentes papæ Anatholio Constantinopolitano episcopo, qui cum favore multitudinis præfati concilii habuit ut Alexandrinam, & Nicænam ecclesias sibi subjiceret, de quo Leo papa facit mentionem, nec illud unquam voluit habere gratum, aut confirmare, nec ad rogatum concilii, nec ad preces imperatoris, ut patet in epistolis suis; solum quippe ea quæ fidei erant ibidem diffinita approbavit. Hæc omnia patent in epistolis suis.

Nono, idem arguitur, quantum hoc avisamentum maxime præjudiciale videtur esse honoribus & prærogativis episcoporum, quorum privilegium est, ut in Chalcedonensi reperitur sancitum, quod si episcopus prædicatur infamis, liberam habet licentiam appellandi ad beatissimum antistitem Romæ, quem habemus petram refugii, & ipsi soli libera potestate loco Dei sit jus discernendi crimen sic infamati secundum claves a Domino sibi datas; & ideo dicit glos. in c. *episcopus* XI. q. 3. quod hodie concilium non deponit episcopum, sed solus papa nec concilium restituit episcopum, sed solus papa. Et allegat. c. 10. 2. q. 6. & manifestius ponitur in c. *cuncta per mundum*, 11. q. 3. ubi dicitur: *nec illa prætermimus, quod apostolica sedes sine ulla præcedenti synodo, & solvendi quos synodus inique damnaverat, et damnandi nulla existente synodo quos oportuerit facultatem* (habet). Quod vero dicitur ab aliquibus, quod ista duo capitula intelligantur de provincialibus conciliis non generalibus, non videtur esse verum, tum ex serie ipsa capitulorum dictorum, & modo loquendi universaliter; secundo eo quod sequitur in auctoritate illa: *cuncta per mundum*, quam adducit Aymarus, ita dicens in libro de synodis: *sanctæ quippe memoriæ Anastasium synodus Orientalis edixerat, quem tamen exceptum sedes apostolica, qui damnationi Græcorum non consensit, absolvit; sanctæ memoriæ Joannem Constantinopolitanum synodus catholicorum præsulum damnaverat, quem simili modo sedes apostolica, quia non consensit, absolvit. Itaque S. Flavianum pontificem, Græcorum condemnatione damnatum, pari tenore quoniam sola sedes apostolica non consensit potius qui illic receptus fuerat Dioscorus ejusdem sedis præsulem sua auctoritate damnavit, & impiam synodum non consentiendo sola submovit, & auctoritate sua ut synodus fieret Chalcedonensis sola decrevit.* Hæc ille. Ex quibus verbis aperte colligitur, quod etiam de generalibus loquatur. Flavianus enim in concilio generali Ephesino II. damnatus fuit, ratione cujus Chalcedonensis synodus generalis ad corrigendum illam synodum instituta est.

Item decimo, arguitur contra præfatum avisamentum, quia videtur præsumptuosum, cum ultra vires potestatis se extendat; quis enim dedit potestatem concilio, ut si papa quamcumque appellationem a concilio super-

ANNO CHRISTI 1436.

ſceperit, ſit ipſo facto privatus & infamia perpetua innodatus? quod innuitur cum dicitur in aviſamento: *nihilominus ſi contra decretum &c.* et infra, *tam ille, quam judex &c.* Iſtæ ſunt ad præſens rationes, quibus mihi viſum eſt aviſamentum propoſitum nullo modo fore ſuſcipiendum. Et tantum de primo puncto.

Sequitur ſecundus punctus, in quo debeo exprimere votum meum, dando & conſulendo modum tenendum, ut appellationes non fiant ita communiter, & ut decretis obediatur præſentis concilii. Circa vero decreta, ſi volumus illa ab omnibus recipi, ſtudeamus talia facere, quæ juſta ſint & honeſta ac poſſibilia, ſicut prædeceſſores noſtri fecerunt; & non dubium, quod, ſi decreta noſtra honeſtatem, juſtitiam, & poſſibilitatem contineant, quin ab omnibus ſuſcipiantur reverenter. Deprecemur, & oremus SS. noſtrum, inſtar aliorum famoſiſſimorum conciliorum, & Sanctorum, ut ore ſuo roboret illa, & mandet obſervari, cum ipſe ſit executor canonum. Circa ſententias vero dico duo pariformiter ad jam dicta: primo, quod omni ſtudio curemus ſententias noſtras cum gravitate expedire, & cum pondere virium, non per placet aut multitudinem votorum. Secundo, quod mittamus ad SS. D. noſtrum, ſicut fecerunt Patres in concilio Carthaginenſi Africano, ſcribentes ſuper ſimili materia papæ Coeleſtino, rogantes, & deprecantes, ut deinceps ad aures ejus a concilio venientes cum appellationibus, aut querelis, non faciliter & indifferenter admitteret, quoniam hoc juſtum eſt, niſi cauſa eſſet ita aperte rationabilis admittendi, utpote quia aut favore alicujus aut timore aut alia quavis inordinata affectione non poſſet rectitudo juſtitiæ ſperari in concilio; & credo quod cum ita deprecati fuerimus Dominum noſtrum, & nos ſententiis curiæ ſuæ parem reverentiam exhibuerimus, indubie omnes præſentis concilii ſententiæ in ſuo robore & virtute manebunt. Et hæc cum omni reverentia & correctione ſunt, quæ mihi occurrunt pro voto meo circa hoc avviſamentum appellationum.

Explicit votum magiſtri Joannis de Turrecremata in materia appellationum in deputatione reformatorii, IX. Martii An. Domini MCCCCXXXVI.

EPISTOLA CONCILII

Ad legatos ſuos in Bohemiam directos.

Extat in Lung. Spicil. Eccleſ. in Conſtantienſ. pag. 160.

SAcra generalis Synodus Baſileenſis in Spiritu S. legitime congregata, univerſalem eccleſiam repræſentans, venerabili Philiberto, epiſcopo Conſtantienſi, & dilectis eccleſiæ filiis, Joanni de Polomar, &c. ſalutem & omnipotentis Dei benedictionem.

Cum vos ad partes Bohemiæ, & Moraviæ legatos noſtros duxerimus deſtinandos cum plenaria poteſtate, prout in aliis noſtris inde literis continetur, in quibus cum dicatur, quod omnem vobis in dictis partibus poteſtatem & juriſdictionem eccleſiaſticam conceſſerimus, ne generalitas hæc ambiguitatem valeat generare, harum ſerie declaramus prædicta vobis ſeu tribus, aut duobus conceſſa, cauſas omnes & lites, civiles, criminales & ſpirituales ad forum eccleſiaſticum pertinentes per vos, aut alios audiendi, decernendi, ſeu de delictis inquirendi, ſeu delinquentes puniendi, vel cum eis (ſi vobis viſum fuerit) diſpenſandi, quæcunque beneficia conferendi, etiamſi forent ad ſedem apoſtolicam devoluta, & generaliter omnem juriſdictionem voluntariam & contentioſam & poteſtatem eccleſiaſticam exercendi, in toto regno Bohemiæ & Marchionatu Moraviæ, quam habent & habere ſolent legati cardinales a latere ſummi pontificis deſtinati; volentes & decernentes, quod facultates in prædictis noſtris literis vobis datæ non cenſeantur per hanc aliquo diminutæ, ſed illas ſimul & iſtas volumus in pleno robore permanere. Datum Baſileæ III. Martii anno Domini MCCCCXXXVI.

ORATIO ÆNEÆ SILVII

Piccolominei Senenſis, habita Baſileæ pro loco deligendo pro oecumenico concilio cum Græcis celebrando.

Ex M. S. Cod. Luc.

AUdivi, patres optimi atque ſanctiſſimi, quæ ſuperioribus diebus viri cum eloquentia, tum etiam bonitate præſtantes, Gaſpar Peruſinus, ſeu Florentinus, quod illa ſit civitate donatus, ac Simon Venetus de ſuis legationibus referebant, quorum (ſi rite judico) eo penitus tendebat oratio, ut ad ſe quiſque concilium traheret; hic Venetias, ille Florentiam. Audivi etiam Iſidorum Raymundumque ſuam, ut quiſque exiſtimavit, legationem anteferentem, & alios eſſe dicturos propediem non dubito. Itaque ut varia ſunt loca, ſic variæ ſunt affectiones, concilium hoc ſacratiſſimum diverſe trahentes, quod præter modum patriæ ſuæ quiſque favet, ut magnopere formidandum ſit, ne privatorum affectibus concilium peſſundetur. Quibus de rebus maxima mecum cogitatione ipſe contendi, facturuſne verba in publico eſſem, an tacitus permitterem ſuo labi flumina impetu. Videbatur homini privato, atque inerudito tacendum fore in eruditiſſimorum coetu virorum, quales hinc atque hinc video, quorum conſilio & auctoritate univerſus orbis recte regi, gubernarique poſſit. Neque dignum exiſtimabam, ut ego homuncio os aperirem, ubi non doctores modo ſcientiarum, ſed patres omnium facultatum adeſſent. Cæterum cum me veſtro aſtrictum conſortio meminiſſem, cum juriſjurandi a me ſuſcepti verba repeterem; loquendum penitus exiſtimavi oportere, ſi juramento vellem ſatisfacere, cujus ante hac nunquam contempſi religionem; namque & ubi potui, & ubi licuit ſemper huic concilio favi, veſtraque opera ubique gentium publicavi, atque ubi verbis eſſe non potui, ſcriptis interfui. Namque (ita me Deus amet) ſemper hoc concilium magnifeci, ſemper eſſe ſaluti Chriſtianorum putavi neceſſarium; atque ideo magno affectu erga ipſum ſemper extiti accenſus, cui me ita dedi, ut corpus, & quidquid extra corpus habeo, libenter pro eo ſim expoſiturus. Indignum

gnum igitur itaque, atque absurdum putabam, verba pro eo non effundere, pro quo sententia sit neque corpori parcere. Quod si quis patriæ obnoxius est vitam exponere; quanto magis concilio? at si nullum discrimen concilii causa fugiendum est; quis verba inanemque linguæ sonum retineat? quis taciturnitatem laudet, ubi usui futurus est sermo? *Mulieri*, ut inquit Homerus, *taciturnitas decus affert*; *sed non item viro*. Judicavi ergo non solum decere me loqui; sed oportere in tanto hujus sacri concilii periculo, quando nullum adhuc audivi, qui ea dixerit, quæ a me in præsentiarum (si placuerit) audietis. Et quoniam jam vos video paratos & promptos ad audiendum, B utinam mihi illa dicendi vis esset, eaque persuadendi actoritas, qua olim in Atheniensi senatu adversus Æschinem pro Ctesiphonte usum ajunt fuisse Demosthenem. Neque enim ego dicendi artem facundiamque contemno, quemadmodum plerosque in hac congregatione perspexi, qui eam magnopere detestantes, nullam omnino se habere, aut habere se velle dixerint eloquentiam. Ego enim ita sentio, & sic testem habeo Ciceronem, *rerum dominam esse vim eloquendi, quæ sola facit, ut ea quæ ignoramus discere, & quæ scimus alios docere possimus*. Quæ quantum mihi modo esset opportuna nemo me melius novit; multa enim scio, et mentis video luminibus, quæ non ut vellem possum vobis C insinuare, quando enim mihi video deesse, cui soli & orandi, & exorandi attributum sit munus. At tu, Deus, oro, qui templa coeli summa sonitu concutis, qui genus humanum benigne curas, qui et hoc concilium congregare voluisti, & rem Græcam in medium adduxisti, jam mihi & recte consulendi facultatem, ex his bene atque utiliter deliberandi mentem concedito. Tuum est hoc negotium, tuaque sunt opera; in te omnium sita spes, in te conversi omnium oculi sunt. Neque putamus tuam nobis opem negari, quam nemo petens unquam non impetravit. Quod nisi putassem, nunquam hodie huc loci ratiocinaturus accessissem. Spero enim, Patres D humanissimi, & daturum mihi Deum quod loquar, cum de suis rebus agatur, & vestras mentes ad partem per eum flecti ducique meliorem. Sed jam quid mea velit oratio in medium proferamus.

Tempus, ut scitis, prope est, quod de reductione Græcorum naviumque missione a vobis agendum est: & quoniam multæ illis pecuniæ sunt promissæ, quibus & duci possint & alii, nonnulli a vobis excogitati sunt modi, quibus hanc summam in tempore possetis habere paratam. Nullam tamen expeditiorem viam censuistis, quam ex loco pecunias quærere, ubi futurum esset concilium; ut si qui essent, qui sanctam E hanc synodum in terris suis habere cuperent, mutuam hanc summam concederent. Misistis qui diversorum principum, ac communitatum animos persentirent. Hinc illa Venetorum oblatio, nec vobis, nec illo illustri dominio indigna; hinc Florentinorum promissiones, promissiones ab exuberanti quadam magnificentia procedentes; hinc Avenionensis populi non magna solum sed amplissima pollicitatio, quæ illam urbem non A minus fidelem, quam devotam ecclesiæ filiam manifestat; hinc principis potentissimi Philippi Mariæ ducis Mediolani mirifica regalisque concessio, cui semper animo fuit nec vestris deesse mandatis, nec petitionibus adversari; hinc aliorum neque viles, neque contemnendæ sponsiones. Hinc jam certi estis ea servare Græcis posse, quæ vestra decreta decantant. Socratis tamen verba non absurde vobis insinuaverim, qui cum videret hominem divitiis affluentem, eaque de causa fastidio gloriabundum: *non prius*, inquit, *te admirabor, quam mihi notum fuerit quo pacto scias uti fortunis tuis*. Magno nempe atque admirabili immortalis Dei beneficio usi estis, qui ea vobis facilia fecerit, quæ non solum difficilia, sed impossibilia videbantur. Ob quam rem magnas Deo habendas gratias censeo, qui talem de vobis curam gesserit, qui naviculam suam ex altissimis fluctibus ad portum salutis deduxit, ut navigare deinceps in portu videamini. Quod quanquam ita est, non tamen dimittendum esse clavum arbitror, neque abjiciendam gubernaculi curam. Vidimus enim sæpe nautas cum summo gaudio, atque ingenti lætitia portum suscepisse, & in ipso, seu magistri negligentia, seu maris violentia fecisse naufragium. Quocirca etsi nobis pene in tuto res est, nolite tamen clausis oculis ad ea quæ restant accedere. Adhuc enim vitandi sunt scopuli, adhuc prævidenda tempestas, & cavenda est nobis. Neque enim quocumque pergitis tutum est. Sed in ipsa electione difficultas laborque versatur, ut si bene eligatis, bene succedat; si male, eveniat male. De hujuscemodi ergo electione loquendum mihi statui, cujus & opinor, verba minime contemneris. Nec quis dicat, sed quæ dicantur trutinabitis. Notam siquidem vobis illam Ciceronis de natura Deorum sententiam puto, qui ait, non tam auctores in disputando, quam rationis momenta quærenda esse. Quod si quid inepte dixero, repudiate; si quid cum ratione attulero, suscipite. Atque utinam ea nobis modo convenirent, quæ apud Salustium Cæsar in consulendo requirit: *Omnes homines*, inquit ille, *P. C. qui de rebus dubiis consultant, ab odio, inimicitia, ira, atque misericordia vacuos esse decet*. Quod si cernerem, nihil mali suspicarer. Nec enim loquens aliquis Ducalem, aut Venetum, aut Florentinum se jactitaret; sed conciliarem; sed mundanum, ut inquit Socrates, sese exhiberet; cunctaque ad utilitatem concilii, mundique commoda referret, nec suæ affectioni publicam postponeret utilitatem. Hinc namque (ni fallor) totius Christianitatis salus dependet, ut si locus aptus deligatur, & Argolicis erroribus mederi, & multis Latinæ linguæ deformitatibus providere possitis. Quod si dubium insecurumque acceptare contingat, dissipetur concilium, & prælati in prædam, ultionemque dentur; quod sine magno Christiani populi malo fieri non potest. Hic igitur aperiendi sunt oculi, hic summis digitis suspendendæ oculorum palpebræ, ne quid perperam, aut temere incipiatis; sed imit-

Cicero.

ANNO CHRISTI 1436.

imitemini sapientem, cujus proprium est; ut a Cicerone dicitur, *nihil facere quod pœnitere possit*. Fingamus igitur concilii personam, & quid illam facere deceat examinemus. Eam, si cujatem se dicat, interroges, neque Italicam, neque Gallicam, neque Germanicam, aut Hispanicam se vocitabit; sed Christianam se asseverabit, solumque illud se quærere dicet, quod nomini Christiano conducat; hujus erit sentes ex agro Dominico, idest hæreses eradicare, mores reformare, pacemque ubique statuere. Cavebit ne quid agat injuste, præceptumque illud Pythagoricum conservabit, quo præcepit: *jugum stateramque ne trascende*; studebit ne adversus quempiam reperiatur ingrata; in libertate se bene vivendi & recta statuendi conservabit. Delinquentes non ita ad desperationem persequetur, neque ita patietur, ut provocet. Deponite igitur hæc nationum nomina, patres, exuite quisque provinciarum affectiones, & in medium consulite quid huic concilio, & quid fidei christianæ credatis expedire; eoque vela tendamus, quo melius res geri verisimilius existimatis. Multa de Foro Julii ubertate, Venetorumque potentia, ac magnificentia Simon Venetus peroravit, ac meo judicio, non minus vere, quam eleganter. De Florentinorum vero commoditatibus Gaspar explicuit. De urbe vero illa Avinionensi pulcherrima atque optima, & hujus sacri concilii devotissima, Raymundum bellissime perorantem accepistis; atque, ut existimo, nihil est ab eis prætermissum, quod trahere concilium ad eorum valeat civitates. De duce vero Mediolani, quamvis multa Isidorus, orator vester diligentissimus, explicaverit, neque sufficienter mea sententia dictum videtur; neque admiratione dignum est, si ducales oratores viri gravissimi *episcopus Albiganensis*, & Christophorus de Velate cætera subticuerunt; satis namque duxerunt ad illum principem pertinere, si requisitus responderit, si petita concesserit, si se ipsum & quidquid habet obtulerit; locorum vero comparationem facere vestrum esse dixerunt. Certi enim sunt illum ducem, quidquid eligatis, contentum fore; cupere tamen, ut bene vobis concilioque succedat. Vestrum esset igitur, P. R. ducalium terrarum investigare commoditates, quod onus, postquam alii rejiciunt, ego non minus vestra quam ducis causa suscipio.

Mattheus de Carecto.

De Venetorum, Florentinorumque terris omnino silens, quos adeo promptos paratosque in necessitatibus ecce comperitis, ut laudare ipsos & amplissimis commendare testimoniis teneamini; de oblatione ducali pergo discutere, quæ meo judicio nulli est inferior, & quæ, si verum fateri volumus, omnium est aliarum causa, nobisque ad optimam optionem permaxime necessaria; hujus enim oblationis locus unus est (ni fallor) ubi ex sententia terminari res possit. Et ut quod dicimus luce clarius ostendamus, quæ requirat bona electio inquirendum est. Ea licet alii multifariam diviserint, mihi tamen quatuor dumtaxat desideranda videntur; quorum si aliquod desit, recte eligere nullatenus valeamus: illis autem concurrentibus nihil

A periculi sit, acceptareque sine controversia debeamus, quicumque ille concedat. Ea sunt, ut locum eligatis, in quo Græcis satisfacere possit; ut commode papa cum concilio convenire queat; ut domus victualiaque suppetant; ut securitatem libertatemque in loco habeatis electo. Quæ omnia, si quis sine passione consideret, in urbe Papiensi, ducalique territorio suscipiet. Prioremque rem, si placet, examinemus, cujus tria sunt membra, ut locus in decreto aut nominetur, aut comprehendatur; ut pecuniæ necessariæ præsto sint; ut trieriæ grossæ subtilesque habeantur, trecentique arcitenses, sive, ut vos dicere soletis, balistarii. Contineri vero Papiam in decreto nemo B ambigit, cum omnes fere Italiæ urbes sint eligibiles, nisi quas Græci expresse repudiarunt. Atque ut clarius disseramus, difficultatem istam locorum, nonnisi Græcorum causa facimus, ut illum eligamus locum, quem repudiare Græci non debeant. Sed ipsi jam terras ducis suis literis petierunt; ergo nihil est cur Papiam in hac parte contemnamus, Græcisque debemus non parum auscultare, neque enim sine ratione moventur, scientes ducem cum Turcis, unde vetustissimam trahit originem, hæreditariam habere familiaritatem, quod, salva fide, vituperari non potest. Idcirco timens Romeorum imperator, ne, se absente, Con- C stantinopolim Turci obsideant, credit Ducem unis literis periculo obviaturum, si Turcorum principi scripserit, Græcos non alia quam fidei causa Italiam petiisse, de qua ille, salvo imperio, non curat; crederetque duci ista scribenti. Aliis forte non item, a quibus tanquam hostibus sibi verba dari existimaret, & se dolis circumventum opinaretur. Nec illud est non considerandum, Græcos fere omnes imperio Turcorum esse subjectos, curareque ne quam rebellionis suspicionem ingerant dominis, a quibus profecto impedirentur. Nec invitis Turcis deducere Græcos quisquam poterit. Magnum est imperium Turcorum, ingentes D Asiaticorum vires, & opes ipsæ florentissimæ; qui ex Asia in Europa imperium prorogarunt, totamque Græciam occuparunt tanquam Trojanæ cultores ruinæ, quos Græcia pellere non unius civitatis aut dominii, sed totius esset Christianitatis opus. Non vis, sed gratia det nobis Græcos oportet. Ferunt Turci, ut de fide, ut lubet Argolici sentiant; ideoque fidei causa patientur ad concilium proficisci, si nihil contra se machinari, nullasque ordiri sibi fraudes suspicentur. Ad fugiendas ergo suspiciones ducis efflagitant urbes, quem sibi nullo pacto suspectum Turci arbitrentur. Nec Constantinopolitanos, invito Turco, venire pos- E se negaverim; sed aliorum etiam habenda est ratio parentum Turcis, quos secum trahendos patriarcha confidit. Quo fit, ut Græcorum causa Papia sit maxime accommoda. Nonnulli tamen, ad terras, inquiunt, si ducis eatur, non permissuros Venetos Græcis transitum, Genuensesque obstituros garriunt, quod de florentibus illis civitatibus, duobus, [ut ita dixerim] Christianitatis luminibus, nefas est, non solum dicere, sed suspi-

ANNO CHRISTI 1436.

suspicari, quæ solæ nos ab oriente defendunt, quæ barbaricos reprimunt impetus, quæ terras Christianorum ab incursione tutantur, infideliumque plurimas, non dico urbes, sed provincias in media Barbaria bello armisque tenent. Has ne igitur civitates, arma assidue pro fide gestantes, venientibus ad unionem Græcis putabimus obstituras? Nec bonus est qui ista dicit, neque prudens qui illa credit. Ego tam Venetos, quam Genuenses omnia porrecturos opinor auxilia, quibus rem hanc conficiatis, quocumque concilium transferatis. Nec de Venetis ambigo, quorum salvum conductum habetis. Genuenses vero brevi missuros se dixere; interim devotas & benevolentiæ plenas miserunt epistolas, vestris sese jussibus committentes, qui etiam magna classe, quando oporteret, huic se rei propriis cum corporibus exhiberent. Nihil itaque timeo obstaculi, nihil violentiæ Græcis fieri, nisi Turci, ut jam prædixi, molesti sint. Christiannorum vero neminem neque scio neque puto ita scelestum, ita iniquum, ita bonorum omnium perversorem, ut huic se negotio opponat. Et quoniam aliqua de propinquitate maris, & itineris brevitate etiam alii dixerunt, non ab re erit de hoc quoque me pauca disputasse. Namque, ut arbitror utque scio, ex locis, qui hodie nominantur, nullus est Græcis quam Papia accessu facilior, nisi terrestre iter facturi sint, quo casu longe proximius habent Utinum. Mari autem venientes, Papiam habent propiorem; sive enim Utinum, sive Papiam postulent, Ravennæ prius fretum secaturi sunt, quod non magis Papia, quam Utino abest. Græcis vero Papiam petentibus Padus occurrit flumen, ut nostis, ob suam amplitudinem & poetarum carminibus & historiarum scriptis illustre. Ex Pado in Ticinum ascendent, qui ad portas urbis navigium vectitabit. Portus vero Pisanus longe remotior est, Carybdim namque Scyllamque, per quas dubius est transitus, evitantibus Græcis, totus Sicaniæ circumeundus est orbis; cujus, si qua veteribus fides, non minus quingentis millibus passuum clauditur ambitus. Neque mihi ob hanc rem Florentinus quispiam succenseat; neque enim hoc ideo dico, quod illi amplissimæ urbi memorabilique populo concilium auferre velim, cujus tanta erga concilium est cognita caritas, ut nullius magis stupeam oblationes; qui prima requisitione tantam pecuniarum summam tam effuse promiserit, ut illius etiam populi majora in posterum sperare beneficia debeatis; sed ne cœci omnino, & rerum videamur ignari; hoc enim quod dico charta illa edocet, qua uti nautæ consueverunt. Hæc tamen semper ego parvifeci; iter namque duorum triumve dierum nulli dare, aut auferre concilium debet. Illud vero cavendum est, illudque prospiciendum, ne repudiari a Græcis locus possit. Nec ineleganter homo prudentissimus Gaspar dicebat: quæ Græcis promisistis diligentissime adimplenda, qui vel si unum jota diminutum invenerint, licitam se indicarent excusationem habere; sed illud præcipue ponderat, ut pecuniæ habeantur ac navigia, quas res utrum ex duce obtinueritis, Isidorus ipse plenissime demonstravit, quo ex Mediolano reverso, expendite quæso, an diminutas habueritis responsiones, an aliquid non obtinueritis, an ulla in re difficilem principem experti fueritis? Quinque & octuaginta millia ducatorum mutuo flagitastis, bono vultu, bonoque animo annuit; terras vobis arcesque consignari requiritis; nulla fit resistentia: duas de quadraginta domos sine pensione petitis; concedit facile quod fuerat sine petitione facturus. Taxationes domorum victualiumque postulatis; respondet non minus grate quam liberaliter. Quidquid denique vultis publico ille solemnique chyrographo completurum se obligat. O regalem animum, o liberalem principem, o inauditam magnificentiam! Hic est quem requiris, Enni: *amicus certus in re incerta cernitur*. Talis certe ducalis responsio fuit, ut nulla suppletione indiguerit, nullo adjumento, nulla rescriptione; cujus locum, si statim elegissetis, statim erant parata omnia. Utrum alii sic fecerint, vos videritis. Unumque obsecror hic advertite, an cautio subdifficilis, an gravia postulentur assignamenta. Non essem, hercule, increpandus, si hunc principem nullam petere cautionem dixerim; hujusmodi enim, quæ petitur, cautio, non est cautio, sed magis appellanda donatio. Ex indulgentiis petit sibi mutuum reddi, ut si nihil indulgentiæ reddant, nihil recuperet. Hic est verus filius, verus servitor, verus amicus vester; hæc est illa, quam quærit multis in locis Tullius amicitia: *amor*, inquit ille, *ex quo amicitia nominata est, princeps est ad benevolentiam conjungendam*. In amicitia autem nihil est fictum, nihil simulatum; sed quidquid id est verum, & voluntarium, quemadmodum in hac ducis cernimus benevolentia, quem si quis vobis neget amicum, cunctos quippe faciat inimicos. Cujus tanta est affectio, tantaque in hunc cœtum caritas, ut vestrarum nullam petitionem abnuat, pecuniasque magis donet, quam mutuo dedat. Jamque propter pecunias nihil est quod Papiæ objiciatis. Nec illos audio, qui se aureos affirmantes, omnibus se Christicolis jactitant ditiores, magnumque auri & argenti pondus se habere gloriantur. Quorsum enim illa dicuntur? Forsitan quia vendi concilium putant, ut plus offerenti veneat? Quod probri loco vitandum detestandumque est, ne venditum vulgo concilium dicant. Unum tamen persuasum volo, ducem scilicet ipsum, ubicumque sit opus, quascumque petieritis daturum esse pecunias, neque necessitatibus vestris unquam defuturum: Namque, ut volet, sic etiam poterit invenire pecunias; habet enim, ut scitis, urbem Mediolanum non solum populosissimam, verum etiam pecuniosissimam, ubi totius Galliæ togatæ cumulati thesauri sint, ex qua nulla non possit haberi summa pecuniarum. At si de populo illo Mediolanensi volumus verum dicere, nullum ego devotiorem vidi, nullum fideliorem, nullum suo principi obedientiorem, nullum denique meliorem, ob cujus, ut arbitror, bonitatem ac sanctimoniam divino munere actum

actum est, ne illam urbem nostris diebus pestifera lues invaserit. Cui populo nihil erit gratius, quam in sanctissimum usum effudisse pecunias. Nec credite illum munificentissimum principem ob defectum pecuniarum rem dimissurum, qui non habendi concilii cupiditate argentum modo pollicetur, sed ne quod caritate pecuniæ in dedecus prolaberemini. Dat ergo, quod satis est Papia pecuniarum. De navigio non magnam vim facio. Vestro enim, ut scitis, sumptu conducendæ armandæque sunt triremes, nec dissimiliter balistarii, neque tam grandis pecuniarum quantitas petitur, nisi ut navigio balistariisque sufficiat. Depositis enim decem millibus apud Constantinopolim, Græcisque datis XV. millibus, viatico quoque oratoribus concilii præstito, quod superest in naves longas, balistariosque dispensabitur, quos conducere ubique poteritis; habentibusque pecunias neque balistarii deerunt, neque navigia. Jamque illum Sabaudiensem spectata virtute militem vobis navigia offerentem vidistis, suosque labores promittentem, cujus nobilitas, animique perspicua generositas, non est huic inepta negotio. Quare sive istas, sive alias multis in locis conducere naves poteritis. Placet tamen duci, ne qua in parte deficiat, triremes etiam reperire, quas unde habeat, aut quomodo habeat, indignum est quod vestigemus. Ratum est enim quodcumque promittit. Hoc tamen non tacebo, navium scilicet illi concessionem non esse difficilem. Siquidem magna cum serenissimo ac magnanimo rege Aragonum amicitia est, qui suum, quemadmodum facundissime dixit orator, promptus est tam concilii quam ducis gratia præstare navigium. Et cui, obsecro, melius hæc committi res potest quam regi Aragonum? Quis eo diligentius rem fidei pertractet? qui *dum* adversus infideles bella gessit. An ignoratis regem illum catholicum, & fidei zelatorem, magna sæpe manu, magnaque classe adversus Afros, Christiani nominis inimicissimos, decertasse? Illa profecto laus, illaque huic gloria tribuatur, Mediterraneum mare sua diligentia ab infidelibus pyratis esse custoditum, & quod magno Pompejo decori fuit, ejus concedamus honori, cujus frequenter nisi in pelago classica insonaret tuba, ad ipsum usque littus Etruscum Lybicæ naves, hostilesque classes infidelium grassarentur. Sed tamen præstantissimum regem, Jonii, Thyrrenique maris custodem, qui Sardiniam, Corsicam, Siciliam, Baleares ac Vulcanias insulas, ab omni Saracenorum impetu liberavit, cui magis erit molestum in tanta re fidei non requiri, quam si totam ejus classem dira tempestas absorpserit. Aut igitur regiæ naves compræstabuntur, aut marina aliunde vasa comperientur. Ac de primo principalique membro satis sit dictum.

f. jam dum

Transeo ad secundum, ubi dicebam talem esse locum oportere, ad quem papa commode cum concilio conveniret; nec irrationabiliter. Nam cum Græcos ad unionem sitis vocaturi, dignum est vos prius esse unitos, ne quod scisma, ne quam divisionem, ne quam inter vos controversiam Græci re-

A periant. Verisimile etenim est, faciliùs reduci Græcos, si vos unanimes, quam si vos disjunctos agnoscant. Neque ob hanc solum causam, sed ut multa scandala infinitaque mala cessent, quæ nostra divisio suscitavit, quam scisma non injuria vocitabimus. Hoc est quod regius orator Simon Caroli, vir non sapientia solum, sed eloquentia singularis, hoc in loco flagitabat enixe; cujus verba, patres amplissimi, cum locum eligetis, vestris debebunt insidere pectoribus, ut summe curetis posse papam interesse. Nec etiam sanctissimam illam sedem, Petrique verissimum successorem ac Christi vicarium debetis contemnere. Hoc est quidem caput nostrum, quod separatum esse nequaquam

B convenit; quod nullum sine capite corpus potest esse perfectum. Hic est sponsus ecclesiæ, hic magister navis, hic (ut vulgo dicunt) in terris Deus, cui claves regni coelorum per Petrum, aliosque Petri successores Christus redemptor noster contulit. Quamquam ecclesiæ quoque non inficior datas. Hujus tanta est auctoritas, tanta potestas, tanta divinorum concessa mysteriorum cognitio, ut omni honore, omnique veneratione sit dignus; tantæque reverentiæ papalis est dignitas, ut papam, vel malum, honorare venerarique teneamur. Nec temnere papam quisquam debet, quamcumque libidinem, quodcumque nefas maturaverit, nisi prius ecclesia judicarit. Quid de

C præsenti summo dicemus pontifice? Esset mihi de sua nunc sanctimonia sermo, nisi magnifice oratores regis de ipsius pietate, mansuetudine, æquitate, justitia, & bonitate dixissent. Nos illud nequaquam inficiamur, SS. D. nostrum in futuro concilio fore necessarium, ut non auctoritate solum, sed etiam morum honestate proficiat. Nunc videndum commodam ne sibi Papiam censeamus. Et quemadmodum mea fert opinio, nihil est, quod hic locus papæ displiceat, sive commoditatem viarum, sive securitatem percupiat. Ex Bononia usque Papiam parum itineris interjacet, via tuta & plana,

D sive terra, sive aqua aptissimum iter. Neque locus est aliquis eligibilis, ad quem papæ facilior sit accessus. Tutus præterea ibi locus est, quod neque cum civibus, neque cum principe aliqua sibi lis est. Multumque demiror nonnullorum temeritatem inter papam ducemque esse contendentium inimicitias. Unde enim hoc dicant, nescio; forsitan utriusque introspiciunt animos, de aliena mente vaticinantes? Ego scio ducem Mediolani, nunquam inimicum appellasse papam, nunquam adversarium, nunquam contrarium, nunquam minus sobrium de summo pontifice verbum effudisse. Cæterum magna reverentia summaque veneratione semper patrem

E sanctissimum semperque dominum clementissimum vocitasse; ut si qua unquam indignatio fuerit, victus ducali patientia summus pontifex, nil aliud duci posset dicere, nisi quod solus adversus iram vera arma, veraque vires, quibus se tutaretur, invenisset. Sicut in Tusculano senatu dixisse Camillum Livius refert. Nunquid præterea novimus inimicitias, si quæ fuerant, exacto jam anno per pacem sopitas? cujus mediatores fue-

ANNO CHRISTI 1436

Nicolaum Albergatum.

fuerunt viri optimi, atque rariſſimi cardinales, Sanctæ Crucis, & Sancti Petri a veſtro ſacerrimo coetu ob eam rem Florentiam deſtinati. Conditiones pacis ſecundum papam dictæ; poſt eam nihil unquam odioſum inter eos contigit. Sed ut videatis manifeſtiſſima benevolentiæ indicia hic animum pauliſper intendite. Defecerunt a duce Genuenſes, qui cum bello undique premerentur, libertatis ſervandæ gratia cum Venetis, ac Florentinis foedera percuſſerunt. Tum papa ingens duci bellum imminere cognoſcens imparemque tantis viribus eum exiſtimans, ne periculoſo nimis praelio urgeretur, auctorem ſe pacis obtulit, virumque omnium opinione probatiſſimum cardinalem S. Crucis miſit, qui ducem de pace requireret, ipſe alias flexurus. Quo inſpecto animo, omnem dux ipſe litem, omnemque controverſiam ſanctiſſimo D. noſtro commiſit, arbitrumque & amicabilem compoſitorem inter ſe atque hoſtes papam elegit. Cujus rei veritatem, niſi agnitam omnibus ſcirem, Roberti Florentini, novitatum diligentiſſimi exactoris, teſtimonium implorarem, apud quem non unæ literæ reperirentur. Vidi ego hiſce oculis apoſtolicas literas paternæ charitatis, & exuberantis plenas dilectionis quæ duci directæ fuerant, ut nihil filiis parentes ſolent ſcribere dulcius. Sed ponamus fore inimicitias. Nunquid terram inimici Papiam dicet, quæ cum in veſtra futura ſit manu, inimici reputari non poteſt, niſi concilium exiſtimet inimicum. Libere namque in manibus veſtris daturum ſe urbem dux pollicetur. Quo facto nihil erit quod papæ timendum ſit; ac ſi quid ſecurius papa exigat, nihil eſt quod illum principem negaturum rear. Adeſt orator ſuus, vir clarus atque facundus, Chriſtophorus de Velate: Expetite ſecuritates; an adeo difficilis res iſta cenſetur, ut inveniri modus nequeat? Certe non video cur magis alii, quam dux, dare papæ ſecuritatem valeant. Sunt in hoc concilio cardinales, aliique prælati quamplures; ſunt etiam in Romana curia, quorum neque vobis, neque papæ ſuſpecta eſt fides. Committite his gubernaculum civitatis; jurent in manibus horum officiales, civeſque; ſi oporteat, fidelitatis exhibeant juramentum. Quo tunc jure aut urbem papa contemnat in manibus ſuorum poſitam amicorum; aut quo ibit, ſi huc non veniat? quod ſi iſte modus non placet, excogitate alios, nihil negare ducem invenietis, quod rationi conſentaneum judicabitis. Cæterum, ſi nihil horum recipitis, oſtendam vobis denique, cùm requiretis, etiam in civitate Papienſi ſummi pontificis non abeſſe conſenſum. Nunc iſtud prætereamus. Satis namque mihi fuerit ei locum recuſandi abſtuliſſe, quem venire nolentem cogere non poſſemus. Sat fuerit ſi venire eum commode poſſe oſtenſum eſt. Reſtat concilium quoque cum papa illic commode monſtrare futurum, quoniam licet cuncti ad reductionem Græcorum papam clamitent neceſſarium; ego non minus puto concilium opportunum. Concilium namque rem inchoavit; concilium, ſi omittatur, dedecus; ſi perficiatur, laus ſit ſequutura. Concilium eligere locum debet; concilium pecunias invenire, ac triremes oportet mittere; concilium denique totius rei conſummationi ſupereminet. Exigit ergo res iſta non minus concilii, quam papæ præſentiam; idcirco locum utriſque aptum debetis eligere. Hanc eſſe chriſtianiſſimi regis Francorum, ejuſque oratorum arbitror intentionem. Quis enim non ſanctiſſimum illius glorioſiſſimi regis propoſitum interpretetur? quis de tali tantoque rege non caſte, atque optime ſuſpicetur? Etenim ſive anteceſſorum ejus geſta conſideramus, ſive vitam ipſius ante oculos proponamus, regnum illud ampliſſimum, longe lateque patens, ſemper fuiſſe tutamen & ornamentum fidei cognoſcemus. De qua re ſi dicere velim, prius dies quam verba deficiant. Pleni namque ſunt codices hiſtoriarumque libri, majorumque regum clariſſima geſta divinis quas; laudibus ubique gentium celebrantur; totque fuerunt illius regni egregia pro fide facinora, ut non ſolum inter regna principatum obtinuerit, ſed chriſtianiſſimum, quadam ultra cætera excellentia, meruerit appellari. Sed quid ego iſta commemoro, quæ meis dictis facio viliora? Taceo de illo gymnaſio memorabili, & famoſa ſchola Pariſienſi, cujus doctrina, incredibile dictu eſt, quantum fidei præſtiterit incrementum; quam veteres reges ſingulari ſemper reverentia proſequuti dicuntur. Neque a prædeceſſoribus ſuis modernum regem degenerantem cernimus; ſed regibus quibuſque ſuperioribus belli paciſque artibus, & gloria parem. De cujus inclyta juſtitia, ac religione, quamvis multa poſſumus ordiri, illud præ cæteris adnotemus, quod erga univerſalem eccleſiam ſacroſanctumque concilium factitavit. Inter papam & vos olim illa prior diſſenſio fuit, quod hic vos concilium dicere, ille negare. Eccleſiam Gallicanam rex conſuluit, qua concilium hic eſſe declarante, omni vos favore juvandos ſtatuit. Miſſi e veſtigio oratores, viri ex archiepiſcopali epiſcopalique dignitate, tum doctrina, tum etiam bonitate præſtantes, qui jam quintum vobiſcum annum in agro Dominico laborantes ducunt. Pecuniæ ex regno ad utilitatem concilii detrahi permiſſæ. Mandatum, ut prælati proficiſcantur ad concilium; auxilium datum quodcumque petitum a vobis eſt. Et quid aliud de ipſo dixerim rege? Niſi quod inter alios ſibi præcipue teneamur, cujus auxilio defenſi ſervatique ſumus. *Et quæ melior eſt*, inquit Cicero, *in hominum genere natura, quam eorum, qui ſe natos ad homines juvandos, tutandos, conſervandos arbitrantur*? O regem ergo glorioſiſſimum, o principem excellentiſſimum, o vere, chriſtianiſſimum fidei defenſorem! Tu eccleſiam defendis; tu fidei conſulis; tu concilium veneraris; tu es quem merito honorare, perpetuiſque præconiis debemus extollere. Hic cum crebras inter nos, ac ſummum pontificem diſſenſiones cerneret, ſæpenumero ad pacem laboravit, nunc vobis, nunc ſummo pontifici ſupplicans tolli diſſidium. Nec aliud Symon, collegæque rogitant, niſi ut concilium cum papa conveniat, omneſque diſcordiarum fomites amputentur. Quis hic, obſecro, iraſcatur? Num rectæ, ſanctæque illæ ſunt voces? num omnes idem cupitis? ego

ANNO CHRISTI 1436.

ANNO CHRISTI 1436.

ego ſane, niſi aliud ſentio, non poſſum militarem illum virum non laudare. Rem namque optimam, & conceſſu digniſſimam petit. Commonet ſchiſmatis evitare cauſas, communem papæ locum petit, neque ſpecialius quicquam dicit, neque locum aliquem nominatim repudiat. Cujus (niſi fallor) verba Papiam nobis ſuadent. Vult enim papam, & concilium ſimul eſſe, concordiamque utrimque fieri, cujus nonniſi tres eſſe vias conſidero: ut vel papæ omnino mos geratur, vel vobis, aut tranſactio quædam litigiorum fiat. Sperare ſuperiora vanum reor. Ad tertiam rem miſſus eſt Symon ut communis utrique locus eligatur. Et quis, obſecro, Papia communior, aut aptior, atque utrique commodior? Gratior forſitan alius papæ locus eſſet, qui tamen vobis non eſſet tutus. Sed nondum Symonem audivi dicentem, ut in ſecurum eligatis locum, quod nec ipſe diceret, nec ſuo regi in mentem caderet; cujus ea ſemper conſuetudo fuit, ut prius conſuleret, deinde concilio judicium dimitteret, ſuumque ſenſum univerſalis eccleſiæ poſtponeret opinioni. Quamquam, ſi licet dicere, nimium vos hodie, patres, deſertis principibus, nec quidquam audetis agere quod principibus non libuerit. Quod ego ſane non laudo, quoniam non ſic majores noſtros invenio factitaſſe, nec ſic ſe apoſtolos habuiſſe, qui licet totum contra ſe mundum haberent, veritatem tamen ubique prædicabant, neque minas, neque mortem, aut teterrimos cruciatus pro veritate diffugiebant. Quibus rebus factum eſt, ut totum orbem Chriſtianum nomen impleverit. Ubi vero mortis timor invaſit, & divitiarum cupido ſupervenit, deſerta veritas & incognita juſtitia jacet. Aut verius cum Satyro dixerimus. *Jamdudum ad ſuperos Aſtræa receſſit; hac comite atque duæ pariter fugiere ſorores.* Hinc diminutus populus Chriſtianus, & auctæ infidelium ſectæ. Vere ille riteque olim dicebat archiepiſcopus Mediolanenſis, quem hoc in templo ſepultum habetis; vere multi alii. *Agamus*, inquiebat ille, *quod nobis & juſtitia dignum eſt; quidquid exinde ſequatur æquo patiamur animo.* Cujus vel mortui verba ne contemnite, rogo. Agite quod dignum hac congregatione putatis. Nemo vos deſeret, nemo adverſus erit. Cuncti vobis principes favebunt benefacientibus. Sic Cæſareum culmen, auguſtalemque majeſtatem vobiſcum habebitis. Sic Francorum; ſic aliis ex ordine reges vobis parebunt. Et quantum ad locum attinet, nemo eſt principum qui ſpernere Papiam debeat, ubi & papa optime, & concilium valeat convenire. Nondum tamen excuſſimus quomodo Papiæ ſecurum poſſit eſſe concilium; id enim ad ultimum orationis noſtræ membrum reſervavimus. Nunc ad tertium tranſeamus.

Turbata oratio.

Juven. Sat. VI. v. 19. Satyrarum ſcriptores Satyros appellabant veteres.

Archiepiſ. Mediol. Bartholom. Capra.

Hujus partis eſt oſtendere non domos ſolum, ſed victualia quoque ubertim ſuppetere, in qua re non multum erit negotii. Ipſa enim res ſe manifeſtat. Ut tamen de hac etiam parte diſſeramus. Ex toto dominio ſuo duci placet, ut, quam velitis, urbem eligatis. Quis neſcit Galliam ipſam quæ circa Padum jacet, & eſſe, & a Cicerone dici florem Italiæ? A aut quis regionem illam cum aliis æquiparet agris? Cum hujus tanta ubertas, tantaque feracitas ſit, ut ſemper abunde ſuppleverit, quamvis jam multis, non dico annis, ſed ſæculis continuo ſit bello agitata. Alibi vero nonnullæ provinciæ ſunt adeo ſteriles, adeo, infoecundæ, ut non ſuſcepto bello, ſed audito belli nomine exhauriantur. Hic vero plurimæ ſunt urbes recipiendo concilio & alendo ſufficientes. Nam, ut Mediolanum taceamus urbem populoſiſſimam, quæ, ut ſemper fuit, ſic modo eſt caput Iuſubrium. Quid de Papia, Placentia, Parma, Cremona dixerimus? Omiſſis aliis Papiam expendamus. Eſt profecto illa urbs ſplendidiſſimis commodiſſimiſque ornata B domibus. Teſtes voco ex hac concione quamplurimos, qui me, ſi mentiar, reprehendant: notam namque rem dico. Hic moderni genitor ducis cohabitavit, princeps omnium ſua ætate conſultiſſimus; hic curiam continuo tenuit, quam magni domini, omniſque fere nobilitas Italiæ ſequebantur. Ob quam rem multa ingentia palatia & ampliſſimæ ſunt ædes ædificatæ. Curiales namque, ut fit, certatim ſibi magnificas conſtruebant domos, quod quiſque ditior, quod quiſque mundior videri volebat. Illic palatium eſt, quod caſtellum appellant, ingenti foſſa circumdatum, de cujus amplitudine illud retuliſſe ſufficiat, quod auguſtalis, pontificaliſque C curiæ capax exiſtimetur, cujus pulchritudinem ac commoditatem omnis oratio comminuere videatur; hinc urbi adjacet; illinc ducali viridario ſuperem net, operi omnium maximo atque excellentiſſimo, cui parco eſt nomen, venationibus piſcationibuſque conſtructo, ubi feras innumerabiles viginti millia paſſuum complexus murus obſervat. De cujus rei amoenitate ac voluptate nonnulla differerem, niſi omnem a vobis contemni voluptatem deliciaſque omnes parvi exiſtimari cognoſſem. Vino præterea, cunctiſque eduliis adjacens patria maxime abundat. Nec Varronem in illa audio prorumpentem verba: *optima ad victum fert ager, Campa-* D *nus frumentum, Falernus vinum, Caſinas oleum, Tuſculanus ficum, mel Tarentinus, piſcem Tyberis.* Hæc ſuo forſitan tempore ita erant; modo hæc omnia Papienſes habent, cæterique Longobardorum populi. Foeni et bladi plus legunt quam ipſi cupiant cives; omnis pomi copia eſt ingens. Quidquid abeſt, Ticini flumen advectare poteſt. Sed quid immoror? Inſubres, ut ſcitis, populi nunquam externo tritico victitarunt; ſed ſuum ipſi cæteris provinciis ſubminiſtrarunt. Quo fit, ut ſummam ſemper in Papia victualium copiam ſitis habituri. Nec aliquis Italus vobis minori pretio victum dabit. Nolo probare quod per ſe patet. Sed quærite alias E urbes, & rerum pretia inveſtigate. Quod tribus denariis alibi emetis, duorum hic denariorum pretium habebit. Neque diſputatione res indiget. Quare taxationem rerum veſtro judicio dux committit; fruſtraque de fertilitate patriæ urbiſque commoditate ſermonem facio, quod omnia illa majora eſſe cognoſcitis, quam ego dicam. Illa vero parvipendo, quæ dicuntur, oportere Græcos Latinam eccleſiam magnificam invenire; quod

ANNO CHRISTI 1436.

Joannes Galeatius vicecomes.

quod tamen, si quid habet momenti, ubi melius quam in Papia invenietis? quo enim honore, qua magnificentia, qua pompa, quo sumptu Constantinopolitanum imperatorem ab duce recipi æstimatis? An quisquam vivit hoc duce ad sumptum effusior, aut ad magnificentiam animatior? De cujus largitionibus stupenda magis quam credibilis narratio videretur. Cui liberalitatem aliquam exercenti sua solum voluntas sufficit. Videbunt hujus principis excellentiam Græci singulari quadam admiratione ac stupore, idque oculis perspicient quod auribus aliquando cognoverant, verumque illud Homeri experientur dicentis, famam nunquam penitus vanam esse quam populi decantant. Immo & rem fama majorem invenient. Ibunt nonnunquam Mediolanum, ubi populum numerosum, ubi opulentissimos cives, ubi florentissimas opes agnoscent; ubi alterum pene orbem videre videbuntur. Tot artifices tot pompas nunquam satis spectasse dicent. Quod si magnificentia venerabilem reddit ecclesiam, illa est potissime civitas eligenda. Sed vana sunt hæc, mihi credite, anilesque delirationes. Non sunt Græci extra orbem positi, qui Latinum genus, Latinasque vires ignorent. Mediterranei sunt populi, Jonio brevi freto ab Italia discreti. Quatuor namque & viginti horis secandum pelagus secundus facit ventus. Quod a Brundusio in Epirum pergit, Siciliamque olim Græciam fuisse, totamque Calabriam magnam Græciam appellatam, nemo qui veteres lectitat, ignorabit. Romæque tantam fuisse Græcorum multitudinem, ut in illa Juvenalis verba proruperit: *Non possum ferre, Quirites, Græcam urbem*. Sed ne longius a proposito divertamus. Illud mihi satis probatum videtur, quod de rerum copia, domorumque commoditate requirebatur. De postremo jam membro tempus admonet disputare; de securitate scilicet, libertateque loci quæ duplici a nobis modo consideranda videntur, ut tuti in loco simus, & ad locum tuti eamus.

Refero de secundo, in quo illud non est ignorandum, quod huic urbi nullum propiorem locum nominavimus. Septem dierum iter, de cujus securitate, ut opinor, nulla est ambiguitas. Jacent medii Svitensium campi, sive ut verius dicamus, alpes; hominum cum bellicosissimorum, tum etiam pacis, & justitiæ tenacissimorum, quorum terras percurrentibus vobis nulla latronum violentia sit timenda. Montem vero S. Bernardi transituris religiosissimi principis ducis Sabaudiæ occurrit territorium, qui pacis semper amator, cultorque tranquillitatis est habitus; quem religio sanctissimaque justitia cunctis subditis miro modo colendum, divinisque quodammodo laudibus celebrandum efficit; cujus terras nemo non secure percurrit. Ex his duobus territoriis, nullo intersecante domino, in terras ipsius Philippi descendetis, vobis non modo tutas sed amicissimas. Ac si cui timendum videtur, offerentur a principe arces singulæ, quas vestrum iter securius æstimabitis esse facturos. En cernitis ducale territorium in faucibus Galliarum & Alamanniæ constitutum, ut quam primum intretis Italiam ducales arces occurrant; nec pro- A cul ab alpibus Papiam inveniatis jacentem. Quæ res faciunt, ut securitatem ad locum tutissimam habeatis, qualem si qui alii præstent, ipsi judicetis. In loco jam restat securitatem, ac libertatem ostendere, quas esse Papiæ confitebimini, si vestra esse in manu civitatem ostendero, si quietos placidosque cives monstravero, si salubrem aerem docuero; et si vos de principe commonuero posse confidere. Futuram in manu vestra civitatem jam supra doctum est; nec solum urbem, sed adjacentia simul oppida, arcesque daturum se ducem intellexistis. Nec dubium est, quin de se quisque magis quam de altero confidat, cum vix aliqui dicant non esse prælatos ad regendas urbes accom- B modos, dominiaque civitatum male a sacerdotibus regi contendant. Quod a Bohemica dementia tabificoque Ussitarum errore non multum abest, qui omni, ut scitis, dominio spoliandos sacerdotes asseverabant. Et quis, oro, melius aut rectius urbes gubernavit Martino V.? Nolo alios numerare pontifices: longus ordo sese prælatorum offerret qui magnis præsidentes urbibus subditos in pace ac justitia pulcherrime tenuerunt. Dicere vero ineptos fore ad regimen sacerdotes, nihil est aliud quam vos omnes contemnere, Constantinumque Cæsarem reprehendere, cujus munere civitatum dominia suscepistis. Sileant ergo qui talia submur- C murant, neque vos condemnent, qui petendas arces oratoribus commisistis. In potestate igitur civitatem habebitis, custodes arcibus imponetis, officiales quoslibet ordinabitis, juramentum fidelitatis recipietis; & ubi, obsecro, liberius esse poteritis? ubi tutius? Aliam quoque securitatem, si quam petieritis, facile impetratu erit. Civium modo naturam examinemus, quæ pro vestra securitate non est parum considerare. Plenum namque periculi est inter cives vivere, qui ipsi inter se divisi discordiosique sint, qui nullo inter se pacto cohæreant. Talibus enim in civitatibus necesse est sæpe immutari regimina, nunc unum esse, nunc alium D principatum, neque innovari sine discrimine res possunt; & quemadmodum ait Comicus; *non fit sine periculo magnum facinus & memorabile*. Quod intelligo non solum eorum qui agunt, sed spectantium etiam. Sed nihil horum in urbe Papiensium trepidabitur. Est enim populus placidus, quieti & otio deditus, cives perurbani, non belli aut intestinarum avidi discordiarum; sed suis occupati possessionibus, plurimum tempus in agricultura consumunt; & juxta Græcum proverbium, quam quisque artem novit in hac se exercet. Nec vano libertatis nomine gloriantur, quemadmodum aliqui, qui tum se liberos vocant cum maxime serviunt, E & subesse quampluribus liberum fore dicunt. Ego vero quietiorem populo Papiensi nullum adhuc reperi, qui & suo semper principi obedivit, & devotissimus ecclesiæ fuit. Aeris nunc salubritas pernoscatur, quem purissimum esse apud Ticinum reperietis. Nullæ ibi foedæ paludes exhalant; non maritima stagna putredinem suggerunt; non crebræ pestes invadunt; non æstus immensi, intemperatique solares radii, aut mon-

montani venti officiunt sanitati. Quod si Basileæ similem quærimus civitatem, Papia profecto est, quæ Basiliensem nobis & libertatem & sanitatem præstet, quam hic permaximam sumus experti. Nam sive aeris salubritas fuit, sive miraculosa magni Dei bonitas id concessit, sextum hic jam trahentes annum, incredibili omnes sanitate præstitimus. Nec de libertate expedit disputare; libere enim hic loqui, libereque facere quodcumque libuit, nunquam estis prohibiti; nec cives vestris se unquam actionibus opposuerunt, ut qui Germanicam nobilitatem redolent. De Germanorum namque fide, gravitate, constantia nihil satis explicare possem. Non sunt ad promittendum faciles; sed promissa inconcusse inviolateque custodiunt. Emori malunt, quam juramento deficere; apud quos facile, sit multos Attilio Regulo similes invenire, qui primo Punico bello fidem hostibus servare voluit, quam mortem & foedum corporis effugere laniatum. Hæc profecto constantia Germanorum, hæc fides, hæc gravitas Alamanniæ, ut tenacissime fidem servent. Cujus rei memores Basilienses nihil vobis promissum commutarunt; apud quos utinam quod restat negotii consummare possemus, ne aliorum fidem probaturi essemus. Si tamen pericula volumus evitare, Papiensis est nobis civitas adeunda, ubi quemadmodum dixi, & civium grata conversatio est, & aeris perpetua salubritas. Si quando tamen locum mutare oporteret, non desunt in territorio principis commodissimæ civitates, quarum, sicut de Papia est dictum, dominium haberetis. Neque enim futuri casus sunt a nobis non cogitandi; sed sicut apud Euripidem Thesæus facere nos docet, cujus illa sunt verba a Cicerone in Latinum conversa: *Nam qui hæc audita a docto meminissem viro futuras mecum commentabar miserias, aut mortem acerbam, aut exilii moestam fugam, aut semper aliquam molem meditabar mali, ut si qua injecta diritas casu foret, ne me imparatum cura laceraret repens.* Quæ non ideo solum dicta confirmo, ut malum fiat præmeditatione levius; sed ut prævidentes mala diffugiamus. Et quantum ad nos attinet, illud in eligendo loco desideremus, ut venientem pestem, aliamve mali molem possimus evitare; sicut in urbe cernimus Papiensi, qua seu peste, seu alia causa dimittenda, aliam e vestigio urbem inveniamus concilii capacem & rerum abundantem omnium. Ac de aeris salubritate sufficiat.

Principis vero fides quanti a vobis, celeberrimi patres, sit habenda, extremo præsentique loco retinui. De qua re abunde putavero dictum, cum ejus principis erga ecclesiam devotionem, erga vos ipsos sacrumque concilium dilectionem, erga subditos justitiam & æquitatem, erga hostes clementiam & mansuetudinem, erga omnes magnificentiam & benignitatem ostendero. Quibus absolutis, quis neget summam in hoc principe fidem habendam? Quas res me nunc peroraturum utinam digna rebus sequeretur facundia. Meritus es namque, victoriosissime princeps, de quo summi oratores, & clarissima poetarum ingenia fatigentur. Sed dabis Æneæ veniam, si non ut vellet, sed ut potest tuam causam perorabit. Vos quoque, patres amplissimi, desinite admirari, si non dignam tanto principe orationem audietis; tot sunt enim illius stupendæ virtutes, tot miranda gesta, tot pacis & belli incredibiles artes, ut inferior omnis oratio videri debeat. Sed pergo ut in buccam venit, ac de sua erga ecclesiam devotione duo quam brevissime absolvam. Braccius hostis ecclesiæ immanissimus, cum multa Romanæ sedis oppida, urbesque invasisset, ac multas provincias vi occupasset, urbem insignem Aquilam eo animo obsedit, ut ea capta bellum urbi, obsidionemque admoveret, tantusque in urbe metus & trepidatio fuit, ut non urbis defendendæ, sed faciendæ fugæ consilium esse putarent. Nec minor agitatio Romæ tumultusque fuit, victore apud Cannas Annibale omnique Romanorum prostrato exercitu, cum perditam spem fore, desperatam comploratamque rempublicam nonnulli juvenes de aufugio cogitabant. Tum papæ auxilia dux misit, pecuniisque copiisque papam juvit. Cumque ad manum devenere ducales copiæ plurimum valuerunt, eoque prælio victoriam pepererunt, ut victum Braccium duci adscriberent. Omitto classem ingentem rogatu papæ Martini in Apuliam destinatam, Cajetamque receptam, & alia classis illius spectata facinora. Illud quis non summe collaudet, Æmiliam, quam modo Romandiolam dicimus, ex manibus tyrannorum vi captam papæ sine contradictione esse? Nunquam hic princeps summis pontificibus adversatus est, nunquam ecclesiæ defuit auxilio, nunquam apostolica mandata contempsit, modernoque pontifici ut patri, ut domino, ut Christi vicario semper obtemperavit, primusque omnium principum præstitit obedientiam. Si quid postea diffidii fuit, hinc processit origo. Ipse tamen nunquam papæ famulatum negavit, quod illa in se de sedentem nunquam contemnendum censuit. Qualis vero erga concilium fuerit, vestrum neminem arbitror præterire; nec me aliquis reprehendat, si hunc defensorem concilii nominaverim, quem non ignoratur cum magno suorum sumptu semper hic prælatorum frequentiam tenuisse citasseque, ne defectu suppositorum concilium deperiret. Cumque requirendi principes in adhæsionem essent, hujus prælati præsto fuere, qui suis sumptibus obirent munera legationum, quorum nullus aut labori pepercit, aut sumptui; atque ut sileam quid magna cum diligentia in hoc concilio, et extra concilium ab episcopo Albigamensi est gestum, viro non solum genere, sed animi virtute nobilissimo; quid de aliis dicam? Hinc episcopus Novariensis ad regem Franciæ destinatus; hinc Laudensis in Angliam missus. In remotissimam usque Poloniam Parmensis episcopus jussus est ire. Quo tempore ille vivebat, cujus modo insignia viduis depicta tapetibus cernitis ante oculos, moderni genitor regis, cui Deus adversus infidelium impetus omnes conatus fecundos efficiat. Ad regem vero Aragonum Riccius abbas S. Ambrosii in Siciliam usque perrexit

ANNO CHRISTI 1436.

xit. Nec tu, potentiſſime princeps Burgundorum, ab Longobardis prælatis fuiſti prætermiſſus. Abbati namque de Cereto patri integerrimo, ea legatio obvenit, quem tu propter patriam, proprerque Dominum læto vultu & gratiſſimo animo recepiſti, non ignarus quantum tibi dux ille Mediolanenſis afficiatur, qui nihil magis exoptat quam tuæ morem gerere voluntati. Apoſtolorum mihi illa tempora videbantur, cum orbis provincias inter ſe ſortiti, ſuam quisque legationem ſuſcepit Evangelium prædicaturus. Cujus rei non abſimilem curam, ducales prælati receperunt, quoniam tunc alii aberant. Repetite beneficia in vos collata, obſecro, conſiderate ſi jamdiu hinc abiſſetis, niſi ipſe faviſſet; videte ſi quid eſt unquam petitum, quod non ſit impetratum. Videte ſi hujus concilii bene geſta ſemper collaudarit, obſervarique juſſerit; videte ſi gentes armorum, ſi pedites, ſi equites, ſi pecuniam, ſi terras, ſi ſeipſum vobis obtulerit. Videte ſi quid promiſerit quod non impleverit; videte ſi vos ſemper magna dilectione fuerit proſequutus. Hic cardinalibus ad concilium venientibus naves dedit; hic ſecurum tranſitum omnibus præſtitit; hic omnibus modis nos juvit, qui non modo hoc, modo illud, (ut plerique) ſed ſemper idem dixit, fecitque. Neque ut exprobrem iſta dico, ſed ut ejus erga vos fidem recognoſcentes, de ipſo potius, quam de alio confidatis, caveatiſque ne quam ingratitudinem oſtendatis; quam rem in divina mente, almoque illo Spiritu, qui præſidere in concilio creditur, nefas eſt nominare. Illudque evitate, ne vobis dici poſſit, quod dictum eſſe quondam Cicero narrat. Nam cum C. Lælio (bono & ſpectato viro conſolatum petenti) non mos geſtus, magis populus a bono conſule, quam a bono populo repulſus conſul dicebatur. Pergo ad alia, juſtitiæque erga ſubditos miniſtrandæ, æquitatiſque ſervandæ ducale ſtudium vel in eo poteſt comprehendere, quod ab omnibus ſubditis peræque diligitur. Percurrite ejus territorium, omnes uno ore videbitis de ſuo principe bene dicere, ſibique bene optare, ſuperoſque rogare ut ſuperſtes ac longævus fiat. Nullum principi maledicere; nullum niſi magnifice ampliſſimeque de ſuo ſentientes principe invenietis. Quam rem nemo ex juſtitia natam negaverit. Eo pertinet quod de Sperone aliiſque pleriſque factum eſt, quos cum ipſe in ſubditos graves, acerbos, contumelioſosque reperiſſet, ab ſe penitus abdicavit, omnique magiſtratu dejecit. Ex quo fit, ut ejus dominatus altiſſimis defixus radicibus exiſtat; eſt enim in amore, ac caritate fundatus, non in timore, qui, ut dicit orator, non eſt diuturnus magiſter officii. Nec illud queo præterire, quod nemo magis mortem hominis abhorret; nemo magis invitus torqueri homines audit. Sed de ſua in hoſtes manſuetudine jam ſermo deſideratur, in qua re non erit abſurdum ſi ea de hoc principe dixerimus, quæ de ſenatu populoque Romano Scipio dixit, quem beneficio, quam metu obligare homines malle, exteraſque gentes fide ac ſocietate junctas habere, quam triſti ſubjectas ſervitio aſſeverabat. Qua laude hunc eſſe dignum ducem paucis colligemus exemplis. Victus adverſo prælio Carolus Malateſta captivus duci deditur. Expectatis necem aut carceres? nullo receptus ſupercilio, fortunatius ſibi fuiſſe vinci quam viciſſe expertus eſt. Quid alios exercituum duces commemorem, qui in hujus deducti poteſtate tantam clementiam invenerunt, ut jam plerique didicerint, tutius eſſe huic principi adverſari quam favere. Sunt enim quidam homines, qui velut equi quanto magis illis indulgetur, tanto majori petulantia ſunt. Franciſcus Carminiola ſub hoc principe militavit, divitiisque, honoreque auctus ad hoſtes confugit, magnaque clade veterem ſæpe dominum affecit. Hujus apud hoſtes defuncti filias ſuſcepit, egregioque matrimonio copulavit, uxori Carminiolæ bona omnia reſtituit. Qualem vero ſereniſſimis ſe Aragoniæ Navarræque regibus exhibuerit, nulla terrarum portio non audivit; hoc omnem exſuperat magnificentiam. En dux ipſe, cum alibi alios, hic ſe ipſum magnificentia ſuperavit. O genus egregium! O proles veriſſima Galeatis! Eſt ne hominum ulla conditio, quæ non te diligat? Eſt ne gens ulla tam barbara, tam effera, tam ab omni humanitate alienata, quæ tuo nomini non afficiatur? Hic eſt quem colere omnes debent; cum propter virtutem & probitatem, ſicut Cicero credit, etiam eos quos nunquam vidimus, diligamus; quem hoſtes, ſicut ego puto, talia in dies audientes non poſſunt non laudare. Hunc ergo quis neget erga omnes eſſe benignum, cum benigniſſimum ſemper in hoſtes repererimus? Quis unquam ad eum venit non benigne magnificeque receptus? Incredibile vobis videretur, ſi pecuniarum illam explicarem ſummam, qua quotannis tranſeuntes dominos & ad ſe venientes honorat oratores. Cujus rei, ſi Papiam elegeritis, experimentum principum oratores, prælatique videbunt, quorum nemo indonatus abibit. Eſſet mihi magna copia memorandi plurimos, qui domo extorres, patriaque pulſi, ducali pecunia vitam agunt. Sed jam finem noſtra poſcit oratio. Quare ea quæ ab initio ſumus polliciti non probaſſe ſolum, ſed oſtendiſſe planius opinamur. Quare cum hujus principis devotionem erga vos & eccleſiam non minimam neque vulgarem dignoſcatis, cum pium, cum juſtum, cum clementem, cum magnificentiſſimum ducem videatis, quid eſt quod ejus vobis ſuſpectam fidem faciat? Quis timor, quæ dubitatio, quæ ſuſpicio de ipſo poteſt concipi duce? Nihil profecto eſt quod Papiam repudietis. Hic quæ ad Græcos opus ſunt habetis; hic papa cum concilio poteſt convenire; hic domos egregias; hic victualium invenietis copiam; hic ſecuritas, hic libertas oſtenditur; hic principem nacti eſtis, cujus vetus & probata eſt amicitia, quem ſi novis poſtponatis amicis, a Ciceronis conſilio recedetis, cujus hæc de amicitia verba leguntur: *Exiſtit autem hoc loco quædam quæſtio ſubdifficilis, nunquid amici novi digni amicitia veteribus amicis ſint anteponendi. Homine indigna dubitatio. Non enim debet eſſe amicitia-*

citiarum, ſicut aliarum rerum ſocietas; veterrima quæque ut ea vina quæ vetuſtatem ferunt, eſſe debent ſuaviſſima. Verum illud eſt quod dicitur, modios multos ſalis ſimul edendos eſſe, ut amicitiæ munus expletum ſit. Pythagoras vero haud injiciendam unicuique dexteram dicebat, ideſt non prompte, aut inconſulto conciliari oportere, ſicut Plutarchus interpretatur. Idem quoque ait, quæ nigrantes habent caudas, guſtari non oportere; quæ ideo dicta ſunt, ut in rebus agendis illorum conditiones diligenter inveſtigemus, cum quibus contrahimus; hoc etiam facit, ut intentiones eorum conſiderare debeatis qui concilium petunt. In qua re de aliis vos judicetis. Ego de duce dicam, quem tres cauſæ potiſſimum movent, ut requiſitus ſatisfaciat, ut in re fidei præſto ſit, ut ab omni vos periculo ſubtrahat. Verſatus namque in rebus arduis princeps, multorum dominorum diverſarumque communitatum, per exploratores ſecreta cognoſcit, timetque ne locum eligatis, qui vobis perditioni fiet. Cupit ab omni vos fraude omnique periculo eripere. In qua re, patres optimi, ſic precor excubetis, ut nihil improviſum accidere poſſit, nihil inopinatum, nihil omnino novum; atque ita acerrimam in omnes partes aciem intendatis, ne qua fraude capiamini. Hic, te precor, humaniſſime pater cardinalis S. Sabinæ, intendas, ne quam, pluribus annis, ſummo labore, ſummaque vigilantia famam perquiſiviſti, unus dies eripiat. Quamquam quidquid eveniat, Bohemicæ reductionis te laus aſſequatur. Sed majorem tibi Græcia laudem attulerit, ſi locum periculoſum effugiens, in eo conſenties, in eoque alios animabis, ubi ſine periculo maturari negotium poſſit. Nec te inoratum, integerrime pater, relinquam cardinalis S. Petri, qui non ſolum tuo hic nomine, ſed populi, regioque hic præſides; aſpice quod de te dignum eſt, quod ſummo pontifici conveniat, quod regi illi potentiſſimo victorioſiſſimoque conſentaneum exiſtimas. Neque te hic, neque tuum regem paſſio ducit; ille pro fide in patria pugnat, de cujus laudibus belliciſque triumphis nonnihil explicuiſſem, niſi oratores ejus, viros literatiſſimos atque ornatiſſimos patres, Conchenſem, Burgenſemque præſulem ante oculos cernerem, qui & ornatius & melius rem valeant abſolvere. Tu hic rei fidei curam adhibes; nunc opus, nunc labor eſt, nunc tua induſtria viderit, ne loco inepto conſentiamus. At te, præſtantiſſime pater cardinalis Arelatenſis, tanto minus oravero, quanto magis ad rem ipſam te video animatum. Quod ſi unquam invigilaſti, ſi ſemper conſtans firmuſque fuiſti, ſi ſemper concilii profectum deſideraſti, hic aures, hic mentem arrige; nunc tua probitas, nunc tua diligentia pateat. Idcirco namque cardinales vocamini, quia quaſi cardines eccleſiam ſuſtinetis. Sic vos alios prælatos oro, ac obteſtor. Sic vos omnes precor eccleſiaſticos: aſpicite quæ fidei, quæ juſtitiæ ſunt; abjicite paſſiones; regem illum chriſtianiſſimum imitemini, qui nulla victus cupiditate ibi locum eligi rogat, ubi geri negotium melius exiſtimetis; ubi quæ fidei & quæ concordiæ ſunt valeant terminari. Quæ ſecundum alios alibi, ſecundum me tutius in Papia conficiantur. Nec enim video quo commodius, aut liberius eſſe poſſitis. Itur namque ad principem benignum & veſtri cœtus amantiſſimum, qui fraudes, non modo non inſtruit, ſed prorſus ignorat; cujus animus nihil niſi altum ac magnificum cogitat. Conſultius eſt principi ſe nobili, & nihil præter honorem cupienti committere, quam vulgo, quod eſt plerumque ingenio mobili, ſeditioſum atque diſcordioſum, cupidum novarum rerum, quieti & otio adverſum, de quo Virgilius:

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.

Et cujus vobis fides, quam ipſius principis poteſt eſſe ſecurior? Noti ſunt vobis mores ejus, neque concipere metum poteſtis aliquem. Non hic vindictæ exactor, non contumeliæ illator, non injuriæ proſequutor, cujus rei nemo magis didicit oblivisci; qui cum ſæpe ulciſci potuerit, vindictam tamen ſemper abhorruit. Hic animum vincere, iram cohibere, victoriam temperare, adverſariosque nobilitate, ingenio & virtute præſtantes non modo extollere jacentes, ſed etiam amplificare eorum priſtinam dignitatem exemplo Cæſaris conſuevit. Huc ergo ite, huc animos intendite. Securitatem utilitatemque veſtram cognoſcite, diſcrimina non rerum ſolum, ſed perſonarum etiam evadite. Accedite huc qui ſemper vobis benefecit; oſtendite gratitudinem, & memoriam beneficiorum. Sicubi tamen utilius aut melius eſſe poteſtis, veſtri judicii ſit; nihil erit duci moleſtum, ſi bene ſuccedere intellexerit, eumque quocumque pergitis obedientem habebitis. Veſtrum tamen eſt cavere, ne periculoſum eligentes locum, & jurisjurandi neglectores ſuſcepti videamini, & qua nunc apud omnes eſtis, clariſſimam famam amittatis, quo bono nihil eſt humano generi aut acceptabilius a ſuperis, aut præſtantius conceſſum, cujus contemptores haud ſcio utrum numero ſint habendi aliquo; ſiquidem famæ contemptor ſuæ ab eo prodigus appellatur, quem non Apollinis oraculum, ſed ſacræ literæ judicant ſapientem.

ANONYMI CARDINALIS CONSULTATIO,

num concilium papæ ſuperius habendum ſit.

Ex M. S. cod. Florent. eruit & miſit Cl. Laurent. Mehus.

QUæſtio eſt, utrum Papa ſubſit judicio Concilii generalis; & ſupponitur quod ipſum Concilium ſit legitime aggregatum. Argumentatur primo, quod non, quia Papæ ſubeſt ipſum Concilium generale; dicit enim Chriſtus ſuper Math. Quod Filius, quod Patris eſt, & ipſius Filii, poteſtatem Petro ubique terrarum conceſſit, & homini mortali omnium, quæ in Cœlo ſunt dedit auctoritatis, dando ei claves ad hoc, ut Eccleſiam ubique terrarum amplificet. Sed eadem eſt auctoritas Papæ cujuslibet quæ fuit Petri, cum ſit Petrus ſucceſſor, atque vicarius Chriſti.

Item

ANNO CHRISTI 1436.

Item quoniam Cyrillus in libro thesaurorum dicit, quod sicut Christus accepit a Patre sceptrum Ecclesiæ gentium, ex Israel egrediens, super omnem principatum, & potestatem, & super omne quodcumque est, ut ei genua cuncta curventur, plenissimam potestatem; sic & Petro, & ejus successoribus plenissime commisit; & ita nulli alii quam Petro Christus quod suum est plenum, sed ipsi soli, dedit. Si igitur nulli alii quam Petro Christus quod suum est plenum dedit, sed soli Petro hoc dedit; sequitur, quod plenitudo potestatis Ecclesiasticæ non residet in Concilio generali, sed in solo Papa Petri successore, cum Concilium non sit Papa, & ita Papa non subest judicio Concilii generalis, sed potius e contra. In oppositum argumentatur. Si auctoritas quæritur, orbis major est urbe, ut dicit Jeronymus, & recitatur &c. Hinc sequitur argumentum, quod statutum Concilii præjudicat statuto Papæ. Si igitur statutum Concilii præjudicat statuto Papæ, sequitur auctoritatem Papæ non esse præferendam auctoritati Concilii, sed esse inferiorem, cum par esse non possit.

Ad quæstionem, salva semper Ecclesiæ determinatione, ac sententia cujuslibet melius sentientis, respondetur sub duplici quæstione. Prima sit ista, quod si Papa deprehendatur a Fide devius, & admonitus nolit corrigi; potest per generale Concilium judicari; & si Concilium aggregare ipse renueret, tunc posset absque ejus auctoritate se ipsam Ecclesiam congregare, & Papam a Fide devium judicare. Hæc ergo quo ad primam partem non indiget magnis probacionibus, quia communiter tenetur, & ponitur a doctoribus nedum canonistis, sed etiam theologis; videlicet per Petrum de Palude, Herricum, Augustinum de Anchona, & alios; immo addit Augustinus de Anchona dicens, quod in præmisso casu, quo videlicet Papa deprehenderetur a Fide devius, & nollet corrigi, non indiget judicari, seu deponi de jure, cum jam de jure divino judicatus sit, juxta illud Johannis 3. *Qui non credit, jam judicatus est*. Sed tamen de facto, ut videlicet hujusmodi judicium executioni demandaretur per ejectionem ejus a summo sacerdotio, seu papatu, facit ad hoc cap. *Si Papa*, 40. 84. alia multa ca. & potest hæc pars quæstionis in sacra scriptura evidenter fundari. Cum enim una sit Christi Ecclesia, juxta illud: *una est columba mea*. Cant. VI. hæc autem unitas sit præsens unitas Fidei, juxta illud: *unus Dominus, una Fides, &c.* . . . . Constat, quod qui est a Fide devius pertinaciter, ipse est a corpore Ecclesiæ præcisus & separatus; & ita jam non est de corpore Christi mistico, nec est illius corporis pars, sive membrum, aut caput: membrum enim, sive caput a naturali corpore separatum jam non est illius corporis membrum, sive caput. Unde dicit Philosophus, quod oculus a capite separatus non est oculus nisi æquivoce: & ita consequenter Papa a corpore Ecclesiæ per heresim separatus, jam non est Papa, quia jam non est caput Ecclesiæ, neque membrum ejusdem. Secunda etiam pars probatur: quia in tali casu, quo Papa esset a Fide devius, & corrigi nollet, nec concilium congregare vellet, manifeste esset pertinax, & hæreticus continenter, & ita sedes vacaret; quia Papa hæreticus desinit esse Papa; & sic nihil prohibere videtur in hoc casu, quin Ecclesia posset semet congregare: cum etiam capitulares unius particularis Ecclesiæ, immo & religiosi unius monasterii in casu, quo Episcopus, vel Abbas eorum decesserit, possunt insimul convenire, & sibi de capite providere, & mortui Episcopi, vel Abbatis corpus sepelire.

Locus mendosus.

Secunda quæstio: Si Papa in Fide reperiatur catholicus, scismaticus tamen, aut alias depravatus, corruptis moribus, ac scandalizator Ecclesiæ, & admonitus nolit corrigi, potest per generale Concilium judicari, etiam per depositionem, si videatur expediens. Hæc quæstio non ponitur affirmative, sed tantum disputative, & probabiliter; & ad eam adduco aliquas rationes, quas non reputo necessario concludentes, sed ut valeant quantum valere possunt judicio melius sentientis. Et primo probatur dicta quæstio sic. Quilibet tenetur ad præceptum de correptione fraterna, de quo Matthæus 18. *Si peccaverit in te &c. unicuique enim mandavit Deus de proximo suo*, Eccli. 12. & ut dicit Sanctus Thomas 3. 4. ar. 19. Hæc correptio etiam ad prælatos se extendit, hoc est, quod possunt a subditis corripi juxta formam a Christo traditam in dicto præcepto. Et ratio est, quia, ut dicit S. Thomas, prælatus ex hoc, quod est persona publica, non amittit ea, quæ sunt propria singularis personæ. Sed in ipso præcepto ponitur, quod si ille, qui peccat in te, non te audiet corrigentem, nec etiam testes aperte adhibitos, quod debes ipsum denunciare Ecclesiæ, quæ denunciatio manifeste esset vana, nisi ille posset per Ecclesiam judicari. Ergo videtur, quia Papa, non obstante quod sit summus prælatus in Ecclesia, in casu, quo nolit corrigi, potest Ecclesiæ denunciari, & consequenter judicari ab Ecclesia. Et notandum, quod dicitur: *Si peccaverit in te*; id est, te sciente, ut Sancti exponunt. Secus si peccaverit in Deum, hoc est, quod peccatum ejus non scandalizet proximum, sed soli Deo sit notum; unde glossa ibidem super verbo vitæ dicit. Si enim in Deum peccaverit, non est nostri arbitrii &c. quia tunc hujus peccatum divino judicio reservatur. Ex quo videtur secundum intentionem dictæ glossæ, quod qualecunque sit peccatum alicujus, sive contra Fidem, sive contra mores; dummodo scandalizet proximum; potest, immo debet ipse proximus sic peccantem, præmissa fraterna correptione, & testium admonicione, denunciare Ecclesiæ, & consequenter Ecclesia potest illum judicare. Et ita, cum Papa sit frater, & proximus, Ecclesia ipsum peccantem potest, & debet dicta forma correctionis judicare. Etsi dicatur, quod dictum præceptum intelligitur de peccato, quod non est notorium; dico quod si peccatum sit notorium, non minus potest corripi, & argui peccator, quam si esset secretum;

ANNO CHRISTI 1436.

tum; immo amplius, juxta illud &c. . . . Peccantem coram omnibus argue; & consequenter multo melius potest, & debet denunciari Ecclesiæ. Cum igitur Concilium generale nihil aliud sit quam Ecclesia legitime congregata; sequitur, quod Papa peccans contra bonos mores, & fideles scandalizans, si nolit corrigi, per Concilium generale potest judicari; Unde in eodem Math. Cap. dicit Christus de quolibet scandaloso generaliter loquens; *qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis minimis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.*

Sed objiceret aliquis contra prædictam conclusionem, quare major non judicatur a minori, nec superior ab inferiori, unde S. Thomas dicit in 2. 2. quod si prælatus peccans non habet superiorem, cui fiat denunciatio, recurrendum est ad Deum, ut eum emendet, vel de medio tollat. Sed Papa major est Concilio, quia est caput Ecclesiæ, juxta illud Jo. 1. *Tu vocaberis cephas, &c.* Confirmatur per Cap. *Aliorum*, 9. 3. ubi dicitur, quod aliorum hominum causas Deus voluit per homines tractari; sed sedis Apostolicæ Præsulem suo sine quæstione reservavit arbitrio. Item per cap. *Nemo*, eadem questione, & causa, ubi dicitur, quod *nemo judicabit primam Sedem* (justitiam) *temperare desiderantem; & neque ab Augusto, neque ab omni Clero, neque a regibus, neque a populo Judex*, idest, Papa, *judicabitur*. Unde glo. super verbo *Neque a toto Clero*, dicit, quod hinc est argumentum, quod Concilium non potest judicare Papam, ut ext. de cler. *Significasti*. Unde si totus sententiaret in aliquo negocio contra Papam, videtur, quod sententiæ Papæ standum esset, ut 24. q. 1. *Hæc est fides*. Et ad idem possunt adduci alia multa capita ad idem tendentia.

Ad quæ respondetur, unde ad primum, cum dicitur in majori propositione, quod major non judicatur a minori; conceditur ista ad bonum sensum, licet posset calumniari in aliquibus casibus, aut saltem indigeret declarari. Sed ulterius cum dicitur, quod Papa est major Concilio, quare est caput Ecclesiæ; hoc dicitur primo, quod non est omnino verum, quod Papa sit major Concilio; Concilium enim, ut fuit praemissum, intelligitur esse congregatum auctoritate Papæ; quare alias non videtur legitime congregatum Sede non vacante; & sic auctoritas Papæ intelligitur in auctoritate Concilii inclusa, & Papa comparatur ad ipsum, sicut pars principalis ad totum: omne autem totum major est qualibet ejus parte; & sicut fuit allegatum, Orbis est major urbe. Item quod simpliciter loquendo Papa non sit major Concilio probatur per cap. *Anastasius*, 19. Distin. ubi dicitur quod multi clerici se abegerunt a communione Anastasii Papæ, eo quod comunicasset sine Concilio episcoporum, vel presbyterorum, & clericorum cunctæ Ecclesiæ Catholicæ Fotino diacono &c. Et ibi dicit glossa; quod ubi de Fide agitur, tunc sy-

A nodus major est Papa. Item 15. dis. in ca. *Sicut*, in fine dicit glossa super verbo *præsumit*; *videtur quod Papa non possit destruere statuta Concilii, quia orbis est major urbe.* Idem probatur in Scriptura Sacra novi, ac veteris Testamenti: Ut enim legitur in actibus Apostolorum cap. XV. Jacobus Episcopus Jerosolymorum, & non Petrus protulit sententiam in quæstione, sive causa; quæ tunc agitabatur super observacione legalium; quam sententiam tulit auctoritate, & nomine totius Concilii, & non nomine, vel auctoritate solius Petri &c. *Propter quod ego judico non inquietari &c.* innuens Concilium esse majus Papa. Si dicatur, B sicut aliqui expositores dicunt, quod hujusmodi sententiam Petrus dictavit, sed Jacobus eam promulgavit nomine, & auctoritate Petri, vel ut alii dicunt, quod Petrus voluit in hoc deferre Jacobo, quare erat ordinarius loci; respondeo, quod ista non habentur ex textu, sed majus oppositum, hoc est, quod sententia fuit lata nomine, & auctoritate totius Concilii; unde ibidem scribitur epistola hujusmodi sententiam continens, cujus initium est: *Apostoli, & seniores fratres his qui sunt Antiochiæ &c.* & sequitur: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis collectis in unum &c.* Ex quibus videtur, quod auctoritas diffiniendi, seu determinandi ibi in Concilio non tribuitur C Petro ibidem præsenti, quamquam esset caput Ecclesiæ, sed toti Concilio Apostolorum, & Seniorum. Item in Vet. Test. legimus enim in Esdra Concilium generale fuisse congregatum in Hierusalem, ut provideretur super transgressione filiorum Israel, qui duxerant uxores alienigenas. Ubi scribitur, quod missa fuit vox, scilicet communis citationis in Judæa, & Hierusalem omnibus filiis ut congregarentur in Hierusalem, & omnis, qui non venerit in tribus diebus juxta concilium principum, & seniorum, auferetur substantia ejus, & ipse abjicietur, scilicet per excommunicationem de cetu transmigracionis. Et ibidem sub- D ditur; quomodo Esdras nomine totius concilii dedit sententiam in prædicta causa; & tamen constat, licet Esdras esset sacerdos, & doctor legis, non tamen erat Summus Sacerdos, sed Jesus filius Josedech erat Summus Sacerdos. Item patet, quod punitio temporalis, & spiritualis inferenda contumacibus, seu non venientibus ad prædictum concilium fuit reservata auctoritati concilii, & non Summi Pontificis. Ex quibus patet, quod licet auctoritas Summi Pontificis sit major auctoritate cujuscumque alterius viatoris comparando primum ad primum; tamen major est, saltem in aliquo, auctoritas universæ Ecclesiæ legitime con- E gregatæ, quam auctoritas solius Summi Pontificis. Ad confirmationem, cum dicitur: Quod Sedis Apostolicæ Præsulem Deus suo reservavit arbitrio, respondetur, quod hoc decretum intelligitur, quando Papa vult corrigere se ipsum; tunc enim in causa sua Papa ipsemet erit judex, nec habebit extra se alium judicem nisi Deum: Secus si nolit corrigi, & crimen suum sit Christianitati scandalizativum, quod satis aper-

ANNO CHRISTI 1436.

te innuitur in alio cap. allato in alia confirmacione, ſcilicet, *Nemo*, ubi non tantum dicitur, quod primam Sedem temperare deſiderantem &c. Ex quo ſequitur argumentum per contrarium, ſcilicet, quod prima ſedes obtemperare nolens poſſit judicari &c. aliter in vanum adjeciſſet illam determinacionem, vel conditionem *temperare deſiderantem*, ubi dicitur, quod debent illa decreta ſic intelligi. Quod nemo, ideſt nullus particularis homo, judicabit primam Sedem, nec etiam totus clerus, ideſt, cœtus cardinalium, vel totus clerus, ſcilicet Romanus; vel dicitur, quod cum Papa judicatur a Concilio legitime congregato, pocius judicatur a ſe, quam ab alio; quare hujuſmodi Concilium ſumit auctoritatem ab ipſo, in quantum per ipſum eſt congregatum. Secunda probatur quæſtio ſic. Sicut in Novo Teſtamento poteſtas Summi Pontificis dependet immediate a Deo; ſic & in veteri Teſtamento præeminentia Summi Sacerdotis fuit a Deo inſtituta: ſic Ex. 28. Sed non obſtante dicta præeminentia Summus Sacerdos in Veteri Teſtamento potuit ab homine judicari, immo & deponi, ſicut patet de Abiathar, qui erat verus, & legitimus Summus Sacerdos; & tamen fuit depoſitus, & ejectus de Summo Sacerdotio per Salomonem, non propter crimen hæreſis, ſed quia conſpiraverat cum Adonia ut 3. 4. primo, & ſecundo cap. *agitur &c.* Sed dicetur, quod major eſt præeminentia Summi Sacerdotis in novo Teſtamento, quam fuit in Veteri, licet utcunque Sacerdotium fuerit a Deo immediate inſtitutum; quod conceditur. Secundo dicitur etiam quod major eſt auctoritas totius Eccleſiæ Chriſtianæ ſimul adunatæ in generali Concilio, quam fuerit auctoritas Salomonis. Tertio, probatur eadem queſtio per glo. Cap. *ſi Papa*; ubi dicit gloſſa, quod ſi Papa deprehendatur in quocunque alio crimine ab hæreſi, & admonitus non corrigitur, ac inde ſcandalizatur Eccleſia, quod inde poteſt accuſari: Sed fit mentio de hæreſi in dicto capitulo, quare ſi occulta eſſet hæreſis, de illa poſſet accuſari; ſed de alio crimine occulto accuſari non poſſet: Facit ad hoc, quod Johannes Papa XVII. quia erat lubricus fuit depoſitus; ut dicitur in Cronica Martiniana.

Quarto fundari poteſt prædicta quæſtio ex dictis S. Thomæ in tract. de regimine regni: ubi quæritur, quid agendum ſit a ſubditis, ſi rex ipſorum degeneret in tyrannidem; & ibidem reſpondendo ponit duas quæſtiones: prima eſt quod non pertinet ad aliquem ſubditum, particulariter conſideratum, hujuſmodi dominum ſuum in tyrannidem degenerantem occidere: unde & in veteri teſtamento leguntur occiſi fuiſſe, qui regem Joa, quanvis a Dei cultu recedentem interfecerant. Secunda eſt quod, procedendum eſt a ſubditis contra hujuſmodi dominum proprium in tyrannidem verſum publica auctoritate: & circa modum procedendi in hujuſmodi cauſa ponitur quæſtio dicta. Primum, quod ſi ad jus alicujus multitudinis pertinet providere ſibi de rege, ab eadem rex inſtitutus, poteſt deſtitui, vel refrenari ejus A poteſtas, ſi poteſtate regia tyrannice abutatur &c. Secundum quod non eſt putanda talis multitudo infideliter agere tyrannum deſtituens, etiamſi ei ſe in perpetuum ante ſubjecerat: quoniam hoc ipſe innuit in multitudinis regimine ſe non fideliter gerens, ut exigit regis officium, quod ei pactum a ſubditis non ſervetur; & exemplificat de Tarquino rege per Romanos de regno ejecto, & de Domiciano ab eiſdem Romanis propter tyrannidem interempto. Tertium, quod ſi ad jus ſuperioris pertineat multitudini providere de rege, expetendum eſt ab eo remedium contra tyrannum; & ponit exemplum de Archelao rege Judææ accuſato a Judæis apud Cæſarem, & punito. B Quartum, quod ſi omnino contra tyrannum humanum auxilium non poſſit haberi, recurrendum eſt tunc ad regem omnium Deum per orationes &c. Et dat exemplum de Nabuchodonoſor, & Pharaone. Ex quibus videtur poſſe fundari dicta quæſtio; ſed applicationem dimitto intelligenti.

Et ſi amplius objiciatur contra prædictam ſecundam quæſtionem, quod multa jura clamant Papam non poſſe niſi a Deo judicari, præter prædictas ſoluciones eſt una ſolucio generalis, videlicet quod ſtat, aliquem non poſſe ab aliquo judicari de jure communi; & tamen poſſe ab illo judicari, ſi ejus judicio ſe ſubmiſit; & dicitur, quod ſuperior C bene poteſt ſe ſubjicere judicio alicujus ſibi æqualis, vel ſe inferioris, ſicut Chriſtus ſe ſubmiſit judicio Pilati, de cujus tamen foro non erat; cum dixit ei, *non habes in me poteſtatem, niſi tibi datum &c.* Joh. 19. & Phariſæorum judicio ſe ſubmiſit, dum dixit; *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Joh. cap. 9. Facio vos judices &c. Et didragma, ſeu ſtaterem ſolvit pro ſe, & Petro, ut Math. 17. licet aliter non teneretur, ut ipſe Chriſtus declarat ibidem: facit ad hoc c. *Nos ſi incompetenter*, 2. q. 7. ubi loquitur Leo papa Ludovico imperatori dicens: *Nos ſi incompetenter aliquid agimus & in ſubditos juſtæ legis tramitem non ſervavimus, veſtro* D *ac miſſorum veſtrorum cuncta volumus emendare judicio*. Et ibidem circa finem cap. dicitur, quod ſicut Hieronymus refert in libro virorum illuſtrium Damaſus Papa a ſubditis de adulterio accuſatus cum 42. epiſcopis ſe purgavit. Et glo. in ca. *Si papa*, ſuper allato ſuperius verbo, *a nemine*, dicit, quod papa a nemine eſt judicandus, niſi ſe ſubjiciat alii; ut n. q. 7. *Nos ſi competenter &c.* Hæc dicta gloſſa. Ex quibus patet, quod Papa bene poteſt ſe ſubmittere judicio alterius, ſicut imperatoris in aliqua certa cauſa, & etiam multo magis judicio Concilii generalis, etiamſi alias de jure non eſſet dicto judicio ſubjectus; & tunc ulterius dicitur, E veniendo magis ad propoſitum, quod a tempore concilii Conſtantienſis, in quo fuerunt facta duo decreta, per quæ declaratur, vel ſtatuitur papam eſſe ſubjectum concilio, & poſſe judicari per concilium; eo facto, quo Papa convocat, ſeu convocabit generale concilium, ſtantibus dictis decretis, ipſemet ſe ſubmittit, aut ſubmittet convocando concilium judicio ipſius concilii, & videtur quod facta ſit (f. ſic) dicta ſubmiſſione, quouſque

ſit

sit factum hujusmodi judicium, ipse non possit, nec concilium dissolvere, nec a dicta submissione se absolvere, nec judicium concilii recusare. Constat enim, quod quid in aliquem compromisit dando sibi potestatem in se, vel rebus suis, quam alias non habebat, non potest dictam potestatem concessam arbitrio revocare, sed inest illi dicta potestas, quousque judicium factum fuerit. Et idem videtur in proposito dicendum. Quinto probatur eadem quæstio ex prædictis duobus decretis, scilicet primo, & secundo factis in concilio Constanti. & ex gestis, seu actis in eodem concilio. Dicunt enim; concilium judicavit, ac deposuit per sententiam dominum Johannem 23. & dominum Benedictum, & eorum quilibet reputabatur Papa in sua obedientia, & deposuissent, non dubium est, Gregorium, si non ipse papatui resignasset. Facta autem prædicti concilii, maxime prædicta, in dubium revocari non debent; & prædicti duo non fuerunt depositi propter hæresim, sed propter schisma unius ipsorum, alter propter corruptos mores, ut fertur; unde pro concordantia dictorum decretorum, & aliorum, quorum aliqua dicunt, Papam non posse ab hominibus judicari, & alia dicunt oppositum, ut fuit visum, oportet distinguere etiam tempora juxta illud dictum Hieronymi. *Distingue tempora, & concordabis scripturas*; dicta enim decreta pertinent ad jus positivum, quod suscipit mutationem; & ideo dicendum, quod quando fuit statutum, quod papa non possit deponi, nisi propter hæresim, utique non potuit propter aliud crimen deponi stante dicto statuto; alio tamen tempore fuit statutum oppositum, videlicet quod propter alia etiam crimina scandalizantia ecclesiam posset deponi, ut superius visum est: & tunc juxta formam hujus statuti potuit deponi. Et ita fuit ille Johannes, de quo in Chronica Martiniana, ut superius dictum est, legitime depositus propter fornicationem; quod statutum fuit innovatum in concilio Constantiensi; unde nunc ne dum propter hæresim, sed etiam propter schisma, ac etiam propter pravos mores, & scandalosos, Papa potest judicari a generali concilio, ac deponi. Isti enim tres casus nunc iverunt de pari, & fuerunt parificati in dicto concilio per universalem ecclesiam in unum congregatam.

Ad articula in oppositum respondeo, ad primum dubium. Quod eadem est potestas clavium in quolibet summo Pontifice, quæ fuit in Petro; tamen hanc potestatem Petrus accepit a Christo absque hominum electione; & ideo non potuisset per homines dicta potestas ab eo auferri, & alteri per homines committi. Secus de aliis, ut ex prædictis &c.

Ad secundum dicitur, quod licet Christus nulli homini particulari alteri a Petro commiserit plene quod suum erat, commisit tamen universali ecclesiæ Petri auctoritate congregatæ, ut patet ex verbis sententiæ per Jacobum apostolum latæ, vice & auctoritate totius ecclesiæ auctoritatem judicandi & diffiniendi in iis, quæ pertinent ad communem statum totius ecclesiæ, ut ex præmissis patet; & hæc ad præsens sufficiant de proposita quæstione &c. Amen.

Non obstantibus suprascriptis per dictum cardinalem, quæstionis decisio remittitur determinationi ecclesiæ sacrosanctæ.

DOCUMENTA ANNI 1437.

CEDULA

Decretata per sacrum Concilium circa expeditionem legatorum in Græciam destinatorum die XXXIII. Februarii anno 1437.

Affert Abbas in opusc. sæpius excuso de Conc. Basil.

PRo felici expeditione dominorum ambasiatorum in Græciam iturorum visa sunt dominis deputatis in materia Græcorum infrascripta.

Primo, quod domini ambasiatores hujus sacri concilii in Græciam ituri recedant de Basiela versus Avinionem citius quam fieri possit, nulla decretatione de præsenti expectata; sed deferant secum bullam, in qua sacrum concilium polliceatur in hunc modum. In quantum domini Avenionenses aut alter ipsorum loco pro Basilea, Avenione, vel Sabaudia infra triginta dierum spatium C a die exitus dictorum dominorum ambasiatorum de Basilea computandorum capitaneo Galearum satisfecerint de eo, quod a sacro concilio debet habere, videlicet 30000. & 800. florenorum de camera, & residuum pecuniarum usque ad summam 70000. florenorum de camera, realiter tradiderint in numerata pecunia mutui nomine juxta concordata ambasiatoribus prædictis; ex tunc certificato de his per literas ambasiatorum eorundem sacro concilio, & per literas Capitanei, vel ejus procuratotis literarum, ipsum concilium infra octo dies a receptione dictarum literarum immediate seqnentium solemni sessione decretabit infrascripta. D

Primo decretabit conclusionem de loco futuri oecumenici concilii, vel Basilea, Avenione, & Sabaudia factam in suis terminis prout jacet. Secundo decretabit decimam jam in prædicta materia Græcorum in generali congregatione conclusam. Tertio decretabit qualiter dicti domini ambasiatores inGræciam ituri habeant, ac eis, & eorum majori parti data sit plena potestas eligendi, & nominandi, & juxta decretum in dicta materia Græcorum factum, portum dictis locis electis aptiorem, & propinquiorem, ad quem domini Græci debent ultimo applicare. Præter hæc super cautionem per dominos abbates Bonevallis, & Raymondum Talon di- E ctis dominis Avenionensibus nomine concilii oblatam, & circa illa dabit dictum sacrum concilium litteras opportunas. Porro dicti Domini ambasiatores nostri & Avenionenses teneantur infra 12. dies post lapsum 30. dierum immediate sequentium certificare legitima dictum sacrum concilium de dicta numeratione, satisfactione; alioquin ex tunc ipsum sacrum concilium possit, & teneatur ad electionem alterius loci pro oecumenico concilio celebrando procedere, & sibi ac universali ecclesiæ aliunde providere. Insuper dicti domini ambasiatores sacri concilii, & capitaneus per se, vel procuratorem prædictum debeant promittere conjunctim, vel divisim nomine ipsius sacri concilii dominis Avenionensibus quod casu quod absit, quo B Græci nollent recedere de terris suis, juxta decretata, & decretanda de locis, & portu; ex tunc dicti ambasiatores, & Capitaneus restituent dictis dominis Avenionensibus 15m. pro expensis, &.xm. pro custodia civitatis Constantinopolitanæ, ac 6m. pro duabus grossis galeis Græcorum deputatis florenorum, & omnem aliam pecuniam restantem, quam receperunt; & etiam sacrum concilium transferet eo casu omnem actionem, & omnem obligationem, quas habent contra dictum dominum Capitaneum, & ipsius hæredes & fidejussores in dictis dominis Avenionensibus pro prædictis. Postremo quod de omnibus prædictis, & aliis circa rem accommodis concessis, & concedendis, quibuscunque debeant fieri sub Bulla sacri concilii literæ opportunæ.

LONGUS ET VERBOSUS

Sermo domini Nicolai Siculi archiepiscopi Panormitani, habitus in concilio per eum Basiliense pro honore & conservatione concilii, ad probandum quod congregatio ipsa dissolvi non deberet, infectis arduis incumbentibus; non obstantibus rationibus legati papæ Eugenii IV. desiderantis, & petentis concilium jussu suo dissolvi.

Ex M. S. Cod. Lucensi.

MAximum onus, & humeris meis importabile, reverendissimi reverendique patres, hodierna die mihi delatum esse censeo, verendumque est ne cum ipso, & sub ipso onere ruam. Quamobrem cuperem, ut hoc dicendi, & respondendi munus provectiori, doctiori, facundiori, & secundum hujus rei majestatem aptiori potius, quam mihi injunctum extitisset. Summe namque, & non ab re, vereor in vestram committere majestatem, cum fere impossibile censeam cujusque vestrum desiderio, quod conjectare oportet, me satisfacere posse, nisi divinitus mihi indulgeretur, sicut in manna contigit, ut in ore cujusque secundum proprium appetitum saperet, ut narrat Augustinus in cap. *quotidie*, de conse. dis. 2 Nam si singuli vestrum diligenter interrogarentur super hac responsione fienda, tot diversitates opinionum fortassis invenirentur, quot in homines numerantur, ut in alia materia inquit August. in cap. *sicut*, de conse. dist. 4. Nec ab re, quoniam, ut alibi inquit canon, diversitatem corpo-

corporum diverſitas ſequitur animorum. Hinc illi verſus: *Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno: pectoribus mentes tot ſunt, quot in orbe figuræ.* Unde Apoſtolus: *ſi omnibus complacerem, Chriſti ſervus non eſſem.* Non minus me terret, ſi huic muneri, etſi non ut deceret, ſaltem mediocriter ſatisfacere voluero, reverendiſſimi patres, domini mei legati, cujus dictis in præſentiarum reſpondendum incumbit, utcumque opinionem ſeu deſiderium lædere, quem profecto ex animo non lædam, & ſi rerum geſtarum veritatem pro viribus perſtringam.

Exordiar namque, hujus ſanctiſſimi coetus & domini mei legati venia poſtulat, ſi aliter quam rei dignitas, vel ejusdem reverendiſſimi patris deſiderium expoſtulat ediſſeram, cum propheta prius ad Deum dicendo: juſtitiam tuam & veritatem tuam non abſcondi, & ſalutare tuum dixi. Non abſcondi veritatem tuam a concilio multo. Tu autem, Domine, ne longe facias miſerationes tuas a me; ſed da mihi intellectum ut diſcam mandata tua. Nomine autem hujus ſacratiſſimæ ſynodi, cujus vice reſponſio hæc agetur, ſubmitto illud Pſaltis. *Domine illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo. Domine protector vitæ meæ, a quo trepidabo.* Dum appropĕrant ſuper me nocentes ut edant carnes meas, qui tribulant me inimici mei, ipſi firmati ſunt & ceciderunt. Si conſiſtant adverſum me caſtra, non timebit cor meum. Si exurgat adverſum me prælium, in hoc ego ſperabo; unam petii a domino, requiram ut inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Ipſe autem Salvator in novo teſtamento exaudiendo eccleſiæ ſuæ per hoc ſacrum concilium repreſentare videtur. *Ego ero vobiſcum uſque ad conſummationem ſæculi.* Sed ne longius quam inſtiteram, hæc progrediatur oratio, rem ipſam, ob quam in hoc ſanctiſſimum domicilium convenimus, aggrediar.

Legendum *Infirmati.*

Caput I.

Inquit nanque in primis is pater reverendiſſimus in ſcripto per eum huic ſacræ concioni tradito, quod diu, ac ſæpe & in ſcriptis, & in verbis, tam ipſe quam reverendiſſimus cardinalis dominus meus cardinalis S. Petri magna cum humilitate, & ipſi etiam ſeorſum deprecati ſunt, ut ad ea quæ pacis ſunt concordiæ vos deflectentes, cogitaretis in pace, & unitate ea ſancta opera conſummare, ob quæ hoc in loco conveniſſe toti mundo profeſſi eſtis. Ad hanc particulam, antequam ad ulteriora progrediar, reſponſum faciam; quoniam mihi mens eſt ut nil nota dignum reſponſione prætereatur, totam ſuam propoſitionem in plurimas conſtringere particulas; & ad quamlibet in ſuo loco reſponſum ſingillatim impendere, ne Dei eccleſia ex reſponſionis defectu apud nonnullos decolorata, & obnubilata remaneat; cum ipſa eccleſia, ſacra teſtante ſcriptura, Chriſti ſponſa pulchra ſine ruga & & macula nuncupetur. Hæc enim ſanctiſſima ſynodus ad hanc prolocutionem per me ita reſpondet, quod hac exhortatione apud eam opus non erat, etſi benigniſſime prima vice, qua cum domino meo reverendiſſimo cardinali S. Petri locutus eſt, utrumque audivit: non enim in ſuis actibus, præſertim

A erga ſummum pontificem dominum Eugenium IV. pacem violavit aut unitatem vulneravit. Sed jugiter imitata eſt apoſtolum, qui cum ad pacem admoneret, inquit: *ſi fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habeamus.* Dicturus enim apoſtolus: *cum omnibus pacem habeamus*, hoc difficile eſſe proſpiciens, præmiſit, *ſi fieri poteſt.* Et ſubjunxit quod poteſt fieri, cum dicit, *quod ex vobis eſt*; quoniam ſi nos in mente caritatem erga odientes ſervamus, & quos corrigere volumus, & ſi illi nobiſcum pacem non habeant, nos tamen cum illis pacem, & charitatem habeamus, ut inquit Gregorius in ca. *inter verba*, XI. q. 3. Hinc

B Auguſtinus ait: *ea vindicta, quæ valet ad correctionem, non prohibetur, quæ etiam ad medicinam pertinet, nec impedit id propoſitum, quo quisque paratus eſt, ab eo, quem correptum eſſe vult.* Plura proferam, ſed huic inferendæ non eſt idoneus, niſi qui odium, quo flagrare ſolent qui ſe vindicare deſiderant, dilectionis manſuetudine ſuperaverint, ut habetur plenius in cap. *ea vindicta*, 23. q. 4. Et alibi idem Auguſtinus: *multa bona præſtantur invitis, quando eorum conſulitur utilitati, non voluntati; qui ipſi ſibi inveniuntur inimici eſſe*, 45. diſt. & *qui emendat.* Nunquid idem Apoſtolus, exhortator pacis, pacem, unitatem, ac charitatem per-

C didit cum dixit: *paratus ſum ulciſci omnem inobedientiam, cum completa fuerit obedientia veſtra?* Quæ verba ſatis ad propoſitum exponit Auguſtinus in cap. 1. 23. q. 6. Aut perdidit, cum alibi dixit: *tradidi hujuſmodi hominem ſathanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ejus ſalvus fiat in die domini*; aut cum Petrum apoſtolorum principem gentiles ſcandalizantem in legalium obſervatione reprehendit? Aut hæc violavit cum alibi dixit: *ſi quis frater nominatur aut fornicator, aut idolis ſerviens, aut avarus, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum hujuſmodi nec cibum ſumere? Quid enim de his quæ foris ſunt judicare; nonne de his, quæ intus ſunt vos judicatis? De his autem, quæ foris ſunt*

D *judicabit Deus, auferre malum de vobis ipſis*; quibus verbis, ut inquit Auguſtinus, ſatis Apoſtolus oſtendit non temere, aut quomodolibet, ſed per judicium auferendos eſſe malos ab eccleſiæ communione, ut legitur, 2. q. 1. *multi*, & 11. q. 3. *ad menſam.* Nunquid præterea & Chriſtus paucis author pacem perdidit, aut unitatem & charitatem violavit, cum Petro, viam ſalutis impedienti, dixit: *vade retro, Sathanas; ſcandalum mihi es, non ſapis quæ Dei ſunt?* Aut cum flagello de funiculis facto ejecit violenter ementes, & vendentes de templo, & cathedras vendentium columbas evertit, nummulariorum effudit æs, dicens: *nolite*

E *facere domum Patris mei domum negotiationis?* Ex quo facto ſollicite conſiderandum eſt, quod per totum textum evangelii non legitur Dominum tanta ſeveritate tam ſtricta juſtitia cenſuræ peccatores corripuiſſe; cum non ſolum eloquio increpans, verum etiam facto flagello de funiculis accelerans omnes eliminavit de templo, aperte demonſtrans quod tales negotiatores non ſunt ſicut ceteri peccatores corripiendi, ſed a templo

plo Dei ideſt a ſancta eccleſia longius ſunt projiciendi, non autem tolerandi. Et quemadmodum per columbarum venditores illi denotantur qui ſacras manuum impoſitionem vendere conantur; ſic per nummularios eccleſiaſtici beneficii venditores deſignantur, qui domum Dei, evangelio teſte, ſpeluncam latronum efficiunt, & pari ſeveritate compeſci debent, ut elegantiſſime evangelii verba in Chriſti ſententia interpetrantur magna ſynodus Chalcedonenſis, una de quatuor principalioribus, quas eccleſia, ut quatuor evangelia veneratur & colit, ut narrat & ſequitur Alexander papa in ca. *ex multis*, 1. q. III. Nonne & primo Saulum, poſtea Paulum, ad veritatem cognoſcendam & tenendam magna Chriſti violentia legimus fuiſſe compulſum? Denique ſi compulſione ad bonum dicimus pacem frangi; cur de Deo dicitur per prophetam. *Quem diligit Dominus corripit; flagellat autem omnem filium quem recipit?* Quid etiam ait ipſe Dominus. *Servus qui neſcit voluntatem Domini ſui & facit non digna, plagis vapulabit paucis. Servus autem qui ſcit voluntatem Domini ſui & facit non digna, plagis vapulabit multis.* Hic ex paucis Auguſtinus. *Non ergo niſi ipſe vindicet, cui rerum ordine poteſtas eſt data, & ea voluntate vindicet, qua pater filium parvulum flagellat, quem tamen per ætatem non poteſt odiſſe.* Ex quo exemplo apertiſſime infert Auguſtinus in capite *ea vindicta*, peccatum amore potius vindicari, quam impunitum relinqui, ut illum quem vindicat non pœna miſerum ſed a correctione beatum eſſe velit. Eundem procedendi & ulciſcendi modum edocuit nos Dominus, pacis auctor, in ſimilitudine ſui magni convivii. Nam prius convivas adduci jubet; poſtea cogi, Cum enim ſervi ei reſpondiſſent: *Domine, factum eſt quod juſſiſti, & adhuc locus eſt: exite*, inquit, *in vias, & ſepes, & quoſcumque inveneritis cogite intrare.* In iis autem, qui primario leniter adducti ſunt, completa eſt prior obedientia; in his, qui coguntur inobedientia coercentur juxta pſalmiſtæ ſententiam. *Apoſtoli*, ut Auguſtinus atteſtatur in cap. 1. 23. q. 6. In iis autem, qui in viis & ſepibus, ideſt in hæreſibus & ſchiſmatibus inveniuntur, & coguntur intrare, attendamus quod non diligenter cum pace ipſorum & conſenſu, ſed ad pacem, & contra eorum conſenſum coguntur intrare. Hic idem dominus noſter in ſuo evangelio: *non putetis quod venerim pacem mittere in terram, ſed gladium; veni enim ſeparare hominem adverſus patrem ſuum, & filiam adverſus matrem ſuam*; innuens quod cum læditur fides, ſeu periculum imminet ſalutis, parentum reverentia velut inutilis, & periculoſa deſpicitur, & amor erga filios, fratreſque vitatur. Hoc ergo ſacrum concilium his, & aliis hujuſmodi, quod, ut brevitati indulgeatur, in præſentiarum prætereo, motum ſummum pontificem dominum Eugenium, nunc literis lenibus, nunc nunciis hinc, inde miſſis, ſæpe numero monuit, ut ea ageret quæ ad ſalutem ſui & aliorum tendere viderentur; præſertim ut inveteratos abuſus curiæ Romanæ, quæ omnium virtutum & laudabilium operum debet eſſe exemplar, prætertim quæ ſimoniacam hæreſim aperte ſapiunt; tolleret, pontificaliterque viveret, & decreta ſalubria hujus ſacri concilii velut unguenta quædam optima reciperet. Sed cum monitus non proficeret; oportuit ex præcepto dominico, cui contravenire periculoſum eſt, retenta ſemper; quantum in ſe eſt pace & charitate; quinimmo ex charitate, & eccleſiæ pace motum, coactione aliquali, de qua in monitorio, uti. Nonne præcepit dominus quod ſiquis corrigentem, corripientemque eccleſiam contempſerit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus? neminem enim ab eccleſiæ judicio excepit, præſertim cum tunc Petro loqueretur. Nec obſtat quod ſub nomine fratris hoc dixerit; quoniam, ut alibi idem Dominus dixit Apoſtolis, *vos autem omnes fratres eſtis; unus autem eſt pater veſter, qui in cœlis eſt.* Et quod nomine Eccleſiæ intellexerit de univerſali congregatione eccleſiæ, claves habente, & Chriſti Eccleſiam faciente, ſeu repræſentante, apertiſſime inquit Hieronymus, cujus verba formalia ad propoſitum ſunt hæc; videlicet: *omnibus conſideratis puto me non temere dicere alios ita eſſe in domo Dei, ut ipſi ſint etiam eadem domus Dei, quæ dicitur ædificari ſuper petram, quæ unica columba appellatur, quæ ſponſa pulchra ſine ruga, & macula, & hortus concluſus, & fons ſignatus, & puteus aquæ vivæ, & paradiſus cum fructu pomorum, quæ domus etiam claves accepit, ac poteſtatem ligandi & ſolvendi, hanc domum ſiquis corrigentem, corripientemque contempſerit ſit tibi, inquit, ethnicus, & publicanus. De hac domo dicitur: Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et qui habitare facit unanimes in domo. Et jocundatus ſum in iis quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus. Et beati qui habitant in domo tua, Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.* Quæ verba ad literam habentur in c *omnibus*, 24. q. 1. cui quidem Hieronymo ſatis concordat Auguſtinus ſuper Joannem, et tranſumptive habetur in cap. *quodcumque* ea cauſa & quæs. ubi inter cætera tic ait: *cum excommunicat in eccleſia, & intra & in cœlo ligatur excommunicatus; cum eccleſia reconciliat, manet jam in cœlo reconciliatus. Si ergo hoc in eccleſia fit, Petrus, qui claves accepit, eccleſiam ſanctam ſignificavit.* Hæc Auguſtinus ubi ſupra. Quinimmo hoc aperte innuit Dominus Jetus qui cum præmiſiſſet: *ſi peccaverit in te frater tuus, dic eccleſiæ &c.* ſtatim ſubjunxit: *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt alligata & in cœlis &c.* Matt. 18. Et ſic retulit ſe ad omnes apoſtolos, quorum collegium repræſentat hodie congregatio epiſcoporum in concilio generali. Unde Cyprianus epiſcopus, martyr, & vir utique doctiſſimus: *meminiſſe autem diaconi debent, quoniam Apoſtolos, ideſt epiſcopos, & presbyteros Dominus elegit*, ut habetur in c. *Dominus noſter*, 93. diſt. Et Auguſtinus in cap. *quorum vices*, 68. diſ. Sed ne illis, qui non advertunt, quod uno peccante ira Dei ſuper omnes populos venit, quod accidit

Sic.

ANNO CHRISTI 1437.

cidit teſtante Hieronymo in c. *Sed illud*, 45. diſ. quando Sacerdotes, qui populo præſunt, erga delinquentes benivoli videri voluerunt, & verentium peccantium linguas, ne forte malum de eis loquantur, ſacerdotalis ſeveritatis immemores, nolunt complere, quod ſcriptum eſt: *peccantem coram omnibus argue*, ut cæteri metum habeant. Et iterum: *auferte malum de vobis ipſis*; nec zelo Dei ſuccenſi imitantur apoſtolum dicentem: *tradidi hujuſmodi hominem ſathanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus fiat*; nec illud evangelicum implere ſtudent, ut ſi viderint peccantes, primo ſecrete conveniant, poſt etiam adhibitis duobus aut tribus teſtibus; qui ſi contempſerint, & poſt eccleſiæ correctionem non fuerit emendatus, de eccleſia expulſus velut gentilem habeant & publicanum. Et dum parcent uni, univerſæ eccleſiæ moliuntur interitum. Quæ iſta bonitas, quæ iſta miſericordia, uni parcere, & omnes indiſcrete in diſcrimen adducere? Polluitur enim ex uno peccatore populus, ſicut ex una ove morbida univerſus grex inficitur. Sicut etiam uno vel fornicante vel aliud quodcumque ſcelus committente univerſa plebs polluitur; verba elegantiſſima ſunt Hieronymi in cap. *Sed illud*. Nec otioſe tranſeundum eſt quid de Deo, cujus actio noſtra dicitur eſſe inſtructio, propheta dicat. *Deus juſtus judex, fortis & patiens; nunquid iraſcetur per ſingulos dies? Niſi converſi fueritis, gladium ſuum vibrabit, arcum ſuum tetendit & paravit illum. Et paravit in eo vaſa mortis, ſagittas ſuas ardentibus effecit*. Deſinat ergo, pro Deo, veſtra dominatio reverendiſſima hoc ſacratiſſimum cetum de pacis aut unitatis non obſervatione notare. Nam ille alienus eſt, profanus eſt, hoſtis eſt, habere non poteſt Deum patrem qui univerſalis eccleſiæ, per hoc ſacrum concilium repreſentatæ, non tenet univerſitatem. Iſte eſt qui pacem habere non poteſt; quomodo enim poteſt is cum aliquo convenire, qui cum correptione ipſius Eccleſiæ & cum univerſa fraternitate non convenit, ut inquit tex. nota dignus, in cap. *alienus eſt*, XXIIII. quæs. I. Sacrum enim concilium invitat & cogere intendit ſummum pontificem ad pacem veram; non illam quam mundus dat, ſed Dei, juxta ſalutem animæ ſuæ & gregis ſibi commiſſi, juxta verba ſalvatoris: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis; non quomodo mundus dat, ego do vobis*. Quam nunquam habere poterit, niſi cum corpore ipſius eccleſiæ & univerſa fraternitate in fide perfecta, caritate non ficta, & aliis bonis operibus conveniat, dicto cap. *alienus*. Non velit ergo, veſtra paternitas, hoc ſacrum concilium amplius contriſtare, & ita nempe injuſte, ut aliis forte morem gerat, adverſus hanc ſynodum ſacratiſſimam invehere. Satis enim fuit ejuſdem S. ſynodi grandem patientiam comprobaſſe, cum alias per alterius cedulæ porrectionem in eamdem, proh dolor? inveheretur, & quidem minus juſte ipſam in hac eadem materia de charitatis, boni publici, pacis eccleſiæ, juſtitiæ, & ſacrorum canonum violatione ſub verborum compendio notando; quæ non modo tam celebre concilium, ſed quemcumque ſingularem exacerbarent. Et quod magis dolendum eſt, infra non minus amara recenſentur, ut in his locis dicetur, & debita *conſtitutio* fiet. Et attendat diligenter veſtra dominatio ad ea, quæ ille vir, non modo pacificus, ſed ſanctimonia, ſcientia, & facundia mirabilis, Leo papa inter cætera dixit, videlicet: *his, quibus prodeſſe non poterit correctio, non parcat abſciſſio. Oportet enim nos evangelici meminiſſe mandati, ut ſi nos oculus, aut pes, aut dextera ſcandalizaverit, manus a compage corporis auferatur; quia melius ſit his in ſæculo carere membris, quam cum ipſis in æterna ire ſupplicia. Superflue enim extra eccleſiam poſitis reſiſtimus, ſi ab his, qui intus ſunt, vulneramur*: Et ſubjicit notabile verbum: *abjicienda prorſus peſtifera hæc a ſacerdotali vigore patientia, quæ ſibimet, peccatis aliorum parcendo, non parcit*; ut hæc habentur in ca. *illud* 24. q. 3. Et alibi legitur: *melius eſt cum ſeveritate delinquere, quam cum lenitate decipere*; ut hæc, & pleraque ſimilia belliſſime habentur per Auguſtinum 23. q. 4. *nimium*. Conſideret paternitas veſtra reverendiſſima non minus Hieronymi ſanctiſſimi, & doctiſſimi verba ad Heliodorum, & tranſumptive habentur ad noſtrum propoſitum 2. q. 7. *Non omnes epiſcopi ſunt epiſcopi: attendens Petrum & Judam, conſidera, Stephanum ſuſpice, Nicolaum reſpice. Non facit eccleſiaſtica dignitas Chriſtianum; Cornelius centurio adhuc ethnicus dono S. Spiritus mundatur; presbyteros Daniel puer judicat. Non eſt facile ſtare in loco Petri & Pauli, ſcilicet tenere locum jam cum Chriſto regnantium. Infatitum ſal ad nihil aliud prodeſt, niſi ut projiciatur foras, & conculcetur a porcis*. Hæc ſunt verba formalia Hieronymi, per quæ non modo inferiorem, ſed etiam ipſum Petri ſucceſſorem illi ſententiæ infatuati ſalis ſubjici judicat, ut exigentibus ejus demeritis projiciatur foras; ideſt deponatur, ſecundum gloſſam ibidem. Et illud verum eſt, juxta ſententiam gloſatoris in c. *ſicut*, 2. q. 7. Et in c. *ſi duo contra fas*, 79. diſt. quod concilium judicat de papa in his, in quibus ipſe poteſt judicari. Et Dominus corripit per prophetas negligentes paſtores dicens; *quare errantem non revocaſtis; perditum non requiſiſtis?* ut inquit S. Auguſtinus in c. *diſplicet*, 23. q. 4. Non ergo debet concilio ad peccatum & pacis transgreſſionem adſcribi, ſi legis authoritate, quinimmo legis imperio facit, quia qui peccat legis authoritate non peccat, ſed contra legis authoritatem, ut dicit Auguſtinus in cap. *qui peccat*, 23. q. 4. Et hæc de prima propoſitionis Domini mei legati particula.

f. conventio.

Cap. II.

Secundo dixit veſtra reverendiſſima paternitas ſe multa & honeſta, ac rationabilia concordiæ media ſacro concilio obtuliſſe, quæ ſi acceptata fuiſſent cum magna quidem gloria & honore ejuſdem ſacri concilii, ſummaque totius Chriſtiani populi lætitia eramus ipſorum ſanctorum operum conſummationi viciniores. Pro Deo reverendiſſime pater, cur ita ſacrum concilium de ob-

ANNO CHRISTI 1437

obstinatione quadam notare minus juste, ut pace vestra dicam, conamini? quæ enim illa pacis media per vos oblata, & per nos spreta fuerunt unquam? nisi modum unum sæpenumero in medium obtulistis, qui evidentissimis & justis causis a patribus confutatus extitit, quem etiam in præsentiarum recenseri in fine propositionis vestræ curastis; qui etsi antea non sine ecclesiæ confusione admitti potuit; nunc autem longe minus, ut in dicto pacis medio suo in loco ostendetur?

Cap. III. Dixit tertio eadem paternitas vestra, quod usque nunc permisit Dominus majores in diem oriri agitationes; ut forsitan patres intuentes imminens ac proximum ruinæ vestræ periculum ad ipsam pacem, necessitate nos instruente, tandem libentius flecteremur. Et quoniam toties apud nos in cassum de concordia verbum feceritis, decrevistis vobis ipsis silentium indicere, ne forte vel imprudentia, vel peccatis vestris obsistentibus, dum persuadere, ac proficere loquendo eniteremini, dissuaderetis, atque officeretis magis. Fatetur sacrum concilium majores agitationes exortas, non quidem sui culpa, sed ob non parentis, Dei ac mandatis ecclesiæ duritiam. Nec hoc novum, & in judice damnabile censeri debet. Sæpe enim ipse Deus permittit homines obstinatione quadam elata ad malum & inobedientiam indurari, quorum quidam inter flagella a Deo illata correcti sunt; nonnulli vero ad interitum adducti. Nabuchodonosor post innumeras impietates a Deo flagellatus pœnituit, pœnitentiam meruit, & regimen, quod perdiderat, rursus accepit. Pharaon autem, cujus cor ad Deo obediendum induratum extitit, in ipsis flagellis adhuc durior effectus est, & periit. Cur tam varie ut unius medicamentum medici confectum, aliis ad interitum, aliis ad salutem valuerit; nisi quia, ut Augustinus inquit, Christi bonus odor aliis odor est vitæ in vitam, aliis odor est mortis in mortem? Quantum ad naturam ambo homines erant; quantum ad dignitatem ambo reges; quantum ad causam ambo captivum Dei populum possidebant; quantum ad pœnam ambo flagellis clementer admoniti. Quid enim fines eorum fecit esse diversos? nisi quod unus manus Dei sentiens, in recordationem propriæ iniquitatis ingemuit; alter libero contra Dei medicinam arbitrio veritatem impugnavit, ut bellissime habetur in cap. *Nabuchodonosor*, XXIII. q. 4. Nunquid dicemus Deum utrumque, seu alterum injuste flagellasse? quamvis præsciret, illum inter flagella duriorem efficiendum, & demum periturum; an non magis laudandus sit, qui suis flagellis primum ad pœnitentiam perduxit? Habet summus pontifex, qui monitis ecclesiæ contemptis, quondam acquiescere noluit; imo more aspidis suas obturavit aures, ecclesiæ monita, despiciendo, quem expendens regibus sequi debeant. Caveat Pharaonis duritiam, ne ejusdem involvatur sententia. Sacrum autem Dei concilium imitatum est in hoc exemplum Dei, cum post paterna monita, ad duriora processit remedia; quoniam, teste

Deest aliquid.

A Prospero, quæcumque crimina non fuerint levi medicamento sanata, velut igne quodam piæ increpationis urenda sunt, & curanda, ut legitur in c. *ecce*, 24. q. 3. Quod autem, Pater reverendissime, silentium vobis indixeritis, huic sacro concilio ingratissimum est, quod jam a pluribus diebus citra a vinea Domini personam vestram duxeritis submovendam, non sine omnium fere patrum scandalo. Nam, quemadmodum vestra dominatio hujus navis concilii hactenus projectæ officium exercuit, libertatem & jurisdictionem sibi divinitus delatam toto nisu, ad instar boni pastoris lupi dentes non verendo, promovit, ac defendit; non B debuit nunc, morem alteri fortassis gerendo, vel quodam forte conscientiæ remorsus fervore, attamen deesse non debuit rationis judicio navim hanc sanctam deserere. Nam, ut inquit canon in c. *sciscitaris*, 7. q. 1. *Si pernitiosum est proretam in tranquillitate navim deserere; quanto magis in fluctibus?* Non enim, ut alibi legitur, decet eum, qui militare jam cœpit, ante militiæ cingulum solvere, quam cedat victoriæ præliorum adversitas, in c. 1. de rer. permut. Et alibi: *incassum quippe erit, qui ante desinit, quam ad metas perveniat*, de pœ. dis. 3. *incassum*. Et magis delinquit qui causam interruptam dimittit, quam si ad eam nunquam pervenit in auc. de litigiosis C §. *Omne*. Et Dominus in evangelio *de voto magne: nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei*. Et minus malum est viam Domini non agnoscere, quam post agnitam retroire. De Apost. cap. penult. Et 12. q. 1. *scimus*. Ad quid enim, pater reverendissime, enititur hoc sacrum concilium; nisi ut vitia corrigantur, extirpentur abusus inveterati Christianorum animas absorbentes, suscipiantur decreta velut animarum remedia salubria, quorum nos non fuimus inventores, sed Dei, & SS. Patrum imitatores? Subsistat & non eludatur, aut confundatur ecclesiæ sanctæ potestas sibi divinitus delata, & per sancta D concilia recensita & declarata. An hæc aliena sint ab his sanctissimis operibus, ob quæ hoc sanctum concilium *collocatum* extitit? an extranea ab his, quibus vestra paternitas tanto insudavit tempore? Dicet fortassis dominatio vestra: propter citatorium præsenti in tempore non approbo. Consideret pro Deo paternitas vestra, an ibidem contenta a prædictis aliena sint; an vero prædictorum exequutio manifesta? Quonam pacto prædicta fient, nisi in manu forti, & valido brachio, ex quo benignitas, & crebra monitio non profuit? nam, ut ille inquit Leo, *non illi parcat abscissio, cui non prodest correctio*. Ad quod Christus dixit, E infatuatum sal ad nihilum ultra valere, de apostolis omnibus & successoribus eorum loquens, nisi ut mittatur foras & conculcetur ab hominibus. Et alibi canon: *quæ est ista justitiæ inimica bonitas, palpare criminosos, & vulnera eorum usque in diem judicis incurata servare?* 50. *dis. siquis diaconus*. Et quoniam hanc materiam reassumpturus in aliis vestræ propositionis particulis sum, hic finem faciam. Cum vestræ domina-

ANNO CHRISTI 1437.

vox corrupta.

f. coactum.

nationi persuasum esse intellexero, omnes vos, præ aliis tanquam ecclesiastici exercitus principes, atque duces per ipsam ecclesiam supra terram constitutos, ad ipsam sanctam ecclesiam & Christi ejus sponsi mandata, atque disposita eniti & bellare debere, & murum vos pro ecclesiæ defensione opponere, atque constituere. Nunquid propheta hoc voluit cum in psalmis dixit: *pro patribus tuis nati sunt tibi fili; constitues eos principes super omnem terram?* Unde elegantissime Urbanus papa, Augustinum ad præmissa inducendo, inquit: *quorum vices in ecclesia episcopi habent; & quibus episcopus hanc dignitatem dare debeat, sanctus Augustinus ostendit dicens: pro patribus tuis nati sunt tibi filii. Patres missi sunt apostoli, pro apostolis filii nati sunt, & constituti sunt episcopi, hodie enim episcopi, qui sunt per totum mundum, inde nati sunt, ipsa ecclesia patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus patrum. Non te ergo putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos nata es; de prole tua crevit tibi paternitas. Pro patribus nati sunt tibi filii &c. filios genuit ecclesia, & constituit eos pro patribus suis principes super omnem terram.* Hæc ille. Hinc Hieronymus, de prælatis loquens dicit; *ecclesiarum principes &c.* 35. dis. *ecclesiarum;* & subjicit: *si in apostolorum loco sumus, non solum sermonem eorum imitemur; sed conversationem: hi enim pro ecclesiæ salute injurias, contumelias, verbera, & tandem mortem contempserunt, & in passionibus gaudebant, quia digni habiti erant pro ecclesia & ejus sponso Christo Jesu pati.* Habemus denique duos insignes præduces, & præmonstrantes hujus ecclesiastici exercitus, Thomam Cantuariensem archiepiscopum, qui pro juribus & libertatibus ecclesiæ suæ particularis non timuit impiorum gladiis occumbere. Beatissimum denique Ambrosium, qui jussus ab imperatore ut unam spiritualem sibi traderet ecclesiam, respondit: *scimus Nabuth, sanctum virum, possessorem vineæ suæ petitione regia interpellatum, ut vineam suam daret, ubi rex succisis vitibus olera insereret, eumque respondisse: absit: ut ego patrum meorum hæreditatem tradam; & illam tandem proprio cruore defendam. Si ille vineam non tradidit suam, nos trademus ecclesiam Christi? Absit, inquit, ut tradam Christi hæreditatem. Ego faciam quod sacerdotis est; quod imperatoris est faciat imperator. Imperator est, ut animam mihi quam fidem auferat;* ut latius hæc leguntur, 23. q. 8. *convenior*. Quid ergo, reverendissime pater, nos pro ecclesiæ universalis defensione & animarum salvatione facere debemus, si pro ecclesiarum particularium defensione hi præclarissimi sancti & pontifices mortem subire minime dubitarunt, imperatori, & regi injusta præcipientibus toto resistentes nisu? Incidemus in illam Isaiæ increpationem ut appellemur canes muti non valentes latrare. Diceturque nobis, id quod habetur in Ezechiele: *cur non ascendistis ex adverso, neque posuistis vos murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini?* Ex adverso quippe adscendere, est, ut beatus inquit Gregorius, 43. dis. *Sit rector;* pro defensione gregis voce libera hujus mundi potestatibus contraire, & in die domini in prælio stare, pravis decertantibus ex justitiæ amore resistere: pastori enim recta timuisse dicere, quid est aliud quam tacendo terga præbuisse, & non veri pastoris, sed mercenarii vices imitari, qui vidit lupum venientem & dimittit oves & fugit? Et hæc de tertia particula.

Cap. IV.

Quarto, vestra honoranda paternitas submisit, quod ardens ad fidem Christi & ecclesiæ pacem charitas non patitur in vobis diuturnum fore silentium; sed vim quandam infert, ut importunus fiatis, præsertim hoc tempore. Ecce, ut asseritis, ex Constantinopoli proxime nunciatum est, dominos imperatorem Græcorum & patriarcham Constantinopolitanum ad navigium se accingere, & infra paucos dies, ut verbis vestris utar, descendere ad Venetiarum portum; veniunt, ut fide digni referunt, optimum ad unionem habentes animum, & ita dispositi, ut admodum verisimile sit sine unione in ecclesia nostra in patriam non reversuros. Quam sanctum autem hoc opus sit ad memoriam nostram reducunt verba præclarissima in literis indulgentiarum, et decreto primo cum Græcis convento, ex visceribus pietatis tunc prolata, contenta in effectum continentia hujus sanctissimæ unionis effectus mirabiles et Deo gratos, & quod quisque catholicus pro tanto nominis christiani & orthodoxæ fidei incremento, non modo caducam hujus vitæ substantiam, sed & corpus, & animam exponere deberet. Adducitis etiam ad memoriam illud lætitiæ canticum, quod hoc sacrum concilium cecinit: *Te Deum laudamus*; illum campanarum amoenum sonitum, cum dominus Henricus Mengor orator noster de Constantinopoli reverteretur; illam denique menstruam processionem pro felici hujus rei exitu indictam. Unde hortamini sanctissimi cœtus patres, ut illa gloriosa et magnifica verba nunc exequantur, si ex corde illa dicebant, si in veritate, et propter Christum; non autem ad humanam gloriam illa loquebantur. En audivit, ut inquitis, Dominus preces eorum, jam Græci appropinquant; quid differtis? quid occasionem nescio quam quæritis? cur quosdam ex vobis jam video tristes? ut verbis vestris utar; & multa similia persuasiva inducitis. Et justificando prædicta, atque patres terrendo, adducitis primo illam dominicam authoritatem: *servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens illam, plagis vapulabit multis.* Voluntas autem Domini hæc est; ut animam nostram pro fratribus nostris ponere debeamus. Secundo, pro hac Domini voluntate adducitis hanc dominicam parabolam de nonaginta novem ovibus, quas pastor bonus in deserto reliquit propter unam solam errantem, ad quam rapiendam profectus est; & operam dedit donec illam repperit & ad ovile super humeros reduxit. Quod si pro unius oviculæ salute tanta bono pastori cura est; quanto major cura pastori inesse debet pro tot millibus? Adducitis & tertio il-

lam aliam parabolam evangelicam de patre illo, qui dum filium ſuum juniorem redeuntem a longe perſpexiſſet, non expectavit ut uſque ad ſe pergeret, ſed occurrit, & cadens ſupra collum ejus oſculatus eſt eum. Et nos pro tanta fratrum noſtrorum multitudine ad nos venientium, & ſi aliter fieri non poteſt, etiam hinc ſurgamus, & occuramus illis, eos jucundis oſculis, & amplexibus ſuſcipientes; & ſicut pater hic vere piiſſimam Chriſti noſtri perſonam gerens propter rancorem majoris fratris ſuſceptionem filii non dimiſit; ita & nos, ſi forte cum aliqua perſona quacumque ex cauſa diſcordiam habeamus, hæc ad ſuſceptionem fratrum noſtrorum nullum nobis afferat impedimentum; immo ut quemadmodum ille minorem filium ſuſcepit, majoremque pacavit; ita & nos tempore propter Chriſtum & eccleſiam grate occurramus Græcis tam procul venientibus; ſed alios noſtros pacificemus, concordemus, conſolemur, ut ſimul omnes in eadem eccleſiæ domo vitulum ſaginatum epulemur. Hæc omnia ſub quarta propoſitionis veſtræ particula conſtrinxi; etſi primo aſpectu aures demulceant, multa tamen in eis latent grandia miſteria. Quod autem, reverendiſſime pater, Græci ad Venetiarum portum ex proximo adventuri ſint, ut aſſeritis, hæc S. Synodus miratur tam propter nova contraria quæ nonnulli ex patribus receperunt; tum quia credere non valemus quod illi, præſertim dominus imperator Romeorum & Patriarcha Conſtantinopolitanus, fidem eorum per ſuos ſolemnes oratores & literas authenticas huic ſacro concilio tempore compactatorum datas, ita turpiter violare voluerint, eccleſiam noſtram univerſalem per hoc ſacrum concilium repræſentatam eludendo, contemnendo. Non enim converſionis, ſed deceptionis, & pravæ intentionis hæc forent evidentiſſima argumenta; præſertim quia fides, ut inquit S. Auguſtinus in c. *noli exiſtimare*, 22. quæ promittitur, etiam hoſti ſervanda eſt contra quem bellum geritur, quanto magis eccleſiæ ſanctæ, cujus unionem, ex dictis, veriſimiliter ſuſcepturi ſint. Eſſet ne iſta converſionis, aut perſeverantiæ in unitate veriſimilitudo? ſi enim hanc pactionis legem contempſerunt, præſertim in limine contractus, cum tanto eccleſiæ damno, & confuſione, & illam unionem contemnent, juxta dictum Hieronymi in c. *ſcribam*, de præſumpt., & juxta concilii Africani ſententiam in c. 1. de pact., aut pacta inita ſuam obtineant firmitatem, aut conventus ſeſe non cohibebit quin eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam; nihilque ita ſocietati humanæ competit, quam quod ea, quæ convenerunt, ſerventur l. 1. ff. de pactis. Et ſi ita (quod abſit) ſit, ut aſſeritis; licet neminem hic triſtem videam, deberemus tamen omnes contriſtari, & dominatio vera ita nobiſcum, quoniam video illum ingentem jubilum, illam immenſam lætitiam, per vos ſupra commemoratam, in luctum merito converti. Video namque in vobis illud propheticum verificari: *deficit gaudium cordis noſtri; verſus eſt in luctum chorus noſter; expectavimus bonum, & ecce non venit; tempus curationis, & ecce turbatio*. Qualis, pro Deo! erit iſta futura unio in ipſo ſuo initio tanto diſſidio & ſcandalo eccleſiæ Latinæ referta? Nonne ex hac ſeparata unione major inter nos imminet diviſio? Enitimur alienum ſchiſma tollere, & nobis ipſis manus indicimus. Reſponderent, ſi ita eſt ut aſſeritis; nobis digne vicem gratitudinis. Eos hoc ſacrum concilium magnis ſumptibus magniſque laboribus ad unitatis bonum invitavit; galeas cum magno theſauro ad eos miſit; & ipſi nobis illam rependerent gratitudinem quam mus in pera, ſerpens in gremio, ignis in ſinu ſuis conſueverunt hoſpitibus exhibere. Et pro unionis bono nobis afferrent diviſionem. Si per manus ſummi pontificis redire volunt, gaudemus; ſed quod ſub nomine concilii univerſalis ad alienum locum ſe conferant, contriſtamur; cum non concilium ſed ſchiſmaticorum conventiculum ſit cenſendum quodcunque aliud, iſto durante concilio, ut in noſtro decreto luce clarius continetur. Nam ſicut duæ eccleſiæ eſſe non poſſunt; ſed unica eſt Dei eccleſia, Chriſti ſponſa, & virgo immaculata, XXIIII. q. 1. *ſchiſma*, & cap. *didicimus*, & c. *Novatianus*, VII. q. 1. Ita impoſſibile eſt quod ſint duo concilia univerſalia eccleſiam unicam repræſentantia. Offenditur enim ille articulus fidei. *Et unam ſanctam eccleſiam*, ſicuti offenderetur ſi præſupponeremus duo eſſe eccleſiæ univerſalis paſtores, ut dicit glo. in cap. *non autem*, VII. q. 1. Sed dicet aliquis: ad eos pergite more pii paſtoris & omnia pacata erunt. Latet ſub eſca venenum. Et fide, perfidiæ ſumuntur arma. Et dum plerique unionis negotium æmulantur eccleſiæ, latius reformationis eccleſiæ, ſummi pontifici correctionis inchoatæ, & conciliorum auctoritatis interitum moliuntur. Nemo eſt qui has artes non videat. Actum enim eſt de prædictis, ſi ad locum per papam electum ad quem ut dicitis Græci ſe conferunt pergeremus. Violarentur pariter decreta Conſtantienſis & Baſileenſis contra tranſlationem concilii edita. Cujus tranſgreſſio eccleſiæ Dei & poſteris maximam poſſet peſtilentiam afferre. Aſſumet ſemper ſummus pontifex, ſui & aliorum correctionem vitare cupiens, hoc diſſolvendi concilium exemplar, quo nil gravius, nil periculoſius in Dei eccleſia accidere poſſet. Cum enim prædicta veriſſima ſint, maxime urgent per dominationem veſtram in contrariam ſententiam inducta. Non enim eſt Dei voluntas, ut ſub boni ſperati imagine, tanta mala perpetrentur. Non enim talem compenſationem expoſcit Deus; ſub obtentu enim boni aut ejus compenſatione non eſt malum committendum. Nam, ut inquit Gregorius, non eſt putanda eleemoſina, ſi pauperibus diſpenſetur, quod ex illicitis rebus acquiritur. Qui in hac intentione male accipit, ut bene diſpenſet, gravatur potius quam juvetur. Ne ergo ſub obtentu eleemoſinæ cum peccato aliquid ſtudeamus accipere prohibet ſcriptura dicens: *hoſtiæ impiorum abominabiles*

ANNO CHRISTI 1437.

biles sunt quia offeruntur ex scelere. Quidquid ergo ex scelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam, sed irritat, 1.q. 1. *non est putanda*. Nec illa nonaginta novem ovium in deserto relictarum propter unam perditam parabola huic nostræ rei convenit, si illius intrinseca sententia ponderetur. Ille enim bonus pastor propter unam oberrantem & perditam non vulneravit, non dispersit non luporum moribus relinquit nonagintanovem, sed eas in deserto, id est in coelo, in loco tutissimo relinquit. Designatur enim per illas novem angelorum ordines, quos Dei filius in coelo dimisit & in terram descendit, ut hominem oberrantem & perditum recuperaret, ut notat glos. in cap. *quia sanctitas tua*, L. dis. illam exponendo parabolam. Non enim fuisset ille pius pastor sibi contrarius, qui dixerat alio in loco non esse bonum filiorum panem sumere & dare canibus. Et iterum: *non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt, domus Israel*. Ordinavit enim, inquit scriptura, *in me caritatem*. Nam primo parentibus & filiis; demum extraneis pietatis opera jubemur impendere. Est ne ista caritas suos occidere ut alienos foveat? Et utinam foveat & non fovere dissimulet. Dixitne, aut sic fecit ille pius pater familias, quem vestra dominatio induxit? Cum enim filius major ex fratris reconciliatione indignatus domum nollet intrare, pater illius domum egressus coepit rogare illum ut intraret. At cum ille rediens dixisset patri. *Ecce tot annis servio tibi, & nunquam dedisti hædum ut cum amicis meis epularer. Sed postquam filius tuus hic, qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum*; meruit a patre audire: *fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt*. Res exemplo inimitando! reconciliavit enim filium pœnitentem; alium tamen non vulneravit, non sprevit, non a cura sua abjecit, non scandalizavit; sed verbis benignissimis ad eum exeundo placavit, inquiens: *fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt*. Cur ita non facit summus pontifex? cur eum juste non pulsatis, ut pium & summum pastorem & solemnissimum patrem familias opere imitetur, cujus vices se agere gaudet? vult Græcos reconciliare a longe redeuntes; non scandalizet & suos qui Romanæ ecclesiæ jugiter obedientiæ bonum impenderunt. Non schisma inter suos faciat, ut alienos sibi reconciliet. Non contemnat ecclesiam, quæ ipsum primo per generationis lavacrum genuit; & postea in magnum & altum fastigium collocavit, & filium loco patris constituit. Non usurpet illius auctoritatem, non impediat ecclesiæ reformationem. Sanctas ecclesiæ leges suscipiat. Egrediatur foras ad filios & confratres & coepiscopos suos, sicut pater fecit ad filium. Dicat eis: vos mecum semper estis, & omnia mea vestra sunt. Veniat ad loca per sacrum concilium catholicam ecclesiam repræsentans electa una cum Græcis; & omnia erunt peracta; reconciliabit filium minorem, & majorem pacabit. Evitabit omnino schisma; ecclesiæ Dei sanctæ debitum impendet. Erit tunc geminata lætitia. Habebimus Græcorum reductionem & ecclesiæ reformationem, & sic erit perfecta unio, nedum in corporibus & sacramentis; sed in plena caritate. Quid ajebat, quod pro Græcorum reductione non modo substantiam caducam, sed propriam vitam cupiebat morti exponere. Si hæc ex corde dixit, ita facere debet more veri pastoris. Cur nunc pro tam immenso & multiplicato bono aliquibus viarum fortassis discriminibus, salutiferis tamen, se non exponit? Cur ad loca electa non venit? sedabit totum ecclesiæ scandalum, exaltabit fidem catholicam, mores reformabit; & sic omnia ad pacem & tranquillum portum reducet. Nam si Christus, cujus vices agit, pro nobis mori dignatus est; cur & ipse pro Christo parvissima discrimina subire contemnit? Cur Christus dixit Petro: *Tu me sequere*; & ipse Petri successor non modo mortem, sed modicos labores refugit. Recordetur illius evangelici: *qui non bajulat crucem & sequitur me, non est me dignus*. Potest enim hoc ipse absque alicujus scandalo, absque ecclesiæ confusione facere. Utinam eadem nobis adesset libertas, eadem opportunitas; nostra enim sponte hoc iter sumeremus. Velit ergo, vestra dominatio, hæc persuadere Romano pontifici, ipsum pulsare, obtundere, coram clamare, & nobis, Dei ecclesiæ utilitatem evidentissimam sectantibus, nullam amplius molestiam afferre. Contristatis enim, ut ita dixerim, contra apostolicum totiens vos a bonis operibus avertendo, Spiritum Sanctum. Quis enim recte potest hoc sacrum concilium de negligentia aut caritatis remissione in facto Græcorum inculpare? Nil enim de contingentibus omisit; oratores ad eos ultimo destinavit; multa florenorum milia, ut apud Constantinopolim Græci venturi ad nos convenirent postea transmisit, quæ ad illum usum consumpta inter eos & per eos fuere, Galeas cum longe majori quantitate novissime missas fecit ut vestris impensis ad nos juxta compactata adducantur. Quos ad nos venturos speramus, si fidem, si religionem, si omnem humanitatem infringere noluerint. Dolebimus, si contrarium fecerint. Quid enim prodest, ut inquit Gregorius, triticum seminare, & fructum illius non colligere? Aut domum construere, & illic non habitare? L. dis. *quod tua*. Sed proh dolor? Nos plantavimus vineam; & summus pontifex nititur ejus fructus edere, nostro & totius ecclesiæ cum scandalo. Præcepit Dominus Moysi ut nemo mitteret falcem suam in messem. Hæc messis nostra est, & ipse in eam falcem mittit. Oportebit enim juxta apostoli sententiam laborantem agricolam prius suscipere, de fructibus suis. O quanta iniquitas! quis pascit gregem & de lacte ejus non comedit? Nos militavimus; & ipse militiæ nostræ stipendia & gloriam, tum nostræ ecclesiæ schisma sibi quærit. Si autem ad nos dicti Græci, ut nempe ex fide data & pecuniis nostris primo loco receptis tenentur, adventaverint, honorifice & cum gaudio magno recipiemus. Non quidem primo affectu ut fratres, & dulcissimis osculis & amplexibus, ut dictis, nisi firma sit nobis & certa de ipsorum unitate opinio; ante enim ve-

Ad. *alienam.*

vere fratres dici non possint. Quia, ut inquit textus, *alienus est, profanus est, hostis est, Deum patrem habere non potest, qui universalis ecclesiæ non tenet unitatem*, XXIII. q. 1. *alienus*. Nam etsi per creationem dici valeant fratres, quia qui creavit bovem creavit & culicem, XXIII. q. IIII. *qui sim*; et eadem terra nos omnes genuit, XXXII. q. IIII. *recurrat*. Tamen ratione caritatis et unitate sanctæ ecclesiæ non dici possunt adhuc fratres; præsertim ut dulcissimis osculis et amplexibus per nos recipi prima fronte debeant, XI. q. III. *ad mensam*; ubi dicitur quod regenerationis lavacrum facit nos omnes fratres; quia loquitur de eo qui perseverat in ecclesiæ unitate. Non nego quin omnis humanitas eis exhibenda sit; et cum unitatem nostram receperint, aut de illa certa habeatur opinio, nostri verissimi fratres existant. Nam, ut inquit Hieronymus: *non facit ecclesiastica dignitas christianum. Cornelius Centurio adhuc ethnicus dono sancti spiritus mundatur; & hoc propter rectam fidem quam mente susceperat*. Et hæc de ista quarta particula.

Cap. v. Quinto loco dixit paternitas vestra, quod si propter nostras domesticas discordias tantum bonum, quo fere majus cogitari nequit, dissipari, quod Deus avertat, contigerit; qualis luctus erit totius ecclesiæ; quanta desolatio christianitatis, quanta exultatio Turcorum & infidelium; qualis infamia apud homines; & quæ apud Deum non manebit condemnatio? Si scandalizanti unum de pupillis ecclesiæ comminatur Dominus expedire, ut mola asinaria suspendatur ad collum suum & demergatur in profundum, quid putandum est fiet nobis si tot milia scandalizemus fratrum nobiscum uniri quærentium; item si scandalizemus universum populum christianum, quem paulo ante sermonibus, prædicationibus, indulgentiis & ad cooperandum huic sanctæ unioni invitabamus & ad lætitiam provocabamus? Ad hanc particulam quintam hæc sancta concio respondet, quod vehementer dolet quod vestra paternitas ita sinistre de tam sancta concione concionetur. Quæ, pro Deo? illæ sunt aut dici possunt discordiæ domesticæ, quibus ipsa concio detinetur? An fortassis pro rebus domesticis & privatis adversus papam insurrexerit? An forte dicatur discordias fovere, quia summum pontificem ad bonum reformationis invitat, hortatur, & requirit? Rem enim publicam & religionem christianam promovet; rem quidem Deo gratam, nobis suo imperio demandatam; & veh nobis si illam silentio præterierimus, ut supra in aliis particulis extitit demonstratum. Non enim discordiam facit, sed eleemosinam dat, medicinam præstat, qui retenta in corde caritate ubere emendat, aliqua disciplina in quem datur potestas, ut inquit Augustinus in cap. *& qui emendat*, 45. dis. Tria enim, ut ipse idem Augustinus ait, sunt eleemosinarum genera; una corporalis, egenti dare quidquid poteris; altera spiritualis, dimittere a quo læsus fueris; tertia delinquentem corrigere & errantem reducere in viam veritatis, ut habetur 45. dis. *tria sunt genera*.

A Et alibi canon: *inter opera caritatis non minimum est errantem ab erroris sui semita revocare*, de sponsal. *inter opera*. Quinimmo facinorosis quis dicitur sociari, non solum si aliquid cum eis committit, aut committentibus favet; sed etiam si sit in judicando piger, ut ait textus, in cap. *ita plane*, XXIII. q. IIII. Nam & bellum corporale geri potest, ut pax acquiratur. Nec talis belliger desinit esse pacificus, qui ideo bellat ut eos, quos expugnat, ad pacis utilitatem vincendo perducat. Ita Augustinus tales & beatos & pacificos appellat, juxta dominicam sententiam: *Beati pacifici quia ipsi filii Dei vocabuntur*, ut in cap. *noli*, XXIII. q. 1. Si ergo pro temporali salute B & pace mortalium pugnare liceat & expedit, ac nonnunquam oportet; quanto fortius pugnare licet armis spiritualibus pro æterna salute, & ut vera pax Christi & ecclesiæ, quam mundus iste dare non potest, habeatur? Quid denique, pater reverendissime, in eadem particulas nobis intulistis evangelicas adversus pusillum scandalizantem emissas; quasi nos Græcos seu alios ex eorum scandalizemus facto? Vera profecto hæc non sunt, sed vehementer miranda. In quo enim, pro Deo? Grecos aut alios scandalizamus; nisi scandalizantes eos appellare velitis, qui ad sanctum unionis negotium ut illos invitarent oratores magnis cum sum- C ptibus ad eos miserunt, & eosdem ad hos usque dies ut res facilius consequeretur effectum, ibidem tenuerunt. Qui ultra octo aut decem millia ducatorum ut ipsi in Constantinopoli se congregarent realiter & cum effectu ad eos miserunt, & per eosdem ad illum usum consumpta sunt. Et novissime solemnes patres cum galeis & longe majori pecuniarum summa ut eos ipsos Græcos ad nos juxta mutuas conventiones feliciter adducerent, direxerunt, qui judices fidei & cujuslibet religionis fractores esse, ut merito credendum est, noluerunt, ut ad loca conventa & per nos electa conveniant, præstolamur. Sunt ne hæc scandali aut ma- D ximæ dilectionis aut caritatis evidentissima argumenta? Si autem, ut firmatis, ad nos non venerint, nempe non nos eos, sed per eos scandalizabuntur, & non immerito, omnes non modo de pecuniis nostris in principio per eos receptis, & maxime novissime, qui cum galeis sumptibus qui LXXX. ducatorum milium summam excedent. Sed quod magis dolendum est, de fidei, religionis, & cujuslibet humanitatis violatione sinistraque de ipsorum suspicione unione. Nam, ut ait in homeliis Gregorius, & transumptive in cap. *mandata*, de præsuntione. *Ex transacta rite vita didicimus quid de subsequenti tua conversatione præsu-* E *mamus*. Et Hieronymus super Osee. *Scribam eis multiplices leges meas; ex prius datis & neglectis apparet quod has negligent*. Et hæc de ista particula.

Locus turbatus.

Multa hic sunt luxata.

Inquit VI. vestra paternitas: Dicet aliquis: veniant Græci Basileam, Avinoniem, vel Sabaudiam; alioquin impediamus potius, quam alibi fiat eorum reductio. Contra quem sic fortassis dicentem exclamat dominatio vestra. O perditum & desperatum hominem Cap. VI.

ANNO CHRISTI 1437.

minem qui talia non modo dixerit, sed vel leviter cogitaverit! Poteſt ne in mentem cujuspiam chriſtiani cadere execrabile verbum hoc? an ne bonum ſe arbitrabitur chriſtianum, qui tot gentium & populorum unionem fieri nolit niſi certo fiat loco? Nunquid ille paſtor evangelicus qui nonaginta novem relinquit, dixit: nolo ovem illam centeſimam, niſi hoc vel illo loco perquirere; & niſi eam ibi reperero, alibi non quæram. Non mulier illa, quæ dragmam perdidit, quærere ipſam contenta fuit in uno loco domus tantum ſeu angulo; nonne accendit lucernam & totam domum evertit? Advertantur preterea verba memorati decreti primario conventi cum Græcis; unde deputati ſacri concilii cognoſcentes ſanctam & perfectam illius concilii intentionem quæ eſt ut pro honore Dei & profectu fidei catholicæ nullis parcatur laboribus & expenſis, judicarunt non expedire ut propter locum dumtaxat hoc tantum bonum negligeretur. Fiat ergo omnis diligentia ut veniant quocunque optatis; ſed ſi obtineri nequeat; quæramus eos in fines mundi, ſi neceſſe eſt. In nulla enim alia re melius peregrinari poſſumus. Nam & apoſtoli, nec Æthiopiam neque Indiam aut extrema expaverunt penetrare Orientis & Occidentis, ut animas Chriſto lucrifacerent; qui & ipſe de cœlo deſcendit peregrinaturus in terris formam ſervi accipiens, uſque ad mortem crucis progreſſus eſt, ut nos ſalvos faceret. Et ſubjungitis: quo ad id quod de loco dicitur, multa tam per Græcos quam alios dici poſſent; & interdum diſputatio oblata eſt, & nunc, ſi expediret, offerretur. Nihilominus quia verborum contentiones animos plerunque irritant, id conſultius prætereuntes, ſolum de concordia & pace fraterne colloquamur. Hæc ſunt verba formalia in hac ſexta particula.

Ad quam hæc ſancta reſpondet Synodus, vehementer admirando quod cum D. V. triſte omnia ſuſceperit atque intellexerit, nunc ſub verborum generalitate & involucro, prætereundo magis, quam vera & notiſſima tangendo vulnera, ac ſi ignem per aliquos jam accenſum ſicuti in ſtipula ſuper prunas tranſeundo non ſenſerit. Quem pro Deo! ſenſit ſeu vidit D. V. ex memoris ſeu ſuppoſitis hujus ſacri concilii illam Græcorum unionem impedire? Quinimmo eos ingenti deſiderio, ut polliciti ſunt, poſtulamus, & quam diligentiſſimam & exactiſſimam curam pro hujus rei felici conſummatione exhibuimus, ut ſupra demonſtratum eſt.

f. redeant. Quid denique nobis de loci affectione aut execratione injuſtiſſime inſultatur? Ad auctorem *reſpondeant*, tela quæ ſine bellandi arte mittuntur. Nonne hæc res inter omnes undique ſcita eſt, quòd quæ ex ſacri concilii diſpoſitione in tuto ſita res erat, eorum ſtudio qui loca per ſacrum concilium electa, quo ſpiritu, quo timore, quo aut aliorum locorum amore, neſcio, abhorruerunt, deteſtati ſunt, annihilare conati ſunt, fere aut in deſperatione aut in bellum inteſtinum, diſſidium maximum & ſchisma execrabile converſa videtur? Quis ignorat, aut recte & juſte ignorare poteſt, quod

A ſi ſtudia illorum non fuiſſent, aut ſaltem galeæ in oppoſitum ſacri concilii miſſæ non fuiſſent, ad nos indilate, omnium ceſſante repugnantia, ſummo cum jubilo Græci profecti fuiſſent? Hæc jam apud Græciam notiſſima ſunt, & apud nos per literas inde etiam ab æmulis ſcripta, ſparſa, & divulgata adeo exiſtunt, ut alia demonſtratione opus non ſit. Cur ergo nobis tam inique, tam injuſte opponitur loci affectio, aut execratio, ut maledicta, quæ alios afficere debent, in nos refellantur? Sed ſi verborum lenocinium deeſt, veritas tali *jumento* non indiget; ſaltem unumquemque conſcientia ſua conveniat. Multi multa abhorrent in propatulo, quæ laudant, & magnificant intra cordis arcana. Quod inſuper nobis pii paſtoris & mulieris dracmam quærentis parabolam commemorarit, bona, juſta & ſancta eſt. Sed cui magis quam ſummo pontifici convenit, ut ſupra ſerioſius oſtenſum eſt? Is enim, qui illius pii paſtoris pro cunctis vices agit, & cui in perſonam Petri per pium paſtorem dictum extitit, non tantum ſemel, ſed uſque ad contriſtationem: *ſi diligis me, paſce oves meas*; & qui eſt Petri ſucceſſor, cui paſtor ſummus dixit: *ſequere me*; cur non illius veſtigia ſequitur? cur non paſcit omnes oves ſicut indefinite ſibi præceptum eſt? cur oves in ovili exiſtentes quærit perdere, ut alios introducat? Cur non illos ſupra humeros ponens ad nos & loca legitime, ſuo etiam intercedente conſenſu, electa, proficiſcitur? illos lucrabitur; nos juſte placabit; reformatio admodum neceſſaria ſequetur. Conciliorum, & eccleſiæ ſanctæ Dei authoritas non confundetur; remanebunt intacta ſacrorum conciliorum Conſtantienſis, Baſilienſis decreta, evitabitur execrabile ſchiſma, & tandem in portu tutiſſimo omnes in Petri navi navigabimus. Idem nos faceremus, ſi ſine eccleſiæ confuſione opportunitas adeſſet. Sibi autem; niſi animarum fortaſſis diſcrimen nihil eſt impedimento; imitetur Chriſtum, qui ut dicitis, & eſt verum, ut perditum hominem ſalvaret, formam ſervi ſuſcepit; peregrinationem longinquam aut præſepe non abhorruit, paſſiones omnes ſuſtulit, & tandem diræ morti non pepercit. Cur ipſe ſummus pontifex, vicarius præcipuus, ut eccleſiam Dei, cujus curam præ omnibus ſuſtinere debet, tueatur, defendat, & in unitate conſervet; ad loca per concilium electa deſcendere non deſtinat? Neminem latet, quod ſi ipſe voluerit, Græci illa loca prorſus non recuſabunt; quinimmo ad illa veniſſent, niſi magnæ ſuggeſtiones per ſuos & ſibi adhærentes factæ fuiſſent. Submiſit in hac particula ultimo dominatio veſtra, quod circa loca jam electa multa dici poſſent, & interdum oblata fuit diſputatio, & nunc ſi expediret offerretur. Ad quod reſpondeo fatendo quod multa, non modo dicta ſed facta fuere, quæ ſi fuiſſent conſulte, ut profecto debuiſſent, omiſſa, tantus ignis non eſſet in Dei eccleſia accenſus; nam ex illis dictis, & factis ſchiſma tunc fuiſſe factum modo dubitari non poteſt. Schiſma enim Græcum nomen eſt, & nihil aliud quam ſcis-

ANNO CHRISTI 1437.

f. adjumento.

scissuram significat, ut dicit tex. in c. *schisma*, 24. q. 1. Conati enim fuimus tunc unam ecclesiam seu universale concilium illam repræsentans in duo dividere. Utinam tunc prævidissemus futura mala nunc imminentia; & proh dolor! in futurum graviora. Et non fuisset nunc opus hæc remedia quærere. Potuisset tunc modica aqua illa ignis scintilla extingui, quæ nunc adeo crevit, adeo invaluit, ut vix Rheni fluvius ad extinguendum sufficiat. Necesse est, juxta verbum Salvatoris, ut veniant scandala; sed veh illi homini, per quem scandalum venit. Fatemur insuper quod circa illam concertationem nobis injustissime factam, sæpe fuit oblata disputatio; sed a sacro concilio justissime spreta, quia non erat nisi quædam prætensi juris ostentatio. Sacri enim concilii justitia adeo fulgentissima erat, ut de illa disputare fuisset aliud nihil, nisi in medio, & perspicuo die lumen commentitium quærere. Quis enim, pro Deo! dixit quod non modo sacrum concilium totam sanctam ecclesiam repræhesentans; sed ipse papa vel princeps inferior aliquod collegium seu privata persona possit sibi ipsi legem imponere ex suis verbis cum alio minore contrahendo, a qua recedere sibi non liceat? nempe nemo mentis compos & juris omnino non ignarus. Offenderet enim in primis ipsum jus naturale; denique canonicum, & civile, & orbis totius communem observantiam cum jureconsulto testante: nihil tam naturale, quam ut unumquodque eo dissolvatur vinculo, quo ligatum est, ut in l. *nihil tam naturale*, ff. de orig. juris. Et canon hanc naturalem regulam sequens, dicit, quod omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur, ut in regula I, de orig. juris. Licet ergo concilium in confectione cujusdam cedulæ non in nomine tunc contrahendo, sed per se ipsum disponendo dixerit, quod si Avinionenses infra XXX. dies a tempore recessus oratorum ad eos sacri concilii realiter & cum effectu septuaginta millia florenorum mutui nomine non exborsarent, & nostris traderent oratoribus, & galearum capitaneo, pro parte saltem, illi satisfaciendo, quod sacrum concilium possit, debeat ad alterius loci electionem procedere. Quare contrario sensu præsupposito quod Avenionenses integraliter, & cum effectu illi cedulæ ita repente non satisfecerint, non valuerit ab illis verbis recedere, & aliquid majus tempus ad tantam rem explicandam indulgere? præsertim cum Avinionenses omni satisfaciendi cautione pro tanta summa destituti, solum replicando petierunt ut prius locus & decima decretarentur, ut de tanta re aliqualem haberent tutelam, & cautelam. Et nonne omnium lege scripta cessante, lege naturali receptum est, & communi per totum orbem observantia, quod licet quis sibi ipsi aut procuratori suo dicat: si talis venditor noluerit talem rem mihi tradere pro tali pretio, hodie ego nunquam emam, & ita dicas sibi; vel si dixero, volo quod non liceat nec possim ipsam rem amplius emere. Nihilominus his verbis non obstantibus potest

A contrario sensu eamdem rem, quantumcumque etiam majori pretio, emere ratione prædicta naturali. Et quia, ut dicit jurisconsultus, nemo potest sibi imponere legem, a qua non liceat recedere, ut in l. *siquis*, in princ. ff. de leg. 3. Quinimmo dicit notanter Innocentius in c. *dilecto*, de præben. quod si quis juravit etiam non vendere librum, seu alium contractum facere; attamen si postea contra juramentum contrahit, tenet contractus, licet ipse sit perjurius; quia non potuit juramento etiam seipsum ligare, ut ab ipso vinculo retrocedere non valeat. Idem dicit Jo. Andr. eadem ratione super regula *quod semel placuit*, *&c.* de regu. juris lib. VI. in quæstione mercu-

B riali, in eo, qui juravit non mutare testamentum per se semel conditum. Dicit enim quod si mutaverit, tenet testamentum secundum, licet ipse sit perjurius. Quinimmo plus dicit Bar. in l. *Sejus*, & Augerius ff. ad l. fal. Quod talis non est perjurius, & valet secundum testamentum, quia tale juramentum fuit contra bonos mores, per quod voluit sibi restringere voluntatem supremi judicii. Et idem, saltem quoad actus validitatem, tenere videtur glossa in c. *ultima voluntas*, 22. q. 2. Movetur illa generali ratione, quia nemo potest sibi imponere legem, ut non liceat sibi recedere a priori voluntate, allata d. l. *Siquis*, in

C princ. ff. de lege 3. Et libertatem supremi judicii nemo potest constringere, ff. pro socio, *l. cum duobus*, §. *Papinianus* in fi. Præterea de hoc est tex. nobilis in c. fi. juncta glo. in V. *temporibus*, de rescript. lib. VI. ubi videtur in casus de hac quæstione. Nam ibi papa revocans indulgentias super fructibus in absentia percipiendis concessas, submitit hæc verba videlicet, *& earum concessionem nostris volumus exulare temporibus; & quod nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus*. Per quæ verba visus est velle a se abdicare omnem potestatem ulterius tales indulgentias concedendi. Et tamen glossa præallegata ibi

D quærit quid si verbis prædictis non obstantibus tales indulgentias idemmet papa vel successor suus de novo concederet? Respondet, quod talis valeret concessio; reddit pro ratione, quia non potuit sibi legem imponere, a qua non liceret recedere, allata præallegata l. *Siquis*, in princ. Et d. l. *cum duobus* §. *Papinianus*, in fi. Et quia primam constitutionem tollit per secundam, licet de illa non faciat mentionem, de consti. c. I. li. VI. Respectu autem successoris allegat, quia non potuit legem suo successori imponere; quia par in parem non habet imperium, de elec. *innotuit*, cum suis concor. Idem ergo, & fortius hoc dicen-

E dum est in sacro generali concilio totam ecclesiam catholicam repræsentante, cui omnis lex humana in fidei materia, extirpatione schismatis, & morum reformatione & pertinentibus ad illa justissime est subjecta; nec ipsum cuique legi positivæ in his subjectum est, ut per illa generalia verba ex se ipso prolata non potuerit sibi necessitatem, & legem imponere, a qua sibi non liceret recedere; præsertim æquitate

tate suggerente, sicut supervenit in casu isto, cum illi Avinionenses non peterent aliud, nisi ut prius decretaretur locus electus cum decima. Nonne, iniquum fuisset pro tam levi dilatione justa ex causa petita ad aliam procedere loci electionem? Erant ne illi obligati ad tantam pecuniarum summam mutuandam? certe non erant, nec eorum inrationabilis petitio, præsertim cum illico in bona quantitate satisfecerint. Iniquum profecto est non fallere . . . . ubi æquitas fugerit, ut dicit tex. juncta glo. in authentica *ut matres*, debi. aut credi. Quinimmo intentio sacri concilii non fuit nec esse potuit alia in illius cedulæ confectione, nisi quatenus Avinionenses reperirentur in exbursando pecunias contumaces, seu ultra debitum differentes; ac allegantes justam causam non dicuntur contumaces, nec differre, ut est tex. juncta glo. in cap. *quam sit*, de electione lib. VI. in v. *distulerit*. Nam tex. ibi in principio dicit, quod si clericus distulerit ultra mensem suæ electioni præstare consensum, omni jure, quod per electionem ei fuerit acquisitum, ex tunc se noverit eo ipso privatum; glo. autem in V. *distulerit* dicit, per illud verbum patere, quod si impeditus fuerit, non currit ei tempus, quia impeditus non differt; allegat de concessione præbendæ, *quia diversitates*, & quod habetur in dicto cap. *quam sit*, in fine, ubi in alio casu excipitur casus justi impedimenti a cursu temporis. Ita dicatur in proposito, quod cum dicti Avenionenses haberent justam causam & justum impedimentum, non compræstandi tantam summam, videlicet LXXM. Florinorum saltem ante decretationem decimarum, quæ eis pro illa summa decretabantur, non potuerunt dici differre; præsertim cum ipsi illius cedulæ confectioni non consenserint, nec ad illam requisiti fuerunt; sed sacrum concilium ex se ipso illam confecerit; unde non debent condemnari sine culpa sua. Præsertim iniqua allata conditione, ut in cap. *omnia*, III. q. IX. ubi dicitur, quod omnia quæ adversus absentes in omni negotio aut loco aguntur aut judicantur, omnino evacuentur; quoniam absentem nullus addicit, idest punit; secundum glo. ibi; nec ulla lex damnat, quæ verba sunt notanda. Et facit l. 2. § *siquis a principe*, ff. nequid in loco pub. Et c. *super eo*, de off. deleg. cum sim. Quinimmo posset satis probabiliter dici, quod sacrum concilium non potuerit illam cedulam conficere, arctando ita acerbe dominos Avinionenses. Nam ex quo eorum civitatem elegerant pro futuro Oecumenico concilio, & electio fuerat eis intimata; & per eos acceptata, & illius vigore ad multa se paraverant; non potuit concilium illam electionem revocare, seu illos Avinionenses ita infra angustum terminum ad solutionem tantarum pecuniarum sine quacumque competenti cautela constringere; fuit enim eis ex tali electione jus acquisitum, facta intimatione, ad hoc quod notat Bart. in l. *qui absenti*, ff. de acq. poss. Et facit c. 1. de concessione præben. li. VI. Præterea ex alio etiam capite non licuit sacro concilio recedere a

A prima electione, quia cum illa loci electio competere sacro concilio non proprio jure videtur, sed ex compactatis initis cum Græcis, facultas eligendi locum pro concilio concessa debuit intelligi de prima electione, & non de ulteriori, ut in l. *boves*, § *hoc sermone*, ff. de verborum signif. et l. *hæc conditio*, ff. de cond. & demon. ubi apparet quod si aliquid alicui relinquitur cum nuptias contraxerit, intelligitur de primis nuptiis. Ad idem, quod habetur in c. *non potest*, de præben. li. VI. ubi dicitur quod si cum aliquo dispensatur, ut duo curata possit recipere, & simul retinere, si alias canonice conferantur eidem, intelligi debet de duobus primis beneficiis sibi conferendis; facit etiam textus in l. *eum qui Kalendis*, ff. de verb. oblig. Per primam B enim electionem fuit sacrum concilium potestate sibi concessa functum; nec licuit variare, ad hoc quod notat Bar. in dicta l. *absenti*. Et facit c. *si tibi absenti*, de præben. lib. VI. ubi patet quod si episcopus contulit beneficium absenti, non potest amplius variare, donec ille collationem sibi factam duxerit refutandam. Præterea præsupposito quod sine veritatis præjudicio quod variare potuisset; attamen contra illa verba in cedula contenta non potuit venire ex duplici capite ultra prædicta; primo quia illa fuerint quædam verba comminatoria C contra Avinionenses, solutiones facere differentes. Comminationem autem etiam ipse Deus ex justa causa revocat, ut in c. *quamobrem*; in cap. *prædixerat* de pe. dis. 1. notat glossa in cap. *incommutabiliter*, 22. q. 4. Hinc dicimus quod comminatio judicis non habet vim irrevocabilis sententiæ. Item quia cum in cedula contenta disposuerit solo suo consensu; ita potuit contrario imperio & statuto illa revocare l. *quod jussit, vetuitque prætor*, ff. de re jud. & cap. *cum cessante*, de appell. Et videtur de hoc casus in strictioribus adhuc terminis in c. *in nostra*, de injuriis, ubi probatur secundum secundam lecturam Innocentii, quæ communiter a doctoribus approbatur, quod li- D cet aliqua universitas per statutum aliqua disponat in favorem singulorum & in damnum sui; nihilominus potest per contrarium statutum se liberare, & primum statutum in totum tollere. Et sicut singulariter ibi probatur, licet primum statutum veniret in aliquorum favorem, ex quo tamen cum illis non contraxit, nec præcessit aliqua obligatio: potest tamen idem collegium, seu universitas illud statutum revocare, & etiam ne illorum consensu, in quorum favorem statutum emanaverat. Fortius ergo hoc idem in casu nostro dicendum, in quo nulla obligatio præcesserat ad dis- E ponendum contenta in illa cedula, nec cum aliquo contraxit, nec in aliquorum favorem illa disposuerat nisi ipsius concilii, ut citius illa expedirentur negotia. Et præsupposito quod fecisset in favorem quorundam de concilio, qui illi electioni opponebant, ut ab aliquibus allegatur; nihilominus idem esset dicendum, ex quo cum illis singulis non contraxit, sed simpliciter per suam provisionem ita disposuit, ut notatur

in

in dicto c. *in nostra*; & hoc per illam regulam, quam ibi allegat Innocentius. Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur, ut in regula *omnis*, de reg. juris. Nec illi singuli poterant prætendere speciale interesse, quia totum erat negotium ecclesiæ universalis & sacri concilii.

Nec obstat, si dicatur quod ex quo in primam illam cedulam omnes de universitate consenserant, non potuit contrarium statui, nisi pari modo omnes de concilio consentirent. Allegantur ad hoc aliqua jura, quæ aut hoc nullo modo probant, ut loquuntur in casibus specialibus. Nam de jure communi valet regulariter quod fit a majori parte universitatis congregatæ, ut in c. 1. de his quæ fi. a ma. par. ca. Et in c. *ecclesia*, de elect. l. *quod major* ff. ad mu. Unde lex dicit quod refertur ad omnes quod fit a majori parte, ut in l. *nemo*, §. *refertur*, de regul. & in dicto ca. 1. quæ regula locum sibi vendicat etiam in dispositionibus sacri concilii universalis; ut patet ex statuto Nicæni concilii, ubi inter cætera sic disponitur. *Sane si communi omnium consensu rationabiliter probato secundum ecclesiasticam regulam, duo vel tres animositate ducti per contentionem dicant contra, obtineat plurimorum sententia sacerdotum*, ut habetur in c. *sane* 65. dis. Et quod regula debeat habere locum indifferenter etiamsi in priori dispositione contraria omnes unanimiter de universitate consenserint, allato primo præallegato c. 1. de his, quæ fiunt a majori parte ca. in triplici loco. Nam in primo ibi dicitur quod in cunctis ecclesiis, quod pluribus et sanioribus fratribus visum fuerit *incunctanter* debet observari. Noto illud verbum *incunctanter*, idest sine percunctatione, seu distinctione. Non ergo debet distingui utrum prius omnes in contrarium consenserint, vel non: esset enim violare illum textum, qui non solum generaliter loquitur, sed etiam apponit illud verbum *incunctanter*. Solum ergo debet inspici an minor pars habeat justam causam contradicendi, ut ibi dicitur in verbo: *quo circa*. Secundo hoc probat ille textus in dicto verbo *quo circa*; ubi sic dicitur: *præsenti decreto statuimus, ut nisi a paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit & ostensum, appellatione remota prævaleat semper & suum consequatur effectum quod a majori & saniori parte capituli fuerit constitutum*. Unde pondero illa verba: *prævaleat semper*; cum enim dicat semper ridiculosum est addere ad legem; nisi primario omnes in contrarium consensissent; scivisset hoc dicere si voluisset legislator. Ut in simili dicitur in cap. *ad audientiam* de decimis. Et qui omnia dicit, nihil excludit XIX. dis. *si Romanorum*, et cap. *solitæ* de major. & obed. Tertio adhuc clarius hoc probat ille tex. in eo quod subjicit postmodum ibi: *ne constitutionem vestram impediat, si forte aliquis ad observandum ecclesiæ suæ consuetudinem se juramento dicat astrictum. Non enim juramenta, sed potius perjuria sunt dicenda quæ contra utilitatem ecclesiasticam & sanctorum patrum veniunt instituta*. Ecce ergo casus expressissimus contra istorum assertionem.

A Nam canonici volebant ibi disponere contra antiquam consuetudinem, in qua non solum singuli omnes consenserant, sed etiam ad illius observantiam obligaverant se juramento; et tamen ibi dicitur, quod debeat stari in hac contraria dispositione judicio majoris partis ex quo hoc suggerit necessitas vel utilitas ecclesiæ, non obstante consuetudine contraria consensu singulorum etiam jurato. Fortius hoc dicendum in casu nostro, in quo *non* solum in contraria dispositione concurrerat consensus singulorum; non autem erat talis dispositio fulcita consuetudine, nec etiam corroborata juramento. Proeterea, si diceremus contrarium, sequeretur magna absurditas; nam unius solius contra-

Illud *non* ex sensu authoris abundat.

B dictio posset impedire maximam et evidentissimam utilitatem ecclesiæ, quæ plerunque exposcit ut antiquum statutum communi consensu editum tollatur, seu in parte mutetur, quod est apertissime contra mentem et verba illius cap. 1. de his quæ fiunt a ma. Nam, ut inquit canon, non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta mutentur humana in cap. *non debet*, de consanguinitate et affinitate. Posset enim sequi et aliud absurdissimum, cum enim statuta antiquorum conciliorum expediat quotidie innovare, irritare, seu mutare, et ignoremus an omnes de illo concilio tunc consenserint, quotidie enim posset

par. cap.

C nulla fieri mutatio uno solo de concilio contradicente. Abiit enim illa maledicta glossa quæ destruit omnes infinitus textus, et absurditates secum abducit periculi plenas; præsertim cum virtus universitatis consistat penes majorem partem, ut in prælegatis juribus, et plene notatur per glossam et Bartholum in l. *nulli*, ff. quæ cujusque univ. notatur et per Innocentium et alios in cap. *cum dilecta*, de elect. et in cap. *cum omnis*, de constitut. Nec obstat si dicatur quod in illa dispositione contra illam cedulam non imminebat necessitas vel utilitas ecclesiæ aut sacri concilii, quo casu debet intercedere omnium consensus, nec sufficit judicium

D majoris partis, ut notat glossa, et Innocentius in cap. *cum omnis*, de const. Nam præsupposito adhuc quod illa theorica sit vera, quam tamen nonnulli improbant, de quo in dicto cap. *cum omnes*; et Joannes Andreas in regula *quod omnes tangit*, de reg. juris in VI. in quæst. mercuriali; dicendum tamen quod in hoc facto magna versabatur necessitas et utilitas ecclesiæ universalis, quia cum pecuniis Avenionensium essent paratæ galeæ, et fere omnia necessaria, et oratores sacri concilii qui debebant ire ad Græciam essent ibi, et pecuniæ fere omnes paratæ, ingentissimum fuisset damnum, si propter illa minima per Avenionenses postulata debuisset

E locus de novo eligi, et omnia de novo parari; ad quod vix suffecisset annus, si debuissent omnia per totum concilium iterum explicari. Fuit ergo utilissimum et necessarium ut fieret illa modica dilatio pro decretatione loci & decimarum fienda. Ad prædicta enim facit cap. final. de his quæ fiunt a majo. par. cap. ubi valet dispositio majoris partis, etiam in his quæ competunt singulis canonicis, juris tamen ecclesiæ, videli-

delicet ut quilibet canonicorum teneatur aliquid de suis redditibus ad fabricam ecclesiæ conferre. Et tamen communi consensu fuerunt prius præbendæ singulariter singulis, et ad eorum (usus) distributæ. Item faciunt notata per doct. in cap. *cum omnes*, de elect. ubi dicunt quod licet omnes canonici præfixerint terminum ad electionem celebrandam; nihilominus potest major pars expresse vel tacite illum terminum revocare, non obstante minoris partis dissensu. Hæc autem verissima sunt; nec ullum periculum in casu nostro imminebat minori parti; quia non privabatur per lapsum illius temporis totum concilium jure eligendi, quo casu potuisset unus solus in termino eligere, non obstante negligentia majoris partis, ne jus suum pereat; quo casu procedunt notata in dicto cap. *cum dilecti*. Et tunc universitas (jus) residet in uno. In casu autem nostro non imminebat ista necessitas; immo periculum fuisset omnia de novo per totum concilium intentari. Præterea in cedula dicebatur quod tunc posset et deberet concilium alium locum eligere. Debent enim illa verba, cum non contingeret quid facti sed juris, verificari in toto concilio seu duabus partibus, in quibus est virtus concilii, et juxta notata per Innocentium in cap. II. de nov. op. nun. et in l. *nulli*, præallegata; ad hoc quod notat Innocentius in cap. *eam te*, de rescriptis, ubi dicit, quod si papa mandat capitulo, quæ sunt juris, puta ut aliquem eligant vel alicui præbendam conferant, non potest unus vel duo contradicente capitulo mandatum apostolicum adimplere; quia videtur mandatum capitulo ut capitulo, non ut singulis. Secus si papa mandaret capitulo ea quæ sunt facti, utpote ut mittant aliquem in possessionem vel ut provisum per papam recipiant; tunc enim posset quilibet adimplere, etiam contradicente capitulo seu majori parte, quia videtur mandatum capitulo ut singulis. Et idem videtur sentire idem Innocentius in cap. *dilectus*, de præbendis. Ita in proposito nostro punctualiter et fortius dicendum est. Cum enim fuerit dictum quod Avenionensibus in termino eis præfixo non satisfacientibus concilium posset et deberet alium locum eligere, reservatio fuit facta concilio tanquam concilio. Non ergo contradicente concilio seu majori parte licuit longe minori alium locum eligere, cum concilium repræsentatum per duas partes voluit persistere in priori electione supplendo omnem defectum etc. Non obstat si dicatur, quod ex quo minor pars voluit eligere, juxta dispositionem cedulæ licuit *majori* parti, etiam uni, de novo eligere; quia totum jus devolvebatur ad minorem partem ex neglectu majoris partis. Certe ista ratio nihil valet, quia non reperitur quod major pars privetur potestate eligendi, seu aliter disponendi. Et quod talis potestas devolvatur ad minores, nisi quando major pars elegit scienter indignum in prælatum, ut c. *cum in cunctis*, et c. *cum Vintonsen.* et c. *congregato*, cum multis similibus de el. vel quando major pars negligit eligere in termino universitati præfixo, per cujus termini lapsum tota universitas privaretur ipso jure po-

f. minori.

A testate sibi competenti et ad alium devolveretur: nam tunc minor pars, ne privetur jure suo sine culpa, potest in termino eligere, juxta no. in ca. *cum nobis*, de electione, et in c. *ne pro defectu*: Nos autem sumus penitus extra istos duos casus. Certum est enim, quod non sumus in primo, quia concilium non elegit hic aliquem prælatum indignum. Item non erat hic ab aliquo præfixus terminus concilio ad eligendum alium locum de novo, ita ut eo non eligente in termino, devolveretur eligendi potestas ad alium, quo casu potuisset minor pars sibi providere. Sed ipsum concilium dixit simpliciter, quod post illum terminum concilium posset, et deberet alium locum eligere. Non
B enim sibi privationis poenam imposuit si non faceret, nec etiam potuisset sibi imponere, quia nemo potest sibi ipsi imperare, l. penul. ff. de arbit. nec sibi ipsi legem imponere, a qua non liceat sibi recedere, ut in juribus superius allegatis; nec majoris partis potestas devolvitur ad minorem partem, nisi in casibus jure expressis, quamtuncumque major pars peccet in disponendo seu eligendo; et legitur et notatur in c. *bonæ*, de elec. at in casu nostro nullibi reperitur hoc, præsertim in universali concilio, quod obtinet supremam potestatem, et nulli humanæ legi juste subjicitur. Præterea et eleganter, cum concilium non potuerit sibi ipsi legem
C necessitatis imponere, ut supra sæpe numero est dictum, illud verbum debeat non potest importare necessitatem, sed honestatem. Nam ubicumque aliquo respectu verbum debet non potest importare necessitatem, tunc inducit honestatem, ut est glossa notab. in c. *attendentes*, de sta. regul. Et per Bar. in l. *creditores* l. C. de pigno. est tex. melior quam alibi, juncta glo. fi. in c. I. de spon. in pub. lib. VI. ubi tex. ultra verbum *debet*, addit verbum, *omnino*. Et nihilominus, si importaret necessitatem, sequeretur inconveniens seu absurditas, videlicet dispositio contra legem, exponitur ibi illud verbum *debet* in debito honestatis. Ita punctualiter et fortius
D dicendum est in casu nostro, si volumus quod illud verbum aliquid operetur, importare enim non potest necessitatem ratione prædicta. Item præsupposito, quod tamen nullo modo est verum, quod importaret necessitatem; attamen non imminet privationis pœna, si non fiat toti concilio. Et sic non poterat minor pars tentare, quod potestas esset ad eam devoluta, si major pars nollet eligere; alias sequerentur magna inconvenientia. Certum est quod concilium, ne dum a lege humana, sed etiam divina tenetur providere saluti animarum omnium populorum. Quod si movetur aliqua via salutaris, major pars non vult super illa statuere;
E dicemus ne, quod minor pars hoc possit, prætendendo negligentiam majoris partis. Si ratio contraria esset vera, profecto minor pars posset, quia magis necessitat lex Dei quam lex ipsiusmet concilii; quod tamen est falsum etiam universitatibus inferioribus, quæ subjiciuntur legi humanæ. Nam ad hoc ut valeat quod fit ab universitate, oportet quod fiat a saniori et majori parte; non enim sufficit quod sit sanior quia defi-

deficit poteſtas univerſitatis, ut in dicto c. 1. de his quæ fiunt a majori parte ca. et c. fi. eo ti. et de elect. *quia propter*. Et l. *Quia major ad muni*. Et l. *nulli*, ff. quod cujuscuſque uniu. cum. ſim. Item ſequeretur quod unus ſolus de capitulo poſſet alienare bona capitularia, prætendendo neceſſitatem vel utilitatem; namque capitulum debet hoc facere, XII. q. 11. *aurum*, et c. *ſine exceptione*, cum ſim. Si non adimplet legis præceptum major pars, poſſet facere minor pars; quod tamen eſt falſiſſimum aſſerere et periculoſiſſimum, quia etiam in neceſſitatis cauſis debet intervenire conſenſus majoris partis, ut eſt tex. X. q. 11. *jus porrectum*. Item adhuc pro majori evidentia poſſet etiam dici quod in illius cedulæ confectione non interceſſit omnium conſenſus, quia V. R. D. proteſtata fuit in contrarium; et idem credo feciſſe dominum meum cardinalem S. Petri. Et quamquam D. V. alias dixerit ſe contradixiſſe ſolum reſpectum civitatis Avinionenſis, et non reſpectum alioeum ibidem contentorum, hoc ſalva reverentia non relevat, primo quia primario illa cedula conficiebatur propter Avinionenſes, ut omnium conſenſu tranſiret illa electio, ipſis pecuniam in termino illo compræſtantibus; et tamen dominatio veſtra dixit nullo modo velle ſe conſentire in Avenionem. Præterea non poteſt quis partem unius ſcripturæ approbare pro ſe, et partem retinere, ut ex textu no. in l. *publica*, ff. de liber. lega. Et in c. *cum olim*, de cenſi. Unde non poteſt dici quod illa cedula tranſivit omnium conſenſu; licet in hoc ego difficultatem non faciam, quia idem (valeret) ſi omnium conſenſu tamen fuiſſet per ea, quæ ſupra dicta ſunt. Et quidquid ſit in hac re, forte aliquibus dubitabili, concilium habens ſupremam poteſtatem ita declaravit, cui ſtandum eſt, quia ejus eſt interpretari, cujus eſt condere ut in c. *inter*, de ſen. exco. Et l. fi. C. de legi. Et præſertim quia longe ultra duas partes in illa priori electione de Avinione et aliis locis tunc expreſſis remanſit. Et ubi duæ partes concurrunt in materia, in qua non poteſt ad ſuperiorem haberi recurſus, præſumitur pro illa diſpoſitione, ut nulla debeat exceptio in contrarium admitti, ad hoc in ſimili textu no. in c. *licet* in fin. de elect. facit c. *ſi quando*, eo tit. li. VI. Et c. *indemnitatibus*, eo. ti. li. Et hic ſit finis de iſta particula: fateor quod prolixius quam inſtituerim, non ſcripſi hic incidenter; ſed continere calamum exuberante in hoc materia cum juſtitia non valui.

Cap. VII. Nunc ad particulam VII. noſtræ propoſitionis condeſcendo, in qua veſtra dominatio invehit contra eos, qui fortaſſis dicunt: cur verſus eos tranſibimus, cum in noſtras non aſcenderint galeas? Quid, quæſo, dicitis (cum) vocabula iſta noſtrum et veſtrum in medium afferuntur? Nonne galeæ ſummi pontificis galeæ eccleſiæ ſunt? ſi eccleſiæ; cur non noſtræ? Ad horum juſtificationem quandam adducitis ſimilitudinem; quis enim hominum filium habens apud hoſtes captivum, ſi ad eum redimendum ac reducendum pecunias atque equum mittat, et ille alienis pecuniis redimatur, alieno quoque equo revertatur ad patrem; num deſideratum, ac diu quæſitum filium bonus repudiabit pater, quia alienis pecuniis, alieno quoque equo poſtliminio reductum videt? Hæc, reverendiſſime pater, ut reliqua ignorantium radicitus demulcent aures; omnes nempe nos reos facerent. Sed ſi vulnera latentia parum detegantur, apparebit delinquentium improbitas, et omnium noſtrum ſumma juſtitia, atque innocentia. Quid dulciſſime pater, eccleſiæ galeas appellatis? an ſunt eccleſiæ, quod ad eccleſiæ ipſius confuſionem deſtinatæ ſunt? an eccleſiæ dici debent, quod in ipſo ſuo tranſitu eccleſiæ diviſionem, & execrabile ſchiſma effecerunt? nonne ſchiſmaticum, & ut rectius dicam, hæreticum eſt, dicere duas eſſe eccleſias; unam apud aliquos, alteram apud reliquos; cum catholica eccleſia in ſymbolo confiteatur: unam ſanctam catholicam eccleſiam? Pari modo deteſtabile eſt dicere, duo eſſe univerſalia concilia ipſam eccleſiam repræſentantia; cum repræſentans repræſentato, & ſignum ſignato convenire debeat juxta glo. præallegatam c. *non autem*, 7. q. 1. quod lucidius in hujus ſancti concilii decreto cavetur. Ex quo ſacrum concilium ſuas galeas nomine eccleſiæ univerſalis & hujus ſacri concilii omnibus cum neceſſariis direxerat, ut ad certa adducerentur ipſi Græci loca per ſacrum concilium legitime electa; cur nomine alterius concilii, alterius, ut ita dixerim, eccleſiæ cum oratoribus electis clandeſtine, potius ut oſficerent quam proficerent, potius ad deſtruendum quam ad conſtruendum, potius ad ſchiſma faciendum, quam unitatem procurandam, miſſæ ſunt? Quid enim per Moyſen Dominus præcepit: *ſeparemini*, inquit, *a tabernaculis hominum iſtorum duriſſimorum*; de ſchiſmaticis ab unitate eccleſiæ ſe ſeparantibus loquens; *& nolite tangere de omnibus, quæ ſunt eorum, ne ſimul pereatis in peccatis eorum*. Et quod comminatus per Moyſem Dominus fuerat implevit, ut quis ſe a Chore, & Datan, & Abiron non ſeparaſſet, poenas ſtatim pro impia communione perſolveret. Quo exemplo, ut ait Cyprianus in c. *didicimus*, 24. q. 1. oſtenditur & probatur compotes omnes culpæ & pœnæ futuros, qui ſe ſchiſmaticis contra præpoſitos, & ſacerdotes irreligioſa temeritate miſcuerint. Non ergo galeæ nuncupandæ ſunt eccleſiæ, quæ eccleſiæ moliuntur unitatem, & auctoritatem (ſubvertere); & ſi eccleſiæ pecuniis paratæ fuerint, proh dolor! ut eccleſiæ reſcinderent unitatem. Nam & Judæi cum eſſent filii Abrahæ carne, quia non fuerunt filii ejus imitatione, non deputantur filii Abrahæ; ſed dicuntur filii diaboli, cujus filii ſunt non naſcendo, ſed imitando; unde a Domino audire meruerunt: *ſi filii Abrahæ eſtis, Abrahæ facite; nunc autem quæritis me interficere hominem, qui veritatem loquutus ſum vobis; hoc Abraham non fecit. Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri facere vultis*. Imitatio enim operis præfertur origini rei. Ex quibus ſatis luculenter apparet, quod illa ſimilitudo captivi filii ex alienis pecuniis redempti

ANNO CHRISTI 1437.

pti nostræ rei minime consentanea existit. Nam si extraneus sua pecunia filium redemisset, suo equo illum adduxisset, ut patrem perderet aut confunderet, vel sub hac imagine boni mala plurima perpetrasset, voluisset pater potius filium in captivitate fuisse relictum, suis postea sumptibus redimendum. Deus enim respicit non bonum quod fit, sed quod bene fit. Quia ut dicit Ambrosius; Non satis est bonum facere, nisi id ex bono fonte, idest ex bona voluntate proficiscatur, LXXXVI. dis. *non satis*. Hinc dicit glossator in capitulo de collusio. *Deus est remunerator adverbiorum & non nominum*. Si enim illarum galearum missio ad bonum unionis Græcorum dumtaxat tendebat; cur, quæso, a schismate habuit ortum? Cur nomen alterius concilii: cur cum litteris utcumque confectis? cur bullatio falsa adhibita? cur Avinionensibus inhibitum fuit sæpe numero ut pecunias ad galearum nostrarum expeditionem non concederent? cur salvus conductus denegatus, ab omnibus fere principibus concessus? Cur ad indulgentias noluit nobiscum Romanus Pontifex concurrere; quinimmo per vias indirectas & obliquas illas impedire visus est? Sunt ne hæc caritatis & unitatis signa? Si propter Deum & ecclesiam suam fecit; veniat nunc cum Græcis ad loca per concilium electa; & omnia parata erunt. Nos autem ad eum fine ecclesiæ confusione, ut supra monstratum est, accedere non valemus. Et hæc de ista VII. particula.

Cap. VIII. Octavo inquit paternitas vestra, quod cum hii patres ex præmissis multa bona, & promovere, & impedire facile possint; caveant ne supra memoratæ sententiæ divinæ rei sint, dicentis. *Servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens, vapulabit multis plagis*. Quantum autem datur intelligi, hæc Græcorum unio ex dissidio inter nos & summum pontificem suscitato impediri potest. Cogitemus etiam quomodo & hoc sedare valeamus; ut scilicet conservemus unitatem ecclesiæ nostræ, & unionem perficiamus ecclesiæ orientalis. Etenim Dei voluntas maxima & præcipua, ut super omnia caritatem, pacemque, & unitatem inter se homines custodiant. Ita quidem ut nec orationes, nec eleemosinæ Deo gratæ sint illorum, qui adversus fratres rancoris aliquid habent, & eis reconciliantur. Adducitis etiam literas hujus sacri concilii, ubique diffusas ad pacis persuasionem emissas. Unde dicitis cavendum ne nobis dicatur: *medice, cura te ipsum*. Et illud: *quid vides in fratris oculo festucam, & in tuo cur non vides trabem*? neque enim gentes existimabunt istos patres recto animo, sed magis ad inanem gloriam, captandosque hominum favores inter extraneos pacem quæsivisse; quandoquidem, quæ est inter nos, & inter caput, & membra, discordiam non extinguimus. Et subditis hæc verba: seminavit ille dolosus Sathan inter summum pontificem, & vos quædam incentiva dissidii, quæ usque adeo processerunt, ut nos quædam contra ipsum: ipse adversus nos fecerimus ac fecerint. Ad hanc particulam primo, reverendissime pater, respondeo quod

A isti reverendissimi, reverendique patres hujus sacri concilii non intendunt aliquod bonum, & præsertim reductionis Græcorum impedire, cum illam indefessis vigiliis, laboribus, & magnis sumptibus procurare ad hanc usque diem nisi sunt. Sed Deus illi vel illis parcat, qui excogitata impedimenta, & notoria introduxerunt, eligendo loca diversa, mittendo schismaticas ambassiatas, varia & gravia illis persuadendo. Cur, proh Deo! si tam ardentissimum erat unitatis desiderium cum tanto ecclesiæ nostræ Latinæ dissidio galeæ aliæ ut ad alia loca accederent eo missæ sunt? Nunquid est caritatis, & unitatis argumentum bellum domesticum, & intestinum accendere ut forin-
B secum extinguatur? Nemo est qui non intelligat quare illæ missæ fuerunt; proh dolor! ex fide perfidiæ arma sumpta sunt. Sic Herodes dixit Magis; *ite, & investigate diligenter de puero, ut & ego veniens adorem eum*; quærens sub orationis & fidei imagine Christum natum & veritatem perdere. Hujus enim sacri concilii sub Græcorum velamine interitus quæritur, ut evitetur correctio, & reformatio, & sacrorum conciliorum deinceps sepeliatur auctoritas, ut supra late satis deductum est. Quare, pater reverendissime, prima authoritas per vos allata: *servus sciens voluntatem*, &c. non nobis sed illi, vel illis commemo-
C randa est, qui contra Domini voluntatem cum schismate, & scandalo hujus sacri concilii impedimenta varia procurarunt. Et qui faciliter ecclesiæ auctoritate salva omnia sedare illico, si cuperent, possent. Ad id quod D. V. dixit de dissidii inter summum pontificem & sacrum concilium pace procuranda, satis supra in prima particula responsum extitit; nec opus est illa repetere. Ad ea quæ subjunxit P. V. de rancore, & de illa parabola: *Medice; cura te ipsum*, & illa de trabe in oculis. Item quod Sathanas quædam incentiva dissidii seminavit inter summum pontificem, & sacrum concilium &c. Vehementer miratur hæc san-
D cta synodus de istis verbis, quia nullo modo convenit præstari per D. V. RR. quæ authoritatem & sanctimoniam sacrorum conciliorum tantopere alias, verbis quidem & factis authenticis & inexpugnabilibus scripturis testimoniisque extulerit. Omnia enim hæc inferunt, quod sacrum concilium portæ inferi subjiciatur; cum illa inferant peccata mortalia, & quædam gravissima, ad quæ extirpanda radicitus ab aliorum cordibus toto nisu laborat. Unde debuissent & potuissent per P. V. subticeri; ac etiam deberent ex scripto revocari; illud præcipue de Sathanæ insidiis dictum, in eo quod nedum papam, sed totum concilium
E sacrum præsuppositum in certamine tentationis Sathanæ succubuisse, & superatos fuisse, verbum quidem in tota ecclesia durissimum nullatenus admittendum. Nam & si humanum sit in corde tentationem perpeti, juxta illud Apostoli ad Cor. *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana*. Dæmoniacum vero est in tentationis certamine & in operatione superari, ut firmat B. Gregorius in ca. 1. dist. XLIX. Malignus au-

ANNO CHRISTI 1437.

autem spiritus solum potest peccatum in mente suggerere; & si nulla peccati declaratio sequatur, peccatum omnino perpetratum non est. Cum vero delectari caro ceperit; tunc peccatum incipit nasci. Si autem ad consensum ex deliberatione consentit, tunc peccatum cognoscitur perfici. Unde in suggestione peccatum est semen; in delectatione fit nutrimentum; in consensu perfectio, ut dicit textus in palea, *sed pensandum*, VI. dist. D. autem V. non solum dixit quod Sathanas seminavit quædam incentiva dissidii inter summum Pontificem & sacrum concilium; sed adjecit, quod a Dæmone illa incentiva dissidii seminata processerunt, ut nos quædam contra ipsum, & ipse nonnulla adversus nos feceritis & fecerit. B Et sic apertissime demonstratur, quod illa Sathanæ tentatio non solum fuit semen; sed quod processit ad consensum & consummationem per operis perpetrationem. Ergo Sathan in hoc certamine prævaluit; si prævaluit, fugit a concilio Spiritus Sanctus. Nam, ut inquit Hieronymus contra Jovinian. *peccare non possunt qui in generatione Domini perseverant; sicut enim dies & nox misceri nequeunt; sic justitia & iniquitas, peccatum & bona opera, Christus & Antichristus. Si susceperimus Christum in hospitio pectoris nostri, illico fugamus Diabolum. Si peccaverimus & per peccati januam ingressus fuerit Diabolus, protinus Christus* C *recedit.* Unde David post peccatum: Redde mihi lætitiam salutaris tui, idest Spiritus Sancti, quem scilicet peccando amiserat, ut habetur transumptive in ca. *si enim*, de pœnit. dist. II. Quid ergo sibi volunt illæ auctoritates per P. V. & alios hujus sacri concilii patres in illa responsione: *Cogitanti &c.* magnopere allegatæ? Et primo illa Cælestini papæ, qui scribens ad synodum Ephesinam, ut infert Isidorus in li. concilior. inter cetera dixit: *Spiritus Sanctus testatur præsentiam congregationi sacerdotum.* Certum est quod legimus, quia nec potest veritas ipsa mentiri, cujus in Evangelio ista est sententia: *Ubi duo vel tres* D *congregati fuerint in nomine meo, ibi & ego sum in medio eorum.* Quod cum ita sit; nam nec huic brevi numero Spiritus Sanctus deest; quanto magis interesse credamus in unum conventum, turbæ sanctorum? Sanctum namque concilium est pro debita veneratione collectum; in quo nunc Apostolorum frequentissime illius, quam legimus, congregationis aspicienda reverentia est. Et idem Isidorus in eodem lib. in gestis III. synodi Toletanæ inquit: *Unde valde necessarium esse prospexi nostram in unum convenire multitudinem, habens fidem quæ dicit: Ubi fuerint duo vel tres collecti in nomine meo, ibi ero in medio eorum. Credo enim beatam Sanctæ Trinitatis divinitatem huic sacro interesse concilio; & ita ante conspectum Dei in medio vestri fidem meam pertuli.* Ecce, dicebatis, beatus papa Cælestinus eam reverentiam habendam esse dicit congregationi concilii, quæ debetur collectioni Apostolorum, utpote in cujus medio ipse Christus assistit, Spiritus S. & ipsa Trinitas; quandoquidem Spiritus S. in conciliis

A judicet, & propterea errare concilia nequeant. Dicebatis testem esse scripturam actuum apostolorum, quæ dicit: *visum est Spiritui S. & nobis*. Etiam B. Hieronymus comparat concilii authoritatem soli, ut sicut sol suo ardore humores rivulorum deficcat, ita concilium sua authoritate omnem contrariam superat argumentationem; inquit enim in fine disputationis contra Luciferianum. *Poteram omnium tuarum disputationum rivulos uno ecclesiæ sole siccare*, de authoritate concilii generalis loquens. Et post multa elegantissima ibidem, subdebatis hæc verba: nec quisque dicere illud præsumat, quod aliquod generale concilium legitime congregatum invalidum sit, aut B errare possit; quia si hic perniciosus error admittetur, tota fides catholica vacillaret, nec aliquid certi in ecclesia haberemus, quia qua ratione errare posset in reliquum, quoniam, ut inquit B. Augustinus, si ad scripturas sanctas admixta fuerint vel officiosa mendacia, quid in eis remanebit authoritatis? quæ tandem de scripturis illis sententia profertur, cujus pondere contentiosæ falsitatis obtrectatur improbitas. Item post multa alia saluberrima subjungebatis hæc verba. Si hæreticus est qui Romanæ ecclesiæ primatum aufert; quanto major hæreticus ille erit, qui eam ecclesiam, in qua Romana continetur, super omnes eccle- C sias, & omnes homines potestatem habere negat? Item & hæreticum illum fateri debemus, ut dicebatis, qui putat concilium generale, & specialiter Constantiense ecclesiam catholicam non repræsentare, aut in iis, quæ ad fidem, seu ad bonos mores pertinent, posse errare. Quomodo ergo nunc ita paternitas vestra conciliorum authoritatem, majestatem, atque præsumptionem ut errare non possit vehementer confundere nititur? Nam de fide nunc non agitur, cum de potestate ecclesiæ confligatur? Nunquid de morum reformatione, & de scelerum correctione, & animarum salute nunc non agitur? quomodo ergo er- D rare potest, quomodo Sathanæ insidiis, & suo certamini succumbit, & hæc omnino credenda ab illius scriptura forent? Advertat etiam ad alia, quæ tunc omnes pariter dicebamus ad ambasiatores summi pontificis, cum vos, ut Bononiam accederetis pro concilio celebrando post suam prætensam solutionem, seu translationem, dicebatis necessarium esse tam saluti animæ suæ, quam utilitati ecclesiæ, ut sua sanctitas dissolutionem prætensam tollat simpliciter, recognoscat concilium, & illi tota mente adnæreat; hoc enim nullatenus permitti potest, tum quia fieri non potuit, tum quia notorie scandalizat ecclesiam, tum ne fu- E turis temporibus detur occasio abolendi capitulum *frequens*, quod ita in Dei ecclesia est necessarium, sicut oculus in capite, ut sine Dei & totius ecclesiæ gravi offensa dissolutioni prætensæ consentire non possimus. Nam præter alia mala, quæ dicta sunt, inde hoc sequeretur, quia fateremur ecclesiam errasse, quæ hic judicavit dissolutionem fieri non potuisse. Abrogaremus etiam decretum Constantiensis concilii non solum

de

ANNO CHRISTI 1437. de modo celebrandi concilia, ſed etiam de conciliorum poteſtate. Ex eo enim decreto, ut ſæpe dictum eſt, papa concilio, non concilium papæ ſubjicitur. Si hæc & multa alia elegantiſſime tunc dicebantur; cur nunc ubi majora imminent mala, major eccleſiæ, & hujus ſacri concilii confuſio, reformationis in capite, & in membris exulatio, conciliorum ſacrorum authoritatis extinctio, & eccleſiæ unicæ execrabilis diviſio, nobiſcum, nobis adverſantibus, non reſiſtitis? cur nobis tam injuſtiſſime inſultatur? Et ut pene infinita, quæ eccleſiæ ſanctæ, & ſacrorum conciliorum illam repræſentantium auctoritatem clariſſime probant, miſſa brevitatis cauſa faciam, quia illa ſcio dominationem veſtram non juſtificaturam; attendere libeat ad dicta Ennodii Sacræ Romanæ eccleſiæ diaconi contra obtrectatores ſacrorum conciliorum edita, ubi inter cætera ſic cavetur: *Cur in perniciem veſtram læditis ſacerdotale concilium? Cur laceratis ſententiam, in qua, inſpirante Chriſto, oracula ſuperna patuerunt, & inter Deum, atque homines interpres extitit lingua pontificum?* Quid generali eccleſiæ dolorem facitis? Quid paſtoris gregem laceſſere præſumitis? contra quos propheta invehit inquiens: *filios enutrivi, & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me*: & Dominus de Apoſtolis: *qui vos ſpernit, me ſpernit*; quos epiſcopos Propheta fuiſſe dicens, de Juda dicendo: *& epiſcopatum ejus accipiat alter*. Ad idem tex. in c. *ſuggeſtum*, 7. q. 1. allegans illud Apoſtoli dictum: *attendite vobis & omni gregi, in quo vos ſpiritus conſtituit epiſcopos regere eccleſiam Dei, quam acquiſivit proprio ſanguine*. Et in c. *non liceat*, 3. q. 6. ibi: *Dei eccleſias nutu divino gubernant*; de epiſcopis loquens. Et idem Cyprianus in c. *Dominus*, 18. dis. *Meminiſſe autem diaconi deberent, quia apoſtolos, id eſt epiſcopos ac presbyteros dominus elegit*. Diaconos autem poſt aſcenſionem Domini in celum apoſtoli ſibi conſtituerunt, epiſcopatus ſui & eccleſiæ miniſtros. Et idem apertiſſime voluit B. Clemens in epiſtola ſua. Hoc idem B. Petrum apoſtolorum principem aſſeveraſſe, *f. dubitet.* dicens, licet gloſſa de hoc diſputet in c. *porro*, LXVI. dis. Paulus quoque Apoſtolus hic proclamat dicens: *obedite præpoſitis veſtris, quoniam exorabunt pro vobis*. Extat pariter edictum Martiani imperatoris in confirmatione concilii Chalcedonenſis, in quo inter multa *principia* verba hæc continentur: *vere impius ac ſacrilegus eſt, qui poſt tot ſacerdotum ſententiam opinioni ſuæ aliquid tractandum reliquit*. Extremæ quoque dementiæ eſt in medio & perſpicuo die commenticium lumen quærere. Quiſquis enim poſt veritatem repertam aliquid ulterius diſcutit, mendacium quærit. Nam injuriam facit judicio religioſiſſimæ ſynodi ſiquis ſemel judicata recte diſpoſita revolvere & diſputare publice contendit. Hæc ad hanc particulam dixiſſe ſufficiat.

Sic.

Cap. IX. Dixit nono, P. V. R. quod etſi præmiſſa gravia ſint, quia tamen recentia, facile cum honore concilii adhuc occurri poteſt. Quod ſi amplius differatur, fruſtra providebitur; ſed in perniciem totius eccleſiæ & A ruinam cleri cum perpetuo omnium qui hic fuerunt dedecore convertetur; & illa proinde, ob quæ concilium convocatum, eſt tria ſancta opera imperfecta omnino dimittentur. Sed utinam in hoc inſiſteret infelicitatis noſtræ finis, ut illa tantum infecta remanerent & alia multa deteriora non ſuccederent. Nam ſi negotia ſucceſſerint, prout videntur initium habere, habebimus pro reformatione deformationes, quia tempore diſſidii & diviſionis non poterunt vitia corrigi; pro extirpatione hæreſum hæreſes pullulabunt & ſchiſmata, ut alter alterum viciſſim appellet hæreticum; & unus dicet: hic eſſe eccleſiam, alius illic; pro pace magna diſſidia etiam inter principes ponemus; & pro B libertate eccleſiaſtica recuperanda in Pharaonicam a nobis ipſis forte dabimus ſervitutem. Hoc in effectu vult hæc particula, licet pleraque alia ſimilia ad prædictorum verificationem ſint expreſſa. Ad hoc RR. P. ſatis ſupra in bona parte reſponſum extitit. Fatemur namque quod multis malis poteſt adhuc in præſentiarum occurri; ſed nemo facilius ſummo pontifice adhibere poteſt remedium. Ipſe enim, qui eſt præ cunctis, ut ſupra dictum eſt, vices Chriſti agit, veniat cum Græcis ad loca per concilium electa; omnia erunt in portu tranquillo. Quid enim, pro Deo? obſtat ne veniat? Si nos autem hinc ad eum exiremus C Romanæ curiæ abuſivi, in primis remanerent incorrecti, ex quibus infinitæ pene animæ in animo perirent. Ponderet, quæſo, P. V. quid Gregorius Theodorico, & Berto Francorum olim Regibus ſcribit: *fertur ſimoniaca hæreſis, quæ prima circa Dei eccleſiam diabolica ſupplantatione ſurrexit, & ipſo in ortu ſuo zelo apoſtolicæ ultionis percuſſa, atque damnata eſt, in regni veſtri finibus dominari, cum in ſacerdotibus fides ſit eligenda cum vita. Si enim vita deeſt, fides meritum non habet, B. Job atteſtante, qui ait: fides ſine operibus mortua eſt. Quæ enim opera eſſe valeant Sacerdotis, qui honores tanti ſacramenti convincitur obtinere* D *per præmium?* Et poſt pauca: *Hic igitur non ſolum in ordinatoris, & ordinati animam lethale vulnus infligitur; verum etiam excellentiæ veſtræ regnum veſtrorum Epiſcoporum culpa, quorum magis interceſſionibus adjuvari debuerat, prægravatur. Si enim is dignus Sacerdotio creditur, cui non actionis merita, ſed præmiorum copia ſuffragatur, reſtat ut nihil ſibi defendat induſtria, ſed totum auri profanus amor obtineat; & dum vitia honor remunerat, in locum ultoris is, qui fortaſſis fuerat ulciſcendus, adducitur; atque hinc Sacerdotes non proficere, ſed perire potius judicantur.* Habentur hæc verba, 1. q. 1. *fertur*. Et idem Gregorius de E eodem facto. *Vulnerato Paſtore, quis curandis ovibus adhibet medicinam; aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui jaculis hoſtium ſeſe feriendum exponit? aut qualem fructum de ſe producturus eſt, cujus gravi peſte radix infecta eſt?* Major ergo metuenda eſt locis illis calamitas, ubi tales interceſſores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in ſe iracundiam provocent, quam per ſemetipſos placare debuerant, ut ha-

ANNO CHRISTI 1437.

habetur in cap. *Vulnerando*, ea causa, & quæst. Quæ verba quam sint periculis plena, abusibus Curiæ Romanæ inveteratis & qui in dies jugiter invalescunt attentis, nemo mentis compos ignorare potest. Hi enim, qui laicorum oculi esse debent, qui populi peccata eorum suffragiis delere debent, qui pro plebe intercessoris officium sumunt, ipso suo ortu simoniaca hæresi adeo vulnerantur, ut eorum benedictiones in maledictiones convertantur, & orationes eorum in peccatum, testante Domino per prophetam: *maledicam*, inquit, *benedictionibus vestris*, ut transumptive habetur in c. *si qui*, LXXXII. dis. & in cap. *maledicam*, q. 1. & locorum regimini atque plebibus magnam calamitatem adducunt. Compelluntur enim ex curiæ Romanæ abusibus non modo annatam suo tempore, sed ipso initio ante possessionem habitam de proprio patrimonio, & sæpenumero ex pecuniis per usurariam pravitatem receptis, non solum valorem annuum, sed longe majorem quantitatem exsolvere. Et adeo iste morbus simoniacus irrepsit illa in curia, ut omnia fere spiritualia, sive sint beneficiorum inferiorum collationes, sive dispensationes quæcunque, velut vilissimæ merces venalitatis vitio exponantur. Quantæque animæ tum ex ipso mortifero vitio, tum ex Pastorum defectu jugiter pereant æstimare posset nemo. Quam iniquissimam pravitatem non modo Chalcedonense, & Constantinopolitanum Concilia duo ex illis quatuor, quæ Ecclesia universalis velut quatuor evangelia veneratur, detestantur, atque gravissimis prosequuntur pœnis, ut in cap. *Si quis omnem*, 1. quæst. 7. & cap. *Ex multis*, ea causa, quæst. 3. sed ipse Dominus Christus Jesus eos de Templo verberibus in figuram columbas vendentium, & nummulariorum ejecit, denotans per tam grande mysterium, quod tales peccatores non sunt in ecclesia aliquatenus tolerandi. Contra quos terribiliter Paschasius Papa in suo canone invehit, dicens: *Patet simoniacos veluti primarios, & præcipuos Hæreticos ab omnibus fidelibus respuendos; & si admoniti non resipuerint, exteris etiam potestatibus opprimendos. Omnia etiam crimina ad comparationem simoniacæ hæresis, quasi pro nihilo reputabuntur*. Hoc ille, ut habetur 1. quæst. 7. *patet*. Debemus ne aliquorum resistentiæ prætextu his non obviare malis, ac infinitis aliis imminentibus, quæ supra commemoravimus satis? Non arbitramur, quod dum his sanctis operibus operam cum effectu damus, malorum, quæ memorastis, oriatur incursus, præsertim propter Spiritus Sancti assistentiam. Ait enim Dominus noster episcopis in personis Apostolorum: *Rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum*. Si autem multorum demeritis exigentibus ob eorum cordis duritiam aliqua provenerint mala, non illa nobis erunt imputanda. Absit enim, ut Augustinus dicit, ut ea, quæ propter bonum, ac licitum facimus aut habemus, si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam acciderit, nobis imputetur, 23. quæst. 5. *de occidendis*. Præsertim cum propter corporum strages seu discrimina, non est animarum periculum omittendum, cum ipsæ animæ in perpetuum victuræ ipsis caducis, & mortalibus corporibus, ac cunctis rebus, quæ in hac vita haberi possint, pretiosiores existant, 12. quæst. 1. *præcipimus*. Et hæc de ista particula.

Cap. x. Decimo, D. V. tollere nititur aliquorum motivum, qui forte dicere possent: Nunquam talia permittet Deus. Sed Deus, inquit: *Ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis*; & prosperari volumus eadem, quæ Deus, & nos cogitamus. Nam qui noluerit benedictionem prolongabitur ab eo; Adversusque eos, qui fortassis dicunt: Faciamus debitum nostrum, Deus non derelinquet nos; dicitis quod debitum est prius reconciliari fratri suo; alioquin non est Deo acceptum, quod putatur bonum, nisi illud quoque consulte fiat. Invehitur etiam contra eos, qui dicerent: Si fiat schisma, & alius pontifex, convocabitur Concilium aliud, & ibi remedium dabitur juxta decretum *frequens*; hæc enim dicitis. Non est bona circumspectio, percutiamus, & vulneremus invicem, & postea ibimus ad medicum. Quid si pereat vulneratus antequam veniat medicus? quid si postquam venerit est facta incurabilis? & quædam alia similia ad hæc adducitis. Ad hæc tria in hac particula contenta RR. P. dicitur, quoad primum, satis fuit in præcedenti particula responsum; nec est quoque modo dicendum, quod sacrum concilium cogitet cogitationes afflictionis, nisi D. V. intelligere velit de ea afflictione, qua mali ad bonum redire nolentes affligendi sunt; juxta illud propheticum: *Et affligentes te affligam*. Tales enim afflictiones cogitantes, pacem etiam in consequentiam cogitant; quinimmo misericordiam, & eleemosinam implere dicuntur, ut inquit Augustinus in dicto cap. *& qui emendat*, 45. dist. Nunquid Dominus tales afflictionis cogitationes non habebat, cum dixit per Prophetam: *Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non convertar, donec deficiant*. Et alibi: *detrahentem secreto proximo suo hunc persequebar*? Audite Augustinum, qui contra Petilianum inter cætera sic inquit: *De persecutione vestra querela sedabitur, si cogitetis prius, & intelligatis, non omnem persequutionem esse culpabilem; alioquin vero non laudabiliter diceretur; Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar. Nam quotidie videmus & filium de patre tamquam de persecutore suo conqueri, & conjugem de marito, & servum de Domino, & colonum de possessore, & reum de judice, & militem, vel provincialem de Duce, vel Rege, cum illi plerumque ordinatissima potestate homines sibi subditos per terrores levium pœnarum a gravioribus malis probibeant, atque compescant; plerumque autem a bona vita, & a bonis factis minando, & sæviendo deterreant. Sed cum a malo, & illicito prohibent, correctores, & consultores sunt; cum autem a bono, & licito, persecutores, & oppressores sunt*. Hæc Augustinus, ut habetur in cap. *qui peccat*, 24. quæst. 4. Videat ergo P. V. an a bono, & licito, an vero a malo, & illi-

illicito sacrum Concilium Papam abstinere jubeat. Censendi ergo sunt hujus sacri Concilii Patres in hoc correctores, & consultores; non autem pacis violatores, nec odio aut rancore duci, licet fortassis aliud Romano Pontifici videatur. Nam ut idem ait Augustinus ad Bonifacium, & transumptive in cap. *ipsa pietas*, ea caus. & quæst. *Molestus est medicus furenti frenetico, & pater indisciplinato filio; ille ligando, iste cædendo, sed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, ista potius falsa mansuetudo est crudelitas.* Ad secundum dicimus, quod illorum spes non respuenda, sed laudanda est, qui dicunt, quod faciendo debitum nostrum, Deus non derelinquet nos. Imitantur enim Prophetam dicentem: *Multæ tribulationes justorum; & de omnibus liberabit eos Dominus.* Et alibi. *In te Domine speravi, non confundar in æternum.* Sed cum subjicitis debitum esse reconciliari fratri suo; dictum supra, & sæpius est, quod hæc verba non conveniunt præsenti materiæ, quia sacrum Concilium non habet odium privatum cum Papa; quinimmo omni in mente servata caritate solum quærit, ut ea quæ summo Pontifici conveniunt, faciat; curiamque suam, quæ totam ecclesiam scandalizat, corrigat, & cætera agat, quæ in citatione continentur; quæ cum justissima sint, magis convenit pluribus illud Prophetæ: *Beatus, qui facit justitiam omni tempore;* & quod statim dictum est de Principe, & patre. Ad tertium de remedio decreti *frequens* schismate intercedente; respondeo quod sacrum concilium non quærit, maxime sub spe illius remedii *frequens* schisma, facere; quinimmo intendit tollere schisma quod est inter Deum & infinitas animas, propter multorum deformitatum vulnera, ac etiam in ecclesia sua, ut quisque faciendo debitum, recognoscat unitatem ecclesiæ & ejus auctoritatem. Et hæc monitorii verba sonant si bene penderentur.

Cap. xx. Undecimo, D. V. R. invehendo contra illos qui forte objiciendo dicunt: patiemur ne violari decreta nostra; contemni auctoritatem concilii; continuari abusivis; infringi sententias hic latas; *ne pari* suppofita concilii; non servari pollicitationes in adhæsione summi pontificis factas, & multa hujusmodi dicitis. Quod si per processus qui incepti sunt, his omnibus provideretur, esset forsitan tolerandum; sed cum hæc cum ecclesiæ dissidio non emendentur, sed deteriora fiant; & exigit prudentia, ut aliud adhibeatur remedium, per quod, si hoc quod cupimus assequi in pace valeamus; quid nos pugnare & aliis dare pugnæ causam opus est? Nec dicitis obstare si forsan dicatur: ergo nunquam fiet reformatio, nunquam fiet justitia; semper enim similis objicietur schismatis metus. Distinguenda enim sunt tempora & omnia cum prudentia & moderatione facienda; ne quod fit ad tollendum malum, aliud inducat majus. Canonum enim & doctorum una est sententia; & ratio naturalis id suadet; ubi timor est schismatis, ibi majora timentur scandala, a correctione & executione justitiæ est abstinendum.

f. negligi.

A Ad ista, P. R. dicitur, quod omnia mala nunc, pro dolor! ecclesiæ Dei imminentia sub verborum compendio in genere contemperastis; sed utinam illis remediare alia & non quædam verbalia intellexissetis. Dixistis enim in primis, quod in pace poterimus adipisci quæ pugnando obtinere nitimur. Sæpe talia verba minanter nobis data sunt, nec effectum vidimus unquam. Ad aliud enim nihil, nisi ut in pace omnia complerentur, sacrum concilium a plurimis fere annis elaboravit; sed cum monitis non proficeret, manum ad alia, non equidem gravia sed satis levia, apposuit remedia, quibus leviora tunc occurrere nequivissent, ut scilicet, cur decreta salubria non susciperet, cur abusivos suæ B curiæ non corrigeret; cur alia faceret quæ totam ecclesiam scandalizarent; excusationes si posset per se aut alium faceret in medium afferre. Potuisset ne sacrum concilium a leviori remedio inchoare; præsertim cum illa in monitorio expressa notoria esse dicantur? Quid autem ipse summus pontifex fecerit, nemo est qui nesciat. Nam pro obedientia, quam ex lege divina, a sacro concilio Constantiensi declarata, ecclesiæ sanctæ Dei exhibere debuit, saltem illa sibi imposita confutando, rebellionem contulit, jurisdictionem denegavit, dicendo, quod sacrum concilium in hoc sibi jurisdictionem usurpaverat. Dissolvit sub poenis multarum C censurarum, quanto in eo fuit, hoc sacrum concilium. Sunt ne hæc toleranda? Nunquid Dei ecclesia, si silentio hæc præterirentur, non confunderetur? præsertim cum in sua adhæsione, quam huic sacro concilio solemniter fecerat, palam & rotundo ore sacrum concilium dissolvere (se) non potuisse professus est, ac debere prosequi in illis sanctis operibus, pro quibus congregatum extitit; præsertim in capite, & in membris, reformationem. Per literas quoque suas, ut V. P. infra attestatur, sacrum concilium ad reformationem hortatus est; primumque seipsum, ajebat, in quibus necessarium est reformari cupere, D omnesque auferre abusus. Cur nunc reformationem sui ejusque curiæ fugit? Cur jurisdictionem negat? cur ob hoc concilium nixus est dissolvere? o res pessimi exempli & nullatenus toleranda! ut citatus papa per concilium (illud) dissolvat, jurisdictionem neget. Quæ sacris conciliis relinqueretur authoritas? quanta male & pessime vivendi summis pontificibus tribueretur authoritas? & quomodo impleretur Christi dictum: infatuatum sal, de omnibus apostolis & successoribus loquens, *ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus?* Et dum subjungit D. V. ob majora & schismatis periculum a correctio-E ne et executione justitiæ desistendum fore; fatemur quidem hoc, & verba sunt Augustini contra Parmenianum, ut clare habetur in cap. *quisquis*, XXIII. q. 4. ubi sic dicit: *quando cujuscumque crimen notum, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorsus vel tales habent defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat severitas disciplinæ.* Et idem Augustinus super Joannem sic ad propositum bellissime inquit, *quid*

Anno Christi 1437.

quid ergo voluit dominus noster Jesus Christus admonere ecclesiam, quando unum perditum inter XII. habere voluit; nisi ut malos toleremus, nec corpus Christi dividamus? & habentur hæc verba in can. *quid ergo*, XXIII. q. 4. Et alibi idem Augustinus ait, ut & canes in ecclesia propter pacem ecclesiæ toleremus; & canibus sanctum, ubi est pax ecclesiæ tuta, non demus, in c. *quidam*, ea. c. & q. Dicimus tamen nos ad schisma extirpandum, non ad illud inducendum tendere; sed si multorum improbitas, Dei justitiam agnoscere nolens, a nobis, recte & sancte agentibus, discedere aut nobiscum esse (non) velint, schisma contra nos fecerint, ut jamdiu vidimus initiatum, illorum profecto duritiæ non autem nostris sanctis operibus improperandum erit. Tunc enim malorum schisma præcavendum, est & a bono desistendum, cum unius vel aliquorum imminet correctio & multorum populorum strages jacet; secus si major morbus imminet curandus, quam ex scandalo timeatur... Unde Augustinus ad Bonifacium sic inter alia inquit: *verum in hujusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras, non hujus vel illius hominis est periculum, sed populorum strages jacet; detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis sincera charitas subveniat*; quæ verba habentur in c. *ipsa pietas*, XXIII. q. 4. Et repetuntur in c. *ut constitueretur*, L. dis. Gravioribus ergo malis prius indulgere oportet. Nonne si ecclesiæ reformationem timore scandali contemnemus, pene animarum innumerabilium jacebit interitus? videmus enim, proh dolor! illud propheticum nostris temporibus pene verificatum: *omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum*. Omnis quippe caro pastorum defectu corrupit viam suam in genere suo. Ut enim ait Gregorius in alia particula allegatus, *vulnerato pastore quis curandis ovibus adhibebit medicinam?* Et idem Gregorius alibi: *sicut est laudabile reverentiam & honorem exhibere prioribus; ita rectitudinis & timor Dei est, si quæ in eis sint, quæ indigent correctione, nulla dissimulatione postponere, ne totum, quod absit, corpus morbus invadat, si languor non fuerit curatus in capite*, 2. q. 7. *sicut*. Inquit hinc alibi canon: *ex merito plebis nonnunquam depravantur episcopi, quatenus proclivius cadant qui sequuntur. Capite languescente cætera corporis membra inficiuntur*, 6. q. 1. *ex merito*. Et c. *deteriores*. Et propheta, si is, qui est unctus peccaverit faciet populum delinquere. Et quod fit a prælatis, facile trahitur a subditis, in ex. de voto, *magnæ*. Quid quoque Leo papa sanctissimus, & facundissimus sentiat audiamus. *Miramur*, inquit ipse, *cur apud vos per occasionem temporis impacati aut ambientium præsumtione, aut tumultum invaluisse popularem, ut indignis quibusque & longe extra sacerdotale meritum constitutis pastorale fastigium & gubernatio ecclesiæ crederetur. Non enim est hoc consulere populo, sed nocere, nec præstare regimen sed augere discrimen. Integritas enim præsidentium salus est subditorum, & ubi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ*. Et post pauca: *si in quibuslibet ecclesiæ gradibus providenter, scienterque curandum est, ut in domo Domini nihil inordinatum sit, nihilque præposterum; quanto magis elaborandum est, ut in eo qui supra omnes gradus constituitur, non erigeretur? nam totius familiæ Domini status & ordo mutabitur, si quod requiritur in membris, non inveniatur in capite*. Hæc ille. Unde propheta in ps. *obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva*. Cum enim, ut testatur Gratianus in §. *ut itaque*, XXXVII. dis. *obscurantur illi ad ferenda onera peccatorum; scilicet prælati qui debent eorum intercessionibus populorum peccata delere facile sequentes inclinatur*, quia *si cæco cæcus ducatum præstet*, ait dominus, *ambo in foveam cadunt*. Hæc enim omnia mala, & utinam non deteriora, superius in aliis particulis per exorata ex curiæ Romanæ abusibus & malorum pastorum regimine prodire nemo ignorat. Patiemur ne tantam innumerabilium animarum stragem propter scandali periculum jacere? Quis enim major posset imminere interitus? Hic indevotiones crescunt, pullulant hæreses, frigescit caritas, irritatur Deus; ita ut dicat quod habetur per prophetam Amos: *odi & projeci festivitates vestras, & non capiam odorem cœtuum vestrorum; quod si obtuleritis, inholocautomata & munera vestra non capiam, & vota pinguium vestrorum respuam*. Quæ verba exponit ibidem Hieronymus & habetur expositum XXIV. q. 1. *odi & projeci*. *Si qui autem sunt qui aut humana gratia, aut metu rerum perdendarum, aut inani quodam metu trepidantes, ubi trepidandum non est, ab his gravissimis & formidabilibus periculis erui, & in locum tutum reponi volunt; an eos vel reliquos salvare & eripere desistemus?* Enim vero Augustinum imitari debemus, qui sic ait ad Bonifacium contra hæreticos, qui dicebant se ad bonum cogi non debere. *Si enim duo aliqui in una domo simul habitarent, quam certissime sciremus ruituram, nobisque id pronuntiantibus nollent credere, atque in ea manere persisterent; si eos inde possemus eruere vel invitos, quibus imminentem illarum ruinam præmonstravimus, ut ulterius redire sub ejus periculo non auderent, puto, nisi faceremus, non immerito crudeles judicaremur. Porro si unus illorum nobis diceret: quando intraveritis eruere nos, me ipsum continuo trucidabo; alter autem nec exire quidem inde nec erui vellet; sed nec necare se auderet; quid elegerimus; utrum ambos ruinae opprimendos relinquere; aut uno saltem per nostra opera liberato; alterum non nostra culpa sed sua potius interire permittemus? Nemo est tam infelix qui non quid in talibus rebus fieri oporteat facillime judicet. Item quid si plurimi essent in domo ruitura, & inde saltem unus liberari posset, atque cum facere id conaretur, alii semetipsos præcipitio necarent; doleremus de cæteris, verum de unius saltem salute consolaremur; non tamen ne se ipsos alii perderent, perire universos, liberato nullo, permitteremus. Quid igitur de opere misericordiæ, quid pro vita æterna adipiscenda & poena æterna vitanda hominibus deberemus impendere judi-*

Anno Christi 1437.

Textus corruptus.

Sic.

judicandum eſt? Si pro ſalute iſta, non ſolum temporali, ſed etiam brevi & ad tempus exiguum liberanda nos ſubvenire hominibus ratio vera & benigna compellit? Hæc ille, ut habetur in cap. *ipſa pietas*, XXIII. q. IV. Hæc quidem per ſe, ut non curetur futuri periculi timor, & fortaſſis inanis, ſufficere deberent. Sed attendite, quæſo, ad alia non quidem minora. Negavit Romanus pontifex concilio ipſum citanti jurisdictionem competere; immo inquit illam ſacrum concilium uſurpaſſe. An deſiſtendum eſt propter ſcandala, quin dicamus & defendamus uſque ad ſanguinem juſtitiæ divinæ veritatem, concilio quidem Conſtantienſi primario, & ſucceſſive Senenſi, & demum noſtro Baſilienſi manifeſtatam, Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum imitando, qui diſcipulis dicentibus: *nonne ſcis, quod Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt?* inquit: *ſinite, cæci ſunt, duces cæcorum?* (Sic.) Non enim curavit de ſcandalo pro juſtitiæ divinæ declaratione & defenſione. Dixerat enim primario dominus: *non quod intrat os, coinquinat hominem, ſed quod procedit ab ore, de voto magnæ*, & XI. q. III. *inter verba*. Quanto magis nos pro lege Dei & eccleſiæ univerſalis defenſione debemus omni timore poſtpoſito murum ex adverſo nos opponere. Non enim alicujus prælati perſona, ſed tota eccleſia lædi & confundi quivit, VII. q. I. §. *cum vero*. Et quod etiam vehementer deteſtandum eſt, pro obedientia concilium ſacrum, ut correctionem & reformationem effugeret, ad lares proprios transferre viſus eſt, hæreſis ſpeciem in prædictis verſari hæſitandum non eſt. Nam ut Hieronymus inquit: *Quicumque aliter Scripturam intelligit, quam ſenſus Spiritus Sancti flagitat, a quo ſcripta eſt, licet ab eccleſia non receſſerit; tamen hæreticus appellari poteſt*, ut habetur, XXIII. q. III. *hæreſis*. Sed jam ſacrum & univerſale Conſtantienſe concilium declarando ſacram ſcripturam cenſuit papam concilio in his quæ ad reformationem etiam ejus pertinent ſubjacere; cui in his quæ fidei ſunt ſtandum eſt, etiamſi papa aliter ſentiat, ut in cap. *Anaſtaſius* juncta gloſſa, XIX. diſ. & cap. *ſicut* XV. diſ. & XXIV. q. I. §. I. & cap. ſeq. *Vos quoque*. Idem & clarius una cum aliis patribus hujus ſacri concilii in illa cogitanti aſſeruiſtis. Inter cætera dixiſtis quod ſi hæreticus eſt qui Romanæ eccleſiæ primatum aufert, ut probatur cap. I. diſ. XXII. & in cap. *nulli fas* diſ. XIX. quanto major ille hæreticus qui eam eccleſiam, in qua Romana continetur, ſupra omnes eccleſias & omnes homines habere poteſtatem negat? Eodem modo convincitur in non recipiendo ſalubria circa eccleſiæ reformatione hujus ſacri concilii decreta jam edita. Videtur enim male de eccleſiæ poteſtate dicto capite *nulli fas* XIX. diſ. Hinc (f. ſcatire.) gloſſa ſingularis dixit quod ab epiſcopo non ſervante canones poteſt ſine alia ſententia recedi, & ſibi obedientia ſubtrahi, & hæc ratione præſumptæ hæreſis. Et tali præſumtione etiam faciliori receſſum fuit olim a papa Anaſtaſio, ut in dicto cap. *Anaſtaſius*. Unde Damaſus Papa belliſſime contra tales violatores ſic inquit. *Violatores canonum voluntarie graviter a ſanctis patribus judicantur, & a ſancto ſpiritu cujus inſtinctu ac dono dictati ſunt damnantur. Quoniam blaſphemare Spiritum Sanctum non incongrue videntur, qui contra ſacros canones non neceſſitate compulſi ſed libenter, ut præmiſſum eſt, aliquid aut proterve agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiunt; talis enim præſumptio manifeſte unum genus eſt blaſphemantium Spiritum Sanctum; quoniam ut jam prælibatum eſt, contra eum agit cujus juſſu & gratia ſacri canones editi ſunt.* Hæc ille. Non pigeat contra aliam hæreſis ſpeciem epiſtolam Tharapii Conſtantinopolitani epiſcopi ad Adrianum papam contra ſimoniacos deſtinatam audire: *eos*, inquit, *qui per pecunias manus impoſuerunt Petrus divinus apoſtolus cujus cathedram ſortita eſt ſanctitas tua tanquam Simonem magum deponit; tolerabilior enim eſt Macedonii & eorum qui circa ipſum ſunt Sancti Spiritus impugnatores impia hæreſis. Illi enim creaturam & ſervum Dei Patris & Filii ideſt Spiritum Sanctum delirando fatentur. Iſti vero eundem Spiritum Sanctum efficiunt ſervum ſuum. Omnis enim Dominus quod habet, ſi vult vendit, ſive ſervum ſuum aut aliquid eorum quæ poſſidet. Similiter & qui emit Dominus ejus nolens eſſe quod emerit pretio pecuniæ illud accipit. Ita & qui hanc iniquam actionem operantur, detrahunt Spiritui Sancto æqualiter peccantes his qui blaſphemaverint dicentes Chriſtum in Belzebub ejicere demonia. Atque verius dicamus, Judæ comparantur proditori qui Judæis Dei occiſoribus Chriſtum vendidit.* Et infra ut plenius habetur in c. *eos*, I. q. I. Omitto brevitatis cauſa dicta B. Ambroſii in c. *recipiunt*, Gregorii in c. *fertur*, & in c. *vulnerato*, I. q. I. Auguſtini in c. *vendentes*, & in c. *in templo*, Bedæ in c. *non ſolum*, I. q. 3. concilii Conſtantinopolitani in c. *ſi quis omnem* ea ca. & q. 7. Et Chalcedonenſis in c. *ex multa*, ea. ca. q. 3. quæ duo concilia eccleſia veneratur, & colit ſicut quatuor evangelia in c. *ſicut*, XV. diſ. Et in ca. *ſancta* 16. diſ. Unum breve præfati Gregorii alibi dictum præterire ſub generalitate non cenſui: inquit enim in regeſto ſuo ſic inter cætera: *cum omnis avaritia idolorum ſit ſervitus, quisquis hanc, & maxime in dandis eccleſiaſticis honoribus vigilanter non præcavet, infidelitatis perditioni ſubjicitur, etſi tenere fidem, quam negligit, videatur*. Habetur hoc tranſumptive I. q. I. *cum omnis*. Nonne ut hæc præcaveantur nefandiſſima mala, ceſſentque inania pericula, tolerabilius eſt in cortice arboris eccleſiæ aliquid fieri contra ſuam integritatem vulnus; ad inſtar arboris, in qua contra ſui integritatem ut per rami inſertionem alicujus bonum producat fructum, leviſſimum ſit vulnus, qui ſi non coaluerit, ille quidem areſcet, ſed vita arboris permanebit? Hanc enim in ſimili materia ſimilitudinem inducit Auguſtinus reſpectu integritatis eccleſiæ in dicto capite *ipſa pietas*, XXIII. q. 4. ſic pro pro ſalute totius corporis ſit nonnunquam vulnus cum alicujus membri præciſione. Et hæc de iſta particula.

XII. Dominatio veſtra ad Romani pontificis excuſationem, ipſius tamen allegando ver- Cap. XII.

ANNO CHRISTI 1437.

verba, dixit, quod ipse Romanus pontifex pro pace, & charitate nobiscum habenda destinavit hic duos Romanos dominos cardinales legatos, S. Crucis, & S. Petri, & per hos, ait ipse summus pontifex, obtulisse observantiam decretorum de electionibus, & annatis, de quibus tunc agebatur potissime. Petebat ut quæ pro necessaria sedis apostolicæ aliarumque sedium substentatione Synodus pollicita fuerat, & æquitati consentanea secundum dominationem vestram erant, per sacrum concilium implerentur. Alia etiam omnia per eosdem obtulisse dicit, quæ honori, utilitatique hujus sacri concilii, ac suppositorum ejus conveniebant, & præsertim omnem substentiam, ac facultatem Romanæ ecclesiæ exponere, ut negotium Græcorum, juxta promissionem vestram, feliciter consummari posset. His adjecit, ut dicitis, quod ad reformationem per suas literas nos aliquando hortatus fuerat; primumque se esse qui, in quibus necessarium erat, reformari cupiebat, omnesque auferri abusus satis rectis, & licitis usibus a SS. PP. traditis & observatis; salva etiam sedis Apostolicæ authoritate, quam dolet nimium hic contemni. Conqueritur enim, ut dicitis, quod quæ summi pontifices soli exercere solebant; immo quæ defunctis pontificibus concilium non tangebant, sed reservabant successoribus; hic passim, & sine delectu, tanquam authoritas papalis in ecclesia non esset, expediuntur. Hæc formaliter dixit paternitas vestra in hac particula. Ad primum respondeo, quod Romanus pontifex nunquam se obtulit servaturum decreta de electionibus, & annatis; quinimmo circa decretum de electionibus per eosdem reverendissimos DD. cardinales ambigue. Circa vero decretum de annatis respondit sub tali conditione, quæ ita difficilis erat, ut pene tunc impossibilis fuerat judicata: in decreto enim de electionibus dicebat se velle expectare electiones, & nil aliud: non enim apparebat quid sentiret si proximus superior illas, juxta decreti tenorem confirmaret, quinimmo negare illam partem videbatur, per c. *nonne*, de præsumpt. & 25. dis. *qualis*, quam negationem tacitam facto comprobavit, cum non modo ordinariorum confirmationem, immo nec ipsas electiones debito tempore expectavit; sed repente, vacatione percepta, per viam reservationum ecclesiis illis duxerit providendum; & nonnunquam illis ecclesiis, in quibus sciebat electionem esse factam, alios per viam provisionis intrusit. Quantum vero ad decretum de annatis respondit se illud velle servare; dummodo prius per concilium fieret sibi provisio, quæ per omnes nationes & provincias cum effectu acceptaretur. Res mira? quid enim si una minima provincia deficeret, quæ huic nollet assensum præstare? an deberet totius ecclesiæ salubris impediri provisio? Præterea quam difficillimum foret, & minus honestum, quod sacrum concilium mitteret per omnes nationes & provincias ad exquirendum consensum, ac si non haberet facultatem & necessitatem imponendi, nemo est qui nesciat. Non enim defecissent juris remedia

A ad eorum, qui tunc restitissent, compulsionem. Et si dici posset, quod hæc provisionis petitio, quanto ab omni jure & observantia incognita est, minus justa foret; nunquid Christus ecclesiæ sanctæ caput & sponsus habuit ab apostolis loculos separatim? num constituit sibi aliquos censuarios præsertim suos apostolos? Legimus enim, ut inquit Augustinus, Dominum loculos habuisse; a fidelibus oblata & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat, XII. q. 1. *habebat*. Num aliud fecit Petrus primus Christi vicarius sanctitate mira refulgens? Nam ut attestatur B. Clemens in epistola, & habetur XII. q. 1. *dilectissimis*. Erat multitudinis credentium cor unum, &
B anima una, nec quisquam eorum de his quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed omnia illis erant communia. Omnes vero, qui domos, aut agros possidebant eos vendebant, & pretia eorum, & reliquas res quas habebant offerebant, ponentes ante pedes apostolorum, & apostoli dividebant singulis, prout cuique opus erat. Anne tunc erat aliqua in sumptibus inter illos apostolos & sanctos viros discretio? Anne Petrus tanquam Cephas & caput vendicabat sibi plurimas præ aliis portiones? Nonne, ut cæteri Apostoli, processu temporis, in suam sortem sumpsit Antiochiam, demum & jussione Domini urbem Romanam? num de a-
C liis ecclesiis reliquis Apostolis assignatis exigebat censum, aut provisionem nunc per modernum pontificem postulatam? Videat sua sanctitas an quod SS. PP. statuerunt ut bona per fideles oblata non sicut prius venderentur, sed ecclesiis matricibus conservarentur. Non enim ad ditandum quemcumque, sed ad subveniendum egentibus, XII. q. 1. *videntes*. Hinc Apostolus dixit: *victu, & vestitu his contenti sumus*. Non pigeat recensere quid illud saluberrimum Antiochenum concilium c. XXXV. statuit super reddituum ecclesiæ dispensatione, quod ad propositum habetur in c. *episcopi ecclesiarum*, XII. q. 1. Demum successivis tem-
D poribus sacri canones, tota ecclesia approbante, saluberrime statuerunt, ut de cujusque matricis ecclesiæ redditibus quatuor fierent portiones; una videlicet episcopo, & familiæ ejus, propter hospitalitatem, atque susceptionem. Alia clero. Tertia vero pauperibus. Quarta ecclesiis reparandis, ut legitur in c. *concesso*, c. *quatuor*, c. *de redditibus*, c. *cognovimus*, c. *mos*, c. *scimus*, cum aliis similibus XII. q. 2. Num fuit statuta quinta portio, quæ deberet Romano pontifici assignari? minime. Et si tum deficerent ecclesiæ Romanæ bona temporalia, non fuit hæc provisio ab aliis ecclesiis facta. Numquid hodie faciemus; quan-
E doquidem non solum magna spiritualitate, sed etiam ingenti temporalitate abundat? Subjiciemus ne omnes orbis ecclesias huic servituti, ut Romanæ ecclesiæ censuariæ atque tributariæ existant? Nonne hoc esset ecclesiæ universalis statum deformare, sicut in simili dicit glossa in c. *dilectissimis*, XII. q. 1. Advertat summus pontifex ad dicta Prosperi in lib. de vita contemplativa, ubi inter alia sic ad nostrum propositum ait: pa-

Adversus has calumnias Pontif. Rom. egregie vindicat Æneas Sylvius in Dial. de Constant. Donat. cujus fragmentum in Appen ad hanc orationem dabo.

paſtor eccleſiæ his, quibus ſua ſufficiunt, non debet aliquid erogare; quandoquidem nihil aliud ſit habentibus dare, quam perdere, nec illi, qui ſua poſſidentes dari ſibi aliquid volunt, ſine grandi ſuo peccato, unde pauper victurus erat, accipiunt. De clericis quidem Spiritus S. dicit: *peccata populi mei comedunt; ſed ſicut nihil habentes proprium, non peccata ſed alimenta, quibus indigere videntur, accipiunt; ita poſſeſſores non alimenta, quibus abundant, ſed aliena peccata ſuſcipiunt;* hæc ille. Quæ verba habentur 1. q. 3. *paſtor*. Imitetur denique apoſtolum, qui, ut pſeudoapoſtolis malignandi occaſionem tolleret, a ſumptibus eccleſiæ etiam licitis abſtinebat. Et ſi quo tempore aliqua neceſſitas ſibi imminebit, non deerunt juris remedia, quibus & decimas, et alia ſubſidia imponere poterit, ut in cle. 2. *de deci*. Et in c. *cum ſecundum Apoſtolum*, de præben. Ex quibus patet quod Romani pontificis petitio nulli æquitati, aut rationi conſentanea fuit. Debuiſſet ſaltem prius recipere ſacri concilii decreta, & poſtea præſtolari proviſionem quamcumque ſacri concilii; quod profecto, ſi ejus bonam vidiſſet intentionem, in nullo ſibi defuisſet; quia præſentibus neceſſitatibus extantibus ſatis atque abunde occurriſſet. Illæ enim annatæ inſtante tunc temporis neceſſitate indictæ extra omnem juris diſpoſitionem fuere; qua omnino nunc ceſſante ceſſare utique debent. *Ut* enim ſuis decretis Innocentius ait, quod pro remedio ac neceſſitate temporis ſtatutum eſt, prius conſtat non fuiſſe; quod ergo neceſſitas pro remedio reperit, ceſſante utique neceſſitate ceſſare debet pariter quod urgebat; quia aliud eſt ordo legitimus, aliud uſurpatio, ut habetur 1. q. VII. *quod pro remedio*. Et nunc præſertim revocandæ & extinguendæ ſunt, cum in majorem abuſum illas vergere conſpiciamus: cum non modo ſuis temporibus exiguntur, ſcilicet poſt habitam poſſeſſionem proviſi & certis temporis infra annum; ſed in ipſo initio antequam literæ haberi poſſint; & ſic promotionis tempore, ut potius pro ipſa promotione, quam pro ſubſidio aliquo exigi videantur. Conſideret Romanus Pontifex, quod olim ſummi pontificis electio præſentabatur Imperatori, & cum ejus conſcientia & juſſu conſecrabatur electus; & tempore ipſius præſentatæ electionis ipſi Imperatori, juxta antiquam conſuetudinem, certa pecuniæ ſumma per ipſum electum ſeu ejus nomine dabatur, ut eſt textus cum gloſſa in cap. *Agatho*, & cap. *quia ſancta*, LXIII. dis. Æquum enim videbatur, ut aliqua Imperatori beneficiorum reciprocatio fieret. Dabatur enim ille non pro conſenſu habendo, ſed in recognitionem beneficiorum Romanæ eccleſiæ a principibus collatorum. Quod quidem nullo alio tempore congruentius fieri videbatur, quam cum electio pontificis confirmari debebat. Sed cum poſtea temporibus depravatis cœpiſſet illud importune & tamquam debitum exigi; ita ut videretur potius pro ordinatione, quam in beneficiorum compenſationem dari; peroptimum viſum fuit papæ & tunc temporis imperatori ut illa retributio amplius non fieret, ut notat Archidiac. in dicto c. *Agatho*. Si ergo Imperator a jure ſuo receſſit, ne quiſpiam ſiniſtri in datione & collatione ſpiritualium præſumeret; quanto fortius debet hoc ipſe ſummus pontifex facere, qui bonorum omnium debet eſſe ſpeculum atque exemplar? Hinc concilium Eliberitanum: *emendari placuit, ut qui baptizantur, ut fieri ſolebat, nummos in concam non mittant; ne ſacerdos quod gratis accepit, pretio diſtrahere videatur*, 1. q. 1. *emendari*. Ratione etiam temporis id quod alias licitum erat reprobatur, ut ibi notat gloſſa. Et hoc de prima parte hujus particulæ.

Aliud autem quod P. V. connectit Romanum Pontificem per eoſdem RR. DD. Card. multa alia quæ honori & utilitati hujus ſacri concilii conveniebant obtuliſſe; quandoquidem omnem ſubſtantiam & facultatem Romanæ eccleſiæ pro negotio Græcorum paratus erat exponere, ut juxta ſacri concilii promiſſionem valeret negocium conſummari feliciter. Vellet quidem ſancta synodus quod ſua verba operibus comprobaſſet; ſed rerum exitus edocuit, quod illa, ſi qua dixit, & ſincero & puro corde minime proceſſerunt. Nam illam ſacri concilii promisſionem Græcis factam viſus eſt ſemper infringere, prohibendo ne Avinionenſes pecuniam compræſtarent, denegando ſalvum conductum & in indulgentiis concurſum; & tandem miſit galeas ut ad ſe illos adducerent, ut illorum colore hoc ſacrum concilium disſolveret, correctionem & reformationem evitaret, & conciliorum authoritatem totaliter infringeret. Hæc eadem ita nota ſunt, ut nulla hominis perſuaſione indigeant.

Quod autem adnectitis tertio, quod ſacrum concilium hortatum fuit ad eccleſiæ reformationem, & ſeipſum primum exhibuit reformandum, & tollerentur curiæ Romanæ abuſus. Pro Deo? ſi hoc ex corde dixit, cur illico cum ſacrum concilium ipſum & ejus curiam tetigit refugit, recalcitravit, & omnem ſacro concilio jurisdictionem denegavit, quam primo in ſua adhæſione, & in ſua obligatione per vos allegata aperto ore profeſſus eſt? Nemo eſt, qui has artes non cognoſcat; verbis quidem rudes decipiuntur, ſed intelligentibus non leve eſt dare verba. Nam etſi ex corde loquebatur, cur ipſe tanquam ſummus pontifex & vicarius Jeſu Chriſti ſeipſum non corrigit, ſuæ curiæ abuſus non extirpat, & non præſtolatur ut ab aliis reformetur? Non pigeat proprios errores corrigere, qui poſitus eſt ut aliorum corrigat errores, vel ſaltem patienter, toleret ut a S. synodo, ut par eſt, & ipſemet pollicitus eſt, corrigatur.

In ultima parte hujus particulæ dixit dominatio veſtra, quod ſummus pontifex dolet & conqueritur quod ad multa hoc ſacrum concilium manus appoſuit, ſolita per concilia etiam vacante papatu ſummis pontificibus futuris reſervari. Ad hoc enim reſpondet, quod omnia hæc attentata & horum majora legimus & aliqua vidimus per ſacra concilia explicari & agitari. Vidimus enim & legimus ſummos pontifices in cauſa hæreſis, ſchiſmatis & alterius crimi-

ANNO CHRISTI 1437.

nis ad generalia concilia evocari, & ibidem aliquando se purgasse; nonnunquam absolutos fuisse. Aliquando autem, & sæpenumero etiam diebus nostris, vidimus deponi, ut in cap. *si papa*, cum glossa XL. dis. in §. *nunc autem*, cum glossa sua XXI. dis. XVII. *Hinc colligitur*, & II. q. XII. §. *Item cum Balaam* V. *Item Hieronymus refert*. Et II. q. v. *mandastis*. Et cap. *auditum*. Et LXXIX. dis. *si duo contra jus*, juncta glossa per Archi. in cap. *In fidei favorem*, de hære, l. VI. cum sim. Ac etiam obedientiam sibi fuisse subtractam, ut in cap. *Anastasius* XIX. dis. Et hodie ultra prædicta jura habemus saluberrimum decretum concilii Constantiensis. Legimus insuper Cardinales fuisse in synodo depositos a patribus de concilio, ut papamet refert in cap. *ex gestis*, de cleri. non resid. Insuper patriarcham absque restitutione etiam legimus a Synodo Chalcedonensi fuisse damnatum, ut in cap. *in tantum*, XX. dis. & eum damnarunt sancti patres concilii, ut ibi. Episcopos multos legimus & damnatos & restitutos per sacra concilia, ut in cap. *Joannes Chrysostomus*. Et in aliquibus libris est palea L. dis. & XII q. III. *Si quis episcopus*, & V. q. IV. *nullus episcopus*. Item Synodus excommunicat, & sic exercet censuram ecclesiasticam, XI. q. III. *certum*, & in cap. *si quis episcopus*, & cap. *sicut*, de hæretic. Et Gregorius vir sanctissimus & doctissimus dixit: *cunctas vero, quas præfata veneranda concilia personas respuunt, respuo, & quæ venerantur amplector, quia dum universali sunt consensu constituta, se & non illa destruit quisquis præsumpserit absolvere quos ligant, aut ligare quos absolvunt*. Quæ verba tamquam multum generalia satis notanda sunt. Apostoli quoque simul, non tantum Petrus, primum episcopum post Domini resurrectionem elegerunt, videlicet Matthiam in locum Judæ, ut patet in Apostolorum actibus, & in capite, *cleros* in princ. 21. distin. ubi dicitur quod Cleros, & Clericos hinc appellatos concedimus, quia Matthias electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum &c. Quod autem Matthias fuerit in episcopum ordinatus patet per illa Psalmistæ verba: *Et Episcopatum ejus accipiat alter*. De episcopatu Judæ loquens, ut interpretatur scriptura in Actibus Apostolorum, & supra latius dixi. Demum successive in singulis civitatibus Episcopos, & presbyteros Apostoli ordinaverunt. Levitas etiam per eosdem Apostolos ordinatos legimus, quorum maximus fuerit B. Stephanus. Subdiaconos quoque, & Acolytos Ecclesia procedente tempore sibi constituit. Hoc legitur 21. dist. § primo in fin. Certum quidem est, quod Episcoporum cœtus in locum Apostolorum surrogatus est, ut in cap. *In novo*, 21. dist. & in cap. *Quorum vices*, 69. dist. & in cap. *Dominus*, 93. dist. & in c. *Manus quoque*, de consec. dist. 5. cum sim. Eadem ergo potestate funguntur, ut inquit Augustinus in dicto capite, *Quorum vices*, & textus in dicto capite Magistr. & in aliis proxime allegatis. Hinc dicit textus notabilis in cap. *Urbes*, 80. dist. quod urbes & loca in qui bus Primates præsidere debent non a modernis sed multis ante adventum Christi sint statuta temporibus, quorum primates gentiles etiam pro majoribus negotiis appellabant. In ipsis vero urbibus post adventum Christi Apostoli, & eorum successores patriarchas & primates instituerunt. Ad idem vide alium textum notabilem in cap. *Nulli*, 99. dist. Non ergo hæc potestas a sacris Conciliis aliena est, quam Sanctos Apostolos, & successores exercuisse legitur, qui hoc non fecissent, si potestas eis non adfuisset, ut in simili dicit textus in cap. *Lugdunensis*, IX. quæst. 2. & non mirum, nam & ipsa Summi Pontificis electio ipsi Sacro Concilio delata est, ut in cap. fin. 79. dist. & in cap. *Quia Sancta*, 63. dist. & alibi dicit textus notabilis, quod dispositione Apostolorum ordinante Domino primitus Episcopi sunt constituti, ut habetur in cap. *Uno*, VIII. quæst. 5. Præterea sacra Synodus nomine ipsius Synodi canones edit ad correctionem Ecclesiæ; dicit enim textus in cap. *Habeo librum*, 16. dist. quod Synodus divinitus inspirata [illegible]rum Constantinopoli congregata est, & canones nu. CCII. * ad correctionem Ecclesiæ promulgavit, & loquitur de Concilio Constantinopolitano, quod est unum de illis quod Ecclesia, ut sancta Evangelia, veneratur & colit, ut in cap. *Sicut*, 40. dist. & in cap. *Sancta octo* 16. dist. Quinimmo videtur velle textus Gregorii in dicto cap. *Sicut*, & professio, quam solebat facere Romanus Pontifex, ut habetur in dicto cap. *Sancta*, 16. dist. quod Papa non possit in aliquo mutilare, violare, seu mutare statuta universalium Conciliorum. Archidiaconus tamen post Hugonem in dicto cap. *Sicut*, illum textum in hoc restringit in his, quæ ad fidem pertinent, & salutem, & generalem statum Ecclesiæ. Et hoc dicit per illa verba ibi, *fidei structura consurgit, & cujuslibet vitæ actionis norma consistit &c.* Optime ad prædicta faciunt verba Leonis Papæ in cap. *Requiritis*, I. quæst. 7. ibi: *quod jam multis est damnatum conciliis nulla, possumus pœnitentia subvertere, & tot spiritualibus patribus obviare; sed in illorum patrum sententia me invenire*. Nec ibi agebatur de illis tribus, ad quæ Archidiaconus restringit illum textum in dicto cap. *Sicut*. Ad idem cap. *post translationem*, de renun. Item alibi Leo Papa: *Privilegia ecclesiarum, & monasteriorum, Sanctorum patrum auctoritate instituta nulla possunt auctoritate convelli, nulla novitate mutari; in quo opere auxiliante Christo fideliter exequendo hujus S. Sedis Pontificibus necesse est perseverantem exhibere famulatum*, quæ verba sunt valde notanda. Nam etsi fatear, quod ultra illos tres casus, per Archidiaconum supra narratos, possit Papa venire contra Conciliorum statuta; non tamen potest hoc sine causa rationabili facere, ut notanter dicit Gratianus § *His ita* l. XXV. quæst. I. ibi, *valet ergo, ut ex præmissis, colligitur sancta Romana ecclesia quoslibet suis privilegiis munire, & extra generalia decreta quædam speciali beneficio indulgere, considerata tamen rationis æquitate, ut quæ mater ju-*

sti-

* Capita ista CCII. non quidem a Constantinopolitana Synodo, quæ ecclesia ut sacra Dei evangelia veneratur condita sunt, sed in alia synodo, quam latina ecclesia respuit, & sub nomine Quinisextæ innotescit. Quare hic alteram pro altera synodo accepisse Panormitanum constat. Hinc vide quantæ rei sit in scientia canonica historiam ecclesiasticam recte callere.

ANNO CHRISTI 1437.

ſtitiæ eſt, in nullo ab ea diſſentire inveniatur: Hæc ille. Videatur etiam in cap. Nicæna, XXXI. diſt. ubi dicit textûs, quod Nicæna Synodus volens corrigere vitam hominum in Eccleſiis commorantium leges edidit; & infra: Hinc Papa Concilia appellat ſancta tum propter auctoritatem, tum propter Spiritus S. aſſiſtentiam, XVI. quæſt. 2. Viſis; & in dicto cap. Sancta, & XCVI. diſt. bene quidem, cum multis ſimilibus. Item Chalcedonenſe, & Conſtantinopolitanum Concilia fecerunt ſtatuta ſupra ſimoniam, I. quæſt. III. Ex multis, in textum, & in cap. Si quis omnem, I. quæſt. 7. Item ſuper Monialibus XX. quæſt. 3. Virgines, & ut totum complectar, etiam ſuper univerſalis Eccleſiæ ſtatutis, ut in cap. Quæ ad perpetuam, & in cap. ſunt quædam, XXV. quæſt. I. Poteſt etiam immutare formam Sacramentorum etiam vacante ſede apoſtolica, de qua per Archid. in cap. porro, XVI. dis. Audit cauſas ſpeciales, & etiam matrimoniales, & eas decidit, & debitam pœnam transgreſſoribus imponit, ut in cap. I. de ſponſal. & cap. certum, XI. q. III. ibi l. ſi ante finitæ cauſæ ſuæ examinationem a Synodo abire præſumit, ut in cap. in loco, V. q. IV. & in cap. Quisquis, IV. q. V. in verbo ſi autem, ubi patet quod etiam quilibet epiſcopus, etiam criminaliter poteſt ad univerſalem Synodum evocari, ut ibidem cauſa terminetur. Et videtur ibidem innuere textus quod major ſit contumacia in non comparendo ad citationem univerſalis Synodi, quam alterius tribunalis. Et ſic videtur quod indifferenter poſſunt cauſæ agitari in Synodo. Et non mirum; nam ſicut ad concilia provincialia omnes deferuntur indifferenter cujuslibet provinciæ cauſæ, ut in cap. Scitote, VI. quæſt. 3. eodem modo & fortius in Concilio univerſali totius univerſi cauſæ deferri poſſunt, ut patet in juribus ſuperius allegatis; & in dicto Cap. Joannes, L. diſt. Nam & Chriſtus ſuæ Eccleſiæ, per generale Concilium repræſentatæ, univerſaliter juriſdictionem tribuit per illa verba: ſi peccaverit in te &c. dic Eccleſiæ. Qui autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus, Matth. XVIII. ubi ſubmiſit Chriſtus: Amen amen dico vobis quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt alligata in cœlo, &c. Per quæ verba patet, quod ſacris Conciliis competit etiam juriſdictio coercitiva. Quod illa auctoritas non loquatur de ſolo Papa, patet ex illis verbis quæ immediate ſubmiſit Chriſtus: Amen amen dico vobis &c. Et aperte voluit Hieronymus in cap. Omnibus, XXIV. quæſt. I. Quinimmo dico, quod non legitur in aliqua parte Evangeliorum, quod Chriſtus ita aperte dedit poteſtatem coercitivam Petro, ſicut dedit ipſi per Epiſcopos, repræſentatæ, ut ſupra dixi. Ex quibus patet, quod Sacrum Concilium poteſt in ſuis geſtis exercere poteſtatem coercitivam. Ad idem XI. quæſt. III. certum, ubi excommunicantur non venientes ad ſynodum, & ſacerdotalibus reſpuens præceptis obedire. Statuit inſuper concilium ſuper electionibus, ut in cap. Oſius, & in cap. cum in cunctis, de elect. Item ſuper pſallendi modum in eccleſia, ut in cap. De his, XII. quæſt. & cap. Placuit, VIII. diſt. Et leges Concilii dicuntur leges Eccleſiæ, ut in cap. Leges, III. quæſt. VI. ubi dicit Papa: leges Eccleſiæ Apoſtolica firmamus auctoritate. Hoc poteſt intelligi ſecundum verba cap. Significaſti, de elect. Quod auctoritas, quam Papa præſtat Conciliis illa confirmat illis, & conſtitutam Concilio; non autem per illa verba probata videtur concilium generale abſque papæ auctoritate poſſit illis facere; ſed attentis capitulis præcedentibus, illud cap. legens, & cap. ſeq. quæ tractant, & inhibent referre ad judicia peregrina. Dicit etiam Gratianus, allegando verba Sixti Papæ, quod illud Apoſtolica auctoritate confirmat, & peregrinas, ideſt alias, quæ non ſunt eccleſiaſticæ, ſeu per Eccleſiam factæ ſubmovere, nec forte ſufficere pro actorum Concilio firmitate ſola convocatio Concilii facta per Papam, cum ſola congregatio non videatur ſufficere. Ad quod faciunt verba cap. Synodum, ubi cum dicit facere r . . . . . ibi cum dicitur actum eſt. Et ibi cum dicitur interfuit, & ibi cum dicitur fultum, & cap. multis, ubi cum dicitur celebrari; & ibi cum dicitur talia, quod vult dicere, ideſt celebrare Concilium, quod dixit ſupra conſummatum. Et in cap. Concilia, ibid. cum dicitur præſidentiam papæ non habuerunt, quæ verba ſupraſignata demonſtrant, quod papa nedum habet congregare Concilium, ſed etiam facere, agere, intereſſe, fulcire, celebrare, præſidere Concilium, & in ipſo Concilio; cum certum ſit quod proprie, ſignificatione verborum prædictorum inſpecta, facere Concilium non eſt congregare. Et ſic nec agere non eſt congregare, nec intereſſe non eſt congregare, nec fulcire non eſt congregare, nec celebrare non eſt congregare, nec præſidere non eſt congregare, quæ ita capita ſunt XVII. diſt. Propter quod dubito, quod etiamſi Concilium fuerit congregatum auctoritate papæ, quod ipſum Concilium abſque papæ voluntate tacite, vel expreſſe poſſit illis condere, & per maxime ipſius poteſtatem, nec præeminentiam reſtringentes. Facit ad prædicta c. dudum ut, VIII. quæſt. VI. ubi celebrari &c. Et ſic videtur etiam quod ſine Papa poſſit Concilium leges condere; dommodo ſit legitime congregatum. Non enim ad validitatem, & robur eorum, quæ in Concilio aguntur requiritur præſentia Papæ, aut ſuorum legatorum; ſed ſatis eſt Concilium eſſe auctoritate Romani Pontificis congregatum, ut dicto cap. leges. Ad idem cap. I, & II, & cap. multis, XVII, diſt. & cap. dudum, III. quæſt. VI. & in c. nullas, VI. quæſt. III. Quinimmo & Sacrorum Conciliorum auctoritate, & ſtatuto proceſſit, ut ſine Romani Pontificis auctoritate Concilia minime congregentur, ne fortaſſis quilibet pro ſuo libito auderet Concilia congregare, quorum exitus ſcandala generare potuiſſent, ut patet in dictis cap. multis, & dudum, ubi dicitur quod tam a SS. Apoſtolis, quam aliis SS. Patribus inſtitutum fuit, ut non congregetur Concilium generale ſine auctoritate Romani Pontificis. Et ſi bene prædicta

Vitiata lectio.

A dicta ponderentur, nil juriſdictionis in Eccleſia Dei eſt, quod per ſancta Concilia legitime congregata exerceri non poſſit. Quinimmo Papa per ſe in Concilio præſidens allegat non ſolum in agendis conſilium, ſed etiam conſenſum, & auctoritatem Concilii. Ad hoc XXXIII. diſt. in cap. *In nomine Domini*, *V. quod ſi quis*, ubi inter alia hæc verba dicit Papa. *Si quis contra hoc noſtrum decretum Synodali ſententia promulgatum &c.* Item in depoſitione duorum Epiſcoporum his verbis uſus eſt. *Igitur decernente nobiſcum ſacra Synodo in præſentia depoſiti, & ab officio ſacerdotali excommunicati, atque a regimine Epiſcopatus alienati indubitanter exiſtant*, ut habetur II. quæſt. I. *Scelus*. Ad B idem cap. *nimis*, de jurejurando, ubi Papa dicit: *auctoritate Concilii prohibemus, &c.* & in cap. *bene quidem*, XCVI. diſt. ubi Papa in Concilio exiſtens ſic ad Concilium inquit: *Poteſt noſtrum judicare Concilium*, poſt principium. Et ſic etiam in Papæ præſentia poteſt Concilium judicare.* Ad idem ibi ſancta Synodus, ubi congregatio prælatorum ſine Papa, ejus tamen auctoritate inita appellatur Synodus. His etiam addenda ſunt, quæ in ſimili notat Archidiaconus in § I. diſt. XVII. ubi dicit quod aliud eſt ſtatutum Concilii *de conſenſu Fratrum noſtrorum*; ſecus ſi dicat de conſilio Fratrum noſtrorum; nam tunc ſtatutum re- C fertur ad ipſum Archiepiſcopum, quia conſilium non neceſſitat, ut in cap. *cum olim*, de arbitris, & cap. *cum in veteri*, de electione. Ita dicendum in ſimili, quod ubi Papa dicit: *ſtatuimus de conſenſu Concilii, vel nobiſcum decernente concilio*, vel per verba ſimilia, quod ſtatutum illud eſt potius Concilii, quam ipſius Papæ. Ex quibus patet, quod Papa non dolere, aut conqueri de hoc Sacro Concilio debet, ſed gratias agere, cum multa alia grandia agere potuerit, a quibus tamen abſtinuit.

* Utique, cum papa ſe concilio ſubjicit ſponte, ut Symmacus in dicto capite.

Et ſi dicatur, quod indulgentias conceſſerit plenarie, quas Papa dumtaxat indulgere conſuevit; reſpondetur primo & concilium Senenſe jam fere ſimiles indulgentias conceſ- D ſit, ſub his verbis: *Sacroſancta generalis Synodus Senenſis, in Spiritu S. legitime congregata, univerſalem eccleſiam repræſentans &c ſtatuit, quod quicumque capientes hæreticos, & in poteſtatem ordinariorum vel inquiſitorum hæreticæ pravitatis effectualiter ponentes, vel eos, quos retinere, ſeu capere non poſſent, de eorum territoriis omnino expellentes, aut bannientes, ſeu etiam requiſiti brachium ſæculare contra tales præſtantes, eam indulgentiam conſequantur, quæ dari conſuevit proficiſcentibus in ſubſidium Terræ Sanctæ.* Hæc autem, quæ in ſubſidium Terræ Sanctæ dari conſuevit, plenariam fore nemo E eſt qui neſciat, ut aperte notatur in cap. *ad liberandam*, de hæretic. Et erat illa Senenſis Synodus in foribus, ut ita dixerim, Romanæ Urbis, in qua tunc Martinus Papa reſidebat, nec clamaſſe apparet. Præterea ſatis jure defendi poteſt has indulgentias ſacra concilia concedere poſſe. Primo per ea, quæ notat Innoc. in cap. *quod autem* de poenit. & remiſs. ubi tractans de his indulgentiis etiam plenariis inter cætera quæ- A rit, unde habetur, quod papa vel alii prælati has indulgentias concedere poſſint; & dicit, quod e ſpeciali privilegio Chriſti per illa verba conceſſo: *quodcunque ligaveris ſuper terram*. Sicut enim poteſt eccleſia facere ſtatuta ligando eos, qui alias non eſſent ligati, niſi conſtitutio eſſet; ſic poteſt facere conſtitutiones abſolvendo. Et ſubiicit: *& non mireris, quod in veteri teſtamento has indulgentias non concedebant, quia apud illos Sacerdotes non erat poteſtas clavium, nec ligandi, aut ſolvendi: Et ſufficere nobis debet, quod eccleſia ſic conſuevit facere; & licet non habeamus ita manifeſta teſtimonia ante tempora Gregorii, tamen credendum eſt ſecundum eum quod & ante concedebantur,* B *licet non ita frequenter. Ante enim tempus Gregorii omnes chriſtiani qui erant catholici, erant ita perfecti quod raro his indigebant. Item addunt pro iſta poteſtate concedendi has indulgentias, quia apoſtoli majora his conferebant ſuis, quia ſanabant infirmos ſecundum eum. Et ſubmittit ſeptem neceſſaria ad hoc ut valeant hujuſmodi indulgentiæ. Et ponit pro primo poteſtatem ligandi atque ſolvendi, quam dicit eſſe apud prælatum etiam malum.* Ex quibus verbis Innocentii ſatis poteſt elici, quod ſacrum concilium, eccleſiam totam repræſentans, poteſt indubie tales etiam indulgentias plenarie concedere. Primo, quia dicit, harum virtutem pro- C dire ex illo privilegio ligandi & ſolvendi per Chriſtum tributo. Certum autem quod illud privilegium fuit principaliter eccleſiæ, licet in perſona beati Petri collatum, ut firmat Auguſtinus in ca. *quodcumque*, XXXIV. q. I. Et non ſolum in habitu, ſed etiam in actu & exercitio, ut voluit aperte Hieronymus in ca. *omnibus*, eodem cap. & quæſt. Et ſupra ex multis monſtratum eſt. Et hoc idem aperte ſentire videtur Beatus Cyprianus epiſcopus & martyr, & ſcientia doctiſſimus, ut colligitur ex ſuis dictis relatis in c. *loquitur* 24. q. I. ubi inter cætera ſic dicit: *loquitur Dominus ad Petrum: ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo* D *eccleſiam meam. Super unum ædificat eccleſiam, & quamvis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat, & dicat: ſicut me miſit Pater, & ego mittam vos: accipite Spiritum S.; tamen ut unitatem manifeſtaret, unitatis ejuſdem originem ab uno incipiente ſua authoritate diſpoſuit. Hoc erant utique Apoſtoli, quod Petrus fuit, pari conſortio præditi, & honoris & poteſtatis. Sed ab unitate exordium proficiſcitur, ut eccleſia Chriſti una monſtretur. Quam unam eccleſiam in cantico quarto Canticorum, Spiritus S. ex perſona Chriſti deſignat, dicens: una eſt columba mea, perfecta mea, & una eſt matris ſuæ electa genitricis &c.* Hæc E ille. Ad idem tex. in. c. *in novo*, 16. diſ. *Tanto fortius hæc vera ſunt, quanto etiam ſpecifice apoſtolis omnibus, qui per epiſcopos repræſentantur, hanc poteſtatem contulit ipſe idem Chriſtus dicens: Amen amen dico vobis, quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in coelo, & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in coelo.* Nec quiſquam dicat hanc authoritatem Domini debere ad forum poenitentiale reſtringi; ſed indul-

indulgentiæ publicæ referuntur ad forum jurisdictionis, ut Innocentius, hoc ultimum sentit in dicto c. *quod autem*, & c. *cum ex eo*, de poen. & re. Quia dico quod verba præcedentia in illa authoritate innuunt aperte contrarium, dum loquuntur de correctione per ecclesiam fienda, quæ est publica, & jurisdictionis non poenitentialis: verba enim præcedentia sequentia declarant, ut in *l. si servus plurium*, ff. de leg. 1. Et in c. *solitæ*, de majo. & obedi. cum similibus. Secundo hoc idem quod ecclesia possit, sentit idem Innocentius in præmissis verbis ex sua illatione, quam facit de potestate condendi constitutionem, seu ligandi per eam, ad potestatem solvendi per hujusmodi indulgentias. Nam illa authoritas *quodcumque ligaveritis &c.* debet exponi scilicet per statuta vel præcepta, ut notat idem Innocentius in c. *quanto*, de consue. et in dicto c. *quando autem*. Certumque est quod sacra concilia illarum authoritatum vigore valent quæcumque statuta quantumcumque super rebus gravibus edere, ligando ubi opus est, ut supra ex plurimis probavi. Ergo & statuere absolvendo per viam indulgentiarum. Tertio, hoc idem sentit ex præmissis Innocentius; dum ex potestate apostolorum voluit inferre ad potestatem ecclesiæ. Si ergo apostoli illa, & majora facere poterant; ergo & episcoporum concilia, quæ successerunt in locum collegii Apostolorum, ut supra monstratum est. Quarto, hoc idem sentit Innocentius dum dicit, quod in iis indulgentiis concedendis requiritur potestas ligandi & solvendi, quæ est etiam apud prælatum malum. Sed hæc potestas indubia est apud sacrum concilium, ut supra multifarie multisque modis monstratum. Ergo &c. Et apertius hanc & solvendi potestatem sacro concilio competere ultra prædicta, quæ tamen hoc satis probant, ostenditur, quia sancto die Pentecostes Siritus S. descendit nonnisi super congregatos in unum, ad ostendendum quod ipsius virtus fortius operatur in congregatione plurium episcoporum seu sacerdotum, quam in dispersis. Unde Christus post resurrectionem dicturus apostolis: *quorum remiseritis peccata, remittentur eis*; præmisit Spiritum S. unde contulit omnibus simul existentibus potestatem remittendi peccata una cum Spiritu S. quod non legitur sic fecisse eis disgregatis. Nec in hoc majorem potestatem dedit Petro quam cæteris apostolis simul. Item eisdem apostolis, & per consequens episcopis dixit: *si duo ex vobis consenserint super terram de omni re, quam petierint, fiet eis a Patre meo*: Et iterum: *ubicumque duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum*. Nimirum, ut inquit Gratianus 24. q. 1. §. *Si autem &c. Cunctis ostendens se non habitare in cordibus eorum, qui superbe singularitatem sequuti, a corporis Christi compage semetipsos abrumpunt*. Non ergo negare possumus, quin episcopi concilium facientes, hinc potestatem indulgentias concedendi habeant; alias ecclesia non haberet, quæ per ipsos sic congregatos repræsentatur, ut in c. 1. 25. q. 1. Et in c. *leges* q. 6., præsertim cum Christus omnibus apostolis dixerit: *sicut misit me pater, & ego mitto vos*; suam per hæc verba transferens in eos potestatem, ut ait Cyprianus in dicto c. *loquitur*. Unde quemadmodum Christus potestatem in terra dimittendi peccata habuit, & sic facto exercuit, dum Mariæ Magdalene dixit, ac etiam paralitico: *dimittuntur tibi peccata*; Ita et apostolis eamdem potestatem tribuit. Hinc Clemens beatus in sua epistola dixit inter alia, quod beatus apostolus Petrus ajebat episcopos vices a postolorum gerere Dominum edocuisse, & reliquorum discipulorum vicem tenere. Et si quis aliquem ex his scandalizaret, gravissimam sibi poenam inferri debere prædicabat. Et post quædam, refert eumdem B. Petrum evangelizalie sanctam ecclesiam immaculatam omnes servare debere, cujus claves episcopos esse dicebat. Ipsi enim habent potestatem claudere coelum, & aperire portas ejus, quia claves coeli facti sunt, & qui eos tangit tangit pupillam ejus. Quæ verba valde in materia nostra notanda sunt; inferunt enim clarissime ad hanc potestatem, indulgentias etiam plenarias concedendi. Præterea, si episcopi prius habebant indifferentem hanc potestatem, dummodo discrete ea usi fuissent, ut in c. *accedentibus*, de excess. prælato. Et c. *quod autem*, de poen. & rem. sed postmodum quia ea abutebantur indiscrete illas concedendo, per quas poenitentialis enervabatur satisfactio, Innocentius III. in concilio generali ipsorum potestatem restrinxit, ut habetur in c. *cum ex eo*, de poen. & re. Unde cum hæc potestas non fuerit restricta, nisi episcopis singulariter consideratis; non autem concilio generali; dicendum restat necessario quod illa potestate concilia generalia uti possunt; quia quod non mutatur quare stare prohibetur? l. *sancimus*, de testa. Et ab antiqua dispositione tantum concessum est, quantum in novo jure reperitur mutatum, l. *præcipuus*, C. de app. & l. *commodissime*, C. de libe. & pos. Præterea, videmus, quod etiam presbyteri possunt in foro animæ indulgere plurimum ipsis poenitentibus, licet non possint dare literas indulgentiarum, quia hoc ultimum est jurisdictionis, quam ipsi non habent; sed providere possunt in absolutione poenitentis diversos modos liberandi spiritum a peccatis, quod est tantum officium sacerdotale secundum Innocentium in dicto c. *quod auten*. Ego autem ad hoc allego notabile dictum Augustini in libro de poenit. cujus verba ad propositum sunt per Gratianum translata in c. *quem poenitet*, dis. 1. ubi sic inquit: *ipsi enim sacerdotes jam plus possunt proficere plus confitentibus parcere; quibus enim remittunt remittit Deus. Lazarum enim de monumento jam suscitatum obtulit Deus discipulis solvendum, per hoc ostendens potestatem solvendi concessam sacerdoti. Dixit enim: quodcunque solveritis super terram, solvetur & in coelum. Hoc est ego Dominus & omnes Angeli sancti mei laudant nobiscum, & confirmant, quos ligatis & solvitis super terram. Non dixit; quos putatis ligare, & solvere; sed in quos exercetis opus justitiæ, aut misericordiæ. Alia autem opera vestra in peccatores non cognosco*. Hæc Augustinus, ubi supra.

Quæ

ANNO CHRISTI 1437.

Quæ verba sunt in materia nostra plurimum notanda. Hinc glossa in cap. *mensuram*, de poeni. dist. 1. quærit: Quid si sacerdos minorem poenam imponat, quam debeat? & respondet, quod si est ordinarius ejus judex, sive sacerdos, & dispensandi animo hoc faciat, sufficit illa licet modica ad delendum peccatum. Et sic proprius judex sive sacerdos potest dispensare cum peccatore circa quantitatem poenæ. Quanto ergo fortius concilium generale episcoporum totam ecclesiam, cui potestas ligandi & solvendi collata est, repræsentans, hoc poterit? Et hoc de ista particula duodecima.

Cap. XIII. Nunc ad particulam XIII. condescendo, in qua D. V. dicit, quod quantum ad observantiam decretorum sacri concilii attinet, asserit ipse Summus Pontifex nusquam minus quam hic, ubi facta sunt, nec in aliquo loco ita sæpe violari, sicut in propria officina. Et quod nos dicimus de sententiis nostris, idem dicit ipse & amplius de sententiis in curia legitime latis, quæ hic passim in dubium refricantur. Id ipsum, quod de violatione promissionis in adhæsione factæ conquerimur; conqueritur & ipse de non servatis quibusdam promissionibus synodalibus sibi factis. Ad hoc respondendo, miratur S. Synodus sua decreta, præsertim indispensabilia, ut de annatis non recipiendis violari. Nunc reliqua. Dispensavit forte aliquando in aliquibus in quibus boni mores minime deseruntur, necessitate, vel utilitate dispensationem suadente. Sed proh dolor! ipse summus Pontifex, qui præ aliis debet esse decretorum illorum executor, ea semper contempsit, posthabuit, & respuit, ecclesiæ auctoritatem, cui parere debebat, contemnendo. Advertisset ad illud Damasi papæ inquientis, quod violatores canonum voluntarie graviter a SS. Patribus judicantur; & a Spiritu Sancto, cujus instinctu ac dono dictati sunt, damnantur, quoniam blasphemare Spiritum Sanctum non incongrue videntur, qui contra eosdem sacros canones, non necessitate compulsi, sed libenter, ut præmissum est, aliquid aut proterve agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifeste unum genus est blasphemantium Spiritum Sanctum. Quoniam, ut jam prælibatum est, contra eum agit, cujus jussu, & gratia sacri canones editi sunt. Hæc ille XXV. quæst. 1. *violatores*. Ponderet ergo ex præmissis quantum Romanus deliquerit Pontifex sacri concilii decreta nullo modo recipiendo. Circa sententias vero debuisset illum virum sanctissimum, ac doctissimum Gregorium Papam imitari inter alia sic inquientem: *Cunctas vero personas, quas veneranda concilia respuunt, respuo; quas venerantur, amplector; quia dum universali sunt consensu constituta, se & non illa destruit quisquis præsumpsit absolvere quos ligant, aut ligare quos absolvunt*; XV. dist. *Sicut*. Hæc de sententiis papæ erga sacrum concilium non legimus; cum ipse papa faciliter errare tamquam homo possit. Sacrum autem concilium minime, in his saltem quæ fidem, & ecclesiæ reformationem, & animarum salutem, & universalis ecclesiæ statum concernunt. Non ergo inter sacrum concilium & papam, quoad eorum sententias, recta & sana comparatio, & præsertim propter illos Romanæ curiæ abusus, qui a vero sæpe judicem deviare compellunt. Denique cunctis liquet, ut ultimum attingam, Romanum pontificem suam adhæsionem solemnem, & publicam, non modo violasse, sed nunquam tenuisse, cujus verbum aut sacrum aut sacrilegum est. Sacrum autem concilium nil suæ sanctitati conciliariter promiserit, quin illud executioni mandaverit; nec contratium huic doceri poterit. Sed ne assumenti excusationem in peccatis; in illis enim, ut inquit canon magis plectibilis est offensa per quos ad excusandas excusationes in peccatis deliquendi usurpatur auctoritas, ut in cap. *inter dilectos*, de eccl. Praelat. Et hæc de ista particula.

Cap. XIV. In decimaquarta particula, præmissis quibusdam ad pacem exhortationibus, quibus supra satis responsum fuit, subjicit dominatio vestra unum pacis medium: dicitis enim, quod pridem serenissimus dominus imperator Romanorum suis nuntiavit oratoribus, summum pontificem omnium controversiarum, quas cum hujus sacri concilii patribus habet, velle suam imperialem majestatem judicem, & arbitrum facere, si patres hujus sacri concilii idipsum agere decreverint, sicut, ut dicitis, certe tenentur. Si etenim summus pontifex id egit; magis hoc concilium facere debere extimat unusquisque. Plurima enim in hoc sacrum concilium exhibuit ipse imperator dilectionis testimonia. Scimus omnes quanta fecerit, quantoque se submiserit laboribus, ac periculis, ut nos protegeret, concilium fundaret, stabiliret, & augeret; & aliqua alia redditis quæ ipsius serenissimi domini nostri imperatoris affectionis erga sacrum concilium sunt evidentissima argumenta. Quod si tale compromissum in sua serenitate fiet, arbitramini pacem omnino sequuturam; quinimo dici pax facta poterit. Ad hanc particulam respondendo, non negamus, imo firmiter asserimus præfatum dominum imperatorem ecclesiæ sanctæ Dei, & huic sacro concilio ipsam repræsentanti plurimum, ut decet catholicum principem, & ecclesiæ advocatum & defensorem, affectum, ac per suam majestatem ecclesiæ pacem, & unitatem in concilio Constantiensi fuisse redditam, & ibidem, & hic, & ecclesiæ & sanctorum conciliorum authoritatem mira devotione, & sedulitate fuisse conservatam & defensam. Quamobrem in sua serenitate sacrum concilium tanquam in catholico principe plurimum, & quantum dici potest, confidit. Sed ex alio capite locum, & effectum quod proposuistis habere non potest. Est ne ecclesiæ sanctæ Dei conveniens, ut tunc fidei & potestatis fundamentalis ecclesiæ, de qua principaliter agitur, in aliquem, præsertim laycum, quamtumcumque religiosum, & catholicum compromittatur, cum in causis fidei ipse papa teneatur universale congregare concilium, ut est tex. juncta glo. in c. *Anastasius*, 19. dis. & in c. *cum quibus*, 24. q. 3. & c. *Acacius*, ea ca. q. 1. Compromittetur ne an sacri concilii decreta sint per papam recipienda;

da; an citari per sacrum concilium potuerit; an papa dissolvere concilium valuerit; an reformatio ecclesiæ fieri debeat; an per concilium papa puniri possit? Sunt ne hæc compromissibilia? certe minime, tanquam indispensabilia, ut in c. fi. de transac. Et si in causis matrimonialibus, liberali, & criminali tanquam majoribus compromitti non potest, quia in eo exigitur majoris judicis authoritas, ut in c. pen. de resti. in integ. Et l. *non distinguems*, §. *Julianus*, & §. *de liberali*, ff. de arbit. Quanto fortius nec in causis præscriptis longe majoribus & gravioribus compromissum admitti non debet? Quis præterea in præscriptis articulis de jure dubitare potest; nisi in hæresim inciderit, cum omnia prædicta per sacra concilia declarationem certam, & definitionem acceperunt? Nonne hæreticum esset aliter tenere quam ecclesia determinaverit? De hæreticis, *ad abolendam*; Et 14. q. 2. *hæresis*; in c. 1. & 2. de S. Tri. cum infinitis similibus. Potest ne super re clara, & decisa fieri compromissum? cum transactio solum fiat super re dubia, & lite incerta ut in l. 1. & l. post rem judicatam ff. de transa. & l. *in sua* de condi. indebi. et in c. *exposita*, cum sua glo. de arbi. Attendite præterea, si exemplum quærimus, quæso, quid imperator Constantinus divina clementia inspiratus patribus Nicæni concilii diversos accusationis libellos contra se invicem eidem imperatori porrigentibus egit: suscepit quidem a singulis libellos, quos simul omnes in sinu suo continens, nec in eis quid contineretur aperiens, ait ad episcopos: *Deus vos constituit sacerdotes, & potestatem vobis dedit de nobis quodam modo judicandi, & ideo nos a vobis recte judicamur; vos autem non potestis ab hominibus judicari; propter quod Dei solius inter vos expectate judicium, & vestra jurgia, quæcumque sunt, ad illud divinum reserventur examen. Vos enim nobis a Deo dati estis dii; conveniens non est, ut homo judicet Deos, sed ille solus, de quo scriptum est: Deus stetit in sinagoga Deorum, in medio autem deos discernit.* Et cum hæc dixisset omnes querimoniarum libellos, jussit exuri, ne innotesceret illi odium, et sugillatio sacerdotum. Hæc in lib. conciliorum leguntur, & in parte posuit Gregorius in suo canone II. q. 1. sacerdotibus. Theodoricus quoque rex ex diversis provinciis ad urbem Romanam sacerdotes convenire constituit, ut sacrum concilium judicaret de his, quæ venerabili papæ Simmacho præsuli apostolicæ sedis ab adversariis ipsius impingi dicebantur: tandem congregato synodo serenissimus ille rex, Deo inspirante, ait synodalis esse arbitrii in tanto negotio sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reverentiam de ecclesiasticis negotiis pertinere, committens etiam potestati pontificum, ut sive præpositum vellet audire negotium, sive nollet, quod magis putarent utile deliberarent, ut habetur in §. *hinc etiam* 17. dif. Consideratis & bene præmissis digestis admiranda satis est petitio vestra, & præsertim dum dicitis sacrum concilium ad hoc teneri. Cum nos in sacrum concilium in præmissis gravissimis, & liquidissimis causis, sed

Locus turbatus.

A nec quælibet privata persona etiam in privatis causis jus suum compromittere teneatur. Est enim hæc res compromissi liberæ voluntatis, et nullo modo necessitatis. Et si fortassis dicere velletis sacrum concilium ex honestatis debito tenere, improperando verba vestra; nec quidem hoc admitti potest, quia nulla honestas patitur, obstantibus prædictis, ut compromissum super præscriptis articulis fiat. Quinimmo super causis etiam minimis indecens esse dignoscitur laicum arbitrari, ut dicit text. in cap. *contingit*, de arbit. Opponet fortassis quis de exemplo Leonis IV. qui se Ludovici Augusti emendandum judicio supposuit, ut legitur 11. quæst. VII. *nos si incompetenter*. Dissimilis omnino profecto casus; ibi enim de crimine solius papæ, non autem de causa fidei, & fundamento potestatis ecclesiæ, aut decretorum validitate, & aliis præmissis agebatur. Ibi causa dubia; hic manifesta, et declarata per sacra concilia; ibi de præjudicio personæ solius Papæ; hic de totali ecclesiæ potestate; ibi causa non erat cum synodo, nec sancta synodus congregata; hic synodus est congregata, et tamquam jure indubitata. Ibi, ut dicit Vincentius, et refert Joannes Andreas in cap. *Ecclesiæ sanctæ Mariæ*, de constit.; et Archidiaconus in dicto cap. *Nos si incompetenter*, licet ex humilitate illud Leo Papa fecerit, de jure tamen nullo modo se laicorum judicio submittere valuit. Exponitur autem secundum eos illa litera *judicio* idest discretioni. Sed, ut totum complectar, potest ne sine ecclesiæ universalis confusione, et posterorum periculosissimo exemplo tale fieri compromissum? Diceretur enim, et allegaretur in posterum sacrum concilium papam citare, aut punire non posse, nec eum arctari ad sacri concilii decreta suscipienda, ipsumque posse concilium dissolvere, et tandem in ipsa concertatione cum ecclesia peteretur compromissum ad imperatorem, vel alios principes sæculares, quæ res quot sit plena periculis nemo mentis compos ignorare debet. Et hæc de ista particula.

Ad XV. et ultimam particulam, in qua D. V. RR. dicit, quod et si expeditior via præmissa sit, nihilominus tamen more periti medici, qui uni morbo pluribus providet medicinis, aliud pacis medium ducitis aperiendum, videlicet monitorium sacri concilii gravat papam; papæ translatio turbat nos; translationem, dicit ipse fecisse propter monitorium nostrum; vos autem monitorium propter non observantiam decretorum. Tollantur pariter monitorium, et translatio; et summus pontifex certificet nos modis convenientibus de observandis decretis, quæ talia fiant, ut et simul reformationi, et honori sanctæ sedis Apostolicæ provideant; et sic cum pace, et honore habebit sacrum concilium optatum, quod quidem per contentionem nunquam poterit consequi. Adjicitis, quod cum Græci jam sint in foribus, ne tantum bonum periclitetur, consulitis, ut pergant ad portum aliqui præstantiores ex Patribus, qui ipsis Græcis omni conatu suadeant ut huc vel Avinionem, vel Sabaudiam proficiscantur, fiatque in hoc

exacta, et extrema diligentia; si obtineri possit, in nomine Domini contentemur omnes, et illuc accedamus. Si vero adhibita omni cura fieri nequeat, cum eis de aliquo loco disponatur, nobis tamen tuto, et accommodo Græcis ac summo Pontifici; sine enim Græcis unio fieri non potest. Ipsi autem præsentiam papæ in concilio illo omnino exposcunt; et in ipso præsertim concilio ycumenico omnium præteritarum dissensionum obliti cum caritate, et unanimitate pro unione Orientalis ecclesiæ, et morum reformatione totis intendamus viribus. Interim vero, dum ista peraguntur, quiescant hinc inde processus, et agitationes. Expensæ autem hactenus factæ pro negotiis Græcorum in omnem eventum his qui eas fecerunt restituentur omnes. Et ut hæc pacis media acceptentur multis exhortationibus instat hæc eadem V. P.

Circa primam particulæ partem, ut pariter monitorium Sacri Concilii, & Summi Pontificis translatio pariter auferantur; respondet S. Synodus, ut supra in præcedenti particula responsum fuit, quod sine Ecclesiæ confusione, & jurisdictionis Sacrorum Conciliorum offuscatione, & denigratione, ac decretorum Sacri Concilii salubriorum vacillatione, posterorumque pernitioso, & periculosissimo exemplo hoc pacis medium, si sic nuncupari mereatur, admitti non potest. Et mirandum quod maxima ex illo imminentia pericula percunctata non fuerit prudentia vestra. Si enim per compositionis viam nunc apertam tollantur monitorium, seu citatorium, & papæ prætensa translatio; an non revocamus, & ponimus in dubium totam Ecclesiæ universalis, & sacrorum conciliorum auctoritatem; dabimus summis pro tempore existentibus pontificibus ex' hac facilitate incentivum, & materiam dissolvendi, & transferendi generalia pro eorum libito concilia? Dicetur enim, quod oportuit sacrum concilium citatorium revocare, si voluit concilii translationem, & dissolutionem obtinere. O res utique detestanda, & exemplo pernitiosa, & totius status ecclesiastici in futurum perturbativa? Nam citatus super suis excessibus notoriis, & totam ecclesiam sanctam scandalizantibus summus pontifex, illico ad miserabile, & detestabile dissolvendi, & transferendi concilium confugiet refugium, allegabitur quod oporteat citatorium tollere, ut translatio auferatur, negabitur ecclesiæ jurisdictio. Dicetur enim quod si illa huic sacro concilio competiisset, citatorium nunquam per translationem revocasset. Nunquid insuper non tacite fateremur illam suam dissolutionem, seu translationem valuisse? Nunquid, quod deterius est, aperte non confiteremur sacrum concilium in illo citatorio errasse? quod sentire catholicum non est; præsertim in iis, quæ ad ecclesiæ reformationem pertinent, ut supra in aliis particulis latis ostensum fuit, et per hoc sacrum concilium, vobis præsidente, oratoribus summi pontificis in illa responsione cogitanti allegatum. Nunquid dimittemus cum Dei offensa omnia illa in citatorio contenta facinora incorrecta? Si enim hoc sacrum concilium, alias V. R. D. præsiden-

A te media pacis prætensa super primaria prætensa dissolutione admittere propter aliquam ex præmissis causis voluit, etiam in eum acerrimo animadvertisset, nisi illam prætensam dissolutionem irritam, & inanem declarasset; quonam pacto potest nunc idem sacrum concilium cum de rebus eisdem, & gravioribus agatur, hæc, quæ pacis media appellatis, cum tanta ecclesiæ confusione, & periculo admittere? Si autem tantopere, ut certe debetis, Ecclesiæ Sanctæ Dei veram pacem cupitis, non pigeat Romani pontificis aures indefesse pulsare, ut ecclesiæ Dei, a qua ipsi ecclesiæ præfectus est, se humiliet, jurisdictionem ipsius recognoscat, tollat de facto suam iniquam & notorie injustam

B prætensam dissolutionem, seu concilii translationem; desinat schismaticorum conventicula congregare, de se & suis actibus non sinat Dei Ecclesiam scandalizari, corrigat, & tollat nefarios, & damnabiles suæ curiæ abusus, animarum laqueum miserabiliter tendentes; vivat, ut decet Petri successor, & Jesu Christi vicarius, sacri concilii decreta reverenter ut eum decet, & oportet, suscipiat, quæ suæ salutis, & totius Christiani populi sunt medicamenta salubria, & si qua in suæ animæ salutis & subditorum scandalum, & interitum contra illa contemptu, aut facilitate quadam aptemtavit, revocare non procrastinet.

C Tunc omnia erunt pacata, & Dei pace vera referta; tunc omnes sibi ultra etiam quam expediat humiliabimur, recipiemus eum omni, qua decet, reverentia. Si hæc justa, & sancta sint, quæ sacra synodus postulat, & nullo modo prætereunda judicet unusquisque. Si autem justam aliquam adversus ea excusationem prætendit, in medium ecclesiæ per se, aut alium ejus nomine producat; si justa erunt, non hæsitet quin admittantur, & circa illas opportune apponetur remedium. Sin autem nullas habet justas, se corrigat modo prædicto, & omnia futura cessabunt discrimina; alias facilius nasci scandalum permittitur, quam

D justitiæ veritas, & animarum tantarum interitus damnabiliter admittatur, ut supra satis deductum est. Quod autem hæc faciendi potestas sacro concilio competat, etsi nemo hæsitare debeat, V. tamen D. R. firmissime, ut arbitramur, tenet. Extat clarissime magni, & universalis synodi Constantiensis censura, cujus verba sunt hæc. Et primo declarat, quod ipsa synodus in Spiritu S. legitime congregata generale concilium faciens, & ecclesiam militantem repræsentans, potestatem a Christo immediate habet, cui quilibet, cujuscumque status, vel dignitatis, etiam si papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem,

E & exstirpationem dicti schismatis, & ad generalem reformationem ecclesiæ Dei in membris. Item declarat, quod quicumque, cujusque status, vel dignitatis, etiamsi papalis existat, qui mandatis, statutis, seu ordinationibus, aut præceptis hujus sacræ synodi, & cujuslibet alterius legitime congregatæ super præmissis, seu ad eam pertinentibus factis, vel faciendis obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, con-

dignæ

dignæ pœnæ subjiciatur, & debite puniatur, etiam ad alia juris subsidia, si opus fuerit, recurrendo. Videat, pro Deo, P. V. an jurisdictio sacrum Concilium in præmissis comitetur. Hæc autem Constantiensis synodi censura per sacra Concilia Senensem, & Basiliensem subsequenter renovata, confirmata, & recensita extitit. Nec hoc D. V. in prædictis tunc actricem latet; nam etsi per prius hinc inde magistrorum & doctorum opiniones versarentur, nonnulli pro papa, alii vero pro sacris conciliis conscribentes, & asserentes; hodierno autem tempore omnis debet cessare in hoc ambiguitas, & disputatio. Nulla enim potest esse tanta magistrorum, & doctorum auctoritas, ut tot, & tantis synodis non succumbat; quinimmo hæreticum foret hodie asserere contrarium, cum in scripturis sanctis, & evangeliis interpretandis, & fide elucidanda etiam Romanus Pontifex sacrorum Conciliorum sequi determinationem omnino oportet, & ea usque ad unam apicem immutilata servare, ut in cap. *sicut*, XV. dist. ubi textus beatissimi Gregorii hoc docet clare. Et professio per Romanos Pontifices olim fieri solita, ut habetur in cap. *sancta octo*, XVI. dist. & tex. cum glo. in cap. *Anastasius* XIX. dist. & in cap. I. juncto, § *procedenti* XXIII. quæst. I. & cap. *hæresis autem*, & cap. *inter schisma*, & cap. *hæreticus*, XXIV. quæst. III. Hinc dicit glo. ordinaria in Cle. unica de usuris, super V. *hæreticum*, quod non solum est hæreticus male sentiens de articulis fidei, vel sacramentis Ecclesiæ, ut in c. *ad abolendam*, in principio de hæreticis; sed etiam qui perversum habet dogma, vel falsas, vel novas gignit, aut sequitur contra Ecclesiæ doctrinam, ut in juribus præallegatis, & in præallegata Cle. unica in fi. Statuta enim Sacrorum Conciliorum sacrarum scripturarum auctoritatibus secundum Augustinum comparantur, ut in cap. *omnia*, XII. dist. Tanta denique est hujus Sanctæ Ecclesiæ auctoritas, ut illa sola Christi evangelia, & approbata, & indubitata documenta, & authenticæ scripturæ, & sacra dicantur, quæ, & quas ecclesia recipit, ut in cap. S. *Romana Ecclesia*, XVI. dist. Hinc Augustinus in plerisque locis asserit: *Evangelio non crederem, nisi me ecclesiæ auctoritas commoneret*. Et Hieronymus, ut supra deductum fuit, comparat concilii auctoritatem soli, ut sicut sol suo ardore humores rivulorum desiccat; ita Concilium sua auctoritate omnem argumentationem. Inquit enim in fine disputationis contra Luciferianum: *Poteram omnes disputationum tuarum rivulos uno Ecclesiæ sole siccare*; de auctoritate concilii generali loquens. Hinc glo. ordin. in præallegato cap. *Anastasius*, dicit, quod ubi de fide agitur, tenetur Papa congregare Episcoporum Concilium; & tunc synodus major est Papa, allato præallegat. sicut XV. distin. Hinc bellissime Augustinus de fide catholica: firmissime tene, & nullatenus dubites omnem hæreticum vel schismaticum cum diabolo, & angelis ejus æterni ignis incendio participandum, nisi ante finem vitæ catholicæ fuerit incorporatus, & reintegra-

A tus ecclesiæ. Et post pauca: *Omni homini, qui ecclesiæ catholicæ non tenet unitatem, neque baptismus, neque eleemosina, quantumcumque copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem*. Quæ verba habentur in cap. III. de hære. cui concordat dictum cap. *alienus*, XIV. quæst. I. & notabile dictum Hieronymi ead. caus. & quæst. Hinc hæc Ecclesia juxta Hieronymum in cap. *omnibus*, dicitur sponsa Christi pulchra sine ruga & macula, & hortus conclusus, & fons signatus, & puteus aquæ vivæ, & paradisus cum fructu pomorum. Hæc est illa, quæ domus Dei appellatur; quoniam juxta suam promissionem in ea habitat. Inquit enim Christus: *Et ero vobiscum usque ad consummationem sæculi*. Et alio: *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum*. Hæc est illa domus secundum eundictum Hieronymi, quæ etiam claves accepit, atque potestatem ligandi, & solvendi. Hanc domum si quis corrigentem corripientemque contempserit, *sit tibi*, inquit Dominus, *sicut Ethnicus, & publicanus*. De hac domo dicitur, *Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ*. Et qui habitare facit unanimes in domo, sicut inquit Hieronymus in dicto cap. *omnibus*. Nunquid finem mihi facerem, si omnem Ecclesiæ auctoritatem mea vellem oratione perstringere? Sufficere enim tantæ præfatæ auctoritates cuique debent. Dicet fortassis quispiam, Papa hoc jam dissolvit Concilium. Quærit & iste miserabile refugium, sicut Dominus Eugenius papa dissolvendo quæsivit. Illa enim dissolutio satis damnata est per Concilium Constantiense; & clarius per hujus sacri Concilii decretum diu editum, & præsertim in casu nostro dicta prætensa dissolutio, juribus non subsistit. Si enim in concernentibus Ecclesiæ reformationem in capite, & in membris Papa concilio sacro obedire tenetur, quomodo valuit citatus ut se corrigat concilium dissolvere, & ad se advocare? an in eodem facto superior erit, & inferior? Et si talis admitteretur dissolutio, nunquid posset unquam haberi Papæ correctio? certe minime. Non enim haberet nisi post citationem concilium dissolvere, vel ad se pro libito transferre. Ex quo tota posset periclitari Ecclesia. Hinc glo. notab. in c. *si Papa*, XL. dist. quærit, nunquid papa possit statuere ut non possit accusari de hæresi: & respondet quod non; quia ex hoc periclitaretur tota Ecclesia. Et si alius forte diceret: expressa in citatorio vera non sunt, sicut & ipse summus Pontifex inficiatur; profecto negari saltem non potest, quin in eo tales qualitates expressæ sint, quæ sacri concilii jurisdictionem fundant. Et hoc sufficit ad jurisdictionem fundandam, ut citatus comparere, saltem ad se excusandum, teneatur, ut in *l. cum quædam puella*, de jurisdictione o. ju. & l. *si quis ex aliena*, ff. de judic. plenius per Bartholum in lege II. ff. *si quis in jus vo.* & per Innocentium in cap. II. de dilac. & in c. *cæterorum*, de judi. & c. *cum sit generale*, de fo. competen. Quamquam ea, quæ in citatorio expressa sunt, notoria esse vi-

dean-

ANNO CHRISTI 1437.

deantur in se, & si aliquas excusationes recipere possint, eas tamen ipsas in medium deducat, si quas habet. Allegatur per D. V. crebro scandalum, ut processus iste sileat; nempe tale scandalum non est timendum, nec existens sacri Concilii jurisdictionem inficit, quin ipsius gesta teneant. Nam ubi jurisdictio competit, licet certa debeat haberi in procedendo consideratio, seu modificatio, processus tamen tenet illa non habita. Ad hoc glo. notab. in Clementina I. de jurisdictione papali in V. *inhibentes*. Ad idem alia glo. notab. in c. *quia Pontificali*, de offi. deleg. li. VI. in V. *aliter*, ubi dicitur deferendum dignitati pontificali in cohercitione contumaciæ, ut primo ipsius Ecclesiæ vel sacerdotale ministerium interdicatur, ac deinde a benefitio suspendatur, ac subsequenter aggravetur censura ecclesiastica, nisi forte aliter suaserit nimiæ contumaciæ protervitas, seu culpa. Quærit ibi glo. si. quid si Judex non servata forma illius decreti statim excommunicet, vel suspendat Episcopum; vel superiorem; tenet ne sententia? Et dicit, quod sic, licet Judex male faciat, quia hanc modestiam non servavit; allegat XI. q. III. Et de sen. ex. *sacro*, ubi patet, quod tenet censura sententiæ etiam injusta. Quamquam in casu nostro firmandum sit, ut in nullo hic processus injustitiæ notari possit, tum propter prædicta, tum quia concilium in his errare, Deo assistente, & directore, non possit, qui Ecclesiæ suæ promisit jugem assistentiam.

Quoad Græcos autem, ut de præstantioribus Patribus aliqui mittantur Oratores ad Venetiarum urbem; respondet S. Synodus se propediem præstolari suos Oratores, qui ad Constantinopolim pro Græcis adducendis profecti fuere. Talia quidem sacro Concilio referre potuerunt, quod solemnissima ad eos ordinabitur legatio. Possent etiam, quod non credimus, taliter desperare ipsorum ad nos adventum, seu concordiam, quod aut tenuis, aut nulla mittetur, ne cum Ecclesiæ confusione iterum vacui redirent, sicut de galeis contigit. Scriptum est enim: *non defendas improbum, & sancta indigno committenda non arbitreris*, ut Ambrosius refert, & firmat in cap. *si quis vero*, XI. quæst. III. Et cum vir ecclesiasticus, atque prudens, & intelligens videt non posse proficere, tacere ex Hieronymi consilio debet illo tempore, ne det sanctum canibus, & mittat margaritas ante porcos, & conversi conculcent eas. Imitetur tunc Hieronymum dicentem: *solus sedebam, quia amaritudine repletus eram*, XI. quæst. III. *quando*. Velit ergo R. P. V. tamquam columna, basis, & cardo Ecclesiæ universalis, hanc ipsam Ecclesiam una nobiscum protegere, defendere, & uti par est, exaltare, ne luporum incursibus & morsibus laceretur. Nunc enim illud profecto tempus advenit, quo aut denigrabitur, decolorabitur, seu conculcabitur; aut certe, quod verisimilius arbitramur, ex Christi misericordia, qui sponsam suam pulchram, sine ruga, & macula non deseret, decorabitur, & super columnas tenacissimas collocatam esse videbimus. Si enim his, qui Rempublicam mundanam juverint, observaverint, auxerint, certus in cœlo constitutus est locus, attestante Cicerone in libello de somnio Scipionis, ubi beati perpetuo ævo fruuntur; quid arbitrandum est contingere illis, qui pro Christo, & ejus dilectissima sponsa, pro qua descendit de altis cœlorum ad ima mundi, effectualiter elaboraverint? Audient enim, non hæsito, illam dominicam vocem: *venite ad me omnes, qui laborastis, & onerati estis; & ego reficiam vos*. Omnes enim Dominus ad vineam suam, ut ibidem elaborent, destinavit, promittens quod justum fuerit se daturum, quod omnibus nobis sic laborantibus Altissimus donare, & concedere dignetur. Amen.

Hic est finis responsionis factæ cuidam propositioni in scriptis porrectæ in S. Synodo per R. D. Legatum per organum Archiepiscopi Panormitani enunciatæ, & successive in his scriptis per eumdem Archiepiscopum redactæ in honorem Dei, & justificationem, & defensionem Ecclesiæ suæ sanctæ, & hujus sacri Basilsensi, concilii illam repræhesentantis.

ANNO CHRISTI 1437.

Hic epilogus additur in calce hujus orationis in M. S. Cod. Lucensi unde extracta est.

Ad orationem Nicolai Panormitani Archiepiscopi pro conservatione Concilii Basileensis habitam.

APPENDIX.

Altera hæc est oratio Panormitani Archiepiscopi ab ea plane diversa, quam pro defendendo concilii Basileensis jure in exauctoratione Eugenii papæ dixit coram Sigismundo imperatore, dum legatione pro concilio & Felice papa V. fungeretur ad diætam Francofurtensem an. 1442. mense Junio. Posteriorem hanc, utpote alibi quam in concilio habitam, & sæpius recusam, omittendam hic censui; præsentem vero ut ederem & rei novitas ipsa, & instituti mei ratio, omnia dandi quæ conciliaria essent, postulabat. Ne tamen veneni suspicio lectores ab illa removeat, monitos eos volo (ne sibi imponi a viri auctoritate permittant) hanc opinionem ætate illa obtinuisse de Panormitano; eum scilicet ita defendisse concilium, ut facile contrariam etiam sententiam pari ardore defendisset; siquidem id fore commodum rebus suis intellexisset. Ita enim testatus de illo est Oliverius Carafa S. R. E. Cardinalis Neapolitanus, cujus hoc dictum refert Felinus Sandæus, vir mihi sæpe alias celebratus, in nota ad scriptum istud Abbatis. *Improbabat Cardinalis ille* (Oliverius) *factum Eugenii IV. qui cum aliis, qui concilio Basileensi interfuerant, eas dignitates indulxisset, quas a concilio obtinuerant; rogatus tamen pro Panormitano in cœtum Cardinalium adlecto a Felice antipapa, inexorabilem se præbuit; & male secundum præfatum D. Neapolitanum* (verba sunt Felini hæc narrantis) *quoniam debuisset eum reponere ad Cardinalatum, & hæc omnia correxisset*. Illa igitur de Panormitano tunc opinio sapientibus viris insederat; scribere nempe illum non ad ve-

veritatem quidem, sed ad compendium suum, ut pro animi affectu sententiam mutaret, fortunæque aura nunc hac nunc illac aspirante trahi se in diversa ac plane contraria permitteret. Quis ergo certo affirmaverit hanc, illamve Panormitani sententiam esse; cui perinde fuit sive id dicere quod sentiebat sive id affirmare quod expediebat? Cæterum si quid conjectura valuerit, plus Pontifici contra concilium quam concilio in pontificem favisse Panormitanum cum mentem ab affectibus liberam gerebat, ex iis intelligo, quæ de ipso inferius promam.

At enim, sin viri authoritas ad persuadendum errorem valuerit, adductæ fortasse ab eo rationes id extorserint. Nihil profecto minus; non enim defuerunt concilio viri doctissimi pontificiarum partium assertores qui pro vindicando pontificis Romani jure ori & calamo nequaquam pepercerunt. Panormitani rationes omnes refellit Cardinalis Turrecremata, non unico ille quidem scripto; nam in primis dedit *Apologiam Eugenii* recusam apud Labbeum tom. XVIII. pag. 1427. quam orationi huic Panormitani oppositam esse monet Felinus in adnotatione ad hanc ipsam orationem his verbis: *specialiter contra omnia contenta in hoc sermone est tractatus Cardinalis S. Sixti incipiens.* Notastis &c. *maxime in versiculo Patefacto, &c.* Iterum quoque Turrecremata orationis hujus momenta expendit arguitque levitatis in scripto illo suo in conventu Bituricensi recitato, & a me primum hic vulgando. Adversarium alterum in Panormitanum statuit Felinus ibid. S. Antoninum in summa par. 2. tit. 3. cap. 11. § 14. Tertius pro Eugenio est Petrus de Monte (Felino monente) in lucubratione sua inscripta: *De summi pontificis, generalis concilii, & imperatoriæ majestatis origine, & potestate.* Ex hoc opere, quod Felinianæ M. SS. schedæ nobis servarunt, caput illud Panormitani rationes impugnans, a Felino indicatum, hic orationi ejusdem Panormitani subjiciam. Scriptum vero istud Petri de Monte ex M. S. codice Felini hic trado; vulgatum est tamen Lugduni an. 1512. sub hoc titulo: Petri de monte Episc. Brixiensis Monarchia, in qua generalium conciliorum materia, de potestate, præsidentia, & excellentia Romani Pontif. & Imper. discutitur; ex proprio originali Felini Sandæi transcripta.

Alterum, qui peculiari scripto hanc ipsam orationem exagitavit, Antonium de Cannario indicat Felinus his verbis: *Pro Eugenio contra gesta concilii Basileensis est tractatus Antonii de Cannario quem direxit Domino meo episcopo Racanatensi & Maceratensi; & est ille tractatus insertus in fine voluminis concilii Basileensis quod babet Reverendissimus Card. Beneventanus.* Author ipse & scriptum æque me hucusque fugerunt.

Verum nemo melius Panormitanum refutat ac idem ipse Panormitanus in consilio ex schedis M. S. Felinianis mihi noto; an vero illud inter ejus edita prodierit, ignoro. Ex eodem M. S. codice dandum consilium istud censeo; non quidem integrum,

A sed eam tantum illius portionem excribam, quæ authoritatem Romani pontificis supra concilium verbis & rationibus adstruit; quo in loco adnotationem hanc opportune adjecit Felinus. *Vide tamen istum in sermone: quoniam veritas &c. Sed quæ ibi dixit processerunt ab infelicitatibus Abbatis scribentis in suis conatibus contra Eugenium; hic loquitur disputando & decidendo sine passione.* Indicata a Felino oratio illa est quam ab hac diversam & sæpius excusam dixi; sed cum utrimque eædem sint probationes, qui sermonem illum suum ibi redarguit Panormitanus, nostrum hunc pariter damnat. Porro consilii hujus Panormitani exordium est: *Episcopus quidam &c.* In fine vero B eadem manu ac reliqua hæc adnotata leguntur: *Disputata fuerunt hæc dubia per me Nicolaum de Sicilia Abbatem Montacensem & decretorum doctorem minimum Senis actu legentem A. D. MCCCCXXXI. in die S. Marci, & ad utramque partem dubiorum sub me respondit nobilis & magnæ scientiæ D. Robertus de Cavalcantibus de Florentia, auditor meus benevolus.* In hoc igitur consilio illa quæ statim dabo habentur in rem nostram.

C

NICOLAI PANORMITANI

Archiepiscopi

De suprema papæ authoritate supra concilium ex quodam ejus consilio in M. S. Codice, servato fragmentum.

PEr prædicta etiam dico glossam non simpliciter verum dixisse in cap. *Anastasius*, XIX. dist. quæ dicit papam arctari ad requirendum concilium, ubi de fide agitur; et tunc synodus est major papa. Quod ego simpliciter non fateor, quia expresse hoc videtur contra ca. *majores*, de bapt. ubi patet quod majores quæstiones, maxime fidei, debent referri ad sedem Petri, et sic ad D papam. Vide notabilem textum Hieronymi in ca. *Hæc est fides*, 24. q. 1. ubi patet quod papa potest solus corrigere errores circa fidem. Sic in nulla parte novi Testamenti legitur quod concilium, papa extante, sit supra papam in causa fidei, vel quod concilium necessario sit vocandum. Fateor tamen quod ubi dubium esset maximum; ita quod etiam papa dubitaret, tunc deberet convocare concilium, quia tota ecclesia errare non potest. Pro ea enim in persona Petri oravit Christus, ut est glossa notabilis in ca. *arrepta*, XXIV. q. 1. et notatur in dicto ca. *majores*. Et in hoc casu dubio facta fuit illa convocatio in Hierusalem super circum- E cisione fienda, Act. XV. Nec per hoc minuitur potestas papæ, quia ipsius potestas includitur in concilio: quia, ut supra dixi, tota potestas est apud ecclesiam; sed papa est caput ipsius corporis, et per eum explicatur nomine ecclesiæ juxta illud Dominicum: *dic ecclesiæ &c.* Matth. XVIII Ad ca. *Anastasius*, quod videtur innuere contrarium, dico quod debet intelligi quando papa vellet aliquid statuere contra jam statuta per con-

concilium in causa fidei. Nam doctrina illius Acacii fuerat damnata XXIV. q. 1. c. 1. Hoc enim casu quando papa vellet statuere in causa fidei contra statuta per concilium, videretur errare, quia ipse posset hæreticus esse et insufficiens, ut in c. *si papa*, XI. et c. 5. de renuntiat. lib. VI. sed tota ecclesia non: et hoc casu posset intelligi quod synodus est major papa; alias secus. Dico etiam unum, quod videbitur magis novum, quod si papa etiam in facto fidei moveretur melioribus rationibus & authoritatibus, quam concilium, standum esset diffinitioni papæ. Nam concilium posse errare, sicut erravit, quando disposuit ut inter raptam & raptorem non posset esse matrimonium; & tamen Hieronymus dixit contrarium, motus rationibus & auctoritatibus juris divini; & dictum ejus fuit prælatum dispositioni totius concilii, ut XXXV. q. II. ca. *tria*; juncto ca. *placuit*, & ibi Glossam meliorem in ca. I. dist. XX. v. *illorum*. Nec obstat si dicatur quod tota ecclesia non potest errare, cum Christus pro ejus fide oraverit, ut supra dixi. Dico enim quod concilium generale, licet repræsentet totam ecclesiam, non est tamen tota ecclesia; nam fides potest remanere, nedum in papa solo, sed in una vetula, & sic fides conservaretur: sicut accidit post passionem Christi, quod remansit solum apud beatam Virginem, ut communiter dicunt Theologi; & tamen jam Christus oraverat, ut non defineret fides ante passionem. Sed nunc dixit non deficit ex quo servatur saltem in uno quicunque sit ille. Et hac forte ratione dixit glossa in ca. *quamvis*; XXI. dist. per illum textum, quod ubicunque sunt boni, ibi est Romana ecclesia. Nam ecclesia nullam dicitur habere maculam vel rugam. Ex his ergo concludo; quod papa solus, tanquam caput ecclesiæ, potest exercere omnimodam jurisdictionem exposcente causa rationabili. Nec est opus necessario alios convocare pro consensu habendo. Alii vero prælati exercent, sed non sine dispositione capitis, scilicet papæ; habent enim potestatem a Deo, sed in illa subsunt papæ tanquam capiti. Et forte ad hoc designandum Petro dixit multa separatim, sed aliis amplius locutus est conjunctim & generaliter. Unde Petro dixit, *tu es Petrus, & super hanc petram &c.* Eidem quoque dixit: *pasce oves meas*. Et non tantum semel; sed tertio pro sua fide oravit specialiter; et eum admonuit ut fratres suos in fide confirmaret, dum dixit: *ego pro te oravi, Petre, ut non deficeret fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Item considera quod in singulari dixit Christus: *fiet unum ovile & unus pastor*. Et sic voluit unum esse pastorem, non plures; sed hanc potestatem pascendi contulit soli Petro, dum dixit: *pasce oves meas*. Et fecit eum pastorem loco sui. Ipse enim erat & est verus pastor & pontifex, ut de se ipso dixit: *ego sum pastor bonus &c.* Alii namque apostoli fuerunt coadiuvantes & cooperantes; ideo recte dicitur quod papa fuit assumptus in plenitudinem potestatis; alii in partem sollicitudinis, dicto cap. *ad honorem*, de auctoritate & usu pallii &c.

EXCERPTUM

Ex opere inscripto: de summi pontificis & universalis concilii, nec non de imperatoriæ majestatis origine & potestate, authore Petro de Monte.

Tertia conclusio (*a*) est: papa pro nullo alio crimine (hæresi excepta) etiamsi incorrigibiliter, & notorie scandalizaret ecclesiam potest per concilium quovis modo deponi. Ista conclusio probatur, primo jure positivo; deinde jure divino; quamvis apud quosdam minime bene scientes in hac materia respuantur sacri canones summorum pontificum, & epistolæ decretales, quæ tamen sunt ab ecclesia approbatæ, ut habetur 15. dis. c. *jam nunc* §. *item decretales*: Unde non debet quis ausu temerario eas abiicere, aut eis fidem non adhibere; quia hoc non esset sapere ad saturitatem, sed sapere plusquam oportet, quod est contra Apostolum ad Rom. XII. & habetur transumptive de renunc. c. I. l. VI. XLIII. dist. *sit rector*. Ideo, incipiendo a jure positivo, clare, ut spero, deducam potestatem Papæ esse supra concilia generalia, excepto casu hæresis; & per consequens in nullo alio casu Papam posse per generalia concilia deponi. Primo itaque probatur hoc (*b*) XXIV. quæst. I. *quodcumque*, in glo. quod sententia Romanæ sedis præferenda est sententiæ totius ecclesiæ (*c*). Clarum est autem, quod per sententiam Romanæ sedis debemus intelligere sententiam papæ, qui sedet in cathedra Petri: ipsa enim sedes non loquitur nisi per papam, qui est in ea, ut de se patet. Et sic illa glo. optime probat, quod papa est supra concilium. Secundo, idem clare probatur, IX. quæst. III. *cuncta per mundum*, & II. quæst. VI. *placuit*, ubi a sententia Papæ non appellatur ad aliquem; ergo Papa in terra non habet superiorem. Si enim diceremus concilium esse super Papam, sicut quidam pervertentes omnia jura dicere audent; certe licitum esset a sententiis summorum Pontificum ad ipsum concilium appellare; ex quo datur secundum eos superior, & appellatio est ab inferiori ad superiorem judicem, ut notat Bartolus de appella. l. I. *facit*, de consuet. c. II. l. VI. Immo, quod plus est, & pauci advertunt, text. præallegatum c. *cuncta per mundum*, qui notabiliter probat, quod Papa est superior per jura supra inducta, & quos synodus ligat, Papa absolvit. Et dicit iste textus, qui, ut ibi dicit glo. debet intelligi de synodo universali, & generali. Tertio, ad idem facit II. quæst. VI. *ad Romanam*, ubi ab aliis omnibus appellandum est ad Romanam sedem, quasi ad matrem, ut ejus uberibus nutriantur, authoritate defendantur, & a suis oppressionibus releventur. Quarto, pro hoc est optimus tex. cui indubitanter responderi non potest, IX. quæst. III. *ipsi sicut*, ubi tex. dicit, quod appellationes totius ecclesiæ deferuntur ad Papam; sed clarum est quod concilium est tota ecclesia repræsentative; ergo a concilio ad

ad Papam appellabitur. Ex quo ſequitur, quod cum appellatio fiat ad ſuperiorem, ut dixi ſupra, papa eſt ſupra concilium. Subdit etiam ille tex. quod a ſententia papæ nunquam prorſus appellatur. Notandum verbum *nunquam prorſus*, quaſi ſentiat, quod nullo modo, & nullo caſu appellatur. Ex quo infertur, quod in terris non habet ſuperiorem. Ideo màle faciunt qui a ſententia Romani pontificis appellant àd concilium. Credo enim per præmiſſa, quod talis appellatio ſit funditus nulla; quia non ſit ad ſuperiorem. Et ſic deficit unum de ſubſtantialibus appellationis, ut patet ex ſupra deductis.

Quinto pro iſta ſuperioritate papæ eſt bona glo. in præallegato c. *cuncta per mundum*, quæ vult, quod ſi concilium cum cardinalibus eſſet pro una parte, et ſolus papa pro alia, prævaleret id quod papa disponeret. Sexto, facit ratio: illud, quod alteri præſtat robur, eſſentiam, & auctoritatem, & ſine quo illud non poteſt in eſſe ſubſiſtere, eſt ſuperius illo cui præſtat robur, & eſſe, ut de ſe eſt notum. Sed Romanus pontifex ſua auctoritate dat eſſe, & robúr conciliis generalibus; ergo illis eſt ſuperior. Aliam non video rationem, quare jura omnia ita exacte & diligenter ad validitatem generalium conciliorum auctoritatem papæ requirerent, ut patet XVII. *per totum*; adeo quod aliter facta non dicantur concilia, ſed conciliabula, ut dicit tex. XVII. diſt. *multis*. Septimo, videtur expreſſum de elec. *ſignificaſti*, ubi tex. clare dicit, quod concilia non poſſunt perfringere legem Romanæ eccleſiæ; immo dicens contrarium videtur reſilire ab unitate eccleſiæ, & a ſedis obedientia. Nam in omnibus conciliis Romanæ eccleſiæ ſemper intelligitur excepta auctoritas, ut ibi dicit tex. Ex quo videtur denotari ſuperioritas Romanæ eccleſiæ ad concilia generalia. Octavo, eſt tex. expreſſus, qui non poteſt cavillari in cap. *licet*, in fi. de elec., ubi tex. dicit, quod in Romana eccleſia ſpirituale aliquid conſtituitur, quia non poteſt haberi recurſus ad ſuperiorem. Certe ſi concilium eſſet ſupra papam, & Romanam eccleſiam, male diceret ille tex. quod non poſſit habere recurſus ad ſuperiorem, concilium generale. Nono, hæc pars probatur tali ratione: ſicut ſe habet pontifex inferior ad ſuam eccleſiam inferiorem; ita ſe habet ſummus pontifex ad eccleſiam univerſalem, cui præeſt auctoritate Dei, ut ſupra deduxi in prima concluſione. Hoc patet, quia quid juris eſt de toto quoad totum, idem de parte quoad partem, & contra., ff. de rei vendi. l. *quæ de tota*, de offi. dele. *paſtoralis*, §. *Item cum non totum*. Sicut ergo in uno ſpeciali populo Chriſti, & eccleſia requiritur unus epiſcopus, qui ſit ſuperior in illo populo chriſtiano; & in univerſali Chriſti eccleſia oportet, quod ſit unum totius eccleſiæ caput ſuperveniens toti eccleſiæ; aliter Chriſtus defeciſſet eccleſiæ ſuæ, quod dicere videtur abſurdum, & contra id, quod habet Iſ. VI. *Quid ultra facere debui vineæ meæ, & non feci?* XI. valet argumentum in jure ca. VI. *vocabuli*, XXI. diſt. *cleros*, de præen. *cum ſecundum*, ff. ſi cer. peta. l. §. *appellata*; ſed papa dicitur ſummus, ut patet intelligenti. Quod enim per abundantiam dicitur uni ſoli competit, ut dicit ar. *facit*. ff. de in lite juran. l. *cum furti*, & ff. de verbo. obli. l. *ubi autem non apparet*. XI. facit quod poteſtas, quam habent Concilia generalia faciendi conſtitutiones, & decreta, eſt illis data per papam glo. eſſe valde notanda, L. diſ. *Domino ſancto* in v. *conciliorum*. Ergo papa eſt ſupra concilium: nam & ad eum pertinet interpretatio, & declaratio decretorum, & conſtitutionum factarum in conciliis, ut notat glo. XVII. diſt. *nec licuit*; ſed quoties ad aliquem recurritur, videtur ſuperior l. ar. C. de legi. le. 1. de judi. *cum veniſſent*; ergo l. XII. pro hac ſuperioritate facit ratio. Si enim diceremus, ſicut multi (pace eorum) minime bene intelligentes dicere voluerunt, quod papa habet poteſtatem ab eccleſia, cum ejusdem ſit tollere, cujus eſt condere, ut in præall. l. 1. C. de legi. cum ſim. ſequeretur quod eccleſia poſſet ſupereminentiam de mundo tollere. Hoc autem qui dixerit, maxime convincitur errare, quia eccleſia non poteſt id facere, per quod unitas eccleſiæ deſtruatur. Nam talis unitas eſt a Deo inſtituta, ut pulchre habetur, XXIV. quæſt. 1. *loquitur*; & Jo. X. *Erit unum ovile, & unus Paſtor*, quaſi dicat: aliter non eſſet unum ovile, niſi eſſet unus Paſtor. Immo dicere contrarium, eſſet hæret cum per gl. præalleg. Clemen. *ad noſtrum*. Non ergo poſſet facere eccleſia, quod in ea non eſſet papa; ideſt aliquis, qui eſſer omnibus ſuperior, & qui eſſet Chriſti vicarius, & Petri ſucceſſor. Quod tum videretur poſſe facere, ſi hanc præeminentiam eccleſia conſtituſſet per præmiſſa. XIII. ſi papa haberet auctoritatem ab eccleſia, hoc eſſet per aliquod concilium generale, quod repræſentet totam eccleſiam; ſed hoc non poteſt eſſe, quia concilia generalia a papa recipiunt auctoritatem, ut clamant jura omnia, ut ſupra ſæpius dixi; ergo non poteſt ei dare auctoritatem a quo recipit, alias eſſet perplexitas non intelligibilis. Et quod Papa non habuerit poteſtatem a conciliis eſt tex. expreſſus XX. diſt. *quamvis*, cui non poteſt reſponderi. XIV. quod papa ſit ſupra concilium tenent multæ gloſſæ quas hic allego. Una eſt in cap. pen. de capel. mona. Alia eſt in Clem. *ne Romani*, de elec. Alia, quæ eſt valde notabilis in cap. *periculum* de elec. l. VI. XV. facit, nam non eſt dubitandum regimen eccleſiæ eſſe diſpoſitum per eum, per quem reges regnant, & legum conditores juſta determinant, Pro. VIII. Optimum regimen multitudinis eſt, quod regatur per unum, qui omnibus præſit, ut dicit Ariſt. XI. Metaph. & probatur VII. quæſt. 1. *in apibus*. Hic autem eſt Romanus pontifex regens, & gubernans eccleſiam, cui ſoli dictum eſt: *Tu aliquando converſus confirma fratres tuos*; & habetur Luc. XXII. Et hanc partem tenuit Beatus Thomas in lib. contra gentil. lib. IV. c. 76. XVI. de hac ſuperioritate eſt pulcher tex. XIX. diſt. *ita Dominus*, ubi dicitur, quod Chriſtus in beatiſſimo Petro, apoſtolorum omnium ſummo, principatum eccle-

ANNO CHRISTI 1437.

ecclesiæ collocavit, ut ab ipso quasi quo-
dam capite dona sua velut in corpus dif-
funderet. Petrum autem ibi appellat caput;
apostolos autem vocat corpus, & sic eccle-
siam, quæ est quoddam corpus significat.
Cum itaque Petrus fuerit summus omnium
Apostolorum, ut supra colligitur, ut ibi di-
citur, & per apostolos significatur corpus
ecclesiæ; sequitur manifeste quod Papa, qui
est successor Petri, est super ecclesiam. Et
bene advertant ad illum textum, qui de-
trahunt auctoritati sedis apostolicæ; nam tex.
in fi. dicit. *Verum hanc petræ istius firmi-
tatem sacratissimam, Deo, ut diximus, ædi-
ficante, constructam, nimis impia vult præ-
sumptione violare, quisquis ejus potestatem
tentat infringere, favendo cupiditatibus suis*
&c. Pro hoc etiam allego alium tex. juncta
glo. XXIV. quæst. I. *audivimus*, ubi tex.
dicit, quod Petrus pro omnibus accepit po-
testatem; exponit glo. *pro omnibus*, ad de-
notandum unitatem; *præ omnibus* ad deno-
tandum prælationem, & præeminentiam. Et
quod papa sit superior, tenet B. Thomas 2.
2. quæst. CV. art. I. ubi format subtilem ra-
tionem, quam vide ibi per eum, & per glo.
in Clem. *ad nostrum*, de hæretic.

Plura alia ad convincendam hanc supe-
rioritatem adduci possunt; sed non est ne-
cesse solem facibus adjuvare, ut eleganter
dicit Hostiensis in c. *per venerabilem*, qui
fi. sint legi. neque adjunctione indiget ple-
nitudo, VI. quæst. I. *si omnia*, XXV. dist.
bene quidem. Ideo ista sufficiant. Ex quibus
satis patet probatam esse hanc conclusionem.
Si enim papa habet majorem, & pleniorem
potestatem supra concilium, non potest (con-
cilium) sua sententia (illum) deponere,
quia sententia inferioris non tollit jus su-
perioris, de major. & obed. *cum inferior*,
ff. de major. l. *major*. Sed omissa etiam
hac superioritate aliis modis etiam convin-
citur veritas conclusionis, videlicet per c.
nemo, & per cap. *aliorum*, IX. quæst. III.
ubi sunt tex. expressi, quod papa omnes ju-
dicat, & nemo potest eum judicare. Quibus
in hoc concilio Basiliensi respondebat unus
ex reverendissimis dominis cardinalibus di-
cens, quod illa jura prohibent papam ab uno
solo judicari, ex quo loquuntur in singulari
cum dicunt: *nemo primam sedem &c.* sed
certe parcat mihi reverentia sua; ille tex.
præallegatus cap. *nemo*, non solum singula-
riter, sed etiam collective prohibet papam
judicari, dum subdit: *neque ab omni clero,
neque a populo*. Clarum autem est, quod
clerus, & populus sunt nomina collectiva
significantia totum populum christianum,
qui in duo genera hominum dividitur, vi-
delicet in clerum, & populum XXVI. dist.
duo sunt. Et sic ille tex. clare probat, quod
nec a concilio potest judicari. Ad idem fa-
cit XXI. dist. *nunc autem*, ubi licet Mar-
cellinus scandalizasset ecclesiam, ex eo quia
summus pontifex existens sacrificiis Pagano-
rum se immiscuerat; tamen a concilio non
fuit depositus. Sed huic facile posset respon-
deri secundum glo. ibi, quod illud ideo fuit,
quia paratus erat corrigi. Ideo ad verita
tem ille tex. non multum probat. Ad idem
II. quæst. V. *mandastis*, ubi tex. clare pro-

Validioribus plane argumentis, quam quæ ex ista Romani concilii authoritate conficiuntur summi Romani pontificis potestas adstruitur. Nullam enim apud doctos vim facit ad probandum concilium plane apocryphum.

A bat papam accusatum non debere de neces-
sitate stare judicio concilii, *licet* posset, si
vellet, se purgare coram concilio. Nec
propterea quod aliquis Pontifex se purgave-
rit, sicut Marcellinus in præallegato cap.
nunc, & tex. in præallegato cap. *mandastis*,
per hoc videtur imponi necessitas aliis Pon-
tificibus hoc faciendi si noluerit, sicut di-
cit. tex. præallegato cap. *mandastis*. Ad
idem facit quod legitur in veteri testamen-
to, I. Reg. XIV. & XVI. ubi habetur, quod
licet Saul Rex esset jam factus indignus re-
gno propter notorias iniquitates suas; Da-
vid tamen noluit eum capere, aut interfice-
re, cum tamen facere potuisset, ut patet
legenti historiam; *dixitque David: nisi Do-*
B *minus Deus percusserit eum, aut dies ejus
venerit, non morietur; aut descendens in præ-
lio perierit, propitius sit mihi Dominus, ut
non mittam manum meam in christum Domi-
ni*. Item: *non extendam manum meam in do-
minum meum, quia christus domini est*. Ec-
ce ergo quod quantumcumque Saul rex es-
set iniquissimus, & David persequeretur;
tamen noluit David in eum insurgere, ap-
pellans eum improbissimum hominem chri-
stum domini, sed potius eum judicio Dei re-
liquit dum dixit: *judicet Dominus inter me
& te; ulciscatur Dominus me, & te*. Quid
ergo latrabunt, & adversus hoc exemplum
clamabunt, hi, qui ex quolibet notorio cri-
mine volunt papam, qui est christus Do-
C mini, a sede deponere?

Ad idem facit: clarum est quod papa ha-
bet potestatem a Deo, ut supra plenissime
in prima quæstione deductum est; & sic pa-
pa est a Deo; sed quod a Deo est homi-
nes non possunt dissolvere, ne videantur
Deo repugnare, ut habetur Act. VI. ergo
&c. Ad idem facit quod habetur ad Gala-
tas VII. transumptive II. q. VII. *Paulus*,
videlicet Petro Apostolo notorie scandali-
zanti ecclesiam, & cogenti homines judai-
zare, ut dicunt illi tex. nam Barnabam &
alios multos ad hoc Petrus induxerat, ut
comederent cum Judæis; Paulus restitit in
faciem, & ejus morem impugnavit, secun-
D dum quod ibi plene legitur. Quæ est ra-
tio, quare ibi Paulus, convocato concilio
apostolorum, & aliorum Petrum cogentem
homines judaizare non deposuit? Certe nul-
la alia urgens ratio potest assignari, nisi
illi, qui Spiritu S. non virtualiter, sed ef-
fectualiter ducebantur, sciebant se non pos-
se, quod a Christo institutum fuerat, quo-
vis modo immutare. Ex hoc ergo dico quod
ubicumque papa tale crimen committit,
propter quod ipse non fit alienus ab eccle-
sia, nec extra ecclesiam constituitur, sicut
est omne aliud crimen præter hæresim, non
potest etiam a toto mundo deponi. Po-
test tamen exemplo Pauli papæ turbanti
E ecclesiam resisti, & obviari ne contaminet,
seu scandalizet ecclesiam. Et hoc est, quod
singulariter voluerunt Innocentius, & Joan-
nes Andr. in cap. *Inquisitioni*, de sen. ex-
com. ubi dicunt quod si papa præciperet
aliquid quod esset contra universalem sta-
tum ecclesiæ, non esset illi obediendum, imo
resistendum. Et sic notandum, quia non di-
cit eum propter hoc deponendum. Quod
tum

ANNO CHRISTI 1437.

tum intelligo quando fine causa illud præciperet; si autem subsistente magna causa hoc faceret, tunc non esset ei resistendum; immo obediendum. Ita notat idem Innocentius in cap. *quanto* de consuet. ubi ad literam dicit quod subsistente magna causa & aliis nota papa potest contra universalem statum ecclesiæ. Pro his allego bonum tex. XIX. distin. *in memoria*, qui est perpetuo menti tenendum; ubi textus sic dicit ad literam: *In memoria B. Petri Apostoli honoremus sanctam Romanam ecclesiam & apostolorum sedem; ut quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat ecclesiasticæ rationis magistra. Quare servanda est cum mansuetudine humilitatis; & licet minime ferendum ab illa sede imponatur jugum; tamen feramus, & pia devotione toleremus &c.* Erubescant itaque & seipsis confundantur, qui propter crimen aut errorem Romani pontificis, ipsum aut ejus sanctissimam sedem volunt deponere; ferantque humiliter quod ab eo præcipitur, licet grave videatur. De cujus humilitatis virtute & merito ego allego bonam glo. in Cle. I. de reli. domi. quæ est omnino videnda contra istos, qui adversus stimulos calces volentes erigere, tantum bonum perdunt humilitatis. Qualiter autem, aut quibus modis papæ scandalizanti, & turbanti sine causa statum ecclesiæ resistendum sit, infra subjiciam. Nunc vero prosequendo adhuc istam materiam probo eandem conclusionem aliter, pro qua bene facit II. q. 7. *oves*, ubi textus dicit quod oves subjectæ pastori non possunt eum accusare, nisi deviet a fide; possunt tamen eum reprehendere, & ei resistere, quod de papa & concilio recte verificatur. Ipse enim est pastor; concilium autem est ovile juxta illud Joannis IX. *erit unum ovile, & unus pastor*. Ad idem eodem c. & q. *Petrus*, ubi licet querimoniæ multæ fierent contra Petrum apostolum, & ipse se excusaret, hoc fecit ex humilitate; potuisset enim, ut ibi habetur, ex potestate sibi commissi officii dicere: oves pastorem suum non accusent. Sic cum papa loco Petri successerit, potest concilio dicere: Oves pastorem suum non accusent, & per consequens multo minus deponant. Fateor tamen quod bene faceret papa, & esset laudandus, si se de objectis purgaret, & concilii judiciis se subjiceret ex humilitate, ut dicitur II. q. VII. *nos si competenter*. Si autem hoc non vult, hoc facere certe non adstringitur, ut in præallegato c. *Petrus*, & II. q. 5. *mandastis*. Pro hac parte est optimus text. II. q. §. *his ita*. Ubi textus dicit, quod subditi tenentur humiliter reniti, & obviare prælatis suis, si forte volunt eos cogere ad malum. Et si hoc est inferioribus prælatis; quanto magis debet esse in Romano pontifice, supremo omnium, cujus potestas a Deo est? Probatur exemplo David, qui cum homicidium, & adulterium commisisset, non est illico a Deo damnatus aut depositus, sed missus est propheta Nathan, qui illum argueret, ut habetur II. q. VII. §. *Item cum David*. Item pro hoc, quod concilium non possit papam deponere ad-

A duco hanc rationem, quæ est nona, & fortis judicio meo. Clarum est quod papa non habet authoritatem, & potestatem a concilio, sed a Deo; vel si potius volumus dicere quod papa habet authoritatem a concilio, dicendum est quod illam habet jussu & authoritate Dei, ut est textus, qui in hoc videtur singularis, XVII. di. §. *hinc etiam*. Si sic est, ergo non debet esse in potestate concilii seu ecclesiæ hanc authoritatem ab eo tollere; sicut in simili dicimus, quod papa habet duplicem gladium; spiritualem, & temporalem, spiritualem in habitu & exercitio; temporalem vero in solo habitu. Exercitium autem est collatum

B etiam in Imperatorem jussu Dei, secundum quod notatur de judic. *novit*, ubi hæc est communis opinio canonistarum. Et hoc sequitur quod papa non potest tollere exercitium jurisdictionis temporalis ab imperatore, quod exercitium in eum contulit jussu Dei, ut notatur per DD. in præalleg. cap. *novit*. Simile est quod dicimus in delegato: nam si episcopus mandante superiore causam delegat alicui, non est in potestate sua quandocumque voluerit talem delegationem revocare, quod tamen esset, si authoritate superioris non delegasset, ut ff. de jud. l. *judicium solvitur*, quæ hoc modo singulariter limitatur per doctorem præalleg. c. *novit*. Ex his clare patet, quod

C concilium non potest papam suspendere ab administratione papatus in casu, quo sic facit, ut patet ex superioribus. Infertur etiam quod concilium generale per decreta sua non potest subjicere sibi papam, & multo minus sedem apostolicam, quia hoc esset auferre sibi illam superioritatem, quam Deus Petro, & ejus successoribus, nec non ecclesiæ Romanæ concessit, secundum quod plene supra deductum est. Verum quia supra deductum est, quod papæ turbanti statum ecclesiæ potest, & debet resisti, dubitatur de modis resistendi. Ad quod respondeo, quod primo exemplo Pauli Apostoli resistendum est papæ in faciem exprobando

D & rationibus convincendo illius prava opera. Secundus modus resistendi colligitur ex exemplo Hylarii, qui contra Leonem papam prævaluit orationibus. Unde datis istis excessibus in Romano pontifice tota Italia deberet cum lacrymis, & jejuniis orationes ad Deum porrigere, ut ipsum corrigat vel de hac vita subtraheret, aut ejus mentem immutaret, vel alio modo ecclesiæ suæ provideret. Hinc legitur, quod Anastasius papa scelere proprio periit, & orationibus justorum percussus est, XIX. di. Pie autem credendum est, nisi peccata nostra propter quod descendit ira Dei in filios diffidentiæ, aliud efficerent, quod Deus preces ecclesiæ suæ

E non despiceret, neque pateretur eam ab iniquo pontifice periclitari; quia ipse oravit pro ea, ne illius fides deficeret. Verum ecclesia non potest esse nulla, XXIII. q. I. *loquitur*, Et c. *Arrecta*. Est enim fundata supra solidam petram, quæ ruere non potest; & navicula Petri licet fluctuare possit, perire tamen non potest, XXIII. q. I. *non turbatur*.

Tertius modus est, ut congregetur contra talem pontificem concilium generale

ANNO CHRISTI 1437.

ANNO CHRISTI 1437.

per collegium cardinalium, vel, ipſis negligentibus, per alios, de quibus plene dixi ſupra; non ad finem deponendi ipſum pontificem, ut quidam erronee exiſtimant, ſed ad finem, ut concilium moneat papam, & per viscera miſericordiæ Chriſti illum exoret, ut a talibus deſiſtat, & ſe corrigat, & emendet; poteſtque concilium invocare auxilium brachii ſæcularis, puta imperatoris, vel aliorum principum, qui papæ eccleſiam ſcandalizanti reſiſtant; pro hoc LXXIX. dis. *ſiquis pecunia*, LXIII. dis. *Adrianus*. Et c. *in synodo*. Unde tali pontifici volenti deſtruere eccleſiam, reſiſtere debent omnes Chriſtiani XXIIII. q. I. *memor* XLIII. dis. *ſic rector* VII. q. I. §. cum vero cum ſi. Hinc dico, quod ſi papa totum theſaurum eccleſiæ, qui eſt diſtribuendus pauperibus XII. q. II. *aurum habet eccleſia*, notabilis glo. in Clement. *ne Romani*, de elec. daret parentibus ſuis, aut propinquis, aut eccleſiæ priori indebite alienaret, non eſt permittendus talia facere, ſed eſt ei reſiſtendum, ad ejus tamen depoſitionem propter hoc minime debet procedi, ut ex ſuperioribus clare patet intelligenti. Pro hoc eſt una bona gloſſa in c. I. de renu. lib. VI. ubi notat, quod papa ſolum propter hæreſes deponitur, non autem propter inſufficientiam. Conſtat autem ſcienti jura, quod prælatus dicitur infra inſufficiens, quando dilapidat bona eccleſiæ, ut habetur de Sta. mo. c. II. §. fi. Item ſi vivit incontinenter, de quibus notat de ſupple. neg. præla. *Grandi*, lib. VI. Et hanc opinionem invenio tenuiſſe D. Petrum de Palude patriarcham Antiochenum, licet multa ex his, quæ ſupra dixi, omittat.

Nec obſtant, quæ in contrarium allegantur pro ſuperioritate concilii; primo illud Evangelii: *ſi peccaverit in te frater tuus &c.* tranſumptive I. q. I. *ſi peccaverit* de Judi. *novit*. Reſpondeo autem, quod dum Chriſtus ultimo loco dicit, dicendum eſſe eccleſiæ, per hoc non denotatur ſuperioritas; ſed intelligo dicendum eſſe eccleſiæ, ideſt declarandum eſſe coetui fidelium illum eſſe incorrigibilem, ut, quod Petrus occultum ſciverat, modo ab omnibus cognoſcatur. Ideo bene ſequitur in tex. *Et ſic tibi ſicut ethnicus & publicanus*, per hoc ſentiens illum in facie eccleſiæ poſſe excommunicari, & deberi ab omnibus vitari: delictum enim occultum non eſt ante omnia propalandum, ut patet exemplo Chriſti, qui licet ſciret Judam ſe proditurum, tamen celavit, ut notat glo. de offi. ordi. *ſi ſacerdos* I. q. I. *Chriſtus*, niſi ſubeſſet incorrigibilitas, quæ deprehenditur, quando monitus non deſiſtit ar. de ſen. excom. *contingit*. et c. *ſacro*. Nec obſtat illud (*d*), quod habetur in actibus Apoſtolorum: *cum audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quia recepit Samaria verbum Dei, miſerunt ad eam Petrum, & Joannem, &c.* Ex quo colligunt quidam, quod eccleſia fuit major Petro, poſtquam eum miſit. Reſpondeo iſtam eſſe ſatis levem argumentationem: nam cum tunc inciperetur fides publicari, magis inducebantur gentes ad fidem opere, & exemplo, quam verbo. Idcirco propter vitæ ſan-

A ctitatem, & miraculorum poteſtatem (nam ad ejus umbram ſanabantur infirmi, Act. V.) miſſus fuit Petrus, qui exemplo Chriſti ſeipſum humiliavit, tenens illud præceptum mente: *qui major eſt inter vos, fiat ſicut minor*. Simile eſt quod idem Petrus alibi facit, ſubmittendo ſe ex humilitate judicio eccleſiæ, quod tum declinare potuiſſet, II. q. VII. *Petrus*. Cujus exemplo etiam Leo papa ſubmiſit ſe imperatoris judicio, II. q. VII. *nos ſi incompetenter*. Per hoc tamen non infertur vera ſuperioritas, vel inferioritas, ut de ſe patet. Ad illud, quod allegatur Act. XVI. ubi orta quæſtione, an converſi ad fidem debeant circumcidi, recurritur ad Apoſtolos, & presbyteros &c. Reſ-

B pondeo quod licet in illa congregatione Jacobus (*e*) fuerit loquutus, per hoc non infertur, quin Petrus inter eos fuiſſet caput, & principalior. Quis enim eſt ita fatuus, qui diceret regem conſilio ſuo eſſe inferiorem, ſi aliquid per conſilium ſuum determinaretur, vel ſi aliquis contra ſuam ſententiam diceret, quæ ipſius regis, & omnium conſenſu approbaretur? Approbata eſt igitur ſententia Jacobi, tamquam recte, & bene ſentientis. Pro hoc bonus tex. XXXI. diſt. *Nicena*, uti in concilio unus dixit ſententiam ſuam, quæ a tota Synodo fuit laudata, ex quo non ſequitur illum fuiſſe principaliorem. Omnia itaque iſta ſo-

C lum probant hoc, ſcilicet in Eccleſia eſſe poteſtatem clavium. Et hoc fateor, ut deduxi in prima quæſt. ſed non probant ſuperioritatem Eccleſiæ ſuper Papam (*f*), immo ratio naturalis dictat contrarium. Sicut enim in vita monſtruoſum eſſet & impoſſibile quod corpus præeſſet capiti; ita cum Eccleſia ſit quoddam corpus inſtitutum, cujus caput ſaltem miniſteriale eſt Papa, ut dixi ſupra III. quæſt. II. Satis videtur monſtruoſum, ipſam Eccleſiam præeſſe capiti ſuo; et contra autem ſicut naturale eſt, caput præeſſe toti corpori, ita Papa debet præesse toti Eccleſiæ. Ad cap. *legimus*, XCIII. diſt. ubi Hieronymus dicit, *quod orbis eſt major*

D *urbe*; dico, quod ſi diligenter ponderentur præcedentia, & ſequentia illa verba, nihil faciunt ad propoſitum; quia dum dixit: orbis eſt major urbe, vult dicere, quod non tantum eſt inſpicienda conſuetudo Romanæ Eccleſiæ, ſed etiam aliarum Eccleſiarum, quæ ſunt diſperſæ per orbem, qui eſt major urbe. Nec eſt credendum, quod altera ſit Eccleſia Urbis, ideſt Romana, & altera totius orbis. Nam omnes Eccleſiæ ſunt una Eccleſia, ex quo unam ſervant regulam veritatis, ut ibi dicitur, quaſi dicat: non ex loco metimur conſuetudinem Eccleſiæ. Nam cum Orbis ſit major urbe, poteſt ipſe Epiſcopus alibi eſſe, quam in urbe; &

E ubicumque fuerit, ejuſdem eſt meriti, ejuſdem ſacerdotii, & intendit ſervare illam conſuetudinem, quam ſervant omnes Eccleſiæ, licet alius ſit in urbe. Et hunc intellectum ſentit ibi glo. in V. *altera*, & in V. *major*. Ad cap. *manet*, & cap. *memor*, XXIV. quæſt. I. in quibus videtur probari, quod contra univerſalem ſtatum Eccleſiæ Papa non poſſit facere, quia tunc ejus judicium non procedit ex æquitate; unde non

non manet eo caſu Petri privilegium. Reſpondeo, quod Petri privilegium fuit: *quodcumque ligaveris ſuper terram &c.* modo ſi ligat inique, & injuſte, & ſic non procedit ejus judicium ex æquitate, ceſſat tale privilegium, primo quia talis non eſt ligatus in cœlo, & ſic quoad Deum, ut dicit glo. in præallegato cap. *manet*. Item non licet Papæ turbare ſtatum Eccleſiæ, ut dicit cap. *memor*. Tamen ibi non dicitur, quod iſta ſit juſta cauſa depoſitionis; unde fateor, quod male facit, graviter peccat, eique eſt reſiſtendum ſecundum ea, quæ dixi ſupra. Simili modo reſpondeo ad glo. in cap. *propoſuit*, de conces. præben. quæ videtur dicere, quod Papa non poteſt mutare univerſalem ſtatum eccleſiæ, quod exponitur, non poteſt, ideſt non debet. Similis expoſitio habetur de ſtatu mon. *Cum ad monaſterium*, in glo. pro quo facit, quia non videmur poſſe, quod non poſſumus commode, ff. de condi. juſti. *l. filius*, ff. de verbo. ſignif. *l. nepos Proculo*. Et dato etiam, quod vere non poſſet, ex hoc non ſequitur, quod illud, quod faceret, eſſet ipſo jure nullum tamquam factum lege prohibente; quia non procedit ultra pœnam imponendo ſecundum theoricam legiſtarum C. de legibus *l. non dubium*, per Bart. ff. de nov. op. nunti. l. *Prætor*, §. 1. per Cardin. Florentinum in cap. fin. de poſtula. *prælat.* Nullo enim jure divino vel humano, cujus meminerim, decretum invenitur, quod Papa faciens quod non debet, etiamſi notorie ſcandalizet eccleſiam, debeat deponi in

f. excepta.

cauſa hæreſis; ergo nec nos debemus inniti ſapientiæ propriæ. Et hoc dicitur de conſti. *ne innitaris*. Erubeſcimus enim cum ſine lege loquimur, C. de colla. l. *illam*, cum vulga. Et præſertim in tam arduo negotio, in quo profecto valde admirandum eſt, quod ſi talis pœna depoſitionis poſſet imponi, alicubi & per ſanctos patres, aut ſacra concilia hoc deciſum non ſit. Solum hæc falſa opinio pullulavit ex illa maledicta glo. quæ eſt XL. di. *ſi papa*; (*g*) quæ tamen nihil dicit de pœna depoſitionis, ſed ſolum dicit, quod de alio crimine, quam de hæreſi papa poteſt accuſari. Non tamen dicit, quod ex illa accuſatione ſequatur depoſitio. Immo tex. in præall. c. *& ſi papa*, id agat, per quod innumerabiles populos inducat ad perditionem, quod ſatis eſt turbare ſtatum eccleſiæ, a nemine eſt judicandus, excepto caſu hæreſis, ut ibi ſubjungitur. Unde non video hunc errorem aliunde proceſſiſſe, quam a radice ambitionis, & cupiditatis regnandi. Ad c. *Et ſi illa*, 1. q. VII. XXV. q. 1. *Quæ ad perpetuam*, & c. *Sunt quidam*, reſpondeo concedendo, quod contra ſtatum univerſalis eccleſiæ papa non poteſt diſpenſare, & ſi diſpenſat, convincitur errare, & male facere. Quod intelligo, quando ſine cauſa facit; non tamen probant illa jura, quod ſi faciat, poſſit contra eum procedi, quia ejus delicta ſolius Dei judicio ſunt reſervata; IX. q. IV. *nemo*, et c. *aliorum*. Immo poſſet dici, quod etiam contra univerſalem ſtatum eccleſiæ, papa poteſt diſpenſare, dummodo non concernant fidem, (*h*).

A Pro hoc allego gloſſam, quæ ita intellecta eſt valde notabilis in c. *propoſuit*, de conceſ. præben. intendo, quod iſta verba ibi poſita quædam intelligo in hiis referantur ad omnia præcedentia, quod patet ar. de appell. *Secundo requiris*, & c. *inquiſitioni*, per Bartolum ff. de privil. l. *talis ſcriptura*. Et hæc ſufficiant de iſta concluſione, in qua multa notabilia dicta ſunt.

lectio vitiata.

Quarta concluſio (*i*) eſt: papa poteſt de plenitudine poteſtatis concilium legitime congregatum juſta cauſa ſubſiſtente diſſolvere. Iſta concluſio multipliciter deducitur; primo ſic. Concilium generale ſumit robur, & authoritatem a papa, XVII. dis. per totum, de elec. *ſignificaſti*, & ſæpius B probatum eſt. Ergo ab eodem poteſt diſſolvi, ipſo ſubmovente ſuam impertiri authoritatem, quia ejuſdem eſt diſſolvere & deſtruere, cujus eſt condere, c. de legit. l. prima de judi. *cum veniſſent*, cum ſim. Item papa tollit jus divinum diſpenſando contra evangelium, ut notat glo. XXX. q. 1. *Sunt quidam*, l. di. ex *pœnitentibus*, in tex. & glo. Nam ordinare bigamum eſt contra Apoſtolum, de biga. *Super eo*. Et c. *a nobis*; habetur ad Thimo. 3. & tamen papa contrarium facit. Item papa diſpenſat contra univerſalem ſtatum eccleſiæ, de conſan. & & affi. *non debet*; XXXV. q. V. *ad ſedem*, & quod ibi notat LXVIII. di. *Cor. Chriſti*. C Item diſpenſat contra vetus teſtamentum in decimis dandis; de deci. *Ex parte*, q. 1. in text. & glo. de conces. præbend. *propoſuit* in glo. Et tamen præceptum decimarum eſt de jure divino, XVI. q. 1. *Revertimini ad me*, & c. *omnes*, de decim. *Tua nobis*. Item in voto papa diſpenſat, de voto c. 1. & cap. *magnæ*, cum ſequentibus, quod tamen eſt de jure divino, juxta illud Evangelii, *& vota reddite*, ut habetur in præallegato c. *magnæ*. Idem in juramento; & tamen ſcriptum eſt: *redde Domino juramenta tua*, ut legitur in Deuter. V. Matt. X. de jure jura. *Et ſi Chriſtus*. Item diſpenſat contra multa capitula quatuor con- D ciliorum, ut habetur in tex. & glo. XV. dis. *ſicut ſancti*; notat glo. de ſtatu monachorum *cum ad monaſterium*. Item diſpenſat in ſecundo gradu affinitatis collateralium æqualis lineæ, de conc. præben. *propoſuit*, in glo. de reſti. ſpo. *literis* in glo. & ibi per doctores. Item cum monacho diſpenſat contra votum caſtitatis, & aliorum ſubſtantialium regulæ, notat glo. in præall. c. *cum ad monaſterium*, per Joan. de re jur. *ſemel dicto* li. VI. Item diſpenſat cum ſubdiacono, ut contrahat matrimonium, qui tamen ex voto tenetur ad caſtitatem, tex. eſt XXXII. di. *de illo*, licet glo. ibi. dicat contrarium, & in c. *Cum ad monaſterium*, præall. Item E diſſolvit matrimonium non conſummatum, de conver. conjug. *ex publico*, & tamen matrimonium eſt de jure divino, quia fuit inſtitutum in paradiſo, de biga. *debitum*: et, ibi notat Joannes de fugi. c. fi. Ex tex. de voto c. 1. lib. VI. & habetur Gen. 11. Item ſolus papa ex cauſa deponit imperatorem, licet de honeſtate requirat concilium, de re judi. *ad apoſtolicæ* §. *nos itaque* lib. VI. & ibi notatur in glo. Item deponit re-

regem XV. q. VI. *alius*. Ex quibus autem caufis Imperator, vel rex poffit deponi notatur per Hofti. & Joan. in præall. c. *ad apoftolicæ*. Credo etiam ad hoc notandum in c. *grandi* de fupp. negli. prælat. lib. VI. Item folus papa ex caufa poteft deponere cardinalem, nec habet neceffitatem convocare concilium: glo. eft valde notabilis de cle. non refi. *Ex geftis*, & ibi per Joan. Mo. de fchifma. c. I. lib. VI. licet papa de honeftate bene faciat in his arduis requirere concilium cardinalium, ut notatur in dicto capit. I. de fchifma per Jo. Mo. in ca. *fuper eo*, de hæret. lib. VI. probatur.

Refpondendo itaque ad propofitum dico, quod fi papa poteft facere omnia illa, de quibus fupra, & plura alia, quæ caufa brevitatis omitto, quæ videntur effe graviora, multo fortius poterit diffolvere concilium generale, quod ab eo recepit poteftatem, & authoritatem. Pro hoc facit, quod papa poteft in totum tollere ftatuta conciliorum etiam corpore juris claufa, quod patet. Nam quod inferior annis XX. poffet fieri fubdiaconus, aut XXV. diaconus vel XXX. facerdos, erat expreffe prohibitum per concilia generalia, ut habetur, LXXVII. dis. *Subdiaconus*, c. *placuit*, c. *epifcopus benedictionem*, &c. *in veteri*. Quæ omnia funt ftatuta conciliorum generalium, ut patet in fupradictis. Et tamen papa illa omnia fuftulit, ut patet in Clem. *generalem*, de æt. et qualit. et ibi not. glo. nec mirum, quia non debet reprehenfibile judicari, fi fecundum varietatem temporum ftatuta variantur humana, ut dixit tex. de confan. et affin. *non debet*. Novis enim morbis nova convenit antidota præparare; de jura. calumn. *cæteris*. Pro hoc facit, quod notat Innoc. de confue. *Quanto*, qui dicit, quod Papa fubfiftente magna caufa, et aliis nota poteft facere contra univerfalem ftatum ecclefiæ; et verba Chrifti intelliguntur, quodcun. ligaveris, fcilicet per conftitutiones, vel præcepta, quia ei eft in omnibus obediendum, nifi fint contra fidem, vel ei fpecialiter prohibita. Verba funt Innocentii ad litteram. Quid plura? de hoc eft glo. multum fingulariter notanda in cap. *ubi periculum*, de elect. lib. 6. in v. *concilio*, quæ tenet quod Papa de plenitudine poteftatis poteft diffolvere concilium, quia nulli concilio eft fubjectus. Ubi ergo habemus glo. fulcitam auctoritatibus, quibus fupra, certe temerarium videtur effe ab ea recedere; nec videtur in tali materia poffe melius reparari, quam accedere ad hos fanctos Patres, et devotiffimos meos, qui tex. et glo. compofuerunt, qui nec odio, nec gratiæ, feu alio animi morbo fubjecti nobis veritatem ediderunt; abfitque ab hominum mentibus eorum doctrinam non continere veritatem. Non prætereamus ergo terminos, quos pofuerunt Patres noftri, XXV. quæft. I. *quæ ad perpetuam*, ne in nobis illud evangelicum impleatur; *væ vobis, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem*. XI. quæft. I. *væ vobis*. Neque afferamus novas et dolofas ftateras, ubi appendamus, quod volumus arbitrio noftro dicentes, hoc grave eft, hoc leve, XXIV. quæft. I. *non afferamus*. Hoc dico pro his, qui facros canones damnare aufu temerario non verentur, quibus ...... in evangelio dicendum eft: *finite illos; cæci enim funt, & duces cæcorum*, tranfumptive de voto *magnæ*, XI. quæft. III. inter verba. Ex præmiffis infero, quod cum fubfiftente jufta caufa diffolutionis præceptum papæ fatis æquum videatur, ei ab omnibus eft obediendum per fupradicta, & præfertim per illum tex. qui judicio meo in hoc eft multum fingularis, XIX. dif. *in memoria*, adeo ut putem non obedientes tali præcepto peccare mortaliter; quia qui non obedierit principi morte morietur, de majo. et obed. c. II. XI. *q. refiftit*. Nec dicitur tali præcepto papam evertere, aut decolorare ftatum ecclefiæ, ut quidam putant: tunc enim bene diceretur facere hoc, quando prohiberet in perpetuum fieri concilia generalia, aut totis viribus impediret quodcumque generale concilium fieri. Nam fi hoc faceret, non effet ei obediendum; imo totis viribus refiftendum, ut plene deduxi fupra in tertia conclufione. Sed fi ex caufa unum concilium femel diffolvit...... intentionis quod alibi, et alio tempore aliud celebretur, in quo eadem veniant difcutienda, quæ in primo, non video quis iftis revelavit, iftud effe fubvertere ftatum ecclefiæ. Ad quod probandum adduco tria fimilia: primum eft, papa non poteft deponere omnes.... mundi; ut notat glof. IX. q. 3. *per principalem*, quia hoc bene effet decolorare ftatum ecclefiæ. Unum, duos, vel plures, nemo fanæ mentis dubitabit ipfum poffe deponere, ut in c. *veritatis*, de dol. et cont. cum fi. Secundum fimile eft, papa non poteft fua conftitutione, aut præcepto inducere, ne quis contrahat amplius matrimonium, aut contracta omnia diffolvat; quia hoc effet contra præceptum divinum, II. *crefcite, & multiplicate, & replete terram*, ac effet perturbare ftatum generis humani. Quis autem negabit ipfum poffe unum duo vel plura matrimonia diffolvere, non fecuta carnali copula, vel contrahenda impedire, feu prohibere, ut patet de mat. contra interdic. ecclefiæ per totum? Tertium fimile habetur in glo. quam ad hoc ego reputo valde notabilem in c. *a nobis*, de decim. ubi glo. tenet, quod papa poteft fpeciali ex privilegio concedere, ne teneatur ad decimas folvendas; quia hoc non eft facere contra jus divinum; non tamen poffet facere præceptum, aut conftitutionem, quæ omnino tolleret obligationem præftandi decimas. Licet enim jus naturale, aut divinum non poffit per papam omnino tolli; poteft tamen quibufcumque fpecialiter remitti; ut notabiliter dicit illa glo. Sic etiam eft in propofito noftro; licet omnia concilia generalia et omni tempore celebranda non poffit papa diffolvere, aut præcipere, ne fiant, quia convinceretur errare, XXV. q. I. *funt quidam*; unum tamen fubfiftente caufa poterit ipfe diffolvere, et multo magis de loco ad locum commutare, quia illa non fit tantum nifi quædam tranfmutatio. Neque debet ecclefia Dei, quæ in Spiritu S. eft legitime congregata, propter hoc infurgere contra

tra Romanum pontificem, aut ejus ſacratiſſimam ſedem, neque debet curare magis de uno loco, quam de alio; ſed attendere illud verbum, dicens: *ubicumque fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, ego in medio illorum ſum.* Nota dictionem *ubicumque*, ex qua colligitur, quod non debet haberi conſideratio magis iſtius loci, quam illius; dummodo ipſa eccleſia capiti ſuo uniatur, et in Spiritu S. legitime congregetur.

ANNO CHRISTI 1437.

FELINI SANDEI LUCENSIS

Epiſcopi adnotationes quædam in hoc excerptum Petri de Monte.

(*a*) T*Ertia concluſio*. Papa pro nullo alio crimine, etiamſi incorrigibiliter, & notorie ſcandalizaret eccleſiam, poteſt per concilium quovis modo deponi; & hanc concluſionem probat per XXVII. motiva, dans poſtea remedia reſiſtendi perículoſis erroribus Papæ. Et in hac materia pondera textum in Gloſſ. *etiam cum Balaam*. Ad finem II. quæſt. VII.

(*b*) *Probatur hoc XXIV. quaſt. I. quodcumque in Gloſſa*. Ad ea jura hic allegata reſpondet Abbas in ſermone. *Quoniam veritas*; (ſæpius evulgato typis) & ubi iſte ſentit de aliquo male, ſecundum eum vult dicere de abbate duce Baſileenſium.

(*c*) *Sententia Romanæ ſedis præferenda eſt ſententiæ totius eccleſiæ*. Addo Gloſſ. in cap. *in iſtis*.

(*d*) *Nec obſtat illud quod habetur in Actibus Apoſtolorum: cum audiſſent &c.* Ego melius reſpondeo ad hoc, quod miſſio, quæ fit per auctoritatem, utique eſt a Superiore, ſicut Papa mittit legatum & rex Bailinum. Sed miſſio, quæ fit per conſilium & ſuaſionem, poteſt eſſe ab inferiore; & ſic conſiliarii dicuntur mittere regem quando vadit alicubi de conſilio ſubditorum, quia per conſilium movent eum ad illud faciendum; & apoſtoli, & ſeniores miſerunt Petrum, & Joannem, perſuadendo, & conſulendo pro ſalute populi. Iſta eſt reſponſio archiepiſcopi Florentini.

(*e*) *Licet illa congregatione Jacobus &c.* Aliter reſpondeo, primo quia Jacobus judicavit ut judex illius loci ſpecialiter; non quaſi Petrus non potuiſſet judicare; ſed quia voluit illi deferre in loco ſuo. Sicut papa quando eſt in aliqua Civitate poteſt omnia audire, & judicare; ſed in multis non facit, ut deferat epiſcopo. Secundo reſpondetur, quod Jacobus ipſe non dedit ſententiam in illa materia legalium; ſed Petrus qui prius locutus fuerat quid agendum eſſet. Poſtmodum autem Jacobus addidit ſententiam ſuam, non quaſi authorizans, ſed ut aſſentiens confirmans Petro pro parte omnium; ſicut fit in conciliis, in quibus formatis decretis (per) Papam reſponderetur ab omnibus prælatis per placet; ut ſunt multa jura in decreto; & iſta eſt reſponſio archiepiſcopi.

(*f*) *Non probant ſuperioritatem eccleſiæ ſuper Papam*. Poſſet etiam his opponi de cap. *in novo*, XXI. diſt. ubi dicitur quod apoſtoli voluerunt Petrum eſſe ſuum Principem; per conſequens totius eccleſiæ; & ſic non a Chriſto ſed ab apoſtolis videtur Petrus habuiſſe primatum. Reſpondetur quod apoſtoli hoc voluntate conſequenti, & acceptanti Dei ordinationem, non autem voluntate antecedente, ſeu cauſante ipſius auctoritatem, nam hanc habuit a Chriſto.

(*g*) *Hæc falſa opinio pullulavit ex illa maledicta Gloſſa in cap. ſi Papa*. Contra gloſſam cap. *ſi Papa*, addo ex Gloſſa ſtatim contrarium in cap. *ſi quis*, LXXIX. dum dicit, quod etiam pro hæreſi non deponitur ut pro ſimonia; & tamen ſcandalizat eccleſiam, & ita Archiepiſcopus in ſumma ut pro conſilio pro Eugenio.

(*h*) *Dummodo non concernant fidem*. Quod papam hæreticum incorrigibilem concilium poſſit deponere firmat Dominus poſt Joannem Andream habentem hoc pro indubitato in cap. *in fidei*, de hæret. in VI. & in cap. *nunc autem*, XXI. diſt.

(*i*) *Quarta concluſio &c.* De plenitudine poteſtatis poteſt papa concilium legitime congregatum juſta cauſa ſubſiſtente diſſolvere. Adde B. Thomam in tract. de *potentia Dei*, quæſt. X. art. 4. in reſponſione ad XIV. argumentum, ubi tractans utrum Spiritus Sanctus procedat a Filio, dicit quod ſolus Papa habet auctoritatem congregandi Synodum, & ad ipſum pertinet confirmare ſententias Synodi, & a Synodo appellatur ad Papam, & non habet neceſſe convocare concilium, quoties occurrit dubitare de fide. Vide dicta cardinalis S. Sixti (cardinalis Turrecrematæ) in ſuo libello de papa quæſt. LV.

EX

ANNO CHRISTI 1437.

EX DIALOGO

Æneæ Silvii de Constantini donatione

Fragmentum.

Ut fragmentum istud dialogi Ænea Silvii Piccolominei Senensis hic darem plura suaserunt; rei novitas: nondum enim prodiit, quamvis ejus meminerant quidam; Concilii Basileensis commemoratio; & quod plus est ea fere refutat hic Æneas, quæ Panormitanus in oratione hac sua adversus clericos bona temporalia affatim possidentes urgebat.

DIALOGUS ÆNEÆ.

Petrus. Taceo jam de translatione Imperii, & donata ecclesiæ dominia quæ dicis non inficior. Verum etsi laudo zelum donantis; consilium tamen accipiant probo. Nam sæcularia judicia & gladii potestatem & belli curam, sine quibus dominia civitatum retineri non possunt, quis nescit Dominum sacerdotibus interdixisse? Nemo inquit ad Titum Paulus, Deo militans implicat se negotiis sæcularibus. Cumque successorem sibi Clementem Petrus assumeret; neque enim, inquit, judicem neque cognitorem sæcularium negotiorum te hodie vult ordinare Christus. Inter canones apostolorum hujusmodi verba legimus: *episcopus aut sacerdos aut diaconus nequaquam sæculares curas assumat; si secus egerit, dejiciatur.* Quis usum gladii Romanis pontificibus putaverit esse permissum, cum Petro dixerit Dominus: *mitte gladium in locum suum*, & apud Lucam? cum vellent Jacobus & Joannes in Samaritanos ulcisci, quamvis essent illi digni, quod Dominum contempserant. *Nescitis*, inquit Salvator, *cujus spiritus estis: filius hominis non venit animas perdere, sed salvare.* Quid quod in civili dominio servi & domini sunt, & alter excellit alterum? Quo pacto Romanus pontifex regnum teneat, cum dicat apud Matthæum veritas: *Scitis quia principes gentium dominantur eorum, & qui majores sunt, potestatem exercent in eos: non ita erit inter vos, sed quicunque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister?* Intellexerat magistrum Petrus; atque ideo factus pontifex: *non dominantes in cleris, sed formam facti gregis*, inquit. Quibus verbis, nisi, me melius instruis, & regnum & omne civile dominium prohibitum clero putaverim. *Aeneas*. Basilea tibi hæc arma ministravit. Audivistis Petrum Anglicum, neque oblitus es verborum, quæ protulit in disputatione quam habuit adversus Joannem Palomarium, cum alter Ussitarum, alter concilii partes tueretur. *Petrus*. Non me poenitet in Synodo Basiliensi fuisse, in qua lumina nostræ urbis excellentiora fuerunt. Multa illic didici, quæ adhuc meminisse juvat. Joannes ille, Cathalonia oriundus, vir fuit multarum literarum & ingenii sublimioris, vita quoque & laudabili & munda: et Petrus nihil præter Sophismata novit: nihil in eo solidi, nihil quod imitetur comperi, quem sola verbositas & inanis garrulitas Hussitarum ducibus commendaverit. Anglici eum tanquam delirantem & blasphemum domo pepulerunt. Sed ignarus apud

B ignaros locum reperit. Nihil ego ex eo didici; nam quid ille, quod memoriæ mandandum videretur, non protulit unquam. At cum audirem Joannem respondentem, inter cætera notavi quæ modo retuli. *Æneas*. Cur non etiam quæ in aliam partem dicta sunt meminisse? hæc omnia Joannes diluit. *Bernardinus*. Tenacius memoriæ hærere solent, quæ noxiora sunt. Quæ diligunt homines ea causa discunt. *Pet.* Opinor ita esse ut ais, sed aufer mihi, si potes hanc ex mente molestiam, sacerdotibus credam negatum esse civile dominium. *Bern.* Facio libens, si te modo ratio magis, quam pertinacia duxerit. Illud igitur in primis expeditum est nobis in veteri lege, sacerdotes temporalia dominia possedis-

C se, rexisse civitates, fuisse judices, populis jura dixisse, adeoque magnum imperium sacerdotale fuisse, ut morte plectendum dicerent eum, qui dicto summi sacerdotis non paruisset. Non est igitur quod nobis ex veteri testamento objicias. *Petrus*. Non utique; memini enim dixisse Palomarium, cum Petrum argueret, pro quovis testimonio veteris legis, in quo potestas sæcularis interdicta sacerdotibus videretur, quindecim e regione mox sese dicta reperturum, quæ contra suaderent. *Bern.* Bene est: minus tecum negotii erit. Ad legem Christi veniendum est, sanctam & mundissimam; nihil turpitudinis, nihil admittit mali, neque clericos solum,

D sed laicos quoque sine labe, sine macula nitidos cupit: mundiores tamen desiderat qui ministerio sacri altaris insistunt. Sint igitur sacerdotes quales esse divina præceptio jubet, doctrina & sapientia præditi, fortes in adversis, in secundis rebus humiles, benigni, misericordes, boni & æquitenaces, casti & honoris Dei elatores. Quid tum, nunquid horum imperio gubernari civitates & pulchrum & utile dices? *Pet.* Dicerem nisi me Christi verba prohiberent; nam quo melior quisque est et eo melius gubernat, eaque rerum natura est. *Desunt plura.* Apud Lucam cum rogaretur inter duos fratres juditium facere super vos; et apud Joannem legimus: *Cum*

E *cognovissent, quia venturi erant ut eum raperent & facerent regem; fuit iterum in monte.* Quibus exemplis discipulos instruebat ne juditium aut regnum assumerent. Inter cæteros autem christianos imitatio Salvatoris præcipue sacerdotibus convenit. *Bern.* Si regnare coepisset dominus, neque crucis mysterium, neque redemptionis nostræ præmia vidissemus. Adde quia minus efficax dictum est. Si omnia sacerdotibus recusanda crederis,

deris, quæ Salvator declinaffet, neque omnia quæ fecit dominus facienda funt: neque vitanda omnia quæ vitavit. Juffiones ejus, five mandent, five prohibeant, exacte fervari debent; fi quis contra nititur reus eft mortis. Sed exiftimas ex verbis Matthæi quæ paulo ante retulifti, prohibitum clero regnum; neque male fentis, fi regnum interdixit apoftolis fuis veritas. Sed regnum quo utebantur. Eft enim regnandi duplex forma; funt reges qui ad fuum commodum omnia referunt, fuperbi atque inflati opinione, fuis voluptatibus dediti, qui cives loco fervorum habent, judicia vendunt, pecunias cumulant, legibus nullis teneri volunt, nec amari magis quam metui cupiunt, atque cum Oedipo dicunt. *Odia qui nimium timet, regnare nefcit: regna cuftodit metus*. Et iterum: *qui vult amari, languida regnet manu*. Hujufcemodi reges apud Affyrios, Medos, Perfas, Ægyptos et in omnibus fere gentibus erant; cum Salvator inter homines converfatus eft; neque hodie defunt hujus regni veftigia. Quidam vero funt reges, fed admodum pauci, qui Reipublicæ præfidentes omnia, quæcunque agunt, ad eorum qui fibi commiffi funt utilitatem referunt, obliti commodorum fuorum, qui cives veluti filios amant, et tanquam miniftri Dei multitudinem fibi creditam juftis legibus et optimis moribus regunt. Dominus igitur primam regnandi formam damnavit; cum ait: *Principes gentium dominantur eorum*. Nam et alibi dixit. *In viam gentium ne abieritis*. Secundam vero amplexus eft, dicens: *fed quicunque voluerit inter vos magifter fieri, fit vefter minifter*. Neque enim bonus et verus rex aliud eft quam populi minifter et reipublicæ fervus, quem dies noctesque follicitum effe oportet, nequid civitati defit, ne rixentur fubditi, ne cui fiat injuria, nequid detrimenti regnum patiatur; ut vigeant leges, religio floreat, pacis dulcedo in omnes æque reluceat. Atque hoc eft quod Petrus ait. *Pafcite quod eft in vobis gregem Dei, providentes non coacte fed fpontanee fecundum Deum: neque turpis lucri gratia, fed voluntarie*. Deinde fubjunxit, quod a te relatum eft: *neque ut dominantes in cleris*. Sciens enim magnus apoftolus quia non placuiffet magiftro violenta dominatio, neque turpe lucrum, regendi normam præbens, eos qui præfunt prudenter admonet, ut ita fe habeant tanquam fubfint. Neque tam dominos fubjectorum, quam fe fratres exiftiment. Oportet eum qui regnum adminiftrat eorum meminiffe verborum, quæ pulchre apud Senecam in Thyefte leguntur, *Vos*, inquit ille, *quibus rector maris atque terræ jus dedit magnum necis atque vitæ: ponite inflatos tumidofque vultus: quicquid a vobis minor extimefcit, major hoc vobis dominus minatur*. Non igitur omne regnum Petrus ab ecclefia femovit, qui prius dixerat: *Vos autem eftis genus electum, regale facerdotium, gens fancta, populus acquifitionis*. Et Paulus: *fecit vos*, inquit, *regnum facerdotale*; regnum illud ecclefiæ, recufandum eft. (*f. non eft.*) Dominatio regalis, quæ filiorum loco fubjectos habet, neque Salvatoris juffu neque apoftolorum monitis arcetur ab ecclefia. Neque

A tu mihi apponas apoftolicas voces, quibus Deo militantes fæcularia tractare negocia prohibentur, quod tunc demum verum eft, cum turpe lucrum aut indigna voluptas five inanis rumor quæritur. At fi honor Dei, fi pax populi, fi falus animarum ex tractatu fæcularis negocii refultat; quis dicat Chrifti militem expertem ejus effe debere? Aut nulla igitur dici debent fæcularia negotia, ex quibus utilitas furgit animarum; aut dicenda funt & permittenda facerdotibus. Petrum, & Andream fcimus in apoftolatu pifcatos effe, fanctos Patres ædificaffe domos, coluiffe vineas, agros feviffe, armenta paviffe; quæ tamen fæcularia negotia nemo qui fapiat inficias ibit. Et quæ vinea pulchrior eft? quis ager feratior? quam populus bene cultus, aut jufticiæ farculo mundata civitas? Nihil eft, inquit ille tuus Cicero, quod illi principio Deo qui omnem mundum regit, quod quidem in terris fiat acceptius, quam concilia coetufque hominum jure fociati, quæ civitates appellantur, horum rectores & confervatores hinc profecti huc revertuntur. (Locus turbatus.) Craffa proculdubio & fupina nimis ignoramtia eft eorum qui tanti boni, quantum in adminiftrandis civitatibus acquiritur, facerdotes expertes ajunt. Cum dixerit difcipulis fuis Dominus: *venite poft me, & faciam vos pifcatores hominum*. Neque enim alii verius pifcantur homines, quam qui civitatibus præfidentes exemplo et verbo populos inftruunt, et in fagenam mittunt falutis æternæ. Beatas hinc Refpublicas fore dicebat Plato, fi rectores eorum ftudere fapientiæ contigiffet. Quod fi contenderis fatis effe facerdotibus fi divinam rem agant, facra miniftrent, fermonem populo faciant; fatebor & ego fufficere facerdotibus implere fuum officium; populis autem dicam multum deeffe quibus expedit ab optimo rectore gubernari. Cumque tales effe foleant fubditi, quales reges, parum valebit facerdotis inftructio, fi contra regis inftabit præceptio. Nam & nobis prædicantibus fæpe contigit adverfus ea, quæ nos fermocinando ex divina lege fuafimus, civitatum rectores decreta feciffe. Multo igitur et melius et fanctius regitur populus, qui fub bono facerdote, quam qui fub bono laico gubernatur. Poteft enim hic alioquin facerdotibus adverfari, qui non funt ei circa facra fubjecti. Ille qui præeft omnibus, a fe ipfo diffentire non poteft. Neque illud impedimento eft, quod bellum gerere aut fententiam fanguinis dicere facerdotes prohibitos afferis; hoc enim poffunt per alios exercere, quemadmodum nec reges per fe omnia gerunt. Sed alia belli ducibus, alia rectoribus provinciarum, alia magiftratibus urbium committunt. Atque hoc eft quod Nicolaus Romanus pontifex ait. *Cum ad verum ventum eft, ultra nec imperator jura pontificatus arripuit, nec pontifex nomen imperatoris ufurpavit. Quoniam idem mediator Dei & hominum, homo Chriftus Jefus, actibus & propriis & dignitatibus diftinctis diftincta officia poteftatis difcrevit. Quia ficut imperatori, cujus eft arma geftare, hoftem ferire, noxium fanguinem fundere, non licet altari miniftrare; fic & illa pontifici*

ANNO CHRISTI 1437.

fici negatum est exercere. Assunt tamen imperatori sacerdotes qui divina cum illi placet sacrificia celebrant. Neque summo pontifici desunt laici, qui jus dicunt, malefactores plectunt, ac bello propulsant hostes. Quod si pleræque civitates subjectæ sacerdotibus ad exterminium quodammodo deductæ videntur, quemadmodum in patrimonio ecclesiæ non paucas novimus; id accidit vel quia subditi parum fideles fuerunt, novitatibus ac seditionibus gaudentes, vel quia summi pontifices, abusi potestate regum, imperium in tyrannidem converterunt. Quamquam vastitas illa terrarum ecclesiæ Romanæ magna ex parte prius facta est quam sedi apostolicæ subjicerentur, suntque civitates illæ, ut nosti, veteres, et ut est vitium senectutis suapte natura collabuntur. Sic omnia verti cernimus, atque alias assumere robora gentes. Non est igitur, Petre, cur sacerdotes insecteris, qui civile dominium dono datum acceperint, si modo subditorum saluti consulentes, neque divina officia negligunt, neque humana confundunt, atque ut verbo dicunt, et sic opere servorum Dei sese servos esse ostendunt. *Petrus*. Satisfecisti abunde menti meæ. Consentio quia non civitates possidendo: sed male regendo legem Christi sacerdotes impugnant, do manus, tuisque monitis acquiesco. *Æneas*. Libentius te hodie Bernardine audivi, quam Joannem Paulomarium quondam Basileæ. Nam tum laicus eram et communi laicorum livore cum Petro nostro adversus ecclesiam sentiebam, neque tam veritati, quam propriæ cupiditati auscultabam. Nunc sive altius sentio, sive mutatis affectionibus ea probo quæ cupio. Miro me modo tua traxit oratio, neque sentire aliter possum, quam quod tua disputatio suadet. Nam et quamplures fuisse viros sanctos et miraculis coruscantes tradit antiquitas, qui simul et sacerdotio et dominio temporali satisfecerunt. Quamvis et olim fuisse, et nunc esse non dubitem pene innumerabiles utriusque regiminis neglectores &c.

FINIS.

